

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

4900

Αριθ. ειλ.

706 α

ΔΩΡΕΑ

Αντων. Γεωργίου

GRYER 00207 gcy

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

φοτὶς μαρτυροῦν
α

ο α φοτὶς μα
α α

Οὐκ ἔστι

Βιβλίον Βεγγόσιος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ προφητά-
νακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

αθροῦντες ἡ παρ' αὐτὴν βιβλίοι σαρὰ 12 ὑποβιβασθέντες
ἐν ὅσῳ χρόνῳ τὸ παρὶς αὐτῆς βιβλίου. — 1865. ἔδωκε
ὁ Α. Μαρίνος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφήτου
νακτος καὶ Θεοπατορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφθεῖσα μὲν πάλαι Ἑλληνισί παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ
ὑπερίμου τῶν φιλοσόφων κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΤΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἀπλουτέραν διάλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου
κυρίου Νικοδήμου ἀγιορείτου, καὶ σειρᾷ πλουσίᾳ ἐν εἰδει ὑποσημειώσεων
καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρανίσθη ἐκ τῆς ἀνεκδότου σε-
ρᾶς τοῦ σοφοῦ Νικήτα καὶ ἐκ τῆς ἐκδεδομένης γρα-
κολατινισί καὶ ἐκ τινων ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλογενοῦς
ἀδελφότητος τῶν εὐγενεστάτων

ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

εἰς κοινὴν ἀπάντων τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

Σπουδῇ καὶ ἐπιστάσῃ τοῦ ἐντιμοτάτου ἐν πραγματευταῖς κυρίου Παλάνου Πάρι.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περιέχων ἑξήκοντα καὶ ἑνὲκ Ψαλμοὺς.

Ἐτυπώθη ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ γένους τυκογραφίᾳ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

Ἐκ τῆς ἐν τῇ Μοναστηρίῳ Βερόιας

Αρ. 706

Δημοσία Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερόιας

Ἐπίγραμμα ἠρωελεγεῖον εἰς τὴν παρῶσαν μετάφρασιν τοῦ Ψαλτηρίου.

Ἦδυλάω Δαβὶδ λίρη ἐπὶ δάκτυλα βάλλον
πρὶν, Σαοὺλ ἐλύτρου πνεύματος ἀνδροφόνου,
Ἐκ δὲ μεταφράσιος Ψαλτῆρος ἐοῦ προφανείσης,
ψυχὰς ἐκ παθέων ῥύεται ἀργαλείων.
Ὅσοις οὖν ψυχὰς ἀπαθείης θυμὸς ὁρώρει
ἐμπλῆσαι ἱερῆς, δεῦρ ἴτε ληψόμενοι.

Ἔτερον εἰς τὴν αὐτὴν.

Δαβὶδ Προφήτης συγγραφεὺς κυρεῖ βιβλίου
ταύτης, ὃδ' Εὐθύμιος ἐρμηνεὺς πέλει.
Μετάφρασις δὲ Νικοδήμου τυχγάνει
ἢ δ' ὠφέλεια παντός ἐστὶ τοῦ γένους.

Ἄλλο εἰς τὴν αὐτὴν διὰ στίχων πολιτικῶν

Ἴδου ἡ ἐπιθυμητὴ ψαλτῆρος ἐρμηνεία,
πρὶν συγγραφεῖσα τῇ πολλῇ Εὐθυμίου σοφίᾳ.
Νῦν δὲ εἰς τὸ ἀπλούστερον καλῶς μεταφρασθεῖσα
καὶ σημειώμασι πολλοῖς λαμπρῶς ἀγλαΐσθεισα,
Ἀνέτειλεν, ἐξέλαμψεν, ὥσπερ φαιδρὰ σελήνη,
ἵνα τὸ γένος τῶν βροτῶν κατὰ ψυχὴν λαμπρύνῃ.
Δεῦτε λοιπὸν φωτόμορφα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας
προσελθετε, φωτισθῆτε ἐκ ταύτης τᾶς καρδίας.
Καὶ ἱκετεύσατε Θεὸν ἄφεσιν ἁμαρτάνων
δοῦναι τῇ ἀδελφότητι τῶν θείων Ζωσιμάδων

Τῇ Εὐγενεστάτῃ καὶ Θεοσεβεστάτῃ τῶν Φιλογενεστάτων
ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ Ἀδελφότητι.

Ὁμολογοῦμεν, ὡς λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ὅτι, ὅσον ἐμφαντικᾶς καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν λέξεις καὶ ἐννοίας, ὅσον ῥητορικώτερον καὶ ἂν ἐκφρασθῶμεν τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βούλημα, δὲν θέλομεν δυνηθῇ ποτε, οὔτε κλέος νὰ προσθήσωμεν εἰς τὸ κλέος ὑμῶν, οὔτε δόξαν εἰς τὴν δόξαν· διότι αὐτὴ περιχεῖ ἀπανταχοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν οὔτε ἔθνος, οὔτε πόλις, ἐν οἷς δὲν κροτεῖ τρανῶς τὰ φιλογενῆς ὑμῶν καὶ φιλόμουσον τὰ μόνα ἀληθῆ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ τοὶ εἰδότες ταῦτα, ἐμπεπιστευμένοι ὅμως τὴν κοινὴν τοῦ γένους σάλπιγγα, τολμᾶμεν νὰ ὑπηχῶμεν εὐχαριστήριον πρὸς ὑμᾶς τῆς πατρίδος φωνήν, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ψέλισμα, πεπεισμεθα, ὅτι θέλει φανῇ εἰς τὰς φιλογενεῖς ὑμῶν ἀκοὰς γλυκυτέρα παρὰ πάσας τὰς ἐμμελεῖς τῶν ἄλλων φωνὰς, ὡς φωνὴ τῆς πατρίδος· αὕτη ἡ πατρίς ἡ φιλόστοργος ἔλας πρὸς ὑμᾶς καὶ τὴν ὁδύνην, καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐμφαίνει.

Λαμπρῶς ἰσταμένη (λέγει ἐν ὁδύνῃ) “ Πέπτωκα δεινῶς· ἀλλὰ καὶ δεινῶς πεπτωκεῖα (προφέρει ἐν χαρᾷ) ἀνίσταμαι φαιδρῶς· καὶ ἀνίσταμαι, χειραγωγουμένη ὑφ’ ὑμῶν, οἷτινες οἶκτον λαβόντες ἐπὶ μητρὶ ἀναξιοπαθούσῃ περικαλύπτετε τὴν αἰσχύνην μου, ἀφαιρεῖτε τὰ αἰσχροὶα τῆς πτώσεώς μου ῥάκη, καὶ ἐπενδύετε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀνδρεωσύσεώς μου περιδόλαια, καὶ ζηλωταὶ τῆς ἀρχαίας λαμπρότητός μου, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀνοικοδομεῖτε με ἀπαράμιλλον προθυμίαν τὸν πύργον τῆς δόξης μου, καὶ τοὺς ἄλλους ὑμῶν ἀδελφούς προτρέπετε εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐτὴν φιλογένειαν, ὁμηρικῶς διὰ τοῦ παραδείγματος ὑμῶν βοῶντες πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν.

„ Δαιμόνιε οὐσε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι.

„ Ἀλλ’ αὐτὸς τ’ ἐπάμυνε, καὶ ἄλλους ἴδρυε λαούς,

„ Ὡς φήτην φύτερηφιν ἀρήγη, φύλα δὲ φύλοις.

“ οὐ

“ οὐ μεταμελήμην· διότι ἐγέννησα τοιοῦτους υἱοὺς φιλαδέλφους καὶ φιλοπάτρι-
δας· ἀπέχω τὴν χάριν, ὁμολογῶ τὴν εὐεργεσίαν, καὶ διὰ ταῦτα συνέστησα πιεστή-
ρια, καὶ ἐχάλκευσα χαρακτῆρας διὰ νὰ ἐγχαράξω ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας μου τὰ
λαμπρὰ ὑμῶν τῶν φιλτάτων μου υἱῶν, καὶ λαμπρῶν εὐεργετῶν μου ὀνόματα, διὰ νὰ
μένωσιν ἀνάγραπτα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα „.

Τοιαύτας εὐγνωμονικὰς ἐπαφῆκε φωνὰς ἡ φίλη πατρίς, τοιαῦτα ἐκήρυξεν ἐν ταῖς
πλατείαις αὐτῆς, ὅτε ἐσχάτως μετὰ τὰς ἀπείρους καὶ πολυειδεῖς χάριτας, διὰ τῶν ὀ-
ποιῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπερβορείων μερῶν, καὶ διὰ πάσης ἄλλης γῆς καὶ θαλάσσης
παρεμυθίσσατε τὸ ἄλγος τῆς πολυτρόπως, ἐπευδοκῆσατε καὶ ἐγγύθεν νὰ ἐπαυξήσητε
τὴν χαρὰν τῆς, ἐνδεκνύμενοι τὴν φιλογένειαν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν νεοσίστατον τυπογρα-
φίαν, ὥτις κλείζεται μὲ τὸ παμπόθητον τῆς πατρίδος ὄνομα· ταύτας τὰς γλυκείας
φωνὰς ἤκουσαν καὶ συνωμολόγησαν Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς, Ἡγεμόνες, Ἀρχοντες,
καὶ πᾶσα τάξις καὶ σύστημα τῶν ὁμογενῶν. Ταύτας καὶ ἡμεῖς κατὰ χρέος ἀφευκτον
προεθυμήθημεν νὰ κηρύττωμεν διὰ τῆς φωνῆς τοῦ τύπου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμο-
γενεῖς προτάξαντες αὐτάς εἰς τὸ ἱερὸν τεῦχος τοῦ Ψαλτῆρος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν
φιλογενῇ ὑμῶν συγκατάθεσιν καὶ ἐπιταγὴν ὑποβάλλεται ἤδη εἰς τὰ πιεστήρια τῆς τοῦ
γένους τυπογραφίας· καὶ ὅσον οὕτω θέλει δημοσιευθῇ κλείζομενον μὲ τὸ σεμνὸν ὑ-
μῶν ὄνομα. Τοῦτο τὸ ἱερὸν σύγγραμμα λεγόμενον Σειρά τοῦ Ψαλτῆρος, θεωρεῖ κατὰ
τὸ ἀναγκαιότερον τοὺς Ἱεροὺς Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ
καὶ σχολιάζει αὐτοὺς μετὰ πάσης τῆς ἀναγκαίας ἀλληγορικῆς θεωρίας, συνερανοθεῖ-
σα πάλαι ὀπὸ τῶν συγγραμμάτων τῶν Θεοφόρων Πατέρων καὶ συναρμολογεῖσα ἑλληνιστὶ
ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ φιλοσόφου κυρίου Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, με-
τα-

ταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλοελληνικὴν φράσιν, ὑπὸ τοῦ ὀσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Νικοδήμου ἁγιο ρεῖτου πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἔμενε δὲ ἀνέκδοτος· καὶ ἐν ᾧ ἐγένετο κοινὴ σκέψις καὶ φροντίς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, συνέπεσεν ἀγαθῇ τύχῃ νὰ φθάσῃ καὶ ἡ φιλογενὴς ὑμῶν ἐπιταγὴ διὰ νὰ ἐκδοθῇ ἀπὸ τῆς τοῦ γένους τυπογραφίας ἱεράτις βιβλος τῇ ὑμετέρᾳ, θαυλεῖ δαπάνῃ, κοινῇ πάντες ἐπεψιφίσαντο, ὅτι ἡ τοιαύτη σύμπτωσις ἐγένετο κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, διὰ νὰ γένωνται συνδρομηταὶ τῆς ἐκδόσεως τοιαύτης θείας καὶ ἐπωφελεστάτης βίβλου ἐκεῖνοι, οἵτινες ὠφέλησαν τὸ γένος καὶ ὠφελοῦσι ποικιλοτρόπως· ἰδοὺ ἡ παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὸ παρὸν δι' ὑμῶν αὐτῶν γινομένη προσφορά, ἥτις διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν θεϊότητα τοῦ πράγματος οὐ μόνον θέλει λογισθῇ οἰκία εἰς τὰς ὑμετέρας ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· καθότι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες νὰ ἀπομάττῃται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου τὰς ψυχικὰς ὠφελείας, θέλουσιν ἐνοπτρίζωνται καὶ εἰς τὸν καθρέπτην τῆς ὑμετέρας φιλογενείας τὴν ἰδίαν οὐθέειαν, καὶ αἰσχυνόμενοι, θέλουσι προτραπῇ εἰς τὴν μίμησιν, καὶ θέλουσι γένῃ καὶ αὐτοὶ συντελεστικοὶ εἰς τὴν τοῦ γένους πρόοδον. Εἴη τε ὑγιαίνοντες καὶ εὐημεροῦντες ἐπὶ πλεῖστον, Ἄνδρες φιλογενέστατοι· γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς ὑμᾶς πολλάκις ὥς μέσα συντελεστικά τῆς πρὸς τὸ γένος ὠφελείας.

Οἱ Τυπογράφοι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

Τοῖς Ἐντευζομένοις Ὁρθόδοξοις.

Ἡ εἰς τύπους τῶν διαφόρων συγγραμμάτων ἐκδοσις τότε πρέπει νὰ λογίζεται ἀναγκαία, καὶ νὰ διενεργῇται, ὅταν καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλεια προφανεστέρα· τὰ δὲ ἄλλως πως ἐκδιδόμενα, αἰρετώτερον ἦτον, ἂν παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ, παρὰ εἰς τὸν τύπον. Ἐντεῦθεν δὴ-
λον, ὅτι μόναι αἱ βίβλοι ἐκεῖναι κρίνονται ἄξιοι τοῦ φωτός τῶν τύπων, ὅσαι εἰσὶ ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὠφελείας παραίτιοι, ὅσαι εἰσηγοῦνται τὴν ἀπταιστον φιλοσοφίαν, ὅσαι καλλιεργοῦσι τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώ-
πων μετὰ τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν προγεγονότων, καὶ ὅσαι τελειοποιῶσιν αὐτὸν μετὰ τὴν ἀνέγκλητον τῆς ὀρθῆς
ἠθικῆς διδασκαλίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων αὐτῶν πάλιν προτιμητέαι ὁμολογοῦνται καὶ ἀναγκαιότεραι, ὅ-
σαι τῶν θείων εἰσὶν ἐκφαντορικαὶ δογματῶν καὶ διδαγμάτων, καὶ πλήρεις πνευματικῶν ἐλλαμψεων καὶ χα-
ρίτων. Καθότι ἐν αὐταῖς οὐχὶ μόνον καὶ σπέρμα τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐνέσπαρται χωρὶς ἀκανθῶν καὶ
ζιζανίων, καὶ πᾶσα ἡ τελειότης τῆς ἀκραιφνοῦς ἠθικῆς ἐναποτεθησαύριται δίχα διπλῆς σοφιστικῆς, ἀλλὰ
καὶ δι' αὐτῶν μόνων δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ τέλους τῆς ὄντως φιλοσοφίας, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ ἀληθοῦς
εὐρεσις, καὶ τῆς ἀψευδοῦς εὐδαιμονίας ἡ ἀπόλαυσις, καὶ μὴ τριγωνίῃ, μηδὲ τετραγωνίῃ, μηδὲ κυβίῃ,
μηδὲ λογαριθμῇ, μηδὲ τὰ διάφορα πολλαπλᾶ καὶ ἀπειροσά ἀπειράκις ἀπείρως λογίζεται, μηδὲ μετεω-
ρολογῇ, διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς εἰκασμῶν, καὶ συμπερασμάτων ἐπιχειρῶν νὰ συναγάγῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰ
τε φαινόμενα, καὶ τὰ ἀπ' αὐτοῦ ἀπείρως ἀφεσηκότα ἀπειρα σώματα καὶ διαστήματα. οἱ δὲ ἄλλως πως
φιλοσοφοῦντες, καὶ ὁμολογουμένως, καὶ ὑποθετικῶς, καὶ ἀναλυτικῶς, καὶ συνθετικῶς, καὶ πειραματικῶς,
καὶ ἄλλως πως θεωρῶσι τοὺς περὶ τῶν ὄντων λόγους, εὐρήσουσι μὲν ἴσως ἀληθείας τινὰς τοῖς κατὰ μέρος
προσανηκούσας, ἀλλ' ὅμως θέλουσι ἀποπλανηθῇ τοῦ ἀναγκαιοτάτου, ἥτοι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὅποιον, καὶ τοὶ
ἐπαγγελλόμενοι, καὶ διώκοντες, ὡς τέλος τῆς φιλοσοφίας, δὲν θέλουσι δυνηθῇ νὰ εὕρωσι μήτε πρὸ τοῦ θά-
νατου, μήτε μετὰ τὸν θάνατον, ἐὰν μὴ ἀπιδώσωσι ἀτενῶς εἰς τὰς ἱερὰς ταύτας βίβλους, ἐὰν μὴ συλλέξω-
σιν εὐσόχως τὸν ἐν αὐταῖς ἀληθῆ καὶ θεοπρεποῦ νοῦν, καὶ ἐὰν μὴ σεβασθέντες ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν δι'
αὐτῶν ἀπταιστον χειραγωγίαν. Τοιαύτη ἱερὰ καὶ ὠμολόγηται, καὶ ὁμολογεῖται, καὶ ὑμνῆται καὶ ὑμνεί-
ται, καὶ τοιαύτη ὡς ἀληθῶς εἶναι καὶ ἡ περιεχὴς τῶν ἱερῶν καὶ θεοπνεύσων Ψαλμῶν τοῦ Προφητάνακτος
καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ βίβλος, τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς ὀρθῶς φρονούσι σεβασζόμενον, καὶ καθ' ὥραν ἀναγινωσ-
κόμενον ἱερὸν Ψαλτήριον. τὸ θεόδοτον καὶ σεβάσμιον τοῦτο βιβλίον οὐχὶ μόνον διδάσκει θεολογικώτατα,
πῶς πρέπει νὰ μεγαλύνῃται, καὶ νὰ ὑμνῇται θεοπρεπῶς ἡ σοφία, ἡ παντοδυναμία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀνε-
ξικακία, ἡ αἰδιότης, καὶ τὰ λοιπὰ οὐσιωδῶς προσόντα τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ
πρώτιστον καὶ ἀναγκαιῶς ὀφειλόμενον πρὸς τὴν δημιουργὸν χρέος τῶν δημιουργημάτων· οὐχὶ μόνον ὑπα-
γορεύει θεοσεβέστατα, πῶς πρέπει νὰ γίνωνται αἱ πρὸς τὸν υἱκτίρμονα Θεὸν προσήκουσαι εὐχαί, παρχ-
κλήσεις, καὶ ἱκεσίαι, διὰ νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτοι, καὶ διὰ νὰ μὴ βαπτολογῶσι τὰ λογικὰ ὄντα, καὶ αὐτ'
ὠφελείας ἐφέλκωσι καθ' ἑαυτῶν τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις αὐτὸ ἀναγινώσκει μετὰ τῆς ἀνη-
κούσης εὐλαβείας, καὶ ἐμπροσθεν καὶ ἀκαταγνώστου προσοχῆς, θέλει εὖρῃ τὸν Προφητάνακτα Δαβὶδ πα-
ρενεύοντα πολλαχοῦ τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν πολυειδεῖς ἰδέας φιλοσοφίας καὶ ἠθικῆς, καὶ πάσης ἄλλης μα-
θήσεως. Τί ἄλλο ἐφρόνησαν οἱ φιλοσοφικῶς τῷ ὄντι ἐξετάσαντες τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων, εἰ μὴ ἐκεῖνο,
τὸ

τὸ ὁποῖον διαπρυσίως κηρύττει ἡ Προφητικὴ φωνὴ τοῦ Δαβὶδ; „ Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνε-
 „ τέλειτο, καὶ ἐκτίσθησαν. „ (Ψαλμ. ΔΒ΄.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ
 „ γῆ. τὴν Οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας, τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας. „
 (Ψαλ. ΠΗ΄.) Τί ἄλλο ἐθαύρησαν νὰ ἐπικυρώσωσιν, ὅσοι μὲ ἄκρον θαυμασμὸν παρατηροῦσιν εἰς τὸ ἀχανὲς
 πέλαγος τοῦ Παντός ἐν ἁπείρον πληθὺς σωμάτων, ἅτινα κινοῦνται ἀδιαλείπτως καὶ περὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν
 ἰδίαν ἑκάστον κίνησιν, χωρὶς νὰ διολισθαίνωσι, καὶ νὰ παρεκτρέπωνται οὐδ' ὅπως οὖν τῶν ἰδίων ὁρίων μετὰ
 ἀπειρίαν χρόνων παρελθόντων; Τί ἄλλο τάχα σημαίνουνσιν αἱ κροτικά καὶ κομπώδεις φωναὶ τῶν φιλοσόφων
 Ἀπόκεντρος καὶ Ἐπίκεντρος, εἰμὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνεῖπε πρὸ τούτων ὁ Θεόπνευστος φιλόσοφος; „ Τῷ
 „ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ εἰσπνοῦ αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. „
 (Ψαλ. ΔΒ΄.) καὶ ἀλλαχοῦ. „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. „ (περὶ οὗ τινὲς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχο-
 λαστικῶν λέγουσιν, ὅτι ὑδάτα ἐννοεῖ ὁ Προφήτης τὴν περὶ ἑκάστον τῶν οὐρανίων σωμάτων συγκινουμένην
 ἀτμοσφαῖραν). Τί ἄλλο δύνανται νὰ εἴπωσιν, ὅσοι παρατηροῦντες τὰ ὀγκώδη κυρτώματα καὶ ὑψώματα
 τῶν Ὀρεινῶν ἐπαπειλοῦντα φρικώδεις κατακλυσμούς, αἴφνης βλέπουσι τὰ τρομαρὰ ταῦτα ὑδάτα νὰ ἀνα-
 χαιτίζονται ἀπὸ μικρὰν ἄμμον, καὶ ὥσπερ αἰδοῦμενα τὴν γείτονα γῆν, νὰ τὴν ὑποσαίνωσι, καὶ νὰ ἀνα-
 κλῶνται πρὸς ἑαυτὰ, εἰμὴ νὰ ὁμολογήσωσι μετὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι αἴτιος ταύτης τῆς γαλήνης καὶ συμφωνίας
 αὐτῶν τῶν δύο στοιχείων εἶναι, „ Ὁ συνάγων ὡσεὶ ἀσχὸν ὑδάτα θαλάσσης, καὶ τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσ-
 „ σου; „ Τί ἄλλο παρατήρησαν, καὶ ἀνεκάλυψαν οἱ ἐπὶ τὰ μετεωρότερα ἀναβάντες, καὶ ὀφθαλμοῖς ὀξυδερκέσει
 καὶ τηλεσκοπίοις τελειοτάτοις κατασκοπήσαντες, καὶ, ὡς ἐνόμισαν, ἐξακριβώσαντες τὰ σχήματα, τὰς θέ-
 σεις καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀπλανῶν καὶ πλανωμένων ἀστέρων, εἰμὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς θεῖους ὀφθαλ-
 μούς τῆς ψυχῆς μᾶλλον, ἢ τοῦ σώματος κατενόησεν ὁ Θεοδιδάκτος ἀστρονόμος τοῦ Ἰσραὴλ; „ Ἐν τῷ ἡλίῳ
 „ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ πασοῦ αὐτοῦ. ἀγαλλιᾶσθαι ὡς γ' γας
 „ ὄραμεν ὁδόν. ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐ-
 „ ρανοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις ἀποκρυβήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΙΗ΄.) ποῖον ἄλλο τούτου ἐνδεικτικώ-
 τερον καὶ τοῦ σφαιροειδοῦς τῶν σωμάτων σχήματος, καὶ τῆς κυκλικῆς αὐτῶν περιφορᾶς, ὅταν προφανῶς
 λέγη, ὅτι ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπαρτίζη τὴν ἰδίαν πορείαν; Καὶ τοιοῦτος μὲν
 εἶναι περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ὁ Θεοπάτωρ Δαβὶδ, περὶ δὲ τὴν ἠθικὴν τάχα εἶναι ἥττων καὶ ἐλλιπέσε-
 ρος ἑκείνων τῶν ἠθικῶν φιλοσόφων, οἵτινες διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς μεταφυσικῶν καὶ φυσικῶν ἀποδείξεων πει-
 ρῶνται νὰ ὑποσῇσωσι, τί καλὸν, τί εὐθές, τί δίκαιον, τί συμφέρον, τί ἐν γένει αἰρετὸν, καὶ τί φαυλὸν,
 καὶ οὕτω νὰ ἐξημερώσωσι, καὶ νὰ κοσμήσωσι τὰ τῶν ἀνθρώπων ἥθη; ἡ Δαβιτικὴ ἠθικὴ εἶναι μὲν ἀφελής,
 ἀποίκιλος, καὶ ἁμοίρος τῆς διαλεκτικῆς τερθρείας, ἀλλ' εὐαπάδεικτος, ἀληθής, καὶ ἔντονος. καὶ τί ἄλλο ἀ-
 πλούσερον καὶ ἠθικώτερον ἀπὸ τὰς ἐξῆς ὑποθήκας; „ Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑ-
 „ μᾶς. τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κα-
 „ κοῦ, καὶ χεῖλ σου, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν, ζήτησον εἰρήνην,
 „ καὶ δίωξον αὐτήν. „ (Ψαλ. ΛΓ΄.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Ἀθῶος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅς οὐκ ἔ-
 „ λαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ. οὗτος λήψεται εὖλο-
 „ γίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΚΓ΄.) τί ἄλλο ἐνδεικτικώτερον

τῆς πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἱερὸς Προφήτης εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰμὴ το νὰ λέγῃ ἐμφαντικώτατα, „ Νεώτερος ἐγενόμην καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ „ ζητοῦν ἄρτους. (Ψαλ. Λς'.) ἐν ἐνὶ λόγῳ, δὲν εἶναι εἶδος γνώσεως ἢ μαθήσεως, τοῦ ὁποίου νὰ μὴ γίνῃται ἀνάμνησις ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἢ αἱ καταφατικαὶ προτάσεις, ἢ τὰ ἀληθῆ πορίσματα νὰ μὴν ἐμπεριέχωνται συντομώτατα. Ἡ ἱστορία οὐχὶ μόνον τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ὅλη σχεδὸν ἡ μέχρι τότε γνωστὴ ἐμπεριλαμβάνεται εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τεῦχος συνοπτικώτατα. Ὡς διέλθῃ ἕκαστος μετ' ἐπιστάσις τὸν ἐδομηκοσὸν ἐδομον Ψαλμὸν, καὶ θέλει ἰδῇ ἐμπεριεχόμενον ἐν αὐτῷ μόνῳ εὐστοχώτατα καὶ συντομώτατα ὅλον τὸ βιβλίον τῆς Ἑξόδου. Ὅλαι αἱ ὑψηλότεραι, καὶ ἀναγκαιότεραι ἐννοικί τῆς Πεντατεύχου, τῶν Κριτῶν, τῶν Βασιλειῶν, τῶν Παρχαλειομένων, τοῦ Ἑσδρα, καὶ τῶν Προφητῶν παρεναίρονται πολλαχοῦ τῶν Ψαλμῶν προσφυέστατα.

Διὰ ταύτας τὰς πολυειδεῖς ἀρετὰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον ἐκρίθη τὸ ἀναγκαιότερον καὶ ὑπὲρ τὰ ἄλλα πολύχρηστον εἰς τὴν ἱερὰν ἡμῶν ἐκκλησίαν. Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπετάχθημεν νὰ προσευχώμεθα, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας εἶναι ἄφευκτος ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ Ψαλτῆρος. ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ἐν ὅλοις τοῖς θείοις μυστηρίοις ἀρχὴ, μέση, καὶ τέλος γίνεται τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον. Ἄν Ἀγγελοὶ πανηγυρίζωνται, ἂν Προφῆται, ἂν Ἀπόστολοι, ἂν Μάρτυρες, ἂν Ἱεράρχαι, ἂν Ὅσιοι, ἀπὸ τῆς πνευματικῆς τῶν Ψαλμῶν Κιθάρας ἐρανίζόμεθα τὰ προσφυῇ τῶν ἀσμάτων μέλη, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀειθαλοῦς παραδείσου τοῦ Δαβὶδ δραπετόμεθα τῶν στεφάνων τὰ ἄνθη (1). ἢ εἰς τὰς ἱερὰς ἐκκλησίας εἰσόδος καὶ ἐξόδος ἡμῶν γίνεται αἰέποτε μετὰ τὴν Ψαλμικὴν χειραγωγίαν. ἂν χαίρωμεν, συγχαίρει καὶ ὁ Δαβὶδ· ἂν λυπώμεθα, συλλυπεῖται· ἂν ψάλλωμεν, συμφάλλει· ἂν θρηνώμεν, συνθρηνεῖ· ἂν εὐχώμεθα, συνεύχεται· καὶ, (εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεν) ἂν κατευχώμεθα, συγκατεύχεται. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ λέγει. „ Πᾶσα γραφὴ θεόπνευτος καὶ ὠφέλιμος, διὰ τοῦτο συγγραφείσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς ὅπερ ἐν κοινῇ τῶν ψυχῶν ἰατρείᾳ πάντες ἄνθρωποι τὸ ἴαμα τοῦ οἰκείου πάθους ἕκαστος ἐκλεγώμεθα, ἢ δὲ τῶν Ψαλμῶν βίβλος τὸ ἐκ πάντων ὠφέλιμον περιεῖληπτε. „ τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ψαλμῶν. „ Πᾶσα μὲν γραφὴ θεόπνευτος πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ὠφέλιμος, ἢ δὲ βίβλος τῶν Ψαλμῶν τὰ τε πάντων, ὡς Παράδεισος ἐν αὐτῇ πεφυτευμένα φέρουσα μελωδεῖ, καὶ τὰ ἴδια ἐπ' αὐτῶν ψάλλουσα, δείκνυσιν. „ ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος ταμεῖον πάσης πνευματικῆς χάριτος, καὶ θησαυρὸν ὠφελείας ἀποδεικνύων τὸ ἱερὸν τῶν Ψαλμῶν βιβλίον, οὕτω φησὶν ἐν τῇ ΚΗ'. ὁμιλίᾳ τῇ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν. „ Μυρίων ἀγαθῶν ἐμπλησμένον τὸ βιβλίον εὐρήσετε. καὶ εἰς πειρασμοὺς ἐμπέσης, Χριστιανέ, πολλὴν ἐντεῦθεν λήψῃ παράμυθίαν, καὶ εἰς σμαρτήματα, μυρία φάρμακα κείμενα ἐνταῦθα εὐρήσεις, ἂν εἰς πενίαν, ἂν εἰς θλίψιν, πολλοὺς τοὺς λιμέντας ὀψεί.

Τοιαύτη δὲ οὖσα ἡ ἱερὰ αὕτη βίβλος, καὶ τοιαύτας ὑψηλὰς καὶ θεωρητικὰς ἐννοίας ἐμπεριέχουσα, καὶ ὅπως θεῖα καὶ θεόπνευτος ὁμολογουμένη, ἦτον καὶ δυσνόητος πολλαχοῦ, καὶ νοῦς παχὺς καὶ πρόσγειος δὲν εὐδύνατο εὐκόλως νὰ συνάσῃ καὶ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ ἀπόρρητα τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ-

το

(1) ὁ σοφὸς Νικηφόρος ὁ Βλεμμίδης συνερανίσαστο ἐκλογὴν ἀπὸ τοῦ Ψαλτηρίου εἰς πάσας τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς καὶ ἁγίων ἑορτὰς, προσφυεῖς ἕκαστῃ ἑορτῇ περιέχουσας τὰς προφητείας, ἵτις καὶ ψάλλεται πολλαχοῦ, καὶ μέλιστα ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον μυστηρίοις ἀμέσως μετὰ τὴν πολυέλεον.

τὸ ἥτον χρεια νόων ὑψηλοτέρων, καὶ διὰ πικροῦς ἀρετῆς κεκαθαυμένων, καὶ προσφωκισμένων τῷ Πνεύματι, διὰ νὰ δυναθῶσι νὰ ἐννοήσωσι οιασάκις τὰ τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ ἀφελῶσι τὴν ἐπισκιαζοῦσαν τῶν λέξεων ὁμίχλην, καὶ νὰ καταστήσωσι σαφῆ τὴν πολλαχού τῶν Ψαλμῶν ἐναποκεκρυμμένην θύραν ἀλήθειαν. χάρις αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Τελεταρχικῷ Πνεύματι, ὅπερ ἐξερευνήσαν, καί ευρὸν τοὺς ἀξίους αὐτοῦ, ἐνέκησαν ἐν αὐτοῖς, καθηγίσαν, ἐφώτισε, καὶ ἀπέδειξεν ἱκανοὺς, ὥστε νὰ ἐννοῶσι κατ' ἀξίαν τοῦ ἔργου τῶν θείων ἐννοιῶν, καὶ νὰ λαλῶσι κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἱεροὶ καὶ ἀχειροποιήτοι νοοὶ τοῦ Πνεύματος, οἱ Θεορρήμονες ἐξηγηταὶ καὶ σχολιασταὶ τῶν θείων Γραφῶν, οἱ Θεορῆτορες καὶ Θεογῶροι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. οἱ Θεόσοφοι οὗτοι ἄνδρες ἀναβάντες εἰς τὴν ἀνωτάτην θεωρίαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος, καὶ ἐλλαμψθέντες διὰ τῆς φωτιστικῆς χάριτος τοῦ τελειοποιῦ Πνεύματος, εἰσεχώρησαν εἰς τὸν γόνον τῶν θείων Γραφῶν, καὶ κοινῶς ἅπαντες ἐγένοντο θεωροὶ καὶ ἐξερευνηταὶ τῆς ἐν αὐταῖς ἀληθοῦς γνώσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ἦσαν, ὡς φαίνεται, προσδιορισμένα καὶ εἰς ἐκείνους τὰ μέτρα τῆς γνώσεως κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγιότητος, καὶ τοσοῦτον ἐδύνατο ἕκαστος, ὅσον ἐδίδου τὸ Πνεῦμα τῇ ὁρίῳ, καὶ διὰ τοῦτο καί τοι ἐγκύψαντες ἅπαντες κοινῶς εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Γραφῶν, ὁ μὲν, ταύτης, ὁ δὲ, ἐκείνης, ἄλλος δὲ ἄλλης τὴν ὁλόκληρον ἐρμηνείαν ἀνεδέξαντο. Οἱ εὐπειθεῖς καὶ προσεκτικὸς ἀναγνώστης ἀναγινώσκων τοὺς λόγους τῶν Θεοφόρων τούτων Πατέρων, εὐρίσκει πολλαχού τεμάχια τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν προσφυσάτα ἐξηγημένα, ἀλλ' ἡ τελεία καὶ ὁλόκληρος αὐτῶν ἐξήγησις καὶ θεωρητικὴ ἐρμηνεία ἦτον, ὡς φαίνεται, ἀποτεταμιευμένη διὰ μόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς τὴν γνώσιν τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας κατὰ τὰ ἅπαντα αὐτοῦ κρίματα.

Πρῶτος λοιπὸν ἐξηγητὴς καὶ κατὰ βάθος ἐρμηνεὺς τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν ἐγένετο ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. μετὰ τοῦτον ἡρμήνευσε τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς συντομώτερα μὲν, πλὴν ἀναγωγικώτερα ὁ μέγας καὶ Οὐρανοφάντωρ Βασίλειος. μετὰ τούτους ἡ χρυσὴ τῆς ἐκκλησίας Μελίσσα, ὁ ἱερὸς Χρυσόσομος, ἡρμήνευσε καὶ πλατύτερον καὶ θεωρητικώτερον τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἀναπτύξας σαφέστατα, ὅσα ἦσαν ἐν αὐτοῖς ἀπόρρητα, καὶ διατρανώσας ἐτι μᾶλλον τὴν ἐν αὐτοῖς ἠθικὴν διδασκαλίαν, καὶ εἰς διαφόρους πνευματικὰς ὁμιλίας μεταμορφώσας τοὺς Ψαλμούς. χρόνους δὲ ὀλίγους ὕστερον ὁ ἱερὸς Θεόδωρος ἐπίσκοπος Κύρου τῆς Συρίας μιμητὴς γενόμενος τοῦ θείου Χρυσοστόμου, καὶ ἀκολουθήσας εἰς τὰ ἴχνη τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἐξηγητῶν, συνέγραψεν ὁλόκληρον περὶ τῶν Ψαλμῶν πραγματείαν, τὰ μὲν ἐρανισάμενος παρ' αὐτῶν, τὰ δὲ προσθεῖς παρ' ἑαυτοῦ. καὶ τούτων τὰ συγγράμματα σώζονται καὶ χειρόγραφα πολλαχού, καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐν διαφόροις τόποις πολλαχὲς εἰς τύπους ἐξεδόθησαν. ἐν ὕστεροις δὲ ὁ σφώτατος Νικήτας Σερρών, ἀνὴρ ἐπίσημος κατὰ πᾶν εἶδος μαθήσεως, ἐγκύψας ἀνεπισρόφως εἰς τὰ τῶν πατέρων συγγράμματα, καὶ συλλέξας ἐξ ἁπάντων, ὅσα ὑπ' αὐτῶν ἐλεχθησαν εἰς Ψαλμούς, ἢ εἰς τεμάχια Ψαλμῶν, καὶ διαταξάμενος αὐτὰ προσφυσάτα, συνεκρότησε σειρὰν τῶν Ψαλμῶν πληρεστέτην ὅλην καὶ ὠφελιμωτάτην, ἀλλὰ κακῇ τύχῃ κεῖται χειρόγραφος, καὶ σήπεται ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν κατὰ τὸν Ἀθῶνα μοναστηρίων. παρὰ ταύτην σώζεται καὶ μίᾳ ἄλλῃ σειρᾷ ὑπομνηματιστῶν εἰς τοὺς Ψαλμούς, ἐκδεδομένη μὲν εἰς τόμους τρεῖς, σπανιωτάτη δὲ, καὶ δυσεύρετος ὡς ἂν εἴ οὐκ ἦν ὅλως ἐκδεδομένη. τελευταῖον δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῖς χρόνοις ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Ἀυτοκράτορος Ῥωμαίων Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς (1); ἀνὴρ ἐς

(1) Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς κατὰ τὸν Μελέτιον (Τόμ. β'. ἐκκλησ. ἱστορ.) ἦτον ἐν μοναχοῖς τεταγμένος καὶ διάσημος ἐν

ἄκρον ἐληλακῶς παιδεύας, καὶ ὑπέρτιμος τῶν φιλοσόφων καλούμενος, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος ἐξέθηκεν ἐντελεσάτην καὶ ἀκριβεσάτην ἐρμηνείαν εἰς ὅλον τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον, ἀκολουθήσας ἀσφαλῆστα εἰς τοὺς ἀρχαίους ἱεροὺς ἐξηγητὰς, καὶ συλλέξας πολλὰ προσφυῶς καὶ ἀπὸ τῆς εἰρημένης ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρών· ἀλλὰ καὶ αὕτη παρημελεῖτο χειρόγραφος.

Οὗτοι δὲ πάντες οἱ τῶν Ψαλμῶν ἐξηγηταὶ συνέγραψαν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων γλῶσσαν· εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηγορία καὶ καλλιπέπεια ἀπ' οὗ ἐκρότησαν τόσους χρόνους λαμπρῶς τὸ βῆμα τῶν Ἀθηνῶν, ἐλάμπρυναν καὶ τόσους αἰῶνας τοὺς ἱεροὺς ἁμβωνας τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἣτις καὶ ὑμνῆται καὶ ὑμνεῖται παρὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, ὡς γλῶσσα θεία, καὶ ἡ μόνη προσφυὴς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, παρημελήθη δὲ, (φεῦ!) καὶ παραμελεῖται, κατεδιώχθη καὶ καταδιώκεται, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀπὸ μόνους ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφελόμενος ὁ πανδομάτωρ χρόνος ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων δόξης, πᾶσχει νὰ συναφέληται, καὶ νὰ ἀποσβέσῃ καὶ αὐτήν, καὶ τὸ δεινέστατον, ὅτι καὶ συνεργοὺς ἔχει αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἀντιπαρατάττονται καὶ μέχρις αἵματος διὰ τὸ μόνον αὐτὸ λείψανον τοῦ προγονικοῦ κλέους.

Ὅπως ποτὲ καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὅπως ποτὲ καὶ ἂν παρημελήθη ἡ προγονικὴ γλῶσσα, αἱ ῥηθεῖσαι τῶν Ψαλμῶν ἐρμηνεῖαι λαλοῦσαι μὲ γλῶσσαν ἀκατανόητον εἰς τοὺς πλείους, ἦσαν σχεδὸν ἀνωφελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο πάλιν χρεία οὐχὶ πλέον θεητόρων ἀνδρῶν, ἀλλὰ φιλοθέων τοῦλάχιστον καὶ φιλογενῶν, ὥστε, μὴ δυναμένων τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς γλώσσης, αὐτοὶ νὰ βιάσωνται τὴν γλῶσσαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς κοινῆς ταύτης καὶ πεπατημένης διαλέκτου, καὶ ἀντὶ ἐξηγητῶν, νὰ γίνωνται μεταφρασταί. Τοιοῦτος πρῶτος μεταφραστὴς ἐγένετο ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος καὶ κοινωφελέστατος ἀνὴρ κύριος Ἀγαπίος ὁ Κρής, ὅστις μετέφερεν εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐρμηνείας τοῦ μακαρίου Θεοδώρητου. μετ' αὐτὸν δὲ ὁ ὁμοπάτριος αὐτοῦ κύριος Ἀθανάσιος ὁ Βαρούχας ἀνεδέξατο καὶ ἐξετέλεσε τὴν μετάφρασιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἱεροῦ Ἀθανασίου. ἀλλ' εἴτε διὰ τὸ ἐλλειπὲς, εἴτε διὰ τὴν εἰς τὰ κοινὰ καλὰ ὀλίγην τῶν ὁμογενῶν προσοχὴν, καὶ αἱ μεταφράσεις αὗται ἔμενον καὶ μόνουσιν ἀνεκδοταί. Ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ὁ ὁσιώτατος καὶ ἐλλογιμώτατος κύριος Νικόδημος ὁ Νάξιος, ὁ τὸν μονήρη καὶ ἀσκητικὸν βίον ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἀθωνος μετερχόμενος, ἀνὴρ εἰς ἄκρον φιλογενὴς καὶ φιλόπονος, καὶ γνῶσιν ἔχων ἱκανὴν καὶ ἔξιν τῶν θείων Γραφῶν διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀτενοῦς ἀναγνώσεως, καὶ διὰ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, προτραπείς καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων φιλογενῶν καὶ φιλοκαλῶν ἀνεδέξατο τὴν μετάφρασιν τῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς ἐρμηνείας τοῦ κυρίου Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, ἣτις ἐκρίθη πληρεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα, ὡς συνειλεγμένη μετ' ἄκρας ἐπιστάσεως ἀπὸ τε τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἐρμηνευτῶν, τῆς τε ἐκδοδομένης καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρών καὶ ἐπεξεργασμένη, καὶ πεπλουτισμένη καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ἀξιοσημεσιῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρός.

Ἐπι.

λόγοις, ἔγραψε σχόλια εἰς τὴν θείαν Γραφὴν γλαφυρώτατα, συναθροίσας αὐτὰ ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Χρυσόστομου καὶ τῶν ἀρχαίων Πατέρων κελεύσει Ἀλεξίου τοῦ Κερμενοῦ καὶ πανοπλίαν δογματικὴν κατὰ πασῶν τῶν αἵρέσεων, καὶ λόγους ἐγκωμιασικοὺς εἰς διαφόρους ἁγίους, καὶ σχόλια εἰς τὰ τέσσαρα ἅγια Εὐαγγέλια. ἃ καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ εἰς τέσσαρας τόμους διηρ. μένα. ἔζη δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, μεταγενέστερος ὢν τοῦ Νικήτα Σερρών.

Ἐπιχειρησθεὶς δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Κύριος Νικόδημος, δὲν ἐνέμεινεν εἰς μόνην τὴν ἀπλὴν καὶ ἀπερίεργον μετάφρασιν τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀρχαίας τῶν πρώτων ἐρμηνευτῶν ἐρμηνείας παρέβηκε τὸ σύγγραμμα, καὶ τὰς ἐλλειπούσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς ἀνεπλήρωσε, καὶ τὰ πολλαχοῦ ἀσαφῆ διέσαφηνε, καὶ ἐκαστοῦ προσέθηκε τὰ ὀνόματα τῶν ἱερῶν ἐρμηνευτῶν, ἀφ' ὧν ὁ συγγραφεὺς ἠρξάνιστο τὰς ἐρμηνείας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πόλους ἀτρύτους καταβαλὼν ἐκόσμησε καὶ κατεκάλυψε τὸ ἱερὸν τοῦτο σύγγραμμα, μὲ πολλοὺς ὑπομνηματισμοὺς διαφόρων ἀνωνύμων ὑπομνηματιστῶν, καὶ μὲ πολλὰ ἰδία ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελῆ σημειώματα, καὶ τέλος, ἐξειργάσατο τὸ ἔργον πλήρες, καὶ τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως ἄξιον. ἀλλὰ φεῦ τῶν κακῶν! ὁ θάνατος προλαβὼν ἀφείλετο τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἵτινες πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπέσχοντο τὴν δαπάνην τῶν τύπων, καὶ ἐν ᾧ κατεγίνετο ὁ μεταφραστὴς νὰ εὕρῃ ἄλλους συνδρομητάς, ἔπαυε τὸ αὐτὸ, καταλιπὼν τὰ ὧδε, καὶ μεταβὰς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς, καὶ ἔμεινε τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύγγραμμα χαμαὶ κείμενον, καὶ παρερριμμένον, ἕως οὗ μαθὼν τὰ περὶ τούτου ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενος πανιερώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων κύριος Ἱερόθεος, ἀνέλαβε μετὰ προθυμίας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ τὸ ἐκδώσῃ εἰς τύπον· ἀλλὰ μόλις ἐφθασεν ἐκεῖ τὸ βιβλίον, καὶ ὁ ἀοιδίμος ἐκεῖνος μετέστη εἰς τὰς οὐράνιαις μονάς, καὶ ὁ θάνατός του οὐχὶ μόνον ἐγένετο κώλυμα τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως, ἀλλὰ καὶ αἰτία τοῦ νὰ ἐκλείπῃ τελείως, παραπεσὼν εἰς χάος δυσπρόσιτον καὶ δυσεξίτητον. Ζῶν ἐπιμήκιστον ὁ Παναγιώτατος, Φιλογενὴς καὶ Σεβασμιώτατος ἡμῶν Δεσπότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος ΚΤΡΙΛΛΟΣ. Ἡ Σεβαστὴ αὐτοῦ Παναγιότης πόθον ἐνθέρμον καὶ θαῖον πνέουσα διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ γένους, δι' ὅλα τὰ κοινωφελῆ καλὰ, καὶ μάλιστα δι' ἐκεῖνα, ὅσα ἀφορῶσιν εἰς τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, ἅμα τε ἔμαθε τὸν ἐπικείμενον τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου κίνδυνον, καὶ εὐθὺς ζῆλῶν ἐξήκωσε τῷ Κυρίῳ, καὶ τῷ Προφητῇ Ἀνακτὶ καὶ Θεοπάτορι Δαβὶδ, καὶ κινήσας πάντα λίθον, καὶ συνεργοῖς χρησάμενος ἕκ τε τῶν περὶ αὐτὸν Πανιερωτάτων καὶ Σεβασμιωτάτων ἁγίων Γερόντων, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν, ὅσοι μιμούμενοι τὴν αὐτοῦ Παναγιότητα τρέφουσι τὸν αὐτὸν ζῆλον διὰ τὰ κοινὰ καλὰ, ἐξεύρε τὴν μηχανὴν μετὰ τὴν ὁποίαν ἐδυνήθη νὰ ἀνελκύσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ χάος τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον, καὶ νὰ τὴν μετακομίσῃ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος τῶν Πατριαρχείων. οὗσης δὲ τῆς βίβλου ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ γινόμενης σκέψεως συντόνου περὶ τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίως ἐσομένων ἐξόδων, αἷμα εἶπατο νὰ συμβῇσιν ἀδρά διὰ τὸν ὄγκον τοῦ βιβλίου, ἢ φήμῃ διαδοθεῖσα, ἔσθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς φιλογενεστάτης καὶ κοινωφελεστάτης ἀδελφότητος τῶν Ζωσιμάδων. οἱ φιλόκαλοι οὗτοι ἀδελφοί, οἱ λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ἀφ' οὗ καταπλούτισαν τὴν Ἑλλάδα μὲ διάφορα κοινωφελῆ βιβλία, ἐκδοθέντα εἰς τύπους μὲ ἔξοδα αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην τυπογραφίαις, ἀφ' οὗ μὲ πολυειδεῖς καὶ διαφόρους τρόπους ὠφέλησαν καὶ ὠφελοῦσι τοὺς ἐμμελεῖς, ὡς ἔρμαιον λαβόντες καὶ τὴν διαδοθεῖσαν ταύτην περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦτο βιβλίου φωνὴν, δὲν ὑπέφερον τὸ νὰ μὴ γένωνται οἱ πρώτοι αἱτοὶ τῆς ἐκ τούτου γεννησομένης εἰς τὸ γένος ὠφελείας, ἀλλ' ἅμα τὸ ἠκούσαν, καὶ εὐθὺς ἐξέδωκαν ἐνταλὴν εἰς τοὺς ἐταῦθα παροικοῦντας φίλους αὐτῶν, διὰ νὰ λάβωσι τὴν φροντίδα, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐξ αὐτῶν τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, καὶ οὕτως ἢ μὲν δυσκολία τοῦ πράγματος εὐκόλυνθη, ἐκεῖνοι δὲ ἐπέθηκαν εἰς τὸν Κολοσσὸν τῶν οἰκείων ἔργων σέφανον λαμπρότατον, καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ φιλογενείας αὐτῶν ἀντάξιον· ἢ δὲ ἱερὰ τῶν Ψυχῶν βιβλος ἐνδεδυμένη τὰ λαμπρὰ περιβόλαια τοῦ τύπου, ἐξέρχεται ἀρχὴ τύχη ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κοινῆς τοῦ γένους Τυπογραφίας, καὶ δημσιεύεται ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίνης

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν

ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΠΕΡΤΙΜΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ, Η ΖΥΓΑΒΗΝΟΥ.

ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΔΑΒΙΔ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΗΔΗ ΔΙΑΙΡΕΘΕΝ, ΠΡΟΣ ΕΤΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΤΩΝ ΑΝΑΓΙ-

ΝΩΣΚΟΝΤΩΝ ΜΝΗΜΗΝΤΕ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ποῖος εἶναι ὁ πατήρ τοῦ Ψαλτηρίου;
ἦτοι τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν.

Πατήρ τῆς παρούσης βίβλου τῶν Ψαλμῶν, καθολικῶς εἰπεῖν, εἶναι ὁ Προφητάναξ Δαβὶδ, ὁ τοῦ Θεοῦ μὲν παῖς, καθὼς ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ αὐτός ὁ ἴδιος Θεός, „Καὶ ὑπερασπίζω ὑπὲρ τῆς πό-
„λεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου. (δ'. Βασιλ. κ'. 6.) τοῦ Υἱοῦ δὲ τοῦ Θεοῦ κατὰ σάρκα πατὴρ „Βίβλος γάρ, φησι, γενέσεως Ἰη-
„σοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ. „ (Ματθ. α'. 1.) ἵνα δὲ τὰς ἄλλας τοῦ μερικῆς ἐπωνυμίας περιλαβόμεν ἐν συντόμῳ πατὴρ τῆς βίβλου ταύτης εἶναι ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνος, ὁ μετὰ τὸν Ἀβραάμ μόνος χρηματίσας πατὴρ τῶν Ἑθνῶν· ὁ ἐδικός μας μουσικὸς Ὀρφεύς· ὁ πρῶτος τῶν ἀρετῶν καλλιγράφος· Δαβὶδ, ὁ πρῶτος Κήρυξ τῶν τοιῶν ὑποστάσεων τῆς μιᾶς Θεότητος· ὁ ποιμὴν ὁμοῦ καὶ ἀριστεύς· ὁ Προφήτης ἐν ταῦτῳ καὶ Βασιλεὺς· Δαβὶδ, ὁ τοῦ πρώτου καὶ οὐρανίου Βασιλέως χρηματίσας καρδία καὶ γλῶσσα καὶ κάλαμος· ὁ παρὰ Θεοῦ μαρτυρηθεὶς· καὶ ὁ ἀποκτήσας ὅλας τὰς ἀρετάς, ὅσαι κάμνουν Θεὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀναφέρονται. (1)

Οὗτος λοιπὸν ὁ μέγας τῶντι Δαβὶδ, υἱὸς μὲν ἦτον τοῦ Ἰεσοῦ, νεώτατος δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους τοῦ ἀδελφοῦ· ἀκαλλώπιστος μὲν κατὰ τὴν θέαν, ὠραιότατος δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν. καὶ ὅλων τῶν Στρατηγῶν καὶ Προφητῶν καὶ Νομοθετῶν καὶ Βασιλέων πλουσιώτατος ἅμα καὶ ποικιλώτατος κατὰ τὰ χάρισματα· πρῶτατος μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ δὲ τὴν φύσιν ἐπαικέστατος· ἀνδρειότατος κατὰ τὴν γνώμην, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ῥωμαλεώτατος· ἀρχικώτατος μὲν εἰς ἑαυτὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κοινοτάτος· μεγαλοφρονέστατος ἐνταυτῷ καὶ μετριοφρονέστατος· ἀπλούστατος εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ πολυτροπώτατος· γαυκὺς κατὰ τὸ ἦθος· ὀξύς κατὰ τὸν λόγον· πολὺς κατὰ τὸν νοῦν· ἐνθους κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ὄντος Θεοῦ αὐτοδίδακτος, ἢ Θεοδίδακτος· ὅλος καὶ ὅλου ὑπάρχων τοῦ Πνεύματος ὄργανον· ὅλα δὲ τὰ ἄλλα προτερήματά του ἐγὼ παραδραμῶν, ἢ συντεμῶν, δύο μόνον θέλω ἐπαινέσω ἐνταῦθα, τὴν σοφίαν λέγω, καὶ τὴν ἀνδρίαν του.

Πρῶ.

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρμηνείας τοῦ πεντηχοστοῦ Ψαλμοῦ τὰ θαυμασὰ ἐγκώμια, ὅπου πλέκει ἡ εὐλαλος καὶ ῥητορικωτάτη γλῶσσα τοῦ θείου Χρυσόστομου εἰς τὸν Θεοπάτορα καὶ Προφητάνακτα Δαβὶδ. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι τὸ ὄνομα Δαβὶδ κατὰ μὲν τὸν Εὐαγγελιστὴν ἐρμηνεύεται, ἐξουθενκμένος καὶ ἡλεημένος· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον, ἱκανὸς χειρὶ· κατ' ἄλλους δὲ ἐρμηνεύεται, μόνος καὶ πεπονημένος, καὶ οὗτος ἀγαπητός.

Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ εἰπῶ περὶ τῆς σοφίας του· λέγει γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ βαθύτερον ἢ σαφέστερον ταῦτα, «αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον, καὶ οἱ δάκτυλοί μου ἤρμωσαν Ψαλτήριον» (ἐν τῷ «Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου») διότι σοφία δὲν εἶναι ἄλλο τι, πᾶρεξ ἀρμονία λόγων καὶ πραγμάτων· ἄλλως δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς λογικὰς ἐπιστήμας, ἡ ἀρμονικὴ ἐπιστήμη εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ κορυφαϊότατον μέρος τῆς φιλοσοφίας· καθότι αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ μέρη καὶ κάλλη τῆς φιλοσοφίας, τὰ προσαρμόζει διὰ μέσου της τόσο εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ὅσον καὶ ἓνα εἰς τὸ ἄλλο· μὲ τὸ νὰ ᾔηται μία συμφωνία ἢ ἀναλογία εἰς ὅλα· ὅποιος λοιπὸν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἔχει τὴν ἀρμονικὴν ταύτην ἐπιστήμην, αὐτὸς ὠμολόγησε μὲ ὀλίγα λόγια, πῶς ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλην τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων.

Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν χεῖρας καὶ τὴν ποιητικὴν του δύναμιν, ἀφιέρωσεν εἰς τὸ ὄργανον· τοὺς δὲ δακτύλους καὶ τὴν ἀρμονικὴν του ἐπιστήμην, ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ψαλτήριον «Αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον καὶ οἱ δάκτυλοί μου ἤρμωσαν Ψαλτήριον» διότι, τὸ μὲν ὄργανον, εἶναι ἀπλούστερον καὶ χονδρότερον, τὸ δὲ Ψαλτήριον, εἶναι ἐπιστημονικὸν καὶ λεπτότερον, καὶ ἀκολουθῶς χρειάζεται τέχνην ἀκριβεστέραν· ἀναγωγικῶς δὲ, χεῖρας μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία κάμνει, ὡς ἂν ὄργανον, τὴν ἐνάρετον ζωὴν, εὐρυθμον καὶ σύμφωνον μὲ τὸν ἑαυτὸν της· δακτύλους δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς θεωρητικωτάτους λόγους καὶ αἰτίας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατασκευάζουσιν ὡς ἂν Ψαλτήριον, τὸ νοερὸν τοῦ λόγου κριτήριον· ὥς ὅπου αὐτὸ νὰ ἐμπνέεται ἄνωθεν ἐκ τῆς θείας χάριτος καὶ νὰ κρούεται· καὶ διὰ μέσου ἄλλου μεγαλητέρου νὰ ἀνακρούεται· ἥτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος τῶν Ψαλμῶν λέγει ὁ αὐτὸς «Τὰ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι» (Ψαλ: ν': 6:) βαβαὶ διὰ τὴν μεγαληγορίαν! δείχνει γὰρ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Προφητὰν, ὅτι δὲν εἶχε μόνον τὴν γνῶσιν τῶν φαινομένων Κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνεσιν τῶν ἀπορρήτων Μυστηρίων· οἶον, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τριάς καὶ

Μονάς· ὅτι ὁ Τίος τοῦ Θεοῦ ἔμελλε νὰ γένη ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει «Υπὲρ πάντας ἐσόφισάς με τὴν ἐντολήν σου (Ψαλ: ρη': 98:)» λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε τὰ πρωτεῖον τῶν ἄλλων. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἱκανὰ περὶ τῆς τοῦ Δαβὶδ σοφίας.

Τὰ δὲ περὶ τῆς ἀνδρίας του αὐτὸς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ λέγων «Ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τῷ ἀλλοφύλῳ, καὶ ἐπικαταράσαστό με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ» «ἐγὼ δὲ σπασάμενος τὴν παρ' αὐτοῦ μάχαιραν, ἀπακεφάλισα αὐτόν» καὶ ἦρα ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραὴλ· (ἐν τῷ «Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου») Βλέπετε ὅτι ἀναγνώσας, ὅχι μόνον τὴν ἀνδρίαν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ ταπεινώσιν· διὰ τί αὐτὸς, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ἐδῶ πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα· ἥτοι τὰ πλήθη τῶν πολεμίων ἀλλοφύλων, τὰ θράσθη τούτων, τὰ ἄρματα, τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ μελέτας, τὴν ἀλᾶξονίαν τοῦ Γίγαντος ἐκείνου καὶ ἐλέφαντος Γολιάθ, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν ἀνδρίαν, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀγωνίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἀπορίαν τοῦ βασιλεῖος Σαούλ· ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ, πῶς ἐφριττον ὅλοι καὶ ἐτρεμον τὸν ἀλλόφυλον Γολιάθ καὶ στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται, καὶ νεοὶ καὶ γέροντες· καὶ πῶς αὐτὸς νεώτατος ὢν κατατὰ τὴν ἡλικίαν, μικρὸς δὲ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ἀνικητὸς δὲ καὶ ἀπαῖρος κατὰ τοὺς πολέμους, ἐξεθάρρουν ὅμως ἑαυτὸν τοῦ βαρβάρου, καὶ νομίσας ὡς ἂν ἓνα νεκρὸν τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον πύργον, καὶ τὸ τοιοῦτον μέγα θηρίον, ἐνίκησεν αὐτόν εὐκολώτατα, καὶ μὲ τὴν ἐκείνου τοῦ ἰδίου μάχαιραν ἐπῆρε τὴν κεφαλὴν του ἀπὸ τοῦ σώματός του· καὶ ἐτξ ἔλυσε τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἐπαυσε τὰ φονικά, ἐσῶσεν ὅμῳ, καὶ κράτευμα, καὶ βασιλεία, καὶ τὰ φῶς προγόνων, καὶ νόμους πατωφους, καὶ ἱερὰ, καὶ γονεῖς, καὶ κάθε γένος καὶ ἡλικίαν. Ταῦτα, λέγω, τὰ τόσο πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ὁ Δαβὶδ, μ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς διὰ τὴν μετριορροσύνην του, οὐδὲν τούτῳ ἐμεγαλύνησεν· ἀλλὰ μὲ μεγάλην συντομίαν καὶ ἐπιείκειαν διηγείται τὴν πρὸς τὸν Γολιάθ ἀνδρείαν μονομαχίαν του.

Ὁ τοιοῦτος ὁμῶς καὶ τηλικούτος Δαβὶδ (διὰ
νὰ

να μὴ πλατύνω τὸν λόγον διηγούμενος μὲ ἀκρίβειαν
κάθε του ἀνδραγάθημα.) ἐξευτελιζέται μὲν ἀπὸ τὸν
πατέρα του Ἰεσσαὶ κατ' ἀρχάς (ἐπρόσχεα γὰρ ἐκεῖ-
νος εἰς μόνην τὴν φαινομένην σωματικὴν μικρότητα
τοῦ Δαβὶδ) ἀπορρίπτεται δὲ εἰς τὸ νὰ εἶναι ποιμὴν
προβάτων· καὶ ποιμὴν ὅχι τέλειος, ἀλλὰ ἀτελής καὶ
παραμικρὸς, ἀκολουθῶν ὀπισθεν εἰς τὰ λοχευόμενα
καὶ γεννῶντα πρόβατα· τὸ ὅποιον εἶναι ἔργον τῶν
ἀτελῶν καὶ παραμικρῶν ποιμένων. Καὶ ὁ μὲν πατήρ
του ἐ-ξὶ ἐξευτελίζεε κάτωθεν τὸν Δαβὶδ· ὁ δὲ Θεὸς
ἄνωθεν αὐτὸν υἱοθέτιζε, καὶ ὡς υἱὸν βασιλέως υἱὸν πα-
ρεσκεύαζεν αὐτόν, νὰ μαλατήσῃ πρότερον εἰς τὰ ἁ-
λογα ζῶα τὴν ποιμαντικὴν· ἦτοι τὴν βασιλικὴν ἐπι-
σημν, τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὕστερον ἐπάνω
εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐπρογύμναζεν αὐτόν νὰ ἁ-
γρυπνῇ, νὰ πολεμῇ, νὰ κινδυνεύῃ διὰ τὴν ποίμνην,
νὰ ἀντιπαλῇ εἰς λέοντας, εἰς ἀρκούδας, εἰς κλέπτας,
εἰς πειῖαν, εἰς ψύχραν, εἰς ζέσιν· καὶ ποτὲ μὲν, νὰ
προπορεύεται αὐτὸς ἔμπροσθεν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ
νὰ ὁδηγῇ αὐτὰ εἰς βοσκήν γλοιοφόρον, εἰς σκιάς δέν-
δρων, εἰς βρύσεις νερῶν καὶ εἰς ποταμούς· ποτὲ δὲ,
νὰ ἀνακαλῇ καὶ νὰ γυρίσῃ ὀπίσω τὰ πρόβατα· καὶ
νὰ τὰ συναθροίσῃ, τῶρα μὲ τὴν ῥάβδον, τῶρα μὲ
τὴν φωνήν, τῶρα μὲ τὰ ἄσματα, καὶ τῶρα μὲ τὴν φλο-
γέραν· καὶ ἄλλοτε μὲν, νὰ εὐφραίνῃ τὰ πρόβατα·
ἄλλοτε δὲ, νὰ τὰ φοβίσῃ· ἄλλοτε, νὰ τὰ φυλάττῃ·
ὑγιαίνῃ, καὶ ἄλλοτε νὰ τὰ ἰατρῶν ἀσθενούντων· τοῦ-
των δὲ ὅλων τὸ τέλος εἶναι, ὅχι μόνον νὰ ἀποδειχ-
θῇ τὸ ποιμνιον παχύτατον, ἀλλὰ καὶ πολυπληθές-
τατον.

Καὶ τί πρέπει νὰ πολυλογῶ; ἔρχεται μετὰ πα-
ρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ ὁ Προφήτης Σαμουὴλ, ὅπου
ἔμελλε νὰ κρίσῃ τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, εἰς τὸν ὀϊ-
κον τοῦ Ἰεσσαὶ. Ζητεῖται ἐκεῖνος, ὅπου ἔμελλε νὰ
χρίσθῃ· εὐγαίνει ὁ χορὸς τῶν ἄλλων υἱῶν τοῦ Ἰεσ-
σαὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ καλὸς καὶ λαμπρὸς· τίθεται
ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τὸ κέρας τοῦ χρίσματος· ἀλλ' ὁ
Θεὸς ὑπερτίθεται καὶ ἀποδοκιμάζει τοὺτους· καθὼς
καὶ ὁ Ἰεσσαὶ ἀπεδοκίμαζε τὸν Δαβὶδ· ὅθεν ἀναγκά-
ζεται ὁ ἴδιος πατήρ του νὰ φέρῃ καὶ τὸν Δαβὶδ, ὁ
ἐξουθενῶν τὸν ἐξουθενούμενον· φέρεται λοιπὸν εἰς τὸ
μέσον, καὶ εὐθὺς χρίεται ὑπὸ τοῦ Προφήτου, ὁμοῦ

καὶ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης, με τὸ κέρας τοῦ χρίσ-
ματος καὶ με τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος· ταῦτα δὲ
ἦτον σύμβολα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅστις ἐχρίσθη
ὕστερον παρὰ Θεοῦ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον.

Τί δὲ ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα; πόλεμος ἐκρο-
τήθη τῶν ἁλλοφύλων πολὺς καὶ ἄμαχος καὶ ἀμήχα-
νος· καὶ τὰ πράγματα ἐστεκοντο ἐπάνω εἰς τὴν ἀκ-
μὴν τοῦ ξυραφίου κατὰ τὴν παροιμίαν, τόσον τοῦ
βασιλέως Σαοὺλ, ὅσον καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰου-
δαίων· ἔρχεται δὲ παρῶν ὁ Δαβὶδ ὁ λυτρωτὴς καὶ
Προφήτης ὁμοῦ· ὁ στρατιώτης ἅμα καὶ βασιλεὺς· ἐ-
ξουθενεῖται πάλιν· ἀποβάλλεται πάλιν· ἀλλὰ πάλιν
ὑπερβάλλει, τοὺς μὲν ἀδελφούς του, κατὰ τὴν μακρο-
θυμίαν· τὸν δὲ Σαοὺλ, κατὰ τὴν ἀπολογίαν· τὸν
Γολιάθ, κατὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ ὅλους ὁμοῦ τοὺς προ-
τέρους τούτου, καὶ τοὺς εἰς τοὺς καιροὺς τούτου, καὶ
τοὺς ὑστέρους τούτου ὑπερβαίνει μετὰ τὴν ὑπερφυτικὴν
μάχην· ὅπου ἔκαμε κατὰ τοῦ Γίγαντος Γολιάθ· καὶ
ἓνας μόνος σώζει ὅλους, φανεῖς διὰ ὅλους, καὶ ἀντὶ
ὅλους, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους.

Ἐπειτα τί συμβαίνει; συμβουλεύει μὲ τὸν
Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ, συμπολεμῇ, καὶ συννικᾷ μετὰ αὐτόν τοὺς
ἐχθρούς· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα
τοῦ Σαοὺλ· καὶ νικᾷ μὲν τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς μετὰ
τὰ ὅπλα, νικᾷ δὲ καὶ τὸν νοητὸν ἐχθρόν· ἦτοι τὸ
Δαιμόνιον ὅπου ἐπνιγε τὸν Σαοὺλ, μετὰ τὴν μελωδίαν
τοῦ Πνεύματος· ἔσφραυται, εὐφημίζεται ἀπὸ ὅλους,
καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους· γίνεται ὥδῃ καὶ ἔπαινος
εἰς τὸ σῶμα τῶν γυναικῶν, „Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χι-
,, λίσιν αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. „
(α': Βασιλ: ιη': 7:) ὅθεν φθονεῖται, πάλιν παρὰ
τοῦ Σαοὺλ, διώκεται, φεύγει, κρύπτεται· καὶ περι-
κυκλοῦται μὲν παρ' αὐτοῦ, περικυκλῶνται δὲ αὐτὸς
τὸν περικυκλωσάντα· καὶ δὲν ἀρπάζει τὸν ἐπιτήδειον
καιρὸν εἰς τὸ νὰ σφάξῃ τὸν Σαοὺλ, οὐδὲ λαμβάνει
μετὰ τὸν φόνον ἐκεῖνου, τὴν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ διωγ-
μοῦ του κατάπαυσιν. οὐδὲ κάμνει ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ
ἐχθροῦ· ἀλλὰ μάλιστα βοηθεῖ τὸν διώκτην Σαοὺλ ὁ
διωκόμενος παρ' αὐτοῦ· φοβούμενος ὅχι περισσότε-
ρον μήπως πάθῃ τι κακὸν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· ἀλλὰ μή-
πως ἐνεργήσῃ τι κακὸν αὐτὸς κατὰ τοῦ Σαοὺλ· τό-
σον ἄκρως ἔσμιξε τὰ δύο ἐναντία· πραότητα δηλα-
δὴ

δὴ καὶ ἀνδρίαν ἐνταυτῷ· ὥς ὅπου ἐφαίνετο, ἢ μὲν ἀνδρία του· μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν πραότητα του, ἢ δὲ πραότητος του πάλιν, μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν του.

Τί ἀκόμη ἔμεινε; βασιλεύει ὁ Δαβὶδ, προφητεύει, μαρτυρεῖ Θεόν, μαρτυρεῖται παρὰ Θεοῦ· διαμαρτύρεται παρὰ Κυρίου νὰ ἔχη τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αἰώνιον· νὰ κληρονομήσῃ τὸν Κόσμον· νὰ ὑπερέβῃ τοὺς ἀστέρας μὲ τὸ πλῆθος καὶ κάλλος τῶν τέκνων του.

Ἐπειτα· ὦ τῆς συμφορᾶς! ὦ τῆς μεταβολῆς! ὁ ἐκλεκτός, γίνεται αἰφνιδίως μοιχός· ὁ Προφήτης, γίνεται παράφρων· ὁ Θεοφόρος, ἐρωτομανής· ὁ ἀληθής, δολερός· ὁ ποιμὴν, κλέπτης· ὁ σωτὴρ, φονεὺς· ἐδῶθεν ἠκολούθησεν ἡ μεταβολὴ τῆς γνώμης, καὶ τὰ τούτου παρανομήματα· ἐδῶθεν συνάβη τὸ ἐμπόδιον τῶν κρουσμάτων τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τῶν θείων ᾠδῶν, καὶ ἡ τοῦ Προφητικοῦ χαρίσματος συστολή· ἐδῶθεν ἐγενήθη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ βίου καὶ ἡ τῶν κακῶν καὶ τῶν πειρασμῶν θάλασσα· ἐδῶθεν ἐγένετο, ὅχι μόνον ὁ ἔνθεος, ἄπνους κατὰ τὴν ἀνωθεν λέγει τοῦ Πνεύματος ἐμπνευσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ ἐγένετο ἄπαις· καὶ ἀπὸ τοὺς υἱούς του, ἄλλοι μὲν, ἐγέναν μικροὶ καὶ ἀδελφοφοβόροι (ὡς ὁ Ἀμνὼν ἐφθαιρε τὴν ἀδελφὴν του Θημάρ) ἄλλοι δὲ, ἐγέναν καὶ μικρώτεροι τούτων· ἀδελφοκτόνοι δηλαδὴ καὶ πατραποῖαι, (ὡς ὁ Ἀβессαλώμ, ὁ θανατώσας μὲν τὸν ἀδελφόν του Ἀμνὼν, ἐπαναστάς δὲ κατὰ τοῦ πατρός του Δαβὶδ·) καὶ ὁ βασιλεὺς οἰμοὶ! γίνεται πλανήτης εἰς τὰ ὄρη ἀπὸ τὸν Ἀβессαλώμ διωκόμενος· ὁ ἀριστεὺς, φυγὰς· ὁ ποιμὴν, ὀρενκλωτός· καὶ ὁ λαμπρὸς οἶκος καὶ θρόνος τῆς βασιλείας, φαίνεται κρημνισμένος εἰς γῆν. Ἐκ τούτου ἠκολούθησεν εἰς τὸν Δαβὶδ ἡ πείνα, καὶ ἡ κακοπάθεια τοῦ σώματος, καὶ ἡ πικρὰ μετάνοια, διὰ τὰ ἀμαρτήματα ὅπου ἔπραξεν· ἐκ τούτου ἐνεργεῖτο ἀπὸ αὐτὸν ἡ καινούρια τριπλὴ καὶ καθημερινὴ θυσία εἰς τὸν Θεόν· ἦτοι, τῶν μὲν ὁρμημάτων του ἢ διὰ τῶν δακρύων νυκτεριναῖς βρῦσαις· τῆς δὲ καρδίας του,

ἢ συντριβὴ καὶ οἱ ἀνασυναγμοί· τῆς δὲ γλώττης του, ἢ παντοπινὴ ἐξομολόγησις καὶ προσευχή· τὰ μὲν γὰρ ἀνωτέρω, ἦσαν τὰ τραύματα καὶ αἱ πληγαί· ταῦτα δὲ τὰ κατωτέρω, ἦσαν τὰ φάρμακα τῶν τραυμάτων καὶ ἰατρικά, ἢ τὰ καυσίματα καὶ κοψίματα τῶν πληγῶν.

Ἐκεῖνο δὲ, ὅπου μεταξὺ ἐφυγεν ἀπὸ τὸν νοῦν μου καὶ ὁ λόγος τὸ παρέδραμε, μὲ τὸ νὰ ἐβλεπεν εἰς τὰ ἐμπροσθεν τῆς διηγήσεως, τοῦτο ἐνταῦθα προσέθημι· ἔρχεται παρὼν μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Νάθαν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὁ Προφήτης εἰς τὸν Προφήτην· καθὼς καὶ ὁ ὑγιὴς ἱατρός πληγαίνει εἰς τὸν ἀσθενῆ ἱατρὸν· καὶ καθὼς πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπῆγεν εἰς αὐτὸν ὁ Σαμουὴλ διὰ νὰ τὸν χρίσῃ· ἔτι μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπῆγεν εἰς τὸν αὐτὸν ὁ Νάθαν διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ, ὅχι μόνον τὸ ἀξίωμα τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Προφητικὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του· ἐὰν δηλαδὴ ἐμελλεν ὁ Δαβὶδ νὰ πονηρευθῇ εἰς τὴν ἱατρούαν τῆς ἀμαρτίας του, καὶ ἐὰν ἤθελε νὰ κρύψῃ τὴν πληγὴν, καὶ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ φερόμενον ἑλεγχόν· μὲν δὲ μὲ τὸν Νάθαν πηγαίνει πρὸς τὸν Δαβὶδ καὶ ὅπως ὤπηρέτης τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐκδικήσεως, ὅς τις καθὼς πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἦτον φύλαξ τοῦ Δαβὶδ καὶ βοηθὸς δυνατός· ἔτι καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἦτον κατ' αὐτοῦ τιμωρὸς φοβερός· ἐπῆγε, λέγων, καὶ Ἄγγελος Κυρίου γυμνὴν ἔχων εἰς τὰς χεῖράς του μάχαιραν, καὶ ἔτοιμος ἦν νὰ κτυπήσῃ μὲ αὐτὴν τὸν Δαβὶδ, ἀνίσως αὐτὸς δὲν ᾔθελεν ὁμολογήσῃ τὴν ἀμαρτίαν του, καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ λύσῃ τὴν καθ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν, μὲ τὴν καθ' αὐτοῦ ἐδικήν του ἀπόφασιν.

Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ ἓνα μέρος ἐσέχετο ὁ ὑποκριτὴς τῆς κρίσεως ταύτης Νάθαν, καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκδικητὴς Ἄγγελος (1). ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος, ἐκλήθη ὁ ἀπροσωπώληπτος τῆς κρίσεως τοῦ Νάθαν κορτῆς· ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ, φέρων τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον του· καὶ ἐκείνων ὀγλίγωρα ἀπὸ τὴν πληγὴν, τὴν

σαί-

(1) Σμείνωσαι, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ οὐ διηγείται τοῦτο, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς κτλ. Ἐυδαίμιος· ὅτι δηλαδὴ ἦτον Ἄγγελος Κυρίου μετὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν κατέχων μάχαιραν· οὐδὲν γὰρ καιῶτον ἀναφέρει τὸ 16'. κεφάλαιον τῆς β'. τῶν Βασιλειῶν, ὅπου ἰσορεῖται ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ τοῦ Νάθαν παρουσία καὶ ἑλεγχος. Ὑπάρχει δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῶν Δευτερωτῶν, ἢ ἐξ ἀρχαίας τινὸς ἀγέλας παραδόσεως, ἢ καὶ ἀπὸ βιβλίου ἀπόκρυφον.

σαίταν ὅπου ἐδέχθηκεν· ὁ δὲ Θεὸς ἔκαστον, ὃχι μόνον ἰατροῦν τὴν πληγὴν του, ἀλλὰ καὶ ἐξαλείφω αὐτήν· καὶ ὃχι μόνον συγχωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρῶν τὴν ἁμαρτίαν· ὅθεν πάλιν δίδεται εἰς τὸν Δαβὶδ ἐκ Θεοῦ τῆς Προφητείας τὸ χάρισμα· πάλιν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πάλιν τὰ κρούσματα τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τὰ πνευματικὰ ἄσματα· καὶ πάλιν δίδεται εἰς αὐτὸν ἡ κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν του, νίκη, καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῆς υἱοθεσίας καὶ τῆς Θεοπατορίας· τοῦ νὰ γένῃ δηλαδὴ πατὴρ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1) Οὗτος λοιπὸν ὁ Προφητὴν ἄναξ, ὅπου ἔπαθε μὲν πολλὰ, ἐκατέρωθε δὲ πάμπολλα, καὶ ἐτράπη μυρίας τροπᾶς· αὐτὸς, λέγω, παραδίδει εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν Ψαλμῶν ὅλην τὴν ἐδικήν του ἱστορίαν, καὶ ὅλας τὰς συμφορὰς καὶ περιστάσεις, ὅπου ἐδοκίμασεν εἰς τὸν βίον του· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τοῦ ποιήματος τοῦτου.

ΚΕΦ. Β'.

Ποῖοι εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Ἐννέα εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς υποθέσεως τῶν Ψαλμῶν· Α' ἡ ἐξηγήσις τῆς ἱστοριογραφίας ὃχι μόνον τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιότερων

ἀκόμη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· διότι ὁ Δαβὶδ διηγέται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τὴν γένεσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, τὰς πράξεις τῶν Πατριαρχῶν, τὴν πλάνην αὐτῶν, τὴν μετοίκησιν, τὴν εἰς Αἴγυπτον καθόδον, τὴν σκλαβίαν, τὴν ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἔξοδον, τὴν νομοθεσίαν, τὴν Σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, τὴν Ἱερουσλήν, τοὺς Ἀριθμοὺς, τὸ Δευτερονόμιον, τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, τὴν κληροδοσίαν τῆς γῆς τῆς Ἑπαγγελίας, τοὺς Κριτὰς, τὰς Βασιλείας, καὶ ὅσα εἶναι εἰς τούτους ἀκόλουθα.

Β'. Ἡ φυσιολογία παρὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ· περὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ· περὶ ζώων, περὶ φοιτῶν, καὶ ἀπλῶς περὶ ὅλης τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως.

Γ'. Αἱ Προφητεῖαι περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας αἱ φανερώτεραι ἀπὸ τὰς Προφητείας τῶν ἄλλων Προφητῶν αἱ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐκτιθέμεναι· δηλαδὴ αἱ περὶ τῆς Παρθένου· αἱ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου· αἱ περὶ τῆς δωροδορίας τῶν Μάγων· αἱ περὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Παλαιστίνην· αἱ περὶ τῆς ἀναδείξεώς του· αἱ περὶ τῆς διδασκαλίας του· αἱ περὶ τῶν θαυμάτων του· αἱ περὶ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων· αἱ περὶ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν κατὰ τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς προδοσίας καὶ τῆς ἀπαγωγῆς εἰς τὰ κριτήρια· αἱ περὶ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἐμπαιγμῶν· αἱ περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ

(1) Τόσον δὲ περίφημος καὶ ὀνομαστός ἐγένετο ὁ Βασιλεὺς Δαβὶδ ἀνάμειχτος εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς, καὶ μάλιστα διατὶ ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος του νὰ γεννηθῇ κατὰ σάρκα ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅτε ὅπου ὅλοι οἱ μετὰ τὸν Δαβὶδ εὐδοκίμοι Βασιλεῖς ἀνομάζοντο Δαβίδ, ὃχι μόνον ὡς διάδοχοι τοῦ γένους ἐκείνου καὶ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς διάδοχοι τῶν ἐκείνου ἀρετῶν· ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει ἡ οἱ Προφῆται ἕναρον τῶν εὐδοκίμων Βασιλέων Δαβὶδ ἐκάλουν (ὁμιλ. νζ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) βεβαιῶσι δὲ τὰ λόγια τοῦ Χρυσοστόμου οἱ Προφῆται. Ὁ μὲν γὰρ Ἰερεμίας γράφει· καὶ τὸν Δαβὶδ Βασιλέα αὐτῶν ἀναστήσω αὐτοῖς (Ἱερ. λ'. 9.) καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ· καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα καὶ ποιμανεῖ αὐτούς· τὸν δούλόν μου Δαβὶδ, ὃς ἔσται αὐτῶν ποιμήν (Ἱεζεκ. λδ'. 23.)· καὶ πάλιν· καὶ ὁ δούλος μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔσται ποιμὴν πάντων (Ἱεζ. λζ'. 24.)· καὶ πάλιν· καὶ Δαβὶδ ὁ δούλος μου ἄρχων εἰς τὸν αἶῶνα. (αὐτόθ. 25.)· φαίνεται δὲ, ὅτι Δαβὶδ καλοῦσιν οἱ Προφῆται οὕτως τὸν Ζοροβάβελ· ἢ καὶ ἄλλους ὅμοιοι τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὰς ἀρετὰς. Λέγει δὲ ὁ Ὡσηὲ· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ὃς ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὡσ. γ'. 5.)· ἢ καὶ κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, ζητήσουσι τὸν Ζοροβάβελ τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγόμενον κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοδωρίτου, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ζητήσουσι τὸ ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ καταγόμενον Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρώπινον, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος. Σύντομος δὲ καὶ γλαφυρὸς εἶναι ὁ ἔπανος, ὅπου πλέκει εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Ἠγεμὼν Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς σελ. ρβ'.· ὁ Δαβὶδ ἀνὴρ ἐγγεῖτος, ἡδὺν μὲν, εὐπρεπὴς· μέγεθος δὲ, εὐρύς· μοῖρα, μεγαλόφρων· ψυχὴν, γενναίαν· ταῖς πρὸς ἀρχὴν ἀρεταῖς ἐξήσκι· μέγας· ταῖς ἡκατὰ τὸν· τολμήσας· ἀσπληγὴς· διοικήσας· περιήνυμος· ἄριστος Θεοῦ πρωτοφάλης· ἐκ Βασιλευσὶ Προφῆται· ἐν Θεολογοῖς Ποιητῆς· τοῦ Δαβιτικῆς κράτους κτίσεως· τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Προφῆτης ὁμοῦ καὶ προπάτωρ.

καὶ τῆς ὀρυγῆς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν· αἱ περὶ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων τοῦ καὶ τοῦ κλήρου τοῦ ἱματισμοῦ τοῦ· αἱ περὶ τῆς πικρᾶς γεύσεως τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς· αἱ περὶ τῆς ἐκπνεύσεως, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ εἰς Ἀθῆν καταβάσεως, καὶ ἀναστάσεως, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς ταῦτά πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων νίκης καὶ αἰωνίου τοῦ Βασιλείας.

Δ': Αἱ προφητεῖαι τῶν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἀκολουθησάντων· ἡγουν αἱ περὶ τῆς κλήσεως τῶν Ἑθνῶν· περὶ τῆς δόξης τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων· περὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν· περὶ τοῦ κηρύγματος τῶν· αἱ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς γῆς· αἱ περὶ τῆς ἱερεώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐξήσεως αὐτῆς· αἱ περὶ τῆς νίκης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων· αἱ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ καὶ φρικτῆς παρουσίας· καὶ αἱ περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως.

Ε': Ἡ Θεολογία περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Πατρός, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.

ς': Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ νοερῶν Κτισμάτων Ἀγγέλων καὶ Δαιμόνων καὶ Ψυχῶν, καὶ Ψυχικῶν κινήσεων καὶ δυνάμεων.

Ζ': Ἀναφέρουσι περὶ τῆς Ἠθικῆς παιδαγωγίας, περὶ ἀρετῆς, περὶ κακίας, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων.

Η': Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ λογισμῶν καὶ ἐπιβουλῆς Δαιμονίων, περὶ τροπῶν καὶ ἀλλοιώσεων, καὶ περὶ θεραπείας παθῶν, καὶ τῆς κατὰ τῶν παθῶν πάλης καὶ τοῦ πολέμου.

Θ': Δὲ καὶ τελευταῖον ἀναφέρεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὁ περὶ ἐντολῶν λόγος ἀκριβέστατός τε καὶ ὑψηλότερος, καὶ ὀλίγον, ἢ οὐδαμῶς κατώτερος ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διατασσομένας ἐντολάς ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

ΚΕΦ: Γ':

Ποῖοι εἶναι οἱ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Οἱ δὲ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν, εἶναι οὗτοι· Α': ὁ πρὸς Θεὸν δοξολογητικός· Β': ὁ εὐχαριστήριος· Γ': ὁ εὐκτικός· Δ': ὁ παρηγορητικός τῶν θλιβομένων· Ε': ὁ προτρεπτικός εἰς τὴν ἀρετὴν· ς': ὁ ἀποτρεπτικός ἀπὸ τὴν κακίαν· καὶ Ζ': ὁ μεθοδικός· ὁ μὲ μέθοδον δηλαδὴ καὶ τέχνην διδάσκων, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατάς· διὰ τί, ὅχι μόνον παραγγέλλει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλτήριῳ νὰ κάμνουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον διδάσκει, πῶς νὰ τὴν κάμνουσιν, καὶ τὸν καιρὸν ἐρμηνεύει κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τὴν ἐργάζωνται. Ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω λόγοι, εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους ἀρμόζουσι· τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ πρᾶγμα θαυμασιώτατον, καὶ μόνης τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν ἰδιαιτάτον.

ΚΕΦ: Δ':

Πόσον ὀφέλιμος εἶναι ἡ βίβλος τοῦ Ψαλτηρίου.

Διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς τὸ Ψαλτήριον εἶναι ἓνα κοινὸν ἱατρεῖον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ ἱατρικὸν κάθε πάθους, κατὰ τὸν Βασιλείον. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὔτε πρᾶξις, οὔτε λόγος, οὔτε πάθος, οὔτε λογισμὸς, τοῦ ὁποῖου νὰ μὴ δύναται νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἱατρικὸν εἰς τὴν βίβλον ταύτην. Ἐπειδὴ καὶ αὕτη εἶναι ἓνα συναθροισμα γεμάτον ἀπὸ κάθε λογῆς πολιτείας καὶ θεωρίας· εἶναι θησαυροφυλάκιον δημόσιον διδασκαλίας, τὸ ὁποῖον χαρίζει εἰς τὸν κάθε ἓνα ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ χρειάζεται· διότι καὶ τὰς παλαιὰς πληγὰς τῶν παθῶν καθαρίζει, καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ

ποῦ νεωστὶ πληρωθῇ ἀπὸ κανένα πάθος, δίδει ταχέως τὴν ἴασιν· καὶ τὸν ὁλόκληρον κατὰ τὴν ἀρετὴν διαφυλάττει· καὶ κάθε πάθος καθολικῶς ἀφαιρεῖ· καὶ ὅλα ταῦτα τὰ ἐνεργεῖ μὲ καποῖαν γλυκεῖαν ψυχολογίαν, καὶ μὲ μίαν σὺνφροναν καὶ σεμνὴν ἡδονήν· δηλαδὴ μὲ τὸ μέλος τῆς φωνῆς· ἵνα μαζὶ μὲ τὸ ἀπαλὸν καὶ χαροποιὸν ἄκουσμα (τὸ ὁποῖον προξενεῖται διὰ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ψαλτίματος) ἀνεπαίσθητως δεχόμεθα τὴν ἐκ τῶν λόγων ὠφέλειαν· κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν σοφῶν ἰατρῶν· οἱ ὁποῖοι ὅταν θέλουν νὰ ποτίσουν τινὰ ἀσθενῆ καὶ ἄνευ πικρὸν καὶ δριμύ ποτὸν, χρίουσι τριγύρου τὸ ποτήριον μὲ τὸ μέλι, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος. Καὶ εἴτι, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον μελωδοῦμεν καὶ ψάλλομεν, κατὰ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀληθειαν, τὰς ψυχὰς διδασκόμεθα, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ψαλλομένων λογίων ἐντυπώνομεν εἰς τὴν φαντασίαν μας ἀνεξάλειπτου.

Ψαλμὸς λοιπὸν εἶναι ὁμιλία πρὸς Θεόν· Ἀγγέλων ἑλευσις· Δαυιδῶν φυγάδευσις· Ψαλμὸς, εἶναι κατάστασις ἰλαρὰ τῶν ψυχῶν· τῶν πόνων τῆς ἡμέρας ἀνάπαυσις· τῶν τῆς νυκτὸς φόβων ἀποδιώξις. Ψαλμὸς, εἶναι τῶν ἀρχαρίων σοικείωσις· τῶν προκοπτόντων αὐξήσις· καὶ τῶν τελείων κραταίωσις. Ψαλμὸς, εἶναι ἄρμα ἀκαταμάχητον· κειμήλιον ἁσουλῶν· σοικισμὸς ψυχῆς κάλλιστος, ἐπίσης εἰς Βασιλεῖς καὶ ἰδιώτας· εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους· εἰς στρατιώτας καὶ ἀστρατεύτους· εἰς σοφοὺς καὶ ἀμαθεῖς· εἰς μοναχοὺς καὶ κοινωβιότας· εἰς ἱερεῖς καὶ λαϊκοὺς· εἰς σερεώτας καὶ νησιώτας· εἰς γεωργοὺς καὶ εἰς ναύτας, εἰς τεχνίτας καὶ ἀτέχνους· εἰς ἀνδρας καὶ γυναῖκας· εἰς γέροντας καὶ νέους· καὶ ἀπλῶς εἰς κάθε ἡλικίαν, καὶ τύχην, καὶ προαίρεσιν, καὶ κοινῶς, καὶ μερικῶς, καὶ πάντοτε· οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ψυχωφελέστατοι καὶ εἰς τὰ ὁσπῆτια, καὶ εἰς τὰ παζάρια, καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς ἐστίας, καὶ εἰς κάθε τόπον· καθὼς εἶναι κοινωφε-

λὴς ἡ πνεῦσις τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ χύσις τοῦ φωτός, καὶ ἡ μεταχείρησις τοῦ πυρός καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τοιαῦτα κοινὰ εἰς πάντας καὶ χρήσιμα. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ μὲ τὴν μελωδίαν τους, ὅχι μόνον παρηγοροῦσι τὴν ψυχὴν τῶν ψαλλόντων, ὅταν ἀφήσουσι τὰς τέχνας των καὶ ἐργόχειρα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς κοπιᾶζοντας μὲν, ψάλλοντας δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ψυχολογοῦσι καὶ ἐλαφρύνουσι· τούτων δὲ πάντων τῶν θαυμασῶν ἐνεργειῶν τῶν Ψαλμῶν εἶναι τὸ τέλος, τὸ νὰ κάμωσι τὸν ψάλλοντα καὶ ἀναγινώσκοντα τούτους, καὶ σοφόν, καὶ Θεὸν κατὰ χάριν. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ λόγοι· καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια, καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλτηρίου τούτου, ἀρκετὰ εἴπομεν.

ΚΕΦ : Ε΄

Ἀνίσως εἶναι γνήσιοι καὶ μόνου τοῦ Δαβὶδ ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Ψαλτηρίου.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ· ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τοῦ Ἰδιθούμ καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ καὶ τοῦ Ἀσάφ καὶ Αἰθάρ καὶ Αἰμάν τοῦ Ἰσραηλῆτου· εἶναι δὲ εἶναι τοῦ Μωϋσέως, καὶ δύο τοῦ Σολομῶντος· (1) καθὼς δηλεῦνται ἀπὸ τὰς ἐπιγραφὰς των. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιγεγραμμένον ἔχουν μόνον τὸ, ἀλληλουῖα· καὶ ἄλλοι μὲν, ἔχουσιν ἐπιγραφὴν ἀνώνυμον· ἄλλοι δὲ, καὶ παντάπασιν εἶναι ἀνεπίγραφοι. Διὰ τοῦτο ἀπολύτως καὶ ἀπροσδιορίσως λέγεται ἡ Βίβλος αὕτη· Βίβλος Ψαλμῶν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἀναγράφεται ὅλη εἰς μόνον τὸν Δαβὶδ.

Ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσι (2) (μὲ τοὺς ὁποῖους καὶ

(1) Εἴς μόνους ἐπιγράφεται νῦν εἰς τὸν Σολομῶντα, ὁ σα΄: δηλαδὴ ἦγουν τὸ „ὁ Θεὸς τὸ κρίμασόν τοῦ Βασιλεῖ δός· παρὰ δὲ τοῦ Θεοδώρητου τοῦ Σολομῶντος ἐπιγράφεται ἡ ὁ ρκς΄ Ψαλμὸς ἦτοι τὸ „Ἐάν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον· ἡ ὅρα ἐκεῖ.

(2) Ὡς ὁ Βασιλεῖος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ζα΄: Ψαλμοῦ· ὁ Εὐσέβιος αὐτόθι· ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρή·

καὶ ἐγὼ συμφωνῶ) ὅτι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τοῦ Δαβὶδ· διότι καθὼς ὁ ἐπιγεγραμμένος εἰς τὸ ὄνομα Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ ἂν ἦτον τοῦ Μωϋσέως· ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ εἶναι πρῶτος Ψαλμὸς εἰς τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Μωϋσέως· ἢ τοῦλάχιστον ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται μέσα εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως· καὶ ὡς εὐρίσκονται καὶ αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ· ἡ μὲν μία ἐν τῇ Ἐξόδῳ· (κεφ. ιε'. 1.) ἡ δὲ ἄλλη ἐν Ἀριθμοῖς (κεφ. κε'. 17.) καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· (κεφ. λα'. 1.) καθὼς, λέγω, ὁ ἐπιγεγραμμένος Ψαλμὸς τοῦ Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως· τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἄλλοι Ψαλμοὶ οἱ ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἐκείνων συγγραφή· διότι καὶ τοῦ Σολομῶντος λεγούσιν, ὅτι εἶναι δύο Ψαλμοί, ὡς εἶπομεν· οἱ ὅποιοι, ἂν ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Σολομῶντος· ἔπρεπε νὰ βαλθοῦν κατὰ τὴν τάξιν, ὑπερὸν ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ πατρὸς τοῦ Δαβὶδ· ἢ ἔπρεπε νὰ ἐμπεριέχωνται οἱ Ψαλμοὶ αὐτοῦ, ἢ μέσα εἰς τὰς τέσσαρας Βασιλείας, ἢ εἰς τὰ Παραλειπόμενα· ἢ καὶ νὰ σημειωνῶνται εἰς κανένα μέρος· καθὼς σημειονοῦνται καὶ αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παραβολαί· „Ἐλάλησε γὰρ φησι, Σολομὼν τρισχιλίας Παραβολάς· καὶ ἦσαν αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ πεντακισχίλιαι· (γ'. Βασιλ. δ'. 32.) Ψαλμοὺς δὲ Σολομῶντος δὲν ἀναφέρει ἡ Γραφή.

Φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ Ἰδιούμ, καὶ τῶν υἱῶν Κορέ, καὶ Ἀσάφ, καὶ Αἰθὰμ, καὶ Αἰμὰν δηλοῦσιν, ὅτι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνδρες αὗτοι ἐχειροτονήθησαν πρωτοψάλται τῶν χορῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευὶ, καὶ ἐδιωρίσθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν

μὲ διάφορα μουσικὰ ὄργανα (τῶν ὁποίων ὀργάνων τὰ εἶδη σαφῶς ἐπαριθμεῖ ὁ ρν'. Ψαλμὸς) καθὼς τοῦτο ἀναφέρει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων (ἐν κεφ. κε'. ἢ κε'.) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδίδεν εἰς κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ψάλλῃ, τὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιγραφόμενον Ψαλμόν· τοὺς δὲ ἄλλους Ψαλμοὺς τοῦ ἐφαλλον ὅλοι κοινῶς. Ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτην λοιπὸν, ὅπου ἐψάλλετο ὁ κάθε Ψαλμὸς, ἀπὸ ἐκεῖνον ἔλαβε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν νὰ ὀνομάζεται Ψαλμὸς τῷ Ἰδιούμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Κορέ, καὶ τοῖς λοιποῖς. (1)

Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, φανερόν γίνεται ἀπὸ τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων, ὅπου γράφεται, „τότε ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον „ἐν χειρὶ Ἀσάφ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὡδὴ „ἐξομολογεσθε τῷ Κυρίῳ· ἐπικαλεσθε αὐτὸν ἐν τῷ „ὀνόματι αὐτοῦ· (α'. Παρ. 15. 7.) τοῦτο γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λη'. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν „εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιούμ, ὡδὴ τῷ „Δαβὶδ· διότι ἐποιήθη μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν Ἰδιούμ διὰ νὰ τὸν ψάλλῃ ἐκεῖνος. Καὶ πάλιν ὁ με'. Ψαλμὸς, οὕτως ἐπιγράφεται· „Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῖς υἱοῖς „Κορέ· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. Καὶ ἀπλῶς ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ οἱ ἔχοντες ξένας ἐπιγραφάς, δὲν ἐπιγράφονται τοῦ Ἰδιούμ, ἢ τοῦ Ἀσάφ, ἢ τῶν υἱῶν Κορέ μὲ γενικὴν πτώσιν· ἀλλὰ ἐπιγράφονται μὲ πτώσιν δοτικὴν, τῷ Ἰδιούμ, τῷ Ἀσάφ, τοῖς υἱοῖς Κορέ· τὸ ὅποσον τοῦτο εἶναι σημάδι φανερόν, ὅτι ἀπὸ τὸν Δαβὶδ μὲν ἐποιήθησαν, εἰς τούτους δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον ἐδόθησαν διὰ νὰ ψαλθοῦν.

Ἀνίσως δὲ καὶ εἰπὴν τινος· καὶ πῶς ἐπιγράφονται οἱ περισσότεροι Ψαλμοὶ μὲ πτώσιν δοτικὴν οὕτω, „Ψαλ-

ἢ ὁ Θεοδώρητος εἰπὼν εἰς τὴν α'. τῶν Παραλειπομένων ἡ αἰνίττεται δὲ ἡ βίβλος, ὡς τοῦ πανευφήμου Δαβὶδ εἶσιν ἅπαντες οἱ Ψαλμοί.

- (1) Σημειῶσαι, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ψαλμοδοὶ ἦσαν ἢ Προφῆται κατὰ τὸν Θεοδώρητον λέγοντα „τὸν δὲ Ἀσάφ ἢ Αἰμὰν ἢ Ἰδιούμ τῶν ψαλμοδῶν τοὺς ἀρχοντας, τινες μὲν ἔφασκαν ἐν τῷ Θεῷ κεκλήσθαι Προφήτας, ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ· ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ τοὺς ὕμνους λαμβάνοντες, ἦδον ἐν τοῖς ὄργανοις· ἐγὼ δὲ οἶμαι ἢ αὐτοὺς Προφητικοῦ μετετελευτῆσαι χαρίσματα· τοῦτο γὰρ ἢ ἡ Ἰσορία διδάσκει· γράφεται δὲ καὶ ἐν τῇ Β'. τῶν Παραλειπομένων περὶ τοῦ Ἀσάφ, ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας ὁ Βασιλεὺς ἢ οἱ ἀρχοντες τοῖς Λευῖταις ὑμνεῖν τὸν Κύριον ἐν λόγοις „Δαβὶδ, ἢ Ἀσάφ τοῦ Προφήτου· (β'. Παρ. κθ'. 30.) ἢ πάλιν „Καὶ οἱ ψαλμοδοὶ ὑφὸ Ἀσάφ ἐπὶ τῆς „ἐκείνης αὐτῶν κατὰ τὰς ἐντολάς Δαβὶδ, ἢ Ἀσάφ ἢ Αἰμὰν ἢ Ἰδιούμ οἱ Προφῆται τοῦ Βασιλέως (β'. Παρ. λε'. 15.)

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ ; ἀποκρινόμεθα , ὅτι , καὶ πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ πῶσιν γενικὴν „Ψαλμός τοῦ Δαβίδ , τὴν δηλοῦσαν τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ . διὰ τὸ νὰ μάθωμεν , ὅτι τοῦ Δαβίδ εἶναι ποίημα οἱ Ψαλμοὶ αὐτοὶ , καὶ δὲν ἐδόθησαν εἰς ἄλλον νὰ ψαλθοῦν . (1) μία δὲ παρομοία ἐπιγραφὴ μετὰ γενικῆς , δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἰδιθούμ καὶ Ἀσάφ , καὶ Αἰμάν . ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς . Ψαλμός τῷ Ἰδιθούμ . Ψαλμός τῷ Ἀσάφ . Ψαλμός τοῖς υἱοῖς Κορέ . διὰ τὸ νὰ μάθωμεν , ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ ποιηταὶ τῶν Ψαλμῶν ἐκείνων , ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἐδόθησαν μόνον διὰ τὸ νὰ ψαλθοῦν . τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ καὶ τῶν ἐπιγραφομένων τῷ Ἰδιθούμ καὶ τοῖς ἄλλοις , διαφορὰ . (2) ὁ δὲ πθ΄ Ψαλμός ὁ ἀναιρεόμενος εἰς τὸν Μωϋσῆν τοιαύτην ἔχει ἐπιγραφὴν „ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ . ἥτις σχεδὸν διδάσκει ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἀρμόζει εἰς ἐκείνους , ὅπου ἀνεγεννήθησαν διὰ τοῦ θείου ὕδατος : ἥτοι τοῦ σωτηρίου

βαπτίσματος . καὶ ἔγιναν ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ . διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐρμηνεύεται , ληρθεῖς ἐξ ὕδατος . οὕτω γὰρ ὠνόμασεν αὐτὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραώ . „ ἐπωνόμασε δέ , φησι , τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωϋσῆν „ λέγουσα . ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀναιλόμην . (Ἐξ. 6 . 10 .) λαμβάνονται δὲ ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ γίνονται ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι , ὅπου βαπτίζονται . οἱ δὲ εἰς τὸν Σολομώντα ἀναιρεόμενοι κατὰ τινὰς δύο Ψαλμοὶ , λέγομεν ὅτι ἐρρέθησαν εἰς τὸν Χριστὸν . διότι Σολομών ἐρμηνεύεται εἰρηναϊκώτατος . ὅστις εἶναι ὁ Χριστὸς , ὁ ἔχων κατὰ φύσιν τὴν εἰρήνην . „ εἰρήνην γὰρ φησι , ἀφῆμι ὑμῖν . εἰρήνην τὴν ἐμὴν διδωμι ὑμῖν . (Ἰω. ιδ΄ . 27 .)

Περὶ δὲ τῶν Ψαλμῶν , ὅπου δὲν ἔχουν ἐπιγραφὴν , καὶ διὰ τοῦτο λεγομένων ἀνεπιγράφων , ταῦτα λέγομεν . ὅτι πολλὰ Ἑβραϊκὰ ἀντίγραφα ἔχουν ἐνωμένον τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μὲ τὸν δεύτερον . καὶ οἱ δύο δὲ Ψαλμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἀνεπίγραφοι . (3) ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος Ψαλμός ἀναντιρρότως δεικνύται τοῦ Δαβίδ .

(1) Σημειώσαι , ὅτι ἡμεῖς περιεργασθέντες ὅλας τὰς ἐννυ φερόμενας τῶν Ψαλμῶν ἐπιγραφὰς , οὐδαμοῦ εὗρομεν Ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ μετὰ γενικῆς . ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς . Ψαλμός τῷ Δαβίδ . καθὼς ἔ ἐπὶ τοῦ Ἰδιθούμ ἔ Ἀσάφ ἔ τῶν ἄλλων ὀνομάτων μετὰ δοτικῆς γράφονται . ὡς δὲ οὕτωτιες ἐπεγράφησαν ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις τοῦ κυροῦ Εὐθύμιου .

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ , ὅτι δεκατρεῖς Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ ὁ μδ΄ . (ἐν ἄλλοις γὰρ ἔ ὁ νδ΄ . τῷ Ἀσάφ ἐπιγράφεται .) ὁ οβ΄ . ογ΄ . οδ΄ . σε΄ . σε΄ . οζ΄ . οη΄ . οθ΄ . π΄ . πα΄ . πβ΄ . εἰς τὴν δὲ ὁ μθ΄ . ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν ἐνδεκά , ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ μθ΄ . Ψαλμοῦ . τρεῖς δὲ Ψαλμοὶ εἶναι ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰδιθούμ ὁ ι΄ . ὁ ζα΄ . ἔ ὁ ςς΄ . διὰ τὴν δὲ ἔδωκεν ὁ Δαβίδ τὸν ζα΄ . Ψαλμὸν εἰς τὸν Ἰδιθούμ διὰ τὸ νὰ τὸν ψάλλῃ , ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ Ψαλμοῦ . Ἐνδεκά δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται τοῖς υἱοῖς Κορέ . ἡ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ . ὁ μα΄ . μυ΄ . μδ΄ . με΄ . μς΄ . μζ΄ . μη΄ . πγ΄ . πδ΄ . πε΄ . πζ΄ . δεκαεννέα δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλοῦϊα . ὁ ρε΄ . ρς΄ . ρι΄ . ρια΄ . ριβ΄ . ριγ΄ . ριδ΄ . ριε΄ . ρισ΄ . ριζ΄ . ριη΄ . ριδ΄ . ρλε΄ . ρμε΄ . ρμς΄ . ρμζ΄ . ρμη΄ . ρμδ΄ . ρν΄ . κατὰ δὲ τὸν Νύσσος ἔ Νικήταν , ἔ Εὐθύμιον ἔ ἄλλους , πρῶτος τῶν ἐπιγραφομένων μὲ τὸ ἀλληλοῦϊα εἶναι ὁ ρδ΄ . ὅρα εἰκόσιν εἶναι ὅλοι οἱ μὲ τὸ ἀλληλοῦϊα ἐπιγραφόμενοι . ἀνεπίγραφοι δὲ νῦν μὲν εἰσιν , ἐντέτα . ὁ ε΄ . ρβ΄ . λβ΄ . μβ΄ . ο΄ . υ΄ . υδ΄ . υε΄ . υς΄ . κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον , εἰσὶ δεκαεννέα . ἔ κατὰ τὸν Νύσσος δώδεκα . δύο δὲ ἐπιγράφονται Αἰθάρμ τῷ Ἰσραηλῆτι . ὁ πζ΄ . ἔ πη΄ . (ἡ κατὰ τὸν Εὐθύμιον , ἔ κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρῇ , ὁ μὲν πζ΄ . τῷ Αἰμάν ἐπιγράφεται , ὁ δὲ πη΄ . τῷ Αἰθάρμ .) εἰς τῷ Μωϋσῇ . ὁ πθ΄ . εἰς εἰς τὸν Σολομῶντα . ὁ οα΄ . κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον ἔ ἄλλους , δύο ἦσαν τῷ Σολομῶντι ἐπιγραφόμενοι . Ἀνώ.υμοι δὲ Ψαλμοὶ εἶναι τεράκοντα ἔ εἰς . οἵτινες ἔχουσι μὲν ἐπιγραφὰς , οὐ δηλοῦσι δὲ τίος ἐστὶ , κατὰ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον , εἶναι δὲ εἰ δεκαπέντε ἀναβαδμοί . ἥτοι ὁ ριθ΄ . ρκ΄ . ρκα΄ . ρκβ΄ . ρκγ΄ . ρκδ΄ . ρκε΄ . ρκς΄ . ρκζ΄ . ρκη΄ . ρκθ΄ . ρλ΄ . ρλα΄ . ρלב΄ . ρλγ΄ . ἔ ἐκ τῶν ἐπιγραφομένων μὲ τὸ ἀλληλοῦϊα . ὁ ρε΄ . ρς΄ . ρη΄ . ρια΄ . ριβ΄ . ριγ΄ . ριδ΄ . ριε΄ . ρισ΄ . ριζ΄ . ριη΄ . ριδ΄ . ρλε΄ . ρμε΄ . ρμς΄ . ρμδ΄ . ρν΄ . διὰ τὴν δὲ οἱ ἐν τῷ Ε΄ . Βιβλίῳ ἡ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλοῦϊα , ὅρα τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νύσσος ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ρδ΄ . Ψαλμοῦ .

(3) Ὁ θεὸς Νύσσος Γρηγόριος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λβ΄ . ἔ υ΄ . ἔ ηγ΄ . Ψαλμοῦ ἔ ἐν ἄλλοις , καθολικὴν αἰτίαν ἀποδίδει , διὰ τὴν εἶναι ἀνεπίγραφοι πολλοὶ Ψαλμοὶ κατὰ εἰς τοῖς Ἑβραίοις ἤγουσι , διὰ τὴν οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ προφητεύουσιν περὶ τοῦ Χριστοῦ . ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι , ὡς μὴ παραδεχόμενοι τὴν τοῦ Χριστοῦ , ἐπι-

ρεῖδ· καθὼς τούτου μάρτυρες εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, λέγοντες πρὸς Θεὸν ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὅτι διὰ σώματος Δαβὶδ τοῦ παιδὸς σου εἰπὼν· ἵνα τί ἐφρούραζαν ἔθνη καὶ τὰ ἔθνη (Πράξ. δ'· 25.) λοιπὸν συναποδεικνύεται, ὅτι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς εἶναι τοῦ Δαβὶδ· ἀνίστως δὲ πάλιν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος εἰ ἀνεπίγραφοι, εἶναι τοῦ Δαβὶδ· λοιπὸν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνεπίγραφοι τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι· καθὼς καὶ ὁ 118. ἀνεπίγραφος Ψαλμὸς, τοῦ ἰδίου Δαβὶδ εἶναι· ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ λέγων, τίνα ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ, λέγων μετὰ τοῦτου χρόνον, (καθὼς εἴρηται) σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν (Ἑβρ. δ'· 7.) (1)

Οὐ μόνον δὲ οἱ καλούμενοι ἀνεπίγραφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τελείως ὄνομα καὶ διὰ τοῦτο ἀνώνυμοι λεγόμενοι Ψαλμοί, καὶ αὐτοί, λέγω, τοῦ

Δαβὶδ εἶναι· καθὼς μαρτυρεῖ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος εἰς τὰς πράξεις· εἶπε γὰρ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβὶδ, ὅς εὑρε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὐρεῖν σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ· (Πράξ. ζ'· 45.) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐρανίσθη ὁ πρωτομάρτυς ἀπὸ τὸν 118. Ψαλμὸν, ὅς ἐστιν ἀνώνυμος.

Καὶ οἱ τὸ ἀλληλουῖα δὲ ἐπιγεγραμμένον ἔχοντες Ψαλμοί, (ὅπερ δηλοῖ αἰνεῖτε τὸν Κύριον κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλουῖα ἐρμηνεύεται αἰνεῖτε· τὸ δὲ ἰα· ἐρμηνεύεται Κύριον.) καὶ αὐτοί, λέγω, τοῦ Δαβὶδ εἶναι· διὰ τί ὁ δεύτερος αὐτῶν· ἦτοι ὁ 118. φαίνεται εἰς τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων, ὅτι εἶναι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τοῦ ἐκτὶ γεγραμμένου Ψαλμοῦ τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ, τὸν λέγοντα· ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ· ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔθνη· (α'. Παρ. ις'· 8.) (2)

Φαίνεται δὲ, ὅτι τοῦ να εἶναι μερικοὶ Ψαλμοὶ ἀ-

118-

πιδιμήλιον ἢ τὸ Μυσήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐξέβαλον τὰς ἐπιγραφὰς τῶν τοιούτων Ψαλμῶν· οὗτοι γὰρ φησὶν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 118. Ψαλμοῦ, ἐπὶ τῶν ἀνεπιγράφων, ταύτην τὴν αἰτίαν κατενόησαμεν· ὅτι εἰσὶ μὲν αὐτοῖς ἐπιγραφαὶ ἐκκλησιαστικαὶ τε ἢ μουσικαί, ἀλλὰ τοῖς Ἑβραίοις οὐκ εἰσὶ· κατὰ τὴν γεγεννημένην ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κατ' αὐτῶν κατηγορίαν· ὅτι δόγμα ἔθεντο, ἵνα εἴ τις ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται· ὅσας τοίνυν τῶν ἐπιγραφῶν ἐκεῖνοι κατένοησαν ἐνδείξιν τινα περιέχει· τοῦ Μυσήριου, ταῖτας οὐ παρεδέξαντο· διὸ ἢ παρεσημνήματο δι' ἀκριβείας ἐπ' αὐτῶν ὁ λόγος, προσεθεῖς, ὅτι παρ' Ἑβραίοις εἰσιν ἀνεπίγραφοι (ἀγκαλὰ ἢ αἱ ἐπιγραφαί, ὅπου ἔθηκαν εἰς αὐτοὺς οἱ ἑβδομήκοντα, ἢ μέχρι τοῦ 118. σφίονται·) ὅρα ἢ τὴν αἰτίαν τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν, ὅπου λέγει ὀλίγον ἔμπροσθεν ὁ Εὐδύμιος· Σημειούμεν ἐν ταῦτα ἐν μέρεσι προσθήκης, ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ λέγονται σοιχειώσις, ἢ σοιχειωτικοὶ ἢ ἀλφαβητικοί· ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτινος λέγει, ὅτι ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἢ ὁ 118. Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ, Ἐξομολογήσῃ τῷ Κυρίῳ ἐν παντὶ καιρῷ· διὰ τοῦτο ἢ εἰκοσιδύω στίχους περιέχει, ὅσα εἶναι ἢ τὰ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· ἢ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπων τοῦ αὐτοῦ Λίτινου Ψαλτήριον· ὁ αὐτὸς δὲ λέγει, ὅτι Ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἢ ὁ 118. Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ, Μὴ παραζήλου ἐν παντιφρονείῃς· ὡς ὅλοι οἱ Ἀλφαβητικοὶ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι· ἔξ· διὰ τί εἰς τοὺς στίχους αὐτῶν ἐγγράφοντο τὰ εἰκοσιδύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, ἦτοι ὁ ἑκατοστὸς δέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἢ ἐξομολογήσομαι σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ἐν Βουλῇ εὐθέων ἢ συναγωγῇ· ὁ ἑκατοστὸς ἐνδέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἢ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· ἢ ὁ ἑκατοστὸς δέκατος ὀγδοὺς, ἦτοι τὸ, Μακάριοι οἱ ἄμωμοι· ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς δύο Ψαλμοὺς μίαν φωνὴν ἦτον γεγραμμένην τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφαβήτον ἐν τοῖς στίχοις αὐτῶν κατὰ τὸν Ὀριγένην ἢ Χρυσόστομον· εἰς δὲ τὸ ἢ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἦτον γεγραμμένον ἑκτὴν φορὰς κατὰ τὸν Ὀριγένην· ἢ ὅρα ἐκεῖ, παρὰ δὲ τῷ Οἰκουμενικῷ κατὰ σοιχεῖον σύγκειται ἢ ὁ 118. Ψαλμὸς· ἦτοι ἢ Ὑψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ Βασιλεὺς μου·

(1) Ὁμοίως ἢ ὁ 118. Ψαλμὸς ὁ ἀνεπίγραφος, ἢ αὐτὸς τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι, ὡς μαρτυρεῖ τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων· ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ Ψαλμῷ τοῦ Δαβὶδ, τούτου ῥητὰ περιέχει λέγων, ἢ Ἀσπαστέ τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· ἀναγγεῖλατε ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σωτηρίαν αὐτοῦ· ἐξηγεῖσθε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἢ τὰ λοιπὰ· (α'. Παρ. ις'· 23.)

(2) Βεβαιούται ἀκόμη ὁ αὐτὸς 118. ἀπὸ τῶν αὐτῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ· τῶν ἐν τοῖς Παραλειπομένοις· γράφονται γὰρ ἐκεῖ ταῦτα, ἢ Σῶσον ἡμᾶς ὁ Θεός τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἢ ἄθροισεν ἡμᾶς, ἢ ἐξελεύ ἡμᾶς ἐκ τῶν Ἑθιῶν· ἢ τοῦ αἰνεῖν τὸ ὄνομα τὸ ἁγίόν σου, ἢ καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἀνέσεσίν σου· εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ ἀ· ἢ πρὸ τοῦ αἵωνος, ἢ ἕως τοῦ αἵωνος· ἢ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· ἀμήν· (α'. Παρ. ις'· 33.) αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια, ἢ πλὴν ὀλίγης παραλλαγῆς, λέγονται ἢ ἐν τῷ τέλει τοῦ ῥηθέντος 118. Ψαλμοῦ· ἀλλὰ ἢ ὁ 118. Ψαλμὸς ὁ μὲν

118-

μεπίγραφοι, αἰτία εἶναι, διὰ τὴν ὃ καθ' ἑναὶ ἀπὸ αὐ-
 τούς δὲν λέγεται εἰς ὄνομα εἰνός διωρισμένου Ἑ-
 θνους· τοῦ δὲ νὰ εἶναι ἀνώνυμοί τινες Ψαλμοί, αὐ-
 τὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ ἀνα-
 φέρονται εἰς τὸν Χριστόν· τοῦ δὲ νὰ ἔχουν τινὲς
 Ψαλμοὶ ἐπιγραφὴν τὸ ἀλληλουῖα, εἶναι αἰτία, διὰ
 τὴ αὐτοὶ εἶναι ὕμνος καὶ εὐχαριστία εἰς τὸν Θεόν·

ΚΕΦ. 5'.

Τί ἦτον, καὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτή-
 ριον·

Τὸ Ψαλτήριον ἦτον ὄργανον Μουσικὸν ἐντατόν·
 με δέκα κόρδας ἀντιφώνους ἐντωμένον· τὸ ὅποῖον
 ὠνομάζετο Νάβλα (ἢ Ναῦλα) κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους·
 ὄρθιον δὲ καὶ ἴσον ἦτον τὸ Ψαλτήριον· καὶ ἀπὸ τὸ
 ἄνωθεν μέρος ἐλάμβανε τὴν αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν τῶν
 φθόγγων του· (1) ἐφανέρωνε δὲ τοῦτο αἰνιγμα-

τωδῶς, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἴμε-
 θα εὐθεῖς κατὰ τὴν γνώμην καὶ ἴσοι, καὶ νὰ μελε-
 τῶμεν τὰ ἄνω καὶ τὰ οὐράνια, μὴ καταπίπτοντες
 ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ μέ-
 λους, καὶ οὕτω γινόμεθα Ψαλτήριον· με τὸ νὰ συμ-
 φωνοῦσιν εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμῶν αἰπέντε αἰσθη-
 σεις τοῦ σώματος, καὶ αἰπέντε δυνάμεις τῆς ψυ-
 χῆς· (ἦτοι ὁ νοῦς ἡ διάνοια ἡ δόξα ἡ φαντασία
 καὶ ἡ αἰσθησις) καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων ἀ-
 ναπέμπεται εἰς τὸν Θεόν ἓνα μέλος ἐναρμόνιον.

Δέκα γὰρ κόλαβοι· ἤγουν παλουκάκια ἦτον εἰς
 τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν
 δέκα χορδῶν· οἱ ὅποιοι σφερόμενοι, ποτὲ μὲν ἐ-
 σφιγγον τὰς κόρδας καὶ ἐψήλουν τοὺς ἤχους· πο-
 τέ δὲ τὰς ἐξέσφιγγον καὶ ἐχαμήλουν τοὺς ἤχους,
 καθὼς ἤθελεν ὁ τοῦτο πλήτων τεχνίτης· καὶ τὸ μὲν
 δεξιὸν χεῖρ ἐκράτει τὸ πληκτρον, τὸ δὲ ἀριστερὸν
 πιάνοντας ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος τὰ παλουκάκια καὶ πε-
 ριστρέφον, ἐκαμνε τὸν φθόγγον τοῦ Ψαλτηρίου ἢ βα-
 ρύν· ἤγουν χαμηλόν, ἢ ὀξύν· ἤγουν ὑψηλόν, ἢ
 μεσαῖον καὶ μεμιγμένον· ἀγκαλὰ δὲ καὶ πρὸ τοῦ
 Δαβίδ, ἦτον τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἦτον ὅμως

α-

τὸ ἀλληλουῖα ἐπιγραφόμενος, βεβαιοῦται ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ψαλμὸν τοῦ Δαβίδ τὸν ἐν Περιλειπομένους· φησὶ γὰρ
 ἐκεῖνος ἡ ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθόν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· (α'· Παρ. 15'· 34)
 τὸ ὅποῖον εἶναι ἀρχὴ τοῦ εἰλε'· Ψαλμοῦ.

- (1) Λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἡ Ψαλτηρίου δὲ πρὸς κιθάραν, διαφορὰ τοιαύτη· τὴν μὲν κιθάραν ἐκ τῶν κά-
 ἡ τω μερῶν ἀποτελεῖν τὸν ἥχόν φασι· τὸ δὲ Ψαλτήριον ἐκ τῶν ἄνω μερῶν, μετὰ τοῦ ἢ εὐθύτατον εἶναι διόλου·
 ἡ οὐ γὰρ (λέγει ὁ Νικήτας) ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων ἀπαξ ὁ μουσικὸς ἐναρμολογούμενος τὰς χορδὰς, ἀπαι-
 ἡ μόνως χρῆται τῷ κρούματι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀρμονίαν, ἡ μὲν δεξιὰ χεὶρ τὸ πληκτρον μεταχειρίζεται· ἡ δὲ
 ἡ λαὶά, ἄνωθεν ἐπαφωμένη τῶν χορδῶν κατὰ διασάσεις, καὶ πυκνὰ τοὺς δακτύλους μετατιθεῖσα, βαρύν (ἦτοι
 χαμηλόν) ἢ ὀξύν (ἦτοι ὑψηλόν) τὸν φθόγγον ἐργάζεται· Πολλῶν δὲ ὄντων ὀργάνων μουσικῶν κατὰ τὸν μέγαν
 Βασιλεῖον, τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν πρὸς τὸ λεγόμενον Ψαλτήριον ἤρμωσεν ὁ Προφήτης· ἐμοὶ δοκεῖν τὴν ἄνωθεν
 ἐνηχοῦσαν αὐτῇ χάριν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐνδεικνύμενος· διότι τοῦτο μόνον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν αἰτίαν
 τῶν φθόγγων ἐκ τῶν ἄνωθεν ἔχει ὡς προεῖρηται· Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Χρυσορρήμων ἡ τὸ Ψαλτήριον τὸ πρὸς τὸν Οὐρανὸν
 ἡ βλέπειν ἐπιζητεῖ· ἡ γὰρ ἄνωθεν τὸ ὄργανον τοῦτο κινεῖται οὐ κάτωθεν, ὥσπερ ἡ κιθάρα (ἐρμηνεία εἰς τὸν
 ρμδ'· Ψαλμὸν προκειμένου ρητοῦ ἡ ἐν τυμπάνῳ ἢ Ψαλτηρίῳ φαλάτῳσαν αὐτῷ·) ἢ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς
 ἡ διὰ μὲν τῆς κιθάρας, τὰ μέλη τοῦ σώματος ἢ τὰ αἰσθητήρια κινῶν, δι' ὧν ὁ νοῦς ἀνακρούεται πᾶν ὅ,τι βούλεται·
 διὰ δὲ τοῦ Ψαλτηρίου, τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἐρμηνεία εἰς τὸν ρζ'· Ψαλμὸν) εἰχ· ἐξεγέρθητι
 Ψαλτήριον ἢ κιθάρα· Ὁ δὲ Θεοδόριτος, ἐρωτηθεὶς τίνα διαφορὰν ἔχει ἡ νάβλα ἀπὸ τὴν κινύραν, ἀποκρίνεται
 ἡ ἀνὰ δέκα μὲν φθόγγους ἢ αὐτὴ κακείνη ἔχει· φασὶ δὲ, τὴν μὲν νάβλαν δακτύλοις, τὴν δὲ κινύραν ἀνα-
 ἡ κρούεσθαι πλήκτρῳ· (ἐρωτήσ. λδ'· εἰς τὴν γ'· τῶν Βασιλειῶν)· Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Προφή-
 της Δαβὶδ, ὅχι μόνον μετὰ τὸ Ψαλτήριον ἢ τὴν νάβλαν ἐφαλλε τοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ ἢ μετὰ τὴν κιθάραν· καθὼς
 ὁ ἴδιος τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἐξομολογήσασθαι σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ Θεός (Ψαλ. μβ'· 5) ἢ πάλιν ἡ φαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ
 ἄγιος τοῦ Ἰσραὴλ· (Ψαλ. ο'· 24) ἢ πάλιν ἡ ἐξεγέρθητι Ψαλτήριον ἢ κιθάρα (Ψαλ. ρζ'· 1) ὅθεν ἢ Βα-
 σιλικὸν ὄργανον τὴν κιθάραν ὁ Εὐθύμιος ὀνομάζει, ἐρμηνεύων τὸ ἡ φαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ·

ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικόν· καὶ ἐμεταχειρίζετο εἰς μό-
να τὰ πρόμνια τῶν προβάτων· ὁ δὲ Δαβὶδ τεχνι-
κώτερον αὐτὸ κατασκεύασε καὶ συνήρμοσε, καθὼς
τὸ εἶπε μόνος· „οἰδάκτυλά μου ἤρμοσαν Ψαλτήριον
(εἰς τὸ „μικρὸς ἦμην) καὶ τὴν μεταχείρισιν τοῦ
Ψαλτηρίου, πρῶτος ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἐμετέ-
φερε· κυρίως μὲν οὖν Ψαλτήριον, τὸ ὄργανον τοῦ
Ψαλτηρίου λέγεται, παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ψάλλειν·
καθὼς καὶ τὸ εὐκτήριον παράγεται ἀπὸ τοῦ εὐχε-
σθαι· καταχρηστικῶς δὲ, Ψαλτήριον λέγεται καὶ τὸ
βιβλίον, κατὰ ἄλλην ἐτυμολογίαν· ἦγουν διὰ τὴν
ρεῖ καὶ περιέχει τοὺς Ψαλμοὺς· τὸ δὲ Ψαλτήριον
τοῦτο, καὶ βιβλὸς Ψαλμῶν ὀνομάζεται· ὅθεν καὶ
ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἶπε περὶ αὐτῆς „γέγραπται
ἐν βιβλῷ Ψαλμῶν (Πρά. α'. 20.).

δὲ εἶναι τὸ ποίημα· ἔτσι ὁ ψαλλόμενος λόγος καὶ
τὸ μέλος αὐτοῦ· Ψαλμὸς γὰρ κυρίως εἶναι, ὁ με-
τὰ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου ἐμμελῶς ἐκφωνούμενος λό-
γος· Ψαλμῳδὸς εἶναι, ὁ ποιητὴς τῶν Ψαλμῶν· κα-
θὼς εἶναι ὁ Δαβὶδ· Ψαλτωδὸς δὲ εἶναι ὁ χορὸς,
ὅπου ψάλλει τοὺς Ψαλμοὺς· τὸ Διάφασμα δὲ ση-
μαίνει, μεταβολὴν νοήματος· ἢ μύλους· ἢ ἀναβο-
λὴν καὶ ἀργοπορίαν ψαλμῳματος· χωρισμὸν γὰρ καὶ
διακοπὴν δηλοῖ ἢ διὰ πρόθεσιν ἐπὶ τοῦ Διαψάλμα-
τος· μετὰ τὸ νῦν ἐγένετο διακοπὴ τοῦ ψαλμῳματος,
ἕως ὅπου ἤθελε δοθῇ ἡ χάρις καὶ ἐμπνευσις τοῦ Πνεύ-
ματος εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ψάλλοντος·
ἔθεν καὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, ὅπου ἐπέρνα ἀναμετα-
ξὺ, ὀνομάζετο Διάφασμα· ἐσηκείοναν γὰρ τὸν
καιρὸν ἐκεῖνον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ ἀκριβείαν· (1)

ΚΕΦ. Ζ'.

ΚΕΦ. Η'.

Τί θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτὸς, καὶ Ψαλμὸς,
καὶ Ψαλμῳδὸς, καὶ Ψαλτωδὸς, καὶ Διά-
ψασμα.

Τί εἶναι Ὡδὴ, καὶ ὕμνος, καὶ Αῖνος,
καὶ Ἐξομολόγησις, καὶ Προσευχὴ, καὶ
Εὐχὴ.

Ψαλτὸς μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, πρὸς τὸν ὅποιον
καὶ διὰ τὸν ὅποιον οἱ Ψαλμοὶ ἐψάλλοντο· Ψαλμὸς

Ὡδὴ εἶναι κυρίως μὲν, μία φωνὴ Μουσικὴ
καὶ ἐναρμόνιος διὰ μόνου προφερομένη τοῦ σώματος
χω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας περὶ τοῦ Διαψάλματος „τίσι μὲν, μεταβολὴν τοῦ νοήματος, ἢ πράγματος, ἢ προσώ-
που σημαίνειν ἐομίσθη τὸ Διάφασμα· τίσι δὲ, μέλους ἐναλλαγὴν, ποτὲ μὲν βαρυτέρον ἀπηχευμένον, ποτὲ δὲ
ὀξύτερον· ἑτέροι δὲ φασίν, ὅτι συντιθεῖς ὁ Δαβὶδ ἔκαστον τῶν Ψαλμῶν, παρεδίδου ἐνὶ χορῷ, ἢ ἐψάλλον αὐτὸν
ἐν ἐκείνῃ τῇ χορῷ· εἰδέκον ἔδοξεν αὐτῷ κατὰ μέσον τοῦ Ψαλμοῦ, ἢ ἄλλῃ χορῷ παραδοῦναι τὸ λοιπὸν τοῦ Ψαλ-
μοῦ, τότε ἢ ἡ διαδοχὴ τοῦ ὕθμου ἐκαλεῖτο Διάφασμα· ἡμεῖς δὲ τὰς τῶν Πατέρων ὑπολήψεις οὐκ ἀποβάλλο-
μεν, ἐννοῶσαι δέ τι ἢ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ Διαψάλματος σημασίαν οὐκ ἀπακηρύσσομεν· τοιαύτην οὖν τινα τοῦ
Διαψάλματος κατελάβομεν τὴν διάκρισιν· ὅτι προΐούσης κατὰ τὸ ἀκούοντες τῆς Ψαλμῳδίας, ἔαν τις ἐγένετο με-
ταξὺ προφητεύοντος τοῦ Δαβὶδ, ἑτέρου τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεῖα ἐλλάμψις ἢ προσθήκη τοῦ κατὰ τὴν γῆσιν
χαρίσματος, ἐπ' ἀφελείᾳ τῶν δεχομένων τὴν προφητείαν, ἐπέχον τὴν φωνὴν, καί τὸν ἐδίδου τῇ διατοῇ δέξασθαι
τῶν νοημάτων τὴν γῆσιν τῶν γενομένων ἐν αὐτῷ παρὰ τῆς θείας ἐλλάμψεως· ἢ ὥσπερ πολλάκις τινὲς μετ' ἀλλή-
λων διαλεγόμενοι, εἴποθεν ἀδρόα ἤχησις καὶ ἀκοαὴς προσβάλοι, παυσάμενοι τοῦ λόγου πρὸς τὸν ἦχον τῇ δια-
νοίᾳ συντείνονται, σχολὴν παρέχοντες δι' ἰσυχίας τῇ ἀκοῇ, τοῦ γῆσιν τοῦ ἦχου τὴν δύναμιν· εἴτα παυσάμεναι
τῆς προσήκουσας φωνῆς, πάλιν ἀλλήλοις διαλέγονται· οὕτω ἢ ὁ μέγας Δαβὶδ ὑποφθεύων τῷ Πνεύματι, ἀπερτε φθά-
σας ἔραθε, διεξῆκει τῇ μελωδίᾳ· ἢ εἴ τι μεταξὺ λέγων ἐπεδιδάσκατο, ὑπέχον τὴν τῆς ψυχῆς ἀκοὴν τῷ πνευμα-
τικῶς ἐνερχῶντι, ἢ κατασιγάων τὸ μέλος, ὅν αὖ πάλιν ἐγένετο, ταῦτα πάλιν διεξῆκει.

Ἔστιν οὖν τὸ Διάφασμα μεταξὺ τῆς Ψαλμῳδίας γινόμενη κατὰ τὸ ἀδρόον ὑπερέμνησις, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ θεο-
θεν

χωρίς ὀργάνου, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείον * κα-
ταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ Ὡδὴ, λέγεται Ψαλμός (1)
καθὼς ἀντιστρόφως καὶ ὁ Ψαλμός λέγεται καταχρη-
στικῶς Ὡδὴ * ὕμνος δὲ εἶναι, ἡ ἐπιταταμένη πρὸς
Θεὸν δοξολογία * Αἶνος δὲ λέγεται, ὁ σύντομος ἑπι-
νος * Ἐξομολόγησις δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἡ κατ' ἐπί-
τασιν ὁμολογία * ἡ τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐεργεσιῶν,
ὅπου ἐλάβομεν παρὰ Θεοῦ * ἢ τῶν κακῶν καὶ ἁ-
μαρτιῶν ὅπου ἐπράξαμεν * ταυτὸν εἰπεῖν ἔξομολό-
γησις εἶναι ἢ πρὸς Θεὸν ὀλοκάρδιος εὐχαριστία, καὶ
ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ὀλοκάρδιος ἐξαγόρευσις * Προσευ-
χὴ δὲ εἶναι, ἡ δέησις * Εὐχὴ δὲ κυρίως λέγεται, ἡ
πρὸς Θεὸν ἐπαγγελία καὶ ὑπόσχεσις * καταχρησι-
κῶς δὲ, Εὐχὴ λέγεται καὶ ἡ Προσευχὴ. (2)

ΚΕΦ. Θ'.

Τί θέλει νὰ εἰπῇ Ὡδὴ Ψαλμοῦ * καὶ ἀν-
τιστρόφως Ψαλμός Ὡδῆς.

Ὡδὴ Ψαλμοῦ λέγεται, ὅταν προηγεῖται μὲν
ἡ διὰ τοῦ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου πληγὴς καὶ μελω-
δία, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ἡ τοῦ στόματος τοῦ ψάλλον-
τος σύμφωνος φωνή, δευτέραν τάξιν μετ' ἐκείνην
ἔχουσα * Ψαλμός δὲ ὡδὴς λέγεται, ὅταν τὸ ἐναντί-
ον ἀκολουθήσῃ * καὶ πρῶτον μὲν λέγεται ἡ φωνὴ
τοῦ ψάλλοντος, δεύτερον δὲ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ τοῦ
Μου-

θεν ἀπεισχηνομένου νοήματος * ἡ Διάφαλμα ἐστὶ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ ἀπόρρητον ἐγγινο-
μένη, τῆς περὶ τὸ νόημα τοῦτο προσοχῆς τὸ συνεχὲς τῆς μελωδίας περικαρπούσης * ἵνα δὲ μὴ νομίσασιν οἱ πολ-
λοὶ, ὅτι ἡ σιωπὴ σημεῖόν ἐστι τοῦ ἐπιλελοιπέναι τὸν προσφθεύοντα τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν * τοῦτου
χάριν τινες τῶν ἐρμηνευτῶν, ἀπὸ τοῦ διαφάλλματος τὸ, αἶ τοῖς Διαλείμμασι τοῖς τοῖς ἐγγράφουσιν * (ὅθεν ἔδ
Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τοῦ ρλδ'. Ψαλμοῦ τὸ, ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφρος, ἵος ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη
αὐτῶν, προσθέττει αἶ : ἦγον ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν αἶ * διὸ ἔ λέγει, ἡ τὸ γὰρ Διάφαλμα τοῦτο δηλοῖ παν-
ταχοῦ * ἔ Ἐβραϊστὶ Σὲλ εἴρηται τὸ Διάφαλμα * ὅπερ ἐστὶ αἶ *) ὥς ἂν διὰ τοῦτου μάθομεν, ὅτι ἡ μὲν τοῦ
ἁγίου Πνεύματος χάρις, πάντοτε ἦν * ὁ δὲ ἐρμηνεύων τὰ ἐγγινόμενα θεόθεν τῇ ψυχῇ νοήματα λόγος, οὐ πάν-
ποτε ἦν * ἀλλὰ τὸ μὲν, ἐξέρχεται τῆς διανοίας * τὸ δὲ, ὑπεδέχεται * ἐν ᾧ μὲν γὰρ ἐξηγόρευε τὰ ἐντυπωθέντα
νοήματα, προεῖπε δι' ἀκολουθοῦ ἡ Ψαλμοδία * εἰδέ τι τῶν θειοτέρων τῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀκοῇ περιήχησεν, ὅλος
τῆς ἀκοῆς ἦν, κατασιγάζων τὸ μέλος * αἶ τοίνυν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔ παρὰ τὸν τῆς σιωπῆς καιρὸν ἐν
αὐτῇ λαλοῦντος, ὁ λόγος ἐν διαλείμμασιν ἦν * τὸ δὲ διαλείμμα παρὰ τῶν ἐρμηνεύων, ὠνομάσθη Διάφαλμα * ὅ-
τι δὲ θειοτέρας ἐπιπνοίας, ἐπίτασις ἐστὶ τὸ Διάφαλμα, ἐντεῦθεν ἄν τις κατίδοι * ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ τοῦ γ'. Ψαλ-
μοῦ τὰς αἰκίας συμφορὰς ἀποφύεται, ἔ διαπορεύμενος λέγει, ἡ Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με *
περὶ τὰ μέσα δέπου τοῦ Ψαλμοῦ, ἐνθα ἔ τὸ Διάφαλμα κεῖται, θάρρους ἀναπλησθεῖς, πέπειθε ἔ παρηγοῖ-
ζεται τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ὅσπερ ὁρῶν, ἔ βοᾷ, ἡ ἐγὼ ἐκοιμήθην ἔ ὑπνώσα * ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήφε-
ται μου * Προσέθῃσι δὲ ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, ὅτι τῶν ὀργάνων μὴ κινουμένων ὑπὸ τῶν ψαλλόντων, τὸ τινι-
μαῦτα τὸ Διάφαλμα ἐγγράφον.

Κατὰ τοῦτο δὲ ἐδῶ σημειούμεν, ὡς εἰδήσεως ἀξίον * δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ὄχι μόνον Διάφαλμα, ἀλλὰ ἔ ὅ-
δὴ Διαφάλλματος * ἔ ἔχει διαφορὰν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο * ὅθεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ θ'. Ψαλμῷ μετὰ τοὺς
εἰχους, ἡ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν χειρῶν αὐτοῦ σκελεθῇ, ἔ μαρτυρεῖ, λέγει, ἡ κτὴ μόντοι ἐπισκημῆνασθαι, ὅτι με-
τὰ τοὺς εἰχους τοῦτους ἐνταῦθα παρεστῆσάμεν ἐνηλλαγμένον τρόπον Διαφάλλματος * οὐ γὰρ ἀπλῶς Διάφαλμα
φασιν ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς * ἀλλ' ὅδὴ Διαφάλλματος * τίς οὖν ἡ αἰτία * οἶμαι τοίνυν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, ὅ-
που κεῖται ἀπλῶς τὸ Διάφαλμα, διαλείμμα ἐγίνετο τῆς τοῦ Προφῆτου φωνῆς ἡσυχάζοντος, ἔ δεχομένου
τὴν σκὰρ τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν * ἐνταῦθα δὲ εὗρηται ὅδὴ Διαφάλλματος * ὁμοῦ γὰρ τὰ δύο ἐνεργεῖτο * ἔ
περιεγίνετο αὐτῷ μετὰ τὸν προσφθεύοντι ἡ τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων διδασκαλία παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἔ τὸ
συνεχὲς τῆς μελωδίας οὐ διεκόπτετο.

(1) Καθὼς ὁ ιζ'. Ψαλμός, ἔ μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι κυρίως ὅδὴ, καταχρηστικῶς ὅμως Ψαλμός ὠνομάζεται.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ἡ Ὡδὴ τῶν ὑμῶν ἡ ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς ἀνατιθεμένη τῷ Θεῷ εὐφημία * Αἶνος
δὲ ἡ τοῖς αἰνεσίς, τῶν θεῶν θαυμάτων ἑταιριὰς * Προσευχὴ δὲ, ἡ κτηνηρία περὶ τινος τῶν συμφερόντων προσαγο-
μένη Θεῷ.

Μουσικοῦ Ψαλτηρίου συνήχησις · σημαίνει δὲ, ὁ μὲν Ψαλμὸς κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν, τὸ νόημα τοῦτο · δηλαδή, ὅταν ἡμεῖς τεντώνωμεν τὸ σῶμά μας ὡς ἂν ὀργανικὸν Ψαλτήριον, καὶ διὰ μέσου τῶν καλῶν ἔργων πιάνοντας αὐτὸ τρόπον τινα καὶ κινούμεντες · τότε πράξιν ἐργαζόμεθα ἀγαθὴν τε καὶ ἐναρμόνιον, ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη δὲν ἀνέβημεν εἰς θεωρίαν · Ὡδὴ δὲ σημαίνει, ὅταν χωρὶς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν θεωροῦμεν τὰ τῆς ἀληθείας Μυστήρια καὶ νοήματα · μὲ τὸ γὰρ εἶμεθα δηλαδὴ γεγυμνασμένοι πρότερον εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν.

Ὡδὴ δὲ Ψαλμοῦ, ὅταν προηγουμένης ἀγαθῆς πράξεως, εἰς θεωρίαν καταστήσωμεν κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησον ἐντολὰς · καὶ Κύριος χορηγήσει σοὶ αὐτήν. (Σειρ. α'. 26.) Ψαλμὸς δὲ Ὡδῆς σημαίνει, ὅταν, ἀφ' οὗ ἡ θεωρία σαφηνίσῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ κεκρυμμένα νοήματα τῆς Ἡθικῆς, τότε ἡμεῖς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν θεωρηθέντων καὶ σαφηνισθέντων ἐρχόμεθα. Καὶ ἴσως τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὅποιον, πρῶτον μὲν εἶναι οἱ Ψαλμοὶ κατὰ τὴν τάξιν, δεῦτερον δὲ αἱ Ὡδαί· διὰ τί πρέπει πρῶτον νὰ περιπατοῦμεν διὰ

τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ἔτι νὰ ἐρχόμεθα ἵσως εἰς τὴν θεωρίαν. ὅθεν καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν πολλαὶ εἶναι αἱ Ὡδαί. καὶ ὅπου δὲ εἶναι οἱ ἀναβαθμοί, ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται Ψαλμὸς, οὔτε Ψαλμὸς Ὡδῆς. ἐπειδὴ ὅταν οἱ ἅγιοι ἀναβῶσιν εἰς τὸν Θεόν, τότε ἀργεῖ ἡ πράξις, καὶ μόνῃ ἡ θεωρία ἐνεργεῖ. (1)

ΚΕΦ. Ι.

Πόσοι εἶναι οἱ Ψαλμοί · καὶ διὰ τί. Ποῖοι ἐσυναζαν αὐτούς. Καὶ πόσοι ἦτον οἱ ψάλλοντες αὐτούς πρωτοψάλται καὶ χοροί.

Ἐκατὸν πεντήκοντα εἶναι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ. Πεντήκοντα μὲν, διὰ τί ὁ τῆς Πεντηκότης ἀριθμὸς ἐτιμᾶτο κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἐσυμπληροῦτο δι' ἐβδομαδων ἑπτὰ, ἐνὸς λείποντος ἀριθμοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐπειδὴ Ψαλτήριον τροπικῶς ἔσθ' ὄργανον ἡμεροσμένον μουσικῶς εἰς ὕμνους τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ σώματος ἡμῶν ἐστὶ κατασκευὴ · νοηθεῖεν ἂν ἔσθ' ὡς ὁ Ψαλμοὶ αἱ διὰ τοῦ σώματος πράξεις, αἱ εἰς δόξαν Θεοῦ ἀποδιδόμεναι, ὅταν ὑπὸ τοῦ λόγου ἡμεροσμένῳ μηδὲν ἐκμελὲς ἀποτελεῶμεν ἐν τοῖς κινήμασιν. Ὡδὴ δὲ, ὅσα θεωρίας ἔχεται φιλῆς ἔσθ' ὡς Θεολογίας · ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, Ψαλμὸν μὲν νοεῖ τὸν ἡμέτερον βίον, μὴ τοῖς γνήσις φθόγγοις · τούτῃ νοήμασι περιχλούμενον · ἀλλὰ καθαρὸν ἔξ ἀκούσον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔσθ' ὡς ἀνθρώπων τὸν φθόγγον ἀπεργαζόμενον. Ὡδὴν δὲ, τὴν περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνην · φησὶ γὰρ, ὅτι ὥσπερ ἐκ τῶν μουσικῶν ὀργάνων μόνος ὁ ἦχος τῆς μελωδίας προσπίπτει ταῖς ἀκοαῖς, αὐτὰ δὲ τὰ μελωδούμενα ἡμέματα οὐ διαφθρύνονται τοῖς φθόγγοις · ἐν δὲ τῇ Ὡδῇ τὸ φαινόμενον γίνεται, ἔσθ' ὡς τοῦ μέλους ῥυθμὸς, ἔσθ' ὡς τῶν ἡμεμάτων ἡ δύναμις συνδιεξαγομένη μετὰ τοῦ μέλους, ἢν ἀγνοεῖσθαι πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν διὰ μόνων τῶν μουσικῶν ῥυθμῶν ἡ μελωδία γίνηται · οὕτως ἔσθ' ἐπὶ τῶν τὴν ἀρετὴν μετιόντων συμβαίνει · οἱ μὲν γὰρ τῇ θεωρητικῇ ἔσθ' ἐποπτικῇ τῶν ὄντων φιλοσοφία τὸν νοῦν προσανέχοντες τῇ ἀπεικαζομένῃ πρὸς τὸν Ψαλμὸν, ἀδελφὸν τοῖς πολλοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθῶσιν. ἐν τῇ ἰδίᾳ συνειδῶσι τὴν ἀρετὴν κατακλείοντες, οἷς δὲ ἔσθ' ὡς τὸ ἦθος τοῦ βίου συγκατορθοῦνται, οὗτοι τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη καθάπερ τιγὶ λόγῳ ἔσθ' Ὡδῇ ἐκμελεῖ, τὴν τῆς ζωῆς ἑαυτῶν εὐθυμῶσαν διασημαίνουσι · σημαίνεται οὖν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ κατὰ διάνοιαν ἀγαθόν · διὰ δὲ τῆς Ὡδῆς τὸ ἦθος, ἔσθ' ἡ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη ἐρμηνεύεται · ἀλλὰ ἔσθ' τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ τετάρτου Ψαλμοῦ ἐρμηνεύων ὁ αὐτὸς Νύσσης λέγει, ὡς Ψαλμὸς μὲν ἐστὶν ἢ διὰ τοῦ ὀργάνου μελωδία, μὴ διαφθρῶσα τοὺς φθόγγους · Ὡδὴ δὲ ἐστὶν ἢ διὰ τοῦ σώματος ἐκμελῆς ἐκφώνησις, δηλοῦσα τὰ μελωδούμενα · εἴκειν οὖν, ὁ μὲν Ψαλμὸς τῇ θεωρητικῇ φιλοσοφίᾳ, ἀδελφὸν οὖν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐχούσῃ τὸ ἀγαθόν · ἡ δὲ Ὡδὴ, τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη · βούλεται σε οὖν ὁ λόγος ἔσθ' τὴν ἡθικὴν ἔσθ' τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν κατορθῶν, ἵνα δι' ἀμφοτέρων Ψαλμὸς Ὡδῆς ὁ βίός σου ἦ. Σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος ὁ τῆς βίβλου ταύτης συγγραφεὺς ἐρμηνεύων τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 4. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν ἐν ὕμνοις, λέγει, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμὸν ἐπιγράφεται τὰ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμὸς ἦδετο μὲ μόνοντὸ σῶμα, χωρὶς Ψαλτηρίου μουσικόν · εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμὸν ἐπιγράφεται, ἢ ἐν ἱεροῖς Ψαλμοῖς, (ὅποῖος εἶναι ὁ 4. ἔσθ' ἄλλος.) ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος, ἐψάλλετο ἔσθ' ὡς ὄργανον μουσικόν.

μοῦ· ἐπτάκις γὰρ τὰ ἐπτὰ πολλαπλασιαζόμενα· γεννώσι τὸν τεσσαρακοσὸν ἑννατον· τρεῖς δὲ Πεντηκοσὰς περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί, εἰς τύπον τοῦ Μυστηρίου τῆς αἰτίας Τριάδος· μία δὲ μονὰς προστίθεται εἰς τὸν καθὲς τεσσαρακοσὸν ἑννατον ἀριθμὸν ἐκ τῶν τριῶν, τὸν ἐκ τοῦ ἐπτάκις ἐπτὰ γεννώμενον, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πενήτηκοντα· προστίθεται δὲ αὕτη, εἰς τύπον τοῦ μοναδικοῦ τῆς ἐν τρισὶ προσώποις Θεότητος.

Ἐσύναξε δὲ τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ εἰς ἓν Βιβλίον ὁ Ἐσδρας, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλωνῆος ἐκπαύσεως καὶ ἐλευθερίαν· (1) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐσύναξεν αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκιᾶς· (2)

Τέσσαρες δὲ ἦτον οἱ πρωτοψάλται οἱ ψάλλον-

τες τοὺς Ψαλμοὺς, ὁμοίως καὶ τέσσαρες χοροὶ, δηλοῦντες τὰ τέσσαρα κλίματα τοῦ Κόσμου, εἰς τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ δράμουν καὶ νὰ ψάλλωνται οἱ Ψαλμοί· καθὲς δὲ χορὸς ἐσυνίστατο ἀπὸ ἑβδομήκοντα δύο ψάλτας, καθὼς εἶπον τινες, ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ τοῦτο ἐρανισάμενοι, κατὰ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τῶν ἑβδομήκοντα δύο γλωσσῶν, αἵτινες ἐσυγχύσθησαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐδιαρέθησαν εἰς τὴν Πυργοποιίαν· ἐπειδὴ καὶ καθὲς γλῶσσα τοῦ Κόσμου, ἔμελλε νὰ ψάλλῃ τοὺς τοιοῦτους Ψαλμοὺς· (3) καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ψάλλται ἑψάλλον με σάλπιγγας, καὶ σύριγγας, καὶ τύμπανα, καὶ ὄργανα, καὶ κύμβαλα, ἢ με λύρας καὶ κιθάρας· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του τὸ Βασιλικὸν ὄργανον· ἦτοι τὸ Ψαλτήριον, καὶ με αὐτὸ ἑψάλλε· (4) αἱ μὲν γὰρ

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας, οἱ ἑβδομήκοντα δύο τοὺς Ψαλμοὺς μεθερμηνεύσαντες, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον ἀνεπιγράψους ἐξέθεντο, τῷ Ἐσδρα πάντως ἀκολουθήσαντες. Ἐσδρας γὰρ Ἰουδαῖος φιλομαθὴς καὶ σπουδαῖος ἀνὴρ πρὸ ἑκατὸν καὶ πενήκοντα ἐνιαυτῶν τῆς τῶν ἑβδομήκοντα δύο ἐκδόσεως, πολλὰ τε ἄλλα τῶν προφητικῶν βιβλία διαφύκοντα, τὸ μὲν, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τῶν Ἰουδαίων, τὸ δὲ, καὶ διὰ τὰς συχνὰς αἰχμαλωσίας, πάλιν συνήγαγε· καὶ μέντοι καὶ Ψαλμοὺς τρισχιλίους, οἷς καὶ ἐπιγράμματα τέθεικεν, ἃ νῦν ἔχουσιν· (ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς ἀνεκδότου Σειρᾶς) Προσθέτουμεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ἐν τῇ παρῴσῃ Βίβλῳ εἶναι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμοὶ διηρημένοι κατὰ τὴν μεταγλωττίσιν τῶν ἑβδομήκοντα· κατὰ δὲ τὸ νῦν σωζόμενον Ἑβραϊκόν, ἄλλως διαφέρονται οἱ ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμοί· ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γὰρ, ὁ εἰς ἑννατος Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ „ Ἐξομολογήσομαι σοὶ Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διαιρεῖται εἰς δύο ἀπὸ τοῦ „ Ἰνα τί Κύριε ἀφένῃς ῥακρόθεν; Καὶ ἔτζη ὁ ἑννατος, ἀριθμεῖται δέκατος, καὶ ὁ δέκατος, ἐνδέκατος· καὶ καθεξῆς ὁμοίως καὶ ὁ ἑκατοστὸς δέκατος τέτατος· ἦτοι τὸ „ Ἐν ἔξῳ Ἰσραὴλ, διαιρεῖται εἰς δύο, ἀπὸ τοῦ „ Μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ὁ δὲ ἑκατοστὸς δέκατος ἕκτος· ἦτοι τὸ „ Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος, ἐνοῦται με τὸν ἑκατοστὸν δέκατον ἑβδομον· ἦτοι με τὸ „ Ἐπίσευσα διὸ ἐλάλησα· ὁμοίως καὶ ὁ ἑκατοστὸς τεσσαρακοστὸς ἕκτος Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ „ Αἰεῖτε τὸν Κύριον ὅτι ἀγαθὸς Ψαλμὸς, ἐνοῦται με τὸν ἑκατοστὸν τεσσαρακοστὸν ἑβδομον· ἦτοι με τὸ „ Ἐπαίней Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον· καὶ οὗτος ἀναπληροῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμῶν· ὁ δὲ Ἰωάννης Λάτινος ἄλλως αὐτοὺς διαίρει ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ μεταγλωττίσθοντι ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς νεώτερας Ψαλτηρίας.

(2) Λέγει δὲ ὁ ἀνωτέρω Νικήτας, ὁ Ἐζεκιᾶς ὁ θεοσεβὴς Βασιλεὺς τοὺς ἑκατὸν μόνους καὶ πενήκοντα Ψαλμοὺς ἐκλεξάμενος, τοὺς ἄλλους ἠθέτησε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰ τοῦ Σολομῶντος συγγράμματα πεποίηκε, τρία μόνον ἐγκρίνας τὰς Παροιμίας καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ τὸ Ἀσμα τῶν ἀσμάτων· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἀποδοκιμάσας, ὅσα περιττὰς τὴν σοφίαν γενόμενος ὁ Σολομὼν, περὶ οὐρανῶν καὶ χοιρέων καὶ λίθων καὶ φυτῶν, καὶ τῆς ἐκάστου δυνάμεως συνεγράφατο· τοῦτο δὲ κατὰ γνώμην εὐσεβῆ ὁ Ἐζεκιᾶς ἐποίησε, βουλόμενος πάσας ἀνθρώπους εἰς Θεὸν μόνον καταφεύγειν, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖν παντὸς πλάτους καὶ ῥοσίσματος θεραπείαν· ἀλλὰ μὴ ζύλοις καὶ λίθοις, ἑαυτοὺς ἀνατιθέναι, καὶ ντεῦθεν καταφροεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι τρισχιλιοὶ Ψαλμοὶ ἀπὸ τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ Ἱερατικοῦ γένους εἰς τρεῖς διηρημένοι χοροὺς, τοὺς τοῦ Δαβὶδ Ψαλμοὺς ἑψάλλον· ἐξῆρχε δὲ, τοῦ μὲν πρώτου χοροῦ Ἰδιθὺμ ὁ χοροδιδάσκαλος· τοῦ δευτέρου χοροῦ, ὁ Αἰθὰμ· καὶ τοῦ τρίτου, ὁ Ἀσάφ· κεκμηκότας δὲ τούτους, οἱ ἦοι Κορὲ διεδέχοντο· ὅθεν καὶ πολλοὶς ὁ Δαβὶδ Ψαλμὸς, ἐπὶ τῷ τούτῳ ὁμοῦ ἐψάλλε· καὶ τινες ἐντεῦθεν κακῶς ἐπέλαβον, ὅτι αὐτῶν εἰσιν οἱ Ψαλμοί, διὰ τὸ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τισιν ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλμῶν εὐρίσκεισθαι· Ἐν τῷ πρώτῳ ὁμοῦ τῶν Παραλειπομένων γράφεται ταῦτα· καὶ ἐγγένητο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν (τῶν ψαλμῶν) μετὰ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν διδασκαλμένοι ἄδων· Κυρίῳ πάς Σαυὼν, διακρίσει ὑποδύκοντα καὶ ἐκτῶ· (α'. Παρ. κε'. 7.)

(4) Ὁ δὲ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς τῶν Ψαλμῶν, λέγει· ὅτι μέσος τῶν ἄλλων ψαλμῶν καὶ ἀρχαῶν ἑψάλλε μετὰ τοῦ

γὰρ σάλπιγγες καὶ αἱ σύριγγες εἶναι ἐμπνευσταί : ἤ-
γουν ἤχουσι μετὰ τὸν ἐμπνεόμενον εἰς αὐτὰς ἀέρα .
λύρα δὲ καὶ κιθάρα καὶ Ψαλτήριον , εἶναι ἐντατά :
ἤγουν τεντωμένα μετὰ χορδας . κύμβλας δὲ καὶ τύμ-
πανα , εἶναι χρουσταί : ἤγουν κτυπῶνται μετὰ ξύλα ,
ἢ ἄλλα τινὰ πληκτρα .

ΚΕΦ - ΙΑ'.

Ποία εἶναι ἡ τάξις τῶν Ψαλμῶν .

Ἡ δὲ τάξις τῶν Ψαλμῶν, δὲν εἶναι καθὼς εἰς
τὴν ἀρχὴν ἐποιήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, οὔτε πάλιν
ἐτάχθησαν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν . ἀλλὰ μάλλον ἡ
τάξις αὐτῶν εἶναι οἰκονομική, χωρὶς νὰ φροντίζῃ
διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀκολουθίαν τῶν χρόνων, καθ' οὓς
συνεγράφησαν . καθὼς γὰρ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἄλλας
πρακτικὰς τέχνας, ἢ λογικὰς, καὶ ἄλλη μὲν εἶναι
ἡ τάξις, ὅπου ἔχουσιν ἀναμεταξύτων τὰ ὄργανα τοῦ
τεχνίτου, καὶ ἄλλη ἡ εὗρεσις τῶν κανόνων αὐτῆς .
ἄλλη δὲ εἶναι ἡ μεταχειρίσις, μετὰ τὴν ὁποῖαν με-
ταχειρίζεται τὰ ὄργανα αὐτὰ ὁ τεχνίτης : ἔξω δη-
λαδὴ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν καιρῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους
αὐτὰ ἐφρευρέθησαν, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τάξιν, ὅπου
αὐτὰ ἔχουσιν ἀναμεταξύτων . ἔτι θετέον, ὁ ἓνας
μὲν Ἰατρός, πρῶτον κόπτει τὴν πληγὴν . ὁ ἄλλος
δὲ, πρῶτον δίδει τὸ ἱατρικόν . ἄλλος δὲ, πρῶτον
χρεῖ μετὰ ἔμπλαστρον . καὶ ὁ ἓνας μὲν Ῥήτωρ φοβί-
ζει πρότερον τοὺς ἀκρατάς . ὁ ἄλλος δὲ Ῥήτωρ

παρακαλεῖ αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν . καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν
ὁ τεχνίτης δὲν φροντίζει διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν
ὀργάνων τῆς τέχνης του . ἀλλὰ πρῶτον μεταχειρίζε-
ται ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ φανῇ ἀρμόδιον κατὰ τὴν
χρείαν, ἢ κατὰ τὴν δυνάμειν του . (τὸ ὅποιον τοῦ-
το τάξιν ἄτακτον λέγομεν, γινόμενὴν πρὸς τὸ οἰ-
κεῖον συμφέρον .) τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἐδικός μας
τεχνίτης : ἤγουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον . δὲν ἐπρονόη-
σε διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν χρόνων, καθ' οὓς
ἐγένοντο οἱ Ψαλμοί . ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐφρόντισε
τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων . καὶ πῶς νὰ γλυ-
φῇ διὰ μέσου τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ψαλμῶν, τὸ
ἄγαλμα τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς, καὶ νὰ καλλωπισθῇ
ἀκριβῶς, καὶ νὰ μορφωθῇ κατὰ Θεόν .

Διὰ τοῦτο, πρῶτον μὲν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλ-
μὸν χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀ-
μαρτίαν . εἰς δὲ τὸν δεῦτερον Ψαλμὸν δείχνει, τί-
νος εἶμεθα κληρονομία, καὶ μετὰ ποῖον πρέπει νὰ
προσκολληθῶμεν : ἦτοι μετὰ τὴν ἀρετὴν καὶ μετὰ τὸν
Θεόν . εἰς δὲ τὸν τρίτον Ψαλμὸν προλέγει τοῦ Δα-
βίδου τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὸν πόλεμον, τὸν ὅπου
κινεῖ ἐναντίον ἐκείνων, ὅπου ἐπροσκολλήθησαν με-
τὰ τὸν Θεόν . καὶ καθελῇ εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς Ψαλ-
μοὺς διδάσκει τὰς ἱατρείας τῶν παθῶν μας, τὸς
τῶν ψυχικῶν, ἔσον καὶ τῶν σωματικῶν, καὶ ὅλων
τῶν συμφορῶν καὶ πειρασμῶν .

Ἄδεται δὲ καὶ τοιοῦτος λόγος, ὅτι ἐπειδὴ πα-
λαιὰ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεόν, καὶ ἀ-
λησμόνησαν τὰς πατρίας συνθηκὰς, καὶ μάλιστα ἀ-
μέλησαν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν . διὰ τοῦ-
το διεσκορπίσθησαν καὶ διεφθάρησαν τὰ Βιβλία τῆς
Παλαιᾶς Γραφῆς . (1) ὕστερον δὲ ὁ Ἐσθρας ὁ ἐ-

πι-

τοῦ Ψαλτηρίου ὁ Δαβὶδ . ἕκαστος δὲ Πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος, ὕμνει τὸν Θεόν . οἱ δὲ λοιποὶ ἡσυχίαν ἤγαν .
ὑπεφώνουν δὲ τῷ ψάλλοντι τὸ, ἀλληλοῦσαν . ἡνίκα δὲ ἐπ' ἄλλον ἐπεπήδα τὸ Πνεῦμα, οἱ λοιποὶ ἠρέμασαν . σὺ τῷ
τῷ λόγῳ ἢ ὁ Παῦλος καθιστὰς τὴν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὐταξίαν . ἢ ἐὰν ἄλλῃ, φησιν, ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος
σιγάτω . (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ .)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος, ἢ Πολλὰ τῶν Προφητικῶν ἠρᾶνται βιβλίων, ἢ ταῦτα ἐκ τῆς Ἰσραὴλ τῶν Παρε-
λειπομένων ἴδοι τις ἂν . ῥάθυμοι γὰρ ὄντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἢ εἰς ἀσέβειαν συνεχῶς ἐμπίπτοντες, τὰ μὲν, ἠφίεσαν
ἀπόλλυσθαι, τὰ δὲ, αὐτοὶ κατέκισαν ἢ κατέκοπτον . ἢ τὸ μὲν, Ἰερεμίας διηγέται . τὸ δὲ, ὁ τὴν τετάρτην
συντιθεὶς τῶν Βασιλείων λέγων, μετὰ πολὺν χρόνον μόλις τὸ Δευτερονόμιον εὗρησθαι κατορυγμένον πον ἢ ἠφα-
νισμένον . εἰ δὲ οὐκ ἄντος βαρβάρου, προῦδωκαν, πολλῶν μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἐπελθόντων ; (ἐμὴλ . θ' . εἰς τὸ
κατὰ Ματθαῖον .) ὅτι δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἀληθῆ, συμμαρτυρεῖ ἢ ἡ Θεία Γραφή . ὁ
κτλ

πιμεληθείς διὰ νά συνάξῃ πάλιν τὰ Βιβλία τῆς Γραφῆς, ἡ ὁ Ἑλεάσις, ὡς ἄλλοι θέλουσιν, δὲν εὗρηκε τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ ὅλους ὁμοῦ συναγμένους· ἀλλὰ εὗρισκεν αὐτοὺς πότε ἓνα, καὶ πότε ἄλλον· ὅθεν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, καθ' ὃν εὗρισκε τὸν καθ' ἓνα Ψαλμὸν, ἐτρεῖ ἔβαλλε καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ· ταυτοῦ εἰπεῖν, ἔβαλλε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὅχι καθὼς ἐποιήθησαν, ἀλλὰ καθὼς εὐρέθησαν.

Δύναται δὲ καὶ ἄλλως νά εἴπῃ τις, ὅτι ὕστερον ἐτάχθησαν οἱ Ψαλμοί, καὶ ὅχι κατὰ τοὺς χρόνους, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐποιήθησαν· γίνεται δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου φανερώτερον τὸ λεγόμενον. Πρώτη ἑορτὴ εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου Σύλληψις· ἦτοι ὁ Εὐαγγελισμός· δευτέρα εἶναι ἡ Χριστοῦ Γέννησις· τρίτη, ἡ Κλήσις τούτου καὶ ἡ Περιτομή· τετάρτη, ἡ εἰς τὸν ναὸν Προσαγωγή καὶ ἡ Ὑπαπαντή· εἶτα ἡ μετὰ τριά-

κτὼ γὰρ Προφητῶν βιβλία ἠφανίσθησαν, τὰ ὅποια τῶρα δὲν εὗρίσκονται· Α'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Νάθαν· Β'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Γὰδ, περὶ τῶν ὁποίων γέγραπται ταῦτα· ἡ οἱ δὲ λοιποὶ λόγοι τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ὕστεροι γεγραμμένοι εἰσιν ἐν λόγοις Σαμουὴλ τοῦ βλέποντος (οἱ λόγοι δὲ τοῦ Σαμουὴλ εἶναι ἡ πρώτη καὶ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν· ὅθεν καὶ Σαμουὴλ αὐταὶ ὀνομαζονται) καὶ ἐπὶ λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, καὶ ἐπὶ λόγων Γὰδ τοῦ βλέποντος· (Α'. Παραλ. κβ'. 29.) Γ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἀχία τοῦ Σηλωνίου, περὶ τοῦ ὁποῦ γέγραπται ἡ Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομών· Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίου· (Β'. Παραλειπ. θ'. 29.) Δ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Ἀδδὰ, περὶ οὗ γέγραπται ἡ Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἀβιά, καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίῳ τοῦ Προφήτου Ἀδδὰ· (Β'. Παραλ. ιγ'. 22.) Ε'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Σαμαία, περὶ οὗ γέγραπται ἡ Καὶ λόγοι Ῥοβοὰμ οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι, γεγραμμένοι ἐν τοῖς λόγοις Σαμαία τοῦ Προφήτου, καὶ Ἀδδὰ ὁρῶντος· (Β'. Παρ. ιβ'. 15.) Σ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰεσσαίου τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται ἡ Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ὀξίου οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι, γεγραμμένοι ὑπὸ Ἰεσσαίου τοῦ Προφήτου· (Β'. Παρ. κς'. 22.) Ζ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰωὴλ τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται ἡ Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομών οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι· Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου· καὶ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίου· καὶ ἐν ταῖς ὁράσεσιν Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος περὶ Ἰεροβοὰμ, υἱοῦ Ναβάτ· (Β'. Παρ. θ'. 29.) Ἄλλος δὲ εἶναι οὗτος ὁ Προφήτης Ἰωὴλ, ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἰωὴλ τὸν τοῦ Βαβυλῶν, τοῦ ὁποῦ σφίγγεται τὸ βιβλίον· καθότι ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τοῦ Σολομῶντος· ἐστὶ δὲ ὁ Ἰωὴλ οὗτος, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὁ τὸ ἐν Βαβυλῶν θυσιαστήριον ῥαγῆναι κελεύσας, ὃν ὁ Λέων συνέτριψεν, ὡς παραβεβηκότα τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν, καὶ φαγόντα ἄρτον· (ὡς γέγραπται εἰς τὸ ιγ'. κεφάλ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν)· Η'. δὲ καὶ τελευταῖον, ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰηοῦ τοῦ Προφήτου, καθὼς γέγραπται ἡ Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἰωσαφάτ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι· Ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐν λόγοις Ἰηοῦ τοῦ Ἀναή, ὃς κατέγραψε βιβλίον Βασιλέων Ἰσραὴλ (Β'. Παραλ. κ'. 34.) Ἐνταῦθα δὲ γενομένη ἐπέρχεται μοι θρηνεῖν, διὰ τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν ἡμῶν γενομένην ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν τῶν τοσούτων Προφητικῶν βιβλίων· τίς γὰρ οἶδεν εἰς θρηνεῖν λόγια, οἷας θαυμασὰς προφητείας, καὶ οἷας αξιομνημονεύτους ἱστορίας περιεῖχον τὰ Προφητικὰ ταῦτα βιβλία, ὃν τὴν ὠφέλειαν φεῖ! ὕστερήθημεν; Ὅτι δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μόνον κατέκοπτον καὶ κατέκαιον τὰ Προφητικὰ βιβλία, γράφει ὁ Ἰερειάσ· ἡ Καὶ ἀπέσειλεν ὁ Βασιλεὺς (Ἰωακείμ) τὸν Ἰουδὴν λαβεῖν τὸ χαρτίον· (ἦτοι τὸ χαρτίον τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ὁ Βασιλεὺς ἔγραψεν ἀπὸ σώματος Ἰερειῶν, πάντας τοὺς λόγους Κυρίου, οὓς ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν) καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἐξ οἴκου Ἐλισαμὰ, καὶ ἀνέγνω Ἰουδὴν εἰς τὰ ὅσα τοῦ Βασιλέως, καὶ εἰς τὰ ὅσα πάντων τῶν ἀρχόντων τῶν ἐσηκότων περὶ τὸν Βασιλέα· καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκάθιστο ἐν οἴκῳ χειμεριῶν, καὶ ἐσχάρα πυρὸς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐγεννήθη ἀναγινώσκων Ἰουδὴν τρεῖς σελίδας καὶ τέσσαρας, ἀπέτεμεν αὐτὰς τῷ ξυρτῷ τοῦ γραμματέως, καὶ ἔριπτεν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας, ὡς ἐξέλιπε πᾶς ὁ χαρτὴς εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας· (Ἰερ. λς'. 21.)

Ὅτι δὲ καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Νόμου εὗρέθη, μαρτυρεῖ ἡ Γραφή· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ταῦτα· ἡ Καὶ εἶπε Χελκίας ὁ Ἰερεὺς ὁ μέγας πρὸς Σαπαφὴν τὸν Γραμματέα· Βιβλίον τοῦ Νόμου εἶρον ἐν οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔδωκε Χελκίας τὸ βιβλίον πρὸς Σαπαφὴν καὶ ἀνέγνω αὐτό· ἡ εἶπε Σαπαφὴν ὁ Γραμματεὺς πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἰωσίαν) λέγων ἡ Βιβλίον ἔδωκέ μοι Χελκίας ὁ Ἰερεὺς· καὶ ἀνέγνω αὐτὸ Σαπαφὴν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως· καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ Βασιλεὺς τοὺς λόγους Βιβλίου τοῦ Νόμου, καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ (δ'. Βασ. κβ'. 8.) φαίνεται δὲ ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ, ἦτον ἰδιόχειρον τοῦ Προφήτου Μωϋσέως, ὡς μαρτυρεῖ τὰ Παραλειπόμενα· γέγραπται γὰρ ἡ εἶρε Χελκίας ὁ Ἰερεὺς βιβλίον Νόμου Κυρίου διὰ χειρὸς Μωϋσέως· (Β'. Παραλ. λδ'. 14.)

τριάκοντα χρόνους Βάπτισις · ἔπειτα ἡ Φανέρωσις αὐτοῦ καὶ Διδασκαλία · τὰ Θαύματα · τὰ Παθήματα · ὁ Θάνατος · ἡ Ταφή · καὶ τελευταῖον ἡ Ἀνάστασις . Εἰς ἡμᾶς ὁμῶς τώρα ἐναντίως ἔχουσι τὰ διακείμενα τῶν ἑορτῶν τούτων · πρῶτον γὰρ ἡμεῖς ἑορτάζομεν τὴν Σύλληψιν : ἦτοι τὸν Εὐαγγελισμόν · ἔπειτα εὐθὺς ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάστασιν · βλέπεις ἀγαπητὲ ἀναγνώσα , πόση μὲν εἶναι ἡ φυσικὴ ἀπόστασις τῶν δύο ἑορτῶν τούτων , πόση δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι τῶν ἡμερῶν ἡ συνάφεια ; Πάλιν πρῶτον ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάληψιν · εἶτα τὴν Μεταμόρφωσιν · ἔπειτα τὴν Χριστοῦ Γέννησιν · καὶ τελευταῖον τὴν τοῦ Χριστοῦ Φανέρωσιν : ἦτοι τὰ Θεοφάνεια · βλέπεις ὡς ἀγαπητὲ , πόση εἶναι τῶν πραγμάτων ἡ ἐναντιώσις ; καὶ ἡ μὲν τῶν ἡμερῶν τῶν Μηνῶν ἐν τούτοις διεφυλάχθη τάξις , ἡ δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν διεκόπη μάλιστα , καὶ ἐγένεε τάξις τις ἐν ἀταξίᾳ τοιουτοτρόπως ἠκολούθησε καὶ εἰς τοὺς Ψαλμούς . (1)

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Διὰ τί ἔχουν ἀσάφειαν πολλοὶ Ψαλμοί .

Αἰτίαι καθολικαὶ τῆς ἀσαφείας τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι , Α'. τὸ συμβολικὸν τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ Χριστὸν Μυστηρίων : ἦγουν διὰ τί συμβολικῶς καὶ μετὰ κάποια αἰνίγματα καὶ τύπους σκοτεινοὺς προεικόνιζεν ἡ Παλαιὰ Γραφή τὰ τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου Μυστήρια . Β'. αἰτία τῆς ἀσαφείας τῶν Γραφῶν εἶναι , τὰ πάμπολλα ἰδιώματα , ἐποῦ ἔχει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα , τὰ διαφορετικὰ ὄντα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης . Γ'. αἰτία εἶναι , διὰ τί καὶ οἱ Προφῆται ξεχωριστὰ με-

τα-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ αὐτῷ ἐρμηνείᾳ τοῦ πεντηκosoῦ πρώτου Ψαλμοῦ , λέγει περὶ τῆς τάξεως τῶν Ψαλμῶν , ὅτι εἶναι προθύστερος · οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ Βιβλίᾳ , ἡ μέρει τοῦ Ψαλτηρίου εὐρισκόμενοι Ψαλμοί , ἔπρεπε νὰ γραφοῦν ὑστερον · οἱ δὲ ἐν τῇ δευτέρῃ Βιβλίᾳ γραφόμενοι , αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ γραφοῦν πρῶτον · χάρις . παρ . ὁ γ' . Ψαλμὸς , ἡ ὁ ε' . ἡ ὁ ζ' . ἡ ιζ' . ἡ ὁ λζ' . ὡς τὴν αὐτὴν ἔχων ἔννοιαν μετὰ τὸν ε' . αὐτοὶ , λέγω , οἱ Ψαλμοὶ ἔπρεπε νὰ τεθοῦν ἐν τῇ β' . Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν , καθότι ἐγράφησαν μετὰ τὸν πεντηκosoν Ψαλμὸν τὸν ἐν τῇ β' . Βιβλίᾳ τιθέμενον : ἦτοι ἐγράφησαν ὑστερον , ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐμπίχθευσε τὴν Βησαββεῖ , ἡ ἐφόνευσε τὸν Οὐρίαν · ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ὁ να' . Ψαλμὸς ἡ νγ' . ἡ νε' . ἡ νς' . ἡ νη' . ἡ νθ' . ἡ ξβ' . αὐτοὶ , λέγω , ἔπρεπε νὰ τεθοῦν πρὸ τοῦ πεντηκosoῦ Ψαλμοῦ ἐν τῇ α' . Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν , καθότι αὐτοὶ ἐγράφησαν πρὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Δαβὶδ .

Ἐρωτᾷ οὖν ὁ Χρυσόστομος , διὰ ποίαν αἰτίαν ἔτχι ἐτάχθησαν οἱ Ψαλμοὶ ἀντιστρόφως ; ἡ τί δήποτε οὐ κατὰ τὴν τῶν χρόνων ἀκολουθίαν οἱ πρῶτοι (Ψαλμοὶ) τοῖς χρόνοις πρῶτοι κατετάχθησαν · ἡ οἱ δεῦτεροι , δευτεροί · ἀλλ' οἱ μὲν πρῶτοι λελεγμένοι ἐτι ζῶντος Σαουλ ἐν τῇ δευτέρῃ μέρει (τῶν Ψαλμῶν) ἐν δὲ τῇ πρώτῃ , οἱ τοῖς χρόνοις ὕστατοι ; Καὶ ἀποκρίνεται ὁ αὐτός , ἡ ἠγοῦμαι δὴ ταύτην εἰληφέναι τὴν τάξιν , ὡς ἂν μὴ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χεῖρα φέροιτο · διὸ τὰ σκυθρωπότερα πρῶτα τίθεται , ἵνα ἐν δευτέρῃ τὰ χρυσότερα φυλαχθῇ , καλυπτομένων ἡ ἐξαφανιζομένων τῶν χειρόνων διὰ τῶν ἐν τῇ δευτέρῃ (μέρει ἡ Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν) κρειττόνων . εἰκὸς δὲ τὸν Δαβὶδ τὸ πλημμελεῖν αὐτῷ ὑστερον διὰ τῶν προτέρων αὐτοῦ κατὰρθεμάτων (ἅπερ μετὰ τὸν πεντηκosoν δηλοποιεῖ) ἐθέλει καλύπτειν · εἴποι δ' ἂν τις , ὅτι καθ' ὑπερβολὴν εὐλαβεῖται , πρῶτας ἔταξε τὰς ἐξομολογήσεις αὐτοῦ (τὰς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δηλαδή) ἐπειδὴ δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ . Ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι ἀφ' οὗ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ἡ τὰ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενα Ἱερὰ Βιβλία τῶν χρονικῶν κατεκάλυψαν ἀπὸ τὸν Ναβουζαρδάν ἡ τὴν ἀρμάδα Βασιλέως Βαβυλώως , τότε μερικοὶ τινες Θεοσεβεῖς συνερανίσθησαν τοὺς Ψαλμοὺς ἔτχι ἀτάκτως , καθὼς ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς εὗρουν ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς φίλους των · οἱ ὅποιοι εἶχον λάβουσι τὰ ἀντίγραφα τούτων πρὸς ἰδίαν τους χρῆσιν · (ὅρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλτηρίου τοῦ Λιτίνου)

Συμειοῦμεν ἐνταῦθα ἡ τοῦτο , ὅτι ἀπὸ τὰ Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς , πέντε Βιβλία λέγονται σιχυρὰ , κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον , Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου , ἡ Δαμασκηνὸν Ἰωάννην : ἦτοι ὁ Ἰώβ · οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι τοῦ Δαβὶδ , ἡ τὰ τρία Βιβλία τοῦ Σολομῶντος , αἱ Παροιμίαι , ὁ Ἐκκλησιαστής , ἡ τὸ Ἄσμα τῶν ἁσμάτων . Λέγονται δὲ οὕτω , διὰ τὴν καθὼς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν Ποιητικὴν ἡ ἑμμετρον τέχνην τῶν σίχων , ἔτχι ἡ Ἑβραϊκὴ εἶχε τέχνην · τινὰ σιχυρικήν τῆς ὁποίας τὰ ποιήματα ἦτον νοσιμώτερα ἡ γλυκύτερα εἰς τὸ αὐτὸ , ἀπὸ τὰ ἄλλα πεζὰ Ἑβραϊκά .

ταχειρίζονται κάποια ἰδιώματα, ἂν καὶ ὅχι εἰς ὅλα τὰ μέρη, ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα· συνεσκιασμένα γὰρ καὶ σκοτεινὰ λαλοῦσι τὰς προφητείας τῶν διὰ τὴν ἀπίθειαν τῶν ἀκροατῶν Ἰουδαίων, καὶ σκληρότητα· καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν προφητευόμενα μόλις εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκ τῶν ἀξίων ἀμυδρῶς εἰσι φανερούμενα, καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους καὶ τῆς ἐκβάσεως μόνης κρινόμενα.

(1) Δ'. δὲ καὶ τελευταῖον αἶτιον τῆς ἀσαφείας τῶν Γραφῶν ἐστὶν, ἡ ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταγλώττισις καὶ μεταβολή· διότι καθε γλώσσα μεταβαλλομένη εἰς ἄλλην ξένην γλώσσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχει τὸ ἀσαφές καὶ δυσνοητόν.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πόσοι ἐκδόσεις, ἢ μεθερμηνεύσεις εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Ἡ Παλαιὰ Γραφή μεθερμηνεύθη ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν γλώσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ Πτολεμαίου Βασιλέως Αἰγύπτου, τοῦ καλουμένου Φιλαδέλφου.

ἑπτὰ δὲ μεθερμηνεύσεις αὐτῆς ἐγένοντο.

Α'. Ἡ τῶν ἑβδομήκοντα· οἵτινες Ἑβραῖοι ὄντες ἐδιαλέχθησαν κατὰ ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ Μωσέως διαλεχθέντων ἑβδομήκοντα Πρεσβυτέρων, διὰ προτροπῆς καὶ παρακινήσεως τοῦ ῥηθέντος Βασιλέως Πτολεμαίου, καὶ σύμφωνον κατὰ πάντα ἐποίησαν τὴν αὐτῆς ἐρμηνείαν. (2)

Β'. Ἡ τοῦ Σινωπέως Ἀκύλα· ὁ ὁποῖος Ἕλληνας ὢν ἐκ τῆς κατὰ τὴν μαύρην θάλασσαν Σινώπης καταγόμενος, ἐβαπτίσθη ἐν Ἱεροσολύμοις· εἶτα συγχυσθεὶς μὲ κάποιους Χριστιανούς, ἠθέτησε τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· καὶ πηγαίνοντας εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐρμηνείαν ἐποίησε τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐπὶ Ἀνδριανοῦ Βασιλέως τοῦ λερωθέντος, ὕστερον ἀπὸ τετρακοσίου τριάκοντα χρόνους τῆς τῶν ἑβδομήκοντα ἐρμηνείας. (3)

Γ'. Ἐρμηνεία εἶναι ἡ τοῦ Συμμάχου· ὁ ὁποῖος Σαμαρείτης ὢν, καὶ μὴ ἀπολαμβάνων τιμὴν, ὅσπην ᾔθελεν, ἐπῆγεν εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ δευτέρου περιτέμνεται ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ εἰς ἀντιπαθεῖαν καὶ πείσμα τῶν Σαμαρειτῶν, ἠρμήνευσε τὴν θεῖαν Γραφὴν ἐπὶ Σεβήρου Βασιλέως· ὁ ὁποῖος διὰ τὴν καμὴ χάριν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὅσα ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἀνέφερον περὶ τοῦ Χριστοῦ, τὰ παρεξήγησεν, ὕστερον ἀπὸ πενήντα ἔξ χρόνους τῆς τοῦ Ἀκύλα ἐκδόσεως.

Δ'.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας φέρων μάρτυρα τὸν Χρυσόστομον, Πολλὰ προλέγουσιν Ἰουδαίους αἱ Προφητεῖαι κακὰ· καὶ ὡς αὐτοὶ μὲν ἐκβληθήσονται, ἡμεῖς δὲ (οἱ Ἑθνικοὶ) εἰσδεχθῶμεθα. Ἰν' οὖν μὴ σαφῶς ἀκούσαντες παρὰ τὴν ἀρχὴν διαχειρίζονται τοὺς λέγοντας ταῦτα, καὶ τὰ Βιβλία ἀφανίσωσι, διὰ τοῦτο τῇ ἀσαφείᾳ τῆς ἐρμηνείας τὰς προφητείας ἀπέκρυψαν· καὶ λόγον δὲ ὁλόκληρον ἔχει ὁ Χρυσόστομος, διὰ τί εἰσιν ἀσαφεῖς αἱ Γραφαὶ καὶ Προφητεῖαι.

(2) Σημειῶσαι, ὅτι Ἀζαρίας ὠνομάζετο ὁ τότε Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὃς τις κατὰ τὸν Νικήταν (ἐν τῇ Προοίμῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθεῖσας σειρᾶς τοῦ Ψαλτῆρος) ἐξ δοκιματάτους Ἑβραίους ἐξ ἐκάστης τῶν δώδεκα φυλῶν ἐκλεξάμενος, ἀπέστειλε πρὸς Πτολεμαῖον· ἦτοι ἑβδομήκοντα δύο ἀνδρας· οἵτινες κατὰ δύο ἐν διαφόροις οἰκίσκοις διαιεσθέντες, καθὼς λέγει ὁ Δίδων Ἰουδαῖος· καὶ καθ' ἓνα, ὡς λέγει ὁ Θεῖος Ἰουστίνος, πᾶσαν τὴν Ἱερὰν Γραφὴν καὶ τοὺς Ψαλμοὺς τούτους ἠρμήνευσαν, ἐν Φάρῳ τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας Νήσῳ· καὶ πάντες ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ὁμοφώνησαν, οὐδὲν ἀλλήλων παραλλάξαντες, οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν, οὔτε κατὰ τὴν λέξιν· ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ὀνόματα καὶ ῥήματα, ὥσπερ ὑποβολέως ἐκάστῳ ἀσφάτως ἐνηχοῦντος τοῖς δηλουμένοις ἐναρμολογούμενοι πράγμασιν, ὥς ἐθαυμάσαι τὸν Πτολεμαῖον· γέγονε δὲ ἡ τῶν ἑβδομήκοντα δύο ἐκδοσις πρὸ τριακοσίων καὶ ἐξ ἑναιυτῶν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας· ἄλλοι δὲ ἀκριβέστερον λέγουσιν, ὅτι αὕτη γέγονε πρὸ διακοσίων τριάκοντα χρόνων τῆς τοῦ Κυρίου ἐλευσεως· λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ψ'. Ψαλμοῦ περὶ τῶν ἑβδομήκοντα· ἡ ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Ἑβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν δηλατικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφὴν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσήκεν· ἐστὶ γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἱ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(3) Ἄλλοι δὲ ἀκριβέστερον λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ Ἀκύλα ἐγένετο ἐκατὸν τριάκοντα χρόνους μετὰ Χριστόν.

Δ'. Ἑρμηνεία εἶναι, ἡ τοῦ Ἐφεσίου Θεοδοτίωνος· ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς αἰρέσεως ὧν τοῦ Μαρκιωνος, καὶ ὀργισθεὶς ἐναντίου εἰς τοὺς συναριστιώτας τοῦ Μαρκιωνισῆς, ἔκαμεν ἔκδοσιν τῆς Γραφῆς ἐδικήν του, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κομμόδου.

Ε'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς εὐρέθη ἐν τῇ Ἱερικῇ, κεχυρμένη μέσα εἰς πίθον, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Καρόλου (1) ὁ δὲ Πατὴρ αὐτῆς εἶναι ἄδηλος.

Σ'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς μὴ ἔχουσα γνώριμον τὸν αὐτῆς Πατέρα, εὐρέθη ἐν Νικοπόλει τῇ κατὰ τὸ Ἀκτιον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας.

Ζ'. Δὲ ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Λουκιανοῦ τοῦ μεγάλου Ἀσκητοῦ καὶ Μάρτυρος· ὁ ὁποῖος ἐπιστάσας εἰς τὰς προρρηθείσας ἐξ ἐκδόσεις, καὶ ἐγκύψας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον φιλοπρόνιτον καὶ ἀκριβοστάμενος, ἔκδοσιν ἐδικήν του ὁλόκληρον ἐποίησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἥτις δὲν εἶχε κανένα οὔτε ἑλλίπες, οὔτε περιττόν· εὐρέθη δὲ ἐν Νικομηδείᾳ ἰδιόγραφος ὑπ' ἐκείνου, μέσα εἰς ἓνα μικρὸν πύργον κεχυρμένον με ἀσβεστον, ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀθλησίαν του, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου Βασιλέως· αὕτη δὲ ἡ ἔκδοσις εἶναι συμφωνος μετὰ τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα, ἀθετοῦσα καὶ παραγράφουσα ὅλα τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν παραφθοράντα ῥητά· (2)

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Διὰ ποῖα αἰτία δὲν ἀναγινώσκονται μόνον οἱ Ψαλμοί, ἀλλὰ καὶ ψάλλονται μετὰ μέλους.

Α'. Αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐπειροῦντο τὸ μέλος, εἶναι αὕτη· διὰ τί καθὼς τὰ πρόβατα καὶ ἡ αἴγας καὶ βόας καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, γλυκαίνονται εἰς τὰ ᾄσματα τῶν συραυλίων καὶ φλογέρων· ἔτι καὶ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι γλυκαίνονται εἰς τὰς μελωδίας καὶ Ψάσματα· διότι καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολὺ εὐρίσκεται τὸ θῆλυ· ἦγουν περισσότεραι εἶναι αἱ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, αἵτινες καὶ περισσότερον ἡδύνονται εἰς τὰ μέλη· ὁμοίως καὶ οἱ ἄωροι κατὰ τὴν ἡλικίαν· ἦτα τὰ νήπια καὶ παῖδια καὶ παῖδες καὶ μεράκια καὶ νεανίσκοι εἶναι περισσότεροι, ἀπὸ τοὺς καθεστῶτας καὶ τελείους ἄνδρας· καὶ οἱ ἄγριοι ἄνθρωποι περισσότεροι εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡμέρους· καὶ οἱ ἀπαιδευτοὶ, ἀπὸ τοὺς πεπαιδευμένους· οἱ τινὲς ὅλοι εἰς τὰς μελωδίας γλυκαίνονται· τί λέγω; εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα εὐρίσκεται μὲν καὶ τὸ λογιστικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εὐρίσκεται δὲ καὶ τὸ ἄλογον καὶ θηριώδες· ἦγουν τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικόν· Αὐτὰ δὲ κρατεῖ καὶ νικά, ἡ ἐκ τῆς

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ἔτι ἄλλοι, λέγουσιν, ἐπὶ Καρακάλλου τοῦ Ῥωμαίων Βασιλέως· ὅρα περὶ τούτων ἔτι τὴν εἰς τὸν περὶ Ἀποστολικὴν πλατεῖαν ὑποσημειώσιν, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κανονικῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας, ἡμεῖς ἔτι τὴν τοιαύτην ἔκδοσιν σεβάζομεν, τῇ τῶν Ἑβδομήκονταδύο προσκείμεθα μάλιστα· ἐπεὶ δὲ εἰς διάφορα μέρη τῆς ἑρμηνείας τοῦ παρόντος Ψαλτηριοῦ ἀναφέρεται τὸ ἔξαπλόν τοῦ Ὠριγένους, διὰ τοῦτο, χάριν τῶν φιλολόγων ἐκρίναμεν εὐλόγον νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ περὶ τούτου τὰ ἀκόλουθα· Ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἔτι θαυμάσιος Ὠριγένης τὰς ἀνωτέρω ρηθείσας τέσσαρας ἐκδόσεις· τῶν Ἑβδομήκοντα δηλαδὴ, τοῦ Ἀκύλα, τοῦ Συμμάχου, ἔτι τοῦ Θεοδοτίωνος, εἰς μίαν Βίβλον συναθροίσας, τέσσαρας εἰς ἓν ἔχουσιν ἐν ἑκάστῃ σελίδι (ἥτοι καταβατῇ) διὰ νὰ θεωρῶνται ὅτι ὁμοῦ μετὰ μίαν ἑρμηνείαν, Τετραπλᾶ ὠνόμασε τὸ τοιοῦτον πῶνυμα· κοντὰ δὲ εἰς τὰς τέσσαρας αὐτάς, γράψας ἔτι τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον ἀπὸ τὸ ἓν ἔτι ἀπὸ ἄλλο μέρος τῶν σελίδων, Ἐξαπλᾶ τὴν Βίβλον ὠνόμασε· τελευταῖον κοντὰ εἰς τὰς ἑξαιτάς ἐνώσας ἔτι τὴν πέμπτην ἔκδοσιν, ὅπου εὐρέθη ἐν Νικοπόλει, ἢ ἐν Ἱερικῇ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας, ὁμοίως ἔτι τὴν ἕκτην ἔκδοσιν τὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Νικοπόλει τῇ πρὸς Ἀκτίους μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σεβήρου, Ὁκταπλᾶ τὸ Βιβλίον ὠνόμασεν ἐκ τῶν ὀκτὼ εἰς ἃς ὅπου εἶχε· Καὶ τούτα εἶναι τὰ πολυθρόνητα Τετραπλᾶ, ἔτι Ἐξαπλᾶ, ἔτι Ὁκταπλᾶ τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα·

τῆς μελωδίας γλυκύτης καὶ ἡδονῇ.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ αἷτια ἐπενοήθη τὸ μέλος τῶν Ψαλμῶν· διὰ μέσου γὰρ τοῦ μέλους καρφύνεται, ὡς ἂν μὲ περὶ τὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων Χριστιανῶν, ἢ ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν ὠφέλεια· καὶ τὴν αὐστηρότητα ὅπου ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ Πνευματικὰ Ιατρικὰ : ἡγουν τὰ νοήματα τοῦ Ψαλτηρίου χωρὶς μέλους προφερόμενα· τὰ αὐστηρὰ, λέγω, ταῦτα πικρὰ Ιατρικὰ, τὰ γλυκαίνει ὡς ἂν μὲ μέλι ἢ μελωδία· καὶ ἔτι τὰ κάμνει εὐκολοπαράδεκτα ἀπὸ τοῦ ἀσθενεῖς· διὰ τὴ φυσικῇ τῇ τρόπῳ καθὲ πρᾶγμα, ὅπου προσεναεῖ χαρὰν, (ὅπου εἶναι καὶ τὸ μέλος) γλυκέως ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, καὶ σερεώτερον γίνεται. (1)

Β'. Δὲ αἷτια τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τὴ καθὼς ὁ Διάβολος ἀπολλύει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἡδονὴν τῶν αἰσχυρῶν καὶ ἐρωτικῶν τραγωδιῶν, ἔτι ἐκ τοῦ ἐναντίου οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς νὰ σώζεται ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, διὰ μέσου τοῦ τεχνικοῦ μέλους τῶν Πνευματικῶν καὶ σεμνῶν ᾠσμάτων τῶν Ἱερῶν Ψαλμῶν.

Γ'. Δὲ αἷτια τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τί τὸ μέλος ἐπενοήθη καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τῶν Ψαλλόντων καὶ ἄκουσόντων Χριστιανῶν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· καθότι τὸ μέλος, καθὼς ἐνώνει τὰς γλώσσας τῶν Ψαλλόντων εἰς μίαν συμφωνίαν, ἔτι παρομοίως ἐνώνει καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν· καὶ συναρμόζει μὲν τὰς γνώμας ὅλων τῶν Ψαλλόντων μὲ τὴν γνώμην τοῦ καθὲ ἐνὸς : ἀντιπρόσως τὴν γνώμην τοῦ καθὲ ἐνὸς συναρμόζει μὲ τὰς γνώμας ὅλων· καὶ πάλιν ὅλων τὰς γνώμας συναρμόζει, μὲ τὰς

γνώμας ὅλων· καὶ τὴν γνώμην τοῦ καθὲ ἐνὸς, συναρμόζει μὲ τὴν τοῦ καθὲ ἐνὸς γνώμην. Διότι, ποῖον ἄλλο εἶναι τόσον πολλὰ ἀναιρετικὸν τῆς ἐχθρας καὶ πρόξενον τῆς φιλείας, καθὼς εἶναι τὸ κοινὸν ᾄσμα καὶ Ψάλσιμον, ὅπου προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν καθὲ ἑνα Χριστιανῶν, καὶ ἀπὸ ὅλων ὁμοῦ τοὺς Χριστιανούς; καὶ ὅπου προσφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τοῦ καθὲ ἐνὸς, καὶ ὅλων ὁμοῦ; ἢ ποῖος εἶναι τόσον χονδρὸς καὶ σκληροκαρδὺς Χριστιανὸς, ὥς ὅπου νὰ νομίζει ἐχθρὸν τοῦ ἐκείνου τὸν ὁμόπιστόν του Χριστιανόν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁποίου ἐξελθόνει τὸν Θεὸν μὲ τὴν πρὸς Θεὸν μελωδίαν του; (2)

Καὶ χωριστὰ δὲ ἀπὸ τὰ εἰρημένα, τὸ μέλος ἔχει πολλὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ κατασκευάσῃ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸ διορθώσῃ· διὰ τί μεταβάλλει αὐτὸ καὶ ρυθμίζει πρὸς τὸ καλλίτερον· ὅθεν καὶ κοντὰ εἰς τοὺς παλαιούς τὰ μέλη ἐνομήζοντο πῶς προξενούν πάθη ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα : ἦτοι σωφροσύνην ἐν ταυτῷ καὶ ἔρωτα σαρκικόν· πόλεμον καὶ εἰρήνην· λύπην καὶ χαρὰν· δύναμιν καὶ ἐκλυσιν τῆς δυνάμεως· λέγουσι γὰρ, ὅτι ὁ Πυθαγόρας παίζωντας τὸ συραυλίον του, μὲ τὸ γύρισμα τοῦ μέλους ἐγύρισεν ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὅπου εἶχεν ἕνας νέος πρὸς μίαν ἐρωμένην· καὶ ἄλλον πάλιν νέον ὀρμώντα μὲ τὴν μάχαιραν εἰς τὰς χεῖρας, ἡμέρωσε καὶ ἐταπεινώσε τὴν ὀρμὴν του, ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας, μὲ τὸ ἡδονικὸν μέλος τοῦ συραυλίου του. Καὶ ὁ Μουσικὸς δὲ Τυμόθεος ἀναματᾷ εἰς μίαν τρυφήν καὶ ἡδονικὴν τράπεζαν, παίζωντας τὸ ᾄσμα τὸ καλούμενον Δώριον : ἡγουν τὸ ὁ-

01-

(1) Ὅθεν ἡ χειρόγραφον Ψαλτήριον εὐρίσκεται παλαιόν, τονισμένον ὅλον μὲ φωνὰς μουσικῆς ὡσεὶ πομπὴν μὲ τὸ νὰ ἐφάλλετο ὅλον ἐν ταῖς τῆς Ἐκκλησίας Ἱεραῖς Ἀκολουθίαις, ἡ αὐτὴ ἦτον ὅλη σχεδὸν ἡ προσευχὴ ἡ ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ νὰ πονηθοῦν παρὰ τῶν Ἱερῶν μελωδῶν οἱ Κανόνες ἡ τὰ Τροπάρια τῶν Δεσποτικῶν ἡ Θεομητορικῶν ἑορτῶν ἡ τῶν Ἀγίων· διὸ λέγει ὁ Χρυσοστόμῳ, ὅτι τὸ Ψαλτήριον ἡξευραν ὅλοι οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ ἀπὸ σῆθους, ἡ ἐφάλλον αὐτὸ μὲ τὸ μέλος του, ἐλκόμενον ἀπὸ τὴν τῆς μελωδίας γλυκύτητα· ἡ ἔσε γούν, ὅτι ἡ νῦν, τὰ μὲν ἄλλα βιβλία, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος τῶς πολλοῖς ἐστὶ γνώριμα, τὴν δὲ τῶν Ψαλμῶν πραγματεῖαν ἐπὶ σώματος ἀπαντες φέρουσι, ἡ αὐτὰς ταύτας τὰς ᾠδὰς· οὕτω δὲ αὐτῶν τῶν πραγμάτων δείκνυται, πόσον ἀπὸ τῆς μελωδίας τὸ κέρδος ἐστὶ· (ἐξηκονεῖα εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν κεφ. Ε'·)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς, ἡ τίς γὰρ ἐστὶ ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν· ὡς ἡ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἡ ψαλμοδία παρέχεται, οἶονεὶ σύνδυσμόν τινα πρὸς τὴν ἐνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα, ἡ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα· (ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς ἐξηκονεῖας τοῦ α' Ψαλμοῦ·)

θιον καὶ σύντονον (ἦτοι τὸ μέλος τοῦ πρώτου καθ' ἡμᾶς ἤχου, ὅς τις εὐρέθη ἀπὸ τούτους Δωριεῖς : ἦτοι τοὺς Μονεμβασιωτάς) τόνον ἐκίνησε τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλεως Ἀλεξάνδρου, ὅς τις ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν, ὥς ὅπου τὸν ἔκαμε νὰ ἀρπάσῃ τὰ ἄρματα του, καὶ νὰ πεδήσῃ ἐπάνω.

Τόσῃ λοιπὸν οἰκειότητι ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ μέλη καὶ εἰς τὰ ἄσματα, ὥς ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ βυζανάρικα παῖδια, ὅταν κλαίουσι, μὲ μόνον τὰ μέλη κατακοιμίζονται· ἄδουσι γὰρ ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην τοὺς κάποιον ἡδονικὰ ἄσματα αἱ Μητέρες, ἢ αἱ βυζάστρων, καὶ μὲ αὐτὰ κατακοιμίζουσι τὰ νήπια εἰς τὸν ὕπνον· καὶ οἱ στρατοκόποι δὲ περιπατοῦντες εἰς τὸν δρόμον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μεσημερίου, μὲ ἄσματα παρηγοροῦν τὸν κόπον καὶ ἰδρώτα τῆς ὁδοπορίας· καὶ οἱ τεχνῖται δὲ ὅταν δουλεύουν, ἄδουσι· διὰ τί ἡ ψυχὴ θέλγεται καὶ ἠδύνεται εἰς τὸ μέ-

λος, καὶ εὐκολώτερα ὑποφέρει τὰ ὀχληρὰ καὶ ἐπίπονα· καὶ τί ἀναφέρει τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους; καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἄλογα ζῶα, ὥς προείπομεν, ἠδύνονται εἰς τὴν μελωδίαν· διὰ τί καὶ οἱ ἵπποι ὅταν ἀκούσονται τὴν σάλπιγγα, εὐθὺς ἐτοιμαζονται εἰς τὸν πόλεμον· καὶ τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἴγες ἀκολουθοῦν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φλογέρας· καὶ τὸ θαυμαστότερον εἶναι, διὰ τί αὐτὰ ἀκόμη χαίρουσι ὥσάν νὰ καταλαμβάνουν τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν φωνὴν τῆς αὐτῆς φλογέρας· τὰ ἄσματα πρὸς τούτοις καὶ μέλη, γίνονται κυνήγιον πολλῶν ἀγρίων θηρίων· ὅθεν ὁ ἄγριος Μονόκερος νικάται καὶ ἡμερόναι ἀπὸ τοῦ μέλους ὅπου ἀκούει, καὶ ἀπὸ τοῦ καλλῆος ὅπου βλέπει· καὶ ἡ ἀσπίδα βουλλόναί τὰ αὐτὰ τῆς ὅταν ἀκούῃ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ὅπου παίζουν οἱ κυνηγοί· διὰ νὰ μὴ ἡμερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἀκολουθῶς πιασθῇ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. (1)

Οἰθεῖσι ὁμως Πατέρες οἱ τῶν Ἱερῶν Ψαλμῶν ἐρ-

(1) "Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος (ἐρμηνεῖα τοῦ τεσσαρακοστοῦ πρώτου Ψαλμοῦ) ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Θεὸς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων βραδυμότερους ὄντας ἢ πρὸς τὴν τῶν πνευματικῶν ἀνάγνωσιν δυσχερῶς ἔχοντας, ἢ τὸν ἐκείθεν οὐχ ἠδέως ὑπομένοντας κόπον, ποθεινότερον τὸν πόνον ποιῆσαι βουλόμενος ἢ τοῦ καμάτου ὑποτεμεῖσθαι τὴν αἴσθησιν, τὴν τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἐκίνησε γλῶσσαν, μελωδίαν ἀναμίξαι τῇ προφητείᾳ· ἵνα τῷ θυμῷ τοῦ μέλους ψυχαγωγούμενοι, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τοὺς ἱεροὺς αὐτῷ ἀναπέμπωμεν ὕμνους· ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ ἡμῶν οἰκειῶς ἔχει πρὸς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς τέξεως, ἵνα μὴ πορνικὰ ἄσματα οἱ Δαίμονες εἰσάγοντες, ἅπαντα ἀνατρέπωσι, τοὺς Ψαλμοὺς αὐτοῖς ἐπετείχισεν ὁ Θεός, ὥς ὅμοῦ ἢ ἡδονὴν τὸ πρᾶγμα ἢ ὠφέλειαν εἶναι· τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ τὰ τοιαῦτα φαλλούσῃ ταχέως ἐπιπταμένῳ ψυχῇ· λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος "ἐπειδὴ εἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυσάγων πρὸς ἀρετὴν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ τὸ πρὸς ἡδονὴν ἐπιτρεπὲς, τοῦ ὁρσοῦ βίου καταμελοῦντας ἡμᾶς, τὸ τῆς μελωδίας τερπνὸν τοῖς δόγμασιν ἐγκατέμιξεν, ἵνα τῷ προσῆναι ἢ λείψ τῆς ακοῆς τὸ ἐκ τῶν λόγων ὠφέλιμον λανθανόντως ὑποδεξώμεθα· ἢ καθάπερ οἱ σοφοὶ τῶν λατῶν τὰ αὐσηρότερα ἢ πικρὰ τῶν ἀλεξιτηρίων φαρμάκων πίνειν διδόντες τοῖς κακοσίτοις, μέλιτι πολλάκις τὴν κύλικα περιχρῶσι· διὰ τοῦτο τὰ ἁρμονία ταῦτα μέλη τῶν Ψαλμῶν ἡμῖν ἐπιτενόνται· ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν, ἢ ἢ διὰ τὸ νεαροὶ τὸ ἦθος, τῷ μὲν δοκεῖν μελωδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύωνται." Ὡς τῆς σοφῆς ἐπινοίας τοῦ Διδασκάλου, ὅμοῦ τε ἴδωμεν ἡμᾶς ἢ τὰ λυσιτελεῖν μακθάνειν μηχανωμένου! Βίαιον γὰρ μάθημα οὐ πέφυκε παραμένειν, τὸ δὲ μετὰ τέξεως ἢ χάριτος εἰσδυόμενον, μονιμώτερον πως ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐμίσχεται.

Λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσης Γρηγόριος "ἡ μὲν οὖν πρόχειρος αἰτία, καθ' ἣν ἐν ἡδονῇ τὴν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς μελέτην ποιούμεθα, αὕτη ἐστίν, τὸ μελωδεῖν φημι τὰ ἤματα· ἔοικε δὲ ἢ διὰ τῆς μελωδίας φιλοσοφία ἢ μεῖζον τι, ἢ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν διάνοιαν ὑποσημαίνειν· τί οὖν ἐστὶν ὁ φημι; ἠκουσά τινας τῶν Σοφῶν τὸν περὶ τῆς φύσεως ἡμῶν διεξιόντος λόγον, ὅτι μικρὸς τις ἐστὶ κόσμος ὁ ἀνθρώπος, πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ μεγάλου Κόσμου· ἢ δὲ τοῦ παντὸς διακόσμησις, ἀρμονία τις ἐστὶ μουσικὴ, πολυειδὴς ἢ ποικίλος κατὰ τινα τάξιν ἢ ἑνὶ πρὸς ἑαυτὴν ἡρμοσμένη· ταύτης δὲ τῆς θεωπεσίας ἡμεῖς δοκεῖ μοι ἢ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐν ἀκροάσει γενόμενος, εἰπεῖν ἐν τινὶ τῶν Ψαλμῶν, ὅτι αἰνοῦσι τὸν Θεὸν αἱ τε ἄλλαι Δυνάμεις, ἢ αἱ κατ' Οὐρανὸν πᾶσαι, ἢ τὸ ἀσφῶν φῶς, ὅ, τε Ἡλῖος ἢ ἡ Σελήνη, ἢ οἱ τῶν Οὐρανῶν οὐρανοὶ, ἢ τὸ ὑπερουράνιον Ἰδωρ· εἰ οὖν ὁ διάκοσμος ὅλος μουσικὴ τις ἀρμονία ἐστίν, μικρὸς δὲ κόσμος ὁ ἀνθρώπος, ἢ ἐν τῷ παντὶ θεωρουμένη μουσικὴ, ἢ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φανήσεται· δείκνυσιν δὲ τοῦτο ἢ ἡ ὁργανικὴ τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευὴ πρὸς ἐργασίαν μουσικῆς φιλοτεχνηθεῖσα παρὰ τῆς φύσεως· ὁρᾷς τὸν τῆς ἀρτηρίας αὐλόν· τὴν τῆς ὑπερώας μυγᾶσα· τὴν διὰ γλώττης ἢ παρειῶν ἢ στόματος, ὥς διὰ χορδῶν ἢ πλήκτρον κιθαρωδίαν· ἐπὶ οὖν τὸ κατὰ φύσιν φίλον τῇ φύσει, ἀπεδείχθη δὲ

ἐρμηνευταί, λέγουσιν, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Ὁργανικοῦ καὶ Μουσικοῦ μέλους, δηλοῦται ἡ ἐμμελεια καὶ συμφωνία τῆς Ψυχῆς· μουσουργία γὰρ καὶ μελωδία τῆς Ψυχῆς, εἶναι ἡ συμφωνία τῶν Ψυχικῶν αὐτῆς μερῶν. Περὶ τῆς ὁποίας συμφωνίας θέλομεν εἰποῦμεν ἐδῶ πλατύτερον· συμφωνία εἶναι μία ἁρμονία τῶν διαφορῶν μὲν ὄντων κατὰ φύσιν, ἐνωμένων δὲ ὄντων ἀναμεταξύτων· τοῦτο δὲ ἀκολουθεῖ, ὅταν οἱ καλλίτεροι λόγοι τῶν συμφωνιῶν προσαρμολογῶν ἡθικῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Ψυχῆς· λογιστικὸν δηλαδὴ, θυμικόν, καὶ ἐπιθυμητικόν· τότε γὰρ γίνεται ἡ συμφωνία αὕτη, ὅταν τὸ μὲν λογιστικὸν μέρος τῆς Ψυχῆς ἔχῃ τὴν πρώτην τάξιν, καὶ μόνον ἀρχὴ τῶν ἄλλων δύο μερῶν, τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ, καὶ δὲν ἀρχεται ἀπὸ αὐτὰ· τὸ δὲ θυμικόν ὅταν ἔχῃ τὴν μέσσην τάξιν, καὶ ἀρχεται μὲν καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἡγουν ἀπὸ τὸ λογιστικόν· ἀρχὴ δὲ αὐτὸ καὶ ἐξουσιάζει τὸ τελευταῖον καὶ τρίτον· ἡγουν τὸ ἐπιθυμητικόν· τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, ὅταν ἀρχεται μόνον καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ μέσον· ἡγουν τὸ θυμικόν· καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἡγουν ἀπὸ τὸ λογικόν· τότε γὰρ γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ καὶ ἀναλογῇ μὲ τὸ θυμικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη· ἡγουν ἡ πρώτη καὶ ἀνωτάτη κόρδα τῆς λύρας, συμφωνεῖ μὲ τὴν μεσαίαν κόρδαν. (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ ὑψηλότερος καὶ ὀχμηρὸς φθόγγος· ὅς τις σφίξει τὴν διὰ τεσσάρων καλουμένην συμφωνίαν.) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, καὶ ὅταν τὸ θυμικόν μέρος συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς συμφωνεῖ καὶ ἡ μέση κόρδα τῆς λύρας μὲ τὴν νήτην· ἥτοι τὴν τελευταίαν κόρδαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας

γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ καλούμενος ἀκρότατος καὶ ὀξύτατος φθόγγος, καὶ ἡ διὰ πέντε καλουμένη συμφωνία·) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς πάλιν, καὶ ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη· ἥτοι ἡ ἀνωτάτη καὶ πρώτη κόρδα τῆς λύρας συμφωνεῖ μὲ τὴν νήτην· ἡγουν μὲ τὴν τελευταίαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ βαρύτερος ἤχος πρὸς τὸν ὀξύτατον, καὶ ἡ διὰ πᾶσων καλουμένη συμφωνία.)

Ἀνίσως δὲ, δὲν πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν μερῶν τῆς Ψυχῆς· πῶς δηλαδὴ, τὸ μὲν λογιστικὸν εἶναι ἀνώτερον, τὸ δὲ θυμικόν μέσον, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τελευταῖον· ἀλλὰ προσέξωμεν εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἐνεργήματα αὐτῶν, καλλίον εἶναι νὰ νοῆται τὸ λογιστικὸν ὡς μέση κόρδα· διότι αὐτὸ, πρὸς μὲν τὸ θυμικόν, ὡς πρὸς τελευταίαν (ἴσ. ἀνωτάτην) κόρδαν συμφωνοῦν· (ἐπεὶ τὸ θυμικόν εἶναι τὸ ὀξύτατον καὶ ὀρμητικώτατον μέρος τῆς Ψυχῆς·) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ πέντε συμφωνίας· πρὸς δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν, ὡς πρὸς ἀνωτάτην (ἴσως τελευταίαν) κόρδαν συμφωνοῦν· (τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ βαρύτερον καὶ χαυνότερον μέρος τῆς Ψυχῆς) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ τεσσάρων συμφωνίας· καὶ ἔτι τοῦ μὲν θυμικοῦ τὴν ὀξύτητα καὶ ἐπίτασιν, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὴν βαρύτητα καὶ χαυνώσιν συγκερνωῶν καὶ ρυθμίζον, ἐργάζεται συμφωνίαν καλλίστην.

ΚΕ-

δὲ κατὰ φύσιν ἡμῖν ὅσα ἡ μουσικὴ· τοῦτου χάριν ὁ μέγας Δαβὶδ τῇ περὶ τῶν ἀρετῶν φιλοσοφίᾳ τὴν μελωδίαν κατέμιξεν· ὅσον τινα μέλιτος ἡδονὴν τῶν φηλῶν καταχέας δογμάτων· καὶ μοι δοκεῖ συμβουλευεῖν δι' αἰνιγμάτων, ὅτι οὐ δεῖ ἀμυσεῖν τε καὶ ἐκτροπον καὶ παρηχημένον τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων εἶναι τὸ ἥθος· ἀλλ' ἐμμελὲς καὶ εὐρύθυμον, μήτε πέρα τοῦ μέτρου ὑπερτείνόμενον· ἡγουν γὰρ πάντας τῇ ὑπερτάσει τῆς χορδῆς τὸ εὐάρεστον· μήτε πρὸς τὸ ἐναντίον ἐν ἀμετρίᾳ τῆς ἡδονῆς ὑποχαλόμενον· κωφὴ γὰρ καὶ ἀναυδος γίνεται ψυχὴ τοῖς τῆς ἡδονῆς ἐγχαυνωθεῖσα πάθεσι· δῆλον οὖν ἐκ τούτων εἶσι πρὸς ὅ,τι βλέπει τῆς μελωδίας τὸ αἶνιγμα· ὅτι τὴν τῶν παθημάτων συσχολὴν συμβουλευεῖ ποιεῖσθαι τῶν διαφορᾶς ἡμῖν ἐγγινόμενων ἐκ τῶν βιωτικῶν περιστάσεων· ὅθεν καὶ τὰ κατορθώματα τῆς θείας ταύτης μουσικῆς προσμαρτυρεῖ τῷ Δαβίδ ἡ ἱστορία· ὅτι παράφορον ποτε καταλαβὼν τὸν Σαούλ καὶ ἐξεσηκώτα τῆς διανοίας, οὕτως ἐξιάσαστο κατεπάδων τοῦ πάθους, ὥς αὐτὸ πάλιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανελθεῖν τὴν διάνοιαν· Ἐφ' ἧ δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι τὸ ἄρα μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς Ψαλμοὺς, οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμήριον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν· (ἐν τῇ Προοίμῳ τῶν Ψαλμῶν.)

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Διὰ τί τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐμπνέον εἰς τοὺς Προφῆτας, ἐν ᾧ ποτὲ μὲν, ἐνίζετο ποτὲ δὲ, πληθύνεται.

Διὰ τί δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ποτὲ μὲν ἐνίζετο: ἦτοι ἐνικῶς προφέρεται, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἡσαΐας λέγων, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με. (Ἡσ. ξα'. 1.) καὶ ὁ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. (Ψαλ. ν'. 12.) ποτὲ δὲ πληθύνεται; ἦτοι πληθυντικῶς προφέρεται; ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος λέγων, Πνεύματα Προφητῶν Προφήταις ὑποτάσσεται; (α'. Κορ. ιδ'. 32.) εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα· ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἓν, ὡς καὶ ὁ τεχνίτης εἶναι ἓνας· καθὼς δὲ τὰ ὄργανα τοῦ ἑνὸς τεχνίτου εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα· ἔτσι καὶ τὰ ὄργανα τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα: ἦτοι οἱ Προφῆται καὶ Πνευματοφόροι ἄνδρες· ὥσπερ οὖν οἱ Προφῆται εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, ἔτσι καὶ αἱ ἐλάμψεις καὶ ἐμπνεύσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοραι· καὶ ὅχι μόνον εἰς τοὺς πολλοὺς κατὰ τὸν ἀριθμὸν γίνονται πολλαί, ἀλλὰ καὶ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον πολλαὶ καὶ διάφοροι γίνονται τοῦ Πνεύματος αἱ ἐνέργειαι· καθότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἓν τεχνίτης καὶ Μουσικός, ποτὲ μὲν ἐπιτείνει καὶ αὐξάνει τὴν ἐνέργειάν του, ποτὲ δὲ τὴν ὀλιγοσεύει· πότε τὴν μεταβάλλει, καὶ πότε τὴν συγκερνᾷ κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἐνεργουμένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐμπνεομένου· ὅλα μὲν οὖν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐδεὶς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ, μὲ τὸ νὰ ᾔηται ἄπειρα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· τὰ δὲ γενικώτατα χαρίσματα τοῦ Πνεύμα-

τος, ἧ καὶ τὰ εἰδικώτατα, εἶναι ὠρισμένα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ, καθὼς τὰ ἀριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας, λέγων, Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ. (Ἡσ. ια'. 2.)

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Κατὰ πόσους χρόνους καὶ τρόπους αἱ Προφητεῖαι γίνονται.

Τρεῖς μὲν εἶναι οἱ καθολικώτεροι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ Προφητεῖαι γίνονται: ἤγουν ὁ ἀπαρχασμένος, ὁ ἐνεσῶς, καὶ ὁ μέλλων· ἄλλος μὲν γὰρ Προφήτης, τῶν ἀπαρχασμένων τὴν γνῶσιν ἔλαβεν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος· ἄλλος δὲ τὴν γνῶσιν τῶν ἐνεσῶτων πραγμάτων, τῶν εἰς μακροὺς τόπους γενομένων· καὶ ἄλλος, τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων· τρόποι δὲ διάφοροι εἶναι, κατὰ τοὺς ὁποίους προφητεύουσιν οἱ Προφῆται· ὁ μὲν γὰρ διὰ λόγου ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, καὶ διὰ τινος πράξεως· καὶ ὁ μὲν, καθαρῶς ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, σκιωδῶς καὶ ἀμυδρῶς· καὶ ἄλλος μὲν ἐπροφήτευσεν, διὰ μιᾶς τῶν νοερῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς· ἄλλος δὲ, δι' ἄλλης· καθὼς γὰρ τὸ σῶμα διὰ τῶν πέντε ἐξωτερικῶν καὶ σωματικῶν αἰσθήσεων αἰσθάνεται τὰ ἐξωθεν αἰσθητά: ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν νοερῶν καὶ ἐσωτερικῶν αὐτῆς αἰσθήσεων, αἰσθάνεται νοερῶς τὰς ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ γινόμενας κινήσεις καὶ ἐνέργειας τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁθεν ἀκολουθῶς, ἄλλος μὲν Προφήτης ἔλαβεν τὴν γνῶσιν τῶν προφητευθέντων, διὰ τῆς νοερᾶς ὁράσεως, ἄλλος δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς ἀκοῆς· ὁ μὲν, διὰ τῆς νοερᾶς ὁσφρήσεως· ὁ δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς γεύσεως· καὶ ἄλλος, διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς· ὅλοι ὁμοῦ αὐταὶ αἱ πέντε νοεραὶ αἰσθήσεις τῆς Ψυχῆς, ὀνομαζόνται ὁράσεις μὲ καθολικώτερον

ρου καὶ πριμώτερον ὄνομα . (1)

Ὁρᾷ μὲν γὰρ νοερῶς ὁ Ἰεζεκιήλ „Καὶ εἶδον
„ φησὶ , καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες ἐφύ-
„ οντο , καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω .
(Ἰεζ . λζ' . 8 .) Ἀλλὰ καὶ ἀκούει νοερῶς ὁ
αὐτός „ Καὶ εἶπε πρὸς με Τίς ἀνθρώπου , σῆθι
„ ἐπὶ τοὺς πόδας σου καὶ λαλήσω πρὸς σέ * καὶ ἤ-
„ κουν αὐτοῦ λαλοῦντος πρὸς με . (Ἰεζ . β' . 1 .)
καὶ πάλιν „ Καὶ σὺ Τίς ἀνθρώπου , ἀκούε τοῦ
„ λαλοῦντος πρὸς σέ * (αὐτόθ . 8 .) ἀλλὰ καὶ
γεύεται ὁ αὐτός „ Καὶ ἐφώμισέ με , φησὶ , τὴν
„ κεφαλίδα ταύτην * καὶ εἶπε πρὸς με * Τίς ἀνθρώ-
„ που , τὸ σῶμα σου ψάγεται , καὶ ἡ κοιλία σου πλη-
„ σθήσεται τῆς κεφαλίδος ταύτης * (Ἰεζ . γ' . 2 .)
σῶμα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει , τὸ ἄκρον καὶ δρασικώτερον

τοῦ νοός , τὸ ὅποιον πρῶτως ἀπογεύεται τὰ θεῖα
ταῦτα βρώματα καὶ πνευματικὰ Μυστήρια * κοιλίαν
δὲ καλεῖ , τὸ δεύτερον καὶ χωρητικώτερον μέρος
τῆς Ψυχῆς : ἦτοι τὴν διάνοιαν * τὴν ὅποιαν λέ-
γει , ὅτι θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν κεφαλίδα ταύτην *
ὡσάν ἀπὸ μικρὰ τοῦ Πνεύματος σπέρματα , πολλὰ
πνευματικὰ λόγια * Καὶ ὁ Ἡσαΐας δὲ , καὶ βλέπει
καὶ ἀκούει νοερῶς „ Εἶδον , φησὶ , τὸν Κύριον ἐπὶ
„ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου (Ἡσ . ε' . 1 .)
καὶ πάλιν „ Καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέ-
„ γοντος * τίνα ἀποσείλω ; (αὐτόθ . 8 .) Ἀλλὰ
καὶ ὁ Δανιήλ * „ Ἐθεώρουν φησὶν , ἕως οὗ θρόνοι
„ ἐτέθησαν , καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε * (Δαν .
ζ . 9 .) ὁ μὲν γὰρ Ἰεζεκιήλ ἀνωτέρω εἶδα προφη-
τικῇ ὁμμιᾷ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν * ὁ δὲ Δα-

νι-

(1) Διότι καθὼς ἡ ὑγιὴς καὶ ἐφωμένη ὄρασις , καθαρώτερα καὶ ἐναργέστερα ἀπὸ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις βλέπει καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ ἀντικείμενά της : ἦγουν τὰ ὁρατὰ πράγματα , ἐπὶ καὶ ὁ νοῦς , ὅς τις εἶναι ὁφθαλμὸς καὶ ὄρασις τῆς ψυχῆς , καθαρι-
σθεὶς διὰ τῆς χάριτος καὶ ὑπερφυῶς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος , καθαρῶς ὁρᾷ καὶ ἀληθῶς βλέπει τὰ νοητὰ θεάμα-
τα , καὶ τὰ τοῦ Πνεύματος Μυστήρια * καὶ οὐ πλανᾶται οὐδὲ φαντάζεται * ὁθεν καὶ οἱ Προφῆται , ὁρῶντες καὶ βλέπον-
τες ὀνομάζοντο , τοὺτους ἐσησέ , φησὶ , Δαβὶδ καὶ Σαμουὴλ ὁ βλέπων . (α' Παρ . θ' . 23 .) Καὶ πάλιν „ Ἰδοὺ γέ-
„ γραπται ἐπὶ τῶν λόγων τῶν ὁρῶντων (ἦτοι τῶν Προφητῶν) (β' Παρ . λγ' . 18 .) καὶ διὰ τὸν Σαμουὴλ γέ-
„ γραπται „ Πορευθῶμεν πρὸς τὸν βλέποντα * ὅτι τὸν Προφήτην ἐκάλεῖ ὁ λαὸς ἐμπροσθεν * ὁ βλέπων (α' Βασιλ .
θ' . 9 .) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Ὡση „ ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὁμοιωθῆναι
(Ὡσ . ιβ' . 10 .) προσέθισι δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ ὁρασὶν δὲ χαριζόμενος ὁ Κύριος , οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν
„ ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν * ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν , καὶ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος * διὰ τοῦτο
„ γὰρ καὶ οἱ Προφῆται ἐχηρμάτιζον ὁρῶντες , διὰ τὸ οἰνεῖ ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν , ἐκ τῆς
„ τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας * ἐντεῦθεν καὶ ἕτερόν τι μανθάνομεν , λέγει ὁ αὐτός * ὅτι οἱ Προφῆ-
„ ται , οὐχ ὡς οἱ Μάντις ἦσαν * οἱ , λέγουσι μὲν πολλὰ , ἴσασι δὲ οὐδὲν , ὃν λέγουσι * τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἀ-
„ γιον , ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα * εἰ γὰρ μὴ ἦδει ὁ Δαβὶδ , οὐκ ἂν ἐπεσημῆνατο , ὅτι λόγον ἀ-
„ γαθὸν ἠρέψατο * (ἐρμην . εἰς τὸν μδ' . Ψαλμὸν .) ὁθεν καὶ ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ καὶ φοβερίζει ἐκείνους ὅπου ἠθέλαν ὀνο-
μάσσουν ἐπιλήπτους καὶ φρενολήπτους τοὺς ἀληθεῖς Προφῆτας τοῦ Θεοῦ , ὡσάν καὶ τοὺς ψευδοπροφῆτας καὶ μάντις , τοὺς
„ γινόμενος ἔξω ἑαυτῶν , καὶ ἐκείνους ὅπου ἠθέλαν ὀνομάσσουν λῆμμα ἦτοι ψευδοπροφητεῖαν καὶ μαντεῖαν τὴν ἐκ Θεοῦ ἀ-
„ ληθῆ προφητεῖαν * „ Καὶ ἐὰν ἐρωτήσωσιν ὁ λαὸς οὗτος , ἢ Ἱερεὺς , ἢ Προφήτης * τί τὸ λῆμμα Κυρίου ; καὶ ἐρεῖς
αὐτοῖς * ὑμεῖς ἔσε τὸ λῆμμα , καὶ ῥάξω ὑμᾶς * λέγει Κύριος * ὁ Προφήτης , καὶ οἱ Ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς , οἱ ἂν εἴπωσι ,
λῆμμα Κυρίου * καὶ ἐκδικήσω τὸν ἀνθρώπον ἐκείνον καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ * οὕτως ἐρεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ,
καὶ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ * τί ἀπεκρίθη Κύριος ; καὶ τί ἐλάλησε Κύριος ; καὶ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομά-
ζετε ἔτι * ὅτι τὸ λῆμμα τῷ ἀνθρώπῳ ἔσται ὁ λόγος αὐτοῦ . (Ἱερ . κγ' . 33) ταῦτα δὲ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος
λέγει „ ἐπιλήπτους ἐκάλεον τοὺς Προφῆτας οἱ δυσσεβεῖς , καὶ λῆμμα , τὴν προφητεῖαν * παρακαλεῖται τοίνυν ὁ
Θεὸς τούτῳ τῷ προστάγματι μὴ κεχεῖσθαι , καὶ τοῖς μὴ πειδομένοις ἀπελεῖ τιμωρίαν * κελεύει δὲ αὐτοῖς οὕτω
πυνθάνεσθαι * τί ἀπεκρίθη Κύριος ; τί ἐλάλησε Κύριος ; καὶ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομάζειν ἔτι * τοῦτο δὲ προσέ-
ταξεν ὁ Δεσπότης Θεὸς , καὶ τῆς δεισιδαιμονίας ἑκκόπτων τὰ πάθη , καὶ διδάσκων , ὡς οὐ μεμῆναν οἱ Προφῆ-
ται * ἀλλὰ τῶν θείων λόγων εἶναι ὑπουργοί . Σημειῶσαι ὁμῶς , ὅτι τὸ λῆμμα καὶ ἐπὶ καλοῦ λέγεται καὶ τῆς Θεο-
πνεύσου προφητείας * ὁθεν γέγραπται „ λῆμμα Νινευτ' βιβλίον ὁράσεως Ναούμ τοῦ Ἐλκεσαίου (Ναούμ α' .)
Καὶ „ τὸ λῆμμα , ὃ εἶδεν Ἀββακούμ ὁ Προφήτης * (Ἀβ . α' .) τοῦτο δὲ ἐρμηνεύων ὁ Θεοφύλακτος λέγει „ ἡ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις τινῶν ἑξαπλῆς ἐπελαμβάνετο , καὶ κατέχουσα αὐτοὺς καὶ τῶν ἀνθρώπων χωρίζουσα , ἐ-
λάλει διὰ τούτων τὰ μέλλοντα * ταύτην τοίνυν τὴν τῆς διανοίας αἰφνίδιον κατάσχεσιν , λῆμμα προσήγορεύσεν ὁ
Ναούμ * ἰστέον μέντοι ὅτι πᾶσα προφητεία λῆμμα ἂν λεχθεῖν * ἐκ Θεοῦ γὰρ ταύτην οἱ Προφῆται ἐλάμβανον .

δ

νιήλ, εἶδε τὴν τῶν νεκρῶν Κρίσιν. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ Προφῆται ἐπροφήτευσαν, ἰδόντες νοερῶς καὶ ἀκούσαντες καὶ γευσάμενοι. ὁ δὲ Σολομὼν καὶ ὡσφράνθη νοερῶς. ὅθεν ἔλεγεν, ὅσμη μύρων, σου ὑπὲρ πάντα ἀρώματα. (Ἀσμ. κ'. 3.) Ποῖος δὲ ἐπροφήτευσεν καὶ διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς; ὁ Προφήτης Ναοὺμ, περὶ οὗ γέγραπται, ἡ ἡμίμα Νινευὶ βιβλίον ὁράσεως Ναοὺμ. (Να. α'. 1.) καὶ ὁ Προφήτης Ἀββαχοὺμ, ἡ ἡμίμα ὁ εἶδεν Ἀββαχοὺμ ὁ Προφήτης (Ἀββ. α'. 1.) ἡμίμα δὲ ὀνομάζεται ἡ Θεοληψία: ἡγοῦν τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γινόμενον νοερὸν πιάσιμον τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ὡς περ ἀπτομένου τοῦ Θεοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς Ψυχῆς, καὶ τυπουμένου τοῦ νοὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦ. ΙΖ΄.

Ὅτι ὁ Δαβὶδ κατ' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τρόπους ἐπροφήτευσεν.

Ἄλλ' οἱ μὲν ἐπίλοιποι Προφῆται, ἄλλος καθ' ἓνα μόνον χρόνον καὶ τρόπον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐπροφήτευσεν. ἄλλος δὲ, καὶ κατὰ δύο μόνον χρόνους καὶ τρόπους. πολλὰ δὲ ὀλίγοι ἐπροφήτευσαν καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς χρόνους, καὶ τοὺς διαφόρους τρόπους. μόνος δὲ ὁ Θεοπάτωρ οὗτος Δαβὶδ, ὅς τις καὶ Προφητοπάτωρ δικαίως ἡμπορεῖ νὰ καλῆται. αὐτὸς, λέγω, μόνον ἐπροφήτευσεν, μὲ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω χρόνους καὶ τρόπους. καὶ τῶρα μὲν, λέγει διὰ τὰ πάρελθόντα. τῶρα δὲ, διὰ τὰ ἐνεσῶτα. καὶ τῶρα διὰ τὰ μέλλοντα. καὶ τῶρα μὲν, βλέπει νοερῶς, πειθεύω, φησὶ, τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου (Ψαλ. κς'. 19.) τῶρα δὲ, ἀκούει νοερῶς, ἀκούσομαι, φησὶ, τί λαλήσῃ ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός (Ψαλ. πδ'. 8.) καὶ ἄλλοτε μὲν ἀπτεται νοερῶς, ἡ γλῶσσά μου φησὶ, κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου (Ψαλ. μδ'. 1.) γλῶσσαν δὲ λέγει, ὅχι τὴν ἔ-

ξω καὶ σωματικὴν. λέγει γὰρ αὐτὴ περισσότερον καὶ οὐχὶ γράφει. ἀλλὰ γλῶσσαν ὀνομάζει τὴν ἐσωτερικὴν: τὴν τοῦ νοὸς δηλαδὴ. τὴν ὁποίαν μὲ παρὰ ῥαδὸξον τρόπον πιάνει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. καθὼς καὶ ὁ γραφεὺς πιάνει τὸν κάλαμον, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς καλλιγραφεῖ τὰς γνώσεις τῶν Μυστηρίων εἰς τὴν Ψυχὴν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀξυγραφεῖ ταύτας. διὰ μὲν γὰρ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν γραμμάτων, φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνέργειαν τῆς Προφητείας. διὰ δὲ τῆς ὀξυγραφίας, φανερόναι τὴν τῆς Προφητείας ὀξύτητα.

Ἄλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς μαρτυρεῖ, ὅτι εἶχε καὶ νοερὰν γεῦσιν, ὡς γλυκέα, λέγων, τῷ λίρυγγί μου τὰ λόγια σου (Ψαλ. ρη'.) διὰ τί καὶ τὸ νοητὸν σῶμα τῆς καρδίας του ἠδύνετο, καταπίνον τὰ τοῦ Κυρίου λόγια, καὶ πάλιν ἀναφέρον αὐτὰ, καὶ διὰ τῆς καταπόσεως καὶ ἀναδόσεως πολλὴν τὴν ἠδονὴν αἰσθανόμενον. καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος λέγει, ὅτι ἡ καρδιά του ἐρεύγετο τοὺς ἀγαθοὺς λόγους, ἐξήρευξάτο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν. (Ψαλ. μδ'. 1.) καρδίαν ὀνομάζων τὴν βαθυτάτην καὶ δεκτικὴν ὅλων τῶν πνευματικῶν λογίων τοῦ νοὸς δύναμιν, ἥτις ὅλη ἐγέμοζε καὶ ἐχόρταινεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ φραγῆτά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ἐπανεὼς δὲ εὐρίσκεται εἰς τὸν Δαβὶδ ἡ νοερὰ ὁσφρησις, καὶ ὀλιγωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας νοερὰς αἰσθήσεις. σμύρνα φησὶ, καὶ σκεπτή καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἡματιῶν σου. (Ψαλ. μδ'. 8.) διὰ τῆς νοερᾶς γὰρ ταύτης ὁσφρήσεως, τὴν Πνευματικὴν εὐωδίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ψυχὴν του ἠσθάνετο. ἔτι ὁ Προφητὰν ἀξιοῦς μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις τοῦ νοὸς, ἀντελαμβάνετο τὰς γνώσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος.

Δηλοὶ δὲ ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων του τὴν ἐξίν, ὅπου εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τῆς Προφητείας. ποτὲ μὲν γὰρ τὰ ἀπερασπόμενα λέγει ὡς ἀπερασπόμενα. ποτὲ δὲ, τὰ μέλλοντα ὡς μέλλοντα. πολλὰς φορὰς δὲ ἀλλάζει τὴν τάξιν, καὶ τὰ μὲν μέλλοντα καὶ γενησόμενα, λέγει ὡς ἀπερασπόμενα καὶ γεγονότα. τὰ δὲ περασπόμενα καὶ γεγονότα λέγει ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὡς μέλλοντα καὶ γενησόμενα. ἔτι γὰρ τὸ, ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν καὶ νῆ;

„ νά ; καὶ τὸ „ παρέστησαν οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς ,
 „ καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν * καὶ ἄλλα ὅμοια ,
 ἀντὶ μελλόντων λέγει : ἦτοι ἀντὶ τοῦ , φρυάσσονται
 καὶ μελετήσουσι καὶ παραστήσονται , καὶ συναχθή-
 σονται * ἔτι τὸ „ ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί ,
 ἀντὶ ἀπερασμένου λέγει : ἦτοι ἀντὶ τοῦ διηλθόν .
 ποτὲ δὲ , καὶ τὰ μέλλοντα καὶ περασμένα , λέγει
 ὡς ἐνεσῶτα * τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι τοῦ θείου Πνεύ-
 ματος ἰδιαιτάτον γινώρισμα : τὸ νὰ μὴν ἔχῃ δηλα-
 δὴ ἐν ἑαυτῷ κένενα ὡς περασμένον , οὔτε ὡς
 μέλλον * ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ ἔχῃ ὡς ἐνεσῶτα .

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω πάντα θεωρή-
 σαμεν ἐν τῷ προοίμῳ τούτῳ πρὸ τῆς ἐξηγήσεως
 τῶν Ψαλμῶν , διὰ τοῦτο καιρὸς ἤδη εἶναι νὰ ἀρ-
 χίσωμεν καὶ τὴν κατὰ λέξιν ἐξήγησιν * ἐκεῖνα δὲ
 προλέγομεν ἀναγκαίως καὶ καθολικῶς εἰς τὸν ἀνα-
 γνῶσιν , ὅτι ὅλα τὰ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν δὲν θέλουν
 ἐξηγηθῶν καθ' ἓνα μόνον τρόπον : ἡγοῦν κατὰ
 τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα μόνον , ἢ κατὰ μόνην
 ἀλληγορίαν , ἢ κατὰ μόνην ἀναγωγὴν , ἢ κατὰ μό-
 νην τροπολογίαν : ἦτοι ἠθικὴν διδασκαλίαν * ἀλλὰ
 τὸ αὐτὸ ῥητὸν πολλάκις θέλει ἐξηγηθῆ με πολλοὺς
 καὶ διαφόρους τρόπους * (1) Καὶ καθὼς εἰς τὰ
 δένδρα , ἢ εἰς τὰ σπέρματα , πολλὰ εἶδη καὶ δυ-
 ναμεις εὐρίσκονται * ἐν γὰρ τῷ δέντρῳ καὶ ῥίζα εἶ-
 ναι καὶ κορμὸς καὶ κλάδος καὶ φλοῦδα καὶ φύλλα
 καὶ ἐντεριώνη : ἦτοι τὸ ἔσθθαι σῶμα τοῦ δένδρου *
 ὁμοίως καὶ εἰς τὰ σπέρματα εὐρίσκεται καὶ χλόη

καὶ καλὰμῃ καὶ σάχυσ καὶ ἀνθερίσκος καὶ ἔνδυμα
 καὶ καρπὸς * τοιοῦτοτρόπως καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς
 τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια εὐρίσκονται διάφορα νοή-
 ματα * ὅθεν δὲν πρέπει νὰ κατηγορηται τις , διὰ
 τὴν εὐρὴν διάφορα νοήματα εἰς κάθε ῥητὸν τῶν Ψαλ-
 μῶν * ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ λαμβάνῃ συγγνώμην
 διὰ τὰ νοήματα , ὅπου δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ * ἔ-
 πειδὴ εἰς τὰ κατ' ἀξίαν νοήματα ἐκάστου ῥητοῦ νὰ
 φθάσῃ τις δὲν δύναται , κἂν ᾦναι ὁ πλέον σοφὸς
 καὶ ἐνάρτετος .

Ἡμποροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ προσαρμοζώμεν
 καθολικῶς τοὺς Ψαλμοὺς οὕτω * καὶ ἐχθροὺς μὲν τοῦ
 Χριστοῦ , νὰ νοοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς τῶν Χριστιανῶν
 Δαίμονας * Σαουλ δὲ καὶ Ἀβεσσαλώμ καὶ κάθε τύ-
 ραννον τὸν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἀναφερόμενον , νὰ νοοῦ-
 μεν τὸν Διάβολον * ἐπιβούλους δὲ καὶ θλίβοντας καὶ
 καταδιώκοντας καὶ πειράζοντας , νὰ νοοῦμεν τοὺς
 αὐτοὺς Δαίμονας * Δαβὶδ δὲ καὶ Χριστὸν καὶ Βασιλέα,
 νὰ νοοῦμεν κάθε Χριστιανόν * καθὼς γὰρ ὁ Δαβὶδ
 ἐχρίσθη μὲ τὸ ἔλαιον εἰς τὸ γέννη Βασιλεὺς ἐπίγειος,
 ἔτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐχρίσθημεν μὲ τὸ ἔλαι-
 ον καὶ μῦρον ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος , εἰς τὸ νὰ
 γένωμεν Βασιλεῖς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς * ὅσα δὲ ῥητὰ
 δὲν ἀρμόζουσιν εἰς ἡμᾶς , ταῦτα προφέρομεν ἀπλῶς
 ὡς φωνὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος , ἀγιάζοντες τὸν
 ἑαυτὸν μας διὰ τῆς προφορᾶς αὐτῶν * ὅποια εἶναι τὰ
 ῥητὰ τοῦ δευτέρου Ψαλμοῦ , καὶ τῶν τοιούτων
 ἄλλων . (2)

(1) Τετραχῶς γὰρ ἐξηγοῦνται αἱ θεῖαι Γραφαί * κατὰ τὸ γράμμα * ἀλληγορικῶς * ἀναγωγικῶς * ἔ τροπολογικῶς *
 ἔ κατὰ μὲν τὸ γράμμα ἐξήγησις εἶναι * ὅταν καθὼς εἶναι τὸ προκείμενον ῥητὸν τῆς Γραφῆς , ἔτι ἔ ἐξηγεῖται *
 ἀλληγορικὴ δὲ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν ἄλλο εἶναι τὸ ῥητὸν , ἔ ἄλλως ἐξηγεῖται * ἀναγωγικὴ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν
 ἀνάγεται τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἰς τὰ ὑψηλὰ ἔ οὐράνια * τροπολογικὴ δὲ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ
 προσαρμόζεται εἰς τοὺς τρόπους : ἡγοῦν εἰς τὰ ἦθη τῆς ψυχῆς * χάρ. παρ. Ἱερουσαλήμ * κατὰ μὲν τὸ γράμμα,
 εἶναι ἡ αἰσθητὴ πόλις Ἱερουσαλήμ * ἀλληγορικῶς δὲ , Ἱερουσαλήμ λέγεται ἡ ἐπὶ γῆς σρατευομένη Ἐκκλησία
 τῶν πιστῶν * ἀναγωγικῶς , εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ , ἔ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν Μακαρίων * τροπολο-
 γικῶς δὲ , Ἱερουσαλήμ εἶναι κάθε ψυχὴ ἐνάρτετος , ἢ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρνεύουσα .

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ , ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον , ἔ Γρηγόριον τὸν Νύσσης , ἔ Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου ,
 εἰς πέντε βιβλία τὸ Ψαλτήριον οἱ Ἑβραῖοι διαιροῦσιν , ὥς ὅπου γίνεται ἔ αὐτὸ μία Ἑλλη Πεντάτευχος * διότι
 ἀπὸ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ , πρῶτον βιβλίον ἀριθμοῦσιν * ἀπὸ δὲ τοῦ τεσσαρακοστοῦ πρῶ-
 του ἕως τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πρώτου , δεύτερον βιβλίον λέγουσιν * ἀπὸ δὲ τοῦ ἑβδομηκοστοῦ δευτέρου ἕως τοῦ ὀγδοη-
 κοστοῦ ὀγδόου , τρίτον βιβλίον καλοῦσιν * ἀπὸ δὲ τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐνάτου ἕως τοῦ ἑκατοστοῦ πέμπτου , τέταρτον βι-
 βλίον λογιζονται * ἀπὸ δὲ τοῦ ἑκατοστοῦ ἑκτου ἕως τέλους , πέμπτον βιβλίον ὀνομάζουσιν * ἕκτιν δὲ δίκαιον , ὅ-
 τι κάθε Ψαλμὸς , ὅπου ἔχει εἰς τὸ τέλος τὸ , γένοιτο γένοιτο , αὐτὸς νὰ ᾦναι τέλος τοῦ κάθε βιβλίου * τὸ γὰρ
 γέ-

γένοιτο γένοιτο εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμὴν. ὅπερ ἐν τῇ τέλει καθεὺς εὐχῆς καὶ καθεὺς λόγου σχεδὸν, σιωπῶντις γίνεται νὰ λέγεται. καὶ ὅρα περὶ τούτου τὰ λόγια τοῦ Θεοδώριτου, κείμενα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ τέλους τοῦ γε΄. Ψαλμοῦ. τὸ δὲ πέμπτον καὶ τελευταῖον βιβλίον, ἀντὶ τοῦ γένοιτο γένετο, ἔχει τέλος τὸ, Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Ποία δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις τούτοις τάξις καὶ θεωρητικὴ ἀνάβασις; ἀκουσέν, καθὼς αὐτὴν ἀναφέρει ὁ ὑψίστος Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος. τὸ μὲν πρῶτον τμήμα: ἦτοι τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, τῆς κακίας ἀφίστησι τὸν ἄνθρωπον. διὰ τοῦτο καὶ ἀρχίζει οὕτω, Μακάριος ἁὶς, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν. τὸ δὲ δεύτερον βιβλίον εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον διψῶντα τὸ ἀγαθόν, κατὰ τὴν διψωδεσάτην Ἑλαφον. διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν ἀρχίζει τὸν λέγοντα, Ὁν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἑλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ ὁ Θεός. τὸ δὲ τρίτον βιβλίον κάμνει τὸν ἄνθρωπον θεωρητικὸν τῆς τῶν ὄντων φύσεως. διὰ τοῦτο καὶ ἀρχίζει οὕτως, Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ. καὶ ἡ Κτηνώδης ἐγεννήθη παρὰ σοί, ὅτε δηλαδὴ ἐν τοῖς προσκαίροις τὸ ἀγαθὸν ὠριζόμην. νῦν δὲ μετὰ σοῦ εἶμι, ὅτε πρὸς τὰ δεξιὰ ὤρμησα. τὸ τέταρτον βιβλίον δὲ ἀφίνει πλέον τὸν ἄνθρωπον νὰ ᾔνῃαι κοινὸς, ἀλλὰ συνάπτει αὐτὸν τῷ Θεῷ, καὶ ἄνθρωπον αὐτὸν ποιεῖ τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχὴ τούτου: ἦγουν ὁ ὀδοσκόπος ἕνατος Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, Ἡ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἄνδρός τε τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ πέμπτον βιβλίον εἰς αὐτὴν ἀνάγει τὴν ἀκρόρειαν τῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾗ πᾶσα συμπλήρωσις τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐστὶ. Πᾶσα, φησὶ, πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ ῥητὸν τελειώνει τὸ πέμπτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν. Ἡ Δίδομεν τὴν εἰδοκίαν εἰς τοὺς φιλολόγους, ὅτι τέσσαρα Ψαλτήρια σφίζονται, τρία μὲν μεταφρασμένα εἰς μέτρον Ἡρωϊκόν, ἐν δὲ μεταφρασμένον εἰς μέτρον Ἰαμβικόν. καὶ τὸ μὲν ἐν Ἡρωϊκὸν Ψαλτήριον, εἶναι πόνημα τοῦ γέροντος Ἀπολλιναρίου, τετυπωμένον. οὗ τινος ἡ χάρις ἡ ἐξαίρετός ἐστιν αὐτῇ, διὰ τὴν ἐν κατὰ εἰχὼ τέλειον νόημα ἀπαρτίζεται. τὸ δὲ δεύτερον, πόνημα ἐστὶ τοῦ νεωτέρου Ἰακώβου δὲ Πόρτου, ὅπερ Ὀμηρικώτατόν ἐστιν ἀλλήως, καὶ γλαφυρώτερον τοῦ τοῦ Ἀπολλιναρίου, οὐ μὴν ἐν παντὶ εἰχὼ αὐτοῦ τέλειον νόημα περιέχεται, ἀλλὰ πολλάκις ἐν δυσὶ εἰσὶ, ἢ καὶ ἐν τρισὶ. τὸ δὲ τρίτον, Στεφάνου τοῦ Ἐφῆκου πόνος ἐστὶν, ἥτις δὲ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ τοῦ Ἰακώβου. τὸ δὲ τέταρτον, τὸ Ἰαμβικόν φημι, πόνος ἐστὶ τοῦ ἐν Ἀσχιερεῦσιν αἰοδίου ἀγίου Τορνόρευ κυρίου Ἰωσήφ, τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ μεγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἁθῶ ἀσκητικῶς τὸν βίον τελειώσαντος, ὅπου καὶ τὸ Ψαλτήριον αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν χειρογράφοις σφζόμενον, καὶ κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Εὐριπίδου Ἰάμβων σιχουεγοίμεον. Ἐδωκα δὲ τὴν εἰδοκίαν ταύτην τοῖς φιλολόγοις καὶ Διδασκάλοις, ἵνα ἀντὶ μὲν τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν ἄλλων Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων, τῶν μὲν Ἡρωϊκὸν μέτρον συγγράψαντων, ἀναγινώσκωσι καὶ παραδίδωσιν εἰς τοὺς μαθητάς των τὰ διαληφθέντα τρία Ἡρωϊκὰ Ψαλτήρια. ἀντὶ δὲ τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους καὶ τῶν ἄλλων, τῶν Ἰάμβοις χρησάμενων, παραδίδωσι τὸ Ἰαμβικὸν Ψαλτήριον, ἐπιμεληθέντες νὰ ἀποκτήσωσιν αὐτὸ διὰ ἀντιγραφῆς, ἢ καὶ νὰ τὸ ἐκδάσωσι τύποις. Ἐκ τούτου δὲ, τί καλὸν κερδίζεται; ἵνα ἐνταυτῷ καὶ τὴν τέχνην τῆς Ποιητικῆς μανθάνωσιν οἱ νέοι, καὶ τὴν ἑαυτῶν καρδίαν σφρίζωσι μὲν τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς νοήματα. ἀποπον γὰρ καὶ ψυχοβλαβὲς νὰ ἀναγινώσκουσιν καὶ νὰ παραδίδουν οἱ τῆς εὐσεβείας τρόφιμοι, τὰ μυθώδη καὶ ἀσεβῆ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν νέων μαθητῶν τους. Ἡ Ἐπικυροῦνται δὲ οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ Παραλειπόμενα ὁ μὲν γὰρ γε΄. Ψαλμὸς ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸ Ις΄. Κεφ. τοῦ α΄. τῶν Παραλ. ὁμοίως καὶ ὁ ρε΄. Ψαλμὸς ἀπὸ τὸ αὐτὸ Κεφ. Ἐπικυροῦνται ἀπὸ τῶν Ἡσαΐαν, λέγων γὰρ οὗτος, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς (Ἡσ. λγ΄. 20.) συμφωνεῖ ἐν μέρει μὲν τὸν τοῦ Δαβὶδ ρκβ΄. Ψαλμὸν λέγοντα, Ἡ ἐλέησον ἡμᾶς. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐπικυροῦται ἀπὸ τῶν Ἱερεμίου. λέγων γὰρ οὗτος ἐν τοῖς Ὀρήνοισι. Ἡ ἐν σκοτεινοῖς ἐκάθισέ με ὡς νεκρὸς αἰῶνας. (Θρ. γ΄. 5.) συμφωνεῖ μὲν τὸν ρκβ΄. Ψαλμὸν λέγοντα, Ἡ ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκρὸς αἰῶνας. ὁμοίως καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀναφέρονται αὐτολεξεῖ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν. Ἐπικυροῦν τοὺς Ψαλμοὺς καὶ ἡ Νέα Γραφή, εἰς μυρία μέρη φέρουσα μαρτυρίας ἐκ τῶν Δαβιτικῶν Ψαλμῶν. Τὸ Ψαλτήριον ἐπικυροῦσιν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ πε΄. Κανόνι αὐτῶν. Ἡ ἐν Λαοδικεῖᾳ Σύνοδος ἐν τῇ ζ΄. Κανόνι αὐτῆς. Ἡ ἐν Καρθαγένη ἐν τῇ λε΄. Κανόνι. Ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ ἐκρηστικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος ἐν τοῖς ἔπεισιν.

Διεύθυνση Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέρνης

Κανὼν Β'. τῆς Ἀγίας καὶ Οἴκου-
μενικῆς Ἑβδόμης Συνόδου .

Ορίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς Ἐπισκοπῆς Βαθμὸν ,
,, πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν· ἵνα ὡς ἐκ τούτου , καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν
,, κλῆρον , οὕτω νοῦθετῇ μυεῖσθαι .

Κανὼν ΙΖ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ
Τοπικῆς Ἀγίας Συνόδου .

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυνόπτειν ἐν ταῖς συναῖξεσι τοὺς Ψαλμοὺς· ἀλλὰ διὰ μέ-
,, σου , κατ' ἕκαστον Ψαλμὸν , γίνεσθαι ἀνάγνωσιν .

,, Γράφει δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης , ὅτι ὁ ἅγιος Γεννάδιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
,, λεως , ὁ ἀκμάσας μὲν ἐν ἔτει 459 . ἐορταζόμενος δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην τοῦ Νοεμ-
,, βρίου , δὲν ἐχειροτόνει τινα , ἀνίσως πρότερον δὲν ἤξευρεν ἀπὸ σῆθους τὸ Ψαλτήριον .

(Βιβ. 1. Σελ. 553.)

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΝ. ΨΑΛΜΟΥΣ

Τ Ο Υ

ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ

ΨΑΛΜΟΣ Α'. ΚΑΘΙΣΜΑ Α'.

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Πρῶτος οὗτος Ψαλμός εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ Δεύτερος. Περιέχει δὲ, μακαρισμὸν μὲν καὶ ἔπαινον τῶν Εὐσεβῶν καὶ Δικαίων, ταλανισμὸν δὲ καὶ κατηγορίαν, τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀμαρτωλῶν. (1)

1: „**Μ**ακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύ-
„θη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ
„ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ κα-
„θεδρᾷ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Ἑρμηνεῖα Μακάριος, κατὰ τὸν μέγαν Βασι-
λειον, κυρίως μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, καθὼς λέγει ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος, „Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυ-
νάστης (Ἀ. Τιμοθ. 5. 15.) ἔδωκε δὲ ὁ Θεὸς

τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸν αὐτὸν Βα-
σίλειον : δηλαδὴ τὸ νῦν ὀνομαζόμεθα μακάριοι, κα-
θὼς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ὄνομα, Θεός : ἥτοι τὸ νῦν
ὀνομαζόμεθα Θεοὶ, κατὰ τὸ Ψαλμικόν. „Εγὼ
εἶπα Θεοὶ ἐσε. (Ψαλ. πα'. 6.) καθὼς καὶ
ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα θεοπρεπῆ ὀνόματα ἐχάρισεν
εἰς ἡμᾶς. τὸ ὄνομα λοιπὸν Μακάριος, ὡς λέγει ὁ
αὐτὸς Βασίλειος, εἶναι ἕνας καρπὸς καὶ ἀποτελέ-
σμα τῆς τελειότητος τῆς ἀρετῆς. δηλοῖ δὲ ἐκεῖνον,
ὅπου δὲν ἔχει καμμίαν φθορὰν καὶ θάνατον. Μα-
κάριος γὰρ θέλει νῦν εἰπῆ, ἐκεῖνος ὅπου δὲν φθεί-
ρεται, οὔτε ἀποθνήσκει. καὶ συντίθεται ἀπὸ τὸ α-
σερητικόν, καὶ τὸ κηρὸς. ὃ σημαίνει τὴν θανατη-
φό-

(1) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν ἔλαβεν ἐπιγραφὴν ἀπὸ τοῦ Ἑβδομήκοντα. ἔτι οὐ
μόνον εἶναι Ἑθικὸς, ἀλλὰ καὶ Δογματικὸς. ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, αὐτὸν μόνον παραινέει προσέχειν ταῖς
θείοις λόγοις. ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτωλῶν περιέχει κατηγορίαν καὶ τιμωρίαν. ἐξ ὧν οὐκ ἥθικὸν μόνον,
ἀλλὰ καὶ δογματικὴν ὠφέλειαν καρποῦμεθα. ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐπιγράφεται οὗτος, διὰ
τὸ δὲν ἔχει πρόσωπον ὀρισμένον. ὅρα καὶ ἐν τῇ πέμπτῃ Κεφαλῇ τοῦ Προοιμίου.

φόρον μοῖραν, τὸ δὲ μ: εἶναι παρ' αὐτῷ (1)

Ὁ μακαρισμὸς δὲ αὐτὸς, καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ εἰς πρόσωπον ἀρσενικὸν τὸν ἄνδρα, συμπεριλαμβάνει ὅμως καὶ τὸ ὑπλυκὸν πρόσωπον τὴν γυναῖκα, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ταυτὸν εἰπεῖν, συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ δύο γένη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, „Κε-
„φαλή μὲν τῆς γυναικὸς εἶναι ὁ ἄνδρας (Ἀ. Κορ. ια'. 3.) καθὼς δὲ ἐνόνονται μετὰ τὴν κε-
φαλήν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ μετὰ τὸν ἄνδρα ἐνόνεται καὶ ἡ γυνή, ἥτις μέρος ἐστὶ τοῦ ἀνδρός· καὶ καθὼς ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι μία καὶ κοινὴ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, ἔτσι καὶ τὰ καλὰ ἔργα καὶ οἱ μισθοὶ, εἶναι κοι-
νὰ εἰς αὐτοὺς, καὶ κατ' αὐτὰ τίποτε δὲν διαφέρει ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

Ἀκολουθῶντας δὲ ὁ θεὸς Δαβὶδ εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἔβαλε κάποιον τάξιν εἰς τὰ ρητὰ ταῦτα· ὅτι ῥίζα καὶ ἀρχὴ τῶν ἐνέργειων καὶ πρά-
ξεων τοῦ σώματος, εἶναι ἡ ἐν καρδίᾳ βουλὴ καὶ ὁ

λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὴν καρδίαν εὐγαίνουσι οἱ πονηροὶ λογισμοί, οἵτινες κάμνουν ἀκαθάρτον τὸν ἄνθρωπον (Ματθ. ιε'. 19.) Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ ἄν-
θρωποι βουλόμεθα· δεύτερον δὲ, κάμνομεν ἐκ-
λογὴν καὶ ἀπέρασιν τῶν βουλευμάτων μας· καὶ τρί-
τον, μένομεν εἰς ἐκεῖνα ἀποῦ ἀπεφασίσσαμεν, ὡς λέγει ὁ θεὸς Βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπαβὴς εἶναι ὁ ἄθεος, ἡ ὁπολύθεος· (2) ἀμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι μὲν εὐσεβὴς εἰς τὸν Θεόν, ἔχει δὲ ζωὴν παρ' αὐτοῦ καὶ ἀμαρτωλὴν· λοιπὸς δὲ ὁ-
νομάζεται ἐκεῖνος, ὅπου δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς ἀ-
μαρτωλὸς, ἀλλὰ καὶ ἄλλους διαφθείρει καὶ μεταδί-
δει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀκαρτίαν, καθὼς καὶ ὁ πανου-
κλιασμένος μεταδίδει εἰς τοὺς ἄλλους τὴν πανου-
κλιαν. Διὰ τοῦτο, λέγει, μακαρίζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον τὸν Χριστιανόν, ὅπου φυλαχθῇ καὶ ἀπὸ τού-
τοι αὐτοὺς· καὶ μῆτε συγκοινωνεῖ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ βουλήν τῶν ἀπεβῶν, οὔτε περαστικῶς καὶ κα-
τὰ πάρεργον κατὰ τὸν Ἡσυχιον· τοῦτο γὰρ νομί-
ζω

(1) Ἄλλοι δὲ ἐτυμολογοῦσι τὸ, Μακάριος, ἀπὸ τοῦ μὴ, καὶ τοῦ κηρός· ὅπερ δηλοῖ, ὁ μὴ φθιζόμενος· λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀφιερώνει τὸν πρῶτον τοῦτον Ψαλμὸν εἰς τὸν Χριστόν, τὸν μέλλοντα ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆναι· ὅς τις μόνος ἐξάβη μακάριος, ἕνα μὲν, διὰ τὸ ἦτον ἔξω ἀπὸ κάθε κήρα καὶ φθορᾶς τῆς ἀμαρτίας· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Θεολόγους, αὐτὸς μόνος καὶ ἐπὶ γῆς διατρίβων, μακάριος ἦτον, διὰ τὴν μακαρίζουσιν ὁρασιν, ἣν εἶχε τοῦ Θεοῦ Λόγου· τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐθεώρει ὁ τοῦτου νοῦς, ὡς κατ' ὑπόστασιν ὢν ἡνωμένος μετ' αὐτόν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὡριγένης· „Διδὼ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀνοίσει τις τὸν παρόντα Ψαλμόν· (ἦτοι ἐπὶ τὸν Χριστόν) ὅτε γενόμενον ἄνδρα τῆς νύμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ ἔοικε καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ φωνὴ παριστᾶν, κατ' ἦν, „Μακάριος ὁ ἄνθρωπος μετὰ τῆς τοῦ ἁγίου προσθήκης εἰρηται· τινὲς δὲ ἀποροῦν, διὰ τὸ ὅτι μὲν Δαβὶδ ἐδῶ καὶ τοὺς ζῶντας μακαρίζει, ὁ δὲ Σειράχ λέγει· „Πρὸς τελευτῆς μὴ μακαρίζετε μηδένα· (Σειρ. ια'. 28)

Λέγοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Μακάριος, ἔχει δύο σημαίνοντα· ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ, τὸν ἐπαινετὸν καὶ ζηλωτὸν· ποτὲ δὲ, τὸν ἀκήρατον καὶ ἀνώλεστον καὶ ἀπαθῆ· διὰ τοῦτο, τὸ, μακάριος ὄνομα, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σημαίνοντα, ἀρμόζει εἰς τοὺς ζωντανούς ἁνθρώπους· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνοντα, ἀρμόζει εἰς τοὺς τελευτήσαντας· καὶ οὕτω συμβιβάζουσι τὴν φαινομένην ταύτην διαφωνίαν· ἐγὼ δὲ προσθέτω, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, ἱκανὰ εἶναι εἰς τὸ νὰ λύσουν τὴν ἀπορίαν ταύτην, καθὼς τὰ ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασιλεὺς· οὕτω γὰρ ἐκεῖνος φησὶ· „Σκόπει τῶν ῥημάτων τὸ ἀκριβές· ῥῆξ εἶπεν· „Ὅς οὐ πορεύεται ἐν βου-
λῇ ἀσεβῶν, ἀλλ' ὅς οὐκ ἐπορεύθη· ὁ μὲν γὰρ ἐν τῇ βίᾳ τυγχάνων, οὕτω μακαριστὸς, διὰ τὸ ἔδῃ τῆς ἐκβά-
σεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναντιρρήτως τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἦδη ἀσφαλῶς μα-
καρίζεται· διὰ τὸ οὖν μακάριοι οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· οὐ γὰρ τοὺς περευθέντας ἐκεῖ, ἀλλὰ τοὺς ἐπε-
πορευμένους· μακαριστὸς ὁ λόγος τίθεται· ὅτι οἱ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενοι, ἐν αὐτῇ τῇ ἔργῳ τὸ ἀπόδεκτον ἔχου-
σι· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Πάντων τῶν ἄλλων κρητὶς ἐστὶν ἡ μακαριότης, ἥτις ἐν Ψαλμοῖς ἀναγκαίως ἀντὶ
σεφάνων προτίθεται τοὺς αὐτῆς ἐργασίας πρὸς νίκης ἀλείφουσα, ἥς ὁ ἐν τῇ τέλει γενόμενος, μακάριος· (ἐν τῇ ἐκδε-
δομένη Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν ἡρμηνεύσεν ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Ἀσέβεια κυρίως λέγεται ἡ εἰς Θεὸν ἀμαρτία· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσυχιος·
„Δεῖ πρῶτον κατορθοῦσθαι τὴν εὐσεβειαν, καὶ τότε τὴν τοῦ βίου πολιτείαν βυθμίζεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, τὸ πο-
ρευθῆναι, ἐνταῦθα δὲ, τὸ μηδὲ σῆναι προσέταξεν, ἵνα τῆς μὲν ἀσεβείας μὴδ' ὅσον ἐν παρόδῳ μεταλαβεῖν, ἢ
ψαῦσαι φυλαζόμεθα· ἀμαρτίας δὲ, εἰ καὶ τις ἡμῶν πάροδος ὑπαχθεῖσι γένοιτο, σῆναι ὅμως ἐν αὐτῇ· τοῦτέστιν
ἐνίστασθαι, ἢ ἐπιμένειν ἐκκλινόμεν· (ἐν τῇ ἐκδεδομένη Σειρᾷ)

ὥς οὐα δηλοῖ· ἡ πορεία καὶ σφάτα, ὅπου λέγει ἔδω ὁ Δαβὶδ· (1) μὴτε συγκοινωνεῖ μετὰ τὸ εἰς τὸ κακὸν σάσιμον τῶν ἀμαρτωλῶν, ἂν καὶ τυχὸν ἤθελε συναρπαγῇ ποτὲ μὴ θέλωντας, ὡς ἄνθρωπος, εἰς καμμίαν κακίαν· μὴτε συγκοινωνεῖ μετὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ βεβαιότητα, ὅπου οἱ λοιμοὶ καὶ διαβροχόμενοι ἄνθρωποι κάμνουσιν εἰς τὴν κακίαν, διαφθεύροντες καὶ τοὺς ἄλλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Σολομὼν· «Θρα-
νὴ σὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζῶν λοιμὸς καλεῖται· (Παρ. καὶ 24.) ἡ καθέδρα γὰρ ὅπου λέγει ἔδω ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπιμονὴν φανερόναι.

Δύναται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ μεῖλλον τρόπον τὸ ῥητόν τοῦτο· Βουλὴ μὲν γὰρ ἀσεβῶν νοεῖται, τὸ συνέδριον τῶν ἀσεβῶν, καθὼς ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδώριον μετέφρασαν· ὁδὸς δὲ καὶ σφάτα τῶν ἀμαρτωλῶν, εἶναι ὁ Διάβολος κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειδὴ ὁποῖος δὲν σαθῇ εἰς τὸν Διάβολον, αὐτὸς θέλει ἔλθῃ πρὸς τὸν Χριστόν, ὃς τις εἶναι ὁδὸς καὶ σφάτα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀρετὴν· καθὼς τὸ εἶπε μόνος· «Εἰμὶ ἡ ὁδός· (Ἰω. ιδ. 6.) Καθέδρα δὲ τῶν λοιμῶν,

εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Ἀΐριον· (2) ἐπειδὴ δὲ, δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἀρετῆς, τὸ νὰ φύγῃ μόνον ὁ ἄνθρωπος τὸ κακὸν, ἀλλὰ εἶναι χρεῖα νὰ κάμῃ καὶ τὸ καλόν, κατὰ τὸ «Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιή-
σον ἀγαθόν· (Ψαλ. λγ. 14.) καὶ τὸ «Παύ-
σασθε ἀπὸ τῶν πονηρῶν ὑμῶν, μάθετε καλόν
ποιεῖν· (Ἠσ. α. 16.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς λέγει.

2: «Ἄλλ' ἢ ἐν τῇ νόμῳ Κυρίου τὸ θέ-
λημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ νόμῳ αὐτοῦ
μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός· (3)

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς, ὃς τις ὄχι μόνον δὲν ἐσυγκοινωνήσῃ μετὰ τοὺς προρρη-
θέντας ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὺς καὶ λοιμοὺς, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τοῦτοις ἐσυνάρμοσε τὸ θέλημά του εἰς τὸν
νόμον τοῦ Κυρίου· καὶ ἐκεῖνα μόνον θέλει καὶ ἀ-
γα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς σφάταν ἐννοεῖ ἔδω τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν φέρει κάθε ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου· καθὼς καὶ ἡ σφάτα φέρει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὸν τόπον ὅπου θέλουσιν· «Ὁδὸς ὁ βίος εἴρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος ἐκάστον τῶν γεννηθέντων ἐπειεῖν· προσθέτει δὲ ὁ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος· «Ἐπεὶ οἱ πολλοὶ περιπλανώμενοι ταῖς αἰσθήσεσι, τοὺς κατὰ τὸν βίον εὐροῦντας μακαρίους κατονομάζουσι, διεσπασμένως χρώμε-
νοι καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς πράγμασι· διὰ τοῦτο ὥσπερ ἐν μεσαιτάτῃ περιωπῇ ἐσχηκὸς ὁ Προφήτης βοᾷ, μακάριον εἶναι μόνον τὸν ἀγαθὸν καὶ σπουδαῖον, τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου τὴν ἀληθινὴν ταύτην τιθέμενος μακαριότητα· πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον, πρὸς τὴν ἀναφορὰν πάντως ἔχει· καὶ ὥσπερ ἡ μὲν λατρικὴ πρὸς τὴν ὑ-
γίειαν ὁρᾷ· τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἐστὶ παρασκευή· οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακά-
ριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν, ζῶντα, βλέπει· τοῦτο γὰρ παντὸς τοῦ κατὰ τὸ ἀγαθὸν νοουμένου, κεφάλαιον καὶ πέ-
ρας ἐστίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ὁ Διάβολος εἶναι βουλὴ τῶν ἀσεβῶν, ἔτσι ἐκ τοῦ ἐναντίου βουλὴ τῶν εὐσεβῶν εἶναι ὁ Χριστός· «Ἡ δὲ βουλὴ τῶν εὐσεβῶν ἐστὶν ὁ Χριστός, ὃς τις εὐρίσκεται καὶ ὁδὸς καὶ καθέδρα· ὁδὸς μὲν ὡς πρὸς αὐτὸν ἀνάγουσα τὸν Πάτερ· καθέδρα δὲ, ὡς ἀναπαύουσα τοὺς ἐκλυομένους ἐν τῇ βίῃ· «Δεῦτε γὰρ φησι, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφοβισμένοι, καλῶ ἀναπαύσω ὑμᾶς (ἐν τῇ ἐκδόμῃ· Σειρ.) λέγει δὲ ὁ Θεο-
δώριτος· «Ἀρμοδίως δὲ λίαν ὁ μέγας Δαβὶδ μακαρισμὸν τῆς οἰκίας αὐτοῦ προσέθηκε συγγραφῆς, τὸν ἑαυτοῦ ἦν ὁμοῦ καὶ Δεσπότην μεμοῦμενος, τὸν Σωτῆρα λέγων Χριστόν, ὃς τῆς πρὸς τοὺς Ἱεροῦς μαθητὰς διδασκαλίας ἀπὸ μακαρισμῶν ἤρξατο· «Μακάριος, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῇ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· Μετριοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, ἀρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μετὰ ἐνικλὸν ὁρῶμενον, εἰπὼν· «Μακάριος, διὰ τὴν φανερώσῃ τὴν πτωχείαν καὶ σκευήν τῆς χάριτος τοῦ παλαιῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν· ἐν ᾗ σπάνιοι εὐρίσκοντο οἱ μακάριοι· ὁ δὲ Χριστὸς ἀρχισε τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς του διδασκαλίαν μετὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰπὼν, Μακά-
ριοι διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ ἀφθονίαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾗ πολλοὶ εὐρίσκονται οἱ μακάριοι· ὁ δὲ Σωτὴς ἡμῶν καὶ ὁ Ὁρμηνεύς· «Ἐνθάδε μὲν διὰ τὸ σπάνιον τῶν παλαιῶν κατορθούτων ἕνα τινα μακαρίζει· ὁ δὲ Σωτὴς ἡμῶν πλείονας ποιεῖν μακαρίους, πληθυντικῶς τοὺς μακαρισμοὺς προσέφεται (ἐν τῇ ἐκδόμῃ· Σειρ.)

(3) Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐρμηνεύει, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε δὴν φορεῖς τὸν νόμον ἔδω, διὰ τὴν φανερώσῃ τὸν πα-
λαι-

γάπᾳ, ὅσα προσάξει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· καὶ αὐτὰ μελετᾷ πάντοτε, καὶ μὲ αὐτὰ εὐτακτεῖ καὶ διορθοῦναι τὴν ζωὴν του· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσχε δὴ τοῦ Μωϋσέως λέγων, „Καὶ ἔσαι τὰ ῥήματα ταῦτα, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ Ψυχῇ σου· καὶ προβιάσεις αὐτὰ τοὺς Τίους σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος καὶ διανισάμενος· καὶ ἀφάψεις αὐτὰ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς σου, καὶ ἔσαι ἀσάλευτον πρὸ ὀφθαλμῶν σου· (Δευτε. 5. 6.) (1) ἀκολούθως δὲ δείχνει ὁ Δαβὶδ, καὶ ποῖος καρπὸς γεννᾶται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ νόμου.

3: „Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ· καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρησέσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου μελετᾷ πάντοτε τὸν Θεοῦ νόμον, αὐτὸς φυτευμένος ὧντας κοντὰ εἰς τὰ ρεύματα τῶν Θεϊκῶν λόγων, καὶ ποτιζόμενος μὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, θάλλει καὶ χλοηφορεῖ ὡς τὸ

δένδρον ὅπου εἶναι φυτευμένον κοντὰ εἰς τὰ ρεύματα τοῦ νεροῦ, καὶ φέρει μὲν τὰς ἀρετὰς ὡς ἂν καρπὸν, εἰς τὸν πρέποντα καὶ ἀρμόδιον καιρὸν, δὲν ἀπορρίπτει ὅμως καὶ τὰ φύλλα· ἡγουν τὴν ταπεινοφροσύνην, ἢ ὅποια σκεπάζει καὶ διαφυλάττει τὸν καρπὸν τοῦ λογικοῦ δένδρου· ἡγουν τὰς ἀρετὰς· ἡμποροῦμεν δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν, καρπὸν μὲν τὸν Πνευματικὸν πλοῦτον τῶν θείων χαρισμάτων, ὃς τις συνάγεται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας· φύλλα δὲ, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ ὅποια σκεπάζει τοὺς τοιοῦτους πόνους εἰς κάθε καιρὸν, καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς ἐναρέτους νὰ αἰσθανθοῦν αὐτοὺς, διὰ τὴν ἀντιμισθίαν, ὅπου ἔχουν νὰ λάβουν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. (2)

Πρεπόντως δὲ ἐπαρωμοίασεν ὁ Προφῆταναξ τὰ θεῖα λόγια μὲ τὰ νερά· διὰ τί αὐτὰ ποτίζουν καὶ τρέφουν νοητικῶς τὰς Ψυχὰς· καθὼς τὰ νερά ποτίζουν καὶ τρέφουν αἰσθητικῶς τὰ φυτὰ· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς νερὸν ἐνόμασε τὴν διδασκαλίαν του, λέγων „Εἴτις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω· „Ὁ πισεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρέουσιν ὕδατος ζῶντος· (Ἰω. 4. 37.) πάλιν „Ὁς δ' ἂν πίνη ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἰω. 4. 14.) μὲ τὸν τοιοῦτον δὲ ἄνθρωπον, ὅπου ποτίζεται ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια, συνεργεῖ ὁ Θεὸς εἰς ὅλα τὰ πράγματα·

καὶ τὸν νέον τῆς χάριτος, ὃς τις ἐμελλε νὰ δοθῇ, εἰς τὸν ὅποιον ἔβαλε ἡμεῖς τὸ, μελετήσει· ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ, περισσότερον πρέπει νὰ μελετοῦν τὴν νέαν Γραφὴν ἀπὸ τὴν παλαιάν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς Χίλων ἐπιστολῇ· ἡμέραν δὲ ἐννοεῖ ὁ Νύσσης, τὴν εὐτυχίαν· ἢ νύκτα, τὴν δυσυχίαν· ὁ γὰρ ἐν αὐταῖς μελετᾷ τὸν νόμον, οὔτε ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ὑβρίζει, ἢ υπερηφανεύεται, οὔτε ἐν τῇ δυσυχίᾳ καταπίπτει, ἢ λυπεῖται· μελετᾷ δὲ λέγει, ὁ αὐτὸς, ἐκεῖνος ὅπου θεληματικῶς φυλάττει τὸν νόμον, ἢ ὅχι ἐκεῖνος ὅπου κατὰ ἀνάγκην ἢ ἀκουσίως φυλάττει αὐτόν.

- (1) Εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ· „Οὐκ ἀποσησεται ἡ βίβλος τοῦ νόμου τούτου ἐκ τοῦ στόματός σου, ἢ μελετήσεις ἐν αὐτῇ ἡμέρας ἢ νυκτός, ἵνα εἰδῇς πάντα τὰ γεγραμμένα· (Ἰησ. 4. 8.)
- (2) Ὁ δὲ Νύσσης θέλει, ὅτι ξύλον μὲν νοεῖται ἀλληγορικῶς, ὁ Χριστὸς, ὃς τις ἔδωκεν ἐν καιρῷ τὸν καρπὸν αὐτοῦ· ἥτοι, ἐγένετο ἄνθρωπος καθ' ὃν ὤρισεν καιρὸν· ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ ὁποῖου οἱ μεταλαμβάνοντες, ἐγίναν ἀθάνατοι· φύλλα δὲ ἐννοεῖ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅποια δὲν διεφθάρη· ταύτην γὰρ ἀναστήσας, ἀνελήφθη μὲ αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς· παρομοιάζει δὲ ἢ ὁ δίκαιος μὲ τὸ ξύλον τοῦτο· ἡγουν μὲ τὸν Χριστόν· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, τὸ ὁμοιωθῆναι Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων· ὁ δὲ ἅγιος Ἐφραίμ, καρπὸν μὲν ἐννοεῖ, τὰ καλὰ ἔργα, φύλλα δὲ, τὰ καλὰ λόγια· ἢ διὰ τὰ δύο γὰρ ἔχει νὰ λάβῃ μισθὸν ὁ δίκαιος ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι καρπὸς μὲν εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἢ τῶν ἀρετῶν, μάλιστα τῶν ψυχικῶν ἢ ἐσωτερικῶν· φύλλα δὲ εἶναι τὰ ἔξωθεν φαινόμενα σχήματα τῶν ἐνφρέτων· ἢ συστολή δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεων, ἢ ἀπλῶς τὰ εὐτακτα ἢ χρυσὰ ἥθη.

ματα · καθὼς λέγει Ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ ·
 „παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύ-
 νεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα (Ψαλ.
 λς. 24.) Καὶ ὁ Ἀποστόλος λέγει „Τοῖς ἀγαπώ-
 „σι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν (Ρωμ.
 η΄. 28.) ἐπρόσθεσε δὲ μὲ ἀκρίβειαν, τὸ πάντα
 ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου φθάσῃ
 εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν θέλει νὰ κά-
 μῃ καὶ νὰ χακόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς ὅλα του τὰ κι-
 νήματα εὐδοκῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν (1) ἀφ’ οὗ δὲ
 ὁ Δαβὶδ παρεκίνησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν
 διὰ μέσου τῶν ἀγαθῶν καὶ χαροποιῶν λόγων του,
 παρακινεῖ ἀκολουθῶν τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρετῆς, καὶ
 μὲ τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ λόγια, λέγωντας οὕτω.

4: „Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως.

Ἦτοι, οἱ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι, δὲν χλοφοροῦ-
 σι, λέγει, οὐδὲ καρποφοροῦσιν, οὐδὲ τὰ ἄλλα ἀ-
 γαθὰ θέλουν ἀπολαύσων, καθὼς χλοφορεῖ καὶ
 καρποφορεῖ καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὰ ἐκεῖνος ὁ Χρι-
 στιανὸς, ὅπου μελετᾷ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ἐ-
 διπλασίασεν δὲ τὸ, οὐχ οὕτως ὁ Προφήτης, διὰ
 νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του περισσύτερον, καὶ νὰ φα-
 νερώσῃ σαφέστερον τὴν ἐναντιότητα ὅπου ἔχουν οἱ
 ἀσεβεῖς μὲ τοὺς εὐσεβεῖς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἀλλ’ ἢ εἰσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄ-
 „νεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, ὁ ἄνεμος μεταφέρει τὸ φύλλον
 ἡῶμα τῆς γῆς· ἦτοι τὸν κονιορτὸν· καὶ διασκορ-
 πίζει αὐτὸν ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον, τοιοῦτοτρό-
 πως διασκορπίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς καὶ οἱ ἀντιπνεόντες
 Δαίμονες· πρόσωπον δὲ τῆς γῆς τὴν φαινομένην ἐ-
 πιφανείαν τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ· τὸ ὅποιον
 αὐτὸ πρόσωπον, καὶ νῶτα τῆς γῆς ὀνομάζονται,
 διὰ τὴν ἐπάνω εἰς αὐτὰ βασιάζει ἡ γῆ φυτὰ, ζῶα,
 καὶ ἄλλα σώματα· καθὼς καὶ βάθος τῆς γῆς ὀνομά-
 ζεται ὁ κόλπος τῆς γῆς· ἀσεβεῖς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ
 Δαβὶδ μὲ κοινὸν ὄνομα, ὅλους τοὺς ἄνω εἰρημέ-
 νους ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ λοιμούς· ἡμποροῦν
 δὲ νὰ νοηθοῦν ἀσεβεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὸν Ἀ-
 θανάσιον καὶ Ἡσύχιον· οἱ ὅποιοι μὲ τὸ νὰ μὴν σέ-
 βωνται τὸν Τίον τοῦ Θεοῦ, διεσκορπίσθησαν εἰς ὅ-
 λον τὸν Κόσμον ὡς ἄν κονιορτὸς, ἀφ’ οὗ ἐπνευσε
 τὸ κήρυγμα τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐφύσησαν
 κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἄν ἄνεμος δυνατὸς, τὰ στρα-
 τεύματα τῶν Ῥωμαίων, τὰ ὅποια ἠφάνισαν τὰ Ἱε-
 ροσόλυμα τὴν πατρίδα των.

5: „Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσε-
 „βεῖς ἐν κρίσει.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ τοῦ ἐν τῷ Δαβὶδ λαλοῦν-
 τος ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν· ἐπειδὴ δὲν εἴ-
 πεν ἀπλῶς, ὅτι δὲν θέλουν ἀναστηθῆναι (2) οἱ ἀ-
 σεβεῖς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, ἐν κρίσει, ἐπει-
 δὴ καὶ οἱ ἀσεβεῖς, ἔχουν μὲν νὰ ἀναστηθῶν, ὅχι
 ὁμῶς διὰ νὰ κριθοῦν, διὰ τὴν αὐτοὶ εἶναι αὐτο-
 κατακριτοὶ ἀπὸ ἐδῶ „Ὁ γὰρ μὴ πισεύων φησὶ
 ἡδὴ κέκριται (Ἰω. γ΄. 8.) ἀλλ’ ἔχουν νὰ ἀ-
 ναστηθῶν διὰ νὰ κατακριθῶν καὶ νὰ τιμωρηθῶν,
 κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Θεοδώριτον. Πρέπει δὲ
 νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς δὲν εἶπε
 (κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Πρότερον ἀπάντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θεῶν νόμων ὑποδείξας
 τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε· πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατενοθεύσεται· εἰδὼς, ὡς οὐδὲν ἐναντίον ὄγε τοιοῦτος
 δεῖσθαι βουλήσεται, τῷ θεῷ νόμῳ τὸ εἰκελὸν θέλημα συναρμόττων· ἐν γὰρ τῷ νόμῳ, φησὶ, Κυρίου τὸ θέλημα
 αὐτοῦ.

(2) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἐδῶ, δὲν σημαίνει μόνον τὸ ἀνίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπλῶς ἵστασθαι· ὁθεν
 ἡμ-

(καθαρώς) περί αναστάσεως (1). ὁ δὲ Δαβὶδ, πρῶτος ἐδίδαξε περί αὐτῆς καθαρώς.

„Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.

Ἁμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὅχι τοὺς ἄσεβεῖς, ἀλλὰ τοὺς εὐσεβεῖς μὲν, διεφθαρμένους δὲ καὶ κακοὺς ὄντας, οἱ ὅποιοι θέλουν κριθοῦν, καὶ θέλουν διωχθοῦν μακρὰν ἀπὸ τοὺς Δικαίους· διὰ τί ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω τὴν βουλὴν τῶν Δικαίων μετέφρασαν, συναγωγὴν τῶν Δικαίων· Δικαίους δὲ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἡ ἁγία Γραφή, ὅχι μόνον ἐκείνους, ὅπου γυμνάζονται τὴν ξεχωριστὴν ἀρετὴν τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ καθολικῶς καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους, τοὺς ὑπὸ Θεοῦ δεδικαιωμένους διὰ τὰς ἀρετάς των. (2)

κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἤξεύρει τὰς καλὰς ἐράτας, καὶ τὰ κινήματα τῶν Δικαίων, ὡς Ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἁμώμων“ (Ψαλ. λς'. 19.) καὶ ὁ Μωϋσῆς „Ἔγνων ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ καὶ τοὺς ἁγίους“ (Ἀριθ. ις'. 5.) διὰ τὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν „Ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς“ (Ἰω. ιδ'. 6.) ὅθεν ἀκολουθῶς αὐτὸς ἤξεύρει καὶ ἐκείνους, ὅπου περιπατοῦν διὰ μέσου αὐτοῦ· ἤγουν διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν του· τὰς δὲ καλὰς ἐράτας ὑποκρίνεται ὁ Θεὸς, πῶς δὲν τὰς ἤξεύρει· διὰ τὴν αὐταὶ εἶναι ἀνάγκη τῆς Θεοπροποῦς του γνώσεως· διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, ὥσάν να μὴν ἤξεύρῃ· „Ἀδὰμ ποῦ εἶ;“ (Γέν. γ'. 9.) παρομοίως ἐρώτησε καὶ τὸν Κάϊν, ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφόν του „Ποῦ εἶσιν Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου;“ (Γέν. δ'. 9.) ὥσαύτως ἐρώτησεν ὁ Θεὸς καὶ ἄλλους πολλούς. (3)

6: „Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων.

„Καὶ ὁδὸς ἁσεβῶν ἀπολεῖται.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ, ὅτι καίνενας ἄνθρωπος δὲν ἤμπορεῖ νὰ λανθάνῃ καὶ νὰ

τῶν Δικαίων καὶ Ἀγίων ἀνθρώπων ἀιῶρεται καὶ πράξεις, ἔχουν νὰ διαμένουν παντοτινὰ, ὡς πλοῦτος.

ἤμπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ οὕτω τὸ ρητόν· „Οὐ γίνονται ἄσεβεῖς ἐν κρίσει· δηλαδὴ ἐν τῇ κριτηρίῳ, ἢ τῇ βουλῇ τῶν Δικαίων, καθὼς λέγει παρακάτω ὁ ἴδιος Δαβὶδ· ταυτὸν εἰπεῖν „Οὐ γίνονται οἱ ἄσεβεῖς μετὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ Δικαίων.“

- (1) Προσέειπα ἐγὼ, ὅτι καθαρώς δὲν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ Ἀναστάσεως, διὰ τὴν σκευδῶς εἶπε περί αὐτῆς λέγων· „Καὶ γὰρ τὸ ἐμμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτό.“ (Γέν. θ'. 5.) ὁ περ ἐρμηνεύων ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει, „Πῶς ἐκζητήσῃ τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων; ἢ ὅτι ἀναστήσει τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀποθνήσκόντων· οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ θηρία.“ (περί ἀναστάσεως κεφ. ρδ'.) Καὶ πάλιν εἶπε τὰ λόγια, ὅπου ἐφώνησεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς βάτου· „Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς τοῦ Πατρὸς σου, Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ.“ (Ἐξ. γ'. 6.) ὅπερ καὶ ὁ Κύριος ἀναφέρων ἔλεγεν ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ· „Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ρηθὲν ὑμῖν ὑπὸ Θεοῦ λέγοντος· „Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.“ (Ματθ. κβ'. 32.) διὰ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὸ τοῦτο ἀναφέρων λέγει· οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, νεκρῶν Θεὸς τῶν ἀποθανόντων καὶ οὐκ ἔτε ἐσομένων· ἀλλὰ ζώντων, ὧν αἱ ψυχαὶ μὲν ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζῶσι, τὰ δὲ σώματα πάλιν δι' ἀναστάσεως ζήσεται. (αὐτόθι.)
- (2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ θεὸς Κύριος „Ἀναστήσονται δὲ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐκ ἔσονται ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ τάγματι τῶν Δικαίων· εἰ γὰρ καὶ εἴεν τινες τῶν ἁμαρτηκόντων ἐλέους ἄξιον, ἀλλ' οὐκ ἂν τοῖς τῶν ἁγίων ἐναρμόνιζετον χοροῖς.
- (3) Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐκλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶ καὶ τιμᾶ· καθὼς εἶπε καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „Οἶδά σε (ἦτοι ἔγνωκα καὶ ἠγάπησα)·“ παρὰ πάντας, καὶ χάριν ἔχει παρ' ἐμοί.“ (Ἐξ. λγ'. 12.) εἰς δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς λέγει· „Οὐκ οἶδα ὑμᾶς“ (Ματθ. κε'. 12.) ἦτοι δὲν σὰς ἠγάπησα.

τος αὐτῶν καὶ σέφανος · τῶν δὲ ἀσεβῶν καὶ κακῶν αἱ ἁμαρτίαι καὶ πράξεις, τὰς ὁποίας ὁδὸν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ, αὐταὶ, λέγω, ἀφανίζονται καὶ ἀνενέργητοι γίνονται · τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι ὁ-

μοιον κατὰ τὸν Θεοδώριτον μὲ ἐκεῖνο ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, „Εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, (ζημιωθήσεται). (1 . Κορ . γ' . 15 .) (1)

ΨΑΛΜΟΣ Β'.

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ ἀνεπιγραφος·

Καὶ ὁ δεύτερος οὗτος Ψαλμός, εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφῆν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμός· προφητεύει δὲ τὴν ἐπιβουλήν, ὅπου ἔκαμαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἑθνῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἰουδαίων.

1: „**Ι**να τί ἐφρούαζαν Ἑθνη, καὶ λαοὶ ἐμελετήσαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό;

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικά ὁμμάτια τοῦ νοός του, τὴν λύσάν, ὅπου ἔμελλον νὰ δείξουν οἱ τὸν Χριστὸν θανατώσαντες, θρηνεῖ καὶ ἐλπειολογεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, λέγων· φεῦ καὶ ἀλλοίμονον! διὰ τί αὐτοὶ τόσον μα-

νήσαντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμαν ταραχήν, καὶ ἐκίνησαν ὅλα, καὶ ὑπερηφανεύθησαν; ταῦτα γὰρ πάντα δηλοῖ τὸ ἐφρούαζαν, καθὼς λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὅπου μετεγλώτισαν τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν (2) Ἑθνη λοιπὸν εἶναι, οἱ περὶ τὸν Πιλάτον Ῥωμαῖοι ἐροπιῶται· Λαοὶ δὲ εἶναι, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες τριγύρω εἰς τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν· Βασιλεῖς δὲ εἶναι, ὁ Ἡρώδης· Ἀρχοντες δὲ εἶναι, ὁ Πιλάτος ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλήμ· ἔτι γὰρ καὶ εἰς τὰς πράξεις ἐρμήνευσαν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ οἱ θεοὶ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀπόστολοι.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ μερικοὶ αἰρετικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ οὐσία τῶν ἀσεβῶν ἢ ἁμαρτωλῶν ἔχει τελείως νὰ ἀφανισθῇ εἰς τὸ μὴ ὄν, μὲ τὸ νὰ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, πῶς θέλουν διασκορπισθοῦν αὐτοὶ ὡσαν ὁ κονιορτὸς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο τώρα ὁ Δαβὶδ καθαρίζει τοῦτο ἐδῶ καὶ λέγει· ὅτι ἡ ὁδὸς τῶν ἀσεβῶν ἀφανίζεται· ἢ τοι ἡ κακία ἢ ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, ἢ ὅχι ἡ οὐσία αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ μὲν πονηρία ἀφανίζεται, ἢ εἰς τὸ μὴ ὄν διαλύεται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κακία συνέβη, ἀφίνονται διὰ νὰ κολάζονται αἰώνως· καθὼς τοῦτο ἢ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ φανερόντι λέγων, „Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, ἢ οὐ μὴ ἐύρεθῇ (Ψαλ. θ' . 39 .)

(2) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ, ἐφρούαζαν· ἤγουν ὅτι φρούαγμα κυρίως εἶναι ἕνας ἀσηκὸς ἦχος, ἐνωμένος μὲ ἕνα πνεῦμα δυνατὸν, τὸ ὁποῖον εὐγαίνει ἀπὸ τὴν μύτην τῶν ἀλόγων, ὅταν αὐτὰ πηδῶσι, ἢ δὲν θέλουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔπτοῦν νὰ τὰ ἡμερώσουν· καθὼς ἕνα τοιοῦτον φρούαγμα ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριστὸν· λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσος ἡ Φρούαγμα γὰρ τὸ μέγα ἢ ἀλόγητον φρόνημα· μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν ἱππῶν ὁρμῆς.

λοι, εἰπόντες „ Ὁ Πνεύματι ἁγίῳ διὰ σώματος
 Δαβὶδ τοῦ Παιδὸς σου εἰπὼν „ Ἵνα τί ἐφρύαξαν
 „ Ἐθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; καὶ τὰ ἐξῆς,
 εἶτα ἐρμηνεύουσιν αὐτὸ οὕτω „ Συνήχθησαν
 „ γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν
 „ ἅγιον Παῖδά σου, Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης
 „ τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς
 „ Ἰσραὴλ. (Πράξ. δ' . 25.) (1) Πληθυντι-
 κῶς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Ἀρχοντες, καὶ
 ὄχι Βασιλεὺς καὶ Ἀρχὼν ἐνικῶς, κατὰ τὴν συνήθει-
 ἀν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἡ ὁποία μεταχειρίζεται
 τοὺς πληθυντικοὺς ἀριθμοὺς ἀντὶ ἐνικῶν. νοεῖται δὲ
 τοῦτο καὶ μεβαθύτερον τρόπον διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν
 ὁ Δαβὶδ πληθυντικῶς Βασιλεῖς, διὰ τί ὁ νοητὸς
 Βασιλεὺς τῆς ἀμαρτίας Διάβολος, ἐνωμένος ὢντας
 μὲ τὸν αἰσθητὸν Βασιλέα Ἡρώδη, καὶ οἱ δύο ὁ-
 μοῦ ἐκινούνοτο κατὰ τοῦ Χριστοῦ. (2) ὁμοίως καὶ
 αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι τῶν Δαιμόνων, πρὸς τὰς ὁ-
 ποίας εἶναι ὁ πόλεμός μας κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐ-
 νωμένοι οὖσαι μὲ τὸν Ἀρχοντα καὶ Ἡγεμόνα Πι-
 λάτον, ἀρματούνοτο κατὰ τοῦ Σωτῆρος. ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ Χριστὸς εἶναι διπλοῦς καὶ σύνθετος ἀπὸ δύο
 φύσεις, ἀπὸ τὴν ἀόρατον τῆς Θεότητος, καὶ ἀπὸ
 τὴν ὁρατὴν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοῦτο καὶ ὁ κατ'
 αὐτοῦ πόλεμος ἦτον διπλοῦς, ἀπὸ ἀόρατους καὶ ὁ-
 ρατοὺς ἐχθροὺς. κενὰ δὲ καὶ εὐκερὰ ἐμελέτησαν,
 εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ματαίως ἐκοπίασαν ὅλοι οἱ ἀνω-
 τέρω Ἰουδαῖοι, συμφωνήσαντες νὰ εὐγάλουν ἀπὸ
 τὸ μέσον, καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν Ἰησοῦν. ἐπειδὴ
 αὐτὸς, ὡς Θεὸς ἀνέστη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ ζῇ εἰς
 τοὺς αἰῶνας. λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς μο-

ναχοὺς τοὺς Ἰουδαίους. διὰ τί αὐτοὶ ματαίως ἐμε-
 λήτησαν τὴν Γραφὴν, χωρὶς νὰ καταλάβουν, ὅτι
 αὕτη περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροφῆτευεν.

2: „ Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χρι-
 „ στοῦ αὐτοῦ.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, Ἐθνικοὶ, ἐφρύαξαν καὶ
 παρέστησαν καὶ ἐσυνάχθησαν, τόσον κατὰ τοῦ Πα-
 τρος, ὅσον καὶ κατὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἔχρισε Βασιλέα ἐλὼν τῶν
 Ἐθνῶν, δούς αὐτὰ κληρονομίαν εἰς αὐτόν. ἐπειδὴ
 ὁ κατὰ τοῦ Υἱοῦ πόλεμος, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα
 διαβαίνει. Κυριὸς λοιπὸν ὀνομάζεται ἐδῶ ὁ Πα-
 τὴρ. Χριστὸς δὲ, ὁ Υἱὸς του, ὡς ἐξηγήσαμεν.
 ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ κατέστησε τὸν Χριστὸν Βασιλέα εἰς
 τοὺς Ἐθνικοὺς, κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐνσάρκου οἰκο-
 νομίας. εἰ δὲ καὶ ἀναγνώσωμεν „ Κατὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐτῶν, καθὼς εἰς πολλὰ ἀντίγραφα εὐρίσκε-
 ται. θέλομεν νοήσωμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι
 Βασιλεὺς καὶ ἐξουσιαστὴς ἐπάνω εἰς ὅλους καὶ Ἰου-
 δαίους καὶ Ἐθνικοὺς καὶ Δαίμονας. διὰ τί εἰς
 „ αὐτόν θελεῖ κάμψαι πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐ-
 „ πιγείων καὶ καταχθονίων, ὡς λέγει ὁ Παῦλος. (Φιλ.
 β' . 10.) ἦτοι ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν καὶ ὑ-
 ποταχθῶν εἰς αὐτόν.

(Διάψαλμα.) Τί θέλει νὰ εἰπῇ Διάψαλ-
 μα, εἰπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ. καὶ ὅρα ἐκεῖ.

3: „ Δι-

- (1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τέσσαρα πινὰ ὀνόματα εὐρίσκονται ἐδῶ, Ἐθνη, Λαοὶ, Βασιλεῖς, καὶ Ἀρχοντες. καὶ Ἐθνη μὲν εἶναι, οἱ ἀπερίτμητοι Ῥωμαῖοι. Λαοὶ δὲ, οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι. Ἀρχοντες, οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ Νομικοί. Βασιλεῖς δὲ, ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Βασιλέως Καίσαρος. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οὗ λέγει τὰ Ἐθνη μετὰ τοῦ ἄρθρου, Ἵνα πάντας περιλαμβάνουσιν νομίσῃς, ἀλλ' Ἐθνη ἐπὶ μερικόν τι ἄγων τὴν ἔννοιαν. τίς ἡ τοσαύτη φησὶν αἰτία; ἢ τί τὸ γεγενὸς, ὥς καὶ τοὺς λαοὺς συγκληθῆναι κατ' αὐτοῦ, καὶ εἰς χεῖρας αὐτὸν παραδοθῆναι τῶν Ἐθνῶν;
- (2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Γεώργιος „ Εἰδὲ καὶ τὰς ἀόρατους φήσεις δυνάμεις, οὐκ ἀμαρτήσεις. καὶ ὁ Σοφώτατος γοῶν Ἀπόστολος οὗ τοσοῦτον ἀνθρώποις προσῆψε τὸ ἐσαυρακέναι τὸν Χριστὸν, ὡς δυνάμεσιν ἀρχοντικαῖς λέγων „ Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐγνώκεν. εἰ γὰρ ἐγνώσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

3: „Διαρρήζομεν τοὺς δεσμούς αὐτῶν ,
 „καὶ ἀπορρίψομεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν
 „αὐτῶν. (1)

Δύω λογίων ἤμποροῦν νὰ νοηθοῦν τὰ λόγια αὐτὰ , ἢ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσάξει τοὺς μέλλοντας πισθεῦσαι , νὰ ἀποσραφοῦν τοὺς ἐιδωλολάτρας Ῥωμαίους , καὶ τοὺς ἀνόητους Ἑβραίους κατὰ τὸν Θεοδώριτον * καὶ νὰ κόψουν μὲν τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τῶν Ῥωμαίων , νὰ ἀπορρίψουν δὲ τὸν βαρὺν καὶ θανατόνοντα ζυγὸν τοῦ νόμου τῶν Ἑβραίων , καὶ ἀντὶ τούτων , νὰ ἐκλέξουν καὶ νὰ δεχθοῦν τὸν ζωοποιὸν καὶ ἐλαφρὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ . ἢ τὰ λόγια αὐτὰ λέγονται ὡς ἀπὸ μέρους τῶν φωνευτῶν τοῦ Σωτῆρος Ἰουδαίων * οἱ ὅποιοι σχεδὸν αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ ἔλεγον μὲν τὰ λόγια , καὶ ἐποίουν μὲν τὰ ἔργα * ἐσύντριψαν γὰρ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ , καὶ τὸν ζυγὸν ἀπέρριψαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποταγῆς , καὶ μ' ὅλον ὅπου κατὰ φύσιν ἦτον ὑποκείμενοι εἰς τὴν δουλείαν τοῦ Θεοῦ , ὡς κτίσματα αὐτοῦ , κατὰ τὸ „ Τὰ σύμπαντα δοῦ-
 λα σά . (Ψαλ . ρη' .)

4: „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσει
 „ταὶ αὐτοὺς . καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτη-
 „ριεῖ αὐτούς .

Αὐτοὶ , λέγει , οἱ παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ

Ῥωμαίων μισούμενοι καὶ βλασφημούμενοι : δηλαδὴ ὁ Πατὴρ ὅπου κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς , καὶ ὁ Υἱὸς , ὁ Κύριος πάντων κατὰ τὴν Θεότητα * αὐτοὶ , λέγω , θέλουν περιγελάσουν πολλὰ , καὶ θέλουν ἐκμυκτηρίσουν : ἤτοι θέλουν ἀποσραφοῦν μὲ ὑπερβολὴν τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους * ἢ γὰρ ἐκ , πρόθεσις ἐδῶ , ἐπίτασιν δηλοῖ . (2) ἐπειδὴ θέλουν ἐλέγξουν αὐτοὺς πῶς εἶναι ἀνόητοι , καὶ πῶς ἐπεχείρησαν ἀδύνατα πράγματα διὰ τὴν ἐνόμισαν νὰ θανατώσουν τὴν ζωὴν * καὶ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι , ἐπροτίμησαν τὴν λατρείαν τῶν Δαιμόνων , καὶ οὐκ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ * οἱ δὲ Ἰουδαῖοι , ἐπροτίμησαν τὴν σκιὰν ἀντὶ τῆς ἀληθείας .

5: „Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ
 „αὐτοῦ .

Τότε , πότε ; ὅταν δηλαδὴ ἤλεγχε φανερά τοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον , καὶ ἐπροφήτευσεν τὰ κακὰ ὅπου ἐμελλον νὰ πάθουν , λέγων μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐλεγχτικά , μάλιστα δὲ ταῦτα . „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρι-
 „σαῖοι ὑποκριταί ! (Ματ . κγ' . 13 .) καὶ
 „ Μωροὶ καὶ τυφλοὶ * (Αὐτόθι . 19 .) Καὶ πάλιν „ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν , ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν
 „ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ , καὶ δοθήσεται Ἐθνεῖ ποι-
 „ οῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς (Ματ . κβ' . 43 .)

Καὶ

(1) Ἐδῶ λείπει τὸ , λέγοντες , ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος . ἔστι δὲ τὸ νόημα ὅλου τοιοῦτον . Συνήχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ λέγοντες . ὡς διαρρήζομεν τοὺς δεσμούς αὐτῶν : ἡγοῦν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ * καθὼς τὰ ὁφείδια σχίζουσιν τὰ δίκτυα καὶ εὐγαίνουσιν . ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι δὲν ᾔθελον νὰ ἔμβουν μέσα εἰς τὰ δίκτυα καὶ τὸν γρίπον τῆς Θεογνωσίας * ἀλλὰ ἀπέριψαν τὸν ζυγὸν τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου , καθὼς καὶ ὁ Ἰεζεμίας εἶπε περὶ αὐτῶν „ Ἀπ' αἰῶνος συνέτριψας τὸν ζυγὸν σου , καὶ διέσπασας τοὺς δεσμούς σου , καὶ εἶπας , οὐ δουλεύσω σοι (Ἰερ . β' . 20 .) προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νόμος ζυγὸς ὑπὸ τῶν θείων Ἀποστόλων προσηγορεύθη * ὁ γὰρ Θεσπείσιος Πέτρος περὶ τούτου φησιν ἐν ταῖς Πράξεσιν . „ Τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθῆναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν , ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν , οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βα-
 ρύσαι . ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι , καθ' ὃν τρόπον καὶ κεῖνοι (Πράξ . ιε' . 10 .)

(2) Ἀνθρωποπρεπῶς ἐδῶ ἐκλαμβάνεται τὸ , ἐκγελάσεται καὶ τὸ ἐκμυκτηριεῖ . ἐπειδὴ ὁ γέλως καὶ ὁ μυκτηρισμός : ἡγοῦν ὁ τῆς μύτης ἀτακτος σχηματισμός , καὶ ὁ ἀπ' αὐτῆς ἐκπεμπόμενος ἤχος , ὅς τις γίνεται εἰς ὄβριον τινός , αὐτὰ , λέγω , εἶναι πάθη ἀνθρώπινα . ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα , δηλοῦσι τὴν ἀποσοφὴν καὶ τὸ μῖσος αὐτοῦ .

„Καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταραῖζει αὐ-
τούς.

Θυμονόμενος, λέγει, ὁ Κύριος διὰ τὰς πο-
νηρίας τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο προλέγων εἰς
αὐτοὺς τὰς συμφορὰς, ὅπου ἔμελλον νὰ πάθουν,
ταραχὴν καὶ ἀπορίαν, ἔβαλλεν εἰς τὴν καρδίαν τους.
πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐνόμιζον αὐτὸν Προφήτην.
ἄλλοι δὲ ἐννοοῦσι ταραχὴν, τὸν θόρυβον καὶ τὸν
φόβον, ὅπου ἔλαβον ὑπερὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν
πολιορκίαν καὶ καταστροφὴν, ὅπου οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαίησαν
τῶν Ἱεροσολύμων. Νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν
μέλλουσαν κρίσιν, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος.
ὅταν ἔχη νὰ καταδικάσῃ τους Ἰουδαίους ὁ Κύ-
ριος, καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ λέγων αὐτοῖς „Πο-
„ρεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ
„αἰώνιον (Ματθ. κε. 41.) ὁργὴ δὲ καὶ θυ-
μὸς, ποτὲ μὲν, σημαίνουσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτό.
ποτὲ δὲ, διαφέρουσι. Θυμὸς γὰρ εἶναι ὁ γινό-
μενος ὑπερὰ ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ὁργῆς, ἐτυμολο-
γούμενος ἀπὸ τὸ θύειν; ἥτοι τὸ ὀρμᾶν, ὁργὴ δὲ
εἶναι ἡ σφοδρὰ καὶ ὀξεῖα ζέσις εἰς ἐκδίκησιν, ἐτυ-
μολογουμένη ἀπὸ τὸ ὀργᾶν καὶ σφύζειν. (1)

6: „Ἐγὼ δὲ κατεστάθην Βασιλεὺς ὑπ'
αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ
ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ. τοιοῦτοι γὰρ εἶναι οἱ Προφή-
ται. ποτὲ μὲν λαλοῦσι διὰ ἓνα πρᾶγμα, ποτὲ
δὲ, μεταπηδῶσιν εἰς ἄλλο. ὥς ἐκ τούτου εἶναι

φανερὸν, ὅτι καθὼς τὸ ὄργανον κρούεται ἀπὸ ἄλ-
λον, ἔτσι καὶ οἱ Προφῆται ἐκεῖνα μόνον λαλοῦσιν,
ὅσα ἐνηχοῦνται καὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον. Προφητεῖαι δὲ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν Βα-
σιλείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς ἄθρω-
πος παρὰ τοῦ Πατρὸς, καθὼς εἶπε μόνος „Ἐ-
„δόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς”
(Ματθ. κη. 18.)

„Ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

7: „Διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου.

Ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ καλούμε-
νον Σιών, ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν Ἰου-
δαίαν. τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον. Ἐ-
γὼ, λέγει, ὁ Χριστός, κατεστάθην Βασιλεὺς ἀπὸ
τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάσκω τὰς Εὐαγγελικὰς ἐπιτο-
λὰς εἰς τὸ ὄρος Σιών: ἥτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ.
πρόσταγμα δὲ Κυρίου: ἥτοι τοῦ Πατρὸς, τὰς ἐπιτο-
λὰς τὰς ἐδικὰς του ὠνόμασεν ὁ Χριστός. διὰ νὰ δεί-
ξῃ, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ ἐδικόν του,
ἓνα καὶ τὸ αὐτό εἶναι: καθὼς καὶ ἔλεγε. „Τὰ
„ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λα-
„λῶ. Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς
„ποιεῖ τὰ ἔργα.” (Ἰω. ιδ. 10.) Καὶ πάλιν
„Ἄ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἶρηκέ μοι ὁ
„Πατὴρ, οὕτω λαλῶ.” (Ἰω. ιβ. 50.)

„Κύριος εἶπε πρὸς με. Τίός μου εἶ σὺ

Τοῦτο εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν προαιώνιον
γέννησιν τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν Θεογένεσιν. ὡς λέγει
ὁ Θεὸς Κύριλλος.

„Ἐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Διαφέρει θυμὸς ὁργῆς, τῷ τὸν μὲν θυμὸν εἶναι ὁργὴν ἀναθυμιωμένην ἢ ἐπὶ
ἐκκαιωμένην. ὁργὴ δὲ, ὁρεξὶν ἀντιλυπήσεως. ἀτελέστερος οὖν τῆς ὁργῆς ὁ θυμὸς, ἀτετέλεσμα δὲ ἡ ὁργή. ἢ ὁ
μὲν θυμὸς ὀξεῖαν ἔχει τοῦ πάθους τὴν κίνησιν. ἡ δὲ ὁργὴ μόνιμωτέραν ἢ παρὰτεταμένην ἐμφαίνει τὴν ἐπὶ τῇ λύ-
πῃ ἐκπλήρωσιν. Ἐπὶ μέντοι Θεοῦ, οὐδέτερον αὐτῶν κυρίως λέγεται. εὐδὲν γὰρ πάθος τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ
συμβέβηκε. ἢ τάχα ἡ μὲν ἐπίπνοος παιδευσίς, ὁργή. ὁ δὲ ταραχὴν ἡμῖν ἐμπαιδῶν τοῖς λογισμοῖς ἔλεγχος, θυ-
μὸς λέγεται. (παρὰ τῷ Νικητᾷ)

νον ἔγενεν Τίος Θεοῦ · (1)

„Εγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

„Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα
„τῆς γῆς.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἑνσαρκον οἰ-
κονομίαν τοῦ Τίου, ὡς ἐρμηνεύσεν ὁ αὐτὸς Κύριλλος,
καὶ ὁ Ωριγένης καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ Θεοδώ-
ριτος · καὶ τὸ μὲν σήμερον εἶπεν, ἀντὶ τοῦ χρο-
νικῶς καὶ ἐν τοῖς παρούσιν· ἤτοι τοῖς μέτρῳ ὑποκει-
μένοις καιροῖς · τὸ δὲ γεγέννηκα, ἀντὶ τοῦ ἔκτι-
σα· πλατυτέρως δηλαδὴ τῆς γεννήσεως λαμβανο-
μένης καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως · „Πατὴρ γὰρ ὁ
„Θεὸς λέγεται, ὡς τῶν Κτισμάτων Πλάτης καὶ
„Ποιητῆς· κατὰ τὸ „Σὺ γὰρ εἶ Πατὴρ (ἡ-
„τοι Πλάτης) ἡμῶν· (Ἦσ. ξγ'. 16.)

8: „Αἰτῆσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἐ-
„θνη τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς συγγενὴς ὢν τῶν Ἰουδαίων
κατὰ σάρκα, ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια διδάσκων αὐτοὺς,
οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπέβαλον αὐτόν· διὰ τοῦτο πρε-
πόντως ὁ Κύριος οἰκειοποιεῖται τὰ Ἐθνη, παρχι-
νηθεὶς ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ ζητήσῃ αὐτὰ, καὶ νὰ
τὰ λάβῃ εἰς κληρονομίαν του· ἔχρεώσκει γὰρ νὰ
λάβῃ κληρονομίαν, ἔπειδὴ καὶ κατὰ τὰ Ἀνθρώπι-

Θέλω σοι δώσω ὦ Τίε μου, λέγει, τὴν ἐ-
ξουσίαν τῆς κληρονομίας σου, τόσον μεγάλην, ὥστε οὐ-
νὰ φθάνη ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς· ἔπειδὴ εἰς πᾶ-
σαν τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης ἐ-
ξαπλώθη ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου· παραγγέλλει δὲ,
ὁ μὲν Πατὴρ εἰς τὸν Τίον νὰ ζητήσῃ· ἔπειδὴ
ἤθελε καὶ εὐδόκει τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάπλασιν·
ζητεῖ δὲ ταύτην ὁ Τίος· ἔπειδὴ διὰ ἡμᾶς ἔγενεν
ἄνθρωπος, καὶ ἐσαῖθη μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων·
Α'ς ἐντραποῦν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἔπειδὴ εἰς κἀνέ-
να ἄλλον δὲν ἤμποροῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ λόγια
ταῦτα τοῦ Δαβὶδ· ποῖος γὰρ ἄλλος ἀπέκτησε
τόσην ἐξουσίαν, εἰμὴ ὁ Χριστός;

9: „Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ
ἀπὸ μέρους του· ἔπειδὴ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν
θέλουν δεχθῶν τοὺς λόγους σου Κύριε, διὰ τοῦτο
ἐσὺ θέλεις παιδεύσεις αὐτοὺς μὲ ῥάβδον σιδηρᾶν.
ἡ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Τοῦ Χριστοῦ δὲ ἀληθῶς τὰ Ἐθνη κληρονομία, ἣν ὡς Θεὸς ἐποίησε, ἔς ὡς
ἄνθρωπος ἐκληρονόμησεν· ἃ γὰρ ἔχει τις, οὐκ αἰτεῖ ὡς οὐν ἀνθρώπων εἰρηται· τὸ, αἰτῆσαι· τέθειται γὰρ ὡς ἄνθρω-
πος κληρονόμος πάντων, ἵνα λοιπὸν ὡς ἴδιον ἀνασῶσθαι κλῆρον, τοὺς ἐπὶ γῆς δικοπαγμένους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἔς τῶν
ἀντικειμένων δυνάμεων· οὐκ ἐν χρεῖα γὰρ δόξης, ἢ ἐτέρου τινὸς καθεστῆκε ὁ Τίος, καθὼς λόγος ἐστίν, αἰτεῖ παρὰ
τοῦ Πατρὸς, ἢ ἔς λαμβάνειν λέγεται· οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο ποιεῖ· εἰδὲ τὸ αἰτεῖν ὕβρις τῇ Μονογενεῖ· αἰτεῖ
γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν· ἀκουσον ἔς τὸν Θεὸν αἰτοῦντα παρὰ ἀνθρώπων· „Καὶ νῦν Ἰσραὴλ φησι, τί Κύριος αἰ-
τεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ φοβεῖσθαι αὐτόν; Ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέττει „Ἰουδαῖοι δὲ τί ἂν εἴποιεν, λέγοντες
πρὸς Δαβὶδ λελέχθαι τὸ, Τίός μου εἶ σύ; ἔς τὸ, Δώσω σοι Ἐθνη; Πότε γὰρ ἡ τοῦ Δαβὶδ Βασιλεία τῆς γῆς
κατέσχε τὰ πέρατα; ἢ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ Ἐθνη μετετέθη; λέγει δὲ ἔς ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπειδὴ πᾶ-
λαι μόνον Ἰουδαίων ἐδόκει προμηθεῖσθαι „Ἐγενήθη γὰρ φησι μερὶς Κυρίου λαὸς Ἰακὰβ, εὐχόισμα κληρο-
νομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ, ἀπεβλήθη δὲ οὗτος, ὡς οὐδεμίαν ἀφέλειαν ἐκ τῆς κληρονομίας δεξάμενος, εἰκότως ἐπὶ τὰ
Ἐθνη μεταφέρει τὴν προμήθειαν, πληρῶν τὴν Μωσαϊκὴν χρησιμολογίαν· ἐκεῖνον γὰρ ἐστὶ φωνή „Εὐφρανθήτε Ἐ-
θνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· πληροὶ δὲ ἔς τὴν οἰκίαν προόρῃσιν, ἣν πρὸς Ἰουδαίους ἐποίησατο, λέγων „Καὶ ἄλλα
πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, ἔς τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, ἔς γενη-
σεται μία ποίμνη, εἰς ποιμήν.

ἡγουν με τὴν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων · διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνηθέντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁμολογήσαντες πῶς ἔχουσι βασιλέα τὸν Καίσαρα τῆς Ῥώμης, ἔβαλον ἐπάνω εἰς κεφαλὴν τοὺς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καίσαρος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἠφανίσθησαν ὕπερον · Σιδηρᾶν δὲ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Δανιὴλ σιδηρᾶν αὐτὴν εἶδεν εἰς τὰς ὀράσεις του ἡγουν ὅταν εἶδε τὴν εἰκόνα, τῆς ὁποίας αἱ κνῆμαι ἦτον σιδηραῖ · (Δαν . β' . 33.)

„Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς .

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν εὐκόλον καὶ πάνδημον ἀφάνισμὸν, ὅπου ἐμελλόν νὰ λάβουν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Γρηγόριον τὸν Θεολόγον · Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Νύσσης, ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν Ἐθνῶν σωτηρίαν · ὅτι θέλει τοὺς ποιμαίνει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ράβδον τοῦ Σταυροῦ, καὶ μὲ τὴν Παντοδύναμον δύναμίν του · καθὼς γὰρ ὁ κεραμεὺς, ὅταν ἰδῇ πῶς εἶναι ἄχρηστα τὰ πλῆλιν ἀγγεῖα ὅπου ἐπλασε, τσακίζει αὐτὰ, πρὸ τοῦ νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὸ καμίνι, καὶ πάλιν τὰ μεταπλάττει : ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, θέλεις συντρίψεις τὰ φρονήματα τῶν Ἐθνῶν μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν σου · καὶ ἀφ' οὗ ἀναπλάσῃς αὐτοὺς μὲ τὸ λουτρόν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, θέλεις τοὺς καίμης σερεοὺς μὲ τὸ Πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ Θεὸς δώριτος .

10: „Καὶ νῦν Βασιλεῖς σύνετε · παιδεύθη·
„τε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν .

Τὸ νῦν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο : ἡγουν διὰ τοῦτο, λέγει, ἔσεῖς οἱ Βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν · καὶ ἔσεῖς οἱ κρίνεται, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ κρίνοντες τοὺς γηγένους ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο, λέγω, μανθάνοντες ποίας συμφορᾶς μεγάλας ἔλαβον οἱ καταφρονήσαντες τὸν Χριστὸν Ἰουδαῖοι · καὶ πῶς ὁ Χριστὸς ἔλαβεν ἑσᾶς τὰ ἔθνη εἰς κληρονομίαν του, γενῆτε φρόνιμοι · καὶ ἀπορρίψατε μὲν, τὴν πρώτην ἀγνοσίαν καὶ πλάνην σας, διδαχθῆτε δὲ τὸ συμφέρον σας, τόσον ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑβραίων, ὅσον ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς · Λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Κριταί, συμπεριέλαβε μαζὶ καὶ τοὺς ὑποκειμένους λαοὺς εἰς αὐτούς .

11: „Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ .

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Ἐθνικοὶ, σοχαζόμενοι ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἐκδικητὴς καὶ φοβερός, καὶ ὅτι ἐσεῖς ἐγίνετα ἀπόκτημα καὶ κληρονομία του, εὐτακτήσατε ἄρκετὰ τὰ ἔθνη καὶ τὴν ζωὴν σας, καὶ δουλεύσατε μὲ φόβον εἰς τὸν Δεσπότην Χριστόν · διὰ τί κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὅπου εὐρίσκεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ · „ Οὐ γὰρ φόβος, ἐντολῶν τήρησις . (1)

„Καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ .

Δουλεύοντες, λέγει, ἔσεῖς οἱ Ἐθνικοὶ τὸν Χριστόν, χαίρετε εἰς αὐτόν, διὰ τί εἶναι Προνοητὴς καὶ Σωτὴρ σας · Χαίρετε γὰρ λέγει ὁ Παῦλος ἐν Κυρίῳ πάντοτε (Φίλιπ . δ' . 4 .)

ἢ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Τί ἐσι δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, τὸ, πᾶσαν ἐντολὴν ἀποπληροῦντας, φόβῳ καὶ συστολῇ ταύτην ἐργάζεσθαι · τὸ, συντετριμμένη καρδίᾳ καὶ τεταπεινωμένῳ νοῦ τὰς ἱκεσίας προβάλλεσθαι · ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς ἀρετῆς πλήρωσις χαρὰν εἴωθεν ἐμποιεῖν τῷ τὴν ἀρετὴν ἀσκούντι ψισιν · ὅτι ταύτην τρόμῳ καὶ δέσει ποιεῖσθαι προσήκει · ἵνα μὴ τῇ ἀσεβείᾳ συγχεόμενοι τοὺς τε πόνοους ζημιωθῶμεν καὶ τὸν Θεὸν παροξύνωμεν .

ἡ χαρὰ σας ὅμως αὐτὴ ὥς εἶναι συμγμένη μετ' τρο-
μον, καὶ ὥς μὴν ἦναι ἐκλειυμένη καὶ χωρὶς συσο-
λὴν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τί πίπτει εἰς καταφρόνησιν·
πρέπει γὰρ νὰ χαίρετε μὲν, διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς
σωτηρίας σας· νὰ τρέμετε δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας σας·
ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι Κριτὴς ἀκριβὴς καὶ ἀλάνθαστος,
καὶ θέλει τιμωρῆσαι τοὺς ἁμαρτάνοντας. (1) .

12: „Δράξασθε παιδείας.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι πλέον δρασιμώτερος ἀπὸ
τὸ παιδεύητε, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω· δηλοῖ δὲ, ὅ-
τι μὴν ἔχετε ὡς ἔθνη καὶ τὴν παιδείαν ἀτελῆ καὶ ἐ-
πὶ πᾶσι μόνον τὴν ἐπιράνειαν· ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖ-
νοι, ὅπου πιάσουν μετ' τὴν δρόα καὶ παλάμην τοὺς
καμένονα πρᾶγμα, τὸ κρατοῦσι βεβαίως καὶ δὲν τὸ
ἀφίνουσιν· ἔτσι καὶ ἐσεῖς πιάσατε βεβαίως τὴν
παιδείαν καὶ μάθησιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ μὴ τὴν
ἀφήσετε ἀπὸ τὰς χειράς σας.

„Μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀπο-
„λεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας.

Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ τὰς τάξεις τῶν Δικαίων· ἐ-
πειδὴ ἡ ἐράτα διάφορα πράγματα δηλοῖ κοντὰ
εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· λέγεται δὲ ἡ πολιτεία
ἐράτα, διὰ τί περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐ-
τήν. (2)

„Ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμὸς
„αὐτοῦ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν
ἡμέραν τῆς κρίσεως· τὸ δὲ ἐν τάχει δηλοῖ ὀξέως καὶ
δυνατῶς· διὰ τί τῶρα, ἀγκαλὰ καὶ θυμόνεται ὁ
Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅμως θυμόνεται ἀργό-
τερα, καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ πρέπον, διὰ νὰ δώ-
σῃ καιρὸν καὶ τόπον εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν·
τότε δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως, ὀλίγῳ καὶ
μεγάλῳ ἔχει νὰ θυμωθῇ κατ' αὐτῶν.

„Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπὶ
„αὐτῷ.

Καλότυχοι, λέγει, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου
Ὁδὸν καὶ ἐράταν δικαίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ καταφρόνησαν μὲν τὰ γῆϊνα, ἔχουν δὲ τὴν ἐλπίδα
των

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ χαίρῃ τις εἰς τὸν Θεὸν μετ' φόβον; ἔ ἀποκρίνεται,
φέρων παράδειγμα τὰ Σεραφίμ· τὰ ὅποια ἀγκαλὰ ἔ νὰ εὐρίσκωνται πάντοτε εἰς χαρὰν διὰ τὴν βλέπουσι τὸ
ἀκατανόητον κάλλος τοῦ Κτίστου των, ὅμως σμίγουν τὴν χαρὰν αὐτὴν μετ' φόβον ἔ εὐλάβειαν· ἔ ὅχι μόνον τὰ προ-
σωπᾶ των σκεπάζουσι μετ' τὰς πτέρυγας των, ἀλλὰ ἔ τοὺς πόδας των· διὰ νὰ δείξουν μετ' τὸ σχῆμα αὐτὸ, τὴν
εὐλάβειαν ὅπου ἔχουν πρὸς τὸν Ποιητὴν τους· ὁ δὲ Θεοδώριτος, ἐν τρώμῳ φησι· τουτέστιν ἐν κατανύξει· μήποτε
ἡ τοῦ Θεοῦ χαρὰ εἰς τὴν τοῦ κόσμου μεταπῆση χαρὰν.

(2) Ἄλλοι δὲ οὕτως ἐρμηνεύουσιν· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἄνωτέρω „Σύνετε· ἡγουν γνωρίσατε· διὰ τοῦτο
λέγει κατωτέρω „Δράξασθε παιδείας· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν ἔ τελειότητα μόνῃ ἡ τοῦ Θεοῦ
φιλή γνώσις· ἀλλὰ χρειάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἔ ἡ παιδεία· ἡγουν ἡ διὰ τῶν ἔργων πρακτικὴ ἀρετὴ· ἵνα
μὴ ὀργισθῇ ὁ Κύριος εἰς ἐκεῖνους, ὅπου ἀμελοῦσι μὲν τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, καυχῶνται δὲ, εἰς μόνον τὴν
φιλήν πίσιν, ἔ γνωσιν τοῦ Θεοῦ· ἐὰν γὰρ ὀργισθῇ ἔ παραχωρήσῃ ὁ Κύριος, ἔ πέσουν εἰς πειρασμοὺς οἱ μόνον
τὴν φιλήν πίσιν ἔ θεογνωσίαν ἔχοντες χωρὶς ἔργων, θέλουν ἀπολέσουν τὴν ἐράταν τῆς δικαιοσύνης· ἐπειδὴ διὰ
τῶν ἔργων δὲν ἔφθασαν νὰ μορφώσουν τὸν ἑαυτὸν τους μετ' τὴν δικαιοσύνην ἔ ἀρετὴν, ἔ οὕτω νὰ ἔχουν αὐτὴν βε-
βαίαν ἔ ἀμετάβλητον· Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν· ἥτοι δράξασθε παιδείας ἐν τάχει,
ἔ ἐν τῇ βίῳ τούτῳ τυγχάνοντες, μήποτε βαθυμούντων ὑμῶν, ὀργισθῇ Κύριος, ἔ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας,
τοῦ

των ὅλην εἰς τὸν Θεόν. (1) Σημειοῦμεν δὲ, ὁ Δαβὶδ, καθὼς ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν ἀπὸ ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου σμίγουν τὸν δεῦτερον Ψαλμὸν τοῦ Μακαρισμὸν, εἰπὼν „ Μακάριος ἄνθρωπος ἔστι καὶ τὸν μετὰ τὸν πρῶτον, καὶ λέγουσιν αὐτὸν ἕνα, ἀπὸ εἰς Μακαρισμὸν αὐτὸν ἐδῶ, ἐτελείωσεν. τοῦτον τὸν λόγον τὸ βεβαιόησιν : ἤγουν διὰ τί

ΨΑΛΜΟΣ Γ'.

„ Ὅτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλώμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ

Φανερά μὲν εἶναι ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἰς ἐκείνους, ὅπου ἀναγινώσκουσι τὴν Β'. τῶν Βασιλειῶν καὶ μαθαίνουσιν ἐκεῖθεν πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ Ἀβεσσαλώμ, ἀποστάτησε κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἐζήτησε νὰ πάρῃ τὴν Βασιλείαν του, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ὁ Ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς αὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὅπου πολεμεῖται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς, καὶ ἀόρατους : ἤτοι ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ Δαίμονας. (2)

1: „ Κύριε, τί (3) ἐπληθύνθησαν οἱ
„ θλίβοντές με;

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐλυπήθη κατὰ τὴν καρδίαν, πῶς ἐδοκίμασε τόσῃν μεγάλῃ ἐπιβου-

λὴν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ὑπηκόους του, οἵτινες ὅλοι τὸν ἐμίσησαν, καὶ ἐφιλιώθησαν μετὰ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, οἷς ἀποστάτησε καὶ ἐζήτησε νὰ θανατώσῃ τὸν Πατέρα του, καὶ νὰ γένῃ αὐτὸς Βασιλεὺς : διὰ τοῦτο πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ὑψώνει τὴν ψυχὴν του ὁ Προφητὰν, καὶ ἐρωτᾷ μετὰ τὸν Ψαλμὸν

τοῦ εἰρηκότος ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδὸς (ἐν τῇ ἐκδεσμῇ. Σειρ.) ἀντὶ δὲ τοῦ „ Δράξασθε παιδείας, τὸ νῦν σωζόμενον Ἐβραϊκὸν ἔχει „ Φιλεῖτε τὸν Υἱὸν, μήποτε οὗτος ὀργισθῇ. δηλοῖ δὲ φανερῶς τὸν Χριστὸν, τὸν ὄντα Υἱὸν Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου. (παρὰ τῷ ἐκ τῆς Ἐβραϊκῆς μεταφρασθέντι Ψαλμῷ ὑπὸ Ἰωάννου Λιτίνου.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον τὸν μακαρισμὸν ἔχουσιν οἱ τῆς ἀρετῆς ἀθληταί. ἀλλ' οὐκ ἀληθέστερον αὐτὸν κατ' ἐκείνην δέχονται τὴν ἡμέραν, καὶ ἢν οἱ πονηρὰ συνεζηκότες τὴν θείαν ὁργὴν κατ' ἐαυτῶν ἐπισπᾶσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νέσσης Γρηγόριος „ Ἀρμόσοι δ' ἂν καὶ ἐκαστὸς ἡμῶν ὁ Ψαλμὸς ὑπὸ παθῶν καὶ δαιμόνων ἐνοχλουμένῳ. ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἀπαλλαγείημεν, ἡ τῶν Ψαλμῶν τάξις καὶ ἀκολουθία διδάσκει. οἷον ὁ πρῶτος, ἀπέστησε τῆς πρὸς τὸ κακὸν συναφείας ἡμῶν. ὁ δεῦτερος, τίνι προσκολληθῶμεν ὑπέδειξε, τὴν διὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου προμηνύσας ἐμφάνειαν, καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἐστὶ μακάριον, τὸ ἐπ' αὐτῷ πεποιθέναι. ὁ τρίτος, τὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ σοι ἐπανιστάμενον πειρασμὸν προμηνύει, ὃς ἤδη σε χρισθέντα εἰς Βασιλείαν διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῷ ἀληθινῷ Χριστῷ συμβασιλεύοντα, οὐκ ἐξώθεν ἐπιχειρεῖ, τοῦ ἀξιώματος ἐκβάλλειν. ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ σοὺ γεννώμενος. οὐ γὰρ ἐτέρωθεν ἔχει τὴν ἰσχὺν ὁ πολέμιος κατ' ἡμῶν. οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἐκβαλλόμεθα, εἰ μὴ αὐτοὶ πατέρες τοῦ κακοῦ γεννήματος διὰ τῆς πονηρᾶς ὁδοῦς γενοίμεθα, ὃς ἀνταίρει τῇ Βασιλείᾳ ἡμῶν καὶ ἐπανίσταται. τότε τὸ κράτος κατ' ἡμῶν λαμβάνων, ὅταν μολύνῃ τὰς συνοικούσας ἡμῖν ἐν ὑπαίθρῳ τὸ ἄγος κατεργασάμενος. τοῦτέστιν ὅταν δημοσιεύσῃ τὴν τῶν ἀρετῶν ἡμῶν διαφθοράν, αἷς ποτε συνοικήκαμεν.

(3) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος, τὸ τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα ἐρμήνευσεν λέγων : „ Τὸ τί ἀντὶ τοῦ σφόδρα λέγει. (ἤγουν τί

μόν τούτον· διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἔγιναν ἐχθροὶ τοῦ ὧλοι, ὅσοι ἦτον τριγύρω εἰς τὸν πατραλοῖαν καὶ ἀποστάτην Ἀβεσσαλώμ; τούτους γὰρ θλίβοντας ὠνόμασε. Καὶ πρὸς τούτοις ἐρωτᾷ, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐπληθύνουν τόσον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ τοῦ, μὲ τὸ νὰ προσθέττωνται καθ' ἑκάστην ἡμέραν κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι πολλοί; (1) νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· οἵτινες καθ' ἑκάστην γίνονται περισσώτεροι, διὰ νὰ πολεμοῦν τὸν κάθε Χριστιανόν, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος.

ὀνομάζει ὧλον τὸν ἑαυτοῦ του, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὧλον) τί δὲ λέγουσιν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ διώκεται πολλὰ καὶ πολεμεῖται, διὰ τοῦτο ἔχασε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας του· ἢ νοεῖται καὶ οὕτω· δηλαδή, ὅτι πολλοὶ βλέποντες τὰς ἐδουκᾶς μου συμφορὰς, λέγουσι, πῶς ὁ Θεὸς μὲ ἐγκατέλιπε· τὸ δὲ, ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ δπλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Θεῷ, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισε (3)

(Διάφαλμα) τί εἶναι τὸ διάφαλμα, εἴπομεν ἐν τῷ προομίῳ, καὶ βλέπε ἐκεῖ εἰς τὸ Ζ'. Κεφ.

„Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ.

3 „Σὺ δὲ Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

Οὗτος ὁ λόγος ἐξηγεῖ καὶ σαφηνίζει καλλιτέρα τὸ, ἐπληθύνθησαν ὁπρὺ εἶπεν ἀνωτέρω (2)

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, ὡς λέγουσιν κατ' ἐμοῦ ἐκεῖνα ὅπου θέλουν· ἐσὺ δὲ Κύριε, βοηθεῖς τοὺς εὐρισκομένους εἰς πειρασμούς, καὶ εὐρεθῶσιν ἄξιοι τῆς βοηθείας σου.

2: „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῇ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

„Δόξα μου καὶ ὑψὼν τὴν κεφαλὴν μου.

Πολλοὶ, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, παραθάρρύνοντες ἕνας τὸν ἄλλον, λέγουσι διὰ τὴν ψυχὴν μου: ἦτοι διὰ λόγου μου· (ἀπὸ τῆς ψυχῆς γὰρ

Ἄλλοι, λέγει, ἄλλα καυχήματα ἔχουν εἰς δόξαν τους· εὐγένειαν, ἢ εὐτυχίαν, ἢ πλοῦτον, ἢ ἄλλο παρόμοιον πρόσκαιρον καλόν· ἐγὼ δὲ, εἰς ἐσέ-
να

τί τόσον πολλὰ ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με;) καταπλήττεται γὰρ ἀναριθμήτους ὄρων τοὺς ἀστίνοντας αὐτῷ τὰς ἐπιβουλὰς· ἔδεδιε μὲν ὡς ἄνθρωπος, πλὴν οὐκ ἠττάται τοῖς δείμασιν, ἀλλ' ἐρρωμένην ἔχων ἐπὶ Θεῷ τὴν καρδίαν, προσδοκᾷ ὅτι τῶν ἐπιβουλευόντων περιγενήσεται.

(1) Ὅθεν εἶναι γεγραμμένου „Καὶ Ἀβεσσαλώμ ἔκ πας ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰσῆλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἔκ Ἀχιτόφελ μετ' αὐτοῦ· (Β'. Βασιλ. 15'. 15.) ἀρμόζει δὲ ἔκ εἰς τὸν Χριστὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος· Ἐθλίβον γὰρ ἔκ τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἄρην ἄρην σφύρωσον αὐτόν· ὅθεν ἔκ ὁ Χριστὸς ἐδύνατο νὰ λέγῃ κατ' ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς σαρωτάς του· „Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με, χωρὶς νὰ ἔχουν νὰ μὲ κατηγορήσουν εἰς κανένα πρᾶγμα; ἐγὼ γὰρ ἔκ τὸν Ἰούδαν ἠγάπων, ὡς ἔκ τοὺς ἄλλους μου μαθητάς, ἔκ τοὺς Ἰουδαίους μυριάκις εὐεργέτησα· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ ἐπανίστασθαι κυρίως λέγεται, ὅταν οἱ πρότερον ἐν ὑπνικῶν τάξει καθεσῶτες, μετὰ ταῦτα πόλεμον τῷ κυρίῳ αὐτῶν αἰρωσιν· ἐπανεγέννησαν οὖν κατὰ μὲν τοῦ Δαβὶδ ἢ τοῦ Ἰοῖδα φυλῇ, ἔκ οἱ ἄλλοι, ὅσοι μετὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ παρετάσσοντο· κατὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ, Ἰούδας, Ἀννας, Καϊάφας, Ἡρώδης, Πιλάτος ἔκ οἱ λοιποί.

(3) Ἄλλος δὲ τις ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι οἱ δαίμονες, πρὸ μὲν τῆς ἀμαρτίας, φιλόθυμον ἡμῖν τὸν Θεὸν ὑποτίθενται, ἵνα πείσωσιν ἡμᾶς ἀμαρτεῖν· μετὰ δὲ τὴν ἀμαρτίαν, λογισμοὺς ἀπογνώσεως ἡμῖν ὑποβάλλουσιν· ὅτι δίκαιός ἐστιν ὁ Θεὸς ἔκ ἀπαρλόγις, ἵνα τὴν σωτηρίαν ἀπογνῶντες τῇ ἀμαρτίᾳ ἐναπομείνωμεν· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

να μόνον θαρρῶ, καὶ καυχῶμαι· ἐπεὶ καὶ ἐσύ με δοξάζεις, με τὸ νὰ γίνεσαι βοηθός μου, καὶ νὰ ὑψόνῃς τὴν κεφαλὴν μου παρὰ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐχθρῶν μου· ἤγουν με τὸ νὰ μὲ κάμνῃς νικητὴν τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ διὰ τῆς νίκης ταύτης σπκόνεις ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν μου, ἥτις πρότερον ἔκλεινε κάτω ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις. (1)

4 „Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὀρεῶν ἁγίου αὐτοῦ.

Ἐφώναξα, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, εἴτε νοερῶς με τὴν καρδίαν, εἴτε καὶ αἰσθητικῶς με τὸ σῶμα· καὶ εὐθύς μου ὑπήκουσεν· ἐπεὶ, ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· (Ψαλ. ρμδ. 19.) Ὅρος δὲ καὶ βουνὸν ἅγιον ὠνόμασε τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Σιών· ἐπειδὴ ἐπίστευον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι εἰς τοῦτο τὸ βουνὸν ἐκατοίκει ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἐσυνωμίλει με τοὺς ἀξίους· ἡ ὁρος ἅγιον νοεῖται ὁ οὐρανός, τὸν ὅποιον καὶ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ὀνομάζομεν· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „Μὴ ὁμόσης ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ (Ματ. ε. 34.)

(Διάψαλμα.) εἶπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ προοιμίῳ εἰς τὸ Ζ. Κεφ.

5: „Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην.

Ἐγὼ, λέγει, ἔπεσον εἰς κλίνην, με τὸ νὰ ἐβαρύνθην ἀπὸ τὰς θλίψεις, αἵτινες διὰ τὸ βάρος προ-

ξενούσιν ὕπνον· καὶ ἐκ τούτου ἔμεινα ἀνενέργητος.

„Καὶ ὕπνωσα.

Εἰς ἀρκετὸν καιρὸν, λέγει, ἐκρατήθην ἀπὸ τὸ ὑπνωτικὸν αὐτὸ βάρος τῶν θλίψεων.

„Ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεται μου.

Με τὸ νὰ αἰσθάνθῃ ὁ Δαβὶδ, καθ' ὃ Προφήτης, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐγὼ ἀνέστησα τὸ φρόνημα τῆς Ψυχῆς μου, τὸ καταπεσὼν ἀπὸ τὰς θλίψεις· (2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεώς του· ἦτοι ἐγὼ, ἀφ' οὗ ἀποθάνω, θέλω κοιμηθῶ, καὶ θέλω ὑπνώσω εἰς πολὺν καιρὸν, ἐπεὶ ἔχει νὰ μείνῃ τὸ σῶμά μου νεκρὸν καὶ ἀνενέργητον ἐν τῇ γῇ· ὕστερον δὲ ἀπὸ χρόνους, ἔχω νὰ ἀναστῇ, ἢ ὅταν ὁ Χριστὸς μέλλῃ νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἀδὴν, καὶ νὰ ἀναστήσῃ τοὺς ἐν τῷ Ἀδῇ· „Πολλὰ γὰρ φησι σώματα τῶν κοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη (Ματθ. κζ. 52.) ἢ ὅταν ἔχῃ νὰ ἀναστήσῃ ὅλους τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου· (3)

6: „Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λα· οὐ, τῶν κυκλῶ συνεπιτιθεμένων μοι.

Δὲν

(1) Ὁ δὲ Ἀμμωνίος λέγει „Πρῶτον μὲν φησιν εἶναι τὸν Θεὸν ἀντιλήπτορα αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ δόξαν, ἔπειτα ὑψοῦντα τὴν κεφαλὴν· ἀντιλήπτορ μὲν γὰρ ἐστὶν, ἵνα ρύσῃται ἀπὸ πολλῶν θλιβόντων καὶ ἐπανισταμένων· ἐξῆς δὲ τῷ ἀντιλήπτορι ἡ δόξα ἐστὶ· πρότερον γὰρ ἀντιλαμβάνεται ὁ Θεός, εἶτα δοξάζει· καὶ ἐξῆς ὑψοῖ τοῦ δεδοξαμένου τὴν κεφαλὴν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἀρμόσσει δὲ τῷ ἐφ' ἁμαρτίαις μετανοοῦντι εἰπεῖν· ὕπνωσα τὸν τῆς ἁμαρτίας ὕπνον, ἀλλ' αὐθις ἀνένηφα, τοῦ Θεοῦ τῆς ἐμῆς ἐπιλαβομένου χειρὸς· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος.

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Γέγονε δὲ καὶ τῷ Χριστῷ ἐγρηγόρησι ὥσπερ ἐξ ὕπνου, ἢ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις· ἐ-

Δὲν θέλω φοβηθῶ, λέγει, τὰς μυριάδας τοῦ λαοῦ, ἔχοντας, Κύριε, τὴν ἐδικήν σου ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν· συνεπιτιθεμένους δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἱστορικῶς μὲν, τοὺς πολεμοῦντας αὐτὸν· ἦτοι τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ, τοὺς Δαίμονας· οὕτω δὲ νοεῖται ὁ κυκλικὸς πόλεμος τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐπιβουλεύουσι γὰρ καὶ πολεμοῦσιν ἡμᾶς οἱ Δαίμονες ἀπὸ τὰ ἔμπροσθεν, ὅταν μᾶς δείχνουν ἐλπίδας εὐτυχίας καὶ ἀγαθῶν· μᾶς πολεμοῦσιν ἀπὸ τὰ ὀπίσθεν, ὅταν μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀπερασμένων ἁμαρτιῶν μας, καὶ μάλιστα τῶν σαρκικῶν, μολύνουσι τὴν Ψυχὴν· μᾶς πολεμοῦν ἀπὸ τὰ δεξιὰ, ὅταν κρυφίως μᾶς συμβοηθοῦν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς κρημνίσουν εἰς κενοδοξίαν· μᾶς πολεμοῦν καὶ ἀπὸ τὰ ἀριστερά, ὅταν μᾶς βιάζωνται νὰ κάμωμεν τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν. (1)

7: „Ανάστα Κύριε, σῶσόν με ὁ Θεός μου.

Τὸ ἀνάστα ἐδῶ θέλει νὰ εἰπῇ, κινήθητι κατὰ τῶν ἐχθρῶν Κύριε, ἐσὺ ὅπου φαίνεσαι πῶς κοιμάσαι μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν ὅπου δείχνεις· ἡ προφητεὺε μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀ-

νάσασιν τοῦ Κυρίου, καλῶντας αὐτὸν νὰ ἀναστηθῇ· ἵνα διὰ τῆς Ἀναστάσεως σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐννοεῖ ὑπὸ κατω εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον.

„Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου ματαίως.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικά του ὁμμάτια, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἐχθρῶν του, εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, καὶ ὁμολογεῖ τὴν χάριν ἐδῶ.

„Ὅδόντας ἁμαρτωλῶν συνετριψας.

Ὅδόντας ὀνομάζει τὴν δύναμιν ὁ Θεός· Δαβὶδ, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν θηρίων ἐκείνων, ὅπου ἔχουν εἰς τὰ ὀδόντια ὅλην τὴν δύναμιν· καθὼς μάλιστα εἶναι οἱ σκύλοι καὶ κῆπροι καὶ ἄλλα ζῶα· ἁμαρτωλοὺς δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς ἐχθροὺς του· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, διὰ τὴν ἐπολέμουν αὐτὸν ματαίως· ἤγουν διὰ μόνην τὴν πονηρίαν τους, χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα δίκαιον. (2)

8: „Τοῦ

ἐκοιμήθη μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, τὸ πνεῦμα τῷ Πατρὶ παραδόμενος, καὶ ὑπνώσεν ὕπνον τριήμερον ἐν τῷ τάφῳ κατατεθείς· ἀνέστη δὲ, τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ἐψώσαντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Νύκτα τὰς συμφορὰς καλεῖ ἡ θεία Γραφή· ἐπειδὴ ὡς ἐν σκότει διάγειν νομίζουσιν οἱ τοῖς ἁγίοις ἀνιστάμενοι· ταῖς δὲ νυξὶν ὁ ὕπνος συνέζευκται· σημαίνει τοίνυν κατὰ ταυτὸν τὰς θλίψεις καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν· τὸ γὰρ ἐξηγέρθη, ὅτι Κύριος ἀντιλήφεται μου, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τῆς θείας ἀπολαύσεως ῥοπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν· ἄλλος δὲ λέγει, „Ἡ τάχα ὥσπερ ὁ σωματικὸς ὕπνος ῥῶσιν ἐμποιεῖ τῷ σώματι, οὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς· διό φησιν, ὅτι ἐν τῷ ὑπνώσαι με ὕπνον πνευματικόν· τουτέστι δυναμωθῆναι με παρὰ Θεοῦ, καὶ μῦσαι τὰς αἰσθήσεις, διηγέρθη ἀντιλήψεως θείας αἰσθόμενος, ὥς πολεμῆσαι ταῖς ἐναντίας δυνάμεσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ). ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι μέλλει νὰ ἀναστηθῇ μαζὶ μὲ τοὺς Δικαίους ὅπου ἀνέστησαν, ὅταν ὁ Χριστὸς κατέβῃ εἰς τὸν ᾅδην καὶ ἀνέσῃ ἐκ τῶν νεκρῶν, ὅθεν καὶ λέγει ταῦτα, θρασὺν τῇ δυνάμει τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως (ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδερίου).

(1) Οὐκ ἐφοβήθη οὐδὲ ὁ Κύριος τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους κυκλοῦντας αὐτὸν Ἰουδαίους καὶ Ἑβραίους· διὰ καὶ λεγεώνας Ἀγγέλων παρητήσατο, κατὰ ἄλλαν ἐρμηνευτήν.

(2) Ἀρμόζουσι μὲν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ, εἰς τὸν Σαουλ, λέγω, καὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ· οἵτινες χωρὶς νὰ προαδικηθῶν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ἐπολέμουν ματαίως αὐτὸν· ἀρμόζουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ, τὸσον τὸν Ἡρώδη τὸν βρεφοκτόνον, ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ματαίως πολεμοῦντας αὐτὸν· τῶν ὁποίων τοὺς ὀδόντας καὶ τὴν δύναμιν ἐσύνηψεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ (παρὰ τῷ Νικητῇ)· Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει,

„Τοὺς „

8: „Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εὐχαριστήριον ἐπιφώνημα εἶναι· μετὰ τὸ ὁποῖον φανερῶναι ὁ Δαβὶδ, ὅτι μόνος ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτὸν, καὶ ὄχι ἄλλος τινάς.

„Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου.

Ἦλθε, λέγει, ἡ εὐλογία σου, Κύριε, εἰς τὸν λαόν σου: ἤγουν, ἡ τὸν πολεμούμενον μαζί με ἐμένα λαόν σου, ἡ τὸν εὐρισκόμενον ὑπὸ κάτω εἰς τὴν βασιλείαν μου· ἡ λαὸν ὀνομάζει τὸν πῖσόν των Χριστιανῶν· εὐλογίαν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς τὸν Δαβίδ· διὰ τὴν αὐτὴν ἐγένεν αἰτία εὐλογίας (1) ὁ γὰρ λαὸς ὅλος βλέποντες τὴν εὐεργεσίαν καὶ εἰρήνην ὅπου ἐχαρίσθη εἰς τὸν Δαβίδ, ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καὶ ἀκολουθῶς ἀπόλαυσαν καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἄνεσιν καὶ βοήθειαν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα των εὐεργεσίας (2)

ΨΑΛ-

„Τοὺς μὲν ἐχθραίνοντας ἐπάταξε, τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας συνέτριψε· τοὺς μὲν, ὥστε πάλιν ἰάσασθαι· ἐγὼ γὰρ φησι πατάξω ἔτι πάλιν ἰάσομαι (Δευτ. λβ'. 37.) τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας, τοῦτέστι τοὺς πονηροὺς λόγους, ἔτι τὰς σαρκობόλους πράξεις συνέτριψεν, εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσαι βουλόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ἔτι ὁ Μωϋσῆς μαζί με τὰς ἄλλας εὐλογίας συναριθμεῖ ἔτι τὴν εἰρήνην, λέγων πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „Καὶ δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν ἔτι κοιμηθήσεσθε, ἔτι οὐκ ἔσται ὑμᾶς ὁ ἐκφοβῶν (Λευϊτ. κς'. 6.) ἔτι πάλιν „Ἐπάρατι Κύριος τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐπὶ σέ, ἔτι δώσω σοι εἰρήνην (Ἀριθ. ε'. 26.) Παρακαλεῖ δὲ ἔτι ὁ Ἡσαΐας, ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ ἄγαθα, ὅπου ἐχάρισεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, νὰ χαρίσῃ ἔτι τὴν εἰρήνην „Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν (Ἡσ. κς'. 12.) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ ἔτι Θεολογίαν ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι παρὰ μὲν τοῦ Κυρίου ἔτι Πατὴρ ἀπεστάλη Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ, ἡ σωτηρία τῆς φύσεως, ἔτι ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔτι εὐλογία ἡ ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθεῖσα. Καὶ ὁ Ἀμμώνιος δὲ λέγει „Ὁ περ ἦν αὐτῷ ὄνομα, τοῦτο ἔτι πρᾶγμα· καλέσεις γὰρ φησι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ ἔτι Θεολογεῖ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ λέγων, ὅτι παρὰ σοῦ τοῦ Κυρίου ἔτι Πατὴρ ἀποσταλήτω ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς, ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἔτι ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐλογία ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθήτω· τοῦτέστιν ἐπὶ τὰ Ἑθνη· ἃ ἔτι εὐλόγησον ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ Ἑθνη, Ἰουδαῖοι δὲ ἐξωσθήσονται· ἔτι ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, ἣν ἐσώθη ἐκ νεκρῶν ἀνάσας, τοῦ Πατρὸς εἶναι λέγει· ὁμοίως ἔτι τὴν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εὐλογίαν αὐτῷ ἀνατίθῃσι· διὸ λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου (παρὰ τῇ ἀνεχδότῃ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) Ἄλλος δὲ λέγει „Μόνος δὲ αὐτὸς (ὁ Χριστὸς) σώζει, ἔτι τὸν ἑαυτοῦ λαὸν εὐλογεῖ· λαὸς δὲ αὐτοῦ, οἱ κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ ζῶντες, εὐλογίαν ἀληθῆ τὴν τῶν θείων μυσηρίων κοινωνίαν λαμβάνοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ΨΑΛΜΟΣ Δ'.

„Εἰς τὸ τέλος· ἐν ὕμνοις· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ·

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὴν προφητεῖαν περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως, καθὼς ἔμπροσθεν θέλομεν ἀποδείξομεν· ἡ ὁποία Ἀνάστασις εἶναι ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὃς τις εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὴν ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ μὲν αὐτὸν τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ὃς τις ἔκαμεν αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὴν τυραννικὴν ἀποστασίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔφαλλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὅπου ἐλευθερωθῇ ἀπὸ κινδύνους. (1)

1: **Ε**ν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με εἰσήκουσάς μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

Βλέπε, ἀγαπητὲ ἀναγνώσα, τὴν ὀλιγογράδα τοῦ εὐσπλαγγχοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμῃ τὸν ἐπαρακάλει ὁ Δαβὶδ, ὁ Θεὸς ἐπρόφθασε καὶ τοῦ ἄκουσε· καθὼς λέγει καὶ διὰ Ἡσαΐου, „Τότε βοήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεται σου· ἐπὶ

λαλοῦντός σου ἔρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι· (Ἠσ. νη'. 9) ἐπεὶ δὲ πείθουσι τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ὑπακούσῃ τὰ πολλὰ λόγια τῆς προσευχῆς· ἀλλὰ τὸν πείθει ἡ καθαρὰ καὶ θερμὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς τοῦ προσευχομένου· τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου, εἶναι περίφρασις· ἤγουν ὁ Θεὸς ἐμοῦ τοῦ δικαίου (2) ἐπειδὴ ὅσον πρὸς τὴν ἀδικίαν ὅπου μοι ἔκαμεν ὁ υἱός μου Ἀβεσσαλώμ, ἐγὼ εἶμαι δίκαιος· διὰ τὴν δὲ τὸν ἀδίκησα τίποτε· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλμῶν

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἐπειδὴ παντὸς ἀγῶνος ἡ νίκη γίνεται τέλος, πρὸς ἣν βλέποντες οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδύομενοι, τῆς ἀθλήσεως ἄπτογται· δοκεῖ μοι διὰ τοῦ τέλους ὁ λόγος ἐκ βραχείας φωνῆς ἐπεγείρειν εἰς προθυμίαν τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀθλοῦντας ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ βίου· ὥς ἂν εἰς τὸ τέλος βλέποντες, ὅπερ ἐστὶν ἡ νίκη, τῇ τῶν σφαλμάτων ἐλπίδι τὸν ἐν τοῖς ἀθλοῖς πόνον ἐπικουφίζουσι· ὅπερ δὴ καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὁρῶμεν γινόμενον· διὰ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς τῶν ψυχῶν παιδοτρεῖβης (ἦτοι ὁ Δαβὶδ) προδείκνυσί σοι τῶν ὑδρώτων τὸ τέλος, καὶ τὸν ἐκ τῶν σφαλμάτων κόσμον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ ἀνάρτησιν· ἵνα πρὸς ἐκεῖνο βλέπων τὸ τέλος, τῷ νικοποιῷ σεαυτὸν ἐπερείδῃς, καὶ τὸ ἐπινίκιον κήρυγμα σεαυτῷ παρασκευάζῃς. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρὰ τῷ αὐτῷ Νύσσης ἐπιγράφεται „Ψαλμὸς ᾠδῆς· καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ Προοίμῳ τὸ ἐννακτον Κεφάλαιον. Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, τῷ νικοποιῷ ἐξέδωκαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιος, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὕμνος ἐπινίκιος τῷ νικοποιῷ προσφέρεται Θεῷ ὁ παρὼν Ψαλμὸς, μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ νίκην.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει, ὅτι διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τῆς δικαιοσύνης του, ὅχι ὑπερηφανευόμενος, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ὁποῖος θέλει νὰ εἰσακουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἔχῃ μαζὶ του τὴν δικαιοσύνην· „Ὡς εἴ τις βούλεται παρὰ Θεῷ ἀνύειν, τὴν δικαιοσύνην λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, προσίτω· καὶ ὅτι ἀπὸ ταπεινοφροσύνης κινούμενος ὁ Δαβὶδ, ἀφιέρνει τὴν δικαιοσύνην του εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κάθε ἀρετὴ κατορθοῦται, καὶ ὅχι εἰς τὸν ἑαυτόν του· „Τὴν δικαιοσύνην ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ ἀνατίθεισι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος, τῇ τῆς δικαιοσύνης μου, τῆς δικαίας μου αἰτήσεως ἡρμηνεύσεν.

μὼν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δίκαιον καὶ ὀσίου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, ὅχι διὰ τὴν ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ διὰ τὴν συγκρίνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ τὰς πονηρίας ἐκείνων, ὅπου τὸν ἐπολέμουν. (1)

„ Ἐν θλίψει ἐπλάτυνας με.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ μὲν χαρὰ, πλατύνει τὴν καρδίαν ἡ δὲ θλίψις, τὴν στενοχωρεῖ. ἐμένα ὅμως, λέγει, εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ λύπης ἐπλάτυνας, Κύριε. καὶ τόσον πολλὰ μεγαλόψυχον μὲ ἔκαμες, ὥστε ὅπου καὶ νὰ παραγγέλλω εἰς τοὺς στρατιώτας μου, νὰ μὴ θανατώσουν τὸν πατραλὸν υἱόν μου „ Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ. (β' - Βασιλ. ιη' . 5.) (2)

„ Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.

Καὶ μ' ὅλον ὅπου παρὰ νὰ εἰσκηκούσθῃ καὶ ἤλθῃ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως καὶ ἐδῶ παρα-

καλεῖ νὰ ἐλεηθῇ πάλιν καὶ νὰ εἰσακουσθῇ. ἴσως ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἐμελλε νὰ πῶσιν εἰς πειρασμούς, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ μὴ παραβλεφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν ἡ προσευχή του καὶ ὁπίσθις. ἀλλὰ πάλιν νὰ εἰσακουσθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (3)

2: „ Τοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι;

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς φίλους καὶ γνωρίζουσας του, οἱ ὅποιοι ἐδοκίμαζον νὰ τὸν βοηθήσουν, ὅταν εἶχε τὴν συμφορὰν. λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς. ἕως πότε ὡς φίλοι μου, δὲν σηκώνετε τὴν καρδίαν σας πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν ἔχετε θλίψεις; ἀλλὰ βαρύνετε αὐτὴν, καταβιβάζοντες τὴν κάτω εἰς τὰ γῆϊνα, μὲ ἀνθρωπίνους λογισμούς, καὶ μὲ βιωτικὰς φροντίδας; τὸ δὲ, υἱοὶ ἀνθρώπων, εἶναι περίφρασις, ἀντὶ τοῦ, ὡς ἀνθρωποσυνειθισμένη γὰρ εἶναι ἡ περίφρασις αὕτη εἰς τὴν Εβραϊκὴν διάλεκτον. (4)

„ I.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ἔχει μόνον δίκαιον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ἀλλὰ ἔκνεον εἰς ἁμαρτίας „ Ἐπειδὴ παρέπεται τοῖς δικαίοις ἔκνεον δόξασματα. κατὰ τὸ „ Ἐπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται. (Παρ. κδ' . 16.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος ἐρμηνεύει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐδῶ φανερόντι κατὰ τὴν τοῦ εἰσκήκουσεν ὁ Θεός: ἡγούν, διὰ τὴν τοῦ ἔδωκεν ἀνέσιν καὶ πλατυσμὸν εἰς τὰς θλίψεις. „ Οὐκ εἶπε δὲ (λέγει ὁ Χρυσόστομος) ὅτι παρήγαγες τὰς θλίψεις ἀλλὰ ἀφῆκας ἐξάναι καὶ ἐπλάτυνας με. τὸ γὰρ εὐμήχανον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοφυΐας ἐντεῦθεν μάλιστα δείκνυται. οὐκ ἐν τῇ παρηνεγκεῖν τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μενουσῶν αὐτῶν, πολλὴν παρέχειν τὴν φασάνην.

(3) Ἡ καὶ χρόνος ἀντὶ χρόνου ἐδῶ λαμβάνεται κατὰ τὸν Κύριλλον: ἡγούν ἀντὶ τοῦ, ὡς οἰκτερήσας καὶ εἰσκήκουσας, εἰρηται οἰκτερήσας καὶ εἰσκήκουσας. ἡ τὰχα που καὶ διηνεκῶς ἀκούσθαι παρακαλεῖ καὶ κόρον οὐ λαμβάνων τῆς προσευχῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ὁ δὲ Φελλὸς λέγει „ Καὶ μὴν ἐπικαλέσατο τὸν Κύριον καὶ εἰσκήκούσθῃ. τί οὖν πάλιν ζητεῖ; ὅτι τὸ μὲν δέδωκεν ὁ Κύριος, τὸ δὲ, ἀνεβάλετο. δέδωκε τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸ ἐν ἐλπίσιν ἀγάλλεσθαι, ἔτι δὲ τὸ τελεώτατον τρόπον ἀνεβάλετο (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῶ.)

(4) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἡοὺς ἀνθρώπων ὀνομάζει τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, καὶ πρὸς ἀσέβειαν ἐπιφανεῖς. ἐπεὶ οἱ μὴ τοιοῦτοι, τῇ φύσει μὲν, ἀνθρώπων υἱοί. τῇ χάριτι δὲ, οὐκ ἔτι, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ. τί δὲ ἐστὶ βαρυκάρδιοι; παχυκάρδιοι, σαρκικοὶ, τῇ γῇ προσηλωμένοι, κακίαν δίδοντες, ταῖς ἡδοναθεταῖς κατασηπόμενοι. φύσει μὲν γὰρ ἡ καρδία κούφη καὶ ἀνωφερὴς γέγονεν. ἡμεῖς δὲ αὐτὴν παρὰ φύσιν βαρεῖαν ποιοῦμεν. δι' ὃ καὶ ὁ Προφήτης ἐγκαλεῖ. εἰδὲ φυσικὸν ἦν, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσεν. Ὁ δὲ Γεννάδιος λέγει „ Χρὶς τοῦτο καθόλου γινώσκειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπὸς προσηγορία, ὅτε μὲν οἱ ἅγιοι προσαγορεύονται, ἐπὶ φόγου λαμβάνεται, ὡς τὸ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐσεὶ καὶ υἱὸς Ἰψίου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἀνθρώποι ἀποθνήσκετε. ὅτε δὲ κτήνη καὶ θηρία οἱ ἁμαρτωλοὶ λέγονται, ἐπὶ ἐπαίνου τάσσεται. ὡς τὸ „ Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῶ.)

„Ἴνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ἡ-
„τεῖτε ψεῦδος;

Ἄνωφελες, λέγει, εἶναι ὡς φίλοι μου, αἱ μη-
χαναὶ καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων· διὰ τί αὐ-
τοὶ κολακεύουσι μὲν μὲ τὰς ἐλπίδας, ἀποτυγχά-
νουσι δὲ, καὶ μάταιοι ἀποδείχονται· ἢ λέγει τοῦ-
το ὁ Δαβὶδ καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου
εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰ παρόντα τοῦ Κόσμου
πράγματα· τὰ ὅποια, φαίνονται μὲν πῶς εἶναι,
τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι, διὰ τὴν συχνὴν μεταβο-
λὴν ὅπου λαμβάνουν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν. (1) πα-
ράδειγμα δὲ τούτου εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ·
ὅς τις Βασιλεὺς ὦντας, ἐδιώκετο εἰς τὴν ἔρημον, ὡ-
σάν τις ἰδιώτης καὶ παραμικρὸς, ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ
Ἀβεσσαλώμ.

3: „Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος
„τὸν ὅσιον αὐτοῦ·

Περὶ τὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ
καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει τοῦτο τὸ ἰδίωμα, καὶ
μεταχειρίζεται συνδέσμους περιττοὺς, καθὼς ἡμεῖς

ἐπαρτηρήσαμεν· μάθετε λοιπὸν, λέγει, ὡς ἄνθρω-
ποι· ὅτι ὁ Θεὸς περιβόητον ἔκαμεν ἐμένα τὸν ὅσι-
όν του· ἦτοι τὸν καθωσιωμένον καὶ ἀφιερωμένον ὁ-
λως διόλου εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἔχοντα
τὰς ἐλπίδας μου. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς δὲν ἐγένεν
ἀπὸ τὸν Θεὸν θαυμαστὸς καὶ περιβόητος ὁ Δαβὶδ,
ὅς τις πολεμηθεὶς ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ, κατετρό-
πωσε τὸν αὐτὸν πολεμήσαντα; καὶ διωγμένους ὦν-
τας, ἐνίκησε τὸν διώκοντα; καὶ ὀλίγους ἀνθρώπους
ἔχων, κατέβαλε τὸν μυριάδας ἀνθρώπων ἔχοντα;

„Κύριος εἰσακούσεται μου ἐν τῷ κε-
„κραγεῖναι με πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἀπόλαυσα τόσον
ὀγλίγωρα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλυτρώθηκα
ἀνελπίστως ἀπὸ τόσου μεγάλου κινδύνου τῆς ἀποσα-
σίας τοῦ υἱοῦ μου, ἐκ τούτου ἐγνώρισα, ὅτι μὲ ἐ-
λεῖ καὶ μοῦ εἰσακούει ὁ Θεός· καὶ ἐλπίζω, ὅτι
καὶ πάλιν θέλει μου εἰσακούσει, ὅταν κράζω πρὸς
αὐτὸν εἰς τὰς περιστάσεις καὶ συμφοράς μου. (2)

4: „Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, δὲν ἐμπο-
δί-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε ἡ Ματαιότητα καὶ ψεῦδος δοκεῖ μοι λέγειν τὸν ἐν πονηρίᾳ βίον· μάταιον γὰρ
ἐκεῖνο λέγεται τὸ κενόν, ὅταν ὄνομα μὲν ᾖ, πρᾶγμα δὲ μὴ ᾖ· ὄνομα μὲν πλούτου καὶ δόξης καὶ δυναστείας· πρᾶγ-
μα δὲ οὐδαμῶς, ἀλλὰ μένει τὸ ὄνομα ψιλόν. . . . διὰ δὲ ταῦτα ὀδυνᾶται ὁ Προφήτης τοσαύτην ἀλογίαν ὄραν
ἐν τῷ βίῳ· καὶ ὡς περ ἂν, εἰ τις ἰδῶν τινα φεύγοντα μὲν τὸ φῶς, διώκοντα δὲ τὸ σκότος λέγει· Ἴνα τί τοῦτο ποιεῖς
τὸ παράλογον ἄνθρωπε; οὕτω καὶ αὐτός· Ἴνα τί φησιν ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; εἶπε δὲ καὶ ὁ
Νύσσης· Ἴνα τί προσετήκατε τῇ διαθέσει τούτοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὑπόστασις; ἐν μόνον ἀγαπητὸν τῇ φύσει, τὸ
ἀληθές· Ὁν· περὶ οὗ φησιν ἡ Δεκάλογος ἡ Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· καὶ ἐν πάλιν μισητὸν τῇ ἀληθείᾳ
ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν πολέμιος· περὶ οὗ φησιν ὁ νόμος, ὅτι μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· (ἦτοι τὸν Διάβολον·)

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριος ὁ Ὁὺχ ἀπλῶς δὲ εἶπεν, ὅτι ἐθαυμάστωσεν, ἀλλὰ τὸν ὅσιον· παιδεύων ἡμᾶς, καὶ μὴ
μόνον ἐπὶ τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν οἰκείων ἔργων ἀρετῇ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας· ἢ μὲν
γὰρ τῶν ἐπιγείων ἀπόλαυσις κατ' οὐδὲν, οἶμαι, διαφέρει τῶν ἐν ὁράμασι τερπνῶν· ἢ μόνον ὀφθέντα, καταλήγει
πρὸς τὸ μηδὲν, τὸν τοῦ βέγγχοντος νοῦν διαπαίζοντα· τὰ δὲ γε λαμπρὰ τῆς δικαιοσύνης αὐχήματα, καὶ τὰ ἐπ' αὐ-
τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ γέγρα, μακρὰν καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν μέθεξιν, καὶ περιφανὲς τὸ ἀξίωμα· δέχεται γὰρ ὁ Θεός
τὰς τῶν ὁσίων φωνὰς καὶ ἀποπεραίνει τὰ αἰτήματα· οὗ τί γένοιτ' ἂν τὸ ἰσοσταθεῖν;

δίκει τοὺς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπὸ τὸ νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ θυμόνουν κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον, ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ μὴν ἁμαρτάνουν, ὅταν θυμόνουν· ἢ διὰ τί παρασύρονται ἀπὸ τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ, καὶ θυμόνονται ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ μέτριον· ἢ διὰ τί κάμνουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἄλλου ἀκαίρως καὶ ἀναιτίως· ἐπειδὴ ὁ θυμὸς, ἐφυτεύθη νοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μὴ διὰ νὰ τὸν μεταχειρίζονται κατὰ τῆς κακίας, καὶ ὄχι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των· διότι ἐκεῖνος μὲν ὅπου θυμόναι διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτόν του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ ἁμαρτάνει· ἐκεῖνος δὲ ὅπου ὀργίζεται διὰ νὰ διορθώσῃ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ δὲν ἁμαρτάνει, ἐπειδὴ καὶ ὀργίζεται διὰ τὴν διορθώσιν τοῦ ἄλλου, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὀργίζεται διὰ μόνην τὴν διορθώσιν τοῦ υἱοῦ του. (1)

„Αῖ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.

Ὅταν, λέγει, ἔσεσθε ἀδελφοὶ πηγαίνετε τὸ βράδυ εἰς τὴν κλίνην διὰ νὰ κοιμηθῆτε, τότε ἐπειδὴ καὶ ἔχετε καιρὸν, ἀνακρίνετε μὲ κάθε ἀδελφὸν τὸν ἑαυτόν σας, καὶ ἐξετάζετε τοὺς λογισμοὺς, ὁ-

ποῦ ἐσυλλογίσθητε ὅλην τὴν ἡμέραν· καὶ διὰ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, ὅπου ἐσυλλογίσθητε, μετανοεῖτε· (2) διὰ τί ἔτι καὶ ἐγὼ κάμνω, καὶ εὐδοοῦνται· ἡγοῦν τρέχουν καλῶς τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μου· ὅθεν, ἐπειδὴ ἔμαθον μὲ τὴν δοκιμὴν, πόσῃ ὠφέλειαν ἔχει ἡ ἐξέτασις αὕτη τῶν λογισμῶν καὶ τῆς συνειδήσεως, διὰ τοῦτο σὰς συμβουλεύω νὰ κάμνετε καὶ ἔσεσθε τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν διὰ νὰ ὠρεθῆσθε· (3) ἀνίσως δὲ πρέπη νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, καὶ διὰ αὐτοὺς νὰ μετανοοῦμεν, πολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ καταδικάζωμεν τὰς πονηρὰς πράξεις, ὅπου κάμνομεν; καὶ διὰ αὐτὰς νὰ μετανοοῦμεν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος; βλέπε δὲ ὡς ἀκαγνώστῳ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐμεταχειρίσθη ἱατρικὰ προφυλακτικὰ καὶ διορθωτικὰ τῆς ἁμαρτίας· διὰ τί, τὸ μὲν ὀργεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, εἶναι προφυλακτικόν, πρὸ τοῦ νὰ ἁμαρτήσῃ τις· τὸ δὲ, ἂ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, τοῦτο εἶναι διορθωτικόν, ὥστερα ἀφ' οὗ ἁμαρτήσῃ τις.

5: „Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίσατε ἐπὶ Κύριον.

Μὴν ἀδικήτε, λέγει, καὶ νῦν, ἀγαπητοί· ἀλ-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κίριλλος, ὅτι ὁ Δαβὶδ νῦν φησιν· ὅτι καὶ ἀπροαιρέτως ὀργισθῆτε, ὅπερ οὐχ ἀμάτημα τέλειον, μὴ προσθῆτε ἕξ τὴν πρᾶξιν, (ἥτοι τὴν ἐκδίκησιν) ἵνα μὴ τέλειον ἢ τὸ ἀμάτημα· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι ὁ θυμὸς, ὅτε δεῖ δικαίως κινούμενος, (κατὰ τῆς ἁμαρτίας δηλαδὴ) ἀνδρείαν ποιεῖ ἢ ὑπομονὴν ἢ ἐγκράτειαν· παρὰ δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργῶν, μανία γινέται· διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἡμῶς ιουθετεῖ ὀργίζεσθαι ἢ μὴ ἁμαρτάνειν· (παρὰ τῷ Νικήτῳ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ κατανύγητε οὕτως ἐξηγήσατο· Τιμωρήσασθε· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ κατανύγητε, νύξατε ἢ κεντήσατε· ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας Παῦλος τὸ Δαβητικὸν τοῦτο ῥητὸν δανεισθεὶς εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους εἶπεν, ὀργίσεσθε ἢ μὴ ἁμαρτάνετε· ἔπειτα λέγει· Μὴ ἐπιδυέντω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· σοχάζομαι (λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας) ὅτι ὁ Παῦλος μὴ πῶς ἐνόησε τὸ, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, ἀλλὰ τοῦ, μετανοήσατε διὰ τὸ ὀργισθῆτε· ἢ μαζὶ μὲ τὴν ἡμέραν, τελειώσατε ἢ τὴν ὁρμὴν, ἢ μὴ φυλάξετε τὴν ἐνθύμησιν τῆς ὁργῆς ἕως τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἢ ἕως εἰς τὴν κλίνην σας· ἀλλὰ πηγαίνετε ἢ διαλλαγῆτε μὲ τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὅποιον ὀργισθῆτε· ἵνα μὴ ἡ νύκτα ἐλθοῦσα, σὰς κάμῃ νὰ συλλογίζεσθε, πῶς νὰ κάμνετε ἐκδίκησιν.

(3) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἢ τῶν μὲν χρημάτων ὑπὸ τὴν ἑο τὸν λόγον ποιεῖν εἰσάμεν· τῶν δὲ πρᾶξεων, μετὰ τὸ δεῖπνον ἢ τὴν ἐσπεραν αὐτὴν, ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενοι, οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος, οὐδενὸς θορυβοῦντος, τῶν μεθ' ἡμέραν πεπραγμένων ἢ λελεγμένων ἐπάντων ἀπαρτῶμεν τὰς εὐθύνας ἡμῶν αὐτοῦς· καὶ ἴδωμεν· τὰ ἡμαρτημένα, κολάσωμεν τὸ συνειδὸς· ἐπιτιμώσωμεν τῇ διανοίᾳ· κατανύξωμεν τὸν λογισμόν, οὕτω σφοδρῶς, ὡς μηκέτι τολμήσῃ διαναστάντας ἡμῶς πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἀγαγεῖν βάραθρον, τῆς ἐν ἐσπερᾷ πληγῆς μεμνημένους· ὅτι γὰρ οὗτος ὁ καιρὸς ἐπιτιμειότερος πρὸς τὸ τσιούτεν λογεθέσθαι, ἀκούσας τοῦ Προφήτου λέγοντος· „Αἰ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε (Λόγ· ὅτι ἐπικίνδυνον τοῖς ἀκούουσι·)

ἀλλὰ προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν τὴν δικαιοσύνην, ὡ-
σάν ἓνα καρπὸν καὶ μίαν θυσίαν πνευματικὴν· καὶ
ἐλπίζετε ὅτι βεβαίως ἔχετε νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Θε-
ὸν τὴν βοήθειαν· ὁ ὅποιος μάλιστα βοηθεῖ ἐκείνους,
ὅπου πειράζονται καὶ πολεμοῦνται· μὲ τὰ λόγια
δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν καὶ πολι-
τείαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θε-
ὸν Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία Ἐκκλησία
ἐμελλε νὰ προσφέρῃ πνευματικὴν θυσίαν εἰς τὸν Θε-
ὸν τοῖς ἀρεταῖς, ἀντὶ θυσίας ζώων· ἐπειδὴ δικαιο-
σύνην ἐδῶ ἐννοοῦμεν, ὅχι ξεχωριστὰ μόνον τὴν δι-
καιοσύνην, ἀλλὰ τὴν καθολικὴν καὶ γενικὴν ἀρετὴν,
κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

εἶναι σημεῖον μεγάλης ἀπελπισίας· ἢ λέγει ὁ Δα-
βὶδ τοῦτο διὰ τοὺς φιλοσάρχους ἀνθρώπους· οἱ ὁ-
ποιοὶ, ἐπειδὴ καὶ νομίζουν πῶς ἡ τρυφή καὶ ἀνε-
σις, καὶ αἱ ἡδοναὶ τοῦ σώματος, αὐτὰ μόνον εἶ-
ναι ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ μόνον κυνηγοῦν
διὰ νὰ ἀπολαύσουν· διὰ τί μισοῦν πολλὰ τὰς κα-
κοπαθείας τοῦ σώματος, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται κατ'
οἰκονομίαν καὶ συγχώρησιν Θεοῦ εἰς αὐτοὺς· τὸ δὲ
τίς δείξει; εἶναι λόγος μιᾶς ψυχῆς, ὅπου ὀρέγεται
θερμῶς.

„Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προ-
σώπου σου Κύριε.

6: „Πολλοὶ λέγουσι· τίς δείξει ἡμῖν τὰ
ἀγαθὰ;

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς Χρι-
στιανούς μὲ τὸ ἐδικόν του παράδειγμα, τώρα βάλλει
ἐδῶ μίαν ἐναντιολογίαν τῶν ὀλιγοπίστων καὶ μικρο-
ψυχῶν ἀνθρώπων (1) καὶ λέγει, ὅτι μερικοὶ ἄν-
θρωποι, ὅταν πέσουν εἰς πειρασμούς καὶ θλίψεις,
ἀδημονοῦντες ἀπελπίζονται, καὶ δὲν πιστεύουν, ὅτι
ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου τὸν ἐπικα-
λοῦνται· ἀλλὰ γογγύζουν καὶ λέγουν· ποῖος νὰ
μᾶς βοηθήσῃ; ἦτοι οὐδεὶς· ὁ ὅποιος οὗτος λόγος

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, μικροψυχοὶ καὶ φι-
λοσάρχοι ἄνθρωποι ἔτσι λέγουσιν· ἐγὼ ὁμως δὲν λέ-
γω τοιαῦτα λόγια· ἐπειδὴ καὶ γνωρίζω ὅτι ἐνετυ-
πώθη βαθύως εἰς τὴν ψυχὴν μου ἡ ἀντίληψις τῆς
σῆς ἐπισκέψεως καὶ χάριτος, Κύριε· ταύτην γὰρ
τὴν ἀντίληψιν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ φῶς, διὰ
τί διαλύει τὰ σκότος τῆς λύπης· καὶ τρόπον τινα
αὕτη ἡ ἀντίληψις ἐνεχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν μου
τόσον πολλὰ, ὥστε ὅπου ἔχαμε νὰ μὲ γνωρίσουν
καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μακρὰν ὄντες, ὅτι ἠξιώθηκα τοιαύ-
της ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ. (2) με-
ρικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφη-
ταί-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· ἦτοι ὁ Νικήτας· „Αἰνίττεται ὁ Δαβὶδ ἃ τοὺς μετ' αὐτοῦ φεύγοντας· οὗτοι γὰρ τροφοῖς, ὡς
εἶκος, ἀπορῶντες ἔλεγον· τίς δώσει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; οὕτω τὰ βρώματα ὀνομάζοντες· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Σιβα
εἰς πλῆθος αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὴν τροφὴν ἐχορήγησε, φησὶν ὁ Δαβὶδ· „Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου Κύριε· ταυτέσι φανερὰ ἔλαμπε γέγονεν ἡ εἰς ἡμᾶς σου πρόνοια ἢ ἀντίληψις· ταύτην γὰρ φῶς ὀνομάζει· οἱ
γὰρ μετ' ἐμοῦ εἰς πλῆθος ἔχοντες τὰ ζωακῆν, σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, τὰ μὲν, τοῦ Σιβα, τὰ δὲ, τοῦ Βεζελὶ χο-
ρηγήσαντες, ἢ τὴν καρδίαν εὐφράδυσαν· ταῦτα δὲ εἴρηται κατ' ἰσορίαν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, „Τεθαύ-
μακά φησι τοὺς τολμῶντας λέγειν· τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; καίτοι παρὸν ἀπὸ τῶν ἐν χειρὶ βεβαιεῖσθαι πρὸς
τὰ μέλλοντα· ἐσχέκαμεν γὰρ ἐνέχυρα τῆς μελλούσης ἡμετέρας εὐσεβείας πλουσίας, τὴν ἐν τῷ δε τῇ Κόσμῳ
φειδῶτε ἢ προνοίαν τοῦ Δημιουργοῦ· χαρίζεται γὰρ φιλοτίμῳ δεξιᾷ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν· ἢ καθίγει μὲν
ὑποῦς· τὰς δὲ ἐξ ἀγρῶν εὐκαρπίας ἀνίσκει κατὰ καιροῦς· ὁ τοίνυν ἀμφιλαφῶς χορηγήσας τὰ ζωακῆν, πῶς ἀν' δια-
ψεύσεται χαριεῖσθαι λέγων τὰ μετὰ τὸν δε τὸν βίον; Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι ἐδῶ,
ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· „Πολλοὶ λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου ἢ ἐλαίου αὐτῶν
ἐπληθύνθησαν· τοῖς τοῦ Θεοῦ φησὶν ἀγαθοῖς ἐντυφῶντες, ὡς μηδενὲς ἀπολαύοντες, τολμῶσι λέγειν· „Τίς δεί-
ξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, „Οὐκ εἶπεν ἐφάνη ἢ ἔλαμψεν, ἀλλ' ἐσημειώθη, δηλῶν, ὅτι ὥσπερ φῶς ἐν μετώ-
πῳ

τεία διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐσημα-
ώθη : ἤγουν ἐβάλλθη γινώρισμα καὶ σημάδι ὁ Χρι-
στός· αὐτοὶ γὰρ ὠνομάσθησαν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ
ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι Φῶς τοῦ προ-
σώπου τοῦ Θεοῦ : ἤγουν τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸν
θεῖον Κύριλλον· ἐσυναρίθμησε δὲ μὲ αὐτοὺς ὁ Προ-
φήτης καὶ τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὴν συγγένειαν καὶ
οἰκειότητα τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν, ὅπου εἶχε μὲ
τοὺς Χριστιανούς.

7: „Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρ-
δίαν μου.

Τοῦτο τὸ λέγει ὁ Δαβὶδ ἢ διὰ τὴν ἀνωτέρω
ἀντίληψιν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ διὰ τὸ
ὄνομα ὅπου ἔλαβον οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Χρι-
στόν. (1)

„Ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου καὶ ἐλαίου
αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

Διὰ τοὺς φιλοσάρχους· λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ
ταῦτα τὰ λόγια· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ φρονοῦν

καὶ ποθοῦν ὅλως διόλου τὰ γήινα καὶ σωματικά ἀ-
γαθὰ, ἐσὺ ὅμως, Κύριε, δὲν ὑπερείς ταῦτα ἀπὸ
αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πολλῆς σου φιλανθρωπίας κι-
νούμενος, πλούσια δίδεις πᾶντα εἰς αὐτοὺς· ἀπα-
ριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα κατ' ὄνομα : ἤγουν,
ὅτι οἱ φιλόσαρκοι ἐχόρτασαν ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ
σιταρίου, τοῦ κρασίου, καὶ τοῦ ἐλαίου· τὰ ὅποια
εἶναι τὰ πλέον ἀναγκαιότερα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀν-
θρώπων· μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰ συμπεριέλαβεν ὁ Προ-
φήτης καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη τῶν φαγητῶν κατὰ τὸν
Θεοδώριτον. (2)

8: „Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσο-
μαι καὶ ὑπνώσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κοιμηθῶ μὲ εἰρήνην καὶ
ἀταραξίαν, ἅρ' οὐ ἀποβάλλω ὅλους τοὺς φόβους ὅ-
που με ἐνοχλοῦν· καὶ ὅχι μόνον θέλω κοιμηθῶ ἀ-
πλῶς, ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ νὰ χορτάσω ὑπνόν· τὸ μὲν
γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, φανερόναι τὸ ὁμοῦ : ἤγουν ὁμοῦ
καὶ τὰ δύο ποιήσω· τὸ δὲ ὑπνώσω, φανερόναι ἐ-
πίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς κοιμήσεως· ἢ λέγει τοῦτο
ὁ Δαβὶδ, προφητεύων διὰ τὸν θάνατόν του· ὅτι
δὲν θέλει ἀποθάνῃ βιαίως, φρονευθεὶς παρά τινος,
ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ νόημα νοεῖ-

ται

πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐντετυπωμένον καὶ ἐγκεχαρμαγμένον πᾶσιν ἐστὶ κατάδηλον, καὶ οὐκ ἔστι οὐδὲ ἓνα αὐτῶν λαθεῖν, οὐδὲ
ὑψὶν φωτὸς γέμουσαν καὶ ἀφιεῖσαν ἀκτίνας· δύναται τις ἀγνοῆσαι· οὕτως οὐδὲ τὴν πρόνοιαν τὴν σὴν καὶ ἀντίληψιν·
ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Ποτὲ μὲν οὖν ὁ Δαβὶδ αἰτεῖ, ἐξαποσπᾶσθαι οἱ τὸ φῶς : ταυτέστιν ἐνσημαίνθη-
ναι καὶ γνωρισθῆναι τὰ σημεῖα τῆς δεδομένης ἐλλάμψεως. Καὶ ὁ Νέστωρ· „Οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς
φαινομένοις ὀρίζονται, λέγοντες ἐκεῖνο μόνον εἶναι ἀγαθόν, ὅπερ ἂν τις τῇ αἰσθήσει προσδέχεται· πολλοὶ γὰρ
φησι λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν βλέπων, τὴν μὲν ἀνδραποδώδην ταύτην τοῦ καλοῦ
κρίσιν περιορᾷ, ἐν δὲ τῇ φωτὶ, τὸ καλὸν βλέπει· καὶ οὕτως ἐπισημειοῦται τὴν Θεοειδῆ καὶ ὑψηλὴν εὐφροσύνην.

(1) Ἰσως δὲ καὶ εἶπεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου· ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἐση-
μειώθη εἰς αὐτὸν τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε· διὰ τὸ μαζὶ μὲ τὸ θεῖον φῶς εἶναι συντροφιασμένη καὶ ἡ πνευ-
ματικὴ εὐφροσύνη, ὥς λέγει ὁ Θεσσαλονικὴς Γρηγόριος· κατὰ τὸ „Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ
καρδίᾳ εὐφροσύνη· (Ψαλ. 112.)

(2) Μερικοὶ δὲ καρδίας εὐφροσύνην ἐνόησαν τὰ θεῖα μυστήρια· ταῦτα γὰρ εἶναι τροφή τῆς ψυχῆς· σίτος μὲν καὶ
οἶνος, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· ἔλαιον δὲ, τὸ μῦρον, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος ἀλειφόμενον ἔλαιον· λέ-
γει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Εἴη δὲ καὶ ἡμῶν καὶ ψυχὴ πλήρης τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, σίτῳ βριθεῖσα καὶ οἶνῳ,
καὶ ἐλαίῳ· τῷ μὲν, ὥς λόγῳ πρακτικῆς γνώσεως σφιζομένη· τῷ δὲ, ὥς θεῷ πόθῳ καὶ ἀνανεωτικῷ τῆς κατ' ἔφεσιν
πρὸς Θεὸν ἐρωτικῆς ἔξεως εὐφραϊνομένη· τῷ δὲ, ὥς λείῳ καὶ ὀμαλῷ καὶ διαυγεῖ καὶ φωτιστικῷ, καὶ παντὸς γεώδους ἐ-
λευθέρῳ κινήματος, τῆς ἀπαθείας τρόπῳ τε καὶ λόγῳ, τὸ πρόσωπον ἱλαρυνομένη τῶν ἀρετῶν.

ται τὸ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περὶ τοῦ σώματος καὶ καὶ τῆς ψυχῆς: ἤγουν ἐγὼ θέλω κοιμηθῶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοῦ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διὰ τοῦ θανάτου ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, ἡ δὲ ψυχὴ, ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς· τὸ δὲ ὑπνώσω, δηλοῖ τὸν μέχρι τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως μακρὸν καὶ πολὺν καιρὸν. (1)

„Ὅτι σὺ Κύριε, καταμόνας ἐπ’ ἐλπίδι
κατοικισάς με.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, με ἔκαμες νὰ κα-

τοικῶ χωρισμένος καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἐχθρούς μου μὲ ἐλπίδα σωτηρίας. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Νύσσης καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, σχηματίσας τὸν λόγον ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ σώματος, τὸ ὅποσον λέγει πρὸς τὸν Θεὸν· ὅτι ἐσὺ Κύριε, ὥρισας νὰ κατοικῶ εἰς τὸν τάφον μεμονωμένον καὶ χωρισμένον ἀπὸ τὴν ψυχὴν· ὅχι ὁμῶς ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐπ’ ἐλπίδι Ἀναστάσεως, ὅταν καὶ τὴν ψυχὴν ἔχω νὰ ἀπολάβω, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστηθῶ· τὸ δὲ, ὅτι, περιττὸν φαίνεται νὰ ᾄῃ· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης, νοεῖται δὲ τὸ, ὅτι, καὶ ὡς βεβαιωτικὸν ἀντὶ τοῦ, οὕτως. (2)

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς κληρονομώσεως.

Τί μὲν φανερόναι ἢ εἰς τὸ τέλος ἐπιγραφὴ αὕτη, προείπομεν εἰς τὸν δ΄. Ψαλμον· λέγουσι δὲ μερικοὶ, οἱ δηλοῖ τὰς ὑπερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἐγένεν ἄνθρωπος· ἐπειδὴ τότε ἔλαβε τέλος ἡ σκιά τοῦ νόμου· βεβαιώνει δὲ τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα· ἐπειδὴ καὶ κάμνει τὸν

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει „Τί δέ ἐστιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ; συνηγμένος πρὸς ἑμαυτὸν φησι, συνεστραμμένος, οὐ σχιζόμενος εἰς μυρίας φροντίδας· οὐ δὲ τὰ τοῦ δεῖνος μεριμνῶν, ἀλλὰ τὰ ἑμαυτοῦ λογιζόμενος· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἀφ’ οὗ Χριστὸς ἐννενθρόνησε, καὶ τὴν πολεμοποιὸν ἁμαρτίαν ἐξηφάνισε, καὶ τῷ Πατρὶ ἡμᾶς κατήλλαξεν, ἐν εἰρήνῃ τῶν ἁγίων ἡ μετέστας γίνεται· τοῦτο προφητικῶς καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνδεικνύμενος ἔλεγεν „Ἐν εἰρήνῃ κοιμηθήσομαι· τὸ μὴ παρὸν, ἀλλὰ μέλλον κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν αἰνιττόμενος· καὶ ὡς μονοτρόπως τῆς ταιαύτης ἐλπίδος, τῆς εἰρηναίας φημι ἐν Χριστῷ κοιμήσεως, ἐν τοῖς ἁγίοις εἰσσεκισθείσης διὰ τοῦ Πνεύματος, φησιν· ὅτι σὺ Κύριε κατὰ μόνους ἐπ’ ἐλπίδι κατοικισάς με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπ’ ἐλπίδι φησὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν θάνατον δέχομαι· ὅπῃ γὰρ ἐνταῦθα τὸν θάνατον προσηγόρευσε·

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτω τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει „Τῇ τῶν μελλόντων, λέγει, ἐλπίδι καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῇ εἰς σέ, πάντα μου τὰ πάθη κατέσειλα· τί δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ μόνους; τῶν πονηρῶν χωρὶς· τὴν γὰρ εἰρήνην ταύτην κατέρωθασά φησι, πρὸς σέ, κατὰ μόνους οἰκῶν καὶ φεύγων τοὺς διεφθαρμένους· ἄλλος δὲ φησὶ „Τοῦτο οὖν τέλος ἀρετῆς, εἰρήνης καὶ ἀνεσις, ἡ μονοειδὴς καὶ ἀνεπίμικτος πρὸς τὰ πάθη κατοίκησις, ἡ ἐλπίδι τῆς τοῦ Θεοῦ μετουσίας κατορθουμένη·

τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὑπερον γενομένων πιστῶν Χριστιανῶν· ἀγαλλὰ καὶ αὐτὸς ἀρμόζει καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ πραγμάτων. Κληρονομοῦσαν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ υἱοθετήθη διὰ μέσου τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· κληρονομία δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἃ ὀφθαλμοῖς οὐκ εἶδε, καὶ οὐδ' οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· (ἀ'. Κορ. β'. 9.) περὶ ταύτης τῆς νύμφης εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος, Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ· (β'. Κορ. ια'. 2.) καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει, Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίός ἐστιν (Ἰω. γ'. 29.) καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ· Παρέστη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου. (Ψαλ. μδ'. 9.) Κληρονομοῦσαν δὲ καὶ ὅχι κληρονομήσασαν εἶπε τὴν Ἐκκλησίαν, ἥ διὰ τὴν αὐτὴν μέλλει νὰ κληρονομήσῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἥ διὰ τὴν πάντοτε αὕτη κληρονομεῖ, καὶ πώποτε δὲν παύει. (1)

1.: **Τ**ὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· σύνες
„τῆς κραυγῆς μου.

2.: „Πρόσχεες τῇ φωνῇ τῆς οὐκ ἐπίσεώς μου.

Ὁ Προφήτης ἐδῶ λαλεῖ ὡς ἀπὸ μέρους τῆς ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίας· καὶ ἡ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦν πράγμα μὲ διαφόρους ἰσοδυναμοὺς λέξεις, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ ταυτολογουῖν ἐκεῖνοι, ὅπου ἀπὸ καρδίας παρακαλοῦσιν· ἡ ῥήματα μὲν ὀνομάζει τὴν δέσιν, καθ' ὃ αὐτὴ διὰ λόγων καὶ ῥημάτων προφέρεται· κραυγὴν δὲ ὀνομάζει, τὴν μὲ τόνον καὶ δύναμιν προφερομένην δέσιν· φωνὴν δὲ αὐτὴν καλεῖ, ὡς ἑναρθρόν καὶ εὐσημον· ἐπειδὴ κυρίως ἡ κραυγὴ, ἄσημος εἶναι καὶ ἀναρθρὸς· ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις οἰκτικῶς ἐλέγχουσιν ἀπὸ τὸν Προφήτην.

ἐνώτισαι γὰρ εἶπε τὰ ῥήματά μου· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ σύνες· ἤγουν γνώρισον τί θέλουν νὰ εἰποῦν τὰ ῥήματα αὐτὰ· καὶ πρὸς τούτοις, πρόσχεε εἰς αὐτὰ, καὶ μὴ ὡς πάρεργον παραδράμῃς τὴν δέσιν μου, εἴτε διὰ τῶν χαιλέων, εἴτε διὰ τῆς καρδίας προφέρεται· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, καθὼς κίχνη καὶ τῶρα ἐδῶ (2)

„Ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Ἐσένα, λέγει, μόνον ἔχω ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἑθνῶν, καὶ βασιλέα ὡς προνοητήν μου, καὶ Θεόν, ὡς πλάστην μου, τὴν τῶν Εἰδώλων λατρείαν ἀπορρίψασα. (3)

„Ὁ·

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος θέλει, ὅτι Κληρονομοῦσα ἐννοεῖται ἡ καὶ Θεοφιλὴς ψυχὴ· ὁμοίως ἡ ὁ Θεοδώρατος· ὁ δὲ Θεοπέσιος Παῦλος εἶπεν, Ἀὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ Πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, ἡ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκαληρονόμοι δὲ Χριστοῦ· (Ῥωμ. η'. 16.) ἡ πάλιν ἡ Ὡσε οὐκ ἔτι εἰδούλος, ἀλλ' ἡδὲ· εἰ δὲ ἡδὲ, ἡ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. δ'. 7.)

(2) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ Κύριον τὸν νυμφίον Χριστὸν καλεῖ· ἡ γὰρ τοῦτο νύμφης εὐγνώμοτος ἔργον· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων τοῦτο συμβαίνει, ἡ κύριον τὸν ἄνδρα καλεῖ ἡ γυνή· πολλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἡ φύσει Κύριος ἐστὶ· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι διαφέρει τὸ ἀκοῦειν ἀπὸ τὸ ἐνωτίζεσθαι· διὰ τὸ μὲν ἀκοῦειν τῆς διανοίας εἶναι ἔργον, ὡς δηλοῖ ὁ Κύριος εἰπὼν· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκοῦειν ἀκουέτω, διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακοῦειν τῷ βουλήματος τῶν λεγομένων· ἐνωτίζεσθαι δὲ εἶναι, τὸ φιλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὡσὶ·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς Βασιλεὺς ἡ Θεός· ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς μου ἡ ὁ Θεός μου· διὰ νὰ δείξῃ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα ἡ ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι διὰ μὲν τοῦ, ὁ Βασιλεὺς μου δηλοῦται ὁ Τίς, διὰ δὲ τοῦ, Θεός μου δηλοῦται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀπερ οἰκειώσατο ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, τὸν δὲ Πατέρα ἀνωτέρω Κύριον ἀπολύτως ὠνόμασεν.

„Ὅτι πρὸς σέ προσεύξομαι Κύριε.

Εἰσακούσόν μου λέγει Κύριε· διὰ τί ἐγὼ ἢ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία πρὸς ἐσένα τὸν ἀληθῆ Θεὸν θέλω προσεύχομαι εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ ὄχι πρὸς ἄλλον Θεὸν· κακῶς πάλαι ἐπροσηυχόμην εἰς πολλοὺς Θεοὺς καὶ Εἰδῶλα.

3: „Τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου,
„τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοι καὶ ἐπὶ-
„ψει με.

Ὅταν, λέγει, ὁ Χριστὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀνὰ τελεῇ, τότε καὶ ἐγὼ ἢ Ἐκκλησία θέλω συζητῶ ἀπὸ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικούς· καὶ τότε θέλω σέ ἐπικαλεσθῶ, καὶ θέλω παρασταθῶ ἐμπροσθέν σου, πλησιάζουσα εἰς ἐσέ με πολιτείαν ἐνάρετον· καὶ ἔτι πλησιάζουσάν θέλεις με ἰδῆς· ὡς ὁφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Δαβὶδ (Ψαλ. λγ'. 15.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἐπόψομαι· ἤτοι θέλω ἐμφανισθῶ ἐμπροσθέν σου (1) δηλοῦν δὲ τὸ πρῶτ', τὸν καιρὸν τοῦ ὀρθροῦ· καὶ ὥσάν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν με αὐτὸ, ὅτι προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο μου ἔργον, θέλω καὶ προθυμοῦμαι νὰ σέ παρακαλῶ· ταῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κάμνομεν τώρα, καὶ εὐθὺς ὅπου σηκοθούμεν ἀπὸ τὴν κλίνην, δοξολογοῦμεν τὸν

Θεὸν καὶ εὐχαριστοῦμεν· ὄχι διὰ τί εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν πρέπει νὰ προσευχώμεθα· πάντοτε γὰρ πρέπει νὰ εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον, κατὰ τὸ „Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ“ (Ψαλ. λγ'. 1.) ἀλλὰ διὰ τί τὸ πρῶτ' εἶναι ὁ νοῦς πλέον συμμαζωμένος καὶ ἡσυχος. (2)

4: „Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.

Τὰ Εἰδῶλα, λέγει, καὶ οἱ ψευδεῖς Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀγαπῶσι τὴν ἀνομίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ σὺ ὁ ἀληθὴς Θεός· σὺ γὰρ μισεῖς τὴν ἀνομίαν· ἡγουν κάθε ἀμαρτίαν.

„Οὐ παροικῆσει σοι πονηρευόμενος.

Ὅχι μόνον, λέγει οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ἐμπαθεῖς καὶ ἀκάθαρτοι, καθὼς διδάσκουν τὰ βιβλία τῶν Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀγαποῦν καὶ φυλάττουσιν ὡς ἐδικούς των, τὸσον ἐκείνους ὅπου μιμοῦνται τὰ ὅμοια πάθη των, ὅσον καὶ ἐκείνους ὅπου κτίζουν εἰς αὐτοὺς βωμοὺς ἀκαθάρτους· τὴν ἐδικήν σου ὁμῶς, λέγει, οἰκειότητα καὶ φιλίαν Κύριε, (τοῦτο γὰρ δηλοῦν ἐδῶ ἢ παροικία·) δὲν θέλει ἐπιτύχῃ καὶ νένας πονηρὸς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Δαβὶδ „Ἐγγὺς Κύριος ἐσίν (οὐχὶ τοῖς πονηρευομένοις) ἀλλὰ τοῖς συντατριμμένοις τὴν καρδίαν (Ψαλ. λγ'. 18.) καὶ τοῖς φοβου-

(1) Τὸ δὲ ἐπόψομαι, οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Βασίλειος ἢ Τουτέστιν ἐπειδὴν σοι τῷ Θεῷ παραστῶ, ἢ αὐτῇ τῇ περὶ σοῦ θεωρίᾳ διὰ τοῦ νοῦ προσεγγίσω, τότε τὴν ἐποπτικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν φωτισμοῦ ἀναλήψομαι· ἢ ἀπὸ τοῦ ἐν πάσι τοῖς ὁρατοῖς κάλλους ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν ἢ ἐράσμιον ἀναδραμὼν, οὗ ἢ θεὰ μόναις ταῖς καθαῖς ψυχαῖς ἐμφαίνεσθαι πέφυκεν, ἐποπτικὸς γενέσθαι δυνήσομαι, ἢ ἄξιός τοῦ κατοπτεῖν τὰ τῆς ἀληθείας θεάματα, ἢ τὰ θεῖα ἢ ἁγία σου μυστήρια, ἢ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε· ἢ ἐπόψομαι τὰ ἐξῆς ῥηθισόμενα· (παρὰ τῷ Νικητῇ.) λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος ἢ Οὐ παντὸς ἐς λέγειν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ, παραστήσομαι σοι ἢ ἐπόψει με· ἀλλὰ τὸν κατὰ τὸν μέγαν Ἡλίαν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας παρῆρσιν λέγειν θαυροῦντων· ἢ Κύριος, ὃ παρῆρσιν ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἢ Ὅσα σπουδὴν ἢ κατανευγμένην ψυχὴν· ἐκ παροικίας τῆς ἡμέρας φησὶ τοῦτο ἔργοι ποιοῦμαι· ἢ τῆς ἡμέρας τὰς ἀπαρχὰς σοι τῷ Θεῷ δίδωμι· δεῖ γὰρ φθάνειν τὸν Ἥλιον ἐπ' εὐχαριστίαν σου· ἢ πρὸ ἀνατολῆς φωτὸς ἐντυγχάνειν σοι· ἀκουέτωσαν οἱ μετὰ μυρία ἔργα ἐπὶ τὴν προσευχὴν ἐρχόμενοι· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει ἢ Εἴη δ' ἂν πρῶτα ἢ ὁ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδηρίας καιρὸς· τότε γὰρ δεκταὶ γεγόνασιν αἱ πάντων εὐχαί.

βουμένοις αὐτόν· λέγωντας δὲ πονηρευόμενον, κάθε
ἀμαρτωλὸν ἄνθρωπον ἐφανερώσεν.

„Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ
„Ψεῦδος.

5: „Οὐδὲ διαμενουῖσι παράνομοι κατέ-
„ναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Τοῦτο λέγουσί τινες, ὅτι εἶπεν ὁ Δαβὶδ
προφητικῶς διὰ τοὺς Ἰουδαίους· οἱ ὅποιοι, ἕως μὲν
ὅπου ἐφύλαττον τὸν Θεὸν νόμον, ἄξιόνοντο καὶ
τῆς προνοίας καὶ ἐπισκοπῆς τοῦ Θεοῦ· ἀφ' οὗ δὲ
ἐπαρέβηκαν τὸν νόμον, δικαίως ἐδιώχθησαν ἀπὸ
τὰ ὀμμάτια καὶ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ.

„Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους
„τὴν ἀνομίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ ἅπιστα Ἔθνη, τὰ
μὴ ἔχοντα νόμον Θεοῦ. νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλ-
λον τρόπον· Παράνομος μὲν εἶναι κάθε ἄνθρωπος,
ὅπου ἔμαθε τὸν νόμον, παραβαίνει δὲ αὐτόν· ἄνο-
μος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου δὲν θέλει νὰ μάθῃ τὰ
τοῦ νόμου· πολλὰς φορὰς δὲ, ὀνομάζεται καὶ ὁ
πάνομος, ἄνομος. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν φυλάττει
τὸν νόμον· ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καθολικῶς πε-
ρὶ τῶν ἀπλῶς ἀμαρτωλῶν, ἀκολουθῶς ἀριθμεῖ καὶ
μερικὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια ἐφάνηκαν εἰς αὐτόν
πῶς εἶναι τὰ μεγαλύτερα τοῦ τότε καιροῦ.

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης προηγουμένως διὰ
τοὺς ἀσεβεῖς, ὅπου πισεύουν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ
τὸν ἀληθινόν· ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς δυσσεβεῖς καὶ ψευ-
δοδόξους αἱρετικούς· ἀκολουθῶς δὲ λέγει τοῦτο καὶ
διὰ ἐκείνους τοὺς ἄνθρώπους ὅπου λέγουν ψεύματα
καθ' οἰονδήτινα τρόπον· ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι διά-
χονοι τοῦ Διχβόλου, τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους, εἴ-
τε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι οἱ τοιοῦτοι, εἴτε ἀπὸ
τοὺς Ἑθνικούς· λέγωντας δὲ ἀπολεῖς, μὲ τὸν λό-
γον αὐτὸν ἐπαράστησε βαρυτέραν τῶν ψευδομένων
τὴν κόλασιν· ἢ εἶπε τοῦτο, θέλωντας νὰ φοβίσῃ
ἐκείνους, ὅπου εἶναι πρόχειροι καὶ ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ
λέγουν ψεύματα, καὶ διὰ τοῦ φόβου ἐμποδίσῃ αὐ-
τοὺς ἀπὸ τὴν εὐκολίαν καὶ κλίσιν ὅπου ἔχουν πρὸς
τὰς ψευδολογίας· ἴσως δὲ καὶ εἶπε νὰ ἀπολέσῃ αὐ-
τοὺς ὁ Θεός, διὰ τί, ὅχι μόνον αὐτοὶ ἀχρειάνου-
σι τὸν ἑαυτὸν τοὺς μὲ τὰς ψευδολογίας, ἀλλὰ καὶ
εἰς ἄλλους πολλοὺς γίνονται πρόξενοι ἀπωλείας. (1)

„Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον, βδε-
„λύσεται Κύριος.

Ἐλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐνόησε
μὲ τὸν φονέα, τὸν δόλιον ἄνθρωπον· ἐπειδὴ ὁ δό-
λιος, ἀπατῶντας τοὺς ἄνθρώπους μὲ τὰ δόλια λό-
γιά του, καὶ ρίπτωντας αὐτοὺς εἰς κινδύνους καὶ πε-
ριστάσεις, φαίνεται ὅτι τοὺς φονεύει. (2)

7: Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ ὁσῖος Δωρόθεος, ὅτι τρεῖς διαφορὰς ἔχει τὸ ψεῦδος· διὰ τί ἄλλος μὲν, ψεύδεται μὲ τὸν νοῦν,
ὅποιος δηλαδὴ δέχεται τὰς ὑπονοίας· ἄλλος δὲ ψεύδεται, μὲ τὸν λόγον· ἔτι ἄλλος ψεύδεται μὲ τὴν ζωὴν· καθὼς
θετέον ὁ ἄσωτος ἄνθρωπος, ὑποκρίνεται πῶς ἔχει ἐγκράτειαν, διὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν ἀσωτίαν τοῦ· ἢ ἔτι διὰ νὰ
ἀπατήσῃ τινὰ ἔτι νὰ τὸν βλάψῃ.

(2) Ὁ δὲ Κλήμης λέγει, ὅτι τὸν φονικὸν ὁ Προφήτης, ἄνδρα αἱμάτων καλεῖ, ὡς τέλειον ἐν κακίᾳ· τὸ γὰρ τέ-
λειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηκε προσηγορίᾳ· ἄλλος δὲ λέγει, „Κριτέον δὲ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' οὐκ ἐκ μόνης φωνῆς
τὸν ψευδόμενον· ἵνα μὴ ᾧσιν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν οἱ οικονομικῶς ποτε τοῦτο πεποικότες, ὡς ἡ Ῥάβ· ἀλλ' οὐδὲ ἀ-
γὴς αἱμάτων λεχθεῖν, ὁ κατὰ νόμον θεῖον ἀποκτείνων τοὺς ἀξίους ὄντας τοῦτο παθεῖν· ἵνα μὴ λέγωμεν Σα-
μουὴλ, ἔτι Ἡλίαν, τοὺς μεγάλους ἄνδρας μαρτυρηθέντας, ὑποκειῖσθαι ἐγκλήμασιν, ἀνηρηκότας ἀσεβεῖς τινες.

7: „Εγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου
εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου.

Ἐγὼ ὁμως, λέγει, ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, καὶ κάθε θεοφιλὴς ψυχὴ, ἐπειδὴ διὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου Κύριε, ἐλευθερώθηκα ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἁμαρτίας, θέλω ἔμβω μέσα εἰς τὸν οἶκόν σου, τὸν ὁποῖον πρότερον ἐπολέμουν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἠξιώθηκα καὶ ἔλαβον τὴν παρρησίαν αὐτὴν, καὶ ἐμβῆκα εἰς τὸν οἶκόν σου, ὅχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετάς, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· μερικοὶ δὲ λέγουν οἶκον Θεοῦ, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς οἶκε καὶ ἀναπαύεται εἰς ἐκείνους, ὅπου μεταχειρίζονται τὴν τοιαύτην πολιτείαν· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις· „Ὅτι ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ'. 23)(1)

„Προσκυνήσω πρὸς Ναὸν ἁγίόν σου
ἐν φόβῳ σου.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία καὶ κάθε ψυχὴ, εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν σου μὲ καθελογῆς εὐλάβειαν καὶ εὐταξίαν, θέλω προσκυνή-

σω μὲ φόβον, τόσον τὸν ἐπίγειόν σου Ναὸν, ὅσον καὶ τὸν ἐπουράνιον· λέγει δὲ τοῦτο ἔτσι, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη, ὅταν ἔμβαιναν μέσῃ εἰς τοὺς Ναοὺς τῶν ψευδοθεῶν τους, ἔκαμναν πολλὰς ἀσχημοσύνας καὶ ἀταξίας· ἤμπορουν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβίδ· ὅς τις, ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω κεφαλαιωδῶς τὰ εἶδη τῆς κακίας, καὶ ἔδειξεν ὅτι αὐτὰ εἶναι βδελυκτὰ καὶ σιγχαμερὰ εἰς τὸν Θεόν, ἐπιστρέφει ἔπειτα εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον καὶ λέγει, ὅτι αὐτὸς θέλει ἔμβῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει λατρεύει αὐτὸν γνησίως καὶ ἐπιμελῶς· ὅχι ὡς δεδικαιωμένος διὰ τὰς ἀρετάς του, ἀλλὰ ὡς ἐλεηθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν· ἀγκαλὰ καὶ ἐσυναρίθμησε τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ἁμαρτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐκατηγόρησεν ἀνωτέρω τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

8: „Κύριε, ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου.

Ὁδῆγητόν με, λέγει, Κύριε, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ σου, ὁ ὁποῖος εἶναι δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωση, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (ἀ. Κορ. α'. 30.) ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη, ἡ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων ἐπαινουμένη. (2)

„Ε-

(1) Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Ψαλλὸς „Οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καθαρώτατος νοῦς· ἡ δὲ ψυχὴ μέση νοῦ τυγχάνει καὶ αἰσθήσεως, καὶ ποτὲ μὲν, ἔξωσι, ποτὲ δὲ, εἰσεσι· ἔξωσι μὲν εἰς τὸν δετὸν βίον χρομένη διὰ τῶν αἰσθήσεων· εἰσεσι δὲ, ἐνδον σραφεῖσα πρὸς τὸν ὑπερκείμενον αὐτῆς νοῦν, ἐν ᾧ ἐνδαιτᾶται Θεός· εἰσέρχεται δὲ οὐχ ἑαυτῇ θαρρήσασα, ἀλλὰ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους Κυρίου· τοῦτο καὶ τὸ Εὐαγγέλιον λέγει, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ τὰ ἐξῆς· θύρα μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ αἰσθησις, δι' ἧς ὁ θάνατος λαθὼν εἰσεσι· ταμεῖον δὲ, ἐν ᾧ ὁ ἀπόθετος ταμιεύεται θησαυρὸς, ὁ νοῦς· κλεις δὲ τῆς τοιαύτης θύρας, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν ἐς προσοχή· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως δυναθεῖν μὲν προσεύχασθαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὴν θύραν τῶν αἰσθήσεων ἐπιζυγώσαντες, εἰσέλθοιμεν εἰς τὸν νοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι πρότερον εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι θέλει ἔμβῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ προσκυνήσῃ, καὶ ἔπειτα ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον πρὸς αἰτήσιν διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἔπειτα νὰ τοῦ ζητοῦμεν τὰ συμφέροντα εἰς ἡμᾶς· καθὼς τοῦτο διορίζει καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζομεν τὴν προσευχήν, καὶ ἔχει ἀπὸ αἰτήσιν.

„Ενεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεΐθουνον
„ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τοὺς ὁρατοὺς, λέγει, καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου, οἱ ὅποιοι βάλλουσι σκάνδαλα καὶ παγίδας εἰς τὴν σράταν τῆς ζωῆς μου, διὰ τούτους, λέγω, ἐξομάλισον τὴν σράταν καὶ τὴν ζωὴν μου Κύριε· οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε τὸ κατεΐθουνον· καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς παγίδας αὐτῶν· καὶ μὴ μὲ ἀφήσης νὰ κλίνω εἰς δεξιὰ, ἢ εἰς ἀριστερὰ διὰ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύονται· ἀρμύζουσιν δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸν Δαβίδ. (1)

9: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν
„ἀληθεία· ἡ καρδία αὐτῶν ματαια.

Ψεύδονται, λέγει, οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ μου Κύριε, ὡς ψεῦσαι καὶ ἀπατεῶνες· καὶ ἀνωφελῆ πράγματα μελετῶσιν, ὡς πονηροὶ ὅπου εἶναι.

„Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης διὰ τὰ νεκρὰ δόγματα, καὶ διὰ τὰς βρωμερὰς βλασφημίας τῶν αἰ-

ρετικῶν· ἢ καὶ διὰ τὰ δυσώδη λόγια τῆς ἀκολασίας αὐτῶν· ἢ καὶ διὰ τὰς αἰσχυρὰς ὕβρεις, ὅπου ἔλεγον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ κατὰ τοῦ Δαβίδ. Ὁ τάφος δὲ αὐτὸς· ἦτοι ὁ λάρυγξ τῶν ἐχθρῶν του λέγει ὅτι εἶναι ἀνοιχτὸς καὶ ὄχι σκεπασμένος, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἂν ἦτον σκεπασμένος, ἦτον καλλίτερου· διὰ τὴν ἡθέλε κρύπτῃ μέσα τὴν δυσωδίαν. (2).

„Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδόλιουσιν.

Ὅποιος μὲν εἶναι δόλιος, αὐτὸς εἶναι καὶ ψεύστης· ὁποιος δὲ εἶναι ψεύστης, αὐτὸς δὲν εἶναι καὶ δόλιος· ἐπεὶ δὴ ἡ κακία τοῦ δολίου εἶναι χειρότερα ἀπὸ τὴν τοῦ ψεύστου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μελετοῦσι κατ' ἐμοῦ καὶ σφαλίζονται δόλια καὶ ἐπίβουλα πράγματα.

10: „Κρίνον αὐτοὺς ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτοὶ τοιαῦτα ἐργάζονται δόλια, διὰ τοῦτο σὺ Κύριε, ὅπου μισεῖς ὅλους τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, καταδίκασον αὐτούς. (3)

„Α-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Ἐνία τῶν ἀντιγράφων ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου ἔχει· ἐκάτερα δὲ τῆς εὐσεβοῦς ἔχεται διανοίας· εἴτε γὰρ ἡ ἡμετέρα ὁδὸς κατευθυνθεῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πλάνης οὐ ληφόμεθα πεῖραν· εἴτε ἡ τοῦ Θεοῦ ὁδὸς ἐνώπιον ἡμῶν κατευθυνθεῖν, αὐτὴν ὁδεύσομεν, ἢ πρὸς αὐτὴν προθύμιας δραμούμεθα· ταπεινοφροσύνης δὲ μετὰ τῆς Κληρονομώσεως τὰ ῥήματα· οὐ γὰρ αἰτεῖ διὰ τὴν ἑαυτῆς δικαιοσύνην κατευθυνθῆναι αὐτῇ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς δυσσεβεῖς συζῶντας· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Ψελλός.

(2) Διὰ τοῦτο ἢ ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει ἡ Οὐδὲ γὰρ ἑαυτὸν αἰσχύνηι μόνον ὁ τὰ αἰσχυρὰ φθεγγόμενος, ἀλλὰ ἢ τοὺς συγγινομένους αὐτῷ πολλῆς ἀναπίμπλησι τῆς λύμης· ἢ καθάπερ εἰ τοὺς τάφους ἀνοίξομεν λοιμοῦ τὰς πόλεις ἐμπλήσομεν, οὕτω ἢ τὰ αἰσχυρὰ εἰρήματα, εἰ μετὰ ἀδείας ἀνοίγοιτο, τοὺς συγγινομένους νόσου χαλεπωτάτης ἐμπλήσει· δι' ὃ χρὴ τοὺς τοιούτους μακρὰν κατοικίξιν· (πρὸς τῷ Νικήτῃ .) λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος ἡ Μὴ τοίνυν ἔσθι τάφος τὸ εἶμα σου, ἀλλὰ θησαυρός· πολὺ γὰρ οἱ θησαυροὶ διεννέχονται τῶν τάφων· ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, φθείρουσι, ὅπερ ἂν λάβωσιν, οὗτοι δὲ, διατηροῦσιν· ἔχε τοίνυν ἢ σὺ πλοῦτον φιλοσοφίας αἰεὶ μένοντα, ἀλλὰ μὴ δυσωδίαν τινὰ ἢ βδελυγμίαν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει οὕτω ἡ Οὐ γὰρ εἶπε κόλασον· ἀλλὰ τί; κρίνον αὐτοὺς ὁ Θεός· τουτέστιν ἔλεγον ἢ παῦσον τῆς πονηρίας· ἀνίκητα ποίησον τὰ μηχανήματα αὐτῶν· τοῦτο δὲ, ὑπὲρ αὐτῶν ἐς προσέχεσθαι, τοῦ μηκέτι προΐεναι τὰ τῆς κακίας αὐτοῦ.

„Αποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλίῶν
αὐτῶν. (1)

„Ὡς ἀσοχήσουιν λέγει , ὦ Κύριε , οἱ τοιοῦτοι,
καὶ ὥς μὴν ἐπιτύχουν τὰ πονηρὰ βουλευµατα ὅπου
μελετοῦν εἰς τὴν καρδίαν τους.

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν
ἔξωσον αὐτούς.

Διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν , λέγει , ἀποστράφου
αὐτοὺς Κύριε . ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν σὲ τιμοῦν . καὶ ὅ-
χι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν , ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ εἶ-
μαι ἐδική σου κληρονομία . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως . ὅ-
τι ὅσον περισσότερον αὐτοὶ ἀσεβοῦσι , τόσον μα-
κρύτερα ὥς διωχθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου φιλικὴν καὶ
οἰκειότητα . ἀσεβὴς δὲ εἶναι , ὅχι μόνον ὁ ἄπιστος
καὶ ἄθεος , ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς , ὅπου
δὲν σέβεται τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει , μὲ καθαρὰν
ζωὴν καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα .

Ὅτι παρεπύκρναν σε Κύριε .

Δὲν μὲ μέλει , λέγει , Κύριε , τόσον πολλὰ
διὰ ἐκεῖνα τὰ κακὰ , ὅπου ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ εἰς ἐ-
μὲ , ἀλλὰ φροντίζω καὶ λυποῦμαι διὰ λόγου σου .

ἐπειδὴ αὐτοὶ σὲ ἐπαρεπύκρναν διὰ τὰ προῤῥηθέντα
κακάτων . ἀγκαλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον , αὐτοὶ
πολεμοῦντες ἐμένα , ὅπου εἶμαι δούλος σου , καὶ φυ-
λάττω τὰς ἐντολάς σου , ἐσένα τὸν ἐδικόν μου Δε-
σπότην πολεμοῦσι καὶ παραπικραίνουσιν . (2)

11 : „Καὶ εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπί-
ζοντες ἐπὶ σέ.

Ὅταν , λέγει , οἱ ἐδικοί σου ἐχθροὶ Κύριε , λυ-
ποῦνται καὶ θλίβονται , τότε οἱ εὐσεβεῖς καὶ φίλοι
σου ἐξ ἐναντίας χαίρουσι . διὰ τί αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι
καὶ μικροὶ εἰς ἐσένα θαρρόυντες , νικῶσιν αὐτοὺς τοὺς
τόσον πολλοὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν , καὶ τόσον μεγάλους
εἰς τὴν κακίαν .

„Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται.

Ἦτοι πάντοτε θέλουν χαροῦν οἱ φίλοι σου Κύ-
ριε , ἔχοντες κοντάτους τὴν ἐδικήν σου παρηγορίαν .

„Καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς.

Εἰς αὐτοὺς , λέγει , θέλεις κατοικήσεις Κύριε,
ἀναπαυόμενος εἰς τὴν ὠραιότητα καὶ εὐμορφίαν τῶν
ψυχῶν τους . καθὼς προσέπας „Ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐ-
τοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω . καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς ,
καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός . (Λευ . κς΄ . 12 .) (3)

„Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις γράφεται „Αποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν . κάλλιον ὅμως εἶναι τὸ , διαβουλίῶν , ὥς
ἔκ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὐρίσκεται . οὐδετέρως δηλονότι κλινομένου τοῦ διαβουλίῳ .

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει „Ἰστέον ὅτι οἱ διώκοντες τὴν τὰ φίλα τῇ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν , Θεὸν παραπικραίνουσι
θεομαχοῦντες σαφῶς . εἶπε δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος „Κατὰ σοῦ τὸν πόλεμον κεκινήῃσιν , πρὸς τοὺς ἀνακειμένους σοι
κινήσαντες τὴν παρὰταξιν .

(3) Λέγει δὲ ὁ Ψελλός . „Εὐφροσύνη ἐστὶ τοῦ ἐλπίζοντος ἐπὶ Κύριον , τὸ ἔτερον δὲ ὁρᾷ συγκληροδόμους αὐτῷ
τῶν πατριῶν ἀγαθῶν . οἱ δὲ ἔκ εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται . ἡ μὲν γὰρ κοσμικὴ ἀγαλλίασις πρὸς τὴν ἐναντίαν πε-
ρατοῦται διάθεσιν , ἡ συμφροδὲς ἐπιλαβομένη ἰστάται . ἡ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡδονὴ ἀτρίδις ἐστὶ ἡ ἀκατάλυτος .
κατασκηνοῖ γὰρ ἐπὶ τοὺς ἀγαλλιωμένους αὐτὴ ὁ Θεός , τὸ πολυπόθητον κάλλος . ἡ ἀκήρατος ἡδονή . ἡ διηνεκὴς
ἀγαλλίασις (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

„Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες
τὸ ὄνομά σου.

Θέλουν καυχηθῶν, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπου ἀγα-
ποῦν τὸ ὄνομά σου. Κύριε· διὰ τί αὐταὶ ἐγνώρισαν
ἐσένα ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐσέ μόνον ἔχουσι
τὰς ἐλπίδας των· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ Χρι-
στianoί, τόσοι πολλὰ ἀγαποῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ, ὥστε ὅπου, ἀπὸ μόνον τὸ ὄνομα αὐτὸ θέλουν
νὰ γνωρίζωνται, ὀνομαζόμενοι παρὰ πάντων Χρι-
στιανοί, καὶ εἰς μόνον τὸν Χριστὸν καυχῶνται, κατὰ
τὸν Ἀπόστολον λέγοντα „Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυ-
χᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ (Γαλ. 5. 14.) τουτέστιν ἐν τῷ σκυρω-
θέντι Χριστῷ. (1)

12: „Ὅτι σύ εὐλογῆσεις δίκαιον Κύριε.

Σὺ, λέγει, θέλεις εὐλογῆσεις, Κύριε, τὸν
δίκαιον ἄνθρωπον, ὃχι μόνον εἰς τὴν παρούσαν ζω-
ὴν, ἀνακηρύττων αὐτὸν, καὶ ποιῶν κἀντὶ εἰς ὁ-

λους ἐπαινετὸν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ὅταν
θέλῃς εἰπεῖς εἰς τοὺς δικαίους „Δεῦτε οἱ εὐλογημέ-
νοι τοῦ Πατρὸς μου (Ματ. κε. 34.) ἐσὺ
λοιπὸν θέλεις εὐλογῆσεις αὐτοὺς, καὶ οἱ πονη-
ροὶ ἄνθρωποι τοὺς κατηγοροῦσι· μὲ ταῦτα δὲ τὰ
λόγια παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὅπου δυσφημοῦν-
ται διὰ τὴν ἀρετὴν. (2)

„Ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡ-
μᾶς.

Μὲ τὸν Σταυρὸν σου, λέγει, καὶ μὲ τὸ ἄρ-
μα τῆς εὐδοκίας σου Κύριε; ἦτοι τῆς ἐνσάρκου οἰ-
κονομίας σου, πολλὰ περιεκύκλωσας ἡμᾶς καὶ περι-
τείχισας· ἡ ὅπλῳ εὐδοκίας ὀνομαζεῖ τὸ εὐδόκιμον
καὶ ἐπιτήδειον ἄρμα· συνειθισμένον γὰρ εἶναι εἰς τὴν
παλαιὰν Γραφὴν αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου· διὰ
τί αὐτὴ ὀνομαζεῖ τὴν δυνάμειν, τὸν δυνατὸν καὶ
ἄνδρα αἱμάτων, τὸν φονικόν· καὶ ἄνθρωπον εἰρή-
νης, τὸν εἰρηνικόν· ὅθεν πρέπει νὰ συνταχθῇ τὸ
ῥητὸν ἔτσι· σύ περιτείχισας ἡμᾶς μὲ τὴν δυνάμειν
σου, ὥσπερ μὲ ἄρμα εὐδόκιμον καὶ σερεδόν· σεφά-
νη γὰρ λέγεται ὁ κύκλος· κυκλοειδὴς δὲ εἶναι καὶ ὁ
περιτειχισμός. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων „Τὸ ἐπὶ τῷ Θεῷ καυχᾶσθαι, ἢ τῇ ἀγάπῃ τῇ εἰς αὐτὸν, κόσμος ἀπάντων μεί-
ζων, ἢ λαμπρότης ὑπερβαίνουσα μυρία διαδήματα, καὶ δεσμώτης ὁ καυχώμενος ἢ· οὗτος ὁ κόσμος, οὐ νόσφ, οὐ γῆρα, οὐ πραγμάτων περιστάσει, οὐκ ἀνωμαλία καιρῶν, οὐκ αὐτῷ διατέμνεται τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ ἢ τότε δια-
λάμπει μειζόνως· λέγει δὲ ἢ ὁ Ψελλὸς· ἢ Οὐκ εἶπαν οἱ ἀγαπῶντες τὴν σὴν οὐσίαν· (φοβερὸν γὰρ ἐδόκει τοῦτο
τῷ Δαβὶδ, μᾶλλον δὲ τῇ κληρονομίᾳ ψυχῇ) ἀλλ' οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου· ἀγαπητὸν γὰρ εἰ καὶ πρὸς τὸ ὀ-
νομα τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην παραμετρήσομεν, ὃ δὴ ἢ ἀρρητὸν ἐστὶ καὶ ἀπόρρητον· ἢ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις
οὐκ ἐγνώσκειν, εἰ μὴ ἐν γραμμασί· πρὸς ἡμᾶς δέ φησιν „Ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου· ἐστὶ δὲ κατὰ τὸν Σο-
λομῶνα „Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· (ἦτοι τὸ, Χριστός· τὸ γὰρ ἐκκενούμενον μῦρον χρεῖται τὸν· ἐφ' ᾧ ἐκκενοῦ-
ται, ἢ Χριστὸν τοῦτον ἀποτελεῖ) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Τί γὰρ βλάβος ἀνθρώπων καταφρονούντων ἢ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, ὅταν ὁ τῶν
Ἀγγέλων Δεσπότης ἐπαινῇ ἢ ἀνακηρύττῃ; ὥσπερ οὖν αὐτοῦ μὴ εὐλογούντος, καὶ πάντες ἐπαινῶσιν οἱ γῆν οἰ-
κοῦντες ἢ θάλασσαν, οὐδὲν ὄφελος· τοῦτο τοίνυν πανταχοῦ σκοπῶμεν· ὅπως αὐτὸς ἡμᾶς ἀνακηρύξῃ· ὅπως αὐτὸς
σεφανώσῃ· καὶ τοῦτο ἢ, πάντων ἐσμὲν ὑψηλότεροι· καὶ ἐν πενίᾳ, καὶ ἐν νόσφ, καὶ τοῖς ἐσχάτοις ὤμεν κακοῖς.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „Τί γὰρ ἰσχυρώτερον ἀνδρός; τί δὲ ὠραιώτερον τοῦ ὑπὸ τῆς ἀνὴρ δεξιᾶς τειχιζο-
μένου; σεφανώσεις φησὶ τὸν δίκαιον· τουτέστιν ἢ σὴ εὐαρέστησις ἀντὶ ὅπλου γίνεται, ἢ ὅπλου καλλίσου· ἢ οὔτε
τὸ κάλλος αὐτοῦ ἀσφαλείας ἐσέρεται, οὔτε ἢ ἀσφάλεια αὐτοῦ δόξης ἐστὶν ἐρημος.

ΨΑΛΜΟΣ 5.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὁγδόης· Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ , εἰς τὸ τέλος , εἶπομεν εἰς τὸν δ'. Ψαλμὸν · ὁ δὲ Προφήτης ὕμνων καὶ μεγαλύνων τὸν Θεὸν παρκαλεῖ διὰ τὴν ὁγδὴν : ἤγουν διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα · ὁ γὰρ παρὼν αἰὼν εἶναι ἑβδομος · ἐπειδὴ καὶ μετρεῖται μὲ τὴν ἑβδομάδα καὶ ἀνακυκλεῖται καὶ τελειοῦναι μὲ αὐτὴν · ὁ δὲ μέλλων, εἶναι ὁγδοος · διὰ τί ἔρχεται μετὰ τὸν ἑβδομον τοῦτον · (1) δὲν ἀναφέρει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ μέρους μόνον τοῦ ἐδικοῦ του προσώπου , ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρους πάντων ἡμῶν προσφέρει τὴν δέησιν εἰς τὸν Κύριον , ὅπου μέλλει νὰ κρίνῃ τὸν Κόσμον ἐν τῇ ὁγδῇ · ἔγραψε δὲ τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν , εἰς καιρὸν ὅπου ἐπερικύκλωσαν αὐτὸν πειρασμοὶ , οἵτινες τῷ ἐσυνέβησαν διὰ τὰ δύο σφάλματα ὅπου ἔκαμεν. Ἐρα καὶ τὸν 14. Ψαλμὸν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα .

„Κύριε , μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
· με , μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης·
· με .

Διὰ τί εἰς μὲν τὸν Ἰωβ γράφεται „ Μακάριος
ἄνθρωπος , ὃν ἤλεγξε Κύριος ; (Ἰωβ . ε' . 17)

καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ „ Μακάριος ἄνθρωπος , ὃν ἂν παιδεύσῃς Κύριε (Ψαλ . 41 . 12 .) ἔδω δὲ τώρα φεύγει τὸν ἐλεγμὸν ; Καὶ ἀποκρινόμεθα κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον , καὶ τὸν Ἀσέριον , ὅτι δὲν ἀποφεύγει τὸν ἐλεγμὸν , οὐδὲ τὴν παιδείαν ἀπλῶς ὁ Προφήτης · ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ γινόμενον ἐλεγμὸν , καὶ τὴν μετὰ ὀργῆς γινομένην παι-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Νύσσης „Τοῦ ἑβδοματικοῦ παυσαμένου χρόνου , ἐνσησεται ἡμέρα ὁγδὴ μετὰ τὴν ἑβδόμην , ὁγδὴ μὲν λεγομένη , ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην γίνεται , οὐκέτι δὲ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ διαδοχὴν ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη · μία γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένει · οὐδέποτε νυκτερινῇ διαιρουμένη ζόφῳ · ἄλλος γὰρ αὐτὴν ποιεῖ ἥλιος , ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐπιλάμπων · ὅς ἐπειδὴν ἀπαξ ἐπιφάσῃ ἡμῖν , οὐκέτι ἐν δυσμαῖς κρύπτεται . ἀλλὰ πάντα τῇ φωτιστικῇ αὐτοῦ δυνάμει περιπτυσσόμενος , διηνεκὲς τε καὶ ἀδιάδοχον τοῖς ἀξίοις τὸ φῶς ἐμποιεῖ , καὶ αὐτοὺς τοὺς μετέχοντας τοῦ φωτὸς ἐκείνου , ἄλλους ἡλίους ἀπεργαζόμενος · τότε γὰρ οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ Ὑλιος · ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν αἰγιον Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Βασίλειον καὶ Γρηγόριον , ἡ δὴ εἶναι ἡ τοῦ Κυρίου ἀναστάσιμος ἡμέρα , καὶ ὁ μέλλων αἰὼν · συμβουλεύει λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ νὰ μὴν ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν παρόντα ἑβδοματικὸν αἰῶνα , ἀλλὰ εἰς τὸν μέλλοντα ὁγδον . ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ὁγδὴ ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα , Κυριακὴ σωτήριος , ἐν ἣ πάντων ἁμαρτημάτων καθάρσιον εἶναι πιστεύομεν · ἐν ἣ συμβολικῶς μὲν ἅπαν περιετέμνεται Βρέφος , κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς καθαίρεται δι' ἀναγεννήσεως πᾶσα ἐν Θεῷ ψυχὴ γεννημένη · τοσοῦτον δὲ αὕτη κρείττων τῆς ἑβδόμης , ὡς ἐν αὐτῇ λύεσθαι τὴν περὶ τοῦ Σαββάτου νομοθεσίαν , εἰ καταλάβοι κατ' αὐτὴν ἡ τοῦ Βρέφους ὁγδὴ · περιτέμνεται γὰρ ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

παιδεῖαν· ἵνα μὴ ἀποκάμῃ καὶ ἀπελπισθῇ, μὴ ὑποφέρωντας αὐτά· ὁθεν ζητεῖ νὰ διορθωθῇ μὲ μέτριον ἐλεγμὸν, καὶ μὲ ἡμερον παιδεῖαν, καὶ διὰ τούτων νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει κολάσεις. ἔβαλε δὲ πρῶτον τὸν ἐλεγμὸν, καὶ ἔπειτα τὴν παιδεῖαν· διὰ τί ἡ παιδεῖα τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸν ἐλεγμὸν τοῦ Θεοῦ. (1) Ἄγχα· λὰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ θυμὸν, μ' ὅλον τούτο οἱ Προφῆται προσαρμόζουσιν εἰς τὸν Θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπινα πάθη, διὰ νὰ καταπέσουν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Προνοητὴς τοῦ Παντός, καὶ κρίνει καὶ θυμοῦται, καὶ ὀργίζεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιεῖ ἀνθρωποπρεπῆ, ἵνα ἀπὸ αὐτὰ φοβηθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπέχων ἀπὸ τὴν κακίαν.

Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· διὰ μέσου τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν φανερόνουν οἱ Προφῆται τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ταῦτα λέγουν, εἶναι ἄνθρωποι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὰ ἀκούουν· ἀκολουθῶς δὲ καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀπάκρισις εἶναι ἀνθρωπίνη· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνομιλῇ τινὰς μὲ τοὺς σῶμα ἔχοντας, πάρεξ σωματικῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν μὲ βαρβάρους, μεταχειρίζομεθα καὶ ἡμεῖς τὴν βαρβαρικὴν ἐκείνων γλῶσσαν διὰ νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ καταλάβουν· καὶ ὅταν συνομιλοῦμεν μὲ παιδάριον, τρευδίζομεν καὶ ἡμεῖς, ἐκεῖνο μιμούμενοι· καὶ ἂν καὶ εἴμεθα σοφώτατοι, ὅμως συγκαταβαίνομεν εἰς τὴν ταπεινότητα ἐκείνου καὶ νηπιότητα, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς, ὅταν συνομιλῇ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνθρωπίνως φωνᾷ καὶ πάθη μεταχειρίζεται, διὰ νὰ καταλάβωμεν. Αὐτὰ ὅπου εἶπομεν ἐδῶ, ἄς εἶναι

εἰς ἐσὲ ὡς ἀναγνώσας, μίαι καθολικὴ διδασκαλία διὰ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου ἡ θεία Γραφὴ ἀνθρωποπρεπῶς λέγει περὶ Θεοῦ· λοιπὸν τὸ, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με, νοοῦνται ἀντὶ τοῦ „ Μὴ με ἀξίως καταδικάσῃς· μηδὲ ἀξία τῶν ἔργων μου ἀποδώσῃς μοι τιμωρίαν.

2: „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ὁ νοῦς μου δὲν ἤθελεν ἀσθενήσῃ, δὲν ἤθελεν νικήσουν τοῦτον τὰ πάθη· ἢ λέγει ὅτι εἶμαι ἀσθενὴς συγκρινόμενος μὲ τὸν ἀόρατον ἐχθρόν μου Διάβολον, τὸν φανερώς καὶ κρυπτῶς καθ' ἐκάστην πολεμοῦντά με καὶ ἐπιβουλεύοντά· ἢ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔπασα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο ἀσθένησεν ἡ δύναμίς μου· ὁθεν σοχάσου Κύριε, τὴν ἀσθενείαν μου ταύτην, καὶ μὴ τελείως καταδικάσῃς με, ὡς νικηθέντα θεληματικῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· τὸ ἐλέησόν με δὲ τοῦτο, ὅλοι τὸ χρειαζόμεθα πάντοτε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, τίς ὑποστήσεται; (Ψαλ. ρκθ'. 3.) Καὶ πάλιν „ Οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. (Ψαλ. ρμβ'. 2.) καὶ ὁ Σολομών εἶπε „ Τίς καυχήσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρήσιαζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ'. 9.) ὅλοι λοιπὸν χρειαζόμεθα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ σωθῶμεν· ὅλοι ὅμως δὲν ἀξιονόμεθα τοῦ θείου ἐλέους· ἐπειδὴ τὸ θείον ἔλεος τοὺς ἀξίους ζητεῖ καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος (2). Ἀλλὰ καὶ ἀσθενεῖς ὅλοι εἴμεθα καθ' ἑαυτοὺς, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ἐὰν μὴ ὁ

ΚΥ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ „ Ὑπ' ὅψιν λαβὼν τὰ φοβερά κολασήρια ἔξ τὴν γέννηαν ἐκείνην, τὸ σκοτεινὸν πῦρ . . . ἥδη τοῦ Θεοῦ ἰκέτης γίνεται, δεόμενος μὴ τῷ θυμῷ ἐκεῖνο παραδοθῆναι πρὸς ἔλεγχον, μήτε διὰ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἐπαχθῆναι αὐτῷ τὴν ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλησε παίδευσιν . . . λέγει τοίνυν· οὐκ ἀναμένω ἐκ τοῦ θυμοῦ ἐκείνου διὰ τῶν φοβερῶν μασίγων γενέσθαι μοι τῶν κεκρυμμένων τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ προλαμβάνω τῇ ἐξαγορεύσει τὴν ἐκ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἀνάγκην· ἔσπερ ἡ ὁδὸν ἐπὶ τῶν μασιγουμένων ποιεῖ, ἀκόντων αὐτῶν, τὰ κρυπτά τῆς ἀνομίας ἐμφανῇ ποιοῦσα, τοῦτο ποιεῖ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ προαίρεσις, ἑαυτὴν διὰ τῆς μετανοίας μασιζουσα τε ἔξ κολάζουσα, ἔξ δημοσιεύουσα τὴν κεκαλυμμένην ἁμαρτίαν· λέγει δὲ ἔξ ὁ Θεοδώριτος „ Πατρικῶς μέφης παιδευσον, μὴ δικασικῶς· λατρικῶς, μὴ κολαστικῶς· μὴ μετρήσης τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τῇ φιλευστροφίᾳ τὸ δίκαιον κέρασον.

(2) Ὁθεν ἔξ προσδέττει ὁ ἴδιος ταῦτα „ Ὁ μὲν οὖν ἀξίον τι τοῦ ἐλεηθῆναι ποιήσας, ἐρεῖ ἐλέησόν με· ὁ δὲ ἐκβα-

Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες. Ἐάν μὲν Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγρύπνησεν ὁ φυλάσσων. (Ψαλ. ρκς'. 2.)

„Ἰασαί με Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου.

Ἡ λύπη, λέγει, καὶ ὁ πόνος τῶν πειρασμῶν, διεπέρασεν ἕως εἰς αὐτά μου τὰ ἀνάσθητα κόκκαλα, καὶ ἔσεισεν αὐτὰ καὶ ἐτάραξε. μετὰ τὸν λόγον δὲ τούτου ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους. ἡ κόκκαλα νοοῦνται καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐπιστρέφεται κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον.

3: „Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐταράχθη πολλὰ, μετὰ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν βίαν τῶν λυπηρῶν. ὁρμῶν δὲ εἶναι νὰ λέγῃ τινὰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὅταν ταράχῃ ἀπὸ ἄλογον θυμὸν, ἢ ἀπὸ ἐπιθυμίας αἰσχροῦ καὶ σαρκικῆς. ἐπειδὴ ὅταν ὁ Διάβολος μετὰ τὴν προσβολὴν κινήσῃ αὐτὰ τὰ πάθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ταράττει τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα. καθὼς καὶ ὁ ἄνεμος ὅταν πᾶσῃ πολὺς μέσα εἰς τὴν

θάλασσαν, τὴν ταράσσει ὅλην ἀπὸ τοῦ βάθους κατὰ τὸν Χρυσόσομον. διὰ τί τόσον ἡ ψυχὴ, ὅσον καὶ τὸ σῶμα ταράττονται ἀπὸ τὰ ἄνωθεν πάθη τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ κυματίζουσιν, καὶ δὲν δύνανται νὰ φυλάξουσιν τὴν φυσικὴν τάξιν αὐτῶν καὶ γαλήνην κατατάσιν.

„Καὶ σὺ Κύριε, ἕως πότε;

Τούτου τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅχι διὰ τί γογγύζει καὶ ἀδημονεῖ. ἀλλὰ διὰ τί σφίγγεται ἀπὸ τοὺς πόνους κατὰ τὸν Χρυσόσομον. πολὺν καιρὸν, λέγει, μετὰ ἐπαρέβλεψας Κύριε, τόσον πολλὰ πάσχοντα. ἐπειδὴ, ἐκείνους μὲν, ὅπου πειράζονται ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους, δὲν τοὺς βοηθεῖ παρευθὺς ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν. ὅθεν λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου „Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου (Ἡσ. μθ'. 8.) ἐκείνους δὲ ὅπου πάσχουν ἀπὸ ἐνόχλησιν καὶ φθόνου τοῦ Διαβόλου, εὐθὺς τοὺς βοηθεῖ ὁ Θεός, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἡσαΐαν λέγοντα „Ἐτι λαλοῦντός σου ἔρα· ἰδοὺ παρέμει. (Ἡσ. νη'. 9.) (1)

4: „Ἐπιστρέψον Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου.

Ἐπιστρέφου, λέγει, καὶ γύρισαι πρὸς ἐμένα Κύ-

βαλὼν ἑαυτὸν τοῦ ταύτης τυχεῖν τῆς συγγνώμης, μάτην ἐρεῖ τὸ ἐλέησόν με. εἰ γὰρ ἐφ' ὅπαντας ἐμελλεν ἔρχεσθαι ὁ ἔλεος, οὐδεὶς ἂν ἐκολλάσθῃ. ἔχει γὰρ ὁ ἔλεος τινὰ κρίσιν, ὃν ἄξιον ἐπιζητεῖ, ὃν ἐπιτήδειον, ὃς αὐτοῦ ἀπολαῦσαι. ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Πᾶσα ψυχὴ, οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει, πρὶν ἂν τῆς ἰσχύος ἐνδῷ. εἰ γὰρ μὴ ἀσθενήσῃ τὸ ἐν ἡμῖν λογικόν, οὐ στασιάζει τὰ πάθη. ἐβρωμένου γὰρ τοῦ ἡνιόχου, ὃ μετ' ἐπιστήμης τοὺς ἵππους ἰθύνοντος, οὐκ ἔχει χάσαν τὰ σκιερύματα. ἐγὼ δὲ αὐτὸν (λέγει πάλιν ὁ Χρυσόστομος) οὐ μόνον τὸ εὐόλισθον τῆς φύσεως οἶμαι προβάλλεσθαι, ἀλλὰ ὃ τὴν ἄλλην ἀσθενείαν αἰνίττεσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας ὃ τῶν ὀδυρμῶν ἐγγινομένην αὐτῇ. εἶωθε γὰρ ἡ τῆς λύπης ὑπερβολὴ, ὅταν ἡμῖν ἐπισκίψῃ σφοδρότερον, ἅπασαν περιτρώγειν τῆς ψυχῆς τὴν ἰσχύν. ὅπερ οἶμαι τὸν δίκαιον πεπονθέναι, ἐκ τοῦ σφόδρα καταγινώσκειν ἑαυτοῦ, ὃ μὴδέποτε χρηστὰς ὑποταίνειν ἐλπίδας, ἀλλὰ τὰς ἐναντίας αἰεῖ.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Τί οὖν ἀγαθὰ πρὸς τὴν ἴασιν; ἕως πότε οὐκ ἐπάγεις τὸν ἔλεον; μᾶλλον δὲ, εἰ χρεὶ τι ὃ μυρικήτερον εἰπεῖν, οὐκ ἐπικουρεῖς αἰτεῖται τὸν τὸν ὅλων Δεσπότην, περιεργάζεται δὲ μᾶλλον τὸν τῆς ἐπιθυμίας καιρὸν τοῦ εἰς τὸ τέλος ἐγγεγραμμένου Χριστοῦ κατὰ τὴν ὁγδόην. Πότε γὰρ φησιν ἐλεύσῃ, ὃ διὰ τῆς ἀνασάσεώς σου τὴν ἴασιν ἡμῖν χαρισόμενος; ἔσι δὲ τὸ, ἕως πότε, ὃ τῆς χρονίας μετανοίας παρασπαστικόν. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Ὅτι τοῦτο ἐλλειπτικῶς εἴρηται, ἀντὶ τοῦ, ἕως πότε οὐ ῥύῃ τὴν ψυχὴν μου, εὐδὲ σώσεις με κατὰ τὸν ἔλεόν σου, οὐδὲ ἐπιστρέφεις με; (ἐν τῇ ἐκδιδ. Σειρᾷ)

Κύριε, ἀγκαλὰ καὶ μὲ ἀπεσράφης διὰ τί σοι ἤμαρ-
τον· καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ περι-
σάσεις μου.

„Σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου.

Διὰ μόνον, λέγει, τὸ ἐλεός σου σῶσόν με Κύ-
ριε, καὶ ὄχι διὰ τὰς ἐδικαίμου ἀρετάς· ἐπειδὴ ἀ-
ρετὰς δὲν ἔχω.

5: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνη-
„μονεύων σου.

Θάνατον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀμαρτί-
αν, διὰ τὴν αὐτὴν προξενεῖ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς
καὶ τοῦ σώματος· ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἡ ἀμαρτία ἔφερε
τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· λέγει λοιπὸν, ὅτι
ἐκεῖνος ὅπου κάμνει τὴν ἀμαρτίαν, δὲν ἐνθυμᾶται
τὸν Θεὸν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὅπου τὴν κάμνει,
μὲ τὸ νὰ ᾔναι μεθυσμένος καὶ ἀναίσθητος ἀπὸ τὸ
πάθος· ἡ θάνατον ὀνομάζει τὸν καιρὸν, ἀφ' οὗ ἀ-
ποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος· ἀφ' οὗ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἀπο-
θάνῃ, δὲν ἤμπορεῖ πλέον νὰ μνημονεύῃ καὶ νὰ πα-
ρακαλῇ τὸν Θεόν· (1) ἐπειδὴ ἀνωφελῶς τότε τὸν
παρακαλεῖ.

„Ἐν δὲ τῷ Ἀδῇ τις ἐξομολογήσε-
„ταί σοι;

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἀποθάνῃ τινὰς, εἶναι
καιρὸς ἀρμόδιος τῆς μετανοίας· ἀφ' οὗ δὲ ἀποθάνῃ,
τότε δὲν εἶναι πλέον καιρὸς μετανοίας, ἀλλὰ καιρὸς
ἀνταποδόσεως. (2).

6: „Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου· λού-
„σω κατ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην
„μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν
„μου βρέξω.

Δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι ἐκουράσθηκα, ἀλλὰ
καὶ ὅτι ἐκοπίασα στεναζόντας· τοῦτο γὰρ εἶναι με-
γαλότερον ἀπὸ ἐκεῖνο· οὐδὲ εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι θέλω
δακρύσω, ἀλλὰ καὶ ὅτι θέλω λούσω τὴν κλίνην μου·
καὶ ὄχι μίαν φορὰν ἢ δύο· ἀλλὰ καθὲς νύκτα· ἐπει-
δὴ γὰρ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας αἱ φροντίδες τρα-
βίζουσι τὸν νοῦν μου εἰς ἕνα καὶ ἄλλο πρᾶγμα, διὰ
τοῦτο ἐγὼ τὸν τῆς νυκτὸς καὶ ἀναπαύσεως καιρὸν,
θέλω τὸν κάμω καιρὸν ἐξομολογήσεως· ὅταν τινὰς
δὲν μὲ ἐνοχλῇ· ἀρμόδιος γὰρ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς νυ-
κτὸς εἰς τὴν μετάνοιαν διὰ τὸ ἥσυχον ὅπου ἔχει·
τοῦ δὲ λούσω, εἶναι ὡσάν μίαν ἐπεξηγήσεις τὸ ἐν δά-
κρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω· ἐπειδὴ τοῦτο εἶ-
ναι

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Κύριλλος „Ὁ ἀπαξ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἀλούς, ἀπρακτῆσειεν ἂν πρὸς πᾶσαν ἀρε-
τήν· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ· ἢ ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, οὐκ ἀποβεβληκὸς αὐτὰς,
εἰ ἀπέθανεν ἐν ἀμαρτίαις, ἀλλ' ὅτι λοιπὸν ἀργία κάτοχος ὁ θάνατος κατασχεθεῖς· Καὶ ὁ Θεοδώριτος „Συνέ-
κλεισεν ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν βίον ἢ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ, τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν· καί γε ἴδιον τοῦτο τῆς ὁ-
γδόης, τὸ μὲν καὶ καιρὸν εἰς παρασκευὴν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἐνδιδόναι τοῖν ἐν αὐτῇ γινομένοις· ἀλλ' ὅν ἄν τις ἐαυ-
τῷ καταβάλλῃται διὰ τῶν ἔργων τὰ σπέρματα, τούτων ἀντιπαρέχειν τὰ δράγματα.

(2) Ὅθεν λέγει ἢ ὁ μέγας Βασίλειος „Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Ἀδῇ ἐξομολογούμενος, διὰ τὸ μὲν καὶ τὴν
βοήθειαν συμπαραεῖναι διὰ τοῦ Πνεύματος· νῦν μὲν γὰρ παρεῖναι δοκεῖ πῶς τοῖς ἀπαξ ἐσφραγισμένοις τὸ Πνεῦ-
μα, τὴν ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον· τότε δὲ ἐξ ὅλου τῆς βεβηλωσάσης αὐτοῦ τὴν χάριν ψυχῆς
ἀποτμηθήσεται· τοῦτο γὰρ ἢ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διχοτομία δηλοῖ· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Τὸ οὐκ ἐξομολο-
γήσεται σοι εἴρηται, οὐχ ὅτι οὐκ ἐξομολογούμεθα ἐν τῷ Ἀδῇ· ἀλλ' ὅτι εἰκὴ τοῦτο ποιοῦμεν· ἐπεὶ ἢ ὁ πλού-
σιος ἐξομολογεῖτο ἢ μετενόει, ἀλλ' οὐδὲν ὠφελεῖτο διὰ τὴν ἀκαιρίαν.

ναι σαφέστερον ἀπὸ ἐκεῖνο· ὡς ἀκούσωμεν οἱ ἰδιῶται καὶ ἀρχόμενοι, ποίαν μετάνοιαν ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης Δαβὶδ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα καὶ ὡς τὸν μιμηθῶμεν. (1) Προβάλλει δὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ τὸν παρακινήσῃ περισσότερο εἰς ἔλεος, καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ· μήπως ἡ ὑπερβολικὴ ταλαιπωρία ὅπου δοκιμάζει, καταβάλῃ τὴν δύναμίν του, καὶ κάμῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἄχρηστον,

7: „Ἐταράχθῃ ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου.

Ὁ ὀφθαλμὸς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἦτοι ὁ νοῦς μου ἐταράχθη· ἐννοῶντας γὰρ αὐτὸς, τὸν θυμὸν ὅπου ἔχεις νὰ δείξῃς Κύριε, κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, πολλὰ ἐσυγχύσθῃ. (2) προσφυῶς δὲ ἐνόμασεν ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν· διὰ τὴν ὁ νοῦς εἶναι ὅπου ὁδηγεῖ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν· καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὅπου βλέπει, καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὅπου ἀκούει (3) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἐταράχθη, ὅταν ἐθυμώθῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του· ἴδιον γὰρ εἶναι ἐκαίνων ὅπου πολλὰ θυμόνονται, τὸ νὰ ταράττεται μαζί με τὸν νοῦν καὶ ὁ τοῦ σώματος αὐτῶν ὀφθαλμὸς.

„Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου.

Ἄτιμος, λέγει, ἔγινα Κύριε, ὥσάν τὰ πεπαλαιωμένα ρούχα, καὶ ἐκατεφρονήθην ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, οἵτινες με ἐφοβοῦντο πρὸ τοῦ νὰ ἁμαρτήσω· ἡ ἐπαλαιώθην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἡσθένησα· ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ εἰς τοὺς χρόνους καὶ γέροντες, ἀσθενεῖς εἶναι. (4)

8: „Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἐξεθαύρρευσε, καὶ διὰ τοῦτο φοβίζει τοὺς ἐχθρούς του, καὶ τοὺς προσάγει νὰ φύγουν ἀπὸ αὐτὸν, τόσον οἱ ὁρατοὶ καὶ αἰσθητοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοι καὶ νοητοὶ, οἱ Δαίμονες δηλαδή.

„Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου.

9: „Ἦκουσέ Κύριος τῆς δεήσεώς μου· Κύριος τὴν προσευχήν μου προσεδέξατο.

Αὐ-

(1) Τινὲς δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἐνόησαν τὸ ρητόν· ἡ κλίνην μὲν ἐννοοῦσιν τὸν κρᾶββατον, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔκαμε τὴν μοιχείαν ὁ Δαβὶδ· ἐρωμένην δὲ τὸν τόπον, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου κατὰ τοῦ ἀθώου Οὐρίου· λέγει δὲ ἄλλος ἐξηγητὴς, ὅτι ὁ Δαβὶδ διὰ ὀλίγας ἡδονικῆς βέβησεως, ἔχυνε κατ' ἐκάστην ποταμίδον πικρὰ δάκρυα· (παρὰ τῇ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησιν „Ἰσασιν οἱ πείραν λαβόντες, ὃ λέγω, ὅσιν εὐφροσύνην ἔχουσιν αὐταὶ τῶν δακρύων αἱ πηγαὶ· ταῦτα τὰ δάκρυα, τὸ ἄσβεστον πῦρ σβέσαι δύναται, τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον τὸν πρὸ τοῦ βήματος ἐλκόμενον· διὰ τοῦτο ἡ Παῦλος ἐδάκρυε τριετίαν νύκτα ἡμέραν τὰ ἀλλότρια διορθούμενος πάθῃ· ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ τὰ οἰκεῖα.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος „Ἡ τοιαύτη ταραχὴ γαλήνης μήτηρ ἐστίν· ὁ τοιοῦτος φόβος, ἀδείας ὑπόθεσις· ὁ ταύτην οὐκ ἔχων τὴν ταραχὴν, χαλεπὸν κλυδωνίον ὑποσίσταται· ἡ ὥσπερ πλοῖον ἀνεγμάτισον τῇ τῶν ἀγρίων πνευμάτων ἐκδοθὲν ῥύμη, ταχέως καταποντίζεται· οὕτω ἡ ψυχὴ ἀναληγῆτως ζῶσα, μυρίοις πρόκειται πάθεσι.

(3) Τοῦτο ἡ παλαιὰ Ἡράκλειτος εἶρηκε „Νοῦς ὁρᾷ ἡ νοῦς ἀκούει.

(4) Ἡ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας σαθρότητα αἰνιττεται· οὐδὲν γὰρ οὕτω παλαιοὺς εἶωθεν, ὡς ἁμαρτίας φύσις· . . . . ὅταν οὖν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας παλαιωθῇ, ὑπὸ τῆς μετανόιας ἀνακαίνισον σαυτὸν.

Αὐτὰ τὰ λόγια βάλλει ὁ Δαβὶδ αἷτια τόσον τοῦ θάρρους του, ὅσον καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν του φυγῆς· ἢ τὰ τρία λοιπὸν αὐτὰ λόγια ἢ φωνὴ καὶ ἡ δέησις καὶ ἡ προσευχὴ σημαίνουσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ, καθὼς εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ εἰς τὴν πρώτην· ἤγουν τοῦ „Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· ἢ ἐπειδὴ κλαίει τινας καὶ διὰ τὴν πτωχείαν του, καὶ διὰ ἄλλα τινα, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ χωρίζει τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ λέγει· ὅτι ὁ κλαυθμός του αὐτὸς ἐγένε διὰ παρακάλει-σιν θείας βοηθείας· ἢ δὲ προσευχὴ πάλιν ἐπροσέθη, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ αὐξησιν τῆς δεή-σεως. (1)

10: „Αἰσχυνθῆσαν καὶ ταραχθῆσαν
„πάντες οἱ ἐχθροί μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ λάβῃ τέλος ὀγλίγωρα ἐκεῖνο, ὅπου ἐγνωρίσθη εἰς αὐτόν· ἤγουν τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτόν ὀγλίγωρα ἡ βοή-θεια τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πῶς δὲν θέλουν αἰσχυνοῦν οἱ ἐχθροί του, βλέποντες ματαίως καὶ ψευδαῖς τὰς ἐλ-πίδας ὅπου εἶχον; δηλαδὴ πῶς ὁ Δαβὶδ θέλει νι-κηθῇ ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ καὶ ὑπερήθη τὴν βοήθειαν

τοῦ Θεοῦ· αἰσχυνοῦντες δὲ αὐτοὶ διὰ τοῦτο, πῶς δὲν θέλουν ταραχθοῦν ἀπὸ τῶν πολλῶν φόβων τους;

„Ἀποστραφείσαν καὶ καταισχυνθῆ-
„σαν σφόδρα διαταχούς.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἀφ' οὗ αἰσχυνοῦν καὶ φοβηθοῦν, ἔχουν νὰ φύγουσιν ὀπίσω· τὸ δὲ κατα-ισχυνθῆσαν εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ αἰσχυνθῆ-σαν· ἐπίτασιν γὰρ καὶ αὐξήσιν δηλοῖ ἡ κατὰ πρό-θεσιν· τὸ δὲ σφόδρα διὰ τάχους· τοῦτο πρέπει νὰ συνταχθῇ μὲ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα· ἤγουν καὶ μὲ τὸ αἰσχυνθῆσαν, καὶ μὲ τὸ ταραχθῆσαν, καὶ μὲ τὸ ἀποστραφείσαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπαρακάλει νὰ πάθουν ὅλα αὐτὰ οἱ ἐχθροί του πολλὰ ὀγλίγωρα· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεται περισσώτερον διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἐχθρῶν του, παρὰ διὰ τὴν βλάβην τους··· ἐπειδὴ καὶ παρα-καλεῖ τὸν Θεὸν νὰ αἰσχυνοῦν αὐτοὶ, διὰ τί πονηρὰ συλλογίζονται· καὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν Θεόν, ὅπου βοηθεῖ τὸν Δαβὶδ· καὶ νὰ ἀποστραφῶν τὴν πονηρί-αν τους· καὶ ἔτι διὰ τούτων νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ διορθωθοῦν. (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Φωνὴν ἐνταῦθα οὐ τὸν τόνον λέγει τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς διανοίας· ἢ κλαυθμὸν, οὐ τὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μόνον, ἀλλὰ ἢ τὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ἢ ὁ Κύριλλος· φωνὴν δὲ φησὶν, αὐ-χὶ πάντως τὴν διὰ χειλέων, ἐκείνην δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ πραγμάτων μοιρονοχί πρὸς Θεὸν πεμπομένην· ὥσπερ γὰρ ἐστὶν ἁμαρτίας φωνή, κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς Κεῖν „Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με· οὕτω ἢ με-τανείας ἐστὶ φωνή, ἥς ἀκούει Θεός· κραυγὴν δὲ πάλιν ἐν τούτοις φησὶ, τὴν ἐκ πόνου λιτὴν· ἢ κεχρησθῆναι τοὺς ἁγίους ἔθους· φησὶν οὖν „Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου· ἔπεται γὰρ ὥσπερ ταῖς μετὰ δακρύων λιταῖς, τὸ εἰσακούεσθαι παρὰ τοῦ φιλοκτιτίζοντος Θεοῦ (παρὰ τῷ Νικητῇ)· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „Ὁρᾷς, ὡς ὅταν ἀποσῶμεν τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνομίας (εἴτε ἀνθρώπων, εἴτε λογισμῶν) τότε ὁ Θεὸς τὰς ἡμετέρας δεήσεις ἐτοίμως ἢ τὴν προσευχὴν δέχεται; εἶπε δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος „Οὐ μικρὰ ἢ αὕτη ὁδὸς εἰς ἀ-ρετὴν ἄγουσα, τὸ φεύγειν τοὺς πονηροὺς· οὗτος τῆς μετανοίας ὁ καρπός· τοῦτο τῶν δακρύων τὸ κέρδος· τοῦτο δὲ ἢ ἡμεῖς ποιῶμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ λέγει ὁ Χρυσόστομος „Αὕτη ἡ εὐχὴ μεγίστην ἔχει ὠφέλειαν, τότε αἰσχυνοῦνται λέγω, ἢ τὸ εἰς τοῦ-πίσω ἀπελθεῖν· οἱ γὰρ κακῶς τρέχοντες, εἰ καταισχυνθῶσιν, ἢ εἰς τὰ ὀπίσω ἀπέλθοιεν, σήσονται τῆς πονηρίας· ὥσπερ γὰρ εἰ ἄνθρωπον ἴδωμεν κατὰ κρημνοῦ φερόμενον, ἀναισθητοῦμεν αὐτὸν τῆς προσώτερου φοβῆς, λέγοντες· ἄνθρωπε, ποῦ φέρῃ; κρημνὸς ἐμπροσθεν ἀπαντήσεται· οὕτω δὲ ἢ οὗτος ἀξιοῖ τοὺς κακοὺς πάλιν εἰς τοῦπίσω ἀναδραμεῖν· τοῦτο δὲ ἢ ἡμεῖς ποιῶμεν, ἢ τὴν ἐν ἡμῖν κακίαν ἀνασέλλωμεν· ἵνα μὴ προϊούσα αὐξήσῃ τὴν νό-σον· ἢ γὰρ ἀμελούμενα μείζονα γίνεται τῶν ἁμαρτημάτων τὰ τραύματα· ἢ οὐ μέχρι τραυμάτων ἴσεται τὰ τῆς νόσου ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ ἢ θάνατον τίκτει ἀθάνατον.

ΨΑΛΜΟΣ Ζ'.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὃν ᾤσε τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τῶν
„λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενεί.

Φαίνεται πῶς ἡ ἐπιγραφή αὕτη, εἶναι ἐναντία μετὰ τὴν ἰσορίαν, ὅπου περιέχεται εἰς τὴν Β'. τῶν Βασιλειῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Χουσί, ἦτον υἱὸς Ἀραχί, καὶ ὄχι υἱὸς Ἰεμενεί· πλὴν αὐτὰ συμβιβάζονται κατὰ τὸν μέγαν Βασιλειον, μετὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὅπου θέλομεν εἰποῦμεν: δηλαδή, ἡ πῶς ὁ πατὴρ τοῦ Χουσί εἶχε δύο ὀνόματα, καὶ ὠνομάζετο Ἀραχί καὶ Ἰεμενεί· ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χουσί ἦτον ἀρχιεταῖρος: ἤγουν πρῶτος φίλος τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐσχηματίσθη κατὰ προσποίησιν πῶς ἐπῆγεν ἀπὸ λόγου του εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ διέλυσε τὴν συμβουλὴν ὅπου ἔδωκεν ὁ στρατηγικώτατος ἐκεῖνος Ἀχιτόφελ· καὶ ἔτσι τὸν μὲν πατραλοῖαν Ἀβεσσαλώμ ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ να πολεμήσῃ τὸν πατέρα του, εἰς δὲ τὸν Δαβίδ ἔδωκε καιρὸν νὰ φύγῃ μακρύτερα, καὶ νὰ συναρξῇ στρατεύματα περισσότερα· καθὼς ταῦτα πλατύταρον ἰσορεῖ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν· ἐπειδὴ λοιπὸν λέγω τοιούτην δεξιάν συμβουλὴν ἔδωκεν ὁ Χουσί, διὰ τοῦτο ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβε τὸ ὄνομα νὰ λέγεται υἱὸς Ἰεμενεί: ἤγουν υἱὸς δεξιᾶς· Ἰεμενεί γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ δεξιά· διότι συνήθεια εἶναι εἰς τὴν θείαν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ τοὺς υἱοὺς, περισσότερον ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματά των, παρὰ ἀπὸ τοὺς Πατέρας των· οὕτως γὰρ ὀνομάζει υἱὸν εἰρήνης, καὶ τέκνον σοφίας, καὶ υἱὸν ἀπωλείας· ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Χουσί υἱὸν δεξιᾶς, ὡς δεξιὸν τε καὶ ἐπιτηδεϊότατον. (1)

„ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί. καὶ ἐδῶ ἀπορία εἶναι· διὰ τί ὁ Δαβίδ εἰς ὅλον τὸν Ψαλμὸν δὲν ἐνθυμήθη τὸν Χουσί, καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί; ἡμεῖς ὅμως θέλομεν φανερώσομεν καὶ περὶ τούτου ἐκεῖνο, ὅπου ἠξεύρομεν. Ἐπειδὴ ὁ Δαβίδ ἐμετανόησε διὰ τί ἤλπισεν εἰς τὴν φρονιμάδα καὶ γνῶσιν τοῦ φίλου του Χουσί, ὅστις μετὰ τὴν συμβουλὴν του, ἀπάτησε μὲν τὸν Ἀβεσσαλώμ, διεσκέδασε δὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ· διὰ τοῦτο ἔφαλλε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Θεόν: ἤγουν, ὅχι διὰ τί ἔτυχε τὴν φρόνιμον συμβουλὴν τοῦ Χουσί· ἀλλὰ διὰ τί ἀφῆκε μὲν τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, ἐθάρρυνε δὲ εἰς τὰ λόγια, ὅπου εἶπεν ὁ Χουσί πρὸς τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἀποσάλεις παρ' αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον· ὁ Ψαλμός λοιπὸν οὗτος εἶναι ἱλαστήριος, μετὰ τὸν ὅποιον ἐξυλεόνει ὁ Δαβίδ τὸν Θεόν, καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν εἰς βοήθειάν του.

ΚΥ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κρίλλος λέγει, ὅτι ὁ Ἰεμενεί ἦτον δῆμος ἔξ γενεᾶ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκατάγετο ὁ Χουσί, ὁμοίως ἔξ ὁ Σαούλ ἔξ ὁ Σεμεεί· ἔξ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὴν Α'. τῶν Βασιλειῶν· κεφ. 8'. στίχ. 1.

1: „**Κ**ύριε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα ·
 „σῶσόν με ἐκ πάντων τῶν θιώ·
 „κόντων με καὶ ῥύσαι με.

Ἄγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ ὠφελήθηκα ἀπὸ τὴν φρόνημον συμβουλήν τοῦ φίλου μου Χουσί, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἀνέπνευσα ὀλίγον, καὶ ἔλαβον καιρὸν εἰς τὸ νὰ ἐτοιμασθῶ πρὸς τὸν πόλεμον· ἀλλὰ τῶρα δὲν ἔχω νὰ πολεμήσω διὰ τὴν θάρσυνόν μου· ἀλλὰ ὅλος διόλου εἶμαι ἀποκρεμασμένος ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα Κύριε, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας βοηθείας δευτέρας λογίζομαι, καὶ φίλων καὶ συμμάχων καὶ στρατιωτῶν· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον, „Ἐπικατάρτος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ' 5.) ὅτι, καθὼς δὲν πρέπει τι νὰς νὰ σέβεται ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔτι οὐδὲ εἰς ἄλλον πρέπει νὰ ἐλπίῃ, παρὰ εἰς τὸν Θεόν· σῶζεται δὲ ἐκεῖνος, ὅπου διαφυλαττεται ἀπὸ τῶν πολεμῶν· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ὅπου ἐλευθερόνεται τελείως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν σῶσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ ὅλων, ὅπου τὸν διώκουν, φανερόνωντας μὲ τοῦτο ἐκείνους, ὅπου ἀποσάτησαν ἀπὸ αὐτὸν μαζὶ μὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ ἐκζητοῦν νὰ τὸν φονεύσουν, διψῶντες, τὸν αὐτοῦ θάνατον· ἢ σῶζεται μὲν ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι ἀσθενής· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι σκλάβος·

ὅθεν λέγει ὁ Δαβὶδ· σῶσόν με Κύριε ὡς ἀσθενῆ· ῥύσαι με ὡς σκλάβον· ἐπειδὴ καὶ προσμένω μετὰ ὀλίγον νὰ σκλαβωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ σῶσόν με λέγει ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, ὅπου μὲ κυνηγοῦν· ῥύσαι με δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀόρατους ἐχθρούς Δαίμονας, οἳ ὅποιοι εὐθὺς ὅπου ἀποθάνῃ τις, ἐξετάζουν νὰ εὕρουν ἀμαρτίας καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς του, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ τὴν σκλαβώσουν καὶ νὰ τὴν κατακυριεύσουν· ὡς ὅπου, ἡ δέησις ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι διπλῇ· ἤγουν καὶ διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν· καὶ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, καὶ διὰ τοὺς νοητούς. (1)

2: „Μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου.

Λέοντα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸν ἀποσάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ, διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ θρασύτητα, καὶ ἀδιάντροπον ὁρμὴν ὅπου εἶχεν· ἢ λέοντα ὀνομάζει τὸν Διάβολον κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Ἀσέριον· ἐπειδὴ, καθὼς τὸ σῶμα τοῦ λέοντος εἶναι βρωμερόν, ἔτι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Διαβόλου εἶναι βρωμερόν διὰ τὰς βλασφημίας, ὅπου προφέρει· διὰ τί καὶ ὁ Κύριος ἐρχόμενος εἰς τὸ πάθος ἔλεγεν, „Ἐρχεται ὁ τοῦ Κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδὲν (Ἰω. ιδ' 30.) (2) εἰάν λοιπὸν νοηθῇ λέων ὁ Ἀβεσσα·

(1) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Χρυσόστομος „Σῶσόν με (τοῦτέστι μὴ ἀφῆς με κακῶς παθεῖν) ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με καὶ ῥύσαι με· ὅρα πῶς οὐδὲ πάσχων κακῶς, ὀνομασί μέρνεται τοῦ πατράδιου, καὶ ἐν τῇ συμφορᾷ τὴν φύσιν ἐπιγινώσκων, καὶ ἐν τῇ πολέμῳ τὸν ἦδον ὁρῶν, καὶ ἐν τοῖς κινδύνοις τῶν σπλάγχων, οὐκ ἐπιλανθανόμενος· οὕτω φιλόσοφος ἦν καὶ φιλόσοφος· μᾶλλον δὲ, οὕτω φιλόσοφος· οὐ γὰρ ἡ τῆς φύσεως τυραννὶς, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἡμερότης τοιοῦτον αὐτὸν ἐποίει εἶναι μᾶλλον· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „Τίς οὖν ἡ διαφορὰ τοῦ σῶζεσθαι καὶ τοῦ ῥυσθῆναι; ὅτι τῆς σωτηρίας κυρίως οἱ ἀσθενεῖς χρῆζουσιν, τοῦ ῥυσθῆναι δὲ οἱ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κατεχόμενοι· νομιζόμενον δὲ ἀπλοῦν εἶναι τὸ, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, καὶ ὑπὸ τοῦ πυχόντος ὑγιῶς ἀναφέρεσθαι, τάχα οὐ τοιοῦτόν ἐστι· ὁ γὰρ ἐπ' ἄνθρωπον ἐλπίζων, ἢ ἐπ' ἄλλο τι τῶν κατὰ τὸν βίον μετεωριζόμενος, οὐ δύναται εἰπεῖν τὸ „Κύριε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οἶμαι δὲ, ὅτι οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ ἀθλήται, ἱκανῶς παρὰ πάντα τὸν ἐκτὸς βίον τοῖς ἀσθενεῖς ἐχθροῖς προσπαλαίσαντες, ἐπειδὴν πάσας αὐτῶν ὑπεκφυγῶσι τὰς διώξεις, πρὸς τὴν τέλει τοῦ βίου γενόμενοι, ἐρπυνῶνται ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος τοῦ αἰῶνος· ἵνα, ἂν μὲν εἰρεθῶσιν ἔχοντες τραύματα ἀπὸ τῶν παλαισμάτων, ἢ σπίλους τινὰς καὶ τύπους τῆς ἀμαρτίας, κατασχεθῶσιν· ἐὰν δὲ ἄτρωτοι εἰρεθῶσιν καὶ ἀσπίλοι, ὡς ἀκράτητοι ὄντες καὶ ἐλεύθεροι, ὑπὸ Χριστοῦ ἀναπαύσονται... καὶ ἄλλιν· „Ἄλλ' ὁ μὲν μὴ ποιήσας ἀμαρ-

σαλώμ, ψυχὴ ἐννοεῖται ἡ ζωὴ, ἡ ὁποία ἀρπάζεται καὶ ὑπερεῖται ἀπὸ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ αἰτία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ψυχὴ· ὅθεν πολλαῖς φοραῖς συνειθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν τὰ αἰτιατὰ καὶ ἀποτελέσματα, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν αἰτίων, καθὼς λόγου χάριν, εἰρήνη μὲν, εἶναι ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἀμαρτία δὲ καὶ ἀπώλεια εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ ὁ μὲν Κύριος, εἶναι αἷτιος ἐκείνων, ὁ δὲ Διάβολος εἶναι αἷτιος τούτων· καταχρηστικῶς δὲ ἡ λέξις τῆς ἀρπαγῆς ἐδῶ γράφεται, καὶ σημαίνει ἀπλὴν σέρησιν· Ἀρμύζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε ἀνθρώπον, ὅπου εὐρίσκεται εἰς περιστάσεις καὶ κινδύνους· ἀνίσως διώκοντας μὲν, νοήσης τοὺς Δαίμονας, λέοντα δὲ, τὸν ἄρχοντα τούτων Διάβολον, ὁ ὁποῖος ἀρπάζει τὴν ψυχὴν, ἀφ' οὗ εὐγὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, ζητῶν διὰ νὰ τὴν ἀπολέσῃ αἰωνίως.

„Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος.

Σύμφωνα εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ τὰ ἀνωτέρω· τὸ μὲν, σώζοντος, μὲ τὸ, σώσον· τὸ δὲ λυτρουμένου, μὲ τὸ ῥῦσαι· ἐπειδὴ ἔὰν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, δέν μοι βοηθήσῃς, καίνεας δέν θέλει μὲ σώσῃ, οὔτε θέλει μὲ λυτρίσῃ.

3: „Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσίν μου.

4: „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά· Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός.

Δέν ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνομα τῆς ἀμαρτίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἐπειδὴ ἀκόμη ἀκριβεύετο καὶ ἐλυπεῖτο αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ εἶπεν ἐξ ὀνόματος, ἐντρεπόμενος δι' αὐτόν· ἀλλὰ εἶπε μὲ εὐφημον καὶ ἀόριστον λόγον· ἀνίσως καὶ ἐγὼ ἔκαμα τοῦτο, ὅπου ἔκαμα δηλαδὴ ὁ υἱός μου, καὶ ἔγινα καὶ ἐγὼ πατραλοίας, ὡσὰν αὐτός· καὶ ἀνίσως ἀδίκησα αὐτόν μὲ τὰς χεῖράς μου· ἤγουν πραγματικῶς καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ μ' ὅλον ὅπου αἰσθανόμην πρὸ πολλοῦ τὴν πονηρίαν του, (1) ἡ ἀνίσως ἔβλαψα ἐκείνους, ὅπου ἐσυμβοήθουν αὐτόν εἰς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον, οἱ ὅποιοι ἀντὶ διὰ τὰ καλὰ ὅπου ἔλαβον ἀπὸ λόγου μου, τῶρα ἀνταποδίδουν εἰς ἐμὲ κακά· ἂν, λέγω, ταῦτα πάντα ἐγὼ ἐποίησα, ἄμποτε νὰ μὴ νικήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινάς, καὶ πῶς ὁ Δαβὶδ δέν ἀπέδωκε κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς του, εἰς καιρὸν ὅπου τοὺς ἐπολέμα, καὶ ἀποκρινόμεθα πρὸς αὐτόν, ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει τοῦτο διὰ τοὺς προλαβόντας ἐχθρούς του, τὸν Σαοὺλ· λέγω, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· ἐπειδὴ πολλάκις εὐρίων τὸν Σαοὺλ, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν φονεύσῃ, δέν τὸν ἐφόνευσεν, ὁμοίως καὶ ἄλλους πολλούς· τότε δὲ εἰς τὴν ἀποκασίαν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἐπειδὴ καὶ ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του, ἔκαμεν ἐκδίκησιν μὴ ὑποφείρωντας πλέον τὴν παρανομίαν τῶν πονηρῶν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ ἀποκριθῶμεν· ὅτι τὸ ἀποπέσοιμι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου δηλοῖ, ὅτι ἄμποτε νὰ ἀποτύχω τῶν ἐλπίδων, ὅπου ἔχω εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· αἱ ἐλπίδες δὲ αὐταὶ εἶναι, ὅχι νὰ τοὺς τιμωρήσω, ἀλλὰ νὰ τοὺς διώξω μακρὰν ἀπὸ λόγου μου· ἴσως ἐκ τούτου καὶ αὐτοὶ ἀφεθοῦν ἀπὸ τοῦ νὰ μὲ κυνηγοῦν, καὶ νὰ ζητοῦν νὰ μὲ θανατώσουν· Καὶ βλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ δέν ἀπέδιδε κακὰ εἰς τὸν πολεμοῦντα αὐτόν υἱόν του, ἀλλὰ ἐπαρήγγελλεν εἰς τοὺς στρατιώτας του νὰ μὴ τὸν φονεύσουν, λέ-

μαρτίαν (ἥτοι ὁ Χριστὸς) ἔλεγεν ἔχειν οὐδέν· ἀνθρώπων δὲ αὐταρκεῖς, ἐὰν τολμήσῃ εἰπεῖν, ὅτι ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ Κόσμου τούτου, ἔν ἐμοὶ ἔχει ὀλίγα ἔ μικρά·

(1) Ὅθεν συμφώνως λέγει ἔ ὁ Θεὸς Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο „Τάχα δὲ σὺ τὰ πάντα ἐλεύθερον ἀδικίας ἑαυτοῦ ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ· ἠδίκησε γὰρ τὸν Οὐρίαν· ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸν παῖδα ὑποθέσει, καθαρὸς εἰμι ἔ ἀνυπαίτιος· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ἠδίκησα, οὔτε τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὥς ἔ εὐάφορμον αὐτοῖς γενέσθαι τὴν κατ' ἐμοῦ δίωξιν·

λέγων αὐτοῖς „Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ. (Β. Βασιλ. ιη'. 5.) καὶ πάλιν ἀφ' οὗ ἔμαθε τὸν θάνατόν του ἐθρῆναι δι' αὐτόν· καὶ ἐκλαiven οὕτως „Τιέμου Ἀβεσσαλώμ! υἱέμου υἱέμου Ἀβεσσαλώμ! τίς δώη τὸν θάνατόν μου ἀντὶ σοῦ; ἐγὼ ἀντὶ σοῦ Ἀβεσσαλώμ υἱέμου (Β. Βασιλ. ιη'. 33.)

Νοοῦνται δὲ καὶ ἄλλως τὰ ρητὰ· ἐχθρούς ἀοράτους, πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοὺς Δαίμονας· ἀπὸ τοὺς ὁποίους λέγει ὁ Δαβὶδ νὰ πέσῃ εὐκερος καὶ ἄπρακτος, χωρὶς νὰ νικήσῃ καὶ νὰ κατασχύνη αὐτοὺς διὰ μέσου τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν· δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανευόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπεσεν εἰς ἀνάγκην, διὰ τοῦτο ἀντὶ ἱκεσίας ταῦτα προβάλλει τὰ λόγια· λέγονται δὲ ταῦτα καὶ ἄλλως ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· ἡγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀδίκησα τινά, ὥστε ὅπου νὰ τὸν διώξω ἀπὸ τὴν Βασιλείαν του· ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν Σαοὺλ ἀνταπέδωκα κακὰ· ὅς τις ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ λόγου μου, ἐκατασκεύαζε τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ καὶ μ' ὅλον ὅπου ἔβαλα αὐτόν εἰς τὰς χεῖράς μου, δὲν τὸν ἐθανάτωσα, ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλείων ἔσορε· καὶ λοιπὸν προσαρμόσῃς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ εἰς τὸν Σαοὺλ, δὲν βλάπτεται τελείως ἡ ἀλήθεια· τὸ δὲ, ἀνταπέδωκα ἐδῶ νοεῖται καταχρηστικῶς, ἀντὶ τοῦ ἀπέδωκα, ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, δόσις μὲν λέγεται ἡ ἀρχὴ τῆς εὐεργεσίας, ἡ τῆς κακοποιίας· ἀπόδοσις δὲ, ἡ ἴση ἀντιμέτρησις τῆς εὐεργεσίας, ἡ τῆς κακοποιίας, ἀνταπόδοσις δὲ λέγεται, μία δευτέρα ἀρχὴ ἀγαθῶν ἢ κακῶν, γινομένη ἀπὸ τοὺς δόντας, εἰς ἐκείνους ὅπου ἀπέδωκαν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἴσην χάριν, ἢ κακίαν, ὅπου ἐκείνοι τοὺς ἐδωκαν· συνήθεια δὲ εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Γραφήν, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λαμβάνῃ ἔτι τὸ τοιοῦτον ὄνομα τῆς ἀνταποδόσεως.

5: „Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ καταλάβοι.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἀπέδωκα κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, ἄμποτε νὰ κυνηγήσῃ ὁ Ἀβεσσαλώμ

τὴν ψυχὴν μου: ἡγουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, καὶ νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν.

„Κοὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.

Ζωὴν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον καταπατεῖται· διὰ τί καὶ τὸ αἷμα εἶναι φυσικὸν αἶμα τῆς ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πλέον συστατικὸν ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἄλλους χυμοὺς, ὁποῦ συνιστῶσι τὸ σῶμα.

„Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι.

Δόξαν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐνδοξον αὐτοῦ σῶμα καὶ περιβόητον εἰς ὅλους, τόσον διὰ τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ ἀνδρίαν ὅπου εἶχεν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἐπὶκτητον κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς Βασιλείας· κατασκηνώσαι δὲ εἶπεν· ἡγουν ἄμποτε ὁ ἀποστάτης υἱός μου νὰ κάμῃ τὸ ἐνδοξον σῶμά μου νὰ σήπεται εἰς τὴν γῆν νεκρὸν καὶ νὰ διχλύεται· δύναται δὲ ὁ λόγος νὰ νοηθῇ καὶ διὰ τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν Διάβολον· καταρᾶται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἂν αὐτὸς ἀπέδωκε κακὰ, νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ νὰ πιασθῇ ἀπὸ αὐτόν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ φύγῃ τὰς προσβολὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς· καὶ νὰ καταπατηθῇ ἡ ζωὴ του εἰς τὴν γῆν· ἡγουν εἰς τὰ γήϊνα καὶ φθιρόμενα πράγματα· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἴπῃ ἡ καταπάτησις: δηλαδὴ τὸ νὰ πατῇ ὁ Διάβολος ἐπάνω εἰς τὸν κάτω κείμενον ἄνθρωπον, καὶ αἰτχρῶς νὰ χορεύῃ ἐπάνω εἰς αὐτόν· καταρᾶται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον νὰ πάθῃ τοῦτο τὸ σῶμά του, ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα του: ἡγουν ὁ νοῦς του, ὅς τις εἶναι δόξα καὶ τιμὴ τῆς ψυχῆς· καὶ αὐτὸς, λέγω, ὁ νοῦς του, καταρᾶται νὰ κρημνισθῇ εἰς τὰ γήϊνα, καὶ νὰ προσηλωθῇ εἰς τὸ χῶμα καὶ τὴν φθορὰν, ὥστε ὅπου νὰ

να μὴν ἡμπορῇ πλέον νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ
τὸ πτερὸν τῆς θεωρίας. (1)

6: „Ἀνάστηθι Κύριε ἐν ὀργῇ σου.

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἀναστηθῇ ὁ Κύριος
καὶ χωρὶς ὀργῆν, κατὰ τὸ „Ἀνάστα Κύριε, σω-
σόν με ὁ Θεός μου (Ψαλ. γ'. 7.) διὰ τοῦτο λέ-
γει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀναστηθῇ ὁ Κύ-
ριος μὲ ὀργὴν καὶ τιμωρίαν· καθὼς δὲ τὸ νὰ καθή-
ται ὁ Θεός, δὲν ἐννοεῖται σωματικῶς· ἐτὶ καὶ τὸ
νὰ σηκώνεται· ἀλλὰ τὸ μὲν, νὰ καθήται ὁ Θεός,
σημαίνει τὸ Βασιλικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ κριτικὸν καὶ ἀ-
μετακίνητον· τὸ δὲ, νὰ ἀνίσταται, σημαίνει τὸ τι-
μωρητικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρὸς τινα βοηθητικὸν·
ὀργὴν δὲ πάλιν Θεοῦ νοοῦμεν τὴν τιμωρίαν, τῶν ἀ-
ξίων ὄντων τιμωρίας.

„Ψώθῃτι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν
σου.

Μὲ τὸ νὰ ῥῆσαι, λέγει, φυσικῶς ὑψηλὸς Κύ-
ριε, διὰ τοῦτο φάνηθι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοιοῦ-
τος ὑψηλός· θέλεις δὲ φανῆς τοιοῦτος εἰς τὰ τέλη·

ἡγουν εἰς τοὺς θανάτους καὶ ἐξολοθρεύσεις τῶν ἐχ-
θρῶν σου· διότι τέλος τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἀνθρώ-
που, εἶναι ὁ θάνατος· οἱ δὲ ἐδικοί μου ἐχθροί, αὐ-
τοὶ εἶναι βέβαια καὶ ἐχθροὶ ἐδικοῦ σου· ἐπειδὴ αὐ-
τοὶ ἐπαρέβηκαν τὰς ἐντολάς σου. (2)

7: „Ἐξεγέρθῃτι Κύριε ὁ Θεός μου ἐν προ-
στάγματι ᾧ ἐνετείλω.

Μὴ μακροθυμήσης πλέον Κύριε, λέγει· ἀλ-
λὰ κάμε ἐκδίκησιν, διὰ τὴν ἐντολὴν ὅπου ἔδωκες
διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως· δηλαδὴ τὸ „Τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. (Ἐξ. κ'. 12.)
ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μου υἱὸς ἐλύσσαξεν ἐναντίον ἐμοῦ
τοῦ πατρός σου· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἄλλως τὸ
ῥητόν· δηλαδὴ ὅτι ὁ Δαβὶδ εὐχεται διὰ τὸ Μυ-
σῆριον τῆς Ἀναστάσεως· διὰ τί ὁ Κύριος εἶπεν ἐν
τοῖς Εὐαγγελίοις διὰ τὸ ἐδικόν του σῶμα πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν
ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. (Ἰω. β'. 16.) ἀνάστηθι
λοιπὸν Κύριε, κατὰ τὴν προσαγὴν ταύτην, ὅπου
ἐπρόσβαξες καὶ εἶπες· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον.

„Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.

Ἄ-

(1) Γλαυροῦ δὲ εἶναι ἡ ἀναγωγὴ ὅπου κάμνει ὁ ἀββῶς Δωρόθεος εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα λέγων ἡ Τὸ μὲν πεσεῖν ἐστὶ,
τὸ μικέτι ἔχειν δύναμιν ἀντιστῆναι παρὰ τὸ χαμαὶ κεῖσθαι· τὸ δὲ κενὸν πεσεῖν, τὸ μηδὲ ἀγαθόν τι ἔχειν, ἵνα
κἂν τέως δυνήθῃ τις ἀναστῆναι· τὸ δὲ καταλάβοι ὁ ἐχθρὸς, ἵνα ᾧμεν αὐτοῦ ὑποχείριοι, καὶ εἰς πάντα ἡττάμεθα·
ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν, αἱ ἀρεταί· καταπατοῦνται δὲ αὐταί, εἰς γῆν, ὅταν τις ὅλον τὸ φρόνημα ἔχῃ γήινον· δοῖα δὲ ἡ-
μῶν, ἡ γνῶσις, ἡ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἐγγυνομένη τῇ ψυχῇ· κατασκηνοῦνται δὲ αὕτη εἰς γῆν, ὅταν μη-
δὲν κατὰ Θεὸν φρονῶμεν, ἀλλὰ πάντα σαρκικά· ἵνα οὖν τοιοῦτόν τι μὴ πάθωμεν, μὴ ἀποδιδῶμεν κακὸν ἀντὶ
κακοῦ· μὴ ἔργῳ, μὴ λόγῳ, μὴ σχήματι· ὁ γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησα, μὴ ἐ-
λευθερωθεῖν τῆς ἀμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις γράφεται ἡ Τῶν ἐχθρῶν μου· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἡ Ἐχθρὸν τῇ φύσει μό-
νον, τὸ ἐξ ἐναντίου τῷ ἀγαθῷ θεωρούμενον, ὅπερ ἐστὶν ἡ κακία· ἥς τὸ πέρασ ἀφανισμός ἐστι, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν μετα-
χώρησις· ὁ τοίνυν εἶπεν, ὅτι ὑψώθῃτι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου, προσημαίνει διὰ τοῦ περατωθῆναι τῶν
ἐχθρῶν τὴν κακίαν, τὸ μικέτι τὸν εἰς κακίαν δρόμον τῇ ζωῇ ὑπολείπεσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡ Ἐπίθετος
τοῖς ἐχθροῖς μου τὸ πέρασ, τὴν ἀδικον αὐτῶν ἔφοδον καταπαύσας· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἡ Ὑψώθῃτι τὸν Χριστὸν
ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ παρακαλεῖ· συντελείας καὶ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμόνων ἕνεκα ἡ Ὅταν γὰρ, ψισίν, ὑψωθῶ, πάν-
τας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν· πέρασ δὲ ταῦτα καὶ κατάλυσις τῆς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν δυναστείας ἐγένετο (ἐν τῇ ἐκδεδ-
σειρᾷ.)

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσῃς, θέλουν ἰδοῦν πολλοὶ τὴν βοήθειάν σου ταύτην, καὶ ἀκολούθως θέλουν φοβηθῶν καὶ ἐπιστρέψουν πρὸς ἐσένα· τὸ δὲ κυκλώσει σε δηλοῖ, ὅτι αὐτοὶ θέλουν γένουν τριγύρω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ δὲν θέλουν μακρύνουν ἀπὸ αὐτάς· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ὁ Θεὸς εἶναι ἀπέραντος κατὰ φύσιν, καὶ εἰς αὐτὸν τὸ κύκλω δὲν λέγεται κυρίως· δυνάμεθα δὲ νὰ νοήσωμεν τὸ ρητὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἀπ' οὗ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ὅλων τῶν Ἑθνῶν ἡ συναγωγὴ ἔγινεν εἰς αὐτὸν, ὥσαν κύκλος ἀπὸ ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἡ τὸ κυκλώσει σε δηλοῖ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ἀντὶ τοῦ ἡ συναγωγὴ τῶν Ἑθνῶν θέλει ἄσσει καὶ θέλει σὲ ὑμνήσει· ἐπειδὴ γὰρ μὲ κυκλικὸν χορὸν ἔψαλλον οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ χοροῦ, μὲ τὸ ὅποιον ἐσέκοντο οἱ ψάλλοντες, ἐφάνερωσε τοὺς ὕμνους ὅπου ἔψαλλον, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόσομον.

„Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον.“

Διὰ τὴν συναγωγὴν, λέγει, ταύτην τῶν Ἑθνῶν, ἀνάβα εἰς τὸν Πατέρα Κύριε μεσίτης· καὶ ἐπιστρέψον εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας δόξης, τὴν ὅποιαν εἶχες πρὸ τοῦ νὰ γένη ὁ Κόσμος, ἀπ' οὗ ἐτελείωσας τὸ ἄρραξον τῆς οἰκονομίας μυσηρίου.

8: „Κύριος κρινεῖ λαούς.“

Δὲν θέλει παραβλέπει, λέγει, ὁ Κύριος τὰς μηχανάς, ὅπου οἱ ἐχθροί μου πυνέρραψαν κατ' ἐμοῦ· ἢ νοεῖται, ὅτι θέλει κρίνει ὁ Κύριος· ἡγουν τοὺς μὲν κακοὺς, ἔχει νὰ καταδικάσῃ εἰς κόλασιν, τοὺς δὲ καλοὺς, ἔχει νὰ στήσει ἐκ δεξιῶν του, καὶ νὰ ἀξιῶσιν αὐτοὺς τῆς βασιλείας του. (1)

„Κρινόν με Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου, ἐπ' ἐμοί.“

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει ἀκολούθως ἐδῶ, ὅτι γενοῦ κρίτης καὶ ἐμοῦ, καὶ ἐξέτασαι τὴν δικαιοσύνην ὅπου ἐφύλαξα πρὸς τὸν ἀποστάτην υἱόν μου, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας· καὶ κατὰ τὴν ἀπλότητά μου, ἐξέτασεν εἰς ἐμένα· Διὰ τί δὲ ὁ Δαβὶδ, ἀλλαχοῦ μὲν λέγει „Μὴ εἰσάλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου (Ψαλ. ρμβ'. 2.) ἐδῶ δὲ εὐχεται νὰ κριθῇ· καὶ ἀποκρινόμεθα μετὰ τοῦ Θεοῦ Χρυσόσομου· ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει, νὰ μὴ κριθῇς ἐσὺ ὁ Θεὸς με ἐμένα, μὴ δὲ νὰ συγκρίνης τὴν ἐδικήν μου πολιτείαν, μὲ τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὅπου ἔκαμες εἰς ἐμέ· ἐδῶ δὲ ζητεῖ νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀδικήσαντας αὐτὸν, καὶ ζητοῦντας νὰ τὸν θανατώσουν. (2)

9: Συν.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ἄλλως ἔχει νὰ κρίνῃ τὸν Ἑβραῖον ὁ Θεός· ἡγουν βαρύτερα, ἢ ἄλλως τὸν Σκύθην ἢ Ἑλλήνα· ἡγουν ἐλαφρότερα· ἢ ἓνα ἢ τὸ αὐτὸ ἁμαρτήματα διαφόρως τὸ κρίνει, κατὰ τὰς διαφορὰς περιστάσεις τόπου, τόπου, χρόνου, ἢ ἄλλων.

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι τὸ κρίνεσθαι, ποτὲ μὲν, ἐπὶ τοῦ δοκιμάζεσθαι λέγεται, ὡς τὸ „Κρινόν με Κύριε“, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· ποτὲ δὲ, ἐπὶ τοῦ κατακρίνεσθαι· ὡς τὸ „Εἰ ἐαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· ἥτοι οὐκ ἂν τῇ κατακρίσει ὑπεβαλλόμεθα“· πάλιν εἴρηται κριθήσεσθαι τὸν Κύριον πρὸς πᾶσαν σάρκα· τούτέστιν ἐν τῷ ἐξετάσῃ τῶν βεβιαμένων, ἐκάσῃ ἐαυτὸν ὑποβάλλει τῇ κρίσει, ἢ τὰ ἐαυτοῦ πρεσβύματα ἀντιπαρεξάγει τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ τῶν ἡμαρτηκότων, ἀπολογούμενος μετὰ ἀποδείξεων, ὅτι πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἥκοντα ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κρινομένων πεποίηκε, σημαίνει τὸ κρίνειν, καὶ τὴν ἐν συγκρίσει καὶ ἀντιπαράθεσιν κατὰ τὴν ἰδίαν γενεάν κατακρίσιν· ὡς Βασίλισσα νότου νότου, καὶ Νινευῖται κατακρινούσι τὴν τῶν Ἰουδαίων γενεάν· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ἑτέρα μὲν ἢ Ἀγγέλων δικαιοσύνη πρέπουσα πάντως τῇ αὐτῶν φύσει· ἑτέρα δὲ ἢ ἀν-

„Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην
„ἡμέραν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπεξηγεῖ τὸ „μακρόθυμος ὁποῦ εἶπεν ἄνωτέρω· διότι ἡμεῖς μὲν οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀκολούθως εἴμεθα καὶ πάντοτε ὅξιοι τιμωρίας· ὁ δὲ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ ᾖ μακρόθυμος, δὲν μᾶς τιμωρεῖ· ἀλλὰ δίδει εἰς ἡμᾶς καιρὸν, διὰ νὰ μετανοήσωμεν· ὀργὴν γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν τιμωρίαν· μερικοὶ δὲ ἀποροῦσιν, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, καὶ τιμωρῇ τὸν καθ' ἕνα καθὼς τοῦ πρέπει, πῶς ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ φιλάνθρωπος; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεός, διὰ τὴν ἀποδίδει εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του· φιλάνθρωπος δὲ εἶναι, διὰ τὴν εὐθὺς δὲν τιμωρεῖ, ἀλλὰ ὑπομένει τὰς κακίας τοῦ κάθε ἀνθρώπου, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν αἰτίαν καὶ χρόνον διὰ νὰ μετανοήσῃ· καὶ διὰ τὴν δὲν ἀφίνει τὸν Διάβολον νὰ κακοποιῇ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ὅσον θέλει· καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τὴν κατὰ πάντα τρόπον ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

12: „Εὰν μὴ ἐπιστραφῇτε, τὴν ῥομφαίαν
„αὐτοῦ στίλβωσι· τὸ τόξον αὐτοῦ ἐ-
„νετεινε καὶ ἠτοίμασεν αὐτό.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρεν ὡς Προφῆτης, ὅτι
ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν νὰ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας των

τοὺς Ψαλμοὺς του, διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν, μα-
ζί μὲ τὰς εὐκείας του μερικὰς ὑποθέσεις σμίγει ἐν τοῖς
Ψαλμοῖς καὶ κοινὰς διδασκαλίας· ὅθεν καὶ λέγει εἰς
ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους· ἀνίστως ἐσεῖς ὡς ἄν-
θρωποι, δὲν γυρίζετε εἰς τὴν ἴσιν ἐσάταν τῆς ἀρε-
τῆς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξεκλίνετε καὶ ἐπροσπλώητε
εἰς τὰ γῆνα πράγματα, νὰ ἤξευρετε, ὅτι δὲν θέ-
λετε γλυτώσατε ἀπὸ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν τοῦ
Θεοῦ· ῥομφαία λοιπὸν καὶ μάχαιρα, εἶναι ὁ πικρὸς
θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν· τοξάρι δὲ, εἶναι ὁ ὀγλί-
γυρος θάνατος αὐτῶν· καὶ στίλβωσις μὲν, καὶ ἀκό-
νησις τῆς μάχαιρας, καὶ τέτωμα τοῦ τοξαρίου,
εἶναι ἡ προετοιμασία τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ μακροθυ-
μία ὁποῦ δείχνει πρὸς ὦραν ὁ Θεός· ἐτοιμασία δὲ
τοῦ τόξου, εἶναι ἡ πλησίασις τῆς πληγῆς, ἥτις γί-
νεται μὲ τὸ ῥίψιμον τῆς σαΐτας· ἡ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἀκόνισμα μὲν τῆς
μάχαιρας, εἶναι ἡ ταχυτάτη τιμωρία· τέτωμα δὲ
τοῦ τόξου, εἶναι ὁ πλησιασμός τῆς τιμωρίας· ἐτοι-
μασία δὲ τοῦ τόξου, εἶναι τὸ νὰ κτυπήσῃ ἐξάπαν-
τος τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀνίστως δὲν μεταβληθῶν καὶ
δὲν μετανοήσουν. (1)

13: „Καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ Ἰα-
„νάτου.

Εἰς τὸ τόξεμα, λέγει, καὶ σαΐτευμα τοῦ
Θεοῦ, πολυποικίλοι τρόποι θανάτου εὐρίσκονται·
ἡγουν εἰς αὐτὸ εὐρίσκονται θάνατοι μὲ σφαγὴν καὶ
μάχαιραν, θάνατοι μὲ φωτίαν, μὲ νερὸν, μὲ σει-
σμόν, μὲ χάσματα γῆς· καὶ θάνατοι μὲ πολυποικίλα
εἴδη ἀσθενειῶν· ὅλα αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἐργαλεῖα
καὶ

(1) Ὅθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει „Φιλάνθρωπον δὲ τὸ κήρυγμα· οὐ γὰρ ἀπλῶς ὅτι γεγονόσιν ἐργάται τῶν
πονηρῶν, ἠπεύλησε τὴν ῥομφαίαν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰμὴ βούλονται θάπτον ἐπιστρέφειν, ἐπανατείνεται αὐτοῖς τὴν γυ-
μνουμένην μάχαιραν· οὐ τέμνει γὰρ τέως, ἀλλὰ στίλβει μόνον· ἵνα τὴν λαμπρότητα θεασάμενος, μὴ φθάσῃς
κολασθῆναι· οὐ τέμνει, ἀλλὰ φοβεῖ, ἵνα ὁ φόβος διεγείρῃ σε εἰς μετάνοιαν· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Στίλ-
βοῖ γοῦν, λέγει, τὴν μάχαιραν, ἀναβάλλεται δὲ, καὶ τὸ τόξον ἐντείνει μὲν καὶ ἐτοιμάζει, κατέχει δὲ βίαν·
ὅπερ δὴ Θεοῦ κρίσεως νόμος, ἵνα ἡ σῶσις τῇ μετανοίᾳ· ἡ κολάσις δὲ δικαιοτέρον. (Παρά τῷ Νικήτᾳ.) ἔφη
δὲ ὁ Θεοδώριτος „Εἴποτε ἴδοι τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς διὰ τῆς φιλάνθρωπιᾶς ἐννοσιν οὐ μαρτυρούμενους, τέως ταῖς
ἀπειλαῖς ἐκφοβεῖ, τὴν τιμωρίαν ἀναβαλλόμενος· εἰ δὲ ὅτι ταύτης καταφρονήσαντες ἐπιμένειεν ἁμαρτάνοντες, αὐ-
τίκα τὴν πανωλεθρίαν ἐπάγει τὸ δίκαιον ἔχουσιν.

καὶ σκεύη· μετὰ τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖται ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν. (1) Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἀγκυρὰ καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ, περὶ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα, εἶναι μὲν ἀνθρωποπρεπῆ, ὅμως τὰ νοήματα ὅπου περιέχουσιν, εἶναι θεοπρεπῆ· καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ τί ὁ Προφήτης μετὰ τὴν παχύτητα τῶν ἀνθρωπίνων λέξεων, ἠθέλησε νὰ φέρῃ εἰς αἴσθησιν τὸν παχὺν νοῦν τῶν ἀκροατῶν· διὰ τοῦτο καὶ παρρησιάζει τὸν Θεὸν πῶς ἔχει μάχαιραν, καὶ τοξάρι, καὶ σαῖτας, καὶ ἄρματα πολεμικά· καὶ πῶς ἀκονίζει τὴν μάχαιράν του, καὶ τευτόνει τὸ τοξάρι του· ἵνα αὐξήσῃ μετὰ αὐτὰ ὅλα τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀκροατάς· καὶ ἵνα μετὰ τὰ συνειθισμένα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀνόματα καὶ παραδείγματα, ἐξυπνίσῃ τὴν λιθίνην καὶ κοιμισμένην τῶν ἀναισθητῶν καρδίαν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται τοιαῦτα πολεμικά ἄρματα διὰ νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· διὰ τί αὐτὰς εἶναι ἐκ φύσεως τόσον φοβερός, ὅπου βλέπει μόνον τὴν γῆν, καὶ εὐθὺς τὴν κάμνει καὶ τρέμει· αὐτὸς ἔχει εἰς τὰς χεῖράς του κάθε πνοήν· αὐτὸς μετὰ τὴν δύναμίν του διαλύει τὰ ὄρη καὶ βουνά· καὶ ἐνεργεῖ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα οἱ Θεογόροι Προφῆται λέγουσι διὰ τὴν ἀρρῆτον αὐτοῦ δύναμιν.

„Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐ-
„ξοργάσατο.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους· αἱ τιμωρίαι, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ἐνεργοῦνται ὄχι κατὰ τῶν καλῶν, ἀλλὰ κατὰ κακῶν ἀνθρώπων· καιομένους γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει, ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν καμμία νουτίδα καὶ ὑγρα-

σίαν ἀρετῆς· ἀλλὰ τόσον εἶναι ἐξηραμένοι εἰς τα καλὰ ἔργα, ὥστε ὅπου εὐθὺς ἀνάπτουσιν ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη κα-
κάζονται οἱ τοιοῦτοι, μετὰ μόνην τὴν προσδοκίαν, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῆς κολάσεως· ἡ καιομένους αὐ-
τοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τί καιόνται ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν παθῶν· ἡγουν τοῦ θυμοῦ, τῆς ἐπιθυμίας, τῆς φιληδονίας, τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιλαργυρίας, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων. Μετὰ τοιοῦτον τρόπον ὁ Προφήτης ζωγραφίσας τὰς πολυτρόπους τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ταύτας κρεμάσας ἐπάνω εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, σωφρονίζει ἀκολούθως αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ τότε πράγματα, μεταφέροντας τὸν λόγον του εἰς τὸν ἀποστάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ. (2)

14: „Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν.

Ὁ ἀποστάτης, λέγει, υἱός μου ἐγγασπρώθη ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐσοχήσθη ἀδίκως νὰ με διώξῃ ἀπὸ τὴν Βασιλείαν, ὅπου μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. (3) Ἐμεταχαίρισθη δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνομα τῆς ὠδίνος· ἡγουν τοῦ κοιλοπονήματος τῆς γυναι-
κός, διὰ νὰ φανερώσῃ, πόσον πόνον καὶ στενο-
χωρίαν δοκιμάζουσιν, ἐκεῖνοι, ὅπου συλλογίζον-
ται νὰ ἀδικήσουν τὸν ἀδελφόν τους· ἐπειδὴ αὐ-
τοὶ γεμίζουσιν ἀπὸ θυμόν· διακόπτονται ἀπὸ τὴν ὀργήν· βλάπτονται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μυ-
ρία ἄλλα πάσχουσι κακὰ· φοβοῦνται, ἀγωνίαν ἔ-
χουν· καὶ ἀπλῶς εἶπεν, αὐτοὶ κατὰ ἄλλον τρόπον
δὲν εἰρηνεύουν, ἔξω μόνον, ὅταν φέρουν εἰς ἔργον
τοὺς πονηροὺς σοχασμούς των· ἥτοι ὅταν ἀδικήσουν·
ἀγκυρὰ καὶ ὕψερα ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, πάλιν δὲν ἐ-
λευ-

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς σκεύη θανάτου δυνάμεις ἀφανιστικὰς ἐνόησε τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ· ἀπλοῦς εἶπεν δὲ σκεύη θανά-
του, τὰ βέλη ἡρμηνεύσε.

(2) Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς καιομένους ἐνόησε τοὺς ἀχίους τοῦ πυρός· τὰ τοῦ Θεοῦ γὰρ βέλη ταῖς εὐκαταπρήστοις ψυ-
χαῖς παρ' αὐτοῦ κατεργάσθη φησι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Οἱ γὰρ τὴν εὐπρεπίαν τῆς ἁμαρτίας ὕλην δεξά-
μενοι, ὡς ξύλα ἐκὸς τοῦ καλὰ μὲν οἰκοδομήσαντες, ἢ φησιν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, τοῖς πυρφόροις τοῖς βληθί-
σονται βέλεσιν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐπεὶ τοῦ Ἀχιζόφελ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησε, τοῦ τὴν πονηρίαν ἐκείνην γνώμην εἰσηγησαμέ-
νου, ὡς κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικοῦτος πατρὸς τὸν παρὰ νου καθεστάνοντος παῖδα.

λευθερόνονται οἱ ἄθλιοι ἀπὸ τὸν ἑλεγχον καὶ τὴν κα-
τάκρισιν τοῦ συνειδότος των · ὅπου λοιπὸν ἡ θεία
Γραφή θελεῖ νὰ παραστήσῃ ἀνυπόφορον τὸν πόνον,
μὲ τὸ ὄνομα τοῦ κοιλοπονήματος τῶν ἐγγασσωμένων
γυναικῶν τὸν φανερώνει · ὁδύνη δὲ καὶ ὠδὶς ἐτυμο-
λογεῖται ἀπὸ τὸ οἰδάμεν · ἤγουν αὐξάνειν · ἐπεὶ δὲ
ὅταν τὸ βρέφος γένῃ ἐννέα μηνῶν, δὲν ὑποφέρει
πλέον νὰ εὐρίσκηται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ διὰ
τοῦτο δριμυτάτους πόνους προξενεῖ εἰς τὴν ἐγγασσω-
μένην, ζητῶν διὰ νὰ εὕρῃ ἔξω, καὶ νὰ γεννηθῇ
(1) δείχνει δὲ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦτο ὁ Δαβὶδ,
ὅτι ἡ κοιλία δὲν εἶναι ἐμφυτὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλ-
λὰ ἔξωθεν αὐτὴ σπείρεται καὶ αὐξάνει, καὶ εἰς πό-
νους πολλοὺς βάλλει ἐκείνους ὅπου τὴν ἔχουν.

„Συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.

Εἰς μὲν τὰ φυσικὰ ἔμβρυα, πρῶτον γίνεται
ἡ σύλληψις, ἔπειτα ἀκολουθοῦν τὰ κοιλοπονήματα,
ὅταν τὸ ἔμβρυον αὐξηθῇ· ἐδῶ δὲ, πρῶτον εἶπαν ὁ
Δαβὶδ τὸ κοιλοπόνημα, καὶ ἔπειτα τὴν σύλληψιν·
διὰ τί λοιπὸν ἔτσι εἶπε τοῦτο; καὶ ἀποκρινόμεθα,
ὅτι ἐκεῖ μὲν, ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐμβρυῶν, πρὸς
ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔμβρυον λέγεται καὶ ἡ σύλ-
ληψις καὶ τὸ κοιλοπόνημα· ἐδῶ δὲ ἐπὶ τῆς ἀμαρ-
τίας, πρὸς ἄλλο λέγεται ἡ σύλληψις, καὶ πρὸς ἄλ-
λο τὸ κοιλοπόνημα· οἷον ἐπὶ παραδείγματι· ὁ Ἀ-
βεσσαλώμ πρῶτον ἐκοιλοπόνησε τὴν ἀδικίαν κατὰ
τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ νὰ ἐπάσχε· κακῶς ἀπὸ αὐτὴν,
θυμῶντας καὶ ἐπιθυμῶντας· καὶ μάλιστα διὰ τί δὲν
εὕρισκε καιρὸν ἐπιτήδειον τῆς ἀποσασίας του· ἔπειτα

συνέλαβε πόνον· ἤγουν ἔλαβε πρὸς τοῦτο καὶ πό-
νον σωματικόν· ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πάσχει, καὶ τὸ
σῶμα συμπάσχει· οὐ μόνον λοιπὸν ἐπίνει ὁ Ἀβεσ-
σαλώμ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα
ἐπίνει, ἕως οὗ ἐγέννησε τὴν ἀνομίαν τῆς ἀποσα-
σίας· ἄτιμον γὰρ πράγμα ἔκαμε τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἀ-
τιμάσῃ τὸν πατέρα του, νὰ διώξῃ αὐτὴν, καὶ νὰ
μιανῇ τὰς παλλακὰς αὐτοῦ· μερικοὶ δὲ συντόμωτέ-
ραν ἐρμηνείαν καίμνουσι τοῦ ῥητοῦ τοῦτου· καὶ ὡ-
δύνα μὲν καὶ κοιλοπόνημα λέγουσι, τὴν ἐννοίαν καὶ
τὸν πονηρὸν λογισμὸν τῆς ἀποσασίας τοῦ Ἀβεσσα-
λώμ· σύλληψιν δὲ, τὴν ῥάσιν καὶ πῆξιν τοῦ λο-
γισμοῦ τῆς ἀποσασίας· ἡ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι
αὐτὸς κοιλοπονήσας πρότερον, καὶ πολλὰ παθὼν
ἀπὸ τὸν λογισμὸν τῆς ἀποσασίας, καὶ μὴ ὑποφέ-
ρωντας αὐτὸν, συνέλαβε πάλιν ἄλλον λογισμὸν διὰ
τὴν αὐτὴν ἀποσασίαν· ὁ ὅποιος λογισμὸς ἔγινεν εἰς
αὐτὸν πόνος, καὶ δεῦτερον κοιλοπόνημα. (2)

15: „Λάκκον ὄρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐ-
τὸν· καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν
ἡ εἰργάσατο.

Κίνδυνον, λέγει, κατεσκεύασεν ὁ υἱός μου ἐ-
ναντίον εἰς ἑμένα τὸν πατέρα του, καὶ κίνδυνον,
ἀπὸ τὸν ὅποιον δυσκόλως ἤμπορῶ νὰ ἐλευθαρῶ
(3) τὸν κίνδυνον γὰρ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ μὲ τὴν
ὁμοιότητα τοῦ λάκκου· διότι καθὼς ἐκεῖνος, ὅπου
πέσουν εἰς τὸν λάκκον, δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἔξω
ἀπὸ αὐτόν, καὶ μάλιστα ἀνίσως δευτεροσκαφῇ, καὶ
γένῃ ὁ λάκκος βαθύτερος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ
δὲν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βαβύλιον ὠδὶς λέγεται παρὰ τὸ ὠδῶ, ὠδὶς τις οὔσα, δι' ἧς ὠθεῖται τὸ βρέφος· ἢ ἀπὸ τοῦ ὠδῶν
κατ' ἐπαύξεισιν τοῦ ο εἰς ω, ἢ τροπῇ τοῦ υ εἰς ι.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὡς πρὸς τὴν τάξιν δοκεῖ συγκεχυμένως ἡ λέξις ἔχειν· ἐπεὶ δὲ πρῶτον αἱ
κύουσαι συλλαμβάνουσιν, εἶτα ὠδῶσιν, ἢ τελευταῖον τίκτουσιν· ἐνταῦθα δὲ πρῶτον ἡ ὠδὴν· εἶτα ἡ σύλληψις,
εἶτα ὁ τοκετός· πρὸς δὲ τὴν τῆς καρδίας σύλληψιν, ἐμφαντικώτατα ἔχει· αἱ γὰρ ἄλογοι τῶν ἀκολάσων ὄρμαι,
ἢ αἱ μανικαὶ ἢ παρσιζῶσαι ἐπιθυμίαι ὠδῶντες ἐλέχθησαν, διὰ τὸ μετ' ὀξύτητος ἢ πόνου ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ·
κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ περικρατὴς τῶν πονηρῶν μὴ γενόμενος βουλευμάτων, συνέλαβε πόνον· ἢ ὁ τὴν ἐν
καρδίᾳ κακίαν διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων ἐγκαύσας, ἔτεκε τὴν ἀνομίαν.

(3) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα λέγει „Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲ μετὰ τὸ τεκεῖν τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπι-
βου-

δὲν ἡμπερὶ νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου κατ' ἐ-
μοῦ κατεσκεύασεν ὁ πατραλῳίας υἱός μου ὅτι ἐπειδὴ
αὐτὰ ἔχουσι βάθος πονηρίας, καὶ κύκλον θανατη-
φόρον ὅμως αὐτὸς ἔχει νὰ πέσῃ εἰς τὸν λάκ-
κον αὐτὸν καὶ τὸν κίνδυνον, ὅπου κατ' ἐμοῦ κατε-
σκεύασε, καὶ ἀντὶ νὰ πιάσῃ ἐμένα, αὐτὸς θέλει
πιασθῇ.

16: „Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κερ-
„φαλήν αὐτοῦ.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἐγέναν ἐμπράκτως εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ * ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος ἔπεσεν εἰς τὸν κίνδυνον , ὅπου ἤτελέμασε κατὰ τοῦ πατρὸς του , καὶ ὁ πόνος καὶ ἡ σπουδὴ , ὅπου εἶχε νὰ πιάσῃ τὸν πατέρα του , ἐγύρισε παραδόξως κατὰ τῆς κεφαλῆς του * διότι σπουδαζώντας αὐτὸς νὰ παραθάρρουν τὸν λαόν του εἰς τὸν κατὰ τοῦ πατρὸς του πόλεμον , διαπερνῶν καρβαλλάρης ὑπὸ κάτω ἀπὸ τοὺς κλάδους μιᾶς ὄρυδος , ἐπιάσθη ἀπὸ τὰ μαχίᾶ τῆς κεφαλῆς του , καὶ κρεμασθεὶς ἔλευνῶς εἰς τὸ δένδρον , ἐφανεύθη πικρῶς ἀπὸ τὸν Ἰωάβ. (1)

καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐ-
τοῦ καταβησεται.

Ἡ ἀδικία, λέγει, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἀρχηγός ὁ Ἀβεσσαλώμ, αὕτη, λέγω, θέλει κτυπήσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ· ἦγουν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ κυριώτερου μέρους τοῦ σώματος· τὴν κεφαλὴν δηλαδὴ, ὅλον τὸ σῶμά του ἔφανέρωσε· καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτιζεν ἔγινε· διὰ τί αὐτὸς συγκροτήσας πόλεμον ἐναντίον τοῦ πατρὸς του, ἀντὶ νὰ θανατώσῃ ἐκεῖνον, ἐθανατώθη μᾶλλον αὐτός.

17: „Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ
„τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Ἐγὼ , λέγει , ἐπειδὴ καὶ ἔλαβε τοιοῦτον τέλος ὁ πόλεμος , καὶ ἐρρνεύθη ὁ πολεμῶν με , τούτου χάριν θέλω εὐχαρισῆσω τὸν Θεὸν διὰ τὴν δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ * (2)

Ka'i

βουλῇ, λιμοῦ καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένετο· οἱ δὲ, καὶ διεσπάρησαν· ὁ δὲ Σατανᾶς θάνατον κατασκευάσας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ διὰ Σταυροῦ, θανάτῳ παραδέδοται· ὥς λέγειν ἡμεῖς πρὸς Χριστὸν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου, ἡ Διὰ Σταυροῦ σου ἡσχύνθη ὁ ἄσεβής· εἰργάσατο βόθρον γάρ, ὃν ὀρύξας εἰσπέπτωκε· καὶ ὁ προδοὺς τὸν Κύριον Ἰούδας, ἀγχόνῃ τὸν βίον κατέστρεψεν· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων, ἡ Αἱ κατὰ τῶν δικαίων βουλαί, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βουλευομένων ἐπιστρέφουσιν· ὥς περ ἀπὸ σερῶν καὶ ἀντιτύπων σωματίων, τὰ προσπεσόντα βέλη πρὸς τοὺς ἀφιόντας ἐπάνεισιν· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών, ἡ Ὅ ὀρύσσω βόθρον τῇ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν· ὁ δὲ κυλίων λίθον, ἐφ' αὐτὸν κυλίει (Παρ. κς'. 27.) καὶ ὁ Σειράχ, ἡ Ὅ ὀρύσσω βόθρον εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται καὶ ὁ ἴσῳ παγίδα, ἐν αὐτῇ ἀλώσεται (Σειράχ κζ'. 27.) εἶπε δὲ καὶ τις τῶν Ποιητῶν (ὁ Ἡσίοδος δηλ.), ἡ Ὅ κακὴ βουλὴ τῷ βουλευσάντι κακίση· καὶ ἄλλος, ἡ Ὅς τις κατ' ἐτέρου δόλια μηχανέεται, αὐτοῦ λείηθαι τὸ κακὸν ἀρχιτεκτονῶν.

(1) " Ἄλλος δὲ λέγει ἡ Τὸ ἐπιστρέφει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, ἔ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ ἔ περὶ τοῦ Ἀβessalῶμ εἰρήσθαι φασιν. ἀμφοτέρων γὰρ ἡ κεφαλὴ εἰς τιμωρίαν κατέβη. ὁ μὲν γὰρ, ἀγχόνῃ χρησάμενος, οὕτω τὸν βίον κατέλυσεν. ἐκεῖνος δὲ, ὑπὸ δένδρον ἐλθὼν, ἔ ἐξαρτηθεὶς ἀπὸ τῆς κόμης, πολὺν ἑκρέματο χροῖον, τοῦ Θεοῦ τὴν ψῆφον ἀνῶθεν φέροντος. ἔ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης ἦν σπουδῆς τὸ γινόμενον. ἀλλ' ὅλον θεῖον ἦν τὸ δικασήριον, τρίχες ἔ ξύλον αὐτὸν ἔδησαν, καὶ ζῶον παρέδωκε. ἔ ἀντὶ μὲν σχοινίου ἡ κόμη. ἀντὶ δὲ ξύλου, τὸ δένδρον γέγονεν. ἀντὶ δὲ σφακτιώτου, προσήγαγεν αὐτὸν ἡ ἡμίσιος. ἔ τὸ δὲ θαυμαστότερον, ὅτι ὁ καταλλάσσας αὐτῷ τὸν πατέρα (ὁ Ἰωᾶβ δηλαδὴ) οὗτος αὐτὸν ἀνήγει. ὁ δὲ Θεὸς ἐφειλίξετο. ὅτι γὰρ ἀνῶθεν ἡ ψῆφος κατεφέρετο, ἀκούσων αὐτοῦ πῶς τοῦτο παρέσχεν. εἰπὼν γὰρ ἐπὶ κορυφῇ αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται, ἐπάγει. Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

(2) Ὁ Θς εἶπεν ὁ σαρὲς Θεοδώριτος, „Εγὼ δὲ τασάπικς τοῦ Θεοῦ προνοίας τυχὼν, ὑμνήσω τὸν εὐεργέτην δι-
νεκῶς, τῆς κρίσεως τὸ δίκαιον διαγούμενος.

„Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ
„Υψίστου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλλω νικητήρια ᾠσματα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· διὰ τί ἐπικαλέσθηκα αὐτόν, καὶ μοι ἐβοήθησεν· διὰ τί ἂν μοναχὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔχη τόσῃν μεγάλῃν δύναμιν, τίς νὰ μὴ φοβῇ αὐτόν τὸν ἴδιον Θεόν; ὕψιστον δὲ εἶπεν αὐτόν· ἡγουν τὸν ὑψηλότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ τὸν ὑπερουράνιον· ταῦτα δὲ τὰ εὐχαριστήρια εἶπεν ὁ Δα-

βίδ, ὅχι διὰ τί ἔχαρειν εἰς τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του· πῶς γὰρ ὅπου αὐτὸς μάστιγα ἔκλειε καὶ ἐπένθα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐθανατώθη; ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησεν ὁ Δαβίδ, ἀποδεχόμενος καὶ τιμῶν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις δικαίως τοὺς ἀδίκους καταφθάνει. Μερικοὶ δὲ συντομώτερον ἐρμηνεύοντες τὸ, λάκκον ὥρυξεν ἕως τοῦ, ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται, λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβίδ φανερόναι μεταφορικῶς, ὅτι ὅσα κακὰ ὁ Ἀβεσσαλώμ κατ' αὐτοῦ ἐμηχανεύθη, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔπαθε· ταῦτα δὲ τὰ ἴδια εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, τοῦ ἀοράτου καὶ κοινοῦ ἡμῶν ἐχθροῦ.

ΨΑΛΜΟΣ Η΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Ληνῶν Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Τί μὲν θέλει νὰ εἴπῃ, εἰς τὸ τέλος, εἵπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ΄. Ψαλμοῦ· ληνοὺς δὲ ἐδῶ ὁ νομᾷζει τοὺς Ναοὺς καὶ Ἐκκλησίας, τὰς εὐρισκομένους εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀμπελος γὰρ εἶναι ὁ Κύριος· κλήματα δὲ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι· σαφύλι δὲ, εἶναι ἡ Πίστις, ἡ ὁποία σφιγγομένη εἰς τὰς Ἐκκλησίας, εὐγάνει ὥς κρασί τὴν διδασκαλίαν, ἥστις εὐφραίνει τῶν πιστῶν τὰς καρδίας· εἰς τὸ πρόσωπον λοιπὸν τῶν πνευματικῶν τούτων ληνῶν ὁ Ψαλμός οὗτος ἐξεφωνήθη ἀπὸ τοῦ Δαβίδ κατὰ τὸν Εὐτέβιον καὶ τὸν Χρυσόστομον, διότι παλαιὰ μὲν ὁ Ναός, ἐκτίσθη εἰς ἓνα μόνον· τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀπειδὴ καὶ εἰς ἓνα μόνον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἦτον ἀποκληρωμένος· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „Καὶ ὠκοδόμησα πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ προλήνιον ὠρυξά ἐν αὐτῷ (Ἡσ. ε΄. 2.) πύργον μὲν ὀνομάζων, τὸν Ναόν, προλήνιον δὲ, τὸ Θυσιαστήριον· εἰς τὸ τέλος δὲ τῶν αἰώνων καὶ τῆς νομικῆς λατρείας, ἐκρημνίσθη μὲν αὐτός, ἐκτίσθησαν δὲ εἰς ὅλην τὴν γῆν Ἐκκλησίαι πάμπολλαι· διὰ τί καὶ ὅλα τὰ Ἕθνη ἔλαβον τὴν θεογνωσίαν· τὴν αὐτὴν δὲ ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος, ἔχει καὶ ὁ πγ΄. Ψαλμός· ὑπὲρ τῶν ληνῶν γὰρ καθεῖνος ἐπιγράφεται.

1: „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν · ὡς θαυμα-
στον τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Τῶν μὲν ἀπίστων, Κύριος καὶ αὐθεντὴς εἶναι ὁ Χριστὸς, καθ' ἓνα μόνον τρόπον, τὸν τῆς πλάσεως· τῶν δὲ πιστῶν εἶναι αὐθεντὴς, κατὰ δύο τρόπους, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ἐπίγνωσιν ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόρρῳμων· διὰ τοῦτο καὶ δύο φορές ἀνεδίπλωσεν ἐδῶ ὁ Προφῆτης τὸ Κύριε ὁ Κύριος· διότι λέγουσιν αἱ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι πρὸς τὸν Χριστόν· ὦ Κύριε δημιουργέ, ὅστις ἔγινες καὶ Κύριος ἡμῶν τῶρα διὰ τῆς ἐπίγνώσεως, πολλὰ θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς ὅλην τὴν γῆν· (ἐπιτατικὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ, ὡς·) ἐπειδὴ αὐτὸ μόνον ἐπικαλούμενον, διώκει τοὺς Δαίμονας· νεκροὺς ἀνάσταίνει· ἀσθενείας ἰατρεύει· τὰ ζοιχεῖα μεταβάλλει, καὶ πάντα δύναται νὰ καμῇ, (1) τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα εἰς ἄλλα μέρη ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει φοβερόν, ἔξομολογησάσθωσαν φησι, τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερόν καὶ ἁγιόν ἐστὶ (Ψαλ. 111. 3) καὶ θαυμαστὸν μὲν αὐτὸ εἶναι, διὰ τὰς ὑπερφυσικὰς ἐνεργείας ὅπου κάμνει· φοβερόν δὲ, διὰ τὴν ἀφῆρτον δύναμιν ὅπου ἔχει· βλέπε δὲ ἀγαπητέ, πῶς ὁ Δαβὶδ συναιριθμεῖ καὶ τὸν ἑαυτοῦν του μὲ ἡμᾶς τὰ Ἔθνη λέγων, „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν· ἐπειδὴ ἐπροεῖδε τὸ Μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονο-

μίας, καὶ τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου διεπέρασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ Κόσμου· τί ἔχουσι λοιπὸν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν προφητείαν ταύτην; διότι τὸ ὄνομα τοῦ Παντοκράτορος δὲν ἦταν θαυμαστὸν, ἀλλὰ καταφροννημένον εἰς τὰ περισσότερα ἔθνη· καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει διὰ τοῦ Ἡσυχίου, „Δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν· (Ἡσ. γβ'. 5.) ὥς διὰ τὸν Χριστόν εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ λόγος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔγι-νε θαυμαστὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν.

„Ὅτι ἐπῆρθῃ ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑ-
περάνω τῶν Οὐρανῶν.

Μεγαλοπρέπειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐσάθη τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη, καὶ κά-θε νοῦν ὑπερβαίνουσα· αὕτη, λέγει, ἐπῆρθη, ὡ-σάν ὅπου εἶναι ὑπερθαύματος καὶ ἀκατανόητος, καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Οὐρανίας τῶν Ἀγγέλων δυνάμεις· καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀγγελοι ἐκ-πλήττονται τὸ τοιοῦτον Μυστήριον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλ-λως τὸ ῥητόν· ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ ἄπειρον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ὑψώθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν Κύριε, μὲ τὸ νὰ μὴ χωρῇ αὐτὴν ἡ γῆ· διὰ τὸ ὅποιον καὶ ὁ Προφῆτης Ἀββαχοὺμ, ἔλεγε, „Ἐκάλυψεν Οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς κτί-νεσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ. (Ἀβ. γ'. 3.) (2)

2: Ἐκ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει, „Πάλαι μὲν ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα μονονουχὶ συνετέλλετο κατὰ μόνον τὴν Ἰου-δαίαν· γνωστὸς γὰρ ἦν ἐν αὐτῇ ὁ Θεός, καὶ ἐν τῇ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ὢν Κύριος, ἐπέ-φανεν ἡμῖν, τεθαυμάσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· εκπλήττεται τοίνυν ὁ Προφῆτης, τὴν εἰς ἀνθρώπους χυθεῖσαν γνώσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· οὐκέτι γὰρ μόναις γνωστὸς τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, „Σφόδρα, φησι, τὸ σὺν, ὦ Δέσποτα, παρὰ πάντων ὑμνεῖται ὄνομα, καὶ σὲ Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἅπαντες ὀνομάζουσι... καὶ αὐτὸς δὲ τῷ Ἰακώβ ἐπιφανείς τὴν προσηγορίαν πυνθανομένην ἔφη· τί ζητεῖς τὸ ὄνομά μου; καὶ τοῦτό ἐστι θαυμαστὸν· λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος, „Τὸ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ἡ ἐκκλησία λέγει· μετὰ γὰρ τὴν εἰς Χριστόν ἐπίγνωσιν τῆς τῶν εἰδώλων ἀποσάσα δρυεΐας, Κύριον αὐτῆς καλεῖν τὸν ἀληθινόν Θεόν καὶ Κύριον ἡξάτο· αἰεὶ μὲν γὰρ ἡ γῆ πᾶσα τῶν θαυμάτων ἀληθῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας πεπλήρωται· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἀφ' οὗ περ αὐτοῦ τὸ ὄνομα δηλαδὴ τὸ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ πᾶσιν Ἑλλήσι τε καὶ βασιβάσις διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐθαυμάσθη πίστεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος μεγαλοπρέπειαν ἐνόησε τὴν ἐν τοῖς κτίσμασι μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐν τοῖς κτί-

2: „Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόν-
των πατηρτίσω αἶνον·

Ἐδῶ ὁ Προφῆταναξ προλέγει ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἀπὸ τὰ πολλὰ δὲ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, ἕνα μόνον ἔγραψεν εἰς τὸν Ψαλμὸν τούτον· ἤγουν τὸ τῶν παιδίων τῶν ἀναφωνούντων πρὸς τὸν Χριστόν, „Ὡσαννὰ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις·“ (Ματ. κα΄. 9.) διὰ τί τὸ θαῦμα αὐτὸ, ἦτον ἀπὸ τὰ ἄλλα θαυμαστότερον καὶ ἐκπληκτικώτερον· ἐπεὶ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, νεκρὸς ἀνέστη, καὶ λεπρὸς ἐκαθαρίσθη, καὶ Δαίμων ἐδιώχθη· χορὸς δὲ παιδίων βυζανάρικων, τότε πρῶτον ἐνάρθρως καὶ τρανῶς ἐλάλησεν κατὰ τὸν Χρυσόσομον· διὰ τί δὲν ἦτον ἐκεῖνα ἀπλῶς παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ θηλαζόντα· ἦτοι βυζανάρικα· τὸ ὅποιον εἶναι παραδοξότατον· κατηρτίσω δὲ εἶπεν· ἤγουν τὸν αἶνον τῶν βυζανάρικων παιδίων ἐς τὸν ἑκάμεν τέλειον, ὥσαν νὰ ἤθελεν εὐγαίνει ἀπὸ στόμα Ἀγγέλων.

„Ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ κατα-
λῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν·

Ἐδῶ διηγείται ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε τὸ ἀνωτέρω θαῦμα τῶν παιδίων· ἤγουν ὅτι ἔγινε διὰ τοὺς ἐχθρούς σου Ἰουδαίους

Κύριε· διότι εἰς μὲν τὰς ἄλλας θαυματουργίας ὑπώπτευον οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς γελᾷ τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ βλέπουσιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων· εἰς δὲ τὸν ὕμνον τῶν νηπίων, τὰ ὅποια ἦτον ἐδικά των παιδία, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πρὸς ἑαυτοὺς, δὲν εἶχον νὰ εἰπὺν καμμίαν ἀντιλογίαν.. οἰκονομήθη δὲ τὸ θαῦμα αὐτὸ, διὰ νὰ καταλυθῇ, λέγει· ἤγουν νὰ ἐντραπῇ ὁ λόγος τῶν Ἑβραίων, ὅς τις ἦτον ἐν ταυτῷ καὶ ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς γὰρ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ ἐπολέμει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ ἐνόμιζε, πῶς διὰ τὴν δόξαν καὶ ἀγάπην τοῦ Πατρὸς, πολεμεῖ τὸν Υἱόν· νοεῖται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον καὶ ὁ Διάβολος ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς μὲν γὰρ εἶναι αὐτὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐναντίονεσθαι εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ πολεμεῖ τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, διὰ τὴν ἀρ' οὐ κηρύσσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀμαρτίαν, τότε κατηγορεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεόν, ὡς καταφρονήτας τῶν ἐντολῶν του· καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ μετὰ διαφόρους τιμωρίας, διὰ τὴν παρέβησαν τὰς θείας του ἐντολὰς (1) ἡσχύνθη λοιπὸν τότε καὶ ὁ Διάβολος καὶ ἐντραπῇ, ἀκούων νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριστόν τὰ θηλαζόντα νηπια· γράφει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν, ὥσαν νὰ ἔγιναν πρὸ πολλοῦ· ἐπεὶ καὶ εἶδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μετὰ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· ἢ καὶ ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἐκκλησιῶν ταῦτα προφέρει, παρὰ τῶν ὁποίων λέγονται ὡς ἀπερασμένα, τὰ τότε ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν παιδίων εἰρημένα.

3: 0.

κτίσμασι καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προβεβλημένοις καὶ διοικουμένοις μεγαλειότης, ἢ ὡς ὁ Θεὸς Δαβὶδ ὀνομάζει, μεγαλοπρέπεια· ταῦτα γὰρ Θεοῦ τὰ ὀπίσθια, ὅσα μετ' ἐκεῖνον ἐκείνου γνωρίσματα· Καὶ ὁ Νύσσης δὲ λέγει „Ἀνιούσα ἡ ψυχὴ καὶ πᾶν τὸ καταλαμβάνόμενον ὡς μικρότερον τοῦ ζητουμένου καταλιμπάνουσα, γένειτ' ἂν ἐν περινοίᾳ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης τῆς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐπηγεμένης, ἣν ἀταπείνωτον ὁ Προφήτης βλέπει· καὶ οὐρανοὶ, μικροὶ κήρυκες τῆς θείας ἀξίας νομίζονται, ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, οὐ μέχρι τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν·“

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ὁ αὐτὸς (Διάβολος) καὶ εἰς τὸ πλημμελεῖν κατωθεῖ, καὶ κατηγορὸς τῶν ἡμαρτηκόντων γίνεται· ὡς μὲν οὖν ἐχθρὸς, ἀμαρτάνειν καταναγκάζει· ὡς δὲ ἐκδικητὴς, παραδεδομένους κολάζει· Ὑμέναιον γοῦν καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸς βλασφήμους ἀπεργασάμενος, πάλιν ἐπαίδευσεν διὰ τὰς εἰς Θεὸν βλασφημίας· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόσομος·“

3: „Ὅτι ὁψομαι τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν
„δακτύλων σου.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, τὰ Ἔθνη
ἀνόμαζον ποιητὰς τοῦ Κόσμου τοὺς ψευδωνύμους
Θεοὺς· ἀφ' οὗ δὲ ἔλαμψεν εἰς τὸν Κόσμον ἡ ἀλή-
θεια τοῦ Εὐαγγελίου, βοᾷ πρὸς τὸν Θεόν ἡ τῶν
Χριστιανῶν Ἐκκλησία τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ:
ἤγουν ὅτι ἐγὼ θέλω γνωρίσω τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα
τῶν δακτύλων σου Κύριε. (1) Οὐρανοὺς δὲ λέ-
γει τὸν πρῶτον Οὐρανὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ποιηθέντα, καὶ
τὸ μετὰ ταῦτα δημιουργηθὲν σερῶμα· ἡ καὶ πλη-
θυντικῶς ἐπρόφερε τοὺς Οὐρανοὺς, κατὰ τὴν Ἑ-
βραϊκὴν γλῶσσαν, ἥτις ἔχει συνήθειαν νὰ μεταχει-
ρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν· λέγωντας ὁμοῦς
Οὐρανὸν, συμπεριέλαβεν ὁ Προφῆτης καὶ τὰ μεταξὺ
τῆς γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ στοιχεῖα καὶ κτίσματα· λέ-
γουσι δὲ μερικοὶ: ἦτοι ὁ Χρυσόσομος καὶ ὁ Κύριλ-
λος, ὅτι εἶπεν ἔργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ τοὺς
Οὐρανοὺς, διὰ νὰ παραστήσῃ μὲ τὸ, δακτύλων, ὅ-
τι οἱ τόσον μεγάλοι καὶ εὐρύχωροι Οὐρανοί, εἶναι
ποιήματα ἐνὸς μικροτέρου μέρους τῆς ἐνεργείας καὶ
δυναμείας τοῦ Θεοῦ· εἰς ἐμένα ὁμοῦς τοῦτο φαίνε-
ται ἀδιάφορον· διὰ τί εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Δα-
βὶδ λέγει, Ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν, οἱ Οὐρανοί
(Ψαλ. ρα΄. 26.)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Προφήτης ἐν-
θυμήθη Οὐρανὸν, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸν σο-
λισμὸν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ λέγει ἀκολουθῶς.

„Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐξεμε-
„λίωσας.

Ἦγουν, ἐγὼ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, θέλω
γνωρίσω ἐσένα ποιητὴν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέ-
ρων· εἰπὼν δὲ τὴν σελήνην, δι' αὐτῆς ἐφανέρωσε
καὶ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ καὶ ἡ σελήνη φωτίζεται ἀπὸ
τὸν ἥλιον· καὶ ἀκολουθῶς τὰ δύο αὐτὰ εἶναι ἐνω-
μένα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ
εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη δύο μεγάλοι φωστῆρες,
ἀκολουθεῖ ὅτι, ὅταν ἐνθυμηθῇ τινὰς τὸν ἕνα, νὰ
ἐνθυμηθῇ ἐν ταυτῷ καὶ τὸν ἄλλον· εἰς ἄλλο δὲ μέ-
ρος ὁ Δαβὶδ μόνον τὸν ἥλιον ἀναφέρει χωρὶς τὴν σε-
λήνην „Σὺ φησι κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον·
(Ψαλ. ογ΄. 17.)· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ἕνα διὰ
τοῦ ἄλλου νοοῦνται, ὡς εἶπομεν· ἃ δὲ, εἶπεν οὐ-
δετέρως: ἦτοι τὰ ἄστρα, ἢ τὰ ἔργα· διὰ τί ἡ σε-
λήνη καὶ οἱ ἀστέρες, οὔτε ἀρσενικὰ εἶναι φύσει, οὔ-
τε θηλυκὰ· ἐθεμελίωσας δὲ ταῦτα, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ
ἐπηξας, ἐσερέωσας· ὥς ὅπου νὰ μὴ πίπτουν ἀπὸ
τὰς διωρισμένας σφαίρας καὶ τόπους αὐτῶν, καὶ
μὴ ὅλον ὅπου εἶναι (ὡσάν) κρεμασμένα εἰς αὐτάς.

4: „Τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μὴ μνησθή-
„σεται τοῦ Κυρίου; ἡ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέ-
„πτη αὐτόν;

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν
ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ ἐπρογνώρισεν τὸ
ταύτης Μυστήριον· τίς καὶ ποταπὸς, λέγει, εἶναι ὁ
ἄνθρωπος Κύριε, ὅτι εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς ἀποστά-
τησεν ἀπὸ λόγου σου, καὶ ἀθέτησε τὴν ἐδικὴν σου
δεσποτείαν, πάλιν ἐσὺ τὸν ἐνθυμάσαι καὶ τὸν ἐ-
λεῖψ; ἐσχηματίσθη δὲ ὁ λόγος κατὰ τὸ παράδειγμα
ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἀλησμονοῦν τινὰ, ἐ-
πειτα πάλιν τὸν ἐνθυμοῦνται, παρακαλοῦμενοι ἀπὸ
κάποιαν συμπάθειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν· καὶ ὅχι μό-
νον

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος ἀγκαλὰ ἐ λέγει, ὅτι τὸ ὁψομαι ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ τεθέαμαι· ὁ Θεολόγος ὁμοῦς
Γρηγόριος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τοῦτο λαμβάνει λέγων „Τάχα δὲ ἡμῖν, οὐκ ἔστι νῦν ἀκριβὲς ἢ τῆς κτίσεως
κατανόησις, ἀλλὰ ἐκ ταύτης τῆς σκιᾶς ἔχομεν· τίς γὰρ οὐρανοῦ περιφορὰ, οὕτω κατενόησας, κατανόησεις δὲ ἴ-
σως ποτε, ὅταν ἀπολαύῃς τὸ τέλειον „Ὅψομαι γὰρ φησι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην ἐκ
ἀστέρας ἐκ τὸν ἐν αὐτοῖς πάγιον λόγον· ὥς οὐχὶ νῦν ὁρῶν, ὁψόμενος δὲ ἔσαι ὅτε· ὡς ὑπονοεῖσθαι τὰ νῦν ὁρώμενα,
μὴ εἶναι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἰνδάλματα.

νον, λέγει, ἐνθυμῆσαι τὸν ἄνθρωπον Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος πηγαίνεις εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν του· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐπίσκεψις· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, «Θύπρεσβυς, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος (ἐλθὼν) ἔσωσεν ἡμᾶς. (Ἡσ. ξγ'. γ.) τί μέγα, λέγει, πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος Κύριε, ἵνα ταῦτα ποιήσῃς δι' αὐτόν; καὶ διὰ μὲν τοὺς Ἄγγελους, ὅπου ἔπεσον, δὲν ἔκαμες ἕνα παρόμοιον ἔλεος, διὰ δὲ τὸν πεσόντα ἄνθρωπον, ἦλθες εἰς τὴν ἐδικήν μας ταπεινότητα καὶ ἔγινες ἄνθρωπος; ἄνθρωπος δὲ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ἵνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου· καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι περιφράσεις· τὸ γὰρ υἱὸς ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεται· συνειθίζει δὲ ἡ παλαιὰ Γραφή νὰ μεταχειρίζεται τοιαύτας περιφράσεις. (1)

5: „Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐνθυμεῖται ὁ Προφῆταναξ τὰς ἐξ ἀρχῆς εὐεργεσίας ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον· διὰ τί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη,

ὀλίγον τι ἦτον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἄγγελους, διὰ τὴν συνάφειαν τοῦ πηλίνου σώματος κατὰ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τὰ ἐκ τοῦ τοιούτου σώματος ἐπακολουθήματα· τοῦτο δὲ ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ νὰ ἐνωθῇ ὁ ἄνθρωπος μὲ σῶμα πηλινόν· ἵνα ὅταν αὐτὸς ὑπερηφανεύεται διὰ τὸν νοῦν, ταπεινώνεται διὰ τὸν χοῦν· διὰ τί, ἀνίσως ὁ ἄνθρωπος τόσον ὑπερηφανεύεται, καὶ μ' ὅλον ὅπου φορεῖ γήινον καὶ βραχὺ σῶμα, τί ἤθελε γένη ἀνίσως ἦτον χωρὶς σῶμα; (2)

„Δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν.

Μὲ δόξαν, λέγει, καὶ τιμὴν τὸν ἄνθρωπον ἐστεφάνωσας Κύριε· μὲ δόξαν μὲν, διὰ τί κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε· μὲ τιμὴν δὲ, διὰ τί ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅλη ἡ αἰσθητὴ Κτίσις·

6: „Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.

Ε.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ταῦτα οὐ περὶ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ περὶ τῆς προνοίας διέξεισιν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐπλάσας· ἀλλὰ ὅτι μιμνήσκη ἔπισκέπτη· οὐ γὰρ μόνον, φησιν, εἰς τὸ εἶναι παρήγαγες· ἀλλὰ ἔτι τὸ εὖ εἶναι δεδωρησαι, ἔτι μεμνημένος διατελεῖς, ἔτι κακῶς διακείμενον ἐπισκέπτη· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει καὶ τοῦτο τὸ γλαφυρὸν περὶ τοῦ ἀνθρώπου (ἐν Κεφ. ε'. βιβ. ια'. τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς) „Τὸ ἐν σαρκὶ πεπιλημένον, ὅσους τε ἔτι νεύροις καταπεπαρμένον, ὅσων τε μέγαν ἔτι βαρὺν ἐπικηχθισμένον ἀνθρώπου σῶμα, λήθης πολλῆς ἔτι ἀμαθείας αἴτιον συνιδὼν ἰδὲ παρ' Ἑβραίοις λόγος, εὐθυβόλῳ κέκληκε προσήματι, Ἐνὼς ἐπονομάσας· ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιλήσιμον· κεῖται γοῦν παρὰ τινι Προφῆτῃ (δηλαδὴ τῷ Δαβὶδ ἐνταῦθα) τί ἔστιν ἄνθρωπος, ὅτε μιμνήσκη αὐτοῦ; ἢ ἡδὲ ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν; ἀνθ' οὗτο ἔτι Ἑβραϊκόν· ἐπὶ μὲν τῆς τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως περιείληφε „Τί Ἐνὼς; ὡσεὶ ἔλεγε σαφέστερον „Τί οὗτός ἐστιν ὁ ἐπιλήσιμος, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς μιμνήσκη αὐτοῦ, καὶ περὶ ὄντος ἐπιλήσιμος; τὸ δὲ ἢ ἡδὲ ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν „Ἡ ἡδὲ Ἀδὰμ κεῖται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡς εἶναι τὸν αὐτόν ἔτι Ἀδὰμ ἔτι Ἐνὼς, τοῦ μὲν σαρκικοῦ διὰ τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ δὲ λογικοῦ διὰ τοῦ Ἐνὼς παριστάμενον (παρὰ τῷ Κορδελίῳ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐνταῦθα τῆς μετὰ τὴν παράβασιν ἐμνημόνευσεν ἀποφάσεως· τῷ Ὑμνῷ γὰρ τῶν Ἀγγέλων ἠλάττωται· λέγει δὲ ἔτι ὁ Χρυσόστομος „Ἄλλος· δόξῃ ἔτι ἀξιώματι σέφεις αὐτόν· ἔτι μὲν γὰρ ἔτι κατὰ τὴν ἰσορίαν, ἔτι δὲ ἔτι κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν· λέγει γὰρ αὐτοῦ ἔτι τὴν ἀρχὴν, ἣν ἐνεχειρίσθη γενόμενος, λέγει ἔτι τὰ μετὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ὧν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἀπήλαυσε· παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἤκουσεν· ὁ τρόμος ὑμῶν ἔτι ὁ φόβος ὑμῶν ἐπὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς, ἔτι ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης ἔτι τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα „Πατεῖτε ἐπάνω ὕψων ἔτι σκορπίων· ἀλλὰ ταῦτα ἀφείλε, ἀπὸ τῶν ταπεινωτέρων ὑψαίνει τὸν λόγον, ἐκεῖνα συνιδεῖν τοῖς ὑψυτέροις καταλιπὼν· ἢ γὰρ δόξα ἢ μείζων ἢ ἡ τιμὴ, τὰ ἐπὶ τῆς καινῆς διαθήκης γενόμενα· ὅταν κεφαλὴν ἔχῃ τὸν Χριστόν, ὅταν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ τελῇ· ταῦτα δὲ πάντα διὰ τῆς δόξης ἔτι τῆς τιμῆς αἰνίσσεται· διὸ ἔτι ὡς εἴρηται, ἕτερος ἔλεγε „Δόξῃ ἔτι τιμῇ σέφεις αὐτόν, τὸ μέλλον προαναφωνῶν.

Ἐχειροτόνησας, λέγει, τὸν ἄνθρωπον Κύριε, βασιλέα τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως, τὴν ὁποίαν ἐποίησας· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, „Λύξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς (Γέν. α΄. 28.)

„ Πᾶντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν πο-
„ δῶν αὐτοῦ.

7: „Πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας, ἔτι δὲ
„ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου.

8: „Τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τοὺς
„ ἰχθύας τῆς θαλάσσης, τὰ διαπο-
„ ρευόμενα τρίβους θαλασσῶν.

Ταῦτα τὰ λόγια ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν Γένεσιν τοῦ Μωϋσέως, ὅπου γράφεται „ Ποιήσω-
μεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίω-
σιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ
τῶν πετεινῶν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πά-
σης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐ-
πὶ τῆς γῆς (Γέν. β΄. 26.) ἐπειδὴ δὲ εἶπε πάντα κα-
θολικῶς, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς ἐμοίρασεν αὐτὰ εἰς τὰ
μερικώτερα· καὶ πρῶτον μὲν, ἀρχίσειν ἀπὸ τὰ ἡμερα-
ζῶα: ἡγουν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ τὰ βόδια· κτήνη
δὲ τοῦ πεδίου: ἡγουν τοῦ κάμπου, εἶναι ὅλα ἐκεῖνα
τὰ τετράποδα ζῶα, ὅπου βόσκουν εἰς τοὺς κάμπους
καὶ τὰ λιβάδια· ἐπειδὴ κτήνος εἶναι κάθε τετράπο-
δον ζῶον, ὅπου νεύει κάτω εἰς τὴν γῆν· μετὰ τὸ
ὄνομα δὲ τῶν κτηνῶν ἐφανερώσας καθολικῶς κάθε
ζῶον χερσαῖον, εἴτε ἡμερον εἶναι, εἴτε ἄγριον· ἐ-

πειδὴ ὅλα αὐτὰ ἐκτίσθησαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ
ἀνθρώπου· καὶ ὅλα ταῦτα ἐξουσιάζει ἐκεῖνος ὁ ἄν-
θρωπος, ὅπου φυλάττει τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ὅπου
ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὡς πάντες οἱ ἅγιοι· πετει-
νὰ δὲ τοῦ Οὐρανοῦ εἶπεν: ἦτοι τοῦ αἵρος· ἐπειδὴ
τὸν αἶρα ἐδῶ Οὐρανὸν καλεῖ ὁ Προφήτης κατὰ τὸν
μέγαν Βασιλείον· διὰ τὸ ὅτι αἱ εἶναι ἀπλωμένοι ἐ-
πάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μας, ὡς ἂν Οὐρανός· θεωρή-
σας δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὰ παμπληθέςατα γένη καὶ
εἶδη τῶν ὀφθαλμῶν εἶπεν, ὅτι διαπορεύονται ταῦτα
εἰς τὰς τρίβους τῶν θαλασσῶν. (1) ἀλλὰ ταῦτα
μὲν νοοῦμεν, πῶς λέγονται περὶ τοῦ ψιλοῦ καὶ ἀ-
πλῶς ἀνθρώπου, ἀνάγονται δὲ καὶ εἰς τὸν Κυριακὸν
ἄνθρωπον: ἦτοι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στὸν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνῆγαγε ταῦτα
εἰς αὐτόν.

Λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, τί τόσον μέγα εἶναι
ὁ ἄνθρωπος, ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου,
ὅτι ἐνθυμήσαι αὐτόν; (2) ἐνθυμήθη γὰρ αὐ-
τόν ὁ Πατήρ ἄνωθεν ὀνομάσας αὐτόν καὶ εἰπὼν
„ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ κηδόκη-
σα (Ματθ. γ΄. 17.) Υἱὸν δὲ Ἀνθρώπου ὠνό-
μασε τὸν Χριστόν, διὰ τὸ ἐπισομῆσαι ἐκείνους, ὅ-
που ἔλεγον, ὅτι ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ ἔφερε
τὴν σάρκα μετὰ λόγου τοῦ· ὅθεν καὶ αὐτός ὁ Κύριος
εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Εὐαγγελίου Υἱὸν Ἀνθρώπου ὀ-
νομάζει τὸν ἑαυτόν του, φανερόντων μὲ τὸ ὄνομα
αὐτό, ὅτι ἀπὸ τὰ καθαρὰ αἵματα τῆς Παρθένου,
ἐπηξεν καὶ ἐσύσχησεν Ναὸν εἰς τὴν Θεοκῆν του ὑπόστα-
σιν· υἱὸς δὲ ἀνθρώπου λέγεται καὶ ὁ υἱὸς τῆς γυ-
ναικός· ἐπειδὴ καὶ ἡ γυνὴ ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὀνο-
μάζεται· ἐπισκέπτη δὲ αὐτόν εἶπε, διὰ τὸ ὡς ἐκ
προσώπου τοῦ ἔλεγεν ὁ Κύριος· „ Προωρώμην τὸν Κύ-
ριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν
(Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐς τὸ ΙΕ΄. Κανὼν αὐτοῦ, θέλει ὅτι νὰ ἔχουν διαφορὰν τὰ ἐφάσια ἀπὸ τὰ διαπορευό-
μενα τρίβους θαλασσῶν· διαπορευόμενα γὰρ τρίβους θαλασσῶν ἐννοεῖ, τὰ κτήνη τὰ μεγάλα τῆς θαλάσσης, ὅ-
λα τὰ ὀφθαλμοειδῆ, ὅ, μαλακόςρακα ὅ, μαλάκια· ὁ δὲ Θεὸς Λύγουσινος διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν ἰ-
δαιτέρως ἐνόησε τοὺς παραθαλασσίους τόπους, ὅ, ἀκλόουθως διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν ἐννοεῖ, τὰ εἰς τοὺς
τοιούτους τόπους διατρέβοντα: ἦτοι τοὺς καβούρους, τὰς πεταλίδας, ὅ, τὰ τοιαῦτα ἄλλα.

(2) Ἀρμόδιον δὲ μᾶλλον εἶναι νὰ ἀναγνωθῇ ὁ λόγος οὗτος ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ νοούμενος, οὐχὶ ἐρωτηματικῶς· ἀλ-
λὰ ἀποφαντικῶς ὅ, θαυμαστικῶς οὕτως „ Ὅτι τόσον μέγα εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅ-
τι ἐνθυμήσαι αὐτόν· μέγα γὰρ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ ἦτον ἡνωμένος κατὰ ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον.

(Ψαλ. ε΄. 3.) ἡλάττωσας δὲ αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους εἶπε, διὰ τί εἰπεῖν καὶ ἐδίψα ὁ Κύριος, καὶ εἰς τὰ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ σώματος ὑπέκειτο· ἐξεφάνωσας δὲ αὐτὸν : ἦτοι ἐσόλισας· με δόξαν μὲν : ἤγουν τὴν Θεότητα· με τιμὴν δὲ : ἦτοι τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων· εἰς πάμπολλα γὰρ μέση ἐδορυφόρου αὐτὸν ὡς Θεὸν οἱ Ἀγγελοι· ἢ καὶ με τιμὴν τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων ὁμοῦ καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων· οἱ γὰρ ἄνθρωποι οἱ πιστεύοντες αὐτῷ, ἔλεγον, ὅτι εἶναι Θεός, καὶ πανευλαβῶς ἐτίμουν αὐτόν· πάντα δὲ ὑπέταξας εἰς αὐτόν, διὰ τί ἦτον νέος Ἀδάμ, καὶ ἐφύλαξε τὸ κατ' εἰκόνα· καὶ πρόβατα μὲν τὰ εἰς αὐτὸν ὑποταχθέντα, εἶναι οἱ ἀπὸ τὰ Ἔθνη πισεύσαντες, τοὺς ὁποίους εὐρών ὁ Κύριος πεπλανημένους ὡς ἀν πρόβατα εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, ἔπου ἐθυσίαζαν τοῖς εἰδώλοις, τοὺς ἐσύναξεν εἰς μίαν μάνδραν· βοδία δὲ, εἶναι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισεύσαντες, οἵτινες ἐτραβίζον τὸν βρόχον τοῦ Νόμου ζυγόν· κτήνη δὲ τοῦ κάμπου, εἶναι ἑκεῖνοι, ἐποῦ μῆτε τὸν Νόμον τοῦ Μωυσέως ἐδέχοντο, μῆτε τὸν τοῦ Εὐαγγελίου· ἀλλ' ἦτον εἰδωλολάτραι, περιπατοῦντες εἰς τὴν παιδεία καὶ ταπεινότητα τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου, με τὸ νὰ μὴν ἐδύναντο νὰ ἀναβοῦν εἰς ὕψος θεωρίας, καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀληθῆ Θεόν. (1)

Καὶ πετεινὰ μὲν Οὐρανοῦ, εἶναι οἱ Ἀγγελοι οἱ ὑποτασσόμενοι τῷ Χριστῷ· ὁψάρια δὲ τῆς θαλάσσης

σης, εἶναι οἱ Δαίμονες, οἱ διατρίβοντες εἰς τὰ κύματα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ ζῶντες μέσα εἰς τὴν λάσπην καὶ ἀλμυρότητα τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων· καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Δαίμονες ἔχουν νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Χριστόν· καθὼς εἶναι γεγραμμένον· Ἥνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων· (2) (Φιλ. β'. 10) δὲν εἶναι δὲ ἄκαιρον νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ καὶ μίαν ἄλλην γλαφυράν ἐρμηνείαν εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο : δηλαδή, ὅτι τὸ ἡλάττωσας αὐτόν τὸν Χριστόν βραχύ τι, οὐ λέγεται πρὸς τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς· ἔτι γὰρ πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκεται· ἡλάττωσας αὐτόν τὸν Χριστόν βραχύ τι, τοῦ σοῦ δηλαδή ἀξιώματος, διὰ τὴν φύσιν αὐτῆς σαρκὸς· ἔπειτα τὸ ἐξῆς· Παρ' Ἀγγέλους δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφάνωσας αὐτόν : ἤγουν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ἐξεφάνωσας αὐτόν· ἐπειδὴ κἀνέντας ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, οὔτε τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἔλαβεν, οὔτε τόσην μεγάλην δορυφορίαν ἤξιωθη, ὡς ὁ Δεσπότης Χριστός. (3) ὡς εἰποῦν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, πότε ἄλλην φορὰν ἤνεσαν καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν παιδία βυζανάρια ; ἢ ποῖον ἐχθρόν κατέλυσε καὶ ἠφάνισεν ἡ τούτων δοξολογία ; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· ἐπειδὴ εἰς μόνον τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ἠκολούθησαν· Πῶς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι θέλει ἰδῇ τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Μωυσῆς ἐδίδαξε περὶ τούτων καὶ εἶπεν, Ἥ ἀρχὴ ἐποίησεν

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· Πρόβατα ἔβόας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πισεύοντας αἰνίττεται· κτήνη δὲ πεδίου, τὰ Ἔθνη δηλοῖ· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ἐπηρμένους κατὰ τὸν βίον, ἔξ τὰ ὑψηλὰ φρονούντας· κατὰ δὲ τὸν Ἠσύχιον· Πρόβατα νοτὰ ὑποταγμένα τῷ Χριστῷ, τοὺς ἐν ἀκακίᾳ πολιτευομένους ἀνθρώπους εὐρίσκομεν· βόας, τοὺς τῶν ἐντολῶν ἐργάτας· περὶ ὧν Μωσῆς ὁ νομοθέτης ἔλεγεν· Οὐ φιμάσεις βοῦν ἀλόωντα· ὁθεν οὐχ ἀπλῶς βόας, ἀλλὰ ἔξ πάσας ὁ Ψαλμωδὸς προσέθετο· πᾶσι γὰρ ὁ Θεός, τὴν ἀρετὴν ἔξ τὴν τυχεύσαν ἐργαζομένοις εὐρίσκει ! Κτήνη δὲ καλεῖ τοὺς ἀμαρτωλοὺς· ἐπειδὴ κάτω τὰς ὀφείας εἰς γῆν νεοῦσας κέκτνται· ἀλλὰ ἔξ ταῦτα μετανοοῦντα, ἔξ ὑποταγέντα σωθήσεται· ὅταν τὸν Χριστὸν ἀναβάτην διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας ὑποδέξηται· ἀνθρώπους γὰρ φησι ἔξ κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (2) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει· Πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς περὶ τὴν θεολογίαν ἡσυχολιμένους καλεῖ, τοὺς ἐρευνῶντας τὰ ὑψηλὰ ἔξ μετάρσια δόγματα, ἰχθύες δὲ τῆς θαλάσσης, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ βίου τούτου νηχαμένους, καθάπερ ἐν κύμασι· σωτηρία δὲ ἔξ τούτοις ἀπόκειται, ὅταν πορευθῶσι τρίβους οὐκέτι θαλάσσης, ἀλλὰ θαλάσσων, διὰ βαπτίσματος ἔξ μετανοίας ἐδέουσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (3) Ἀληθῶς γλαφυρὰ ἦτον ἡ ἐρμηνεία αὕτη, κατὰ τὸν ἐμὸν συγγραφέα, ἐὰν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὁπότεν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ : ἦτοι τὸ ἡλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους δόξῃ ἔξ τιμῇ ἐξεφάνωσας αὐτόν (Ἐβρ. β'. 7.) ἂν, λέγω, αὐτὸς ἔμενε μέχρι τούτου· ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτὸς Παῦλος παρακάτω σίχρ. 9. φέρει τὸ ἴδιον πάλιν τοῦτο ρητὸν ἔξ λέγει· Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ

σεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, (Γέν. α'. 1.) (1)

9: „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμα-
„στον τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἐπειδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὸ Μυ-
στήριον τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς ἐκατέβη ἀπὸ τοῦς
Οὐρανούς, καὶ πάλιν εἰς τοὺς Οὐρανούς ἀνέβη,

ποιήσας ὡσάν ἓνα κυκλικὸν σχῆμα, ἀπὸ τὸ αὐτὸ
κέντρον εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν Πατρικὴν δόξαν
ἀποκαταστάς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος σχῆ-
μα κύκλου μιμούμενος, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἄρχισεν, ἐ-
κεῖ πάλιν καὶ ἐτελείωσεν· ἀρχίζοντας γὰρ θαυμαστι-
κῶς εἶπε „ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ
ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ πάλιν τελειόνοντας,
θαυμαστικῶς εἶπε τὰ ἴδια λόγια.

ΨΑΛ.

διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφανώμενον· διὰ τοῦτο φανερὸν ἐποίησεν, ὅτι καὶ τὸ ῥητὸν ὅπου εἴ-
πεν ἀνωτέρω, τὸ εἶπε μὲ τοιοῦτον νόημα: ἦγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον βραχύ τι ἡλαστώμενος παρ' Ἀγγέλους ἢ-
γουν ἦτον ὀλίγον κατώτερος τῶν Ἀγγέλων· διὰ τί; διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· καθὼς ἐρμηνεύει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς
Θεοφύλακτος· καὶ ὅχι ὑπὲρ Ἀγγέλους, καθὼς ἐννοεῖ ἐδῶ γλαφυρῶς ὁ ἐδικός μου Συγγραφεὺς καὶ σοφὸς κύρ Εὐθύ-
μιος· τὸ γὰρ παρ' Ἀγγέλους, οὐ συνάπτει ὁ Παῦλος μὲ τὸ, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφάνωσας, ἀλλὰ μὲ τὸ ἡλάττωσας·
οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἂν ἡ ἐδική μου ἀμάθεια δὲν ἐδυνήθη κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ καταλάβῃ τοῦ σοφοῦ μου συγ-
γραφέως τὴν πολυμαθειάν.

(1) Ἐλλιπὴς φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἐρμηνεία αὕτη· ἐπειδὴ, ἀπορεῖ μὲν ὁ Συγγραφεὺς, δὲν ἐπιφέρει δὲ καὶ τὴν
λύσιν τῆς ἀπορίας· ἀναπληροῦται δὲ αὕτη τυχὸν οὕτω· ὅτι εἶπε τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν τῶρα μὲν, δὲν ἔχο-
μεν τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως, ἀλλὰ μόνον τὰς σκιὰς τῆς γνώσεως αὐτῆς· τότε δὲ θέ-
λομεν μάθομεν τοὺς ἀκριβεῖς λόγους τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόφερε τὸ ῥητὸν εἰς
χρόνον μέλλοντα, ὅτι ὁφείμαι τοὺς οὐρανούς, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τὴν ἐν
τῇ τρίτῃ εἰχῇ τοῦ ἰδίου τούτου Ψαλμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ. Θ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Β'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ Ψαλμός :

Τι μὲν δηλοῖ τὸ „Εἰς τὸ τέλος“, εἵπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ΄. Ψαλμοῦ· νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, ὅτι τὸ τέλος τῆς ἐνσάρχου πολιτείας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος, ὡς λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος· ἐπειδὴ καὶ κρύφια ἐδῶ ὀνομάζει τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ, καθὼς φανερώνει τὸ Εβραϊκὸν κείμενον· τοῦτο γὰρ ἦτον Μυστήριον κεκρυμμένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἀγγέλους· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ Μυστήριον αὐτὸ ἦτον κεκρυμμένον ἀπὸ τοὺς ἀρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου „Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν“. (ἀ΄ Κορ. β΄. 8.) (1) εἰς τὸν Δεσποτικὸν λοιπὸν θάνατον ἀποβλέπει ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου θανάτου κατελύθη ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ· μακρὰς δὲ εἶναι ὁ Ψαλμός οὗτος· ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος· ἐπειδὴ οὕτως ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς ἔκαμε μικροὺς καὶ συντόμους, οὕτως ὅλους πάλιν μεγάλους καὶ ἐκτεταμένους· ἀλλ’ ἐποίκιλε τὸ βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου καὶ μὲ ἐκείνους καὶ μὲ τούτους· καὶ μὲ τοὺς μεγάλους μὲν Ψαλμοὺς, ἐξυπνᾷ τὴν ἀμέλειαν τῶν βαθύμων ἀναγνώσων· μὲ τοὺς μικροὺς δὲ, ἀναπαύει καὶ ξεκουράζει τοὺς κεκοπιηκότας ἀναγνώσας· κατὰ τὸν Χρυσόστομον· κάμνει δὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον· διὰ τί αὐτὸς ἀπὸ αὐτὸν εὐεργετήτο καὶ ὠφελεῖτο· ἢ κάμνει αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν εὐεργετουμένων ἀνθρώπων, καὶ ἐλευθερουμένων ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Διαβόλου.

Πρὸς

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, κρύφιον ἐννοεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν, ἥς κεφάλαιόν ἐστιν ἡ εἰς τὸν Υἱὸν πίστις... κρύφιον γὰρ ἀληθῶς ἐκεῖνό ἐστι, τὸ ἀκατανόητόν τε καὶ ἀόρατον, καὶ πάσης ὑπερκεείμενον καταληπτικῆς ἐννοίας· ὃ περ ὁ προσεγγίσας διὰ τῆς πίστεως, εἰς τὸ τῆς νίκης ἐφθάσε τέλος· ἄλλοι δὲ κρύφια τοῦ Υἱοῦ ἐνόησαν ὅλον τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον· ὅρα καὶ τὸ ἥκιστον τοῦ ἀγίου Μαξίμου εἰς τὸ „Καὶ ἐκκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη τοῦ ἱζ΄. Ψαλμοῦ“· ἵνα μάθῃς ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου γνώσῃ ἦτον εἰς τοὺς Ἀγγέλους, ὁ τρόπος ὁμοῦς αὐτῆς ἦτον εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κρύφιον δὲ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου οἱ Ἐβδομήκοντα προσηγόρευσαν“· ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους ἐλάνθανε· καὶ μάρτυς ὁ Εὐαγγελιστής· τοῦ γὰρ Κυρίου πολλάκις αὐτοῖς εἰρηκότος „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, ἐπήγαγεν ὁ Εὐαγγελιστής· καὶ ἦν τοῦτο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „Πολλὰ δὲ ἦν αὐτοῦ κρύφια, ὡς Θεὸς Λόγος σαρκὶ γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου· κρυφίους δὲ λόγους καὶ αἱ παραδόξεις αὐτοῦ περιεῖχον θαυματουργίαι· ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐν Ἀδου πραχθέντα, ἡ Ἀνάστασις τε καὶ ἡ Ἀνάληψις· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σείρη) λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Διονύσιος „Κρύφιος δὲ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς καὶ μετὰ τὴν ἔκφασιν, ἢ ἵνα τὸ θεϊότερον εἴπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει· καὶ τοῦτο γὰρ Ἰησοῦ κέκρυπται, καὶ οὐδὲν λόγῳ τὸ κατ’ αὐτὸν ἐξηκται μυστήριον· ἀλλὰ καὶ λεγόμενον ἄρρητον μένει, καὶ νοούμενον ἄγνωστον (ἐπιστολ. γ΄. πρὸς Γαίον.)

Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ταύτην τὴν καθολικὴν εἰδήσιν, ὅτι ἄλλα μὲν ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐξηγοῦνται κατὰ μόνον τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα· καθὼς χάριν λόγου ἐξηγεῖται τὸ „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. α'. 1.) ἄλλα δὲ, ἐξηγοῦνται κατὰ ἀναγωγὴν μόνον· καθὼς οὕτως ἐξηγεῖται τὸ τοῦ Σολομώντος ἐκεῖνο „ Ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος ἔσω σοὶ ἰδίᾳ (Παρ. ε'. 18.) διὰ τί ἂν τὸ ῥητὸν τοῦτο δὲν ἐξηγηθῇ μὲ ἀναγωγὴν, πολλὴ ἀπαθροπία θέλει φανῇ, τὸ νὰ προσάξῃ ὁ Σολομὼν νὰ μὴ δίδῃ τινὰς οὐδὲ νερόν εἰς τὸν ἄλλον· φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ καὶ τὸ νόημα εἶναι περὶ τῆς νομίμου γυναικός· ἥτις πηγὴ μὲν γλυκεῖα, εἶναι εἰς τὸν ἐδικόν της ἄνδρα κατὰ τὴν φύσιν, ἰδίᾳ δὲ, διὰ τὸ ἄσμικτον μετὰ ἄλλου ἀνδρός· ἄλλα δὲ πάλιν ῥητὰ ἐξηγοῦνται, καὶ κατὰ ἱστορίαν ὁμοῦ καὶ κατὰ ἀναγωγὴν· καθὼς ἐξηγοῦνται τὰ περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφρεως, τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε· διὰ τί αὐτὸς καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἔγινε, καὶ κατὰ ἀναγωγὴν λαμβάνεται εἰς τὸν Χριστόν· ὅθεν καὶ εἰς τοὺς παρόντας Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ πολλὰ τοιαῦτα ῥητὰ εὐρίσκονται, τὰ ὅποια ἐξηγοῦνται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους αὐτοὺς, πότε μὲν, ἱστορικῶς, πότε δὲ, καὶ ἀναγωγικῶς, καὶ οὐχὶ καθ' ἓνα μόνον τρόπον.

1: „**Ε**ξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ,
καρδίᾳ μου.

Δύω σημαίνοντα ἔχει ἡ ἐξομολόγησις κατὰ τὸν Χρυσόστομον· σημαίνει γὰρ καὶ τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων· καὶ τὴν εὐχαριστίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου τινὰς ἔλαβε· καθὼς τοιοῦτον σημαίνονμενον ἔχει τῶρα ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· εὐχαριστῶ σοι Κύριε, ὅχι ἀπλῶς μὲ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον παρὰ σοῦ, καὶ διὰ ἐκείνας ὅπου μέλλω νὰ λάβω. (1)

„Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

Θαυμάσια ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς θαυμασας εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκας καὶ τρόπαια, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀοράτων.

2: „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι
ἐν σοί.

Εἰς ἐσένα, λέγει, θέλω εὐφρανθῶ Κύριε, ἐπειδὴ μὲ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν ἐγνώρισα τὴν βοήθειαν καὶ δυνάμειν σου· καθὼς καὶ ἀλλοχοῦ ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην (Ψαλ. σς'. 3.) μόνος γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εὐφροσύνη καὶ παρηγορία τῆς ψυχῆς· διὰ τί καὶ μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτόν καταφεύγοντας· ἐπίτασις δὲ καὶ αὐξήσις τῆς εὐφροσύνης, εἶναι ἡ ἀγαλλίασις· ἥτις ἀπὸ τοῦτο ἐτυμολογεῖται, διὰ τὴν καί-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐκ προσώπου τῶν Ἑθνῶν, ἃ τῆς ἀνθρωπότητος, λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Εὐχαριστήσω σοι οὐχ ὑπὲρ εὐμερείας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· ὃ καὶ πλείονος μισθοῦ πρόξενον· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν εὐχαριστῶν, χρέος ἀποδέδωκας, ἐπὶ δὲ τῶν κακῶν, τὸν Θεὸν ὀφειλέτην κατέστησας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τῶν τελείων ἴδιον τὸ πᾶσαν ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ καθιεροῦν τὴν διάνοιαν „ Ἀγαπήσεις γὰρ φησὶ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· ὁ δὲ μερίζων τοὺς λογισμοὺς εἰς μαμωνᾶν καὶ Θεόν· εἰς Χριστόν καὶ χρυσόν· εἰς τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον, οὐ δύναται ἀλλοθεύων λέγειν „ Εξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ὁ δὲ Ἠσύχιος φησὶ „ Πῶς δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξομολογούμεθα; ὅταν μνηστέτι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην ὑποσρέψωμεν, περὶ ἧς συγγνώμην παρὰ τοῦ Θεοῦ πρεσβευόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

καίμναι τὴν καρδίαν νὰ ἀλλεταί : ἤγουν νὰ πηδᾷ ,
ὑπὸ τῆς ἄγαν χαρᾶς . (1)

„Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου Ὑψίστε .

Συνηθίζουσιν ἐκεῖνοι , ὅπου ἔχουν ἔρωτα εἰς ἕνα
υποκείμενον , νὰ καίμνουσι κάποια ἄσματα εἰς αὐτό·
τὰ ἔποτα ἄδοντες , παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν πόθον
ὅπου ἔχουν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐρωμένον πρόσωπον , ὡς
λέγει ὁ Χρυσορρήμων· κατὰ τὸ παράδειγμα λοιπὸν
τούτων , καὶ ὁ Δαβὶδ λέγωντας ἐδῶ πρὸς τὸν
Θεόν , ὅτι θέλω ψάλλω εἰς τὸ ὄνομά σου Ὑψίστε , πα-
ρασαίνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα , ὅπου εἶχε πρὸς
τὸν Θεόν· φανερώνει δὲ τὸ Ψαλῶ , καὶ μέλος ἐναρ-
μόνιον· θέλω ψάλλω δὲ εἶπεν , ὅχι εἰς τὴν φύσιν καὶ
οὐσίαν σου· διὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἀκατανόητος· ἀλλὰ
εἰς τὸ ὄνομά σου , πλέκοντας εἰς αὐτὸ τὸν πρέπον-
τα ἔπαινον .

3: „Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου
„εἰς τὰ ὀπίσω , ἀσθενήσουσι καὶ ἀπο-
„λοῦνται ἀπὸ προσώπου σου .

Μὲ τὰ παρόντα λόγια ἀρχίζει νὰ ἀκριθυῇ
ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα εἶδη τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ,
διὰ τὰς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω , ὅτι θέλει ἐξομολο-
γήσῃ : ἥτοι εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν· διότι ὁ τύραν-
νος Διάβολος , τὸν ὅποιον ἐδῶ ὀνομάζει ἐχθρόν ὁ
Προφήτης , ἐτόλμησε καὶ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ , καὶ ἐπολέμησεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ψιλόν·

ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· „Ὑπάγε ὀπίσω
μου Σατανᾶ (Λουκ. δ'. 8.) αἰσθάνθη τὴν ἁ-
μαχὸν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ , καὶ μὲ ἐντροπὴν ἀνε-
χώρησεν· ἀφ' οὗ δὲ αὐτὸς ἐνίκηθη καὶ ἐσράφη εἰς
τὰ ὀπίσω , ὅλοι οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτὸν Δαί-
μονες , ἠσθένησαν καὶ ἀφανίσθησαν , σερηθέντες
τὴν προτέραν τυραννίαν ὅπου εἶχον κατὰ τῶν ἀν-
θρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ ἔμεινεν ὁ Ἰησοῦς ἀναμάρ-
τητος μέχρι τέλους , ἐκ τούτου καὶ τὸν Διάβολον
ἐνίκησε , καὶ ἡμᾶς ἐνδυσεν μὲ ἄρματα Σωτηρίας·
ἤγουν μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· μὲ τὴν μελέτην
τῶν θείων λογίων· καὶ μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ζωο-
ποιῶν ἐντολῶν· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀνα-
μάρτητον αὐτοῦ πολιτείαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς εὐσέταν ,
ἥτις μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τοὺς Οὐρανοὺς· τούτου χά-
ριν κατηργήθησαν παντελῶς οἱ Δαίμονες , καὶ πλέον
καμμίαν δύναμιν δὲν ἔχουν κατ' ἐπ' αὐτὸν· ἐξω
μόνον ἀνίστως ἡμεῖς ἀμελήσωμεν , καὶ διὰ τῆς ἀμε-
λείας τραβήξωμεν θεληματικῶς τοὺς Δαίμονας ἐναν-
τίον μας , μὲ τὸ νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ
Θεοῦ . (2) Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Δαβὶδ ,
πραγινώσκων τὴν δύναμιν ταύτην , ὅπου ἐμέλλε νὰ
χαρίσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους , παρακαλεῖ
διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως νὰ ἀποσραφῇ : ἥτοι νὰ
νικηθῇ ὁ ἐχθρὸς τοῦ Διαβόλου , καὶ ὅταν αὐτὸς νί-
κηθῇ , τότε καὶ οἱ ἄλλοι Δαίμονες ἔχουν νὰ ἀφα-
νισθῶν ἀπὸ προσώπου : ἥτοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ
Θεοῦ· εἰς γὰρ τοὺς νικημένους πολεμίους· φοβερόν
εἶναι τὸ πρόσωπον τῶν νικητῶν καὶ ἀρχιστρατήγων,
καὶ ἀπὸ μακρόθεν φαινόμενον .

„Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν
„δικήν μου.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Τί ἐσιν εὐφρανθήσεμαι ἐν σοί ; τοιοῦτόν φησιν ἔχω Δεσπότην· τοῦτό μοι ἡδονή·
τοῦτό μοι ἀγαλλίασις· εἴτις οἶδε ταύτην τὴν ἡδονὴν , ὡς εἰδέναι χρῆ , ἐτέρας ἡδονῆς οὐκ αἰσθάνεται· τοῦτο
γὰρ ἡδονὴ κυρίως τὸ ἀθάνατον τρυφᾶν , ἐπεὶ ἡ φιλούμενος τοιοῦτος· ὡς τά γε ἄλλα πάντα , ὀνόματα μόνον εἰ-
σιν ἡδονῆς· Σημειῶσαι ὅτι ἐν ἄλλοις Ψαλμοῖς ἡ εὐφροσύνη εὐρίσκεται μεγαλιτέρα ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν· Ἐ-
ξήγαγε γὰρ φησι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει , ἢ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ (Ψαλ. 98. 42.) ὡς λέ-
γουσι τινες , πολλάκις δὲ ἀδιαφόρως ἢ ἐκ παραλλήλου ἡ εὐφροσύνη ἢ ἀγαλλίασις λαμβάνεται .

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐχθρόν ἐνόησε τὸν θάνατον τὸν εἰς τὰ ὀπίσω ἀποσσεφόμενον : ἥτοι εἰς τὸ μὴ εἶναι·
ἀνίστως λοιπὸν ὁ θάνατος ἠφανίσθη , φανερόν ὅτι ἡ αἰ ἐναντίας δυνάμεις πρὸ τούτου ἐθανατώθησαν ἢ ἠφανίσθησαν .

Ἐκρινας, λέγει, ἐμὲ τὸν εἰς σὲ πιευσάν-
τα Κύριε, ὁ ὅποιος κατετυραννούμην πρότερον ἀ-
πὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγνοσίαν σου τοῦ
ἀληθινοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶδες ὅτι φθονερώς ὁ
πονηρὸς ἐσκλάβωσε τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, μὲ ἐ-
δικαίωσας, καὶ ἐλευθέρωσάς με ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐ-
κείνου, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνοσίαν· δίκην
γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ τὴν δικαιοσύνην.

Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δι.
καίους· (1)

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν
ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διὰ τί, ἀφ' οὗ ὁ Κύριος ἐτε-
λείωσε τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἀπεκατέστη
καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν δικαστικὸν θρόνον· ἦτοι εἰς τὴν
ἐξουσίαν τῆς Θεότητος, τὸν ὅποιον θρόνον μὴν ἀ-
φῆσας, ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἀπορρήτως· ἀφ' οὗ δὲ ὁ
Χριστὸς ἀνελήφθη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν δεξιάν τοῦ
Πατρὸς, ὡς λαβὼν καθε ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐ-
πὶ γῆς, ἐβοήθησε τὸ πλάσμα του, διὰ τὸ ὅποιον ἐ-
δωκε καὶ τὴν παναγίαν ψυχὴν του· τὰ λόγια δὲ
ταῦτα πρέπει νὰ τὰ νοοῦμεν θεοπρεπῶς· διότι τὸ
νὰ καθίσῃ εἰς θρόνον ὁ Θεὸς λόγος, τοῦτο νοεῖται ἡ
δικαστικὴ ἐξουσία του, τὴν ὁποίαν ἔχων καὶ πρότε-
ρον ὡς Θεός, ἀπέκρυπτεν αὐτὴν ἕως νὰ πληρώσῃ
ὅλην τὴν οἰκονομίαν· ἐγίνας, λέγει, λοιπὸν σὺ ὦ
Κύριε, εἰς ἐξουσίαν δικασικὴν, καὶ σὺ ὁ μόνος δι-
καίος κριτὴς, καθ' ὃ Θεός· καὶ ὅπου δὲν ἐμποδίζε-
σαι ἀπὸ καμμίαν ἀγνοίαν, ἢ ἄλλην διέθεσιν εἰς τὸ
νὰ κρίνῃς δίκαια· ἀνέλαβες ὁμῶς σχῆμα κριτοῦ,
καθ' ὃ ἄνθρωπος.

5: Ἐπετίμησας Ἐβνεί, καὶ ἀπώλετο
ὁ ἀσεβής.

Ἐνείδισας, λέγει, τοὺς Ἐθνικοὺς διὰ τὴν
πλάνην τους, καὶ παρευθὺς ἔφυγεν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ
Σατανᾶς, μὴν ὑποφέροντας τὴν ἀλήθειαν· διότι οἱ
θεοὶ Ἀπόστολοι μερικαῖς φοραῖς ἐκατηγόρουν πικρό-
τερον τοὺς Ἐθνικοὺς· καθὼς ὁ Παῦλος ἔγραφεν·
„Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀλη-
θείᾳ μὴ πείθεσθαι; (Γαλ. γ'. 1.) ὅθεν οἱ Ἐθνι-
κοὶ αἰσθανόμενοι τοὺς τοιοῦτους πικροὺς ἐλεγμούς,
ἄφιναν τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀφανίζετο· τῆς εἰδω-
λολατρείας δὲ ἀφανιζομένης, καὶ ὁ προσάτης αὐτῆς
Διάβολος, ὁμοῦ μὲ αὐτὴν ἠφανίζετο· τόσον πολ-
λὰ ἰσχυσεν ἡ ἐπιτίμησις.

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἤρπασαν τὴν τιμὴν τοῦ
Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ δουλωθέντες ἄνθρωποι εἰς
τοὺς Δαίμονας, ἔβαλαν ὀνόματα εἰς αὐτούς· κα-
θὼς ἡ φλύαρος Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου ἀναφέρει
αὐτά· καὶ διὰ νὰ ἀφήσω ὅλα τὰ ἄλλα, λέγω
μόνον τὸν Δία, καὶ Ἄρην, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ
Ἑρμῆν, καὶ Ἄρτεμιν, καὶ Ἀφροδίτην, τὰ ὅποια
ὅλα μικρὰ ὀνόματα, ὑπερὰ ἀφ' οὗ ἐσπάρη εἰς τὸν
κόσμον τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐξαλείφθησαν,
ὅχι μόνον ἐν ὅλῳ τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ πολλῶ
μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι· τὸν γὰρ μέλλοντα νοοῦ-
μεν, πῶς εἶναι ὁ αἰὼν τοῦ αἰῶνος· ὅστις καὶ κυ-
ρίως εἶναι αἰὼν, διὰ τί εἶναι κατὰ τὸ ὄνομά του αἰ-
καὶ πάντοτε· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ
φανερὸν τὰ τίμια ὀνόματα μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆ-
μα τοῦ λόγου· ἤγουν μὲ τὸν ἀναδιπλασιασμόν·
οὕτω γὰρ ὀνομάζει ἅγια ἀγίων· ἄσματα ἄσμα-
των, σάββατα σαββάτων, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἢ τὸ
εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος φανερώνει ἐπίτασιν καὶ
αὐξήσιν, ἀντὶ τοῦ, μέχρι παντός, καὶ πάντοτε·

δι-

(1) Τοῦτο ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν· οὐ γὰρ πάντως κρίνου-
σι δικαιοσύνην, καὶν μυριάκις ὡς δίκαιοι, ποτὲ μὲν, ἀγνοοῖα, ποτὲ δὲ, βαθυμία ἀγνοοῦντες τὸ δίκαιον, οὕτω
κρίνουσιν· ὁ δὲ Θεὸς τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένος, ἔξ εἰδὼς ἔξ βουλόμενος, δίκαιαν ἐκφέρει τὴν ψῆφον.

διὰ τί ἂν οὐ ἐσβέσθησαν τῶν Δαιμόνων τὰ ὀνόματα, ἐξαλείφθησαν παντάπασι καὶ αἱ τέλται καὶ μιαιροπραξίαι, αἱ προσφερόμεναι εἰς τοὺς Δαίμονας.

6: „Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς
„τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες.

Ῥομφαῖαι: ἦγουν μαχαίρας τοῦ Διαβόλου, πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, (1) τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· μετὰ τὰ ὅποια ἡ ψυχὴ ἐπληγόνετο πρότερον καὶ ἐθανατόνετο κατὰ τὰς ἀρετάς· καὶ ἔτι νεκρὰ οὕσα καὶ τεθανατωμένη, εὐρίσκατο εὐταφιασμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ὡς ἂν μέσα εἰς σῶμα: ἦγουν εἰς μνήμα· ταῦτα δὲ τὰ πάθη ἠφάνισθησαν παντελῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον) μετὰ τὴν ἐνσαρκον τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ἀπὸ τοὺς γνησίως πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν, καὶ φυλάττοντας τὰς ἐντολάς του, ἐκρημνίσθησαν δὲ καὶ αἱ διάφοροι πόλεις· μετὰ τὸ νὰ ἐκρημνίζετο ἡ ἐν αὐταῖς εὐρίσκομένη ἀσεβεία, καὶ ἀντὶ αὐτῆς ἐκτίζετο ἡ πρὸς Θεὸν εὐσέβεια· ἡ πόλεις πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, μέσα εἰς τὰς ὁποίας οἱ Δαίμονες ἐκατοίκουν καὶ ἀνεπαύοντο· δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ εἰποῦμεν, ὅτι πόλεις τῶν Δαιμόνων ἦσαν καὶ οἱ ἀκάθαρτοι αὐτῶν ναοί. (2)

„Ἀπάλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ’
ἡχοῦ.

Ἐχάθη, λέγει, ἡ ἐνθύμησις τοῦ Διαβόλου ἀπὸ τὸν κόσμον· ἐπειδὴ καὶ καίνεας δὲν προσφέρει θυσίαις εἰς αὐτόν, καθὼς τὸ πρότερον, οὔτε τελείως τὸν ἐπικαλεῖται· τὸ δὲ μετ’ ἡχοῦ δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ μετὰ μεγάλης φωνῆς· διὰ τί φωνάζοντα μεγάλως τὰ Δαιμόνια, ἐφεύγον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τὰς πόλεις, καὶ τοὺς βωμούς των· ἡ τὸ μετ’ ἡχοῦ δηλοῖ, ὅτι ὁ Διάβολος ἐχάθη ὁμοῦ μετὰ τὴν ὑπερφάνειάν του· ἡ ἐχάθη ὁμοῦ μετὰ τὴν κραυγὴν ἐκείνην τῶν ἀσμάτων, ὅπου ἔβαλον εἰς τοὺς βωμούς του οἱ Ἑλλήνες. ἡ μετὰ ἐνίκον δὲ ἀριθμὸν κατηγορεῖ τὸν Διάβολον ὁ Προφήτης, ὀνομάζων αὐτὸν ἀσεβῆ καὶ ἐχθρόν· διὰ τί αὐτὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, καὶ μετὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὑβρίζει αὐτόν περισσώτερον· ἐπειδὴ ἔγινεν αἷτις τῆς ἀποστασίας εἰς τοὺς ἄλλους Δαίμονας· μετὰ τὸ μέσον δὲ τοῦ Διαβόλου, ὅχι ὀλιγώτερον κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς λοιποὺς Δαίμονας, τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ Διαβόλῳ. (3)

7: Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ.

Με

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ῥομφαῖαι τοῦ Διαβόλου εἶναι αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ καὶ βουλαι.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ συνειθίζει νὰ ὀνομάζη τοὺς πολλὰ δυνατοὺς, τείχη καὶ πόλεις. ὅθεν ὁ Ἰερεμίας τείχος καὶ πόλις ὀνομάσθη παρὰ Θεοῦ, λέγοντος, „Ἰδοὺ τέθεικά σε ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὡς πόλιν ὀχυράν, καὶ ὡς τείχος χαλκοῦν (Ἰερ. α'. 18.) ὅθεν πόλεις ἐννοεῖται ἰδῶ αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ αὐτὲς ὁ Σατανᾶς. ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, „Ἐγυμνάθη τῶν οἰκείων ὀπλῶν ὁ ἐχθρὸς, οὐκ ἔχων τῆς ἀσεβείας τοὺς ὑπουργούς· αἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐκείνου κατασχόντες ὄργανα, οὗτοι νῦν μεταταξάμενοι, τὸν κατ' ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξαντο. Καὶ αἱ πόλεις δὲ, τῆς ἐν αὐταῖς πάσαις πολιτευομένης ἀσεβείας καταλυθείσης, εὐσεβείας τὴν οἰκοδομίαν ἀνεδέξαντο· τῶν ἀδυνάτων γὰρ ἦν δείμασθαι τὴν εὐσέβειαν μὴ πρότερον καταλύσαντας τὴν ἀσεβείαν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁ ἡχος δηλοῖ τὴν ἐπερβολὴν τῆς ἐρημώσεως· καὶ ὅτι ὁ ἡχος μᾶλλον ἀκούεται καὶ ἀντανακλᾶται εἰς τοὺς ἐρήμους καὶ ἀντιτύπους τόπους, πάρεξ εἰς τοὺς κατοικοιμένους· τὸ μετ’ ἡχοῦ λοιπὸν δηλοῖ τὴν παναλεθρίαν, ἢ τὴν μεγαλειότητα τοῦ κακοῦ· ἦτοι τὸ περιβόητον καὶ ἐξάκουσον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, „Ἐκεῖνός φησιν ἐπὶ πολλοὺς ἀπασί, καὶ διαφανῆ λίαν ἐπομερένηκε τὴν ἀπώλειαν· τὸ γὰρ μετ’ ἡχοῦ τοῦτο σημαίνει, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀπὸ τίνος σεισμοῦ συμπιπτουσῶν οἰκιῶν, καὶ πολλῶν ἐργαζομένων τὸν κτῆπον.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀμετάθετον τῆς εὐσεβείας ἐκείνων τῶν Ἑθνικῶν, ὁποῦ ἐδέχθησαν αὐτήν· διὰ τί ὁ Χριστὸς πιστεύεται ἀπὸ τοὺς Ἑθνικοὺς πᾶς εἶναι Κύριος, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

νέρωσε γὰρ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος· ἦτοι τῆς οἰκουμένης, τὸ περιεχόμενον· ἦτοι τοὺς κατοικοῦντας λαοὺς· λέγωντας δὲ, ὅτι θέλει κρίνῃ με δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, κηρύττει τὸ τοῦ Κριτοῦ ἀφιλοπρόσωπον.

„Ἡτοίμασαν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ.“

9· „Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῶν πένιτι.“

Ἀφ' οὗ ὁ Προφητὰνὰξ εἶπεν ὀλέγου ἀνωτέρω, διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ καὶ τὴν ἐν θρόνῳ αὐτοῦ καθέδραν, τῶρα ἀναφέρει ἐδῶ αἰνιγματωδῶς καὶ τὴν μέλλουσαν φοβερὰν καὶ ὑπερινῆν αὐτοῦ ἔλευσιν, καὶ καθολικὴν Κρίσιν, ὅταν ἔχη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του· τὸ δὲ ἠτοίμασεν, εἶπεν ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ νὰ καταλάβωμεν ἡμεῖς, καὶ ὄχι θεοπρεπῶς. (1)

Πένης κατὰ τὴν εὐσεβείαν καὶ ἀρετὴν ἦτον ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς, εἰς τὸν ὅποιον πιστεύσαντα, ἐγένετο ὁ Θεὸς καταφυγὴ· ὁ γὰρ πλούτος τῶν χρημάτων εἶναι ἄπιστος καὶ ἀβέβαιος· καὶ διὰ τοῦτο κάμνει πτωχοὺς μετὰ τὴν ἀποβολὴν του, ἐκείνους ὅπου τὸν ἔχουν· ἢ καὶ τοῦτο θέλει νὰ φανερῶσιν ὁ Ψαλμῶδης, ὅτι δὲν εἶναι προσωποληψία κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί καὶ τὸν πτωχὸν δέχεται ὁ Θεός, ὅταν καταφυγὴ εἰς αὐτόν, καὶ δὲν τὸν ἀποστρέφεται.

8· „Καὶ αὐτὸς κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι.“

„Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι.“

Οἰκουμένην μὲν, ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς πεισοὺς Χριστιανούς, κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους πιστεύεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός, διὰ μέσου τῶν πανταχοῦ ὄντων θείων ναῶν· λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς ἄλλους ἀπίστους ἀνθρώπους, μετὰ εἰς τοὺς ὁποίους εὐρίσκονται δάση πολλὰ τῶν παθῶν, εἰς τὰ ὅποια οἱ Δαίμονες ἐμφωλεύουσιν ὡσάν θηρία· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον ἔχει νὰ κρίνῃ τοὺς πιστοὺς ὁ Θεός, καὶ κατὰ ἄλλον, τοὺς ἀπίστους· τοὺς γὰρ δυνατοὺς δυνατῶς ἐτάζει κατὰ τὸ, „Δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται.“ (Σοφ. 5: 6:) καὶ τὸν καθ' ἕνα κρίνει κατὰ τὴν πίσιν, ἢ τὴν ἀπίσιν αὐτοῦ· ἢ ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς εἶπε τὸ, λαοὺς, ἐσαφήνισε τὸ νόημα τῆς οἰκουμένης, ὅπου εἶπε πρότερον· ἐφα-

ἦ ὁ Θεός, λέγει, βοηθεῖ ἐκεῖνον ὅπου εἰς αὐτὸν καταφεύγει, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας του· τοῦτο γὰρ ὀηλοῖ τὰ ἐν εὐκαιρίαις· ὅσον καὶ εἰς τὰς δυστυχίας καὶ θλίψεις του· χωρὶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκαται τὸ καθ' ἕνα· ἦχουν ὁ Κύριος ἔγινε βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν εὐκαιρίαις, καὶ πάλιν ὁ Κύριος ἔγινε βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν θλίψεσι· ἐπειδὴ ὄχι μόνον οἱ εὐρισκόμενοι εἰς συμφορὰς χρεάζονται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐρισκόμενοι εἰς εὐτυχίας, διὰ νὰ φυλάξουν βεβαίαν τὴν εὐτυχίαν τους, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς ἀμέλειαν, ἥτις εἶναι μήτηρ καὶ αἰτία τῶν δυσυχῶν· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Χρυσόσομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Σύμμαχος τὸ, ἐν εὐκαιρίαις ἐρμήνευσαν, ἀντὶ τοῦ ἐπικαιρῶς·

ἦ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος τὸ ἐν κρίσει, ἐν δικαιοσύνῃ ἡγήνησεν.

ἦτοι ἔγινε Κύριος βοηθὸς ἐν θλίψεσιν ἐπικαίρως· ἦ-
ται εἰς καιρὸν τὸν χρῆζοντα βοηθείας. (1)

10: „Καὶ ἐλπισάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκον-
„τες τὸ ὄνομά σου, ὅτι οὐκ ἐγκατέ-
„λιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε Κυριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐσύ εἶσαι βοηθὸς εἰς τοὺς
πτωχοὺς, διὰ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ θέλουν ἐλπίσουν
εἰς ἐσένα· διὰ τὴν ἐσὺ μόνος δύνασαι νὰ σώσῃς τοὺς
εἰς σὲ προσερχόντας· οἱ γινώσκοντες δὲ εἶπε τὸ ὄνο-
μά σου· ἦτοι οἱ πιστεύοντες εἰς σὲ κατὰ περιφρασιν·
μερικοὶ δὲ· ἦτοι ὁ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος τὸ, ἐλ-
πισάτωσαν ἠρμήνευσαν ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκόν, ἀντὶ τοῦ
ἐλπιούσιν· ἦτοι θέλουν ἐλπίσουν εἰς σὲ· ἢ ὁ λόγος
εἶναι προσακτικὸς, καθότι εἶναι διδασκαλικὸς· ὅς τις
προσάξει ἐκεῖνα, ὅπου ἠξεύρει βέβαια· (2) καὶ
κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, καλῶς εἶπε τὸ ὄνομά σου·
ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μόνον γι-
νώσκομεν, τὴν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ κανόνως δὲν ἠ-
ξεύρει· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁ-
ποίαν πρέπει νὰ ἐλπίσῃ τις εἰς τὸν Θεόν· ἦγουν
διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει ἀβοηθήτους ἐκεί-
νους, ὅπου τὸν ἐκζητοῦν· ἦγουν ὅπου τὸν ζητοῦν
μὲ ὀληκτοῦς τὴν καρδίαν· ἢ γὰρ ἐκ πρόθεσις, ἐπί-
τασιν καὶ ὑπερβολὴν φανερόναι. (3)

11: „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι
„ἐν Σιών.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Κύριος εἶναι τοιοῦτος
βοηθός, καὶ δὲν ἐγκαταλείπει ἐκείνους ὅπου τὸν
ζητοῦν, διὰ τοῦτο ψάλατε εἰς αὐτόν, ὅς τις κα-
τοικεῖ εἰς τὴν Σιών· ἦτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· εἶ-
πε δὲ τοῦτο, ὅχι διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεὸς περιλείπεται εἰς
τόπον· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν οἰκειότητα, ὅ-
που ὁ Θεὸς εἶχε εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλήμ·
διὰ τὴν καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς λέγεται πῶς κατοικεῖ ὁ
Θεός, ὅχι διὰ τὴν περιέχεται εἰς αὐτοὺς· ἀλλὰ διὰ
τὴν ἔχει οἰκειότητα καὶ φιλίαν μὲ αὐτοὺς κα-
τὰ τὸν Χρυσόσομον· (4) ἢ τοὺς τότε λοιπὸν
Ἰουδαίους παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν
Θεόν, ἢ τοὺς Ἑθνικοὺς· ἐπειδὴ [καὶ τῶν Ἑθνικῶν
Θεὸς ἐμελλε νὰ ᾔῃαι ὁ Θεός, ὁ ἐν τῇ Σιών ὀμι-
λῶν καὶ διαλεγόμενος μὲ τοὺς ἀξίους· ἢ Σιών πρέ-
πει νὰ νοήσωμεν τὴν ἐκ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁ-
ποίαν ὕψερρον ὁ Κύριος οἰκειοποιήθη διὰ τῆς ἐνσαρ-
κώτου παρουσίας· (5)

„Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὰ ἐ-
„πιτηδεύματα αὐτοῦ.

Οὐ-

- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος ἐν καιρῷ δεκτῷ θλίψεως, τὸ ἐν εὐκαιρίαις ἠρμήνευσε· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Διδά-
σκει ὁ λόγος, ὡς ἐν προσφύρῳ καιρῷ τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· πάντα γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύ-
σιν ἀποκαλεῖ, διὰ τὴν πολλὴν τῆς παρανομίας πτωχείαν· τούτου τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτήδειον ὁ μακάριος διδάσκει
Παῦλος· ὅτε γὰρ φησιν ἡμεν νύπιοι, ὑπὸ τὰ φοιχέτα τοῦ κόσμου ἡμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα
τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς καὶ τὰ λοιπὰ.
- (2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος λέγει „Τίνες εἰσιν οἱ ἐλπίζοντες ἐπ’ αὐτῷ, καὶ γινώσκοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ; οἱ τοῖς αὐ-
τοῦ θεσπίσμασιν ὑπέχοντες τὸν αὐχένα· καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς „Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ πῶς ζητεῖται ὁ Θεός ὁ πανταχοῦ παρὼν; σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ καὶ ἀπαλλαγῇ
τῶν βιωτικῶν· πολλὰ γὰρ καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα οὐ βλέπομεν· καὶ ἐν χερσὶν ἔχοντες, οὐκ ἴσμεν· ἀλλὰ πε-
ριερχόμεθα ζητοῦντες πολλάκις, ἃ κατέχομεν, ὅταν πρὸς ἑτερόν τι ἢ διάνοια τετραμμένη ᾖ· πῶς οὖν ἐστὶν ζητεῖν
τὸν Θεόν; ὅταν τῶν βιωτικῶν ἀπαλλαγέντες, ἐκεῖ τὴν διάνοιαν συντείνωμεν· καὶ οὐχ ἀπλῶς ζητεῖν χρὴ· ἀλλὰ καὶ
ἐκζητεῖν· ὁ γὰρ ἐκζητεῖ, οὐκ αὐτὸς ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους λαμβάνει βοηθούς, ὥστε εὐρεῖν τὸ ζητούμενον.
- (4) Ὅς τις καὶ προσδέκεται, ὅτι οἰκία διὰ τοῦτο λέγεται ἐφ’ ἡμῶν, διὰ τὸ οἰκίως ἡμᾶς ἔχεν πρὸς αὐτήν.
- (5) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπε „Σιών εἶναι φαρὴν τὴν νοτιήν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, ἢ καὶ ἀδεσφὴ τῆς ἀνω νοεῖται·
πρέπει δ’ ἂν ὀνομάζεσθαι Σιών τὴν τε ἀνω καὶ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ἐρμηνεύεται γὰρ Σιών „σκοπευτήριον· τοῦ-
το δὲ ἐστὶν αὐτὴ τε καὶ κείνη.

Οὗτος ὁ λόγος ἀρμόζει πρὸς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους, οἵτινες ἐπρόσάχθησαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος αὐτοῖς, Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· (Ματ. κη', 19.) ἀντὶ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὁ Σύμμαχος εἶπε μηχανάς· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐναλλαγάς· καθ' ὃ μὲν οὖν τὰς πράξεις τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυττον οἱ Ἀπόστολοι, κατὰ τοῦτο αὐταὶ ὀνομαζόνται ἐπιτηδεύματα· καθ' ὃ δὲ αὐταὶ εἶναι σοφαί, κατὰ τοῦτο λέγονται μηχαναί· καθ' ὃ δὲ ἀντὶ ἄλλων ἔγιναν, ὀνομαζόνται ἐναλλαγαί· διὰ τί οἱ μακρὰν ὄντες ἔθνηκοί, ἔγιναν κοντά· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει τῆς πλάνης εὐρισκόμενοι, ἔγιναν εἰς τὸ Φῶς τῆς ἀληθείας· καὶ οἱ ἐν τῇ λήθῃ, ἔγιναν ἐν τῇ μνήμῃ· καὶ οἱ ἀπερρίμμενοι, ἔγιναν οἰκειωμένοι· καὶ ὁ Θεὸς, ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἔγινε Θεός. (1)

12: „Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν,
ἐμνήσθη.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ οἰκονόμησεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἐνθυμήθη τοὺς ἔθνηκοὺς, οἵτινες ἦτον λησμονημένοι διὰ τὴν ἀπιστίαν τους· αὐτὸς ὅπου δὲν παραβλέπει τὰ εἰς θυσίαν αὐτῶν ἐκχεόμενα αἵματα, ἀλλὰ ζητεῖ ταῦτα ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου τὰ χύνου· μὲν τὸ αἷμα δὲ, φανερόν ἐστι ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκδίκησιν, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς φόνους, ὅπου ἐποίησαν οἱ ἄνθρωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρωποκτόνους Δαίμονας· ὥς ἐκ τοῦ ῥήτου τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι καθε φονεὺς ἔχει νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν· λέγει γὰρ ὁ Θεός, „Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς ἀν-

θρώπου ἀδελφοῦ ἐκζητήσω αὐτό. (Γέν. θ'. 5.)

„Οὐκ ἐπελάβετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων κατετύραν νεῖτο ἀπὸ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, ἐφαίνεται ὅτι φωνάζει πρὸς τὸν πλάστην Θεόν· ἐγένετο γὰρ ὡς φωνὴ μεγάλη, ἡ τόση πολλὴ αὐτῆς ταλαιπωρία· ἢ μὲν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Προφῆται παλαιότερον προφητεύοντες τὸ Μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἐρώναζον, καλοῦντες νὰ ἔλθῃ νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων· οἱ ὅποιοι, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον πτωχοὶ διὰ τὴν σέρησιν τοῦ πλούτου τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ὁ Θεὸς ὁμῶς αὐτοὺς δὲν ἀλησμόνησεν. (2)

13: „Ἐλέησόν με Κύριε· ἴδε τὴν ταπεί-
νωσίν μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· ἴδες, λέγει, Κύριε, τὴν ταπείνωσιν καὶ ταλαιπωρίαν, ὅπου γίνεται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς δυσσεβεῖς· ἦτοι ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθροὺς· ἐπειδὴ τόσον οἱ τύραννοί καὶ Βασιλεῖς, ὅσον καὶ οἱ Δαίμονες ἐσπούδαζον συμφῶνως νὰ ἐξαλείψουν τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

Ο

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος, ἐπιτηδεύματα, τὰς θεοσυμμετίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ θαύματα καὶ τὰς οἰκονομίας ἡμῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομος, τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος πτωχοὺς ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, οὓς καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζει· „Οὗτοι γὰρ μάλιστα ἀκούονται εὐχόμενοι, οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ καὶ συντετριπμένοι· δὴ δὲ ἐνταῦθα τίθουσιν εὐχὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, πανταχοῦ γὰρ ὅχημα εὐχῆς ἡ ταπεινοφροσύνη· ὥς φλεγμονῆς (ἢ τοῦ ὑπερηφανείας) δεῖ μάλιστα ἀπηλλαγθαι τὸν εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Κραυγὴν ἐνταῦθα τὴν διὰ τῆς ἀμαρτίας λέγει ἐπεισελθούσαν ταλαιπωρίαν, δι' ἣν καὶ θάνατος ἀπειλεῖ, καὶ θῆναι καὶ συμφοραὶ· τὰ αὐτὰ δέ τινος ἢ τῶν εὐλογησέων, καὶ τῶν θρηγῶν γινόμενην κραυγὴν, οἷόν τινα αἰτησὶν ἔχουσα περὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν.

„Ὁ ὑψὼν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

Πόρτας θανάτου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ψαλμωδὸς, τὰ διάφορα καὶ πολυειδῆ μαρτύρια τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐγίνοντο ὑψηλότεροι καὶ ἐνδοξότεροι παρὰ τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ διὰ τῶν βασάνων, ὅπου ἐλάμβανον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἔμβανον, ὡσάν διὰ θυρῶν, εἰς τὸν σωματικὸν θάνατον· ἤμπορουν δὲ αὐτὰ νὰ νοηθοῦν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἐταπεινώθη μὲν, πολλὰς φορὰς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ἐλυτρώθη δὲ, παραδόξως ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ ἐνδοξότερος καὶ λαμπρότερος ἔγινε, διὰ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν βοήθειαν. (1)

14: „Ὅπως ἂν ἐξαγγείλω πάσας τὰς αἰνέσεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θύγατρος Σιών.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὅποιαν ἐξήτησεν ἀνωτέρω νὰ ἐλεηθῇ καὶ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον· ἤγουν διὰ νὰ κηρύξῃ, λέγει, εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών, ὅλας τὰς δοξολογίας ὅπου σοὶ πρέπουσι διὰ τὰ θεοπρεπή σου ἰδιώματα· ἦτοι διὰ τὴν δημιουργίαν σου, διὰ τὴν πρόνοιάν σου, διὰ τὴν σοφίαν σου, διὰ τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν σου· ἐπεὶ καὶ διὰ κάθε

ἓνεκ ἀπὸ αὐτὰ, εἶσαι ἄξιός νὰ δοξολογῇσαι· Σιών δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν ἐν Οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων· πόρτας δὲ αὐτῆς ὀνομάζει, τὰς κατὰ τόπον ἐν τῇ γῇ Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡς διὰ πινων θυρῶν, ἀναβαίνει τις εἰς τὴν ἄνω Σιών· ἐπεὶ οἱ διὰ τὸν Χριστὸν πάσχοντες Χριστιανοί, συναθροίζομενοι μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ἐδίδασκον τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, καὶ μὲ αὐτὰ ἐσπέρουν εἰς τὴν πίσιν τοὺς ἀδελφούς των· ἀλλὰ καὶ ὁ Δαβὶδ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, ἐξαγγέλλει εἰς καθὲ Ἐκκλησίαν τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ· θυγατέρα δὲ τὴν ἄνω Σιών ὀνόμασεν, ὡς ἡγαπημένην, καὶ ὡς συνηθεῖσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

„Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

Σωτήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐπεὶ δὴ καὶ αὐτὰ ἔγιναν αἷτια τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ ὁ δίκαιος Συμεὼν ὕψερρον, οὕτως αὐτὴν ὀνόμασεν εἰπὼν „Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β'. 30.) (2)

15: „Ἐνεπάγησαν Ἐθνη ἐν διαφθορᾷ· ἡ ἐποίησαν.

Ἐθνη μὲν, ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἰουδαίους, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ὁμοιωθήσαν μὲ τὰ Ἐ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ὁ φαυλότητος ἀπάσης εὐσεπῆς, ἡ αἰ σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηραὶ, λέγοιτο ἂν οὐκ ἀποικίως θανάτου πύλαι· κατακομίζουσι γὰρ εἰς πέταυσον αἵματος καὶ εἰς πυθμένα θανάτου τοὺς ὑπ' αὐτοὺς γεγονότας· νοθεύειν δ' ἂν θανάτου πύλαι καὶ πολυειδεῖς ἁμαρτίαι· καὶ μὴν καὶ οἱ παρ' Ἐλ- λησι σοφοὶ συνασπίζοντες τῇ πλάνῃ, καὶ τῆς εἰδωλολατρείας τὸ ἀκαλλὲς ταῖς ἑαυτῶν εὐγλωττίαις ἐξωρατίζουσιν σπουδάζοντες. Καὶ ὁ Ὁριγένης „Πύλαι θανάτου αἱ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι, ἀφ' ὧν ὑφούται ὁ μηδὲ λογισάμενος αὐτὰς ἁμαρτεῖν· ὅς καὶ μόνος δύναται ἐξαγγεῖλαι πάσας τὰς αἰνέσεις Κυρίου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σερᾷ.)

(2) Ὅθεν ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει· ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα χαίρουσιν οἱ ἐξ Ἐθνῶν, διὰ τὴν οἰκονομίαν ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, Σωτὴρα καὶ λυτρωτὴν ἀναδείξας αὐτὸν τῷ Κόσμῳ παντὶ· ὑπέδειξε γὰρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ε'θνη κατὰ τὸν κακίαν καὶ τὸν θυμόν· διαφθοράν δέ, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀπλῶς τὸν θάνατον· διὰ τὸ οἱ Ἰουδαῖοι, μετὰ τὸ νὰ ἐσπουδάσαν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς Ἰησοῦν Χριστόν, διαφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μετὰ ὅλον ὅρου τὸ γένος των· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπροξένησαν θάνατον εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ παρεδόθησαν ὅλοι ὅρου εἰς τὸν θάνατον· ἢ ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὁ λόγος οὗτος νοεῖται καὶ διὰ τοὺς τυράννους καὶ ἑλλήνας, ὅπου ἐπολέμουν τοὺς Χριστιανούς· διότι σπουδαζόντες οἱ τυράννοι νὰ ἀφανίσουν τοὺς πιστοὺς, αὐτοὶ περισσότερον ἠφάνισθησαν· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμος νὰ νοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τοὺς Δαίμονας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἵτινες μετὰ τὸ νὰ ἐμελέτησαν νὰ ἐμπαδίσουν διὰ μέσου τοῦ σαυρικοῦ θανάτου τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ περισσότερον ἐμπόδισαν τὴν δύναμίν τους διὰ τοῦ τοιούτου θανάτου, καὶ νὰ ἐνεργήσουν πλέον αὐτὴν δὲν ἐδύνοντο. (1)

„Ἐν παγίδι ταύτη ἢ ἔκρυψαν, συνε-
„λήφθη ὁ πούς αὐτῶν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ, πομπεύων καὶ θεατρίζων μετὰ ἄλλην ὁμοίωσιν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν· παγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν κρυφὴν μελέτην καὶ ἐπιβουλὴν· ἐπειδὴ καθὰ παγίδα μετὰ κρυπτὸν τρόπον κατασκευάζεται, καὶ εἰς κρυπτὸν τόπον στήνεται· διὰ τὸ οἱ ἐχθροὶ τῶν Χριστιανῶν κρυφίως πρότερον κατασκευάζοντες τὸν φόνον καὶ θάνατον, ὕστερον ἐπαρρήσιαζον αὐτὸν

εἰς τὸ φῶς.

16: „Γινώσκεται Κύριος κρίματὰ ποίῳν.

Κρίματα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ψαλμωδὸς, τὰς κατὰ τῶν πονηρῶν ἀνταποδόσεις καὶ ἐκδικήσεις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἀποδίδει εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του. (2)

„Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συ-
„νελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι ὅμοιος μετὰ τοὺς ἀνωτέρω· ἐπειδὴ καὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς γνωρίζεται, ὅτι ποιεῖ κρίματα, καὶ παιδεύει δικαίως τοὺς ἀξίους παιδείας· ὅχι ὀλιγώτερον δὲ γνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοῦτο δίκαιος Κριτὴς ὁ Θεός, ἐπειδὴ κάμνει ἐκείνους, ὅπου ἐπιβουλεύονται τοὺς ἄλλους, νὰ πίπτουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἐδικήν τους ἐπιβουλὴν· καὶ ἡ κατὰ τῶν ἄλλων κακία των, νὰ γυρίξῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τους· ἁμαρτωλὸς δὲ νοεῖται ἐδῶ ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Ἕλληνας καὶ ὁ Διάβολος, οἵτινες ἐπεβούλευσαν τὸν Χριστόν καὶ τοὺς Χριστιανούς· ἢ ἁμαρτωλὸν ἀπλῶς θέλεις νοήσεις καθὲς ἄνθρωπον δόλιον καὶ ἐπιβουλόν.

(Διψάλμα.) Περὶ τοῦ διαψάλματος εἴπομεν ἐν τῇ Προομιᾷ. (3)

17: Α-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει „Διαφθοράν τὴν κακίαν λέγει· οὐδὲν γὰρ οὕτω διαφθείρει ὡς κακία· οὐδὲν ἀσθενέστερον τοῦ πονηροῦ· τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἀλίσκεται· ὥσπερ ὁ σίδηρος ὑπὸ τοῦ ἰσίου, καὶ τὸ ἔριον ὑπὸ τοῦ σιτοῦ, οὕτω καὶ ὁ πονηρὸς ὑπὸ τῆς κακίας φθείρεται· ὥστε καὶ πρὸ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρίας, αὐτὴ ἡ κακία τὸν ἐργάτην ἀπαιτεῖ δίκην.

(2) Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος „Ἐπειδὴ μακροθυμῶν ἀγνοεῖται ὁ Θεός, διὰ τοῦτο γινώσκεται Κύριος κρίματὰ ποίῳν· ταῦτέσι κολάζων, ἐκδικῶν, ἐπεξιδῶν.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Νύσσης καὶ ἄλλοις, οὐχὶ διψάλμα, ἀλλὰ ὡδὴ διαψάλματος γράφεται ἐδῶ· διὰ τί; ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Νύσσης, εἰς μὲν τὰ ἄλλα διαψάλματα, ἐγίνετο διακοπὴ τῆς τοῦ Προφήτου φωνῆς, ἡσυχάζοντας καὶ δεχομένους τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν· ἐδῶ δὲ, καὶ ἡ συνέχεια τῆς μελωδίας δὲν διεκόπτετο, καὶ ἡ παρὰ τοῦ Πνεύματος διδασκαλία ἐνεργεῖτο· ὅρα καὶ ἐν τῇ Προομιᾷ εἰς τὸ Ζ'. Κεφάλ.

17: „Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς
„τὸν Ἀδὴν.

Ἀμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀ-
πίστους κατὰ τὸν Ἠσυχίον. Ἀδὴν δέ, τὴν κό-
λασιν. ἀποστραφήτωσαν δὲ δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ὅς
κρημνισθῶν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ ὡς κα-
ταβῶν, εἰς τὴν κόλασιν. ἐπειδὴ ἡ κόλασις ὑπὸ κατω-
εἰς τὴν γῆν εἶναι ἡ νοεῖται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ-
νοι ὅπου ἔγιναν ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς τραφοῦν πάλιν
εἰς αὐτὴν. ἐπειδὴ καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν ἐδυνή-
θησαν νὰ νοήσουν πνευματικὸν καὶ παρὰ τὰ
γῆν. ποίους δὲ λέγει ἁμαρτωλοὺς; τὸ φανερόν
εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1),

„Πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθάνόμενα
„τοῦ Θεοῦ.

Ἰδοὺ ποίους ὠνόμασεν ἀνωτέρω ἁμαρτωλοὺς·
ἦτοι τὰ ἅπαντα ἔθνη, ὅπου ἀλησμόνησαν τὸν Θεόν,
μέθ' ὁληματικὴν τοὺς λήθην καὶ ἀγνοσίαν. (2),

18: „Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ
„πτωχός.

Τοῦτο, λέγει, θέλω παθεῖν τὰ τοιαῦτα
ἔθνη: δηλαδή τὸ νὰ ἀποστραφῶν εἰς τὸν Ἀδὴν.
διὰ τὴν δὲ θέλει λησμονηθῇ παντοῦν ὁ πτωχός
Χριστιανός ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ πολεμιθεὶς ἀπὸ τὰ ἔθ-
νη.

θνη. ὅς τις Χριστιανός, πτωχός μὲν εἶναι ἀπὸ ἁ-
πρα καὶ πλούτον σωματικόν, πλούσιος δὲ εἶναι ἀπὸ
τὸν πλούτον τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀρετῶν. ἡ πτω-
χὸν ὀνομάζει τὸν ἐξ ἔθνων λαόν, ἐπειδὴ καὶ ἔ-
χασε τὸ ἀξίωμα καὶ πλούτον τῆς ψυχῆς, καὶ ἦτον
πτωχός ἀπὸ τὸν πλούτον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀ-
ρετῆς.

„Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπο-
„λεῖται εἰς τέλος.

Πένητας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἔθνικούς. τῶν
ὁποίων ἡ ἐλπίς δὲν θέλει μένει ματαία καὶ ἀνωφε-
λῆς. ἐλπίς δὲ τῶν ἔθνων εἶναι ὁ Χριστός. κατὰ
τὸ „Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων. (Γέν. μθ'.
10.) καθὼς καὶ διὰ τοῦ Σοφονίου φωνάζει ὁ Θεός
„Ἐπομένον με εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου. (Σο-
φον. γ'. 9.)

19: „Ἀνάστηθι Κύριε, μὴ κραταιοῦσθαι
„ἄνθρωπος.

Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς ἐξέδωκε „Μὴ θρασυ-
νέσθω. τοῦτον δὲ τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ
τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πολέμους, ὅπου εἶχον τὰ ἔθ-
νη ἀναμεταξύ των. ἐπειδὴ οἱ ἔθνη οἱ ἄνθρωποι,
μέτ' ὅ νὰ μὴν εἶχον διδασκάλους ἀληθείας καὶ ἐναρέ-
τους, ἀλησμόνησαν πῶς εἶναι φυσικὰ γῆ καὶ σπας-
δός, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρασύνοντο παρὰ τὴν
φύσιν τοὺς καὶ ἀφ' οὗ ἐτόλμησαν νὰ κάμωμεν ὅλα
τὰ κακὰ, ἐτόλμησαν πρὸς τοῦτοις οἱ ἄφρονες, νὰ
ὀνομάσουν καὶ τὸν ἑαυτῶν τοὺς Θεόν. διὰ τοῦτο λέ-
γει.

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἦτοι οἱ ἀσεβεῖς, ἃς ἀμετανόητοι, οἱ μετὰ θάνατον εἰς τὸν Ἀδὴν κα-
ταβίναντες, αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ἀναστῆσθαι καὶ παραστῆσθαι εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πάλιν ἔχουν νὰ γυρίσουν εἰς τὸν
Ἀδὴν καὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῆς καλῆς.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι οἱ πεισθέντες τῷ Χριστῷ ἀπὸ τὴν πολλὴν τοὺς φιλοθεῖαν, καταρῶνται ἐκείνους ὁ-
ποῦ ἀθετοῦσι τὴν ἐνανθρωπήσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ χάριν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐδύναται νὰ κληρονομήσουν τὴν βα-
σιλείαν τῶν οὐρανῶν.

γει ὁ Δαβὶδ , ὡς Κύριε , ἐκδίκησον αὐτούς , καὶ ταπεινώσον τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν ὥστε νὰ εἰπῇ τις εἰς τοῦτο καὶ ἐρμηνεῖαν γλαφυρωτέραν ὁ ἄνθρωπος , λέγεται μὲν Θεός , διὰ τὶ εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὡς κατὰ τὸ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε (Ψαλ. πα'. 6 .) κατὰ δὲ τὰ γεῶδη πάθη ὅπου ἔχει , εἶναι ἐκεῖνο ὅπου λέγεται : ἦγουν ἄνθρωπος γήινος ὥστε ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ γήινα πάθη ἐκυρίευσαν τοὺς τότε ἀνθρώπους , διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν νὰ ἀναστηθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ διὰ μέσου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους , νὰ μὴν ἀφίνουσι νὰ κυριεύουσιν τὰ πάθη τὴν ψυχὴν τους , καὶ τὸ γήινον σῶμα νὰ ὀρίξῃ τὸν νοῦν τους ὥστε καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου , ἐφ' οὗ ἐξαπλώθη εἰς τὴν οἰκουμένην τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου , ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἀλληλομαχίαι , ὅπου εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ ἔθνη καὶ αἱ πολιτεῖαι κατὰ τὸ „ Καὶ οὐμὴ μάθωσιν ἐπὶ πολεμεῖν (Ἠσ. β' . 4 .)

„ Κριθῆντων ἔθνη ἐνώπιόν σου .

Ἀς κριθοῦν , λέγει , τὰ ἔθνη ἐμπροσθέν σου Κύριε : ἦγουν , ὡς ἐπιτύχουσιν τὴν ἐδικήν σου θεωρίαν , καὶ ἀντίληψιν ὥστε ἐπειδὴ κάθε κριτὴς θεωρεῖ τὸν κρινόμενον ὥστε κρίνῃ δὲ νόησον ἐδῶ τὴν κατὰ τοῦ Διαβόλου ὡς τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεός διὰ τοῦ Ἠσαίου „ Ἴδού ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτησα ὁ ἀγαπητός μου , εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου ὥστε τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν , καὶ κρίνῃ τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσαι (Ἠσ. μβ' . 1 .)

20: „ Κατάστησον Κύριε νομοθέτην ἐπ' αὐτούς .

Ἐδῶ ἀνιγματοδῶς φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν , κατὰ τὸ „ Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ (Ψαλ. β' . 6 .) νομοθέτης γὰρ εἶναι ὁ Χριστός , ἐπειδὴ καὶ ἔδωκε νόμον νέον τὸν τοῦ Εὐαγγελίου .

„ Γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν .

Ἀς μάθουν , λέγει , εἰς ὅλον τὸ ὕψος οἱ ἔθνη , διὰ νὰ ζοῦν ὡς ἄνθρωποι λογικοὶ , καὶ ὄχι ὡς ἄνθρωποι ἄλογα καὶ ἀνήμερα .

21: „ Ἴνα τί Κύριε ἀφέστηκας μακρόθεν ; (1)

Ἀπὸ ἐδῶ ἐμβαίνει ὁ Ψαλμῶδης εἰς τοὺς λόγους τοὺς περὶ Προνοίας τοῦ Θεοῦ ὥστε οἱ μὲν κακοὶ ἄνθρωποι εὐτυχοῦσιν , οἱ δὲ καλοὶ δυστυχοῦσι καὶ κάμνει τὴν δικαιολογίαν ταύτην , ἐκ προσώπου τῶν θλιβομένων ἀνθρώπων κατὰ τὸν Χρυσόστομον ὥστε διὰ τί , λέγει , Κύριε , ἐστάθης μακρὰν , καὶ ἀφῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους νὰ φέρωνται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ; εἶπε δὲ τοῦτο ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων , ὅπου σέκουν μακρὰν , καὶ ἀμελοῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς πάσχοντας .

„ Ὑπερορᾷς ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσιν .

Ὑπερορᾷς εἶναι , ὅταν τις προσποιῇται πῶς δὲν βλέπει ὡς ἀλλὰ σιγήσῃ τὰ ὀφθαλμοῦν ἐπ' αὐτὸν διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ἐκεῖνον , ὅπου εἶναι ἐμπροσθέν του ὥστε διὰ τί λοιπὸν , λέγει , Κύριε , εἰς καιρὸν ὅπου εἶσαι παρὼν εἰς τοὺς θλιβομένους , φαίνεσθαι πῶς εἶσαι μακρὰν

(1) Σ. μαρτυρεῖται ὅτι εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο ὡς ἀπὸ τὸν στίχον τοῦτον ἕως τέλους , ἀριθμεῖται Ψαλμὸς δέκατος ὡς παρὰ τοῖς Ἑβραίοις δὲ ὡς ἑνὺς εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὅλος , ἑννὰτος εἰς τὸν ἀριθμὸν .

κράν ἀπὸ τοὺς θλιβομένους ; ἢ διὰ τί δείχνεις μέ-
την πολλὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονήν σου , πῶς
δὲν παιδεύεις ἐκείνους ὅπου τοὺς θλίβουν ; καὶ εἰς
καιρὸν ὅπου ἐσύ βλέπεις τὰ πάντα , διὰ τί προσποιῇ-
σαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις ; ἐπειδὴ δὲν βοηθεῖς οὔτε
εἰς τὰς θλίψεις, οὔτε εἰς τοιούτους δυσυχεῖς καιροὺς,
οἱ ὅποιοι χρειάζονται τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν . ταῦ-
τα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ παρακαλῶν θερμῶς τὸν Θεόν,
διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς θλιβομένους . καὶ ὅχι ὡς ἐγκα-
λῶν καὶ κατηγορῶν . (1) πρὸς ταῦτα ὁμῶς τὰ
λόγια τοῦ Δαβὶδ ἤθελεν ἀποκριθῇ ὁ Θεὸς ἐκεῖνα, ὅ-
που γράφει ὁ Ἡσαΐας „Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυ-
ρίου τοῦ σωσαι ; ἢ ἐβάρυνε τοῦ οὐς αὐτοῦ τοῦ μὴ
εἰσ ακοῦσαι ; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διέσωσιν
ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ . καὶ διὰ
τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐ-
τῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι . (Ἡσ. νβ'. 1 .)

22: „ Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἄσεβῃ,
ἐμπυριζέται ὁ πτωχός .

Ὅταν , λέγει , ὁ ἄσεβῆς ὑπερηφανεύεται , διὰ
τὴν εὐτυχίαν εἰς ὅλα τοῦ τὰ πράγματα , τότε βλέπων-
τας ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστὸς τὸν ἑαυτοῦ του , ὅτι δυσυχεῖ
εἰς ὅλα τοῦ τὰ πράγματα , καίεται ἀπὸ τὸν ζῆλον
τῆς εὐδοκίμησης καὶ εὐτυχίας τοῦ ἄσεβους . καὶ εὐ-
γάνει ἀπὸ τὸ σῶμα του , ὡσάν καπνὸν , τοὺς ἀνα-
σεναγμοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον . διὰ τί ὁ ἄσεβῆς
τοιούτος ὢν νὰ εὐτυχεῖ . (2) ἢ νοεῖται καὶ οὐ-

τως . ὅτι ὅταν ὁ Διάβολος ὑπερηφανεύεται κατὰ τοῦ
ἀνθρώπου γένους καὶ πολεμῇ αὐτὸ μὲ τὰς προσ-
βολὰς τῶν λογισμῶν , τότε ὁ πτωχὸς κατὰ τὴν ἀ-
ρετὴν , ἀνάπτει εἰς τὰ πάθη καὶ ἁμαρτίας .

„ Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίῳις, οἷς
„ διαλογίζονται .

Καὶ οὗτος ὁ λόγος περὶ τῶν ἄσεβῶν νοεῖται .
οἵτινες τρόπον τινα συλλαμβάνονται : ἤγουν συνερ-
γούνται καὶ βοηθοῦνται εἰς ἐκεῖνα τὰ θελήματα, ὅ-
που βουλευόνται . ταυτὸν εἰπεῖν , εὐοδοῦνται καὶ ἐ-
πιτυχαίνουσι ἐκεῖνα , ὅπου θέλουσι . ἢ συνεργοῦνται
καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἄσεβεῖς . πρέ-
πει δὲ νὰ παρατηροῦμεν , ὅτι ὁ Δαβὶδ , τόσον διὰ
τοὺς καλοὺς , ὅσον καὶ διὰ τοὺς κακοὺς , ποτὲ μὲν
ἐνικῶς προφέρει τὸν λόγον . ποτὲ δὲ πληθυντικῶς .
καθὼς καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἐνικῶς τὸν ἄσεβῃ,
ἐδῶ δὲ προφέρει τοὺς ἄσεβεῖς πληθυντικῶς ὅτι συλ-
λαμβάνονται . καὶ ἡ αἰτία εἶναι . διὰ τί τόσον οἱ
καλοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοί . κα-
τὰ δὲ τὴν καλοσύνην , εἶναι ὅλοι ἕνας . ὅσον καὶ οἱ
κακοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοί . κατὰ
δὲ τὴν κακοσύνην , ὅλοι εἶναι ἕνας . ἢ ὁ λόγος εἶ-
ναι ἐδῶ περὶ τῶν εὐσεβῶν . ὅτι αὐτοὶ διαλογίζομα-
νοι διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄσεβῶν , συλλαμβάνον-
ται : ἤγουν πίνονται καὶ πίπτουσι εἰς μικροψυχίας
καὶ ἀνυπομονησίας , μὲ τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνουσι
τὰς ἀπορρήτους κρίσεις καὶ οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ (3)

23: „ Ο .

(1) . Φέρει δὲ εἰς τοῦτο παράδειγμα ὁ Χρυσόστομος τὸν ἱατρὸν καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τεμνομένους . „ Καθάπερ ο
τεμνόμενοι μηδέ πω τελείας τῆς τομῆς γενομένης , παρακαλοῦσι τὸν ἱατρὸν ἀποσῆσαι τὴν χεῖρα , ἐπιβλαβὴ μὲν
χάριν αἰτούντες , τῷ δὲ μὴ φέρειν τὰς δόνας τοῦτο πάσχοντες . καὶ πολλάκις πρὸς τοὺς ἱατροὺς βοῶσιν . ἐβασάνι-
σάς με . ἀπώλεσάς με . ἀνεῖλές με . ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς διανοίας ῥήματα , ἀλλὰ τῆς ἐδύνης . οὕτω καὶ πολλοὶ
τῶν μικροψύχων ἐν ταῖς θλίψεσι λέγουσι , τοὺς πάντας μὴ φέροντες .

(2) . Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος „ Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἄσεβῃ , τοὺς λογισμοὺς ἐμπυριζόμενος καὶ
ἀναπτόμενος ὁ πτωχός . καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Πρὸς τῆς κολάσεως καὶ τῆς τιμωρίας ὁδυνᾶται ὁ ἀδικούμενος , οὐ φέρων
τὴν εὐμερίαν τοῦ πονηροῦ . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Δοκεῖς πόρρωθεν ἐξάναι Δέσποτα , καὶ μὴ ὅσον τὰ ἀνθρώ-
πεια τοῖς ἀδικουμένοις οὐκ ἐπαμύνων . ὑπὸ δὲ τῆς ἀθυμίας εἶδόν τινος πυρὸς , οἱ ἀδικούμενοι κατατήκονται τῶν ἀ-
δικούντων τὴν ἀλαζονείαν θεόμενοι . σφόδρα δὲ προσφυῶς τὸ ἐμπυριζέται ἐπὶ τῶν ἀθυμούντων τέθεικεν . ἐμπι-
πραμένοι γὰρ οἱ ἀθυμούντες εἰκόασιν , καὶ οἷον τινα καπνὸν διὰ τοῦ σώματος τὸν σεναγμὸν ἀναπέμπουσι .

(3) . Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐμπυριζόμενους πτωχοὺς ἐνόησε καὶ ἀθυμούντας διὰ τὴν
3-

„οὐκ ἐκζητήσει .

23: „Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς
„ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ , καὶ ὁ
„ἀδικῶν ἐνευλογεῖται .

Πρέπει νὰ παρατηροῦμεν , ὅτι κοντὰ εἰς τὴν
Εβραϊκὴν γλῶσσαν τὸ ὅτι , δὲν εἶναι πάντοτε αἰτιολογικόν , ἀλλὰ μερικαῖς φοραῖς λαμβάνεται καὶ ὡς βεβαιωτικόν · κάποτε δὲ εἶναι καὶ περιττὸν , (καθὼς φαίνεται πῶς εἶναι καὶ ἐδῶ .) λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι τόσον πολλὰ ἐκυρίευσεν ἡ κακία τοὺς ἀνθρώπους , ὥστε ὅπου οἱ ἁμαρτάνοντες ἐπαινοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἁμαρτωλοὺς , εἰς τὰ κακὰ ἐκεῖνα ὅπου ἐπιθυμοῦσιν , ἀντὶ νὰ κατηγοροῦνται · καὶ οἱ ἀδικοῦντες τοὺς ἀδελφούς των , εὐφημοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀδικητὰς εἰς ἐκεῖνα , ὅπου ἀδίκως πράττουσι . (1)

24: „Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός .

Ὁ ἁμαρτωλός , λέγει , ἄνθρωπος , παρακινεῖ τὸν Θεὸν νὰ καταδικάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ αὐτόν · διὰ τὴν ἀπὸ λόγου του ὀξύνη καὶ ταχύνει μίαν ὥραν πρότερον τὴν παιδείαν του , μὲ τὰ ἁμαρτωλὰ ἔργα , ὅπου ἐργάζεται .

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ,

Ὁ Θεὸς , λέγει , δὲν παιδεύει τοὺς ἀνθρώπους , καθὼς εἶναι ἄξιον εἰς τὴν δικαίαν ὀργὴν του , ἀλλὰ εὐσπλαγχνικώτερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει · ἐπειδὴ , „Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃ , τίς ὑποστήσεται ; κατὰ τὸν ἴδιον Ψαλμῶδόν . (Ψαλ . ρκθ' . 3 .) ὀργὴ δὲ Θεοῦ εἶναι ἡ δικαία τιμωρία · ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων , διὰ τοῦτο δὲν κολάζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ ἄκρατον τιμωρίαν · ἀλλὰ μὲ τιμωρίαν συγκερασμένην μὲ ἔλεος , κατὰ τὸ „Ἐν ὀργῇ ἐλέους μνησθήσῃ (Ἀββα . γ' . 1 .) νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ οὕτω κατὰ τινας : ἥτοι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον · ὅτι παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς του : ἥτοι ἀξίως τῆς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀναπτομένης ὀργῆς εἰς τὸν Θεόν · ἀνάπτεται δὲ αὕτη ἀπὸ τὰς πονηρὰς πράξεις τοῦ ἁμαρτωλοῦ · ἐπειτα ἀναγινώσκεται ἐρωτηματικῶς τὸ , οὐκ ἐκζητήσει ; (2) ἡ ἀναγινώσκεται καὶ ἀποφαντικῶς · οἷον ὁ ἁμαρτωλός , ἀφ' οὗ ἐπαρώξυνε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας του , δὲν ζητεῖ νὰ ἱλεώσῃ αὐτὸν διὰ τῆς μετανόιας του .

„Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ .

Καθὼς , λέγει , νομίζει ὁ ἁμαρτωλός , δὲν βλέπει αὐτὸν ὁ Θεός , ὅταν πράττῃ τὰς ἀμαρτίας · ἡ νοεῖται , ὅτι ὁ ἁμαρτωλός δὲν ἔχει ἐμπροσθέν του ὡς παρόντα τὸν Θεόν , ὅταν ἁμαρτάνῃ .

25: Βε .

ὑπερηφάνειαν τῶν ἀσεβῶν · βλάβη γάρ φησιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀθυμίας γενήσεται , λογισμοῖς οὐκ εὐπρεπέσι χρωμένοις · ἀλλὰ περὶ τῆς σῆς διχονοοῦσι προνοίας · τοῦτο γὰρ σημαίνει , τὸ , συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίαις οἷς διαλογίζονται .

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἡ Ἐνταῦθα κακίας εἶδος λέγει ἀφόρητον · ὅτι ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι ἔδει , ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι , ὑπὲρ τούτων θαυμάζεται ἡ ἐπαινεῖται · παρὰ τῶν κολάπων δηλαδή · πῶς δ' ἂν γένηται τοῦτου ἕκαστος λοιπὸν , ὅταν ἐπαινεῖται ἡ κακία ; Καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε περὶ τῶν τοιούτων ἡ Οἱ τάχα που ἡ ἐναβρύνονται τῇ κακίᾳ , ἡ ἐπὶ τῇ εἶναι πονηροὶ μέγα φρονεῖσι , κατασκάπτοντες μὲν αὐτοὺς οὐδενὸς , εὐλογοῦντες δὲ μᾶλλον : ἡ γουν εὐφημοῦντες .

(2) Ἦτοι , ἡ μὲν ἁμαρτωλὸς παροξύνει ἔτι τὸν Θεόν , ὁ δὲ Θεὸς ἄρτι γε , δὲν θέλει ἐκζητήσει τὰς ἀμαρτίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ κρίσει ; Ἦτοι ναί , θέλει ἐκζητήσει αὐτὰς βεβαίως · ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἀναγινώσκει , τὸ ῥητὸν ἡ Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ · ἐνταῦθα ὑποσικτέον · εἴτα ἐπεκτείνον · οὐκ ἐκζητήσει · ἀντὶ τοῦ παρώξυνε τὸν Κύριον λέγων · οὐκ ἐκζητήσει (ὁ Κύριος δηλαδή .) μακρὰ γὰρ ἡ λύπη χρώμενος , ὡς οὐδενὸς ἐροῦντος , εἰς πᾶσαν ἄντει παρανομίαν ; οὐχ ἡγούμενος ἐκζητεῖν τὸν Κριτὴν τὰ γινόμενα .

25: „Βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντί
καίρις·

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν νομίζει πῶς
τὸν βλέπει ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο καὶ ὅλα τὰ ἔργα του γί-
νονται μισὰ καὶ μεμολυσμένα.

„Ἀνταναιρεῖται τὰ κρίματά σου ἀπὸ
προσώπου αὐτοῦ.

Αἱ κρίσεις σου, λέγει, Κύριε: ἥτοι αἱ τῆς
κρίσεώς σου ἔννοιαι, ἀσκηθόνονται ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ
ἀθλίου ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν ἐκβάλλονται ἀπὸ τὴν
καρδίαν του· διὰ τὴν αὐτὸς δὲν ἐνθυμεῖται αὐτάς·
μηδὲ διαλογίζεται, ὅτι ἐσὺ εἶσαι κριτὴς δίκαιος καὶ
ἰσχυρὸς· περιττὴ δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ ἀντὶ πρόθεσις, καὶ
καταχρηστικώτερον γράφεται, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἀν-
ταποδόσεως, ὡς ἡρμηνεύσαμεν εἰς τὸν Ζ'. Ψαλμὸν
ς' ἱ. 4. ἐπειδὴ ἦτον ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ μόνον, ἀ-
ναιρεῖται χωρὶς τῆς προθέσεως· ἡ νοεῖται καὶ οὕτως
ὅτι ἀναίρεσις μὲν τῆς ἁμαρτίας, εἶναι αἱ κρίσεις
τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐνθυμητῇ
αὐτάς, φοβεῖται καὶ παύει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· ἀν-
ταναιρέσεις δὲ τῶν κρίσεων τοῦ Θεοῦ πάλιν εἶναι,
ἡ ἀλησμονησία αὐτῶν. (1)

„Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυ-
ριεύσει.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει, ὅλους τοὺς ἐναντιου-
μένους εἰς αὐτὸν, θέλει νικήσει· ἐπειδὴ διὰ τὴν
τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, παραχωρεῖται πολλαῖς φσ-
ραῖς νὰ νικᾷ εἰς τοὺς πολέμους.

26: „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐ μὴ
σαλ·υῖω.

Βεβαίαν, λέγει, ἐνέμισα τὴν εὐτυχίαν ὁ ἁ-
μαρτωλός· καὶ διὰ τοῦτο εἶπε, πῶς δὲν θέλει με-
τατραπῇ ἀπὸ αὐτὴν.

„Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κακοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ „Ἐσομαι, ἢ τὸ διαβήσομαι,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον: ἤγουν εἶπεν ὁ ἁμαρτωλός·
ἐγὼ θέλω διαπεράσω ἀπὸ γενεάν εἰς γενεάν, χωρὶς
νὰ πάθω κανένα κακόν· γενεάν δὲ πρέπει νὰ νοή-
σωμεν, τὴν ζωὴν: ἤγουν ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν ἐδι-
κὴν του, ἕως εἰς τὴν ζωὴν τῶν μεταγενεσέρων ἀπὸ
αὐτόν. (2)

27: Οὐ

- (1) Οὔθεν εἶπεν ὁ Χρυσόβημων „Ὡς περ ὁ πενηντηνός εἰς βάραθρα πίπτει συνεχῶς, οὕτω καὶ οὗτος· ἐπειδὴ
τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, διὰ παντός ἐν κακίᾳ διατρέβει, καὶ τῆς μελλούσης οὐ μέμνηται κρί-
σεως. . . . ἡ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἐστὶ Θεός, οὐδὲ ὅτι κριτὴς ἐστὶν οἶδε· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Πάντας
ἀνθρώπου φιλαμαρτήμονες καὶ ἀσχετῶς βλέποντες εἰς τὸ πλεμμελές, καὶ ὁλοτρόπως ἐκνευκότες εἰς τὸ παροξύνειν
Θεὸν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, βεβηλοῦνται πάντως αἱ ὁδοί: τοῦτέστιν αἱ πράξεις, καὶ ἀκαθαρσίαι
εἰσι μεγάλαί, καὶ τῇ τῆς φαυλότητος βορβόρῃ κατακλινοῦνται. καὶ οἷον βλέπουσι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμά-
των: ἥτοι νόμων· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μάχεται τῇ σκοπῇ τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (2) Προσέθηκε δὲ, καὶ ταῦτα ὁ Χρυσόσομος „Ὅταν ἀνόητος ἀνὴρ πολλῆς ἀπολαύσῃ τῆς εὐημερίας, καὶ τῇ ἐχ-
θρῶν κρατῇ, καὶ ἐπαινῇται καὶ θαυμάζεται, πάντων ἀθλιώτερος γίνεται· τῇ γὰρ μὴ προσδοκᾷ μεταβολὴν, οὕτε
τὰς εὐημερίας σωφρονῶς φέρει· εἰς τε δυσμερίαν ἐμπεσὼν, ἀγύμναστος καὶ ἀμελέτης ὢν, ταράττεται καὶ θορυ-
βεῖται· ὁ δὲ ἰδὼν καὶ ἐν τῇ εὐημερίᾳ, δυσμερίαν ἠλπίζε· δι' ὃ καὶ ἔλεγε „Φόβος, ὃν ἐφρέντισα, ἦλθέ μοι (ἰδὼν
γ' 25.) καὶ ὁ Σειράχ „Μνήσθητι καιρὸν λιμοῦ ἐν καιρῷ πλησμονῆς, καὶ πτωχείαν καὶ ἐνδείαν, ἐν ἡμέραις πλού-
του· (Σειράχ ιη' 25.)

27: „Οὐ ἄρα τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ
„πικρίας καὶ δόλου.

Ἦτοι, οὗτινος αὐτοῦ τὸ σῶμα - συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν διαλεκτὸν, τὸ νὰ ἐνὼνῃ τὰ ἄρθρα μὲ τὰς ἀντωνυμίας - καθὼς εἶναι ἐκεῖνο „Μακάριος, οὐ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ - (Ψαλ. ρμθ. 4.). Καὶ πάλιν „Μακάριος ἀνὴρ, ὃ ἐστὶν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοῦ. (Ψαλ. πγ. 6.). γεμάτων, λέγει, εἶναι ἀπὸ κατάρας τὸ σῶμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ διὰ τὴν καταράται ὅλους - καὶ γεμάτων ἀπὸ πικρίαν, διὰ τὴν λαλεῖ μὲ ὀργὴν καὶ θυμὸν· εἶναι καὶ γεμάτων ἀπὸ δόλου, διὰ τὴν δὲν μεταχειρίζεται τὰ λόγια του καθὼς εἶναι ἡ καρδιά του· ἀλλὰ, ἄλλα μὲν λέγει μὲ τὰ σῶμα, ἄλλα δὲ μελετᾷ μὲ τὴν καρδίαν.

„Τὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ
„πόνος.

Ἐκεῖνα, λέγει, ὁμιλεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅσα προξενοῦν κόπον καὶ πόνον εἰς τοὺς ἀκούοντας καὶ ἐπιβουλευομένους παρ' αὐτοῦ· ἡνοεῖται, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ὅταν διδάσκῃ τοὺς ἄλλους, κόπος καὶ ὀδύνη εὐρίσκεται εἰς τὰ λόγια του· τὰ ὅποια οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ πειθόμενοι εἰς αὐτὰ, συγκοινωνοῦσιν ἀπὸ τὸν τοιοῦτον κόπον, καὶ δὲν εὐρίσκουν χαρμίαν ἀνεσθῆναι εἰς τὴν ψυχὴν τους· ἡνοεῖται, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτοῦ κοπιᾷ καὶ πονεῖ, ὁμιλοῦσα πάντοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν της· διὰ τοῦ κόπου δὲ καὶ τοῦ πόνου της γλώσσης, ἐφανερώσεν.

ὁ Προφήτης τὴν γλωσσαλίαν, καὶ τὴν συνεχῆ κακολογίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

28: „Ἐγκάθεται ἐν ἐνέδρᾳ μετὰ πλουσίων.

Ἐνεδρά· εἶναι τόπος κρυφὸς κοντὰ εἰς τὴν σράταν, μέσα εἰς τὸν ὅποιον κρυπτόμενος τις αἰφνιδίως ὀρμᾷ ἐπάνω εἰς τοὺς διαβάτας· ἀριθμοὶ δὲ ὁ Προφήτης ἐδῶ τὰς διαφόρους κακίας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας συνειθίζουν νὰ κρύπτουν· ἡγοῦν τὰς δολιότητας, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς ἀρπαγὰς, τοὺς φόβους, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις ὁ ἁμαρτωλὸς λοιπὸν, λέγει, ἄνθρωπος, κρύπτεται μέσα εἰς ἀπόκρυφον τόπον μαζὶ μὲ τοὺς πλουσίους· ἡγοῦν μὲ τοὺς ἐνδόξους καὶ ὀνομαзоὺς εἰς τὴν κακίαν· ἐπεὶ ὁ ἁμαρτωλὸς τοὺς τοιούτους καχοὺς ἐχει φίλους, ὡς ὁμοίους του· ἐπειτα φανερόντων τῶν οὐ δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐνεδραν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἀκολουθῶς λέγει.

„Ἐν ἀποκρίφοις τοῦ ἀποκτεῖναι ἑαυτὸν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, κρύπτεται ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τόπον ἀπόκρυφον, διὰ νὰ θανατώσῃ μὲ τὰς διαβολὰς τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον, ὅπου δὲν τὸν ἀδίκησε παντελῶς· διότι, τὸ τοῦ, αἰτιολογικὸν λαμβάνει πολλὰς φορὰς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἡ γλῶσσα· ἦτοι ἐνεκα τοῦ ἀποκτεῖναι. (1.)

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πέννητα
„ἀποβλέπουσι.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ ἐν συλλόγοις δὲ καὶ ἐν συνεδρίοις καθήμενος (ὁ ἁμαρτωλὸς) ἐνέδρας τινὰς ἔχει μηχανὰς τοῖς ἀναιτίοις κατασκευάζει· ἄλλως τε καὶ οἱ πλούσιοι ἐνεδρεύουσι τοὺς πέννητας· εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „Ὁ λίθος κρούμενος ζητεῖ τὸν ἱατρὸν, τῶν δὲ λίθων δεξιτέρα τὰ ἐκ τῆς διαβολῆς ἐστὶ πλῆγματα· ῥόπαλον ἐστὶν ἡ διαβολή, καὶ μάχαιρα, καὶ τόξευμα ἀκιδωτὸν, ὡς εἶπε Σολομὼν (Παρ. κε'. 2δ.). καὶ ταῦτα μένη· ἡ ἀλήθεια ἰατρῆσαι δύναται· ταύτης δὲ παρορμημένης, αὐξάνει δεινότερον τὰ τραύματα (ἀπολογία α').

Ἐδῶ διηγείται ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιμονὴν καὶ συ-
χνὴν θεωρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅστις βλέπει ἀτε-
νῶς, πότε νὰ περάσῃ τινὰς πτωχὸς ἀπὸ τὸν δρό-
μον, καὶ νὰ ὀρμήσῃ νὰ τὸν πιάσῃ;

29: „Ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ ὡς Λέων ἐν
τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει
καὶ τώρα ἐδῶ, θεατρίζων τὴν πολυπούλον πανουρ-
γίαν καὶ ἐπιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δείχνοντας
αὐτὸν, οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θηρίον ἄγριον· διὰ
τὶ, καθὼς, λέγει, ὁ λέων, κρυπτόμενος μέσα εἰς
τὴν μάνδραν του: ἦτοι εἰς τὴν φωλεάν του, πηδᾷ
αἰφνιδίως ἔξω, καὶ καταβρυχώμενος ἀρπάζει τὰ μι-
κρὰ ζῶα, ὅταν ἐκεῖνα τὰ δυσυχῇ περάσουν ἀπονη-
ρεύτως ἀπὸ ἐκεῖ: ἔτσι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει,
καὶ πιάνει τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς, κρυπτόμενος
ὡσάν εἰς φωλεάν, μέσα εἰς τόπον ἀπόκρυφον. (1)

„Ἐνεδρεύει τοῦ ἀρπάσαι πτωχόν, ἄρ-
„πασαι πτωχόν ἐν τῷ ἔλκυσαι αὐτόν.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐπαρωμοίωσε τὸν ἁ-
μαρτωλὸν μὲ τὸν Λέοντα, κατὰ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ
τὴν ἀγριότητα, καὶ κατὰ τὸ φονικὸν κίνημα· διὰ
τοῦτο ἐπιμένει εἰς τὴν ὁμοίωσιν αὐτὴν, καὶ προ-
σαρμόζει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἰδιώματα
τοῦ Λέοντος· διότι καθὼς ὁ λέων ἀρπάζει τὰ ἄλλα

ζῶα, πίπτωντας αἰφνιδίως ἐπάνω εἰς αὐτὰ, καὶ τὰ
τραβίζει εἰς τὴν φωλεάν του καὶ ἐκεῖ τὰ τρώγει, ἔ-
τσι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει, καὶ ἐνεδρεύει, ὅχι νὰ
νὰ ἀρπάσῃ κἀνένα ἐπύβουλον καὶ ἐχθρόν, ἢ κἀνένα
θηρίον· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀρπάσῃ κἀνένα πτωχόν ἀπὸ
χρήματα, καὶ ἀσθενῇ καὶ ἀδύνατον· ἐξηγεῖ δὲ καὶ
τὶ εἶναι ἡ ἀρπαγὴ αὕτη τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅτι εἶναι
νὰ τραβίξῃ τὸν πτωχόν εἰς τόπον παράμερον καὶ νὰ
τὸν θανατώσῃ· δύο φοραὶς δὲ λέγει τὸ ἀρπάζει,
διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, θηρίον καὶ σχε-
τλισμὸν κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἢ καὶ μὲ τὴν ἀ-
ναδίπλωσιν καὶ συνέχειν τῶν παθητικῶν λέξεων,
παρακινεῖ ὁ Προφήτης τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἐκ-
δίκησιν διὰ τὸν πτωχόν. (2)

„Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐ-
„τόν.

Μὲ τὴν δολιότητά του, λέγει, κυριεύει καὶ ὑ-
ποτάσσει ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν πτωχόν· ἢ καὶ εἰς τὴν γῆν
ρίπτωντας αὐτόν, τὸν θανατόνει· ταπεινὸς γὰρ ὄνο-
μάζεται ὁ κάτω εἰς τὴν γῆν εὐρισκόμενος· ὅθεν καὶ
τὸ ταπεινώσει δηλοῖ, τὸ νὰ ῥάψῃ τινὰς τὸν ἄλλον κάτω
εἰς τὴν γῆν.

30: „Κύψει καὶ πεσεῖται ἐν τῷ αὐτόν κα-
„τακυριεῦσαι τῶν πενήτων.

Ὅταν, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ δυνάστης κα-
τακυριεύσῃ τοὺς πτωχοὺς, τότε καὶ αὐτὸς κλίνων-
τας εἰς τὴν γῆν πίπτει, καὶ ἀκολούθως ἀφανίζεται.
διὰ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἢ ὁ Σατανᾶς εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν Λέοντα, ἢ ἐνεδρεύει διὰ νὰ ἀρπάσῃ
τὸν πτωχόν κατὰ τὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ ἢ φοβεῖται ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι πλοῦσιοι κατὰ τὴν ἀρετὴν ἢ ἀντισέκονται
εἰς αὐτόν· πολλοὶ δὲ εἶναι αἱ παγίδες αὐτοῦ· ἢ πρώτη δὲ παγὶς του εἶναι, τὸ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ γνω-
ρίζουν τὸν φύσει Θεόν· ὁ αὐτὸς δὲ φησι „Φασὶ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι τοὺς Λέοντας ἐν ταῖς οἰκείαις μάδραις ἡρεμεῖν
ἢ οἷον κατακρύπτεσθαι, μὴ ἄρᾳ πως τῇ θεᾷ καταπτοήσῃ τὶ τῶν ἑτέρων ζώων, ἃ δὴ ποιεῖται τροφὴν... ἐπὶ
δὲ ἴδῃ ἢ γεγενοῦς ἐγγὺς, ἀναπηδήσας εὐθὺς καταβρυχάται μέγα, ἢ καταβρυχθήσας ἀφορήτως ἐπιπηδᾷ, ἢ ἀρπά-
ζει τὸ παρατυχὸν προεκνευρίσας τοῖς δέμασι „Λέων γὰρ ἐρεῖζεται φησι, ἢ τίς οὐ φοβηθήσεται; („Αμ. γ. 8)
Λέοντι τοίνυν παρὰ πλῆσιν ὁ Διάβολος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὡς ὁ Λέων ἐν τῇ σπηλαίᾳ αἰεὶ ἐνεδρεύει ἀρπάσαι· οὕτω ἢ ὁ Διάβολος ἐν τῇ σπ-
υαγωγῇ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἐν μάνδρᾳ ἐδήρυσεν τὸν Χριστὸν, νομίσας αὐτὸν φίλον ἄνθρωπον εἶναι.

διὰ τὴν ἐκείνους ὅπου πίπτουν, πρῶτον σκύπτουν καὶ πτωχόν, καὶ ἔπειτα πίπτουν· τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα καὶ ἡ ἀνιάτρευτος ἀπώλεια τοῦ ἁμαρτωλοῦ φανερωθῇ, καὶ ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῶν κατακυριευομένων πενήτων, καὶ ἡ ἐκδίκησις ὅπου γίνεται δι' αὐτοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

31: „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· ἐπιλέλη-
„σται ὁ Θεός· ἀπέστρεψε τὸ πρόσω-
„πον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τέλος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τελειώσῃ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του, διὰ τοῦτο πίπτει ὁ ταλαίπωρος εἰς βλασφημίας λογισμοὺς καὶ ὑπολήψεις· διαλογίζεται γὰρ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπισμύνησε καὶ ἰδὲν προνοεῖται πλέον τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ ἀπεστράφη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν καὶ τὴν πρόνοιαν, ὥστε ὅπου δὲν βλέπει τελείως ἐκείνα ὅπου γίνονται εἰς τὸν κόσμον· διότι τὸ, εἰς τέλος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ ἄχρι παντός· ἦτοι πάντοτε· ποτὲ δὲ, ἀντὶ τοῦ ὅλως καὶ τελείως, καθὼς λαμβάνεται ἐδῶ· πλὴν καὶ τὰ δύο σημαίνοντα ταῦτα, ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου λεπτότερον τὰ ἐξετάζουσι. Πρέπει δὲ νὰ πῆξωμεν, ὅτι τὰ ἀνω εἰρημένα περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, νοοῦνται καὶ προσαρμόζονται καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν κατὰ Χριστοῦ ἐνεδρεύοντα· οὗτος γὰρ ἐνέδρευε μὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ πλουσίους τὸν ἀναμαρτήτου Ἰη-

σοῦν, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον πτωχόν· καὶ πάντοτε ἐπαρτήρει καὶ ἐπαγίδευεν αὐτόν, καὶ εἰς τὰ λόγια καὶ εἰς τὰ ἔργα του· καὶ καθὲς τρόπον ἐμεταχειρίζετο, διὰ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· καὶ τελευταίον, ὅταν τὸν Χριστὸν ἐθανάτωσε, καὶ τοὺς Ἀποστόλους του ἐδίωξε, τότε καὶ αὐτὸς ἐπεσε, καὶ ἐξωλοθρεύθη ὅλος ὁμοῦ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

32: „Ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεός μου· ὑψώθη-
„τω ἡ χεὶρ σου.

Κινήθητι, λέγει, Κύριε εἰς ἐκδίκησιν· τὸ δὲ ὑψώθητι ἡ χεὶρ σου ἐρρέθη ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκείνων, ὅπου δέρνοντι πῦρ ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Κύριλλον· οὗτοι γὰρ δέρνοντες αὐτόν καὶ μαστίζοντες, σηκώνουσι τὸ χεῖρ των ὑψηλὰ, καὶ οὕτω καταφέρουσι βαρύτερα τὴν ράβδον καὶ μάστιγα κατ' ἐκείνους. (2) ἢ λέγει ὅτι, ὑψηλὸν καὶ ἀνίκητος εἶναι ἡ δύναμις σου Κύριε· λοιπὸν ὥς φανῇ καὶ τῶρα τοιαύτη κατὰ τῶν πονηρῶν· χεῖρα γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρητικὴν δύναμιν κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ὀριγένην.

„Μὴ ἐπιλάβῃ τῶν πενήτων σου εἰς τέ-
„λος.

Μὴ λησμονήσῃς, λέγει Κύριε, τοὺς πτωχοὺς εἰς τέλος· ἦτοι πάντοτε· ἀλλὰ ἐνθυμήσου καὶ κάμει ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν. (3)

33: „Ε-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος συμφώνως ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐρμηνειῶν τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου, προσέτιθησιν, ὅτι τὸ κύψαι ἢ πεσεῖται, δύναται κυπτέ· ἢται ταπεινοῦται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, ἢ τρέπον τινὰ πίπτει εἰς τὴν γῆν· ὁ δὲ Θεὸς κεκρατηκέναι, τότε συντριβεῖς ἐπεσε· τὸ γὰρ κύψαι συντριβῆναι δηλοῖ.

(2) Ὁ δὲ εἶπε ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἡ Ἀπευξόμεθα τὴν ταυτὴν ὑψασιν, ἢ μὴ θουληθῶμεν ἰδεῖν ἐπαίρο-
μένην χεῖρα κατὰ τῶν ἀπειθεῶντων· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν· Ἀλλ' ἐτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑψηλὴ (Ἡσ. ε'.
25.) ὁ δὲ Κύριλλος χεῖρα ἐννοεῖ τὸν ὄν, ἢ ὑψοθεῖς ἐκ γῆς ἢ τὸν σαρὸν ὑπομείνας, κατήργησε τοῦ θανάτου τὸ κράτος.

(3) Ἄλλος δὲ φησὶν· Ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ Κύριος, ὑψώθη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, ὥς οὐκ ἦν καταληπτός· ἐν δὲ τῇ

33: „Ενεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς
„τὸν Θεόν;“

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐβαρυνκάρδισε διὰ τὰ ἀνω-
τέρω-τολμήματα καὶ κακὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων,
διὰ τοῦτο κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπορίαν σχηματίζει τὸν
λόγον· ἔπειτα μόνος πάλιν ἀποκρίνεται καὶ λύει τὴν
ἀπορίαν, λέγων·

„Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἐκ-
„ζητήσῃ.“

Τοῦτο, λέγει, εἶναι ἡ αἰτία τῆς κακοπραξίας
τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἦγουν διὰ τί αὐτὸς
νομίζει, πῶς ὁ Θεὸς δὲν θέλει ζητήσῃ, οὔτε θέλει
κρίνει τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. (1)

34: „Βλέπεις· ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κα-
„τανοεῖς, τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς
„χεῖρας σου.“

Τὸ βλέπεις, πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν χω-
ριστὰ καθ' ἑαυτὸ μόνον· βαλλόντες τελειὰν σιγὴν
εἰς αὐτό· τὸ δὲ νόημα τοῦ εἰρη τοιοῦτον· ἀπὸ ἀγ-
καλὰ καὶ μυρίαὶς φοραῖς ὁ ἁμαρτωλὸς ἀνθρώπος νο-
μίζει, ὡς Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου μακροθυμίαν,
πῶς ἐσὺ δὲν ἔχεις νὰ ζητήσης καὶ νὰ ἐξετάσης τὰ
ἔργα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ὁμῶς ἄφρων καὶ ἀνόητος
εἶναι· διὰ τί ἐσὺ Κύριε, βλέπεις ὅλας τὰς πράξεις,

καὶ πανταχοῦ διαπερνᾷς καὶ εὐρίσκεισαι· καὶ σὺ βλέ-
πεις ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς τὸς πόνους καὶ
θυμὸν καὶ κακίαν τῶν ἀδικούντων ὡς ἐρμηνεύει ὁ
Ἀθανάσιος· κατανόησις γὰρ εἶναι, ἡ λεπτομερὴς
καὶ ἀκριβὴς τοῦ πράγματος γνώσις· ἀκριβῶς δὲ βλέ-
πεις ταῦτα Κύριε, διὰ νὰ παραδώσης ὕστερον εἰς
τὰς τιμωρίας σου τὸν ἁμαρτωλόν· χεῖρες γὰρ Θεοῦ
ἐδώκαί τιμωρίαὶ νοοῦνται, „Φοβερόν δὲ εἶναι τὰ ἐμ-
πεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος“, κατὰ τὸν Ἀπόστο-
λον. (Ἐβ. 4: 31.)

„Σοὶ ἐγκαταλείπεται ὁ πτωχός.“

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὅλοι ἀποσρέφονται καὶ
μισοῦσι τὸν πτωχόν, διὰ τοῦτο εἰς ἐπὶ μόνον τὸν
πλάστη τοῦ ἔμεινε, τὸ νὰ βοηθήσῃ αὐτόν.

„Ὁρφανὸν σὺ ἦσθα βοηθός.“

Σὺ, λέγει, εἶσαι βοηθὸς τοῦ ὀρφανοῦ, ὡς
πλάστη καὶ αὐθέντης αὐτοῦ· ταῦτα δὲ τὰ λόγια
νοοῦνται μὲν, καὶ διὰ τοὺς ἀπλῶς πτωχοὺς καὶ ὀρ-
φανοὺς, νοοῦνται δὲ ὅχι ὀλιγώτερον, καὶ διὰ τὸν
ἐξ Ἑβραίων λαόν, κατὰ τὸν θεῖον Κυρίλλον· ὅστις ἦ-
τον πτωχὸς μὲν, διὰ τὰ αἰτία ὅπου εἰπόμεν ἀνω-
τέρω· ὀρφανὸς δὲ, διὰ τί δὲν ἐγνώριζε τὸν Πα-
τέρα καὶ Ποιητὴν τοῦ Θεοῦ.

35: „Συντριβὴν καὶ βραχίονα τοῦ ἁμαρτω-
„λοῦ καὶ πονηροῦ.“

τῆς ἐλπίδος· μετὰ δόξης ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, ἃ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· τὸ
δὲ, μὴ ἐπιλάβῃ, ἀντὶ τοῦ, μὴ ἐπιλάβῃ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πτωχεύσαντος τοσοῦτον, ὥστε κεράτια ἐσθίειν.
(1) Ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Ἐρωτᾷ ποῖαν ὁ Θεὸς τοῦ ἀσεβοῦς· δηλαδὴ τοῦ Διαβόλου, ἢ τοῦ λίαν ἀσεβοῦν-
τος ἀνθρώπου ἁμαρτίαν ἀποσρέφεται, μάστιγα· εἶτα αὐτὸς ἐπαγαγὼν, τὴν ἐρώτησιν ἔλυσε· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ
αὐτοῦ, οὐκ ἐκζητήσῃ· συκοφαντεῖ τὸν Θεὸν φησιν, ὡς ἀπρονοήτα ἢ ἀνεξικχίασα εἶναι, συγχωροῦντα τὰ ἡμέτε-
ρα· ὅπερ ἀπωλείας προτροπὴ τοῖς ἀπαιτωμένοις εὐρίσκεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

Βραχίονα ἔδω τὴν δύναμιν λέγει ὁ Δαβὶδ·
ἐπειδὴ εἰς τὸν βραχίονα ἤγουν εἰς τὸν κρατίζον
τῆς χειρὸς, εὐρίσκεται ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου· ἀ-
μαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εὐρίσκεται δεδουλω-
μένος εἰς τὰς τυραννικὰς καὶ ἀλόγους ἐπιθυμίας· πο-
νηρὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου γίνεται ἐκ προκρίσεώς
του κακὸς καὶ διεστραμμένος· θέλεις νοήσεις δὲ καὶ
τὸν Διάβολον ἀμαρτωλὸν καὶ πονηρόν. (1)

„Ζητηθῆσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ εὑρεθῇ.“

Ἀνίσως, λέγει, ἐξετάσης ἐσὺ Κύριε τὴν ἁ-
μαρτίαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ δὲν μακροθυμήσης
αὐτόν, εὐθὺς ἔχει αὐτὸς νὰ ἀπολεσθῇ κατὰ τὸν
Θεοδώριτον, μὲ τὸ νὰ ᾔηται ἄξιος θανάτου καὶ κο-
λάσεως· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸν Χρι-
στὸν, προφητεύων ἐκεῖνος, ὅπου εἶπεν Ὑσέρων ὁ Πι-
λάτος „Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν
(Ματθ. ιθ'. 6.) καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Χριστὸς
„Ἐρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν
ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. (Ἰω. ιθ'. 30.) διότι οὔτε
ὁ Πιλάτος εὗρεν ἁμαρτίαν εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τὸ
τὸν θανατώσῃ, οὔτε ὁ Διάβολος εἰς τὸν χωρισμὸν
τῆς ἀχράντου ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐ-
δυνήθη νὰ εὕρῃ καμμιᾶς λογῆς ἁμαρτίαν· καὶ μὴ
ὅλον ὅπου πολλὰ ἐκοπίασεν ἐξετάζων καὶ ἐρευ-
νῶν. (2)

36: „Κύριος Βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ
εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.“

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κατὰ τὸν Χρυσόστο-
μον, πρὸς ἐκείνους ὅπου σκανδαλίζονται, διὰ τὴν
παρευθὺς δὲν τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν ὁ πονηρὸς
ἄνθρωπος· ὅθεν λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Δαβὶδ· δὲν
εἶναι, ὡς ἄνθρωποι, πρόσκαιρος ἡ βασιλεία καὶ ἡ
κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ αἰώνιος· ὅθεν καὶ τῶρα
δὲν παιδεύθῃ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, ὅμως θέλει παι-
δεύθῃ ἐξάπαντος εἰς τὸ μέλλον αἰώνως· προφη-
τεύουσι δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ
βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ἔχων πάντοτε ὡς Θεὸς,
ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀνάστα-
σιν· „Ἐδόθη μοι γὰρ φησὶν ἐξουσία ἐν οὐρανῷ
καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματθ. κη'. 18.) ὥς ὁ Χριστὸς
βασιλεύει, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλ-
λὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. (3)

„Ἀπολεῖσθε ἔθνη ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.“

Ἐθνη ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὅπου δὲν
ἐδέχθησαν τὸν τοῦ Εὐαγγελίου νόμον· ἐπειδὴ τὰ
ἔθνη εἶναι ἄνομα· τοῦ Κυρίου δὲ εἶναι ἡ γῆ,
ἐπειδὴ ἐξαπλώθη εἰς αὐτὴν ἡ εἰς τὸν Χριστὸν πί-
στις καὶ εὐσέβεια· ἡ γῆν Κυρίου ὀνομάζει τὴν βα-
σι-

σι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „Οὐχ ἀπλῶς τὸν ἀμαρτωλὸν ἀξιοῖ συντριβῆναι· ἀλλὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δυναστείαν, τὸ ὑπέκκαυμα αὐτοῦ τῆς πονηρίας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Ἀγιοπρεπὴς ἡ αἵτησις καὶ πάντος ἐπαίνου μεσῇ· ὅσιον γὰρ καὶ παντὶ τῷ βίῳ χρήσιμον, τὸ πάντοτε ἀμαρτωλοῦ συντρίβεσθαι τὸν βραχίονα· τοῦτέστι τὴν δύναμιν· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ ἔχουσιν ἐπέφω, ἢ ἐπὶ τῷ συντρίβειν πτωχόν, καὶ ἀπολύναι ὄρφανον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν „Ἡ ἁμαρτία ἐστὶ μὲν οὐδέποτε· οὐ γὰρ ἰδίᾳ ὑποβάσκει κα-
ταλαμβάνεται· ἐν δὲ τοῖς δρώσιν αὐτήν, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς δρωμέσις κακῶς, ἀπολείπει τοῦ καλοῦ τὴν ὑπαρξίν
ἔχουσα, σκότος τυποῦται τοῖς ἀδικήμασι νοητόν· πεπαυμένων δὲ τῶν πονηρῶν πράξεων, καὶ ἡ ὑπαρξις τῆς πονη-
ρίας συναφανίζεται· ζητηθῆσεται γὰρ φησὶν ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ, καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι τι-
μωρία τεταμειυμένη τύχη τοῖς ἀμαρτήμασι, καὶ αὐτὸς ἡ ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι κόλασις·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπειδὴ οἱ δυσσεβεῖς ἔλεγον· οὐ ζητεῖ, οὐδὲ βλέπει (ὁ Θεός), εἰκότως ὁ Προ-
φητικὸς λόγος διδάσκει, ὅτι βασιλεύσει· καὶ οὐχ ἀπλῶς βασιλεύσει, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἴδιον δὲ Βα-
σιλέως προμνηστεῖσθαι τῶν ἀρχομένων·

σιλείαν αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ ἐκπέ-
σουν ἐκεῖνοι, ὅπου ζῶσιν ἀνόμως. (1).

37: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσίκου-
„σας Κύριε· τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρ-
„διάς αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.

Εἰσέκουσας, λέγει, Κύριε, τῆς ἐπιθυμίας
τῶν πενήτων, καὶ τῆς ἐτοιμασίας τῆς καρδίας των·
ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο αὐτὰ, ἐφώναζον τρόπον τινα
πρὸς ἐσένα· ἐπεθύμουν γὰρ οἱ πένητες νὰ ἀφα-
νισθοῦν οἱ ἀδικοὶ· ἦσαν δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ εὐθαῖς
καὶ ἴσοι κατὰ τὴν καρδίαν, χωρὶς νὰ ἐμποδίξῃ
αὐτοὺς καὶ νὰ σκληρίξῃ καμμίαν κακίαν· ἢ νοεῖται
ὁ λόγος οὗτος, ὅτι οἱ πτωχοὶ κατὰ τὰ βιωτικά
Προφῆται, ἐπεθύμουν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χρι-
στοῦ· ἑτοιμοὶ δὲ ἦτον εἰς τὸ νὰ ὑποδεχθῶν αὐ-
τὴν, τόσοι αὐτοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ταύτην
ὑποδεξάμενοι.. (2)

38: „Κρῖναι ὀρφανῶ καὶ ταπεινῶ.

Ἦκουσας, λέγει, τῶν πενήτων Κύριε, καὶ
ἐπρόσεξας εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας των, ἵνα
ἐκ τούτου γένῃς κριτὴς εἰς τὸν ὀρφανὸν καὶ ταπει-
νὸν, καὶ ἵνα ἐκδικήσῃς αὐτοὺς.

„Ἴνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυ-
„χεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐάν, λέγει, ἐσὺ κρῖνῃς καὶ ἐκδικήσῃς τὸν
ὀρφανὸν καὶ ταπεινὸν, κάθε ἄνθρωπος βλέπωντας
τὴν ἐκδικήσιν ταύτην τῶν ἀδικουμένων, δὲν ἀπο-
τολμᾷ πλέον νὰ μεγαλαυχῇ· ἤγουν νὰ ὑπερηφα-
νεύεται κατὰ τῶν μικροτέρων· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς,
δηλοῖ τὸ καθόλου καὶ περιεκτικὸν ὅλων τῶν ἀν-
θρώπων. (3)

ΨΑΛ.

(1). Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος ἔδωκεν ἐννοεῖν ἐδῶ τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας.

(2). Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Εἴη δ' ἂν ἐτοιμασία καρδίας ἢ ἀπομάθησις τῶν ἐκ πονηρᾶς συνηθείας προ-
κατασχόντων τὴν ψυχὴν διδασμάτων· (Ἐπισ. α'). ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐτοιμασίαν τὴν προθέσιν ἢ
Σύμμαχος εἴρηκεν· οἰδάζουσιν ἀκριβῶς, τίνος ἐπιθυμοῦσιν οἱ πένητες, καὶ ποίαν προθέσιν ἔχουσιν.

(3). Ἄλλος δὲ φησιν· ἀλλ' οὐδὲ ὁ Διάβολος ἐτιμεγαλαυχῇ· συντριβόμενος ὑπὸ τοῦ πόδας τῶν ἁγίων, πατοῦντων
αὐτοῦ τὴν δύναμιν κατὰ δυνάμιν Ἰησοῦ· ὅτι δὲ ἄνθρωπος λέγεται καὶ ὁ Διάβολος· ὅρα εἰς τὸν μβ'. Ψαλμὸν εἰς
τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῆσαι με..

ΨΑΛΜΟΣ Γ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ :

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τί προφητεύει διὰ τὴν ἐκδίκησιν ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ Σαοὺλ, χάριν τοῦ Δαβὶδ.

1: „Επὶ τῷ κυρίῳ πέποιθα· πῶς ἐρεῖ-
„τε τῇ ψυχῇ μου, μεταναστεύου ἐπὶ
„τὰ ἔρη ὡς στρουθίον;

Ἐπειδὴ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ἔφευγεν εἰς τὴν ἔρημον, ἐσυμβούλευον αὐτὸν οἱ γνησιώτεροι φίλοι του νὰ μεταναστεύσῃ· ἤγουν νὰ μετατοπίσῃ εἰς τὰ ἔρη καλλίτερα διὰ τὸ ἀσφαλές-
ρον· διὰ τοῦτο ἐδῶ κατήγορεῖ αὐτοὺς, πῶς δὲν τὸν ἐσυμβούλευον ὀρθῶς· ἐγὼ, λέγει, ἔχω ὅλην τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸν Κύριον, παραβλέψας καθὲρ ἄλ-
λην ἀνθρωπίνην βοήθειαν, καὶ πῶς ἐσεῖς λέγετε εἰς τὴν ψυχὴν μου· ἤγουν εἰς ἐμένα· πῆγαινε εἰς τὰ βουνὰ ὡς ἂν τὸ μικρὸν πουλίον, καὶ διατρίβῃ ἐκεῖ ὡς ἂν πετεινὸν πεφοβισμένον; (1) πρέπει δὲ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰς φορὰς ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ μέρους ὀνομάζει τὸ ὄλον, καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς

τοῦ ὀνομάζει ὄλον τὸν ἑαυτὸν του· καθὼς ἡρμηνεύ-
σαμεν εἰς τὸ „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου. (Ψαλ.
γ'. 2).

2: „Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν
„τόξον· ἠτοίμασαν βέλη εἰς φαρέ-
„τραν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ τοξοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἡ-
τοιμασίαν τῶν σαύτων εἰς τὴν σάτοθῆκην, ἐφανε-
ρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἡτοιμασίαν τοῦ πολέμου,
ὅπου εἶχεν ὁ Σαοὺλ κατ' αὐτοῦ· ἢ λέγει τοῦτο, ὅ-
τι ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ ἐμεταχειρίζοντο σαύτας ἐκεῖ-
νοί, ὅπου ἐπολέμουν· ταῦτα δὲ τὰ λόγια βάλλει
αἰτίαν ὁ Δαβὶδ τῆς ἐσφαλῆς ἐλπίδος, ὅπου εἶχεν εἰς
τὸν Θεόν· ἔχω, λέγει, θάρρος καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν
Θεόν, διὰ τί με πολемоῦσιν ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ
καὶ

(1) Ὁ Θεὸς δὲ Χρυσόστομος εἶπε „Μεγάλη τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις· αὐτὴ προύγειν ἀχέτητον πύ-
ργον ἀκαταμάχητον· δύναμις ἀμάχος· ὅτι ἐν τῶν ἀπέναντι ἐχθρῶν οὐκ ἔστιν ἰσχυρὸν πόνον.

καὶ ὄχι δίκαιοι κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ ἁμαρτάνουσι, διώκοντες ἕνα ἀθῶον ἄνθρωπον, ὅπου δὲν τοὺς ἀδίκησε, καὶ ζητοῦντες νὰ ἀνταμείβουν μὲ θάνατον ἐμένα, ὅπου ἐγὼ εἶμαι αἷτιος σωτηρίας εἰς αὐτούς· ἐγὼ γὰρ ἐθανάτωσα τὸν Γολιάθ, καὶ ἐγὼ ἀπέδιώξα τὸ πονηρὸν Δαιμόνιον, ὅπου ἐπνιγε τὸν Σαούλ.

„Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν σκοτομῇν
„τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἐτοιμάσθησαν νὰ σαΐτεύσουν ἡμᾶς τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἀπονήρους, καὶ ὅπου δὲν ἔχομεν κένερα σκολίου εἰς τὴν καρδίαν μας καὶ νὰ μᾶς σαΐτεύσουν, ὄχι φανερά, ἀλλὰ ἐν σκοτομῇν: ἤγουν κρυφίως καὶ μὲ ἐπιβουλὴν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ σκοτομῇν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου χτυποῦνται καὶ σαΐτεύονται, εἰς νύκτα σκοτεινὴν καὶ χωρὶς φεγγάρι, δὲν βλέπουσιν ἐκείνους, ὅπου τοὺς σαΐτεύουν· ἢ νοεῖται τοῦτο ἀντὶ τοῦ, ὡς ἐν σκοτομῇν, κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὡς, ὁμοιωματικοῦ ἐπιρρήματος· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἐσκοτίσθησαν ἀπὸ τὸν φθόνον, διὰ τοῦτο δὲν βλέπουν ἐκείνους, ὅπου σπουδαζοῦν νὰ σαΐτεύσονται· ἤγουν ἐμένα τὸν φίλον καὶ εὐαργέτην αὐτῶν.

3: „Οτι ἃ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ κα-
„θεῖλον.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος τοῦ Δαβίδ· ἔχω, λέγει, θάρρος καὶ πέποιθα εἰς τὸν Κύριον ἀκόμη, καὶ διὰ τὴν ἐκείνου, ὅπου ἐσὺ Κύριε, ἔχρισας εἰς βασιλεῖα: ἤγουν ἐμένα καθεῖλε καὶ ἐδίωξεν ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ· κατηρτίσω δὲ λέγει τὸ, ἐποίησας· καθελεῖν δὲ, τὸ κρημνίσαι, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν οὐρανοῦν ἐκείνων, ὅπου κρημνίζονται· τοῦτο δὲ, λέγει, ἐπειδὴ οἱ ἐχθροί μου ἐτόλμησαν νὰ κάμουν, διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐσένα τὸν ἴδιον Θεὸν ἐχθρόν τους, τὸν ὅποιον δὲν θέλουν ὑπομείνουν πολεμοῦντα αὐτούς· ἢ λέγει τοῦτο ὅτι, τοὺς νόμους ὅπου ἐσὺ ἐνομοθέτησας Κύριε, αὐτοὶ τοὺς ἀνατρέπουν· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐνομοθέτησας νὰ μὴν ἀδικῇ τις καὶ νὰ θανατόνῃ τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον. „Ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποσῆσθαι· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς (Ἐξ. κγ'. 7.)

„Ὁ δὲ Δίκαιος τί ἐποίησε;

Τί κακὸν, λέγει, ἔκαμεν ὁ δίκαιος ἄνθρωπον, ἵνα ἐτζί διώκῃται; ἤτοι οὐδέν· διὰ τὸν ἐχυτόν του δὲ λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ δὲν ἀδίκησε τελείως τὸν ἀδικοῦντα τοῦτον Σαούλ· ἢ μὲ τοῦτο θέλει νὰ διδάξῃ ὁ Προφήτης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν ἀνωθεν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· ἤγουν, ὁ δὲ Θεὸς, ὅπου εἶναι κυρίως δίκαιος, καὶ ὅπου μισεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ ὅπου μόνος κρίνει ὀρθῶς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς, λέγω, τούτων οὕτω γινομένων, τί ἔκαμεν; ἀρά γε ἐπαράβλεψε τὴν ἀδικίαν; ὄχι. (2)

4: Κύ-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος „Ὅταν γὰρ ἢ ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἢ ἁμαρτωλοὶ οἱ πολεμοῦντες, πῶς σὺ τὴν ἐσχάτην ἀφελικάνει αἰσχύνῃν ὁ συμβουλευὼν φεύγει; οὐκ ἐννοεῖς τὸ ἀντιταττόμενόν μοι στρατόπεδον, πῶς ἀσπίδος εὐτελέστεροι; ἁμαρτωλοὶ γὰρ εἰσιν· οὐδὲν δὲ ἁμαρτωλοῦ ἀσθενέστερον· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀσέριος „Διασφύρει τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἀγίοις, ὡς μὴ βλέποντας τίνες τοξεύουσι· τοιγαροῦν σχῆμα μόνον ἔχουσι πολεμοῦντων· ἐτείοντες γὰρ οὐκ ἐτόξευσαν· ἢ ἐτοιμάσαντες οὐ πετόμψασι τὴν ἐπιβουλὴν, ἀπείργοντες τοῦ Θεοῦ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς δικαίοις, τὰ ἑαυτῶν ὥρα τῇ ἀντιθέτῃ κατασφύσαντες· αὐτὸς γὰρ καταρτίζει τὰ ὦτα, κατὰ τὸ „Θυσίαν ἢ προσφορὰν οὐκ ᾔθελήσας, ὥστια δὲ κατηρτίσω μοι (Ψαλ. λθ'. 7.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει „Ἐκείνων φησιν οὕτω παραταττόμενων, ζητεῖς τί ἐποίησεν ὁ δίκαιος; ἢ πῶθεν ὠπλίστατο; ἀκομε τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τὸν Θεὸν κατέφυγε τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸν πανταχοῦ παρόντα, ὁ δὲ

4: „Κύριος ἐν ναὶ ἁγίῳ αὐτοῦ. Κύριος
ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι εἰς τὸν
ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, ὅμως εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχει
τὸν θρόνον του καὶ καθεται: ἥτοι πανταχοῦ εἶναι
παρῶν, καὶ βλέπει τοὺς ἀδικοιμένους. τοῦτο γὰρ
φανερώνει ἀκολουθῶς.

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα
ἐπιβλέπουσι.
„Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱ-
οὺς τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν εἶπε πῶς βλέπουσιν ἀπλῶς, ἀλλὰ πῶς
ἐπιβλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ τὸν πτωχὸν ἄν-
θρωπον. διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπὶ πρόθεσιν,
τὴν ἐξ ὕψους ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ. ὀφθαλμοὶ δὲ
Θεοῦ εἶναι, ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν γινομένων πραγ-
μάτων. βλέφαρα δὲ Θεοῦ εἶναι, ἡ ἐποχὴ καὶ τὸ
σκέπασμα τῆς τοιαύτης γνώσεως τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ
καὶ τὰ βλέφαρα: ἡγουν τὰ ὀμμάτοκλαδα, σκεπά-
ζουσι τοὺς ὀφθαλμούς. (1) φανερώνει λοιπὸν μὲ
τὰ βλέφαρα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀγκαλὰ καὶ
φαίνεται καὶ νομίζεται πῶς δὲν βλέπει τὰ ἀπόκρυφα:
βάθη τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, ὅχι ὀλιγώτερον ὅ-
μως ταῦτα βλέπει καὶ ἐξετάζει. ἢ μὲ τὰ λόγια αὐ-
τὰ φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ παντέφορον καὶ παντε-

πίσκοπον τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ὅχι μόνον μὲ τοὺς
ὀφθαλμοὺς βλέπει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ βλέφαρα, καὶ
ἀπὸ καθέ μέρος γνωρίζει τὰ πάντα. ἐξετάζει δὲ
θέλει νὰ εἴπῃ τὸ διακινῶσκειν: ἡγουν τὸ ἀκριβῶς
καὶ λεπτομερῶς γνωρίζειν. υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων ὀνο-
μάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ περίφρασιν. πέ-
νης δὲ, κατὰ δύο τρόπους λέγεται τινος, ἢ διὰ τί
δὲν ἔχει ἄσπρα, ἢ διὰ τί δὲν ἔχει ἀρετάς. ὁ Θε-
ὸς λοιπὸν ἐπιβλέπει, εἰς τὸν πένητα μὲν ὄντα κα-
τὰ τὰ ἄσπρα, πλούσιον δὲ κατὰ τὰς ἀρετάς. ἀ-
ποσρέφεται δὲ καὶ δὲν βλέπει ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνον, ὅ-
που εἶναι πένης μὲν κατὰ τὰς ἀρετάς, πλούσιος δὲ
κατὰ τὰ ἄσπρα. καὶ τὸν μὲν πρῶτον βλέπει, διὰ
τί πλουτεῖ ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας ὑ-
σερεῖται ὁ δεῦτερος. τὸν δὲ δεῦτερον ἀποσρέφεται,
διὰ τί ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι πτωχὸς ἀπὸ τὰς ἀ-
ρετὰς ἐκεῖνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι ὁ πρῶτος
πλούσιος.

5: „Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν
ἄσεβῃ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους,
ὅπου καθολικῶς εἶπεν ἀνωτέρω. ἐπειδὴ διαίρει αὐ-
τοὺς εἰς δικαίους καὶ ἀδίκους. οἱ γὰρ ἀδικοὶ ἄσε-
βοῦσι. διὰ τί κτιμάζουσι τὸν Θεὸν μὲ τὴν κατα-
φρόνησιν, ὅπου καίμνουσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐν-
τολῶν.

„Οἱ

Θεοδώριτος λέγει: „Εκεῖνοί μὲν οὖν τῇ κατ' ἐμοῦ κέχρηται πονηρίᾳ. σὺ δὲ ὁ δίκαιος Κριτὴς ἐγκαθήμενος τοῖς
οὐρανοῖς θώκοις, καὶ τὴν οὐκείαν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐπὶ γῆς ποιοῦμενος, ἐποπτεύεις μὲν τὴν οἰκουμένην ἀ-
πάσῃ, ἀρκεῖ δὲ σοὶ μόνου τῶν ὀμμάτων τὰ βλέφαρα, τὰ ἀνθρώπειά πάντα καταμαθεῖν. οἷσα δὲ ἀκριβῶς καὶ
ἀδίκων καὶ δικαίων, τὰς πράξεις καὶ ταλαστεύεις τοῖς ἔργοις τὰς ἀντιδόσεις.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει: „Ὁφθαλμοί, τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν δηλοῦσι. βλέφαρα δὲ, τὴν κριτικὴν
φάσιν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν. ὀφθαλμοὶ μὲν οὖν βλέπει τὸν πένητα, τὴν εὐεργεσίαν ποιοῦμενος. βλε-
τόντο γὰρ καὶ ἡμᾶς ἐξετάζει, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς. ὡς ἂν μὴ παρατηροῦμενος εἴη πάντα τὰ ἀμαρτήματα, ἢ
ἐπισκοπῇ καὶ δευτέρᾳ ἀποφύτου. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος: „Βλέφαρα μὲν, ἢ ἐλάττων, ὡς ἂν εἴπω τις,
καὶ δὲ, ἢ μείζων. τὸ γὰρ ὀμμά τοῦ βλεφάρου κρείττον καὶ τιμιώτερον.

„Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν
„ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἶπος νὰ θαρρῇ τι-
νας εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦ δὲ εἶναι καὶ διδασκαλικός·
ἐπειδὴ ὁ ἀδικός, λέγει, θάνατον προξενεῖ εἰς τὴν
ἐδυστήν του ζωὴν, καὶ γίνεται ὁ ἴδιος ἐχθρὸς τῆς ἰδί-
ας του ψυχῆς· διότι μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα του, πα-
ροξύνει τὸν Θεὸν ὁ ταλαίπωρος νὰ ὀργίζεται κατὰ
τῆς ψυχῆς καὶ ζωῆς του. (1)

6: „Επιβρέχει ἐπὶ ἀμαρτωλοὺς παγίδα.

Ἐπιβρέχει δηλοῖ, ὅτι ἄνωθεν θέλει φέρεῖ ὁ
Θεὸς παγίδας· ἥτοι τιμωρίας εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς·
διὰ μέσου γὰρ τῶν τιμωριῶν αὐτοὶ πιανόμενοι, θέ-
λουν ἐμποδισθῶν ἀπὸ τὴν ὁρμὴν, ὅπου ἔχουν εἰς
τὴν κακίαν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς βροχῆς, ἐφανέρω-
σεν ὁ Δαβὶδ τὸ πλῆθος καὶ τὴν συνέχειαν τῶν θεῶν
τιμωριῶν.

„Πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταγι-
„νός ἡ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

Δρακτικὸν μὲν, καὶ ἐνεργητικὸν εἶναι τὸ πῦρ·

παχεῖα δὲ τροφή τοῦ πυρὸς εἶναι τὸ θεῖον· ἐπειδὴ
καὶ τοῦτο εἶναι εἶδος πολλὰ θρεπτικὸν τῆς φωτίας·
τὸ δὲ πνεῦμα· ἥτοι ὁ ἄνεμος, εἶναι ἀναρριπτικὸν
τῆς φλόγας τοῦ πυρὸς· τοῦτο τὸ εἶδος τῆς τιμω-
ρίας κατέκαυσε παλαιὰ τὰ Σοδομα καὶ Γόμορρα·
λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ μέρος τοῦ ποτηρίου
τῶν ἀμαρτωλῶν· ἥτοι τῆς θεῆς αὐτῶν τιμωρίας
κατὰ τὸν Κύριλλον, εἶναι φωτιά, καὶ θεῖον· εἶναι
δὲ καὶ ἄνεμος, ὅπου συσφύει καὶ ἀναρριπίζει κατὰ
τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ δύο αὐτὰ, τὴν φωτίαν καὶ τὸ
θεῖον· ἀνίσως δὲ τὸ ἓνα μέρος καὶ εἶδος τοῦτο τῶν
τιμωριῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι τόσον ἀνυπόφορον, τί νὰ
εἴπῃ τις διὰ τὰ ἄλλα μέρη καὶ εἶδη τῶν θεῶν
τιμωριῶν; ἢ πῶς θέλει τὰ ὑπομείνῃ τις; ἀλλοίμονον
ἀλλοίμονον! εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὐρί-
σκομεν νὰ ὀνομάζεται ἡ τιμωρία ποτήριον καὶ κόνδυ,
καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν γράφεται· „Ἐξεγείρου
ἐξεγείρου, ἀνάστηθι Ἱερουσαλὴμ ἡ πλοῦσα ἐκ χειρὸς
Κυρίου τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ· τὸ ποτήριον
γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐξέπιες καὶ
ἐξεκένωσας (Ἠσ· να· 17.) (2)

7: „Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύ-
„νας ἠγάπησεν· εὐθύτητας εἶδε τὸ
„πρόσωπον αὐτοῦ.

Καθὼς ὁ Θεὸς Ἅγιος ὢντας, εἰς τοὺς ἁγίους
ἐπαναπαύεται· ἔτι καὶ δίκαιος ὢντας, τὰς δικαιο-
σύνας ἀγαπᾷ· ἐπειδὴ δὲ εἶναι τοιοῦτος δίκαιος,
διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀδίκους παιδεύει καὶ τιμωρεῖ·
ὁ-

- (1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος „Πολέμιον τῇ ψυχῇ πονηρία ἔχοντα ἔδλεθρον· ἔκ τῆς καλῆς δίκης δίδωσιν
ὁ πονηρὸς· μισεῖ τοιγαροῦν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ εἴ τις ἀπλῶς ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας παρηνέχθη πρὸς ἀ-
δικίας· ὁ γὰρ τοιοῦτος διαγνηγομένης βραχὺ, διανασάσσεται πρὸς τὸ ἀμεινεν, καθάπερ ἐξ ὀλισθήματος· ἀλλ’
εἴ τις ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν· τοῦτέστιν ἐντόνως ἐργάζεται τὸ κακόν, ἔκ μελέτην αὐτὸ ποιεῖται ἔκ σπούδασμα, ὁ
τοιοῦτος ὀλετήρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θεῖαν ὁρμὴν, περὶ ἧς ὁ Προφήτης ἐπάγει λέγων· λέ-
γει δὲ ἔκ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ τὴν ψυχὴν ἀγαπῶν, τὴν ἀδικίαν μισεῖ· ὁ δὲ περὶ ἐκείνην εὐ διακείμενος, ὀλεθρον
τῇ ψυχῇ μηχανᾶται· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θεῖαν ὁρμὴν.
- (2) Τοῦτο τὸ ποτήριον ἔκ ὁ Ἱερεμίας ἐπροσάχθη νὰ φέρῃ εἰς τὰ Ἔθνη· γέγραπται γὰρ „Οὕτως εἶπε Κύριος ὁ
Θεὸς Ἰσραὴλ· λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρὸς μου, ἔκ ποτιεὶς πάντα τὰ Ἔθνη (Ἱε-
ρε· 15.) ἔκ ὁ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει „Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσι·
τ’ ὀλίγον „Πίνονται πάντες οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς γῆς (Ψαλ. 8.)

ὅθεν διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαρρόμεν, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν· οὗτος γὰρ ὁ τελευταῖος λόγος, εἶναι συμπέρασμα τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτου προτεθείσης εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος τοῦ Δαβὶδ· τὸ δὲ, εὐθύτητος εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὸ, δικαιοσύνας ἠγάπησεν· ἐπειδὴ ἐκεῖνον, ὅπου ἀγαπᾷ τινος, τοῦτον καὶ βλέπει· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅποιον μισᾷ τινος, ἐκεῖνον καὶ ἀποσρέφεται καὶ δὲν βλέπει· πρόσωπον δὲ Θεοῦ ἐννοούμεν τὴν ἐποπτικὴν δύναμιν αὐτοῦ.

Ἐξί μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὴν ἰσορείαν τὴν κατὰ τὸν Δαβὶδ· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἀδικούμενον καὶ πολεμούμενον, εἴτε ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀόρατους· ὅθεν κατὰ τὴν ἀναγωγὴν καὶ ἐννοίαν ταύτην, προσφυῶς ἤθελε ρηθῇ τό, Πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου, τὸσον

πρὸς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, οἵτινες ἐνδοθεν ὑποψιθυρίζουν καὶ συμβουλεύουν νὰ μεταβῇ ὁ νοῦς εἰς ὅρη· ἤγουν εἰς νοήματα κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ ἄβατα εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, καὶ σφαλερὰ (χάριν λόγου, ὅτι τὰ πάντα φέρονται ἀπρονόητα καὶ ἀπὸ ταυτομάτου· ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἐκδικήσεων· καὶ ἄλλα ὅμοια.) ὅσον ἤθελε ρηθῇ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Δαίμονας, τοὺς παρακινούντας τὴν ψυχὴν νὰ ἐμβαίῃ εἰς τὰ τοιαῦτα βλάσφημα νοήματα· ἁμαρτωλοὺς δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τοὺς ἀδίκους καὶ τοὺς πονηροὺς· τοῖς δὲ καὶ σαῖτας δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὰ ὄργανα παντὸς θανάτου καὶ φόνου, ὁμοίως καὶ τὰς προσβολὰς τῶν ἀτόπων λογισμῶν· καὶ τὰ ἄλλα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, δύνανται τινος ἀναλόγως νὰ τὰ νοήσῃ κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης· Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ·

Τὴν ἐπιγραφὴν ὅπου ἔχει ὁ 5΄. Ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ οὗτος· λοιπὸν ὅρα τὴν ἐρμηνείαν ταύτης ἐκεῖ· προσητεῦει γὰρ καὶ οὗτος διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀδικουμένων Χριστιανῶν· διότι ὁ Κύριος, τὸ τέλος τῆς ἐν Κόσμῳ ζωῆς διὰ θανάτου δεξάμενος, ἀνέστη κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν· ἦτοι τὴν Κυριακὴν· ἡ ὁποία, καθ’ ὃ μὲν, εἶναι ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν, πρώτη λέγεται· καθ’ ὃ δὲ πάλιν μετὰ τὴν ἐβδόμην· ἦτοι μετὰ τὸ Σάββατον ἔρχεται, λέγεται ὀγδόη· δὲν ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος περὶ τῆς ὀγδόης, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ὡς καὶ ὁ 5΄. διὰ τί δὲν διδάσκει τί εἶναι ἡ ὀγδόη· ἀλλὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἔλθῃ ἡ ὀγδόη ἡμέρα ἐκείνη, διὰ νὰ γένη ἐκδίκησις τῶν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένων ἀνθρώπων, καὶ δεδουλευμένων εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν·

1: Σα.

1: „ Σὺ σὸν με Κύριε , ὅτι ἐκλέλοιπεν
„ ὅσιος .

„ Ὅτι ὀλιγόθυσαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ
„ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων .

Δίκαιος μὲν , εἶναι ὁ ἄνθρωπος· ἐκεῖνος , ὅπου φυλάττει δικαιοσύνην εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους πράγματα· ὅσιος δὲ εἶναι , ὁ εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεόν· ἅγιος δὲ εἶναι , ὁ διὰ τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν κοινωνήσας τῆς θεώσεως· ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα παρομοιάζουσι μετὰ μίαν σκάλαν , ὅπου ἀναβιβάζει πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους· ἐκεῖνους , ὅπου περιπατοῦν δι' αὐτῆς· εἶπομεν δὲ πρότερον , ὅτι αἱ Γραφαὶ ὀνομάζουσι ἀκόμη δίκαιον , καὶ τὸν τέλειον· ὅταν κατὰ τὴν ἀρετὴν· ὅμως περὶ τοῦ δικαίου τούτου , δὲν εἶναι ὁ λόγος μας τώρα· ἐπειδὴ λοιπὸν εὐρίσκονται μὲν μερικοὶ , οἵτινες ἔχουσι τὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα μερικὴν δικαιοσύνην , οἱ δὲ ὅσιος ἐξέλιπον , ἕνα μὲν , διὰ τὴν ἀπαθνήσκουσιν , ἄλλο δὲ , διὰ τὴν διώκονται ἀπὸ τοὺς ἀνοσίους· τούτου χάριν ὁ Προφήτης ἐδῶ εὐχεται νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπικρατοῦντας πονηροὺς ἀνθρώπους· κάμνει δὲ τὴν εὐχὴν ταύτην καὶ παρακάλεσιν ἐκ προσώπου ἐκείνων , ὅπου ἔμελλον νὰ δεχθῶν τὸ σῶτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· τῷ τότε γὰρ καιρῷ μάλιστα ἐξέλιπον οἱ ὅσιος , ὅταν ὁ Κύριος ἦλθε καὶ ἐσαρκώθη· (1) .

Οἱ μὲν ὅσιος , λέγει , παντελῶς ἐχάθησαν· ἀλήθειαι δὲ ὀλίγαι· τινὲς ἔμειναν ἀκόμη εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἡ γενικὴ γὰρ ἐδῶ· ἦτοι τῶν υἱῶν , νοεῖται ἀντὶ δοτικῆς· καὶ ἡ ἀπὸ πρόθεσις , ἀντὶ τῆς ἐν· ἦτοι ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ τότε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον μὲν ψεύματα , εἰς τὰ μεγάλα καὶ καίρια· ἀλήθευσον δὲ , εἰς τὰ μηδεμινὰ καὶ ἐλάχιστα πράγματα·

2: „ Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν
„ πλησίον αὐτοῦ .

Μάταια : ἤγουν ὀπατηλὰ καὶ ψευδῇ· ἐλάλησεν ὁ καθένας· ἐπειδὴ οἱ τότε ἄνθρωποι , ὅχι μόνο ἠπάτουσι καὶ ἐγέλουσι τοὺς ξένους , ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐδικούς των καὶ φίλους· διότι πλησίον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐρισκόμενον κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον , ὅχι κατὰ τόπον , ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκειότητα τῆς φύσεως , καὶ τῆς προαιρέσεως· (2) .

Χεῖ-

(1) „ Ἐφη δὲ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος : „ Δύσκαλον μὲν ἀρετὴν καὶ δύσκατὰ θάτον· καὶ ἑαυτὸν , μέλιστα δὲ ὅταν ἐν σπάνει τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁ ἐργαζόμενος ἦ· καθάπερ γὰρ φέρει μὲν ὁδοιπορία πόνον , πολλῶν δὲ πλέον ὅταν μένος ὁ ὁδοιπόρος ἦ , καὶ μηδὲν τὰν κοινωνοῦντα τῆς ὁδοιπορίας ἔχη· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα· εἶπε δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὁ Θερινεὺς καὶ Μιχαὴλ τὴν ἐρημίαν τῶν κατορθούντων , ὡς μέλιστα καλὰ μὴν ὑπολείπεσθαι , ἢ ἐπιφυλάττειν .

(2) „ Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει , ὅτι σαφῶς ὁ λόγος ἐνταῦθα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν ἐλέγχει· διὸ Μωσῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπετείνατο φάσκων , Ὑἱοὶ , οἷς οὐκ ἔστι πίσις ἐν αὐτοῖς (Δευ. λβ' 20.) καὶ ὁ Κύριλλος δὲ εἶπε : „ Ὅτι φευδῇ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πάντα , σοφία , καὶ λόγος , καὶ ἡ ἀλήθεια· ἡ γὰρ ἀλήθεια ἤγουν ἀναγκαῖον καὶ ἐπαφελῶν , εὐροτις ἂν παρ' αὐτοῖς οὐδὲν· οὕγε τεθεοποιήκασι τὴν κτίσιν , τὸν φύσει Θεὸν ἀφέντες· ὀλιγόθυσαν τοίνυν αἱ ἀλήθειαι παρ' αὐτοῖς· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ὁ Καθάπερ ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν , τὰ μὲν ἔστιν ἀλήθεια , τὰ δὲ ψευδῆ· ὡς πορφύρα ἀληθὴς , καὶ πορφύρα ψευδής· οὕτως ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἀλήθεια δὲ ἐστὶ τὰ ὅπως ὄν· ἐπεὶ οὖν ταῦτα διεσπασμένα ἦν καὶ ἡμαυρωμένα , οὐ τὴν ὑπόστασιν ἀπολέσαντα , ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων φυγαδευθέντα· διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶπεκ , ὀλιγόθυσαν αἱ ἀλήθειαι , ἀλλὰ προσέθηκεν· ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διδύμος : „ Ἀλήθειαι εἶπε καὶ οὐκ ἀλήθεια , τὰ μὲν , διὰ τὰς διαφόρους ἀθεσίας τὰς ἐν τοῖς συνάλλαγμασι , τὰ δὲ , διὰ τὰς ἐν τοῖς δόγμασι μακροβουλίας .

„Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρ-
„δίᾳ ἐλάλησε κακὰ·

4: „Τοὺς εἰπόντας· τὴν γλῶσσαν ἡμῶν
„μεγαλυνοῦμεν·

Χείλη δόλια ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δόλιον
ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· διὰ τί ὁ δόλιος
ἄνθρωπος μὲ διπλὴν καρδίαν καὶ γνώμην λαλεῖ τὰ
κακὰ καὶ βλαβερά· καὶ ἐσω μὲν, ἔχει ἄλλην γνώ-
μην· ἐξω δὲ, δείχνει ἄλλην. (1)

Θέλει, λέγει, ἐξολοθρεῦσαι ὁ Θεὸς ἐκείνους
ὅπου λέγουν ἐν ἑαυτοῖς· ἤγουν ἐκείνους ὅπου συλ-
λογίζονται ταῦτα· ὅτι ἡμεῖς θέλομεν ἐτοιμάσομεν
τὴν γλῶσσάν μας, εἰς τὸ νὰ λαλήῃ μεγάλα καὶ ὑπε-
ρήφανα·

31: „Ἐξολοθρεῦσει Κύριος πάντα τὰ χεῖ-
„λη τὰ δόλια, γλῶσσαν μεγαλορ-
„ρήμονα·

„Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἔστι· τίς
„ἡμῶν Κύριος ἐστίν;

Πολλοὶς φορὰς ὁ Γραφὴ τὰ εὐκτικὰ ῥήματα
σχηματίζει εἰς μέλλοντα χρόνον· καθὼς κάμνει καὶ
ἐδῶ τώρα. (2) ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ εὐχεται
νὰ ἀφανισθοῦν αἱ δολιότητες μὲ τελειότητα· ὁμοίως
καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ὑπερηφανεύονται κατὰ τῶν μικρο-
τέρων, καὶ ὅπου λέγουν μεγάλα τινα διὰ λόγου τῶν
ἢ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν
δολίων καὶ ὑπερηφάνων ἀπώλειαν· φανερόντων δὲ
ποίους εἶπε μεγαλορρήμονας, λέγει ἀλοκοῦθως·

Καὶ τοῦτο κρίνεται ἀπὸ τὸ, εἰπόντας· ἡ-
γουν ὁ Θεὸς θέλει ἐξολοθρεῦσαι ἐκείνους, ὅπου λέ-
γουν ἀκόμη· ὅτι ἡμεῖς ἐξουσιάζομεν τὰ χεῖλη καὶ
τὴν γλῶσσάν μας· καὶ λοιπὸν ποῖον φοβούμεθα νὰ
μὴ λαλοῦμεν ταῦτα τὰ ὑπερήφανα; ἢ ποῖος εἶναι ἐ-
καίς, ὅπου θέλει ἐμποδίσαι τοὺς τοιοῦτους μεγα-
λορρήμονας λόγους μας; (3)

5: „Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτω-
„χῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενή-
των,

(1) Ὅθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐξέδωκεν· „Ἐν καρδίᾳ ἄλλη ἐς ἄλλη· ἔφη δὲ πάλιν ἐς αὐτὸς ὁ Ἑθνικὸς Ὁμήρος·

„Ἐχθρὸς γὰρ μοι κεῖνος, ὁμᾶς αἶδαν· πύλῃσιν·

„Ὅς ἔτερον μὲν κεῖθι ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ·

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται εὐκτικῶς· „Ἐξολοθρεῦσαι· σχηματίζονται δὲ ταῦτα εἰς μέλλοντα, διὰ τί, κατὰ
τοὺς Γραμματικούς, πάντα τὰ εὐκτικά, μέλλοντα χρόνον σημαίνουσιν, ὥς ἀόριστα ὄντα·

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόρῃμων λέγει ἐρμηνεύων ταῦτα· „Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστίν· μαίνομεν ἢ παραφύγον τὰ ῥήματα·
διὰ δὲ τοῦτο Παῦλος ἀπειναντίας φθεγγόμενος αὐτοῖς παραινεῖ, „Οὐκ ἐστὶν ἑαυτῶν· τιμῆς γὰρ ἠγοράσθητε· ἢ
κελεύει μὴδὲ ἑαυτοῖς ζῆν· οὐδ' αὖ ἐστὶ τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τοῦ Δεσπότου· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά· . . . πῶς δὲ λέ-
γεις, ὅτι τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστίν· ὅταν τῆς ἀμαρτίας αὐτὰ ποιεῖς δουλὰ; τῆς πορνείας; τῆς ἀκαθαρσίας;
τίς ἡμῶν Κύριος ἐστίν; ὁ τοῦ Διαβολικοῦ ῥήματος! ὁρᾷς τὴν κατὰ τὴν ἀπάθειαν ἀνακηρύττουσαν τοῦ Δεσποτύτου τὴν ἰ-
σχὺν, τὴν σοφίαν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν πρόνοιαν, ἢ λέγεις τίς ἡμῶν Κύριος ἐστίν; λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀ-
δυστάτοις φησι, σόμασι κεχηρμένοι, μετ' ἀδείας, ὅπερ βούλονται φθέγγονται, τῆς θείας μακροθυμίας καταφρο-
νοῦντες, ἢ μὴδὲ τελεῖν ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δεσποτείαν νομίζοντες· τοιοῦτος ἦν ὁ Φαραὼ· διό περ ἢ ἔλεγεν· „Οὐκ
εἶδα τὸν Κύριον· τοιοῦτος ἦν ὁ Ραφάηκ, λέγειν τοιμῶν· „Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου; ὃ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ
ὅτι ῥύσεται τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ χειρὸς μου· τοιοῦτος Ναβουχοδονόσορ τοὺς γενναίους ἐκείνους δεδιετόμενος παῖδας
ἢ λέγειν οὐ φρίτταν· „Τίς ὁ Θεός, ὃς ἐξελεύεται ἡμᾶς ἐκ πᾶν χειρῶν μου;

„ τῶν, νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος.

Τὸ νῦν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ, τότε κατὰ τὸν πρέποντα καιρὸν· τὸ δὲ νόημα τοῦ λόγου εἶναι τοιοῦτον· τότε λέγει ὁ Χριστός, ὅτι θέλω ἀναστῆναι ἀπὸ τὸν τάφον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν δεδουλωμένων εἰς τὴν πλάνην ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν τοὺς· ἡ ὁποία ταλαιπωρία ἐγένετο εἰς αὐτοὺς ἀντὶ σεναγμοῦ· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, ὅπου ἡρμηνεύσαμεν· ἦγουν τὸ „ Οὐκ ἐπαλάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων (Ψαλ. θ'. 12.) ἡ γὰρ ταλαιπωρία τῶν πενήτων, ἐγένετο ἀντὶ κραυγῆς αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· λέγουσι δὲ μερικοὶ, ὡς ὁ μέγας Βασιλεὺς· ὅτι πτωχὸς μὲν ὀνομάζεται, ὁ πλούσιος ὦν πρότερον, ὕστερον δὲ πεπτωκὼς ἀπὸ τὸν πλοῦτον· κατὰ τὸ „ Πλούσιοι ἐπτώχευσαν (Ψαλ. λγ'. 10.)· πέντης δὲ ὀνομάζεται, ὁ διὰ πόνου τῶν χειρῶν τοῦ ἀναγκαίου τροφὴν πορίζόμενος· τοιοῦτον δὲ πτωχοὶ καὶ πένητες ἦτον καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐμελλόν νὰ πεισέουσιν εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὴν αὐτοῖ, καὶ τὸν πλοῦτόν τοὺς ἐξερήθησαν, καὶ μὲν τὰ ἐργόχειρα καὶ πόνους τῶν χειρῶν τοὺς, οἰκονόμουν τὰς χρεῖας τοῦ σώματος τῶν· λαμβάνονται δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος καὶ ἀδιαφόρου· τὸ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου ἐκ παραλλήλου· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν τοῦτο· λέγει ὁ Θεός· διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὸν σεναγμὸν τῶν καταπονουμένων, τώρα θέλω κινηθῶ νὰ κάμω ἐκδίκησιν· ἦγουν τώρα, ἡ εὐθύς, ὁ γλίγωρα.. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ, θέλω κινηθῶ, καὶ τὸ νὰ κάμω ἐκδίκησιν, ἀγκαλᾶ καὶ ἀνθρωποπρεπῶς αὐτὸ ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε.. (1.)

„ Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ· παρρησιάζομαι ἐν αὐτῇ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐθυμῆθη ὁ Δαβὶδ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθῶς ἐδῶ ἐθυμίζεται καὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ, ἀναστέφας τὴν τάξιν καὶ γυρίσας ὀπίσω εἰς τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον τοῦ Χριστοῦ· ἀκόμη, λέγει, καὶ τοῦτο φησιν ὁ Κύριος· ἦγουν· ὅτι ἐγὼ θέλω τεθῶ· ἦγουν θέλω προσηλωθῶ εἰς τὸν Σταυρόν· τοῦτον γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς λέγει ἐδῶ σωτήριον· ὁ γὰρ Κύριος χτυπήσας τὸν τύραννον Διέβολον μὲν τὸ δόρυ καὶ ξύλου τοῦ Σταυροῦ, ἔσωσεν ἡμᾶς, καὶ ἐχάρισε πᾶσι τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης ἡμῶν ἐλευθερίαν· καὶ ἀσθενεῖς δυνατὰς πρότερον, ἐδυνάμωσεν ἡμᾶς κατὰ τῶν Δαιμονίων· παρρησιάζομαι δὲ ἐν αὐτῇ εἶπεν· ἦγουν ἐν τῷ Σταυρῷ θέλω δημοσιεύσω εἰς ὅλον τὸν Κόσμον τὴν ἐκ ἐμοὶ κρυπτομένην Θεϊκὴν δύναμιν· ἐπὶ Σταυροῦ γὰρ κρεμασμένου τοῦ Κυρίου, διεβράβη τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη· ἡ γῆ ἐσεισθή· αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· καὶ τὰ λείψαθα θαυμάσια ἐγέναν· ἡ νοεῖται καὶ οὕτως· ὅτι τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας θήσομαι εἰς σωτηρίαν· ἦγουν θέλω τοὺς ἀξιώσω σωτηρίας, καὶ ἀκολουθῶς θέλω παρρησιάζω τὴν τοιαύτην αὐτῶν σωτηρίαν, καὶ θέλω δείξω τὴν εὐδικήν μου δύναμιν.. (2.)

6: „ Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγγα.

Α.

(1)· Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Βάβα! πόση τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἰσχὺς· ἡ τῶν πενήτων ἡ δύναμις, τῶν τὴν διάνοιαν ἐχόντων συνετριμμένην! ἀντὶ γὰρ μεγίστης παρενοχρίας, ἡ συμφορὰ ἔτι πᾶσχειν κακῶς γίγεται· μεγάλη τοῦ σεναγμοῦ ἡ ἰσχὺς· τὴν γὰρ ἀνοθεν καλεῖ βοήθη· αἰδεῖται γὰρ τὴν ἐγνωμοσύνην τῶν ἀδικουμένων ὁ Θεός, ὅταν κακῶς πάσχοντες, μηδὲν μὲν πονηρὸν ἐκφέρωσι βῆμα· σεναξῶσι δὲ μάλλον ἔτι, ἀποδύονται τὰ οἰκεία κακὰ· φοβήθητε, ὅσοι τοὺς πένητας ἀδικεῖτε· τίς οὐ δέδοικεν ἀνίσταμενον Κύριον;

(2)· Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον αὕτως ἐρμηνεύεται τοῦτο· „ Μετὰ παρρησίας αὐτῶν (τῶν πτωχῶν) προσήσομαι· περιφανῆ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποιήσομαι φανερώς ἔτι δήλως, ὥς πάντας μαθεῖν· ἔτι ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ περιόψομαι αὐτοὺς ἐλοφρομένους ἔτι σέφοντας διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς τολμωμένην παρενοχλίαν· ἀλλὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ ἀπερτινὰ ὑπνοῦ ἀπαπεισάμενος, περιφανῆ ἔτι λαμπρὰν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ποιήσομαι· οὕτω γὰρ ἔτι ὁ Σύμμαχος ἡρμηνεύει· „ Τὰς σωτηρίας ἐμφανές·

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω, πῶς εἶπε τάδε καὶ τάδε ὁ Κύριος, τῶρα ἐδῶ βεβαιώνει τὴν ἀληθείαν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, πῶς αὐτοὶ εἶναι καθαροὶ ἀπὸ κάθε ψεύδους.

ἢ Ἄργύριον πεπυρωμένων, δοκίμιον
ἢ τῇ γῇ.

Τόσον, λέγει, καθαρά καὶ ἄμικτα ἀπὸ ἀπάτης καὶ ψεύδους εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁποῦ ὁμοιάζουν μὲ τὸ χωνευμένον ἀέθμι, τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε σκουριάς καὶ ὕλης· δοκίμιον δὲ τῇ γῇ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δοκιμαζόμενου ἐν τῇ γῇ· ἐπειδὴ εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ ἀπὸ γῆς χωνευτήρια, χύνουσιν οἱ τεχνῖται χροσχοδοὶ τὸ ἀργύριον, κατὰ τὸν Χρυσέομον· ἢ δοκίμιον τῇ γῇ λέγει· ἀντὶ τοῦ, δόκιμον ἐκ τῆς γῆς· αὐξάνων δὲ τὴν καθαρότητα καὶ λαμπρότητα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, λέγει ἀκολουθῶς.

ἢ Κεκαθάρισμένον ἑπταπλασίως.

Τὸ ἑπταπλασίως ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πολυπλασίως· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑβραίων γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις· ἐκεῖνο δὲ τὸ ἀργύριον, ὅπου χωνευθὴ πολλάκις φορεῖται, αὐτὸ μένει καθαρὸν μὲ τελειότητα· ἐπεὶ λοιπὸν, λέγει, εἶναι ἀληθεῖς οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ὥσαν τὸ ἀργύριον, ὅπου πολλάκις φορεῖται χυθὴ εἰς τὸ χωνευτήριον· λόγια δὲ ὠνόμασε τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ὅχι διὰ καταβιβασμὸν καὶ εὐτέλειαν· ἀπαγε! ἀλλ' ὅτι τοὺς χρησμούς· οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον λόγια διὰ τὴν βραχυλογίαν· ὅπου εἶχον· ἐπειδὴ εἰς ὀλίγας λέξεις, ἐπεριλάμβανον μεγάλα νοήματα. (1)

7: ἢ Σὺ Κύριε φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς φυλάξῃς Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἐξωθεν πολεμοῦντας· τὸ δὲ διατηρήσεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς τηρήσῃς ἀπὸ τοὺς ἐσωθεν ἐπιβουλευόντας· ταυτὸν εἶπεν, ὅτι παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης νὰ φυλαχθῇ μὲν, ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς· νὰ διατηρηθῇ δὲ, ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· ἢ τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται ἀπὸ τὴν παροῦσαν γενεάν· τὸ δὲ διατηρήσεις, ἀπὸ τὴν ὑστερινήν γενεάν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων· ἦτοι εἰς τὸν αἰῶνα καὶ πάντοτε· ἀληθεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος· διὰ τὴν πίσιν τῶν δεξαμένων τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου, καὶ ἀπὸ τὴν τότε γενεάν τῶν διωκτῶν ἔμεινεν ἀκαταγώνιστος, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα θέλει μένει ἀνίκητος· καὶ οὔτε οἱ φανερώς πολεμήσαντες τὴν πίσιν Ἕλληνες, οὔτε οἱ κρυφίως ἐπιβουλευόντες τὴν πίσιν Αἰρετικοὶ ἐδυνήθησαν νὰ νικήσουν αὐτήν· ἀλλ' οὔτε θέλουσιν δυνήθουν νὰ τὴν νικήσουν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

8: Κύκλω οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι.

Ἀπὸ κάθε μέρος, λέγει, μᾶς περικυκλῶνουσιν οἱ ἀσεβεῖς, σπουδάζοντες νὰ πολιορκήσουν καὶ νὰ νικήσουν τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· καὶ οὕτως μὲν ποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκται τύραννοι· οἱ δὲ Αἰρετικοὶ κύκλω περιπατοῦσι καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν δυνάμειν κατ' εὐθείαν τὰς θείας Γραφάς, ἀλλὰ περιστραμμένως μὲ σοφίσματα καὶ παρεξηγήσεις. (2)

Κα.

(1) Κάθως ἦτον ὁ χρησμός, ὅπου ἔδωκεν ὁ Ἀπόλλων τὸ Γυνῆσι σαυτὸν· ἢ ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐπὶ τῆς βάτου ὁρθεῖς ἢ εἰπὼν ἢ Ἐγὼ εἰμι ὁ Ων· ἢ ἄλλα ὅμοια.

(2) Μερικοὶ διδάσκαλοι γλαφυρώτερον τὸ ἦν τὸν τοῦτο ἐρμηνεύουσι λέγοντες· ὅτι καὶ ἀρετὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον.

„Κατὰ τὸ ὕψος σου, ἐπολυώρησας
„τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐσύ Κύριε, ὕψους ἐ-
πάνω εἰς τὸν Σταυρὸν, διὰ τοῦτο ἐπαμειβήθης καὶ
πολλῆς φροντίδος ἡξίωσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώ-
πων, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπάθης· πολυωρία γὰρ
εἶναι, ἢ πολλὴ φροντίς· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου
ὀλιγωρία εἶναι ἢ ὀλίγη φροντίς· ἢ νοεῖται καὶ
οὕτως, ὅτι σὺ ὕψωθης Κύριε εἰς τοὺς οὐρανοὺς κα-
τὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναλήψεως, εἰργετήσας τοὺς
ἀνθρώπους, μὲ τὸ νὰ ἀπέσειλας τὸ Πνεῦμα τὸ ἁ-
γίον, τὸ ὁποῖον ἐφώτισε καὶ ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώ-
πους εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου (1)

Δύναται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ προσarmo-
σθῇ καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ ἱστορικῶς· διὰ τὴν ὅταν ὁ Δα-
βὶδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, μερικοὶ ὑποκρινόμενοι
φίλοι πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἐπεχειρίζοντο νὰ προδώ-
σουν αὐτὸν εἰς τὸν διώκοντα Σαοὺλ· τούτων δὲ τῶν
ὑπηρετῶν φίλων τὴν ἀπιστίαν καὶ ὑπόκρισιν καὶ πα-

νουργίαν, κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τού-
τῳ· καὶ μόνον σωτὴρ καὶ βοηθὸν τοῦ ἐπικαλεῖται
τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ οἱ νομιζόμενοι φίλοι τοῦ ἐνώ-
θησαν μὲ τοὺς ἐχθρούς του· ὅθεν καὶ προφητεύει διὰ
τὴν ἀπώλειαν τῶν τοιούτων· ἀλλὰ καὶ προλέγει,
ὅτι ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἡ μεγαλορρημοσύνη καὶ ὑπε-
ρηφάνεια τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ· ἐπιγρά-
φεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὲρ τῆς ὁγδόης, διὰ
τὰ λόγια ταῦτα ὅπου περιέχει· ἡγούν τὸ, νῦν ἀ-
ναστήσομαι λέγει Κύριος, καὶ τὰ ἀκόλουθα, τὰ
ὁποῖα ἀρμόζουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· διὰ
τὴν ἀνάστασιν καὶ τὰ λόγια ταῦτα ἀρμόσωμεν εἰς τὸν
Δαβὶδ, τοῦ ὁποῖου εἰσακούσας ὁ Θεὸς ὑπόσχεται
νὰ ἀναστήθῃ· ἡγούν νὰ κινηθῇ εἰς ἐκδίκησιν αὐτοῦ
ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ
Σαοὺλ, καὶ νὰ θῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας εἰς
σωτηρίαν, καὶ νὰ παρρησιάσῃ εἰς τὸν κόσμον πῶς
εἶναι δυνατὸς καὶ δίκαιος, διὰ τὴν σωτηρίαν ταύ-
την ὅπου ἐνήργησεν· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα ὅλα
ἀρμόσωμεν εἰς τὸν Δαβὶδ, θέλομεν ἐναντιωθῶμεν
εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ὁγδόης καὶ ἀναστασίμου ἡμέ-
ρας· πρέπει δὲ νὰ ἡξιώσωμεν ἐν τῷ παρόντι Ψαλ-
μῷ, ὅτι σωτήριον οὐδετέρως λέγεται ἢ σωτηρία.

ΨΑΛ-

σον, καθὼς ἢ τὸ κέντρον εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου· ἀπὸ τὰ δύο δὲ μέρη τῆς ἀρετῆς εὐρίσκονται δύο
κακίαι, ὑπερβολὴ ἢ ἑλλείψις· οἷον ἢ μὲν φρόνησις, εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος δὲ αὐτῆς, εὐρί-
σκεται ἢ πανουργία· ἢ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἢ ἀφροσύνη, ὡς εἰς περιφέρειαν κύκλου· οἱ εὐσεβεῖς λοιπὸν ἢ δίκαιοι
εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρετῶν περιπατοῦσι ἢ εὐρίσκονται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἢ ἁμαρτωλοὶ μὴ εὐρίσκοντες τὸ μέσον, περι-
πατοῦσι κύκλῳ εἰς τὴν περιφέρειαν· ἡγούν εἰς τὰς ὑπερβολὰς ἢ ἑλλείψεις τῆς ἀρετῆς· ταῦτ' ἐπεὶ, περιπατοῦ-
σιν εἰς τὰς κακίας· ὁ δὲ Νύσσης λέγει, „Εἰ πρὸς τὸν θάνατον (ἡγούν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου) πάντες ἐβλέ-
πομεν, οὐκ ἂν τὴν σύντομον τοῦ βίου πορείαν καταλιπόντες, κύκλῳ μετὰ τῶν ἀσεβῶν περιερχόμεθα· τὴν περιοδικὴν
τοῦ βίου πλάνην ἐκουσίως πλανώμενοι, ἐν δυναστείαις ἢ περιφαισίαις ἢ πλούτοις, οἱ δὲ τὰς πολυοδίας τοῦ βίου
τοῦτου ἀμυχναῦντες, οὐκέτι τοῦ λαβυρίνθου τῆς ζωῆς ταύτης τὴν ἐξόδον εὐρίσκομεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ κατὰ τὸ ὕψος σου, ὁμοίους σου ἐποίησας, ἐξηγήσας, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν εἶναι ὁμοίον
Ποιήσωμεν γὰρ φησὶν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν ἢ κατ' ὁμοιωσιν· ἐπερ· γὰρ ἐν αὐτῷ ἐν οὐρανῷ, τοῦτο ἡ-
μεῖς ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος, „Οἱ μὲν φησι δυσσεβεῖα συζῶντες, τὴν εὐθείαν καταλιπόντες ὁδὸν, τῇ δὲ
καὶ κείσθαι περιπλανῶνται, κυκλῶν ἢ ἀφροὶ πολιορκεῖν τοὺς ἐπιεικεστέρους πειρῶμενοι· σὺ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς φύσεως ὁ-
φους φαινόμενος, τῆς σῆς ἀξιώσεως κηδεμονίας τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ πολεμουμένους, νῦν μὲν· ψυχάγων ἐν ταῖς θλίψε-
σι· μετὰ βραχὺ δὲ, τελείαν τὴν σωτηρίαν δωροῦμενος.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΒ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ .“

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὕψερρον ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεε, καὶ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρόστης Οὐρί-
ου, ἔπεσεν εἰς διαφόρους πειρασμούς· καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θημάρ, ἐπορνέυθη ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀ-
μνὼν· καὶ ὁ Ἀμνὼν πάλιν ἐπορνέυθη ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, τὸν ὁμμήτριον ἀδελφὸν τῆς Θη-
μάρ· καὶ ἐκ τούτων ἐγένετο ὅχι ὀλίγη σύγχυσις εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαβὶδ· τελευταίου δέ, ἐ-
πειδὴ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐσήκωσεν ἐπαναστάσιν καὶ τυραννίαν κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἐδίω-
ξεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν βασιλείαν· καὶ δὲν ἔπαυσεν ἕως αὐτοῦ τὸν θυμὸν του, ἀλλὰ καὶ τὰ πολεμικὰ
στρατεύματα τοῦ Δαβὶδ σονάξας, ἐτοιμάζετο νὰ διώξῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν
θανατώσῃ· ταῦτα, λέγω, πάντα τὰ δεινὰ συλλογιζόμενος ὁ Δαβὶδ, ἐνόμιζεν ὅτι ἡ μοιχεία καὶ ὁ φό-
νος ὅπου ἔπραξεν, ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν τὰς τοιαύτας συμφορας· διὰ τί ἐγκατέλειπεν αὐτὸν ὁ Θεὸς,
ἀρχαλὰ καὶ συνεχώρησε καὶ τὰ δύο ἁμαρτημάτων του ταῦτα διὰ σώματος τοῦ Προφήτου Νάθαν· ὅθεν
διὰ ταῦτα τὰ αἰτία ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὕψερα ἀπὸ τὸν ἑβδομον Ψαλμὸν· ὅταν δηλαδὴ ὁ
Χουσί διεσκέδατε τὴν βουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ, καὶ ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν τὴν μελέτην καὶ ἐτοιμασίαν, ὅ-
που κάμνει ὁ Ἀβεσσαλώμ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐσυμβούλευσεν αὐτὸν τί νὰ κάμῃ, ὡς προείπομεν εἰς τὴν
ἐρμηνείαν ἐκείνου· ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ τέλος, διὰ τὴν προρρήσιν ὅπου κάμνει, πῶς
ἔχει νὰ νικηθῇ ὁ πολεμῶν αὐτὸν Ἀβεσσαλώμ, τὸ ὅποσον ἠχοκούθησεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, καὶ
διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, „Αἰσθάνεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου .“

12. „**Ε**ως πότε Κύριε, ἐπιλήσῃ μου μάταια εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον τὰ
„εἰς τέλος“·

χονδρὰ ἔργα καὶ αἱ πράξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ
τοῦ νοῦ λεπτὰ κινήματα· λησιμονήσαν λοιπὸν τοῦ

Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ τὸν Χρυσόστομον,

Ἀπὸ μὲν ἡγουν λησιμονήσιν εἶναι ἡ ἀπο- τὴν ἐγκαταλείψιν τῶν πλάνηθέντων καὶ μὴ φυλαξά-
βρῃ καὶ σέφησις τῆς ἐνθυμήσεως· ὅλα δὲ τὰ πράγ- των τὰς ἐντολάς του (1)· παραχωρεῖ γὰρ ὁ Θε-

ος

(1) Ὅθεν εἶπεν· ὁ Χρυσόστομος ἢ Μνήμων· οὐδὲν οὕτω ποιεῖ παρά τῃ Θεῷ, ὡς πρὸ ἀγαθὸν τι ποιεῖν· τὸ νήφειν,
τὸ

ὡς νὰ πειράζωνται οἱ παραβάται τῶν ἐντολῶν του ,
πρὸς παιδείαν αὐτῶν καὶ σωφρονισμόν · τὸ δὲ εἰς
τέλος νοεῖται , ἀντὶ τοῦ μέχρι πολλοῦ καιροῦ .

„ Ἔως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν
σου ἀπ' ἐμοῦ ;

Πρόσωπον μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι , ἡ ἐποπτικὴ
καὶ εὐεργετικὴ αὐτοῦ δύναμις · ἀποστροφή δὲ Θεοῦ
εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου , ἡ τῆς ἐποψίας καὶ τῶν εὐερ-
γεσιῶν αὐτοῦ σέρησις · ἀποστρέφεται γὰρ ὁ Θεὸς
τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους , ὅπου εἶναι ἀνάξιοι τῆς
θεωρίας του κατὰ τὸν Χρυσόστομον · διὰ τὴν σιγχαίνε-
ται καὶ μισεῖ τὰς πονηρὰς πράξεις αὐτῶν · ἀπὸ τὰ
ἀνθρώπινα δὲ ἰδιώματα φανερώνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ
θεῖα · διὰ τὴν καὶ οἱ ἄνθρωποι , ὅταν ἐγκαταλιμπά-
νουν καὶ κἀνέα , μαζὶ ἐγκαταλιμπάνουσι καὶ τὴν ἐν-
θύμησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου · καὶ ὅσοι ἀποσρέ-
φονται τινα , οὐδὲ ὅλως βλέπουσιν ἐκεῖνον ὅπου ἀ-
ποσρέφονται κατὰ τὸν Θεοδώριτον · (1)

2: „ Ἔως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυ-
χῇ μου , ὁδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέ-

ρας καὶ νυκτός ;

Ἐγὼ , λέγει , μὲ τὸ νὰ φροντίζω καὶ νὰ με-
ριμῶ πῶς νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς , καὶ
μὴ δυνάμενος νὰ εὕρω ἐλευθερίαν , θλίβομαι καὶ πά-
σχω παντοτινὰ . (2)

„ Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου
ἐπ' ἐμέ ;

Ἔως πότε , λέγει , ὁ ἀποστάτης υἱὸς μου Ἀ-
βεσσαλώμ , ὁ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔχων ἔχθραν κατ'
ἐμοῦ , ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν υἱόν μου Ἀμνὼν · ἔως
πότε , λέγω , αὐτὸς ἔχει νὰ ὑψόνται : ἤγουν νὰ
εὐτυχῇ ; διότι αὐτὸς μὲν εὐτυχῶν , σηκώνει τὴν
κεφαλὴν του κατ' ἐπάνω μου · ἐγὼ δὲ λυπούμενος
καὶ δυσυχῶν , σκύπτω κάτω καὶ ταπεινούμαι · ἡ
ἐχθρὸς ἐγὼ νοεῖται ὁ Διάβολος · ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
εἶναι ὁ αἷτιος ὅλων τῶν πειρασμῶν · καὶ αὐτὸς εἶ-
ναι , ὅπου ἐπαναβαίνει εἰς τοὺς πᾶσχοντας , καὶ
τρόπον τινα τοὺς καταπατεῖ καὶ τοὺς θλίβει , ὅταν
ζηρηθοῦν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν · (3)

3: Ἐ.

ἐξηγορεῖται , τὸ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι · ὥσπερ οὖν λήθην τὰ ἐναντία · καὶ σὺ τοίνυν , ὅταν ἐν συμφοραῖς ᾖς , μὴ
λέγε , ὅτι ἐπελάθετό μου ὁ Θεός · ἀλλ' ὅταν ἐν ἁμαρτίαις ᾖς , καὶ πάντα σοι κατὰ ῥὺν φέρηται · ἂν γὰρ ταῦτα
ᾖς εἰδὼς , ταχέως ἀποσῆς τῶν πονηρῶν στραγμάτων · ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Παράτασιν τοῦ πειρασμοῦ ἐνδει-
ζάμενος ἐν τῇ λέγειν , ἔως πότε ἐπιλήσῃ μου ; διόλου τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν·
ἀλλ' ἀναμένειν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ , καὶ εἰδέναι , ὅτι οἰκονομία τινὶ παραδίδωσιν ἡμᾶς ταῖς θλίψεσι , κατὰ
τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐνυπαρχούσης ἐκείνῳ πίστεως , τὸ μέτρον ἐπάγων τῶν βασανιστηρίων · (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

(1) Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ ἀποστροφή τοῦ προσώπου , κινδυνεύει πολλῆς ·
ποιεῖ γὰρ τοῦτο (ὁ Θεός) ἵνα σφοδρότερον ἡμᾶς ἐπισπάσῃται · ἐπεὶ καὶ ἐραστὴς μακρὸς , τὸν ἐράμενον ὑπερορῶν-
τα ἀφίησι καὶ ἐγκαταλιμπάνει , οὐκ ἐκβάλλων αὐτὸν τῆς διανοίας · ἀλλ' ἐπιστρέφει αὐτὸν βολῶμενος , καὶ ἐαυτῷ συμ-
νάφει

(2) Λέγει ὁμοῦς ὁ Χρυσόστομος „ Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὸ τὸν Θεὸν ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτὸν , τὸ μεριμνᾶν ,
τὸ φροντίζειν , τὸ τέχεσθαι , τὸ ὁδυνᾶσθαι , τὸ λόγον ποιεῖσθαι αὐτοῦ τῆς ἀποστροφῆς . . . οὐ μικρὸν γὰρ κέρδος
τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀποστροφῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλγεῖν · οὕτω γὰρ αὐτὸν ταχέως πρὸς ἡμᾶς ἐπιστρέφωμεν · ὁ δὲ Δαβὶδ
καὶ ἑτερόν τι αἰνίττεται · ἀνιῶμαι γὰρ φησι βουλευόμενος κατὰ ψυχὴν , μήπως ἄρα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι ·
καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ μάλιστα ὁδύνας μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ θεοσεβούντων ἡμῶν ταπεινῶνται οἱ ἐχθροί , ὅλον ὅτι ἁμαρτανόντων ὑψοῦνται ·
ἐφ' ἧς καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁ ἴσος τοῦ Σατανᾶ ἡ τῶν ἀνθρώπων ταπείνωσις · καθάπερ γὰρ ὁ Θεός ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὑ-
ψοῦσθαι τῇ ἡμετέρᾳ , οὕτως ὁ Διάβολος ἐν τῇ ἀπληθείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται . (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή)

3: „Επίβλεψον, εἰσακούσόν μου Κύριε ὁ
Θεός μου.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἕως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου, διὰ τοῦτο καταλήλως ἐδῶ ἔβαλεν ἀντὶ ἐκείνου τὸ, ἐπίβλεψον: ἤγουν ἀξιώσόν με τῆς σῆς ἰλαστότητος, Κύριε· ἰδὲ ἄνωθεν εἰς ἐμέ, ὅπου πάσχω κακῶς· καὶ σπλαγχνισθεὶς εἰσακούσον ἐμοῦ, ὅπου σε παρακαλῶ διὰ τὰ μοι βοηθήσης.

„Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή-
ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡ νύκτα καὶ τὸ σκότος τῶν συμφορῶν περιεχύθη εἰς ἐμέ, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν τοὺς ὀφθαλμούς μου ὕπνος τῆς λύπης καὶ ἀλγηδίας· ἔπειδὴ ἐκεῖνοι, ὅπου λυποῦνται, ἔχουν φυσικὸν ἰδιώμα νὰ καταφέρωνται εἰς ὕπνον· μετὰ τὸ νὰ προξενῇ βάρος καὶ σκότος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἡ ἀναθυμίασις τῆς χολῆς, καὶ ἡ λύπη τῆς καρδίας. (1) διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐστὶ Κύριε, φώτισον αὐτούς: ἦτοι δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ βλέπουν καθαρῶς, καὶ σάλαξον πνευματικὴν χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὴ σκιρτῶσα καὶ εὐφραينوμένη, θέλει διώξει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τὸν ὕπνον τῆς λύπης. Μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον: ἤγουν μήπως ὁ ὕπνος οὗτος προξενήσῃ μοι θάνατον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης· ἔπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ, „Ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος (Σειρ. λη. 20.) ἡ καὶ ὀφθαλμούς λέγει τοὺς νοερούς τῆς ψυχῆς: δηλαδή τὸν νοῦν, ὅστις ἦτον σκοτισμένος ἀπὸ τὸν ζόφον τῆς ἁμαρτίας· ἔθεν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς του ἀπὸ τὸ σκότος αὐτό, μήπως

καὶ ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἁμαρτίαις θάνατον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, μετὰ τὸ νὰ ἔγινε νεκρὸς εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ φθβεῖται νὰ μὴ ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἀπογνώσει θάνατον, νεκρωθεὶς ὅλος κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα.

4: „Μήποτε εἶπεν ὁ ἐχθρὸς μου, ἰσχύσα
πρὸς αὐτόν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, ἀνίσως καὶ πάθω κακῆνα τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἶπον ἀνωτέρω, βέβαια ὁ ἐχθρὸς μου, τόσον ὁ ὁρατὸς, ὅσον καὶ ὁ ἀόρατος Διάβολος, θέλει ἐπιγράψῃ τὸν ἐδικόν μου θάνατον εἰς τὴν ἐδικήν του δύναμιν: δηλαδή θέλει εἶπῃ, πῶς αὐτὸς με ἐθανάτωσε· καθότι αὐτὸς ἐστάθη εἰς ἐμέ καὶ τῶν λυπηρῶν αἰτίος.

„Οἱ ἑλπίοντές με ἀγαλλιάσονται ἐάν
σαλευθῶ.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ παρασαλεύσω ἀπὸ τὴν κατάστασιν καὶ ἀσφάλειάν μου, βέβαια οἱ ἐχθροί μου θέλουν χαροῦν, θαρρόντες ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλουν με κατακρημνίσουν ὁλότελα· ἔπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμμίαν βάσιν σωτηρίας καὶ σερειότητα.

5: „Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, ἔπειδὴ ὑπερήθεις τὴν παρρησίαν, ὅπου εἶχον διὰ τὰς ἀρετάς, ἐπραξα τὰ κακὰ, διὰ τοῦτο ἤλπισα εἰς μόνον τὸ ἐλεός σου· τοῦτο γὰρ εἶναι πλούσιον καὶ ἀνεξάντλητον.

„Ἄ.

(1) Καθὼς ὁ ἁγ. Ἰωάννης ἀπὸ τὴν λύπην του ἐκατέβη εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλοῦ τοῦ ἐκάθευδε ὃ ἐξερχεν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος.

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ
„ σωτηρίῳ σου .

Προγνώσας ὁ Δαβὶδ με τοὺς προβλεπτικούς·
ὀφθαλμούς σου τὴν κατατρόπωσιν , ὅπου ἐμελλε νὰ
πάθῃ ὁ Ἀβессαλώμ , διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ , ὅτι
θέλει εὐφρανθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν , ὅπου μέλλει νὰ
δοθῇ αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ .

6: „ Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με ,

„ καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑ-
„ ψίστου .

Ἐγὼ , λέγει , θέλω ἄσω με τὴν γλῶτταν ,
καὶ θέλω ψάλλω με τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου , τὰς
εὐχαριστίας εἰς ἐσὲ τὸν Θεόν · διὰ τί με εὐεργέτη-
σας , λυτρώσας με ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ υἱοῦ
μου · ἢ νοεῖται , ὅτι ἐγὼ καὶ με τὴν θεωρητικὴν ἀ-
ρετὴν , ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ἄσω · καὶ με τὴν
πρακτικὴν ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ψαλῶ θέλω εὐφρανῶ
τὸν Θεόν · ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος , καὶ εἰς ὁ-
λους τοὺς ἀδικουμένους . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΓ'.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ὑπόσχεται νὰ δώσῃ τέλος τῶν παρὰ τοῦ Δαβίδ Προφητευθέντων · ἄλλοι λοι-
πὸν λέγουσιν , ὡς ὁ Βασιλεὺς , ὅτι προφητεύει ἐδῶ ἐκεῖνα , ὅπου ἐγίναν ὕστερον εἰς τοὺς χρόνους Ἐλκείου
τοῦ Βασιλέως , καὶ τοῦ πολιορκούντος τὰ Ἱερουσόλυμα Σεναχηρείμ Βασιλέως Ἀσσυρίων · καὶ ἄλλοι λέ-
γουσιν , ὡς ὁ Ἀθανάσιος , ὅτι προφητεύει τὰ ἐπὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ γεινόμενα · ἡμεῖς δὲ καὶ
κατὰ τὰς δύο γνώμας ταύτας , θέλομεν ἐξηγήσομεν τὸν Ψαλμόν .

1: Εἰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „ Εἶδες ταπεινοφροσύνην Προφήτου ; καὶ τοὶ μυρία ἔχον· εἰπεῖν· κατορθώματα , καὶ
δι' αὐτῶν δυνάμενος δυνάμει τὸν Θεόν , οὐδὲν τούτων λέγει · ἀλλ' ἐπὶ μόνον τὸ τέλος τοῦ Θεοῦ καταφεύγει , καὶ
τοῦτο ἀντὶ πάσης ἱκετηρίας προβάλλεται · εἴτα καὶ πεποιθὼς , ὅτι τῆς ἐλπίδος οὐ ψευδῆσεται , ἐπάγει ἡ Ἀ-
γαλλιάσεται ἡ καρδία μου · εἶδες εὐέλπιδά ψυχὴν ; ἤτις , καὶ πρὶν ἢ λαβῆ , εὐχαρισεῖ καὶ ἂν τῷ Θεῷ καὶ πάν-
τα τὰ τῶν ἀπειλημάτων διαπραττεται · πόθεν δὲ οὕτως ἦν εὐέλπις ; ἀπὸ πολλῆς ἐγνωμοσύνης · ἀπὸ πολλῆς
σπουδῆς τῆς πρὸς τὴν αἴτησιν · ἥδει γάρ , ὅτι τῶν οὕτως αἰτουμένων Θεὸς εἰσακούει , τοῦτο , φησὶ , τὴν ἐμὴν
εὐφραίνει ψυχὴν .

1.: **Ε**ἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ
ἔστι Θεός.

Ὁ ἄφρων Συναχηρεῖμ, λέγει, εἶπεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ, πῶς δὲν εἶναι Θεός ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ἂν ἐπίστευε πῶς εἶναι Θεός, δὲν ἤθελαν ἔλθῃ εἰς τοιοῦτον ἀσεβῆ λογισμόν· καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν ὅπου καθ' ἐκάστην ἤκουεν, ὅσα θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεός, ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἰουδαίων· ἀπ' οὗ δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοιαῦτα ἐσυλλογίσθη, τότε καὶ μὲ προφορικὸν λόγον ἐβλάστησεν τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπέστειλε τὸν ἀρχιερατὴν τοῦ Ῥαφαήλ εἰς τὸ νὰ πολιολογήσῃ τὴν Ἱερουσαλὴμ· καθὼς ταῦτα ἀναγινώσκουμεν εἰς τὴν δ'. τῶν Βασιλειῶν, ἐν κεφ. τη'. καὶ ιθ'. καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν κεφ. λς'. καὶ λζ'. (1)

„Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν
ἐπιτηδεύμασιν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἦτον τριγύρω εἰς τὸν βασιλεῖα Συναχηρεῖμ, διεφθάρησαν μὲν, διὰ τί ἐ-

ξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν καὶ εὐσέβειαν τοῦ Θεοῦ· ἐβδελύχθησαν δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐμισήθησαν, διὰ τὰς ἀνσεβείας καὶ πονηρὰς πράξεις αὐτῶν· ὑβρίζον γὰρ οἱ μικροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς νειδίζον αὐτὸν, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ὡς νὰ μὴν εἶναι Θεός· ἐφοβέριζον δὲ καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ ἔτι μὲ τοιαύτην διαθέσει ὑπερηφανευόμενοι, ἐκυλίωντο καὶ ἐμολύνοντο μετὰ εἰς τὰς μέθας καὶ ἀσελγείας· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ὁ εἶχος οὗτος καὶ κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται, „Διεφθάρησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐβδελύχθησαν. (2)

„Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα· οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.

Κανέναν, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Συναχηρεῖμ δὲν εἶναι ἀγαθός· ἀλλὰ ὅλοι εἶναι πονηροί.

2.: „Κύριος ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ
τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν
εἰ ἔστι σπουδῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

Ο'

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κορυφὴ τοῦτο πάσης πονηρίας ἐστὶ· τὸ γὰρ αἰεθεῖν μὴ εἶναι Θεὸν, ἀλλ' ἀπὸ ταυτοματίου γεγενῆσθαι τὸ πᾶν (ἦτοι ἡ ἀθεΐα) ἀρχὴ πάσης ἀκολασίας, ἢ παρανόμου κατέστηκε πράξεως· τί δὲ ἐστὶν, εἶπεν ἐν καρδίᾳ; ἐπειδὴ τῶν λόγων, ὁ μέν ἐστι προφορικός, ὁ δὲ, ἐνδιάθετος, οὗ περὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου φησὶ ὁ Προφήτης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ δόξης· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· τουτέστιν ἐλογίσατο, ὅτι οὐκ ἔστι Θεός· ἢ πᾶς δὲ ὁ ἀναίδην ἀμαρτάνων, δι' ὧν ὁράται καταφρονῶν, καὶ εἰμὴ λέγει φωναῖς, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῖς ἢ τῇ τοῦ βίου σκαιότητι μονονουχὶ διακέραγε τὸ, οὐκ ἔστι Θεός· ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ ἄφρων εἶπε μὲ μόνον τὴν καρδίαν τοῦ, ἢ ἄρα μὲ φωνὴν προφορικὴν ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν εἶναι Θεός· διὰ τί ἐφραβήθη, μήπως ἀκούσων τὴν φωνὴν τοῦ ὁ ἀνθρώπου ἢ τὰ ἀναίσθητα σοιχεῖα τοῦ Κόσμου ἢ τὸν θανατώσουν· ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν, μὲ σὴν καλλονὴν ἢ εὐταξίαν ὅπου ἔχουν, κηρύττουν ὅτι εἶναι Θεός, ὁ δὲ ἄφρων ἄνθρωπος ἀρνεῖται τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπαρξίν, ἢ γίνεται χειρότερος τῶν ἀναισθητῶν κτισμάτων· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδότης „Ἄφρων ἀληθές ἐστι καὶ φυσικώτατα ὁ ἀρνησθεὶς ὡμώμας· εἰ γὰρ σοφίας ἀρχὴ φόβος Θεοῦ, ἀφοβία ἢ ἀθέτησις τοῦναντίον ἂν γένοιτο τῆς σοφίας· ὁ δὲ Διδάσκων λέγει ὅτι ἄφρων εἶναι ὁ ἀθεός, ὡς τῶν καινῶν ἐννοιοῦν λιπόμενος· ἢ ὁ Ὀβριγιένης δὲ εἶπε „Φρονεῖ μὲν ὁ ἄφρων ὅτι οὐκ ἔστι Θεός· διὰ τοῦτο ἐν καρδίᾳ εἶπεν· οὐκ ὁμολογᾷ δὲ τῷ σώματι διὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων φόβον.

(2) Ὑποβάθρη φησὶ ἢ ῥίζα τῆς ἀσεβείας ἢ τοῦ βίου διαφθορά· εἰς ἀκολασίαν γὰρ σφῆς αὐτοὺς ἢ θηριώδη βίον ἐκδεδωκότες, τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην τῆς δικαιοσύνης ἐξέβαλον· εἶναι λόγος τοῦ Θεοδότητος· ὅρα ἢ τὸν νβ'. Ψαλμόν· λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος „Διεφθάρησαν ὅτι φθορὰν τῷ ἀφθάρτῳ ἐπεσφάτευσαν, ἢ ἠλλάξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιωματικῇ εἰκόνι φθορᾶς ἀνθρώπου· ἀνθρώποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐπέβλεψεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἤγουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τοῦ Σαναχηρείμ, τοὺς ἔχοντας τοιαύτην διεσθαρμένην καὶ βδελυκτὴν κατάστασιν· ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ εἶπε· διὰ τί εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνομιζέτο, ὅτι κατοικεῖ, κατὰ τὸ, „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς (Ψαλ. β'. 4.) ἐπέβλεψε δὲ διὰ τὴν ἰδὴν, ἀνίσως τινὰς εὐρίσκειται ἀνάμυσσα εἰς αὐτοὺς, ὅπου νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰ θαύματα ὅπου ἔεκαμεν· ἢ ἂν ἐκζητῇ αὐτόν· ἤγουν ἀνίσως κατεπικαλεῖται τὸ ὄνομά του, ὡς τὸ, „Ἐκζητήσα τὸν Κύριον, καὶ ἐπὶ κηρύσσεσθαι· (Ψαλ. λγ'. 4.) διὰ τὴν μερικοὶ ἐξ αὐτῶν γνωρίζοντες τὸν Θεόν, ἔθελοκακοῦσι καὶ δὲν τὸν ὁμολογοῦσι διὰ Θεόν· (1) ἀνθρωποπρεπῶς δὲ ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισα πῶς ὁ Θεὸς σκύπτει ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς ἀπὸ ὑπερώων, καὶ βλέπει διὰ τί ὁ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ εἶναι παταχοῦ παρῶν, διὰ τοῦτο καὶ πάντα γινώσκει· πρέπει δὲ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο· ἤγουν τὸ νὰ σκύπτῃ ὁ Θεὸς καὶ νὰ βλέπῃ, εὐρίσκειται εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι· ὁ Δαβὶδ τὸ παντέρονον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας· ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ βλέπει εἰς τὴν γῆν, καὶ λεπτομερῶς γνωρίζει τὰ πάντα, χωρὶς νὰ ἐμποδίσῃ τελείως αὐτόν, τὰ ἴσων ἀπειρὸν σχεδὸν διάστημα.

3: Ἡ Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἡχρεώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. (2).

Ὅλοι, λέγει, ἐξέκλιναν εἰς τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα κακά· ἡχρεώθησαν δὲ ὅλοι ὁμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἔγιναν σιγχαμεροὶ καὶ μισητοὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ οὐδὲ καὶ ἕνας εἶναι καλὸς ἀνάμυσσα εἰς αὐτούς.

4: „Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται, διὰ νὰ φανερώσῃ τοιοῦτον νόημα· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἀνωτέρω Ἀσσύριοι εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς, ἀλλὰ γε ὅμως δὲν θέλουν γνωρίσουν αὐτοὶ ὅλοι οἱ ἐκώλαστοι κατὰ τὴν γλώσσαν καὶ κατὰ τὰ ἔργα, ὅτι εἶναι Θεὸς ὁ τῶν Ἰουδαίων Θεός; καὶ δηλὰ δὲ θέλουν γνωρίσουν τοῦτο, ὅταν φουαθοῦν εἰς μὴν νύκτα ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδες ἀπὸ Ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅταν ὁ ἀρχιστράτηγος Σαναχηρείμ φύγῃ μὲ ἐντροπὴν, τότε θέλει γνω-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς οὗτος ἐρμηνεύει, ἡ Διὰ σκύπτει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς ὡς ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινά· ἐφορᾷ· ὁ γὰρ οὐρανὸς μοί· φησι, θρόνος, καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον· οὔτε δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡδρασεῖ· οὔτε τοὺς πόδας ἐρείδει ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ μέγα τι σὺν οὐρανὸν ἡμεῖς εἰόμεθα εἶναι, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόληψιν ἐν αὐτῷ τεθρόνισαι.

(2) Σημειοῦμεν ἔδω, ὅτι εἰς μερικοὺς ἐκδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς τὰ ἐν Λειψία γενομένης· εὐρίσκειται ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀντιθέτως· μερικοὶ γὰρ βλέποντες τὸν Ἀπόστολον Παῦλον νὰ ἀναφέρῃ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ Κεφ. Γ'. καὶ μετὰ τὸ, „Οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός· βλέποντες αὐτὸν νὰ προαδέλγη, ἡ Τάφος ἀνευγμένους ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδόλοῦσαν· ἰδοὺ ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἄλλα ῥητὰ· ἐνέμι-σαν· ὅτι τὰ ῥητὰ αὐτῶν ἦσαν ἐκ τοῦ παρόντος δεκάτου τρίτου Ψαλμοῦ· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐπρόσθεσαν ὅλα εἰς αὐτὸν, καὶ τὸν ἠΐψιστον, ἕως τοῦ, „Οὐχὶ γινώσκονται πάντες· ἐσφαλμένως ὅμως τὸ ἐνόμισαν· διὰ τί τὰ ῥητὰ ἐκεῖνα, τὰ ἐρωτήθη ὁ Παῦλος καὶ ἀπὸ τῶν Σβλαμῶντα, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ ἄλλων Ψαλμοῦ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅχι ἀπὸ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτον. Καὶ τοῦτο δὲ προσσημειώμεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ τὰ λαμβάνει καθολικῶς, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ χωρὶς ἐξαίρεσιν τινος· ἡ Προηγησάμεθα φησὶ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι· καθὼς γέγραπται, „Ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς· οὐκ ἔστι ὁ σκεπὼν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν σὺν Θεῷ· πάντες ἐξέκλιναν καὶ τὰ ἐξῆς· (Ρωμ. γ'. 9.) ὁ δὲν εἶπε καὶ ὁ Θεοδό-επτος, „Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐτύγχανε πᾶς ὁ πρὸ τῆς τοῦ Σιωτῆρος ἡμῶν παρουσίας βίος.

ρίσει, πῶς ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἔκαμε τὸν ἀφανισμόν αὐτὸν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὁ λόγος, ὅτι ὄχι μόνον οἱ Ἀσσύριοι θέλουν γνωρίσουν, πῶς ὁ διαφθεیرας αὐτοὺς εἶναι Θεός· ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄνομα ἔθνη, ἔχουν νὰ γνωρίσουν αὐτὸν, ὅταν μάθουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν τῶν Ἀσσυρίων. (1)

ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου τότε ἐπολιορκούντο μέσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὸν Σεναχηρείμ· ὡς ἂν ὅπου καὶ ἐκεῖνοι ἐκατάγοντο ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβίδ· ἵνα καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ λέγηται ὁ λόγος οὗτος· ὅστις εἶπε Κύριον, οὐχὶ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὸν Θεόν. (2)

„Οἱ ἐσθιοντες τὸν λαὸν μου ἐν βρώσει
„ἄρτου, τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλίσαν-
„το·

5. „Εκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ (3) οὐ οὐκ
„τὴν φόβος·

Τοῦτο τὸ ρητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου κατατρώγουν, ὡς ἂν φῶμι, τὸν λαὸν μου, καὶ καταφθεῖρουν αὐτὸν μετὰ πολιορκίαν καὶ πείναν, καὶ φοβερισμὸν· αὐτοὶ, λέγω, δὲν ἐπικαλέσθησαν ἐμὲ τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων· ἤτοι δὲν μετὰ νόμους Θεόν· ἤμπορουν δὲ νὰ ὀνομασθῶν καὶ λαὸς τοῦ Δαβίδ

Ὅταν ὁ Ῥαψάκης ἐπολιορκεῖ τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε ἐροβήθησαν ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τοῦ Σεναχηρείμ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐροβήθησαν οὐ οὐκ ἦν φόβος· ἤτοι τὸν Σεναχηρείμ· ἢ καὶ Ῥαψάκην, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἐδύναντο νὰ φοβίσουν τοὺς Ἰουδαίους, μετὰ τὸ νὰ εἶχον ἀντίμαχόντους τὸν Θεόν· (4) τοῦτο γὰρ ἐφανερώσεν ἀκολουθῶς εἰπὼν. (5)

„Ο·

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι πάντες ἐξέκλιναν, καὶ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν, νῦν φησι· καὶ ἄρα οὐ μέλλουσι γινώσκειν οὐτοὶ τὸν Κύριον, καὶ πισθεύειν εἰς αὐτόν· καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι καὶ πάντως πολλοὶ πισθεύουσι, μερικὸι δὲ θέλουν μένουν καὶ εἰς τὴν ἀπιστίαν, οἵτινες καὶ ἔχουν νὰ διώξουν τοὺς πισθεύσαντας· ἢ νοεῖται τὸ οὐχὶ γινώσκοντες πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἀποφαντικῶς, κατὰ τὸν Κύριλλον λέγοντα· Τὸ οὐχὶ γινώσκονταί φησιν, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔσονται ἐν γνώσει τῶν ἀγαθῶν οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· διὰ ποίαν αἰτίαν, ὅτι εἰς κακὴν τέχνην ψυχὴν, οὐκ εἰσελεύσεται σοφία· οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατὰ χρεὼν ἀμαρτίας· ὡς περ γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐν τοῖς ἀκαθάρτοις ἀγγείοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα τιμιωτάτοις τρεῦσθες ἐντίθεμεν μῦρον· οὕτω καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεός, οὐ ταῖς ἀκαθάρτοις ψυχαῖς, ἀλλὰ ταῖς ἀγίαις καὶ καθαρῶς ἐγκατακλείει τῶν θείων ἀγαθῶν τὴν μέθεξιν.

(2) Τοῦτο λέγει περὶ τῶν ἀπιστησάντων Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες κατέτρωγαν τρόπον τινα ἐκείνους, ὅπου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, διώκοντες αὐτοὺς καὶ ἐπιβουλευόντες, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν διαρπαζόντες· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραψε πρὸς τοὺς πιστοὺς Ἰουδαίους· Καὶ γὰρ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· Πάντες οἱ τοὺς πένητας ἀδικούντες, καὶ τὰ τοῦ πλησίον ἀρπαζόντες, βρώσει ἄρτου τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν εἰκότως λέγονται· τρεφὼν γὰρ τῆς ἑαυτῶν πλεονεξίας τὴν ἀδικίαν τὴν εἰς ἐκείνους ἔχουσι· νομίσεις δὲ μάλιστα τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγεσθαι.

(3) Ἐν ἄλλοις γράφεται φόβον·

(4) Εἶπε δὲ ὁ Βασιλεὺς· Μείγιστον εἰς τελείωσιν τὸ πεπαιδευμένως φοβεῖσθαι, καὶ μὴ πάντα κατὰ πτόσειν, μηδὲ φοβοδεῖς εἶναι τὰ ἀδελφὰ δεδοικότες· καταγινώσκει γὰρ τῶν τοιούτων ὁ Ψαλμωδὴς.

(5) Ἄλλος δὲ εἶπεν· Ὁμοῖον πάσχοντες τῷ πάθει τῶν ὑδροφοβούντων, οἳ εἶπερ δυνάμειν ἀνταρθεῖν ἀνὰ τὸ ὕδωρ, λαμπτικὸν ἔσαι τοῦ πάθους τῷ κάμνοντι· ἀλλὰ φοβούνται πως τὰ ἐπὶ σπηλαίᾳ προκείμενόν, καὶ ἄλλοτεριῶνται πρὸ φόβου, φόβῳ τοῦ μὴ ἀπολέσθαι, κατασκυλεύοντες ἑαυτοὺς τὴν ἀπώλειαν· οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πηγῆς αὐτοῖς ἐκβοῶσης, ἥτις διψᾷ ἐρχέσθαι πρὸς μετὰ πένετα, τῇ λύσει τῆς ἀπιστίας προπαιτελημένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, ἐφοβούντο φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος, τὸ ποτὸν τῆς σωτηρίας ἀποσφερόμενοι· (παρὰ τῷ Νικητῇ) καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· Ἡ Περί τῶν Ἰουδαίων λέγει· τὸν γὰρ ἀληθῆς Κύριον τὸν Χριστὸν οὐκ ἐπεκαλίσαντο, καὶ ἐ-

96-

„Οτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων .

Δικαίους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς εὐσεβεῖς · τοιούτοι γὰρ εὐσεβεῖς ἦτον ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν , θεοφιλῶς τοὺς ὑπηκόους λαοὺς κυβερνῶντες · γενεὰν δὲ αὐτῶν εἶπεν , ὅτι ὅλοι ἦτον Ἰσραηλῖται ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ρίζαν τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενοι · ἢ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ἐδῶ τὸ ἀνωτέρω · οἷον ἐκεῖ ἐδειλίασαν οἱ τοῦ Σαναχηρείμ στρατιῶται μὲ φόβον τὸν ἐκ Θεοῦ · τοῦ ὁποίου Θεοῦ φόβος δὲν ἦτον κοντὰ εἰς αὐτοὺς πρὸ τῆς δοκιμῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν φονευθέντων · ἐπεὶ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἦτον εἰς τὸ γένος τῶν πολεμουμένων Ἰουδαίων , ὑπὲρ αὐτῶν πολεμῶν τοὺς Ἀσσυρίους · ἢ καὶ ἐδειλίασαν οἱ Ἀσσύριοι μὲ τὸν φόβον τοῦ Ἐζεκίου , τοῦ ὁποίου φόβος δὲν ἦτον εἰς αὐτούς · αὐτὸς γὰρ μᾶλλον ἐφοβεῖτο , καὶ ἐπρόσμενεν εἰς τὴν αὔριον νὰ φονευθῇ , ὁμοῦ μὲ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους · διότι ὅταν ἐκατασφάττοντο ἀπὸ τὸν Ἀγγελον οἱ Ἀσσύριοι , ἐνόμιζον ὅτι ἐσφάζοντο ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἐζεκιάν , καὶ ἀκολουθῶς ἐμάθον , ὅτι Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων , ὅστις ἐβοήθει εἰς αὐτούς .

„Βουλὴν πτωχοῦ κατασχύνετε , ὁ δὲ
„Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ ἐστί .

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους , ὅτι ἐσεῖς ἐκαταφρονήσατε τὸν σοχασμὸν ὅπου ἐ-

σοχάσθη ὁ Ἐζεκίας , ὅστις ἦτον πτωχὸς , ὅπου εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ πολέμου · τί δὲ αὐτὸς ἐσοχάσθη ; τὸ νὰ ἀπειπισθῇ ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην , καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς μόνον τὸν Θεόν , φορεμένος μὲ σακκὸν , καὶ σάκτιν ἔχων εἰς τὴν κεφαλὴν · τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ Ἀσσύριοι , ἐπεριγέλασαν αὐτὸ ὡς ἀνωφελές · ἐσεῖς λοιπὸν , λέγει , ἐπεριγέλασατε τὴν βουλὴν αὐτὴν τοῦ Ἐζεκίου · αὐτὸς ὅμως ἔχει ἐλπίδα καὶ θάρρος τοῦ Κυρίου , καὶ αὐτὸν μόνον εὖρε βοήθου του .

„Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ
„Ἰσραὴλ ;

Ποῖος , λέγει , ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σιών ἦτοι τῆς Ἱερουσαλὴμ , θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους , οἵτινες τόσον πολλὰ ἀδυνατήσαν ; ἢ ποῖος θέλει ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Σαναχηρείμ καὶ Ῥαψάκου ; βέβαια οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους , εἰμὴ μόνος ὁ Θεός , εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισαν · εἶπε δὲ τὸ ἐκ Σιών , ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐνομίζετο , ὅτι κατοικεῖ ἐν τῇ νάφ τῆς Σιών , καὶ Ἱερουσαλὴμ τῆς πολεμουμένης . (1)

„Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμα-
„λωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ , ἀγαλλιάσε-
„ται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ .

Αἰχμαλωσίαν ἐδῶ καὶ σκλαβίαν λέγει ὁ Δαβὶδ , ὅχι τὴν γενομένην , ἀλλὰ τὴν ἐλπίζομένην
νὰ

φοβήθησαν φόβον περιττὸν , ἔνθα οὐκ ἦν φόβος · ὅτε πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον · ἐὰν ἀφῶμεν τὸν ἀνθρώπον τοῦτον , ἡξουσιν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος · καὶ τοὶ οὐκ ἂν τούτο ἐγίνετο , εἰ τὴν εἰς αὐτὸν πίσειν ἐφύλαξαν .

(1) Ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει ὅτι Διψῶντος ἡ φωνὴ τὸν καιρὸν , καὶ ὅν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστός · ὡς εἰ ἔλεγε τίς δώσει ποτε ταῦτα δι' ἔργων χωρήσει , ὥστε γενέσθαι κακῶν ἐλευθερίαν τοῖς ἡοῖς τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ ; ἀγαλλιάσονται δὲ οἱ Δίκαιοι καὶ Προφῆται , ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ καὶ τῇ ἐκβάσει τῆς προφητείας αὐτῶν χαίροντες · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἠσυχίας ὅτι Ἀπὸ τῆς Σιών ὁ Προφήτης τὸ σωτήριον εὐχεται · ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡμῖν ἀπέδωκεν ὁ Χριστὸς τὰ ἀρχαῖα ἐμφύσημα · ὅπερ δηλῶν ἐκήρυγεν · ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον .

νά γένῃ· ἤλπιζον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔχουν νὰ σκλαβωθῶν, ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον ὅπου εἶχον· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πιασμένοι σχεδὸν ἀπὸ τὰ σρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων· Ἰακώβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἴδιον λαὸν λέγει· καθότι αὐτὸς ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ Ἰακώβ, τοῦ ὕστερον μετονομασθέντος Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· (1) τὸ δὲ νόημα ὅπου λέγει εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐλευθέρωσε τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς σχεδὸν σκλαβωθέντας, διὰ τοῦτο θέλουν ἀγαλλιάσθαι καὶ θέλουν εὐφρανθῶν οἱ ἐλευθερωθέντες· καὶ σωματικῶς μὲν, θέλουν ἀγαλλιάσθαι· ψυχικῶς δὲ, θέλουν εὐφρανθῶν· ἓνα μὲν, διὰ τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν φαγῶν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων, τοὺς ὁποῖους ἐμποδίζοντο νὰ ἀπολαμβάνουν διὰ τὴν πολιορκίαν, ὅπου ἐδοκίμαζον ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων.

Καὶ κατὰ μὲν τὰ συμβεβηκότα, εἰς τὸν Ἑξελίαν καὶ τὸν Ἀσσύριον Συναχρηεῖμ, ἐξηγήσαμεν ἕως τῶρα τὸν παρόντα Ψαλμόν· πρέπει δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος.

Εἶπε, λέγει, ὁ ἄφρων ὄμιλος τῶν Ἰουδαίων, ὁ μὴ καταλαμβάνων τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς, ὁ τὰ θαύματα εἰς αὐτοὺς ἐργαζόμενος· ἀπ' οὗ δὲ ἔτι πρῶτον ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐσυλλογίσθη, ὕστερον ἐκατηγόρει καὶ φανερώς τὸν Χριστόν, διὰ τὴν ὀνόμαζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἐρμηνεύονται κατὰ τὴν ὁμοίαν ἐρμηνείαν, ὅπου ἐποιήσαμεν αὐτῶν ἀνωτέρω· διότι δὲν ἦτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους κανένας, ὅπου νὰ κάμνῃ χρηστικότητα· δηλ. ἀνάμεσα εἰς ἐκεί-

νους, ὅπου δὲν ἐδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου.

Κύριος δὲ διέκυψεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς· ἦτοι ὁ υἱὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν διακύψας, ἐκατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ ἦλθεν εἰς τοὺς ἄνθρωπους, καὶ μετὰ σάρκα ὡμίλησε μετ' αὐτοὺς· κύπτειν γὰρ εἶναι, τὸ νὰ κάμπταται καὶ νὰ κλίνη τινὰς ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ εἰς τὰ χαμηλὰ· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἐξηγούνται παρομοίως μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐξηγήσιν, ὅπου ἐποιήσαμεν· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἕως ἐνὸς νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παρεχέναι· ἡγοῦν ὁ Χριστὸς μόνος εἶναι ἀγαθοεργός, ὁ ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναστροφόμενος· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν γνωστοὶ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅχι ἐρωματικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν ἐννοίαν ταύτην· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες φθονεροὶ καὶ πονηροὶ ὡσάν τὰ Ἑθνη, δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν τὸν Χριστόν διὰ Θεόν· τὸ δὲ, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου, λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀχρήστους Ἰουδαίους, οἵτινες ἔτρωγαν μετὰ τὸ σῶμα τῆς μαχαίρας, καὶ καθὲς ἄλλης βασάνου, ὡσάν ἄρτον, τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου· καὶ τὸν Κύριον αὐτῶν· ἦτοι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπικαλέσθησαν οὐδέ ὀνόμασαν Θεόν.

Ἐκεῖ δὲ ἐδαίλιναν φόβον, οὐ· οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐφοβούντο νὰ ὁμολογήσουν τὸν Χριστόν Θεόν, μήπως ἤθελαν παραβῶν τὸν νόμον προσάξοντα·, οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἑτεροὶ πλὴν ἐμοῦ· (Ἐξ. κ'. 3.) κατὰ τὸν θεὸν Κύριον· καὶ πάλιν τότε ἐφοβήθησαν, ὅταν δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῶν· διότι ὅταν ἐπροσῆλθωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Σταυρόν, καὶ ἐνόμισαν πῶς ἡλευθερώθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ βλέποντος αὐτὸν ἀ-

πο·

(1) Εἶπε δὲ πρῶτον Ἰακώβ καὶ ἔπειτα Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἠσυχίον, «Δεῖ ἡμᾶς προκόπτοντας ἐπὶ τὴν κατὰ Θεὸν τελειότητα, πρῶτον μὲν Ἰακώβ γενέσθαι, πτερνίζοντας τὸν Διάβολον, καὶ καταγωνιζομένους διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν· ἔπειτα Ἰσραὴλ, καθαρῶς ὀρθῶντας Θεόν, ὡς ἀπολελυμένους τῆς τοῦ σώματος σχέσεως, εὐφρανθῆναι οὖν καὶ ἡμεῖς, πρῶτον μὲν τὸν ἐχθρὸν πτερνίσαντες, ὡς ὁ Ἰακώβ τὸν Ἠσαῦ· Ἰακώβ γὰρ πτερνίσας ἐρμηνεύεται· ἔπειτα δὲ, καὶ τὸ Θεὸν νοεῖν πλησιάζοντες, καὶ ὁρῶν ὡς ἐφικτὸν ἀξιούμενοι· Ἰσραὴλ γὰρ νεὺς ὀρθὸς τὸν Θεόν ἐρμηνεύεται· (παρὰ τῷ Νικητῇ) λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριός· «Αἰχμαλωτίζεται ψυχὴ διὰ ἡθυμίας ὑπερήφαναν γενόμεν· καὶ ἐκπεσούσα τῆς ἀρετῆς· ἐπιστρέφει δὲ τυχεύουσα τῆς διὰ μετανοίας ἀφίσσεως, ἢν διὰ τοῦ Σταυροῦ παρέσχεν ὁ Κύριος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἠσυχίος· «Ἠχμαλωτεύσαν ἡμᾶν ὁ Σατανᾶς δι' ἀπάτης τὴν κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ὁ Χριστὸς αὐτὴν ἐν τῇ Σιών ἀπέδωκε διὰ τοῦ τῶν Ἀποστόλων ἐμφανήματος»·

ποθανόντα, τότε περισσότερο ἐφοβήθησαν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα σημεῖα καὶ θαύματα· πάλιν, ἐφοβήθησαν μὲν, μήπως ἔλθουν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ νύκτα καὶ τὸν κλέβουν ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ διὰ τοῦτο ἔβαλον σρατιώτας καὶ ἐφύλαττον· ὅμως ἐφοβήθησαν ἐκεῖ, ὅπου οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, οὐδὲ εἰς τὸν νοῦν τοὺς τελείως ἔβαλον τὸ νὰ κλέβουν αὐτόν· διὰ τί προεῖπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, ὅτι αὐτεξουσίως ἔχει νὰ ἀναστῇ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν· Ὁ δὲ Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐξ Ἑθνῶν πιστευσάντων εἰς τὸν Χριστόν· οἱ ὅποιοι ἀφ' οὗ ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν διὰ Θεόν, ἐπορεύθησαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τῶν θείων ἐντολῶν· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐκάλυψε τὰ Ἑθνη εἰς τὴν πίσιν καὶ ἐπίγνωσιν αὐτοῦ.

Τὸ δὲ, βουλὴν πτωχοῦ κατησχύνετε, θέλομεν νοήσομεν, πῶς ἐρρέθη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὸν ἐξ Ἑθνῶν λαόν· ὅστις ἦτον, πάλαι μὲν, πτωχὸς κατὰ τὴν θεογνωσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον μακρὰν, προσκυνῶν τὰ ἄψυχα Εἰδωλα· ὕστερον δὲ, ἔγινε πτωχὸς διὰ τὸν Χριστόν καὶ κατὰ τὰ χρήματα· τοῦτου λοιπὸν τοῦ ἐξ Ἑθνῶν λαοῦ τὴν βουλὴν, ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπεριγέλασαν ὡς ματαίην· ἡ βουλὴ δὲ αὕτη ἦτον, τὸ νὰ δεχθοῦν τὴν εἰς Χριστόν πίστιν· τὸ δὲ, τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ποῖος ἤθελεν ἀναβῆναι εἰς τὸ βουνὸν τῆς

Σιών τὸ κυκλοῦν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὸν λαόν τὸ σωτήριον, ἡγοῦν τοὺς σωτηρίους νόμους, ἀντὶ τοῦ οὐδαὶς· συνήθειαν γὰρ ἦτον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ κάμουν τοῦτο εἰς καὶ ποίας διωρισμένας ἡμέρας· ἦτοι τὸ νὰ ἀναβαίνουν εἰς τὸ ὄρος Σιών, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγινώσκουν τὸν νόμον εἰς ἐπήκοον πάντων· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ προφητεύωντας, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ Ἱερουσαλὴμ καταδαφισθῇ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον κηρυχθῇ εἰς τὰ περάτα τῆς γῆς, αὕτη ἡ συνήθεια ἔχει νὰ παύσῃ· ἡγοῦν τὸ νὰ ἀναγινώσκηται ὁ νόμος ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Σιών.

Ἐν τῷ ἐπιστρέφαι δὲ Χριστόν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· „Δώσω σοι γὰρ φησὶν Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ. β' . 8 .) τὴν ὁποίαν ἐσχλάβωσεν ὁ Διάβολος μετὰ τὸ κοντάρι τῆς πλάνης του· τότε, λέγω, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ· ἦτοι οἱ Προφῆται, οἱ γεννηθέντες ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ Ἰακώβ, οἵτινες τὸ τοιοῦτο μυστήριον ἐπροφήτευσαν· ἀγαλλιάσονται δὲ αὐτοὶ καὶ εὐφρανθήσονται, ἐπειδὴ καὶ θέλουν ἰδοῦν τὴν τελείωσιν τῶν προφητειῶν τους· ἡ Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ εἶναι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, οἵτινες ἀντὶ τῶν ἀπιστησάντων Ἰουδαίων, ἐμβῆκαν εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ τῶν ὁποίων πρόγονος ἦτον ὁ Ἰακώβ· ἐπιστρέφαι δὲ λέγεται, τὸ νὰ ἐπιστραφῶν οἱ πιστεύσαντες Ἰουδαῖοι εἰς τὰ οἰκεῖα δίκαια, καὶ κληρονομίαν τῶν προγόνων τους, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξέπεσαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΔ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.“

Εἰς τὸ τέλος οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, διὰ τὴν φανερώνει ποῖος πρέπει νὰ ᾖ κατὰ τὴν ἀρετὴν τέλειος. (1)

1: „Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου;

Ὁ μὲν Ἰουδαῖος, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, ὅταν ἀκούῃ σκηνώμα Θεοῦ καὶ ὄρος ἁγίου, εὐθὺς ἐννοεῖ τὸν ἐν Ἱερουσαλὺμοις ναὸν, καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιών τὸ πλησιάζον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ὡς ἡξεύρη ὁμοῦς οὗτος, ὅτι ὅταν ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ, δὲν ἦτον ἀκόμη κτισμένος ὁ ναὸς, οὔτε τὸ βουνὸν τῆς Σιών, ἦτον ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ἄρ' οὐκ ἐπέθανεν ὁ Δαβὶδ, ἔγινεν ὁ ναὸς, καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιών ἀφιερώθη τῷ Θεῷ· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ. Ἐδῶ σχημα-

τίζει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ ἐρωτηματικῶς· ἐρωτᾷ γάρ, ποῖος θέλει κάμῃ τόδε καὶ τόδε; „Κύριε τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; παροικία μὲν εἶναι, ἡ προσωρινὴ κατοικία, ὅπου ἤθελε κάμῃ τινὲς εἰς ξένον οἶκον (2) σκηνώμα δὲ ψυχῆς, εἶναι τὸ σῶμα, μέσα εἰς τὸ ὅποιον σκηνοῖ καὶ κατοικεῖ, κατὰ τὸν Βασιλεῖον καὶ Εὐσεβειον· ἐρωτᾷ λοιπὸν ὁ Προφήτης διὰ νὰ μάθῃ, ποῖος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὅστις ἤθελε νομίσῃ ὡς παροικίαν προσωρινὴν τὴν ἐν τῷ σώματι τούτῳ ζωὴν; καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου ἤθελε μεταχειρισθῇ εἰς ξένον τὸ σῶμά του, μὲ τὸ νὰ φροντίζῃ πολλὰ ὀλίγον δὲ αὐτό; τὴν σου δὲ ἀντανουμίαν ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἔργον καὶ ποῖημα τοῦ Θεοῦ Λόγου· καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἐπλάσθη διὰ νὰ ᾖ σκηνώμα εἰς τὴν ψυχὴν· ἢ εἶπε τὸ σου, διὰ

(1) Ἄλλος δὲ φησιν ὅτι Ἀθανάσιος ὁ Βασιλεὺς οἱ μεγάλοι Πεκτέρες φασιν, ὅτι τοῦτον ἔδει τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, διδάσκων, τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσῃ τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως. διὰ τὸν τέλειον ἡμῖν ὁ λόγος ὑπογράφει βουλόμενος τὸν τῶν μακαρισμῶν ἐπιτυχάνειν μέλλοντα, τὰ ἑξῆς τῶν περὶ αὐτὸν θεωρούντων χρησάμενος, ἀπὸ τῶν προσεχέσεων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποιήται.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Παροικία ἐστὶ διαγωγὴ πρόσκαιρος, οὐκ ἠδευμένην ζωὴν, ἀλλὰ παροδικὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μετασάσεως ὑποφαίνουσα· οὐκ ἂν ἄνδρος, παρεδεῖν μὲν τὸν βίον τοῦτον, ἐπείγεσθαι δὲ πρὸς ἑτέραν ζωὴν· τὰ αὐτὰ αὐτολέξει σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσεβίος.

διὰ τὴν φανερώσει, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἔχει ποτὲ τὴν σκηνώσῃ εἰς αὐτὸ, ὅταν γένη ἄνθρωπος· ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὅρει ἁγίῳ σου; κατασκηνώσεις μὲν λέγεται, ἢ βεβαία καταπαυσις, ὅπου ἤθελε κάμῃ, τινας, ἀφ' οὗ πολὺ ὁδοιπορήσῃ· ὅρος δὲ ἅγιον, εἶναι ὁ ὑπερουράνιος τόπος, ὅς τις εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ ταπεινά καὶ ἐγκόσμια· καθὼς καὶ τὸ βουνὸν, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰς πεδιάδας καὶ τὰ λαγκάδια· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, „Καὶ γὰρ προσεληλύθατε Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ.“ (Ἑβρ. ιβ'. 22.). Καὶ ποῖος λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅς τις φεύγωντας ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἤθελε κατασκηνώσῃ εἰς τὰς μονὰς τὰς ἐπουρανίους, καὶ αἰωνίους; (1).

2: „Πορευόμενος ἄμωμος καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην.“

Τοῦτο εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν· δηλαδή, ὅτι ἐκεῖνος θέλει παροικῆσαι ἐν τῇ σκηνώματι τοῦ σώματος, καὶ θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸ ἐπουράνιον ὅρος, ὅποιος ἔχει τὰς ἀρετάς, ὅπου μέλλει νὰ εἴπῃ· ἀκολουθῶν δὲ ζωγραφίζει τὸν ἐκείνου, ὅπου θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ λέγει· ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅποιος ἤθελε πολιτευταί

ἄμωμος καὶ ἀκατηγόρητος· καὶ ὅποιος ἐργάζεται δικαιοσύνην· καὶ ἄμωμος μὲν, εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι τέλειος κατὰ τὴν θεωρίαν· ἐπειδὴ διὰ τῆς θεωρίας ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὸν οὐρανόν· δίκαιος δὲ, εἶναι ὁ τέλειος κατὰ τὴν πράξιν· ἐπειδὴ ἡ ἐργασία, εἶναι τῆς πράξεως ἰδίον· ἐν εὐσέει δὲ χρόνῳ, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ εἰς τὴν πράξιν ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ· διὰ τὴν καὶ ὁ θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ πάνουν ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν· ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ προκόπτουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ εἶναι διὰφορος καὶ πολλῶν λογίων, διὰ τοῦτο μὲν τὸ ὄνομα τῆς καθολικῆς δικαιοσύνης, ὅλην αὐτὴν συμπεριέλαβε· διὰ τὴν μόνη ἡ δικαιοσύνη θεωρεῖται εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς· δικαιοσύνη γὰρ εἶναι ἡ δικαιοπραγία κατὰ ἀρετῆς· εἰπὼν δὲ πρῶτον τὴν καθόλου δικαιοσύνην, ἀκολουθῶν ἀναφέρει καὶ τὰ μέρη αὐτῆς καὶ τὰς ἐνεργείας. (2).

„Λαλὼν ἀληθείαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.“

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὅπου μέλλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸς ἀληθὴ πράγματα διαλογίζεται καὶ δογματίζει. (3).

Ο

(1)· Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς μέγας Βασίλειος· „Σπᾶμιος δὲ ἔστι ὁ παροικῶν ἐν τῷ σώματι, ἔστι ὁ κατασκηνοῦν ἐν τῷ ὄρει, διὰ τοῦτο ὡς ἀπορῶν φησι· „Τίς παροικίσει; ἢ τίς κατασκηνώσει; τάχα δὲ ἔστι ἐρωτηματικὴν ἐξαιτῶν τίς; ὡς ἀποκρίσιν ἐπιζητοῦντος τοῦ ἁγίου, παρὰ τοῦ Κυρίου, ᾧ διαλέγεται· πρὸς οὗ ἡ θεία φωνὴ λέγει τὸ ἐπερώτημα.“

(2)· Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει, ὅτι ἄμωμος μὲν ἐστίν, ὁ κατὰ τὸν ἐν κρυπτῷ ἄνθρωπον εἰς πᾶσαν τελείωσιν ἀρετῆς ἀπληροσυνεχὴς· ὁ δὲ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, ὁ τὸ πρακτικὸν ἑαυτοῦ διὰ σωματικῶν ἐνεργειῶν τελειῶν· δεῖ γὰρ μὴ μόνον ποιεῖν τὴν δικαίαν πράξιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαθέσεως δικαίας ἐργάζεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον· „Δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ“ (Ἑβρ. ιε'. 20.)· τοιούτοις μετὰ τοῦ λόγου τῆς δικαιοσύνης ἐπιτελεῖν τὴν πράξιν· ποιεῖ μὲν γὰρ τὴν ἰατρικὴν πρὸς ὠφέλειαν φέρον· τῶν ἀσθενούντων ὁ ἰδίωτις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἰατρικῶς ἐποίησεν ὁ τοιοῦτος, τῷ μὴ ἔχειν τὴν τέχνην τῆς ἐνεργείας συνεπόμενον... πρόσεχε δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῆς λέξεως· οὐκ εἶπε πορευθεὶς ἄμωμος, ἀλλὰ πορευόμενος· οὐδὲ ἐργασάμενος δικαιοσύνην, ἀλλὰ ἐργαζόμενος· οὐ γὰρ μία πράξις τελειοῖ τὸν σπουδαῖον, ἀλλὰ παντὶ προσήκε τῷ βίῳ τὰς κατὰ ἀρετὴν ἐνεργείας συμπαράτειεσθαι.

(3)· Ἐφ' ἧς δὲ ὁ θεὸς Βασίλειος· „Δύω τὰ σημαίνοντα τῆς ἀληθείας εὗρομεν, ἐν μὲν τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν εἰς τὸν μακάριον βίον φερόντων κατάληψιν· ἑτέρον δὲ τὴν περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον εἰδῶσιν ἑγχα· ἐκείνῃ μὲν οὖν τὴν ἀληθείαν τὴν συνερχόν τῆς σωτηρίας ἐν τῇ καρδίᾳ οὖσαν τοῦ τελείου, καὶ ἐν ἡμῶσιν ἀδόλως τῇ πλησίον μεταδιδόναν· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασιν, ἐάν ποτε καὶ διακρίσῃ τῆς ἀληθείας ὁ σπουδαῖος, οὐδὲν ἐμπίδον αὐτῷ πρὸς τὰ προκείμενα ἔσται.“

„Καὶ ὀνειδισμόν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ·

3: „Ὅς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ.

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὅπου μέλλει νὰ σκηνώσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅχι μόνον αὐτὸς λογιζέται ἀληθινὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀληθινὰ λόγια· διὰ μὲν γὰρ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσεν ἀνωτέρω τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλοῦμενον· διὰ δὲ τῆς γλώττης, ἐφανέρωσεν ἐὰν τὸν προφορικὸν λόγον, τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα γίνεται ὄργανον.

„Καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν·

Πλησίον εἰμῶθα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς πίστεως, ἢ καὶ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ γένους καὶ τῆς συγγενείας· κακὸν δὲ ὀνομάζει τὴν βλάβην· κατὰ τάξιν δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον εἶπε τὴν καρδίαν, δευτέρον τὴν γλῶσσαν, καὶ τρίτον τὴν ποίησιν καὶ τὰ ἔργα· διὰ τὴν πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἀναλογίζεται· δευτέρον λαλεῖ καὶ τρίτον ἐργάζεται. (1)

Ἦνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ἔγγιστα καὶ τὸ πλησίον ἐδῶ· ἐκεῖνος λοιπὸν, λέγει, θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ὁποῖος δὲν ἔλαβεν ὀνειδισμόν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του· ἦγουν ὁποῖος δὲν ἐπεριέλασε τοὺς σφάλλοντας ἀδελφούς του, ἢ μισερῶντας, ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον δυσυχούντας· ὁ μὲν γὰρ ὀνειδισμός, τέλος ἔχει τὴν ὕβριν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ὀνειδίζομένου· ὁ δὲ ἐλεγμός, τέλος ἔχει τὴν διόρθωσιν τοῦ σφάλματος τοῦ ἀδελφοῦ· ὅθεν τὸν ἐλεγμὸν μὲν, ἐπὶ καλοῦ λαμβάνομεν· τὸν δὲ ὀνειδισμόν, οὐδέποτε λαμβάνομεν ἐπὶ καλοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἀλλ' ἐπὶ κακοῦ, ὡς ἐναντιώτατον εἰς τὸν ἀδελφικὸν ἐλεγμὸν. (2)

4: „Ἐξουθενῶνται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει·

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὅπου θέλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸς, μετὰ τὸ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν κατ' ἕνα τὰ πρὸς ἀξίαν, τὸν μὲν πονηρὸν καὶ κακὸν ἄνθρωπον ἐξουθενεῖ, ὡς οὐδενὸς ἐπαύου ἀξίου, καὶ τυχὸν αὐτὸς ἦναι πλούσιος καὶ ευγενῆς, ἢ ἐνδοξος καὶ θαμπρὸς κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Πρῶτον ἀληθεύειν ἡμᾶς κατὰ καρδίαν, ἢ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν γλῶσσαν βούλεται, ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ· ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν, οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν, ἐνταῦθα οὐ φάνη μόνον, ἀλλὰ ἢ πάσης ἄλλης ἀμαρτίας ἐκάλυπεν (ἐν τῇ ἐκθεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ὅτι πρὸς τὸν τοῦτο νοεῖται ἢ ἄλλως· ἦγουν ὅτι ὁ Δίκαιος ἄνθρωπος πρέπει νὰ πράττῃ τάσον ἀγαθὰ ἔργα, ὥστε ὅπου νὰ μὴ αἰδέσθῃ ἀφορμὴν εἰς τινὰ νὰ τὸν ὀνειδίσῃ, ὡς ἀμελεῖ ἢ σφάλλοντα· οὕτω γὰρ φησι „Κατὰ ἀκρὰς ἐπεικειάς τὸ οὕτω σεμνὴν ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὴν ἀγωγὴν, ὥστε μὴτε παρ' ἑτέροις ὀνειδίζεσθαι τυχόν ἐπὶ τῇ τῶν καλλίστων ἀμελείᾳ· μήτε μὴν αὐτὸν κατ'ὀνειδίζειν ἑτέροις, καὶ πού τυχόν διαπταίσαντες· νοσεῖ γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις, ἢ πίπτει ῥαδίως εἰς τὸ πλημμελές· ἔφη δὲ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Οὕτε γὰρ τὸν ἀμαρτάνοντα ὀνειδίσθαι κατὰ πρὸς γεγραμμένον „Μὴ ὀνειδέσθῃ ἀνθρώπον ἀποσρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας (Σειρ. η'· 6.) οὐδὲ γὰρ ἐγκωμίων κατεπ' ὠφελείᾳ τῶν πλημμελούντων τὸν ὀνειδισμόν παρειλημμένον, τοῦ Α' ποσότητος ἐν παῖς πρὸς Τιμόθεον ὑποθήκαις, ἔλεγχον μὲν, ἢ παρακλητικὸν ἢ ἐπιτίμησιν ἐπιτρέψαντος, οὐδαμοῦ δὲ τὸν ὀνειδισμόν, ὡς ἐναντίον παρ' ἀλλήλων· εἶπε ἢ ὁ Ἡσύχιος „Τὸν ἔγγιστα ὡς περ ἡμεῖς ἀμαρταλούς ἢ ἀσθενεῖς ἀφίσταμεν· ἵνα μὴ οἱ ἀμαρταλοὶ ἀμαρτίαν ἑτέροις ὀνειδίζωμεν· νοουθετοῦμεν δὲ μᾶλλον ἀλλήλους ἢ θιδάσκωμεν.

πράγματα · τοὺς δὲ ἐναρέτους καὶ φοβουμένους τὸν Θεόν, μεγαλύνει καὶ ἐπαινεῖ, καὶ τυχόν αὐτοὶ εἶναι πτωχοὶ καὶ ἀγενεῖς, ἢ ἄδοξοι κατὰ τὰ βιωτικά · διότι κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον Δαβίδ, „Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον.“ (Ψαλ. ρκζ'. 1.) (1)

ἐστὶν ὁ Θεός, ὃν λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου. (Ῥωμ. α'. 9.) καὶ πάλιν „Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι. (6. Κορ. α'. 23.) καὶ ἄλλα ὁμοίως. (2)

„Ὁ ὁμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀρετῶν.

5: „Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ.

Τὸ ὁμνύειν λαμβάνουσιν οἱ παλαιότεροι σοφοί, ἀντὶ τοῦ διαβεβαιώσθαι · ἐπειδὴ ὁ ὅρκος δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ μίᾳ βεβαίωσις λόγου, ἣτις παραλαμβάνει μάρτυρα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ · ἢ νοεῖται τοῦτο, ὅτι εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ἦτον συγκεχωρημένον νὰ γένηται ὅρκος ἀληθῆς εἰς τὸν Θεόν · καὶ ἡ αἰτία τῆς συγχωρήσεως ἦτον, ἵνα μὴ οἱ Ἰουδαῖοι ὁμνύοντες εἰς τὰ εἰδωλά, πέσουν εἰς εἰδωλολατρείαν · ὁ ἴδὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπειδὴ εἰς τοὺς τελείους νομοθετεῖ τὰς τελειότερας διδασκαλίας, διὰ τοῦτο παντελῶς τὸν ὅρκον ἐμπόδισεν · εἶναι δὲ καὶ μερικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι μὲν, σχῆμα ὅρκου κατὰ τὸν Βασιλείου, δὲν εἶναι δὲ καὶ ὅρκοι, ἀλλὰ μόνον μίᾳ θεραπείᾳ πρὸς τοὺς ἀκούοντας · καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, „Νὴ τὴν ὑγίαν Φαραῶ.“ (Γέν. μβ'. 15.) καὶ ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους, „Νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν.“ (α'. Κορ. ιε'. 31.) τύπον δὲ καὶ παράδειγμα σχηματιζομένων ὁρκῶν ἀφῆκεν ὁ θεοσπέσιος Παῦλος εἰς τοὺς Χριστιανούς τὰ λόγια ταῦτα, „Μάρτυς μου

Εἰς τοὺς παλαιούς Ἰουδαίους πολλὰ κατηγορημένον καὶ αἰσχρὸν καὶ μισητὸν πρᾶγμα ἦτον, τὸ νὰ πέρνην τινὰς διαφορὰ διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἐλεήμων, αὐτὸς δανείζοντας εἰς τὸν χρεῖαν ἔχοντα ἀδελφόν του, εὐχαριστεῖται μόνον νὰ λάβῃ τὸ κεφάλαιον ὅπου ἔδωκε, καὶ ὅχι νὰ πέρνην καὶ διαφορὰν · ἢ μπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ ἐτῆ · ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὅπου θέλει κατοικήσει εἰς τὸν Οὐρανόν, αὐτὸς δὲν διδάσκει τὰ περὶ εὐσεβείας λόγια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀργύριον καθαρὸν δοκιμασμένον εἰς τὸ χωνευτήριον, διὰ νὰ λάβῃ τόκον · ἤκου, διὰ νὰ λάβῃ καὶ νέναν σωματικὸν ἀγαθόν · ἀλλὰ διδάσκει αὐτὰ εἰς ὅλους, δωρεὰν καὶ χωρὶς καὶ νέναν μισθόν. (3)

„Καὶ ὥρα ἐπ' ἀλώσις οὐκ ἔλαβεν.

Τὸ ἐπ' ἀλώσις δηλοῖ, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου μέλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δὲν λαμβάνει ὥρα ἐνεκα τῶν ἀλώων · ἤκου, διὰ νὰ βλάβῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ τοὺς ἀναιτίους. (4)

Ὁ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος „Ἡ ἐξουδένωσις οὐκ ἐξ ὑπερόπτου φρονήματος, ἀλλ' ἐκ μισοκαίου μᾶλλον ἢ βδελυκτομένου τὰ πονηρά· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „Ὁ γὰρ τοὺς πονηρομένους ἐξουδενῶν, τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει, πολλοὺς ἐκ πονηρίας ἀποτρέπει, προτρέπει δὲ πρὸς εὐσέβειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).“

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει, „Περὶ τῶν μὴ ὄντων, καὶ πάντες ἀνθρώποι παρακαλεῖσθαι, μὴ συμπεισθῆς ποτε πᾶσι τῇ φύσει ἀληθεῖαν διαβεβαιώσασθαι, ἐν γέγονε τὸ πρᾶγμα, ἀρνησὶς ἐπακολουθήτω γέγονε τὸ πρᾶγμα, συγκατάθεσις βεβαίωσιν χωρὶς τῆς πρὸς ἕτερον ἐπιταλῆς.“

(3) Ὅρα εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον τὸν ὁλοκλήραν λόγον ὅπου κάρνει κατὰ τοιζόντων, ὑπόθεσιν ἔχων τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τοῦτου, ὁμοίως ἢ τὸν Νύσσος Γρηγόριον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(4) Ἐφη δὲ ἢ ὁ Κύριλλος „Πᾶσα μὲν ὥρα ἀλφειᾷ, πονηρὰ, ἢ Πῶρ γὰρ κάψει οἶκους δωροδεκτῶν.“ (Ἰδὲ ιε'. 34.)

Ὁ ποιῶν ταῦτα, οὐ σαλευθήσεται εἰς
τὸν αἰῶνα.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ· ἐξωγράτισε μὲ τὰ προειρη-
μένα χρώματα τὸν τέλειον κατὰ τὴν ἀρετὴν, τῷ

ρα ἐδῶ ἐσφράγισε τὸν λόγον του, μὲ τέλος ἄξιον·
λέγει γὰρ, ὅτι ὅποιος ἐργάζεται τὰς ἀνω εἰρημένους
ἀρετάς, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ᾔῃαι τέλειος, δὲν θέλει
μετασαλευεῖ ἀπὸ τὴν ἐν τῷ Θεῷ εἰρήνην καὶ βεβαιό-
τητα· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ παν-
τοτινὰ· δηλαδή εἰς ὅλην τὴν παρούσαν ζωὴν· εἰ-
δὲ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν δὲν θέλει σαλευθῇ, πολ-
λῶ μᾶλλον εἰς τὴν μέλλουσαν; (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΙΕ'.

Στηλογραφία τοῦ Δαβὶδ.

Αἱ εἰκόνες καὶ αἱ εἰκόνες, καὶ οἱ ἀνδριάντες, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν Ὠριγένη ἐδό-
θησαν εἰς τοὺς νικητὰς καὶ τροπαιούχους, διὰ δόξαν τοῦ ὀνόματός των ἀναξάλειπτον· μὲ τὸ νὰ κηρύτ-
τουσιν αὐταὶ τὴν ἐκείνων ἀνδραγαθίαν καὶ γενναϊότητα... Ὅθεν ἀντὶ τῶν καὶ ἀνδριάντων ὁ παρὼν Ψαλ-
μὸς ἀφιερῶθη εἰς τὸν νικητὴν Χριστὸν, ὃς τις μὲ τὸ κοντάρι τοῦ Σταυροῦ, ἐνίκησε τὸν θάνατον, καὶ
τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου Διάβολον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Κύριος ἦτον ἀναμάρτητος, διὰ τοῦτο οὐ-
τε ἡ ψυχὴ του ἐγκατελείφθη εἰς τὸν Ἄδου· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐκούρσευσεν αὐτόν· οὔτε ἡ σὰρξ του εἶδε
διαφθοράν· ἐπειδὴ καὶ τριήμερος ἀνέστη ἀπὸ τὸν τάφον· ὅθεν περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος καὶ Κορινθαῖος
Πέτρος εἰς τὴν βίβλον τῶν Πράξεων ἀνέφερα, προσαρμόζοντας εἰς τὸν Χριστὸν τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ
εἰπὼν, Ἄνδρες ἀδελφοί... Προφήτης ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ προειδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ
Χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς Ἄδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν... (Πράξ.
β'. 29.) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λοιπὸν ἀνέστη τὴν σῆλην ταύτην καὶ τὸν Ψαλμὸν, διὰ τὰς ἐδικὰς του
ἀνδραγαθίας καὶ κατορθώματα, μὲ τὸ μέσον τῆς γλώττης τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, τὸν ὅποιον ἐκένευσε
καὶ ἐκίνησεν εἰς τοῦτο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὸ τέλος τῆς νίκης τοῦ Κυ-
ρίου, καὶ ὅσα πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐγένοντο.

11 Φύλ.

34.) πολλῶν δὲ μᾶλλον ἢ ἐπ' ἀθώαις· ταυτέσιν ἢ κατὰ δικαίαν ἢ ἀνευθύνων· ἢ γὰρ δόξοδοκία διαφθείρει τὸ δι-
καιον, ἢ τοσοῦτον ἀποτυφλοῖ, ὥς ἢ ἀθώους ὑπὸ καταδίκην πειεῖν· τοῦτο ἢ τοῖς Ἰουδαίοις διὰ Ἡσαΐου ὁ Θεὸς
ὁρῶντι, Ὁν ἀρχοῦντες σου ἀγαπῶντες δῶρα (Ἠσ. α'. 23.).
(1). Παραλήφεται γὰρ τὴν ἀσάλευτον βασιλείαν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· (Ἐβρ. ιβ'. 28.)

1: „Φύλαξόν με Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα.

Ἀνθρωποκρεπῶς προφέρονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ, ὅχι ὡς ἂν Θεός, ἀλλὰ ὡς ἂν ἄνθρωπος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον καὶ τὸν ἐνίκησε, διὰ τὴν διδασκίαν καὶ ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι εὐκολονίκητος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὅπου νήφουν καὶ ἔχουσι προσοχήν· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τοὺς τρόπους, με τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον, διὰ τὴν ἀφήση παραδείγμα καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ τὸν μιμούμεθα· εὐχεται λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τὸν Θεόν, καθ' ὃ ἄνθρωπος. (1) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἁγία Εὐαγγέλια ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐπροσευχῆθη ὁ Κύριος. (2) παρακαλεῖ δὲ ὁ Κύριος νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ κάθε ἐπιβουλὴν φανεράν καὶ κρυφὴν, λέγων· σὺ φύλαξόν με, ὅτι εἰς ἐσένα μάγαν ἠλπισα, χωρὶς νὰ ἔχω εἰς κανένα ἄλλον τὸ θαρρὸς μου· ἐπειδὴ καὶ ἡξεύρω ὅτι σῶζεις ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσέ.

Ἐγὼ λέγει, εἶπα εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Χαριον τῶν πάντων· ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἐμεῖς Κύριος, ὅχι καθ' ὃ Θεοῦ, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀνθρώπου· καὶ διὰ τοῦτο περιφρούρησόν με ἀπὸ κάθε ἐναντίου· ἐπειδὴ ὁ Κύριος, καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐχρειάζετο καὶ φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν καὶ ἀλλαχού ἔλαβεν ἐκ προσώπου τοῦ· „Ἰπποκρίθη τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐκέλευσεν αὐτόν. (Ψαλ. 135· 7.)

„Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

Ἐγὼ εἶπα, λέγει, ἀκόμη καὶ τοῦτο πρὸς ἐσένα Πάτερ μου· ὅτι ἐσὺ δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τὰ δῶρά μου, ἵνα ταῦτά σοι προσφέρω, καὶ διὰ αὐτὰ νὰ σε ἀποκτήσω βοηθόν μου. (3) ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς δέχεται τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτόν με εὐσεβῇ γνώμῃ, ὅμως τὰ δέχεται, ὅχι διὰ τὴν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ αὐτὰ· ἀλλὰ διὰ τὴν κρίνει, πῶς αὐτὰ εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς εὐχαρίστησιν γνώμης τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν καὶ μεταχειρίζεται αὐτὰ ὡς αἰτίαν, διὰ νὰ ἀντιδώσῃ εἰς τὸν προσφέροντα χαρίσματα περισσότερα. (4)

2: „Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ σύ.

3: „Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἔ.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος εἶπε· „Κύριον ὀνομάζει τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου αὐτοῦ γενέσθαι μορφῇ· φυλαχθῆναι δὲ αὐτὸς αἰτεῖ, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ἐξ ἡν ἡ σὰρξ αὐτοῦ· εἰ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ, εἰκότως καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέρεται ὡς ἡ φυλακή· οὕτω κεῖται παρὰ τῇ ἀνεκδότῳ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα· ἐν δὲ τῇ ἐκδομένῃ Σειρᾷ Ἀθανασίου ἐπιγράφεται ἡ παρούσα ἐξηγησις.

(2) Ἐν γὰρ τῇ Εὐαγγελίᾳ ἔλεγεν· „Ἀναβαίτω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν· ὅπερ νοεῖται, καὶ καθ' ὃ κατὰ φύσιν ἦτον Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστός, καὶ καθ' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, Θεὸν ὀνομάζον τὸν κατὰ φύσιν ὄντα Πατέρα του.

(3) Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσαρμόζει τὰ παρόντα ῥητὰ λέγων· „Ὁρᾶς τῆς Ἐκκλησίας τὴν εὐγνωμοσύνην; ἡμεῖς γὰρ καὶ τὴν ἐαυτοῦ πτωχείαν, καὶ τοῦ νυμφίου τὴν πλοῦτον ἐμολόγησεν· εἰπά φησι τῷ Κυρίῳ· τουτέστι τῷ Χριστῷ, Κύριός μου εἶ σύ· οὐκ εἶ, φησι, φίλος ἄνθρωπος, ἀλλὰ Κύριος· ἐπειδὴ δούλην εἰς γάμου κοινωνίαν, καὶ τὴν ἀπόβλητον ἔλαβες (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ).

(4) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος· ὅρα δὲ, ὅτι Θεοῦ μόνου τὰ ἀνευδέες· οἱ δὲ ἄλλοι λεγόμενοι κύριοι· χρῆζουσιν ὧν προσάγουσιν αὐτοῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοῖς· ὅσον τῆς τῶν αἰκετῶν γεωργίας, τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τῶν ἄλλων· ἀγαθὰ δὲ ἐν ταῦτα πᾶς κατὰ νόμον προσφερομένης θυσίας ὀνόμασεν, ὥς οὐ παραδεχόμενος φαίνεται· τὸ γὰρ τῆς πίστεως ὄμμα, ἐκείνας ἀναγρῖ· „Μὴ φάγομαι κρέα Ταύρων, ἢ αἷμα Ἰσθίων πίωμαι; ὁ Χριστὸς οὖν τοῦτο σημεῖον τίθησι τοῦ ἀληθοῦς Κυρίου εἶναι τὸν Πατέρα, ὅτι οὐ χρῆζει τῶν ἀγαθῶν τῶν προσαγομένων παρ' αὐτοῦ· τουτέστι παρὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ μέντοι καὶ προσεύχεται ὁ ψὸς, καὶ παρακαλεῖ, οὐκ ἔ.

„ Ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος .

„ Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐ-
„ τοῖς .

Ἐγώ , λέγει , καλὴν ἐλπίδα , ὅτι θέλει με διαφυλάξει ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ μου , μὲ τὸ νὰ ἤξεύρω , ὅτι αὐτὸς ἔκαμε θαυμάσια καὶ παράδοξα πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους σου . τοὺς ἐν τῇ γῇ εὐρισκόμενους ἅγιος δὲ εἶναι ἐκεῖνος , ὅπου γνησίως καὶ ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν , καὶ ὅλος διόλου ἐλπίζει εἰς αὐτόν ὅποιος ἦτον ὁ ταῦτα λέγων Ἰησοῦς Χριστός , κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἅγιοι δὲ εἶναι καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι , ὅπου εὐηρέσθησαν εἰς τὸν Θεόν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἡ γῆν δὲ τοῦ Κυρίου θέλεις νοήσεις , ἢ ταύτην τὴν αἰσθητὴν , περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ (Ψαλ . χγ' . 1 .) ἢ τὴν ἄνω καὶ νοητὴν Ἱερουσαλὴμ , εἰς τὴν ὁποίαν ἐπολιτεύοντο καὶ πολιτεύοντο νοερῶς , οἱ κάτω ἐν τῇ γῇ αἰσθητῶς εὐρισκόμενοι ἢ ἁγίους πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἀποστόλους , καὶ τοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων πιστεύσαντας Χριστιανούς , κατὰ τὸν Θεοδώριτον , οἵτινες ἐλυτρώθησαν ἀπὸ διχόφους κινδύνους καὶ θανάτους ἡ γῆν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν , τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον ὁ μέσος εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Χριστιανοὶ ἀναστρέφονται καὶ πολιτεύονται ἀκολουθῶν δὲ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος θαυμάσια πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους σου . (1)

Εἰς ὅποιους , λέγει , ἀνθρώπους ἐνεργοῦνται καὶ τελειοῦνται τὰ θελήματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ , εἰς ἐκεῖνους βέβαια καὶ ὁ Θεὸς εὐρίσκεται , διαφυλάττων αὐτοὺς ἀπὸ κάθε κακῆς , καὶ διακυβερώων τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἐμπρᾶσθαι ἡτοὶ εἰς προκοπὴν μεγάλῃ . (2)

4 : „ Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθενεῖαι αὐτῶν
„ μετὰ ταῦτα ἔταχυναν .

Ἀσθενείας λέγει ἐδῶ , τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἁγίων , αἵτινες ἐπληθύναν μὲν πρότερον κατ' οἰκονομίαν , ὑπερὸν δὲ κατὰ νεῦσιν Θεοῦ , ταχέως ἐπέρασαν . „ Πολλὰ γάρ , λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ , αἱ θλίψεις τῶν Δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ρύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος . (Ψαλ . λγ' . 19 .) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ὅτι ἐπληθύνθησαν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ αἱ ἀσθενεῖαι ἡτοὶ αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἑθνικῶν ἑπειδὴ ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσθενῇ , τότε καὶ ἡ ἁμαρτία γίνεται πᾶρ αὐτῆς καὶ πληθύνεται ἑπειτὰ ἀρ' οὐ ἐκπρόχθη τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον , ἐτάχυναν οἱ Ἑθνικοὶ εἰς εὐσεβείαν ἤγουν ταχέως ἐπίσταν εἰς τὸν Χριστόν , καὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἐλευθερώθησαν . (3) τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ

Ψαλ .

ἔχει ὁ Πατὴρ χρεῖαν τῶν τοιούτων ἀγαθῶν εἰδὼς γὰρ πάντα , οὔτε προσευχῆς δεῖται , οὐδὲ πλάνων προφητικῶν ὅτι δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι ἀνεκδέχης , ἢ αὐτὸς ὁ Ἑθνικὸς Ἀριστοτέλης ἐγνώρισε ἢ τὸ εἶπεν οὕτω „ Δῆλον γὰρ ὡς οὐδενὸς προσδεόμενος ὁ Θεὸς , οὐδὲ φίλων δεῖσεται (βιβ . ζ' . κεφ . ιβ' . περὶ Θεοῦ) .

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος λέγει „ Ἅγίους εἶναι , φησὶ τοῦ ἡγιασμένου ἐν Πνεύματι , γῆν δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τὰ δὲ ἔθαυμάστωσεν , ἀντὶ τοῦ ἔδειξε τέθειται τὸ δὲ αὐτοῦ , τὸν Πατέρα σημαίνει ἵνα ἡ τὸ ὅλον οὕτω τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίσει γνωστὸν ἐποίησε τὰ θελήματα τοῦ Πατρὸς διὸ καλεῖται τῆς μεγάλης βουλῆς Ἀγγελός (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειρή) .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νοήσεις δὲ τὸν εἶχον ἢ οὕτω ἔθαυμάστωσε τοὺς ἁγίους ὁ Θεός διὰ τί ; διὰ τὴν τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἦσαν , ἢ παρ' αὐτῶν ἐγένοντο .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πολλὰ φησὶ πανταχόθεν ἐπανεστῆσαν προσβολαὶ δαιμόνων ἢ δαιμοναγωγῶν Βασιλεῖς ,

3 .

Ψαλμοῦ, τὰ λέγει ὁ Κύριος, ὅχι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς ἄν Θεός.

„Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐ-
τῶν ἐξ αἱμάτων.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Κύριος, διὰ τοὺς φονεύσαντας αὐτὸν Ἰουδαίους· τῶν ὁποίων τὰς συναγωγὰς ἤγουν τὰ πλήθη καὶ τὰ συστήματα, δὲν θέλει συναῖξει ἐξ αἱμάτων· ἤγουν δὲν θέλει ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς σφαγῆς· ἀλλὰ θέλει ἀφήσει αὐτοὺς νὰ διαφθαροῦν, ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων. (1)

„Οὐδ' οὐμὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων
αὐτῶν διὰ χειλέων μου.

Ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ὠνομάζετο πρότερον λαὸς Θεοῦ περιούσιος, καὶ ἄμπελος, καὶ μερίδιον, καὶ κληρονομία, καὶ σκεῦος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· λέγει οὖν ὁ Δεσπότης Χριστός· ἐγὼ δὲν θέλω ὀνομάσω πλέον τοὺς Ἰουδαίους μὲ τὰ τίμια καὶ εὐφημα ταῦτα ὀνόματα, μὲ τὰ ὅποια τοὺς ὠνόμαζον πρότερον· ἀλλὰ θέλω τοὺς ὀνομάσω, τέκνα μωμητὰ καὶ κατηγορημένα· γενεὰν σκολιὰν· γεννήματα ἐχιδνῶν· σπέρματα πονηρὰ· καὶ ἄλλα τοιαῦτα δύσσημα· ἢ νοοῦνται καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ, ὅτι λέγονται διὰ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας Χριστιανούς· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω οἰκοδομηθῶ τὰς συναγωγὰς· ἤγουν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ πλήθη τῶν Ἑθνικῶν, ἀπὸ θυσίας καὶ αἱμάτων· ἀλλὰ ἀπὸ γνησίαν πίστεν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ θυσίας πνευματικῆς τὰς ἐν τῇ ψυχῇ ταλομένης· οὐδὲ θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ προτερηνά των ὀνόματα, μὲ τὰ ὅποια ὠνόμαζον αὐτοὺς διὰ

μέσου τῶν Προφητῶν μου· ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ὀνομάζω αὐτοὺς ἐχθροὺς, θέλω τοὺς ὀνομάσω φίλους· καὶ ἀντὶ ἀπίστους, θέλω τοὺς ὀνομάσω πιστούς· καὶ ὅσα ἄλλα εὐφημα· χεῖλη δὲ Θεοῦ ἤμπορουν νὰ νοηθῶν αἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ τὰ χεῖλη εἶναι ὄργανα τοῦ προφορικοῦ λόγου· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὅταν ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος, ὠνόμαζε καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς μὲ ὀνόματα ἐναντία, ἀπὸ τὰ πρότερα ὀνόματα ὅπου εἶχον, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω.

„Κύριος μερίς τῆς κληρονομίας μου
καὶ τοῦ ποτηρίου μου.

Δὲν ἔγενε, λέγει, ἄνθρωπος χωρὶς τὴν γνώμην καὶ θέλησιν τοῦ Πατρὸς μου· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ εἶναι κατὰ τὴν εὐδοκίαν καὶ θέλησιν, κοινωνὸς καὶ μέτοχος τοῦ λαοῦ μου, τοῦ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντος· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ κληρονομίαν, κατὰ τὸ „Αἰτῆσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοὶ Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου.“ (Ψαλ. β'. 8.) ἀλλὰ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ κοινωνὸς ἔγινεν ὁ Πατὴρ κατὰ τὴν εὐδοκίαν. Ποτήριον δὲ ὀνομάζεται ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν Γραφήν· καθὼς καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔλεγε, „Δύνασθε πίνειν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. 20. 38.) καὶ πάλιν, „Πάτερ, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (Ματθ. 26. 39.) Διότι εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ νὰ ἀνακαλεσθῶν τὰ Ἑθνη ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ νὰ θανατωθῇ ὁ Τίος του κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἢ μερίδα θέλεις νοήσεις τὸν πλοῦτον· καὶ ἔχει ὁ λόγος τοιοῦτον νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πλοῦτος τῆς ἐξ Ἑθνῶν κληρονομίας μου· καὶ πρὸς τοῦτοις εἶναι πλοῦτος τῆς διδασκαλίας μου καὶ κεφάλαιον· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἰς κάθε μέρος τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει διὰ τὸν ἀναρχόν του Πατέρα· ὅτι δὲ

ἢ Στρατηγῶν πλὴν ἀπάντων περιγενομένων (οἱ Ἀποστόλοι δηλαδὴ, ἢ εἰ δὲ τῶν Ἀποστόλων πιστεύσαντες) μετὰ τὰς τάχους ὅτι πλείους τὸν δρόμον ἐτέλεσαν, ἢ τὴν νύσσαν κατέλαβον· εἴκοι δὲ τοῦτο τῷ Ἀποστολικῷ ῥητῷ „Ὁταν ἀσθενῶς δυνατός εἶμι.“

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος θέλει νὰ ἀναγινώσκειται ἐρωτηματικῶς τὸ ῥητὸν τοῦτο· ἤγουν, ἐπειδὴ οἱ Ἑθνικοὶ ἐτά-

ἡμεῖς εἶναι πλούτος, ὅλοι καὶ τὸ ῥητὸν τὸ λέγον·
 „Μερί μου εἶ (ἦτοι πλούτος) ἐν γῇ ζώντων·
 (Ψαλ . ρμα΄ - 7 -) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ παιδία ἐ-
 κεῖνα, ὅπου μοιράζον τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς
 των, τὸ μερίδιον τοῦ καθενός, πλούτος εἶναι καὶ
 λέγεται· ὥς ὅπου ἀκολουθεῖ, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ
 λέγεται καὶ μερίδιον καὶ πλούτος καὶ κληρονομία· με-
 ρίδιον μὲν, καθ’ ὃ μοιράζεται· πλούτος δέ, καθ’
 ὃ πλουτίζει τὸν ἔχοντα· κληρονομία δέ, καθ’ ὃ κα-
 τάγεται ἀπὸ τὸν Πατέρα· ὀνομάζεται δὲ καὶ ἡ δι-
 δασκαλία ποτήριον· διὰ τί καὶ αἶνος αὐτῇ ὀνομά-
 ζεται, ἕνα μὲν, καθ’ ὃ εὐφραίνει τοὺς διδασκομέ-
 νους μὲ τὰ θεῖα λόγια· καὶ ἄλλο δέ, διὰ τί καὶ
 ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται ἄμπελος, ἡ ὁποία τὸν τοιοῦ-
 του αἵνου τῆς διδασκαλίας καρποφορεῖ. (1)

„Σὺ εἶ ὁ ἀποκληθιστὴς τὴν κληρονο-
 μίαν μου ἐμοί.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη εἶναι πλάσμα τοῦ Τύου
 τοῦ Θεοῦ, ἔπεσαν δὲ εἰς εἰδωλολατρείαν, διὰ τοῦ-
 το καὶ ἀπεκατέστησαν εἰς τὸν πλάτην τους διὰ
 μέσου τῆς πίψεως· ἀπαιροῦναι δὲ τὴν χάριν ταύτην ὁ
 Τύος εἰς τὸν Πατέρα, ὡς αἵτιον αὐτῆς· τοῦτο δὲ
 τὸ ῥητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἄλλο ῥητὸν, ὅπου εἶπεν ἄνωτε-
 ρω· τὸ „Κύριος μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ
 ποτηρίου μου· διὰ τοῦτο, λέγει, εἶσαι, ὦ Πάτερ

μου, κοινωνὸς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτη-
 ρίου μου, διὰ τί σὺ ἀπεκατέστησας εἰς ἐμὲ τὴν κλη-
 ρονομίαν μου ταύτην· δὲν ἀνέφερε δὲ ἐδῶ τὸ ποτήρι-
 ον, ἀλλὰ μόνον τὴν κληρονομίαν· ἐπειδὴ ἡ κληρο-
 νομία ἦτον εἰς αὐτὸν προτιμωτέρα, καὶ αὐτὴ ἐγενεν
 αἰτία τοῦ ποτηρίου του· ἦγουν τοῦ θανάτου του·
 διὰ τὴν κληρονομίαν του γὰρ ἀπέθανεν ὁ Κύριος· Πρά-
 πει δὲ νὰ εἰπόμεν εἰς ταῦτα καὶ ἕνα γλαφυρὸν θεώ-
 ρημα· ἐπειδὴ ὁ Διάβολος δελεάσας καὶ τυραννήσας
 τὸν κατ’ εἰκόνα Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον, καὶ διὰ
 τοῦτο κληρονομίαν ὄντα τοῦ Θεοῦ, ἐτράβηξεν αὐτὸν
 εἰς τὸν ἑαυτοῦ του, καὶ τὴν ξένην κληρονομίαν ἀ-
 δίκως ἐκληρονόμησε· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὁ τοῦ ἀνθρώ-
 που κληρονόμος, ἔστειλε γράμματα διὰ μέσου τῶν
 Προφητῶν πρὸς τὸν Διάβολον, ζητῶν χρεωστικῶς νὰ
 δώτῃ ὀπίσω τὴν κληρονομίαν ὅπου τοῦ ἐπῆρεν· ἐ-
 πειδὴ δὲ ὁ Διάβολος κατεχράται αὐτὴν περισσότε-
 ρον, διὰ τοῦτο ὁ κληρονόμος υἱός, λαβὼν τὰς δικ-
 θύκας τοῦ Πατρὸς του, ἐκτέβη ὁ αἰδὸς εἰς τὸν ἄρ-
 παγον καὶ κλέπτην τῆς κληρονομίας του· κατὰ τὴν δὲ
 τούτου γίνεται ὁ Πατὴρ, καὶ καταδικάσας τὸν ἄρπαγον,
 ἀποδίδει καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν Τύ-
 ον του· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Τύος κοινωνὸν τῆς ἀ-
 ποκαταστάσεως ταύτης ὀνόμασε τὸν Πατέρα. (2)

6: „Σχοινία ἐπέπεσέ μοι ἐν τοῖς κρατί-
 στοις μου

Ἐκεῖνοι

χυναν ἔ ἐπίσεισαν, ἄραγε ἐγὼ δὲν θέλω συναγῶν τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; ἀντὶ τοῦ ναί· θέλω συνάξω αὐτάς·
 ἐπειδὴ γὰρ ὁ Σατανᾶς ἔχυσεν αὐτῶν πολλὰ αἵματα, ἔθανάτωσεν αὐτοὺς, διὰ τοῦτο ἔ ἐγὼ δικαίως ἐλεήσας,
 θέλω συνάξω αὐτούς. (παρὰ τῇ Νικητῇ) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἡ Συνάγωα, φησι, συναγωγὰς ἐκ τῶν Ἐ-
 θνῶν, οὗ δὲ αἱμάτων αὐτὰς συνάξω· τούτῃ οὐ παρὰσκευάσω διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέχουσιν λατρείας, δὲ
 αἰνέσεως δὲ μᾶλλον ἔ τῆς ἀναίμακτου θυσίας (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ)

(1) Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀθανάσιος ἡ Ὁ Πατὴρ μου εἰς κληρὸν μου ἔ μερίδα τὰ ἔθνη δεδωρται, ἥ ἔ γέγονα ἐπὶ ἡκούς
 μέχρι θανάτου· τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει· κατὰ τὸ ἐξηκένον ἡ Πάτερ, εἰ δυνατόν παρελθέτω ὅπ’
 ἐμοῦ πὸ ποτήριον ποῦνα (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .) ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν ἡ Ἀλλ’ ὡς περ ἐνταῦθα ἀνθρώπινως δια-
 λέγεται λαβεῖν παρακαλῶν, οὕτως ἐτέρωθεν δείκνυσιν ὡς αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης ἡ Τὰ προβλήματα γὰρ
 φησι, τὰ ἐμὰ, τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτὰ ἔ ἀκολουθοῦσσί μοι, καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐ-
 τοῖς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει ὅτι τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ὀνόμασε ἔ ποτήριον ὁ Κύριος, ὡς εὐφραίνεν αὐτὸν δυναμένην·
 οὐκ οὕτως τοιαύτης τῆς πάλης (τούτῃ τοῦ Ἰσραὴλ) συνητῆς δὲ μᾶλλον ἔ ἀπηχθμένης· ἔφη γὰρ ποῦ ὁ Ἡ-
 σαίας ἡ Καὶ ὡς εὐφραίνεται νεανίσκος ἐπὶ παρθένῳ, οὕτως εὐφραίνεται Κύριος ἐπὶ σοί (Ἠσ . ξβ΄ . 5 .)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἡ Κληρονομίαν ἐν τῇ αἰῶνι τούτῃ ἡ Ἐκκλησία ἐκτίθεται, πλὴν μόνον τὸν Θεόν· δὲ
 τὰς αὐτὴν τὸν κληρὸν εὐτρεπίζει τὸν μέλλοντα· διὰ τοῦτο ἐκείνως εἴρηται ἡ Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστὴς τὴν κληρονομίαν
 μου ἐμοί (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ)

Σ

Ἐκεῖνοι ὅπου μοιράζουσι τὴν γῆν εἰς διάφορα μερίδια, ἔχοντες σχοινίον μετροῦσιν αὐτήν, ἕνα μὲν, διὰ νὰ τὴν περιορίσουν, καὶ ἄλλο, διὰ νὰ κάμουν αὐτὴν γνωρίμον καὶ φανεράν. θέλει νὰ εἴπῃ λοιπὸν ἐδῶ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας μου ἐπέπεσε μοι: ἦτοι σχοινία πολλὰ καὶ ὁροθέσια ἐβάλλθησαν εἰς τὴν κληρονομίαν μου. καὶ ἐκ τούτων ἀκριβῶς ἐμετρήθη καὶ περιωρίσθη αὕτη, καὶ ἐγίνε γνωρίμος εἰς ἐμέ, πρὸς τὴν εἶναι. μετὰ τὰ σχοινία γὰρ ἐφανερώσεν αἰνιγματωδῶς, τὸσον τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τῶν πειρασάντων Ἑθνικῶν, ὅσον καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ γνωριμότητα αὐτῶν. ταῦτα γὰρ τὰ δύο, εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γεωμετρικοῦ σχοινίου, ὡς εἴπμεν. κρατίστους δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὴν κληρονομίαν του. καθὼς τοῦτο φανερώνει καὶ μετὰ τὰ ἀκόλουθα.

„Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστίν.“

Ἀντιθέτως μὲν, εἶπε πληθυντικῶς κρατίστους, διὰ τοὺς κατὰ μέρος πιστοὺς. ἐδῶ δὲ λέγει ἐνικῶς, κρατίστη, διὰ τὴν μίαν ἐκκλησίαν καὶ ὁμοπιστίαν τῶν κατὰ μέρος Χριστιανῶν. ἡ κρατίστην λέγει, τὴν ἐξαίρετον καὶ ἡγαπημένην. ἡ τὴν γενναίαν καὶ ἀνδρείαν. ἐπειδὴ πολεμεῖ καὶ νικᾷ τὸν ἀντίπαλον. νοοῦνται δὲ σχοινία καὶ τὰ δεσμά, τὰ ὅποια ἐπέπεσον τῇ Χριστῷ. ἦγουν μετὰ τὰ ὅποια αὐτὸν ἐδεσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐπήγαγον νὰ τὸν κρίνουν εἰς τὸν Πιλάτον. „Δῆσαντες γάρ φησιν αὐτὸν ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ Ἡγεμόνι. (Ματθ. κζ'. 2.) ἐπέπεσον δὲ τὰ σχοινία ταῦτα εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοὺς κρατίστους: ἦτοι διὰ τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπασχε. (1) Παλαιὰ λοιπὸν ἦτον, οἱ Ἰουδαῖοι κληρονομία Θεοῦ, κα-

τὰ τὸν Εὐσέβιον. „Ἐγενήθη γὰρ φησι μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοινίσμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ. (Δευτερ. λβ'. 9.) ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐγιναν ἀπόβλητοι, ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἀντὶ ἐκείνων, ἄλλην νέαν κληρονομίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ἑθνικῶν, τὴν ὅποιαν εἶπεν ἐδῶ κρατίστην, ὡς πλεον. ἐξαίρετον καὶ ἡγαπημένην ἀπὸ τὴν παλαιάν τῶν Ἰουδαίων.

7: „Εὐλόγησά τὸν Κύριον τὸν συνετίσαν· τὰ με.“

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια λέγει ὁ Κύριος καθ' ὃ ἄνθρωπος. εἶπε γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διὰ λόγου του. „Τὸ δὲ παιδίον ἤρξε, καὶ ἐκραταιοῦτο Πνεύματι πληρούμενον σοφίας. (Λουκ. β'. 40.) εὐχαρισεῖ λοιπὸν μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κύριος τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα του, ὅπου ἐχάρισεν αὐτῷ καθ' ὃ ἄνθρωπος, τὸν θησαυρὸν τῆς σοφίας.

„Ἐτι δὲ καὶ ἕως νυκτός ἐπαίδευσάν με· οἱ νεφροὶ μου.“

Νεφροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία εὐρίσκεται, ὡς ἐν ὀργάνῳ, εἰς τοὺς νεφροὺς, καθὼς προεῖπομεν. νύκτα δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Δεσποτικὸν θάνατον. λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι μέχρι θανάτου ἐπαίδευσεν καὶ ἐρρύθμισέ με ἡ ἐπιθυμία μου, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ κανένα γήϊνον. ἀλλὰ μόνον τὰ θεῖα καὶ οὐράνια. ἡ νύκτα θέλομεν νοήσωμεν τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια. τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον, ὅτι ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄγνωστα μυστήρια εἰς τοὺς ἁλ-

λους.

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος εἶπε, „Ταῦτα ἐνεκεν, φησι, τῆς κληρονομίας, τὰς παροῦσας, ἐδεξάμεν ἐπιβουλὰς: σχοινία γὰρ τὰς ἐπιβουλὰς ἐνομάζει. οὕτω, ὡς ἐν ἐπέῳ Ψαλμῷ. ἢ Σχοινία ἀμαρτανῶν περιεπλάκησάν μοι. ὡς τὸν νόμον σου οὐκ ἐπελάθωμαι.“

τους ανθρώπους, ἐπαιδαγωγήσάμε ἢ ἐπιθυμία ριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. (Ψαλ .
μου . (1) ρμδ' .20 .)

β: „ Προσέρχην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου
„ δια παντός .

Προτίτερα, λέγει, ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἔβλεπον
τὸν Θεὸν με τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου, φαι-
νόμενον ἐμπροσθέν μου. (2)

„ Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σα-
„ λευθῶ

Ἐβλεπον, λέγει, τὸν Θεὸν ἐμπροσθέν μου·
διὰ τί αὐτὸς εὐρίσκεται καὶ ἐκαναπαύεται εἰς τὰς
δεξιὰς καὶ καλὰς πράξεις· ἐγγίζει γὰρ ὁ Θεὸς ἐκαί-
νους, ὅπου ἐγγίζουσιν αὐτόν διὰ τῶν ἀρετῶν· εἰς
τὰ δεξιὰ μου δὲ εὐρίσκεται εἶπεν, ἵνα ὑπ' αὐτοῦ
βοηθούμενος μὴ μετασταλέωσιν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν
καλοῦ, πρὸς τὴν ἐναντίαν τοῦ κακοῦ· ἐπεὶ δὲ
ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „ Φυλάσσει Κύ-

„ Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδιά μου,
„ καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου.

Ὅταν, λέγει, ἡ καρδιά μου ἐγέμισεν ἀπὸ
εὐφροσύνης· διὰ τί ἀπέλαβον τὴν ἐδικήν μου κληρο-
νομίαν; ἦτοι τοὺς πειούς· καὶ διὰ τί ἐνίκησα τὸν
ἐχθρόν μου Διάβολον, καὶ τοιοῦτον ἔχω βοηθὸν τὸν
Θεὸν καὶ Πατέρα μου· τότε ἀκολουθῶ καὶ ἡ γλῶσ-
σά μου ἀπόλαυσε μεγάλην χαρὰν· ἐπεὶ δὲ ἄδει ὁ
μυόν ἐπὶ ἔλκιν καὶ χαροποιὸν, καὶ διηγείται τὰ με-
γαλεῖα τοῦ Θεοῦ. (3)

„ Ἐτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώ-
„ σει ἐπ' ἐλπίδι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νοεῖται διὰ τὴν ταχὺν τοῦ
Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ αὐτὸ ἐ-
μελλε νὰ κατοικήσῃ τὸν τάφον, με ἐλπίδα ὅτι ὀλί-
γωρα ἔχει νὰ ἀναστῇ· ἦσαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας·
διότι ὁ Κύριος τοῦτο προγινώσκωντας, πολλάκις φε-
ραῖς

(1) Ἄλλος δὲ ἐριανευτὴς λέγει „ Ἐθὺς τῇ Θεοπνεύσῃ Γραφῇ νεφροὺς νομαίνει τοὺς κεκρυμμένους ἐν βάθει λογισ-
μοῦ· νόμα δὲ τὰ ἀφ' ἑσ' τοῦ μόνος λοιπὸν, λέγει, ὁ Πατὴρ ἐσυνέτιξέ με ὡς ἄνθρωπον· ἀλλὰ ἔγωγ' ὡς Θεὸς
εἶχον ἀπὸ λόγου μου σπέρματα τῆς συνέσεως, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐσυνετιζόμην ἕως ἔς εἰς τὰ ἀφαιρῆ ἢ ἀπόκρυφα· ὁ δὲ
Ἡσύχιος φησιν „ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν ἡ Ἐκκλησία, ὡς παρ' αὐτοῦ δεξαμένη τὴν μεσημέριαν τὴν συνέσιν, ἢ τὴν
πλάνην τῶν Ἰουδαίων ἐκκλίνας· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ „ Μοδεῖς ἀνάρμοστον ἡγεῖσθαι, τὸ συνετιζέσθαι κατὰ
τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸν Χριστόν· ἄνθρωπος γὰρ ὢν ἢ Θεός, ἐσφίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, πληγὴ δὲ σοφίας ἦν
ὡς Θεός.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος· ὅτι τοῦτο εἶναι ὁμοίον μετὰ Εὐαγγελικὴν ἐκείνη „ Οὐκ εἰμι μόνος, ὅτι ὁ
Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστὶ (Ἰω. 15. 23.) καὶ ὁ μὲν οὖν νοεῖται Θεὸς ὁ Χριστός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα σκεπτόν ἢ
συνέχων· καὶ ὁ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέπει ἂν αὐτὸ ἢ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σα-
λευθῇ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἢ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Θεωρεῖς Υἱοῦ ἢ Πατρὸς ὁμοτιμίαν; ποτὲ
μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἐξάναι ἐκ δεξιῶν, ἢ καθῆσθαι λέγεται ὡς δὲ τὸ Πατρὶ τὸν δεξιὸν τόπον ἀπονέμει· ἵνα μὴ
θῆς μίαν εἶναι τοῦ γεννηθέντος ἢ τοῦ γεννησάντος δύναμιν· εἰ ἢ ὡς ταπεινὰ διὰ τὴν σὰρκα φέγγεται· ὁ δὲ
Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας φησὶ „ Τὸ ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ παλευθῶ, ἀντὶ τοῦ βοηθεῖ μου εἰσεται ἀπὸ τοῦ
δεξιοῦ ἢ κρείττονος τὴν βοηθειαν καλέσας· Σημειώσαι ὅτι τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἕως τοῦ „ Πληρώσεις με
εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, ἀναφέρει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐν κεφαλ. β'.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τοῦτο ποτεν; διὰ τὸ δινηκὲς ὑπὸ τῆς θείας ἐνδύσεως φύσεως ἔνδον τε ἢ εἰς τοὺν
ἔξω τὴν εὐφροσύνην, ἢ διὰ τῆς γλώσσης τὰ τῆς ἀγαλλιάσεως φέγγονται ῥήματα.

ραὶς εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του· „Ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. (Ματθ. ιζ'. 23.).

„Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἀδὴν. .

Ἐδῶ προστίθεται καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν κατεσκήνωσεν εἰς τὸν τάφον μετ' ἐλπίδα· ἐπειδὴ λέγει, ὦ Πατέρα μου, δὲν θέλεις ἀφήσεις τελείως τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν Ἀδὴν, ὅπου εὐρίσκονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων· ὁ γὰρ Ἀδὴς τόπος εἶναι ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, διωρισμένος εἰς κατοικίαν τῶν γυμνῶν ψυχῶν τῶν ἀποθανόντων· καθὼς καὶ ὁ τάφος εἶναι τόπος τῶν νεκρῶν σωμάτων· πρὸς τοῦτο εἶναι ὁ φλύαρος Ἀπολιναρίου, ὅς τις ἐδογματίζεν, ὅτι ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἦτον ἄψυχος καὶ ἄνους, ὡς ἄφρων καὶ ἀνόητος; ὡς ἀκούσῃ, πῶς ὁ Κύριος φανερώς λέγει ἐδῶ διὰ τὸν λογικὴν καὶ ἐννοῦν ψυχὴν του. (1)

„Οὐδὲ δάσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν·
„διαφθοράν. .

Καὶ τοῦτο ὁμοίως λέγεται περὶ τοῦ Δεσποτι-

κοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ λέγει, ἐμὲ τὸν ὄσιόν σου· ἦτοι τὸν ἀτιερωμένον ὄντα εἰς ἐσένα διὰ τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν, δὲν θέλεις παραχωρήσεις νὰ ἰδῶ· ἦγουν νὰ λάβῃ τὸ σῶμά μου διαφθοράν καὶ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διάλυσις· ἀλλὰ ὡς ἀναμάρτητον θέλεις διαφυλάξεις τοῦτο ἀδιάλυτον, ἵνα ἀπ' οὗ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκωθῇ πάλιν ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ σῶμά μου τὸ κατὰ πάντα ὄν τέλειον καὶ ἄρτιον, ὁ γινωρότερον ἀναστηθῶ· φθορὰ γὰρ λέγεται ὁ ἐν τῷ θανάτῳ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· διαφθορὰ δὲ εἶναι, ἡ διάλυσις τῶν μελῶν καὶ μερῶν τοῦ σώματος εἰς τὴν γῆν· ὁ Κύριος λοιπὸν, τὴν μὲν φθορὰν ἐδέχθη· ἦτοι τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν δὲ διαφθορὰν οὐκ εἶδεν· ἦγουν οὐκ ἔπαθεν. (2)

„Ἐγνώρισάς μοι ὁδούς ζωῆς·

Ἐδειξάς μοι, λέγει, τὰς ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι ὡσὺν σφάταις ὁδηγοῦσι πρὸς τὴν ἀθάνατον ζωὴν· ἢ τὰς ὁποίας ἐγὼ πρῶτος περιπατήσας, θέλω καί μοι περιπατήσας καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς μου μαθητάς Χριστιανούς· ἢ λέγει, ὅτι ἀπεκάλυψας εἰς ἐμὲ τοὺς τρόπους τῆς ἐδικῆς μου ἀναστάσεως καὶ δευτέρας ζωῆς. (3)

„Πλὴν·

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὁ Ἀδὴς οὐχὶ ζῶν τι ἐστίν, οὐδὲ δύναμις ἀποτεταγμένη τοῖς ἀποθνήσκουσιν κατὰ τὴν μυθοποιίαν τῶν ἔξωθεν· ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἀδου χωρίον κοινός τις ἐστὶ τόπος ἐν τῇ ἐσχατῇ τῆς γῆς, ἐπίσκοπος πανταχόθεν ἔξ ἀλαμπῆς· σόμιν δέ τι ἐπὶ τὰ κοῖλα καθήκει, δι' οὗ ἡ κάθοδος γίνεται πρὸς τὸ χεῖρον κατεγνωσμέναις ψυχαῖς· τοῦτο δὲ, σόμα τοῦ Ἀδου καλεῖ ὁ Προφήτης (Ἠσαΐας δηλαδὴ)· καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων ὥστε ὑποδέχασθαι πάντας, ἐνυχωρέτερον λέγει γεγενῆσθαι· διήνοιξε γὰρ φισκὶν ὁ Ἀδὴς τοὺς σόμας αὐτοῦ. .

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀνέφερε ἔτι ὁ Παῦλος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων· „Διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· οὐ δάσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν· „Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδὼν γενεὰ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. (Πράξ. ιγ'. 33.).

(3) Ἄλλος δέ τις ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο αἰνύσσεται· ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀποθνήσκοντας, ἀδύνατον εἶναι αἱ ὁδοὶ τῆς ζωῆς· οὐ γὰρ ὁδὸς τις τρώγῃ θέλουν πάλιν ἐκωθῆν μετὰ τὰ σώματά των· ἐμοὶ δὲ ἐγνώρισας τὰς τοιαύτας ὁδούς τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· „Θεὸς γὰρ φύσει καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὢν, ἐξωποίησε τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, οὐχ ἑαυτὸς τὸ χεῖμα κατορθῶν, ἀλλ' εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρώπου παραπέμπτων τὴν φρίσιν τὸ ἐντεῦθεν ἀγαθόν· οὐχ ἠγνόησε ταῖν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τοι τοῦ προπάτορος Ἀδάμ ἠγνοεῖσθαι αὐτὴν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

„ Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ
„ προσώπου σου .

καθ' ὑπόστασιν τῷ Τίῳ . ὁ δὲ Τίος ἦτον ἡνωμένο·
κατ' οὐσίαν τῷ Πατρί , καὶ κοινὴν εἶχον τὴν εὐφρο-
σύνην διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων , τὴν ὁποίαν
ἐνέργησεν ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος τοῦ Κυρίου . (1)

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁ Τίος· ἐπειδὴ ὁποῖος
ἰδῇ τὸν Τίον , αὐτὸς βλέπει καὶ τὸν Πατέρα , κα-
θὼς τὸ εἶπε μόνος τοῦ ὁ Τίος· „ Ὁ εὐρακὼς ἐμέ ,
εὐράκε τὸν Πατέρα (Ἰω . ιδ' . 9 .) διὰ τοῦτο
καὶ χαρακτηρὶ λέγεται ὁ Τίος τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκῶν·
Θέλεις λοιπὸν , λέγει , νὰ εὐφρανῇς ὡς Πατὴρ μου ,
ἐμὲ τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον μετὰ τοῦ προσ-
λαβόντος Τίού σου καὶ Λόγου , ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἀ-
νάστασιν· διὰ τί προτίτερα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν ἐλυ-
πίτο ὁ Κύριος , καὶ ἐδάκρυε , καὶ ἠγωνία κατὰ τὸν
νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἢ τὸ μετὰ τοῦ προ-
σώπου σου δηλοῖ , ἀντὶ μετὰ σοῦ , περιφραστικῶς·
ὁ μὲν γὰρ προσληφθεὶς ἄνθρωπος ἦτον ἡνωμένος

„ Τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέ-
„ λος .

Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Τίος , καθὼς ὁ
αὐτὸς εἶναι καὶ βραχίον αὐτοῦ καὶ δύναμις· τέρψις
λοιπὸν , λέγει , καὶ ἀγαλλίασις θέλει εἶναι εἰς ἐμέ-
να τὸν Τίον σου εἰς τέλος· ἦτοι παντοτινὰ· ἐπειδὴ
καὶ ἐγὼ συνανέστησα μὲ τὸν ἑαυτὸν μου τοὺς πεπτω-
κότας ἀνθρώπους , καὶ τὴν ἐδουκίμῳ κληρονομίαν
ἀπέλαβον· ἦτοι ὅλους τοὺς εἰς ἐμὲ πιστεύσαν-
τας . (2)

ΨΑΛ-

(1)· Ἡ κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν τὸ , πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ , ὅτι τὸ ἐμὸν σῶμα·
τὴν Ἐκκλησίαν δηλαδή , πληρώσεις εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου· τουτέστι μετ' ἐμοῦ τοῦ Τίου σου , ὅς
πρόσωπόν εἰμι ἐδικόν σου .

(2)· Ἄλλος δὲ λέγει ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Ἐνταῦθα σημαίνει ὅτι ἐν τέρψεσι καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἀ-
γιοὶ μακρὰς καὶ διηνεκές μετὰ τὴν ἀναβίωσιν κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν· ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐ-
φροσύνην , ἣτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία , λήφονται παρὰ Χριστοῦ , ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· φησὶ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος
„ Εἰκότως τοῖς τοῖς ἐχρήσατο τοῖς λόγοις τῆς ἀναστάσεως διδάσκων , ὡς ἀντὶ τῆς ἀθυρίας ἐκείνης , ἐν διηκτικῇ
θρηνῶδι γενήσεται , ἀπαθὴς καὶ ἀτρεπτος καὶ ἀθάνατος καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν γενόμενος· ὡς γὰρ Θεοῦ τοῦ-
το ἦν αἰεὶ· καὶ μὲν τοῖς κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν εὐθὺς ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλοθείη , τοῦτο παρασχεῖν αὐτῷ ἰάδιον ἦν
(τὸ ἀπαθὲς δηλ . καὶ ἀθάνατον) ἀλλὰ διὰ τῶν παθῶν ὁδεῦσαι συνεχώρησεν , ἣν ἀνέλαβε φύσιν· ἵνα οὕτως τῆς
ἀμαρτίας καταλύσας τὴν δυναστείαν , πάσῃ μὲν τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα , καταλύσῃ δὲ τοῦ θανάτου τὸ
κράτος , καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις παρασχητὴν τὴν τῆς ἀναβιώσεως ἀφορμὴν .

ΨΑΛΜΟΣ 15.

* Προσευχή τοῦ Δαβὶδ *

— Όταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ποικιλοτρόπως ἐθλίβετο, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ἐπικαλοῦμενος τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν· ἀρμυρῶς ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον, ὅπου ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ὁρατοῦς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς. (1)

1: * **Εἰσακούσον Κύριε δικαιοσύνης μου.**

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας μου, ἥτις διὰ μέσου τῶν ἔργων, ὡς διὰ γλώττης βοᾷ νοερῶς· ἐπειδὴ ἐγὼ πολλάκις ἐκάλῳ εἰς χεῖρας μου τὸν πολεμῶντά με Σαοὺλ, καὶ ἠμπορῶντας νὰ τὸν θανατώσω, τὸν ἐλυπήθηκα, ὡς ὑπὸ σοῦ τοῦ Θεοῦ βασιλευσαντα, καὶ οὐδὲ μὲ λόγον φίλῳ νὰ τὸν ὑβρίσω ἐτόλμησα· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ, μὲ τὸ νὰ ᾔτῳ κεφαλὴ καὶ βασιλεὺς ὅλου τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο ἦτον δίκαιον νὰ φυλάσσεται ἀδελφῆς ἀπὸ κάθε κακόν· ἢ

δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιολογίαν τοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδιωκόνετο, ὅτι εἶναι ἀθώος, ὡς μετὰ ταῦτα τοῦτο θέλει φανερῶσαι· ἐάν λοιπὸν ἐτί νοήσωμεν τὴν δικαιοσύνην, δὲν θέλει φανῇ, ὅτι ὑπερφηανεύεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, λέγων νὰ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος τὴν δικαιοσύνην του· ἀλλὰ θέλει φανῇ μόνον, ὅτι μὲ δίκαιον λόγον παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν του. (2)

* Πρόσχεσ τῇ δέήσει μου.

Δέειν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σχῆμα τῆς παρακαλέσεως τοῦ Δαβὶδ· τὸ ὅποιον ἦτον ἐλευθῶν, γεμάτον ἀπὸ κατήφειας καὶ λύπης, ἀπὸ συντρι-

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀρμυρῶς εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τάχα δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, προσευχόμενοι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὑπὲρ πάντων δι' αὐτὸν σωθησομένων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν· Ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίαν αἴτησιν· οἱ δὲ ἄλλοι ἐορηνεύοντες, δικαιοσύνην μόνον εἶπον, καὶ οὐχὶ δικαιοσύνην μου· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεσῶς· τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου ἐνταῦθα, οὐχ ὡς καυχάμενος λέγει, οὐδ' ὡς δίκαιον ἑαυτὸν ἀποφαίνων, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, δικαίως αἰτῶν τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν.

τριβὴν καὶ ταπεινῶσιν· καὶ μόνον ἀπὸ τὴν θεω-
ρίανταυ, ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Ἅγιον Θεόν.

„Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν
„χειλεσι δολίοις.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι κατὰ σχῆμα ὑπερβα-
τὸν, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλίζεται· ἡγουν, ἐνώτισαι
τὴν οὐκ ἐν χειλεσι δολίοις προσευχήν μου· ἢ καὶ
ἐλλειπτικῶς· „Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου, τὴν
οὐκ ἐν χειλεσι δολίοις γενομένην, ἢ προσαγομένην·
διὰ τί τὰ ἐδικά μου, λέγει, χεῖλη, εἶναι καθαρά
ἀπὸ ψεύδος, καὶ δὲν ἤξεύρω ποτὲ νὰ λαλήσω κα-
τὰ τοῦ Σαοὺλ δόλια καὶ ἐπιβουλα λόγια· ἀλλὰ ὁ-
μολογήσας, πῶς ἀγαπῶ αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, ἐπι-
λαττον καθαρὰν τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῆς ἀγάπης·
ἀγκυλὰ καὶ αὐτὸς ἐπαρέβη τὰς συμφωνίας καὶ ὑπο-
σχέσεις, ὅπου ἔδωκε πρὸς ἐμένα· τρία δὲ πράγμα-
τὰ προβάλλει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ λάβῃ τὴν παρά-
τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὸν πρὸς ἐκ-
δόκησιν· τὴν δικαιοσύνην του, τὸ ἐλεεινὸν σχῆμα
τῆς δεήσεώς του, καὶ τὴν ἐξ ἀδόλων χειλέων προ-
σευχήν του.

2: „Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐ-
„ξέλθοι.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι κριτὴς ἡμῶν· ἐπειδὴ
καὶ μόνος ἤξεύρεις τὰ ἐδικά μας ἔργα· ὅθεν καὶ εἴ-

σαι μόνος ἀφιλοπρόσωπος δικατὴς, Ὁ Θεὸς γάρ,
φησιν ἀλλαγῇ ὁ ἴδιος Δαβὶδ, κριτὴς δίκαιος, καὶ
ἰσχυρὸς. (Ψαλ. ζ'. 11.) ἡγουν εἶσαι δυνατὸς
νὰ φέρῃς εἰς ἔκβασιν κάθε ψῆφόν σου καὶ ἀπόφα-
σιν· ἐκ προσώπου σου δὲ εἶπε κατὰ περίφρασιν,
ἀντὶ ἐκ σοῦ· ἢ ἐνώπιόν σου· τὸ κρίμα μου δὲ εἶ-
πεν· ἡγουν ἢ περὶ ἐμὲ κρίσις καὶ ἀπόφασις. (1)
ἐπειδὴ ἐγὼ ἄδικον· πράγμα νομίζω τὸ νὰ κρίνω αὐ-
τὸς τὸν ἑμαυτόν μου, καὶ νὰ παιδεύσω μόνος τὸν
Σαοὺλ, ὅπου σπουδαζει νὰ μὲ θανατώσῃ. (2)

„Οἱ ὀφθαλμοί μου ἰδέτωσαν εὐθύτη-
„τας.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἰδῶ τὰς εὐθείας
καὶ δικαίας σου ἀποφάσεις, τελειωμένas μεταξὺ ἐ-
μοῦ καὶ τοῦ Σαοὺλ. (3)

3: „Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου· ἔπε-
„σκεψω νυκτός.

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ὅχι μόνον ἀπὸ ἄδικον
ἔργον ἀπέχω, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ πονηρὰν ἐνθύ-
μησιν καὶ λογισμὸν· διὰ τί ἐσὺ ὅπου εἶσαι καρδιο-
γνώστης, ἐρεύνησας τὴν καρδίαν μου, καὶ δὲν ἠΐρ-
εις αὐτήν· νὰ ἔχω κακμίαν κακὴν βουλήν ἐναντίον
τοῦ Σαοὺλ· καὶ εἶδες τὴν καρδίαν μου, πῶς εἶναι
εὐθεῖα καὶ ὀρθή, ὅχι μόνον εἰς τὰς εὐτυχίας, ἀλ-
λά καὶ εἰς τὴν νύκτα· ἡγουν εἰς τὰς δυστυχίας καὶ
θλί-

(1) Λέγεται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες ἔλεγον ἐν
ταῖς Πράξεσι· „Καὶ τὰ ὅτι Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, ὡς δὲ τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λα-
λεῖν τὸν λόγον σου. (Πράξ. δ'. 29.)

(2) Ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει, „Ἡ σὺ Κύριε κρίσις ἔχει τὸ πεδίκαιον ὡς τὸν ἑλεόν· ἑλεόν γὰρ φησὶ ὡς κρίσιν·
ἡσυχμαί σοι Κύριε· ἔπειθ' οὖν μόνος αὐτὸς καὶ τὸν δίκαιον σφαινοῖς, ὡς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐλεεῖς· ἐκ προσώπου σοῦ
τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι.

(3) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει, „ὅτι ὁ Κύριος ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγει ταῦτα πρὸς τὸν Πατέρα· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει
τοὺς Ἀποστόλους· ἐπειδὴ μέλη ἐσμὲν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· τοὺς ὁποίους εὐχεται νὰ βλέπουν εὐθύτητα· ἡγουν
νὰ εἶναι δίκαιοι, ὡς νὰ μὴ παρὰσάλευσεν ἀπὸ τὴν εὐθείαν ἐδὲν τῶν ἀρετῶν.

ὀλίφεις καὶ πειρασμούς· τὰ ὅποια αὐτὰ σκοτίζουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ κάμνουν αὐτὸν νὰ εὐχαίνη ἀπὸ τὴν ἴσην σφάτιν τῆς ἀρετῆς· διότι καθὼς ὁ Ἰωβ καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν δυσυχίων εὐρισκόμενος, ἐπεριπάτει εἰς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν, ὡς λέγει μόνος του· „Ὅτι τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει· (Ἰωβ. κθ'· 3.)· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ εἰς τὰς δυσυχίας εὐρισκόμενος, δὲν ἐξέκλινα ἀπὸ τὰς ἀρετῶν· ἐπεὶ δὲ ἦτον „Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου· (Ψαλ. ρη'.)· ἡ νύκτα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς νυκτός, ὅταν εὐρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον μέσα εἰς τὸ σκοτεινὸν σπήλαιον, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν· (1)

„Ἐπίρριψός με, καὶ οὐχ εὗρεθῇ ἐν ἐμοὶ ἀδικία·

Ἐπύρριψας, λέγει, καὶ ἐχώνευσας ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς καὶ αἱ χαλκεῖς καὶ χρυσοχοὶ πυρόνουν καὶ χωνεύουσι τὸ χάλκωμα καὶ τὸ ἀσήμι καὶ μάλαγμα, διὰ νὰ γνωρίσουν, ἂν ᾖναι καθαρὰ καὶ ἄδολα· Καὶ ἔτι λοιπὸν, ἂν ᾖ με ἐχώνευσας μὲ τοὺς διαφοροὺς πειρασμούς, καὶ μὲ ἐδοκίμασας, δὲν εὗρέθῃ εἰς ἐμένα ἀδικία ἐναντίον τοῦ Σαοὺλ· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ δὲν ὠλεγοψύχησα, ὥς ὅπου ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ βίαν μου, νὰ στοχασθῶ κενεὶνα κακὸν κατ' αὐτοῦ· (2)

4: „Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου
τὰ ἔργα τῶν ἀνδραπῶν.

Τὸ ρητὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀνακόλουθον καὶ ἀσύμφωνον μὲ τὰ προειρημένα, καθὼς ἐνομισαν μερικοὶ· ἀλλὰ εἶναι μία αἰτία τῆς πυρώσεως, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ· ἤγουν διὰ τοῦτο, λέγει, Κύριε, παρεχώρησας νὰ πυρῶθῶ καὶ νὰ δοκιμασθῶ μὲ τοὺς πειρασμούς· ἵνα μὴ εὐρισκόμενος χωρὶς πειρασμούς, ὑπερηφανεύωμαι, καὶ κατηγορῶ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, κηρύττων τὰ ἄδικα καὶ πονηρὰ ἔργα ὅπου πράττουσιν· (3) καὶ διὰ τοῦτο δοκιμαζομαι μὲ τοὺς πειρασμούς, ἵνα καταφεύγωντας εἰς ἐσένα διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς, ἐπεὶ δὲ „Ἐν θλίψει ἐμπήσθημέν σου, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν (Ἠσ. κς'· 16.)· διηγοῦμαι τὰ ἔργα καὶ τὰς οἰκονομίας σου· πῶς δηλαδὴ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖς·

„Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου
ἐγὼ ἐφυλάξα οδοὺς σκληρὰς.

Λόγους χειλέων ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς, τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος παλαιῦ Νόμου· χειλέων δὲ Θεοῦ εἶπε, καταχρηστικῶς καὶ ἀνθρωποπροκειῶς· ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ νόμου, εἰ-
λα-

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀγέριον „Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ὅτι μὴ διενεήθην ἀνθρώπων ὀδὸν· ἐπεσκέψα νυκτός· ὅτε μηδέποτε ὑπὸν κατακρατῆθην βαθεῖ, τὸ δίκαιον διερευνῶν καὶ ὑπὸ σοῦ φωτιζόμενος· κατὰ γὰρ τὸν Ἰωβ „Ἐν τῷ φωτί σου ἐπορευόμην ἐν σκότει· (Ἰωβ. κθ'· 3.)· λύχνος γὰρ ἦν τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου (ἐν σῇ ἐκδεδ· Σειρξ·)

(2) Τοῦτο δὲ μάλα ἀρμόζει τῷ Χριστῷ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦν ἀναμάρτητος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν νὰ λέγῃ, ὅτι οὐχ εὗρέθῃ ἐν ἐμοὶ ἀδικία·

(3) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν· „Οὐ μόνον φησὶν ἔργους οὐκ ἠδίκησα πρὸς Σαοὺλ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶπεν καὶ διαβαλεῖν ἠθέλησα, φυλάττων τὸ σὸν πρόσταγμα Δέσποτα τό „Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακός· ἵνα οὖν μὴ λοιδορήσῃ ἐκεῖνον, μηδὲ ἀθετήσῃ τὸν σὸν νόμον, ἀνεσχόμενος κακοπαθεῖν καὶ πλανᾶσθαι καὶ φυγαδεύεσθαι· ταῦτα γὰρ αἱ σκληραὶ ὁδοί·

λαλήθησαν τρόπον τινα διὰ τῶν χειλέων καὶ τοῦ σώματος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰς ἐντολάς σου λοιπὸν, λέγει, ταύτας, ἐγὼ ἐφύλαξα· ἦτοι ἐπεριπάτησα τὰς σκληρὰς ἐσάτας τῶν ἀρετῶν· σκληραὶ γὰρ καὶ τραχεῖαι καὶ κόπιαστικαί· εἶναι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐντολαί, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐξερημέναι ἀπὸ καθ' ὅσον σωματικὴν ἀναπαύσειν καὶ πόσιν. (1) Κοντὰ δὲ εἰς τὴν θεσπὴν Γραφὴν εἶναι συνθελαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ λαμβάνεται τὸ φυλάττειν, ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν διὰ τῶν ἔργων· ὡς τὸ, „Εφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτυρία σου.“ (Ψαλ. ρη΄.) ἦτοι διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολάς πράξας, ἐτελείωσα αὐτάς.

Β: „Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τριβοῖς σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαβήματά μου.“

Ἀνωτέρω μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ διαβήματα, τὰ κινήματα τοῦ νοῦ, κάτω δὲ, διαβήματα ὀνομάζει τὰ κινήματα τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἡσυχίου· λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν ταῦτα· καὶ Κύριε, τέλει καὶ ὀρθὰ τὰ νοήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου εἰς τὰ προσάγματα σου· τὰ ὅποια ὀνομάζονται τρίβοι καὶ ἐσάται, διὰ τὴν φέρουσι πρὸς ἐσένα, ἐκείνους ὅπου τὰ περπατοῦν· ἀφ' οὗ δὲ γένουν τέλει τὰ νοήματα καὶ οἱ λογισμοί μου, τότε καὶ αἱ πράξεις καὶ ἔργα τοῦ σώματός μου, δύνανται νὰ παρασκαλεύσωνται,

καὶ νὰ κλίνουν εἰς τὸ κακόν· ἢ τὸ κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου νοεῖται οὕτως· ἤγουν καὶ τελείαν καθε μου ἐνέργειαν Κύριε, μὲ τὸ νὰ περιπλάτῃς τὰς τριβούσους· ταύτας γὰρ ἀνοίξας διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν σου εἰς ἐκείνους, ὅπου σπουδάζουν νὰ ἔλθουν πρὸς ἐσένα· ἵνα μὴ παρασκαλεύσωνται ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ τὴν ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ κατάρτιζονται καὶ διορθώνονται ἀπὸ λόγου σου τὰ διαβήματά των· ἢ παιδὴ σὺ εἶσαι, ὁ διδάσκων ἀνθρώπων γινώσκων (Ψαλ. 147 - 10.)

Β: „Εγὼ ἐκέκραξα ὅτι ἐπήκουσάς μου ὁ Θεός.“

Ματαίως, λέγει, δὲν σε παρακαλῶ τώρα Κύριε· διὰ τὴν ἡσυχίαν, ὅτι καὶ ἄλλαι φοραὶ σε ἐπαρακάλεσα καὶ μου εἰσήκουσας.

„Κλῖνον τὸ οὖς σου ἔμοι καὶ εἰσάκουσον τῶν ρημάτων μου.“

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ κλῖνῃ εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς τὸ αὐτί του, εἰς καιρὸν ὅπου τὸ αὐτί τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκίνητον καὶ ἀκλίτον; (2) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι λέγει τοῦτο, διὰ τὴν ὅταν τινὰς κλῖνῃ τὴν κεφαλὴν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκείνον ὁ.

(1) Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Νικήτας „Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀπὸ Χριστοῦ καλούμενοι, εἰς κατὰ τὴν ἐντολὴν, λαβόντες πληγὴν κατὰ τῆς σιαγόνος, στέλωμεν καὶ τὴν ἄλλην· εἰς ἀποσεσύμενοι μὴ ἀπαιτῶμεν· εἰς εἰς δικαστήριον ἐλκόμενοι, καὶ τὸν χιτῶνα ἐπαποδυόμεθα· οὕτως ἐφύλαξαμεν ὁδοὺς σκληρὰς διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, μόνον, ἵνα μὴ φεγξόμεθα τι ἀνθρώπινον, μέχρι καὶ τοῦ τυχοῦτος ἀκριβοῦς λόγου· διὰ τὸ, καὶ ὑπὲρ ἀγροῦ λόγου κείσθαι κόλασιν· ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει „Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι, τὰς ἐντολάς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλὰς, τὰς ἐπαγγελίας, καὶ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν διὰ ταῦτα ὑποκείμενην· διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου φησὶν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληρὰς· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐφύλαξάμεν ὁδοὺς παραβατῶν φαίμενοι, ὅτι διὰ τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάττετο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν ὁδῶν τῶν παραβατῶν καὶ ἀμαρτυλῶν· ἤγουν ἐφυλάττετο ἀπὸ τῶν κακῶν ἐσάτων καὶ ἀμαρτιῶν· ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει „Δείκνυσθαι διὰ τούτου ὡς πάντα παραβάτην ἀπέφευγε· χαλεπαὶ γὰρ αὐτῶν αἱ ὁδοὶ καὶ σκληραί.“

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ὅλα τὰ ζῶα κινεῖται τὰ αὐτί των, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ περὶ τοῦ ἡγίου τῆς μοίμης.

ὅπου τὸν λαλεῖ, φαίνεται ὅτι μαζί με τὴν κεφαλὴν κλίνει καὶ τὸ αὐτί· προείπομεν δὲ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα καὶ ἐνεργείας, φανερόναι καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκαταβάσιν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκρατιῶν ἤγουν διὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀκραταί· καθὼς γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θελήσουν νὰ ἀκούσουν καλλέτερά ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου λαλεῖ πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὴν φωνὴν, κλίνουν εἰς αὐτὸν τὸ αὐτίτους· ἐτὶ, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, κλινὸν ὡς ὑψηλὸς τὸ αὐτί σου, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινόν· καὶ ὡς ἱατρὸς σκυφαί εἰς ἐμένα τὸν ἀσθενή· ὁρασις μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἀπλή γνῶσις τῶν πραγμάτων· οὗς δὲ καὶ ἀκοή αὐτοῦ, εἶναι ἡ λεπτοτέρα γνῶσις· ἐπεὶ τὰ ὁράτα, εἶναι παχύτερα ἀπὸ τὰ ἀκουστά διὰ τὴν ὕλην· βλέπε δὲ ὡ ἀναγνώσα, πῶς ἄνω καὶ κάτω ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει εἰς τὴν προσευχήν του τὸ, εἰσάκουσον, καὶ τὸ πρόσχες, καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ ὅμοια· διὰ νὰ φανερώσῃ μετὰ τὴν ὀλοκάρδιον διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεόν.

7: „Θαυμάστῃσον τὰ ἔλεή σου, ὁ σῳζὼν τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Κάμε, λέγει, Κύριε, νὰ φανοῦν θαύματος ἀξία εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔλεή σου· ἔλεή δὲ ὀνομάζει τὴν θεϊαν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· διὰ τί ἐκείνου ὅπου βλέπουν τὸν Θεόν, πῶς ὑπερασπίζεται καὶ βοηθεῖ τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, θαυμάζουν τὴν βοήθειάν του, ὡς ὀλίγηρον καὶ ὡς παντοδύνα-

μον· ἐπεὶ καὶ προφθάνει ἀπὸ βοήθει, ὅχι μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. (1)

„Ἐκ τῶν ἀνθεσθηκότων τῇ δεξιᾷ σου.

8: „Φύλαξόν με Κύριε, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ μου.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπιβουλήν τοῦ Σαουλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀντισέκονται εἰς τὴν χειροτονίαν ὅπου ἔκαμες εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ταύτην γὰρ ἐφανερώσας διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς· ἐπεὶ, ἐσὺ μὲν Κύριε, με χειροτόνησας βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, ὅπου με ἔχρισεν, αὐτοὶ δὲ σπουδαίον νὰ με θανατώσουν, μὴ θέλοντες νὰ με δεγχοῦν διὰ βασιλέα. (2) λέγει δὲ, καὶ ὅτι νὰ φυλάξῃ αὐτὸν ὡσανὴ τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἐπεὶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, θυμωσθὲν εἶναι ἡ προφύλαξις τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ· διὰ τί ἔνδυμα ἐπάνω εἰς ἔνδυμα, καὶ διάφοροι χιτῶνες ταύτην τὴν κόρην περιτειχίζουσιν· καὶ οἱ μὲν ἔσωθεν, εἶναι λεπταὶ καὶ διαφανεῖς χιτῶνες, διὰ νὰ μὴ τραχύωσιν τὴν κόρην, ἥτις εἶναι ὑγρὰ καὶ ἀπαλὴ· ὁ δὲ ἔξωθεν ἤγουν ὁ τῶν βλεφάρων καὶ ὀρματοκλάδων χιτῶν, εἶναι παχὺς, χωρισμένος εἰς δύο ἡμικύκλια εἰς τὸ ἄνω, καὶ εἰς τὸ κάτω· ἵνα ἐν ταυτῇ, καὶ τὸν κοριοκτὸν τῆς γῆς διώκῃ, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀέρος, καὶ τὰ μικρὰ ζώρια· καὶ ἀκολούθως, ἵνα φυλάσσεται ἀβλαβὴς ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἔχει δὲ

τρί-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, πρέπει ὁ λόγος οὗτος ἔς εἰς τοὺς Ἀποστόλους· ἤγουν τὸ νὰ ζήτοῦν μαζί με τὸ ἔλεος ἔς θαύματα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἔς αὐτοὶ μετὰ θάρρους κηρύττουν· ἔς οἱ ἄρῳντες πιστεύουν· ἐπεὶ τὸν πολλοὺς τραβίζον εἰς τὴν πίσιν τὰ θαύματα· θαυμάσας γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ἔλεή, παραδόξως ἐνεργετῶν τινος· ὡς τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ· τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ· ἔς τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ· ὁ ἀφ᾽ ὧν δὲ εἶπε τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ἵνα κοινῇ δείξῃ τὴν πρόνοιαν, ἔς ἀπαιτήσῃ ταύτην, ὡς ἔς αὐτὸς ἐλπίζων.

(2) Ἀντισέκουν δὲ εἰς τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ ἤγουν εἰς τὸν Χριστόν· ἔς οἱ Ταυδαῖοι ἔς Ἕλληνας ἔς οἱ Αἰγυπτίκοι, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ παρακαλοῦν οἱ Ἀπόστολοι νὰ γλυτώσων· ἄλλος δὲ φησὶ „Φύλαχθε ἡμεῖς ἀπὸ Δαιμόνων τῶν ἐκαντιαυμένων τῇ δεξιᾷ ἔς ἀγαθῇ ἡμῶν πράξει· ἥτις τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἔς ἐνεργείας κατορθωμένη, μὴ ποτε τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ὀφθαλμοῦ σκοτισθέντες, εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας ἐμπίσοιμεν.

τρίχας ὁ ἑξωτερικὸς χιτῶν οὗτος, τὰς καλουμένας βλεφαρίδας ὡσάν ἀκάνθας, διὰ τὰ ἐμποδίζη μὲ αὐτὰς καθὲς ζῶντιον καὶ ἐναντίον, ὅπου ἔρχεται ἔξωθεν· ἐπάνω δὲ τῶν ὀφθαλμοκατάδων εἶναι τὰ ὀφρύδα ὡσάν φάραγγες, τὰ ὅποια εἶναι σχηματισμένα ὡσάν σπείρα τέλη· καὶ πετυκνωμένα ἀπὸ τρίχας, ἵνα μὴ ἐμβαίῃ μέσα εἰς τὸ ὄμματι ὁ ἰδρώτας, ὅπου τρέχει ἄνωθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον· ἀλλὰ ἐμποδίζομενος ἀπὸ τὰ ὀφρύδια, τρέχῃ ἐκ πλαγίων ἀπὸ τοὺς κροτάφους καὶ μὴνιγγας.

„ Ἐν σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με.

9: „ Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν ταλαιπωρησάντων με.

Ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ ἄλλην παρομοίωσιν φυλακῆς, καὶ παρακαλεῖ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰς πτερυγὰς του· ἡγουν μὲ τὰς ἐπισκοπτικὰς, καὶ φυλακτικὰς ἐνεργείας τῆς Θεᾶς καὶ παντοδυνάμου προνοίας του· καθὼς καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάζουσι τὰ μικρά των πουλάκια μὲ τὰς αἰσθητὰς πτερυγῶν· τὸ σκεπάσεις δὲ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ εὐκτικῶν σκεπάσεις· εἰς πάμπόλλα γὰρ μέρη τῆς Θεᾶς Γραφῆς εὐρίσκεται τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου· ἡγουν τὸ νὰ λαμβάνονται τὰ ὀριστικά, ἀντὶ εὐκτικῶν· ἢ καὶ Προφητεῖαι ὁ Δαβὶδ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· πρόσωπον δὲ ἀσεβῶν, αὐτοὺς λέγει τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ περίφρασιν· καταχρηστικῶς δὲ ἐδῶ ἀσεβεῖς λέγει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἔζων εἰς τὰς ἀνομίας, ὡσάν ἀσεβεῖς.

καὶ ἐπειδὴ ἐδίψουν νὰ θανατώσων τοὺς ἀθώους· καὶ δὲν ἐσέβοντο τὴν πρᾶ τοῦ Θεοῦ γενομένην χειροτονίαν, τὴν ὅποιαν ἔλαμε, χρίσας διὰ τοῦ Σαμουὴλ τὸν Δαβὶδ βασιλεῖα· αὐτοὶ, λέγει, μὲ ἐταλαιπώρησαν. ἐπειδὴ καὶ φεύγοντας ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὁ Δαβὶδ, ὑπέμεινε καθὰ ταλαιπωρίαν καὶ κακοπείθειαν (1)

„ Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ὅλον τὸν ἑαυτὸν του ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ· περιέσχον δὲ εἶπεν· ἡγουν, ὅτι περιεκύκλωσαν αὐτοῦ οἱ ἐχθροί του, κατασκευάζοντες κατ' αὐτοῦ εἰς καθὲ μέρος ἐπιβουλὰς καὶ ἐνεδρεύματα.

10: „ Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ στέατος ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν καρδίαν καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς αὐτὰ τὰ μέλη εὐρίσκεται τὸ στέαρ· ἦτοι τὸ ξύγι· λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐπέκλεισαν τὸ ἀπὸ καρδίας καὶ σπλάγχνων τοὺς ἔλεος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὰ σπλάγχνα γὰρ προέρχεται τὸ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ εὐσπλαγχτισθῶν τὸν Δαβὶδ· (2) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι στέαρ ὀνομάζει τὴν αὐτοχίαν καὶ εὐδοξίαν, τὴν ὅποιαν ὁ Σα-

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει „ Ὁ δίκαιος ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν ταλαιπωρεῖται ἔτι ταλαινίζεται· ἐσθότε ἔτι ὡς ἀνόητος ἐλεούμενος· ἀλλὰ τότε ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν τοῦ Θεοῦ σκεπάζεται· ἵνα μὴ σεισθῇ ἀπὸ τοῦ ταλαινίζεσθαι (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ εἴρηται κατὰ ἄλλην ἐρμηνευτὴν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολλὰ θρεμμένων ζῶων· τὰ ὅποια τῶν πολλὰ παχύνουν, ὥστε ὅπου ἀποθνήσκουν ἔτι πνίγονται ἀπὸ τὸ πολὺ ξύγι, ὅπου ἀποκτοῦν· ἔτι τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ, τὸ νὰ συγκλείσων τὸ στέαρ· ὁ δὲ Ἡσυχίος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἐρμηνεύων λέγει „ Κυκλοῦσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν οἱ Δαίμονες· ἔτι θορῶν δίκην ἕκαστος προσβάλλει παγιδεύσας· ἡσυχάζοντες· στέαρ δὲ τῶν δαιμόνων ἔτι τροφὴ λιπαρὰ οἱ ἀμαρτάνοντες, οὗς ταῖς ἡδοναῖς, ὥστε μὴκέτι διαφυγεῖν, συγκλείουσιν· ὑπερηφανίαν δὲ λέγει τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστάσιν· τὴν ἀπιστίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· τῆς κρίσεως τὴν ἀθέτησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

Σαούλ καὶ εἰς περὶ αὐτὸν συνέκλεισαν, καὶ τρόπον
τινα ἐσφίγγον καὶ ἐκράτουν αὐτήν, ὥσπερ νὰ μὴν ἡ-
θελε φύγη καὶ μίαν φοράν ἀπὸ λόγου των· ἀλλὰ ἐ-
μελλε νὰ μένη με αὐτοὺς παντοτινῇ καὶ ἀχώριστος.

„Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερη-
φανίαν.

Οἱ ἐχθροὶ μου, λέγει, κομπαζούν καὶ λαλοῦν
λόγια ὑπερήφανα: δηλαδή, ὅτι τὸ ὀγκυωρότερον
ἔχουν νὰ με πιάσουν ὡς ἀπροσάτευτον, καὶ ὡς μὴ
ἔχοντα ἀπὸ καὶ νένα μέρος καὶ μίαν ἐσθίειαν.

11: „Εκβαλόντες με κυνὶ περιεκύκλωσάν
με.

Ἄφ' οὗ, λέγει, ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
ἐχθροί μου, με ἐξέβαλον ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα,
καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματά μου, δὲν ἤσκηθησαν
μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τώρα με περιεκύκλωσαν,
ζητοῦντες νὰ με θανατώσουν, κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον. (1.)

„Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο εἰς
κελῖναι ἐν τῇ γῇ.

Ἐθεντο, λέγει: ἤγουν ἐσοχάσθησαν νὰ ἐκ-
κλίνουν μὲν, καὶ νὰ ἀποστρέφουν τοὺς ὀφθαλμοὺς
των ἀπὸ ἐσένα τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα Θεόν,
καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά σου προσάγματα, τὰ ὅποια προ-
σάξουν νὰ μὴν ἀδικῇ πικρὸς τὸν ἀντίπαιον καὶ ἀθῶον·
νὰ γυρίσουν δὲ αὐτοὺς κάτω εἰς τὴν γῆν: ἦτοι εἰς
τὰς γηΐνας ἐπιθυμίας· αἱ ὅποια εἶναι, τὸ νὰ τε-
λειώσουν κάθε ἄλογον καὶ κτηνώδη ἡδονήν· ἡ νοεῖ-
ται καὶ οὕτως, ὅτι αὐτοὶ ἐσπρίξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς
των, ζητοῦντες νὰ κρημνίσουν καὶ νὰ καταβάλουν
ἐμένα εἰς τὴν γῆν, κατασφαχθέντα καὶ θανατω-
θέντα ἀπὸ αὐτοὺς, καθὼς ἠρμήνευσεν ὁ Εὐστά-
θιος. (2.)

12: „Τπέλαβόν με ὥσει λέων ἑτοιμος
εἰς θήραν, καὶ ὥσει σκύμνος οἰκῶν
ἐν ἀποκρύφοις.

Ὅσον, λέγει, εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν
μου, αὐτοὶ με ὑπέλαβον· ἦτοι κρυφίως ἐλθόντες ὑ-
ποκάτω μου, με ἐσκήκωσαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ
ἀρπάζαντες, με ἔκαμαν ὄφρατον· διαφορὰν δὲ τοι-
αύτην ἔχει ὁ λέων ἀπὸ τοῦ σκύμνου, καθὼς πινεῖ ἰσο-
ρικοὶ λέγουσιν· ὅτι ὁ μὲν λέων, ἐπειδὴ καὶ θαρρῆ-
εἰς τὴν δύναμίν του, φανερά περιπατεῖ καὶ κυνηγᾷ·
ὁ δὲ σκύμνος, ἦτοι τὸ μικρὸν λεονταρόπουλον, ἐπει-
δὴ δὲν θαρρῆ-εἰς τὴν δύναμίν του, ὡς μικρὸν, καὶ ἀ-
δύνατον, δὲν κυνηγᾷ φανερά· ἀλλὰ κρυπτόμενον
καί.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος οὕτως ἐρμήνεύει: „Εκβαλόντες ἐξ ἡμῶν τῆς εὐθείας δόξης οἱ Δαίμονες, περιεκυκλώσασιν· τοῦτέστι πάντοθεν πολεμοῦσιν, ἐμπροσθεν ἐμφανῶς, ὀπισθεν ἀφανῶς· ἀπὸ τῶν δεξιῶν, δὲ ἀπὸ τῶν δοκούντων ἀγα-
θῶν· ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, διὰ τῶν ὁμιλογομένων φαύλων· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν, ἵνα κα-
τελέγκωσιν ἡμᾶς εἰς γῆν, καὶ τὰ σαρκίς φρονεῖν πείσωσιν· ἀλλ' ἡμεῖς, ὅταν τὸν νοῦν οἱ Δαίμονες τῆς σωφροσύνης ἐκ-
βάλλοντες, περιεκυκλώσωσιν, φαιμέν, „Τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Σύμμαχος
ἀντὶ τοῦ ἐκβαλόντες εἶπε, Μικκρίζοντες παραχρῆμα περιεκύκλωσάν με: ἦτοι ἐδγνησάμην τῇ διανοίᾳ τὸν μακαρι-
σμὸν ἐποιούητο τὸ πρότερον· ὡς δὲ ἐκβαλεῖν, καὶ ἐκτρέψαι τῆς προσκοίτης ἐδού· ἀπάτης ἕνεκεν τοῦ μακαρι-
σμοῦ δόξασιν, ἐκέχρητο κατὰ τὸν Ἀντισχεῖας Θεόδωρον· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Συνέσιος ἐν τῇ περὶ Βασιλείας, Ὁ ἐφ'
ἀπασι γινόμενος ἔπαινος, σὺν ἡδονῇ λυμαινόμενος, ἐρίκεναι μοι δοκεῖ τοῖς φαρμάκοις, καὶ μέλειτι, φεύσαντες, τοῖς
ἀπολογυμένοις ὑφ' ἐγούσαι.

(2) Λέγει γὰρ οὗτος, Παρτοαλεῦσά με, καὶ ἀποκινήσαι τῆς εἰσεως καὶ τῆς κατὰ Θεὸν εὐσεβείας ἐκπόσεως.

κάθεται μέσα εἰς τὴν φωλεάν του, καὶ ὅποιον ζῶον περάσῃ ἐκεῖθεν, αἰνυδίως ὀρμᾷ καὶ τὸ ἀρπάζει· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοῦς ἐχθροῦς του Δαβὶδ· ἄλλοι μὲν, ἐθάρρουν νὰ ἀρπάσουν αὐτὸν φανερά· ἄλλοι δὲ νὰ τὸν ἀρπάσουν κρυφά, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον θάρρος εἰς τὴν δύναμίν του. (1) πλὴν δὲν εἶναι κανένα ἐμπόδιον νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ ὁ λέων καὶ ὁ σκύμνος δηλοῦσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἐπεὶ δὲ ὁ Προφῆτης Δαβὶδ, συνειθίζει πολλὰ φορὰς, ὅταν διηγῆται τὰ πάθη καὶ δυστυχίας του, νὰ ταυτολογῇ μὲ λέξεις καὶ ὁμοιώματα διαφορετικὰ, διὰ νὰ αὐξήσῃ μὲ αὐτὰ τὰ πάθη του· καὶ ἀκολουθῶς διὰ τῆς αὐξήσεως, νὰ τραβῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ τοῦ Θεοῦ ἔλεος.

13: „Ανάστηθι Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι διὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονὴν ὅπου δέχουσαι, διὰ τοῦτο τώρα κινήθητι πρὸς ἐκδίκησιν ἐμοῦ τοῦ ἀδικουμένου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀνάστηθι.

„Πρόφθασον αὐτούς.

Πρόφθασαί τους, λέγει, Κύριε, πρὸ τοῦ νὰ φέρουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὅπου μελετῶσι· καὶ μὴν ἀφίσης αὐτοὺς νὰ τὰ τελειώσουν.

„Καὶ ὑποσκέλισον αὐτοίς.

Ἐμπόδισον, λέγει, Κύριε, αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ δρόμου, ὅπου κάμνουν κατ' ἐπᾶν μου· τὸ δὲ ὑποσκέλισον εἶπε, μεταφέροντας τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνους ὅπου θέλουν νὰ ἐμπόδισουν τὸν δρόμον τινός· οἱ ὅποιοι, ὅταν τρέχουν ἄλλοι, βάλλουσι τὰ σκέλη των ἐμπόδιον ἀνάμεσα εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων, καὶ ἐπὶ εὐκόλῃ τοὺς ρίπτουν κατὰ γῆς. (2)

„Ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβουσίν, ῥομφαία σου, (3)

14: „Ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου.

Μὲ τὴν ῥομφαίαν σου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν Σαουλ, καὶ ἀπὸ τοῦς ὑπηκόους καὶ φίλους του· οἵτινες εἶναι ἐχθροὶ εἰς τὴν χειρά σου· ἤτοι εἰς τὴν χειροτομίαν σου· ταυτὸν εἰπεῖν, εἶναι ἐχθροὶ εἰς ἐμένα, ἢ ἀπὸ τοῦς ἐχθροὺς τῆς χειρός σου· ἤτοι σοῦ κατὰ παράφρασιν· διὰ τὴν ἀνίσωσ, αὐτοὶ μὲν, πολέμου-

σιν.

(1). Λέγει δὲ ὁ Νικήτας· „Λεχθεῖν δ' αὖ λέων μὲν, αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· σκύμνος δὲ λέωντες, ἀνθρώπος ὁ πονηρός, τέκνον γενόμενος τοῦ Σατανᾶ· πολέμουσι δὲ τοῖς ἁγίοις αὐτός τε ὁ ἀποστάτης, ἢ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονούντες· εἶπε δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος, „Ἰστέον ὅτι ἢ ἐμφανῶς ἐπιπνῆθ' διὰ τῶν οἰκείων ὑπασπιστῶν ὁ παγκράτης λέων· τουτέστιν ὁ Σατανᾶς· ὁ αὐτὸς δὲ ἢ ὡς σκύμνος κρύπτεται· ἐπύκει γὰρ λεληθότως ἐπιβουλῆς· τὸ δὲ ὑπελάβον με νοεῖται ἀντὶ τοῦ περιμένονσι, προσδοκῶσιν· ἐπεὶ δὲ οἱ ὑπολαμβάνοντες ἔσσεσθαι τι προσδοκῶσιν· οὕτω γὰρ νοεῖται ἢ τὸ „ὑπελάβωμεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου· τουτέστι περιεμέναμεν προσεδεκῆσθαι· εἶναι λόγια Θεοῦ ὡς ἀποστόλων· Ἀποστολῆς.

(2). Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Νικήτας· „Συμφέρει δὲ ἢ τοῖς διώκουσι τοὺς ἁγίους, τὸ ὑποσκέλισθαι αὐτούς· παύονται γὰρ τοῦ τρέχειν κακῶς, ἢ ὠφελοῦνται ἐκπίπτοντες τῆς φυλῆς αὐτῶν παραιρέσεως· ὁ Θεὸς πρέπον ἐφ' ἧς τοῖς ἁγίοις τὸ εὐχεσθαι ἢ λέγειν πρὸς Θεόν· ὑποσκέλισον τοὺς πονηροὺς, ἢ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐπίσχεσ' ἢ κάλυσον.

(3). Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὐρίσκεται ἢ οὕτω γεγραμμένον· „Ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβουσίν, ῥομφαίαν σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου· ὅπερ τοιούτον ἔχει νόημα παρ' αὐτῶν, λέγοντι· „Ἐύχονται ἢ οἱ ἁγιοὶ ῥυθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἀπὸ τε τοῦ τῆς ἀσεβείας ἐχθροῦ Σατανᾶ, ἢ τῶν ἐκείνου ὑπασπιστῶν· ταύτην δὲ τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἢ ῥομφαίαν τοῦ Θεοῦ νομᾶζουσιν, ὡς ἀντιπαρασσεμένην τοῖς τοῦ λόγου ἢ τοῦ κηρύγματος διώκου-

ταις.

σιν ἐμένα, ἐγὼ δὲ, εἴμι ἐδικός σου, λοιπὸν αὐτοὶ πολεμοῦντες τὸν ἐδικόν σου, ἔσονται τὸν ἴδιον πολεμοῦσι· διὰ τί δὲ ὀνομάζει τὸν Σαουλ ἀπεβῆ; προεπιόμεν ἄνωτέρω· χωριστὰ δὲ χωριστὰ πρέπει νὰ ἀναγινώσκονται τὰ ῥητὰ ταῦτα· τὸ δὲ ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου εἶναι ἀρμόδιον εἰς ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω: δηλαδὴ εἰς τὸ „Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον“. Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ τί ὁ Δαβὶδ, ὅπου εὐσπλαγχχόσθη καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαουλ, ὅταν εὗρήκεν αὐτὸν κοιμώμενον εἰς τὸ σπήλαιον, παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς μὲ τὴν ῥομφαίαν του; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, δὲν ἐτόλμησε νὰ γένῃ φονεὺς ὁ ἴδιος τοῦ βασιλέως Σαουλ, ὡς χρισθέντας παρὰ Θεοῦ, καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ εἰχ. 3. παρακαλεῖ δὲ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ἐκεῖνος αὐτόν, μὲ τὸ νὰ ἐταλαιπωρεῖτο ἐξ αἰτίας τοῦ Σαουλ, μὲ καθε κακοπάθειαν· καθὼς γὰρ τὸ πρῶτον ἦτον ἄδικον: τὸ νὰ θανατώσῃ δηλαδὴ μόνος του τὸν Σαουλ, ἔτι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ δεύτερον ἦτον δίκαιον: τὸ νὰ παιδεύσῃ δηλαδὴ αὐτὸν ὁ Θεός· ἢ μὲ ῥομφαίαν εἶπεν, οὐχὶ θανατοῦσαν, ἀλλὰ μόνον φοβίζουσαν τοὺς ἐχθρούς του· ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τοῦτο εἶπεν· ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἐλευθερώσῃ κλῆνᾶ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου τὸν κρατοῦν, τραβίξει μόνον ἔξω ἀπὸ τὴν θήκην τὴν μάχαιράν του, καὶ ὁμᾶ κατ' ἐπαύτων χωρὶς νὰ τοὺς θανατώσῃ: οὕτω λέγει, καὶ σὺ Κύριε ποίησον· ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ δὲν ἤθελε νὰ φονεῖται ὁ Σαουλ, ἀλλὰ μόνον νὰ δυσυχῇσῃ, φανερόν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀκλόουθα λόγια ὅπου λέγει.

„Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέρισον αὐτοὺς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.“

Τοὺς ἐχθρούς μου, λέγει, Κύριε, ἀκόμη ζωντανούς ὄντας, ξεχωρίσον ἀπὸ τοὺς ὀλίγους: ἡγουν ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὡς μὴ συναριθμοῦνται μὲ αὐτοὺς· καθὼς καὶ ἀλλαχόῃ τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ λέγων „Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφῆτωσαν.“ (Ψαλ. ξη'. 33.) διὰ τί ἀφ' οὗ αὐτοὶ χωρισθῶν ἀπὸ τοὺς καλοὺς, θέλουν λάβουν καμμίαν φορὰν τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς καταδίκην· συναιθεῖται γὰρ ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τοὺς καλοὺς ὀλίγους κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Κοσμᾶν· ἐπαυδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι κακοί, καὶ πάντοτε νικῶσι τὰ κακὰ „Ὀλίγοι γὰρ οἱ σωζόμενοι“, καθὼς γράφεται ἐν Εὐαγγελίοις. (Λουκ. ιγ'. 23.) καὶ πάλιν „Πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.“ (Ματθ. κ'. ιθ.) ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὀλίγων, ἀκολούθως εἶπεν, ἀπὸ γῆς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ καλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν γῆν εἶναι, ὡς καὶ οἱ κακοί· ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, εἰς τὸ νὰ ἐργασθῶν τὴν ἀρετὴν· ἡ σύνταξις δὲ ἡ ὁμαλὴ τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη· „Κύριε διαμέρισον αὐτοὺς ἀπὸ ὀλίγων τῶν ἀπὸ γῆς· κατὰ ἑλλειψιν τοῦ τῶν, (1.)

„Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη

ἡ

ταις, ἢ τοὺς ἀθέους ἐπικαιρότατα πλήττουσαν· ἢ παρακλοῦσι δυσθῆναι τὴν τοιαύτην ῥομφαίαν ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων ἢ διωκτῶν· οἵτινες ἐχθροὶ εἰσι τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τοῦ μακαριοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ· περὶ οὗ ὁ Πατὴρ λέγει „Εγὼ τῇ χειρὶ μου ἐσερέψα τὸν οὐρανόν.“ (Ψαλ. με'. 12.) αὕτη ἡ ἐρμηνεία εἶναι τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ· ὁ δὲ Ἡσύχιος ῥομφαίαν καλεῖ τοῦ Θεοῦ πρὸ δίκαιον· μαχίρας δίκην, ἔλας τὰς τῶν δαιμόνων παρατάξεις ἐκτέμναν· ὁ δὲ Εὐσέβιος μάχαιραν λέγει τὴν λόγον τοῦ Θεοῦ, τομώτερον ἢ τὰ ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίσκομον, ἣν ἔλαβε ψυχὴ εἰς τὸ πολεμῆσαι ἀμύνεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἀποδιέλε, φησι, τῶν ἀγίων, ἢ ἀπέσπασεν τῶν ἱερωτάτων τοὺς πονηροὺς· πρέπει γὰρ τοῦτο τῇ ζωῇ αὐτῶν· τοῖς γὰρ ἀποσεισμένοις τὸν ὑπὸ Θεῷ ζυγόν, ἢ ἀπηνῆ τοῖς αὐτοῖς θεοσιμασίαις ἀνατατείνουσι τὸν αὐχένα, πῶς ἂν δοθῇ κλῆρος, ἢ μερὶς μετὰ τῶν εὐήνιου ἐχόντων τὸν νοῦν τῷ Θεῷ·

„ ἡ γαστήρ αὐτῶν .

„ Ἐχορτάσθησαν υἱὼν .

Μερικοὶ εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος , ὅτι κεκρυμμένα εἶναι τὸ ἀσχημι καὶ τὸ χυσοῦσι . ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι ἐγκεκρυμμένα μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς , καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σκαπτόμενα καὶ μεταλλευόμενα , ἐκβάλλονται ἐξω καὶ χωνεύονται . ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν , λέγει , ἐγέμωσεν ἡ γαστήρ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μου : ἤγουν αὐτοὶ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον , κατὰ συνεκδοχὴν καὶ περίφρασιν . ἤγουν τὰ ταμεῖα καὶ θησαυροφυλάκια τῶν ἐχθρῶν μου , εἶναι γεμάτα ἀπὸ θησαυρῶν , ὡσάν ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ βρώματα . ἢ λέγει , ὅτι αἱ κοιλίαι τῶν τοιούτων εἶναι γεμάταις ἀπὸ ἐξαίρετα καὶ δυσεύρετα φαγητὰ , τὰ ὅποια σφωνίζουσιν αὐτοὶ μὲ βαρέα ἐξοδα . Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεόδωριτος καὶ ὁ Κοσμάς , ὅτι κεκρυμμένα νοεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , τὰς παρὰ Θεῷ ἀποκρύφους καὶ τεθησαυρισμένας τιμωρίας . διὰ τί καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀναφέρων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ διὰ τὰς ποικίλας τιμωρίας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ , ἀκολούθως λέγει , „ Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνήκται παρ' ἐμοί , καὶ ἐσφράγισται ἐν ταῖς θησαυροῖς μου ; (Δευτ . λβ' . 34 .) ὁ προφητεύει λοιπὸν , λέγουσιν , ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἡ γαστήρ τῶν ἐχθρῶν του : ἤτοι αὐτοὶ , θέλουν γεμόσους ἀπὸ ἀφανῆς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ . ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐπλήσθη , ἀρμοδίως εἰς τὴν πλησμονὴν , ἔφερε τὴν γαστέρα τὴν καθ' ἐκάστην ἐμπιπλωμένην . ἐμεταχειρίσθη δὲ τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα : ἤγουν τὸ ἐπλήσθη ἀντὶ τοῦ πλησθίσαι . διὰ τί τρόπον τινα , προείδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προορατικούς αὐτοῦ ὀφθαλμούς .

Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὸν χοῖρον ὡς ἀκάθαρτον . ἓνα μὲν , διὰ τί δὲν ἀναμνησκάξει ἀνάμεσα εἰς τὰ διχηλὰ ζῶα . καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τί ἀγαπᾷ τὴν λασπὴν καὶ βόρβορον . (1) μὲ τὸ ὄνομα λοιπὸν ἐδῶ τοῦ χοίρου ἐφάνερωσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκαθαρσίαν . ἐχορτάσθησαν , λέγει , αὐτοὶ ἀπὸ ἀκαθαρσίας , μὲ τὸ νῶ ἐξοδεύουν τὸν πλοῦτάν τους εἰς φιληδονίας καὶ ξεφαντώματα . οἱ δὲ ἀκριβέστερον ἐρμηνεύται τῆς Γραφῆς , υἱῶν τῶν τέκνων λέγουσιν . ἐπειδὴ βανίων : ἤτοι τέκνων , ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ πρωτοτύπῳ εὐρίσκεται . τὸ δὲ νόημα τοῦτου εἶναι τοιοῦτον . ὅτι οἱ ἐχθροὶ μου , καθὼς ἐχορτάσαν ἀπὸ ἀσπρα , εἴτε ἐχορτάσαν καὶ ἀπὸ υἱούς , γενόμενοι πολυπαῖδες . ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέρω διπλὴν ἐξηγήσιν , ἐχορτάσαν καὶ ἀπὸ χρήματα , καὶ ἀπὸ τιμωρίας μετὰ τῶν υἱῶν τους . τῆς μετὰ προθέσεως , νοσημένης ἐξωθεν κατὰ ἔλλειψιν . ἐπειδὴ ὅχι μόνον αὐτοὶ εὐτύχησαν , ἢ ἐτιμωρήθησαν , ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν , ὡς μιμησάμενα τὴν κακίαν τῶν γονέων τους .

„ Καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπιίοις αὐτῶν .

Εἴτε ὁ πλοῦτος , λέγειν , εἴτε ἡ τιμωρία , καὶ τὰ δύο διήρκεσαν καὶ εἰς τοὺς υἱούς τῶν υἱῶν τους : ἤτοι εἰς τοὺς ἐγγόνους των . καὶ εἰμὲν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦτο νοήσωμεν , προφητεία εἶναι ὁ λόγος διὰ τὰ κακά ἐκεῖνα , ὑποῦ ἐμελλον νὰ εὕρουν τους

(1) Καὶ ὁ Ἀπολωνάριος δὲ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ Ψαλμῷ μεταφράζων τὸν εἶχον τοῦτον , χοῖρον ἔχει .

„ Πλησθέντες σιῶλαν , λίπον ἡμέσι λείψανα δαιτός .

Σιάλος δὲ εἶναι ὁ ἐν οἴκῳ τρεφόμενος χοῖρος : ἤτοι ἐχορτάσθησαν ἀκαθαρσίας . οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἀκαθάρτου γεγόνασιν , ἀλλὰ καὶ ταῖς τέκνοις αὐτῶν τῆς ἀκαθαρσίας μετέδωκαν (οὕτω γράφει ἐν σχόλιον τοῦ ἐν Βατικάνῳ Κώδικοις) ὅθεν καὶ παρ' ἄλλοις γράφεται : ἐχορτάσθησαν υἱῶν : ἤτοι κηρύττω τοῦ χοίρου .

ἐχθρούς του · εἶδε διὰ τὸν πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν
τοῦτο νοήσομεν , ὁ λόγος οὗτος εἶναι αὐξησις κα-
τηγορίας · διὰ τί αὐτοί , ἀγκαλὰ καὶ ἀπόληυσαν
τόσα πολλὰ ἀγαθὰ , μ' ὅλου τοῦτο ἐξούσαν πικρά-
νως , καταφρονούντες τὴν εὐδαιμονίαν , ὅπου ἐχά-
ρισαν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς. (1)

15. „ Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθῆσομαι
ἐν τῇ προσώπῳ σου .

Ἡ δικαιοσύνη μου , λέγει : ἤγουν ἡ περὶ τὸ
δίκαιον ἀγκλητική διάθεσις τῆς καρδίας μου , ὡς εἴ-
πομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ · αὕτη θέλει μὲ κά-
μῃ ἄξιον τῆς ἐδικῆς σου θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς Κυ-
ρίου · διὰ τοῦτο λοιπὸν θέλω ἐμφανισθῶ ἐμπροσθέν
σου , κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας κρίσεως καὶ
αὐταποδόσεως .

„ Χορτασθῆσομαι ἐν τῇ ὀφθῆναι μοι
τὴν ὁφίαν σου .

Ὅταν , λέγει , ἴδῃ τὴν δόξαν σου Κύριε , τό-
τε θέλω χορτάσω τὴν ἐπιθυμίαν μου , ἡ ὅποια εἶναι
τὸ νὰ ἀξιωθῶ νὰ φανῶ ἐμπροσθέν σου , καὶ νὰ ἴδῃ
ἀμέσως τὴν δόξαν σου · ἐπειδὴ αἱ ἀμαρτωλοὶ δὲν θέ-
λουν ἴδουσι : ἥτοι δὲν θέλουν ἀπολαύσουσι τὸ πρόσωπον
τοῦ Θεοῦ , ἀλλὰ μόνοι οἱ δίκαιοι · οἱς τοῦτο καὶ ὁ
Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις εἶπε „ Βίκατέ μοι αἱ πενήτω-
ντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην , ὅτι αὐτοὶ χορτα-
σθήσονται (Ματθ. ε' 6 .) ἤγουν θέλουν χορ-
τάσουσι ἀπὸ ἐκάστης ὅπου ἐπιθυμοῦν · τὰ ὅποια εἶναι
τὰ αἰώνια ἀγαθὰ . (2)

Ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐ-
νάρητον ὅπου ἐπιβουλεύεται ὅστις μὴ ἀγκλώντας
δολιότητας , θέλει ζητῆται νὰ κληθῇ μὲ τοὺς ἐχθρούς
του , εἴτε τοὺς αἰσθητοὺς , εἴτε τοὺς νοητοὺς · καὶ

Σα·

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐξέθετο τὸ βῆταν „ Χορτασθῆσονται ἡοὶ , ἢ ἀφῆσουσι τὰ λείψανα αὐτῶν τοῖς νηπίοις
αὐτῶν · ὅπερ ἔττι ἐρμινεύει ὁ Θεοδώριτος „ Οἷδα φησὶν , ὡς τὴν δικαίαν σου τιμωρίαν , οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπαίσεις
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡέσι καὶ τοῖς ἐγγόνοις , τὴν τῶν προγόνων πονηρίαν μιμησαμένους · λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Οὐχ ὡς τι-
νες νομίζουσι , τὸ βῆμα ἐνταῦθα ὁ Ψαλμῶδης διαβάλλει τῶν ἡῶν (οὐδὲ γὰρ τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα κι-
νοῖ τὸν ἀνθρώπου) ἀλλ' αὐτοὺς „ ὡς λίαν ἀγνώμονας · ὅτι τέκνα ἀπὸ Θεοῦ λαμβάνοντες εἰς πλῆθος οὐκ ἀρετὴν
αὐτοῖς , ἀλλὰ τὰ κατάλοιπα τῆς ἑαυτῶν κακίας , ἀντὶ κλήρου παρέδωκαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέ-
γει „ Τῶν ἰδίων γεννημάτων ἐκορέσθησαν ὡν λείψματα τοῖς ἐν αὐτοῖς νηπίοις καταλελοιπίσαι · τοῦτο δὲ ἐν ἀραῖς
Λευϊτικοῦ εἴρηται „ Καὶ φάγεσθε τὰς σάρκας τῶν ἡῶν ὑμῶν , καὶ τὰς σάρκας τῶν θυγατέρων ὑμῶν φάγεσθε
(Λευϊτ. κς' 29 .) ἐπληρώθη δὲ ὁ λόγος οὗτος πρῶτον , ὅταν Βενεδάδ ὁ Σύρος , ὁ ἡδὲ Ἰδὲρ ἐπολιέγκησι τὴν
Σαμάρειαν · τότε γὰρ δύο γυναῖκες ὑπὸ τῆς πείνας ἀναγκαζόμεναι , ἐσυμφώνησαν νὰ σφάζουσι καὶ αἱ δύο τὰ τέ-
κνα των · διὰ τὸ τραποῦν καὶ ἀφ' οὗ ἔφαγον καὶ αἱ δύο τὸ ἐν , ἡ πρῶτη ἐγκάλεσε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἰ-
σραὴλ , ὅτι ἀδέτις τὴν ἰσχυρίαν τις , καὶ δὲν ἠθέλησε καὶ σφάζει τὸν ἑαυτῆς ἡῶν διὰ τὸ ἐν σιμωρίᾳ ·
ὡς τοῦτο δείκνυται ἐν τῇ Δ' Βασιλ. ε' 26 . Δεύτερον , ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιέγκῃ τὴν Ἱερουσαλήμ ·
ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ἐθρῆναι λέγων „ Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμένων ἠψήσαν τὰ παῖδια αὐτῶν (Θερν. δ' 10 .) Καὶ
τρίτον , ἐπληρώθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν ἐσχάτην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενομένην · τότε γὰρ
μία ταλαίπωρος μήτηρ , ἔδειξεν εἰς τοὺς συμπίγοντας αὐτὴν σφαγιώτας τὸ κορμιάτι , ὅπου ἔκειτο ἀπὸ τὸ σφαγεῖν
τέκνον τις καὶ φαγεῖν , λέγουσα πρὸς αὐτοὺς „ Φάγετε καὶ ὑμεῖς · καὶ γὰρ ἐγὼ βέβηκα · ὡς ἰσορεῖ ὁ Ἰωσήφ ἐν
τῇ περὶ ἐλπίσεως βιβ. Ζ' Κεφ. Γ' .

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐρμινείαν τοῦ γεύσασθε καὶ ἴδετε εἰς τὴν λγ' . Ψαλμὸν , ἵνα μάθῃς πῶς ἡ μὲν ἐν τῇ παρού-
σῃ ζωῇ γνώσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὡς ἡ μία ὅλην γεῦσις , ἡ δὲ ἐν τῇ μέλλοντι , εἶναι ὡς ἡ χαρτασμός · ὅθεν εἶρη καὶ
ὁ Δίδυμος „ Ἐκεῖνοι μὲν , φησὶ , τῇ ἐπὶ γῆς ἐχορτάσθησαν , ἐγὼ δὲ ἐκ μέρους γεύσεως ἔτι , τότε χορτα-
σθήσομαι · λέγει δὲ ὀφθῆσομαι δόξαν καὶ τὸν μογεῖν Ἰδὼν , κατὰ τὸ „ Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ
δόξαν ὡς μογενοῦς παρὰ Πατρός , πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας · ὁ δὲ Ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν τῇ κς' . Κεφ. τῶν με-
λετῶν του λέγει „ Ἀλλὰ τίς ποτε ἱκανὸς εἰπεῖν ἔσται , τίς ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ ὁράσεως ἐν τοῖς Μακαρίοις διακαὴς πό-
θος μετὰ τοῦ χορτασμοῦ ; καὶ τίς ὁ χορτασμός μετὰ τοῦ πόθου ; οἷς οὐδ' ὁ πόθος ἀδαιμονίαν προσεμποιεῖ · οὐδ'
ὁ κόπος ἀπείαν .

Σαουλ μὲν θέλει νομίσει, τὸν ἀόρατον Διάβολον· λόγους δὲ χειλέων τοῦ Χριστοῦ, θέλει νοήσῃ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς· ἀνθεστηκότας δὲ τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, θέλει νοήσῃ τοὺς Δαίμονας, ὡς ἐναντίους καὶ ἀποστάτας· τοὺς αὐτοὺς δὲ θέλει νοήσῃ καὶ ἁσέβεις καὶ ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπὸ τὸν Παράδεισον· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ θέλει ἐννοήσῃ ἀναλόγως εἰς τὸν ἑαυτόν του· θέλει δὲ προσευχηθῇ καὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ διαχωρισθοῦν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δαίμονος ὑπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἕως

ὅπου ζῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐπαδὴ μετὰ θάνατον δὲν φοβοῦνται πλέον αὐτοὶ τοὺς Δαίμονας· καὶ τὰ περὶ τοῦ πλούτου δὲ καὶ τῆς τιμωρίας, καὶ τὰ λοιπὰ, θέλει τὰ προσαρμόσει εἰς τοὺς Δαίμονας, ὡς ἂν ὅπου αὐτοὶ εἶναι κοσμοκράτορες· τούτων δὲ υἱοὺς καὶ ἐγγόνους θέλει νοήσῃ τοὺς μαθητὰς καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν πονηροὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πονηρῶν πατὴρ εἶναι ὁ Διάβολος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „Τμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστέ (Ίω. η'. 44.)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΖ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Γ.

Ἦς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ, ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους
 τῆς ψῆδης ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
 πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαουλ· καὶ εἶπεν (1)

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος, ἢ διὰ τὴν περιέχον προφητείαν, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐτελειώθησαν· ἀναφέρει γὰρ μερικῶς περὶ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς Κλήσεως τῶν Ἑθνῶν· ἢ διὰ τὴν ὃν Δαβὶδ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅταν ἔγινε τὸ τέλος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἐχθρῶν του, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ μετὰ αὐτόν, διὰ τὰς εὐεργασίας ὅπου ἀπόλαυτε παρ' αὐτοῦ· ἢ καὶ διὰ τὴν ὃν Δαβὶδ ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· τῷ παιδί δὲ Κυρίου Δαβίδ, καὶ οὐ τῷ Βασιλεῖ ἢ Προφῆτῃ ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν τὰ ὀνόματα, εἶναι χάρισμα Θεοῦ· ποῖς δὲ γίνεταί τινας τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ μέσου εὐγνωμοσύνης, ὡς πιστὸς δούλος, ἢ καὶ διὰ μέσου εὐαρεστήσεως, ὡς ἡγαπημένον τέκνον Θεοῦ· ὃ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ δύο αὐτὰ σημαίνοντα τῷ παιδί εὐλόγησε, μετὰ τὸ νὰ ἐσαθῇ καὶ δούλος καὶ τέκνον Θεοῦ· τὸ ὁποῖον τοῦτο· ἦτοι τὸ νὰ γένῃ τέκνον Θεοῦ, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν μεγάλον καύχημα· διὰ τὴν ἀποκτήσῃ μετὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ κόπον του· ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ· ἐδὼς λέγει τὸ „ Ταῦτά εἰσιν· ἤγουν τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης· ἐλάλησεν· ψῆδης δὲ εἶπε καὶ ὁχι Ψαλμοῦ· διὰ τὴν μὲν μόνον τὸ σῶμα ὑμνήσαν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁχι μετὰ τὸ μουσικὸν ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ὅταν ἤδη ἐγήρατε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον, καθὼς γράφεται εἰς τὴν β'. τῶν Βασιλειῶν περὶ τῆς ψῆδης ταύτης· „ Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι Δαβίδ οἱ ἰσχυροὶ (β'. Βασιλ. χγ'. 1.) ἡμεῖς ὅμως κατὰ χρῆσιν ποιούμενοι, ὀνομάζομεν Ψαλμὸν καὶ τὴν ψῆδην ταύτην· ἐν ἡμέρᾳ δὲ εἶπεν, ἣ ὁ Κύριος ἐρρύσατο αὐτὸν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· ἦτοι ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε ἐφάνη πῶς ἐλευθερώθη ἀπὸ ὅλων τοῦ εἶναι τότε ὄντος ἐχθροῦ του, τόσοι τοὺς ἀλλοφύλους, ὅσον καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογενεῖς· διαχωρίσας δὲ ἀπὸ τοῦ ἀλλοφύλου τὸν Σαουλ, ξεχωρίσας καὶ τελευτῶν αὐτὸν ἔβαλεν εἰς τὴν τάξιν, ἣ διὰ τὴν ἦτον ὁ πλέον μεγάλτερος πολέμιος καὶ ἐχθρὸς του, ἢ διὰ τὴν ἐσυσκέλη νὰ συναριθμηθῇ αὐτὸν μετὰ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς του, ὡς Βασιλέα, καὶ ὡς εὐεργέτην του ποτὲ γεγονότα, καὶ ὡς πενθερόν αὐτοῦ· (1)

(1) Σημειῶσαι ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐρίσκεται ἔν τῃ κβ'. Κεφαλ. τῆς β'. τῶν Βασιλειῶν· σίμῳτος γὰρ ἔστιν οὗτος ἐκεῖνος· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μᾶλλον δὲ ὁ αὐτὸς ἔστιν ὁλίγας ἔχων ὀνομάτων ἐναλλαγὰς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅτι ἔν τῃ πενθέσσαντες εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβίδ γεγονότα, ἔν τῃ αὐτῷ.

1: „Αγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχὺς μου.

Ἐπειδὴ , λέγει , πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἀπόλαυσα ἀπὸ ἐσένα Κύριε , καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω τὴν ἀνταμιβὴν εἰς αὐτά· „Τί γὰρ ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων , ὧν ἀνταπέδωκέ μοι ; (Ψαλ . ρε΄ . 3 .) τούτου χάριν , ἐκεῖνο ὅπου δύναμαι καὶ ἤμπορῶ , ἐκεῖνο καὶ κάμω· τί δὲ εἶναι αὐτό ; τὸ νὰ σὲ ἀγαπήσω Κύριε , ὅχι καθὼς πρότερον σὲ ἠγάπων· ἀλλὰ τῶρα πολλὰ περισσότερον θέλω σὲ ἀγαπῶ· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ πρὸς σέ μου ἀγάπη , εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐντολάς· „Αγαπήσεις γὰρ φησι Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου , καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου , καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου (Δευ . 5 .) ἰσχὺν δὲ : ἦγουν δύναμιν τὸν Θεὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ἐνίσχυσε καὶ ἐδυνάμωσε τὴν ἀσθενείαν του , εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τοὺς τόσον πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἐχθρούς του.

2: „Κύριος στερῆμά μου καὶ καταφυγὴ μου καὶ ῥύστης μου.

Στερῆμα μὲν ὀνομαίνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν , διὰ τὴν ἐσπερώσατο καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ἀκλόνητον καὶ

ἀδιάσειτον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν συχνῶν καὶ καθημερινῶν πολέμων καὶ πειρασμῶν· καταφυγὴν δὲ , διὰ τὴν ἐδέχθη αὐτὸν , ὅπου κατέφυγεν ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην του , καὶ διεφύλαξεν αὐτὸν μὲ τὸ τεῖχος τῆς θείας βοηθείας του· ῥύσιν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε , διὰ τὴν ἐρρύσατο καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκείνων , ὅπου ἤλπισαν νὰ περικλείουν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν σκλαβώσουν· (1)

„Κύριος βοηθός μου καὶ ἐλπίς ἐπ' αὐτόν.

Ὁ Θεός μου , λέγει , μόνον , εἶναι , ὅπου πάντοτε ἐφάνη βοηθός μου· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν μόνον θέλω ἐλπίζω , χωρὶς νὰ μικροψυχῶ ἢ νὰ φοβοῦμαι ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς , ὅπου μοι ἀκολουθοῦν , καὶ χωρὶς νὰ ἀπελπίζω τὴν σωτηρίαν μου .

„Τετρασπιστής μου καὶ κέρας σωτηρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου.

Εἰς τοὺς πολέμους , λέγει , μόνην τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ προβάλλωντας ἐγὼ , ἀντὶ ἀσπίδα , καὶ σκουτάρι , δὲν θέλω κτυπηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου ὑπερασπίζουσι τινες , συνηθίζουσι

αὐτῷ ἡοὶ τοῦ Δαβὶδ χρηματίζαντες , οὗτοι Χριστῷ τὴν ψδὴν ταύτην ἀνακομίζουσιν , ὡς ἐκ πάντων ἐχθρῶν ῥυσθέντες , καὶ ἐκ τοῦ ἀρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου , ὃν τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἐξέβαλεν ὁ Υἱός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος τὸ , ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σαουλ ἀναφέροιτ' ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς καὶ τὸν ταύτων ἀρχοντα· ὁ δὲ Ἀσέριος φησι καὶ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν λέγεται ψδὴ καὶ ὅχι Ψαλμός· „Λογους δὲ ψδὴς , ἀλλ' οὐ Ψαλμὸν εἶπεν ψδὴς· ὅτι γηράσας , οὐ κιθαρίζων ἢ τυμπανίζων· ἀλλ' ὁμιλῶν ἐλάλει Θεῷ· γεγραφοῖσι γὰρ ὁ Χλὸς ὄργανα μουσικά· καὶ Βερζελλὶ γὰρ ὁ Γαλααδίτης δεξιωσάμενος τὸν Δαβὶδ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ , Δαβὶδ αὐτῷ λέγοντος· „Διάβηθι μετ' ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ , καὶ διαθρέψω τὸ γῆρας σου ἐν εἰρήνῃ· πόσαι λοιπὸν ἔφη , ἡμέρας ζωῆς ἔσονται μοι ; ἥδ' οὐδ' ὅσοντα ἐγὼν ἐγὼ εἰμὶ σήμερον· μὴ γινώσκωμαι ἀναμέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ; καὶ ἀπούσωμαι ἔτι φωνῆν ἀδόντων καὶ ἀδουσῶν ; (β' . Βασιλ . ιθ' . 33 .) (ἐν τῇ ἐκδ' . Σειρᾷ .)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Τὰς εὐεργεσίας ὁ Δαβὶδ , θείας ποιεῖται προσηγορίας· καὶ τὸν κατάλογον , ὃν ἔτυχεν ἀγαθῶν , κατάλογον ὀνομάτων ἐργάζεται· ὁθεν καὶ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν Κεφ . ιη' . τῶν μονολογίων τοῦ Κεκραγαρίου , λέγει· „Αγαπήσω σε τοιγαροῦν Κύριε ὁ Θεός μου ἡ δύναμίς μου· ἀγαπήσω σε , ἡ ἀβήτος ἀγαλλίασίς μου· καὶ ζήσωμαι οὐκέτι ἐν ἑμαυτῷ , ἀλλ' ἐν σοί· ὅλη μου ἡ ζωὴ , ἡ ἐν τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι προεξαπολωλὴν , ἐν τῇ ἐλέει τῇ σὺ ἀνεγύγεται .

ζουν· νὰ βάλλουσιν ἔμπροσθεν ἐκείνων ἀσπίδας καὶ σκουτάρια, διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐρχόμενα κτυπήματα· κέρας δὲ σωτηρίας εἶπε τὸν Θεόν· ἤτοι ἐκδικητικὸν καὶ σωτήριον· διὰ τί τὰ ζῶα ὅπου ἔχουσι κέρατα, ὅταν πολεμοῦσι, μὲ αὐτὰ κτυποῦν καὶ ἐκδικοῦν τοὺς ἐχθρούς των· ἐπειδὴ γὰρ, ἄλλα μὲν ἄρματα, εἶναι προφυλακτικά, ἄλλα δὲ, εἶναι πολεμικά, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἄρμα προφυλακτικόν, καὶ ἄρμα πολεμικόν· αὐτὸς γὰρ καὶ λυτρώνει τοὺς δούλους του εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰ κτυπήματα, καὶ ἐνταυτῷ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει καὶ τοὺς ἐχθροὺς των· ἀντιλήπτορα δὲ ὀνομάζει τὸν Κύριον, διὰ τί ἀντιλαμβάνει καὶ παρηγορεῖ ἐκείνους, ὅπου πίπτουν εἰς λύπην, καὶ τοὺς ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὰς θλίψεις ὅπου πιάσχουν. (1.)

3: „Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον καὶ ἔκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι..

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ὑμνησεν ἀνωτέρω τὸν Θεόν μὲ διάφορα ὀνόματα βοηθείας, ὡσὺν ὅπου ὁ Θεὸς ποικίλως ἐβοήθησεν αὐτὸν, καὶ κατὰ διαφόρους τρό-

πους· διὰ τοῦτο τῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ δὲν ἵκαμα τὸν κατάλογον τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ὀνομάτων τοῦ Κυρίου, διὰ τί δὲν χρειάζομαι πλέον τὴν βοήθειάν του· ὅχι· ἀλλὰ μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ὑμῶν καὶ μεγαλύνω αὐτὸν, διὰ νὰ δεῖξω εὐχαριστον προαίρεσιν εἰς τὰς εὐεργασίας, ὅπου μοι ἔκαμην. Ὅθεν ἀκόμη θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸν Κύριον εἰς ὀλην μου τὴν ζωὴν· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν, ἀνωτέρω μὲν, ὅτι θέλω ἐλπίζω εἰς αὐτόν, ἐδῶ δὲ, ὅτι θέλω σωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τί, ἀγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦ νῦν ὄντας ἐχθρούς μου, ἀλλὰ ἀκόλουθον εἶναι νὰ σηκωθῶν καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου, ἐὰν ἡ ζωὴ μου ἐκταυθῇ εἰς πολλοὺς χρόνους· ταῦτα εἰπὼν ὁ Προφητὰναξ, ἀνακυκλῶναι τὸν λόγον καὶ ἀριθμεῖ τόσων τοὺς διαφόρους κινδύνους ὅπου ἐδοκίμασεν, ὅσον καὶ τὰς ποικίλας βοηθείας, ὅπου ἔλαβεν ἐκ Θεοῦ· τροπὰς δὲ καὶ μεταφορὰς καὶ ὁμοιώσεις μεταχειρίζεται εἰς τὴν διήγησιν τούτων, πρὸς περισσοτέραν παράστασιν τῶν πραγμάτων. (2.)

4: „Περίεσχον με ὠδῖνες θανάτου· (3)

Ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδῖνες καὶ τὰ καὶ λο-

(1)· Λέγει δὲ ὁ Ἀσέριος „Κέρας σωτηρίας ὁ Χριστός· διὰ τὴν Ζαχαρίας εἶπε „Καὶ ἡγεῖρε κέρας σωτηρίας ἐν τῇ οἰκῇ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κέρας δὲ, ἐπεὶ ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ ἀρχόντων τοῦ λαοῦ γεγέννηται· ὡν οἱ Πατέρες, φησὶ „καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα (Γ' Ρωμα. 9'. 4.) κέρας δὲ ἡ Βασιλεία· κατὰ τὸ „Καὶ ὑψώσει κέρας χριστῶν αὐτοῦ.

(2)· Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τοῦτο, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Προφητὰναξ· ἐν μὲν γὰρ τῇ μθ'. Ψαλ. λέγει ὅτι ἀφ' οὗ λυτρωθῇ τινες καὶ σωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, τότε νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν „Ἐπικαλέσάι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐξελούμαι σε καὶ δοξάσεις με· ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι πρῶτον δοξολογεῖ τινες καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν, καὶ ἔπειτα σώζεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· τί δὲ ἐκ τούτων τῶν δύο συμπραίνεται; ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ αἰτῇ τινὰς τὸν Θεόν, καὶ πρὸ τοῦ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἀφ' οὗ λυτρωθῇ· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ λυτρεύεται ἀπὸ αὐτοῦ.

(3)· Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα οὕτως ἐρμηνεύονται ταῦτα „Οἱ δὲ πεισθέντες εἰς Χριστὸν, ὠδῖνας μὲν αἰδοῦ καὶ θανάτου ὀνομάζουσι τὰς πειραζούσας ἐπιθυμίας, αἵτινες, εἰ μάλιστα αὐτὰς ἀνακόψει, τίττει θάνατον· ἡ γὰρ ἐπιθυμία φησὶ συλλαβοῦσα τίττει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον· χειμάρρους δὲ αἰορίας καλοῦσιν ἐκείνας τοὺς πειρασμούς, οὓς καὶ ὁ Σατὰν κατεσκήμανε διὰ τῆς βροχῆς καὶ τῶν πεταρῶν τῶν προσρηζάντων τῇ τεθεμελιωμένῃ ἐπὶ τὴν πέτρην οἰκίᾳ· ὡς γὰρ οἱ χεῖμαρροι ἐκ τῆς βροχῆς γίνονται τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καταβραβεύουσιν οὕτω καὶ οἱ αἰφνίδιοι πειρασμοὶ ἐκ τοῦ Διαβόλου εἰσι, τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος· ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει „Ἐπ' ἂν τις ἐν αἰομίαις συλληφθῇ, τέως ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Διαβόλου κρατεῖται ὡς ἔμψρον· ἐὰν οὖν μετακινήσῃ, ζῶν ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου, ὡς Ἰωάνης ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ μήτους ἐξέρχεται· ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ Δα-

βιδ

λοπονήματα ἀκολουθοῦν, διὰ τί θλίβονται καὶ στε-
νοχωροῦνται οἱ φυσικοὶ πόροι τῶν γεννητικῶν μορίων·
ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν ὠδίνας νοοῦμεν, τοὺς ἐκ τῶν
θλίψεων γενομένους πόνους· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν γυ-
ναικῶν αἱ ὠδίνες καὶ οἱ πόνοι, ἡμποροῦν νὰ ὀνο-
μασθοῦν ὠδίνες καὶ πόνοι ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ
φέρουσι τὸ ἔμβρυον εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς· ἐπὶ δὲ
τῶν ἀνδρῶν, αἱ ὠδίνες καὶ οἱ πόνοι ὀνομάζονται
τὸ ἐναντίον, ὠδίνες θανάτου· διὰ τί φέρουσι τοὺς
ἐχοντας, εἰς τὸ σκότος τοῦ θανάτου· θέλει νὰ εἴ-
πῃ λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι ἐγὼ ἐπιάσθηκα παν-
ταχόθεν ἀπὸ ὠδίνας καὶ πόνους· διὰ τοῦτο καὶ μὲ
τὸ ὄνομα τῶν ὠδίνων καὶ κοιλοπονημάτων, ἀφανέ-
ρωσε τὴν τῶν πόνων αὐτοῦ δριμύτητα.

„Καὶ χεῖμαρροι ἀνομίας ἐξετάραζάν
με.“

Χεῖμαρρους ἀνομίας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς
τῶν ἀνέμων Ἑθνῶν προσκαίρους καὶ αἰφνιδίους καὶ
δυνατοὺς πολέμους· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ χεῖμαρροι·
ἤγουν οἱ ἐν τῷ χειμῶνι τρέχοντες ραχδαῖως καὶ αἰ-
φνιδίως ποταμοὶ· διότι οἱ ἀλλόφυλοι ἐπονηρεῖοντο
κατὰ τοῦ Δαβὶδ φθονοῦντες αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες
νὰ τὸν θανατέσουν· προσφωῶς δὲ εἶπε τὸ, ἐξετά-
ραζάν· καθὼς γὰρ οἱ τοῦ χειμῶνος ποταμοὶ ταρατ-
τοῦσι καὶ συσρέφουσιν ὅτι εὐρεθῇ ἐμπροσθέν τους·
τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Δαβὶδ ταραχὴν καὶ συσροφὴν
ἐπασχεν εἰς τοὺς λογισμοὺς του, ἀπὸ τὰς αἰφνιδίας
προσβολὰς τῶν ἀλλοφύλων.

5: „ὠδίνες Ἀδου περιεκύκλωσάν με.“

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω·
ἤγουν μὲ τὸ „Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου· διὰ
τί τὸ περιέσχον καὶ τὸ περιεκύκλωσαν, ἓνα καὶ τὸ
αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι· καὶ ὁ Ἄδης καὶ ὁ θάνατος
εἶναι ἐνωμένα ἀναμεταξύ των, ὁ γὰρ Ἄδης εἶναι
ἓνας τόπος ἀήδης· ἥτοι ἀφανής, διωρισμένος εἰς
τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων ὑποκάτω εἰς τὴν
γῆν, ὡς εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς (καὶ ὅρα τὴν
ὑποσημείωσιν τοῦ „Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν
μου εἰς Ἄδην εἰς τὸν ἰεὺ Ψαλμόν)· ἐπειδὴ λοι-
πὸν εἶναι καὶ ὠδίνες· ἤγουν κοιλοπονήματα γεννή-
σεως καὶ ζωῆς ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὡς εἶπομεν· διὰ
τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι περιεκύκλωσάν με ὠ-
δίνες, ὅπως γενῶσι θάνατον, τὸν ὑπρέτην τοῦ
Ἀδου· ὁ μὲν γὰρ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ
τὸ σῶμα· ὁ δὲ Ἄδης πάλιν παραλαμβάνωντας τὴν
ψυχὴν, κρατεῖ αὐτήν· ἢ ὠδίνες Ἀδου εἶπεν, ἀντὶ
τοῦ πόνοι, ὅπου φέρουσι πρὸς Ἄδην· ἢ διάκονοι
τοῦ Ἀδου.

„Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.“

Ἐπρόφθασαν, λέγει, καὶ μὲ ἐπίασαν λέγοι
καὶ ἐνεδραῖ (αἵτινες καὶ καρτέρι κοινότερον λέγον-
ται.) αἱ ὁποῖαι προξενοῦσι θάνατον· ἐκεῖνο γὰρ
ὅπου εἶναι εἰς τοὺς κυνηγοὺς ἡ παγίδες· τοῦτο εἴ-
ναι εἰς τοὺς πολεμικοὺς καὶ ἐχθροὺς οἱ λόχοι καὶ ἐ-
νεδραῖ· καθὼς γὰρ οἱ κυνηγοὶ πιάνουσι, τὰ ζῶα
τὰ τετράποδα καὶ πετεινὰ μὲ τὰς παγίδας· ἔτσι
καὶ οἱ πολέμιοι πιάνουσι μὲ τὰς ἐνεδρας τοὺς ἀν-
θρώπους.

6: „Καὶ

βὶδ ἐν ἀμαρτίαις συλληφθεὶς τῇ τε μοιχείᾳ καὶ τῷ φόβῳ, μετενόησε, καὶ τοὺς δεσμούς τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ διέφυ-
ξεν ὁ Θεὸς ὡς λέγειν· ἐν διέφυξας τοὺς δεσμούς μου· ὁμολογῶν δὲ τὰς ἐλεηθρίας ὠδίνας φησι· περιέσχον με ὠ-
δίνες θανάτου, ἀλλ' οὐ κατέσχον με· χεῖμαρροι δὲ ἀνομίας οἱ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ αἱ ἐρχαὶ τῶν κακῶν·
ἐὰν οὖν ἡ ψυχὴ ὡς ἐπὶ πέτρῳ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τεθεμελιώται, οἱ χεῖμαρροι τῆς ἀνομίας ταύτην ἐκτασάτουσιν
οὐ μὴν κατασρέφουσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Δίδυμος εἶπεν, ὅτι ὠδίνες θανάτου καὶ Ἀδου εἶναι τὰ πρὸς
θάνατον, ἥτις τὰ θανάσιμα ἀμαρτήματα.

κάποιαν έννοιαν και γνώσιν τών τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν.

6: „Καί ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον.

„Καί ἡ κραυγή μου ἐνώπιον αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐξενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις, τότε ἐπεκαλούμην τὸν Κύριον εἰς βοήθειάν μου.

Πάντοτε, λέγει, ἡ μεγάλη και νοερὰ φωνὴ τῆς καρδίας μου φθάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πρὸς μόνον αὐτὸν κράζω εἰς τὰς ἀνάγκας μου. (1)

„Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.

„Εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.

Ἦψωσα, λέγει, τὴν φωνὴν τὴν νοερὰν τῆς καρδίας μου πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιάζομενος.

Ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, λέγει, θέλει μου εἰσακούσει ὁ Θεός· ταῦτα δὲ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς τοῦ Δαβὶδ ἃς μεταχειρίζομεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, εὐχαριστοῦντες ὁμοῦ τῷ Θεῷ, καὶ διηγούμενοι τὰς τῶν Δαιμόνων προσβολὰς καὶ πολέμους.

„Ἦκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου.

7: „Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ.

Ναὸν ἁγίον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανόν, καθὼς προεξηγήσαμεν· ἢ τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· ἐπειδὴ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μέγας ναὸς, δὲν ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ· ἀλλ' ὕψερὸν ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Σολομών· ἤκουσε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅχι αἰσθητῶς με αὐτὰ σωματικά, ἀλλὰ Θεοπρεπῶς· διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, με τὸ νὰ μὴν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν, ἢ νὰ εἰποῦμεν τὰς τοῦ Θεοῦ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, με τὰς ὁποίας συνέχει καὶ κυβερνᾷ τὸν Κόσμον, διὰ τοῦτο φανερόνομεν αὐτὰς με εἰκόνας καὶ ὁμοιώματα τῶν αἰσθήσεων· ὁράσεως δηλαδὴ καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν λοιπῶν· διὰ μέσου γὰρ τούτων λαμβάνομεν

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεῖει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει τὰ μέλλοντα, ὡς ἂν νὰ ἐγίναν καὶ νὰ ἐπέρασαν· ἰδίωμα γὰρ τοῦτο εἶναι τῶν Προφητῶν· διὰ τὴν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ κα' νένα τοῦτο θαῦμα πραγματικῶς δὲν ἠκουλοῦθησεν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ, ὁ Ἀκύλῃς εἶπεν, ἐκινήθη καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ· γῆ δὲ ἐδῶ ὀνομάζονται οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, οἱ τὴν γῆν κατοικοῦντες· διότι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε, τότε οἱ Ἰεβραῖοι καὶ τὰ ἔθνη ἐσαλεύθησαν· ἤτοι ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν φημὴν αὐτοῦ· σάλος γὰρ ὀνομάζεται καὶ ἡ ταραχὴ· ἐτρομα-

(1) Ὅθεν ἡ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα πρὸς τὸν Κρίστον ἐρμηνεύει ὁ θεὸς Κρίστος, „Ἡ δὲ κραυγὴ τοῦ Δαβὶδ οὐκ αἰσθητή· ἄτακτον γὰρ τὸ χεῖμα ἢ ἀγλῖς ἀπρεπές· ἀλλ' ἐντόνου διανοίας εὐχή· τὰ δὲ ὦτα λέγεται μὲν ἐπὶ Θεοῦ, καθ' ἃ ἢ ἐφ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως, νοεῖται δὲ Θεοπρεπῶς, ὅταν γὰρ λέγῃ Δαβὶδ, ἡ κραυγὴ μου εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν θλίψιν αὐτοῦ, ἢ παρεδέξατο τὴν εὐχὴν· παρα-
„θαρρύνει δὲ ἢ ἡμᾶς μὴ σιωπᾶν ἐν θλίψει, διακεκραγένοι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν ἐπαμύνοντα Θεόν.

μαξαν δὲ ἤγουν ἐφειβήθησαν· βλέποντες τὰ θαύματα
οὗ τοῦ ἑκαμνε· τρόμος γὰρ ὀνομάζεται ὁ φόβος ἐ-
δῶ· διὰ τί ἐκεῖνοι οὗ τοῦ φοβούνται, πολλὰ τρέμου-
σι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐκινήθησαν οἱ κατοι-
κοῦντες τὴν γῆν ἄνθρωποι ἀπὸ τῆν φήμην τοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ ἔτρεχον διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀκούσουν αὐ-
τόν· καὶ ἐσείσθησαν συγχυζόμενοι μὲ τοὺς λογισ-
μοὺς καὶ γνώμας αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, οὕτω λέγον-
τες, ἄλλοι δὲ, ἄλλως. (1)

„Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχ-
„θισαν καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ἐργί-
„σθη αὐτοῖς ὁ Θεός.

“Ὅρη ἐδῶ θέλεις νοήσεις τοὺς Δαίμονας, διὰ
τὴν ἑπαρσιν αὐτῶν καὶ ὑπερηφάνειαν· θεμέλια δὲ,
τοὺς βαθεῖς τῶν Δαιμόνων διαλογισμούς· βλέποντες γὰρ
οἱ Δαίμονες τὴν ἁμαχὸν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἐσυγχύ-
ζοντο ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, ἀπορούντες, ποῖος εἶναι αὐ-
τός· καὶ σοχαζόμενοι ποῖαν κόλασιν ἔχουν νὰ λά-
βουν ἀπὸ αὐτόν· οἱ μὲν λογισμοὶ λοιπὸν αὐτῶν,
ἔτι ἐταράχθησαν· αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι ἐσαλεύθησαν
καὶ ἔπεσον ἀπὸ τὴν προτέραν δύναμιν οὗ τοῦ εἶχον·
τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τί ἐργίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ
Θεός· ἐπειδὴ καὶ ἐτυράννησαν τόσον, καὶ κατε-
σκληρώσαν· τοὺς ἀβλήτους ἄνθρώπους· ἡμποροῦν δὲ
νὰ νοηθοῦν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὰ θαύματα οὗ
τοῦ ἔχοντος εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἡ γῆ
ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· διὰ τί ὁ Θε-
ὸς ἐργίσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐσαύρωσαν
τὸν υἱὸν τοῦ·

8: „Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ.

“Ὅταν, λέγει, ἐργίσθη ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀν-
θρώπων διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματός του, πρό-
τερον εὐγῆκε καπνὸς κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον, ὅς
τις ἦτον μία ὀλίγη καὶ μερικὴ κατὰ τῶν Δαιμόνων
ἐκδίκησις· ἐπειδὴ ὁ καπνὸς αὐτὸς τοῦ θυμοῦ τοῦ
Θεοῦ, τοὺς μὲν πιεζόντας εἰς αὐτόν, ἡλευθέρωνεν
ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων, τοὺς δὲ Δαίμονας
ἐδίδωκεν ἀπὸ τοὺς δαιμονιζόμενους ἄνθρώπους· τοῦ-
το δὲ ἦτον ἓνα προεῖμιον τῆς τελείας κατὰ τῶν
Δαιμόνων ἐκδίκησεως· καθὼς καὶ ὁ καπνὸς εἶναι
προεῖμιον τοῦ πυρός· ἐφώναζον γὰρ τὰ διακόμενα
Δαιμόνια· „Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Τίτ τοῦ Θε-
οῦ; ἤλθες ὧδε πρὸς κατὰ βασιανίσαι ἡμᾶς; (Ματθ.
ἡ - 6 -) (2)

„Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κα-
„ταφλεγνύσεται.

“Ἀνίσως καπνὸς ἐφάνη προτίτερα, βέβαια καὶ
φωτὶα θέλει ἀκολουθήσει μετὰ ταῦτα, καθὼς λέγει
ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ἥτις εἶναι ἡ τελεία ἐκδίκησις καὶ παν-
τελὴς ἀνεργησία τοῦ Δικδολοῦ· ἀπὸ προσώπου
δὲ τοῦ Θεοῦ θέλει ἀνάψει ἡ φωτὶα αὐτῇ· ἥτοι ἀ-
πὸ τὸν Χριστόν, ὅστις ἦτον εἰς πρόσωπον ἐκ τῶν
τρι-

(1) “Ὅθεν καὶ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γέγραπται „Ὅτι ἀκούσας Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα
Ἱερουσόλυμα μετ’ αὐτοῦ (Ματθ. - β’ - 3.) καὶ πάλιν „Καὶ ἐισελθόντες αὐτοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ
πόλις (ἥτοι οἱ ἐν τῇ πόλει) λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; (Ματθ. κα’ - 10.)

(2) “Ἐφ’ ἣν δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Σχηματίζει οὖν καλῶς τὴν θείαν ὀργὴν τὴν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ ὁ
θεὸς Δαβὶδ· καὶ καπνὸν μὲν ὀνομάζει, τὸ προεῖμιον τῆς ὀργῆς· πῦρ δὲ, τὴν φανεράν ἐξασιν, καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς
κινήσεως· ἡ δὲ ἑσπείριος Κύριλλος· ὡς περὶ γὰρ καπνὸς προηγείται,
πῦρ· ἀνακαλωμένου δὲ πυρός, καὶ πυλὸς δαπανῶντος ὕλην, ἡ δὲ ἑσπείριος γίνεται συμβαίνει· οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ
ὀργὴ· ἡρξάτο μὲν ὡς διὰ καπνοῦ, ὡς δὲ πῦρ, καὶ τέλος ἀπηνθράκωσε τοὺς ἐχθρούς τοῦ Δαβὶδ· εἰκότως
δὲ καπνὸς ἡ τιμωρία λέγεται· ὡς δακτύλου παικτικῆς· ἐξέλεκε γὰρ πῶς καὶ τῶν ὀμμάτων τὰ δάκρυα ὁ καπνὸς, ἐμ-
πίπτων τοῖς ὀφθαλμοῖς.

τριῶν προσώπων τῆς μιᾶς Θεότητος · ἢ καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ· καθὼς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ, „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (Ψαλ. 45. 2.) καταφλεγῇσεται δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκκαυθήσεται : ἤτοι θέλει καῇ.

φιον καὶ ἀνεπαίσθητον τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ, εἶπεν, ὅτι ἐκλίνα τοὺς οὐρανοὺς ἕως εἰς τὴν γῆν, καὶ χωρὶς κρότον ἐκατέβη· λαυθᾶσας γὰρ πᾶσας τὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου (2) σωματικῶς δὲ ἐσχημάτισε μὲ τὸν λόγον τὴν θείαν ἐνανθρωπήσαιν· καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„ Ἄνδρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ. ”

„ Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκων τὴν πονηρὰν δύναμιν τῶν Δαιμόνων, διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοί του ἐκοινώνησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπὸ τὸ θεῖκόν πῦρ ἀναψαν καὶ αὐτοὶ ὡσάν κάρβουνα, καὶ κατέκαυσαν τὴν δύναμιν τοῦ Διαβόλου, μὲ τὴν φωτίαν τῆς ἐδικῆς των πίστεως· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος „ Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ (Λουκ. 10. 19.) (1)

Γνόφος εἶναι τὸ σκότος· πόδες εἶναι ἡ πορεία· ἐπειδὴ σκοτεινὴ καὶ κεκρυμμένη εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως· καὶ ἀκατανόητος εἶναι ὁ τρόπος αὐτῆς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι καθὼς γῆ ὀνομάζονται πολλαῖς φοραῖς οἱ γῆϊνοι ἄνθρωποι, ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ἔτσι καὶ οὐρανοὶ ὀνομάζονται οἱ οὐράνιοι Ἀγγελοι, οἱ τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες· τοὺτους δὲ τοὺς Ἀγγέλους ἐκλινεῖ : ἤτοι ἔφρεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν εἰς τὴν γῆν ἐκατέβη· γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Κυαγγελίοις „ Ἰδοὺ Ἀγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. (Ματθ. 13. 3.) κατὰ βᾶσιν δὲ Θεοῦ εἶπε σωματικῶς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὰ νὰ εἶναι ἀπερίγραπτος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ πάντα πληροῖ· πλην μὲ τρόπον ἄρρητον καὶ ἀκατανόητον. (3)

9: „ Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη.

Θέλωντας ὁ Ψαλμωδὸς νὰ φανερώσῃ τὸ κρύ-

10. „ Καὶ

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης „ Ἄνδρακες ἀνήφθησαν ἐκ τοῦ Θεοῦ : δηλονότι οἱ ἄγιοι· τῇ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει θεοόμενοι, Ἄνδρακες προσαγορεύονται.

(2) Παρὰ δὲ τῷ ἁγίῳ Ματθαίῳ ταῦτα γράφεται· ἐρωτήσῃ μὲν „ Ἐπειδὴ τινες ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς λαθεῖν λέγεται τὰς οὐρανίους δυνάμεις ἢ τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσας, ὁπότεν εὐρίσκωμεν ὅτι καὶ προφητεῖται αἱ πρὸ τοῦ Κυρίου δι' Ἀγγέλων γεγονάσι, καὶ τὴν σύλληψιν τῆς Παρθένου ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελίζεται, καὶ τοὺς ποιμένας Ἀγγελοι μυσαγωγῶσιν; Ἀποκρίσιν· Ὅτι μὲν ἤδειςαν οἱ Ἀγγελοι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσιν, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν· ἐκεῖνο δὲ ἔλαθεν αὐτοὺς, ἢ ἀκατάληπτος τοῦ Κυρίου σύλληψις καὶ ὁ τρόπος· πῶς ὁ δὸς ἐν τῷ Πατρὶ ὢν, καὶ ὁ δὸς ὢν ἐν πᾶσι, καὶ πάντα πληρῶν, ὁ δὸς ἦν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου.

(3) Ἐν δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα καὶ ἄλλος τοῦτο ἐρμηνεύει „ Τὸ δὲ κατέβη λαλεῖται μὲν ἀνθρωπίνως, σημαίνει δὲ, ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἐταπεινώσε μορφήν δούλου λαβὼν ὁ πανταχοῦ παρὼν· καὶ γνόφον πατεῖ τὸν ἡμέτερον· καὶ τὸν ζόφον τέμνει ἀνατρεφόμενος φῶς ἀκριβοῦς δευτέρῳ προβλήματι... οὐ μόνον γὰρ κατὰ τὴν Θεότητα παντάπασιν ἄγνωστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν, ἣν δὴ πόδας οὐκ ἔμεν, δυσθεώρητος· ὅς γὰρ πόδες τύπος ἀν' ὃν θεῖται τῆς ὡς ἐν πράγμασι πορείας· ἡγοῦν διοικήσεως· ἀποπτον δὲ ἀνθρώπου παντὶ τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐκλινεν οὐρανοὺς, ἵνα τὴν γῆν τῷ αὐρανῷ συνάψῃ, καὶ τοῖς κατω πρὸς τὰ ἄνω κοινωνίαν χαρίσῃται· οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ καταβάς τοῦτον τὸν τρόπον ἐπεδήμει τῇ γῇ, καὶ ὅς ἂν ἠδύνατο δέχεσθαι : τούτῳ ἐν σαρκὶ, ἦν τινα γνόφον ὑπὸ τοὺς πόδας ἐκάλεσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

10: „Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ καὶ ἐπετά-
σθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι προφητεία διὰ τὴν Ἀναλήψιν τοῦ Χριστοῦ· ὅτι δὲ ἐν τῇ Ἀναλήψει τὰ Χερουβὶμ ἐσήκωναν τὸν Ἰησοῦν, διδάσκει ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, ὅστις ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τοῦτο μετὰ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς „ Καὶ ἀνέλαβόν φησι τὰ Χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ τροχοὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ ἐμεταωρίσθησαν ἀπὸ τῆς γῆς ἐνώπιον ἐμοῦ ..... καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτῶν ὑπεράνω (Ἰεζ. ι'. 19.) ἀναντιρρήτως γὰρ ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ, περὶ τῆς σωτηρίου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα δόξης τὸν Χριστὸν ὠνόμασεν ἐπετάσθη δὲ ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Χερουβὶμ, τὰ ὅποια καὶ ἀνέμους παρακάτω ὠνόμασε, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ ὀγλιγωράδα τῆς αὐτῶν κινήσεως· καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἐκάθητο ὁ ἀναληφθεὶς ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ, τὰ πλησιάζοντα κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν εἰς τὴν Θεότητα, εἰς δὲ τοὺς Ἀποστόλους ἐφάνη ὅτι κάθηται ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἀνέμων καὶ νεφέλης· πτερωτοὺς γὰρ τοὺς ἀνέμους ὠνόμασε διὰ τὴν ὀξύτατην αὐτῶν κίνησιν· διὰ τί καὶ πτερωτὰ ὀνομάζονται, ὅσα διαπερῶσι τὸν αἴρα· ὅθεν ἀκολουθῶς, ἐπειδὴ διαπερῶσι τὸν αἶρα οἱ ἀνεμοὶ, καὶ αἱ νεφέλαι αἱ ὑπὸ ἀνέμου φερόμεναι, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ πτερωτὰ ἡμποροῦν νὰ ὀνομασθῶν.

11: Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ.

Σκότος πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐκεῖνο, ὅπου δὲν βλέπεται· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς ἐκρύβη καὶ δὲν ἐβλέπετο· ἐπειδὴ καὶ ἀόρασία ἀπέκρυφεν αὐτὸν· ταύτην γὰρ ἔβαλεν ὡσαν σκέπασμα τριγύρω εἰς τὸν ἑαυτόν του· ὅθεν καὶ γέγραπται· ὅτι νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (Μαρ. α'. 9.) ἡ σκότος νοεῖται ἡ σὰρξ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρύπτετο ἡ Θεότης· ἡ ἔθετο σκότος· ἦτοι κατακαλύψαν, ἥτις ἀπέκρυπτεν αὐτὸν, καὶ δὲν ἄφινε τινα νὰ καταλάβῃ αὐτοῦ τὴν Θεότητα· σκοτίζονται γὰρ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ νόες, ὅπου ζητοῦν νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ βάθος τῆς γνώσεως τῆς αὐτοῦ Θεότητος. (1)

„Κύκλω αὐτοῦ ἡ σικηνὴ αὐτοῦ·

Σικηνὴν ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν προσλαβοῦσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασε ναόν του· „ Λύσατε γὰρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον (Ἰω. β'. 19.) ὠνόμασε δὲ αὐτὴν ἔτι, διὰ τί εἰς αὐτὴν ἐσκήνωσεν, ὅχι ὡς περιγραφόμενος ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ ὡς παντοδύναμος ἀπορρήτως ἐνοικήσας εἰς αὐτήν· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μετὰ τὴν σάρκα ἀναλήφθη ὁ Κύριος, καὶ ὅτι δὲν ἀπέβαλεν αὐτήν, καθὼς μερικοὶ φρενοβλαβεῖς ἐφλυάρησαν ὕστερον· ἡ Σικηνὴν ὀνομάζει τὴν ἀπλησίαστον δόξαν καὶ ἀστράπην τῆς Θεότητος· διὰ τί καὶ φῶς αἰκῶν ἀπρόσιτον ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (1. Τιμ. 5'. 16.) τὸ ἐποῖον φῶς, μετὰ τὸ νὰ ᾔῃαι κύκλω εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, ἀποκρύπτει μὲν αὐτήν, ἀποστέφει δὲ τὰ ὀμμάτια καὶ τοῦ νοῦν ἐκείνων, ὅπου θέλουσι νὰ τὴν ἰδοῦν. (2)

Σκο-

(1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψηλότερον ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Πολλάκις ἀντιπεπονθὸς ἐπὶ Θεοῦ τὰ τῆς σερίσεως ἀποφάσκειται· ὡς τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐταῦ· ὅπερ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φῶς εἶπεν ἀπρόσιτον· φῶς γὰρ φησι οἰκῶν ἀπρόσιτον· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον φῶς ἔστι διὰ τοῦτο ἀφανές, ἵσόν ἐστι τῷ ἀφανεῖ σκότει· ὅσον εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι· τοιοῦτοτρόπως λέγεται καὶ τὸ παμφαές φῶς ἀόρατον, ὡς ὑπεραίρον τὴν ὄρασιν· ἢ ἀγνωσία Θεοῦ, ἢ ὑπεραίρουσα τὴν γνῶσιν· ἢ μωρὸν τοῦ Θεοῦ πρὸ ὑπέροχον (φύλλ. 16'. τῆς Πανοπλ.)

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ οὕτως ἐρμηνεύεται „ Ζητητέον δὲ εἰ ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, πῶς καλύπτεται σκότει; ἢ τάχα

„Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων .

Ὅδωρ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τὸ περὶ Χριστοῦ μῆνυμα · νεφέλας δὲ τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν κατὰ τὸν Χρυσόστομον · μᾶς δίδει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἔτι· ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ, ἥ τὸν σκοτεινὴ καὶ δυσνόητος ἡ ἐν ταῖς προφητείαις κεκρυμμένη · καὶ ὕδωρ μὲν αὕτη ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἀνέψυχε τοὺς λειποθυμοῦντας ἀπὸ τῆν ξηρασίαν τῆς πλάνης · νεφέλαι δὲ, διὰ τὴν κεκρυμμένην εἶχε τὸν μνησθῆναι · ἀέρες δὲ, διὰ τὴν καθαρότητα καὶ λεπτότητα τοῦ νοῦ · ὅτι δὲ νεφέλας τοὺς Προφῆτας ἡ Γραφή πολλάκις ὀνομάζει, μάρτυς ὁ Ἡσαΐας · ὅστις ὀνομάσας ἀμπελώνα τὸν οἶκον τοῦ Ἰακώβ, ἀναφέρει καὶ νεφέλας, προσάξομένους νὰ μὴ βρέχουν εἰς αὐτόν · „Καὶ ταῖς νεφέλαις φησὶν ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑστὸν ἐν αὐτῷ· (Ἡσ. σ'. β.) δηλαδὴ θέλω προσάξω τοὺς Προφῆτας νὰ μὴ προφητεύουσι πλέον τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἑβραίους . (1)

12: „Ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον .

τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία φωτίζει, ὅχι μόνον τοὺς πλησίον ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μακρὰν (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τηλαύγησις .) αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀσαφεῖς προφητεῖαι διελύθησαν · καθὼς καὶ ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, διαλύεται τὸ σκότος τῶν νεφελῶν, καὶ φαίνεται καθαρώς τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτῶν κρυπτόμενον μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ἡ νεφέλας ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σκότος τοῦ παλαιοῦ νόμου · ὅταν γὰρ ἔλαμψεν ὁ Χριστός, τότε διελύθη τὸ κάλυμμα τῶν συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων τοῦ νόμου, καὶ ἐγνωρίσθη, ὅτι αὐτὰ ὅλα προετύπων καὶ εἰκονίζον τὸν Χριστόν · Τέλος γὰρ νόμου Χριστός κατὰ τὸν Ἀπόστολον · (Ῥωμ . ι' . 4 .) κατὰ τὴν ἐξήγησιν λοιπὸν ταύτην, οὕτω συνάπτεται τὸ ῥητόν· ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ· ἥτοι τῆς αὐτοῦ, ἡ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· αἱ νεφέλαι διήλθον· κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἐξήγησιν ἀναγινώσκων τὸ ῥητόν, θέλεις διαχωρίσαις τὸ, ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως, καὶ θέλεις συνάψαις αὐτὸ μὲ τὰ ὕστερα· καὶ τοιοῦτον συνάψεις νόημα· δηλαδὴ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐτηλεύγησε κατὰ τὴν θεανδρικήν αὐτοῦ πολιτείαν, ἐνώπιον αὐτοῦ· ἥτοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ αὐτὸ αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἀποσαλίζοντες τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον ὡς ἂν ὁρόσον, διεπέρασαν τὴν Οἰκουμένην, καὶ τὰ χωράφια τῶν ψυχῶν ποτίζοντες, καρποὺς τῶν ἀρετῶν εἰς αὐτὰς ἀνεβλάστησαν . (2)

„Χάλασαι καὶ ἄνθρακες πυρός·

Ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, λέγει, τῆς παρουσίας

Τοῦ-

ὡς καλύπτεται τῇ ἀγνοίᾳ τὸ γινωσκόμενον, ἥτις ὡς πρὸς τὸν γινώσκοντα λέγεται· ἡ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, γνώφος ἐστὶν ἡ σάφξ· μέσος γὰρ ἡμῶν τε καὶ τοῦ Θεοῦ ὁ σωματικὸς οὗτος ἴσται γνώφος, ὥσπερ ἡ νεφέλη τὸ σάλαι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑβραίων· ἡ τὸ κάλυμμα, Μωσέως καὶ τῆς παρώσεως Ἰσραὴλ· καὶ τοῦτο ἐστὶν ἴσως, ὃ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὴν ἡμετέραν παχύτητα, δι' ἣν ἕλιγοι καὶ μικρὸν διακίπτουσιν .

(1) Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ἐρμηνεύεται οὕτω· „Νεφέλαι δὲ οὐ γῆς, ἀλλ' ἀέρων οἱ θεοὶ Προφηταὶ, ὡς μὴ τὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὰ ἀνω φρονούντες· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, νεφέλη ἐστὶν ἀπὸ παχὺς ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος, εἴτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀέροις, ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἀθροισμὸν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης αὐτῇ νοτίδος βάρους ἱκανὸν γένεται, τότε σαγόνας εἰς γῆν ἀφίσι· τοιαύτη τῶν ὀμβρῶν ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ δι' ἀέρος πάλιν ἐπὶ γῆς φερομένων· τοιοῦτοι καὶ οἱ Προφῆται· ἐκ μὲν τῆς κοινῆς φύσεως ὀρμηθέντες, διὰ δὲ καθαρότητα ψυχῆς, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑπερυψώμενοι, καὶ λόγων γονίμων σαγόνας ταῖς καρποφόροις ψυχαῖς ἐνσάδζοντες .

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει παρὰ τῇ Νικήτᾳ· ὅτι τηλαύγησις λέγεται ἡ αὐγὴ τῆς ἀσφαπῆς καὶ ἑξαφίς, ἥτις γίνεται ὅταν τὰ νέφη πυκνωθῶν· ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως λοιπὸν τοῦ σωτήρος, αἱ νεφέλαι διήλθον· ἤγουν εἰς τὸ μέσον ἦλθον καὶ ἐφανερώθησαν, καὶ ἔλεγον περὶ Χριστοῦ οἱ Προφῆται .

Τοῦτο δύναται μὲν νὰ ἀρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐξήγησιν καὶ ἐννοίαν τῶν Προφητῶν· διὰ τὴν αἰ προφητεῖαι παρομοιάζουν μὲ τὰς χαλάζας, διὰ τὸ σκληρὸν τῆς ἀσφαλείας ὅπου περιέχουν· καὶ μὲ τὸ πῦρ, διὰ τὴν κατακαίουσαν τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀπιστούντων· ὥστε ὅπου ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἡ νεφέλη, ἡ χαλάζα, καὶ τὸ πῦρ, διὰ τὰς προῤῥηθείσας αἰτίας· ἀρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξήγησιν τῶν Ἀποστόλων· ἀνίσως δηλαδὴ καὶ νοήσωμεν τοὺς Ἀποστόλους χαλάξαν καὶ πῦρ· χαλάξαν μὲν, ὡς τὴν πλάνην ἀποτυφλόνοντας καὶ διαφθείροντας· καθὼς καὶ ἡ χαλάζα ἀποτυφλίνει τὰ ἀνοικτὰ ἀμπέλια, καὶ διαφθαίρει τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· πῦρ δὲ καὶ φωτίζει, ὡς κατακαίοντας τὴν ἀσέβειαν. (1)

13: „Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος,
„καὶ ὁ Ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

Κύριος καὶ Ὑψίστος ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, ὡς αὐθεντικῶς καὶ ὑψηλός· ἐβρόντησε δὲ καὶ ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ὅταν πρὸς τὸν Πατέρα ἐβόησεν ὁ Υἱός· „Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα· ἦλθε γὰρ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· „Καὶ ἔδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· ὁ δὲ ὄχλος ὁ ἐσὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγον βροντὴν γεγονέναι. (Ἰω. ιβ΄. 30.) ὥστε, τὸ μὲν ἐβρόντησεν, ἐρρέθη κατὰ τὴν υπόληψιν τῶν ἀκουσάντων· τὸ δὲ, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ἐρρέθη πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἐναρθρον φωνὴν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Πατὴρ· διότι φωνὴ ἐναρθρος οὐσα, ἐφάνη βροντὴ εἰς τοὺς ἀκούοντας· Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, ἀνίσως

καὶ βλέπωμεν πῶς δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν καὶ τάξις αἱ προφητεῖαι· διὰ τὴν ἀπὸ τοῦτο δεικνύεται, ὅτι οἱ Προφῆται δὲν ἐπροφήτευσαν ἐκεῖνα ὅπου ἤθελον, καὶ καθὼς ἤθελον· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον ἐλάλουν, ὅσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς, καὶ καθὼς τὰ ἐνέπνεεν. (2)

14: „Ἐξάπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν
„αὐτούς.

Βέλη· ἤτοι σαῖτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ἐσκόρπισαν ὁ Χριστὸς τοὺς πανηροὺς Δαίμονας, τοὺς ὁποίους ἐφάνέρωσε μὲ τὸ αὐτοῦ· χωρὶς νὰ εἰπῇ τὸ ὀνομάτων διὰ τὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς μισεῖ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαθάρτους Δαίμονας, εἰς μισεῖ καὶ τὸ φίλον αὐτῶν ὄνομα.

„Καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε καὶ συνετά-
„ραξεν αὐτούς.

Τοὺς ἰδίους Ἀποστόλους πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ σαῖτας, καὶ ἀστραπὰς· σαῖτας μὲν, διὰ τὴν ἐκτύπον καὶ ἀνέτρεπον τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων ὡς εἵπομεν· ἀστραπὰς δὲ, διὰ τὴν ἐκκαίον τὴν ἀσέβειαν, καὶ τοὺς βωμούς τῶν εἰδώλων· διότι οἱ Δαίμονες κτυποῦμενοι μὲν, ὥσαν ἀπὸ σαῖτας, ἀπὸ τὰς προσευχὰς καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, ἐ-
πι-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐφανερώθησαν αἱ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν αἱ περὶ τοῦ Χριστοῦ προκηρυχθεῖσαι, δὲν ἀπέμεινεν ἄλλο εἰς τοὺς ἀπειθήσαντας, πᾶρεξ χαλάζα καὶ ἀνθρακες· ἵγουν κόλασις καὶ τιμωρία· καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τιμωρία καὶ μάστιγες διὰ χαλάζης καὶ πυρός.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν πύκνωσιν τῶν νεφῶν γίνονται αἱ βρονταί· ἐτζί καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐγίνετο τὸ σωτήριο κήρυγμα ὥσαν μία βροντὴ, καὶ ὅλην τὴν ὑπ' οὐρανὸν κατεβρόντησε· καὶ ἦτον Θεοῦ φωνὴ περισσώτερον παρὰ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ „Οὐχ ὑμεῖς ἐσέφησιν οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος πηγὰς ἐνάησε τοὺς Προφῆτας, καὶ Θεμέλια, τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως· ταῦτα γὰρ εἰσιν ἡ κρηπίς καὶ πῖσις τῆς Θεογνωσίας, καὶ ἐν αὐτοῖς εὐρήκαμεν τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ἐν τύπῳ τοῦτο ὡδίνουσιν· ἡ πηγὰς καὶ Θεμέλια νοήσεις τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Ἀγαθὸν τὸ ἀποκαλυφθῆναι τὰ Θεμέλια τῆς Οἰκουμένης, ἵνα θεωρηθῇ ἡ ἀγία Τριάς, ἥτις ἀρχει τῶν κτισμάτων.

πιπτον· μὴ ὑποφέροντες δὲ τὴν ἀσραπὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ κατοικοῦντος εἰς τοὺς Ἀποστόλους, συνεταράττοντο καὶ εἰς ἐκπληξιν ἔρχοντο, ἀπορῶντες τί νὰ γένωσιν.

τὴν γῆν καὶ δὲν φαίνονται· ταῦτα δὲ τὰ θεμέλια τῆς πίσεως, οἱ θεοὶ, λέγω, Ἀπόστολοι, φαίνονται μὲν εἰς ὅλους ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, λάμπουν δὲ μὲ λόγον καὶ πράξιν. (1)

15: „Καὶ ὥφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων.

„Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου Κύριε.

Πηγαὶ τῶν ὑδάτων νοοῦνται καὶ ἐδῶ οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐστάθησαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως, ὡς χειροτονηθέντες εἰς τοῦτο ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριστόν· ὕδωρ γὰρ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ κηρυγματος τοῦ Εὐαγγελίου· πηγαὶ δὲ, οἱ πρῶτοι ταύτης κρουνοὶ καὶ αἱ βρύσεις· ἦτοι οἱ Ἀπόστολοι· οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοιοῦτοι, ὡς εἰς πάντας Ἀποστολέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔγιναν, διὰ τὴν οἱ Δαίμονες ἐπιτιμῆθησαν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐροβήθησαν.

„Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου.

„Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης.

Οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι ὀνομάζονται ἐδῶ καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστρευσαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἔβαλον θεμέλιον σερπὸν καὶ ὤσειον τῆς πίσεως εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἐπάνω εἰς τὸ ὅποῖον θεμέλιον ἐποικοδομοῦνται, ὅλοι οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί· ἀνεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐφανερώθησαν οἱ Ἀπόστολοι τοιοῦτοι, διὰ μέσου τῆς λαμπρότητος τῆς ζωῆς τῶν, καὶ τῶν θαυμάτων ὅπου ἐνήργουν· καὶ τῶν μὲν ἄλλων αἰσθητῶν οἰκοδομημάτων τὰ θεμέλια, εὐρίσκονται κεκρυμμένα μέσα εἰς

Μὲ τὸν φωτὶαν παρομοιάζει ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἥτις ὅταν ἀνάπτῃ, ἀναδίδει ἕνα καπνώδη ἀτμὸν, ὅστις διὰ τῆς μύτης ἐμπνέεται καὶ χύνεται εἰς τὸν αἶρα· διὰ τοῦτο καὶ πνεῦμα ὀργῆς ὁ καπνὸς αὐτὸς ὀνομάζεται· διὰ τοῦτο συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι οἱ πολλὰ ὀργιζόμενοι, καπνὸν καὶ πῦρ πνέουσιν· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τοῦ πνεύματος, τὴν κίνησιν καὶ ἐξαψιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, αἰνιγματωδῶς μὲν ἐφανερώσεν, ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τὸν λόγον ἐσχημάτισε· τόσον πολλὰ, λέγει, ὀργίσθης Κύριε, ὥστε ὅπου ἐνέπνευσας ἕνα πνεῦμα ὀργῆς εἰς τὸν αἶρα, καὶ μὲ αὐτὸ διωσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου Δαίμονας.

16: „Ἐ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, ὅτι θεμέλια τῆς οἰκουμένης εἶναι ἡ τὰ πίσεως πρῶτα ἡ βασίμα δόγματα, τὰ τε περὶ τῆς θεολογίας τῆς ἁγίας Τριάδος, ἡ τε περὶ τῆς ἐνσώμου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ λέγοντα ὅποια φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· ἦγουν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ὅταν γὰρ βαπτίζανται οἱ Χριστιανοί, τότε ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα θεμελιώδη τῆς πίσεως δόγματα· ὁ δὲ Θεοδώριτος κατὰ τὸ γράμμα ἐξηγεῖ τὸ ἥτις τοῦτο λέγει „Καὶ τοῦτο ἐφ’ ἡμῶν ἐν πολλοῖς γεγένηται κλίμασι· διέση γὰρ ἡ γῆ κινήσεισα, ἡ βάθος ἀμετρὸν ἐν ὑψηλαῖς ὄρεσιν ἀνεφάνη, ἡ ὕδωρ ἐν ἀνύδροις ἐδόθη χωρίοις· ποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ τῶν ὄλων Πρύτανης τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνύς, ἡ διδάσκων, ὡς δύναται μὲν ἐν ἀκαρεῖ πᾶσι πανωλεθρίαν ἐπενεργεῖν, φιλανθρωπία δὲ χρώμενος ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν ἡ προσμένει τὴν μεταιμέλειαν.

16: „Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὑψους καὶ ἔλαβέ
„με.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου
του, ἐπαναστραφεὶς εἰς τὸν εἰρμόν καὶ εἰς τὸ προκεί-
μενον τοῦ λόγου, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον εὐγῆκεν· ἔσειλε,
λέγει, ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ βοήθειαν, καὶ με
ἐλύτρωσεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐναντία. (1)

„Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.

Τὰ νερά κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν, ποτὲ
μὲν, νοοῦνται εἰς τὴν καθαρότητα καὶ δροσιμόν τῆς
ψυχῆς· καθὼς ὅταν νοήσωμεν τὴν διδασκαλίαν ὑ-
δάτα· ποτὲ δὲ, φανερώουσι καταποντισμόν καὶ ἀ-
φανισμόν, καθὼς νοοῦνται τῶρα ἐδῶ· ἐπειδὴ τοιοῦ-
τόν εἶναι τὸ φυσικόν ἰδίωμα τοῦ νεροῦ, ἄλλοτε
μὲν, νὰ καθαρῶν τὰ ἐν αὐτῷ πλυνόμενα, ἄλλοτε
δὲ, νὰ πνίγῃ τὰ ἐν αὐτῷ καταβυθιζόμενα ζῶα· καὶ
μάλιστα ὅταν τὸ νερὸν εἶναι πολὺ καὶ βαθύ· πρέπει
λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὰ πολλὰ νερά, πῶς δη-
λοῦσι τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, ἢ καὶ τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Δαβὶδ· προσελάβετο δὲ εἶπεν· ἤγουν με εὐ-
χαλε καὶ με ἐτράβιξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του· ὁ Θεός.
διὰ τί ἐκεῖνος ὅπου εὐγάνει τινα ἀπὸ τὸ νερὸν, τὸν
τραβίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔτι τὸν γλυτώνει
ἀπὸ τὸν θάνατον.

17: „Ρύσεται με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν.

Ἐχθροὺς δυνατοὺς ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν
τούς Δαίμονας· διὰ τί πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους

καὶ φανερά καὶ κρυφά, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
μὲ κάθε αἰσθησιν· διὰ τί ἔχουν φύσιν, ἢ ὅποια δὲν
κουράζεται ποτὲ εἰς τὸ νὰ πολεμῇ, καὶ διὰ τί εἶναι
πνεύματα λεπτὰ ὅπου κόπον δὲν αἰσθάνονται· ὁ
Θεὸς λοιπὸν, λέγει, ὅπου με ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς
αἰσθητοὺς μου ἐχθροὺς, αὐτὸς θέλει με λυτρώσει
καὶ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς, οἵτινες εἶναι δυνατοὶ εἰς τὴν
πονηρίαν καὶ τὸν ἀφανισμόν τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστε,
„ρεῶθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Οἱ Δαίμονες, λέγει, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μισάν-
θρωποι, διὰ τοῦτο μισοῦσι καὶ ἐμένα, ὅπου εἶμαι
ἄνθρωπος· καὶ μάλιστα ὅταν ἐσθῇ τοῦμαι ἀπὸ τὸν Θε-
όν· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν θέλει με λυτρώσει ὁ Θε-
ός ἀπὸ αὐτοῦ, διὰ τί εἶναι ὅλοι ἐτοιμασμένοι καὶ
ἀρματωμένοι κατ' ἐπάνω μου· ἢ μάλλον εἰπεῖν, διὰ
τί εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἐμένα· ὅς τις δὲν ἀρμα-
τώθηκα μετὰ τὰ ἄρματα τῆς ἀρετῆς, καθὼς ἦτον πρέ-
πον· ἀλλὰ ἀμέλησα καὶ εὕρισκομαι ἀναρμάτωτος·
ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μὲν Δαίμονες, ἔχρουσι
φύσιν αἰλῶν καὶ δυνατὴν· καὶ ἀκολούθως βλέπον-
τας ἐμένα τὸν ὑλικόν, χτυποῦσι καὶ με πληγόνου-
σιν· ἐγὼ δὲ, μετὰ τὸ νὰ εἶμαι ὑλικὸς καὶ ἀδύνατος,
δὲν βλέπω τοὺς ἐμὲ πληγόνοντας.

18: „Προφθάσάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς
„μου.

Τὸ προφθάνειν δὲν φανερόν· πάντοτε τὸ προλαμ-
βάνειν· ἀλλὰ μερικαὶς φορὰς φανερόν· καὶ τὸ φθάνειν
ἀπλῶς, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνειν· καθὼς τοῦτο σημαίνει καὶ
τῶρα ἐδῶ· ἐπανέβηκεν, λέγει, οἱ ἐχθροί κατ' ἐπάνω
μου Κύριε, τόσοι οἱ ὀρατοί, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοι·
πό-

(1)· Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὑψους ἔλαβέ με· ἀντὶ τοῦ, πέπεικεν ἅπαντας ὡς σφραγίσεν με
τὴν ἐπικουρίαν πατήσχειν.

πότε ; εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακώσεώς μου : ἤγουν ὁ-
ταν ἦμουν ἀσθενὴς καὶ ὑστερημένος ἀπὸ ἄρματα πο-
λεμικά , τὸσον τὰ ὁρατὰ , ὥσάν καὶ τὰ ἀόρατα ὁ-
ποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταί , καὶ ἡ ἐργασία τῶν θεῶν ἐντο-
λῶν : διότι αὐτοὶ , μὲ τὸ νὰ βλέπουν ἔμένα ἀσθενῇ
καὶ ἔρημον ἀπὸ ἄρματα , ἐπανεβήκαν εἰς ἐμέ καὶ
μὲ ἐπολέμησαν . (1)

„Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά
μου .

Εἰς καιρὸν , λέγει , ὅπου ἐγὼ ἐμελλον νὰ πέσω εἰς
τὸν πόλεμον καὶ νὰ θανατωθῶ , ἐγένεν ὁ Θεὸς σε-
ρέωμα καὶ ἐπακούμισμα εἰς τὴν ἀσθενειάν μου , καὶ
μὲ ἐστήριξεν ὥσάν μὲ ῥάβδον , τὴν τοὺς ἀδυνάτους
σηρίζουσιν .

19: „Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν .

Ἀπὸ τὴν σενοχωρίαν , λέγει , τῶν θλίψεων ,
μὲ εὐγαλεν ὁ Θεὸς εἰς πλάτος εὐφροσύνης καὶ ἀνέ-
σεως : καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτὸς εἶπεν „ Ἐν θλίψει
ἐπλάτυνάς με (Ψαλ . δ' . 1 .) ἢ λέγει τοῦτο ,
ὅτι οἱ ἐχθροί , ὅταν περικυκλόνουν τινα , σενοχωροῦ-
σιν αὐτὸν ὡς περικλεισμένου . ὅταν δὲ αὐτὸς λυτρω-
θῇ ἀπὸ τὸν συγχλυσμὸν τῶν ἐχθρῶν , τότε λαμ-
βάνει εὐρυχωρίαν καὶ πλατυσμόν , χωρὶς νὰ σενοχω-
ρῇται εἰς τὸ ἐξῆς .

„Ῥύσεταιί με ὅτι ἠθέλησέ με .

Ὁ Θεὸς , λέγει , ὅπου ἔδειξε τόσην κηδεμο-
νίαν καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ἕως
τώρα , αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει
ἀπὸ αὐτοῦ βέβαια . διὰ τί μὲ ἠθέλησαν : ἤγουν
μὲ ἐδιάλεξεν . (2)

20: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ
τὴν δικαιοσύνην μου .

Ἐπειδὴ , λέγει , ἐγὼ , δὲν ἀδίκησα , οὔτε
ἐβλαψα τοὺς ἐχθρούς μου : ἀλλὰ ἐράνηκα δίκαιος
πρὸς αὐτοὺς μέχρι τοῦ παρόντος : τοῦτου χάριν κα-
τὰ τοῦτο θέλω λάβω παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβήν : καὶ
ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης μου , θέλει ἀποδώσει μοι ὁ Κύ-
ριος , ὥσάν χρέος , τὴν θείαν του βοήθειαν .

„Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χει-
ρῶν μου ἀνταποδώσει μοι .

Ἡ καθαρότης ἐδῶ τῶν χειρῶν , εἶναι ἐπεξη-
γησις τῆς δικαιοσύνης ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω : ἐπειδὴ ,
λέγει , ἐγὼ , οὔτε ἤρπασα , οὔτε ἐπλεονέκτησα , οὔ-
τε ἐπιβούλευσα τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς πλεονεκτοῦν-
τας καὶ ἐπιβουλεύοντάς με : ἀλλὰ καθαρὰς ἔχω τὰς
χεῖρας μου ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας ,
συγκρινομένης μὲ τὰς ἀρπακτικὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν
μου : διὰ τοῦτο λέγω , θέλει μοι δώσει ὁ Θεὸς τὴν
βοήθειάν του δικαίως ἢ διὰ τῶν χειρῶν , φανερόναι
ὁ Δαβὶδ ὅλας ἀπλῶς τὰς πράξεις καὶ ἔργα του : ἐ-
πειδὴ μὲ τὰς χεῖρας πράττομεν , ὅσα πράττομεν .

21: „Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου , καὶ
οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι μοι δοκεῖ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανάστασιν μετὰ τὴν ἀμαρ-
τίαν γεγεννημένην : κάκωσιν γάρ , ἣν ὁ Σύμμαχος ταλαιπωρίαν καλεῖ , τῆς ψυχῆς λέγει τὴν ἀσθένειαν , δι' ἣν ἡ
ἀμαρτία γεγένηται .

(2) Ἄλλος δὲ τις παρὰ τῷ Νικητῇ λέγει „ Διὰ τοῦτο ῥύσεταιί με , οὐχ ὅτι ἐγὼ σωτηρίας ἀξίος . ἀλλ' ἐπειδὴ ἐ-
δοξεν αὐτῷ δι' ἀγαθότητά εἶναί με ἔσώζεσθαι .

„οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου .

Ἐδὼ γράφει τὰ αἵτια ὁ Δαβὶδ , διὰ τὰ ὅποια εἶχε καθαρότητα εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν , λέγει , καθαρός , διὰ τὴν ἐφύλαξάν με ἐντολὰς τοῦ Κυρίου , καὶ δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τῶν Θεῶν , ὡς ἄνθρωπος ἀσεβής ὅστις φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν περιπατεῖ , αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μένει καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτίας .

22: „Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνὶ σπύγγῳ μου , εἰσὶ καὶ τὰ δικαιώματά αὐτοῦ τοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ .

Ἄλλο εἶναι νόμος , καὶ ἄλλο εἶναι ἐντολή ἄλλο , μαρτύριον ἄλλο , κρίμα , καὶ ἄλλο , δικαίωμα . νόμος μὲν εἶναι , ὁ καθ' ὅλου περιέχων πάσας τὰς ἐντολὰς ὡς τὸ „Ὁ Νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη (Ἰω . α' . 17 .) ἐντολαὶ δὲ εἶναι , αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ νόμῳ περιεχόμεναι ὅσων τὸ „Οὐ φονεύσεις , οὐ μοιχεύσεις , οὐ κλέψεις . καὶ τὰ λοιπὰ κατ' εἶδος . μαρτύριον δὲ εἶναι , ὅταν ὁ νομοθέτης προσάξῃ κανόνα πράγμα τοὺς ἀκούοντας , μὲ κάποιαν διαμαρτυρίαν ὡς ὅταν ὁ Μωϋσῆς λέγῃ πρὸς τοὺς Ἑβραῖους ὅτι ἐὰν ταῦτα καὶ ταῦτα ποιήσητε „ Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν , ὅτι ἀπωλεία ἀπολείπετε . (Δευτ . 28 .) κρίματα δὲ εἶναι , ὅσα ἐγράφησαν , κρίνοντος ἑξῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποφασίζοντος ὡς ὅταν ἐλιθοβολήσῃ ὁ βλασφημίας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς μὲν γάρ , ἀνέφερε τὴν κρίσιν ἐκείνου εἰς τὸν Θεόν , ὁ δὲ Θεὸς ἐκρίνε καὶ ἐπρόσθετε νὰ λιθοβολήσῃ ὁ βλασφημίας ὅθεν τοῦτο ἐγένετο εἰς τὸ ἐξῆς κρίμα καὶ ὅρος καὶ κατὰ τῶν ἄλλων βλασφημιῶν . δικαιώματα δὲ εἶναι τὰ τοιαῦτα προσάγματα τοῦ Θεοῦ ἡγούμενα τὸ „ Ἐὰν κτήσῃ παιδα Ἑβραῖ-

ον , ἕξ ἔτη δουλεύσει σοι (Ἑξ . κα' . 2 .) καὶ τὰ ὅμοια ταῦτα γὰρ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνης . Καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς διαίρεσις τῶν ἀνωτέρων , εἶναι τοιούτη ὀνομαζομένη ὅμως αὐτὰ πολλὰς φοραῖς , καὶ ἓνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου : ἡγούμενα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς , ὀνομαζομένη καὶ τὰ ἄλλα ὡς ὅταν μάλιστα τοῦτο φαίνεται εἰς τὸν ρη' . Ψαλμὸν : ἦτοι εἰς τὸ „ Μικαριοὶ οἱ ἄμωμοι ἔδω δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν κριμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων ὅλας τὰς ἐντολὰς περιέλαβεν , ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ὅλα , λέγει , αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκονται ἐνώπιόν μου , ὡς γνωσκόμεναι παρ' ἐμοῦ , καὶ κατὰ τὸ δυνατόν τελειούμεναι .

23: „ Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ .

Θέλω γενῶν , λέγει , ἄμωμος καὶ καθ' ὅσον μετ' αὐτοῦ ἡγούμενος μετὰ τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενος , καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργαζόμενος ἢ τὸ μετ' αὐτοῦ εἶναι , ἀντὶ δὲ αὐτοῦ ἡγούμενος διὰ τῆς χάριτος καὶ βοήθειας τοῦ Θεοῦ , θέλω φυλαχθῶ καθαρὸς καὶ ἀκατηγόρητος .

„Καὶ φυλάζομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου .

Φυλακὴν λέγει τώρα ἔδω τὴν ἀποκρίσιν ἁνομίαν δὲ , τὴν ἀμαρτίαν τὴν ἀνομίαν μου δὲ εἶπα μὲ τὴν ἀντανυσίαν , διὰ νὰ φανερώσῃ , ὅτι ἡ ἀμαρτία εἶναι οἰκεία εἰς τὴν σάρκα τὴν κλίνουσαν εἰς τὰ πάθη ἢ τὸ μου ἐπρόσθεσεν , ὅτι καὶ αὐτὸς καθ' ὅ ἄνθρωπος , ἐσυγκρατεῖτο καὶ μὲν φερόμενος εἰς τὸ νὰ ἀμαρτήσῃ ἔπειδ' οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος . (1)

24:

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος „ Ἐσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ ἢ πῶς δυνατόν τοῦτο κατορθώσασθαι ; ἢ φυλάζομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου ἢ ἀπεφερόμενός φησιν ἐκείνων , ἢ κακῶς ἐργασάμεν , ἄμωμος εἶναι τὸν ἐπιόντα γενήσομαι χερόν .

24: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ
„τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν
„καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον
„τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἡμουν, ἢ θέλω εἶμι δικαίως καὶ καθαρὸς, βέβαια θέλω λάβω καὶ τὴν πρέπουσαν ἀμοιβὴν παρὰ Θεοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ καθαρότητός μου· ὅρα δὲ ὅτι εἶπε „Κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου, τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γινομένην· καὶ ὅχι εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων.

25: „Μετὰ ὁσίου ὁσιος ἔσῃ· καὶ μετὰ ἀν-

„θρὸς ἀθώου, ἀθῶος ἔσῃ.

26: „Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός ἔσῃ,
„καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.

Ὅσιος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεὸν καθήκοντα· ἀθῶος δὲ, ὁ ἀκατηγόρητος εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα· ἐκλεκτός δὲ, ὁ τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν τέλειος· στρεβλὸς δὲ, ὁ σχολιὸς καὶ διαστραμμένος κατὰ τὴν γνώμην· ὁ λόγος λοιπὸν αὗτος τοῦ Δαβὶδ εἶναι διδασκαλικός, καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα λέγων· ἡ-ξευρε ὡ ἀναγνώσα, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὅποιον συγκατοικεῖς καὶ συνανασρέφεις, καλὸς, ἢ κακὸς, τοιοῦτος καλὸς, ἢ κακὸς θέλεις γένῃς καὶ σὺ· ἐπειδὴ καὶ θέλεις μεταβληθῇς κατὰ τὴν ἑξιν ἐκείνου καὶ τὴν διάθεσιν· τὸ δὲ διαστρέψεις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ γένῃς στρεβλός· ἡγουν θέλεις διαστρέψεις τὴν

ὀρθὴν καὶ καλὴν γνώμην σου, καὶ θέλεις ποιήσεις αὐτὴν σραβὴν καὶ κακὴν· τὸ γὰρ ὀρθὸν ξύλον, ὁ-ταν διαστραφῇ ἀπὸ τὴν ὀρθότητά του, σραβὸν γίνε-ται· ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἀναφέρονται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ μᾶς δίδουν νὰ νοήσωμεν τοιαύτην ἔννοιαν· ὅτι σὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ᾔῃσαι δικαιοτάτος, θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἓνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς γνώμης καὶ ἔργων του· καὶ τὸν μὲν ὁσιον, θέλεις ὁσιώσεις· τὸν δὲ ἀγαθόν, θέλεις ἀθωώσεις· τὸν ἐκλεκτὸν θέλεις ἐκλέξεις· καὶ τὸν σραβλὸν θέλεις διαστρέψεις· ἤτοι θέλεις γυρίσεις εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐμποδίζοντας αὐτὸν ἀπὸ τὴν κακίαν· (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο εἶναι, ὄνομα ἀντὶ με-τοχῆς· ἡγουν ἀντὶ τοῦ ὁσιῶν, εἶναι τὸ ὁσιος· ἀντὶ τοῦ ἀθῶων, εἶναι τὸ ἀθῶος· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐκλέγων, εἶναι τὸ ἐκλεκτός.

27: Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις, καὶ ὁ-
„φθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Ἐστὶ, λέγει, Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ὄν-τας ταπεινοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τους· ὀφθαλμοὺς δὲ ὑπερηφάνων λέγει αὐτοὺς τοὺς ὑπερηφάνους, συνεκ-δογικῶς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον· ἢ λέγει ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων, διὰ τί ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνειθίζου-οἱ ὑπερήφανοι νὰ γνωρίζωνται· ἐπειδὴ καὶ σηκόνου-σιν ὑψηλὰ τὰ ὀφρύδια καὶ τὰ ὀμμάτια· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπερήφανοι λέγονται, διὰ τί σηκόνου-σιν ὑ-περάνω τὰ φάκη· ἡγουν τὰ ὀμμάτια· τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν, λέγει, ὀφθαλμοὺς, Κύριε, θέλεις κάμῃς νὰ ταπεινωθοῦν, καὶ νὰ βλέπουν κάτω τὴν γῆν, ἀ-πὸ τὰς ὑψίψεως καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ὅπου θέλεις παραχωρήσεις νὰ πάθουν· ἢ λαὸν μὲν ταπεινὸν, ὁ-νομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἰσραὴλ· διὰ τί ἀπὸ τὸ βρά-

(1) Ἄλλος δὲ εἶρηκε παρὰ τῷ Νικητᾷ ὅτι „Τῷ δὲ σραβλῷ ἢ πονηρῷ ἀποδίδωκε κατὰ τὴν διαστραφὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὁθεν ἢ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Ἐπορεύθητε πρὸς με πλάγιοι, καὶ γὰρ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλάγι·“ (Ἠερ. κς'. 23.) εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὠριγένης „Μετὰ σραβλοῦ δὲ, οὐχὶ σραβλὸς ἔσῃ (οὐδὲ γὰρ θεμιτὸν) ἀλλὰ διαστρέψεις, ὡς μετὰ Φαραῶ· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος Ἡρωϊκῶς οὕτω . . . . .
„Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι Θεοῦ ἢ μέτρα βίου
„Ἔσεται· ὡς δὲ μέτροισι βίου, ἢ μέτρα Θεοῦ.

βάρος τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἀμαρτιῶν, ἔκλυε κάτω· ὑπερηφάνους δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν ὑπερηφανεύοντο εἰς τὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς προγόνους των. (1).

28: „Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου Κύριε ὁ
„Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.

Τῆς ψυχῆς ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ὁ νοῦς, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὡσάν λύχνος τοῦ ἀνθρώπου: διὰ τὴν ὁδηγοῦσιν αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουσι· νὰ σκοπῇ, σκοτός δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ νοῦς, εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις φωτίσεις τὸν νοῦν μου· μετὰ τὰς θεϊκὰς σου ἐλλάμψεις· φωτίζοντας δὲ τὸν νοῦν μου, ἐν ταυτῷ θέλεις φωτίσεις καὶ τὸ σκότος μου· ἥτοι θέλεις διαλύσεις τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου· ἀνίσως λοιπὸν τὸ ἐν σοὶ φῶς, εἶναι σκότος, τὸ σκότος σου πόσον ἔραγε εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος; (Ματθ. ε'. 23.) ἡγοῦν ἂν ὁ νοῦς σου ὁ λογικὸς ᾗναι ἐσκοτισμένος, πολλῷ μᾶλλον αἱ ἄλλαι ἀλογοὶ τῆς ψυχῆς σου· δυνάμεις, ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν τὸν αὐτὸν νοῦν, φῶς καὶ σκότος, πρὸς μὲν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὄντα φῶς· διὰ τὴν διακρίνει καὶ νοεῖ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν, ὄντα σκότος· διὰ τὴν ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἀγνώστος εἰς αὐτὸν (2) ἡ λύχνος μὲν εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος· ἐπειδὴ καὶ ὠδήγει τοὺς ἀναγινώσκοντας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν· σκότος δὲ πάλιν εἶναι ὁ αὐτὸς, διὰ τὸ σκέπασμα ὑποῦ· εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς αὐτὸν τῆς ἀσφαλείας· τοῦτου δὲ τοῦ Νόμου τὰ ἀπόκρυφα νοήματα, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ τὰ ἀποκαλυφθῇ: ὅταν δη-

λαδὴ σαρκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ λύχνος μὲν εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη καὶ ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Φωτοδότη τοῦ Χριστοῦ· σκότος δὲ εἶναι ἡ πλάνη τῶν Εἰδώλων, καὶ ἡ ἀλογος ἀγνοία τῆς Θεογνωσίας καὶ ὀρθῆς πίστεως· ἡ λύχνος μὲν, εἶναι ὁ νοῦς, ὁποῦ ὠδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκείνα, ὁποῦ πρέπει νὰ πράττῃ· σκότος δὲ εἶναι τὸ σῶμα, διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸ σκέπασμα, ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὸν νοῦν· ταῦτα δὲ τὰ δύο θέλουν φωτισθῶν, ὁ μὲν νοῦς, μετὰ τὰς θείας ἐλλάμψεις, τὸ δὲ σῶμα, μετὰ τὴν καθαρότητα· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Θεοδώρατος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι λύχνον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ γεννηθέντα Ἰησοῦν (3)· τὸν ὁποῖον ἐφώτισεν ὁ Θεὸς ἐνωθεὶς αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ λάμψῃ τὰς ἀκτίνας τοῦ πανταχοῦ· ὅθεν καὶ ἔλεγεν, „Εγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω. η'. 12.) σκότος δὲ ὀνομάζει τὴν σάρκα, (αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν δηλαδὴ, διὰ τὴν παχύτητα) τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς λόγος προσλαβὼν, ἐθέωσε καὶ ἐλόμπρυνεν.

29: „Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθῆσομαι ἀπὸ πειρασ-
„τηρίου.

Ἐν σοὶ: ἥτοι διὰ μέσου τῆς σῆς βοηθείας Κύριε, θέλω λυτρωθῶ, λέγει, ἀπὸ πειραστήριον· ἡγοῦν ἀπὸ πειρασμὸν, ὁ ὁποῖος προξενεῖται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τετ-
„τιχος.

Α'.

(1) Ὅθεν καὶ ἡ ἁγία Παρθένος καὶ Θεοτόκος ἐν γαστρὶ ἔχουσα τὸν Κύριον, προεφήτευσεν τὰ ἐσθμένα συμφώνως μετὰ τὸν ἄλλον τοῦτο λέγουσα· „Διεισκόπησεν ὑπερηφάνους διανοία καρδίας αὐτῶν· καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψώσεν ταπεινούς· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρατος λέγει „Ἐπειδὴ σκότος πολλάκις τὰς θλίψεις ἐκάλεσεν, εἰκότως φῶς ὀνομάζει τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλα τοῦ εἶπεν „Ἐκεῖ ἐξανατεκῶ κέρας τῷ Δαβὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Σημειώσκει ὅτι ὁ θεὸς Γεηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης τρεῖς χρόνους ταύτην προσήνεχτο τὴν εὐχὴν „Κύριε ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου: ἥτοι τὸν νοῦν· ὡς ἀνωτέρω ἡμῖν εὐσεβὴς ὁ κληρὸς Εὐθύμιος, ἕως οὗ ἡ κυρία Θεοτόκος ἀποστείλασα πρὸς αὐτὸν τὸν Θεολόγον Ἰωάννην, δι' αὐτοῦ ἐμήνυσεν, ὅτι θέλει φωτισθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὸν Θεόν μου, λέγει, βοηθούμενος, θέλω υπερπηδήσω τὸ τεῖχος: ἤγουν τὰς ἀμαρτίας, αἱ ὁποῖαι ἀποπράττουσι τὴν σφάταν, καὶ δὲν με ἀφί-
νουσι νὰ ὑπάγω πρὸς τὸν Θεόν μου· με τὰς ἀμαρ-
τίας γὰρ λαμβάνει δύναμιν ὁ Σατανᾶς· καὶ διὰ με-
σου τῶν ἀμαρτιῶν ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ
δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἀναβοῦν εἰς τὸν οὐρανόν· ἡ
πειρατήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν ταύτην, κα-
θὼς ὀνομάζει αὐτὴν καὶ ὁ Ἰωβ λέγων, «Οὐχὶ πει-
ρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;» (Ἰωβ
Ἡ. 1.) μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζωὴν εὐρίσκονται διάφο-
ροι πειρασμοὶ καὶ δοκιμασίαι· ἤγουν δολώματα
ἡδονῆς· παγίδες θανατηφόροι· ἐνεδραι· καὶ ἐχθροὶ
νοητοὶ καὶ αἰσθητοὶ· τεῖχος δὲ νοεῖται τὸ σῶμα,
τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ νὰ ᾔναι παχὺ, γίνεται ὡσάν εἷνα
πρόβλημα καὶ σκέπασμα τῆς ψυχῆς, καὶ ἐμποδίζει
ἀπὸ αὐτῆς τὰς θείας ἐλλάμψεις· ἡ τεῖχος νοοῦνται καὶ
οἱ ἐναέριοι Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἡ ψυχὴ εὐγῇ
ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐμποδίζουν αὐτὴν, καὶ δὲν τὴν ἀφί-
νουν νὰ ἀναβῇ ἐλευθέρως εἰς τὰ οὐράνια. (1)

30: «Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδός αὐτοῦ.

Καὶ τοῦτο εἶναι σχῆμα συνειδησμένον εἰς τὴν
Παλαιὰν Γραφήν· διὰ τί ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τοῦ Θεοῦ
μου ἄμωμος ἡ ὁδός· εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός μου, ἄμω-
μος ἡ ὁδός αὐτοῦ· ὁδός δὲ καὶ σφάτα Θεοῦ, εἶναι
ἡ ἀρετὴ, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Θεόν·
πρέπει λοιπὸν νὰ ᾔναι ἄμωμος καὶ ἀκατηγόρητος ἐ-
κείνος, ὅπου περιπατεῖ τὴν σφάταν τῆς ἀρετῆς, χω-
ρὶς νὰ ἐκκλίνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἤγουν εἰς ὑπερβο-
λὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς· καὶ χωρὶς νὰ πράττῃ
τὴν ἀρετὴν διὰ κενοδοξίαν, ἢ ἄλλο τέλος ἀνθρώπι-
νον· ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ· ἡ
νοεῖται ὁ λόγος αὗτος καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὅς τις

περιπατήσας ὅλην τὴν ἐν τῷ Κόσμῳ· τούτῳ ζῶν,
εὐρέθῃ ἄμωμος, καὶ ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν.

«Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα:

Τὰ λόγια Κυρίου, λέγει, εἶναι ἀληθινὰ καὶ
καθαρὰ ἀπὸ κάθε κατηγορίας, καθὼς εἶναι καθαρὸν
ἀπὸ κάθε ὕλην καὶ σκουρίαν τὸ πεπυρωμένον· ἤγουν
τὸ χωνευθεὶν χρυσάφι· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε
«Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυ-
ρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρτισμένον ἑπταπλα-
σίως» (Ψαλ· η'· 6.) διὰ τί δὲ ὀνομάζονται
λόγια, οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τοῦ ἰδίου τούτου ῥητοῦ.

«Υπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπι-
ζόντων ἐπ' αὐτόν.

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεός ὑπόσχεται νὰ βοηθήσῃ
τινα, δὲν ψεύδεται· ἀλλὰ πληροῖν τὴν ὑπόσχεσίν
του· ὁμοίως καὶ ὅταν τις ἐλπίζῃ ὅλος διόλου εἰς
τὸν Θεόν, δὲν λείπει ἀπὸ τὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ
ὁ Θεός.

31: «Ὅτι τίς Θεός παρέξ τοῦ Κυρίου;

Τὸ ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἡ εὐρίσκεται ἀν-
τὶ τοῦ ἐπειδὴ· ἤγουν διὰ τοῦτο βοηθεῖ ὁ Κύριος
τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος εἶναι
Θεός, παρέξ τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος; ἦτοι τοῦ
Πατρός.

Η'

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος, ὅτι τεῖχος ἀναμέσσω Θεοῦ ἡμῶν, εἶναι τὸ ἡμέτερον θέ-
λημα· ὅπερ ἐάν τις καταλείψῃ, δύναται λέγειν, «Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος»· προσθήσει δὲ ἡ τὴν
«Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδός αὐτοῦ»· τότε γὰρ βλέπει τις τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ μὴ ἔχουσαν μῶμον· ὅταν κα-
ταλείψῃ τὸ ἴδιον θέλημα· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, «Τεῖχος τὰ τῶν ἐχθρῶν ὀχυρώματα φησι, δι' ὧν με πειρῶνται πη-
ρῶναι».

„Ἡ τίς Θεός πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;

Θεὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Τιδὸν· λέγωντας δὲ ἡμῶν, ἐσυναριθμήσε τὸν Τιδὸν μὲ ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· προεγνώρισε γὰρ ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης τὸ τέλειον τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν.

32: „Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀνίσως δὲ καὶ εἰπῇ τινας, ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς τρεῖς εἰχους αὐτοὺς ἐνόησεν ἐκ παραλλήλου· ἡγουν ἀντὶ ἐνὸς, τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι ἀνάρκμοσον· (1) περιζωννύων δέ με εἶπε δύναμιν· ἐν πολέμοις δηλαδὴ.

„Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τῶν ἐντολῶν του, λέγει, ἐφύθμισαν ὁ Θεὸς καὶ ἔκαμεν ἀκατηγόρητον τὴν σφάταν τῆς ζωῆς μου· ἢ λέγει τοῦτο διὰ τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐξωμάλισε τὴν σφάταν τῆς ζωῆς ἀμῶνα τῆς Ἐκκλησίας του, διὰ μέσου τῆς ἐνσαρκου του οἰκονομίας, καὶ ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον ταύτην ἔκαμεν.

33: „Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡς εἰς ἑλάφου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐτρεπίζει καὶ δυναμώνει διὰ τῆς βοήθειάς του τοὺς πόδας μου εἰς τὸ νὰ τρέχω, ὅταν τύχη καιρὸς φυγῆς· καθὼς διὰ τῆς φύσεως ἐποίησε καὶ τοὺς πόδας τῆς ἐλάφου λεπτούς καὶ ἐπιτηδείους εἰς τὸ νὰ φεύγῃ, ὅταν τὴν διώκουν οἱ σκύλοι καὶ κυνηγοί.

„Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἵστῶν με.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, λέγει· Κύριε, με διασω-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Τὸ μέντοι τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου; ἢ τὸ, ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, ἢ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, ἢ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός· ἢ τὸ, ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός, ἢ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔστι· ἢ τὸ, ἀκούε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι· ἢ τὰ ὅμοια, οὐ πρὸς τὸν Τιδὸν εἰρήκασιν αἱ Γραφαί, ἀλλὰ πρὸς τὰ εἰδῶλα ἢ τὰ σεβάσματα τῶν Ἑθνῶν· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει· „Ταῦτα λέγουσι ἢ οἱ λελατρευκότες ποτὲ τοῖς ψευδυνύμοις θεοῖς, μετὰ γὰρ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, τὸν ἕνα ἢ μόνον ἢ φύσει Θεὸν δοξαλογεῖν ἐπείγονται, ἢ οὐχ ἔπεσον εἶναι φασὶ παρ' αὐτόν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἡσαΐου· „Κύριε ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν· ἢ μετὰ Παύλου· ἡμῖν εἷς Θεός ὁ Πατὴρ, ἢ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν, τοῦτο· ὁ δὲ, ἐκείνῳ παράσχῃ τὴν αἴτησιν· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ πολλάκις ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενος· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύει οὕτως· „Ὁ μὲν οὖν ἅγιος περιζωννύεται δύναμιν· ὁ δὲ ἀπολέσας τὴν ζώνην ταύτην, τῇ δεσμῇ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ζώννυται· διότι σειραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ἑκάστος σφίγγεται· ὡς σύμβολον τὸ ἐκ σχοινίων φραγγέλιον· ἔξελαυνον τοῦ Ἱεροῦ τοὺς βεβηλοῦντας τὰ ἅγια, δεικνύντος τοῦ Κυρίου, ὅτι ἑκάστῳ μάστιγες αἰοικεῖται πλοκαὶ πῶν ἁμαρτημάτων γίνονται· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος μόνος Υἱὸς, ἢ Θεὸς ἀληθὺς· διὰ ἢ μονογενὴς, διὰ τὸ, μόνος εἶναι, ὡς Πατὴρ, Θεός· πάντες γὰρ οἱ ἄλλοι παρουσία λόγου θεοῦ κατασκευάζονται· ἐκείνους γὰρ θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ὁ δὲ Σωτὴρ παιγνίτης θεῶν, οὐ μεθέξει Θεός· τὸ, ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων, ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ὥς οὐ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους· ἢ ἔθετο ἄμωμον· ταυτέσι διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμον παρεσκεύασε στέχειν ὁ Θεός.

σώξεις καὶ ἀποκαταστάνεις καὶ παύεις τὸν δρόμον μου, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἐλάφων· αἱ ὁποῖαι φεύγουσαι τοὺς κυνηγούς, ἀναβαίνουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐκεῖ ἐλευθεροῦνται ἀπὸ τὸν φόβον, σέκουν καὶ ἀναπνέουν με ἀνάπαυσιν· ἡ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ὀγλήωρον με κάμνει εἰς τὸν δρόμον, ὥστε ἐποῦ, νὰ φεύγω τοὺς Δαίμονας, ὅπου ζητοῦν νὰ με πιάσουν, καὶ νὰ ἀναβαίνω εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν. (1)

34: „Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὅπου ἔδωκεν εἰς ἐμένα τὴν ἐμπειρίαν καὶ συνέσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὅχι μόνον τῆς κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων, ὥστε ὅπου, τεχνικῶς μὲν, νὰ μεταχειρίζωμαι τὸν θυρεὸν καὶ τὸ καλκάνη τῆς πίσεως, τεχνικῶς δὲ, νὰ πιάνω τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ μέσου τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, νὰ πολεμῶ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν γενομένη ἔκτασις τῶν χειρῶν ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ αὕτη, λέγει, παράταξις δυνατὴ, καὶ πόλεμος εἶναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν.

„Καὶ ἔβου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ ὡς ἤγουν, ἔβου ὡς τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου· ἤτοι σερεὰ ἐποίησας τὰ πρᾶττα τῶν χειρῶν μου, καὶ δὲν ἀποκαμνουν, ὅταν

ρίπτουν τὰς σαῖτας ἐν τῷ πολέμῳ.

35: „Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας εἰς ἐμέ βοηθῆσαι ὅχι ἀνωφελῇ καὶ ἀδύνατον· ἀλλὰ δυνατὴν καὶ σώζουσαν ἀπὸ τὴν ἐλάσιν τῶν ἐχθρῶν μου.

„Καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου.

Ἐκεῖνοι ὅπου θέλουν νὰ βοηθήσουν τινα, συνειθίζουσιν νὰ μεταχειρίζονται τὸ δεξιὸν τοὺς χεῖρι εἰς βοηθειάν του· ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεὶρ εἶναι φυσικὰ δυνατωτέρα καὶ ἐπιτηδαιωτέρα ἀπὸ τὴν ἀριστεράν· ἡ δεξιὰν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἐνυανθρωπήσαντα Θεὸν Λόγον, ὅς τις ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησε τὴν φύσιν ἡμῶν.

„Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνῶρξασέ με εἰς τέλος.

Παίδειαν θέλεις νοήσεις τὸν παιδαγωγὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως· διὰ μέσου τοῦ ὁποῦ κατηρτίσθη ὁ ἄνθρωπος παντελῶς εἰς ἀρετὴν· ἡ καὶ παιδεύει ὁ Θεὸς λέγει, τοὺς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐρχομένους πειρασμούς, χάριν παιδείας καὶ σωφρονισμοῦ· κατὰ δύο τρόπους, λέγει, με ὠφέλησας Κύριε· ἓνα μὲν, διὰ τὴν ἀντελάβου καὶ ἐβοήθησάς μοι· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν παρεχώρησας νὰ λάβω πειρασμούς.

„Καὶ

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, Πλὴν οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἀναφοιτῆσαι μόνον, ἀλλὰ χρὴ προσεῖναι καὶ τὸ ἐμμένειν τοῖς ἀνω, καὶ ἐμφοιλοχερεῖν τοῖς τῶν ἀρετῶν ὑψόμασι· διὸ καὶ τὸν δίκαιον τὸν τοὺς πόδας κατηρτισμένους ἔχοντα, οὐ μόνον ἀνάγει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἱσθ' ἀνω· τουτέστιν ἱστασθαι παρασκευάζει ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ μὴ καταπίπτειν· λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, „Ἐλάφοις γεμὴν ἀπεικάζει τοὺς ἀγίους ἡ θεία Γραφή· ἐρπετῶν γὰρ νοητῶν εἰσὶν ἀναιρετικοί, κατὰ τὴν Ἐλαφὸν ἀναιροῦσαν αὐτὰ καὶ διώκουσαν· ἀλλὰ καὶ ὀφιδόεντες τὸ ζῶον καὶ ὀφιδόεντες τὸ ζῶον καὶ ὀφιδόεντες τὸ ζῶον· οὕτως οἱ ἀγιοὶ τὰ ἀνω σκοποῦντες εἰσι καὶ οὐ τὰ ἐπὶ γῆς, πόδι φ' τῆς τῶν οὐρανῶν Βασιλείας.

„Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.

Ἀκόμη, λέγει, ἔχεις νὰ με διδάξης, καὶ νὰ με παιδεύῃς ὡς δούλον καὶ υἱόν σου Κύριε. „ Ἐν θλίψει γὰρ μικρᾷ, λέγει ὁ Ἡσαΐας, ἡ παιδεία σου ἔργον (Ἡσ. κς' 16.) διὰ τὴν ὅταν ἡμεῖς εὐτυχοῦμεν, πίπτομεν εἰς ἀμέλειαν καὶ καταφρονοῦμεν. ὅταν δὲ δυσυχοῦμεν καὶ θλιβώμεθα, τότε ἐξυπνοῦμεν, καὶ σωφρονέσθαι γινώμεθα. (1)

36. „Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκατω μου.

Ἐπλάτυνας, λέγει, Κύριε, τὰ κινήματα τῶν ποδῶν μου. ἐπεὶ καὶ ἀσκήσας ἀπὸ τὸ μέσον τῆς σφάτας καθὲς παγίδα καὶ σκόνταμμα, ἀνάμειξας εἰς τὰ ὅποια πρότερον περιπατῶν ἀξενωχωρούμην. ἀλλὰ τώρα χωρὶς φόβου περιπατῶ. ἐπεὶ καὶ δὲν ὑποπτεύομαι νὰ με ἐνεδρεύῃ καίνεας εἰς τὸν δρόμον.

„Καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἰχνη μου.

Πρότερον, λέγει, φεύγωντας τοὺς ἐχθρούς, ἐπάτουν ἐλαφροὶ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὥστε ὅπου τὰ ἰχνη τῶν ποδῶν μου ἐγένοντο ἀφανῆ διὰ νὰ μὴ γνωρίζουν αὐτὰ ἐκείνοι, ὅπου με ἐδίωκον καὶ ἵνα μὴ ἀκολουθοῦντες αὐτὰ εὗρωσι τὸν τόπον, ὅπου ἤμην κεκρυμμένος. τώρα δὲ βαρέως πατῶ τὴν γῆν, καὶ δυνατὰ σερεύνω τοὺς πόδας μου ὅταν πε-

ριπατῶ. διὰ τὴν δὲν φοβοῦμαι καὶ ἂν γνωρίσῃ τινὰς τὰ ἀχνάρια τῶν ποδῶν μου. νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν. ἡ ὁποία εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἀνοιξὴ καὶ ἐπλατύνθη ἡ σφάτα τῆς ἀρετῆς, μὲ τὸ νὰ περιπατοῦν αὐτὴν καθ' ἡμέραν πολλοὶ πόδες τῶν θελούντων σωθῆναι Χριστιανῶν. καὶ δὲν εἶναι ἀφανῆ καὶ σκοτεινὰ τὰ ἰχνη καὶ σημεῖα τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας. ἀλλ' αὐξάνουσιν αὐτὰ, καὶ λάμπουσι μὲ τὴν συνέχειαν τῶν ἐναρέτως πολιτευομένων.

37. „Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὰ ἀπειραπμένα τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ θαρρεῖ καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ λέγει. ὅτι ἀνίσως πάλιν σηκωθοῦν τινες κατ' ἐπάνω μου καὶ γένουν ἐχθροί μου, βέβαια καὶ αὐτοὺς ἔχω νὰ κυνηγήσω καὶ νὰ τοὺς πιάσω. (2) ἐπεὶ δὲν θέλουν ἠμπορέσουν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς ἐμὲ, οὐδὲ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.

„Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλίπωσιν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ βάλω τοὺς ἐχθρούς μου εἰς χεῖράς μου, δὲν θέλω γυρίσω ὀπίσω, καὶ νὰ ἀφήσω αὐτοὺς ζωντανούς. ὅχι. ἀλλὰ θέλω τοὺς διαφθείρω ὅλους ὁμοῦ. ἐπεὶ ὡς νενικημένοι δὲν ἔχουν τελείως νὰ μοι ἀντισταθοῦν.

38. „Ἐκ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ἡ παιδευσὶς με ἡμαρτηκέναι, ἢ καταπεπτωκέναι ἀνδρώσας, ἢ ἐδιδάξας, ὅταν ἡ ἀμαρτία κακὸν, ἢ τῆς σωτηρίας ἡξίωσας. Σημειῖται, ὅτι οἱ ἡμαρτανόντες, ἢ διὰ τινος παιδείας σωφρονισθέντες, χρηζοῦν νὰ λέγουν τὸ ῥητὸν τοῦτο. ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει. καθὼς ἢ ἡ Βασίλισσα Εὐδοκία ἐκεῖνη ἡ σφωτάτη, ἀκούσασα ὅτι ἐν τῷ πολέμῳ ἐνικήθησαν τὰ βασιλικά στρατεύματα, τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξεφώνησεν.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ σειρᾷ λέγει, „Καὶ γὰρ διὰ Δαβὶδ προκεχρησμένον (ὁ Θεὸς) ὅτι, περιέσσει τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ. ἔφη γὰρ, ὅτι καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου ἢ τὰ ἔξῃς.

38: „Εκθλίψω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλω διαφθεῖραι καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἔχει νὰ τοὺς διαφθεῖρῃ· τίς δὲ οὗτος; ἐγὼ, λέγει, τόσον θέλω τοὺς ἀναγκάσω, καὶ τόσον πολλὰ ἔχω νὰ τοὺς ξενοχωρήσω ἀπὸ καθὲς μέρος, ὥστε ὅπου αὐτοὶ νὰ ἀδυνατήσουν, καὶ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ σαθοῦν εἰς πόλεμον κατὰ πρόσωπόν μου.

„Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου πιασθοῦν, καὶ ξενοχωρηθοῦν ἀπὸ λόγου μου, τότε βλέποντες πῶς ἐκλείσθησαν ὡς ἰχθύες μέσα εἰς τὰ δίκτυα, καὶ νὰ ἐναντιωθοῦν δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, θέλουν πέσουν εἰς τοὺς πόδας μου, παρακαλοῦντες καὶ δεόμενοι διὰ νὰ τοὺς χαρίσω τὴν ζωὴν, καὶ νὰ μὴ τοὺς θανατώσω. (1)

39: „Καὶ περιέξωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔχαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ ταύτας ἀριθμεῖ δευτέραν φοράν.

„Συνεποδίσας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.

Ἐμποδίσας, λέγει Κύριε, τοὺς ἐχθροὺς μου, ἀπὸ τὴν ὁρμὴν ὅπου εἶχον ἐναντίον μου, ἐπίσσεσ αὐτοὺς καὶ ἔβαλες νενικημένους ὑποκάτω εἰς τοὺς πόδας μου.

40: „Καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον.

Ἐωκαμες, λέγει, Κύριε τοὺς ἐχθροὺς μου νὰ δώσουν πλάταις· ἤγουν τοὺς ἠνάγκασες νὰ φύγουν ἀπ' ἐμπροσθέν μου· διὰ τί ἐκεῖνοι ὅπου φεύγουν, λέγονται νῶτος· ἐπειδὴ καὶ γυρίζουν εἰς τοὺς κυνηγούντας τὸν νῶτον· ἤγουν ταῖς πλάταις των· ἢ λείπει ἐδῶ τὸ γενομένους· ἦτοι ἔδωκάς μοι τοὺς ἐχθρούς μου, γενομένους νῶτον· ἢ λείπει τὸ εἰς, διὰ νὰ ἦναι ὁ λόγος τοιοῦτος „ἔδωκάς μοι αὐτοὺς εἰς νῶτον· ἵνα ἔχων ἐμπροσθέν μου ταῖς πλάταις των, χτυπῶ αὐτοὺς ἀφυλάκτως καὶ χωρὶς καμμένου φόβου. (2)

„Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξολόθρευσάς.

Ἦτοι παντελῶς αὐτοὺς ἐθέρισας Κύριε, καὶ ἐξερόρίζωσας ἀπὸ τὴν γῆν· ἦτοι τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ μυρίους ἑτέρους.

41: „Εἰς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „Ὅπως ὑπὸ τῆς σῆς προνοίας ῥυσθεῖς, ἐλπίζω πάντων περιγενέσθαι τῶν δυσμενῶν· καὶ μὴ πρότερον ἀποσῆναι, ἕως ἂν αὐτοὺς αὐτὸς ὑπὸ τοὺς πόδας μου ἐργάζωμαι· τῷτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκῶς· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικητὴς „Ἐροῦσι ταῦτα καὶ οἱ Ἀπόστολοι, οἵτις ἐπέτρεζον μὲν τοὺς ὀδόντας, καὶ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἐκράτησαν ἀμφοτέρων· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πατεῖν ἐπάνω ὅρων καὶ σκορπίων· καὶ ἐπὶ πάσαι τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

41: Ἐκέκραζαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων·
 „πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐ-
 τῶν. (1)

Εἰπὼν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφώναζαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ
 λέγει ἀκολουθῶν καὶ πρὸς ποῖον ἐφώναζαν· δηλαδὴ
 πρὸς τὸν Κύριον· ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος δὲν εἰσήκου-
 σεν αὐτοὺς διὰ τὰς αἰμαρτίας τῶν, καὶ διὰ τὴν ἀδίκως
 μὴ ἐπολέμησαν.

42: „Καὶ λεπτυνῶ αὐτοὺς ὡσεὶ χνούϊ κα-
 τὰ προσώπον ἀνέμου.

Θέλω, λέγει, ἀφανίσω τοὺς ἐχθρούς μου,
 καθὼς ὁ ἀνεμὸς ἀφανίζει τὸ λεπτὸν χῶμα· ἦτοι
 τὸν κοινορχτὸν τῆς γῆς· ἐπεὶ δὲ ὁ ἀνεμὸς, ὅταν
 φυσᾷ κατ' ἐμπροσθεν εἰς τὸν κοινορχτὸν, σηκώνει
 αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ὡς λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν, καὶ
 τὸν διασκορπίζει εἰς τὸν αἶρα.

43: Ὡς πηλὸν πλατείων λεανῶ αὐτούς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω λεανῶ· ἦτοι θέλω κατα-
 πατήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἐπεὶ δὲ ὁ πηλὸς, ὅπου
 εὐρίσκεται εἰς τοὺς πλατεῖς δρόμους τῶν πόλεων,
 αὐτὸς καταπατούμενος ἀπὸ τοῦ πηλοῦ τῶν ἀνθρώ-
 πων, λεαίνεται καὶ ἱσάζει· ἢ λεπτύνεται καὶ ἐξα-
 λείφεται· ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθον λοιπὸν καὶ ἐπόμενον·
 ἦγουν ἀπὸ τοῦ ἱσασμα τοῦ πηλοῦ, ἐφάνέρωσεν ὁ
 Δαβὶδ τὸ προηγούμενον· ἦγουν τὸ καταπάτημα·
 ἐπεὶ δὲ πρῶτον καταπατεῖται ὁ πηλὸς, καὶ ἐπειτα

λεπτύνεται καὶ ἱσάζει· πλατεῖα δὲ ὀνομάζεται ὁ δη-
 μέσιος δρόμος τοῦ παλατίου, ὅπου συναγεται ὁ
 λαὸς, ὅστις καὶ ἀμαρτίος ὀνομάζεται· ἐπεὶ δὲ διὰ
 τὸ πλάτος ἡμποροῦν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐ-
 κείνον ἀμαρτία· πλατεῖα δὲ ὀνομάσθη, πρὸς διαφο-
 ρὰν τῆς σφαίρας τῆς καλουμένης ἀτραποῦ, ἣτις εἶ-
 ναι πολλὰ στενὴ, καὶ δὲν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ τραπῇ·
 ἦγουν νὰ γυρίσῃ εἰς ἓνα καὶ ἄλλο μέρος, ὅταν τὴν
 περιπατῇ.

43: „Ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ.

Ἐμένα, λέγει, θέλεις κάμῃς Κύριε, ἀνώτε-
 ρον ἀπὸ καθὲ ἀντιλογίαν τοῦ ὑποταγμένου λαοῦ
 εἰς ἐμέ· ἐπεὶ δὲ θέλεις τὸν καταστήσεις νὰ με φοβῆται
 ὡς βασιλεῖα, καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τὰ ἐ-
 δικά μου προσάγματα.

44: Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν Ἑθνῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, θέλεις σηκώσῃς Κύριε,
 καθὲ ἀντιλογίαν τῶν ὑπηκόων μου Ἰουδαίων, ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη θέλεις ὑποτάξῃς εἰς ἐμέ· ἄρ-
 μοδιώτερον δὲ εἶναι τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλου-
 θα, νὰ ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριστὸν, λέγοντα πρὸς
 τὸν Πατέρα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅτι ἐσὺ Πάτερ
 μου, θέλεις καταστήσεις ἐμένα τὸν Υἱόν σου καθ' ὃ
 ἄνθρωπον, κεφαλὴν τῶν ἔθνων, κατὰ τὸ „Καὶ
 δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου“ (Ψαλ. β΄.)
 ἐπεὶ δὲ γὰρ ὁ πρότερος λαὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰουδαϊ-
 κὸς δηλαδὴ, δὲν ἐδέχθη αὐτὸν· ἀλλὰ ἀπείθησε καὶ
 ἀντέλεγε, καὶ τελευταῖον τὸν ἐσαύρωσε· διὰ τοῦτο
 ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἐλυτρώθη μὲν ἀπὸ αὐτοῦς,
 θανατώσας τὸν θάνατον καὶ ἀνάσας· λυτρωθεὶς δὲ
 καὶ

(1) Τοῦτο παρὰ τῇ Νικήτῃ ἐρμηνεύεται οὕτως „Ὅρα δὲ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀκριβείαν· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων·
 ἦγουν τῶν εἰδώλων εἶπεν, οὐκ ἦν ὁ σῶζων· σὺ γὰρ ἦσαν δὲ θεοί· ἐπεὶ δὲ Κεῖριον ὀνόμασεν, οὐκ ἔτι τὸ, οὐκ
 ἦν ὁ σῶζων φησιν (ὡς γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος· ἢ τοῦτο αὐτοῦ τὸ ὄνομα) ἀλλ' ὅτι οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν.

καὶ φυγὼν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀσφαλισαμένων τὸν τάφον του, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια θεληματικῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν του.

„Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ ἐξ ἔθνων, ὁποῦ πρότερον ἀγνοεῖτο ἀπὸ ἐμένα, ὡς ἂν ὁποῦ δὲν με ἐγνώριζε διὰ Κυρίου μου· ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Κύριος τοὺς αὐτὸν γινώσκοντας. (1) καὶ αὐτὸς, λέγω, ὑπετάχθη καὶ με δουλεύει.

44: „Εἰς ἀκοὴν ὧτίου ὑπήκουσέ μου.

Με τὴν ἀκοὴν, λέγει, τοῦ αὐτίου παρεδέξατο τὸ Εὐαγγελίου μου ὁ ἐξ ἔθνων λαός· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „Ἡ γὰρ πίσις ἐξ ἀκοῆς. (Ρωμ. ι' 17.)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν θελομεν νοήσωμεν, ὅτι κατηγορεῖ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί αὐτοὶ ἐπιγράφοντες εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς πατέρας τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Δαβὶδ, ἐναντία ἔργα εἰς τοὺς προγόνους τῶν ἐπραττον· καὶ υἱοὺς μὲν αὐτοὺς ὀνομαζέει ὁ Δαβὶδ, διὰ τί ἐκατάγοντο ἀπὸ τοῦ σπέρματος του· ἄλλοτρίους δὲ, διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς γνώμης, ὁποῦ εἶχον μὲ τὸν προπάτορά των.

„Τίσι ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλῃσαν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν.

Ἀτιμοὶ, λέγει, καὶ ἄχρηστοι ἔγιναν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰς πονηρίας των, ὡς ἂν τὰ σκεύη, ἃ ὅποια ὅταν παλαιωθῶν, γίνονται ἄχρηστα· ἐχώλῃσαν δὲ εἶπεν· ἤγουν ἐκουτίζαθησαν καὶ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν διορισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἑστῶτα τῶν θείων ἐντολῶν· ἐπειδὴ τῶν κουτίζων ἀνθρώπων ὁ δρόμος, εἶναι παρατετραμμένος· ἤγουν εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τοῦ ἰσίου δρόμου, διὰ τὴν παρατροπὴν καὶ τὸ εὐχαλμα τῶν ἀρμονιῶν τῶν ποδῶν τους. (2)

„Τίσι ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.

„Ζη Κύριος.

Τοῦ.

- (1) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτῃ, οὕτως ἐρμηνεύεται „Διπλὴ δὲ ἡ γνῶσις· λέγεται γὰρ γνῶσις, ἢ ἡ περί τι κατάληψις ἢ ἐπισήμη, καθ' ἣν ὁ Θεὸς πάντα γινώσκει, πρὶν γενέσεως αὐτῶν· λέγεται γνῶσις ἢ ἡ οἰκειώσις, καθ' ἣν μόνον τὰ ἀγαθὰ ὁ Θεὸς γινώσκει ὡς τὸ ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· ἢ τοὺς ἐξ ἔθνων οὖν, οὐκ ἐγίνωσκε πρότερον ὁ Σωτὴρ· τοιούτων οὖν εἶχεν ἐν τοῖς οἰκείοις ὕψιστον δὲ ἐκείνους αὐτοὺς, ἢ εἰς δουλείαν τὴν Πνευματικὴν προσελάβετο.
- (2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτῃ, οὕτως ἐρμηνεύονται ταῦτα· ἐπαιτιᾶται Χριστὸς τοὺς Ἰουδαίους . . . . διὰ τὸ τὰς ἀπλανεῖς τρίβους καταλιπεῖν, τὴν διὰ νόμου φιμίᾴ καὶ Προφητῶν παιδείαν καὶ τὴν Εὐαγγελικὴν πολιτείαν· τριβοὶ μὲν γὰρ ὁρθαί τε καὶ ἀπλανεῖς ἐπὶ Χριστὸν φέρουσιν, ἢ διὰ νόμου παιδείας, καὶ Προφητῶν ἀγίων προαγορεύσεις· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ, Νόμου καὶ Προφητῶν κατηντήκασιν τέλος· τοιούτοις τὸν Χριστὸν, ἐχώλῃσαν, οὐκ ἐξ υἱοῦς διανοίας ἐμπαροινεῦντες αὐτῷ· φασὶν οὖν, ὅτι τὰ ἔθνη μὴτε νόμον ἔμδον, μὴτε Προφήτην δεξάμενα· ἐπειδὴ ἐκλήθησαν, ῥαδίως ὑπήκουσαν, καὶ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἠγάπησαν· ὁ δὲ πρωτότοκος μου Ἰσραὴλ τέκνον τοῦ Διαβόλου γενόμενος διὰ τὸ ἴσα φρονεῖν αὐτῷ, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς πρὸς ἐμὲ οἰκειότητος· ἀλλὰ καὶ ἐψεύσαντό μοι, προσδοκῆσθαι μὲν δοῦναι καρπὸν δικαιοσύνης, οὐκ ἐνεγκὼν δὲ κατὰ τὸ „Ψεύσεται ἔργον ἐλαίας· ἐφ' ᾧ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ υἱοὶ προσαγορευθέντες, καὶ ἐν ἡῶν τάξει γραφέντες, ἀλλοτρίους σφᾶς αὐτοὺς πεποιήκασιν, ἀγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι, καὶ περὶ τὴν πίσιν χωλεύσαντες, καὶ τὴν εὐσεβῆ τρίβον καταλιπόντες· οὕτω καὶ διὰ Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου φασὶν ὁ Θεός „Εγὼ ἐφύτευσά σε ἀμπέλον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἢ ἀμπέλος ἢ ἀλλοτρία; (Ἱερ. β'. 21.) τὸ μὲν γὰρ τὴν οἰκίαν δείκνυσσι φυτευθῆσαν· τὸ δὲ τὴν ἐκείνῃ ἀχαριστίαν ἐλέγχει· τὸ δὲ „Ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλῃσαν, ἀτιμωθήσονται καὶ ἐντραπήσονται ὁ Σὺμμαχος εἶρηκεν.

Τούτο Προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς Ἰου-
δαίους ἐκείνους, ὅπου ἐνόμιζον, ὅτι ἔμεινε νεκρὸς
διὰ πάντα· βοᾷ γὰρ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ Χριστὸς ζῇ,
ἐπεὶ καὶ ἀνέστη τριήμερος.

„Καὶ εὐλογητός ὁ Θεός.

Ἄξιός, λέγει, εἶναι νὰ εὐλογῇται καὶ νὰ δο-
ξάζεται ὁ Θεός.

„Καὶ ὑψωθῆτω ὁ Θεός τῆς σωτηρίας
μου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ τὸν Χριστὸν ὁ
Δαβὶδ νὰ ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἵνα ἐκεῖ ἀπελθὼν,
πέμψῃ τὸν Παράκλητον εἰς τοὺς Αποστόλους, ὅτι-
νες ἐμελλον νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγ-
γελίου· ἀλλὰ παλαιὰ μὲν, ἦτον ὁ Τίσις, Θεὸς πλά-
σεως, τῶρα δὲ εἶναι, Θεὸς ἀναπλασεως· ἦτοι σω-
τηρίας· τὸ δέ μου ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, κοινὴν ἐ-
αυτοῦ καὶ ἡμῶν ποιῶν τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρί-
αν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ τὸ ρητὸν τοῦ-
το εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαβὶδ· ὅτι ζῇ Κύριος· ἡ-
γουν αἰδῖος εἶναι καὶ μήτε ἀρχὴν ἔχει μήτε τέλος,
ἀλλὰ πάντοτε εἶναι· διότι ὁ Δαβὶδ συνειθείζει ἀνά-
μνησιν εἰς τὰ ἄλλα του λόγια νὰ σμίγῃ καὶ δόγματα
τῆς πίστεως διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Εὐ-
λογητός δὲ εἶναι, διὰ τὰ θαύμασια ὅπου ἐτέλεσε·
τὸ ὑψωθῆτω δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ὅς νοηθῇ ἀπὸ ἡμῶν
μεγάλος καὶ ὑψηλός.

47: „Ὁ Θεός ὁ διδούς ἐκδικήσεις ἐμοί,
„καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ.

Σὺ εἶσαι, λέγει ὁ Θεός, ὅπου ἔδωκες ἐκδι-

κῆσιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ὑπέταξας τοὺς διὰ
τὸν Σαοὺλ πολεμοῦντάς με Ἰουδαίους· αὐτοὶ γὰρ
τώρα ὑπετάχθησαν εἰς ἐμέ, ὡς εἰς βασιλεῖα των·
νοεῖται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ρητὸν τοῦτο, εἰς τὸν
ὅπου τὸν ἔδωκεν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ κατὰ τὴν ἀνθρώπι-
νον, ἐκδικήσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων· ἐξωλοθρευθῆ-
σαν γὰρ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ὑποταγὴν
δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τῶν ἐξ Ἑθνῶν καταγομέ-
νων λαῶν.

48: „Ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργί-
λων.

Ταῦτα ὅλα τὰ λόγια, εἶναι εὐχαριστία πρὸς
τὸν Θεόν· ἐσχηματίσθησαν δὲ εἰς πτώσιν ὀνομα-
στικῇ· καὶ μ' ὅλου ὅπου ἔχουν δύναμιν κλητικῆς·
ἡγουν ὡς Θεὸς, ὁ διδούς ἐκδικήσεις ἐμοί, ὡς ῥύσά μου
ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων· ἐχθροὺς δὲ ὀργίλους λέγει
τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ, οἵτινες ἕως ὅπου ἔζων, δὲν
ἄφησαν τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὀργὴν· ἡ ἐχθροὺς ὀρ-
γίλους, λέγει τοὺς Δαίμονας.

„Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώ-
σεις με.

Ἐκεῖνα ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ αὐ-
τὰ λέγει δευτέρου καὶ ἐδῶ· ἐπεὶ γὰρ νὰ ἐπαι-
νακυχλόνη ταῦτα, ὡσάν ὅπου εἶναι χάρις πρό-
ξενος.

„Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύσασί με.

Ἀνίσως, λέγει, πάλιν εὐρεθῶν μερικοὶ νὰ
σηκωθῶν κατ' ἐμοῦ, ὡσάν οἱ φίλοι τοῦ Σαοὺλ,
βέβαια ἐστὶ Κύριος, θέλει με κάμῃς ἀνώτερον τῆς
βλάβης αὐτῶν· καὶ ἂν τινας εὐρέθῃ ὡσάν τὸν Σα-
οὺλ,

οὐλ, ὅπου νά με ἐπιβουλευέται ἀδίκως, καί ἀπὸ αὐτὸν, σὲ παρακαλῶ, λύτρωσαί με.

49: „Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι, ἐν ἡμέρῃ, Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, εἶσαι τοιοῦτος μέγας βοηθὸς Κύριε, καθὼς ὁ ἐδικός μου λόγος σὲ ἐδοξολόγησεν ἕως τῶρα, διὰ τοῦτο θέλω σοι εὐχαριστῶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Καί, τῇ ἀληθείᾳ, ἐτελείωσα τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεὸς Δαβὶδ ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος ἑπειδὴ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπου ἀναγινώσκουσιν αὐτήν, ἐξομολογεῖται καὶ εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν.

„Καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

Εἰς τὸ ὄνομα, λέγει, τὸ ἐδικόν σου Κύριε, θέλω ψάλλω με τὴν κιθάραν μου ἥτοι εἰς ἐσένα, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς καρδίας μου.

50: „Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ Βασι-
λέως.

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ, Κύριε διὰ νὰ ᾔηται τὸ τοιοῦτον. Κύριε, ὁ μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τῶν βασιλέων. ἤγουν Κύριε, εἶσαι ὅπου κάμνεις μεγάλας καὶ παραδόξους τὰς σωτηρίας ἐμοῦ τοῦ βασιλέως.

„Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ.

Σὺ εἶσαι Κύριε, λέγει, ὅπου κάμνεις ἔλεος εἰς ἐμένα, τὸν ὅποιον ἔχρισες βασιλεῖα τοῦ Ἰσραὴλ με τὴν προσαγὴν σου.

„Τῷ Δαβὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπε βασιλεῖα, καὶ παρακάτω Χριστὸν, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ἀκολουθῶς εἶπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Χριστοῦ ἤγουν ὅτι εἶναι ὁ Δαβὶδ τὸ μὲν λοιπὸν νὰ δίδεται ἀπλῶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦτο προσαρμῶζει καὶ εἰς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ τὸ δὲ νὰ δίδεται τὸ ἔλεος αὐτῷ ἕως αἰῶνος, τοῦτο εἶναι ἀνάρμοσον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ Δαβὶδ βασιλεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἑπειδὴ ἂν οὐ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλώνης, μόνος ὁ Ζοροβάβελ ἡγεμονεύσας εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ, δὲν ἄφησε κληρονόμους τῆς ἡγεμονίας του μὲν λοιπὸν νὰ λέγεται ἐδῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, (οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος) σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ἑπειδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάγето ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος εἶπε „Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ Δαβὶδ (Ματθ. α'. 1.) ἑποίητε δὲ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἔλεος ὁ Θεὸς λόγος, ὡς καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος αὐτῷ, καὶ θεώσας αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (1)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Νικητὴς ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Καὶ μέντοι πῶς εἶλεος ἔσται μετὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ὃς κεχρισμένος τῷ Πνεύματι διὰ τοῦτο Χριστὸς ὀνομάζεται ὁ αὐτὸς δὲ λαὸς, ὃς Δαβὶδ λέγεται, διὰ τὸ οἰκέτος γενέσθαι τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ ὁ σπέρμα δὲ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν ὅπερ σπέρμα, ἕως αἰῶνος φυλαχθήσεται ἡ γὰρ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐκ ἐκλείπει ποτὲ τοῦ Θεοῦ ἔλεοντος αὐτὴν ὃς φυλάττοντος ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς Δαβὶδ λέγεται, ἔφη διὰ Ἰεζεκιήλ ὁ τῶν ὅλων Θεός „Καὶ ἀγαθήσω ἐν αὐτοῖς ποιμένα ἓνα, ὃς ποιμανεῖ αὐτοὺς, τὸν δούλόν μου Δαβὶδ, ὃς ἔσται αὐτῶν ποιμήν ὃς ἐγὼ Κύριος ἔσομαι αὐ-

ΨΑΛΜΟΣ ΨΗ΄.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε γέροντας καὶ ἔβλεπεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τοῦτον ἐσάνθεσεν· ἢ λέγεται εἰς τὸ τέλος· διὰ τὴν προφητεῖαν πρᾶγμα, ὅπου ἔγινεν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ἐπισομίζει γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν μέλλουσαν ἀθείαν ἐκείνων ὅπου φλυαροῦν, πῶς δὲν ἔκαμιν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ἀλλὰ αὐτομάτως· ἤγουν ἀπὸ λόγου τῶν ἑγιναν. (1)

1. „Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν
Θεοῦ.

Οἱ ἄψυχοι, λέγει, οὐρανοὶ, μεταχειρίζομενοι τὴν εὐμορφὸν ὥψιν καὶ θεωρίαν τους, ὡς ἂν φωτὴν, πάντοτε κηρύττουσιν εἰς ὅλους τὴν μεγαλειότητα καὶ δόξαν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ.

εἶπε γὰρ ὁ Σολομών· „Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς τῶν κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. (Σοφ. ιγ. 5.) καὶ ὁποῖος βλέπει τὸ τόσον μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ ὄχημα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ, πιστεύει τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἔχωντας διδάσκαλον μόνην τὴν Θεωρίαν τοῦ οὐρανοῦ. (2) οὐρανοὺς δὲ λέγει τὸν πρῶτον οὐρανὸν, τὸν ὄντα ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ σερῶμα πληθυντικὸν δὲ ἀριθμὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἐνικυῦ, κα·

αὐτοῖς εἰς Θεὸν, ὃς Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν· ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα (Ίεζ. λδ'. 23.) ὃς πάλιν „Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔσαι ποιμὴν εἰς πάντων... ὃς Δαβὶδ ὁ δοῦλός μου ἄρχων εἰς τὸν αἰῶνα (Ίεζ. λζ'. 24.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τρεῖς νόμους ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ περιέχει· πρῶτον μὲν τὸν φυσικόν, τὸν ἐν τῇ κτίσει κηρύττοντα τὴν δημιουργίαν, εἶτα τὸν διὰ Μωσέως δοθέντα, τοῦ δημιουργοῦ πλεονα γνώσιν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐντιθέοντα· μετὰ τοῦτον, τὸν τῆς χάριτος, τέλειον τὰς ψυχὰς ἀποκαθαίροντα, ὃς τῆς παρούσης ἐλευθεροῦντα φθορᾶς· οὗ δὲ χάριν ὃς εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ὁ Ψαλμός παραπέμπει, τὴν καινὴν ἐν τῇ τέλει διαθήκῃ προαγορεύων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἀρκεῖται ὃς μόνον φαινόμενον τῶν οὐρανῶν τὸ κάλλος ὃς μέγεθος τοῦ δημιουργοῦ τὴν δύναμιν κηρύττει· εἰ γὰρ ὁ μεγίστην ὃς καλλίστην οἰκοδόμησαν θεώμενος, τὸν οἰκοδόμον θαυμάζει· ὃς ὁ σκάφος ὄρων εὖ ὃς καλῶς κατεσκευασμένον, τὸν ναυπηγὸν ἐννοεῖ· ὃς τῇ θεωρίᾳ τῆς εἰκόνος ἢ τοῦ ζωγράφου συνεισέρεται μνήμη· πολλὰ δὲ πούθεν ἢ κτίσις ὁραμένη, πρὸς τὸν δημιουργὸν ποδηγεῖ τοὺς ὁρῶντας.

κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἡ ὁποία, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς, ποτὲ δὲ ἐνικῶς ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· διότι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ πρῶτος οὐρανὸς εἶναι ἀόρατος εἰς ἡμᾶς· ἀλλ' ὁμῶς ἀπὸ τὸ φαινόμενον σερέωμα, καὶ ἐκεῖνον συλλογίζομεθα ὅτι εἶναι· (1) ἢ μὲ τὸ ὄνομα τῶν οὐρανῶν, τὸ σερέωμα μόνον λέγει· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ μόνον βλέπεται· ὥστε ὁ ἀκόλουθος δεύτερος εἶχος, εἶναι ἐπεξηγήσεις τοῦ πρώτου τούτου εἴχου· (2)

„Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.

Ἀνίσως, ὡς εἶπομεν, ὁ δεύτερος οὗτος εἶχος ἦναι ἐξηγητικὸς τοῦ ἀνωτέρω πρώτου, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω οὐρανούς, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ σερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ἀναγγέλλει τὸ σερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δόξαν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ποιῶσιν χειρῶν· Καὶ διὰ τὸ εἶπὼ συντόμως, τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ οὐρανὸς μόνον φαινόμενος, εἶναι ἀντάρκης διδά-

σκαλος τῆς μεγαλουργίας τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Θεοῦ, ὠνόμασε δόξαν καὶ ποιῶσιν χειρῶν.

2: „Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα.

Ἀνίσως ὁ Κόσμος ἐκτίσθη, ἡ ἐκινεῖτο αὐτομάτως· ἡγουν ἀπὸ λόγου τοῦ· βέβαια δὲν ἤθελαν φυλάττειν τὰ ἐδικὰ των ὁροθέσια ἀσύγχυτα, αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες· ἀλλ' ὁ Θεὸς τόσον εἶναι προνοητὴς τοῦ Παντός, ὥστε ὅπου ἀπὸ τὴν πολλὰν εὐταξίαν τῆς κτίσεως, φαίνεται πῶς ἡ πρώτη ἡμέρα, διδάσκει πάντοτε τὴν δευτέραν· καὶ ἡ δευτέρα, τὴν τρίτην· καὶ καθεξῆς ἡ μία τὴν ἄλλην, διὰ τὸ ὁροθέσιον καὶ τὴν τάξιν, ὅπου ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καθὲ μίαν ἀπὸ αὐτὰς· ἐπειδὴ τρόπον τινα ἡ μία ἡμέρα ἐρεύγεται· ἡγουν μὲνυει εἰς τὴν ἄλλην ῥῆμα· ἦτοι τὸ περὶ τούτου πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ.

„Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν.

Ε'.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῇ Κυρίῳ· ὁ μὲν γὰρ ὁράμενος οὐρανὸς, ὃν τις ὁραὸς κατεσκεύασθη τῇ γῇ· ὁ δὲ ἀνύστερος, τοῦτο ἐστὶ τούτῳ, ὅπερ οὗτος τῇ γῇ· διὰ δὲ τοῦτο οὐρανὸς οὐρανοῦ καλεῖται, ὅτι οὐρανοὶ οὐρανῶν ἐνερμάζονται· ἐστὶ δὲ ἰδεῖν ὅτι πόλεις καὶ ἡμῖν διπλὴν τὴν ὀνομασίαν ἔχουσας· ὅτι γὰρ ὅτι Ταρσὸν λέγομεν ὅτι Ταρσοῦς, τὴν μίαν πόλιν· ὅτι Θάβιν ὅτι Θάβας, τὴν αὐτὴν πόλιν· οὕτω ὅτι Μυκήνην τε ὅτι Μυκήνας ἐκάλεον οἱ παλαιοὶ, μίαν πόλιν εἰδότες τὴν πληθυντικῶς καλουμένην.

(2) Ἐφη δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οὐρανῶν· „Οἱ μὲν περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφῆσαντες, εἶνα οὐρανὸν ὑποτίθενται· ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχομεν τῷ δευτέρῳ ἀπιστεῖν, ὅτι ὅτι τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὗ τῆς Θεᾶς ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Οὐκ εἶπε φθέγγονται, ἀλλὰ διηγούνται· τούτῳ, ὅτι ἐτέρους παιδεύουσι, ὅτι μαθητὰς ἔχουσι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, παραλλόμενοι ἀντὶ γραμμάτων, τῆς οἰκείας φύσεως τὸ κάλλος· ὅτι πᾶσι παρέχοντες ἐπιέναι, καθάπερ ἐν βιβλίῳ τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ὅτι σοφίας διδασκαλίαν· διηγούνται δὲ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ κατὰ τὸν Νύσσης, τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τέχνην ἀναλογίζεσθαι, τῆς ἐμφαινόμενης αὐτοῦ τεχνικῆς θεωρίας, διὰ τῆς ἐναρμονίου περιφορᾶς ἀντὶ λόγου γινόμενης τοῖς ἐπισήμοις· ὅθεν εἶπε πάλιν ὁ Χρυσορρήμων· „Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος, τὸ πρὸς τοσαῦτον χρόνον διαρκὲς, τὴν φαιδρότητα, ὅτι ταῦτα πάντα συναγαγὼν δοξάζῃς τὸν Δημιουργόν· ὁ οὐρανὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀνένεγκε, τῇ σῇ γλώττῃ χρησάμενος, ὅτι φωνὴν ἀφῆκεν, ὅτι πάντες ἀκούουσιν· οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς φωνὴν ἀφίει δόξαζέει Θεόν· ἀλλὰ ἄλλους διὰ τῆς ὕλης εἰς τοῦτο ἐνάγει, ὅτι ὁμῶς αὐτὸς λέγεται διηγέσθαι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· οὕτω ὅτι παρεχόμενοι βίον θαυμαστὸν, καὶ σιγῶσι, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ἐτέρων δὲ αὐτοῦ τὸν Θεὸν δοξάζοντων, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, οὐρανοὶ νοοῦνται οἱ Ἀπάστολοι, οἱ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ διηγισσάμενοι· σερέωμα δὲ ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν· ὅτι ἄλλαχού ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν· „Βιβλίον μέγιστον ὅτι ἰδιώταις ὅτι σοφοῖς.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπε, ἀνωτέρω διὰ τὰς ἡμέρας, τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰς νύκτας· διὰ τί καθε μία νύκτα, ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γνῶσιν· ἡγουν τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὄρου καὶ τῆς τάξεως, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς καθε μίαν· ὥστε ὁποῦ ἡ μία, νὰ μὴ πλεονεκτῇ καὶ νὰ βλάπτῃ τὴν ἄλλην· ἀλλὰ μὲ κάποιαν τάξιν καὶ διορισμὸν, ἄλλοτε μὲν ἡ ἡμέραις νὰ γίνωνται μεγαλίσταις ἀπὸ τὰς νύκτας, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ νύκταις, νὰ εἶναι μεγαλίσταις ἀπὸ τὰς ἡμέραις· καὶ ἄλλοτε πάλιν νὰ εἶναι αἱ ἡμέραι ἴσαι μὲ τὰς νύκτας· καὶ ἀντιστρόφως αἱ νύκτες ἴσαι μὲ τὰς ἡμέρας· καὶ νὰ φυλάττουν ἀναμεταξύ των δικαιοσύνην καὶ εὐαρμοσίαν· ἡ λέγει, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ ἡ νύξ ἀναγγέλλει γνῶσιν· δηλαδή ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ εἰς τὴν Κτίσιν· ἐπειδὴ ἡ τάξις, εἶναι Προνοίας διδάσκαλος· ἡγουν διδάσκει πῶς εἶναι Πρόνοια· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν· ἡμέρα μὲν εἶναι ὁ Πατὴρ, ἡμέρα δὲ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς μίας Θεότητος· ἐρεύγεται δὲ ῥῆμα ἡ ἡμέρα εἰς τὴν ἡμέραν· ἡγουν ὁ Πατὴρ ἐλάλησεν εἰς τὸν Υἱόν, ἔρη γὰρ, „Ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ’ ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἰπω καὶ τί λαλήσω·“ (Ἰω. ιβ’. 49.)· πάλιν νύξ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, συγκρινόμεν ἡ μὲ τὴν Θεότητα· ἔστις ἀναγγέλλει θεογνωσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (1)

3: „Οὐκ εἰσὶ λαλῖαι, οὐδὲ λόγοι ὧν οὐ·
····· χί ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν;

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται τὸ ῥητόν τοῦτο, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· διότι, ὡσάν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ· ἄραγε δὲν εἶναι λαλῖαι, οὐδὲ λόγοι τῶν ἀψύχων τούτων κτισμάτων, ὁποῦ εἵπομεν, τῶν οὐρανῶν δηλαδή, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν; ἄραγε δὲν ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν; ἐπειδὴ γὰρ αἱ φωναὶ αὐτῶν δὲν ἀκούονται· (διὰ τί δὲν ἔχουν φωνὰς) φανερόν, ὅτι οὐδὲ λαλῖαι αὐτῶν εἶναι, οὐδὲ λόγοι· ἐπειδὴ μέρη τῆς ἐνάρθρου φωνῆς, εἶναι αἱ λαλῖαι καὶ οἱ λόγοι· ἔτσι ἀπορήσας, ἀκολουθῶς λύει τὴν ἀπορίαν καὶ λέγει.

4: „Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόβος
····· αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς
····· οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Καὶ ἀποκρίνεται· τόσοι πολλοὶ εἶναι αἱ λόγοι τῶν ἀψύχων οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ὥστε ὁποῦ ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς φθόγγους

(1) „Ἄλλοι δὲ προσφύεσσαν ἐνόησαν, ὅτι ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὅταν ὁ Υἱὸς εἶπε „Πάτερ δοξάσου σου τὸ ὄνομα! ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω·“ νύξ δὲ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, ὅταν ὁ σκοτεινὸς Ἰούδας ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς σκοτεινοὺς Ἰουδαίους τὸν Κύριον, εἰπὼν· τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; χαριέστατα δὲ καὶ γλαφυρὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἄλλοι προσθέτουν· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὁ Γαβριὴλ λαλῶν τῇ Παρθένῳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὰ ῥήματα· καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ ὄφις λαλῶν τὰ τῆς παρακοῆς εἰς τὴν Εἴαν· πάλιν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται· ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν Ἐλισάβετ τὴν ἀσπασμὸν καὶ χαιρετισμὸν εἰποῦσα, καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἀντιστρόφως εἰς τὴν Θεοτόκον· καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ Χριστὸς ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου, ὡς ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ εὐρισκόμενος, ἔδωκε γνῶσιν εἰς τὸν Πέδρομον, τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἐλισάβετ κυφορούμενον ὡς ἐν νυκτὶ, ὅτι αὐτὸς ἔστιν· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ὁ Πέτρος ἐσκίρτησεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος „Καθάπερ ἀδελφὸν δύο πατρῶν διανεμόμενοι κληῖρον, ἐν σαδικαῖς καὶ ζυγοῖς οὐδὲ τὸ ἀκαταῖτον ἑτέρα τὴν ἑτέραν πλεονεκτεῖ· οὕτω καὶ νύξ καὶ ἡμέρα ἰσομοιρίαν πρὸς ἀλλήλας λαλοῦσαι· καὶ περιττοπὴν ἔμμετρον· καὶ ἡ μὲν εἰς ἔργον ἡμᾶς ἐγείρεται, ἡ δὲ ἀναπαύουσα, καὶ ἀκραιότεραν τῇ δυνάμει παρασκευάζουσα τὴν κόρην δέχεσθαι πάλιν τὴν ἀκτῖνα, ἀλλήλας χαρίζονται τὰ τῶν ὡρῶν διασημῶτα· ὅθεν ἐπαρκευνύθη νὰ εἰπῇ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν „Ὡς θανμάζειν ἡμᾶς, τίς καὶ τούτων πρόσληψις τε καὶ ἀνθυφαίρεσις, καὶ ἡ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἐν εἰπω τίς καὶ παρὰδοξον·“

γους καὶ ἤχους αὐτῶν· κατὰ τὸν τρόπον δηλαδὴ ὁποῦ εἶπομεν· ἤγουν ὅτι οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι βλέποντες τὸ κάλλος καὶ ἁρμονίαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, παρακινεῖνται νὰ δοξολογοῦν τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν· ὅθεν ἡ δοξολογία καὶ αἱ εὐχαριστήρια φωναὶ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, νομίζονται ὅτι εἶναι φωναὶ τῶν ἀλόγων οὐρανῶν· τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ εἴπῃ καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἀκολουθῶς λέγει· ἤγουν τὸ „Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν·“ δευτέρου γὰρ εἶπε τὰ αὐτὰ λόγια, διὰ περισσοτέραν τῶν πραγμάτων σαφήνειαν· τὰ πέρατα δὲ τῆς οἰκουμένης, φανερόνους τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκουμένης· συνῆθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς Προφήτας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ προφέρῃ τὸ αὐτὸ νόημα μὲ διάφορα λόγια· (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ ταῦτά τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ἤγουν ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐδίδασκεν, ὅτι τὰ προρρηθέντα κτίσματα σχεδὸν φωνάζουσι πῶς εἶναι Πρόνοια Θεοῦ, ἥτις συγκρατεῖ καὶ κυβερνᾷ ὅλον τὸν Κόσμον, θέλει νὰ προφητευσῇ, ὅτι εἰς κάθε ἔθνος καὶ φυλὴν εὐρίσκονται μερικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι νοοῦσι τὴν τοιαύτην τῶν ἀψύχων καὶ ἀλόγων κτισμάτων φωνήν· διὰ τοῦτο

λέγει· Ἰδὲ εἶναι λαλῖαι, οὐδὲ λόγοι γλώσσης καὶ διαλέκτου πινος ἔθνους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δὲν ἀκούονται· ἤγουν δὲν νοοῦνται αἱ προρρηθεῖσαι τῶν κτισμάτων φωναὶ· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἔλαβε τέλος· διὰ τί εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει, εὐρίσκονται ἄνθρωποι, ὁποῦ νοοῦσι καὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως νοήματος τὸ, ἀκούονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἀντὶ τοῦ, ἀκουσθήσονται κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτος χρόνου ἀντιμέλλοντος λαμβανομένου· ἢ καὶ τὸν ἐνεσῶτα χρόνον ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα, βλέπει ὡς ἐνεσῶτα καὶ ἀπερασμένα. (2)

„Ἐν τῷ Ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ.“

Τὸ μὲν νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἐθώρισεν ὁ Θεὸς τὸ σκῆνωμα καὶ τὴν κατοικίαν του ἐν τῷ αὐρακίῳ· (3) εἶπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ τῶν δύο φωστῆρων τῶν

(1) Οὕτως ἐρμηνεύουσι καὶ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὸ ἀνωτέρω· ὁ Βασιλεὺς, ὁ Νύσσης, ὁ Χρυσόστομος· πῶς τις καὶ προσθέττει ταῦτα· „Οὐ γὰρ ἐσίφησι λαλῖαι·“ τούτέστιν οὐκ ἔστιν ἔθνος, οὐκ ἔστι φωνὴ, ἐνθα μὴ ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· αὐταὶ γὰρ αἱ φωναὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης φέρονται· ἐπεὶ δὲ πανταχοῦ ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ· ἐστὶν· καὶ οὐκ ἔστιν ἔθνος· ἀλλὰ γλῶσσα ἢ μὴ δυναμένη συνιέναι· αὐτῆς τῆς φωνῆς· οὐ γὰρ εἰσίφησι τοιαῦτα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν αἱ φωναὶ, οἷαι αἱ τῶν ἀνθρώπων, ὅς πε παρὰ τισι μὲν ἀκούεσθαι, καὶ εὐδιάγνωστοι εἶναι, παρὰ τισι δὲ μὴ· ἀλλ' ὁμοίως σαφεῖς εἰσι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἢ μὲν γὰρ ἐμὴ φωνὴ τῇ ὁμογλώσσῃ γινώσκουσιν· οὐκ ἔτι δὲ καὶ τῇ ἑτερογλώσσῃ· ἢ γὰρ διαφορὰ τῆς γλώττης, οὐκ ἀφίησιν εὐσημεῖν αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐμὴν διάλεκτον· ἐπὶ δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς νυκτός καὶ τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔστι τοῦτο· ἀλλὰ τοιαύτη αὐτῶν ἡ φωνὴ, ὡς πάση λαλίᾳ καὶ παντὶ ἔθνει ἀκούεσθαι, καὶ εὐδὸλον εἶναι καὶ σαφὴν.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμηνεύσεν εἰπὼν „Νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινώσιν, οὐ ῥήσεσιν οὐδὲ λόγοις, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ ἦχος αὐτῶν·“ ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν· ὁ κανὼν αὐτῶν· οὔτε γὰρ λόγους· οὔτε ῥήματα προφέρουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύει, ἀλλὰ τὸν κανόνα καὶ τὴν οἰκίαν τάξιν ὑποδεικνύσαι, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ θάλασσαν εἰς τὴν θείαν καλοῦσιν ὑμνοῦσαν.

(3) Ὁθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε „Τὸ ἥλιον ἔθετο σκῆνωμα ἐν αὐτοῖς (τοῖς οὐρανοῖς δηλαδὴ)·“ παρὰ δὲ τῇ Σειρή τοῦ Νικήτα εὐρίσκεται καὶ τοιαύτη ἐρμηνεία· ὅτι ὁ Θεὸς τὸ πῶς ὁποῦ ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν συναγαγὼν, ἔθετο ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἡλίου· καὶ λοιπὸν τὸ πῶς τῶρα ἔχει τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ἐν τῷ ἥλιῳ· ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῖ· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸν τόσον μέγαν ἥλιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκῆνωμα του ἐν αὐτῷ· ἤγουν νὰ φέρεται καὶ νὰ βαστάζεται ἔχι ἀπὸ ἄλλο τι, ἀλλὰ αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ· Κύριλλος δὲ ὁ Θεσπείσιος λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν οὐρανῶν, ἀκολουθῶς λέγει, ὅτι ὁ φθόγγος αὐτὸς ἔθετο τὸ σκῆνωμά του· ἤγουν εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ ἥλιῳ· καθότι καὶ ὁ ἥλιος παρομοίως μὲ τοὺς οὐρανούς, διηγεί-

τῶν μεγάλων Ἡλίου καὶ Σελήνης· 4. Καὶ ἔθετο αὐ-
τοὺς ἐν τῷ σφερώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥς φαίνειν ἐ-
πὶ τῆς γῆς (Γένε . α΄ . 17 .) ἐφάνη δὲ εἰς τοὺς
πολλοὺς τὸ ρητὸν τοῦτο ἀσύντακτον· ἡμεῖς δὲ βάλ-
λουντες ὑποσημὴν μετὰ τὴν λέξιν σκηνώμα, καὶ τὸ
αὐτοῦ νοοῦντες ὅχι ἀντωνυμίαν, ἀλλὰ ἐπίρρημα το-
πικόν, εὐκέλως συντάττομεν τὸ ρητὸν, ὡς οἶον, ἔθετο
καὶ ὥρισεν εἰς τὸν ἥλιον τὸ σκηνώμα καὶ τὴν κατοί-
κίαν αὐτοῦ· ἦγουν ἐκεῖ· ποῦ; ἐν τῷ σφερώματι
δηλαδὴ τοῦ οὐρανοῦ, περιττῆς εὐρισκομένης τῆς ἐν-
προθέσεως· καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δυσκο-
λοσύνητα παρατηρήσαμεν καὶ εὐρόμεν εἰς ἄλλα ρη-
τὰ τῆς Γραφῆς· Καὶ ὁ ἥλιος, λέγει, λοιπὸν, μὴν
ἀφίνωντας ποτὲ τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν
Θεὸν σκηνώματι· δηλαδὴ τὸν οὐρανόν, καὶ αὐτὸς,
λέγω, γίνεται κήρυξ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ προ-
νοίας.

5. „Καὶ αὐτός, ὡς νυμφίος ἐκπορεύε-
ται· μένος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐσὶν· ὥρατος, λέγει, εἶναι ὁ
ἥλιος μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀσπιδιοειδῶν ἀκτίνων του·
καθὼς καὶ ὁ νυμφίος εἶναι ὥρατος, ὅταν εὐγαίνῃ ἔ-
ξω ἀπὸ τὸν νυμφικόν του θαλάμου.

„Αγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁ-
νόν·

Καὶ ἐδῶ νοοῦμεν πῶς ἐγένεν ἀντιχρονισμός·
τὸ γὰρ ἀγαλλιάσεται λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἀγαλ-
λιᾶται· χαίρει γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸ νὰ δράμῃ τὸν
διωρισμένον εἰς αὐτὸν δρόμον τοῦ οὐρανοῦ· καθὼς
καὶ ὁ ἄνθρωπος γίγας τρέχει θαρρόντως εἰς τὴν δύναμιν
του· ἥτοι ὁ ἥλιος πάντοτε εἶναι ἀκούραστος, καὶ
δὲν ἀπέκαμψε τόσας χιλιάδας χρόνους δουλεύωντας
εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ.

6. „Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐ-
τοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄ-
κρου τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐξοδος μὲν ἡλίου νοεῖται ἡ ἀνατολή, κα-
τάντημα δὲ αὐτοῦ νοεῖται ἡ δύσις· κα-
τὰ τὴν ὁποίαν κρύπτεται ὑποκάτω εἰς τὸν ὑπὸ γῆν
ὄρξοντα τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰς διάστημα μὲν μίας
ἡμέρας ἢ μίας νυκτὸς περιτρέχει τὸ ἐν ἡμισφαίριον τοῦ
οὐρανοῦ· εἰς ἑνὰ δὲ ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον, περι-
τρέχει δύο τοῦ οὐρανοῦ ἡμισφαίρια· καὶ ἐτὶ φωτί-
ζει ὅλον τὸν Κόσμον.

„Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἀποκρυβῆσεται τῆς
δύσεως αὐτοῦ.

Κανέναν, λέγει, τόπος, ᾧ κανέναν ἄνθρω-
πος

γεῖται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει ἡ ἐκείνο ὅπου τινες διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦ-
ναι πῶς ἢ ἐν φωτὶ κατοικεῖ, διὰ τοῦτο ἡ τὸ σκηνώμα· ἢ αἰκίμα αὐτοῦ· ἦγουν τὸ φῶς· ἔθετο ἐν τῷ ἥλιῳ· ὥς
ὅποιος βλέπει τὸν ἥλιον, νὰ σοφάζεται αὐτὸν πῶς εἶναι μία εἰκὼν ἢ ἕνα ἱερογλυφικὸν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀκολουθῶν νὰ
δοξάζῃ τὸν Ποιητὴν του· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ἡ Ὁπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς Ἡλίου, τοῦτο τοῖς
νοητοῖς ὁ Θεός· ὁ μὲν γὰρ, τὸν ὁρώμενον φωτίζει Κόσμον, ὁ δὲ, τὸν ἀόρατον· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος παρὰ τῇ
ἐκδεδομένη Σειρᾷ ἢ Λέγοιτο δὲ ἢ ὁ Χριστὸς αὐτῷ αἰσθητῷ οἰκεῖν Ἡλίῳ· ἀναλόγως ἐξ αὐτοῦ θεωρούμενος ὡς ἐξ
αἰσθητοῦ νοητός· δικαιοσύνης γὰρ Ἡλίου ὢν ἐκ παστοῦ τῶν πατριῶν ἐκπορεύεται κόλπων· ἐκὼν δὲ ἢ οἶον ἀγαλ-
λῶμενος τὴν ἁπασαν οἰκοομίαν ἐπλήρωσε ἢ καταβάς ἐξ ἄκρων τοῦ οὐρανοῦ κατήντησεν ἀναβάς, ὅθεν ἢ ἐξέβη-
σεν δὲ Διὰ δωρὸς σαφέστερον τοῦτο εἶρηκε ἢ Ταῦτό ἐστι τὸ, τὸ σκηνώμα αὐτοῦ ἔθετο ἐν αὐτῷ, ἀπὸ τοῦ ἢ αὐτὸν τὸν
Ἡλίον ἔταξε φέρειν ἑαυτὸν· ὅθεν ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ πεποιηκότος· (αὐτοῦ) ὅθεν ἀναποδείκτως λέ-
γουσιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἡνωματεύουν, ὅτι οἱ φασῆρες ἢ οἱ ἀσέρες ὑπὸ Ἀγγελικῶν κινεῖνται δυνάμεων, ἢ ὅχι ἢ ἔ-
αυτῶν· εἰ γὰρ ὁ μέγας φασῆς Ἡλίου ὑπὸ Ἀγγέλου οὐ κινεῖται, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ἢ Σελήνη ἢ οἱ
ἀσέρες.

πος, δὲν εἶναι ὅπου νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητα καὶ ζέσθῃ τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ καθὼς τόπος, ὅπου μὲ ὅλα τὰ ἀναίσθητα, καὶ φυτὰ, καὶ καθὼς ἄνθρωπος ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ζῶα ζεθαίνονται ἀπὸ αὐτόν· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι μὲ τὸ εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀπομακρυσμά του ὁ ἥλιος, καὶ φωτίζει καὶ ζεθαίνει τὰ πάντα· τὸ δὲ πῦρ τὸ διακονικόν, ὅπου εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς, φωτίζει μὲν, ἀλλὰ ἀπὸ μακρόθεν· δὲν ζεθαίνει δὲ, ἀνίσως δὲν πλησιάζῃ τινὰς κοντὰ εἰς αὐτό, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔτι ἐπικινέσας ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν δρόμον, καὶ τὴν χρείαν, δείχνει ἀπὸ αὐτὰ ὅλα, τὴν φιλότιμον δύναμιν τοῦ Ποιητοῦ τοῦ ἡλίου· (1) Καὶ ἡ μὲν ἴση καὶ ἀβίαιος καὶ πρόχειρος ἐξήγησις τῶν ἀνωτέρω ῥητῶν τοῦ Δαβὶδ, αὐτὴ εἶναι· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀσέριος ἀλληγορικῶς νοοῦντες αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι οὐρανοὶ μὲν εἶναι, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀσώματα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, τὰ ὅποια παντοτινὰ δοξαζοῦσι τὸν Θεόν· καθὼς ἤκουσαν αὐτῶν ὁ Ἰεζεκιὴλ ὁ Προφῆτης, καὶ ὁ Ἡσαΐας· ἡ οὐρανοὺς ἐνόησαν ὁ Ὀριγένης καὶ Ἀσέριος τοὺς ἄνθρώπους, τοὺς ἀνωτέρους ὄντας ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα, καὶ διὰ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατεινομένους· σερέωμα δὲ, τοὺς σερεωμένους ἄνδρας διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀκαταπονήτους ὄντας ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν πειρασμῶν· ἡμέρας δὲ ἐνόησαν, τὰς φωτεινὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ καὶ φῶτα δευτέρᾳ οἱ Ἀγγελοὶ λέγονται· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀνώτεραι τάξεις μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατωτέρας τὰ τοῦ

Θεοῦ φωτεινὰ προσάγματα· νύκτας δὲ ἐνόησαν τοὺς ἄνθρώπους, διὰ τὸν ζόφον καὶ παχύτητα τοῦ σώματος, τὸν ἐμποδίζοντα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· καὶ τὰ λοιπὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐνόησαν, παρομοίως μὲ τὰ ῥηθέντα· ἀλληγορικῶς δηλαδή· τὸ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ (Ῥωμ. ι' - 18) ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι ἔφερε καὶ προσήρμοσεν αὐτὸ εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ· „Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ, οὕτως ἀλληγοροῦσί τινες· ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον, ὅπου λάμπει μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν ἀρετῶν· „Ἐγὼ γὰρ φησὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν (Ἰω. ιδ' . 23.) ἡ σκῆνωμα τοῦ Χριστοῦ ἐνομάζεται ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικήσας καὶ ἐνωθεὶς καθ' ὑπόστασιν ὁ Θεὸς Λόγος, ἔθετο ἐν τῷ φωτὶ· ἥτοι λαμπρῶς ἐπολιτεύετο καὶ φανερῶς ἔζη, ὡς νυμφίος ὡραίος „Ὁραῖος γὰρ φησὶ κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ψαλ. μδ' . 2.) ὥσπερ ὅπου ἦτον λαμπρὸς ὡσάν ἡλιος ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας καὶ χάριτας τῶν ἀρετῶν· αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καθὼς τὸν ἐνόμασεν ὁ Μαλαχίας, ἡγαλλιάσατο νὰ δράμῃ εἰς τὸν στυρικὸν τοῦ θανάτου δρόμον διὰ τὴν σωτηρίαν μας (2) καταβάς δὲ ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν εἰς αὐτὸ ἐπανεγύρισεν· „Ἐξῆλθον γὰρ φησὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον, πάλιν ἀφήμι τὸν Κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα (Ἰω. ιε' . 28.) Κἀνέ-
νας

(1) Ὅθεν εἶπε ὁ Θεολόγος Γεωργίος περὶ τοῦ ἡλίου „Καλὸς ὡς νυμφίος, ταχὺς ὡς γίγας ὁ μέγας, ποταπὸς τὴν δύναμιν, ὡς ἀπ' ἄλλων ἄκρων, ἡλλὰ τῇ θερμότητι καταλαμβάνειν, ὡς μηδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν· ἀλλὰ πᾶσαν πληροῦσθαι ὡς ὅψιν φωτὸς, ὡς σωματικὴν φύσιν θερμότητος· θέροντας ἀλλ' οὐ φλέγοντας, εὐκρασίας ἡμερότητι ὡς τάξει κινήσεως, ὡς πᾶσι παρόντος, ὡς πάντα περιλαμβάνοντες ἐπίσης· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐθετο τὸ σκῆνωμα ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ ἡλίῳ, ὥστε αὐτὸν ἐπ' ἐκείνῳ ὑπερμεῖον· κατὰ μὲν τὸ κάλλος, μιμεῖσθαι νυμφίον ἐκ πατρὸς προῖοντα μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας· κατὰ δὲ τὸ τάχος, γίγαντα εἶναι μετὰ πολλῆς διατρέχοντα βώμης ὡς ἰσχύος μηδενὸς ἐμποδῶν ἰσχυμένου· ὡς τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας πυρομέτρου καλῆς· οὕτω ὡς οὕτως ἀνίσχει μὲν ἀπὸ τῆς ἑω, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ τὸν αὐτὸν διατρέχει, ὡς τὴν ἐσπέραν καταλαμβάνει, παντὶ ζῳῇ μεταδίδους τῆς οἰκείας θερμότητος·

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφάνης Μάξιμος „Ἐπειδὴ γίγας ἐξηκινεύεται ἐπιπίπτειν, ἡγαλλιάσατο ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς οικονομίας, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευσάμενος· ὡς ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φάλαγγσι κατὰ τὴν αὐτὴν τὴν κατ' ἡμῶν δυναστείαν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς προσθέττει „Εἰ τοίνυν ὁ τῇ φθορᾷ ἐποικείμενος ἥλιος οὕτω καλὸς, οὕτω μέγας . . . . ποταπὸς τῷ κάλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος; εἰ στυφλὴ ζῆμια μὴ τοῦτον βλέπειν, ποταπὴ ζῆμια τῷ ἀμαρτωλῷ τοῦ ἀλθινοῦ φωτὸς ὑπερηθῆναι;

νας δὲ δὲν ἐκρύβθη ἀπὸ τὸν φωτισμὸν καὶ θερμὴν
τῶν λόγων του, ἀλλὰ ὅλοι ἐφωτίσθησαν καὶ πνευμα-
τικῶς ἐθερμάνθησαν.

7. Ὁ νόμος Κυρίου ἁμωμος ἐπιστρέφων
ψυχῆς.

Ἄρχιεπὶς, λέγει, εἶναι εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν
ἄνθρωπον τὴν θεογνωσίαν, καὶ αὐτὸς ὁ ἄγραφος νό-
μος, ὅστις καὶ φυσικὸς καὶ δημιουργικὸς ὀνομαί-
ζεται, ὁ διὰ τοῦ μεγέθους καὶ κάλλους καὶ εὐταξί-
ας τῶν ὁρμημένων κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς
συνειδήσεως ἡμῶν λαλῶν καὶ κηρύττων τὸν ἕνα Δη-
μιουργόν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώρι-
τον· τὰρ δὲ, κοντὰ εἰς τὸν ἄγραφον νόμον ἔδω-
καν ἀκόμη ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν γραπτὸν νό-
μον πρὸς βοήθειάν μας· καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας,
„Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν (Ἡσ. η' . 20.) διὰ
μέσου τοῦ ὁποῦ δύναται νὰ μάθῃ τις τὴν τοῦ
Θεοῦ Πρόνοιαν καὶ Σοφίαν· μετὰ δὲ ὀνό-
ματα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ
νόμος μὲν ὀνομάζεται, διὰ τὴν ῥυθμίζει καὶ βάλλει
εἰς εὐταξίαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον· μαρτυρία δὲ, διὰ τὴν διαμαρτύρεται εἰς
τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὅτι ἂν δὲν κάμουν καλὰ, ἔχουν
νὰ ἀπολεσθῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· δικαι-
ώματα, διὰ τὴν διδάσκουσι τὸ δίκαιον ἐντολὴν, διὰ
τὴν ἐντέλλεται καὶ προσάξει δεσποτικῶς ἔχειν, ὅπου
πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος· φόβος δὲ, διὰ τὴν ὁ νό-
μος εἶναι αἰδυσώπητος καὶ πρὸς χάριν δὲν κάμνει
κρίματα, διὰ τὴν ὁ νόμος προφέρει κρίσεις καὶ ἀποφα-
σὶς ἀμεταθέτους· καθὼς προλαβόντες ἐρμηνεύσαμεν
πλεονέκτερον εἰς τὸν 15. Ψαλμὸν 22. (1.)

Ὁ νόμος Κυρίου ἁμωμος, ἐπιστρέ-
φον ψυχῆς.

Ἄμωμος, λέγει, καὶ παντελῶς ἀκατηγόρη-
τος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἔχει νὰ
κατηγερόσῃ τινὰς τὸν θεὸν νόμον, εἰς καιρὸν ὅπου,
αὐτὸς ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν
εἰς τὴν ἀρετὴν· ἀπὸ τὸ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύ-
σιν· καὶ ἀπὸ τὸν Διάβολον εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅπου
διὰ τῶν μικρῶν, διδάσκει τὰ μεγάλα καὶ ἐπουρά-
νια, (2.)

Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζου-
σα νήπια.

Ἡ μαρτυρία, λέγει, ἥτοι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ,
εἶναι ἐξίόπιστος· διὰ τὴν κάμνει αὐτὴν ἕνας Θεὸς ὅπου
εἶναι πιστὸς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· νήπια δὲ ὁ-
νομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τοὺς νέους κατὰ τὴν σωματι-
κὴν ἡλικίαν· καθὼς ἦτον ὁ Δανιὴλ καὶ Σολομών,
καὶ Ἰωσὴφ οἱ βασιλεῖς, ἢ κατὰ τὴν ἀμάθειαν
τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἢ κατὰ τὴν ἀκακίαν καὶ
ἀπονηρευσίαν τῆς γνώμης· τοὺτους γὰρ ὅλους σο-
φίζει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος.

8. Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθεῖα, εὐφραί-
νοντα καρδίαν.

Τὰ δικαιώματα, λέγει, καὶ τὰ προσάγματα
τοῦ

- (1) Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα δύναται νὰ μεταφέρῃ τις εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου,
κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· τρεῖς γὰρ οἱ νόμοι, Φυσικὸς, Γραπτὸς, καὶ Πνευματικὸς.
(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, Ὁ νόμος Κυρίου τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα λέγει· ἁμωμος δὲ ὁμολογουμένως
τοῦ Χριστοῦ τὰ παιδείματα, ἃ καὶ ἐπιστρέφει ψυχὰς ἐκ φανλότητος πρὸς ἀρετὴν· ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς πρὸς εὐσε-
βειαν· ἐκ ἀγνοίας καὶ φροσύνης, εἰς φῶς καὶ σύνεσιν· νόμος δὲ ὀνομάσαι τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἀπονέμειν ἕκαστῳ
τὰ κατὰ αὐτοῦ πράξεις προποδέγματα· ἐπαίνους μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ποινὰς δὲ τοῖς καταφρονήτοσι.

τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθέα καὶ ἴσα· διὰ τί δὲν περιέχουν κανένα σχολιὸν καὶ τραδόν· ἀλλὰ καὶ εὐφραίνουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγινώσκοντος αὐτά· διὰ τί διδάσκουσι τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους τῶν προσαζομένων· ἢ εὐθέα ὀνομάζονται, διὰ τί προξενοῦσιν ευθύτητα εἰς τὰς σχολιας γνώμας τῶν ἀνθρώπων.

„Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκρίβη φωτίζει τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, φωτίζει καὶ τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμούς, ὥστε ὅπου, νὰ μὴ περιπατῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τραίτας κρημινώδεις τῆς ἀμαρτίας.

9: „Ὁ φόβος Κυρίου ἄγνος, διαμένων
„εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἄγνος λέγεται ὁ τελειωτικὸς φόβος τοῦ Κυρίου, διὰ τί προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπερὸν ἀφ' οὗ καθαρισθῇ· διαμένει δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὅτι ὁ μὲν εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς ὀνομαζόμενος φόβος, διαμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὥς οὗ νὰ καθαρισθῇ· μετὰ δὲ τὴν καθάρσιν, ἐκβάλλεται ἐκεῖνος, καὶ ἔρχεται ὁ τελειωτικὸς φόβος καὶ υἱκὸς καλούμενος· καὶ ἔτι πλέον αὐτὸς διαμένει πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὅς τις εἶναι μίᾳ αἰδῶς καὶ εὐλαβείᾳ εἰς τὸν Θεόν, ἐνωμένη μετ' ἀγάπην· ἢ ἄγνος λέγεται ὁ φόβος τοῦ

Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε κατηγορίας καὶ ἐλαττώμα· ὁ γὰρ φόβος ὁ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς κατηγορεῖται, διὰ τί ὀνομάζεται δειλία· Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, φόβον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν τελειωτικόν· ἤγουν τὸν ἴδιον ὄντα εἰς τοὺς τελείους καὶ υἱούς, ὅπου φθάσουν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην· οὗτος γὰρ μόνος ὁ φόβος εἶναι καθαρὸς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου τὸν ἔχουν, φοβούνται πάντοτε, μήπως καὶ ἀμαρτήσουν τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐκπέσουν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκειότητος καὶ ἀγάπης· ὁ δὲ σωματικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς καλούμενος φόβος, τὸν ὅπου ἔχουν οἱ καταδικοί καὶ οἱ δούλοι, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄγνος καὶ καθαρὸς· ἐπειδὴ καὶ κινεῖ νὰ φθῶνται τὸν Θεόν οἱ τοῦτον ἔχοντες, διὰ νὰ μὴ τοὺς κολάσῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν· ἢ ἄγνος λέγεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, διὰ τί προξενεῖ ἀγνείαν καὶ καθαρότητα εἰς τοὺς ἔχοντας· ὁ δὲ τοιοῦτος φόβος δὲν εἶναι προσωρινός, ὡς ὁ ἀνθρώπινος, καὶ ὁ εἰσαγωγικὸς· ἀλλὰ διακρίνεται εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν τελείων· τὴν δευτερον· γὰρ καὶ αἰωνιότητα· τοῦτου φανερῶναι τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· (1)

„Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ κυρίου καὶ ἀσφαλείς, εἶναι ἀληθιναί· διὰ τί καὶ μόναι κυρίως εἶναι ἀπλανεῖς, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων κρίσεων, αἱ ὁποῖαι πλανῶνται πολλάκις, συγχρησόμεναι μετὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ θεοῦ νόμου.

„Δε

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ θεὸς Μάξιμος „Διπλὸς ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ὁ μὲν, ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῶν ἐν-
πικτόμενος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἀμαρτίαν· δι' οὗ ἡ ἐγκράτεια ἢ ἡ ὑπομονὴ ἢ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς
ἢ ἡ ἀπάθεια· ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη, κατὰ τάξιν ἡμῶν ἐγγίνεται· ὁ τοιοῦτος φόβος οὔτε ἄγνος ἐστίν, οὔτε διαμένει,
τῇ ἀμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος· ὁ δὲ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέχεται, εὐλαβείαν τῇ ψυχῇ αἰεὶ ἐμ-
ποιῶν· ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παῖρησιν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ· οὗτος ὁ φόβος ἢ ἄγνος, ἢ εὐδέπο-
τε ἀπογενήσεται· διότι οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὲς πῶς... ἢ τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἀρμόζει τὸ „Τῷ φόβῳ Κυρίου ἐμ-
αλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ· τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ „Ὁ φόβος Κυρίου ἄγνος ἢ τὸ, οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐ-
τόν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἄγνον προσηγόρευσε· τοῦτο γὰρ μέμνηται καθάρην,
ὡς τοῦ ἀνθρωπείου φόβου φεγομένου, ἢ δειλίας προσηγορίαν ἔχοντος.

„Δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι ἐν ταύτῃ καὶ δίκαιαι· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι κυρίως ἀληθές, αὐτὸ εἶναι ὁμοῦ καὶ δίκαιον.

10: „Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίου, καὶ λίθον τίμιον πολὺν.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀνώτεραι ἀπὸ τὰ χρυσίον καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλα νομίζονται τίμια κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἐκείνους, ὅπου χωρίζει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀπὸ τὰ τίμια ταῦτα, αὐτὸς θέλει ἐπιθυμήσει ἀχόρταστα, τὰ κρίματα, καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. (1)

„Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, ὑπερβαίνουν εἰς τὴν γλυκύτητα τὸ κηρόμελον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ γλυκύτερον εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ὠραῖον εἰς τὴν ὄρασιν· μὲ τὰς τιμιώτερας δὲ ὕλας τοῦ Κόσμου, καὶ μὲ τὸ γλυκύτερον φαγητόν, ἐφάνερωσεν ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ γλυκύτητα τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων καὶ ἐντολῶν.

11: „Καὶ γὰρ ὁ δούλος σου φυλάσσει αὐτά.

Διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ· ἢ εἶπε τοῦτο, διὰ τὴν καὶ καθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπου, ὅπου εἶναι δούλος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς παρακινούμενος ἀπὸ τὴν διαθεσιν καὶ ἀγάπην, ὅπου ἔχει εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἐκ ἀνάγκης φυλάττει καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. (2) φυλάττει δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶ με τὴν καρδίαν, καὶ ποιεῖ αὐτὰς μὲ τὰ ἔργα.

„Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.

Ἐὰν, λέγει, φυλάττῃ τις τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, θέλει λάβῃ μεγάλον μισθὸν παρ' αὐτοῦ, ὃχι μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παρούσαν. (3)

12: „Παραπτώματα τίς συνήσει;

Ἐπεὶ δὲ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, γίνεται μὲ τὴν τελείαν ἐποχὴν τῶν ἀμαρτιῶν· τοῦτο δὲ εἶναι πρᾶγμα δυσκολοκατόρθωτον εἰς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο πρεπόντως εἰδὼ ἀπορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· Πῶτος ἄραγε θέλει εἶναι τὸ-

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ὁ Σολομὼν περὶ τῆς σοφίας „Τιμιώτερά δέ εἰσι λίθων πολυτελῶν· (Παρ. γ'. 15.) Καὶ πάλιν „Πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἔξεν αὐτῆς ἐξ· (Παρ. η'. 11.) ὁ δὲ Θεοδόκριτος εἶπε „Τὰ δὲ κριματα ἀληθινὰ ἔδεδικαιωμένα ἀνέμασαν· ὅ τε δὴ ἔτιμὰς ἔτιμωσι ἐνδίκους ἐπιφέροντα τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα οὖν ἔφη ἔξ χρυσοῦ ἔξ λίθων τιμίον τιμιώτερα· ἔξ μέλιτος εἶναι γλυκύτερα, ἀλλ' οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς ἀνθρώποις, ὃν ὁ βίος οὐ παραβάλλεται τοῖς ἀλόγοις κτήνεσιν.

(2) Ὅθεν εἶπε ὁ Μαλαχίας „Τίς δοξάζει Πατέρα; ἔξ δούλος τὴν Κύριον αὐτοῦ· ἔξ εἰ Πατήρ εἰμι ἐγὼ· ποῦ εἰς ἐν ἡδοξά μου; ἔξ εἰ Κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ εἰς ἐν φόβος μου; (Μαλ. α'. 6.)

(3) Γίνεται γὰρ μισθὸς τῆς φυλακῆς αὐτῶν, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅσα φθαλμῶς οὐκ εἶδε, ἔξ οὗς οὐκ ἤκουσε· ἔξ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· κατὰ τὸν Παῦλον.

τόσον φρόνιμος καὶ συνετός, ὥστε ὅπου νὰ διακρί-
νῃ τὰς προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἁμαρ-
τιῶν, ὅπου ἔρχονται καθὲς ὥραν εἰς αὐτόν, καὶ ποῖος
νὰ φυλαχθῇ νὰ μὴν πέσῃ εἰς ἐκτάς, ἢ γούμ εἰς τὰς
συγκατοθέσεις ἢ καὶ πράξεις αὐτῶν, διότι πολλὰ
ἁμαρτήματα εἶναι τόσον λεπτά καὶ κρύφια, καὶ
μᾶλλον τὰ ψυχικὰ πάθη, ὅπου δυσκόλως δύνα-
ται τις νὰ τὰ διακρίνῃ. (1)

„Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με

Κρύφια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τὰ κρυφίως
πραττόμενα ἁμαρτήματα, ἢ τοὺς κατὰ διάνοιαν
αὐσιζαμένους αἰσχροὺς καὶ βλασφημικοὺς καὶ πονηροὺς
λογισμοὺς, διὰ τοὺς οὗτοι παρακαλεῖ τὸν Θεόν·
οἱ γὰρ λογισμοὶ αὗτοι, ὅσον εἶναι λεπτοὶ καὶ ἀφα-
νεῖς, τόσον εἶναι καὶ δυσκολονίκητοι μετὰ τὸν ἀμολύμενον
μέ καθὲς ἡμέραν, καὶ εἰς καθὲς ὥραν, τὸν τελευταῖον
ἄνθρωπον· διότι τὰ φανερά καὶ διὰ πράξεως γινώ-
μενα ἁμαρτήματα, ἢμπορεῖ τις νὰ νικήσῃ, ἀνί-
σως δὲν εἶναι ὁλοτελῶς κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρ-
τίαν καὶ τὸν Διάβολον· κρύφια δὲ θέλεις νοήσεις,
καὶ ὅσα τις ἐν ἀγνοίᾳ ἀμαρτάνει διὰ τὴν αὐτὰ
εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὴν γνώσιν του.

13. „Καὶ ἀπὸ ἁλλοτρίων φεῖσθαι τοῦ δου-
λου σου.

Καὶ ἀπὸ τῶν ξένων, λέγει, ἁμαρτήματα σπλῶγ·

χνίσου καὶ φύλαξόν με Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς
ἐνέχεται εἰς τὰς ἁμαρτίας, ὅπου ἐξ ἀμελείας αὐ-
τοῦ καίμουν οἱ ὑπηκοοὶ τοῦ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ
σφάλματα, ὅπου ἐνεργεῖ τὸ πρῶμινόν του· καὶ ὁ πα-
τήρ, εἰς τὰ κακὰ ὅπου ἐργάζονται τὰ παιδιά του,
καὶ ὁ αὐθεντής, εἰς τὰ πταίσματα ὅπου πράττουν οἱ
δούλοι του· ὅλων γὰρ τῶν ἀνωτέρω αἱ ἁμαρτίαι,
ἀγκαλὰ καὶ ξένα, λογίζονται ὅμως ὡς οἰκεῖαι εἰς
τοὺς προστάτας αὐτῶν καὶ ἄρχοντας· διὰ τί; διὰ τὴν
αὐτοὶ δυνάμενοι νὰ διορθώσων ταύτας, ἀμειλῶν
καὶ δὲν τὰς διορθώνουν· ἢ ἁλλότριά λέγει ὁ Δα-
βὶδ τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνα, ὅπου γίνονται κατὰ
τύχην καὶ περιστάσιν καὶ ἀκουσίως· καὶ ὅχι κατὰ
γνώμην καὶ προκίρεσιν πάντῃ θεληματικῇ καὶ ἐκού-
σιον. (2) ἢ ἁλλοτρίους θέλεις νοήσεις τοὺς ἐχθ-
ροὺς, τόσον τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ τοὺς
ἀοράτους Δαίμονας, ἀπὸ τοὺς οὗτοι παρακαλεῖ
ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν φυλάξῃ ὁ Θεός, σπλαγχνισόμενος
αὐτόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε
ἁμώμος ἔσομαι.

Ἀνίσως, λέγει, δὲν με νικήσουν τὰ ἀνωτέρω
κρύφια ἁμαρτήματα, καὶ αἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ
λογισμοί, τότε θέλω λάβω τὴν τελευταίαν· ἐπει-
δὴ κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττω μὲν, ὅσον τὸ δυνα-
τόν μοι τὸν νόμον σου· ἀλλ' ὅμως ταῦτα φοβούμα-
τα κρυπτῶς ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα.

„Καὶ

14. Ὅθεν ἢ ὁ Παῦλος, ἢ μᾶλλον ὅπου λέγει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἁμεμπτῶν κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην, ἢ μηδὲν
ἑαυτῷ συναιδόντι, συσέλλει πάλιν τὰ φρόνημα, ἢ λέγει, „Ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀναγκάσθων με Κύ-
ριος ἔστι· τοιούτης πολλὰ ἀμαρτάνω ἢ οὐ συνίημι· ὁ δὲ Θεὸς οἶδεν· (παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητῆ) λέγει δὲ ἢ
ὁ Θεοδώριτος „Κὰν γὰρ φρενὴ, προθυμία πολλὴ βουληθῶ φυλάξαι τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς, ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀ-
σθενείας εἰς πολλὰ παρὰ γνώμην καθέλκομαι· καί τις μὲν ἀγνοῶν πλημμελεῖ, τινὰ δὲ, ὑπὸ τῶν προσπιπτου-
σῶν νικώμενος περιστάσεων· καὶ διαφύγω δὲ τῶν ἔργων τὴν ἁμαρτίαν, ῥύπου με παντὸς ἀνασιμπλώσειν οὐ λογι-
σμεῖ· διὰ τοῦτο ἰκετεύω σε τὸν καθάραι δυνάμενον ἢ βοῶ· ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

15. Διὰ τοῦτο ἢ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητῆ γράφεται „Ἀλλότριά δὲ εἶναι φημὲν, τὰ ἐκ διαβολικῆς ἐπικτήσεως
ἐπεισχεόμενα τῷ νῦν πάθῃ, ἕως ἀπαράδεκτα ταῦτα ἡμῖν, ἔστιν· ἐπὰν δὲ ὁ νοῦς αὐτὰ παραδίδῃ, οὐκέτι ἀλλό-
τριά, αὐτοῦ δὲ εἶναι ἢ ἐγκλήματα.

τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς διαλογισμοὺς .

„Καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας
μεγάλης .

„Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώ-
πιόν σου διὰ παντός .

Μεγάλην ἁμαρτίαν ὀνομάζει τὰ ἀνωτέρω κρύ-
φια , καὶ ἐν ἀγνοίᾳ , καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα , καὶ
τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς λογισμοὺς , - ἀγκαλὰ
καὶ αὐτὰ νομίζονται εὐκαταφρόνητα εἰς μερικοὺς ἁ-
μαρτωλοὺς ἕπειδὴ καὶ οἱ κατὰ διάνοιαν πονηροὶ
λογισμοὶ , διώκουσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν χάριν τοῦ
Πνεύματος ἁγίου καὶ τὸ νὰ παραβλέπῃ τινὰς τοὺς ὑπο-
τασσομένους εἰς αὐτὸν νὰ ἁμαρτανώσῃ , τοῦτο κά-
μνει ἄξιον τὸν παραβλέποντα , νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν
ὁμοίαν καταδίκην τῶν ἁμαρτανόντων , ἢ καὶ εἰς μεγα-
λιτέραν ἀπὸ τῆς ἐκείνων . (1)

Καὶ , λέγει , καθαρισθῶ ἀπὸ ὅλα τὰ προει-
ρημένα κρύφια καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα , θέλει εἶ-
ναι πάντοτε ἐνώπιόν σου ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ὅ-
τι ἐν ἡ καρδίᾳ δὲν ξαμαθῇ ἀπὸ τὸ νὰ μελετᾷ
τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ , δὲν θέλει μάθῃ νὰ μελετᾷ
τὰ ἐδικὰ σου θεῖα νοήματα , καὶ ἐκεῖνα , εἰς τὰ ὁ-
ποῖα ἐσὺ Κύριε , χαίρεις καὶ εὐαρεσῆσαι . (2)

„Κύριε βοηθῆ μου καὶ λυτρωτά μου .

14. „Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια
τοῦ στόματός μου .

Τότε , λέγει , θέλουν φανοῦν εὐάρεστα εἰς ἐ-
σένα Κύριε , τὰ λόγια τῆς προσευχῆς μου , ὅταν κα-
θαρισθῶ τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνω εἰρημένα κρύφια
καὶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀλλότρια πταίσματα , καὶ ἀπὸ

ἐσὺ Κύριε , λέγει , θέλεις μοι βοηθήσεις , καὶ
ἐσὺ θέλεις με λυτρώσεις ἀπὸ τὰ προειρημένα κακὰ ὅ-
τι Κύριε , ἐσὺ εἶσαι ὅπου μοι βοηθεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ
κακὰ ὅπου κατορθώνω , καὶ ἐσὺ εἶσαι ὅπου με λυ-
τρώνεις ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κακὰ , εἰς τὰ ὅπου πέτω ὅ-
τι δὲ , ἐκ τῶν κρυφίων μου καθαρίσον με , καὶ τὰ
ὁκλόουθα λόγια , ἀρμόζουσι καὶ εἰς ὅλους τοὺς π-
σοὺς Χριστιανοὺς (3) .

ΨΑΛ-

(1) Ἄλλος δὲ παρὰ τῆ Σείφ τοῦ Νικήτα λέγει , ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοί , οὗς ὁ Διάβολος τῇ νῦ ἐνίστοι , μὴ
κατακυριεύσωσί μου ὥστε συγκαταθέσθαι αὐτοῖς , τότε ἔσται ἡμεῖς ἄνθρωποι , ἔσται ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας
καθαρισθήσομαι ὥστε μεγάλης ἐστίν , ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς κατὰ διάνοιαν . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι διὰ τού-
των μέντοι τὴν καινὴν διαθήκην προαγορεύει , ἔσται τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν ἔσται τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὴν
δωρεάν , ὑφ' ἧς ἔσται τῶν προεπτεισμένων τὴν ἄφεσιν λαμβάνουσιν οἱ πιστεύοντες ἔσται τὸν ἑπείτα χρόνον ἰκανὴν βοή-
θειαν ἔχοντες ἔσται τῶν ἐπανισταμένων παθῶν , ἔσται τῶν ἐπιβέβλων ἔσται πονηρῶν περιγίνονται πνευμάτων .

(2) Παρὰ δὲ τῆ Νικήτα γράφεται ἔσται ταῦτα ὅτι Πλήν ἐκεῖνο σκόπει , ὅτι τὸν Ψαλμὸν μελέτην τῆς καρδίας ὁ Δα-
βὶδ ὠνόμασε . χρὴ γὰρ τῶν ὑμνολογούντων τὸν νοῦν συντελέσθαι πρὸς Θεόν , ἔσται οὕτως ἀπλῶς διὰ χειλέων προσφέ-
ρειν λόγον , τῆς καρδίας ἐτέρωσέ που δρώσας ἔσται βεβομένης ὥστε μὴ γένηται χαλκός , ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον ὥστε
ἐκ βάθους ἀναβαίνει ψυχῆς , τότε Θεὸς διαλέγεται , ἔσται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐστὶν διὰ πάντας , φάλλον τῷ Πνεύματι ,
φάλλον ἔσται τῷ νοῦ .

(3) Πῶς δὲ ταῦτα ἀρμόζουσι τοῖς Χριστιανοῖς ; γράφεται παρὰ τῆ Σείφ τοῦ Νικήτα ὅτι Ὁ μὲν νόμος ὁ Δέσπο-
τα , (βούλ' ἡ φύσις πρὸς τὸν Θεόν) τὸ σῶμα μόνον προσκαίρει ἔσται ἡμεῖς ἄνθρωποι ὥστε οὐδὲ ἐκ τῶν κρυφίων κα-
θαρίσον με διὰ τοῦ Βαπτίσματος , ἔσται φῶς μοι ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων δαιμόνων ὥστε γὰρ οὗτοι μὴ μοι κατακυ-
ριεύσωσι , τότε ἀληθῶς ἁμεμαρτος ἔσομαι ἔσται καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἢ ἔσται τῆς παραβάσεως , ὥστε ἁ-
μαρτία ἐστὶν μεγάλη . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι διὰ τούτων τὴν καινὴν διαθήκην προαγορεύει ἔσται τοῦ Βαπτίσμα-
τος

ΨΑΛΜΟΣ 10.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμοῦ τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, προφητεύει τὰ μέλλοντα πράγματα, τὰ ὅποια ἔλαβον τέλος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἑζεκίου· ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σενάχηρειμ ἐμήνυσε μετὰ τὸν ἀρχιερατὴν τοῦ Ῥαββόκην τὰ βλάσφημα, ἐκεῖνα λόγια, ὅπου ἀναφέρει ἡ δ', τῶν Βασιλείων· τοῦτου χάριν λυπηθεὶς ὁ Ἑζεκίας, ἔτρεξεν εἰς τὸν θεῖον Ναὸν, καὶ ἀνέφωρεν εἰς τὸν Θεὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ καμῇ ἐκδίκησιν· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἑζεκίου, μαζὶ μετὰ τοὺς ὁποίους ἦτον καὶ ὁ Προφῆτης Ἠσαΐας, ἐλέποντες τὴν λύπην καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας τοῦ βασιλέως, ἐξεφώνησαν σχεδὸν τὴν δυνάμιν καὶ τὰ ἴδια ῥήματα τῶν ῥητῶν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ δεχθῇ τὴν δέησιν τοῦ βασιλέως. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνῶσα, πὺς ἡ θεία χάρις ἔδειξεν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅχι μόνον τὰ πράγματα, ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὅποια ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰποῦν τότε οἱ φίλοι τοῦ Ἑζεκίου. (1)

παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα (δ'. Βασιλ. ιθ'. 3.)

1: „Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ
„θλίψεως.

„ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ
„Ἰακώβ.

Ὅταν ὁ Ἑζεκίας καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀπέστειλαν
πρὸς τὸν Ἠσαΐαν, σχεδὸν τὰ ἴδια λόγια τοῦτα
εἶπον εἰς αὐτόν „Ἡμέρα θλίψεως καὶ ὀνειδισμοῦ καὶ

τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ
κα

τος τὴν χάριν· ὁ Κύριος μὲν ἐκάλεσεν ὡς πρῶτην καὶ δημιουργὸν λυτρωτὴν δὲ, ὡς διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος τῆς μὲν προτέρας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ ἀθανασίαν δωροῦμενον· καὶ ταῦτα δὲ καὶ ἐκεῖνα ὁ Ψαλμὸς περιέχει· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν δημιουργίαν διδάσκει καὶ πρόνοιαν· τὰ δὲ μέσα τὸν νόμον, τὰ δὲ τελευταῖα τὴν χάριν. Παραπτώματα γάρ φησι τίς συνήσει; καὶ ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισάν με καὶ ἀπὸ ἁλλοτρίων φείσῃ τοῦ δούλου σου· καὶ Κύριε βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου· ταῦτα δὲ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ἡ καινὴ Διαθήκη.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὡς ἐκ προσώπου τῶν φίλων τοῦ Δαβὶδ, ἐπευχόμενων τῷ Δαβὶδ θυσίαν προσφέροντι· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων, ἐπενευχομένων τῷ Χριστῷ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ.

καταφρενηθέν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους, αὐτὸ νὰ σοι βοηθήσῃ ὡς βασιλεὺς· ἐνθυμήθη δὲ τὸν Ἰακώβ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔπεσεν εἰς μεγάλους πειρασμούς καὶ φόβους, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ὅλους μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

ὅπου ἐπρόσφερες εἰς αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, θεοσεβέσατε βασιλεῦ.

Καὶ τὸ ὅλοκαύτωμά σου πιανάτω.

2: „Ἐξαποστείλαι σοι βοηθεῖαν ἐξ ἁγίου.

Ἅγιον ὠνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ναὸν, μέσα εἰς τὸν ὅποιον ἐπίσειον, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τῶν ναῶν, εἰς τὸν ὅποιον κατέφυγες ὡς βασιλεὺς, ἄμποτε νὰ σοι στείλῃ βοηθεῖαν ὁ Θεός.

„Καὶ ἐκ Σιών ἀντιλαβοιτόσου.

Τὸ Σιών ὄρος τῆς Ἱερουσαλήμ, ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγουσιν, ὅπου κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών, αὐτὸς ἄμποτε νὰ κινήθῃ ἀπὸ τῆς Σιών καὶ νὰ σοι βοηθήσῃ ὡς βασιλεὺς.

3: „Μνησθεῖν πάσης θυσίας σου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, νὰ ἐνθυμηθῇ ταῖς θυσίας,

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ᾔναι παχὺ τὸ ζῶον, ὅπου μέλλεις νὰ προσφέρῃς ὀλοκαύτον εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ παχύνῃ αὐτὸ, ἀνίσως ἀπολαύσῃ βοσκήν ἐλευθέραν· ἐλευθέραν δὲ βοσκήν· πάλιν θέλει ἀπολαύσῃ, ἀνίσως διαλυθῇ ἡ πολιορκία καὶ ὁ πόλεμος τῶν Ἀσσυρίων· ὥστε μετὰ τὴν παχύτητα τοῦ μέλλοντος ὀλοκαυτωθῆναι ζῶον, θέλει νὰ φανερώσῃ ἡ εὐχὴ αὕτη, τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ πολέμου· ἢ τὸ πιανάτω νοεῖται, ἀντὶ ἄμποτε νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὸ ὀλοκαύτωμά σου ὡς παχὺ καὶ εὐάρεστον· ὀλοκαύτωμα δὲ ὠνομάζετο, διὰ τὴν ὅλον ἐκαίετο· διότι ἀπὸ τὰς θυσίας, ἅλλαι μὲν ἐκαίοντο ἑκαίετο· ἀπὸ ἄλλας δὲ, μέρητινα μόνον ἐκαίοντο· ἦτο· τὸ ὀξύγγι τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, τὰ νεφρὰ, καὶ ἄλλα ὅμοια· καθὼς διδάσκει τὸ Λευϊτικόν. (1)

4: „Δόξῃ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ σοι δώσῃ ὁ Κύριος, καθὼς θέλει ἡ καρδιά σου· καρδίαν δὲ ὁ Δαβὶδ ὁ-

(1) Παρὰ τῇ Σειρὰ δὲ τοῦ Νικήτα γράφεται, ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, διὰ νὰ προσφέρῃ ὁ Βασιλεὺς λιπαρότερα ὀλοκαυτώματα τὰ ὑπὲρ εὐχαριστίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον, αἱ ὑπὲρ εὐχαριστίας προσφοραὶ ἐπαχύνοντο· ἦγον ἀλείφοντο μετὰ λάδι, διὰ νὰ ἔχουν τὸ ἴλαρόν· αἱ δὲ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, δὲν ἐπροσφέροντο μετὰ λάδι· ἐπειδὴ δακρύοντες διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅπου ἐπράξαμεν, συγκώδησιν αἰτοῦμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ λύπην, ἢ ἄγε μετὰ ἰλαρότητα· ἀλλὰ ἢ ὁ Πατὴρ ἐπίανε τὴν θυσίαν ἢ τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Χριστοῦ; ἦγον τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα ἢ αἷμα τὸ πάντας τρέφει ἢ μὴ δαπανώμενον· ἀρμόζει δὲ ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἐλεήμονας· ἡ γὰρ ὄντως εὐδὴς θυσία, ἡ περὶ τοὺς δεομένους ἐλεημοσύνη ἐστίν· σημείωσαι δὲ, ὅτι παρὰ τῇ Ἑβραϊκῇ γράφεται Γεδασνὲ, ὁ δηλοῖ τὸ τεφρῶσαι, τὸ κατακαῦσαι· παρακαλοῦσι λοιπὸν τὸν Θεὸν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, τόσον πολλὰ νὰ δεχθῇ τὸ ὀλοκαύτωμά του· ὥστε ὅπου νὰ τεφρώσῃ ἢ νὰ κατακαύσῃ αὐτὸ μετὰ θυμῶν πῦρ· καθὼς κατέκαυσε τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβελ, ὡς λέγουσι πολλοί· ὡς κατέκαυσε τὰ δεχοτομήματα τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραάμ (Γέν. 15. 17.) ὡς κατέκαυσε τὸ πρῶτον ὀλοκαύτωμα ὅπου ἐπρόσφερεν ὁ Μωϋσῆς (Λευ. 9. 24.) τὴν θυσίαν τοῦ Γεδων (Κρι. 5. 21.) τὴν θυσίαν τοῦ Δαβὶδ (Α'. Παρ. κα. 26.) τὴν θυσίαν τοῦ Σολομῶντος ὅταν ἀφείρεται τὸν ναὸν (Β'. Παρ. 3. 35.) ἢ τὴν θυσίαν τοῦ Ἡλιοῦ (Γ'. Βασ. 18. 38.), ὅρα περὶ τούτου Σελ. 82. τοῦ συντάγματος τῆς Θεολογικῆς Παιδείας.

ὀνομάζει πολλάς φορές τὴν ψυχὴν· ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδίᾳ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, μετέχει ἀπὸ τὴν ψυχὴν· κατὰ τὸ „Ἡ καρδίᾳ μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα. (Ψαλ. μγ'. 2.)

„Καὶ πᾶσαν τὴν βουλὴν σου πληρώσαι.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ τελειώσῃ κατὰ καλὴν καὶ δικαίαν βουλὴν σου. (1)

5: „Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ σου.

Ἡμεῖς, λέγει, ὁ βασιλεὺς, ἐλπίζομεν βασιλεύς, ὅτι διὰ τὴν ἐδικὴν σου ἀγαθωσύνην καὶ εὐθεΐαν καρδίαν, ὁ Θεὸς θέλει δώσῃ τὴν σωτηρίαν σου, καὶ θέλει σὲ κἀμὴ ἀνίκητον· ταύτην δὲ τὴν ἐδικὴν σου σωτηρίαν καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι σου θέλομεν ἀπολαύσασθαι, καὶ θέλομεν χαρῇ δι' αὐτήν.

„Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν
„μεγαλυνῆσόμεθα.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ συντρίβη καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, βέβαια αὐτὸς θέλει γένην φοβερός καὶ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων καὶ μόνον ὀνομαζόμενος· διὰ δὲ τὸ τοιοῦτον φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεγαλυνθῶμεν κοντὰ εἰς ἐκείνους, ἀκούομενοι μαζὶ μετὰ τὸ θεῖον ὄνομα.

„Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματα σου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἐπημένον οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὴν πρὸς Θεὸν προσευχὴν, καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως συντριβὴν καὶ ταπεινώσιν, παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν· νὰ τελειώσῃ κατὰ τὸν σωτήριον ζήτημα (2)

6: „Νῦν ἔγνων ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸν καθ' ἑνα φίλον τοῦ Ἐζεκίου, μετὰ τὸ νὰ ἔλαβον πληροφορίαν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λυτρώσθαι αὐτόν· Χριστὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐχρίσθη μετὰ τὸ ἔλκειν τοῦ χρίσματος.

„Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

Ἐπληροφορήθημεν, λέγει, ἡμεῖς, ὅτι θέλει ἀκούσῃ τοῦ βασιλέως ὁ Θεὸς, ὅς τις καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς κατοικεῖ, καὶ εἰς τὸν ναὸν ἐπισκαΐζει· διὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ ἐπισκαύσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸν ναὸν· ἅγιον δὲ ὀνομάζῃ τὸν οὐρανὸν, ὡς ἀπερωμένον εἰς κατοικίαν Θεοῦ.

„Ἐν δυναστείᾳς ἡ σωτηρία τῆς δεξι-
„ας αὐτοῦ.

Καὶ,

(1) Παρὰ τῇ Νεκίᾳ „Ἐπεθύμει ὁ ἔμμελος Ἰσραὴλ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅς ταύτην ἐλαγίζετο· διὸ δὲ πληρωθῆναι τὴν βουλὴν εἰκότως ὁ τῶν Ἀποστόλων χορὸς ἐπεύχεται.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἀποπνέει δὲ ὁ κινδυνώδης τὸ ἐπεύχεσθαι ἀνθρώπων ἐπιθυμῶντι κακοῦ τινος, ὅς λέγει· πλη-
ρῶσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου· χρὴ γὰρ μόνους ἐκείνους εὐχεσθαι τὴν εὐαγγελικὰν ἐκπλήρωσιν· τοῖς
εἰδόσι αἰτεῖν τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ.

Κάθε, λέγει, σωτηρία, ὅπου γίνεται εἰς τινα ἀπὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, μὲ δυνάσειαν γίνεται: ἤγουν μὲ ὑπερβολὴν δυνάμεως· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυρούμεν, καὶ νὰ μὴν φοβούμεθα τὴν παρόταξιν τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ αὐτὴ φαίνεται πῶς εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ φοβερά. (1)

7: „Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις.

Οἱ ἐχθροὶ οὗτοι, λέγει, ὅπου μᾶς ἐπερκαίχλυσαν, θαυρούσιν εἰς τὰς πολεμικὰς καρότσας καὶ ἀλογάτων· οὗτοι δὲ καὶ οὗτοι θέλει νὰ εἴπῃ, οἱ αὐτοὶ· συνήθεια γὰρ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης νὰ διπλασιαζῇ τὰς αὐτὰς λέξεις πρὸς πλατυσμὸν περισσότερον.

„Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα.

Ἡμεῖς ὁμῶς, λέγει, θέλομεν ἐπικαλεσθούμεν εἰς βοήθειάν μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ ἀτιμασθὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅπου ὑβρίσθη, θέλομεν ἐπικαλεσθούμεν τὸν Θεὸν βοηθόν μας κατὰ τῶν ὑβρισάντων αὐτό.

8: „Αὐτοὶ συνεπιηδόνησαν καὶ ἐπεσον· ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν.

Τὰ μὲν προσηνημένα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, εἰ λέγοντο ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἀσσυρίων· ταῦτα δὲ λέγονται ὑστερον, ἀπ' οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου αἱ ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων· καὶ ὑστερον ἀπ' οὗ ἐλύθη ὁ πόλε-

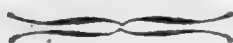
μος, καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔχαιρον καὶ ἐδέξαζον τὸν Θεόν· οἱ ἐχθροὶ, λέγει, Ἀσσύριοι, ἐσυμπεδίσθησαν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπεσαν πτώμα ἐλεεινὸν καὶ θανατηφόρον, ἡμεῖς δὲ ὅπου εἴμεθα κάτω πεσμένοι ἀπὸ τὸν φόβον, ἀνέστημεν κατὰ τὸ φρόνημα, καὶ ἀσηκώσαμεν εἰς τὰ ἄνω τὴν κεφαλάν.

9: „Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, ἐν ἣ ἂν ἡμέρα ἐπικαλεσόμεθα σε.

Καθὼς, λέγει, Κύριε, ἔσωσας τὸν βασιλέα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του· ἔτι καὶ εἰς τὸ ἔξῃς σῶζε καὶ διαφύλαττε αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἄξιος σωτηρίας διὰ τὴν ἀρετὴν του· ἐπικούσουσιν δὲ πάλιν καὶ ἡμῶν τῶν φίλων του, καθὼς καὶ τώρα, ὅσας φορές ἠθέλαμεν σε ἐπικαλεσθόμεν· ὁ μὲν Ψαλμὸς οὗτος ἐξηγήθη καὶ ἐπροσηρμόσθη εἰς τὰ πράγματα, ὅπου ἠκολούθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ἐζεκίου· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, δίδονται νὰ προσαρμόσθωσιν αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Δαβίδ, ὅταν ἐπολέμει τοὺς ἐχθρούς του· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐδικῶν του φίλων. Ἄρμα· ζεῖ δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐτοιμάζεται νὰ πολεμήσῃ τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν αἰσθησέων, εὐχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν πολεμοῦσαν ψυχὴν· καὶ οἱ Δαίμονες γὰρ ἐξουδένωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἅγιον δὲ ὕμεις νοήσαι, καὶ τὸ Σιών, καὶ τὸν οὐρανόν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· Χριστὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς, ὀνομάζεται ὁ κάθε Χριστιανός, διὰ τὴν εἶναι χρισμένος μὲ τὸ θάτον μῦρον, ὡς εἴπομεν· ἐν ἄρμασι δὲ καὶ ἐν ἵπποις εἶναι οἱ Δαίμονες διὰ τὴν ὀλιγωρότητα, καὶ διὰ τὴν ἀτομασίαν ὅπου

(1) „Οὐ παρήκουσε δὲ οὐδὲ τοῦ Υἱοῦ οὗ Πατρὸς, ἀλλὰ ἔσωσεν αὐτόν (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον) δεξιὰν αὐτοῦ ὄντα· ἔσωσεν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν δυνάσει· τοῦτέστιν ἐν θεοσημείᾳ·

ἔχουν, εἰς τὸ νᾶ πολεμοῦν τοὺς Χριστιανούς. (1) καὶ διὰ τὸν καθὲ εἰσθητὸν καὶ ὀρθόδοξον βασι-
 ῆμπορει δὲ νᾶ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ κατὰ τῶν λέα . .
 αἰσθητῶν ἐχθρῶν, τῶν βαρβάρων καὶ αλλοφύλων.

ΨΑΛΜΟΣ Κ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, διὰ τὴν περιέχει προφητεῖαν· ἢ καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἔ-
 λαβε τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκπλήρωσίν του, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ βασιλείως Ἐζεκίου· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἀφ'
 οὗ ἡσθένησεν ὁ Ἐζεκίας τὴν ἀβοήθητον ἐκείνην καὶ θανατηφόρον ἀσθενείαν· καὶ ἀφ' οὗ ἐπροσέθησαν εἰς
 αὐτὸν δεκαπέντε χρόνοι ζωῆς, καθὼς διηγεῖται ἡ δ'. τῶν Βασιλείων ἐν κεφ. κ'. βλέποντες οἱ φίλοι του
 τὸ παράδοξον αὐτὸ θαῦμα, εὐχαρίστησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως· τούτων λοιπὸν τῶν
 φίλων τὰς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας φωνάς, σχηματίζει ὁ παρὼν Ψαλμὸς· δι' ὃ καὶ λέγει „Ζωὴν ἡτήσα-
 τό σε καὶ ἔδωκας αὐτῷ· ἢ καὶ ὁ ἴδιος Δαβὶδ προγινώσκων τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως, δι' αὐτὸν ἐξεφώνησε
 τοῦτον τὸν Ψαλμόν. (2)

1: „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφραν-
 „θῆσεται ὁ Βασιλεὺς.

Ὁ βασιλεὺς λέγει, θέλει ἀγαλλιάσει διὰ
 τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγείαν, ὅπου ἔδωκας εἰς αὐτὸν
 Κύριε.

Εἰς τὴν δυνάμιν σου, λέγει, Κύριε, τὴν βοη-
 θευτικὴν καὶ ἀνύκνητον, θέλει εὐφρανθῇ ὁ πιστὸς βασι-
 λεὺς· καὶ τοῦτο τὸ πιστευόμενον ἀπὸ τὰς προλαβού-
 σαις εὐεργεσίας ὅπου ἔκαμες εἰς αὐτόν. (3)

2: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ
 „ἔδωκας αὐτῷ.

Ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας τοῦ Ἐζεκίου λέγει,
 τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκην· ἢ τὴν προσθήκην
 τῆς ζωῆς· ἢ ἀπλῶς καθὲς δικαίαν του αἵτησιν. (4)

„Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσε-
 „ται σφόδρα.

Καὶ

(1) Σὺ δὲ νοήσεις ἱπποὺς ἔκ τὰ σκιστήματα τῶν παθῶν, οἷς ἐπιβαίνουσι Δαίμονες· ἄρματα δὲ τὴν σύμπνοιαν
 τῶν παθῶν, ἐν οἷς παρασκευάζονται κατ' ἡμῶν οἱ νοητοὶ Ἀσσύριοι· ἀλλὰ γὰρ οἱ τὸ θεῖον ἐπικεκλημένοι ὄνομα,
 πάντα τὰ πάθη νικῶσι, ἔ. ἐν κατ' ἐν ἔ. κατὰ συστήματα.

(2) Ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔ. εἰς τὸν Δαβὶδ, ἔ. εἰς τὸν Χριστὸν, ἔ. εἰς καθὲ Χριστιανόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει „Καὶ πᾶς ὁ βασιλεὺς τῶν παθῶν ἐστὶ Βασιλεὺς, εὐφρανόμενος ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ
 Θεοῦ: τουτέστι τῇ Εὐαγγελικῇ Διδασκαλίᾳ· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ Εὐαγγέλιον· δύναμις
 γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁ σαρκικῶς μηδὲν ἐπιθυμῶν, ἔ. τῷ πνεύματι περιπατῶν, ἐπιθυμίαν καρδίας λαμβάνει ἀ-
 πὸ Θεοῦ· τοῦτου γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἀγαθοῖς ἐμπιπλᾷ τὴν καρδίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„καὶ τὴν θάλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ
οὐκ ἐστέρησας αὐτόν·

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, τὸ λέγει καὶ ἐ-
δῶ, διπλασιάζοντας τὰ λόγια διὰ τὴν ἰδούην τῆς
πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας· ἐπειδὴ φυσικῶς τῷ τρόπῳ,
ἐκεῖνο ὅπου ἐπιθυμεῖ τινὰς μὲ τὴν καρδίαν, αὐτὸ
πολλὰκις ἀναφέρει καὶ ζητεῖ καὶ μὲ τὰ χεῖλη· θέλη-
σιν δὲ ἐδῶ νοοῦμεν τὴν αἴτησιν.

3: „Ὅτι προσέφθασας αὐτόν ἐν εὐλογίαις
ἡ χρηστότητος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐπρόφθασες, καὶ
πρὸ τοῦ νὰ σοῦ ζητήσῃ ὁ βασιλεὺς, σὺ πολλὰκις
εὐεργέτησας αὐτόν· εὐλογίας γὰρ χρηστότητος ἐδῶ
θέλομεν ἐνοήσομεν τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὑπὸ τῆς
χρηστότητος τοῦ Θεοῦ γενομένας εἰς τὸν Ἐζεκίαν.

„Ἐθῆκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέ-
φανον ἐκ λίθου τιμίου.

Ἐδῶ ἀριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ὁ Θεὸς
ἔδωκεν εἰς τὸν Ἐζεκίαν· δηλαδὴ, ὅτι προτίτερα ἀ-
πὸ ὅλας τὰς ἄλλας, ἐχάρισεν εἰς αὐτόν τὸ διάδημα
καὶ τὴν κοράναν τῆς βασιλείας. (1)

4: „Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐ-
τῷ.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἐχάρισας, ὅχι μόνον νί-

κην, ἀλλὰ καὶ ζωὴν καὶ υἰότητα εἰς τὸν Ἐζεκίαν,
ὥστε ὅπου μὴτε ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του νὰ νικηθῇ,
μὴτε ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν του νὰ ἀποθάνῃ· ταῦτα
γὰρ καὶ τὰ δύο θέλομεν νοήσομεν ἐδῶ.

„Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα αἰῶ-
νος.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐχάρισες Κύριε, ἀπλῶς
ζωὴν εἰς τὸν Ἐζεκίαν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν μακράν· τὸ
δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, κυρίως μὲν γράφει ὁ Δαβὶδ,
διὰ τὸν μέλλοντα καὶ ἀτελεύτητον αἰῶνα, μέρικαίς
φοαῖς δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ τοῦ παρόντος
χρόνου καὶ αἰῶνος μακρὸν διάστημα· ἄλλοτε δὲ γρά-
φει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάστροφον
τοῦ πράγματος· καθὼς τῶρα ἐδῶ· ἦτοι ἔδωκας εἰς
αὐτὸν ζωὴν, καὶ ζωὴν μακράν, καὶ μακρότητα ἡ-
μερῶν βεβαίαν· ἀνίσως δὲ νοήσῃ τινὰς, ὅτι τοῦτο
λέγει καὶ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ νόημα
δὲν εἶναι μακράν ἀπὸ τὴν ἀληθειαν.

5: „Μεγάλῃ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτη-
ρίῳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ἔλαβε τὴν θεῖαν
βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν, καὶ ὅχι μόνον ἐλυτρώθη πα-
ραδόξως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ ἔλαβε ζωὴν πα-
ράνω δεκαπέντε χρόνους· διὰ ταῦτα λέγω, ἔγινε μεγά-
λος καὶ ἐνδοξος εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, τόσον ὅπου καὶ οἱ
βασιλεῖς ἐξελλόν ἄπ' αὐτοῦ καὶ πρέσβεις καὶ ἐλτζίδας
πρὸς αὐτόν, ζητοῦντες τὴν φιλίαν του. Καὶ τοῦ-
το ἔγινε διὰ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἐξαίρετον πρόνοιαν
ὅπου ἔλαβε παρὰ Θεοῦ. (2)

Δό.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει, ὅτι ἀρκάζει τὰ ἱερὰ τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅς τις νικήσας τοὺς Ἀμμωνίτας, ἔ-
λαβε τὸν στέφανον τοῦ Βασιλέως αὐτῶν Μολχόμ (ὅρα Κεφ. ιβ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλειῶν) ὅπως κατὰ τὸν αὐτὸν
Κύριον ἦτον εἰδωλὸν πᾶν Ἀμμωνιτῶν· καὶ εὐρὴν εἰς τὸν στέφανον ἔκεινον ἕνα πελὺτιμον λίθον, ἔβαλεν αὐτόν εἰς
τὸ ἐδικόν του διάδημα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐξ ὧν τις ἐπιτιθεύει στέφανον· ὁ γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώ-
ξας ἀπολήφεται τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον· ὁ δὲ τὴν Τριάδα δοξάζων ὁρθῶς κομιεῖται τὸν ἀμαράντινον τῆς δό-
ξης στέφανον· τοῦ Ἀποστόλου δὲ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, χαρὰ καὶ στέφανός μου, πολλῶν μᾶλλον οἱ Χριστοῦ μαθηταί
λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς, ὡς στέφανος πλακέντες ἐπιτεθήσονται τῇ Χριστοῦ κεφαλῇ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Μεγάλῃ δὲ εἶναι καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ· ὅχι μόνον διὰ τὴν ἔσωσιν αὐτὸν ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἀ-
νέ-

„Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθή-
σεις ἐπ' αὐτόν.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐδόξασας τὸν Ἐξεκίαν Κύ-
ριε, ἀλλὰ καὶ ἄκόμη θέλεις δοξάσεις αὐτόν, καὶ
μεγαλύτερον θέλεις κάμης διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν εὐερ-
γείας σου.

6: „Ὅτι δόξης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα
αἰῶνος.

Ἡ εὐλογία, ἄλλοτε μὲν δηλοῖ, τὴν εὐφημί-
αν καὶ ἔπαινον ὡς τὸ „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν
Κύριον· (Ψαλ. ργ'. 1) ἄλλοτε δὲ, τὴν χάριν καὶ
εὐεργεσίαν ὡς τὸ „Προέφθασας αὐτόν ἐν εὐλογί-
αις, χρηστότητας· (Ψαλ. ι. 3) δηλοῖ δὲ ἄκόμη τὴν
εὐλογίαν καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὡς ἐπὶ
τοῦ παρόντος· κάποτε δὲ δηλοῖ καὶ τὴν βλασφημί-
αν, κατὰ φρεσὶν ἐναντίαν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὅπου
εἶπεν ὁ Διάβολος περὶ τοῦ Ἰωβ, „Ἡ μὲν εἰς πρόσω-
πόν σε εὐλογήσῃ· ἥτοι βλασφημήσῃ· (Ἰωβ. 6. 5) δη-
λοῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ τὸν χαιρετισμόν· καθὼς εἶναι
ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος πρὸς Γιεζή, „Καὶ ἐ-
ν εὐρῇς ἄνδρα, οὐκ εὐλογήσεις αὐτόν. (δ'. Βασιλ. δ.
21) ἥτοι, δὲν θέλεις χαιρετήσεις αὐτόν· οὐ λοιπόν, λέ-
γει,

Κύριε, θέλεις δώσεις εἰς τὸν Ἐξεκίαν εὐλο-
γίαν· ἥγουν εὐφημίαν καὶ μετάδοσιν ἁγιασμοῦ· τὸ
γὰρ δόξης εὐκτικόν, ἀντὶ τοῦ μέλλοντος δώσεαι ἐὼς
λαμβάνεται.

„Εὐφρανεῖς αὐτόν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῖ
προσώπου σου.

Ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν ἀπὸ τοῦ προσώπου
σου· ἥτοι διὰ τῆς ἐπισκοπῆς σου· εὐθύς γὰρ, λέγει,
ὅπου ἐστὶ Κύριε ἐπιβλέψῃς εἰς τὸν Ἐξεκίαν, αὐ-
τὸς θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρᾶν.

7: „Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον,
καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ ὑψίστου οὐ μὴ
σαλευθῇ.

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, δὲν ἐλπίζει εἰς στρατευ-
ματα, οὐδὲ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς ἄλλα τοιαῦτα μά-
ταια πράγματα· ἀλλὰ εἰς μόνον ἐσένα τὸν ἐλεήμο-
να καὶ βοηθὸν Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλει σα-
λευθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. (1)

8: „Εὐρεθεὶν ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
σου.

ἔβησεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάληψιν καὶ διὰ τὴν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγακυσίνης καθέδραν (παρὰ τῇ Νικίτῃ.) Ση-
μειώσαι δὲ, ὅτι περιφανέστερος ἔγινεν ὁ Ἐξεκίας διὰ τὸν ἀναποδισμόν ὅπου ἔκαμεν ὁ ἥλιος εἰς σημεῖον τῆς υγείας
σου, γυρῆσας ὀπίσω εἰς τὴν ἀνατολήν. δέκα ὥρας ὅθεν καὶ οἱ Βαβυλώνιοι τοῦτο τὸ θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγησαν· καὶ
ἔγραψεν ἐν Κεφ. Κ'. τῆς Δ'. τῶν Βασιλ. σίχ. 10. ὅταν δηλ. ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἔγινε τριανταδύο ὥρας· δέκα, ὅπου ἡ-
τον κατεβασμένος ὁ ἥλιος· καὶ δέκα, ὅπου ἐγύρισεν ὀπίσω, εἴκοσι· καὶ δώδεκα ὥρας, ὅπου ἔκαμε πάλιν ἀπὸ ἀ-
πὸ Ἀνατολῆς εἰς Δυσμῶν, ὥς νὰ τελειώσῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς ἡμέρας, τριανταδύο· ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος
εἶπεν „Ὁ γὰρ μόνον σωτήριαν αὐτῷ δέδωκεν, ἀλλὰ καὶ περιφανῆ καὶ ὑψηλὴν πεποίηκεν αὐτὸν καὶ περιβλεπτόν,
ὡς δὲ τῶν πολεμίων παραδόξῃ θανάτῳ, καὶ τῷ τὸν ἥλιον τὴν ἐναντίαν δραμεῖν· οὕτω δὲ τοῦτο πανταχοῦ γὰρ καὶ
θαλάσσης ἐγένετο γνωστόν, ὡς τῶν Βαβυλωνίων τὸν Βασιλέα δῶρα πέμψαι· τοῦ γὰρ Ἐξεκίου χάριν ὑπέλαβε
τοῦτο δεδρακέναι, καὶ πεπονθέναι τὸν ἥλιον, τῷ τῶν Ἀσσυρίων θανάτῳ χρώμενος τεκμηρίῳ· ὁ δὲ μέγας Ἀθανά-
σιος λέγει „Τοῦτο ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν ὁ Δαβὶδ καὶ ἐδέετο λαβεῖν· ὅπερ καὶ δοθέν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις
σέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁ Δαβὶδ, μετὰ τοῦ Κυρίου
ἑαυτοῦ καὶ ἡοὺ κατὰ σάρκα· οὐ μόνον δὲ σέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον· ἀλλὰ καὶ ζωὴ καὶ μακροήμεροισι καὶ δό-
ξα καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ καὶ ἔλεος οὐ σαλευσόμενον. (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὅρα δὲ, ὅτι πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆναι ἡμᾶς, δύο τούτων χρεῖα· ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας, καὶ ἔλεους Θεοῦ· ἐλ-
πίδος πρῶτον ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ἐπακολουθεῖ πάντως καὶ τοῦ Θεοῦ ὁ ἔλεος, καὶ οὐ σαλευθισόμεθα· οὐδεὶς γὰρ
ἠλπίσεν ἐπὶ τὸν Κύριον καὶ κατήσχυνθη· ὡς εἶπεν ὁ Σειράχ ἡ Τὶς ἐπετίσκει Κύριον καὶ κατήσχυνθη; (Σειρ. 10.)

σου· ἡ δεξιὰ σου εἶροι πάντας τοὺς
μισοῦντάς σε.

Θεοῦ χεῖρ, εἶναι ἡ θεὰ του δύναμις, εἰς τὴν
ὁποίαν εὐχεται ὁ Δαβὶδ νὰ πείσουν ὅλοι, ὅσοι βλα-
σφημοῦν τὸν Θεόν· ἡ δύναμις σου, λέγει, Κύριε,
ἄμποτε νὰ εὐρεθῇ· ἤγουν νὰ τιμωρήσῃ, ὅλους τοὺς
ἐχθρούς σου· καὶ ἡ δεξιὰ σου νὰ εὐρῇ· ἤγουν νὰ
καταφθάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ, ὅλους ἐκείνους· ὅπου
σε μισοῦν.

9: „Ὅτι ἤσσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον
„πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

Ὅλους, λέγει, τοὺς ἐχθρούς σου θέλεις κατα-
καύσεις μὲ τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ σου Κύριε· Κλίβα-
νον δὲ ὀνομάζει τὸν φούρνον· εἰς καιρὸν δὲ τοῦ
προσώπου σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς σῆς
κριτικῆς ἐπισκοπῆς, ὅταν ἴδῃς αὐτοὺς, ὅχι μὲ ὄμ-
μα χαροποιῶν, ἀλλὰ μὲ ἀνήμερον καὶ ἐχθρικό-
προσώπον, „Πρόσωπον γὰρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ,
Κυρίου, ἐπὶ ποιῶντας κακὰ, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ
γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. (Ψαλ. λγ. 16) (1)

„Κύριος ἐν ἔργῳ αὐτοῦ συνταράξει αὐ-
„τοὺς, καὶ καταφάγεται αὐτούς πῦρ.
10: „Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπο-
„λεῖς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἱῶν
„ἀνθρώπων.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προσέγει ὁ Δαβὶδ τῷ

ἀπώλειαν, ὅπου μέλλουν νὰ λάβουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ
Θεοῦ, καὶ ἀριθμεῖ τὰ ἔδη τῶν τιμωριῶν, ὅπου ἔ-
χουν νὰ δοκιμάσουν· δηλαδή ὅτι, ὅταν αὐτοὶ δο-
κιμάσουν τὴν Θεϊκὴν ὀργὴν, τότε θέλουν ταραχθοῦν
ἀπὸ κάθε μέρος, ἀπορούντες, καὶ θέλουν καοῦν,
καὶ ὁ καρπὸς τῶν χωραφίων αὐτῶν ἔχει νὰ διαφ-
θαρῇ· καὶ τὸ σπέρμα τῶν· ἤγουν τὰ τέκνα τῶν,
μέλλουν νὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους. (2)

„Ὅτι ἐκλιναν εἰς σε κακὰ.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημέα, θέ-
λουν πάθουν οἱ ἐχθροὶ σου Κύριε, ἐπεὶδὴ ἐκίνησαν
ἐναντίον σου κακὰ, βλασφημοῦντες τὸ ἔνδοξόν σου
ὄνομα· καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ κακοποιοῦντες τοὺς
ἐδικούς σου δούλους.

„Διελογίσαντο βουλὰς, αἷς οὐ μὴ δύ-
„νουνται στῆναι.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμελέτησαν
πολλὰ κακὰ καὶ ἐναντίον σου Κύριε, καὶ ἐναντίον τῶν
δούλων σου, ἀλλ' ὅμως δὲν θέλουν δυνηθῶν νὰ μαί-
νουν εἰς τὰς μελέτας καὶ ἀποφάσεις των· ἐπεὶδὴ καὶ
θέλουν ἀφανισθῶν αἱ βουλαὶ των·

„Ὅτι ἤσσεις αὐτοὺς νῶτον.

Κάθε ἄνθρωπος ὅπου φεύγει, νῶτος καὶ
πλάτη γίνεται εἰς τοὺς κυνηγοῦντας αὐτόν· ἐπεὶδὴ
καὶ

(1) Δεδαπάνηται δὲ οἱ Κυριοκτόνοι Ἑβραῖοι ἐμπρησμοῖς καὶ πολέμῳ καὶ λιμῷ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐπέβλε-
ψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ τιμωρῆσασθαι αὐτοὺς διὰ Ῥωμαίων, ὡς τὸ τοῦ Χριστοῦ Μυσήριον περιῦβρίζοντας· ἄλλος φησὶ
παρὰ τῷ Νικήτῃ· λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος· „Οἱ εἰς τὸν Χριστὸν ἐξεληφότες τὸν Ψαλμὸν, εἰς τοὺς Ἰουδαίους
τὰς τιμωρίας ἐξέλαβον, ἀπὸ τοῦ εὐρεθῆναι ἡ χεῖρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου· ταῦτα γὰρ ἐπενεχθήσεται φασὶν αὐ-
τοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ προσώπου σου παρουσίας, διὰ περ ἐμνηχανίσαντο κατὰ σὺ· διὸ καὶ πέθενται νῶτον
τοῖς ἐξ Ἑθνῶν πιστοῖς· πρῶτον μὲν ἡοὶ Θεοῦ καὶ λαὸς χρηματίσαντες, ἕτερον δὲ ἄλλοις, τῆς ἡσθεσίας παρα-
χωρήσαντες τοῖς ἐπ' ἐσχάτων κληθεῖσιν Ἑθνητοῖς, οἵτινες καὶ πρῶτοι γεγέννηται κατὰ τὸ „Ἔσονται οἱ
πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι· ἐν δὲ τοῖς περιλήψεσι φησὶν ὅτι τὸ πλήρωμα τῶν Ἑθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς
Ἰσραὴλ σωθήσεται (παρὰ τῆς ἐκδεδ. Σειρῆ).)

(2) Σημαίνειται ὅτι ἐν ἄλλῃ Ψαλμῷ εὐροῦσιν ὅτι Κύριε ἐν ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς.

καὶ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματός σου δὲν φαίνεται, εἰμὴ μόνη ἢ πλάτη· τοὺς ἐχθρούς σου λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις κάμναι νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν φόβον τους, καὶ νὰ μὴν δύνανται νὰ σταθοῦν ἐμπροσθέν σου.

„Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἐτοιμάσεις
τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

Ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅπερ οὕτως ἐξημαλίσσεται, ἀνίσως καὶ θέλωμεν νὰ φυλεξώμεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νοήματος· ἐν τοῖς περιλοίποις αὐτῶν ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπόν σου· ἥτοι οὔτε ἐκεῖνοι ὅπου μένουν ἀπὸ τοὺς σφαγέντας εἰς τὸν πόλεμον ἐχθρούς σου, ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν· ὄχι· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνων θέλεις ἐτοιμάσεις τὴν ἐπισκοπὴν σου· ἤγουν θέλεις τιμωρήσεις καὶ αὐτούς. (1)

„Ἵψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου.

Εἰς τὸν ἑβδομον Ψαλμὸν ἐφανερώσαμεν τίδηλοι τὸ, ὕψωθη· ὅθεν καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο „εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἐκεῖ· ἤγουν τὸ „Ἵψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου. (2)

„Ἀσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυνα-
στείας σου.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου Ψαλμοῦ εἶπομεν τί σημαίνει τὸ, ἄσω, καὶ τὸ ψαλῶ. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ θεὸς Κύριλλος, προσαρμύζουσιν τὸν Ψαλμὸν τοῦ-

τον καὶ εἰς τὸν Δαβίδ, λέγοντας, ὅτι τοῦτον ἔφα-
λε διὰ λόγου τοῦ· ἀνίσως δὲ δεχθώμεν τὰ νοήμα-
τα τοῦτο· (ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ δεχ-
θώμεν) ὥς ἐρμηνεύσωμεν καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ τοῦ
Ψαλμοῦ· εὐθὺς λοιπὸν τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει
σου ἐφρανήσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ
σου ἀγαλλιάσεται, νοοῦμεν, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβίδ
πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅς τις εἶναι Θεοῦ δύ-
ναμις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Χριστὸν Θεοῦ δύναμις
καὶ Θεοῦ σοφίαν (ἀ΄ Κορ. ἀ΄ 24.) αὐτὸς
ὁ ἴδιος εἶναι καὶ σωτὴρ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, εἰ-
πόντα „Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ (Ματθ.
ἀ΄ 21.) καὶ πρὸς-μὲν τὸν Πατέρα εἶπε τὸ „Κύ-
ριε ἐν τῇ δυνάμει σου, πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν τὸ „Καὶ
ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου· ἥτοι θέλει ἐφρανήθῃ ὁ βασι-
λεὺς διὰ τὴν παρὰ σοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν σωτη-
ρίαν· ἔτι καὶ τὰ ἀκολουθῶντα ῥητὰ ἡμποροῦν νὰ
λέγωνται· ἀλλὰ μὲν, πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ δὲ,
πρὸς τὸν Υἱόν· καὶ ἀληθῶς ἡγαλλιάσατο καὶ εὐ-
φράνθη ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ καὶ ἐθεάσατο καὶ μετὰ
θάνατον τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως Μυστήριον· διὰ
τί, ἀνίσως φορῶν ἀκόμη τὸ σῶμα τοῦτο τὸ παχὺ
καὶ σκοτεινόν, προεῖδε τὰ μέλλοντα μὲ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς τῆς ψυχῆς, πολλῶ μᾶλλον εἶδε καὶ κρυφώτερον
αὐτὰ μετὰ θάνατον, εἰς οὗ ἐξεδύθη τὸ σῶμα;

Ἀκολουθῶν δὲ πόθον καὶ ἐπιθυμίαν καρδίας,
θέλομεν νοήσωμεν τὸν πόθον, ὅπου εἶχεν ὁ Δαβίδ
νὰ ἴδῃ αὐτὴν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσιν, τῆς
ὁποίας προεῖδε μόνον τὸν τύπον· θέλησιν δὲ τῶν
χειλέων τοῦ Δαβίδ νοοῦμεν, τὸ νὰ θέλῃ πάντοτε ὁ
Δαβίδ νὰ ψάλλῃ εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ
πάντοτε ψάλλει, μεταχειριζόμενος τὰ χεῖλη τῶν Χρι-
στικῶν, ὅπου κατ' ἐκαστην ψάλλον καὶ ἀναγιγνώσκων
τοὺς ἱεροὺς τοῦ Ψαλμοῦ· ζῶν δὲ ἠτήσατο καὶ ὅ-

λα-

(1) Τοῦτο δὲ ἠκολούθησε καὶ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους· διὰ τί ἀφ' οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα
πέντε χιλιάδες Ἀσσύριοι, οἱ ἐπίλοιποι δὲ οἱ ἔμειναν, τὰ νῦντα σφέπαντες ἔφυγον· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἠτοιμάσθη
τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὄψις· διὰ τί τὸν Συναχθεῖν ἀπελθόντα εἰς τὰ Βασιλεία του, οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐθα-
νάτωσαν αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ τοῦτο πρὸς τὸν Πατέρα· ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἐθῆκας νῦτον·
ἥτοι ὀπίσω σου ἀπέριψας, καὶ ἠτοιμάσθη αὐτοῖς σὰ ἐκ τῆς ἐργῆς σου κακὰ. (παρὰ τῇ Νικίτᾳ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ ταπεινὸς ὢν ὁ Θεὸς ἐφώτα· οὐδὲ δὲ μὴ ἔχει προσλαμβάνει· ἀλλ' ὅπερ ἔχει
δείκνυσιν· εἰκότως τοίνυν εἶπεν· Ἵψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου· δείκνυται γὰρ σου τὸ ὄψος διὰ τῆς ἀλήτου
δυνάμεως· ἢν ἡμεῖς ἄδοντες καὶ ὑμνοῦντές σε, διατελέσομεν· τὰς σὰς θαυματουργίας διεξίόντες.

λαβε, διὰ τὴν πολλὰς κινδυνεύσας νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, διὰ προσευχῆς μόνης ἐγλύτωσεν ἀπὸ αὐτοὺς· μεγάλη δὲ ἦτον ἡ δόξα τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου· τουτέστι διὰ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν· ἐδοξάσθη γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐβλάστησεν· ἦτοι ὁ Δεσπότης Χριστός, καὶ μέγας ἔγινε καὶ περιβόητος· εὐφρανεὶς δὲ αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου· ἦτοι θέλεις χροποποιῆσαι αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ Τίου σου· πρόσωπον γὰρ Πατὴρ, ὁ Τίος· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν· „Ὁ ἐωρακὼς ἐμὲ, ἐώρακα τὸν Πατέρα· (ΐω. ιδ'. 9.) ἐχθροὺς δὲ τοῦ Θεοῦ θέλεις νοήσεις, τοὺς μισοχρίστους Ἰουδαίους, εἰς τοὺς ὁποίους καταρᾶται καὶ προφητεύει, ὅσα κακὰ ἔπαθον· καὶ τῶν ὁποίων τὸ σπέρμα καὶ τὸ γένος ὅλον, διεφθάρη μὲ κοινήν φθοράν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· δηλαδή τῶν σαυρωσάντων τὸν Κύριον· ὅπειδ' ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου ἦτον ἐσπαρμένοι

εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ Κόσμου, ἐγλύτωσαν ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἀφανισμόν· θήσεις δὲ αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρός ἐν τῷ καιρῷ τοῦ προσώπου σου· δηλαδή τοῦ Τίου σου, καθὼς εἶπομεν· ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐνσαρκον παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἄρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς αὐτοὺς τὰ κακὰ, ἀφ' οὗ ὁ Χριστός, εἶπε „Διὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· (Ματ. κα'. 43.) ἐν δὲ τοῖς περιλοιποῖς σου· ἦτοι εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἑβραίων πιστεύσαντας πρὸς ἐσέναν τὸν Τίον, ἐτοιμάσεις· ἡγουν θέλεις κοσμήσεις, καὶ δοξάσεις τὸ γένος αὐτῶν· (1) δόξα γὰρ ἔγινεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, τὸ νὰ γένουν πατέρες τῶν Ἀποστόλων, ἀγκαλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἀπὸ ὅλους μισητοί· προσαρμόζεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, καὶ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ὀρθόδοξον βασιλέα ἡμῶν κατὰ τῶν πολεμούντων βαρβάρων, καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινής.

Ὁ Ψαλμός οὗτος φανερώς ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἐπειδὴ καὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐνανθρώπησην, καὶ τὸ σωτήριον πάθος αὐτοῦ· τὰ ὅποια ἐλάβον τέλος· ἐπιγράφεται δὲ ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως, διὰ τὴν περιέχει παρακάλειν τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀντίληψις καὶ βοήθεια, ἐνδυναμοῦσα αὐτὸν εἰς τὸ πάθος· πρόσκειται δὲ τῆς ἐωθινής· ἦτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστός ὀρθρος ὀνομάζεται· ἦτοι ἡμέρας ἀρχή· ἀληθῶς γὰρ ἀνέτειλεν ὁ Χριστός εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν σκότει τῆς πλάνης εὐρισκομένους ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ φῶς γνώσεως· παρεκάλει δὲ ὁ Χριστός ὡς ἄνθρωπος τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάξῃ νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου μας· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, φυσικὰ δειλιᾷ καὶ ὁ πλέον δίκαιος ἄνθρωπος· μερικοὶ δὲ νοοῦντες πρόθεσιν ἀντὶ προθέσεως· ἦτοι τὴν ὑπὲρ ἀντὶ περὶ (συνειθίζεται

(1) Ὅθεν· ἔπ' ἂν ἐν ὑμέροις κληθῶσι καιροῖς, τότε ἔξ πρόσωπον αὐτοῖς· τουτέστι παρησία, δεθήσεται· ὅταν γὰρ, εἶπεν ὁ Παῦλος, τὸ πλήρωμα τῶν Ἑθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

ται γὰρ καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τοὺς παλαιούς·) λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι παρὰ τῶν πα-
θῶν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀντίληψις ἐωθινή· ὅτι τότε περισσώτερον ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς ὁ νοη-
τὸς ὄρθρος· ἦτοι ὁ Χριστός, ὁ νικῆσας μὲ τὸν θάνατον τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου· τουτέστι
τὸν Διάβολον... (1)

1: „Ο Θεὸς ὁ Θεός μου, (πρόσχες μοι)
ἵνα τί ἐγκατέλιπές με.

Ὁ λόγος οὗτος, εἶναι μὲν δειλίας ἀνθρωπί-
νης ἴδιος, πιθόκει ὅμως τὴν ἀληθῆ ἐνανθρωπήσιν
τοῦ Χριστοῦ· δηλαδή πιθόκει, ὅτι ἦτον τέλειος ἄν-
θρωπος, καὶ ἀκολούθως ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν φυ-
σικὸν φόβον. Πρόσχες μοι δὲ εἶπε πρὸς τὸν Πα-
τέρα· ἐπειδὴ ἐκαίνοι ὅπου παραδόντων τινὰ ἄνθρω-
πον εἰς τοὺς δημίους πρὸς θάνατον, γυρίζουν τοὺς
ὀφθαλμούς των, καὶ δὲν βλέπουν πλέον τὸν μέλλον-
τά θανατωθῆναι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; τοῦτον τὸν
λόγον λέγει, ὁ Κύριος, ὅχι πῶς ἐχωρίσθη ποτὲ ἀ-
πὸ αὐτὸν ὁ Πατήρ, ἀφ' οὗ μίαν φοράν ἡ ἀνθρωπώ-
της αὐτοῦ ἠνάθη καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Τῖόν καὶ
Θεόν· ἀλλὰ λέγει τοῦτο, διὰ τὴν δειλίαν τοῦ θά-
νάτου· διὰ τί ἂν ἐσύ, λέγει, Πάτερ, δὲν ἐμπο-
δίσσης ἀπὸ ἐμὲ τὴν βοήθειάν σου, ἐγὼ δὲν ἤθελα
δειλιάσω τὸν θάνατον· περὶ τῆς δειλίας ταύτης τοῦ
Κυρίου καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ διηγούμενοι, ὅτι ἐπρο-
συχήθη εἰς τὸν κῆπον, καὶ παρεκάλεσε νὰ παρέλθῃ

ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου· „Πάτερ,
λέγων, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτή-
ριον τοῦτο· (Ματθ. κς. 39.) ταύτην τὴν
ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ἐφώναξεν ὁ Κύριος μὲ μεγάλην
φωνὴν εἰς τὸν σαυρόν λέγων Ἑβραϊστὶ „Ἡλὶ ἡλὶ· λαμὰ
σαβαχθανὶ· ἦτοι „Θεέμου Θεέμου, ἵνα τί με ἐγκα-
τέλιπες; (Ματθ. κς. 43.) ἤγουν διὰ τί με
ἄφησας νὰ λαβῶ δειλίαν, εἰς καιρὸν ὅπου ἤξεύρεις,
ὅτι τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ αἰ-
σθανής; ἡ διὰ τί παρεχώρησας νὰ θανατωθῶ, γινώ-
σκωντας πῶς ἐγὼ δὲν ἐπραξάμι τι ἄξιον θανά-
του; (2)

„Μακράν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ
„λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

Αἱ τιμωρίαι, λέγει, τῶν ἁμαρτιῶν μου, εἴ-
ναι μακράν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου· ἤγουν δὲν ἐμ-
ποδίζουσι τὴν σωτηρίαν μου· ἐπειδὴ καὶ τοιαῦται
τιμωρίαι καὶ ἁμαρτίαι, δὲν εἶναι ὅλως εἰς ἐμέ·
„Ἀνομίαν γὰρ φησὶν οὐκ ἐποίησα (Ψαλμ. γ. 9.)
ὁ γὰρ θάνατος, τῶν ἁμαρτανόντων εἶναι ἐπιτίμιον,
καὶ

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἀντίληψιν ἐωθινὴν ἐνίστοι· τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἥ τις γέ-
γονεν ὄρθρου βαθέος πρὸς τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς· ἀντίληψις λοιπὸν εἶναι ἡ Ἀνάστασις, διὰ τὴν ἀπεδίωξε τὰν
σημάτων τὴν φθόρον καὶ τὸν θάνατον· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „Ὁ φελησάτω
καὶ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τῆς ἐωθινῆς ἀντίληψως· ὄρθρον μὲν οὖν, τὴν ἐωθινὴν κατέλασιν ἡ τῆς Γραφῆς νομα-
ζει συνήθεια· ὁ δὲ ὄρθρος, χρόνος ἐστὶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας μεθόριος, καὶ ὅν ἡ μὲν, ἀφανίζεται, ἡ δὲ ἀρχεται· ἐ-
πεὶ δὲ ἡ κακία σκότος πολλαχῶς ὀνομάζεται, ὅταν γέννηται ἡμῖν ἐκ θείας ἀντιλήψως ἡ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου ἀ-
νατολή, τότε εἰς τέλος· τουτέστι πρὸς τὴν νίκην φθάνομεν, ἀποθέμενοι τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐ-
σχημένως περιπατοῦντες.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτω τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει „Οὐ γὰρ αὐτὸς ἐγκαταλείπεται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς,
ἢ ὑπὸ τῆς ἐκυτοῦ θεότητος, ὃ δοκεῖ τις, ὡς ἂν φοβούμενης τὸ πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συσσελλομένης ἀπὸ τοῦ πά-
σχοντος· τίς γὰρ ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν Σταυρὸν ἀνελθεῖν ἠνάγκασεν; ἐν ἑαυτῷ δὲ, ὅπερ εἶ-
πον, τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἡμεῖς γὰρ ἡμεῖς οἱ ἐγκαταλειπόμενοι καὶ παρρωσμένοι πρότερον, εἴτα νῦν προσειλημμέ-
νοι καὶ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς πάθεσιν· ὡς περὶ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν καὶ τὸ πλῆμμελές οἰκειούμενος, τὰ ἐ-
ξῆς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ φησὶν· ἐπειδὴ προδήλως εἰς Χριστὸν ὁ εἰσὸς πρῶτος Ψαλμὸς ἀναφέρεται (Λόγ. Β'. περὶ
Τίου) σήμερον τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ ὁ αἰεὶ Κύριλλος καὶ ὁ Ὁριγένης· ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ἐγκατέλειπεν νοήσεις καὶ πῶν τοῦ
πάθους συγχώρησιν (καὶ αὐτὸ Νικητὰ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Εἵγκατάλειψιν τοῖνυν καλεῖ οὐ τὸν τῆς ἡνω-
μένης Θεότητος χωρισμὸν, ὡς τις ἐπιειλήσας· ἀλλὰ τὴν γεγεννημένην τοῦ πάθους συγχώρησιν· λέγει δὲ ὁ
Εὐσεβίος, ὅτι τὸ πρόσχες μοι, ὡς μὴ κείμενον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, καὶ ὁ Σατὴρ παραλέλοιπεν· ὅρα καὶ εἰς τὸν ρεο-
τύπων Ψαλτήριον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λιτίνου Ἰωάννου ἐκ τῆς Ἑβραϊδος μεταγλωττισθὲν, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ εὐρίσκει-
ται τὸ „πρόσχες μοι“.

καὶ ὄχι τῶν ἀναμνηστικῶν ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται ὅτι τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδύεται ἐδῶ ὁ Χριστὸς, ὡς συγγενὴς αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτῆς λέγει· διὰ τί ἐμέ τὸν καθόλου ἀνθρώπον ἐγκατέλιπες ὦ Θεέ μου, νὰ ἀποθάνω; ἐπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως· δηλαδὴ, ὅτι αἱ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καταδίκαι, εἶναι μακρὰν ἀπὸ σωτηρίας· ὅθεν ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ εἶμαι μεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν σωτηρίαν ταύτην διὰ τὴν ἀνίσωσιν καὶ ἡγγίζον εἰς τὴν σωτηρίαν, βέβαια ἤθελα γλυτώσω ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: Ὁ Θεός μου κεκραῖνται ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ· καὶ νυκτός, καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί.

Οὗτος ὁ λόγος ἐπληρώθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔρχεν ὁ Κύριος τὸ μουσικὸν δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν του· ὅτι γὰρ μετὰ τὴν μεγάλην πέμπτην, κατὰ τὴν νύκτα ἐπρόσφυξατο ὁ Κύριος ἐν τῷ χωρίῳ Γεθσημανῇ, ἐφανέρωσαν οἱ Εὐαγγελισταί· ὅτι δὲ καὶ πρὸ τῆς νυκτὸς νύξατο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης πέμπτης, φανεροῦται ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ· μὴ παραξενεύεσθαι δὲ ὡς εἰς ἀγνώσκειν, διὰ τί ὁ Προφήτης ἔβαλε τὸ ῥητὸν τοῦτο ὕστερον, εἰς καιρὸν ὅπου ἔγινε τοῦτο πρότερον ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν καὶ ἡ αἴφορμὴ εἶναι, διὰ νὰ μὴ φαινῶνται οἱ Προφῆται πῶς ἀπὸ λόγου των λαλοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον λαλοῦσιν, ὅσα ἤθελον ἀκούσθαι ἀπὸ τὸ ἐμπιέον αὐτοὺς Πνεῦμα ἁγίου· εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, θέλω παρακαλέσω νὰ παρέλθῃ ἀπὸ ἐμὲ καὶ ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου, καὶ δὲν θέλεις

μοῦ εἰσακούσεις. (2) ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νύκτα θέλω παρακαλέσω διὰ τοῦτο· καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί, διὰ τί δὲν μοῦ εἰσακούεις· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐνόησα, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν μὲ εἰσακούεις νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐσχαρώθηκα· μερικοὶ δὲ νοοῦσιν ἡμέραν καὶ νύκτα, τὸν καιρὸν τῆς σαυρώσεως· ἐπειδὴ ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας ἕως ἐναντίας ἔγινε σκότος, ὡς ὅπου ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡμερονύκτιον· ὅταν ὁ Κύριος παρακάλεσε μὲν τὸν Πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σαυρωτάς του, δὲν εἰσηκούσθη δὲ, μετὰ τὸ νὰ ἐπαρκοδόθησαν ὅλοι εἰς κοινὸν ἀφανισμόν· τοῦ δὲ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ τὸ αἷτιον, λέγει, ὅτι τὸ ἤξευρε καλῶς· ἤγουν, διὰ τί αὐτοὶ ἔμελλον νὰ συκοφαντήσουν τὴν Ἀνάστασιν του, ἔμελλον νὰ διώξουν τοὺς Ἀποστόλους του, καὶ μὲ τοῦτα ὅλα νὰ αὐξήσουν περισσότερο τὴν ἁμαρτίαν τους.

3: Σὺ δὲ ἐν ἁγίᾳ κατοικεῖς ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἅγιον καλεῖ τὸν κατ' οὐσίαν ἡνωμένον μὲ τὸν Πατέρα Θεὸν λόγον· ὅς τις πάλιν ἦτον ἡνωμένος καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ ἔλεγεν ὁ ἱδιός· Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν· (Ἰω. ιβ'. 10.) ἔπαινος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ὁ Πατὴρ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τότε καιρῷ ἐκαυχῶντο πῶς εἶχον τὴν θεογνωσίαν μόνοι, καὶ μ' ὅλον ὅπου δὲν ἐκαμύαν καλὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν, μηδὲ εἶχον ἀρετὴν· λεγόντας δὲ, ὅτι κατοικεῖς ἐν τῷ Ἱερῷ, ἔδειξεν ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς θέλει τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀποφεύγει τὸν θάνατον τῆς

ἀν-

(1) Ἦτοι ἐὰν ἀπαιτήσῃς ὦ Πάτερ τὴν ἀνθρωπότητα λόγους ἢ εὐθύνας ὑπὲρ τῶν πλημμελημάτων αὐτῆς, οὐ σώθεται· ἀλλὰ πρόβω ἔσαι τῆς σωτηρίας· χάριτι οὐκ ἐκ νόμου· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἐγμνήστων, παραπτωμάτων εἶπεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀκύλας· οἱ λόγοι τοῦ βουχρήματός μου εἶπεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ὁ δὲ Θεοδοσίαν, βοήσεώς μου· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα, παραπτωμάτων εἶπον· ἢ Μὴ ἀποβλέψῃς φησιν ὁ Πάτερ, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα, ἀλλὰ δὸς τὴν σωτηρίαν διὰ τὰ ἐμά παθήματα.

(2) Ἰσως δὲ ἡμέρα ἐννοεῖται ἐδῶ, ἐκείνη καθ' ἣν εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· ἢ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται, ἢ τὴν εἶπα· Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. (Ἰω. ιβ'. 27.)

θρωπότητος· ἐπειδὴ ἓνα εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. (1)

- 4: „Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ Πατέρες ἡμῶν·
 „ἤλπισαν καὶ ἐρρύσω αὐτούς· πρὸς
 „σὲ ἐκέκραζαν καὶ ἐσώθησαν.
 5: „Ἐποί σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύν-
 „θησαν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐνόησε ὁ Κύριος τὸν ἑαυ-
 τόν του μὲ τοὺς θλιβομένους καὶ πειραζομένους καὶ
 λέγει, ὅτι οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες ἡμῶν: οἱ Πατρι-
 ἀρχαὶ δηλαδὴ καὶ Προφῆται, οἱ πρὸ τῆς ἐδοκίμου
 παρουσίας λάμπαντες εἰς τὴν ζωὴν, αὐτοὶ, λέγει,
 ἤλπισαν εἰς ἐσένα ὦ Πατέρ μου, καὶ φωνάζαντες ἐν
 τῷ καιρῷ τῶν κινδύνων, ἠλευθερώθησαν ἀπὸ αὐ-
 τούς· ἐκείνους λοιπὸν μιμούμαι καὶ ἐγὼ, διὰ τί εἴ-
 μαι ὅμοιος μὲ αὐτούς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ὅ-
 μοίως μὲ ἐκείνους σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγὼ· συνήθεια
 δὲ εἶναι εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λέγῃ διπλᾶς καὶ
 τριπλᾶς λέξεις εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διὰ
 νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς περισσότερον, τὸν τόνον καὶ
 ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του· λύτρωσιν δὲ κινδύνου
 λέγουσιν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα, ὅχι μόνον ἐπὶ
 τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅταν δη-
 λαδὴ ἡ ψυχὴ γενναίως ὑπομένουσα τοὺς πόνους καὶ
 θλίψεις, δὲν πάθῃ κἀνένα τι πρᾶγμα δειλὸν καὶ ἀ-
 νάξιον τῆς προαιρέσεώς της· ἔτι γὰρ καὶ οἱ Μάρτυ-
 ρες, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐφρονεύθησαν, λέγονται ὅμως ὅτι
 ἐνίκησαν· διὰ τί ἔμειναν ἀνίκητοι κατὰ τὴν ψυχὴν.

6: „Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρω-
 „πος.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Κύριος, ταπεινό-
 νωντας καὶ ἐξευτελιζώντας τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον· διὰ τί καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ Προφῆτης καὶ
 βασιλεὺς ὢν, κύνα τεθνηκότα· ἦτοι σκύλον ψόφιον
 ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν β'. τῶν Βασιλειῶν
 ἀνίσως δὲ ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς ἔτι ἐξευτελιζοί
 τὸν ἑαυτόν του, τί νὰ εἰποῦμεν πλέον ἡμεῖς οἱ ἀ-
 μαρτωλοὶ καὶ ἄξιοι πάσης εὐτελείας; λέγουν δέ τι-
 νες: ἦτοι ὁ θεὸς Διονύσιος ὁ Ἀραοπαγίτης, καὶ ὁ
 τούτου σχολιαστὴς Θεοφόρος Μαξιμος (2) ὅτι ὠ-
 νόμασε τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος σκώληκα, διὰ τὸ
 ἄσπορον τῆς γεννήσεώς του· διὰ τί καθὼς ὁ σκώληξ
 γεννᾶται εἰς τὴν γῆν χωρὶς σπέρμα, ὅταν ἔλθῃ ἀ-
 νωθεν βροχὴ· ἔτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἄσπορος,
 ἀνωθεν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν
 Παρθένον· σκώληξ λοιπὸν διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Χρι-
 στός· οὐκ ἄνθρωπος δὲ πάλιν, διὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν
 καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον γέννησιν καὶ σύλληψίν του· ὁ
 σκώληξ λέγεται ὁ Χριστός, καθ' ὅτι ἐφόρει τὴν σάρ-
 κα ὡς ἂν ἓνα δόλωμα εἰς τοὺς Δαίμονας, ὑποκά-
 τω εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον κεκρυμμένον τὸ ἄγκιστρον
 τῆς Θεότητος· δόλωμα γὰρ γίνεται τὸν ὀφθαλμῶν ὁ
 σκώληξ· ἔγινε δὲ καὶ ὁ Χριστὸς δόλωμα κατὰ τὴν
 ἀνθρωπότητα, εἰς τὸ νὰ πιάσῃ τὸ μέγα καὶ νοη-
 τὸν κῆτος τὸν Διάβολον, ὅστις ἐκολύμεθα εἰς τὴν
 θάλασσαν τοῦ παρόντος βίου· φαγὼν γὰρ οὗτος

τὸ

(1) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα γράφεται· ὅτι κατ' ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ῥητά· ἦτοι τὸ·
 ὁ Θεός μου κεκράζομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; καὶ νυκτὸς καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί; τούτέστιν ἄρα οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐ-
 μοί καταλογισθεῖν ἂν, τὸ νομίζειν, ὅτι κεκράζομαι μὲν ἡμέρας καὶ νυκτὸς πρὸς σὲ, σὺ δὲ οὐκ εἰσακούσῃ; τίς
 γὰρ ἂν ὅλως ἐνδοιάσειεν, ὅτι κατανεύσεις ἐτοίμως τοῖς τὴν παρὰ σοῦ ζητοῦσιν ἐπικουρίαν; ἐννεονηκὸς ὅτι κατοι-
 κεῖς ἐν ἁγίοις; εἶδ' ἐπὶ τὰς τῶν ἁγίων αἰτήσεις πληροῖς, ἐν αὐτοῖς κατοικῶν καὶ ἀναπαυόμενος, πολλῶ μᾶλλον τὰς
 τοῦ Υἱοῦ;

(2) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου, εἰσὶ ταῦτα· τάχα δὲ διὰ τοῦ σκώληκος καὶ τὴν ἐκ Παρθένου αἰνίττεται γέννη-
 σιν· ὡς γὰρ ὁ σκώληξ οὐκ ἐκ συνδυασμοῦ γεννᾶται, ἀλλ' ἀπὸ ζύλου, ἢ γῆς, ἢ κοπρίας, χωρὶς συνουσίας, οὕτως
 καὶ ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνευ σπέρματος ἐγεννήθη. (παρὰ τῷ Νικήτῃ.) Μερικοὶ δὲ διδασκαλοὶ
 λέγουσιν, ὅτι ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του σκώληκα· διὰ τί καθὼς εἶναι ἀκαλὸν καὶ τρυφερὸν καὶ αἰσθητικὸν τὸ
 σῶμα τοῦ σκώληκος· ἔτι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἦτον πολλὰ ἀπαλάτατον καὶ λεπτότατον· καὶ ἀκολούθως ἦτον καὶ
 πολλὰ αἰσθητικώτατον, διὰ τὴν φυσικὴν εὐγένειαν ὅπου εἶχε.

τὸ δόλωμα : ἦτοι θανατώσας καὶ καταπιὼν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ , ἐπιάσθη ἀπὸ τὸ ἄγκιστρον τῆς Θεότητός του , ἐπείω εἰς τὸ ὅποιον ἦτον ἡ ἀνθρωπότης * καὶ ἔτι διεβράχην ὁ παμφάγος καὶ τεθκνωτάται * ἡ καθὼς ὁ σκώληξ φαίνεται μὲν εὐτελὲς κατὰ τὸ εἶδος , κατατρώγει δὲ καὶ ἀφανίζει τὴν ὕλην , εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται : ἔτι καὶ ὁ Χριστὸς , εὐτελὲς μὲν ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον , κατὰ δὲ τὸ νοούμενον , ἦτον ἀφανιστικὸς τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῶν Δαιμόνων .

„ Ονειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει καθαρά τὰς ἀτιμίας ἐκείνας καὶ τὰ περιγελάσματα , ὅπου ἔκαμαν εἰς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους , ἐμπαίζοντες καὶ χλευάζοντες αὐτόν * καὶ ἤμπορεῖ μὲν , νὰ ᾔῃαι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ , τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων , καὶ τὸ ἐξουθένημα λαοῦ * ἤμπορεῖ δὲ καὶ νὰ νοῆται , ὅτι ὄνειδος μὲν ἐγένετο ὁ Κύριος ἀνθρώπων : ἦτοι τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν * ἐξουθένημα δὲ λαοῦ : ἦτοι τῶν Ἰουδαίων . (1)

7 : „ Πάντες οἱ θεορουντές με ἐξεμυκτήρισάν με * ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν , ἐκίνησαν κεφαλὴν .

8 : „ Ἠλίπισεν ἐπὶ Κύριον * ῥυσάσθω αὐτόν , σωσάτω αὐτόν ὅτι θέλει αὐτόν .

Ταῦτα τὰ λόγια θέλεις εὖρες εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον * λέγει γὰρ ἐκεῖ : „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν κινούμεντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν , καὶ λέγοντες * ὁ καταλύων τὸν να-

ὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν , σῶσον σεαυτόν .... πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν , ῥυσάσθω νῦν αὐτόν εἰ θέλει : (ἤγουν ἐὰν ἀγαπᾷ) αὐτόν * (Ματθ. κζ΄ . 34) καὶ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον , γράφονται ταῦτα * „ Καὶ εἰσήκει ὁ λαὸς θεωρῶν ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες * ἄλλους ἔσωσε σωσάτω ἑαυτόν , εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς , ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός * (Λουκ. χγ΄ . 35 .) (2)

9 : „ Ὅτι σὺ εἰ ὁ ἐκσπασάς με ἐκ γαστροῦ .

Μὲ τὴν συνουσίαν τοῦ ἀνδρὸς διαλύονται τὰ κλειδιά τῆς παρθενίας τῆς γυναικὸς * ἐπεὶ καὶ τὸ σπέρμα σπρωχνόμενον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς , φυσικῶς ἀνοίγει τὴν μήτραν * αὕτη δὲ σφαλίσασα , κρατεῖ ἐνδρόθεν τὸ σπέρμα , ἕως οὗ νὰ τελεσιουργηθῇ τὸ βρέφος * ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο τελειωθῇ , σενοχωρουμένη πάλιν ἡ μήτρα ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ μέγεθος τοῦ βρέφους , ἀνοίγεται * καὶ ἔτι δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὸ βρέφος νὰ εὕγῃ ἔξω καὶ νὰ γεννηθῇ * ἐπὶ δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ , καθὼς ἡ σύλληψις ἦτον χωρὶς σπορᾶς ἀνδρὸς , ἔτι καὶ ἡ γέννησις τοῦ βρέφους ἦτον ὑπερφυσικὴ καὶ παράδοξος * ἐπεὶ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐτράβιξεν ἔξω τὸ βρέφος μὲ τρόπον ἄρρητον , χωρὶς νὰ ἀνοιχθοῦν καὶ νὰ φθαρῶν τὰ κλειδιά τῆς παρθενίας τῆς Θεοτόκου .

„ Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς Μητροῦς μου .

Σὺ Θεὲ εἶσαι , λέγει , ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὰς βυζίκων τῆς μητροῦς μου * ἀπὸ τότε γὰρ ἐγὼ σὲ ἐγνώρισα ἐλπίδα μου , συνετισθεὶς ἀπὸ τῆς καθ' ὑπόστασιν

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Μάξιμος „ Ονειδος ἀνθρώπων ἀπιστούντων τῇ ἀληθείᾳ , ἡ ἐξουθένημα λαοῦ πλήρους ἀμαρτιῶν * (παρὰ τῷ Νικητᾷ .)

(2) Θυμάσθεις δ' ἅντις τὴν ἀμέτρητον τῶν Ἰουδαίων νοθείαν , πῶς ταῦτα ἀναγιγνώσκοντες τὰ ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ λεγόμενα κατ' αὐτῶν , οὐ συνίεσαν , ὁρῶντες αὐτὸν σαυρούμενον , ἢ τοῖς ἑαυτῶν τοῖς μύθοις συμφωνοῦσαν τὴν προφητείαν (παρὰ τῷ Νικητᾷ .)

σκι ἐνωθεῖσάν μοι Θεότητα· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ὡς· Τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο Πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό· (Λουκ· β' . 4.) (1)

10: ὡς· Ἐπὶ σὲ ἐπερρίφην ἐκ μήτρας.

Εἰς τὴν ἐδίκην σου, λέγει, σκέπην ἐρρίφθηκα ὦ Πάτερ μου· ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐπὶ γῆς Πατέρα.

ὡς· Ἀπὸ γαστρὸς Μητρὸς μου Θεός μου εἰ σὺ.

Εὐθὺς, λέγει, ὅπου συνελήφθην, σὲ ἐγνώρισα· Θεόν μου, συνεπισθείς ἀπὸ τὴν ἠνωμένην με ἐμὲ Θεότητα, ὡς προσείπομεν· τὸ δὲ ἀπὸ γαστρὸς ἐηλοῖ, ἢ καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ εὐρισκόμενος, ἢ ἀφ' οὗ εὐγῆκα ἀπὸ τὴν κοιλίαν· ἦτοι ἀφ' οὗ ἐγεννήθην.

ὡς· Μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις ἐγγυς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι.

Καὶ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ θεοὶ Εὐαγγελισταὶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν· (Ματθ· κς' . 37· Μάρκ· ιδ' . 33.) Καὶ πάλιν ὡς· Τότε οἱ Μαθη-

ταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ· κς' . 56.)

11: ὡς· Περιεκύκλωσάν με μύσχοι πολλοί· ταῦροι πίονες περιέσχον με.

Μύσχους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὸ δημῶδες πλῆθος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὸ νεώτερον αὐτῶν καὶ ἄτακτον· ταύρους δὲ, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ Πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ παλαιὸν τῆς ἡλικίας, καὶ διὰ τὸ ἐξάρχον καὶ κορυφαῖον· τούτους δὲ ὀνομάζει καὶ παχεῖς, διὰ τὴν πολλὰς δωρεὰς καὶ ἀγαθὰ, ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν (2)· προσεῖπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ αὐτῶν· ὡς· Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος· ἐλιπάνθη ἐπαχύνθη ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν· (Δευτ· λβ' . 15.) (ὅρα δὲ καὶ τὸ τέταρτον καὶ δέκατον κεφάλαιον τοῦ Ὡση, πῶς παρομοιάζει τὸν λαὸν τοῦ Ἑβραίου μετὰ τὴν δαμαλίαν τὴν παροισρώσαν, καὶ ἀγαπῶσαν τὸ νεῖκος)

13: ὡς· Ἦνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν, ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος.

Ἦνοιξαν, λέγει, κατ' ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ στόμα, καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλάτον, ὡς· Ἄρον δρον σαύρωσον αὐτόν· (Ἰω· ιθ' . 15.) (3)

14: ὡς· Ὡ-

(1) Διὸ ὅς ἄλλος λέγει ὡς· Καὶ τοῦτο ἐξαίρετον τοῦ Ἑμμανουὴλ, ὅτι εὐθὺς ἀπὸ ματρὸς Μητρικῶν ἠλπισεν ἐπὶ τὸν Θεὸν ὡς Πατέρα· κατὰ γὰρ τὸν Ἠσαΐαν, πρὶν ἢ γυνῆναι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἐξελέξατο τὸ ἀγαθόν· οὐκοῦν κατὰ βούλησιν τοῦ Πατρὸς ἐνανθρωπήσας ὁ μετὰγενὴς αὐτοῦ Λόγος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὡς ἀδελφός· ὅτι σὺ εἰ ὁ ἐξευαγγλίζων με ἐκ γαστρὸς Παρθενικῆς· ἔκτε ματρὸς αὐτῶν ὡς ἐκ μήτρας τὴν παρὰ σοῦ ἔσχησιν φεῖδω· φεύγειν γὰρ ἐκέλευσας εἰς Αἴγυπτον, διὰ τὴν τοῦ Ἡρώδου μανίαν· ὡς Πατὴρ δὲν ἐμὸς φύσει ὡς ἀληθὴς πρὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτε γέγονα υἱὸς γυναικὸς κατὰ σάρκα, ὡς προήλθον ἐκ κοιλίας, τότε ὡς Θεός μου ἐχοιμάτισας· (παρὰ τῷ Νικητῇ.) ὡς ἄλλος δὲ φησιν ὡς· Εἰ ὡς αἰὶ Πατὴρ μου τυγχάνεις, ἀλλὰ ὡς Θεός εἶναι ἠρξάμην ἐκ κοιλίας μητρὸς μου (παρὰ τῷ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(2) ὡς· Ἡ παχεῖς αὐτοὺς λέγει, διὰ τὴν ἐνετρέφουν μετὰ τὰς παρὰ πάντων τιμὰς, ὡς τὰς τῶν λαῶν δωροδοκίας· Παρὰ τῷ θεῷ δὲ Ἑβραῖοις οὕτω φέρεται τὸ ἡτόν ὡς Δυνάσαι Βασίαν διεδειγματίσαντό με· δηλοῖ δὲ τοὺς ἐρασιώτας ὁ λόγος, οἱ τὸν ἐξ ἀκανθῶν αὐτῷ ἐφάναν ἀντὶ διαδήματος ἐπέθηκεν (παρὰ τῷ ἐκδεδ· Σειρᾷ.) τὰ ἴδια ταῦτα λέγει καὶ ὁ Εὐσεβίος προσεθίς, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἡτοῦν οὕτω μεταφράζει ὁ Ἀκύλας.

(3) ὡς· κατ' ἄλλον· ὡς· Φασὶ τὸν λέοντα δεινὴν ὡς ἀφορτῇ κεχρησθαι φανῇ, ὅταν αὐτὸν ὁ λιμὸς εἰς θῆραν διανίσσῃ· καταβρυχώμενος γὰρ προκατασεῖ τῷ φόβῳ τὸ θροῦμένον, εἴτα σπαράττει λαβὼν· ὡς Ἑβραῖοι τοίνυν μοκνοῦσι κατεβρυχώσαντο τοῦ Χριστοῦ· (παρὰ τῷ Νικητῇ.)

14: „Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη (1) καὶ διε-
σκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου.

Ὅσα ἡγουν, κόκκαλα ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἀποστόλους τοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡσάν ὅπου αὐτοὶ συκρατοῦσι καὶ σπέρνουν τὸ νοητὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα συκρατοῦσι τὸ αἰσθητὸν σῶμα· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, διασκορπίσθησαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· „Πάντες γὰρ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς (Ματθ΄. κς. 56.) προσέπε δὲ καὶ ὁ Ζαχαρίας „Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης· (Ζαχ. ιγ. 7.) χύσιν δὲ τῶν Ἀποστόλων λέγει, τὴν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ κίνησιν καὶ χωρισμὸν.

„Ἐγενήθη ἡ καρδιά μου ὥσει κηρὸς
„τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.

Ἡ καρδιά μου, λέγει, ἀνέλυσαν ἀπὸ τὴν θλίψιν, καθὼς καὶ τὸ κηρὶ ἀναλύει ἀπὸ τὴν φωτίαν· καὶ τελείως ἀσθένησε· κοιλίαν δὲ ὀνομάζει, ὅχι τὴν καθ' αὐτὸ κοιλίαν, ἀλλὰ ὅλον τὸ κοίλον μέρος· ἡγουν ὅλον τὸ κουφάρι τοῦ σώματος.

15: „Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχὺς μου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ σώματός μου ἔπηξε καὶ ἐξηράνθη ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς λύπης καὶ θλίψεως· ἐπειδὴ καὶ εὐγῆκεν ὅλη ἡ ὑμᾶδα αὐτοῦ.

„Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ
„λαρυγγί μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη, ὅταν οἱ ψευδομάρτυρες ἔμαρτύρουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐσέκετο σιωπῶν· ἡ ἐπληρώθη τοῦτο, καὶ ὅταν ἐδέξατο ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ τινὰς δὲν εὗρέθη νὰ τὸν δροσίση τὴν δίψαν τοῦ μετὰ τὸ ὕδωρ. (2)

„Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με,

Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος· ἐπειδὴ χώνονται μέσα εἰς αὐτὸν τὰ σώματα τῶν τεθνατωμένων· εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, τὸν τάφον με ἐκαταβίβασας, Κύριε, θέλοντα, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

16: „Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί.

Ταῦρους μὲν ὠνόμασεν ἀνωτέρω τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον εὐρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου, ὡς ταῦροι καὶ βόες· ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐπαράβαινον τὸν νόμον· σκύλους δὲ ὀνομάζει τοὺς ἐρασιώτας τῶν Ἑθνικῶν Ῥωμαίων, ὡς ἀκαθάρτους ὄντας κατὰ τὸν νόμον καὶ ἀδιανθρώπους, καθὼς οἱ σκύλοι, ἔτι γὰρ ὠνόμασε καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Χαναανίαν, ὡς ἐθνικὴν, εἰπὼν „Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνέριοις. (Ματθ΄. ις. 26) (3)

„ΣΥ-

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξεχύθη.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ἄλλος „Ὅτι τὸ νὰ διψῇ τις, ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν πολλὴν ξηρότητα· ἡ τοῦτο τὸ δείχνει ἡ φύσις τοῦ σώματος, ὅτις ἀγαπᾷ τὸ ὑγρὸν, ἡ ζητεῖ λύσιν τῆς δίψης διὰ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος· ἀρεταὶ δὲ εἶναι ἡ αἰ λύπαι, εἰς τὸ νὰ προξενῶν ξηρότητα ἡ δίψαν· ἐπειδὴ κινεῖται τὴν χολήν, θερμαὶ εἶναι ἡ δριμύτης· ὅθεν ἡ ὁ Κύριος διψήσας ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐζήτησε νὰ πίνη· εἰπὼν, διψῶ· φαίνεται λοιπὸν, ὅτι φυσικὴ ἦτον ἡ δίψα τοῦ Κυρίου. (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(3) Προσθέτει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἀλλ' ὅμως, μετὰ τὸ πάθος οἱ πάλαι κύνες διὰ πίσεως εἰς τὴν τῶν ἡμῶν μετὰ βεβήκασιν τάξιν· οἱ δὲ πάλαι τὴν ἡμῶν ἐσχικότες κηδεμονίαν, τὴν κυνῶν προσεγγόριαν ἐδέξαντο· ὅτε δὲ κυνῶν ἦν κατὰ τοῦ Δεσπότης λυτῆσαι.

„Συναγωγή πονηρευομένων περιέσχον
 „με.

Ἡ συναγωγή, λέγει, τῶν φθονερῶν Ἰουδαί-
 ων μὲ περιεσχύνωσαν.

„ὦρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου.

Ἐσκαψαν, λέγει, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς
 πόδας, μὲ τὸ κατατρύπημα τῶν καρφίων.

17: Ἐξηρίθνησαν πᾶντα τὰ ὀστέα μου.

Ἐμέτρησαν, λέγει, σχεδὸν ὅλα μου τὰ κόκ-
 καλα· ἐπειδὴ μὲ ἐκρέμασαν γυμνὸν εἰς τὸν Σταυ-
 ρὸν, καὶ ἐτέντωσαν τόσον δυνατὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ
 σώματός μου, ὥστε ὅπου ἐφάνοντο καὶ αὐταὶ αἱ
 ἀρμονίαι καὶ κλείδωσες τῶν κοκκαλίων μου· καὶ ἀ-
 κολοθως ἦτον δυνατόν εἰς ἐκείνους ὅπου ἤθελον,
 νὰ μετρήσουν αὐτὰ, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώ-
 ριτος.

„Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν.

Αὐτοὶ, λέγει, ἐρεύνησαν ἐμένα, ὅταν ᾔ-
 μην κρεμᾶμενος εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἐζήτουν νὰ ἰ-
 δοῦν ἂν εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ· ἔλεγον γὰρ· „Εἰ Υἱὸς
 εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάρβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. (Ματθ.
 κζ. 40.)

„Καὶ ἐπεῖδόν με.

Ἀπ' οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐρεύνησαν καὶ ἐ-
 πολυπρχμύνησαν, τότε ἐγνώρισαν ἐμένα, ὅτι εἶ-
 μαι Υἱὸς Θεοῦ, βλέποντες ὅλην τὴν Κτίσιν συμπα-
 σχουσάν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν πάλιν εἰς τὴν
 σκληροκαρδίαν καὶ ἀπιστίαν τοὺς· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγ-
 γελιστὴς Ματθαῖος· „Ὁ δὲ Ἐκατόνταρχος καὶ οἱ
 μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν
 σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα, ἐροβήθησαν σφόδρα
 λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος· (Ματθ.
 κζ. 54.) ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐρεύνησαν,
 μήπως μὲ κατεβάσουσιν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ οἱ Μαθη-
 ταί μου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεῖδόν με· ἦγουν μὲ ἐφύ-
 λαττον μὲ φύλαξιν στρατιωτῶν. (1)

18: „Διμεροῖσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς,
 „καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον
 „κλῆρον.

Τοῦτο τὸ ρητὸν φανερά ἡρμηνεύσεν ὁ Εὐαγ-
 γελιστὴς Ἰωάννης· εἶπε γὰρ οὗτος· „Οἱ οὖν στρατι-
 ῶται, ὅτε ἐσάυσωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη ἑκάστω
 στρατιῶτῃ μέρος καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτῶν
 ἄρραφος ἐκ τῶν ἁνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· εἶπον οὖν
 πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχω-
 μεν (ἦτοι ὡς ριψώμεν λαχνούς) περὶ αὐτοῦ τί-
 νος ἔσαι· ἵνα ἡ γραφή, φησί, πληρωθῇ· (Ἰω.
 ιβ'. 23) δηλαδή τὰ παρόντα λόγια τοῦ Δαβὶδ,
 τὰ ὅποια καὶ προθέττει ἐκεῖ· ὥς ἱμάτια μὲν ὀνο-
 μάξει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἐρράμμένα, τὰ ὅποια ἐδιαιρέ-
 σαν εἰς τὸν ἑαυτῶν τοὺς οἱ στρατιῶται· ἱματισ-
 μὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἄρραφον χιτῶνα, τὸν ὅντα
 ὅποιο καὶ ἔβαλον οἱ στρατιῶται κλήρους· ἦτοι
 λαχνούς. (2)

19: „Σὺ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐπεῖδόν με, σημαίνει τὸ, ἐπεγέλασαν, ἐπετῶθασαν.

(2) Πρέπει δὲ νὰ θυμιάσῃ τινὰς τοὺς ἀθλίους Ἰουδαίους, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἔγινε ποτε ἱσορι-
 κῶς εἰς κανένα ἄλλον, εἰ μὴ εἰς τὸν Χριστόν· μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ βλέποντες τὴν προφητείαν ταύτην πληρωθεῖσαν
 εἰς τὸν Χριστόν, πάλιν μένουσιν εἰς τὴν ἀπιστίαν· τί δὲ ἦτον ὁ ἀνωθεν ὑφαντὴς, λέγει ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος
 „Ὅτι βλακεία ἔστι λεπτότης ἡ εὐχρηστικὴ ἱματίων οὐ σώζει τῆς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεως τὸν κανόνα· ἐρώτησεν Ἰωάννης
 τὸν

19: „Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοή-
„θειάν σου ἀπ' ἐμοῦ· εἰς τὴν ἀτίλη-
„ψίν μου πρόσχες·

Ἐπειδὴ, λέγει, ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ ἐγι-
ναν εἰς ἐμέ, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὴ μακρύνῃς
ἀπὸ λόγου μου τὴν βοήθειάν σου, ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἀ-
πόσειλόν μοι τὴν ἀντίληψιν καὶ ἐπίσκεψίν σου· ἵνα δη-
λαδὴ ἀνάστηθῶ τριήμερος·

20: „Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχὴν
„μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μο-
„νογενῆ μου·

21: „Σώσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ
„ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν τα-
„πείνωσίν μου·

Ῥομφαίαν καὶ μάχαιραν ἐδὼ ὀνομάζει ὁ Κύ-
ριος, τοὺς Ῥωμαίους στρατιώτας· ἐπειδὴ αὐτοὶ
ἦτον ἀρματωμένοι καὶ ἐφόρου μάχαιρα· τοὺς
ιδίους δὲ στρατιώτας, ὀνομάζει καὶ σκύλους· διὰ
τὴν ἀκαθαρτοὶ καθ' ὃ ἔθνηκοι, ὡς εἵπομεν ἀνω-
τέρω· λέοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ
τὴν ἀγριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διὰ τὴν ἐδιψοῦσαν τὸν
θανάτον του· καὶ διὰ τὴν ἐνεδραν καὶ παραμόνευ-
μα, ὅπου ἔκαμνον κατὰ τοῦ Κυρίου· καθὼς καὶ ὁ
λέων παραμονεύοντας, πιάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ κατα-
τρώγει· ἐτί γὰρ ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ ἀνωτέρω·
ἐν τῇ 13· σίχψ· τοὺς ἰδίους δὲ Ἰουδαίους ὀνομάζει
καὶ μονοκέρως· ζῶον δὲ ἀγριον εἶναι ὁ μονόκερως,
ὅστις ὀνομάζεται μονόκερως, διὰ τὴν ἔχει ἓνα μονα-
χὸν κέρατον εἰς τὸ μέτωπον· ἤγουν εἰς τὸ κούτε-
λον (1) ἐνικῶς δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς κύνα καὶ λέον-
τα, διὰ τὸ ἐν γένος τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰου-
δαί-

δαί-

τὸν Θεολόγον, τὸν τοῦ Κυρίου διαγράφοντα χιτῶνα ἔφράσει σοι· ὁ δὲ χιτὼν αὐτοῦ ἦν ἄρραφος ἐκ τῶν ἀνωθεν ὑ-
φαντὸς δισόλου· τίς δὲ ἀγνοεῖ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐκείνης, ἥ περ οἱ πτωχοὶ κέχρηται τῶν Γαλιλαίων; καὶ
οὐδὲ ἡ μάστις τὸ τοιοῦτον φιλεῖ γίνεσθαι ἱμάτιον, τέχνη τινὶ ὡς αἱ σηθοδεσμίδες, ἀνάγκρουν ὑφαινόμενον.
(Κάτωι μοναχῷ ἐπιστολ. σδ'.) ὁ δὲ Εὐθύμιος οὗτος ὁ Ζυγαδηνὸς τόμος β' εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κατὰ Ματθαῖον
λέγει διαπορῶν πόσα νὰ ἦτον τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου, καὶ τινὲς μὲν φασί, ὅτι ἦτον πέντε· τέσσαρα τὰ διαμερισ-
θέντα τοῖς τέσσαρσι στρατιώταις· καὶ πέμπτον ὁ ἄρραφος χιτὼν, δοκεῖ δὲ εἰς αὐτὸν ἀπίθανος ὁ λόγος οὗτος· καὶ
ὅτι ὁ Κύριος ἦτον λιτὸς καὶ ἀπέριτος· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ ἀπὸ τοῦς ἄλλους ἀνθρώπους, τόσα πολλὰ ῥοῦχα φορεῖ· σο-
χαστικῶς δὲ αὐτὸς λέγει ὅτι εἶχε τρία φορέματα, ἓνα μὲν, τὸ ὑποκάμισον· ἦτοι τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος χιτῶνα,
τὸν ἄρραφον δηλαδὴ· δεύτερον δὲ τὸ ἐπάνω τοῦ ὑποκαμίσου φόρεμα· καὶ τρίτον τὸ ἐξωθεν ἐπαναφόρι· οἱ στρατιῶ-
ται λοιπὸν τὰ δύο ἱμάτια τὸ δεύτερον καὶ τρίτον, τέσσαρα μέρη ἐποίησαν σχίσαντες αὐτά· οὐχὶ ὡς πολυτελεῖ,
ἀλλὰ χλευάζοντες· εἰς δὲ τὸν ἄρραφον χιτῶνα· ἦτοι εἰς τὸ ὑποκάμισον, ἔριψαν λαχνοὺς· διὰ τὴν δὲ ὁ Χριστὸς
παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ μὴ ἀποκτήσουν δύο χιτῶνας (Ματθ. ι'. 10.) εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς
εἶχε; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἓνα μόνον χιτῶνα εἶχε τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος· ἦτοι τὸ ὑποκάμισον· χιτῶν
γὰρ κυρίως τὸ ἐνδοτάτω· τὰ δὲ ἄλλα, δὲν ἦτον χιτῶνες, ἀλλὰ ἱμάτια· ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος ἀλληγορεῖ τρι-
πολογικῶς τὰ ῥοῦχα τοῦ Κυρίου λέγων, ὅτι ὁ μὲν ἀνωθεν ὑφαντὸς χιτὼν, ἡ διάλληλός ἐστι τῶν ἀρετῶν πλοκή τε καὶ
συνοχή διὰ τῆς ἀνωθεν χάριτος ὑψηλασμένη, καὶ ἐνδὸν σκέπouσα τὸν ἐν ἡμῖν λόγον· οὐ πολλάκις γυμνοῦντες ἡμᾶς
οἱ φονευταὶ Δαίμονες δι' ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας, ὅμως οὐ συγχωροῦνται σχίσαι αὐτὸν, ὥστε μὴ γνωρίζειν ἡμᾶς
ἔτι τὴν ἀρετὴν· καὶ οὕτω γὰρ αἰεὶ γνωρίζομεν αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ περιβαλλόμεθα τὴν ἐκ ταύτης σκέπην· τὰ δὲ
σχισθέντα, ἡ ἐξωθεν ἐστὶ περιβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ πλούτου, διαίρουμένη εἰς τέσσαρα κοσμικὰ σοιχεῖα, οἷς ἐμ-
παθῶς κεχρησθαι πείθουσιν ἡμᾶς οἱ ἐμπαίζοντες μισαίφρονι· εἴη δὲ καὶ ἕτερον λόγον χιτῶν μὲν ἀνωθεν ὑφαντὸς
ἢ ἐκᾶσου ψυχὴ ἀνωθεν ἐμπνευσθεῖσα· καὶ ἄρραφος μὲν, ὡς ἀπλὴ καὶ ἀσύνδετος· ἀσχιστος δὲ, ὡς ἀθάνατος· διαί-
ρούμενα δὲ ἱμάτια, τὸ σῶμα, ὡς ἐκ φθορᾶς εἰς τὰ τέσσαρα σοιχεῖα διαλυόμενον·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι Κέρατα δὲ μονοκέρωτων ἠγοῦμεθα τὴν ὑπεροφίαν· φασὶ γὰρ τὸν μονόκερυν
ἔχει κέρατι κεχρημένον, παντὸς καταθρασύνεσθαι ζῶον· τοιοῦτοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι τῆς τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσεως κα-
τεπιφυόμενοι· τὸν οὖν πολεμιστὴν λαὸν διαβάλλον ὁ Κύριος, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐπαναστάς αὐτῷ,
μονοκέρως αὐτοὺς ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Λέοντα καλεῖ καὶ κύνα καὶ μονοκέρωτα τὸν τὸ κράτος ἔχοντα
τοῦ θανάτου κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· τούτῳ τὸν Διάβολον, ὅς παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν θηρὸς αὐ-
τῷ δίκην ἐπὶ ἔλθε, τὸν θάνατον ἀπαγόμενος·

δικίων· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου γινώσκωμεν τὸν καθ' ἑαυτὸν τοὺς Ῥωμαίους, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἐπεὶ δὲ ὁ καθ' ἑαυτὸν ἀπὸ αὐτοῦ, ἐνικῶς ὀνομάζεται Ῥωμαῖος, ἢ Ἰουδαῖος· μονογενὴ δὲ λέγει τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Κυρίου, ὡς μεμονωμένην· ἐπεὶ δὲ μόνη ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ὅλων τὰς ἄλλας ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὸν ἀναμαρτήτος· καὶ διὰ τί μόνη αὐτὴ εἶχε τὸν Τίτον τοῦ Θεοῦ ἡνωμένην μετ' αὐτὴν καθ' ὑπόστασιν (1)· περὶ δὲ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις· „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖος εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια. 29.) διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἐπροσπύχεται ὁ Κύριος εἶπομεν ἀνωτέρω· πρὸς τούτοις εἶπομεν καὶ ποίαν ἐκζητεῖ λύτρωσιν.

22: „Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου.

Σημειῶσαι δ' ἀναγνώστα, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁποῦ ἐπροθεώρει ταῦτα, ἄλλα μὲν λέγει, ὡς γεγεννημένα καὶ ἀπερασμένα· ἄλλα δὲ, ὡς μέλλοντα, κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν ὄνομα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ἔχει νὰ διηγῇ ὁ Κύριος, τὸ τῆς Πατρότητος· ἐπεὶ δὲ Θεὸν μὲν, ὡμολογοῦν οἱ Ἑβραῖοι, Πατέρα δὲ Τίτου, δὲν ἤξευρον αὐτόν· καθὼς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὁ ἴδιος εἶπεν „Εὐφρανέσθαι σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις· (Ἰω. ιζ. 6.) ἀδελφούς σου δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους· καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε μετὰ τὴν Ἀνάστασιν πρὸς τοὺς Μυροφόρους, Ὑπάγετε ἀπαγγεῖλαι τοῖς ἀδελφοῖς μου (Ματθ. κη. 10.) (2)

„Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.

Ὅχι μόνον, λέγει, τοὺς Ἀποστόλους ἐδίδασκεν ὁ Κύριος· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπαρρησιαζέτο, καὶ ἐδηγοῦτο τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· περὶ τούτων γὰρ λαλεῖ τὸ παρὸν ρητὸν· αὐτὴν δὲ τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν καίμινε ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ μέχρι τοῦ νῦν, διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ· ἐπεὶ αὐτὸ ἀνγκινώσκειται παρρησία εἰς καθὲ ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (3)

23: „Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον αἰνέσατε αὐτόν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσηκούσθη ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο τώρα παρακαλεῖ τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν νὰ εὐχαριστήσουν· καὶ πρῶτον παρακαλεῖ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας· διὰ τί καὶ πρῶτον εἰς τὰ ἔθνη τοὺς Ἀποστόλους ἐστειλεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, εἰπὼν αὐτοῖς „Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. (Ματθ. κη. 19.) ταῦτα γὰρ τὰ ἔθνη φοβούμενοι τὸν Κύριον λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀνομιάζων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὁποῦ ἐδειξάν· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ὀνόμασαν αὐτοὺς εἰς τὰς Πράξεις λέγων „Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε· (Πράξ. ιγ. 16.) καὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον εἶπεν ὁ Πέτρος „Ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστὶ (Πέτρ. ι. 35.) Ἐπεὶ δὲ ἡ Ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· μονογενὴ λέγει τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Κυρίου, ἀντὶ τοῦ, τιμίαν ἔχοντα καὶ ἡγαπημένην· ἐπεὶ δὲ ἀγκυπητοὶ ἴσαν τοῖς πατράσιν οἱ μονογενεῖς· χεῖρα δὲ κυρτὴ, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ.

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει „Ὅνομα ἐνταῦθα, τὴν δόξαν λέγει, κατέστησε γὰρ ἐν ἀρχῇ τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς· δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀδελφούς καλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας· ἀδελφοὶ δὲ εἰσιν ὡς ἀνθρώπου· ὡς γὰρ Θεός, Δεσπότης ἐστὶ καὶ Κύριος· ὡς δὲ ἄνθρωπος ἔστι καὶ ἀδελφὸς ὀνομάζεται.

(3) Τὰ δύο ἡντὰ ταῦτα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, „Ὁ ἀγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· διὸ ἦν αἰτία οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· ἀπαγγεῖλαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. (Ἑβρ. β'. 11.)

Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, δὲν συνίσταται μόνον ἀπὸ Ἑθνικοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Ἰουδαίους· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος καλεῖ καὶ τοὺτους εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· λέγει γὰρ ἀκολουθίως·

„ Ἄπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ δοξάσατε αὐτόν .

Ὅλοι, λέγει, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, δοξάσατε τὸν Θεόν· προπάτωρ γὰρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Ἰακώβ. (1)

„ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ .

Ἐδῶ συνριθμεῖ ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο λαοὺς, καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς· ἐπειδὴ ὁ ποῖος ἐγνώρισε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς Ἰσραὴλ· Ἰσραὴλ γὰρ μεθερμηνεύεται, νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν· προσάξει λοιπὸν ὁ Χριστὸς τοὺς δύο λαοὺς νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ φοβοῦνται πάντοτε τὸν Θεόν, ὡς Παντοδύναμον· ἢ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους περὶγγέλλει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς δύναται νὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς ὀλεθρὸν καὶ ἀφανισμόν, διὰ τὴν λύσσαν ὅπου ἔδειξαν καὶ δείχνουσι κατὰ τοῦ Υἱοῦ του. (2)

24.: „ Ὅτι οἱκ ἐξουθενώσεν, οὐδὲ προσώχ·
„ ἦνσε τῇ θεήσει τοῦ πτωχοῦ .

Δὲν ἐπαράβλεψε, λέγει, οὐδὲ ὡς ἐνοχλητι-

κὴν ἐνόησε τὴν δέησίν μου ὁ Πατήρ· ὁπλοδὴ τὸ νὰ νικήσω μὲν ἐγὼ τὸν Διάβολον καθ' ὃ ἄνθρωπος, νὰ χαρίσω δὲ καὶ εἰς ἐσᾶς τὴν νίκην ταύτην· πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Κυρίου, τόσον διὰ τὴν ἐντάλειαν τῆς σαρκὸς, ὅσον καὶ διὰ τί ἦτον πένης κατὰ τὰ ἄσπρα, καὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον.

„ Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ .

Δὲν ἐγύρισε, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ τὰ πρόσωπόν του ἀπὸ λόγου μου, καθὼς κἀμινον ἐκείνοι ὅπου ἀποσρέφονται τινα· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ ἕως ποτε ἀποσρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; (Ψαλ. 13. 1)

„ Ἐν τῷ κεκραγέναιμε πρὸς αὐτόν, εἰ·
„ σήκουσε μου .

Κυθὺς, λέγει, ὅπου ἐρώναξα πρὸς τὸν Πατέρα, ἤκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

25.: „ Παρὰ σοῦ ὁ ἐπαινός μου .

Τότε ἐγένεν ἐπαινος τοῦ Υἱοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν φωνὴ ἡ λέγουσα· „ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) καὶ ὅτε ἐρώνησαν ὁ Πατήρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ „ Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. (Ἰω. 13. 28.) (3)

9129

(1) Μανθάνουσι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ Χριστοῦ, μὴκέτι τὰς δι' αἱμάτων τελεῖν θυσίας· ἀλλὰ ἀνεῖν ἡ δοξολογία τὸν Θεόν, ἡ τὴν καθαρὰν ἡ ἀναίμακτον ἀποπειραίνειν λατρείαν· δοξάζειν δὲ, εὐδοκᾶν, εὐδοκᾶν τὰχα φωνῆς· ἀλλὰ ἡ διὰ τῆς εὐχαρίας, ἡ τῆς κατορθούται· ἐν τῇ φοβῇ τὸν Θεόν.

(2) Λέγεται ἡ ὁ Χριστὸς Ἰακώβ· ἦγον πτερινίης, ὡς πτερινίσας τὸν Διάβολον ἡ νικήσας· ἡ Ἰσραὴλ, ὡς νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν· οὐδεὶς γὰρ γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰμὴ ὁ Υἱός· σπέρμα δὲ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἰακώβ ἡ Ἰσραὴλ ὁνομαζόμενον, εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ πνεῦμα γεννηθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, Ὡςπερ ἐγὼ ἡλθὼν ἐς τοὺς ἀνθρώπους παιδ· αὐτὸν ἡ εὐ πάντας ἀνθρώπους διδάσκει·

„Εν ἐκκλησίᾳ μεγάλη ἑξομολογή-
σομαί σοι.

Ἐξομολόγησιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὴν αἶνεσιν καὶ δοξολογίαν· μεγάλη δὲ εἶναι ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία· ἐπειδὴ φθάνει ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἡ καὶ διὰ τί συνίσταται ἀπὸ μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας· πάντοτε δὲ ὁ Κύριος ὑμνεῖ τὸν Πατέρα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἀπλῶς Ἐκκλησίαν, τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων· ἡ καὶ τὴν ἐν ἑκάστῃ μερικῇ ἐπαρχίᾳ εὐρισκομένην Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· τῶρα δὲ ὀνομάζει μεγάλην, ὁ-
λην τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν.

„Τὰς εὐχὰς μου τοῖς Κυρίῳ ἀποδίδου
ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν.

Εὐχὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὰς ὑποσχέ-
σεις· ἤγουν τὸ νὰ διηγηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς του καὶ τὰ νὰ ὑμνήσῃ αὐτόν.

26: „Φάγονται πένντες καὶ ἐμπλησθή-
σονται.

Θέλουν φάγουν, λέγει, οἱ πρῶτοι ὄντες πτω-
χοὶ κατὰ τὴν εὐσεβείαν καὶ ἀρετὴν, Ἔθνηκοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡ καὶ οἱ ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὸν ἀνθρώ-
πινον πλοῦτον· ἀκτήμονες γὰρ καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κα-
τὰ ἀλήθειαν Χριστιανοί· φάγονται δὲ αὐτοὶ τὴν Πνευ-
ματικὴν τροφὴν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ἣτις
τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν ψυχὴν.

„Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες
αὐτόν.

Θέλουν δοξολογήσουν, λέγει, τὸν Θεόν, οἱ
τούτον ἐκζητοῦντες· διὰ τί δὲν ἐλυπήθη τὸν μονογε-
νῆ του Υἱόν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκεν εἰς θάνατον διὰ τὴν
σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκζητεῖ δέ τις τὸν Θεόν,
ὅταν περιπατῇ τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν του, ἣτις
τὸν φέρει πρὸς αὐτόν· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φά-
γονται οἱ πιστοὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ εἰς
τὸ ὅποιον συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ αἷμα· καὶ θέ-
λουν γεμίσουν ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου· καὶ θέλουν αἰνέ-
σουν τὸν Θεόν τριγύρω εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν·
ὥστε ὅπου τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία, ὅχι μῶ-
νον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ διὰ
τὴν μουσικὴν τράπεζαν τοῦ ζωοποιῦ ἄρτου καὶ οἴ-
νου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶ-
να αἰῶνος.

Λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις ὁ Κύριος „Ἐγὼ
εἰμὶ ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς (Ἰω. 5. 48.) καὶ πάλιν „Ἐὰν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσε-
ται εἰς τὸν αἰῶνα (αὐτόθι. 51.) ἔάν δηλαδὴ
φυλάττῃ καὶ τὰς ἐντολὰς· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος,
ὅτι οἱ τρώγοντες τὸ σῶμά μου, θέλουν ζήσουν
κατὰ τὴν καρδίαν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφα-
νέρωσεν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ζῶον· εἰς αἰῶνα
δὲ αἰῶνος εἶπε· διὰ τί, ἂν καὶ οἱ μεταλαμβάνον-
τες ἀξίως, θέλουν ἀποθάνουν κατὰ φύσιν, ἀλλ’ ὅ-
μως πάλιν θέλουν ἀναστῆθαι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

27: „Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται
πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς
γῆς.

Μνήμη λέγεται, ἡ τοῦ προεγνωσμένου πράγ-
ματος ἐνθύμησις· φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τὸ ῥητὸν
τοῦ-

„Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν.“
καὶ τὴν αὐτὴν μοῖαν προσφέρει τὴν αὐτὴν περὶ αὐτοῦ γνώσιν ἀπεκάλυψε τῇ Πέτρῳ· οὕτω τῇ Παύλῳ· οὕτω
διὰ τούτων πᾶσιν ἀνθρώποις.

τοῦτο, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις, εἶναι ἔμφυτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (1) εἰς τὰ ἔθνη ὁμοῦς τὸ σκότος τῆς πλάνης ἐσκέπασεν αὐτὴν τὴν γνώσιν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύριος ἦλθεν ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, διελύθη τὸ σκότος ἐκεῖνο τῆς πλάνης, καὶ ἐνθυμήθησαν τὰ ἔθνη τὸν Δημιουργὸν τοὺς Θεόν, καὶ ἐτί ἐπίστευσαν καὶ ἐπέσραψαν εἰς αὐτὸν· ἡ μνησθήσονται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλου ἀξιοῦσθαι μνήμης καὶ ἐνθυμήσεως κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, οἱ ἔθνηκοι ἐκεῖνοι, ὅπου ἦτον ἕως τότε ἀλησμονημένοι· (2) βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσα, πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ τὰ ῥήματα κατὰ τάξιν· πρῶτον γὰρ εἶπεν, ὅτι μνησθήσονται· δεύτερον, ὅτι ἐπιστραφήσονται· καὶ τρίτον, ὅτι προσκυνήσουσιν.

„Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ
„πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων.

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο, εἰς καιρὸν ὅπου, οὔτε ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπίστευσαν, οὔτε ὅλαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου ἐφθάσεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ Κόσμου, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ καθὲς ἔθνους μερικοὶ ἐπίστευσαν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ μέρος ἐφάνέρωσε τὸ ὅλον· ἄλλως δὲ, καὶ πατριαὶ ὀνομάζει τὰς συγγενείας φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι καθὲς ἔθνους συγγενεὶς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ ἐπροσκύνησαν καὶ τὸν Πατέρα.

28 : „Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ
„αὐτὸς θεσπόζει τῶν ἔθνων.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶναι καὶ Βασιλεὺς καὶ Θε-

σπότης τῶν ἔθνων· κατὰ τὸ „Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (Ψαλ. β'. 8.) καὶ διὰ τοῦτο θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθῃσιν παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. (3)

29 : „Ἐφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες
„οἱ πίονες τῆς γῆς.

Πίονες λέγει τοὺς πλουσίους, τοὺς πλουτήσαντας τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν· οἱ ὅποιοι ἦτον πρῶτον πτωχοὶ κατὰ ταῦτα, ὡς προείπομεν· ἔφαγον, λέγει, αὐτοὶ, καὶ παχεῖς ἐγιναν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ.

„Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες
„οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν.

Θέλουν, λέγει, προσπέσουν καὶ προσκυνήσουν τὸν Χριστόν οἱ ἀποθνήσκοντες, καὶ εἰς γῆν ἀναλυόμενοι ἄνθρωποι· ἐπειδὴ μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πᾶν γόνου καμψαὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Ῥωμ'. ιδ'. 11.) καὶ ἄλλοι μὲν θέλουν ὑποταχθῶν θεληματικῶς καὶ μὲ πόθον, ὡς οἱ πιστοί· ἄλλοι δὲ, στανικῶς καὶ μὲ φόβον, ὡς οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ Δαίμονες κατὰ τὸ Θεοδώριτον.

„Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὅπου ἐζωοποίησε τὴν ψυχὴν μου, καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ἀποθῇ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης „Πᾶσι γὰρ ἡ γνώσις τοῦ εἶναι Θεόν, ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται· (βιβλ. α'. ἔκ. κεφ. α'. περὶ Πίσεως.)

(2) Καθὼς ἀλλαχοῦ εἶπεν „Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη (Ψαλ. θ'. 12.)

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεοδώριτος „Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεὸς ὁ Θεός, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν· ἀλλὰ πάσης τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ποιητής· οὕτω ἔδ' ὁ Ἀπόστολος ἔφη „Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεός μόνον, οὐχὶ δὲ ἔθνη· καὶ ἔθνη· ἐπεὶ περ εἰς ὁ Θεός, ὃς δεκαώσκει περιτομὴν ἐκ πίσεως, ἔκ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίσεως· (Ῥωμ. γ'. 29)

καὶ ἐπὶ τοῦ Τιού· καὶ ἄλλως δὲ, ὡς τῷ Θεῷ, λέγει, ἡ ψυχὴ μου, διὰ τὴν ἐνεργεῖ ὅλα, ὅσα εἶναι ἐρέσκοντα αὐτῷ· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπέθανε τῷ Δαίμονι, καθ' ὅτι ἐστάθη ἀνέστητος εἰς τὰς δαιμονικάς αὐτοῦ ὑποβολάς. (1)

τῆς πίστεως, αὐτοὶ θέλουν ἀναγγέλλουν πάντοτε εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπου μετὰ ταῦτα. ἔχουν καὶ ἀναγεννηθῶν· τί δὲ θέλουν ἀναγγέλλουν; τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· δηλαδή, ὅτι κατέβλεπεν ὁ Κύριος δικαίως, τὸν ἀδικούντα τοὺς ἀνθρώπους Διάβολον.

30: „ Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ.

„ Ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Σπέρμα Χριστοῦ: ἦτοι τέκνα, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου ἐγεννήθησαν αὐτῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν εἰς τὸν Πατέρα: ἦτοι οἱ Χριστιανοί. (2)

„ Ἀναγγελησεται τῇ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη.

Θέλει γνωρισθῇ, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡ δὲ ἔθνη Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἥτις θέλει ἔλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Τιού.

31: „ Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ, τῷ τεχνησομένῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἀναγεννήθησαν Πνευματικῶς διὰ

ἦτοι τὸν λαόν, τὸν ὅποιον ἐσώτησεν εἰς τὸν αὐτόν τοῦ ὁ Κυρίου, ὅς τις ἦτον μὲν καὶ πρότερον λαός, ἐξωσμένος δὲ καὶ ἀπόβλητος: ἢ ὃν ἐδημιούργησε· τὸ δὲ ἀναγγελησεται τῷ Κυρίῳ, μερικοὶ ἐρμηνεύουν, πῶς εἶναι Προφητεία διὰ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν Ἱερουσολύμοις ζητήσαντες νὰ ἰδοῦν τὸν Ἰησοῦν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· Οὗτοι γὰρ προσήλθον τῷ Φιλίππῳ, ὅπου ἦτον ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτόν λέγοντες „ Κύριε θέλωμεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν· ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· ἔλθουθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Τίος τοῦ ἀνθρώπου (Ἰω. 16· 21.) ἰδοὺ λοιπὸν ἀνηγγέλη τῷ Χριστῷ, παρὰ τῶν Ἀποστόλων γενεὰ ἡ ἐρχομένη: ἦτοι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτόν· οἵτινες ἦτον προοίμιον ὅλων τῶν Ἑθνικῶν, τῶν προσελθόντων εἰς τὸν Χριστόν.

ΨΑΛ-

- (1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „ Ἀγία· ἡ ἀμώμητος ἡ Χριστοῦ γέγονε· ζωὴ, ἣν πεποιήται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσα ἔστιν εἶναι τῷ Θεῷ ἡ Πατρί· μόσος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν...· οἰκονομικῶς δὲ τοῦτέ φησιν· ἵνα ἡμεῖς τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ κατακολουθοῦντες, ἡ ἀμώμητον διαβιοῦντες ζωὴν, παύσησιν ἔχωμεν λέγειν ἐν προσευχαίᾳ· ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ· ὡς ὁ λέγων· „ Ζῶ δὲ σὺ καὶ ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς· (παρὰ τῷ Νικητάφ.)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν μὲν αὐτοῦ ψυχὴν αὐτῷ ζῆν, ἀλλ' οὐ δουλεύειν εἴρηκε, τὸ δὲ σπέρμα δουλεύειν· ἡ γὰρ λαφύρεσσα φύσις· ἡνὼδη τῇ λαβρῶσιν Θεότητι· ἡ τῆς αὐτῆς δόξης μετείληχε ἡ τιμὴ.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΒ.

ἢ Ψαλμός τῷ Δαβὶδ.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὑπαγέρεισεν εἰς τὸν Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ προσώπου τῶν Ἑθιῶν. (1)

1. Ὁ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ἠσθενέσει.

Ποιμὴν εἶναι ὁ Κύριος, καθὼς μόνος του λέγει ἐν Ἐυαγγελίῳ, Ἐγὼ εἰμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός. (Ἰω. 1. 14.) ὡς πρόβατα γὰρ πεπλανημένα εἰς τόπους ἀπωλείας εὗρε τοὺς ἔθνικους, καὶ ἔφερον αὐτοὺς εἰς μάνδρας σωτηριῶδεις τῆς Ἐκκλησίας· καὶ λοιπὸν ποιμαίνει καὶ βόσκει αὐτοὺς· ἔθεν καθά ἕνα ἀπὸ τοὺς ἔθνικους, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τούτου τῷ Κυρίῳ, διηγείται τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ λέγων· ὁ Κύριος με ποιμαίνει, καὶ λοιπὸν δὲν λείπει τίποτε εἰς ἐμὲ, ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια πρὸς τροφήν καὶ σωτηρίαν μου· πρέπει δὲ νὰ ἡξυρῶμεν, ὅτι τὰ πολλὰ γνωστὰ πράγματα, παρφέονται πολλὰς φορές χωρὶς ἄρθρον, καθὼς εἶναι ἐδῶ τὸ ἢ Κύριος.

2. Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατέσκη-
νωσεν.

Τόπος χλόης, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· ὁ δὲ ἀναπαύσεως, εἶναι ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία, κατὰ τὸν ἅγιον Μαξιμὸν· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει ὁ καθείς ἀπὸ τοὺς ἔθνικους, θέλει με κατασκηνώσει ὁ Κύριος, ὅπου εἶναι τόπος χλόης· ἐπέμεινε δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ποιμαίνειν· ἐπειδὴ χλόη καὶ νερόν, αὐτὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ ποιμνίου· θέλει γὰρ εἶπῃ δὲ ὅτι κατέσκησέ με ὁ Κύριος εἰς ἀπόλαυσιν νομῆς, καὶ Πνευματικῶν ἀγαθῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι τόπος χλόης εἶναι ἡ Ἐκκλησία· χλόη δὲ εἶναι οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἀνθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀρετὴν· ἡ χλόη θέλει νοήσῃς τὴν πέτρων Χριστιανῶν· διὰ τὴν νεύει καὶ ἀνθῇ πάντοτε, ὡς τὴν χλόην· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑλλήνων πλάνη ἐγέρσεν, ὡς τὸ χορτάρι, καὶ ἐξηράθη.

ἢ Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξεΐρεσέ με

Τούτο τὸ ρητὸν λέγει ὁ ἐξ Ἑθιῶν λαός, διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Πνεύ-

(1) Διὸ καὶ ὁ θεὸς Κερίλλος εἶπεν ἢ Οἱ ἐξ Ἑθιῶν πιστεύσαντες διδασκτοὶ Θεοῦ γενοῦντες κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαγόντες τε καὶ ἐμπλησθέντες πνευματικῆς τῆς σωτηρίας τροφῆς, χορτάζον ἐπιγινώσκουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ ποιμένα καὶ τροφέα καλοῦσι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἢ Τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ ταῦτα τοῖς πιστοῖς ἐκκλησιαστικῶν· εἰρηνικῶς γὰρ ἐν τῷ πρὸς τούτου Ψαλμῷ ἢ Φαγόνται πέννιες καὶ ἐμπλησθίσονται, καὶ ἀνέσονται· Κύριον οὐκ ἐκζητοῦντες αὐτὸν· καὶ πάλιν ἢ Ἐφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίστες τῆς γῆς, ἐπεδείκνυνται ἐν ταῦτα τὸν τῆς τοιαύτης τροφῆς χορτάζον, καὶ καλεῖ τὸν τροφέα ποιμένα.

Πνευματικοῦ τούτου ὕδατος καθαριζόμενοι, ἀπορρίπτομεν τὸν κόπον καὶ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, καὶ λοιπὸν ἀναπαυόμεθα· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ια'. 28.) ἢ καὶ ἄλλως· ὕδωρ εἶναι τὸ ζωηρὸν νῆμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ὅταν ἐρμηνεύσαμεν τὸ „ Παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. (1)

3: „ Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψε.

Ἐπέστρεψε, λέγει, ὁ Κύριος τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, εἰς τὴν ἀληθῆ Θεογνωσίαν καὶ πίσιν.

„ Ὡδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ καθὼς Ἑθνικὸς, τὴν καθολικῶς περιέχουσιν ὅλας τὰς ἀρετάς· τρίβους δὲ τῆς δικαιοσύνης ταύτης ὀνομάζει, τὰς μερικὰς ἀρετάς· ἐπεὶ καὶ αὐταὶ φέρουσι τοὺς περιπατοῦντας ἐν αὐταῖς, εἰς τὴν καθόλου δικαιοσύνην· ὁ γὰρ Κύριος ἐνανθρωπήσας, ἀνοίξε τὰς τρίβους καὶ εἰσάγας ταύτας τῶν ἀρετῶν, πρῶτος αὐτὸς περιπατήσας ταύτας, καὶ ἔπειτα ἔργῳ καὶ λόγῳ καθοδηγήσας καὶ ἡμᾶς εἰς αὐτάς· (2)

„ Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐποίησε τὰς εὐεργεσίας ταύτας ἐς ἐμὲ ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν ὀνομασθῆκα ἀπὸ τοῦ ὀνόματός Χριστιανός· ἢ διὰ τοῦτο μὲ ὠδήγησεν εἰς τὰς ἀρετάς, ἵνα μὴ βλασφημῇται τὸ ὄνομά του διὰ τὰ πονηρὰ μου ἔργα καὶ κακίας κοντὰ εἰς τοὺς Ἑθνικούς·

4: „ Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιοῦ, ὡς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.

Σκία θανάτου εἶναι ὁ παρὼν Κόσμος· διὰ τὴν καθὼς ὁ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἔτι καὶ ὁ παρὼν Κόσμος χωρίζει τὸν φιλόκοσμον ἀπὸ τὸν Θεόν· ὁποῖος δὲ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεόν, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς ἀντιστρόφως εἶναι μαζὶ μὲ αὐτόν· ἡ σκία θανάτου εἶναι, ὁ πόνος τοῦ καθε θανατηφόρου κινδύνου· ἐπεὶ καὶ παρομοιάζει μὲ τὸν θάνατον, διὰ τὴν πικρὰν θλίψιν ὅπου ἔχει· κακὰ δὲ εἶναι, οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ συμφοραὶ· εὐρίσκεται δὲ ὁ Κύριος μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀληθῶς ὄντας Χριστιανούς· αὐτὸς γὰρ ὁ ἴδιος ὑπεσχέθη τοῦτο, εἰπὼν „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος. (Ματθ. κη'. 20.) (3)

„ Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βασκτηρία σου αὐταί με παρεκάλεσαν.

Ῥάβδος μὲν λέγεται, ἡ κρίσις ἡ παιδευτικὴ τοῦ Θεοῦ· Βασκτηρία δὲ, ἡ πρόνοια ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ,

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ἡ τάχα κυριώτερον τόπος χλόνος ὁ Παράδεισός ἐστιν, οὗ ἐκπεπτώκαμεν, εἰς ὃν ἡμᾶς ἐπανάγει Χριστὸς, ὃ κατασκηνοῖ διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀναπαύσεως· τουτέστι διὰ τοῦ βαπτίσματος· ἐὰν γὰρ μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεοδόριος λέγει „ Χλόνην εἰταῦθα τὴν ἱερὰν τῶν θείων λογίων διδασκαλίαν καλεῖ· πρότερον γὰρ ἐκτρέφει τοῖς λόγοις, καὶ τότε τὴν μυσικωτέραν προσφέρει τροφήν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει τρίβους, τὰς σωτηριώδεις καὶ Εὐαγγελικὰς ἐντολάς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν „ Ἐπεὶ εἰς τὸν θάνατον Χριστοῦ βαπτίζομεθα, λεχθήσεται καὶ τὸ βάπτισμά σκία θανάτου καὶ μίμημα· ἐν οὗ καὶ φοβεῖσθαι· νοῦτο δ' ἂν σκία θανάτου, καὶ ὁ φυσικὸς καὶ κοινὸς θάνατος, πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου, τοῦ τῆς ψυχῆς φθίμε· ὃς οὐκ ἐστὶ σκία θανάτου, ἀλλὰ θάνατος ἀληθής· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

τοῦ, κατὰ τὸν θεὸν Μάξιμον· αἱ ὁποῖαι καὶ αἱ δύο παρακινούσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν· ἡ ῥάβδος μὲν εἶναι, ἡ παιδεία τῶν ἀμαρτανόντων· βακτηρία δὲ, ἡ ἐπιστηρίζουσα τοὺς ὀλιγοφύχους· λέγει λοιπὸν ὁ καθὲς Χριστιανός· ἐσὺ Κύριε καὶ τὸν ἀμαρτανόντα παιδεύεις, καὶ τὸν ἀποκαμόντα ἀπὸ τὸν κόπον ὑποστηρίζεις, καὶ μὲ τὰ δύο ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο ὠφελεῖς· αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλή σύνταξις τούτων· αὐταῖς με παρεκάλεσαν, ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου· παρεκάλεσαν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐνουθέτησαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ νουθετεῖ, παρακαλεῖ καὶ τραβίζει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ συμφέρον· μερικοὶ δὲ· ἦτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Μάξιμος ῥάβδον καὶ βακτηρίαν ἐνόησαν τὸν Σταυρόν· διὰ τί ὁ Σταυρὸς ἀπὸ δύο ξύλα συντίθεται· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν ὀρθὸν ξύλον, εἶναι ἡ βακτηρία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀνορθώθημεν ἡμεῖς, οἱ πεσμένοι ὄντες εἰς τὴν πλάνην· τὸ δὲ πλάγιον ξύλον τοῦ Σταυροῦ, εἶναι ἡ ῥάβδος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐκτύπησεν ὁ Χριστὸς, καὶ κατέβαλε τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ χτυποῦντες τινὰ, πλάγιως σικκόνοντες τὸ ξύλον χτυποῦσιν αὐτόν· πρῶτον δὲ εἶπε τὴν ῥάβδον, καὶ ἔπειτα τὴν βακτηρίαν· ἐπειδὴ πρῶτον διὰ τοῦ Σταυροῦ κατέβαλεν ὁ Χριστὸς τὸν Διάβολον, καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ Σταυροῦ, ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τυραννίαν του· ὥς ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος ῥητοῦ εἶναι αὕτη, ὅτι ὁ Σταυρὸς σου Κύριε παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν· (1)

ὡς προεῖπον· ἀλλὰ καὶ τρυφὴν πνευματικὴν ἐχάρισε εἰς ἐμὲ· ταύτην γὰρ δηλοῖ ἡ τράπεζα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ· (2) καὶ μάλιστα ὁποῦ τὴν τρυφὴν ταύτην καὶ τράπεζαν, τὴν ἡτοίμασας ἐμπροσθεν εἰς τὰ ὁματῖα τῶν ἐχθρῶν μου· ἵνα οὗτοι βλέποντες αὐτήν, πικραίνωνται καὶ λυποῦνται· ἡ τὸ ἐξ ἐναντίας εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἐναντίον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου θέλουσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ μὲν σπουδαζοῦσι πάντοτε νὰ μὲ λυποῦν· σὺ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου Κύριε, σπουδάξεις νὰ μὲ χαροποιῇς διὰ τῆς τραπέζης σου· ἡ τράπεζα λέγει τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἡ ἐννοεῖ τὴν τῶν μυσηρίων ἀγίαν τράπεζαν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ δεῖπνος ὁ μουσικός· ἡ τράπεζα μὲν νοεῖται κατὰ τὸν θεὸν Μάξιμον, ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· ἐλαῖον δὲ λυπαῖνον τὴν κεφαλὴν, ἡ θεωρία τῶν ἐν τοῖς οὐσι λόγων· ποτήριον δὲ, ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις· τραφέντες γὰρ διὰ πράξεως, προκόπομεν εἰς τὸ θεωρεῖν τὰ γεγονότα· εἶτα τῆς τοῦ Θεοῦ καταξιούμεθα γνώσεως· ἔλεος δὲ εἶναι, αὐτὸς ὁ ἐλεῆμων Τίος καὶ Θεός, ὃς τις διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του κυνηγᾷ πάντοτε ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ σωθῶν, ὥς οὐ νὰ τοὺς πιάσῃ· οἶκος δὲ εἶναι, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκατασταίνονται ὅλοι οἱ ἅγιοι· μακρότης δὲ ἡμερῶν, εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή.

5: „Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν
„ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με.

„Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν
„μου.

Ὅχι μόνον, λέγει, Κύριε, εὐηργέτησάς με,

Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ῥάβδον, τὴν μὲν ὑπερβυσσικὴν οἶδα, τὴν δὲ πειμαντικὴν, ἢ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσιν· ἢ ἔτι φησὶν ὁ θεὸς Μάξιμος· ἢ ἔτι δύνασαι νοῆσαι, ῥάβδον μὲν τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ, βακτηρίαν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν χρηστέρων· παρακαλοῦσιν οὖν ἡμᾶς ἢ εἰς τὸ δέον ἐνάγουσιν, αἵτε ἀπειλαὶ τῶν κολάσεων, ἢ αἱ ἐπασχέσεις τῶν ἀγαθῶν· τῇ μὲν γὰρ μνήμῃ τῶν αἰώνιων κολάσεων, καθάπερ τινὲς ῥάβδον, κακίᾳ ἀπαγόμεθα· τῇ δὲ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην, εἰς τὴν ἀρετὴν δι' ἐλπίδος ἐκτιθέμεθα· ἢ ὁ θεὸς Ἰσιδώρος ῥάβδον εἶπε τὸν πληκτικὸν λόγον, βακτηρίαν δὲ, τὸν παρακλητικόν· εἶπε δὲ, ῥάβδον μὲν τὸν Χριστὸν, βακτηρίαν δὲ ἐνόησαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· ἢ ἡ δὲ θεία τε ἢ ἱερὰ τράπεζα ἡ Θεόπνευστος Γραφή, ἐναντίας ἔχει πρὸς τὴν τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, ἐκείνην τὴν φθοροποιὴν ἢ ἀτρεφὴν, πλευσία οὖσα ἢ πολυτελὴς, ἢ ὅψων· ἢ γούνη ὁδὸς ἀ-

Ἦλατον ἐδῶ ἐννοεῖ, τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· κεφαλὴν δὲ τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον· ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐλαύνει τὸν νοῦν· ἢ ἔλατον λέγει τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου ἐλαίου, μὲ τὸ ὅποσον χρέονται ὅσοι μέλλουν νὰ βαπτισθῶν· ἢ ἔλατον λέγει, καὶ τὸ ἄγιον μῦρον, διὰ τὴν περισσώτερον μέρος αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ ἔλατον· λέγωντας δὲ κεφαλὴν, ἀπὸ τὸ μέρος νοσὶ ὅλον τὸν ἄνθρωπον.

« Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὦ·
» σὲ κρατιστον.

Ποτήριον ὀνομάζει ἐδῶ τὸ πόμα τῶν λόγων, καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ευαγγελίου· τὸ ὅποσον εὐφραίνει καὶ μεθύει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· διὰ τὴν προξενεῖ εἰς τὸν πίνοντα ἔκστασιν τοῦ προτέρου γηϊνίου φρονήματος· καὶ διὰ τὴν κρατεῖ καὶ νικά τοὺς ἐχθρούς Δαίμονας· ἢ ποτήριον, ὁνομάζει τὸ τῆς ἀναιμίας τοῦ θυσιᾶς, τὸ περιέχον τὸ ζωηρόν αἷμα τοῦ Κυρίου.

6:., Καὶ τὸ ἑλεός σου καταδιώκει με πᾶς
» σὲ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Τὸ ἑλεός σου Κύριε, λέγει καταδιώκει με· ἥτοι θέλει ἀκολουθεῖ εἰς ἐμένα, ἔάν με θαύρεσον τρόπον διαπερῶ τὴν ζωὴν μου, καὶ ἀποφύγω τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν· ἢ τὸ καταδιώκει νοεῖται, ὅτι θέλει μὲ ζητήσει ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλει μὲ ἀφήσει νὰ ἀπολεσθῶ.

« Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου
» εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Θέλει με καταδιώκει, λέγει, καὶ τὸ νὰ κατοικῶ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ περιφρουροῦμαι ὑπὸ κάτῳ εἰς τὴν σκέπην τοῦ· ἢ οἶκον λέγει, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συναθροισμὸν τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Κύριος, καὶ φαίνεται εἰς τοὺς ἀξίους· καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὅχι μόνον θέλω ἀξιωθῶ ἑλέους παρὰ Θεοῦ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ θέλω φυλαχθῶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἔχω νὰ μένω πάντοτε πιστὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου, αὐτὸ θέλει γὰρ εἰς ἐμὲ εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ἤτοι εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν.

Δ. Δ.

Ψαλ.

των ποικιλίαν ἔχουσα πολλὴν καὶ παράθεσιν· νοουθεσίας γὰρ ἐν αὐτῇ πλεῖσαι καὶ σωτηριάδες, καὶ τῆς ἀληθείας εὐζωίας παραδεχτικά· τάχα δὲ καὶ τοῦτο ἐστίν, ὅτι λέγουσιν οἱ πιστεύσαντες, ὅτι ἡτοίμασας ἡμῖν πνευματικὴν τράπεζαν, ἵνα φαγόντες καὶ ἰσχυρότεροι δουλεύωμεν ἐλθεῖν ἀπεναντίας τῶν ποτὲ θλιβόντων ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ ἡ μουσικὴ τράπεζα ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ἰσχυροὺς ἡμᾶς κατὰ παθῶν καὶ κατὰ Δαιμόνων ἐργάζεται· φοβεῖται γὰρ ὁ Σατανᾶς τοὺς μετ' εὐλαβείας τῶν μουσικῶν μεταλαμβάνοντας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, οὕτω συντόμως ἐξημενεύει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· Βούλεται σε σπῆναι ὁ λόγος πρὸς βασιλὸν γενέσθαι τοῦ καλοῦ ποιμένος, διὰ τῆς ἀγαθῆς κατηχήσεως πρὸς τὰς θείας τῶν διδασκάλων νομάς καὶ πιθανῶς ὀδηγούμενος εἰς τὸ συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, καὶ μὴ φοβηθῆναι τὸν τοιοῦτον θάνατον· οὐ γὰρ θάνατος αὐτὸς ἐστίν, ἀλλὰ θάνατος σκιά καὶ ἐκτύπωμα. . . . μετὰ ταῦτα παρακαλέσας τὴν βακτηρίαν τοῦ Πνεύματος· μουσικὴν προτίθησι τράπεζαν τὴν ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν Δαιμόνων τράπεζης ἐτοιμασθεῖσαν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ διὰ τῆς εἰδωλολατρίας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκδιέχοντες· εἴτα μυρίζει τὴν κεφαλὴν τῆς ἐλαίας τοῦ Πνεύματος· νοῦ δὲ, εἰς τύπον ἢ κεφαλὴν· καὶ προσθεῖς τῇ ἐλαίᾳ οἶνον, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνει· τῇ ἐλαίᾳ δὲ πάντως ἐστὶν, καὶ τῆς σωτηρίας μέσης ποιητικῆς (τὴν νήφουσιν ἐκείνην μέθην, ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ, μεταστήσας τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν προσκαίρων πρὸς τὸ αἰδίον· ὁ γὰρ τῆς τοιαύτης γευσάμενος μέθης . . . διαμείβεται τοῦ ἀκυμοῦ τοῦ ἀτελευτήτου, εἰς μακρότητα ἡμερῶν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴν παρατείνων (παρὰ τῷ Νικητῇ)) ὁ δὲ Ὁριγένης εἶπεν· Ὁ καταδιώκων ἐμφυχὸς σε ἑλεός διώκει, ὅς οὐς μὲν καταλαμβάνει, οὐς δὲ, οὐ· τοὺς πάντῃ φεύγοντας οὐ καταλαμβάνει, τοὺς δὲ ἑλάττον, κρατεῖ, ἵνα ἐλεήσει (παρὰ τῇ ἐκείνῃ· Σειζῇ)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΓ' :

ὁ Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτων.

Ὁ Ψαλμός οὗτος εἶναι τῆς μιᾶς σαββάτων · ἥτοι ἐπροφητεύθη περὶ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη ὁ Κύριος · ταύτην γὰρ καὶ οἱ Εὐαγγελισαὶ, μίαν σαββάτων φανερώς ὠνόμασαν · ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

1: "Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Τότε, λέγει, ἔγινε κτῆμα τοῦ Κυρίου κατ' οἰκίαν, ὅλη ἡ γῆ μὲ ὅλα ὅσα περιέχει, ὅταν ὁ Κύριος ἀναστὰς ἀπὸ τὸν τάφον κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν, ἐφάνη εἰς τοὺς Μαθητάς του καὶ εἶπεν· "Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη.) ἐξ ἐκείνης γὰρ τῆς ἡμέρας ἔγινεν ἡ γῆ τοῦ Κυρίου, ἢ πρότερον κατακυριευομένη ἀπὸ τοὺς Δαίμονας. Πανταχοῦ λοιπὸν καὶ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, ἀντὶ τῶν βωμῶν τῶν εἰδώλων, ἐκτίσθησαν ναοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διέδραμεν ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

νης · πλήρωμα δὲ τῆς γῆς, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἢ ταύτην πληροῦντες · ἥτοι γεμίζοντες · ἀπὸ δὲ τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐφανερώσε τὸ μέρος αὐτῶν, τὸ πιστεύσαν ἐπὶ τὸν Χριστόν · ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν τοῦ Κυρίου · μὲ τὸ καθολικὸν δὲ ὄνομα τῆς γῆς, συμπεριέλαβε καὶ τὰ νησὶα · διὰ τί καὶ αὐτὰ γῆ εἶναι. (1.)

2: "Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω · διότι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἐκεῖ, γῆν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, οἱ οἰκουμένην · καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἐκεῖ, πλήρωμα, τοῦτο λέγει ἐδῶ, κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ · νοεῖται δὲ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει · ὅτι ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν εἶπον, ὅτι ἡ Κτίσις εἶναι ἀνάτις ἢ ἀίδιος · ἄλλοι δὲ, πῶς εἶναι ἐκ τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ · ἄλλοι δὲ, ὅτι ἀπὸ ἄλλων μὲν ἐκτίσθη, ἀπὸ τὸν πονηρὸν δὲ τὰρα κρατεῖται · διὰ τοῦτο λέγωντας ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, πᾶσα δηλαδὴ, ἢ ὅχι μόνον ἡ Ἰουδαία, ὅλας αὐτὰς τὰς κακοδοξίας ἀπέβαλε · ἢ ἔδειξεν, ὅτι αὕτη ὅλη εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἢ τὰρα τοῦ Κυρίου · ἢ ὅχι μόνον ἡ γῆ, ἀλλὰ ἢ τὸ ταύτης πλήρωμα · ἥτοι πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ · τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰς Ἑλλήνων δοξὰς · διὰ τὴν αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι τὰ ἐν τῇ γῇ ζῶα ἢ φυτὰ ἢ τὰ λοιπὰ, δὲν ἐκτίσθησαν ἀπὸ ἑνός, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρων Θεῶν · κατ' ἐξαιρέτην δὲ μνημονεύει τῆς οἰκουμένης, ἀποτεμὼν ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης γῆς, ἢ ἰδίᾳ θεῖς · ἔστι μὲν οὖν, ἡ γῆ τοῦ Κυρίου · ἄνθρωποι δὲ, μὴ δὲ ἑαυτῶν ὄντες κύριοι, ὑπὸ πολλῆς ματαιότητος κυριεύειν οἰκονοῦντες τῆς γῆς, καίπερ ἀνομοῖτες, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ · ἐπεὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ ἢ τὰ ἐν αὐτῇ, μήτε ὁ ἐκπίπτων πατριδὸς ἢ χρημάτων, ἀγαπᾶται · μήτε ὁ ἀπληστος ἢ ἀλαζὼν, τὴν ὀφρὸν ἐπαίρειν ἄλλὰ γνωσκέτω κατέχων τὰ ἀλλοτρία. (παρὰ τῷ Νικητῇ.)

δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἀγκαλιὰ καὶ ὅλη ἡ γῆ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἐγίναν οἰκῆτοι τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὁμως κοντὰ εἰς τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανούς ἐφάνηκαν, ὅτι ὅλοι ἐγίναν οἰκῆτοι τοῦ Χριστοῦ· ἐπληροφορήθησαν γὰρ οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλης τῆς γῆς Ποιητὴς καὶ Κύριος.

2. „Αὐτὸς ἐπὶ Θαλάσσιον ἐβεμελίωσεν αὐ-
τὴν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἡτοίμασεν
αὐτήν.

Πρέπει νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ὁ μέγας Βασιλεὺς, λέγωντας ὅτι θεμέλιον τῆς γῆς, εἶναι μόνον τὸ Δεσποτικὸν πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι τὸ νερόν, ἢ ἄλλο στοιχεῖον, θέλει ὅτι διὰ μέσου τοῦ παρόντος Ψαλμικοῦ ῥητοῦ, φανερώνεται ἡ θέσις τοῦ ὕδατος, ἡ γενομένη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Κοσμογενεσί-
ας· λέγει λοιπὸν ὁ Οὐρανοφάντωρ, ὅτι τὸ νερὸν εὐ-
ρίσκεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡς ἀν' ἀποκρεμασμένον, καὶ συνέχεται καὶ δὲν τρέχει ἀπὸ κανένα μέρος· λέ-
γει δὲ, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνόμασθη ἐδῶ, καὶ θάλασσα καὶ ποταμοί, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἄβυσσον τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνό-
μασε διὰ τὸ βάθος, κατὰ τὸ „ Καὶ σκότος ἐπά-
νω τῆς ἀβύσσου· (Γεν. α. 2.) ὁ δὲ Χρυσόσομος Ἰωάννης μετὰ τὸ παρὸν ῥητὸν ἀποδείχνει, ὅτι τὸ νερὸν εἶναι ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν· καὶ ἀκολούθως, ὅτι ἡ γῆ εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὰ νερά, ὡς ἀν' εἰς θε-
μέλια· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κανένα παράδοξον· διὰ

τὴν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς λόγος, αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐβεμελίωσεν τὴν γῆν, ἐν ἀρχῇ· „ Πάντα γὰρ φησὶ, δι' αὐτοῦ ἐγένετο (Ἰω. α'. 3.) (1)· ἔπειτα προσ-
θέττει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον τῆς θε-
μελιώσεως τῆς γῆς, ὅτι ἐσερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ποταμούς· τοῦ-
το δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι καθολικῶς· ἐπειδὴ, ἂν ἦτον ἐρεῖ, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ νερὸν κατωτέρου ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξε, πῶς ἡ γῆ εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὸ νερὸν· φανερὸν εἶναι λοιπὸν, ὅτι μερικῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ· ἡγοῦν, διὰ τί εἰς πολ-
λὰ κοιλώματα καὶ φαραγγώδη μέρη τῆς γῆς, τρέ-
χουν καὶ εὐρίσκονται μέρη τινα τῆς θαλάσσης· τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Μωϋσῆς θαλάσσας ὠνόμασε μετὰ καθολι-
κὸν ὄνομα τῆς ὅλης θαλάσσης· „ Καὶ τὰ συστήματα γὰρ, φησὶ, τῶν ὑδάτων, ἐκάλισσε θαλάσσας (Γεν. α'. 10.) καὶ ὄχι πῶς ὅλη ἡ θάλασσα εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς· τί δὲ καὶ νὰ εἰποῦμεν διὰ τοὺς ποταμούς; αὐτοὶ γὰρ, βυθίζομενοι καὶ χωνευόμενοι μέσα εἰς τὴν γῆν εἰς πολὺ δίκτυμα τόπου, πάλιν ἐκβλύζουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· θυμαστὸν δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, πῶς τὸ τόσον βάθος τῆς γῆς, καὶ τὰ τόσον μεγάλα ὄρη καὶ βουνὰ σπριζόμενα ἐπάνω εἰς τὰ τριαῦτα με-
ρικὰ νερά, δὲν καταβυθίζονται· ἀλλὰ μένουσι θεμε-
λιωμένα ἐπάνω αὐτῶν, μετὰ τὴν νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ μόνον τὸ πρόσαγμα τοῦ Ποιητοῦ· ἡτοίμασε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐκόσμησεν ἡ σερέωσεν· (2)

3. „ Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυ-
ρίου; ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁ-
γίῳ

(1) Ἑλλειπὲς φαίνεται πῶς εἶναι ἐδῶ· ὅπως τυχὸν οὕτως ἀναπληροῦται· ὅθεν ἔκ' ἦτον εὐκόλιν εἰς αὐτὸν νὰ θε-
μελιώσῃ τὴν γῆν μετὰ τὴν πρόσαγὴν του, εἴτε ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν, εἴτε ἔκ' ἡμεῖς τὸ νερὸν, ὡς παντοδύναμος ὁποῦ
εἶναι· διὰ τί ἂν ἔκ' τὸ νερὸν ὑποθέσωμεν πῶς εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀλλὰ ἔκ' ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συγκρατεῖται
πρόσαγματος· ἔκ' εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἀν' νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ γῆ θεμελιούται ἐπ' οὐδενὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς
τὸν Ἰωβ „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός (Ἰωβ κς' - 7.)

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος ποταμούς τοὺς Ἀποστόλους ἀλληγορικῶς ἐνόησεν, οἵτινες νεοῖς δειμάσι τὴν ὑπ' οὐρα-
νὸν ἐπικλύζουσι, ἔκ' τὸν ἐξ οὐρανοῦ ἔκ' ἀνωθεν λόγον, τοῖς ἐπὶ γῆς διακομίζουσιν· ἄλλοι δὲ, εὐτὼς ἀλληγοροῦσι
τὸ ὄντόν· νοοῦντες οἰκουμένην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, θαλάσσας δὲ, ἢ τὰς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος, ἢ
τοὺς πειρασμούς, ὡς ἀλιυρούς· μετὰ τοὺς πειρασμούς γὰρ συνέστησε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Κύριος· ποταμούς δὲ, τὰ
γλυκεὰ χάρισματὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡτοίμασε δὲ αὐτὴν ἔκ' ὑπὲρ τῆς δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐφ'
οὗ ὡς ἐκ πηγῆς, τὰ ποικίλα χάρισματὰ ῥέουσιν. (κατὰ τὸ Νικητὰ.)

„γίγναι αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν νομίζω, ὅτι λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἱερέων, παρασαινώντας, πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ ὄντως ἱερεῖς· καὶ ὅρος μὲν Κυρίου, θέλεις νοήσεις τὸν ναὸν ὅλον ὁμοῦ· ἓνα μὲν, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἑξέχον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ὡσάν ὁρος ἀπὸ κάθε μέρος πνέεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως· τόπον δὲ ἅγιον νοήσεις, τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυσιαστήριον τοῦ κάθε ναοῦ· καὶ βλέπε τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν· ἀναβῆσεται γὰρ εἶπεν· ἐπειδὴ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κάθε ναοῦ, συνειθίζουσιν νὰ κατασκευάζωνται κάποια τινὰ σκαλοπάτια, διὰ νὰ δειχθῇ μὲ αὐτὰ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουσι ὅρος Κυρίου, τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐπρόσβαλε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἐργαζώμεθα· τόπον δὲ ἅγιον, τὴν ἐπηγγελμένην τῶν Οὐρανῶν βασιλείαν· ἢ καὶ ἄλλως ὅρος νοεῖται, τὸ ὕψος τῶν τῆς περὶ Χριστοῦ Θεολογίας ὀρθῶν δογμάτων, καὶ τῶν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. (1)

4: „Ἀθάσος χερσὶ καὶ καρδίᾳ τῇ καρδίᾳ.
„ὁ δὲ.

Ἀφ' οὗ ὁ Προφῆτης ἐσχημάτισεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐρωτηματικῶς, τῶρα ἐδῶ ἀποκρίνεται· καὶ διὰ μὲν τῶν χειρῶν, ἐφανέρωσεν τὰς πράξεις· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσεν τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος θέλει ἀναβῆναι εἰς τὸ ὅρος Κυρίου, καὶ θέλει σταθῇ εἰς τὸν

ἅγιον τόπον, ὅποιος καὶ τὰ ἔργα ἔχει ἀκατηγόρητα· ὁθῶς γὰρ ὁ ἀμεμπτος λέγεται· καὶ τοὺς λογισμοὺς καθαρούς· καὶ ὅποιος δὲν εἶναι τοιοῦτος, αὐτὸς δὲν ἀναβαίνει εἰς τὸ ὅρος τοῦ Κυρίου, οὐτε σέκεται εἰς τὸν ἅγιον τόπον αὐτοῦ, καὶ νὰ νομίζῃ, ὅτι ἔχει νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ σταθῇ· βλέπε δὲ ὡς ἀναγιῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ δύο ἐσμίξε μαζί, καὶ τὰ καλὰ ἔργα καὶ τοὺς καθαρούς λογισμοὺς· διὰ τὴν τὸ ἓνα χωρὶς τοῦ ἄλλου, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. (2)

„Ὅς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίᾳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Εκεῖνος, λέγει, θέλει ἀναβῆναι εἰς τὸ ὅρος τοῦ Κυρίου, ὅποιος δὲν ἔλαβε τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μάταιον πρᾶγμα· ἤγουν ἵνα ἀγαπᾷ τὰ μάταια πράγματα τοῦ Κόσμου· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι δὲν ἐμεταχειρίσθη εἰς πονηρὰ ἔργα τὴν ψυχὴν του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐκτίσθη ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἤγουν διὰ νὰ κάμνῃ ἔργα καλά. (3)

„Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ, τῷ πλησίον αὐτοῦ.

Δὲν κάμνει ὅρκους μὲ δόλον καὶ ψεῦδος, λέγει, ἐκεῖνος ὅπου μέλλει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὅρος Κυρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου κάμνει ὅρκους, δολιεύεται, ἢ διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χρέος ὅπου χρεώσῃ, ἢ διὰ νὰ λάβῃ τι ἀπὸ τὸν ἄλλον, χωρὶς ἀκεῖ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὁρος λέγει οὐ τὸ ἐπίγειον τὸ τῆς Σιών, ἀλλὰ τὸ ἐπουράνιον, ὅπερ ὁ μακάριος ὑπέδειξε Παῦλος, προσελήλυθατε λέγων Σιών ὅρει, ἢ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιῃ (Ἑβρ. 12.)

(2) Ὅθεν ἢ ὁ Κύριλλος λέγει, „Τὸν γὰρ διὰ πάντων καθαρὸν, τοῦτον ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὅρος ὁ λόγος ἀνάγει, ὃς μὴτε γινώσκει, μὴτε ἐννοεῖ, μὴτε ταῖς πράξεσιν εἰς τέλος κατεμάριε τὴν ψυχὴν ἐμμείνας τοῖς κακοῖς· ἢ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἰδοὺ δὲ ὁλίγων ῥημάτων τῆς διὰ πράξεως ἢ διανοίας ἐπιτελουμένης ἀμαρτίας, τὴν τελείαν ἐδήλωσεν ἀναίρειν. (αὐτόθ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Διττὸν τὸ σημαίνονμενον τοῦ ματαίου· ματαίου γὰρ λέγεται ἢ τὸ περιττόν· καὶ ὁ λέγομεν· ὁ δὲῖνα ματαιοπονεῖ· ματαῖον λέγεται ἢ τὸ βλαβερόν· κατὰ τὸ „Ματαῖοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικεῖν· ἄριστον οὖν τὸ μὴ λαμβάνειν τινὰ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ ματαίᾳ πραγματι· εἴτε περιττῇ, εἴτε βλαβερῇ (παρὰ τῇ Νικ.)

κεῖνος νὰ τεύχῃ τῶν ὁμοίων λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν δέκατον τέταρτον Ψαλμὸν, καὶ ζητεῖ ἐκεῖ περὶ ὅρκου, ὅσα εἶπομεν πλατύτερον, κατὰ τὸν σίχον, Ὁ ὁμνίων τῶ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀθετῶν.

5. „Οὗτος λήφεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου.

Ὁ τὰ ἄνω εἰρημέναι, λέγει, φυλάττων, αὐτὸς θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίου χάριν καὶ δωρεάν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν. ἤγουν ὁ κατὰ τὰ ἔργα ἀγαθός, καὶ κατὰ τοὺς λογισμοὺς καθαρὸς. ὁ ἀπὸ τὰ ματαία χωρισμένος, καὶ ὁ μὴ ὁμνίων ψευδῶς.

(1)

„Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ.

Ὁ τὰ ἄνωθεν ἐργαζόμενος, λέγει, θέλει λαβῆ ἔλεος παρὰ Κυρίου εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. καὶ θεὸς γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ πλέον δίκαιος, ἔλεος χρειάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν. διὰ τί, ἀνίπας ὁ Θεὸς δὲν σμίξῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἐδικόν του ἔλεος καὶ τὴν εὐπλαγχνίαν, δὲν θέλει δικαιοθῆ ἐνώπιον αὐτοῦ καθεὶς ζωντανὸς ἄνθρωπος. ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ.

„Οὐ δικαιοθῆσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ἄνθρωπος. (Ψαλμ. 2.) ποῦ γὰρ ἔργα ἀνθρώπου καθ' αὐτὰ, ἢ μποροῦν νὰ εὐρεθοῦν ἀντάξια τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν; βέβαιον οὐκ εἰσιν ἄξιοι.

6. „Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον.

Αὕτη ἡ γενεὰ, λέγει, τῶν θεορέτως πολιτευομένων καὶ φυλαττόντων τὰς ἀνωθεν ἀρετὰς, αὐτὴ ἀληθῶς εἶναι γενεὰ ἀνδρῶν, ὅπου ζητοῦσι τὸν Κύριον. ἦτοι ὅπου ἀγαποῦσιν αὐτὸν. διὰ τί ἐκείνος ὅπου ἀγαπᾷ, αὐτὸς καὶ ζητεῖ.

„Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.

Θεὸς τοῦ Ἰακώβ ἐνομιζέτο ἀπὸ τοὺς Ἑβραῖους, πῶς εἶναι ὁ Πατὴρ πρόσωπον δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ Τίος. „Ὁ εὐρακῶς φησὶν, ἐμὲ, εὐρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ. γ.) τὸν Ἰακώβ δὲ ἀναφέρει συνεχῶς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, διὰ τί ἦτον πατὴρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων. ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται. ὅτι ἡ γενεὰ τῶν τοιούτων, ζητεῖν αὐτὸν ἰδὼν τὸν Θεὸν κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θελοῦν ἰδὼν τὸν Θεὸν οἱ ἄξιοι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (α. Κορ. ιγ. 12.)

„Διάψαλμα. ὁ περὶ τούτου εἶπομεν εἰς τὰ προοίμιον, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν Κεφαλῇ γ.

7. „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.

Ἀπὸ ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς Οὐρανούς Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. φέρει γὰρ εἰς τὸ μέσον τοὺς Ἀγγέλους, ὅπου διηκόνουν τὸν Χριστόν, ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν Γῆν, καὶ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἀνέβαινον εἰς Οὐρανούς μὲ τὸν ἀναληφθέντα Χριστόν, καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπήγαγον ἐμπροσθεν, ἄλλοι δὲ ἐπρόσθεν τοὺς φυλάττοντας τὴν εἰσόδον τῶν Οὐρανῶν, νὰ σηκώσῃ τὰς πόρτας. συντάσσεται δὲ τὸ

ρη

(1). „Ἄλλος δὲ λέγει. „Οὗτος λήφεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου. ἦτοι ἔπαινον ἢ εὐφημίαν. ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ βήματα ὁμοῦ τοῖς ὁμοτέτοιοις. „Δεῦτε εἰ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου. λήφεται δὲ ἢ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ. ἢ οἱ πάντα γὰρ κατεσθάντες, ἢ ἀγαθὸν συνειδὸς ἔχοντες, ἔλεος ἢ χάριτι σφίζονται. διὰ τίαν αἰτίαν; καυχῆσεται γὰρ οὐδεὶς ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν. ἀλλ' οὐδὲ παρρησιάζεται τις καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας. σίνδερμον οὖν ἔσεσθαι τῇ εὐλογίᾳ τὴν ἐλεημοσύνην φησὶν, οὐκ ἐφίεις ἐ. ἡμῖν διζοῦσθαι τινὰ σφόδρ. εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδότης. „Κομιδὴ προσφυῶς τὴν ἐλεημοσύνην τῇ εὐλογίᾳ συνέχευε. ἢ γὰρ οἱ νομιζόμενοι ἀντιδοσεῖς διὰ μόνην τὴν θεῖαν φιλοφροσύνην τοῖς ἀνθρώποις παρέχοντα. πᾶσαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων αἱ δικαιοσύναι, οὐδὲν πρὸς τὰς ἡδὴ δεδομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἀπορροῦσι, μή που γε δὴ πρὸς τὰς ἐσομένας. αἱ δὲ λογισμὸν ἀνθρώπων ὑπερβαίνουσιν.

ἤτων οὕτως· οἱ ἄρχοντες, ἄρατε τὰς πύλας ὑμῶν· ἦγουν ἐπεὶ οἱ ἐξουσιαζόντες τὰς πόρτας τοῦ Οὐρανοῦ· (1) ἄρατε αὐτάς· ὑμῶν δὲ, ἀντὶ τοῦ, τὰς εὐκταῖς σας πόρτας, τὰς ὁποίας ἐξουσιαζέσθε· δὲν εἶπε δὲ ἀνοίξατε, ἀλλὰ ἄρατε· ἦγουν ἀσκησάτε αὐτάς παντελῶς ἀπὸ τοῦ μέσου, φανερόνως μετὰ τὴν λαξὴν ταύτην, τὴν ἀχώρητον δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου μέλλει νὰ ἔμβῃ· πόρτας δὲ τὰς Ἀγγελικὰς φυλακὰς καὶ θάρδιας πρέπει νὰ νοήσωμεν.

„Καὶ ἐπάρητε πύλαι αἰώνιοι.

Πύλας αἰώνιους τὰς φυλακὰς ὠνόμασεν, αἵτινες εἶναι αἰώνιοι διὰ τὸ αἰῶνιον· ἡ αἰώνιος αὐτὰς εἶπε, διὰ τί ποτὲ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος δὲν ἀνοίχθησαν· κεκλεισμέναι γὰρ αὐταὶ ἦτον καὶ ὅταν ἐκπέτρῃ ὁ Κύριος, λυνθῶσας ὅλας τὰς ἐν Οὐρανῷ δυνάμεις. (2)

„Καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης·
„ζης.

Βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ Κύριος τῆς δόξης λέγεται ὁ Χριστός, ὡς ὑπερένδοξος, καὶ ὡς χορηγὸς τῆς δόξης· καὶ ὡς βασιλεύων καὶ κυριεύων ὅλων τῶν ἐνδόξων.

„Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;

Ἀκούσαντες τὰ λόγια τῶν κάτωθεν προσάζοντων Ἀγγέλων οἱ ἄλλοι ἀνώτεροι Ἀγγελοι, οἱ ἄρχοντες τῶν πυλῶν τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ στερεώματος, ἀπόρησαν· ἐπειδὴ καὶ εὖα μόνον ἤξευραν βασιλεὺς τῆς δόξης τὸν τρισυπόστατον Θεόν, τὸν ὅποιον ἠλπίζον, ὅτι κατοικεῖ εἰς τὸν ὑπερουράνιον τόπον· ἄλλως τε δὲ, καὶ τὸ φῶραμα τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμνα τοὺς νὰ ἐκπλήττωνται· ὅθεν ἐρωτῶσι καὶ αὐτοὶ τοὺς προσάζοντας· ὅτι, πῶς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὅπου λέγεται; (3)

„Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός· Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ.

Μὲ

- (1) Οὐρανὸν δὲ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἀέρα· ἢ τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸν κατώτερον ὅντα τοῦ στερεώματος· καθὼς παρακάτω τοῦτο ποιεῖ δὴλ. ὁ ἐξηγητής.
- (2) Ὅτι δὲ ἐγίνωσκον οἱ Ἀγγελοι τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὅρα τὴν μβ'. ἐρωταπόκρισιν τοῦ Θεοῦ Μαζίμου ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ „Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, κατὰ τὸν ιζ'. Ψαλμόν· εἰ καὶ μὴ τὸν τρόπον αὐτοῦ ἐγίνωσκον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Αἰώνιους δὲ πύλας ἀνοίγειναι παρακελεύονται, ὡς μηδέποτε τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπαγοιγείσας· οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖνας τῶν ἀνθρώπων διεπέρασε πώποτε· ὁ δὲ μέγας Ἡλίας ἀναλήφθῃ μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ὡς εἰς τὸν οὐρανόν.
- (3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Ἀποροῦσι μὲν οὖν οἱ δεχόμενοι (Ἀγγελοι· δηλαδὴ οἱ ἀνώτεροι) διὰ τὸ σῶμα καὶ τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, οἷς μὴ συγκατελθὼν συνανέσχεται· καὶ διὰ τοῦτο πυνθαίνονται· τίς οὕτως ἐκείν; οἱ δὲ παρὰ πέμποντες ἀποκρίνονται, ὅτι Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός ἐν πολέμῳ, ἐν πᾶσιν οἷς αἰεὶ πεπολεῖ καὶ ποιεῖ· καὶ τῶν νῦν τροπαίῳ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἄλλος δὲ λέγει „Ἐπειδὴ ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανὸν ὁ Κύριος, ἀνήγαγεν ἀπὸ γῆς τὸ γῆϊον σῶμα· ἐξερίζοντο αἱ οὐράναι δυνάμεις ἐωρακῆαι εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνουσιν· καὶ αἱ μὲν δεχόμεναι ἠρώτων· τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παραγενομένος ἐξ Ἐδῶμ; τούτέστι τῶν γῆϊων· καὶ ἐκ Βοσδὸρ· ἦγουν τῆς σαρκὸς; αἱ δὲ ἀποκαθιστάσαι καὶ προσέμπουσαι αὐτὸν φασίν· ἐπάρατε πύλας· μείζων ἐστὶν· οὐ χωροῦσιν αἱ πύλας ὑμῶν τὸν Χριστόν· ὑψηλότεραι οὖν γενέσθωσαν, ἵνα τὸν ἐκ τοῦ παθῆν ὑψηλότερον δέξωνται. (παρὰ τῷ Νικήτῃ.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καί μοι μηδεὶς θαυμάζετω ἄγνοίαν ἀκοῦν πᾶν ἀσάτων Δυνάμεων· οὔτε γὰρ προσάσιν, οὔτε ἴσασιν ἅπαντα· μόνη δὲ ἡ θεὰ φύσις ταύτην ἔχει τὴν γινώσκειν. Ἀγγελοι δὲ καὶ Ἀρχαγγελοι, καὶ αἱ ἄλλαι τῶν ἀσάτων Δυνάμεων συμμορφαί, τοσαῦτα ἴσασιν, ὅσα διδάσκονται... οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς ἀγνοεῖν τὰς αἰῶν Δυνάμεις καὶ τῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ τὸ μυστήριον, φύσιν ἀνθρωπίνην ὁρῶσας, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένην μὴ θεωμένης Θεότητα· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δοῖται τις (ὅτι δηλαδὴ ἠγνοοῦν τὸ μυστήριον τῆς ἀναλήψεως οἱ Ἀγγελοι), οὐκ ἐξέτω τοὺς ἐρομένους μὴ ἀγνοοῦντας ἔρεσθαι, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους τῇ δὲ τῇ κηρύγματι τῆς ἐρωτήσεως δηλοῦν καὶ ἀποκρίσεως, τοῦ ἀνιόντος διδάσκειν τὴν δεσποτείαν.

Με τούτα τὰ λόγια ἀποκρίνονται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, οἱ κάτωθεν προσάζοντες αὐτοὺς Ἀγγελοι, καὶ λέγουν· ὅτι ὁ Κύριος ὅπου ἐσεῖς ἤξευρετε, αὐτὸς εἶναι ὁ κρατικὸς καὶ δυνατός· καὶ πάλιν λέγουν, ὁ Κύριος εἶναι ὁ δυνατός εἰς τοὺς πολέμους· ἡ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ δυνατοῦ, φέρει τοὺς ἀνωτέρω Ἀγγέλους εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀναλαμβάνομενον· ἐνταυτῷ δὲ ἡ ἀναδίπλωσις, καὶ μεγαλύνει τὴν νίκην, ὅπου ἔκαμιν ὁ ἀναληφθεὶς ἐναντίον τοῦ τυράννου Διαβόλου· τοῦτον γὰρ πολεμήσας κατέβαλε, καὶ μετὸν Σταυρὸν, ὡσάν με δόρυ καὶ κοντάρι, κατεκοντάρειυσεν αὐτὸν καὶ ἐθαύατωσεν.

„Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελευσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Οἱ Ἀρχοντες τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ σερεώματος, ἀκούσαντες ἐκεῖνα, ὅπου εἶπον οἱ τῶν Χριστῶν διακονοῦντες Ἀγγελοι, καὶ μαθόντες καὶ χαροποιθέντες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, παρέδραμον τὰς φυλακὰς ὅπου εἶχον· προσάξουσι δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν πυλῶν τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ ὑπὲρ τὸ σερέωμα, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα.

„Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;

Ἀκούσαντες οἱ τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ Ἀγγελοι, τὰ ἀνωτέρω λόγια τῶν τοῦ κατωτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ σερεώματος, ἀρχόντων Ἀγγέλων, ὅπου τοὺς ἐπρόσαζον, ἀποροῦσι παρομοίως καὶ ἐκεῖνοι· ὅθεν καὶ ἐρωτῶσι τοὺς προσάζοντας αὐτοὺς, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα.

„Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δίδουσιν οἱ τοῦ σερεώματος Ἀγγελοι, πρὸς τοὺς Ἀγγέλους τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ δυνατὸς Κύριος καὶ χορηγὸς τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἡ καὶ ὁ Δεσπότης τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὅπου ὠνομάσκαμεν ἡμεῖς ἱεραρχία τῆς δόξης.

Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τὸν προτίτερον, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας σκλαβωμένους εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν πρότερον Ψαλμὸν προσαρμόζουσιν, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος διηγείται χαρμόσυνα· τοῦτον δὲ τὸν Ψαλμὸν προσαρμόζουσι, ὅταν ἦτον ἀκόμῃ εἰς τὴν σκλαβίαν· ἓνα μὲν, διὰ τὴν παρηγορίαν τὰ ἐν τῇ σκλαβίᾳ τούτων λυπηρά· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ μὴ λυποῦνται διὰ τὸν ξένον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος ὅλης τῆς γῆς· καὶ ἐπειδὴ κάθε ἓνας δύναται εἰς κάθε τόπον νὰ εὐχρησθήσῃ τῷ Θεῷ· ἐλέγχονται ὁμῶς οἱ Ἰουδαῖοι φανερά, ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Ψαλμῶν· ἐπειδὴ ἂν ἦτον, καθὼς αὐτοὶ λέγουσιν, ἐπρέπεν ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος νὰ βαλθῇ ὕστερα ἀπὸ τοῦτον, ὡσάν ὅπου διηγείται τὰ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χαροποιά· ἐλέγχονται δὲ καὶ ἀπὸ τὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ ἐκείνου· ἐπειδὴ, ποῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς ὅλην τὴν ζωὴν, καθὼς ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος λέγει, „Καὶ τὸ ἔλεός σου, φησὶ, καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου; ποίας δὲ πύλας αἰώνιους ἔχουσι τὰ Ἱεροσόλυμα, καθὼς ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγει; διὰ νὰ ἀφήσω τὰς ἄλλας ἀποδείξεις. (1)

ΨΑΛ.

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Θεὸς Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων λέγει, ὅτι τὸ „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· τὸ ἔλεγε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσάξον τοὺς Ἀγγέλους νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, „Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι δις λέγει τὸ „Ἄρατε πύλας· ἓ εἰς διπλὴν τῆς ἐρωτήσεως, διπλὴν δίδουσι τὴν ἀπόκρισιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΔ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Δ'.

"Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ γράφει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον παρακαλεστικὸν πρὸς τὸν Θεόν. ὅς τις ὁρμῶζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν εἰς τὰς ἀνάγκας των· καὶ διδάσκει αὐτοὺς, πῶς πρέπει γὰ καίμουν τὴν πρὸς Θεὸν δέησίν τους· τίποτε ὅμως δὲν ἐμποδίζει, τὸ νὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προηγουμένως διὰ λόγου του· ὅταν δηλαδὴ ἐπολεμεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἐδίηγετο τὰ εἰς αὐτὸν συμβάντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: Π Ρὸς σέ Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου.

Εἰς ἐσένα, λέγει Κύριε, ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου, χωρίσας αὐτὴν ἀπὸ τὰ γήϊνα· ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν εἶναι καμμία ὠφέλεια καὶ σωτηρία.

2: Ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κατασυχυρθεῖν εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐπειδὴ, λέγει ἔλπισα ὅπως δι' ὅλου εἰς ἐσένα Θεέ μου, διὰ τοῦτο μὴ με ἀφήσῃς νὰ ἐντραπῶ, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ἦτοι πάντοτε· θέλω δὲ κατασυχυρθῶ, εἰ μὴ μείνω ἀβοήθητος ἀπὸ λόγου σου. (2)

"Μηδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί μου.

"Ὅς μὴ με περιγελάσουν, λέγει, Κύριε, οἱ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροί μου· θέλουν δὲ με καταγελάσουν, ἀνίσως καὶ μὲ νικήσουν.

3: "Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατασυχυρθῶσιν.

"Ὅσοι λέγει, σὲ ὑπομένουν Κύριε: ἤγουν προσμένουν τὴν βοηθειάν σου, δὲν κατασυχύνονται· εἰς πλείονα γὰρ μέρη τῶν Ψαλμῶν, τοιοῦτον σημαίνετον ἔχει τὸ ὑπομένω, ἀντὶ τοῦ, ἀναμένω, ἐκδέχομαι· καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν· ὅποιος γὰρ προσμένει τὸν Θεὸν βοηθὸν του, αὐτὸς δὲν θέλει ἐντραπῇ· ἐπειδὴ καὶ θέλει ἐπιτύχῃ τῆς κορυφαίας τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

"Αἰσχυρθήτωσαν οἱ ἀνομοῦντες διακενῆς.

"Ἀλ-

σιν· ἔτι τὴν αἰτίαν μάνθανε, ὅτι ὁ ἀναβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ καταβάς· τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διεκελεύσατο, ἵνα τὴν τοῦ μενογενοῦς ἐνδείξηται κάθοδον· μετὰ δὲ τὴν οἰκοσμίαν, ἵνα δηλώσῃ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνοδον, πάλιν τὰς ὁμοίας φωνὰς διεξέρχεται, καὶ τῶν πυλῶν ἐπισπεύδει τὴν ἐπαρσιν, ἵνα ὁ καταβάς ἄσπετος, ἀνέλθῃ μετὰ σαρκὸς (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κρίστον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· "Ἐοικεν ἀποστροφῆς τὰ γήϊνα μετέωρος ἀρθῆναι, καὶ πλησίον γενέσθαι Θεοῦ· τοῦτο δέ μοι φησὶ γέγονε διὰ τὸ θαρσεῖν ἐπὶ σοὶ, τοιγαροῦν καὶ παρησίας πλησθεὶς, ὡς ἴδισιν κτῆμα καλεῖ τὸν Θεὸν λέγων· ὁ Θεός μου· καὶ τὸ μὲν ἄρα πρὸς σὲ τὴν ψυχὴν μου, τῆς ἐμῆς προαιρέσεως· τὸ δὲ ἰσχυθῆναι, τῆς σῆς ἀνείη ἰσχύος· (παρὰ τῇ ἐκδομῇ Σειρᾷ)

Ἄλλοι μὲν ἀμαρτάνουσιν, ἀπὸ περισσίν τι-
να καὶ συναρπαγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἄλλοι
δὲ, ἀπὸ φυσικὴν ἀσθένειαν· ὅσοι δὲ ἀμαρτάνουν
χωρὶς αὐτὰς τὰς αἰτίας, αὐτοὶ διακενῆς ἀμαρτάνου-
ν· ἥτοι χωρὶς καμμίας εὐλογοφανῆ πρόφασιν·
ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν πολλὴν τοὺς κακίαν καὶ πονηρὰν
γνώμην· καθὼς ἦσαν ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπολέμουν τὸν
Δαβὶδ, εἴτε οἱ ὁρατοὶ ἐχθροὶ ἄνθρωποι, εἴτε οἱ
ἐόρατοι Δαίμονες· ἐπειδὴ μεταξὺς, καὶ χωρὶς καμ-
μίας αἰτίας ἐπολέμουν αὐτόν, ὅπου δὲν τοὺς ἀ-
δικήσε τίποτε. (1)

4: „Τὰς ὁδοὺς σου Κύριε, γνέρισόν μοι,
καὶ τὰς τρίβους σου διδάξόν με.

Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ
μὲ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς τρίβους, καὶ μὲ τὸ γνέρι-
σον καὶ διδάξον· καθὼς συνθίζει νὰ καμῇ τοῦτο
καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν· ποιεῖ δὲ
τοῦτο, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τὸν
πολὺν πόθον τῆς καρδίας του· ὅδοι λοιπὸν καὶ τρίβοι,
εἶναι ὅλα, ὅσα εἶναι ἀρεσὰ εἰς τὸν Θεόν διὰ τὴν ὅποιος
περιπατεῖ διχμέσου αὐτῶν τῶν θεαρέσων, καὶ πράτ-
τει αὐτὰ, αὐτὸς ἀπλανῶς πηγαίνει εἰς τὸν Θεόν·
εὐχεται δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ διδαχθῇ τὰ τοιμῦτα θεά-
ρεσα, διὰ τὴν ἀκρίβειαν ὅπου ἔχουν· ἐπειδὴ ὅσοι
εἶναι ἄξιοι, αὐτοὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεὸν μαθη-
νοῦν ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ πράττουν· (2)
μερικοὶ δὲ ὁδοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζουν, τὰς οἰκο-
νομίας τῶν πραγμάτων, μὲ τὰς ὁποίας ἡ τοῦ Θεοῦ
πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα· ζητεῖ λοιπὸν ὁ Προ-
φήτης νὰ μάθῃ ἀκριβέστερον, μὲ ποίας οἰκονομίας
κυβερνοῦνται τὰ πάντα· ἕνα κοντὰ εἰς τὴν πρακτι-
κὴν φιλοσοφίαν, ἄλλῃ καὶ τὴν θεωρητικὴν· καὶ ὁ-
δοὺς μὲν ὀνομάζουν τὰς καθολικωτέρας οἰκονομί-

ας· τρίβους δὲ, τὰς μερικωτέρας· ἄλλοι δὲ, ὁ-
δοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζουν τὰς ἐντολὰς, τὰς ὁποί-
ας ἀπ' οὗ ἐμαθεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ θεί-
ου νόμου, εὐχεται νὰ μάθῃ ταύτας καὶ διὰ τῶν
ἔργων· ἵνα ἀναγκασθεὶς νὰ πράττῃ αὐτὰς, τὰς
γνώρισῃ καὶ μὲ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν, τὰς ὁποί-
ας ἤξευρε πρότερον μὲ μόνον τὸν λόγον καὶ τὴν
ψυχὴν γινώσκιν.

5: „Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀληθειάν σου.

Ὁδήγησέ με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν ἀλήθει-
αν· ἵνα μὴ πλανῶμαι μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους
καὶ ἀπατηλοὺς, προτιμώντας ἄλλα ἀντ' ἄλλων·
τὰ ψευδῆ, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν· καὶ τὰ κακὰ, ἀν-
τὶ τῶν καλῶν. (3)

„Καὶ διδάξόν με· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ
Σωτήρ μου.

Πῶς δρᾷ γὰρ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, εἰς και-
ρὸν ὅπου ἤξευρε, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι σωτὴρ, καὶ
ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἤξευρε καὶ τοῦτο μὲ τὸν λόγον,
ἀλλὰ ζητεῖ νὰ μάθῃ αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἔργον, τότε
δὲ θέλει τὸ μάθῃ, ὅταν σωθῇ· ἥτοι λυτρωθῇ ἀπὸ
τοὺς ἐχθρούς· τότε γὰρ θέλει εἶναι ἡ ἀπόδειξις ἀ-
ληθοῦς καὶ ἀναντιρρήτος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σωτὴρ
του, ὅταν ἐλπίζοντας εἰς μόνον τὸν Θεόν, λυτ-
ρωθῇ παραδόξως, χωρὶς νὰ τῷ βοηθήσῃ καὶ ἄλλος
ἄνθρωπος.

„Καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Μὲ

- (1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει ἢ Ἀνεμοῦσι δὲ καθεῖναι διακενῆς, ὅσοι πρὸς τὴν κακίαν, ἢ Ἀ-
νοίαν ἐγκαλοῦνται, οὐδὲ εἰδότες ἀδικεῖν ὁ σπουδάζουσι· Σημειοῦμεν ὅτι, ἀντὶ τοῦ ἀνεμοῦντες, ἄλλος εἶπεν,
οἱ ἀποστατούντες· ἢ ἄλλος, οἱ ἀπιστούντες· (ἐν τῇ Ἐξαπλῇ παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
- (2) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει ὁδοὺς, τὰ Εὐαγγελικὰ θεσπίσματα καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀγιοπρεποῦς πολι-
τείας, τὰ ὁποῖα ζητεῖ νὰ μάθῃ ὁ ἐξ Ἐδῶν λαὸς, ὁ πάλαι τρέχων εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ θελήματα τοῦ Διαβόλου.
- (3) Ἄλλος· „Πᾶς ὁ τῆς ἀρετῆς ἐργάτης ἀμρότερον ταῦτα μαθεῖν ἐπιθυμεῖ, τὰς ὁδοὺς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς
(ὡς εἶπεν ἀνωτέρω δηλαδὴ ὁ Δαβὶδ) ἵνα ταύτας τρίψῃ καὶ περιπατήσῃ, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν θεωρίαν· ἵνα μετὰ
τῆς ἐπαινουμένης πολιτείας, καὶ δόγματα ἔχῃ ὁρθά.

Με τὸ ἔργον, λέγει, διδάξόν με Κύριε, πῶς εἶσαι Θεὸς ὅπου με σῶζεις· καὶ πῶς ἀληθῶς σε ἐπρόσμενα βοηθὸν μου, καὶ δὲν ἐράνηκα ψευδεῖς αἱ ἐλπίδες μου· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν συνεινάζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· καὶ ἄλλως δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὀνομάζουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅλην τὴν ζωὴν τους· ἐπειδὴ κοιμώμενοι τὴν νύκτα, δὲν νομίζουν ὅτι ζῶσι, καθ' ὅτι ὁ ὕπνος εἶναι ἓνας πρόσκαιρος θάνατος· δύναται δὲ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ νὰ ἐξηγηθοῦν καὶ κατὰ ἀναγωγὴν εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ προειδε τὴν ἀναυρώπησιν αὐτοῦ, με τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ μάθῃ καθαρώτεροι, ποίας ὁδοὺς καὶ οἰκονομίας ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς, ὅταν σαρκωθῇ· ἀλήθεια δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ διδασκαλία του· τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ νὰ μάθῃ ὁ Δαβὶδ· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις, „Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια·“ (Ἰω. τδ. 6.) καὶ πάλιν „Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν“ (Ἰω. ες. 7.) λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης· διδάξόν με Κύριε, τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅπου εἶπον ἀνωτέρω· καὶ ἐκεῖ ποιούμεν σιγὴν· ἔπειτα καίμνοντες ἄλλην ὁρχήν, ἀναγινώσκομεν τὸ ἀκολουθοῦν· ἤρουν τὸ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου· ἐπληροφορήθην, λέγει, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου· ἤρουν ὁ Ἰησοῦς· ἐπειδὴ Ἰησοῦς, Σωτὴρ ἐρμηνεύεται· καὶ ἀληθῶς ἔπωσε τὸν Δαβὶδ ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἑκατέβη εἰς τὸν Ἀδὴν, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκεῖ· ἐσένα λοιπὸν, λέγει, Κύριε, πάντοτε προσμένω νὰ ἔλθῃς, καὶ ποτὲ δὲν ἀπελπίζομαι τὸν ἐρχομόν σου.

„Μνησθήτι τῶν οἰκτιρισμῶν σου Κύριε,
καὶ τὰ ἔλεός σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος
ἔειπιν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, ὅτι εἶσαι οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ἀπὸ τοῦ αἰῶνος· ἦτοι πάντοτε καὶ κατὰ φύσιν· τὰ ἔλεός σου, καὶ διὰ τὴν αἰτιολογίαν ἔγραψαν οἱ ἐρμηνευταὶ τῆς γραφῆς· ἢ διὰ τί καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶττα τοιαύτην πτώσιν εἶχεν· ἢ καὶ διὰ τί οἱ παλαιοὶ εἶχον ἄδειαν νὰ ἀλλάζουσιν τὰς λέξεις καὶ τὰς συντάξεις αὐτῶν· καθὼς εὐρίσκομεν τοῦτο εἰς πολλὰ· (1) ἐνθυμήσου δὲ εἶπεν, ὅχι διὰ τὴν ἀληθευμένην ὁ Θεὸς· ἀλλὰ διὰ τί φαίνεται εἰς ἡμᾶς πῶς ἐλησμονεῖ, ὅταν ἀργοπορῇ νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

7: „Ἀμαρτίας νεότητός μου, καὶ ἀγνοίας
μου μὴ μνησθῇς.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὰ, πῶς ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε τέλειος ἄνδρας, τότε παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἐκεῖνα ὅπου ἔπραξεν, ὅταν ἦτον εἰς τὴν νεότητά του, καὶ εὐρίσκειτο εἰς ἀγνοσίαν· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τὴν σήμερον, τελείως δὲν συλλογιζόμεθα τὰ τοιαῦτα ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ ἀμαρτημάτων μας· διὰ τί δὲ, δὲν ἐπαρακάλεσα τὸν Θεόν καὶ διὰ τὰ ἀμαρτήματα, ὅπου ἔπραξεν ἐν γνώσει; ἔτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ, μὲ προσευχὴν μόνην συγχωροῦνται· τὰ δὲ ἐν γνώσει γινόμενα, χρειάζονται καὶ τὴν διὰ πράξεως, καὶ κακοπαθείας σωματικῆς μετάνοιαν εἰς τὸ νὰ συγχωρηθοῦν. (2)

„Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνησθήτι μου σὺ.

Καθὼς, λέγει, τὸ ἔλεός σου εἶναι μέγα καὶ πολὺ, ἔτι καὶ σὺ ἐνθυμήσου μου Κύριε μὲ πολὺ
8-

(1) Ἀλλὰ ἔτι Ἀπτοκί, τὰ μετὰ γενικῆς συντασσόμενα ῥήματα, συνέταττον με ἀλτιτικῶν· ὅσον, γεύομαι γάλα, ἔτι ἄλλα ὁμοία.

(2) Διὰ τοῦτο εἶπε ἔτι ὁ Θεὸς Ἰωάννης, „Πάντα τὸν παρόντα βίον ἀγωνίζεσθαι χρὴ, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀρξάμενον ἐν Θεῷ· ἔτι δεκάτῃ γενεᾷ· ἐξ ἐκείνης γὰρ ἀνάγκη τῆς ἡλικίας ἀπαιτεῖσθαι τῶν ἀμαρτημάτων τὰς εὐθύνas· ἔτι ὅλοι τὰ καταβρωθέντα ἐπὶ τῶν ἀρκτῶν παιδία ἐπὶ τοῖς εἰς τὸν Ἑλισσαῖον οὐράμματα· ἔφη δὲ ἔτι ὁ Θεὸς Κύριος, ἐρμηνεύων τὸ ἀγνοίας, ἢ Πᾶσα ἀμαρτία ἐξ ἀφροσύνης· καὶ τις γραφεὶς ἐν ἀμαρτίᾳ, αὐτὸ τοῦτο νεωτερικὸν ποιεῖ ἔτι ἀφροσύνην, ὅτι ἀμαρτάνει· διὸ καὶ νεὸς ὁ τοιοῦτος λέγεται, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἐν Ἑβραϊσμοῖς ἄσωτος· νεώτερος γὰρ ὡς καὶ ἐκεῖνος ὠνόμασαι· εἶπε δὲ ἔτι ὁ Ωριγένης, ἢ Νεότητος ἀμαρτήματα τὰ τῶν ἡρώων ἔσονται, ὅτι τῆς ἀγνοίας ἀμαρτάνει.

ἔλεος ἤγουν ἐνθυμήσου νὰ μὲ ἐλεήσῃς, καὶ ὅχι νὰ μὲ κολάσῃς. (1)

„Ενεκεν τῆς χρηστότητός σου Κύριε.

Ἐνθυμήσου, λέγει, νὰ μὲ ἐλεήσῃς Κύριε, ἐπειδὴ ἐσύ εἶσαι κατὰ φύσιν χρηστός καὶ ἀγαθός ὁ ἀγκαλιὰ καὶ κινήσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐδικὴν σου φύσιν, εἰς τὸ νὰ μᾶς κολάσῃς διὰ τὰς ἀμαρτίας μας.

8: „Χρηστός καὶ εὐθύς ὁ Κύριος.

Χρηστός μὲν εἶναι ὁ Κύριος, διὰ τί μᾶς ἐλεεῖ ὁ εὐθύς δὲ εἶναι, διὰ τί δικαίως παιδεύει τὰς ἀμαρτίας. εὐθύς γὰρ ἐδῶ λέγεται ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι ὀρθὸς καὶ δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφασεῖς του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Διὰ τοῦτο νομοθετῇς ἀμαρτάνον-
τας ἐν ὁδῷ.

9: „Ὁδηγῇς πραεῖς ἐν κρίσει.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ ὀρθὸς εἰς τὰς κρίσεις του, βέβαια θέλει νομοθετῇς ἤγουν θέλει βάλῃ ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, καὶ θέλει τιμωρήσῃ τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ ἢ τοι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. ταύτην γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁδὸν καὶ τράταν. ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην ὁ θέλει ὀδηγῇς δὲ τοὺς πραεῖς, διὰ νὰ μὴν πλανηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀγνοσίαν ἐν κρίσει δὲ ἤγουν μετὰ κρίσεως δικαίας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι ὁδηγίας νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ νομοθετῇς ἤγουν ὅτι θέλει βάλῃ ὁ Θεὸς νόμους εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας κατὰ

τὸν Θεοδώριτον ὁ ἀδικόρως δὲ ἐδῶ εὐρίσκεται ἡ σύνταξις τοῦ νομοθετῇς. ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἀμαρτάνουσι, μὲ δοτικὴν, εἶπεν, ἀμαρτάνοντας, μὲ αἰτιατικὴν. εὐθυατάτου δὲ καὶ δικαιοτάτου εἶναι ἰδιον, τὸ νὰ νομοθετῇ, ὅχι διὰ νὰ παιδευθῇ ὁ ἀμαρτάνων, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῇ. ταῦτα δὲ τὰ ῥητὰ ἀνάγονται καὶ εἰς τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐνομοθετῇς εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας τὴν ὁδὸν ἐκείνην καὶ πολιτεῖαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἐπεριπάτησεν καὶ ἐπολιτεύθη ὥς ὅπου, ἐκεῖνοι ὅπου περιπατοῦν αὐτὴν, πλεον νὰ μὴν ἀμαρτάνουν. ὠδήγησε δὲ καὶ τοὺς πραεῖς ὁ Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἐμακαρίσῃ αὐτούς καὶ διὰ τοῦ μακαρισμοῦ ἐπαραινέσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετὴν. „Μακάριοι γὰρ φησὶν ὁ πρᾶξις, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. (Ματθ. ε' 5.)

„Διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἐρρήθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ διὰ τὸν Χριστόν καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς του διὰ τί καὶ αὐτοὶ πραεῖς ἔγιναν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀντέλεγον εἰς τὸν Χριστόν. ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρὸς εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. (Ματθ. ια' 29.) ἐδίδαξε δὲ τοὺς Μαθητάς του ὁ Κύριος, τὰς ὁδοὺς τῆς ἐδικῆς του πολιτείας διὰ τί οἱ ἴδιοι ἐθεώρησαν αὐτὸν, καὶ ἡκολούθουν εἰς τὰ ἴχνη τῆς πολιτείας του.

10: „Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, ἔλεος καὶ ἀ-
ληθεία, τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθή-
κην αὐτοῦ καὶ τὰ μυστήρια αὐτοῦ.

Ὁδοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔλεος καὶ ἀ-
λή-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἡμέτερος κτλ. δεῖ ἡ φιλανθρωπία τοῦ ἀνθρώπου ὁκονομεῖς ταύτης ἡ νῦν ἀπολαύσαι τῆς ἀγαθότητος ἰκετεύει ἡ μνήμη σου γενέσθαι τῆς σῆς φιλανθρωπίας μὴ τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας. ἡ τὴν ἐκὴν δὲ μνήμην ποιούμενος Δέσποτα. φιλειπιδιμόνης ποιεῖται, μὴ δικαίως τοῦτο γὰρ ἡ ἐν τοῖς ὁδοῖς παρεκ-
λεσε κατὰ τὰ ἔλεος σου μὴ ὁδοῖς μου, μὴ τῆς ἀμαρτίας μου, ἀλλ' ἐμοῦ μνήμη θητι φιλανθρωπίας. εἶπε δὲ ἡ ἀλήθεια
ἡ κατὰ φύσιν ἔλεος ὅν ὁ Θεὸς ἡ ἀγαθὴ συμπεριεῖται ἔχει χρηστότητα ἡς ἕνεκα εὐν ἐλεῖ μνημονεύει τοῦ μετανοούν-
τος (παρὰ τῇ ἐκδοῦ. Σειρῆ)

λήθηκα ποντᾶ εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐραυνοῦν τὸν Θεὸν Νόμον· ἐπειδὴ καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεῶντας τοὺς ἀνθρώπους, ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ὅτι αὐταὶ ἀληθεύουσιν εἰς ὅσα λέγουσι· διὰ τί ἐπροσάχθησαν ἀπὸ νομοθέτην ἀληθινόν, τὸν Θεόν· τὸν Νόμον δὲ ὠνόμασε, καὶ διαθήκην, καὶ μαρτύρια· διαθήκην μὲν, διὰ τί διέθετο· ἦτοι διέταξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· μαρτύρια δὲ, διὰ τί διεμαρτύρατο ἐν τῷ Νόμῳ· καθὼς ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν ιζ΄. Ψαλμὸν εἰς· 22· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ σαφὲς εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ρητοῦ· ἐπειδὴ ὅλοι αἱ εἰσάγεται τῆς ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ πολιτείας, ἦτον ἔλεος καὶ ἀλήθεια εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐκζητοῦν τὴν καινὴν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου του· ἦ-οι εἰς τοὺς πιστεύοντας τὴν διδασκαλίαν του, καὶ τὰς δι' αὐτὸν γεννημένους μαρτυρίας τῶν Προφητῶν· εἰς ὅλην γὰρ τὴν πολιτείαν του ὁ Κύριος ἡλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, εὐεργετῶν αὐτούς, καὶ ἀλήθευε, διδάσκων αὐτούς. (1)

11: „Ενεκεν τοῦ ὀνόματός σου Κύριε, καὶ „ἵλασθητι τῇ ἁμαρτίᾳ μου· πολλὴ γὰρ ἡ ἔσσι.

Περὶ τοῦ εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, νὰ μεταχειρίζεται τὸν καὶ περιττῶς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσὺ Κύριε, ὀνομάζεσαι ἐλεῶντων καὶ ἀγαθός, διὰ τοῦτο γενεῶν ἔλεος εἰς τὴν ἁμαρτίαν μου· ἦγουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὅπου ἐποίησα μὲν πρότερον, ἔπαυσα ὅμως καὶ ἕκαμα ἀπὸ αὐτῆν

ἀποχὴν· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁμαρτία μου αὕτη εἶναι πολλή, κατὰ σύγκρισιν τῆς καθαρότητος, ὅπου χρεώσῃ νὰ φυλάξω· τοῦτο τὸ ρητὸν ἀρμόζει νὰ λέγεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὀνομάζεται ἀμὼς, ὅπου αἶρει· ὄγουν ὅπου ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου. (2)

12: „Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος „τὸν Κύριον;

Ἦτοι σπάνιος εἶναι, λέγει, νὰ εὐρεθῇ ἄνθρωπος, ὅπου νὰ φοβῇται τὸν Κύριον· εἰάν δὲ εὐρεθῇ τοιοῦτος, ἀκουσον ποῖαι ἀμοιβαὶ ἐπαγγέλλονται νὰ δοθῶν εἰς αὐτόν.

„Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδοῖ, ἡ ἡρε- „τίσαστο.

Διάφοραι εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ τῶν σωζομένων· ἦγουν ἡ πολιτείας καὶ ζωαὶ αὐτῶν· κατὰ τὸν Θεοδωρίτον· διὰ τί ἄλλη μὲν εἶναι ἡ ζωὴ τῶν κοινοβιατῶν· ἄλλη δὲ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡσυχαστῶν· ἄλλη εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πρακτικῶν· ἄλλη, ἡ τῶν θεωρητικῶν· καὶ ἄλλη ἄλλων, ἄλλως εἰχουσα· ὅλοι δὲ αἱ ζωαὶ αὐταί, φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· ὅποιον λοιπὸν ζωὴν ἀπὸ αὐτὰς διαλέξη ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν, εἰς αὐτὴν γίνεται ὁ Θεὸς διδάσκαλος αὐτοῦ, διδάσκων· τὰς τὸν τί πρέπει νὰ κάμνη (3) καθὼς ἀνωτέρω ἐρ-

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος ἡ Οἱ τοίνυν ἐξ Ἑβραίων κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἡδὴ σοφισθέντες διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάξεως, καὶ τὰ Εὐαγγελικὰ συνιέντες θεσπίσματα, φασὶν, ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος εἰσὶ καὶ ἀλήθεια· οὐ κατὰ τὸν Μωσέως νόμον, ἀποτομία καὶ σκιά· οὔτε γὰρ ἔλεος ἦν τοῖς τὰς Μωσέως παραβαίνουσιν ἐντολάς· ἀπέθνησκον γὰρ ἀνευ οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μαρτυρίαι· οὔτε μὲν ἦσαν ἀλήθεια τὰ νομικά· σκιά γὰρ καὶ τύπος ὁ νόμος ἦν.

(2) Ἄλλος δὲ φασὶν (ὁ Κύριλλος Ἰσως) ἔλεος ἔσθ' ἡ, οὐ δὲ ἡμᾶς μᾶλλον· οὐ γὰρ τι μέτεστιν ἡμῖν τῶν ἱερῶν αὐχνημάτων, οὐδὲ γεγονότα ποτε τοιοῦτοι, ὥστε καὶ ἐλεεῖσθαι πρέπειν· ἀλλ' ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· τούτῃ διὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν· τὸ γὰρ ὄνομα ἐνταῦθα τὴν δόξαν δηλοῖ, ὡς τὸ ἡ Αἰρετὸν ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολὺς· ἄλλοι δὲ λέγουσι τὴν ἁμαρτίαν πολλὴν, καθ' ὃ αὕτη εἶναι σχεδὸν ἀπειρος, οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐναντιοῦται εἰς τὸν ἀπειρον Θεόν.

(3) Προσθῆττε δὲ ὁ Θεοδώριτος καὶ ταῦτα ἡ Οὕτως ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, Τελώναις μὲν ἐρομένοις τί δεῖ πράξαι, παρήγγελε μηδὲν πλέον τοῦ διατεταγμένου λαβεῖν· ζητιῶται δὲ, τὸ μηδὲν διασεῖσαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀφεινόμενοις· τούτῃ τῇ ἀφαιρισμένῃ τροφῇ· οὕτως ὁ Θεὸς Ἀπεστέλλει καὶ εἰκέταις καὶ δεσπότης, καὶ πατὴρ καὶ υἱός, καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι καταλλήλους τέθεικε νόμους.

ερμηνεύσαμεν τὸ, νομοθετήσαι· φόβον δὲ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσῃς, ὅχι τὸν ἀπλῶς λεγόμενον, ἀλλὰ τὸν ἐγκάρδιον καὶ ἐλοφύχον.

13: „Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθήσεται.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, ὅταν εὐγῇ ἀπὸ τοῦ σώμα διὰ τοῦ θανάτου, θάλει εὐρεθῇ εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου δὲν εἶδε, καὶ αὐτὴ δὲν τὰ ἤκουσεν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος.

„Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει τὴν γῆν.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἦτον ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα τὸ νὰ κάμνουν παιδία, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς γεννήσεως τῶν παιδίων, παρακαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ φοβούνται τὸν Θεόν, λέγων· ὅτι οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν ἔχουν νὰ ἀπακτήσουν παιδία πολλὰ, τὰ ὅποια μέλλουν νὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν καὶ τὰ ὑποστατικά, ὅπου ἔχουν οἱ γονεῖς των· νοεῖται δὲ καὶ σπέρμα νοητὸν, ἡ διδασκαλία, καὶ οἱ ταύτην διδασκόμενοι μαθηταί· ὅθεν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ μόνος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον θέλει σωθῇ, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ καὶ μαθηταί του, θάλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν τῶν πράξεων.

14: „Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν.

Κραταίωμα, λέγει, γίνεταί ὁ Κύριος ἀειδῶν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου τὸν φοβούνται· ἡγουν δύναμις καὶ τεχνόκαστρον.

„Καὶ ἡ Διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λέγει, θέλει φανερώσει εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· ποῖον; δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κραταίωμα τῶν φοβουμένων αὐτόν· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὑπόσχεταί· ἡ διαθήκην νόησον τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀμέσως ἀποκαλυπτομένην συμβουλὴν, ἣτις φανερόναι εἰς τοὺς θεοφοβούμενους, τί πρέπει νὰ κάμνουν· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ σαφηνίζει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν γνῶσιν τῶν θεῶν μυηρίων (1)· τὸ ὅποιον τοῦτο κάμνει καὶ ὁ νόμος, ἀποκαλύπτων τὰ ἀπόκρυφα μυήρια εἰς τοὺς καθαρῶς ἀναγινώσκοντας αὐτόν, καὶ φυλάττοντας τὰ προστάγματά του.

15: „Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπασεῖ ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου.

Οἱ νοητοὶ ὀφθαλμοί, λέγει, τῆς ψυχῆς μου παντοῖνα εἶναι τενωμένοι πρὸς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ἤξευρα, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει ἐκβάλλει τὰ πόδαί μου ἀπὸ τὰ βρόχια καὶ παγίδας τῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν μου· καὶ καὶ τύχη νὰ πιασθῶσιν ἀπὸ αὐτά. (2).

16: „Ἐπιβλέψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με.

Πῶς

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοσίω, ἠερμηνεύσαν „Μυσήριον Κυρίου τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καὶ τὴν συνθήκην αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς· αὐτοῦ δὲ ἐστὶν ἀκούσαι τοῦ Δεσπότη, λέγει ὁ Θεοδώριτος, διὰ Ἡσαίου τοῦ Περσέου λέγοντος· „Τὰ μυσήρια μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς. (Ἡσ. κδ* 16.)

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει· „Ὅρα δὲ πῶς αὐτὸς λέγουσιν (οἱ ἐξ Ἑβραίων πιθεύσαντες δηλαδή) ὅτι οὐκ ἐάσει τοὺς πόδας μου παθεῖναι παγίδα, ἀλλ' ἐκσπασεῖ μάλλον ἐκ παγίδος· δεῖ γὰρ, ὡς ἔφην, ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· ἀλλ' ὅταν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχωμεν πρὸς Κύριον δὲ παντὸς, ὡς ἐσόμενον ἡμῖν ἀρωγὴν ἐκσπασθήσονται πάντα ἐκ παγίδος οἱ πόδες· ὅσοι καὶ χείροντας ἡμεῖς λέγειν· „Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ἐρρυθίσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων· ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Πῶς ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς, πρότερον εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἄλλων Ψαλμῶν· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν δωδέκατον Ψαλμὸν τὸ, ἐπιβλέψον, εἰσακουσόν μου εἰχ. 3.

„Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχός εἰμι ἐγώ.

Διὰ τί λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἦτον μονογενὴς, εἰς καιρὸν ὅπου εἶχε καὶ ἄλλους ἀδελφοὺς; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι μονογενὴ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του, ὡς μεμονωμένον καὶ ἔρημον· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενή μου (Ψαλ. κβ΄. 21.) πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του, ὡς γυμνὸν ἀπὸ καθὲ ἀνθρωπίνῃ βοήθειαν.

17: „Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν.

Αἱ θλίψεις, λέγει, τῆς καρδίας μου εἶναι πάμπαν πολλαί· βλέπε δὲ, ὅτι τὰς θλίψεις τῆς καρδίας λέγει· διὰ τί κάθε θλίψις, ὅπου ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἀπὸ λογισμῶν κακῶν, ἐναντίον τῆς καρδίας φέρεται· ἐπειδὴ ἡ καρδιά πάσχει εἰς τὰς θλίψεις περισσότερον, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, ὡς αἰσθητικωτάτη.

„Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς περιστάσεων καὶ συμφορᾶς, ὅπου μὲ βιάζονται καὶ μὲ σπυνοχωροῦν.

18: „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου.

Ταπείνωσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, αἰσθητῶς μὲν τὴν τοῦ σώματος ἀσθενεῖαν, συγκρινομένην μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶς ἐχθρῶν του· νοητῶς δὲ, τὴν τῆς ψυχῆς συντριβὴν· ὁμοίως καὶ κόπον ὀνομάζει, αἰσθητῶς μὲν, τὸν σωματικόν· τὸν ὅποιον ἐδοκίμαζεν ὅταν ἐφευγεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἡγωνία· νοητῶς δὲ, τὸν ψυχικόν· τὸν ὅποιον ἐδοκίμαζεν ἐγκρατευόμενος, καὶ ζίκων εἰς προσευχὴν, καὶ κοιμώμενος χαμαὶ, καὶ ἄλλας πάσχων ταλαιπωρίας. (1)

„Καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

Διὰ τὴν ταπείνωσιν, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, καὶ διὰ τὸν κόπον τοῦ σώματός μου, συγχώρησον Κύριε τελείως ὅλας τὰς περασμένας ἁμαρτίας, ὅπου ἐπραξα· τὰς ὁποίας ἐξομολογήθεις, ἕκαστα ἀπὸ αὐτὰς ἀποχὴν· βλέπε δὲ, πῶς διὰ τὴν τελείαν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν χρειάζεται, ὅχι μόνον νὰ ἀπέχη πλέον ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις, νὰ ἔχη ταπείνωσιν εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ κόπον καὶ κακοπάθειαν εἰς τὸ σῶμα του.

19: „Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου ὅτι ἐπληθύνθησαν.

Ἴδε Κύριε, λέγει, πόσους πολλοὺς ἔγιναν οἱ ἐχθροί μου, τόσοι οἱ αἰσθητοί, ὅσον καὶ οἱ νοητοί. Καὶ

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ἄλλος „Ἐπαπειλάς ἐξαιτῶ τῶν ἁγίων τοὺς πόνοισι ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἀνεπίληπτον τὴν ἐν πόνοις ποιούντα ταπείνωσιν· ὅταν οὖν τις ἔργων ἀγαθῶν ὑπάρχων ἐπιμελητὴς, ἑαυτὸν ἐν πόνοις ταπεινώσῃ· τότε δὴ τότε, ἢ ἐκ παρήσας ἐρεῖ· „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου· ὁμοίως ἢ ἄλλος λέγει „Ἐντεῦθεν μεθάνομεν, ὅτι ταπείνωσις ἢ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἢ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ τὰ τοῦ σώματος πάθη περικόπτουσα· μεγάλη δὲ ὄντως ἡ ταπεινοφροσύνη, ἢ ἕκαστος τῶν ἁγίων δι' αὐτῆς ὠδεύει· ἢ διὰ τοῦ κόπου τὴν ὁδοιπορίαν συνέτεμε... δύναται μὲν γὰρ ἢ ἡ ταπείνωσις μόνη εἰσενεγκεῖν (εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ) βραδύτερον δὲ φυσικῶς μέντοι τῇ ψυχῇ αὕτη ἐγγίνεται, ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· ἢ ὅσον πικρὴ καρπὸν ἢ ψυχὴ, τοσοῦτον ταπεινοῦται, καθάπερ τὰ δένδρα· ὅδός δὲ αὐτῆς οἱ κόποι οἱ σωματικοὶ ἐγγράσει· ὁ κόπος γὰρ ταπεινοῖ τὸ σῶμα· τῇ σωματικῇ δὲ συνταπεινοῦται ἡ ψυχὴ.

„Καί μῖσος ἀδίκον ἐμίσησάν με.

Ἐγὼ, λέγει, οὔτε τοὺς αἰσθητοὺς καὶ ὄρα-
τοὺς ἐχθρούς μου ἀδίκησα, ἐπειδὴ καὶ εἰς κανένα
πράγμα δὲν τοὺς ἐνώλησα· οὔτε τοὺς νοητοὺς καὶ
αἰσράτους: τοὺς Δαίμονας δηλαδή· διὰ τί ὅταν ἀ-
μάρτησα, δὲν ἀδίκησα τίποτε τοὺς Δαίμονας, ἀλ-
λὰ μόνον τὸν ἐαυτόν μου· λοιπὸν τὸ μῖσος ὅπου
αὐτοὶ ἔχουν πρὸς ἐμένα, δὲν ἔχει καμμίαν εὐλο-
γὴν ἀφορμὴν· ἀλλὰ γεννᾶται ἀπὸ τὸν φόβον καὶ
τὴν κακίαν τους.

20: „Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου.

Φύλαξαι, λέγει, Κύριε τὴν ψυχὴν μου, διὰ
νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀδίκων ἐχθρῶν μου·
μὲ τὴν ψυχὴν δὲ νοεῖ ὡς ἀναγνώστῃ, ὁμοῦ καὶ τὸ
σῶμα· ἐπειδὴ διὰ τῆς ψυχῆς ζῇ καὶ κυβερνᾶται τὸ
σῶμα.

„Καί ῥύσαι με·

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ μὴ πέ-
σω εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· φύ-
λαξον μὲν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τοὺς αἰσράτους ἐχθροὺς
Δαίμονας, ῥύσαι δὲ καὶ τὸ σῶμά μου ἀπὸ τοὺς ἑ-
ρατοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι σπουδάζουν νὰ κυριεύσουν
αὐτό·

„Μὴ καταισχυνθῆιν, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ
·····

Ἐπειδὴ, λέγει, ἠξέυρω, ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι,
ὅπου προσμένουν τὴν βοήθειάν σου, δὲν ἐντροπιά-
ζονται· ἀλλὰ ἐπιτυχαίνουν τὸ ποθούμενον· ὡς εἴ-
πεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ 51. 3. διὰ τοῦτο

καὶ ἐγὼ δὲν θέλω ἐντροπισθῶ· διὰ τί ἤλπισα εἰς
ἐσένα, καὶ ἀκολουθῶς προσμένω τὴν βοήθειάν σου.

21: „Ἄκακοι καὶ εὐθελῆς ἐκολλώντό μοι.
„ὅτι ὑπέμεινά σε Κύριε.

Διὰ περασμένον πρᾶγμα ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ·
καὶ ἄλλην φορὰν, λέγει, ὑπομείνας: ἤγουν προ-
σμένοντας τὴν βοήθειάν σου Κύριε, καὶ μὴ ἐντραπίς·
ἀλλὰ ἐπιτυχῶν τοῦ ποθουμένου, πολλοὺς καὶ ἄλλους
ἀνθρώπους ἐτράβιξα εἰς τὸν ὁμοῖον ζῆλον· μὲ τὸ νὰ
ἐπληροφορήθῃσαν αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἐδικόν μου παρά-
δειγμα, ὅτι σὺ μόνος εἶσαι ἀληθὴς καὶ βέβαιος
βοηθός· (1) αὐτοὶ δὲ καὶ ἐκολλώντό μοι: ἤγουν
ἐδέθησαν μὲ ἐμένα καὶ ἔγιναν τόσον φίλοι ἀγαπη-
τοί, ὥστε ὅπου ἐξεκρέμαντο ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου·
διὰ τί ἔκχαμα ὄρθα καὶ σὲ ὑπέμεινα, προσμένοντας
τὴν βοήθειάν σου· ποῖοι δὲ εἶναι αὐτοὶ; εἶναι οἱ
ἄκακοι: ἤγουν οἱ καλοὶ καὶ ἴσοι ἄνθρωποι· ὅποιοι
εἶναι οἱ δίκαιοι· ὅθεν καὶ διὰ τοὺς τοιοῦτους, ὅπου
ἐτράβιξα εἰς τὸ νὰ ἐλπίζουν πρὸς ἐσένα, εἰσάκου-
σόν μου Κύριε.

22: „Λύτρωσαι ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πα-
····· τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἀρκετὰ ἐπαρκαλίσειν ὁ Δαβὶδ τὸν
Θεὸν διὰ λόγου του, τώρα ἐδῶ παρκαλεῖ καὶ διὰ
ἔλπον τὸν λαόν, ὅπου συνέπασχε μὲ αὐτόν· διὰ τί
ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅχι μόνον συνέπασχε μὲ τὸν
βασιλέα του Δαβὶδ, ὅταν ἐπολέμουν αὐτόν οἱ ἐχ-
θροὶ καὶ ἀλλόφυλοι διὰ τί ἐβασίλευσεν (ἀνίσως καὶ
ὑποθέσωμεν, ὅτι τότε ἐξαφανήθη ὁ πικρὸν Ψαλμός)
ἀλλὰ ἀκόμη συνέπασχε μὲ αὐτόν καὶ εἰς τὸν και-
ρὸν τοῦ Σαούλ· καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲ τῆς ἐπα-
ναστάσεως τοῦ Ἀβεταλώμ, πολλοὶ ἐθλίβοντο διὰ
τὸν Δαβὶδ, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν Ἰσραὴλ· διὰ
τί

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόωριτος „Καὶ τοῦτο ἴδιον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τῆς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἱσχύ-
τητα τιμῶντας, καὶ εὐθύτητα χρησμένους, καὶ κακίας ἀπηλλαγμένους συνήθειαι ἔχειν καὶ φίλους· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Περ-
σέτης ἔφη πεποιμέναι· ἅτε δὲ θεραπεύειν ἐν τούτῳ δὴ τὸν Δεσπότην ἡγουμένους.

τί ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ : ἤγουν ἀπὸ τὸν Ἰακώβ , ἐκα-
τάνγοντο · δὲν εἶναι δὲ ἄτοπον νὰ εἰποῦμεν , ὅτι
καὶ ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει Ἰσραὴλ τὸν ἑαυτοῦν του · ἐ-
πειδὴ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ εἶχε τὸ γένος (1)
ἐὰν δὲ θάλῃς , ἡμπορεῖς νὰ ἀναφέρῃς τὴν εὐχὴν ταύ-
την καὶ εἰς τὸν Χριστὸν : ἤγουν , ὅτι ὁ Χριστὸς πα-
ρακαλεῖ καθ' ὃ ἄνθρωπος , νὰ λυτρώσῃ ὁ Θεὸς τοὺς
δι' αὐτοῦ θλιβομένους Χριστιανούς , ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς
τῆς πίσεως διώκτας καὶ Ἕλληνας · προείπομεν γὰρ,
ὅτι ὁρθῶς ἡμποροῦν νὰ ὀνομασθῶν Ἰσραὴλ , οἱ τὸν
Χριστὸν ὁρῶντες διὰ τῆς πίσεως Χριστιανοί · ἐπειδὴ
Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται , νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν .

ΨΑΛΜΟΣ ΚΕ΄.

ἢ Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σαοὺλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ὅταν
φεύγωντας ἀπὸ αὐτὸν , διέτριβε κοντὰ εἰς τοὺς Ἀλλοφύλους · ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι
σκλαβωθέντας Ἑβραίους , τοὺς ὁμοίους τῷ Δαβίδ κατὰ τὴν ἀρετὴν · δικαιολογεῖται δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ
Ψαλμοῦ , μὲ τὸ νὰ ἡξέυρῃ δίκαιον τὸν Θεόν . (2)

1: ἢ Κρίνόν με Κύριε , ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκα-
κίᾳ μου ἐπορεύθην .

Κρίνον · ἤγουν ἐξέτασον , λέγει , Κύριε ,
ἐκδόμη βαθύτερον , καὶ μ' ὅλον ὅπου προσηύσκεις
ὅλα · διὰ τί ἐγὼ θαρρῶ , πῶς ἔζησα ἕως τῶρα μὲ
ἀκακίαν · ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει , τὴν ἀνεξικακίαν .

καὶ μακροθυμίαν (3) διὰ τί ἐγὼ , μὲ ὅλον ὅπου
ἀδικήθηκα πολλὰ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ , καίνενα ὁμως
κακὸν δὲν ἀνταπέδωκα εἰς αὐτὸν , ἀγχαλὰ καὶ εἰ-
χον· δύναμιν νὰ τῷ ἀνταποδώτῃ · καθὼς περὶ τού-
του γράφει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν · ὅτι πολλάκις
βαλὼν ὁ Δαβὶδ εἰς χεῖράς του τὸν Σαοὺλ , δὲν
ἐκακοποίησεν αὐτόν .

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς ἄριστος : ἢ Ἐπισκεῖ πρέπουσα ἡ προστεχθεῖσα τῷ Θεῷ προσευχῇ · προσήκει γὰρ τὸν ἄρχεον
τεταγμένον πᾶσαν ποιήσει· τῶν ὑπὸ τῶν κηδεμονίαν · διὰ τοι τοῦτο ἔ· ὁ μακάριος Δαβὶδ , οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ
προσηύχετο τὴν εὐχὴν , ἀλλὰ ἔ· ὑπὲρ τοῦ ἐγχεχειρισμένου λαοῦ .

(2) Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην · Ψαλμός τῷ Δαβίδ , ἀναφέρονται μὲν ἔ· εἰς
τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβίδ , παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν διὰ λόγου του · ἀναφέρονται δὲ ἔ· εἰς τὸν Χριστὸν , τὸν ἐκ σπέρ-
ματος γεννηθέντα τοῦ Δαβίδ .

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει : ἢ Διπλῶς νοοῦμεν τὴν ἀκακίαν · ἢ γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀλλοτρίωσιν λογ-
γισμῶν κατορθουμένην · ἢ γὰρ διὰ μακρῆς προσοχῆς ἔ· μελέτης τῶν ἀγαθῶν , οἶον· τὴν ῥίζαν τῆς κακίας ἐκτεμόν-
τες , κατὰ ζήτησιν αὐτῆς παυτέλῃ , τὴν τοῦ ἀκάκου προσηγορίαν δεχόμεθα · ἢ ἀκακία ἐστίν · ἡ μέμψις τοῦ κακοῦ
ἐμπειρία , διὰ νεότητά πολλάνκις , ἢ βίου τινὸς ἐπιτήδευσιν , ὁπείσω τινῶν πρὸς τινὰς κακίας διακειμένων · ἄλ-
λος δὲ λέγει : ἢ Οὐδεὶς ἀμαρτάνων κηδεῖναι βούλεται μετὰ τοῦ Θεοῦ , εἰμὲν οὗτος ὁ ἐν ἀκακίᾳ πορευθεὶς (παρὰ
τῇ ἐκδόδ . Σειρή .) .

„Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων οὐ μὴ ἀ-
σθενήσω.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐλπίζω εἰς τὸν Θε-
όν, διὰ τοῦτο δὲν θέλω ἀλγισχυρήσω, οὔτε ἔχει
νὰ φοβηθῇ ἡ καρδιά μου· διὰ τί δυναμῶν καὶ ἀν-
δρειόνομαι μετὰ τὰς ἐλπίδας ὅπου ἔχω εἰς τὸν Θεόν·
λέγεται δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, τό-
σον τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ τοὺς ἀόρατους.

2: „Δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με.

Δὲν λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανεύομε-
νος· ἀλλὰ παρακαλεῖ νὰ δοκιμασθῇ μὲν· ἦγουν
νὰ ἐξετασθῇ διὰ τὰ ἀπερασμένα συμβεβηκότα,
ὅπου τῷ ἠκολούθησαν· νὰ πειρασθῇ δὲ· ἦγουν νὰ
δώσῃ πείραν καὶ δοκιμὴν καὶ εἰς τὰ μέλλοντα, ἀ-
νίσις τέκεται ὁ αὐτὸς εἰς τὴν γνώμην καὶ πρότερον
καὶ ὕστερον.

„Πύρωσον τοὺς νεφροὺς μου καὶ τὴν
καρδίαν μου.

Διὰ μέσον τῶν νεφρῶν, φανεῖται ὁ Δα-
βὶδ τὸ ἐπιθυμητικόν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, φανε-
ρῶναι τὸ θυμικόν· πύρωσον λέγει· ἦγουν δοκίμα-
σον τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν καρδίαν μου· καθὼς καὶ
αἱ χυρσοχόροι δοκιμάζουν τὸ χρυτάρι μετὰ τὸ χωνευτή-
ριον· ἐπειδὴ ἐγὼ, οὔτε μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεθύ-
μησα τὴν βασιλείαν τοῦ Σαούλ, οὔτε μετὰ τὸν θυ-
μὸν ἔκαμα ἐκδίκησιν εἰς αὐτόν. (1)

3: „Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφ-
θάλμων μου ἐστίν.

Τοιαύτην, λέγει, ἀνεξέλεγκτον διαθέσιν ἔ-
χω, ἐπειδὴ καὶ βλέπω πάντοτε ἐμπροσθεν εἰς τοὺς
ὀφθαλμούς μου τὸ ἔλεός σου· τὸ ὅπου δίδεις εἰς
ἐκείνους, ὅπου μακροθυμοῦν, καὶ δὲν ἀνταποδίδουν
κακὰ εἰς τοὺς ἐχθροὺς των.

„Καὶ εὐηρόστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἔχει νὰ εἰπῇ ἐμπροσθεν
διὰ τὰ ἄλλα κατορθώματα καὶ ἀρετὰς του, διὰ
τοῦτο θεραπεύει καὶ προσμαλίζει τὸν λόγον, καὶ ἀ-
ναφέρει τὴν χάριν τῶν ἀρετῶν του εἰς τὸν Θεόν· λέ-
γωντας, ὅτι καὶ ἄλλας ἀρετὰς κατώρθωσα διὰ τὴν
ἐδικήν σου ἀληθείαν· διὰ τί σὺ ὑπεσχέθης εἰς τὸν
νόμον σου, νὰ ἐλεῇς ἐκείνους, ὅπου σοὶ εὐαρεστοῦν·
τὸ ἔλεός σου λοιπὸν καὶ ἡ ἀλήθειά σου, αὐτὰ ἐγι-
ναν αἴτια καὶ πρόξενον τῶν κατορθωμάτων μου,
καὶ ὅχι ἡ ἐδική μου δύναμις· λέγει δὲ καὶ ποῖα εἶ-
ναι τὰ κατορθώματά μου.

4: Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιῶ-
„ιτιος.

Δὲν ἐκάθισα, λέγει, μαζί με ἐκείνους,
ὅπου συμμαζώνονται εἰς ἓνα τόπον, διὲ νὰ φλυα-
ροῦν καὶ νὰ λέγουν λόγια ἄκαιρα, καὶ μυθολογικὰ
διηγήματα.

„Καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰ-
σελθῶ.

Δὲν ἔσμιξα, λέγει, με ἐκείνους, ὅπου ἐ-
πιβουλεύονται ἓνας τὸν ἄλλον· ἢ ὅπου ἐπιβουλεύουν
καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐχθρὸν μου Σαούλ· διὰ τί ἀκού-
λουθον ἦτον νὰ κατηγοροῦσί τινας τοῦ Σαούλ, καὶ
νὰ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (Ψαλμὸς 138) οὐκ ἀπίθανον εἰπεῖν, ὅτι χεῖρει τῶν ἀγίων ὁ νοῦς, θαντίνι προ-
χείοιτο ὑπὲρ ἀρετῆς πόθος· ἴσασι γὰρ ὅτι τῆς ἐνοῦσης αὐτοῖς πνευματικῆς εὐσπλαγίας ἡ δύναμις, ἔσαι που πᾶν ὡς
ἐμφανέστερα· καθάπερ ἔ τῶν ἀρωμάτων, καταβεβλημένων ἐν πυρὶ· διὸ φησι πύρωσόν με· ἔ ἡμεῖς δὲ εὖ μέγα
δοκιμασθισόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, Κάντε ὅθεν δῆλον, ὡς τῆς ἁμαρτίας πρεσβύτερος ὁ Ψαλμὸς· ὡς ἀ-
πλότῳ γὰρ ἔ ἀκακία συζῶν, ἔ πείραν οὐκ ἔχων τῆς ἁμαρτίας, τῶν ἐπικινδύνων ἀγάνων ἐφίεται· νεφροὺς δὲ ἔ
καρδίαν τοὺς λογισμοὺς ἐντομάζει.

ὃς ζητοῦν νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ αὐτόν.

„Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου
„Κυrie.

5: „Ἐμίσησα Ἐκκλησίαν πονηρευομένων

Ἐγὼ, λέγει, ἐμίσησα τὸ συνᾶθροισμα ὁ-
λων τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων· μετὰ τὸ ὄνημα γὰρ τῶν
πονηρευομένων, συμπάριελαβεν ὁ Δαβὶδ ὅλους τοὺς
κακοὺς ἀνθρώπους, τοὺς διάφορα εἶδη κακίας με-
ταχειριζομένους.

„Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.

Ἐδὼ λέγει διὰ τοὺς ἀλλοφύλους εἰδωλολά-
τρας ὁ Δαβὶδ, κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους ἐκάθητο,
ὅταν ἐδωκατο ὑπὸ τοῦ Σαουλ· ἀπὸ τὴν ἀσεβεί-
αν γὰρ τούτων δὲν ἐκοινῶναι· ἢ οὐ καθίσω εἶπεν·
ἤγουν καιρὸν πολὺν δὲν θέλω καθίσω μετὰ αὐτοὺς.

6: „Νίψομαι ἐν ὕδασι τὰς χεῖράς μου.

Οἱ παλαιοὶ θέλοντες νὰ δώσουν μαρτυρίαν,
πῶς εἶναι ἀνάτιοι καὶ ἀθῶοι εἰς κανένα πρᾶγμα,
ὅπου ἐκατηγοροῦντο· ἐσυνείθιζον καὶ ἐνιπτον τὰς
χεῖράς των μετὰ νερόν· ἐμπροσθεν εἰς τὸ πλῆθος, διὰ
νὰ φανερώσουν μετὰ τὸ νίψιμον, καὶ τὴν καθαρότη-
τα τῶν χειρῶν τους, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς συ-
ναιδήσεώς των· ὅθεν καὶ ὁ Πιλάτος τοῦτο ἐποίησεν ὅ-
τερον ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸς θέλει νί-
ψει τὰς χεῖράς του μαζί με τοὺς ἀθῶους, μαρτυρῶν
ὅτι εἶναι ἀνάτιος ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω κα-
κά· ἤγουν πῶς δὲν ἐτυγχαινῶν ἡσθε μετὰ τοὺς κα-
κοὺς.

Τὸ μὲν θιαστήριον· ἦτοι τὸ πῶμα τῆς κε-
ρωτοῦ, ἦτον μέσα εἰς τὰ ἅγια πῶμα ἁγίων τῆς σκη-
νῆς τοῦ μαρτυρίου· τὸ δὲ θυσιαστήριον, ἦτον ἔξω
ἀπὸ τὰ ἅγια πῶμα ἁγίων· τὸ ὅποσον προφητεύει ὁ
Δαβὶδ, ὅτι διὰ τὴν ἀκακίαν του θέλει τὸ περιτρι-
γυρῆσαι μετὰ πλῆθος θυσιῶν, καὶ μετὰ πλῆθος τῶν εἰς
ταύτας διακονούντων ἱερέων. (1)

7: Τοῦ ἀκούσαι με φωνῆς αἰνέσεώς σου.

Διὰ τί, λέγει, θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήρι-
όν σου; διὰ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῶν ἐκεῖ ψαλ-
λόντων καὶ χορευόντων καὶ παρακαλούντων τὸν
Θεόν, διὰ τὴν εἰρηνικὴν κατὰστάσιν τοῦ λαοῦ.

„Καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμά-
σια σου.

Καὶ διὰ τί θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήρι-
όν σου; διὰ νὰ διηγηθῶ, λέγει, μετὰ τὴν πύχον ἀ-
νάγνωσιν τοῦ θαύτου νόμου, καὶ τῶν Μωσαϊκῶν δι-
βλίων· (ταῦτα γὰρ τὰ βιβλία συχνάκις ἀνεγινώσ-
κοντο εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καθὼς ὁ ἴδιος
νόμος τοῦτο προσάξει·) τί δὲ νὰ διηγηθῶ; τὰ θαυ-
μάσια σου, λέγει, Κύριε· ἤγουν ἐκεῖνα ὅπου πα-
ραδόξως ἐποίησας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἀπλῶς
ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ἀπ' ἀρχῆς Κόσμου ἐθαυματούρ-
γησας.

8: „Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου
σου.

Ε΄.

(1) Ἄλλος δέ τις λέγει (ὡς ὁ Κύριλλος) „Δηλοῖ δέ τι ἕτερον τὸ κυκλῶν ἡμᾶς τὸ θυσιαστήριον, ὅτι χρὴ μὴ
ἀπονοσφίζεσθαι Θεοῦ, ἀλλ' οἶονεῖ πως ἀγχοῦ ἢ κυκλῶ φαίεσθαι περιεσκότας, μὴ μεσολαβοῦσιν ἁμαρτίας,
μηδὲ δι' ἐξέσεως ἡμᾶς κοσμητικῆς ἡδονῆς· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει, ὅτι τάχα τοῦτο αἰτισσόμενοι ἐνιπτον τὰς χεῖρας οἱ
εὐχόμενοι, ἵν' ὅσας ἐπάραται χεῖρας δυνήσῃσι (παρὰ τὴν ἐκδεδ. Σειρᾶ) ὅθεν ἢ ὁ Ἀριστοφάνης γράφει „Ἡρώτησαν δὲ
ἢ τοῦτο, τίος χάριν ἀπονιζόμενοι τὰς χεῖρας τὸ τιμικαῦτα εὐχονται· διεσάφουν δὲ, ὅτι μαρτυρίαν ἔστι τοῦ μη-
δὲν εἰσγᾶσθαι κακόν, καλῶς ἢ ὅσως μεταφορῶντες ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην ἢ τὴν ἀλήθειαν πάντα (παρὰ ταῖς ση-
μειώσεσι τοῦ Κορδεδίου)

Ἐπειδὴ λέγει, ἐγὼ ἠγάπησα τὴν εὐπρέπειαν καὶ σολισμόν τοῦ ἁγίου οἴκου σου, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμῶ πάλιν νὰ ἰδῶ αὐτόν· εὐπρέπειαν δὲ ὀνομάζει, τὴν εὐταξίαν τῆς Κιβωτοῦ καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, ἀκόμη δὲν ἦτον κτισμένος ὁ ἐν Ἱερουσαλὺμοις ναὸς, κατὰ τὸν Θεοδώρετον.

„Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Ὅχι μόνον, λέγει, τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου ἠγάπησα· ἀλλὰ καὶ αὐτόν, ἀκόμη τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι σκηνή· ἢ ἐνδοξόσου σκηνή, ἀγαπῶ καὶ ὀρέγομαι· ἢ τόπον σκηνώματος λέγει, αὐτὴν πάλιν τὴν ἰδίαν σκηνήν· συνήθειαν γὰρ ἔχει ὁ θεὸς Δαβὶδ νὰ ὀνομάζῃ μὲ διπλᾶς λέξεις ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· (1).

9: „Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου.

Μὴ μὲ ἀφῆσθης, λέγει, Κύριε, νὰ ἀπολεσθῶ καὶ νὰ ἀποθάνω με τοὺς ἁλλοφύλους καὶ ἀσεβεῖς, μαζὶ με τοὺς ὁποίους τώρα εὐρίσκομαι, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενος· ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἐπαναγύριτόν με εἰς τὴν πατρίδα μου· ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἁλλοφύλους τούτους, ἔχει ὀγλίγωρα νὰ τοὺς καταφθάσῃ ἀπώλεια καὶ ἀφανισμὸς διὰ τὰς ἀνομίας των.

„Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου.

Ὅχι μόνον, λέγει, εἶναι ἀσεβεῖς οἱ ἁλλοφύλοι οὗτοι· ἀλλ' εἶναι καὶ ἄνδρες αἱμάτων· ἤγουν εἶναι φονεῖς καὶ ἑτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ χύνουν αἷματα.

10: „Ὡς ἐν χερσίν αἱ ἀνομίαι.

Ἦγουν πρόχειραι καὶ πολλὰ εὐκολα εἶναι αἱ ἀνομίαι κοντὰ εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἁλλοφύλους δηλαδή.

„Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη θώρων.

Ὅχι μόνον, λέγει, οἱ ἁλλοφύλοι εἶναι ἀσεβεῖς καὶ φονεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη καὶ δωροδέκται· ἐπειδὴ μὲ τὰ δῶρα πωλοῦσι τὴν δικαιοσύνην, καὶ κάμνουσι κρίσιν ἄδικον.

11: „Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐνθυμίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀκακίαν του· καὶ τρόπον τινα προβάλλει αὐτὴν μεσίτην εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τοῦ εἰσακούσῃ.

„Λύτρωσαί με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.

Εἰς

(1). Ὅθεν εἰπέ τις (ὡς ὁ θεὸς Κύριλλος)· „Πολλὴν ἂν τις ἴδῃ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου Κυρίου· ἤγουν τοῦ σκηνώματος τῆς δόξης αὐτοῦ· σκηνῆς γὰρ ἐν Ἐκκλησίαις· ἐνταῦθα γὰρ ἔστι τῶν λειτουργῶν ἱεροπρεπὲς τὸ σχῆμα· καὶ τῶν συνόδων ἡ τάξις, εὐταξίας πάσης μεμελεσμένη· ὕμνοι καὶ δοξολογαί· καὶ τῆς θεοπνεύτου Γραφῆς οἱ λόγοι· μονοιουχὶ καταμυρίζοντες τοὺς ἀκρωμένους σιγῇ μετ' εὐταξίας· ἀναφωνήσεις μουσικαί· προθέσεις τῆς δωροφορίας· εὐχαὶ ἀπερίσπαστοι, καὶ ἐκ διακρίσεως ἐξηγησθέντες ἀνακηδύσαντες πρὸς Θεόν· αἱ τῶν Θεολόγων φωναί· μουσικαὶ τῆς δουλειᾶς, καὶ παρακλήσεως τρόποι, διανενοῦντες ψυχὴν· καὶ πᾶν ὁ τιθεὶς τῶν πράξεων τοῖς θεοῖς τετιμημένων νόμοις· εὐπρεπὴς ἦν ἄρα καὶ ὁ αἰσθητὸς οἶκος Κυρίου καὶ ἀγαπητὸς ἁγίοις, καὶ ἱερὸν ἀληθὲς τὸ σκηνώμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν λέγει, „Τί γὰρ τῶν εἰς εὐπρέπειαν πνευματικὴν τελούντων, οὐκ ἂν ἔξοι τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τοιούτων ἐν τοῖς εἰς αὐτὸν πίστευσαι, οἱ καὶ διὰ πάσης ἀγαθουργίας τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καλλύνουσι· μορφοῦνται γὰρ ἐν αὐτοῖς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος καὶ παρὰ τοὺς ἥδεις τῶν ἀνθρώπων· μορφεύεται δὲ δι' ἀγιασμοῦ, καὶ πάσης τῆς κατ' ἐξέγερσιν ἀρετῆς· καὶ εἶναι εὐπρέπεια τοῦ τοιούτου οἴκου, οἱ διατρέποντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ θεοσέβειαν.

Ἐλευθέρωσόν με, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ὀδὸν ταύτην φυγὴν, ὅπου πάσχω, καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρινὴν διατριβὴν τὴν μετὰ τῶν ἀλλοφύλων· καὶ κάμε ἔλεος εἰς ἐμέ, ὥς ὅπου νὰ μὴ τύχω ἄλ-
λην φορὰν τοιαύτους ἀνθρώπους.

12: Ὁ ποῦς μου ἔσται ἐν εὐθύτητι.

Τὸ ποδαῖόν μου, λέγει, Κύριε, σέκεται εἰς τὴν ὀρθότητα· ἤγουν αἱ σκέται τῆς ζωῆς μου εἶναι μακρὰν ἀπὸ καθὲ σκολιότητος καὶ πονηρίας· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω· ἢ Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

13: Ἐν Ἐκκλησίᾳ εὐλογίῃ σε Κύριε.

Ἀφ' οὗ, λέγει, γένουν, ὅσα εἶπον ἀνω-
τέρω, καὶ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου πάσχω,

εἰς τὸ ἐξῆς θέλω συνθέσω Ἑσπερίον, μὲ τοὺς ὁποί-
ους θέλω σὲ ὑμῶν Κύριε, εἰς ὅλας τὰς συνάξεις
τοῦ λαοῦ. Καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπληρώθη ὁ λόγος
οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν τῶρα καθε-
κλήσια τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς συνάξεις καὶ ἀκολου-
θίας τῆς, μελωδὸν καὶ διδάσκαλον ἔχει τὸν θάρον
Δαβὶδ· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὅλος καὶ εἰς
κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐπιβουλεύεται καὶ διώκεται
ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του· ὅθεν καὶ ὁ καθ' ἑνας θάλας
δικαιολογηθῇ οὕτως· ἤγουν πῶς καὶ ἐγὼ βλαπτό-
μενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν μου, ὑπέφερα τὴν βλάβην
μὲ μακροθυμίαν· ἀδικούμενος, δὲν ἐπολέμησα τὸν
ἀδικούντά με· καὶ ἀσεβεῖς μὲν θέλει νοήσει, τοὺς
ἀπίστους καὶ αἵρετικούς· θυσιαστήριον δὲ, τὸν κατὰ
τόπον ναὸν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· τὸν αὐτὸν
δὲ ναὸν θέλει νοήσει, καὶ οἶκον Θεοῦ· καὶ τὰ ἐ-
πίλοιπα δέ ῥήτᾳ τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ συναρμόσει
τροπολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, κατὰ ἀνολογίαν
καὶ ὁμοιότητα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ Κς΄.

14: Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· πρὸ τοῦ χρισθῆναι.

Τρεῖς φορὰς ἐχρίσθη ὁ Δαβίδ, πρῶτον ἀπὸ τὸν Σαμουὴλ εἰς τὴν Βηθλέεμ, ὡς γέγραπται ἐν
κεφ. 15 τῆς Α' τῶν Βασιλειῶν· δεύτερον, ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰουδα εἰς Χεβρών μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
Σαούλ ὡς γράφεται ἐν κεφ. β' τῆς Β' τῶν Βασιλειῶν· καὶ τρίτον, ἀπὸ ὅλας ὁμοῦ τὰς φυλάς μετὰ τὸν θά-
να-

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει ἢ Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε (Ψαλ. κα'. 23.) ἢ οὐ μόνον αὐτὸς
εἰς τὰς Ἐκκλησίας προσεύχετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παρακινεῖ νὰ προσεύχωνται εἰς αὐτὰς λέγων ἢ Ἐν Ἐκκλη-
σίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν (Ψαλ. 135. 29.) διὰ τὴν ὃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχόμενος μᾶλλον εἰσακούεται, ἢ ὁ ἐν
τῇ οἰκίᾳ· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἢ Ἀλλὰ τίς ἡ ψυχρὰ τῶν πολλῶν ἀπολογία; εὐχασθαι φησι καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δύνα-
μαι· ἀπατᾷς σεαυτὸν ἀνθρώπε· εὐχασθαι μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δυνατόν, οὕτω δὲ εὐχασθαι ὡς ἐπὶ τῆς Ἐκκλη-
σίας ἀδύνατον· ὅπου Πατέρων πλήθος το. οὗτον· ὅπου βοή πρὸς Θεὸν ὁμοθυμαδὸν ἀναπέμπεται· οὐχ οὕτως εἰ-
σακούη κατὰ σκεπτικὸν τὸν Δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν σῶν ἀδελφῶν· ἐνταῦθα γὰρ ἔστι τι πλεῖον· οἶον ἢ
ὁμόνοια καὶ ἢ συμφωνία, καὶ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, καὶ αἱ τῶν ἱερῶν εὐχαί· διὰ γὰρ τοῦτο οἱ ἱερεῖς προεστῆκασιν
ἵνα αἱ τοῦ πλήθους εὐχαὶ ἀσθενέστεραι ὦσιν, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβόμεναι, ὁμοῦ συνανέλθωσιν αὐταῖς
εἰς τὸν οὐρανὸν (Λόγ. Γ'· περὶ Ἀκατακλήπτ.)

νατον τοῦ Μερφιθόθ, τοῦ Υἱοῦ μὲν Ἰωανῆαν, ἐγγόνου δὲ τοῦ Σαούλ· ὡς γέγραπται ἐν κεφαλῇ α'. τῆς Β'. Βασιλειῶν· προτιτέρα δὲ ἀπὸ τὴν δευτέρην χρίσιν, ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν κόθον ἑνακτὸν ἡμᾶς, ἐναντίον τῶν ὀρεῶν καὶ ὀρεῶν ἐχθρῶν, ὅπου μᾶς διώκουν, νοουμένου ἀναλόγως καὶ καθ' ὁμοιότητα· (Στρεῖσθαι δὲ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη οὐχ εὐρίσκαται ἐν τῷ Ἐξακτῷ τοῦ Ὠριγένους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθὲς ὅμως ἐστίν·)

1: „**Κ**ύριος φωτισμός μου καὶ Σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;

Φωτισμός μὲν εἶσαι, λέγει, Κύρια· εἰς ἐμὲ· ἐπειδὴ καὶ διασκορπίσας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸ νέφαλον τῆς λύπης, καὶ ἐφώτισας αὐτούς μετὰ τὸ φῶς τῆς θείας σου ἀντιλήψεως· Σωτὴρ δὲ, ὅτι τὴν μετὰ τὴν ἐλευθέρωσας ἀπὸ τὴν ἐπιβουλήν τῶν ἐχθρῶν μου· τίνα δὲ φοβηθήσομαι εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οὐδέν· θέλω φοβηθῶ ἔχοντας ἐσένα Σωτήρα μου.

„Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπο τίνος δειλιάσω;

Ἐπειδὴ ἐστὶ, λέγει, Κύρια, μετὰ ὑπερασπίζεσαι καὶ μοὶ βοηθεῖς, λοιπὸν ποῖον ἐγὼ θέλω δειλιάσω; βέβαια οὐδέν· περὶ δὲ τοῦ ὑπερασπισμοῦ σαφῶς εἶπομεν εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν σίχ. 2. ὅπου λέγεται· „ὑπερασπιστὴς μου καὶ κέρας σωτηρίας μου· (1)

2: „**Ε**ν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλιβόντες με αὐτοὶ προσένησαν καὶ ἐπεσον.

Ἐδῶ διηγείται ὁ Δαβὶδ μετὰ θαυμαστὸν τρόπον, τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὅπου ἔλαβεν

ἀπὸ τὸν Θεόν· διότι ὅταν, λέγει, οἱ ἐπιβουλεύοντές με ἐπλησίαζαν κοντὰ μου διὰ νὰ μασήσουν τὰς σάρκας μου· τὸ ὅπου σημαίνει τὴν ἄκραν θηριωδίαν αὐτῶν καὶ ἀσπλαγχνίαν· ἐν ἐκείνῳ, λέγω τῷ καιρῷ, προσένησαν καὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ με ἐλάβουν τελείως· ἀλλ' ἐπεσον χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὸν κακὸν σκοπὸν, ὅπου ἐμελέτων νὰ ἐνεργήσουν ἐναντίον μου.

3: „**Ε**ὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδιά μου.

Παρεμβολή κοντὰ εἰς τοὺς Ἰσραεῖους, δηλοῖ τὸ σράτευμα· ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἔτι μετὰ παραδόξον τρόπον ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τοῦτο πλέον δὲν θέλω φοβηθῶ, ὅχι ἐνεδραυκρυρὴν καὶ καρτέρι τῶν ἐχθρῶν μου, ἀλλ' οὐδὲ ὁλόκληρον καὶ ὁλοφάνερον σράτευμα αὐτῶν.

„**Ε**ὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω.

Ἐν ταύτῃ, λέγει, ἤγουν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἥτις δὲν φοβεῖται εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἐγὼ ἐλπίζω· καὶ δὲν θέλω δειλιάσω, καὶ σκηνοῦ πόλεμος κατ' ἐπάνω μου· μερικοὶ δὲ ἐρμηνεύουσι τὸ παρὸν κατὰ ἁλλειψιν, ἔξωθεν ἐννοοῦντες τὸ, τῇ ἐλπίδι· ἤγουν ἐν ταύτῃ τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς Θεὸν ἐγὼ ἐλπίζω. (2)

4: „**Μ**ίαν ἡττησάμην παρὰ Κυρίου.

τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „Ἀνδρεῖος ταῦτα ἐρεῖ ὃς γινώσκει πεποιημένος· ὅποῦς ἦν ὁ λέγων „Τίς ἡμᾶς χωρίσας ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ὃς γὰρ εἰ ἀληθὲς ὁ Χριστὸς ὑπερ ἡμῶν, ἐξουδένεται πᾶς ὁ κατ' ἡμῶν, δειλίαν δὲ οὐ πείσεται ὁ ταῦτα λέγων ἐκ διαθέσεως· τοῖς γὰρ δειλοῖς κατὰ τὸν Κύριον, τὸ μέρος ἐν τῇ λήμνῃ τοῦ πυρὸς (Ἀπακ. κα'. 8.) (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

(2) Ὅθεν ὁ ἄλλος τις λέγει (ὡς ὁ Κύριλλος) „Πάμμεγα πρὸς σωτηρίας ἐφόδιον ἡ πίστις· προξενεῖ γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἥς γένετ' ἂν τὸ ἴσον οὐδέν· καταστρέφει γὰρ ἐχθρούς ὁ ταύτην ἔχων· ὃ οὐκ ἂν ὑπότου πάσαι τὶ τῶν παρὰ βούλησιν.

Τὸ μίαν ἐδῶ εἶναι ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ, ἁ-
παξ· ἢ καὶ τοῦτο εἶναι κατὰ ἑλλειψιν· ἐννοεῖται
γὰρ ἔξωθεν τὸ, αἴτησιν· ἤγουν μίαν αἴτησιν ἤτη-
σάμην παρὰ Κυρίου, ἢ μίαν χάριν, κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον· τὸ σχῆμα δὲ τῆς ἐλλείψεως εἶναι συνει-
θισμένον εἰς τοὺς παλαιούς·

„Ταύτην ζητήσω.

Ἄφ' οὗ, λέγει, ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τῶν ἐχ-
θρῶν μου, μίαν αἴτησιν ἤτησάμην· καὶ ταύτην θέ-
λω ζητήσω διὰ παρακλήσεως νὰ ἀπολαύσω· ποῖα
δὲ εἶναι αὕτη; ἀκουσον·

„Τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πλῆ-
„σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Μὲ εὐλογον αἰτίαν ἐτάχθη ὁ Ψαλμὸς οὗ-
τος ὕστερ' ἀπὸ τὸν πρότερον Ψαλμόν· διὰ τί εἰς ἐ-
κείνον μὲν, εἶπα· „Κύριε ἡγάπησα εὐπρέπει-
αν οἴκου σου (σίχ. 8.) τῶρα δὲ εἰς τοῦτον ζη-
τεῖ παρομοίως, τὸ νὰ κατοικῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
Θεοῦ· ἤγουν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως. (1)

„Τὸ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυ-
„ρίου, καὶ επισκέπτεσθαι τὸν ναὸν
„τὸν ἅγιον αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ζητῶ νὰ κατοικῶ εἰς τὸν
οἶκον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ θεωρῶ τὴν τερπνότητα αὐ-
τοῦ· καὶ ἀκολουθῶς διὰ νὰ χαίρω ὁμοῦ καὶ νὰ ἐ-
πισκέπτομαι· μήπως ἤθελεν ἀμεληθῇ κανένα ἀπὸ
τὰ πρέποντα εἰς τὴν εὐταξίαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ
Δαβὶδ ἦτον πολλὰ εὐλαβὴς καὶ φιλόθεος.

5: „Ὅτι ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡ-
„μέρᾳ κακῶν μου.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁ-
ποῖαν ἤθελε νὰ ἐπισκέπτεται τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ·
ἐπειδὴ, λέγει, εὐεργετήθην μεγάλως παρὰ τοῦ Θε-
οῦ· εἰς τὴν ἡμέραν γὰρ τοῦ κινδύνου μου, ἐκρυψέ
με εἰς τὴν σκέπην του· ταύτην γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ
σκηνὴν· διὰ τί ὡσάν μεσα εἰς σκηνὴν, διεφύλαξεν
ὁ Θεὸς ἑμένα τὸν προσφυγόντα εἰς τὴν σκέπην του,
καὶ δὲν ἐπαθὼν καλὴν κακόν.

„Ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκη-
„νῆς αὐτοῦ.

Ἐκαίνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο τὸ ἴδιον
λέγει καὶ ἐδῶ, φανερώτερα κηρύττων τὴν εὐεργε-
σίαν· ἀποκρύφον δὲ ὀνομάζει τὸ ἐνδοξότερον μέρος·
ἤγουν ἐποίησέ με, λέγει, ὁ Θεὸς ἀθεώρητον παντο-
λῶς ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ με ἐζήτουν. (2)

Εἵν

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ταῦτα ἔκτεσεν ὁ μέγας Δαβὶδ, ὃς ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγαλειώδους Θεοῦ· αὐτὸς
γὰρ ἔκτεσεν τὴν θείαν ἐπαγγελίαν Κιβωτὸν, ὃς σκηνὴν ἐτέραν θαυμασιωτέραν ἐκτίσας, ὃς τοὺς διαφόρους τῶν Ψαλμῶ-
δων χοροὺς συνέστησεν· ὃς ταῦτα ἐκ τῆς τῶν Παλαιολογμένων βίβλου μάθοι τις ἂν ἀκριβέστερον.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅτι παρὰ τοῦ τρανότερου ἰδεῖν, τί ἐστὶν τὸ ἐν ἀποκρύφῳ σκέπης γενέσθαι, τοιοῦτον τινα
παραδείγματι χρυσώμεθα· ἔσω τις ζητούμενος μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὑπὸ δὲ τῶν οἰκείων ἐν τινὶ οἴκῳ δυσευ-
ρέτῳ φρουρούμενος· τοιοῦτον οὖν τι νοητέον γίνεσθαι περὶ τὸν ἅγιον, ὑπὸ τῆς θείας σκηνῆς ἐκείνης σκεπαζόμενος
αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ εὖ ἐπιχειρηθῆναι εἶναι τοῖς πολεμίοις· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν „Δαβὶδ ὁ μέγας ἐγκρύπτει
τοῖς ἐκείθεν ἀγαθοῖς, εἰς ἃ πέμπει τοὺς λογισμοὺς, τὰ ἐνταῦθα ὀδυνηρά· ὅταν λέγῃ, ὅτι ἐκρυψέ με ἐν σκηνῇ
αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου· καλὸν οὖν φάρμακον τὸ μεμνησθῆναι Θεοῦ, ὃς τῶν ἐκείθεν ἐλπίδων, ὅταν ἰδυνώμεθα·
ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος σκηνὴν ἐννοεῖ, τῆς εὐαγυῖς πολιτείας τὸ βεβηκός τε ὃς ἀκατάσειεν· ἐν ἣ τρέποντινὰ εἰσδε-
δυκώς τε, ἀνάλωτος τοῖς ἀφαισιμαῖς γίνεται πάθει· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐκ τῶν ῥητῶν τούτων συμπεραίνει, ὅτι
ἔγραψε τὸν Ψαλμόν τοῦτον ὁ Δαβὶδ, ὅταν πρὸς Ἀβιμέλεχ εἰσῆλθε τὸν Ἰερεῖ, ὃς προσκύζατο ἐν τῇ σκηνῇ
τοῦ Θεοῦ, ὃς τὴν ὑπὸ τῷ ἁγίῳ ἄρταν εὐλογίαν λαβὼν, διέφυγε τοῦ πολεμοῦντος τὰς χεῖρας· ὁ δὲ Ὀρειγένης „Πολ-
λάκις εἴρηται τὴν μὲν σκηνὴν διηλοῦν προκοπῇ, τὸν οἶκον δὲ τελειότητι· διεδίχαστο δὲ τὴν προκοπὴν ἡ πέτρα
τῆς τελειότητος· κατὰλλήλον δὲ τῇ μὲν προκοπῇ τὸ ἐκρυψε, τῇ δὲ τελειότητι, τὸ ὕψωσε (παρὰ τῇ ἐκδόδ. Σειρή)

„Ἐν πέτρᾳ ὕψωσέ με.”

Εἰς ἀσφάλειαν, λέγει, καὶ βεβαιότητα, μὲ ἐκατέστησεν ὁ Θεός· μεταφέρει δὲ τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου φεύγουν τοὺς ἐχθρούς των· οἷτινες ἀναβαίνοντες ἐπάνω εἰς πέτραν ὑψηλὴν, γλυτόνουν ἀπὸ τὰς χεῖράς των.

6: „Καὶ νῦν ἰδοὺ ὕψωσε κεφαλὴν μου ἐ-
„π' ἐχθρούς μου.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη νοητῶς τὴν ἀποφασιν, ὅπου ἔκαμιν ὁ Θεὸς διὰ τὴν τελειώσιν τὴν αἰτησίαν του, καὶ νὰ τὸν καταξιώσῃ τῆς κατοικήσεως τῆς σκηνῆς του· διὰ τοῦτο ἐδῶ προφητεύει διὰ τὰ μέλλοντα, ὡς ἂν νὰ ἦτον περασμένα καὶ λέγει· ὅτι μὲ τὸ νὰ μοῦ ἐπήκουσεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ἰδοὺ τῶρα μὲ ἔκαμιν ἀνώτερον ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· συναθροίσουσιν γὰρ ἐκεῖνοι, ὅπου νικοῦν τοὺς ἄλλους, νὰ σηκώσιν ὑψηλὰ τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν τους κατὰ τῶν νικηθέντων· Ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ τελειωθῇ ἡ αἰτήσις τοῦ Δαβὶδ, τοῦ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως πρότερον δὲν ἤθελαν νικηθῶν οἱ ἐχθροὶ του.

„Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνίᾳ
αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὡς μέλλον εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τοῦτο λέγει ἐδῶ ὡς τελεωθεὶς· ἐκεῖ γὰρ εἶπε „Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου Κύριε” (στίχ. 11.) ἐδῶ δὲ λέγει „Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα· ὁ δὲ Ἀκύλας ἠρμάνευσε „Καὶ ὑψώσω καὶ κυκλώσω καὶ θύσω· ὥς κατὰ τοῦτον, ὁ χρόνος ἐ-

δῶ εἶναι ἐνηλλαγμένος· δηλαδὴ ὁ ἀπερασμένος εἶναι ἀντὶ μέλλοντος· σκηνὴν δὲ ὀνομάζει, τὴν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως γενομένην, ὡς εἶπομεν. (1)

„Θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ.

Ἐθυσά, λέγει, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ θυσίαν, αἰνέσεως μὲν, διὰ τί με ἐσκέπασεν ὁ Θεός ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλαλαγμοῦ δὲ, διὰ τὴν ἐνίκησάν αὐτούς· ἀλαλαγμός γὰρ εἶναι μία ἀναρροὺς βοή κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτίμιος· ὅθεν καὶ ἐδῶ γράφεται ἡ λέξις αὕτη ἀντὶ νικητηρίου εὐφημίας καὶ ἡ-χοῦ· ταυτὸν εἰπεῖν, ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει, πῶς ἐπρόσφερε τῷ Θεῷ θυσίαν εὐχαριστήριον ἐν ταυτῷ καὶ ἐπιτίμιον. (2)

7: „Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.

Ποῖον διαφορὰν ἔχει τὸ ἄσω ἀπὸ τοῦ ψάλλω, εἶπομεν εἰς τὸν ἱβ'. Ψαλμὸν· δηλαδὴ, ὅτι το μὲν ἄσω, εἶναι ὡδὴ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλλω, εἶναι ὕμνος, ὅπου ψάλλεται μαζὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου.

„Εἰσακούσον Κύριε τῆς φωνῆς μου,
καὶ ἡς ἐκέκραξα.

Ἀφ' οὗ προεφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖνα, ὅπου ἔμελλον νὰ συμβοῦν εἰς αὐτόν, πάλιν ἀκολουθεῖ ἐδῶ τὸν πρότερόν του σκοπὸν· ἡγοῦν εὐχεται νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεός, καὶ νὰ τῷ δώσῃ ἐκείνην τὴν αἰτήσιν, ὅπου ἐζήτησεν ἀνωτέρω· ἡγοῦν τὸ νὰ κατοικῇ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ναὸν αὐτοῦ.

Κ'.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κατὰ δὲ θεωρίαν κυκλοῖ τις τὸ νοερὸν θυσιαστήριον, ὅταν οὗ μεσολαβῇ ἁμαρτία καὶ ἡδονή· ἀλλ' ὁρθὸν διανοίας παράσημα τῷ Θεῷ αὐτὸν συνάπτῃ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἀλαλαγμός ἐστι πολεμικὴ φωνή, ὑπὸ τῶν θαρραλεωτέρων γινόμενη κατὰ τῶν δειλιώντων· τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ ὁ ὕμνος· εὐθυμούντων γὰρ ἡ φωνὴ καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων· εὐθυμεῖ γὰρ τις φησὶ ψαλλέτω.

„Ἐλέησόν με καὶ εἰσάκουσόν μου·

„ἐμοῦ. (1)

Δὲν χρεώσεῖς, λέγει, Κύριε, νὰ μοῦ εἰσακούσης διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀναξιοσύνην· ἀλλ' ὁμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος εἰσάκουσόν μου.

Μὴ ἀποσρέψῃς, λέγει, ἀπὸ λόγου μου· Κύριε τὴν ἐπισκοπὴν καὶ θεωρίαν σου, ἥτις μὲ ἐσκέπασεν εἰς τὴν ἀνάγκην μου.

8: „Σοὶ εἶπεν ἡ καρδιά μου· Κύριον ζητήσω·

„καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.

Αὕτῃ, λέγει, ἡ καρδιά μου εἶπε πρὸς ἐσένα· Κύριε, καὶ ὄχι ἐπιπολαίως μόνον τὰ χεῖλη μου· τί δὲ εἶπε; Κύριον ζητήσω· δηλαδὴ ἐγὼ θέλω ζητήσω τὸν ἐδικόν μου Δεσπότην, καταφρονήσασα καὶ θε ἀνθρωπίνην βοήθειαν.

Μὴν ἀναχωρήσῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου μὲ ὀργὴν, ἐσὺ ὅπου πατρικῶς καὶ μετῴμεναιαν πολλὴν ἤσουν παρὼν μὲ ἐμένα· ἂν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἤθελα σφόδρα πρὸς ἐσέ, παιδευσόν με φιλανθρωπῶς, καὶ πάλιν λάβε με εἰς τὴν προτέραν σου οἰκειότητα καὶ κηδεμονίαν.

„Ἐξεζητήσέ σε τὸ πρόσωπόν μου·

„Βοηθός μοι γενοῦ μὴ ἀποσκορακίσῃς με.

Ἡ ἐξ ἐπρόθεσις ἐδῶ σημαίνει ἐπίτασιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπιμελῶς καὶ μὲ πόθον πολὺν σὲ ἐζήτησα· Κύριε βοηθόν· πρόσωπον δὲ τοῦ Δαβὶδ, αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶναι κατὰ περίφρασιν· ἡγουν ἐγὼ αὐτὸς σὲ ἐζήτησα μὲ ὑπερβολὴν.

Βοηθήσόν μοι, λέγει, Κύριε εἰς τὸ μέλλον, καὶ μὴ μὲ ἀποβάλῃς· τὴν λέξιν δὲ τοῦ ἀποσκορακίσῃς, ἔλαβον ἀπὸ παροιμίαν Ἑλληνικὴν, αἱ ἑβδομήκοντα ἐρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς. (2)

„Τὸ πρόσωπόν σου Κύριε ζητήσω.

„Μὴ ἐγκαταλίπῃς με ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ μου.

Θέλω ζητήσω, λέγει, τὴν ἐπισκοπὴν σου· Κύριε, ἀκόμη περισσότερον· καὶ ποτὲ δὲν θέλω παύσασθαι ζητῶν αὐτήν.

Πυκνὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ τῆς προσευχῆς του ἐπίμονον καὶ ἐγκαρτεριον.

9: „Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ.

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ἀναεῖπὸν ἐξεζητήσέ σε τὸ πρόσωπόν μου (τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς πρόσωπον τὴν ἀσμενότητα θάνατον ἐπὶφέρει· διὰ τὴν Μωσῆς ἔλεγε· ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστὸς ἴδω σε· ὅπως ἀνακαλυμμένον πρόσωπον τὴν δόξαν Κυρίου κατοικτρίζοιτο) (να μὴ πάθῃ ὅπερ Μωσῆς, τῇ μὴ χωρεῖν Θεῷ πρόσωπον ἰδὼν τὰ ἐπίσθια· φησὶ Μωσῆς ἀποσρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου· ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὴν τολμηράν αἰτησίαν μου μὴ ὀργισθῇς, ἀλλὰ βοηθῇ πρὸς τὸ τοῦτου τυχεῖν (παρὰ τῇ ἐκδεδί. Σειρᾷ.))
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ μὴ ἐκκλίνῃς εἴρηται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐργιζομένων, καὶ τοὺς προσιδόντας ἀποσρεφομένων, καὶ ἐτέρων ὁδῶν ἐκκλίνειν πειρωμένων· τὸ δὲ μὴ ἀποσκορακίσῃς· κεῖται ἐντὶ τοῦ μὴ διώχῃς, ὡς ἐπαχθῇ καὶ περιττὸν, λήθους τε ματαίους ἐν προσευχῇ φθεγγόμενον· τοὺς γὰρ κόρακας, ὡς ὀχληροὺς ἀπεκαλεῖται εἰσβάλλον κατακράζοντας· καὶ παροιμίαν δὲ ἐστὶν ὑβριστικὴν τὸ, ἐς κόρακας· ἐστὶ δὲ τοπος ἐν Ἀθήναις οὗτω καλεῖται· νος, εἰς ὃν οἱ ὑπτόμενοι εἰς ἀπάλειαν ἤρχοντο (παρὰ τῇ Βαρίῳ) ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μὴ ἀπορίψῃς με ὡς περὶ σκορίαν, ἣν οἱ χιλλεῖς ὡς ἀχρῆσον ἀπορίπτουσιν (παρὰ τῇ ἐκδεδί. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος)

10: „Οτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου
ἐγκατέλιπόν με.

Μὴ με ἐγκαταλίπῃς Κύριε, λέγει· διὰ τὴν
εἶμαι ὑπερημένος ἀπὸ κάθε κατηγορίας καὶ αὐτῶν
τῶν γονέων καὶ συγγενῶν μου· καὶ ὅχι ἀπὸ μόνῃν
τὴν τῶν φίλων μου βοηθῆσαι· ἐπειδὴ ὅλοι, φοβού-
μενοι τὸν Σαούλ, δὲν τολμοῦν νὰ μοὶ βοηθήσουν.

„Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, παρηγο-
ρῶντας τὸν ἑαυτὸν του· ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ὅλοι
μὲ ἐγκατέλιπον· ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος μὲ οἰκαιοποι-
ήθη, καὶ σκεπάζει καὶ λυτρώνει με ἀπὸ τοῦς
ἐχθροῦς μου. (1)

11: Νομοθέτησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου.

Ἀντὶ τοῦ, νομοθέτησον, συνέτισον ὁ Ἀ-
κύλας ἡρμήνευσεν· ἤτοι διδάξον τοὺς σωτηριῶ-
δαινόμους σου ἐμένα, ὅπου περιπατῶ εἰς τὴν Πνευμα-
τικὴν σφάτιαν, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἐ-
σένα Κύριε. (2)

„Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τριβῇ εὐθείᾳ.

Εἰς τὴν τετριμμένην σφάτιαν τῆς σωτηρίας
ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ μὴ πλανῶ-
μαι πύπτωντας εἰς σχολιοὺς λογισμοὺς τῆς ἀμαρ-
τίας.

„Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου.

12: „Μη παραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων
με.

Μὴ με παραδώσῃς, λέγει, Κύριε, εἰς
τὰς ψυχὰς τῶν θλιβόντων· ἀντὶ τοῦ εἰς τοὺς θλι-
βουτάς με στρατιώτας κατὰ περίφρασιν· ἵνα μὴ ὑ-
ποχαιρῶν με λαβόντες οἱ ἐχθροί μου, καὶ πολεμή-
σαντές με χαρῶσι· λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὸν Σαούλ.

„Οτι ἐπανεστήσαν μοι μάρτυρες ἄδι-
κοι.

Διὰ τὸν Σαούλ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ὅς τις
ἐμαρτύρει ἀδίκως καὶ ψευδῶς, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐμε-
λέτα νὰ θανατώσῃ αὐτόν.

„Καὶ ἐφείσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ.

Ἡ ἀνωτέρω, λέγει, μαρτυρία τοῦ Σαούλ,
ἐφείσατο ἑαυτῇ· ἤτοι δὲν εὗρεθῃ ἀληθινὴ· ἐπει-
δὴ ἐγὼ δὲν ἀδίκησα εἰς καίνενα πρᾶγμα τὸν Σαούλ·
ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἡ μαρτυρία καὶ ἀδύνα-
τοῦ Σαούλ, ἡ σπουδάζουσα νὰ μὲ βάλῃ εἰς χεῖρας,
ἐφείσατο, καὶ δὲν ἐπέτυχε τοῦ ποθομένου σκο-
ποῦ. (3)

13: „Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου.

Πιστεύω, λέγει, εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπου
μὲ πληροφορεῖ, ὅτι θέλω νικήσω καὶ θέλω λάβω τὴν
βα-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει „Κοιμώτερον δὲ διὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, τὸν γραπτὸν νόμον καὶ τὴν κατ' αὐτὸν σωματικὴν λατρείαν ἀνίσταται, ὃν τῇ ὑποχωρήσει, τὸ φῶς τοῦ πνευματικοῦ νόμου ταῖς καρδίαις τῶν ἀξίων ἀνατέλλειν πέφυκε, καὶ τῆς κατὰ σάρκα δουλείας ἐλευθερίαν χαρίζεται.

(2) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Μετὰ τὸν νόμον Μωσέως ὡς οὐκ ἔστιν ἐν ὁδῷ Κυρίου νομοθετηθῆναι εὐχεται ἐν ὁδῷ Κυρίου, οἷμαι κατὰ τὸν πνευματικὸν νόμον τὸ Εὐαγγέλιον νομοθετηθῆναι φησιν, ἵνα τοιοῦτον νόμον παρὰ σοῦ λαβὼν ὁδεύσω, τοῦ εἰπόντος „Εγὼ εἶμι ἡ ὁδός (παρὰ τῇ ἐκδεῖ. Σειργῆ.).

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο ἀπὸ τῆς κοιτῆς εἰληπταὶ χρήσεως· εἰδόμενον γὰρ καὶ ἡμεῖς περὶ τῶν ἐπιβου-
λευόντων μὲν, οὐ βλαπτόντων δὲ, λέγειν· ἑαυτὸν ἐβλάψεν οὐκ ἐμέ· οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ „Εφείσα-
το ἡ ἀδικία ἑαυτῇ.

βασιλείαν * καὶ ἀκολουθῶς, ὅτι ἔχω νὰ ἀπολαύσω τὰ ἀγαθὰ τῆς .

„ Ἐν γῇ ζώντων .

Ἐν τῇ κόσμῳ τοῦτω * γῆ γὰρ τῶν ζώντων , εἶναι ὁ κόσμος οὗτος * γῆ δὲ τῶν τεθνεώτων, εἶναι ὁ Ἄδης * δύναται δὲ νὰ εἴπῃ καὶ ἄλλως τινὰς * ὅτι περὶ τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἔδωκε δογματίζει ὁ Προφητὴς * καὶ γῆν μὲν ζώντων ὀνομάζει, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν * ἀγαθὴ δὲ, ἐκεῖνα ὅπου ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν . (1)

14: „ Ὑπόμεινον τὸν Κύριον .

Τοῦτο τὸ ρητὸν καὶ τὸ ἀκόλουθον , λέγει ὁ

Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του * προσάξει γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν νὰ ψάλλῃ τὰ λόγια ταῦτα , καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγορῇ τὴν λύπην του , καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ ἀπὸ τὴν ὑπερβάλλουσαν θλίψιν * τὸ δὲ ὑπόμεινον , εἶναι ἀντὶ τοῦ , ἀνάμεινον καὶ πρόσμενον τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν .

„ Ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδιά σου καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον .

Τὰ ἐπιφωνήματα ταῦτα , ὅπου λέγει ἔδωκε ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του , προξενούσι θάρσος καὶ παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν * μόνος γὰρ ὢντας , αὐτὸς ἑαυτόν ἐπαρηγορεῖ καὶ παρειαρῶνα * διπλασιάζει δὲ τὸ ὑπόμεινον τὸν Κύριον , πρὸς περισσοτέραν παρηγορίαν τῆς ψυχῆς του . (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΖ΄ :

„ Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ , εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαουλ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (3) ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον , ὅπου πέσῃ εἰς συμφορὰς .

1. Πρὸς

(1) Κατὰ τὸν Νύσσου Γρηγόριον , τὸ ἰδεῖν ἔδωκε νοεῖται ἀντὶ τοῦ τυχεῖν μετασχεῖν ἀπολαύσαι . ἢ γὰρ πιστεύω , δέπει θέλω ἀπολαύσω τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου * καθὼς νοεῖται ἔκκειντο „ Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ „ ἀντὶ τοῦ τυχεῖς , μετασχεῖς . ὅρα ἔτι τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ Ἐπίστευσα διὰ ἐλάλησά * ριᾶ΄ . Ψαλμοῦ . „ Ἄλλος δὲ λέγει „ Τάχα αὕτη γῆ νεκρῶν ἐστὶ , διὸ οὐ βλέπομεν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου , εἰμὴ δι’ ἐσώπτρου ἔν ἐν αἰνίγματι * γῆ δὲ ζώντων * ἢ ἐν ἐπαγγελίαις γῆ κατὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει , ὅτι ὁ Δαβὶδ προσφέρει τὰ ἀνωτέρω πᾶσιν ἀνθρώποις παραίνεσιν .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔδεται ἔκ προσώπου τῶν πιστευσάντων τῷ Χριστῷ , εἰς βοήθειαν καλούντων αὐτόν * τὸ αὐτὸ λέγει ἔκ Ἀθανάσιου .

1: „Πρὸς σέ Κύριε κεκραύξομαι.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, θέλω φωνάζω, διὰ τί καὶ πρὸς ἐσένα μόνον ἀποβλέπω· ἀπὸ ὅλους γὰρ τοὺς δυνατοὺς εἰς τὸν πόλεμον, εἶμαι ἐσπερημένος· μετὰ τὴν κραυγὴν δὲ φανερόναι, τὴν ὑπερβολὴν καὶ δύναμιν τῆς δεήσεως. (1)

„Ὁ Θεός μου μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

Μή μου παρακούσης, λέγει, Κύριε· τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὴ μὴ παρασιωπήσης κατὰ μεταφοράν· ἐπεὶ ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκεῖνοι, ὅπου δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν τινός, σιωποῦν· καὶ τίποτε δὲν λαλοῦσι πρὸς ἐκεῖνους, ὅπου ζητοῦν τί ἀπὸ λόγου των.

„Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

Μή μου παρακούσης, λέγει, Κύριε πῶποτε· ἐπεὶ καὶ ἀναγκαιῶς χρειάζομαι τὴν ἐστίαν σου βοήθειαν.

„Καὶ ὅμοιοι θήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.

Ἀνίσως, λέγει, παρακούσης μου Κύριε, καὶ δέν μοι βοηθήσης, εὐθὺς θέλω γένω ὅμοιος με τοὺς νεκροὺς· ἤγουν ἔχω νὰ ἀποθάνω· λάκκος γὰρ ὀνομάζεται ὁ τάφος· ἢ καὶ λάκκον τὸν βόθρον θέλομεν νοήσωμεν, μέσα εἰς τὸν ὅποιον ὅποιος πέσῃ, μένει πλεον ἀβοήθητος διὰ τὸ τοῦ τόπου ἡφυκτον καὶ ἀναλευθέρωτον.

2: „Εἰσάκουσον Κύριε τῆς φωνῆς τῆς δεῦν μου ἐν τῇ ὀργῇ σου πρὸς σέ, ἐν τῇ αἰρεῖν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν ἁγίον σου.

Ναὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀποτεϊνόμενος νοερῶς καὶ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου, ἐσπῶνε τὰς χεῖράς του καὶ ἐπαρχαλαί τὸν Θεόν· ἀγκαλὰ καὶ ἤτον σωματικῶς μακρὰν ἀπὸ τὴν σκηνὴν, ὡς ἐν τοῖς ὄρεσι διατρίβων διὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαουλ· ἐτὶ γὰρ καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν Βαβυλῶνι προσευχόμενος, ἀνοίγε τὰ παράθυρα τοῦ οἴκου του, τὰ γυρισμένα ὄντα πρὸς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ· ὅχι διὰ τί ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπερίγραφε τὸν Θεόν· ἀλλὰ διὰ τί ἡ ξαυρε, πῶς ἐκεῖ ἔγινεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐμφάνεια κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ναὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκχελάσεται αὐτοὺς (Ψαλ. β'. 4.) (2)

2: „Μὴ

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Σὺ δέ μοι μὴδὲ τὸ κεκραύξομαι παρέλθης· ἀλλ' ἴσθι, ὅτι εἰ μὲν ἐπιγυαίτις αὐτῇ παρὰ Θεοῦ, βραχεία χρῆται φωνῇ, εἰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κράζει ἢ βοᾷ· ὅθεν ἐν ταῖς Γραφαῖς οἱ ἅγιοι πρὸς Θεὸν ἐκέκραξαν· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὸ κεκραύξομαι τέθεικεν οὐκ ἐπὶ φωνῆς, ἀλλ' ἐπὶ προθυμίας ἢ συντόνου ἢ σπουδαίας εὐχῆς.

(2) Ἐφη δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Τὴν κραυγὴν ἐνταῦθα φαρμὴν, οὐχ ὑψηλὴν ἢ μεγάλην φωνὴν· ἀνδρῶν γὰρ ἁγίοις τὸ εὖτα προσεύχεσθαι· ἀλλὰ τὴ τῆς διανοίας ἔντατον, ἢ ἐκρηγνόμενον ἀπαύτως πρὸς Θεόν· δέχεται γὰρ πᾶς τὰς ταιάτας τῶν εὐχομένων φωνάς, ὅταν ὁσίους ἐπαίρῃ χεῖρας ἐν καιρῷ προσευχῆς· ἀσύνηδες μὲν Ἰουδαίους, τὸ χεῖρας ἐπαίρειν ἐν καιρῷ λιτῆς, ἐντρίβει δὲ τοῖς ἐν Χριστῷ· δεικνύουσι γὰρ διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως, τὸ πῆμιον σχῆμα τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὁμολογοῦντες, ὅτι Χριστῷ καθιέρονται, ποιούμεναι καύχημα τῶν Σταυρῶν αὐτοῦ· ὥσπερ γὰρ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων γεγονότες, αἶροντες τὸν ἑαυτοῦ Σταυρὸν ἢ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, καθὰ φησὶν αὐτός, τὸ τοῦ Σταυροῦ πλαττομεθα σχῆμα· διαφέρει δὲ δένσις, προσευχῇ, ἢ εὐχαριστίᾳ· οἷς γὰρ ἐτι ἐνδεῖ τινα τούτων, ἔστιν ἡ δένσις· ὅταν δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ νοήσας, αὐτῷ τι παρὰ Θεοῦ, τότε προσεύχεσθαι· ὅτε δὲ φίλος ἐπιπλέον γένωμαι, τότε εὐχαριστῶ· ἐπεὶ ἢ Παῦλος ἀπὸ πᾶν ἡττότων ἐπὶ τὰ μείζω προβαίνων φησὶ „Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντείξεις, εὐχαριστίας.

3. „Μή συνελκύσης με μετὰ ἁμαρτωλῶν.

Μή με τραβίξης, λέγει, Κύριε, εἰς τὸ νὰ καταδικασθῶ μαζὶ με τοὺς ἁμαρτωλοὺς: ἦτοι τοὺς ἀλλοφύλους· διὰ τὴν κατοικίᾳ καὶ συναναστρέφομαι με αὐτούς· ἐπειδὴ ἤξεύρεις ὅτι, χωρὶς νὰ θέλω κατοικῶ με αὐτούς, ἀπὸ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαούλ βιβλόμενος· περιττὴ δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σὺν πρόθεσις· ἡμεῖς δὲ ὅταν διὰ λόγου μας προσευχώμεθα με τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ἁμαρτωλοὺς θέλομεν νοήσομεν τοὺς ἐπίσους, καὶ αἰρετικούς, ἢ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ μετὰ ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν
μὴ συναπολέσης με.

Οὗτος ὁ σίχος εἶναι τοῦ ἀνωτέρω ἐξηγητικός, καὶ φανερώνει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ νόημα με τὸν ἀνωτέρω. (1)

„Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν
„πλησίων αὐτῶν κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρ-
„δίαις αὐτῶν.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Σαούλ, ὑποκρί-

νόμενοι πῶς εἶναι φίλοι με τὸν Δαβὶδ, ἐπεβούλευον κρυφίως αὐτὸν, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλους αὐτοῦ ὁ Σαούλ· ὅθεν διὰ τοὺς ὁμιλεῖ ἐδῶ. (2)

4. „Δὸς αὐτοῖς Κύριε κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
„τῶν. καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐ-
„πιτηδευμάτων αὐτῶν.

Δὸς, λέγει, εἰς αὐτοὺς Κύριε, τὴν ἀξίαν καὶ πρέπουσαν καταδίκην τῆς κακίας των, καὶ τῶν ὑποκριτικῶν καὶ πονηρῶν ἔργων τους.

„Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς
„αὐτοῖς.

Με τὴν ταυτολογίαν φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδύνην καὶ πόνον τῆς ψυχῆς του, κατακαϊόμενος ἀπὸ τὸν ζῆλον, ὅπου ἐτρεφεν ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. (3)

„Ἀπόδος τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐ-
„τοῖς.

Δὸς, λέγει, Κύριε, εἰς αὐτοὺς τὴν χρεώ-
σου.

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος καὶ λέγει „Ἄλλ' ὥσως εἴποι τις ἂν· Ἄρουν οἱ τὰ τοιαῦτα φασκούντες λέγειν, οὗτοι ἦσαν ἐν ἀμαρτίαις; πῶς οὖν τὸ ἀμώμητον ἑαυτοῖς μαρτυροῦσι; φασκέν οὖν, ὅτι ἅπαντες μεν ἀμαρτάνουσιν εἰς ἑμῶν· ἀλλ' ὅταν τὰ ὑπερδεῖνα πλημμελῶσι τινες, ὅλας ὥσπερ ἡνίας εἰς τὸ παρανομήσαι ἀνιέντες, τότε τῶν ἐπιεικεσέων ὁ νοῦς ἐρυθριῶν, ἐφ' οἷς οἷδε πεπλημμεληκῶς, παρακαλεῖ τὸν Θεόν, μὴ τοῖς ἐπέκεινα μέτρου πλημμελήμασι συγχωρηθῆναι περιπεσεῖν, μηδὲ γυμνῶς καὶ ἀκρύπτως τὸν ἀσχήμονα καὶ μεμισσημένον ἐλέσθαι βίον· ὡς κατὰ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ἁμαρτωλοὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὁμοίως καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, τοὺς θανάσιμους καὶ φανερώς ἀμαρτάνοντας· καὶ τοὺς ἐχθρούς μὲν ὄντας ἐν τῇ καρδίᾳ, τῇ φιλίᾳ δὲ ὑποκρινόμενους τῇ σόματι· γλαφυρῶς δὲ ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Ὁριγένης λέγων· οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκαλοῦν τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· εἰσθίεις καὶ πίνεις μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· αὐτοὺς δὲ μακρὰν ἦν τῆς ἀπ' αὐτῶν βλάβης, πρὸς τῷ καὶ ὠφελεῖν αὐτούς· οὕτω καὶ εἴ τις Χριστοῦ μιμητὴς, τοῦτο ποιεῖ· ἐὰν μὲντοι γέ τις μὴ παρσκευασμένος ἦ· μηδὲ δυναμὴν ἔχων ἐμβάλληται εἰς τοσοῦτον κίνδυνον, ὥς γενέσθαι μετὰ ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, οὔτε ἐκείνους ὠφελεῖ, καὶ ἑαυτὸν προσαπολέσει· τοιγαρὶν καὶ ἐνθάδε ὁ Προφήτης παρσκευάζειν ἑαυτὸν βούλεται, ὥς δύνασθαι μὲν εἶναι μετὰ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐργαζομένων ἀνομίαν, μὴ συνελκυσθῆναι δὲ αὐτοῖς (παρὰ τῇ ἐκδέδ· Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Μηδεμίαν ἔχειν κοινωνίαν μετὰ τῶν διπλῶν κεχηρμένων ὁ μακάριος Ἰκετεῖς Δαβὶδ· βδελυροὺς γὰρ εἶναι φησι, τοὺς ἑτέρας μὲν φθεγγομένους, ἑτέρας δὲ βουλευομένους· οἱ δὲ χάριν καὶ πρόσφορα τοῖς ἐπιτηδεύμασι βούλεται αὐτοὺς τρυφῆσαι τὰ ἐπίχειρα.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἔργα μὲν αὐτῶν, τὰ κατὰ διάθεσιν· ἔργα δὲ χειρῶν αὐτῶν τὰ τῶν ἐνεργητικῶν δυναμειῶν· καὶ ἡ πρῶσις εἰς ἔργον τὰ συζάντα τῇ γνώμῃ.

ζουμένην ἐκδίκησιν, ἀντὶ τῆς κακίας καὶ πονηρίας των· ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φαίνεται, ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦσαν μυστακοὶ καὶ πικροί· ἀλλὰ διὰ τὴν φιλίαν τῆς δικαιοσύνης· ὅθεν καὶ σπουδαζει νὰ ὀγλιωρεύσῃ ἡ κατὰ τῶν κακῶν τιμωρία· ἵνα μεταβληθέντες αὐτοί, γένωσι καλλίτεροι.

5: „Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου·

Διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ μέχρι τοῦ νῦν, δὲν ἐκατάλαβαν τὰς οἰκονομίας καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὑποφέρει αὐτοὺς τόσον πονηροὺς ὄντας· ἵνα καὶ ἡ κακία αὐτῶν φανερωθῇ, καὶ εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν τιμωρηθῶν ἀσυγχώρητα.

„Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Ἔργα λέγει τοῦ Κυρίου ἐκεῖνα, ὅπου αὐτὸς ἐργάζεται μετεωρῶν καὶ δικαίων σκοπόν· αἱ χεῖρες γὰρ ἐδῶ φανερόνουν, τὰ μετὰ λόγου γινόμενα ἔργα. (1)

„Καθελεῖς αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν μέχρι τέλους πονηρῶν· ὅτι αὐτοί, λέγει, ἀφ' οὗ πέσουν, πλέον δὲν θέλουν σκηνοῦν. (2)

6: „Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσέηκουσε

„τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

Ἄξιος εἶναι, λέγει, ὁ Κύριος, νὰ εὐλογῶται καὶ νὰ ὑμνῆται· ἐπειδὴ δὲ ἐπληροφορήθη ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλει λάβῃ ἐκεῖνα ὅπου ἐζητήσῃ, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐπήκουσέ μου ὁ Κύριος.

7: „Κύριος βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου.

Τοῦτο δηλοῖ τὴν πληροφορίαν ὅπου ἔλαβεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός του.

„Ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδίᾳ μου καὶ ἐβοηθήτην.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὸν Θεόν, ὡς μόνον ὄντα ἀληθινόν, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπέτυχον τῆς ἐλπίδος μου· ἀλλ' ἔλαβον τὴν παρά τοῦ Θεοῦ βοήθειαν.

Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου, καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.

Τὸ πρότερον, λέγει, ξηρανθέν σῶμά μου ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κακοπαθείας, τώρα ἀνέζωσθη, καὶ ὡς φυτὸν ἀνεβλάσθησεν· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ θελήματος· ἦτοι θεληματικῶς καὶ προθύμως, καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, θέλω δοξολογήσω καὶ εὐχαριστήσω τὸν Κύριον· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ „Ἐκουσίως θύσω σοι (Ψαλ. γγ'. 6.)· ἐξομολόγησιν δὲ τὴν εὐχαρίστησιν ὀνομάζει, ὡς ἡρμηνεύσαμεν. (3)

8: „Κύ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τῶν ἔργων Κυρίου, τὰ μὲν ὁρατὰ, τὰ δὲ ἀόρατα, ἃ τινὰ μὴ συνιέντες ἑαυτοὺς τιμωρίας ὑπέβαλον, ἢ ἔργα Κυρίου νοεῦνται ἢ τὰ λόγια αὐτοῦ, ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ, τὰ ποιήματα, κατὰ τὸν Θεοδώρ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Λυσitteλής τοῖς κακοῖς οἰκοδόμοις ἢ τῆς πονηρίας οἰκοδομῆς κατάλυσις· ἢ ἐντεῦθεν μένουσι δῆλον, ὡς ἢ τὰ προειρημένα προαγορευτικῶς εἶπεν, οὐκ αὐτοῖς ἐπαράμενος, ἀλλὰ τὰ ἐσόμενα προειρητῶν· οὐ γὰρ εἶπε καθελεῖς ἀλλὰ καθελεῖς, ἢ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις.

(3) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Ἐβοηθήτην φησὶν, ὥς ἢ ἀναθάλλαι μου τὴν σάρκα· τούτῃ μονονουχὶ καταπινανθῆναι, διὰ πολλὴν ἐδθυμίαν· γέγραπται γάρ· καρδίας εὐφραινομένης θάλλει πρόσωπον· ἢ δὲ ἐν λύπαις οὕσα σκυθωπάζει· καταμαραίνουσι μὲν γὰρ αἱ λύπαι· δεινῶς ἀνακτᾶται δὲ ἡ εὐθυμία.

8. „Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,
„καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηρίων τοῦ
„Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστί.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνδυναμώνει τὸν ἀφει-
ρωμένον εἰς αὐτὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὑπερμα-
χεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ χρισθέντος εἰς βασιλέα,
κατὰ προσαγὴν αὐτοῦ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ διὰ
λόγου του, καὶ διὰ τὸν λαὸν του· ὅλον, μὲ τὸ νὰ
ᾤξενε τὴν μεταβολὴν ὅπου ἔχει νὰ γένη· ἤγουν·
εἴτι αὐτὸς μέλλει νὰ κατασταθῇ βασιλεὺς, ἀντὶ τοῦ
Σαοὺλ.

„Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐ-
„λόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ἐμελλε νὰ λάβῃ μετὰ ὀλίγον κοι-
ρὴν τὴν βασιλείαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο εὐχεται διὰ
τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰσραηλιτικόν· ἐν δὲ τῇ ἑ-
ξόδῳ λαὸν περιούσιον· ἦτοι κληρονομικόν, ὡνό-
μασε τοὺς Ἰσραηλῆτας ὁ Θεὸς αἰπών· „Ἐσευθέ μοι
λαὸς περιούσιος· (Ἐξ. ιθ'· 5.)

„Καὶ ποιμῆνον αὐτοὺς, καὶ ἔπαρον
„αὐτοὺς ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ποίμανον, λέγει, τὸν λαόν σου Κύριε,
συμβασιλεύων αὐτοῦ νοητῶς μαζὶ μὲ ἐμένα, τὸν
αἰσθητῶς αὐτοῦ βασιλεύοντα· καὶ συμβουλευών αὐ-
τὸν μαζὶ μὲ ἐμένα τὰ πρέποντα· ὕψωσον δὲ καὶ μὲ
τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας πάντοτε (1). δύναται
δὲ ἡ ἀνωτέρα κατὰρα ἢ λέγουσα „Δός αὐτοῖς Κύ-
ριε κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· καὶ τὰ ἐπιλοιπα, νὰ νο-
ηθοῦν ἐναντίον τῶν σαρωσάντων τὸν Χριστὸν Ἰου-
δαίων· οἵτινες παμπόνηροι ὄντες, δὲν ἐκατάλαβον
τὰ θαυμάσια, ὅπου ὁ Κύριος ἔκαμνε· διὰ τοῦτο
καὶ ἄφ' οὗ αὐτοὶ ἐκηρηνίσθησαν καὶ ἔπεσον, πλέον δὲν
ἰσηκόθησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ δὲ Θεὸς ἐδυ-
νάμωσε τὸν πιστὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· καὶ τὰ ἐ-
ξῆς· δύναται δὲ νὰ λέγεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ
ἀνωτέρα εὐχὴ „Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου· δύνα-
ται, λέγω, νὰ λέγεται αὕτη πρὸς τὸν Χριστὸν διὰ
τὸν ἐξ ἔθνων λαόν, τὸν δοθέντα εἰς αὐτὸν κληρο-
νομίαν· ἦτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· τὸν λαὸν γὰρ
αὐτὸν ἐποίμανεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀληθῶς ὕψωσε καὶ
ἐμεγάλυνε, καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν
μέλλοντα.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΗ΄

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ Ἐξοδίου Σκηνῆς.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ὁ Ψαλμός οὗτος εἶναι μία παραγγελία εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ Λευίτας, διὰ
τὴν ἔξοδον τῆς σκηνῆς· ἦτοι διὰ τὴν ἐξέλευσιν αὐτῆς τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ· διατασσουσα τί μέλλουν νὰ
κα-
κα-

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος ἡ Βασιλεὺς πρέπουσα ἡ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσευχή· ἀξιδίωσαν δὲ ἡ τοῦτο τοῦ μεγάλου Δα-
βίδ· ὅτι ἡ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ (συμπεπλημένη γὰρ τῷ Σαοὺλ) τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἱκεσίαν προσέφερε τῷ Θεῷ,
πρὸς τὴν γὰρ αὐτῶν τὴν ἐσομένην μεταβολὴν· ἡ οὐκ ἔωρα τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ τὴν ἐσομένην δουλείαν.

κάνουν οι Ἱερεῖς εἰς τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἤγοιν, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν υἱοὺς Κριῶν· ἤτοι ἄρ-
ρενικά πρόβατα νέα· ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν δόξαν εἰς τὸν Θεὸν με εὐφροσύνης καὶ Ψαλμοῦ· ὅτι
πρέπει νὰ προσφέρουν καὶ τιμὴν με εὐταξίαν καὶ εὐλόγειν· καὶ ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ πρέπει
νὰ προσφέρουν ταῦτα, καὶ ὅχι εἰς ἄλλον τόπον· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀλληγορίαν νοεῖται ὁ Ψαλμὸς
οὗτος, διὰ τὴν ἐξέλευσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Βασίλειος·
τὸ ὅποιον, σκῆνος ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ καὶ σκῆνωμα καὶ κατοικία τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα εἶναι·
προσάξει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, τί πρέπει νὰ κάνωμεν, καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμεθα διὰ τὴν ἐξόδον τὴν ἀπὸ
τοῦ σώματος· ἤτοι διὰ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησιν· ἐπειδὴ τὰ καλὰ
ἔργα, ὅπου πράξη τινὰς εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, αὐτὰ γίνονται βοήθημα καὶ ἐπάδιον τῆς ψυχῆς εἰς τὴν
ἄλλην ζωὴν. (1)

1: Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ· ἐ-
νέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.

Τίτοι μὲν Θεοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, κα-
τὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐξί γὰρ καὶ ὁ Κύριος αὐ-
τοὺς ὠνόμασε, Πατέρας τοὺς ὀνομάσας τὸν Θεόν·
„Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα
ὑμῶν. (Ἰω. κ'. 17.) υἱοὶ δὲ κριῶν εἶναι οἱ ἐξ ἐ-
θνῶν πιστεύσαντες Χριστιανοί· τῶν ὁποίων οἱ πατέρες,
ἦτον ὡσὲν ἄλογα ζῶα διὰ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλο-
λατρείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακινεῖ λοιπὸν
ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν
Θεὸν τὰ ἔκθνη· οὕτω δὲ συντάσσονται τὰ ῥήματα
„Ὡ υἱοὶ Θεοῦ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, ἐνέγκατε
υἱοὺς κριῶν· πρὸς ἔμφρασιν δὲ περισσοτέραν, δύο
φοαῖς εἶπε τὸ ἐνέγκατε· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· υἱ-
οὶ μὲν Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἔγιναν υἱοὶ θεοὶ τοῦ
Χριστοῦ μετὰ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου βαπτίσμα-
τος, καὶ ἐφάνησαν τέλειοι κατὰ τὴν ἀρετὴν· υἱοὶ
δὲ κριῶν, εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐγεννή-

θησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους διὰ Εὐαγγελικοῦ κη-
ρυγματος, οἵτινες εἶναι ἀκόμη ἀτελεῖς· κριοὺς γὰρ εἶναι
θέλησις, δύνασθαι νὰ νοήσῃς τοὺς Ἀποστόλους, ὡς ἡγεμό-
νας τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ· ὡσὲν νὰ λέγῃ λοι-
πὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσεῖς οἱ τελειότεροι, χειραγω-
γεῖτε εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν τοὺς ἀτελεσέ-
ρους· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι εὐπρόσδεκτον, καὶ
εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν· ἔφη γὰρ ὁ Κύριος πρὸς
τὸν Πέτρον „Εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποιμαίνει τὰ προ-
βάτὰ μου (Ἰω. κ'. 17.)

„Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τι-
μὴν.

Δόξαν μὲν, λέγει, προσφέρετε εἰς τὸν Θεόν,
διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ σώματος· τιμὴν δὲ, διὰ τοῦ
φόβου καὶ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· διὰ
τί, ἀνίσως τινὰς ἀτιμάξῃ τὸν Θεόν διὰ τῆς παρα-
βάσεως τοῦ νόμου, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· φανερόν,
ὅτι ὁποῖος ἐκ τοῦ ἐναντίου φυλάττει τὰς τοῦ Θεοῦ
ἐντολάς, αὐτὸς τιμᾷ τὸν Θεὸν τὸν δόντα τὰς ἐν-
τολάς. (2)

2: Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀρμύζει κατὰ τὴν ἰσορίαν εἰς τὸν Βασιλέα Ἐζεκιάν· δι' αὐτοῦ
γὰρ ἐκεῖνος προσάξει τοὺς ἱερεῖς νὰ προσφέρουν τῷ Θεῷ ὕμνους καὶ δοξολογίας καὶ θυσίαν· ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἱερεῖς μέ-
ρους ἐσυνχωρεῖτο νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναόν· ἀρμύζει δὲ οὗτος καὶ εἰς τὸν πάντων ἡμῶν Βασιλέα Χριστὸν, ὅς τῶν εἰ-
δώλων καταλύσας τὴν πλάνην, ταῖς ἀκτίσι τῆς Θεογνωσίας τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος,
ὅτι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ οὐχ εἶρεν ἐν τῷ Ἐξαπλῷ τοῦ Ὀριγένης, ἀλλ' ἐν τισὶν ἀντιγράφοις· τί δὲ
ἦτον τὸ Ἐξαπλὸν; ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ Κεφ. ιγ'.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ, ἀγαθὰν ἔργων, κατὰ τὸ εἰρ. μένον· „Ὅπως ἴ-
δωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τιμὴν δὲ πάλιν, ὁ κατὰ τὴν πα-
ροιμίαν τιμᾷ τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν δικαίων αὐτοῦ πένων· καὶ πᾶς δὲ ὁ ἐπιτετευγμένως θεολογῶν, φέρει τῷ Κυρίῳ
ἀ-

2: „Ενέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι
„αὐτοῦ.

Προσφέρετε, λέγει, δόξαν εἰς τὸ ὄνομά του
μὲ ἐπαινετὰ καὶ θεάρεστα ἔργα· διότι ἐρρέθη παρὰ
Θεοῦ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας „ Δὲ ὑμᾶς τὸ ὄνο-
μά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι (Ἡσ. νβ' .
5 .) ὅταν γὰρ ὁ ἔθνικός καὶ ἄπιστος βλέπῃ τὴν
πολιτείαν τοῦ Χριστιανοῦ, εἰ μὲν αὕτη εἶναι καλὴ,
ἐπαινεῖ καὶ δοξάζει τὸν Χριστὸν, πῶς εἶναι διδάσκα-
λος τῆς ἀρετῆς· εἰδὲ ἡ πολιτεία τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι
κακὴ, κατηγορεῖ καὶ βλασφημεῖ περισσότερο τὸν
Χριστὸν, ὡς διδάσκαλον τῆς κακίας· διὰ τοῦτο λοι-
πὸν λέγει „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ ἑπαινον εἰς τὸ ὄ-
νομά του, ἥγουν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον κατὰ περί-
φρασιν.

„Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ α΄
„γία αὐτοῦ.

Πρὸ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ ἦτον αὐλὴ ἁγία
εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἥγουν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις συνα-
γωγὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· μετὰ δὲ τὴν ἐ-
λευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου
ἐπροξένησαν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Χριστὸν, ἐγένετο ἡ
ἐπαυλὶς αὐτῶν ἡρημωμένη· ὕστερον δὲ ἔγινεν αὐλὴ ἁ-
γία τοῦ Χριστοῦ, ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία καὶ πί-
στις· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν Ἐκκλησίαν, παραινέει ὁ

Δαβὶδ τοὺς Χριστιανούς νὰ προσκυνοῦν· ἐμποδίζων-
τας τὰς σχισματικὰς παρασυναγωγὰς, καὶ μόνην ἐκ-
λέγωντας τὴν ἀπὸ Χριστοῦ παραδεδομένην πίσιν· δὲ-
ναι δὲ νὰ νοήσῃ τινὰς καὶ αὐλὴν, τὴν ἐπουράνιον·
διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι πεφυτευμένοι ἐδῶ· κάτω
εἰς τὸν οἶκον Κυρίου· δηλαδή εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
τῶν πιστῶν, θέλουν ἀνθήσουν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰς οὐ-
ρανίους αὐλὰς τοῦ Θεοῦ. (1)

3: „Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι προφητεία κατὰ τὸν
μέγαν Βασίλειον, διὰ τὴν φωνὴν, ὅπου ἐφώνησεν
ἀπὸ τοὺς οὐρανούς ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Ἰορδάνην πο-
ταμὸν, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσθη λέγωντας „ Οὐ-
τός ἐστίν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα
(Ματθ. γ'. 17.) (2)

„Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντισε.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐβρόντισεν ἐκαίνην τὴν ἐν Ἰορ-
δάνῃ φωνὴν· τὴν ὁποίαν ὀνομαζει βροντὴν, διὰ τὴν
ἐφέρθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἀπὸ τὸν ὅποιον φέρονται
καὶ αἱ βρονταί· καὶ διὰ τὸ θερρὸν καὶ ἐξάκουσον αὐ-
τῆς· Θεὸς δὲ τῆς δόξης ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ ἐν-
δοξος· καθὼς ὀνομάζεται καὶ Θεὸς τῆς ἀληθείας ὁ
ἀληθινός· καὶ Θεὸς ἐκδικήσεων, ὁ ἐκδικητής· καὶ
Θεὸς δυνάμεων, ὁ δυνατός· καὶ Θεὸς ἐλέους, ὁ

δόξαν ἔτιμὴν· ἔτι ὁ δυνάμενος τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, καθ' ὅς ἐκτίσας τὰ σύμπαντα, ἔτι καθ' ὅς συγκρατεῖ-
ται, ἔτι καθ' ὅς ὑπὸ τὴν κρίσιν ἀχθήσεται, ἔτι τῷ ἀρχίζοντι τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ κεχρημένος βίῳ· λέγει δὲ ἔτι ὁ μέ-
γας Ἀθανάσιος „ Ἡ ἐνταῦθα ἐργασία ἐφοδίων ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον· ἔτι ὁ ἐνταῦθα διὰ τῶν ὁγαθῶν ἔργων δοξαὶ φέρει ἔτι
τιμὴν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς δόξαν ἔτιμὴν ἑαυτῷ κατὰ τὴν δικαίαν τοῦ κριτοῦ ἀνταπόδοσιν ἐτοιμάζει.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος „ Οὐ τοίνυν ἔξω τῆς ἁγίας ταύτης αὐλῆς, προσκυνεῖν προσέκει· ἀλ-
λ' ἐνδον αὐτῆς γεόμενον, ἵνα μὴ ἔξω τῆς αὐλῆς ᾖ, μηδὲ ἐλκόμενος ἀπὸ τῶ. ἔξω, ἀπολέσῃ τὸ ἐν αὐλῇ εἶναι Κυ-
ρίου. Πολλοὶ γὰρ ἐξῴσιν ἐν σχήματι μὲν προσευχῆς, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐν τῇ αὐλῇ διὰ τὴν τοῦ νοῦ περιφορὰν, ἔτι τὸν
ἀφελκυσμὸν τῆς διανοίας αὐτῶν, ὑπὸ τῆς ἐν ματαιότητι μερίμνης· ὁ δὲ θεοποιῶν κοιλίαν, ἢ δόξαν, ἢ ἐργάριον·
ἢ ἄλλο τι, ὁ πάντων μᾶλλον τετίμηκεν, οὔτε προσκυνεῖ τῷ Κυρίῳ, οὔτε ἐν τῇ αὐλῇ εἶναι τῇ ἁγίᾳ καὶ ἁγίῳ
τῶν αἰσθητῶν συνάξεων εἶναι δοκῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας πάλιν Βασίλειος „ Ἡ μὲν οὖν παρ' ἡμῖν φωνὴ ἀπὸ ἐστὶ πεπληγμένης· φωνὴ δὲ Κυρίου φαν-
τασιῶ· τὸ ἡγεμονικὸν πρὸς τὴν τοῦ ἀδήλου παράστασιν ἀνευ πληγῆς αἴρος· ὡς ἀναλογίαν ἔχειν τὴν φαντασίαν
ταύτην πρὸς τὴν ἐν δυνεῖσι γινομένην πολλάκις· ὥστε γὰρ οὐ πληττομένου τοῦ ὁρῶντος λαμβάνει τινα εἰς ταῖς
καθ' ὅππῃ φαντασίαις ἡμῶν τινῶν ἢ φθόγγων μνήμην, οὐ διὰ τῆς αἰσθῆς δεξάμενοι τὴν φωνὴν· ἀλλ' αὐτῆς ὡς
καρδίας ἡμῶν τυπωθείσης· τοιαύτων τινὰ χρὴ νομίζειν ἔτι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φωνὴν ἐγγίνεσθαι τοῖς Προφήταις.

ἐλεῖμων· καὶ ἄλλα ὅμοια· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Παλαιᾶς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται γενικὰς κτητικὰς, ἀντὶ ἐπιθέτων.

3. Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐφάνη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου, καὶ διὰ τῶν ὑδάτων ἐκείνων ἐφάνη καὶ εἰς ὅλα τὰ ὕδατα· καὶ ἡγίασεν αὐτὰ διὰ μέσου τοῦ αἰγιασμοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνου. (1)

4. Ὡς φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχυρί.

Φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς ἐκείνον τὸν ἄνδρα, ὅπου εἶναι ἰσχυρὸς κατὰ τῶν παθῶν· ἡ ὅποια φωνὴ ἐνδυναμώνει καὶ συμβουλεύει αὐτὸν ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ κάμνῃ. (2)

5. Ὡς φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπείᾳ.

Φωνὴ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς τὸν μεγαλοπρεπεῖ ἄνδρα· δηλαδή εἰς τὸν καταφρονούντα μὲν τὰ γῆνα, φρονούντα δὲ τὰ οὐράνια· ὥς ὅπου, διὰ μὲν τῆς ἰσχύος, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δηλοῦται ὁ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καταγιγνώσκων· διὰ δὲ τῆς μεγαλοπρεπείας, ὅπου λέγει ἐδῶ, δηλοῦται ὁ καταγιγνώσκων εἰς τὴν θεωρητικὴν. (3)

6. Ὡς φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους.

Τὸ δένδρον τῆς κέδρου, ποτὲ μὲν λαμβάνεται ἐπὶ καλοῦ, διὰ τὸ ἀσηπτον καὶ διὰ τὸ αἰθιαλεῖ καὶ τὸ εὐώδες· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ λέγον „Δίκαιος ὡς φοῖβος ἀνθήσει, καὶ ὡς κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ πληθυνθήσεται“ (Ψαλ. 112· 12.) ποτὲ δὲ λαμβάνεται ἐπὶ κακοῦ· διὰ τὸ ἀκαρπον καὶ δυσκολοῦγισον· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο „Λίθον τὸν ἀσεβῆ ὑπαρυφούμενον καὶ ἐπαυρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου“ (Ψαλ. 135· 37.) ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ κέδρους ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπερήφανον· ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια κατεκρήμνισεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται· ποτὲ; ὅταν συντρίβῃ καὶ παράττῃ τοὺς Δαίμονας· πρέπει γὰρ νὰ τίθεται ὑποσχημὴ εἰς τὸ, Κυρίου· ἵνα νοηθῇ τὸ, γίνεται· ἐξωθεν· οἷον „Ὡς φωνὴ Κυρίου γίνεται“· ἔπειτα νὰ ἀναγιγνώσκεται τὸ, συντρίβοντος κέδρους· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον σχῆμα ἐμεταχειρίσθη καὶ παρακάτω ὁ Ψαλμὸς. (4)

„Καὶ συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου.“

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου εἶναι βουνὸν τῆς Παλαιστίνης ὑψηλὸν, μεταξὺ τῆς Ἰουδαίας καὶ Φοινίκης εὐρισκόμενον, κέδρους πολλὰς τρέφον· τὸ ὁποῖον παλαιὰ ἦτον ἀφισωμένον εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κέδρους λιβάνου ὀνομάζει τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων, τοὺς ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενους, φανερώνοντας τὰ περιεχόμενα ἐκ τοῦ περιέχοντος· ὀνομάζει δὲ κέδρους τοὺς εἰδωλικούς βωμοὺς· διὰ τί αὐτοὶ παρωμοιάζον μὲ τὰς κέ-

(1) Ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει ὡς φωνὴ μὲν Κυρίου ἀπλῶς ἐπὶ ὑδάτων, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν· ἔς ὥς ἡ βροντὴ μείζων φωνῆς, οὕτω Θεοῦ φωνὴ μείζων παντὸς λόγου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὡς φωνὴ ἐν τῇ τροχῇ ἡ φωνὴ γίνεται· οὕτως ἐν ἰσχυρί ἡ φωνὴ συνίσταται Κυρίου· ὁ γὰρ πάντα ἰσχύων ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριστῷ, οὕτως ἀκούει τῶν ἐντολῶν Κυρίου ἔς ποιῆ· φωνὴ οὖν Κυρίου οὐκ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἐκκελυμένη ψυχῇ· ἀλλ' ἐν τῇ εὐτόνῳ καὶ ἰσχυρῶς κατεργαζομένη τὸ ἀγαθόν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει ὡς ἡ μεγαλοπρεπεία ἀρετῆς ἐκπρεπῶς μεγάλα πράττειν· ὁ οὖν πρεπόντως ἀποδίδος τὰς περὶ τῶν μεγάλων πράξεων ἐνεργείας, ὁ ταιούτος ἀκούει μεγαλοπρεπείας.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος Κέδρους συντρίβοντάς ἐννοεῖ, ἔς τοὺς ἐπὶ τοῖς φθαρτοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν ἐπεριειδυμένους, διὰ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν τῆς διανοίας ἐπαρσιν· οἵτινες καὶ κέδραι τοῦ λιβάνου ὀνομάζονται· διὰ τὸ ἄλλοτρίῳ ὑψώματι ἐπαυράσθαι.

κέδρους, τόσον διὰ τὰς ὑψηλὰς κορυφαίς, ὅσον καὶ διὰ τὸ δασύ καὶ ἄκαρπον· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ βουνοῦ τούτου καταλύσιν καὶ συντριβὴν· καὶ διὰ τοῦτο αἰνιγματωδῶς φανερώνει καὶ διὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων βωμῶν τῶν εἰδωλῶν.

6: „Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν „λιβανον.

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλέπτυνε διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως, καὶ διεσχόπισε τὸ ἐν Χωρὶβ κατασκευασθὲν ἀπὸ τοῦς Ἑβραίοις χωνευτὸν μοσχάρι: τοιοῦτοτρόπως ἔχει νὰ λεπτύνῃ καὶ τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ βωμούς· ὡς λέγει ὁ Βασιλείος καὶ ὁ Κύριλλος· πρέπει δὲ νὰ βάλωμεν ὑποσημνὴν εἰς τὸν μόσχον, καὶ ἔπειτα καθ' ἑαυτὸ νὰ ἀναγινώσκωμεν, τὸν λιβανον· διὰ νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λεπτύνῃ τὰς κέδρους: ἦτοι τὸν λιβανον ὅλον, καὶ ὄχι μερικόν.

„Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκε-
„ρώτων.

Περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ· ἡγαπημένος γὰρ εἶναι ὁ Χριστός, ὡς μονογενής· ἔτι γὰρ ὁ Πατὴρ αὐτὸν ἀνόμασεν εἰπὼν „Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Ματθ'. γ'. 17.) υἱὸς δὲ μονοκερώτων, διὰ τὸ ἄμαχον καὶ ἀνυπότακτον καὶ ἐλεύθερον· τοιοῦτον γὰρ ζῶν ἀκαταμάχητον καὶ ἐλεύθερον εἶναι ὁ μονόκερος· καθὼς φανερώνει ἡ εἰβλος τοῦ Ἰωβ „Βουλήσεται δέ σοι μονόκερος δουλεύσαι, ἢ κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης σου; (Ἰωβ. 20, 9.) ἦτοι οὐδαμῶς· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσα, πῶς, ὅταν μὲν ὁ Υἱὸς προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ θυ-

σίαν εἰς τὸν Πατέρα διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, τότε ἄμνος ὀνομάζεται καὶ πρόβατον· ὡς τὸ „Ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ· (Ἰω. α' 36.) καὶ τὸ „Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη (Ἠσ. νγ'. 7.) ὅταν δὲ χρειάζεται νὰ ἐκδικήσῃ καὶ νὰ καταβάλῃ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου, τότε ὀνομάζεται υἱὸς μονοκερώτων· ἢμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται ὁ Χριστὸς καὶ υἱὸς μονοκερώτων· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα μονοειδῶς ἐγεννήθη· διὰ τὴν καθ' ὃ μὲν Θεὸς, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη χωρὶς Μητρός· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος, ἐκ τῆς Μητρός ἐγεννήθη χωρὶς Πατρός· καὶ μ' ὅλον λοιπὸν, ὅπου αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου καὶ οἱ Δαίμονες ἐσυντρίβησαν καὶ ἐλεπτύνθησαν, πλὴν ὁ Χριστὸς ἀλάκτος εἶναι καὶ θέλει εἶναι· ἐπειδὴ καὶ πύλαι Ἰερουσολῶν κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. (1)

7: „Φωνὴ Κυρίου, διακόπτοντος φλόγα
„πυρός.

Λέγει ἐδῶ τὸ γίνεται· ἤγουν φωνὴ Κυρίου γίνεται· προφητεύει δὲ μὲν τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, προηγουμένως μὲν, διὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι κάμινον τῶν τριῶν παίδων· ἡ ὁποία διακοπαῖσα ὑπὸ θείου Ἀγγέλου, ἐδέχθη πνεῦμα δρόσου διασπύρον· ἐπομένως δὲ, καὶ διὰ τὰ καμίνια, ὅπου ἐδέχθησαν διαφόρους Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· ἢμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται τοῦτο κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ διὰ τὴν ἀπόφασιν, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· τότε γὰρ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη ἔχει νὰ διακόψῃ, ἦτοι νὰ διαχωρίσῃ τὴν φλόγα τοῦ πυρός, καὶ τὴν μὲν φωτιστικὴν δύναμιν τῆς φλογός, ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς δικαίους, τὴν δὲ καυστικὴν καὶ κολαστικὴν αὐτῆς δύναμιν· ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. (2)

8: „Φω-

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ὁ ἡγαπημένος τῶν Ἀποστόλων χορὸς, ἡὸς ἐστὶ μονοκερώτων· μονοκέρωτες δὲ εἶναι οἱ ἅγιοι Προφῆται καὶ Πατριάρχαι· ὧν ἡοὶ οἱ Ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ Θεῷ τὸ κέρας καὶ τὴν ἰσχὴν ἔχειν· Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἰσορίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἐζεκιίου, Ἀσσύριοι μὲν, ὡς κέδροι συντριβήσονται· ὁ δὲ ἡγαπημένος λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἄμαχος ἔσται τὴν δύναμιν ὡς μονόκερος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡ Πυρραϊδὴ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ὑποδεξάμενος ὁ τῶν ἱερῶν Ἀ-

8 „Φωνή Κυρίου, συσσειόντος ἔρημον.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λείπει τὸ γίνεται· ἤγουν φωνὴ Κυρίου γίνεται· ἔρημον δὲ τὰ ἔθνη, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐρημίαν τῆς θεογνωσίας, καὶ διὰ τὴν ἀνυδρίαν τῆς Πνευματικῆς διδασκαλίας, καὶ τὴν ἀκαρίαν τῶν ἀρετῶν· ταύτην δὲ τὴν ἔρημον, ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐσύτησε, σείσας πρότερον καὶ μετακινήσας εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἀροτριάσας μετὰ τὸ ἀλεῖν τῆς πίστεως.

„Κοὶ συσσειεί Κύριος τὴν ἔρημον.
„Καὶ ὁδὸς.

Θέλει σείσει, λέγει, ὁ Κύριος, ὅχι ὅλην τὴν ἔρημον, ἀλλὰ τὴν τῆς Καὶ ὁδὸς· ἤγουν τὴν ἀγίαν, τὴν ἀφιερωμένην εἰς αὐτόν, καὶ ἁγίαν αὐτοῦ· τὸ Καὶ ὁδὸς γὰρ, ἁγία ἐρμηνεύεται Ἑλληνικά. (1)

9: „Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλά-
„φους.

Ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο βεβαιώνουσι μερικοὶ ὅτι τὸ, φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους, καὶ φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς, καὶ φωνὴ Κυρίου συσσειόντος ἔρημον, δὲν εἶναι κατὰ ἑλλειψιν τοῦ γίνεται, ὡς ἐρμηνεύσαμεν, ἀλλὰ εἶναι πλαγίας συντάξεως· ἥτοι εἶναι σχῆμα ἑτερογενὲς καὶ ἑτερόπρωτον· ἥτοι τὸ, συντρίβοντος καὶ διακόπτοντος καὶ συσσειόντος εἶναι, ἀντὶ τοῦ συντρίβουσα καὶ διακόπτουσα καὶ συσσειούσα· καὶ ἑτερογενὲς μὲν σχῆμα εἶναι αὐτὸ, διὰ τὴν λαμβάνεται τὸ ἀρσενικὸν ἀντὶ θηλυκοῦ ἑτερόπρωτον, δὲ, διὰ τὴν γενικὴν λαμβάνεται ἀντὶ ἀνομαστικῆς· ἐλάφους δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς

Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ· καθὼς γὰρ ἡ ἐλάφος καταφρονεῖ τὴν βλάβην τῶν φαρμακερῶν ὄψεων (2) καὶ κυνηγᾷ ταῦτα μετὰ τὴν μύτην καὶ ὁσφρησύντης· τραβίζουσα γὰρ τὰ ὀφείδια ἔξω ἀπὸ τῆς φωλεάντους μετὰ τὴν βίαν τῆς ἀναπνοῆς τῆς, θανατόναι αὐτὰ διὰ τοῦ σώματος τῆς· τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸν Βασίλειον, καὶ κάθε Μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἔλαβεν ἐξουσίαν, νὰ πατῇ ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. (Λουκ. 10: 19) αὕτη λοιπὸν, λέγει, ἡ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ, κατήρτισε καὶ ἐνεδυνάμωσε τοὺς Μαθητὰς του εἰς τὸν δρόμον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἀρετῆς· ἡ ἀνωτέρω δηλαδὴ ἡ λέγουσα, Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ λοιπὰ· ὅθεν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκυνήγων μὲν τὰ νοητὰ ὀφείδια μετὰ τὴν ὁσμήν τῆς ἀναπνοῆς τῶν, ἐθανάτωναν δὲ αὐτὰ μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, ἀποῦ ἐπρόφερον ἐκ τοῦ σώματος τῶν.

„Καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς.

Δρυμούς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ὑλώδεις καὶ ἀκάρπους ψυχὰς τῶν ἐθνῶν, μέσα εἰς τὰς ὁποίας φρώλευον, ὡσάν θηρία, τὰ διάφορα ἄγρια πάθη· ταύτας δὲ, λέγει, τὰς ψυχὰς θέλει ἀνοίξει, καὶ θέλει καθαρίσει ἡ φωνὴ καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ἐκβάλλων τὴν πικρότητα τοῦ σκότους αὐτῶν· ἐπειδὴ „Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τομώτερός ἐστι, κατὰ τὸν Παῦλον, ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν, δίσκομον“ (Ἑβρ. δ'. 12.) ἵνα διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ δρυμοῦ, γένουν φανερά τὰ θηρία, ὅπου ἐμφωλεύουν εἰς αὐτόν, καὶ γένουν εὐκολοπίαν ἀπὸ τὰς ἐλάφους· ἥτοι τοὺς Μαθητὰς τοῦ Κυρίου. (3)

„Καὶ

πρὸς ὅλην χορδὴν, ἐφωτίζετο μὲν, οὐκ ἐκαίετο δὲ, καὶ τῷ μέλλοντι δὲ βίῃ ἡ διπλὴ τοῦ πυρὸς ἐνέργεια μεριζομένη φωτίζει μὲν τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, ἐμπρῆσει δὲ τῆς κακίας τοὺς ἐρασάς· οὗ δὲ χάριν ἡ πῦρ ὀνομάζεται ἡ σκότος καλεῖται τῶν παρὰ νόμων ἡ νόλασις, ὡς τῆς φωτιστικῆς ἐνεργείας οὐ φαινομένης ἐκεῖ· τοῦτο δὲ ἔστι ἐπὶ τῆς βίβλου συνέβη· τὴν γὰρ καυστικὴν δύναμιν χωρίσας τοῦ πυρὸς, τὴν φωτιστικὴν μόνον, ἔδειξε τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός· ἡ τοῦτο ἐστὶν, ὃ λέγει ἡ Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς.

(1) Καὶ ὁδὸς μὲν ἓν ἐστὶν· τόποι εἰσὶ πολλοὶ παρὰ τὴν ἀγίαν Γραφὴν οὕτως ὀνομαζόμενοι· (Γέν. 18: 7. Ἀριθ. 19: 27. Δευτ. 18: 53. 34: 63. καὶ ἐν ἄλλοις.) Καὶ ὁδὸς δὲ μὲν δύο εἰσὶν· ἀγίαν δηλοῖ.

(2) Ὁ μόνον χρειτῶν ἐστὶν ἡ ἐλάφος τῆς τῶν ἐρεπῶν βλάβης· ἀλλὰ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ἡ καθαγίστην αὐτῶν ἐστὶν, ὃ φασὶν οἱ τὰ τοιαῦτα τετηρηκότες, τὸ τῆς ἐχίδνης βροῦμα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ἡ Δρυμὸς προσηγορεύεται τὰ τῶν ἐιδώλων τεμένη, ὡς ἀκαθάρτα παντελῶς· τοιοῦτοι γὰρ

„Καὶ ἐν τῇ ναὶ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει
„δόξαν.

Κάθε ἕνας, λέγει, ὅπου ἐπίστευσαν εἰς
τὸν Χριστὸν, θέλει δώσει δόξαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ
Θεοῦ, τὸν εὐρισκόμενον εἰς κάθε τόπον· καὶ ὄχι
μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι, οὐδὲ εἰς μόνον τὸν ἐν Ἱερο-
σολύμοις ναόν· λέγει δὲ δόξαν κάθε πιστός· ἤγουν
ψάλλει ὕμνους εἰς τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν,
ὡς λυτρωτὴν καὶ σωτῆρά του· τότε δὲ λέγει τὸν
τοιούτον ὕμνον, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλῇ· (1)

10: „Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ.

Κατακλυσμὸν ἐννοεῖ ἐδῶ τὰ ἔθνη, ὅπου
κατεκλύσθησαν ἰσὰ τὴν πλυμμύραν τῶν παθῶν·
αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, τὰ ἔθνη, θέλει κατοικήσει
ὁ Χριστὸς εἰς τὰς χώρας· ἤγουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας
του· ἢ κατακλυσμὸν νόησον τὸ θεῖον βάπτισμα,
κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, τὸ ὅποιον κατακλύζει·
ἤγουν καταποντίζει τὰς ἁμαρτίας· τοῦτο δὲ τὸ
βάπτισμα, θέλει ἐνοικίσει ὁ Χριστὸς εἰς τὰς Ἐκκλη-
σίας του.

„Καὶ καθιεῖται Κύριος Βασιλεὺς εἰς
„τὸν αἰῶνα.

Βασιλεὺς τῶν πιστῶν τῶν καθαρισθέντων δια
τοῦ βαπτίσματος, εἶναι ὁ Χριστὸς καθὼς αὐτὸς εἶ-
πεν „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ
γῆς (Ματθ. κη'. 18.) καθιεῖται δὲ, ἀντὶ τοῦ θέ-
λει μανεῖ πάντοτε βασιλεὺς· τὸ καθιεῖσθαι γὰρ,
τὸ ἐδραῖον δηλοῖ καὶ ἀμετακίνητον. (2)

11: „Κύριος ἰσχύει τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει εἰς τὸν λα-
ὸν τῶν Χριστιανῶν, ὅπου πολεμεῖται ἀπὸ τυ-
ράννων καὶ Δαίμονας καὶ πάθη· αὐτὸς λέγω,
θέλει δώσει εἰς αὐτὸν δύναμιν, διὰ νὰ νικᾷ αὐ-
τοὺς ὅλους.

„Κύριος εὐλογήσει τὸν λαόν αὐτοῦ
„ἐν εἰρήνῃ.

Ὅταν μὲν πολεμῆται, λέγει, ὁ λαὸς τοῦ
Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, θέλει ἐνδυναμώσει αὐ-
τὸν ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ τοὺς νικήσῃ κατὰ τὸν Θεο-
δωρίτον· ὅταν δὲ εὐρίσκεται εἰς καιρὸν εἰρήνης, θέλει
εὐλογήσῃ αὐτόν· ἥτοι θέλει τὸν ἀξιώσῃ τῆς χά-
ριτός του, διὰ μέσου τοῦ ἁγίου τοῦ Πνεύματος, ὃ
εὐλογήσῃ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλει ἐκταίνεσθαι αὐτόν·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εὐχαρισετὶ τὸν Χριστὸν ὡς σωτῆ-
ρά του.

ΨΑΛ.

γὰρ ἔοι δρυμῶνες ἢ οἱ δρυμοί· οὗς ἐκκόπτειν εἰσθότες οἱ ἄριστοι γηπόνοι, ἔς τὴν ὑπ' αὐτῶν νεμομένην (ὥσως σκε-
πομένην) γυμνοῦντες γῆν, τὰ κάπριμα φυτεύουσι δένδρα, ἔς τὰ ἐδώδιμα καταβάλλουσι σπέρματα· τοῦτο δε-
δράκασι ἔοι τῆς οἰκουμένης γεωργοί, πρόβριζα γὰρ ἀνασπάσαντες τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, τὰς θείας ἀντ' ἐκείνων
ἐκκλησίας ἐφύτευαν· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ναὶ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.

(1) Προσθίττει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἡ Ἀκουέτωσαν ἔντραπήτωσαν οἱ ἐν τῇ ναὶ τοῦ Θεοῦ ἄπαυσα γλωσσαλ-
γοῦντες, ἔς ἀνωφελῶς εἰσιόντες· εἶδε δὲ ἀνωφελῶς ἔς μὴ ἐπιβλαβῶς· ὁ ἐν τῇ ναὶ τοῦ Θεοῦ γενόμενος, οὐ κακο-
λογίαν, οὐ ματαιότητα, οὐκ ἀίσχυν πρᾶγματων γέμοντα ῥήματα ἀπαγγέλλει· ἀλλ' ἐν τῇ ναὶ αὐτοῦ πᾶς τις
λέγει δόξαν· ἐσήκασι γὰρ οἱ ἀπογραφόμενοι τὰ ῥήματα ἅγιοι ἄγγελοι· πάρεσιν ὁ Κύριος τὰς διαθέσεις τῶν εἰ-
σιόντων ἐπισκοπῶν· ἢ προσευχὴ ἐκάστου πεφανέρωται Θεῷ· τίς ἐκ διαθέσεως, τίς ἐπισημόνως ἐπιζητεῖ τὰ ἐπου-
ράνια· τίς ἀφωσιωμένως ἄκροις τοῖς χεῖλεσι φθέγγεται, ἢ δὲ καρδίᾳ αὐτοῦ πόρῳ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἢ Κτί-
σις πᾶσα ἢ τε σιωπῶσα ἔς φθεγγόμενη, ἢ τε ὑπερκόσμιος, ἢ τε περίγειος δεξάζει τὸν Κτίσαντα· ἄνθρωποι δὲ
θλαστοί, καταλιπόντες τοὺς οἴκους ἔς ἐπὶ τὸν ναὸν συνδραμόντες, ὡς δὴ τι ἑαυτοὺς ὠφελήσαντες, οὐκ ὑπέχουσι τὰς
ἀκοὰς λόγοις Θεοῦ· οὐ λαμβάνουσιν αἰσθησιν τῆς ἑαυτῶν φύσεως· οὐ λυποῦνται προληφθέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας·
οὐ λυποῦνται εἰς μνήμην τῶν ἁμαρτιῶν ἀφικνούμενοι· οὐ τρέμουσι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μειδιῶντες, ἔς τὰς δεξιάς ἀλ-
λήλαις ἐμβάλλοντες, τόπον μακρολογίας τὸν οἶκον ποιοῦνται τῆς προσευχῆς, παρακούοντες τοῦ Ψαλμοῦ διαμαρ-
τυρομένου ἔς λέγοντος, ὅτι ἐν τῇ ναὶ Θεοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν· οὐ δὲ οὐ μόνον οὐ λέγει, ἀλλὰ ἔς ἐτέρῳ ἐμπό-
διον γίνῃ, ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν, ἔς τῇ ἰδίᾳ θυμῷ ὑπερηχῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς ἡ Τῇ λαμπρῇ ψυχῇ ἀπὸ κατακλυσμοῦ τοῦ Βαπτίσματος, ἐνὶ θυμῷ ὁ Θεός, οἰοεῖ
θρόνον αὐτὴν ἑαυτῇ ἀπεργάζεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΘ'.

η Ψαλμός αΐδης Ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ.

Τὶ μὲν σημαίνει Ψαλμός αΐδης, εἶπομεν ἐν τῷ προοίμῳ ἐν Κεφαλ'. θ'· περὶ δὲ τῆς λοιπῆς περιγραφῆς τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, διάφοροι λόγοι λέγονται· μερικοὶ γὰρ λέγουν, ἦτοι ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι οἶκος μὲν ὠνομάσθη ἐδῶ ἡ ψυχὴ τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἐγένε κατοικητήριον τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐγκαινισμός δὲ ὠνομάσθη ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνακαινίσις, ὅταν μετὰ τὴν μοιχίαν τῆς Βηρσαβεᾶ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου μετανοήσας θερμῶς, ἀξιώθη πάλιν τὰ λόβη τὸ προφητικὸν χάρισμα, καὶ νᾶ προφητεύη καθὼς τὸ πρότερον· ὡς ἐρμηνεύει ὁ ῥηθῆς μέγας Ἀθανάσιος· ἄλλοι δὲ λέγουν, οἶκον μὲν, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ἐγκαινισμόν δὲ, τὴν ἀνακαινίσιν τῆς Ἐκκλησίας τὴν γενομένην διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἄλλοι δὲ ἐγκαινισμόν ὠνόμασαν τὴν ἐσθλὴν, ὅπου ἐώραταξεν ὁ Ἐζεκίας μετὰ τὸν φόνον τῶν Ἀσσυρίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου· ἦτις διὰ τὸ μεγαλεῖον παρωμοίκαζε μὲ τὰ ἐγκαινία τοῦ ναοῦ· (1) ὥς ὅπου ὁ Ψαλμός οὗτος, ἐπιγραφόμενος Ψαλμός αΐδης τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου, προφητεύει, ποῦτοι λόγοι καὶ ὕμνοι ἦτον πρέπον νᾶ ψάλλωνται εἴτε ἀπὸ τὸν Δαβίδ, εἴτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἐζεκίαν· εἰς κάθε ἓνα γὰρ ἀπὸ αὐτοῦς, ἤμπορεῖ νᾶ προσαρμοσθῇ ὁ Ψαλμός οὗτος· τὸ δὲ ὄνομα Δαβίδ, πρέπει νᾶ ἀναγινώσκηται μόνον καὶ καθ' ἑαυτὸ, χωρὶς τὰ, οἴκου· ὅπερ ὁλοῦ τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ.

1: Ὡς ὁ Κύριος, ὅτι ὑπέλαβες με.

Πῶς δύναται ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος νᾶ ὑψώσῃ τὸν ὑψηλὸν Κύριον; ὅχι μὲ ἄλλον τρόπον βέβαια, παρὲξ ὁμολογῶντας αὐτὸν ὑψηλόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐκτε γὰρ καὶ μεγαλύνει ὁ ἄν-

θρωπος τὸν Θεόν· ἐπειδὴ φροναὶ καὶ δογματίζει αὐτὸν μέγιστον· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ταπεινῶναι καὶ σμικρύνει τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ὅπου νοεῖ καὶ ὁμιλεῖ περὶ Θεοῦ ταπεινὰ καὶ μικροπρεπῆ νοήματα καὶ λόγια· ὑπέλαβες δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐσθλῶς καὶ ἀνεκούφισας ἐμένα, ὅπου ἤμουν καταπεσμένος ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, μὲ τὸ νᾶ ἐβάλεις ὑ-

πο

(1): Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος προφητεύει τὸν ἐγκαινισμόν τοῦ ναοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος οἰκοδομηθέντος· λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, Ἡ τῶν ἐγκαινίων οὖν ἡμέρα τοῦτον ἔδει τὸν Ψαλμόν, οἰκοῦντα ἐγκαινισμόν ὀνομάζων, ὅστις ἐσμὲν ἡμεῖς, οἱ Θεοῦ ναὸς εἶναι τε καὶ ἀκούειν ἡγιασμένοι καὶ γίνεσθαι· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος, Ἡ Ἐγκαινισμὸν οἴκου καλεῖ, τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεουργίαν, ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐπέπεσε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καταδεχόμενος θάνατον, καὶ καταλύσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἡμῖν δεδοκὼς τὰς ἐλπίδας καὶ τῇ μὲν Ἐξεκία ὁ Ψαλμός κατὰ τύπον ἀρμόττει, πάσῃ δὲ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὑψηλὸν δεχόμενος πρῶτον· τοῦτο γὰρ ἡ τῶν Παραλειπομένων ἐδίδαξεν ἱστορία (Β'. Παρ. λβ' 23.) τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον ἐδέξατο, χάριτι δὲ θεῷ τετύχηκε τῆς ζωῆς· οὕτως Ἀδάμ ὁ Πρωτότατος Θεὸς ὤ-

σε-

ποκάτω μου τὴν χεῖρα τῆς βοηθείας σου. (1)

„Καὶ οὐκ εὐφράνας τοὺς ἐχθρούς μου
ἐπ' ἐμέ .

Ἐάν νοῆται τὸ ῥητὸν τοῦτο διὰ τὸν Δαβὶδ , φανερόναι , πῶς δὲν εὐφράνεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ , εἰς τοὺς ὁποίους , ἐφοβέρισε μὲν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν , νὰ δώσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ , δὲν ἔδωκε δέ - ἐάν δὲ νοῆται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν , ἐχθροὺς λέγει τοὺς Δαίμονας . ἐάν δὲ διὰ τὸν Ἐξέκλιον , ἐχθροὺς λέγει τοὺς Ἀσσυρίους . τοὺτούς δὲ τοὺς ἐχθροὺς , λέγει , δὲν εὐφράνας Κύριε : ἦγουν δὲν ἔδωκας εἰς αὐτοὺς νὰ εὐφρανθῶν κατ' ἐπάνωμου . (2)

2: „Κύριε ὁ Θεός μου , ἐκέκραξα πρὸς σὲ
καὶ ἰάσω με .

Ἰάτρευσάς με Κύριε , λέγει , ὅχι εἰς πολὺν καιρὸν μετὰ τὴν ἀμαρτίαν . διότι ὁ μὲν Δαβὶδ εἰπὼν . „ Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου . ἤκουσεν εὐθὺς ἀπὸ τὸν Νάθαν , ὅτι „ Ὁ Κύριος ἀφείλε τὸ ἀμάρτημά σου . ἡ δὲ Ἐκκλησία πάλιν ἐπικαλούμενη τὸν Θεὸν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος , εὐθὺς καθαρίζεται ἀπὸ τῆς πληγῆς τῆς ἀ-

μαρτίας . ὁ δὲ Ἐξέκλιος σάκκον ἐνδύθει , καὶ παρακαλέσας τὸν Θεὸν , ἀγγέλωρα ἱατρεύθῃ ἀπὸ τὴν πληγὴν τῆς πολιτορίας τῶν Ἀσσυρίων , ἡ καὶ ἀπὸ τὴν θανατηφόρον ἀσθενεῖάν του . (3)

3: „Κύριε , ἀντήγαγες ἐξ Ἀδου τὴν ψυ-
χήν μου .

Ἐάν τὸ ῥητὸν τοῦτο νοῆται διὰ τὸν Δαβὶδ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν , ἡλευθέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν πιστῶν , ἀπὸ τοῦ σκότος τῆς ἀμαρτίας . ἡ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τὴν κατὰ τὸν Αἰῶνα καὶ συντριβὴν τοῦ Ἀδου , καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἀδου ἑλευθερίαν τῶν ψυχῶν , ἣν ὁ Χριστὸς ἐποίησε , κατὰ τὸν Κύριλλον . ἐάν δὲ νοῆται διὰ τὸν Ἐξέκλιον , δηλοῖ ὁ λόγος , ὅτι ἡλευθέρωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σκότος τῆς σκλαβίας , ἡ ὅποια σκότῳσιν λύτης εἰς τὴν ψυχὴν προξενεῖ .

Ἦ ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων
εἰς λάκκον .

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω , λέγει καὶ τώρα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ . συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς εὐχαρισούντας , νὰ ποικίλουν τὴν δόξα τῆς εὐχαριστίας , καὶ διὰ νὰ φανερώσων μὲ τοῦτο περισσό-

τε .

σεσθαι προσδοκίμους , καὶ μέγα κατὰ τοῦ πεποιηκότος φρονήσας , παρεδόθη μὲν θανάτῳ , τῇ δὲ θεῇ φιλανθρωπίᾳ τῆς ἀναστάσεως ἔτυχεν . ὁ δὲ Νύσσης φησὶν „ Ἡ τὸ ἐξόδιον ἔχουσα τῆς σκηνῆς ἐπιγραφή , καὶ πάλιν ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐγκαινισμοῦ οἴκου Δαβὶδ , γειννᾷσιν ἀλληλίας κατὰ τὴν θέσιν τε καὶ τὴν ἐννοιαν . ἐάν γὰρ μὴ τῆς ἀληθινῆς σκηνῆς ἐξέλθομεν , ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν οἶκος οὐκ ἐγκαινιζέται . . . . οὐκοῦν εἰ μέλλομεν οἰκητήριον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν τὴν εὐχὴν ἐξελεῖν προσήκει τῆς σαρκώδους ψυχῆς . . . . οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλως ἐγκαινισθῆναι τὸν οἶκον ἡμῶν ὑπὸ τοῦ ἀκατακινίζοντος ἡμᾶς διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐνοικήσεως , εἰ μὴ τὸ ἐξόδιον τῆς σκηνῆς διὰ τῆς τοῦ σωματικοῦ βίου ἀλλοτριώσεως κατορθώσῃ .

(1) Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον „ Τοῦτο ἐστὶ τὸ ὑπέλαβές με : τυτῆσιν ἐπανήγαγές με ἀπὸ τῆς εἰς τὰ κάτω φθοῆς . μετεωρίσάς με . εἰσενεὶ παῖδα τινὰ ἀπείρους ἔχοντα πρὸς τὸ νήχεσθαι , τῇ χειρὶ τις ὑπελαβὼν , μετεωρίσας ἄγει τοῦ ὕδατος .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Βασίλειος „ Πλὴν οὐχ αἱ θλίψεις δοκμασίας ἐνεκὸν προσαγομέναι τοῖς ἁγίοις , εὐφροσύνας τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τοῖς ἀοράτοις προξενούσιν . ἀλλ' ὅταν ἀπαγορευώμεν θλιβόμενοι , καὶ στενοχωρηθῶσιν ἡμεῖς ἐκ λογισμῶν , ἀπειρηκέντων ἡμῶν πρὸς τὸ πικρὸν τῶν κακώσεων , τότε εὐφραίνονται καὶ κροτοῦσι καὶ ἐπικαίρουν .

(3) Ἐφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Μακάριος ὁ τὴν ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ πληγὴν γνωρίζων , ὥστε δύνασθαι τῇ ἱατρῇ προσίεναι καὶ λέγειν . Ἰάσω τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἡμαρτήν σοι . . . . ἐνδιάθετος δὲ ἡ φωνὴ „ Κύριε ὁ Θεός μου , καὶ πρέπουσα τῇ προφητικῇ καταστάσει . ὅς πάντων δὲ ὁ Θεός , ἀλλὰ τῶν οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης . Ὁ Θεὸς γὰρ Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ . εἰδὲ πάντων ἦν Θεός , οὐκ ἂν ἐκέλευε ὡς ἐξαίρετον τοῦτο προσεμαρτυρεῖτο .

τερον τὴν εὐγνωμόνα των διάθεσιν· λάκκον δὲ νοή-
σεις· τὸν ἀνελευθέρωτον κίνδυνον· τοιοῦτος γὰρ εἶ-
ναι ὁ βαθὺς λάκκος· ἢ λάκκον νοήσεις τὸν τάφον,
ἢ τὸν Ἀδὴν· ἐπειδὴ καὶ ὁ τάφος καὶ ὁ Ἀδὴς εἰς τὸ
βαθὺς τῆς γῆς εἶναι, καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἐ-
λευθερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ μόνος του· με ἐλύτρωσες, λέ-
γει, ἀπὸ τούτων καταβαίνοντας εἰς τὸν κίνδυνον
Κύριε· καὶ εἰ μὲν τὸ ῥητὸν νοῆται διὰ τὸν Δα-
βὶδ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, λάκκος εἶναι ὁ ψυχικὸς
κίνδυνος· εἰ δὲ νοῆται διὰ τὸν Ἐζεκιάν, λάκκος
εἶναι ὁ σωματικὸς κίνδυνος· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν,
ὅτι ὅλα τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὸν
Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν Ἐζεκιάν· ἀλλὰ μόνον μερι-
κὰ· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ
λόγια τῶν Προφητῶν, τὸ νὰ μὴν ἀρμόζωσι δη-
λαδὴ ὅλα κατὰ σειρὰν εἰς ἓνα πρόσωπον· ἀλλὰ
ἄλλα μὲν νὰ ἀρμόζωσιν εἰς ἓνα, ἄλλα δὲ, εἰς
ἄλλο.

4: ἢ Ψάλατε τῷ Κυρίῳ οἱ ὅσοι αὐτοῦ.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον οἱ ὅσοι-
οι· ἤτοι οἱ δίκαιοι αὐτοῦ, οἱ ἐνάρετοι· διὰ τί
ὅσοι δὲν εἶναι τοιοῦτοι δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, αὐτὰ
ἀγκυλὰ καὶ νὰ ψάλλωσιν ἰακισθητῶς, ὅμως τῇ ἀλη-
θείᾳ δὲν ψάλλουσιν· ἐπειδὴ οὐδὲν δένδρον σκαπρὸν
καρπούς καλοὺς ποιῇ, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Μα-
τθ' ζ'. 18.) οὐδὲ καρδίᾳ θανατηφόρος καὶ ἁ-
μαρτωλὴ, δύναται νὰ προφέρῃ ῥήματα ζωῆς καὶ
ἀρετῆς· ὅθεν εἶπεν καὶ ὁ Σειράχ ἢ Οὐχ ὠραῖ-

ος αἶνος ἐν σόματι ἁμαρτωλοῦ. (Σαμ. α'.
9.) (1)

ἢ Ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγι-
ωσύνης αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖτε, λέγει, εἰς τὴν ἐνθύμησιν
τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τί αὕτη ἐνθυμήθη-
ν ἡμᾶς, οἵτινες εἴμεθα ἀλησμονημένοι διὰ τὰς ἁ-
καθαρσίας καὶ ἁμαρτίας μας.

5: Ὅτι ὄργῃ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ, καὶ ζῶν
ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.

Ὁργὴν Θεοῦ ὀνομαζεῖ ἐδῶ τὴν τιμωρίαν
καὶ κόλασιν· θυμὸν δὲ, τὴν ἀγανάκτησιν (2)
τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ νόημα· ὅτι εἰς μὲν τὴν ἀ-
γανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκεται τιμωρία καὶ
κόλασις· εἰς δὲ τὸ θέλημά του, εὐρίσκεται ζωή·
ἤτοι ὅταν ὁ Θεὸς ἀγανακτῇ, παιδεύει καὶ τιμωρεῖ
ὡς δίκαιος· θέλει δὲ πάντοτε νὰ ἐλεῇ καὶ νὰ εὐερ-
γετῇ ὡς ἐλεήμων καὶ ἀγαθός· ὥστε ἡ μὲν τιμωρία
γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν με περισσῶς ἀνεθέλητον·
ἥτις καὶ ἐπόμενον θέλημα Θεοῦ λέγεται· ἡ δὲ εὐερ-
γεία, γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν με φυσικὴν θέλησιν, ἥτις
καὶ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ ὀνομαζέται· λέγει
γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· ἢ Οὐ θαλήσει θέλω τὸν θά-
νατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστῆναι καὶ ζῆν
αὐτόν· (Ἰεζ. λγ'. 11.) βάλλει δὲ ἡ Γρα-
φή

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος ἢ Οὐκ εἴ τις τῷ σόματι προφέρει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ ῥήματα, οὗτος ψάλλει τῷ
Κυρίῳ· ἀλλ' ὅσοι ἀπὸ καρδίας καθαρῶς ἀναπέμπουσιν τὰς ψαλμωδίας· ἢ ὅσοι εἰσὶν ὅσοι, σφάζοντες τὴν πρὸς Θεὸν
δικαιοσύνην, οὗτοι δύναται ψάλλειν τῷ Θεῷ... καθάρατε οὖν τὰς καρδίας ἵνα καρποφορῇτε τῷ Πνεύματι,
ἢ δυνάστητε ὅσοι γενόμενοι, ψάλλειν συνετῶς τῷ Κυρίῳ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει ἢ Θυμὸς ἐστίν, ἡ κρίσις τοῦ ἐπαχθῆναι τὰ δε τινὰ σκυθρωπὰ τῷ ἀξίῳ· ὄργῃ δὲ
ὁ πόνος ἢ δὴ ἢ ἡ κόλασις· ἀπὸ παραδείγματος δὲ σαφέστερον, ὃ λέγω γενήσεται· σημειωσάμενος ὁ ἱατρὸς τὸ φλεγ-
μαῖνον μέρος ἢ ὑποῦλον, ἐγκρίνει τὴν τομὴν ἀναγκαίαν εἶναι τῷ κμάνοντι· τοῦτο θυμὸν ὀνομαζέει ἡ Γραφή· με-
τὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ βοηθήματι κρίσιν τοῦ ἱατροῦ, ἐπακολουθεῖ λοιπὸν ἡ ἐνέργεια εἰς ἔργον ἀγούσα τὰ κριθέντα· ἢ
διδόνητος ὁ τέμνων, ὁ δύνῃν ἐμποῖον τῷ διακοπτομένῳ· τοῦτο ὄργῃ Θεοῦ ὀνομασται· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος
ἢ Τὴν ὄργην ἀπένειμε τῷ θυμῷ· ὄργην γὰρ τὴν παιδείαν καλεῖ, τὴν δὲ ζωὴν τῷ θελήματι· τοῦτο γάρτοι βούλε-
ται, οὐκ ἐκεῖνο· ἐκεῖνο γὰρ ἡμεῖς ἐπισπώμεθα· ὁ γὰρ Θεὸς φησὶ θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀ-
πωλείᾳ ζώντων· ἐκτίσε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, ἢ σωτήρισι αἱ γενέσεις τοῦ Κόσμου (Σοφ. α'. 13.) εἶπε
δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἢ Ἐγὼ φησὶ παραδεδωκά σε, ἢ ἐγὼ βοηθήσω σοι· ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξά σε, ἢ
ἐν ἐλέφ αἰωνίῳ δοξάζω σε· μεῖζον τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς παιδαγωγίας.

ὥς τὰ λυπηρὰ προηγήτερα ἀπὸ τὰ χαροποιὰ · ἐ-
πειδὴ τὰ χαροποιὰ , ἡδύτερα καὶ γλυκύτερα φαί-
νονται , ὅταν ἀκολουθοῦν ὑσερὰ ἀπὸ τὰ λυπηρὰ ·
κατὰ τὸ , „ Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω ·
πατάξω καὶ ἰάσομαι . (Δευτ . λβ . 39 .)

„ Τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς ,
„ καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλιάσῃς .

Τοῦτο θέλει νὰ φανερῶσθαι ὁ Δαβὶδ μετὰ τὰ λό-
για ταῦτα , ὅτι ἡ μετάνοια ταχεῖαν καὶ ὀγλήγων
προξενεῖ τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτίας · διὰ τὴν ἐκα-
νὸς ὁποῦ κλαύσει τὸ ἑσπέρας , τὸ πρωὶ θέλει ἀ-
γαλλιάσει , παρηγορούμενος μετὰ τὴν παρηγορίαν καὶ
χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος · εἶναι δὲ τὸ ῥητὸν τοῦ-
το , καὶ προφητεία διὰ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου ,
κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον καὶ τὸν Θεοδώριον · οἱ
ἐποιοὶ ἔκλαιον μετὰ τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου , με-
τὰ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου · τὸ πρωὶ δὲ τῆς Κυρια-
κῆς τοῦ Πάσχα ἔχαρσαν , ὅταν αἱ Μυροφόροι ἔ-
φεραν εἰς αὐτοὺς τὰ χαροποιὰ εὐαγγέλια , ὅτι ἀνέ-
στη ὁ Κύριος · ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκιίου ὑσερὰ
ἀπὸ τὸν φοβερισμόν τοῦ Σαναχηρείμ βασιλέως Ἀσ-
συρίων , τὸ ἑσπέρας συναχθέντες καὶ κλαύσαντες , ὡ-
σάν ὁποῦ ἐμελλον νὰ σκλαβωθοῦν , τὸ πρωὶ ἐπλή-
σθησαν χαρᾶς , ὅταν εἶδον φονευθεῖσας ἑκατὸν ὀγ-
δονταπέντε χιλιάδας ὑπὸ Θεοῦ Ἀγγέλου · αὐλι-
σθήσεται δὲ εἶπεν : ἦτοι θέλει σκηνώσῃ εἰς τὰς καρ-
δίαις , τόσον ὁ κλαυθμὸς , ὅσον καὶ ἡ ἀγαλλία-

σις . (1)

6: „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου , οὐ
„ μὴ σαλευθῶ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δα-
βὶδ καὶ Ἐζεκιίου · οὗτοι γὰρ ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὰς
εὐτυχίας των , ἐνόμιζον , ὅτι δὲν θέλουν δυσυχῆσθαι
ποτέ · εὐθηνία μὲν γὰρ ὀνομάζεται , ἡ πλουσία κα-
τάσασις · σαλευσις δὲ , ἡ παρατροπὴ ἀπὸ τὴν τοι-
αύτην εὐσταθειαν , καὶ πλουσιότητα . (2)

7: „ Κύριε ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου
„ τῷ καλλεῖ μου δύναμιν · ἀπέστρεψας
„ δὲ τὸ προσώπόν σου , καὶ ἐγενήθην
„ τεταραγμένος .

Ἐκ προσώπου τῶν ἀνωτέρω δύο βασιλέων
Δαβὶδ καὶ Ἐζεκιίου , λέγονται καὶ ταῦτα τὰ λόγια ·
λέγει γὰρ ὁ καθ' ἑνας ἐξ αὐτῶν · ὅτι τὴν δύναμιν
ὁποῦ εἶχε πρέτερον τὸ κάλλος μου : ἦτοι ἡ λαμπρό-
της καὶ περιφάνεια τῆς βασιλείας μου , μετὰ τὸ ἐδικόν
σου θέλημα Κύριε , εἶχον αὐτὴν , καὶ ὅχι μετὰ κάμ-
μίαν ἐδικὴν μου ἀρετὴν · διὰ τὴν ἀφ' οὗ σὺ ἐγύρισας
ἀπὸ λόγου μου τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου διὰ
τὴν ἐδικὴν μου οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν , εὐθὺς ἐγενά-
τεταραγμένος : ἦγουν εὐθὺς ἔχασα τὴν πρώτην μου
λαμπρότητα , καὶ ἔπεσα εἰς συμφοράς καὶ δυστυ-
χίας . (3)

8: „ Πρὸς

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς : „ Ἐσπέρας ὁ αἰὼν οὗτος λέγεται , ἐν ᾧ οἱ μακαρίως κλαύσαντες , τῆς πρώτης
ἐπελθούσης , παρακληθήσονται , „ Μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες , ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται · μακάριοι οἱ κλαίον-
τες νῦν , ὅτι γελάσουσιν · οἱ οὖν τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος τούτου , ἐπὶ συντελείᾳ ἤδη ὄντος , ἔχουσιν τὰς ἑαυτοῦ δυσ-
σμίας ἀποκλίναντες , ἐν τῷ ἀποκλαίειν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας διαγαγόντες , οὗτοι , τῆς ἀληθινῆς ἐκείνης πρώτης ἐ-
πελθούσης , ἀγαλλιάσονται · οἱ σπείροντες γὰρ ἐν δάκρυσι νῦν , ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι : δηλαδὴ πρὸς τὸ μέλ-
λον .

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασιλεῖον , „ Ψυχῆς ἐστὶν εὐθηνία τῆς πεπληρωμένης παντοδαπῶν ἔργων , ἣν πρῶτον μὲν γε-
ωργηθῆναι δεῖ φιλοπόνως , ἔπειτα ταῖς ἀφθόνοις τῶν οὐρανίων ὑδάτων ἐπιφοίταις πιανθῆναι , ὥστε καρποφορῆσαι ἐν
τριακόντα , ἔπειτα ἐν ἑξήκοντα , ἔπειτα ἐν ἑκατὸν · ἔπειτα τυχεῖν τῆς εὐλογίας τῆς λεγούσης : „ Εὐλογημένοι αἱ ἀποθήκαι σου , ἔπειτα
τὰ ἐγκαταλείμματα σου . (Δευτ . κη' . 5 .) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Βασιλεὺς , ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐσάθη αἰτία , διὰ
τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ ἁμαρτήσῃ ὁ Δαβὶδ , „ Ἐπεὶ γὰρ φησὶ , τῇ χερίτι δυνατούμενος τοῦ Θεοῦ
μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε , ὡς ἀπαυδαδίασασθαι ἔπειτα εἶπεν : „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου , οὐ μὴ σαλευ-
θῶ · τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι (ἑρμην. εἰς τὸν λζ' . Ψαλμὸν .)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει ἡ Καλὸς ἡμῶν κατὰ τὴν φωνὴν , ἀσθενὴς δὲ , διὰ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ὀφείους νε-
κρῶ-

Β: „Πρὸς σέ Κύριε κεκραῖζομαι“.

Εἰς τὸ ἐξῆς ὁμοῦς, λέγει, πρὸς ἐσέναι Κύριε, θέλω φωνάζω, διὰ νὰ ἀπολαύσω ὀλίγων τὴν βοήθειάν σου. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι τὸ νὰ κράζῃ καὶ τὸ νὰ φωνάξῃ τινος, συνειθίζει ἡ Γραφή νὰ μεταχειρίζεται εἰς ἐκείνους, ὅπου παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν καρδίαν τους.

Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθῆσομαι.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ· καὶ τὸ μὲν πρὸς σέ, ὅπου ἐρρέθη ἀνωτέρω, τὸ εἶπε διὰ τὸν Πατέρα· τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἐδῶ, τὸ εἶπε διὰ τὸν Υἱόν· φαίνεται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι προφητεύει μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδίδωκεν αὐτὸν ὁ ἀποστάτης υἱὸς τοῦ Ἀβεσσαλώμ· ἐπειδὴ ὅταν παρ' ἐκείνου ἐδιώχθη, τότε ἐπικαλέσθη τὸν Θεόν· ἢ λέγεται τοῦτο ἐκ προσώπου τοῦ Ἐξορίου, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν πληροφορηθεὶς αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου, ὅτι αὐρίον μέλλει νὰ ἀποθάνῃ, παρεκάλεσε τὸν Κύριον διὰ νὰ τῇ χάριση ζωὴν· ὅθεν καὶ εἶπε, τὸ, κεκραῖζομαι, καὶ τὸ, δεηθῆσομαι τοῦτο.

Γ: „Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν“;

Αἷμα λέγει ἐδῶ τὴν σάρκα· ἐπειδὴ ἡ σάρκα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ αἷμα πεπηγμένον· ποῖα ὠφέλεια, λέγει, εἶναι εἰς τὴν σάρκα μου, ἡ ὁποία ἔτι αὐξήθη καὶ ἐπαχύνθη, εἰς καιρὸν ὅπου μέλλω νὰ καταβῶ εἰς σαπήλαν καὶ δαίλυσιν τὴν ἐν τῷ τάφῳ; διότι καλλίτερον ἦτον νὰ μὴν ἤθελα γεννηθῶ· ἐξευτελίζει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὡς φθαρτὴν καὶ ὀλιγοχρόνιον· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, „Ἀνθρώπος ματαιότητι ὁμοιωθῇ (Ψαλ· ρμγ'· 5.) (1)“

„Μὴ ἔξομολογίσεται σοι χουῖς; ἢ ἂν ναγγελεῖ τὴν ἀλγῆθειαν σου“;

Τὰ ρήτᾳ ταῦτα εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὅπου εἶπεν ἀλλαχοῦ· „Οὐχ αἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε Κύριε· οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς Ἄδου· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον (Ψαλ· ρμγ'· 26.)“ θαρρῶντας γάρ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν μακροθυμίαν καὶ ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ λέγει· ἄραγε θέλει σέ εὐχαριστήσει Κύριε τὸ χῶμα καὶ ὁ κονιορτὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγὼ κινδυνεύω νὰ διαλυθῶ; ἔ-
ρα

κρωθῆναι τῇ παραπτώματι· τῷ οὖν κάλλει μου, ὃ παρὰ σοῦ ἔλαβον ἐκ τῆς πρώτης κατασκευῆς, προσέθηκες δυνάμειν τὴν τῶν δυνάμεων πρακτικὴν· καλὴ μὲν οὖν πᾶσα ψυχὴ ἢ ἐν συμμετρίᾳ τῶν οἰκείων δυνάμεων θεωρουμένη· κάλλος δὲ ἀληθινὸν ἔχει ἐκασμιώτατον, μόνον τῷ τὸν νοῦν κεκαθαρμένῳ θεωρητὸν, τὸ περὶ τὴν θεῖαν καὶ μακαρίαν φύσιν ἐστίν· οὗ ὁ ἐνατενίσας ταῖς μαρμαρυγαῖς καὶ ταῖς χάρισι μεταλαμβάνει τί ἀπ' αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τινος βαφῆς αἴγλην τινὰ ἀνθρῶαν εἰς τὴν οἰκείαν ὕψιν ἀναχροννύμενος· ὅθεν καὶ Μωϋσῆς τῇ μετεπιληφέναι τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐν τῷ ὁμιλεῖν Θεῷ, ἐδοξάσθη τὸ πρόσωπον... ἀποσρέφειν δὲ λέγεται τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ὁ Θεὸς, ὅταν ἐν τοῖς τῶν περιστάσεων καιροῖς, ἐκδότους ἀφείη τοῖς πειρασμοῖς, ἐπὶ τῷ γνωσθῆναι τὸ εὐτονον τοῦ ἀγωνιζομένου· ὃ δὲ Σήμερος οὕτως εἶπε, ἢ Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ἐξήσας τῷ προσπάτῳ μου κράτος· ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Θεοδώριτος· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ πρόσωπον φέγγεται πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, τῆς ζωῆς αὐτῇ τὸ μέγα δωρησάμενον δῶρον.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· ἢ Μὴ κολάκευέ σου τὴν σάρκα ὑπνοῖς καὶ λευτροῖς καὶ μαλακοῖς ἐσθάμασιν, αἰετὶ ἐπιλέγων τὸ ῥῆμα τοῦτο· „Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; τί περιέπεις τὸ μικρὸν ὑπερον φθαρσόμενον; τί καταπιάνεις σεαυτὸν καὶ περισσεύεις; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ὅσα παχυτέραν τὴν σάρκα σεαυτῇ ποιεῖς, τοσούτω βαρύτερον τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις τὸ δεσμωτήριον; Ἰσιδωρος δὲ ὁ Πηλουσιώτης λέγει, ἢ Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ πολλὰ μὲν ὠφέλησε, λύτρου δούς ἀντὶ πολλῶν τὴν ψυχὴν... πρὸς δὲ τοὺς ἐπιμεινάντας τῇ δυσσεβείᾳ καὶ τῇ κακίᾳ, τὸ καταβῆναι τὸν Σωτῆρα εἰς διαφθοράν· τούτῳ εἰς τὴν πολυφθορὸν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἢ εἰς τὸν θάνατον· ὁ ὑπέμεινεν, ἀνόνητον εἶναι δοκεῖ· διὰ τούτους οὖν εἶποι ἑαυτὸς ἢ Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου ὅσχι δὲν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ὠριγένης.

ἴσως τὸ χῶμα θέλει διδάξει τοὺς ἄλλους, ὅπου δὲν ἤξεύρουν, ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἀληθῶς Θεὸς καὶ ἀληθής; σὺ γὰρ εἶ ἀληθῶς Θεός, διὰ τί οἱ ἄλλοι θεοὶ τῶν ἔθνων, εἶναι ψευδεῖς· σὺ εἶσαι καὶ ἀληθὴς Θεός, διὰ τί πληροῖς καὶ τελειόνεις ἔλα, ὅσα ὑπόσχεσά. Διὰ τοῦτο λοιπὸν κάλλιον εἶναι νὰ ζῶ, ἢ ὅχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξολογῶ ἑσέναι τὸν Θεόν μου, καὶ νὰ σὲ εὐχαρισῶ, καὶ νὰ κηρύττω τὴν ἀληθείαν σου, εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν τὴν ἤξεύρουν. (1)

10: „Ἦκουσε Κύριος καὶ ἠλέησέ με.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνῃ νοητικῶς ὁ Δαβὶδ τὴν βοήθειαν, ὅπου ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, διὰ τοῦτο ἐχάρη καὶ διηγείται αὐτὴν ἐδῶ, ὥσάν καὶ νὰ ἠθέλε γενῇ· ἤκουσε, λέγει, τὴν κραυγὴν μου ὁ Θεός· ἤγουν ἐδέχθη τὸν προσευχὴν μου· ἐπειδὴ ἐκείνοι ὅπου δὲν δέχονται τίνα, οὐδὲ ὑποφέρουν νὰ τοῦ ἀκούσουν.

„Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου.

Δεχθεὶς, λέγει, ὁ Θεός τὴν προσευχὴν μου, μου εἰσήκουσε· καὶ εἰσακούσας, ἠλέησε· καὶ ἐλθέσας, ἐβοήθησέ μοι, καὶ ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ τὸν τῶτε θάνατον.

11: „Ἐστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἐμοί.

Κοπετός εἶναι τὸ νὰ ὀργισθῇ τις, καὶ νὰ κτυ-

πᾶ τὸ σῆθος καὶ τὰ μάγουλά του· ἐπειδὴ κόπτω, θέλει νὰ εἴπῃ κτυπῶ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεός ἀλλάξε τὴν λύπην μου εἰς χάραν.

„Διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσας με εὐφροσύνην.

Ὁ ἀπὸ τρίχας τῶν γειδίων ὑφασμένος σάκκος, ἦτον σημεῖον μετάνοίας καὶ ταπεινώσεως καὶ κακοπαθείας· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου ἐπιπτον εἰς μεγάλην καὶ ἀπαρηγόρητον συμφορὰν, ἐνεδύοντο σάκκον καὶ ἐπάσσιζον τὴν κεφαλὴν τοὺς με σποδία καὶ σάκτην· ὅταν δὲ ἀπαρηγοροῦντο, ἔσχιζον τὸν σάκκον, καὶ ἐφόρουσαν ῥοῦχα λαμπρὰ καὶ χαροποιὰ· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐστὶ Κύρια, ἔσχισας τὸν σάκκον μου· ἤγουν ἐξέδυσάς με τὸ πένθος καὶ τὴν πρῶτον λύπην· ἐπερίζωσας δὲ· ἤγουν ἐφόρεσάς με εὐφροσύνην. (2)

12: „Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δοξα μου.

Ἐχαροποίησας, λέγει, ἐμὲ, διὰ νὰ σὲ δοξολογῇ ἡ δεδοξασμένη ζωὴ μου· δεδοξασμένη δὲ, ὅχι μὲ καμμίαν μου ἀρετὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν· ἢ καὶ ἄλλως· δοξάν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν νοῦν, μὲ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰμεθα τιμημένοι καὶ δοξασμένοι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι καὶ εἰκόνα Θεοῦ. (3)

„Καὶ οὐμὴ κατανυγῶ.

Ἀντὶ τοῦ, οὐμὴ κατανυγῶ, ὁ Σύμμαχος ἐξέ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Δίκαιόν φησιν ὑμνεῖν σε τὸν Ποιητὴν ἢ λόγοις εὐγνώμοσιν ἀμείβεσθαί σου τὰς χάριτας· τοῦτο ζώντων ἴδιον· οἱ δ' ἄρ' εἰς χοῦν ἢ κόνιν διαλυόμενοι, ἢ τὸ σωματικὸν ὄργανον ἀπολέσαντες, πῶς ἂν δυναθεῖεν τὰς σὰς ἄδειν εὐεργεσίας;

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τινὲς τῶν ἀνοήτων τοὺς τεθνηκότας ὁλοφρεύμενοι, ἐπὶ σάκκου καθήμενοι, κακῶς τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἐπαθεῖν οὐκ ἐθέλουσι, διαρρήδην βοώντων· διέρρηξας τὸν σάκκον μου, ἢ περιέζωσάς με εὐφροσύνην· ἢ ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἐμοί· καθάπερ γὰρ ὁ Ἐζεκίας τῶν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτῶν τὴν ἐπαγγελίαν δεξάμενος, εὐφροσύνης ἐνεπλήσθη πολλῆς· οὕτω δίκαιον ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα δεξαμένους τῆς ἀνασάσεως, μὴ θρηνεῖν τοὺς τελευτῶντας, ἀλλ' ἐκείνῃ μετ' εὐθυμίας προσμένειν.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Δόξα δίκαιου τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ· ὁ οὖν φάλλον τῷ Πνεύματι, λεγέτω, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δοξα μου· ἄλλος δὲ φησι „Δόξα δὲ ψάλλουσα ὀρθὴ πολιτεία, ἢ γυνῆς εὐληκρηγίας.

ξέδωκεν „ Οὐ μὴ σιγήσω • ἀπὸ τοῦ αἰτίου λοιπόν· καὶ τὸ προηγούμενον , ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ ἐπόμενον • διὰ τί εἰς τὴν κατάνυξιν ἀκολουθεῖ φυσικῶς τῷ τρόπῳ ἢ σιωπῇ • μετὰ τὸ νὰ μὴ δύναται ὁ κατανυγόμενος νὰ λαλήσῃ , διὰ τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας καὶ συγκίνησιν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑγρῶν • ἢ οὐμὴ κατανυγῶ , ἀντὶ τοῦ οὐ μὴ ἀμαρτήσω ἄλλην μίαν φοράν , δηλουμένου τοῦ προηγούμενου καὶ αἰτίου , διὰ τοῦ ἐπομένου καὶ αἰτιατοῦ • ἐπεὶ εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀκολουθεῖ κατάνυξις • (1) .

„ Κύριε ὁ Θεός μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔξο-
„ μολογίσομαί σοι .

Πάντοτε , λέγει , Κύριε , θέλω σε εὐχαρισῶ , ἐπεὶ καὶ με ἀξίωσες τοιαύτην παράδοξον , καὶ μεγάλην σωτηρίαν • νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως , ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλει εὐχαρισεῖν τὸν Θεὸν εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα • ἐπεὶ καὶ μεταχειρίζεται ὡς σῶμα του , τὰ ἐδικά μας σῶματα • μετὰ τὰ ὅποια ἡμεῖς ψάλλομεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν του .

ΨΑΛΜΟΣ Δ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος • Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ , ἐκστάσεως .

Εἰς τὸ τέλος μὲν , ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος , διὰ τί περιέχει προφητείαν , ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος • ἐκστάσεως δὲ , διὰ τί ἀναφέρει τὴν ἔκστασιν • ἤρουν τὴν παρατροπὴν τοῦ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν , ἐμοίχευσε μὲν τὴν Βηρσαβέη , ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς Οὐρίαν • τὴν ἔκστασιν γὰρ , παρὰ φορὰν τῆς εὐθύτητος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ , τινὲς ἐρμηνεύουσιν • (2) • ἐρρέθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον , ὅτε ἐδιώκετο ἀπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀβессαλώμ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον • ἀρμόζουσι δὲ ὅχι ὀλιγώτερον καὶ εἰς τὸν κάθε Χριστιανόν , τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου • νοοῦνται γὰρ ὡς ἐχθροὶ του , ὁ Διήβολος καὶ οἱ Δαίμονες , ἀντὶ τοῦ Ἀβессαλώμ καὶ τοῦ Ἀχιτόφελ • ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ρήτᾳ ἐκλαμβάνονται τροπολογικῶς εἰς τὰ ἥθη τοῦ κάθε Χριστιανοῦ .

1: „ E .

(1) „ Ὅθεν ἔ ο μέγας Βασίλειος οὕτως ἠρμήνευσεν τὸ , οὐμὴ κατανυγῶ • τουτέστι οὐκέτι ποιήσω ἄλγος τοῦ κατανυγασθαι ἢ κατακεντῆσθαι τὴν καρδίαν ἐπὶ τῇ ὑπομνήσει τῆς ἀμαρτίας μου • ὁ δὲ Θεὸς Ἰωάννης τὸ , οὐμὴ κατανυγῶ εἶπεν ἀντὶ τοῦ οὐμὴ μετασῶ , οὐμὴ μεταβληθῶ • κατάνυξιν γὰρ φησι , τὴν περὶ τι ἀμεταδέτως ἔχουσιν τῆς ψυχῆς ἔξιν • ὥσπερ γὰρ ὁ εὐλαβεὶς κατακεντυγμένος οὐκ ἂν εὐκόλως μετασάινῃ • οὕτω ἔ ο ἐν πονηρίᾳ κατανυγεῖς , οὐκ ἂν ῥαδίως μεταβάλλοιτο • κατανυγῆναι γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν , ἢ τὸ ἐμπαγῆναι που ἢ προσηλωθῆναι .

(2) „ Ὅθεν ἔφη τις ἡ Ἐ γὰρ ἔκστασις αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν σημαίνει , διὴν ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν φρενῶν ἐξίσταται ἡ ψυχὴ , ὡς μὴ ἐλπίζων ἀνάληψιν • ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος λέγει ἡ Ἐκστάσεως ὁ Ψαλμὸς ἐπιγέγραπται , ἐκστῆναι συμβουλευτῶν ἐκείνων , ὡς ἐπιβλαβὴς ἐστὶν ἡ συνάφεια • εἰς τὸ τέλος δὲ , διὰ τὸ ἐν τέλει τοῦ Ψαλμοῦ παραινεῖν τὰ πρακτέα , ἢ παραπέμπειν ἐκεῖ τὸν ἀκροατὴν • ἢ διὰ τὸ σαφῶς τὸν τοῦ Κυρίου προφητεύειν θάνατον , ἔκστασιν πάσῃ τῇ κτίσει γενόμενον , ὅτε εἰς χεῖρας τοῦ Πατρὸς τὸ πνεῦμα παρετίθετο , τῆς οἰκονομίας ἐκτελῶν τὸ μυστήριον • ἢ διὰ τὰς ὑποτετεινομένας τῷ Δαβὶδ ἐλπίδας ἐν τῇ μέλλοντι .

1: „**Ε**πί σοί κύριε ἤλπισα· μὴ κατα-
„σχυνθῇν εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοιον μὲ τὸ „ Ὁ Θε-
ός μου ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κατασχυνθῇν εἰς τὸν
αἰῶνα· (Ψαλ. κδ'. 2.) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν
τούτου ἐκεῖ. (1)

„**Ε**ν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥύσαι με καὶ
„ἐξελοῦ με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος βοη-
θείας, ὅμως ἐσὺ Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιο-
σύνην, λύτρωσαί με ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐνε-
δραν τῶν ἐχθρῶν μου· ἐπειδὴ ἡ ἐδική σου δικαιο-
σύνη καταδικάζει ἐκείνους τοὺς υἱοὺς, ὅπου σηκω-
θοῦν κατὰ τοῦ πατρὸς των· καὶ κατακρίνει ἀπλῶς
ὅλους τοὺς ἀδικούντας· ἔνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ
τὸ, ῥύσαι με, καὶ τὸ, ἐξελοῦ με.

2: „**Κ**λῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου.

Διὰ τὴν κλίσιν τοῦ αὐτίου τοῦ Θεοῦ εἶπομεν
εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δεκάτου ἔκτου Ψαλμοῦ σίχ. 6.
καὶ ὅρα ταύτην ἐκεῖ· ἤτοι εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ **Κ**λῖ-
νον τὸ οὖς σου ἐμοί.

„**Τ**αχυνον τοῦ ἐξελεῖσθαι με.

Ὅχι μόνον, λέγει, λύτρωσαί με Κύριε, ἀλ-
λὰ καὶ ὀλίγωρα τελείωσον τὴν λύτρωσίν μου ταύτην.

„**Γ**ενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Τὸ, γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἶναι
ἀντὶ τοῦ, ὑπεράσπισον· ἢ γενοῦ μοι Θεὸς ὑπερα-
σπιστής· καὶ ἔσο μοι τόδε καὶ τόδε· ἰδίωμα δὲ εἶναι
καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης·
Ἀγκαλὰ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἦτον Θεὸς τοῦ Δαβὶδ,
μ' ὅλον τοῦτο ὁ Δαβὶδ δὲν ζητεῖ εἰδῶ νὰ ᾔῃαι ὁ Θε-
ὸς ἀπλῶς Θεὸς του· ἀλλὰ νὰ ᾔῃαι Θεὸς ὑπερασπι-
στῆς του, καὶ βοηθὸς εἰς τὸν καιρὸν τῆς ταλαιπω-
ρίας του. (2)

„**Κ**αὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μακάριος ὁ πάσης ἐλπίδος τῶν κατὰ τὸν Κόσμον τοῦτον ἑαυτὸν ἀποστήσας, ἢ μόνον
ἔχων ἑαυτοῦ ἐλπίδα τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄ. ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ'. 5.)
οὕτως εὐλογημένος ὁ ἐπιστηριζόμενος τῷ Κυρίῳ· οὐ γὰρ ἐπιδέχεται ἐπαμφοτερισμὸν ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς· οὐδὲ κατα-
δέχεται ὁ Κύριος ὁλόκληρον τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχειν βοήθειαν, τῷ ποτε μὲν, ἐπὶ χρήμασιν ἡλπηκότη, ἢ δόξῃ
ἀνθρωπίνῃ, ἢ δυνάμει τῇ κατὰ Κόσμον, ποτὲ δὲ αὐτὸν, ὡς ἐλπίδα ἑαυτοῦ προβαλλομένη· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεο-
δωρίτης „ Αἰσχύνῃ με φασὶν ἡ ἁμαρτία περιέβαλε πολλῇ· ἰκετεύω δὲ μὴ μέχρι πολλοῦ ταύτην ἐπιμεῖναι μοι, διὰ
τὴν ἐπὶ σοὶ μοι γεγεννημένην πεποίθησιν· Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἶπε ποτὲ ἕνας ἁμαρτω-
λὸς θερμῶς μετανοῶν· ἀσθενήσας γὰρ οὗτος εἰς κίνδυνον θανάτου, ἐπῆρε τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς χεῖρας
του, ἢ γυρίζοντας τὴν καρδίαν του εἰς τὸν Θεὸν ἢ Πατέρα, παρεκάλει αὐτὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ διὰ τὰ ἄχραντα
πάθη τοῦ Υἱοῦ του, ἢ νὰ μὴ τὸν κολάσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας του· μετόπισθ' οὖν πολλὴν συντριβὴν ἢ δάκρυα τὸν πα-
ρεκάλεισεν, ὥστε ὅπου ἤξιώθη νὰ ἀκούσῃ φωνὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔμεινε βεβαιωμένος διὰ τὴν σωτη-
ρίαν του· ὅθεν ἀκουμβίσας τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐξεψύχισε λέγωντας τὰ λόγια ταῦτα „ **Ε**πί σοὶ
Κύριε ἤλπισα μὴ κατασχυνθῇν εἰς τὸν αἰῶνα· καθὼς τὴν ἰσορίαν ταύτην ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος (παρὰ
τῇ ἐρμην. τοῦ ἐλεῆσόν με ὁ Θεός·)

(2) Ὁ δὲ Φίλων (Ἰσως ὁ Ἰουδαῖος) τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων, λέγει „ Χαριστικῆς μὲν δυνάμεως ὄνομα, ὁ
Θεός· Βασιλικῆς δὲ, ὁ Κύριος· ὁ μοι δοκεῖ ἢ ὁ Προφήτης συνιδὼν εὐχασθαι θαυμασιωτάτην εὐχὴν, ἵνα αὐ-
τῷ γένηται ὁ Κύριος εἰς Θεόν· ἐβούλετο γὰρ μηκέτι ὡς ἄρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ἀγαπητικῶς τι-
μᾶν· δι' ὃ αἰτεῖ τὴν εἰς εὐεργέτην ἐκ Δεσπότης μεταβλῆναι, φόβον μὲν, τὸν ἐπὶ κολάσεσιν ἐκτρεπομένους· εὐθυ-
μίας δὲ σπᾶσαι βουλόμενος, κατ' ἐλπίδα μετουσίας ἀγαθῶν· τὸ δὲ γενοῦ, οὐ πάντως οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ ἢ
σχέσιν πρὸς τι· ὥσπερ νῦν τὴν τοῦ ὑπερασπίζοντος πρὸς τὸν ὑπερασπιζόμενον· ἰδίωμα δὲ τοῦτο τῆς Γραφῆς, ἀν-
τὶ τοῦ ὑπεράσπισον, λέγειν, γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

„Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ εἶσαί
 „με .

Γενοῦ μοι, λέγει, Κύριε οἶκος καταφυγῆς, διὰ
 νὰ φυλάξης ἐμένα, ὅπου κατέφυγα πρὸς ἐσένα, ὡ-
 σάν εἰς ἀσφαλές· καί εἰς κέρας .

3: Ὅτι κραταίωμα μου καὶ καταφυγή μου
 „εἴ σὺ· καὶ ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου
 „ὁδήγήσεις με καὶ διατρέψεις με .

Ἐπειδὴ, λέγει, ζητῶ, ἐσὺ νὰ ᾔσῃ καὶ δύ-
 ναμις καὶ καταφυγή μου Κύριε· διὰ τοῦτο καὶ ἐσὺ
 ἔγινες καὶ τὰ δύο ταῦτα πρὸς ἐμένα· καθὼς καὶ ἄλ-
 λην φορὰν ἐδοκίμασα· τὴν βοήθειάν σου· ἐλπίζω δὲ
 βεβήκως, ὅτι ἂν καὶ ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετήν,
 ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα· (ἐλεήμων γὰρ
 ὀνομάζεσαι μόνος, λέγων „Ἐλεήμων εἰμι“) (Ἐξ'
 κβ'· 27.)· θέλεις με ὁδηγήσεις εἰς τόπον ζωῆς,
 ἀφ' οὗ μὲ λυτρώσης ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καὶ θέλεις δια-
 τρέψεις ἐμένα, ὁ ὅποιος ξενοχωροῦμαι ἀπὸ τὴν
 χρεῖαν τῶν πρὸς τροφήν ἀναγκαίων· ἡ τοῦ ὀνόματός
 σου εἶπεν, ἐντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν· (1)

4: „Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς
 „ἐκρυψάν μοι·

Παγίδα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν συμβου-
 λήν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Ἀχιτόφελ πρὸς τὸν Ἀβεσσα-

λὼμ διὰ νὰ κυνηγήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ περικλείσῃ
 αὐτὸν εὐρισκόμενον εἰς μεγάλην ξενοχωρίαν, καθὼς ἐρ-
 μηνεύει ὁ Θεοδώριτος· παγίς γὰρ ἦτον ἡ συμβουλή
 αὕτη· διὰ τὴν ἔπεινε τὸν Δαβὶδ, ἐὰν ἔπιπτεν εἰς
 αὐτήν· ἐκρύβη δὲ αὕτη ἡ παγὶς, διὰ τὸ ἀγνώρι-
 ζον καὶ ἀνέλπισον· ἐπειδὴ καθε παγὶς κρύπτεται,
 διὰ νὰ μὴ βλέπουν αὐτὴν τὰ ζῶα· καὶ ἀκολουθῶς
 διὰ νὰ πιάνονται ἀπὸ αὐτὴν αἰφνιδίως· Παγίς δὲ
 ἀλληγορικῶς εἶναι, καὶ ἡ κακουργία προσβολὴ καὶ ἐ-
 πιβουλὴ τῶν Δαιμόνων, μετὰ τὴν ὁποίαν παγιδεύει
 τὰς ψυχὰς ἀνελπίστως .

„Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου Κύριε·

Πάλιν εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἐπιγράφει ὁ Δαβὶδ,
 καὶ ἀφιερώνει τὴν καθε τοῦ βοήθειαν· ἕνα μὲν, διὰ
 νὰ φανῇ εὐχάριστος, ὡς προεργαστημένος, καὶ ἄλλο
 δὲ, διὰ νὰ κινήσῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος καὶ συμπά-
 θειαν, μετὰ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχαιαν, δικαιο-
 λογοῦμενος, ὅτι δὲν ἔχει ἄλλο τινα βοηθὸν ἀξί-
 λαγον .

5: „Εἰς χεῖράς σου παραθήσονται τὸ πνεῦ-
 „μά μου·

Εἰς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν, λέγει, Κύριε,
 ἐμπιστεύω τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι τὸν ἑαυτὸν μου· ἐ-
 πειδὴ καὶ δὲν θάρρῶ εἰς κανένα ἄλλον· χεῖρας δὲ ὁ
 νομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν· διὰ τὴν εἰς τὰς χεῖ-
 ρας εὐρίσκεται ἡ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις· (2)

„Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κυρίλλος· Εὐ δὲ δὴ σφάδρα τὸ ὁδηγήσεις με πρὸς τὴν διατρέψεις με· κατορθοῦται γὰρ οὐχ
 ἑτέρως ἀρετῇ, πλὴν ὅτι διὰ δύο πραγμάτων, γινώσκεις φημι καὶ εὐσθενείας πνευματικῆς· μετριάξει δὲ μὴ δι' ἑαυ-
 τὸν ἀξίαν τυχεῖν, διὰ δὲ τὸ θεῖον ὄνομα· Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀπέτυχε τῆς αἰτήσεώς του ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐ-
 δρεψεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τὸν λαόν του πεινῶντας· γέγραπται γὰρ, ὅτι ὁ Οὐεσβὶ, καὶ ὁ Μαχίρ, καὶ ὁ Βεζελλὶ καὶ ἡ
 νεγκαν δέκα κοίτας ἀμφιτάπους, καὶ λέβητας δέκα, καὶ σκεύη κεράμου, καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἄλευρον, καὶ ἄλφιτον
 καὶ κῆμον, καὶ φακούς καὶ μέλι καὶ βούτυρον καὶ πρόβατα, καὶ σαφὴ βοῶν, καὶ προσήνεγκαν τῷ Δαβὶδ, καὶ τῇ λαῷ τῇ
 μετ' αὐτοῦ φαγεῖν, ὅτι εἶπεν ὁ λαὸς πεινῶν καὶ ἐκλελυμένος καὶ διψῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ (Β'. Βασ. ιζ'. 28.)

(2) Τρῦτο πρὸς τὸν Θεὸν ἐξεφώνησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ὅταν παρέδωκε τὴν παναγίαν του ψυχὴν· ἡ χεῖρας τὴν
 προμήθειαν ἐνταῦθα ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· Πνεῦμα ἡ Γραφή, ποτὲ μὲν τὴν
 διάνοιαν καλεῖ, ὡς ἐν τῇ σπουδάζειν εἶναι τὴν Παρθένον ἁγίαν καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ποτὲ δὲ τὴν ψυχὴν ὡς
 παρὰ Ἰακώβου· Ὡς περὶ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστὶ· ποτὲ δὲ τὸ συνευγμένον τῇ ψυχῇ συνειδὸς, ὡς
 ἐν τῇ, οὐδεὶς εἶδε τὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ προκείμενον κατὰ τοὺς τρεῖς
 νοηθήσεται τρέπους (παρὰ τῇ ἐκδεδ' Σειρᾷ)

„Ελυτρώσω με Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀλη-
„θειας.

Πολλὰς φορές, λέγει, Κύριε με ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν Γολιάθ καὶ ἀπὸ τὸν Σαούλ, καὶ ἀπὸ ἄλλους κινδύνους· ἢ καὶ ἄλλως προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· ὁ Θεὸς δὲ τῆς ἀλαθείας εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁ ἀληθινός· καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν κη΄. Ψαλμὸν εἰχ. 3. ἤγουν τοῦ „ ὁ Θεὸς τῆς ὁξῆς ἐβρόντησεν.

„Ἐμίσησας τοὺς διαφυλάσσοντας μα-
„ταιότητος διακενής.

Ἀπεσράφης, λέγει, Κύριε, τὸν Ἀβεσσαλώμ καὶ τοὺς φίλους του, οἵτινες φυλάττουσιν ἀρχετὸν καιρὸν τὰς κατ' ἐμοῦ ματαίας βουλάς των, καὶ δὲν μετανοοῦν· ἀλλὰ θαρροῦν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους· τὸ διακενῆς δὲ ἐπροσέθη, ἀντὶ τοῦ, ἀχρήσως καὶ περιτῶς· διὰ τί ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των, οἱ φυλάττοντες τὰς ἀνωτέρω ματαίας βουλάς. (1)

„Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἠλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, εἰς ἐσένα ἠλπισα Κύριε, καὶ ὁ-
χι εἰς ματαιότητος καὶ πανουργίας, καθὼς ἐκεῖνοι.

7: „Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι
„ἐπὶ τῷ ἔλεει σου.

Ἡ λέξις ὁμοίως μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἡδονῆς, ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ· ἢ τὸ ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι, ἔχουν διαφορὰν ἀντικαταξέτων· καὶ ὅρα περὶ τούτου τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 2. εἰχου· ἤγουν τοῦ „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοὶ εἰς τὸν

8: „Ψαλμὸν· θέλω, λέγει, νὰ εὐφρανθῶ διὰ τὸ ἔλεός σου, τὸ ὅποιον θέλεις δείξεις εἰς ἐμέ, τὸν ὄντα ἄξιον ἐλέους διὰ τὰ κακὰ ὅπου ἔπαθον.

„Ὅτι ἐπείδεις ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου.

Ἡ ταπείνωσις, ποτὲ μὲν δηλοῖ τὸ ἀνυπερήφανον τῆς ψυχῆς· ποτὲ δὲ, τὴν κακουχίαν καὶ ταλαιπωρίαν τοῦ σώματος, καθὼς ἐδῶ· ἐγὼ εἶμαι, λέγει, πεπληροφορημένος, ὅτι ἐσὺ Κύριε, ἐπέβλεψες εἰς τὴν κακουχίαν, ὅπου δοκιμάζω ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου με διώκουν· ἐπαδὴ, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν „Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους. (Ψαλ. λγ'. 15.)

„Ἐσώσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν
„μου.

8: „Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχ-
„θρῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· τὴν ὁποίαν διηγείται ὡσάν νὰ ἦθαλε γένῃ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα προφέρει ὡς ἀπερασμένα· ἢ ἄλλως ἐνθυμεῖται τὰς παλαιὰς βοηθείας, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ἀνάγκας· ἤγουν ἀπὸ κινδύνους καὶ περιστάσεις, καὶ δὲν ἐκλείσθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του· λέγωντας δὲ ψυχὴν, ὅλον τὸν ἑαυτὸν του ἐρανέρωσεν, ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ὅλον· (2) ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος, ποτὲ μὲν ὀνομάζεται ἀπὸ τὴν ψυχὴν μόνην, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο τοῦ Λευϊτικοῦ· „ Πᾶσα ψυχὴ (ἥτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἥτις φάγεται θνησηματὸν ἢ θηρίων, καὶ τὰ ἐξῆς· (Λευ. ιζ'. 15)· ποτὲ δὲ ὀνομάζεται, ἀπὸ μόνην τὴν σάρκα· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ (ἥτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἤξει (Ψαλ. ξδ'. 2.)

Εἰ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, Ἐκεῖνους ἀπεσράφης ἠμισήσας, ὡς ματαιότητα διδάσκοντας· τούτῃ τοῦ παρόντος βίου τοῦ περιπασμοῦ, οὓς οἱ ἐργαζόμενοι, διακειῖς ποιοῦσι καὶ μάτην· μισητὴ δὲ εἶσα ἡ ματαιότης, μισητοὺς ποιεῖ καὶ τοὺς διαφυλάσσοντας αὐτήν· (παρὰ τῷ Νικήτῃ) ἡ ματαιότης ὀνομάζει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν, ὡς ὡς βαβαῖον περιεχόμεθα· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριτον, ἄλλοτε τὰς χεῖρας τοῦ Σαούλ διέφυγεν ὁ Δαβὶδ· ἐν τῷ σπηλαίῳ συγκλείσθεις καὶ ἄλλοτε τῶν Γεθαίων, ὑποκρινόμενος, ὅτι εἶναι καλός, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλείων ἱστορεῖται.

„Εστησας ἐν εὐρυχωρίᾳ τοὺς πόδας μου.

Εἰς εὐρυχωρίαν, λέγει: ἤγουν εἰς πλάτος ἐλευθερίας μὲ ἐκατάσθησες Κύριε, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἤμην πρότερον εἰς στενωρίαν· διὰ τί οἱ ἐχθροὶ μὲ περιεκύκλωσαν·

9: „Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι θλίβομαι.

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀντρέχει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν προτέραν παρακάλειν, καὶ μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἐλβευνολογίας του, ζητεῖ νὰ ὀγλιγωρεύσῃ ὁ Θεὸς τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειάν του· μὴ ὅλον γὰρ ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι εἰς εὐρυχωρίαν εὕρισκετο, ὁμῶς ἐδῶ πάλιν λέγει, ὅτι θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται·

„Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου.

Ἀπὸ τὸν ἐδικόν σου θυμὸν, λέγει, Κύριε, ἐταράχθη ὁ ὀφθαλμός μου· διὰ τί ἂν ἐσύ δὲν ἤθελες θυμωθῆς διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὅπου ἔκαμα πρότερον, δὲν ἤθελα ταλαιπωροῦμαι τῶρα τόσον πολλά· ἐταράχθη δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἀπὸ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ὅπου ἐκβάλλω· ὁ δὲ Συμμάχος, ἀντὶ τοῦ ἐταράχθη, εἶπεν, ἐθολωθῇ.

„Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου.

Ἡ μὲν ψυχὴ μου ἐταράχθη, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ ἀδημονίαν· ἡ δὲ κοιλία μου ἐταράχθη, διὰ τί δὲν δέχεται φαγητὸν· ταῦτα δὲ ἤμπορουν νὰ βοηθοῦν καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ ὁ ὀφθαλμός μὲν εἶναι ὁ νοῦς, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ 5Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου (Ψαλμ. 7.) ὡς ψυχὴ δὲ νοοῦνται αἱ ἐλπίδες, αἱ ὁποῖαι ἀναψύχουν τὸν λυπούμενον καὶ ἀκηδιῶντα ἄνθρωπον· γαστήρ δὲ εἶναι τὸ μνημονικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἡ τὸ τα-

μεῖον τῶν λογισμῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὸ ἐπεῖθον ὡσάν εἰς γαστέρα, ἀποθησαυρίζεται ἡ λογικὴ βρώσις· ἤγουν τὰ νοήματα τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων συναθροισζόμενα.

10: „Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὁδῷ ἡ ζωὴ μου καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ βοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ ἐλεησόν με Κύριε· ἐπειδὴ, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ τοὺς πόνους, ἠφανίσθη ἡ ζωὴ μου καὶ οἱ χρόνοι τοῦ βίου μου ἐξωδεύθησαν ἀπὸ τοὺς πικροὺς ἀναστεναγμούς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα φανερόνεται καὶ μὲ τὰ δύο αὐτὰ· ἰδίωμα δὲ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ λέγῃ διὰ τοὺς πολλοὺς πόνους καὶ θλίψεις, ὅτι ἀπέθανον· διὰ τὴν ἀσθένειαν δπλαχὴ καὶ νέκρωσιν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, ἅπανα ἀκολουθοῦν ἐκ τῶν πολλῶν θλίψεων.

„Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχὺς μου.

Πτωχεῖαν ἐδῶ νοεῖ, τὴν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ ἀτροφίας ἀδυναμίαν τοῦ σώματος· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν λέγει, ἰσοροῦσα, ὅτι ἔφεραν ὁ Βαρζελλὶ καὶ ἄλλοι, σιτᾶρι καὶ κριθᾶρι, καὶ μέλι καὶ βούτυρον καὶ ἄλλα φαγητὰ εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τὸ σπύταμά του, ὅπου ἦτον ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὴν πείναν· (β΄ Βασιλ. 17. 28.) καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „Ὅδηγῆσαι με καὶ διατρέψαι με, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ.

„Καὶ τὰ ὀστά μου ἐταράχθησαν.

Τὰ κόκκαλα, λέγει, τοῦ σώματός μου ἐπαρασάλευσαν ἀπὸ τὴν σερεότητα ὅπου εἶχον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδύνοντο νὰ συγκρατηθοῦν πλέον ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν· νοοῦνται δὲ ταῦτα, καὶ ἀναγωγικῶς

κῶς * καὶ ἰσχυρὸς μὲν εἶναι , ἡ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς·
πτωχεῖα δὲ αὐτῆς , εἶναι ἡ τῆς θείας χάριτος τέρη-
σις * ὅς α' δὲ καὶ κόκκαλα αὐτῆς , εἶναι οἱ σπέρματι
καὶ γενναῖοι λογισμοί .

11: „ Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἔγε-
νηθην ὄνειδος .

Εἰς ὅλους , λέγει , τοὺς ἐχθρούς μου ἔγινα
ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα * ἐπεὶ αὐτοὶ μὲ ὀνειδίζουν
ὡς ἀνάνδρον καὶ ἀκαρδον , διὰ τί φεύγω * καὶ ὡς
νικημένον διὰ τὰς ἀμαρτίας μου .

„ Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα .

Ἐγὼ , λέγει , μεγάλον ὄνειδος καὶ περι-
γέλασμα εἰς τὰ ἔθνη , τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησι-
άζοντα εἰς τὴν βασιλείαν μου * ἐπεὶ γὰρ αὐτὰ
μὲ ἐφθονούσαν προτίτερα διὰ τὰς εὐτυχίας μου , τώ-
ρα εὐρόντες τὸν καιρὸν , ἀσυμπαθῶς μὲ περιπαί-
ζουν διὰ τὰς δυστυχίας καὶ συμφοράς μου .

„ Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου .

Καὶ αὐτοὶ , λέγει , οἱ φίλοι καὶ γνωστοί
μου ἄνθρωποι , φοβοῦνται καὶ δὲν μὲ συνανασρέ-
φονται , μήπως ἤθελαν κινδυνεύσουν τὴν ζωὴν τους
καὶ τὴν ὑπόληψίν τους , διὰ τὴν εἰς ἐμὲ φιλίαν καὶ
οἰκειότητα .

„ Οἱ θεωροῦντες με ἔξω ἔφυγον ἀπ' ἐ-
μοῦ .

Ὅσοι , λέγει , μὲ βλέπουν , καὶ μὲ συ-
ναπαντοῦν , φεύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον , διὰ
να μὴν δώσουν ὑπόψιν , ὅτι εἶναι φίλοι μου , καὶ
πάθουν τὰ πάνδενα ἀπὸ τὸν Ἀβессαλώμ . (1)

12: „ Ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδί-
ας .

Ἀλησμονήθηκα , λέγει , ἀπὸ τὰς καρδίας
καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν φίλων * ἤτοι μόνος ἔμεινα
καὶ ἔρημος ἀπὸ ὅλους , ὡς ἂν ἓνας νεκρὸς * ἓνα μὲν , διὰ
τί ἀφεύκτως ἐμελλον νὰ θανατωθῶ καὶ νὰ μείνω
νεκρὸς * καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τί , καθὼς ὁ νεκρὸς ἀλη-
σμονεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους : ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀπὸ
ὅλους ἀλησμονήθηκα , μὲ τὸ νὰ φοβοῦνται ὅλοι νὰ
μὲ ἐνθυμηθῶν διὰ τὴν ὑπόψιν .

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός .

Καθὼς , λέγει , ἓνα σκευὸς καὶ ἀγγεῖον ,
ἐν ᾧ μὲν φυλάττεται καὶ μένει , φαίνεται χρήσι-
μον εἰς τοὺς ἀνθρώπους * ἀφ' οὗ δὲ χαθῇ , παν-
τελῶς ἀλησμονεῖται * ἔτσι καὶ ἐγὼ ὡς ἀχρηστος ἀ-
λησμονήθηκα κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

13: „ Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροι-
κούντων κυκλοῖεν .

Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἀπὸ κοι-
νοῦ τὸ , ἑλέησον Κύριε * διὰ τί , λέγει , μὲ τὰ ἔ-
ξω ἀπ' ἐμοῦ αὐτὰ ἤκουσα ψόγους καὶ κατηγορίας ἀπὸ
πολλοῦς , ὅπου κατοικοῦν τριγύρω * ἓνας δὲ ἀπὸ
αὐτοῦς ἦτον καὶ ὁ Σεμεῖς , ὁ ὅποιος ἐλοιδορεῖ καὶ
ἐξ-

(1) Ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ λέγονται ἢ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Σατῆρας , κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν , κατὰ ἄλλων
ἐρμηνευτὴν * ὅταν οἱ μὲν ἐχθροὶ τοῦ Ἰουδαίου ὀνειδίζουσι αὐτὸν , οἱ δὲ γνωστοὶ ἢ μαθηταὶ τοῦ ἔφυγον ἀπὸ τὸν φό-
βον τους * ἢ ὁ μὲν Κορυφαῖος Πέτρος τὸν ἀρνήθη * ὁ δὲ ἄλλος , τὸν ἐπρόδωσε * ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι διὰ τοῦ-
το ἐφοβοῦντο οἱ γνωστοὶ μου μήπως ἢ ἤθελαν ἀπολεσθῶν ἢ ἀποθάνω , διὰ τὴν ὑπερβολικὴν μετάνοιαν ἢ ταλαιπω-
ρίαν μου * ἢ οἱ θεωροῦντες με ἔξω ἔφυγον , ἀπελπισθέντες , ὅτι ἔχω νὰ ζήσω * ἐπεὶ δὲ ἔγινα ὡς ἓνας νεκρὸς * ὅ-
σως δὲ ἢ ἔλεγον ὅτι ἐτρέλασθαι , ἢ διὰ τοῦτο πλέον δὲν ἀγαπῶ τὴν ζωὴν μου * ταῦτα δὲ πάντα τὰ λόγια τοῦ
Δαβὶδ ἢ αἱ ταλαιπωρίαι , πρέπει νὰ εἶναι παράδειγμα εἰς ἐκείνους , ὅπου θέλουσι ἀληθῶς νὰ μετανοήσουν , ἢ νὰ
ἐπιτύχουν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τους . (παρὰ τῷ Νικητῇ .)

ἐδιέβαλλε τὸν Δαβὶδ , ὅταν ἔφευγε * καθὼς δι-
ηγείται ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν , ἐν κεφ : ις'.

„Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἅμα ἐ-
π' ἐμέ , τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐ-
βουλευσαντο.

Συναχθέντες , λέγει , οἱ ἐχθροὶ μου ὅλοι
ἐν ταυτῷ κατ' ἐπάνω μου , ἐβουλευθήσαν διὰ νὰ
πάρουν τὴν ψυχὴν ἀπ' ἐμοῦ * ἦτοι ἀπὸ τοῦ σώ-
ματός μου * ταυτὸν εἰπεῖν , ἐβουλευθήσαν νὰ μὲ θανα-
τώσουν * ὁμιλεῖ δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν θα-
νατηφόρον βουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ * τὴν ὁποίαν βου-
λήν καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιβουλάς , ἐμάνθανε μετ' ἐ-
μέσον Σαδὼκ καὶ Ἀβιαθαρ τῶν ἱερέων , ὡς ἡ δευ-
τέρα τῶν Βασιλειῶν ἰσορεῖ , ἐν κεφ : ις'.

14: „Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοὶ Κύριε ἠλπισα.

Ἐκεῖνοι μὲν , λέγει , ἔξι ἐβουλευθήσαν
κατ' ἐμοῦ * ἐγὼ δὲ εἰς ἐσὲ μόνον ἠλπισα.

„Εἶπα σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Ἦγουν σὺ εἶσαι ὁ αὐθέντης καὶ ἐξουσια-
στής μου * τοῦτο γὰρ σημαίνει τώρα ἐδῶ τὸ „ Θεός *
καὶ λοιπὸν ἐσὺ ὡς θέλεις οἰκονόμησον τὰ κατ' ἐμέ
πράγματα.

15: „Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου.

Εἰς τὰς ἐδικάς σου χεῖρας , λέγει , εὕρι-
σκονται οἱ κληροὶ ἢ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μου ,
ἢ τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας μου * χεῖρας δὲ πρό-
πει νὰ νοήσωμεν , τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν * „Κύ-
ριος γὰρ φησὶ θανάτου καὶ ζωογονεῖ , ταπεινοὶ καὶ
ἀνυποφύτοι * (Α' Βασιλ . β' . 6 .) ὥς , ἐάν ἐσὺ
θέλῃς , ἐγὼ , ἢ νικήσας θέλω ζῆσω * ἢ νικηθεὶς θέ-
λω ἀποθάνω . (1)

„Ῥυσαί με εἰς χεῖρός ἐχθρῶν μου καὶ
ἐκ τῶν καταδικαζόντων με.

Ἡξεύρω , λέγει , Κύριε , ὅτι δὲν θέλεις
τὸν ἐδικόν μου θάνατον , ὡς ἀδικώτατον καὶ ἀνο-
σιώτατον * ἐπειδὴ εἶναι υἱός μου ἐκεῖνος , ὅπου
ζητεῖ νὰ μὲ φονεύσῃ * ὅχι μόνον δὲ ἦτον ἐχθροὶ
τοῦ Δαβὶδ ἐκεῖνοι , ὅπου κατατίβαζον αὐτὸν ἀπὸ
τὸν θρόνον τῆς βασιλείας , ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις
ἐδίωκον αὐτὸν ὅταν ἔφευγεν .

16: „Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν
δοῦλόν σου.

Τὸ ἐπίφανον ἐδῶ νοεῖται , ἀντὶ τοῦ , ἐπί-
στροφον καὶ βοηθήσόν μοι * ἐπειδὴ , λέγει , ἐσὺ Κύ-
ριε , μὴ βοηθῶν με , φαίνεσαι ὅτι γυρίζεις ἀπὸ ἐ-
μένα τὸ πρόσωπόν σου , διὰ νὰ μὴ βλέπῃς τὴν
ἀσχημάδα τῶν ἁμαρτιῶν μου * πρόσωπον δὲ ὄνο-
μαζει , τὴν ἐπισκοπὴν καὶ οἰκειότητα τοῦ Θεοῦ .

„Σῶσόν με ἐν τῷ ἔλεει σου.

Σῶ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Οἱ παρὰ Θεοῦ κληροὶ , περὶ ὧν ὁ θεὸς φησὶ Δαβὶδ , τὰ ἐν ἐλπίσιν εἰσὶν ἀγα-
θὰ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐπηγγελμένα * οὐδὲ ἔτι ἀποδώσει αὐτοῖς κατὰ καιρὸν * κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον , οἱ τῆς
ἐκάστου ζωῆς κληροὶ , ἐν χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ * ἐκλήρωσε γὰρ ἐκάστη μέτρον ζωῆς , ἢ ὅρον ἐπέθεκε , ὃν αὐτὰς οἶδε ,
ἢ οὐδεὶς αὐτὸν παραλῦσαι , καὶ ἐπιβουλεύηται , δύνησεται * (παρὰ τῇ Νικήτῃ) ἕτεροι δὲ τὴν λέξιν σαφηνίζον-
τες , οὕτω φασιν * „ Αἱ δεδομέναι ἐξουσίαι ἀρχουσιν , ἢ διδασκάλοις , κληροὶ αὐτῶν νομαζονται * οὗτοι οὖν ἐν
ταῖς χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ * καθὼς γὰρ ἔτι μετρίστοι Βασιλεῖς * οὐδεὶς οὖν μετακινῆσαι μετ' αὐτῶν ἀρχῆς * σὴ γὰρ ἡ
ἐκ τούτου πέφυκεν ἐξουσία * (παρὰ τῇ ἐκκεδ . Σειρῇ) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταὶ εἶπον „ Ἐν
ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου , ἀντὶ τοῦ , σὺ ἀποκληροῖς ὡς ἐθέλεις ἐκάστην ἢ ἀθυμίας ἢ θυμῆς , ἢ μεταβάλλεις
ταῦτα πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν * καιροὺς γὰρ ἢ κληροὺς καλεῖ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς , πλοῦτον ἢ πενίαν
δουλείαν ἢ δεσποτείαν , εἰρήνην ἢ πόλεμον , ἢ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως .

Σώσόν με, λέγει, Κύριε, ἂν ὄχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· σὺ γὰρ εἶπας ἐν τῇ Βίβλῳ τῆς Ἑξοδου, ὅτι ἐλεήμων εἰμί (Ἑξ. κβ. 27.) (1.)

17: „Κύριε, μὴ κατασχυνθεῖν, ὅτι ἐπε-
„καλεσάμην σε.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν παρομοιάζοι μὲ ἐκεῖνο, ὅπου περιέχει ὁ εἰκοστὸς τέταρτος Ψαλμός· ἤγουν τό· „Μὴ κατασχυνθεῖν, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ σὲ ἐπικαλέσθηκα βοηθὸν μου, διὰ τοῦτο ἄς μὴν ἐντροπικθῶ· ἀλλὰ ἄς ἐπιτύχω τῆς ποθομένης σου βοηθείας.

„Αἰσχυνθεῖσαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχ-
„θεῖσαν εἰς ἄδου.

Ἀσεβῇ μὲν ὀνομαζοι, τὸν πρωτοσύμβουλον Ἀχιτόφελ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐσέβετο τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὁποίους ἐδιώρισεν ἐναντίον τῶν πατράδων καὶ ἀποστατῶν υἱῶν· ἀλλὰ ἐσήκω-
νε τὸν υἱὸν Ἀβεσσαλώμ· κατὰ τοῦ πατρὸς του Δαβὶδ (2) μερικαὶ δὲ λέγουσι, ὅτι τὰ παρόντα ῥητὰ, σχῆμα μὲν ἔχουσι κατάρτας, δύναμιν δὲ προφητείας· ἐπειδὴ καὶ προφητεύουσιν ἐκεῖνο, ὅ-
που ἐμελλε νὰ πάθῃ ὁ Ἀχιτόφελ· ἐντροπικθῇ γὰρ αὐτὸς, ὅταν ἐπρωτιμῇ ἀπὸ Ἀβεσσαλώμ ἢ συμβουλὴ τοῦ Κουσί, περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐ-
δικήν του· ὅθεν μὴ ὑποφέρωντας τὴν ἐντροπὴν, ἐπῆγε μόνος καὶ ἐκρεμάσθη· διὰ πολλὰ δὲ αἷτια, πα-

ρακαλὲς νὰ κινηθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν πονηρῶν, τῶν αὐτὸν πολεμούντων, ὡς λέγει ὁ Αἰτήριος· πρῶτον διὰ νὰ βελτιωθοῦν αὐτοὶ μὲ τὴν παιδείαν καὶ νὰ διορθωθοῦν· γέγραπται γὰρ· „Τύ-
πτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθα-
θαρὸν ἅπαν· (Παρ. κβ. 4.) δεύτερον, ἵνα οἱ κακοὶ, ἐδῶ πρόσκαιρα τιμωρηθέντες, λυτρωθῶσιν ἐ-
κεί ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν· τρίτον, ἵνα καὶ οἱ ἄλ-
λοι κακοὶ βλέποντες τοὺς ὁμοίους τῶν καχοῦς τιμω-
ρουμένους, σιωφρονισθῶσιν ὡς γέγραπται· „Πανοῦρ-
γος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται· (Παρ. κβ. 2.) τέταρτον, ἵνα μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν κακῶν, καθαρισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἀν-
θρώπων ἀπὸ τὴν κακίαν, ὥσπερ ἀπὸ πανοῦκλαν· πέμπτον, διὰ νὰ μὴ σκηθοῦν καὶ ἄλλοι κατ' ἐπά-
νω του, μὲ τὸ νὰ φοβηθοῦν τὰς τιμωρίας ὅπου οἱ πρότερον σκηθέντες κατ' αὐτοῦ ἔλαβον· ἕκτον καὶ τελευταῖον, διὰ νὰ μὴ εἰποῦν μερικοὶ, ὅτι δὲν εἶναι σωτηρία τοῦ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν του· καθὼς αὐτὸς περὶ τούτου ἔλεγε, „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ· (Ψαλ. γ. 2.)

18: „Ἀλαλα γεννηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δό-
„λια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου
„ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανεῖα καὶ ἐξουδε-
„νώσει.

Χεῖλη δόλια ὀνομαζοι τὰ τοῦ Ἀχιτόφελ, ἐπειδὴ καὶ ἐκρυψαν τὴν παλαιὰν δολιότητα, ὅπου εἶχον κατὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ δὲν τὴν ἐφάνερωσαν ἔ-
ως τότε· τὰ ὅποια καὶ ἐγιναν ἄλαλα, μὲ τὸ νὰ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁσπερ ἡλίου ἀνατείλαντος, λήβεται μὲν τὸ σκότος, ὑπὲρ γῆν δὲ γενομένου, νύξ διαλαμ-
βάνει τὸ πᾶν, ἐν ᾗ προέλασιν ἐκ τῶν οἰκείων καταδύσεων θῆρες ἄγριοι, καὶ ἄνδρες κακοῦργοι· οὕτως ἀποσβεφομέ-
νου μὲν τοῦ Θεοῦ οἱ τῆς ψυχῆς ἐχθροὶ ἐπανίστανται· ἐπιλάμποντες δὲ τοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ φωτός, ὁ πρῶτος ὁ Γραφὴ καλεῖται, ἀποτρέπονται πάντες οἱ τὰ τοῦ σκότους ἄξια πράττοντες· οὐ δὲ τυχεῖν καὶ ὁ Δαβὶδ ἄξιος, οὐ διὰ πράξεις οἰκείας, ἀλλὰ διὰ θεῶν ἔλεος· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τῆς σῆς μοι γενο-
μένης ἐπιφανείας, τὰ σκυδρωτὰ παραντίκα λυθίσονται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅς πολλὰν διαφορὰν ἁμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει· ἁ-
μαρτία μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ τυχοῦσα ἁμαρτία, παρνομία, πορνεία, κλεψία, καὶ αἱ λοιπαί· ἀσέβεια δὲ ἡ ἀθεΐα καὶ
καὶ ἡ πολυθεΐα· διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαβὶδ, αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγεννημένης αἰσχύνης ἀ-
παλλαγῆναι· τοὺς δὲ δυσσεβεῖς συζῶντας, μετ' αἰσχύνης τῇ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

ἀπεπύγη ἐκεῖνος μετὰ ὀλίγον καιρὸν· δίκαιον δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Δαβίδ, διὰ τὴν δὲ ἀδικήσεν οὐτε τὸν Ἀβεσσαλώμ, οὐτε τὸν Ἀχιτόφελ, ἢ ἄλλον τινα φίλον καὶ οἰκεῖον αὐτῶν· ἀνομίαν δὲ λέγει τὴν κατὰ τοῦ Δαβίδ συμβουλήν, ὅπου ὁ Ἀχιτόφελ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ· ἀνομος γὰρ ἦτορ ἡ συμβουλή ἐκείνη, διὰ τὴν ἐπαρακίνησε τὸν υἱὸν εἰς τὸ νὰ θανατώσῃ τὸν πατέρα του· ἐν ὑπερηφανίᾳ δὲ, διὰ τὴν ὁ Ἀχιτόφελ ἐμεγαλορρήμονησε καὶ εἶπε, πῶς δύναται αὐτὸς νὰ περιπατήσῃ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τὸ σράτευμα τοῦ Δαβίδ, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· ἐν ἐξουθενώσκει δὲ, διὰ τὴν ὁ Ἀχιτόφελ ὕβρισε καὶ ἐξουθένωσε τὸν Δαβίδ· οὕτω γὰρ γέγραπται, „Καὶ εἶπεν Ἀχιτόφελ πρὸς Ἀβεσσαλώμ· ἐπιλέξω δὴ ἑμαυτῷ ἑωδεκά χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἀναστήσομαι καὶ καταδιώξω ὀπίσω Δαβίδ τὴν νύκτα, καὶ ἐπὶ λεύσομαι ἐπ' αὐτόν· καὶ αὐτὸς κοπιῶν καὶ ἐκλελυμένος χερσὶ, καὶ ἐκστήσω αὐτόν, καὶ φεύξεται πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ, καὶ παταξω τὸν βασιλέα μονώτατον, καὶ ἐπιστρέψω πάντα τὸν λαὸν πρὸς σέ, ὃν τρόπον ἐπιστρέφει ἡ νύμφη πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· πλὴν ψυχὴν ἀνδρός ἑνὸς σὺ ζητεῖς, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἔσαι εἰρήνη.“ (Β'. Βασιλ. 15. 1.).

19: Ὡς πολὺ τὸ πλήθος τῆς χρηστότη-

„τὸς σου Κύριε, ἧς ἐκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτακτικόν, καὶ σημαίνει τὸ, πολλὰ· φιλοσοφεῖ δὲ ὁ Δαβίδ, ποτὲ μὲν διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· ποτὲ δὲ, καὶ διὰ τὴν βοήθειαν καὶ ἐκδίκησιν αὐτοῦ· καὶ λέγει, ὅτι πολλὰ μεγάλη εἶναι ἡ χρηστότης σου Κύριε, τὴν ὁποίαν κρυπτεις πρὸς καιρὸν, καὶ δὲν τὴν φανερώσεις εἰς τοὺς δούλους σου· διὰ τὴν θέλεις νὰ γυμνάξῃς τὴν ὑπομονὴν τοὺς μετὰ τὴν ἀναβολὴν καὶ μακροθυμίαν σου.

„Ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ, ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ἐτελείωσας, λέγει, καὶ ἐξεπλήρωσας τὴν χρηστότητά σου Κύριε, καὶ φανεράν αὐτὴν ἐποίησας εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουσιν εἰς ἐσένα· (1) ἐπεὶ δὲ καὶ ἠθέλησας νὰ δείξῃς αὐτὴν ἔμπροσθεν εἰς πολλούς, μὲ σκοποῦν διὰ νὰ μάθουν, ὅτι ὑπερασπίζεσαι καὶ βοηθεῖς τοὺς ἐδικούς σου δούλους· τὰ δὲ υἱῶν ἀνθρώπων, εἶναι περίφρασις ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων· ὡς εἵπομεν ἐν τῷ δ'. Ψαλμῷ 51: ἦτοι τῷ „Τίτοι ἀνθρώπων, ὥς ποτε βαρυκάρ-

διοι;

20: „Κα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Κρύπτεις οὖν τὴν σὴν χρηστότητα· τούτοις φυλάττεις τοῖς φοβουμένοις σε· ἐπεὶ ἔτι εἰς τοῦτο αὐτὴν ἐξεργάσω εἰς τὰ παρασχεῖν τοῖς ἐλπίζουσιν εἰς σέ· καὶ παρέξεις γε αὐτὴν ἐνώπιον, ὥς πάντας ἰδεῖν ἐν καιρῷ ἀμοιβῆς, δεδομένην τοῖς ἀξίοις· ὁ δὲ Νύσσης λέγει, „Τὸ πλήθος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ κεκρυμμένην τὴν ἀφέλειαν ἔχει, καὶ οὕτω οὖν τιλαυγὼς καθορᾶται· ἀναμένει δὲ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, ὥς ἐν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῇ· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἰρηκὼς ὅτι οὐκ ἐφέρομεν τὴν ἀποκρυπτομένην τοῦ Θεοῦ τοῖς οἰκείοις χρηστότητα, ἀνίστατο ὅτι τὸ κρύπτεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀναβάλλεσθαι ἐνόησεν· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἰπὼν, „ὅτι παρ' ὧν μὲν τιμᾶται Χριστός, παρ' ὧν δὲ ἀτιμάζεται, ἐπήγαγε· καὶ ἀναβάλλεται, τοῖς μὲν τὴν χρηστότητα, τοῖς δὲ τὴν κόλασιν· ὥς καλὸν ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι λόγοις ἀφήτοις οἰκονομίας τῆς αὐτοῦ χρηστότητος ὁ Θεός, τὸ μέν τι ταμιεύεται καὶ κρύπτει, ἵνα ἐν καιρῷ ἀποδῶ τῷ προσήκοντι, μέρος δὲ τι καὶ ἐξεργάζεται καὶ φανεροῖ, πρὸς τὸ παραθαῖρῃναι τοὺς ἀδελφούς· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, „Τῶν φοβουμένων σε, φησι, Δέσποτα, τοὺς μὲν μισθοὺς καὶ τὰ ἐπαθλα κρύπτεις, καὶ ταῦτα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα καὶ θαυμαστά· ἰδρῶσι δὲ καὶ ταλαιπωρίαις προσπαλαίειν ἕως· ἀλλ' ὁμως, ἔστιν ὅτε καὶ γυμνοῖς τὰ βραβεῖα παραθαῖρῃναι τοὺς ἀδελφούς· τοῦτα γὰρ ἐπήγαγεν· ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ· ὁ δὲ Νηριγέννης λέγει, „Ἀπόκρυφον τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ νῦν ἐφικτὸν εἰς γνώσιν, φανερωθὲν δὲ, ὅτε ὁφείμεθα αὐτόν, καθὼς ἐστὶ· τῷ δὲ ἀποκρύφῳ Παῦλος ἀντιδιέσειλε τὰ γνωστὰ τοῦ Θεοῦ, τούτοις τὰ δὲ κρυφὰ φανερωθὲν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ προνοητικὸν τάχα καὶ ὁ Σωτὴρ πρόσωπον ἀπόκρυφον ἔχει· πᾶν τὸ κατὰ τὴν Θεότητα, ἐμφανὲς δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκονομίαν· λέγοιτο δ' ἂν καὶ τὰ προφανῆ ἔργα τῆς προνοίας αὐτοῦ πρόσωπον εἶναι, δι' ὧν Θεὸν φανταζόμεθα· ἀπόκρυφον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόρρητοι λόγοι, καθ' οὓς γίνεται τὰ γενόμενα, οὓς ἐπὶ τέλει τῶν πραγμάτων εἰσόμεθα· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

20: „Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ
τοῦ προσώπου σου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν πολυτοκίαν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν λυτρώνει τοὺς φοβουμένους αὐτὸν ἀπὸ κάθε κίνδυνου καὶ περιστάσει· ὅταν, λέγει, οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σὲ Κύριε, ζητούνται καὶ κυνηγοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς των, τότε ἐσὺ τοὺς κρύπτεις μέσα εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον σου· τοῦ προσώπου σου γὰρ εἶναι ἀντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν.

„Ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις
αὐτοὺς ἐν σκηνῇ.

Ὅταν, λέγει, ἐν καιρῷ ταραχῆς ταρασσάσῃ καὶ ἀποστατοῦν κατὰ τῶν δούλων σου οἱ ἐχθροὶ των, τότε ἐσὺ Κύριε, τοὺς σκεπάσεις μέσα εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τένταν τῆς σκέπης σου, ἢ ὡσάν μεσα εἰς καμμίαν σκηνὴν ἀπόκρυφον. (1)

„Ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν.

Ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται ἐδῶ τὸ, σκεπάσεις· ἦγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιλογίας τοῦ λαοῦ, σκεπάσεις τοὺς δούλους σου Κύριε· ἀπὸ τὰς γλώσσας γὰρ ἐφάνέρωσεν τοὺς λέγοντας ὁ Δαβὶδ· ἀντιλογία δὲ εἶναι, ἡ ἀπειθεια τῶν ὑπηκόων.

21: Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστωσε
„τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.

Περιοχὴ μὲν εἶναι, τὸ τειχοκάστρον· πόλις δὲ περιοχῆς, εἶναι ἡ τειχογυρισμένη· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι ἐπαινετὸς ὁ Θεός, διὰ τὴν ἑκάστην νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους τὸ ἔλεος, ὅπου ἐδείξεν εἰς ἐμένα· ὅστις διὰ τῆς βοήθειας τοῦ, ἔγινον ὡσάν πόλις τειχογυρισμένη· καὶ διὰ τοῦτο ὡς τοιαύτη, θέλω διαμένω ἀπείρακτος καὶ ἀπίστος, ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς μετὰ τὴν φύλαξίν του. (2)

22: „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· ἅ-
„περριμαι ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλ-
„μῶν σου.

Ἐκστασις, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ, λέγει τὴν ἐκτροπὴν ἀπὸ τῆς ἰσῆς ἐνάταν τῶν θεῶν ἐντολῶν· ὅταν ἐγὼ, λέγει, ἁμαρτήσας, ποιήσας μοιχείαν καὶ φόνον, μετανόησας εἶπον· ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς πλέον ἀπερρίφθηκα μακρὰν ἀπὸ τῆς ἐπιφάνειας καὶ ἐνδείξιν τῆς περὶ ἐμὲ προτέρας ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας σου Κύριε. (3)

„Διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς
„τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγεῖναι
„με πρὸς σέ.

Διὰ ταύτην, λέγει, τὴν μετάνοιαν καὶ συμτριβὴν τῆς καρδίας μου, εἰσήκουσας ἐμοῦ τοῦ δούλου σου Κύριε, ὅταν ἐφώνηξα πρὸς σέ, ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεός σου· πληροφοροῦμαι γὰρ, ὅτι μου εἰσηκούσας, καὶ διὰ τοῦτο θέλεις μοι χαρίσεις τὴν βοήθειάν σου.

23: „Α-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἀρχεῖ γὰρ σου τὸ πρόσωπον· τουτέστιν ἡ ἐπιφάνεια μόνη· πάσης αὐτοῦ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ταραχῆς ἐξελεύσθαι· καὶ μέσους ἀποληφθέντας, καθάπερ τινὶ καλυφθῆναι σκηνῇ, καὶ ἀφανεῖς ἀποφῆναι· οὕτως ὁ Δαβὶδ ὑπὸ Σαοὺλ ἀπειληφθῆναι δόξας, πολλάκις ἀπέφυγεν· οὕτως Ἐλισσαῖος Συρων αὐτὸν κυκλωσάντων, ἀχλὺν αὐτοῖς ἐμβαλὼν· καὶ ἕτερα δὲ τοιαῦτά ἐστιν εὐρεῖν παρὰ τῇ Θεῷ Γραφῇ.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος „Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν ἐννοεῖ, τὴν ἀπόρθητον τῇ Σατανᾷ· τὸ δὲ ἔλεος οὐκ ἔξω τῆς ἀγίας Πόλεως· ἡτοί τῆς Ἐκκλησίας δίδεται, ἀλλὰ τοῖς οὖσιν ἐν αὐτῇ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐκστασις δὲ εἰκότως τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσε· τὴν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ὁδεύων ὁδὸν, ἐξέστη μὲν ἐκεῖνης καὶ ἐξετράπη· προσέπταισε δὲ καὶ περιέπεσε τοῖς ὁμοβόροις λησταῖς· καὶ τοῦτο αὐτὸ δείκνυσιν τὴν τοῦ Δαβὶδ ἀρετὴν· οὐ γὰρ ἐδάς ἦν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' ἐξω μικρὸν τῆς οἰκείας γενομένης προαιρέσεως, τὸν ὅλον σφον ἐκείνον ὑπέμεινεν.

23: „Αγαπήσατε τὸν Κύριον πάντες οἱ ὄ-
„σιοι αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῆν νοερὰν αἰσθησιν ὁποῦ ἔλαβεν ὁ Δα-
βὶδ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, παρακινεῖ τοὺς ὁσίους
ἡγουν τοὺς ἐναρέτους, νὰ ἀγαποῦν τὸν Κύριον, ὁ-
χι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν· ἀλλὰ ἐξ ὅλης τῆς καρ-
δίας· τοῦτο γὰρ φανερόναι παρακάτω.

„Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος.

Ὁ Θεὸς „λέγει, ἐκζητεῖ τὰς ἀληθείας: ἡ-
γουν τὰς πρὸς αὐτὸν ἀληθεῖς ἀγάπας. (1)

„Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποι-
„οῦσιν ὑπερφηανίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ, πε-

ρὶ τοῦ ὁποίου προείπομεν· ὅρα δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς
μὲν τοὺς ἀπλῶς ὑπερφηανουμένους, μακροθυμεῖ
εἰς πολὺν καιρὸν· εἰς ἐκείνους δὲ, ὅπου ὑπερφηανέ-
ονται περισσῶς καὶ μὲ ὑπερβολὴν, εἰς αὐτοὺς μετὰ
ὀλίγον καιρὸν ἀποκτείνει τιμωρίαν, κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον.

24: „Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε ἡ καρ-
„δίᾳ ὑμῶν, πίντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ
„Κυρίου.

Μὴ φοβηθῆτε, λέγει, ὅλοι ἔσεσθε, ὅπου ἐλ-
πίσετε εἰς τὸν Κύριον· ἀλλὰ θαρσείτε καὶ ἀνδραίονε-
σθε· διὰ τὸ δὲν θέλει σᾶς παραβλέπει ὁ Κύριος, ἀλ-
λὰ θέλει σᾶς βοηθήσει. Πάντες γὰρ οἱ ἐλπίζοντες
ἐπ' αὐτὸν, δὲν θέλουν κατασχυνοῦν· καθὼς προ-
λαβὼν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ, ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτοῦ του·
„Μὴ κατασχυνοῦσθιν, ὅτε πλησιᾷ ἐπὶ σέ· (Ψαλ-
κς. 20.)

ΨΑΛΜΟΣ ΔΑ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ Συνέσεως.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἢ διὰ τί ὁ Δαβὶδ πλησθεὶς ἀπὸ συνέσιν ἐγράψεν τοῦτον,
ἢ ὅτι εἶναι χρεία συνέσεως εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν· ἢ καὶ διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος συντιζοι τοὺς ἀναγι-
νώ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „Πάσις δὲ ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος τὴν ἀρετὴν δὲ δὲν δίδωσι τὴν δογματικὴν, εὖ μάλα
διεξεσμένως, εἰς τὸ ἔχειν ἀμωμήτως ἢ τὸν οὐκ ἐφευρισμένον βίον· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει, „Μίᾳς ἀληθείας οὐκ
τῆς εἰπούσης, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια, πολλαὶ συνίστανται ἐν ταῖς μετέχουσι τῆς μιᾶς, ἐκάστης ψυχῆς ἀλήθειαν ἐχού-
σας, οὗ ἐδέξατο τύπον ἐκ τῆς μονογενοῦς ἀληθείας· ἐπεὶ οὖν πάσας τὰς ἀληθείας ταύτας ἐκζητεῖ Κύριος, ἢ τι-
μῆσαι βούλεται τοὺς ἔχοντας αὐτάς· τοῦτον χάριν οἱ ὄσοι αὐτοῦ ἐκζητήσατε αὐτὸν οὐκ ἀμισθὶ καταλύοντες ἑ-
νὴ ἔχετε ἀληθείας· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

υψαίνοντας · λέγει γάρ πρὸς αὐτούς · „ Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος , οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις · ἔγραψε δὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ , ὕστερα ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου · μετὰ γὰρ τὰ ὁμαρτήματα ταῦτα πεσὼν εἰς διαφόρους λογισμοὺς καὶ πειρασμοὺς , διαφόρους Ψαλμοὺς συνέγραψεν , οἷτινες ἀναφέρουν τὰ ὁμαρτήματα τοῦ ταῦτα · ἁρμόδιος δὲ εἶναι καὶ εἰς καθὲς Χριστιανὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος , νοούμενος ἠθικῶς κατὰ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα .

1. „ Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἁμαρτίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν πολλὰ ἐκαπίνεσεν ἐν τῇ μετανοίᾳ , διὰ τοῦτο μακαρίζει τὴν ἑδῶ ἐκείνους , ὅπου χωρὶς κόπου καθαρίζονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των (1) νοεῖ δὲ αἰνιγματωδῶς τοὺς βαπτιζομένους Χριστιανούς · ἐπειδὴ δὲ οἱ βαπτιζόμενοι , ἄλλοι μὲν , εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἑθνικούς , ἄλλοι δὲ , εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους , διὰ τοῦτο ἀνομίας μὲν εἶπεν , ἐπὶ τῶν Ἑθνικῶν , εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδόθη νόμος · ἁμαρτίας δὲ εἶπεν , ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων , τῶν ἐχόντων τὸν νόμον · ἁμαρτία γὰρ εἶναι , ἀθέτησις νόμου . (2)

2. „ Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐμὴ λογίσεται

„ Κύριος ἁμαρτίαν.

Μακάριος , λέγει , εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος , εἰς τὸν ὅποσον δὲν λογίζεται : ἤγουν δὲν θέλει ἐπιγράψει , οὔτε θέλει μετρήσει ὁ Θεὸς ἁμαρτίαν · διὰ τί ; ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἀπὸ τὸ λούτρον τῆς παλιγγενεσίας : ἤγουν ἀπὸ τὸ ἅγιον Βάπτισμα · ἁμαρτίαν δὲ τὴν ἑδῶ , ἀδιαφόρως καθὲς σφάλμα ὠνόμασε , τόσον τῶν Ἑθνικῶν , ὅσον καὶ τῶν Ἰουδαίων · μερικὸι δὲ τὰ δύο ταῦτα ῥητὰ , τὸ ἄνωτέρω καὶ τὸ ἑδῶ , ἀδιαφόρως νοοῦσι λέγοντες , ὅτι καὶ τὰ δύο ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παρρησίας ἀγγαρεύουσι .

„ Οὐδέ ἐστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὁ λόγος.

Μα.

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος , οὕτως ἐρμηνεύει „ Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἁμαρτίαι · τοῦτο τῆς παντελοῦς καθάρσεως · ἢ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι · τοῦτο τῶν ἑνὶ τῷ βάπτισμῳ καθαρμένων · μακάριος ἀνὴρ , ᾧ οὐμὴ λογίσεται Κύριος ἁμαρτίαν· τρίτη τις αὕτη τάξις τῶν ἁμαρτανόντων , ὧν ἡ μὲν πρᾶξις , οὐκ ἐπαινετὴ , τὸ δὲ τῆς γνώμης , ἀνεύθυνον · ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι ὁ πρῶτος εἶχος ἀρμόσειε τοῖς ἡλεικμένοις διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος · ἐκείνων γὰρ ἀφέθησαν αἱ ἁμαρτίαι · ὁ δεῦτερος δὲ , τοῖς θέλουσι μετανοεῖν · ἐπικαλύπτονται γὰρ αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς μετανοίας , καταχνώνοντος ὥσπερ αὐτὰς ταῖς ἀμνηστίας τοῦ φιλαγάθου Θεοῦ , ὡς μὲν κέτι βούλεσθαι , μηδὲ ὄρεσθαι αὐτάς · τοῖς γὰρ ἁμαρτοῦσι μετὰ τὴν ἄφεσιν (τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος γινομένην) οὐκέτι δευτέραν ἄφεσιν , ἀλλ' ἐπικαλύψιν ἁμαρτιῶν παρέχει · διὰ γὰρ τῶν δευτέρων κατορθωμάτων , καλύπτειν τὰ προημαρτημένα συνεχώρησεν · ὁ δὲ τρίτος εἶχος ἀρμόζει τοῖς σφάλουσιν μὲν , πλὴν οἱ ἀπὸ γνῶμης ἐθελοκακεῖν ἢ πονεῖν · σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἢ ὁ Ὀριγένης παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτήρος .

(2) Σημειῶσαι, ὅτι διὰ τοῦτο ἢ ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ἀφ' οὗ βαπτισθῇ ὁ Χριστιανός , ἐπειδὴ ἢ ἀναφέρει διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν , τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος διδομένην · λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Τροαίτη περὶ αὐτοῦ χρηστὰ φιλοτιμία , ὡς μὴ μόνον ἀφεῖναι , ἀλλὰ ἢ καλύψαι τὰς ἁμαρτίας , ἢ μηδὲ ἔχῃ τούτων καταλιπεῖν · ἢ ὁ Δίδυμος δὲ , καὶ ἐφαρμακτωσί , φησιν , ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς , οὐκ ἐγκρατείας τὰς ἁμαρτίας , ἀλλὰ διόλου ἀφανίζουσας · ὡς ἢ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν · ὡς γὰρ ἐπιστήμη καλύπτει τὴν ἄγνοιαν · οὕτως ἀγάπη θεῖα ἢ αὐτὴ οὖσα τῇ ἀρετῇ , καλύπτει τὰς ἁμαρτίας · εἶπε δὲ ἢ ὁ θεὸς Ἰσοσένος ἢ Ἐάν μετανοήσωσι πάντες βουλόμενοι τυχεῖν τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλεους , ἢ μακαρίους αὐτοὺς ὁ λόγος προλέγει εἰπὼν · Μακάριος , ᾧ οὐμὴ λογίσεται Κύριος ἁμαρτίαν · τοῦτο δὲ ἐστὶν ὡς μετανοήσας ἐπὶ τῇ ἁμαρτημασί , τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ λάβῃ ἄφεσιν , ἀλλ' οὐχ ὡς ὑμεῖς ἀπατάτε ἑαυτοὺς , ἢ ἄλλοι τινὲς ὑμῶν ὁμοιοὶ κατὰ τοῦτο · οἱ λέγουσιν , ὅτι καὶ ἁμαρτωλοὶ ὡς , Θεὸν δὲ γινώσκουσιν , οὐμὴ λογίσεται αὐτοῖς Κύριος ἁμαρτίαν (παρὰ ταῖς σημειώσεσιν τοῦ Κορδεδίου) .

Μακάριος, λέγει, είναι εκείνος ὁ ἄνθρωπος, ὅποιος ὑσερα ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, δὲν ἐράνη ψεύτης εἰς τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του· δόλον γὰρ τώρα ἔδω ὀνομάζει τὸ ψεῦδος· κάθε γὰρ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, νὰ ἀρνηθῇ μὲν τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου, νὰ ἐναγκαλισθῇ δὲ καὶ νὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ.

3: „Ὅτι ἐσίγησα.

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω· ἐπεὶ δὲ χωρὶς κόπον ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των διὰ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἔμειναν εἰς τὴν καθαρότητα αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπράξαν μετὰ τὸ Βάπτισμα ἁμαρτίας· διὰ τί δὲ μακαρίζω αὐτούς; ἔπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτήσω, τόσον ἀπέκαμον ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς μετανοίας, ὥστε ὅπου ἐσιώπησα, καὶ νὰ λαλήσω δὲν δύναμαι· ἀπὸ τοῦ ἐπομένου γὰρ· ἦτοι ἀπὸ τῆς σιωπῆς, φανερόν ἐστι ὁ Δαβὶδ τὸ ἡσυχάζον· ἦτοι τὴν ἀδυναμίαν, ὅπου ἔλαβεν ἐκ τῆς μετανοίας.

„Ἐπαλαίωθι τὸ ἵστίον μου ἀπὸ τοῦ
„κρῶν με ὅλην τὴν ἡμέραν.

Καὶ τοῦτο, λέγει, εἶναι αἰτία τῆς σιωπῆς μου· διὰ τί ἀπὸ τὰς πολλὰς φωνὰς, ὅπου κάμνω πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ μὲ ἐλεήσῃ, δὲν δύναμαι πλεον. νὰ ὁμιλήσω· μὲ τὰ κόκκαλα δὲ, ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος του· ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσιν ὅλον τὸ σῶμα· ἐπαλαίωθι δὲ εἶπεν· ἀπὸ τοῦ ἡσθάνην· διὰ τί κάθε παλαιόν, εἶναι ἀσθενὲς καὶ ἀδύνατον· ἡσθάνησε, λέγει, καὶ ἀδυνάτησεν ἡ δύναμις μου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν· ἦτοι πάντοτε· (1) ἐπεὶ δὲ

(1) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει, ὅτι ἐπεὶ δὲ ὁ Δαβὶδ ἔνα σχεδὸν χρόνον ἔμεινεν ἀνεξομολόγητος, καὶ δὲν ἔδειξε πνευματικὴν πλὴν εἰς τὸν λατρεῖν, ἀλλ' ἐσίγησε, κρύψας τὴν μοιχείαν καὶ τὸν φόνον σπουδάζωντας, ἕως ὅπου ἠλεγχε αὐτὸν ὁ Νάθαν, διὰ τοῦτο λέγει ἔδω, ὅτι ἐγὼ κατεγέγρασα φωνάζωντας, καὶ καταγογγύωντας τὴν ἁμαρτίαν μου.

ὅσας φορές ἠκολούθει θλίψις καὶ πειρασμὸς εἰς τὸν Δαβὶδ, ἐνθυμεῖτο τὰς δύο ἁμαρτίας ἐκείνας, ὅπου ἐπράξε, καὶ ἔκλαιε· σοχαζόμενος, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνων συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν του οἱ πειρασμοί· διότι, ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν μοιχείαν καὶ τὸν φόνον, ὅπου ἐπράξε, δίδεται ἐπιτίμιον ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν παλαιὸν νόμον τοῦ Θεοῦ (καὶ ὁ μοιχὸς γὰρ καὶ ὁ φονεὺς ἐθανατώνετο) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ μὲν τὸν θάνατον ἐγλύτωσε, καὶ τούτου ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, ὅταν ἐομολόγησεν εἰς τὸν Προφῆτην Νάθαν, πῶς ἥμαρτον, εἰπόντα αὐτῷ „Οὐ μὴ ἀποθάνῃς“ (Β': Βασιλ. ιβ'. 13.) συμφοραὶ ὅμως καὶ δυσυχίαι ἐπρομηνύθησαν, ὅτι ἔχουν νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ τὰς ἁμαρτίας του ταύτας· τὰς ὁποίας συλλογίζομενος ὁ Δαβὶδ, ἐλυπεῖτο κατὰ τὴν καρδίαν του καὶ ἐθλίβετο.

4: „Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη „ἐπ' ἐμέ ἡ χεὶρ σου.

Καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐγένετο αἰτία εἰς τὸν Θεὸν Δαβὶδ νὰ κινήσῃ· δηλαδή ἡ κατ' αὐτοῦ τιμωρία τοῦ Θεοῦ· χεὶρ γὰρ ἐννοεῖται ἔδω ἡ παιδαγωγικὴ δύναμις καὶ τιμωρία· ἐπεὶ δὲ μὲ τὸ χεὶρ παιδεύει πᾶν καὶ τιμωρεῖ τὸν ἄλλον· ἐβαρύνθη εἶπεν· ἦτοι βαρέως ἐφάρθη κατ' ἐμοῦ ἡ παιδεία καὶ τιμωρία σου Κύριε· ἡμέρας δὲ καὶ νυκτὸς, ἀντὶ τοῦ παντοτινῆς.

„Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῇ
„ἐμπαγῇναι με ἄκανθαν.

Ἀκανθὰν ἔδω ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν, ἕνα μὲν διὰ τὴν ἐξωθεν τῆς φύσεως ἐμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς παρὰ φύσιν οὖσα· καὶ ὡς

ὡς καὶ ἡ ἄκανθα μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ ἐφύτρωνεν, ἐξωθεν τῆς πρώτης βλαστήσεως τῶν φυτῶν· (1) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κεντὰ τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τὸν κάμνει, νὰ πονῇ· κλαίει λοιπὸν ἔδω ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ καταραμένη ἄκανθα τῆς ἁμαρτίας ἐμπήχθη εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅλως ἡ εὐτυχία μου μετατράπησαν εἰς δυσυχίαν καὶ ἀθλιότητα.

5: „Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν „ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα.

Διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς γόγγυζει μὲ τὰς πολλὰς του ἐλεεινολογίας ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο μετέβαλεν ἔδω τὸν λόγον, καὶ δηγεῖται πῶς ἔζησεν τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ· διότι ἐπεὶ δὲ ὁ Προφῆτης Νάθαν ἐσχημάτισε τὴν παρανομίαν τοῦ Δαβὶδ ὡς εἰς ἄλλο τρίτον πρόσωπον· ἔπειτα εἶπεν αὐτῷ, ὅτι σὺ εἶσαι ἐκεῖνος ὅπου ἐπράξε ταῦτα· διὰ τοῦτο λέγει τώρα ἔδω ὁ Δαβὶδ, πῶς τοῦτο εἰπόντος τοῦ Νάθαν, ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν ἁμαρτίαν μου, καὶ δὲν τὴν ἀρνήθηκα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ ἀκάλυψα· (2) ἀνομίαν δὲ ἔδω θέλεις νοήσεις τὴν παρανομίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἁμαρτίαν ἀκολούθως ὠνόμασεν, ὡς τοῦ Θεοῦ νόμου οὐσαν παράβασιν.

„Ἐἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνο-
„μίαν μου τῷ Κυρίῳ.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγνώρισα, ὅτι ἔπεσα εἰς καταδίκην τοῦ Θεοῦ ἀπαραιτήτου, εἶπα εἰς τὸν ἐαυτόν μου· ὅτι νὰ ἐξαγορεύσω τὴν ἁμαρτίαν μου· ὅθεν εὐθὺς ἐξομολογήθεις, καὶ ρίψας τὴν αἰτίαν ἐ-

πᾶν εἰς τὸν ἐαυτόν μου, εἶπα „Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ“ (Β': Βασιλ. ιβ'. 13.)

„Καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρ-
„διας μου.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, διὰ τοῦ Προφῆτου Νάθαν, ἐσυγχώρησες τὴν ἁμαρτίαν μου· εἶπε γὰρ ὁ Νάθαν πρὸς τὸν ἐξομολογηθέντα Δαβὶδ „Καὶ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημά σου· οὐμὴ ἀποθάνῃς“ (Β': Βασιλ. ιβ'. 13.) ἀσέβειαν δὲ τῆς καρδίας ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ἐπεὶ δὲ ἡ καρδία του δὲν ἐσεβάσθη, οὔτε εὐλαβήθη τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς διορίζοντας „Οὐ μοιχεύσεις· οὐ φονεύσεις“ (Ἐξ. κ'. 13.) ἀποροῦσι δὲ μερικοί, ὅτι ἂν ἐσυγχωρήθῃ ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ, διὰ τί λέγει ἀνωτέρω, πῶς ἐβαρύνθη κατ' ἐπὶ τὴν καρδίαν του ἡ καταραμένη δύναμις καὶ παιδεία τοῦ Θεοῦ; λύοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι ἐπεὶ δὲ ὁ Δαβὶδ ἀκούσας τὴν ὀχνηματισθεῖσαν κρίσιν, ὅπου ὁ Νάθαν εἶπεν εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀπεφάσισεν ὅτι ἐκεῖνος ὅπου ἔκαμε τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, εἶναι ἐνοχος θανάτου καὶ ζημίας· οὕτω γὰρ εἶπε, „Ὁ Κύριος, ὅτι υἱὸς θανάτου ὁ ἀνὴρ ὁ ποιήσας τοῦτο, καὶ τὴν ἀμνάδα ἀποτίμει ἐπταπλασίονα· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐποίησε τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ περὶ οὗ οὐκ ἠφέισατο“ (Β': Βασιλ. ιβ'. 5.) ἐπεὶ δὲ λέγω, καὶ ἔτι μόνος του ὁ Δαβὶδ ἀπεφάσισεν, διὰ τοῦτο ἐσυγχωρήθη μὲν παρ' ἐμοῦ τὸν θάνατον (ἦτοι δὲν ἀφῆθη νὰ ἀποθάνῃ, καθὼς ὁ ἴδιος ἀπεφάσισεν) διὰ τὸ θερμὸν καὶ ἐγκάρδιον τῆς ἐξομολογήσεώς του· τὴν δὲ ζημίαν ἀπαιτήθη νὰ λῶβῃ μὲ τὰς συμφορὰς, ὅπου ὑπερον τῷ ἠκολούθησαν, κατὰ τὴν ἐδικήν του ἀπόφασιν· μὲ σκοπὸν, ἵνα μὴ παντελῶς καὶ ἀγέλωρα ἐλευθερωθῇ, ἀλλ' ἡμι-

(1) Ὁθεν ἄλλος εἶπε „Καὶ τοῦτο ἴσεν, ὅτι καὶ τὴν ἄκανθάν ἡ ἁμαρτία ἐγέννησε· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν συμπαραζεύχθη τῇ ῥόδῳ ἡ ἄκανθα· ὅτε Ἀδὰμ ἤκουσεν „Ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ“ (Γεν. γ'. 18.)

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „Οὐκ ἐκάλυψα· τοῦτέστιν ἐφανερώσας τὴν κατ' ἐμοῦ κατηγορίαν ποιούμενος· ἐν ὅσῳ μὲν οὗτος ἁμαρτάνειν βούλεται, κρύπτει τὴν ἁμαρτίαν, λανθάνειν πειρώμενος· μισθὸν δὲ τῆς αὐτῆς, φανερὰν ποιεῖ δι' ἐξομολογήσεως τῇ δυναμένῳ ἰσάσασθαι· ἔφεται γὰρ τοῖς ἡμαρτημένοις ἡ λύσις δι' ἐξαγορεύσεως κατὰ τὸ ἡ λέγει σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς“ (Ἠσ. μγ'. 26.)

νήση εύκόλως τὴν ἀμαρτίαν, ὅπου ἔκαμε, καὶ πάλιν δεύτερον πέση εἰς ἄλλην. (1)

6: „Υπὲρ ταύτης προσεύχεται πᾶς ὁσίος
„ἐν καιρῷ εὐθέτω.

Τὸ ὑπὲρ ταύτης νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐδικῆς μου ἀμαρτίας παρακινούμενος, θέλει παρακαλέσει τὸν Θεὸν καθε θεοσεβής· διὰ τί αὐτὸς μνησάνωντας, ὅτι ἐγὼ μὲ τὸ νὰ ἐξομολογηθῶ, εὐθὺς ἐσυγχωρήθην, θέλει μιμηθῇ ἐμένα ἐν τῷ καιρῷ τῆς μετανοίας του· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει καιρὸν εὐθετον καὶ ἐπιτήδειον· καὶ ἡ ἀμαρτία μου αὕτη, θέλει γένη παράδειγμα εἰς τοὺς ὁσίους νὰ μετανοοῦν· διὰ τί ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος, αὐτὸς δὲν μετανοεῖ· δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τοῦτό τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει διὰ τοὺς Χριστιανούς· οἱ ὅποιοι ἐν καιρῷ εὐθέτῳ· δηλαδή ἐν τῷ καιρῷ τῷ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου, ψάλλοντες τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ τοὺς περὶ τῆς ἀμαρτίας του διαλαμβάνοντας, τρόπον τινα φαίνονται, ὅτι προσεύχονται καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας του, κατὰ τὸν Θεοδώρου του.

„Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὑδάτων πολλῶν
„προς αὐτὸν οὐκ ἐγγισαί.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καὶ συνδέσμου· διὰ νὰ ᾔῃαι τριούτου τὸ νόημα· ὅτι καὶ ἐν

τῇ πλημμύρᾳ τῶν κακῶν λογισμῶν (τούτους γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ ὑδάτα· κατὰ τὸ „Ἐξελύμαι καὶ ῥυσαίμε ἐξ ὑδάτων πολλῶν). (Ψαλ. ρμγ'· 8.) καὶ ὅταν, λέγω, πλημμυροῦσιν ὡς ὑδάτα οἱ πονηροὶ λογισμοί, ὅμως αὐτοὶ δὲν θέλουν πλησιάζουν εἰς τὸν ἐξομολογηθέντα καὶ συγχωρηθέντα ἀμαρτωλὸν, τὸν τοιοῦτοτρόπως μετανοήσαντα, καθὼς εἴρηται ἀνωτέρω· μὲ τὸ ἐγγίζειν δὲ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲ, θέλουν λυπήσουν, ἢ παρασαλεύσουν τὸν οὕτω μετανοήσαντα· ἢ καὶ ἄλλως, κατακλυσμὸς νοεῖται τὸ ἅγιον Βάπτισμα, διὰ τί κατακλύζει καὶ πνίγει τὴν ἀμαρτίαν· ὑδάτα δὲ πολλὰ τὸ αὐτὸ ὀνομάζεται, ὅχι διὰ τὴν ποσότητα καὶ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιότητα καὶ δύναμιν τοῦ Πνεύματος, ὅπου τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος περιέχει· ἐτὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν πολὺν ἄνεμον, τὸν δυνατὸν· προσεύχεται λοιπὸν, λέγει, κάθε ὁσίος πρὸς ἐσένα· πλὴν ἐν τῷ Βαπτίσματι δὲν θέλουν ἐγγίσουν εἰς αὐτόν· ποῖαι; αἱ ἀμαρτίαι δηλαδή, μὲ τὸ νὰ κατακλύζονται ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἀφανίζονται, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.

7: „Σύμου εἰ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως
„τῆς περιεχούσης με.

Ἀπὸ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὅπου μὲ περιέχει ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας μου, καταφεύγω πρὸς ἐσένα Κύριε, ὡς εἰς εὐφροσύνην τῆς καρδίας μου. (2)

„Τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Επιστημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι οὐκ ἔφη ἀφῆκός μοι τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀσέβειαν τῆς ἀμαρτίας· τούτῃσιν, οὐ πρὸς ἀξίαν με τῆς παρνομίας ἐκόλασας, ἀλλὰ τὴν μὲν ὑπερβολὴν τῆς ἀμαρτίας συνεχώρησας, συμμέτρῳ δὲ παιδείᾳ τὴν θεραπείαν ἐπέθηκες. . . ἔδει με, φησιν, ἐκεῖνα τετολημκότα, εὐθὺς κατὰ τὸν νόμον θανάτῳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ φιλανθρωπία χρησάμενος, θανάτῳ μὲν οὐ παρέδωκας, μετρίαις δὲ παιδείαις ἰάτρυσας.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐπεὶ τῷ Δαβὶδ κατὰ τὴν θείαν ὁπερὶ τὴν λέγουσαν „Καὶ ἵν' οὐκ ἀπορήσῃσαι βοήθεια ἐκ τοῦ οἴκου σου, μυρίων ἐπλήσθη συμφορῶν ἡ οἰκία, ἔξ' οὗ μόνον τὰ ἐκτὸς διεσπασίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ οἴκοι κακῶς εἶχεν αὐτῷ· τὴν γὰρ τοῦ Ἀμνὸν ἀκολασίαν ἢ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ μισαιφονία διεδέξατο, καὶ ταύτην ἢ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπανάστασις· διὰ τοῦτο φησὶν ὅτι ἡ χεὶρ σου ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμέ· καὶ πάλιν αὐτὸν τὸν παιδεύοντα Θεὸν· καταφυγὴν ποιεῖται ἐν ταῖς θλίψεσι.

„πὸ τῶν κυκλωσάντων με·

Ἐνδιάθετος καὶ ἐγκάρδιος εἶναι ἡ ἐπιφώνησις αὕτη τοῦ Δαβίδ· ὡς χαρά μου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαί με ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ, οἱ ὅποιοι με περικύκλωσαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπιάσθηκα· ἡ λύτρωσαί με ἀπὸ τοῦ κυκλώσαντός με ὁρατοῦς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (1)

„Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ
„ταύτη ἡ πορεύση.

Ἐδῶ εὐρίσκεται διάφασμα· τὸ ὅποιον δηλοῖ μεταβολὴν τῆς ἀκολουθίας τῶν προσώπων· ἐπειδὴ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὁ κατωτέρω λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἀποκρίνεται με φωνὴν νοητὴν, ἣτις ἀκούεται ἀπὸ τοῦ ἁγίου Προφήτου· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβίδ· ἐγὼ θέλω σὲ συνετίσω πῶς νὰ γένης ἀνώτερος ἀπὸ τοῦ κυκλώσαντός σε πειρασμούς· καὶ θέλω σὲ συνοδεύσω εἰς τὴν προκειμένην ταύτην σφάτην τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ πολέμου σου· βιβῶ γὰρ σημαίνει τὸ βαίνει· ἀδίκωρος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις· διὰ τί ἐπὶ τοῦ συμβιβῶ σε, τὸ σὲ, εἶναι ἀντὶ σοὶ κατὰ ἀντίπτωσιν, αἰτιατικὴ ἀντὶ δοτικῆς.

„Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς
„μου.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἀπλῶς θέλω ἐπιβλέψαι εἰς ἐσένα, ἀλλὰ καὶ ἀκλινῶς· καθὼς ποιοῦσι καὶ ἐκεῖνοι ὅπου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου καὶ τῆς παλαίστρας βοηθοῦν τινα· τεντόνουσι γὰρ αὐτοὶ τὰ ὀμμάτιά των ἐπάνω εἰς τὸν πολεμοῦντα, ἵνα εὐθὺς ὅπου

τὸν ἰδοῦν πῶς κινδυνεύει, βοηθήσωσιν αὐτόν· εἰπομεν δὲ πολλὰς φορὰς, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ σχηματίζει τὰς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους διαθέσεις καὶ τὰ παραδείγματα, συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀσθενεῖαν τῶν ἀκρατῶν, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ καταλάβουν.

„Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,
„οἷς οὐκ ἔστι συνεσις.

Τὸ παρὸν ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγει πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ, καὶ συμβουλεῖ τοὺς ἀκρατοὺς ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου αὐτὸς ἔπαθε· μὴ γίνεσθε, λέγει, ἀδελφοί, ὡς ἄλογα θηλυμανῆ, μηδὲ ὡς ἄλογα μουλάρια ἄγονα πρὸς ἀρετὴν. (2) διὰ τί ἐπεὶ δὲν εἴσθε ἄλογοι καὶ ἀσύνετοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὡς αὐτὰ ἐκεῖνα· ἀλλὰ εἴσθε τιμημένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν με λογικὸν καὶ διάκρισιν.

„Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας
„αὐτῶν ἄγξις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων
„πρὸς σέ.

Ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερεν ὁ Δαβίδ ἄλογον καὶ μουλᾶρι· διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς ἐδῶ ἀναφέρει καὶ χαλινάρι, καὶ καταρτίζεται ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου μακρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεόν, με τὸ νὰ ὁμοιώνονται με τὰ ἄλογα ζῶα· ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἄγξης· ἤγουν νὰ σφίγξης καὶ νὰ δαμάσξης τὰ σιαγόνια τῶν τοιούτων κτηνωδῶν ἀνθρώπων, ὅτι τινες δὲν θέλουν νὰ πλησιάζουν εἰς ἐσένα διὰ τῆς ἀρετῆς· κημὸς δὲ λέγεται τὸ χαλινάρι· καὶ ὁ μὲν κημὸς ἐτίζει ὀνομάζεται, διὰ τί κάμπτει τὸν λαίμῳ τοῦ ζώου· τὸ δὲ χαλινάρι, διὰ τί χαλαῖται· ἤγουν κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Μάξιμος· „Ὅταν οὖν ἡμεῖς πάντοθεν κυκλωσῶσιν οἱ ἀσχορεῖ καὶ πολέμοι λογισμοί, Χριστὸν ἐπιβοώμεθα καὶ λέγωμεν· τὸ ἀγαλλιάμα μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν· „Οὐ πάντων εἶναι φανερόν τὸ δύναισθαι λέγειν Χριστῷ, τὸ ἀγαλλιάμα μου.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „Ἰστέον ὡς τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, ποτὲ μὲν, ἐν ἐπαίῳ λαμβανόμενα, παρὰ τῇ Γραφῇ εὐρίσκονται· ποτὲ δὲ, ἐν διαβολῇ· ἡμίονος δ' αἰεὶ διαβάλλεται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ζῶον ταῦτο τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγονότων, ἀλλ' ὕστερον ἐξ ἐπινοίας ἀνθρώπων καὶ περιεργείας ἐπεισίστηται τῇ κτίσει· διὸ καὶ εἰς τὴν πονηρίαν τῆς κακίας λαμβάνεται· ὡς Θεὸς οὐκ ἐποίησεν· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἡμῖν ἐκ ἐχθυμίας συνέβη.

κατεβάζεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζώου · νοοῦνται δὲ αὐτὰ καὶ τροπολογικῶς : δηλαδή, ὅτι, εἶναι αἱ παιδεῖαι καὶ οἱ πειρασμοί, μετὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος βασανιζόμενος, μετανοεῖ καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν· ἀπὸ δὲ τὰ σιγχόνια, τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐφάνερωσεν, ἀπὸ μέρος τὸ πᾶν· καταράται δὲ τοὺς τοιοῦτους ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀναπολόγητον εἰς τὸν Θεὸν κάμνονσιν τὰ ἔργα τῶν ἀλόγων ζώων, ὕστερ' ἂν οὐ εἶδον τὸ ἔδικόν του παραδειγμα· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ, ἄγξαις, ἔχει μὲν σχῆμα εὐκτικῆς, δύναμιν δὲ ἔχει καὶ σημασίαν μέλλοντος· καθότι καὶ ὅλα τὰ εὐκτικά σημασίαν μέλλοντος ἔχουσιν κατὰ τοὺς Γραμματικούς·

„Πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ προρρηθέντα εἶπον, καὶ δι' αὐτῶν νοουθετῶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴν ἀμαρτάνουν· διὰ τὴν ἔμαθον ἀπὸ λόγου μου, ὅτι πολλαὶ παιδεῖαι τὸν ταλαίπωρον ἀμαρτωλὸν διαδέχονται·

„Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος·
„κυκλώσει·

Ἄνισως ὁμῶς, λέγει, τινὰς ἀμαρτωλὸς, ὅς

σερα σὺν τὰς μάστιγας, ὅπου ἤθελε λάβῃ παρὰ Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας του, μεταθέσθαι ὅλην του τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸς βέβαια θέλει ἐλεσθῆναι παρὰ Θεοῦ ἀπὸ κάθε μέρος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, κυκλώσει·

„Εὐφρανθήτε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιάσθε δίκαιοι, καὶ καυχᾶσθε πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν πρὸς τοὺς ἀσθενεσέτους καὶ ἀτελεῖς, τῶρα ἐδῶ μεταβαίνει καὶ πρὸς τοὺς τελειότερους· τοὺς ὁποίους καὶ ὀνομάζει, δικαίους μὲν, διὰ τὴν δικαίως ζῶσιν καὶ πολιτεύονται· εὐθεῖς δὲ, διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των· λέγει δὲ πρὸς αὐτοὺς· ὅτι εὐφρανθήτε καὶ ἀγαλλιάσθε καὶ καυχᾶσθε ὅλοι ἐσθεῖς οἱ δίκαιοι· ὅχι εἰς τὰς ἀρετάς σας· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἀβέβαιαι, ἂν δὲν φέρεται καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰς μόνον τὸν Κύριον, ὅπου σὰς βοηθεῖ καὶ σὰς σκεπάζει· (1)· εἶπομεν δὲ, τί διαφορὰν ἔχει ἡ εὐφροσύνη ἀπὸ τῆς ἀγαλλίαςιν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θ'· Ψαλμοῦ σίχ· 2· ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ νὰ σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· τὸ δὲ, ἐπὶ Κύριον, ἀδιαφόρως εὐρίσκεται συντεταχμένον ἀντὶ τοῦ, ἐπὶ Κυρίῳ·

ΨΑΛ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦτο τοῖς Ἀποστολικοῖς ἔειπε ἱεροῖς· „Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· ὃ δὲ δούκων ἐστῆναι, βλέπετω μὴ πέσῃ· διὰ τοῦτο ὃ πνεύματι πράξιτος παῖδεῖται· παρεγγυᾷ· σκεπῶν· φησι, σεαυτὸν, μὴ ὡς σὺ πειρασθῇς·

ΨΑΛΜΟΣ ΔΒ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Ε΄.

ἢ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι ἀνεπίγραφος κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· φαίνεται δὲ, ὅτι ἐγράφη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν τοῦ βασιλέως Ἑζεκίου, διὰ τὴν παρακινήσῃ τοὺς ἀχθίους, νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεόν, ὅς τις ἀόρατως δι' Ἀγγέλου ἐθανάτωσε τοὺς Ἀσσυρίους· ἀρροῶν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Ἀσσυρίους Δαίμονας. (1)

1: ἢ Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ.

Τὶ μὲν εἶναι ἡ ἀγαλλίασις, εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θ΄. Ψαλμοῦ εἰχ. 2. ἤγουν ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ καὶ αὐξήσις εὐφροσύνης· δικαίους δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἐναρέτους, τοὺς ὁποίους προσάξει νὰ ἀγαλλιῶνται εἰς μόνον τὸν Χριστὸν τὸν νίκας ποιοῦντα, καὶ βοηθοῦντα τοὺς εἰς αὐτὸν ἐλπί-

ζοντας· καὶ ὅχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα· διὰ τὴν οὐτὴ δύναμις, οὔτε κράτευμα, οὔτε πλοῦτος, οὔτε τειχόκασρον δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς τὴν θεϊαν ἐκδήσιν. (2)

„Τοῖς εὐθῆσι πρέπει αἰνεσις.

Λέγωντας ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω· ἀγαλλιᾶσθε, μαζὶ ἐφανερώσῃ καὶ τὸ, αἰνεῖτε. Διὰ τὴν ἐκεῖνος ὁποῦ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς λέγεται μὲν ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἀναφέρεται δὲ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν Χριστοῦ· ὅς καὶ ὠνομασθῇ Δαβὶδ διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· ἐξέφθον γὰρ ἐξ αἵματος Ἰεσοῦ καὶ Δαβὶδ· Καὶ ὁ Νύσσης δὲ Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς εἰς Χριστὸν ἀναφέρεται· ὅθεν καὶ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι ὅσας τῶν ἐπιγραφῶν κατενόησαν ἐνδείκνυντι τινὰ τοῦ Μωϋσέως περιέχειν, ταύτας οὐ παρέδέξαντο· δι' ὃ καὶ παρεσημείωσαν δι' ἀκριβείας ἐπ' αὐτῶν ὁ λόγος προσετιθεῖς, ὅτι παρ' Ἑβραίοις εἰσὶν ἀνεπίγραφοι· εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ τὸν ἀριθμὸν δώδεκα ὁ λβ΄· ὁ μβ΄· ὁ ς΄· ὁ ςγ΄· ὁ ιγ΄· ὁ ιβ΄· καὶ καθεξῆς ἕως τοῦ ς΄· καὶ πάλιν ὁ ὅγδοος καὶ τελευταῖος ὁ ςγ΄· ἀνεπίγραφος δὲ ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ β΄· ὅρα καὶ ἐν τῷ Προοιμίῳ εἰς τὸ Ε΄ Κεφάλαιον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει ἢ Ἐνταῦθα τῷ ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἐλθόντι, κελεύει ὁ Ψαλμὸς ἐπαγάλλεσθαι, λέγων, ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, ὡς τοῦ παντὸς ἐπιστατοῦντι, καὶ ἐξ οὐκ ὄντος τὸ πᾶν εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, καὶ συντηροῦντι ἐν τῷ εἶναι τὰ πάντα· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει ἢ Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, μὴ ὅταν εὐθηνῆτε κατὰ τὸν οἶκον, μὴ ὅταν εὐεκτήτε τῷ σώματι, μὴ ὅταν αἱ ἀρεταὶ πλήθωσι καρπῶν παντοδαπῶν· ἀλλ' ὅτι Κύριον ἔχετε, τοιοῦτον μὲν τὸ κάλλος, τοιοῦτον δὲ τὴν ἀγαθότητά, τὴν σοφίαν τοιοῦτον· . . . εἰ ποτε σου τῇ καρδίᾳ οἴονεϊ ὥς ἐμπέσῃ ἀθρόαν Θεοῦ ἐννοίαν ἐνεποίησε, καὶ περιέλαμψε σου τὴν ψυχὴν, ὥς ἀγαπήσῃ, μὲν τὸν Θεόν, καταφρονῆσαι δὲ κόσμον καὶ τῶν σωματικῶν πάντων· ἐκ τῆς ἀμυδρᾶς ἐκεῖνης καὶ βραχείας εἰκόνης γινώσκον τὴν ὅλην τῶν δικαίων κατάστασιν· ἐν Κυρίῳ δὲ εἶπεν, ὅτι οἶσιν τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος, ἐν ᾧ τὸν γενόμενον πᾶσα ἀνάγκη εὐθυμεῖσθαι καὶ ἐνευφραίνεσθαι· γίνεται δὲ καὶ ὁ δίκαιος τόπος τῷ Κυρίῳ, λαμβάνων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ· ὥσπερ καὶ ὁ ἀμαρτανῶν δίδωσι τόπον τῷ Δαβὶδ· ὁ δὲ Κύριλλος φησὶ ἢ Τοῦτό ἐστι τὸ ἀγαλλιᾶσθαι τοὺς δικαίους ἐν Κυρίῳ, τὸ φρονεῖν ἐλθεῖν μόνον τὰ αὐτῷ θυμῷ καὶ φίλα, καὶ γλίχεσθαι μὲν τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων, ἀποποιεῖν δὲ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ τύχης.

ποῦ ἀγαλλιάται εἰς κἀνὲν πρᾶγμα, αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἀγαλλιάσιν του ἐπαινεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο· ἐπειδὴ δὲ εἰς μόνους τοὺς ἐναρέτους εἶπε νὰ ἀγαλλιῶνται καὶ νὰ αἰνοῦσι, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ τὴν αἰτίαν ἥγουν διὰ τί εἰς τοὺς ἔχοντας ὀρθὴν ζωὴν πρέπει καὶ ἡ ὀρθὴ αἰνεσις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „Οὐχ ὥραϊος αἶνος ἐν σῶματι ἀμαρτωλοῦ“ (τε' . 9 .) καὶ τὸ σραβὸν ποδάρι, δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸ ἴσον ὑπόδημα κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· εὐθὺς γὰρ εἶναι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν (Ψαλ . 115 .) καὶ „Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ“ (Ψαλ . 1 . 7 .) ὁ δὲ Διάβολος, μὲ τὰ νὰ ἦναι ὅφιν σκολιὸς καὶ σραβὰ περιπατῶν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς σκολιούς καὶ σραβούς κατὰ τὴν γνώμην ἀνθρώπους, χαίρεται καὶ ἀναπαύεται.

2: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ·
„ῥα, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχορδῷ ψά-
„λατε αὐτῷ.

Εἰς τοὺς παλαιούς Ἰουδαίους ἦτον νόμος νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν, μὲ κιθάραν, μὲ Ψαλτήριον, καὶ μὲ τὰ ἄλλα μουσικὰ ὄργανα· καθὼς εἰς τὸ προσέμιον εἶπομεν Κεφαλῶν 5· διδόντες καὶ ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα· πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ταῦτα καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ κιθάραν νοήσαν, πῶς εἶναι τὸ σῶμα· ἐπειδὴ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν ἐπλάσθη· λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασιλεὺς καὶ ὁ Δίδυμος, ὅτι εἰς τὴν κιθάραν καὶ εἰς τὴν λύραν, ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ἦχει ὁ χαλκὸς, καὶ τὰ τὸ δοξάρι ὅπου κτυπᾷ· ἐξομολογεῖσθε λοιπὸν λέγει· ἥγουν εὐχαριστεῖτε τὸν Θεόν πρῶτον μὲ κιθάραν· ἥγουν διὰ μέσου τοῦ σώματος, ὅλοι ἐσεῖς ὅπου ἐλυτρώθητε παραδόξως ἀπὸ τὸν νοητὸν Ἀσού-

ριον· ἦτοι τὸν Διάβολον· παραδαγματος χάριν· νησεύετε, κλαίετε, χαμευνεῖτε, ἄδετε μὲ τὸ σῶμα· καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἔργα τῆς πρακτικῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς, ταῦτα πάντα προσφέρετε τῷ Θεῷ, ὡς δῶρα εὐχαριστήρια. Πάλιν Ψαλτήριον νόησον, πῶς εἶναι ὁ νοῦς· διὰ τί καθὼς εἰς τὸ μουσικὸν καὶ αἰσθητὸν Ψαλτήριον, δέκα μὲν χορδαὶ ἐβάλλοντο, ἀπὸ τὸ ἄνω δὲ μέρος εἶχε τὴν αἰτίαν τῶν φωνῶν· ὡς εἵπομεν ἐν τῷ προοίμῳ· τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸν νοῦν, δέκα μὲν ἐδόθησαν νοηταὶ ἐντολαί, ἀνωθεν δὲ παρὰ Θεοῦ ἐνηχήθησαν αἱ ἐντολαὶ αὗται· τὰς ὁποίας ὁ νοῦς φυλάττωντας, διὰ τῆς συμφωνίας αὐτῶν ψάλλει εἰς τὸν Θεὸν νοητὸν μέλος· ἀφ' οὗ λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς αἱ δίκαιοι μὲ τὴν κιθάραν τοῦ σώματος διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς εὐχαριστήσατε τὸν Θεόν, ψάλατε καὶ μὲ τὸ Ψαλτήριον· ἥγουν μὲ τὸν νοῦν διὰ τῆς θεωρίας. (1)

3: „Ἀσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, παρῃκεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν ἄσματα καινούρια, διὰ τὸ καινούριον θαῦμα, ὅπου τότε ἠκολούθησεν ἐπὶ τοῦ Ἑζεκίου· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν, πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰ ἄσματα τῶν Χριστιανῶν, ὅσα οἱ Ὀρθόδοξοι συνθέτουν, καὶ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὅλα γὰρ αὐτὰ εἶναι καινούρια, συγχρονόμενα μὲ τὰ ἄσματα τοῦ παλαιοῦ νόμου. (2)

„Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.

Ἀλαλαγμὸς εἶναι μία ὁμόφωνος φωνὴ ὅλου τοῦ στρατεύματος· ἡ ὁποία προξενεῖ θάρρος εἰς τοὺς στρα-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς „Δεῖ γὰρ πρότερον κατορθῶσαι τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐνεργείας, ὥς ἐρμηνείως τῇ θείᾳ λόγῳ ἀποτελεῖν, ἢ οὕτως ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν νοημάτων ἀναβῆναι... ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ σῶματι ἡμᾶς τρέμεν... τῷ σῶματι ἢ ἐξομολογησώμεθα, τῷ αὐτῷ κεχωρημένοι ὄργανῳ πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀμαρτίας· ἐλαιοδότησας; εὐλόγησον· ἐπλεοκτένησας; ἀπόδος· ἐμεθύσθης; ἡσέυσον· ἡλαζονεύσω; ταπεινώσῃ; ἐφθόνησας; παρακάλεσον· ἐφύγευσας; μαρτύρησον· ἢ τὰ ἰσοδυναμοῦντα τῷ μαρτυρίῳ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ σῶμα κλέψον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θείος Βασιλεὺς „Ὁ τοῖς ἐμπροσθεν ἐπικτενυόμενος αἰεὶ ἐαυτοῦ καίνετός γίνεται· ὁ ποιοῦτος καὶ νότερον ἄσμα ἄδεις τῷ Θεῷ.

πρατιώτας ἐναντίον τῶν πολεμίων τους · με τὸν ἀλα-
λαγμὸν λοιπὸν ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ νὰ θαρρῶν οἱ δι-
καιοὶ · ψάλλετε, λέγει, με φωνὴν ἀλαλάζουσαν ·
ἦγουν θαρσαλέαν καὶ ἐπιικήριον · ἐπεὶ καὶ οἱ ἐχθροί,
ὅπου σὰς ἐφύβρουν πρότερον, ἔπεσον καὶ κατετρο-
πώθησαν · τὸ δὲ καλῶς, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀμετρω-
ρίτως, ὀλοψύχως. (1)

4: „Ὅτι εὐθύς ὁ λόγος τοῦ κυρίου, καὶ
„πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.

Τοιαύτην ἐννοίαν ἔχει τὸ ῥητὸν τοῦτο · ὁ λό-
γος, λέγει, τοῦ Κυρίου, τὸν ὅποιον ἐμήνυσε πρὸς
τὸν Ἑζεκιάν διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὅτι ἔχει
νὰ λυθῇ ἡ πολιρκία, ὁ λόγος, λέγω, αὐτός, εἴ-
ναι ὀρθὸς καὶ ἀληθής (2) ἀλλὰ καὶ τὰ θαύματα
ὅπου ὁ Θεὸς ἔκαμε κατὰ τῶν Ἀσσυρίων εἶναι πιστὰ,
καὶ βεβαιόουνσι τὸν ἄνωθεν λόγον αὐτοῦ · ἡ πάν-
τα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν πίστει κατὰ τὸν μέγαν
Βασιλεῖον · ἦγουν κινουῖσιν ἐκεῖνον, ὅπου τὰ βλέπει,
νὰ ἔρχεται εἰς πίσιν καὶ σέβας τοῦ Δημιουργοῦ εὐ-
θύς γὰρ (διὰ νὰ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ ἄλλα) τὸ
λεπτότατον κέντρον, ὅπου ἔχει ἡ μέλισσα, αὐτὸ μὲ
τὸ νὰ ᾗναι κατεσκευασμένον ὡσὰν σωληνῶρι, ἵνα
διὰ μέσου αὐτοῦ χύνη τὸ φαρμάκι της, ὅταν κεν-
τρώσῃ τινα, αὐτὸ, λέγω, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον,
ὅτι δὲν ἔχων τὸ κέντρον αὐτὸ κείλον καὶ ἀνοικτὸν
ἀπὸ λόγου του · ἀλλὰ μὲ θεῖαν δύναμιν καὶ τέχνην
κατεσκευάσθη ἀνοικτὴ ἡ τόση πολλή του λεπτότης ·
νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Κύριλλον · ὅτι ὁ τῆς
νέας Διαθήκης λόγος τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθύς καὶ
ὀρθός, με τὸ νὰ μὴν ἔχη κανένα σκολιὸν καὶ δυ-
σκολοδιάλυτον · καθὼς εἶναι τὰ τῆς παλαιᾶς Διαθή-
κης λόγια · πρὸς τούτοις δὲ, καὶ ὅσα ἔργα ἐποίη-

σεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς πολιτευόμενος ὡς ἄν-
θρωπος, καὶ αὐτὰ πισοῦσι καὶ δείχνουσι τὸν λόγον
τοῦ συμφωνοῦν μὲ τὰ ἔργα του · καὶ εἶναι καὶ αὐτὰ
πιστὰ, ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναντιρρήτα · ἡ καὶ αὐτὸς ὁ Τί-
θς, ὅς τις εἶναι Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτός, λέγω,
εὐθύς εἶναι, ὡς ὁδὸς ἀπληγῆς καὶ ἀληθείας · ἔφησε
γάρ „Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια · (Ἰωάν.
ιδ'. 6.) Καὶ ὅσα δὲ ἔργα · ἦγουν σημεῖα καὶ
θαύματα ἐποίησε, διὰ πίσιν τῶν βλέπόντων τὰ ἐ-
ποίησεν, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν.

5: „Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ
„Κύριος.

Βλέπε ὃ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Κύριος, πρὸ μὲν
τῆς κρίσεως, ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην · διὰ τοῦτο
καὶ προσμένει τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ
δὲν τοὺς κολάζει · τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς
ἐλεημοσύνης · εἰς δὲ αὐτοὶ μένουσιν ἀδιόρθωτοι καὶ
ἀνιάτρευτοι, κολάζει καὶ τιμωρεῖ αὐτούς · τὸ ὅποιον
τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς κρίσεως · ἡ νοεῖται, ὅτι ὁ
Θεὸς καθὼς κρίσιν καὶ καταδίκην ὅπου κάμνει, τὴν
σμίγει μὲ ἔλεος · διὰ τὴν μόνην ἄκρατον τὴν κρίσιν
τοῦ Θεοῦ, τινα δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ; Ἐάν-
γάρ φησιν ἀνομίας παρατηρήσης Κύριε Κύριε, τίς
ὑποστήσεται; (Ψαλ. ρκβ'. 3.) ἡ ἀγαπᾷ ὁ Κύ-
ριος, ἐλεημοσύνην μὲν, εἰς τοὺς μετανοήσαντας
καὶ διορθωθέντας · κρίσιν δὲ καὶ κόλασιν, εἰς τοὺς
ἀμετανοήτους καὶ ἀδιόρθωτους · ἡ ἀγαπᾷ μὲν ἐλε-
μοσύνην εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν „Ὁ γὰρ ἦλθέ φη-
σιν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον · (Ἰωάν. γ'. 17.) ·
κρίσιν δὲ, εἰς τὴν μέλλουσαν · τοιοῦτον νόημα ἔχει
καὶ τὸ „Ἐλαίον καὶ κρίσιν ἄσομαι σοι Κύριε (Ψαλ.

ρ'.

(1) Ἐστὶ δὲ ἀλαλαγμὸς κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, φωνή τις ἀναρῆτος συμφώνως ἀλλήλοις τῶν συνασπισζόντων ἐν
τῇ πολέμῳ συνειληχόντων · ἐν συμφωνίᾳ οὖν καὶ συμπνοίᾳ, καὶ τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσει ψάλλετε · λέγει δὲ καὶ ὁ
Θεοδώριτος „Ἀρμόττει δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημένα πνευματικῶς νοούμενα · καὶ δυνατὸν ἡμῶς εὐχον καὶ παναγμόνιον
ἔργον ἡμῶς αὐτοὺς ἀποφῆναι, καὶ διὰ τῶν αἰσθητικῶν ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, τὸν Θεὸν ἀνυμνῆσαι.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς καὶ Διὶ (καὶ) τὸ πρότερον τὰς εὐθεῖς ἐκάλει πρὸς τὴν ἀλίσιν · ἐπεὶ δὲ τοιοῦτός ἐστι καὶ ὁ
μέλλων δοξάζεσθαι λόγος ὁ τοῦ Κυρίου ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ὢν · εὐθύς οὖν ὁ Πατὴρ, εὐθύς δὲ
Υἱὸς, εὐθύς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ὅτι ὁ Κυρίου λόγος, τοιούτοις τὸ μάθημα, τὸ
Εὐαγγελικόν, εὐθύς ἐστὶ καὶ εὐσύννοτος, καὶ ἀπευθύνειν δυνατὸν εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς.

ρ' 1'.) ἔχουν θέλω καὶ ὡδὴν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὕμνον, τὸν ἔλαιον καὶ τὴν κρίσιν· τούτέστιν, ὅτι ὅταν ἔλθῃς, θέλεις κρίνεις μετὰ ἐλέους, ὡς εἵπομεν· ἐσμὶ γινόμενον δὲ εἶναι καὶ τὸ ἔλεος μετὰ τὴν κρίσιν, καὶ ἀντιστρόφως ἡ κρίσις μετὰ τὸ ἔλεος· ἵνα μήτε τὸ ἔλεος μόνον προξενήσῃ ἀμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν, μήτε ἡ κρίσις μόνη προξενήσῃ ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν· (1) Εἰς δὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἐκκεῖνου λαμβάνεται τὸ ῥητόν τοῦτο, καθ' ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὴν Ἱερουσαλὴμ πολιορκουμένην, κατέκρινε τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν Ἀσσυρίους. (2)

„Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.

Γραμμή, λέγει, εἶναι ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου· διὰ τί ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐλεεῖ, ἕως καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθέους, τοὺς βλασφημοῦντας αὐτόν· ἐπειδὴ ἂν δὲν τοὺς ἤλεε, δὲν ἤθελε τοὺς ἀφήσῃ νὰ ζοῦν· πλὴν τοὺς μὲν πιστεύοντας καὶ ὁμολογοῦντας αὐτόν, ἐλεεῖ περισσότερον· τοὺς δὲ ἀπίστους, ἐλεεῖ ὀλιγωτερον· (3) ἢ ἔλεος Κυρίου νόησον, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποῦν εἶναι γεμάτον ἀπὸ ἐλέους· ἐπειδὴ καὶ ἐχρήσθη ἀπὸ μόνης τὴν ἐλεημοσύνην τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, ὅστις εὐρίσκεται πανταχοῦ καὶ προσκυνεῖται εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. Ἀκολουθῶν δὲ κινεῖ τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον Θεοῦ, διηγούμενος τὰ θαυμάσια αὐτοῦ καὶ λέγων.

6: „Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστρεβύνθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντα ἡ δύναμις αὐτῶν.

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, ἐκ παραλλήλου ὁ Δαβὶδ λέγει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μετὰ τὸν λόγον καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα· διὰ τί καὶ εἰς τὰ δύο καὶ εἰς τὴν σερέωσιν τῶν οὐρανῶν· δηλαδὴ, καὶ εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, λόγον εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγένοντο· καὶ ὁ λόγος γὰρ, πνεῦμα εἶναι τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον πληττεῖ τὸν αἶρα μετὰ διαφόρους σχηματισμούς· ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ σώματος, ὅπου πληττεῖ τὸν αἶρα μετὰ διαφόρους σχηματισμούς, καὶ αὐτὸ λόγος εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ σερέωσις καὶ δύναμις, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται· ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ ᾔνῃαι τὸ δυσκολόφθαρτον, καὶ τὸ δυνατόν τῶν οὐρανῶν· κατὰ δὲ τὸ ὑψηλότερον, παρὶ τῆς ἀγίας Τριάδος ὁ Δαβὶδ ἐδῶ θεολογεῖ· καὶ Κύριον μὲν ὀνομάζει τὸν Πατέρα· Λόγον δὲ τὸν Υἱόν· Πνεῦμα δὲ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα· τοῦ σώματος δὲ εἶπε· διὰ τί τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι μετὰ καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τὸν Πατέρα, τὸν τοῦτο προεχάλλοντα, καὶ δὲν εἶναι κτιστὸν ἔξωθεν· δύναμις δὲ οὐρανῶν, εἶναι αἱ ἐπουράναι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· δὲν ἔκτισε δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον διηρημένως, ὁ μὲν Τίς τῶν οὐρανῶν, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ' ὁ μὲν Τίς ὅλα τὰ ἐδημιούργησε· „Πᾶντα γὰρ ᾤκτισεν δι' αὐτοῦ ἐγένετο· (Ἰω' α'. 3.) τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡγήσατο τοὺς Ἀγγέλους μαζί μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀγγελοι δυσκίνητοι εἶναι πρὸς τὸ κα-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς „Βούλεται σε ἐλεῆσαι ἢ τῶν ἐκτενῶν οἰκτιρῶν μεταδοῦναι ὁ Κριτής· ἀλλ' ἐάν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ταπεινόν, πολλὰ κλάουσάντα ἐπὶ τοῖς πανηροῖς ἔργοις, τὰ γενόμενα κρυφῇ ἀνεπιστάτως δημοσιεύοντα, δευθέντα ἀδελφῶν συγκαμεινσοὶ πρὸς τὴν ἴασιν, ὅπως ἐλεεινόν σε γένόμενον· ἀφθάνον σοι τὴν ἐλεημοσύνην ἐαυτοῦ χορηγῇ· ἂν δὲ (εὕρῃ σε ἔχοντα) καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν αἰδῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοῦ τὴν κρίσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὡς περ αὐτὸς ἐλέφ κεχηρμένος οἰκονομεῖ, ἢ ἡτοὺς δικημένους οἰκτερεῖ, οὕτω δεῖ ἢ ἡμᾶς τοῖς μὲν ἀδίκους ἀπονέμειν τὴν κρίσιν, τοῖς δὲ ἡδικημένοις τὸν ἔλεον· ἢ γὰρ ὁ φιλάνθρωπος ἡμῶν Δεσπότης, τῇ μὲν κρίσει κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐχρήσατο, ἡμᾶς δὲ φειδοῦς ἢ φιλανθρωπίας ἡξίωσεν.

(3) Διὰ τοῦτο πάλιν εἶπεν ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „Ἐνταῦθα διέξευκται ὁ ἔλεος ἀπὸ τῆς κρίσεως· μόνου γὰρ τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀνθρώπον καθαρὸν εἶναι ἀπὸ ῥύπου, μηδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ τῆς νεμεσίσεως αὐτοῦ (κατὰ τὸν Ἰωβ) ἢ ὅτι ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, τοῦ ἐλέους χερίζομεν· οἱ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ, τοῦ μακαρίζεσθαι εἰσιν, οὐχὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι ἄξιοι.

κακόν (1) ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ὀρχῆς ἐσομώθησαν με-
τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος, ὡσάν με κάποιαν
βαφὴν, κατὰ τὸν Βασιλείον· ἤμπορουν δὲ νὰ νο-
ηθοῦν καὶ οἱ Ἀπόστολοι οὐρανοί· ἐπειδὴ ἐφρόνουν
τὰ οὐράνια, καὶ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν γῆν καὶ
τὰ γῆνα πράγματα· οὗτοι γὰρ μετὸν λόγον τῆς
διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἐγίναν σερεσὶ εἰς τὴν πί-
σιν, καὶ εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς· καὶ με-
τὸ Πνεῦμα τοῦ σώματός του, ἐγένεν ὅλη ἡ δύ-
ναμις αὐτῶν· τοῦτο γὰρ συνεξακούεται· διότι
ἠ' Ἐνεφύσησε, λέγει, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λάβετε
Πνεῦμα ἅγιον· (Ψαλμ. 122.) δυνάμεις δὲ τῶν Ἀ-
ποστόλων ἦτον, τὰ δὲ αὐτῶν ἐπιτελούμενα θαύματα.

7: „Συναγῶν ὡσεὶ ἄσκον ὕδατα θαλάσσης.

Ἡ δὲ λέγει τὸ εἰς· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ
νόημα· συναγῶν ὡς εἰς ἄσκον· ἤγουν· συναγῶν
εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς, ὡσάν μέσα εἰς ἄσκον,
τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης· ἢ τὸ ὡσεὶ ἄσκον, εἶναι
ἀντὶ τοῦ δίκην ἄσκου, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἄσκου·
ἐπειδὴ καὶ τὰ νερά τῆς θαλάσσης φουσκόνουν μὲν
ὡσάν ὁ ἄσκος, ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων· συ-
στέλλονται δὲ καὶ ταπεινούνται πάλιν ὡσάν ὁ ἄσ-
κος, ὅταν παύσῃ ὁ ἄνεμος· ἢ ἄσκον λέγει τὸ

ὕγρον, ὅπου περιέχεται μέσα εἰς τὸν ἄσκον, ἀπὸ
τὸ περιεχόν τὸ περιχόμενον· ἤγουν ὁ Θεὸς συ-
νάγει τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέσα εἰς τὰ κοιλώ-
ματα τῆς γῆς, καθὼς συναγεται καὶ τὸ ὕγρον μέ-
σα εἰς τὸν ἄσκον, καὶ καθὼς τὸ ὕγρον εἶναι δεμέ-
νον μέσα εἰς τὸ ἄσκι καὶ δὲν χύνεται ἔξω· ἐτὶ
καὶ ὁ Θεὸς μετὴν προσαγῆν του κρατεῖ δεμένα μέ-
σα εἰς τὸν τόπον τους τὰ νερά τῆς θαλάσσης, καὶ δὲν
τὰ ἀφίνει νὰ χυθοῦν ἔξω καὶ νὰ πλημμυρίσῃ ἐπά-
νω εἰς τὴν γῆν· μερικοὶ δὲ λέγουσι ὡς ὁ Δαυὶδ, ὅτι
ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ εἶναι διὰ τοὺς ἄτμους
ὅπου εὐγαίνουσι ἀπὸ τὴν θαλάσσαν· οἱ ὅποιοι ὀλί-
γον ὀλίγον ἀναφερόμενοι καὶ ὑψούμενοι εἰς τὴν ἀ-
μασφαῖραν τοῦ αἵρος, πυκνόνονται καὶ παχύνονται
ὡσάν τὸ ἄσκι, καὶ οὕτω γίνονται νεφέλαι, ἀπὸ
τὰς ὁποίας ἡ βροχὴ γίνεται.

„Τιθεῖς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους.

Ἀβυσσος λέγεται τὸ βάθος τῆς θαλάσσης,
τὸ ὅποιον δὲν ἤμπορεῖ τις νὰ βύσῃ· ἤγουν νὰ
τὸ συμπόσῃ καὶ νὰ τὸ κλείσῃ· θησαυροὶ δὲ ἀβύσ-
σων, εἶναι οἱ κόλποι τῆς γῆς, μέσα ἀπὸ τοὺς
ὁποίους ἀναδίδονται αἱ βρῦσαι, καὶ εὐγαίνουσι οἱ
ποταμοί· (2) ἢ θησαυροὶ εἶναι ὁ τόπος, ὅπου
εἶ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει „Οἱ Ἄγγελοι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν, ἀλλ' οὐκ ἀκίνητοι· νῦν
δὲ ἔκκινῃται (Κεφ. ιη'. τοῦ α'. βιβλίου περὶ Πίστεως) ἡτοι μετὰ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν, ἐγίναν ἀκίνητοι· ἢ
ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος τοῦτο τὸ συνομολογεῖ· σωτηρίαν δομάζων τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου γενομένην
ἀρετῆσαν τῶν Ἀγγέλων εἰπὼν „Σήμερον σωτηρία τῇ Κόσμῳ, ὅσος τε ὁρατὸς ἔστω ὅσος ἄορατος (λόγ. εἰς τὸ Πά-
σχα) καθὼς ἐρμηνεύει ὁ σοφὸς Σχολιαστὴς αὐτοῦ Νικήτας· τοῦτο τὸ ἴδιον συνομολογεῖ ἢ ὁ μέγας τῆς Θεσσα-
λονίκης Γρηγόριος λόγῳ εἰς τὴν Χρυσῇ Γέννησιν· ἢ ὁ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῇ γ'. Τόμῳ αὐτοῦ· λέγει δὲ ὁ Θεο-
λόγος „Οὐκ ἀπονέμει δὲ τῇ μὲν Θεῷ Λόγῳ τὴν τῶν οὐρανῶν δημιουργίαν τῇ δὲ Παναγῇ Πνεύ-
ματι τὴν τῶν Δυνάμεων ποίησιν· ἀλλὰ ἢ ταῦτα καὶ κεῖνα τὸν Θεὸν Λόγον ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πεποικέναι φησὶ·
Δυνάμεις δὲ Οὐρανῶν, οἱ μὲν τοὺς κατ' Οὐρανὸν Φωστῆρας, οἱ δὲ τὰς ἀοράτους ἔφασαν εἶναι Δυνάμεις· ἐμοὶ δὲ
τὸ δεύτερον ἀληθέστερον εἶναι δοκεῖ· δημιουργὸν γὰρ ὑποδεικνύς τὸν Θεόν, οὐκ ἂν μόνος τῆς δημιουργίας ἐρμηνεύει-
σε κτίσεως.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν, λέγει „Μὴ ποτε οὖν οἱ περὶ τῆς θείας κρίσεως λόγοι
ἀρῇται ὄντες ἢ ἀκατάληπτοι ταῖς ἀνθρωπίναις ἐννοίαις· ἀβύσσοι λέγονται· ἐν μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει ἀποκειμέ-
νων τῶν λόγων, καδ' οὕτως ἕκαστα οἰκοιμεθ'· ὅτι γὰρ τὰ περὶ ἕκαστον κρίματα ἀβυσσος προσηγορεῖται, δηλοῖ τὸ
„Τὰ κρίματά σου ἀβυσσος πολλή· ἐάν οὖν ἐπιζητήσῃ, διὰ τί τοῦ μὲν ἀμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ
δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται· διὰ τί ὁ μὲν ἀδίκος εὐθηνεῖται, ὁ δὲ δίκαιος ὑβρίζεται· διὰ τί
τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελείωσιν ἐλθεῖν ἀνηρπάζεται· πόθεν πόλεμος· διὰ τί τὰ ναυάγια· οἱ σεισμοί· οἱ αὐχμοί·
αἱ ἐπομβρίαι· διὰ τί ἡ μὲν πορνοβασκίη κραδεῖσα, πρὸς ἀλόγητον ἔστι ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ· ἡ δὲ ὁδογὰρ ἀγαθῆς δε-
σποίνης ἐπιτυχούσα, συνεξέτεράφη τῇ παρθενίᾳ· διὰ τί αὕτη εὐεργετήθη, ἐκεῖνη δὲ κατεδικάσθη· ταῦτα
πάντα λοβὸν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμίζοντες, ὅτι ἀβυσσὸς ἐστὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ἢ τῇ ταῖς θησαυροῖς τοῖς θεοῖς
ἐναποκεκλεισθαι οὐκ εὐληπτα τοῖς τυχοῦσιν· ὁ δὲ Ἡρώδης ἀβύσσους τὰ πλῆθη τῶν ὑδάτων λεγέτω, ἀπερὶ ἐν ἀπο-
κρύφοις ὑπὸ τὴν γῆν ὁ δημιουργὸς ἔταξε (παρὰ τὴν ἑκδεδ. Σειρᾶ.)

εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τοῦ σερέωματος τοῦ οὐρανοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἔβαλεν ὁ Θεὸς τὰ μισὰ νερά ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δημιουργίας· θησαυροὶ δὲ ὀνομάζονται, καὶ ἡ ἄβυσσος καὶ ὁ τόπος τοῦ σερέωματος· α'. διὰ τὸ πλούσιον νερὸν ὅπου περιέχουν, β'. διὰ τὴν εἶναι κεχυρμένα· καὶ γ'. διὰ τὴν κατὰ τὴν χρεῖαν, πότε ἀνοίγονται, καὶ πότε κλείονται· ταῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ θησαυροῦ· ἐγὼ δὲ καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο προσαρμόζω εἰς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους· διὰ τὴν καὶ οἱ Ἀπόστολοι θησαυροὶ καὶ φύλακες τῶν ἀβύσσων ἔγιναν· ἦτοι τῶν βαθυτάτων καὶ ἀποκρύφων μυσηρίων τῆς πίστεως.

8: „Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ.

Ἦν τοὺς ἀνθρώπους ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει πολλὰς φοραῖς, καθὼς καὶ τώρα· ἢ διὰ τὴν ἐπλάσθησαν ἀπὸ τὴν γῆν· ἢ διὰ τὴν κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν· ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Προφητὰναξ ἔδειξεν ἐνωτέρω τὴν δύναμιν τοῦ Κτίσου ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν τῶν κτισμάτων, τώρα ἔδω παρακινεῖ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἀνθρώπους, νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ εἰσέλθωσιν τὸν τοιοῦτον Κτίστην, ὡς μόνον ὄντα Θεόν· ὃ γῆν ὀνομάζει τοὺς φρονούντας τὰ γῆν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· εὐρίσκεται γὰρ ἡ γῆ νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γραφῆς· τοὺτους λοιπὸν τοὺς γηϊόφρονες ἀνθρώπους προσάγει, νὰ φοβηθῶσιν τὸν Θεόν, καὶ νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολάς του. (1)

„Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήσονται πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

Ἀπὸ τὸν φόβον, λέγει αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Κτίσου τῶν ἀπάντων, ὡς τρομάζουν καὶ ὡς θαυμάζουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας καὶ φοβερός (2) ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, ἄλλως ἐνόησε τὸ ῥητὸν· τὸ μὲν γὰρ, ἀπ' αὐτοῦ, ἠξήγησεν, ἀντὶ τοῦ, καθὼς αὐτὸς βούλεται· τὸ δὲ, σαλευθήτωσαν, ἀντὶ τοῦ κινεῖσθωσαν· δηλαδὴ ὡς ἦναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰ κινήματα καὶ τὰ ψυχικὰ καὶ τὰ σωματικὰ κατὰ Θεόν, καὶ ἐνωμένα μετὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον· ἐγὼ δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἐκλαμβάνω τὸ ῥητὸν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ λόγια καὶ ἔργα αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐσείσθησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· καὶ ἄλλοι μὲν ἐμεταβλήθησαν εἰς τὴν ἀληθῆ πίσιν καὶ θεογνωσίαν, ἄλλοι δὲ, ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν ἀκοὴν τοῦ Εὐαγγελίου του.

9: „Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν εὐλογον αἰτίαν τοῦ Θεοῦ φόβου, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω· πρέπει, λέγει νὰ φοβηθῆτε ὅλοι τὸν Θεόν· διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων· εἶπε γὰρ μόνον, γεννηθήτω τοῦτο, καὶ παρρηθὺς ἔγινε· „Γεννηθήτω φῶς καὶ ἐγένετο φῶς (Γεν'. α'. 3.)

„Αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν.

Ἐνα πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ αἱ δύο αὗται λέξεις ἐκ παραλλήλου, τὸ εἶπε δηλαδὴ καὶ τὸ ἐνετείλατο· καὶ τὸ ἐγενήθησαν καὶ τὸ ἐκτίσθησαν· ἢ τὸ ἐνετείλατο εἶναι σαφηνιστικὸν καὶ ἐρμηνευτικόν.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀγγελοῦς τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξημεύει· λέγει „Μηδεὶς φοβείσθω ἄλλον ἀντὶ ἐκείνου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) ὅτι ἐξαγριεῖται· τὸν Θεὸν φοβοῦ· ἄνθρωπος σὲ μισεῖ· τὸν Θεὸν φοβοῦ· ὁ Διέβολος σοὶ πολεμεῖ· τὸν Θεὸν φοβοῦ· πᾶσα γὰρ ἡ κτίσις ὑπ' ἐκεῖνόν ἐστιν, ὃν κελεύει φοβεῖσθαι· διὰ τοῦτο εἶπε ὁ Σολομών „Πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.

(2) Ὁ Θεὸς ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ σαλευθῆναι, εὐλαβεῖσθωσαν εἶπε· ὁ Ἀκύλας ὑποσολήσονται· τῷ ἐπὶ ὅτι ὁ μέλλωντι χρόνῳ τὴν τῆς οἰκουμένης παραπέμφας εὐλάβειαν, ὡς ἐξημεύει ὁ Θεοδώριτος· οὐδὲ γὰρ ἦν ἡμεῖς τοὺς δε τοὺς λόγους ἐποιήσατο ταύτην τὴν εὐλάβειαν ὁ ὑποσολὴν ἔσχον οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ὁ τὰ Πάθος ὁ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ.

κὸν τοῦ εἶπεν • ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἀπλῶς λόγον , ἀλλὰ ἐπρόσθετον ὡς Δεσπότης καὶ παντοδύναμος • ἢ τὸ μὲν εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν , πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν εἰς τὴν ἀπλῶς δημιουργίαν καὶ πλάσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Βασιλεῖον • τὸ δὲ , ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν , εἰς τὴν διὰ τοῦ κηρύγματος ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναγέννησιν • ἐνετείλατο γὰρ τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος λέγων • „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. κη' 19.) ὅθεν καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ καὶνὴ κτίσις ὀνομάζονται .

10. „Κύριος διασκεδάσει βουλὰς Ἑθνῶν .
„ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν • καὶ ἂ .
„θετεῖ βουλὰς ἀρχόντων .

Διαφόρως πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τὰ ῥητὰ ταῦτα : δηλαδὴ τριχῶς • διὰ τοὺς Ἀσσυρίους ὅπου εἶχον περιτριγυρισμένην μὲ στρατεύματα τὴν Ἱερουσαλήμ • διὰ τοὺς σκωρῶσαντας τὸν Κύριον Ἰουδαίους • καὶ διὰ τοὺς τυράννους , ὅπου ἐτιμράνουν τοὺς Ἀποστόλους καὶ Μάρτυρας • Καὶ τοὺς μὲν Ἀσσυρίους , ὀνομάζει Ἔθνη , διὰ τὴν αὐτοὶ ἀπὸ διαφορὰ Ἔθνη συναχθέντες , ἐστράτευσαν μὲ μιᾶν βουλὴν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τοῦ Ἑζεκίου • λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἑβραίους • ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους εἶχον λογισμοὺς νὰ παραδεθῶν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους , διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πολιορκίας • ἀρχοντας δὲ ὀνομάζει, τοὺς πρώτους στρατηγούς τῶν πολιορκούντων • πῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς σκωρῶτας τοῦ Κυρίου , θέλεις τὸ μάθης , ἀνίσως ἀναγνώσῃς τὴν ἐρμηνείαν , ὅπου ἐποιήσαμεν εἰς τὸν δεῦτερον Ψαλμὸν • ὅπου εὕρισκεις τὴν διαφορὰν τῶν

Ἑθνῶν καὶ λαῶν καὶ ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων • νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν καὶ εἰς τοὺς τυράννους • καὶ Ἔθνη μὲν εἶναι , τὰ διαφορὰ γένη τὰ ἐκ διαφορῶν τόπων κινηθέντα κατὰ τῶν Χριστιανῶν • λαοὶ δὲ νοεῖνται πάλιν , οἱ Ἑβραῖοι , οἵτινες μετὰ τῶν τυράννων ἐδίωκον τοὺς Χριστιανούς • ἀρχοντες δὲ εἶναι , οἱ κατὰ διαφοροὺς τόπους εὕρισκόμενοι βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες , οἱ τυραννοῦντες τοὺς Χριστιανούς •

11. „Ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα .

Βουλὴ τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου • ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐβούλετο δι' αὐτοῦ νὰ σωθῶν ὅλοι οἱ πιστεύοντες • τοῦτο δὲ τὸ κήρυγμα μένει ἀνίκητον , μέχρι τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος . (1.)

„Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν .

Καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμῶδης , βουλὰς καὶ λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων , ἔτι καὶ τώρα λέγει ἐδῶ βουλὴν καὶ λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ • καὶ βουλὴ μὲν εἶναι , ἡ καλὴ φαινομένη γνώμη • λογισμὸς δὲ εἶναι ἡ ἀπλὴ ἐνθύμησις τοῦ πράγματος • εἰς γενεὰν δὲ καὶ γενεάν , συνειθίζουσιν νὰ λέγουν οἱ παλακοὶ τὸν παντοτινὸν χρόνον τὸν εἰς καθὲ γενεάν ἐκ διαδοχῆς παρατεινόμενον • καρδία δὲ Θεοῦ ἐρρέθη ἀνθρωποποιεῖως , ἢ θέλησις τοῦ Θεοῦ • τὸ νόημα δὲ τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον • ὅτι ἐκάλεσεν ὁποῦ βούλεται ὁ Θεός , καὶ τὸ πάντοτε διαμένει • καὶ ὅχι μόνον τοῦτο , ἀλλὰ καὶ ἐκάλεσεν ὁποῦ ἐνθυμηθῇ • ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ τὸ ἐννόημα

(1) Ὁ δὲ Θεοφάνης Μάξιμος λέγει „ Εἴη δ' ἂν βουλὴ τοῦ Θεοῦ ἢ Πάτερς ἢ ἐπὶ Θεώσῃ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀπὸρρητος κένωσις τοῦ Μονογενοῦς • καθ' ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰώνων τὸ πέρας περιγραφόμενον • εἶπε δὲ ἢ ὁ Βασιλεὺς ἢ Οὐχ ὁρᾷς ἢ τὰ τῶν Ἑθνῶν δόγματα , τὴν καταλάν ταύτην φιλοσοφίαν , ὅπως λεπτοὶ ἢ περιττοὶ περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν δογμάτων εἰσιν ἢ τε λογικοὶ θεωρήμασι , ἢ ἡθικαῖς διατάξεσι , ἢ δόγμασιν ἄλλοις τότε ἐποπτικοῖς λεγομένοις ; πῶς διασκεδάσαι πάντα ἢ ἡχεῖται , μόνη δὲ τῶν ἐμπολυτεύεται τῇ Κόσμῳ ἢ ἀληθεία τοῦ Εὐαγγελίου ; πολλὰ γὰρ βουλὰι ἐν καρδίαις ἀνθρώπων , ἀλλ' ἡ βουλὴ τοῦ Κυρίου ἐκράτησε .

μα ἔργον ἦν · δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τις κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, λογισμοὺς Θεοῦ, τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν Διαθήκην · γενεὰν δὲ καὶ γενεάν, τὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν · ἡμεῖν γὰρ παλαιὰ Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Ἰουδαίους · ἡ δὲ νέα Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Χριστιανούς · νοοῦμεν δὲ ἀπλῶς τὰ ῥητὰ, καὶ διὰ τοὺς ἐπιβουλευόντας ἡμᾶς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς, ὅτι ὁ Κύριος διασκεδάζει τὰς βουλὰς αὐτῶν · καὶ ἐκεῖνο ὅπου θέλει, τοῦτο καὶ ποιεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. (1)

12: „Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἐστι Κύριος
„ὁ Θεός αὐτοῦ.

Μακάριον, λέγει, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, ὅπου ἐξουσιάζεται καὶ οἰκονομεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν · τοιοῦτον δὲ ἔθνος κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, εἶναι μόνον τὸ τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὸ ὅποιον ὑπεσχέθη ὁ Σωτὴρ λέγων · „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Ματθ. κη'. 20.)

„Λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν
„ἑαυτοῦ.

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, εἰμεθα, ἔθνος μὲν, διὰ τὴν ἐσυναχθῆμεν

ἀπὸ διάφορα ἔθνη καὶ ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστόν · λαὸς δὲ, διὰ τὴν ἀντὶ τοῦ ἀποβληθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ἡμεῖς ἐμβήκαμεν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνου, καὶ ἐγίναμεν λαὸς τοῦ Θεοῦ · ἐδιάλεξε δὲ ἡμᾶς εἰς κληρονομίαν ὁ Σωτὴρ, κατὰ τὸ „ Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. 8.) μακάριον δὲ ἔθνος εἰμεθα, διὰ τὴν ἀπολαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅπου εἶναι ἐτοιμασμένα διὰ λόγου μας, ἕαν φυλαξῶμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. (2)

13: „Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος.

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν ῥητὸν εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν δέκατον τρίτον Ψαλμὸν σ'χ. 2: ἥτοι τὸ „ „Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων · καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦτου ἐκεῖ.

„Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.
„πλιν.

Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατοικοῦν ὑποκάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὁ δὲ Κύριος ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν εἰς τὴν γῆν, λοιπὸν ὅλους τοὺς βλέπει · καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν ἡμπορεῖ νὰ λανθῇ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸ παντέφορον ὀμμάτι τοῦ Θεοῦ. (3)

14: „Ἐξ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Διπλὴν ἔχει τὴν ἐρμηνείαν τὰ εἰρημένα · οὐ γὰρ μόνον τῶν Ἀσσυρίων, ἢ τοῦ Σεναχιρείμ, ἢ τοῦ Ραφαίου διεσκέδασε τὰς βουλὰς, ἢ τῆς οἰκείας βουλῆς τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἀληθείαν ἐδειξεν · ἀλλὰ ἢ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνων τὰς κατὰ τῶν Ἀποστόλων ἐπαναστάσεις διελυσε, ἢ τῆς οἰκείας δυνάμεως τῆς κράτος δῆλον πεποίηκεν ἅπασιν · τοῦτο γὰρ ὁ προφητικὸς ἠνίκατο λόγος εἰπὼν · λογισμοὶ τῆς κακίας αὐτοῦ εἰς γενεάν ἢ γενεάν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Βασιλεὺς ἡ Ἐπειδὴ πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, μακαρίζει οὐχὶ τὸν κληθέντα, ἀλλὰ τὸν ἐκλεκτόντα · τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ μακαρισμοῦ; ἡ προσδοκαμένη κληρονομία τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει ἡ Τοὺς μένοντες ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀξιώματος, ἢ ποιούντας τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀνωθεν ἐφορᾷ ὁ Κύριος · τοὺς δὲ πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς κακίας ὑπενεχθέντας, ἐτέρως ἐπισκέπτεται διὰ τοῦ αὐτοῦ καταβαίνειν. ἡ Κατέβη γάρ φησιν ἰδεῖν τὴν πόλιν ἢ τὸν πύργον. . . σκόπει οὖν τὸ ἐφελὼν θεατὴν · σκόπει τὸν ἀνωθεν ἐγκατακύπτοντα τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν · ὅπου περ ἂν βαδίζης, ὅτι περ ἂν ἐνεργῇς, καὶ ἐν σκότει, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἐπισκοποῦντα ἔχεις τὸν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν · λέγει δὲ ἢ ὁ θεὸς Κύριλλος ἡ Ἐπιτήρει δὲ ὅτι γενέσθαι δεῖ φησὶ τὴν ἐπίβλεψιν τὴν ἐξ οὐρανῶν, οὐκ ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην · κέκληται γὰρ εἰς σωτηρίαν διὰ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τῶν ἔθνων ἢ πληθὺς, ἢ κατὰ πᾶσαν εὐδα τὴν γῆν (ἐν τῇ ἐκδόσ. Σειρᾷ.)

14: „Εξ ετοιμοῦ κατοικητηρίου αὐτοῦ.

ἀντὶ τοῦ, χωρισμένους ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὡς λογικάς, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον.

Ὁ οὐρανὸς, λέγει, εἶναι κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἑτοιμον καὶ πρόχειρον εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ εὐκολίαν, ὅλα τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν.

„Ὁ συνιείς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

„Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν.

Καὶ τοῦτο εἶναι μέγα αἷτιον εἰς τὸ νὰ φοβηθῇ τινάς, καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸν Θεόν· διὰ τὴν αὐτὸς λέγει δὲν χροιάζεται ὀφθαλμοὺς καὶ ὤτα καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ αὐτὰς τὰ ἔργα, ἢ τὰ λόγια, ἢ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων· ὅχι· ἀλλὰ ἀπλῶς συνήσῃ καὶ καταλαμβάνει ὅλα· (1)

Δύω φορὰς εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐπέβλεψεν· ἵνα διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως βάλῃ εἰς φόβον τοὺς ἀναγνώσκοντας, ὅτι δὲν θέλουσι λανθάνουν τὸν Θεόν, εἰς ὅλα τὰ ἔργα ὅπου κάμνουσιν.

16: „Οὐ σώζεται Βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ Γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ.

15: „Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν.

Δὲν σώζεται, λέγει, καὶ δὲν διαφυλάσσεται ὁ βασιλεὺς, διὰ τὴν ἔχει πολλὴν δύναμιν· ἡγουν πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ ἀλόγων, καὶ ἀρμάτων καὶ πλούτου· οὐδὲ ὁ Γίγας· ἡγουν ὁ κατὰ τὸ σῶμα γενναϊότατος δὲν φυλάσσεται ἀδολογητῶς, διὰ τὴν ἔχει ἀνδρίαν μεγάλην· ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀνδρειωμένος Γίγας, καὶ καθὲς ἄλλος, ὅπου σώζεται καὶ διαφυλάσσεται, ἀπὸ τὴν χάριν καὶ δύναμιν σώζεται τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν ἐδικήν του.

Ὁχι μόνον, λέγει, ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἔργα των· ἀλλὰ τὸ φοβερώτερον εἶναι, καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἀκόμη ἐπιβλέπει καὶ ἐξετάζει καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὰς καρδίας, βεβαία αὐτὸς ἤξευρε καὶ τὰς κινήσεις των καρδιῶν· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ φοβούμεθα, ὅχι μόνον πῶς δὲν ἡμποροῦμεν νὰ κρυφώμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅταν πράττωμεν τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ συλλογίζωμεθα· κατὰ μόνους δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ μεμονωμένους καὶ χωρισμένους ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν πτωχῶν· ἐπλασε τὰς καρδίας μας· ἢ κατὰ μόνους,

17: „Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν.

Ἀβέβαιον, λέγει εἶναι τὸ ἄλογον καὶ ἄτι

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Ἔργα δὲ λέγομεν ἢ τοὺς λογισμοὺς ἢ τὰς ἐννοίας, ἢ πᾶσαν ἀπαξιαπλῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος συμπεραίνει ἐκ τούτου ταῦτα „Θεὸς ἦν ἄρα κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱὸς, ὁ ἢ τὰς καρδίας ἡμῶν εἶδως, ὡς πλάσας αὐτὰς κατὰ μόνους, ἢ πάντα τὰ ἔργα συνιείς τῶν ἐπὶ γῆς· οὐ μαρτυροῦντες τινὲς· ἡγουν ἀπαγγέλλοντες· ἀλλ’ ὡς ἐπόπτης διανοοῦν, ἢ εἰς καρδίας ὁρῶν ἢ γινώσκων τὰ ἐγκεκρυμμένα· ἢ τὸ γὰρ πῶς μετ’ αὐτοῦ ἐστὶ καθ’ ἃ γέγραπται (Δαν. β΄. 22.) μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐστὶ τὸ πῶς· ἢ ὁ Ἰσβ΄ „Ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων (Ἰσβ΄ ζ΄. 19.)· παρὰ τῷ Νικητῇ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Κατὰ μόνους εἴρεται, ἀντὶ τοῦ ἀφωρισμένως ἢ κεχωρισμένως παρὰ τὰ λοιπὰ ζῶα· ἕκαστος δὲ ἀνθρώπος ὡς περ ταμεῖον ἀποκεκλεισμένον ἔχει τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, ὡς μηδένα δύνασθαι ἑτέρου καταλαμβάνειν τοὺς λογισμοὺς. (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειρή)

τα, εἰς τὸ νὰ σώσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ ἐκείνον, ὅ-
που τὸ καβαλικεύει· πολλάκις δὲ αὐτὸν καὶ κατα-
κρημνίζει. (1).

„Ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ
„σωθῆσεται.

Ὁ ἵππος δηλαδὴ καὶ τὸ δυνατὸν ἄλογον
δὲν φυλάττεται μὲ τὴν ἐδικήν του δυνάμιν ἐν τῇ
πολέμῳ· διὰ τί καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σανα-
χρηϊμ, πολλὰ στρατεύματα καὶ πλοῦτον καὶ ἄ-
λογα ἔχων, τίποτε δὲν ὠφελήθη ἀπὸ αὐτὰ· διὰ
τί κακῶς ὁ κακὸς ἐφθάρη καὶ ἀφανίσθη, τόσον αὐ-
τὸς, ὅσον καὶ ὤλεσαν τὰ στρατεύματα· ὅθεν εἴ-
πε καὶ ὁ Σολομών „Ἴππος ἐτοιμάζεται εἰς ἡμέ-
ραν πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια (Παρ-
α΄. 31.) (2).

18: Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς
„φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας
„ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπεν ὁ Ψαλμοδὸς, καὶ
διὰ ὅλους μὲν, ὅπου φοβοῦνται τὸν Θεὸν καὶ ἐλ-
πίζουν, εἰς τὸ ἔλεός του, προηγουμένως δὲ καὶ ἐ-
ξαιρέτως διὰ τὸν Ἐζεκιάν καὶ τοὺς φίλους του·
οἵτινες ἦσαν τοιοῦτοι θεοφοβούμενοι, καὶ ἐλπίζον-
τες ἐπὶ Κύριον.

19: „Ρύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐ-

„τῶν.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ
τέλος διὰ τὸ ὅποιον ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς φοβου-
μένους αὐτόν· ἤγουν, διὰ νὰ λυτρώσῃ τὰς ψυ-
χὰς των (ἡτοὶ αὐτοὺς κατὰ περίφρασιν) ἀπὸ τῶν
θανάτων, ὅπου ἤλπιζον καθ' ἡμέραν νὰ λάβουν
ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· ὡς προειρήκαμεν ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Τὸ ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμός·
τοῦ καὶ Ψαλμοῦ.

„καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῇ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, τὸ τέλος ἐπέβλεψεν ὁ
Κύριος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἐζεκιάν, διὰ νὰ τοὺς
θρέψῃ ἀπὸ τὴν πείναν, ὅπου ἐδοκίμαζον ἐξ αἰτίας
τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀσσυρίων, ὡς ἡ Δ΄: τῶν βα-
σιλειῶν ἰσορεῖ.

20: Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ.

Ἐδῶ παρακινεῖ καὶ θάρρυνει ἡμᾶς ὁ Δα-
βὶδ, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν πρέπει νὰ ὑ-
πομένωμεν τὸν Κύριον, προσμένοντες τὴν θεῖαν βο-
ηθειάν του· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του μισοῦ-
μεθα ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἑτεροδόξους· εἴ-
τα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς λέγει.

„Ὅτι βοήθηθός καὶ ὑπερασπιστὴς ἡ-
„μῶν ἐστίν.

Δε.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς λέγει „Ἐκβέβληται τῆς χεῖρας τῶν ἁγίων ὁ ἵππος· ἔσθ' οὐτε ἐν πολέμοις ἐνήμερῶν ὁ
Ἰσραὴλ ἱππικὴ δυνάμει ποτὲ φαίνεται κεχωρημένος· οὔτε ἰδίᾳ τις τῶν ἁγίων τὴν χρῆσιν τῶν ἵππων ὡς ἀρμόζουσιν
παρεδέξατο... ὅθεν καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος τὰ περὶ Βασιλέων νομοθετῶν „Οὐ πληθύνει φησὶν ἐαυτῷ ἵππον·
(Δευτ. 17. 16.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδότης „Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδεὶς θαρρῆν οὐ βώ-
μη σώματος, οὐκ ἀνδρεία ψυχῆς, οὐκ ἵππων ἐξύψητι, οὐκ ὑπνῶων πληθεῖ ἐν τοῖσι γὰρ ἅπασιν ὁ Σαναχρηϊμ
πλοῦτῶν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπάνατο, ἀλλὰ τὴν πανωλεθρίαν ἐδέξατο.

(2) Καὶ ὁ Ἡσυχίος λέγει „Μάστιγ τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος ἐπιμελούμεθα· εἰκὴ δὲ δυνάμιν ἑαυτοῖς τὴν ἀπὸ
συγγενῶν καὶ φίλων καὶ πλοῦτος περιβάλλομεν· σὺδεῖς γὰρ ἕτερον σῶσαι δίχα τῆς συνεργείας τῆς ἀνωθεν δύναται·
ὑπόδειγμα δὲ τὸν Γολιάθ καὶ τὸν Φαραὶ λάμβανει· ὁ μὲν γὰρ γίγας ὑπάρχων ἰσχυρὸς, ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ ἀπλοῦ πει-
δαρία νενίκηται· ὁ δὲ μετὰ πλήθους ἀρμάτων τὸν Ἰσραὴλ διώξας, σάφον ἔσχε τὴν θάλασσαν (ἐν τῇ ἐκδεδομῇ
Σειρή.)

Διὰ τοῦτο , λέγει , πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον , καὶ τοὺς διὰ τὸν Κύριον πειρασμούς , διὰ τὴν εἰμασθὰ πληροφορημένοι ἀπὸ πολλὰ , ἵνα δὲν μᾶς ἀφίνει ἀβοηθήτους μέχρι τέλους · ἀλλὰ μᾶς ὑπερασπίζεται καὶ μᾶς βοηθεῖ .

21: „Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν .

Ὅχι μόνον , λέγει , πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον διὰ τὴν μᾶς βοήθειαν · ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καρδίαν μας ἔχει νὰ εὐφρανθῇ διὰ μέσου αὐτοῦ , ὅταν μετὰ τὴν θλίψιν , νικῶμεν τοὺς ἐχθρούς καὶ τοὺς πειρασμούς . (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἠλπίζαμεν .

Τὸ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἠλπίζαμεν νοεῖται ἐδῶ , ἀντὶ τοῦ , ἐν αὐτῷ , κατὰ περίφρασιν · ἡ ἠλπίζαμεν εἰς τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ · διὰ τὴν καὶ αὐτὴ μοναχὴν ἢ ἐκφωνήσιν τοῦ θεοῦ ὀνόμα-

τος , δύναται νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς · τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς , οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν νὰ νικῶν τοὺς ὀρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς , μετὰ τὸ νὰ ὀνομαζῶνται μετὰ τὸ σωτήριον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ · ἀπὸ τοῦ ὀνόματος γὰρ τοῦ Χριστοῦ , Χριστιανοὶ ὀνομαζόμεθα · διὰ τὴν πολλὰ θαύματα ἐτέλεσε καὶ τελεῖ τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ , καὶ μόνον ὀνομαζόμενον διὰ σώματος μετὰ πίστεως · „ Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἔφη ὁ Πέτρος πρὸς τὸν παράλυτον , ἔγειραι καὶ περιπάτει · (Πράξ . γ' . β .) καὶ ἄλλοι μυρίοι·μυρία τοιαῦτα ἐποίησαν θαύματα δι' αὐτοῦ .

22: „Γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς ,
„καθὰπερ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ .

Καθὼς , λέγει , ἡμεῖς ἠλπίζαμεν εἰς ἐσένα Κύριε , ἔτι ἄς γένη εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ἔλεός σου · ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς θερμῶς καὶ πολλὰ ἠλπίζαμεν εἰς ἐσένα , λοιπὸν ἀκόλουθον εἶναι νὰ γένη καὶ τὸ ἔλεός σου πολὺ εἰς ἡμᾶς . (2)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Εἰπὼν ὁ Ψαλμῶδης ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ , ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ βιάως , οὐδὲ καταπιεζόμενος , τῶν θλίψεων τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυται · ἀλλὰ μετὰ πάσης χαρᾶς ὑποδέχεται τὰς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου κακώσεις , οὐ μόνον φησὶν ὑπομένομεν , ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν .

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅρα δὲ πῶς ἐπισημόνως προσκύζατο τὴν ἰδίαν διάθεσιν μέτρον ἐποίησε τῆς ἐπιχορηγίας τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ · τοσοῦτόν φησι γένοιτο τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς , ὅσιν φθάσαντες ἡμεῖς ἐπὶ σοὶ τὴν ἐλπίδα κατεβαλλόμεθα · λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Παρησιαίας μεγίστης ὁ λόγος , καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τολμῆρός · τίς γὰρ οὕτως ἠλπισεν , ὥς θαρσάλεως εἰπεῖν · τῇ ἐμῇ ἐλπίδι τὸν ἔλεον μέτρησον ; τοῦτο μέντοι καὶ ἐν ταῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Δεσπότης ἐδίδασκεν · ὅτι μέτρον μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν · καὶ τὴν ἐλπίδα τοίνυν τελείαν καὶ γνησίαν κηρύσσει , καὶ τὸν ἄλλον βίου τῇ ἐλπίδι κατάλληλον · ἵνα ἔλεον πολλὸν καρπώσμεθα .

ΨΑΛΜΟΣ ΛΓ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅποτε ἑλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ ἀπῆλθεν.

Ὅταν ὁ Δαβίδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐπῆγεν εἰς Νομβά πόλιν τῶν Ἰερέων· καὶ εὐρὼν Ἀβιμέλεχ τὸν ἐντιμότερον Ἰερέα, ὑπεκρίθη πῶς ἐσάλη ἀπὸ τὸν Σαούλ διὰ κάποιαν χρεῖαν· καὶ ἔτι ἐζήτησεν ἄρτους καὶ μάχαιραν· καὶ μὴ εὐρὼν ἄλλους, ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς ἱερᾶς προθέσεως, καὶ ἔφαγεν αὐτοὺς αὐτὸς καὶ οἱ συντρόφοι του, ἔξω ἀπὸ τὴν διατάξιν τοῦ νόμου, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πείνας· ἐπαιδὴ καὶ εἰς μόνους τοὺς Ἰερεῖς ἦτον συγκεχωρημένον, νὰ τρώγουν ἀπὸ τοὺς ἄρτους ἐκεῖνους (1) πρὸς τούτοις δὲ ἔλαβεν ὁ Δαβίδ καὶ τὸ κοντάρι τοῦ Γολιάθ, τὸ ὁποῖον ἐκεῖ ἐφυλάττετο ὡς ἀνὴρ ἀφιέρωμα εἰς τὸν Κύριον (2)

Φεύγωντας δὲ ἀπὸ τὴν Νομβά, ἐπῆγεν εἰς τὴν Γέθ, πρὸς τὸν ἀλλόφυλον Ἀγχούρ τὸν βασιλέα τῆς Γέθ· οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ Ἀγχούρ, ἐπειδὴ καὶ ἐγνώρισαν τὸν Δαβίδ, καὶ ἐκρυμμίλουν δι' αὐτὸν, φεβηθεὶς ὁ Δαβίδ, ἐπροσποικίθη πῶς εἶναι σαλὸς, καὶ ἐπαρκατέφετο μετὰ τὰς χεῖράς του ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἐπαιζε τὸ τύμπανον εἰς τὰς πόρτας τῶν ὀσπητίων, καὶ ἐπιπτε κάτω, καὶ τὰ σιελά του ἔτρεχαν ἀπὸ τὸ σῶμα του, καὶ ἐκατέβαινον εἰς τὸ πηγούνι του· καὶ ἔτι νομισθεὶς πῶς εἶναι ἔξω φρενῶν, ἀφῆθη ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν. Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἱστορία, καθὼς αὐτὴν διηγείται ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν (ἐν Κεφ. κα΄.) μερικοὶ δὲ, ἥτοι ὁ Θεοδώριτος ὀνομάζουσιν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀχιμέλεχ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε δύο ὀνόματα· καὶ ἀλλοίωσιν προσώπου λέγουσι τὴν ὑπόκρισιν, ὅπου ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβίδ, πῶς εἶναι ἀπεσαλμένος ἀπὸ τὸν Σαούλ, διὰ νὰ μὴ τὸν καταλάβουν.

Πλὴν ἂν καὶ δώσωμεν πῶς ὁ Ἀβιμέλεχ εἶχε δύο ὀνόματα, ὅμως ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ὅτι ὁ Δαβίδ ἑλλοίωσε τὸ πρόσωπόν του εἰς τὸν Ἀγχούρ βασιλέα τῆς Γέθ, καὶ ὅχι εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἰερέα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Εἰ ἔξ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενέμετο ἡ τοιαύτη τροφή, ἀλλ' ὅμως προδιεγράφη τῆς χάριτος τὰ μυήρια· ἢ προανεώγει τοῖς πιστεύουσι τῆς Θεῆας φιλοτιμίας ἡ θύρα· οὐκέτι γὰρ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἀφώριζαι ἡ Θεία τροφή· ἀλλὰ πρόκειται τοῖς βουλομένοις ἡ τῶν Θεῶν μετάλληψις.

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖται, ὅτι ἐζήτησε μὲν ὁ Δαβίδ κοντάρι καὶ μάχαιραν ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ, ἔλαβέ δὲ μόνον τὴν ἱομφαίαν τοῦ Γολιάθ, μετὰ τὸ νὰ μὴν ἦτον ἐκεῖ τὸ κοντάρι του „Καὶ εἶπεν ὁ Ἰερεὺς· Ἰδοὺ ἡ ἱομφαία Γολιάθ τοῦ ἀλλοφύλου, ὃν ἐπάταξας ἐν τῇ κοιλάδι Ἡλᾶ· καὶ αὕτη ἐνεληγμένη ἦν ἐν ἱματίῳ· ἐπὶ ταύτῃ λήψη, σεκυτῷ λάβε... καὶ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ (α΄. Βασ. κα΄. 9.) διὰ τί δὲ, ἡ μὲν πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ὅτι ἐπὶ Ἀβιμέλεχ τοῦ ἱερέως ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ὁ Δαβίδ, ὁ δὲ Κύριος λέγει, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἀβιάθαρ τοῦτο ἐποίησε; „Πῶς εἰσῆλθε φησὶν εἰς τὸν οἶκον Ἀβιάθαρ τοῦ Ἀρχιερέως (Μάρ. β΄. 26.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι Ἰσως λέγει τοῦτο ὁ Κύριος, διὰ τὸ ὅτι Ἀβιάθαρ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ ἔζη εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὅπου ἔζη καὶ ὁ πατὴρ του, καθὼς φαίνεται ἐν τῇ αὐτῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν „Καὶ διασώζεται υἱὸς τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ ὄνομα αὐτοῦ Ἀβιάθαρ· καὶ ἀπήγγειλεν Ἀβιάθαρ τῷ Δαβίδ (κεφ. κβ΄. 20.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Ἀβιάθαρ δύο ὀνόματα εἶχε.

ρᾶ (1) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ ὑπεκρίθη μόνον , ὅτι ἀπεσάλη παρὰ τοῦ Σαούλ · διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς , ὅτι τὸ Ἀβιμέλεχ , ἦτον ὄνομα κοινὸν τῶν βασιλέων τῆς Γεθ , καθὼς καὶ τὸ , Καΐσαρ , καὶ τὸ , Αὔγουστος , ἦτον ὄνόματα κοινὰ τῶν βασιλέων τῆς Ῥώμης · καὶ τὸ , Φαραὼ , ἦτον κοινὸν ὄνομα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου · ὥς ὁ Ἀγχοὺς , πρὸς τὸν ὁποῖον ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ , κοινὸν μὲν βασιλικὸν ὄνομα εἶχε τὸ , Ἀβιμέλεχ · (καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ , καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ , βασιλεὺς Ἀβιμέλεχ ἀναφέρεται ἐν τῇ Γραφῇ ·) κύριον δὲ καὶ ἰδιαίτατον εἶχε τὸ , Αὔγουστος · ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτον ἐφοβήθη ὁ Δαβὶδ , καὶ ἐλευθερώθη ἀπὸ αὐτοῦ χαίρωντας · διὰ τοῦτο ἐψάλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν , ὅπου τὸν ἐσυνέτισεν , ὥς ὅπου νὰ ὑποκριθῇ , πῶς εἶναι φρενολήπτos καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν ζωὴν του · ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν , ὅπου λυτρωθῇ ἀπὸ θανατηφόρου κίνδυνου . (2)

1: „ **Ε**ὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντί καὶ
„ ῥα .

Ἐπειδὴ , λέγει , καὶ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου , θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεόν , ὅπου με ἐγλύτωσε , μὲ παντοτινὰς εὐχαριστίας · δίκαιον γὰρ εἶναι παντοτινὰ νὰ ὑμῶ , τὸν παντοτινὰ βοηθοῦντά μοι · ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα μαθητευθεὶς ὁ μέγας Παῦλος , κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον , εἶπεν εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς „ Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε ἐν παντί εὐχαριστεῖτε (Α΄ Θεσσαλ . ε΄ . 17 .)

„ Διὰ παντός ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ
„ στοματί μου .

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν , κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον , νὰ ἔχῃ τινὰς τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σῶμα του , ὅταν κατὰ ἀνάγκην ὁμιλῇ μὲ ἄλλον , ἢ ὅταν τρώγῃ , ἢ πίνῃ , ἢ κοιμᾶται ; καὶ ἀποκρινόμεθα κατ' αὐτόν , ὅτι εἶναι καὶ νοητὸν σῶ-

μα τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου : ἦτοι τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας , διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου τρώγει τινὰς νοερῶς τὰ θεῖα νοήματα · ὅθεν διὰ τὸ σῶμα αὐτὸ , ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει „ Τὸ σῶμα μου ἤνοιξα καὶ εἴλκυσα Πνεῦμα (Ψαλ . ριη΄ .) καὶ „ Πλάτυνον τὸ σῶμα σου , καὶ πληρώσω αὐτὸ (Ψαλ . π΄ . 8 .) τοῦτο δὲ τὸ νοητὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐμποδίζεται ποτε ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθυμῆται τὸν Θεόν , καὶ νὰ ὑμνῇ αὐτὸν πάντοτε , κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου θέλουν νὰ νήφουν καὶ νὰ προσέχουν εἰς τὴν καρδίαν τους · καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον · ἐν παντὶ καιρῷ λέγει : ἤγουν τῷ πρέποντι · καὶ διὰ παντός , ὅτε δηλαδὴ ἡ χρεῖα τὸ ἀπαιτεῖ · πρέπει γὰρ μὲ τὸ σῶμα μὲν τὸ αἰσθητὸν νὰ ὑμνοῦμεν τὸν Θεόν , ὅταν καμμίᾳ ἀναγκαίᾳ χρεῖα δὲν μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦτο · μὲ τὸ νοητὸν δὲ σῶμα τῆς καρδίας , καὶ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον , πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν Θεόν περισσότερον , παρὰ ὅπου ἀναπνέομεν , ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Μνημονευτέον τοῦ Θεοῦ μᾶλλον , ἢ ἀναπνεύσεον · καὶ ἐν τῷ ᾄσματι δὲ τῶν ᾄσμάτων γέγραπται „ Ἐγὼ καθεύδω , καὶ ἡ καρδία μου α-

(1) Οὕτω γὰρ γράφεται „ Καὶ ἐφοβήθη Δαβὶδ σφόδρα ἀπὸ προσώπου Ἀγχοῦς Βασιλέως Γεθ , ὃς ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ (α΄ Βασιλ . κα΄ . 13 .)

(2) Σημειώσαι , ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ Ἀλφαβητικῷ καὶ Στοιχειωτικῷ εἶναι · καθότι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν εἰκοσιδύο στίχων αὐτοῦ , ἐτίθεντα τὰ εἰκοσιδύο στίχαια τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου , ὃς ἔρα τὸ νεώτερον Ψαλτήριον τοῦ Ἰωάννου Λιτίνου .

ἀγρυπνεῖ (᾿Αδ. ε' 3.) (1)

2: „Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινέσεται ἡ ψυχὴ
μου.

Δὲν θέλω, λέγει, νὰ ἐπαινεθῶ ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν· ἀλλὰ διὰ
τὸν Θεόν· ἤγουν διὰ τὴν ἔχω τὸν Θεόν, ὅπου μοι
βοηθεῖ· ἡ ψυχὴ μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐγώ,
κατὰ περίφρασιν· (2)

„Ἀκούσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθή-
τωσαν.

„Ἄς ἀκούσουν, λέγει, οἱ πραεῖς, ὅτι ἐ-
γὼ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον παραδόξως· πρα-
εῖς δὲ ὀνομάζει, τοὺς ἀμνηστικάκους, καὶ μὴ ἀπο-
δίδοντας κακὸν ἀντὶ κακοῦ· καθὼς ἦτον αὐ-
τὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ· (3) καὶ ὡς εὐφρανθῶν, διὰ
τὴν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς τοιοῦτους πραεῖς·

ἀλλὰ καὶ διαπῶζει αὐτοὺς ὅταν κινδυνεύουν· καὶ
ὡσάν νὰ λέγη· ἐμένα ὡς ἔχουν παράδειγμα οἱ
πραεῖς, καὶ ὡς θαρρῶν εἰς τὸν Θεόν·

3: „Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί,
καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ
τὸ αὐτό.

Ἀκόμη πρὸς τοὺς πραεῖς ἀποτελεῖ τὸν λό-
γον ὁ Προφῆτάνᾳξ, καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ
νὰ μεγαλύνουν καὶ νὰ ὑψώσουν μαζὶ τὸν Κύριον·
πῶς δὲ τινες ὑψώνει καὶ μεγαλύνει τὸν Θεόν, εἶ-
πομεν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ κθ' Ψαλμοῦ· καὶ
ὅρα ἐκεῖ· ἦτοι ἐρμηνεύοντες τὸ „ὑψώσωσε
Κύριε, ὅτι ὑπέλαβέμας· (4)

4: Ἐξῆγήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ
μου.

Ἐδῶ διηγῆται ὁ Δαβὶδ πῶς ἐγλύτωσεν
αὐ-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε ἃ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἀξίον ἀκαταλήκτοις ἢ ὅσον ἀδιασάτοις ὑμνολογίαις εἰ κεχρημένους, δοκεῖν ἐκ μέρους ἀποτινῆναι Θεῷ, τὰ ὑπὲρ ὧν ἐσχήκαμεν παρ' αὐτοῦ· μόσχους γὰρ ἢ χιμάρους οὐ ζητεῖ παρ' ἡμῶν· προσδέχεται δὲ θυσίαν αἰνέσεως, ὥσθις τὰς εὐχαριστίας· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Δύναται δὲ κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ὑποθήκην ὁ σπουδαῖος, πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ, ὥς πᾶσαν πράξιν, ἢ πᾶν ῥήμα, ἢ πᾶσαν ἐνεργεσίαν νεκρῶν, αἰνέσεως ἐπέχειν δύναμιν· εἴτε γὰρ ἐσθίει ὁ δίκαιος, εἴτε πίνει, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖ· τοῦ τοιοῦτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορεν... ὡς γὰρ ἐπὶ πολλὰ τὰ κατ' ὕπνον φαντάσματα τῆς μεθήμερινῆς ἐννοίας εἰσὶν ἀπηχήματα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ταύτην ἐρεῖ τὴν φωνὴν εἰκότως ἢ ἀληθῶς τῶν μὲν ψυχικῶν οὐδεὶς, ἢ τῶν κατὰ σάρκα ζώων, ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ πνευματικὸς ἢ ζωῆς τῆς τεθραυμασμένης ἐγκριτος ἐρασίς· ἢ ὁ Βασιλεὺς „Ἦν τις ἐπὶ σώματος κάλλει, ἢ γυνέων περιφανείᾳ ἐπαινεῖται, οὐκ ἐν Κυρίῳ ἐπαινεῖται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν τῇ ματαιότητι ἐστὶ τῶν τοιούτων ἕκαστος... ἀρκεῖτω ἡμῖν πρὸς ἅπαν ἀξίωμα τηλικούτου Δεσπότης δούλους ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, οὕτως ὀρίζει τοὺς πραεῖς „Οἱ κατεσλημένοι τὰ ἦθρ, ἢ πάντες πάθους ἀπηλλαγμένοι, ὡς μηδεμίαν ἔχειν ταραχὴν ἐνοικοῦσαν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς, οὗτοι πρᾶτοι προσαγορεύονται.

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Μεγαλύνει τὸν Κύριον ὁ μεγάλη διανοία, ἢ γὰρ τῷ φρονήματι, ἢ ἐκπεριμένως τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας πειρασμοὺς ὑπερμένων· ἔπειτα δὲ ἢ ὁ μεγάλη τῇ διακρίσει ἢ θεωρημασί βεβαιότατοι τὰ μεγέθη τῆς κτίσεως καθορᾶν, ἢ ἐκ τοῦ μεγέθους ἢ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν αὐτῶν θεωρήσιν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος „Ἐπεὶ δὲ εἰς νοῦς, ἢ ἐνὸς ἀνδρὸς μελέτη, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνταρκεῖ πρὸς τὴν τῶν μεγαλειῶν τοῦ Θεοῦ κατέληψιν, πάντας ὁμοῦ τοὺς πραεῖς εἰς τὴν κοινὴν ταύτης τῆς ἐνεργείας παραλαμβάνει... ἵνα διὰ πάντων μεγαλύνῃται Θεός· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Οὐκ ἀνέχεται μόνος ἱσθῆναι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πραότητος, κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὑμνολογίας· εἶπε δὲ ἢ ὁ Δίδυμος „Ὡς γὰρ βεβηλόσυι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οὐκ αὐτοῦ χρονομένου τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀνομάζουσιν βέβηλα πράττουσι ἢ φρονούσιν· οὕτω ἢ ἀγιάζεται ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐνεργημάτων ἢ λογισμῶν· ὅθεν ὁ Σατὴρ πρὸς ἑτέροις ἢ ταῦτο λέγει ἐν τῇ εὐχῇ ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, οὐκ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος κατ' ἑαυτὸ ἐκ μὴ ἁγίου γινόμενον ἁγίου· εὐκαταίην γὰρ ἁγιασθῆναι αὐτὸ ἐν ἡμῖν, ἁγίως ἱσοῦντων ἢ πράττοντων ἡμῶν· (ἐν τῇ ἐκδότῃ Σειργῇ.)

ἀπὸ τὸν κίνδυνον· ἢ ἐξ δὲ πρόθεσις φανερόναι, ἐπι-
τασιν ζητήσεως· ἀνείμεσθαι, λέγει, εἰς τοὺς κιν-
δύνους εὐρεθεὶς ἐγὼ, καὶ μὴ ἔχων τινα βοηθὸν, ὁ-
θερμῶς καὶ μετὰ πόνου καρδίας ἐζήτησα τὸν Κύ-
ριον εἰς βοήθειάν μου, καὶ ὀγλίγωρα μοῦ ἐπήκου-
σε.

„Καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου ἐρρύ-
σατό με.

Διάφοροι θλίψεις ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δα-
βίδ, πρὸ τοῦ νὰ γράψῃ τὸν παρόντα Ψαλμὸν· ἤ-
γουν διὰ τὴν ἐμελλεν ἀπὸ τὸν βασιλεῖα Ἀγχιού νὰ
παραδοθῇ εἰς τὸν Σαούλ· διὰ τὴν ἐμελλεν νὰ ὑβρι-
σθῇ καὶ νὰ ἀτιμασθῇ· διὰ τὴν ἐμελλεν νὰ τιμωρη-
θῇ· καὶ τελευταίον, διὰ τὴν ἐμελλεν πικρῶς νὰ θα-
νατωθῇ· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀπὸ ὅλας
ταύτας τὰς θλίψεις τοῦ τὸν ἐλύτρωσεν ὁ Κύ-
ριος. (1)

5: „Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτί-
„σθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ
„καταισχυνηθῇ.

Ἡ θλίψις καὶ λύπη συνειθίζει νὰ συγχύξῃ
καὶ νὰ σκοτίσῃ τὸν νοῦν· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ
Προφήτης, ὅτι ὅσοι εὐρίσκεισθε εἰς σκότος θλίψεως
καὶ λύπης, πλησιάζατε εἰς τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ
ζητήσετε αὐτὸν θερμῶς· καθὼς καὶ ἐγὼ· τὸν ἐζή-
τησα· καὶ βέβαια θέλατε φωτισθῆτε μὲ τὴν παρ'
αὐτοῦ εὐθυμίαν καὶ χαρὰν, ἥτις διασκορπίζει καί-

θε σκοτεινὸν νέφαλον τῆς λύπης ἀπὸ τὴν καρδί-
αν σας· καὶ τὰ πρόσωπά σας· ἤγουν ἐσεῖς κατὰ
περίφρασιν, δὲν θέλατε ἐντραπήτε ἀπὸ τὰς πρὸς
Θεὸν ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας· κατὰ ἀνωγυγὴν
δὲ, ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ὡς
ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· παρακινεῖ γὰρ ὁ Ψαλμω-
δὸς τοὺς ἀνθρώπους λέγων· ὡς ἄνθρωποι πλησιάζ-
σατε εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς πίστεως, καὶ λάβετε
τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον φωτίζει τὰς ψυ-
χάς σας, καὶ καθαρίζει τὰ νοερά σας ὀμμάτια· ἀ-
κολούθως δὲ καὶ τὰ πρόσωπά σας· ἥτοι ἐσεῖς δὲν
θέλατε ἐντραπήτε· ἐπειδὴ καὶ ἐξεπλύθητε ἀπὸ
τὰ αἵτια τῆς ἐντροπῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ ἁμαρ-
τίαι. (2)

6: Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύ-
„ριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πα-
„σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐ-
„τόν.

Τὸ οὗτος εἶναι δεικτικὸν καὶ νοεῖται ἀντὶ
τοῦ ἐγὼ· ἥτοι ἐγὼ, λέγει, ὁ πτωχὸς, τὴν ὁποῖ-
ον βλέπετα, ἐφώνηξα πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῷ καιρῷ
τῆς θλίψεώς μου, καὶ ὁ Θεὸς μοῦ εἰσήκουσα, καὶ
ἀπὸ κάθε θλίψιν μὲ ἐλευθέρωσα· πτωχὸν δὲ τὸν ἐ-
αυτὸν του ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, ὡς ὑπερημμένον ἀπὸ
κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην· ἢ καὶ πτωχὸν λέγει τὸν
ἑαυτὸν του, διὰ τὴν πτωχείαν καὶ εὐτέλειαν τοῦ γέ-
νους του· εὐτελὴς γὰρ ὢν προβατεὺς, ἔγινε, κατὰ
τὸν Θεοδώριτον, περίβλεπτος βασιλεὺς.

7: „Παρεμβαλεῖ Ἄγγελος Κυρίου κύκλω
„τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πᾶσα ἡ τοῦ δικαίου ζωὴ τεθλιμμένη ἐστὶ . . . ῥύεται δὲ ἐκ θλίψεως τοὺς ἁγί-
ους αὐτοῦ ὁ Θεός, οὐκ ἀδοκιμάζουσιν αὐτοὺς καταλιμπάνων· ἀλλὰ τὴν ὑπομονὴν αὐτοῖς χαρίζομενος· εἰ γὰρ ἡ
θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ὁ τὴν θλίψιν ἀφαιρούμενος, τῆς δοκιμῆς ἑαυτὸν ἀπεσέ-
ρησε.

(2) Φοβερόν δὲ λόγον λέγει περὶ τῆς ἐντροπῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ μέγας Βασίλειος „Καὶ τάχα φοβερωτέρη τοῦ σκό-
τους ἢ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου ἡ αἰσχύνῃ ἐστίν, ἥ μέλλουσι συνδιακονεῖν οἱ ἁμαρτωλοὶ, αἱ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες
τὰ ἴχνη τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, ὅσον ἐκ τινος βαφῆς ἀνεκπλύτου τῇ μακρῇ τῆς ψυχῆς αὐτῶν εἰς τὸ διηνεκὲς πα-
ραμένοντα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ μετὰ πίστεως τῷ Θεῷ προσὶὼν φωτὸς ἀκτῖνας δέχεται νοεροῦ· οὕτω ὁ
Μωϋσῆς ὁ μέγας τὸ ὁράμενον πρόσωπον ἐδοξάσθη· τοῦτο ὁ ἥδη προείρηκεν ὁ Δαβίδ· ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς
τοῦ προσώπου σου.

„τῶν φοβουμένων αὐτόν.

Ὁ Ἄγγελος, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν ἕνα ολόκληρον εἶδος περιτειχίζει τριγύρω τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· βλέπε δὲ πόσῃ δυνάμει ἔχει ὁ Ἄγγελος ὁ φύλαξ τῆς ζωῆς, τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· διὰ τὴν ἑνότητα· παρομοιάζεται μὲ ὁλόκληρον εἶδος καὶ παρεμβολὴν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· φοβουμένους δὲ ὀνομάζει ἐκείνους, ὅπου φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, „Ὁ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. (1)

8: „Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος.

Γνωρίσατε, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, ὅτι εἶναι χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς ὁ Κύριος· γεύσιν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν γνώσιν· πῶς δὲ, λέγει, θέλτε γνωρίσατε; ἀνίσως φωνάζετε καὶ ἐσεῖς πρὸς αὐτόν· καθὼς καὶ ἐγὼ ἐφώνησα· καὶ ἂν θερμῶς τὸν ζητήσετε, καὶ ἐλπίσετε εἰς αὐτὸν ἀδυσάκτως, καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐζήτησα καὶ εἰς αὐτὸν ἤλπισα· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον,

ὅτι ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ τοὺς Χριστιανούς, εἰς τὸ νὰ μεταλάβουν τὸ πανάχραντον σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· διὰ τὴν ἐκείνοις ὅπου ἀξίως ταῦτα γεύονται καὶ μεταλαμβάνουν, αὐτοὶ εὐθὺς αἰσθάνονται νοερῶς εἰς τὸν ἐκυτόντους τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ χάριν. (2)

„Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Ἀνίσως ἦναι ἐπικατάρματος ὅποιος ἐλπίζει εἰς ἄνθρωπον, ὡς λέγει ὁ Ἱερεμίας „Ἐπικατάρματος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ'. 5.). ἀκολουθεῖ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι εἶναι μακάριος ἐκεῖνος, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ.

9: „Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ.

Ἁγίους, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἐκείνους, ὅπου εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν· φοβήθητε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἅγιοι τὸν Θεόν· διὰ τὴν ὁ φόβος τοῦ

Κυ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Παντὶ πεπιστευκότε εἰς τὸν Κύριον Ἄγγελος παρεδρέβει, ἐὰν μὴ ποτε αὐτὸν ἡμεῖς ἐκ τῶν πονηρῶν ἔργων ἀποδιώξωμεν· ὡς γὰρ τὰς μελίσσας καπνὸς φυγαδεύει, ἢ τὰς περισερὰς δυσωδία ἐξελαύνει· οὕτω ἢ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν Ἄγγελον, ἢ πολὺδακρυς ἢ δυσωδίας ἀφίστησιν ἁμαρτία· ἐὰν ἔχῃς ἐν τῇ ψυχῇ ἄξια φυλακῆς ἔργα ἀγγελικῆς, ἀναγκασίως φρουροῦς σοὶ ἢ φύλακας παρακαθήσιν ὁ Θεός, ἢ περιτειχίζει φυλακῇ Ἀγγέλων· οὕτω κατὰ τὸν Θεὸν ἄξιον ὁ Ἰακώβ προσευχόμενος ἔφη „Ὁ Ἄγγελος ὁ φυλάκός μου ἐκ πάντων τῶν κακῶν ἢ ὁ Ζαχαρίας „Ὁ Ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.

(2) Γεύσασθε δὲ εἶπε, ἢ οὐχὶ ἐμπλήσθητε· διότι νῦν μὲν ἐκ μέρους γινώσκωμεν, ἢ δι' ἐσόπτρου βλέπομεν ἢ δι' ἀινίγματος τὴν ἀλήθειαν· ἢξει δὲ ποτε, ὅτε ὁ νῦν ἄρραβὼν ἢ τὸ γεῦμα τοῦτο τῆς χάριτος, εἰς τελειότητα ἡμῶν τῆς ἀπολαύσεως καταντήσῃ (Ὁθεν ἢ ὁ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ εἶπε „Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναι μοι τὴν δόξαν σου) ὡς τοῦ μέλιτος δὲ ἡ φύσις οὐ τοσοῦτον τῷ λόγῳ δύναται παραστῆναι τοῖς ἀπείροις, ὅσον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν γεύσιν αἰσθήσεως· οὕτως οὐδὲ ἡ χρηστότης τοῦ οὐρανοῦ λόγου ἐναργῶς παραδοθῆναι διδασκαλίαις δύναται, ἐὰν μὴ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ἐπιπλεῖον βασανίσαντες, δυνηθῶμεν τῇ οἰκείᾳ πείρᾳ καταλαβεῖν τὴν χρηστότητα τοῦ Κυρίου· εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Γλυκύτητα μέλιτος πῶς ἀναγγεῖλω τοῖς ἀγνωστοῖς; αἰσθησις λόγου παντὸς ἐναργεζέρα πρὸς πείραν· ἢ ὅσπερ τῶν ψφῶν αἱ γεύσεις σαφῶς παρὶστὶ τῆς ἐνοούσης αὐτοῖς ποιότητος, μετὰ τοῦ ἡδέος τὸ γλυκύ· οὕτω ἢ τῶν θείων χαρισμάτων οὐ φιλάμελλον ἐπαγγελίαι τὴν δυνάμιν ἐρμηνεύουσιν· ἀλλ' εἰ γένοιτό πως τινὰς ἢ εἰς πείραν ἐλθεῖν, τότε δὴ μᾶλλον εἴσονται σαφῶς τῆς ἐνοούσης αὐτοῖς χάριτος τὴν ἐνέργειαν· οὐκοῦν τοῖς ἀγεύοις ἐτι τῆς τοῦ Θεοῦ γαληνότητος, εὐμᾶλα προσφωνητέον· γεύσασθε ἢ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ αἰσθόμενος δυνάμεώς τινος ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν ἁγίων τροφῆς (ὃς ἔφαγε παρὰ τῷ Ἀβιμέλεχ) πρὸς τὴν ὁμοίαν γεύσιν παρακαλεῖ, τῶν ἁγίων τῆς ζωῆς διὰ τῶν συμβόλων μινύων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

Κυρίου, δένει καὶ χαλινώνει τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς τῶν παθῶν. „Καθήλωσον γὰρ φρενὶν ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου (Ψαλ. ρη' 120.) λέγει δὲ ἀκολουθῶς, καὶ ποῖον εἶναι τοῦ θεοῦ φόβου τὸ κέρδος.

„**Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.**

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἐφύτευσαν εἰς τὴν καρδίαν τους τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν ὑστεροῦνται ἀπὸ καμμίαν ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν ὅλας τὰς ἀρετάς. ἢμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ καὶ ἄλλως τιμὴς. ὅτι εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, δὲν εἶναι καμμία ἑλλειψις. διὰ τὴν αὐτοὶ ἔχουσι μὲν ἐνδυμα, τὸ ἁγίον βάπτισμα. τροφὴν δὲ, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου. ἄρμα δὲ, τὸν τίμιον Σταυρόν. καὶ ἀπλῶς ἔχουσιν ὅλα, ὅσα χρειάζονται πρὸς σωτηρίαν. (1)

10: „Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν.
„οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ
„ἐλαττωθῇσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι δὲν εἶναι ὑστέρημα εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, τῶρα ἐδῶ βεβαιώνει τὸν λόγον του ἀποδεδεικτικῶς καὶ ἀποφαντικῶς λέγων. ὅτι οἱ μὲν πλούσιοι ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Κόσμου τούτου, πτωχεύουσι πολλαῖς φοραῖς

καὶ πεινῶσιν, ὑστερούμενοι τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. διὰ τὴν αἰσθητὸς πλοῦτος εἶναι ἄπιστος καὶ εὐκολομετάβλητος. ἐκεῖνοι δὲ ὅπου ζητοῦσι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ θεοῦ φόβου, καὶ διὰ τῆς σφάτας τῶν Δεσποτικῶν ἐντολῶν, αὐτοὶ δὲν θέλουσιν ὑστερηθῶν ἀπὸ καίνενα ἀγαθόν. ἤγουν ἀπὸ ἐκείνου, ὅπου εἶναι ἐτοιμασμένα εἰς τοὺς εὐαρεστήσαντας τῷ Θεῷ. ταυτὸν εἶπεν ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ οὐράνια ἀγαθὰ. (2) ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ οἱ τοιοῦτοι καὶ πολλὰ ὑστεροῦνται. διὰ τὴν περιπατοῦν τὴν σενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν. Αἰνιγματωδῶς δὲ φανερώνει τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον καὶ τὸν Θεοδώριτον. οἱ ὅποιοι πλούσιοι ὄντες πρότερον, καὶ μὲ τὴν βασιλείαν καὶ μὲ τὰς πόλεις, καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων, καὶ μὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις περίφημον ναόν, καὶ μὲ τὸν θεῖον νόμον, καὶ μὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ὁμιλίαν καὶ ἐπίσκεψιν, ὑστερον ὅμως ἐπτώχευσαν ἀπὸ ὅλα αὐτά. διὰ τὴν ἐσαύρωσαν ἀνοήτως τὸν πλούσιον ἐν ἐλπίδι, καὶ πτωχὲν δὲ ἡμᾶς γενόμενον Δεσπότην Χριστόν. καὶ ἐπείνασαν, διὰ τὴν ἐθανάτωσαν τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς. οἱ δὲ ἐκζητοῦντες καὶ πισεύσαντες εἰς τὸν Κύριον Ἑθνικοὶ, αὐτοὶ αὖξήσαν, καὶ αἰξάνουσι, καὶ θέλουσιν αὖξηθῶν ἔτι καὶ ἔτι, χάριτι τοῦ Χριστοῦ.

11: „Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου. φόβον
„Κυρίου, διδάξω ὑμᾶς.

Αὕτη εἶναι φωνὴ ἐνδιάθετος τοῦ ἀληθινοῦ διδά-

(1) Ὅτι δὲ περὶ τοῦ φόβου τοῦ τελειωτικοῦ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης, ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „Ὁ φόβος Κυρίου ἄγνους ἐν τῷ 11'. Ψαλμῷ. λέγει δὲ ὁ Θεὸς Μάξιμος ἢ ὁ ἅγιος Δωρόθεος, ὅτι ἀνίσως πρῶτον δὲν ἀποκτήσῃ τινὰς τὸν εἰσαγωγικὸν φόβον, δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν τελειωτικόν. „Ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου (ὁ εἰσαγωγικὸς δηλαδὴ) ὃς φυλάττει τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἡ γάνωσις ἀπὸ πάσης κακίας. τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ. Προσθέττει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Καὶ κατὰ τὸ πρόχειρον δὲ, διανέμει παντὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν ὁ Θεὸς τὰ ζωαρχῆ. ἢ οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐν σπάνει κατὰ τοὺς ἀνὰ αὐτοὺς γεγονότας πάποτε. ἐπεὶ οὐδεὶς δὲ οὕτω παντὸς ἀγαθοῦ, ὥς ἢ ἐτέρις δύνασθαι χορηγεῖν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς „Περὶ τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἀναπαύσει ἀγαθῶν, λέγοιτο ἂν κυρίως τὸ παντὸς ἀγαθοῦ. αἱ γὰρ σωματικαὶ ἀπολαύσεις, πλεον τὸ ἐδυνάτουν ἔχουσι τοῦ ἡδέος. . . οἰκοδομήτω οἱ ἡμᾶς ἢ πρὸς τὴν καταφρόνησιν τοῦ σωματικοῦ πλοῦτου ὁ λόγος, τὸ ἀβέβαιον τῆς τῶν χρημάτων περιουσίας ἐκδιδάσκων. εὐμετάπτωτον γὰρ ὁ πλοῦτος, ἢ οἰοεὶ κύμα ἐπὶ τῆς βίας τῶν ἀνέμων ἄλλοτε πρὸς ἄλλα μέγα περικλῶν μετὰ βίην. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ πλοῦτος πολλὰς ἔχει μεταβολὰς. ἢ ὁ πλοῦτος σήμερον, εἰς πενίαν μετὰ βίην μετέπεσεν.

δασκάλου, τὸ νὰ καλῇ ὡς ἂν πατὴρ εἰς μαθητὴν τοὺς μαθητὰς του, διὰ τὴν ὁ μαθητὴς, εἶναι τέκνον πνευματικὸν τοῦ Διδασκάλου, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον· μετὰ τὸ νὰ πλάττεται καὶ νὰ μορφώνεται παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀκολουθῶν νὰ γεννᾶται· ἐλάτε, λέγει, ὡς τέκνα, νὰ μοῦ ἀκούσετε· φόβον δὲ Κυρίου εἶπε, πρὸς διακφορὰν τοῦ φόβου τοῦ Δαίμονος, τὸν ἐποῦν ὁ Δαίμων προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, περὶ οὗ εἰς ἄλλο μέρος λέγει „Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξαλοῦ τὴν ψυχὴν μου. (Ψαλ. ξγ'. 1.) (1)

12: „Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμωδός, ἐλάτε· διὰ τοῦτο ἐδῶ δὲν καλεῖ ὅλους, ἀλλὰ ἐκείνους ὅπου θέλουν τὴν ζωὴν· ὅχι τὴν ζωὴν ταύτην τὴν κοινήν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα· ἀλλὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀθάνατον, ὡς λέγει ὁ θεὸς Βασίλειος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ ἡ παρούσα ζωὴ, περισσότερον εἶναι θανάτου παρὰ ζωῆς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτῆς ἔλεγε „Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; (Ῥωμ. ζ'. 24.) θανάτον ὀνομάζων τὴν ἐν τῷ σώματι ζωὴν.

„Ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Ποῖος ἄνθρωπος, λέγει, εἶναι ὁποῦ ἀγαπᾷ νὰ ἀπολαύσῃ ἡμέρας ἀγαθὰς; ἡμέρας δὲ λέγει, ὅχι τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Κύριλλον· διὰ τὴν αὐταῖς εἶναι πονηραῖς, κα-

θὼς ἔλεγεν ὁ Ἰακώβ „Μικραὶ καὶ πονηραὶ γενόμεναι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου (Γέν. μζ'. 9.) καὶ ὁ μέγας Παῦλος λέγει „Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν (Ἐφ' ε'. 16.) ἀλλὰ λέγει ἡμέρας ἀγαθὰς, τὰς τοῦ μελλόντος αἰῶνος· ἐκεῖνος γὰρ ὁ αἰὼν, ἡμέρας μὲν ἔχει, διὰ τὸ ἄρρητον φῶς τοῦ Θεοῦ· ἀγαθὰς δὲ, διὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀναπαύτητον χαρὰν.

13: „Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔργα καὶ ἀποτελέσματα τοῦ θεοῦ φόβου· τοῦ σοικειωτικοῦ δηλαδὴ καὶ εἰσαγωγικοῦ· πρῶτον δὲ ἀπὸ ἄλλα προβάλλει εἰς διδασκαλίαν, τὴν γλῶσσαν· διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἓνα μικρὸν μέρος τοῦ σώματος εὐκολοκρήμιζον εἰς τὴν ἀμαρτίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ προχειρότατον εἰς κάθε εἶδος κακίας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· ἡ γλῶσσα γὰρ γίνεται ὄργανον εἰς τὰς βλαστημίας τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ· εἰς τὰς ὑβρεῖς τὰς κατὰ τῶν ἀνθρώπων· γίνεται προξενήτρια εἰς τὰς αἰσχροὺς καὶ σαρκικὰς ἐπιθυμίας· συκοφαντεῖ, καταλαλεῖ, κατηγορεῖ, κατασκευάζει δολιότητας· ἀπατᾷ τοὺς ἀπλοῦς, μαρτυρεῖ κατὰ τῶν ἀθώων· κάμνει ὄρκους ψευδεῖς· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἡ γλῶσσα εἶναι ὑπηρέτης καὶ ὄργανον κάθε κακοῦ. (2)

„Καὶ χεῖλ σου τοῦ μὴ λαλῆσαι θόλον.

Δόλος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἶναι μία κρυφὴ κακοποιΐα ἣτις ἐνεργεῖται μὲ προσποίησιν καλοῦ.

(1) Ἐχθρὸς δὲ φόβος κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον ἐστὶν, ὁ θάνατος ἡμῶν δειλὴν ἐμποιοῦν· ὁ προσώπων ὑπεροχὰς κατακτήσειν ἡμᾶς ἀναπέθων· πῶς γὰρ ὁ ταῦτα φοβούμενος δύνηται ἐν καιρῷ μαρτυρεῖν, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀντικαταστήσει; λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Δεῦτε λέγει τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς πόρρωθεν· ἵνα οἱ μὲν μακρὰν, ἐγγίσωσιν· οἱ δὲ ἐγγύς, ἐγγύτερον γένωνται, ὑπακοὴν ὡς Πατρὶ τῷ Θεῷ προσκομίζοντες.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος, μέγα τῆς γλώττης τὸ ἐγκράτες· τὸναντίον δὲ παγχάλεπον νόημα τὸ ἀκρατές· ὁ δὲ ὅσις Δωρόθεος λέγει· πρότερον εἶπε δεῦτε, προσκαλούμενος ἐπὶ τὴν ἀρετὴν· εἰτα προσέθηκε τέκνα· τέκνα δὲ καλεῖσιν οἱ ἄγιοι, τοὺς διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν μεταμορφωμένους ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν· καὶ τέως τὴν ἐνεργεῖαν ἀνακόπτει τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ ἐστὶν, τὸ μὴ πλεῖν διὰ τίνος τὴν συνείδησιν τοῦ πλησίον· τὸ μὴ κακολογῆσαι· τὸ μὴ παρεξῆναι.

λοῦ • πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν ἀδελφοί, διὰ τὴν λέγωντας μὲν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, παῦσον τὴν γλῶσσαν σου ἀπὸ κακοῦ, συμπεριέλαβε καθολικῶς κάθε λόγον κακὸν • τῶρα δὲ ξεχωριστὰ καὶ κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἀναφέρει τὴν δολιότητα • διὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἓνα κακὸν χαλεπώτατον • ἐπειδὴ γίνεται μὲ τρόπον τὸσον χρύσιον, ὅπου δυσκόλως δύναται νὰ γλυτώσῃ τινὰς ἀπὸ αὐτοῦ. Πρῶτον γὰρ ὁ Διὰβολος αὐτὸ τὸ φαρμάκι τῆς δολιότητος ἐξέρασεν εἰς τὴν Εὐάν, εἰπὼν εἰς αὐτήν, Ἡ' ἂν ἡμέρᾳ φάγηται ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς Θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν • (Γέν. γ' . 5 .) καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερον, αὐτὸ τὸ κακὸν τῆς δολιότητος ἐπλημμύρισεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο. (1)

14: „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον „ἀγαθόν.

Βλέπε ὡ ἀναγνώσα τάξιν ἀρίστην, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ Προφητὴν Ἀβὶδ • ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος εἶναι ὀλιγωρέτερος καὶ ευκολώτερος εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἀπὸ τὴν πράξιν καὶ τὸ ἔργον, διὰ τοῦτο πρῶτον εἶπε νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὸν κακὸν λόγον, Παῦσον γὰρ φησι τὴν γλῶσσαν σου ἀπὸ κακοῦ • διὰ τὴν ὁ λόγος εἶναι ἐδὼς καὶ σράτα ὅπου φέρει τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν πράξιν, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί, καὶ μάλιστα ὁ θεὸς Χρυσόσομος. Δεύτερον, ἐμποδίζει ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἔργου, καθὼς λέγει ἐδῶ • „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ. Καὶ τρίτον, ἀναβιβάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπ' οὗ πρῶτον εὐγαλεν ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἐμπόδια τοῦ κα-

κοῦ • διὰ τὴν καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ τινὰς ὑγείαν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν • ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ τινὰς τὸ ἀγαθόν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἀφεθῇ ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ὡς ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος • βλέπε δὲ, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς σωτηρίαν, τὸ νὰ ἀπέχῃ τινὰς μόνον ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν • διὰ τὴν, ἀνίσως τινὰς, ἀφεθῇ μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν πράξῃ δὲ καὶ τὸ ἀγαθόν, αὐτὸ τὸ νὰ μὴ πράξῃ τὸ ἀγαθόν, ἄλλη κακία εἶναι • ὡς ἄρτια τοῦ καλοῦ • ἢ καὶ ἄλλως • ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν • τὴν μὲν ἐκκλινον τοῦ κακοῦ κατόρθωσον, ἵνα μὴ τιμωρηθῇ • τὴν δὲ ποιήσιν τοῦ ἀγαθοῦ τελείωσον, ἵνα καὶ τεφανωθῇ. (2)

„Ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ἡ εἰρήνη εἶναι τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον κατὰ τὸν Χρυσόσομον, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκεν εἰς τοὺς Μαθητάς του, ὡς ἂν μίαν κληρονομίαν • „Εἰρήνην γὰρ φησι ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν • (Ἰω. ιδ' . 27 .) διὰ τὴν ἐκεῖνος, ὅπου εἰρηνεύει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε πάθος • μὴ ζητήσης λοιπὸν, λέγει, ἀπλῶς τὴν εἰρήνην • ἀλλὰ ζήτησον αὐτήν με σπουδὴν καὶ προθυμίαν μεγάλῃν • τοῦτο γὰρ φανερώνει ἐδῶ τὸ, δίωξον • ἡγουν ἂν ἡ εἰρήνη φεύγῃ ἀπὸ λόγου σου, ἐσὺ κυνήγησον αὐτήν καταπόδι, καὶ τρέχε ἕως οὗ νὰ τὴν φθάσῃς καὶ νὰ τὴν πιᾷσῃς • καὶ πιάνωντάς τὴν, ἐμβασον αὐτήν εἰς τὴν καρδίαν σου • (3) ἡγουν, εἰάν τις ἔχη ἔχθραν καὶ σύγχυσιν μὲ ἐσένα, καὶ δὲν θέ-

λη

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Δαρόθεος „Τὸ τὰ χεῖλη μὴ λαλῆσαι δόλον ἐς, τὸ μὴ δολιεύσασθαι κατὰ τοῦ πλησίον.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Δαρόθεος λέγει „Εἰπὼν πρῶτον ὁ Δαβὶδ μερικὰς τινὰς ἀμαρτίας, τὴν καταλαλιάν, τὴν δολιότητα, ἐπὶ λέγει περιεκτικῶς περὶ πάσης ἀμαρτίας λέγων „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ • ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει „Ἐκκλινον ἔ ποιήσον ἀγαθόν • τούτῃς πολέμησον τοὺς ἐχθρούς ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη • ἔ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς • ἔ μετέπειτα νῆφε, ἵνα διαφυλάξῃς αὐτάς • ἔ τοῦτο ἂν εἴη, τὸ ἐργάζεσθαι ἔ φυλάσσειν (ὅπερ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐνετείλατο τῷ Ἀδὰμ περὶ τοῦ Παραδείσου ἐργάζεσθαι αὐτὸν ἔ φυλάσσειν).

(3) Λέγει δὲ, ἔ ὁ μέγας Βασίλειος „Ζήτησον εἰρήνην, λύσιν τῶν τοῦ κόσμου θορύβων • κτήσῃς γαλήνην τῶν ὁσίων ἀκρόμας τινὰς ἔ ἀτάραχον κατάστασιν τῆς ψυχῆς, μήτε ὑπὸ παθῶν σαλευομένην, μήτε ὑπὸ τῶν ψευδῶν δογματικῶν διὰ πιθανότητος προκαλουμένων, εἰς συγκατάθεσιν περιελκομένην • ὁ ζητῶν εἰρήνην, Χριστὸν ἐκζητεῖ, ὅτι αὐτός

λη νὰ διαλλαγῇ καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ σοῦ, ἐπὶ κυ-
νήγησόν καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτόν, ἕως οὗ νὰ κόμῃτε
διαλλαγὴν καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύ σας.

15: Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ
ἵστα αὐτοῦ εἰς θέσιν αὐτῶν.

Ὁφθαλμοὶ μὲν Κυρίου εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν
Βασιλείον, ἡ ἐποπτικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁ-
ποίαν θεωρεῖ τὰ ὄντα· αὐτὰ δὲ Κυρίου, εἶναι ἡ
εἰκουσικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁποίαν ἀκούει τοὺς
λόγους· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς παν-
τοτινᾶ θεωρεῖ τοὺς δικαίους, εὐφραινόμενος εἰς τὰς
καλὰς αὐτῶν πράξεις· καὶ εἰσακούει τὴν δέησίν τους,
διὰ τὴν εἶναι ἄξιοι νὰ εἰσακούωνται· δικαίους δὲ λέ-
γει ἐδῶ, τοὺς ἐναρέτους.

16: Ὁ Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας
κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ
μνημόσυνον αὐτῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, βλέπει καὶ τοὺς ἁμαρτω-
λοὺς ἐποῦ πράττουν τὰ κακὰ· ἀλλὰ δὲν τοὺς βλέ-
πει, καθὼς βλέπει τοὺς δικαίους· διὰ τὴν τοὺς μὲν
δικαίους βλέπει ἱλαρῶς, διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ ἀπὸ
κάθε βλάβῃ· τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς βλέπει φοβερῶς
διὰ νὰ τοὺς παιδεύσῃ· ὅθεν καὶ κάθε ἁμαρτωλὸς,
ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλέσῃ, ἐξολοθρεύεται καὶ ἀφα-
νίζεται, τόσον ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην, ὅσον καὶ
ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πράξεων καὶ σωζομένων,
κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὡς φοβηθοῦν λοιπὸν ὅ-
λοι οἱ ἁμαρτωλοὶ· διὰ τὴν δὲν ἠμποροῦν νὰ κρυφ-
θοῦν ἀπὸ τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ

Θεοῦ, ὅταν τὰ πονηρὰ ἔργα πράττωσιν· ἡ προ-
σωπον Κυρίου ὀνομάζει κατὰ τὸν Βασιλείον, τὴν
ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει παπαρρήσιασμένην ἐπιφάνει-
αν αὐτοῦ, ὅταν θέλῃ ἰδῇ τοὺς ἀθλίους ἁμαρτω-
λοὺς μὲ βλέμμα πικρὸν καὶ αὐστηρὸν.

17: Ἐκέκραζαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος
εἰσηκούσεν αὐτῶν, καὶ ἐκ πασῶν
τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐ-
τοὺς.

Ὁποῖος κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείον, δὲν
ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆνα καὶ πρόσκαιρα πράγμα-
τα, ἀλλὰ μεγάλα καὶ οὐράνια, αὐτὸς, καὶ καὶ
μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ σῶμα σιωπᾷ, ἀλλ' ὅμως
μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του, κράζει καὶ φω-
νάζει μεγάλως· καὶ ἡ κραυγὴ του φθάνει εἰς τὰ αὐ-
τία τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ εἰσακούεται ἡ προ-
σευχὴ του ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ λυτρώνεται ἀπὸ κά-
θε θλίψιν· πῶς δὲ λυτρώνεται ἀπὸ τὴν θλίψιν; ἵ-
να μὲν, διὰ τὴν ἐλευθερώνεται τελείως ἀπὸ αὐτὴν
ὁ τοιοῦτος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν καὶ ἐν τῇ θλίψει
εὐρισκόμενος, νικᾷ τὴν θλίψιν ἐκείνην μὲ τὴν ὑπο-
μονὴν του καὶ καρτερίαν· τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ εἶ-
ναι λύτρωσις καὶ ἐλευθερία ἐκ τῆς θλίψεως, ὡς εἶ-
πομεν εἰς ἄλλο μέρος.

18: Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις
τὴν καρδίαν.

Ὁ μὲν Θεὸς, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεί-
ον, διὰ τὴν ἀγαθότητά του, εἶναι ἐγγὺς καὶ κον-
τὰ εἰς ὅλους· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἱερειοῦ, ὁ

ὅς

ἐσιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν· ἔφη δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος, καὶ ἑτέρως δὲ Ζήτησον εἰρήνην· ποῖαν δὲ ταύτην; ἡ περ ἀν-
γένετο πρωτοτύπως μὲν πρὸς Θεόν, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει ἔπρὸς ἀνθρώπους ὁμοπίστους καὶ ὁμογενήμονας· πρὸς Θε-
ὸν μὲν εἰρηνεύομεν, τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν τε ὁμοῦ καὶ ἀποπεραινῶμεν ἐσπουδακότες· πρὸς δὲ ὁμοπίστους, μὴ μα-
χώμενοι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, τί δὲ τὸ κεφάλαιον τῶν αγαθῶν; Ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν· ὁ γὰρ εἰ-
ρηνικὸς εἰρήνην πρὸς ἅπαντας ἀσπαζόμενος, οὔτε κρύβδιν τὰ τοῦ πέλας ὑφαιρεῖται· οὐ μισοφονίας κατατολμᾷ·
οὐ γὰρ οὐκ ἐπιβουλεύει· οὐ λέγει κακῶς· οὐ πράττει κακῶς· εὐεργετεῖ, προμηθεύει, μεταδίδωσι συνηγορεῖ, συγ-
κινδυνεύει, συναγωνίζεται· τοιαύτη γὰρ ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη, καὶ γνησία φιλία.

ος ἐγγίζων ἐμὶ ἐγώ, λέγει Κύριος, καὶ σὺ Θεὸς πόρρωθεν· (Ψαλ. κγ'· 23.) ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν καρδίαν μας, μακρὰν γινόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν· λέγει γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβίδ· „Ἴδού οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται (Ψαλ. οβ'· 26.) συντετριμμένοι δὲ τὴν καρδίαν εἶναι ἔκεινοι, ὅπου κατανύγονται καὶ κλαίουσιν διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ἐπειδὴ ἡ κατάνυξις καὶ τὸ δάκρυον, πολλὰ συντρίβει τὸ φρόνημα καὶ τὴν καρδίαν· (1)

„Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι
„σώσει.

Προηγείται μὲν κατὰ τὴν τάξιν ἡ κατάνυξις καὶ συντριβὴ τῆς καρδίας, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ἄνωτέρω· ἔπεται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κατάνυξιν ἡ ταπείνωσις, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ἐδῶ· τῷ πνεύματι δὲ ταπεινοὶ εἶναι, ὅχι ἑκεῖνοι, ὅπου φαίνονται ταπεινοὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα τοῦ σώματος· ἀλλὰ ἑκεῖνοι, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· καὶ ὅχι ἑκεῖνοι, ὅπου λέγουσιν λόγια μόνον ταπεινὰ, ἢ ταπεινούνται ἀπὸ καμμίας ἀνάγκης πτωχείας, ἢ ἄλλης τινὸς περιστάσεως· ἀλλὰ ἑκεῖνοι, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα, καὶ ταπεινούνται ἀφ' ἑαυτῶν ἐσωτερικῶς, χωρὶς καμμίας ἀνάγκης ἐξωθεν· (2)

19: „Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ
„ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ
„Κύριος.

Συγχωρεῖ μὲν ὁ Κύριος νὰ πλῖτουν εἰς θλίψεις οἱ δίκαιοι, καὶ δι' αὐτῶν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν ἀρετὴν· δὲν ἀφίνει δὲ αὐτοὺς καὶ νὰ νικῶνται ἀπὸ τὰς θλίψεις ὡς μὴ ὑποφέροντες αὐτάς· ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ νικηθῶν, ἢ τοὺς ἐλευθερώνει τελείως ἀπὸ αὐτὰς, ἢ δίδει δύναμιν εἰς αὐτοὺς νὰ τοὺς ὑπομένουν ἀσπασίμως μέχρι τέλους· τὰ ὁποῖον καὶ αὐτὸ νίκη εἶναι, ὡς εἶπομεν ἄνωτέρω· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θάρσετε ἕγω νενίκηκα τὸν Κόσμον (Ψαλ. ις'· 33.) καὶ ὁ Ἀπόστολος „Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· (1 Κορ. δ'· 8.) καὶ πάλιν· „Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὅς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐξβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενγκειν· (1 Κορ. ι'· 13.) (3)

20: „Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα αὐ-
„τῶν· ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο ὁ Προφήτης, εἰς καιρὸν ὅπου πολλῶν Μαρτύρων τὰ κόκκαλα ἐσυντρίβησαν; (4) καὶ ἀποκρινόμεθα κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείου, ὅτι ἐπειδὴ ἄνθρωπος λέγεται, ὁ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Πλὴν καὶ πάντα τοῦ Θεοῦ νοεῖτο μετὰ (ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ πάντα πληρῶς) κατὰγε τὸν ἀήρην τῆς θείας φύσεως λόγον· ἀλλ' οὐν καὶ παρὸν, ἀπεινὰ δοκεῖ πολλάκις, ὅταν τινες εἶεν οἱ κινδυνεύοντες τῶν μὴ ἀγαπῶντων αὐτῶν· μονονυχὶ δὲ παρίσταται τοῖς ἁγίοις· καὶ ἔστιν ἐγγὺς τοῖς τὴν καρδίαν συντετριμμένοις· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Διαφερόντως κηδεταὶ ὁ Θεὸς τῶν μετρίῳ φρονήματι κεχηρμένων· τοὺς γὰρ τῇ καρδίᾳ συντετριμμένους ἐκάλεσεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλείος, ὅτι οὗτοι εἶναι ταπεινοὶ τῷ πνεύματι, ὅς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ βασιμον ἔσσεσθαι φησι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· „Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ μηδὲν ἔχων ἔπαρμα, μηδὲ φρονῶν ἐπὶ τινὶ τῶν ἀνθρώπων, οὗτος καὶ συντετριμμένος ἐστὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ ταπεινὸς τῷ πνεύματι.

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλείος, λέγει „Ὁ λέγων μὴ πρέπειν δικαίῳ τὴν θλίψιν, οὐδὲν ἕτερον λέγει, εἰμὴ ἀρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὴν ἀνταγωνιστὴν· μὴ ἀγωνιζόμενος δὲ ἀθλητῆς, τίνας ἔξει σεφάνων ὑποθέσεις;

(4) Περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ μέγας Βασιλείος, ἡδη γὰρ τινων αὐτῶν (τῶν Μαρτύρων δηλαδὴ) καὶ σκέλη κατέαξαν οἱ δεικνύοντες, καὶ χεῖρας καὶ κεφαλὰς διέπειραν τοῖς ἡλοῖς πολλάκις· καίτοι γε τίς ἀντερεῖ, μὴ οὐχὶ πάντων εἶναι δικαιοτάτους τοὺς ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τετελειωμένους;

ὄχι μόνον ὁ ἔσω : ἦτοι τὸ σῶμα , ἀλλὰ πολλὰ μᾶλλον ὁ ἔσω : ἦτοι ἡ ψυχὴ . διὰ τοῦτο ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἔχει καὶ μέλη ὁμώνυμα-μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος . ὅθεν γέγραπται : „ Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς . (Ψαλ . ιη' . 9) δηλαδὴ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς . καὶ „ Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω . (Ματθ' . ια' . 15 .) καὶ „ Τὸ σῶμα μου ἥνοιξα , καὶ ἐλκυσά Πνεῦμα . (Ψαλ . ρη' .) καὶ „ Ὁδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας (Ψαλ . γ' . 7 .) καὶ „ Τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ (Ίερ . δ' . 19 .) καὶ „ Ὁ ποὺς σου οὐ μὴ προσκόψῃ . (Παρ' γ' . 23 .) καὶ ἄλλα ὅμοια . τὰ ὁποῖα δηλοῦσι τὰς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς . τοιαυτοτρόπως λοιπὸν καὶ τώρα ὡς καὶ κόκκαλα ἐννοοῦνται ἐδῶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεοδώριτον , οἱ σερεόνοντες καὶ βασάζοντες τὴν ψυχὴν λογισμοί . καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα σερεόνουν καὶ βασάζουν τὸ σῶμα . φυλάττει δὲ τοὺς λογισμοὺς τούτους τῶν δικαίων ὁ Κύριος , διὰ νὰ εὐαρεσῇσούν αὐτοὶ πρὸς αὐτόν . καὶ κἀνένας ἀπὸ τοὺς τοιούτους λογισμοὺς αὐτῶν δὲν συντρίβεται ἀπὸ βίαν τῆς ἀμαρτίας . ὅθεν καὶ γέγραπται : „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα (Παρ . ιβ' . 5 .) (1)

21: „Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός.

Ὁ θάνατος , λέγει , τῶν ἀμαρτωλῶν εἶναι πονηρός : ἦγουν ἐπίπονος καὶ οὐδυνηρός . ἐπει-

δὴ καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ , ὅταν φθάσουν εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου , τότε θλίβονται καὶ λυποῦνται μὲ τὴν περβολήν . διὰ τὴν αἰθάνονται ποῖα κόλασις ἔχει νὰ τοὺς δεχθῇ διὰ τὰς ἀμαρτίας , ὅπου ἔκαμαν . ὁ δὲ θάνατος τῶν δικαίων , εἶναι ἀγαθὸς καὶ χαροποιός . διὰ τὴν αἰσθάνονται τὴν χαρὰν , ὅπου ἀναμένει αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς . (2)

„Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελεήσουσιν.

Μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον οἱ ἐν ἀμαρτίαις εὐρισκόμενοι . διὰ τὴν ἀνίσως κάθε ὅμοιον ἀγαπᾷ τὸ ὁμοίον . καθὼς εἶπεν ὁ Σαράχ : „ Πᾶν ζῶν ἀγαπᾷ τὸ ὁμοίον αὐτοῦ (Σειρ . ιγ' . 17 .) φανερόν εἶναι , ὅτι καὶ κάθε ἀνόμοιον , μισεῖ τὸ ἀνόμοιον αὐτοῦ . καὶ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων , ὅπου εἶναι ἡ ζωὴ ἀνόμοιος , τούτων καὶ αἱ γινώμαι εἶναι ἀνόμοιοι καὶ ἐναντίαι . (3) πλημμελεῦσι δὲ καὶ ἀμαρτάνουν οἱ ἀμαρτωλοὶ , διὰ τὴν μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον . κοντὰ γὰρ εἰς τὰς ἄλλας τῶν ἀμαρτίας , προσθέτουν οἱ ἄθλιοι καὶ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ μίσους . ἐπειδὴ αὐτοὶ , ὄχι μόνον δὲν ἐμιμήθησαν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου , ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐμίσησαν αὐτήν . ἡ λοιπὸν τὸ , πλημμελήσουσι νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀμαρτήσουσι , κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον . ἡ νοεῖται ἀντὶ τοῦ κινδυνεύσουσι . διὰ τὴν οἱ τὸν δίκαιον μισοῦντες , παραχωροῦνται ὑπὸ Θεοῦ νὰ πέσῃν εἰς θά-

να-

- (1) Καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος οὕτως ἐρμηνεύει : „ Ὅσα τοίνυν ἐν τούτοις , οὐχὶ πάντας τὰ τοῦ σώματος λέγει . ἀλλ' οἷον τὰς τῆς ψυχῆς εὐτονίας : ἦτοι δυνάμεις , τὰς ἐπὶ παντὶ πράγματι καλῶς τε καὶ ἀγαθῶς . . . ἐν μὲν οὖν τοῖς φιλαμαρτήμοσι καὶ φιληδόνοις , συντετραυσμένα πως εἰσὶν ἰδεῖν τὰ τῆς ψυχῆς ὡς . τὰ δὲ γε τῶν ἁγίων ὁ Κύριος φυλάττει , ὡς μὴδ' ὁτιοῦν ἐξ αὐτῶν ὑπομεῖναι τινα συντριβὴν . καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος δὲ παρομοίως ὡς νοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις . αὗται δὲ εἰσι δικαιοσύνη , καρτερία , εὐσέβεια , καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἀρετή .
- (2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος : „ Ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν θάνατος πονηρός . διαδέχεται γὰρ αὐτοὺς κόλασις , ὡς καὶ τὸν πλούσιον τὸν ἐνδεδυσμένον πορφύραν καὶ βύσσον , καὶ εὐφραινόμενον κατ' ἡμέραν λαμπρῶς . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Οἱ πονηρὰ συζῶντες προσφυᾶ δέχονται τὴν τελευτὴν τῇ ζωῇ . καὶ πονηρὰς βιοτῆς πονηρὸν εἶναι τὸ τέλος . ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος : „ Τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον φησὶν , ὃν καὶ διαδέχεται πῦρ αἰώνιον , σκότος ἐξώτερον , ἀκοίματος σκόληξ , κλυθμός καὶ βρυγμός τῶν ὀδόντων . προσέθηκε δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος : „ Ὁ τῶν δικαίων θάνατος οὐ πονηρὸς τὴν φύσιν , ἀλλ' ἀγαθός . οἱ γὰρ ἀπεθανόντες τῇ ἀμαρτίᾳ , τὸν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον τεθνήκασι θάνατον .
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος : „ Οἱ ἐν πλημμελείαις ζῶντες μισοῦσι τὸν δίκαιον , ὡς ὑπὸ τῆς ἐν τῷ κανόνι εὐθύτητος τοῦ τρόπου τοῦ δικαίου . οὕτως αὐτοὶ τῇ παραθέσει τοῦ βελτίονος ἐλεγχόμενοι . καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει : „ Ἀποδείξας οὖν ἄρα σαφῶς τοῦ φιλαμαρτήμονα τὴν διάνοιαν ἔχειν αὐτοὺς , τὸ μισεῖν τὸν Δίκαιον .

κατηφόρους κινδύνους .

„Καὶ οὐμὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ
„ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

22: „Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων
„αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς , λέγει , θέλει λυτρώσει τὰς ψυ-
χὰς τῶν δούλων του ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τῶν ἀν-
θρώπων , καὶ τῶν δαιμόνων . ἐπειδὴ αὐταὶ θέ-
λουν νικηθῆναι ἀπὸ τὴν ἐκείνων ὑπομονήν .

Ὅλοι , λέγει , ἐκείνοι , ὅπου ἐλπίζουν εἰς
τὸν Θεόν , δὲν θέλουν ἀμαρτήσουν . ἐπειδὴ ὁδη-
γοῦνται πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπί-
δα των . ἀλλ' οὔτε θέλουν κινδυνεύσουν ψυχι-
κῶς . ἐπειδὴ φυλάττονται ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ βο-
ήθειαν . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΑΔ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβίδ , ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ , καὶ δὲν εἶχεν ἄνεσιν
οὐδ' εὐαίαν ἡσυχίαν εἰς κανένα μέρος , κατὰ τὸν Εὐσέβιον . ἀρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς Χρι-
στιανούς , ὅπου διώκονται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους , κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον . πρέπει δὲ
τὰς μὲν κατάρaks , ὅπου εὐρίσκονται εἰς ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς , νὰ τὰς μεταχειρίζωμεθα ἐναντίον τῶν Δαι-
μόνων , τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν μας . διὰ τί αὐτοὶ εἶναι , ὅπου σηκώνουσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μᾶς πολε-
μοῦν . τοὺς ὀνειδισμοὺς δὲ , τοὺς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρισκομένους , νὰ τοὺς μεταχειρίζωμεθα ἐναντίον τῶν
ἀνθρώπων , ὅπου μᾶς ἐπιβουλεύονται . τὰς δὲ ἀρετὰς καὶ κατορθώματα τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρισκομένας,
πρέπει νὰ τὰς προφέρωμεν , ὅχι ἐκ προσώπου ἐδικοῦ μας , ἀλλ' ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ . ἵνα παρακινή-
θωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ τὰς μιμηθῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν . (2)

1, Δι-

(1) Τὸ , οὐ μὴ πλημμελήσουσιν οὕτως ἑρμηνεύει ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τὸ μέντοι μηδὲν πλημμελεῖν , αὐδενὶ τῶν
ἐπὶ γῆς ἀρμόσειεν ἄν . πολλὰ γὰρ πταίοντες ἅπαντες (Ἰακώβ. γ'. 2.) ἢ ἀπὸ ῥύπου καθαροὺς οὐδεὶς , οὐδ' ἄν
μία ἡμέρᾳ ἢ ὁ β' οὗ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (Ἰωβ ιδ'. 5.) τετήρηται δὲ μόνον τῷ πάντῃ Σωτῆρι Χριστῷ . . .
ἔξω γεμὴν ἐσόμεθα ἢ ἡμεῖς τοῦ πλημμελεῖν , παραιτούμενοι τὰ φορτικά ἢ δύναντες ἢ πρὸς θάνατον ἄγοντα τῶν
πλημμελημάτων . οὐ γὰρ πᾶσα ἀμαρτία πρὸς θάνατον κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου φωνὴν (α'. Ἰω. ε'. 17.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον ἢ τὸν Ἀθανάσιον ἢ τὸν Ἡσύχιον , προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ πρό-
σπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ , ὡς ἀναφέρων τὰς δυσροπίας ἢ πᾶσιν , ὅπου ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ . διὰ
ποίας δὲ αἰτίας λέγονται αἱ κατάρaks εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον , ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ . προσθέττει δὲ ὁ
Ἡσύχιος „ Τοὺς μὲν ἀδικούντας Ἰουδαίους λέγει . Δαίμονας δὲ τοὺς πολεμούντας , οἱ τινες δὲ ἡμᾶς τὸν Χριστὸν ἐ-
πολέμησαν . τούτους πολεμηθῆναι . τούτῃ καταργηθῆναι βούλεται (ἐν τῇ ἐκδόσει . Σειρή)

1: „**Δ**ίκασον Κύριε τοὺς ἀδικούντάς με·
„πολέμησον τοὺς πολεμούντάς με.

Πρῶτον, λέγει, δίκασον Κύριε, καὶ κρίνον τοὺς ἀδικούντάς με: τὸν Σαουλ δηλαδὴ, καὶ τοὺς συν αὐτῷ· καὶ ἔπειτα λέγει πολέμησον καὶ παιδεύσον αὐτούς· ἀπειδὴ καὶ ἀδίκως φέρονται ἐναντίον μου· ἀδιάφορος δὲ εὐρίσκεται ἐδῶ ἡ σύμμοχλος τοῦ δίκασον καὶ τοῦ πολέμησον· ἀντὶ γὰρ νὰ συνταχθῶν αὐτὰ μὲ δοτικὴν οὕτω, δίκασον Κύριε τοὺς ἀδικούσας με· πολέμησον τοῖς πολεμοῦσί με, συνετάχθησαν μὲ αἰτιατικὴν κατὰ συνήθειαν παλαιᾶς διαλέκτου.

2: „**Ε**πιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου.

3: „**Ε**κχεσον ῥομφαίαν καὶ συγκλείσον ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με. (1)

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε περὶ πολέμου ὁ Δαβίδ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐδῶ ἐπρόσθεσε καὶ τὰ εἶδη τῶν πολεμικῶν ὀπλῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅχι διὰ τὸ Θεὸς μεταχειρίζεται ὅπλα· ἀλλὰ διὰ νὰ φοβίσῃ τοὺς πονηροὺς ἀνθρωποπρεπῶς, μὲ τὴν ἀπαριθμῶσιν καὶ μὲ τὸ φοβερόν· σχῆμα τῆς τοῦ πολέμου ἀρ-

ματωσίας· ἀρκετὴ γὰρ εἶναι ἡ θέλησις, ἡ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ τιμωρήσῃ μὲν τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς, νὰ σώσῃ δὲ, τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἀγαθοὺς· ἔχασον δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τραβιζομένου, φαίνεται πῶς νὰ χύνεται μόνον τοῦ ἀπὸ τοῦ θηκάρι, διὰ τὴν λειότητά καὶ εὐλαβήτητα ὅπου ἔχει· συγκλείσον δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ φράξον ἐμπροσθεν τὸν δρόμον, διὸ νὰ μὲν ἡμποροῦν νὰ φύγουν οἱ ἐχθροὶ τὸν ἀπὸ σοῦ κίνδυνον· -(2)

„**Εἶ**πον τῇ ψυχῇ μου, σωτηρία σου εἰ-
„μὲ ἐγώ.

Τὸ εἶπον εἶναι ἀντὶ τοῦ εἰπέ· ἐπειδὴ ἡ παλαιὰ διάλεκτος ἔτι τὸ μεταχειρίζεται κατὰ τὸν τύπον τοῦ „Ποίησον· εἰπέ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, μόνον εἰς τὴν ψυχὴν μου· μὴ φοβοῦ, ἐγὼ εἶμαι σωτηρία σου· (3)

4: **Λ**ίσχυνθίτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ
„ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

Ἄς λίσχυνθῶν, λέγει, καὶ ἄς ἐντραπῶν ἑκεῖνοι, ὅπου ζητοῦν τὴν ψυχὴν μου· ἤτοι ἐμένα· ταυτὸν εἶπεν ὅπου ζητοῦν νὰ μὲ φονεύσουν· ταύτην

(1) Ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα· μεσίτην τρεπὸν τινὰ προβαλλόμενος αὐτὸν, ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδικούντας αὐτὸν Ἰουδαίους δίκη.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ὅπλον ἔθυσεν ἔθυσεν ἔθυσεν ἐκχεομένην εἴτ' οὖν γυμνούμενην, τιμωρητικὰς δυνάμεις αἰνίττεται, ἐκπεμπομένης παρὰ Θεοῦ κατὰ τῶν πολεμούντων τοὺς ἁγίους, ἢ ἔτι αὐτὸν τὸν Χριστόν... ὅτι δὲ ἔτι συνεκλείσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι· τούτοις πεπολιόρχηται, πάλιν ἡμᾶς ὁ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἰσορίας διδάξει λόγος· ὅτι γὰρ οὐκ ἔπεμψεν ἀπλῶς κατ' αὐτῶν ῥομφαίαν· ἀλλ' ὅσον ἐξέχεε ποταμίου νάματος δίκην, ἀνιδρωτὶ κατωφύμεθα τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀναμετρήσαντες συμφορὰς· μετὰ γάρτοι τὸν τοῦ Σωτῆρος Σταυρὸν, ἔργον γεγονόσι ῥομφαίας· δεδαπάνηται γὰρ τοῖς ζήλοισι τῶν καταπιμπράντων πόλεις τε ὁμοῦ ἔτι κόμας· λέγει δὲ ἔτι ὁ Εὐσέβιος „Περὶ ῥομφαίας φησι ἔτι ὁ Ἰεζεκιήλ „Ῥομφαία ῥομφαία ὀξύνου ἔθυσεν ἐθυσεν, ὅπως σφάξης σφάγια (Ἰεζ. κα. 9.) χρῆται δὲ τούτοις ὡς ἀγαθὸς κατὰ τῆς ἐν ἀνθρώποις κακίας· ἔτι πολεμῶν γὰρ σώζει καθὰ ἔτι τέμνων λατρός· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοπέσιος Κύριλλος „Τούτῳ προσέειπε τὸ, οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου· ἔτι τὸ, „Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου· ἤρξατο δὲ ἔτι τούτῳ ἔτι εἰς ἡμᾶς διαβέβηκεν ἐν Χριστῷ· πάλαι μὲν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, ὅτε δὴ ἔτι παμπόλλοις αἰτιάμασιν ἐνεχόμεναι κατέβαινον εἰς ἄδου· ἐπειδὴ δὲ δεδικαίωκεν ἡμᾶς ἐν πίστει Χριστὸς, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ τῶν ἀνθρώπων τρέχουσι πνεύματα· ὁ δὲ ἱερός Αὐγουστίνος ἐν κεφ. λα'. τῶν μονολογίων λέγει τὰ κομψὰ ταῦτα πρὸς τὸν Θεόν „Σὺ ἔγνω ἐν σοί· ἔγνω δέ σε, οὐχ ὡς αὐτὸς ἐν σαυτῷ εἶ· ἀλλ' ὡς ὑπάρχεις ἐν ἐμοί... ἀλλὰ τί ἐμοὶ ὑπάρχεις; λέγε μοι ὁ οἰκτιρῶν τῷ οἰκτιρῶν οἰκτιρῶν σου· λέγε μοι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου, τί ὑπάρχεις ἐμοί; ἢ Εἶπον τῇ ψυχῇ μου σωτηρία σου εἰμὶ ἐγώ·

την δὲ τὴν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν θέλουν πάθουν , τὸν . (2)
 μὲ τὸ νὰ μὴ δύνωνται νὰ μὲ θανατώσουν , ἐμ-
 ποδιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου δύναμιν .

„ Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσσω καὶ
 „ καταισχυνθῇσαν οἱ λογιζόμενοί
 „ μοι κακά .

“ Ἀς γυρίσουν , λέγει , ἄπρακτοι ἐκεῖνοι ,
 ὅπου μελετοῦν καὶ σκέπτονται κακά ἐναντίον μου .
 τὸ δὲ καταισχυνθῇσαν ἔιναι ἐπίτκσις καὶ αὐξησις
 τοῦ αἰσχυνθῇσαν .

5: „ Γεννηθῆτωσαν ὡσεὶ χνοῦς κατὰ πρό-
 „ ὤπον ἀνέμου .

“ Ἀς γένουν , λέγει , οἱ ἐχθροὶ μου ὡσὰν τὸν
 κανιορκτὸν τῆς γῆς : ἤγουν ἄς φύγουν καὶ ἄς διασ-
 κορπισθῶν : καθὼς καὶ ὁ λεπτὸς κανιορκτὸς σκορ-
 πίζεται ἀπὸ τὸν ἀνεμον ὡσὰν τοῦτο εἶπε καὶ
 εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν , „ Οὐχ οὕτως οἱ ἄσε-
 βεῖς οὐχ οὕτως ἄλλ’ ὡσεὶ χνοῦς , ὃν ἐκρίπτει
 ὁ ἀνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς (Ψαλμ . α΄ .
 4 . (1)

„ Καὶ Ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐ-
 „ τοὺς .

Ἐδῶ λείπει τὸ ἔσω ὡς ἤγουν Ἄγγελος Κυ-
 ρίου , ὡς ἦναι παιδεύων καὶ θλίβων αὐτοὺς ὡς καὶ
 Ἄγγελοι γὰρ πολλὰς φορὰς ἀποσέλλονται παρὰ
 Θεοῦ , εἰς τὸ νὰ παιδεύωσι τοὺς κακοὺς ὡς καὶ
 ἦτον ὁ ὀλοθρεύσας τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ,
 καὶ ὁ φονεύσας τὰς ἑκατὸν ὀγδοῖκοντα πέντε
 χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων , κατὰ τὸν Θεοδώρι-

6: „ Γεννηθῆτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκοτός καὶ
 „ ὀλισθηρά .

Τοῦτο εἶναι μία μεγάλη καὶ δυνατὴ κα-
 τάρρα ὡς ἐπειδὴ καὶ καταρᾶται αὐτοὺς ὁ Δαβὶδ ,
 ἵνα ὅταν αὐτοὶ φεύγουν διὰ νὰ γλυτώσουν , γένη
 ἡ εἰς τὰ σκοτεινὰ μὲν , ὡς ὅπου νὰ μὴν βλέ-
 πουν νὰ τὴν περιπατοῦν ὀλισθηρὰ δὲ , διὰ νὰ
 κατακρημνίζωνται εἰς αὐτήν .

„ Καὶ Ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων
 „ αὐτοὺς .

“ Οὐχ μόνον , λέγει , οἱ ἐχθροὶ μου ὡς πά-
 θωσι τὰ αὐτῶν εἰρημένα κακά ὡς ἀκόμη καὶ ὁ
 ἐκθλίβων αὐτοὺς Ἄγγελος , ὡς τοὺς κυνηγᾷ κα-
 τόπι ὡς καὶ λοιπὸν τί ἔχουν νὰ πάθουν οἱ ἄθλιοι ,
 ὅταν μὴτε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπουν διὰ τὸ σκό-
 τος , μὴτε μὲ τοὺς πόδας δύνανται νὰ περιπατοῦν ,
 διὰ τὸ κρημνῶδες τῆς εἰς τὰς ; ἀλλὰ καὶ πρὸς
 τούτοις διώκονται καὶ κυνηγοῦνται ἀπὸ ἑνὸς φο-
 βερὸν Ἄγγελον ;

7: „ Ὅτι δωρεὰν ἐκρυψάν μοι διαφθοράν
 „ παγίδος αὐτῶν .

Τὸ δωρεὰν ὁ Σύμμαχος , ἀναιτίως ἐξέδω-
 κεν ὡς αὐτὰ , λέγει , ὡς πάθουν οἱ ἐχθροὶ μου ,
 διὰ τί χωρὶς νὰ λάβουν καμμίαν βλάβην ἀπὸ λό-
 γου μου , ἐκρυψάν παγίδα θανατηφόρον διὰ νὰ
 μὲ θανατώσουν ὡς διαφθοράν δὲ παγίδος εἶπεν ὡς
 πειδὴ οἱ κυνηγοὶ κρυπτοῦσιν ἐν τῇ περὶ τῆς
 δα

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι ἐπληρώθη ἡ προφητεία αὕτη εἰς τοὺς Ἰουδαίους , περὶ ὧν γέγραπται „ Διασπερῶ
 αὐτοὺς εἰς πάντα ἀνέμον (Ἰεζ. ιβ΄ . 14 .) οὐ γάρτοι μεμενήκασι ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσιν τε καὶ χώραις ὡς σκορπισθῇ-
 σαν δὲ μᾶλλον , καὶ ἐπληρῶται γεγενῆσιν ξένοι καὶ πάροις καὶ διαφθιπτούμενοι πανταχοῦ οὐκ ἔστιν ἄν ὡς χνοῦς ,
 ὁ παντὶ πνεύματι παράφορος καὶ εὐρίπιστος .

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „ Μιχαὴλ , λέγει , αὐτοὺς συναχθῆναι καὶ παλιανδρομῆσαι συγχωρῶν ὁ δὲ αὐτοὺς ἐπιμενέτω ἐκ-
 θλίβων αὐτοὺς : τούτῳσι κολάζων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

δα εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν φαίνεται , μὲ σκοπὸν
διὰ νὰ πιάσουν ἀνελπίσως τὰ ἐκεῖθεν διαπερνῶντα
ἄθλια ζῶα .

„Μάτην ὠνειδίσαν τὴν ψυχὴν μου .

Τὴν ψυχὴν μου , λέγει , ἦτοι ἐμέ * πρέ-
πει γὰρ νὰ παρατηροῦμεν , ὅτι τὸ σχῆμα τῆς
περιφράσεως εὐρίσκεται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τοῦ
Δαβίδ . οἷον τὸ , ἡ ψυχὴ μου , ἡ ζωὴ μου , τὸ
πρόσωπόν μου , ἀντὶ ἐγὼ * τὸ ὄνομά σου , ἡ δόξα
σου * ἀντὶ σὺ , καὶ ὅμοια ἄλλα * ματαίως , λέ-
γει , καὶ ψευδῶς ὠνειδίσάν με οἱ ἐχθροί μου , ἀχά-
ριστον ὀνομαζόντες καὶ ἐπιβουλον τοῦ βασιλέως Σα-
οὺλ . (1)

8: „Ἐλθέτω αὐτῷ παγίς ἣν οὐ γινώσκει .

Συμφορὰ , λέγει , ἀνελπίστος ἄς ἔλθῃ εἰς
αὐτόν ὡσάν παγίς * διὰ τὴν ἐκρυψεν κατ' ἐμοῦ ἀφανι-
σμόν * καὶ διὰ τὴν ψευδῶς μὲ ὠνειδίσεν * εἴτε ὁ
Σαοὺλ , εἴτε καὶ κάθε ἄλλος , ὅπου ἀνάγκηζε τὸν
Σαοὺλ νὰ κατατρέχῃ τὸν Δαβίδ .

„Καὶ ἡ θῆρα ἣν ἐκρυψε συλλαβέτω
αὐτόν .

Τὸ δίκτυον , λέγει , τῆς θήρας , ὅπου
κρυφίως ἀπλώσε διὰ νὰ πιάσῃ ἑμένα , ἄς πιάσῃ
αὐτόν ὅπου τὸ ἔστησεν : ἦτοι ἡ μηχανή , ὅπου
ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ , αὐτὴ ἄς γυρίσῃ κατ' ἐ-
πάνω του .

„Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ .

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω , τοῦτο τὸ
ἴδιον νόημα λέγει καὶ ἐδῶ * θέλει πέσει , λέγει ,
εἰς τὴν παγίδα ἐκείνην , τὴν ὁποίαν ἔστησεν κατ'
ἐμοῦ . (2)

9: „Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ
„Κυρίῳ , τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίᾳ
αὐτοῦ .

Αἴψ' οὗ , λέγει , οἱ ἐχθροί μου ἐτί τιμω-
ρηθούν , καθὼς ἀνωτέρω εἶπον , τότε θέλω χαρῶ
εἰς τὸν Κύριόν μου , ὁ ὁποῖος δικαίως αὐτοὺς ἐ-
τιμώρησε * καὶ ὅτι ἐκείνους μὲν ἐτιμώρησεν , ἐ-
μένα δὲ ἔσωσεν .

10: „Πάντα τὰ ὀστέα μου ἐροῦσι * Κύριε Κύ-
„ριε τίς ὅμοιός σοι ; ῥυθόμενος πτωχόν
„ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ * καὶ
„πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπα-
„ζόντων αὐτόν .

Κόκκαλα , λέγει τὰ ἐν τῷ βῆθει τοῦ σώ-
ματος μέλη * φανερόναι δὲ διὰ τούτων τὴν ἐκ βῆ-
θους ψυχῆς ὀλακάρδιον πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν * ἡ
κόκκαλα θέλει νοήσῃς ἐπὶ τῆς ψυχῆς προσφυσέ-
ρον , τοὺς σερρούς καὶ συνεκτικούς αὐτῆς λογισ-
μοὺς , καθὼς εἵπομεν εἰς τὸν λγ' Ψαλμὸν ἑρμη-
νεύοντες τὸ „ Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα
αὐτοῦ .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει , ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμ-
ματέων καὶ Ἡρωδιανῶν , καὶ ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων . ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει , ὅτι προφέρονται ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα καὶ
τοῦ Διαβόλου .

(2) Ὁμοίως καὶ ταῦτα λέγονται διὰ τὰ κατὰ ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι , διὰ τὴν ἐξαίρεσαν τὸν Δεσπότην Χριστόν *
καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν καὶ Διαβόλον κατὰ τὸν Ἡσυχίον λέγοντα „ Ὁ μὲν γὰρ Ἰούδας εἰς τὴν παγίδα τῆς ἀγχότης ἐπέ-
πεσεν * ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἰουδαίων παγιδεύειν νομίσας , παγιδεύεται , καὶ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ συνελήφθη θῆραν * ὡσαύ-
τως καὶ ὁ Διαβόλος τὴν παγίδα τοῦ Σταυροῦ μέλεπῆσας , διὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς ἑαυτοῦ Βασιλείας ἐξέπεσεν (ἐν τῇ
ἐκδεδ. Σειρᾷ) .

αὐτῶν · (1) πτωχὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦ του
ὁ Δαβὶδ ὡς φευγόντα , καὶ ὡς ἐνδεῆ τῶν πρὸς
τὸ ζῆν ἀναγκαίων , καὶ ὡς μεμονωμένον ἀπὸ κά-
θε βοήθειαν ἀνθρώπινην · σφετετέρας δὲ ὠνόμα-
σε τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Σαούλ · ἐπειδὴ καὶ ἦτον
συντροφευμένοι ἀπὸ πλούτου καὶ ἀπὸ πληθὸς στρατιω-
τῶν · δύο δὲ φορές εἶπε πτωχὸν , ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ ,
πένητα , διὰ τὴν φανερότην τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ εὐ-
τέλειαν · ὁμοῦ δὲ μεταχειρίζεται καὶ τὴν ταπει-
νολογίαν ταύτην , διὰ τὴν παρακινήσιν τὸν Θεὸν
εἰς ἔλεος καὶ συμπάθειαν · διαρπαζόντων δὲ εἶπεν , ὅσον
πρὸς τὴν γνώμην ἐκείνων καὶ τὰς ἐλπίδας · διὰ τὴν
ἡλπίζον νὰ διαρπάσουν ὁ , τι καὶ αὐ εἶχεν .

11: Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι , ἃ
οὐκ ἐγίνωσκον ἡρώτων με .

Ὁ Σαούλ , λέγει , καὶ οἱ σὺν αὐτῷ , ἐ-
σχηκόησαν μάρτυρες ἄδικοι · μάρτυρες μὲν , διὰ
τὴν ἐμαρτύρουν ἐναντίον μου · ἄδικοι δὲ , διὰ τὴν
ψευδῶς ἐμαρτύρουν · οἱ ὅποιοι περιγαλῶντες ἡρώ-
των με , ἀνίσως καὶ δὲν ἐπιβουλεύει τὴν βασιλείαν ·
τὴν ὁποίαν ταύτην ἐπιβουλήν , αὐτοὶ μὲν ἐμαρτύ-
ρουν κατ' ἐμοῦ , ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον παντελῶς ,
ὡς ἀνάτιος · τοῦτο δὲ νοοῦμεν , ὅτι ἔγινε καὶ εἰς
τὸν Δεσπότην Χριστὸν , ἀπὸ τοὺς τότε ψευδομάρ-
τυρας · οἱ ὅποιοι ἡρώτων καὶ ἐμαρτύρουν κατ' αὐ-
τοῦ ἐκείνου , ὅπου δὲν ἤξευρεν , ὡς ἡ τῶν Εὐαγ-
γελίων ἐξορία διδάσκει .

12: Ἀνταπεδίδοςάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγα-
θῶν , καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου .

Ἀντὶ , λέγει , τῶν εὐεργεσιῶν , ὅπου ἐγὼ
ἐκαμῶ εἰς τὸν Σαούλ , αὐτὸς μοι ἀνταπέδωκε πο-
νηρὰ · διὰ τὴν ἐγὼ ὅπου ἐθανάτωσα τὸν κοινὸν ἐχ-
θρὸν καὶ ἀλλόφυλον Γολιάθ , καὶ ἐγὼ ὅπου ἐδίω-
ξα τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἀπὸ τοῦ Σαούλ , ἐγὼ τῶ-
ρα ἀπὸ τοῦ ἰδίου εὐεργετηθέντα παρ' ἐμοῦ διώκο-
μαι · ἀνταπεδίδουσιν δὲ καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου
ὁ Σαούλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ · ἦτοι ἀκαρπίαν πρὸς
τὴν ἀρετὴν · οἷον αὐτοὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὴ
θανατώσουν , ἐμελέτησαν νὰ μὴ ἐμποδίσουν
ἀπὸ τὴν καρποφορίαν τῶν ἀρετῶν · ἢ ἀνταπεδίδο-
σαν ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου , ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ ,
κατὰ περίφρασιν · ἡγουν ἵνα μὴ ζήσω καὶ τε-
κνογνήσω . (2)

13: Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦ παρενοχλεῖν
μοι ἐνεδυόμην σάκκον , καὶ ἐταπεί-
νουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ψαλ-
μωδὸς , μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ διαλύωμεν τὰς
συμφορὰς , ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν · λέγει γάρ , ὅ-
τι ἐγὼ εἰς καιρὸν ὅπου ἐσυκοφαντούμην , κατε-
ξήραν καὶ ἐσκληραγώγουν τὴν ψυχὴν μου · ἦτοι
τὸν ἑαυτόν μου , μὲ τρίχινον σάκκον , καὶ μὲ νη-
στεῖαν , καὶ προστηχόμην εἰς τὸν Θεόν , διὰ τὴν μὲ
ἐ-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει , ἡ Τάχα δ' αὖν ἡ ἐκκλησία τοῦτο λέγει κατὰ τὸ τῆς Ἀναστάσεως Μυστήριον · Τὰ δὲ
γάρ φησι λέγει Κύριος τίς ἐξέοις ταύτοις · Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω εἰς ὑμᾶς Πνεῦμα Ζωῆς · καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα · καὶ ἀ-
νίσω ἐφ' ὑμᾶς σάκκον καὶ ζήσεσθε · καὶ γνώσεσθε , ὅτι ἐγὼ εἰμὶ Κύριος · ταῦτα οὖν τὰ ἑσθ' ἀπαλαβόντα τὴν ζωὴν ,
εὐχαριστοῦντα τῷ ἀναστήσαντι ἐρῶντι Κύριε Κύριε τίς ὁμοίός σοι ; ὁ δὲ Κύριλλος ὁσῶς τοὺς Ἀποστόλους ἐνόησεν · οἱ τέ-
νες σκορπισθέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους , μετὰ τὴν ἀνάστασιν πάλιν ἐσυναχθήσαν .

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος Κύριλλος λέγει , ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους , ὅρ-
τινες ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν , ὧν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου , ἐβριζον καὶ ἐλοιδοροῦν καὶ εὐαγγέλιον παρεδωκάν · αὐτοὶ δὲ ἐν ἀ-
τεκνίαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν Κύριον , μὲ τὸ νὰ ἐμαρτύρουν τοὺς ἄλλους νὰ μὴ γίνωνται μαθηταὶ εἰς αὐτὸν , οἱ τῶν
τέκνα πνευματικὰ ὀνομάζονται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει , ἡ Αὐτὸς μοι πολεμῶν οὐ παύεται , θανάτῳ παραδοῦναι καὶ
λήθη βουλόμενος · ἀτεκνίαν γὰρ τὴν λήθην ὀνόμασεν , ὡς διὰ τῶν παιδῶν φυλαττομένης τῆς μνήμης · διὰ δὲ τῆς
ὁ τῶν ὅλων Θεός · Ὡς οὐ δὲ τῶν παιδῶν μόνον φυλαττομένης τῆς μνήμης , ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἀγαθῶν πρά-
ξεων , διὰ τῆς Ἡσυχίας τοῦ Προφήτου φησι , ἡ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος , ὅτι ἔχον ἐγὼ εἰμὶ ζῆρόν · τὰ δὲ λέγει Κύριος
τοῖς εὐνοῦχοις , ὅσοι αὐτὸν ἐκλέγονται , καὶ ἐγὼ θάρσει καὶ ἀντέχονται τῆς διαθήκης μου , δώσω αὐτοῖς ἐν τῇ αἰῶνι μὲν
τόπον ὀνομαζὸν κρείττω ἢ ὧν καὶ θυγατέραν · ἐν οὐρανῷ δώσω αὐτοῖς (Ἠσαΐας 62 . 3 .) .

ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν ἡγάπων αὐτὸν ὡς ἀδελφόν μου·
μου.

„Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀ-
„ποστραφίσεται.

Ἡ μὲ τοιοῦτον τρόπον, λέγει, γινόμε-
νη προσευχή μου, θέλει εἰσακουσθῇ· τὸ γὰρ σχή-
μα τοῦτο· ἡγουν ὃ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφῇ
τῆς προσευχῆς, ποτὲ μὲν λαμβάνεται διὰ τὴν εἰ-
σακουσθεῖσαν προσευχήν, καθὼς τώρα ἐδῶ· ἐ-
πειδὴ ἡ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχή, σρέ-
φει ἔμπρακτος καὶ ἐνεργητικὴ εἰς τὸν κόλπον τοῦ
προσευχομένου, ὡς ἂν ἓνα δῶρον πολύτιμον· ἢ διὰ
να ἐμπλήσῃ τὸν κόλπον αὐτοῦ ἀπὸ τὰ αἰτήματα,
ὅπου παρὰ τοῦ Κυρίου ἐζήτησε· ποτὲ δὲ λαμβά-
νεται ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφῇ τῆς προσευχῆς,
διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν· διὰ τί ἡ μὴ εἰσακου-
σθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχή, σρέφει ἄπρακτος καὶ
ἀνενέργητος εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευξαμένου. (·)

14: „Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῷ ἡμετέρῳ(2)
„οὕτως εὐηρέστουν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ δείξῃ τὴν διάπαιρτον
ἀγάπην, ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Σαούλ, ὠνόμασεν
αὐτὸν πλησίον καὶ ἀδελφόν· διὰ τί τοὺς μὲν γο-
νεῖς καὶ αὐθέντας μας συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν,
ὅτι τοὺς τιμοῦμεν· τοὺς δὲ ἀδελφούς μας, συ-
νειθίζομεν νὰ λέγωμεν ὅτι τοὺς ἀγαποῦμεν, ὅταν
τέκναι ἐδινά μας δὲν ἔχομεν· εὐηρέστουν λοιπὸν ἐγώ,
λέγει, εἰς τὸν Σαούλ, ὡς ὅντα πλησίον μου, καὶ

„Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάων ου-
„τως εταπεινούμην.

Εἰγώ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα τὸν Σα-
ούλ, ὅτι με φθονεῖ διὰ τὴν ἐπαινούμενην ἀπὸ τὸ πλη-
θος· διὰ τοῦτο ἐταπεινούμην ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
καὶ θεληματικῶς ἐσχηματίζομην πῶς πενθῶ καὶ
λυποῦμαι καὶ σκυθρωπάω· διὰ τί ἡ ταπεινώσις τοῦ
φθονουμένου, ὀλιγωσεῖται τοῦ φθονοῦντος τὸν φθό-
νον· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερηφάνεια
τοῦ φθονουμένου, αὐξάνει τοῦ φθονοῦντος τὸν
φθόνον.

15: „Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν καὶ συ-
„νήχθησαν.

Καὶ ἀγκαλὰ, λέγει, ἐγὼ τοιοῦτοτρόπως
ἐταπεινούμην καὶ ἐσκυθρωπάω, ὁ Σαούλ ὁμῶς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔχαιρον, νομίζοντες ὅτι ἀπὸ
ἀδυναμίας μου ταῦτα ποίω· καὶ διὰ τοῦτο ἐσυνά-
χθησαν, διὰ νὰ συμβουλευθῶν πῶς νὰ με κατατρέ-
ξουν.

„Συνήχθησαν ἐπ' ἐμέ μάλιστα, καὶ
„οὐκ ἔγνων.

Ἀντὶ τοῦ μάλιστα, ὁ Σύμμαχος εἶπε,
πλήττοντες· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσυνά-
χθησαν φρονεῖς κατ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἤξεύρω·
καὶ

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου τὴν προσευ-
χὴν, ἣν ᾠζατο ὑπὲρ τῶν σαρωτῶν, δὲν ἀφῆκεν ἡ κακία ἐκείνων νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ νὰ εἰσακουσθῇ·
ἀλλὰ ἐτραβίξεν αὐτήν καὶ ἐρέτισεν ἄπρακτος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κυρίου· „Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἔμελλον καὶ μεταβαλεῖν
τῶν ἀσεβημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχή τοῦ Σωτῆρος, ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαραποδίστως ἐπὶ τὰ ὅσα τὰ Πατρι-
κά παρῇ.

(2) Ἐν ἄλλοις, ὡς ἀδελφὸν ἡμετέρον· δηλοῖ δὲ ἐδῶ καὶ τὸν προδότην Ἰούδαν, τὸν ὁποῖον ὡς ἀδελφὸν καὶ φίλον ἡγά-
πα ὁ Κύριος, καὶ δι' αὐτὸν ἐπένθει καὶ ἐλυπέτο, κατὰ τὸν Ἠσύχιον· „Αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον βασάζειν, καὶ μό-
νον συμβάπτειν εἰς τὸ τρυβλίον ἐπέτρεψεν ὡς ἀδελφὸν καὶ πλησίον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπόλλωνάρι-
ος ἡρωϊκῶς ταῦτα μεταφράζων· „Ὡς φίλῳ ὡς τε κασιγνήτῳ, τέσου ἠνδανεν αἰεὶ.

καὶ μὲ ἐπεβουλευόντο· περὶ τούτου δὲ σαφῶς ἡ
πρώτη τῶν Βασιλειῶν διδάσκει (ἐν κεφαλῇ 10)
ὅτι ἡ Μελχὼλ ἡ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ , ἐφάνέρωσεν εἰς
αὐτὸν τὴν τοιαύτην τῶν ἐχθρῶν του ἐπιβουλήν· καὶ
ἐτὶ φυγῶν ὁ Δαβὶδ , ἐγλυτῶσε τὴν ζωὴν
του· (1)

• Διεσχίσθησαν καὶ οὐ κατενύγησαν·

Ἐσχορπίσθησαν , λέγει , ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐ-
χθροί μου , ἀφ' οὗ μὲ ἐζήτησαν εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ
δέν με εὗρον καθὼς ἠλπίζον· ὅμως δὲν ἐκατανύγη-
σαν , οὐδὲ ἐμετανόησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τους· (2)

16 : „ Ἐπείρασάν με , ἐξεμυκτήρησάν με μυ-
„ κτηρισμῷ , ἐβρυξαν ἐπ' ἐμέ τοὺς
„ ὀδόντας αὐτῶν .

Οἱ φίλοι , λέγει , τοῦ Σαοὺλ , ἄλλοτε μὲν ,
μὲ ἐδοκίμασαν πῶς διάκειμαι· ἄλλοτε δὲ , μὲ
ἐπεριέλασαν καταφρονούντες ὡς ἀσθενῆ· τῶρα δὲ ,
φανερὰ ἐθηριώθησαν κατ' ἐπάνω μου· γίνεται δὲ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων , ὅταν , ἢ ἀπὸ φόβον πολὺν ,
ἢ ἀπὸ θυμὸν , συγκρουόμενα τὰ ὀδόντια ἕνα μὲ τὸ
ἄλλο , κτυπῶσι· τῶρα , λέγει , αὐτοὶ ἀνάψαντες
ἀπὸ τὸν θυμὸν , σχεδὸν κτυποῦσι κατ' ἐπάνω μου
τὰ ὀδόντιά των , ἐπιθυμοῦντες νὰ μασσήσουν μὲ αὐ-
τὰ καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μου· (3)

17 : „ Κύριε πότε ἐπόψει;

Κύριε , λέγει , σὺ μακροθυμῶν εἰς αὐτὰ , φαί-
νεσαι πῶς δέν τὰ βλέπεις· καὶ λοιπὸν πότε θέλεις
τὰ ἰδῆς καὶ νὰ τὰ ἐκδικήσῃς;

„ Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀ-
„ πὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν .

Ἀφ' οὗ , λέγει , ἐσὺ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ
τὴν κακουργίαν τῶν ἐχθρῶν μου , ἀποκατάστησόν με
εἰς τὴν ἀφοβίαν , ὅπου εἶχον πρότερον· (4)

„ Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου ,

Τὸ βρύχειν λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν λεόντων·
ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἐβρυξαν οἱ
ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου , διὰ τοῦτο τῶρα ἐδῶ ὀνομά-
ζει αὐτοὺς λέοντας , ὡς βρυξαντας διὰ τὴν ὀμότητα
αὐτῶν καὶ ἐπιβουλήν· μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυ-
χὴν του· ἥτοι τὸν ἑαυτόν του , ἀντὶ τοῦ ἡγαπημέ-
νην , ἢ καὶ μεμονωμένην , ὡς ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευ-
σεν , ὡς εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ εἰκοστοῦ πρῶ-
του Ψαλμοῦ· στίχῳ 20 . ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται
ἐδῶ τὸ , ἀποκατάστησον .

18 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἐκκλησίᾳ
„ πολλῇ .

Καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ . 25 .
εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Παρὰ σοῦ ὁ ἐπαινός μου ἐν

ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι μαζίζοντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον , οὐκ ἐγίνωσκον οὐδεμίαν αἰτίαν κατ' αὐτοῦ· ἢ ὅτι ἐ-
γὼ δὲν ἐγνώριζα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καμμίαν ἁμαρτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν αἱ μάστιγες ἤρχοντο κατ' ἐμοῦ .

(2) Καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐκ προσώπου λέγεται τοῦ Κυρίου , διὰ τοὺς Ἰουδαίους· περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Εὐαγγε-
λιστὴς Ἰωάννης , ὅτι ἦτον σχίσμα ἐν αὐτοῖς , ἄλλων μὲν ἀγαθὸν λεγόντων , ἄλλων δὲ , πονηρὸν· ὅς τούτων γινο-
μένων , οὐ κατενύγησαν , οὐδὲ συνῆκαν κατὰ τὴν ταῦτα ἔλεγον ὅτι ἐπραττον .

(3) Ἀλλὰ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπείραζον πολλάκις τὸν Χριστὸν , ὅταν ἐσειλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἡρωδιανούς ὅτι ἐξεμυκτή-
ριζαν περιγελῶντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ , κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἰσως μὲν ὅτι τοὺς
ὀδόντας ἐξ ὀμότητος ἐβρυχον , μονοουχὶ μασσήσασθαι τὸν Ἰησοῦν βουλόμενοι· πλὴν βρυγμὸς ὀδόντων ὅτι ἐν λό-
γοις κακία λέγεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(4) Τοῦτο τὸ ρητὸν λέγεται ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα , τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ
τὴν ψυχὴν του· εἰς τὸ σῶμα : ἥτοι νὰ τὸν ἀναστήσῃ .

ἐκκλησίᾳ μεγάλη· ὅθεν καὶ τὴν τούτου ἐρμηνείαν
ζητεῖ ἐκεῖ· (1)

ζουτο δολίους λογισμοὺς, πῶς νὰ μὴ κρημνίσουν
κρυφίως εἰς κἀνένα κίνδυνον.

„ Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.

21: „ Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν.

Ἀντὶ τοῦ βαρεῖ, ὁ Σύμμαχος εἶπα παμπλη-
θεῖ· ἐξήγησις δὲ εἶναι τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ ἀνωτέρω
τοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη.

Ὅχι μόνον, λέγει, κρυφίως μὲ ἐπιβουλεύον-
το οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ παρήρησά ὑ-
στερον μὲ ἐκατηγόρουν μὲ πλατὺ στόμα, χωρὶς καμ-
μίαν συστολήν· διὰ τί ἐκεῖνος, ὅπου θέλει νὰ μὲ
τὸν καταλάβῃ τινας, αὐτὸς κρυφομυρμουρίζει μὲ
χείλη συνεσαλμένα, καὶ μὲ συμμαζωμένον στόμα.

19: „ Μὴ ἐπιχαρεῖνσάν μοι οἱ ἐχθραῖνον·
„ τες μοι ἀδίκως· οἱ μισοῦντες με δω-
„ ρεάν, καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς.

„ Ἦῖπον, εὗγε εὗγε! εἶδον οἱ ὀφθαλ-
„ μοί ἡμῶν.

Τὸ δωρεάν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ματαίως· αὐ-
τοὺς ἐγὼ, λέγει, παντελῶς δὲν ἀδίκησα, οὔτε
ἐδειξα κἀνένα κίνημα μίσους ἄξιον εἰς τοὺς ἐχθρούς
μου· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τοὺς κόλακας·
οἱ ὅποιοι ἐνευον μὲ τὰ ὀρμάτια εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ
ἐκατηγόρουν μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἐκεῖνα, ὅπου
ἐλάλει, ἢ ἐπραττεν, ὅταν ἦτον παρὼν ὁ Δα-
βὶδ. (2)

Τὸ εὗγε, ἦτον πικρὸν ἐπιφώνημα, τὸ ὁ-
ποῖον περιγελαστικῶς ἔλεγον ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπιτύχαι-
νον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὅπου ἐπόθουν καὶ νύχιστα
τοῦτο δὲ τὸ εὗγε ἐδῶ διπλασιάζεται, διὰ τὴν φανε-
ρῶσιν τὴν ὑπερβολικὴν ἡδονὴν καὶ χαρὰν τοῦ πράγ-
ματος, ὅπου ἐπόθουν οἱ τοῦ Σαοὺλ κόλακες· αὐ-
τοὶ, λέγει, ἐλέποντές με, πῶς ἐπευγον εἰς τὰ ὄρη
καὶ σπηλαία ταλαιπωρούμενος, ἐπεφώνησαν τοῦτο
τὸ πρόσρημα τῆς εὐφροσύνης, τὸ εὗγε εὗγε· τὸ ὁ-
ποῖον δηλοῖ „ Καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καλῶς· τὸ
δὲ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί ἡμῶν, μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ
ἀναγινώσκηται χωριστῶς· ἦγουν ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλ-
μοί μας ἐκεῖνα, ὅπου ἠθέλαμεν· ἐλλείπουν γὰρ τὰ
λόγια ταῦτα· ἦγουν τὸ, ἐκεῖνα ὅπου ἠθέλαμεν·
καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωται ἐξωθεν· ὃ καὶ ἡνωμέ-

20: Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ
„ ἐπ' ὄργην δούλους διελογίζοντο.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ διαλε-
γόμενοι μὲ ἐμένα περὶ ἀγάπης, ὠμίλουν εἰρηνικὰ
λόγια· διὰ τὴν ὄργην δὲ καὶ μνησικακίαν, ὅπου
ἐκρυπτον εἰς τὴν καρδίαν τους κατ' ἐμοῦ, ἐσυλλογι-

νω5

(1) Ἦτοι μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν ἐξ Ἑθῶν, ἕνα μὲν, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπερκειμένην τῆς Ἰουδαίων· ἔτι ἄλλο, ὡς δικαιωθείσαν ἐν Χριστῷ, ἔτι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, πρόβησις δὲ ἦν αὕτη, ἔτι πρόβησις δέξαμένη τέλος· ἐν πάσῃ γὰρ γῇ ἔτι θαλάσῃ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν διὰ τῶν πεπιστευκότων ὁ Θεὸς Δαβὶδ· ἐκκλησίαν γὰρ πολλὴν ἔτι παμπληθῆ λαὸν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Εἴρηται γοῦν τὸ διανεύοντες, ἀντὶ τοῦ συντιθέντες δόλους· πανταχοῦ δὲ τὰ ἐννεύματα τῶν ὀφθαλμῶν διαβέβληται, ὡς ἐν παροιμίαις ἐπὶ τοῦ κακοῦ παρατετήρηται, ὅτι αὐτοὺς (ὁ ἄφρων ἔτι παράνομος) ἐννεύει μὲν ὀφθαλμῷ, σημαίνει δὲ ποδὶ, διδάσκει δὲ νεύμασι δακτύλων (Παρ. ε'. 13.) ἔτι πάλιν „ Ὁ ἐννεύων ὀφθαλμοῖς μετὰ δόλου, συνάγει ἀνδράσι λόπας (Παρ. ι'. 10.) φθάνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήμα-
τα ἐπὶ τοὺς φρονήματι μὲν ἀλαζονικῶς ὑπερφρονούντας τῶν ὑποδεεσέων, ὑποπιάζοντας δὲ, τῷ σχήματι ἔτι τῷ νεύματι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀλαζονεῖαν ἐνδεικνυμένους· Σημειῶσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει ὁ Κύριος ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ λέγων „ Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δω-
„ ρεάν (Ἰω. ιε'. 25.) τοῦ ὀνόματος τοῦ Νόμου πλατυτέρως λαμβανομένου, ἔτι ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν λεγομένου.

ὡς ἀναγνώσκειται μετ' ἐγὼ ἤγουν καλῶς εἶδον
οἱ ὀφθαλμοί μου ἦτοι εὐκτῶς καὶ καθὼς ἐπόθου-
σαμεν.

22: „Εἶδες Κύριε, μὴ παρασιωπήσης· Κύ-
ριε, μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.

Βλέπεις, λέγει, ὦ Κύριε, ἐκεῖνα, ὅπου πά-
σχω· καὶ λοιπὸν μὴ παρασιωπήσης· ἤγουν μὴ ὑ-
πομείνης ταῦτα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου ὑπομένουν, συ-
νειθίζουσιν νὰ σιωποῦν· καὶ μὴ χωρισθῆς ἀπὸ λόγου
μου· διὰ τί κἀνένας ἄλλος δὲν εἶναι βοηθός μου.
(1)

23: „Ἐξεγέρῃτι Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ
κρίσει μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τὸν Θεὸν
ἀνθρωποκρατῶς, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἶπομεν ἄνδρα,
λέγει, καὶ ἐξύπνησε Κύριε, καὶ κάμε ἐκδόκησιν· διὰ τί
μακροθυμῶντας καὶ μὴ βοηθῶν, φανέναι ὅτι κοι-
μᾶσαι· τὸ δὲ πρόσχες, ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πέμ-
πτον Ψαλμὸν εἰς τὴν δευτέρω· ἤγουν μὴ παραδρά-
μης ὡς παρέρχον τῇ κρίσει μου Κύριε.

„Ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν
δικήν μου.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ
πρόσχες· δίκην δὲ τὴν κρίσιν ὠνόμασε· τὸ δὲ
ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου, καὶ ὅσα ἄλλα εἴ-
ναι τοιαῦτα λόγια ἀλλεπάλληλα, συνώνυμα, καὶ εἶναι
ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἴδια μι-
ᾷ ἐπιτεταμένης καὶ ὀλοφύχου δεήσεως, καὶ
τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν διαπύρου πόθου· φαίρουσι δὲ
πρὸς τοῦτοις τὰ τοιαῦτα καὶ κάποιον παρηγορίαν

εἰς τὴν ψυχὴν· „Ἐμνήσθην γὰρ φησὶ τοῦ Θεοῦ
καὶ εὐφράσθην (Ψαλ. 103. 3.)

24: „Κρίνόν με Κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύ-
νην μου. (2)

Κάμε, λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου
κρίσιν Κύριε· διὰ τί ἐγὼ δίκαιος ὢντας εἰς αὐτοὺς,
ἀδικήθηκα παρ' αὐτῶν.

„Κύριε ὁ Θεός μου καὶ μὴ ἐπιχαρεῖν-
σάν μοι.

Περὶ τὸς ἐδῶ εἶναι ὁ καὶ σύνδεσμος·
ἢ λείπει τὸ νὰ· διὰ νὰ ᾔηται τὸ νόημα τοιοῦτον·
ναὶ Κύριε ὁ Θεός μου, ὅς μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου
κατ' ἐπ' ἐμὸν.

25: Μὴ εἴποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· εὐγὼ
εὗγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν!

Καὶ ἐδῶ λείπει τὸ ἐγένετο· καὶ πρέπει νὰ
συνεξακουέται ἔξωθεν, διὰ νὰ ᾔηται τοιοῦτον τὸ
νόημα· καλῶς καλῶς ἐγένετο εἰς τὴν ψυχὴν μας·
καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη κατὰ τὸν πόθον μας!

„Μηδὲ εἴποιεν· κατεπίομεν αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν εἰποῦν οἱ ἐχ-
θροί μου, ὅτι κατεπίομεν αὐτόν· δηλαδὴ μετ'
τὸ σῶμα τῆς μαχαίρας· διὰ τί εἰάν με θανατώσα-
σι, τοῦτο ἤμποροῦν νὰ εἰποῦν.

26: „Αἰσχυρθεῖνσαν καὶ ἐντραπείνσαν οἱ
ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.

Τὸ

(1) Πᾶντα τὰ ἄνω εἰρημένα λέγονται ἔως ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.

(2) Ἐν ἄλλοις, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ἔν ἄλλοις, κρίνόν μοι Κύριε· ἄλλος δὲ λέγει ἢ Καταπίνεταί δὲ ὁ
ἄπαξ εἰς βυθὸν χωρήσας ἢ μηδαμῶς ἀναβὰς, προφητικὰ δὲ ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χρι-
στοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

Τὸ αἰσχυνθεῖσάν καὶ ἐντραπείσάν, δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· θέλουν δὲ αἰσχυνθοῦν οἱ ἐχθροὶ μου, ἂν ἀποσραφοῦν ἄδαιοι καὶ ἀπρακτοὶ χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν τὸν κατ' ἐμοῦ πόθοντος· τὸ δὲ ἅμα, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὅλοι ὁμοῦ, οἱ χαίροντες διὰ τὰ κακά μου· ἤγουν διὰ τὰς δυσυχίας μου.

„Ἐνδύσασθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπήν οἱ μεγαλοῤῥήμονοῦντες ἐπ' ἐμέ·

“Ἄς φορέσουν, λέγει, Κύριε, ὥσάν φορεμαί τὴν ἐντροπὴν ἐκείνῳ, ὅπου καυχῶνται ἐναντίον μου, καὶ μετ' ὑπερηφάνειαν λέγουσιν, ὅτι ἔχουν νὰ με καταποήσουν. (1)

27. „Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν, δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλλήλου· ἄς εὐφρανθοῦν, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπου θέλουν καὶ ἀγαποῦν τὸ δίκαιόν μου· δίκαιόν μου δὲ εἶναι, τὸ νὰ μὴ πολεμοῦμαι ματαίως, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σώζωμαι καὶ νὰ ἀγαπῶμαι παρὰ τῶν νῦν πολεμούντων με· διὰ τί μυριάκις τοὺς εὐεργέτησας. (2)

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος οἱ θέλοντες τὴν

εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.

“Ἄς λέγουν πάντοτε, λέγει, τοῦτον τὸν λόγον οἱ καλοθεληταὶ μου, ἀφ' οὗ ἰδοῦν, πῶς ἐγὼ ἐγίναμι ἀνιέτερος τῶν ἐμὲ πολεμούντων καὶ εἰρηνεῦσα· τί δὲ νὰ λέγουν; ἄς μεγαλυνθῇ ὁ Κύριος· ἥτοι ἄς πισευθῇ κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος, ὅτι εἶναι μέγας καὶ θαυμαστός. (3)

28. „Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ γένουν εἰς ἐμέ ὅσα θέλω, ἔχω νὰ μελετῶ πάντοτε τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Κυρίου, εἶναι πᾶς δικαία κρίσις.

„Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἑπαινόν σου.

Ἀπὸ κοινῆς καὶ ἐδῶ νοεῖται τὸ μελετήσῃ· ἥτοι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετᾶ, ἢ θέλει ἔχει ἔργον παντοτινὸν τὸ νὰ διηγῇται τοὺς ἐπαίνους καὶ ὕμνους σου Κύριε· ὅλην τὴν ἡμέραν δὲ· ἤγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα κοιμώμενοι, δὲν φαινόμεθα ὅτι ζῶμεν· ὁ γὰρ ὕπνος, προσπαρὸς ἐστὶ θάνατος· ταῦτα εἶναι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ τοιαύτην ἐρμηνείαν ἔχουσι.

Πρέπει δὲ ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ, ὅπου ἀναγινώσκουσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώριτου), νὰ μὴ λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν εἰς

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος, λέγει, Μεγαλοῤῥήμονοις κατὰ τοῦ Χριστοῦ λαλοῦντες ὑπέρογκα καὶ διεσφραμμένα οἱ αἰρετικοί, κατασύροντες δὲ καὶ ἑτέρας εἰς τὴν τῆς ἡτοιμασμένης αὐτοῖς ἀπωλείας βάραθρον. Σημειῶσαι ὅτι καὶ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν αὐτὸν θεὸν Κύριλλον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, Κατάλληλος ἡ αἰσχύνη τοῖς ἐπικερτομοῦσι τοῖς πέλας· διὰ τοῖς ἀλαζόσι καὶ μεγαλοῤῥήμοσι ταύτην δὲ Περφήτης ἐπιτίξατο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Κύριλλον, οἱ θέλοντες οὗ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· ἐκείνη γὰρ οὐκ ἦν ἀμεμπτος, ἀλλὰ τὴν τελευτάτην ἐν Χριστῷ, ἔξοσιν ἀγαλλιάσιν χρησιμομένην διὰ Χριστοῦ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.

(3) Κατὰ τὸν αὐτὸν θεὸν Κύριλλον, οἱ τιμῶντες τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν εἰρήνην, τίνες ἕτεροι ἢ οἱ ἐξ Ἑβραίων; ὡς τὴν διίξωσαν ἀπὸ Χριστοῦ, ἀπάτην διδασκεδάσαντες, καὶ καταλύσαντες τὴν εἰρήνην, καὶ ἐκ μέσου ποιήσαντες τὸ μεσελαβοῦν.

εἰς τὸ νὰ καταρῶνται καὶ αὐτοὶ τοὺς ἐχθρούς των, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ· διὰ τί πρέπει νὰ σοχασθoῦν πῶς ὁ Δαβὶδ εἶχε τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν τοῦ παλαίου νόμου, καὶ ὄχι τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτοί· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς νόμος ἐσυγχῶρει νὰ μισοῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προσᾶζει τὸ ἐναντίον, νὰ ἀγαπῶμεν αὐτούς· οὕτω γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς εἶπεν· „Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (Λευ. 5. 27.) ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς (Ματθ. 5. 44.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται μὲ τὰ ἄνωτέρω λόγια· ἀλλὰ μᾶλλον μὲ σχῆμα ἄρας προφητεύει τὰ κακὰ, ὅπου ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς ἐχθρούς του· εἶδὲ καὶ ὑπο-

θέσωμεν πῶς τοὺς καταρᾶται· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παράγγελμα νομικὸν καὶ ὄχι Εὐαγγελικόν, ὡς προείπομεν· καὶ ἄλλως δὲ, λέγει ὁ Σολομών· „Τυπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθαρὸν ἅπαν· (Παρ. κέ. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐκαταρᾶτο νὰ τοὺς ἐχθρούς του, μὰ ὄχι ὡς πικρὸς καὶ μνησικάκος, οὐδὲ ὡς μισῶν αὐτούς, ἀλλὰ ὡς καλοθελητῆς τῆς ψυχῆς των· ἵνα δηλαδὴ αὐτοὶ παιδευθέντες ἐδῶ, γλυτώσουν ἀπὸ τῆς μέλλουσας καταδίκης· ἢ καὶ ἵνα ἄλλοι κακοὶ διορθωθοῦν καὶ μετανοήσουν, βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους ὑπὸ Κυρίου· πρέπει δὲ καὶ τοῦτο νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὰ κυριώτερα λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου νοοῦνται εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου κατέτρεχον αὐτόν. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΔΕ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ·

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κατέφυγε μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον διὰ νὰ κοιμηθῇ· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, μὴ ἡξεύρωντας πῶς ὁ Δαβὶδ ἦτον κεκρυμμένος εἰς τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὸ σόμιον τοῦ σπηλαίου· ὁ δὲ Δαβὶδ σηκωθείς τὴν νύκτα καὶ εὗρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον, δὲν τὸν ἐθανάτωσεν· ἀλλὰ μόνον ἔκοψε μὲ τὸ μαχαίρι τὸ πτερύγιον τῆς διπλοῦδος τοῦ ἤγον· τὴν ποδίαν τοῦ ρούχου του πρὸς ἀπόδειξιν· ὅταν δὲ ἐξημέρωσεν, ὁ μὲν Σαοὺλ εὐγῆκεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Δαβὶδ σταθεὶς ἀπὸ μακρὰν ἐρῶναξε, καὶ ὠνείδισε τὸν Σαοὺλ, διὰ τί ἀδίκως τὸν ἐπιβουλεύεται καὶ τὸν κατατρέχει· ἐρῶναξας δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀμνησικακίαν, ὅπου ἔχει πρὸς τὸν Σα-

(1) Προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος ἔτι ταῦτα· „Ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδικούντας, ἀκούσατε αὐτοῦ λέγοντος· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενὸς, ἔτι δὲ ἐξῆς· ἔτι οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα, οὐκ ἐπραξε δὲ, τοῖς γὰρ λόγοις τὸ πέρας ἐπέθεκε· δις μὲν γὰρ ὑποχείριον λαβὼν τὸν πολέμιον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνείλεν, ἀλλὰ ἔτι τοὺς ἀνελεῖν βουλαιθέοντας ἐκώλυσεν· ἐν πολέμῳ δὲ πεσόντα πικρῶς ὠλοφύρατο· ἔτι τὸν μεμνηνυκὸτα τὸν θάνατον ὡς ἐφιδόμενον, ἔτι ἀνησυχέειν κεανιενυσάμενον τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν.

Σαούλ· καὶ περιλαβὼν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του· δὲν τὸν ἐθανάτωσεν· ἔδειξε δὲ καὶ εἰς πέτασιν τὴν ποδίαν, ἐπὶ τοῦ ἔκφυ· τοῦ ρούχου του· ὁ δὲ Σαούλ ἐντραπὲς καὶ κατακυγείς, ὁμολόγησεν, ὅτι κατατρέχει ἀδίκως τὸν Δαβὶδ· καὶ ἀπλῶς εἶπε μὲν λόγῳ εἰς αὐτὸν χρωματισμένα μετ' ἀγάπην, ἔμενε δὲ πάλιν ὁ αὐτός, κατατρέχων δηλαδὴ τὸν Δαβὶδ· οὖν ὁ Δαβὶδ βαρυκαρδίως διὰ τὸ συμβ-βηκ- αὐτὸ, ἐπύ-θεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, προηγουμένως μὲν, διὰ νὰ καταγορήσῃ τὸν Σαούλ· ἀκολουθῶς δὲ, καὶ διὰ νὰ θαυμάσῃ τὴν κακοτροπίαν καὶ τοῦ δολίου καὶ ἐπιδόλου ἀνθρώπου· (ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ·νς· Ψαλμοῦ.) εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός· διὰ τὴν προφητεύει τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν του, ἣτις ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος· παῖς δὲ ὀνομάζεται ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς υἱός, καὶ ὡς δούλος αὐτοῦ, καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου Ψαλμοῦ. (1)

1: „**Φ**ησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ φησὶ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ νομίζει, κατὰ τὸν ἁγίον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττόν· διὰ νὰ ᾔῃναι τοιοῦτον τὸ νόημα· νομίζει ὁ παράνομος, πῶς ἀμαρτάνει εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἤγουν εἰς μόνην τὴν συνειδήσιν του· κρυφίως· καὶ πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὴν αὐτοῦ κακίαν, οὐδὲ τὴν πονηρὰν διάθεσιν, τῆς καρδιάς του· (2) ἢ καὶ ἄλλως· λέγει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ παράνομος· ἤγουν συλλογίζεται καὶ μελετᾷ νὰ ἀμαρτάνῃ· τὰ τοῦ γὰρ, ποτὲ μὲν εὐρίσκεται ὡς ἐπιρρόημα, αὐτὶ τοῦ ὥστε· ποτὲ δὲ εἶναι περιττόν· παράνομον δὲ ὀνομάζει τὸν Σαούλ διὰ τὴν ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὅς τις ἦτον καὶ φίλος του καὶ γαμβρός του, ἔχων γυναῖκα τὴν θυγατέρα Μελχόλ· (3)

„Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἐμπροσθεν, λέγει, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τοιούτου παρανόμου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι φόβος Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νομίζει καὶ μελετᾷ τοὺς τοιοῦτους πονηροὺς διαλογισμοὺς· καὶ δὲν φοβᾷται ὅτι ταλαίπωρος, πῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ λανθάνῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν·

2: „Οἱ ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι.

Διὰ τί, λέγει, ὁ παράνομος ἄνθρωπος, βλέπει τί ἔκαμε· δολιότητα ἐμεταχειρίσθη ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ· ἤτοι ἐκακούργησε, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔρουναν καὶ ἐξέτασιν, διὰ νὰ εὕρῃ ποῖαις εἶναι ἡ ἀνομία του καὶ νὰ τὰς μισήσῃ· περιττόν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (4)

3: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος περιέχει κατηγορίαν τῆς υπερηφανείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἢ τῆς κακίας ἔλεγχον.

(2) Καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ θεοῦ Κυρίλλου ταιαύτη εἶναι ἢ ἡγεῖται ὁ παράνομος, μηδὲν βλέπειν αὐτῷ τὰ βουλευματα· φαμέν δὲ εἶναι παράνομον τὸν τὰς θεῖας νόμους εἰσάπαν ἀπειρηκότα, ὡς μηδὲ εἶναι θέλειν αὐτοῦ, ἀγέρων δὲ παντελῶς ἢ ἐξίτηλον διαβιδῶναι ζωὴν, ἢ οἷον ἀμετασρεπτὴν τρέχουσαν εἰς πέταυρον αἵτου ἢ εἰς παγίδα θανάτου· ὃν ἕκαστος μενονουχὶ κατὰ τὴν Γραφὴν λέγει Κύριε· ἀπόσα ἀπ' ἐμοῦ· εἰδέναι ὁδοὺς σου οὐ βούλομαι, (Ψαλμ. κα'· 14.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἢ Οὐχ ἀπλῶς παράνομον· ἀλλὰ τὸν ὑποκριτὴν ἢ δόλιον ὁ Ψαλμός ὑποτίθεται, τὸν πολὺν ἐν τῇ ψυχῇ βόμβουσαν παρανομίας ἔχοντα, ἢ διὰ τοῦτο λέγοιτα ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀμαρτάνειν ὑποτιθέμενον· διὰ τί δὲ ἐν ἑαυτῷ λέγει; ἐπειδὴ ταῦτα λογίζεται, ὅπερ φανερώς εἰπεῖν, ἢ φοβεῖται, ἢ αἰσχύνεται.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως αὐτὰ ἐρμηνεύει ἢ Οὐδὲ ὁ εἰπὼν ἡμαρτον, εἴτα ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτος ἐξομολογεῖται, ἀλλ' ὁ κατὰ τὸν Ψαλμὸν εὕρων τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἢ μισήσας· τί γὰρ ὄφελος ἀγῶνις οὗτοι ἢ παρὰ τοῦ λαοῦ ἐπιμέλεια, φέρον τὰ φθαρτικά τῆς ζωῆς καὶ κήλην ἐπιτηδεύει; οὕτως οὐδὲν ὄφελος ἀδικημάτων συγχωρομ-

3: „Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ὡς
„νομία καὶ δόλος.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ λόγια, ὅπου εἶπε πρὸς
ἐμένα ὁ Σαουλ, τὰ φαινόμενα ἀγαπητικά καὶ εἰ-
ρηνικά, αὐτὰ ἦτον γεμῆτα ἀπὸ ἀνομίαν καὶ δολιο-
τητά· καὶ εἶχον κεκρυμμένον μέσα των τὸ φαρμάκι·
τοῦτο γὰρ ἦτον ἔργον ἀνομον ὁμοῦ καὶ δόλιον· διὰ
τὶ αὐτὸς μὲ τὰ φαινόμενα ἔκεινα ἀγαπητικά λόγια
του, ἐβουλεύετο νὰ μὲ κάμῃ νὰ ξεθαρρεύσω, πῶς
δὲν εἶναι τάχα ἐχθρὸς μου· καὶ εἴτι νὰ μὲ εὕρῃ ἀ-
φύλακτον καὶ νὰ μὲ κατατρέξῃ.

„Οὐκ ἐβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆ-
„ναι.

Δὲν ἠθέλησε, λέγει, ὁ Σαουλ νὰ λάβῃ σύνε-
σιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν· ἤγουν εἰς τὸ νὰ
παύσῃ ἀπὸ τὰς κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλάς. (1)

4: Ἀνομίαν διελογίσατο ἐπὶ τῆς κοίτης
„αὐτοῦ.

Ὅχι μόνον, λέγει, τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ
τὴν νύκτα ὅταν εὗρίσκετο εἰς τὴν κλίνην, κακὰ ἐ-
συλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ὁ Σαουλ· καὶ οὐδὲ εἰς τὸν
καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, αὐτὸς ἡσύχα-
ζε· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρασαίνει ὁ Δαβὶδ τὴν
υπερβολὴν τῆς πονηρίας του· συμφώνως δὲ λέγει καὶ
ὁ Μιχαίας, „Ἐγένοντο ἐργαζόμενοι κακὰ ἐν ταῖς
κοίταις αὐτῶν· καὶ ὅμοι τῇ ἡμέρᾳ συντελοῦν αὐτά.
(Μιχ. β'. 1.)

„Παρέστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, κα-
„κία δὲ οὐ προσώχθισε.

Ἐτοιμος ἦτον, λέγει, ὁ Σαουλ εἰς κάθε ἀ-
μαρτίαν· καὶ δὲν ἐβαρέθη, οὐδὲ ἀπεσφόρη τὴν
κακίαν. (2)

5: „Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου
„καὶ ἡ ἀληθεία σου ἕως τῶν νεφελῶν.

6: „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· τὰ
„κρίματά σου ὡς ὕψος πολλῆ.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὅπου εἶπεν,

8-

ρυσμένων τῶν ἐτι ἀδικούντι· ἀλλὰ πῶς ἀφίεται ἀμαρτία; ἐπειδὴν ἡ ἀρετὴ κρατήσασα τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ αὐτὴν
τοῖς οἰκείοις λόγοις καταλαβοῦσα, διαβολῇ (ἦτοι μίσος, αὐτῇ πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἐμποίησιν) ὁ δὲ ὁ-
σιος Πατερμούθιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἴρηται διὰ τὸν Ἀμιὼν τὸν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἐβίβασε τὴν ἑτερο-
θαλὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν Θιμαρ, ἡ μετὰ τὸ ῥυθίρει ἐμίσησεν αὐτήν, καθὼς γέγραπται „Καὶ ἐμίσησεν αὐτήν με-
τὰ μέγα σφόδρα, ὑπὲρ τὴν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν αὐτήν. (β'. Βασιλ. ιγ'. 13.) ἐν δὲ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ ἡ ταῦ-
τα εὗρίσκεται λέγων ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „Οὐδὲ τοῦτό φησι λογίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εὗρίσκει τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ, ἡ
ἡ εὐρὴν αὐτὴν μισεῖ αὐτὴν ἡ αὐτήν· ἐδόλωσεν οὖν εἰς τὸ εὐρεθῆναι, θέλων μὴ εὐρεθῆναι· ἀλλὰ σοφιστικῶς, ὅτι
ἀμαρτάνει συνηγορῶν· ἡ ὁ Θεὸς δὲ Κύριλλος λέγει „Οὐ πεπόμεναι φησι, μετὰ ἀληθείας ἐν ἐσθλαῖμοις τῷ Θε-
οῦ· τοῦτο γὰρ τὸ ἐδόλωσε κατασημῆναιεν ἂν, εἰ μὴ πού.

(1) „Ἄλλος δὲ φησι „Τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τὸ ἀκρως κακὸν, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸ ἀγαθόν, μηδὲ διαίρεσιν εἶναι τινὰ
τῆς ψυχῆς, τῆς μὲν βουλήσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν νουούσης, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀνθελεκούσης· ἀλλὰ συντείνειν ἐν ταῦ-
θα ἡ ῥήματα ἡ νυκτὸς βουλάς, ἡ πράξεις ἡμερινάς, ὡς μὴ δύνασθαι λέγειν „Οὐ γὰρ δὲ θέλω ποιεῖν ἀγαθόν, ἡ
ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πρόσσω (Ρωμ. ιζ'. 19.)

(2) „Ὁ δὲ Θεὸς Ἰσίδωρος, οὕτως ἐρμηνεύει τοῦτο „Κακία δὲ οὐ προσώχθισεν, ἀντὶ τοῦ τὴν κακίαν οὐκ ἐμίση-
σεν, οὐκ ἐβδελύξατο· ἡ γὰρ τὰ εἰδωλα, ποτὲ μὲν βδελύγματα, ποτὲ δὲ προσώχθισματα, ἡ θεία προσαγορεύ-
ει Γραφή· τὸ δὲ παρέστη δηλοῦν, ἡ ὅτι παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς ὑποεργίαν ἀπάσης ἑδοῦ μὴ οὐσης ἀγαθῆς· ἡ ὅτι
συνασπίζει ἡ συναγορεύει τῇ κακίᾳ· ἡ γὰρ παράστασις ἐστὶν ὅτι τὴν συναγορεύσιν κατασημῆναιεν ἂν· ὡς ἱερατὰς
μὲν, ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν ὁ πρᾶττων· παρὶσταται δὲ, ὁ ἐξ πρᾶττοντος συναγωνιζόμενος· Καὶ εἰς τοῦτο φανερὸν ὅ-
τις προήκει, ὡς μηδὲ μισῆσαι τὴν κακίαν πώποτε· οὐ γὰρ ἂν ἔδρα αὐτὴν, εἰ ἐμίσει· οὐ γὰρ ἡ παρέστη ταύτης·
τοῦτέστιν ἐβοήθησε, συνηγόρησεν, ἐδικαιολογήσατο· ὡς γὰρ ἀκαχοὺς ἦν τὸς ποῖς δικάζουσι παρὲς ὡς ὑπὲρ τῶν βοῶν-
θείας δεομένων τὴν οἰκίαν κινεῖ τέχνη, οὕτω κακίᾳ παντὶ σθένει τῇ κακίᾳ συνηγορήσας οὐ παρητήσατο·

ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολικὴν πονηρίαν τοῦ Σαουλ· ἔτι μὲ τὰ παρόντα λόγια φανεροῖν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς μακροθυμίας, καὶ τῆς ἄλλης χρηστότητος καὶ ἀγαθοσύνης τοῦ Θεοῦ· Κύριε, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι τὸ ἔλεός σου· ἥτοι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φθάνει, καὶ τόσον εἶναι πολὺ ὁμοίως καὶ ἡ ἀλήθειά σου εἶναι ὑψηλὴ ἕως εἰς τὰ νέφελα· ἥτοι ἕως τοῦ οὐρανοῦ πάλιν· ἐπειδὴ καὶ αἱ νεφέλαι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνονται, ὅτι ἀναβαίνουν, καθὼς σχεδὸν τρυτὸ εἶπε καὶ ἐν τῷ νς· Ψαλμῷ εἰς 10· ἡ δικαιοσύνη σου δὲ εἶναι, λέγει ὡς τὰ βουνὰ τοῦ Θεοῦ· διὰ τῶν βουνῶν δὲ φανεροῖν τὸ ὕψος καὶ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· Θεοῦ δὲ τὰ βουνὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴν ἐκτίσθησάν· ἀπὸ τὸν Θεόν· τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή· ἡγοῦν αἱ κρίσεις καὶ οἰκονομίαι σου, εἶναι βάθος ἀπειρον καὶ ἀκατάληπτον· (1)

„Ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσεις Κύριε.

Τὸ σώζω ποτὲ μὲν λέγεται διὰ τὴν αἰτίαν καὶ παντοτινὴν σωτηρίαν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καθὼς λέγομεν· σώζονται οἱ δίκαιοι· σωτηρίαν δηλαδὴ αἰώνιον· ποτὲ δὲ λέγεται διὰ τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν τῆς παρούσης ζωῆς· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ λέγεται· ἡ σωτηρία γὰρ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δηλοῖ τὴν ἀπλῶς ζωοποίησιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσύ Κύριε, μὲ τὸ νῦν ἔσαι τοι-

οὔτος ἀγαθός, ὅχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους ζωοποιεῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα· διὰ μέσου γὰρ τῶν κτηνῶν τῶν ἡμέρων, καὶ κάθε ζῶον ἄγριον ἐφανερώσε· τὸ σώσεις δὲ εἶναι, ἀντὶ σώσεις κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανόμενου ἀντὶ ἐνεσῶτος· ἡ ἀνθρώπους μὲν ὀνομάζει, τοὺς μετὰ ὀρθοῦ λόγου ζῶντας· κτῆνη δὲ, τοὺς ἄλογως καὶ ἄσυνέτως ζῶντας· ἡ ἀνθρώπους θέλει νοήσεις τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νόμου παιδαγωγούμενους εἰς τὸ ἀγαθόν, κτῆνη δὲ τὰ φιλήδονα ἔθνη· κατὰ δὲ τὴν ἐννοίαν ταύτην, τὸ σώσεις νοεῖται μέλλοντος χρόνου καθὼς καὶ εἶναι· προφητεία γὰρ ἐστίν· ἡγοῦν, ὅτι ἐσύ Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ἔθνικοὺς σωτηρίαν αἰώνιον, ὅταν πιστεύσων εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

7: „Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεός.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι θαυμαστικόν· θαυμάσας γὰρ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐκπλαγεὶς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ὅποσον σώζει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτῆνη, ἐπιφανεῖ· ὅτι κατὰ πολλὰ ἐπλήθυνας εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεός σου Κύριε.

„Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου ἔλπιουσιν.

Τὸ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Τὸ μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, δείκνυσιν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἔλεει καὶ τὰ οὐράνια πάντα συνέσκη· τούτέστιν αἱ λογικαὶ δυνάμεις· τὸ δὲ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν, ἀντὶ τοῦ ἀληθεῖς καὶ βεβαίας τὰς διὰ πᾶν Προφητῶν ἐπαγγελίας ἔδειξας· νεφέλαι γὰρ, οἱ Προφῆται λέγονται· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, λέγει „Ἐγὼ δὲ ἡ δικαιοσύνη, ἡ μὲν τις ἐν ἡμῖν σφερομένη, ἡ τοῦ ἴσου διανομή· εἰ γὰρ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γνώμῃ δικαιοσύνης ποιοῦντες, οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ· ἡ δέ τις ἀνωθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἡ τε ἐπανορθωτικὴ καὶ ἀνταποδοτικὴ, ἥς πλὴν τὸ δυσθεώρητον διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθὼς φησὶν ὁ Δαβὶδ· „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· Περὶ δὲ τῶν κρίματων τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Πειρᾶται μὲν γὰρ Πλάτων, ἐπιθέσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ κρίματων· ἐπεὶ δὲ οὐκ εὐρίσκει διέξοδον, οὐδὲ γάρ τις τῆς ἀναβάσεως, οὐδὲ εἰς τι φανερόν τελευτᾷ πέρας ἡ πολυπραγμοσύνη τῆς διανοίας, αἰεὶ τινος ὑποφαινομένου τοῦ λείποντος· ὡς τοῦ θαύματος! ἵνα καὶ αὐτὸς πάθῃ τὸ ἴσον, ἐκπλήξει περιγράφει τὸν λόγον, καὶ πλοῦτον καὶ βάθος Θεοῦ τοῦτο καλεῖ, καὶ ὁμολογεῖ τῶν τοῦ Θεοῦ κρίματων τὸ ἀκατάληπτον, μονοουχὶ τὰ αὐτὰ τῷ Δαβὶδ φθεγγόμενος, ἔβυσσον πολλὴν ὀνομάζοντι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ἥς οὐκ ἐστὶ τὴν ἑδραν, ἡ μέτρον, ἡ αἰσθήσει λαβεῖν· ὅρα καὶ τὸ „Τιθεῖς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους τοῦ λβ· Ψαλμοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σὺ δὲ Δέσποτα καὶ ἔλεον ἔχεις ἀμέτρητον, καὶ ἀλήθειαν ἀσάθμητον, καὶ δικαιοσύνην ὄρεσι παραβαλλομένην μεγέθει· ὁ δὲ Εὐσέβιος, νεφέλας, φησὶ, καλεῖ τοὺς Προφῆτας καὶ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις.

Τὸ υἱὸς τῶν ἀνθρώπων εἶναι περιφρασίς, ἀντὶ τοῦ οἱ ἄνθρωποι, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Τίσι ἀνθρώπων ἕως ποτε βαρυκαρδιοὶ; λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ-σει εἶναι κυρίως ἄνθρωποι, καὶ δὲν ἐπαράλλαξαν μετὰ τὰς κακίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ θέλουν ἐλπίσουν εἰς τὴν σκέπην τῆς ἐδικῆς σου φυλακῆς καὶ περιθάλψεως Κυρία ἡ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανούς.

8: „Μεθυσθήσονται ἀπὸ πίστεως οἴκου σου.

Μέθην μὲν ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν εὐφροσύνην. Πίστητά δὲ, ὀνομάζει τὸν πλοῦτον. „Οἱ νος γὰρ φησὶν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου. (Ψαλ. ργ' 15.) ἡ δὲ πίστις ἡ γούνη ἡ παχύτης, εἶναι πλοῦτος καὶ περίσσεια τοῦ ὀξυγγίου. ἔχει οὖν τοιοῦτον νόημα τὸ ρητὸν ὅτι οἱ φυλάξαντες τὸ κατ' εἰκόνα ἄνθρωποι, αὐτοὶ θέλουν εὐφρανθῶν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου. Κυρία οἶκος δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία. πλοῦτος δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ εὐσεβῆ δόγματα, τὰ ὅποια εὐφραίνουν πνευματικῶς ἐκείνους ὅπου τὰ νοοῦσιν. ἡ οἶκος μὲν τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἶναι ἡ παρ' αὐτοῦ προσληθεῖσα ἐμφυχὸς σὰρξ, ἐν ἣ ἐοικένωσε κατὰ τὸν Ἡσυχίου. Πίστις δὲ, εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία κατὰ τὸν Δίδυμον, ἥτις ποτίζει τὰς ψυχὰς καὶ παχύνει, καὶ τόσον πολλὰ εὐφραίνει αὐτάς, ὥστε ὅπου νὰ ἤμπορουν νὰ λέγουν μετὰ τοῦ Παύλου, „Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; (Ρωμ. 8: 35.)

„ποτιεῖς αὐτούς.

Τὸ ἴδιον νόημα ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ ἐπειδὴ δὲ ἀνέφθην ἐκαὶ μέθην, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς διαλαμβάνει ἐδῶ καὶ περὶ πόματος. λέγει γὰρ, ὅτι ἰσὺ Κυρία θέλεις ποτίσεις τοὺς πεισευσαντας εἰς σὲ Χριστιανούς τὸν ποταμὸν τῆς εὐφροσύνης, ἥτις ἀναβλύζει ἀπὸ ἐσέ-να. χεῖμαρρους γὰρ τρυφῆς, εἶναι τὸ ρεῦμα τῆς εὐφροσύνης διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. χεῖμαρρους μὲν, διὰ τὴν προσκαίρως ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ ζῶμα τοῦ Χριστοῦ ἡ τοιαύτη διδασκαλία. καὶ διὰ τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς καὶ βίαιον κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων καὶ πρὸς τοῦτους, διὰ τὴν συγκεκρατῆμένην ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ παλαιοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν τοιοῦτος γὰρ εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ χεῖμαρρῳ τρέχων ποταμός. διὰ τὴν καὶ αὐτὸς, εἶναι πρόσκαιρος, καὶ δυνατὸς, καὶ βίαιος καὶ μεμιγμένος ἀπὸ πολλὰ νερά. τρυφῆς δὲ χεῖμαρρους ὀνομάζεται, διὰ τὴν διδασκίαν τοῦ Χριστοῦ εὐφραίνει καὶ παχύνει πνευματικῶς τὰς ψυχὰς, καθὼς εἶπομεν. μερικοὶ δὲ, ἦτοι ὁ Ἡσυχίος, πίστη μὲν οἴκου ἐννοοῦσι, τὸ πανάχραντον αἷμα, ὅπου ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς πλευ-ράς τοῦ Θεοῦ Λόγου. χεῖμαρρουν δὲ, τὸ ὕδωρ ὅπου ἔτρεξε μαζί μετὰ τὸ αἷμα. ταῦτα δὲ τὰ ὕδα-ἐμέθυσαν ἡμᾶς τοὺς Ἑθνικούς, καὶ τόσον μᾶς εὐφ-ραναν, ὥστε ὅπου νὰ ἐνθουσιασθῶμεν μετὰ πιστήρι-ον ἐνθουσιασμῶν, καὶ νὰ εὐγώμεν ἔξω ἀπὸ τὴν προτέραν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας. (1)

9: „Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, τοῦτο θέλει νὰ φανερῶσιν ὁ Προφητὰς ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ζωοδότης.

„Καὶ τὸν χεῖμαρρουν τῆς τρυφῆς σου

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Χεῖμαρρος τρυφῆς τὰ τοῦ Χριστοῦ πᾶσι. χεῖμαρρος μὲν, ἐπειδὴ ἐν ἀκμῇ τοῦ χεῖμαρ-ρος τῆς ἡμετέρας ἀμαρτίας ἐπράττετο, ὅτε πᾶσα μὲν ἀρετὴ, ἀγάπη δὲ μάλιστα ἡ πρὸς Θεὸν ψυχθεῖσα ἐνεκρωτο. ὥστε τὸν Προφήτην Ζαχαρίαν περὶ ἡμέρας τοῦ σαυροῦ λέγειν. „Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. ψυχὸς δὲ πᾶς ἔσται. ἔσται οὐχ ἡμέρα, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἐσπέρην ἔσται φῶς. (Ζαχ. 14: 6.) τρυφῆς δὲ εἰκότως ἐλέγετο. σφοδρὰ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐνέτρεφε τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πάθουσιν. ἄλλοι δὲ χεῖμαρρον τρυφῆς τὸ ἅγιον λέγουσι Πνεῦμα. (2) τῇ τρυφῇ. Σειργ.)

εἶπε γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστός „ Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ (Ἰω. ιδ. 6.) διὰ τὴν εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτόν του καθ' ὃ Θεὸς ἰπὴν βρούπην τῆς ζωῆς , καὶ δὲν εἶχεν αὐτὴν ἐξωθεν : καθὼς τὴν εἶχον οἱ ἅγιοι οἱ νεκροὺς ζωοποιήσαντες * ἢ λέγει ἔτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ εἶναι ὁ ζωοδότης Τίος , ὅς τις εἶπεν „ Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ , καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ (Ἰω. ιδ. 6.) πηγὴ δὲ ζωῆς * ἐπειδὴ καὶ διὰ Ἱερεμίου εἶπεν „ Ἐμὲ ἐγκατέλειπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς (Ἱερ. β. 13.) κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

„ Ἐν τῇ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι θεολογία , ἥτις προφητεύει περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος : ἤγουν ὅτι ἡμεῖς ὁποῦ μέλλομεν νὰ πιστεύσωμεν , διὰ τοῦ Τίτου ἐσένα τοῦ Πατρὸς , θέλομεν γνωρίσωμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον * (1) διὰ τὴν ἀνίσως ὁ Θεὸς ἦναι φῶς τριλαμπές , λοιπὸν καὶ ὁ πρὸς ὅσον τῆς ἁγίας Τριάδος φῶς εἶναι * ὁ Τίος λοιπὸν ἐδίδασκε περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος , μὲ τὸ νὰ ὠνόμασεν αὐτὸ παρακλήτον καὶ ὁμοδύναμον καὶ ἰσότημον * ἢ καὶ ἀντιστρόφως , ἡμεῖς ὑπο τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωτιζόμενοι , τὰς ἀκτίνας τοῦ Τίτου θεωροῦμεν

κατὰ τὸν Θεοδώριτον * ἐπειδὴ κατὰ τὸν Παῦλον „ Ὅδεῖς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν , εἰμὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (Α' Κορ. ιβ' . 3 .) καὶ πάλιν „ Ἡμεῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ (Α' Κορ . 6' . 10 .)

10: „ Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε , καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθεσί τῇ καρδίᾳ .

Παντοπνὰ , λέγει , ἔλεος ὁ Κύριος , ἐκείνους , ὅπου ἠξιώθησαν νὰ σὲ γινώσκουν Θεὸν ἀληθινόν * καὶ παντοπνὰ δίδε τὴν δικαίαν σου βοήθειαν εἰς ἐκείνους , ὅπου εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν ὀρθοὶ καὶ ἀπονήρευτοι . (2)

11: „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας .

Ἦτοι ὡς μὴ προχωρήσῃ εἰς ἐμὲ ἡ ὑπερηφάνεια ἀπὸ μέρους γὰρ τοῦ ποδός , δηλοῖ ὅλον τὸ σῶμα τῆς ὑπερηφανίας * μηδὲ ὅπως ὡς προσκολληθῇ αὐτὴ εἰς ἐμὲ * μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ὑπερηφανίας , ἐφάνερωσε καὶ κακίαν διὰ τὴν ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ κορυφὴ καὶ γεννήτρια καὶ κακίας . (3)

Καὶ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν , οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἐν τῇ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡ Πατὴρ τὸν Τίτον θεωροῦμεθα , τὸ τριστὸν φῶς ἡ ἀμέρισον * ἐν τῇ φωτισμῇ τοῦ Πνεύματος τὸν Χριστόν * οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν , εἰμὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (Α' Κορ. ιβ' . 3 .) ὁ Βασιλεὺς οὕτως „ Φῶς δὲ τὸ Πνεῦμα λέγεται διὰ τὸ πᾶσαν ἄνοιαν ἡ πλάνην ἐλαύνειν ἐκ πασάν των ψυχῶν , αἷς ἂν ἐγγένται * ἡ διὰ τὸ ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτὸ πᾶτα τὰ ὅπως ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαρμαρυγῶν συνεχόμενα * ὁ δὲ Κύριλλος , οὕτως „ Εἰ φῶς ἐστὶν ἐκ φωτός ὁ Τίος , πότε οὐκ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ; ὡς γὰρ ἀχώρισον τοῦ πυρὸς τὸ φωτίζειν , οὕτω ἡ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον φῶς .

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Τοῖς μὲν γινώσκουσιν αὐτὸν , παρατείνεσθαι τὸ ἔλεος παρακαλεῖ , τοῖς δὲ τὴν καρδίαν εὐθεσί , τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ , καθ' ἣν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονεμηθήσεται * εἴτε δ' ἂν οὐχ ἔτι παρὰ τοὺς προτέρους οἱ δεύτεροι : τούτῃ παρὰ τοὺς γινώσκοντας οἱ εὐθεῖς * ἐπεταὶ γὰρ τῇ παρὰ Θεοῦ γνώσει , τὸ ἡ εὐθεσί τὴν δίκαιον ἔχειν : τούτῃ κατ' οὐδένα τρόπον διεσπασμένην * ἢ κατὰ τὸν Ὀριγένην * εἰ μὲν τὴν γνώσιν ἔχοντες : τούτῃ τὴν πίσιν , ἐλέφ δικαιοῦνται ἡ σφύζονται * οἱ δὲ ἡ τὸ εὐθεῖς ἐν πράξεσι , τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀπολαμβάνουσι σέφανον * πλὴν εἰ παρατείνεται τὸ ἔλεος τοῖς γινώσκουσιν τὸν Θεόν , τοῖς μὴ γινώσκουσιν αὐτὸν πρόσκαιρον ἔσται * λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀμφότερα περὶ τῶν αὐτῶν εἴρηκε , κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενος * οὐ γὰρ ἄλλους λέγει τοὺς εἰδότας αὐτὸν , ἄλλους δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ * οὐδὲ τοῖς μὲν τὸν ἔλεον , τοῖς δὲ τὴν δικαιοσύνην ἐξήτησεν * ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἐν ἀληθείᾳ δόγμασι ἡ πράξεσιν ἀγαθαῖς ὁρίσάμενος , τοῖς ταύτην κεκτημένοις τὸν ἔλεον ἡ τὴν δικαιοσύνην ἀπήγγειλεν .

(3) Ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδασκαλοὶ περὶ ἐξέως ἐρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Λέγεται δὲ ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἔχει ἑνα ποδάρι μόνον „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας . α' διὰ τὴν εἶναι ὡς ἑνα τέρας ἡ μονοπόδαρον ζῶον . β' .

„Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.

Ἡ χεὶρ, λέγει, τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἦτοι ὁ ἁμαρτωλὸς, (ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον) ὥς μή με σαλεύσῃ· λέγει δὲ ἁμαρτωλὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Διάβολον, ἢ τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα παρὰ νόμον· ἢ καὶ κάθε πονηρὸν· σαλεύσαι δὲ δηλοῖ, τὸ νὰ μὲ παραμερίσῃ ἀπὸ τὴν σεραὴν βάσει τῆς ἀρετῆς. (1)

12 „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι
„τὴν ἀνομίαν.

Τὸ ἐκεῖ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῷ ὠρισμένῳ ὑπὸ Θεοῦ· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι μέλλουν νὰ πέσουν εἰς χρόνον μέλλον·

τα· ἀλλὰ ὅτι ἔπεσον εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς προφητικὰς ὀφθαλμοὺς προεῖδεν ὁ Δαβὶδ τὴν πτώσιν αὐτῶν· ἐργαζομένους δὲ τὴν ἀνομίαν λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους καὶ κάθε πονηρὸν ἄνθρωπον. (2)

„Ἐξώσθησαν καὶ οὐμὴ δύνωνται στῆ-
„ναι.

Ἐδιώχθησαν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω μακρὰν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν τους· καὶ λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς δὲν δύνονται πλέον νὰ σεραωθοῦν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ νὰ ζήσουν.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΣ΄.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει νοουθασίας· διὰ τὴν νοουθεσίαν καὶ συμβουλεύει κάθε ἄνθρωπον, νὰ ὑποφέρῃ μὲν μακροθύμως καὶ εὐχαρίσως, ἔσα ἐναντία ἤθελαν τῷ ἀκολουθήσουν· νὰ μὴ προσέχῃ δὲ εἰς τὰς εὐτυχίας.

Β΄. διὰ τὴν ὁ ὑπερήφανος εἰς ἓνα μόνον ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἀκουμβίζει ὅλος ἐπάνω εἰς τοῦ λόγου του.
γ΄. διὰ τὴν ὡς κατὰ θεμελιωμένη ἢ ὑπερηφάνεια, πίπτει εὐπλοῶ εἰς κάθε ἀταξίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς λέγει ἡ Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· καὶ ἀνίσως καμμίαν φορὰν σηκωθῶν διὰ τῆς θείας χάριτος, πάλιν ὀλίγῳ μεταπίπτουν ἀπὸ ἓνα κακὸν εἰς ἄλλο χειρότερον· διὰ λέγει ἡ Ἐξώσθησαν καὶ οὐ μὴ δύνωνται σῆναι. (ἐν τοῖς πνευματικαῖς Γυμνάσμασι σελ. 546)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὁριγένη, χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἢ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐστίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ἡ Τὸ ἐκεῖ εἶπεν, ἀντὶ αὐτῷ ἀπὸ τούτου τοῦ πράγματος: τούτῳ τῆς ὑπερηφανείας, καὶ ἀντὶ τοῦ ὅπου, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μὴ γενοίμην ἐκεῖ, ἐνθα οἱ σαλευθέντες πίπτουσι, καὶ πεσόντες ἐξωδοῦνται, καὶ ἐξωσθέντες, οὐκ ἔτι ἐπανελθεῖν δύνησονται· ἢ κατὰ τὸν Ὁριγένη ἐκεῖ: τούτῳ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, κατὰ τὸ ἡ Ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὁ δὲ θεὸς Ἀμβρόσιος ἐρμηνεύων τὸ ἡ τούτῳ καὶ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, ἡ Ἀς μὴ γένω ὑπερήφανος, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσω, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ, διὰ νὰ μὴ πέσω, ὡς μὴ γένω ὑπερήφανος, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσω, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ, διὰ νὰ μὴ πέσω, διὰ νὰ μὴ κατασυντριφθῶ εἰς τὸν ἄδην· καὶ πάλιν λέγει, ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἡξεῖται νὰ σέκεται· καὶ ἂν πέσῃ δὲν ἡξεῖται νὰ σηκωθεί· (παρὰ τῇ θύρᾳ μετανοίας) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεός.

χίας, ὅπου ἔχουν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. (1) Α

Κ. „ΜΗ παραζήλου ἐν πονηρευομέ-
νοις..

Δύναται μὲν νὰ εἰπῇ τινάς, ὅτι ἡ παραζήλω-
σις, εἶναι μίμησις· δύναται δὲ νὰ εἰπῇ, ὅτι πα-
ραζήλωσις εἶναι καὶ ἡ παρακίνησις καὶ ὁ ἐρευθισμὸς
καθὼς εἶπε καὶ ὁ Θεοδοσίω· μὴ παρερεθίζου· συμ-
βουλεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κάθε Χριστιανὸν, καὶ
λέγει εἰς αὐτόν· μὴ μιμῆσαι ὡς ἄνθρωπε, τοὺς πο-
νηρευομένους ἀνθρώπους, μηδὲ ἐρεθίζου καὶ παρα-
κινου εἰς τὸ νὰ λυπηθῇς, βλέποντας τὰς εὐτυχίας,
ὅπου ἔχουν οἱ πονηροί· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ παρα-
ζήλου ἀδιάφορος εὐρίσκεται, εἴτε μὲ δοτικὴν συν-
ταχῇ, εἴτε μὲ αἰτιατικὴν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑ-
βραϊκῆς διαλέκτου.. (2)

„Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀ-
νομίαν..

Ἐπειδὴ πολλοὶ βλέποντες τοὺς κακοὺς ἀνθρώ-
πους νὰ εὐτυχοῦν, παρακινουῦνται εἰς τὸ νὰ μιμοῦν-
ται τὴν κακίαν τους, ἀπὸ τὴν μικροφυχίαν καὶ ὁ-

λιγοπισίαν τους· διὰ τοῦτο ὁ Προφητὰναξ ἐμποδί-
ζει ἐδῶ τοὺς τοιοῦτους μικροφύχους ἀπὸ τοῦ νὰ μι-
μοῦνται τοὺς ἀνόμους καὶ πονηροὺς· διὰ τί ἡ μίμη-
σις τούτων, εἶναι πράγμα ὀλέθριον καὶ ψυχοβλαβε-
ρατον· εἶναι δὲ ὁ ζήλος μία ἄρεξις, τοῦ νὰ ἀπο-
κτήσῃ τις ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπου φαίνεται πῶς
ἔχει ὁ ἄλλος, κατὰ τὸν Ὀριγένη· τάττεται δὲ ὁ
ζήλος κυρίως ἐπὶ καλοῦ· πολλὰς φορὰς δὲ καὶ ἐπὶ
κακοῦ, καθὼς καὶ ἐδῶ τώρα· ἡ τὸ μὴ ζήλου θέλει
νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ, μὴν ἐπαινεῖς μηδὲ εὐχέσαι νὰ
παρομοιωθῇς καὶ σὺ μὲ τοὺς ἀνόμους ἀνθρώπους..
(3)

2: Ὅτι ὥσεὶ χορτὸς ταχύ ἀποξηρανθή-
σονται, καὶ ὥσεὶ λάχανα χλόης τα-
χύ ἀποπεσοῦνται..

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν
ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μιμῆται τις τοὺς πονηροὺς·
διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ οἱ πονηροὶ, ὥσαν τὸ χορτά-
ριων δομάτων ὀγλίγωρα ξηραίνονται, μὲ τὸ νὰ
μὴν ἔχουν ρίζαν βαθεῖαν· καὶ ὥσαν τὰ χλωρὰ
λάχανα ὀγλίγωρα φθείρονται· λάχανα δὲ χλόης εἶ-
ναι,;

Θεοδώριτος· „Οἱ εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλος καταπίπτοντες, ἀναστῆναι λοιπὸν ἔξ εἰς τὴν ἑτέραν οὐδὲν τῆς ἀρετῆς δραμεῖν
οὐ δυνήσονται· τοῖτοις ἔδοξε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ἔκτῳ Ψαλμῷ· ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ
τῷ αἰδῶ τὴν ἐξομολογῆσεται σοι·

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Ψάλμος οὗτος μὲ τὸ νὰ ᾄδειναι ἡδυνάτετος, διὰ τοῦτο εἶναι ἡ ἀλφαβητικὴ· ἡτοιμασθε τὰς
ἀρχὰς τῶν στίχων αὐτοῦ, ἐτίθεντο τὰ εἰκοσιδύο στίχοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· ἔδρα τὸ νεστόπῳτον Ψαλ-
τήριον τοῦ Λιτίνου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Εἰκότως μετὰ τὸν πονηροῦ ἀνθρώπου οὗτος τέτακται· δειλὸς γὰρ ἐν ἐκείνῳ τοῦ παρανό-
μου τὸν βίον ἔχει κατὰ τὴν κατασκευὴν· (ἐκεῖ γὰρ σιν ἔπεςον πάπτες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν)· νῦν ἀποτρέπει τοῦ
ζήλωσαι τὸν ὅμοιον.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένη· „Διαφέρει τὸ ζήλῳν ἔξ τὸ παραζήλῳν· παραζήλῳν μὲν γὰρ λέγεται τὸ ἐρεθίζειν ἔξ
κινεῖν εἰς ζηλοτυπίαν· ὅποσον τὸ· „Παραζήλωσάν με ἐπ' οὐ Θεῷ· τοῦτέστιν ἐκίνησαν ἐν ἐμοὶ ζήλον, ἔξ ὅσον εἰς ὅσον
γὴν με ἠρέθισαν εἰδωλολατρουῦντες· ζήλῳν δὲ ἐξ τὸ βούλεσθαι ἑαυτῷ ὑπάρχειν, ὃ παρεῖναι τῷ πέλας νενομί-
κην ἀγαθόν· τοῦτο οὖν λέγει, μήτε ἔτερον ἐρεθίζε πονηρευόμενον, πρὸς τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν κατὰ σοῦ· ἡγοῦν μὴ
ποιήσης τοιαῦτα, ὥς τὸν πονηρὸν, ζήλον λαβεῖν κατὰ σοῦ· ἐπεὶ συνεπιβουλεύει σοι... μὴ περὶ αὐτοῦ μιμῶν,
ἢ μακάριζέ τοὺς τοιούτους· ὁ δὲ θεὸς Κύριος οὕτως ἠρμήνευσεν· „Μὴ ζήλου τοὺς τοιούτους φησὶ, μηδὲ κατε-
ρεθίζου πρὸς μίμησιν τῶν φιλακατημένων, καὶ εἰ δοκῶν ἔχειν τὰς εὐγὰς τῶν παρόντων βίῃ, τρεφῶν καὶ ἰδὼς ὡ-
σεβῆ· εὐ· πράττοντά, φησι, φεῦγε τὴν ἰσοτροπίαν εἰς τὰ ἐσόμενα βλέπων· οὐ γὰρ ἐν τούτοις ἔχει δέσινεως.

ναι, τὰ χλοαζόντα καὶ ἀναθάλλοντα * ἢ τὰ ὄν-
τα ἀπὸ τοῦ εἶδος τῆς χλόης * διὰ τί αὐτὰ ὀγλίγω-
ρα ξηραίνονται, πίπτουν καὶ διαφθείρονται.

3: „Ἐλπίσον ἐπὶ Κύριον καὶ ποίει χρη-
στότητα.

Ἐλπίζε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι δὲν θέ-
λει παραβλέπει ὁ Κύριος τοὺς κόπους τῶν ἐναρέ-
ων * καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζου καὶ σὺ τὸ καλὸν
καὶ τὴν ἀρετὴν * τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ χρηστότης ἐ-
ῶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη.

„Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν
Χριστιανῆ, ἀφόβως θέλεις κατοικήσεις εἰς τὴν γῆν
ταύτην * ἐπειδὴ καὶ ἔχεις φύλακά σου τὸν ἴδιον
Θεόν. (1)

„Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ-
τῆς.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, κάμνης τὸ
καλὸν, θέλεις ποιμανθῇς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ
γαθὰ τῆς γῆς * ὥς ὅπου νὰ ἀπολαμβάνῃς μὲν,
ὅσα εἶναι χρήσιμα, νὰ ἐπέλῃς δὲ ἀπὸ ὅλα, ὅ-
σα εἶναι βλαβερά. (2)

4: „Κατατρέψῃς τοῦ Κυρίου, καὶ
„ὄψῃ σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας
„σου.

Γλύκαινε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, τὴν καρδί-
αν σου εἰς τὸν Κύριον μὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀχόρτα-
σον ἀγάπην * ἢ μὲ τὴν ἀχόρτασον μελέτην τῶν θεεί-
ων του λόγων, καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ἁγίων του
ἐντολῶν * καὶ θέλει σοι δώσει ὁ Κύριος καθε σω-
τήριον ζήτημα τῆς καρδίας σου * διὰ τί ἀγαπώντας
ἐσὺ τὸν Θεόν, βέβαια δὲν θέλεις ζητήσεις παρ'
αὐτοῦ κάμνα ζήτημα ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ * τὸ δῶν
δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δώσει * εὐκτικὸν ἀντὶ ὀριστικοῦ
μέλλοντος * καθ' ὅτι καὶ τὰ εὐκτικά πάντα, μέλ-
λοντος σημασίαν ἔχουσι κατὰ τοὺς Γραμματι-
κοὺς. (3)

5: „Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν
„σου.

Ὁδὸν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς ὀνο-
μάζει ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν *
τὴν ὁποίαν προσάξει νὰ ἔχῃ καθε εὐσεβὲς, ἀξίαν
τῆς ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας τοῦ Θεοῦ * „Πνώ-
σκει γὰρ φησὶ Κύριος ὁδὸν δικαίων * καὶ ζῆτει τὴν
τούτου ἐρμηνείαν ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ. 6 : (4)

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτός
„ποιήσῃ.

Πά-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη τοῦτο ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύεται : ἦτοι κατοίκει περὶ τὴν σὴν γῆν, προσδιατρέβων τῇ
τῆς ψυχῆς ἐπιμελείᾳ καὶ γεωργίᾳ, ὅτι, ὁ ἄν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, „Ἡ τὸ κατασκήνου τέθεικεν, ἀντὶ τοῦ κατασκηνώσεις γῆν δὲ ἐκείνην λέγει, τὴν
τοῖς πράξεσιν ἐπηγγελμένην * ἐν ᾗ γεγωνὸς ποιμανθήσῃ φησὶν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς * πλοῦτος δὲ τῆς ἀνὰ πόλε-
ως, ἢ τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφὲς χορηγία * ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει, „Ποιμανθήσῃ ὑπὸ ποιμένι καλῷ, εἰ τις
πλοῦτος ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις θείων δογμάτων τούτων καρπούμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(3) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει, „Κατατρέψῃς δὲ τοῦ Κυρίου, ὁ τῆς ψυχῆς τὰ αἰσθητήρια κεκαθαγμένος, ὡς δύνασθαι
ἐσθίειν τὸν ζῶντα ἄρτον καὶ τὰς ζωοποιούς αὐτοῦ ἀόρκας, πίνειν τε τὸ σωτήριο αὐτοῦ αἶμα * ὅπως ἐνταῦθα κατα-
τρυφῶν, αἰτῇ καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Κύριλλος
λέγει, „Τρυφὴ τοιγαροῦν τὸ ἐνοικον ἔχειν τὸν τὰ πάντα ζωογονοῦντα τοῦ Θεοῦ λόγον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τὸν ἐξ οὐ-
ρανοῦ καταβάντα καὶ ζωὴν διδόντα τῷ κόσμῳ * αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς λήφοντες πάντως τὰ αἰτήματα τῆς ἑαυτῶν
καρδίας (αὐτόθι).

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Ἡ τῷ Θεῷ φησὶ καὶ αὐτὸν καὶ τὰς σὰς πράξεις ἀνάθου καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμικτον ὁ-
πλήν

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.

Πάντα καὶ ἐδῶ παραινέει κάθε ἄνθρωπον ὁ Προφητὰνὰς νὰ ἔχη τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἀνεγκαιάν εἰς τὰς θλίψεις, ὅπου τῷ ἀκολουθοῦν· διὰ τὴν μόνη ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς ἐλαφρόνει τὸν πόνον τῶν θλίψεων· καὶ ὁ Θεὸς, λέγει, εἰς τὸν ὅποιον ἔχει τινὰς τὴν ἐλπίδα του, αὐτὸς θέλει τῷ-δῶσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὅπου ἐλπίζει· καὶ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα, ὅπου ζητεῖ παρ' αὐτοῦ. (1)

6: „Κοί ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου.

Δικαιοσύνην ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν δικαίαν ἀπόφασιν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δώσει αἱ ἄνθρωπε, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν, λαμπράν ὡσάν τὸ φῶς, ἔμπροσθεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· „Ὁ Πατήρ σου γὰρ φασὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ (Ματθ' . 5 . 4 .) ἢ θέλει ἐκβάλλει τὴν ἀρετὴν σου εἰς τὸ μέσον, δημοσιεύων αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς φῶς καθαρὸν· καὶ ἀνακηρύττων αὐτὴν εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν.

„Καὶ τὸ κρίμα σου εἰς μεσημβρίαν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ· ἡγοῦν ὅτι θέλει φανερόσαι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον ὡς μεσημβρίαν, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν· μεσημβρίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ λαμπρότατον, καὶ δυνατώτατον φῶς τῆς ἡμέρας· ἢ κρῖμα ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν πολιτείαν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δημοσιεύσει εἰς ὅλους τὴν πολιτείαν ἐκείνην, ὅπου ἐσύ ἔκρινας καὶ ἐπροτίμησας, ὡσάν τὸ μεσημέρι· διὰ τὴν τὸ μεσημέρι εἶναι εἰς ὅλους φανερόν διὰ τὴν λαμπρότητα.

7: „ὑποτάγητε τῷ Κυρίῳ καὶ ἱκετεύσον αὐτόν.

Τότε ἐσύ ἄνθρωπε ὑποτάσσεσαι εἰς τὸν Κύριον, ὅταν φυλάττης τὰς ἐντολάς του· ἢ καὶ ὅταν δὲν γογγύζης, ἀλλὰ ὑποφέρης εὐχαρίστως τὰς συμφοράς καὶ θλίψεις, ὅπου σοὶ ἀκολουθοῦν· παρακώλεσον δὲ λέγει τὸν Κύριον, διὰ νὰ ἐλεηθῇς καὶ νὰ σκεπασθῇς παρ' αὐτοῦ. (2)

„Μὴ παραζηλῶν ἐν τῷ κατευοδουμένῳ, νὰ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐν ἀνθρώποις, ποιοῦντι παρανομίαν.

Τούτοις τὰ ῥητὰ ὁμοίον μὲν εἶναι μὲν τὸ „μὴ παραζηλῶν ἐν πονηρευομένοις, μὴδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, φανερώτερον ὁμῶς καὶ καθαρώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· διὰ τὴν εἰπὼν, πρῶτον.

πρῶτον· αὐτὸς γὰρ οἷα δικαστὴς ἐξοίσει δικαίαν τὴν ψῆφον καὶ ἀνακηρύξει σε καὶ λαμπρὸν ἀπεργάσεται, ὡς εἶναι δῆλον ἀπασιν, καθὼς τῆς Μεσημβρίας τὸ φῶς· καὶ ὁ Ὁριγένης· „Ὁ τὴν ἐν κρυπτῷ δικαιοσύνην βλέπων Θεὸς, ἐξοίσει αὐτὴν ὅτε φανερώσει τὰς βουλὰς· καὶ ὁ ἐν τῇ κρίσει διαλάμπων ὡς Μεσημβρία ἀξεί τὸ κρίμα.

(1)· Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἐλπισον ἐπ' αὐτόν, αὐτὸς δὲ τί ποιήσει; ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐμφανῆ καταστήσει· καὶ οἷον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἐν τῇ σῆς εὐχῆς τὸ κάλλος· ἔσαι γὰρ ἀπασιν ἐναργὴς ἢ δικαιοσύνη σου, δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα καὶ φωτὸς μεσημβρινοῦ.

(2)· Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Δύω δὲ ταῦτα τίθησιν ἀγιοπρεπῆ κατερθώματα, καὶ οἷον ἀλλήλων ἐχόμενα· τὸ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ τὸ ἱκετεύειν αὐτόν· ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, πάσης ἐντολῆς νοεῖται πληρώσις· εἶκει γὰρ τοῖς αὐτοῦ νόμοις, καὶ τρυφερὰ καὶ εὐνήνιον ὑποφέρει τὸν αὐχέναν, ὁ θελήμασι τοῖς Δεσποτικοῖς ἐνεδουκῶν, ἀλλὰ μὴ ἀπειθείας καταδεχόμενος ὑπομένειν γραφὴν· ἐν δὲ τῷ ἱκετεύειν αὐτόν, τὸ δοξολογεῖν ἐστὶ καὶ τὰς εὐφρόνους ἀναφέρειν ὡς δῶς, συμπεπλεγμένον εὐχῆς, καὶ οἷον τινος νοητοῦ θυμιάματος τῆς τῷ ἐργῷ φωδιστικῆς συνευδισχυτικῆς παρὰ Θεοῦ· κατὰ δὲ Ὁριγένην, ὑποταγὴν ἰνταῦθα λέγει τὴν τῶν κακῶν ἀναχώρησιν· οὐδεὶς γὰρ ἁμαρτάνων ὑποτέτακται τῷ Κυρίῳ.

πρότερον ὁ Δαβὶδ μὴ μιμῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου εὐδοῦται εἰς τὴν ζωὴν του, ἀκολούθως ἐδῶ χωρίζει διὰ ποῖον ἄνθρωπον λέγει· ἤγουν διὰ τὸν παρὰ τὸν ἄνθρωπον· ἐπειδὴ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὅπου εὐδοῦται εἰς τὰ ἔργα του, πρέπει νὰ μιμῆται καθε εὐσεβής·.

εἰ „Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε ἰ, θυμόν·.

Ἐάν ἐσύ, λέγει, βλέπῃς τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, μὴ θυμόνεσαι καὶ ὀργίζεσαι, μήτε ἐναντίον αὐτῶν, ἐπειδὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τους εὐτυχοῦν· μήτε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου· διὰ τί μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀρετὴν, περισσότερον δυστυχεῖς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν ἐδῶ ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμὸς· εἶδὲ καὶ τὴν διαφορὰν τούτων ζητεῖς, ὅρα ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔκτου Ψαλμοῦ· (1)

„Μὴ παραζηλοῦ ὥστε πονηρεύεσθαι.

Ἐπειδὴ παραζηλεῖ τινες καὶ παρακινεῖται πρὸς μίμησιν καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐμποδίζει τὴν τοῦ κακοῦ μίμησιν μόνον, καὶ ὄχι τὴν τοῦ καλοῦ· ἔλεπε δὲ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ψαλμωδὴς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ εἶπε, „Μὴ παραζηλοῦ, μὲ ἀσαφὴ καὶ δυσκολονόητον φράσιν, διὰ τοῦτο παρακάτω σαφέστερον καὶ καθαρώτερον τοῦτο ἔγραψε· τῶρα δὲ ἐδῶ, μὲ τελειότητα αὐτὸ ἐσαφήνισε· πολλὰς φορὰς δὲ τὰ αὐτὰ λόγια λέγει, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰ ἴδια γράφει, θέλωντας νὰ κάμῃ

τὴν διδασκαλίαν του βεβαιωτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν·

9· „Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθῇ·
νονταί.

Ἐδῶ προσθέττει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν τινὰς δὲν πρέπει νὰ πονηρεύεται· διὰ τί, λέγει, οἱ πονηρευόμενοι θέλουν ἐξολοθρευθῶν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν κινδυνεύουν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὴν κινδυνεύουν καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· (2)

„Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ
κληρονομήσουσι γῆν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου εὐχαρίστως ὑπομένουν τοὺς πειρασμοὺς, προσμένοντες τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πραέων, καὶ τὴν ἐπουράνιον κατοικίαν· πολλὰς φορὰς δὲ οἱ τοιοῦτοι κληρονομοῦν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς προσκαίρου γῆς ταύτης, ζῶντες μακροχρόνιον ζωὴν· εἶναι γὰρ καὶ γῆ ἐπουράνιος, καθὼς εἶναι καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος· (3)

10· „Καὶ ἐτι ὀλίγον, καὶ οὐμὴ ὑπάρξει ὁ
ἁμαρτωλός·.

Ὁ ἁμαρτωλός, λέγει, ἄνθρωπος, δὲν θέλει μακροχρονίσει εἰς τὴν γῆν ταύτην· ἐπειδὴ καὶ θέλει σβεσθῇ ἡ πονηρία του, καὶ φαίνεται ὅτι

μκ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Τῶν παθῶν, τινὰ μὲν οὐ πίπτει εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ ἔοι τυχόντες ἀπέβαλόν αὐτὰ προκόπτοντες· τὸ δὲ μίαν τούτου πάθος ἡ ὀργὴ ἡ ἐκκαίει ἔς τοὺς δοκοῦντας εἶναι φοβήσιμους· ἔτι τινὰ μὲν, τινὰ δὲ οὐ· ἀλλὰ κινδυνεύω λέγειν, πάντας ἀνθρώπους, πᾶρεξ τοῦ τελείου, εἴαν που εὐρεθῇ τις τέλειος·.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθῇ· ἔν τῇ αἰνῇ· ὁ δὲ λαὸς τῶν μέλλοντι, ἐξολοθρευθῇ· δὲ ἐπὶ τὸ ἐκπεσεῖν· ἐκ Θεοῦ· Ἰδὼν μὲν τοὶ κακὸν ἐσθὶν ἡ πονηρία παρὰ τὰς λοιπὰς ἁμαρτίας· ἔνθεν θαυμασιῶς ὁ λόγος· ἄλλον μὲν εἶπε τὸν ἁμαρτωλόν, ἄλλον δὲ τὸν πονηρόν· σύντρεψέ φησι τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἔς πονηρόν· ὥρισαντο δὲ τινες τὴν πονηρίαν οὐκ ἀγνώως, εἶναι ἐκδοσις κακοποιῶν ἄλλοι γὰρ ἐστὶ κατὰ ἀγνοίαν κακοποιεῖν· ἔτι οἶονεὶ νικώμενον· ἔτι ἄλλο, αὐτὸ τοῦτο θέλει κακῶς ποιῆσαι· ὅπερ ἐστὶ πονηρία· φησὶν ἔτι ὁ Διάβολος πονηρὸς λέγεται·.

(3) Διὰ τοῦτο ἔτι ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπε „Τὴν ἐκείνην· ἐπὶ τὴν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένην· κληρονομήσουσι γὰρ αὐτοὶ ἡ τῶν ἁγίων καλλιπόλις, ἡ Ἱερὸς τε ἡ ἁγία, ἡς κληροδόσσης ὁ Θεός·.

μακροχρονεῖ· εἶπομεν δὲ, ὅτι φαίνεται ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι μακροχρονεῖ· ὅχι ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας μικροφυχίαν· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀφίνει πολλάκις τοὺς τοιοῦτους νὰ μακροχρονούν· (1)

Θέλουν ἐντρυφήσουν, λέγει, οἱ πραεῖς τὴν εὐτυχισμένην ἐκαίτην καὶ μακαρίαν γῆν μὲ πολλὴν εἰρήνην. „ Ἐκεῖ γὰρ ἀπέθρα (ἦγουν ἐφυγεν) ὁδὺν ἄλπη καὶ σαναγμός κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· (Ἡσ. λε' 10.)

„Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐμὴ εὐρης·

12: „Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν „δίκαιον, καὶ βρῦζει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.

Θέλεις ζητήσεις, λέγει, τὸν τόπον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν θέλεις τὸν εὐρης καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀπέθανε, καὶ διὰ τί ὁ τόπος αὐτοῦ εὐθὺς ἐγενεν ἄλλου ζῶντος ἀνθρώπου.

11: „Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν.

Λοξὰ, λέγει, καὶ εἰς τὰ θέλει ἰδῆ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, πονηρὰ συλλογιζόμενος κατ' αὐτοῦ: καὶ θέλει τρύξει καὶ πριονίσει τὰ ὀδόντια του, ζητῶν νὰ μασσήσῃ τὰς σάρκας του· τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι ἓνα σημεῖον τῆς μεγάλης μανίας καὶ τοῦ μίσους, ὅπου ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του· νεῖται δὲ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ Διάβολος, ὁ ὅποιος παρατηρεῖ τοὺς δικαίους, καὶ τρύξει νοητῶς τοὺς ὀδόντας του ἐναντίον τους.

Οἱ μακροθυμοὶ, λέγει, καὶ ὑπομονητικοὶ καὶ νικῶντες τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „Μακάριοι οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν (Ματθ' ε' 5.) ἔκθνα γὰρ τὰ λόγια, ἐποῦ ἐλάλησεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν Προφητῶν πρότερον, ταῦτα τὰ ἴδια καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς του γλώσσης ὕψερρον ἐβεβαίωσε· πρεπόντως δὲ θέλουν κληρονομήσουν οἱ πραεῖς τὴν παντοτινὴν γῆν· ἐπειδὴ τὴν πρόσκαιρον ταύτην γῆν, καὶ τὰ τῆς γῆς ταύτης ἀγαθὰ ὑσπερροῦνται πολλάκις, διὰ τὴν πραότητα καὶ ἀπεριέργειαν ἀποῦ ἔχουν.

13: „Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν· ὅτι „προβλέπει ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.

„Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πληθύνει εἰς ῥήνης.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἐξευτελίσει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἢ καὶ τὸν Διάβολον, ὡς ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον, καὶ διὰ τί δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ πονηρὸς μόνον· ἐπειδὴ καὶ προβλέπει, καθ' ὃ προγνώσκει τῶν πάντων, ὅτι θέλει ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ του: διὰ τοῦ θανάτου ὁπλαδῆ, καὶ διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

14: „Ρομ-

(1) Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Κύριλλος „Βραχύς ἴαν ὁ ἀνθρώπου βίος, ἔσθ τῆς πρὸς ζωῆς σώματος συνέσταται χρόνος· οὐκοῦν οὔτε αὐτὸς ὁ τὸ τῆς ζωῆς θέλει κατειλημμένος τὸν ἑαυτοῦ τόπον ὀφεται μεταχωρήσει γὰρ πάντως εἰς ἄδου· οὔτε μὴν οἱ ζῶντες ἔτι τὸν αὐτοῦ ἐπιγνώσκονται τόπον· οἰκονομικῶτατα δὲ ἴαν ὁ Δαβὶδ ἀντιπαρεξάγει ταῖς τῶν παρὰ τῶν κολάσει, τὰ τῶν ἁγίων γέγρα· ἀκονᾷ γὰρ διὰ τούτων αὐτοὺς εἰς ἔφεσιν εὐανδρίας πνευματικῆς, δι' ἧς ἀν γένετο κατορθοῦν πάντα τρόποι ἀρετῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁ ἁμαρτωλὸς, φησιν, οὐ φέρει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν, ἔλεγχον αὐτὴν τῆς ἰδίας μοχθηρίας ἠγοούμενος· διὸ ἐπιτιθεῖ, πῶς αὐτὸν καταβαλεῖ· ὅπερ ὁ μὲν δίκαιος ἀγνοεῖ, ὁ δὲ πάντα βλέπων Θεὸς, τέως ἐπὶ τοῖς ματαίοις αὐτοῦ γελά· λογισμοῖς· ἐπειδὴ δὲ μέχρι θανάτου τὴν ἐπιβουλήν κινῇ τῷ τὴν πενίαν διὰ Θεοῦ εἰληφότες (ἦτοι τῷ δικαίῳ) τῇ καὶ τὴν ἐπιβουλήν αὐτοῖς περιτρέπει πεισομένοις (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

14: Ῥομφαίαν ἐσπάσαντο· οἱ ἁμαρτωλοὶ
 „ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν· τοῦ καταβα-
 „λεῖν πτωχὸν καὶ πενήτα, τοῦ σφάζειν·
 „τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι, μὴ ὑποφέροντες ὅπως νὰ βλέπουν τοὺς δικαίους καὶ ἀπὸ πονηρέτους ἄνθρώπους, ἐτράβιξαν μὲν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξουν αὐτούς· ἐτέντωσαν δὲ τοξάρι διὰ νὰ τοὺς σαΐτεύσουν· διὰ τί τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀσέτην τῶν δικαίων, τὴν νομίζουν ἐλεγμὸν τῆς κακίας τῶν· μὲ τὴν διαφορὰν δὲ τῶν ἁρμάτων, ἐφάνερωσεν ὁ Ψαλμωδὸς αἰνιγματικῶδως, τὰς διαφορὰς ἐπιβουλάς τῶν ἁμαρτωλῶν· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα ἀδιαφόρως εἶπεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, πρὸς ἔμφασιν περισσοτέραν ἐλέους καὶ συμπαθείας. (1)

15: „Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς
 „καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν
 „συντριβεῖν.

Αἱ ἐπιβουλαὶ, λέγει, τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐναν-
τίον τοῦ ἔχουν νὰ γυρίσουν· καὶ θέλουν πέσουν οἱ ἱ-
διοὶ εἰς τὸν λάκκον ἐκεῖνον, ὅπου ἔσκαψαν διὰ τοὺς
ἄλλους· καταρᾶται δὲ αὐτοὺς ὡς πονηροὺς ὁ Δαβὶδ·
ἐπειδὴ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, „ Πάντες οἱ
λῃβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται·
(Ματθ. κς'. 52.) μαχαίρει δὲ καὶ τοῦ ἔχουν
τῶν ἁμαρτωλῶν, ἡμποροῦν νὰ ᾔναι καὶ αἱ δόλια
γλῶσσαι τῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ
ἴδιος Δαβὶδ λέγει, „ Οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέ-

λη, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα· ὅξεια· (Ψαλ.
νς'· 6.)· ἡ ἰδίᾳ λοιπὸν γλῶσσά τους, ἔχει, λέγει·
να θανατώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· καὶ τὰ χεῖλη των
θέλουσιν σβεσθοῦν μετὰ τὸν θάνατον.

16: „Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δίκαιῳ ὑπὲρ
 „πλουτοῦν ἁμαρτωλῶν πολύν.

Εἰς τὸν δίκαιον , λέγει , ἄνθρωπον , καλλίτε-
ρον νομίζεται τὸ νὰ ἔχη ὀλίγα τινα ἄσπρα καὶ ὑπο-
στατικά μὲ δικαιοσύνην , παρὰ τὸ νὰ ἔχη πλούτον
πολὺν μὲ ἀδικίαν καὶ ἁρπαγὴν ὡς καθὼς ἔχουν αὐτὸν
οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πλεονέκται ἄνθρωποι ὡς διὰ τοῦτο
δὲν πρέπει νὰ παραζηλοῦμεν ὡς ἡγοῦν νὰ παρακινου-
μεθα εἰς μέμνησιν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀδίκου πλούτου
τῶν ἁμαρτωλῶν ὡς ἀλλὰ εἰς μέμνησιν τοῦ ὀλίγου καὶ
δικαίου πλούτου τῶν δικαίων . (2)

17: „Οτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντρι-
βήσονται.

Βραχίονας : ἡτοιμασία τῶν χειρῶν τῶν μαρτυρῶν, τὰς δυνάμεις τούτων ἀνόμασεν ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ εἰς τὰ πράττειν τῶν χειρῶν εὐρίσκεται ἡ δύναμις ἐκείνων, ὅπου μὲν τὰς χεῖρας ἐργάζονται.

ἡ Τροστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ δίκαιοι σπρώχνονται
εἰς

(5) Κατὰ τὸν σφοδρὸν Ὁριγένη· ἢ Ὡς περ' ἕξις τις πανοπλία Θεοῦ, οὕτως ἕξις τις πανοπλία τοῦ Διαβόλου, ἦν δὲ αὐτοῦ στρατιώτης ἐνδεδυται· τὴν περικεφαλαίαν τῆς ἀπωλείας· τὸν θυρεὸν τῆς ἀπιστίας· τὴν μάχαιραν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ἦν σπάται ὁ αἰματωλὸς· οὗ οἱ πόδες ἐπ' ἀδικίαν τρέχουσιν· ἄλλος δὲ λέγει, ἢ Σπῶνται οἱ ἐξομαρτωλοὶ βομφαίαν· ἐξ ἐντεινόντων τοῦ· ὅπως τοῖς μὲν τόξοις· βάλλωσι τὴν πτῶχον ἢ πέννιαν, τῇ δὲ βομφαίᾳ σφάζουσιν τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· οὐ γὰρ τοὺς ἐν κακοῖς πλοστούοντας τίττωσκόουσι φίλους αὐτῶν ὄντας· οὐδὲ τοὺς σκωλιούς τῇ καρδίᾳ σφάττουσιν, ἐταίρειας πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ'. Σειρᾷ).

(17) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος ἡ Πλουτεῖ· μὲν γὰρ φησὶν ὁ ἀκαρτωτὸς ἐσθ' ὅτε, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐκπληροῦνται·
τρυφαίαι, πλέαντες ὄντες τοῖς γυῖοις ἐπιδέσθαι· ὁ δέ γε πτωχὸς τῇ καρδίᾳ καὶ ἐκπληροῦνται ἐκ τῶν
πάντων τούτων ἀποφασίζων, ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ σφύρανα πτωχὸν ἀγαπᾷ· ἀλλὰ κρείττον ἐστὶν αὐτῷ ὑπὲρ πλούτου
τοῦ ἀκαρτωτῶν πολλῶν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς ὁσέως ἡ Αμεινός φησι μετὰ δ' ἑκάστης αὐτῆς περὶ παρόντος πλοῦτος
ἢ περιουσίας ἀδικούν·

εἰς τὸν κρημνὸν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁ Κύριος ὁμοῦ δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ πέσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ τοὺς ὑποσηρίζει καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤγουν καὶ μὲ τὴν συντριβὴν ὅπου καίμει τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἁμαρτωλῶν, καὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὅπου δίδει εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοὺς δικαίους· καὶ μὲ τὰ δύο ταῦτα, παρακινεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν Δικαίων.

18: „Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἁμώμων.

Ἡξεύρει, λέγει, ὁ Θεὸς τὰς σφάτας καὶ πολιτείας τῶν ἁμώμων ἀνθρώπων· ἤγουν ἐκαίνων, ὅπου κατὰ πάντα φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ἀκολουθῶς ἡξεύρει τοὺς ταύτας φυλάττοντας· ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „Γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ. (1)

„Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται.

Κληρονομία τῶν Δικαίων, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν „Δεῦτε γὰρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν (Ματθ' κε' 34.) τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ αἰδίου καὶ πάντοτε· ἐπειδὴ τέλος δὲν εἶναι τῆς βασιλείας ἐκαίνης· ἢ τὸ εἰς αἰῶνα ἔσαι νοεῖται, ὅτι ἡ κληρονομία τῶν Δικαίων θέλει εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· διὰ τί εἰς τὸν

παρόντα αἰῶνα κληρονομίαν οἱ Δίκαιοι δὲν ἔχουν· μετὰ τὸ νὰ ἡξεύρουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς ξένον καὶ πάροιθεν τῆς γῆς ταύτης.

19: „Οὐ κατασχύνθησονται ἐν καιρῷ πονηρῷ.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, δὲν θέλουν νικηθῶν εἰς τὸν πονηρὸν καιρὸν· ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· διὰ τί ἔχουσι τὸν Θεόν, ὅπου ἀντιλαμβάνεται καὶ τοὺς βοηθεῖ· ἢ καιρὸν πονηρὸν ὀνομάζει τὸν τῆς μελλούσης κρίσεως, ἥτις θέλει γένῃ ἐπίπνοος καὶ πικρὰ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

„Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν χορτασθῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνας· καθὼς ὁ Ἡλίας ἐτρέφτο εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνας ἀπὸ τὸν κόρακα· καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅπου ἐδέχοντο παραδόξως τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἢ λέγει, ὅτι θέλουν χορτασθῶν οἱ Δίκαιοι μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χωρὶς νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν αἰσθητὴν βρῶσιν „Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ γὰρ φησι μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος (Δευτ. η' 3.) ἢ πείναν λέγει μεταφορικῶς, κάθε ἀνάγκην τοῦ σώματος· χορτασίαν δὲ, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίσκεψιν καὶ χάριν. (2)

20: „Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται.

Εἰς

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐννοεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀποδέχεται τὴν τιμὴν· εἴτε ὡς ἀγαπᾷ καὶ ἐφορεῖν ἀξιοῖ· „Εὐλόγηται φησὶ, καὶ ἡμεῖς τοῖς προσκυνοῦσι λέγειν τὸ „Οὐκ οἶδά σε, πολλὰκις· οὐχ ὡς ἀγνωστοὺς πάντως, ἀλλ' ὡς τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης καὶ σχέσεως ἀλλοτριῶν ἐθέλοντες.

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἐοικεν ὁ λόγος δι' αἰνιγμάτων ὑποδηλοῦν, ὅτι ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτοὶ πρὸς τῆς ἀνωθεν εὐμερείας ἔχουσι πλάτος· ἐτέρας δὲ ὁ σίχος ὑποδηλοῖ, ὅτι τοῖς μὲν προσκεκρουκόσιν ὁ τῶν ἱερῶν μαθημάτων λιμὸς ἐπενήνκεται· οὐμὴν ἔτι καὶ τοῖς τῶν θεῶν ἐνταλμάτων ἐπιμεληταῖς· ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν, τῶν διαγμῶν ἐκλείποντων τῶν διδασκάλων, αὐτοὶ ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι θρέφει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος λιμὸν τοῦ ἐκῶσαι λόγον Κυρίου, τὸν λιμὸν τοῦτον ἐνόησεν.

Εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, λέγει, δὲν διαμένει παντοτινὰ ἡ εὐτυχία· ὅθεν ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀπολοῦσι καὶ χάνουσι τὴν τοῦ βίου τούτου εὐτυχίαν· ἀλλὰ θέλουν λαβροὺν ἀκόμη καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἤγουν τὴν ἔκπτωσιν καὶ ἀποτυχίαν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουν νὰ ἀφανισθῶν ἀπὸ τὴν κληρὸν τῶν δικαίων.

„Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ
„δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
„ἐκλείποντες ὥσεί καπνὸς ἐξελίπον.

Τοῦτο ἐρρήθη διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν Χριστιανῶν Ἰουδαίων· διὰ τὶ αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν διὰ τὶ ἐθανάτωσαν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν (τεσσαράκοντα δηλαδὴ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν) διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὅλον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὥσάν καπνὸς διασκορπίσθησαν καὶ ἀφανίσθησαν· ἤμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὰ εἰδῶλα, τὰ ὅποια, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ θεοὶ ἕως εἰς μερικὸν καιρὸν, ὕστερον ἠφανίσθησαν· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀφανισθέντων εἰδῶλων ἠφανίσθησαν μαζὶ καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου Δαίμονες, οἱ ἐνοικούντες εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ προσκυνοῦμενοι δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον. (1)

21: „Δανείζεται ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ οὐκ
„ἀποτίσκει.

Ὅχι μόνον, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν μεταδίδει ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ἐδικὰ του πράγματα· ἀλλ'

οὐδὲ πληρῶναι τὸ χρέος καὶ τὸ δάνειον, ὅπου ἐπῆ-
ρεν ἀπὸ τὸν ἄλλον· τέσσην ἀσπλαγχνος καὶ παρά-
νομος εἶναι.

„Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ δίδω-
„σιν.

Ὁ δίκαιος ὅμως, λέγει, ἄνθρωπος, κάμνει ὅλον τὸ ἐναντίον· καὶ ὄχι μόνον δίδει· ἤγουν ἀποδίδει ὀπίσω τὸ ξένον δάνειον· ἀλλὰ οἰκτεῖρει καὶ ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικὰ του· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ὁ δίκαιος, καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἤξεύρει τὸν ἁμαρτωλόν, πῶς εἶναι ἀχάριστος χρεωφειλέτης, ὅμως ἐν καιρῷ ἀνάγκης δανεῖζει εἰς αὐτόν.
(2)

22: „Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτόν, κληρο-
„νομήσουσι γῆν, οἱ δὲ καταρωμένοι
„αὐτόν, ἐξολοθρευθῶσονται.

Τέσσην μεγάλως φροντίζει, λέγει, ὁ Θεὸς διὰ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὥς ὅπου ἐλεεῖ μὲν ἐκείνους, ὅπου τιμοῦν καὶ εὐφημίζουσι αὐτόν· παιδεύει δὲ ἐκείνους, ὅπου ἀτιμάζουσι καὶ ὑβρίζουσι αὐτόν· ὅθεν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι· (Γέν. 12'· 3.)· κατάραν δὲ, τὴν ὑβρίν καὶ ἀτιμίαν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὅτι, δὲν εἶναι αἰτιολογικόν, ἀλλὰ ἀποφαντικόν καὶ ὀριστικόν, καὶ φαίνεται ὡς περὶ τὸν· εἰς πολλὰ δὲ μέρη μεταχειρίζεται ὁ Δαβὶδ τὸ σχῆμα τοῦτο· δηλαδὴ τὸ νὰ γράφῃ πολλὰ περὶ τὰ.

23: „Πα-

(2) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν θεὸν Κύριλλον, ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου νοοῦνται καὶ οἱ τῶν αἰρέσεων εὐρεταί, ἅτε δὴ τὸ ψεῦδος ἀντανισθῶν εὐδοτεῖ τῇ τῶν δογμάτων θεσθότητι· οὗτοι βραχὺ ἀνθίσταντες, καὶ χόρτοις ἴσα μεμαρασμένοι, πεσόντες πρὸς θάνατον, καὶ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκτίσουσι δικὰς, ὡς ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου κολαζόμενοι, καὶ καπνοῦ δίκην ἐκλείποντες.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Τοιοῦτος ἦν ὁ Σαουλ αἰεὶ μὲν εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ, ἀμείψασθαι δὲ ἀγαθοῖς τὸν εὐεργέτην οὐκ ἀνεχόμενος· ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ τὸν Δεσπότην μιμούμενος ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς εὐεργετῶν διέτελει.

23: „ Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώ-
„ που κατευθύνεται .

Ἐδῶ διδάσκει φανερά ὁ Ψαλμωδὸς , ὅτι χω-
ρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ , καὶνένα καλὸν δὲν ἡμ-
πορεῖ νὰ κατορθώσῃ μόνος ὁ ἄνθρωπος . „ Ἐὰν γάρ
φῃσι , μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον , εἰς μάτην ἐ-
κοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ . ρκς' . 1 .) ἐ-
πειδὴ μὲ τὴν προθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου συνεργεῖ καὶ
ὁ Θεός . ἀνθρώπου δὲ λέγει , ὅχι ἀπλῶς τοῦ κάθε
ὄντος , ἀλλὰ τοῦ δικαίου . (1)

„ Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφό-
„ δρα .

Τὴν πολιτείαν , λέγει , καὶ ζωὴν τοῦ δικαίου
ἀνθρώπου , θέλει καὶ ἀποδέχεται ὁ Κύριος , ὡς ἐ-
νάρετον καὶ ἀκατηγόρητον . ὁ Σύμμαχος δὲ , ἀντί
τοῦ θελήσει , εἶπεν „ Εὐδοώσει .

24: „ Ὅταν πέσῃ , οὐ καταρῥαχθήσεται ,
„ ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐ-
„ τοῦ .

Ἀνίσως , λέγει , ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πέσῃ καὶ
δυσυχήσῃ κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου ,
καθὼς ὁ Ἰαβ . ὁμοίως καὶ ἐὰν τύχῃ νὰ πέσῃ καὶ νὰ
δυσυχήσῃ κατὰ τὰ ψυχικὰ , ὡσὰν ὁ Δαβὶδ , ὁμοίως
δὲν θέλει ἀπομείνῃ εἰς τὴν πτώσιν του . διὰ τί ὁ Κύ-
ριος ἀντιστηρίζει αὐτὸν : ἡγοῦν ὑποκάτω βάλλει τὸ
χεῖρι του , καὶ δίδει εἰς αὐτὸν βοήθειαν καὶ μετάνοι-
αν . καὶ ἡ μετάνοια γὰρ χεῖρ τοῦ Θεοῦ εἶναι . ἐπειδὴ
καὶ ἔρχεται παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον , καὶ ση-
κόνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πτώμα τῆς ἁμαρτίας . (2)

25: „ Νεώτερος ἐγενόμην καὶ γὰρ ἐγήρα-
„ σα , καὶ οὐκ εἶδον Δίκαιον ἐγκα-
„ ταλελειμμένον .

Περὶ τὸς ἐδῶ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος (3) τοῦ
οὔτον δὲ εἶναι τοῦ ῥητοῦ τὸ νόημα . ὅτι ἐγὼ ἡμην
νέος , καὶ τώρα ἐγήρασα , καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐν τῷ με-
ταξὺ τούτῳ καιρῷ ζωὴν μου , δὲν εἶδον δίκαιον νὰ
ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν . ἐπειδὴ „ Φυλάσσει
Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν . (Ψαλ .
ρμδ' . 20 .) ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ -
εἶδὲ καὶ ἐφάνη κάποτε ὁ Θεός , ὅτι ἐγκατέλιπε πρὸς
ὀλίγον καιρὸν μερικοὺς δικαίους , καθὼς ἐγκατέλιπε
καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ἔ ο Θεὸς Κύριλλος „ Ὡς περ ἰδίου παιδὸς λαμβάνεται τῆς χειρὸς ὁ Θεός , ἔ ἀποφέρει πρὸς
ὁδὸν εὐθεΐαν , οὐκ ἀφείλεις αὐτὸν σχολιοδρομεῖν , οὔτε μὴν καμπύλας ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὰς τροχιάς . ἀλλ' εὐθὺ
παντὰς ἰέναι πράγματος ἀγαθοῦ διδάσκοντε ἔ ἀπευθύνων αὐτὰς κατὰ τὸ „ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς
μου ἔ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με . ὅταν μέντοι τὰ διαβήματα τοῦ ἀνθρώπου παρὰ Κυρίου κατευθύνθῃ , τότε
τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοπέσιος Κύριλλος „ Εἰ ἔ συμβῇ φῃσιν ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον , οὐκ ἀδικηθήσε-
ται . ἀλλ' οἷα γενναϊότατος ἀθλητῆς ἐκβιασθεὶς , ἔ πρὸς ὀλίγον ἐνδούς , παραχρῆμα ἑαυτὸν ἀναλήφεται . διὰ
τί ; ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντιστηρίζοντα . τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις αἰεὶ ὁ Θεός κατανεύει , ταῖς ἀνθρωπίναις μικρο-
ψυχίαις ἀπονέμων τὸν ἔλεον . ἑπτὰκις γάρ , φῃσι , πεσεῖται ὁ δίκαιος ἔ ἀναστήσεται . (Παρ . κδ' . 16 .)
γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἔ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ὁριγένους „ Οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι παλαίοντες πεπτώκασι τὸν πρῶτον , νενική-
κασι τὸν τρίτον . ἐπὶ τούτοις εἴποις ἂν κατὰ τὸ σωματικόν , ὅτι πέπτωκε μὲν , οὐ κατεβράχθη δὲ . νενίκηκε γὰρ
μετὰ τὸ πεσεῖν . ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον νενικημένον , ἔ μετὰ τὸ νενικῆσθαι οὐ παραδόντα ἑαυτὸν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης . ἀλλ' ἀναστάντα , ὑπομνησθέντα τῆς Γραφῆς „ Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται ; ἢ ὁ ἀ-
ποστρέφων οὐκ ἀναστρέφει ; (Ἱερ . η' . 4 .) λέγε , ὅτι πεσὼν ὁ τοιοῦτος οὐ κατεβράχθη . ἐὰν δὲ μετὰ τὸ πε-
σεῖν ἀπαυδήσῃ , κατεβράχθη . καλὸν μὲν σὺν ἀθλητῇ εἶναι ἄπτωτον . . . . εἰδὲ πέπτωκεν , ἀναστήτω . πεσοῦνται
γὰρ οἱ πεσόντες ἔ μετὰ τὸ ἁμαρτῆσαι , παραδόντες ἑαυτοὺς πάσῃ ἁμαρτίᾳ . ἐν ἀγενεῖᾳ νενίκηκασι ; ἐν ἀνδράσι
εὐφρανόμενοι . πέπτωκας ἐν παισὶ ; τὸν ἀγένητον ἀγῶνισαι , ἔ νίκησον ἐν αὐτῷ .

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἐρμηνεύει αὐτὸ οὕτως „ Ἐκ νεότητός φῃσιν ἐς δεῦρο . γεγῆρακα γάρ . οὐκ εἶδον δίκαιον
ἐγκαταλελειμμένον .

καὶ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ, ὅμως εἰς τέλος δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει· ἐπειδὴ κατὰ τινὰ οἰκονομίαν παραχωρεῖ καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς, ἵνα πάθουν, καὶ ἐκ τοῦ πάθους γένουν προσεκτικώτεροι εἰς τὸ ἐξῆς.

„Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Οὐδὲ εἶδον, λέγει, τὸ τέκνον τοῦ δικαίου πτωχὸν καὶ ἐνδεὲς τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· διὰ τί ἂν καὶ πρὸς ὀλίγον καιρὸν αὐτὰ κακοπαθήσῃ, ἀλλ' ὅχι καὶ μέχρι τέλους· ἄλλως δὲ, καὶ ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ ἐδῶ, εἶναι μερικὸς, καὶ ὅχι καθολικός· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι δὲν εἶδε τοιοῦτον· ὅχι δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τινὰς τοῦτο καὶ ὑψηλότερον· ἦται δὲν εἶδον τὸ σπέρμα τοῦ δικαίου νὰ πεινᾷ ἀπὸ τροφῆν πνευματικὴν, κατὰ τὸ „Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων (Παρ. ε΄ 3.) ἐπειδὴ, ἂν κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἐννοηθῇ τὸ ῥητὸν, βλέπομεν, ὅτι τὸ σπέρμα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἰακώβ ἐζήτησαν ἄρτους εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπταετοῦς πείνας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.

26: „Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔλεεῖ καὶ δανεῖζει ὁ Δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς

„εὐλογίαι ἔσται.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει· ἦγουν πάντοτε ἔλεεῖ ὁ δίκαιος τοὺς πτωχοὺς, καὶ ποτὲ μὲν δανείζει ἄσπρα εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν ζητοῦσι· ποτὲ δὲ καὶ ἔλεεῖ πνευματικῶς, λέγων λόγους ὠφελείας εἰς τοὺς ἔχοντας τούτων χρεῖαν, καὶ τὰ τέκνα του εἰς εὐλογίαν εὐρίσκονται· ἦγουν εἶναι ἐπαινετὰ καὶ εὐτυχισμένα· ἐπειδὴ καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅτι ἔλεεῖ τὰ τέκνα, διὰ τὴν εὐαρέστησιν καὶ ἀρετὴν τῶν γονέων τους· „Ἀποδιδούς φησιν ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προσάγματά μου. (Ἐξ. κ' 5.) (2)

27: „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον „ἀγαθόν.

Τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ λγ΄ Ψαλμῷ· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν ἐκεῖ.

„Καὶ κατασκηνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ε-

(1) Πλὴν εἰ ἔστι μόνος, ἀλλ' ἀξιοπιστός ἐστι· λέγει γὰρ ὁ Κύριλλος „Ὅτι ἀξιοχρεὼς τῶν λεγομένων ὁ μάρτυς· ὅτι πνευματοφόρος ἔστι προφητείας χάριτι σεφανούμενος· δύνει δὲ ἐγκαταλείψει εἰς κατὰ τὸν Ὁριγένη· ἡ μὲν σωματικὴ, ἥτις οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς, ἥτις ὀλέθριος ἐστίν· ὅσον οὖν πλουτοῦμεν ἐν ἔργοις δικαίοις, τοσοῦτον μᾶλλον βοηθούμεθα πρὸς τὸ μὴ ἐγκαταλείπεσθαι μέχρι τέλους· δι' ὃ οὐδὲ εἶπεν ἐγκαταλείφέντα, ἀλλ' ἐγκαταλείμμενον· ἐπεὶ πρὸς καιρὸν ἐγκαταλιμπάνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰωβ, ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος.

(2) Ἐφη δὲ ὁ Σολομών „Ρίξαι δικαίων ἐν ὀχυρώμασι (Παρ. ιβ΄ 13.) ἔτι πάλιν „Ὅτι οἱ δικαίων παραμενοῦσι (αὐτὸς 7.) Καὶ πάλιν „Ὅτι οἱ δικαίων ἰσχυρὴ πολλή (Παρ. ιε΄ 7.) ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Δανείζει Θεὸς ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ΄ 17.) ὡς τὸ αὐτὸ ἔλεον εἶναι ἔστι δάνεισμα, ἔλεον μὲν, ὡς πρὸς πένητας μὴ ἔχοντας ἀναποδοῦναι, δάνεισμα δὲ, ὡς πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ τόκου ἔστι προσθήκης ἀποδιδόντα τὸ καταβαλλόμενον· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων „Ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πνευματικῶν ἀργυρίων ἀπὸ τῆς ἑω μέχρι τῆς ἐσπέρας δανείζει τὸν λόγον ὁ δίκαιος, ἔτι ἀπαιτεῖ φιλοπόνητος τὸ δάνειον μετὰ τῆς τοῦ ὠφελιμένου προσθήκης, ἢν αἰεὶ τῷ λόγῳ προσθήσιν αὐξάν ἐν ἑαυτῷ κατὰ μικρὸν τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Νέος ὢν ἔστι γῆρας ἐλθὼν, οὐκ οἶδα θεασάμενος δίκαιον τῆς θείας ἔξημον προνοίας γενόμενον· ὁ γὰρ τοῖς δίκαιοις κριτῆς, οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ ἔτι τῶν ἐξ αὐτῶν φερόμενων πασαν ποιεῖται κηδεμονίαν· οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ, ἔτι ταῦτα παρανομοῦντος, διὰ τὴν προγονικὴν ἀρετὴν προνοήθη, οὕτω τοῦ Σολομώντος ἡσθενοῦς ἡνέσχετο διὰ τὴν πατρῴαν φιλοθεῖαν· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἔλεεῖ ἔτι δανείζει ὁ δίκαιος, τὰς παντοδαπὰς τοῦ δικαίου ἐνέργειας δηλοῖ, τὰς διὰ χρημάτων, τὰς διὰ πραγμάτων, τὰς διὰ λόγων ἔτι συμβουλῶν· ταῦτα δὲ ποιῶν, ἔλεεῖ μὲν τοὺς ἀπολαύοντας, δανείζει δὲ τῷ τούτων Θεῷ.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνώστη, ἔμαθες ἀνωτέρω, ποῖα μὲν εἶναι τὰ βραβεῖα ταῖς ἐμισθοῖς τῆς ἀρετῆς, ποῖαι δὲ εἶναι αἱ τοῦ ἐναντίου αἱ παιδεῖαι τῆς κακίας. διὰ τοῦτο διαλέξαι ὡς φρόνιμος τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ καλὰ, καὶ κατασκήνου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μὲ πολυχρόνιον ζωὴν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ „εἰς αἰῶνα αἰῶνος“ διὰ τὴν καὶ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι μακροχρόνιοι ἐγίνοντο ὡς ὁ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. εἰ δὲ καὶ μερικοὶ ἀπέθανον νέοι, ἀλλὰ τοῦτο ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ. καὶ ὁ Σολομών δὲ ὑπόσχεται εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, ὅτι θέλουν ἔχουν γῆρας πολυχρόνιον. „Φόβος Κυρίου προτίθησιν ἡμέρας (Παρ.: ἰα': 28.) ἢ κατασκήνου μὲν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, πέραν δὲ ὡσάν παροικος καὶ ξένος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, διὰ τὸ πρόσκαιρον τῆς ζωῆς.

28: „Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει τοὺς ὁσίους αὐτοῦ.

Ἦτοι ὁ Κύριος εἶναι, λέγει, κριτής: ἢ κρίσιν ὀνομάζει τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἀγαπᾷ. δὲν θέλει δὲ ἐγκαταλείψει ὁ Κύριος τοὺς ὁσίους του, διὰ τὴν εἶναι δίκαιον νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃ ἐκείνους, ὅπου δὲν τὸν ἐγκαταλείπουσιν. ὁ δὲ σὺν δὲ λέγει τῶρα τὸν δίκαιον καὶ ἐνάρετον.

„Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται ἄνθρωποι·
μοι δὲ ἐκδοθήσονται, καὶ σπέρμα
ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι θέλουν φυλαχθῶν καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. οἱ δὲ ἄνομοι ἄνθρωποι θέλουν

διωχθῶν καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὰ μέλλοντα. καὶ τὸ σπέρμα: ἦτοι τὰ τέκνα τῶν ἀσεβῶν, θέλουν ἐξολοθρευθῶν. καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἵπομεν ἐν τῷ 26: εἶχω τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. ἦτοι ἐν τῷ „Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται (1).

29: „Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν,
καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς.

Καὶ περὶ τούτου εἵπομεν ἐν τῷ 9. εἶχω τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ τῷ „Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν. καὶ ἐν τῷ 18: εἶχω τῷ „Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται. τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Ψαλμῶδης, ἵνα μὲ τὴν πυκνότητα τῶν αὐτῶν λόγων, ἐντυπώσῃ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν βεβαιότεραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν.

30: „Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν.

Μὲ ἡδονὴν μεγάλην διηγεῖται ὁ θεὸς Δαβὶδ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων. καὶ τοῦτο τὸ κάμνει διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν μίμησίν του. τὸ στόμα, λέγει, τοῦ δικαίου ἔχει μελέτην τὴν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν δοθεῖσαν σοφίαν.

„Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρίσιν.

Κρίσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τοῖς θεαῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ εὕρισκομένην δικαιοκρισίαν, τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Σπέρμα δὲ ἀσεβῶν λέγονται, οὐ μόνον οἱ ἀπὸ προαγορῶν τὴν ὑπόθεσιν ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς ἐπαγομένοις τὴν ἀρχὴν παρεχόμενοι. δύναται δὲ ἀπὸ ἑαυτοῦ σπέρμα πονηρὸν εἶναι, ὁ ἀσχηγὸς τῆς κακίας ὑπάρχων. καὶ πάλιν ὁ πονηρὸς διδασκάλος μαθητευθεὶς. ὁ μὲν τοι ἀφανισμὸς τῶν πονηρῶν τέκνων, ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τοῦ γεννήσαντος πατρὸς. λανθάνουσιν οὖν ἔχει φιλανθρωπίαν ὁ λόγος: ἐὰν γὰρ ἐξολοθρευθῇ τὸ σπέρμα τῶν ἀσεβῶν, ζήσεται τὸ τῆς δικαιοσύνης. ἄνομοι δὲ λέγονται οἱ παντελῶς ξένοι τῶν θεῶν νόμων, ἢ οἱ ἀποστατήσαντες αὐτῶν. ἁμαρτωλοὶ δὲ οἱ ἐκουσίως ἁμαρτάνοντες μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας.

την ὁποῖαν λαλεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ δικαίου · ἡ κρίσις
ὀνομάζει τὸν μετὰ διακρίσεως λόγον · ἐπειδὴ ὁ
δικαίος ἄνθρωπος , δὲν λαλεῖ ἀσοχῶς ὅ,τι ἤθε-
λε φθάσῃ · Ἀργυρὸς γὰρ φησι πεπυρωμένον
γλῶσσα δικαίου (Παρ . ι . 21 .) (1)

31: „Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ
„αὐτοῦ , καὶ οἱ χυμοὶ ὑποσκελισθῆσεται
„τὰ διαβρίματα αὐτοῦ.

Ἀνεξάλειπτος , λέγει , μένει εἰς τὴν καρ-
δίαν τοῦ δικαίου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ , τὸσον ὅ φυ-
σικὸς καὶ ἄγραφος , ὅσον καὶ ὁ γραπτὸς ὁ δια
Μωϋσεως δοθείς · καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν
αὐτοῦ πορεία καὶ εὐαγία , δὲν θέλει ἐμποδισθῇ
οὔτε ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν , οὔτε ἀπὸ τῶν
ἀόρατων · ἐπειδὴ καὶ νῦν πρᾶγμα δὲν ἤμπορεῖ νὰ
ἐντισθῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀρετὴν . (2)

32: „Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δικαίον
„καὶ ζητεῖ τοῦ θανάτου αὐτόν.

Τὸ κατανοεῖ θέλει νὰ εἰπῇ , ὅτι τοῦ
παρατηρεῖ , καιροφυλακεῖ , καὶ παραμονεῖ ὁ ἁ-
μαρτωλὸς τὸν δικαίον , καὶ ζητεῖ διὰ νὰ τὸν θά-
νατώσῃ · ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι , ὅχι μόνον ὁ ἀδίκος
ἄνθρωπος , ἀλλὰ καὶ ὁ Διάβολος , ὡς πατὴρ καὶ
ἐπίτιος τῆς ἁμαρτίας .

33: „Ὁ δὲ Κύριος οὐμὴ ἐγκαταλίπη αὐτόν
„εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος , λέγει , δὲν ἐγκαταλείπει τὸν
δικαίον τελείως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ
τοῦ Διαβόλου , ὥς ὅπου μαζὶ μὲ τὸ σῶμα νὰ
κυριεύσῃ καὶ τὴν προαίρεσίν του · ἐπειδὴ καὶ ὁ
Θεὸς κηρύττει τὸν δικαίον ἐκεῖνον , ὅπου λάβῃ πει-
ρασμούς · καὶ δείχνει αὐτὸν νικῆτὴν τοῦ ἁμαρτω-
λοῦ κατὰ τὴν ψυχὴν · πολλὰς φορὰς δὲ σηκώνει
ἀπὸ τὸν δικαίον πανταλῶς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐ-
πιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ διαβόλου , διὰ
τὴν ἀγάπην ὅπου ἔχει πρὸς τὸν ἐδικόν του δούλον
καὶ φίλον : τὸν δικαίον δηλαδὴ .

„Οὐδ' οὐμὴ καταδικάσεται αὐτόν , ὁ
„τὸν κρίνεται αὐτῷ.

Οὔτε , λέγει , ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ ἐγκα-
ταλείπει καὶ ἀφίνει τὸν δικαίον ὁ Θεός , οὔτε ἐν
τῷ καιρῷ τῆς μελλούσης κρίσεως θέλει καταδικάσῃ
αὐτόν , ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς κρίνεται μὲ τὸν ἐπι-
βουλευθέντα ἀπὸ αὐτόν δικαίον · τοῦτο γὰρ δη-
λοῖ τὸ , ὅταν κρίνεται αὐτῷ · νοεῖται δὲ καὶ ἄλ-
λως , ὅτι οἱ δαίμονες θέλουν κριθοῦν μὲ τοὺς δι-
καίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως , κατηγοροῦντες
αὐτοὺς , ἀνίστως καμμίαν φορὰν ἔσφαλον εἰς κα-
νένα παραμικρὸν ἁμάρτημα . (3)

34: „Τ-

- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Κύριλλος „Χρῆμα οὖν προπαδέσασθαι τοῖς εὐζωεῖν ἡρμμένοις , τὸ λαλεῖν σοφίαν · ἀπόβλη-
τον γὰρ ἀγίοις τὸ μωρολογεῖν · κρίσις δὲ εἶναι φημὲν , τὴν ἐφ' ἑκάστῃ τῶν πραγμάτων ὁρθὴν ὑφήγησιν , εὐθὺ τοῦ
πρόπουτος ἀποφάσασθαι τοὺς παιδευομένους · καὶ τοῦ τοίνυν δικαίου φησὶν οὐδὲ βῆμα εἰς ἄνεξέταστον · κρίνας γὰρ
ὁ δεῖ λέγειν ἐν καθήκοντι λαλήσει καὶ σωπῆσεται ὁποῖόν ἐστι τὸ „Κεῖλη σοφῶν δέδεται αἰσθήσει . Παρ . ιε . 8 .
- (2) Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Ὅν τρόπον αἱ νῆες κατευθύνονται πηδαλιουχοῦμεναι , καὶ ἵππος ὁ
δρομικώτατος εὐτάκτως χρησεται δρόμῳ , χαλινῷ πρὸς τοῦτο διοικούμενος · οὕτω καὶ ἡ τοῦ δικαίου ψυχὴ , πηδαλίῳ
δίκῃ τὸν θεὸν ἔχουσα νόμον , ὁρθῶς ποιεῖται τὰς τροχιάς καὶ τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων διαπερᾶ κύματα · καὶ τοῦ βί-
ου τὸν κλύδωνα διανήχεται · δέδοται γὰρ εἰς βοήθειαν νόμος , ὡς εἴρηται . (Ἡσ . η' . 10 .)
- (3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον „Ψῆφος ὁρθὴ καὶ ἀδέκαστος παρὰ Θεοῦ ἐξενεχθήσεται , κατακρίνουσα
μὲν τοὺς βεβήλους , ἀπαλλάττουσα δὲ κινδύνου παντὸς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῇ · ἐν γὰρ τῇ κρίσει φαί φησι τὸν
δικαίον , οὐ μὴ καταδικάσεται αὐτόν · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ταύτης ἀπέλαυσεν Ἀβραάμ τῆς προνοίας διδῶ
ἐπαγγελίας τῆς Σάρρας ταύτης ὁ Ἰσαὰκ αὐτὸ τοῦτο παθὼν ταύτης ὁ Ἰακώβ ὑπὸ ἀδελφοῦ καὶ κήδεσσι φθονηθείς
ταύτης ὁ Ἰωσήφ ὑπὸ φθόνου καὶ σιωποφαντίας πολεμηθείς .

34: „Υπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον
„τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνώσα, ἐπι-
βουλεύεσαι καὶ πειράζεσαι ἀπὸ καὶνένα, ὑπόμεινον
τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ
τὸν πειρασμόν. ἦτοι ἔλπισον ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ
κρόσμενε τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν. (1) καὶ φύ-
λαξον τὴν ἐράταν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁ-
ποίαν ἔδειξεν ὁ Κύριος διὰ μέσου τῶν ἁγίων του
ἐντολῶν. φύλαξον δέ: ἦτοι ἀγάπησον καὶ ἐναγ-
καλίσου αὐτὴν μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν.

„Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομή-
„σαι γῆν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει σὲ φυλάξει ὡς Χρι-
στianὸν ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ὅπου σὲ ἐπιβου-
λεύονται. ἢ θέλει σὲ δείξει ὑψηλὸν καὶ μέγαν κον-
τὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. ἐπειδὴ δὲ ἡ κληρονομία
τῆς παρούσης γῆς, καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν προσκαί-
ρων αὐτῆς τῆς γῆς ἀγαθῶν, καὶ ἡ τῶν ὁρατῶν
ἐχθρῶν ἐξολόθρευσις, καὶ ἡ πολυζωΐα, καὶ ἡ παι-
δοποιΐα, καὶ τὰ ὅμοια ἐγκόσμικα ἀγαθὰ, ἦτον εἰς
τοὺς τότε Ἰουδαίους ἐπιθυμητὰ καὶ περισπούδαστα.
διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ μὲ τὰς ὑποσχέσεις τῶν
τοιούτων ἀγαθῶν, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν
ἀρετὴν. ὅθεν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν πολ-
λαὶ φορεῖς ἀνακικλοῖ, καὶ συχνῶς ἀναφέρει τὴν
κληρονομίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ τὰς ἄλλας γῆνως εὐτυχίας. καὶ αὐτὰ ὁ-
μῶς τὰ γῆνως λεγόμενα, νοοῦνται ὑψηλότερα κον-
τὰ εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους: ὥγουν νοοῦνται ὅτι λέγον-

ται περὶ τῶν οὐρανίων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ
περὶ τῆς ἀτελευτήτου κληρονομίας τῶν δικαίων,
καὶ περὶ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς νοητῆς καὶ μακαρί-
ας. (2)

„Ἐν τῷ ἐξολοθρεύεσθαι ἁμαρτωλοὺς
„ὄψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ
τὴν μικροψυχίαν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες λυ-
ποῦνται καὶ σκανδαλίζονται. διὰ τί ὁ Θεὸς ὑπο-
μένει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ δὲν παιδεύει αὐτοὺς.
ὅθεν λέγει πρὸς τοὺς τοιούτους μικροψύχους. ἔχε
θάρρος ὡς ἄνθρωπος, καὶ θέλεις ἰδεῖν τὴν ἐξολόθρευ-
σιν καὶ ἀφανισμόν τῶν ἁμαρτωλῶν. πληροφορεῖ δὲ
καὶ βεβαιώνει τὸν λόγον του ὁ Προφητὰναξ ἀπὸ ἐ-
κείνου, ὅπου αὐτὸς εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμοῦς του.
λέγει γὰρ ἀκολουθῶς.

35: „Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ
„ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λι-
„θάνου.

Ὁ μὲν θεὸς Δαβὶδ ἀδήλως καὶ ἀνωσύ-
μως εἶπεν ἀσεβῇ. ἡμεῖς δὲ νοοῦμεν τὸν Γολιάθ,
ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν Νάακ τὸν Ἀμμανίτην, ἢ
ἄλλους τοιούτους, τῶν ὁποίων ὁ Δαβὶδ εἶδε τὴν
ἐπάρσιν καὶ τὴν καταστροφὴν. καὶ ὑπερυψούμενον
μὲν τὸν ἀσεβῆ αὐτὸν λέγει, ἀπὸ τοὺς ὑψηλοῦς
του. ἐπαιρόμενον δὲ αὐτὸν, ἀπὸ λόγου του. ἢ
καὶ τὰ δύο αὐτὰ, εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα δη-
λοῦσιν ἐκ παραλλήλου. μὲ τὰς κέδρους δὲ ἐπαρω-
μοί-

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Χρη̃μα ἄριστον ἡ ὑπομονή. τίκτει γὰρ τὴν δοκιμὴν. ἢ δὲ τὴν ἐλ-
πίδα. ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει. . . εὐχόμενοι δὲ διὰ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ προμνή-
στιαν ἀδοκίμησιν τὴν ὑπομονήν.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος „Εἴη δ' ἂν ἰδρώτων ἁγιοπρεπῶν πέρας τὸ ὑψοῦσθαι παρὰ Θεοῦ, ὥς τε τῶν
γῆνως ὑψοῦ γενέσθαι περισπασμῶν. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. ἐ-
πιτείνων δὲ τὴν παρακλήσιν ὁ ψάλλον, τὸ μὲν φησὶν ὑψωθῆσθαι, ὥς τε κατακληρονομήσαι τὴν ἀνωθεν ἰδρυμένην
ἐν ὕψει κειμένην γῆν τῶν πρᾶξεων. δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τῇ τὴν ἐν ποσὶ κληρονομήσαι γῆν, ὑψοῦται τις. ἀλλὰ τὴν
οὐτως ὑψηλὴν οὖσαν, ὡς Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ ἐπ' αὐτὴν ἀναβιβάζοντος, ὥς τε αὐτὴν κληρονομήσαι.

μοίωσε τὸν ἄσεβῃ , διὰ τὸ ἄκαρπον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πικρότητα ὅπου ἔχει · τοιαῦται γὰρ εἶναι καὶ αἱ κέδροι ἄκαρποι καὶ πικραί .

36: „Καὶ παρηλθον , καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν .

Εἰγὼ , λέγει ἐπέρασα καὶ ἀφῆκα τὸν ἄσεβῃ ἐτι ὑπερυφούμενον , ὡσάν τας ὑψηλὰς κέδρους , καὶ ἐπαιρόμενον · καὶ ὅταν ἐγύρισα , αὐτὸς εὐθὺς δὲν ἦτον ζωντανός , ἀλλὰ ἀποθαμμένος · τὸ γὰρ ἰδοὺ , σημαίνει ἐδῶ τὸ , εὐθὺς .

„Καὶ ἐζήτησα αὐτόν , καὶ οὐχ εὗρέθην
„ὁ τόπος αὐτοῦ . (1)

Μετὰ καιρὸν , λέγει , ἐζήτησα μὲ τὸν λογισμόν μου νὰ ἰδῶ τὸν ἄσεβῃ , καὶ δὲν εὗρέθην οὔτε ὁ τόπος αὐτοῦ : ἤγουν ὁ τόπος ὅπου περιεῖχεν αὐτὸν ὡς ὄντα καὶ ὡς ζωντανόν · πῶς γὰρ ἠθέλην εὗρεθῇ ὁ τόπος του , εἰς καιρὸν ὅπου ἐν τῷ τόπῳ δὲν ἦτον ; ἢ τόπον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἄσεβους · οἶκος γὰρ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα , τὸ ὅποιον σαπίζει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα , ἐξ ὧν συνε-

τέθη , καὶ πλέον δὲν γνωρίζεται τίνος ἦτον . (2)

37: „Φίλασσε ἀκακίαν , καὶ ἴδε εὐθύτη-
„τα , ὅτι ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώ-
„πῳ εἰρηνικῷ .

Ἀντὶ τοῦ ἀκακίαν , ὁ Σύμμαχος εἶπεν · ἀπλότητα · φύλαττε , λέγει , σὺ ὦ Χριστιανέ , ἀπλότητα , καὶ τήρησον τὴν ὀρθὴν γνώμην καὶ εὐθείαν καρδίαν · καὶ ἤξευρε , ὅτι εἰς τὸν εἰρηνικὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐγκατάλειμμα : ἤγουν μένει μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησις μετὰ τὸν θάνατόν του · εἴτε διὰ τὴν ἀφῆκε τέκνα καλὰ · εἴτε διὰ τὴν ἔκαμεν ἀρετὰς καὶ ἔργα ἀγαθὰ , τὰ ὅποια καὶ τὰ δύω οἱ ἄνθρωποι βλέποντες καὶ ἐνθυμούμενοι , ἐνθυμοῦνται καὶ ἐκείνον , ὅπου τὰ ἐγέννησε καὶ τὰ ἐπραξεν . (3)

38: „Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται
„ἐπὶ τὸ αὐτό .

Οἱ παράνομοι ὁμως , λέγει , ἄνθρωποι , αὐτοὶ δὲν ἀφίνουσι μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησιν μετὰ θάνατον · ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ μνημόσυνόν τους καὶ αὐτοὶ ἀφανίζονται · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπὶ τὸ αὐτό · τοῦτο δὲ σαφηνίζει καὶ ὁ ἀκόλουθος σίχος :

„Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει „Τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ κακὸν , εἰ ἢ σφόδρα ἐπαίρεται , ἀλλ' οὐν οὐκ ἔστιν , οὔτε καταλήφει τόπον ἑαυτοῦ τουτέστιν ἵχνος · ἅμα γὰρ τῷ φανῆναι διαλύεται μὴ ἔχον ὑπόστασιν · ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ἀσεβῇ λέγει τὸν Σατανᾶν · ζητήσεις δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὸν τόπον αὐτοῦ ἢ οὐχ εὗρήσεις · ἡ δὲ ἁμαρτία τόπος ἐστὶ τοῦ Διαβόλου , κατὰ τὸ , μὴ δίδετε τόπον τῷ Διαβόλῳ · τῆς κακίας δὲ ἀφανιζομένης , οὐχ εὗρέθην ὁ τόπος αὐτοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(2) Τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ οὕτως ἐρμηνεύουσιν ὅτε Θεὸς Βασίλειος , ἢ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Θεοσάμενός φησιν ἄνδρας πονηροὺς εὐημεροῦντας , ἐνενοῦν πῶς τούτου ἐπέτυχον · εἴτα τοιαῦτα ἐννοῶν ἢ θαυμάζων ἐν ἑμαυτῷ , δεύτερον βουλόμενος αὐτοὺς θεωρεῖν , ἐπῆρα τοὺς ὀφθαλμούς · οἱ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ · εἴτα μνημεῖον αὐτῶν βουλευθεὶς καταλαβεῖν , οὐδὲ τὸν τόπον , ἐν ᾧ ἐσθάναι ἐδόκουν , εὗρεῖν δεδύνημαι · ὅπως ὅπως τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνοντα μονονουχὶ ἢ ἐν ὄψει τῇ πάντων κεῖσθαι φησιν , ἀγνοεῖν δὲ αὐτὰ παντελῶς οὐδένα ; τὸ γὰρ ἴδιον , κοινὸν ὥσπερ ποιεῖται τοῖς ἄλλοις · οὐ γὰρ που μόνος αὐτὸς τεθεῆσθαι φησιν , ἀλλὰ τὸ πᾶσιν εἰς θέαν ἐκκείμενον , κατασημαίνει ἐνταῦθα τὸ εἶδον · λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ διδούς ἐρεσθαι τοῦ ἀσεβούς , ἢ τῇ ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν , ἢ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν , ἵνα αὐτοῦ παρελθεῖν δυνηθῶμεν , τάχει ἢ ἀσφαλείᾳ ποδός , τὴν ἀσέβειαν · λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Εἶδε γὰρ ὁ μέγας Δαβὶδ ἢ τῆς τοῦ Σαουλ Βασιλείας τὸ τέλος · ἢ τῆς τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τυραννίδος τὸν ὀλεσθρον · ἢ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου ἢ τῇ ὑπερηφανίᾳ ἢ τὴν ἀπώλειαν · ἢ τοῦ ἀλλοφύλου Γολιάθ σὺν τῷ τύφῳ τὸν θάνατον · ἢ ἄλλων αὖ πρὸς τούτοις οὐκ ὀλίγων ἢ τὴν ἀλαζονείαν , ἢ τὴν ὑπερηφανίαν ἢ τὴν πανωλεθρίαν .

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Οὐκοῦν τὰ μὲν ἀπλοῦν ἐν τρέποις ἢ ἀκακόηδες , τοῦτο εἶναι φανερὸν τὴν ἀκακίαν·

Εὐ-

„Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐ-
„ξολοθρευθήσονται.

Ἦγουν καὶ μνημόσυνον, λέγει, καὶ ἐνθύ-
μησις τῶν ἀσεβῶν, θέλει ἀφανισθῇ μετα θάνατον·
ἀσεβεῖς δὲ λέγει ὅλους τοὺς πονηροὺς.

39: „Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυ-
„ρίου· καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν
„ἐν καιρῷ θλίψεως.

40: „Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος· καὶ

„ῥύσεται αὐτοὺς, καὶ ἐξελεῖται αὐ-
„τοὺς ἐξ ἁμαρτωλῶν, καὶ σώσει αὐ-
„τοὺς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ' αὐτόν.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσκω, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ,
τὴν πολυποικίλον ἀντίληψιν καὶ βοηθειαν, ὅπου ὁ
Θεὸς χαρίζει εἰς τοὺς δικαίους, μὲ ποικίλας καὶ δια-
φόρους λέξεις φανερώνει ἐδῶ· διαφορετικοὶ γὰρ εἶναι
οἱ τρόποι τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ βοηθείας· καὶ
διαφόρως ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δικαίους,
κατὰ τὴν μεγάλην καὶ πολυποικίλον αὐτοῦ σοφίαν
καὶ πρόνοιαν· φανερὰ δὲ εἶναι τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ
καθένα νόημα δὲν ἔχουσι δυσκολοκατάληπτον.

ΨΑΛΜΟΣ ΑΖ'. ΚΑΘΙΣΜΑ 5'.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ εἰς ἀνάμνησιν.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ἕκτον Ψαλμόν· διὰ τί τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον,
καὶ παρομοίως μὲ ἐκεῖνον θρηνεῖ καὶ οὗτος τὰς συμφορὰς, ὅπου ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ μετὰ τὴν
ἁμαρτίαν· καὶ διὰ τί καὶ οὗτος ὡσάν καὶ ἐκεῖνον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς συμφο-
ρὰς ὁ Δαβὶδ, καὶ νὰ τύχῃ ἄνεσιν· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἐγράφη καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅταν ὁ Δα-
βὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβισσαλώμ· εἰς ἀνάμνησιν δὲ ἐπιγράφεται: δηλαδὴ τῶν τοῦ Δαβὶδ ἁμαρτιῶν,
καὶ τῶν συμφορῶν καὶ κακοπαθειῶν, ὅπου ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. (1)

1: „Κύ-

εὐθύτητα δὲ, οὐκ ἄλλο τι νοήσομεν, ἢ τὸ ἐν γνώσει τῶν θείων δογμάτων, ὅσον εὐθυτενὲς ἢ ἀδιάστροφον· ἐξοστει-
μεῖσθαι γὰρ χρὴ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον· ἢ τὸ ἐν ἀρετῇ τῇ πρακτικῇ ἀδιάστροφον... τὸν δὲ τοιοῦτον εἰρηνικὸν
ὀνομάζει· εἰρηνεύει γὰρ ἢ πρὸς Θεὸν ἢ πρὸς ἀνθρώπους ἁγίους ὁ εὐθύς τε ἢ ἄκακος.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προστίθεται „Εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· τὸ
ὅποιον δὲν ἤξεύρω πῶς ὁ Ἑρμηνευτὴς κύριος Εὐθύμιος οὐκ ἔχει· παρὰ τῇ Σειρᾷ οὖν τοῦ Νικητὰ οὕτως ἐρμηνεύε-
ται

1: „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
 „ με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιθεύσης με.

Τὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν 5΄
 Ψαλμὸν, καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· θυμὸν δὲ καὶ
 ὀργὴν Θεοῦ, δεῦν πρέπει νὰ τὰ νοήσωμεν ὡς πάθη·
 ἀλλὰ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι αἱ σφοδρόταται
 ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι πρέπουσιν εἰς τοὺς
 ἀμαρτάνοντας. (1)

2: „ Οτι τὰ βέλη σου ἐνεπαγήσαν μοι.

Βέλη τοῦ Θεοῦ: ἤτοι σαΐτας νόησον, κατὰ
 τὸν μέγαν Βασιλεῖον, τοὺς ἐλεγκτικούς λόγους, ὅ-
 ποῦ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐτόξευσε κατὰ τοῦ Δαβίδ,
 εἰπὼν αὐτῷ „ Καὶ νῦν οὐκ ἀποσῆσεται ῥομφαία
 ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐξουδέ-
 νωσάσμε, καὶ ἔλαβες τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου τοῦ
 Χετταίου τοῦ εἶναί σοι εἰς γυναῖκα (B΄. Βασιλ.

β΄. το.) ἢ βέλη θέλεις νοήσεις τοὺς νόμους τοῦ
 Θεοῦ, τοὺς κατὰ τῶν μοιχῶν καὶ τῶν φονεῶν διο-
 ρισθέντας· οἵτινες ὥσάν σαΐταις ἐμβῆκαν μέσα εἰς
 τὴν καρδίαν τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐκέντουν αὐτὸν, καὶ
 ἐπροξένουν πόνους εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ· ἢ βέλη νοή-
 σεις τοὺς πόνους καὶ τὰς λύπαις, ὅπου ἠκολούθησαν
 εἰς τὸν Δαβίδ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασ-
 μους, αἵτινες ὥσάν σαΐταις ἐδιεπέρνων τὴν καρδίαν
 τοῦ, καὶ ἐλύπουν αὐτήν· βέλη γὰρ ἀληθῶς καὶ
 σαΐταις τοῦ Θεοῦ, ἦταν ἡ λύπαις αὐταῖς· ἐπειδὴ
 καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐσυνέβηκαν εἰς τὸν Δα-
 βίδ· (2) ἀντὶ δὲ τοῦ ἐνεπαγήσαν, ὁ Σύμμα-
 χος εἶπε, καθήκοντο.

„ Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμέ την χεῖρά
 „ σου.

Τὸ ἐπεστήριξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πικρὰ
 ἐκατέβασας ἐναντίου μου τὴν χεῖρά σου Κύριε·
 ἤγουν τὴν τιμωρητικὴν σου δύναμιν, μὲ τὸ νὰ ἐ-
 μάσιξες συνεχῶς (3) ἢ λέγει, ὅτι τόσον βαρεῖ-

αν

ται τὸ, εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· „ Πρόκειται δὴ οὖν τοῖς ἐφ' ἀμαρτίαις δακρυῶσιν τὸ προσάγειν
 Θεῷ τὴν προκειμένην ἐξομολόγησιν, ὡς θυσίαν τὴν ἐν Σαββάτῳ, ἥτις ἦν ἐν διπλῇ, ἢ εἰς ἀνάμνησιν εἰγούσα
 τὴν παρὰ Θεοῦ τοὺς προσάγοντας· ἢ τὸ εἰς ἀνάμνησιν σύντομόν τινα διδασκαλίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑποτίθε-
 ται· ἐπειδὴ γὰρ ἡ παρακοὴ τῆς θείας ἐντολῆς, ὁδὸς εἰς ἀπώλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· οὐ γὰρ ἂν ἀπολώλα-
 μεν, εἰ τῇ μνήμῃ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν· διὰ τοῦτο ὡς ἀντιφάρμακον τοῦ κατὰ τὴν λήθην πάθους, τὴν ἀνά-
 μνησιν τῆς ἐντολῆς ὁ λόγος ἡμῶν ὑποτίθεται· ἢ ἢ ἔοικεν ἡ προσθήκη τοῦ εἰς ἀνάμνησιν, διὰ τὸ ἀναπέμπειν ἡ-
 μῶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ ἑκτῷ Ψαλμῷ προγραφῆς· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ τῶν Ψαλμῶν εἰς ἀνάμνησιν
 Σαββάτου ἔχει· ἤγουν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνάμνησιν περιέχει τῶν συμφορῶν τοῦ Δαβίδ, ἢ δι' αὐτοῦ ἀξιοῖ
 Σαββατισμοῦ τυχεῖν ἤγουν ἀναπαύσεως ἐκ τῶν συμφορῶν (τόμ. α.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Πολλοὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἐπίπονον ἀπαγορεύοντες, τὸ τῆς ἐκβάσεως ἀφέλιμον
 ὑπὸ ἀμαθείας οὐκ ἀναμένουσιν, ἀλλὰ δυσανασχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐστηρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθείας ἀρ-
 ρωσῆμασιν ἐναπέμειναν· διὰ τοῦτο θαύματος ἀξίαι τῶν δικαίων αἱ φωναὶ, τῶν λεγόντων· „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ
 σου ἐλέγξης με· οὐ γὰρ τὴν παιδείαν παραιτοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργήν· Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Χρυσόφομος „ Οὐ τὸν ἐ-
 λεγχὸν παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ... οὐ φεύγει τὸ παιδευθῆναι, δίχα δὲ ὀργῆς τῆς παιδείας τυχεῖν
 ἀξιοῖ· ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ἢ τοῦ ἑκτοῦ Ψαλμοῦ προοίμιον ἐποίησατο, παρακαλῶν ἱατρικῶς μὴ δικαστικῶς
 παιδευθῆναι· μὴ δριμυτέροις, ἀλλ' ἡπιόις φαρμάκοις ἱατρευθῆναι.

(2) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει ἢ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ συμβῶν ταῦτα εἰς τὸν Δαβίδ·
 „ Ἐπεὶ γὰρ τῇ χάριτι δυνατούμενος τοῦ Θεοῦ, μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε ὡς ἀπαυθαδιᾶσθαι ἢ εἰπεῖν
 „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθυνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ, τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι.

(3) Ὁθεν ἢ ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπε „ Τὴν χεῖρα ἐπεστήριξαι αὐτῶν φησι, δηλονότι τὴν νύττουσαν, ἢ τοῦτο ἐν-
 δελεχῶς ἢ ἀδιαισάτως· ἄλλο γὰρ ἐπ' ἄλλῳ συμβαίνει πολλάκις τῶν καταλυτῶν εἰσόδων τοῖς παιδευομένοις παρὰ
 Θεοῦ, ἢ τοῖς πειραζομένοις· καθὰ ἢ τῷ Ἰάβ συμβέβηκεν· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις συχνῶς ἀπαγγέλλετο· εἰ ἢ
 ἀκλόνητος ἦν.

αν· ἐκατέβασας κατ' ἰπάνω μου τὴν χεῖρά σου , ὥς ὅπου δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω αὐτήν , ὡς βαρέως με πλήττουσαν . (1)

3: „ Οὐκ ἔστιν ἰσὺς ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ
„ προσώπου τῆς ὀργῆς σου .

Τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου , καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου , καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου * ταῦτα , λέγω , ἐρρήθησαν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν κατὰ περίφρασιν * ἀντὶ τοῦ διὰ τὴν ὀργὴν σου , καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου , καὶ διὰ τὴν ἀφροσύνην μου * δὲν εἶναι λοιπὸν , λέγει , ἰατρεία εἰς τὴν σάρκα μου ; ἤγουν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν κακοπαθείαν , τὴν ὅποιαν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπροξένησα εἰς τὸν ἑαυτόν μου διὰ τὴν ὀργὴν σου * ἤγουν διὰ τὴν ἀπειλὴν καὶ φοβερισμὸν σου , τὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν γενόμενον εἰς ἐμέ * ἢ τὸν διὰ τῶν νόμων σου φοβεριζόμενον * περὶ τῆς τοιαύτης δὲ κακοπαθείας , λέγει καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς ὁ ἴδιος Δαβὶδ
„ Καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου . (Ψαλ. λδ' . 16 .) καὶ „ Ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἐλαϊον . (Ψαλ. ρη' . 23 .) καὶ „ Ἐκολλήθη τὸ ὄσφυν μου τῇ σαρκί μου . (Ψαλ. ρα' . 6 .) καὶ „ Ἐκοπίασα κράζων , ἐβραγχίασεν ὁ λάρυξ μου (Ψαλ. ξη' . 4 .) καὶ ἄλλα ὅμοια .

„ Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου
„ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου .

Δὲν εἶναι , λέγει , εὐσάθεια καὶ σερρώσεις

εἰς τὰ κόκκαλα , εἴτε τὰ τοῦ σώματός μου , εἴτε τὰ τῆς ψυχῆς μου (ἅτινα εἶναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις , καὶ οἱ συνέχοντες τὴν ψυχὴν λογισμοί) διὰ τὴν αἰματὶν κλονοῦνται καὶ τρέμουν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου . (2)

4: „ Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κε-
„ φαλήν μου .

Αἱ ἀνομίαι μου , λέγει , τόσον πυξήνθησαν καὶ ἐκορυφώθησαν , ὥς ὅπου ὑπερέβηκαν τὴν κεφαλὴν μου * μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ , τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν του * καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ πλήθος τῶν ἁμαρτιῶν του , εἶπεν „ Ὅτι ἐπληθύνησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου (Ψαλ. λθ' : 17 .)

„ Ὡς εἰ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ'
„ ἐμέ .

Αἱ ἀνομίαι μου , λέγει , εἶναι βαρεῖαι * διὰ τὴν δὲν δύναμαι νὰ βασάσω τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν * ἢ διὰ τὴν μὲ κἀμνοῦσι νὰ σκύπτω καὶ νὰ βλέπω εἰς τὴν γῆν , ὥσπερ νὰ ἐβάσταζον ἓνα μέγαλον φορτίον * οἱ γὰρ λυπούμενοι καὶ σκυθρωπάζοντες , κάτω εἰς τὴν γῆν βλέπουν , καθὼς βλέπουν κάτω καὶ ἐκεῖνοι , ὅπου εἶναι φορτωμένοι μὲ κἀνέναν βαρὺ φορτίον . (3)

5: „ Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μᾶλα-
„ πές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύ-
„ νης μου .

Η'

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ ἴδιος Κύριλλος „ Ὁ γὰρ ἐπισπείρων τὴν ἑαυτοῦ χεῖρά τινι , δυσδιακόμισον ἄχθος ἐπιτίθεται αὐτῷ * ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὰ ἐπισπείρας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν αἰκίζμενων καὶ πολλὰς ἐπιφερόντων πληγὰς .

(2) Ἄλλας δὲ λέγει „ Πρόσωπον δὲ ἁμαρτιῶν ἢ περὶ αὐτῶν φαντασία καὶ μνήμη , κατὰ καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός (ἥτοι ἡ μνήμη τῆς ἁμαρτίας μου) ἀντὶ δὲ τοῦ , ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου ὁ Σίμυχος ἐξέδωκε „ Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „ Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ταῦτα τοὺς μὴ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων αἰσθανομένους * τινὲς γοῦν

Ἡ πληγαὶς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ πεπυρωμένα ἐλάτη τοῦ Διαβόλου, αὐταῖς ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· καὶ ὅχι ἐσάπησαν ἀπλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τελείως καὶ κατὰ βάθος ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· μὴ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόναι ὁ Δαβὶδ, τὴν βλάβην καὶ τὴν φθορὰν τῆς ψυχῆς του· ὥς ὅπου, δὲν ἐδύνετο νὰ ὑποφέρει τὴν βρώμην της· τοῦτο δὲ λέγει, ἔγινε διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου· διὰ τί, ἂν ἐγὼ δὲν ᾔθελα χάσω τὰς φρένας μου, δὲν ᾔθελα πληγῶθαι τόσο· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ αὐξάνει καὶ μεγαλύνει τὰς ἁμαρτίας του, θερμῶς αὐτὰς ἐξομολογούμενος· εἶπε γὰρ πρῶτον, ὅτι εἶναι μεγάλαι· εἶπε δεύτερον, ὅτι εἶναι βαρεῖαι· εἶπε καὶ τρίτον, ὅτι εἶναι σαπημέναι καὶ βρωμισμέναι· σημειοῦν δὲ ἀληθοῦς μετανοίας εἶναι, τὸ νὰ εἰσθάνεται τις τὴν βρώμην τῆς ἁμαρτίας του· διὰ τί τότε ἤμπορεῖ καὶ νὰ μισήσῃ καὶ νὰ συγχωρῇ αὐτὴν μὲ τελειότητα. (1)

6.: Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἐ.

ὡς τέλους.

Ἐταλαιπωρήθηκα, λέγει, καὶ κατεκαμπουρίασα μὲ τελειότητα, ἀποκαμὼν πλέον ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ βάρος, καὶ τὴν ἀνυπόφορον δυσωδίαν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ἐγὼ καταγινόμενος εἰς τὸ νὰ ἱατρεύσω τὰς οὕτω βρωμισμένας πληγὰς μου· ἔταλαιπωρήθην, καὶ ἀσθενήσας κατεκαμπουρίασα ἕως τέλους· ἦτοι παντελῶς καὶ ἐξολοκλήρου.

Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην.

Πάντοτε, λέγει, ἐπεριπάτουں σκυθρωπὸς· ἦτοι καίτω βλέπων εἰς τὴν γῆν, ἀγκαλὰ καὶ εὐρισκόμην αἰς τὰ βασίλεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκεντούμην ἀπὸ τὸ συνειδὸς μου, καὶ αὐτὸ δὲν μοι ἐσυγχώρει νὰ χαρῶ, καὶ νὰ λάβω διάχυσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου.

7.: Ὅτι αἱ ψοαὶ μου ἐπλήσθισαν ἐμπαιγμάτων.

Ἄ.

Ἐγκαυχῶνται καὶ ἡδονταὶ τοῖς αὐτῶν πλημμελίμασιν, ὡς ἡδέως ταῦτα βασάζοντες· φύσει δὲ τῆς κακίας καταφερούς τε οὐσης καὶ βαρυτάτης, μόνος ὁ μετανοῶν τοῦ βάρους αὐτῆς ἐπαισθάνεται· ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς πεφορτισμένους καὶ κοπιῶντας διὰ μετανοίας ἡκὶν σπρὸς αὐτὸν κελεύει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Βασίλειος καὶ Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ, μηδὲ ὥσπερ τι νὰ μελανίαν καὶ σῆψιν κατὰ βάθους τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἁμαρτήματα, τὴν συνειδήσιν καυτηριαζομένους· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων, εἴσω μὲν καὶ κατὰ βάθους χωρῶν ὁ πυρετὸς, μεῖζονα τὴν νόσον ἐργάζεται· προκύψας δὲ ἐς τουμφανὲς, ἐλπίδα παρακμῆς ὑποφαίνει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν γένοιτο· καὶ τοῦτο εἶναι φημι, τὸ, μὴ αἰσχυνθῆς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου. (Σειρ. δ'. 26.) καὶ λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος ἵνα δικαιωθῇς. (Ἦσ. μγ'. 26.) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει· Πᾶσα ἁμαρτία μυσαρωτάτη καὶ δυσώδης καὶ ἐξ ἀφροσύνης ἔχουσα τὴν ἀρχήν· εἰμὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέση ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομείνῃ τὴν ἁμαρτίαν· ὁ γὰρ ἐνάρετος καὶ φόβον ἔχων Θεοῦ, πάντων ἐς συνετώτερος· δι' οὗ καὶ τις ἔλεγεν· ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ἀφροσύνην ὑπομάζει τὴν ἀφρονα πρᾶξιν, ἐξ ἀφροσύνης γενομένην· πᾶν γὰρ ἁμαρτήμα, κατὰ ἀφροσύνην γίνεται· ἀρετὴ δὲ οὐσα ἢ φρόνησις, πᾶντα τὰ κατ' αὐτὴν πραττόμενα ἐπαίον καὶ ἀρετῆς ἄξια ἀποφαίνει· ἀλλὰ καὶ υγιείας ἐστὶ τῇ ψυχῇ ποιητικὰ, τὰ κατὰ φρόνησιν γινόμενα· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος· Καὶ ἀπλῶς ἢ ἐν παντὶ πράγματι πρὸς κακίαν παρατροπὴ, σιγματίαν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, μὴ ὡς αὐτὸς καὶ ἐγκαύματα διὰ τῶν τῆς ἁμαρτίας πληγῶν ἐμποιοῦσα· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· Ἡ Πληγὴν φησι καὶ τραυμάτων λείψανα φαίνει τις ἂν εἶναι, τοὺς ἐναπομένοντας τῇ σαρκὶ μύλασας· εἰ συμβαίῃ πλήττεσθαι παρὰ τινος, πλὴν εἰμὴ καὶ οὗτοι θεραπεύοντο, καταλύνουσιν οὐ μικρὰς· ἀνεφύονται δὲ καὶ εἰς ἐλκώσεις ἐσθ' ὅτε· καὶ παλινδρομοῦσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς· τοιοῦτον καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὁρᾶται συμβαίνει· πλήττει μὲν γὰρ ἡ ἁμαρτία, καὶ τραυμάτων δίκην αὐταῖς ἐμφύεται τὸ κακὸν, εἰ διεξάγοιτό πως εἰς πέρας· ἀλλ' εἰ καὶ παύσαιτο πῶς ἐνεργῶν τις τὸ πλημμελῆμα· ἢ γοῦν τῆς ἐκτόπου καὶ βδελυγῆς ἡδονῆς τὴν ἀπόλαυσιν· ἔως ἐς τὴν ἐν αὐτῇ τῆς ἐπιθυμίας ἢ δυνάμεις, κρατυνομένη τε καὶ ἰσχύουσα, εἰ καὶ ἀνακόπτοιτο πως τοῖς εἰς τὸ ἀμείνον ἐπιλογισμοῖς, τοὺς τῶν

Ἀνίσως ἡ ἐμπαθὴς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμία γῆραι ἔμπαιγμός καὶ ψεῦδος· λοιπὸν αὐτὴ δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡδονή, ἀλλὰ σκιά ἡδονῆς· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, „Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφύν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ (Ἐφεσ. 5. 14.)· τούτοις περιζώσατε τὴν μέσσην καὶ τοὺς νεφροὺς σας μετὰ τὴν ἀληθειάν ἡδονὴν, ἥτις γεννᾶται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην· ἀντὶ δὲ τοῦ φόβου, ὁ Σύμμαχος εἶπε, λαγόνες· καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα δηλοῦσι τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς τὰς ψόας εὐρίσκονται οἱ νεφροί, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ὀρέξεις καὶ κατὰ τὰς συνουσίας συνίστανται· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου ἐγέμωσεν ἀπὸ ἐμπαιγμάτων τοῦ Δαίμονος· διὰ τί αὐτὸς ἐνέπαιξεν εἰς αὐτήν, ἐρεθίσας εἰς ἀτόπους καὶ παρανόμους κινήσεις τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας. (1)

„Καὶ οὐκ ἔστιν ἱασις ἐν τῇ σαρκί μου.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐγὼ ἐμπαίχθητα ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἱασις εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τί καὶ ἐγὼ παιδεύω αὐτήν καὶ τὴν ταλαιπωρῶ, ὡς προεῖπον· καὶ κάμνω τὴν ἐκδίκησιν κατ' αὐτῆς, ἀντὶ τῆς φιληδονίας ὅπου ἀπόλαυσεν.

8: „Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα.

Ἐκακώθην, λέγει, πεινάσας, καὶ διψάσας, καὶ κατὰ γῆς κοιμώμενος, καὶ ἄλλας ταύτας δοκιμάσας σκληραγωγίας· ὁμοίως καὶ ἐταπεινώθην· ἤγουν ἐπαίδευσά το σῶμά μου μετὰ ὑπερβολῆν· τὸ γὰρ ἕως σφόδρα, ἀντὶ τοῦ λίαν νοεῖται, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου.

„Ὤρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.

Ἀπὸ τὴν ἀγριότητα, λέγει, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου, ἥτις ἐκεντάτο ἔσωθεν καὶ ἐπὶ πόνει πικρῶς, ἐφαινομένη ὅτι ὠρυόμαι καὶ βρύχω, ὡς ἂν λεοντάρη· τὸ γὰρ ὠρυόμην, ἐβρυχον εἶπεν ὁ Ἀκύλας· „Ὁ μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀσεβὴς, ὅταν ἔλθῃ εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ, κατὰ τὸν Προϊμιασὴν· (Παρ. ἐπ. 3.) ὁ δὲ δίκαιος καὶ αὐτὰς τὰς μικρὰς ἁμαρτίας φοβεῖται καὶ ψηφᾷ μετὰ ὑπερβολῆν. (2)

9: „Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου, καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη.

Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, λέγει, ὅλη ἡ ἐπιθυμία μου ἐμπροσθέν σου εἶναι Κύριε, ἐπειδὴ καὶ ἐσύ ἤξεύρεις, ὅτι ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὴν σωτηρίαν μου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόνων μου· καὶ

πάν τεταυμάτων μάλαπας ἔχει· εἰδὲ δὲ συμβαίνει ἔχγονίζεῖν αὐτοὺς, μεταφοιτήσκειν ἂν ἴσως ἔς εἰς ἐλκώσεις, αὐτῆς εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῆς διεξαγομένης εἰς πέρας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, αἱ ψαῖαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων· ἤγουν αἱ λαγόνες μου ἀτιμίας· ἤνιχατα δὲ διὰ τούτων, τὸ εἶδος τῆς αἰσχρῆς πράξεως· ἐπεὶ περὶ τὰς ψόας συνίστανται τὰ εἰς παιδοποιεῖν συντείνοντα σπέρματα· πάνυ δὲ ἀσθενεῖ σὰρξ βέουσα ἔξ μὴ σωφρονοῦσα· ὅθεν ὁ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „Μισίζον γὰρ τὸ συνειδὸς τὴν καρδίαν, στεναγμοὺς ἀφιέναι ποιεῖ· ὁ γὰρ ἄλλος ὅπως πταίσμασι, ἔξ ὑπὸ τοῦ συνειδὸτος κατηγορούμενος, συνεῖς δὲ ὅτι προσκέρουκε τῷ Θεῷ, οὐ βιάσμεν ἐφείλει· λυπεῖ δὲ μᾶλλον μονονουχὶ καταμεθύουσαν ἔχει τὴν διάνοιαν, ἔξ τὴν καρδίαν πεκακωμένην, ὡς ἀπόγε πικρῆς δόξης· ὥς ἔξ ὠρεσθαι δεκεῖν ἀνιεμένων ἐκ βάθους τῶν στεναγμῶν, ἔξ ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς καρδίας μυχῶν βασιλείας ἔξ ἀλαλήτου πεμπυμένης ἡχῆς· οὐ γὰρ ἵνα φησὶ τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαί, τρεῖς χεῖλεσιν ἐξομολογῶμαι· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν τῇ κρυπτῇ τοῦ ἐμαυτοῦ στεναγμοὺς ἐπεδείκνυν ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος.

καὶ ὁ στεναγμὸς μου δὲν κρύβεται ἀπὸ λόγου σου, διὰ τί σὺ ἀκούεις αὐτὸν, ὥσάν νά ᾔτον ἑναρθρὸς φωνή, ὅπου εὐγαίνει ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου. (1)

βοὶ φίλοι του ὡς φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του, κατὰ τὸν καιρὸν ὅμως τοῦ πάθους, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, „ Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. (Ματθ' : κς : 56.) (2)

10: „ Ἡ καρδία μου ἐταράχθη· ἐγκατέλι-
„ πέν με ἡ ἰσχὺς μου.

11: „ Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ
„ ἐναντίας μου ἠγγίσαν καὶ ἔστησαν.

Ἡ μὲν καρδία μου, λέγει, ἐταράχθη ἀπὸ τὸν ἐλαγμὸν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς μετανόας, ἡ δὲ δυνάμεις μου μὲ ἐγκατέλιπε· διὰ τί ἐταλαιπωρήθη μὲ κάθε λογῆς κακοπαθείαν, ὡς ἐπομεν ἀνωτέρω.

Τὸν σύμβουλόν του Ἀχιτόφελ, καὶ ἄλλους πολλοὺς τοιοῦτους φίλους του, αἰνιγματωδῶς φανερώνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ φίλοι μου, λέγει, καὶ οἱ οἰκετοὶ μου ἦλθον ἐναντίοι κατ' ἐπάνω μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἠγγίσαν καὶ ἔστησαν κατ' ἐμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ γένη τοῦτο εἰς ἐμέ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου γὰρ ἐσηκώθηκεν ἡ θάλασσα αὕτη τῶν συμφορῶν κατ' ἐπάνω μου.

„ Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ
„ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.

„ Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔ-
„ στησαν.

Ἀπὸ τὴν πολλὴν, λέγει, σκληραγωγίαν καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου καθ' ἑκάστην χύνω, ὀλιγώσευσεν τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ καθαρῶς πλέον δὲν βλέπω· ἔστι δὲ ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ αὕτη· „ Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου αὐτὸ, οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ· μὲ τὸ νὰ ὀλιγώσευσεν καὶ ἐχάθη· περιττὸς δὲ εἶναι ὁ ἑναὶς καὶ σύνδεσμος· ἡ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· τὸ ὅπου ἐφυγεν ἐκ μέρους ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν του· τοῦτον τὸν εἶχον καὶ τὸν ἀκόλουθον μερικοὶ ἐνόησαν, ὅτι λέγεται προφητικῶς ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Μαθητάς του· οἵτινες ἀγκαλιὰ καὶ ᾔτον ἀκρι-

Ἐγγιστα πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς ἀνωτέρω φίλους καὶ οἰκειοτάτους τοῦ Δαβὶδ· αὐτοὶ γὰρ, κατὰ μὲν τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐχθρὰν, πλησίον ᾔτον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ κατέτρεχον αὐτόν· κατὰ δὲ τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μακρὰν ᾔτον ἀπὸ αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν φιλίαν του· ἡ ἔγγιστα πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἄλλους τινὰς φίλους τοῦ Δαβὶδ, οἱ ὅποιοι διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀβεσσά-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Πάρμεγα ἔς τοῦτο, τὸ ἐναντίον φημι τοῦ Θεοῦ πᾶσαν ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν· εἶναί τε τσιαύτην, ὡς ἀξίαν εἶναι ἔς ἐποπτείας τῆς παρ' αὐτοῦ· ἡδοναὶ μὲν γὰρ αἱ πρὸς τὰ τῆς φανουλῆτος ἔργα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν καταφέρουσαι, ἐξ ὀφθαλμῶν εἰσι τοῦ πανάγνου Θεοῦ... ἐπιθυμία δὲ πᾶσα καλοῦσα πρὸς ἀρετὴν, ἐφορᾶται παρ' αὐτοῦ. Περὶ δὲ τοῦ στεναγμοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „ Ἐθες τοῖς ἀνατείνουσιν λιτὰς, τὸ ἀναβράττειν ἐκ βάθους τοὺς στεναγμοὺς, Θεοῦ ἔς τοῦτο δόντος ἀνθρώποις εἰς ἀνέσιν ἢ ἀνακαλῆν τοῦ καταβρίθοντος πόνου· εἶπε δὲ ἔς ὁ μέγας Βασιλεῖος· ἡ Ὅτε μὲν γὰρ κακῶν γέγονα ἐπιθυμητῆς, οὐκ ἐναντίον σου ᾔην ἡ ἐπιθυμία μου· νυνὶ δὲ ὅτε πάντα πράττω ταπεινούμενος ἔς μετανόαν· ἔς σεῦ τοῦ Θεοῦ ἔς σωτήρος λατρεῖς τυχεῖν ἐπιθυμῶν, ἐναντίον σου ἔστιν ἡ ἐπιθυμία μου· ἔς ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ ἀπαξ ἐχευσάμεν τῇ ἐπιθυμίᾳ κακῶς, αἱ τοῖς σεῖς ἐπιτάγμασιν αὐτὴν διαθήσω.

(2) Ἐφη δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Ἐως μὲν γὰρ ἀνάλωτος ἔστιν ὁ νοῦς ταῖς εἰς τὸ φεῦλον ἡδοναῖς, εὐδίαν ἔχει ἔς γα-
ἀπ-

σαλώμ., ἔφυγον καὶ δὲν ἐσυνανεσρέφοντο μετὸν
Δαβίδ. (1)

12: „Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν
„ψυχὴν μου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν
μου: ἦτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν· ἡνάγκαζον καὶ
μὲ ἐκκακοποιοῦν μετὰ καθε λογῆς μηχανήν· ἢ οἱ ζη-
τοῦντες τὴν ψυχὴν μου: ἤγουν διὰ τὸ νὰ ἐξάρουν καὶ
νὰ θανατώσουν ἐμένα· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος καὶ εἰς
τὸν 10. Ψαλμόν. „Οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου
τοῦ ἐξῆραι αὐτήν.

„Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλά-
„λησαν ματαιότητος.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἐζήτησαν καὶ ἠθελον τὴν
πτῶσίν μου, ἐλάλησαν ἐναντίον μου βλασφημίας,
κατηγοροῦντες καὶ διαβάλλοντές με· ματαιότητος δὲ
ταύτας ὠνόμασεν, ὡς ψευδεῖς καὶ χωρὶς αἰτίας εὐ-
λογον λεγομένας.

„Καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν
„ἐμελέτησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, καθ' ἡμέ-
ραν ἐμελέτων ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου, πῶς καὶ τίνι
τρόπῳ νὰ με παγιδεύσουν.

13: „Εγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον.

Ἐγὼ, λέγει, κατὰ μὲν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ
πρᾶγμα, ἤκουον, κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον, δὲν
ἤκουον· ἐπεὶ καὶ ἐσιώπων καὶ δὲν ἐταραττό-
μην εἰς ὅσα ἔλεγον κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί· ἀκόλου-
θον γὰρ εἶναι, ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς ἤκουεν ὁ
Δαβίδ ὅπου τὸν ὕβριζον, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα· μά-
λιστα δὲ καὶ ἐξαρέτως, ἀκούων τὸν Σεμεὶ νὰ τὸν
ὕβριζῃ φανερά καὶ νὰ τὸν καταράται, ἐσιώπα,
ὥσάν νὰ μὴν ἠθελεν ἀκοῦν ὁλότελα· καθὼς ἰσο-
ρεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν, ἐν κεφαλαίῳ εἰς

„Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ
„στόμα αὐτοῦ.

Ε'

λήνην καὶ πολλὴν ἀταραξίαν· καὶ πρὸς γε τούτῳ, καθαρὸν αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ νήψεως ἐνασφράπτει τὸ φῶς, τῆς εἰ-
ρήνης τοῦ Θεοῦ φρουρούσης τὴν καρδίαν καὶ τὰ διανοήματα· ἐπὶ δὲ μονοουχὶ καὶ δωρόληπτος ἡ καρδία γέννεται, τῆς
ἐκτόπου καὶ πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπεισχεομένης αὐτῇ, ἐμπίπλησι μὲν αὐτὴν θορύβων ὁ Σατανᾶς, καὶ λογισμοὺς ἐντίκτει
πονηροῦς· καταδολοῖ δὲ καὶ σκότους τοῦ νοητοῦ μεμεσσημένην εὐθὺς ἀποφαίνει, καὶ μονοουχὶ πολέμου καὶ μάχης ἀνα-
μεσοῖ· εἶπε δὲ καὶ ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος, „Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατορθούντων τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ
ἀσθενής· ἐπὶ δὲ τῶν νικημένων, ἡ σὰρξ κατεπαίρεται καὶ κατισχύει, ἀτонеῖ δὲ καὶ ἐξασθενεῖ ἡ ψυχὴ· τότε οὖν
φησὶν ὅτε ἡμάρτανον, τὸ διανοητικόν μου ἐταράχθη ὑπὸ τῆς συγχύσεως, καὶ ἡ λίσχὺς ἐγκατέλιπέ με· καὶ τὸ φῶς
τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ· κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν, οὐ μικρὰν ὑπέμεινεν αὐτῷ τὰ-
ραχὴν τὸ διανοητικόν, συγχυθὲν καὶ σκοτωθὲν ὑπὸ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ, „Δύο δὲ
κατὰ ταυτὸν διὰ τούτων σημαίνει καὶ τὴν τῆς ἀθυμίας ὑπερβολὴν, δι' ἣν οὐδὲ τὸ φῶς εἶναι δοκεῖ φῶς, καὶ τῆς θείας
κηδεμονίας τὴν γύμνωσιν, ἣν φῶς ὀφθαλμῶν εἰκότως ὠνόμασεν.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων, τίνες ἦτον οἱ φίλοι καὶ πλησίον καὶ ἔγγιστα τοῦ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἦτον οἱ ἀ-
γαθοὶ Ἄγγελοι· Τίνες δὲ ἦσαν, ἀλλ' ἢ οἱ ἐπὶ ταῖς προτέροις αὐτοῦ ἀγαθοῖς χαίροντες; Ἄγγελοι δηλαδὴ ἀγα-
θοί, καὶ λειτουργοὶ Θεοῦ τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχάρειν εὐαθότες σωτηρίᾳ· εἴγε ἐπὶ ἁμαρτωλῶν μεταισοῦντι ἐν τοῖς
οὐρανοῖς χαρὰ γίνεται... καὶ οὗτοι οὖν πάντες οἱ τοῦ Δαβὶδ φίλοι, κατὰ τὴν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν ἀνεχώρουν ἀπο-
σσεφόμενοι· οὐ μὴν πάντῃ αὐτὸν κατελίμπανον, μακρὰν δὲ ἐσώτες ἐπέσενον... ὡς μακρὰν μου γενομένων, ἄλ-
λοι τινὲς φησὶν οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντες (οἱ Δαίμονες δηλαδὴ) πλησίον μου γενομένοι, ἐξεβιάζοντο καὶ τῆς ἐ-
μῆς ψυχῆς κατέπαιζον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, „Ἐντεῦθεν μανθάσμεν ὅτι οὐ πᾶς ἀδελφός, οὐδὲ πλησί-
ον παρὰ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται· ἀλλ' ἔστι τις ἀδελφὸς ἀλλότριος, καὶ φίλος ἐχθρὸς, καὶ πλησίον ἐξ ἐναντίας ἰσάμε-
νος· τούτους νοοῦμεν τοὺς συμφορμένους ἡμῖν λογισμοῦς· ὡς ἡ ζωὴ μὲν, ἡμέτερον θάνατον· ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν
ἡμετέραν ζωὴν ἐργάζεται.

Εἶδ' ὡς λείπει τὸ ἥμην · ἐγὼ , λέγει , ἤμουν
ὡσάν ἄλλος ἄνθρωπος · ἐπειδὴ γὰρ δὲν ἤκουεν ,
ἀκόλουθον ἦτον καὶ νὰ μὴν λαλῇ διὰ ἐκεῖνα τὰ κα-
τηγορητικὰ λόγια , ὅπου ἤκουεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν
του .

14: „ Καὶ ἐγενόμην ὥσει ἄνθρωπος οὐκ
„ ἀκούων , καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στό-
„ ματι αὐτοῦ ἐλεγμούς .

Τοῦτο τὸ ρητὸν σαφηνίζει καθαρώτερα τὰ
ἀνωτέρω δύο ρητὰ · ἐλεγμούς δὲ ὀνομάζει τὰς ἀ-
πολογίας , μὲ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀντιλέξη
καὶ νὰ ἐλέγξη τινὰς ἐκεῖνον , ὅπου τὸν κατηγο-
ρεῖ . (1)

15: „ Ὅτι ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα .

Εἶδ' ὡς λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν
ὁποίαν ἐκωφώθη , καὶ δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του ἐ-
ναντίον ἐκείνων ὅπου τὸν ἐκατηγόρουν · ἤγουν διὰ
τὴν ἐγὼ , λέγει , ἤλπισα νὰ κάμῃς ἐσὺ Κύριε , τὴν
κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκδίκησιν · γέγραπται γὰρ
„ Εἰμοὶ ἐκδίκησις , καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει
Κύριος . (Ἱερ: ν'· 15 . Εβρ: ι . 30 .) (2)

„ Σὺ εἰσακούσῃ Κύριε ὁ Θεός μου .

Διὰ τοῦτο , λέγει , ἐγὼ ἔγινα κωφὸς καὶ
ἄλλος · διὰ τὴν σὺ Κύριε , θέλεις ἀκούσεις τὰς τοι-
αύτας κατ' ἐμοῦ βλασφημίας , καὶ ἀκολούθως θέ-
λεις ἀνταποδώσεις εἰς τοὺς βλασφημοῦντας ἐκείνην
τὴν τιμωρίαν , ὅπου τοῖς πρέπει · ἢ διὰ τὴν ἐσὺ
θέλεις ἀκούσεις ἐκείνους , ὅπου πάσχουν καὶ κατη-
γοροῦνται · καὶ μ' ὅλον ὅπου αὐτοὶ σιωπῶσι καὶ δὲν
λαλοῦσι .

16: „ Ὅτι εἶπον · μὴ ποτε ἐπιχαρῶσιν μοι οἱ
„ ἐχθροί μου .

Εἶδ' ὡς λέγει , προσευχόμενος εἶπον εἰς τὸν
ἐαυτόν μου ταῦτα , ἅμποτε νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχ-
θροί μου κατ' ἐπάνω μου . (3)

„ Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐ-
„ π' ἐμὲ ἐμεγαλορρήμονησαν .

Ὅταν , λέγει , ἡ ἐδική μου ζωὴ ἐπλανήθη ,
καὶ εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν σφάταν τῶν θείων σου
ἐντολῶν Κύριε : τότε εὐθύς ἔλαβον οἱ ἐχθροί μου
παρρησίαν ἀδιάντροπον · καὶ ἐλάλησαν λόγια με-
γάλα , καυχώμενοι διὰ νὰ μὲ θανατώσουν .

17: „ Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος .

Εἶπειδ' ὡς λέγει , καὶ ἐγὼ ἡμάρτηκα , διὰ
τοῦ

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει σαφέστερον · καὶ γὰρ τοῦ Ἀβεσσαλαδμ , τοῦ Πατρὸς αἰ-
τιωμένου τὰς ψήφους , καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελχομένου τῶν δικαζομένων τοὺς ἠττωμένους , ὁ μακάριος ἐμακροθύμει Δα-
βὶδ · καὶ τοῦ Σεμεεὶ λοιδορουμένου , καὶ γλώττη καὶ χεὶρ βάλλοντος , σιγῶν τὰς ὕβρεις ἐδέχετο .

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Σεσίγηκα , λέγει , διακαρτερῶν , ἵνα μὴ κατ' ἐμαυτοῦ πικροτέρους
τοὺς μισοῦντας ἐργάσωμαι · καὶ γὰρ ἐν πειρασμοῖς εἴκειν μᾶλλον , ἀλλὰ μὴ ἐν ἴσῳ τρόπῳ τοῖς διώκουσιν ἀντιφέ-
ρεσθαι · ὅτι δὲ τὸ κεκαφῶσθαι δοκεῖν ἐν καιρῷ πειρασμῶν , καὶ ἀλάλοις εἰκέναι , οὐ κτηνοπρεποῦς ἀναισθησίας ἐστὶν ,
καρτερίας δὲ μᾶλλον ἐπαινουμένης καρπὸς , ἐνταῦθα διαδείκνυσι · σεσίγηκά φησι διὰ μόνον τὸ ἐπὶ σοὶ τὰς τῆς
σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας · καὶ ὅτι σὲ τῶν ἀπάντων ἐπέκεινα ἐπεγραφόμην ἐκδικητὴν · ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Ἐξ-
ιδες φιλοσοφίας ὑπερβολὴν ; πῶς διὰ τῶν ἐναντίων ὁδῶν οὗτος περιεγέμετο ; ἐκεῖνοι δόλους ἔραπτον , αὐτὸς καὶ τὰς
ἀκοὰς ἔφραττεν , ὥς μηδὲ ἀκούειν · καὶ τῇ σιγῇ τὴν μακρίαν ἐκείνων κατέσελλε · καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτην , φησὶ ,
χρῶμενος τῇ καρτερίᾳ διετέλουν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα ἔχων , καὶ σοὶ τὴν ἐμαυτοῦ κρίσιν δίδους .

(3) Οὕτω δὲ ἐρμηνεύει τοῦτο ὁ θεὸς Κύριλλος · „ Ἐγὼ φησὶ ἐπὶ σοὶ ἐλπίσας , τὰ μὲν ἄλλα κεκαφῶσθαι ἐδὶ-
κουν πλὴν ἐκεῖνο μόνον ἐζήτειν , τὸ μὴ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν , μήτε μὴν ἐφισθῆναι μοι τινὰς τῶν πο-
λεμούντων .

τοῦτο ἐγυμνώθηκα ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ,
καὶ ἔγινα πρόχειρος καὶ εὐκολος εἰς τὸ νὰ με τι-
μωρῶν ἐκεῖνοι , ὅπου θέλουσιν , ἢ τὸ μὲν ὅτι ,
θέλεις νοήσεις περιττὸν , διηγηματικῶς μόνον λεγό-
μενον * τὸ δὲ ἀκολουθοῦν θέλεις νοήσεις , ἔτι * ἐ-
γὼ , λέγει , Κύριε , ἔτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τὴν
ἐδικήν σου τιμωρίαν , τὴν ὅποιαν προσμένω πάντο-
τε νὰ μοὶ ἔλθῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας μου * (1)

„ Καὶ ἡ ἀλγυθὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
„ διὰ παντός .

Ἡ ἐνθύμησις , λέγει , τῆς ἀμαρτίας μου ,
ἡ ὅποια προξενεῖ ὄλγος καὶ πόνον εἰς τὴν ψυχὴν
μου , αὕτη εἶναι πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν
μου , καὶ με κεντᾷ * ὅθεν καὶ ἐγὼ δὲν ἐδυνήθηκα
νὰ ἀλγισμονήσω αὐτήν * ἐπειδὴ δὲν εἶμαι κἀνέναν
αἰσθητός .

18: „ Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελωῶ ,
„ καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας
„ μου .

Διὰ τί ἐγὼ , λέγει , θέλω ἐξομολογηθῶ
καὶ θέλω δημοσιεύσω τὴν ἀμαρτίαν μου , γενόμε-
νος ἐγὼ ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ μου κατηγορός * καὶ
θέλω φροντίσω διὰ τὴν ἰατρειάν τῆς ἀμαρτίας μου *
ἀδιαφόρως δὲ ὠνόμασεν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν τὰ
πταίσματα .

19: „ Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κειραταί-
„ ονται ὑπὲρ ἐμέ * καὶ ἐπληθύνθησαν
„ οἱ μισοῦντές με ἀδίκως .

Οἱ ἐχθροί μου , λέγει , ὅτοι οἱ τοῦ Ἀβεσσαλώμ
ἐρασιώται , αὐτοὶ ζῶσιν : ἤγουν ἔχουν τὰς δυ-
ναμεις * ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἀσθένησα , κατὰ τὸν ἅγιον Κύ-
ριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον * τὸ δὲ , κεκραταίωνται ,
εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ ζῶσι * ἢ τὸ μὲν ζῶσιν νοεῖται
ἀντὶ τοῦ , ὑγιαίνουν * τὸ δὲ , κεκραταίωνται νο-
εῖται , ἀντὶ τοῦ , ἐνεδυναμώθησαν * ὅχι μόνον ,
λέγει , οἱ ἐχθροί μου ὑγιαίνουν καὶ ἐδυναμώθησαν ,
ἀλλὰ καὶ αὐξήσαν καὶ πληθεύσαν ἔγιναν πολὺ * ἀδέ-
κως δὲ αὐτοὶ με μισοῦσι , διὰ τί δὲν ἔχουν καμ-
μίαν αἰτίαν εὐλογον τοῦ κατ' ἐμοῦ μίσους των . (2)

20: „ Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κατὰ ἀντὶ ἀ-
„ γαθῶν ἐνδιέβαλλον με , ἐπεὶ κατεδίω-
„ κον ἀγαθωσύνην .

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ , διὰ
τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ * διὰ τί αὐτὸς ὁ ἀχάρι-
στος , κάμνωντας ἀμοιβὴν εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ
φιλοσοφίαν τοῦ πατρὸς του μὲ τὸν φθόνον καὶ τὴν
ἐπιβουλὴν , ἐδιέβαλλον εἰς τὸν λαόν , ὅπου , ἤρχε-
το νὰ κριθῇ , πῶς ὁ πατήρ του εἶναι ἀδίκος καὶ πᾶ-
ράνομος * ὅθεν μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐτράβιζεν
αὐτοὺς εἰς τὴν ἐδικήν του φιλίαν , καθὼς ἡ Δευ-
τέρα τῶν Βασιλειῶν ἰσορεῖ * ἔλεγε γὰρ πρὸς κάθε
κρινόμενον „ Ἴδου οἱ λόγοι σου ἀγαθοὶ καὶ εὐκο-
λοι , καὶ ὁ ἀκούων οὐκ ἔσι σοι πρὸς τοῦ βασιλέως *
τίς με καταστήσει κριτὴν ἐν τῇ γῇ , καὶ ἐπ' ἐμέ
ἐλευσεται πᾶς ἀνὴρ , ὃς ἔσται ἡ ἀντιλογία , ἡ κρί-
σις καὶ δικαίωσις αὐτόν ; καὶ ἰδιοποιεῖτο Ἀβεσσα-
λώμ τὴν καρδίαν ἀνδρῶν Ἰσραὴλ * (Β'. Βασιλ. :
15 . 4 .) ἐνδιεβαλλέμε , λέγει , ὁ Ἀβεσσαλώμ *
διὰ τί ἐγὼ ἐζήτησα καὶ ἔσεργον τὴν ἀγαθωσύνην ,
καὶ δὲν ἤθελον νὰ κακοποιήσω αὐτόν , ὅπου ἡ τοῦ
τόσον ἀχάριστος * ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν καλοσύνην μου ,
αὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Κατ' ἀρχὰς εἰπὼν , μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με , ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡδέως δέ-
χεσθαι τὴν ἐπιτρεπτικὴν παιδείαν φησὶν * οὐκοῦν , τὴν μὲν δεγνὴν παραιτεῖται ἢ τὸν θυμὸν , ἔτοιμος δὲ μασιζε-
σθαι εἶναι λέγει * οἶδε γὰρ , ὅτι ὁ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει , μασιγοῖ δὲ πάντα ἡμῶν , ὃν παραδέχεται .
(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος , ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων μίσους „ Εἰ γὰρ γένοιτο τινὰ παθεῖν ἀποστροφὴν
Θεοῦ , ἢ ἐξ ὀφθαλμῶν εὐερεθῆναι τοῦ πᾶσαν νέμειν εἰδότος ἀσφάλειαν ἢ ἐπικουρίαν , οὗτος ἔσται μεμισσημένος ἢ
τοῖς πάλαι φίλοις , ἢ μὴδὲν εἴη τὸ διακόπτειν τὴν φιλίαν , ἢ ποιεῖν τὴν διαφθοράν * τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ μισεῖ-
σθαι μάτην : εἴτουν ἀδίκως .

αὐτὸς αὖξῃσε τὴν πονηρίαν του, καὶ ἐγίνε χειρότερος· ἢ ἀγαθωσύτην ἔδω ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐκατηγόρει· διὰ τί αὐτὸς ἐπρωτίμα αὐτήν, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀδικίαν, ὥσπερ τὸν Ἀβεσσαλώμ.

21: „Μὴ ἐγκαταλίπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου,
„μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.

Ἐξερήθηκα, λέγει, Κύριε ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀρκετήν, καὶ ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου καὶ φύλακα· ὅθεν μὴ μὲ ἀφήσῃς ἀβοήθητον.

22: „Πρόσχες εἰς τὴν βοήθειάν μου Κύριε τῆς σωτηρίας μου.

Ἦν ἐξουσιασά, λέγει, τῆς ἐδικῆς μου ζωῆς καὶ σωτηρίας· ἐπιμελήθητι νὰ μοὶ βοηθήσῃς. Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἀρμόζουσα εἰς τὸν Δαβὶδ· ἀρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐν ἁμαρτίαις εὐρισκομένους· τῶν ὁποίων φίλους καὶ πλησίον ἤμποροῦμεν

νὰ εἰποῦμεν τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους· οἱ ὅποιοι χαίρουσι μὲν εἰς τὰς ἀρετάς μας, καὶ μᾶς φιλάττουσι· ὅταν δὲ ἴδωσιν ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας, ἔρχονται ἐμπροσθέν μας καὶ σέκουσι λυπημένοι· καὶ πρῶτον ὄντες ἐγγίضا καὶ πολλὰ κοντά μας, ὕστερον μακρύνονται ἀπὸ λόγου μας· ὅθεν, ἀπ' οὗ οἱ Ἀγγελοι μακρυνθοῦν, ἔρχονται οἱ πονηροὶ Δαίμονες καὶ μᾶς βιάζουσι εἰς τὸ νὰ κάμωμεν μεγαλήτερας ἁμαρτίας· καὶ λαλοῦσι κρυφίως εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μας λόγους· ἡγοῦν λογισμοὺς ματαίους καὶ κακοὺς· καὶ κατασκευάζουσι εἰς ἡμᾶς δολιότητας· ἐκεῖνοι δὲ οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἔχουσι νῆψιν καὶ προσοχὴν τοῦ νοῦς, κλείουσι τὰ αὐτῶς τῆς ψυχῆς των, καὶ οὐδὲ ἀπόκρισιν δίδουσι εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῶν Δαιμόνων· ἀλλὰ σιωποῦν νοητῶς, καὶ δὲν ἀφίνουσι νὰ λαλῇ ὁ ἐνδιάθετος λόγος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενος· μόνον δὲ τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦνται πρὸς βοήθειάν τους, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν Δαιμόνων· οἱ αὐτοὶ δὲ πάλιν Δαίμονες, ἐπεὶ καὶ οἱ προσέχοντες ἁμαρτωλοὶ προτιμοῦν τὴν ἀγαθὴν μετάνοιαν, διὰ τοῦτο χειρότερος κακοποιῶσιν αὐτοὺς, μὲ πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς· καὶ πρὸς τοῦτοις, διαβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι ἁμαρτωλοί.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΗ΄

„Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιθούμ Ὡδὴ τῷ Δαβίδ.

Διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ Ψαλμοῦ οὗτος εἶναι μὲν τοῦ Δαβίδ, ἔχει δὲ ἐπιγεγραμμένον τὸν Ἰδιθούμ; ἀρχετὰ εἵπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφαλῇ α΄ : δηλαδή ὅτι, τὸν μὲν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ ἔγραψεν, ἔδωκε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ἱεροψάλτην Ἰδιθούμ διὰ τὴν ψαλμῶν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται· διὰ τὴν ὁ Δαβὶδ ἐλεεινολογῶν τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀναφέρει διὰ τὸ τέλος αὐτῆς, λέγων „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστὶ, καὶ τὰ ἔξῃς· καὶ τυχεῖν ἀξιοῖ τῆς ἀποκειμένης τοῖς ἀγίοις ἀναψύξεως κατὰ τὸν Ἀσέρην.

1. „**Εἰπα** φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τοῦ
„μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβίδ, ἐνθυμούμενος ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθεν, ὅταν ἐφευγεν ἀπὸ τὸν ἀποστάτην υἱὸν τοῦ Ἀβεσσαλώμ· ἐγὼ, λέγει, φεύγωντας τὸν πατραλοῖαν υἱὸν μου, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου· ὅτι εἰς τὸ ἔξῃς θέλω φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τὰς διὰ τῆς γλώττης· ἦτοι τοὺς λόγους μου· ὥστε ὅπου νὰ μὴ σφαλῶ πλέον διὰ μέσου τῆς γλώττης μου, οὐδὲ νὰ λαλῶ κἀνέναντι

λόγον ἐναντίον, ἀπὸ μικροψυχίαν καὶ θυμὸν· ἐπειδὴ παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος· καὶ τὰ παθήματα ἔγιναν εἰς ἐμὲ μαθήματα (1)· ὅτι δὲ καὶ οἱ λόγοι ὁδοὶ λέγονται, (ὁδηγοῦσι γὰρ αὐτοὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόσομον)· βεβαίως ὁ μέγας Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους „Διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδῶν μου τὰς ἐν Χριστῷ (ἦτοι τοὺς λόγους τοῦ κηρύγματός μου) καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ Ἐκκλησίᾳ διδάσκω (β΄ Κορ. δ΄ : 17.) (2).

„**Εἰ**

(1) Ἰσως τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ· τὸ νὰ φυλάξῃ δηλαδή νὰ μὴ ἀμαρτάνῃ με τὴν γλῶσσάν μου, διὰ τὴν παρεχωρήθη νὰ πείσῃ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἐπειδὴ αὐθαδίασε καὶ εἶπεν „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθυμίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ, ὡς εἵπομεν ἐμπροσθεν μετὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ὁ δὲ Ἠσαΐας λέγει „Παντὶ τοῦτο Προφήτῃ καὶ διδασκάλῳ πρέπει τὰς εἰκείας φυλάττειν ὁδοὺς· δηλαδή τοὺς δρόμους καὶ τὰς πορείας τῶν πράξεων, ὥστε μὴ ἐκκλίνειν εἰς κακίαν μηδὲ ἀμαρτάνειν ἐν γλώσσῃ· ἐναντία τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις διαπραττόμενον· ἀμαρτάνει γὰρ ἀληθῶς τῇ γλώττῃ, ὅτι τῷ λόγῳ κατηγορεῖται μὲν τῆς κακίας, ἐργῶ δὲ ταύτην συνιστῶν, ἀφ’ ὧν αὐτὴν μετέρχεται καὶ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν τῇ πολιτείᾳ ψευδόμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης „Ἐπειδὴ σχεδὸν πάσης ἀμαρτίας ἀρχὴ διὰ λόγου γίνεται, ὁ φυλάξας προθέμενος τὰς διὰ τῶν λόγων ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀκόλουθον ἔχει τὸ καθαγεῖν ἀπὸ τῶν κατ’ ἐνέργειαν ἀμαρτημάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἀρμονία εἶναι ἐδῶ ἡ ἰσορία, ὅπου διηγείται ὁ Κασσιόδωρος· γράφει γὰρ οὗτος, ὅτι ὁ δσος Πάμβδ, μὴ ἡξεύρωντας γραμμάτια, ἐπῆγεν εἰς ἕνα διὰ νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τοὺς Ψαλμοὺς· ἀκούωντας δὲ τὸ ἡκτόν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ ἄλλο μάθημα· λέγωντας, ὅτι ἂν ἐγὼ μάθω μὲ τὸ ἔργον τὸν εἶχον αὐτὸν, φθάνει μὲ διὰ νὰ σωθῶ· ἀφ’ οὗ δὲ ἐπέμψακ ἐξὶ μῆνες, εὗρεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του· καὶ διὰ τὴν τοῦ εἶπε, δὲν ἦλθες τό-

σον

„Ἐξέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν
„τῷ συστήναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντί-
„ου μου.

Προχειρότατον καὶ εὐκολώτατον ὄργανον εἰς
ἀμαρτίαν, εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς
Δαβὶδ, πολλὴν πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαβεν εἰς
τὸ νὰ τὴν διορθώσῃ· ἀμαρτωλὸν δὲ ὀνομάζει τὸν
Σεμεεὶ, ἢ διὰ τὴν ἀμελημένην καὶ ἀμαρτωλήν του
ζωὴν· ἢ διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ αὐθαδεῖαν ὅπου
τότε ἔδειξε, νὰ ὑβρίξῃ φανερά τὸν Βαβυλῶνα· ἐπεὶ
δὴ αὐτὸς ὁ ἀναίσχυτος ἠκολούθει εἰς τὸν Δαβὶδ,
κατηγορῶν καὶ λιθοβολῶν καὶ πασσάλων αὐτὸν με-
τὰ τὸ χῶμα· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ὑβρίζο-
μενος ἀπὸ τοῦ Σεμεεὶ, ἐσιώπησα καὶ δὲν ἐλάλησα
κατ' αὐτοῦ ἀναντίον λόγον.

2: „Ἐκωφάθην καὶ ἔταπεινάθην, καὶ ἐ-
„σίγησα ἐξ ἀγαθῶν.

Θεληματικῶς, λέγει, ἔγινα κωφός, καὶ
δὲν ἐλάλησα πρὸς τὸν ὑβρίζοντά με Σεμεεὶ· ἐπειδὴ
καὶ ἐνθυμήθηκα, ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας μου ἐπα-
ραχώρησεν ὁ Θεός, νὰ σηκωθῇ αὐτὸς κατ' ἐμοῦ
καὶ νὰ μὲ ὑβρίξῃ· εἶπε δὲ ὅτι ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν·
ἤγουν ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου· διὰ τί ἡμπορῶντας

νὰ ἐκδικήσω τὴν τιμὴν μου· καὶ νὰ τιμωρήσω τὸν
Σεμεεὶ, δὲν ἠθέλησα διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐ-
σπλαγχνίαν μου· ὅθεν καὶ ὅταν ὁ Ἀβεσσὰ ὁ υἱὸς
Σαρουίᾶς ὤρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σεμεεὶ, ἐμ-
ποδίσθη ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ, εἰπόντα· „Ἀφετε
αὐτὸν καὶ οὕτω καταράσθω, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐ-
τῷ καταράσθαι τὸν Δαβὶδ, καὶ τίς ἐρεῖ, ὥς τι
ἐποίησας οὕτως; (β' Βασιλ' 15' 10.) (1)

„Καὶ τὸ ἄλγυμά μου ἀνεκαινίσθη.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σεμεεὶ μὲ ὑβρίξε καὶ μὲ
ἐκταράξῃ, ἀνεκαινίσθη εἰς τὴν ψυχὴν μου ὁ πό-
νος τῶν ἀμαρτιῶν μου· διὰ τί τότε ἐγνώρισα φα-
νερά, ὅτι πληρόνω τὸν κανόνα, καὶ τὴν παιδεί-
αν τῶν ἀμαρτιῶν μου.

3: „Ἐθέρμανθῃ ἡ καρδίᾳ μου ἐντός μου·
„καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθίσεται
„πῦρ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ ὑβριζόμεν ὑπὸ τοῦ
Σεμεεὶ, ἐπύρωσε μὲν ἡ καρδίᾳ μου ἀπὸ τοῦ θυ-
μόν, κατὰ τὸν θεῖον Κυρὸν, ἐμακροθύμησα ὁ-
μως, καὶ ἐμπόδισα τὸν θυμόν· ἐντός μου δὲ εἶπε,
διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν ἔδειξεν εἰς τὰ ἔξω τὸν
Θεόν.

σαν καιρὸν νὰ πάρῃς ἄλλο μάθημα· πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ ὁσίος· Διὰ τί ἕως τῶρα δὲν ἐδυνήθηκα νὰ μάθω
τοῦ εἰχου ἐκείνου τὴν παραγγελίαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνων πολλῶν ἐρώτησεν αὐτὸν ἄλλος, ἂν ἔμαθεν ἐκεῖ-
νον τὸν εἰχον· ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί· ὅμως μόλις καὶ μετὰ βίας ὕστερα ἀπὸ παραπταενέα χρόνους ἐδυνήθηκα νὰ τὸν
μάθω μετὰ τὴν πρᾶξιν· κατορθώσας δὲ τοῦτο, ἔλεγεν, ὅσαις φοραῖς ἐλάλησα, δὲν ἐμετανόησα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, οὕτως ἐρμηνεύει· Ἐν τῷ συστήναι λέγει, τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παρω-
ξύνθην, οὐδὲ ἠμυνάμην, οὐδὲ εἰς ἴσον κατέστην τῷ λοιδοροῦντι· ἀλλ' ἐσίγησα διὰ τὸ ἔξω εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ
(ἐγὼ ὁ λοιδορούμενος δηλαδὴ) καὶ ἀντὶ τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς λοιδοροῦντας, τῆς ἀμαρτίας ἐμαυτὸν ἀνεμίνησκον·
καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐκείνου λοιδορούμενος τῆς ὑπ' ἐμοῦ τολμηθείσης ἀμαρτίας ἦλθον εἰς μνῆμιν· ἄλλος
δὲ λέγει, ὅτε οὖν μάλιστα ἐπετίθετο, τότε ἐσίγων, ἀμύνεσθαι οὐ προαιρούμενος· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ, ἐξ ἀ-
γαθῶν· ἐπεὶ περ πῶς ἀδικουμένῳ ἡ ἀμυνα δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ὅτι συζάντος μοι τοῦ ἀμαρτωλοῦ, κωφωθείς πρὸς
τοὺς λόγους, ἐσίγησα ἀφ' ὧν ἠρξάμην λέγειν ἀγαθῶν· καὶ ἐξ ἀγαθῶν δογμάτων· ἐπεὶ οὐδεὶς ἀποκρίνεσθαι πρὸς
ἐρεθίζοντας λόγους· ἢ εὐφρόμως εἰπεῖν ἐξ ἀγαθῶν ἀντὶ τοῦ ἐκ κακῶν· ἢ μὴ ὧν ἐν ἀγαθῷ κατὰ Σίμмахον, μη-
δὲ παρρησίαν ἔχων, ἐμεμνήμην τοῦ λέγοντος· ἡμαρτες; ἡσύχασον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρα.) ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύου-
σι τοῦτο οὕτως· ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν, ἀντὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπου προξενεῖ ἡ ἐν τούτοις σιωπῇ· ὁ δὲ Ὠριγένης προ-
ξίσθηναι, ἐσίγησά φησιν, ὅπως μὴ τὸ ἄλγυμα ὃ ἐξ αἰσθήσεως ἔσχον, ἡνίκα τῶν ἀμαρτημάτων ἀπληλατόμην ἀ-
νακαινίσθῃ δι' ὧν ἀνέιδισεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ α'. εἰρηνικῇ λόγῳ φησὶν, ὅτι Ἐκωφάθην καὶ ἔταπεινάθην
πρόβῳ παντὸς ἀγαθοῦ γενόμενος· ὥς κατ' αὐτὸν τὸ ἔξω σημαίνει ἐδῶ ἢ ἐξ πρόθεσις.

θυμόν· διότι, τὸ νὰ μὴ ταραχθῇ τινος τελείως ἀπὸ τὸν θυμόν, ὅταν ὑβρίζεται, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ τελείου ἀνδρός· τὸ δὲ, τὸ νὰ μὴν ἐκβάλῃ τινὰς εἰς τὰ ἔξω τὸν θυμόν, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐγκλείσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ὕβριν μὲ σιωπὴν, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ προκόπτοντος εἰς τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅταν, λέγει, ἐγὼ μελετῶ καὶ ἐνθυμούμαι τὰς ἁμαρτίας, ὅπου ἔπροξα, καὶ τὰς συμφορὰς, ὅπου διὰ τὰς ἁμαρτίας πάσχω, πάντοτε ἀνάπτεται εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ πῦρ τῆς λύπης, καὶ κατακαίει τὴν ψυχὴν μου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

„Ελάλησα ἐν γλώσσῃ μου.

Πρὸς μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐσιώπησεν ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Ὀργιστὴν, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐλάλησεν, ὡς λέγει ἐδῶ· ἐν γλώσσῃ μου δὲ εἶπεν, ἵνα φανερῶσιν, ὅτι ψιθυρίζοντας καὶ κρυφο-

μουρμουρίζοντας ἐλάλησεν· καθὼς καὶ πάλαι ἡ Ἀν. να ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ· τί δὲ ἐλάλησεν, ἀκοι- λούτως λέγει.

4: „Γνωρίσόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ
„τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστίν,
„ἵνα γνῶ τί ὕστερόν εἰμι.

Φανέρωσον, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα, πότε· ἡ ποῖον θέλει εἶναι τὸ τέλος μου· καὶ ἕως πότε ἔχουν νὰ μὲ βασανίσουν τὰ λυπηρὰ καὶ ἡ συμφοραὶς· φανέρωσόν μοι καὶ πόσος θέλει εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χρόνων ὅλης μου τῆς ζωῆς· ἵνα λογαριασάς τοὺς χρόνους, ὅπου ἔζησα ἕως τῶρα, γνωρίσω πόσους χρόνους θέλω ζῆσαι ἀκόμη· διότι μανθάνοντας τὸ ὀλίγον μέτρον καὶ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων, ὅπου ἔχω νὰ ζῆσω, ἐκ τούτου θά- λω λάβω μεγάλην παρηγορίαν τῶν συμφορῶν ὅπου πάσχω· (2)

5: „Ι-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, ὃς τὸν ὅσιον Νεφέλιν „Ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων τοῦ Πνεύματος, ὡς ἀ, ταῦτα λεπτύνωμεν, πυροῦντες ὃς δοκιμάζοντες, τὴν τῶν ψυχῶν λογισμῶν ὕλην ἐξαφανίζει, τὸ νοητὸν ἀπογεννώ- σα πῦρ· ὅπερ διαθερμαίνει τὸν νοῦν, σύντονον τὴν προσευχὴν γίνεσθαι παρασκευάζει, ὃς μετὰ συνέσεως τὰ αἰ- τήματα γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν· ὃ τινι γὰρ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀνήφθη λαμπράδος, τοῦτον ἔρω πυρπολήσας πνευματικῆς θεωρίας, εἰς φλόγα μετέστη τὸν πόθον ἀνήγειρεν· ὃς ὁ Ὀργιστὴς λέγει, „Μελετῶν, φησὶ, τὰ θεῖα λόγια ἐκκρίνομαι, ὡς οἱ περὶ Κλεόπαν λέγοντες, „Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν· ἡ ἐθερμαίνετο τῇ λύπῃ ὃς οὐκ ἐλάλει, κατὰ τὸ ὀργίζεσθε ὃς μὴ ἁμαρτάνετε· τὸ μὲν γὰρ μὴ παθεῖν ὑπὸ ὀργῆς κρείσσον ἢ καθεῖν ἡμᾶς· τὸ δὲ ἐπὶ λογισμῷ, τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἐφικτόν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀναμνησκόμενός φησι τῆς ἁμαρτίας μου τῇ τῆς ἀθυμίας ἀνεπιμετρήτῃ πυρὶ· ὃς ὁ Παχυμέρης δὲ εἶπεν, „Εἰ μὴ ἡ καρδία θερμανθεῖ ἐκ τῆς συνεχοῦς περὶ τὴν ἀγαπώμενον μελέτης ὃς σεσεῖς ὃς ἐλίζεις, οὐκ ἂν ἐκ- καυθεῖν τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὃς τελειώσεως πῦρ, κατὰ τὸ „Εθερμαίνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου ὃς ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ (εἰς τὸ 1^ο· Κεφ. τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, Παροδικὸς ὁ βίος ἡμῶν ὃς ῥέων ὁ χρόνος, ἀσπατός τε ὃς ἀσχετός, ὃς εἶθε βρα- χύς ὢν, ὑπῆρχεν ἀεὶ ὄντος· τοῦτα δὲ ἐστὶ τὸ ἐπικίνδυνον, τὸ ἐκάστος ὥρας, οὐμὴν ἀλλὰ ὃς τῶν λόγων ὢν φθεγγό- μεθα, τῇ ἐσχάτῃ δικαστρίᾳ τὴν ἀπολογίαν ὀφείλιν· διὸ ὃς Δαβὶδ πρὸς ὁμοίαν τῶν νῦν λεγομένων ἐννοίαν ἑαυ- τὸν ἀναφέρων, ἐπιθυμεῖ γινώσκειν τοῦ ἰδίου τέλους τὴν προθεσμίαν· ἐκλιπαροῖ δὲ τὸν Θεὸν τῶν ἐπιλοπόντων ἡμερῶν διδασχθῆναι τὸν ἀριθμὸν· ἵνα πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἐξόδου παρασκευασθῇ· μὴ ταραχθῇ δὲ ἀδρόν, ὡς ἀνέτοι- μος ὁδοιπὸρος μεταξὺ βαδίζων, ὃς τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐφοδίων ἐπιζητῶν· ὃς δὲ Χρυσόστομος συμπῶναι τῇ ἐξηγήσει τοῦ Κυροῦ Εὐθυμίου, λέγει· „Θάνατον αἰτεῖ λέγων· γνωρίσόν μοι Κύριε· τίς ἐνεκεν κατελείφθην ἐγὼ, ὃς ἐν σπῇ παρῶντι διατρέβω βίᾳ, τῶν ἄλλων ἀπελθόντων; οὔτε γὰρ φοβερὸν ποθεῖν γίνεται διὰ τὴν ἀφρόνητον τῆς ἀθυ- μίας ὀδύνην, ὃς τὸ πῦρ τὸ ἐκκαυόμενον ἐν τῇ διανοίᾳ· „Βροῦμενος γὰρ ταῦτα ἔλεγε, τὴν προδοκίαν ὃς θνη- τὴν ζωὴν, διὰ τὸ ἐπαχθεῖν αὐτῆς, μικροτάτην ἠγαθίαν· διὸ γινώσκοντα αὐτῇ τὴν τῆς ἀπαλλαγῆς χρόνον ἐπό- θει· ἵνα εὐθυμὸς γένηται τὴν ἀπὸ τῶν τῆδε κακῶν ἐλευθερίαν, ὃς τῶν πειρασμῶν τὴν ἀπαλλαγὴν εὐαγγελισθεῖς. σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ὃς θεὸς Κύριλλος, ὅτι ἀπὸ μικροψυχίας ὁ Δαβὶδ ταῦτα φθέγγεται, τοῖς πειρασμοῖς κα- παπονηθείς· ὃς ἄλλος δὲ τις λέγει, „Διακαρτετήσας ἐν πόνεϊς ὃς παρτετεινομένης ἐπ' ἐμοὶ τῆς πληγῆς, λοιπὸν τὰ ἐξ ἀνθρώπινης μικροψυχίας ἐλάλουν· πλὴν οὐκ ἀναγῶς, ἀλλ' ἡμέμας ὃς ἐν γλώσσῃ· προσθέτει δὲ ὁ ἱερεὺς Κρί- σ- τός·

„Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου.

Μέτρα διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα εἶναι ταῦτα· ὀργυὰ· πήχυς, σπιθαμὴ, διχῆς· ἤτοι τὸ καλούμενον δέμισρον· ὁ δὲ παλαιστὴς εἶναι μικρότερον μέτρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα· ἤτοι ὁ παλαιστὴς εἶναι τέσσαρα δάκτυλα τῆς χειρὸς· καὶ λογαριάζεται τὸ ἓνα τρίτον μέρος τῆς σπιθαμῆς· διὰ τοῦ παλαιστοῦ λοιπὸν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὀλίγην προσότητα τῆς ζωῆς του, παλαιστὰς ὀνομάσας τὰς ἡμέρας· ἤγουν ὀλιγωτάτας κατὰ τὸ μέτρον· καθὼς καὶ ὁ παλαιστὴς εἶναι ὀλιγωτάτου μὲντος εἰς τὰ ἄλλα μέτρα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, καὶ τὸν Θεοδώριτον, καὶ Ὀριγένη καὶ Ἀθανάσιον· ἡ παλαιστὴς εἶπε τὰς ἡμέρας τοῦ· ἤτοι γεμάτας ἀπὸ πάλιν καὶ ἀγῶνας καὶ μόχθους κατὰ τὸν Ὀριγένη· ὀλέγας, λέγει, ἔκαμες Κύριε, τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· ἤξευρε γὰρ ἀορίστως ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὀλίγον καιρὸν θέλει ζῆσαι ἀκόμη, καθὼς εἰς ἄλλον Ψαλμὸν τοῦτο φανερώνει· „Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνέγγειλόν μοι· (Ψαλ· ρα΄. 24.) πόσον δὲ προσδιορισμένος εἶναι αὐτὸς ὁ ὀλίγος καιρὸς, δὲν ἤξευρε, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ· ὀλίγον δὲ ὀνομάζει τὸ υπόλοιπον μέρος τῆς ζωῆς του ὁ Δαβὶδ, κατὰ σύγκρισιν τῶν πολλῶν χρόνων τῶν ἀπερασμένων ὅπου ἔζησε (1) πρέπει δὲ νὰ ἤξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἰδοὺ, εἶναι ἐπιρρημα, τὸ ὅπεσον μεταχειρίζεται συχνάκις ἡ διὰλακτος τῶν Ἑβραίων· σημαίνει δὲ καθολικῶς, ἡ δεῖξιν τινὸς πραγματος, ἡ ἐγγύτητα καὶ πλησιασμόν χρόνου· τὴν δὲ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὡς ὁρᾷς· τὸ ὅπεσον καὶ τοῦτο δεῖξιν δηλοῖ, καθὼς ἐγγύτητα καὶ πλησιασμόν

χρόνου δηλοῖ τὸ „Καὶ παρήλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστι (Ψαλ· λς΄. 38.) ἤγουν εὐθύς δὲν ἦτον· ἐγγύτης γὰρ χρόνου εἶναι τὸ εὐθύς.

„Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἄσσει οὐδὲν ἐν ὀπίον σου.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξευτελίξῃ τὸ φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· λέγει γὰρ, ὅτι ἡ ὑπόστασις· ἤγουν ἡ ὑπαρξίς καὶ σύστασις μου· ταυτὸν εἶπεν, ὅλος ἐγὼ, εἶμαι ὡσάν ἓνα οὐδὲν, συγκρινόμενος μὲ τὴν ἐδικήν σου μακαριότητα καὶ αἰδιότητα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „Ἐν ὀπίον σου· σὺ μὲν γὰρ Κύριε, ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν (Ψαλ· ρα΄. 28.) ἐγὼ δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλοιόνομαι καὶ μεταβάλλομαι καθ' ἐκάστην· καὶ ἀντὶ νὰ εἶμαι βασιλεὺς, εὐρίσκομαι τῶρα φευγάτος· καὶ αἱ ἡμέραι μου περνῶσιν, ὡσάν ὁ ἴσκιος. (2)

„Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης.

Τὸ πλὴν ἐδῶ, ἐνόμισαν μὲν μερικοὶ, πῶς εἶναι περιττόν· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι εὐρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς· ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀποβλέπωντας, τόσον εἰς τοὺς βίους τῶν παλαιστέρων ἀνθρώπων, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐδικόν του, καὶ σοχασθεὶς ὅτι εἶναι ἄτακτος, καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἀπιστος, εἶπεν· ὅτι ἀληθῶς ὅλα τὰ φαινόμενα πράγματα τοῦ Κόσμου, εἶναι ματαιότης· ἤγουν εἶναι ἀβέβαια, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ νεότης, καὶ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ἀνδρία· καὶ ἀπλῶς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα

α΄

εἰλλος ἔ παῦτα „Γινώρισόν μοι Κύριε τῶν ἡμερῶν μου τὸν ἀριθμὸν· τούτῃ τὸν ἐπίλοιπον τῆς παρούσης ζωῆς μου καιρὸν· ἵνα διερευνήσας καὶ γὰρ τὸ ἴδιον συνειδὼς, γνῶ πόσον ἐλλείπω πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα, καθάπερ σὺ πολλὰ πρὶν γινώσκεις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειραῖ.)

(1) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε „Σὺ μὲν φησιν ἀναρχος ἔ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος, οἷόν τι σπιθαμαίς ἔ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται· διὰ τούτου δὲ παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειραῖ.)

(2) Ἐφη δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἀπλῶς δὲ ἡ ἀνθρωπίνη βραχύτης αὐτ' οὐδενὸς ἐστὶ πρὸς τὸ πᾶν κρητισμένη, καθὼς φησιν ὁ Δαβὶδ καλῶς ἐπισκευμένους ἡμῶν τὴν οὐσίαν· ὅτι ἡ ὑπόστασις μου ἄσσει οὐδὲν ἐν ὀπίον σου· οὐ παντελὴς εἶναι λέγων οὐδὲν, ἀλλ' ὁμοιον τῇ μηδενί· τὸ καθ' ὑπερβολὴν πᾶσαν βραχὺν, τῇ πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον συγκρίσει διασημαίνων· οὐκοῦν ἐπειδὴ περ αὐτὸς μὲν ὑπάρχεις εἶ, ἡ δ' ἐμὴ ὑπόστασις ὀλίγη παντελὴς ἐστὶ ἔ συνεσταλμένη, ἔ ὡς οὐδὲν ὅλος ἐν τοῖς σοῖς, ὀφθαλμοῖς· μὴ ἀπὸ κολάζεσθαι μακρὰ τὸν ἐξ ἀσθενείας ὀλιγοχρόνον, μήτε μὴν τῇ παντὶ τοῦ βίου μήκει, σύνδεσμον ἔχειμι τὴν πληγὴν.

ἀγαθὰ· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀγαθὰ, διαφέρουν ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ· ὅθεν καὶ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ Δαβίδ. (1)

„Πᾶς ἄνθρωπος ζῶν.

Τὸ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πᾶ. σα ἀνθρωπίνῃ ζωῇ· σχῆμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Εβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται δηλαδὴ τὰ συγκεκριμένα ἀντὶ ἀφηρημένων, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης (Ψαλ. ριε'. 2.) ἀντὶ τοῦ, πᾶσα ἀνθρωπίνῃ δόξα εἶναι ψευδής. Κἀθε λοιπὸν, λέγει, ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, εἶναι ματαιότης· ἐξηγήσεις δὲ εἶναι τοῦτο τοῦ ἀνωτέρω σίχου τοῦ, τὰ σύμπαντα ματαιότης· ἀνθρωπίνῃ δὲ ζωὴν λέγει τὴν σωματικὴν, καὶ ὅχι τὴν πνευματικὴν.

9. „Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος.

Τὸ μέντοιγε καὶ τὸ μενούργε, δηλοῦσι τὸ ὄντως καὶ τὸ ἀληθῶς· τὸ δὲ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται νοεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαπερνᾷ τὴν ζωὴν του ὡς ἂν μία ζωγραφισμένη εἰκὼν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βα-

σίλειος καὶ ὁ Θεοδώριτος· διότι καθὼς τὴν ζωγραφισμένην εἰκὼνα τίποτε δὲν τὴν ὠφελεῖ τὸ κάλλος τῶν χρωμάτων, ἢ τὸ μέγαλον μέγεθος ὅπου ἔχει, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια· ἐντὶ οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον ὠφελεῖ ἡ τοῦ βίου εὐτυχία καὶ δόξα· ἢ τὸ ἐν εἰκόνι ὄντο, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ ὡς ἂν μὲ εἰκὼνα καὶ σκιά, καὶ ὅχι μὲ ἀλήθειαν καὶ πράγμα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀκατάστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Κυρίλλον, καὶ Θεοδώριτον. (2)

„Πλὴν μάτην ταρασσεται· θησαυρίζει καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ λοιπόν· μάλιστα τὴν λοιπὴν, λέγει, ταραττεται καὶ τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω ὁ ἄνθρωπος, ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα, εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι ὅλα μάταια· καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, διὰ τὸ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἀγχι καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ ἄσπρα, δὲν ἡξεύρει ὅμως ποῖος θέλει εἶναι ὁ κληρονόμος τῶν ἄσπρων του· καὶ ὁ μὲν ἀγὼν καὶ κόπος εἶναι ἐκείνου, ὅπου τὰ συνάγει· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ἀπόλαυσις, εἶναι ἄλλου. (3)

7. „Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος;

Καὶ

(1) Ὅθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει „Διδὼς ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, ὡς τοῦ ματαίου ματαιότερα, ἢ τοῦ μὴ καθεστηκότος· ἦτοι μὴ ὑπάρχοντος, οὐδαμινώτερον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ματαιότης εἶπεν, ἀτμίς.

(2) Ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι καθε ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἦγουν ζῇ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν μὲ τὴν ἰδίαν ἢ ξεχωριστὴν ἰδέαν του· μὲ τὴν φαντασίαν του γὰρ ὁ καθ' ἑνας περιπατεῖ· ἄλλος, διὰ τὴν ἀποκτήσῃ πλοῦτον· ἄλλος, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ δόξαν· ἢ ἄλλος, διὰ ἄλλον σκοπὸν ἢ τέλος· ἢ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἦγουν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ νοητοῦ Κόσμου ἢ τῆς ἀληθείας· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, ὁ αἰσθητὸς οὗτος Κόσμος, εἶναι εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, ἢ τῆς ἀληθείας, εἶναι εἰκόνες τῶν νοητῶν ἢ ἀληθινῶν.

(3) Ὅθεν ὁ Θεόδωριτος εἶπε „Τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οὐδὲν οἱ ζῶντες διαφέρουσιν ἄνθρωποι· ὁμοίως γὰρ ἢ τούτων καὶ κείνων ἡ φύσις ὑποφθαίνει τῷ χρόνῳ ἢ διαφθείρεται· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἥττον θυματάττονται (οἱ ἄνθρωποι) φιλονεικοῦντες, μαχομένοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι· ἢ ζῆλῳς ἀπας ὁ βίος μεσῶς, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· σὺν πόνῳ δὲ πολλῷ ἢ ἰδρωτὶ τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασι κληρονομεῖν· πολλάκις γὰρ ὁ παῖς ἐστὶν ὑπόθεσις τῶν θησαυριζομένων· ἐγένετο δὲ, ἢ ληστῶν διάρπαγμα, ἢ συκοφάντου παρανόμιον, ἢ πολεμίων οὐχὶ μαλ' ὀλίγον τὰ ὑπὸ τούτων συναχθέντα· τοῦτε δὲ ἢ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐκ τῶν κατ' ἑαυτὸν κινούμενος γέγραφε· τοῖς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων λαφύροις, ἢ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δασμῷ μεγίστην ἢ περιφανῆ λίαν ἀποφῆνας τὴν Βασιλείαν, ἠγνόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβῆ ἢ παράνομον γνῶμην· εἴτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῆ τῶν Βασιλείων γενόμενον, ἢ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφῆκε φωνήν· πλὴν μάτην ταρασσεται, θησαυρίζει ἢ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μάταια, ποία ἄλλη εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς μου; δὲν εἶσαι μόνος ἐσὺ Κύριε; καὶ ἐσὺ μόνος εἶσαι ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ τὰ δύο.

„Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστὶ.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ἡ ἐλπίς μου· διὰ τὴ καὶ ἀπὸ ἐσένα εἶναι ἡ ὑπαρξίς μου· ἤγουν τὸ νὰ εἶμαι ὅλως· ὅθεν φροντίσων διὰ τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζει ἐσένα τὸν πλάστην του μετ' ἐγγνωμοσύνην καρδίας. (1)

8: „Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥύσαι με.

Ἐπειδὴ, λέγει, αἱ ἀνομίαι γεννῶσι τοὺς πειρασμούς· διὰ τοῦτο λυτρωσαί με ἀπὸ τὰς ἀνομίας μου Κύριε, διὰ νὰ λυτρωθῶ ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ καὶ ἀνομίας ὀνομάζει τοὺς πειρασμούς κατὰ συνεκδοχὴν, ἀπὸ τὰ αἷτια τὰ αἰτιατά.

„Ὁνειδὸς ἀφρονι ἐδόκας με.

Ἀφρονα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Σεμεὶ· ὅς τις ὠνειδίξει καὶ ὑβρίζεν αὐτὸν, ὀνομάζων παρὰ νομὸν, καὶ ἄνδρα αἱμάτων· δευτέρου δὲ ἐπανελάβε τὸν λόγον ἐδῶ τὸν περὶ τοῦ Σεμεὶ· ἵνα μὲ τὰς συχναὶς ἐλεεινολογίας του, παρακινήσῃ τὸν εὖσπλαγχνον Θεὸν νὰ τὸν ἐλεήσῃ· ὀνειδίζει δὲ καὶ ὁ Διὰ

βολος τὸν κάθε ἀμαρτωλὸν, περιγελῶν αὐτὸν, πῶς ἐνικήθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν.

9: „Ἐκωφάθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας.

Θεληματικῶς, λέγει, ἐφαινόμην ὅτι δὲν ἀκούω καὶ δὲν ἀνοίξω τὸ στόμα νὰ ἀποκριθῶ κατὰ τοῦ Σεμεὶ· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐπρόσαξες αὐτὸν διὰ νὰ μὲ ὑβρίξῃ· καὶ νὰ με καταρᾶται· „Κύριος γὰρ φησὶν εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβὶδ· (Β. Βασιλ. ις· 10.) ἐμένα δὲ ἐπρόσαξες νὰ σιωπῶ· „Ἡμαρτες γὰρ (εἶπες εἰς τὸν Καὶν); ἡσύχασον· (Γέν. δ· 7.) (2)

10: „Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μαστιγὰς σου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον.

Σήκωσαι, λέγει, ἀπὸ ἐμένα Κύριε, τὸν σου τοὺς πειρασμούς, ὅπου ἔρχονται κατ' ἐμοῦ ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ πόνους, ὅπου δοκιμάζω ἔσωθεν ἀπὸ τὸν ἑλεγχον τῆς συνειδήσεως· ἐπειδὴ καὶ τελείως ἡσθένησα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς χειρὸς σου· χεῖρα δὲ Θεοῦ ὀνομάζει, τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν· βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ, εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν, δίδοντας τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὰς παιδευτικὰς τιμωρίας, ἔλεγεν „Ὅτι ἐγὼ εἰς μαστίγας ἐτοιμος (Ψαλ. λς· 17.) τῶρα δὲ, ἀφ' οὗ ἐτιμωρήθῃ ἄρκετά, παρακαλεῖ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς τιμωρίας, φοβούμενος μήπως ἀπὸ τὴν περισσοτέραν λύπην καταποθῇ, καὶ πέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν.

11: „Ἐν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστὶ· τουτέστι σὺ ὁ ἐνισχύσας ὑφίστασθαι με· καὶ φέρειν τὰ ἐξ ὁργῆς ἐπενηγεγμένα τῆς ἡνωθῆναι Θεοῦ παιδεύοντος ἐν τάξει πατρὸς φιλοπαιδὸς, ἐπὶ τῷ ἐκλέγεσθαι τὰ βέλτιστα· οὐκοῦν καὶ παιδεύῃ Θεὸς διὰ συμμέτρου κινήσεως, ἀλλ' οὐν αὐτὸς εὐρίσκεται τοῖς πάσχουσι καρτερίαν καὶ ὑπόμονην· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· ὁ δὲ Ἀκύλας τὴν ὑπόστασιν καρδοχίαν εἴρηκεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Σοῦ φησὶ συγχωρήσαντος, πεπορφύηκεν ἐκεῖνος· καὶ ὁ μὲν, ἐφ' ἧς μαστίγῃ, σὺ δὲ ἐκείνης τὴν παιδείαν ἐπέφερες· διὰ τοῦτο σιγᾶν ἐδέξαμην τὰς μαστίγας· ἐκεῖνον μὲν παροτρύν, σὲ δὲ οἰῶν παιδεύοντα.

11: „Εν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευ-
σας ἄνθρωπον.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλέγξης τὸν ἁμαρτωλὸν πρὸς ἰατρείαν καὶ διόρθωσίν του, τότε παιδεύεις αὐτὸν διὰ τὴν ἀνομίαν του, καὶ ὄχι διὰ ἄλλο τι· καὶ λοιπὸν ἡ παιδεία σου αὕτη, εἶναι ὠφέλιμος καὶ σωτηριώδης· ἄνθρωπον δὲ λέγει τὸν ἑαυτοῦ του. (1)

„Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ.

Τὴν ψυχὴν, λέγει, τοῦ καθὲς ἁμαρτωλοῦ ἐλέπτυνας Κύριε, ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἐπειδὴ καθαρίζεις αὐτὴν διὰ τῶν πειρασμῶν ἀπὸ καθὲς πάχους τῆς ἁμαρτίας· λεπτότατον δὲ ζῶον εἶναι ὁ ἀράχνης· ἥτοι ὁ ἀνυφαντής· καὶ μάλιστα εἰς τὰ ποδάρια· διὰ τί; διὰ τὸ ἦναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουσιν τὴν ἀράχνην· ἥτοι τὸ λεπτότατον ὕφασμά του· διότι παχύνει μὲν τὴν ψυχὴν ἡ ἁμαρτία, λεπτύνει δὲ αὐτὴν ἡ κακοπαθεῖα καὶ οἱ πειρασμοί·

„Πλὴν μάτην πᾶς ἄνθρωπος.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐπανέλαβα δευτέρου τοῦ λόγου περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἁθρώπου, πρὸς περισσοτέραν πληροφориαν· λείπει δὲ ἐξωθεν τὸ ταράσσεται· ἡγουν „Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος.

12: „Εἰσακούσων τῆς προσευχῆς μου Κύ-
ριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου ἐνώτισαι·
τῶν δακρυῶν μου μὴ παρασιωπήσης.

Τὸ εἰσακούσων καὶ τὸ ἐνώτισαι, ὁμοίως καὶ τὸ τῆς προσευχῆς μου καὶ τὸ τῆς δεήσεώς μου, εἶναι σχῆμα ἐκ παραλλήλου, καὶ δηλοῦσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτό· τὸ δὲ μὴ παρασιωπήσης εἶναι, ἀντὶ τοῦ μὴ παρίδης· ἐπειδὴ ἄλλοι ὅπου παραβλέπουσι τινα, σιωπῶσι καὶ δὲν ἀποκρίνονται εἰς αὐτόν, ὅταν παρακαλῇ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μὴ παρασιωπήσης· ἐπειδὴ ἀντὶ τὸ συντάξει μὲ αἰτιατικὴν, καὶ νὰ εἴπῃ, τὰ δάκρυά μου μὴ παρασιωπήσης, τὸ ἐσύνταξε μὲ γανικὴν· βλέπε δὲ, ὡς ἁμαρτωλὸς, ὅτι ὁ θεὸς Δαβὶδ ἐπαρακάλει τὸν Θεόν, ὄχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ τὰ δάκρυα· ὅθεν μιμοῦ τοῦτον καὶ σύ·

„Ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμὶ παρὰ σοὶ καὶ
παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
τέρες μου.

Κα-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας· διότι τοῖς ὑπὲρ ἀνομίας προσφερομένοις ἐλεγμοῖς παιδεύεται ἄνθρωπος, ἐκτικομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῇ ἀποβαλεῖν πᾶσαν σαρκώδη παχύτητα τὴν ἀκατοίκητον Πνεύματι· „Οὐμὴ γὰρ φησι μεῖναι τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτὰς δι' ἀρετῆς, καὶ τὸ ἐκ κακίας πάχος ἐξαφανίζειν· ὅτι δὲ ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ σαρκούται καὶ παχύνεται, δῆλον ἐκ τοῦ „Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ μὲντοι ὡς ἀράχνην τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκτῆξας, τὸν αερώδη χιτῶνα περιεθήκατο, οὗ παχεῖα τινα καὶ πολυσάρκη τοῦ βίου περιβολὴ καταβλάπτων τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ἀπολεπτύνων οἶόν τι ἀράχνην νῆμα τῇ καθαρότητι τῆς ζωῆς, πέντα τοῦ βίου τὰ ἐπιτηδεύματα· καὶ ἐγγύς ἐστι πρὸς τὸ ἀνωφές τε καὶ κοῦφον καὶ ἐναέριον, τὴν σαρκώδη ταύτην μετακλῶσαι φύσιν· ἵν' ὅταν τῆς ἐσχάτης ἀκούσῃ σάλπιγγος, ἀβαρέως καὶ κοῦφος πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κελεύοντος εὐρεθεῖς, μετάρσιος δι' ἄερος ἤμα τῇ Κυρίᾳ φέρεται, ὑπὸ μηδενὸς βάρους ἐπὶ τὴν γῆν κατελκόμενος· Καὶ διὰ τὸ εἰπεῖν μὲ συντομίαν, τὸ ῥητὸν τοῦτο φανεροῖναι, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ὅπου θέλει ἀληθῶς νὰ μετανοήσῃ, αὐτὸς ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ἐλεγμοῦ, ὅπου τοῦ κάμνει ἔσωθεν ἡ συνειδήσις διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅπου ἔπραξε, παιδεύεται, καὶ τόσον πολλὰ ζητᾶνται, ὥστε ὅπου γίνεται λεπτός, ὡς τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης· ἀράχνης μὲν γὰρ ἀρσενικῆς, εἶναι τὸ ζῶον, ἡγουν ὁ ἀνυφαντής· ἀράχνη δὲ θηλυκῆς, εἶναι τὸ ὕφασμά του· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης „Ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ παχύνεται· ἡ δὲ ἀρετὴ λεπτύνει, καὶ πᾶν τὸ σωματικὸν πάχος ἐξαφανίζει τῆς ψυχῆς· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτό· ἀπεικάζεται δὲ ἀράχνη ὅσα ὁ ἁμαρτωλὸς ὑφαίνει διὰ τὸ εὐσχεῖον, καὶ λεπτά, καὶ ποικίλα τυγχάνη κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐα „Ἰσὺν ἀράχνης ὑφαίνουσιν (Ἡσ. νθ'. 5.) ἐν τῇ ἐκδεδι. Σειρήνῃ,

Κάτοικος μὲν ὀνομάζεται, ὁ σερεός καὶ παντοτινός κατοικητής τοῦ ὀσπητίου καὶ τόπου· πάροικος δὲ λέγεται ὁ πρὸς ὀλίγον καιρὸν κατοικῶν εἰς ἓνα ὀσπητίον, ἢ τόπον, καὶ πάλιν μετοικιζόμενος εἰς ἄλλο, ὅταν τὸν προσάξῃ ὁ οἰκοκύριος τοῦ ὀσπητίου καὶ τοῦ τόπου ἐκείνου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, κάτοικος εἶμαι Κύριε· ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἐξουσιασῆς καὶ κύριος τοῦ ἐδικού μου ὀσπητίου καὶ τόπου· ὅταν δὲ ἐσὺ προσάξῃς ὁ πάσης τῆς γῆς αὐθέντης καὶ Κύριος, μετακατοικῶ εἰς ἄλλον κόσμον· καὶ ὁ παρεπίδημος δὲ, καὶ αὐτός, ἀφ' οὗ ὀλίγον καιρὸν καθίσῃ εἰς ἓνα τόπον, πάλιν γυρίζει ὀπίσω εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὅποσον ἤλθε· τοῦτο δὲ καμνεὶ καὶ κάθε ἄνθρωπος· διὰ τί αὐτὸς ἀφ' οὗ ζῆσθαι ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀποθνήσκει κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συντέθη· (1)

13. „Ανεσμοὶ ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀ-
„πελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐμὴ ὑπάρξω.

Εὐσπλαγχνίσου με, λέγει Κύριε, καὶ παῦσον τὴν μάστιγα καὶ παιδεῖαν ὅπου πάσχω· διὰ νὰ παρηγορηθῶ ὀλίγον τι, καὶ νὰ ἀποβάλω τὰς θλίψεις πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνω, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἐπορεύθησαν οἱ γονεῖς καὶ πρόγονοί μου, δὲν θέλω εἶμαι· ἤγουν δὲν θέλω ζῆσθαι πλέον εἰς ταύτην τὴν ζωὴν· ἢ δὲν θέλω εἶμαι πλέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· (2) τὰ λόγια δὲ ταῦτα εἶναι παλλὰ ἐλεεινά, καὶ ἱκανὰ νὰ δυσωπήσουν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ πείσουν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὸν ἐλεήσῃ· τὸ δὲ οὐμὴ, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τῆς ἀρνήσεως ἐπροσέθη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀρκατὴ μόνη ἡ μία ἀρνήσις τοῦ οὐκέτι· ὅθεν αἱ δύο ἀρνήσεις ἐδῶ, μίαν ποιοῦσιν ἀρνήσιν.

ΨΑΛ·

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μαξιμὸς ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο, λέγων „Ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν πρακτικὸς, ἐν σαρκὶ λέγεται παροικεῖν, ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνων, καὶ τῶν ὑλικῶν ἐαυτοῦ περιελόμενος τὴν ἀπάτην· ὁ δὲ γνωστικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσόπτροις καὶ αἰνίγμασι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὕτω γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν ἀγαθῶν αὐθυπόστατα εἶδη, καθὼς εἰσιν, ἐθεάθησαν διὰ τῆς πρὸς ὅσον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως· ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὡς πρὸς τὸ μέλλον, πᾶς ὁ γίγας διευπορεύεται· πάροικος εἰμὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὸν μέγαν Δαβὶδ, ἐν βασιλείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυνατείᾳ πάροικον ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα καὶ παρεπίδημον, καὶ τῇ εὐκληρίᾳ θαρῆσαι μὴ ἀνασχόμενον· τῷ ὄντι γὰρ σοφίας μεσὰ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπισαμένης, καὶ τούτου χάριν τῆς παρούσης εὐμερείας καταφρονούσης·

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „Ανεσιν ἐνταῦθα τὴν τῶν ἁμαρτιῶν λέγει συγχώρησιν, ἐν ᾗ τὸ ἀναψύξαι πρὶν ἐντεῦθεν ὀδεῦσαι, μακάριον· ἐπεὶ μετὰ θάνατον οὐκέτι λαβεῖν τὴν διὰ μετάνοιαν ἀνάψυξιν δυνησόμεθα· διὰ τί; ἐπειδὴ οὐκέτι ὑπάρχομεν· οὐχ ὅτι μεταπίπτομεν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ τοῦ εἶναι ἐκπίπτομεν· ἀλλ' ὅτι οὐκέτι ἀλλοιωθῆναι δι' ἐπιστροφῆς δυνάμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΘ'.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ·

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐνεπνεύθη εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· ἡτις δὲ αὐτοῦ, εὐχαρισεῖ μὲν τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἡξιώθη τὴν θεῖαν χάριν· παρακαλεῖ δὲ καὶ διὰ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοῦς τυράννοισι καὶ διώκταις, ὅπου τὴν ἐπολέμουν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται· διὰ τὴν ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἀπέβλεπον εἰς τέλος· ὅθεν καὶ ὅλα διὰ τῶν ἔργων ἐγένοντο· (1)

1: „Υπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Ὁ διπλσιασμός οὗτος τοῦ, ὑπομένων ὑπέμεινα, εἶναι συνειθισμένος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· εἶναι δὲ ἐμφαντικὸς καὶ δηλωτικὸς ἐπιτάσεως, ὡς τὸ „Ἰδὼν εἶδον τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ μου· ἤτοι σφόδρα εἶδον· (Ἐξ. γ' . 7.) καὶ „Πνώσκων γνώση (Γέν. ιε' . 13.) ἤτοι ἀκριβῶς θέλεις γνωρίσεις· καὶ ἄλλα πάμπολλα ὅμοια· τὸ ὑπομένων οὖν ὑπέμεινα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία πολλὰ ἐπρόσμεινα τὸν Χριστὸν νὰ μοι βοηθήσῃ· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ „Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἑθνῶν· (Γέν. μθ' . 10.) καὶ περὶ αὐτοῦ οἱ θεοὶ Προφῆται προεκήρυξαν·

„Καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς
„Θεήσεώς μου·

Ὁ Χριστός, λέγει, εἶδεν ἐπιμελῶς ὁμοῦ καὶ

εὐσπλαγχνικῶς ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν του, ταλαιπωρουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ διὰ τοῦτο εἰσήκουσε τὴν δέησιν τὴν γινομένην ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐδέοντο γὰρ οἱ Προφῆται διὰ τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν· πρῶτον γὰρ προσέχει τινάς, καὶ ἔπειτα ἀκούει καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦ δομένου κατὰ τὸν Εὐσέβιον·

2: „Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πλητοῦ ἰλύος.

Τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους μὲ τοιαῦτα ὀνόματα ἐφανέρωναν οἱ παλαιοί· ἡγουν μὲ τοὺς λάκκους καὶ μὲ τοὺς πλητοὺς καὶ μὲ τὰς λάσπας· λάκκος δὲ ταλαιπωρίας ἤμπορε νὰ βοηθῇ, ὁ βόθρος τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων κατὰ τὸν Δίδυμον, μέσα εἰς τὸν ὅποιον ἐταλαιπωρεῖτο κατὰ τὴν ψυχὴν ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία· πηλὸς δὲ ἰλύος· ἤτοι λασπώδης καὶ βρωμερὸς πηλός, εἶναι ἡ σύστασις τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν κατὰ τὸν αὐτόν· ἡτις εἶναι φθοροποιὸς καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐγὼ δὲ τυπικῶς μὲν εἰς τὰ συμβεβηκότα τῷ Δαβὶδ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν συγγεγράφαι, νομίζω, ἀναφέρεισθαι δὲ καὶ εἰς ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τῆς ἀναστάσεως δεξαμένην ἐλπίδας· εἰς ταύτην δὲ ἡμᾶς ποδηγεῖ τὴν διάνοιαν ὁ Θεοπέσιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ῥητῶν ἐνίων μνησθεῖς·

καὶ κολλητικὴ τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ὅπου ἐμπέσῃ μέ-
σα εἰς αὐτήν.

„Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας
μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβηματαί
μου.

Ἐσαμάρτησε, λέγει, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀσάτους
πόδας ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς τὴν ἀσφα-
λῇ πέτραν τῆς πίστεως· καὶ δείξας εἰς ἐμὲ τὴν ὁδὸν
τῆς σωτηρίας διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, ἐσή-
κωσεν ἀπὸ τὸ μέσον κάθε σκόνταμμα καὶ κρημνόν·
καὶ ἔτι ἰσοῦσε τὴν πορείαν μου, ὥστε ὅπου νὰ μὴ
περιπατῶ πλέον σφαβὰ καὶ πεπλανημένα ἔδω καὶ
ἐκεῖ. (1.)

3: „Καὶ ἐγέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα
καὶνὸν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ἐβαλε, λέγει, ὁ Χριστὸς εἰς τὸ στόμα ἐμοῦ
τῆς Ἐκκλησίας τοῦ καινούρια ἄσματα· νοεῖ δὲ μέ
τοῦτο, τὰς καινούριας ψδὰς καὶ τροπάρια καὶ ὕμνους
πνευματικοῦς, ὅπου ἐσύνθεσαν καὶ ψάλλουν οἱ Χρι-
στικανοὶ εἰς τὰ καινούρια κατορθώματα τοῦ Σωτῆρος
Χριστοῦ, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς αὐτοῦ ἐορταῖς· τὸ δὲ
ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ καινοῦ

„Ὁψονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται,
καὶ ἐλπιούσιν ἐπὶ Κύριον.

Οἱ πρότερον, λέγει, ὄντες τυφλοὶ κατὰ τὴν
ψυχὴν· ἤγουν οἱ Ἕ νικαί, θέλουν ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς
θείας ἐπιγνώσεως διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας· ἡ θέ-
λουν ἰδοῦν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐτέλε-
σεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ αὐτοῦ ἅγιοι (3)
καὶ πρὸς τούτοις θέλουν φοβηθῶν τὸν Χριστὸν, τὸν
ἐνεργούντα τοιαῦτα θαυμάσια· καὶ ἀκολουθῶς θέ-
λουν ἐλπίσουν εἰς αὐτόν· ἤγουν θέλουν πιστεύσουν,
διὰ τὴν ὁδὸν πειθεύει, ἐκεῖνος καὶ ἐλπίζει· ἡ θέλουν
ἐλπίσουν οἱ πολλοὶ εἰς τὸν Χριστόν, ὅτι αὐτὸς θέ-
λει σῶσαι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· Κύριον δὲ τὸν
Χριστόν ἐννοεῖ.

4: „Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυ-
ρίου ἐλπίς αὐτοῦ.

Μακάριος, λέγει, καὶ εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρω-
πος ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει ἐλπίδα εἰς μόνον τὸ ὄνομα
Κυρίου· ἤγουν εἰς τὸν Κύριον· καὶ ὄχι εἰς ἄλλο κα-
νένα πρᾶγμα· καθὼς καὶ εἰς ἄλλον Ψαλμὸν λέγει ὁ
ἴδιος Δαβὶδ „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κυ-
ρίῳ.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ὁ τείνουν τοὺς πόδας νιφάμενος, ἢ πάντα ῥύπον ἀποβαλὼν γήϊνον, ἐπὶ τῆς
πέτρας τοὺς πόδας ἔρεισον, ἵνα μὴ σαλευνταί σου τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· φύλασσε ἐπὶ τῆς πεπλακωμένης ὁ-
δοῦ τὴν βάσιν ἀμόλυντον, ὡς ἢ ὁ Δαβὶδ ἐποίει, ὅτε τοῦ πλητοῦ τὴν ἰλὺν ἀποκλυσάμενος, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς
ἑαυτοῦ πόδας ἔστησε· πέτραν δὲ νοοῦμεν τὸν Κύριον, ὃς ἐστὶ φῶς ἢ ἀλήθεια ἢ ἀφθαρσία ἢ δικαιοσύνη, δι' ὧν ἡ
πνευματικὴ ὁδὸς διαπλακοῦται· ὧν ὁ μὴ παρατραπείας καθ' ἑκάτερον, καθαρὸν διασώζει τὸ ἴχνος, μηδαμῶθεν τῷ
πλητὶ τῆς ἡδονῆς μόλυνόμενον· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπὶ ταύτῃ φησὶ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσωμεν τὴν Ἐκκλησίαν,
ἢ πύλαι ἁδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς· ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Δίδυμος „Ἀπὸ οὖν τοῦ λάκκου τῆς ταλαιπωρίας· τουτέ-
στι τῆς πονηρᾶς εἰδωλολατρείας, ἢ τοῦ πλητοῦ τῆς ἰλὺς· τουτέστι τῆς βεβορβορωμένης διαγωγῆς, ἀνύψωσε ἢ ἔστησε
μέ, φησιν, εἰς τὴν πέτραν· ἤγουν τὴν ἀκράδαντον ἢ σερεμνίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἄσμα καινὸν, τὸν νόμον τὸν Εὐαγγελικόν φησιν· ὁ δὲ Δίδυμος ὕμνος ἐστὶ φησιν ἐκ-
πληξίς μετὰ δοξολογίας ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ γεγονότων.

(3) Περὶ τούτων γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου „Ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἢ οὐκ ἔγνωσαν, ἢ τρεῖς, ἃς οὐκ ἤδει-
σαν παῖσαι, ποιήσω αὐτοὺς (Ἡσ. μβ'. 16.) ἔφη δὲ ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀπέσπλκε με Κύριος ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς
τυφλῶν (Ἡσ. μβ'. 7.) ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἄξι γὰρ πως οἱ μὴ πω πεισεύσαντες τῶν ἡδὴ πεπιστευκότων
ἀναδείκνυνται ζηλωταί, ἢ τῆς ἐκείνων πολιτείας κατ' ἴχνος ἵνα ἀπορροαζόντες, ἀνανήψουσιν πρὸς ἀλήθειαν, ἢ
πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἴσασιν φῶς. Εἴτα τί τὸ ἐντεῦθεν; τὸν θεὸν εἰς νοῦν δέχονται φόβον· ἢ τὰς ἑαυτῶν ἐλπί-
δας ἰδρύσαντες ἐπὶ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ ἢ μόνου τὰς τῶν ἀγαθῶν ζητοῦσι χορηγίας (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ριον (Ψαλ. λγ'. 8.) ἡ δὲ ὁμαλή σύνταξις τοῦ παρόντος ρήτου, εἶναι αὕτη · „Μακάριος ἀνὴρ, οὗ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς· τοῦτο δὲ ἡμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν καὶ περὶ τῶν Χριστιανῶν, ἀναγινώσκοντες τὸ ρητὸν κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν· μακάριος, οὗ ἐστὶν ἐλπίς τὸ ὄνομα Κυρίου αὐτοῦ· εἰς καθὲν γὰρ Χριστιανὸν εἶναι ἐλπίς καὶ σωτηρία τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καθὼς τοῦτο ἔδειξαν ἐμπράκτως οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐνώπιον τῶν τυράννων· ὡς οἱ ὁμολόγησαν πορρῆσίαν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι εἰς αὐτοὺς δόξα καὶ πλοῦτος καὶ ἐλπίς· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, κατὰ τὸν Ἀδελφόν· Ἰακώβον (Ἰακ. β' . 7.).

„Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας
καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, Χριστιανὸς, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Χριστόν, αὐτὸς δὲν ἀποβλέπει οὐδὲ καταγίνεται εἰς τὰ μάταια· ἤγουν εἰς ἐκεῖνα, ὅπου φαίνονται ἀγαθὰ κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ χυδαίους ἀνθρώπους· μανίαί δὲ ψευδεῖς, εἶναι αἱ μανταίαι· ἐπεὶ οἱ μάντιες, μαινόμενοι ἀπὸ τοῦ Δαίμονα, εὐχαίνουσι ἔξω ἀπὸ τὰς φρένας των, καὶ παραφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· αὐτοὶ δὲ καὶ ψεύδονται εἰς ἐκεῖνα ὅπου προλέγουσι· ἀπὸ τὸ ἐν δὲ εἶδος τῆς μαντείας, ἀνιγματοῶς ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν εἰδωλολατρείαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5: „Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου
τὰ θαυμάσιά σου!

Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐξεπλάγη τὸ παράδοξον μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπεὶ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄξιον τούτου λόγον νὰ εἰπῇ, τοῦτο μόνον τὸ ἐκπληκτικὸν λόγιον

ἐπεφώνητε· πολλὰ θαυμάσια ἐποίησας Κύριε ὁ Θεός μου! τὸ ὅποιον τοῦτο ἔπαθε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· διὰ τί καὶ αὐτὸς ὑπερθαυμάσας ἀνεβόησεν· „Ὁ βάθος πλοῦτος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ρωμ. ια'. 33.) θαυμάσια λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον τὰ γενόμενα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μαυσαῶς, καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ Σαμουὴλ· καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν θαύματα, τὰ ἐπὶ Ἀβραάμ καὶ τῶν ἄλλων Πατριάρχων· ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ γενόμενα· τὰ ὅποια προῖδὼν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θαυμαστικῶς ἐβόησα τὸ ἀνωτέρω ρητὸν, κατὰ τὸν ἅγιον Κίριλλον.

„Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι
τίς ὁμοιωθῆσεται σοι.

Ἡ ὁμαλή σύνταξις τοῦ ρήτου τούτου εἶναι αὕτη· „Οὐκ ἔστιν ὅστις ὁμοιωθῆσεται σοι ἐν τοῖς διαλογισμοῖς σου· ἤγουν τίνας δὲν θέλει νοήσει τοὺς περὶ προνοίας καὶ σωτηρίας τοῦ κόσμου διαλογισμοὺς σου Κύριε· ἰδοὺ γὰρ ποῖον θαύμασόν καὶ παράδοξον πρᾶγμα διελογίσω, τὸ νὰ γένῃς ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον.

„Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα· ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμὸν.

Ἀπήγγειλα, λέγει, καὶ ἐδίδχα διὰ πολλὰ θαυμάσιά σου εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς· ἀλλὰ τὰ θαυμάσιά σου ἐπληθύνθησαν ἀκόμη, καὶ ἐφάνησαν ὅτι εἶναι ἀναρίθμητα, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πέσουν εἰς ἀριθμὸν· διὰ τί ἐκεῖνα ὅπου ἐγὼ τώρα ἐγνώρισα, εἶναι ἀπερίληπτα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐπειδὴ

(1) Ἄλλος δὲ φησὶ· „Μανία δὲ σώφρων, ἡ τοῦ παρόντος βίου ἐκστάσις· διὴν ἡ ἐξεσηκότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ Προφῆται· ἐφ' ἡ σεμνυνόμενος ὁ Δαβὶδ, λέγει· „Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· ἡ Παῦλος· „Εἴτε ἐξέστημεν Θεῷ· εἴτε δ' αὖ ματαιότητες ἢ μανίαί ψευδεῖς, αἱ βλαπτικαὶ φρενίδες.

δὴ καὶ ἄλλο τι δὲν δύναμαι νῦν εἰπῶ περὶ τῶν θαυ-
μασίων σου Κύριε, τοῦτο μόνον ἀπήγγεila καὶ ἐλά-
λησα δι' αὐτὰ· ἵγουν ὅτι υπερβαίνουσιν ἀριθμὸν· (1)

6: „Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἤθελη-
σας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἐδίδαξεν ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ,
ὅτι λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ προσώπου του
Ἰησοῦ Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ Τίς καὶ Θεὸς πρὸς
τὸν Πατέρα μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὅτι εἰς τὸ
ἐξῆς ἀπέβαλες τὴν τοῦ νόμου θυσίαν καὶ προσφο-
ρὰν, σῶμα δὲ ἐκατεσκεύασας εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ
αἵματα τῆς Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου,
διὰ νῦν γένη τοῦτο θυσία ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν
ἀνθρώπων.

„Ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας
οὐκ ἐζήτησας.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ τοῦ Δευ-
τερονομίου θέλεις εὖρως φανερὰ ὡς ἀναγνώσας, ποῖα
μὲν ἦτον τὰ ὀλοκαυτώματα· τίνες δὲ ἦτον αἱ
περὶ ἁμαρτίας θυσίαι· καὶ ἀπλῶς, ἐκεῖ εὐρίσκεις
ποῖαν διαφορὰν ἔχουν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς προσφο-
ρὰς· ἐδῶ δὲ λέγει τώρα ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα,
ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ἐσχαρώθηκα, ὅστις εἶμαι ἡ λογι-
κὴ καὶ ἀληθινὴ θυσία ἡ αἵρουσα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
Κόσμου, ἀπὸ τότε καὶ μίαν ἄλλην θυσίαν νομικὴν
δὲν ἐζήτησας· (2)

7: „Τότε εἶπον ἰδοὺ ἤκω.

Τότε, πότε; ὅταν δὲν ἠθέλησας τὰς νο-
μικὰς θυσίας· τότε γὰρ εἶπον ἐγὼ· ὅτι Πάτερ,
ἐπλήθυνεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Τίον (Ψαλμ.
139.1.) τὸ γὰρ ἰδοὺ ἤκω, δηλοῖ, ὅτι, ὡς βλέ-
πεις, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι ἑτοιμος· (3)

„Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται πε-
ρὶ ἐμοῦ.

ΟΙ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Νικαῖ φησιν ἀριθμὸν ἔχουσαν διήγησιν τὰ ὑπὸ τῆς σῆς δυνάμεως γενόμενα θαύμα-
τα· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ τὰ ἴμοιό σοι δοῦναι δυνάμενος· μέγιστα μὲν γὰρ ἔ περικαλλῆ σου τὰ ποιήματα· νικᾷ δὲ τοῖς
ἀνθρώποις ἐπαίνους τὰ κατ' ἑκάστον καιρὸν ὑπὸ τῆς σῆς προμηθείας οἰκονομούμενα· τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ
Ἑρῆμῳ, τὰ ἐπὶ Μωσεῖ, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ Σαμουὴλ καὶ τὰ τούτων πρεσβύτερα· τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ
κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, ἡ διὰ δουλείας τοῦ Ἰωσήφ Βασιλεία, καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ κατ' ἑκάστον
διεξέρχωμαι· ἀλλὰ τὸ νῦν γεγεννημένον τούτων ἀπάντων θαυμασιώτερον· εὐδὲ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς, ἢ ἑνὸς Ἑθνους,
ἀλλὰ τῶν Ἑθνῶν ἀπάντων πραγματεῖν τὴν σωτηρίαν· καὶ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπαύσας τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀ-
σθενείᾳ συμβαίνουσιν, τὴν καιρὸν ἔδωκες χάριν τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Τοῦ νόμου κρατοῦντος ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίαι προσεφέροντο τῷ Θεῷ· ὁ δὲ προφητι-
κὸς λόγος ἐκβαλὼν πάντα τὰ τοιαῦτα, τὴν λογικὴν θυσίαν ὑπέδειξεν· οὐ δὲ χάριν τυπικῶς ἔφην ἀρμάρτειν τῷ
Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος προσώρα τὰ μέλλοντα, καὶ κατ' ἐκεῖνα ζῆν ἐπεθύμει· ἀληθῶς δὲ τοῖς τῆς
σωτηρίας ἀξιώθεϊσιν Ἑθνεσι καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγεῖσιν· Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται
ἡ ὧτα δὲ κατηρτίσω μοι· πάλαι μὲν γὰρ αἱ θυσίαι καὶ ὀλοκαυτοὶ ἀναφορὰι προσεστέλλοντο ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφέ-
ρεσθαι· νῦν δὲ καιρὸς παραδέδοται σωτηρίας τρόπος ὁ δίχα θυσίων καὶ ὀλοκαυτωμάτων· ὑπακοὴν γὰρ αἰτηθεὶς
μόνον καὶ εὐλαβεῖν ἑμαυτὸν σοι προσήγαγον, καὶ κληθεὶς πάρεμι σπεύσας ποιῆσαι τὰ θέλημά σου· τὰ δὲ ὧτα κατηρτίσω
μοι, ὁ μακάριος Παῦλος εἰς σῶμα λαβὼν εἰσῆκεν, οὐκ ἀγνοῶν τὸ Ἑβραϊκόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τούτω χρη-
σάμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος ἡ Ἀντισύγει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ λογικὴν τοῦ κυρια-
κοῦ σώματος καὶ αἵματος· κατηρτίσαστο γὰρ σῶμα τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ τὰ κυριακὰ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ
μυσικοῦ δείπνου, λάβετε εἰπὼν φάγετε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Πρώτη πρέπει τῷ Χριστῷ τὰ ἡμέτερα λέγειν, καὶ ἐν αὐτῷ προτυποῦν, ὃ παρ' ἡμῶν προ-
σῆκει γενέσθαι· οὕτω πρῶτος τῷ Βαπτίσματι προσεληλυθεν ἡμῖν ὑποδεικνύς τὴν τοῦ Βαπτίσματος χάριν· οὕτως
ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μοθητῶν ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ἀρχέτυπον προτιθεῖς· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔφη,
ἀφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπει ἡμῖν ἐστὶ πληροῦσαι καὶ σὺ ὁ καὶ αὐτὸν· ὁ δὲ Δίδυμος τὸ, ἰδοὺ ἤκω, προσασκεύαζεν
τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἑβραῖοι βιβλία μὲν , ὀνομάζουσι τὰ συγγράμματα * κεφαλίδας δὲ , τὰ τελικτάρια , κατὰ τὸ „ Τὸ ἀνθρώπου , κατὰφαγε τὴν κεφαλίδα ταύτην (Ἰεζ . γ' . 1 .) εἰς τελικτάρια γὰρ οἱ παλαιοὶ τότε ἔγραφον , καὶ ὄχι εἰς χαρτίᾳ τετραγώνῳ , καθὼς ἡμεῖς τῶρα γράφομεν * λέγει λοιπὸν ὁ Χριστὸς , ὅτι εἰς τελικτάριον βιβλίου εἶναι γὰρ γραμμένον διὰ λόγου μου * βιβλίου δὲ Προφητικῷ δηλαδή * ἦτοι διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν μου οἱ Προφῆται ἐπροκήρυξαν * τοῦτο τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ ὕστερον ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Εἰ ἐπιστεύετε Μωσῆ , ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί * περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψε * (Ἰω . ε' . 46 .) καὶ ἄλλα ὁμοία . (1)

8: „Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ὁ Θεὸς μου ἡβουλήθην.

Ἐπειδὴ , λέγει , τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεώς μου προεγνώσθησαν , καὶ ἐπροφητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Προφῆτας , διὰ τοῦτο ἡβουλήθην νὰ κάμω τὸ θέλημά σου ὦ Πάτερ μου * περιττὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ τοῦ * θέλημα δὲ τοῦ Πατρὸς εἶναι , ἢ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ σὰρκα σφαγὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ * περὶ τούτου καὶ αὐτὸς ὕστερον εἶπεν ὁ Χριστὸς „ Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ , οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν , ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με (Ἰω . ε' . 38 .)

„Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου νοεῖται , ἀντὶ τοῦ ἐκ μέσου τῆς κοιλίας μου : ἦγουν τῆς καρδίας μου * ὃ ἐστὶν ὁλοκαρδίως , ὁλοφύχως * τῆς μιᾶς προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ ἄλλης * ἦγουν τῆς ἐν , ἀντὶ τῆς ἐκ * ἀπὸ κοινοῦ δὲ πρέπει πάλιν νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ , ἡβουλήθην ποιῆσαι * ἦτοι ἡβουλήθην ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου νὰ πληρώσω τὸν νόμον σου : τουτέστι τὰς ἐντολὰς ὅπου μοὶ ἔδωκας * καθὼς ὁ ἴδιος ὕστερον ἔλεγεν „ Αὐτὸς μοι (ὁ Πατὴρ δηλαδή) ἐντολήν ἔδωκε , τί ἐῴπω καὶ τί λαλήσω . (Ἰω . ιε' . 49 .) (2)

9: „Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἑκ. ἡλυσία μεγάλη.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Δαβὶδ * ἐπειδὴ αὐτὸ δικαιώνει ὅλους ἐκείνους , ὅπου πιστεύουν εἰς αὐτὸ , καὶ φιλάττουσι τὰς ἐντολὰς τοῦ , ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι αὐτοὶ * καὶ ὅτι ὁ μὲν νόμος τοῦ Μωϋσέως , ἐδόθη εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους * τὸ δὲ Εὐαγγέλιον , ἐδόθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη * δίκαιον δὲ αὐτὸ εἶναι * ἐπειδὴ ὄχι μόνον τὸν δαῖνα ἢ τὸν δαῖνα , ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπίσης εἰς σωτηρίαν καλεῖ * ἐκκλησίαν δὲ μεγάλην λέγει , τὰς πολυανθρώπους συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων , μέσα εἰς τὰς ὁποίας παρήρσις ἐκήρυττεν ὁ Κύριος * (3)

„Ι'

(1) "Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι βιβλίον μὲν εἶναι ὅλη ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως , κεφαλὴ δὲ τῆς Πεντατεύχου , εἶναι ἡ Γένεσις ὡς ἀρχὴ αὐτῆς * εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ , ἃ τίνα εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρονται * ἄλλοι δὲ κεφαλίδα νοοῦσι , τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσιν περὶ τῆς ἀνάρχου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ * ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσιν περὶ τῆς ἐγχεύσεως καὶ τὰ σὰρκα γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ * ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κεφαλίδα δὲ βιβλίου πᾶσαν τὴν νομικὴν λέγει Γραφὴν πᾶσαι γὰρ εἰς ἐν κεφαλαιοῦνται , τὴν προφήτησιν τὴν περὶ Χριστοῦ .

(2) "Ἄλλος δὲ τὸ , ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου ἐρμήνευσεν , ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχων κεκρυμμένον ἐν ἑαυτῷ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς , τοῖς γνησίοις Μαθηταῖς τοῦτο ἐφάνερωσεν , οἷς καὶ τὰ μυήρια ἀπεκάλυπτε τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν * καλὸν δὲ καὶ ἡμᾶς τὴν κοιλίαν καθίρειν ὅτι μάλισα , καὶ ποιεῖν λεπτοτέραν , ὥστε τὸν νόμον Κυρίου ἐν μέσῳ δέχεσθαι * ψυχῆς δὲ κοιλία , τὸ δοχεῖον τῶν πνευματικῶν τροφῶν , εἶπεν τὸ διανοητικόν .

(3) "Ἄλλος Ἐκκλησίαν μεγάλην τὴν ἐξ Ἑθνῶν ἐννοεῖ , ὡς μεῖζονα τῇ πλήθει τῆς τῶν Ἰουδαίων , καὶ ὡς μεῖζονα δεξαμένην μυήρια * ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μεγάλην φησὶν ἐκκλησίαν , οὐ μόνον τὴν σύσημα πολυάνθρωπον ἔχουσαν ,

„Ιδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω·
„Κυριε συ ἔγνως.

ἀπὸ σωτηρίαν εἶναι γεμάτων· ἐπειδὴ καὶ ὑπόσχε-
ται νὰ δώσῃ σωτηρίαν εἰς ὅλους τοὺς πιστεύον-
τας.

Καθὼς βλέπεις, λέγει, ὦ Πάτερ μου,
δὲν θέλω ἐμποδίσω τὰ χεῖλη μου, ἀπὸ τοῦ νὰ κη-
ρύττουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς σωτηρίαν τοὺς
λόγια· καὶ σὺ ἤξεύρεις τοῦτο, ὅτι δὲν θέλω τὰ
ἐμποδίσω· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ γνωρίζεις ἐμένα ὡς υἱ-
ὸν σου κατὰ φύσιν, καθὼς καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐσέ-
να ὡς πατέρα μου κατὰ φύσιν· (1)

10: „Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν
„τῇ καρδίᾳ μου.

Περὶ τοῦ Εὐαγγελίου λέγει καὶ ταῦτα τὰ
λόγια ὁ Δαβὶδ, δικαιοσύνην ὀνομάζων αὐτὸ, κα-
θὼς ἐρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω· ἤξεύρεις, λέγει, ὦ
Πάτερ, ὅτι δὲν ἐσιώπησα τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγ-
μα, ἀλλ' ἐφάνέρωσα τοῦτο εἰς ὅλους.

„Τὴν ἀληθείαν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
„εἶπα.

Τὸ Εὐαγγέλιον πάλιν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει
ἀλήθειαν καὶ σωτήριον· ἐπειδὴ αὐτὸ, ὅχι μόνον
εἶναι γεμάτων ἀπὸ δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀ-
λήθειαν „Εἰ γὰρ φησὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν·
(Ἰω. 15' . 7 .) καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ

„Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀ-
„ληθείαν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια διὰ τὸ Εὐαγγέλιον
τὰ λέγει ὁ Δεσπότης Χριστός· ἔλεος γὰρ τὸ Εὐ-
αγγέλιον ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ὅπου
ἔδειξε δι' αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὅς τις δὲν ὑπέ-
φερε νὰ τυραννῇται τὸ ἐδικόν του πλάσμα ἀπὸ τὸν
Διάβολον· ὅθεν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του δὲν ἀ-
κριβεύθη οὔτε αὐτὸν τὸν μονογενῆ του Υἱόν, ἀλλὰ
παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον· ἔτι μὲ διάφορα ὀ-
νόματα ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ
διάφορα τούτου χαρίσματα.

11: „Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἴ-
„κιτιμοὺς σου ἀπ' ἐμοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέ-
γονται ὡς ἐκ προσώπου ὅλης τῆς ἐκκλησίας τῶν
Χριστιανῶν· ἥτις παρακαλεῖ διὰ τούτων, νὰ μὴν
ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὕψαρα ἀπὸ τὴν χάριν
τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦν εἰς
αὐτὴν κίνδυνοι καὶ πειρασμοὶ πολλοὶ, ἀπὸ ἀνθρώ-
πους καὶ ἀπὸ Δαίμονας· (2)

12: „Τὸ

σαν, ἀλλὰ ἔτι πολλῷ μᾶλλον τὴν τὰ ὑψηλὰ ἔτι μεγαλοπρεπῆ δόγματα τῆς Θεολογίας παραδέξασθαι δυναμένην·
χεῖλη δὲ τῆς ἐκκλησίας τροπικῶς ληφθεῖεν ἂν οἱ πανευφημοὶ Ἀπόστολοι, ἔτι πάντες οἱ μετ' ἐκείνους Διδασκαλοὶ,
οὗς τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον οὐ καλύει τὴν αὐτοδικαιοσύνην εὐαγγελίζεσθαι τὸν Χριστόν· ἀλλὰ ἔτι
μᾶλλον παρορμᾷ, τὴν ἀνάλογον συνεργίαν αὐτοῖς παρεχόμενον· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει οὕτω „Καλεῖ δὲ εἰς δεῦρο ὁ Χριστός διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν, ἔτι τῶν κατὰ καιροὺς
διδασκάλων, οὗς ἂν τις ἔτι Χριστοῦ χεῖλη καλέσει, λέγοντος ἔτι Παύλου „Εἰ δεξιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦν-
τος Χριστοῦ; τὸ δὲ ἔγνω, ἀντὶ τοῦ ἰδιοποιήσω τὴν διὰ πίστεως δικαιοσύνην, ὡς ἀποδεξάμενος αὐτὴν δηλαδὴ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν μεινάντων ἐν τῇ ἀπιστίᾳ· πα-
ρακαλοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν Θεόν, νὰ μὴ μακρύνῃ τοὺς οἰκτιρισμοὺς αὐτοῦ· σημαίνεται δὲ, ἡ ἐπ' ἐσχάτων
κλήσις αὐτῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ τυχούσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία δεῖται πάλιν τῆς αὐτῆς
προμηθείας, διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων ἔτι Δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς μνήμην πεποιήται·
τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔτι ὁ Εὐσέβιος „Ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ταῖς παρὰ τῶν δυσσεβῶν τρικυμίας βαλλομένη,
οὐ μέγα φρονεῖ, ὡς ἀγωνιζομένη· ἀλλ' ἀμαρτίαις ἔτι πλημμελείαις ἀναγίστησι τὰ γινόμενα (ἔχει γὰρ ἔτι τοὺς ρα-
56-

„Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διὰ
„παντός ἀντιλαμβάνονται μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μοὶ βοηθήσῃ τὸ ἔ-
λεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε· ἦτοι ἡ ἀλη-
θινή σου ὑπόσχεσις· σὺ γὰρ ὑπεσχέθης· „Ἰδοὺ
ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ.
κβ'. 20.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀντε-
λάβοντό μου· καὶ νοεῖται ὅτι, ἕως τῶρα μοὶ ἐ-
βοήθησαν τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου· καλ-
λίτερον ὅμως εἶναι τὸ, ἀντιλαμβάνονται εὐκτικῶς λεγό-
μενον· (1)

12: „Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν
„ἄριθμός.

Βλέπω, λέγει, ὅτι μὲ περιεκύκλωσαν τό-
σαι πολλαὶ ἐπιβουλαὶ καὶ κίνδυνοι, ὅπου δὲν ἔ-
χουσιν ἀριθμόν· καὶ διὰ τοῦτο ἔχω χρεῖαν τῆς
βοηθείας σου Κύριε.

„Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὐκ
„πῶνῃθην τοῦ βλέπειν.

Βλέπε ὦ Χριστιανέ, ὅτι οἱ δίκαιοι ἄνθρω-
ποι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὐρισκόμενοι ἀπὸ τὴν πολ-
λὴν ταπεινοφροσύνην ὅπου ἔχουν, ἀποδίδουν εἰς τὰς

ἀμαρτίαις των, ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ πειρασ-
μοὺς ὅπου πάσχουν· ἔτι καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν
τῇ καμίνῳ εὐρισκόμενοι, συμφώνως ἔλεγον· „Ἡ-
μάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ μ' ὅλον ὅπου διὰ τὸν
Θεὸν ἔπασχον· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι αἱ ἀμαρ-
τίαι του· ἦτοι οἱ ἐξ ἀμαρτιῶν ἐρχόμενοι πειρασ-
μοὶ, σκοτίζουσι τόσον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυ-
χῆς, ὥστε ὅπου αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ βλέπουν
καὶ νὰ διακρίνουν, ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα· δι-
αλύει ὅμως τὸ σκότος αὐτό, τὸ φῶς τῆς τοῦ
Θεοῦ παρακλήσεως καὶ παρηγορίας· περιττὸν δὲ
εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (2)

„Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς
„κεφαλῆς μου.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγονται μὲν καὶ ἀπο-
τὴν ταπεινοφροσύνην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν,
δὲν εἶναι ὅμως ἀνακόλουθον νὰ νοήσωμεν,
ὅτι λέγονται ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν· ἐπειδὴ γὰρ
κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι μειγ-
μένοι μὲ τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους, πολλοὶ ἀ-
μαρτωλοὶ καὶ ἀμελεῖς κατὰ τὴν ζωὴν· διὰ τοῦ-
το τὰς ἀμαρτίας ταύτων, οἰκειοποιοῦνται οἱ δι-
καῖοι, καὶ ὡς ἐδικὰς των νομίζουσι, διὰ τὴν κοι-
νωρίαν καὶ ἀγάπην καὶ τὴν μίαν πίσιν ὅπου ἔ-
χουν· (3)

„Καὶ

ζώνῃ συζῶντας, ἢ τὸν ἀνειμένον βίον ἀσπαζομένους ἢ ἡδοναῖς δουλεύειν αἰρουμένους) ἢ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐ-
πικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δὲ φησὶ „Γίνεται δὲ ἡμῖν ἀντίληψις, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ ἀλήθεια· καθ' ὃ, εἰς μὲν τὸ ἔλεος ὁ-
ρῶντες, οὐκ ἀπογινώσκομεν· εἰς δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς κρίσεως, ὅτι ἕκαστον ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινεῖ, μὴ ἀμαρ-
τεῖν ἀσφαλιζόμεθα· Πολλαχοῦ δὲ ἢ ὁ Σωτὴρ, ἔλεος Θεοῦ ἢ ἀλήθεια ὀνομάζεται· τὸ μὲν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἠλε-
ήθημεν, τὸ δὲ, ὅτι αὐτὸς ἐστίν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡ ἀμαρτία καθάπερ ἀχλὺς ἢ νεφέλη σκότους τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας ἐπικείται· οὐ μὲν
ἀλλὰ ἢ ἡ μνήμη τῶν παλαιῶν πταισμάτων, ἐπισκοπεῖν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν πέφυκε.

(3) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Τοῦτο μὴ ὑπερβολικῶς εἰρησθαι νομίσωμεν· ἐπειδὴ πολλὰ ἢ ἀγνοοῦντες ἀμαρ-
τάνομεν· ἀλλὰ μὲν ἢ μία πράξις εἰς πολλὰς ἀμαρτίας μερίζεται· ὥσπερ ὁ τοῦ Ἀβελ φόνος ἐπὶ τὰς ἐλογίσθη τῷ
Κοῦ ἀμαρτήματα· τῷ δὲ Λάμεχ, ἐβδικοκοντάκις ἐπὶ τὰς οὐκοῦν ἢ τὰς τρίχας ὑπερβάλλειν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν,
αἱ ἀμαρτίαι παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐρευνώμεναι, πρὸς ἀκρίβειαν δυνήσονται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τὸν ποικίλον ἢ παν-
τοδαπὸν ἐσμὸν τῶν λυπηρῶν ὁ προφητικὸς λόγος προκαταγγέλλει, ὅν τὴν πείραν ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' αὐτῶν
εἴληφε τῶν πραγμάτων· ὁ δὲ Ὀριγένης „Τὰ περὶ ἡμᾶς φησὶν ἀναίσθητα πληθύνεσθαι κακὰ ὅν πολλῶν γεγενη-
μένων, σερούμενοι τοῦ ὀρθῶς διανοεῖσθαι ἀπὸ τῆς καρδίας ἐγκαταλείφθημεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Καί ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

Κατὰ τὸ φαινόμενον, λέγει, ἔχασα καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν μου, ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία σου Κύριε· ἐπεὶ καὶ δὲν ἔχω πλέον δύναμιν νὰ τολμήσω εἰς κανένα πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ ἀπέκαμα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς· ἡ καρδία γὰρ εἶναι ὅπου θαρρύνει καὶ δίδει τόλμην εἰς τὸν ἄνθρωπον.

13: „Εὐδόκησον Κύριε, τοῦ εὐσάσθαι με.
Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι πρόσχες.

Θέλησον, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ με λυτρώσης ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα δεινά, καὶ ἐπιμελῶς ἰδὲ εἰς τὸ νὰ μοὶ βοηθήσης. (1)

14: „Καταισχυνθεῖσαν καὶ ἐντραπείσαν
„ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου τοῦ
„ἔξῃραι αὐτήν.

„Ὡς πάθουν, λέγει, ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ταῦτα· ἦγουν καὶ τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἐντροπὴν· τὴν αἰσχύνην μὲν, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου ὑπομονήν· ἦτοι ὁμοῦ τῆς Ἐκκλησίας σου Κύριε· τὴν ἐντροπὴν δὲ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἁμαχόν σου δύναμιν καὶ βοήθειαν· ποῖοι; ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ τύραννοι, ὅπου ζητοῦν νὰ εὐγάλουν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὰ σώματά μας, μὲ καθὲς εἶδος τιμωρίας· ἢ τὸ ἅμα δηλοῖ, ὅτι ὅλοι ὁμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἄς αἰσχυνοῦν.

„Ἀποστραφείσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ
„καταισχυνθεῖσαν οἱ θελόντές μοι
„κακά.

„Ὡς γυρίσουν, λέγει, ἄπρακτοι, καὶ ἀνενέργητοι, χωρὶς νὰ νικήσουν τὴν ἐδικήν μου ἀνδρίαν, ὅλοι οἱ κακοθεληταὶ μου ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες· καὶ διὰ τὴν ἀνενεργείαν τους ταύτην, ἃς ἐντραποῦν· διαφόρως δὲ καὶ ποικιλοτρόπως, πλέκει ἡ Ἐκκλησία τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν καταράς, διὰ νὰ φανερῶσιν μὲ αὐτὰς τὴν ὀδύνην καὶ πόνον.

15: „Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνην
„αὐτῶν· οἱ λέγοντές μοι εὐγε εὐγε.

Περὶ τοῦ εὐγε εὐγε, εἶπομεν ἀλλαχοῦ, ὅτι εἶναι περιγελαστικὸν ἐπὶ ῥῆμα· καὶ ὅρα εἰς τὸν τριακοστὸν τέταρτον Ψαλμὸν στίχῳ 21. „Βίβον εὐγε εὐγε! εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. (2)

„Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν
„ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε Κύριε.

Τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τὸ εὐφρανθήτωσαν, εἰ μὲν θέλεις, νόησον ὡς ἀνεγνώσα, πῶς σημαίνουσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· εἰδὲ μὴ, ἔχεις τὴν διαφορὰν ὅπου ἔχουν, γεγραμμένην εἰς τὸν 8΄ Ψαλμὸν στίχῳ 2· ἦγουν τῷ „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοὶ· ἦτοι, ὅτι ἡ ἀγαλλίασις εἶναι, ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης· ἐπὶ σοὶ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ εἰς σὲ πίσει, ἃς εὐφρανθοῦν ἐκεῖνοι, ὅπου σὲ ζητοῦν Κύριε.

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυν-
„θήτω ὁ Κύριος· οἱ ἀγαπῶντες τὸ σ-
„τήθειόν σου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἀγαποῦν τὴν παρὰ σου σωτηρίαν, αὐτοὶ ἄς σὲ μεγαλύνουν πάντοτε Κύριε· ἢ

(1) Πρόσχες, λέγει εἰς ἐμὲ, μὴ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥς βοηθῆσαι μοι· ἐὰν γὰρ ἐτέρῃ σκοπῇ τὴν ἁμαρτωλὴν ἐπιβλέψῃ ὁ δίκαιος Κριτής, παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ῥυπαροῦνται· εἶναι λόγια τοῦ Νικητῆ.
(2) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Βούλεται ἀναμαρτήτους εἶναι πάντας· εἰδὲ μὴ, αἰσχυρῶνται, ἐφ' οἷς κακῶς πράττοντες ἀλαζονικῶς φασιν· εὐγε εὐγε! Ἀκόλας δὲ τὴν Ἑβραϊκὴν φωνὴν τέθεικεν „Οἱ λέγοντες πᾶσι ἃ ἐγὼ εἶπα· εἰς τὴν ἐκδοὴν. (ἐν τῇ ἐκδοῇ. Σειρᾶ.)

ἡ σωτήριον λέγει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἐγίνε σωτηριώδης εἰς τοὺς χαίμενους ἀνθρώπους· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ἐπειδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν, ὥς εἰποῦν· μεγαλυνήτω ὁ Κύριος· ἦγουν ὥς φανῇ εἰς ὅλους μέγας ὁ Κύριος.

„Εγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· ἐπειδὴ κάθε Χριστιανός, πτωχὸς μὲν εἶναι, διὰ τὴν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του τὰ ἀφῆκε διὰ τὸν Χριστόν· πένης δὲ, διὰ τὴν πονεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν του ἀναγκαῖα· καὶ πάλιν πτωχὸς μὲν αὐτὸς εἶναι, διὰ τὴν ὑσέρηθι ἐκεῖνα ὅπου εἶχε· πένης δὲ, διὰ τὴν πένει· ἦγουν πονεῖ καὶ κοπιᾷ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰς ἀρετάς. (1)

„Κύριος φροντιεῖ μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· διὰ τὴν καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν μόνον κατέφυγον· ὅθεν καὶ δὲν θέλει με παραβλέψει τὸν ἐλπίζοντα εἰς αὐτόν.

„Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου
„εἰ σὺ ὁ Θεός μου· μὴ χρονίσῃς.

Ἐσὺ, λέγει, ὁ Θεός μου, μὴ ἀργοπορήσης εἰς τὸ νὰ μοι βοηθήσης· ἐγὼ ὅμως καὶ ἄλλο βαθεῖτερον νόημα σοχαζομαι εἰς τὰ ῥητά ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ γὰρ ἀνωτέρω λόγιον τὸ „Εγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης· προσαρμόζοντας εἰς τὸν Προφήτην Δαβὶδ, σοχαζομαι, ὅτι αὐτὸς ὁ μακάριος, προβλέπωντας τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὅπου ἐμελλε νὰ ἐκχυθῇ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν ἀποκτήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ τὸν καιρὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθοῦμενον· διὰ τοῦτο ἐλυπήθη, καὶ ταλανίζοντας τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν ὑσέρησιν ταύτην, εἶπεν „Εγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀπόλαυσαι τοιοῦτον πνευματικὸν πλοῦτον· ὅμως ὁ Θεὸς θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· ὥστε ὅπου νὰ συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ὅπου μέλλουν νὰ λάβουν ὑσέρων οἱ Χριστιανοί· ποῦ δὲ νὰ συγκοινωνήσω; εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, μαρτυρεῖ ὁ Κύριος λέγων· „Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν (Ματθ. ιγ'. 17.) διὰ ταύτην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχεν ὁ Δαβὶδ, παρακαλεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἀργοπορήσῃ εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ νὰ γένῃ ἄνθρωπος.

ΨΑΛ-

(1). Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Πτωχὸς μὲν ἐστίν ὁ ἀπὸ πλοῦτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν, κατὰ τὸ περὶ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν· πένης δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὢν, ἡ εὐαρέσως τῷ Κυρίῳ κυβερνήσας τὴν τοιαύτην περιστάσιν· ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸς ἔστι πένης εἶναι ὁμολογεῖ· τάχα μὲν, εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγων, πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου, κατὰ τὸ, δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν· πένητος δὲ, καθ' ὃ οὐ πλουσίον τινος, ἀλλὰ τέκτονος ἴδὲς τὸ κατὰ σάρκα ἔδοξε χρηματίσαι· τάχα δὲ ἔστι περὶ ἑαυτοῦ, ἐπεὶ περ ἡδεὶ κατὰ τὸν Ἰωβ, μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ, μηδὲ ὡς ἰδίῳ προσέχειν τῷ πλούτῳ, οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ λέγει τὸν ἑαυτόν του πτωχὸν ἔστι πένητα· ἔστι παρακαλεῖ νὰ μὴ χρονίσῃ ἡ προφητευθεῖσα περὶ αὐτοῦ σωτηρία· λέγει δὲ ἔστι ὁ Εὐσέβιος „Πτωχὸν καλεῖ, τῷ ἀποπεπταμένῳ οὗ ἔσχε πλοῦτον, ἔστι πένητα, τῷ μετὰ πόνου περιποιεῖν τὰ πρὸς τὸ διαζῆν (παρὰ ταῖς σημειώσεσιν ταῖς εἰς τὸν λδ'. Ψαλμὸν τοῦ Κερδερίου ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὅρα ἔστι τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ἡ Πτωχὸς ἔστι ἀλγὼν εἰμι ἐγώ, ἐν τῷ ζη'. Ψαλμῷ.

ΨΑΛΜΟΣ Μ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν περιέχει προφητείαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων (1) προφητεύει γὰρ διὰ τὴν ἀποστασίαν καὶ προδοσίαν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἡ μὲν φανερὰ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι ἡ φιλοπτωχεία· μουσικῶς δὲ ἀναφέρεται οὗτος εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἐπτώχευσε διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφάνερωσε τοῦτο εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον· εἶπε γὰρ ἐν ἐκείνῳ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, „Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρυν αὐτοῦ (Ἰω. ιγ' . 18 .) ἄλλη δὲ Γραφὴ δὲν εὐρίσκεται νὰ μαρτυρῇ τοῦτο, παρεῖξ μόνος ὁ παρὼν Ψαλμός, ὅς τις λέγει, „Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

1. „**Μ**ακάριος ὁ συντὼν ἐπὶ πτωχόν
„καὶ πένητα.

Συντὼν θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκεῖνος ὅπου φρονεῖ τὸ πρέπον, διὰ τὴν σύνεσιν εἶναι, τὸ νὰ φρονῇ τινὰς καλῶς καθε πρᾶγμα· πτωχόν δὲ καὶ πένητα συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὸν ἄπορον ἄνθρωπον, ἀδιαφόρως· οἱ δὲ παλαιοὶ, πτωχόν μὲν ὀνόμαζον τὸν ζητοῦλαν, παράγοντες τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ κατεπτηχέναι καὶ φοβεῖσθαι· ἐπεὶ δὲ ὁ ζητοῦλας ἄνθρωπος ὅλους τοὺς φοβεῖται· πένητα δὲ ὀνόμαζον ἐκεῖνον, ὅπου εὐγάνει τὴν καθημερινὴν τροφήν μὲ τὸν πόνον τῶν χειρῶν του. (2) Μακάριος λοιπὸν εἶναι ὁ τοιοῦτος, ὅπου φρονεῖ τὸ πρέπον εἰς τοὺς

πτωχοὺς καὶ πένητας, ἐλεῶν αὐτοὺς καὶ βοηθῶν, διὰ τὴν αὐτὸς ἔχει χρεωφειλέτην τὸν Θεόν· ὅς τις λέγει διὰ τοῦ Σολομῶντος, „Δανείζει Θεὸς ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ' . 17 .) καὶ μὲ τὸ ἴδιόν του σῶμα λέγει ἐν Εὐαγγελίοις, „Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· (Ματθ. κε' . 40 .) οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἀπλοῦς πένητας· βαθυτέρου δὲ νοεῖται τοῦτο καὶ διὰ τὸν Χριστόν, κατὰ τὸν θεῶν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· δηλαδὴ ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου φρονεῖ καλῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός· ὅς τις μὲ πτωχείαν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει εἰς τὸ νὰ ἀναπαυθῇ· θέλει δὲ συνήσῃ καὶ καταλάβῃ τοῦτο, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἔργα, ὅπου

δ

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἡσύχιος „Τοὺς Ψαλμοὺς ὁ Προφήτης εἰς τὸ τέλος ἐπέγραψεν, ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τῇ τέλει τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ διαλέγεται· ὃν Δαβὶδ οὐ μόνον ὁ Προφήτης οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὡση ἐκάλεσε· φησας „Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὡσ. γ' . 5 .) καὶ τοῖς Δαβὶδ πρὸ πολλῶν γενεῶν τοῦ Ὡση τελεωμένης ἐτύχχανεν· ἀλλὰ τὸν νέον λέγει Δαβὶδ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(2) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμὶ καὶ πένης τοῦ προλαβόντος λθ'. Ψαλμοῦ· καὶ τοῦ πτωχὸς καὶ ἀλγὼν εἰμὶ ἐγὼ τοῦ ξη'. Ψαλμοῦ.

Χριστὸς ποιεῖ καὶ διδάσκει. (1)

„Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.“

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ψαλμωδὸς, ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπὶ τοὺς πτωχοὺς συνέσεως· ποία δὲ εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ πονηρὰ, προσέτι ποῖον ἐν τῷ λς΄, Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ (εἰς. 16.) ταῦτον γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τις, καιρὸν πονηρὸν, καὶ ἡμέραν πονηράν, (2)

2: „Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν, καὶ ζῆσαι αὐτόν, καὶ μακαρίσαι αὐτόν ἐν τῇ γῇ· καὶ μὴ παραδῶ αὐτόν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.“

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἐπεύχεται ἀγαθὰ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν φιλόπτωχον· ἡγοῦν νὰ τὸν διαφυλάξῃ ὁ Κύριος ἀπὸ κάθε κακόν· νὰ ἐκτείνῃ τὴν ζωὴν του εἰς πολ.

λοὺς χρόνους, καὶ νὰ τὸν δείξῃ μακάριον καὶ ζηλευμένον, ὅχι μόνον εἰς τὴν αἰσθητὴν γῆν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νοητὴν γῆν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν εἶπεν „Ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς, μακαρίσος“ (Παρ. 14. 21.) καὶ πρὸς τοῦτοις εὐχεται τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον, νὰ μὴ τοῦ παραδῶσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀόρατων· ἀλλὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτοῦ.

3: „Κύριος βοηθήσῃ αὐτῷ ἐπὶ κλίνης οὐδύνης αὐτοῦ.“

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον εἰς τὴν κλίνην, ὅπου δέχεται αὐτὸν πονοῦντα καὶ ἀσθενῆ· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω, ἀντὶ εὐαγγελίου, ἔχουσι μέλλοντα χρόνον· ἡγοῦν Κύριος διαφυλάξῃ αὐτόν, καὶ ζήσῃ καὶ μακαρίτῃ, καὶ βοηθήσῃ· νομίσαντες, ὅτι ἔχι ὡς εὐχὴ, ἀλλὰ ὡς δίκαιος μισθὸς βεβαίως θέλουσιν ἀποδοθῆναι ταῦτα εἰς τὸν φιλόπτωχον.

„Ο“.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ἡ Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πέννιαν· τούτέστιν ὁ νοῦν τίθει πέννης· ὁ τὴν θλίψιν αὐτοῦ καταμανθάνων· ὁ γὰρ μαθὼν αὐτοῦ τὴν θλίψιν, πάτωσιν ἐλεήσει αὐτόν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἡ Ἀρπάσωμεν οὖν τὸν μακαρισμόν· συνιέντες κληθόμενοι· ὅταν ἴδῃς πέννιαν μὴ παραδράμῃς· ἀλλ' εὐθέως ἐννόησον, εἰ σὺ εἴς ἐκεῖνον, τί οὐκ ἂν ἠθέλησας πάντας ποιεῖν; ἐννόησον, ὅτι ὁμοίους σοὶ ἐλεύθερός ἐστι, καὶ τῆς αὐτῆς σοὶ κοινωνεῖ εὐγενείας· σύνες, ὅτι διὰ τοῦτο πλούσιος ὢν ὁ Χριστὸς, ἐπτώχευσεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐλεήσωμεν· καὶ τὸ τῆς φιλοπτωχείας κέρδος· λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος ἡ Ἰσέον ὅτι τὸ πέννιαν οὔτε ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, οὔτε παρὰ τοῖς λοιποῖς ἐρμηνευταῖς ἐμφερεται· οἷον ἀπλῶς δὲ μακαρίζῃ τὸν μεταδιδόντα πτωχοῖς· ἀλλὰ τὸ μετὰ συνέσεως καὶ διακρίσεως τοῦτο διαπραχτόμενον· ἴσον, εἰσὶ τινες τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ἡμῶν πίστεως, καὶ καθυστερῶνται τὸν ἀναγκαῖον· εἰσὶ δὲ πάλιν ἄλλοι καὶ κατ' αὐδέναν τρόπον πτωχεύοντες· εἰς οὖν συνήσεως καὶ διακρίσεως, τίνας μὲν προηγούμενως οἰκτεῖραι (ἦτοι τοὺς ὁμοπίστους) τίνας δὲ κατὰ δεύτερον λόγον (ἦτοι τοὺς ἀλλοπίστους) μακάριος εἶ· εἰς δὲ παραβλέψῃς πεινῶντας, καὶ γυμνιζέοντας τοὺς τῆς ἐξοδοδείας τροφίμους, δὲ εἰς ἐλεημοσύνην τοῖς ἀσεβέσι καὶ πονηρῶς διαζῶσι καὶ φαύλως, οὐδαμῶς ἐπὶ πτωχὸν καὶ πέννιαν συνίων εὐρεθήσῃ· καὶ τούτου χάριν αὐτὸς τῆς τοῦ μακαρίου προσηγορίας ἀξιοθήσῃ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν καὶ τις σοφὸς εἶπεν ἡ Ὅταν εὖ ποιῇς, γινώθι τί ποιεῖς.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει ἡ Ὅ γὰρ πέννης παρὰ σοῦ νῦν ἐλεηθεῖς, παραστήσεται σοὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἥτις πονηρὰ γίνεται τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἐξαίρησεται σε τῆς κολάσεως· χρεωσθεῖ γὰρ σοὶ φιλανθρωπία ὁ Κύριος· ὡς αὐτὸς παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην δανεισάμενος· καὶ διὰ μὲν Σολομῶντος εἰπὼν ἡ Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ· οἰκεία δὲ γλώττῃ ἡ Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐν πόλει τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος ἡ Καὶ μέντοι καὶ ὁ τὴν τοῦ Κυρίου πτωχείαν συνιέναι δυνάμενος, καὶ εἰς δύναμιν ἀνταρτῆσαι προθυμούμενος τὸν ταύτην ἀναδεχόμενος, ῥυσθῆσεται ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ· οὐπω δὲ δομαζέται ἡ τῶν πειρασμῶν ἐπίθεσις καὶ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν διώξεις, διὰ τὰ ἀλγεινὰ καὶ ἐπίποννα· οὐμὴν ὅτι ἡμέρα ἐστὶ φύσει κακὴ· ἀπαγε! ὁ δὲ Θεὸς ἐλεῶν λέγει ἡ Τὴν δὲ πονηρὰν ἡμέραν, κακώσεως ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· αἰνίττεται δὲ οἶμαι, τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, φοβεράν οὖσαν καὶ τῶν παρὰ τῶν κακωτικῶν καὶ ἐπισχευῖται τὴν εὐλαχίαν τῆς πτωχείας ἐμείνης τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὴν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

„Ὁλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας
ἐν τῇ ἀρρώστια αὐτοῦ.

Κοίτην μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπὶ τοῦ κραβ-
βάτου κατακλίσιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐλεήμονος ἑσραφας
δὲ, ἀντὶ τοῦ ἡλλαξας ἥγουν ἐπὶ Κυρία, λέγει,
ἐν τῇ καιρῇ τῆς ἀρρώστιας, ἐγύρισας τὴν τοῦ ἐλεή-
μονος ἐν κλίνῃ κατακλίσιν, ἀπὸ νοσεράν, εἰς υἱει-
νὴν: ἦτοι ἀπὸ ἀσθενῆ, ἐποίησας αὐτὸν υἱὸν ὅλην
δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ παντελῶς καὶ τελείως ὑγίαντας
αὐτόν. ἑσρεφας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλεις στρέψαι
ἢ σοχαστικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς εἶπεν, ὡς πε-
ρασμένον καὶ γενοῦς ἐκεῖνο, ὅπου μέλλει νὰ γέ-
νη, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν, οἷον τὰ μέλ-
λοντα, βλέπουν ὡς παρεσπόμενα. (1)

4: „Εγὼ εἶπα· Κύριε ἔλεησόν με· ἴασαι
τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἡμαρτόν σοι.

Τὰ λόγια ταῦτα, καὶ τὰ ἀκολουθα, λέγον-
ται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέ-
ρα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακαλεῖ δὲ ὡς ἄνθρω-
πος ὁ Χριστός, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος χρειά-

ζεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Πῶς δὲ λέγει ὅτι ἡ-
μαρτῶν, εἰς καιρὸν ὅπου κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, „Ἀ-
μαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρεθῇ δόλος ἐν τῷ σῶ-
ματι αὐτοῦ; (Ἡσα. νγ', 9.) καὶ ἀποκρινό-
μεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε διὰ λόγου
μας καὶ ἡμᾶς: ἦτοι ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο οἰκειο-
ποιεῖται τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ
τὰς φωνὰς, κατὰ τὸν θάγον Κυρίλλον καὶ Θεοδώρι-
τον καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου χρεώσεται νὰ λέγῃ
πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἀμαρτωλὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων,
αὐτὰ λέγει πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Χριστός·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀγ-
καλὰ καὶ χωρὶς ἀμαρτίαν· καὶ καθὼς εἰς τὸν πα-
λαιὸν νόμον ἡ θυσία καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα, ὅπου ἐγί-
νετο διὰ συγχώρησιν ἀμαρτίας, ἀνεδέχετο εἰς τὸν
ἐαυτὸν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ προσφέροντος ἀνθρώ-
που, καὶ μαζί με τὴν ἀμαρτίαν κατέκαιε καὶ τὸν
ἐαυτὸν τῆς (2) τοιοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός, θυ-
σιαζόμενος διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ταῦ-
τας ἀνεδέχθη εἰς τὸν ἐαυτὸν τοῦ· καὶ ὡσάν νὰ ἡ-
Θελεῖ ἀμαρτήσῃ οὕτως ὁ ἴδιος, ἔτι καὶ ἐπροσηύ-
χετο καὶ παρεκάλει καὶ ἀπέθνησκε διὰ ὑπερβολὴν φι-
λανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. (3)

5: „Οἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κυρίλλος, „Αὗται τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αἱ ἀμοιβαί· ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου φυλακή· ἡ μέθε-
ξις τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἡ ἐν τῇ γῇ τῶν παθῶν μακαριότης, ἡ ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγὴ· αὗται ἡ τῆς φιλα-
πτωχείας· οὐ μόνον γὰρ τὰ μέλλοντα δίδωσι τῷ φιλοπτύχῳ ὁ Κύριος, ἡ τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην ζωὴν· ἀλλὰ ἡ ἐν-
ταῦθα μακαρίσιν ἀποδείκνυσιν· λέγει δὲ ἡ Ὁσέχιος, „Εὐθεται ἡμέχρι τοῦ παρόντος πολλάκις ἡ τῆς προφη-
τιῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια· πολλοὶ γὰρ νοσηλευόμενοι ἡ χαλεπῶς κάμνοντες, εἴτα κενώσαντες εἰς τοὺς πτωχοὺς
ἡ πένητας τὸν πλοῦτον, εὐθὺς μετεβλήθησαν πρὸς τὸ κρεῖττον· εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας κατακαυχᾶται
ἡ εὐχὴ κρίσεως, τί θαυμάσῃ, εἰ καὶ ἐνταῦθα τὸν προσδοκώμενον θάνατον ὁ δαφιλὴς ἔλεος ἀνατρέπει, ἡ πρὸς ῥῶσιν
μεταβάλλει; Πλὴν ἐστὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀρρώστια, λαμβανομένη κατὰ τὸν ἐνδοθεν ἄνθρωπον, καὶ ἡν ἡ ψυχὴ ἀνεί-
μένης ἔχουσα χεῖρας: ἦτοι τὰς πρακτικὰς δυνάμεις εὐρίσκειται, ἡ γόνата παραλελυμένα, ἡ διὰ τοῦτο μὴ δυνά-
μενα πορεύεσθαι τὴν ἀπάγουςαν ὁδὸν πρὸς ζωὴν· τῆκαῦτα γὰρ οἶονεὶ τὴν ψυχὴν δυσφορήτω νόσῳ τῆς βασάνης
κατεχομένην, ἡ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας ἐπειγομένην ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνην ἐξιάται
ἡ μεταβάλλει, διόπερ ἀμέσως ἐπήγαγεν· ἐγὼ εἶπα Κύριε ἔλεησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἡμαρτόν σοι·
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν εἶπεν ὁ Σειρᾶχ „Ἐλεημοσύνη ἐξιλίσσεται ἀμαρτίας (Σειρ. γ', 22.) ἡ ὁ Τωβίτ
ἡ Ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύσεται (Τωβ. ιβ', 9.)

(2) Διὰ τοῦτο ἡ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐπρόσφερε τὴν θυσίαν, ἡ τὸ ὀλοκαύτωμα, ἔπρεπε νὰ βάλλῃ τὴν χεῖ-
ρά του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ θυσιαζομένου ἡ ὀλοκαυτουμένου ζώου, διὰ νὰ φανερώσῃ μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς
χειρὸς, ὅτι τὸ θυσιαζόμενον ζῷον λαμβάνει ἐπάνω του τὰς ἀμαρτίας τοῦ προσφέροντος „Ἀνθρώπος φησιν ἐκ πᾶν
βοῶν ἄρσεν ἄμωρον προσάξει πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, προσοίσει αὐτὰ δεκτὰ ἐναντίον Κυρίου,
ἡ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κασιμάματος (Λευίτ. α', 3.)

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, „ὅτι ὁ εἰσὶς οὕτως προφέρεται ἡ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅτι ἡ αὐτὸς ἦταν ἕνας

5: „Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι.

Ἦγουν οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον ἀπὸ τὸν φθόνον τοὺς παρακινούμενοι, εἶπον κατ' ἐμοῦ κακά λόγια: δηλαδή· τοῦτο γὰρ ἔξωθεν πρέπει νὰ νοῶται· κακὰ δὲ, ἀντὶ τοῦ πονηρῆς, κακωτικῆς· ποῖα δὲ λόγια ἦτον αὐτὰ, φανερώσει ἀκολουθῶς.

„Πότε ἀποθάνεῖται; καὶ ἀπολείται τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

Βαρὺς εἶναι, λέγουσιν οὗτος, εἰς ἡμᾶς καὶ βλέπόμενος· πότε λοιπὸν θέλει ἀποθάνῃ; ἢ πότε ἔχει νὰ χαθῇ τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ μὴν ἀκούσται πλέον; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἔδειχον οἱ Ἰουδαῖοι, πόσην ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ ἀφανισθῇ μίαν ὥραν πρότερον τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα· ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπον αὐτὸ πῶς ἦτον γεμάτων ἡπὸ θεϊκῆς δυνάμειν; καὶ πῶς ἰατρικῶς κάθε νόσον· ἤγουν κάθε ἀσθένειαν πολυχρόνιον, καὶ κάθε μαλακίαν· ἤγουν ἀσθένειαν ὀλιγοχρόνιον· καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι μὲ τὸν θάνατον ἔχει νὰ σβύσῃ παντελῶς τὸ ὄνομά του.

6: „Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν.

Ὁ προδότης, λέγει, Ἰούδας, μὲ τὸ νὰ ἦτον φίλος καὶ μαθητὴς ἐδικός μου, διὰ τοῦτο ἐλευθέρως ἔμβαινε εἰς τὸν οἶκον καὶ τόπον, ὅπου ἐγὼ εὐρισκόμην· ἔμβαινε δὲ μὲ σκοπὸν πονηρὸν, διὰ νὰ ἰδῇ ἀνίσως ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς· „Καὶ ἀπὸ τότε ἐκζητεῖ εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῶ (Ματθ' . κς' . 16 .)

„Μάτην ἐλάλει ἡ καρδιά αὐτοῦ.

Ἡ καρδιά, λέγει, τοῦ προδότου Ἰούδα, ματαιῶς ἐλόλει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐσυλλογίζετο περὶ τῆς προδοσίας· ὅταν αὐτὸς ἔμβαινε διὰ νὰ ἰδῇ, ἂν ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ· ἦτοι ματαιῶς ἐσπούδασε διὰ νὰ μὲ λανθάνῃ, ὀνομάζωντάς με ράβει καὶ διδάσκαλον καθ' ὑπόκρισιν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἤξευρον, ὡς καρδιογνώστης ὅπου εἶμαι· ὅσα βουλεύεται, καὶ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ.

„Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῇ.

Κανένα ἄλλο, λέγει, καλὸν δὲν ἀπέκτησεν ὁ ἄθλιος Ἰούδας, ταῦτα συλλογίζόμενος κατ' ἐμοῦ, παρέξ ὅτι ἐθυσασύρισε αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀνομίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπεβούλευσε τὸν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα του· μερικοὶ δὲ, ὕστερον ἀπὸ τὸ μάτην ἐλάλει, βάλλουσι τελείαν σιγὴν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι μάτην ἐλάλει μοι εἰρηνικῶς ὁ Ἰούδας· διὰ τὴν αὐτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ἐχθρικά καὶ θανατηφόρα βουλεύματα· πλὴν καλλίτερον εἶναι τὸ πρῶτον νόημα.

„Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.

Τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φανερῶς λέγει, ὅτι „Λαβὼν τὸ ψωμίον ἑκαῖνος (ὁ Ἰούδας·) εὐθέως ἐξῆλθε· (Ἰω· ιγ'· 30·) τὸ δὲ ἐπιτοαυτὸ, δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ὅμοῦ μὲ τοὺς ἐχθροὺς μου Ἰουδαίους ὁ Ἰούδας ἐλάλει· συνελάλει γὰρ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς προδοσίας, καὶ ἐσυμ-

ἀπὸ τοὺς συνιέντας ἐπὶ πτωχὸν ἔπενντα· ἔρχεται ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς του ἀμαρτίας· ἔκ προσώπου παντὸς σπουδαίου, ὃ ἀρμόττει μᾶλλον ὁ Ψαλμὸς ἢ πᾶ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὴν Ἀθανάσιον· οὐ γὰρ ὡς τινες ὑπειλήφασιν περὶ αὐτοῦ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ „Μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ τὸν πτωχὸν ἔπενντα· τοῦτο δὲ χάρις τοῦ ἀδελφοῦ λεγόμενον· τὸν τινὰ σημαίνει ἔμερικόν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

φάνει μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς λέγων, „Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν; (Ματθ΄. κς΄. 15.) ὅλα γὰρ αὐτὰ διηγούνται φανερά οἱ θεοὶ Εὐαγγελισαί, ὅτι ἐγιναν.

7: „Κατ’ ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροί μου· κατ’ ἐμοῦ ἐλογίζοντο καὶ καί μοι.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Εἰσβραίων, ἐκρυφομυρμούριζον εἰς τὸ αὐτὸ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου μου· ἐπειδὴ καὶ ἐφοβοῦντο τὸν κοινὸν ὄχλον, καὶ δὲν ἐτόλμουν νὰ λαλοῦν φανερά ἐναντίον μου· οὐ μόνον δὲ ἐκρυφομυρμούριζον, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτων κατ’ ἐμοῦ θανατηφόρους μελέτας· „ Συμβούλιον γὰρ, φησὶν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥς θανατώσαι αὐτόν· (Ματθ΄. κς΄. 1.)

8: „Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ’ ἐμοῦ.

Τὸ κατέθεντο νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀπεκρίθησαν ἐρωτηθέντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν Πιλάτον, „Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ πάντες· σαυρωθήτω· (Ματθ΄. κς΄. 22.) παράνομος δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀπόκρισις· ἐπειδὴ παράνομία μεγάλη ἦτον νὰ παραδώσουν εἰς θάνατον τὸν ἀθῶν καὶ ἀναμάρτητον· ὁ γὰρ νόμος λέγει, „Αἰθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· (Ἐξ. κγ΄. 7.) καθὼς διὰ τοῦτο πολλὰς φορές καὶ ὁ Πιλάτος ὠνείδισεν αὐτοὺς λέγων, „Εἴ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν

αὐτῷ αἰτίαν (Ἰω. ιθ΄. 6.) καὶ πάλιν· „Αἰθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὀφείθε· (Ματθ΄. κς΄. 24.) ἢ τὸ κατέθεντο νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεσκευάσαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔλεγον γὰρ πρὸς τὸν Πιλάτον ψευδῶς, „Ὅτι ἀνασύει τὸν ὄχλον, καὶ καλύει Καίσαρι φόρους διδόναι (Λουκ. κγ΄. 2.) παράνομος δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος αὐτός· ἐπειδὴ καὶ εἶναι παράνομία, τὸ νὰ μαρτυρῇ τινὰς ψευδῶς κατὰ τοῦ ἄλλου· „Οὐ ψευδομαρτυρήσεις γὰρ ὁ νόμος φησὶν (Ἐξ. κ΄. 16.)

„Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθῇ τοῦ ἀναστῆναι;

Ἐρωτηματικῶς τοῦτο λέγει ὁ Χριστός, καθ’ ὃ Θεὸς προγνώσκει· μήπως, λέγει, ἐκεῖνος ὅπου κοιμᾶται, δὲν θέλει πάλιν νὰ σηκωθῇ; ναι, θέλει σηκωθῇ· διότι οἱ Εἰσβραῖοι συνειθίζουσιν νὰ λαμβάνουσιν τὸ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ θελήσει· ἀνίσως δὲ ἐκεῖνος ὅπου κοιμᾶται, ἔχει νὰ ἀναστήθῃ· (1) λοιπὸν καὶ ἐγὼ, ἀφ’ οὗ κοιμηθῶ; ἤτοι ἀφ’ οὗ ἀποθάνω κατὰ τὴν σάρκα, θέλω ἀναστήθῃ τὸ ὀλιγωρότερον· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐδικός μου θάνατος παρομοιάζει μὲ ὕπνον· καθὼς γὰρ ὁ ἄνθρωπος αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν του κοιμᾶται, ἔτσι καὶ ἐγὼ αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν μου ἀποθνήσκω.

9: „Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου, ἐφ’ ὃν ἠλπίσα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ’ ἐμέ πτερινισμόν.

Ὁ γὰρ σύνδεσμος, περιττός εὐρίσκεται ἐδῶ· ἐπεὶ δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου, τοιοῦτον· ὅτι ὁ ἐδικός μου ἄνθρωπος ἐγένεν ἐναντίος μου· ἄνθρωπον

(1) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος λέγει, „Πῶς νομίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; ὕπνος γὰρ εἰς ἐμοὶ τὸ θάνατον· καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἐπ’ ἀναιρέσει τῆς ζωῆς, ἀλλ’ ἐπὶ ἀναστάσει γίνεται· εἰ γὰρ τριήμερος ἀνίσταμαι, πῶς οὐχ ὕπνος ὁ ἐμὸς θάνατος; καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει, „Τοῦτο εἶπε τῷ Εὐαγγελικῷ ἱερωτῇ· λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· καὶ πάλιν, „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται· διὸ δὲ εἰκότως ὕπνον τὸν θάνατον προσηγέρευσεν.

πον δὲ εἰρήνης, τὸν εἰρηνικὸν ὀνομάζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος· ὅτι ὁ εἰρηνικός μου· ἦτοι ὁ φίλος μου Ἰούδας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεθάρρυσεν ὡς εἰς ἄνθρωπον ἐδικόν μου, καὶ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐτρέφον ὅμοῦ με τοὺς ἄλλους μου Μαθητάς, αὐτὸς, λέγω, ἐμεγάλυνεν· ἦτοι ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ μεγάλην δολιότητα καὶ ἐπιβουλὴν· πτερισμὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ δόλος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐκ μεταφοράς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὅπου συντρέχουν μαζί με ἄλλον, εἴτα βάλλουν τὴν πτέρυν τῷ ποδὸς των καὶ ὑποσκελίζουν τὸν συντρέχοντα, ἢ καὶ ῥίπτουν κάτω τὸν συμπαλαίοντα· ἐμεγάλυνε δὲ τὸν δόλον αὐτὸν ὁ Ἰούδας, μετὰ τὴν συμφωνίαν καὶ ὁμόγνωμον κίνησιν τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων.

10: „Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστη·
„σόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς.

Τὸ μὲν, ἐλέησον καὶ ἀνάστησον, εἶναι λόγια ἀνθρωποπραπῇ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ ὅποια ὁ Δεσπότης Χριστὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, δὲν ἐπαραιτεῖτο νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἴδιον ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καθὼς πολλάκις τοιαῦτα ἄλλα προστύξατο ἀνθρωποπραπῇ· τὸ δὲ ἀνταποδώσω, εἶναι λόγος θεοπρεπῆς· ἐπεὶ δὲ ἀνταπέδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, μετὰ τὸ νὰ ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ῥωμαίους· διὰ τί οὐδὲ μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του ἐπίστρεψαν, ἀλλὰ ἐκατάτρεχον τοὺς Μαθητάς του. (1)

11: „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με·
Τ· „ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ.

Τὸ τεθέληκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἡγάπησας, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· ἐπαίδῃ ἐκεῖνο, ὅπου ἀγαπᾷ τινὰς, ἐκείνο καὶ θέλει· μετὰ τοῦτο, λέγει, γνωρίζω, ὅτι με ἡγάπησας ὁ Πατήρ μου, ἐὰν δὲν χαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου εἰς ἐμένα· ἦτοι ἐὰν ἐγὼ ἀναστηθῶ, καὶ κηρυχθῇ τὸ ὄνομά μου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι λύπη μεγάλη εἰς τὸν ἐχθρὸν μου· διὰ τί ἐκεῖνος ζητεῖ νὰ ἀποθάνω ἐγώ, με σκοπὸν ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ὄνομά μου· ἐχθρὸν δὲ θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Διάβολον καὶ τὸν Ἰούδαν. (2)

12: „Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου,
„καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἀπὸ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ· ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει τὴν καθαρότητα καὶ ἀναμαρτησίαν· „Ἀνομίαν γάρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἠσ. νγ'. 9.) οὐ μόνον, λέγει, ἐδοκίμησάς με, καθ' ὃ ἄνθρωπος· ἀλλὰ καὶ με ἐσερεύσας χοντὰ εἰς τὸν ἐαυτὸν σου μετὰ τὸ νὰ με ἐκάθισας δηλαδὴ εἰς τὰ δεξιὰ σου· „Κάθου γάρ φησιν ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· δηλαδὴ τοῖς ἐχθροῖς μου· τῆς θεότητος τοῦ δοκοῦντος εὐχεσθαι γνώρισμα· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταποδώσεις· ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐσόμενος τῶν ὅλων Κριτὴς, καθ' ὃ ἔστι καὶ νοεῖται Θεός, ἀνταποδώσω φησιν· ἔφη γὰρ αὐτὸς „Ὡς ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῇ Τίφ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμᾷσι τὸν Πατέρα· ὅτι δὲ καὶ ὁ Θεός, καὶ ἀνάστασις καὶ ζωὴ καὶ ἐαυτὸν ἀνέστησεν, ἐδήλωσε τοῖς Ἰουδαίοις εἰπὼν „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν (Ἰω. β'. 19.) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐ διὰ τὸ πεπονθέναι τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἐφιέμενος αὐτοῖς ἀνταποδοῦναι τὴν τιμωρίαν, τοῦτό φησιν, (αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ἐν τῇ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ· Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν) ἀλλ' ἐπεὶ δὲ τὴν ἀποστολήν καὶ δικαίαν κρίσιν τοῦ Πατρὸς ἐβλεπε καταφρονησμένῃ τῶν μισαίωνων, τούτου χάριν ὡς τῇ Θεῷ καὶ Πατρὶ ταυτουεγός, εἶπε· Καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· ἵνα δείξῃ μίαν ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ἐνέργειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

(2) Ὁ δὲ ἱερός Θεογνώστος λέγει „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ, μέχρι τέλους τυραννῶν διὰ τῶν παθῶν καὶ ὑποπιάζων με· ἀλλ' ἵνα πρὸς τελευτῆς, τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀφαιρᾶς με, καὶ ζῶν πνευματικῶς, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον καταξιώσας· διὰ Χριστοῦ τέλους σεσωσμένον τῇ σὴ παραστήσειας βήματι (κεφ. μ'. σελ. 105. τῆς φιλοκαλίας.)

χθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου . (Ψαλ .
90 . 1 .)

13: „Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
„ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„γένοιτο γένοιτο .

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω
ἐκθέττα περὶ Χριστοῦ , καὶ ἐθαύμασε τὴν ἄρρητον
αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν , τῶρα ἐδῶ
ἀναφέρει ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν λέγων :

ὅτι πρέπει νὰ εὐφημῇται καὶ νὰ δοξολογῇται ὁ
Θεὸς τοῦ κυρίως καὶ ἀληθῶς Ἰσραὴλ : ἦτοι τῶν Χρι-
στιανῶν · καθὼς προείπομεν ἐν τῷ κτ' . Ψαλμῷ , ἐρ-
μηνεύοντες τό · „ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ὅπαν
τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ · πρέπει νὰ δοξολογῇται δὲ , ἀ-
πὸ τοῦ νῦν αἰῶνος ἕως τοῦ μέλλοντος (1) ἕ-
πειτα εὐχεται νὰ ταχυνεῦσῃ ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ
Δεσπότου Χριστοῦ , λέγωντας · γένοιτο γένοιτο · ἔ-
πειτα δὲ εὐχῆς φανεροῦναι ὁ διπλασιασμός τοῦ γέ-
νοιτο . (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ΄ .

„Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν · τοῖς Τίσις Κορέ .

Περὶ μὲν τῶν υἱῶν Κορέ , προείπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς παρούσης βίβλου (ἐν κεφαλαίῳ ε' .)
Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος · διὰ τὴν αἰ προφητεῖται οπου περιέχονται ἐν αὐτῷ , ἔμελλον
νὰ γένουν εἰς τὸ τέλος · ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον οἱ Ἰσραῖτιοι ἔμελλον ὑσερον νὰ σκλαβωθῶν
ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ τὰς ἀμαρτίας των , καὶ νὰ περάσουν εἰς τὴν σκλαβίαν χρόνους ἑβδομήκοντα :
τούτου χάριν ὁ Θεὸς Δαβὶδ κινηθεὶς ἀπὸ τὸ προσορατικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος , ἀναλαμβάνει
ἐδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε ἑνὸς ἀπὸ τοὺς εὐσεβεσσοὺς τῶν αἰχμαλωτισθέντων · ὡσὰν τοῦ Δανιὴλ , Ἰε-
ζε .

(1) Ἐφ' ἧν γὰρ ὁ Θεὸς Κύριος , ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος , παρήμῳ ἀρχεται ἡ τοῦ Θεοῦ εὐλογία , τελειοῦται
δὲ ἐν τῷ μέλλοντι . ὅτε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Εἰκοτὼς μετὰ τὰ πάθη ὕμνον
προσένεγκε , διδάσκων , ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπος ὁ προφητευόμενος · ἀλλὰ ὁ Θεὸς προαιώνιος , ἀνώλεστον ἔχων τὰ
εἶναι ἔσ' ἀτελεύτητον .

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ γένοιτο γένοιτο · εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁμῶν ἀμὴν · καθὼς ὁ Ἀκύλας εἶπε , τὸ ὅποιον συνειδί-
ζεται πάντοτε εἰς τὰς εὐχὰς ἢ λόγους νὰ ἐπιφέρεται μετὰ τὸ , εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος · ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων · τέλος δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν πέντε βιβλίων τῷ Ψαλμῷ , εἶναι ἐδῶ κατὰ τὸν Νύσσου Γρηγόριον ἔσ' τὸν
Εὐσέβιον · καθὼς δὲ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς τοῦ πρώτου βιβλίου ἀρχίζει ἀπὸ μακαρισμοῦ „ Μακάριος γὰρ φησὶν ἁγίος ,
ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν · ἐτίθει ὁ τελευταῖος οὗτος Ψαλμὸς τοῦ αὐτοῦ πρώτου βιβλίου , ἀπὸ μακαρισμοῦ
ἀρχισε „ Μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πτωχῶν ἔσ' πάντα · ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ , ἐμακαρίζετο τὸ ἰα ἀπὸ τῆς τι-
μας ἀπὸ τὸ κακὸν , ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τούτῳ μακαρίζεται τὸ ἀ γινώσκει τινὰς τὸ ἀγαθόν , ὅτι ἐστὶν ὁ μακαριότητος
Τίσις , ὃς δι' ἡμᾶς ἐπώχευσε πλούσιος ὢν · ἐκεῖθεν γὰρ ὅπου ἐνόησεν ἐν τῷ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου πτωχὸν
ἔσ' πάντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα , τούτο , ἐν τῷ τέλει ἐδῶ ὑπομάρζει , εὐλογητὸν Κύριον ἔσ' Θεὸν κατὰ τὴν Θεοση-
αν , ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Νύσσιος Γρηγόριος .

ξεκίνησεν, τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων· καὶ ἐκ προπομπῶν αὐτῶν ἀναγέρσει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦ-
τω λόγια, κατὰ τὸν Ἀντιοχέα Θεοδώρον καὶ τὸν Χρυσόστομον· τὸ δὲ εἰς σύνοψιν ἐπροσέθη, διὰ νὰ μᾶς
διδάξῃ, ὅτι ταῦτα συνετίσθεις ὁ καθὲς ἕκαστος ἀπὸ τῶν προρρηθέντων Δικαίων, ἐβόα πρὸς τὸν Θεόν·
ἢ διδάσκει ὁ λόγος οὗτος, ὅτι σύνοψιν χρειάζονται ἐκεῖνοι, ὅπου ἀναγιγνώσκουν τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦ-
του λόγια.

1: „Ὁ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἐλαφος
ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως
ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ ὁ Θεός.

νι αἰχμαλώτους, πρὸς τὸν ἐν Ἰερουσαλὴμ Θεόν·
ἐπειδὴ δὲν ἐνόμιζον νὰ εὕρισκται ὁ Θεός εἰς τὴν
Βαβυλῶνα, διὰ τὴν ἐκεῖ εὕρισκομένην εἰδωλολα-
τρίαν· (1)

Θέλωντας ὁ Προφητὰν Δαβὶδ νὰ φα-
νερῶσιν τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβάλλουσαν ἐπιθυμίαν,
ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Θεόν, μεταχειρίζεται ἐδῶ εἰς
παράδειγμα τὸ διψητικώτατον ἐλάφι. διὰ τί τὸ
ἐλάφι μὲ τὸ νὰ ᾔναι φυσικὰ θερμόν, καὶ μάλι-
σα διὰ τί ἀνάπτει ὅλον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὄφεις
ὅπου τραβίζει μὲ τὴν ἀναπνοὴν του μέσα ἀπὸ τὰς
φωλεὰς των καὶ τοὺς καταπίνει· διὰ τοῦτο ἔχει
μεγάλην δίψαν, καὶ δυνατὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεροῦ·
τὸ δὲ ἐπιποθεῖ σημαίνει, τὸ σπεύδει καὶ ἐπείγεται
καὶ ὁρμᾷ κατὰ τὸν Ἀκύαν· πρὸς σὲ δὲ εἶπεν·
ἤγουν πρὸς ἐσένα Θεέ μου, ἐπιποθεῖ καὶ ὁρμᾷ ἡ
ψυχὴ μου, ὅς τις κατοικεῖς εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ·
εὐχεται λοιπὸν κάθε εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶ-

2: „Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν,
τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐδίψησεν· ἤγουν ἔ-
χει μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν Θεόν· ἡ γὰρ
λέξις τοῦ ἐδίψησε, φανερόναι τὴν ἀναμμένην καὶ
φλεγόμενην ἐπιθυμίαν· (2) ἰσχυρόν δὲ καὶ ζῶν-
τα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, πρὸς διαφοράν
τῶν ἀσθανῶν καὶ νεκρῶν θεῶν τῶν Βαβυλωνίων·
μερικοὶ δὲ λέγουσιν (ὡς ὁ Νύσσης παρὰ τῷ Νική-
τῃ) ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ψαλμοῦ, συνε-
τέθη ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἁ-
γίος γὰρ ὁ Θεός, εἶναι ὁ πατὴρ· ἅγιος ἰσχυ-
ρός,

(1)· Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· Τοῦτο τῶν ἐρῶντων ἐστὶ τὸ ἔθος, μὴ κατέχειν σιγὴν τὸν ἔρωτα· ἀλλ' εἰς τοὺς πλη-
σίον ἐκφέρειν καὶ λέγειν ὅτι φιλοῦσι· θερμὸν γάρ τι πρᾶγμα τῆς ἀγάπης ἡ φύσις· καὶ σιγὴν εἶναι αὐτὴν οὐκ ἀνέχε-
ται ἡ ψυχὴ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῷ Ψαλμῷ ὑποκείμενος οὕτω φιλῶν, οὐκ ἀνέχεται σιγᾶν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος
· Τί δὴ ποτε τὸ ζῶν τοῦτο εἰς μέσον ὁ λόγος ἤγαγε; διψαλέον πως ἐστὶν ἡ Ἐλαφος, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς τρέ-
χει ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· διψαλέον δὲ γίνεται ἀπὸ τε τῆς φύσεως, ἀπὸ τε τοῦ τοῦ ὄφεις κατεσθίειν, καὶ
τοῖς ἐκείνων τρέφουσιν σώμασιν· οὐκ ἄλλα καὶ κερασφόρον καὶ καθαρόν ἐν νόμῳ τὸ ζῶν καὶ φιλέργμον, καὶ ἴδιον αὐ-
τοῦ τὸ ἀναλωτικὸν τῶν θηρίων, καὶ τὸ φυγαδεύειν τῷ ἄσθματι καὶ τῇ τοῦ χρωτὸς ιδιότητι τὸ τῶν ὄφειν γένος· τοιοῦ-
τος καὶ πᾶς δικαίος τὰ ὑψηλὰ ζητῶν, τὰ κατὰ διάνοιαν ἀνερῶν ἐρπετά· πατῶν ἐπάνω ὄφειν καὶ σκορπίων, καθὼς
ἔσχεν ὑπὸ Ἰησοῦ ἔξουσίαν, καὶ λέγων· Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν κερατιοῦμεν· μιμεῖται τὴν Ἐλαφον, τὰ ἐμ-
φωλευμένα τῇ φύσει πάθη ἰαβόλων δίκην, τῷ λόγῳ διαφθεῖρων τῆς κρίσεως, καὶ τὸν τῇ μνήμῃ κατὰ περίσσειαν ἐ-
κπολαμβανόμενον τῆς κακίας ἴδον, ταῖς πολλαῖς καὶ διαφοραῖς πηγαῖς κατασβεννύων τῆς γνώσεως, καὶ τοῖς ὕδασι τῆς
Θεοπνεύστου Γραφῆς· ὁ δὲ θεῖος Ἐφραίμ φησὶ· Μεταγινώσκων ὁ Ἰσραὴλ ταῦτά φησιν· ἀλλὰ καὶ σὺ τὸν νεητὸν ἔ-
φριν κατάφαγε· δαπάνησον τὴν ἀμαρτίαν, καὶ δυνήσῃ διψᾶν περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ πόθον· γενοῦ ὡς Ἐλαφος διψῶν,
καὶ ἐπιποθεῖν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· τουτέστιν ἐπὶ τὰς θείας Γραφάς· ὅπως πίης ἐξ αὐτῶν καὶ καταψύ-
ξῃ σου τὴν δίψαν τὴν συμφλέγουσάν σε διὰ τῶν παθῶν· σίμπινε δὲ τὴν ἐξ αὐτῶν σοὶ ἐγγινομένην ἀφέλειαν.

(2)· Ὅθεν εἶπεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος· Τὸ γὰρ ἄσχετον καὶ σφοδρὸν τῆς ἐπιθυμίας· τῇ δίψῃ προσεῖσάκει ὁ λόγος,
ἐπιζητήσας τὴν διψωδεστάτην ἐν τοῖς ζώσι φύσιν, ὡς ἂν μάλα τὸ ἐπιτεταμένον τῆς ἐπιθυμίας διὰ τοῦ ὑπερβάλ-
λουτος ἐν δίψῃ γενομένου ζώου ἐπιδειχθεῖν· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· Οὐκ εἶπεν ἐφίλησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θε-
όν τὸν ζῶντα· ἀλλ' ἵνα τὴν διάθεσιν ἐνδείξηται, δίψος ἐκάλεσεν, ἀμφοτέρω ἡμῶν δηλῶν τὸ, τε διακαὲς τῆς ἀγά-
πης, καὶ τὸ διηνεκὲς τοῦ ἔρωτος.

ρδς , εἶναι ὁ Τίδς · ἅγιος ἀθάνατος · ἦτοι ζῶν ,
εἶναι ὁ Παράκλητος · τὸ δὲ τρις ἅγιος , ἐρανίσθη
ἀπὸ τὰ Σεραφίμ , ὅπου εἶδαν ὁ Η΄σαΐας .

„Πότε ἦξω καὶ ὀφθῆσμαι τῷ προσώ-
πῳ τοῦ Θεοῦ .

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος ἐκείνου , ὅπου
ἐπιθυμεῖ · πότε , λέγει , ἐγὼ ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμα-
λωτος λαός , πότε θέλω ἔλθω πρὸς ἐσένα Κύριε ,
τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ , διὰ νὰ φα-
νερωθῶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ; ἦγουν εἰς ἐ-
σένα τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν · θέλω δὲ φανε-
ρωθῶ διὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ σου λατρείας καὶ παρασά-
σεως · τὸ ὅποσον δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐδῶ εἰς
τὴν Βαβυλῶνα ὡς παράνομον , καθὼς ἐρμηνεύει ὁ
Κρυσορρήμων · (1)

3: „Ἐγενήθην τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρ-
τος ἡμέρας καὶ νυκτός , ἐν τῷ λέγε-
σθαι μοι κατ' ἐκάστην ἡμέραν · ποῦ

ἔστιν ὁ Θεός σου ;

Ὅταν , λέγει , οἱ Βαβυλώνιοι ὀνειδίζουν ,
καὶ κατηγοροῦν τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ μου , λέ-
γοντες περιγελαστικῶς · ποῦ εἶναι τώρα ὁ Θεός σου
νὰ σοὶ βοηθήσῃ ; τότε , λέγω , γίνονται εἰς ἐμέ-
να τὰ δάκρυα , ἄρτος · ἦγουν ἐπιθυμῶ καὶ ὀρέγο-
μαι ὡσὰν τὸν ἄρτον τὰ δάκρυα · καὶ καθὼς ἀν-
γκαῖα εἶναι ἡ τροφή τοῦ ἄρτου εἰς ὅλους τοὺς ἀν-
θρώπους , ἐτὶ καὶ εἰς ἐμένα εἶναι τότε ἀναγκαῖα
τὰ δάκρυα · ἡ δὲ τοιαύτη ὄρεξις καὶ ἀνάγκη τῶν
δακρύων , εὐρίσκεται εἰς ἐμένα , ὅχι μόνον τὴν
ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα · ἦγουν ἐγὼ ὁ λαός
σου ἐπιθυμῶ νὰ κλαίω καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα , μὴ
ὑποφέρωντας ταύτην τὴν ὑβρίν τοῦ Θεοῦ μου . (2)

4: „Ταῦτα ἐμνήσθην , καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμέ
τὴν ψυχὴν μου .

Ταῦτα , λέγει , ἐνθυμήθηκα ἐγὼ ὁ λαός
σου Κύριε · ἦγουν τὰ ἀνωτέρω , ὅπου λέγουν πρὸς
ἐ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ποθὲ φησι ὁ διψῶ τὴν τοῦ ζῶντος Θεοῦ μου λατρείαν · τὸ γὰρ ὀφθῆναι τῷ προ-
σώπῳ τοῦ Θεοῦ , τὸ λατρεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν νόμον λέγει · τῇ δὲ Ἱερουσαλήμ ἡ τοιαύτη περιώρισαι λατρεία · μά-
λα δὲ ἀρμοδίως ἰσχυρὸν ὁ ζῶντα τὸν Θεὸν ὀνομάζουσι , τοῖς ἀφύχοις ὁ ἀκινήτοις τῶν Βαβυλωνίων εἰδώλοις προσέ-
χοντες ἦκιστα · ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν Κεφ. λε΄ . τῶν Μονολογίων , προτεθεὶς τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἀπὸ
τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ ῥητὸν τοῦτο , λέγει τὰ ἐρωτικά ταῦτα · „Ὡ πηγὴ ζωῆς ὡ φλέψ ὑδάτων ζώντων · πότε ἀφίξο-
μαι ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τῆς σῆς γλυκύτητος , ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης τῆς ἐρήμου ὁ ἀβάτου ὁ ἀνίδρου , τοῦ ἰδεῖν τὴν δύ-
ναμίν σου ὁ δόξαν σου ; τοῦ ἐμπλήσαι τὸ συνέχον με δίψος ἐκ τῶν ναμάτων τοῦ ἐλέους σου ; Διψῶ Κύριε , ἡ
τῆς ζωῆς πηγὴ σὺ ὑπάρχεις , κόρεσόν με . Διψῶ Κύριε · διψῶσε τὸν ζῶντα Θεόν · ὦ , πότε ἦξω ὁ ὀφθῆσμαι
τῷ προσώπῳ σου ;

(2) Ἐφη δὲ ὁ ἅγιος Νεῖλος „Καὶ πᾶς δὲ ὁ μὴ εἰκῇ , μηδὲ μάτην δακρύων , ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου ὁ
φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεχηρμένος , τοῖς οἰκείοις δάκρυσι τρέφεται δίκην ἄρτου · οὐκ ἐν τοῖς ἱλαροῖς μόνον ὁ χρυ-
σοῖς ὁ θυμῆρεσιν , ἀπερ ὁ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος · ἀλλὰ ὁ ἐν τοῖς περιγελαστικοῖς ὁ λυπηροῖς , ἀπερ νύκτα συμβο-
λικῶς ὀνομάζει · ὁ δὲ Νύσσης λέγει ὁ τὴν φυσικὴν τῶν δακρύων αἰτίαν „Ζητοῦντες δὲ τίς ἡ τῶν δακρύων γένεσις
φαμὲν , ὅτι ὡς περ διαχέονται πῶς ὁ λυόνται διὰ ἡδοῆς οἱ τοῦ σώματος πόροι , τῶν ἐκτίνος ἡδονῆς ἡδέας διαχέ-
θέντων· οὕτω διὰ λύπης μύουσαι αἱ λεπταὶ ὁ ἄδηναι τῶν πόρων διαπνοαί · ὁ διασπρίγξασαι τὴν ἐνδον τῶν σπλάγ-
χνων διάθεσιν , ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὁ τὰς μὴνιγγας τὸν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν ἀναθλίβουσιν · ὁ πολὺς ἐναποληφθεὶς ταῖς
τοῦ ἐγκεφάλου κοιλότητι , διὰ τῶν κατὰ τὴν βάσιν πόρων ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκωθείται , τῆς τῶν ὀφθαλμῶν συμπτώ-
σεως ἐφελκομένης διὰ σαγόνων τὴν ὑγρασίαν · ἡ δὲ σαγὼν δάκρυον λέγεται · ἔφη δὲ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν λε΄ .
Κεφαλαίῳ τῶν Μονολογίων „Ἐως πότε ῥηθήσεται μοι · πεῖ ἐσιν ὁ Θεός σου ; ἕως ποτε ῥηθήσεται μοι · ἀνάμεισον
ὑπόμεινε · ὁ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου ; οὐχὶ Κύριος ; τὸν γὰρ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα , τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν , ὁ μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως , εἰς τὸ συμμέσσοις ἡμᾶς γειέσθαι τῷ σώματι τῆς
δόξης αὐτοῦ . Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Κεφ. μ΄ . τῶν Μελετῶν του λέγει „Κύριέ μου , γένοιτο τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ
ἄρτος ἡμέρας ὁ νυκτός · ἕως οὗ ἡ ψυχὴ μου ἀκούσθαι · ἰδοὺ ὁ θυμῆρεός σου · ποιᾶν δέ με τέως ἐν τοῖς ἐμοῖς ὁ-
λολύμασιν · ἀνάθλιφόν με ἐν ἀλγεσὶν ὀδυνῶν μου .

ἐμένα περιγελαστικῶς οἱ Βαβυλώνιοι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα· ἤγουν ἐχαύνωσα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν ἑμαυτὸν μου, καὶ παρελήθη ἡ δύναμις καὶ ὁ τόνος τῆς καρδίας μου, ἡ σκηνὴ ἐκινήθη εἰς σουρμούς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν καθολικῶς, ὅτι ἡ τῶν Ἑβραίων διάλεκτος, αἰσάφορος μεταχειρίζεται τὰς συντάξεις τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθεσῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ, τὸ μὲν ἐπ' ἐμὲ ἐμεταχειρίσθη, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμοί· τὸ δὲ ταῦτα, ἀντὶ τοῦ τούτων· ἀνίσως δὲ τὸ ταῦτα δὲν ἀποδοθῇ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὅπου ἔλεγον οἱ Βαβυλώνιοι, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀκόλουθον εἶχον· ἤγουν πρὸς τὸ, ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἔχει ἄλλο νόημα ὁ λόγος· ἤγουν ἐγὼ ἐνθυμήθηκα τὰ κάτωθεν ῥηθισμένα, καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα· ἤτοι ἔδωκα διάχυσιν καὶ ἄνεσιν εἰς τὴν ἐν ἑμαυτῷ στενοχωρημένην ψυχὴν μου· (1)

„Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς
„θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ.

Ἄνεσιν, λέγει, καὶ διάχυσιν ἔλαβεν ἡ στενοχωρημένη ψυχὴ μου, ἐπειδὴ ἐνθυμήθηκα, ὅτι θέλω περιπατήσω πάλιν ἐν Ἱερουσολύμοις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἕως εἰς τὰ ἅδυτα ταμεῖά του· σκηνὴν γὰρ, λέγει τὸν περίφημον τοῦ Σολομώντος ναὸν· οἶκον δὲ Θεοῦ, τὰ ἅδυτα καὶ ἐνδύτατα τοῦ ναοῦ· κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐξήγησιν ταύτην, τὸ ὅτι λαμ-

βάνται βαβυλωνικῶς· ἐπειδὴ καὶ προφητεῖαι ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ μέρους τῶν σκλαβωμένων ἐν Βαβυλῶνι, ὅτι βέβαια θέλω ποιήσω τοῦτο (2) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι σκηνὴ μὲν, εἶναι ἡ προσληφθεῖσα ἐξ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ· θαυμαστὴ γὰρ εἶναι αὕτη· ἐπειδὴ καὶ συνεπάγη χωρὶς σποράν· ἄνδρὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου· οἶκος δὲ Θεοῦ, εἶναι ἡ νοερά καὶ παναγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ· ἐπειδὴ διὰ μέσης αὐτῆς ὁ Θεὸς λόγος ἠνώθη μετὰ τὴν σάρκα· τόπος δὲ, εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, ὃς τις ἐν ἑαυτῷ ὑπέστησε τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐπέβη αὐτὴν· διελεύσομαι, λέγει, λοιπὸν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος, ἕως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ προσλήμματος, φιλοσοφῶν περὶ αὐτῶν, καὶ θεωρῶν αὐτὰ κατὰ τὴν δοθείσαν μοι δύναμιν· δὲν θέλω ὁμῶς συγχωρηθῶ νὰ διαπεράσω παραμπρὸς, καὶ νὰ θεωρήσω τὰ τούτων βαθύτερα.

„Ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἑξομολογ-
„γήσεως ἤχου ἐρταζόντος.

Θέλω διαπεράσω, λέγει, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ φωνὴν χαρῆς, καὶ μετὰ φωνὴν εὐχαριστίας ἤχου ἐρταστικού· ἤγουν πάλιν θέλω ἐρτάσω εἰς τὸν ναὸν Κυρίου καθὼς καὶ πρότερον· πρὶν νὰ σκλαβωθῶ, καὶ πάλιν θέλω μεταχειρισθῶ τὴν τοῦ Θεοῦ νόμου λατρείαν· (3.)

5: 11.

(1) Παρὰ τῇ Νικήτῃ δὲ γράφεται, ὅτι εἶναι καλλίτερον καὶ νοῆται τὰ ἐξέχεα, ἀντὶ τοῦ ἔδωκα διάχυσιν ἡ ἐχέουσα, ἐνθυμῶν τὰ κατωτέρω λεγόμενα.

(2) Σκηνὴν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ σκηνὴν· μετὰ τὰ σκωθροπὰ τοῖνον τὰ θυμῶν διαγορεύει, ἢ προδιδάσκει ὡς τάχιστα τῆς ἀνακλήσεως τεύχονται, προθεσπίζει δὲ ἢ ὁ μακάριος Ἠσαΐας ὡς μετὰ πλείους ἐπανήξουσιν τιμῆς, ἐν λαμπύραις ἡμιόνων ὀχούμενοι, ἢ σκιαδίοις σκεπόμενοι, ἢ τῆς ἀκτίνος τὸ λυτοῦν ἀποδόμενοι· τοῦτο δὲ ἢ ὁ Δαβὶδ ἠνέχετο· εἰσελεύσομαι ἐν συσκήφῃ, πτεράβωζόντων αὐτοῦ ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώριτου) ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει ἡ Ἡ μὲν κατὰ Μωσέα ἐν ἐξέδῳ Σκηνῇ, τύπος οἶμαι ταύτης ἦν· ὁ δὲ κατὰ Σολομῶντα Ναὸς, τύπος τοῦ ἀληθινοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὅτι φράσιν ἐτι προκοπτῶ ἢ οὕτω τέλειος εἶμι· Σύμβολον δὲ τῆς προκοπῆς ἡ Σκηνή, θαυμαστῶς φέρουσα ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· τούτῳ τὴν τελειότητα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἡ Οἶμαι δὲ τὸν ἐκείθεν τῶν ἐρταζόντων ἤχον, μὴδὲν ἕλλο εἶναι, ἢ Θεὸν ὑμνούμενον τε ἢ δοξαζόμενον παρὰ τῶν τῆς ἐκείσε πολιτείας ἡζιωμένων· ὁ δὲ μέγιστος Μάξιμος, σίμβολον μὲν προκοπῆς τὴν σκηνὴν, τελειότητος δὲ τὸν οἶκον νοεῖ, λέγων ἡ Ὁ τῆς θαυμαστῆς σκηνῆς τόπος, ἡ ἀπαθὴς ἐστὶν ἐξ ὧν τῶν ἀρετῶν, καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ, καθ' ἑπὶ Σκηνὴν τὴν

5: „ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;

Με τὴν ψυχὴν τοῦ ὁμιλεῖ ἐδῶ καθὲς εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον: διὰ τί, λέγει, με θλίβεις ὡ ψυχὴ μου; διὰ τί με συγχύζεις καὶ δὲν με εἰρύνεις νὰ ἡσυχάσω; ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἐκ προσώπου ἐκείνων ὁ Δαβὶδ, με τὸ νὰ ἔλαβε πληροφορίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅτι ἐμελλόν νὰ ἐπαναγυρίσων πάλιν εἰς Ἱερουσαλήμ.

„Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ: σωτηρίον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.

Ἐλπίσον, λέγει, ὡ ψυχὴ μου εἰς τὸν Θεόν: ὅτι ἐγὼ θέλω τὸν εὐχαριστήσω, ὅταν ἐπαναγυρίσω εἰς Ἱερουσαλήμ. ἔπειθ' ὁ ἐνθυμήθη τὴν ὕστερον γενησομένην ταύτην εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο με ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς καρδίας τοῦ ἐπικαλεῖται τοῦ Θεοῦ λέγων: ὡ σωτήριά τοῦ προσώπου μου: ἥτοι ἐμοῦ κατὰ περίφρασιν: καὶ ὁ Θεός μου εὐεργετικώτατος δηλαδὴ καὶ γλυκύτατος. (1)

6: „Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη.

Τὸ πρὸς ἑμαυτὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἑμαυ-

τῷ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ἐταράχθη, λέγει, καὶ ἐλυπήθη ἡ ψυχὴ μου, χωρὶς νὰ καταλάβῃ τι νὰς ἔξωθεν τὴν τοιαύτην ταραχὴν καὶ λύπην μου: ἐταράχθη δὲ καὶ ἐλυπήθη διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὰς ὁποίας παρεδόθημεν εἰς τοὺς ἐχθρούς μας Βαβυλωνίους: ἢ διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὴν τόσην πολυκαίριαν, ὅπου ἐκαίμαμεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ δὲν ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν φίλην πατρίδα μας τὰ Ἱεροσόλυμα.

„Διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιέμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ.

Διὰ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὅπου ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, θέλω σου ἐνθυμηθῶ Κύριε: ἤγουν θάλω ἐνθυμηθῶ τὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν, ὅπου ἔδειξες εἰς τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅπου ἀπολαύσαμεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας: διὰ μέσου γὰρ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τοῦ βουνοῦ, ὅπου πλησιάζει εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ ὅποιον καὶ Ἑρμωνιέμ ὀνομάζεται καὶ Ἑρμών (2) διὰ μέσου, λέγω, αὐτῶν, ὅλην τὴν Ἰουδαίαν ἐρανέρωσε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον: ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιέμ τὸ μέγεθος, ὅτι εἶναι βουνὸν μικρὸν.

7: „Ἀβυσσὸς ἀβυσσὸν ἐπικαλεῖται εἰς ὧ-

ψυχὴν: ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ πολλῶν ἢ διαφόρων συγγινόμεναι γνώσεις θεωρημάτων ἐστίν, καθ' ἣν ἐνδημῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρας ἐμπλήσιν: ἢ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως ἐστίν, τὸ ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς σκίσηται: ἢ δὲ τῆς ἐξομολογήσεως, ἢ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐωχίας εὐχαριστία: ὁ δὲ ἥχος, ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἀγαλλιάσεως φημί ἢ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρισιν γινεμένη διπνεκὴς δεξολογία.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει: „Τὸ δὲ πρόσωπον εἰκὲν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ κάλλους εἰπεῖν... τοῖς γὰρ πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν, τὸ θεῖον ἐμπέπει κάλλος: οὐκοῦν ἐν ἡμῖν μορφοῦται, ὅτε τοῦ τῆς ψυχῆς προσώπου: τευτέστι τοῦ κάλλους αὐτῆς τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει: „Ἡθοποιεῖται τίς ἐστὶ τῆς ψυχῆς πρὸν ἑαυτὴν διαλεγόμενης: ἐπειδὴ γὰρ εἶπε: πάνσαι ἀθυροῦσα τῶν ἀγαθῶν δεχόμενη τὰς ὑποσχέσεις, ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα λέγουσα: ὅτι οὐ μάτην ἀλύω, ἢ τοῖς εἰρημένοις κέχημαι θρήνης: ἢ γὰρ μνήμη τῆς πατρῴας γῆς κινεῖ μοι τὰ δάκρυα: γῆν γὰρ Ἰορδάνου τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καλεῖ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ἢ Κύριλλον ἢ Θεοδώριτον τὸ Ἑρμωνιέμ ἢ Ἀεμμὼν ὀνομάζεται: ὅσα ἢ τὴν ὑποσημειώσιν τοῦ „Θαβὲρ ἢ Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιᾶσονται (Ψαλ. πη'. 12.). λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος: „Τὸ Ἑρμωνιέμ ἄρος ἐστὶ μικρὸν ἐν γῇ Ἰορδάνου: ὅθεν ἀνελήφθη Ἡλίας: αὐτίος πλησίον ἐν τοῖς βέεθροις τοῦ Ἰορδάνου βουληθεὶς ἐβαπτίσθη Χριστός (λόγ. εἰς τὴν Μεταμόρφ. τόμ. ζ'). κατὰ δὲ τὰ Πατρισιπόμενα (α' Παρ. ε'. 23.) ἄλλα εἶναι τὸ Ἀεμμὼν ἀπὸ τοῦ Ἑρμωνιέμ.

φωνήν τῶν καταρράκτων σου.

Ἀπ' οὗ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τῶρα ἐδῶ ἀκολουθῶς ἀναφέρει δεινοπαθῶς, καὶ τὴν ἐγκατέλειψιν, ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· ἄβυσσον γὰρ ὀνομάζει τὸ βάθος τῶν συμφορῶν, ὅπου ἠκολούθησεν εἰς αὐτούς· ἡ μίαν λέγει, βαθεῖα θλίψις, ἄλλην βαθεῖαν θλίψιν προσκαλεῖται εἰς βοήν τῶν καταρράγμένων σου· ἦτοι τόσον συχναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι εἶναι αἱ θλίψεις, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, τοὺς καταρράγμένους δούλους σου Κύρια, ὥς ὅπου φαίνονται τρόπον τινά, πῶς αἱ θλίψεις αὐταὶ προσάξουσι καὶ καλοῦσι μία τὴν ἄλλην νὰ ἔλθῃ, διὰ τὴν ἀλληλοδιαδόχον συνέχειν· καὶ τό-

σον πολλὰ λυγρῶσιν, ὥς τε ὅπου ἡμεῖς οἱ ταῦτας πάσχοντες, φωνάζομεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πόνους· τὸ καταρράκτων γὰρ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καταρράγμενον· ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ· (1) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἄμετρον τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, ἐπικαλεῖται τὴν ἄβυσσον καὶ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐδικῶν σου οἰκτιρμῶν Κύρια, ὥς ὅπου νὰ ἀκουσθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ φωνὴ τῶν ἀποστολικῶν σου κηρυγμάτων· καταρράκται γὰρ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὀνομαζόνται· ἐπειδὴ κατέρρευσαν καὶ κατεκρήμνισαν ὅλην τὴν ἑπαρσίαν καὶ πλάνην τοῦ Διαβόλου· νοεῖται δὲ καὶ ἀναγωγικώτερον τὸ ῥήτὸν· ἄβυσσος εἶναι ἡ Παλαιὰ Γραφή, ἄβυσσος καὶ ἡ Νέα, διὰ τὰ βάθη τῶν ἀποκρύφων νοημάτων ὅπου περιέχουσι· ἡ Νέα λοιπὸν Γραφή ἐπικαλεῖται τὴν Παλαιάν, διὰ τὴν φωνὴν τῶν καταρράκτων

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, δύο θαύματα φανερόναι ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων τούτων, τὴν διὰ τοῦ Ἰορδάνου διάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὴν τῶν ἀλλοφύλων θάνατον τὸν διὰ χαλᾶζης· ἐν μὲν γὰρ τῇ διαβάσει τοῦ Ἰορδάνου, τὰ μὲν κάτω φερόμενα ῥεύματα τοῦ ποταμοῦ κατέβησαν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἁλῶν· ἦτοι τὴν νεκράν, τὰ δὲ ἀνωθεν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου φερόμενα, ἐστάθησαν εἰς πῆγμα ἓν· ὅθεν τὰ ὕδατα μὴ ἔχοντα διέξοδον, τὸ ἓν ἐφέρετο καὶ ἐκυρτοῦτο ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὥσαν μίαν ἄβυσσος ἐπάνω εἰς ἄλλην ἄβυσσον, καὶ ὡς ἦχος ἡκούετο καταρράκτων· ἐν δὲ τῇ διὰ χαλᾶζης θανάτῳ τῶν ἀλλοφύλων, τοσοῦτον συχνὴ καὶ ἀλλεπάλληλος ἔγινεν ἡ φορὰ τῆς χαλᾶζης, ὥς ὅπου ἐφαίνετο πῶς ἡ μία χάλαζα ἀνεκαλεῖτο τὴν ἄλλην, ὥσαν μίαν ἄβυσσος τὴν ἄλλην ἄβυσσον· φωναὶ δὲ καταρράκτων ἠμποροῦν νὰ νοηθῶν, αἱ καταφοραὶ τῶν χαλᾶζων· οἱ ἐν Βαβυλῶνι λοιπὸν αἰχμάλωτοι ταῦτα τὰ θαύματα ἐνθυμούμενοι ἐλυποῦντο, πῶς δὲν ἔγινε καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς των καιροὺς κἀνένα τοιοῦτον παράδοξον· ὁ δὲ Θεοφύλος Μάξιμος κατὰ θεωρίαν ἐνοῶν τὸ ῥήτὸν τοῦτο λέγει, Πᾶς ἰοὺς θεωρητικὸς, ὁ διὰ τὸ πλῆθος τῶν νοημάτων ἄβυσσος προσεοικώς· ἐπειδὴ τῶν φαινομένων διαβάς τὴν διακόσμησιν, καὶ εἰς τὴν τῶν νοητῶν χώραν γενόμενος, καὶ τούτων πάλιν κατὰ πίξιν τῇ σφοδρῇ τῆς κινήσεως ὑπερβὰς τὴν εὐτρέπειαν, ἐφ' ἑαυτῇ εἴη, πεπνηγὸς παντάπασιν καὶ ἀκίνητος διὰ τὴν πάντων διάβασιν, τινικαῦτα δεόντως τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖται σάφειν, τὴν κατὰ γνώσιν ὅπως ἀδιεξίτητον ἄβυσσον, φωνὴν αὐτῇ δοῦναι τῶν θεῶν καταρράκτων· ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς τοὺς καταρράκτας· ὅπερ ἔστιν, ἔμφασιν τινὰ πίξεως γνωστικῆς τῶν τῆς περὶ τὸ πᾶν θεῖας προνοίας τρόπων τε καὶ λόγων αὐτῶν ὑποδέξασθαι· καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐπὶ τῆς γνώσεως λαμβάνει τὸ, ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται λέγων, Πείθομαι μὴ τὰ ἄνω θλίπειν μόνον, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διαβαίνει, καὶ εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βύθους, ἄβυσσος ἄβυσσον προσκαλούμενος, καὶ φωτὶ φῶς εὐρίσκων μέχρις αὐτοῦ φθᾶς πρὸς τὸ ἀκρότατον· ἀλλὰ καὶ Νικήτας ὁ Παφλαγὸν ὁ καὶ Δαβὶδ καλούμενος καὶ ῥήτωρ, λέγει, ἡ ἄβυσσος τὸν ὁ Κύριος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται τὸν Πατέρα εἰς τὸ δοῦναι φωνὴν καὶ λόγον σοφίας τοῖς καταρράκταις αὐτοῦ, τοῖς διακόνοις τοῦ Εὐαγγελίου· οἱ τινες οἱ ποταμοὶ, Θεοῦ ἐκ ἄβυσσων προερχόμενοι, τὴν τῆς ἀληθοῦς σοφίας φωνὴν, καθάπερ ἀνίσταν βρεῖθρον καὶ ζῶν, ὡς διὰ καταρράκτων τῶν θεωρῶν χειλέων εἰς ζωογόνον πίστιν τοῖς ἔθνεσιν ἐπιρρέουσι· τάχα δὲ ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ ἄβυσσος πολλή, παρίσταται ὅτι τὰ κρίματα ἑτέρων ἡρτῆται κριμάτων· τοῦτο δὲ τὸ ῥήτὸν ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, ἡ ἄβυσσος ἄβυσσος ἀπὸ ἡχοῦ τῶν κροῦσῶν σου· ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστίνος τρεῖς ἄβυσσους ἐννοεῖ, πρῶτην τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν· δευτέραν, τὰς ἀπείρους καὶ ἀμετρήτους κολάσεις εἰς τὰς ὁποίας, εἶναι ἔνοχοι αἱ ἁμαρτίαι· καὶ τρίτην, τὰ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτα κρίματα· ἄβυσσος λοιπὸν ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρράκτων σου· ἡ γὰρ ἄβυσσος ἡ τῆς ἁμαρτίας, τῆς τῶν κολάσεων ἔνοχος ἐστὶν ἄβυσσος, ἣν προδιαγγέλλει τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· καὶ ἡ μὲν ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἔσω εἰς τὸν ἀνθρώπον· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς κολάσεως εἶναι ὑποκάτωθεν τοῦ ἀνθρώπου· φοβεῖται λοιπὸν ὁ ἱεὺς Πατὴρ καὶ τρέμει, μήπως ἡ ὑπεράνω αὐτοῦ ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, πλημμυρίσασα κατὰ τῆς ἔσωθεν αὐτοῦ οὐσίας ἄβυσσος τῶν ἁμαρτιῶν, καταβυθίσῃ αὐτὴν τε καὶ αὐτὸν ὅμοῦ, μέσα εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν κολάσεων (βιβ. δ'. τοῦ Κεκραγαρίου τοῦ Αὐγουστίνου τῇ περὶ συντριβῆς καρδίας.)

τῶν : ἤτοι τῶν Προφητῶν · καὶ οἱ Προφῆται γὰρ καταρράκται ὀνομάζονται · ἐπειδὴ καὶ ἀνωθεν καταφέρουσι τὸ ὕδωρ τῆς προφητείας · ἐπικαλεῖται δὲ πάλιν ἡ Νέα τὴν Παλαιὰν ὡς μάρτυρα , διὰ νὰ δειχῇ εἰς τοὺς ἀπίστους , ὅτι οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροκήρυξαν ·

8: „Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου , καὶ τὰ κύματα σου ἐπ' ἐμὲ διήλθον·

Μετεωρισμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τὰς ἐπαναστάσεις τῶν συμφορῶν · ἐμοίως δὲ καὶ κύματα · λέγει λοιπὸν , ὅτι αἱ συμφοραὶ καὶ μάστιγές σου Κύριε , ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐπέρασαν · πάντες δὲ εἶπε , διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διαφοροτικὸν καὶ πολυποίκιλον τῶν συμφορῶν . (1)

„Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ·

Τὸ ἡμέρας νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ : ἤτοι φανερώς · φῶς γὰρ , καὶ φανερά εἶναι ἡ ἡμέρα , διὰ τὸν ἐν αὐτῇ λαμπρὸν ἥλιον · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι φανερά ἐντελεῖται : ἤγουν θέλει ἀποστείλῃ ὁ Κύριος τὸ ἔλεός του · ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἔκτοῦ ἀποστέλλει , αὐτὸς καὶ προσάξει · προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος , ὅτι ἡ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐλευθερία τῶν Ἑβραίων , θέλει γένῃ φανερά , καὶ εἰς ὅλους γνωστὴ καὶ πεπαρρησιασμένη .

„Καὶ νυκτὸς ὡδὴ αὐτοῦ παρέμοι·

Ἐν ὧσιν , λέγει , ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν , θέλω ἄσω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους καὶ δοξολογίας , κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός · ἐπειδὴ καὶ τότε λαμβάνω τὴν ἄδειαν · καθ' ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν ἔχω εὐκαιρίαν , μὲ τὸ νὰ δουλεύω εἰς τοὺς αὐθέντας μου . (2)

„Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου·

Οὐ μόνον , λέγει , θέλω ἄσω ὕμνους καὶ δοξολογίας εἰς τὸν Θεόν , ἀλλὰ καὶ θέλω προσευχηθῶ εἰς αὐτὸν ζητῶν διὰ νὰ μοι χαρίσῃ ὀγλίγωρα τὴν ἐλευθερίαν · ἡ μὲν ὡδὴ γίνεται εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαρίστησιν Θεοῦ · ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται , εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τινὰς τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ αὐτῷ ὀγλίγωρα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αἰτήματά του · τῷ Θεῷ δὲ τῆς ζωῆς μου εἶπεν , ἀντὶ τοῦ , τῷ ζωοδότη μου κατὰ περίφρασιν · καθὼς καὶ τὸ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου νοεῖται , ἀντὶ τοῦ , ὁ Σωτὴρ μου .

9: „Ἐρῶ τῷ Θεῷ ἀντιλήπτωρ μου εἴ· διὰ τί μου ἐπελάθου ; καὶ ἵνα τί σκυθρωπάζων πορεύωμαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρὸν μου ;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς , ὅτι ἀλησμονήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν · ἐπειδὴ καὶ ἐγκατελείφθησαν ἐβδομήκοντα χρόνους σκλάβοι εἰς τοὺς ἐχθρούς · καὶ ἐπειδὴ ἐθλίβοντο μὲ ὑπερβολὴν , καὶ ἐξενωχωροῦντο ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἑπάσχον , ὅσα εἶναι ἀκόλουθον νὰ πάσχουν οἱ ἐν τῇ σκλαβίᾳ εὐρισκόμενοι . (3)

10: „Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἐνθυμοῦνται οἱ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοι τὸ θαῦμα , πῶς οἱ Ἰσραηλῖται διεπέρασαν τὴν Ἑρυθρὰν ἀβράχοις ποσὶ·

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι ἐνθυμοῦνται ἐδῶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τὸ θαῦμα , ὅπου ἐγένεν ἐπὶ Ἐζεκίου · ὅτι ἐν μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἔλεός του εἰς τοὺς Ἰουδαίους , τὴν δὲ νύκτα Ἄγγελος Κυρίου ἐθανάτωσεν ἑκατὸν ὀγδονταπέντε χιλιάδας · ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτως ἡρωϊκῶς μεταφράζει ταῦτα „Ἡμεῖς Ἄναξ ἔλεον κέλεται , καὶ νυκτὶ φαίνεται·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος „ Τὸ δὲ ἐπελάθου μου : τούτῳ τῆς σῆς μοι προσίας οὐ μετὰ δίδως · λήθη γὰρ πάθος ἀνθρώπινον · ἴδιον δὲ Θεοῦ ἀπάθεια · λέγει δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης „ Οὐ τὸ μὴ θλίβεσθαι ἀξιοῖ ὑπὸ ἐχθροῦ , ἀλλὰ θαλ-

10: „Ἐν τῇ καταθλάσθαι τὰ ὀστέα μου ὁ
 „νείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῇ λεί-
 „γειν αὐτοὺς μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν.
 „ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, εἰς τὴν σκλαβίαν τὰ κόκκα-
 λάμου: ἦτοι αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός μου ἐσυν-
 τρίβοντο, τόσον ἀπὸ τὰ βαρὺ φορτία ὅπου ἐβλά-
 ζον τῶν αὐθεντῶν μου, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πλη-
 γὰς καὶ μάστιγας, ὅπου μοι ἔδιδον: τότε αὐτοὶ
 πάλιν οἱ ἴδιοι ἐχθροί μου ὠνειδίζον καὶ ἐπεριγέλυν
 ἐμένα λέγοντες: ποῦ εἶναι τὴν ὁ Θεός σου, ὡς
 ἔλθῃ διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ. (1)

11: „Ἰνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου;
 „καὶ ἵνα τί συνταρασσέμε; ἐλπίσον
 „ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
 „αὐτῷ: σωτήριον τοῦ προσώπου μου
 „καὶ ὁ Θεός μου.

Δευτέραν φοράν λέγει ἐδῶ ὁ αἰχμαλώτος λαὸς
 τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνα τὰ ἴδια λόγια, ὅπου εἶπεν ἀ-
 νωτέρω: τὰ ὅποια ἐρμηνεύσαμεν: ἐδιπλασίασε δὲ
 ταῦτα, διὰ νὰ γεμόσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ θάφρος
 καὶ υπομονῇ: ἀρμόζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμός καὶ εἰς
 κάθε ἄνθρωπον, ὅπου κακοπαθεῖ ἐν τῇ παρουσίᾳ
 ζωῇ: καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαναγυρίσῃ εἰς τὴν
 πατρίδα τοῦ τὸν Παράδεισον: ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐξω-
 ρίσθη εἰς ταύτην τὴν ταλαιμμένην ζωὴν: ὁ δὲ τοι-
 ουτοτρόπως κακοπαθὼν θέλει νοήσῃ, ὠνειδίζοντας
 μὲν καὶ περιγελώντας αὐτὸν, τοὺς Δαίμονας: ἢ
 καὶ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς: γῆν δὲ Ἰορδάνου,
 θέλει νοήσῃ τὴν κατωτάτην ταύτην γῆν, κατὰ σύγ-
 χρισιν τοῦ οὐρανοῦ (2) ἐπειδὴ Ἰορδάνης ἐρμη-
 νεύεται Ἑλληνικὰ, γῆ κατωτάτη: Ἑρμῶναιμ δὲ ἐρ-
 μηνεύεται, τόπος λύτης: καὶ τὰ λοιπὰ δὲ λόγια
 τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ ἐνωήσῃ ἀρμοδίως καὶ τρο-
 πολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ.

ΨΑΛ-

Θαυόμενον μὴ σκυθρωπάξῃν: τοῦτο γὰρ ἀθλητῇ εὐαρεστούμενον ἐν τοῖς περιστάτικοις ἀρμόζει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σει-
 ρᾷ)

(1) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Ὠριγένης „Πάνυ λυπεῖ τὸν δίκαιον τὸ ποῦ, ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον: ὅπερ ἐστὶ τόπου ση-
 मानτικόν: τῆς γὰρ ἐσχάτης ἀνείας τῇ ἐν τόπῳ νομίζῃ εἶναι τὸν Θεόν: ὅγκῳ γὰρ συνυφίσταται τόπος: ὅγκου δὲ
 τὸ θεῖον ἐλεύθερον.

(2) Ὅθεν ἄλλός φησιν „Ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν Δαίμονες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ ὅσα ἡμῶν συντρίψωσι: τούτῃ
 τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις: τότε τὸν Θεὸν ἐπίτιδες πρὸς ἡμᾶς ὡς ἀσθενῇ διαβάλλουσιν: ἵνα τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος
 ἀποστήσαντες, αἰχμαλώτους ἢ δούλους παραλάβωσι: ἢ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν: τούτῃ δεινικῶς ποιοῦσι: καὶ
 οὐκ ἔστιν ἡμῶν χρεὶν ποιεῖν: μὴ ἐκπίπτειν εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλ' ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΒ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ'Εβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι ὁ Ψαλμός οὗτος, ἐπεὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα μετὰ τὸν προλαβόντα μβ΄. Ψαλμὸν φάνηται γὰρ, ὅτι οὗτος εἶναι μέρος ἐκείνου, μετὰ τὸ νὰ ἔχη πολλὴν συμφωνίαν μετ' ἐκεῖνον· ὅθεν ὁποῖος ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει τὰ λόγια ἐκείνου, αὐτὸς ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει ἐν ταυτῷ καὶ τὰ λόγια τούτου· ἕνας δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου λέγει καὶ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα· καὶ τὸν προλαβόντα δηλαδὴ Ψαλμὸν καὶ τὸν παρόντα· καὶ δέχεται καὶ οἰκειοποιεῖται εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὰς συμφορὰς καὶ πάθῃ ὅλου τοῦ γένους του· διὰ τοῦτο καὶ σπάνιον εἶναι νὰ εὕραθῃ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ὁ συμπονῶν τοὺς ἀδελφούς του (1) ἐπεὶ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης „Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ· (Ἀμ. 5· 6.) Καὶ πάλιν „Οὐκ ἐξῆλθα κατοικοῦσα Σενναὰρ κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς (Μιχ. α· 11.)

1: „Κρίνον μοι ὁ Θεός.

Τὸ κρίνον, εἰμὲν συντάσσεται μετ' αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ, κατὰκρινον· ἥτοι καταδίκασον ὡς τὸ „Κρίνον· ἥτοι κατὰκρινον· αὐτοὺς ὁ Θεός· (Ψαλ. ε'· 11.) εἰδὲ, μετὰ δοτικὴν, σημαίνει τὸ, κριτὴς γενοῦ· καθὼς ἐδῶ τῶρα τοιοῦτον σημαίνονμενον ἔχει.

„Καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ Ἐθνους οὐχ ὁσίου.

Κρίνον, λέγει, Κύριε, τὴν κρίσιν μου μετὰ τοῦ Ἐθνους· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐξ Ἐθνους· ἢ κρίνον τὴν προερχομένην κρίσιν μου ἐκ τοῦ Ἐθνους τοῦ ἀνόσιου· ἥτοι τοῦ εἰς Θεὸν ὄντος ἀδίκου· τοιοῦτος γὰρ εἶναι ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος· Ἐ-

θνος δὲ ἀνόσιον ὀνομάζει τοὺς Βαβυλωνίους.

„Ἀπὸ ἀνδρός ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαι με

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ ἀνθρώπου, τὸν ἀδίκον μὲν ὄντα, ὡς ἄνθρωπον· τὸν δόλιον δὲ ὄντα ὡς ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην καὶ πονηρότατον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ἡ προσευχὴ τῶν τριῶν Παίδων· λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῃ ταῦτα· „Παρέδωκας ἡμᾶς βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν (αἶνεσ'·) ποτὲ μὲν οὖν εἰς πληθυντικὸν πρόσωπον, ποτὲ δὲ εἰς ἐνικὸν, κατηγορεῖ τοὺς Βαβυλωνίους ὁ Ψαλμός· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἔζων, καὶ ὅλοι ὁμοῦ μετὰ πονηρίαν καὶ δολιότητα, καὶ ὁ καθένας ἕνας ὁμοῦ· σὺ δὲ θέλεις νοήσεις Ἐθνος ἀνόσιον καὶ τοὺς Δαίμονας· ἄνθρωπον δὲ ἀδίκον καὶ δόλιον θέλεις νοήσεις καὶ τὸν

Δι.

Υ1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἔκ ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν.

Διάβολον , ὡς εἶπομεν πρότερον · ἐπειδὴ ὁ Διάβολος , τίποτα δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἐμπάθειαν καὶ φιληδονίαν · διὰ τί καὶ αὐτὸς καὶ τὰ ὠραία σώματα ἀγαπᾷ , καθὼς τὰ ἀγαπᾷ καὶ ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος · καὶ εἰς τὰ πάθη κυλίσεται , καθὼς κυλίσεται καὶ ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος . (1)

2: „ Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς κραταίωμα μου ἡ
„ νὰ τί ἀπόσωμαι ; καὶ ἵνα τί σκιῶσθαι.
„ πᾶσιν πορεύωμαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν
„ ἐχθρόν μου ;

Σὺ , λέγει , Κύριε , εἶσαι ἡ σφερόωσις καὶ δυνάμις μου . ὅθεν διὰ τί μὲ παρέδωκας εἰς τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου Βαβυλωνίων ; ἐγὼ μὲν γὰρ εἶμαι ἐδικὸς σου δούλος , οἱ δὲ Βαβυλώνιοι , εἶναι ἐδικοί σου ἐχθροί · καὶ ἐγὼ μὲν , περιπατῶ λυπημένος · οἱ δὲ ἐχθροί σου χαίρουσι καὶ ὡς δούλον ἑδικόν σου ἐμέ καταθλίβουσι · ταῦτα δὲ λέγει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς , ὅχι κατηγορῶν καὶ γογγυζῶν · ἀλλὰ θέλωντας νὰ δυσωπήσῃ μὲ αὐτὰ τὸν Θεὸν περισσότερο .

„ Ἐξασπείλων τὸ φῶς σου καὶ τὴν
„ ἀληθείαν σου .

Ἀναγωγικῶς μὲν νοεῖται ἐδῶ ὁ Χριστὸς , φῶς καὶ ἀλήθεια · καθὼς εἶπε τοῦτο μόνος . „ Εἰγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω . η' . 12 .) καὶ πάλιν „ Εἰγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ (Ἰω . ιδ' . 6) (2) κατὰ δὲ τὸ γράμμα , φῶς μὲν ὀνομαῖζει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς , τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐ-

πιράναιον κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἡ ὁποία μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς , ὅπου προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν , διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης καὶ θλίψεως · ἀληθείαν δὲ ὀνομαῖζει , τὴν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὴν ἐοῦθειαν .

„ Αὐτὰ με ὠδήγησαν , καὶ ἤγαγόν με
„ εἰς ὄρος ἁγίων σου καὶ εἰς τὰ σκηνώ-
„ ματά σου .

Ἐδῶ ἀλλάχθη ὁ χρόνος κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον · ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ εἰς μέλλοντα χρόνον , ὠδήγησους καὶ ἄξουσιν , εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον , ὠδήγησαν καὶ ἤγαγον · αὐτὰ , λέγει , ἤγουν τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε , θέλουν μὲ ὠδήγησουν , καὶ θέλουν μὲ φέρουν εἰς τὸ ἅγιόν σου ὄρος : ἦτοι εἰς τὸ Σιών , καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου : ἤγουν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Θεὸν ναὸν σου · κατὰ ἀναγωγὴν δὲ , ὁ Χριστὸς θέλει ὠδηγήσῃ καὶ φέρει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὴν ἁγίαν Σιών , καὶ εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα · εἶπε γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος „ Εἰγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς (Ἰω . ιδ' . 6 .) (3)

4: „ Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστή-
„ ριον τοῦ Θεοῦ · πρὸς τὸν Θεὸν τὸν
„ εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου .

Ἐγὼ , λέγει , θέλω ἐμβῶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ , ὅπου εἶναι τὸ θυσιαστήριον , διὰ νὰ λατρεύω καὶ νὰ θυσιάσω εἰς τὸν Θεόν · τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου , λέγεται ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν νέων , ὅπου ἐγεννήθησαν ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Βαβυλωνῆος · οὗτοι γὰρ νέοι ὄντες ,

- (1) Ὅθεν ἔ. ὁ Θεὸς Κύριλλος τοῦτο βεβαιῶν , φέρει μάρτυρα τὸν Ἡσαΐαν ὀνομάζοντα ἄνθρωπον τὸν Διάβολον . „ Αἰγύπτιον , ἄνθρωπον , ἔ. οὐ Θεὸν εἶπον βοηθῆσαι αὐτοῖς (Ἡσ . λα' . 3 .)
- (2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον , φῶς μὲν ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα λέγουσιν ἀλήθειαν δὲ , τὸν Ἰῶν , ὡς ἔ. ἐν ἄλλοις · δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου , ἔ. τὸ σωτήριόν σου δώσῃς ἡμῖν · τὸν γὰρ Ἰῶν ἔ. τὸ Πνεῦμα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου γένους ἀποσταλῆναι παρακαλοῦσι , τῆς ἀποστολῆς τὴν εὐδοκίαν σημαίνουσιν · ἢ τὸ ὡς ἔ. Ἡλίου τοῦ Πατρὸς , φῶς ἔ. ἀκτῖνα , τὸν λόγον ἔ. τὸ Πνεῦμα ἐκπέμπειν .
- (3) Ἄλλος δὲ φησιν , ὡς περ τὸ αἰσθητὸν φῶς , τῶν αἰσθητῶν ποιεῖ χωρὶς ἀπάτης ἀντιλαμβάνεσθαι · οὕτω τὸ νοητὸν μετ' ἀληθείας τοῖς οὖσι προσβάλλειν ποιεῖ · δι' οὗ συνῆψε τὸ φῶς ἔ. τὴν ἀλήθειαν · ἐνέργεια γὰρ τοῦ φωτὸς ἡ ἀλήθεια .

ἐλευθερώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλήμ· οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀπέθανον εἰς τὴν σκλαβίαν, καὶ νὰ μὴν ἐπρόφθασαν νὰ γυρίσουν, μὲ τὸ νὰ ἐξετάθῃ ἡ σκλαβία εἰς ἐβδομήκοντα χρόνους· ἡ νεότης οὐνομάζει τὴν προαιρετικὴν· καθ' ὅτι αὐτοὶ ἦτον νέοι κατὰ τὴν προθυμίαν, ὅπου εἶχον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ νεότης νοεῖται κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἀνανέωσις, καὶ ἡ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐκδύσις καὶ ἀποβολή. (1)

„Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ
„Θεός ὁ Θεός μου.

Εἰγὼ, λέγει, ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, θέλω λάβω πάλιν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ προτέραν μου κατάστασιν· ταύτην γὰρ ἐφάνερωσε διὰ τῆς κιθάρας· ἐπειδὴ, λέγει, θέλω πρὸς εὐχαριστήσω παίζοντας ὄργανα μουσικά· τὰ ὅποια εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ἐκρέμασαν ἐπάνω εἰς τὰς ἑτάδας, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν τότε ἀργὰ καὶ δὲν ἐπαίζοντο ἐπὶ

γῆς ἁλλοτρίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ρλς'· Ψαλμός· ἀναγωγικῶς δὲ κιθάρᾳ νοεῖται, ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ λβ'· Ψαλμῷ σίχῳ 2· τῷ λέγοντι „Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ· (2) το δὲ ὁ Θεός ὁ Θεός μου, φανερώσει τὴν πρὸς Θεὸν διαπυροτάτην διαθέσιν καὶ ἀγάπην τῆς καρδίας τοῦ Δαβίδ·

5: „Ἰνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου;
„καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἔλπισον
„ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
„αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου
„καὶ ὁ Θεός μου.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπε, δύο μὲν φορὰς εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, μίαν δὲ εἰς τὸν παρόντα (3) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἐκεῖ· εἶπε δὲ ταῦτα τρίς, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ περισσότερον τὴν ψυχὴν του νὰ μὴ λυπῆται, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛ-

(1) Ταῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Οἶδα ἃ ἄλλο θυσιαστήριον, οὗ τύπος τὰ νῦν· ἐφ' ὃ λαξευτήριον οὐκ ἀναβέβηκεν, οὐδὲ χεῖρ· οὐδὲ ἠκούσθη σίδερος, οὐδέ τι τῶν τεχνητῶν ἢ ποικίλων· ἀλλ' ὅλον τοῦ νοῦ τὸ ἔργον, ἢ διὰ θεωρίας ἢ ἀνάβασιν· περὶ οὗ μοι ἢ ὁ Δαβὶδ δοκεῖ ὁ μέγας φιλοσοφεῖν λέγων „Ἐλσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πνευματικὴν μου νεότητα· εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ἢ ὁ Ἀπολλινάριος· „Βακὸν ἀγκλήντα Θεοῦ μετελεύσομαι ἡδὴ·

„Ὅς μου εὐφρῆναι χάριν καθηλέος ἡβης.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Ἀθανάσιον „Δέδειχε τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθήκῃ, τὴν δὲ ἀγάπην, ἐν τῇ προσφωνήσει πᾶσι δὲ ἐπαναλαμβανομένη· ὁ Θεός μου γάρ φησιν ὁ Θεός μου· ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεόν διὰ ζῆλον ἢ πῖσιν, ἢ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, ἢ οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύοντες ἐπιγράφονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κάντεῦθεν δῆλον, ὡς ἀμφοτέροι οἱ Ψαλμοὶ μίαν διάνοιαν ἔχουσι· σφίσι δὲ αὐτοῖς παρεγγυῶσιν οἱ τοῖς λόγοις τοῖς δὲ χρησάμενοι, τὰς χρηστοτέρας ἔχειν ἐλπίδας, ἢ νικῆσαι τῆς ἀδυναμίας τὸ πάθος, ἢ προσμεῖναι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, ὡς ἀναμφιβόλως δοθησομένην.

ΨΑΛΜΟΣ .ΜΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς συνέσιν · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ·

Τοιαύτη παρομοία εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ μ.α΄ . Ψαλμοῦ · τὴν ὁποίαν προερμηνεύσαμεν ἐν ἐκείνῳ · τῶρα δὲ τόσον πρέπει νὰ εἰποῦμεν , ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον καὶ ἄλλους , τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἐκφωνεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου Ματταθίου τοῦ Μακκαβαίου , καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ · οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ νὰ ᾔητον φευγάτοι , ἀπ' οὗ ἡ Ἰουδαία ἐνικήθη καὶ ἐκουρσεύθη ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Ἀντίσχον καὶ τοὺς Μακεδόνες , μόλις καὶ μετὰ βίας ὕψερρον ἐξεθάρρουν· καὶ συναθροίσαντες ὅσους ἔβραιοὺς ἐδυνήθησαν , ἐτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσουν πρὸς βοήθειαν τῆς αὐτῶν πατρίδος , ἐλπίσαντες εἰς τὸν Θεόν · καθὼς τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν ἀναφέρουν τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων καὶ ὁ Ἰώσηπος . Ἐπειδὴ δὲ οἱ συναχθέντες ἀπὸ τὴν φυγὴν στρατιῶται Ἰουδαῖοι , ᾔητον περδοσιμένοι διὰ τὴν θηριότητα τῶν Μακεδόνων , προσφέρουσιν οἱ παῖδες τοῦ Ματταθίου παραίνεσιν εἰς τοὺς στρατιώτας , ἐν σχήματι εὐχῆς , διὰ νὰ παραθαρρύνουν καὶ νὰ παρακινήσουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον , μετὰ τὴν ἐνθούμησιν τῶν θαυμάτων ἐκείνων καὶ σημείων , ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς πρὸς βοήθειαν τῶν παλαιῶν προπατόρων τους .

1: „Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ὁσὶν ἡμῶν ἠκούσαμεν· καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀντήγγειλαν ἡμῖν· ἔργον ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.

Ὡ Θεὲ , λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι , ἡμεῖς ἠκούσαμεν μετὰ τὰ ἴδια μας αὐτία· εἰς βεβαίωσιν δὲ τοῦ λόγου προστίθεται τὸ , μετὰ τὰ ἴδια μας αὐτία· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον , ὅταν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι διηγούμεθα διὰ ἐκεῖνα τὰ πράγματα ,

ὅπου εἴμεθα πληροφορημένοι , συνειθίζομεν νὰ φέρωμεν μάρτυρας τὰ αἰσθητήριά μας· καθὼς καὶ ὁ ἡγαγεμένος Ἰωάννης εἶπεν „Ὁ ὠραάκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν· καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· (Α΄ Ἰω΄ . α΄ . 1 .) ἀφ' οὗ δὲ εἶπον ὅτι ἠκούσαμεν , ἀκολουθῶς λέγουσι καὶ ἀπὸ πατέρων ἠκούσαν· ὅτι ἀπὸ τῶν προπατόρων των· δηλαδή ἀπὸ τὰ συγγράμματα καὶ βιβλία , ὅπου ἀφῆκαν οἱ προπατορες αὐτῶν· τί δὲ ἠκούσαν; καὶ τί εἰργάσατο ὁ Θεός; ἀκουσον ταῦτα εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια . (1)

2: „Ὡ

(1) Κοινοφελὴ δὲ εἶναι τὰ λόγια ὅπου προστίθεται εἰς τὸ ἥκον τοῦτο ὁ Χρυσόστομος „Ἀκούσατε ὅσοι τῶν παίδων ἀμελεῖτε τῶν ὑμετέρων· ὅσοι διαβολικὰ μελίσματα ἔδοντας περιορᾶτε , τῶν δὲ θεῶν διηγημάτων ἀμελοῦντας· ἀλλ' οὐχὶ οὗτοι τοιοῦτοι· ἀλλὰ διηλεκτῶς ἐν ταῖς διηγήμασι τῶν τοῦ Θεοῦ κατεξωμάτων τὸν βίον ἀνήλυσκον ὅτι καὶ βιβλία ἐποιούντο τοῖς παισὶ τὰ οἰκεῖα σώματα οἱ γεγεννηκότες , αὐτοῖτε ἐν μνήμῃ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ διατελοῦντες καὶ ταύτῃ βελτιούμενοι , τοὺς τε πατέρας διὰ τῶν τοιούτων διηγημάτων εἰς θεογνωσίαν μᾶλλον ἐνάγοντες· οἱ γὰρ παρόντες τοῖς γινομένοις , καὶ ὅφει παραλαβόντες , ἀκοῇ παραδεδώκασι· καὶ ἦν ἡ ἀκοὴ τῆς ὁφείας ὁμοίως πρὸς πίσιν ἴσιν· προστίθεται δὲ ὁ αὐτός „Ὅρα δὲ τούτων (τῶν Μακκαβαίων) ἐκ προοιμίου τὴν ἀρετὴν· τοιαῦτα δεινὰ παθόντες διὰ τὸν Θεόν . . . οὐδὲν τούτων τέως φασίν· ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐπάδομεν διὰ σέ , βοήθησον ἡμῖν

2: „Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξολόθρευσε, καὶ
„κατεφύτευσας αὐτοὺς.

Ἐθνη ὀνομάζει ἐδῶ τὰ ἑπτὰ γένη τῶν Χαναναίων, καὶ τῶν ἄλλων, ὅπου ἔκατοίκουν πρότερον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· χεὶρα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἀμαχον αὐτοῦ δύναμιν· κατεφύτευσας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἔκατέκρησας βυθέως καὶ σερεῶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνωτέρω γῆν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, λέγει ὁ Χρυσόσομος, τὴν ἀκρίβειαν τῶν λέξεων τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ τί, εἰς μὲν τὰ ἔθνη τῶν Χαναναίων εἶπε τὸ, ἐξολόθρευσε, διὰ τὸν κοινὸν ὀλεθρον καὶ ἀφανισμόν ὅπου ἐποίησεν ὅλων ἐκείνων τῶν ἔθνων· εἰς δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἶπε τὸ, κατεφύτευσας, διὰ τὴν εἰς γῆν αὐτῶν ῥίζωσιν, διότι ἀγχαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ὕστερον μεταναῆσαι καὶ σκλάβοι εἰς ἄλλον τόπον· ἀλλὰ δὲν ἔγιναν οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι προπάτορες οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἔγιναν τοιοῦτοι διὰ τὰς ἀμαρτίας των, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόσομον· ἀφῆκαν δὲ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ δὲν ἐδιηγῆθησαν τὰ προλαβόντα θαύματα, ὅπου ἐτέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τὸ θαῦμα ἀναφέρουσι· ὁμοίωσιν τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν Ἰουδαίων κατοίκησιν, ὡς οἰκεῖον καὶ ἀρμόδιον εἰς τὴν ὑπόθεσίν τους· διότι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἔκατοίκησε τοὺς ξένους Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ξένην γῆν τῶν Χαναναίων, πολλῶ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει ἀποκαταστήσει πάλιν αὐτοὺς τῶρα, καὶ θέλει συναῖξει εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ τοὺς διωχθέντας ἀπὸ αὐτῆν, ἐξ αἰτίας τῶν Μακκαδόνων;

„Ἐκάκωσας λαοὺς καὶ ἐξέβαλες αὐ-

„τοὺς.

Σὺ, λέγει, ἐκακοποίησας Κύριε, τὰ ἑπτὰ ἔθνη τῶν Χαναναίων· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὅχι μόνον ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἐκακοποιήθησαν πρῶτον μὲ διαφόρους πολέμους καὶ ὀργὰς Θεϊκὰς, χυλᾶζης, καὶ σφηκίας, καὶ ἄλλων τοιούτων.

3: „Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκλη-
„ρονόμησαν γῆν· καὶ ὁ βραχίον αὐ-
„τῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτοὺς· ἀλλ' ἡ δεξι-
„α σου καὶ ὁ βραχίον σου καὶ ὁ φωτισ-
„μός τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδό-
„κησας ἐν αὐτοῖς.

Οἱ Προπάτορες, λέγει, ἡμῶν, δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὰ ἐδικά των ὅπλα καὶ ὅρματα· οὐδὲ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τόσα πολλὰ καὶ δυνατώτατα ἔθνη· ἀλλὰ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίον σου Κύριε· ἡ γούνη ἡ ἐδική σου βοήθεια· ἡ ἡ δύναμις· ἡ καὶ τὰ δύο αὐτὰ σημαίνουσι τὴν δύναμιν· ἀλλὰ καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου ἐλύτρωσεν αὐτοὺς· ἡ γούνη ἡ ἐπισκοπή σου „Ἐπίφανον γὰρ τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ (Ψαλ. 80· 4.) ἐπισκοπή δὲ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πρόνοια καὶ υπεράσπισις· διὰ τί ὅταν βλέπῃ τινὰς πάσχοντα κἀνέναντι ἀνθρώπον, ἀντιλαμβάνεται αὐτὸν καὶ υπερασπίζεται· ταῦτα δὲ πάντα, λέγει, ἐποίησας εἰς τοὺς προπάτοράς μας· διὰ τί ἠθέλησας τὸ ἀγαθὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἠγάπησας· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, εὐδόκησας. (1)

4: „Σὺ

μὴν· ἀλλ' ὡς ἔρημαι πάσης ὄντες δικαιολογίας, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων παρρησίαν, οὕτως εἰς τὰ τοῖς προγόνοις ὑπηρεγμένα παρὰ Θεοῦ καταφεύγουσι· καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἧς καὶ οἱ πατέρες ἀπῆλθουσιν, ἀξιούσι σώζεσθαι· τοῦτο ἐστὶ τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῶν σημεῖον.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσόσομος „Τὸ γὰρ βουλευθῆναι (τὸν Θεόν·) τὸ παρεῖναι, ἤρκεσε μόνον αὐτοῖς· εἴτα καὶ ἡ αἰτία· ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς· τοιούτις ὅτι ἠγάπησας αὐτοὺς, ὅτι ἠβουλήθης ὡς χάριτος ἢ οὐ κατορθωμάτων τὰ πράγματα, οὐδὲ ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἐπέτυχον· ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας· κατὰ δὲ τὸν Κῶ-

ριλ-

4: „Σὺ εἶ αὐτός ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ
 „Θεὸς μου, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτη-
 „ρίας Ἰακώβ.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ἐποίησας τὰ
 θαυμάσια ἐκεῖνα εἰς τοὺς προπάτοράς μας, σὺ ὁ ἱ-
 διος εἶσαι καὶ τώρα ὁ ἐπείδῃ εἶσαι κατὰ φύσιν ἄνθρω-
 πος καὶ ἀναλλοίωτος· καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκείνων ἀπό-
 γονος κατὰ τὸν Χρυσόσομον· λοιπὸν καθὼς τότε ἡ-
 φάνησας τὰ ἔργα Ἐθνῶν τῶν Χαναανίων· ἐτί καὶ τώρα
 κατάργησον τὰ ἔθνη τῶν Μακεδόνων· σὺ ὁποῦ εἶσαι
 βασιλεὺς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καθὼς ἦσαν καὶ τῶν προ-
 πατέρων μας· τὸ δὲ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰα-
 κώβ, νοεῖται διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀλιγωριάδα, ὁ-
 ποῦ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ βοηθῇ· σὺ, λέγει, βο-
 ῆθησον ἡμᾶς, ὁ ὅποιος μόνον λόγον καὶ προσαγὴν
 μεταχειρίζεσαι εἰς τὸ νὰ σώσῃς τὸν λαόν, τὸν κατα-
 γόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν Χρυσόσομον·
 ἡ δοθήσῃ ἡμῖν, σὺ ὁποῦ συμβουλευεῖς τί καὶ τί
 νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς πολέμους διὰ νὰ γλυτώσω-
 μεν ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι προσάξει ὁ Θεὸς τί καὶ τί
 νὰ κάμνουν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ νικήσουν τοὺς πολε-
 μίους, καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτοῦ· καὶ μά-
 λιστα εἰς τὴν ἔξοδον, καὶ τοὺς Ἀριθμούς καὶ τὸ Δευ-
 τερονόμιον. (1)

5: „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν κερᾶτι.
 „οὔμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἔξου-
 „δενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.

Μὲ τὴν ἐδικήν σου, λέγει, δύναμιν Κύριε
 ὡσὰν μὲ δυνατὰ κέρατα, θέλομεν καταπολεμήσο-
 μεν τοὺς ἐχθρούς μας (τοῦτο δὲ λέγεται κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ζώ-
 ῶν ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, τὰ ὁποῖα ἀντιπο-
 λεμοῦν τὰ ἄλλα ζῷα μὲ τὰ κέρατά των) (2)
 καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι μὲ μόνον τὸ ὄνομά σου φοβερί-
 σαντες τοὺς ἐχθρούς, καὶ φωνάζαντες μόνον τοῦ-
 τον τὸν λόγον· ὦ Θεέ τοῦ Ἰσραὴλ! εὐθύς θέλο-
 μεν τοὺς ἐσχασιθῶμεν ὡς εὐκαταφρονήτους, καὶ θέ-
 λομεν τοὺς νομίσωμεν ὡς ἕνα οὐδέν. (3)

6: „Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τοξοῦ μου ἐλπίω, καὶ
 „τῇ ῥομφαίᾳ μου οὐ σώσει με.

Ἀγχαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Μακκχβαῖ-
 οὶ εἴμεθα ὀπλισμένοι κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν τά-
 ξιν τοῦ πολέμου· ὅμως εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὅπλα
 μας δὲν θαρροῦμεν διὰ νὰ νικήσωμεν. (4)

7: „Ἐ-

ῥηλλον „Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς, ὁ Ἰός· εἰκὼν γὰρ ἔστιν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ, ἡ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως· φωτισμὸς γεμὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν καλουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύ-
 νεσις· Θεὸς προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους· πρὸς δὲ διάνοιαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκβεβλημένου μετὰ τὸ προδοῦναι τὸν
 Σωτῆρα, ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν κατηχήσει θεῖα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἐνεφυτεύθημεν· ἡ ὁ βραχίον ἡμῶν ἡ ἐργασία
 αὐτὴ ἐσώσεν ἡμᾶς, χάριτι δὲ τὴν σωτηρίαν ἐσχήκαμεν· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Τότε πεπλήρωται σὺ
 „Εἰσχυγῶν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου· Ἐθνη δὲ κακίας ἐξολοθρεύεται πρὶν καταφύτευσθαι
 ἡμᾶς· τὸν γὰρ Σωτῆρα φησὶ χεῖρα δεξιὰν, βραχίονα ἡ φωτισμὸν· πρόσωπον δὲ Πατρὸς ὡς χαρακτὴρα ὑπο-
 στάσεως αὐτοῦ· φωτισμὸς γεμὴν ἐξ αὐτῶν πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν καλουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἢ διὰ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος ἐστὶ σύνεσις Θεοῦ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ἡ ὁ Ἀπολ-
 λιπάρης· „Ἀλλὰ ἐν παλαιᾷ καὶ σῆς μέγα φέγγος ὀπώπης.

(1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Ἐντέλλεται δὲ ὁ Θεὸς ταῖς ἁγίαις Πνεύμασι τοῖς εἰς διακονίαν ἀπεσταλμένοις διὰ
 τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν (Ἐβ. α'. 14.) πολλὰ δὲ σωτηρία ὡς ζωαί· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἰσως τὸ κεραιτίζομεν εἴρηται ἀπὸ τοῦ κεραινίαις σάλπιγγιν ἠχῆσαι, ἡ τὴν πολεμίαν πόλιν
 (τὴν Ἱερικὴν δηλαδὴ) ἐλεῖν διὰ τῆς ἠχῆς, τοὺς πάλαι τῆς ἐπ' ἀγγελμένης γῆς ἀξιοθέντας τυχεῖν.

(3) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόσομος „Τί λέγω ἐν σοὶ; ἀρκεῖ τὸ ὄνομά σου καλέσαι μόνον, ἡ πάντα αὐτοὶ μεθ' ὑπερ-
 βολῆς· οὐδὲ γὰρ εἶπε κρατήσομεν ἡ περιεσόμεθα· ἀλλ' ἐξουθενώσομεν· τούτέστιν οὐδὲ ἠγησόμεθα αὐτοὺς εἶναι
 τι· οὐδὲ φοβηθῆσόμεθα, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ὄντας διώξομεν· ὅπερ ἕτερος ἑρμηνευτὴς ἔλεγε· καταπατήσομεν· τὴν κατὰ
 κράτος νίκην δεικνύς, τὴν χωρὶς φόβου παράταξιν ἡ μάχην.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος „Καὶ σὺ τοίνυν ὅταν τῷ Δαυὶδ πολεμῇς λέγε· οὐ τοῖς ὅπλοις μου θαρῶ· τούτε-
 στιν οὐ τῇ ἐμῇ ἰσχύϊ, οὐδὲ ταῖς ἐμαῖς δικαιοσύναις· ἀλλὰ τῷ ἔκλει τοῦ Θεοῦ· ὅπως ἡ Δανιὴλ ἔλεγεν „Οὐκ ἐπ' ἑ-
 ταῖς

7: „Ἐσώσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν ὀλιβόντων
„ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κα-
„τήσχυνας·.

Πεῖραν, λέγει, καὶ δοκιμὴν ἐλόβομεν πρό-
τερον τῆς ἐδίκῃς σου βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως Κυρία,
καὶ ἐμπράκτως ἐμαθόμεν· πῶς μὲν λυτρῶναις τοὺς
εἰς σέ ἐλπίζοντας, πῶς δὲ ἐντροπιάζεις ἐκείνους,
ὅπου μισοῦσιν ἡμᾶς τοὺς δούλους σου·.

8: „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθῆσόμεθα ὅλην τὴν
„ἡμέραν·.

Τὸ ἐπαινεθῆσόμεθα, καυχησόμεθα εἶπεν ὁ
Σύμμαχος· διὰ τί ἐκεῖνος ὅπου καυχᾶται, αὐτὸς
καὶ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτὸν· τὸ δὲν θέλομεν, λέγει,
καυχηθῶμεν ἡμεῖς εἰς καὶ ἐν πρᾶγμα τοῦ Κόσμου,
καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἔχομεν πολλὰ καυχήματα νὰ εἰ-
ποῦμεν· παρέξ εἰς τοῦτο μόνον καυχώμεθα, εἰς τὸ
νὰ γνωρίζωμεν ἐσένα Θεόν μας· τὸ δὲ, ὅλην τὴν
ἡμέραν, ὃ μὲν Ἀκύλας εἶπε „Κατὰ πᾶσαν τὴν
ἡμέραν, ὃ δὲ Σύμμαχος „Καθ' ὅλην τὴν ζω-
ήν· (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἔξομολογησά-
„μεθα εἰς τὸν αἰῶνα·.

Τὸ ἐξομολογησόμεθα μερικοὶ ἐνόησαν ἀντί-
τοῦ διηγησόμεθα· ἤτοι ἐν τῷ ὀνόματί σου θέλομεν
ποιήσομεν διήγησιν, ἀριθμοῦντες ὅλα τὰ μεγαλεῖα
καὶ θαυμάσια καὶ εὐεργεσίας, ὅπου ἐνήργησε τὸ ἔ-
νομά σου εἰς τοὺς προπατόρας ἡμῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς
τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι
θέλομεν εὐχαριστήσομεν εἰς τὸ ὄνομά σου, τῆς ἐν-
προθέσεως περιττῆς οὔσης· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα,
ὅλοι λέγουσιν, ὅτι πανταχοῦ σημαίνει ἀόριστος τὸ,
αἰ καὶ πάντοτε· (ἀγκαλὰ καὶ μερικαὶς φοραὶς ση-
μαίνει ὠρισμένον τινὰ καιρὸν, καθὼς θέλομεν εἰ-
ποῦμεν·.)

9: „Νυνὶ δὲ ἀπώσω καὶ κατήσχυνας ἡ-
„μᾶς, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεός· ἐν
ταῖς δυναμείων ἡμῶν·.

Τώρα, λέγει, μᾶς ἀπέβαλες Κύριε, ὡς
ἀναξίους, καὶ κατήσχυνας· ἤγουν μᾶς ἔκαμες νὰ
ἐντραπώμεν, μὴ τὸ νὰ μὴ βοηθῇς ἡμᾶς, ὅπου
πάσχομεν τόσα κακὰ, οὐδὲ συμπολεμεῖς τοὺς ἐχ-
θρούς μας ὁμοῦ μὲ τὰ στρατεύματά μας· ταῦτα γὰρ
ὀνομάζει δυνάμεις· (2) ἀντιχρονισμὸς δὲ ἐγένετο
ἐδῶ, καὶ ὁ ἐνεσῶς χρόνος ἐγράφη μέλλων· ἤρουν
ἀντὶ νὰ εἰπῇ „Καὶ οὐκ ἐξέρχῃ, εἶπε· καὶ
οὐκ ἐξελεύσῃ· ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „Καὶ
οὐ·

ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν οὐκίτημὸν ἡμῶν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οὐκίτημούς σου τοὺς πολλοὺς Κύ-
ριε· (Δαν. 9: 18.)

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ὅτι Θεὸν ἔχομεν ἀληθῆ, ἐν τούτῳ καυχώμεθα· οὐχ ὅταν βοηθῇς ἡμῖν μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαταλιμπάνῃς· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅλην τὴν ἡμέραν· οὐ γὰρ ἐστὶν οὐκ ἔστι ἑτέρα δόξα τοιαύτη· δι' ὃ καὶ Παῦ-
λος ἔλεγεν „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ· (Ῥώμ. 1: 8.) οὐδὲν γὰρ ἴσον τοῦτο τοῦ καυ-
χήματος· μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονεῖτω· μηδεὶς ἐπὶ τινὶ τῶν βιωτικῶν· ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ μόνον ἐπὶ τῷ
τὸν Θεὸν ἔχειν Δεσπότην· τοῦτο πάσης ἐλευθερίας ἀμεινον· τοῦτο τῶν οὐρανῶν αὐτῶν βέλτιον· εἰ γὰρ τὸ ἀκούειν
τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος, καύχημα πολλάκις ἤνευκε παρὰ ἀνθρώποις, ἐνόησαν τὸ ἀκούειν τοῦ Θεοῦ, ἡλικίαν φέρει
δοξάν· δι' ὃ καὶ ὁ Παῦλος ἀντὶ μεγάλου ἀξιώματος τέθεικε τοῦτο λέγειν „Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκά ἐσαύρωσαν·
(Γαλ. 2: 20.)

(2) Δυνάμεις δὲ ὀνόμασε τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ Βασιλέως δύναμις· καὶ τοῦ-
το καλῶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος, ὥς ἐνδεσμον εἶναι τῷ ἀρχοντὶ καὶ τοῖς ἀρχομένοις· διὰ τὸ γὰρ Βασιλεὺς δεῖ-
ται τῶν ὑπηκόων, καὶ οὗτοι τοῦ προστάτου, καὶ ἀλλήλων ἐν χρείᾳ καθυπὸ ἑκάστου πολλῇ· ὥς γὰρ μὴ εἶναι τινὰ ἀσώ-
νοιαν, τὰ μεγάλα πολλάκις τῶν μικρῶν δεῖσθαι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀφύχων ἐποίησεν· πολ-
λάκις γοῦν κίονα σαλευόμενον, ψυχὴς ὑποτεθείσθαι ἔτισεν· καὶ μετὰ τὴν πλῆθος μικρὸν πηδάλιον ἰσθύνει, καὶ κινδύ-
νων ἀπαλλάττει· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Παρμενίας „Ἐν πολλῷ ἔστι δόξα Βασιλέως· (Παρ. 10: 30.) εἴτε δὲ καὶ
ὁ Ἀπολλυνᾶριος· Ἡρωικός· Οὐδὲ κορυσσομένοις μετανίσταται ὡς πρὶν ἀφωγός·

οὐ συνεξέρχῃ τοῖς στρατεύμασιν ἡμῶν : ἡγουν δὲν εὐγαίνεις εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας πόλεμον · οὐδὲ παρτάττεσαι κατ' αὐτῶν μαζί με τὰ στρατεύματά μας ·

σύμμαχα μὲ ἐκείνους · οὐκιοῦνται δὲ ἀπὸ φιλαδελφίαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Μακκαβαῖοι , τὸ πρόσωπον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τους καὶ ὁμοφύλων , οἵτινες ἐσκληρώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας .

10: „ Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν , καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς .

12: „ Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἀνευ τιμῆς .

Ἡμᾶς , λέγει , ὅπου εἴμεθα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν παρὰ σοῦ βοηθομένων , τῶρα ἀπέστρεψας εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ τελευταίαν τάξιν αὐτῶν · καὶ ἔβαλες ἡμᾶς ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας · ὅθεν ἐκεῖνοι ὅπου μᾶς μισοῦν , διαρπάζουσι τὰ ὑπέρχοντά μας . (1)

11: „ Ἐδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως , καὶ ἐν τοῖς ἡθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς .

Ἐπώλησας , λέγει , χωρὶς καμμένῃ τιμῇ τὸν ἡγαπημένον λαόν σου Κύριε , καὶ ἐποίησας αὐτὸν σκλάβον · τοῦτο δὲ λέγει ὁ στρατὸς τῶν Μακκαβαίων , διὰ τὴν φανερώση τὸν ἐξευτελισμὸν , καὶ τὴν σμικρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ · διὰ τί ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ πωλοῦμεν χωρὶς τιμῇ , τοὺς πολλὰ πονηροὺς δούλους , ὡς ἀχρήστους εἰς ἡμᾶς καὶ ἀτίμους , κέρδος νομίζοντες , μόνον τὸ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτούς · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ διὰ Ἡσαΐου ὁ Θεὸς „ Δωρεὰν ἐπράθητε · (Ἡσ . νβ' . 3 .)

Τὸ ἔδωκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ παρέδωκας , ἐξέδωκας ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς , ὅχι ὡς ἀν πρόβατα κτήσεως καὶ περιποιήσεως , τὰ ὅποια εἶναι εἰς γονὴν ἐπιτήδεια · ἀλλὰ ὡς ἀν πρόβατα βρώσεως · ταῦτα γὰρ νομίζονται ἀπὸ τὰ ἄλλα χειρότερα · καθ' ὅτι αὐτὰ , διὰ τὸ ἄγονον , ἢ διὰ τὸ γῆρας οὐκ ἄχρηστα , μόνον εἰς σφαγὴν εἶναι χρήσιμα , κατὰ τὸν Χρυσόσομον · διέσπειρας δὲ ἡμᾶς δούλους καὶ αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἔθνη · λέγει δὲ ἔθνη , τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας · καθ' ὅτι πολλὰ ἔθνη ἦτον

„ Καὶ οὐκ ἦν πληθὺς ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν .

Δὲν ἦτον , λέγει , πολλή ἡ τιμὴ καὶ ἔξαγορά μας · ἀλλάγμα γὰρ δούλου , ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος εἶναι , ἢ ἀντιτιδομένη δι' αὐτῶν τιμὴ καὶ ἔξαγορά · εἰρωνικῶς δὲ λέγουν τοῦτο οἱ Μακκαβαῖοι ἐναντίον τους , ὅτι δὲν ἐπωλήθησαν μὲ πολλὴν τιμὴν · ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ χωρὶς καμμένῃ τιμῇ ἐπωλήθησαν , κατὰ τὸν Χρυσόσομον · (2) μερικὰ

- (1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ταῦτα λέγει ὁ χορὸς τῶν Προφητῶν , οἰκειούμενος τὰς συμφορὰς τοῦ λαοῦ · κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους , ταῦτα λέγει ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατὸς · γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἐρμηνεία ὅπου κάμνει ὁ σοφὸς καὶ δυσυχὴς Ὁριγένης , εἰς τὸ ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω · λέγει γὰρ „ Ἐνταῦθα ἐπισήμηναι , ὅτι ἔμπροσθεν ἡμῶν εἶναι λέγονται αἱ ἀρεταί· ὀπίσθεν δὲ αἱ κακαί· δι' ὅ προτρέπομεθα , φεύγειν μὲν τὴν πορνείαν , διέπειν δὲ τὴν φιλοξενίαν · πλὴν οὐ πᾶς ὁ εἰς τὰ ὀπίσω ἀποσσεφόμενος ψεκτῶς τοῦτο ὑφίσταται · ἀλλ' εἴ τις φυγὼν τὰ κακὰ , πρὸς αὐτὰ πάλιν ὑποσσεφείν ἐθέλοι , ὥς ἀπὸ τῆς Σιών : τούτῃ τῆς ἀρετῆς , πρὸς τὴν κακίαν , Βαβυλῶνα καλουμένην , ἀποσσεφόμενος · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκῶς „ Στρέφθέντες κρυερῶν γεγενήμεθα μέιοις ἐχθρῶν .
- (2) Λέγοντά· „ Τοῦτο ἀπὸ τῆς συνειδήσεως φθέγγεται τῆς ἀνθρωπίνης · ἔθος γὰρ ἡμῖν τὰ ἄτιμα καὶ εὐτελῆ καὶ ἀνευ τιμῆς διδόναι · ὧν δὲ πολλὸς ἡμῖν ὁ λόγος , καὶ ἀποδώμεθα , πολλὰς ἀποδιδόμεθα τῆς τιμῆς · ὧν δὲ ὅ πολλὸς λόγος ἡμῖν , ταῦτα καὶ δωρεὰν παρέχομεν · τῶν γοῦν οἰκετῶν τοὺς ἀγνώμονας , οἱ μὲν τῆς ἡμισείας τιμῆς · οἱ δὲ , οὐδὲν λαβόντες ἀπέδοντο · εἰ δὲ τὸ ἐλάττωτος παρεχωρήσαι τιμῆς δείκνυσιν τὴν εὐτέλειαν τοῦ πιπρασκομένου · τὸ μηδὲ τιμῆς λαβεῖν , ἀλλ' ἀνευ τιμῆς , πολλὰ μᾶλλον καὶ τοῦτο οὖν φησιν · ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄνθρωπος ἀνευ τιμῆς ἐκ-

καὶ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐν τοῖς ἀλαλαγμοῖς, ὡς καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος οὕτως ἀνέγνωσαν· ἤγουν δὲν ἦτον τόσον πολὺ πλῆθος οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς, ὥστε ὁποῦ νὰ χρειασθῶν νὰ ἀλλάξουν ἐναντίον μας τοὺς ἐπινικίους ἀλαλαγμοὺς, ὁποῦ συνειθίζουν νὰ κάμνουν εἰς πολεμοῦντες ὅταν νικοῦν· ὅχι· ἀλλὰ ἦτον ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὀλίγοι ἐκείνοι, ὁποῦ μᾶς ἐνίκησαν· ὅθεν ἀκολούθως, οὐδὲ πλῆθος ἦτον εἰς τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπινικίους αὐτῶν ἀλαλαγμοὺς·

13: „Εἶθου ἡμᾶς ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Μυκτηρισμὸν ὀνομαζοῦσιν ἐδῶ οἱ Μακκαβαῖοι, τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν, τὸν γινόμενον μὲ παρασχηματισμὸν τοῦ μυκτηρός· χλευασμὸν δὲ, τὰς κατηγορίας καὶ περιγελάσματα· ἐξευτελισμὸν, λέγει, καὶ περιγελάσμα μᾶς ἔκαμες Κύρια, εἰς τὰ γαιτονεύοντα ἡμῶν Ἔθνη· ἤγουν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους Ἰδουμαίους καὶ Μωαβίτας καὶ Ἀμμωνίτας καὶ Ἀραβας κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον, καὶ εἰς ἄλλους τοιοῦτους. (1)

14: „Εἶθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

Ἐβαλες, λέγει, Κύριε παραβολὴν· ἤγουν παράδειγμα ἡμᾶς εἰς τὰ ἔθνη· συνειθίζουν γὰρ νὰ λέγουν τὰ ἔθνη καθ' ἡμῶν· ἄμποτε νὰ πάθουν ὅλοι οἱ ἐχθροί μας, ὅσα ἔπαθον οἱ Ἰσραηλίται, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θεοῦ Κυρίου· ἢ τὸ εἰς παραβολὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς διήγημα· διότι οἱ ἔθνη καθ' ἡμῶν, διηγούνται μὲ χαρὰν τῆς καρδίας των τὰς ἐδικὰς μας συμφορὰς· (2)

„Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ νοεῖται τὸ ἔθνος· ἤγουν ἔθνος ἡμᾶς εἰς κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς τῶν ἐθνῶν· διότι οἱ κύκλῳ Ἐθνικοὶ κινουσι τὴν κεφαλὴν τους διὰ λόγου μας, ἄλλοι μὲν, ὡς συμπονοῦντες τὴν συμφορὰν μας καὶ ἐκπληττόμενοι· ἄλλοι δὲ, ὡς χαίροντες καθ' ἡμῶν, καὶ τρόπον τινὰ λέγοντες περιγελαστικῶς· εὐγε εὐγε! ἦτοι καλὰ νὰ πάθουν! καλὰ νὰ τοὺς γένη! (3)

15: Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατε-
„τε-

ἐκπαίη τῶν αὐτῶν, οὕτω ὥς αὐτὸς ὡς ἀτίμους ἡμᾶς εἶλας· κατεφρόνησας ἡμῶν σφόδρα· ὅθεν ὁ ἑτερός φησιν, οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τῇ τιμῇ ἡμῶν· τούτῃ τῇ πράσσει ἡμῶν· ἴσως δὲ ὁ λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ μὲν ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς· διὰ τὴν πολλοὶ ἐκ τῶν σκληροφρόνων Ἐβραίων ἐπωλήθησαν χωρὶς τιμὴν· τὸ δὲ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν, διὰ τὴν ὅτι μερικοὶ Ἐβραῖοι, ἐπωλήθησαν μὲν, μὲ δλίγην δὲ τιμὴν· ὁ οὐχὶ μὲ πλῆθος ἀλλάγματος· ἦτοι τιμῆς· ὅθεν ὁ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο κατὰ ἀλήθειαν λέγουσι, ὁ οὐχὶ εἰρωνικῶς· ὅθεν παρὰ τῇ Θεοδωρίτῳ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἀπέδου τὸν λαόν σου οὐχ ὑπάρξεως· ὁ οὐ πολλὴν ἐποίησας τὴν τιμὴν αὐτῶν· τοιαῦτα ὁ δὲ τοῦ Ἡσαίου φησὶν ὁ Θεός· „Πρὶν τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ ἀποσταίου τῆς μητρὸς ὑμῶν; ἢ τίνα ὑπόχρεω πέπρακα ὑμᾶς; ἰδοὺ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθηντε (Ἡσ. ν'. 1.) ὁ παλιν „Δωρεὰν ἐπράθηντε, ὁ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε (Ἡσ. νβ'. 3.) τοίνυν οἱ θαυμάσιοι λέγουσιν ἄνδρες· ὅτι οὐδεμίαν τιμὴν παρὰ τῶν πολεμίων λαβὼν ἀπέδου ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἕνεκα παραδέδωκας.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόσομος· „Χαλεπὴ αὕτη ἡ τιμωρία ὁ ἀφόριστος μάλισα, τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν ὀνειδίζεσθαι· τὸ παρ' ἐχθρῶν ταῦτα πάσχειν, ὁ κύκλῳ περιχεῖσθαι τοὺς ἐπεμβαίνοντας αὐτοῖς, ὁ πανταχόθεν αὐτοὺς περιβεβλησθαι ὑπὸ τῶν διειδιζόντων· ταῦτα τῶν τιμωριῶν μᾶλλον αὐτοὺς ἔδωκεν· ἐπεὶ γὰρ αἰεὶ εὐημερίας ἀπῆλθεν ὁ τῶν πολεμίων ἐκράτου, ὑποσκελισθέντων αὐτῶν ὁ πεισόντων, τὰ πάντων τότε ἠνοίχθη στόματα·

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόσομος· „Τί δὲ ἐστὶ παραβολή; διήγημα· ὄνειδος· ὁ γὰρ μισροὶ τινες ὁ ἀναίσθητοι ἦσαν οἱ κύκλῳ, οὐ μόνον οὐκ ἔλεοντες, ἀλλὰ ὁ ὀνειδίζοντες· ὁ δὲ ὁ μάλισα αὐτοὺς ἔδωκε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὁ τὰς μεγάλας συμφορὰς ὁ διηγούμεναι ὁ ἀκούοντες, κινεῖν τὰς κεφαλὰς εἰδόμεναι, ὑπ' ἐκπλήξεως τοῦτο δορᾶν βιαζόμενοι· εἰδόμεναι δὲ ὁ πᾶσιν πάθει παραβάλλειν ὁ λέγειν, ὅτι τοιαῦτα ἔπαθεν ὁ δεῖνα, οἷα ὁ δεῖνα· τοῦτο κἀνταῦθα ὁδύρονται· ὅτι παραβολὴ γεγενήμεθα τοῖς ἀνθρώποις.

„τεναντίον μου ἐστὶ καὶ ἡ αἰσχύνη
„τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψε με.

Πάντοτε, λέγει, εὐρίσχεται ἡ ἐντροπὴ ἐμ-
προσθεν ἐμένα τοῦ λαοῦ σου Κύριε, καὶ ἡ αἰσχύνη
σκεπάζει τὸ πρόσωπόν μου· ἐπειδὴ καὶ βλέπω πῶς
ἄρπασαν οἱ ἐχθροὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐγὼ διε-
σπάρθηκα αἰχμάλωτες εἰς τὰ Ἑθνη.

16: „Απὸ φωνῆς ὄνειδιζοντος καὶ κατα-
„λαλοῦντος· ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ
„καὶ ἐκδιώκοντος.

Ἐντροπὴ, λέγει, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸν λα-
όν σου Κύριε, καὶ διὰ τὰ περιγελαστικά λό-
για, ὅπου λέγουσιν ἐναντίον μας οἱ γείτονες Ἑθνη-
καὶ, καὶ διὰ τὴν οἱ ἐχθροὶ μας βλέπουν μὲ σοβα-
ρὸν ὀφθαλμῷ· ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ νὰ ἀσπασώμεν εἰς
αὐτοὺς τὰ ὀφθαλμῶν μας δυνάμεθα· τὸ, καταλαλοῦν-
τας δὲ, ὁ Ἀκυλὰς εἶπε, βλασφημοῦντος.

17: „Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ
„οὐκ ἐπλελαθόμεθα σου· καὶ οὐκ ἠδύ-
„κῆσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου.

Αὐτὸς, λέγει, ὅτι τὰς συμφοράς ὑπε-
μείναμεν· καὶ μὴ ὅλον τοῦτο, δὲν σὲ ἀλησημονήσα-

μεν Κύριε, οὐδὲ ὠνομάσαμεν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀ-
πὸ ἐσέως, οὐδὲ παρέβημεν τὸν νόμον σου· ὁ γὰρ
παραβαίνων τὸν νόμον, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ τὸν νό-
μον· (1)

18: „Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρ-
„διά ἡμῶν· καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους
„ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου.

Ἡ καρδιά, λέγει, καὶ θέλησίς μας, δὲν
ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω· ἤγουν εἰς τὰ κακὰ καὶ ἁ-
μαρτίας, καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐπάθομεν τὸσας καὶ τό-
σας συμφοράς· (2) ταῦτα δὲ πάντα λέγουσιν οἱ
Θεοσεβέστεροι τοῦ λαοῦ, ὅποιοι ἦτον οἱ Μακκαβαῖοι·
καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἐφυλάττων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ,
ἀγκυλὰ καὶ νὰ εὐρίσκοντο εἰς τοιαύτας ταλαιπωρί-
ας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲ τὰ λό-
για ταῦτα ἀπολογοῦνται ἐνταυτῷ καὶ δικαιολογοῦν-
ται εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελ-
φούς των καὶ ὁμοφύλους, παρακινῶντες καὶ αὐτοὺς
τοὺς ἰδίους, εἰς ἀνδρίαν καὶ μεγαλοφυχίαν· συ ὁ-
μως, λέγουσι Κύριε ἐγύρισες τὰ δικημάτων μας ἀ-
πὸ τὴν σφάταν, ὅπου πηγαινέι εἰς τὸν ναὸν σου,
ὥς ὅπου δὲν δυνάμεθα οἱ ταλαντες νὰ πηγαινώμεν
πλέον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσ-
κλαβώθησαν, ἄλλοι δὲ, ἐφυγον ἀπὸ τὴν πατρίδα
μας τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ
ἐπιτελοῦμεν τὰς κατὰ νόμον λατρείας, κατὰ τὸν
Χρυσόσομον· (3)

19: „Ὁ-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόδημων ἡ Μεγίστη ἀδικία ἐστὶ, ὅταν τὸν νόμον τῆς παραβάτης τὸν ἀμύνοντα, τὸν οὐκ ἔόν-
τα οὐδὲ παρὰ τῶν πλησίων ἀδικεῖσθαι, καὶ τὴν κακίαν καλύοντα· ὅταν περὶ τὸν τοσαῦτα παρέχοντα ἀγαθὰ ἀγνο-
μονῇ.

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόσομος ἡ Ὅσπερ ὁ νόμος εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἄγει· οὕτως ἡ παρανομία εἰς τὰ ὀπίσω μεθί-
σσει· καὶ ὥσπερ ὁ νόμος τὴν δεξιὰν ὁδὸν βαδίζειν κελεύει· οὕτως ἡ παρανομία πρὸς τὴν ἔσσημον καὶ ἄβατον τὸν ἄν-
θρωπον μεθίσσει· καὶ ὁ Ὁριγένης ἡ Οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδιά ἡμῶν ὡς τῆς Λωτ γυναικός· ἡ τοῦ Βαλλάν-
τος τὴν χεῖρα ἐπ' ἄρσπον, ἡ τῶν γραφέντων ταῖς καρδίαις εἰς Αἴγυπτον.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει ἡ Οὐδὲ μετεκλίθη τὰ ὑποδύοντα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου· ὁδὸν δὲ τὸν νόμον φησὶ·
λέγει οὖν τὰς πορείας τοῦ νοδὸς ἡμῶν οὐ συνεχώρησας ἀπὸ τῆς σῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἐντολῆς παρατραπῆναι· τὸ γὰρ ἀρη-
τικὸν οὐ, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ κοινοῦ συνεπακουσέον ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν ῥησιδίοις· εἶον οὐκ ἀπέστη ἡ καρδιά ἡ-
μῶν· καὶ οὐκ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν· δι' ὧν ἔδειξε κοινὸν τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, τῆς τε καρδίας τῆς ἡμετέρας
μὴ ἀφισαμένης τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς τε Θεοῦ μὴ μετακλίνοντος ἀπὸ τῆς εὐθύτητας τὸν προαιρούμενον, ἀλλὰ σφρίζον-
τος· εἰδὲ μὴ ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἀρητικὸν ἐκληφθεῖν μόριον, εἴη αὖ ὁ νοὺς τοιοῦτος· ἡμεῖς μὲν πάντα ἐφυλάξαμεν·
αὐτὸ δὲ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου· ταυτέστιν ἀπώμασας ἡμᾶς τοῦ ναοῦ σου· ὁδὸς γὰρ καὶ ὁ ναὸς ὡς.

19: „Οτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακῷ·
„σεως· καὶ ἀπεκάλυψεν ἡμᾶς σκία
„θανάτου.

Εἰς, λέγει, μᾶς ἐταπεινώσας εἰς τὸν
τόπον τῆς κακοπαθείας· δηλαδή τῆς φυγῆς, καὶ
τῆς σκλαβείας· καὶ ἡ θλίψις ἡ παρομοιάζουσα μὲ
τὸν θάνατον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πικρίαν τῆς,
αὐτὴ μᾶς ἐκαταπλάκωσε· φυσικῶς γὰρ τρόπῳ, ἡ
σκία ὁμοιάζει μὲ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα, τοῦ ὁ-
ποίου εἶναι σκία, καὶ τὸ ὅποιον μιμεῖται.

20: „Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ
„Θεοῦ ἡμῶν· καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖ-
„ρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἄλλοτριον.

21: „Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐ-
„τός γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς
„καρδίας.

Ἀνίσως, λέγει, ἡμεῖς ἀληθμονήσαμεν τὸ
ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἤτοι τὸν Θεὸν περιφραστικῶς·
καὶ ἀνίσως ἀσκησάμεν τὰς χεῖράς μας καὶ ἐπρο-
σευχήθημεν εἰς ἄλλον Θεὸν ψευδώνυμον· ἄρα γε,

λέγω, ἀνίσως ταῦτα ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, δὲν ἔχει
ὁ Θεὸς νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰς ἀσεβείας ταύ-
τας; καὶ βέβαια ἔχει νὰ τὰς κρίνῃ· διὰ τὴν αὐ-
τὸς ἤξευρε τὰ κρύφια βάθῃ τῆς καρδίας, καὶ εἴ-
ναι μάρτυς, πῶς ἡμεῖς δὲν ἐσυλλογίσθημεν τὰ τοι-
αῦτα. (1)

22: „Οτι ἐνεκά σου θανατούμεθα ὅλην
„τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβα-
„τα σφαγῆς.

Κατὰ τὴν προαίρεσιν, λέγει, καθημερινῶς
ἀποθνήσκουμεν διὰ λόγου σου Κύριε· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς,
ἡμποροῦντες νὰ συμπωνήσωμεν κατὰ τὴν ἀσέβειαν
μὲ τοὺς εἰδωλολάτραις, καὶ νὰ παρνώμεν τὴν ζωὴν
μᾶς μὲ ἄνεσιν, ὅμως δὲν κάμνομεν τοῦτο· ἀλ-
λά διὰ τὴν ἐδικὴν σου ἀγάπην, καὶ διὰ τὸν νό-
μον σου ὑπομένομεν ὅλας τὰς συμφορὰς κατὰ τὸν
Χρυσόσομον· καὶ εἴμεθα ἑτοιμοὶ νὰ σφαγιασθώ-
μεν ἀταράχως διὰ τὴν πίσιν καὶ τὸν νόμον σου·
καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, ὅταν σὺνῶνται εἰς τὴν σφα-
γὴν, πληαίουν μὲ ἐτοιμότητα καὶ ἀταραξίαν,
χωρὶς νὰ ἀντισταθοῦν. (2)

23: „Ε-

ὡς πρὸς τὴν λατρείαν χειραγωγῶν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, οὕτω νοήσεις τὸ „Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν
ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου „Ἀπειθήσας ὁ Ἰσραὴλ τοῖς διὰ Χριστοῦ κηρύγμασι, προσαποβέβληκε ἢ τὸ εὐδοκίμεῖν δυνά-
σθαι διὰ νομικῆς λατρείας· πέπαιται γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκία· ἔφη δὲ που ἢ δι' ἐνὸς τῶν Προφητῶν περὶ τῆς Ἰε-
ρουσαλὴμ „Ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλει, ἢ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς, ἢ τὴν τρίβον αὐτῆς οἰκὴ
εὐρὴ (Ὡσ. β'. 6.)· οὐ γὰρ οἶδεν ὅπως ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ τοὺς τῆς κατὰ Θεὸν εὐδοκίμησεως τρόπους·
Χριστὸν γὰρ οὐκ οἶδε τὸν ἐμφανίζοντα τὴν ὁδόν· δι' ἧς ἄν τις εἰσελάσειε πρὸς τὴν ζωὴν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει
„Πολλοὶς ἡμᾶς φησι ἢ παντοδαποῖς περιέβαλες ἀλγεινοῖς, ἀπερίκλιναν ἢ ἐκτρέφαι τῆς ὁδοῦ· παρέδωκας δὲ ἢ εἰς
δουλείαν ἡμᾶς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις ὁμότητι κατ' ἡμᾶς κεχηρμένοις, ἢ θανατηφόρους ἡμῖν τιμωρίας ἐπάγουσι·
σκίαν γὰρ θανάτου τοὺς πρὸς θάνατον κινδύνους ἐκάλεσεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπιτημηνάσθαι δὲ προσήκει, ὅτι δυάδα προσώπων ὁ λόγος ἠνέχαστο· εἰρηκὼς γὰρ
οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας, ἐπήγαγεν, ὅτι ἐνεκά σου θανατούμε-
θα· ταύτην δὲ τὴν τῆς ἀντανυμίας ἐναλλαγὴν ἢ ὁ Ἑβραῖος ἔχει ἢ οἱ λοιποὶ τεθείκασιν ἐρμηνευταί· ταύτην δὲ
ὑπεδείξαντο τὴν ἀρετὴν οἱ Μακκαβαῖται, ἢ οἱ περὶ τὸν Ματθαῖον, ἢ οἱ ἐπὶ Παῖδες σὺν τῇ Μητρὶ ἢ Ἐλεαζά-
ρῳ τῷ ἱερεῖ· οὔτε γὰρ κολακείαις, οὔτε τιμωρίαις ἐκάμφθησαν· ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ τὸ σέβας ἀνέπαφον διε-
τήρησαν· ἢ ταῦτά φησι, σὺ οἶδας Δέσποτα· σοὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ πρᾶγματα δῆλα, ἀλλὰ ἢ τὰ τῆς καρδίας κί-
νήματα.

(2) Ἄλλος δὲ τις λέγει (Ὡς ὁ Νικήτας) „Οἷσθαι φησι ἢ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς, ἐν οἷς κατ' ἐκάστην ἡμέραν
ἐνεκά τῆς εὐσεβείας θανατούμεθα· ὁ γὰρ τῇ προθέσει λογισάμενος ἐφ' ἐκάστῳ πειρασμῷ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἀνα-
δέξασθαι θάνατον, δυνάμει ὁ τοιοῦτος πέθνηκε· ἢ ὁ Ἀπόστολος δὲ τοῦτο ἔλεγεν· ἐπεὶ δὲ γὰρ συνεχεῖς ἦσαν ἢ
ἐπάλληλοι οἱ διωγμοὶ ἢ οἱ πειρασμοὶ θάνατον ἀπειλοῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ κατ' ἐκάστον πειρασμὸν παρεσκεύαστο ἐνσα-
ρκικῶς μέχρι θανάτου ἀγωνίσασθαι, εὐλόγως κατ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν ἔλεγε· Πρόβατα δὲ σφαγῆς οἱ Μάρτυ-
ρες.

23: „Ἐξεγέρθητι ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε;
„ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀπασῇ εἰς τέλος.

ἴδιον γὰρ τῆς πτωχείας εἶναι ἢ κακοπαθεῖν καὶ ἡ
θλίψις ἄλησμοναίς δὲ αὐτὰ ἔπειδὴ καὶ δὲν ψηφῆς
οὐδὲ λογίσεσθαι ταῦτα μὲ τελειότητα. (1)

Σηκόσου, Κύριε, λέγουσιν, εἰς τὸ νὰ
κάμῃς ἐκδίκησιν καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃς· διὰ τί ἡσυ-
χάζεις καὶ φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι, μὲ τὴν ὑπερ-
βολικὴν καὶ πολυχρόνιον ταύτην μακροθυμίαν σου;
ὁ γὰρ κοιμώμενος ἡσυχάζει· σηκόσου εἰς βοηθε-
ίαν μας, καὶ μὴ μᾶς ἀγῆσης τελείως καὶ πάντοτε
ἀέσθητους, ἀγκαλὰ καὶ ἐκ μέρους καὶ πρὸς και-
ρὸν μᾶς ἀγῆσας· ἀνθρωποπραγὴ δὲ εἶναι τὰ λόγια
ταῦτα ἔπειδὴ, καθὼς πολλὰς φορὰς εἶπομεν,
ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν καὶ πάθῃ, συνειθί-
ζει ἡ Γραφή νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Θεὸν· διὰ τί
κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ ἡ ἀσ-
θένεια καὶ παχύτης τῶν ἀκρατῶν.

24: „ἵνα τί τὸ προσώπόν σου ἀποστρέφεις;
„ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ
„τῆς θλίψεως ἡμῶν;

Διὰ τί, λέγει, Κύριε γυρίζεις ἀπὸ ἡμᾶς
τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, ὥσαν ἀπὸ ἀναξί-
ους; ἢ διὰ τί ἀλησμοναῖς τὴν πτωχείαν μας; ἢ
χρὺν τὴν κακοπαθεῖαν καὶ θλίψιν ὅπου δοκιμαζόμεν;

25: „Ὅτι ἐταπεινώθῃ εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡ-
„μῶν· ἐκολληθῇ εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡ-
„μῶν.

Ἡ ψυχὴ μας, λέγει, ἦτοι ἡμεῖς κατὰ πε-
ρίφρασιν, ἐπέσκαμεν εἰς τὸ χῶμα· καὶ ἡ κοιλία
μας ἐκολληθῇ εἰς τὴν γῆν· διὰ τί κοιμώμεθα κατὰ
γῆς ὡς δούλοι καὶ σκλάβοι· καὶ διὰ τί σκύπτομεν
πάντοτε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν θλίψεων·
ἀναγκαστικῶς δὲ ταπεινώνεται εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς
τὴν γῆν ὁ ἄνθρωπος, ὅπου εἶναι προσκολλημένος εἰς τὰ
γῆνα· καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅπου κυλιέται εἰς τὰς πορνείας,
καὶ εἰς τὰς φιληδονίας τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν θεῖ-
ον Χρυσόστομον· (2)

26: „Ἀνάστα Κύριε βοήθησον ἡμῖν, καὶ
„λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα-
„τός σου.

Σηκόσου, λέγει, Κύριε εἰς βοηθειάν μας·
διὰ τί παραβλέπωντας ἡμᾶς ἀβοηθήτους τοὺς τόσα
κα-

ρες, πρῶτον μὲν, ὅτι τῷ Θεῷ δυσία προσφέρονται· ἔπειτα δὲ ὅτι μετὰ πρᾶυπαθείας, ἡσύχως, ἀφῶνως τοὺς
μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ὑπέρχονται, οὐ δυσχεραίνοντες, οὐδὲ ἀποσκητίζοντες ἐπὶ τοῖς πάθεσιν· ὅπερ προβάτων ἴδιον
ἐν τῷ θύεσθαι· ὁθεν ὁ Παῦλος ταῦτο τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ Χριστοῦ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐξέλαβε.
(Ῥωμ. η'· 36.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον ἡ Εὐφημούμενος ὕπνος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐξηρημέιον αὐτοῦ ὃ ἀκοινώνητον ἀ-
πὸ τῶν προσορευμένων· ἐγρηγόρει δὲ, ἢ εἰς τὸ προσεῖν αὐτοῦ πῶν παιδείας ἢ σωτηρίας δεσμένων προσοχή· νυ-
σάζοντων οὖν ἡμῶν, λέγει ὁ Νικήτας, ὃ νοθρῶς ἐνεργοῦντων, ὕπνον λέγεται ὁ Θεός, ἀναξίους ἡμᾶς κρίναν τῆς
ἐπισκοπούσης ἡμᾶς ἐγρηγόρεως αὐτοῦ· ἔπειδαν δὲ ποτε αἰσθόμενοι πῶς ἐκ τοῦ ὕπνου βλάβης εἴπωμεν ἀνάστηθι
ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; οὐ νυσάζει, οὐδὲ ὕπνωσει τότε ὁ φυλάττων πᾶν Ἰσραὴλ· ὃ ἄλλοι τινες, οἰοῦν ἀποστρέφου-
σι τοὺς ὀφθαλμοὺς Θεοῦ, διὰ τὸ ἀσχερὸν ὧν ποιοῦσι ὃ ἀνάξιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ· οἱ μεταβληθέντες λέ-
γουσιν, ἵνα τί τὸ προσώπόν σου ἀποστρέφεις; ὃ ἄλλοι παρὰ τούτους εἰσὶν, οἱ ἐκβληθέντες τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ
ὃ οἰοῦν λήθην αὐτῷ ἐμποιοῦντες ἑαυτῶν· οἱ τινες λέγουσιν· ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν· ὃ ὁ Θεοδότης λέ-
γει ἡ Ὑπνον τὴν μακροθυμίαν καλεῖ· ἀνάστασιν δὲ τὴν ἐπὶ ταπεινότητι κίνησιν· ὃ ὁ Χρυσόστομος ἡ Ὑπνον ἐνταῦ-
θα τὴν ἡσυχίαν φησὶ· ὃ ἀνάστασιν τὴν ἀνταπόδοσιν· ὃ πρόσωπον, πᾶν ἀντίληψιν, πᾶν πρόνοιαν, πᾶν κριτε-
ριον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένην ἡ Διόπτρις ἰκετεύομεν, ἔπειτα ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς χοῦν πεταπείνεται, συγγκῶναι τῆς
ἀσθενείας ἡμῶν· ἢ ἐπεὶ χοῦν περιεείμεθα τὸν ἐκ πᾶν παθῶν, διὰ τοῦτο χαμαὶ φέρεται γεγενῆμεθα, ἀλλὰ ὃ εἰς
γῆν ἐκολληθῇ ἡ γαστήρ ἡμῶν, οὐδὲν τρεφόμενον οὐράκιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄφιν γῆν ἐσθιδόντων· δηλαδὴ δὲ ἡ γαστήρ
τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ πάντα συνάγεται τὰ μαθήματα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

καὶ πάσχοντας, νομίζεσαι ὅτι κάθῃσαι, ἢ κοιμά-
σαι· καὶ λύτρωσαί μας, ὅχι διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἀρε-
τάς· ἐπεὶ αὐταὶ δὲν εἶναι ἀξίαι τοιαύτης μεγά-
λης χάριτος· ἀλλὰ διὰ νὰ ᾔῃναι φοβερὸν καὶ δεδο-
ξασμένον εἰς ὅλους τὸ ὄνομά σου· καὶ ἵνα μὴ βλα-
φημηται αὐτὸ κοντὰ εἰς τοὺς Εἰδωλολάτρας· (1)

Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν
ἱστορίαν ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· κατὰ δὲ
ἀναγωγὴν, ἡμποροῦν νὰ λέγωνται τὰ λόγια τοῦ

Ψαλμοῦ τούτου πρὸς τὸν Χριστὸν, καὶ ὡς ἐκ προ-
σώπου ὅλων τῶν Μαρτύρων· οἵτινες ἔπαθον μυρία
βάσανα καὶ ἐθανατόνοντο καθ' ἐκάστην ἡμέραν διὰ
τὸν Χριστόν· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί,
αὐτὰ τὰ ἴδια δύνανται νὰ λέγουν πρὸς τὸν Χριστόν·
ἐπεὶ καὶ καθ' ἐκάστην ἐνοχλοῦνται καὶ κατατα-
λαιπωροῦνται ἀπὸ τοὺς μισοφόνους καὶ ἀσεβεῖς ἡ-
θνικούς.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΔ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς Τίοις Κορὲ εἰς σύνεσιν.
Ωδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν περιέχει προφητείας, αἵτινες ἐμελλόν
νὰ πληρωθῶν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ· ἤτοι ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν· οἵ-
τινες ἐμελλόν νὰ ἀλλοιωθῶν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπεκδυόμενοι μὲν, τοῦ
παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδυόμενοι δὲ, τὸν νέον· „Τὰ ἀρχαῖα γὰρ φησὶν ὁ Παῦλος, παρῆλθεν· ἰδοὺ γέ-
γανε καινὰ τὰ πάντα· (Β΄ Κορ. ε΄. 17.) ἀλλοίωσις γὰρ εἶναι ἡ μεταποίησις, καὶ ἡ τῆς π-
τείας ἐναλλαγή· (2) τοῖς υἱοῖς δὲ Κορὲ ἐπιγράφεται· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἐνεχαιρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος
ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, ἵνα ψαλθῇ παρ' αὐτῶν, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου εἶπομεν (ἐν κεφ. ε΄.)
Εἰς σύνεσιν δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ ἀναγενώσκοντες αὐτὸν ἔχουν χρεῖαν ἀπὸ σύνεσιν διὰ τὰ
κεχυρμένα ἐν αὐτῷ θεῖα νοήματα· ὧδὴ δὲ ἔστιν οὗτος· ἐπεὶ ὅχι μὲν τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου,
ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν γλῶσσαν ἐμελωδῆθη· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, εἶναι μία ἀνακεφαλαίωσις ὅλης
τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπεὶ καὶ διηγεῖται ὁ Ψαλμὸς περὶ τοῦ Χριστοῦ· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ἀγα-
πητὸς, εἰς μὲν τὸν Πατέρα, ὡς Τίος μονογενὴς· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς Πατὴρ ἡμῶν κηδε-
μονικώτατος, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· περὶ τούτου γὰρ εἶπεν ὁ Πατὴρ· „Οὗτός ἐστιν ὁ Τίος μου ὁ
ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα· (Ματθ. γ΄. 17.) Τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ περὶ τοῦ
ἀγαπητοῦ· καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἶπομεν, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ
μετάληψιν.

1. 3. Ε-

(1) Ὃθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἡ Ὁρα τοῦ τὸν λόγον κατέκλεισαν! μετὰ μυρία αὐτῶν κατορθώματα πόθεν ἀξί-
οῦσι σῶζεσθαι! ἀπὸ ἐλέου· ἀπὸ φιλανθρωπίας· διὰ τὸ ἔνομα τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ὁπερ δὲ
ἐξ ἐδερμάσιν οἱ θαυμάσιοι ἡδρεῖς ἐπέκρινον· τοῖς γὰρ λόγοις τὸν Θεὸν ἠλεώσαντο· ἐξ ὧν αὐτοῦ ἐξαγινώσκοντο τοὺς
πολεμικοὺς ἐτρέψαντο· ἐξ τὴν πρετέραν ἐλευθερίαν ὁμοφύλοις προὔξενον.

(2) Κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνεύτην ἐπιγράφεται· „Ἐπὶ τῶν κρίων· ἢ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων· ὅπερ ὁ μέγας Βασιλεὺς

1: „**Ε**ξηρεύζατο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκατάλαβεν, ὅτι ἔχει νὰ προφητεύσῃ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγάλα τι-
νὰ μυσήρια· διὰ τοῦτο προοιμιάζει ἐδῶ καὶ λέγει,
ὅτι ἔχει νὰ λαλήσῃ λόγον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον·
βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσῃ, τὴν ἐμφασιν ὅπου ἔχει τὸ
ἐξηρεύζατο· σχεδὸν γὰρ λέγει τοῦτο· ὅτι καθὼς
τὸ ρέψιμον, καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν ἀναβαίνει κάτω-

θεν ἀπὸ τὸν σόμαχον, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σέ-
ματός μας· ἐτς, λέγει, καὶ τὸν περὶ Χριστοῦ λό-
γον ἀνέπεμψεν ἐκ τοῦ βόθρου τῆς ἡ ἐδικῆ μου καρ-
διά, ἀφ' οὗ ἐχόρτασε τὴν νοσητὴν καὶ πνευματικὴν
τροφήν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (1)

„**Λ**έγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ Βασιλεῖ.

Προσφωνῶ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἰς τὸν βασι-
λέα Χριστὸν τὰ ἔργα μου· ἥτοι τὰς περὶ Χριστοῦ
προφητείας μου· διότι ἔργον τοῦ Προφήτου εἶναι
νὰ λέγῃ καὶ νὰ συνθέτῃ προφητείας. (2)

„ **Η**

Ερμηνεύει οὕτω „Τὸ ὠκύμορον τῶν ἀνθέων ἄξιον ἐνόμισε συγκρίνεσθαι τῇ ἐπικλήρῃ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ
θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων ἐπιγραφὴ τοῦτόν μοι δοκεῖ τὸν νοῦν ἔχειν· ὅτι
μόνη κρείττων ἐστὶ τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως, ἡ θεία φύσις· οὐ γὰρ ἔχει πρὸς ὅ,τι χεῖρεται τῇ τροπῇ, τοῦ μὲν
κακοῦ ἀνεπίδεκτος οὕσα διόλου, πρὸς δὲ τὸ κρείττον τραπῆναι μὴ δυναμένη· οὐκ ἔστι γὰρ πρὸς ὅ,τι δέχεται τὴν
ἀλλοίωσιν· οὐ γὰρ ἔχει τὸ ἑαυτῆς κρείττον πρὸς ὃ μεταβήσεται· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τροπῇ τε καὶ ἀλλοιώσει κεί-
μενοι κατ' ἀμφοτέρας, διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας, ἡ χείρους, ἡ βελτίους γινόμεθα· χείρους μὲν, ὅτε τῆς
μετουσίᾳς τῶν ἀγαθῶν ἀπορρέομεν, βελτίους δὲ πάλιν, ὅτε πρὸς τὸ κρείττον ἀλλοιούμενοι τύχομεν· ἔπει οὖν τῇ
καλῇ διὰ τῆς τροπῆς συνινέχθημεν, χρεῖα τῆς ἀγαθῆς ἡμῖν ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν διὰ ταύτης γένοιτο ἡμῖν ἡ πρὸς
τὸ κρείττον μεταβολή· ὅθεν παρ' ἄλλαις ἐπιγέγραπται ὑπὲρ τῶν ἀνθέων, ἡ ὑπὲρ τῶν κρίνων· τότε γὰρ ἄνθος ἐ-
πιδείκνυται τοῦ χειμῶνος τὴν εἰς ἑαυτὴν μεταβολήν· ὅπερ σημαίνει τὴν ἀπὸ κακίας εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον μετά-
ρασιν· ἥτε τοῦ κρίνου ὅψις· πρὸς ὅ,τι χρεῖα γενέσθαι τὴν ἀλλοίωσιν διερμηνεύει· ὁ γὰρ δι' ἀλλοιώσεως λαμπρὸς
γενόμενος· δηλονότι ἐκ μέλανός τε καὶ ἐσκοτισμένου, λαμπρόν τε καὶ χιονῶδες εἶδος μεταλαμβάνει· λέγει δὲ ὁ Θεο-
δώριτος „Τοὺς δὲ ἀλλοιωθησομένους ὁ μὲν Σύμμαχος ἀνθ' ἑκάστης κέκληκεν, Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδώριον κρίνα· ἀνθ' ἑκάστης
καὶ κρίνα τοῦ ἥρος βλαστοί· ἑαυτὴν δὲ πνευματικὴν, τοῦ σωτήρος ἡ παρουσία, ἐν ᾗ εὐφράνθη, κατὰ τὴν Ἡσαίου
προφητείαν, ἡ πάλαι ἔρημος, καὶ ἠνθίσεν ὡς κρίνον· ὁ δὲ Λίτινος λέγει εἰς τὸ νεοτύπων αὐτοῦ Ψαλτήριον, ὅτι
ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὅπου ἔχει καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων τὸ βιβλίον τοῦ Σολομώντος, καὶ
εἶναι ἐκεῖνου, ὡς ἂν μία ἐπιτομή· ὅθεν καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐρμηνευτῶν, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἑβραίων ὁμολογεῖ-
ται ὅτι εἶναι μία ὡδὴ ἐπιθαλάμιος· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοηταί, ὅχι σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς· ἥτοι πε-
ρὶ τοῦ πνευματικοῦ γάμου μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, καὶ τῆς νοητῆς νύμφης.

- (1) Ὁ μὲν Βασιλείος καὶ Χρυσόστομος καὶ Εὐσέβιος καὶ Ὀριγένης λέγουσιν, ὅτι ταῦτα λέγει ἐκ μέρους τοῦ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος νοοῦσιν, ὅτι λέγονται ταῦτα ἐκ μέρους τοῦ ἀνάρχου Πα-
τρὸς πρὸς τὸν Υἱόν του, ὅστις ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ὡς ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, καὶ ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ·
λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλείος „Ὡς περὶ ἐπὶ τῆς ἐρυγῆς, τῆς τῶν σιτίων πλοῦτητός ἐστι τὸ γινόμενον, οὕτω καὶ ἐπὶ
τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, τοιαῦτα ἠρεῦγεται, οἷα καὶ ἐστειλετο··· διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ λογικὴ ἦν ἡ τροφή, οὐ
σίτον, οὐδὲ ποτὸν ἐρεῦγεται· ἀλλὰ τὰ συγγενῇ τῇ λογικῇ τροπέῃ, λόγον ἀγαθὸν τὸν περὶ τοῦ Μονογενοῦς· ὁ
γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ Θεσαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ··· ἐντεῦθεν καὶ ἑτερόν τι μαν-
θάνομεν, ὅτι οἱ Προφῆται, οὐχ ὡς οἱ μάντιες ἦσαν··· οἱ λέγουσι μὲν πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι·
τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ἤδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημῆνα-
το, ὅτι λόγον ἀγαθὸν ἠρεῦζατο··· αὐτὸς γὰρ φησὶν ὁ Θεός „Εγὼ ὀράσεις ἐπλήθυνα· ὁρασὶν δὲ χαρίζομε-
νος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν καὶ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ πα-
ρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Προφῆται ἐχηρμάτιζον ὄρωντες, διὰ τὸ οἶονεῖ ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς
τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν, ἐκ τῆς τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Πνευμα-
τικοῖς ἐντρεφόμενοι λόγοις, τοιαύτας (Πνευματικὰς δηλαδὴ) ἐρυγὰς ἀναπέμψω· καὶ τοιοῦτους λόγους προτεταί.
(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὁν ἀγαπητὸν ἡ προγραφὴ κέκληκε, Βασιλέα καλεῖ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ Προοίμιον· ἔρ-
γα δὲ τῆς προφητείας ὁ ἀληθὴς λόγος ὁ τὰ ἐσόμενα προφθεσπίζων.

„ Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως
„ οἷον γραφού .

„ τῶν ἀνθρώπων .

Με τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ ,
ὅτι δὲν λαλεῖ ἀπὸ λόγου τοῦ τὰς περὶ Χριστοῦ προ-
φητείας · διότι ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος καθὼς ὁ κά-
λαμος : ἡγουν τὰ κονδύλι , υπηρετεῖ μόνον εἰς τὸ
χέρι τοῦ κινουντος αὐτὸν γραφέως , ὅπου , καὶ ὅ-
πως ἐκεῖνη ἠθέλε τὸν κινήσῃ · ἔτι , λέγει , καὶ ἡ
ἐδική μου γλῶσσα εἶναι κάλαμος γραφέως : ἦτοι τοῦ
ἁγίου Πνεύματος · καὶ κινεῖται ὅπου , καὶ ὅπως θε-
λήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · ἐξυγράφου δὲ εἶπε γρα-
φέως , διὰ τὴν φανερώσῃ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀλιγωρά-
δα , ὅπου ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τὸ νὰ ὑ-
παγορεύῃ (1) διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι , ἀργὰ ὑ-
παγορεύουσι τοὺς ἄλλους καὶ γράφουσι μὲ τὸ νὰ χα-
σομεροῦν εἰς τὸ νὰ εὗρουν νοήματα προσφυῇ , καὶ
λέξεις ἀρμοδίας , εἰς παράσασιν τῶν νοημάτων τους·
διὰ τὴν ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀ-
δύνατος · τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον , μὲ τὸ νὰ ἦναι
ἀνώτερον ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐλλείψεις , ἐν τῇ ἁμα-
ὕπαγορεύει καὶ ἐμπνέει ἐκεῖνα ὅπου θέλει , χάρις
καὶ μισθὸν ἀργοπορίαν · ἕως ἐδῶ τελειώσας ὁ Δαβὶδ
τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ , ἀρχίζει ἀκολουθῶν νὰ
λέγῃ περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χρι-
στοῦ , πρὸς αὐτὸν ἀποταίνωντας τὸν λόγον του .

2. „ Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοῖς υἱοῖς

Εἰδὼ λείπει τὸ , ὑπάρχεις · ἡγουν ὥραῖος
ὑπάρχεις , ὡς Χριστὸς , περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώ-
πους · ὥραιότητά δὲ κάλλους , δὲν λέγει τὴν τοῦ
σώματος , ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς · ἐπειδὴ καὶ διε-
φύλαξεν αὐτὴν ὁλοκληρὸν καὶ ἀκλεπτον · μόνος γὰρ
ὁ Χριστὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐμίμνη ἀνα-
μάρτητος · ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγωντας „ Εἶδομεν
αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος · ἀλλὰ τὸ
εἶδος αὐτοῦ αἰτίμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων (Ἡσ . νγ΄ . 2 .) περὶ τοῦ σώμα-
τος τοῦτο νοεῖ · τὸ ὅποῖον ἐν τῇ καιρῷ τοῦ πά-
θους μασιζόμενον , καὶ ἐμπτυόμενον , καὶ μυρία πάσ-
χον , ἐφαίνετο χωρὶς καμμίαν ὥραιότητά . (2)

„ Ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου .

Λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς „ Ὅτι ἐθαύ-
μαζον οἱ ὄχλοι ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς
ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ · (Λουκ .
δ΄ . 22 .) νοοῦνται δὲ χεῖλη Χριστοῦ καὶ οἱ Ἀπό-
στολοι , κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον · εἰς τοὺς ὁποί-
ους ἐξεχύθη τόσον πλουσία ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος , ὥς ὅπου ἐπεσόμεζον ὅλους τοὺς σοφοὺς
καὶ ῥήτορας μὲ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τους · καὶ
ἐπαθον μὲ εὐκολίαν ἐκείνους , ὅπου ἠθελον · (3)

„ Δι-

- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἡ „ Ὡς περὶ ὕδατος ῥύμι πολλῶν τῶν ῥιζῶν φερόμενη προέρχεται· οὕτως ἡ τοῦ Πνεύ-
ματος χάρις μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος προέεισι , πάντα λεία · πάντα εὐμερῆ προφέρουσα .
- (2) Σημειώσαι , ὅτι ὁ μὲν μέγας Βασιλεῖος , καὶ ἄλλοι τινὲς θέλουσιν , ὅτι δὲν ἦτον ὥραῖος ὁ Κύριος κατὰ τὸν σω-
ματικὸν χαρακτήρα · ὥραῖον δὲ ἐρμηνεύει πῶς ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον κατὰ τὴν θεότητα · „ Ὡραῖον δὲ
κάλλει παραγορεύει τὸν Κύριον , ἐνατενίσας αὐτοῦ τῇ θεότητι , καὶ τῶν ἐκεῖθεν μαρμαρυγῶν ἀναπλησθεῖς · οὐ γὰρ
τὸ τῆς σαρκὸς ἀνυμνεῖ κάλλος · καὶ φέρει εἰς τοῦτο μαρτυρίαν τὸ „ Εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος ·
ὁ δὲ Χρυσόστομος , ὁ Ἰσαΐας , ὁ Δαμασκηνὸς , καὶ ἄλλοι θέλουσιν , ὅτι νὰ ἦτον ὥραῖος καὶ κατὰ τὸν σωματικὸν
χαρακτήρα · τὸ δὲ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος , θέλουσιν ὅτι λέγεται διὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον · ὅθεν ὁ Χρυ-
σόστομος λέγει „ Καὶ οὐ περὶ ἀμορφίας τοῦ σώματος · ἀπαγε ! τοῦτο εἶπεν ὁ Προφήτης · ἀλλὰ περὶ τοῦ εὐκατα-
φρονήτου : ἦτοι πῶς ἦτον εὐτελής καὶ ποταπὸς , θέλων πατήσαι τὸν ἀνθρώπινον τύπον · ὁ δὲ Θεοδώριτος κάλλος αὐ-
τοῦ ὁ Ψαλμὸς καλεῖ τὴν φωνὴν , οὐ τὸ τοῦ σώματος , ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς καὶ πάσης δικαιοσύνης , τὸ ἀμαρτίας οὐδεμίαν
μενον σπῖλον .
- (3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος „ Διὰ τοῦτο ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέπληξε τὸ κήρυγμα
ἐπειδὴ ἀφθονὸς ἡ χάρις ἐκχεύεται ἐπὶ τοὺς κήρυκας τῆς εὐσεβείας τοῦ Εὐαγγελίου · οὗς καὶ χεῖλη Θεοῦ ἐπὶ ἡμάς
ἡ Γραφή· διὰ τοῦτο ἐν εὐκαταφρονήτοις λαλοῦμεν· καὶ ὁ μισθὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐξῆς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας , πα-
λιν .

„Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς
τὸν αἰῶνα.

Διὰ ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἀρετὰς σου,
ὦ Χριστέ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός· ἦγουν σὲ ἐδόξα-
σεν· ἔφη γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν, „Καὶ ἐδό-
ξασα καὶ πάλιν δοξάσω“ (Ίω· ιβ'· 29.) ἢ τὸ
εὐλόγησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εὐλογητὸν ἐποίησεν,
εἰς τὸ νὰ εὐφημῇται πάντοτε καὶ νὰ δοξολογῇται
ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς Ἀδὰμ ἐ-
καταράσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν παρακοήν του,
ὁ δὲ νέος Ἀδὰμ ὁ Χριστὸς, εὐλογήθη διὰ τὴν ὑπα-
κοήν του, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· μετέδωκε δὲ
καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν εὐλογίαν ταύτην· καθὼς λέ-
γει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ, „Εὐλογημένοι ὑμεῖς
τῷ Κυρίῳ“ (Ψαλ· ριγ'· 24.) (1)

3: „Περιζῶσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν
ἱμῆρόν σου δυνατέ·

Α'φ' οὗ ὠνόμασεν ἄνωτέρῳ ὁ Προφητὰνᾶξ
τὸν Κύριον, ὠραῖον καὶ κάλλισον καὶ χαριτωμένον

εἰς τὰ λόγια, τῶρα ἐδῶ δείχνει αὐτὸν καὶ στρα-
τιῶτην· ἐπειδὴ ἐκεῖνα μὲν· ἦγουν ἡ ὠραιότης καὶ χά-
ρις τῶν λόγων, ἦτον σημεῖα τῆς ἀναμαρτησίας, καὶ
τῆς διδασκαλίας του· ταῦτα δὲ τὰ στρατιωτικὰ ὄρ-
ματα εἶναι σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Διαβόλου μάχης του·
μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα καλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Χρι-
στὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου πόλεμον· ἵνα τρώ-
ποιον καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ ποιήσας, ἐλευθερώσῃ
ἡμᾶς, ὅπου ἐσκλαβώθημεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα ἐ-
κείνου· ἀρματώνει δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Δαβὶδ κατὰ
τοὺς νόμους τοὺς ἀνθρωπίνους, διὰ νὰ δαξῇ αὐτὸν
εἰς ὅλους φοβερὸν· ἐπειδὴ αἱ στρατιῶται εἰς τὴν
μέσην καὶ παρὶ τὸ μαρὶ ζώνουσι τὸ σπαθί· ἐν
συντόμῳ δὲ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τούτου εἶναι αὐ-
τή· ὅτι σὺ Χριστέ, ἀρματώσου καὶ παλέμησον
τὸν τύραννον Διαβόλον· ἀρματα δὲ Χριστοῦ κατὰ
τὸν Χρυσόστομον, εἶναι ἡ τιμωρητικὴ δύναμις·
τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν του·
δυνατὸν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε κατὰ τὴν Θεότητα,
τὴν ἡνωμένην ὑποστατικῶς μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα· (2)

„Τῇ ὀραιότητί σου καί τας κάλλει σου.

Πε-

ἀντὶ τὸ ἐπαγωγὸν ἔξ πρὸς σωτηρίαν· ἔλκων ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα ἔξ πάσα ψυχὴ κεκράτηται δόγμασιν ἀκι-
νήτοις διὰ τῆς χάριτος πρὸς τὴν ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ πίσιν βεβαιουμένη· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Ἐξεχύθη λέγει ἡ
χάρις, ὥς ἂν εἴποι τις ἡ ἔνδον οὐσα ἀνέβλυσε· τίς δὲ ἐστὶν αὕτη ἡ χάρις; δι' ἧς ἐδίδασκε· δι' ἧς ἐθαυματοποιεῖ·
τὴν χάριν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐλθοῦσαν ἐπὶ τὴν σάρκα... πᾶσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον· οὐ
γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα· ἀλλ' ὁλόκληρον ὁ ναὸς ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρὸν τι τοῦ παντός ἔξ ἡμεῶν
ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔσχμεν· ἐκ τοῦ πληρώματος γὰρ φησὶν αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν· ὥς ἂν εἴποι τις, ἐκ
τοῦ ὑπερβλύζοντος, ἐκ τοῦ περιττεύοντος... ἀλλ' ὁμως ἡ ἐν τοσοῦτοις κλίμασι διδομένη χάρις, μέρος τι τῆς
δωρεᾶς ἐστὶ ἔξ ἀφ' αὐτῶν, δοτὴς γὰρ φησὶ τὸν ἀφ' αὐτῶν τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· τὸ μέρος λέγει τῆς ἐ-
νεργείας· οὐ γὰρ δὴ ὁ Παράκλητος μερίζεται.

(1) „Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Βασιλεὺς, „Τὴν οὖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδομένην εὐλογίαν ἐπὶ τὸν Κύριον ὁ ἀναφέρων, οὐχ
ἀμαρτήσῃ· τὸ οὖν εὐλόγησέ σε ὁ Θεός· τουτέστι τὰ μέλη τὰ σὰ· ἔξ τὸ σῶμα τὸ σὸν ἐπλήρωσε τῶν παρ' ἐμαυτοῦ
ἀγαθῶν εἰς αἰῶνα· τουτέστιν εἰς ἀπέραντον.

(2) „Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, „Ὁ μὲν ῥομφαίαν ἐστὶ τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἐνεργείας· ὥς οὖν ζωὴ ἔξ ὁδός·
ἔξ ἄλλα μυρία, ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται· οὕτω ἔξ ῥομφαία διατέμνουσα τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἔξ νεκροῦσα
τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν κινήματα· εἴτα ἐπειδὴ μέλλει τῇ ἀσθενείᾳ συνάπτεσθαι τῆς σαρκὸς ὁ Θεὸς λόγος, καλῶς
πρόσκειται τὸ δυνατέ· διότι μεγίστην ἀπόδειξιν δυνάμεως ἔχει τὸ δυναθῆναι Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι φύσει·
οὐ γὰρ τοσοῦτον οὐρανοῦ ἔξ γῆς σύσασις, ἔξ εἴτι ὑπερκόσμιον νοεῖται, ἔξ εἴτι καταχθόνιον, τὴν δύναμιν παρήξη-
σι τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅσον ἡ περὶ τὴν ἐνανθρώπησιν οἰκονομία· ἔξ ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἔξ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπότητος
συγκατάβασις· ὁ δὲ Ἡσυχίος ῥομφαίαν ὀνομάζει τὸν Σταυρὸν· αὐτῷ γὰρ καθάπερ ῥομφαία χρησάμενος ἐχθροὺς δύο
ἀνείλε, Διάβολόν τε ἔξ θάνατον· μὲρὸν δὲ τὴν σάρκα ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν φησὶ· ζῶσασθαι τοῖνον τὸν σταυρὸν ἐν τῇ
σαρκὶ τὸν ὄντος δυνατὸν τῇ ὠραιότητι ἔξ τῇ κάλλει· τουτέστι τῇ Θεότητι ἔξ τῇ ἀνθρωπότητι παρακαλεῖ· ἵνα τῇ μετ'
ἀσκήσῃται τὰ ὑπὲρ ἡμῶν· ἀθῆ, τῇ δὲ, τῶν παθῶν ὡς ἀπαθὴς περιγένηται· ἢ ἔξ φιλανθρωπίαν τὴν ὠραιότητα ἔξ
τὸ κάλλος νοήσομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐχεπέες τῷ Θεῷ, ὥς τὸ σῶσαι τὸ ἴδιον πλάσμα· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῇ)

Παρίσωσαι, λέγει, τὴν ῥομφαίαν σου εὐνῇ τῇ ωραιότητι καὶ τῇ κάλλει σου· ὅτι μὲ τὴν ῥομφαίαν μὲν, καὶ τὸ σπαθί σου, φοβίξης τοὺς ἐχθρούς σου· μὲ τὴν ωραιότητα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν σου, τραβίξης τοὺς φίλους σου εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοσον νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ ωραιότης καὶ τὸ κάλλος, εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσιν ἐκ παλαιολόγου. (1)

4: „Καὶ ἐντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ βασιλεύε.

Ἐπίτεινε, λέγει, καὶ αὐξανε τὴν ὀρμὴν σου Κύριε καὶ κατευοδοῦ· ἤγουν κατορθώου καὶ φέρε εἰς ἐκβάσιν ἐκεῖνα ὅπου θέλεις· καὶ βασιλεύε· ἦτοι κυρίευσεν ἐκείνους, ὅπου σκονόρονται κατ' ἐπαίνου σου· εἶδὲ καὶ φαίνονται τὰ ῥήματα αὐτὰ πῶς εἶναι προσεκτικὰ, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι εὐκτα· ἐπεὶ ἡ Γραφή συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ ὡς προσεκτικὰ, τὰ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα εὐκτικά· „Αγιασθήτω γὰρ φησὶ τὸ ὄνομά σου· ἀντὶ τοῦ ἁγιασθεῖν· καὶ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἀντὶ τοῦ ἔλθαι· καὶ γεννηθῇ τὸ θέλημά σου· ἀντὶ τοῦ γεννηθῆναι. (Ματθ' . 5' . 9 .) καὶ ἄλλα ὅμοια. (2)

„Ενεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης.

Ὅλα αὐτὰ κτεργάζου, λέγει, καὶ νῦν ὦ Κύριε, ἐπεὶ καὶ εἶσαι ἀληθὴς, καὶ πρᾶος, καὶ δίκαιος· ἔφη γὰρ ὁ ἰδὼς „Εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. (Ἰω . ιδ' . 6 .) Καὶ „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι. (Ματθ' . ια' . 29 .) Καὶ „Οὕτω γὰρ πρέπον ἔμην εἶναι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. (Ματθ' γ' . 15 .) ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὰ ἀνωτέρω ποίησον ὦ Χριστέ, διὰ νὰ σπαράξῃς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ πραότητα καὶ δικαιοσύνην, ἀντὶ τοῦ προτέρου ψεύδους καὶ τῆς ἀγριότητος καὶ ἀδικίας, κατὰ τὸν Χρυσόσομον.

„Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου.

Θέλει σε φέρε, λέγει, εἰς τὰ τοιαῦτα κατορθώματα ἡ δεξιότης σου· ἦτοι ἡ ἀγαθὴ σου φύσις· ἐπεὶ ἐσὺ θέλεις ἐξαρκέσαις αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, χωρὶς νὰ χρειωθῇς ἄλλου τινὸς διὰ νὰ σε βοηθήσῃ, κατὰ τὸν Χρυσόσομον· θαυμάσιόν δὲ εἶναι καὶ μέγα πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ὁδηγῇται τινας ἀπ' ἐαυτοῦτος εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἄλλου τινός. (3)

5: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει· „Τῇ ωραιότητι· τουτέστι ἐν τῷ πληρώματι τῶν καιρῶν· ἢ τῇ κάλλει σου τῇ θεωρητικῇ σου ἢ νοητῇ δυνάμει· ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὅπως καλὸν, τὸ καταλήγει πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην δυνάμιν ὑπερβαίνειν, ἢ διανοίᾳ μόνῃ θεωρητόν· ἢ εἶδον αὐτοῦ τὸ κάλλος οἱ τῆς βροντῆς ἡοὶ ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ Ἥλιου λαμπρότητα, ἢ τὰ προόμια τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ἀφθαλμοῖς λαβεῖν κατεξιώθησαν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει· „Διὰ τοῦτο τῷ τρόπῳ παρακελευομένων κέχρηται τῷ σχήματι τῆς λέξεως· ἔθος γὰρ τοῖς ἐλάττοσιν, ὅταν διαθεσμαινόμενοι πρὸς τοὺς μείζονας ὄντι, ταύταις κεχρησθῇται ταῖς λέξεσι· λέγει δὲ ἢ ὁ βασιλεὺς Εὐδαίμων, ὅτι ὅταν τὰ πρὸςεκτικὰ λέγονται ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων εἰς τοὺς μείζονας, εὐκτικῶν σημασίαν ἔχουσιν· ὅθεν ἢ τὸ, Κύριε ἐλέησον, ὃ πάντες πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγομεν, ἀντὶ τοῦ ἐλεήσαις λαμβάνεται· ὃ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Εντεινε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἢ κατευοδοῦ μετὰ τῶν πιστῶν, ἢ βασιλεύε ἐκατέρων, διὰ τοὺς μὲν ὑποτάξεις, τοὺς ἐχθρούς, τοὺς δὲ σεφανώσης, τοὺς πιστούς· τοῦτο γὰρ Κριτοῦ ἢ Βασιλέως ἰδίον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(3) Ὅθεν προσθέττει ὁ Χρυσόστομος· οὐ μόνον τὰ κατορθωμένα δεῖ θαυμάζειν, ἀλλ' ὅτι ἢ παραδόξως κατορθώθῃ· διὰ θανάτου γὰρ θάνατος ἐλύθη· διὰ κατάρτας, κατάρτα ἀνῆρθε, ἢ εὐλογίᾳ ἐδόθη· διὰ βρώσεως ἐξελήθημεν πρῶτον, διὰ βρώσεως εἰσῆχθημεν πάλιν. Ἰησοῦς ἡμᾶς ἐξέβαλε Παράδεισον, διὰ Παρθένου ζωὴν εὐρομεν αἰώνιαν· δι' ὧν κατεκρήθημεν, διὰ τούτων ἐσεφανώθημεν· λέγει δὲ ὁ αὐτός, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἠσαΐας ἔλεγεν· Ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ· οὐχ ἵνα ὄμον νοήσῃς· μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἵνα εἰδῇς, ὅτι οὐ δεῖται.

5: Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βασιλέως.

Οἱ οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι σχῆμα ὑπερβάτον εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὅπερ οὕτως ὁμολῶς συντάττουσι· τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· βέλη δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ σαΐται λέγονται οἱ τοῦ Εὐαγγελίου λόγοι, κατὰ τὸν Βασιλεῖον· ἓνα μὲν, διὰ τὴν ὁμολογίαν ἔτρεξαν καὶ διεπέρασαν τὴν οἰκουμένην ὡς αὐτὰι· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εὐσέως καὶ ἐπιτυχικώτατα ἐκτύπησαν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τῶν εὐκόλως αἰσθανομένων· ἠκονημένα δὲ εἶναι αἱ σαΐται αὐταί, διὰ τὴν λαμπρότητα, καὶ διὰ τὸ κοπτερὸν τῶν θείων λόγων· λαμπροὶ γὰρ ἀληθῶς καὶ κόπτουσι τὴν ἀμαρτίαν, τὰ λόγια τοῦ θείου Εὐαγγελίου· δυνατόν δὲ λέγει τὸν Χριστόν, ὅχι μόνον διὰ τὴν παντοδύναμον Θεοτητα τοῦ· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνίκησιν τὸν Διὰ λόγον μετὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ· αὐταὶ δὲ αἱ σαΐται τῶν θείων λόγων, ἐμπήθησαν, λέγει, μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν πρῶτων ὄντων ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως Θεοῦ, καὶ ἔτρωσαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τόσον, ὅπου ἡ πληθὺς αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ ἐκεῖνα τὰ τῆς ἀσματούσης νύμφης· «Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ (Α΄ σ. ε΄. 8.) διὰ τὴν αἱ σαΐται αὐταὶ πληγώσασαι, δὲν ἐθανάτωσαν τοὺς πληγωθέντας· ἀλλὰ μᾶλλον νεκροὺς ὄντας ἀνεζωοποίησαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐτραβίξαν αὐτοὺς εἰς τὸν θεὸν ἔρωτα· λαοὶ δὲ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· ἤτοι θέλουν ὑποταχθῶν πολλοὶ εἰς ἐσέ· ὅσοι δηλαδὴ ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὰς σαΐτας τῆς θείας ἀγάπης σου· βέλη δὲ καὶ σαΐται Χριστοῦ, ἠμποροῦν νὰ νοηθῶν καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Νύμφης Γρηγόριον· οἵτινες ἦσαν ἀκονισμένοι διὰ

τὴν λαμπρότητα τῆς ζωῆς τῶν· καὶ διὰ τὴν αὐτὴν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ λόγου τῶν, ἐμβάδιναν ὡς αὐτὰι μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητευομένων κοντὰ εἰς αὐτοὺς· ἕως ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διατρίψας εἰς τοὺς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὑπερον ἀναβαίνει καὶ εἰς τοὺς λόγους τῆς αὐτοῦ Θεότητος κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

6: Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ θρόνος μὲ τὸ νὰ ᾖναι σημεῖον βασιλείας, φανερώνει αἰνιγματωδῶς τὴν βασιλείαν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριστόν, ὅτι ἡ βασιλεία σου, ὦ Θεέ, εἶναι παγκοσμίη καὶ αἰδίου· ἔλεπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ Δαβὶδ φανερὰ ὠνόμασεν ἐδῶ Θεὸν τὸν Χριστόν.

7: Ῥάβδος ἐκθύτης ἡ ῥάβδος τῆς Βασιλείας σου.

Ἡ ῥάβδος εἶναι σημεῖον τῆς ἐξουσίας τῆς κρίσεως· ἡ ἐξουσία λοιπὸν, λέγει, ὅπου ἔχεις ὦ Χριστέ, εἰς τὸ νὰ κρίνῃς, αὕτη εἶναι ἐκθύτης· ἡγοῦν ὀρθῶς καὶ δικαίως κρίνει, χωρὶς καμμίαν πρόσκλησιν καὶ προσωποληψίαν· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως ῥάβδος, ἡ παιδευτική τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἡ ὁποία εἶναι ἐκθύτης· ἐπεὶ δὲ δικαίως παιδεύει, ὅσους παιδεύει. (1)

8: Ἡγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀδικίαν, τὴν ἐναντίαν οὖσαν εἰς τὴν δικαιοσύνην· διχόρως.

καὶ ἐτέρωθεν συμμαχίας· αὕτη γὰρ ἑαυτῇ ἀρετῇ ἢ φύσιν ἢ δύναμιν εἰς τὸ νὰ ἴδῃν τὰ πρακτέα, ἢ τέλος αὐτοῖς ἐπιθεῖναι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· «Ἐπεὶ δὲ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκολουθῶν ἢ δεξιᾷ ἐποίησεν μνήμην· δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεχηρμένος τὴν τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος ἡ Βασιλεὺς μέντοι ὁ Χριστὸς, ὅτι ἢ ἐνανθρωπήσας ἔμεινεν ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς· βασιλεύει γὰρ ἐν δικαιοσύνῃ· διὸ ὡς ἐκ παραδείγματος τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων, σκηπτροφορεῖν εἰσδόντων, τὸ τῆς λόγου σχῆμα· σύμβολον γὰρ Βασιλείας ἢ ῥάβδος.

ρως δὲ, λέγει, ὅτι ἔχει ὁ Χριστὸς τὴν δικαιοσύνην· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα του· (1) ἔπειτα πάλιν ἀκολουθῶς γυρίζει τὸν λόγον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει.

„Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου, ἔλασον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.

Μετόχοι θέλει νὰ εἰπῇ, κοινωνοί· κοινωνοὺσι δὲ μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ λαμβάνουσι τὸ ὄνομά του καλούμενοι Χριστοί, ὅλοι οἱ βασιλεῖς (καὶ Προφῆται καὶ Ἱερεῖς·) ὀνομαζόνται γὰρ καὶ αὐτοὶ Χριστοί· διὰ τί ἐχρίοντο· ἀλλὰ, τοὺς μὲν βασιλεῖς ἔχριον οἱ Προφῆται μὲ τὸ κατασκευαστὸν καὶ αἰσθητὸν ἔλαιον, εἰς σημεῖον βασιλείας· ἐσένα ὁμῶς, ὁ Θεὸς, μὲ τρόπον ἑτερόν, σὲ ἔχρισεν ὡς βασιλεὺς ὁ Θεός σου· ἡγοῦν ὁ Πατὴρ „Εἰ γὰρ (λέγει ὁ ἴδιος) κατεσάβην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (τοῦ Πατρὸς δηλα-

δή·) (Ψαλ. β'. 6.) καὶ οὐ μὲ τοιοῦτον αἰσθητὸν ἔλαιον, ἀλλὰ μὲ χρίσιν ἀγαλλιάσεως· διότι καθὼς, ὅταν ἡμεῖς ἀκούωμεν ῥομφαίαν Θεοῦ, καὶ τόξα καὶ σαῖτας καὶ ἄλλα ὅμοια, δὲν νοῦμεν αὐτὰ αἰσθητῶς καὶ παχυλῶς, ἀλλὰ νοοῦμεν τὴν τούτων ἐνέργειαν· ἐτὶ καὶ τῶρα ἐδῶ ἔλασον ἀκούοντες, τὴν χρίσιν τοῦ ἔλαιου νοοῦμεν· χρίσις δὲ ἀγαλλιάσεως, εἶναι ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· χαροπαῖον γὰρ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁλικῶς δὲ ἡ χρίσις αὕτη ἐγένεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ οὐχὶ μερικῶς· ἐπειδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλον ὑπῆρχεν ἐν ὅλῳ τῷ Χριστῷ, καὶ δὲν ἦτον εἰς αὐτὸν ἓνα μερικὸν χάρισμα, καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους ψιλοὺς ἀνθρώπους τοὺς πνευματοφόρους· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο διέφερεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἁγίους· καθ' ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, εἶχον μερικά χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ δὲ Χριστὸς, εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα, ὡς Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός (1)

8: „Σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασσία ἀπὸ τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Οἱ μὲν λοιποὶ ἄνθρωποι, πόνῳ καὶ ἀσκήσει καὶ προσοχῇ πολλάκις κατορθοῦσι, τὴν πρὸς τὸ καλὸν διάθεσιν, καὶ τὴν τῶν φαύλων ἀποστροφὴν· σοὶ δὲ φυσικὴ τίς ἐστι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ οἰκείωσις· καὶ πρὸς τὴν ἀνομίαν ἢ ἀλλοτρίωσις· καὶ ἡμῖν δὲ οὐ χαλεπὸν, βουληθεῖσιν ἀναλαβεῖν τὴν πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπην καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀνομίαν μῖσος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Ἄλλος δὲ φησιν „Ἐπὶ τούτῳ ἠλειφέ σε· ἐπὶ τῷ κατορθῶσαι τὰ εἰρημένα φησιν, ἀνομίαν ἐκβαλεῖν, δικαιοσύνην φυτεύσαι, ποιῆσαι ὅπερ ἐπέσπας· συμφωνοῦσι τῷ Χρυσόστομῳ καὶ οἱ θεολογούντες, οἵτινες δογματίζουσιν, ὅτι ἡ καθ' ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγος μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἕνωσις, (ἥτις καὶ χρίσις λέγεται) οὐκ ἐγένετο χάριν μισθοῦ τινος τῶν τοῦ Χριστοῦ ἔργων· ἀρχὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη παντὸς μισθοῦ, καὶ οὐχὶ ἀποτέλεσμα καὶ ἔργον μισθοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Κορνεύσιος „Οὐκοῦν διὰ τῆς ἐνώσεως ὁ μονογενὴς πάσαν χάριν ἐδέξατο, πρῶτον, τὸ μὴ ὑποπίπτειν ἀμαρτία· δεύτερον, τὸ κεχαρισμένον εἶναι Θεῷ· οὐ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἐξιν χάριτος ἐφιλοῦτο Θεῷ· ἐπειδὴ τῇ ἐνώσει καὶ κεῖνο παρκαλοῦθησε κατὰ τὸν Βασιλεῖον, καὶ Θεοδώριτον, καὶ Χρυσόστομον ἐξηγουμένους τὸ „Ἐχρίσε σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου (ἐν τῷ θεολογικῷ)· ὅθεν προθύσερον σχῆμα εὐρίσκεται εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα· κατὰ τινες θεολόγους· εἶον, „Ἐχρίσε σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· διὰ τοῦτο ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· „Πρὶν γὰρ φησιν ὁ γινῶναι αὐτὸν ἢ προελεσθαι πονηρὰ, ἐκλέχεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρὰ τοῦ ἐκλέχασθαι τὸ ἀγαθόν· (Ἠσ. ζ'. 15.) ὁ δὲ Βασιλεὺς „Ἐχρίσθη δὲ παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ· τούτεστιν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους τοὺς μετέχοντας τοῦ Χριστοῦ· διότι ἐκεῖνοι μὲν, μερικὴ τίς ἐδέξατο Πνεύματος κοινωνία· ἐπὶ δὲ τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ κατελθὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς φησιν Ἰωάννης, ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος „Χριστὸς φησιν (δογματίζεται) διὰ τὴν Θεότητα· χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐργεῖα κατὰ τοὺς ἄλλους χριστοὺς ἀγιάζουσα, παρουσία δὲ ὅλου τοῦ χριστοῦ· ἥ ἐργον ἄνθρωπον ἀκοῦσαι τὸ χρίον, καὶ Θεὸν τὸν χρισμένον· προσδέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Χριστός; ὅτε ὡς ἐν εἶδει περιεστῆς τὸ Πνεῦμα ἦλθεν ἐπ' αὐτόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καθ' ὅ τὸτε ἐδείχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Χριστὸς καὶ Υἱὸς Θεοῦ, πρὸ τοῦ ὢν ἀφαιρῆς· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως χριστὸς ὑπῆρχεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν χρίσασαν αὐτὸν Θεότητα, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ „Μετόχοι

„ τῶν ἱματίων σου .

Ἱμάτια τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Θεότητος , ἦτον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα , εἰς τὰ ὅποια ἀπορρήτως ἐχωρήθη αὕτη . ταῦτα γὰρ καὶ καταπετάσματα ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος , λέγων „ Διὰ τοῦ καταπετάσματος : τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ . (Ἑβρ . ι' . 20 .) σκοπὸν δὲ ἔχει νὰ εἰπῇ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἀπὸ τὴν σάρκα σου , ὦ Χριστέ , θέλει ἀκολουθήσει νάρκωσις καὶ ἀδιαφθορία . καθότι ἐνεκρώθη μὲν αὕτη διὰ τοῦ θανάτου , ἀδιαφθόρος δὲ ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ . ἐπειδὴ τῆς νεκρώσεως καὶ ἀδιαφθορίας σημεῖον εἶναι ἡ σμύρνα . εἰς τὰ νεκρά γὰρ σώματα ἀλείφεται ἡ σμύρνα , ἵνα μὲ αὐτὴν φυλάττωνται ἀσχηπτα καὶ ἀδιαφθόρα . ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴν σου θέλει ἀκολουθήσει κατὰ βαςίς εἰς Ἀδὴν , καθ' ὅτι αὕτη κατέβη εἰς Ἀδὴν . ἐπειδὴ καὶ ἡ σκεπή τὸ ὑγρὸν τῆς σμύρνης οὖσα , σφυγομένη σάζει . καθὲ δὲ σαλαγγατία φυσικῶς φέρεται εἰς τὰ κάτω , ὡς ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐξηγήσατο ἡ δὲ κασσία , μὲ τὸ νὰ ᾔναι φλούδα ἀρωματικὴ καὶ εὐωδουμένη , σημαδεύει ἀνιγματοδῶς τὴν εὐωδίαν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ : τὸ ὅποιον ἦτον φυσικὰ εὐώδες διὰ τὴν ἀναμνηστικὴν . (1)

„ Ἀπὸ βάρειων ἐλεφαντίνων .

Βάρεις ὀνομάζοντο οἱ μεγάλοι οἶκοι καὶ οἱ ναοὶ

(2) πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ , ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ βάρεις . καθὼς γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἦτον ἱμάτια τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ : εἶτι τὰ αὐτὰ ἦτον καὶ εἶκος καὶ νεὸς τῆς αὐτῆς Θεότητος του . λέγει λοιπὸν , ὅτι ἡ σμύρνα καὶ ἡ σκεπή καὶ ἡ κασσία , τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἀρωματικά , θέλουν ἀκολουθήσουν ἀπὸ τὰ ἱματία σου , καὶ ἀπὸ τὰς βάρεις σου τὰς ἐλεφαντίνους : ἡγουν τὰς λαμπράς . ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἐλεφαντος κόκκαλα εἶναι λαμπρά , διὰ τὴν πολλὴν λευκότητα καὶ σιμυρότητα ὅπου ἔχουν .

9: „ Ἐξ ὧν εὐφρανάν σε .

„ θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου .

Ἐκ τούτων , λέγει : ἡγουν ἀπὸ τὴν νεκρώσει καὶ ἀδιαφθορίᾳ , καὶ τὴν εἰς Ἀδὴν καθόδον , τὰ ὅποια ἔλαβες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων . ἐκ τούτων , λέγω , σὲ εὐφρανάν Κύριε , αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν , αἵτινες ἐπίστευσαν εἰς ἐσένα . αὐτὰς γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν , πῶς εἶναι αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων : διὰ τὴν ἀνίστασιν οἱ Ἀπόστολοι εἶναι υἱοὶ καὶ συγκληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ , φανερὸν ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ βασιλεῖς : οἱ δὲ βασιλεῖς οὗτοι ἀνεγέννησαν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τὰς ψυχὰς τῶν πιστεύσαντων Χριστιανῶν , καὶ ταύτας ἀνεδέξαντο πνευματικὰς θυγατέρας των . ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα (Α' Κορ . δ' . 15 .) καὶ πα-

λιν

- τοχοὶ δὲ αὐτοῦ εἰσι καὶ ἑταῖροι καὶ ἀδελφοὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οἱ πιστεύσαντες . οὕτω καὶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγει .
- „ Μέτοχοι γὰρ γεγόνημεν τοῦ Χριστοῦ . ἐάν περ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατέσχωμεν .
- (1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ὅτι καὶ τὰ αἰσθητὰ ἱμάτια τοῦ Χριστοῦ , χάριτος ἔγεμεν . οὕτω γὰρ ἡ αἱμορροῦσα τοῦ σώματος αἱμάτων ἔσπεσε κρουνοὺς , τοῦ κρασπέδου ἀφαιμένη . ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι ἱμάτια τοῦ Χριστοῦ νοοῦνται καὶ ἡ δύναμις καὶ εὐπρέπεια τῆς δόξης του . κατὰ τὸ „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπεια ἐνεδύσατο , ἐνεδύσατο δὲ Κύριος δυνάμει . ταῦτα δὲ ἔγιναν εὐώδη εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν τάξει μύρου , κατὰ τὸ „ Μύρον ἐκένωσεν ὀνομά σου (παρὰ τῇ Νικίτῃ .)
- (2) Ὅθεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκαν „ Ἀπὸ ναῶν ἐλεφαντίνων . ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ παλαιὸν αὕτη μέλισσα ἡ ὕλη τιμία καὶ περισπούδαστος ἦν ἡ ἀπὸ τῶν ἐλεφαντίνων . διὸ καὶ ἄλλος Προφήτης (δ' Ἀμώς) ἔλεγεν „ Οὐαὶ οἱ καθέδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων . βάρεις δὲ κυρίας εἶναι κατὰ τὸν Νικίτην πύργοι ὕψηλοι καὶ δυνατοὶ , κτισμένοι ἀπὸ πέτρας μεγάλης σφραγίσαντες , σχῆμα τετραγώνων ἔχοντες . οἱ τινες οἰκοδομοῦνται ἐμπροσθεν εἰς τὰ τεῖχη τῶν πόλεων ἢ μοναστηρίων , εἰς προβολὴν καὶ προφύλαξιν τοῦ τεύχους . οἱ ἄλλοι δὲ διὰ τοῦτο καὶ βαρούσιν ὀνομάζονται .

λιν „ Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπᾶν οὖθετώ (Α΄ Κορ. δ' . 13 .) μέ ποῖον δὲ τρόπον σὲ εὐφρανῶ ὁ Χριστὲ, αὐταὶ αἱ θυγατέρες ; μετὰ τὸ νὰ σὲ τιμῶν ἀληθῶς καὶ νὰ σὲ λατρεύουν ὡς Θεόν . ταῦτα μὲν νοοῦνται, κατὰ ἐννοιαν ὑψηλοτέραν . κατὰ δὲ τὴν πρόχειρον ἐννοιαν, ἄλλως θέλεις νοήσεις τὰ ῥητά . ἤγουν ὅτι πολυποίκιλος εὐδία τῶν ἀρετῶν πνέει ἀπὸ τὸ πανάχαρτον πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου Κυρία καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ πνέει αὕτη καὶ ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπον λαμπροὺς καὶ πολυτίμους ναοὺς σου καὶ Ἐκκλησίας . τοῦτο γὰρ εἶναι αἱ ἐλεφαντίναι θάλασσαι . διὰ τί ἡ ποικιλία τῶν ἀνωτέρω ἀρωματικῶν εἰδῶν, φανερόναι τὴν ποικίλιν τῆς εὐδίας τῶν ἀρετῶν . ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς ναοὺς θέλουν σὲ εὐφραίνουσιν, λέγει, οἱ τούτους φιλοτίμως οἰκοδομήσαντες . τὸ δὲ εὐφρανῶν εἶπεν εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀντὶ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον μέλλοντα, εὐφρανούσιν σε κατὰ τὴν συνήθειαν ὅπου ἔχουσιν οἱ Προφῆται νὰ λέγουν τὰ μέλλοντα, ὡς περασμένα . τὸ δὲ θυγατέρες βασιλείων ἐν τῇ τιμῇ σου, νοεῖται, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἰδιῶται καὶ παραμικροὶ ἄνθρωποι θέλουν σὲ τιμήσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς . καὶ τὸ πλέον θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ τῶν βασιλείων θυγατέρες, αἱ ὅσαι φυλάσσονται ἀπὸ καθὲς μέρος μὲ μυστία ὁμμάτια, καὶ θαλαμύνονται μέσα εἰς τοὺς ἀδύτους καὶ ἀποκρύφους οἴκους τῶν βασιλείων, χωρὶς νὰ τὰς βλέπῃ τις . καθὼς ἦτον ἡ πάνσοφος Αἰκατερίνα, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ τῷ Χριστῷ πισεύσασαι . (1)

„ Παρέστη ἡ βασίλισσα εἰς δεξιῶν σου.

Βασίλισσαν ἐδῶ ἀνομαζεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνάθροισιν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τὴν ὅποιαν ὁ βασιλεὺς Χριστὸς, προσκολλημένην οὐδὲν πρότερον εἰς τὰ εἰώλα, ἐνυμφεύθη εἰς τὸν

ἐαυτὸν τοῦ διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως . αὕτη γὰρ, ἐβασίλευσε μὲν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τῶν παθῶν, συνεβασίλευσε δὲ μαζὶ μετὰ τὸν νυμφίον τῆς καὶ βασιλεὺς Χριστὸν, εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν . καὶ ὁ μὲν νυμφίος τῆς καὶ βασιλεὺς Χριστὸς, καθῆται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς ὁμοούσιος μετὰ αὐτὸν καὶ ὁμοτίμος κατὰ τὴν Θεότητα . ἡ δὲ νύμφη τοῦ καὶ βασίλισσα Ἐκκλησία δὲν καθῆται, ἀλλὰ παρασέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ νυμφίου τῆς καὶ βασιλέως, μαζὶ μετὰ τοὺς ἀσωμάτους Ἀγγέλους . διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ ἦναι νύμφη καὶ βασίλισσα, ὅμως εἶναι φύσεως κτιστῆς . καὶ διὰ τοῦτο μέγα καὶ ὑπέρογκα ἀξίωμα εἶναι εἰς αὐτήν, καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀξιώβῃ νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ . εἰσὶν, καὶ παρῴσασι . ὁ δὲ Παῦλος λέγωντας περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς „ Ὅτι σωτήριον καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ . (Ἐφ. β' , 6 .) δὲν γράφει ἀσύμφωνον καὶ ἐναντία μετὰ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ . ὄχι . ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡσαν κεφαλὴ ἐκκλησίας, ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ συγκαθίσῃ μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καὶ ἔζηκε . καὶ ὄχι αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

„ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσαι περιβεβλημένη .

Περιβεβλημένη : ἤγουν ἐνδυμένη εἶναι, λέγει, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μετὰ λαμπρὰν φορεσίαν . ἦτοι μετὰ τὴν χάριν καὶ υἱοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως . φολισμένη δὲ εἶναι μετὰ ποικίλα εἰσὶν τῶν ἀρετῶν . νοητὴν γὰρ ἐνδυμασίαν καὶ ποικίλιν φανερόναι ἐδῶ ὁ λόγος, καὶ ὄχι αἰσθητὴν . καθὼς καὶ παρακάτω θέλει τὸ φανερώσαι καθαρώτερα . (2)

ΙΟ : γ, Α-

(1) . Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθαρώτερα . μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὡς νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ . εὐφρανθήσῃ ὁ Δεσπότης ἀπὸ θάλασσαν ἐλεφαντίναν, ἣν ὡν κατεσκεύασαν εἰς σὴν τιμὴν αἱ τῶν βασιλείων θυγατέρες, ναοὺς ἀποτελέσασαι τὰς ἑαυτῶν καρδίας . (παρὰ τῇ Νικίτῃ)

(2) . Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος εἶπεν „ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσαι : τούτῳ ἐν δόγμασι νομοῖς καθυφασμένοις ἔπει-

10: „ Ἀκούσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖ-
νον τὸ οὖς σου .

„ Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ
οἴκου τοῦ πατρὸς σου .

Βλέπε ὡς ἀναγνώσα, με ποῖον τρόπον ὁ Προ-
φήτης Δαβὶδ ἀρραβωνίζει τὴν Ἐκκλησίαν με τὸν Χρι-
στὸν ἥγουν με τὰ λόγια ταῦτα ὁ θυγατέρα δὲ τοῦ
Χριστοῦ, τὴν αὐτὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν
ἐνομαζει (1) διότι ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶ-
ναι δυνατόν ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴν
αὐτὴν γυναῖκα, καὶ νύμφην τοῦ καὶ θυγατέρα του ἔπι
δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ἀκολουθήσουν καὶ
τὰ δύο ἥγουν τὸ νὰ ἔχῃ ὁ Χριστὸς τὴν αὐτὴν Ἐκ-
κλησίαν, καὶ νύμφην τοῦ καὶ θυγατέρα του ἔπειδὴ
καὶ τὰ δύο εἶναι πνευματικά ὡς νύμφην τοῦ γὰρ ἔχει
τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Χριστὸς ἔπειδὴ καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν
διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ θυγατέρα τοῦ δὲ πάλιν ἔχει τὴν
αὐτὴν, διὰ τὴν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτί-
σματος ποῖα δὲ εἶναι τὰ λόγια, ὅπου λέγει ὁ Δα-
βὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀκούσον, λέγει, ὡς θυγα-
τηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐκεῖνα ὅπου σοι λέγω
καὶ εἰδὲ καὶ γνῶρισον ἀκριβῶς, ὅσα ἔπαθεν ὁ νυμφί-
ος σου Χριστὸς διὰ λόγου σου ἢ ἰδὲ ὅσα θαύματα ἔ-
καμε διὰ νὰ σε τραβίξῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ καὶ διὰ
τοῦτο κλῖνον τὸ αὐτί σου, καὶ ὑπάκουσον εἰς τὰς ἐντο-
λάς, ὅπου σοὶ ἔδωκεν ὁ νυμφίος σου .

Ἀλησμόνησον, λέγει, τὸ ἔθνος σου, ὡς θυ-
γάτηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἥγουν τὴν παντὴρ πο-
λιτείαν τοῦ γένους σου, καὶ τὴν προτέραν κακὴν ζω-
ήν σου ἄλησμόνησον καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου
Διαβόλου ἔπειδὴ ὁποῖος κάμνει τὴν ἁμαρτίαν, αὐτὸς
γεννᾶται ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἔχει αὐτὸν πατέρα του,
ὡς εἶπεν ὁ Κύριος ὡς ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Δια-
βόλου ἐστὶ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέ-
λετε ποιεῖν (Ἰω. η' . 44 .) ἀλησμόνησον τὰς
πρὸς τὸν Διάβολον μακρὰς θυσίας, καὶ τὰς πρὸς αὐ-
τὸν ἀκαθάρτους τελετὰς καὶ λατρείας, ὅπου ἐποίει πρό-
τερον, ἔθνη καὶ εἰδωλολάτρεις οὕσα, καὶ εἰς δια-
φορὰ ἁμαρτημάτων κυλιόμενη . Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ
τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι τὰ ἔθνη, πατέρας τῶν
ἐλεγον πῶς εἶναι, οἱ μυθευόμενοι ψευδεῖς Θεοὶ πῶς
δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ λόγια ταῦτα
τοῦ Δαβὶδ; φανερὰ γὰρ ἔδωκεν λέγει διὰ τὴν ἐξ Ἑθ-
νῶν Ἐκκλησίαν ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅχι διὰ τὴν ἑθνη-
τικὴν συναγωγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἔπειδὴ εἰς
αὐτὴν ἦτον νόμος, νὰ μὴν ἀφίουν οἱ Ἰουδαῖοι
τὰ πάτρια των, μηδὲ νὰ τὰ ἀλησμονοῦν καὶ ὅ-
χι καθὼς ἔδωκεν τὸ ἐναντίον ὁ Δαβὶδ παραγγέ-
λει . (2)

11: „ Καὶ

ποικιλμένοις σοβαρῶς ἑαυτὴν καὶ ἱεροπρεπῶς κατακοσμοῦσα ἔπειδὴ δὲ οὐ μονοειδῆ τὰ δόγματα, ἀλλὰ ποικίλα καὶ
πολύτροπα, ἡθικούς τε καὶ φυσικούς καὶ τοὺς ἐποπτικούς λεγομένους περιέχοντα λόγους, διὰ τοῦτο πεποικιλμένον εἶ-
ναι τὸν ἱματισμὸν τῆς νύμφης ὁ λόγος φησὶν .

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς, τὸ, θύγατερ, ἀποδίδει εἰς τὸν Δαβὶδ λέγων, Προσποικιεύεται αὐτὴν διὰ τῆς προ-
σηγορίας θυγατέρα αὐτὴν προσαγορεύων, εἰσὶν τεκνοποιούμενος αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης ἄκουσον θύγατερ καὶ ἴ-
δε διδάσκει αὐτὴν γεγυμνασμένον ἔχειν τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν διὰ τοῦ ἴδε κατανόησόν φησι τὴν Κτίσιν, καὶ ὡ-
φεληθεῖσα ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὴν τάξεως, οὕτως ἀνάβαινε πρὸς τὴν τοῦ Κτίσαντος θεωρίαν ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος
καὶ τῇ Θεοτόκῃ ἀνατίθησι τὸ ἀκούσον θύγατερ, καὶ τὸ, αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου ὅπως ὁμοίον ἐστὶ τῷ, χαῖρε κεχαρι-
τωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ; εἰρηκὸς γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ Χριστὸν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς καὶ τὴν ἀνθρώπινον γέν-
νησιν δεδήλωκε τὴν ἐκ Παρθένου καὶ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριστωμένην ἀποκαλεῖ, ξένος ἂν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν
ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσιν, θύγατερ προσφωνεῖ (παρὰ τῷ Νικητᾷ) ὁ δὲ Θεὸς Γεννό-
ριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι τὸ ἀκούσον θύγατερ καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ
οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, τὸ
εἶπεν ὁ Ζαχαρίας πρὸς τὴν Παρθένον εἰσερχομένην ἐν τῷ νομικῷ ναῷ .

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ἢ ἔσθ' ὅφρ' ἴδῃς διὰ τῆς λήθης ἀπαλείψης τοὺς στίλους τῶν πονηρῶν μαθημάτων,

ves θυγάτηρ καὶ νύμφη του . (2)

11:3, Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου .

Ἐάν , λέγει , ἐκεῖνα ὅπου σοὶ εἶπον ἀνωτέρω , φυλοξῆς ὡς θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία , θέλει αγαπήσει τὸ κάλλος σου ὁ βασιλεὺς Χριστός . κάλλος δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι , ἡ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν ωραιότης , ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν . (1)

12:1, Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου .

12:2, Καὶ προσκυνήσεις αὐτόν .

Νυμφεύσου , λέγει , ὡς Ἐκκλησία τῶν Ἑθνῶν μὲ τὸν Χριστόν , καὶ γενοῦ θυγάτηρ κατὰ χάριν . ἐπειδὴ , ὡς τῆς ἀπείρου συγκαταβάσεως καὶ φιλανθρωπίας ! αὐτὸς εἶναι , λέγει , ὁ κατὰ φύσιν Δεσπότης σου καὶ αὐθέντης , καθ' ὃ εἶναι δημιουργός σου . καὶ διὰ τοῦτο θέλεις προσκυνήσεις αὐτόν , ὡς κατὰ φύσιν δούλη του , ἀγκαλὲ καὶ κατὰ χάριν ἔγι-

11 Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις .

Ἡ Τύρος ἦτον γεμάτη ἀπὸ Εἰδωλῶν , καὶ ἡ πλεον δυσσεβεστέρα ἀπὸ ὅλης τὰς ἄλλας πόλεις . προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ἐδῶ , ὅτι καὶ αὕτη ἔχει νὰ προσφέρῃ δῶρα εἰς τὸν Χριστόν : ἦγουν οἰκοδομὰς ναῶν , ἀπτερώματα διαφόρα , καὶ κάθε ἄλλην λατρείαν . θέλει γένη , λέγει , ἐν δώροις : ἦγουν θέλει προσφέρει δῶρα ἡ θυγάτηρ Τύρου , ἀντὶ τοῦ ἡ θυγάτηρ Τύρος . ἰδιώμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης , τὸ νὰ ὀνομάζῃ θυγατέρα τὴν κάθε πόλιν . καθότι κάθε πόλις , εἶναι ἓνα μέρος , καὶ ὡσανὺ μία θυγάτηρ τῆς ὅλης χώρας καὶ ἐπαρχίας . ἔτσι γὰρ καὶ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα ὠνόμασε θυγατέρα τῆς Βαβυλῶνος : ἦγουν ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος , θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος . (Ψαλ . ρλς . 11 .) περὶ τοῦ ἰδιώματος τούτου ὅρα καὶ εἰς τὸν οβ' Ψαλμὸν ἐν τῷ τέλει σίχ . η' . ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρός .

ἀπολαβοῦσα τὸ ὕδιον σευτῆς κάλλος , ἐπιθυμητὴ φανήσῃ τῇ νυμφίῳ καὶ Βασιλεῖ . ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ . τὸ ἀναγκαῖον τῆς ὑποταγῆς παραδεδωκέναι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐστὶ Κύριός σου καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ . ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων .

(1) Ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς ἐρμηνεύουσι τὸ ἐν τῷ τούτῳ : ἦγουν ὅτι θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ εἶναι κάθε ψυχὴ Χριστιανοῦ ἡ νυμφευθεῖσα τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως , καὶ τῆς ἡμετέρας τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος . αὕτη δὲ , ὅταν παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἁμαρτήσῃ , χάνει τὴν θεϊκὴν υἱοθεσίαν , ὑσερεῖται τῆς πνευματικῆς νυμφεύσεως τοῦ Χριστοῦ , νυμφεύεται μὲ τὸν πονηρὸν Διάβολον , καὶ γίνεται ἀκαλλὴς καὶ ἀσχημὸς . ἐάν λοιπὸν αὕτη αγαπήσῃ νὰ λάβῃ πάλιν τὰ χαρίσματα ὅπου ἔχασε , καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς πρώτης ἡμετέρας καὶ νυμφεύσεως τοῦ Χριστοῦ , διὰ τῆς μετανοίας . πρέπει πρῶτον μὲν , νὰ ἀκούῃ : ἦγουν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα τοῦ νυμφίου τῆς . δευτέρου δὲ , νὰ βλέπῃ : ἦγουν νὰ θεωρῇ καὶ νὰ εὐχαρίζεται ποίας βασιλείας καὶ χαρισμάτων ὑσερήθῃ , καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ποίαν κόλασιν , καὶ ποῖα κακά καὶ πᾶσι ἀπέκτισε . καὶ ταῦτα θεωροῦσα νὰ ἀναγεννάσῃ καὶ νὰ ὀδύρεται . τρίτον , πρέπει νὰ κλίνῃ τὸ αὐτὴ τῆς εἰς τὴν καρδίαν τῆς : ἦγουν πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας τῆς , καὶ νὰ μὴν ἀφίη νὰ λαλῇ δι' αὐτοῦ ὁ Διάβολος τοὺς αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς καὶ βλασφήμους τοὺς λογισμοὺς . ἀλλὰ νὰ προσεύχεται δι' αὐτοῦ καὶ νὰ λέγῃ μὲ ὅλην τὴν καρδίαν , Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με . τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον πρέπει , ὅχι μόνον νὰ φύγῃ κατὰ τὴν αἴσθησιν τὸν λαόν καὶ οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς : ἦγουν ὅλας τὰς προτέρας κακὰς συνηθείας καὶ ἔξεις , ὅπου ἔλαβεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν , καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα καὶ τόπους καὶ τὰ περιστατικά , τὰ ὅποια ἔγιναν αἷτια καὶ ἡμάρτεν . ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὰ ἀποβάλλῃ καὶ τρόπον τινὰ νὰ τὰ ἀποξέσῃ ἀπὸ τὴν φαντασίαν καὶ μνήμην τῆς τὸσον , ὥστε ὅπου νὰ μὴν τὰ ἐνθυμῆται πλέον , ἀλλὰ τελείως νὰ τὰ λησμονήσῃ . καὶ ἐάν οὕτως ἡ ψυχὴ αὕτη ποιήσῃ , θέλει ἐπαναγυρεῖσιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ωραιότητα καὶ τὸ κάλλος , καὶ θέλει λαμπρυνθῇ τὸσον , ὥστε ὅπου βλέπων αὐτὴν ὁ πρῶτος νυμφίος τῆς , ἔχει νὰ ἐπιθυμήσῃ τὸ νοητὸν κάλλος τῆς , καὶ ἀκολούθως ἔχει νὰ τὴν νυμφευθῇ πάλιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου τοῦ Πνεύματος : καὶ νὰ προσκαλῇ αὐτὴν μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ ἁγίου . Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη (Ἄσμ . δ' . 8 .)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . Οἱ μὲν ἄλλοι τρεῖς ἐρμηνεύουσι αὐτὴν ἐκέλευσαν ποιήσασθαι τὴν προσκύνῃσιν . καὶ ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω ἡρμηνεύσαν , καὶ προσκύνῃσιν αὐτῷ . ὁ δὲ Σύμμαχος . αὐτὸς γὰρ Κύριός σου , καὶ προσκύνει αὐτόν .

ρός Σιών : (1)

„Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ
πλούσιοι τοῦ λαοῦ .

Πρόσωπον ἐδῶ τὴν κεφαλὴν ὀνομάζει ὁ Δα-
βὶδ . κεφαλὴ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν εἶναι
ὁ Χριστός , τὸν ὁποῖον θέλουν λιτανεύσουν : ἡγοῦν θέ-
λουν παρακαλέσουν , ἢ τιμήσουν (ὡς εἶπεν ὁ Θε-
οδοτίων ·) οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες καὶ ἐξουσια-
σαί · οὗτοι γὰρ εἶναι οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ · ἀνίσως
δὲ αὐτοὶ θέλουν τιμήσουν τὸν Χριστόν , πολλῶ μᾶλλον
θέλουν τιμήσουν αὐτὸν οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτούς
λαοί ; νοοῦνται δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον πρόσωπον
τῆς Ἐκκλησίας , καὶ οἱ ἅγιοι Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιε-
ρεῖς καὶ Ἱερεῖς , τοὺς ὁποίους τιμῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι
βασιλεῖς , ὡς λειτουργοὺς καὶ παραστάτας Θεοῦ .
(2)

13 : „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βα-
σιλέως ἔσῳθεν .

ἡσυχία

Διὰ τὴν μὴ νομίσῃ τινὰς , ὅτι τὰ ἀνωτέρω
ἐνδύματα καὶ τὸ κάλλος , ὅπου εἶπε τῆς Ἐκκλη-
σίας , εἶναι αἰσθητὰ , διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀναβιβάζει
τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ νοητά : καὶ λέγει , ὁ-

τε ὅλη ἡ ὠραιότης , καὶ ὅλη ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ
στολισμὸς τῆς Ἐκκλησίας , εἶναι νοητὸς καὶ πνευμα-
τικός · καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν , καὶ ὄχι εἰς
τὸ σῶμα · ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος δέ-
χεται καὶ τιμᾷ , καὶ ὄχι τὸ τοῦ σώματος : καὶ τὸν
στολισμὸν , ὅπου συντίθεται ἀπὸ τῶν ἀρετῶν ἀγα-
πῶν , καὶ ὄχι τὸν ἐξ ἱματίων . (3)

„ Ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς .
14 : „ Περιβεβλημένη πεποικιλμένῃ .

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἡ Ἐκκλη-
σία εἶναι ἐνδυμένη μὲ φορεσίαν · ἐδῶ δὲ λέγει ,
πῶς εἶναι ἐνδυμένη μὲ κροσσωτά : ἡγοῦν μὲ ζώ-
νος · ἄλλοι γὰρ ἐρμηνεύουσι εἶπον , ἐν συσφιγμένην ,
(ἥτοι ζώναις) ἀπὸ τοῦς ὁποίους κρέμονται κροσ-
σα : ἥτοι φούνταις · ζώνην δὲ θέλεις νοήσεις τὴν
σωφροσύνην , ἥτις συσφίγγει τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος
τῆς ψυχῆς , ἀπὸ τῆς ὁποίας σωφροσύνην κρέμυν-
ται πολλαὶ ἀρεταί · ἐπειδὴ ἐκεῖνος , ὅπου χαλινῶσει τὴν
ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς , αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν χαλινὸν
τῆς ἐπιθυμίας , κατορθώνει καὶ ἄλλας πολλὰς ἀρετάς ·
ἄλλοι δὲ : ἥτοι ὁ Θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος
τὸ ἐν κροσσωτοῖς , ἐν κροσσοῖς εἶπον , κροσσοὺς λέ-
γοντες τὰς διαφορὰς τῶν ἀρετῶν , ἢ τὰς διαφο-
ρὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων · καθὼς γὰρ ἀπὸ
τοῦς αἰσθητοῦς κροσσοὺς ὅπου κρέμονται , γνωρίζε-
τι .

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ἀφῆς τὴν οἰκουμένην εἰπεῖν ὁ Προφήτης , τὴν γείτονα λέγει πόλιν , τὴν ἐν ἀσε-
βείᾳ τότε κατεχομένην , τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Διαβόλου , ἀπὸ μέρους τὸ ἄλιν αἰνιττόμενος : ἥτοι ἀπ' ἐνδὸς Ἐθνεὺς
τοῦ Τυρίου , τὴν τῶν Ἑθ' ὧν κλήσιν κατασημαίνων · δοκεῖ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ τῆς εἰδωλολατρείας ἐν τῇ Χαναάνιδι
χωρᾷ ἐπιτιθεύεσθαι , ὥς Μητρόπολις ἡ Τύρος · κατὰ δὲ ἀναγωγὴν Τύρος συνοχὴ ἐρμηνεύεται : ἥτοι θλίψις ·
μετὰ τὴν θλίψιν οὖν τὴν ἐκ Δαιμόνων ἐπαγομένην , ὅταν γενναίως ἐνέγκωμεν , ὁλόμεθα τιχτομένην ἡμῶν βελτί-
σιν κατάσσειν , ἀναπαύουσιν ἡμεῖς ἐκ τοῦ προλαβόντος μόχθου · (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει , τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας τιμῶσι ἢ θεραπεύουσιν ἅπαντες , καὶ πλοῦτες , καὶ ἀξιώμασιν
ὅσοι κομῶντες · (πάσης γὰρ εὐπορίας μείζων ἀρετὴ) ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ὁρῶμεν παρὰ πάντων τιμωμένην ἢ καλῶς
εἶπε τὸ πρόσωπόν σου : ταυτέστι τὴν δόξαν σου , τὸ κάλλος σου , τὴν εὐμορφίαν σου .

(3) Ὅθεν ὁ Κύριλλος εἶπε „ Κρυπτὸς φησὶν ὁ Κόσμος τῆς Ἐκκλησίας εἰς νοῦν ἢ διάνοιαν · κροσσοὶ δὲ , εἴτεον
σφαῖραι , αἱ πολυειδεῖς ἀρεταί , μονονουχὶ ἢ ἀπικετημέναι τῆς τῶν ἁγίων πληθύος · ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει „ Ὁ γὰρ
εὐφρεπίζων ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ τῷ βλέποντι ἐν τῷ κρυπτῷ , οὗτος ἔχει πᾶσαν τὴν δόξαν ἔσῳθεν · ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεο-
δώριτος „ Ἐπειδὴ εὐτέλεια περιβολαίων κοσμεῖ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητάς , ἐρμηνεύει τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν ,
ἐνδοθεν ἔχει φησὶ τῆς ἀρετῆς τὴν εὐπρέπειαν , ἢ τοῖς παντοδαποῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλάμπει χαρίσματι ·
Σημειῖναι ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως Ἐσεβῶν · Ἐσεβῶν δὲ κατὰ τὴν
Διδύμεον ἐρμηνεύεται λογισμός · ὁ Βασιλεὺς δὲ τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος · ὁ δὲ Θεὸς Ἱερώνυμος ἡ-
γήνευσε τὸ Ἐσεβῶν ἐξ ἐνωϊῶν (Ἐπιστολὴ 140) παρὰ τῷ Κορδεδίῳ .

τινάς, ποίαν διαφοράν ἔχει τὸ ἐξ αὐτῶν ὁλόκληρον ὕψωμα (1) ἔτι καὶ ἀπὸ τὰς ἑξῶθεν καὶ φαινομένων (ἀληθῶς καὶ οὐ καθ' ὑπόκρισιν) ἀρετὰς τοῦ σώματος, γνωρίζει τινάς καὶ τὰς ἑσῶθεν καὶ κεκρυμμένας ἀρετὰς τῆς ψυχῆς. (2)

„ Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθέ-
νοι ὅπισω αὐτῆς .

Ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόφορον, ὅτι δὲν θέλει πολιτευθῇ τὸ τάγμα τῶν παρθένων, εὐθὺς ὅπου συζηθῇ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν· ἀλλὰ ὀπίσω αὐτῆς ἤγουν ὕσερον, ἂν οὐ συζηθῇ· ἐπεὶ δὲ ἂν οὐ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐσερεώθῃ, τότε ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸν Χριστὸν αἱ Παρθένοι· ἦτοι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων, διὰ μέσου τῆς τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι θυγάτηρ καὶ νύμφη εἶναι κάθε ψυχὴ, ἡ διὰ τελειότητος τῶν ἀρετῶν οἰκαιοθεῖσα μὲ τὸν Χριστόν· καὶ παρθένος μὲν εἶναι, ἡ καθαρά οὐσα ἀπὸ τὰ πάθη, ἀτελής δὲ ἀκόμη οὐσα κατὰ τὰς ἀρετὰς· ἡ τις καὶ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ ἄλλους, ὡς κατωτέρα οὐσα τῆς τελείας· νύμφη δὲ εἶναι, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν τελειωθείσα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς παρθένου τελειότερα υπάρχουσα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν, ὅτι ὅσαι γυναῖκες ἤθελαν ἀγαπήσουν τὴν παρθενίαν, αὐταὶ τρόπον τι-

νά μιμοῦνται τὴν Παρθένον καὶ Θεοτόκον· ἐπεὶ δὲ καὶ ἀκολουθοῦσιν ὀπίσω τῆς Θεοτόκου διὰ τῆς μιμήσεως· ὥς κατὰ τὸ παρθενεύειν, καὶ αὐταὶ ἡμποροῦν νὰ λέγωνται μητέρας Χριστοῦ· καθὼς λέγει καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος „ Χριστὸς ἐκ Παρθένου, γυναῖκες παρθενεύετε· ἵνα τοῦ Χριστοῦ γένησθε μητέρας (λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια).

„ Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται
σοι .

Ἦγουν ἐκεῖναι, λέγει, αἱ ψυχὴ, ὅπου πλησιάζουσιν εἰς τὴν νύμφην καὶ θυγατέρα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν πίσιν καὶ τὰ ἔργα, καὶ ὀλίγον οὐσαι κατωτέραι ἀπὸ ἐκείνης, καὶ αὐταὶ, λέγω, θέλουσιν προσφερθῶν εἰς ἑσένα Κύριε. (3)

15: „ Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ
ἀγαλλιάσει .

Λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας, ὅτι ἔχουν νὰ λαβουν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν εἰς τὸ σῶμα „ Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔχουσιν οἱ τοιοῦτοι· (Α' Κορ. ζ' . 28 .) . ἐπεὶ δὲ καὶ ταλαιπωροῦνται, φροντίζουσιν διὰ τὸν ἄνδρα, διὰ τὰ τέκνα, διὰ τοὺς δούλους, διὰ τὸ ὀσπῆτικόν, καὶ

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Οἶμαι τὸ πνευματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεσθαι, ὅταν τῷ διδακτικῷ λόγῳ ἡ ἀκόλουθος ἐπιπλέκηται πράξις· ὥσπερ γὰρ τῷ σῆματι τῆς κρέκκης ἐπιπλεκόμενη, τὸ σωματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεται· εὖτω τοῦ λόγου προϋφασμένος, εἰ ἀκολουθῶς αἱ πράξεις ἐπάγονται, σεμνότητι τις ἂν γένοιτο περιβολὴ τῆς ψυχῆς, λόγῳ ἢ ἔργῳ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον συμπληρωμένον ἐχοῦσης· κροσσὸι δὲ ἀπαιροῦνται τοῦ ἱματίου νηπιῶν ἢ αὐτοῖ, διὸ ἢ χρυσοὶ εἶναι λέγονται· ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος πλείων ἐστὶ τοῦ ἔργου, εἴανει κροσσὸς τις ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὕψωματος περισσεύων.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον „ Εἰκότως κροσσοὶς ἀπέβησε χρυσαῖς τὴν τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν· διήρηνται γὰρ ἀπ' ἀλλήλων οἱ κροσσοὶ, ἢ πάλιν ἦνυνται ὡς τῆς αὐτῆς ἐξηρητιμένοι σολῆς.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἔπονται δὲ τῇ νύμφῃ τοῦ Κυρίου· ψυχαὶ τινες αἰμὴ παραδεχάμεναι σπέρμα λόγων ἀλλοτριῶν, αἱ τινες ἀπενεχθήσονται πρὸς Βασιλεῖ ἀκολουθεῖσαι τῇ νύμφῃ· ἀκουέτωσαν δὲ ἢ αἱ τῶν παρθενῶν ἐπαγγελλόμεναι τῷ Κυρίῳ, ὅτι παρθένοι ἀπενεχθήσονται πρὸς Βασιλεῖ· παρθένοι δὲ αἱ πλησίον οὐσαι τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἐπόμεναι, ἢ μὴ ἀποπλανώμεναι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπεὶ δὲ οὐχ ἅπαντες τὴν ἀκρίαν ἔχουσι τελειότητα, τοὺς μὲν καλεῖ νύμφη ὡς τελείους ἐν ἀρετῇ, τοὺς δὲ παρθέτους ὡς ἀκρίαν φυλάττοντας· ἢν παρέλαβον πίσιν· λέγει δὲ ὁμοίως ἢ ταύτας ἀκολουθοῦσας εἶναι τῆς Βασιλείας, ἢ εἰς τὸν Βασιλικὸν σὺν αὐτῇ εἰσεῖναι νεῶν· καὶ τὴν ἡμετέραν τὴν διαφοράν, ὁ Κύριος ἐδίδαξε φήσας· ἢ Πόλιν μὲν παρὰ τῷ Πατρί μου.

καὶ διὰ ἄλλα πολλὰ βιωτικὰ πράγματα· ἀπὸ τὰ ἁποῖα ὅλα ἐπειδὴ καὶ ἡ παρθένος καὶ καλογραία ἐλευθερώθη, καὶ εἰποβλέπει εἰς μόνον τὸν νοητὸν νυμφίον τῆς Χριστὸν, διὰ τοῦτο χαίρει Πνευματικῶς καὶ ἀγάλλεται, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

„ Ἀχθῆσονται εἰς ναὸν βασιλέως .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διττῶς ἐννοεῖται· ἢ πῶς τὰ τάγματα τῶν Παρθένων θέλουν διορισθῶν εἰς τὸν κληρὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῶν ἀγάμων ἔχουν νὰ γίνωνται Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, Διάκονοι, καὶ Διακόνισσαι· ἢ νοεῖται, πῶς τὰ τάγματα τῶν παρθένων θέλουν φερθῶν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὸν ἐπουράνιον ναὸν, καὶ εἰς τὰ ἐν οὐρανοῖς βασίλεια.

16 : „ Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγενήθης
„ οἱ υἱοί σου .

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐπρόσβαζεν αὐτὴν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ πατρικὸν τῆς ὁσπήτητι· διὰ τοῦτο τῶρα ἐδῶ τὴν παρηγορεῖ λέγων, ὅτι οἱ υἱοί σου : ἦγουν οἱ πιστεύσαντες καὶ ἀναγεννηθέντες ἐν σοὶ διὰ τοῦ Βαπτίσματος Χριστιανοί, αὐτοὶ ἔχουν νὰ γένουν ἀντὶ τῶν προτέρων πατέρων τους, κατὰ τὴν προσάσιν, ὡς λέγει ὁ θεὸς Βασίλειος· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐγέναν Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ πνευματικοὶ προσάται, αὐτῆς πάλιν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ φανερώνει καὶ ἀκολούθως.

„ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ
„ πᾶσαν τὴν γῆν .

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, υἱοὺς σου θέλεις καταστήσεις ὡς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πνευματικούς ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἢ καὶ ἄλλως ὁ ἀνωτέρω λόγος λέγεται εἰς τὸν Χριστὸν· τοῦ γὰρ Χριστοῦ, πατέρες μὲν, καὶ προπάτορες, ὡς ἀπὸ τῆς Μητρός του, ἦτον ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Προφῆται· υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, ἦτον οἱ Ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέβηκαν εἰς τὸ ἄξιωμα, ὅπου εἶχον οἱ προπάτορες τοῦ Χριστοῦ πρῶτον, διὰ τὴν ἑγῆσαν καὶ αὐτοὶ ἄλλοι, δεύτεροι Πατριάρχαι, ὡς γεννήσαντες διὰ τοῦ θεοῦ Βαπτίσματος ὅλα τὰ Ἔθνη· δεύτερον, διὰ τὴν ἡξιώθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τρίτον, διὰ τὴν ἐσάλθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἄρχοντες καὶ ἐξουσιασται εἰς ὅλην τὴν γῆν, Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη, (Ματθ. κη'. 11.)· ἐσάλθησαν δὲ ἄρχοντες οἱ Ἀπόστολοι, ὅχι μόνον ὅταν ἦτον ζωντανοί, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πείθονται καὶ κυβερνοῦνται πάντοτε ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ κανόνας καὶ παραγγελίας τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· (2) ὡς δεῖξουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖοι υἱοὶ αὐτῶν ἐγέναν ἄρχοντες ὅλης τῆς γῆς; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· οἱ γὰρ υἱοὶ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς ὅλην τὴν γῆν, δούλοι μαλ-
λον, καὶ ὅχι ἄρχοντες.

17 : „ Μνησθήσεται τοῦ ὀνόματός σου ἐν
πά.

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος φησὶν „ Οὐχ αἱ κατηναγκασμένως ὑπελθοῦσαι τὴν παρθενίαν, οὐδὲ αἱ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης καταδεχόμεναι τὸν σεμνὸν βίον, ἀλλ' αἱ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἐπὶ τῷ τοιούτῳ κατορθώματι χαίρουσαι, αὐταὶ ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀχθῆσονται οὐκ εἰς τὸν τυχόντα τρόπον, ἀλλ' εἰς τὸν ναὸν τοῦ Βασιλέως· τὰ γὰρ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οὐκ ἐμόλυνεν ἀνθρωπίνη χρῆσις, εἰς τὰ ἁγία τῶν ἁγίων εἰσενεχθήσεται, καὶ ἐξουσίαν ἔξει τῆς εἰς τὰ ἄδυστα παρόδου, ὅπου βέβηλοι πόδες οὐ περιπατήσουσι· πραγματικῶς δὲ ἐπληρώθησαν ταῦτα, ὅταν ἡ Κυρία Θεοτόκος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἁγία τῶν ἁγίων, ἔχουσα ὀπίσω τῆς ἀκολουθοῦσας τὰς παρθέτους, δορυφορούσας αὐτὴν μετὰ λαμπάδων παιδρῶν, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀπερχομένας, καὶ εἰσαγομένας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος „ Οἱ Ἀπόστολοι καὶ πάντων ἀρχόντων ἄρχοντες ἐγένοντο κυριώτεροι· Βασιλέων δυνα-
τα-

„ Πάση γενεᾷ καὶ γενεᾷ :

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐκ μέρους τῆς ὁ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Χριστόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἠξιώθηκα διὰ σοῦ νὰ ἀπολαύσω τοιαῦτα χαρίσματα Κύριε, διὰ τοῦτο θέλω ἐνθυμούμαι καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τῆς γενεᾶς, σημαίνει τὴν εἰς αἰὲ παράτασιν καὶ διαδοχὴν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐνθυμεῖται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζεται καὶ αὕτη Χριστιανικὴ, καὶ Χριστιανῶν Ἐκκλησία.

„ Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται
„ σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„ τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ, λέγει, τοιαύτης προνοίας καὶ εὐεργετίας ἠξιώσας με Κύριε, διὰ τοῦτο θέλουν σὲ εὐχαριστοῦν τὰ πλήθη τῶν ἐδικῶν μου Χριστιανῶν, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ὁ γὰρ μέλλον αἰὼν, εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος, ὡς τιμιώτερος τοῦ παρόντος· καὶ ὡς ἀτελεύτητος. (1)

ΨΑΛ.

τώτεροι· οἱ μὲν γὰρ Βασιλεῖς, ζῶντες κρατοῦσι, τελευτήσαντες δὲ, καταλύονται· οὗτοι δὲ τελευτήσαντες, μᾶλλον κρατοῦσι· καὶ τὰ μὲν τῶν Βασιλέων νόμιμα, εἶσω τῶν οἰκείων ὄρων ἔχει τὴν ἰσχύν· τὰ δὲ τῶν ἀλλέων προσάγματα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξετάδῃ· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, οὓς οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι καλέσας τῆς Ἐκκλησίας ᾤους, οἱ νικηφόροι φημὶ Μάρτυρες, τὴν αὐτὴν ἐτάχθησαν διέπειν ἀρχὴν, καὶ πάντας ἔχουσι νῦν ὑπηκόους, τοὺς μὲν, πόθῳ τοῦτο ποιεῖν αἰρουμένους, τοὺς δὲ, τῷ φόβῳ βιαζομένους.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τίς δὲ ἐστὶ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας; ἡ ἐξομολόγησις τῶν λαῶν· ὁ δὲ Χρυσόρρημων φησὶ „ Λέγει καὶ ἐτέρωθεν αὐτῆς τὸ ἀξίωμα, ὅτι οὐ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθῆσεται μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τοῦ αἰῶνος· ἀθάνατος γὰρ φησὶν εἶσαι ἡ μνήμη σου· ἀνάγραφτος ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ἡμετέραις· ἀνάγραφτος ἐν ταῖς πολιτείαις· ἀνάγραφτος ἐν τοῖς προσάγμασιν· καὶ ἐγὼ τελευτήσω φησὶν, ἀλλ' ἄσσομαι εἰς σὲ καὶ τελευτῶν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διαλυθήσεται· τὰ δὲ γράμματα, μένει· διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοὶ· ὅθεν ἤρξατο, ἐταῦθα κατέλυσεν εἰς Χριστόν· διὰ τοῦτο ποῖον; ὅτι τοιαῦτα κατέρωθας· ὅτι τοιοῦτους ἀρχοντας ἐπέστησας· ὅτι κακίαν ἤλασας· ἀρετὴν ἐφύτευσας· ὅτι τὴν φύσιν ἡμέρωσα τὴν ἡμετέραν· ὅτι τὰ ἀπόρρητα πάντα εἰργάσω· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν τῇ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῃ λόγῳ αὐτοῦ, ἀποτείνει τὰ ῥητὰ ταῦτα πρὸς τὴν Θεοτόκον· οὕτως δὲ λέγων „ Ὅρας ἄπασαν τὴν Κτίσιν ἐξαμολογουμένην τῇ Μητροπαρθένῳ ταύτῃ; καὶ οὐκ ἐν πεπερασμένοις αἰῶσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; συνορᾷν οὖν ἐστὶν ἐντεῦθεν, ὡς οὐδ' ἐκεῖνη λήξει διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος εὖ ποιοῦσα πᾶσαν τὴν Κτίσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν· ἦτοι εὖ „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ, ἐκ προσώπου τῆς Θεοτόκου λέγεται· διὸ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τὴν Θεοτόκον Παράκλησιν, τοῦτο τὸ ῥητὸν πάντοτε συνευθίζεται νὰ ψάλλεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Θεοτόκου, ὡς προκείμενον· διὰ τί; καὶ διὰ ποίαν ἀφορμὴν; ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου, τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶναι προφῆσις τῇ Θεοτόκῃ προσήκουσα, καὶ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας (ἐν τῷ τέλει τῆς ἐξηγήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς τετυπωμένης σὺν τῇ Συμεὼν τῇ Θεσσαλονίκῃ) προφητεύει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, τὴν ὥδην τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμνήσθη τὸ ὄνομα Κυρίου, εἰποῦσα „ Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· (καὶ βλέπε συμφωνίαν ἀγαπητὴ, τοῦ ῥητοῦ τούτου μετὰ τῆς Θεοτόκου· ἐδῶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται, καὶ ἐκεῖ ὄνομα· ἐδῶ γενεὰ καὶ γενεὰ, καὶ ἐκεῖ πᾶσαι αἱ γενεαί).

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται, εἰς τὸ τέλος μὲν, διὰ τὴν αἰ. προφητεῖαν, ὅπου περιέχει, ἀπο-
βλέπουσιν εἰς τέλος· προφητεῖαι δὲ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ διωγμούς, ὅπου ἔκαμιν οἱ τύραννοι κατὰ τῆς
Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁμοίως καὶ τὴν ὑπο-
μονὴν, ὅπου ἔδειξεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν εἰρήνην, ὅπου ἠκολούθησεν εἰς αὐτὴν μετὰ ταῦτα· διὰ τοῦ-
το καὶ δικαίως ἐβλήθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕψαρον ἀπὸ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος μὲν, περιέχει
τὸ κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας· οὗτος δὲ περιέχει, τὰ μετὰ τὸ κάλεσμα αὐτῆς ἀκολουθήσαντα· εἰς μερικὰ
δὲ παλαιὰ ἀντίγραφα, δὲν ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἀλλὰ τοῖς υἱοῖς Κορέ· καὶ δῆλον, ὡς
τὸ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἐγράφη ἀπὸ λήθην καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ κατ' ἀρχὰς μεταγράψαντος, ἀπὸ τὸν
ὅπου διεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ λάθος· πλὴν καὶ ἔτι, καθὼς εἶναι, δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν
τὴν ἐπιγραφὴν, λαμβάνοντες τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν ἀντὶ τῆς διὰ : ἡγουν, διὰ τῶν υἱῶν Κορέ· διότι συ-
νετέθη μὲν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐβλήθη δὲ, διὰ μέσου τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ· λέγουσι γὰρ,
ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μετὰ τὸ, διὰ τῶν υἱῶν, καὶ μετὰ τὸ, ὑπὲρ τῶν υἱῶν· ὑ-
πὲρ τῶν κρυφίων δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῶν κεκρυμμένων εἰς τοὺς πολλούς· διὰ τὴν τὰ ἐν τούτῳ
τῷ Ψαλμῷ νοήματα, εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινά· ἐρρέθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸ πρόσωπον
τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων.

1: Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύνα-
μις.

Ὁ Χριστὸς, λέγουσιν, εἰς τὸν ὅπου ἡμεῖς
οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες ἐπιστεύσαμεν, αὐτὸς,
ὅταν μὲν καταφεύγωμεν πρὸς αὐτὸν, εὐρίσκεται
εἰς ἡμᾶς καταφυγὴ· ὅταν δὲ ἀντιστεκώμεθα εἰς τοὺς

τυράννους καὶ ἐχθροὺς τῆς πίστεως, εὐρίσκεται εἰς ἡ-
μᾶς δύναμις· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπρόσαξε νὰ φεύγωμεν
τοὺς πειρασμούς, πρὶν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν· ἀφ'
οὗ δὲ πέσωμεν εἰς τοὺς πειρασμούς, νὰ ἀντιστεκώ-
μεθα ἀνδρείως μετὰ τὴν ὑπομονὴν, ὥστε ὅπου νὰ μὴ
νικώμεθα ἀπὸ αὐτούς. (1)

„Bon.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἡ καταφυγὴ, παρὰ πᾶσιν διμολόγηται· πολλὴν δὲ
πλάνην ἔχει συγχύσιν ὁ ἐχθρὸς ἐνεποίησε περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ σωζόμενου· ἐπιβουλεύων γὰρ ὡς πολέμιος, πάλιν τοὺς
ἐπιβουλεύοντάς ἐξαιπᾶ, αὐτῷ προσφεύγειν ὡς φύλακι· οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκοντες περὶ τὴν τῶν πραγ-
μάτων διάκρισιν σφάλλονται, ἀπειδευτὰς τὰς αἰσθήσεις τῶν συμφερόντων ποιούμενοι, αἰτοῦντες μὲν ὡς ἀγαθὰ τι-
να, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι πολλὰκις αὐτῶν· φεύγοντες δὲ ἄλλα ὡς πονηρά, πολλὴν αὐτοῖς ἐνίοτε τὴν ἀφέλειαν φέ-
ροντα· εὐχονται μὲν γὰρ ὑγίαν καὶ πλοῦτον, ἀπεύχονται δὲ τὰ ἐναντία· ἐστὶ δὲ ἡ νοσὸς πολλὰκις ἀφέλιμος· ὁ-
σαν

„Βοηθός ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡ
„μας σφόδρα·

Τὸ σφόδρα, εἰς τὸ βοηθός ἀποδίδει ὁ Χρυσόσομος: ἦγουν ὁ Χριστός εἶναι σφόδρα βοηθός: ἦται μέγας καὶ δυνατός βοηθός εἰς τὰς θλίψεις, ὅπου ἦσαν ἡμᾶς τοὺς δούλους του. (1) βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ εὐρίσκουσιν ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ζῶσι κατὰ Θεόν, κυνηγοῦσαι τρόπον τινα ὡσάν ἐμψυχοὶ, κατόπιν εἰς αὐτοὺς, κατὰ συγχώρησιν ὁμῶς τοῦ Θεοῦ κυνηγοῦσιν οἱ πειρασμοὶ τοὺς δικαίους, ἵνα γυμνασθῶσι καὶ γυμνασθέντες, ἕνα δοκιμώτεροι γένων· „Ἡ θλίψις γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμήν· (Ρωμ. ε΄ 3.) διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζα μὲν, τὸ νὰ ἔρχονται εἰς πειρασμοὶ διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν τῆς δοκιμῆς τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὁμῶς ἔλθουν παρασέκεται βοηθός εἰς τοὺς πειραζομένους, καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ νικηθῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον.

2: „Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθισόμεθα ἐν ταῖς
„ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατίθε-
„σθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.

Τοῦτον τὸν εἶχον· οὔτε ὁ μέγας Βασιλεὺς· οὔτε ὁ θεῖος Χρυσόσομος ἐξήγησαν κατὰ ἀλληγορίαν καὶ ἀναγωγὴν (2) ἀλλὰ συμφώνως εἶπον, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες λέγουσι διὰ τοῦτου, πῶς ὅταν ὁ Χριστός βοηθεῖ σφόδρως εἰς ἡμᾶς, ποτὲ δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν, καὶ καὶ ὅλη ἡ γῆ ταραχθῇ ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς μετὰ σεισμοὺς φοβεροῦς καὶ παραδόξους· καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἀνασπασθῶν ἀπὸ τὴν φύσιν κῆν τους εἰσὶν καὶ σερᾶνται, καὶ ἀποσπασθῶν μέσα εἰς τὰ ἔσθια τῆς θαλάσσης· ἀνίσως λοιπὸν δὲν θέλωμεν φοβηθῶμεν, εἰάν ἐτι ταραχθῶν τὰ σοιχεῖα, καὶ γένη ἕνα καὶ τὸ Κόσμος, πόσω μᾶλλον δὲ θέλωμεν φοβηθῶμεν ἀνίσως οἱ τύραννοι καὶ διώκται σπκόνωνται κατ' ἐπ' αὐμάτων, καὶ μᾶς τυραννοῦν; ὅταν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε „Τὶς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψεις ἢ σκωχέρια, ἢ λιμός, ἢ διωγμός, ἢ γυμνώτης, ἢ κίνδυνος, ἢ μόχαιρα; (Ῥωμ. 8· 33.)

3: „Ἦχνησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα
„αὐτοῦ· ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ
„κραταιότητι αὐτοῦ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα θέλουν νὰ φανερώσουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες, ὅτι ὁ βοηθός αὐτῶν Θεὸς εἶναι παντοδύναμος· διότι πολλαῖς φοραῖς τὰ

- ταν παιδαγωγεῖν μέλλη τὸν ἀμαρτάνοντα· ἢ ὑγεία βλαβερά, ὅταν ἐφόδιον γένηται πρὸς ἀμαρτίαν τῷ ἔχοντι· οὕτω ἢ χρήματα ἢ δὴ τισὶν ὕλη πρὸς ἀκολασίαν ἐγένοντο· ἢ πένια πολλοὺς ἐσωφρόνισεν τῶν ὠρμημένων κακῶς· πολλῶν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγή, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαθέσεως εἰπεῖν τῷ Προφήτῃ, παντὶ ὀλίγων· ὀλίγοι γὰρ οἱ μὴ τεταρμακότες τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ὅλοι ἡγημέριοι τοῦ Θεοῦ· ἢ ἐλέγχει γὰρ ἡμᾶς τὰ πράγματα, ὅταν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐπὶ πάντα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὸν Θεὸν τρέχαμεν· νοσεῖ τὸ παιδίον, ἢ σὺ τὸν ἐπαριδὸν περισκοπεῖς, ἢ τὸν τοὺς περιέργους χαρακτηρίζας τ' ἴς τραχύλοις τῶν ἀναγνόντων περὶ τῶν περὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τὸν λατρεῖν ἔρχη ἢ τὰ φάρμακα, τοῦ δυναμένου σώζειν καταμελήσας... καὶ φοβησὶς ἐχθρὸν· προσέτιν ἕνα τῶν ἀνθρώπων περινοεῖς· ἢ ὅπως ἐφ' ἑκάστης χρείας ἐλέγχῃ, ἡμῶν μὲν ὀνομάζων τὸν Θεὸν καταφυγὴν, ἔργον δὲ, τὴν ἐκ τῶν ματαίων βοήθειαν ἐπισπώμενος.
- (1) Οὕτω γὰρ φησι „Τὸ δὲ σφόδρα τῷ βοηθός προσνεμεντέον· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν βοηθεῖ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, πλείονα παρέχων τὴν ἀπὸ τῆς συμμαχίας παρακλήσιν τῆς ἀπὸ τῶν θλίψεων ὀδύνης· εὐ γὰρ ὅσον ἀπαιτεῖ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, τοσαύτην ἡμῖν παρέχει τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ πολλῶ πλείονα· ὁ δὲ Βασιλεὺς φησὶν „Εὐρίσκει δὲ ἡ θλίψις πάντα τὸν δίκαιον διὰ τὴν τοῦ βίου ἐπιτήδευσιν· ὁ γὰρ ἐκκλίνων μὲν τὴν πλεατεῖαν ἢ εὐρύχωρον ὁδὸν, ὁδεύων δὲ τὴν στενὴν ἢ τεθλιμμένην, εὐρίσκεται ὑπὸ τῶν θλίψεων.
- (2) Ἀγκαλὰ ἢ ὁ Χρυσόσομος λέγει „Γῆν δὲ ἐνταῦθα ἢ ὄρη ἢ καρδίαν θαλασσῶν, εὐ τὰ σοιχεῖά φησιν, ἀλλὰ τῷ ὀνόματι τούτων τοὺς ἀπορητοὺς κινδύνους αἰνιττεται· ἢ πάλιν „Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὰ πλήθη ἐνταῦθα αἰνιττεσθαι τῶν ἀνδρείων· ἢ τοὺς ὑψηλοὺς τῶν πολέμιων, ἢ τὸν ἀπειρον λαὸν τῶν ἐναντίων.

τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν κτυποῦν, καὶ κάμνουσι μεγάλην ταραχὴν· ἐπειδὴ φουσκόνουν καὶ ἀναβράσσονται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, ὅπου πίπτουν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· πολλὰς φορὰς δὲ καὶ τὰ βουνὰ σαλεύονται μετὰ σεισμὸν ἀπὸ τὸν τόπον τους· αὐτὰ δὲ ὅλα γίνονται μετὰ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ, «Συνταράσσει τὸ κῦτος τῆς θαλάσσης (Ψαλ. ξδ'. 7.) καὶ ἐπ'βλέπει ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ' - 32)» (1) θαλασσῶν δὲ πληθυντικῶς εἶπε, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης, ἥτις τὰ ἐνικὰ μεταχειρίζεται ὡς πληθυντικά, ὡς εἰπωμεν ἀλλοχοῦ· ἡ θαλάσσης ὀνομαζομένη τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς θαλάσσης καὶ τὰ πελάγη· ἤγουν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ Ἰωνεῖον, τὸ Ἀδριατικόν, καὶ τὰ λοιπὰ· δὲν θέλει δὲ εἶναι ἔξω τοῦ καιροῦ, καὶ τὸ να ἔραπνεύσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ προερρήθηκα ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ· δὲν θέλομεν, λέγει, φοβηθῶμεν ἡμεῖς, ὅταν ταράσσεται ἡ γῆ· ἤγουν, εἴταν ταράττωνται οἱ τὰ γῆνα φρονούντες τύραννοι, καὶ οἱ τούτων ὑπὸχοι· διὰ τὴν ὅλοι αὐτοὶ ἐταράσσοντο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ καὶ ἐμετατίθετο καὶ ἀναφείτο ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν Ἑλληνικὴ θρησκεία· οὕτε θέλομεν φοβηθῶμεν, ὅταν ἐμδύνουν τὰ βουνὰ μέσα εἰς τὰς θαλάσσης· ἤγουν, ὅταν εἰς ὑψηλοὶ ὡσαν τὰ βουνὰ καὶ ὑπερήφανοι Δαίμονες, ἐμβαίνου μεσὰ εἰς τὰς ἀλμυρὰς καὶ πικρὰς κερδίας τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ τοὺς κάμνου· νὰ ἀγριώκωνται καθ' ἡμῶν, εἰς τὸ νὰ μᾶς φονεύσουν· πολλὰ γὰρ τοιαῦτα ἠκολούθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, καθὼς ἴσμεν ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (2) καὶ αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι· ὕδατα δὲ καὶ νερά τῶν Δαιμόνων, ἦσαν οἱ Εἰδωλο-

λάτρυ· οἵτινες ὡσαν τὰ νερά· ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐμεταφέροντο ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς ἀπάτης· καὶ αὐτοὶ ἤχησαν μὲν, φωνάζοντες, καὶ εὖς τὸν ἄλλον παρακινούντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν· ἐταράχθησαν δὲ μετὰ τὸ νὰ ἐσυγχίζοντο διὰ τὰ θυμάσια, ὅπου ἐποίουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες μετὰ τὴν ἀνέκμητον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· ἐταράχθησαν δὲ καὶ τὰ βουνὰ· ἦτοι οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ ἀδυνατούσαν καὶ ἐδωκόντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τῶν Μαρτύρων καὶ Ἀποστόλων.

4····· Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα· εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐδῶ λέγονται τῶρα τὰ κρυφία καὶ μουσικὰ νοήματα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς αὗτος· διότι ποταμοὶ μὲν εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τὰ γλυκύτατα ρεύματα τῆς διδασκαλίας του· τὰ ὁποῖα ποτίζουν καὶ εὐφραίνουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, καὶ φέρουν αὐτοὺς εἰς καρπογονίαν ἀρετῶν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἠσαΐου «Ἴδου ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς, ὡς ποταμὸς εἰρήνης» (Ἠσ. ξξ'. 12···) ὀρμήματα δὲ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χριστοῦ· εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες παρρωμήθησαν καὶ ἐκινήθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διδάξουν τὸν Κόσμον· «Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη (Ματθ' - κη' - 20···) Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σύστημα τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν θεοφιλεῖ πολίτειαν ὅπου ἔχει· εὐφραίνουσι λοιπὸν τὴν Ἐκκλησίαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μετὰ βίον καὶ μετὰ λόγον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο, κατὰ τὸν Βασιλείου· Ποταμὸς μὲν εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ

- (1) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χρυσόμορος εἶπεν «Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· σείει πάντα (ὁ Θεὸς)· σαλεύει· μετατίθεται· ὅταν βούληται· οὕτως αὐτῷ ῥαΐδια καὶ εὐχολα πάντα· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις φησὶν, ὡς ἀπλῶς νεύσαι, καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαι· πῶς οὖν δυνάμεθα φοβεῖσθαι· τοιοῦτον ἔχοντες Δεσπότην;
- (2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος «Καὶ γὰρ ἐν Ἐφέσῃ Δημήτριος πᾶσαν τὴν πόλιν ἐνίκησε καὶ ἐν Λύστραϊς καὶ Δέρβη· κτυπὸ τοῦτο γεγέννηται· καὶ πάλιν ἐν Φιλιππησίῃς, καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, τῶν τῆς ἀπάτης πνευμάτων ταῦτα διεγειρόντων τὰ κύματα ὑπὸ τούτων τινὲς ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἱερῶν ἐβόων Ἀποστόλων· οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώνσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσι· ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προηγόρευσεν Ἀββακούμ· «Ἐπεβόησας φησὶν εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταράσσοντας ὕδατα πολλὰ· ἵππους δὲ προσήχευσεν ὡς ὄχημα θεοῦ· γεγενημένους τοὺς ἱερεῖς Ἀποστόλους·

ἅγιον ὄρμημα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ διάφορα χαρίσματα, μετὰ τὰ ὅποια ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ποτίζεται καὶ εὐφραίνεται. (1)

„Ἠγίασε τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψι-
„στος.

Ἡ ἰδία Ἐκκλησία τῶν πιστῶν εἶναι καὶ πόλις καὶ σκῆνωμα Θεοῦ· ὅθεν εἶναι γεγραμμένον· ἐνοικῶ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω (Λευτ. κς'. 11). Καὶ πάλιν „Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. (Ἰωάν. α'. 14.) (2)

5: „Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευ-
„θῆσεται.

Ἐν τῷ μέσῳ, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκειται ὁ Θεός· „Ἰδοὺ γὰρ φθύνω ἐγὼ μετ' ὑμῶν ἐμὲ πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ. κη'. 20.) καὶ πάλιν „Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν (Ματθ. ιη'. 20.)· δὲν θ' ἔλει λοιπὸν σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὰς βίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν, ὅπου ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέψουν αὐτήν· ἔφη γὰρ ὁ κυμφιστὴς Χριστός· „Πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (Ματθ. ις'. 18.)

„Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτ' πρῶτ'.

Ταχύτατα, λέγει, καὶ ὀλιγωρότατα θέλει βοηθήσει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ὁ Χριστός, εἰς τὰς πετιτάσεις καὶ τοὺς κινδύνους· ὁ γὰρ διπλασιασμός τοῦ πρῶτ' πρῶτ', ὑπερβολὴν ταχύτητος φανερόναι καὶ σύγκρισιν τοῦ ἐνὸς πρῶτ' μετὰ ἄλλο πρῶτ'· ὅθεν τὸ „ἄρθρον, συντάσσετε μετὰ τὸ δεύτερον πρῶτ'· ἦτοι τὸ ἓνα πρῶτ' συγκρίνεται πρὸς ἄλλο πρῶτ'.

6: „Ἐταραχθήσαν ἔθνη· Ἐκλιναν βασι-
„λεῖαι· ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψι-
„στος· ἔσαλευθῇ ἡ γῆ.

Ὅταν, λέγει, ἐδιαλαλήτο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐσπειρετο ἡ Θεογνωσία εἰς τὸν Κόσμον, ὅλα τὰ ἔθνη ἐκινήθησαν· καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπρόσραχον εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοι δὲ ἐκατάτρεχον αὐτήν· καὶ αἱ βασιλεῖαι τοῦ Κόσμου αἱ πολεμοῦσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνίκηθησαν τέλος πάντων ἀπὸ αὐτήν, ἢ διὰ τὴν ἀπέκαμαν, ἢ διὰ τὴν ὑπακλίθησαν καὶ ὑπετάχθησαν εἰς αὐτήν, δεξάμεναι τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ· διότι καὶ τὸ ἓνα ἔγινε καὶ τὸ ἄλλο, εἰς διαφόρους πόλεις· μετὰ τὸ ἔδωκε δὲ φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὸ μεγαλοδύναμον τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς λέγει μόνον, καὶ εὐθὺς τρέμει ἡ γῆ, καθὼς καὶ ἄλλαχού· εἶπεν „Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτήν τρέμει (Ψαλ. ργ'. 32.) (3) τὰ τοιαῦτα δὲ λόγια ἐρρέθησαν περὶ Θεοῦ, ἀπὸ μεταφορᾶς ὁμοιωσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου

προ-

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλεὺς „Πόλιν Θεοῦ ἐννοεῖ ἢ πᾶσαν τὴν Κτίσιν ἀπὸ τῶν ὑπερκόσμιων δυνάμεων μέχρι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εὐφραينوμένην ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὀρίζονται γὰρ τινες πόλιν εἶναι, σύστημα ἰδρυμένον κατὰ νόμον διοικούμενον· ἐφαρμόζει δὲ ἢ τῇ ἀνω Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίᾳ πόλει ὁ ἀποδοθεὶς ὄρος τῆς πόλεως· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Εὐφραίνει τὴν ἐπουρανίαν πόλιν τοῦ Θεοῦ τὴν παῖς ὑπερκόσμι-οις συγκροτουμένην δυνάμεσιν, τὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοῦ ὄρμηματα· τουτέστιν αἱ διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, ἀναλόγως τοῖς ἀξίαις μεριζόμεναι ἢ διδόμεναι· ἢ γὰρ ἡ τῶν ἀνω Πνεύματων ἁγία ὁμῆγυρις, τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ λίαν ἐφίδεται· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ποταμὸς εἶναι ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος, ὅστις εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ (παρὰ τῇ Νικήτᾳ)· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸ δαφίλιν τῆς χορηγίας τῶν ἀνωθεν δωρεῶν ὀνομάζει, ἢ τὸ ἀκάλυτον ἢ ἐκκεχυμένον παρίσχησιν, ὡς ἀν· εἰ ἔλεγε· καθάπερ ἐκ πηγῶν ἡμῶν πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐπιρρεῖ· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, εἰδὼς φησὶ ἢ ἄλλην πόλιν Θεοῦ τὴν παναγίαν Παρθένον, ἣν εὐφραναν τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσία· τὴν μήτραν αὐτῆς προκαθαίρουσα.

(2) Σκῆνωμα Θεοῦ τὴν Θεοφόρον (ἦτοι Θεοῦπόστοτον) σάρκα τοῦ Χριστοῦ ὁ Βασιλεὺς εἶπεν, ἁγιασθεῖσαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν συναφείας· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς τὴν Παρθένον, ἣν σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος ἔθετο ἢ ἡγίασεν ἐν μέ-σῳ αὐτῆς κατασκηνώσας, ἢ ἀσάλευτον ἔδειξε· τῶν τῆς παρθενίας σημάντρων αὐτῆς μὴ παρασαλειδέντων.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος εἶπεν „Ὡς ἂν εἴπη τις αὐτοβελί τὰς πόλεις εἶχε· παχὺ μὲν τὸ ῥῆμα ἢ ἀνθρωπινώτε-

προσάξουν νὰ τιμωρηθοῦν τινες κακοὶ· ἢ ἀπὸ ὁμοι-
ώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκαίνων, ὅπου βλέπουν τινὰς
μὲ θυμὸν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν
εἰς τὸν Κόσμον τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου φωνὴν τοῦ,
καὶ αὐθὺς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκούσαντες, ἐσυγκινήθησαν,
ὡς προσέειπεν· γῆν γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόστομον πρέ-
κει νὰ νοοῦμεν τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, κατὰ
τὸ· „Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἐν·“ (Γεν. ια.
1.) (1)

7: „Κύριος τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν,
ἢ ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ἡ Ἐκκλησία τῶν Χρι-
στιανῶν, ἐνδυναμόνουσα μὲ αὐτὰ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ
παρκαθάρρυνουσα· ἐν κερῶ δὲ ἀρμοδίῳ ἐνθυμήθη ἔ-
δω τὸν Ἰακώβ ὁ Δαβὶδ· διὰ τὴν καὶ τὸν Ἰακώβ ἐ-
πιβουλεύμενον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἡσαΐ, καὶ ἀ-
πὸ τὸν θεόν του Αἰβαν, καὶ ἀπὸ ἄλλους διαφόρους,
ἐλύτρωσεν ὁ Θεός· καὶ διὰ τὴν ὁ Ἰακώβ πρῶτος ἐ-
προφήτευσεν διὰ τὸ κάλεσμα τῶν Ἑθνῶν εἰπὼν „Οὐκ
ἐκλείψει ἀρχὼν ἐξ Ἰουδα, καὶ πηγόμενος ἐκ τῶν μη-
ρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς
προσδοκία Ἑθνῶν·“ (Γεν. μθ'. 10.) (2) τῶν
ὁποίων Ἑθνῶν τὴν μεταβολὴν προφητεύει ἐδῶ ὁ Δα-
βὶδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

8: „Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
ἢ ἢ ἔβητο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δα-
βὶδ τοὺς πλέον ὀξυτέρους εἰς τὸν νόον, καὶ ἐκείνους
ὅπου δύνανται νὰ καταλάβουν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λους· ἔργα δὲ ὀνομάζει τὰ κατορθώματα τοῦ Εὐαγ-
γελίου· τὰ ἀποκὰ καὶ τέρατα· ἤτοι θαυμάσια ὡ-
νόμασε· ταῦτα γὰρ, λέγει, εἶναι τὰ τέρατα, ὅ-
που ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν, ἵνα διὰ μέσου
αὐτῶν κηρύττεται ἡ ὁρρητος δύναμις τῆς αὐτοῦ Θεό-
τητος· ἐπεὶ αὐτὰ δὲν ἔγιναν κατὰ τὴν ἀκολουθί-
αν καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς φυ-
σικoὺς νόμους· διὰ τὴν οἱ ἀγρέμματοι αἰεὶ καὶ φα-
ράδες Ἀπόστολοι, ἐνίκουν τοὺς διδασκάλους καὶ φι-
λοσόφους· οἱ ὀλίγοι, ἐνίκουν ὅλον τὸν Κόσμον· οἱ
γυμνοὶ τοὺς ἀρματωμένους· οἱ πτωχοὶ τοὺς βασι-
λεῖς· οἱ θνητοὶ καὶ ὀρατοὶ, τοὺς ἀθανάτους καὶ ἀο-
ράτους Δαίμονας.

ἢ Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περά-
των τῆς γῆς.

Ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἔπαυσαν οἱ πό-
λεμοι, ὅπου εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ Ἑθνη· ἐπειδὴ
ἐπεριορίσθη εἰς μὴν τὴν Ῥώμην, ἡ κατὰ πάντων
τῶν Ἑθνῶν μοναρχία· „Ἐξῆλθε γὰρ φησι δόγμα
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν
τὴν εἰκουμένην·“ (Λουκ. β'. 1.) Καὶ λοιπὸν
ἀφ' οὗ τοιαύτη βαθεῖα εἰρήνη ἀκολούθησεν εἰς τὸν Κό-
σμον, ὅχι ὅσον πλεον ἔγιναν τὰ ἄρματα· μὲ τὸ νὰ
ἔπαυσαν ἀπὸ τοὺς πολέμους οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐδό-
θη-

ρον ἐξηγούμενον· οὐδὲ γὰρ φωνὴ ἢ βοή ὁ Θεὸς νικά· ἀλλὰ νύμφῃ μόνῃ ἢ βουλήματι· ἀλλ' ὁμοιως ἀπὸ τῶν πα-
χυτέρων αὐτὸν ἀνάγει, τῶν ἄλλων ἐπιλοτότερον ἐπενόησε λέξιν· γλαφυρωτάτη δὲ εἶναι ἢ ἡ παρομοίωσις, ὅπου κά-
μνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ μέγας Βασιλεὺς· παρομοιάζων τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ μὲ μίαν πόλιν πολιορκη-
μένην ἀπὸ Ἑθνῶν πολλὰ ἢ Βασιλεῖς· τὸν δὲ Κυρίον, μὲ ἓνα στρατηγὸν δυνατὸν, ὁ ὁποῖος μὲ μόνῃ τὴν σεφροτά-
την φωνὴν τοῦ, λύει μὲν τὴν πολιορκίαν, διασκορπίζει δὲ τὰ Ἑθνη, τρέπει δὲ τοὺς Βασιλεῖς εἰς φυγὴν· ἐκ δὲ
τῆς φυγῆς ταύτης, γίνεται ταραχὴ ἢ ἥχος εἰς ὅλας τὰς πόλεις ἢ χωρία, ὅπου δέχονται τούτους.

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ ἢ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ, ἢ ταῖς παντοδαπαῖς θαυμα-
τουργίαις, οἷόν τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεός, τὸ οἰκεῖον ὕψος τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξε, ἢ δέους αὐτῶν ἐνέπλησε
τὰς ψυχὰς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· Καλῶς δὲ δυνάμεις ὀνόμασε τοὺς Ἀγγέλους, τὴν ἰσχύον αὐτῶν ἐνδεικνύμενος, ὡς
ἢ ἀλλαχού· „Δυνατοὶ ἰσχύει ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· τί οὖν, εἰ δυνατοὶ ἐσιν, οὐ βούλεται δὲ ἡμῖν χεῖρα δι-
εξῆαι; διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν· οὐκοῦν ἢ βούλεται, ἢ δύναται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· ἢ Γέγονε
μεθ' ἡμῶν ὁ τῶν Δυνάμεων Κύριος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς δούλου μορφὴν λαβών· διὰ τοῦτο γὰρ ἢ Ἐμμανουὴλ
ὀνόμασε, ἢ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.

θησαν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας· ὁθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλώνει λέγει, „Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἀρότρα, καὶ τὰς ζιβύνας (1) αὐτῶν, εἰς ὀρέπανα· καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν· (Ἡσ. 6. 4.). βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσκω, τὴν δύναμιν, ὅπου ἔχει ἡ λέξις ἀνταναιρῶν· διότι πρὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ, οἱ πόλεμοι ἀνῆρουν· ἤγουν ἐθανάτωναν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ Χριστὸς ἀνείλεν αὐτοὺς τοὺς πολέμους· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνῆρουν, διὰ τοῦτο ἀντανείρευσεν αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, ἀντὶ τοῦ, ἔσβυσε παντελῶς.

„Τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὁ πλοῦν, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρὶ.

Αὐτὰ ὅλα ἐγίναν καὶ κατὰ τὴν ἰσορίαν καὶ γραμμα, ὡς γράφει ὁ Ἰεζεκιήλ· λέγων „Καὶ ἐξελεύσονται οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις Ἰσραὴλ, καὶ καύσουσιν ἐν τοῖς ὅπλοις, πέλοις καὶ κοντοῖς, καὶ τόξοις καὶ τοξεύμασι, καὶ ῥάβδοις χειρῶν, καὶ λόγχαις, καὶ καύσουσιν ἐν αὐτοῖς πῦρ ἑπτὰ ἔτη, καὶ οὐ μὴ λάβωσι ξύλα ἐκ τοῦ πεδίου... ἀλλ' ἢ τὰ ὅπλα κατακαύσουσι πυρὶ (Ἰεζ. λθ'. 9.). ὅπλα δὲ ὀνομαζέει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, τὸ σπαθί, καὶ

ὁ, τι ἄλλο ὄργανον εἶναι ἀγχείμαχον· ἤγουν μὲ το ὁποῖον πολεμεῖ τινὰς ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἐχθρούς· ἀποδίδει δὲ δικαίως ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν, τὴν πράξιν τοῦ κατορθώματος τούτου· ἐπειδὴ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐγένετο.

„Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός.

— Παύσατε, λέγει, ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους τοὺς ὁρατοὺς καὶ τοὺς ἀοράτους· καὶ τότε θέλετε γνωρίσετε, ὅτι ἐγὼ εἰμαι ὁ κυρίως καὶ ἀληθὺς Θεός, ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα τὰ γενόμενα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου. (2)

„Τῷ ὄψομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὕψομαι ἐν τῇ γῇ.

Μέγας, λέγει, ὥντας ἐγὼ Θεὸς κατὰ φύσιν, μέγας θέλω νομισθῆναι καὶ εἰς τὰ ἔθνη διὰ μέσου τῶν θαυμάτων. Καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανόν, ὅλαι αἱ ἀσώματοι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἤξευρουσι τὸ ὕψος, ὅπου ἐγὼ ἔχω κατὰ φύσιν· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι, καὶ γνωρισθῆναι τὸ ὕψος μου τοῦτο καὶ εἰς τὴν γῆν· ὅλην ὁπλοσθή. (3)

„Κύ-

(1) Γράφεται ἐν Ζηβὺν, ἥτις ἐστὶ κοντάρι κατεσκευασμένον ὅλον ἀπὸ σιδήρου, κατὰ τὸν Βαβύλιον, ταῦτα δὲ ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασιλείος λέγει „Ὡς τὴν φθαρκτὴν μάχαιραν, σπερμάτων ζωοποιῶν τῶν ἐκ τῆς σοφίας ἐγγινομένων ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς, εἶναι παρασκευασμένην... ἡ δὲ Ζιβὺν τὸ πόρρωθεν κατακοντίζον ἐκ ἀπωθούμενον· εἰς τὸ συνακτικὸν ἐκ τοῦ ἐνέγγυς ἐκ κοινωνίας συνδετικόν· τοιαῦται γὰρ αἱ ὀρέπανοι συναγούσαι τὰ διεσκορπισμένα, ἐκ κοινωνίας δράγματα συνδέουσαι τοὺς ἀσάχους· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλείος λέγει „Σχολάσαι οὖν δεῖ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν πλεῖστον σπουδῶν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ δοξάριον τοῦτο ἐπιθυμίας, ἀπὸ τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῶν· ἀπὸ φθόνου ἐκ πάσης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἡμῶν πονηρίας, ἵνα γαληνιώσῃς ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἐκ οὐδενὸς πάθους ταρασσομένης, εἰσὶν ἐν κατόπτρῳ τινὶ, καθαρὰ γέννηται ἐκ ἀνεπισκόπτου ἢ ἐλλειψίς τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει „Εἰσεὶ σχολαί, ὡς καταξοῦντες Θεὸν ἐπιγνῶναι δυνάμεθα. α'. ἡ τῆς ἀμαρτίας πράξις ἐκ ἐνέγεια. β'. ἡ τῆς ἐξαπτικῆς διαίτης. γ'. ἡ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιμιξίας τῶν ἀφυλάκτως βιούντων. δ'. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου ἐπιτηδεύματος τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ. ε'. ἡ τῆς ὑπάρξεως τῆς διαβεβλημένης ἐκ πολλὰ περιστάσεως τὴν νοῦν. ς'. τὸ μὴ ἔχειν καθόλου τι ἴδιον θέλημα· ἐκ τούτου ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ κατὰ Θεὸν ὑποταγή· λέγει δὲ ἐκ οὗ Κυρήνης Συνέσιος „Σχολὴ δὲ μέγιστον ἀγαθόν· ἢν εἴποι τις ὡς περ χάριαν πάμφορον, ἅπαντα καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ, ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ὑψοῦσθαι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐκ ὑπὲρ πάσης τῆς γῆς τὴν ὕψωσιν καταδέχεσθαι· διὰ τοῦτο τὸ κατ' ἐαυτὸν πάθος αἰνιττόμενός φησιν· ὕψομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

„Κύριος τῶν Δυνάμεων μετ' ἡμῶν ἀν-
τιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ·

ἐπιφώνημα, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἐκκλησία, πρὸς αὐξήσιν περισσοτέρας ἀνδρίας καὶ μεγαλοψυχίας * ὥσάν νά ἐπαναβαίῃ καὶ νά καταπατῇ μετ' αὐτό, τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς της.

Πάλιν ἐδῶ διπλασιάζει τὸ ἴδιον θαρσοποιόν

ΨΑΛΜΟΣ ΜΣ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Ζ.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Τριῶν Κορέ. Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διὰ τί αἱ προφητεῖαι, ὅπου περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος, ὡς πολλάκις εἶπομεν· προφητεύει δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός, τὴν ἀνάγκητον δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔτσι παρομοίως ἐπιγράφεται· κατένεα δὲ κρύφιον νόημα δὲν εἶναι εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· φανερά δὲ καὶ εὐκολοκατάληπτα εἶναι ὅλα αὐτοῦ τὰ νοήματα· ἐκ προσώπου δὲ τῶν Ἀποστόλων προφητεύει ὁ Δαβίδ τὸν Ψαλμόν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· οἱ ὅποιοι κατευοδούμενοι ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ πολλοὺς εἰς τὴν πίσιν ἐπιστρέφοντες, ἀπὸ τὴν πολλὴν τους χαρὰν ἐπρόσαζον τὰ ἔθνη νά χαίρουν καὶ αὐτὰ, εἰς τὰ ὅποια ἀπεσάλησαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· νά χαίρουν δὲ, διὰ τί καὶ αὐτὰ ἐγιναν κληρονομία Θεοῦ.

„ Πάν.

* Ἐθνεσιν, ὑψωθῆσθαι ἐν τῇ γῇ· (παρὰ τῷ Νικητῇ) ὁ δὲ Ὀριγένης φησὶ „ Τὸ δὲ ὑψωθῆσθαι, Θεοῦ φωνή, λέγοντος ταῦτα μετὰ τὸ ἀνταναιρεθῆναι τοὺς ἔως τῶν περάτων τῆς γῆς πολέμους, καὶ συντρίβῃναι τόξον, καὶ συγ-χλασθῆναι ὅπλον.

2: „Ὅτι Κύριος ὑψίστος, φοβερός βασι-
„λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

1: „Πᾶντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας.

Ὁ κρότος : ἦτοι τὸ κτύπημα τῶν χειρῶν, εἶ-
ναι σημεῖον ὑπερβολικῆς χαρᾶς · ἀπὸ τὸ σημεῖον
λοιπὸν φανερόν· ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ σημαίνον· ἡ-
γουν τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς · προσάξει γὰρ κατὰ
τὸν Χρυσόστομον, ὅχι νὰ κτυποῦν τὰς χεῖρας αἰσθη-
τικῶς καὶ σωματικῶς · ἀλλὰ προσάξει νὰ χροῦν ψυ-
χικῶς καὶ πνευματικῶς · διὰ τὴν ἡξιώθησαν νὰ ἔχουν
τοιούτου Δεσπότην παντοδύναμον καὶ φιλόανθρω-
πον. (1)

„Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλ-
„λιάσεως.

Μεταφορικὸν καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἀλαλάξατε ·
ἀντὶ τοῦ, ἄσατε εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον · κυ-
ρίως γὰρ ἀλαλαγμὸς εἶναι ἡ ἀναρθρὸς φωνὴ ἐκαίνων
ὅπου νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον, ἡ ὁποία καταφοβεῖται
τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὅπου ἤδη νικοῦνται · φωνὴ
δὲ ἀγαλλιάσεως εἶναι, ἡ γεμάτη ἀπὸ εὐφροσύνης ·
ἀκολούθως δὲ φέρει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ
τὴν ὁποίαν λέγει ταῦτα. (2)

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἀνωτέρω σὰς εἶπον νὰ
χαίρετε, διὰ τὴν ὁ Χριστὸς εἶναι ὑψηλότετος κατὰ
τὴν Θεότητα · αὐτὸς εἶναι φοβερός ἀπὸ τὰ σημεῖα
καὶ φοβερά θαύματα, ὅπου καθ' ἑκάστην ποιεῖ · τοῦ
ὁποίου καὶ μόνον τὸ ὄνομα, κτυπᾷ καὶ διώκει τοὺς
δαίμονας, καὶ ἰατρεῖται τὰς ἀσθενείας · καὶ αὐτὸς
εἶναι βασιλεὺς μέγας εἰς ὅλην τὴν γῆν · ἐπεὶ δὲ ὁ
Χριστὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἀπόκτησε κληρο-
νομίαν καὶ λαόν, διὰ μέσου ὑμῶν τῶν Ἀποστό-
λων του · μέγας δὲ βασιλεὺς ὠνομάσθη ὁ Χριστὸς,
κατὰ σύγκρισιν τῶν θνητῶν βασιλείων τοῦ Κόσμου,
οἵτινες εἶναι μικροὶ καὶ εὐτελεῖς, καὶ εἰς μικροὺς καὶ
εὐτελεῖς βασιλεύουσιν (3)

3: „Υπέταξε λαοὺς ἡμῖν.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζουν οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς
ἐκ τῶν Ἰουδαίων · ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστει-
σαν εἰς τὸν Χριστὸν, τρεῖς χιλιάδες, καὶ πέν-
τε χιλιάδες, ὡς δηλοῦσιν αἱ Πράξεις · οἵτινες ἀποβα-
λόντες τὴν ἐχθραν, ὅπου εἶχον κατὰ τοῦ Χριστοῦ,
ἐπρόσδραμον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἐβαπτίσ-
θησαν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
μα·

- (1) Ἄλλος δὲ φησιν „Ἡ τὸ κροτήσατε χεῖρας, ἀντὶ τοῦ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε · ἐπεὶ δὲ αἱ χεῖρες ἀντὶ
πράξεων πολλάκις εἰρηνται, ἡ ἀρεταῖς ἀρετὰς συνάφαντες κρότον ποιήσατε : τούτοις συμφωνίαν τῶν πρακτικῶν
δυνάμεων ἀποτελέσατε · λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος „ Νίκης Ἰδίου ὁ κρότος, ἡ ὁ ἀλαλαγμὸς : ἱκάντων φωνή ·
- (2) Ὁθεν ἡ ὁ Χρυσόστομος εἶπε „ Τὸ μὲν ἔργον ἅπαν τοῦ Χριστοῦ γέγονε · τὸν γὰρ χαλεπὸν τοῦτον αὐτὸς κατέλυ-
σε πόλεμον, δῆσας τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεῦη αὐτοῦ διαρπάσας . . . διὸ ἡ βοῶμεν ἅπαντες οὐκ ἄσημόν τινα φω-
νὴν, ἀλλὰ ἡ σφόδρα εὐσημον · „ Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ; ποῦ σου Ἀῖδῃ τὸ νῆκος ; . . . ἀλαλάξατε τοίνυν
τῷ Θεῷ · ἐκεῖνῳ τὴν εὐχαριστίαν ἀνευέγκατε · ἐκεῖνῳ τὴν νίκην · ἐκεῖνῳ τὸ τρόπαιον · οὐκ ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος · οὐ
δὲ αἰσθητὴ ἡ μάχη ·
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Πῶς οὖν οὐ Βασιλεὺς μέγας, ὁ πένητας, ἀλιεῖς, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἐνδε-
κα τὸν ἀριθμὸν, ἀσήμεους, ἀπόλιδας, ἰχθύων ἀφωνοτέρους, μονοχίτωνας, ἀνυποδίτους, γυμνοὺς, πανταχοῦ τῆς
οἰκουμένης ὑποσειλάς, ἡ ὡς περ ἐξ ἐπιτάγματος πάντας λαβὼν ; Τοῦτο ἀληθῶς Βασιλεὺς μέγας, ὅταν τὴν οἰ-
κουμένην τῆς πλάνης ἐκκαθάρας, ἡ τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα καθελὼν, οὐκ ἐν τοῖς δαύλοις ἔχη τῆς ἀρχῆς τὴν
ἰσχύον, οὐκ ἐν σχήματι ἡ ἱματίοις · ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει · „ Ἐγὼ γὰρ φησιν εἰς τοῦτο γεγέννημαι · τοῦτο Βα-
σιλεὺς μέγας, ὁ μὴ ἐπίσακτον ἔχων τὴν τιμὴν · ὁ μηδενὸς δεόμενος ἵνα ἡ Βασιλεύς · ὁ πάντα ποιῶν ὅσα βούλε-
ται : πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη · ἡ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο ·

ματος : δηλαδή προτού νὰ εὗγουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ , καὶ νὰ ὑπάγουν μακρὰν εἰς τὰ Ἔθνη · (1)

„Καὶ Ἐθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.

Τὴν ἐτάξε, λέγουσιν, ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας · οἱ γὰρ Ἐθνικοὶ θερμῶς προσπίπτοντες εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων , εὐλαβῶς κατεφίλουν τὰ ἱχνη-των · (2)

4: „Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἡ ἐαυτοῦ.

Διὰ μέσου , λέγει , ἡμῶν τῶν οἰκονόμων τῆς Ἐκκλησίας του , ἐδιόλεξεν ὁ Χριστὸς ἐκείνους , ὅπου εὐρέθησαν ἄξιοι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰς κληρονομίαν του · κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ . β' . 8 .) τούτους γὰρ διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων , ὥσάν διὰ μέσου τινῶν στρατηγῶν , ἐστρατολόγησε καὶ ἐσύναξεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς .

„Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ ἦν ἠγάπησεν.

Ὅχι μόνον , λέγει , τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς ἐδιόλεξεν ὁ Χριστὸς διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων του , ἀλλὰ καὶ τοὺς χρησιμωτέρους καὶ ἀξιολογωτέρους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰακώβ · τούτους γὰρ ὠνόμασε καλλονὴν · ἦγουν τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς καλλωπισμένους με ἀρετὰς . Καὶ ἀνωτέρω μὲν πρώτους ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους , ἐπειδὴ καὶ πρώτοι αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίστρεψαν εἰς τὸν Χριστόν · ἐδῶ δὲ ἔκαμε τὸ ἐναντίον , καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰ Ἐθνη ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους · διὰ τί ; ἀπὸ μὲν τὰ Ἐθνη ἐπίστρεψον καθ' ἑκάστην πάμπολλοι ἄνθρωποι · ἀπὸ δὲ τοὺς Ἰουδαίους ὀλίγοι ἐπίστρεψαν , ὥς ὅπου οἱ πῖσοι Ἰουδαῖοι συγκρινόμενοι με τοὺς Ἐθνικοὺς πῖσους , ἦτον ἓνα ὀλίγον μέρος . (3)

5: „Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ · Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ : καθὼς καὶ ἐν τῷ κγ' Ψαλμῷ ἐσημειώσαμεν · (4) ἀλαλαγμὸν δὲ καὶ φωνὴν σάλπιγγος ἐδῶ λέγει , τὰς φωνὰς τῶν ἐν τῇ ἀναλήψει τοῦ Χριστοῦ προπορευομένων Ἀγγέλων · ἀλαλαγμὸν μὲν , διὰ τὸ „ Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός , Κύριος δυνατός ἐν πό-
λέ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόφωμος θαυμασιakῶς ἀνεβρόνσεν „ Ὡ τοῦ θαύματος ! τοὺς σφαιρώσαντας τοῦτους ἐποίησε προσκυ-νεῖν · τοὺς ὑβρίζοντας , τοὺς βλασφημοῦντας , τοὺς ἰδίως προσήλωμένους , τοὺτους ἐδίδοξε ἔ ψυχὰς πρὸς εὐα-γέλιον τὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν · οὐ γὰρ τῶν Ἀποστόλων ἦν τὸ κατόρθωμα , ἀλλὰ τοῦ προσδοκιοῦντος αὐτοῖς , ἔ τὴν αὐτῶν κι-νοῦντες ψυχὴν · λέγει δὲ ἔ ὁ Θεοδώριτος · δυνατὸν δὲ ἔ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεάσασθαι τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν · ἔσι γὰρ ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἀπάντων τῶν Ἐθνῶν πεπιστευκότας , τῶν Ἀποστολικῶν προκαλινδουμένων θηκῶν , ἔ τὴν ὁλί-γην κόριν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου γεραίροντας · ὥς κατ' αὐτὸν ἔ βλέπειν ἔ ψάλλειν τὸ , ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν , ἔ Ἐθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν . . . ἀντὶ δὲ τοῦ , λαοὺς , Βασιλεῖς ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν .

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λαοὺς ἔ Ἐθνη τὸν Σατανᾶν ἔ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησὶ · περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σατῆρ „ Ἰδοὺ δέδοκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὧν ἔσχορπῶν · τὰ γὰρ Ἐθνη τῶν Δαι-μόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν Ἀποστόλων ποσὶν .

(3) Λέγει δὲ ἔ ὁ Εὐσέβιος ἡ Ταύτην σὺν τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἡμῖν τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ ἐκλεχάμενος διέ-νειμεν · ἐκλεκτὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη , κατ' ἐκλογὴν ἐκ πάντων τῶν Ἐθνῶν ὑπεστάτα , ἔ οὐ κατὰ διαδοχὴν γένους · ὥ-σπερ οὖν ἐπὶ τοῦ πρώτου λαοῦ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κλήρω διενείμαντο οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ , τοὺς πρὶν οὐκ ὄντας ἐκβαλόντες · τὸν αὐτὸν τρόπον ἔ οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ Βασιλείας κήρυκες , τὴν σύμπασαν οὐκ ἐκλεκτὴν διε-λόντες κληρονομήσαντες , τοὺς προλεχθέντας λαοὺς τοὺς ἀφαιεῖς ἔ ἀσράτους πολεμίους ἐλάσαντες (παρὰ τῷ Κορ-νθ. β')

(4) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶν „ Οὐκ εἶπεν ἀνεβιβάσθην , ἀλλ' ἀνέβην , δεικνύς ὅτι οὐχ ἑτέρου τινὸς χειραγωγούμενος ἀ-νέβην , ἀλλ' αὐτὸς ταύτην ὁδὸν τὴν ὁδὸν · ὁ μὲν γὰρ Ἡλίας ὑψ' ἑτέρας ἤγετο δυνάμεως , ὁ δὲ μονογενὴς ἀνέβην οὐκ ἐκ ἐξουσίας · διὰ δὲ τοῦτο ἔ ὁ Λουκᾶς ἔλεγε · ἔ ἦσαν ἀτενίζοντες (οἱ Ἀπόστολοι) παρενομένου αὐτοῦ εἰς τὸν

λέγω· τὰ ὅποια λόγια ἔλεγον οἱ Ἀγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, ὡς γράφεται ἐν τῷ κγ΄· Ψαλμῷ· οὐτοι γὰρ οἱ λόγοι τῶν Ἀγγέλων εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος εἰς τὸν Χριστὸν· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐπινίκιος εἶναι, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω· φωνὴν δὲ σάλπιγγος λέγει τὰ λόγια ἑκείνα· ἤγουν τὰ ἄρματα πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς· τὰ ὅποια ἔλεγον οἱ προπορευόμενοι Ἀγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, δίδοντες εἰδῆσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρω διὰ νὰ ἀνοίξουν τὰς θύρας, ἵνα περάσῃ ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐν τῷ προρρήθέντι κγ΄· Ψαλμῷ γράφεται· καθὼς καὶ ἡ σάλπιγξ φωνάζουσα ἐμπροσθεν, δίδει εἰδῆσιν εἰς τοὺς λαοὺς νὰ ἐτοιμάσουν τοὺς δρόμους, διὰ νὰ περάσῃ ὁ βασιλεὺς ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τοῦ πόλεμον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον εἶπεν ἀλαλαγμὸν καὶ φωνὴν σάλπιγγος τὰς φωνὰς τῶν Ἀγγέλων· ἵνα δηλαδὴ ἀκουσθοῦν καθαρὰ καὶ ὀγιλίωρα αἱ φωναὶ αὗται εἰς ὅλα τοῦ Κόσμου τὰ ἄκρα, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος.

τα, ὅπου ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, τῶρα ἐδῶ καλεῖ τὴν οἰκουμένην, εἰς τὸ νὰ εὐρημήσουν τὸν Χριστὸν μετὰ πολλὴν σπουδὴν· ταύτην γὰρ τὴν σπουδὴν φανερώνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ψάλατε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ψάλατε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ μελωδήσατε διὰ φωνῆς, καὶ δοξολογήσατε τὸν Χριστὸν· εἶτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.

7· Ὅτι Βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός·
ψάλατε συνετῶς.

Μελωδήσατε, λέγει, εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ βασιλεὺς ὅλης τῆς γῆς, καθὼς μόνος τὸ εἶπεν· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ΄· κη΄· 19·) ψάλατε δὲ, ὅχι ἀπλῶς μετὰ μόνην τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν νοῦν, σοχαζόμενοι καὶ καταλαμβάνοντες εἰς ποῖον Δεσπότην ψάλλετε, καὶ διὰ ποῖα μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ αὐτοῦ κατορθώματα· (1)

6· Ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν· ψάλατε τῷ
Βασιλεὶ ἡμῶν ψάλατε.

8· Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ἐδιηγήθη ἀνωτέρω τὰ μεγάλα κατορθώματα.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐβασίλευσαν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁ τούτων δημιουργὸς, καὶ χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ θέλουν· τῶρα δὲ με-

οὐρανὸν οὐκ εἶπεν, ἀναλαμβάνομένου αὐτοῦ, οὐδὲ βασιζομένου· παρὰ γὰρ αὐτοῦ ἰδίᾳ τὸ γινόμενον ἦν· εἰ δὲ πρὸ τοῦ θανάτου ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐφέρετο, παθητὸν ἔτι καὶ βαρὺ περικείμενος σῶμα, τί θαυμαστὸν, εἰ μετὰ τὸ ἀφθαρτὸν αὐτὸ λαβεῖν, τὸν αἶρα ἔτεμνε; τὸ δὲ ἐν ἀλαλαγμῷ ἐρμηνεύει ὅτι ἐν νίκῃ ἀνέβη, περιγεγόμενος τοῦ θανάτου καὶ κάτω βίβας τὴν ἁμαρτίαν· καὶ τὸ ἐν φωνῇ δὲ σάλπιγγος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ· τούτῳ ἐν νίκῃ λαμπρῷ· οὐκ ἂν δὲ τις ἁμαρτοὶ σάλπιγγας τὰ σῶματα τῶν Ἀποστόλων εἰπῶν· διὰ τί οὖν οὐκ εἶπεν ἐν φωνῇ σάλπιγγων, ἀλλὰ σάλπιγγος; τὸ ὁμύφυχον τῶν Ἀποστόλων δηλῶν· ἐσάλπιζον δὲ οὐκ εἰς πόλεμον καλοῦντες, ἀλλὰ τὰ νικητήρια εὐαγγελιζόμενοι· ἄλλος δὲ λέγει· Τάχα δὲ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ ἡ σάλπιγξ τὴν ἐγγινομένην ταῖς ἐννομίαις δηλοῖ· καθάπερ ἤχην τινα διακρούσιον, τοῦ Θεοῦ Ἰνεύματος ἀποκάλυψιν, περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν ἐν ἀνθρώπῳ βλεπόμενον φύσει (παρὰ τῷ Νικητῇ) ὁ δὲ Παῦλος λέγει· Τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐστίν, εἰμὴ ὅτι κατέβη πρότερον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα· (Ἐφ. δ΄· 1·)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς· Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ἡ αἴσθησις τῆς ποιότητος ἐκάστου βρώματος, τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἡ σύνεσις· λάρυγξ μὲν γὰρ φησὶν (ὁ Ἰωβ) σῖτα γεύεται, νοῦς δὲ ῥήματα διακρίνει· ἐὰν οὖν τις οὕτω συνδιατεθῇ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἐκάστου ῥήματος, ὡς συνδιατίθεται τὴν γεῦσιν τῇ ποιότητι ἐκάστου βρώματος, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· ψάλατε συνετῶς· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἑτερόντι ἀντίτεσθαι διὰ τοῦ εἰπεῖν συνετῶς, τὸ μὴ φωνῇ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργοις ψάλλειν· τὸ μὴ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ βίῃ· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· Καλῶς δὲ καὶ τὸ ψάλατε συνετῶς τέθεικε, διδάσκων μὴ μόνῃ τῇ γλώττῃ προσφέρειν τὴν ἑμψόδιον, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν εἰς κατανόησιν τῶν λεγομένων ἐγείρειν.

μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, βασιλεύει εἰς αὐτοὺς καθ' ὃ τούτων ἐλευθερωτὴς μετὰ τὴν ἰδίαν τους θέλησιν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦτον διπλοῦς προτῆτερά μὲν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὡς Θεὸς εἶχε τὴν βασιλείαν· ὑπερὸν δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος· τότε γὰρ εἶπεν, „Εὐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη'. 19.) Εἰς τὰ Ἔθνη δὲ (ὅλα δηλαδὴ) ἐβασίλευσεν ὁ Χριστὸς· καθ' ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη ἐπίστρευσαν· καὶ εἰς ἄλλους μὲν τόπους, ἐπίστρευσεν ὅλον τὸ ἐκεῖ εὐρισκόμενον Ἔθνος· εἰς ἄλλους δὲ τόπους, ἐπίστρεψε τὸ ἡμισυ μόνον τοῦ ἐκεῖ εὐρισκόμενου Ἔθνους· καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ἐπίστρευσεν ἓνα μέρος τοῦ ἐκεῖ εὐρισκόμενου Ἔθνους· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων.

„Ὁ Θεὸς καθίσταται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ.

Ὁ μὲν θρόνος εἶναι σημεῖον βασιλείας· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθισμα, εἶναι σημεῖον βασιαιότητος καὶ ἀσφαλείας· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὴν βασιλείαν του, κατὰ τὸ ρητὸν τοῦ Παύλου τὸ λέγον „Εκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς (Εβρ. η'. 1.) ἅγιον δὲ τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει, ὡς καθαρὸν ἀπὸ κάθε προσωποληψίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ ὡς ἀσφαλτοῦ εἰς τὰς ἐξ αὐτοῦ διδομένας ἀποφάσεις.

9: „Ἀρχόντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· πῶς δηλαδὴ αὐτὸ ἐνίκησε καὶ ὑπέταξεν ὄχι μόνον ἰδιώτας καὶ εὐτελεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὅλοι συνήχθησαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, μέρος τοῦ Χριστοῦ καὶ κληρονομία τούτου γενομένου· (1) Θεὸν δὲ Ἀβραάμ εἶπε, διὰ τὴν φανερῶση, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἦτον καὶ τοῦ Ἀβραάμ Θεὸς καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ· καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἔνας καὶ ὁ αὐτὸς νομοθέτης τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Διαθήκης.

„Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφοδρὰ ἐπληρώσαν.

Ἐσυνάχθησαν, λέγει, μετὰ τὸν Χριστὸν οἱ ἀνωτέρω ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες· διὰ τί οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, (τούτους γὰρ ὠνόμασε κραταιοὺς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον·) αὐτοὶ, λέγω, μετὰ τὸ νὰ ἦτον κραταιωμένοι ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνίκησαν καὶ Δαίμονας καὶ τυράννους· διὰ τοῦτο ἐπλήρωσαν καὶ ἐσηκώθησαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· ἦτοι ἐγίναν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλα τὰ γῆϊνα πράγματα, καὶ μήτε ἀπὸ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐπιάττησαν, μήτε ἀπὸ τὰς οὐδύναις καὶ λύπαις τοῦ· (2)

ΨΑΔ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ὅμοιον τοῦτο, τῷ καθίστασθαι ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντας τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ἄρχοντες γὰρ ἐτέθησαν τοῦ λαοῦ, οἱ ἅγιοι αὐτοῦ Ἀπόστολοι· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Πέραν φησὶν αἱ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀβραάμ ἔλαβεν ὑποσχέσεις· ὑπέσχετο δὲ ὁ τῶν ὅλων Κύριος ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογῆσαι πάντα τὰ Ἔθνη· τοιγάρτοι καὶ ταῦτα καὶ οἱ τούτων ἄρχοντες τοὺς πατέρας καταλιπόντες Θεοὺς μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ συναθροίζονται καὶ τοῦτον οἰκεῖον Θεὸν ὀνομάζουσιν· ὑπουργοὶ δὲ τῆς τούτων κλήσεως οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι τῇ θραυματοεργίᾳ τὸ τῆς Θεολογίας βεβαιώσαντες ὕψος.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαίου „Ὁ σεφεύσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πρὸν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ Πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν, λέγει „Οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὰ γῆϊνα καὶ ὑπεράνω αὐτῶν γενομένοι, ἅγιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηται· (κεφ. κβ'. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ.) ὁ δὲ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας τὸ, ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου γήσομαι τοῦ Ἀβραάμ ἐρμηνεύων λέγει „Εἶς ἐστὶν ἁγίοις, εἰ μαθεῖν τι βούλονται ἐκ Θεοῦ, πάση φυλακῇ φυλάττειν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ κοσμικῶν φροντίδων,

ΨΑΛΜΟΣ ΜΖ΄.

Ψαλμός ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορέ δευτέρα Σαββάρτου.

Τί μὲν θέλει νὰ εἴπῃ Ψαλμός ᾠδῆς, προείπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, (ἐν κεφαλαίῳ θ΄.) ὅπου ἐρμηνεύσαμεν καὶ τί δηλοῖ τό „Τοῖς υἱοῖς Κορέ (ἐν κεφαλαίῳ ε΄.) τὸ, δευτέρα δὲ Σαββάτου, δηλοῖ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελωδήθη ὁ παρὼν Ψαλμός. Σάββατον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσιν ὅλην τὴν ἐβδομάδα· περιέχει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εὐχαριστίας ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων, ὅπου ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἱερουσαλήμ· ἀρμόζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν εἰδώλων καὶ Δαιμόνων, ἐπέσρεψαν εἰς τὴν θεογνωσίαν. (1)

1: „**Μ**έγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα.

Μεγάλος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος κατὰ τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα (2) καὶ εἶναι πολλὰ ἄξιος, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑ-

μνήται διὰ τὰ θαυμάσια ὅπου ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἀλησμονημένοι διὰ τὴν πολυχρόνιον σκλαβίαν, μὲ παράδοξον τρόπον ἀνεκαλέσθημεν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ἐτύχαμεν τὴν τοῦ Κυρίου φιλανθρωπίαν.

„Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ὄρει „ Ἄ-

- ἢ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν συντετάσθαι, ἢ ἀναβαίνειν ὅσον ἐπὶ τινὰ πέτρην τὴν τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν γηίνων ὑψώσεων· καρδίας γὰρ ὑψηλὰς ζητεῖ ὁ Θεός, καθ' ὃ ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει· τῷ Θεῷ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· ἢ πάλιν „Νεοττοὶ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται („Ἰὼβ ε΄. 7.)
- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός ᾄδεται ἢ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων διηγουμένων τοὺς διὰ τοῦ κινήματος διωγμούς, ὅπου ἔπαθον, ἢ τὰς νίκας, ὅπου ἐποίησαν.
- (2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος „Μέγας φησὶν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, κατὰ τὸ ἴδιόν αὐτοῦ μέγα, τὸ πᾶσι τοῖς μεγάλοις αὐτοῦ μεταδιδὼν ἢ παντὸς μεγέθους ἔξωθεν ὑπερχεόμενον ἢ ὑπερεκτεινόμενον, πάντα τόπον περιέχον, πάντα ἀριθμὸν ὑπερβάλλον, πᾶσαν ἀπειρίαν διαβαῖνον, κατὰ τὸ περ πληρὸς αὐτοῦ ἢ μεγαλουργὸν ἢ τὰς πηγὰς αὐτοῦ δωρεάς· ὁ δὲ Χρυσόρρημων φησὶ „Τὸ μὲν μέγας λέγει, τὸ δὲ πόσον, οὐκέτι· οὐδεὶς γὰρ τοῦτο ἐπίσται· ἄλλος δὲ φησὶν „Ὅτι δὲ μέγας, νοήσεις ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ἢ τὸν σύμπαντα περιαθρήσας κόσμον κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἰπόντα· „Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἢ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα; ἐκ γὰρ μεγέθους ἢ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γεννησιοεργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· μέγας δὲ ἢ ὡς ἐκ μεγάλου γεγεννημένος Θεοῦ ἢ Πατρός· ἔφη γὰρ „Ὁ Πατήρ, ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστὶ (παρὰ τῷ Νικητῇ) ὁ δὲ θεῖος Ἀύγουστίνος ἐν Κεφ. ΚΖ΄. τῶν μελετῶν τοῦ λέγει „Μέγας Κύριος· δύναμις γὰρ αὐτός ἐστιν ἀπερινόητος, πάντῃ ἀνευδεής, αὐτῇ ἑαυτῇ ἀποχωρῶσα „Καὶ αἰνετὸς σφόδρα· αὐτὸν ἄρα ἡ ψυχὴ ἀγαπάτω· ἡ γλῶσσα αἰνεῖτω· ἡ χεὶρ περὶ αὐτοῦ γραφέτω· ἢ ἐν μελέταις θειοτέrais ἢ τοῦ πιστοῦ διάνοια ὅλη ὅλως ἐναδολεσχεῖτω· „δικαιοτάτον γὰρ ἐστὶν, ἵνα τὸ κτίσμα ὑμῶν τὸν Κτίσαντα, αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῷ ὕμνῳ αὐτὸν ἐποίησεν ἡμᾶς· καίτοι τῶν παρ' ἡμῶν ὕμνων μεθόλης δεόμενος.

„άγιω αὐτοῦ·

Ἄξιος εἶναι, λέγει, νὰ ὑμνῆται ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἥτις τὸν γνωρίζει διὰ Θεοῦ ἀληθινόν· ἐπεὶ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Θεόν, οὐδὲ ἐπαινοῦσιν αὐτόν· ἀφ' οὗ δὲ εἶπε Πόλιν Θεοῦ, ἐνθυμήθη καὶ τὸ ὄρος Σιών· ἐπεὶ αὐτὸ εἶναι ἐνωμένον μετὰ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πολὺν πλησιασμόν, ὅπου ἔχει μετ' αὐτὴν· πολλὰς φορὰς δὲ καὶ ἀπὸ μόνον τὸ βουνὸν αὐτὸ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, λέγωντας αὐτὴν Σιών „Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών· (Ψαλ. ρλα'· 14·) νοεῖται δὲ πόλις Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πιεσέεται, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ ὄρος ἅγιον· ἐπεὶ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε χαμερπῆ κακίαν, καὶ ἀνατείνει τὸ φρόνημά της καὶ πολιτεύεται εἰς τὸν οὐρανόν.

„Εὐρίζῃ, ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς·

Ἐδῶ πάλιν νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐν ὧρει· ἡγοῦν μέγας εἶναι ὁ Κύριος ἐν ὧρει εὐρίζῃ· ἥτοι τῷ καλῶς ρίζωμένῳ καὶ στερωμένῳ· τὸ ὅποιον ὄρος οὕτω καλῶς ρίζωμένον, εἶναι ἀγαλλίαμα καὶ τερπνότης ὅλης τῆς γῆς· νοεῖ δὲ πάλιν τὸ Σιών ὄρος· εἰς τὸ, εὐρίζῃ δὲ, πρέπει νὰ κάμνωμεν συγμῆν, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναγινώσκωμεν τὸ, ἀγαλλιάματι· (1)

(1) Ἀγαλλίαμα δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐγένετο τὸ ὄρος Σιών· ἐπεὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐκεῖνο ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς εὐσεβείας, ἡ τῆς Θεογνωσίας αἱ ρίζαι ἡ αἱ ἀρχαί· τὸ γὰρ διδασκαλεῖον τῆς γῆς, τὰ Ἱεροσόλυμα τότε ἦν· ἡ οἱ βουλόμενοι χαρὰς ἀπολαύειν ἡ καλλωπίζεσθαι ἡ κοσμεῖσθαι, ἐντεῦθεν τὰ δέοντα ἐμάνθανον· εἰδὲ βούλει αὐτὸ ἡ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν, ὅφει τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν γὰρ τὸ ἀγαλλίαμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης γέγονεν· ἐντεῦθεν ἡ εὐφροσύνη ἡ ἡ χαρὰ· ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσαυρώθη· ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν.

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ τέσσαρα εἶναι τὰ ὄρη, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια ἦτον κτισμένη ἡ Πόλις Ἱερουσαλὴμ, πρῶτον τὸ ὄρος Σιών, κείμενον πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Πόλεως· δεύτερον τὸ Ἀκρά, κείμενον πρὸς τὸ βόρειον μέρος· τρίτον τὸ Μοριά, κείμενον πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος· ἡ τέταρτον τὸ Βεζεθὰ κλῖνον πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος· ἡ ἄλλα δὲ ὄρη εὐρίσκονται περιγύρω εἰς αὐτὴν (ὅρα σελ. 24. τοῦ προσκυνηταρίου τοῦ Χρυσάνθου Καμαράση).

„Ὅρη Σιών τὰ πλευρά τοῦ βορρᾶ,
„ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγά-
„λου·

Ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὅπου εἶναι γυρισμένον ἀπὸ τὸ πλάγιόν μου μέρος, αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ πλευρά μου· διὰ τί τὸ πλάγιον, κατὰ τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς μου εὐρίσκεται γυρισμένον· ἐπεὶ λοιπὸν καὶ τὸ Σιών ὄρος· ἥτοι ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν εὐρίσκεται κατ' εὐθείαν, ἀλλὰ ἐκ πλαγίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου βορρᾶ· (ὁ γὰρ βορρᾶς δὲν πνέει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατ' εὐθείαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου.) διὰ τοῦτο πλευρὰν τοῦ βορρᾶ, τὰ βουνὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὠνόμασε, λέγων· ὡς ἔρη τῆς Σιών τὰ πλάγια ὄντα τοῦ βορρᾶ, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ πλευρὰν τοῦ βορρᾶ εὐρίσκομενα· ὡς πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως· καλεῖ δὲ μετὰ πολλὴν χαρὰν τὰ ὄρη καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὁ σκλαβωθείς λαὸς τῶν Ἑβραίων· καὶ ὄρη μὲν πληθυντικῶς ὀνομάζει, τὸ ὄρος Σιών, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν, καθὼς πολλὰς φορὰς εἶπομεν· (2) μέγαν δὲ βασιλέα ὀνομάζει τὸν Θεόν· ἐπεὶ μόνη ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτον τότε ἀφιερωμένη εἰς μόνον τὸν Θεόν· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται ἔτι τὸ ρητὸν τοῦτο· βορρᾶν ὀνομάζει πολλὰς φορὰς ἡ Γραφὴ τὸν Διάβολον διὰ τὴν ψυχρότητα· (καὶ διὰ τί ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ εὐρίσκεται ἡ Βαβυλὼν, ὑπὸ τῆς ὁποίας αἰχμαλωτίσθη ἡ Ἱερουσαλὴμ) ὅθεν εἶπεν ὁ Ἱερემίας· Ἀπὸ προσώπου βορρᾶ ἐκκευθήσεται τὰ κακά ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν (Ἱερ. α'.

α΄. 14.) καὶ ὁ Ἰωὴλ εἶπε, Καὶ τὸν ἀπὸ βορρᾶ ἐκδιώξω ἀπ' ὑμῶν (Ἰωὴλ. β΄. 20.) πλευρὰ δὲ τοῦ Διαβόλου· ἤγουν μέλη του· ἦτον τὰ Ἔθνη· λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, ὅτι τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὅπου ἦτον πρότερον μέλη τοῦ Διαβόλου, καὶ τὰ ὅποια ὁ Διάβολος ἐκυρίευεν, αὐτὰ ἐγίναν ὑπερῶν ὄρη Σιών· ἦτοι ἐγίναν ὕψος καὶ προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, τόσον δια τι αὐτὰ ἐγίναν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ κάτω συρρομένα χαμερπῆ πράγματα τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ μεγαλοφυχίαν τους· μὰ τί λέγω πῶς τὰ Ἔθνη ἐγίναν προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας; αὐτὰ ἐγίναν ἡ ἰδίᾳ ἐκείνη πόλις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἐσυστήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. (1)

3: „Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκειται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς.

Εἴπομεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Α΄· πὸ βάρεων ἐλεφαντίνων τοῦ μὲν Ψαλμοῦ· ὅτι βάρεαι ὀνομάζονται οἱ μεγάλοι πύργοι καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ περιφανῆ οἰκοδομήματα, ἐποῦ κτίζονται κοντὰ εἰς τὰς πόλεις· ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ νοοῦνται ἐδῶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, μέσα εἰς τὸν ὅποιον κατοικῶν ὁ Θεὸς φανερώνεται εἰς τοὺς Ἰσραεῖς, ὅταν ἐν καιρῷ πολέμου, μέλλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ. εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ πρὸς ἑπαινον τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀναγωγικῶς δὲ καὶ μετ' ὑψηλότερου νόημα, πόλις μὲν νοεῖται ἡ πολιτεία τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων Χριστιανῶν· μία γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον

αὕτη εἶναι, διὰ τὴν ἑνωσὶν καὶ συμφωνίαν τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν μίαν εὐσέβειαν ὅπου ἔχουν· βάρεαι δὲ καὶ οἴκοι, εἶναι οἱ κατὰ τόπους εὐρισκόμενοι ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ Χριστὸς, ὅταν ἐν καιρῷ διωγμοῦ βοηθῇ καὶ ὑπερασπίζεται τοὺς Χριστιανούς· (2) πρέπει γὰρ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία καὶ μία λέγεται, καὶ πολλαί· μία μὲν, διὰ τὴν μίαν πίσιν καὶ εὐσέβειαν, ὡς εἴπομεν· πολλαὶ δὲ διὰ τοὺς πολλοὺς ναοὺς καὶ θεῖους οἴκους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς πολλοὺς καὶ διχρόρους τόπους· καθὼς καὶ καθὲ πόλις, πολλὰς μὲν ἔχει οἰκίας διηρημέναις, μία δὲ ὅμως ὀνομάζεται πόλις κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3)

4: „Ὅτι ἰδοὺ οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν· διήλθον ἐπιτοαυτό.

5: „Αὐτοὶ ἰδόντες, οὕτως ἐθαύμασαν, ἐταράχθησαν ἐσαλευθῆσαν.

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῆς γῆς ἐσυνάχθησαν διὰ νὰ πολεμήσουσιν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἦλθον ὁμοῦ κατ' αὐτῆς βοηθοῦντες ἕως τὸν ἄλλον καὶ συμμαχοῦντες· ἔπειτα ἀφ' οὗ εἶδον τὴν Θεϊκὴν δύναμιν ὅπου ἔχει ἡ Ἐκκλησία, ἐθαύμασαν· (προτοῦ γὰρ νὰ ἰδοῦν αὐτὴν δὲν ἐθαύμαζον·) καὶ ὅχι μόνον ἐθαύμασαν, ἀλλὰ καὶ ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν φόβον· καὶ ὅχι μόνον ἐταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐσαλεύθησαν· ἤγουν ἐμετάσχεσαν τὸ πρῶτον ὑπερήφανον φρόνημα ὁ.

(1) Ἄλλος δὲ φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος ἀμὲν ἐκέλευε σφάττεσθαι ἐκ πλαγίου τοῦ θυσιαστηρίου, βλέποντα πρὸς βορρᾶν, ὑποδηλοῦντες τοῦ τύπου, ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ σφαγὴν (τοῦ Χριστοῦ) ὁ Χριστὸς εἰς τὰ βόρεια τῆς οἰκουμένης τετράφεται μέρη, καὶ ἐπ' αὐτὰ χωρήσει λοιπὸν τὰ Ἔθνη, καὶ αὐτοῖς χαρίζεται τὴν ἐποπτείαν κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον „Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ Ἔθνη ἐπιβλέπουσιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὅρη δὲ τὰ τὸν βορρᾶν ἐξελαύνοντα, καὶ φυλάττοντα τὴν πόλιν ἀλάβητον, εἰποὶ ἂν τις εἰκότως Ἀποστόλους καὶ Προφῆτας, καὶ τὰς παντοδαπὰς ἐκείνων διδασκαλίας· καὶ πρὸς τοῦτοις τοὺς ἐρεσώτας τοῖς πεπιστευκόσιν Ἀγγέλους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι βάρεαι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν διδάσκαλοι καὶ μισαγωγοί· καὶ οἱ μεγάλοι καὶ ἐξέτεροι καὶ ὑπερέχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· εἰς τοὺς ὁποίους εὐρίσκονται ὡσὲν βαρούσια αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἐδραῖται πυργοποιεῖται τῶν ἀρετῶν· εἰς τοὺς τοῦτοις γὰρ καὶ τοὺς τοιοῦτους γινώσκειται ὁ Θεός, ἀντιλαμβάνόμενος καὶ σφίζων αὐτοὺς ἐν πειρασμοῖν· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(3) Ὅστιν προσθέττει ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος „Διὸ προσευχόμενοι, λέγομεν ὑπὲρ ἁγίας καὶ μόνης Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

ὅπου εἶχον .

6: „Τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν · ἐκεῖ ὠδῖ-
„νες ὡς τικτούσης .

Οἱ ἀνωτέρω , λέγει , πολέμιοι τῆς Ἐκκλη-
σίας , ἰδόντες τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐτρόμαξαν ἀπὸ τοῦ
φόβου τους · καὶ καθὼς πιάνουσι τὴν ἐγγασσωμένην
τὰ κοιλοπονήματα : ἐτζί καὶ τοὺς πολεμίους τῆς
Ἐκκλησίας ἐπίασαν ἀγωνίαι καὶ πόνοι καὶ ὑποψίαι , πῶς
ἔχουν νὰ κινδυνεύσουν εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πόλε-
μον . (1)

7: „Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις , πλοῖα
„Θαρσεῖς .

Σὺ , λέγει , Κύριε , θέλεις συντρίψεις τοὺς
πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας σου , μὲ κίνημα βίαιον τῆς
θείας ὀργῆς σου · καὶ τόσον εὐκολὰ θέλεις τοὺς συν-
τρίψεις , καθὼς συντρίβεις μὲ τὴν φουρτούναν τὰ
καῖκια Θαρσεῖς · τόπος δὲ εἶναι οἱ Θαρσεῖς , εἰς τὸν
ὁποῖον ἐσκαρόνοντο καὶ ἐκατασκευάζοντο καῖκια με-
γάλα καὶ ὠραιότατα · ἢ λέγει ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ καῖ-
κια Θαρσεῖς , θέλεις συντρίψεις , ὅταν ἔχουσι μέ-
σα πολέμιους καὶ ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας · μερικοὶ
δὲ λέγουσιν , ὅτι Θαρσεῖς ὀνομάζεται ἢ ἐν τῇ Λι-
βύᾳ Καρχηδῶν · (2)

5: „Καθὰπερ ἤκούσαμεν , οὕτω καὶ εἴ-
„δομεν ἐν πόλει κυρίου τῶν Δυνάμε-
„ων · ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν .

Ταῦτα τὰ λόγια λέγουσι μετὰ τὸν πόλε-
μον ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ , ὅπου ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοὺς
ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας : δηλαδή , ὅτι ἀληθῶς σύμ-
φωνα εἶναι ἐκεῖνα , ὅπου ἤκούσαμεν , μὲ τούτα ,
ὅπου τὰρ εἶδομεν ἐμπράκτως , εἰς τὴν πόλιν τοῦ
δυνατοῦ Θεοῦ ἡμῶν · διότι ἤκούσαμεν , ὅτι πα-
λαιὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ θαύματα διὰ τὸν λαόν
του , καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του · εἶδομεν δὲ ὁφ-
θαλμοφανῶς καὶ τὰρ εἰς τὰς ἡμέρας μας τὰς θαυ-
ματουργίας του · ὅθεν ταῦτα ὅπου εἶδομεν , βεβαι-
οῦσι καὶ ἐκεῖνα , ὅπου ἤκούσαμεν . (3)

„Ὁ Θεὸς ἐξεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν
„αἰῶνα .

Οὗτος ὁ λόγος ἀρμοῖζει εἰς μὲν τὴν
Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν , καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πό-
λιν τῶν Ἱεροσολύμων · ἐπειδὴ κατὰ τὸν λό-
γον τοῦ Κυρίου „ Πύλαι Ἰερουσαλὴμ οὐ κατι-
σχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας · (Ματθ' . 23 .
18 .) διὰ τί ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων · κα-
τεσκαίφθη ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια · καὶ λοιπὸν δὲν ἔ-
χουν τί νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι , ἐπιστοι-
ζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν .

9: „Τ-

(1) Ὅθεν ἢ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Ὁ κατὰ τῶν Ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος , ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν Βασιλέων τῶν Ἑθνῶν , ἢ μὴν ἢ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων , ἐνταῦθα σημαί-
νεται · ὃς ἢ κατεπλάγησαν ἢ ἐξέζησαν , τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγίοις θεωροῦντες .

(2) Ἐν τῇ Γ' . τῶν Βασιλειῶν Κεφ. 1 . στίχ. 22 . γράφεται „ Ναῦς Θαρσεῖς τῷ Βασιλεῖ Σαλωμών ἐν τῇ θαλάσσῃ
μετὰ τῶν ἡνὼν Χιρὰμ , μία διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῷ Βασιλεῖ ναῦς ἐκ Θαρσεῖς χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ καὶ λίθων το-
ρευτῶν καὶ πελεκητῶν · ὅθεν νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων Θαρσεῖς , τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς δυνατεί-
ας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε Βασιλεὺς τῶν πολεμίων τῆς Ἐκκλησίας · ὁ δὲ Θεοδώρατος ἐρωτηθεὶς , ποῖα πόλις
ἐστὶν οἱ Θαρσεῖς , λέγει „ Ἐνταῦθα Ἰνδικὴν τινα χώραν ὀνόμασεν · οἱ δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ ἐρμηνεύσαντες , τὴν Καρ-
χηδόνα , τῆς γῆς Λιβύης προκαθημένην , οὕτως ἐκάλεσαν (ἐρωτ. 15' . εἰς τὴν Γ' . τῶν Βασιλ.) ὁ δὲ Ἰππόλυ-
τος εἶπεν ὅτι Θαρσεῖς ἐρμηνεύεται Αἰθίοπες · ὁ δὲ Εὐδόξιος τὸ Θαρσεῖς χρυσόλιθον ἔφη · ὁ δὲ Ἑβραῖος κυανὸν τὸ
χρῶμα λέγει : ἦτοι ἡέρανεον .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρατος λέγει , ὅτι εἰκὸς ἐστὶ καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ , καθὰπερ ἤκούσαμεν
οὕτω καὶ εἶδομεν · συνέδραμον γὰρ ὡς πολεμήσοντες · Θεασάμενοι δὲ τὸ ἄμαχον , κατεπλάγησαν , καὶ τοῦ πολέ-
μου παυσάμενοι βοῶσιν , ὅτι τὰς περὶ αὐτῆς προφήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι , δι' αὐτῶν ἐθεασάμεθα τὴν ἐκεί-
νην ἀλήθειαν · μὴ πιστεύσαντες γὰρ οὐκ ἂν ἔλεγον · ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν .

9: „Υπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου ἐν
„μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.

Ἡμεῖς, λέγει ἐπροσμείναμεν τὴν βοήθειάν
σου Κύριε, ὅθεν καὶ δὲν ἐπετύχομεν αὐτήν·
μερικοὶ δὲ λέγουσιν· ἤγουν ὁ Χρυσόσομος ὅτι τὸ ὑπε-
λάβομεν ἐδῶ, σημαίνει τὸ ἐγνωρίσαμεν. (1)

10: „Κατὰ τὸ ὄνομά σου ὁ Θεός, οὕτω καὶ
„ἡ αἰνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, εἶναι τὰ θαύματά σου ἐξαπλω-
μένα καὶ φημισμένα εἰς ὅλον τὸν Κόσμον Κύριε·
ἐτὶ καὶ ὁ ἐπαινός σου θέλει ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν
γῆν· καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ σὲ εὐφημή-
σουν, ὡς Θεὸν μεγαλοδύναμον. (2)

„Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου.

Ἡ δεξιὰ σου, λέγει, Κύριε, εἶναι γεμά-
τη ἀπὸ καθε δικαιοσύνης· διὰ τὴν μὲ τὴν δικαιοσύ-
νην σου βοηθεῖς καὶ ἐκδικεῖς ἡμᾶς ὅπου ἀδικούμεθα. (3)

11: „Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών, καὶ ἀγαλ-
„λιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαί-
„ας· ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Διὰ μέσου τοῦ ὄρους Σιών, παρακινεῖ ὁ
Δαβὶδ τοὺς ἐν τῷ ὄρει κατοικοῦντας ἀνθρώπους,
νὰ χαίρουν καὶ νὰ εὐφραίνωνται· θυγατέρας δὲ τῆς
Ἰουδαίας λέγει, ἢ τὰς γυναῖκας, ὡς πλέον δειλὰς
καὶ πλέον λυπηροτέρας ἀπὸ τοὺς ἀνδρας· ἢ τὰς πό-
λεις, ὅπου εἶναι τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· τὰς
ὁποίας παρακινεῖ νὰ ἀγαλλωνται· ἀναγωγικῶς δὲ,
ὄρος μὲν εἶναι ἡ μία τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία, ὡς
εἶπομεν ἀνωτέρω· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας· ἡ-
τοι τῆς πίστεως, εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν·
ἢ καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι καὶ οἱ ναοί. (4)
διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει εἰς αὐτὰς νὰ χαίρουν·
διὰ τὴν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔκαμες κρίσιν· καὶ ἡ-
μᾶς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, ἐβόηθησας καὶ ἐξεδί-
κησας· τοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἡμᾶς ἐχθροὺς, κατέκ-
ρινας καὶ ἐπαίδευσας.

12: „Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐ-
„τήν.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ, ἔγινε μὲν πρό-
τερον ἐρείπιον· ἦτοι χάλασμα καὶ κατεδαφισμένη·
ὅταν ἐσκληβώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· μετὰ δὲ
τὴν σκλαβίαν ἐκατοικήθη πάλιν, καὶ ἐδυναμίσθη
παραδόξως· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρακινεῖ ἐδῶ
ὁ Δαβὶδ τὸν λαὸν νὰ περιτριγυρίσῃ αὐτήν καὶ νὰ
ἰδῇ, πῶς ἔλαβε πάλιν τὴν δύναμιν καὶ τὸν σολίσ-
μὸν, ὅπου εἶχε πρότερον· (5) κυκλώσατε δὲ
καὶ

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Χρυσορρήμων· „Τί ἔστιν ὑπελάβομεν· ἠλπίσαμεν· προσεδοκήσαμεν· ἔγνωμεν τὴν φιλανθρωπίαν
τὴν σὴν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οἱ ψευδάνυμοι Θεοὶ οὐκ ἔχουσι συμβαίνουσιν τῇ προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ
εἰσὶν, ὃ καλοῦνται· τῷ δὲ σὺ ὀνόματι Δέσποτα, ἔπεται τὰ ἔργα κηρύττοντά τὴν τῆς προσηγορίας ἀλήθειαν· οὐ
δὲ χάριν δικαίως σοι παρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ ὕμνος προσφέρεται.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει· „Δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς ἀξίας ἦν τῶν εὐεργετουμένων τὰ γινόμενα, ἀλλὰ τῆς οὐσίας
τῆς αὐτοῦ· ἐπεὶ δὲ αὕτη αὐτοῦ ἡ οὐσία· δικαιοσύνη χαίρει· φιλανθρωπία εὐφραίνεται· τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ· ἔ-
στιν διὰ τοῦτο τοσαύτης ἀπέλαυον εὐεργεσίας· ὡς γὰρ τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, ἔστι τοῦ ἡλίου τὸ φωτίζειν· οὕτω δὲ
ἔστι αὐτοῦ τὸ εὐεργετεῖν· μᾶλλον δὲ ἔστι πολλῷ πλέον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς ψυχὰς τῶν Ἀποστόλων, τῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομέ-
νων· ὁ δὲ Θεοδώριτος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, ὡς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων
παγεύσας· οἱ ἔξ Ἰουδαίαν κατήγον τὸ γένος.

(5) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „Τὸ Σιών ὄρος ἐστὶ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀκρὸς ὑπερφαινόμενον· ὃ οὐ μόνον
τὴν περιλαμβάνειν προτρεπόμενος, τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ συμφυῆσαι παρακελεύεται, ὥς εἰς αὐτὴν φθάσαι τῶν ἀ-
ρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἣν τῷ ὀνόματι Σιών πασαδηλοῦ δι' αἰνίσματος· ταῦτα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς Ἀποστό-
λοις παρακελεύεται.

καὶ περιλάβετε, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κύκλιω περιλάβα-
τε· ἢ καὶ τὰ δύο σημαίνουν ἐκ παραλλήλου ἔ-
να καὶ τὸ αὐτὸ. (1)

„Διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.

Εἰς τοὺς πύργους, λέγει, τῆς Ἱερουσα-
λήμ καθήμενοι ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς, διηγῆθῃ-
τε, ποῖα μὲν ἄδοχος καὶ κατεδαφισμένη ἔγινεν αὐ-
τῇ πρότερον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, ποῖα δὲ ἔνδο-
χος καὶ λαμπρὰ πόλις ἔγινε τώρα· ὁ δὲ Χρυσόσο-
μος ἐνόησα τὸ διηγῆσασθαι, ἀντὶ τοῦ, μετρήσατε
τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλήμ, πόσοι εἶναι. (- 2)

13: „Θεόςθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύ-
„ναμιν αὐτῆς,
„Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς.

Βάλλετε, λέγει, τὸν νοῦν σας, καὶ σο-
χασθῆτε καλὰ, ποῖαν δύναμιν ἔχει τώρα ἡ Ἱε-
ρουσαλήμ· βάρεις δὲ, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ μδ·
Ψαλμῷ σίχ· ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, εἶναι, ὅ-
χι μόνον οἱ μεγάλοι οἰκοί, ἀλλὰ καὶ οἱ πύργοι·
λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, μοιράσατε ὁ καθὲς ἕνας
τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλήμ, ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι αὐ-
τῆς· καὶ οὕτω περιεργασθῆτε αὐτοὺς μὲ περισσο-

τέραν ἀκρίβειαν καὶ ἀργοπορίαν, πόσον εἶναι
δύνατοι! πόσον μεγάλοι! καὶ πόσον εὐμορ-
φοι! (3)

„Ὅπως ἂν διηγῆσασθε εἰς γενεὰν ἐ-
„τέραν.

14: „Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεός ἡμῶν εἰς τὸν
„αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα ποιήσα-
τε ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἵνα, ἂν
οὐ μάθετε ἀκριβῶς τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσια
τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια ἐνήργησεν εἰς τὴν Ἱερουσα-
λήμ, διηγῆσθε καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι
οὗτος εἶναι ὁ Θεός ἡμῶν, τόσον εἰς τὸν πρόσ-
καιρον τοῦτον αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀτελεύτη-
τον ἐκείνον· ἦτοι ὅτι αὐτὸς εἶναι πάντοτε αὕτη
μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῶν ῥητῶν τοῦ Ψαλμοῦ κατὰ
τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν
καὶ ἀλληγορίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια
ταῦτα τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν
Ἀποστόλων Ἀρχιερεῖς τε καὶ Διδασκάλους νὰ πε-
ρικυκλώσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, διὰ
νὰ ἐρευνήσουν νὰ εὕρουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ
ἀοράτους ἐχθρούς τῆς· πύργους δὲ τῆς καθόλου
Ἐκκλησίας νόησον, τὰς μερικὰς Ἐκκλησίας, τὰς
ἐν διαφόροις τόποις εὕρισκομένας, τὰς ὁποίας καὶ
βά-

(1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Εὐφραίνεται τὸ Σιών ἕως, ἢ ἀγαλλιᾶσιν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας ἕνεκεν τῶν κρι-
μάτων τοῦ Θεοῦ, τῷ θεωρεῖν αὐτῶν τοὺς λόγους, ἢ τὰ κατὰ τοὺς λόγους ἔργα· ἢ οἱ νοήσαντες τὴν Σιών κυκλοῦ-
σιν αὐτήν· ἢ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς πύργους αὐτῆς, διηγούνται ἄνωθεν τοῖς μηδέπω δυνηθεῖσιν ἀναβῆναι λέγοντες,
θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν ἵνα κατανοήσητε τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἢ ἕκαστος δι᾽ ὧν πράττει πολιτευόμενος, ἀξίαν τὴν
μνήμην λάβη τῆς καταδικαιρέσεως τῆς πόλεως (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτω μεταφράζει ἠρωϊκῶς
„Σπεύσατέ μοι Σιώνα περισαδὸν ἀμφιβαλέσθαι·

(2) Παρὰ τῷ Χρυσόσομῳ γὰρ φέρεται τοῦτο „Ἐτερος ἀριθμήσατε τοὺς πύργους αὐτῆς· ἀντὶ τοῦ διηγῆσασθε ἐν
τοῖς πύργοις αὐτῆς· ἐρμηνεύει δὲ ἄλλος τοῦτο, λέγων „Πύργους τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, τοὺς ἁγίους εἶναι φα-
μὲν Ἀποστόλους τε ἢ Εὐαγγελιστάς· διηγούμεθα γεμὴν ἐν αὐτοῖς, τὰ αὐτῶν ἀποστοματίζοντες, ἢ ταῖς αὐτῶν κε-
χημένοι φωναῖς, ἢ ἀκρεφνέσι μυσαγωγίαις· ἢ ὅπως κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς περισεραὶ μελετητικαί· (Ἰεζεκ.
ζ'. 16.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πύργους αὐτῆς καλεῖ τοὺς τῆς ἀκρας ἀρετῆς ἐπειλημμένους, ἢ τὴν τῶν Ἀγ-
γέλων πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς μιμουμένους, οἱ πύργων δίκην κυκλοῦσιν αὐτήν ἢ φυλάττουσι· Παρὰ δὲ τῷ Ἰερω-
νύμῳ γράφεται· μετρήσατε τὰς Παλάτιας αὐτῆς·

(3) Ἄλλος δὲ φησὶ „Δύναμις τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποσηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὓς ἢ ἐξ ὅλης καρδίας κελεύει τοὺς
ἁγίους Ἀποστόλους νοθετεῖν· βάρεις δὲ τῆς Σιών· ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας, νυνὶ μάλιστα οἱ Ἀπόστολοι εἶεν ἂν ἢ
Εὐαγγελισταί· τοὺτους γὰρ ἡμεῖς οἱ μετ' ἐκείνους μυσαργοὶ, μονονοχὶ μεριζόμεθα, τὰ παρ' αὐτῶν ὁρῶν τε ἢ

βάρεις ὀνομάζει ὁμοίως παρακινεῖ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους, νὰ διηγούνται καὶ νὰ κηρύττουν μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ καθὲς ἓνας ἐξ αὐτῶν νὰ μοιράζη εἰς τὸν ἑαυτὸν του μίαν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσάτυη αὐτὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ βάλῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του : ἤγουν νὰ προσέχη μεγάλως εἰς τὸ νὰ δυναμόνη τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην μετὰ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ μετὰ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς του· ἵνα καταρτίσαντες καὶ κατὰ πάντα κυβερνήσαντες ὁ καθὲς ἓνας τὴν ἐδικήν του Ἐκκλησίαν, διηγούνται καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα, μεταχειρίζομενοι εἰς τοῦτο ὄργανον καὶ ὑπηρετήν, τὰς γλώσσας τῶν ἀκούοντων Χριστιανῶν.

„Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶ-
“νας.

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριστὸς, ἔχει νὰ μᾶς ποιμαίνει αἰωνίως· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „Εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (ΐω. ἱ. 11.) καὶ πάλιν „Καὶ γενήσεται μία ποίμνη εἰς ποιμὴν (αὐτόθ. 16) (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς οἰοῖς Κορέ· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ·

Ὁ παρὼν Ψαλμὸς διηγεῖται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἥτις εἶναι τέλος τῆς παρούσης ζωῆς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ εἴπῃ διὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν· τὰ δὲ ἄλλα λόγια τῆς ἐπιγραφῆς, ἡρμηνεύσαμεν πρότερον εἰς τὸν μζ΄ Ψαλμὸν, καὶ ὅρα ἐκεῖ.

1: „**Α**κούσατε ταῦτα πάντα τὰ Ἐθνη.
„ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες
„τὴν οἰκουμένην.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ ἐκεῖνα, ὅπου μέλλει νὰ εἴπῃ· ἐπειδὴ δὲ, Ἐθνη μὲν εἶναι καθολικῶς ὅλα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων,

ἀπλανῶς εἰρημένα δεχόμενοι, πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἂν ποιῶμεθα λόγων, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συναγορεύειν ἐθέλοντες· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Ταύτας φησὶ τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας ὁ παρὼν προσάττει λόγος καταδιεσθαι· βούλεται γὰρ ἕκαστον τῶν Ἀγγέλων ἀφωρισμένως ἐκκλησιῶν τινων φρουρὸν ἐπιστῆσαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) (1)· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Χρὴ γὰρ, φησὶ, γενεὰν ἕκαστην τῇ μετ’ αὐτὴν παραδιδόναι, ἢ παρὰ τῆς προτέρας παρελλήφμεν, ὥστε ἐν ἀπάσαις γενεαῖς διαπορθημευθῇ αὐτὸ σωτήριον κήρυγμα, ἢ γινώσκει πάντας ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ Κύριος, ὁ ποιμὴν ἀγαθὸς ὁ αἰώνιος· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς, ὁ ποιμαίνει αὐτοὺς ἐνεχείρισε, ἀναγκαίως ἐδίδαξεν, ὅτι εἰς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς αἰῶνα ποιμαίνειν, οὐ μόνον τὰ πρόβατα, ἀλλὰ ὁ ποιμὴν καλουμένους νομᾶς.

πων, ὅπου λαλοῦν διαφόρους γλώσσας, καὶ κατοικοῦν ὁμοῦ ἐνωμένοι εἰς πόλεις, καὶ χωρία, καὶ τζεφτιλέκια· μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν ἐνωμένοι, ἀλλὰ χωριστὰ χωριστὰ ὁ καθ' ἑνας, εἰς ὄρη, καὶ σπηλαία, καὶ εἰς χαρμαδάς τῶν πετρῶν· διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς εἶπε καθολικώτερον ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην μετ' ὁποιοῦνδήποτε τρόπον· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ νὰ μὴ μείνῃ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸ κάλεσμα, καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων του· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ὁμοιον μετὰ τὸ ἀκούσατε· ἀλλ' ὁμως ἔχει καί ποσαν περισσοτέραν ἐπίτασιν ἀπὸ ἐκεῖνο· ἐπίτασιν γὰρ ἔχει, τὸ νὰ μὴν ἀκούῃ μόνον τινὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐάλλῃ εἰς τὸ αὐτὸ του ἐκεῖνο, ὅπου ἀκούει· (1)

„Οὔτε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ μέγας Βασιλεὺς γηγενεῖς μὲν ὀνομάζει, τοὺς τὰ γῆνα φρονούντας μετὰ τελειότητα, καὶ ὁλως διόλου καταγινόμενους εἰς τὴν γῆν· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων, τοὺς ὄντας ἐλισσόμενους μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ λογικόν· ὁ δὲ Χρυσόστομος ἄλλως ἐξηγεῖ ταῦτα· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Προφήτης, ἀφ' οὗ ἐκάλεσεν ὅλους ἀπλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ταπεινώνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀνίσως καὶ ἔχῃ τινὰς κατὰ τοῦ ἄλλου καμ-

μίαν ὑπερηφάνειαν· ἐνθυμίζει γὰρ αὐτοὺς, ὅτι οἱ εἶναι γηγενεῖς· ἦσαν πλασμένοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν γῆν, καὶ ἀπὸ ὕλην ἀτιμον· ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν πῶς ἔτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐβλάστησαν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔλεγον, πῶς μερικοὶ ἄνθρωποι ἦτον σπαρτοὶ, καὶ ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς εἶπεν, καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀκούσατε, λέγει, οἱ ἄνθρωποι, οἱ γηγενεῖς μὲν ὄντες, διὰ τὸν ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα προπάτορα· (Ἀδὰμ γὰρ ἐρμηνεύεται γῆϊνος) υἱοὶ δὲ ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἐκ συνουσίας κατὰ διαδοχὴν γέννησιν.

„Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πέννης.

Δὲν διχωρίζω, λέγει, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μου πλούσιον ἀπὸ πτωχόν· ἐπειδὴ ἐξίσου καὶ μετὰ ὁμοτιμίαν ὅλους καλεῖ εἰς ἀκρόασιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· διὰ τί αὐτὸ ζητεῖ ψυχὴν, ὅπου δύναται νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ἀκουόμενα λόγια· τὴν ὁποίαν κατάληψιν δὲν προξενεῖ ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ χαρίζει ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ἐπιτοαυτὸ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ καὶ ὁμοίως· (2)

3: „Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου συνεσιν.

Me

(1) Ὁθεν ἢ ἄλλος τις λέγει „Τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ μετὰ σπουδῆς ἀκοῦσαι ἢ συνεσταλμένην διανοίαν· ἐνωτίσασθε γὰρ λέγεται κυρίως, ὅταν τις πρὸς τὸ οὗς τινι διαλέγεται συντείνων ἑαυτὸν, ἢ ἐκεῖνον προσέχειν κελεύων τοῖς λεγομένοις· ἀγκαλὰ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ μὲν ἀκοῦειν διανοίας ἐστίν, ὡς διηλοῦ ὁ Κύριος διεγείρων εἰς τὸ συνετὸς κατακούειν τοῦ βουλήματος τῶν λεγομένων· ὁ ἔχων ὧτα ἀκοῦειν, ἀκουέτω· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ψιλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὠσίν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ Προφητικὸς λόγος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν εἰς ἀκρόασιν συναγείρει· τοῦτο δὲ τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος, δῆλον ὡς ἐξ αὐτῶν οἱ λόγοι προσφέρονται, οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, οὐδὲ τοῖς δεξιῶν τοῖς δεξιῶν Ἑβραίοις, ἀλλὰ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει.

(2) Ὁθεν ὁ Βασιλεὺς εἶπε „Τρεῖς εἰσι συζυγαὶ τῶν κεκλημένων, ἐν αἷς ἅπαν τὰ τῶν ἀνθρώπων περιέχεται γένος· Ἑβραῖοι ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς ἢ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· πλούσιοι ἢ πέννιες· τίνα τοῖνυν ἔξω κατέλιπε τῆς ἀκρόατος; οἱ ἄλλοι τρεῖς τῆς πίστεως διὰ τῶν Ἑβραίων ἐκλήθησαν· οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς, οἱ τὰ γῆνα φρονούντες, ἢ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς ἀντεχόμενοι· υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐπιμέλειαν τινὰ ἢ ἀσκήσιν τοῦ λόγου ποιούμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπου τὸ λογικόν· πλούσιοι ἢ πέννιες· ὁπόθεν ἔχουσι γνωριζομένην τὴν ιδιότητα· οἱ μὲν, ὑπερβαίνοντες τὴν κτίσιν τῶν ἀναγκαίων· οἱ δὲ, ἐν ἐνδείᾳ τούτων καθεσκηότες.

Με τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ νὰ προσέχουν· ἐπεὶ καὶ δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ πρόσκαιρά τινα πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα καὶ φοβερά· σοφίαν δὲ ὀνομάζει τοὺς λόγους, ὅπου εἶναι γεμάτοι ἀπὸ σοφίαν· προσθέτει δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἔχει νὰ λαλήσῃ χωρὶς προμελέτην καὶ σοχασμόν· ἡ μελέτη, λέγει, τῆς καρδίας μου· ἥτοι ἡ ἀκριβὴς σκέψις τοῦ νοῦς μου, θέλει λαλήσῃ λόγια γεμάτα ἀπὸ σύνεσιν· ἡ λόγια, ὅπου χρειάζονται σύνεσιν εἰς τὸ νὰ νοηθοῦν. (1)

4: „Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου.

Ὅταν ἐγὼ, λέγει, διαλέγωμαι καὶ σὰς διδάσκω, θέλω κλίνω μερικῶς τὸ νοητὸν αὐτὴ τῆς ψυχῆς μου εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἠθέλην ἐνηγήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς ἐμὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόσομον· λέγει δὲ τῶρα παραβολὴν, τὰ αἰνίγματα· ἐπεὶ τὰ λόγια τῶν Προφητῶν εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ, διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν κεκρυμμένων νοημάτων ὅπου

ἔχουν· ἐπροξένησε δὲ ἀξιοπιστίαν εἰς τὰ λόγια τοῦ ὁ Προφήτης, μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐμπνέονται αὐτὰ ἄνωθεν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος. (2)

„Ἀνοίξω ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα μου.

Πρόβλημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον, ὁποῦ προβάλλεται εἰς νοουθεσίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. (3) ἀνοίξω δὲ εἶπεν ἐν Ψαλτηρίῳ· ἡγοῦν θέλω φανερῶσω τὸν λόγον μου, μετὰ μέλος Ψαλτηρίου· ἐπεὶ ἐκεῖνος, ὅπου ἀνοίγῃ θύραν τινὸς οἴκου, αὐτὸς φανερόναι τὰ εὐρισκόμενα μέσα εἰς τὸν οἶκον· ἀπὸ τὸ προηγούμενον λοιπὸν, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπόμενον καὶ ἀκόλουθον· μετὰ μέλος δὲ ὀργανικὸν θέλει ἀνοίξῃ τὸ πρόβλημά του διὰ νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ λόγος γλυκύτερος· ἀνοίγῃ δὲ ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά του ἐκεῖνος, ὅπου κάμνει ὁμοῦ καὶ διδάσκει· καὶ ὅπου ἔχει σύμφωνα τὰ ἔργα καὶ πράξεις τοῦ μετὰ τὸν λόγον του· ἐπεὶ τὸ μέλος τοῦ Ψαλτηρίου διὰ μέσου τῶν χειρῶν ἐνεργεῖται· αἱ δὲ χεῖρες, εἰ

ναὶ

- (1) Ἀμφότερα ὁ λόγος ἐν τῷ αὐτῷ συνείληψε κατὰ τὸν Βασίλειον, τὴν τε τοῦ σώματος ἐνεργειαν, καὶ τὴν τῆς καρδίας μελέτην· εἴαντε γὰρ μὴ ἦ τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποκείμενον, πῶς προενέγκῃ τὸν θησαυρὸν διὰ τοῦ σώματος ὁ μὴ κεκτημένος ἐν τῇ κρυπτῇ; εἴαντε ἔχον τὰ τῆς καρδίας ἀγαθὰ, μὴ δημοσιεύῃ τῷ λόγῳ, λεχθήσεται αὐτῷ, σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; (Σειρ. κ'. 30.) διὸ περ εἰς μὲν τὸ ἐσέρων ὠφέλιμον λαλεῖτω τὸ σῶμα σοφίαν· εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν προκοπὴν, ἡ καρδία μελετάτω σύνεσιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης, „Ὅταν ἡ μελέτη τῆς καρδίας σύνεσις ἦ, οὐκ ἐξέρχονται ἔσωθεν ἀπὸ τῆς καρδίας διαλογισμοὶ πονηροὶ, οὐδὲ ὑπάρχει τὰ κινεῦντα τὸν ἀνθρώπον, οὐδὲ δίδονται τόπος τῷ Διαβόλῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
- (2) Παραβολὴ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, εἶναι ὄνομα πολυσήμαντον· παραβολὴ ἐστὶ τὸ λάλημα καὶ ὑπόδειγμα καὶ ὀνειδισμός· ὡς τὸ, ἔθου ἡμῶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν· καὶ ὁ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζήτημα· κατὰ τὸ „Τότε νοήσεις παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον· παραβολὴ λέγεται, καὶ ἡ ὁμοίωσις· ὡς τὸ „Ἀλλήν παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς· παραβολὴ λέγεται καὶ ἡ τροπολογία· κατὰ τὸ „Τίς ἀνθρώπου, εἶπε αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην, ὁ αἰετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτέρυγος· αἰετὸν λέγων τὸν Βασιλέα· παραβολὴ λέγεται, καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ εἰκὼν· ὡς τὸ „Ὅθεν καὶ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο· τούτῃ ἐν τύπῳ καὶ εἰκόνι· ὁ δὲ Δαβὶδ, αἰνιγματώδῃ ποιεῖ τὸν λόγον καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν δυσκολίαν... ἵνα διεγείρῃ τὸν ἀκροατὴν· ἐπεὶ πολλοὺς ἡ ευκολία εἰς ἡθυμίαν ἄγει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Ὁ τοίνυν χορὸς ὁ Ἀποστολικὸς· τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τὸν Χριστὸν (Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία) διὰ σώματος φέρων, ἔλεγε, τὸ σῶμα μου λαλήσει σοφίαν· ἐπεὶ τὸν Χριστὸν θεολογοῦντες εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκήρυττον τῷ ἑαυτῶν σώματι· τὰ δὲ τῆς διανοίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἢ συνέσεις ἐμελέτα· οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκονήτο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερόμενας πᾶσας συνεῖναι καὶ πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐρμηνείας· αὐτίκα γοῦν μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν παραβολῶν, ὁ μὲν Σωτὴρ ἠρώτα αὐτοὺς λέγων· συνήκατε ταῦτα πάντα; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ναὶ· (Ματθ. 13'. 5.) ἐγὼ μὲν φησὶν, ἀκονήσας τὸ διανοητικόν μου εἰς σύεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθεῖν τῇ ἐμφορεμένη ἐν αὐταῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα, ἀνοίξω τὰ κεκρυμμένα διὰ τοῦ ἑμοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ σωματικῷ δηλαδὴ ὄργανῳ.
- (3) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Πρόβλημα ἐστὶ λόγος συνεσκιασμένος καὶ αἰνιγματώδης· διὰ τοῦτο καὶ σοφίαν ἐτόλμησε καλεῖσθαι, θάψων τῇ θεῇ ἀποκαλύψει.

ναί σημεῖον τῆς πράξεως, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

5: „Ἰνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ;
„ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει
με.

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται ὁ εἰ-
χος οὗτος· θέλετε, λέγει, νὰ μάθετε, διὰ τί ἐ-
γὼ φοβοῦμαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; (ταύτην
γὰρ ὀνομάζει πονηρὰν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον,
καὶ καθὼς προείπομεν εἰς τὸν μ'. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύ-
οντες τό „Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ῥύσεται αὐτὸν ὁ
Κύριος.) ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε, ἀκούσατε· φο-
βοῦμαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· διὰ τί τότε θέλει
με κυκλώσει ἡ ἀνομία τῆς ἀμαρτίας μου· ἥτοι ἡ
ἀμαρτία μου κατὰ περίφρασιν· πτέρνα γὰρ λέγεται
ἡ ἀπάτη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὡς προερμηνεύσα-
μεν ἐν τῷ προρρήθέντι μ'. Ψαλμῷ· ἀπάτη δὲ εἴ-
ναι ἡ ἀμαρτία· διὰ τί ἀπὸ τῆς ἐκείνου, ὅπου τὴν
πράττει· εἶδες πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐλάλησε λόγον
σοφῶν καὶ συνετῶν, καθὼς εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι θέ-
λει λαλήσει σοφίαν καὶ σύνεσιν; διότι αὐτὸς δεί-
χνωντας τὸν ἑαυτοῦ του παραδείγμα εἰς τοὺς ἄλ-

λους, πῶς φοβεῖται τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὴν κρίσιν
τοῦ Θεοῦ, ἐσυμβούλευσε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ φο-
βοῦνται καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἀμαρτίαν· καὶ ἀκολουθῶς
ἐδίδαξεν αὐτοὺς, ὅτι εἶναι κρίσις ἀδέκαστος καὶ ἀ-
προσώποληπτος. (1)

6: „Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν,
„καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐ-
τῶν καυχώμενοι.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν το, ἀκούσατε. ἀ-
κούσατε, λέγει, ἐσεῖς ὅπου ἐλπίζετε εἰς τὴν δυνάμιν
σας· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τῶρα ἐδῶ, ὅχι μόνον
τοὺς ἔχοντας δυνάμιν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἔχοντας δυνάμιν εἰς τὸν λόγον· καὶ πλουσίους λέ-
γει, ὅχι μόνον τοὺς ἔχοντας ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ
τοὺς ἔχοντας γνῶσιν καὶ δικαιοσύνην, καὶ νοήματα
θεωρητικά, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ὅφ' οὗ δὲ
ἐκάλεσεν αὐτοὺς, λέγει ἀκολουθῶς. (2)

7: „Ἀδελφός οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται
„ἄνθρωπος;

Ε'.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως λέγει... ἐν ᾗ φησὶν ὁ Προφήτης „Νῦν ἐ-
κύκλωσαν αὐτοὺς τὰ διαβόλια αὐτῶν (Ψαλμ. ζ'. 2.) ἐν ᾗ οὐδεὶς σου ἕτερος κατήγορος γίγνεται, ἢ αὐταὶ αἱ πρά-
ξεις μετὰ τῆς ἰδίας μορφῆς ἐκάστη παρισταμένη· ἡ μοιχεία, ἡ κλοπὴ, ἡ πορνεία μετὰ τῆς νυκτὸς, μετὰ τοῦ
τρόπου, μετὰ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὴν ἰδιωμάτων· ἡ ἀπαξιαπλῶς, ἐκάστη ἀμαρτία μετὰ τοῦ ἰδίου χαρακτη-
ρος ἐναργῇ φέρουσα τὴν ὑπομνησιν παραστήσεται· ὅτι δὲ ἡ πτέρνα τὴν ἀπάτην τῆς ἀμαρτίας διέλεγε, βεβαίως ἔ-
χουσι τῶν Χρυσόστομῶν λέγων „Τοιοῦτον γὰρ ἔστι ἡ ἀμαρτία ἀπατηλὴν ἡ ἱκανὸν συναρπάσαι· ταύτην φησὶ δέδοικα τὴν ἀπα-
τῶσάν με ἀμαρτίαν, τὴν κυκλῶσάν με· δι' ὃ ἔστι ὁ Παῦλος εὐπερίστατον αὐτὴν καλεῖ τὴν συνεχῶς περιβάλλουσαν,
τὴν εὐκόλως, τὴν βεβίως. Ἄλλοι δὲ διδασκαλοὶ περιεργότερον ἡρμηνεύσαν, ὅτι ἀνομίαν τῆς πτέρνης ὀνομάζει ἐ-
δῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σαρκικὴν ἀμαρτίαν, ὅπου ἔκαμε μὲ τὴν Βιρσαβεῆ· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν γινόμεν τῶν λατρῶν, ἀπὸ
τὴν πτέρναν εὐγαίνει μία φλέβα, ἡ ὁποία κινεῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἐπιθυμίαν· (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ 123.)
ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶν „Οὐκ οἶδεν ἡ τοῦ Θεοῦ κτίσις πονηρὰς τινος ἡμέρας κατασκευὴν, ὡς μαρτυρεῖ τῆς
κοσμογονίας ὁ λόγος· ἀλλ' ἡ ἀμαρτία τὴν ἀγαλλιόσμον ἡμέραν, φόβου ἔτι τιμωρίας ἡμέραν ἐποίησεν, ἢν ἐξ ἧν μὴ
φοβεῖσθαι, εἰμὶ ὁ τὴν πτέρναν ἡμῶν ἐπιτηρῶν ὄφιν, ὃ ὄνομα ἐστὶν ἡ ἀνομία, κύκλω τὴν πορείαν τοῦ βίου διέλα-
βε τῷ ἰδίῳ ὀγκῷ, ταῖς ποικίλαις τῶν παθῶν φολίσι φοβερώς ἐπιφρίσσω πανταχόθεν ἔτι τραχυνόμενος. Ση-
μειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἀνέγνω τὸ ρητὸν οὕτως· ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου οὐ κυκλώσει με· λέγει δὲ
ἔτι ὁ Θεοδώριτος „Εἰδῶσαι πολλοὶ κακὴν ὀνομάζειν ἡμέραν, εἰ ἢ λυπηροὺς τίς αὐτοὺς συμβαίνει περιπεσεῖν·
εἰκότως τοῖνυν οὕτω προσαναγχεύεται, ὡς ἂν τῆς ἐκάστου πονηρίας οὕσα ἐλεγκτική· ἔτι ὡς τὰς κολάσεις τοῖς ἀσεβέσι
διὰ τῆς περιμενούσης αὐτοὺς ὀργῆς ἐπάγουσα.

2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐγὼ μὲν φησὶ, δέδωκεν ἡ τρέμω τὴν προσδοκώμενην ἡμέραν· ὑμεῖς δὲ οἱ τῷ πλού-
τῳ κομῶντες, ἐκείνης μὲν οὐδεμίαν ποιεῖσθαι φροντίδα, τῇ δὲ ὑπερηφανείᾳ τῆς περικοπῆς μεγαλαυχώμενοι, ὡς
μολίμοις θάρρει· τὰς βέουσιν.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὐδὲ ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἤμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν τὸν ἀδελφόν του, ὁ κατὰ φύσιν φίλατος τὸν κατὰ φύσιν φίλατον· ἐπειδὴ οὔτε ἡ δύναμις τῶν ἔργων καὶ λόγων, οὔτε ἡ πλουσιότης τῶν ἁσπρῶν καὶ τῶν νοημάτων, οὔτε ἡ συγγένεια τῶν ἀδελφῶν χρησιμεύουσιν ἐκεῖ· ἀντίτως δὲ ἀδελφὸς δὲν ἤμπορεῖ ἐκεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἀδελφόν του, πῶς θέλει τὸν γλυτώσῃ ἄλλος ξένος ἄνθρωπος; τὸ μὲν γὰρ ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, ἀναγινώσκειται ἀποφαντικῶς καὶ χωρὶς ἐρώτησιν· τὸ δὲ, λυτρώσεται ἄνθρωπος; ἀναγινώσκειται κατὰ ἐρώτησιν μὲ βαρύτητα καὶ δύναμιν τῆς φωνῆς· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, δὲν εἶναι λυτρώσις καὶ ἐλευθερία· ἀλλ' ὡς πρέπει τιναὶ νὰ λυτρώσῃ τὸν ἑαυτὸν του διὰ μετανοίας καὶ τῆς τοῦ πλούτου μεταδόσεως· ἐπεὶ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος· (Παρ. ιγ' 8.) λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ, Ἐάν εἰσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰωβ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἐάν υἱοὶ, ἢ θυγατέρες ὑπολειφθῶσιν, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν ῥύσονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν· (Ἰεζ. ιν'. 14.) καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ῥύσονται τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτῶν. (1)

8: Ἡ οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ.

Οὔτε ὁ ἀδελφὸς, λέγει, οὔτε ὁ ξένος ἄνθρωπος θέλει δώσει ἐκεῖ ἐξίλασμα· ἤγουν λύτρον καὶ ἐξαγοράν διὰ τὸν ἑαυτοῦ του ἢ διὰ τὸν ἄλλον·

πῶς γὰρ θέλει δώσει ἐξαγοράν διὰ τὸν ἄλλον, εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος εἰς τὴν κόλασιν; ἀλλ' οὔτε θέλει δώσει τὴν τιμὴν καὶ ἐξαγοράν τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς του· ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οὐδὲ ὁ Κόσμος ὅλος εἶναι ἀντάξιός· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μέλλωντας νὰ λυτρώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὅπου ἐσθλαβώθη ἀπὸ τὸν Διάβολον, δὲν ἔδωκε γῆν, οὐδὲ θάλασσαν, οὔτε ὅλον τὸν Κόσμον εἰς ἐξαγοράν τῆς, ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ τίμιον, καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον αἱμά του. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἔτι, ποῖον λύτρον ἄξιον θέλει εὑρεῖ ἐκεῖ τινας; βέβαια οὐδέν· ἐλθέτε εἰς ἀναγνώσας, λόγια τοῦ θείου Δαβίδ, σοφὰ ἐν ταυτῇ καὶ συντάξι καὶ αἰνίγματι τῷδε;

καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ἐκατηγόρησεν ὁ Προφητὰνὰς τοὺς ἀμετανοήτους, τῶρα ἔδωκε γυρίζει πρὸς τοὺς μετανοοῦντας, καὶ παρηγορεῖ τὸν κόπον τῆς μετανοίας τῶν μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐκοπίασες, λέγει; σὺ ὅπου μετανοεῖς εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα; λοιπὸν θέλεις ζῆσεις παντοτινὰ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος· θέλεις ζῆσεις δὲ, τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ζωὴν· τὴν μακαρίαν δηλαδὴ καὶ ἀπονον· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος, δὲν εἶναι κυρίως ζωὴ, ἀλλὰ καταχρηστικῶς μόνον λέγεται ζωὴ, ὡς προσέπομεν· τέλος δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸν μελλόντα αἰῶνα· ἐπειδὴ ὁ μέλλον αἰὼν, εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος. (2)

9: Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος, Καὶ τί λέγω ἐν τῷ μέλλοντι; ὅπου γε ἢ ἐν τῷ παρόντι βίω οὐδὲν ὤνισσε φίλια· πόσα οὖν ὁ Σαμουὴλ ἀπαδύρατο, ἢ τὸν Σαουλ οὐκ ἐξήσπασε! πόσα δὲ Ἰερεμίας ἠύχαστο, ἢ τοὺς Ἰουδαίους οὐδὲν ὤνισεν! ἀλλὰ ἢ ἐπετιμῆθη εὐχόμενος· τί οὖν; περιτταὶ εἰσὶν αἱ τῶν ἀγίων εὐχαί; οὐδαμῶς! ἀλλὰ ἢ σφόδρα ἰσχύον ἔχουσαι, ὅταν ἢ σὺ αὐταῖς βοηθῇς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, Ὁ οὖν κοπίσας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὐτεὶ ζήσεται εἰς τέλος· ὁ δὲ ἐν τρυφῇ ἢ πάσῃ ἐκλύσει διάγων διὰ τὰς ἀδελφάδαιτον, πορφύραν ἢ βύσσον ἐνδύμενος, ἢ εὐφραυνόμενος κατὰ ἡμέραν λαμπρότης, ἢ φεύγων τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς κακάρτους, οὐτε ἐκοπίασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὐτε ζήσεται ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ μακρὰν ὀφείλει τὴν ζωὴν βασανιζόμενος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου· ὁ δὲ μυρίοις τῆς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶσιν ἐνδύσας, ἢ ὑπὲρ τοῦ ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἐν κόποις περισσοτέρως ἐξετασθεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ ζήσων μέλλον· ὡς ὁ παλ-

19: „Οὐκ ὀφείτῃ καταφθοράν.

„Ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας.

Ὁ μετανῶν, λέγει, ἄνθρωπος, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ᾔνῃ πληροφορημένος διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὅταν ἴδῃ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα καὶ οἱ ἐνάρετοι, δὲν βλέπει καταφθοράν εἰς αὐτούς: ἤγουν δὲν νομίζει πῶς αὐτοὶ διαλύονται εἰς τὸ μὴ ὄν· ἀλλὰ τὸν θάνατόν τους νομίζει μίαν ἀλλαγὴν ἀπὸ τὴν φθοράν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου· ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ μετανῶν ἄνθρωπος καὶ πεισῶν, πῶς εἶναι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, ἴδῃ, πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ ὄντες κατὰ τὴν ματαίαν τοῦ Κόσμου σοφίαν, δὲν νομίζει πῶς γίνεται καταφθορά καὶ ἀπώλεια εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τοιούτων, καθὼς αὐτοὶ οἱ πεπλανημένοι σοφοὶ ὥρισαν ἐπὶ ζῶντες τὸν θάνατον· ὅχι· ἀλλὰ νομίζουν τὸν θάνατον τούτων, πῶς εἶναι μία μετοικία εἰς ἄλλον Κόσμον (1). Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι κατὰ τὴν ἀπλουστεράν ἐξηγήσιν.

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος κατὰ ἀναγωγὴν ἐξηγῶν τὰ ῥητὰ, λέγει, ὅτι τὸ, λυτρῶσεται ἄνθρωπος καὶ τὰ λοιπὰ, προεφητεύθησαν διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐσκλαβώθημεν πάλαι ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο προσεῖπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ σκλαβωθεὶς ἀδελφὸς δὲν λυτρῶναι τὸν ἄλλον σκλαβωθέντα ἀδελφόν· ἤτοι εἰ Προφῆται δὲν ἐδύναντο νὰ λυτρώσων ἡμᾶς· ἀδελφοὶ γὰρ ἡμῶν εἶναι οἱ δὲ ἡμᾶς ἀποσαλέντες. Προφῆται μὲ τὸ νὰ

ἦτον καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἡμᾶς· λοιπὸν ἐπαυθ' οἱ ἀδελφοὶ μας Προφῆται δὲν μᾶς ἐλύτρωσαν, διὰ τοῦτο θέλει μᾶς λυτρώσει ἄνθρωπος· ἤτοι ὁ Χριστὸς, ὁ τέλειος ὢν ἄνθρωπος, ὡς καὶ τέλειος Θεός· ὁ φυλάξας ἀκέραιον τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπος ὢν (2) ὅστις δὲν θέλει δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα διὰ λόγου του, οὐδὲ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ἐδικῆς του ψυχῆς· διὰ τί αὐτὸς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· διὰ λόγου μας λοιπὸν ἔδωκεν αὐτὸς ἐξίλασμα, καὶ ὅχι διὰ λόγου του· ποῖον; τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα· ὁ ὁποῖος καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅταν κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἐν Σαμαρείᾳ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Ἰω. δ'· 6.) ὅς τις δὲν θέλει ἴδῃ καταφθοράν, ὅταν ὅλοι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν καὶ καταφθίρωνται κατὰ τὸ σῶμα. „Οὐ γὰρ δώσεις, φησί, τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε'. 10.)

„Ἐπιτοαυτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπλοῦνται.

Παρομοίως, λέγει, θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν σφισμένων, τόσοι ὁ ἄφρων· ἤτοι ὁ μὴ γνωρίζων πῶς εἶναι Θεός. „Εἶπε γὰρ φησὶν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός· (Ψαλ. ιγ'. 1.) ὅσον καὶ ὁ ἄνους· ἢ-

πολλὰ καπιάσας ἐν θλίψεσι. Λάχαρος· ὡς ὁ κατάκοπος γενόμενος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐναντίον ἀγῶσιν Ἰωβ· ἐκεῖ γὰρ φησὶ κατάκοποι ἀνεπαύσαντο· (Ἰωβ' γ'. 17.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ταύτην προσενεγκὼν τοῖς τῷ πλούτῳ κακῶς κεχρημένοις τὴν συμβουλὴν, πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐργάτας μεταφέρει τὸν λόγον καὶ φησὶ· „Καὶ ἐκαπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὰ ἐξῆς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ὑπομείνας ἰδρυτάς, τὴν ἀνώλεθρον ἔχει ζωὴν τῶν πάντων καρπὸν· καὶ τοῖς τοῦ Κόσμου σοφοῖς, οὓς μυροὺς ὁ Ἀποστολικὸς ὀνομάζει λόγος, οὐ κοινωῇ τῆς αἰωνίου φθορᾶς καὶ τῆς αἰὲς τιμωρίας· καὶ ὁ Ὠριγένης· „Ὁ ἐφ' ὅλον τὸν ἑαυτοῦ αἰῶνα, καὶ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν κάμνων εἰς τέλος τὴν ἀληθινὴν ζήσεται ζωὴν, αὐτὸς ὁφόμενος καταφθοράν, ἥντεκα ἂν ἀποθνήσκουσιν οἱ σοφοί, καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται· καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Παυσάμενος τῷ αἰῶνι τούτῳ, ζωὴν αἰὲν διατελέσει.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος εἶπε· „Μήτε οὐκ τὸν ἀδελφὸν ζητεῖ εἰς ἀπολύτρωσιν, ἀλλὰ τὸν ὑπερβαίνοντά σου τὴν φύσιν· μήτε ἄνθρωπον ψιλόν, ἀλλ' ἄνθρωπον Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ὅς καὶ μόνος δύναται δοῦναι ἐξίλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν· ὅτι αὐτὸν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι· καὶ ὁ Ὠριγένης σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει· „Ἀνθρώπος οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Ἰησοῦς γὰρ ἑαυτὸν παρὰδίδωκεν ὑπὲρ πάντων (ἐν τῇ ἐκδέᾳ. Σειρή·)

ἤγουν ἐκεῖνος μὲν , ὅπου γνωρίζει πῶς εἶναι Θεός , καταγίνεται δὲ εἰς τὰ γῆινα πράγματα , καὶ δὲν ἐννοεῖ καὶ νέαν οὐράνιον .

τοιχιάιτων , εἰς ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων . τὸ αὐτὸ γὰρ λέγει μὲ διαφόρους λέξεις , κατηγορῶν τὴν κακοβουλίαν αὐτῶν καὶ ἀνοησίαν . (2)

„Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτρίοις τὸν
„πλοῦτον αὐτῶν .

11: „Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς
„τὸν αἰῶνα· σκηνώματα αὐτῶν εἰς γε-
„νεάν καὶ γενεάν .

Οἱ ἀνωτέρω , λέγει , ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἄνους , ὅταν αἰφνιδίως ἀποθάνουν , θέλουν ἀφήσουν εἰς ξένους ἀνθρώπους τὸν πλοῦτον , ὅπου μὲ πόνους πολλοὺς ἐθυσάρισαν . καὶ αὐτοὶ μὲν κατεσκευάσαν ὁσπῆτια μεγάλα καὶ πολυέξοδα διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ , τὰ δὲ ὁσπῆτιά των ταῦτα θέλουν λάβουν ἄλλοι , καὶ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτὰ . οἱ δὲ κατασκευάσαντες ταῦτα , θέλουν ἔχουν κατοικίας τοὺς ἑρωμεροὺς τάφους καὶ τὰ σκοτεινὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν , εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα (1) καὶ οἱ τάφοι των αὐτοὶ θέλουν εἶναι σκηνώματα καὶ κα-

„Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ
„τῶν γαιῶν αὐτῶν .

Βλέπε ἐδῶ καὶ ἄλλο εἶδος κακίας τῶν ἀνω εἰρημένων ἀνοήτων καὶ πλουσίων ἀνθρώπων . διὰ τί , λέγει , αὐτοὶ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τοὺς ἐπωνόμασαν εἰς τὰ ὀνόματά των τοὺς τόπους ὅπου ἀπόκτησαν , διὰ μνήμην αὐτῶν ἀνεξάλειπτον . ἔτι τὸ Βυζάντιον ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ κτήτορος Βυζαντος . ἔτι τὸ Διογενειανὸν τζεφτιλίκι , ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Διογενειανόν . ἔτι τὸ Ἑρμῶνιον θέατρον , ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Ἑρμῶνος . ὁμοίως καὶ ἄλλοι τόποι πολλοὶ ἔλαβον τὰς ὀνομασίας ἀπὸ τοὺς κτήτοράς των . εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπεν οἱ ἀνωτέρω εἰρημένοι , νὰ μὴ φροντίζουν διὰ νὰ κάμουν τὸ ὄνομά των ἀθάνατον εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον . ἀλλὰ νὰ ἐπιμεληθοῦν διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των . (3)

12: „Καὶ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Θεῖον Γρηγόριον „ Διαβάλλει ὁ Προφήτης τὴν σπουδαζομένην ἐν τῇ βίῳ κατὰ τὸ μάταιον ἀκολουθίαν λέγων . „ Πῶς ἐν ἀνόνήτοις διάγρουσι κόποις αἱ ἀνθρώποι , ὡς αἰεὶ ζήσεσθαι προσδοκῶντες ; πῶς τὴν διὰ θανάτου καταφθορὰν οὐκ ἐλπίζουσιν , οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποθνήσκοντας βλέποντες ; καὶ ὅτι ἄφρονες εἰσὶν ὡς ἀληθῶς καὶ ἀνόητοι , οἱ οὐκ εἰδότες , ὅτι μετὰ τὸν τῇ δε βίον , ἄλλοις καταλείψουσι τὸν πλοῦτον αὐτῶν , αὐτοὶ δὲ τάφοις εἰς τὸ διηνεκὲς παροικήσουσιν .

(2) Ὁ δὲ Χρυσόφρημος εἶπε „ Τοὺς πρὸς τὰ παρόντα ἐπισημένους ἀνοήτους καλεῖ . τί γὰρ ἀνοητότερον ἀνθρώπου ποιοῦντος καὶ ταλαιπωρουμένου καὶ μυρία συνάγοντος χρήματα , ὥστε ἑτέρους ἐντροφᾶν τοῖς αὐτοῦ πόνοις ; καὶ οὐ τοὺς οἰκίους ἴσως καὶ γνωρίμους , ἀλλὰ πολλάκις ἐχθροὺς καὶ πολεμίους ; καὶ μὴδὲν μὲν περὶ μελλόντων φιλοσοφῶντος , μὴδὲ ἠγομένου τὴ μετὰ ταῦτα εἶναι ; ἀλλὰ τοὺς τάφους οἰκίαν νομίζοντος εἶναι διηνεκῇ , καὶ περὶ αὐτοῦ φιλοτιμουμένου , λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οὗτοι φησὶν οἱ καλούμενοι σοφαὶ ἀνδρείαν ἐκ τῆς σοφίας ὠφέλειαν εὐραίμενοι , τὸν αὐτὸν τοῖς ἀμαθείαις τίσουσιν ὀλεθρον . οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμάνευσεν . ὁμοῦ ἀνέητος (ἦτος ὁ καλούμενός σοφός , ὡς μὴ ἐθελοπᾶς συνεῖναι τὸ δέον) καὶ ἀμαθὴς (ἦτος ὁ ἀμύητος σοφίας , κακία δὲ συζήσεως) ἀπολοῦται . οὗτοι οὖν οὐ μόνως τῆς σοφίας , ἀλλὰ καὶ τῆς δυναθείας καὶ τῆς περιουσίας γυμνωθέντες ἀπάσης , δέχονται τοῦ βίου τὸ τέλος , ἀπὸ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν τοῖς τάφοις παραπεμπόμενοι , καὶ τούτους οἰκεῖν δι' αἰῶνος ἀναγκάζόμενοι .

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐ γὰρ ἐγγράφεται ἀσεβέως ὄνομα ἐν βίβλῳ ζώντων . οὐδὲ ἀρεθμεῖται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς . ἀλλὰ τῇ γῇ αὐτῶν ἐναπαμένους τὰ ὀνόματα . διότι τὴν παροδικὴν ταύτην σκηνὴν καὶ ὀλιγοχρόνιον , τῶν αἰώνιων σκηνῶν προστείμεσαν . λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Εἰ μνήμης ἐρᾷς διηνεκούς , μὴ ὀνόματα περιθῆς αἰδομένημασιν ἀνθρώπων . ἀλλ' ἀνάστησον τρόπαια καταφωμάτων , ἃ καὶ ἐν τῇ παρόντι σοὶ βίῳ τὸ ὄνομα διατιρεῖ , καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀθάνατόν σοι κατασκευάζει τὴν ἀνάπαυσιν . εἰ μνήμης ἐρᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς , ἀρετῆς ἐπιμελοῦ . οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀθάνατον ὄνομα ποιεῖ , ὡς ἀρετῆς φύσις . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σὺν τῇ Δεσποτείᾳ τῶν παρ' αὐτῶν ὀνομασθέντων γαιῶν , ἡ τῶν ὀνομάτων θμείβεται προσηγού . ὥσπερ γὰρ ἑτέροι κύριοι τῶν ὑπ' ἐκείνων καταλειφθέντων ἐγένοντο : οὕτω γενήσεται καὶ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγή . πάλιν γὰρ ἐκ τούτων αἱ προσηγούαι τεθήσονται . διὰ πάντων δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος διδάσκει μὴ θαρρεῖν τοῖς παροῦσιν , ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμελεῖσθαι .

12: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆ-
 „κε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι
 „τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς.

ζωα· (1)

13: „Αὕτη ἡ οὐδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐ-
 „τοῖς· καὶ μετὰ τὰυτὰ ἐν τῇ στόμα-
 „τι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, μ' ὅλου ὁποῦ κατεσά-
 θη εἰς τιμὴν· ἐπειδὴ καὶ μόνος αὐτὸς ἐδημιουργή-
 θη κατ' εἰκόνα Θεοῦ· ὅμως δὲν ἐγνώρισε τὸ ἀξίω-
 μά του· ἀλλὰ ἀφῆσας τὸ νὰ μιμηται τὸ πρωτότυ-
 πόν του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Θεός· τί ἔκαμε; πα-
 ρασυνεβλήθη φεῦ! ἤγουν ἐσυναριθμήθη μὲ τὰ ἀνό-
 ητα καὶ ἄλογα ζῶα· καὶ αὐτὸς ὁποῦ εἰμνήθη ἀ-
 πό τὸν Θεόν μὲ λογικόν, καὶ ἐπροσάχθη νὰ ἐξουσιάζῃ
 ὅλην τὴν αἰσθητὴν κτίσιν μὲ τὸ λογικόν αὐτό,
 αὐτὸς, λέγει, ὡς τῆς ἀθλιότητος! ἐσυναριθμήσε-
 τὸν ἑαυτόν του μὲ τὰ κτήνη ὅσον κατὰ τὴν οὐλο-
 γίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐλογίζετο τὰ οὐράνια, ἀλλὰ
 κατεγίνετο εἰς μόνον τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ὡ-
 σάν ἄλογος εἰς τὰ πάθη φερόμενος, ὅσας φορὰς
 ἤθελε τὸν κινήσει ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐκυνή-
 γα μὲ κάθε τρόπον μόνον τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς·
 κτήνη δὲ κοινῶς ἐνομαζέει, ὅλα τὰ ἄλογα

Αὕτη, λέγει, ἡ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων
 ὁμοίωσις μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, ἐγένετο εἰς αὐτοὺς τοὺς
 ἀνθρώπους ἐμπόδιον σωτηρίας, καὶ βλάβη μεγαλω-
 τάτη εἰς τὴν ψυχὴν τους· διὰ τὴν αὐτοῖς ὅχι μόνον
 διὰ τῆς πράξεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοιοῦνται μὲ τὰ
 κτήνη· ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ τὰ σῶμα λέγουσιν, πῶς
 ἀρέσκονται καὶ ἐπαινοῦνται εἰς τὰ ἄλογα ἔργα, ὁ-
 ποῦ κάμνουν· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἴπῃ ἐδῶ, τὸ
 εὐδοκήσουσι, τὸ ὁποῖον αὐτὸ εἶναι ἀξίον περισσο-
 τέρας κατηγορίας, ὡς ἀδιόρθωτον· ἐπειδὴ ὅχι μό-
 νον μὲ τὰ ἔργα πράττουσι τὸ κακόν· ἀλλὰ καὶ μὲ
 τὸν λόγον αὐτὸ ἐπαινοῦσι καὶ τὸ σεμνύνουσι· καὶ
 διὰ τοῦτο οὐδέποτε οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ διορ-
 θωθῶν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, (2)

14: „Ὡς

- (1) Ὁ δὲ Θεός Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γλαφυρῶς λέγει ταῦτα· „Εἰ τὴν ἀκρίβειαν ἐξετάσαιμεν, οὐ τοῖς κτή-
 νεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀτιθάσσοις θηρίοις κινδυνεύει εἰσικέναι· μᾶλλον δὲ καὶ ὑπερβάλλει ταῦτα, ὅ τῶν ἀλοχρῶν
 παθὼν ἐρεσής· καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι ἔκαστον μὲν τῶν θηρίων ἐπὶ ἐλαττώματι δουλεύει· ὁ δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι,
 πάντα ὁμοῦ συμφορήσας, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὁδεύει· καὶ ἵνα μὴ ὑπερβολῶς εἶναι νομίσῃς τὰ ῥήματα,
 αὐτὰ τὰ πράγματα ἀδεκάσως βασανίσωμεν· ὅταν γὰρ τις σκεπτόμενος, ὡς ταῦρος· λακτίζει δὲ, ὡς ὄνος· χρεμε-
 τίζει δὲ ἐπὶ γυναιξίν, ὡς ἵππος θηλυμανής· καὶ γαστριμυχρῇ μὲν, ὡς ἄρκος· πιαίνει δὲ τὸ σῶμα, ὡς ἡμίονος·
 μνησικακίῃ δὲ ὡς κάμηλος· καὶ ὀργίζει μὲν, ὡς λέων· ἀρπάζει δὲ, ὡς λύκος· πλήττει δὲ, ὡς σκερπίς· καὶ θπου-
 λος μὲν ὑπάρχῃ, ὡς ὄφις· ἰὸν δὲ πονηρίας διατηρῇ, ὡς ἔχιδνα· χρεῖματα δὲ, μᾶλλον ἁμαρτήματα συάγῃ· ὡς
 ὁ κύνθαρὸς τὴν κόπρον, πῶς δυνήσεται τις μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὸν θηριόφρονα τοῦτον ἀριθμεῖν, οὐχ ὅσον ἐν αὐτῇ
 τῆς ἐμετέρας φύσεως τοὺς χαρακτῆρας; ἀλλὰ σκέλλῃς τινὲς καὶ χιμαῖρας καὶ ὕδρας κατὰ τοὺς ἔξωθεν μύθους θηριω-
 δίαν θεωρούμενος; ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος τιμὴν λέγει τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρὸς Ἀγγέλους ὁμοτιμίαν· παρασυνε-
 βλήθη δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, τὴν ζωὴν παραδεχόμενος γένεσιν, καὶ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ἐνεργῶν καὶ ζητῶν καὶ
 βουλόμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ὁμοιωθῇ τοῖς ἄλογοις ὁ ἄνθρωπος, μὴ νομίσῃς ὅ-
 τι τῶν ἄλόγων ἴσους δεῖξαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι κακίων χειρὸς ἀποφῆναι βουλόμενος, τοῦτο εἴρηκε· καὶ γὰρ
 τῶν ἄλόγων ἐγενόμεθα χεῖρους καὶ ἀναισθητότεροι· τὸ μὲν γὰρ εἶναι ἄλογον φύσει, καὶ μένειν ἐπὶ τῆς ἀλογίας,
 τῆς φύσεως ἐστὶ· τῷ δὲ λόγῳ τιμηθέντας, πρὸς ἐκείνους τὴν ὁμοίαν καταπεσεῖν, τῆς προαιρέσεως ἐστὶν ἔγκλημα·
 οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο χεῖρους ἐγενόμεθα τῶν ἄλόγων· ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς μείζονα ἠλάσασμεν ἀγνώμοτον· καὶ τοῦτο
 δηλῶν Ἡσαΐας ἔλεγεν· „Ἐγὼ βούλομαι τὸν κτησάμενον· καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἐ-
 γνων, καὶ ὁ λύκος μου οὐ συνήκε· τί λέγω ζῶντες καὶ ἐκείνων ἐγενόμεθα ἀναισθητότεροι· „Ἀκούσατε γὰρ φησὶ φάραγ-
 γες καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ὅτι κρείσσιν τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. 5· 2.) τί ποιεῖς ὁ Περσὴς καὶ
 πρὸς ἀνθρώπους δικάζῃ καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς καλεῖς; καὶ φησὶ· τῶν γὰρ θεμελίων τῆς γῆς, ἀναισθητότεροι εἰ-
 σὶν οἱ ἄνθρωποι (λόγῳ εἰς τὴν ἀνάληψιν τὸμ. Ε'· τῆς ἐν Ἐπιφάνειᾳ ἐκδόσεως.)
- (2) Ἄλλοι δὲ νοθεύουσιν οὕτω τὸ ῥητόν, ὅτε μὲν οἱ ἀμαρτάνοντες ἐπὶ αὐτὸν τὰ τῶν ἄλόγων ζῶων ἴδωσι, οὐκ ἠσθάνοντο·
 καὶ

14: „Ὡς πρόβατα ἐν Ἀῷ ἐβητο· θάνα-
τος ποιμανεῖ αὐτούς.

Τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν ὁ Θεὸς, λέγει, ἔβαλεν
εἰς τὸν Ἀῷ ὡσάν πρόβατα· ἤγουν διὰ τί ἔγι-
ναν ὡς ἀλογα ζῶα· ἢ διὰ τί δὲν δύνανται νὰ βο-
ηθῶσιν αὐτοὶ τὸν ἑαυτὸν τοὺς διὰ τοῦ λογικοῦ· κα-
θὼς καὶ τὰ πρόβατα δὲν ἔχουν δύναμιν ἀπὸ λό-
γου τῶν νὰ βοηθηθῶν ἐν καιρῷ ἀνάγκης· ἢ καὶ διὰ
τί αὐτοὶ εἶναι ἐτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ σφαγοῦν, καθὼς
καὶ τὰ πρόβατα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπει-
δὴ δὲ εἶπε πρόβατα, ἐπρόσθετε καὶ βοσκὸν, διὰ
νὰ φυλάξῃ τὴν τοῦ λόγου μεταφοράν· θάνατον δὲ
ὀνομάζει τὴν τιμωρίαν, διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ,
ἀφ' οὗ σφαγοῦν ὡσάν τὰ πρόβατα, δὲν ἐλευθερό-
νται ἀπὸ τῆς τιμωρίας· ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἔχει νὰ
τοὺς ποιμάνῃ· ἤγουν ἔχει νὰ τοὺς καταβόσκη πάν-
τοτε, μένουσα ἀχώριστος ἀπὸ αὐτοῦ· πρέπει γὰρ
νὰ ἡξεύρωμαι, ὅτι ἡ Γραφή συνειρρίζει νὰ ὀνομά-
ζῃ θάνατον ψυχῆς καὶ ἀπώλειαν ψυχῆς, ὅχι τὴν
εἰς τὸ μὴ εἶναι διώλυσιν· ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν καὶ κό-
λασιν τῆς ψυχῆς. (1)

„Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐ-
θεῖς τῷ πρῶτῳ.

Τὸ πρῶτον νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ὀγλίγωρα·
κατακυριεύσουσι δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι θέλουν γέ-
νουν ἀνώτεροι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀρ-
θῶς ζῶντες καὶ οἱ ἐνάρετοι, αὐτοὶ θέλουν γένουν

ὀγλίγωρα καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς παρομοιωθέντας μὲ τὸν
κτῆνη ἀνθρώπους· καὶ μ' ὅλον ὅπου αὐτοὶ οἱ ἐνά-
ρετοι εἶναι πένητες καὶ πτωχοί, καὶ ὅχι μόνον εἰς
τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅπου εἶναι οἱ εὐφρανοί, ἔ-
χουν νὰ γένουν οὗτοι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς κακοὺς,
ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα· διὰ τί αὐ-
τοὶ φυλάττονται ἀπὸ τῶν Θεῶν, τιμῶνται ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους, καὶ δὲν νικῶνται ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς
τῶν πονηρῶν· Καὶ βλέπε ὃ ἀναγνώστη, εἰς πλη-
ροφορίαν τούτου, τὸν Πατριάρχην Ἰωσήφ· ὁ ὅποι-
ος ἀγκαλιὰ καὶ ἦτον δούλος, ἐγένεν ὅμως αὐθέντης
καὶ ἀνώτερος τῆς κυρᾶς του· διὰ τί, αὐτὸς μὲν ἐ-
ξάθη σῶφρων καὶ ἐνάρετος, ἐκείνη δὲ ἐκ τοῦ ἐναν-
τίου ἐξάθη μοιχαλὶς καὶ πονηρά.

„Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσε-
ται ἐν τῷ Ἀῷ.

Ἡ βοήθεια, λέγει τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων
θέλει παλαιωθῇ· ἤγουν θέλει φανῇ ἄχρηστος καὶ ὀ-
νωφελὴς εἰς τὸν Ἀῷ· ταυτὲν εἰπεῖν, οἱ πονη-
ροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν λάβουν καμμίαν ἐοήθειαν
εἰς τὸν Ἀῷ· τὸ γὰρ παλαιὸν, εἶναι ἄχρηστον·
τὸ δὲ ἄχρηστον πάλιν εἶναι σχεδὸν μὴ ὄν· αὐτοὶ, λέγει,
οἱ πονηροί, ἐθαύρασαν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ πρῶ-
του καὶ τῶν φίλων τους, πλὴν δὲν θέλουν τοὺς ὀ-
φελῆσαι εἰς τὸν Ἀῷ οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε οἱ φί-
λοι· διὰ τί δὲν πέρνουν μαζί των καλῶν ἀπὸ τὰ
πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου.

„Ἐκ

μετὰ δὲ ταῦτα ὁμολογήσουσι, [μετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὁδὸν ἐβησαν, ὅτε οὐκ ἔχουσι τῆς μετανοίας
καρὸν· ὅτε τὸ εὐδοκῆσουσιν, ἀντὶ τοῦ συνθῆσθαι καὶ συνανέσθαι ἐκληκτέον· εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· μετα-
μελεία δὲ χρηστέα μετὰ τὴν ἐντεῖθεν ἐκδημίαν, οὐδὲν ἐκ ταύτης λοιπὸν περιζέμενοι κέρδος· καὶ ὁ Ὁριγένης
„Τὸ Χρηστὸν οἶμαι δηλοῦσθαι τέλος ἀφρονος καὶ ἄνου.
(1) Ὁ δὲ Νύκτας Γρηγόριος θάνατον ἐνοεῖ τὸν Σατανᾶν λέγων „Τίς δὲ οὗτος ὁ ποιμὴν; ὁ θάνατος· ἦται ὁ θά-
νατος πρόξενος Σατανᾶς, κατακομίζων τὰς τῶν ἀπαταμένων ψυχὰς εἰς ἔσχατον κακοῦ, καὶ τοῖς Ἀῷ βλαβερὰς
ἐναποκλείων· ἐποίμηναι γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς κατὰ Μωσέα πολιτείας, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ἀληθινὸς
ποιμὴν, ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· καὶ οὕτως ἑαυτὴν σφραγίσας, καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς φυλακῆς
τοῦ Ἀῷ εἰς τὴν τῆς Ἀναστάσεως πρᾶξιν, παρέδωκε τοῖς εὐθεῖς· τουτέστι τοῖς ἀγίοις Ἀγγέλοις, εἰς τὸ ποιμαί-
νειν αὐτοὺς· ἐκάστη γὰρ τῶν πιστῶν ἔστιν Ἀγγελὸς παρεχόμενος· οἱ τοὶ οὖν οἱ εὐθεῖς κατακυριεύσουσιν αὐτῶν τῶν
παρασπασμένων ἐν τῇ πρᾶξιν· τουτέστι τῶν ὑπελθόντων τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τούτοι σαρφέ-
τερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· ὡς πρόβατα ἄδου ἔταξαν ἑαυτούς· θάνατος νεμήσει αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῖς
πᾶς κολάσεως προῤῥέψαν· καὶ τὸν θάνατον περιέλουτο τῆς ζωῆς.

14. „Εκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.

Ὅχι μόνον, λέγει, τοῦτο ἔπαθον οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι διὰ τὴν ἐδίαλεξαν τὴν ἀλογίαν· ἀλλὰ ἀκόμη ἔχασαν καὶ τὴν δόξαν ὅπου εἶχον, διὰ τὴν ὁπεῖαν καὶ ἀπωλέσθησαν· (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἐσπούδασαν μὲν νὰ ἀφήσουν ὄνομα καὶ ἐνθύμησιν ἐπαινετὴν τοῦ ἑαυτοῦ των εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔχασαν δὲ καὶ ταύτην τὴν ἐπαινετὴν ἐνθύμησιν, ἥ διὰ τὴν αὐτὴν ἐσβύσθη καὶ ἀφανίσθη μαζὶ μετὰ τὰ πονηρὰ ἔργα των· ἥ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν μετετράπη εἰς κατηγορίαν καὶ ὄνειδος.

15. „Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρῶσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἁδου, ὅταν λαμβάνω με.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν, ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἄδην· ὅταν, λέγει, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἐμὲ τὸν ἄνθρωπον οἴκον καὶ κατοικίαν του διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τότε θέλει λυτρῶσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοῦ Ἄδου. (2)

16. „Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἥ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

17. „Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν, λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.

Ἀνθρώπον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἄδικον καὶ πλεονέκτην· μὴ φοβηθῆς, λέγει, ὡς ἀνὰ γνῶσα, μηδὲ εἰπῆς, πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει καὶ δὲν προνοεῖ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐπειδὴ καὶ ἐν ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀδίκου καὶ πλεονέκτου ἀνθρώπου, δὲν θέλει καταβῆ εἰς τὸν Ἄδην μαζὶ με αὐτόν· ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἄθλιος θέλει καταβῆ γυμνὸς ἀπὸ καθέτου δόξαν, καὶ ἀπὸ ὅλας τοῦ τὰ ὑπάρχοντα· (3) λέγωντας δὲ δόξαν ὁ Δαβὶδ, μετὰ τὸ ὄνομα τῆς δόξης φανερώνει τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, τὴν περιφάνειαν, τὸν πλοῦτον, καὶ κάθε ἄλλην του φαντασίαν· ἥ, δόξα μὲν τοῦ οἴκου τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, τὸ νὰ ἔχῃ ὁ οἶκός του, καμάραις ὠραίας, τόπον διὰ περίπατον, σέγγην χρυσήν, σρωσίμον τοῦ ἐδάφους, ζῶα ζωγραφισμένα με ψηφία, ἥ χρώματα, περιβόλια, βρύσταις, λουτρά, πλῆθος δουλῶν, σρωσίδια πολύτιμα, σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια· δόξα δὲ τοῦ ἀνθρώπινου σώματος εἶναι, δύναμις, ὠραιότης, μέγεθος, υἱαία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· δόξα δὲ ψυχῆς, εἶναι μονὴ ἡ ἀρετὴ· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος, ὅπου λέγει ὁ Δαβὶδ, ἥτοι τὸ οὐ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, νοεῖται διὰ τὴν δόξαν τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ σώ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Οἱ δὲ νῦν ὑπὸ αὐτῶν ἀδικούμενοι καὶ καταφρονούμενοι τὴν κατ' αὐτῶν οὐκ εἰς μακρὰν σχήσουσιν ἐξουσίαν· πάσης γὰρ τῆς προτέρας εὐημερίας γεγυμνωμένοι τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται· συναδελφεοῖς δὲ τοῖς καὶ ἡ τοῦ Κυρίου παραβολή, τὸν μὲν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις δεικνύσα τοῦ Ἀβραάμ, τὸν δὲ ἀλαζόντα πλούσιον πικρῶς κολαζόμενον, καὶ τοῦ πέννυτος ἱκέτην γινόμενον.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος τὸ ὅταν λαμβάνω με ἐννοεῖ, πῶς λέγεται διὰ τοὺς ἐναρέτους, οἳ τινες ὅταν λαμβάνονται παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνασημένοι ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, τότε θέλουν λυτρωθῆναι ἀπὸ τῶν Ἄδην· ἦγον ἀπὸ κατὰ τιμωρίαν τοῦ Ἄδου, καὶ θέλουν ἀπολαύσουν κάθε δόξαν καὶ τιμὴν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ τούτοις χρησάμενος τοῖς λόγοις μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τελειτὴν ὑπομεῖναι αἰτεῖ· φησὶ δὲ οὕτω· πλὴν ὁ Θεὸς λυτρῶσεται τὴν ψυχὴν μου κ. τ. λ.

(3) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεῖος, „Ἐν δὲ τῷ ἀποθνήσκειν οὐ λήψεται φησι πᾶσαν ταύτην τὴν περιβολήν· μόλις ἑνὶ μαζὶ λήψεται καλύπτον αὐτοῦ τὰ ἀσχήματα· καὶ τοῦτο ἐὰν δόξῃ τῶν οἰκετῶν τοῖς περισέλλουσιν· ἀγαπητὸν αὐτῷ γῆς ὀλίγης λαχεῖν, καὶ ταύτης δι' οἶκτον δεδομένης αὐτῷ παρὰ τῶν κιδευόντων αἰδοῦ τῆς κοινῆς φύσεως· μὴ μικροψύχει λοιπὸν περὶ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν καὶ ἀπέθανον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εἰσήγησιν εἰσφέρει καὶ συμβουλὴν τοῖς πέννυσι τοῖς διὰ τὴν τῶν πλουσίων τρυχομένοις ἀλκοζουεῖαν.

σώματος, καὶ ὄχι διὰ τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς· αὐτὴ γὰρ μόνη ἀχώριστος μένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ μετὰ θάνατον.

18: „Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται.

Ὁ πλοῖσιος, λέγει, ἄνθρωπος, ἕως ὅπου ζῇ μόνον, θέλει ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, φημιζόμενος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου δὲν ἠξεύρουν, ποία εἶναι ἡ ἀληθὺς μακαρία ζωὴ· ἀφ' οὗ δὲ ὁ πλούσιος ἀποθάνῃ, ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ ἐναντία· κατηγορεῖται γὰρ αὐτὸς παρὰ πάντων, ὡς μὴ φρονίμως κυβερνήσας τὸν πλοῦτόν του διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· ἵνα δὲ αὐτῆς ἀπὸ τὴν κόλασιν λυτρωθῇ· „Λύτрон γὰρ φησιν ἄνδρός ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος. (Παρ. ιγ' 8.) (1)

„Ἐξομολογήσεται σοι ὅταν ἀγαθῆνῃς αὐτῷ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν πτωχόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λέγει γὰρ, ὅτι, ὅταν ἐσὺ πτωχὸς ἄνθρωπε, ποιήσῃς ἀγαθὰ εἰς τὸν πλούσιον· ἤγουν λαλήσῃς, ἢ ποιήσῃς ἐκεῖνα ὅπου τοῦ ἀρέσκειν σου, τότε μόνον θέλει σε εὐχαρισῇ· ὕστερον δὲ, θέλει σε καταφρονήσῃ καὶ ἐξευτελίσει, καὶ καὶ ἐσὺ ἔχῃς ὅλας τὰς ἀρετάς· ἢ ὁ λόγος οὗτος λέγε-

ται καὶ πρὸς τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Βασίλειον· ἤγουν ὅτι ὅταν ἐσὺ Κύριε, δώσῃς ἀγαθὰ καὶ εὐτυχίας εἰς τὸν πλούσιον καὶ ἄδικον ἄνθρωπον, τότε μόνον ἐκεῖνος θέλει σε εὐχαρισῇ· ὅταν δὲ περιπέσῃ ἐκ δυσυχίας καὶ θλίψεως, τότε θέλει σε βλασφημήσῃ· ὁ δὲ δίκαιος ἄνθρωπος πάντοτε εὐχαρισεῖ καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας, ὅσον καὶ εἰς τὰς δυσυχίας. (2)

19: „Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.

Ὅταν, λέγει, ὁ πλούσιος καὶ ἄδικος ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, θέλει ἔμβῃ μέσα εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἕως τοῦ Ἄδου, ὅπου εὐρίσκεται ἡ γενεὰ τῶν ὁμοίων εἰς τὴν κακίαν; γονέων καὶ συγγενῶν του· ἢ δὲν θέλει ἰδῇ φῶς, ἕως ὅπου εἶναι καὶ διαμένει ὁ μέλλον αἰὼν· ἐπειδὴ δὲ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος πάντοτε μένει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ταλαίπωρος πλούσιος ποτὲ δὲν θέλει ἰδῇ φῶς· ἀλλὰ ἔχει νὰ εὐρίσκηται πάντοτε εἰς τὸ σκότος. (3)

20: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσιν, τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς.

Πάλιν καὶ ἐδῶ διπλασιάζει ὁ Δαβὶδ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δεινοπαθῶν καὶ ἐλε-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε ἔξ ὁ Θεοδώριτος „Ζῶντα φησὶ τὸν πλοῦτον κομῶντα τινὲς μακαρίζουσιν· ἀποθάνοντα μέντοι τρισάκιον ὀνομάζουσιν.

(2) Ὁ Θεὸς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· τοιοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Διαβόλου εἰς κατηγορίαν προσφερόμενον τῇ Ἰώβ· ὅτι οὐ δωρεὰν σέβεται Ἰώβ τὸν Θεόν· ἀλλὰ μισθὸν ἔχει τῆς εὐσεβείας, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ λοιπὰ· δι' ὃ καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὃν εἶχεν, ἵνα διὰ πάντων διαφανῇ τὰ πρὸς Θεὸν εὐχαρίσκειν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· ἐπαινέστωσί σε, ἐὰν καλῶς ποιήσῃς σεαυτῷ· οὗτος γὰρ ἀληθὴς ἐπαινος τὸ μὴ μόνον ζῶντα· ἀλλὰ καὶ τετελευτηκότα δοῖδαι μὲν εἶναι καὶ πολυθρόνητον· ἀξίος δὲ τοιούτων ἐταίρων· ὁ εἰς οὐρανὸν ὠφέλειαν τὸν πλοῦτον οἰκονομήσας· ἢ γὰρ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσία· εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην.

(3) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οἱ γὰρ τυφλοὶ διδασκάλους τὴν ὁδηγίαν ἑαυτῶν ἐπιτρέψαντες, ἐξέστησαν ἑαυτοὺς τῆς τοῦ φωτὸς ἀπολαύσεως· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ· οὐ γὰρ μόνον ἔπειθε ἔχων τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας ὑπαίτιος· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀπώλειαν ταύτην καθυγησάμενος· τοιαῦτα δὲ οἱ καὶ τὴν προγόνων κακίαν διαδεξάμενοι, καὶ δυσέκρηπτον ἔχοντες, διὰ τὸ χρονίῳ ἔδει βεβαιωθῆναι· πέμποντα γὰρ οὗτοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· καὶ τοῦτο κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ὑπομένουσιν· ἐπειδὴ ἐν τῇ βίῳ ταύτῃ διὰ τοῦ καὶ φαῦλα πράσσειν ἐμίσηται τὸ φῶς.

λεονολογούμενος • ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅς τις εἶναι ὁ- λέγω, ὁ τόσον τιμηθεὶς ἄνθρωπος, ἐσυναριθμήθη
 λίγον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ διὰ τὸν καὶ παρωμοιώθη μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, κατὰ τὸν Βα-
 ὀποῖον ὁ Σολομών εἶπε „Μεγα ὁ ἄνθρωπος, καὶ σίλειον.
 τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. (Παρ. κ' . 6.) αὐτὸς,

ΨΑΛΜΟΣ ΜΘ'.

„Ψαλμὸς τοῦ Ἀσάφ.

Διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀσάφ εἶπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν κεφ. ε' .
 Ἐπειδὴ καὶ νομίζω περιττὸν, τὸ νὰ λέγω πάλιν τὰ ἴδια ἐδῶ • μὲ εὐλογον δὲ τρόπον ἀκολουθεῖ ὁ Ψαλ-
 μὸς οὗτος εἰς τὸν προτίτερον • ἐπειδὴ καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον γίνεται διαμαρτυρία καὶ ἔλεγχος
 πρὸς τοὺς ἀνθρώπους • πλὴν εἰς ἐκεῖνον μὲν, προσκαλεῖται ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰ ἀκροα-
 σθῆ • ἐδῶ δὲ, προσκαλεῖται εἰς ἀκρόασιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ • „Προσκαλεσεται γὰρ φησι τὸν οὐρα-
 νὸν ἅ ὡ καὶ τὴν γῆν • καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν, κατηγορεῖται κάθε ἄνθρωπος, ὅπου ζῇ πονηρῶς • εἰς τοῦτον
 δὲ, ἐλέγχονται οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ ἄλλος δὲ Προφήτης σχηματίζει τὸν Θεὸν, πῶς κρίνεται καὶ ἐλέγ-
 χει λέγων „Ἀκούσατε ὅρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ
 Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ διαλεχθήσεται (Μιχ. ε' . 2.) καὶ ὁ Ἡσαΐ-
 ας λέγει „Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίξου ἡ γῆ (Ἠσ. α' . 2.) καὶ συνειδησμένου εἶναι εἰς τὴν Γρα-
 φὴν τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου • τὸ ὅποιον εἶναι πολλὰ ἐπιπληκτικὸν καὶ προξενεῖ μεγάλην ἐντροπήν,
 διὰ τὴν τὰ ἄψυχα καὶ ἀναισθητὰ κτίσματα, γίνονται κριταὶ τῶν ἐμφύχων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων • ὁμοῦ
 δὲ εἶναι τὸ τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἀποδεικτικώτατον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅς τις τόσον πολ-
 λὰ συγκαταβαίνει, ὥς ἐποῦ νὰ κρίνεται μὲ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους. (1)

1: „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ

ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν Ἡ-
 λίου μέχρι δυσμῶν. (2)

Τέσ-

- (1) Ἄλλος δὲ φησὶν, ὅτι, δώδεκα Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ • καὶ οἱ μὲν ἑνδεκά εἰρί-
 σκονται κατὰ σειρὰν γεγραμμένοι, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸν ἐβδωμοκτοσὸν δεύτερον Ψαλμὸν, ἕως τὸν ὄγδοον καὶ
 δεύτερον • οὗτος δὲ ὁ Ψαλμὸς χωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἐβάλλθη ἐδῶ, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔ-
 χει ἀκολουθίαν μὲ τὸν προλαβόντα μὴ΄. Ψαλμὸν, τὸν περὶ κρίσεως διαλεγόμενον • ὅρα καὶ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλ. τοῦ
 Προοιμίου • λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος ἡ Ἀσάφ συναγωγὴ ἐρμηνεύεται • περὶ ἧς κατιὼν ὁ Ψαλμὸς διαλέγεται. Συ-
 ναγάγετε φάσκων τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, ὥς ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ὄνομα ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐδέξατο.
 (2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τί δὲ ἐλάλησε; τὸ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη • καὶ τὸ „Δεῖ
 κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ • ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει ἡ Ἀνατολὰς τοὺς δικαίους, δυσμὰς
 τοὺς

Τέσσαρα σημαινόμενα εὐρίσκομεν, ὅτι ἔχει τὸ ὄνομα Θεός, κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· α΄. τὸ κυρίως λεγόμενον· ἤγουν τὸ νὰ λέγεται Θεός, ὁ πάντων Δημιουργός· β΄. τὸ κατὰ μίμησιν καὶ ὁμοιότητα λεγόμενον· καθὼς εἶναι τὸ ἐδῶ εὐρισκόμενον· ἦτοι τὸ „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ τὰ „Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ. (Ψαλ. πα΄. 1.) Καὶ „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες (Ψαλ. πα΄. 6.) καὶ τὸ „Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Ἐξ. κβ΄. 28.) φανερόν γάρ εἶναι, ὅτι Θεοὺς εἰς ταῦτα τὰ λόγια ὀνομάζει ἡ Γραφή ἐκείνους, ὅπου μιμοῦνται τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐκείνους, ὅπου γίνονται ὅμοιοι μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ κρίνειν, καθὼς εἶναι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ κριταί· γ΄. λέγεται τὸ Θεὸς ὄνομα κατὰ ἀναλογία· ὡς ὁ Μωϋσῆς ὀνομάσθη Θεὸς Φαραὼ, καθ’ ὃ ἐθαυματούργει ἐναντίον τοῦ Φαραὼ, καὶ ἐτιμῶρει αὐτόν· καὶ καθ’ ὃ ἐμεταχειρίζετο τὸ θέλημά του εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ διαφόρους τιμωρίας, ἔχοντας καὶ τὸν Ἀαρὼν Προφῆτην τοῦ θελήματός του· καὶ καθ’ ὃ ἐνομιζέτο κοντὰ εἰς τὸν Φαραὼ, πῶς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαστής ζωῆς καὶ θανάτου· τοῦτο δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον τοῦ Θεὸς ὀνόματος, διαφέρει ἀπὸ τὸ δεύτερον· ὅτι κατὰ τοῦτο, δὲν λέγεται Θεὸς ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ὁ ὀνομαζόμενος· καθὼς λέγεται ὁ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὀνομαζόμενος· ἀλλὰ λέγεται με-

τὰ σχέσεως· ἤγουν Θεὸς Φαραὼ· δ΄. λέγεται τὸ, Θεὸς ὄνομα κατὰ πλάνην· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον πλάνην πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι Θεοί· „Βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς Θεοὺς, οὓς ἐξελέξα-σθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως. (Κριτ. ι΄. 14.) ὁμοίως καὶ τὸ, „Οὐ ποιήσατε ὑμῖν αὐτοῖς Θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ Θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσατε ὑμῖν. (Ἐξ. κ΄. 23.) λέγει λοιπὸν διὰ τοῦ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς Θεὸς τῶν ἀρχόντων καὶ κριτῶν τῆς γῆς, ὁ Κύριος πάντων ἀπλῶς, ἐλάλησε· τί δὲ ἐλάλησε; τὸ εἶπε Προφῆτης ἄλλος· ἤγουν ὁ Μιχαῖας· „Ἀκούσατε ὅρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῇ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Μιχ. ε΄. 2.) ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω. ἐλλείπουσι γὰρ ταῦτα· μὲ τὴν λαλίαν δὲ καὶ τὰ λόγια ταῦτα, ἐκάλεσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν γῆν εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ· ἐκάλεσε δὲ τὴν γῆν ὅλην ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἕως εἰς τὴν δύσιν του· ἤγουν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην ἕως εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς· ἀνόμεσα γὰρ εἰς αὐτάς τὰς δύο ἄκρας περιορίζεται ἡ γῆ ἢ ἡ γῆ. (1)

2: Ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ.

Τοῦ

τοὺς ἁμαρτωλοὺς νόσον· πάντας γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἐκάλεσε ταύτη πρὸς αὐτοὺς τῇ προτροπῇ χριστάμενος. Δεῦτε πάντες· οἱ κοπιῶντες ἔσπερον, καὶ ἡ ἀναπαύω ὑμᾶς. Καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος ἡ Χριστὸς ἡ μεγάλη τε ἡ διαπρύσιον τι βοῶσα Σάλπιγξ „Ἐσθίτε γὰρ φησὶν Ἡσαΐας· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σάλπιγξ τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ (Ἠσ. κζ΄. 13.) κέκληκε τοῖνυν οὐ κατὰ γὰρ τὸν Ἱεροφάντην μόνον Μωσῆα, τὸν Ἰσραὴλ, ἀπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, ὅτε ἐνανδρωθήσας ἐλάλησε, ἔσπεσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν· τί δὲ ἐλάλησε; „Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· ἔσπεσαν, δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ· Χριστὸς γὰρ ἡ μεγάλη, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἡ διαπρύσιον βοῶσα σάλπιγξ· κέκληκε τοῖνυν οὐχ ὡς ὁ Μωσῆς τὸν Ἰσραὴλ· ἀπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν· ὁ δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ νέος ἐν τινι τραπέζῃ τῆς ε΄. ἡδῆς τοῦ εἰς τὰς ἐπτά οἰκουμενικὰς Συνόδους πεποιημένου Κανόνος του λέγει ἡ Θεὸς Θεῶν Κύριος, ὁ Δαβὶδ προμνησθεῖς, συνήγαγεν ἐκάλεσεν, ἀνατολῶν ἐξ ἀκρῶν πᾶσαν τὴν γῆν, μέχρι ἔσπεσαν αὐτῶν, τὰς καθόλου Συνόδους τῶν Πατέρων δουλῶν· ὁ Κανὼν δὲ οὗτος ἐν μόνοις τοῖς χειρογράφοις μινναῖσι σώζεται ἀνέκδοτος· ἐν ἀναφέρει ἔσπεσαν τὸν προπάριον ἐκεῖνο τὸ λέγον „Τὰς ἐπτά Συνόδους τὰς τῶν Πατέρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς συσέλας, εἰς ἓνα συνήγαγεν ἐν Κανόνι τῇ δε, μάλιστα καλῶς ὁ Πατριάρχης, ὁ Γερμανὸς ὁ νέος, ἡ θαυμάζω, πῶς ὁ ποσῶτον ὡραῖος Κανὼν δὲν ἐξεδόθη, οὔτε φάλλεται ἐν ταῖς κλησίαις, ἔσπεσαν ὅπου ἀναφέρεται· φάλλεται ὁμοῦ ἐν πολλαῖς μεναῖς τοῦ ἁγίου Ὁρους.

Z 2.

Τούτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα εὐρίσκον-
ται διὰ μέσου κατὰ παρένθεσιν, μὲ τὸ νὰ πε-
ριέχουν προφητείας. (1) τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦ-
το, ἔχει τοιοῦτον νόημα· ὅτι καὶ πρότερον εἰς τὴν
Σιών· ἦτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἦτον ὁ ναὸς τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅστις ἦτον σολισμὸς καὶ δόξα
τῆς Θεότητός του· καὶ ὕστερον πάλιν, ἀπὸ τῆς Σι-
ῶν θέλει εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Υἱοῦ του· ἦτοι τὸ πρῶ-
λημμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἦ-
τον δόξα καὶ σολισμὸς τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνοικί-
ουσης αὐτῷ Θεότητος· ὡραιότητα γὰρ πρέπει νὰ
νοήσῃς τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ τί ἄλλο πρῶμα εἶ-
ναι ὡραιότερον ἀπὸ τὴν Θεότητα, κατὰ τὸν Θεολό-
γον Ἱρηγόριον; (2)

3: „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν
καὶ οὐ παρασιωπήσεται.

Τούτο εἶναι προφητεία περὶ τῆς δευτέρας
παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐ-
πειδὴ, εἰς μὲν τὴν πρώτην παρουσίαν, ἦλθεν ὁ
Χριστὸς ἀφανῶς, λανθάνων καὶ αὐτὸν τὸν Διάβο-
λον· διότι ἐὰν ἦξευρεν ὁ Διάβολος καθαρώς, ὅ-
τι ἦτον Υἱὸς Θεοῦ, δὲν ἤθελεν ἐρωτᾶ αὐτὸν ἐπάνω
εἰς τὸ σαραντάριον ὅρος καὶ νὰ τῷ λέγῃ, ἂν ἦσαι
Υἱὸς Θεοῦ· „Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. (Ματθ' .
δ' . 3 .) εἰς δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, θέλει
ἔλθῃ φανερά καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς·
τότε γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν ἦλθε μὲ σχῆ-
μα δουλικὸν καὶ ταπεινὸν, διὰ νὰ κινήσῃ καὶ

νὰ πιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ παρέβη τὴν ἐντολὴν
του, καὶ ἐμάχρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὕστερον δὲ θέλει
ἔλθῃ ὡς κριτὴς τοῦ ἐδικοῦ του πλάσματος· „Ὡς-
περ γὰρ, φησὶν, ἡ ἄσραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν,
καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν· οὕτως ἔσαι καὶ ἡ παρου-
σία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (Ματθ' . κδ' . 27 .)
φανερά δηλαδὴ ἔσαι εἰς ὅλους καὶ φοβερά· οὐ πα-
ρασιωπήσεται δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν θέλει ὑπο-
μεῖν τὴν κακίαν καὶ τοὺς κακοὺς πάντοτε, ἀλλ' ἔ-
χει καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. (3)

„Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ
„κυκλῶ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν
φοβερὰν καὶ ἀνυπόφερτον θεωρίαν τοῦ δικαίου Κριτοῦ·
ἐξί γὰρ καὶ ὁ Δαυιδὴλ ἐθεώρησε καὶ εἶπε· „Πο-
ταμὸς πυρὸς εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ . . . ὁ θρόνος
αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον·
(Δαν . ζ' . 9 .) καταιγὶς δὲ εἶναι μία ὁρμὴ ἀ-
νέμου δυνατὴ καὶ ἀνυπόφορος, κατὰ τὸν Χρυσό-
στομον. (4)

4: „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ
„τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Θέλει προσκαλέσαι, λέγει, ὁ Κριτὴς, τὸν
ἄνω οὐρανὸν, (ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι τὸν
οὐρανὸν ἄνω) καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ διακρίνουν τὸν λα-
όν του, ὅς τις πολιτεύεται κακῶς· τὸ δὲ νὰ διακρίνουν δη-
λοῖ.

(1) Τὸ μὲν γὰρ ῥητὸν τοῦτο, προφητεύει διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα· ἡγοῦν τὰ „Ὁ
Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεται· καὶ τὸ „Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται καὶ κύκλῳ αὐτοῦ
καταιγὶς σφοδρά, ταῦτα, λέγω προφητεύουν διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν· ὅθεν καὶ εὐρίσκονται διὰ
μέσου τοῦ „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, καὶ τοῦ „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν
καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιών ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφανῆ
καὶ ἐνδοξήν· ἣν καὶ ἐμπρόκειαν ὡραιότητος κέκληκεν· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Ἐκεῖθεν (ἡγοῦν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ)
τὰ μυρία πανταχοῦ ἐβλάστησεν ἀγαθὰ· ἃ καὶ ὡραιότητα αὐτοῦ καλεῖ· κάλλος γὰρ Θεοῦ καὶ ὡραιότης, ἢ ἀγαθό-
της καὶ ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ εἰς ἅπαντας εὐεργεσία.

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος προσεφασκεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ κατωτέρω, καὶ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Τί δὲ ἐκείνης τῆς καταιγίδος, ἢ τοῦ χειμῶνος σφοδρότερον; ὅταν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου
συνειδότος μασιζώμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, κυμάτων δίκην τυπώμεθα;
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

λοι, τὸ νὰ ἐλέγξουν αὐτόν· βλέπε δὲ ὃ ἀναγνώ-
σα, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐμβάζωντας τοὺς Ἰσραηλί-
τας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔλαβε τὸν οὐρα-
νὸν καὶ τὴν γῆν μάρτυρας τῶν ἐντολῶν, ὅπου ἔ-
δωκεν εἰς αὐτούς· ἕνα μὲν, διὰ τί αὐτὰ εἶναι σώ-
ματα ὑπερώτερα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ περιέχουσι καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς
δικαίους· „Διαμαρτύρομαι φησὶν ὑμῖν σήμερον
τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλεία ἀπολεί-
θε ἀπὸ τῆς γῆς. (Δευτ. δ. 26.) (1)
τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ὀνομάζεται προσωποποιΐα· ὅ-
ταν δηλαδὴ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα, προσαρμό-
ζωμεν ἐμφύχων καὶ λογικῶν σχήματα καὶ κινήμα-
τα.

5: „Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
„τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην
„αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις.

Ὅσιους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰου-
δαίους, ὡς ἀφιερωμένους εἰς μόνον τὸν Θεόν (2)
οἷτινες, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐδιοίκουν καὶ ἐτελείονυν
τὴν πρὸς αὐτοὺς δεδομένην Διαθήκην τοῦ Θεοῦ,
μὲ τὰς θυσίας, ὅπου τῷ ἐπρόσφερον· διαθήκην δὲ

λέγει, ὅλον τὸν νόμον· διὰ τί αὐτοὶ φυλάττοντες
μόνας τὰς προσαγὰς τοῦ νόμου τὰς περὶ τῶν θυσι-
ῶν διορίζουσας, ἐνόμιζον ὅτι φυλάττουσιν ὅλον τὸν
νόμον· ὅθεν καὶ ὑπερηφανεύοντο ὡς Θεοσεβέστατοι
διὰ τὰς θυσίας ὅπου ἔκαμαν· συναγάγετε δὲ εἴ-
πεν αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν· δηλαδὴ κατὰ τοὺς και-
ροὺς ἐκαίνους καὶ τὰς ἡμέρας, ὅπου ἦτον διωρι-
μέναις εἰς τὸ νὰ συναγάγωνται καὶ νὰ ἀκροάζωνται
τὰς ἀναγνώσεις τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

6: „Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ Οὐρανοὶ τὴν δι-
„καιοσύνην αὐτοῦ.

Θέλων ὁ Προφήτης Δαβὶδ νὰ φέρῃ τὸν Θε-
ὸν εἰς τὸ μέσον δικαιολογούμενον μὲ τοὺς Ἰουδαί-
ους, προλαμβάνει καὶ κηρύττει εἰς ὅλους, ὅτι ὁ
Θεὸς εἶναι δίκαιος· διὰ τί, λέγει, καὶ
αὐτοὶ οἱ ἄψυχοι οὐρανοὶ, θέλουσι κηρύξουν τὴν δι-
καιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἡ οὐρανὸς ὀνομάζει τὰς ἐν
τῷ οὐρανῷ τάξεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι
τριγύρω εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο ῥ-
ξεύρουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην.

„Ὅτι ὁ Θεὸς Κριτὴς ἐστὶ.

Τοῦ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὅταν ὁ νόμος ἐδόθη, τὰ σοιχεῖα ταῦτα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐλήφθησαν μάρ-
τυρες, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Μωϋσέως· διὰ τοῦτο ἔπρεπε καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν νὰ παραληφθῶν πά-
λιν τὰ ἴδια σοιχεῖα μάρτυρες, διὰ νὰ μαρτυρήσουν τὴν παράστασιν τοῦ νόμου, ὅπου ἔκαμαν οἱ τὸν νόμον λαβόντες
ἄνθρωποι· καλοῦνται δὲ μάρτυρες τὰ σοιχεῖα κατὰ τῶν ἀπίστων· καθ' ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ὑπόθεσις θεογνωσίας εἰς
τοὺς ἀνθρώπους· ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Τὰ γὰρ ὁράτα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθο-
ρῶνται· καὶ ὁ Δαβὶδ „Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ σέρεμα· ὁ δὲ
Θεὸς Κύριλλος ἐνόησεν, ὅτι οὐρανὸς νοεῖται καὶ οἱ ἐν οὐρανῷ Ἀγγελοι, καὶ γῆ οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἵνα μὴ νομί-
σωμεν πῶς εἶναι ἔμφυχα τὰ σοιχεῖα ταῦτα· ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοδόκριτος „Καλεῖ δὲ εἰς μαρτυρίαν οὐχ ὡς ἔμφυχα
ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων περιεκτικὰ ποιημάτων εἰς ῥέον τῶν ἀκουσάντων· οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραάμ τὰς ἐπὶ
ἀμνάδας ἔστησεν εἰς μαρτυρίαν (Γεν. κα'. 28.) οὕτω τὸν βουνὸν δ' Ἰακώβ καὶ ὁ Λάβαν βουνὸν μαρτυρίας ἐκάλεσε.
(Γεν. λα'. μζ.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι πρὸς περισσύτεραν κατηγορίαν ὀνομάζει αὐτοὺς ὁσίους καὶ διατιθεμένους τὴν δια-
θήκην ἐπὶ θυσίαις· „Ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴν ἴδωμεν τινὰς πεπλημμεληκότας, καὶ βουλώμεθα αὐτῶν σφοδρότερον
καθάρσασθαι, μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ καλοῦμεν· κάλεσον τὸν Διάκονον, ἢ τὸν Πρεσβύτερον, ὥς βεβαιοτέ-
ραν ἐργάσασθαι τὴν κατηγορίαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἱερὸς „Περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐνταῦθα διαλέγεται· τοῦ-
τους γὰρ ὁσίους διὰ τοὺς πατέρας καλεῖ, οἷτινες τοῦ Θεοῦ τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις ταῖς νομικαῖς ὀρίζονται, ἀ-
γνοοῦντες, ὅτι θυσία μὴ ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ, οὐχὶ ταῖς πολλαῖς ταῖς ἀλογίσις ἀρέσκειται· διότι καὶ συνελθεῖν
αὐτοὺς, ὥς τοῦτο διδάχθηται προσέταξεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ ὁ Δίδυμος λέγουσιν ὅτι Ἀγγελοὶ προσάττει ἡ Ἱε-
ροῦς ἀνδράσιν, ὅπως συναγάγωσι τοὺς ὁσίους αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις πνευματικαῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιος προσθέττει, ὅτι
αἱ οὐράναι Δυνάμεις ἀνυμνοῦσι τὸν Κριτὴν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων ἤρξατο, συγκαίροντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ (ἐν
τῇ ἐκδεδ. Σειρή)

Τούτο εἶναι αἰτία καὶ κατασκευὴ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης · ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου μέλλει νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων Κριτής · καὶ λοιπὸν δίκαια λόγια ἔχει νὰ εἰπῇ, ἐπειδὴ καὶ ἔχει φυσικὴν τὴν δικαιοσύνην.

7: „Ἄκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουσιν τὰ λόγια, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰπῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους · προτίτερα δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλου λόγον, προσάξει τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἔχουν προσοχήν · ἄκουσον, λέγει, ὡς λαέμου· ἤγουν πρόσθε εἰς τὰ λόγια μου.

„Ἰσραὴλ καὶ διαμαρτύρομαι σοι.

Καὶ ἐδῶ λαμβάνεται ἔξωθεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἄκουσον · ἤγουν ἄκουσον ὡς Ἰσραὴλ, καὶ θέλω διαμαρτυρήσω· ἤτοι θέλω διαλεχθῶ μὲ ἐσένα· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπε λαὸν ἀδιορίστως, ἐδῶ προσδιορίζει αὐτόν, καὶ λέγει τὸ ψεχωριστὸν ὀνόμαί καὶ γλυκὺ αὐτοῦ ὄνομα· ὁ Ἰσραὴλ.

„Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμὶ ἐγώ.

Ἐγώ, λέγει, ὅπου διαλέγομαι μὲ ἐσένα, εἶμαι ὁ Θεός σου· ὅθεν φοβήσου καὶ συσάληθι· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀρρίητον καὶ ὑπερβάλλουσαν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις καταδέχεται νὰ συνομιλῇ μὲ τοὺς δούλους του· δύο φορεῖς δὲ εἶπε τὸ, ὁ Θεός, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἀναισθησίαν καὶ παχύτητα, ὅπου εἶχον τὰ ψυχικὰ αὐτιά των Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόμορον.

8: „Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε·
„τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου
„ἐστὶ δια παντός.

Δὲν ἔκαμα, λέγει, ὡς λαέμου, τὴν παρούσαν διάλεξιν μὲ ἐσένα, διὰ νὰ σὲ ἐλέγξω, πῶς ἀμελεῖς, καὶ δὲν προσφέρεις θυσίας εἰς ἐμέ· ὅχι· δὲν σὲ ἐλέγγω διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ αἱ θυσίαι σου πάντοτε εἰρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ μου· καὶ ὅσον διὰ τὰς θυσίας, ἀκατηγόρητος εἶσαι· ἀλλὰ διὰ ἄλλα σὲ κατηγορῶ.

9: „Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους· οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ προσφῇς ἐπιμελῶς θυσίας εἰς ἐμένα, μὴ νομίζῃς ὅτι μὲ θεραπεύεις καὶ ἀναπαύεις μὲ τοῦτο· διὰ τί ἐγὼ θυσίας δὲν χρειάζομαι, μὲ τὸ νὰ ᾤμαι ἀνενδεής, καὶ ἀχρεῖστος ἀπὸ κάθε πράγμῃ, μάλιστα ἐγὼ εἶμαι, ὅπου δίδω εἰς ὅλους τὰς χρείας των· διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω δεχθῶ τὰς τοιαύτας θυσίας σου (1) βαρύτερα δὲ κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεός περὶ τῶν θυσιῶν, διὰ τοῦ Ἡσαΐου λέγων „Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος· πλήρης εἰμὶ ὀλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ σέαρ ἀρνῶν, καὶ αἰμα τὰς κριῶν καὶ τράγων οὐ βούλομαι· τίς γὰρ ἐζητήσῃ ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἡσα. α' 11.) Καὶ διὰ τοῦ Ἰερεμίου λέγει „Ἰνὰ τί μοι Λίβανον ἐκ Σαβῆ φέρετε; καὶ Κινάμωμον ἐκ γῆς μακροθεν; τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτά· καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ᾔδυνάμε· (Ἰερ. 5' 20.) καὶ πάλιν „Οὐκ ἐβάλῃσα πρὸς τοὺς Πατέρας ὑμῶν... περὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας· (Ἰερ. 3' 3).

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „Φανερώς ὁ Θεὸς τοῦ νόμου τοὺς τύπους μετατίθησιν εἰς ἀλήθειαν· μέχρι γὰρ καιροῦ διορθώσεως τεθεῖσθαι φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν· ἢ δὲ ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἐπέλαμψε τοῖς ἐπὶ γῆς Χριστός· λέγων ἐναργῶς· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ἀνόντες ἀγατῆς ἀληθείας φανείσης ὁ τύπος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ϛ. 22.) και ἄλλοι δὲ Προφῆται περὶ τῶν τοιούτων θυσιῶν διάφορα λέγουσιν· ἀλλὰ ἤθελεν ἀπορήσῃ τις, διὰ τί λέγει ἐτι ὁ Θεὸς, εἰς καιρὸν ὅπου ἐνομοθέτησε διὰ τοῦ Μωϋσέως πολλὰ προσάγματα διὰ τὰς θυσίας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν ἐνομοθέτησε ταύτας ὁ Θεὸς κατὰ προηγούμενον θέλημα διὰ λόγου του· ἐπειδὴ θυσίας ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται· ἀλλὰ ἐσυγκατέβη καὶ ἐδέχετο τὰς θυσίας, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν Ἰουδαίων· (1) καὶ διὰ τί αὐτοὶ ἐκλίνον εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ὁ Θεὸς ἐγνώριζον ἑσᾶς τοὺς Ἰουδαίους πῶς ἐμάθετε εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ κίμνυτε θυσίας, καὶ δυσκόλως ἐδύνασθε νὰ ἀφήσετε τὴν συνήθειαν ταύτην, μὲ τὸ νὰ εἴχετε ἡδονὴν εἰς τὸ θυσιάζειν· τούτου χάριν ἐσυγχώρησα τοῦτο εἰς ἑσᾶς· μεταθέσας τὰς θυσίας εἰς τὴν ἐδικήν μου λατρείαν, ἵνα μὲ τὴν συνέχειαν τῶν θυσιῶν, ἐνθυμῶσθε ἐμένα πάντοτε· καὶ ἵνα, ἡ ἡδονὴ καὶ προσπάθεια, ὅπου ἔχετε εἰς τὰς θυσίας, αὕτη φυλάξῃ τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὰς ἀχαρίστους καρδίας σας, αἱ ὅποιοι εὐκόλως ἀλησμονοῦσι τὰς εὐεργεσίας μου· τῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἡ τόση πολυκαίριος καὶ τὰ τόσα σημεῖα, ὅπου καθ' ἐκάστην κίμνω εἰς ἑσᾶς, ἑσᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ μόνος εἰμὶ Θεός· διὰ τοῦτο παρρησιάζω εἰς ἑσᾶς τὴν ἐδικήν μου θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν· καὶ φανερὰ ὅς ἐμποδίζω νὰ μὴ προσφέρετε πλέον θυσίας εἰς ἐμεῖν· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἀχρησταὶ καὶ περιτταῖς· ὥς ἐντραποῦν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, οἷτινες παρατρέχουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ σφαλίζου-

σι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸ φῶς, ὅπου λάμπει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ ἀκόμη θέλουσι νὰ ἐνεργοῦν τὰς θυσίας ὅπου διορίζει ὁ παλαιὸς νόμος.

10: „Ὅτι ἐμὰ ἐστὶ πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.

Διὰ τοῦτο, λέγει, δὲν δέχομαι τὰ ἄνω ῥηθέντα, τοὺς μόσχους καὶ χιμάρους καὶ τράγους, διὰ τί εἶναι ἐδικὰ μου ὅλα τὰ ζῶα· θηρία δὲ ἀγροῦ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ τὰ καθαρὰ τετράποδα, ὅπου βόσκουν εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ ἡμερὰ χωράφια· οἷον πρόβατα, βόδια, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐπειδὴ ἡ Γραφή τὸ ὄνομα τῶν θηρίων, ποτὲ μὲν τὸ θέτει εἰς τὰ ἀγρία ζῶα· ποτὲ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἡμερὰ· ἐδικὰ μου λοιπὸν, λέγει, εἶναι τὰ ζῶα ταῦτα ὅλα· διὰ τί ἐγὼ τὰ ἐποίησα· (2) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, ἔχουσι θηρία τοῦ δρυμοῦ· καὶ κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην, θηρία τοῦ δρυμοῦ νοῦνται τὰ ἀγρία ζῶα· διότι ἀγροὶ μὲν ὀνομάζονται τὰ ἡμερὰ χωράφια καὶ οἱ δουλευμένοι τόποι, δρυμοὶ δὲ λέγονται οἱ λόγγοι τὰ βοσκάνια καὶ οἱ ἀδούλευτοι τόποι, αἱ ὁποῖοι τρέφουν θηρία καὶ ζῶα ἀγρία· ὅθεν καὶ θέλεις νοήσεις, ὅτι λέγει ὁ Θεός, πῶς εἶναι ἐδικὰ μου, ὅχι μόνον τὰ ἡμερὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀγρία· μὲ τὰ ὀλίγα δὲ ζῶα, ὅπου ἀναφέρει ἐδῶ ἐξ ὀνόματος, περιλαμβάνει ὁ Δαβίδ ὅλα τὰ ζῶα ὅπου θυσιάζονται.

ΕΙ: 77 Ε-

- (1) Ἄλλος δὲ φησιν „Ἐπερὶν ἐστὶ τὸ διὰ τῶν θυσιῶν ἐν αἰνίγματί σοι νομοθετούμενον, τὸ δεῖν τὰ πάθη ἐν σοὶ σφαιριάζεσθαι· οὐμὴν οὐδὲ αἶμα ταύρων ἢ τράγων προσχεῖσθαι τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου ἐβούλετο, ἀλλ' ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἢ θυμολιδὲς τῆς ψυχῆς διὰ προσευχῆς φιλοπόνου, ἢ τῆς εἰς τὰ ἅγια προσεδρεύσης ἐξαναλίσκεσθαι· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἐξήσουν νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐσυγκατέβη ἢ ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτὸν ἄλλα ζῶα, διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ θυσιάζουν ἀνθρώπους· χιμάρους δὲ λέγει ὁ Ψαλμωδὴς τοὺς τράγους, ὅπου γέννῳνται τὸν χειμῶνα· καθὼς ἢ ξεῖται λέγονται· οἱ τράγοι, ὅπου γέννῳνται εἰς τὸ ἔαρ· ἦγουν εἰς τὴν ἄνοιξιν.
- (2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἵσως δὲ θηρία ἢ κτήνη, τὰ Ἐθνη λέγει· βόας τοὺς ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων πεισθέντας, ὃν τὴν προσφορὰν κεκτημένος οὐκέτι πὰρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ὡς περιττὰ προσδέχεται· πετινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς παρθενίαν φιλοσοφούτας ἢ ἐγκράτειαν ιοῖσον· ἐπειδὴ ἄνω περὶ τὸν οὐρανὸν ἴσα τοῖς Ἀγγέλοις φιλοσοφούντες ἵπταται· τὴν Ἐκκλησίαν δὲ λέγει ὡραίστικα τοῦ ἀγροῦ· δηλαδὴ τοῦ κόσμου τυχεύουσιν· εὐπρεπὴς γὰρ ἐγένετο τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ὅθεν οὐκ εἶπε παρ' ἐμοὶ ἐστὶν· ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ, ὡς σύμφωνον συμφίου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

11: „Ἐγὼ κατα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα·
 „νοῦ· καὶ ὡραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐ-
 „στίν·

Ὅχι μόνον, λέγει, τὰ τετράποδα ζῶα εἶ-
 ναι ἐδικά μου, ἀλλὰ καὶ τὰ πετεινὰ ὅλα τὰ γνω-
 ρίζω, καὶ ἠξεύρω πόσα εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν· διὰ
 τὶ εἶμαι ἐξουσιαστὴς αὐτῶν καὶ Κύριος· ὡραιότητα
 δὲ ὠνόμασεν ἀγροῦ, τοὺς ἐκ τοῦ ἀγροῦ: ἦτοι τοῦ
 χωραφίου βλαστάνοντας καρπούς· οἱ καρποὶ γὰρ εἶ-
 ναι καὶ ὡραιότης καὶ κάλλος τοῦ χωραφίου· αὐτοὶ
 δὲ ὀνομάζονται καὶ ὠραῖοι, διὰ τὰς ὥρας καὶ
 καιροὺς τοῦ χρόνου, κατὰ τοὺς ὁποῖους γίνονται ὠ-
 ριμοί· μετ' ἐμοῦ δὲ, λέγει, εἶναι ἡ ὡραιότης· ἀν-
 τὶ τοῦ, παρ' ἐμοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου εὐρί-
 σκεται· βλέπε δὲ ὡ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Θεὸς μὲ
 τὰ ὀλίγα ὅπου ἀνέφερεν, ἐφανερώσεν ἐν συντόμῳ,
 ὅλα ὅσα ἐπρόσφεραν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν· διότι,
 ἀπὸ μὲν τὰ τετράποδα ζῶα, ἐπρόσφεροντο τῷ Θεῷ
 εἰς θυσίαν, βόδια, τράγοι, καὶ πρόβατα· ἀπὸ δὲ
 τὰ πετεινὰ καὶ πουλῖα, ἐπρόσφεροντο περιστέρια
 καὶ τρυγόνια· ἀπὸ δὲ τοὺς καρπούς ἐπρόσφεροντο
 σιμιθᾶλι, κρασί, καὶ λάδι.

12: „Ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἐμὴ γὰρ
 „ἐστίν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα
 „αὐτῆς.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Θεὸς εἰρωνικῶς καὶ
 ἐπιπληκτικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὸν Θεοδώ-
 ριτον, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὸν παχὺν καὶ χονδρὸν τους

νοῦν· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Θεὸς χρειάζεται τὰς
 θυσίας διὰ νὰ τὰς τρώῃ· (1) λέγει λοιπὸν
 πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἂν καὶ ἐσεῖς ὀρθῶς ἐνομιζέτε, ὅτι
 ἐγὼ πεινῶ καὶ τρώω, πλὴν ἀπὸ λόγου σας δὲν ἤ-
 θελα ζητήσω νὰ φάγω· ἐπειδὴ ὅλη ἡ οἰκουμένη,
 καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φαγητὰ, εἶναι ἐδικά
 μου· καὶ λοιπὸν ἀπὸ ἐκείνων ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ πέρ-
 νω καὶ νὰ τρώω, χωρὶς νὰ χρειασθῶ ἀπὸ λόγου
 σας.

13: „Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα
 „τράγων πίωμαι;

Ἐρωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον τοῦτον ὁ
 Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ ἐλέγξῃ περισσό-
 τερον τὴν ἀγνοσίαν τους· μήπως, λέγει, ἐγὼ χρει-
 ᾶζομαι νὰ τρώω κρέατα ταύρων; ἢ νὰ πίνω αἰ-
 ματα τράγων; καθὼς χρειάζονται ταῦτα οἱ ψευδεῖς
 Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν, καὶ διὰ τοῦτο ζητοῦν τὰς θυ-
 σίας ταύτας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; ὅχι· ἐγὼ δὲν
 χρειάζομαι τέτοιαν βρώσιν καὶ πόσιν· διὰ τὶ καὶ
 πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστικοὺς καὶ εὐγενεσέρους ἀν-
 θρώπους, κρέατα ὡμὰ δὲν τρώουσι, οὔτε αἷμα-
 τα ζώων πίνουσι· ἀλλὰ ἀποσρέφονται ταῦτα·
 (2)

14: „Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Βλέπε ὡ ἀναγνώστη, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦ-
 τα ὁ Θεὸς, ἀποβάλλει μὲν τὴν λατρείαν τοῦ πα-
 λαιοῦ νόμου, εἰσάγει δὲ καὶ δέχεται τὴν λατρείαν
 τοῦ

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας ἡ Θεὸς αἰώνιος· Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιή-
 σει· (Ἡσ. μ'. 28.)

(2) Ὁθεν ἔτι θάνατον προσάξει ὁ Θεὸς νὰ λαμβάνουν οἱ τρώγοντες αἷμα· „Πᾶσα ψυχὴ ἐὰν φάγῃ αἷμα, ἀπο-
 λείπεται· (Λευ. Ζ'. 17.) ὁ δὲ Δίδυμος ἡ Πεινᾷ ὁ Σωτὴρ τὴν τινῶν σωτηρίαν· ὥσπερ ἀμέλει περὶ τῆς Σαμα-
 ρεΐτιδος πρὸς τοὺς Μαθητάς φησιν· ἐγὼ βρώσιν ἔχω φαγεῖν, ἢν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ἔτι, ἡ Ἐμὸν βρῶμα ἐστίν, ἵνα
 ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκ περιτομῆς ἐχόμενοι τῆς σκιάς, ὡς πεινῶντι τῷ Θεῷ προσάγου-
 σι τὰς αἰσθητάς, θυσίας φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς· ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἔχω γὰρ κτῆμά μου γεγενη-
 μέν· τὴν ἐνδοξὴν Ἐκκλησίαν· πλήρωμα δὲ αὐτῆς τὸ Εὐαγγέλιον οὐ τύπος ἡ σκιά· τρεφόμενος οὖν τὸ πλήρωμα
 τῶν Ἑθνῶν οὐκ ἀπαιτήσω σε τὴν σκιάδην τροφήν· εἰ δὲ θέλεις με τῷ ὄντι θεραπεύειν Θεόν σου τυγχάνοντα, θῦ-
 σόν μοι θυσίαν αἰνέσεως, αἰνῶν ἔτι θεολογῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· ἐπειδὴ ἡ διὰ τῆς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας θυσία, ἐδόθη εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς νέας χάριτος αἰνεσὶν δὲ λέγει, τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· (1) ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνεργοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· δηλαδή καὶ τὸ νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ τὸ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν· πρῶτον, διὰ τὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐδημιουργήθημεν ἀπ' αὐτόν· δεύτερον, διὰ τὶ λαμβάνομεν ἀπὸ αὐτόν, ὅλα τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ἀπόλαυσίν μας· τρίτον, διὰ τὶ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, διὰ τὶ ἐλάβομεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τόσας μεγάλας καὶ ἀνεκδιηγήτους εὐεργεσίας, κοινὰς καὶ μερικὰς, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς.

ἐπειδὴ ἔτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑποσχέθησαν νὰ κάμνουν· τὸ νὰ εὐαρεστήσουν δηλαδή τὸν Θεόν· οὕτω γὰρ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν, „Πάντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· (Ἐξ. ιθ'. 8.) ἔτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὑποσχέθημεν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ συνταχθῶμεν· ἡγοῦν νὰ ἐνωθῶμεν μετὰ τὸν Χριστόν, φυλάττοντες τὰς ἐντολάς του· καὶ νὰ ἀποτάξωμεν· ἡγοῦν νὰ μισήσωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ ὅλα τὰ ἔργα του· καὶ διὰ τοῦτο χρεωστούμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς ὑποσχέσεις μας ταύτας, καὶ νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ὡς δούλοι εἰς τὸν Δεσπότην μας· εὐαρεσεῖ δὲ εἰς τὸν Θεόν, μόνος ὁ ἐνάρετος· τὸ δὲ νὰ θυσιάῃ τινὰς ζῶα, τοῦτο δὲν εἶναι ἀρετὴ· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη κάμνουν θυσίας καὶ κουρμπάνια· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἐνάρετος. (2)

„Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου.

15: „Καὶ Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ ὁσὶς ἤσασιν με.

Πρέπει, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, νὰ δίδῃς εἰς τὸν Θεόν τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σου εὐχὰς· ἡγοῦν νὰ εὐχῇσαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ σὲ σώσῃ· διὰ τὶ τοῦτο εἶχες χρέος νὰ τὸ κάμνῃς· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει τινὰς νὰ τελειοῦν τὰς εὐχὰς· ἡγοῦν τὰς ὑποσχέσεις ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόν διὰ νὰ τὸν εὐαρεστήσῃ.

Μετὰ τὸν ἄνω εἰρημένον, λέγει, τρόπον, πρόσφερε ὦ ἄνθρωπε, θυσίαν αἰνέσεως εἰς τὸν Θεόν, καὶ πληρώσον ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔλαβες αὐτόν· καὶ τότε με θάρρος ἐπικαλέσου με, ὅταν σοι ἀκολουθήσῃ θλίψις καὶ πειρασμός, εἴτε ἀπὸ τοῦς

(1) Ὁθεν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος λέγει „Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὕτω ζῆθι, ὥστε δοξάζεσθαι σου τὸν Δεσπότην· αἶνος γὰρ ἐπαινὸς ἐστὶ δόξα εὐφημία· τὸ μὲν πλῆθος ἀποπέμπεται τῶν θυσιῶν, μίαν δὲ θυσίαν ἐπιζητεῖ, ἢν αὐτὸς ἑκάστος ἑαυτὸν προσάγει τῷ Θεῷ, παριστῶν θυσίαν ζῶσαν διὰ τῆς λογικῆς λατρείας... ἢ πῶς φησι, θύσω χωρὶς αἵματος· τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα θυσία Θεῷ πρέπουσα, ἢ ἐν Πνεύματι λατρεία, ἢ λογικὴ ἢ ἀνάιμακτος, ἢ τῆς αἰνέσεως· ἔσω σου ὁ βίος τοιοῦτος, ὥστε εὐφημεῖσθαι σου τὸν Δεσπότην, ἢ ἀπρητισμένην εὐσηγάγεας θυσίαν· Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Γενεὺ φησι τοῖς Ἀγγέλοις ἐφάμιλλος· μέμψαι τῇ δοξολογίᾳ τὰ Σεραφίμ· διηγῆσαι καθάπερ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ· θύσον θυσίαν, ἢν περ πᾶσα ἡ κτίσις προσφέρει δοξάζουσα διανεκῶς· ἴσως δὲ ἢ θυσίαν αἰνέσεως τὰς ἀρετὰς λέγει, δι' ἧν ὁ Θεὸς αἰνεῖται· τουτέστιν εὐφημεῖται ἢ δοξάζεται· διόπερ τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν· Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, ἢ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ καλῶς εἶπεν ἀπόδος· μετὰ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν, χρέος τὸ πρᾶγμα γίνεται· μᾶλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶν μὴ ἐπαγγελίηται τις, χρεωεῖ Θεῷ τὰς τῆς ἀρετῆς· ἢ τοῦτο δηλῶν ὁ Κύριος ἔλεγεν, ὅτι ἃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποτήκαμεν· (Λουκ. ιζ'. 1.) ἢ ἕτερος δέ φησι „Μὴ χρονίσῃς ἀποδοῦναι εὐχὴν σου· (Σειρ. ε'. 3.) ἐπαγγεῖλαι· ἀπόδος· μὴ ποτε ἐλθὼν θάνατος διακόψῃ· ἢ τί πρὸς ἐμὲ φησιν· οὐ γὰρ Κύριος ἄμην τῆς ζωῆς· διὰ τοῦτο γὰρ ἐχρῆν μὴ χρονίσαι, τὸ ἄδελον ἐνοοῦντα τῆς ἐξόδου· ὥστε ἢ δοκαῖσα ἀπολογία, κατηγορία ἐστίν· οὐδὲ γὰρ τοῦ θανάτου λοιπὸν τὸ μὴ ἀποδοῦναι γέγονεν, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀναβολῆς.

τοὺς Δαίμονας, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην φύσιν τοῦ σώματος· καὶ βέβαια, ἐγὼ μὲν θέλω σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὸν πειρασμὸν ἐκεῖνον· ἐσὺ δὲ θέλεις δοξάσεις ἐμεῦ, ὡς ἀληθινὸν καὶ ὀψιγῶρον βοηθὸν σου· (1) Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ἐδῶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀνοήτως μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια θύραν καὶ εἴσοδον εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν λατρείαν τῆς νέας χάριτος, εὐθὺς ἐφανέρωσε καὶ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· λέγωντας γάρ, «Θύσον τῷ Θεῷ, ἐφανέρωσε

τὸν Πατέρα· λέγωντας δὲ, «Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου, ἐφανέρωσε τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ, «Καὶ ἐπικάλουσαί με, ἐφανέρωσε τὸ Πνεῦμα τοῦ ἁγίου· ἀνόματα δὲ ταῦτα εἶτι, ὅχι διὰ νὰ νοηθῇ μόνος ὁ Πατὴρ Θεὸς, καὶ μόνος ὁ Υἱὸς Ὑψιστος, καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ ἁγίου ἅξιον ἐπικαλεῖσθαι· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ διαφορὰ τῶν θείων ὑποστάσεων τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὴν τοιαύτην διαφορὰν τῶν ὀνομάτων. (2)

16: «Τῷ

(1) Φησὶ δὲ ὁ Χρυσόρρηνος, «Διὰ τί δὲ ἀναμένει καλεῖσθαι παρ' ἡμῶν; μείζονα τὴν οἰκείωσιν ἡμῶν ποιῆσαι βουλόμενος, ἢ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν θερμότεραν, ἢ τῷ δοῦναι, ἢ τῷ καλεῖσθαι, ἢ τῷ λαμβάνειν· ἢ γὰρ ἡ ἀρετὴ πρὸς Θεὸν οἰκεία, ἢ ἡ ἀντίδοσις αὐτῷ ἐργάζεται, ἢ ἡ εὐχὴ συγκροτεῖ τὴν οἰκείωσιν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, «Τὴν καινὴν διανοήνους διαθήκην ἢ τὴν ἀρέσκουσιν αὐτῷ θυσίαν νομοθετεῖ· εἰς καιρὸν δὲ ἢ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπεκάλυψε τὸν τίμιον ἀριθμὸν ἢ τῇ καινῇ διαθήκῃ συνέχευε· μετὰ γὰρ ταῦτα ἢ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐδεξάμεθα γνώσιν· διεῖλε δὲ τὰ πράγματα, οὐχ ἵνα τῆς ἀδυνατείας ἢ ἁγίας Τριάδος, τὰς ἐνεργείας διέλῃ· ἀλλ' ἵνα τὸν ἀριθμὸν προφητικῶς ἢ τοὺς μετὰ ταῦτα διδάξῃ· λέγει τοίνυν· Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως (ὁ δηλοῖ τὸν Πατέρα) ἢ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου (ὁ δηλοῖ τὸν Υἱόν) ἢ ἐπικάλουσαί με (ὁ δηλοῖ τὸ Πνεῦμα)· τρία δὲ ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν πρόσωπα· οὐκ ἐπεὶ δὴ μὲν μόνον Θεὸς (ὁ Πατὴρ) οὐδὲ μόνον Ὑψιστος (ὁ Υἱὸς) οὐδὲ αἰνέσεως θυσίαν δεχόμενον τὰς αἰτήσεις χαρίζεται (τὸ Πνεῦμα) ἐκάστη δὲ ιδιότης (ἦτοι πρόσωπον) ἢ Θεὸς ἢ Ὑψιστος ἢ ἀγαθὸν χορηγός·

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὅτι πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ, ἢ ἔπειτα νὰ διδάσκῃ· ἢ Αὐτὴ ἡ καθολικὴ εὐκοσμία ἢ τάξις, πρῶτον ἐν μετουσῇ γενέσθαι ἢ ἀποπληρώσει τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα, τῷ δὲ αὐτοῦ Θεῷ ἐτέροις δωρηθησομένων, οὕτως ἢ ἄλλοις μεταδοῦναι· διὸ ἢ ταῖς ἐνθίοις διδασκαλίαις εἰ τολμῶς ἀποκεχημένοι πρὸ τῆς κατ' αὐτὰς πολιτείας ἢ ἔξεως, ἀνέροι ἢ ἐκφυλοὶ πάντων τῆς ἱερᾶς εἰσενομοθεσίας· δεῖ γὰρ φωτισθῆναι, εἴτα φωτίσαι· τὸν δὲ μὴ κατὰ πᾶσαν ἔξιν αὐτοῦ γενοῖτα θεοειδέσαντον, οὐ τολμητέον ἐτέροις ἡγήσασθαι· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος, «Ἰνὰ οὖν μηδεὶς ἔχη λέγειν, ὅτι εἰ πάντες ἐν ἁμαρτίαις· τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν ἐκέλευσε μὴ διηγείσθαι τὰ δικαιώματα, τίς ἔσται ὁ διηγούμενος; ἵνα οὖν μὴ τις ταῦτα λέγῃ, τίθει, ἢ κατ' εἶδος ἁμαρτιῶν εἶδη ἢ ὑπογράφει τὸν ἁμαρτωλὸν διὰ τῶν ἐξῆς· τίς οὖν ὁ ἁμαρτωλὸς, ὃν κελεύει μὴ διηγείσθαι τὰ δικαιώματα; εἰ ἐθεώρεις, φησὶ, κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, ἢ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅταν μὴ μόνον οὐκ ἐπιτιμῶσι τινὲς, ἀλλὰ ἢ συνήδονται τοῖς ἁμαρτάνουσι· τοῦτο τοῦ ἁμαρτάνειν οὐκ ἔλαττον· ὁ μὲν γὰρ κλέπτων, ἔχει τὸ πάθος εἰπεῖν, τὴν πενίαν αἰτιάσασθαι, εἰ ἢ μὴ εὐλογοὶ αἱ προσφάσεις· σὺ δὲ πόθεν ἐπαινεῖς τὸ γεγεννημένον, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ καρπούμενος ἡδονήν; καὶ κείνος μὲν ὥσως ἢ μεταγινώσκειται, σὺ δὲ ἀποκλείεις σαυτῷ ἢ ταύτας τὰς θύρας, πανταχόθεν παραχωννύς τὸν λιμένα τῆς ἐπὶ τὴν μετάνοιαν ἐπανόδου· ὡς γὰρ τὰ πολλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ διανοίας μόνον ταύτας περὶ τῶν πρακτέων φέρουσι τὰς ψήφους, ἀλλὰ ἢ ἐκ τῆς ἐτέρων προαιρέσεως διαφθειρόμενοι· καὶ μὲν ἴδη πάντας ἀποσσεφομένους αὐτὸν ὁ ἡμαρτηκὸς, μέγα τι ἢ πονηρὸν ἡγίσεται ἐργάζεσθαι· ὅταν δὲ μὴ μόνον μὴ ἀγανακτοῦντας, ἀλλὰ ἢ συνεσπυρομένους, ἢ τὸ ἐκ τοῦ συνειδότος διαφθείρει δικασήσιον, τῆς τῶν πολλῶν ψήφου συμπραττούσης αὐτῷ τῇ διεφθαρμένῃ γνώσει· διὸ χρὴ, καὶ πρῶτον τίς τὸ πονηρὸν, καταγινώσκειν αὐτοῦ· ὁδὸς γὰρ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀποσιῆναι τοῦ πονηροῦ· καὶ μὴ πρῶτον τὰ καλὰ, ἐπαινεῖν τὰ καλὰ· ὁδὸς γὰρ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἢ προθυμίαν·

Οὐ περὶ κλεπτῶν μόνον ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἁμαρτημάτων· τὸ δὲ ἔσχατον (ἦτοι τὸ εὐτελὲς ἢ μικρόν) τέθεικε τῶν πλημμελειῶν, (δηλαδὴ τὴν κλεψίαν)· ἵν' εἰδῆς, ὅτι ὁ ἐπὶ τούτῃ συγγνώμην οὐκ ἔχων, πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ἐτέρου (τοῦ μείζονος δηλαδὴ) οὐκ ἀπολαύσεται τίνος παραμυθίας; ἀκουσον γοῦν ἢ ἐφεξῆς· φησι, «Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· εἰ τοίνυν τὸ ἔλαττον ἀσύγνωνον, πολλῷ μᾶλλον μοιχεύει ἢ πορνεία; ἂν τοίνυν ἴδῃς τινὰ τῶν συναγελαζομένων σοὶ πορνεύοντα, ἢ τοῖς Μιυσηίοις προσερχόμενον, εἰπέ τῷ διακονομένῳ τὴν τούτων διανομήν· οὗτος ἀνάξιος Μιυσηίων· κώλυσον τὰς βεβήλους χεῖρας· εἰ γὰρ μὴ δὲ διηγείσθαι τὰ δικαιώματα ἄξιός, πῶς τῆς ἱερᾶς ἀφεται τροπέης; ὅρα δὲ οὐκ εἶπεν, ἐμοίχευες· ἀλλὰ τὴν μερίδα σου μετὰ μοιχοῦ ἐτίθης· βαβαὶ ἡλίκον κακὸν τὸ συσμιᾶσθαι ἢ περιελλῆναι τὰς ἀλλοτρίας σπηδεόνας! ὅπου γε ἢ κοινωνεῖν αὐτὸν φησὶν εἶναι, τῆς ἐπὶ τῇ πλημμελίᾳ τιμωρίας· καὶ μὴ εἴπῃς τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμενῶ·

16: „Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰνα
 „τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου,
 „καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου
 „διὰ στόματός σου;
 17: „Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβα-
 „λες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἀμαρτωλὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δῆ-
 μον τῶν ἱερέων καὶ Γραμματέων τῶν Ἰουδαίων·
 διὰ τί αὐτοὶ ἐδιηγούντο εἰς τὸν λαὸν τὰ δικαιώμα-
 τα καὶ προσαγὰς τοῦ Νόμου, καὶ εἰς μόνον τὸ
 σῶμα τῶν εἶχον ὅλην τὴν παλαιὰν Διαθήκην· ἀλλ’
 ὄχι καὶ εἰς τὴν καρδίαν τους· εἰς τοῦτο δὲ μόνον ὑπε-
 ρηφανευόμενοι· δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ κηρύττουν τὸν
 νόμον μὲ μόνον τὸ σῶμα, καὶ ἐκ τούτου δικαιο-
 νουτες τὸν ἑαυτὸν τους, ἐπραττον κάθε ἁμαρτίαν·
 ὅθεν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν λαὸν
 τῶν Ἰουδαίων· „Πᾶντα, ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμεῖν τη-
 ρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
 μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι· (Ματθ’
 κγ’ 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθ-
 ρωπον καὶ παραβάτην τῶν ἐντολῶν ὁ Θεός· διὰ τί
 ἁμαρτωλὲ, τοὺς μὲν ἄλλους διδάσκεις, σὺ δὲ ἐμί-
 σησας παιδείαν; ἤγουν σὺ ἐμίσησας τὴν διόρθω-
 σιν τῆς ψυχῆς σου, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ λάβῃς ἀ-
 πό ἐκεῖνα, ὅπου τοὺς ἄλλους διδάσκεις; ἢ διὰ τί
 ἐπέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω σου; ἤγουν
 ἀπεσφράγισα αὐτοὺς καὶ ἐμίσησας; διότι ἐκεῖνον, ὁ-
 ποῦ μισεῖ τινος, αὐτὸν ἐμίση καὶ ὀπίσω του· ἐ-
 μίσησας δὲ τὰ λόγια μου, διὰ τί δὲν κάμνεις ἐκεῖ-
 να, ὅπου παραγγέλλουν αὐτὰ τὰ λόγια μου· ὦ-
 σο ὅπου, ἐσὺ, μὲ τὸν λόγον μὲν καὶ μὲ τὸ σῶ-
 μα, ἀναφέρεις καὶ διηγῇσαι τὸν νόμον μου· μὲ τὰ

ἔργον δὲ καὶ μετὴν καρδίαν, ἀποβάλλεις καὶ μισεῖς
 τὸν αὐτὸν νόμον μου· (1.)

18: „Εἰ ἐξέορεις κλέπτην συνέτρεχες αὐ-
 „τῷ.

Βλέπε, ὃ ἀναγνώσκει, εἰς τὰ λόγια ταῦ-
 τα τοῦ Δαβὶδ, ζωγραφισμένα τὰ χρώματα τῆς ἁ-
 μαρτίας· ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐβλεπες τινὰ κλέπ-
 τήν, καὶ ἐσὺ, ἢ συνέκλεπτες μαζί μὲ αὐτὸν, ἢ
 ἂν δὲν ἐκλεπτες, ἐσυμφωνοῦσες ὅμως μὲ τὸν κλέπ-
 τήν, ἐπειδὴ δὲν ἐδιόρθωνες αὐτὸν ἐλέγχοντας τὴν
 κακίαν του, ἀλλὰ ἐσκέπαζες αὐτὸν, καὶ οὕτω τὸν
 ἄφηνες νὰ τρέχῃ εἰς τὴν κλεψίαν.

„Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτί-
 „θης.

Καὶ ὅταν ἐβλεπες, λέγει, καίνενα μοιχόν,
 ἐσυγκοινωνεῖς καὶ ἐσὺ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μοιχείαν,
 κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν καρδίαν· μοιχόν δὲ ὁ-
 νομάζει ὄχι μόνον τὸν ἐπιβουλεύοντα γυναῖκα ὑπαν-
 δρευμένην, ἀλλὰ καὶ κάθε πόρνον καὶ ἀκόλαστον ἄν-
 θρωπον.

19: „Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν,
 „Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολι-
 „ότητα.

Τὸ σῶμα σου, λέγει, εἶναι γεμάτον ἀπὸ
 ψεύδους· καὶ ἡ γλῶσσά σου ἐπλεκε δολιότητος πολυ-
 πόρους· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπλεό-
 να-

τότε γὰρ ἔξ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι· ὅτι γὰρ οὐ φιλανθρω-
 πίας τοῦτο ἀλλὰ φθονίας, πῶς τὸν ἀδικούντα ἀφείς, τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα ἀδελφὸν κακῶς λέγεις; καθήμενος
 γὰρ, φησί, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις ἔξ τῆς ἰχθῆς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Θλίψιν δὲ τὸν πειρασμὸν τὸν παρὰ ἀνθρώπων, ἢ τοῦ Σατανᾶ γινόμενον νῆψον· αὐ-
 τοῖνυν τότε τὸν Θεὸν ἐπικαλεσώμεθα, ἐξελεῖται ἡμᾶς, ὡσπερ ποτε τὸν Σαδάνναν ἐξείλετο, ἔξ εἰκότως αὐτὸν·
 παραδόξων ἡμῖν εἰκονομουμένων πραγμάτων, δοξάσομεν· (ἐν τῇ ἐκθετῇ· Σειρᾷ.) ὅσα ἔξ τῆς „Αἰνῶν ἐπι-
 καλέσονται τὸν Κύριον· ἔξ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σαθίσονται τοῦ ἰχθῆ· Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι, ἔξ πρὸ τῆς ἀπολυ-
 τρώσεως, ἔξ μετὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ἐχθρῶν, πρέπει τινὰς νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν.

νασεν · ἐπειδὴ ἀντὶ τὰ συντάξῃ μὲ γενικὴν , ἐπ-
λεόνασε κακίας · ἢ μὲ δοτικὴν ἐπλεόνασε κακία , τὸ
ἐσύνταξε μὲ αἰτιατικὴν .

20· „Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου
„κατελάλεις , καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς
„μητρὸς σου ἐτίθης σκάνδαλον .

Ὅταν , λέγει , ἐσὺ ἐκάθεσο μαζί με ἄλλους
τινὰς καὶ ἐσυνομίλεις , ἐκαταλάλεις τὸν ἴδιον κατὰ
σάρκα ἀδελφόν σου · καὶ κατ' αὐτοῦ ἔβαλες ἐπιβου-
λὴν καὶ παγίδα , διὰ τὰ παγιδεύσης αὐτόν · υἱὸν
δὲ μητρὸς , τὸν αὐτὸν ἀδελφὸν ὀνομάζει , αὐξά-
νωντας τὴν κατηγορίαν διὰ τῶν συνωνύμων καὶ ὁμοί-
ων λέξεων . (1)

21· „Ταῦτα ἐποίησας καὶ εἰόγησα · ὅ-
„πέλαφες ἀνομίαν , ὅτι ἐσομαίσοι ὁ-
„μοιος .

Αὐτὰ , λέγει , τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα κατὰ
ἐποίησας ἄνθρωπε , καὶ ἐγὼ εἰσιώπησα · ἤγουν ἐ-
μακροθύμησα καὶ δὲν σὲ ἐπαίδευσα , προσημνώντας
τὴν μετάνοιάν σου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐσὺ δὲ ,
ὄχι μόνον δὲν ἐμετανόησες , οὐδὲ ἐδιορθώθης · ἀλ-
λὰ καὶ πρὸς τοῦτοις ἐσοχάσθης λογισμοὺς βλασφη-
μοὺς καὶ ἀνοσίους· δηλαδὴ ἐνόμισας πῶς καὶ ἐγὼ εἶμαι
ὅμοιος μὲ ἐσένα κατὰ τὴν κακίαν , καὶ συμφωνῶ
καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν γνώμην μὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας ·
ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων .

„Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ
„πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου .

Εἰν τῇ ἡμέρᾳ , λέγει , τῆς κρίσεως θέλω σὲ
ἐλέγξω , ἀμαρτωλὲ , καὶ θέλω παρῃσῆσαι ἔμπροσθέν
σου τὰς ἀμαρτίας ἐκείνας , ὅπου ἐκαμνες μὲν , τὰς
ἐσκέπαζες δὲ μὲ κάθε τρόπον , διὰ τὰ μὴ τὰς μά-
θουν οἱ ἄνθρωποι . (2)

22· „Σύ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος , λέγει „ Ὁ τὴν τοῦ ὁμοπίστου παῖδιν κατηγορῶν , ἢ ὡς περ ἐγκαθήμενος τῇ τούτου
λοιδορία , οὗτος εἰκότως λέγεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν · ἡ δὲ τῆς μητρὸς ἐστίν , ὁ τῇ θεῇ σοφίᾳ
(αὕτη γὰρ εἶναι ὡς Μητὴρ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου , ὅς ἐν σοφίᾳ ἐποιήθη .) κοσμούμενος · ὁ οὖν τὴν
γνώσιν τοῦ τοιοῦτου ἐνδιαβάλλων φθόνῳ βαλλόμενος , ἢ πάντα σκανδαλίζων , οὗτος τίθῃσι σκάνδαλον τῇ ἡτῇ τῆς
Μητρὸς · ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „ Οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι ἐμίσησαν παιδείαν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ Χριστοῦ , ἢ ἐκ-
βεβλήκασιν εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ , συνέδραμον δὲ τῷ κλέπτῃ ἢ προδότῃ Ἰούδᾳ ,
ἢ μετὰ τῶν μοιχευόντων· ζύλα ἢ λίθους ἔθηκαν ἑαυτῶν τὴν μερίδα · ἢ πρὸς ἄλλους καταλαλοῦσι τοῦ ἐξ Ἑθνῶν
ἀδελφοῦ αὐτῶν λαοῦ · ἀλλὰ ἢ κατ' αὐτῶν τῶν ὁμομητρίων ἢ ἐκ περιτομῆς πιστευόντων σκάνδαλα τιθέασιν , βουλό-
μενοι διασφύρειν αὐτούς · (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ .)

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος , ἢ ταῦτα · „ Παραστήσω εἰς τὴν κατὰ σοῦ ἔλεγχον τὰ σὰ ἀμαρτήματα · ἵνα
γνῷς , ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἐμακροθύμουν , οὔτε μὴν ἐφρόνουν οἷς ἔδρας , ἀλλὰ καὶ σὺν μετάνοιᾳ διδούς · παρέξω
δὲ αὐτὰ , ὅπως αὐτὰ ἢ γνωρίζων ἦς , ἢ αἰσχύνῃ ἐνδυνάμενος · ἢ ἵνα σε κολάξῃ τὸ συνειδὸς , ἢ αὐτὸ σοὶ μάχεται
τὸ πλημμέλημα τὸ σὸν κατηγοροῦν σου ἢ κατακρίνον · λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τὸ οὖν ποιήσομεν ἐν
ἡμέρᾳ δικαιολογίας Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ; ὅταν διελέγχῃται πρὸς ἡμᾶς , ἢ ἀντικαθίστηται , κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἰσὺς
τὰ ἀμαρτήματα τοὺς πικροὺς κατηγοροῦς , ἢ οἷς εὖ πεπόνθαμεν , ἢ ἠνομήσαμεν ἀντεξάγων , τελευταῖον ἀπάγῃ
αὐτοὺς ὑφ' ἐκτῶν κατεγνωσμένων ἢ κατακεκριμένων , ἢ οὐδὲ , ὡς ἀδίκᾳ πάσχομεν , εἰπεῖν ἔχοντας ; ὁ δὲ μέγας
πρὸς Βασίλειον „ Ὡς περ ἢ σκιά τῷ σώματι · οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἀμαρτίαι παρέπονται , ἐναργεῖς τὰς πράξεις
εἰκονίζουσαι· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄρνησις ἐκεῖ · ἀλλ' ἐμφράσσεται σῶμα ἢ τὸ ἀναίσχυντον· αὐτὰ γὰρ ἐκάστου μαρ-
τυρεῖ τὰ πράγματα , τοῦ φωνῇ ἀφιέντα , ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα , οἷα ὑφ' ἡμῶν κατεσκεύασαι · κατὰ γὰρ τὸν
Ῥωσὲ · „ Κυκλώσει ἕκαστον τὰ διαβούλια αὐτοῦ · ἢ ὁφόμεθα ἅμα πάντα οἰονοῖ παρεστώτα ἡμῖν τὰ ἔργα διὰ τῆς
μνήμης , ἢ φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν μετὰ τῶν ἰδίων τύπων , ὡς ἕκαστον πέπρακται , ἢ ὡς λέλεκται·
λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ φησι τοῖς ἡπίοις τῆς μακροθυμίας οὐκ ἔδεραπέυθης φαρμάκοις , δριμύτερά
σοι κατασκευάσω , ἢ τῶν ἐλέγχων τὸν καυτῆρα προσοίσω· συνάδει δὲ ταῦτα ταῖς ἀποστολικαῖς ἐκείναις φωναῖς ·
„ Ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρεῖσθαι τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν σε ἄγει· κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου ἢ ἀμετανόητον καρδίαν ,
ἔθισται σκαυτῇ ἀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ἀργῆς ἢ ἀποκαλύψεως ἢ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ , ὅς ἀπαδώσει ἕκαστον κατὰ
τὰ ἔργα αὐτοῦ .

22: „ Σύνεφε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι
„ τοῦ Θεοῦ .

Στοχασθῆτε , λέγει , ταῦτα καλῶς , καὶ
καταλάβετε ἐσεῖς , ὅπου ἀλησμονεῖτε τὸν Θεόν .
διὰ τί ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ εἰς τὰς ἁμαρτίας σας ,
καὶ δὲν σὰς παιδεύει εὐθὺς ὅπου ἁμαρτήσατε . (1)

„ Μήποτε ἀρπάσῃ , καὶ οὐ μὴ ᾗ ὁ ῥυθ-
„ μένος .

Ὡ ἀνείκαστος καὶ ἀκατάληπτος μακροθυμία
τοῦ Θεοῦ ! ἐκφανεῖ ὁ Χρυσορρήμων ὅτι διὰ τί ὁ Θε-
ὸς ἀκόμη μακροθυμεῖ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς , καὶ με-
τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται αὐτοὺς καὶ τοὺς προ-
λέγει ὅτι πρέπει , ὡς ἁμαρτωλοὶ , νὰ μετανοήσατε
καὶ νὰ διορθωθῆτε ὅπως ἐγὼ ὁ Θεὸς ἀμετανοή-
τους ὄντας ἀρπάσω τὰς ψυχὰς σας ἀφνειδώς , διὰ
μέσου Ἀγγέλων σκληρῶν καὶ ἀποτόμων , καὶ τὰς
παραδώσω εἰς τὸν Ἀδην . (2)

23: „ Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με .

Πάλιν καὶ ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Θεὸς διὰ τὴν
καινὴν θυσίαν τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ
λέγει , ὅτι ἡ θυσία αὕτη τῆς αἰνέσεως καὶ πρὸς Θε-
ὸν δοξολογίας , αὕτη θέλει με δοξάσει : ἡγουν θέ-
λει με τιμῇσει , καὶ ὅχι ἡ διὰ ζώων θυσία .

„ Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς , ἣ δείξω αὐτῷ το-
„ σωτήριον μου .

Ἐκεῖ λέγει : ἡγουν εἰς ἐκείνην τὴν θυσίαν
τῆς τοῦ Θεοῦ αἰνέσεως καὶ δοξολογίας , συνηθισται
ἡ εὐχὰ , διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐγὼ θέλω δείξω
εἰς τὸν θυσιαζόντα τὴν τοιαύτην αἰνέσιν ὅτι τί δὲ
θέλω δείξω ; τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν ὅτι μερικὰ δὲ
ἀντίγραφα ἔχουν , ἣν δείξω ὅτι τοῦτο δὲ νοεῖται , ἀν-
τί τοῦ καθ' ἡν : ἡγουν κατὰ τὴν ὁποίαν εὐχάν ,
θέλω δείξω εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν ὅτι με-
ρικοὶ δὲ βάλλοντες ὑποσημνῇ εἰς τὸ δείξω , λέγου-
σιν ὅτι αὐτὸ τὸ σωτήριόν μου ὁδὸν δὲ εἰς σωτηρίαν
πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι , ἡ τὸ ἅγιον Βάπτι-
σμα , ἡ ἡ μετάνοια , περὶ τῆς ὁποίας μέλλει νὰ εἰ-
πῇ εἰς τὸν ἀκόλουθον Ψαλμόν . (3)

ΨΑΛ-

- (1) Ὁ Θεὸς ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι ὁ Φιλάνθρωπος ὢν ὁ Θεὸς , μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραίνεσιν , μετα-
νοίας τόπον δίδους .
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι Ἐπιμελῶς φησὶν ἕκαστος τῶν εἰρημένων κατανοήσατε ὅτι οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν λήθην
νεοσηκότες (λήθη γὰρ Θεοῦ πρόξενος ἁμαρτίας) τοῖς τῆς μετανόας φαρμάκοις τὰ τραύματα θεραπεύσατε ,
πρὶν ἀρπάσαι τὸν θάνατον ὅς δίκην λέντος ἐπεισι τοῖς ἀνθρώποις , οὐδενὸς αὐτοῦ ἐπισχεῖν δυναμένου τὴν εφο-
δροτάτην ὁρμήν ὅτι ὁ Ἡσύχιος λέγει ὅτι τὴν ἡμέραν ὑπογράφει τοῦ θανάτου , ἐν ᾗ καλούμενος ἕκαστος μετὰ τάχους
ἀρπάζεται ὡς χρὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτημάτων ἰδεῖν , ἕως ἡμῶν εἰς μετάνοιαν καιρὸς διαφιλεύεται .
- (3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ Χριστὸς , καὶ τὰ τούτου θεσπίσματα καὶ αἱ ἐντολαί ,
καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας ὅτι Καὶ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς καθαρά , καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται . καὶ ὁ Ἱερεμίας ὅτι Στήτε ἐν ταῖς
ἐδοῖς Κυρίου καὶ ἐρωτήσατε τρεῖς Κυρίου αἰωνίους , καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ . καὶ
εὕρετε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν . (Ἱερ . 5 . 16 .) ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ ὅτι Τίς αὕτη καὶ ποία ὁδὸς ; ἡ
κοινωνία τοῦ θεσποτικῆς σώματος τε καὶ αἵματος , ἡ αὐτὸς ἡμῶν πρῶτος ἐν τῇ Σιών καταρχαίμενος ἔδειξεν ὅτι
δὴ τοῖνον εἰς λύτρωσιν τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς λαμβάνουσι δέδοται , εἰκότως ἐστὶ σωτήριον Θεοῦ . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀ-
θανάσιος ὅτι Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἁμαρτίας ἔδειξε : τῶν μυσηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυ-
σιν ὅτι ἐκείνη γὰρ ἀληθὴς θυσία αἰνέσεως ἡ τὸν Θεὸν δοξάζουσα . ἐπειδὴ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αἰνοῦντες , τότε καὶ
μετὰ τῆς κτίσεως ἰσάμεθα . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρή) καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅτι Τῇ θυσίᾳ φησὶ , τῆς αἰνέσεως ἐ-
φύδομμι καὶ ταύτην ἡγουμαι δόξαν ἀρμόττουσαν . καὶ διὰ ταύτης τὴν ἐμὴν ὁδὸν ὑποδείξω τῇ ταύτην προσφέροντι ,
ὅς τέλος ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρία .

ΨΑΛΜΟΣ Ν'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν Προφῆτην, ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι πέμπουσιν εἰς τὸ τέλος τὸν νοῦν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς Δαβὶδ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὃν μόνον κατεσκεύασεν ἕνα ἱατρικὸν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἀρμόδιον εἰς τὴν πληγὴν ὅπου ἔλαβε, τόσον διὰ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Οὐρίου· ἀλλὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προφητεύει καὶ διὰ πράγματα ἄλλα· ἡγούν διὰ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣτις ἐγένετο ὑπερὸν, ἅψ' οὐ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνος· διότι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ παντελῶς τὸ προφητικὸν χάρισμα· ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἐγίνωσκεν, ὅτι ἐγγίγῃς θέλει ἀποπλύνει τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας τοῦ ὁ Δαβὶδ, καὶ θέλει γένῃ λαμπρότερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐσῆκωσε μὲ τελειότητα ἀπὸ αὐτὸν τὴν χάριν τῆς προφητείας.

Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου Δαβὶδ· διὰ τὶ αὐτὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ λάβῃ πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπου ἔχασεν· ἀλλὰ μόνον παρακαλεῖ νὰ μὴν σεσηθῇ ἀπὸ αὐτοῦ· οὕτω γὰρ εἶπε· „Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀθρώπους, ὅπου ἁμάρτησαν, ἢ ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ ἐξομολόγησις· (1) ἢ ὁποῖα τότε ἐγράφη καὶ ἐτελειώθη ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ, ὅταν ὁ Προφῆτης Νάθαν ἐπῆγε καὶ ἠλεγξεν αὐτόν· διὰ τὸ τότε ἦλθεν ὁ Δαβὶδ εἰς αἵσθησιν τῆς ἁμαρτίας του, τὸν δὲ ἀπερασμένον καιρὸν εὕρισκετο ἀφρόντιστος· τὸ δὲ ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ, νοεῖται, ὅχι πῶς τότε, ὅταν ἐμοίχευσαν ὁ Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ, ἐπῆγεν ὁ Νάθαν πρὸς αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ἐπέρασε καιρὸς ἱκανὸς ἀνασταξῇ, καθὼς ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν Ἰσορᾷ· ἀλλὰ τὸ ἡνίκα ἐδῶ, φανερόναι ἀδούτως, τὸ ὑπερὸν τοῦ χρόνου· ἦτοι, ἅψ' οὐ εἰσῆλθεν ὁ Δαβὶδ πρὸς Βηρσαβεὲ, καὶ ἐγγάστῃσεν αὐτήν· (2)

1: „Ε·

(1) Λέγει δὲ ὁ Νόσσης Γρηγόριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὑποδείκνυσιν πᾶσιν ἀνθρώποις (διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,) σατηρίας ἐδδὲν τὴν μετάνοιαν, ὅσον τινα τέχνην τῆς δεινότητος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης· ὁ γὰρ ταύτην αἰετ μελετῶν καὶ κάτορθων, διὰ παντὸς γίνεται νικητὴς τοῦ αἰετ προσπαλαίνοντος· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς Ἀμβρόσιος τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ, ὅταν ἐποίησε τὴν φθορὰν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, περὶ τοῦ Δαβὶδ ταῦτα· „Ὁ ἀκολουθῆσαι τῷ πλανωμένῳ, ἀκολουθήτω καὶ τῷ μετανεύοντι· (ἦτοι τῷ Δαβὶδ.)

(2) Ὁ δὲ μου, ἅψ' οὐ ἐγγάστῃσεν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἅψ' οὐ ἐγέννησε τὸ τῆς μοιχείας παιδίον, τότε ἐπῆγεν ὁ Νάθαν

1: „**Ε**λέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα
„ ἔλεός σου .

Ἐλέησόν με , λέγει , Κύριε , κατὰ τὴν ἀξίαν
τοῦ μεγάλου ἔλεους σου . ἐπειδὴ μεγάλως ἡμάρτη-
κα (1) καὶ καθὼς ἐγὼ μεγάλως ἀμαρτίας ἐποίη-
σα , οὕτω καὶ σὺ μὲ μέγα ἔλεος ἐμένα ἐλέησον .

„ Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
„ σου , ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου .

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω μέγα ἔλεος , τοῦτο
τὸ ἴδιον λέγει ἐδῶ πλῆθος οἰκτιρμῶν . διπλασιάσας
τὴν δέησιν μὲ ὁμοίας λέξεις . διὰ τί τοῦτο εἶναι συ-
νήθεια εἰς ἐκείνους , ὁποῦ παρακαλοῦν : δηλαδή ,
τὸ νὰ πλατύνουν τὴν δέησιν τους μὲ πολλὰ ὁμοια
λόγια . ἵνα μὲ αὐτὰ παρακινήσουν περισσότερον τὸν
παρακαλούμενον , εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὸ ζήτημά των .
ἀνόνημα δὲ λέγει , τὴν παρανομίαν τῆς μοιχείας καὶ
τοῦ φόνου . ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἐμπόδιζεν
ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ λέγων „ Οὐ φονεύσεις . οὐ
μοιχεύσεις . (Ἐξ . κ' . 15 .) ἀνόμημα δὲ τὴν
παρανομίαν ἀνόμασεν ὁ Δαβὶδ . ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
ὥσάν ἑναις ἀλλόφυλος , ὁποῦ δὲν ἔχει νόμον , ἔ-
τι ἀνόμως ἤμαρτεν . (2)

2: „**Ε**-

Θαν ἔπλεγγεν αὐτὸν . λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή . „ Καὶ ἐγενήθη (ἡ Βηρσαβεὲ) αὐτῷ (τῷ Δαβίδ .) εἰς γυ-
ναῖκα , ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν . ἔ πονηρὸν ἐφάνη τὸ ῥῆμα ὃ ἐποίησε Δαβὶδ , ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου . Καὶ ἀπέσειλε
Κύριος τὸν Νάθαν πρὸς Δαβὶδ ἔ τὰ ἔξης . (Β' . Βασιλ . ια' . 27 .) ὥς μετὰ τὴν μοιχείαν
τοῦ Δαβίδ ἐπέρασεν δέκα μῆνες ταύλαχισον , ἕως ὁποῦ ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ Νάθαν . ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει , ὅτι μετὰ
ἓνα χρόνον . ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐλέγξῃ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἦτον μεθύσμενος ἀπὸ τὸ πάθος , ἔ ἡ ψυχὴ
τοῦ ἦτον τεθλωμένη , ἔ δὲν ἐδέχετο ἔλεγχον . ὥς γὰρ ἤθελε κακοποιήσῃ ἔ τὸν Προφήτην . καθὼς ἔ οἱ πᾶ-
σχοι ἀπὸ ὑπερβολικῆς ἀσθένειας , ἀντιστέκουσιν εἰς τοὺς ἰατροὺς ἔ εἰς τοὺς γονεῖς των . φαίνεται δὲ , ὅτι ἀπὸ
Διαβολικῆς δυνάμει ἐσυνηπάγη ὁ Δαβὶδ , ἔ ἔκαμε τὰ δύο ταῦτα κακὰ , τὴν μοιχείαν ἔ τὸν φόνον . ὥς λέγει ὁ
αὐτὸς Εὐσέβιος , κατὰ τὸ παράδειγμα , ὁποῦ ἔφερεν ὁ Νάθαν πρὸς τὸν Δαβὶδ εἰπὼν , ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὸν πλού-
σιον ἓνας ξένος , ξένος γὰρ ἦτον ὁ Διάβολος , εἰς τὸν ὁποῖον ἐσυγχωρήθη νὰ ἐκδοθῇ ὁ Δαβὶδ , διὰ τί εἶπεν ἐκεῖ-
νον τὸν ὑπερήφανον λόγον . „ Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα . Ἐγράψαν δὲ τῶν ἀγίων τὰ ἀμαρτήματα , ἵνα κα-
θὼς ἔγιναν εἰς ἡμᾶς διδάσκαλοι ἔ παράδειγμα ἀρετῆς . ἔτσι γένουν εἰς ἡμᾶς ἔ παράδειγμα μετανόιας , κατὰ
τὸν Χρυσόστομον . Πεντηκοστὴς δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος , ὁ περὶ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν , ἀριθμεῖται . ἐπειδὴ κατὰ τὸν
Εὐσέβιον , ὁ πεντηκοστὴς ἀριθμὸς ἔχει ἀναλογίαν ἔ ὁμοιότητα μὲ τὸ ἔλεος . διὰ τί ἔ ἐν τῷ Ἰωβηλαίῳ χρόνῳ , τῷ
ἀριθμουμένῳ μετὰ πενήκοντα χρόνους , ἐγίνοντο ἀποκοπαὶ χειρῶν , ἔ ἐλευθερίαι δούλων , ἔ ἀφέσεις κτημάτων .
Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος , ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος χρησίμος ἐστὶ ἔ τῷ δικαίῳ ἔ τῷ ἀμαρτωλῷ . τῷ μὲν δικαίῳ ,
ἵνα μὴ ἦ ῥάθυμος . τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ , ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας . ἔ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν „ Ὁ Δαβὶδ
εἰς μετάνοιαν ὄρῳ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἔγραψεν , οὐκ αἰσχυνθεὶς δημοσιεῦσαι τὸ τραῦμα , ἵνα τοῖς ἀμαρτωλοῖς
ὑποδείξῃ τῆς μετανόιας τὸ φάρμακον .

(1) Λέγει δὲ ἔ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὡς ἐπὶ μεγάλου ἀμαρτήματος τοῦ μεγάλου ἔλεους τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν .
μεγάλως γὰρ χρήζει φιλανθρωπίας τὰ μεγάλα παραπτώματα (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ μέγα ἔλεος
ἐννοοῦσι τὸν Χριστὸν , καθὼς ἔ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ τέλει πολλῶν τροπαρίων συνειθίζει νὰ ὀνομάζει αὐτόν . τὸ τοῦ
Χριστοῦ λοιπὸν ἔλεος μέγα ζητεῖ ὁ Δαβὶδ . ἵνα δὲ αὐτοῦ ἐλεηθῇ μεγάλως , ὥς μεγάλως ἔ ἀμαρτήσας . εἶπε δὲ
ἔ ὁ Ἰερὸς Ἀγίουσῖνος „ Ὁ ζητῶν μέγα ἔλεος , μεγάλην ὁμολογεῖ δυσυχίαν . ἔ πάλιν „ Ὅσοι ἐν ἀγνοίᾳ ἤμαρτον
ζητεῖσθαι ἔ μικρὸν ἔλεος . περιέργως δὲ ἡρμηνεύσεν ἓνας Διδάσκαλος λέγων „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἐτόλμησε νὰ
ὀνομάσῃ Θεὸν τοῦ τὸν Θεόν , ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ . καθὼς ἀλλαχοῦ τὸν ὀνομάζει εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς . διὰ τί
ἀμαρτάνωντας ὑπερήθη τὸν Θεόν , ἔ ὥσάν νὰ λέγῃ ἐγὼ δὲν ἀποτολμῶ νὰ σὲ ὀνομάσω Θεόν μου . διὰ τί ἀμαρτά-
νωντας σὲ ἔλασα . ἄς σὲ ὀνομάζω Θεόν τοῦς οἱ ἀδικοὶ ἔ δίκαιοι . ἐγὼ δὲ ὁ ἀμαρτωλὸς τοῦτο μόνον λέγω . ὦ Θεὲ,
ἐλέησόν με .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων , ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων . ἔ ὁ μέγας πλημ-
μελήσας μεγάλης φιλανθρωπίας δεῖται . Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ μέγα ζητοῦντες ἔλεος , ὑπὲρ μεγάλου πλημμελή-
ματος ὁμολογοῦσι τοῦτο αἰτεῖν . οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς ἔλεον ἐπισπάται τὸν Δεσπότην , ὥς ὁμολογία πλημμελήμα-
τος . διὸ ἔ ὁ Δαβὶδ ὄλον εἰς ἐκωτὸν ἱκετεύει χρῆσθαι τὸν ἔλεον . πᾶσαν τῶν οἰκτιρμῶν τὴν πηγὴν . ὥς γὰρ ἐπὶ
τοῦ

2: „Επιπλεῖον πλυνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου .

Ἀγκαλιὰ καὶ ἐτυγχωρήθη ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν , ὅταν εἶπεν αὐτῷ „ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἀμάρτημά σου (β΄ Βασιλ . ιβ΄ . 13 .) μὲν οὖν τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα , ὅπου εἶχεν εἰς τὴν μετάνοιαν , παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ πλυθῇ ἀκόμη περισσότερον καὶ νὰ καθαρισθῇ ἢ τὸ ἐπιπλεῖον εἶναι , ἀντὶ τοῦ ἄγαν ἡγουν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν καθάρσῃ ἀπὸ τὴν ἀνομίαν του πολλά καὶ μὲ ὑπερβολὴν .

„ Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με .

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἀνομίαν , τοῦτο ἐνομάζει ἐδῶ ἁμαρτίαν . ἐπειδὴ κυρί

ως ἀμαρτία εἶναι , ἡ τοῦ Θεοῦ νόμου παράβασις , πλὴν ὡς ἐπὶ το πλεῖστον , ὁ Δαβὶδ μεταχειρίζεται , ἀδιακρόως καὶ ἐκ πικραλλήλου τὸ ὄνομα τῆς ἀνομίας καὶ πικρανομίας καὶ ἀμαρτίας , καὶ τὸ ἓνα λέγει ἀντὶ τοῦ ἄλλου . (1)

3: „ Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω , καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιον μου ἐστὶ , διαπαντός .

Ἐλέησόν με , λέγει , Κύριε , καὶ πλυνόν με καὶ καθάρισόν με . διὰ τὴν δὲν ἀλησμόνησα , οὔτε κατεφρόνησα τὴν ἀμαρτίαν μου , ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ τὰς πολλὰς φροντίδας τῆς βασιλείας μου . ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία μου δὲν ἦτον ἡξία ἀλησμονησίας καὶ καταφρονήσεως . ἀλλὰ , ἂν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλάνθανε , καὶ δὲν ἔμαθον τὰ κακὰ ὅπου ἔκαμα . ὅμως ἐγὼ γνωρίζω πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀμαρτία μου . καὶ βλέπω αὐτὴν ἐμπροσθέν μου ἡμέραν καὶ νύκτα

μὲ

τοῦ ἐλέους , τὸ μέγα ἤτησεν , οὕτω ἔπὶ τῶν οἰκτιρμῶν , τὸ πλῆθος ἐζήτησεν , ὡς μεγάλου ὄντος τοῦ πλημμελήματος , ἔκ μὴ δυναμένου ἄλλως ἐξαλειφθῆναι , εἰμὴ ἀναλόγου τύχῃ φιλανθρωπίας . ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , „ Τάχα δὲ προγνοὺς ὁ Δαβὶδ , ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστὸς ἐξαλείφειν πᾶσαν ἀμαρτίαν τοῦ Κόσμου , ἔλεος μέγα τὴν οὕτω λαμπρὰν χάριν καλεῖ . γέγραπται γάρ , ὅτι πᾶσα ἀνομία ἐμφράζει τὸ σῶμα αὐτῆς . κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόστολον „ Θεὸς ὁ δικαίων , τίς ὁ κατακρίνων ; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει , „ Ἐξαλειφθῆναι τὴν ἀνομίαν , ὥστε μὴ μόνον λαθῆναι τὸ τραῦμα , ἀλλὰ μὴδὲ μῶλωπα περιλειφθῆναι βούλεται (ἦτοι οὐδὲ τὸ σημεῖον τῆς πληγῆς) ἐφ' ᾧ ἔπ' οἰκτιρμῶν τὸ πλῆθος προτείνει . οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἐνὸς οἰκτιρμῶν : τουτέστι ἀπὸ συγγνώμης τῆς ἐφ' ἐνὶ παραπτώματι , σωθῆναι ἀμαρτωλὸς δύναται . πολλῶν δὲ , ἔπ' πολλοῖς οἰκτιρμῶν . ὥστε διαφυγεῖν τὴν ἀπειλὴν ἔπ' τὴν κόλασιν , χρῆζομεν . Καὶ ὁ Δίδυμος . „ Ὡς περ αἱ δυσέκπλυτοι βαφαὶ , οὐ μίᾳ πλύσει , ἀλλὰ πολλαῖς ἐξίτηλοι γίνονται . οὕτω ἔπ' τὰ μεγάλα τῶν ἀνομιημάτων πολλοὺς οἰκτιρμοὺς Θεοῦ ἀπαιτεῖται . (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .) λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος „ Παρὰ τοῦ μεγάλου ἐλέους πολλοὶ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοί . Σημειώμεν δὲ , ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται πληθυντὶ „ Ἐξάλειψον τὰς ἀνομίας μου . ἔστι ἐνικῶς τὸ ἀνόμημά μου ὁμοίως ἔπ' ὁ Θεὸς Ἱερώνυμος μετέφρασεν „ Ἐξαλείψον τὰς παραβάσεις μου . ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβὶδ ἦτον ἓνας κόμπος περιπλεγμένος μὲ ἄλλας πολλὰς ἀμαρτίας . ὅθεν καθὼς ἦτον πολλὰ καὶ αἱ ἀμαρτίαι του . ἔτι παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὰς ἐξαλείψῃ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν του . ἡγουν μὲ διαφόρους τρόπους τοῦ ἐλέους του . ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀμαρτία εὐθὺς ὅπου γένῃ , γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ . γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Διαβόλου . γράφεται ἔπ' εἰς τὸ βιβλίον τῆς συνειδήσεώς μας . διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀμαρτία του ἔπ' ἀπὸ τὰ τρία βιβλία ταῦτα . διὰ νὰ λησμονηθῇ παντελῶς , ἔπ' πλέον νὰ μὴ ἐνθυμίζεται (παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός .)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τὴν μὲν ἀνομίαν τὴν ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ πλύσεως , ἔφη , δεῖσθαι . τὴν δὲ ἀμαρτίαν τὴν ἐπὶ τῷ φόβῳ , καθαρισμοῦ . Ἰσέον , ὅτι τὰ μὲν ἐπιπόλαια τῶν ἀμαρτημάτων ῥύψῃ ὀικότα τινὲ , ἔπ' τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζοντα , ἐκπλύσεως δέονται . τὰ δὲ διὰ βάθους ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῶν πλημμελούντων ἀμαρτανόμενα , αἵματι παρεικαζόμενα , καθαρισμοῦ χρῆζουσιν . ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Λέγων δὲ ἐπιπλεῖον πλυνόν με . πάλιν ὁρᾷ κατὰ τὸ εἶδος εἰς τὸ Χριστοῦ μυσῆριον . ἡ γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος χάρις ἔπ' δυνάμεις , ὑπερβαίνουσα τὴν ἐν νόμῳ καθάρσιν , γινομένην πρὸς μόνον τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα , ἐπὶ

μέ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις κτυ-
πᾷ καὶ πληγώνει τὴν ψυχὴν μου· τὸ ὅποιον τοῦτο·
ἦτοι τὸ νὰ ἐνθυμῆται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁ-
μαρτίαν τοῦ, εἶναι σημεῖον ἀληθινῆς καὶ καθαρᾶς με-
τανοίας, καὶ πρόξενον τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρ-
τιῶν· ὅθεν τοῦτο παραγγέλλει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ
Ἡσαΐου λέγων· „Εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνο-
μίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ
μὴ μνησθήσῃ· σὺ δὲ μνησθήτι καὶ κριθῶμεν·
(Ἡσ. μγ'. 25.) (1)

4: „Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον·

Εἰς ἐσένα, λέγει, μόνον τὸν Θεὸν ἥμαρ-
τον· διὰ τί καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν Κριτὴν τοῦ παν-
τός εἶμαι ὑποκείμενος· διότι ἐγὼ, μετὰ τὸ νὰ εἶμαι
βασιλεὺς, ἐσένα μόνον ἐπὶ γῆς ἔχω κριτὴν τῶν
πράξεών μου· τῶν δὲ ἄλλων ἀνθρώπων ἐγὼ εἶμαι

κύριος καὶ ἐξουσιαστής· ὅθεν καὶ κατὰ τὴν ἐξουσί-
αν μου κάμνω ἐκεῖνα ὅπου θέλω, χωρὶς νὰ ἐμπο-
δίζωμαι ἀπὸ ἄλλον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐ-
γὼ, ἐπειδὴ παρέβηκα τοὺς ἐδικούς σου νόμους Κύριε,
διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν νομοθέτην ἡμάρ-
τηκα· (2)

„Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποί-
ησα·

Ἐμπροσθεν, λέγει, εἰς ἐσένα τὸν Κύριον,
ἔκαμα τὴν ἁμαρτίαν· διὰ τί ἐσύ βλέπεις ὅλα τὰ
πράγματα, ὅχι μόνον ὅταν γίνονται, ἀλλὰ καὶ πρὶν
νὰ γένουσι· τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ,
ἐντροπιάζωντας τὸν ἑαυτὸν τοῦ, πῶς δὲν ἐντράπη
τὸν Θεόν, ὅπου ἔβλεπεν, ὅταν ἔκαμνε τὴν ἁμαρ-
τίαν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώστα, πῶς ὁ Δαβὶδ, καὶ
μ' ἔλον ὅπου ἔπραξε δύο ἁμαρτίας, ἄνω ὅμως καὶ
κά-

πιπλεῖον ἐκπλύνει· μᾶλλον δὲ ἢ εἰσάπαν ἐργάζεται καθαρισμόν ἢ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος
„Καὶ αὖθις με τοίνυν ἀπόνιψον Δέσποτα, ἵνα πάντα τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσης τὸν ῥύπον· κατὰ γὰρ τὸν Προφή-
την „Ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν ᾠδῶν ἢ τῶν θυγατέρων Σιών πνεύματι κρίσεως ἢ πνεύματι καύσεως (Ἡσ.
δ'. 4·)· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „Ὡς περὶ τὸ μὲν ῥυπῶδὲν συμμέτρως ἱμάτιον εὐκόλως πλύνεται ἢ καθαίρεται,
τὸ δὲ ἄγαν ἢ πολλάκις, σπουδαιότερας χρῆζει ἢ ἐπιπόνου πλύσεως· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ψυχὴ, ἢ μὲν ἁπλῶς
ἡμαρτηκεῖα ἢ μέτρια, συμμέτρῳ μετανοίᾳ καθαίρεται· πολλὰ δὲ ὅταν αὐτῇ ἢ χαλεπὰ ἁμαρτήματα γέννηται,
οὐ χρὴ πάρεργον εἶναι, ἀλλὰ μετὰ πόνου πολλοῦ ἢ πράξεων ἀγαθῶν τὴν μετάνοιαν· καλῶς δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἀνο-
μίαν ἐκάλεσε, δεῖξαι βουληθεὶς, ὅτι οὐδὲ αὐτῇ νόμον παραβαίνειν ἐξῆν, εἰ ἢ βασιλεὺς ἐτύγχανε· βασιλεῖ γὰρ
τῷ πάντων ὑψηλοτέρῳ προσέκρουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)· Ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος· ἀντὶ τοῦ ἐπιπλεῖον
πλυνόν με, εἶπε „Πλέον ἢ πλέον πλυνόν με· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει ὅτι, ὅποιος καθαρισθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πρέ-
πει ἐξ ἀνάγκης νὰ καθαρισθῇ ἢ ἀπὸ τὰ ἴχνη τῆς ἁμαρτίας· ἴχνη δὲ ἢ λείψανα τῆς ἁμαρτίας εἶναι, ἢ συνεί-
θεια ἢ ἔξις ἢ εὐκολία εἰς τὴν ἁμαρτίαν· διὸ ἢ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν πλύνῃ ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς
συγχωρηθείσης τοῦ ἁμαρτίας·

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Μακάριον, ὅταν τις τὴν οἰκίαν ἁμαρτίαν ἐπίσται, ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ ἔχει διὰ παν-
τός τὰ πταίσματα· ὁ μὲν γὰρ γινώσκων ἢ μεμνημένος, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς κατανοῶν τῶν ἑαυτοῦ πται-
σμάτων τὰ τραύματα, αἰσχύνεται τῇ μνήμῃ, τὴν ψυχὴν νύττεται· ἢ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἀναγκασθεὶς εἰς μετα-
μέλειαν ἔρχεται· ὁ δὲ λήθην παθὼν εἰς ἕτερα πάλιν ἁμαρτήματα, ὡς μηδενὸς αὐτῷ κακοῦ πραχθέντος, προά-
γεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)· λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος „Ἡ ἁμαρτία οὐδενὸς ἐγκαλεῦντος, προδίδωσιν·
οὐδενὸς κατηγοροῦντος, περὶ φόβου τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπεκαθιστᾷ·

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὅτι τὸ σοὶ μόνῳ ἥμαρτον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ σοὶ μόνῳ ἔγνωσαι τὸ ἁμαρτημά μου· ἐπεὶ
ποὺς πάντων ἀποκρυφάμενος ὀφθαλμοῦς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐ διέλαθεν· ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ Προφήτου· ὅτι γὰρ
οὐκ ἦν πολλοῖς ἐγνωσμένον τὸ πραχθὲν αὐτῷ, παρίστην ὁ Νάθαν φήσας πρὸς αὐτὸν, ὅτι σὺ ἐπαίησας κρυφῶ
καὶ γὰρ ποιῆσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐναντίον παντός Ἰσραὴλ ἢ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου τοῦτου· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει·
„Ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, παρανομεῖς· (Ἰωβ. λδ'. 18·)· ἔφη παῦν ἡ θεία Γραφή· ἐπεὶ ταῦν αὐδὲ ἦν
ὁ ἐλέγχειν με δυνάμενος ἡμαρτηκότα, ἐπινώρθωσας δὲ σὺ μόνος, σοὶ ἢ μόνῳ ἥμαρτον· καλῶς δὲ προσέθηκε·
„Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· τοῦτο γὰρ ὁ Νάθαν εἶπε πρὸς τὸν Δαβὶδ· „Τὶ ὅτι ἐπαύλισας τὸν λόγον
Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β'. Βασιλ. ιβ'. 9·)· ὁ δὲ Χρυσόστομος φησι „Βα-
σιλεὺς ἡμῶν· σὲ ἐφοβούμεν μόνον· βασιλεὺς ἡμῶν, οὐκ ἐφοβούμεν τὸν ᾤδικημένον· στρατιώτης μὲν ἦν, καλῶς
με

κάτω φαίνεται ὡς λέγει ὅτι ἔπραξεν, ὄχι ἀμαρτίας καὶ ἀνομίας καὶ πονηρὰ πληθυντικῶς· ἀλλὰ ἀμαρτίαν καὶ ἀνομίαν καὶ πονηρὸν ἑνικῶς· καὶ ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ὁ φόνος, ὅπου ἔκαμε τοῦ Οὐρίου, ἐκρέματο ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς γυναίκος του Βηρσαβέ· ἡ μοιχεία γὰρ αὐτῆς ἐπροξένησε τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της· καὶ κατὰ τοῦτο τὰ δύο ἀμαρτήματα φαίνονται ὡς ἓνα, καθὼς τὸ ἓνα ἐγένεν αἰτία τοῦ ἄλλου.

„Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνε-
σθαι σε.

Ἐποίησα, λέγει Κύριε, τὸ πονηρὸν ἐνώπιον σου κατ' ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου· ἤγουν ἵνα ἐσύ, ὅταν δικαιολογήσῃς πρὸς ἐμένα, καὶ κρίνεσαι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου μοι ἔκαμες· πῶς δηλαδὴ, ἐσύ μὲν ἐποίησας ἐμένα βασιλέα, καὶ τόσον πολλὰ μὲ ἐδόξασας, ἐγὼ δὲ ὡς ἀχάριστος παρέβηκα τοὺς νόμους σου· καὶ τόσον σὲ παρεπύκρυνα, ἵνα λέγω, ὅταν ἐσύ κρίνεσαι μὲ ἐμένα δι' αὐτὰ, δικαιωθῇς μὲν ἐσύ, ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος καταδικασθῶ, διὰ τὴν ἐφάνηκα περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος· τοῦτος γὰρ ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ γνώμη τοῦ πονηροῦ Δαίμονος, ὅπου μὲ ἐβίασε τῆς τινὸς, καὶ μὲ ἐνίκησε μὲ τὴν πτώσιν τῆς ἀμαρτίας· ποίος σκοπὸς; τὸ νὰ κατασταθῶ δηλαδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος πρόξενος τῆς ἐδικῆς μου καταδίκης· (1) ὅτι δὲ τοῦτο εἶ-

ναι τὸ νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφή· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐδικαιολογήθη καὶ ἐκρίθη ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, καὶ ἠλεγξεν αὐτόν· διὰ τί, ὁ μὲν Θεὸς βασιλὸν καὶ προβατέα λαβὼν τὸν Δαβὶδ, κατέστησε βασιλέα, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτόν ἀπὸ μυρίους κινδύνους· ὁ δὲ Δαβὶδ μὲ τὴν πονηρὰν πράξιν τῆς ἀμαρτίας, ἀντάμειψε τὸν εὐεργέτην του· „Ἐγὼ εἰμι ὁ χρίσας σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ῥυσάμενός σε ἐκ χειρὸς Σαουλ··· τί ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β. Βασιλ. ιβ'. 7.) ἀκολουθῶς δὲ ἐπιφέρει ὁ Θεὸς τὴν καταδίκην κατ' αὐτοῦ, λέγων· „Ἴδού ἐγὼ ἐξεγείρω κατὰ ἐκ τοῦ οἴκου σου··· καὶ πάλιν „Οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος, καὶ τὰ ἐξῆς. (αὐτόθ.)

5: „Ἴδού γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην,
„καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ τραβίξῃ τὸν Θεὸν εἰς σπλάγχχνος καὶ ἔλεος, ἐναβαίνει μὲ τὸν λογισμὸν τοῦ εἰς τὴν παρὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων γέννησιν· διὰ τί ἂν ὁ Ἀδὰμ δὲν ἤμαρτε, δὲν ἤθελε σμιχθῇ μὲ τὴν Εὐάν· ὥς, ἡ μὲν ἀμαρτία ἐγέννησε τὴν σμίξιν· ἡ δὲ σμίξις πάλιν ἐγέννησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὐας· οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων

με οὐκ ἐδύνατο· ἀλλὰ φροντίζω διὰ σέ· μὴ σύμε ἀπαιτήσης εὐθύνας· πολλῶν φησι ἔτι μεγάλων παρὰ σοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας τοῖς ἐναντίοις ἡμεῖς φάμεν τὰ δῶρα τὰ ἀπειρημένα τε νόμῳ δρᾶσαι τολμήσας· οὐ γὰρ τοῦτο φησὶν, ὅτι τὸν Οὐρίαν οὐκ ἠδίκησα· ἠδίκησε γὰρ καὶ κείνον ἔτι τὴν ἐκείνου γυναῖκα· ἡ δὲ μεγίστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετέλεται τὸν Θεόν, τὸν ἐκλεξάμενον ἔτι βασιλέα πεποιηκότα· τὰ αὐτὰ λέγει ἔτι ὁ Θεοδώριτος μὲ τὸν Χρυσόστομον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Σοὶ μόνῳ ἤμαρτεν, ἔλεγεν, ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Θεῷ τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν ἡμᾶς μέλει, ὡς δημιουργῷ φειδόμενῳ τοῦ πλάσματος· ὥς δὲ ἔτι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα ἔλεγεν, ὅτι πάντων ὡς βασιλεὶ χαριζομένων, ἔτι τῇ σιωπῇ κρυπτόντων τὸ ἀμάρτημα, ὁ Θεὸς τὸν Νάθαν ἔπεμψε ἔτι πονηρὰν οὖσαν τὴν πράξιν ἐξήλεγξεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἔτι ὁ Θεοδώριτος ἔτι ὁ Ὀριγένης λέγουσι „Τὸ ὅπως ἐνταῦθα, οὐκ ἔστιν αἰτίας δηλωτικόν, ἀλλὰ τῆς ἐκβάσεως· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἤμαρτεν ὁ Δαβὶδ, ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῇ· ἀλλὰ τουναντίον· ἐπειδὴ ἡ γνωμονήθη ὁ Θεός, δίκαια εἶχεν ἐγκαλεῖν· παρεξεταζομένων οὖν τῶν πάντων ἔτι τῶν παρ' ἐμοῦ, ἡ νικῶσα γίνεται· ἔτι παρὰ σοί· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλείος „Οὐ μὴν χρόνονγε προσήκει καταναλωθῆσθαι νομίζειν, εἰς τὸ ἕκαστον

ἐγέννησαν τοὺς μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τοὺς ἄλλους ἕως τοῦ Δαβὶδ· (1) διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ γάμος ἐγένετο τιμίος διὰ τὴν παιδοποιΐαν· ἀλλ' ὁ μὲν κατὰ φύσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθεὴ ἡδονήν· ὥστε καλὰ λέγει, ὅτι ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ συνεληφθὴν καὶ ἐγεννήθη· τὸ γὰρ ἐκίσσῃσεν, ἐγέννησεν εἶπεν ὁ Σὺμμαχος, ἢ ἐκύησεν, ὡς καίτοι παρὰ τῷ Κρουσοτόμῳ· ἦγουν συνέλαβε· καὶ λοιπὸν λέγει, ὅτι δὲν εἶναι καίνενα μέγα πρᾶγμα, ἂν καὶ ἐγὼ ἥμαρτον· διὰ τὴν ἐπαθεὴν τὸ ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

6.: Ἰδοὺ γὰρ ἀληθεῖαν ἠγάπησας.

Τοῦτο ἐρρέθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ διὰ τὴν ἀληθεῖαν ἐξομολόγησιν, ὅπου ἔκαμε τῆς ἁμαρτίας του· λέγει γὰρ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσὺ ἀγαπᾷς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὡμολόγησα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, καὶ εἶπον, ὅτι ἥμαρτον· τὸ δὲ, ἰδοὺ γὰρ, εἶναι περιττόν, τόσον εἰς τὸν παρόντα σίχον, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω· κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις πολλὰ τοιαῦτα περιττὰ μεταχειρίζεται.

„Τὰ ἄσθηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πρὸς ἐδ-

κλήτου κατασχύνῃ καὶ ἐντροπῇ· καὶ ὡσὺν νὰ λέγῃ· ὅτι, ἐσὺ μὲν Κύριε, τόσον πολλά με ἠγάπησας, ὥστε ὅπου ἀπεκάλυψας εἰς ἐμένα τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια τῆς προνοίας καὶ σοφίας σου διὰ μέσου τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἐγὼ δὲ ἐφάνηκα πρὸς τὴν τοσαύτην χάριν ἀχάριστος· καὶ οὐκ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον, ἀλλ' ἔχων τὴν τοῦ νόμου σου γνῶσιν, καὶ τὴν τῶν Μυστηρίων σου δῆλωσιν.

7.: ῥαντιεῖς με ὑσώπῳ καὶ καθαριοθήσομαι.

Πολλοὶ πολλὰ λόγια εἶπον περὶ τοῦ ῥήτου τοῦτου, καίνενας ὁμῶς δὲν εἶπε καίνενα φανερόν καὶ ἀναντιρρήτον· ἐγὼ δὲ, λέγω, ὅτι ὁ Δαβὶδ με τὰ λόγια ταῦτα προφητεῖ διὰ λόγου του, ὅτι θέλει συγχωρηθῇ ἡ ἁμαρτία του τελειότερον· καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν αὐτῆς, θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρὸν ἢ χαρδία του· διότι ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐκαθάριζε μερικοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἐμολύνοντο μὲ τὸ ῥάντισμα τοῦ ὑσώπου· τὸ ὅποιον εἶναι εἶδος χόρτου πολλὰ καρπικοῦ· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ καρπικοῦ τούτου χόρτου λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλεις με ῥαντίσεις Κύριε, μὲ ῥάντισμα καθαριστικόν· τοῦτο δὲ εἶναι, λόγος συγχωρητικὸς παρὰ Θεοῦ· ἢ καὶ τὸ δάκρυον τῆς μετανοίας· ἐπειδὴ καὶ τὸ δάκρυ-

ἰδεῖν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, ἢ τὸν κριτὴν, ἢ τὰ ἀκόλουθα τῷ θεῷ δικαστήριον· ἀφ' αὐτῶν δυνάμει ἐν ῥοπῇ καιροῦ φαντασιωμένου τοῦ νοῦ, ἢ πάντα ἀναζωγραφούντες ἑαυτῷ ἢ οἰοεὶ ἐν κατόπτρῳ τῷ ἡγεμονικῷ ἐνοεῶντος τοὺς τύπους τῶν πεπραγμένων.

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀπαθὲς ἐμελλεν νὰ γεννῶνται οἱ ἄνθρωποι· ἢ ὅρα τὸν Μελέτιον τὸν Πηγῆν· γράφει δὲ ἢ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐρωτῆσαι ν'· πρὸς Ἀντίοχον· Τινὲς δὲ φασιν, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἄρσεν ἢ θῆλυ ποιήσαντος, εὐδὴλον, ὅτι διὰ σπερμογονίας ἐβουλήθη ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων συστήσασθαι· ὁμῶς δὲ, οὐκ ἠβούλετο διὰ παρακοῆς· ἀλλὰ μετὰ τιμῆς γενέσθαι τοῦτο· ταύτῃ τῇ δόξῃ φαίνεται συνηγορῆν ἢ ὁ Κύριος Εὐγένιος ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀνεκδότῳ Θεολογικῷ· φέρων τὸ πρὸ τῆς παρακοῆς ἥθ' ἐν πρὸς τοὺς προπάτορας παρὰ Θεοῦ· ἦτοι τὸ ἢ Ἀδ-ξάνεσθε ἢ πληθύνεσθε· ἢ τὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐκεῖνο λόγιον· Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα, ἢ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος οὕτω λέγει· Ἐπεὶ προηγούμενος ἦν σκοπὸς τῷ Θεῷ, μὴ διὰ γάμου γενέσθαι ἡμᾶς ἢ φθορᾶς· ἢ δὲ παράβασις τὸν γάμον εἰσήγαγε, πάντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ ἐν ἀνομίαις συλλαμβάνονται, τῇ προπατορικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντες· ἢ ἐπεὶ ἡ Εὐα πρώτῃ ἐκίσσῃσεν τὴν ἁμαρτίαν ἔσπερ ὀργῶσα τὴν ἑδονήν, διὰ τοῦτο ἢ ἡμεῖς τῇ τῆς μητρὸς ὑποπίπτοντες καταδίκῃ, ἐ-

κρυόν ἀπο τοῦ Θεοῦ χαρίζεται, καὶ μάλιστα τὸ ἀκόπως ἐκχεόμενον. (1)

„Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκαν-
„ΐησομαι.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω „Ἐπιπλεῖδον πλυνόμε ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ, διπλασιαζώντας τὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς τοῦ (2)

Β- „Ακουτίεις μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐ-
„φροσύνην.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἐνηχήσεις εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ψυχῆς μου χαρὰν, ὅτι εὐσυχωρήθησας τελείως αἱ ἁμαρτίαι μου· ἀγαλλίασις δὲ καὶ εὐφροσύνη τὰ αὐτὰ σημαίνουν· ἢ, ἡ ἀγαλλίασις εἶναι ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης, ὡς ἀπομην εἰς τὸν δυνατὸν Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί.

„Α

ἁμαρτίαις κισσᾶσθαι λεγόμεθα· ὁ δὲ Χρυσόστομος φησιν „Εἰ γὰρ ἐκεῖνος φησὶ μὴ ἥμαρτον, οὐκ ἂν εἰδίζαντο τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον· θνητοὶ δὲ μὴ ἔντες, κρείττους ἂν ἦσαν φθορᾶς· τῇ δὲ ἀφθαρσίᾳ πάντως θνὶ καὶ ἀπαθείᾳ συνῆν· ἀπαθείας δὲ πολιτευομένης, χάραν οὐκ ἂν ἔσχευεν ἡ ἁμαρτία· διδασκόμεθα δὲ διὰ τούτων πάντων, οὐχ ὅτι φυσικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐνέργεια· (ἢ γὰρ ἂν ἦμεν ἐλεύθεροι τιμωρίας·) ἀλλ' ὅτι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ πταίνειν ὑπὸ τῶν παθημάτων ἐνοχλουμένη· νικᾷ δὲ ὁμοῦ ἡ γυνάμη πόνοις συνεργοῖς κεχηρμένη· ἄρῃσα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα, ὅπου λέγει εἰς τὸ ῥητὸν ταῦτο ὁ θεὸς Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, φησὶ γάρ· „Ἐσθες τοῖς ἀγίοις δι' ἄλλων τε φανῶν τὸν Θεὸν ἐκμειλίσσεσθαι καὶ διὰ τοῦ κατηγορεῖν τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας· ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι βούωντων „Μνήσθῃτι ὅτι χροὺς ἐσμεν· καὶ μνήσθῃτι τίς μου ἡ ὑπόστασις· ἐναργέστερον δὲ ὁ τληπαθέστατος Ἰωβ ἀνεφώνε, πρὸς Θεόν· „Ἡ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας θέμε ἴσα τυρῷ; (Ἰωβ' 10.) τοιοῦτον δὲ καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ ὑποδηλοῖ· καὶ αὐτὴν γὰρ ἡμῶν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν, οὐ δίχα ῥύπου φιλοσοφίας γενέσθαι φησὶ· τίμιος μὲν γὰρ ὁμολογούμενος ὁ γάμος, καὶ πέρα διαβολῆς τὸ χεῖμα παρὰ Θεῷ, πλὴν εἴτις περιεργάσασαί τῆς συνόδου τὴν πρόφασιν· ὁρεξὶν εὐρήσει σαρκὸς ἀκουῶσαν εἰς αὐτὴν· καὶ μὴ ἐπαμύνη νόμος, ἁμαρτία τὸ δρώμενον· κολάζεται γοῦν ἡ σύνοδος, ἐὰν μὴ νόμον ἔχη τὸν ἐπαμύνοντα, καὶ παιδοποιῶντες ἔφασιν τὴν ἀληθεῖα τοῦ πράγματος ἀφορμὴν· οὐκοῦν τά γε ἦκου εἰς ὁρεξεις μόνας καὶ κίνημα σαρκικόν· ἐν ἀνομίᾳ ἡμῶν ἡ σύλληψις, καὶ ἐν ἁμαρτίαις κισσᾶσθαι αἱ μητέρες· εἰ δὲ ῥίζαν ἔχει τὴν φιλοσοφίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, κοπεῖ που πάντως αὐτὴν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα· κατακόλυνει τοίνυν τὴν φύσιν ἡ ἐπίσαστος φθορά, καὶ ὁ φθὼν διαβολικῇ κατακρατήσας θάνατος· καὶ τοῦτε φάλλει Δαβὶδ· „Ἰσοῦ γὰρ ἐν ἀνομίᾳ συνελήφθην· ἀκάχατος οὖν ἡ φύσις, ὡς ἐκ παραβάσεως καὶ ἄρῃς ὑπομένουσα τὴν φθορὰν παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ Θεῷ· ὁ δὲ Ἠσαΐας λέγει „Μητέρα τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐπιθυμίαν ἡ Γραφὴ καλεῖν ἡ θεόπνευστος εἶπεν· ἔχονον δὲ πάλιν ἐκατέρας, τὸν θάνατον· καὶ μαρτυρεῖ ὁ Ἰάκωβος λέγων· ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίττει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον· ὥς ἔστιν ἁμαρτανώμεν, ἐν ἁμαρτίαις συλλαβανόμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Σημειῶσαι ὅτι παρὰ τῷ νῦν συζομένῳ Ἐβραϊκῷ γράφεται ἐνικῶς· ἐν ἀνομίᾳ συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ· (καὶ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπων Ψαλτήριον τοῦ Λιτίτου) διὰ τὴν φημι ὅτι ἡ ἁμαρτία καὶ ἀνομία τοῦ Ἀδάμ μία ἦσαν γενικῶς, ἡ παρακοή· οἱ δὲ Ἐβραῖοι καὶ πληθυντικῶς εἶπον ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας· διὰ τὴν φανερώσασθαι, ὅτι ἡ γενικὴ ἐκείνη ἁμαρτία πολλὰς ἁμαρτίας εἰδικῶς περιείχε, καὶ ὑπερῆρπνευαν, καὶ προσπαθείαν πρὸς τὴν ἰδίαν γυναικα, καὶ καταφρόνησιν Θεοῦ, καὶ ἄλλας, ὡς πολλοὶ λέγουσι Θεολόγοι.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Πλαγίως οὖν (διὰ τῆς θερμῆς καὶ καθαρτικῆς ὑπόστατος) ὑπεμφάνει τὴν ἐν ἡμῖν γενόμενὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνέργειαν· οὗ ἡ χάρις ζέοντος ἡμᾶς ἀποτελεῖ τῷ Πνεύματι, καὶ πάντα ῥύπον ἐκτρέπει τὸν ἐν ἡμῖν, πρὸς δίκην ἀσφατέως ἐσχευμένην· διὰ γὰρ τοῦτο βαπτίζεσθαι φασιν οἱ Πνευματοφόροι πρὸς Χριστοῦ Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί· καὶ τὸ τίμιον δὲ αἶμα Χριστοῦ, οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπάσας ἀκαθαρσίας τῆς εἰς τὸ ἔσθαι κεχυμένης, καὶ ἀποφύχεσθαι οὐκ ἔσθαι πρὸς τὸ βάπτισμα· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· Ἐτέραν τοίνυν ἐστὶν πραγμάτων τὸ ὑσσωπὸν αἰνιγμα· ὑσώπῳ γὰρ ἐν Αἴγυπτῳ τὰ αἶμα τοῦ προβάτου ταῖς φλιαῖς ἀπιφάναντες, τοῦ ὀλοθρεύοντος τὰς χεῖρας διέφυγον· τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων· αἶμα γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἐστὶν σωτήριον, καὶ σωτηρία τῆς μετὰ πίστεως προσιοῦσι χαρίζομένη· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος· „Σὺ φησὶ, Κύριε, ὁ ἀληθεῖς ἂν καὶ ἀληθεῖαν ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διδάσκειν ἀκαθαρτεῖς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἁμαρτίας· ἡ δὲ ἀποκαθαρσις ἡμῶν δι' ὑσώπου γενήσεται· ὑσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, ὅτε θερμαίνουσιν καὶ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήνουσιν· καὶ ὁ Ἠσαΐας, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος, τῷ μὲν ὕδατι πλυνόμεθα· τῷ δὲ Πνεύματι λαμπρυνόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Διὰ τί δὲ τῶν λευκῶν ἢ χιῶν εἰς τὴν εἰκόνα παρελήφθῃ τῆς λευκότητος; ὅτι ὡς περ

„ Ἀγαλλιάσονται ὅτε ἐταπεινώ-
„ μένα.

Τὰ κόκκαλά μου, λέγει, τὰ ὅποια ἐταπεινώ-
θησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀμαρ-
τίας, θέλουν ἀγαλλιάσων με τὸ νὰ ἐλαφρυνθῶν δια
τῆς συγχωρήσεως τῆς αὐτῆς ἀμαρτίας· ἀπὸ τὸ μέρος
δὲ τῶν κοκκάλων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλον τὸν ἐ-
αυτόν του· μερικοὶ δὲ λέγουν: ἦτοι ὁ Χρυσόσομος
καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι τὸ, Ἀκουτιέμε μοι ἀγαλλιάσιν, εἶπεν
ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου: ἤγουν,
ὅτι ἐσὺ μὲν Κύρια, θέλεις ἀναγγεῖλῃς εἰς ἐμὲ τὴν παγ-
κόσμιον χαρὰν, ὅπου ἔχει νὰ γένῃ εἰς ὅλους διὰ τῆς
ἀπορρήτου ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ σου· τὰ δὲ τα-
ταπεινωμένα μου κόκκαλα εὐθὺς μετὰ τὴν ἀγγελίαν αὐ-
τὴν τρόπον τινὰ θέλουν πληθύνει, καὶ θέλουν χορεύ-
σων ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονήν· (1)

9: „ Ἀποστρέψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ
„ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς

„ ἀνομίας μου ἐξάλειψον.

Φανερά, λέγει, εὐρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν
παντέφορον ἐπισκοπὴν σου Κύριε, τὰ ἑδικά μου ἁμαρ-
τήματα· λοιπὸν γύρισον ταύτην τὴν ἐπισκοπὴν σου
ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μου, καὶ παραβλέπων αὐτά,
ἐξάλειψον ὅλα ἀπὸ τὴν βίβλον τῶν ἔργων μου· (2)

10: „ Καρδίαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ
„ Θεός.

Ἡ καρδιά σημαίνει πολλὰ πράγματα· διότι
ποτὲ μὲν, σημαίνει αὐτὸ τὸ σωματικὸν μόριον τῆς
καρδίας· ποτὲ δὲ τὸ βαθύτατον ἡγεμονικόν· κατὰ τὸ
„ Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουν ἐν ταῖς καρδίαις ὑ-
μῶν; (Λουκ. κδ'. 38.) ποτὲ δὲ σημαίνει τὴν γνώ-
μην καὶ τὴν προαίρεσιν, ὡς τὸ „ Ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν
πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· (Ἠσ. κθ'. 13.) ἄλλοτε δὲ
σημαίνει τὴν εὐσέκειαν καὶ τὴν ἀρεσκείαν, ὡς τὸ, „ Εὐ-
ρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ιεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν
μου

περὶ ἡ χιὼν, ὅπως εἴσα τῇ ὑποκειμένῃ, τῇ τοῦ ἁέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· οὕτω ἡ ψυχὴ τὰς φυσικὰς ἀφορ-
μας τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος συναυξήσασα, ἀξία γίνεται τῆς δεδομένης τοῖς ἁγίοις λαμπρότητος· λέγει δὲ ἡ
ὁ Θεοδώριτος, Μὴν ἡ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰ ταύτην ἐργάσασθαι τὴν καθάρσιν δύναται· ταύτην δὲ τὴν καθάρσιν ἡ
διὰ Ἡρατοῦ τοῦ Προφήτου δίδειν ὑπέσχετο ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ἢ ἔαν ὦσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς
χιόνα λευκανῶ· ταῦτα ἡ αὐτὸς ὁ μέγας Δαβὶδ προαφορεύει, ἐν τῇ διατέλλειν, φησὶ, τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς χι-
ωνοθήσονται ἐν δελμῶν· καὶ ταῦτά φησιν, ὅτι τῆς δοθησομένης ἅπασιν ἀνθρώποις προσδέομαι χάριτος· ἐκείνη γὰρ
ἀκριβὲς ἀπορρῖψαί με δύναται μόνη, ἡ τῆς χιόνος μοι τὴν λευκότητα δοῦναι.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἡ Τίς δ' ἂν εἴη αὕτη (ἡ ἀγαλλίασις) ἡ ἐκείνη ἡ γνώσις ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως; πό-
τε ἄλλοτε ἀγαλλιάσονται τὰ σησημένα ἡμῶν ὅσα, ἡ κατὰ τὸν τῆς Ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν ὡς ἡ προφητεία
ἡ Τὰ ὅσα ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ; (Ἠσ. ξς'. 14.) εἰκότως δὲ μετὰ τὸ ἰαντιεῖς με ταῦτα ἐπήγαγεν· ἐπειταί
γὰρ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι ἡ τῆς Ἀναστάσεως ἐλπίς εἰς ἀρχὰς ἀναφέρουσα τοὺς πεπιστευκότας εἰς Χριστὸν,
ἐτελευτήτου ἡ τρισμακαρίας ζωῆς οὐκοῦν, ἡ μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καθάρσις πράττεται παραχρῆμα· δι-
δοται γὰρ ἡ χάρις ἐν Χριστῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀφ' αἰῶνος ἡ διασμήχοντος τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας· ἀκούε-
ται δὲ, ἡ τῆς ἐλπίς οὐκ ἐφευσμένη, ἡ ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς ἀγαλλίασις ἡ εὐφροσύνη· ἄλλος δὲ λέγει,
ὅτι ὅσα νοοῦνται ἐδῶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὡς ἀνανεώσει ὁ Χριστὸς πλυνθεὺς τὴν συντριβὴν· ἀπλούστερον δὲ ἀ-
κούσαιμι φησὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀγαλλιάσεως· ὅτι ἀρεταί μοι ἡ διπλὴ ἡ ἁμαρτία· ἔφη δὲ ἡ Ὁσυχίος ἡ Ταπεινοῦν-
ται μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ὁσέων τουτέστιν αἱ δύο αἱμοί, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἡ συντρίβονται· ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ σωθέντα,
ἀναθάλλει, ἡ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ἀρχαίαν ἐπανέσχεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Ὁ δὲ Ὁσυχίος λέγει, Ἐξάλειψον μὴ μίαν, ἀλλὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας μου· ἱκανὴ γὰρ ἡ μία παραπέμψαι πρὸς
γέννηαν· μὴ τοίνυν ἡμεῖς τῆς τυχοῦσης ἁμαρτίας ἀμελήσωμεν· ἐάν γὰρ ἐσπιλωμένος δι' οὐτινοσούν ῥύπον ὁ χιτὼν
εὐρεθῇ ὁ ἡμέτερος, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσελθεῖν τοῦ βασιλέως, ἡ πατῆσαι τὴν αὐλὴν οὐ δυνάμεθα· τοῦτο ἡ Ὁ Παῦλος
ἐπισφραγίζων ἔλεγε· Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λείδοροι, οὔτε ἁρ-
παγεὶς βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν· αἰτεῖ δὲ ὁ Προφήτης, ἀπέστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
μου· ἐάν γὰρ μὴ παραβλέψῃ ὁ Θεὸς τὰ ἡμέτερα πταίσματα, σωθῆναι οὐκ ἔδυνάμεθα· πῶς δὲ τοῦτο καλεσθῆται;
ὅταν ἡμεῖς ἀγαθὰς πράξεις ἡ ἀρετὰς ἀσκήσωμεν, ἵνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτὰς μετενέχωμεν· οὕτω γὰρ
ἡ τῆς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν θεωρίας αὐτῶν ἀποσῆσαι, δυνάμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Ὁ δὲ Ἀγιογράφος λέ-
γει

μου (Πράξ. ιγ'. 22. α'. Βασίλ. ιγ'. 14) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο „Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κτίσον Κύριε, καθαρὰν τὴν ψυχὴν μου· ἡγοῦν σὲ παρακαλῶ, ὅχι νὰ κτίσης καὶ νὰ οὐσιώσης ἄλλην ψυχὴν εἰς ἐμένα· ἀλλὰ τὴν οὖσαν ψυχὴν μου νὰ ἀνακαινίσῃς καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃς εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ φυσικὸν κάλλος τῆς· διότι ἂν ἐσὺ ἀποβάλλῃς ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου τὴν παλαιότητα, τὴν ὁποῖαν ἀπόκτησεν ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας, θέλεις κτίσεις εἰς ἐμένα καρδίαν καθαρὰν· τὸ κτίσον λοιπὸν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀποκατάστησον· (1)

„Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκατατοῖς μου.

Τὸ ἐγκαίνισον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἔμβαλε καινῶς· ἦτοι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς βάλε Κύριε, Πνεῦμα εὐθὲς· ἦγουν χάρισμα εὐθύτητος μέσα εἰς τὰ

ἐντόσθιά μου, διὰ νὰ διευθύνῃ τὰς σφαβὰς καὶ σκολιὰς κινήσεις ἐποῦ ὁ Δαίμων ἐμβασεν εἰς αὐτά· ἐγκατα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἐνδοτέρα μέρη τῆς ψυχῆς του· λέγει δὲ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι εὐρισκομένους σκλάβους Ἰουδαίους „Καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἐφελεύσῃ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην· (Ἰεζ. λς'. 26.) ἦτοι θέλω ἀνακαινίσω τὴν καρδίαν σας ὅπου ἀσθένῃσα· καὶ τὴν προθυμίαν σας ὅπου ἀδυνατήσῃ. (2)

11: „Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.

Μὴ με ἐκβάλλῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ προσώπου σου, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ἔγινα ἀνάξιος τῆς ἐπισκοπῆς σου· μὴ δὲ ὑπερήσῃς ἀπὸ

γεί· „Ἐὰν θέλῃς νὰ σοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεός, ἔνδρα γυρίσῃ τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ νὰ μὴν τὰς βλέπῃ· πρέπει σὺ νὰ τὰς ἔχῃς πάντοτε ἔμπροσθέν σου καὶ νὰ τὰς θρηνῇς· διὰ τὴν ἂν ἐσὺ ῥίψῃς ὀπίσω σου τὰς ἁμαρτίας σου ἔξ τὰς λησμονήσεως· ὁ Θεὸς τὰς βάλλει ἔμπροσθέν σου ἔξ τὰς ἐνθυμεῖται διὰ νὰ σὲ παιδεύσῃ (παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός·) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Συνάγαγε πάντα, (τὰ ἁμαρτήματα δηλ.) καὶ ὡς ἐν βιβλίῳ γράφε· ἂν γὰρ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ἐξαλείφει· ὡς περ οὖν, ἂν μὴ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ἔγγράφει ἔξ ὅτι κινῇ ἀπαιτεῖ. Πολὺ τοίνυν βέλτιον παρ' ἡμῶν αὐτὰ γράφῃναι, ἢ ἀνωθεν ἐξαλειφθῆναι, ἢ τούναντίον ἡμῶν ἐπιλανθανομένων, τὸν Θεὸν αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνεργεῖν τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἐρμηνεύει „Τὸ κτίσον ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν βελτίωσιν· κτίσον φησὶν οὐχὶ νῦν δημιουργήσον, ἀλλὰ τὴν ἐκ κακίας παλαιωθεῖσαν ψυχὴν ἔξ σεσαθρωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαινίσον· ἔξ ὁ Κύριλλος λέγει „Κτίσις ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται, οὐ μόνον ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ ἔξ ἢ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή· ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐξὶ μεταβολῇ πρὸς τὸ βέλτιον... ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὁ Δαβὶδ ἔξ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, συνεπτώθη δὲ τῇ μοιχείᾳ ἔξ τῆς φόνου ἔξ πρὸς φόβον κατεφύετο, κτίσον φησὶν ἐν ἐμοὶ καρδίαν καθαρὰν· οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξίως πολιτείας· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἐδεξάμην τῆς ἁμαρτίας, τῇ σῇ με φιλανθρωπία νεούργησον· ταῦτα ἔξ διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ Προφήτου ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο· δώσω γὰρ αὐτοῖς φησὶ καρδίαν καινὴν· ἔξ Πνεῦμα καινόν· (Ἰεζ. λς'. 26.) τοῦτο κἀνταῦθα ὁ μακάριος ἦτοσε Δαβὶδ, τὴν τε βλαβεῖσαν αὐτοῦ νεοϋργηθῆναι καρδίαν, ἔξ τὸ λογικόν, ἵνα τὸν λογισμὸν τῆς ψυχῆς καθάρῃ ἔξ διορθώσῃται, ῥυπαρὸν ταῖς ἡδοναῖς ἔξ ταῖς ἐπινοσίαις τοῦ Διαβόλου γενόμενον· κτίσαι γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ πολλάκις τὸ διορθώσασθαι λέγεται· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειραῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Καρδίαν ἔξ ἐγκατα τὸ διανοητικόν, οἶμαι, λέγει, ἔξ τὰ τούτου κινήματα ἢ διανοήματα· ζητεῖ δὲ ταῦτα, οὐχ ὡς οὐκ ἔχων· τίς γὰρ, εἰμὶ Δαβὶδ ὁ τοσοῦτος; ἀλλ' ὡς καινὸν γινώσκων τὸ νῦν προσεθέμενον· εἴρηται δὲ τὸ Πνεῦμα, εὐθὲς μὲν, ὅτι ἀπεναντίας ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ὄψεως σχολιότητα· κατὰ γὰρ τὴν Γραφὴν „Πνεῦμα ἄγιον φέγγεται δόλον (Σοφ. α'. 5.) ἔξ ὡς αὐτοδικαιοσύνη ἔξ αὐτοαλήθεια, παρὰ τὴν ἐφ' ἐκάτερον ἔξ ἐκκλίσεις οὐκ ἔχον· ἡγεμονικὸν δὲ, ὡς ἀρχικὸν ἔξ δεσποτικόν, ἔξ τὸν ἡγεμόνα νῦν κατευθύνον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν νοῦν ἐκάλεσεν, εὐθὲς δὲ τοῦ νοῦ τὸ ἰδρυμένον· ὡς ἂν εἰ λέγοι· ἀσφαλίσαί μου τὸν νοῦν, μηκέτι εὐχολον εἶναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει „Καρδία ἐξὶ καθαρά ἢ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ τὴν μνήμην παραστήσασα, ἔξ μόνον τοῖς αὐτοῦ ἔτοιμον ἐνσημανθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανὲς πέφυκε γίνεσθαι· ἐν ᾗ καθάπερ ἐν πτυχίᾳ καλῶς λειανθέντι, διὰ τὴν ἀκραν λαμπρότητα, γινόμενος ὁ Θεός, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει· εἰ γὰρ καθαρά ἐν ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἡ καρδία κτισθῇ, εὐθὲς χώραν

καὶ λόγου μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἥτοι μὴ πά-
ρης ἀπὸ ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς Προφητείας διὰ τὴν ἡ-
μαρτον ὥστε ἀπὸ τοῦ ῥήτων τοῦτο συμπραίνεται, ὅ-
τι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἔλειψε παντελῶς καὶ ἐξ
ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ Προφητικὸν χάρισμα,
ὡς εἵπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ (1)

12: „ Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίαν σου τοῦ σω-
τηρίου σου.

Δὸς, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὴν χαρὰν ἐκαί-
ντην ὅπου εἶχον πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν σωτηρίαν, ὅ-
που ἐλάβανον παρὰ σοῦ ὡς βλέπε δὲ ὡς Ἀναγνώσα
πῶς ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνο μὲν ὅπου δὲν ἔχασεν ἥτοι
τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ἐπαρακαλεῖ ἀνωτέρω νὰ
μὴ παρῇ ἀπ’ αὐτόν, τοῦτο δὲ ὅπου ἔχασεν ἥγουν
τὴν πρὸ τῆς ἁμαρτίας χαρὰν τῆς συνειδήσεως αὐτὸ
παρακαλεῖ νὰ τῷ δοθῇ πάλιν ὡς ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς
ἁμαρτίας ἔχαιρε κατὰ συνείδησιν, πῶς ἔχει τοιοῦτον
μέγαν σωτῆρά του τὸν Θεόν (2)

„ Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶς στήρι-
ζόν με.

Στερεώσόν με Κύριε, λέγει, μὲ χάρισμα τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἡγεμονικόν ἥγουν ὅπου νὰ κυρι-
εύῃ τὰ πάθη καὶ νὰ μὲ ὁδηγῇ πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὰς
ἀρετὰς ὡς χάρισμα δὲ εὐθύτητος καὶ χάρισμα ἡγεμο-
νικόν νοοῦνται αἰδυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ὅπου δίδου-
νται εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

13: „ Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου, καὶ
ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥήτον εἶναι προφητεία τοῦ
πράγματος, ὅπου ἐμελλε νὰ γένη ὡς οὐ γὰρ
τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπλώθη εἰς τὰ ἄνο-
μα ἔθνη ἀπὸ τότε καὶ ἡ βίβλος αὕτη τῶν Ψαλ-
μῶν τοῦ Δαβὶδ, ἐγένεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνόμους
καὶ ἀσεβεῖς, διδάσκαλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεο-

γνώ-

ἔχει τὸ Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τῆς ψυχῆς ἡμῶν ταμιεῖοις ἐγκαινίζεσθαι ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, Πνεῦμα δὲ
οὐ τὸ πανάγιον λέγει, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ τὴν ὁρμήν ὁ δὲ Ἀθανάσιος, τὴν παλαιωθεῖσάν μου φησὶ ψυχὴν, σεσαρ-
κωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον τῶν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας τύπων ἐξαλειφομένων, καρδία κτίζεται καθαρὰ
ἐγκυκατὰ δὲ ψυχῆς αἱ ὁρφαὶ ἐννοιαὶ περὶ ὧν φησὶ καὶ πάντα τὰ ἐντός μου εὐλογεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ
εὐδὲς δὲ Πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἢ ἡ συνείδησις ἡ ὁρφή ὁ λέγει ὁ Παῦλος Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἐν
αὐτῷ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουσιν, ὅτι κτίζω θέλει νὰ εἰπῇ κυρίως, τὸ ἐκ τοῦ μηδε-
νὸς εἰς τὸ εἶναι παράγω ἄλλ’ ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους εἶναι οὐδὲν, ὅ ἁμαρτάνων ἀπὸ τοῦ ἄλλο εἰς τὸ
οὐδὲν μεταβάλλεται διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἁμαρτάνων δικαιωθῇ, ἡ δικαιοσύνη γίνεται εἰς αὐτὸν ὡσαν μίαν καὶ ποικί-
αἱς ὅς δημιουργία (δρ. σελ. 137. τοῦ πολιτικοῦ θεάτρου.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι καταλελοιπὸς ἦν αὐτὸν (τὸν Δαβὶδ.) τὸ Πνεῦμα διὰ τὴν ἁμαρ-
τίαν ὅ ὁ Χρυσόστομος, τὴν δωρεάν τοῦ Πνεύματος ζητῶ, τὴν χάριν τὴν μεγάλην ἀπὸ ἐμοῦ ἡ χάρις, κα-
θάπερ περισερὰ βόρβορον βλέπουσα καθάπερ μέλιτταν βούλομαι αὐτὴν ἐπανελθεῖν ὡς δὲ συμβιβάζονται κα-
τὰ τοῦτο αἱ δύο αὐταὶ ἐναντιοφανεῖς γινώμαι, καθότι, ὁ μὲν Εὐθύμιος λέγει, ὅτι δὲν ἀπέστη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ χάρισμα
τοῦ Πνεύματος παντελῶς ὅ πάντοτε ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὅ ὁ Χρυσόστομος λέγουσιν, ὅτι ἀπέστη ἀπ’ αὐτὸν μερικῶς
Ἀγκαλὰ ὅ ὁ Ἰδιος πάλιν Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ σίχου τούτου λέγει, σαφὲς τοίνυν διὰ τούτων μεμαθή-
καμεν τῶν λόγων, ὡς οὐκ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοῦ ἁγίου οὐ γὰρ ὡς γυμνωθεὶς ἀπολαβεῖν ἱκε-
τεύει ἀλλὰ μὴ σεσηθῆναι ταύτης ἀντιβολεῖ τοῦτο τὸ Ἰδιον λέγει ὅ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Χρυ-
σοστόμου ὅθεν ὁ συμφωνοῦσι μὲ τὴν γνώμην τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν 43. στίχον τοῦ 13. Ψαλμοῦ
ἥγουν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ καὶ μὴ περιέλης ἐκ τοῦ σώματος μου λόγον ἀληθείας, ὅπου λέγει ὁ Ἰδιος Εὐθύμιος
ἢ Μὴ σηκώσης Κύριε ἀπὸ λόγου μου τὸ Προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ ἀλλὰ ἂν ὅ κατ’ οἰκονομίαν
αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν αὖ ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμένα ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, κακὸν μὲν οἰκίτη τὸ τοῦ
Δεσπότης ζημιωθῆναι πρόσωπον ὡσαύτως ὅ ὡς τὸ τοῦ πατρὸς, ὅ ὡς τῆς βασιλείας ἐξόριστος γὰρ ὁ τοι-
οῦτος εὐρίσκειται ἐπὶ δὲ Θεοῦ ὕλεθρον τοῦτο παρασκευάζει τῷ πάσχειν οὐδὲ γὰρ Πατὴρ μόνον ὁ Δεσπότης ἡ-
μῶν ὁ Θεὸς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πᾶν ὅ, τι περὶ ἂν εἴποις τῶν εἰς ζωὴν ὅ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν συντεινόντων καθέστη-
κεν ὡς ὅταν ἀπ’ ἡμῶν ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον παραχρῆμα ἀπολλύμεθα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ πᾶσα ἡμῶν
ἡ χορηγία τῶν ἀγαθῶν, ζημιούμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ἢ Ἀγαλλίασιν σωτηρίου λέγει τὴν τοῦ Σωτῆρος καθόδον πάσης πλήρη οὖσαν ἀγαλλιά-
σεως, τὸ Ἰδιον λέγει ὅ ὁ Δίδυμος.

γνωσίας· ἐπεὶ δὲ καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ αὕτη ἀναγινώσκεται· (1)

14: „Ρῦσαι με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς ὁ Θεός
„ τῆς σωτηρίας μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα, αἵματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀδίκους φόνους· καὶ μάλιστα τὸν ἀδικὸν φόνον τοῦ υἱοῦ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, αἵματα λέγονται οἱ Δαίμονες· ἐπεὶ δὲ χαίρουσι καὶ κυλίωνται εἰς τὰ αἵματα, τὸσον ὅταν φονεύονται οἱ ἄνθρωποι, ὅσον καὶ ὅταν θυσιαζονται τὰ ἄλλα ζῶα· ὁ Θεὸς δὲ τῆς σωτηρίας λέγει, ἀντὶ τοῦ ὁ Σωτῆρός μου, κατὰ περίφρασιν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· ὁ δὲ διπλασιασμός τοῦ ὁ Θεὸς ὁ Θεός, φανερόν ἐστι τὴν ἐγκάρδιον καὶ υπερβάλλουσαν ὀρέσιν τοῦ Δαβὶδ.

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τῇ δικαιοσύνῃ σου·

Καὶ αὕτη, λέγει, ἡ γλῶσσά μου θέλει χαροποιηθῆ διὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς δικαιοσύνης σου Κύριε· δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαιοσύνην ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αἴτιον· ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἀμαρτίας καὶ κατὰ δίκης· διὰ τὴν ὅποιος ἐλευθερόνεται, αὐτὸς καὶ δικαιοῦται· (2)

μερικὰ δὲ ἀντίστοιχα ἔχουσι τὴν δικαιοσύνην σου, μετὰ αἰτιατικὴν· τὸ ὅποιον νοεῖται οὕτως, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει καὶ ἡ ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν τῆς, τὴν παρὰ σοῦ δοθεῖσαν εἰς ἐμὲ δικαιοσύνην· ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἀμαρτίας· καὶ διὰ ταύτην ἔχει νὰ κινηθῇ πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν σου·

15: „ Κύριε τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ
„ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἰνέσιν
„ σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔμαθον ἀπὸ τῶ Προφητικῶν χάρισμα τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, διὰ τοῦτο ἡξυρῶ, ὅτι πάλιν θέλεις ἀνοίξεις τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα μου εἰς ὑμνολογίαν καὶ αἶνεσιν τοῦ ὀνόματός σου, καθὼς τὰ ἀνοίγεις καὶ πρὸ τῆς ἀμαρτίας· τὰ ὅποια τώρα εἶναι κακλεισμένα ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἐλεγχον τῆς συναιδήσεώς μου· (1)

16: „ Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα
„ ἂν ὀλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις.

Βλέπε δ' Ἀναγνώστη, πῶς πάλιν καὶ ἐδῶ ὁ ποιεῖ ὁ Δαβὶδ τὰς νομικὰς τῶν αλόγων ζῶων θυσίας· ἂν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἠθέληες θυσίαν, ἐγὼ ἠθέλα σοὶ δώσω· ἀλλ' ὅμως ἐσὺ, ὅχι μόνον θυσίαν ἀπλῶς οὐ θέλεις, ἀλλ' οὐδὲ ὀλοκαυτώματα ἀποδέ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, Ἐπειδὴν, φησι, βυστάμενός με τῆς ἀμαρτίας, αὐθις ἐπιδῶς μοι τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα, τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ἐδούς διδάξω τοὺς παραβαίνοντας, ἃ τοῖς ἀμαρτάνουσι πρὸς μετάνοιαν ἔσομαι τύπος, ἃ πάντα ἐπιστρέψω πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα· ὁμοίως γὰρ ὅτε κατορθῶν, ἃ ὁ διὰ μετάνοιαν ἐπιστρέφων, παράδειγμα γίνονται τοῖς πολλοῖς· λέγει δὲ ἃ ὁ Ἡσύχιος, ὡς περὶ δὲ ἐκεῖνος λέγων περὶ Θεραπείας, πιστεύεται μάλιστα, ὁ νεοσκηπὸς αὐτὸς ἃ πείραν τοῦ φαρμάκου δεξάμενος· οὕτως οἱ τῇ μετάνοιᾳ σωθέντες, θύρα τοῖς ἄλλοις ἀμαρτωλοῖς ἐπιστροφῆς ἃ σωτηρίας εὐρίσκονται· ὡς τὸν Παῦλον μετὰ παῖσας βοῶν· „ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὃν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ· τοῦτέστιν, εἰ ἀπιστεῖτε τῇ κηρύγματι, ἀμαρτωλῶν σωτηρίαν κηρύττοντι, ἀπ' ἐμοῦ τοῦ κηρύττοντος μάθετε, ὅτι διώκτης ὢν, ἐπιστεύθην Εὐαγγελίου γενέσθαι διάκονος, ὅθεν ἃ ὁ Χρυσόστομος εἶπε „Τὸ ναυάγιον τοῦ δικαίου, λιμὴν ἐστὶ τῶν ἀμαρτωλῶν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος δικαιοσύνην ἐννοεῖ, τὴν διὰ πίστεως χάριν δικαιοῦσαν τὸν ἀσεβῆ, ἃ διασμήχουσιν τοὺς μεμολυσμένους· ἡγοῦν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὃς γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἃ Πατὴρ δικαιοσύνη τε ἃ ἁγιασμός ἃ ἀπολύτρωσις· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλευθερίαν σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολῶσάς, ἀλλ' ὑμῶν σε διατελέσω, ἃ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας.

(3) Λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· Ἡ γὰρ Ἀμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν, ἃ ἐμφράττειν τὸ στόμα· ἀγχείν-

ἔχεσαν· διὰ τί τὰ ὀλοκαυτώματα· ἤγουν ἡ θυσίαις ὅπου ἐκείοντο ὅλως εἰς τὸν Θεόν, αὐταὶ ἦτον πλέον τιμιώτεραις ἀπὸ τὰς ἄλλας, ὥς ὁ Δαβὶδ, ἀγκαλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρόσφερα θυσίας εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁμῶς ἐποίει τοῦτο, ἕνα μὲν, χωρὶς τὴν προαίρεσίν του, διὰ μόνην τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· (ὅστις κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσθε τοῦτο, ὡς εἶπομεν εἰς τὸν μ.θ. Ψαλμὸν σίχ. 9.) καὶ ἄλλο δέ, ὅτι πικρὴ δὲν εἶχεν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς καινούριας θυσίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἥτις εἶναι ἡ δι' αἰνέσεως, καὶ ἡ ἀναίμακτος τῶν θείων μυστηρίων· (1)

17: ἢ Θυσία τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα συντετριμ-
μένον.

Θυσία, λέγει, αὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν εἶναι, ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ὅπου εἶναι συντετριμμένη καὶ κατατρεχνομένη ἀπὸ θεληματικῆς ταπεινώσεως.

ἢ Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τετα-
πεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.

Καρδίαν πολλὰς φορὰς ἐνομαζομένη ἡ Γραφὴ τὴν ψυχὴν· (καὶ ὅρα εἰς τὸ, ἢ Καρδίαν καθαρὰν, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ.) ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία πολλὰ εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν ψυχὴν, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολλὰ ἐμπερικυτῇ εἰς τὴν καρδίαν· ὅθεν, καὶ ὅταν πάθῃ τίποτε βλάβην ἡ καρδία, εὐθὺς ἡ ψυχὴ πετᾷ καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τοῦ σώματος· τὴν συντετριμμένην λοιπὸν, λέγει, ψυχὴν καὶ τὴν τεταπεινωμένην, ὁ Θεὸς δὲν ἐξουθενεῖ· ἤγουν δὲν ἀποστρέφεται· (2)

18: Ἀγαθὺν Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου

τὴν Σιών.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀνοικοδομήν καὶ ἀνακαινισμόν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐμελλε νὰ γένη ὑπερὰ ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλωνος ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· τὸ δὲ ἀγαθὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀγαθοποιήσον· ἄλλο γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοποιήσον· ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν μὲ δοτικὴν συντάσσεται, καὶ θέλει νὰ εἴπῃ· ἀγαθὸς φάνηθι, κατὰ τὸ, ἢ Ἀγαθὸν Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· (Ψαλ. ρδ'. 4.) ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου δέ· ἦτοι ἐν τῇ συνερ-
γίᾳ σου.

ἢ Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερου-
σαλήμ.

Τὸ οἰκοδομηθήτω εἶναι εὐκτικόν καὶ παρακα-
λετικόν, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι προσεκτικόν· ἄμποτε, λέγει, νὰ οἰκοδομηθῶν τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου κατεκρημνίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

19: ἢ Τότε εὐδοκήσεις Θυσίαν δικαιοσύ-
νης, ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.

Τότε, λέγει, θέλεις ἀποδεχθῆς θυσίαν δικαί-
αν Κύριε· ἐπειδὴ εἰς ἄλλον τόπον ἔξω ἀπὸ τὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦτον δίκαιον νὰ προσφέρουν θυ-
σίαν οἱ Ἰουδαῖοι· οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐπρόσθε· ἀ-
ναφορὰν δὲ ἐνομαζομένη τὰ ἀφαιρέματα· ἤγουν τὰς ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ζώου προσφερομένας θυσίας· ὀλοκαυτώματα δὲ λέγει τὰς θυσίας ἐκείνας ὅπου ἐ-
καί-

χειν, σιωπᾶν ἀναγκάζειν· τὸ αὐτὸ λέγει ἀπαραλλάκτως ὁ Θεοδώριτος· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος ἢ Ὁρᾷς ὅτι κεκ-
λεισμένα τοῦ Δαβὶδ τὰ χεῖλη διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐτύγχανεν, ἀλλὰ πάλιν τῇ μετανοίᾳ ἀνοίγεται, ὁ τοῦ Θεοῦ διη-
γεῖται τὴν αἴνεσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἀνάγνωμος δὲ τις λέγει ἢ Σαφὲς διὰ τούτων ὁ Δαβὶδ τῶν ῥημάτων ὑπέδειξεν, ὡς εὐδελίαν νομικὴν κατὰ τὴν καιρὸν τῆς μετανοίας προσήνεγκεν· ὅθεν εὐδὲ ἐν τῇ βίβλῃ τῶν Βασιλείων τοῦτο εὐρίσκομεν κείμενον, ὅτι τίνος χάριν· ἐπειδὴ Προφήτης ἦν, ὁ οὐκ εὐδοκεῖν τὸν Θεὸν ταῖς ταυταῖς θυσίαις ἐγίνωσκεν· οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἱκανὰ φόνου ὁμοιχείας ἐκκαθάσαι αἱ τοιαῦται θυσίαι· οὐδὲ τοῦτο ὁ νόμος ἐπηγγέλλετο· ἀλλὰ διὰ πάντος τιμωρεῖσθαι προσέ-
ταττε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἢ Συντριμνὸς καρδίας ἐστίν ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν· ὁ γὰρ κατα-
προ-

καίοντο ολοκληρωαί εἰς τὸ θυσιαστήριον : ἦτοι ὅλον τὸ σῶμα τοῦ θυσιαζομένου ζώου · (1)

„ Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον σου μόσχους ·

Πάλιν καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει ὁ Δαβὶδ , ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς του · ὅτι τότε , ὅταν λυτρωθῶν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα , θέλουν προσφέρειν μόσχους ολοκληρούς εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ θυσιαστήριον . (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα · κατὰ ἀνα-

γωγὴν δὲ προσφύεται ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦ τῷ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν , καὶ διὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου θυσίαν , κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου καὶ Εὐσέβιου · καὶ εὐδοκίαν μὲν ὀνομαζει τὴν ἐναυθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος , κατὰ τὸν Ἡσυχίου ὡς ἀγαθὴν βουλήν καὶ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ · Σιών δὲ , τὴν πολιτείαν τῶν Χριστιανῶν · (3) τείχη δὲ αὐτῆς λέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους · (4) τότε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν πολιτείας , θέλει ἀποδεχθῇ ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐκκλησίας θυσίαν δικαιοσύνης : ἦγουν ἀρετῆς καὶ ὡς ἀναφοράν μὲν , θέλει δεχθῇ τὰ μερικὰ καυσήματα καὶ τιμωρίας , ὅπου διὰ τὸν Χριστὸν ἔλαβον οἱ ὁ·

φρονήσας τῶν τῆς δε . ἡ ἀπεδοκίμασε ἑαυτὸν τῇ λόγῳ τοῦ Θεοῦ , ἡ ἐμπαρέσχεν ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ θειοτέροις νόμοις , οὗτος ἂν εἴη ὁ συντετριμμένη ἔχων τὴν καρδίαν , ἡ ποιήσας αὐτὴν θυσίαν οὐκ ἐξουθενωμένην ὑπὸ τοῦ Κυρίου · οὗς δὲ εὐεργετῇ ὁ Θεὸς βουλόμενος αὐτοὺς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι , συναρτίβει αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον · διὰ τοῦτο θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον · συντρίβεται γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ἐνεργῆσαν τὴν ἁμαρτίαν , ἵνα τὸ εὐδὲς ἐγκαινισθῇ τοῖς ἐγκάτοις · ἡ δὲ τὴν μεγαλόφροναν καρδίαν ἑαυτῶν ἡ οἰδοῦσαν συντρίβειν · ἵνα γένηται θυσία τῷ Θεῷ ἡ ταπεινώσις αὐτῆς · λέγει ἡ ὁσῖος Μάρκος ἡ "Ανευ συντριμμοῦ καρδίας , ἀδύνατον ἀπαλλαγῆναι κακίας · συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια , ὕπνου , λόγου , ἡ γαστρὸς , ἡ σωματικῆς ἀνέσεως · λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδῶριτος ἡ Τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς ὁ θειότατος Δαβὶδ ἡ Οὐ δεξιόμαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους , οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους , ἱερεῖόν σοί , φησιν , ἀρετὴν ἡ θυμῆρες μετρίους φρονήματος , διδὲ σφόδρα μου τὴν καρδίαν ταπεινώσας , ἡ οἶνε συντρίψας ἡ λίαν αὐτὴν λεπτύνας , τὴν ἀρετὴν σοὶ θυσίαν προσκομιῶ · τούτοις ἡ οἱ μακάριοι παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῖς λόγοις ἐχρήσαντο ἡ "Εν καρδίᾳ γὰρ ἔλεγον συντετριμμένη , ἡ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθῆμεν ἐνὰ πόν σου , ὡς ἐν ὀλιγαυτάμασι κριῶν ἡ ταύρων πόνων συμφῶνως καὶ ὁ Ἡσυχίος λέγει ἡ Τὴν ταπεινοφροσύνην θυσίαν ἀρετὴν τῷ Θεῷ εἶναι τὸ πνεῦμα ἐκτίθεται · ἡ Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι , ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν · πᾶς δὲ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῷ ταπεινωθῆναι συντρίφομεν ; ὅταν καλὸν μὲν πράξαντες μὴ ἐπαρθῶμεν , δινηκῇ δὲ μνήμην τῶν ἡμαρτημάτων ἔχωμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρ .) ἡ "Εν δὲ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἐλεησόν με ὁ Θεὸς γράφεται ἡ ταῦτα , ὅτι ἀγαθὰ καὶ πνεῦμα συντετριμμένον ἡ καρδία τεταπεινωμένη εἶναι χωρισμένα , ὅμως εἰς τὸν ἀληθῶς μετανοῶντα συντρέχουν ὁμοῦ · καθὼς συντρέχουν ἡ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν πνεῦμα ὑπερήφανον ἡ καρδία σκληρά · διὰ τὴν ὁποῖος ἁμαρτάνει , ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματός του , ἡ ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας του ἁμαρτάνει . Σημειῶσαι δὲ , ὅτι ὁ ἱερεὺς Ἀβγουσίνοσ οὐνομάζει τὰ δάκρυα , ἰδρώτα τῆς καρδίας ἡ αἷμα τῆς ψυχῆς · καὶ λοιπὸν ὁποῖος κλαίει διὰ τὰς ἁμαρτίας του , αὐτὸς προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῶν δακρύων του , μίαν θυσίαν εὐάρεστον , τὸν ἰδῶτα τῆς καρδίας του , ἡ τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς του · ὅθεν ἡ ἕνας ἅγιος εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ἦτοι εἰς τὴν θυσίαν ταύτην , εἶπε ἡ Μάλλον δέχεται ὁ Θεὸς μετάνοιαν τοῦ ταπεινοῦ ἡ συντετριμμένου μετανοούντος , ἡ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ χλιαροῦ ἡ ἀκεί- μένου δικαίου .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Ἀμβρόσιος θυσίαν δικαιοσύνης ἐνοεῖ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ τιμίου σώματος ἡ αἵματος τοῦ Χριστοῦ , τὴν ὁποίαν προσφέρουν οἱ ἱερεῖς τῆς χάριτος εἰς τὰς ἁγίας Τραπέζας · καθὼς παρέδωκε μόνος ὁ Κύριος εἰπὼν περὶ αὐτῆς ἡ Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἑμὴν ἀνάμνησιν .

(2) Ὁ δὲ θεὸς Διονύσιος λέγει , ἡ "Εστὶ δὲ τὸ θειότατον ἡμῶν θυσιαστήριον ὁ Χριστὸς · ἐν ᾧ κατὰ τὸ λόγιον (ὧς τοῦτο ·) ἀφιερούμενοι ἡ μυσικῶς ὀλοκαυτούμενοι , τὴν προσαγωγὴν ἔχομεν · ἐν ᾧ τὰ τελούμενα τελεῖται ἡ ἀγιάζεται · ἀγιάζει γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς · ἡ πάσης ἡμᾶς ἀγιστείας πληροῖ , τῶν ἐπ' αὐτοῦ τελούμενων οικονομικῶς , εἰς ἡμᾶς · ὡς θεογεννήτους λοιπὸν ἀγαθουργικῶς διαβαινόντων .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος ἡ Εὐσέβιος , Σιών ἐνοεῶσι πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν · καθότι καὶ ἡ Σιών δὲν ἦτον ἑτέρα τῆς Ἱερουσαλὴμ .

(4) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον , τείχος Ἐκκλησίας μέγα ἡ ἀπρόβλητον ἡ τῶν ἄλλων περιεκτικὴν , αὐτὸς εἶ-

ὁμολογηταί· ὡς ὀλοκαυτώματα δὲ, θέλει δεχθῇ τοὺς μάρτυρας, οἳ τινες ὀλοκλήρως βασανισθέντες καὶ σφαγέντες ἀπέθανον· ἢ ὡς ἀναφορὰν μὲν δεχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Θεός, τὴν μερικὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην· ἥτοι τὴν ἐν γάμῳ, ἢ ἐν ἀλλῇ βιωτικῇ ταγμαί· ὡς ὀλοκαύτωμα δὲ δεχεται, τὴν τελείαν ἀρετὴν· ἔχον· τὴν ἐν παρθενίᾳ καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ· (1)

Μόσχοι δὲ νοούνται οἱ πιστοὶ Χριστιανοί· διὰ τὴν ἐργάζονται τὰς ἀρετὰς, διὰ τὴν εἶναι παχεῖς μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ διὰ τὴν κερατίζουσι τὰ παθὴ καὶ τὸν διάβολον· καὶ διὰ τὴν εἰπόμεν καθολικῶς, ὅλοι ἐκεῖνοι

ὁποῦ εἶναι τέλει κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν θεωρίαν, αὐτοὶ εἶναι μόσχοι καὶ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ· (2) Πρέπει δὲ νὰ ἡξυρώμεν, ὅτι πολλοὶ πολλὰκις ἐξηγηταὶ τὸν μέλλοντα χρόνον ἐκλαμβάνουσι ἀντὶ εὐκτικῶν, λέγοντες, ὅτι καὶ τοῦτο κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι ὁἰώμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ὅθεν τὰ ραντίαις με ὑσσωπῶ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, νοοῦσιν ἀντὶ εὐκτικῶν· ἥτοι ραντίσαις με, καθαρισθεῖν, πλυνοῖς με, λευκανθεῖν, καὶ ἄλλα ὅμοια·

Ψαλ-

εἶναι ὁ Χριστός· τίχῃ δὲ αὐτῆς ἄλλα, εἶναι αἱ ἀγγελικαὶ καὶ λογικαὶ Δυνάμεις, αἱ τὴν Ἐκκλησίαν φυλάττουσαι·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ταῖς κατὰ Νόμον θυσίαις οὐκ ἀρεσκόμενον, ἱκετεῖς τὴν νέαν ἀναφαίηται Σιών, καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ γῆς πολισθῆναι, καὶ ὅτι τάχιστα παρασχεθῆναι τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν οὐκ ἄλογα προσφεροῦσαν θυμὰτα, ἀλλὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ θυσίαν, καὶ τὰ λογικὰ καὶ ζῶντα ὀλοκαυτώματα· περὶ δὲ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. (Ρωμ. ιβ'.)

(2) ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος· Ἡ ἐπὶ τὸ πνευματικὸν θυσιαστήριον ανοίξουσιν μόσχους νεσπῶντας εἰκοστας ἄστρα· ταυτέσι ψυχὰς, οὐκ ἄλλας τυγχανούσας τῶν ψυχῶν τῶν Μαρτυρῶν, ὁφείσας παρὰ τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον, ἀναφερομένας ἐπ' αὐτῇ μόσχων εἰκὴν· ἐν γὰρ τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννου αἱ τῶν πεπελεκισμένων ψυχῶν διὰ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐπουράνιον τεθεωρηταί· (Ἀποκ. ε'. 9.) θυσία δὲ δικαιοσύνης κατὰ τὸν Εὐσέβιον εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ καθαρὰ θυσία, ἡ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κατ' ὅλης τῆς οἰκουμένης προσφερομένη, περὶ ἧς προείπεν ὁ Μαλαχίας· Ἡ ἐν παντὶ τόπῳ θυμιάμα προσάγεται τῇ δόξατί μου, καὶ θυσία καθαρὰ· (Μαλ. α'. ι.)

(3) Ὡσπερ καὶ ὁ μόσχος εἶναι ἱερὸν ζῶον κατὰ Νόμον καὶ καθαρὸν, καὶ μεῖζον κατὰ τὸ σῶμα, τῆς αἰγὸς καὶ τοῦ προβάτου τῶν τῷ Θεῷ προσφερομένων καὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· Ἡ μόσχοι νοοῦνται καὶ οἱ τῶν λαῶν ἡγούμενοι διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ νοητὴν αὐτῶν εὐανδρίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅθεν καὶ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν· Οὐ φιμώσεις βοῶν ἀλοῶντα· εἰτα ἐπενεγκὼν ἡ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δὲ ἡμᾶς πάντας λέγει·

ΨΑΛΜΟΣ ΝΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς συνέσεως τοῦ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δαὴν
 „ τὸν Ἰδομμεῖον (1) καὶ ἀναγγεῖλαι τοῦ Σαούλ,
 „ καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν
 οἶκον Ἀβιμέλεχ .

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαούλ ἐπείχετο . καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Νομῶν, τὴν πόλιν τῶν Ἰε-
 ρέων πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀρχιερέα , ἐποίησεν ἐκεῖ, ὅσα ἐξηγήσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λγ΄. Ψαλ-
 μού ἡγουν ἔφαγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ ἐπῆρε καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ τὴν ἐκείσε εὕρισκον-
 μένην . τὸν Δαβὶδ λοιπὸν ἰδὼν ἐκεῖ γάμοις Δαὴν, ὁ ἐπιμελούμενος τὰ μούλάρια τοῦ Βασιλέως Σαούλ : ἦτο
 ὁ μούλαροδοσκός (ὅς τις εὕρισκετο τότε εἰς τὴν σκηνήν, μὲ τὸ νὰ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ Δαίμονα ἢ ἀσθενεῖαν , κα-
 τὰ τὸν Θεοδώριτον .) ἐφάνερωσε τοῦτο εἰς τὸν Σαούλ . ὁ δὲ Σαούλ τοῦτο μαθὼν, τόσον πολλὰ ἐθυμώ-
 θη , ὥστε ὅπου ἔφερε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς τριακοσίους πενήκοντα ἱερεῖς , καὶ ἐπρόσθετε τὸν Δαὴν καὶ
 ἐθανάτωσεν αὐτούς . κατέσφαξε δὲ καὶ ὅλους τοὺς κατοικοὺς τῆς πόλεως Νομῶν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου,
 καὶ ὅλην τὴν πόλιν διέφθειρε . (καθὼς ταῦτα εἰσέρει ἡ Α΄ . τῶν Βασιλειῶν ἐν κερχλ . κγ΄ . καὶ κδ΄ .) τοῦτο
 δὲ τὸ συμβεβηκὸς μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν πρὸς ὑπομονὴν ἐκείνῳ , ὅπου ἀδικοῦν-
 ται . (2) εἰς τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τί παραινέει τοὺς ἀδικουμένους νὰ βλέπουν τὸ κακὸν τέλος ἔχουν νὰ
 δώσουν οἱ αὐτοὺς ἀδικοῦντες , καὶ οὕτω νὰ μακροθυμοῦν καὶ νὰ ὑπομείνουν εὐχαρίστως . συνέσεως δὲ ἐπιγρά-
 φεται, διὰ τί ὁποῖος ἀδικεῖται , χρειάζεται συνέσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ὑπομονήν . (3)

1: „ Τ΄

(1) Ἡ δὲ πρώτη τῶν Βασιλειῶν Σύμφων αὐτὸν ἐνομάζει πανταχοῦ . (κεφ . κδ΄ . κβ΄ .)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔτι ὁ Βίκτωρ λέγουσιν , ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει διὰ τὸν Ῥαφάην , ὅς τις Ἰουδαῖος
 ἦν , μεταβάλετο τοῖς τρόποις , καὶ συνεβούλευεν αὐτοῖς προδοῦναι τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν Ἱερουσαλὴμ , ἕως οὗδὲ αὐ-
 τοῖς ὠφελεῖν τοῦ Θεοῦ δυναμένου .

(3) Οὐχὶ μάστις εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία ὅπου ποιεῖ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Νύσσος Γρηγόριος λέγων· „ Διὰ
 τοῦ ἐπιγράφει εἰς τὸ τέλος ἔτι συνέσεως ἔτι τὰ ἐξῆς . διδάσκονται , ὅτι τοῦτα μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης ἄγει , ὅ-
 παν συνέσεις καθηγῆται τοῦ βίου καὶ ὁμοιότητα τοῦ μεγάλου Δαβὶδ , ἔτι τότε μάλιστα λυπῶ τὸν Δαὴν τὸν τῆς ἐ-
 μῆς σωτηρίας τύραννον ἐν τῇ οἴκῳ τοῦ ἱερέως γενόμενος . καὶ ὅταν ὁ ἡμιόνων ὑπηρέτης , μνηστέρι μοι κατὰ πρόστασιν
 συμπλέκεσθαι δυνάμειν ἔχων , ἡδῶτα κατ’ ἐμοῦ τὴν ἐπιβουλὴν ἐχρητύνται , τῷ κατ’ ἐμοῦ φαίνονται τὴν παρὰ τῇ ἱε-
 ρεῖ διαγωγὴν μου καταμνύων . ὅλον δ’ ἂν εἴη , τίνες εἰσὶν αἱ ἡμίονοι , ὧν ἐπισκατεῖ οὗτος ὁ Ἰδομμεῖος , ὁ τὴν Ἀ-
 γονον βουκολῶν φύσιν ἔπαμφοτερίζουσιν , ἐν ᾗ τοῦ Θεοῦ ἡ εὐλογία τότεν εὐχὴ εἶρεν . ἡ φωνὴ ἐξαρχῆς τὸν πλη-
 θυσμὸν ἐντιθεῖσα τῇ κτίσει , ὅτι αὐξάνεσθε ἔτι πληθύνεσθε . οὐ γὰρ ἐκ Θεοῦ ὁ πληθυσμὸς τῇ κακίᾳ . ὥς οὐδὲ ἐκ
 ἀλλήλων ἐστὶν ἡ τοῦ γένους τῶν ἡμιόνων διαδοχή . ἀλλ’ αἰεὶ καὶνοτομεῖ τὸ ζῆον ἡ φύσις , τὸ μὲν ὅν ἐν τῇ κτίσει ,
 δι’ ἐκείτης παραιοφισμένη ἔτι παραιοφισμένη . . . εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἐπονομασθῇ ὁ Θεὸς κατὰ λίαν , ἡ δὲ ἡμίονος ἐξ
 τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγονότων ἐστὶ , ὅλον ἂν εἴη , ὅτι πρὸς κακίαν ἐδειξεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς ἱε-
 ρείας

4: „Τὶ ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνα-
„ τός :

Ὁ λόγος οὗτος ἀποβλέπει πρὸς τὸν Δαυὶδ, ὁ ὅποιος ἀντὶ τῆς ἐντρέπεται καὶ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσω-
πόν του διὰ τὴν μεγάλην κακίαν ὅπου ἔκαμε, καὶ ἐ-
θανάτωσε τοὺς ἱερεῖς, καὶ μίαν ὁλοκληρὸν πόλιν ἀφά-
νισεν· αὐτὸς ὅμως ὁ ἀνείσχυτος μουλαροδόσχος,
καυχᾷται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κακίαν του· (1) κα-
κίαν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καθολικὴν πονηρίαν· δυ-
νατὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Δαυὶδ, διὰ τὴν οἰκείωσιν ὅ-
που εἶχε μὲ τὸν Σαούλ· ἡ δυνατὸν αὐτὸν εἶπεν εἰς
τὸ νὰ κακοποιήσῃ.

„Ανομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν·
2: „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου.

Τὸ μὲν ἐλογίσατο, ἐφθέγγετο εἶπεν ὁ Θεοδο-

τίων· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν
εἶπεν ὁ Σάμμαχος· αὕτη δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ
ρήτου· πάντοτε ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά σου ἀνομίαν, ἀ-
δικίαν· ἀσυνδέτως· ἤγουν ἀνομιὰ καὶ ἀδικα· κατη-
γορεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅλην τὴν ἡμέ-
ραν τοῦ Δαυὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἦταν πάντῃ διεφθαρ-
μένη· διότι ἂν δὲν ἦτον ὁ Δαυὶδ τοιοῦτος κακὸς τρόπος
καὶ διεσραμμένος, δὲν ἦθελεν ἀφανίσῃ μίαν τοιαύτην
πόλιν· (2)

„Ὡσεὶ ζυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας ὁ ὁ-
„ λον.

Δόλον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν διαβολὴν
καὶ προδοσίαν· ταύτην γὰρ ὁ διαβαλὴς καὶ προδό-
της Δαυὶδ, τόσον πολλὰ δυνατὴν καὶ ἐνεργητικὴν
κατέσκεύασεν, ὥστε ὅπου ὥσαν ζουράφι ἐξεθέρισε τὴν
πόλιν τῶν ἱερῶν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐδιέβαλεν εἰς τὸν
Σα-

γίας παρείληπται· ἢ τις καρπὸς ἐστὶ τοῦ ἐπαμφοτερίζοντος ἐκείνου ζύλου, ὁ καλὸν καὶ πονηρὸν ὀνομάζει ὁ λόγος· κα-
λὸν μὲν, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὴν ἁμαρτίαν τῇ τῆς ἡδονῆς δολοφονίᾳ, πονηρὸν δὲ, ὅτι εἰς κακὸν καταλήγει πέρας
τὸ νῦν ὡς καλὸν σπουδαζόμενον· οὔτε οὖν ἐκ Θεοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχει ἡ κακία, οὔτε γενομένη ὡς γίγεται, διαρκεῖ
τῇ ὑποστάσει πρὸς τὸ αἰδίον· ὡς γὰρ οὐ συντηρεῖ δι' ἑαυτῆς ἑαυτήν ἢ τῶν ἡμιόνων φύσις, οὕτως οὐδὲ ἡ κακία μένει
κατὰ τὸ διηνεκές ἢ αὐτὴ φυλασσομένη· ἀλλὰ πάντοτε γίνεται ἄλλη ὑπ' ἄλλου ζωογονουμένη, ὅταν τὸ εὐγενὲς καὶ
γαῦρον τῆς ἐν ἡμῖν φύσεως πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς δυνάμεως καὶ ἀλόγου συζυγίας καταλισθῇ· ὁ τοίνυν ἀλλόφυλος ἐκεῖ-
νος Δαυὶδ, ὁ τῷ Σαούλ κατὰ τοῦ Δαβὶδ γενόμενος ἄγγελος, ὁ τῆς ἀγόνου ἀγέλης τῶν ἡμιόνων νομεύς, οὐκ ἂν ἐ-
τερος εἴη παρὰ τὸν πονηρὸν ἄγγελον, τὸν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἁμαρτίας παθημάτων τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν πρὸς
ἑαυτὸν ἐφελκόμενος· ὅς, ὅταν ἴδῃ τινὰ, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως ἐστίν, ἀδυνατῶν πληῆσαι αὐτὸν τοῖς
τῶν ἡμιόνων λακτίσμασι, τότε καταμηνύει πρὸς τὸν ἀρχόντα τῆς πονηρίας, τοῦ πνεύματος τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς
υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὁ δὲ ἐβριζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους ποιῇται κατὰ τοῦ τυράννου τοὺς λόγους, οὓς
ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἠκούσατε.

(1) Ὁ μὲν ἄτονος ἐν κακίᾳ καὶ ἐλίγος, (εἶναι λόγια τοῦ ἀνωτέρου Νύσσης, ἢ παρ' ἄλλοις τοῦ Εὐσεβίου) πλεονάζοντος
ἐν αὐτῷ τοῦ κρείττονος τρόπου ὡς ἂν ἀσθενέστερος ἐν κακίᾳ, ἐγκαλύφαιτο ἂν ἁμαρτάνων, καὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεν-
τούμενος μετανῶσει· ὁ δὲ δυνατὸς ἐν κακίᾳ, τυφούται ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐγκαυχᾷται ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι
σεμνυνόμενος· λέγοιτο δ' ἂν κυριώτερον ἐν κακίᾳ δυνατὸς, ὁ ἀνθρωποκτόνος, ὁ τῆς κακίας πατήρ· ὁ δὲ Θεοδώριος
καὶ ὁ Βίκτωρ δυνατὸν ἐννοοῦσι τὸν Ῥαφάην, ὡς τὸ σφατηγεῖν πεπισηυμένον· τί φησι, κέχρησαι, κακίᾳ μετὰ τῇ αὐτῆς
ἀναιδεΐας; τὸ δὲ ὁ δυνατὸς κατ' εἰρωνείαν εἰρηταί διὰ τὸ μεγαλοφρονεῖν αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Θαυμά-
ζοντος καὶ ἀποροῦντος, ὡς εἰκὸς, τὸ προσέμιον, ὅτι τοσοῦτον τινὲς εἰς κακίαν προέκοψαν, ὥς ἐφ' οἷς δεῖ πενθεῖν, ἐπὶ τοῦ-
τοις καυχῶνται· τὸν μὲν οὖν Δαυὶδ ἡ ἱστορία περιέχει, Ἰούδαν δὲ τὸν προδότην αἰνίττεται ὁ Ψαλμῳδὸς, δυνατὸν
λίαν ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὥς τὸν εὐεργέτην καὶ τροφέα καὶ διδάσκαλον προδοῦναι.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἡνίκα τοῖς Φαρισαίοις ὁ Ἰούδας ἔλεγεν· „Τὶ θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν, πα-
ραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔσπασαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ· ὥς ἡ-
λην τὴν ἡμέραν μελετῶν τὴν ἁμαρτίαν τῆς προδοσίας ἔμελλε, μέχρις ἢ νῦν ἐπέστη, καὶ ἦν τὸ δράμα ἔπραξε· (ἐν
τῇ ἐκδοῇ Σειρά) εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσεβίος π. Λογιζόμενον ἡ καρδία ἐστὶ καὶ οὐχ ἡ γλῶσσα· κατὰ δὲ τὸν Σειράχ „Ἐ-
σό-

Σαούλ, τὸν ἀρχιερέα Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἱερεῖς, πῶς εἶναι φίλοι καὶ συνεργοὶ τοῦ Δαβὶδ· (1)

3: „ Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθῆς
„ νὴν ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δι-
„ καιοσύνην.

Πάντοτε, λέγει, ἠγάπησας ὧς διχόκλητ
Δωὴκ, τὸ κακὸν, περισσότερον ἀπὸ τὸ καλόν, καὶ
τὸ νὰ λέγῃς ἀδικία, περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃς
δικαία· (2)

4: „ Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα κατα-
„ ποντισμοῦ γλώσση δολία.

Ἠγάπησας, λέγει, ὧς μολυβδοδοσλὲ Δω-
ήκ, ὅλα τὰ λόγια ἐκεῖνα, ὅπου καταποντίζουσι καὶ

ἀφανίζουν τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τῶν ὁποίων αὐτὰ
χύνονται, ὡς ἀγρία κύματα· αὐτὰ δὲ τὰ ἠγάπη-
σας με γλώσσῃ δολιᾶν· ἤγουν ἐπίβουλων· μαρικὰ
δὲ ἀντίγραφον ἔχουν, γλώσσῃ δολίαν· τὸ ὅποιον
πρέπει νὰ ἀντιγινώσκεται χωριστὰ· ἤγουν ἠγάπησας
πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ· καὶ πάλιν ἠγά-
πησας γλώσσῃ δολίαν· (3)

5: „ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς κατέλοιπε εἰς τέ-
„ λος.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἐστὶ ἠγάπησας
τὰ ἀνωτέρω βλαβερά, ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σὲ κρημ-
νίσῃ· διὰ τὴν κακῶς οἰκοδομήθησιν καὶ ὑψώθησιν με τὸν
διαβαλμὸν καὶ προδοσίαν, ὅπου εἰς τὸν Σαούλ ἔκα-
μες· ἀγκαλὰ δὲ καὶ τὸ κατέλοιπε καὶ τὰ λοιπὰ εἶ-
ναι εὐκτικὰ, ὅμως εἰς τύπον κατάρτης, εἶναι προφη-
τεῖται τοῦ ἀφανισμοῦ, ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ ὁ Δω-
ήκ·

„ Ε-

ἐσώματι μωρῶν ἢ καρδία αὐτῶν· (ἐξεπνήσῃ γὰρ ἡ καρδία ἐπὶ τὰ χεῖλη αὐτῶν· καρδία δὲ σοφῶν ἐσώμα αὐτῶν· ἐπεὶ οὖν
μωρός ἐστιν ἢ οὗτος διάβολος ὢν, διὰ τοῦτό φησιν, „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου (Σειρ. κα. 29.)

(1) Ὁ δὲ ἐπιρωγὴ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Τοῦτο περὶ τοῦ Δαὶκ ἐῖρηται διὰ τὸ ζυρεῖσαι ἢ ἐκκόφαι πᾶσαν τῶν ἱερέων
τὴν πόλιν· οὕτως ὅξεῖα ἦν ἡ διαβολή· ὁ δὲ Νέσσης Γρηγόριος λέγει „ Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ τοῦ διαβόλου ὡσεὶ ζυ-
ρὸν ἠκουημένον ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ὁ κατ' ἄκρον ἠκουημένος ζυρὸς αἰσθῆσιν οὐ παρέχει τῷ κειραμένῳ τῆς τῶν τριχῶν
ἀριερέσεως· οὕτω τῇ πλήθει τῆς περὶ τὴν κακίαν σαρκτικῆς πανουργίας ὁ διάβολος μηχανώμενος δόλον, ἀποκείρων
τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς γνώσεως, ἀνεπαίσθητον αὐτῇ ποιεῖται τὴν τούτων ἀφαίρεσιν· αὕτη γὰρ, οἷς ἂν
ἐπαχθῇ, ἀποσυλᾷ τῶν τριχῶν τὴν εὐπρέπειαν· ἢ τὰς ἐπτά τῶν βοσρύχων σειρὰς, ἐν αἷς ἐστὶν ἡ δύναμις ἡμῶν, ἀ-
ποτέμνει· νοεῖς δὲ πάντως ἐκ τῆς ἐβδωμάδος τῶν πνευματικῶν βοσρύχων τὴν ἔννοιαν· καθὼς Ἡσαΐας τὴν ἐπτα-
χῇ γινομένην τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπρηθμήσατο· ὅν ἀποτμηθέντων, καθὼς ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν συνέβη, ἐπεταί
τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἀπώλεια, ἢ τὸ ἐπιγέλασον εἶναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὅταν μεθύωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τὸ
δὲ ὡσεὶ ζυρὸν· τούτῃστιν ἀναισθητὸς τέμνοντα· τί γὰρ ἐκεῖνον τοῦ δόλου ὀξύτερον, ὃν τῇ γλώσσῃ τῆς προδοσίας
πρὸς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν συνέθετο; ὃν ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστίν, κρατήσατε αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγουσιν „ Ἠδίκηε Δωὴκ καταφειδόμενος τοῦ ἱερέως, ἢ τὰ μὴ πρᾶχ-
θέντα κατ' αὐτοῦ λέγων, τὸ γὰρ εἰπεῖν ὡς ἐπιρρώτησεν, (ὁ Ἀβιμέλεχ·) τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαβὶδ, φεῦδος ἦν,
οὐκ ἀλήθεια· ἐξῆν δὲ αὐτῷ λαλῆσαι δικαιοσύνην, διδάξαντι τὸν Σαούλ, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ
Δαβὶδ, ἠγνέει ὁ ἱερεὺς· ὡς φίλον δὲ αὐτὸν ὑπεδέξατο τοῦ βασιλέως, ἢ ὡς ἀπεσταλμένον ἐπὶ διακονίᾳ βασιλι-
κῇ, εἰς τιμὴν τοῦ πέμφαντος ἐδεξιοῦτο· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „ Κακία ὁ διάβολος, ὡς κακὰ πάντα ἢ πᾶσι
βουλόμενος· ἀγαθοσύνη δὲ ὁ Χριστός· Θεοῦ γὰρ ἡ αγαθότης κατὰ φύσιν· ἴδιον τοῖνυν ἀφείλε τὸν Χριστὸν ὁ Ἰου-
δας τὸν Σατανᾶν ἠγάπησεν· ἀλλὰ καὶ ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην εἴλετο· ἐξδὸν γὰρ αὐτῷ τὴν ὄντως δι-
καιοσύνην λαβεῖν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἀδικίαν ἑαυτὸν τῆς προδο-
σίας ἐνέβαλε· τὸ αὐτὸ δὲ πάσχει ἢ πᾶς, ὅς τις κατηγορεῖται χαίρει, ἢ λοιδορεῖ τὸν ἀδελφόν, ἢ ὅτι τὸν ἀδι-
κίαν· τούτῃστιν τὸ φεῦδος λαλῶν· καὶ τὴν δικαιοσύνην σιωπῶν· διηλαδὴ τὴν ἀρετὴν, ἣν ὁ πλησίον κέκτηται· (ἐν
τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ταῦτα ἠμποροῦν νὰ λέγονται καὶ κατὰ τῶν δεχόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ κα-
τὰ τοῦ Ἰούδα, οἱ τινες ἐβλαστημένον κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ῥήματα καταποντισμοῦ οἱ λό-
γοι τῆς τοῦ Δαὶκ φευδολογίας εἰρηται· ἀθρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων, ὥσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε
τοὺς ἑαυτοῦ ῥήματα·

„Ἐκτίλαιο σε καὶ μεταναστεύσοι σε ἀπὸ σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμα σου ἐκ γῆς ζώντων.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Θεὸς νὰ σὲ ξερρίζωσῃ· διὰ τί κακῶς εἶσαι φυτευμένος εἰς τὸ ἄμπέλι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄμποτε νὰ μεταθέσῃ· ἤγουν νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ τοῦ σκηνώματός σου· ἦτοι ἀπὸ τὸ σῶμά σου διὰ ταχυτάτου θανάτου· ἢ καὶ νὰ μεταθέσῃ ἐσένα ὅλον ἀπὸ τὸ ὁπλήτιόν σου, νεκρὸν φερόμενον ἔξω· καὶ ἄμποτε νὰ ἀνασπάσῃ τὴν ῥίζαν σου· ἦτοι τὸ γένος σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ῥίζα γὰρ τοῦ Δαυὶδ ἦτον ὁ πατήρ σου καὶ ὁ υἱός του· ὁ μὲν πατήρ σου, ὡς βλαστήσας αὐτόν· ὁ δὲ υἱός του ὡς μένας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Δαυὶδ, ῥίζα τοῦ γένους του· μετὰ τὸ ὄνομα γὰρ τῆς ῥίζης, καὶ τοὺς ἀνιόντας συγγενεῖς· γονεῖς δηλαδὴ καὶ πάππους καὶ προπάππους ἐφανερώσεν· ὁμοίως καὶ τοὺς κατιόντας· ἤγουν υἱοὺς ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους· καὶ ἀπλῶς ὅλην τὴν σειράν τοῦ γένους του· γῆν δὲ ζώντων ὠνόμασε τὴν αἰσθητὴν ταύτην, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦν οἱ πρὸς καιρὸν ζωντανοὶ ἄνθρωποι· ὁμοίως καὶ τὸν ἐν Οὐρανοῖς τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦν οἱ παντοτινὰ ζῶντες μακάριοι. (1)

6: „Ὁψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται
„καὶ ἐπ’ αὐτὸν γελάσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, καὶ ἀνέτετοι ἄνθρωποι, βλέποντες τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ ὁ διαβαλτὴς Δαυὶδ, θέλουν φοβηθοῦν τὴν ἀφευκτὸν καὶ ἀπαραίτητον κρίσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ φοβηθέντες,

θέλουν γένουν ἀσφαλέστεροι εἰς τὸ ἐξῆς καὶ προσεκτικώτεροι· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θείουν χαροῦν, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν πρέπουσαν κατάδικήν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν εἶδῃ ἐκδίκησιν· (Ψαλμ. νζ'. 10.) (2) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις· ἀντὶ γὰρ νὰ γραφῇ ἐπ’ αὐτῷ, γράφεται ἐπ’ αὐτόν.

„Καὶ ἐροῦσιν.

7: „Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔβητο τὸν
„Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν εἰποῦν περὶ τοῦ Δαυὶδ· νὰ ἄνθρωπος, ὅπου δὲν ᾔθλησε νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν βοηθόν του· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπρόδωκε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ δὲν ἐσκέπασεν αὐτόν, ὡς ἀγνοήσαντα τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατέφυγεν εἰς αὐτόν ὁ Δαβὶδ· διὰ τοῦτο, λέγω, κατέστησεν ὁ ἄθλιος ἐκ θρόνου τοῦ ἰδίου Θεοῦ, ὃς τις εἶναι ὑπέρμαχος καὶ βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων.

„Ἀλλ’ ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ
„τοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἦτον πλούσιος ὁ μουλαροβοσκὸς τοῦ Σαουλ Δαυὶδ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, πῶς οὗτος ἔλπισεν εἰς τὸν πλοῦτόν του· ἢ πλοῦτον λέγει τὴν κακίαν τοῦ Δαυὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν αὐτόν καὶ δυνατὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· ματαιότητα δὲ ὠνόμασε, τὸν ἰδίον πλοῦτον

- (1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ταῦτα παντὶ μὲν δολίῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν προδότην λέγεται· καθεῖλε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τέλος· καὶ ἀπὸ τοῦ σκηνώματος τουτέστι ἐκ τοῦ τόπου τῆς μαθητείας σου μετέστησε, ἢ τὴν ῥίζαν ὡς ἀκανθώδους φυτοῦ, ἐκ γῆς ζώντων, ἐκ τοῦ γεωργίου τῶν Ἀποστόλων ἐξέτιλεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει „Φοβηθήσονται μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς, γελάσονται δὲ, διὰ τὴν τοῦ πάσχοντος ἀλαζονείαν· λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος ἢ διὰ τὸν Ἰούδα, ὃς τις ἔλπισεν ἐπὶ τῷ ματαίῳ πλούτῳ καὶ τοῖς τῆς προδοσίας χρήμασιν, οὗ πεσόντος, ἀσφαλέστεροι ἐγένοντο οἱ Ἀπόστολοι· καὶ ἐγέλασαν, οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ Ἰούδα χαίροντες, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν χλευάζοντες, ὅτι ἕνα ἀπατήσας, τὰς μυριάδας τῶν πιστῶν ἠσφαλίσατο· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „Τῶν ἀσεβῶν ἀποκρυμμένων, οἱ δὲ δίκαιοι περιφόβοι γίνονται καὶ ὁ Δίδυμος· οἱ πάντες εὐλαβεῖς ὅταν μεταπίπτουντες ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἴδωσι τινὰς φόβον λαμβάνουσι μὴτὰ αὐτὰ πάθουσι.

τον (1) τοῦ Δωὴκ, ὡς ἀνωφελὴ καὶ ἄχρηστον· ἐπεὶ εἰς τὸν κίνδυνόν του, τίποτε ὁ πλοῦτος δὲν τὸν ὠφέλησεν.

„Εγὼ δὲ ὥσει ἐλαία κατάκαρπος ἐν
τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τὸν ἑαυτὸν του προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἔχθροί, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύονται, αὐτοὶ καὶ πόλεις ὁλοκλήρους ἐξολοθρεύουσι, καὶ κἀνέκα δὲν λυποῦνται· ἐγὼ δὲ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλεύμενος, θέλω διαφυλαχθῶ τόσον πολὺν, ὥστε ὅπου νὰ φαίνωμαι, ὥσαν μίαν ἐλαίαν κατὰκαρπος, τῆς ὁποίας δὲν διαφθείρεται ὁ καρπὸς· θέλω δὲ φυλαχθῶ, ἐπὶ τῇ σκέπῃ πεφυτευμένος τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἡ αἰσθητὴ ἐλαία διαφυλάττεται, πεφυτευμένη οὕσα ἐν τῷ κήπῳ· ἡ οἶκον Θεοῦ τὴν σκηνὴν ὀνομάζει· προφητεύοντας μὲ τοῦτο, ὅτι ἀφ' οὗ νικήσῃ τὸν Σαοὺλ, θέλει λάβῃ τὴν βασιλείαν· καὶ ἀκολούθως θέλει ἔχει ἐδικὰς του τὰς πόλεις καὶ τὴν σκηνήν. (2)

„Ἠλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς
τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ

αἰῶνος·

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα, ὅχι εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς δυνάμιν τινος· καθὼς ἤλπισεν ὁ ἀνωτέρω μουλαροβοσκὸς Δωὴκ· ἀλλὰ εἰς μοναχὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποτον εἶδει εἰς ἐκείνους, ὅπου ἀδικοῦνται· ἐλπίζω δὲ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν ἔχη νὰ γένη ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων τοῦ καθ' ἑνός. (3).

8: „Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα
ὅτι ἐποίησας·

Εὐχαρισῶσαι, λέγει, πάντοτε Κύριε· ὅτι ἐποίησας ἐκδίκησιν· δηλαδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐξῴθεν γὰρ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπκούσεται· ἐνδιαθετὸς δὲ εἶναι καὶ ἐγκαρδῖος ἡ φωνὴ αὕτη, ὡς ἀπὸ βάνους ψυχῆς ἀναπεμπομένη· διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἐλλειπῆς· συνειθίζουσιν γὰρ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐκδικοῦνται· ἤγουν βοηθοῦνται παράτινος, νὰ προσφέρουσιν τοὺς λόγους τῶν ἐλλειπειῶν· ἐπεὶ ἡ πολλὴ χαρὰ, ὅπου ἔχουν, αὐτὴ ἀποκόπτει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ λόγου των· ὅθεν καὶ πολλοὶ βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς των

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος, „Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία, ὅπου κάμνει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν τὴν τοῦτο· λέγων· „Διὸν ἐστὶ τὴν ἡμῶν ἢ τῆς ἐλαίας καρπογονία χαρίζεται, διὰ τοῦ δριμυτάτου μὲν καὶ πικροτάτου λυμοῦ, τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐντρεφομένου τῇ ὀπώρα, μετὰ τοῦτο δὲ τῆς καταλλήλου πεπάνσεώς τε καὶ γεωργίας εἰς ἐλαίου μεταβαλὼσα φύσιν· ὅτι φωτὸς γίνεται ὕλη καὶ καμάτων λυτῆριον, καὶ πόνον ἀνεσις, καὶ κεφαλῆς παιδρότης, καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς νομίμως ἀθλοῦσι συνεργεία· ὁ ποῖνον ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίστεως φειευθεὶς κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ ὡς ἐλαία κατάκαρπος ῥιζοῦται, καὶ τὸ ἔδραϊον καὶ ἀμετακίνητον τοῦ κατὰ τὴν πίσιν σερεώματος ἐν ἐαυτῷ βεβαιώσας, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ ἐλέου δι' εὐχαριστίας τῇ ἀπειρείᾳ τῶν αἰῶνων συμπαραλείνας· καὶ οὕτω τὸ τῶν ἐλπίδων βέβαιον ἀμετάθετον ἔχων, ὡς μὴ κάμνει τῇ αἰδιότητι τῶν αἰῶνων τὸν πότον συνεκτεινόμενος, ἀρετὴν φέρει, ἀλέξουσιν τοὺς ἐκ παθῶν καὶ ἁμαρτημάτων πότους, καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ λύουσιν πότους, καὶ τρέφουσιν τὸ φῶς τῆς γνώσεως· καὶ ἀτίκτως ἐλαία ἐστὶ κατάκαρπος, μηδέποτε γυμνούμενος τῆς ἐλπίδος· ἀλλ' αἰεὶ θάλλουσιν ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὴν τῆς πίστεως σωτηρίαν· οὕτω γὰρ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ φυτοῦ μιμῆσεται, καὶ τὸ πολύκαρπον δὲ αὐτοῦ ζηλώσει, ἀφθονον τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ παρεχόμενος· τήρει δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος· ὅτι, ὅτε ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ φεύγων τὸν Σαοὺλ, οὐκ ἦν οὔτε ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣν ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι οἶκον εἶναι Θεοῦ, οὔτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ παρ' ἐτέροις τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο· καὶ ὁμοῦ οὐκ ἠγνόει ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένον· οἶκον Θεοῦ νοῶν, τὸ εὐσεβὲς πολίτευμα, ἀθανάσιον καὶ ζωὴν αἰώνιον πορίζόμενος ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Διὰ δὲ ταῦτα μηδεὶς ὀκλαζέτω περὶ τοὺς ἀγῶνας φθάσας, ἀλλ' ἐναθλείτω καὶ ἐγκαλλωπιζέσθω τοῖς τοῖς, περιμένων οὐ μόνον τοὺς μέλλοντας αὐτῷ δίδεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁθλῶν στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐνταῦθα θαύμασθαι ἄλυσιν.

των νὰ λαμβάνουν καταδίκην, λέγουν ἁλλειπτικῶς ταῦτα· εἶδον· ἔδωκας· ἤγουν εἶδον τὴν ἐκδίκησίν μου· ἔδωκας δίκην· εἶπε δὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐπρογνώρισα τὸν ἀφανισμὸν, ὅπου ἐμελλον νὰ λῶβουν εἰ ἐπιβουλευόντες αὐτὸν ἐχθροὶ τοῦ. (1)

„Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου· ὅτι χρη-
στὸν ἐναντίον τῶν ὁσίων σου·

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σε προσμένω ἐκδίκη-
τὴν Κύριε· κατὰ περίφρασιν δὲ εἶναι ὁ λόγος· διὰ
τὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐλαβειαν, ὅπου εἶ-
χεν εἰς τὸν Θεόν, ἐλάμβανε πολλὰς φορὰς τὸ
ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ποιῶ,
λέγει, διὰ τὶ τὸ ὄνομά σου, ἦτοι τὸ νὰ σὲ προ-
σμένη τινὰς βοηθόν του, τοῦτο λέγω, εἵνεκεν καλὸν καὶ ὠ-
φέλιμον εἰς ἐκείνους, ὅπου εἶναι ἀφροσωμένοι καὶ
ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα ἐρμη-
νεῖα τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἤμπορεῖ δὲ οὗτος
νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον
τοῦ Διαβόλου· ὅς τις ἀνομεῖ πάντοτε καὶ δολιεύε-
ται κατ' ἐπάνω μας, ἕως ὅπου νὰ μεταναστεύσωμεν
καὶ νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο· ἦτοι
ἕως θανάτου· σκῆνωμα δὲ τοῦ Διαβόλου, εἶναι
τὸ παραμόνευμα, ὅπου κάμναι τριγύρω εἰς τὴν
καρδίαν μας· ῥίζωμα δὲ αὐτοῦ, εἶναι ἡ σερεότης
καὶ ἡ ἐπιμονὴ, ὅπου ἔχει εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλῇ
μὲ διαφοροὺς λογισμοὺς· θέλουν δὲ ἰδοῦν οἱ δι-
καιοὶ τὴν ἥτταν καὶ κρημνισμόν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ
περισσότερον θέλουν φοβηθῶν τὸν Θεόν, ὅστις βοη-
θεῖ ἐκείνους, ὅπου φοβοῦνται αὐτόν· ἄνθρωπον δὲ
ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Διάβολον· καθὼς θε-
λομεν ἐρμηνεύσωμεν εἰς τὸν πρῶτον σίχον τοῦ πεν-
τηκosoῦ πέμπτου Ψαλμοῦ· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ
ῥήτῃ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ τὴν τροπολογικὴν ἐννοίαν
ταύτην ἀρμοδίως θέλομεν νοήσωμεν.

Ψαλ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτω τὸ, ἐποίησας ἐρμηνεύει „Οὐκ ἐγὼ φησὶν ἐποίησα ἑμαυτὸν ἔλασαν κατάκαρπον· ἀλλὰ
σύ· παρὰ σοῦ γὰρ ἡ χάρις· διὸ ἐγὼ παύσομαι σοὶ τὴν χάριν εἰδὼς, ὅς σοι ἐχομολογούμενος· εἶπε δὲ ὁ Ἡε-
χίας „Ἀρμόττει ταῦτα τὰ ῥήματα Πέτρου, εἰς ἀνάμνησιν ἐρχομένου τῆς οὐκείας ἀρνήσεως· ὅς τις ὡς ἔλασα κατάκαρπον
ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· τούτέστιν ἐν τῇ πίσει διηνεκῶς ἱσάμενος, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν ὑπέστη τὸν καύσωνα τῆς ἀρνήσε-
ως· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐξηράνθη· τῇ γὰρ δακρύῳ τῆς μετανοίας τὴν ἥξαν ἐπότισε· διὰ τοῦτο φησὶν ἐχομολογούμενος
σοὶ, ὅτι ἐποίησας· τί ἐποίησας; ἔλεος, χρηστότητα, συμπάθειαν· ὅτι τὸν ἀρνησάμενον, κήρυκα τῶν μυτηρίων
ἐποίησας· σῶλον τὸν σαλευθέντα κατέστησας· χρηστὸν δὲ τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα οὐκ Ἰουδαίοις, οὐδὲ εἰδωλολατρείαν
νοτοῦσιν· ἀλλ' ἐναντίον τοῖς ὁσίοις τῆς διὰ χάριτος δικαιοθεΐας· παρὰ τούτοις γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ χρηστὸν· τί γὰρ τῆς
τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίας χρηστότερον; ὑπομεῖν δὲ, διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὕτως σιωπᾷται· (ἐν τῇ
ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου οὐ μόνον τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀγῶσι μετὰ πολέμῃ τῆς προθυμίας
ἐγκατετήσω· ἀλλ' ὅτι ὁ χρηστὸν· τούτέστι φιλά θῆωπον· τὸ δὲ ἐναντίον τῶν ὁσίων σου· ἀντὶ τοῦ πάρεστιν ἡ βοήθ,
θεῖά σου, ὅς φυλάξεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ἀθλοῦντας· τὸ ἀξίερασεν ὄνομά φησι, τοῖς ἐπισταμέοις σε, πο-
θὼν αἰεὶ ὁ προσμένων, ὅς τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρπούμενος· χρηστὸν γὰρ καὶ τριπόδητον τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ὃ
πάντων ἀνθρώπων· ἀλλὰ τοῖς τῆς θεογνωσίας ἡζυγμένοις·

Ψαλμός NB'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ συνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγ'. Ψαλμόν. δύο σίχους μόνον ἔχων περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον, τοὺς ὁποίους μόνους θελομεν ἐρμηνεύσωμεν ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων σίχων τὴν ἐξήγησιν ἐγράφωμεν εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· οἱ δύο δὲ σίχοι εἶναι παρὰ τὴν ἐδῶ· διὰ τὴν μὴ φανῆ, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος κατὰ λάθος δύο φορές ἀριθμῆθη· ἀλλὰ διὰ τὴν φανερωθῆ, ὅτι ἀγχι καὶ οἱ δύο οὗτοι Ψαλμοί, εἶναι ἓνας κατὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ προφορὰν τῶν λόγων, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως διαφέρουσι· διότι ἐκεῖνος μὲν κατηγορεῖ τὸν θυμὸν τοῦ κακίου τοῦ Σαναχρειῖμ, καὶ τοῦ Ραφάου, τὰ ὁποῖα εἰδείξαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἐλκείου· οὗτος δὲ ὁ Ψαλμός κατηγορεῖ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ λύσιν τῶν Ἰουδαίων.

Ἐπαυθὴ, ἂν ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν ἐδιέφερε κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπὸ τὸν ιγ'. δὲν ἤθελεν ἀριθμῆθαι δύο φορές, καὶ νὰ δευτερωθῇ· καὶ νὰ λαμβανθοῦν τόσον οἱ Ἑβραῖοι ἐβδόμηκοντα, ὅπου τὸν μετέγραψαν, ὅσον καὶ οἱ πατέρες, ὅπου τὸν ἐξηγήσαν· διότι καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν ἔχει ὁ Ψαλμός οὗτος διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν τοῦ ιγ'. ἥ τις εἰς τὸ τέλος μὲν πέμπα τοὺς ἀναγινώσκοντας, διὰ τὰς προφητείας ὅπου περιέχει κατὰ τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἐπληρώθησαν εἰς τὸ τέλος· ὑπὲρ Μαελέθ δὲ γράφει, τὸ ὅπου δὲν λέγει περὶ χορείας, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς παρ', κατὰ μετάληψιν· τοῦτον γὰρ τὸν Ψαλμόν ἀναγινώσκοντες ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, χορεύομεν διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν προφητευθέντων. (1) „Ἀγαλλίσσεται γὰρ φωνὴ Ἰακώβ, καὶ ευφρανθήσεται Ἰσραὴλ· ὅτι τις αἰμαθὴ ἡμεῖς ὁ νόμος Ἰσραὴλ, καθὼς ἐν τῷ ιγ'. Ψαλμῷ ἐρμηνεύσαμεν· τὸ δὲ συνέσεως διδάσκει, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν παρόντα Ψαλμόν, χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν, ὅτι οὗτος, ἀγχι καὶ κατὰ τὰ λόγια εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγ'. Ψαλμόν, ὅμως κατὰ τὰ νοήματα ἔχει διαφορὰν μυστηριακὴν· λαμβάνοντας τοὺς δύο διαφορετικούς σίχους πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν, τοὺς ὁποίους ἔχει παρὰ τὴν ἐδῶ· ὡς εἵπομεν.

1 :., Εἰ

(1) Γλαφυρά δὲ εἶναι ἡ ἐρμηνεία, ὅπου κἀμνη ὁ θεὸς Νύσσης Γρηγόριος „Καὶ σὺ δὲ ὅταν ἀκούσῃς τῆς ἐπιγραφῆς συναπτούσης τὸ ὑπὲρ Μαελέθ τῇ εἰς τέλος φωνῇ, τότε γίνασκε διὰ τοῦ αἰνύματος συμβουλήν σοι προσάγεσθαι, μὴ ἐγχανοῦσθαι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀγωνίσμασιν, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης βλέπειν· τοῦτο δὲ εἰς τὸ καταταχθῆναι τῇ ἀγγελικῇ χωρίᾳ τῇ σὺν ψυχῇ, τῇ προσβολῇ τῶν πειρασμῶν ἐκκαθαρισθεῖσαν, καθάπερ τὴν τοῦ Λαζάρου ἀκούομεν· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τις, διὰ τί δύο φορές γράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος; ἢ ἀποκρινόμεθα πρῶτον, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἔχει τὸ νὰ λέγῃ τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Θεός, εἶναι τόσον μεγάλη ἢ φοβερά ἀμαρτία, ὥστε

1: „ Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ
 „ οὐκ ἔστι Θεός· διεφθάρησαν
 „ καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομί-
 „ αῖς. (1)

Τούτων τὴν ἑρμηνείαν ζητεῖ εἰς τὸν γ΄. Ψαλ-
 μόν· τὸ δὲ ἐν ἀνομίαις, ὅπου ἔχει ἑδῶ, ἐκεῖ ἔ-
 χει ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

„ Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.

Εἰς τὸν γ΄. Ψαλμὸν ἔχει „ Οὐκ ἔστι ποιῶν
 χρηστότητα.

2: „ Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν
 „ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ
 „ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν

„ Θεόν.

3: „ Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειάθησαν·
 „ οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν
 „ ἕως ἐνός· (Ἐκεῖ ἔχει „ οὐκ ἔστι
 „ ποιῶν χρηστότητα.)

4: „ Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζό-
 „ μενοι τὴν ἀνομίαν; οἱ κατεσθίου-
 „ τες τὸν λαὸν μου ἐν βρωσῇ ἄρτου
 „ τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

5: „ Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὐ οὐκ
 „ ἦν φόβος.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς
 τὸν γ΄. Ψαλμὸν· ἐν ἐκείνῳ δὲ γράφεται, ἐδειλία-
 σαν, ἑδῶ δὲ, ἐφοβήθησαν.

„ Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἄν-
 „ θρωπαρέσκων.

Α΄ν-

Ἰδεὶς ὁ τοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εὐχαριστήθη νὰ ἐλέγξῃ μόνον μίαν φορὰν τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν· ἀλλὰ ἐπαρκευμένη
 νὰ ἐλέγξῃ, νὰ θεατρίσῃ, καὶ νὰ σατίσῃ αὐτὴν δυο φορές με διπλοῦς ἐλεγμούς, ἢ κατηγορίας, διὰ νὰ δείξῃ
 πόσον εἶναι θεοσυγῆς ἢ θεομίσητος ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν· ὁ δὲ Λιτίνος προσθετεῖ ἐν τῇ νεοτυπῳῳ αὐτοῦ
 Ψαλτηρίῳ ἢ δευτέραν αἰτίαν ἡγοῦν ὅτι ὁ μὲν γ΄. Ψαλμὸς προφητικῶς ἐγράφη περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἢ τῶν Βαβυ-
 λωνίων· οὗτος δὲ Ἰσως ἐγράφη περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανέως· προσθέτει ἰμοίως ἢ τριπλῶν, ὅτι ὁ μὲν γ΄. Ψαλ-
 μὸς διαλαμβάνει περὶ τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἢ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους Δαβὶδ· ὅντος δὲ, περὶ
 τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ· προστίθεται δὲ ἐγὼ ἢ τετάρτην αἰτίαν ὅτι δύο φορές ἐγράφη ὁ
 ἴδιος Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὴν ἀναφέρει τὰ διεφθαρμένα ἦθη τῶν πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπων, καθὼς ὁ Παῦλος αὐτὸν
 ἐκλαμβάνει· ἵνα οὖν δείξῃ πόσον ἀναγκαία ἦτον ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο δις ἀνέφερε τὴν διεφθαρμέ-
 νην κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων, ἀναγκαίως τὸν σωτῆρα ἢ λυτρωτὴν ἀπαιτοῦσα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς διαφωνία, κατηγορηματὶς ἂν εἴη τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρνήσεως,
 κατὰ τὸ, εἶπεν ὁ ἄφρων οὐκ ἔστι Θεός· οὐ καθάπερ τι σημεῖον ἢ ἐλεγχον ἐπιφέρει τὸ, διεφθάρησαν ἐν ἀνομίαις·
 σημαίνει γὰρ διὰ τούτων ὁ λόγος τὴν ἔκπτωσιν τῶν περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἐννοιῶν, καὶ τὸν δυσσεβῆ ἢ ἄθεον λογισμόν
 τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας ἐπιμαρτυροῦντα· ἢ δείκνυσιν ὡς περὶ χαρακτῆρα τῆς τοι-
 αύτης ἀσεβείας, κατὰ τὸ λεληθὸς ἐκφυλενούσης τῇ ψυχῇ, τὴν κακῶς ὀλλυμένην κακίαν· ἢ ὡς διέφθειραν τὰ σπαρμένα
 ἐν αὐτοῖς ὑγιᾶ περὶ Θεοῦ σπέρματα, ἢ τῇ τῶν βδελυγῶν εἰδώλων λατρείᾳ ἑαυτοὺς παραδεδώκασι, τὴν ἀσεβείαν
 διελόμενοι εἰς τε τὴν παντελῶς ἄθεταν ἢ πολυθεταν· ἢ τὰ ἀκόλουθα δυνάτες ταῖς ἀθέοις ἢ ἐνδιασφόροις αὐτῶν ἐ-
 πιτηδεύμασιν, εἰς πᾶν εἶδος μοχθηρίας περιπεπτώκασι· οὕτως ἐκβαλόντες τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὴν εὐσέβειαν οἱ
 ἄφρονες· ἡγοῦν ἄθεοι, συνεκβεβλήκασι αὐτῇ ὡς βασιλίδι πᾶσαν ἀρετὴν· καὶ πείσαντες ἑαυτοὺς μὴ δένα τοῖς τῆς
 κτίσεως οἵατιν ἐφεσάναι, ἀδεῶς πᾶν ὁ,τιοῦν δεδράκασι ἐκτοπον· λέγει δὲ ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Θεὸς Νύσσης Γρη-
 γόριος „ Πῶς δὲ ἄφρων λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· ἡγοῦν λογίζεται τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν μὴ εἶναι; διαφθαρείς
 ἢ βδελυχθεῖς ἐν τοῖς τοιούτοις τῆς διανοίας ἐπιτηδεύμασι· φθορὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ διάλυσις τοῦ συνεσῶτος, ἢ τοῦ
 ὄντος ἀπόπτωσις· πῶς γὰρ ἂν τις ἐν τῇ εἶναι εἴη, μὴ ἐν τῇ ὄντι ὦν; πῶς δ’ ἂν τις μένει ἐν τῇ εἶναι, μὴ πεισῶν
 τῇ ὄντι ὅτι εἶναι; ὁ δὲ ἀληθῶς ὢν Θεός, ἐστὶ πάντως· καθὼς τῇ μεγάλῃ Μωϋσεῖ ἡ ὁπτασία τῆς θεοφανείας με-
 μαρτύρηται· ὁ οὖν ἐκβάλλων τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι, ἐκ τοῦ ἐκείνου μὴ εἶναι λέγειν, ἑαυ-
 τοῦ

K :

Ἀνθρωπαρέσκους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους · τὸ ἐποίησεν τούτο ὄνομα καὶ ὁ Χριστὸς ὡνείδισε πολλάκις εἰς αὐτοὺς, ὑποκριτὰς ὀνομάζων, καὶ κατ' ὄψιν κρίνοντας · ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκειαν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κινούμενοι ἔλεγον πρὸς ἀρέσκειαν καὶ θαρραλίαν τοῦ Καίσαρος · „ Πᾶς ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι · καὶ πάλιν „ Οὐκ ἔχομεν βασιλεῖα, εἰμὴ Καίσαρα· (Ἰω. ιθ'. 14.) καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον δὲ ἔλεγον „ Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· (Ἰω. ιθ'. 12.) τούτων λοιπὸν τῶν ἀνθρωπαρέσκων Ἰουδαίων τὰ κόκκαλα : ἦτοι τὰς φυλάς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα συνίσταται τὸ σῶμα · τούτων, λέγω, τὰς φυλάς διεσκόρπισε καὶ διέσπειρεν ὁ Θεός, εἰς τὸ νὰ εἶναι δοῦλοι καὶ ὑποκείμενοι καθὲς ἔθνους · ἢ καὶ ὅταν διεφθάρησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὰ ἄρματα τῶν Ῥωμαίων, διεσπαράχθησαν τὰ νεκρὰ σώματα καὶ κόκκαλα αὐτῶν, ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς γύπας, καὶ τὰ σαρκοβόρα πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ· (1)

„ Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξου-

„ σένωσεν αὐτοὺς·

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἔγιναν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ· μετὰ τὸ νὰ ζῶν ζῶν δυστυχῶς τὴν καὶ κακοδαίμονεστάτην, γενόμενοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου οἱ πλέον βαρυσυμφορώτεροι · τούτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τὴν ὃ Χριστὸς τοὺς ἐξουδένωσε καὶ τοὺς ἔκαμιν ὄνειδος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. (2)

6: „ Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ ; ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ · ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Τὴν ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὁρᾷ εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμὸν · τοῦτο δὲ ὅπου ἔχει ὁ παρὼν Ψαλμὸς „ Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεόν, ἔκαστος γράφεται, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον.

Ψαλ-

τοῦ τὸ εἶναι διέφθειρεν, ἔξω τοῦ ὄντως γενόμενος · οὐκοῦν τὸ λογίσασθαι μὴ εἶναι Θεόν, μηδὲ προνοεῖν, αὐτίον γέγονε τοῦ διαφθαῖναι ἡμᾶς ἐν ἀνομίαις · ὁ δὲ διεφθαρμένος βίος βδελυκτοὺς ἔσται Θεοσυνεῖς ἀπειργάσατο · ἔτι διὰ τοῦτο ἔδει τὸν ἱατρὸν ἐλθεῖν τὸν τὰς διαφθορὰς ἡμῶν ἰασόμενον, ἔτι τοὺς ἐβδελυγμένους οἰκειωσόμενον · λέγει δὲ ἔτι ὁ Ἠσαΐας „ Τίνος γὰρ ἦν τοῦτο ; ἀλλ' ἢ ἄφρονες, περὶ οὗ ὁ Ἠσαΐας ἔλεγεν „ Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ μάταια φρονήσει (Ἠσ. λβ'. 5.) ποῖα ταῦτα ; ὅτι φαῦλά τινα ἔτι ἀτοπα ἐργαζόμενοι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν βλέποντες, δέον εὐχαρισεῖν καὶ δοξάζειν ὡς χρηστὸν ἔτι ἀνεξίκακον, εἰς παραφροσύνην ἐκτρέπονται, οὐ νομίζοντες Θεὸν ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα, ἀκρίτως δὲ ἔτι αὐτομάτως φέρεσθαι · ἄριστα δὲ εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ὁ κακῶς περὶ Θεοῦ φρονήσας, ἔτι εἰς τὴν ἄλλην ἔρχεται κακίαν · τὴν γὰρ εὐσεβείαν τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς ἐκβαλὼν, συνεκβέβηκεν αὐτῇ πᾶσαν ἀρετὴν ἀκολουθεῖσαν ὡς βασιλίδι τῇ εὐσεβείᾳ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι ἔτι τὸν Ῥαφάκην ἀνθρωπαρέσκον ὀνομάσας, ὅς ἐστι Ἑβραίων φῶς βλασφημίας λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἠκόντισε, ταύτην τοὺς Ἀσσυρίους θεραπεύειν οἰόμενος · ὡς καὶ τινες ἀφέντες τὸν Θεόν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατελείφθησαν, οἱ κατὰ Ἰουλιανὸν φημι τὸν παραβάτην, τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ποῖα δεῖ φρεῖ ; τὰς δογματικὰς τῶν Ἑλλήνων ἔτι ἀσεβῶν δυνάμεις, ἃς ταῖς ἰδίαις ἐνέθηκαν συγγραφαῖς . . . ἤρεσαν μὲν γὰρ τῇ τῶν λέξεων λαμπρότητι, καὶ τῇ τῶν λόγων συνθήκῃ · διὰ τοῦτο γὰρ αὐτοὺς ἔτι ἀνθρωπαρέσκους καλεῖ · ἀλλ' ἢ τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων δυνάμεις, ἢ τις διὰ τῶν ὁσίων σημαίνεται · κατηφάνισαι παντελῶς, ἀπρακτεν αὐτὴν ἀποφαίνοντες τοῦ Χριστοῦ, ἔτι ἐξουδευνῶντες αὐτούς ; δηλοῦται τοὺς τὰ Ἑλλήνων συγγεγραφεκέτας.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβίδ· ἐν τῷ ἔλθῃν τοὺς
 „ Ζιφαίους, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ „ Οὐκ ἰδοὺ
 „ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν ;
 „ (Α΄ · Βασιλ. κγ΄. 19 · ,

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐπῆγεν καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν καλουμένην Ζίφ· οἱ Ζιφαῖοι λοιπὸν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, ὑπεκρίθησαν μὲν, πῶς εἶναι φίλοι μὲ τὸν Δαβὶδ, ἐμήνυσαν ὅμως κρυφίως εἰς τὸν Σαούλ, πῶς εὐρίσκεται ὁ Δαβὶδ κρυμμένος εἰς αὐτούς· τότε ὁ Σαούλ συναθροίσας σφάτευμα, ἐπῆγε κατὰ τοῦ Δαβὶδ· ἐπειδὴ δὲ ἠκολούθησε καὶ ἐγένεν ἐκεῖ πτόλεμος ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, ἐγύρισεν ὀπίσω ὁ Σαούλ· (1) ὅθεν ὁ Δαβὶδ φυγὼν καὶ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σαούλ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί μὲ τὴν εὐμήχανον πρόνοιάν του, διεσκέδασε τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπιβουλὴν τῶν Ζιφαίων· διὰ τοῦτο καὶ καὶ ἐν ὕμνοις ἐπιγράφεται· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ· „ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου Κύριε, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐρρύσω με· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τί ἡ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένη προφητεία, ἐπλησίαζεν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ ἐκβᾶσιν· προεφήτευσεν γὰρ εἰς αὐτὸν, τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἐμελλόν νὰ λάβουν οἱ τρῦτον ἐπιβουλεύοντες, εἰπὼν „ Ἀποσρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ πάλιν „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου· τὰ ὅποια ταῦτα ῥήτῃ θέλομεν ἐξηγήσομεν καθαρῶς εἰς τὸν τόπον τοῦς· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται· ὅτι συναστὸς ἀνδρὸς εἶναι ἴδιον, τὸ εἰς τοιοῦτον καιρὸν κινδύνων, νὰ ὕμνῃ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, καὶ ταῦτον νὰ ἐπικαλῇται ὡς κριτὴν καὶ ἐκδικητὴν τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἡθικώτερον δὲ οἱ τῇ στενῇ τῆς αὐχμῶδους διαβάσεως προσκαθήμενοι δαίμονες, ὅταν καλύσαι τὴν διὰ τοῦ σενοῦ περὶαν ἡμῶν ἀδυνατήσωσι, τότε πάλιν πρὸς τὸν Σαούλ ἀνατρέχουσι, τὸν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν λυπούμενοι (ἥτοι τὸν Σατανᾶν·) πάντως δὲ ὁ τὴν ἰσχυρίαν οὐκ ἀγνοῶν, οἶδε σενοὶν ἐξ αὐχμῶδῃ τόπον ἐν τῷ μέρει τούτῳ μνημονευόμενον· διὰ δὲ τῆς ἀπεσενομένης ὁδοῦ, τὴν Εὐαγγελικὴν ἐκείνην τῆς Βασιλείας ὁδὸν ἐνοήσαμεν, ἣν καλύουσι μὲν οἱ Ζιφαῖοι· τούτῃ τὸ ἀλλόφυλον τῶν Δαιμονίων ἔθνος, οἱ ὑπηρετοὶ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως· εὐρίσκουσι δὲ ὀλίγοι οἱ τὴν πλατεῖαν ἀποσσεφόμενοι· ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς ἰσχυρίας οὕτως· οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν, ἐν Μεσσαρᾷ· ἐν τοῖς σενοῖς ἐν τῇ Καινῇ ἐν τῷ βουνῷ ; (Α΄ · Βασιλ. κγ΄. 19 ·) ἀληθῶς γὰρ τῇ σενῇ ταύτῃ οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες ἐναποκρύπτονται· δείκνυσιν δὲ ταύτην ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡ Καινὴ Διαθήκη, δι' ἧς ἐς πρὸς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν τοῦ ὄρους ἀνελθεῖν, ἣν βουνὸν ὀνομάζει ὁ λόγος τῆς ἰσχυρίας· ὅταν οὖν τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀεμποδίστως παρέλθωμεν, Ζιφαῖοι τῷ τυραννῇ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν καταμηνύουσιν· ἡμεῖς δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ σεσωκότος τὴν δυναστείαν τῆς εἰς τὸ καλὸν πίσεως ἡμῶν ἀνατίθεμεν λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· ὁ Θεὸς ἐξ ἧς·

1: „ **Ο** Θεός ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶ-
„ σόν με .

Σῶσόν με, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα· ἤγουν, διὰ τὸ ἐσὺ ὀνομάζεσαι Σωτὴρ καὶ δίκαιος· σῶσόν με δὲ, ἀκόμη καὶ ἀκόμη· ἤγουν παντελῶς καὶ μὲ ὅλην τὴν τελειότητα· διὰ τὸ ἀπὸ καθὲς μέρος ἐπιβουλαὶ πολλαὶ περιεκύκλωσάν με· (1)

„ Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με .

Ἐπεὶ δὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι δυνατός, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλεις μὲ κρίνεις μαζί με τὸν Σαοὺλ, ὅπου καταδυναστεύει τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν· καὶ θέλεις κάμης ἐκδίκησιν εἰς ἐμέ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ κρινεῖς με· διὰ τὴν συντάσσεται ἐδῶ μὲ αἰτιατικήν, εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ δοτικήν· ἤγουν κρίνεις μοι ὡς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔχει· ἤτοι ποιήσεις μοι κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν· τὸ γὰρ κρινεῖς με μὲ αἰτιατικήν, σημαίνει κυρίως τὸ κατακρινεῖς με· (2)

2: „ **Ο** Θεός εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς
„ μου· ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ ματός μου .

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, φαίνονται μὲν, ὅτι δὲν ἔχουν διαφορὰν· ἀλλὰ σημαίνουν ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν δεήσεως· ἔτι γὰρ παρομοίως εἶπε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ' Ψαλμοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε'. καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ις'. καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους· οἱ φιλοπονώτεροι ὁμῶς εὐρίσκουν, πῶς ἔχουν διαφορὰν τὰ τοιαῦτα ῥήματα· ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι προσευχὴν μὲν ἐδῶ λέγει, τὴν κατὰ νοῦν καὶ νοερὰν· ῥήματα δὲ στόματος, τὴν διὰ χαλῶν καὶ στόματος προφερομένην ἱκεσίαν· ἤτοι καθὼς εἶναι τὸ ἀνωτέρω· ἤγουν τὸ, ὁ Θεός ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια· (3)

3: „ **Ο**τι ἄλλότριοι ἐπανεστῆσαν ἐπ' ἐμέ,
„ καὶ κραταιοὶ ἐζητήσαν τὴν ψυχὴν
„ μου .

Ἀλλοτρίους καὶ κραταιοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ μοι φησὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἡ τοῦ σοῦ ὀνόματος κλήσις· οὕτω ἔοι θεοὶ Ἀπόστολοι τὰ μεγάλα εἰργάζοντο θαύματα· „ Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ φησὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγείρει καὶ περιπάτει ἄλλος δὲ λέγει· ὅσπερ ἐστὶ τινὰ ὀνόματα καὶ ῥήματα ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἰσθμόν ἑρπετῶν ἐπιρδαῖς, ποσαύτην ἐμφαίνοντα δύναμιν, ὥς κατακοιμᾶται, ἢ νεκροῦν τὰ φοβερώτερα τῶν ἐρπυσικῶν· οὕτω καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα πρὸς ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἡγήσατο περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ματαία γὰρ πάντα ἡ παρ' ἀνθρώπου σωτηρία· τὸ ὄνομά σου φησὶ μόνον, τὸ φοβερὸν, τὸ παντοδύναμον, εἰς ἐμὴν σωτηρίαν ἐπικέκλημαι· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ διὰ πράξεις φησὶν· οὐδὲ γὰρ ἀξιοχρέους ἔχω· μὴ διὰ πατέρων εὐγένειαν· ἄλλος γὰρ ἄλλον διασφάζειν οὐ δύναται· ἄλλ' ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· τοῦτο γὰρ σωτηρία διηνεκῆς καὶ ἀσφαλὲς ἵσται· εἰ γὰρ λησάτις τινες, ἢ βάρβαροι περιπεσόντες, εἴτα ὄνομα δυναστῶν παραγαγόντες, ὥς ἐκείνων οἰκεῖοι τοὺς κινδύνους ἐκφεύγουν· πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς δαιμόνων σφεζόμεθα;

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος „ Ἐν τῇ δυνάμει σου εἶπε· τουτέστι ἐν τῷ Ἰω· δυνάμεις γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς οὐκ εἰς κρίσιν δὲ καὶ κολάσιν ἐλθεῖν εὐχόμεθα λέγοντες, κρινεῖς με· ἐπιθυμοῦντες δὲ μᾶλλον ὅσιον τοῖς κατ' ἡμέας δικαστῶν γενέσθαι τὸν κριτὴν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶ· λέγει τοίνυν πρὸς Θεόν, ὁ τῆς ἀνυμνῶν τε καὶ σεύσεως ἐπιβάς καὶ φυγαδεύσας τὸ τῶν Ζιφαίων, (ἤτοι τῶν δαιμόνων) συγκρότημα, ὅτι ἐν τῷ σὺ ὀνόματι γέγονεν ἡμῶν ἡ σωτηρία, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου, ἢ ἐν τῇ καλῇ κρίσει τὴν ἰσχύϊν ἔχει· καὶ εἰσπεὶ ταῦτα γενήσεται· Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ Κρίσιν, οὐχ ἵνα κατακριθῶμεν, ἀλλ' ὥστε ἐλευθερωθῆναι τοῦ τυραννοῦντος βούλεται· διόπερ ἐν δυνάμει σου κρινεῖς με· ἵνα τοῦ ἀντιδίκου, εἴτε τοῦ αἰσθητοῦ, εἴτε τοῦ νοητοῦ, τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ χειρωθῶμεν, ἡμεῖς γενόμεθα τῶν ἐπηρεαζόντων ἁλλότριοι.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος φάσκει „ Οὐδὲν ὅπλον πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὑπὲρ τὴν εὐχὴν ἰσχυρότερον ἔχομεν, μόνον ἴδαν ἁγία τοῦ Θεοῦ προσευχόμεθα· ὅπερ ὁ Περσὴς αὐτῷ συνεῖδεν, ἐνώτισσασθαι τὸν Θεὸν τὰ ῥήματα τοῦ στόματος βούλεται· ἵνα διαγινώσκῃ· οὐδὲν ἀνθρώπινον ζῆτε· τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς προσδέχεται.

τοὺς περὶ τὸν Σαούλ εὐρίσκομένους· ἄλλοτρίους μὲν, διὰ τί ἦτον ἐχθροὶ τοῦ· κραταιοὺς δὲ, διὰ τί ἦτον δυνατοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν ἐτοιμασίαν· ἢ ἄλλοτρίους μὲν ἐνομαζέει τοὺς Ζιφαίους· ἐπειδὴ ἦτον ἄλλότριοι καὶ ξένοι, ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν, καὶ γνησίαν φιλίαν τοῦ Δαβὶδ· κραταιοὺς δὲ, ἐπειδὴ ἦτον μετὰ τοῦ Βασιλέως Σαούλ. (1)

τος, πῶς ἐμελλε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ὁ Θεός, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ, δημοσιεύει τὴν θείαν ταύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· τὸ δὲ ἰδοὺ σημαίνει, ὅτι θέλει λάβῃ τὴν τοιαύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν, ὅχι μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ καιροῦ, ἀλλὰ τώρα. (2)

„ Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.

5 : Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου.

Τὸ οὐ προέθεντο δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐπαράσκησαν νοερῶς τὸν Θεὸν ἐμπροσθέν τους· διὰ τί ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεὸν, αὐτὸς διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τοῦ νοός του σοχαζεται, ὅτι σέκεται ἐμπροσθέν του ὁ Θεός καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ μὴ κάμνῃ κἀνένα κακόν.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ κακὰ, ὅπου ἐμελέτησαν νὰ κάμουν ἐναντίον μου οἱ ἐχθροὶ μου, αὐτὰ θέλει τὰ γυρίσει ὁ Κύριος ἐναντίον τους. (3)

„ Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς.

4 : „ Ἰδοὺ γὰρ ὁ Θεός βοηθεῖ μοι, καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

Ἀλήθειαν ἐδῶ ὀνομαζέει ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιοσύνην· ἢ λέγει, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἀφανίζει τὸ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ᾔσῃ ἀληθὴς, ἐξολόθρευσον αὐτούς, διὰ τί εἶναι ψευδαῖς· διότι καὶ οἱ Ζιφαῖοι ἐράνησαν ψεῦσαι καὶ ἀπατηλοὶ εἰς τὴν φιλίαν, ὅπου εἶχον μὲ τὸν Δαβὶδ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σαούλ πολλάκις εἶπώ, ὅτι δὲν θέλει ἐπαβουλεύῃ τὸν Δαβὶδ, ἐφάνη ψεύτης εἰς

Ἐδῶ εὐρίσκαται περὶ τὸς ὃ γὰρ σύνδεσμος· φανερώωνται δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐδέχθη πληροφориαν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡμῶν δὲ ἐχθροὶ ἢ ἄλλότριοι, εἴ δαίμονες, εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐπιβουλεύοντες· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησι „ Τῶν ἄλλοτρίων τὴν ἐπανάστασιν λέγει ὁ Δαβὶδ, ἢ τὴν ὑπὸ τῶν ἐν κακίᾳ κρατιῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ζήτησιν, ὅν οὐ παραγέται Θεός· ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου νεύμενος (ἢ τοῦ διαβόλου) ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσυχίος „ Ἀλλότριοι πάντες οἱ μὴ φρονεῦντες τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ συγγενεῖς, καὶ φίλοι, καὶ ἀδελφοὶ τυγχάνωσι· διὸ ἢ ἐπιβουλεύειν ἡμῖν ὡς ἄλλότριοι ἄλλοτρίοις, ἢ συγγενεῖς ὄντες πολλάκις οὐκ αἰσχύνονται· οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἄλλοτριώσαντες τοῦ Θεοῦ, πῶς πολλὰ μᾶλλον ἢ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἄλλότριοι γίνονται; κραταιοὺς δὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῇ κακίᾳ λέγει· οἱ τιμῆς εἰς τοσοῦτον ἰσχυρὰν ἢ ἀνένδοτον τὴν πονηρίαν κέκτηνται, ὥστε ἢ εἰς ἑαυτὴν ἐπιβουλεύειν τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν, ἀλλὰ ἢ τὸν νοητὸν κατασκευάζοντες θάνατον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἰδοὺ ὁ Θεός ἢ Πατὴρ βοηθεῖ μοι· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μετὰ γενῆς ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Διὰ τοῦτό φησιν, ἐκεῖνοι μὲν οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ ὁ Θεός βοηθεῖ, ὁ ἐπανεστῶν τὰ κακὰ τοῖς τῆς κακίας εὐερεαῖς· ἢ διὰ τῆς ἀληθείας ἐξαφανίζεται ἡ παν, ὅσον ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν ἢ ἄλλόφυκον· ἄλλος δὲ λέγει „ Δυνατὸς ἐστὶν ὁ Κύριος μεταστῆναι ἐπὶ τοῦ ἀδικούντος τὰς συμφορὰς· ὅπερ συνέβη τῷ „ Ποιήσατε αὐτῷ, ὅν τρόπον ἐπονηρεῖσθε ποιῆσαι τῇ πλησίον” (Δευτ. 19. 17.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου, ἀπὸ τοῦ „ Λάκον ὡχρήσαν ἢ ἀνέσκαψαν αὐτὸν, ἢ ἐμπροσθεν αὐτοῦ εἰς ῥόθρον, ὅν εἰργάσαντο.

εἰς τὰ λόγια του. (1)

6: Ἐκουσίως θύσω σοι .

Τὸ ἐκουσίως ἐδῶ εἶναι ἀντί τοῦ προθύμως καὶ περιχαρῶς · δὲν θέλω , λέγει , νὰ θυσιάσω εἰς ἐσένα Κύριε , ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου · ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ ἐκ προαιρέσεως , θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα , ὅς τις εἶσαι βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων · ἦτοι θέλω σοι εὐχαριστήσω , καθὼς ἀκολούθως λέγει. (2)

„ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
„ Κύριε , ὅτι ἀγαθόν , ὅτι ἐκ πάσης
„ θλίψεως ἐρύσω με .

Θέλω , λέγει , σὲ εὐχαριστήσω Κύριε · ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ σὲ εὐχαρισῇ τις εἶναι πρᾶγμα ἀγαθόν · καθὼς ἀλλοχοῦ λέγει „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ · (Ψαλμ. ιγ'. 1.) διὰ τί δὲ θέλω σὲ εὐχαριστήσω ; διὰ τί διέλυσες καὶ διεσκέδασες τὸν πόλεμον , ὅπου τῶρα ἐμελλε νὰ καίῃ ὁ Σαούλ ἐναντίον μου · καὶ διὰ τί ἔκαμες αὐτὸν νὰ γυρίσῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον εἰς ἄλλους · ὁ

γὰρ εὐχαριστῶν τῷ εὐεργέτῃ , φιλοτιμότερον αὐτὸν ἐν τοῖς ἐξῆς ἐργάζεται , κατὰ τὸν Ἡσυχιον .

„ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου .

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης μὲ τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς , τὴν καταστροφὴν , ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ ὁ Σαούλ , καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀλλόφυλοι Ζιφθαῖοι , προλέγει τὰ λόγια ταῦτα · ὅτι ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου · λείπει δὲ τὸ , ἐκεῖνα ὅπου ἤθελον · ἢ ἐκεῖνα ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν · καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται : ἤγουν ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου : ἦτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκεῖνα , ὅπου ἐγὼ ἤθελον · ἢ ἐκεῖνα , ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν · καθὼς καὶ εἰς τὸν λδ. Ψαλμὸν ἐρμηνεύσαμεν διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐλλείψεως · (3) Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἰσορίαν · ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐναντίον τῶν δαιμόνων · οἱ ὅποιοι εἶναι ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ , ὡς ἀποσάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ · εἶναι δὲ καὶ κραταῖοι εἰς τὴν κακίαν , ὡς ἀσώματα καὶ ὡς κοσμοκράτορες . (4)

Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος θέλει , ὅτι ἀλήθειαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον , ὥσπερ καὶ Θεὸν μὲν ἄλλος εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Πατέρα , Κύριον δὲ , τὸν Υἱόν · ὥς διὰ τῶν λόγων τούτων αἰνιγματωδῶς δηλοῖ ὁ Δαβὶδ τὴν ἁγίαν Τριάδα .

(2) Ἐφ' οὗτο δὲ ὁ Ἡσυχίος „ Ἀκούσιον θυσίαν ὁ Θεὸς οὐ προσδέχεται · οὐδέποτε γὰρ τῇ ἀναγκάζοντι , ἀλλὰ τῇ προσφέροντι τὴν προσφορὰν λογιζέται · ὅπερ εἰδὼς ὁ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε „ Μὴ ἐκ λύπης , ἢ ἐξ ἀνάγκης · ἰλαρὴν γὰρ δότῃν ἀγαπᾷ ὁ Θεός · σὺ δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ καιροῦ τὸ ἐκουσίον νόησον · πολλάκις γὰρ θλίψει περιπεσόντες γινόμεθα ἑαυτῶν εὐλαβέστεροι · χρηὴ δὲ ἡμᾶς ὡς τῆς θλίψεως μεταβληθείσης παραπλησίους εὐρίσκεσθαι . (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(3) Τοιοῦτον σχῆμα ἐλλείψεως , ὃ τοιοῦτον νόημα ἔχει ὡς τὸ ῥηθὲν ἐκεῖνο „ Ὁ Θεὸς μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου . (Ψαλμ. ιη' . 10.)

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Οὐκ εἶπεν ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπόψεται · ἀλλ' ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου · δι' ὧν ταῦτα μαρτυρούμεν , ὅτι τῷ Θεῷ οὔτε τί μέλλει , οὔτε παρόχκεν · ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεῶντι τὰ πάντα εἰσιν · ἐγὼ δὲ φησὶν ἐν ᾧ ἐσώθην ὀνόματι , ταύτῃ εὐχαριστήσω · ὅτι ἀγαθὸν ἡ εὐχαριστία · ἐφ' οἷς ἐξω τῶν θλίψεων ἐγενόμην , ὡς τὴν ἀφανισμόν τῶν ἐχθρῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς κατενόησα · ἐπὶ ταύτῃ γὰρ ὁ προφητικὸς ὀφθαλμὸς εὐφραίνεται , ὅταν μηκέτι μηδὲν ἐκ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ θεωρῆται · τῆς γὰρ κακίας ἐξαίρεθείσης , ἥτις πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς ἐχθρὸν τάξιν ἀντικαθίσταται , οὐκ ἔτι τὸ τῶν ἐχθρῶν ὑπολειφθῆσεται ὄνομα · πῶς γὰρ τις ἐχθρὸς κληθήσεται , μηκέτι τῆς ἐχθρας ζωῆς , ἢν ἀπέκτεινεν ἡ εἰρήνη , καθὰ φησὶν ὁ Ἀπόστολος ; λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγὼ φησὶ ταύτων ἀπολαύσας , σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὴν τῆς αἰνέσεως σοὶ προσορίσω θυσίαν τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιὼν · ταῦτα γὰρ καὶ μοι ἀφ' ἐλπίου ὡς πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ βοηθουμένοις , καὶ σοὶ καταθύμιον · δίκαιον δὲ τοῦτο ποιεῖν τῶν συμφερῶν ἀπαλλαγέντα παντοδαπῶν , καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὀλεθρὸν θεασάμενον .

Ψαλμός ΝΔ΄.

„Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβὶδ . (1)

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔφυγε τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐκατοίκει εἰς τὴν ἔρημον· μετὰ τὰ πάθη δὲ τὰ ἐδικά του, προεικονίζει καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἔμελε νὰ πάθῃ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ συνέσεως· ἐπειδὴ παραπέμπει τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ τέλος τῶν περὶ Χριστοῦ προφηταυθέντων· καὶ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ ὑμνῇ τὸν Χριστὸν, τὸν δι' ἡμᾶς τοιαῦτα κηταδεχάμενον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ ἀκροάζεται τὸν Ψαλμὸν μετὰ συνέσεως· διὰ τὴν εἶναι συνεστικισμένη καὶ ἀσαφὴς ἢ ἐν τούτῳ περιεχομένη περὶ Χριστοῦ προφητεία.

1: Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευχὴν μου, καὶ μὴ υπερίδῃς τὴν δέησίν μου.

2: Πρόσχεσ μοι καὶ εἰσάκουσόν μου.

δικαιοσύνης μου· πρόσχεσ τῇ δεήσει μου, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου· ὅθεν ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα εἶναι ἀδιάφορα, καὶ σημαίνουν εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐκ παραλλήλου. (2)

„Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου.

Εἶπομεν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τὸν γγ'. δηλαδὴ, ἐν τῷ β'. εἶπω, τί δηλοῖ τὸ ἐνώτισαι καὶ τὸ εἰσάκουσον· καὶ ὅρα ἐκεῖ· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ 15΄ Ψαλμὸς ἔχει ἀντίστροφα τὰ λόγια ταῦτα· διὰ τὴν, εἰς ἐκεῖνον μὲν πρῶτον, εἶναι τὸ εἰσάκουσον· δεῦτερον, τὸ πρόσχεσ· καὶ τρίτον, τὸ ἐνώτισαι· „Εἰσάκουσόν φησι Κύριε,

Τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας, κυρίως μὲν, ἐπὶ τῆς φλυαρίας λέγεται· ὁ δὲ Προφήτης Δαβὶδ λαμβάνει τοῦτο πολλὰς φορὰς καὶ ἐπὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου μελέτης, ὡς τὸ „Καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαίωμασί σου· (Ψαλμ. ρη'. 48.) ἥτοι ἐμελέτων συνεχῶς ἐν τῷ νόμῳ σου· καὶ τώρα δὲ εἶδω

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντὶ τοῦ, τῷ Δαβὶδ, γράφεται τῷ Ἀσάφ. ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν „Ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαγράφει τὸν ἐν πειρασμοῖς ἐξεταζόμενον ἄνθρωπον· διόπερ ὕμνεῖν μετὰ συνέσεως τὸν δυνάμενον ἐλευθερῶσαι πειρασμῶν ἐπαγγέλλεται· σαφὲς δὲ ἔστι τῶν δεσποτικῶν παθῶν ἡ προφητεία πρόσκειται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Ταῦτα Χριστοῦ προσευξαμένου, ἡμεῖς προσευξάμεθα, ἡ τὸν δεσπότην οἱ δοῦλοι, ἡ τὸν πλούσιον οἱ πτωχοὶ μιμησάμεθα· αὐτὸς γὰρ τίνα δεῖ προσεύχεσθαι τρόπον δεῖξαι βουλόμενος, ἐνώτισαι φησιν ἡ μὴ υπερίδῃς· πολλάκις γὰρ ἡμῶν τὴν προσευχὴν ἀκούσας ὁ Θεὸς, ὡς περιττὴν καὶ ἀναξίαν τῆς ἀκοῆς αὐτὸν παρορᾷ ἡ παραπέμπεται.

ἐδῶ ὁμοίως λέγει, ὅτι ἐλυπήθην ἐν τῇ μελέτῃ μου· ἐμελέτων γάρ, πῶς νὰ ᾔτον τρόπος καὶ μηχανὴ διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· ἐλυπήθην ὁμῶς, διὰ τὴν εὐρίσκω καὶ μίαν μηχανὴν εἰς τὸ νὰ λυτρωθῶ· τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχήας λαμβάνεται ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν θέαν (ἴσως τῶν ὀμμάτων): καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Ἐξῆλθε δὲ Ἰσαὰκ ἀδολεσχήσκει εἰς τὸ πεδῖον τὸ πρὸς δείλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε καμήλους ἐρχομένους· (Γεν. κδ'. 63.) (1).

3: „ Καὶ ἐταράχθη ἐν ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ
„ καὶ ἀπὸ θλιψέως ἀμαρτωλοῦ.

Τὸν Σαοὺλ ὀνομάζει ἐχθρόν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐπεβούλευσιν αὐτόν· ὁμοίως καὶ ἀμαρτωλὸν τὸν αὐτόν ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἀμάρτανεν εἰς τὴν διακαιοσύνην· ἐδίδωκε γὰρ τὸν ἀθῶον καὶ ἀνάτιον Δαβὶδ, καὶ ἐζήτησε νὰ φονεύσῃ τὸν εὐεργέτην του, καὶ φωνὴν μὲν ὀνομάζει τὰς ὕβρεις, ὅπου ἔλεγε κατ' αὐτοῦ ὁ Σαοὺλ· θλίψιν δὲ ὀνομάζει τὸν διωγμὸν, ὅπου ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ: τοῦ Δαβὶδ δηλαδὴ.

„ Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμέ ἀνομίαν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἐταράχθηκα, διὰ τὴν οἱ τοῦ Σαοὺλ φίλοι ἐκίνησαν κατ' ἐμοῦ ἀνομίαν· ἤτοι ἔφερον ἐναντίον μου ἐγκλήματα, καὶ μὲ ἐδιάβαλλον εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εἶμαι ἐπιβούλος κατ' αὐτοῦ· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀνομίαι· τὸ ὅποιον οὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἐκινήθησαν ἐναντίον μου αἱ ἀνομίαι: ἤτοι οἱ ἀνομοὶ· ἐτί γὰρ

συνειθίζομεν πολλάκις νὰ λέγωμεν ἀδικίαν, τὸν ἀδικὸν ἄνθρωπον, κατηγοροῦντες αὐτὸν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον βαρύτερον, ὥσπερ νὰ ἔχη ὅλην τὴν ἀδικίαν.

„ Καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκώσθουν μοι.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου ὠργίζοντο ἐναντίον μου, κοντὰ εἰς τὴν ὀργὴν, ἀκόμη ἐφύλαττον κατ' ἐμοῦ καὶ μνησικακίαν· κότος γὰρ ὀνομάζεται, ὅταν ἡ ὀργὴ καίται καὶ μένη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀργιζομένου, ᾧ τις καὶ μνησικακία ὀνομάζεται. (2)

4: „ Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ
„ δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐ-
„ μέ.

Καρδίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ἐταράχθη, στροβυμένη καὶ στενοχωρουμένη ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· Πῶς δὲ ὁ Δαβὶδ, εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλων συνεπιθεμένων μοι· (Ψαλμ. γ'. 6.) καὶ ἄλλα ὁμοια, τῶρα δὲ ἐδῶ φανερά ὁμολογεῖ πῶς δειλιάσκει καὶ φοβεῖται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ὅταν μὲν αἰσθάνετο ὁ Δαβὶδ τὴν θεῖαν βοήθειαν εἰς τὴν ψυχὴν του, τότε ἐθάρρει καὶ δὲν ἐφοβεῖτο· ὅταν δὲ κατ' οἰκονομίαν ὑπερεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπομονὴ του, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεώς του: τότε ἡγωνία, καὶ τὸν φόβον δὲν ἐκρυπτε.

5: „ Φό-

(1)· Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀδολεσχίαν τὸν ἐν θεωρίᾳ μετεωρισμὸν λέγει, ὃν ὑπέμεινεν ὁ Κύριος τὰ κατ' ἡμᾶς λογιζόμενος· διὰ αὐτὸν ἔταράττετο, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἀνοίας προσκόψαμεν, ὥστε σκελίζειν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τρέχοντα· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· (ἐν τῇ ἐκδέδ. Σειρ.)

(2)· Κατὰ ἄλλους δὲ ἐρμηνευτὰς, πάντα τὰ ἀνωτέρω ρητὰ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν· ἤτοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὃς τις καὶ λέγει, ἐχθρὸν μὲν τὸν Καϊάφαν, ὡς ἀφιέναι φωνὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ καιρῷ τοῦ κριτηρίου τοιαύτην τετολμηκότα, ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἀμαρτωλὸν δὲ τὸν Ἰούδαν· πῶς γὰρ οὐκ ἀμαρτωλὸς ὁ προσέους τὸν διδάσκαλον;

5: „ Φόβος καὶ τρόμος ἤλθεν ἐπ' ἐμέ ,
„ καὶ ἐκάλυψε με σκότος .

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπαν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ , τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ , διὰ τὸ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰ πολλὰ λόγια , τὴν ἐπέτασιν καὶ αὐξησιν τῆς δειλίας του . ἐπειδὴ ἡ δειλία , ὅταν αὐξηθῇ , γίνεται καὶ λέγεται φόβος , ὁ φόβος δὲ πάλιν ὅταν αὐξηθῇ , γίνεται καὶ λέγεται τρόμος . σκότος δὲ ὀνομάζει τὸ τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας , διότι ἡ λύπη καὶ ἀθυμία κατ' ἐξαίρετον τροπον σκοτίζουσι καὶ συγχέουσι τὴν ψυχὴν . (1)

6: „ Καὶ εἶπα · τίς δώσει μοι πτέρυγας
„ ὥσει περιστερᾶς , καὶ πετασθῶμαι
„ καὶ καταπαύσω ;

Τὰς πτέρυγας τῆς περιστερᾶς ζητεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ νὰ τοῦ δοθῶν . ἓνα μὲν , διὰ τὴν ἡ περιστέρα πετᾷ ἐγγύγωρα · καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τὴν ἡ περιστέρα εἶναι ζῶον ἡμέτερον καὶ ἀπόνηρον , καθὼς ἦτον καὶ ὁ Δαβὶδ · ποῖος λέγει νὰ μὲ δώσῃ τὰς

πτέρυγας τῆς ταχυτάτης περιστερᾶς διὰ τὸ νὰ πετάξω εἰς τόπους σιγούρους καὶ ἀκινδύνους , καὶ οὕτω νὰ καταπαύσω καὶ νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τοὺς συγχρότους φόβους καὶ πόνους ; (2)

7 Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων , καὶ νύλλι·
„ ὁρῶν ἐν τῇ ἐρημῳ .

Φεύγωντας , λέγει , τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους , ἐμάκρυνα ἀπὸ τοὺς κατοικοιμένους τόπους , καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὸν ἐρημον τόπον .

8: „ Προσεδεχόμενην τὸν Θεὸν τὸν σφίζον·
„ τα με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ κα·
„ ταιγίδος .

Εὐρισκόμενος ἐγὼ , λέγει , εἰς τὴν ἐρημον , καὶ νέναι ἄλλοι βοήθον ἕως τοῦ νῦν δὲν ἐπρόσκεινα νὰ μοι βοηθήσῃ , παρέξ μόνον ἐπένα τὸν Θεόν · καταιγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν σφοδρότητα , καὶ ὑπερβολὴν ζάλην τῶν πειρασμῶν . (3)

9: „ Κα·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς , καί τοι πολλάκις προειπὼν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις , ὅτι προσημάναι τὸ πάθος , παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐβόα , νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται · ὅτι τοσαύτην ἀγωνίαν συνεχώρησεν ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπείαν λαβεῖν , ὥς ἰδεῖσθαι μὲν αἱμάτων θρόμβους , ὑπ' Ἀγγέλου δὲ σπριχθῆναι ὅτι νικῆσαι τὸ δέος · ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Τοῦτο τῶν ἐν πειρασμοῖς ὅτι θλίψεσιν ἰδίον , μὴ μόνον φόβῳ ὅτι τρόμῳ , ἀλλὰ ὅτι σκότῳ κατὰ ψυχὴν ἀπορουμένους συνέχεσθαι .

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Δυσχεραίνων κατ' ἐαυτὸν ὁ Δαβὶδ , περισσεύς ἐπιζητεῖ πτέρυγας , εἴτε ὥς κουφοτέρως καὶ ταχυτέρας · τοιοῦτος γὰρ πᾶς δίκαιος · εἴτε ὥς τὸ Πνεῦμα σκιογραφεύσας , ὅτι μόνον τὰ δεινὰ φεύγομεν , ἵνα ὡς περὶ τὰ πτερὰ γένηται τῶν παρόντων κακῶν · ὁ δὲ Νέσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Θεοδώρῳ λέγει „ Θαυμάσαι δὲ ἄξιον , περισσεύς καὶ οὐκ ἄλλου ὀνέου πτέρυγας λαβεῖν ἐδεήσαντα · δῆλος γὰρ ἐστὶ τῆς πνευματικῆς χάριτος ἐπιέμενος , τῆς ἐν εἰδὲι περισσεύς ἐπιπτάσης · πῶς γὰρ ἂν τις πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῇ , μὴ πτεροθεὶς τῷ οὐρανῷ πτερῷ , ὅτι ἀνωφερὲς διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας γενόμενος ; τίς οὕτως ἔξω τῶν εὐαγγελικῶν μυσηρίων ἐστίν , ὥς ἀγνοεῖν , ὅτι ἐν ὀχίμῳ τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς πορείας ἐστὶ , τὸ τῷ εἰδὲι τῆς καταπτώσεως περισσεύς ἐαυτὸν ὁμοιωσάμενος ; ὁ δὲ Κλήμης λέγει „ Ὁ πάσης πικρᾶς καὶ σαρκικῆς δυσωδίας ἀποσῆσας ἐαυτὸν , ὅτι τῶν χαμαιζήλων ὑπερσβεθεὶς , εὐρήσει τὸ μόνον θυμὸν ἄξιον , ὅτι πετασθήσεται διὰ πρακτικῆς , ὅτι καταπαύσει διὰ θεωρίας · ὁ δὲ σοφὸς Νεῖλος „ Δίδωσι δὲ ὅτι ἡμῖν πνευματικὰς πτέρυγας ὁ Θεὸς ἵνα ὅτι νῦν τὰ ὀλέθρια πάθη , ὅτι ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας ὁρμώσας κατ' ἡμῶν , ὑπερπτήσῃαι ἐσχίσωμεν · εἰσὶ δὲ πτέρυγες τῆς ἀγίας Περισεύς , θεωρία ἀσωμάτων , δι' ἧς ὑψωθεὶς ὁ νοῦς καταπαύει εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἀγίας Τοιᾶδος . (παρὰ τῷ Νικήτῃ .) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πτέρυγας τοὺς Ἀποστόλους καλεῖ · δι' αὐτῶν γὰρ ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ἑλθὼν τοῦ Χριστοῦ τὸ μισήριον ἔπη , ὅτι καθάπερ ἐν νοσηρίαις ταῖς Ἐκκλησίαις κατέπαυσε · τοῦτους οὖν οἱ πτέρυγας περισσεύς · τούτοις πλείους τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος βούλεται · τὸ δὲ τίς ὅτι οὐκ ἀπορῶντες ἐνταῦθα , ἀλλὰ τοῦ μάλῃ ἐπιθυμοῦντες ὅτι κατεπαύοντες . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

(3) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Τῇ καταιγίδι συνῆψε τὴν ὀλιγοψυχίαν · μέρος γὰρ τι τῶν πειρασμῶν τοῖς αὐτῷ
δε-

9. „Καταπόντισον Κύριε, καὶ καταδίελε σὸν, ὅς τις ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰ σωτήρια.
„ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων καταπόντισον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων, αἱ ὁποῖαι βλασφημοῦσι τὸν ἐδικόν σου Υἱόν· ἤτοι βύθισον αὐτάς, ἀποκνίξας μέσα εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος· καὶ καταμοίρασον αὐτάς, μετὰ τὰς τὰς καμὴς ἀσυμφωνούς μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ὥστε ὅπου νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ λαλοῦν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· καθὼς ταῦτα ἐπαθον ὕστερον ἐμπράκτως οἱ Ἰουδαῖοι, διαφθαρέντες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (1)

„ Ὅτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν
„ ἐν τῇ πόλει.

Διὰ τοῦτο, λέγει, καταπόντισον Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ἐγὼ μετὰ τοὺς Προφητικούς ὀφθαλμούς εἶδον εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν· ἀνομίαν μὲν, διὰ τί οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, παρανόμως ἐζήτουν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀντιλογίαν δὲ, διὰ τί οἱ αὐτοὶ ἀντέλεγον εἰς τὸν Χρι-

10. „ Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐ-
„ τὴν ἐπὶ τὰ τείχη αὐτῆς.

Τὴν πόλιν, λέγει, Ἱερουσαλήμ, θέλει τὴν περικυκλώσει ἡ ἀνομία· ἤτοι ἡ παρανομία, ἡμέραν καὶ νύκτα· ἤτοι εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ, ἕως καὶ εἰς τὰ τείχη τῆς· τουτέστιν ὅλην τὴν πόλιν περιέλαβε· τοιοῦτοι γὰρ ἄνομοι ἔμειναν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μετὰ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου ἐπροξένησαν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἕως ὅπου ἐπολέμησαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅλον τὸ γένος αὐτῶν διέφθαιραν, ὕστερον ἀπὸ τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (2)

„ Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐ-
„ τῆς καὶ ἀδικία.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀνομίαν, ἐπιμόνως κατηγορῶν τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἰουδαίους· διὰ τί αὐτοὶ ὑπερηφανευόμενοι, πῶς ζοῦν κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἔκαμναν παρανομίας πάντοτε· ἀπ' οὗ δὲ εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκύ-

δεχομένοις ἢ ἡ ὀλιγοψυχία γίνεται, τὸν ἀνδρεῖον ἐσθ' ὅτε κατακλῶσα λογισμὸν, ἢ ὡσπερ τινα κηρὸν τὸν καλῶς πεπνηγότα νοῦν διαλύουσα· διὰ τοῦτο χρῆ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, ἢ ταύτην παρακαλεῖν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἐξοικίζεσθαι, ἢ μὴ ταῖς ὀλιγωρίαις εἰς ἀπόγνωσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ σωτηρίας καταφέρεσθαι· διαπρέπειν δὲ μᾶλλον ἐν ὑπομονῇ, ἢ πιεῖν ὅτι πάντως ἔσαι Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῇ τεθαφῆκόσι βοηθός· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „ Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ Χριστὸς, πολλάκις μὲν εἰς τὸ ὄρος, πολλάκις δὲ εἰς τὴν ἔρημον ἐπεχώρησε τὸν τῶν Ἰουδαίων φθόνον ἐκκλίνων.

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσύχιος „ Ἡ ἐπὶ κακῇ συμφωνίᾳ λεινόν, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέγα ἀγαθὸν ἢ τῶν ἐπὶ κακῇ συμφωνησάντων διάλυσιν· ὅταν οὖν ἡ κακία καθ' ἑαυτὴν μερισθῇ, ἔχομεν τὸ ἀσφαλές οἱ παρ' αὐτῆς πολεμοῦμενοι· οὐκέτι γὰρ αἱ ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλαὶ πιεζέονται· τειγαροῦν τοῦ Χριστοῦ θαυματουργοῦντας τῶν Ἰουδαίων αἱ γλώσσαι διηρέθισαν· ἢ οἱ μὲν ἔλεγον, οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ· ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν, ἢ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς· ἢ ὁ Θεοδότης εἶπεν, ἐπεὶ φησι κακῇ κέχρηται συμφωνίᾳ, διάλυσον αὐτῶν Δέσποτα τὴν ὁμόνοιαν.

(2) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει „ Τοῦ Χριστοῦ κρινόμενος ἀνόμος· ἀντιλογία τῶν κρινάντων, Πιλάτου δηλαδὴ ἢ τῶν Ἰουδαίων, ἐγένετο· τοῦ μὲν λέγοντος, οὐδὲν αἴτιον εὐρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· ἐκείνων δὲ, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν ἢ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν· ἢ ἡμέρας μὲν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σαυροῦ· νυκτὸς δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προδοσίας· ἐπὶ τὰ τείχη δὲ· δηλαδὴ ἐπὶ τοὺς Ἱερεῖς· αὐτοὶ γὰρ τείχη τοῦ λαοῦ τυγχάνουσιν· ἀνομίαν δὲ ἢ ἀδικίαν λέγει, ἀνομίαν μὲν, ὅτι τὸν νόμον πνευματικῶς οὐκ ἐφύλαττον· ἀδικίαν δὲ, ὅτι τσαύ-

κύκλωσεν ἡ ἀνομία ἕως εἰς τὰ τεῖχη, διδάσκει τῶ-
ρα, ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει ἐλεύθερον οὐδὲ τὸ μέσον
τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ θέλει προχωρήσει·
καὶ ἡ μὲν παρανομία, θέλει προχωρήσει εἰς τὰς κρί-
σεις τῶν κριτῶν· ὁ δὲ κόπος, εἰς τὸ νὰ κατασκευά-
ζουν οἱ πολῖται μηχανὰς καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν
ἀθῶων· ἡ ἀδικία δὲ, εἰς τὸ νὰ πλεονεκτοῦν καὶ
νὰ ἀρπάζουν τὸ ξένον δίκαιον.

11:., Καὶ οὐκ ἐξέλειπεν ἐκ τῶν πλατειῶν
„ αὐτῆς τόκος καὶ δόλος.

Εἰς κάθε πόλιν εὐρίσκονται καὶ πλατεῖαις ἐπά-
ταις καὶ στεναῖς· καὶ πλατεῖαις μὲν εἶναι, ἐκείναις
ἡ στεναῖς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ ὁ-
λόκληρον ἀμᾶξί· αἱ τινες ὀνομάζονται ἐξᾶεροί· στε-
ναῖς δὲ στεναῖς εἶναι ἐκείναις, ἡ ὁποίαις ὀνομά-
ζονται καὶ ἔμβολοι· διὰ τὴν ἐμβαίνειν ἔκπὸ αὐτὰς ὁ
λαός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὰς πλα-
τείας στενάτας τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου γίνονται τὰ
παζάρια, καὶ ἡ ληψοδοσίαις, δὲν ἔλειπεν ὁ τόκος
καὶ ὁ δόλος· (1) ὁ τόκος μὲν, διὰ τὴν οἱ εἰς
αὐτὰς εὐρισκόμενοι ἄνθρωποι ἔπερναν διάφορα ἀπὸ
τὰ ἄσπρα των· κυρίως ὁμως· ἐπειδὴ καὶ τὸ διά-
φορον καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος ἐμπόδιζεν· ὁ δόλος
δὲ πάλιν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰς, διὰ τὴν οἱ πω-

λοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐμεταχειρίζοντο δολιότη-
τας καὶ ψεῦδη, ἀπατῶντες ἕνας τὸν ἄλλον· ἡ καὶ
ἐμεταχειρίζοντο ἄλλας ἐπιβουλὰς ἀναματαξύ των·
μὲ τὰ ἄνω δὲ εἰρημένα ἐξ ὀνόματος ἀμαρτήματα
ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι
ἐπραττοῦ ἀπλῶς καθὲ κακίαν.

12:., Ὅτι, εἰ ὁ ἐχθρὸς ἀνείδισέ με, ὑπή-
„ νεγκα ἂν· καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμέ
„ ἐμεγαλορρήμνησεν, ἐκρέβην ἂν
„ ἀπ' αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται
ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ κατὰ τοῦ
προδότου Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ
Θεοδώριτος· τὸ μὲν οὖν ἀνείδισεν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ
ἐξουδένωσε καὶ ἐδιέβαλε· τὸ δὲ ἐμεγαλορρήμνη-
σεν, ἀντὶ τοῦ ἀνδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβέρισε·
διὰ τὴν καὶ τὰ δύο ταῦτα ἔκαμεν ὁ Ἰούδας· καὶ
ἐδιέβαλε μὲν τὸν Κύριον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐφο-
βέρισε δὲ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον· τὸ
δὲ ὅτι, ἡμπορεῖ νὰ ᾖ συνδεσμός προκαταρκτηκός,
τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι καὶ διηγηματικόν. (2)

13:., Σὺ δὲ ἄνθρωπε ἰσοψυχε, ἡγεμόν
„ μου

τας παρὰ τοῦ Πατρὸς εὐεργεσίας δεξάμενοι, εὐαρεῖ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἱατρὸν καὶ τὸν προφῆα παρέδωκαν·
πλὴν καὶ ἡμεῖς φυλαζόμεθα· καὶ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτὸς, ἐπὶ τὰ ἡμέτερα τεῖχη· δηλαδὴ τὰς ἀρετὰς ἀνομίαν
ἔχειν, ἢ ὅπως ἀντιλογίαν καρτερήσωμεν.

(1) Ἄλλως δὲ λέγει, Αἱ δὲ πλατεῖαι τὸν ἡδονικὸν καὶ παθητικὸν δηλοῦσι βίον, καὶ τὴν εὐρύχωρον τῆς ἀπωλείας ὁ-
δὸν, ἐν αἷς αἱ εἰς μὲν τὰ κακὰ κόπος, καὶ ὁ περὶ τὰς ἀτάκτας δόλος, ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· ἐπισημή-
νασθαι μὲν τοὶ προσήκει, ὡς οὐ μόνον τῆς κακῆς Διαθήκης ἡ τελειότης· ἀλλὰ καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία τοῦ τόκου
κατηγορεῖ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ καὶ τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῇ δόλῳ τοῦτον συζεύγνυσιν.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, Τα μὲν παρὰ τῶν φανερώς δυσμενῶν γενόμενα, οἷσα φησιν ἡγεῖσθαι καὶ φορη-
τά· αἰτιᾶται δὲ τὰς τῶν συνόντων ὑποκρίσεις τῇ ἐνδείξει τῆς ὁμοφυχίας τὴν ἐπιβουλὴν ἐνεργούσας, οὗς οὐδὲ
διαφυγεῖν δυνατόν διὰ τὴν τῆς οὐκ ἐπιστήμης προσποίησιν· οὐδὲ ῥάδιον ἐκκλίνειν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν φυλάσσασθαι
βλάβην, διὰ τὸ ἐν τῇ προσχίματι τῆς φιλίας βαθέως κατασκευασμένην τὴν πονηρίαν κατακεκρύφθαι· τὸ γὰρ
μῖσος ἐν τῇ βάθει κατέχοιτο, ἀγάπη δεικνύουσα κατακεκρυμμένη τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑψαλτοὺς πέτρας·
αἱ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμεναι, κακὸν ἀπρόσβατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται· ἐχθρὸν μὲν γὰρ ὁμολογούμενον καὶ
μισοῦντα ἐκ τοῦ προφανοῦς, δυνατόν καὶ φυλάσσασθαι, ὑποκρινόμενον δὲ φιλίαν, καὶ βαθέως ἐπιβουλευόντα, οὐκ
ἔστι ῥάδιον ἐκκλίνειν· ταῦτα καὶ ὁ Δαβὶδ φιλοσοφεῖ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος, Τούτῳ καὶ τῷ Ἰούδᾳ ὁ Χριστὸς διὰ
τῆς παρούσης προφητείας φησὶ διδόναι.

„ μου καὶ γνωστέμου .

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ, ὠνεί-
δισας, καὶ τὸ ἐμεγαλορρήμονησας· ἤγουν σὺ ὦ
Ἰούδα, ἄνθρωπε ἰσόφυχε, ἐσὺ μὲ ὠνείδισας, καὶ
κατ' ἐμοῦ ἐμεγαλορρήμονησας· ἰσόφυχον δὲ τὸν Ἰ-
ούδαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ἤγουν φίλον· ἡγεμόνα
δὲ αὐτοῦ, διὰ τὴν καὶ ὁ Ἰούδας ἐχειροτονήθη παρὰ
τοῦ Κυρίου μαζὶ μὲ τοὺς ἑνδεκα Ἀποστόλους, ἡ-
γεμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πισευόντων εἰς τὸν Χριστόν·
κατὰ τὸ, „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἀρχοντας ἐπὶ
πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ. 16.) γνωστὸν
δὲ αὐτὸν εἶπεν· ἦτοι ἐγνωσμένον καὶ γνησιώτα-
τον.

14: „ Ὃς ἐπιτοαυτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέ-
„ σματα .

Σὺ, λέγει, Ἰούδα μὲ ὠνείδισας, ὅς τις ἐπι-
τοαυτὸ· ἤγουν μαζὶ μὲ ἐμένα εὐρισκόμενος· ἐγ-
λύκανας· ἤγουν ἐκατασκεύασας φαγητὰ· ἐπειδὴ κά-
θε φαγητὸν κατασκευαζόμενον, γλυκύτερον γίνεται·
ἢ ἐδέσματα θέλεις νοήσαι τὴν διδασκαλίαν τοῦ κη-
ρύγματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτρέφοντο αἱ ψυχὴ τῶν
πισευόντων· ταύτην δὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁ Ἰ-
ούδας, ὡς Ἀπόστολος ὁποῦ ἦτον, ἐγλύκανεν· ἤ-
γουν εὐαπόδεκτον ἐποίησεν εἰς τὸν Χριστόν. (1)

„ Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν
„ ἐν ὁμονοίᾳ .

Μαζὶ, λέγει, μὲ ἐσένα Ἰούδα, ἐπήγαμεν

εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ ὁμογνωμόνως· τόσον πολ-
λὰ σχώρισον σὲ εἶχον καὶ γνησίον μαθητὴν μου.

15: „ Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς·

Ταῦτα προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ, καταρᾶται
ἐδῶ τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ
τοὺς Χριστοκτόνους Ἰουδαίους.

„ Καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἀδου ζῶν-
„ τες .

Καὶ ἂν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι νὰ ἔλ-
θῃ θάνατος εἰς αὐτοὺς, πῶς τώρα λέγει ἐδῶ νὰ
καταβῶν ζωντανοὶ εἰς τὸν Ἀδην· ἀσυμβίβαστον
γὰρ τοῦτο· καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἄλλοι μὲν ἀπὸ
τοὺς Ἰουδαίους βιαίως ἀπέθανον· θάνατον γὰρ ἐ-
δῶ ἐννοεῖ ὄχι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν βίαιον,
τὸν προξενούμενον ἀπὸ κρεμάλαν, ἢ πόλεμον, ἢ
ἀπὸ ἄλλον τρόπον πικρὸν, (ὁποῖον καὶ ὁ Ἰούδας
ἔλαβε, κρεμασθεὶς μόνος του·) ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐ-
τοὺς, ἀναγκαζόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥω-
μαϊκῶν στρατευμάτων, ἑρρίψαν τὸν ἑαυτὸν τοὺς κά-
τω εἰς κρημνοὺς· καὶ ἄλλοι ἐμβαίνοντες εἰς λάκκους
καὶ ξηροπήγαδα ἐκρύπτοντο εἰς πολὺ διάστημα και-
ροῦ, ταλαιπωρούμενοι ἀπὸ πείναν καὶ δίψαν καὶ
φόβον, καθὼς ὁ Ἰωσήφους ἱστορεῖ· διὰ τοῦτο καὶ
Ἀδην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λάκκον καὶ ξηροπή-
γαδον διὰ τὸ σκοτεινὸν, ὅς τις καὶ ἐγενεν εἰς αὐτοὺς
τάφος· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ μέσῃ μένοντες, διεφθίρη-
σαν ὀλίγον ὀλίγον· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ
οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεβούλευον ὁμοῦ τὸν Χριστόν καὶ οἱ
δαί-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἡγεμῶν μου, συνήδης ἡρμήνευσε· καὶ ἀντὶ τοῦ ἰσόφυχε καὶ γνωστὸν, εἶπε, ὁμάτροπος
καὶ γνώριμος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, „ Τὰ μὲν παρὰ τῶν δυσμενῶν γινόμενα, οἷσα ἡγοῦμαι καὶ φορητὰ, ὑπὸ γὰρ
ἐχθρῶν ταῦτα δρᾶται καὶ πολεμίων· ἄλλως τε καὶ τὸν προφανῆ πολεμίων διαφυγεῖν τυχὸν δυνατόν· πάντων δὲ ἀνια-
ρώτατον εἶναι μοι δοκεῖ, τὸ ἀνδρᾶ συνήδη καὶ ὁμογνώμονα, καὶ ὁμοτράπεζον καὶ σύσσιτόν μοι γεγεννημένον, καὶ θείων
μοι καὶ ἀνθρωπείων κεκοινωνηκότα πραγμάτων, τὰ δυσμενῶν δρᾶσαι καὶ πολεμίων. Καὶ μέχρι δὲ νῦν ἐστὶν ἰδεῖν
τὸν αὐτὸν δόλον καὶ φόνον παρὰ τισι πλεονάζοντα, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἐκβασίς πείθει· οὐ μόνον γὰρ τῶν
ἄλλων κοινωνοῦντες προδίδασιν τοὺς παρέχοντας τούτους· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν θείων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων μέτοχοι
γενόμενοι, ἀλλήλους οὐ μόνον προδιδάσιν, ἀλλὰ καὶ θανάτους κατασκευάζουσι, καὶ τοῦτο ὁρκῶν μεσιτευόντων.

δαίμονες : διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἑκατα-
ρόσθη νὰ λάβουν θάνατον · εἰς δὲ τοὺς δαίμονας
καταρᾶται, νὰ λάβουν τὴν εἰς τὰ καταχθόνια δια-
τριβὴν· τούτους δὲ ὠνόμασε ζῶντας, διὰ τὴν εἶναι
ἀθάνατοι· ὥς καταβοῦν, λέγει, εἰς τὸν Ἄδην οἱ
ζωντανοὶ ὄντες κατὰ τὴν φύσιν δαίμονες. (1)

„Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐ-
τῶν ἐν μεσῷ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὥς ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐ-
τοὺς, διὰ τὴν πολιτεύεται πονηρία εἰς τὴν πόλιν τῆς
κατοικίας των· ἐπειδὴ δὲ ἔχουν τὴν κακίαν ἐπι-
πόλειον καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ μέσα εἰς
τὸ βάθος καὶ εἰς τὰς καρδίας των· παροικίας δὲ
εἶπε τὰς κατοικίας τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν προσω-
ρινὰ ἑκατοίκουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ μετὰ παρέ-
λευσιν ἐλέγων χρόνων, ἐμελλον νὰ διαφθαροῦν ἀπὸ
τοὺς Ῥωμαίους.

16 : „Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ
ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπληροφορήθην, ὅτι μοῦ εἰσή-

κουσεν ὁ Κύριος· εἶναι δὲ γλαφυρότερον νὰ εἰπῇ,
ὅτι ἐγὼ μὲν πρὸς τὸν Πατέρα ἐφώνηξα, ὁ δὲ
Τίος εἰσήκουσέ μου· διὰ τὴν ὁ Τίος εἶναι, ὅπου ἀ-
πώλεσε καὶ διέφθειρε τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν
προσευχὴν, ἣν εἶπεν ὁ αὐτὸς Τίος πρὸς τὸν Πα-
τέρα διὰ σώματος τοῦ Δαβὶδ· „Σὺ δὲ Κύρια
ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με καὶ ἀνταποδώσω αὐ-
τοῖς. (Ψαλμ. μ. 11.) (2)

17 : „Ἐσπέρας καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρίας
διηγῆσομαι καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰ-
σακούσεται τῆς φωνῆς μου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς
τρεῖς καιροὺς τῶν μεγάλων συναξέων : ἤτοι τῶν
προσευχῶν, τοῖς ὁποίοις ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἑσπε-
ρινὸν, ὀρθρινόν, καὶ μεσημβρινόν· ἤτοι ὅταν ψάλλω-
μεν τὴν ἑκτὴν ὥραν· (3) ἐγὼ, λέγει, θέλω διη-
γηθῶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλω διδάξω
ταῦτα εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου εἶναι μαζί με ἐ-
μένα· ὥστε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ διηγῆσο-
μαι καὶ τὸ ἀπαγγελῶ, ἢ λέγει, ὅτι θέλω διηγη-
θῶ μὲν τὰ παλαιὰ, θέλω δὲ διδάξω τὰ εἰς ἐμὲ
γενόμενα τώρα νεωστὶ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ.

18 : „Λυ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐλθέτω καὶ τὸ καταβήτωσαν, πρεσβυτικῶς λέγονται ἀντὶ τοῦ ἐλεύσεται θάνατος εἰς
αὐτοὺς, καὶ καταβήσονται εἰς Ἄδην· εἴτα δεικνύσι τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον· διότι φησὶν ὁ βίος αὐτῶν καὶ ἡ
ζωὴ, πάσης πεπλήρωται κακίας καὶ πονηρίας· διὰ γὰρ τὸ ὀλιγοχρόνιον, παροικίαν καλεῖ τὸν ἐκάστου βίον καὶ τὴν
παροῦσαν ζωὴν, ἐν ᾗ παροικοῦμεν οὐ κατοικοῦμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ μακάριοι οἱ παροικίαν ἠγούμενοι
τὸν παρόντα βίον καὶ μὴ κατοικίαν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ἢ Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν φησὶ σὲ τὴν ζωὴν παραδέ-
ξασθαι, ταύτην τοι θάνατος διαδέξασθαι αὐτοὺς· ὅτι δὴ γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· δεῦ-
τε ἀποκτείνωμεν αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ἢ Λέγων δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκέκραξα καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου, οὐχὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν
θυροῦται, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἑαυτοῦ διεγείρει καὶ ἄλλους, ἵνα καὶ αὐτοὶ κράζοντες εἰσακούωνται· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει
ἢ Οὐ μόνον γὰρ τὸν Πατέρα, φησὶ, παρακαλεῖν μεμάθηκα, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, μικρὸν ὕψερρον
ἐξ ἐμοῦ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν μέλλοντα καταδέχεσθαι.

(3) Κατὰ ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν ἢ Τρεῖς, λέγει, τῆς ἡμέρας τὸ ἐλάχιστον διηγῆσομαι, καὶ ἀπαγγελῶ ὕμνους καὶ
δοξολογίας· ἐν ἄλλοις γὰρ καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνεῖσαι φησὶν, ἀλλὰ τὸ ἀπαραίτητον τῆς ὕμνης καὶ ἐνδελεχὲς
ταῦν ἐπαγγέλλεται· ἑσπέρας μὲν γὰρ, εἰς φυλακὴν τῶν ἀπὸ τοῦ σκότους ἐπιβουλῶν· πρωΐ δὲ, εἰς συντήρησιν
τῶν ἡμερινῶν τοῦ ἐχθροῦ προσβολῶν· μεσημβρίας δὲ, εἰς ἀσφάλειαν πλείονα καὶ τῶν ἔργων εὐδορίαν ἐπ' ἀνάγκης
εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια ἀναφέρει ταῦτα λέγων ἢ Ἀπαγγέλλει τὰ κατὰ
τοὺς εἰρημένους καιροὺς πεπραγμένα μυστήρια ὁ Δαβὶδ· ἑσπέρας μὲν, ὅπως αὐτὸν ἔθαπτεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐκέντευ-
σε Νικόδημον· καὶ πάλιν· ὅπως τῶν θυρῶν τῆς Σιών κεκλεισμένων εἰσῆρχετο ὁ Χριστός· πρωΐ δὲ, ὅπως ἀπηνέ-
χθη

18: „Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν
 „μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, ὅτι
 „ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.

Μὲ εἰρήνην, λέγει, ἤτοι χωρὶς πόνον, θέ-
 λει λυτρώσει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἐκείνων,
 ὅπου ἐγγιζοῦν εἰς ἐμέ· ἤτοι ἀπὸ τοὺς ὄντας μὲν
 μετὰ τοῦ Σαοὺλ, συγγενεῖς δὲ ὄντας τοῦ Δαβὶδ
 καὶ συστρατιώτας· ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν,
 διὰ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶναι ἐγγιζόντες εἰς αὐτόν·
 ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων στρατιωτῶν,
 ἦτον συνανασπρόμενοι μὲ ἐμένα καὶ συστρατευόμε-
 νοι. - (1)

19: „Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς καὶ ταπεινώ-
 „σει αὐτοὺς οὐπάρχων πρὸ τῶν αἰώ-
 „νων.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς αἰῶνας, διὰ
 τοῦτο λέγεται ἐδῶ ὅτι εἶναι πρὸ τῶν αἰώνων. (2)

„Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα
 „ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν.

Δὲν εἶναι, λέγει, εἰς τοὺς ἀνωτέρω κακοὺς
 καμμία ἐναλλαγὴ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν·
 ἀλλὰ μένουσιν ἀμετάβλητοι ἐν τῇ κακίᾳ· ἔτι γὰρ καὶ
 ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „Οὐ γὰρ ἀλλάσσου-
 ται, ἢ φοβούνται τὸν Θεόν· ταῦτα δὲ ἡμποροῦν
 νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων·
 ἀπ' οὗ γὰρ αὐτοὺς ἀνωτέρω ἐκαταράσθη ὁ Δαβὶδ,
 τῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι θελεῖ μοῦ εἰσακούσει ὁ Χρι-
 στός, καὶ θέλει τοὺς ταπεινώσει· διὰ τί ἀπὸ τοὺς
 Ἰουδαίους, ἄλλοι μὲν ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥω-
 μαίων ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς εἶπομεν
 ἀνωτέρω· οἱ ἄλλοι δὲ, ὅσοι ἔμειναν, δουλεύουσιν
 ἄτιμοι καὶ τεταπεινωμένοι εἰς καθ' ἕνα ἔθνος μὲ τὰς
 πλέον εὐτελεῖς ὑπηρεσίας· εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Χριστὸς
 ὑπάρχει πρὸ τῶν αἰώνων κατὰ τὴν Θεότητα· ἐπει-
 δὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ
 εἶναι μόνον ἀπὸ τὴν μητέρα, ὡς ἄνθρωπος· τὸ δὲ,
 οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, νοεῖται ἀκόμη καὶ
 ἄλλως διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον τὸ
 ἀντάλλαγμα καὶ ἡ ἐξαγορά, ἥ-
 τις ἐδόθη διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ οἱ
 Ἰουδαῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο δὲν
 εἶναι ἄλλο ἄξιον ἀντάλλαγμα δι' αὐτούς· ἤγουν διὰ
 νὰ λυτρωθοῦν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ ἀπὸ
 τὸν αἰώνιον θάνατον. (3)

20: „Ε-

χθὴ εἰς τὸ Πιλάτου πραιτώριον, ἃ ὅπως ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ταῖς γυναῖξιν ἑαυτὸν ἐνεφάνισε· Μεσημβρίας, ὅπως
 ἐσκαυρώθη ἢ τὴν κτίσιν ἐσάλειψεν, οὐκ ἀπολέσαι ταύτην, ἀλλ' ἀνακαινίσαι ἢ διορθῶσαι βουλομένους· ἢ διὰ τί
 ταῦτα διηγείσθαι ὑπέσχετο; ἔπειδ' ἐπεριεκτικὰ ἢ τῶν λοιπῶν τοῦ μονογενοῦς θαυμάτων ἐτίγχανεν· ὅθεν αὐτοῦ
 φησι ἢ τὸν Πατέρα τῆς φωνῆς εἰσακούσεσθαι, τῇ διηγέσει τῶν μυητῶν τῶν εἰρημένων χαίροντα.

(1) Ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολεμίους δηλοῖ, οὗτο γὰρ
 ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· „Πολλοὶ ἐγένοντο πρὸς με· τουτέστι οὐ βραχεῖς τινες ἦσαν οἱ θορυφεῖν τὴν ψυχὴν
 μου θέλοντες· ὅρα δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐ-
 μοί, εἶναι ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί· ἤτοι κατ' ἐμοῦ· κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὁ δὲ Ἡσύ-
 χιος λέγει, ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια ταῦτα λέγονται· λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ
 τῶν ἐγγιζόντων μοι, εἴτε τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες αὐτοῦ τὸν τάφον ἐκύκλωσαν· εἴτε τῶν ψευδομαρτύρων, οἵτινες
 αὐτὸν συκεφαντοῦντες περικύκλωσαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· εἴτε τῶν ἐν αἵματι δυνάμεων, αἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὁ-
 μοῦ μὲν ἐκπληττόμεναι, ὁμοῦ δὲ ἢ φρουροῦσαι, ὥστε μὴ πᾶσαν τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναγαγεῖν.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Διονύσιος λέγει „Ὁ Θεὸς ἢ ὡς αἰὼν ἢ ὡς χρόνος ὑμνεῖται, ὡς χρόνου παντὸς ἢ αἰῶνος αἰτίας·
 ἢ παλαιὸς ἡμερῶν, ὡς πρὸ χρόνου ἢ ὑπὲρ χρόνον· ἢ αὐτὸς ὑπάρχων πρὸ αἰώνων, καθὼς ἢ πρὸ αἰῶνός ἐστι ἢ ὑ-
 πὲρ αἰῶνα· ἢ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων· προσθέττει δὲ ἄλλος ἢ λέγει „Ἐνταῦθα οὖν
 καλῶς εἴρηται, τὸ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων· οὐχ ἔξουσι γὰρ φησι πρὸς ἄλλον Θεὸν καταφυγεῖν, ὅταν παρὰ σοῦ
 τιμωρῶνται τοῦ αἵτιδιος ἢ μοῦ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ, οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἔξουσι θυσίαν προσε-
 νεγκεῖν, ἀνάλογον τῆς πονηρίας αὐτῶν, ὡς ἀνίατα ἡμαρτηκότες· τῶν γὰρ ἡμαρτημάτων, τὰ μὲν, δυσίατα

20: „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ
„ ἀποδιδόναι.

Ἐξέτεινεν ὁ Θεὸς, λέγει, τὴν κολαστικὴν αὐ-
τοῦ δύναμιν, διὰ τὴν ἀποδόσιν εἰς τοὺς Χριστοκτό-
νους Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς τιμωρίαν
κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐ-
„ τοῦ.

Οἱ μὲν φίλοι τοῦ Σαούλ ἐβεβήλωσαν τὸν
Νόμον τοῦ Θεοῦ· ἤτοι κατεφρόνησαν αὐτόν· ὁ ὁ-
ποῖος λέγει „ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
σεαυτόν. (Λευ. ιθ'. 8.) Καὶ „ Οὐ μισή-
σεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· (Λευ. ιθ'.
17.) καὶ ἄλλα ὅμοια· οἱ δὲ Χριστοκτόνοι Ἰου-
δαῖοι ἐβεβήλωσαν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· διὰ τὴν μὴ
δεχθέντες αὐτό, ἐνόμισαν ὡς ἄτιμον· βέβηλον γὰρ
εἶναι τὸ κοινὸν καὶ ἀνίερν.

21: „ Διμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ
„ προπύλου αὐτοῦ, καὶ ἤγγισαν αἱ
„ καρδίαι αὐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ὀργὴν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, ἐδία-

μοιράσθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅ-
ταν τὰ Ῥωμαῖκά στρατεύματα κατεδάφισαν τὰ Ἰε-
ροσόλυμα· διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔλεγον, ὅτι ταῦτα τὰ
κακὰ ἐπαθον, διὰ τὴν ἐχθράτωσιν τὸν Ἰησοῦν, ἀ-
πὸ τοὺς ὁποίους ἓνας εἶναι καὶ ὁ Ἰωσήπος· ὅς τις
παρ' ὀλίγον ὁμολογεῖ Θεὸν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ βί-
βλῳ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀφ' οὗ δὲ ταῦ-
τα ἐπαθον οἱ Ἰουδαῖοι ἤγγισαν αἱ καρδίαι τῶν εἰς
τὴν ἀλήθειαν συλλογιζόμεναι, ὅτι ἴσως ἦτον Θεὸς
ὁ Ἰησοῦς· ἐγγύτης γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἀμφιβολία
τοῦ λογισμοῦ. (2)

„ Ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑ-
„ περ ἐλαιον, καὶ αὐτοὶ εἰσι βολῖ-
„ δες.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κοινῶς διὰ ὅλους τοὺς
Ἰουδαίους· οἱ ὅποιοι πρὸ τοῦ νὰ σταυρώσουν τὸν
Κύριον, ἐτρόσφερον μὲν εἰς αὐτόν λόγια ἀπαλὰ
ὡσάν τὰ λάδι, καλοῦντες αὐτόν Παῖδι καὶ διδάσκαλον,
καὶ λέγοντες „ Οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν
τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσχεις· (Ματθ. κε'. 16.)
καὶ ἄλλα ὅμοια μαλακὰ λόγια· ἀλλ' ὅμως τὰ μα-
λακὰ καὶ ἀπαλὰ αὐτὰ λόγια ἦτον ἔσωθεν σαίταις
ἀκόνισμέναις, τὰς ὁποίας κατ' αὐτοῦ ἔρριπτον οἱ Ἰ-
ουδαῖοι ἐπιθυμοῦντες τὸ αἷμα του· ἡμπορεῖ δὲ νὰ
λέγεται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ τὸν Σαούλ καὶ τοὺς
με-

ἢ ἡ ἀνίατα, τὰ δὲ, ἰάσιμα· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θε-
όν· οὐδὲ γὰρ ἀλλάσσεται αὐτῶν ἡ πονηρὰ γνώμη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὸ δὲ ὁρῶν
φθισιν αὐτῶν τὸν ἀμεταμέλητον τρόπον, ταῖς προειρημέναις συμφοραῖς περιβαλεῖ, ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος, ἀπαξ
γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐπο-
ροῦσι λύτρου.

(1) Τοῦτο οἱ τρεῖς ἑρμηνευταὶ οὕτως ἡρμήνευσαν „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τοὺς εἰρηνεύοντας ἐν αὐτῷ· ὅ-
τοι ὁ Σαούλ οὐ πολέμιον ἐδίωκεν, ἀλλ' εὐεργέτην ἔ συνῶθη, ἔ γνώριμον· οὐδὲ ἐχθρὸν ὁ Ἰούδας προδέδωκεν,
ἀλλὰ Σωτῆρα ἔ τῶν ἀγαθῶν χορηγόν· τὸ τοίνυν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐκ-
τείνας τὴν χεῖρα ὡς τὰς ἀντιδόσεις ἐκτίσαι, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν προσενήνοχε, πάντα πονηρίας μετὰ· ὁ δὲ Ἀ-
θανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει „ Αὐτὸς μὲν φησι, τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐ-
τοὺς τῆς εὐλογίας, ἐξέτεινεν· οἱ δὲ, (Ἰουδαῖοι) οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ ἔ τὴν διαθήκην ἐβεβήλωσαν·
δηλονότι τὴν Εὐαγγελικὴν· ἔφη δὲ ὁ Ἡρόκλητος „ Θωμάσαι ἀξίον τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας, αὐτοῖς γὰρ
ἔργοις τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰούδα καταλαμβάνεται· ὅτε τὸ Ἀργύριον τῆς προδοσίας τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑποσφραγίσαι βου-
ληθεὶς, ἀναγκάως τὴν χεῖρα ἐξέτεινε.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι διεμοιράσθησαν μὲν εἰς καθεὶν τρόπον, συμφωνοῦσιν ὅμως ἔ συνά-
πτονται κατὰ τὴν κακίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.

μετὰ τοῦ Σαούλ, ὅστις ὑποκρινόμενος ἔλεγεν, „ Ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαβὶδ, (Α'. Βασιλ. κς'. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια λόγια, ἀπαλὰ μὲν ὄντα εἰς τὰ ἔξω καὶ τὸ φαινόμενον· φαρμάκερα δὲ σαί-
ται εἰς τὸ ἔσω καὶ τὸ νοούμενον. (1)

22: „ Ἐπιρρίψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτὸς σε διαθρέψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κάμνει ὁ Δαβὶδ κοινὴν διδασκαλίαν εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ἄλλους, λέγων πρὸς τὸν καθ' ἓνα ἐξ αὐτῶν· ρίψαι ἀδελφε, τὴν φροντίδα ὅλης τῆς ζωῆς σου καὶ τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς θέλει σὲ θρέψει καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· ἀνίσως δὲ θέλει σὲ θρέψῃ, φανερόν ἐστι καὶ θέλει σὲ ἐνδύσει· ἀνίσως δὲ σὲ ἐνδύσῃ, φανερόν ἐστι καὶ θέλει σὲ φυλάξῃ, καὶ θέλει σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ κάθε πειρασμόν. (2).

„ Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσῃ τὸν δι-

καιον νὰ δοκιμάξῃ σάλον καὶ ταραχὴν, εἰς πολὺ διάσημα καιροῦ· λέγει γὰρ ὁ Ἀποστόλος „ Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· (Α'. Κορινθ. ι. 13.) οὐ δώσει δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς συγχωρῶν νὰ σηκώνωνται ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασμοὶ κατὰ τῶν δικαίων, φαίνεται ὅτι αὐτὸς τοὺς δίδει· διὰ τί ἡμπορῶντας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, δὲν τοὺς ἐμποδίζει, πρὸς δοκιμὴν καὶ σθένος τῶν πειραζομένων.

23: „ Σὺ δὲ ὁ Θεὸς καταΐεις αὐτοὺς εἰς φρέαρ διαφθορᾶς.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις καταβιάσῃς τοὺς ἐπιβούλους τῶν ἀθῶων ἀνθρώπων, ποῦ; εἰς τὸ πηγάδι τῆς διαφθορᾶς· πηγάδι δὲ διαφθορᾶς ὠνόμασε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀφεικτον τιμωρίαν ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι. (3)

„ Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Καὶ

(1) Λέγονται ταῦτα καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὃς τις εἶπεν εἰς τὸν Κύριον „ Χαῖρε βαββὶ κατεφίλησεν αὐτόν (Ματθ. κς'. 49.) ἀντὶ δὲ τοῦ βολίδος ὁ Ἀκύλας εἶπε, λόγχοι· ἐφαίνοντο γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰούδα ὅμοια ἐλαίου καὶ βουτύρου λειότητι, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὰ δὲ βουλευμάτα ὅμοια βέλεσι καὶ δόρασιν ὀξυτάτοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὃς τις καὶ προσθέττει „ Πολλοὶ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες, φιλίας δὴθεν περικείμενοι ἐπικάλυμμα, πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους φασί· μήτι ἐγώ σε ἠδίκησα; ὁ δὲ Ἡσύχιος περιεργότερον ἐνόησε τὸ ῥητόν „ Λόγους φησὶν εἶχον Ἰουδαῖοι ἀπαλοὺς, καὶ χρηστότητα κατὰ τὸ δοκοῦν ἅπασαν ὑπερβαίνοιντα, ἐν οἷς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐπείραζον, ὥσπερ οἱ ναῦται πειράζουσι διὰ βολίδων τὴν θάλασσαν, οὐμὴν ἐφθάνον· τί γὰρ βολὴς ἐν ἀβύσσῳ ποιῆσαι δυνήσεται; ἄβυσσος δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία· ἕναι δέ φησι τῶν ἀντιγράφων αὐτοῦ ἔχει, ὥς τὴν προφητείαν εἰς τὸν Ἰούδαν ἀναφέρεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Τὸ γεμὴν ἐπιρρίπτειν τὴν μέριμναν ἐπὶ Κύριον, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ἀναληγῆτως καὶ ἀναισθητῶς διακεῖσθαι παντάπασιν· ἀλλὰ μεριμνᾶν μὲν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἐκάστου δυνάμει, τὸ δὲ πᾶν ἀναρτᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, τῆς δυναμένης καὶ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν συσχεῖν, καὶ τοῖς μεριμνωμένοις ἀγαθὸν ἐπιθεῖναι τέλος· καλῶς οὖν ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν ὁ Ψαλμωδὸς παιδαγωγεῖ· ὁ γὰρ ἀπάτης δυνάμει τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν Κύριος, χρηγνήσει πᾶσι καὶ τροφᾶς, ὅταν ἐπ' αὐτὸν ἐπιρρίψωμεν τὴν ἐλπίδα· τί δὲ ἐστὶν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ῥίπτειν; ἀποσηῆσαι δηλονότι τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὸν νοῦν, μεριμνᾶν δὲ ὅπως ἀρέσωμεν αὐτῷ.

(3) Ἐφη γὰρ ὁ Θεοδώριτος „ Φρέαρ διαφθορᾶς τὴν ἀφεικτον ἐκάλεσε τιμωρίαν· ὥσπερ γὰρ τὸν εἰς φρέαρ ἐκπεπτωκότα ἰλύος τινος καὶ βορβοροῦ μεσθὲν, διαφυγεῖν τὸν ἄλεθρον τῶν ἀδυνάτων, οὕτω τὸν ὑπὸ Θεοῦ κολαζόμενον οὐκ ἔνεστιν ἐτέρωθεν σωτηρίαν, εὐρεῖν.

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν
 οὗ. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονεῶν καὶ δολίων
 ἀνθρώπων, ὅτι " Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθή-
 σονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. οβ'. 10.) ἔδω δὲ
 λέγει τὸ ἑναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἄνθρωποι δὲν θέ-
 λουν μεσοκαίρουν τὴν ζωὴν τους; καὶ ἀποκρινόμε-
 θα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν
 εὐρεθοῦν πλήρεις καὶ τέλει αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν,
 ὅχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν
 κακίαν τους" ἤγουν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶ-
 ναι πλήρεις καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν" ἔδω δὲ λέ-
 γει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκωντας τὴν ἀμετρίαν τῆς
 κακίας τῶν φονεῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει
 αὐτούς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των·
 ἵνα μὴ ζῶντες περισσώτερον, ἀμαρτάνουν καὶ πε-
 ρισσώτερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτούς ἡ τιμωρία φι-
 λανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ
 λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικός, οὐδὲ ἀκολουθεῖ
 πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακοὺς, τὸ νὰ μὴ μεσο-
 καίρουν δηλαδὴ· διὰ τί πολλοὶ κακοὶ συγγηγνά-
 σκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ
 πλεονάζοντος· ἤγουν διὰ τί ὡς ἐπιτοπλεῖτον οἱ κακοὶ
 ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ ἐ-
 πε τοῦτο ὁ Προφητεῖνᾶξ, διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς φο-
 νικούς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἄνδρας δὲ αἱμάτων
 καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτούς, ὡς ἀνδριζομένους εἰς
 φόνους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου,
 αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καθε κακίαν· ἢ
 καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς
 ἄνθρωπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κα-
 τὰ περίφρασιν· ἐτὶ καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν
 φονέα καὶ χαίροντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἄνδρα δο-
 λιότητος, τὸν δόλιον, καὶ χαίροντα εἰς τὰς δολιο-
 τητας. (1)

„Εγὼ δὲ Κύριε, ἔλπιω ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἕνα ἐπιφωνήμα, τὸ
 ὅπου συνιστᾷ νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ γὰρ
 μίαν φορὰν ἐδοκίμασε ποῖον καρπὸν ἔχει ἡ εἰς
 Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅπως δι' ὅλου εἰς τὸν
 Θεόν· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς
 ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2).

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ
 τούτου· ἀρμόζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ἡθικῶς καὶ
 εἰς ἡμᾶς, ἐξω ἀπὸ ὀλίγα τινὰ ῥητὰ, τὰ ὁποῖα θέ-
 λουμεν σημειώσωμεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥητὰ εὐκο-
 λοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀφήσωμεν νὰ νοοῦνται
 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, ὅπου ἐποιήσαμεν ἀνωτέρω εἰς
 αὐτὰ· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλο-
 μεν προσθέσωμεν ἔδω· καθ' ἕνας λοιπὸν ἡμπορεῖ
 νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν
 τῇ ἀδολασχίᾳ μου· δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ
 συνδυασμὸν, ὅπου ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λο-
 γισμούς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξενεῖ ὕψερρον λύ-
 πην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ
 τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὅπου εἶπον μὲ τοὺς
 ἀδιαφόρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐ-
 ταράχθην ἀπὸ τὸν προσέσθην τῶν πονηρῶν λογι-
 σμῶν, ὅπου φέρει κατ' ἐμοῦ ὁ ἐχθρὸς μου καὶ ἀ-
 μαρτωλὸς δαίμων· ἐμάκρυνε δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ
 τί προσεκολληθὲν μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς
 μιᾶς καὶ ἀκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκτελέησα
 εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρπία τῆς ἀρετῆς· καταπόν-
 τισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαι-
 μόνων, ὥστε ἐκὼ νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ συμφωνοῦν
 αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύονται· ὅτι εἶδον αἰ-

90-

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „Ὅτι ἄνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἔδω τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν
 ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἔειπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' ἡμᾶς ἔπ' ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· ἔτι οὐκοίτη ἀγνοοῦν πάντες αἱματοῦ
 ἐκτελεμένου τῶν Δικαίων· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὴν νὰ παρεδόθησαν εἰς τὴν
 μάχαιραν τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσε-
 βιος, καὶ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἰσίδωρος· „Ὁ πιστὸς λεγέτω τοῦτο· ἡ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπίς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν, ἀγαθῶν τε
 πάντων παρανοσίαν χαρίζεται.

νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει : ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων · ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἀμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἔδικά σου προσάγματα κυρίου· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατότεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέσῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείας δὲ εἶναι ἡ σφαιρική των δαιμόνων, διὰ τὴν ἀντιτιοῦνται εἰς τὴν σφαιρὴν σφαιρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διαφόρον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὐξήσις τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτοὺς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰουδα, ὡς τὰ ἐρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας : ἦτοι ἡ παντελὴς ἀνεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταβήτησαν εἰς Ἄδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὅπου

κάμνουσιν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὴν ἐνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφημεῖς λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἡμῶν, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἡμῶν : ἦτοι κατ' ἡμῶν· (1) δὲν εἶναι δὲ ἀνταλλαγμὴ : ἦτοι ἐναλλαγὴ εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἐρμηνεύσαμεν· ἐβεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν : ἦτοι τὰ βουλευμὰτα τῶν δαιμόνων· ἠπαλύνθησαν δὲ οἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀμαρτίας· διὰ τὴν αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἀμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιά τῆς ἀρετῆς· τελειοῦν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην ἀμαρτίαν.

Ψαλ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπολλωνάριος μετέφρασεν ἐραϊκῶς „ Οὐ νεκά μοι πολέεσσι παπειθέτες ἀνταφέρουσι .

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ΄.

Κάθισμα Η'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·

„ τῷ Δαβίδ εἰς σπηλογραφίαν, ὅποτε ἐκρατῇ·

„ ὡς οἱ ἀλλοφυλοὶ αὐτόν

„ ἐν Γεθ·

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβλήθησαν κατὰ σειράν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἔτι καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταυτην „ Εἰς σπηλογραφίαν· κατὰ τάξιν ἕνας τοῦ ἄλλου ἐβλήθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νὰ εὕρισκετο σκλάβος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἅγια· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τί αἱ Προφητεῖαι, ὅπου περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐπλησίαζον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· νοεῖται δὲ λαὸς, καὶ ὅλοι ἀπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ· προστίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρᾳ ἐπιγραφή αὕτη „ Τῷ Δαβίδ εἰς σπηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπὰ· ὥστε ὅπου ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῇ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν ἁγ. Ψαλμὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαουλ, ἐπὶ γεν εἰς τὴν χώραν Γεθ πρὸς τὸν βασιλεῖ· Ἀγχρὺς· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχρὺς, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλός· καὶ διὰ τὴν σαλόγητα ἀφῆθη ἀπὸ τὸν βασιλεῖ, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱστορίαν ταυτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν γεφ. κα'. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τούτον, ὅς τις ἀρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα πάθη του, ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ πάθη, ὅπου ἐμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νὰ κηρύττῃ πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμὸν τούτον, εἰς σπηλογραφίαν· ἤτοι εἰς ἀνεξάλειπτον γραφὴν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκεῖνων, ὅπου γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας σῆλας λόγια τινα· ἵνα μόνον ταῦτα εἰς παντοτινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1: „ Ε

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἡμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καὶ ὅν ἐιδωλατρεῖ καιρὸν, καὶ δουλευούσης Δαίμοσι· ἡσυχάζει δὲ

1: „ **Ε**λέησόν με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτη-
„ σε με ἄνθρωπος.

ἦτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

„ **Ο**λην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔβλη-
„ ψέ με.

Τὸ κατεπάτησεν ἔδω νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ρητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος Ναουουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἁμαρτίαις εὐρισκομένων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἐπὶ γὰρ καὶ ἡ ἁγία Γραφή πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κερ. λα. 3.) διὰ τὸ φιλόσαρκον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιλήδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζιζανίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε· (Ματθ. ιγ. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαουλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ κατεφρόνησεν· ὡς τὸ, „ Πόσῳ μᾶλλον ὁ τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι. 29.)

„ **Ο**λην τὴν ἡμέραν, λέγει, ἀντὶ τοῦ κατ' ἡμέραν· πολεμῶν δὲ λέγεται· ἦτοι σκάνεται ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνοχλεῖ μὲ διαφόρους θλίψεως, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς.

2: „ **Κ**ατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην
„ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαουλ, καταφρονοῦσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„ **Ο**τι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ
„ ὕψους.

3: „ **Η**.

δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβὶδ, (ἦτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ ἐπελεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, ὅς περ ἐν ἑλῇ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ ἔτιμης αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠξίωσαν· τούτοις οἱ ἐξ ἑδνῶν πιεσθέντες εἰς αὐτόν, . . ὁ Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐξ αὐτῶν τῆς Ἰουδαίας θραν γενόμενος, ὅς πολλὴν ἐν ἀλλοφύλοις ἑαυτῷ συνεικίσας. (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελάκ) ὅς διπλῶς ἐναντιωμένος γάμος, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλικοῦ γένους, (ἦτοι τὴν τοῦ Σαουλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἦτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῇ θαλάμῳ παραδεχόμενος· ἦτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων ὅς ἐξ ἑδνῶν Ἐκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔκ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦς Ἰουδαίους· Σημειοῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δύο φορὰς ἐπῆγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοῦς βασιλεῖα Γέθ· μίαν φορὰν, ὅτε μόνος μείνας ἐκαμύθη πῶς εἶναι σαλός, ὅς οὕτως ἐγλύτωσε· ὅς δευτέραν φορὰν, ὅταν παρεκάλεσε τὸν αὐτὸν Ἀγχοῦς ὅς τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελάκ, ὅς ἐκάθησε τέσσαρας μῆνας με τοῦς ἐξαποσίους ἄνδρας αὐτοῦ ὅς με τὰς δύο γυναῖκας τοῦ ὅς με τὴν φαριζαίου τοῦ ὅλην, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλῇ πλ'. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπῆθεν ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ, ὅς κατὰ τὴν πρώτην φορὰν, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀγχοῦς, ὅς ὑπεκρίθη τὸν σαλὸν ὅς ἐγλύτωσε· τότε γὰρ ἐποίησε τὸν ἡγ'. Ψαλμὸν· ἄλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φορὰν, ὅταν ἐκαμύθησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὸν Γέθ τὴν πατρίδα τὴν, ὅς ἐτίμησαν αὐτόν, δύντες αὐτῷ τόπον διὰ κα καθίστη, ὡς Κωνσταντῖνος Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅς περ εἴ τις λησὸς τινος ἐπελθόντες, ἢ ἀνδραφόνου κατὰ τὸ ἄσχητον, ἐπικαλεῖτο τὸν φίλον τινος εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρκῶν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγὴν· οὕτως ἔνταῦθα (ὁ Δαβὶδ) ἐναγωνίως ὡς διὰ τῆς πρὸς τὸν ἁνθρώπου συμπληκτικῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τῇ περιληπτικῇ ὡς τὴν τῆς φύσεως ἐδείκνυται πᾶσι.) ἐπικαλεῖται τὴν Κωνσταντῖνον βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων παρὰ τοῦ πολεμοῦντος, ὅς τὸ πανμμερὶν τῆς μάχης ἀπαγορεύειν ὅς θλίβεσθαι· καὶ δὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συμπληκόμενον· ἀλλὰ ὅσον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἑνα ἄνθρωπον· ὅσον δὲ ὁ Ἀθανάσιος καὶ Πᾶς ὁμοῦς ταῦτα λέγει διὰ τὰς θλίψεις, ὅς ἔχει ἐν τῇ Κόσμῳ ὅς ὁ Ἡσυχίος καὶ Πολλάκις ὅς ἡμῶν ἁνθρώπος τὸν κατεπὶ τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμουμένους ὅς παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος.

3 : « Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλ-
πίω ἐπὶ σέ .

Ἦτος δὲ ὀνημαζει ὁ Δαβιδ, τὴν δυνα-
 ρειαν καὶ ἐξουσίαν κατα τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ
 τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὅπου κτυποῦν ἀπὸ
 κανένα ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὐρισκομένους εἰς μέρος
 κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουσι εἰς τὸ κτύπημα καὶ
 δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας
 καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβιδ, παρηγο-
 ρῶντας τὸν ἑαυτὸν του, καὶ προφητεύων διὰ τὴν
 ἐλευθερίαν, ὅπου ἔμελλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν
 θέλω φοβηθῶ τὰς τοικύτας προσκυήρους τῶν ἀνθ-
 ρώπων εὐημερίας. (1.)

4: „Εν τῷ Θεῷ ἐπενέσω τοῖς λόγοις
μου·

Τὸ ἐπαινεῖσθαι ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ κοσμήσθαι· ἐπαινετοὺς, λέγει, θέλω καί μω τοὺς λόγους μου, μετὰ τὸ νὰ λέγω ὑμῖν περὶ Θεοῦ καὶ δοξολογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται καὶ σολίζεται, ἔποιος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχήθη καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβεῖσθαι τὰς ἡμέρας, θεωρεῖται τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ·

ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπαιμέσω· ἡ-
γουν θέλω ὑψώσω μὲ καύχησιν τοὺς λόγους μου·
κατὰ τὸ „ Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω·
(Α'. Κορ. α'. 33.)

Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἔλπισα, οὐ φοβή-
σομαι τί ποιήσει μοι σάρξ.

Ἐγώ, λέγει, ἡλπισα εἰς τὸν παντοδύνα-
μον καὶ ζῶντα Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φο-
βηθῶ ἐκείνα τὰ δαῖνα, ὅπου θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα
ἡ σὰρξ. ἤγουν ὁ ἀσθενὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς
ἄνθρωπος. (2)

5 : „ Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου
 „ ἐβδελύσσοντο κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ
 „ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν .

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσυχάζοντο, λέγει, καὶ καταφρόνουν τὰ λόγια μου οἱ ἐχθροί μου ἄλλοφυλοι· ἐπεὶ καὶ μίαν ὥραν μὲ ἐκαταφρόνησαν· καὶ ὅλοι οἱ διαλεγισμοὶ τῶν ἀποβλέπουσι εἰς τὸ νῦν με κακοποιήσουν. (3)

6. Παροικέουσιν καὶ κατακρύπτουσιν

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· ἢ Κατεπατήσαν με οἱ ἐχθροὶ μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὕψους βάλλοντες διὰ τοῦ γε-
νέσθαι τοῦ πατομένου ὑπέρτεροι· ἔσθ' ἐν ἡμέρᾳ ἔσιν, οὐδὲ ἐν ὧπλ' τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ ἂν ἐφοβήθην ὑπὸ τοῦ
φωτὸς συμμάχουμένου· διὰ τοῦτό φησιν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπόμενον, τὸ διὰ τοῦ σπῶ-
τος αὐτῆ παρὰ τῶν ἐχθρῶν σὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῇ ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ποιῇ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ
ὧς, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν ἢ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ
Θεοδώριτος ἢ Καλὸς οὖν τέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ, ἀπὸ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἔσιν ἄλλως, οὐκ ἔστι δυναμένος ῥύ-
σασθαι τοὺς πειραζομένους ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰμὴ ἢ σὴ μόνῃ, ὡς Δέσποτα, προκείμενα· λέγει ἔσ' ὁ Ἡσύχιος
ἢ Μὴ ποῖναι ἡμεῖς σκελισθόμεν εἰς γῆν· τούτέστιν εἰς τὰ γῆνα, ἔσ' εὐδαίμων ἡμᾶς καταπατήσας θινύσσεται· ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γενέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ πλάκα, κατα-
τέρους ἑαυτῶν τοὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· ἴαν γὰρ, φησιν, ἐν τῷ ὧπλ' περιπατῶμεν, ἔσ' ἐν ἡμέρᾳ, καθά φησιν ὁ
Παῦλος, εὐσχημένως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκότως φοβούμεθα, ὅτι πρὸς αὐτοὺς πᾶσι τῇ εἰς
Θεὸν ἔσ' ἐλπίδι χροῦμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρατος λέγει ὡς Σάρκα τοὺς παχυτέρους καὶ χαμικλή τὸν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει ὅτι
δὲ ἡσυχίως σάρκα λέγει τὰ σαρκικά πάθη καὶ τὰς ἡδονὰς ἡ τοῦ Θεοῦ ποίουν ἑλπίς καὶ τὴν ἡθελῶν χαλινῶν καὶ τὴν
ἐκ τῶν ἀνθρώπων παρεμποδίζει καὶ ἀφελῶν ἡμῶν ἐξ ἐκαστοῦ διδάσκων.

(3) Ἐπειδὴ δὲ Ἡσίοχος ἢ Σαρῶς ἐκὼν ταῖς Ἰουδαίαις κινεῖται· εἴται γὰρ τοῦ λόγου πᾶν παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπα-
 ρου

„ αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάζου·
„ οἱ.

καὶ μόνου νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις κατὰξεις καὶ
κατατζακκίσεις ὁλόκληρα πλήθη λαῶν.

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν οἱ ἐχθροὶ
μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας·
ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἔχρη τῆς ζωῆς μου
θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς
μὲ υποσκαλίσουν καὶ μὲ ρίψουν εἰς τὰς παγίδας τῶν·
καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ἀχνάρια τῶν
ζώων, καὶ οὕτω σήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιάνουν·
μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανεροῦναι ὁ Δαβὶδ,
τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὅπου ἐμε-
ταχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ του. (1)

„ Καθάπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν
„ μου.

7: „ Ὡς περ τοῦ μηθενός ὥσεις αὐτοὺς ἐν
„ ὀργῇ λαοὺς καταξείς.

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου ἐπρόσμειναν
τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι ἐμένα κατα περιφρασίν, ἐν-
δρευνόντες καὶ παγιδεύοντές με· ἔτσι καὶ σὺ Κύριε,
θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἦτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώ-
ξεις, ὥστε νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ με κακοποιήσουν·
ἢ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντι· ἡ-
γουν ἀντ' οὐδενός· τουτέστιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· καὶ ὡς ἐνῆκ οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις·

8: „ Ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν μου ἐξήγγειλά σοι·
„ ἔξου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου
„ ὥς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.

Ἐφανέρωσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν
πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τώρα· καὶ
σύ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὅπου χύνω, ἀπὸ τὰς
θλίψεως στενοχωρούμενος· καθὼς ὑπεσχέθης ἐν τῇ ἐ-
παγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀ-
ποσρέψῃς· διότι δίδοντας τὸν νόμον ὁ Θεός, ὑ-
πεσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικού-
μενον καὶ πτωχόν, καὶ εἶπεν „ Ἐὰν οὖν στενάξῃ
(ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ)· πρὸς με,
εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι· (Ἐξ.
κβ. 27.) (2)

9: „ Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ
„ ὀπίσω.

Οἱ ἐχθροὶ μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς
τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ' ἐπρόσθεν μου
προνηκθέντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγω-
γικῶς δὲ νοεῖται τὸ ρητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες,
δ.

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιστίας διαπαντός ἐβδελύττοντο· ἀ-δ' πρὸς τοιγαροῦν ἕως ἑσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐ-
τοὺς ῥητορεύοντες, ἐκείνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελύσσοντο, ἀσύμφωνοι, καθάφησιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν
(Πράξ. κβ').

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφέστερον „ Ἐκβλήθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ
τῶν Ἰουδαίων παῖδες, ἢ παροικεῖ πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἁμαρτίαν γενόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενοι
κρύπτουσι, ἢ ἁμαρτίας ἑτέρας, τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν σιωπῶντες, προβάλλονται· φιλάττουσι δὲ ἢ τὴν πτέρναν·
ἦτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, ἢ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ ἢ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „ Ἀν-
τός σου τηρήσει κεφαλὴν, ἢ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν· ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· διηλαδὴ τὴν εἰς διουλο-
τρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελευόμεθα, φυλάττεσθαι δὲ ὅμως ἢ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐσχατὰ τυγχάνη,
καὶ εὐτελεῖ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδὴ περ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ
Κριτῇ ἢ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὰ παροικησούσι, συνα-
χθῆσονται ἡρμίνευσεν· ἦτοι συναχθῆσονται λαθραίως ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ συσκευάς, ἢ τὴν πτέρναν·
τουτέστι τὴν τοῦ βίου πόρεϊαν περιεργάζεσθαι· ὅπως σκελίσαντες, δυνήθεϊεν καταβαλεῖν με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσδέττει ἢ τὰ ρητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τὸ „ Ἐτι λαλοῦν-
τός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· (Ἡσ. νη' 2.) ἢ τὸ „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι· ἢ τὸ „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῇ Νικίτῃ.)

ὅταν μὲν μᾶς νικούν, πληθαίνουν ἐμπροσθέν μας καὶ
μᾶς δείχνουν τὴν ἐρίαν, ὅπου μᾶς φέροι εἰς τὴν
ἀπώλειαν· ὅταν δὲ νικηθῶν ἀπὸ ἡμᾶς, πληθαίνουν
ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυγίζοντες ὡς ἀν-
σχύλοι.

„ Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπικαλέσασαί σε,
„ ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεὸς μου εἶ σύ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ σὲ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς
Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων : ἤτοι γνωρίζω κατὰ
ἀντιχρονισμόν, ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεὸς μου· πῶς δὲ
γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούης.

10: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
„ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνοήσαμεν
ἀνωτέρω καὶ τὸ „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς
λόγους μου : ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω ζολίσσω τὸ ῥῆ-
μα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν
καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλήτερον καὶ
πλατύτερον : ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγα-
λοὺς λόγους, ὅπου σοι προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὀ-
νομα σου θέλω τοὺς ζολίσσω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθή-
„ σομαι· τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνον ὅπου εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δα-
βὶδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει
καὶ τώρα ἤγουν ἢ τὸν Σαουλ, ἢ τὸν διάβολον ἢ τὸν
βασιλέα Βαβυλῶνος. (1)

12: „ Ἐν ἐμοί ὁ Θεὸς εὐχαὶ ἄς ἀποδώσω
„ αἰνέσεώς σου.

Εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, λέγει, εὐρίσκονται
Κέρις, αἱ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκα διὰ τὰ σε αἰ-
νῶ, καὶ δὲν τὰς ἀλησμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσ-
χέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπόσ-
χετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ αἰνῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν
εὐεργέτην του Θεόν, διὰ τὴν ἐλύτρωσιν ἀπὸ τοῦ
κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „ Ὅτι ἐρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θά-
„ νατου· τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ
„ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀ-
„ πὸ ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχὴν μου, λέγει : ἤτοι ἐμένα κατὰ
περίφρασιν, ἠλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τοῦ θανάτου·
ἀνίστως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλης νὰ νοή-
σης πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολουθῶν νὰ νοήσης
καὶ θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἢ τις ἔγινεν αἰτία κατ'
ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ· τὸσον τοῦ ψυχι-
κοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἠλευθέρω-
σας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀ-
πὸ

πὸ

(1) Ὅσα δὲ ὁ Δαβὶδ, τρεῖς φορές εἶπεν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν αὐτὴν Τριάδα ἐπα-
νεύει κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Καλὸς ὁ ἀνταδὴς ὁ προφητικὸς νοῦς· πᾶς ἴσκει τὴν πρῶτην τῇ ἡ-
χεῖντι ὡς ἡμοῦσίᾳ· Τριάδι προσφέρει.

(2) Ταῦτα τὰ ῥήματα, ὁμοίως ὡς τὸ, εὐαγγελιστὴν ἐνώπιον Κυρίου ἐν φρεσὶ ζώντων, ἐρμηνεύονται ὡς κατὰ ἄλλαν τῆς
ἐν τῇ βίβλῃ· Ψαλμῷ, ὡς ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Διδύμιος· „ Ἐπεὶ περ ἀπολευθεῖ τῷ θανατομένῳ τὸ θνητὸν
ὡς δάκρυα ἐν αὐτῷ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θνητῷ τὸν κατὰ ψυχὴν τεθνηκότα, ἢ αὐτὸς ἑαυτὸν· ἐκείνους μετὰ τὸ
ἐρύσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἠλευθέρωνται· ἔρυσσεν δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος
τοὺς πόδας, ὑποδύσας αὐτοὺς ὑπόδημα μεταβαλὼν ὡς ἀνὰ γῆς ποιεῖν· ἵσταται δὲ τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλα-
βῶν, ἐπὶ τῇ εὐαγγελιστικῇ τῇ Θεῷ Τριάδι ὡς περὶ τῶν ἐκείνων· ὁ γὰρ εὐαγγελιστὴς ἐν τῷ Θεῷ ἐν φρεσὶ ζώντων τοῦτα ποιεῖ· τῷ
δὲ ὡς περὶ τῶν ἐκείνων Θεῷ· αὐτὸς γὰρ ζῶν ὢν, πᾶς ἴσκει τὸν ἀνθρώπον. (ἐν τῇ ἐκείνῃ· Σαυλ.) ὁ-
λως δὲ λέγει· „ Τὸν μετέπειτα με ἐκ θανάτου, ὡς ἠλευθερωθῆναι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μετὰ δὲ σπλὴν ὡς ἐν τῇ
τῶν ζώντων χάριτι· προξένος ἡμῖν γέγονεν ὁ τοῦ Κυρίου παρουσία.

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν οβ΄. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, ὅτι ἡ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθῇ-
σονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. οβ΄. 10.) ἔδῳ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἄνθρωποι δὲν θέ-
λουν μεσοκαίρουν τὴν ζωὴν τους; καὶ ἀποκρινόμε-
θα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν εὐρεθῶν πλήρεις καὶ τέλειαι αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν, ὅχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τους· ἡγουν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶ-
ναι πλήρεις καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν· ἔδῳ δὲ λέ-
γει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκωντας τὴν ἀμετρίαν τῆς κακίας τῶν φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει αὐτούς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των· ἵνα μὴ ζῶντες περισσώτερον, ἀμαρτάνουν καὶ πε-
ρισσότερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτούς ἡ τιμωρὶς φι-
λανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικὸς, οὐδὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακοὺς, τὰ νὰ μὴ μεσο-
καίρουν δηλαδὴ· διὰ τί πολλοὶ κακοὶ συγγηγά-
σκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος· ἡγουν διὰ τί ὡς ἐπιτοπλεῖσον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ εἶ-
πε τοῦτο ὁ Προφητὰναξ, διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς φο-
νικούς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἄνδρας δὲ αἱμάτων καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτούς, ὡς ἀνδρίζομενους εἰς φόρους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου, αἰνιγματωδῶς ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ κάθε κακίαν· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς ἄνθρωπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κα-
τὰ περίφρασιν· ἔτι καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν φονέα καὶ χαιρόντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἄνδρα δολιότητος, τὸν δόλιον, καὶ χαιρόντα εἰς τὰς δολιό-
τητας. (1)

ἢ Ἐγὼ δὲ Κύριε, ἐλπὶς ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἓνα ἐπιφώνημα, τὸ ὅποσον συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ γὰρ μία φοράν ἐδοκίμασε ποῖον καρπὸν ἔχει ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅπως δι' ὅλου εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἀρμόζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ῥητικῶς καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐξῶ ἐπὶ ὀλίγα τινὰ ῥητὰ, τὰ ὅποια θέ-
λομεν σημειώσωμεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥητὰ εὐκο-
λοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀφήσωμεν νὰ νοοῦνται κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, ὅπου ἐποιήσαμεν ἀνωτέρω εἰς αὐτὰ· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλο-
μεν προσθέσωμεν ἔδῳ· καθ' ἕνα λοιπὸν ἡμπορεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἐαυτὸν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολασχίᾳ μου· δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ συνδυασμὸν, ὅπου ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λο-
γισμούς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξενεῖ ὕπερον λύ-
πην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ τὴν ἀκαίρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὅπου εἶπον μὲ τοὺς ἀδιαφύρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐ-
ταράχθην ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογι-
σμῶν, ὅπου φέρει κατ' ἐμοῦ ὁ ἐχθρὸς μου καὶ ἀ-
μαρτωλὸς δαίμων· ἐμάχρυνά δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τί προσκολληθὴν μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς μιᾶς καὶ ἀκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκταλίσσας εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρπίαν τῆς ὁρετῆς· καταπόν-
τισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαι-
μόνων, ὥστε ὅπου νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ συμφωνοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωνται· ὅτι εἶδον αὐ-

νο-

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· ἢ Ὅτι ἄνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἔδῳ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἢ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἔπ' ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· ἢ ἔνοχοι ἔγιναν πάντες αἱματοῦ ἐκνεχυμένου τῶν Δικαίων· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὸ νὰ παρεδόθησαν εἰς τὴν μάχαιραν τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσέ-
βιος, καὶ ὁ Διδύμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· ἢ Ὁ πηδὸς λεγέτω τοῦτο· ἢ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπίς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν, ἀγαθῶν τε πάντων παρουσίαν χαρίζεται.

νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει : ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων · ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἀμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἔδικά σου προσάγματα κυρίου· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέσῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείαις δὲ εἶναι ἡ σοφία τῶν δαιμόνων, διὰ τὴν ἐναντιοῦνται εἰς τὴν σάβην τράταν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διάφορον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὐξήσις τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἔξῃς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰσύδα, ὡς τὰ ἐρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας : ἤτοι ἡ πάντελής ἀνενεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταθήτωσαν εἰς Ἄδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὅπου

κάμνουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὴν ἐνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφημεῖς λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἐμοί, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἐμοί, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἐμοί : ἤτοι κατ' ἐμοῦ· (1) δὲν εἶναι δὲ ἀντάλλαγμα : ἤτοι ἐναλλαγή εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἐρμηνεύσαμεν· ἐβεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν : ἤτοι τὰ βουλευόμενα τῶν δαιμόνων· ἠπαλύνθησαν δὲ αἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμούς τῆς ἀμαρτίας· διὰ τὴν αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἀμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιά τῆς ἀρετῆς· τελειοῦν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην ἀμαρτίαν.

Ψαλ.

(1) *Ὅθεν ἔδ' Ἀπολλινάριος μετέφρασεν ἡρωϊκῶς „ Οὐ νεκά μοι πολέεσσι παποιθέες ἀντεφέροντο .

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ΄.

Κάθισμα Η'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·

„ τῷ Δαβὶδ εἰς σπηλογραφίαν, ὅποτε ἐκρατή-

„ σαν οἱ ἄλλοφυλοὶ αὐτόν

„ ἐν Γεδ.

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβλήθησαν κατὰ σειράν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἐτὶ καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταύτην „ Εἰς σπηλογραφίαν· κατὰ τῶν ἕκαστον τοῦ ἄλλου ἐβλήθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νῦν εὐρίσκετο σκλάβος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἁγία· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τί αἱ Προφητεῖαι, ὅπου περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, πλησιάζον νῦν ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· νοεῖται δὲ λαός, καὶ ὅλοι ἀπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νῦν αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ· προσίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρᾳ ἐπιγραφῇ αὕτη „ Τῷ Δαβὶδ εἰς σπηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπὰ· ὥστε ὅπου ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῇ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν λγ΄ Ψαλμὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαούλ, ἐπήγεν εἰς τὴν χώραν Γεδ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγχού· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχού, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι· σαλός· καὶ διὰ τὴν σαλότητα ἀφέθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κα΄. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τούτον, ὅς τις ἀρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα πάθη του, ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ πάθη, ὅπου ἔμελλε νῦν δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νῦν κηρύττει πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμὸν τούτον, εἰς σπηλογραφίαν· ἥτοι εἰς ἀνεξάλειπτον γραφήν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκεῖνων, ὅπου γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας τῆς λαὸς λόγια· ἵνα μόνον ταῦτα εἰς παντοτινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1: „ Ε

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς αὗτος ἡμπερὶ νῦν λέγεται ἔκ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καὶ ὁ νῦν εἰδωλολάτρει καιρὸν, καὶ δουλεύουσιν Δαίμοσι· ἡσυχάζουσιν δὲ

ἦτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

1: „**Ε**λέησόν με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτη-
„ σε με ἄνθρωπος.

„ Ὀλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἐβλι-
„ ψέ με.

Τὸ κατεπάτησεν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλώνος Ναουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἀμαρτίαις εὐρισκόμενων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἐτὶ γὰρ καὶ ἡ ἀγία Γραφή πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κερ. λαΐ. 3.) διὰ τὸ φιλόσκαρον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιλήδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζιζυγίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος ταῦτα ἐποίησε· (Ματθ. ιγ'. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαοὺλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ κατεφρόνησεν· ὡς τὸ, „ Πόσῳ μᾶλλον ὁ τὸν Τῖδον τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι. 29.)

2: „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὀλην
„ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ, καταφρονοῦσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„ Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ
„ ὕψους.

3: „ Ἡ.

δὲ τῶν πολεμῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβὶδ, (ἦτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ ἔπολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἔσπερ ἐν σῇ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ ἔτιμῃς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠξίωσαν· τούτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιεζύσαντες εἰς αὐτόν, . . . ὁ Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐξ αὐτῶν τῆς Ἰουδαίας θραν γενόμενος, ἔτι πόλιν ἐν ἀλλοφύλοις ἐαυτῷ συνεικίσας· (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελὰν) ἔτι διπλῶ συναναπαυόμενος γὰρ, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους, (ἦτοι τὴν τοῦ Σαοὺλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἦτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῇ θαλάμῃ παραδεξάμενος· ἦτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων ἔτι ἐθνῶν Ἑκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· Σημειοὶ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δύο φοράς ἐπῆγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοῦς βασιλέα Γέθ· μίαν φοράν, ὅτε μόνος μέλλων ἐκαμῶθη πῶς εἶναι σακὺς, ἔστωτος ἐγλύττωσε· ἔτι δευτέραν φοράν, ὅταν παρέκάλεισε τὸν αὐτὸν Ἀγχοῦς ἔτι τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελὰν, ἔτι ἐκάθησε τέσσαρας μῆνας μετὰ τοὺς ἐξακοσίους ἄνδρας αὐτοῦ ἔτι μετὰ τὰς δύο γυναῖκας του ἔτι μετὰ τὴν φαρισαίαν τοῦ ὀλην, ὡς τοῦτο μάρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλῇ κζ'. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐβῆθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅχι κατὰ τὴν πρώτην φοράν, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀγχοῦς, ἔτι ὑπεκρίθη τὸν σακὺν ἔτι ἐγλύττωσε· τίτε γὰρ ἐποίησε τὸν ἄγ'. Ψαλμὸν· ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φοράν, ὅταν ἐκράτησεν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὴν Γέθ τὴν πατρίδα των, ἔτι ἐτίμησαν αὐτὸν, ὄντες αὐτῷ τόπον διὰ νὰ καθίσῃ, ὡς ἔνωθεν Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νέσσης λέγει· „ Ὡς περ εἴ τις ληστὴ τίνος ἐπελθόντος, ἢ ἀνδροφόνου κατὰ τὸ ἀδελφόν, ἐπιχαλοῖτο τῶν φίλων τινὰς εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρκῶν ἐαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγὴν· αὐτῷ ἔνταῦθα (ὁ Δαβὶδ) ἐναγώνιος ὢν διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπλοκῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τῇ περιληπτικῇ ὡν· ἢ τὰ τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πᾶσι.) ἐπικαλεῖται τὴν ἀνωθεν βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων παρὰ τοῦ πολεμικοῦτος, ἔτι τῷ πανημερῶ τῆς μάχης ἀπαγορεύειν ἔτι θλίβεσθαι· μηδὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγῶν αὐτῷ συμπλεκόμενον· ἀλλὰ δῆμον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἑνα ἄνθρωπον· ἐφ' ἧ δὲ ἔτι ὁ Ἀθανάσιος· „ Πᾶς ἄγιος ταῦτα λέγει διὰ τὰς θλίψεις· ὅς ἔχει ἐν τῷ Κόσμῳ ἢ ὁ Ἡσυχίος· „ Πολλάκις ἢ ὁ ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον ὀλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος ἔτι παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος·

3: „Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλ-
„πιῶ ἐπὶ σέ.

Ἕψος δὲ ἀνομιλεῖ ὁ Δαβὶδ, τὴν δυνα-
τείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ
τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τὴν ἐκείνοι, ὅπου κτυποῦν ἀπὸ
κάνενα ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὐρισκομένους εἰς μέρος
κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουσι εἰς τὸ κτύπημα καὶ
δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας
καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβὶδ, παρηγο-
ρῶντας τὸν ἑαυτοῦ, καὶ προφητεύων διὰ τὴν
ἐλευθερίαν, ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν
θέλω φοβηθῶ τὰς τοιαύτας προσκαίρους τῶν ἀνθ-
ρώπων εὐημερίας. (1)

4: „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπενέσω τοὺς λόγους
„μου.

Τὸ ἐπενέσω ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ
κοσμήσω· ἐπαίνοτός, λέγει, θέλω κἄμω τοὺς λό-
γους μου, μὲ τὸ νὰ λέγω ὕμνους περὶ Θεοῦ καὶ
δοξολογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται
καὶ σολίζεται, ὅποιος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δό-
ξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχῆθη
καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς ἡμέρας, θε-
ραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ·

ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπαινεῖσαι· ἢ
γουν θέλω ὑψώσω μὲ καύχησιν τοὺς λόγους μου·
κατὰ τὸ „Ὁ καυχόμενός ἐν Κυρίῳ καυχάσθω·
(Α΄ Κορ. α΄. 33.)

„Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβη-
„θήσομαι τί ποιήσει μοι σὰρξ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα εἰς τὸν παντοδύνα-
μον καὶ ζῶντα Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φο-
βηθῶ ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, ὅπου θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα
ἢ σὰρξ· ἢ γουν ὁ ἀσθενὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς
ἄνθρωπος. (2)

5: „Ὀλὴν τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου
„ἐβδελύσσοντο· κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ
„διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν.

Ὀλὴν τὴν ἡμέραν ἐσυχνίζοντο, λέγει,
καὶ κατεφρόνουν τὰ λόγια μου οἱ ἐχθροί μου ἀλλό-
φυλοι· ἐπειδὴ καὶ μίαν φοράν μὲ ἐκαταφρόνησαν·
καὶ ὅλοι οἱ διαλογισμοὶ τῶν ἀποβλέπουσι εἰς τὸ νὰ
με κακοποιήσουν. (3)

6: „Παροικίσουσιν καὶ κατασρεύουσιν
αὐ·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει ἢ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὕψους βάλλοντες διὰ τοῦ γε-
νέσθαι τοῦ πατουμένου ὑπέρτεροι· ἢ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ἐσιν, οὐδὲ ἐν φωτὶ τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ ἀν' ἐφαβήθην ὑπὸ τοῦ
φωτὸς συμμαχοῦμενος· διὰ τοῦτο φησὶν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπῶμενον, τὸ διὰ τοῦ σκό-
τους αὐτῷ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῷ ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ποιεῖ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ
φῶς, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν ἢ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπιδῶ ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ
Θεοδώριτος ἢ Καλῶς αὖν τέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπιδῶ ἐπὶ σέ, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἐσιν ἄλλως, οὐκ ἔστι δυνάμενος βύ-
σασθαι τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιβαλλουσάν, εἰμὴ ἢ σὴ μόνῃ, ὃ Δέσποτα, προμῆθεϊα· λέγει ἢ Ὁ Ἡσυχίας
ἢ Μὴ τοίνυν ἡμεῖς σκελισθῶμεν εἰς γῆν· τοῦτέστιν εἰς τὰ γῆνα, ἢ οὐδεὶς ἡμᾶς καταπατῆσαι δυνάσεται· ἀλλὰ
μὴδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γενέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ κλίμακα, κατω-
τέρους ἑαυτῶν ποὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· εἰ γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ἢ ἐν ἡμέρᾳ, κατὰ φησὶν ὁ
Παῦλος, εὐσυχμόνως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκότως φοβησόμεθα, ὅπως πρὸς αὐτοὺς πίσει πᾶσι εἰς
Θεὸν ἢ ἐλπίδι χροῖμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἢ Σάρκα τοὺς παχυτέρους, ἢ χαλεπὴν τὴν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει· ὁ
δὲ Ἡσυχίας σάρκα λέγει καὶ σαρκικὰ πάθη ἢ πᾶς ἡδονὴ· ἢ τῷ Θεῷ τοίνυν ἐλπίς ἢ τὴν ἡδονὴν χαλινῶν ἢ τὸν
ἐχθρὸν ἐν θρησκείᾳ συμποδίζον· ἢ ἀφοβίαν ἡμῶν ἐξ ἐκατέρου δίδωσιν.

(3) Ἐφ' ἧς ὁ Ἡσυχίας ἢ Σαρὼς ἢ τὸν τοῦ Ἰουδαίου αἰνίττεται· ἔτσι γὰρ τοὺς λόγους τῶν πιστῶν, οἵς ἔκλε-
χον

„αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξου.
„οἱ.

καὶ μόνον νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις κατὰξεις καὶ
κατατσακκίσῃς ὁλόκληρα πλήθη λαῶν.

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν οἱ ἐχθροὶ μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας· ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἔχρη τῆς ζωῆς μου θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς μὲ ὑποσκελίσουν καὶ μὲ ρίψουν εἰς τὰς παγίδας των· καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ἀχνάρια τῶν ζώων, καὶ οὕτω σήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιάνουν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανερώνει ὁ Δαβὶδ, τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὅπου ἐμεταχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ του. (1)

„Καθ' ἃπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν
„μου.

7: „Τπερ τοῦ μηθενὸς ὥσεις αὐτοῖς ἐν
„ὀργῇ λαοὺς κατὰξεις.

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου ἐπρόσμειναν τὴν ψυχὴν μου: ἦτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἐνεδρεύοντες καὶ παγιδεύοντές με: ἔτσι καὶ σὺ Κύριε, θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἦτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις, ὥστε νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ με κακοποιήσουν· ἢ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντί· ἵ- γουν ἀντ' οὐδενός: τουτέστιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεοδωρίτον· καὶ ὡς ἐνὰ οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις·

8: „Ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν μου ἐξηγγειλάσῃ·
„ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου
„ὥς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.

Ἐφανέρωσα, λέγει, εἰς ἐμένα Κύριε, τὴν πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τῶρα· καὶ σὺ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὅπου χύνω, ἀπὸ τὰς θλίψεις στενοχωρούμενος· καθὼς ὑποσχέθης ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀποσρέψῃς· διότι δίδοντας τὸν νόμον ὁ Θεὸς, ὑποσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικούμενον καὶ πτωχόν, καὶ εἶπεν „Ἐὰν οὖν σεναῇ (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ) πρὸς με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γὰρ εἰμι· (Ἐξ. κβ'. 27.) (2)

9: „Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ
„ὀπίσω·

Οἱ ἐχθροὶ μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ' ἐπροσθέν μου προικηθέντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται τὸ ρητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες, ὁ.

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιστίας διαπαντὸς ἐβδελύττοντο· ἀπὸ πρὸς τειγαρῶν ἕως ἐσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐτοὺς ῥητορεύοντος, ἐκείνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελυζόμενοι, ἀσύμφωνοι, καθάφησιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν (Πράξ. κβ'.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφές ἐστιν „Ἐκβληθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ τῶν Ἰουδαίων παῖδες, ἃ πάροικοι πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἁμαρτίαν γενόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενοι κρύπτουσι, ἃ ἁμαρτίας ἐτέρας, τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν συνεισπύοντες, προβαλλόντας φυλάττουσι δὲ ἃ τὴν πτέρναν: ἦτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, ἃ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ ἃ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „Αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, ἃ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν: ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν: δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελευόμεθα, φυλάττεσθαι δὲ ἡμῶς ἃ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐσχατὰ τυγχάνει καὶ ἐντελὴ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδὴ περ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ Κριτῇ ἃ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Ἀθαλάσιος τὸ παρεκλήσουςι, συναχθῆσονται ἡμῖν νενυσεν: ἦτοι συναχθῆσονται λαθραίως ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ συσκευὰς, ἃ τὴν πτέρναν: τουτέστι τὴν τοῦ βίου πορείαν περιεργάζεσθαι, ὅπως σκελίσαντες, δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσθέττει ἃ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ: ἦτοι τὸ „Ἐτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρεμι· (Ἡσ. νη'. 9.) ἃ τὸ „Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι· ἃ τὸ „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῷ Νικητᾷ.)

ὅταν μὲν μᾶς νικούν, πηγαίνουν ἐμπροσθέν μας καὶ μᾶς δείχνουν τὴν σφάταν, ὅπου μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀπώλειαν· ὅταν δὲ νικηθῶν ἀπὸ ἡμᾶς, πηγαίνουν ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυγίζοντες ὡσάν σκύλοι.

„ Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπικαλέσομαί σε ,
 „ ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεὸς μου εἶ σύ .

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ αὖ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων : ἤτοι γνωρίζω κατὰ ἀντιχρονισμόν, ὅτι ἐσύ εἶσαι Θεὸς μου· πῶς δὲ γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούης.

10: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
 „ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον .

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνοήσαμεν ἀνωτέρω καὶ τὸ „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου : ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω σολίσω τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλήτερον καὶ πλατύτερον : ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, ὅπου σοι προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὀνομά σου θέλω τοὺς σολίσω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισα, οὐ φοβηθή-
 „ σμαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος .

Ἐκείνον ὅπου εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει καὶ τώρα· ἤγουν ἢ τὸν Σαουλ, ἢ τὸν διάβολον· ἢ τὸν βασιλεῖα Βαβυλῶνος. (1)

12: „ Ἐν ἐμοί ὁ Θεὸς εὐχαὶ ἄς ἀποδώσῃ
 „ αἰνέσεώς σου .

Εἰς τὴν ἐνθούμησόν μου, λέγει, εὐρίσκονται Κύριε, αἱ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκα διὰ τὰ σε αἰνῶ, καὶ δὲν τὰς ἀλησμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσχέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπέσχετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ αἰνῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν εὐεργέτην του Θεόν, διὰ τὴν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „ Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θά-
 „ νάτου· τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἀπὸ
 „ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀ-
 „ πὸ ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχὴν μου, λέγει : ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἡλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τὸν θάνατον· ἀνίσως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλης νὰ νοήσης· πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολουθῶς νὰ νοήσης καὶ θάνατον τὴν ἀμαρτίαν· ἢ τις ἔγινεν αἰτία κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ· τὸσον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἡλευθέρωσας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ

πό

(1) Ὅρα ὅτι ὁ Δαβὶδ, τρεῖς φορές εἶπεν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐκα-
 νέμει κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· ἢ Καλὸς ἔστιν ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς νοῦς· πῶς ἴσμεν τὴν προσευχὴν τῇ ἁ-
 χράντῃ ἔμοιυσεν Τριάδι προσφέρει.

(2) Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ὁμοίως ἔστιν, εὐαγγελιστὰ ἐνάντιον Κυρίου ἐν φωνῇ ζώντων, ἐξημεύοντας ἔτι κατὰ ἄλλον τρόπον
 ἐν τῇ ριδ΄. Ψαλμῷ, ἔστιν ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Διδύμος· „ Ἐπεὶ περ ἀκολουθεῖ τῷ θανάτῳ τὸ θρηνηθῆναι,
 ἔστι δὲ ἀπὸ αὐτοῦ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θρηνητὴν τὸν κατὰ ψυχὴν τεθνηκότα, ὃ αὐτὸς ἐκυτόν· εἰκότως μετὰ τὸ
 ἐρρύσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ἔστι δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἡλευθέρωνται· ἐρρύσας δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος
 τοὺς πόδας, ἔποδισας αὐτοὺς ἐπὶ ἰσθμὸν μετεωρίζον ἔστιν ὡς γῆς ποιοῦν· ἔστιν δὲ τὰς ἀπὸ τῶν προσημαίνων ἀπειθα-
 βῶν, ἐπὶ τῇ εὐαγγελιστῇ τῇ Θεῷ ζῶντι ἔστιν ἡ παρρησία· ὃ γὰρ εὐαγγελιστὴς τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ζώντων τοῦτο ποιεῖ· ἔστι
 δὲ ἡ παρρησία πᾶς μετέχων Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ζῶν ἐν, ὡς ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων· (ἐν τῇ ἐκδῇ· Σιγῇ) ἄλ-
 λος δὲ λέγει· ἢ Τοῦ ἡμετέρου καὶ ἐκ θανάτου, ἔστιν ἡλευθέρωσθαι με ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· μετὰ δὲ σχαῖν ἔστιν ἐν τῇ
 τῶν ζώντων χάριτι, προξένος ἡμῖν γέγονεν ὁ τοῦ Κυρίου παρουσία.

πό τὰ δάκρυα· καὶ τὰ ποδάρια μου ἀπὸ ολίσθη-
μα : ἤτοι ἀπὸ κρημνὸν , ἢ καὶ ἀπὸ παγίδος ,
καὶ ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν . ποδάρια δὲ θέ-
λεις νοήσεις τὴν πορείαν καὶ σφάταν τοῦ βίου
τούτου .

„ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φῶ-
„ τί ζώντων .

Εὐάρεσα , λέγει , θέλω πράξω ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ , ὥς ὅπου βλέπω τὸ φῶς τοῦτο, ὅπου

φαίνει εἰς τοὺς ζωντανούς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ μετὰ
θάνατον εὐαρέστησις πλέον δὲν εἶναι· καὶ κατὰ ἄλ-
λον δὲ τρόπον, φῶς τῶν ζώντων εἶναι αἱ ἐντολαὶ
τοῦ Θεοῦ· „ Ἡ ἐντολὴ γὰρ φησι κυρίου τηλαυ-
γῆς , φωτίζουσα ὀφθαλμούς· (Ψαλμ. ιγ'. 9.)
Καὶ „ Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ
φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλμ. ριη'. 102.) ἢ
νοεῖται καὶ ἔτι, ὅτι ἐγὼ θέλω φανῶ εὐάρεστος εἰς
τὸν Θεόν, ἐν τῷ αἰωνίῳ ἐκείνῳ φωτί, τῶν παντο-
τὶνὰ ζώντων δικαίων.

Ψαλμός Νς' .

„ Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρης· τῷ Δαβὶδ εἰς σπηλογρα-
„ φίαν· ἐν τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώ-
„ που Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον .

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ εὐρισκόμενος εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἐνγαδδὶ λεγόμενου τόπου, ἐκρύφθη
μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ὡς προείπομεν ἐν τῇ
ἐπιγραφῇ τοῦ λε'. Ψαλμοῦ· ἔθεν ἐπειδὴ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον αὐτὸν παραδόξως, διὰ τοῦτο ἔγραψε
τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμόν εἰς σπηλογραφίαν παρομοίως μὲ τὸν πρῶτον, διὰ
τὴν αἰτίαν ὅπου ἐκεῖ εἶπομεν· εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος ἐπιγράφεται· διὰ τὴν αἰ' προφητεῖαι ὅπου πε-
ριέχονται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἑμμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· τὸ δὲ μὴ
διαφθείρης, πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται χωρὶς καὶ μόνον· διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁ-
ποίαν ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἐλθὼν ὁ Δαβὶδ ἐπάνω αὐτοῦ ξεσπαθωμένος, ἔκοψε χρυ-
φίως τὸ περὺγιον τῆς διπλοῦδος του· τοῦτο τὸ λόγιον μελετῶντας συχνάκις εἰς τὸν ἐκλογὴν του : ἡγοῦν
τὸ „ Μὴ διαφθείρης· ἔθεν μὲ αὐτὸ κατεπράυνε τὸν θυμὸν του, καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ·
(1) διὰ τοῦτο ἐπέγραψε καὶ τὸ λόγιον αὐτὸ, ὅπου τότε ἔλεγον, εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμόν· ἓνα μὲν,
διὰ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Νύσσης Γρηγόριος ἄλλως λέγει· ἡγοῦν ὅτι ἐμβαλὼντας ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον (τὸ δὲ
τοῦτον ἦτον τόσον μεγάλον, ὥς ὅπου ἦτον κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτὸ τὰ τετρακόσια παλικάρια τοῦ Δαβὶδ·) ἐμ-
βαλὼντας, λέγου, μέσα εἰς αὐτὸ ὁ Σαοὺλ διὰ νὰ παρασκευάσῃται εἰς ἓνα του ἀναγκαῖον (αὐτὸν γὰρ ἔνι Γραφὴ
λέγει „ Καὶ Σαοὺλ εἰσῆλθε παρασκευάσασθαι· (Α'. Βασιλ. κδ'. 4.) (ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν „ Εἰσῆλθε
δὲ

διὰ τὴν διδασκίαν μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸς ἐκράτησε τὸν θυμὸν του· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν συμβουλευσὴν τὸν καθὼς ἕνα μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ διαφθεῖρῃ τὴν ἀνεξικοκίαν καὶ μακροθυμίαν του· (1) πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσαν ὁ Δαβὶδ, ὅταν εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπήλαιον (2) τὸν δὲ ρμᾶ΄. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὸ ἴδιον τοῦτο σπήλαιον, καὶ εὐρίσκετο εἰς ἀγῶνα· διὰ τί ἐμπροσθεν μὲν τοῦ σπηλαίου ἦτον ὁ Σαοὺλ, εἰς δὲ τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ἦτον αὐτὸς κεκλεισμένος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔλεγεν, „ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ’ ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

1: „ Ελέησόν με ὁ Θεός, ἐλέησόν με· ὁ.

Ὁ διπλασιασμός ἐδῶ τοῦ ἐλέησόν με, φα-

„ τι ἐπὶ σοὶ πεποιθὲν ἡ ψυχὴ μου. νερώνει τὴν ἐπίτασιν καὶ θερμότητα τῆς δεήσεως τοῦ

δὲ Σαοὺλ ἀποκνεῦσαι· ὁ δὲ Ἰωσήπος „ Τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι.) εὐγαλε τὴν διπλοῦδα : ἦτοι τὸ ἐπανωφόρεμά του ἔξ τὸ ἔβαλεν ἐκεῖ εἰς ἕνα μέρος κοντά του· ὁ δὲ Δαβὶδ ἔξ τὰ παλικαριά του κρυμμένοι ὄντες εἰς τὸ ἐσώτερον σκοτεινὸν μέρος τοῦ σπηλαίου, εἶδον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ σώματος τοῦ σπηλαίου, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Σαοὺλ· ὅθεν, τὰ μὲν παλικαριά του, ἠθέλησαν διὰ τὴν θανατώσασθαι αὐτόν· ἐπειδὴ ἔξ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας των· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐμπόδισεν αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἀνομιὰ τὸ νὰ θανατώσων βασιλέα, ὅς τις ἦτον Χριστὸς Κυρίου· ὁ δὲ Δαβὶδ γυμνώσας τὸ σπαθὶ ἐπῆγεν ἡσυχά ὀπίσω τοῦ Σαοὺλ ἔξ ἐκεῖ τὸ πτερύγιον : ἦγουν τὴν ποδίαν τοῦ ἐπανωφορίου του, διὰ τὴν ἔχῃ αὐτὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ ἴδῃ ὁ Σαοὺλ διὰ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου, ἢ νὰ καταλάβῃ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον ἐνίκησε τὸν ἐδικόν του θυμὸν, ἀλλὰ ἔξ ἕνα σφατιώτην, ὅπου ὤρμηκε νὰ θανατώσῃ τὸν Σαοὺλ ἐμπόδισεν αὐτόν, εἰπὼν τὴν ἀνιδίμον ταύτην φωνήν „ Μὴ διαφθεῖρῃς τὸν Χριστὸν Κυρίου· (τοῦτο δὲ ἡ Γραφή οὐ λέγει αὐτολεξεῖ, ἀλλ’ ἴσως ἐκ παραδόσεως ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἑρμηνευταί· Αὐτὸ γὰρ τὸ λόγιον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ ὅταν ὁ Σαοὺλ ἐμβῇκεν εἰς τὸ σπήλαιον, ἀλλὰ ὅταν εὐρισκόμενος ἐν τῇ βουνῷ τῇ Ἐχελᾷ, ἐκείθεν ἐν λαμπρῇ τῇ δόρῳ ἔχων ἐμπειρηγὸς εἰς τὴν γῆν πρὸς κεφαλῇ αὐτοῦ, ἔξ ὁ λαὸς παρεμβεβληκὸς κύκλῳ αὐτοῦ· τότε γὰρ ὁ Δαβὶδ πέρνωντας μαζίτου τὸν Ἀβεσσά, ἐπῆγε τὴν νύκτα ἐκεῖ εἰς τὴν παρεμβολήν, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ, ἔξ ὁ λαὸς κύκλῳ αὐτοῦ ἐκείθεν· ὁ δὲ Ἀβεσσά βλέπων, ὅτι ὁ Σαοὺλ δὲν αἰσθάνθη τὸν πηγμένον τους, οὔτε οἱ σφατιῶται του, εἶπε ταῦτα πρὸς Δαβὶδ· „ Ἀπέκλεισε Κύριος σήμερον τὸν ἐχθρόν σου εἰς χεῖράς σου· ἔξ νῦν πατάξω αὐτὸν τῇ δόρῳ εἰς τὴν γῆν ἀπαξ, ἔξ οὐ δευτερώσω αὐτῷ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Ἀβεσσά· μὴ διαφθεῖρῃς αὐτόν, ὅτι τίς ἐποίησε χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ Χριστὸν Κυρίου, ἔξ ἀδικηθήσεται ; (Α΄ Βασιλ. κς΄. 3.) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ τὴν φανερώσῃ, πῶς τὴν πολλὴν πεποίθησιν ἔχει εἰς τὸν Θεόν, εἰς τρόπον ὅπου, δὲν ἐπίστευε τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν ἀπάλειαν ἔξ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του ἔξ μᾶλλον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ ἔξ ζώντων αὐτῶν, ἔξ παρ’ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Δαβὶδ διασσωζομένου, ἠλπίζεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔχῃ καθε ἀσφάλειαν. Ἡ δὲ τῆς σιλογραφίας διάνοια αὕτη ἐστὶ, τὸ δεῖν οἶόν τινα σήλη τῇ ἡγεμονικῇ τῆς ψυχῆς ἐγκεχεραγμένην ἔχειν τὴν τοιαύτην φωνήν· ὡς ἂν ἐπὶ τῶν ὁμοίων πραγμάτων, εἴτις περιστάσις πρὸς τὴν τοῦ λευπηκῆτος ἀμυναν τὸν θυμὸν ἡμῶν διαναζήσειεν, ἀναγινώσκοντες τῇ διανοίᾳ τὸ κωλυτικὸν τοῦ φόνου πρόσχαμα, πρὸς μακροθυμίαν τὸν θυμὸν κατευνάσωμεν· ὡς εἶναι σήλην μὲν, τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ ἐπὶ ταύτης χαράγματα, τὰ τῶν ἀγαθῶν ὑποδείγματα· ἀναφέρεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔξ εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδίωξεν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν φθοράν.

(1) Τινὲς δὲ (ἴσως ὁ Χρυσόστομος·) σμύγοντες τὸ „ Εἰς τὸ τέλος μὲ τὸ „ Μὴ διαφθεῖρῃς, ἑρμηνεύουν αὐτὸ οὕτως· „ Ἐπεὶ πολλοὶ καλῶς ἀρξάμενοι, οὐ διήρκεσαν εἰς τέλος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδεχόμενοι τοῦ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἀρετὴν φησὶν αὐτῷ· εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρῃς· μένεις διόλου τοιοῦτος, ὡς ἂν τύχῃς σιλογραφίας ἔξ μνήμης αἰωνίου··· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ, οὐ πολλῆς δεόμεθα τῆς παρακλήσεως· τί δὴ ποτε ; ὅτι πᾶς ἀνθρώπος, κἂν ἀπάντων νοθέσας ἦ, μέλλων ἀπτεσθαι πράγματος, πολλὰ ἐν τοῖς προοιμίοις δείκνυται τὴν σπουδὴν··· ὅταν δὲ τὸ πλέον τῆς οδοῦ προέλθωμεν, ἔξ μαρτυρῇ τὰ τῆς προθυμίας··· τότε ἡμῖν ὁ Προφήτης εὐκαίρως παρίσταται λέγων „ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρῃς· ἔξ γὰρ ὁ Διάβολος τότε σφοδρότερον πνεῖ··· ἔξ τῇ μὲν ἐν ἀρχῇ περὶ πᾶσι συγγινώσκοντες ἀπάντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, τὸν δὲ μετὰ πολλοὺς τοὺς διαύλους ὑποσκελίσθαι, οὐκ ἔστις βεβήως ὀξυῖς ἐπὶ συγγνώμης· (παρὰ τῇ Νικίτῃ.)

(2) Ἄλλος δὲ ἀνὴρ ἑρμηνευτικὸς λέγει, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν νσ΄. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, εὐρισκόμενος εἰς τὸ

τοῦ Δαβὶδ· δὲν ἤλπισα, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς κα-
γένα ἄνθρωπον, παρέξ εἰς μοναχὸν ἐσένα· διὰ τοῦ-
το ἐλέησον ἐμένα, ὅπου τόσον ἐλπίζω εἰς ἐσέ, καί
ἐτι ἀδίκως καταδιώκομαι ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτερυγῶν σου
„ ἐλπῶ, ἕως οὗ παρελθῇ ἡ ἀνο-
„ μία.

Σκιάν πτερυγῶν λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν σκέ-
πην τοῦ Θεοῦ, καὶ προμηθεῖαν κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον καὶ Ἀθανάσιον, περὶ τῆς ὁποίας εἶπομεν εἰς
τὸν 15. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν τῇ σκέ-
πῃ τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με· ἀνομίαν δὲ
ὀνομάζει τὴν ἐπιβουλὴν, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύ-
λας ἐξέδωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐγὼ, Κύριε, θέ-
λω ἐλπίζω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερυγῶν σου, ἕως
οὗ νὰ περάσῃ ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἐχθρῶν μου τῶν ὁ-
ρατῶν καὶ τῶν ἀορατῶν· ἡγοῦν θέλω ἐλπίζω εἰς
σέ, ἕως θανάτου· τότε γὰρ περὶ καθε ἐπιβουλὴ
τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν, ὅταν εὐγῇ ἡ ψυ-
χὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ
νὰ στεφανωθῇ. (2)

2: „ Κεκραῶμαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν υἱόν

„ ψιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαν-
„ τὰ με.

Τῆσι μὲν ὀνομάζει τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ,
ὡς ἐπουράνιον· εὐεργετήσαντα δὲ, ἐπειδὴ καὶ πρῶ-
τον καὶ τώρα τὸν ἤξιωσε μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ
βοηθειῶν.

3: „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔσω-
„ σέ με· ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς κα-
„ ταπατοῦντας με.

Ἐξ ὕψους, λέγει, ἔστειλε δύνάμιν ὁ Θεός
καὶ με ἐγλύτωσεν· ἐπειδὴ δὲν ἐλυτρώθηκα με ἀν-
θρωπίνην βοήθειαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὅπου ἐπρόσ-
μεινα νὰ λάβω ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενος· ἔδω-
κε δὲ εἰς ὄνειδος ὁ Θεός καὶ τοὺς ἐχθροὺς, ὅπου
με κατεφρόνουν· διότι μαθόντες οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ
σρατιῶται τὸ συμβεβηκός, ὅπου ἠκολούθησε, καὶ
ἐπῆγεν ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον μόνος, καὶ
δὲν ἐθανατώθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐντραπήκαν πολ-
λά διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐφάνη-
καν ἄξιοι γάλατος. (3)

„ Ε.

τὸ σπήλαιον Ὀδολλάμ (περὶ οὗ γράφει τὸ κβ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν καὶ τὸ κγ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλ.
καὶ τὸ ΙΑ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Παραλειπομ.) τὸν δὲ ῥημά. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, εὐρισκόμενος εἰς τὸ σπή-
λαιον τὸ Ἐνγαδδί· ἀληθέστερα ὁμοῦς λέγει ὁ κύριος Εὐθύμιος, καθότι βεβαίως τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή·
ἦτοι τὸ κδ'. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν· περὶ γὰρ τοῦ Ὀδολλάμ σπηλαίου ἀναφέρουσα, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ὅτι
ὁ Σαοὺλ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τοῦ ἐλέους διπλασιασμός τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κινδύνου παραδηλοῖ· ὁ δὲ Δί-
δυμος „ Ὁ ἐπιδιπλασιασμός δηλοῖ, ὅτι καὶ ἐν τῇ βίῃ τούτῃ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι ἐλέου Θεοῦ χρῆζομεν.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἀσάτως ἐστὶ καὶ παροδὶκὴ τῆς ἀμαρτίας ἡ φύσις, οὔτε κατὰ τὸ πρῶτον
σύνυποτάσσα τῇ κτίσει παρὰ τοῦ τὸ πᾶν ὑποσησαμένου καὶ οὐσιώσαντος, οὔτε πρὸς τὸ δινηκεὶς τοῖς οὐσι διαμένον-
σα· τὰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος ὄντα, ἐν τῷ εἶναι διαπαντὸς διαμένει· εἰδέτι ἔξω τοῦ ὄντος ἐστὶν· οὐ ἡ οὐσία οὐκ
ἐν τῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθὸν μὴ εἶναι τὴν ὑπόστασιν ἔχει· τοῦτο ἐστὶν ὁ ἐπιδωμάτιος χόρτος, ἀφ' οὗ τις καὶ ἀ-
σφαρτος καὶ ἀνήρως· σκιάν δὲ θεῶν πτερυγῶν ἀντὶ περιβολῆς ἡμῖν γινόμενων, τὰς ἀρετὰς τις νοῶν οὐχ ἀμαρτή-
σεται· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ θεῖον, ὁ τίποτε τῇ φύσει ἐστὶν, ἀνέφικτον μένει τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ ἀληπτον, ἀνο-
που κατὰ τὸ ἄρραστον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ὑπερπετόμενον· χαρακτὴρ δέ τις τῆς ἀφράστου φύσεως διὰ τῆς
τῶν ἀρετῶν σκιαγραφίας τοῖς πρὸς αὐτὴν ὁρῶσιν ἐγγίνεται· ὡς πᾶσαν σοφίαν καὶ φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν
ἐφοδὸν τῆς καταληπτικῆς ἐπινοίας, οὐκ αὐτὰς εἶναι τὰς θείας πτερυγὰς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τῶν θεῶν πτερυγῶν
σκιάν· καὶ ὁ Δίδυμος λέγει „ Τὸ παρέχεσθαι τὴν ἀνομίαν δηλοῖ πρόσκαιρον αὐτὴν εἶναι.

(3) Ἄλλος δὲ φησι „ Σωτήριον ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει, ἢν ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅτε μᾶλλον ὑπεξουσίον
ἔ-

„ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐ-
 „ τοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
 4: „ Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 „ μέσου σκύμων.

ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος
 (Α'. Κορ. α'. 30.) σκύμους λοιπὸν καὶ λείον-
 τας πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς δαίμονας, κατὰ τὴν
 ἐκδοχὴν ταύτην.

„ Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
 ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπήλαιον (2) τότε ἐγὼ ἐκοιμή-
 θην ὕπνου, καὶ ὀλίγον καὶ τεταραγμένον, διὰ τὸν
 κίνδυνον, ὅπου μὲ περιεκύκλωσεν.

„ Τίοι ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν
 „ ὅπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐ-
 „ τῶν μάχαιρα ὀξεῖα.

Ὡ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, λέγει, ἀκούσα-
 τε· τὰ ὀδόντια τῶν ἐχθρῶν, ὅπου με ἐπιβουλεύον-
 ται ὡς ἀν' θηρία ἄγρια, εἶναι ἄρματα καὶ σαί'ταις·
 καὶ ἡ γλῶσσά των, εἶναι σπαθὶ κοπτερώτατον· φα-
 νερόναι δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὀδοντίων
 καὶ τῆς γλώσσης, τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν του· τὰ
 ὅποια μὲ τὰς διαβολὰς καὶ κατηγορίας καὶ δολιό-
 τητας πληγόνουσι καὶ θανατόνουσι ἐκείνους, κατὰ
 τῶν ἐποίων λέγονται· ὅπλα δὲ λέγει τώρα, ὅχι τὰ
 προφυλακτικὰ τῶν ἐχόντων· καθὼς εἶναι τὸ σκου-
 τήρι, ἡ παρπούτα καὶ ἄλλα· ἀλλὰ τὰ θανατόνου-
 τα τοὺς ἀπαντῶντας· ὅποῦν εἶναι τὸ σπαθί, το
 κον.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ
 Θεὸς ἔξαπέστειλεν ἀπλῶς, τώρα ἐδῶ ἀκολουθῶς
 λέγει καὶ τί ἔξαπέστειλε· πρέπει δὲ νὰ παρατηρή-
 σωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη ἀλήθειαν ὀ-
 νομάζει τὴν δικαιοσύνην· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἐ-
 πειδὴ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καταλαμβάνε-
 νεται· (1) ἔσειλε λοιπὸν ὁ Θεὸς μὲν τὸ ἔλεός του
 διὰ νὰ μὲ ἐλεήσει· τὴν δὲ δικαιοσύνην του, διὰ
 νὰ καταδικάσῃ ἐκείνους, ὅπου μὲ ἀδικοῦν· σκύμ-
 νους δὲ λέγει· ἤγουν λεονταρόπουλα, τοὺς μετὰ
 τοῦ Σαοὺλ στρατιώταις· διὰ τί ἦτον ἄνδρες καὶ
 δυνατοί· καὶ διὰ τί ἦτον ἄγριοι καὶ αἰμοβόροι·
 τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ σκύμοι· ἤγουν τὰ μικ-
 ρὰ λεοντάρια· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸ
 πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· ἡ τις λέ-
 γει, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν του, καὶ ἐ-
 σωσεν ἐμένα τὴν χαϊμένην· καὶ ἔδωκεν εἰς ὄνειδος
 τοὺς πρῶτον καταπατοῦντάς με δαίμονας· ἔλεος δὲ
 καὶ ἀλήθεια οὐσιώδης, καὶ ἐνυπάρχοντος εἶναι ὁ Υἱός·
 ὁ γὰρ Υἱὸς ἐλεήσας ἡμᾶς, ὅπου, εἰμεθα ἀπολεσ-
 μένοι, ἔγινεν ἄνθρωπος· καὶ αὐτὸς εἶπεν „ Ἐ-
 γὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ'. 6.) ἀλλὰ καὶ
 κατὰ τὸ σημαίνονμενον τῆς δικαιοσύνης, αὐτὸς ἐ-
 γενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ

ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, ὃς πρὸς τὸ ἐναντίον ἀνεστράφη τοῦ φόβου ἢ ἐξουσίας, ὡς τὸν ἐπὶ θανάτῳ διωκόμενον, τοῦτον ἐ-
 φεσάναι τῇ τοῦ φονῆτος σφαγῇ, εἰ ὃ ἐφείσατο· ὃ δὲ ὄνειδος ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάτην ἐπιβουλεύοντι τῷ
 σώσαντι· ὁ δὲ Νύσσης σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι κατὰ θεωρίαν, σαφῶς τὴν κάθαρσιν τοῦ Κυρίου χρηττεῖ ἡ
 προφητεία· ἐξ οὐρανοῦ ὁ Πατὴρ εὐ-πρέσβιν, οὐκ Ἀγγελλον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Κύριον, ὃς ἡμᾶς μὲν ἔσωσε διὰ τῆς
 σκιάς, ἦν ἐξ ὕψους ἀπέστειλε τῷ κάτω βίῳ· τούτες, διὰ τοῦ ἐπισκιάσαντος ἐν τῇ νεφέλῃ Πνεύματος, τοὺς δὲ
 πρότερον καταπατήσαντας ἡμᾶς, τὰς νοητὰς δηλαδὴ καὶ ἀντικειμένους δυνάμεις, νῦν εἰς τὴν τῶν ὀνειδιζομένων
 ἀντιπερίηγαγε τάξιν.

(1) Ὅθεν συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Τὴν μέντοι ἀλήθειαν τῷ ἔλεῳ συνέχευε τὸ δίκαιον τῆς φιλαν-
 θρωπίας δεικνύς· καὶ ὁ Ἀθανάσιος φησιν· „ Ἐλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυ-
 μος καὶ ὁ Εὐσέβιος·

(2) Σημειῶσαι, ὅτι ἡ ἀγία Γραφή δὲν λέγει, ὅτι ἐμβῆκαν οἱ τοῦ Σαοὺλ ἄνθρωποι εἰς τὸ σπήλαιον· ἀντὶ δὲ τοῦ
 τεταραγμένος, ὁ Θεοδοσίω εἶπε· μετὰ ἀναλίσκόντων· ὁ Σύμμαχος· μετὰ φλεγόντων· ὁ Ἀκύλας· μετὰ λά-
 βρων· ἦτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μετὰ ἀναλίσκόντων λογισμῶν· λαῦρας γὰρ με κατέδακνον, ὡς σχεδὸν καὶ κα-
 ταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν· εἰκότως τοίνυν ἐταραττόμην· μετὰ τῶν τοιούτων καθεύδειν ἠναγκασμένος·

κοντάρι, καὶ τὰ ὅμοια. (1).

5: Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός,
 „ ὅς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα
 „ σου.

Ὑψηλός, λέγει, καὶ ἐπουράνιος γνωρίσθη-
 τι Κύριε, καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη, ὅπου δὲν σε
 γνωρίζουν διὰ Θεόν, ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ
 ὡς δράμη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἡ μεγαλειότης σου, διὰ
 μέσου τῶν θαυμάτων ὅπου ἐνεργεῖς· μερικοὶ δὲ, ὡς
 τοι ὁ Ἀθανάσιος νοοῦσι τὸν λόγον τοῦτον περὶ
 τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις ἀπ' οὗ ἐτελείωσε τὸ μυστήριον
 τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, ἀ-
 πὸ τοὺς ὁποίους ἐκατέβη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ διέ-
 ῥαμεν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κη-
 ρύγματος. (2)

6: „ Παγίδα ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου,
 „ καὶ κατέσκαψαν τὴν ψυχὴν μου·
 „ ὥρυξαν πρὸ προσώπου μου βόθρον,
 „ καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Παγίδας, λέγει, καὶ δίκτυα κατέσκαψαν

αἱ ἐχθροὶ μου· ἤτοι ἐπιβουλὰς διαφόρους καὶ δο-
 λίας κατηγορίας συνῆραν, καὶ μὲ αὐτὰ ἐταπεί-
 νωσαν καὶ κατέβαλον τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἔμπρο-
 σθέν μου ἔσκαψαν λάκκον· ἤγουν κίνδυνον ἀφευκ-
 τον ἠτοίμασαν κατ' ἐμοῦ, ἔπεσον δὲ αὐτοὶ μέσα
 εἰς αὐτόν· διότι, ἐγὼ μὲν, μὲ τὸ νὰ ἐσκεπάζθη-
 κα ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν, ἔμεινα ἀβλαβής· αὐ-
 τοὶ δὲ ἐκινδύνευσαν, παρόντες εἰς τὰς χεῖρας μου.

(3)

7: „ Ἐτοίμη ἡ καρδία μου ὁ Θεός, ε.
 „ τοίμη ἡ καρδία μου.

Ἐτοιμος εἶμαι, λέγει, εἰς τὸ ἐξῆς Κύριε,
 ἔτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τοὺς πειρασμούς, ὅπου μοι
 ἐρχονται· ἐπεὶ καὶ ἔχω ἐσένα βοηθόν μου καὶ
 δυνατόν νὰ μὲ λυτρώης ἀπὸ αὐτούς· ἢ λέγει, ὅ-
 τι ἔτοιμος εἶμαι εἰς τὸ νὰ κάμνω τὰ θελήματα σου·
 ἢ εἰς τὸ νὰ σε δοξολογῶ καὶ νὰ σε εὐχαρισῶ πάν-
 τοτε· διὰ τὴν μὲ ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν κίνδυνον κα-
 τὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἀδομαὶ καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ,
 „ μου.

Διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· Ὁὐκ οἶδεν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευὴ τὰ αἰσθητὰ βέλη ταῦτα τοῖς ἀνθρωπίνους
 σώμασιν ἀντὶ ὀδόντων ἐγκείμενα· ἀλλ' ὅταν τις ὁμοιωθῇ πρὸς τὸ πάθος ἢ μεταμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν
 κακίαν, ἀπολέσας τὴν κατὰ φύσιν μορφὴν, γίνεται θηρίον· διὰ τοῦτο λεόντων μνησθεῖς, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνδρά-
 πων ἀνέμασεν, ὡς ὀδόντες ἢ γλῶσσαι τὰ τοῦ πολέμου ὄργανα· τοῦτο γάρ ἐστι συκοφαντῶν, ἢ τῶν διαβολῶν καὶ
 καταλαλῶν σχολαζόντων τὰ ῥήματα· φησὶ δὲ ὁ Νικήτας· Θαυμάζειν ἔοικεν, ὅτι οἱ τῶν ἀνθρώπων υἱοὶ
 τῶν ἡμερῶν, τῶν ἐν εἰκόνι Θεοῦ γενομένων, τῶν θηρίων τὴν κακίαν μετέσχονται· ὥς τε τοὺς ὀδόντας· ἤγειν τοὺς
 λέγοντας ἢ τὰς συσκευὰς, ὅπλα κεκτῆσθαι ἀναιρετικὰ βέλη· ταῦτα δὲ λέγονται ἢ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς
 τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (Ἰσῆς ὁ Κερίλλος)· Ἡ Ἀπολύων δὲ ὑψώθητι, μὴ ὑπολάβῃς ὅτι προσθήκη ὕψους γενέ-
 σθαι παράκαλεῖ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ χρῆζει δόξης, ἀλλ' ἔστι ἐν εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω Θεός· ὑποσημαίνει δὲ
 μᾶλλον τῆς δοξολογίας τὸν τρόπον· ὑψούντων αὐτὸν ἁγίων Ἀγγέλων· βούλεται δὲ καὶ ὁμοιότητά τὴν ἐν τοῖς οὐ-
 ρανοῖς, ἢ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑψοῦσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὥσπερ γὰρ σὲ φησιν ὑψηλὸν σε γινώσκουσιν οἱ κατὰ τὸν
 οὐρανὸν Ἀγγελοι, οὕτως ἔσω ἢ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τὸ σὸν εὐκλεές· πίσειν ἔτασαν πάντες εἰς τὸ σὸν ὄνομα· λέγει
 δὲ ὁ Θεοδώριτος· Τοῦτο ἢ ὁ μακάριος ἐφησεν Ἀββακούμ· Ἡ ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, ἢ τῆς αἰνέ-
 σεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· Κατέσκαψαν τὴν ψυχὴν μου· τοῦτου σύμβολον ἦν ἡ συνεχόμενη πνεύματι ἀσθενείας
 γυνὴ συγκύπτουσα, ἢ μὴ ἐνδυνάμενη ἀνακύβει εἰς τὸ παντελές· ἦν ἔλυσεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῶν βρόχων τῶν Σατά-
 νικῶν θυγατέρα οὖσαν Ἀβραάμ· τάχα δὲ ἢ πᾶς ὁ τὰ κάτω φρονῶν, κατακεκαμμένην ἔχει τὴν ψυχὴν, οὐ δυνα-
 μένην τὰ ἄνω σκοπεῖν, ὥς τοιαύτη ἐστίν.

Διὰ τὸ ἄσπαι καὶ διὰ τὸ ψαλῶ, πολλὰς φορὰς εἶπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄσω σημαίνει, τὸ διὰ γλώσσης μόνης ὑμνεῖν τὸν Θεόν· τὸ δὲ ψαλῶ σημαίνει, τὸ καὶ διὰ ὀργάνου αἰνεῖν· δέξαν δὲ ἐδικήν του ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν σύνεσιν καὶ γνῶσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοξάζοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν τοῦ νοῦς, ἔχω νὰ σὲ ὑμνήσω Κύριε· καὶ ὅχι ἀπλῶς μὲ μόνᾳ ψυχᾷ λόγια· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε· „Ψάλλατε συνετῶς· (Ψαλ. μς. 7.) (1)

8: „Ἐξεγέρθητι ἡ οὐζα μου· ἐξεγέρθητι·
„τι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα· ἐξεγέρθη·
„θῆσομαι ὄρθρου.

Δόξαν πάλιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ πνευματικὸν χάρισμα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον· Ψαλτήριον δὲ τὴν ψυχὴν· κιθάραν δὲ, τὸ σῶμα, διὰ τὰς αἰτίας ὅπου εἶπομεν εἰς τὸν λβ'. καὶ μβ'. καὶ μη'. Ψαλμὸν· σηκώνει λοιπὸν ὁ λου τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἵνα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὸ σῶμα ὑμνήσῃ τὸν εὐεργέτην του· προσθέτει δὲ, καὶ ὁτιθέλει σηκοῦν νὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρθρῳ πρὸς τὸ πρωΐ· ἢ τὸ, ὄρθρου δη-

λοῖ τὸ ταχέως καὶ χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ. (2)

9: „Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύριε·
„ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσι.

Ἐξομολογήσομαι· ἤγουν θέλω σοι εὐχαριστησῶ Κύριε, ἐμπροσθεν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ θέλω σοι ψάλλω ἐμπροσθεν εἰς τὰ ἔθνη κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς Ψαλμούς τοῦ ὁ Δαβὶδ εὐχαρισεῖ καὶ ψάλλει τῷ Θεῷ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἔθνικοις, τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ εὐρισκομένους, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

10: „Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν
„τὸ ἔλεος σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν
„ἡ ἀλήθειά σου.

Αὐτὰ τὰ ἴδια σχεδὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λβ'. Ψαλμὸν, καὶ βλέπε ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι τόσον πολὺ καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥς ὅπου φθάνει ἀπὸ τῆς γῆς ἕως εἰς τὰς νεφέλας καὶ τὸν Οὐρανόν. (3)

11: „Τ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „Ὡς μακάριος τῆς τσαυτῆς μεγαλοφυΐας ἔκείνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἠτοίμαται, χωρεῖσα ἐν αὐτῇ τὸ ἀχρήστον πρὸς δὲ νοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπιγγέλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ μογενῆς, ἐποίησεν εἰς τὸ ὑποδέξασθαι λέγων πᾶν ἑαυτοῦ καρδίαν γεγενησθαι.

(2) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „Τὸ ἐξεγερθῆσομαι ὄρθρου, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθησὶ τοῦ νεπτῶ φωτὸς γενόμενος, καὶ φωτισθεὶς διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσίας, ἐπὶ τὸ προφητεύειν καὶ ὑμνεῖν σε ἐν Ψαλμοῖς ἐξεγερθῆσομαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ νῦν φησι μόνον ταύτην σοι προσέσω τὴν ὑμνωδίαν· ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος καὶ τὴν μακρὰν τῆς ἀγνοίας ἀποσκηδάσαντος νύκτα, καὶ τὸν τῆς προσδοκωμένων ἡμέρας ὑποδείξαντος ὄρθρον, οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνσώφρου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παρουσίας· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀναπλάσεως, τῶν Ἐθνῶν ἀπάρτων καὶ πᾶν λαῶν χοροδιδάσκαλος ἔσομαι· καὶ οἱ ἐν πεισὶ χοροῦ τὰς ἐκείνων χροῦμενος εἶσομαι, ἔσω τὴν χαριστήριον ὑμνωδίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οἰκεῖ μέχρις αὐτῶν διήκον τῶν οὐρανῶν· ὑψηλὴ δὲ καὶ οἰκεῖται ἐν νεφέλαις ἡ ἀλήθεια· ταυτέστι Χριστὸς περίπτος τοῖς ἀπανταχῶς οὐ καὶ οὐκ ἠγνόνται τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἀλλ' ἐν δόξῃ Θεότητος εἶναι πικρῆται παρὰ τοῖς ἰορδὰ φρονεῖν εἰσθῆσαι· καὶ συνεδρεῖται μὲν ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ· συνέσι δὲ καὶ ἡμῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ ἀφῆκεν ἡμᾶς ὀρφανούς· ἀλλ' ἐστὶ μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ἢ Ἀληθεὶς φησι πᾶς τῶν νεφελῶν· ταυτέστι τῶν Προφητῶν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξάν σου τὰς φωνάς.

11: „Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός,
 „ὅς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δο-
 „ξα σου.

Πάλιν εἶδ' ὁ Δαβὶδ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον ἀπὸ
 τὴν χαρὰν τοῦ ἐκεῖνα, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, τῶν
 ἐποίων ὅρα τὴν ἐρμηνείαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ'.

„Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρης, τῷ Δα-
 „βὶδ εἰς στηλογραφίαν.

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μετὰ τὸν προλαβόντα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, διὰ τοῦτο καὶ ἀκολουθῶς ἀπὸ ἐκεῖνον ἔγραψε τοῦτον ὁ θεὸς Δαβὶδ· ὅθεν καὶ συνακολουθῶς ἔλαβεν οὗτος τὴν ὁμοίαν ἐκεῖνου ἐπιγραφὴν· τῆς ὁποίας τὴν ἐρμηνείαν ὅρα ἐκεῖ. (2)

1: „Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λα-
 „λεῖτε, εὐθείας κρίνατε υἱοὶ τῶν
 „ἀνθρώπων.

κεῖνους ὅπου μιμοῦνται τὴν πονηρίαν τοῦ Σαοὺλ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀνίσως ἐσεῖς οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ ὄντες ἐχθροὶ μου, λαλεῖτε ἀληθῶς δίκαια, καὶ συλλογίζεσθε ὀρθῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ὅτι εὐλόγως με διώκετε ὡς ἐπίβουλόν σας, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι γενῆτε κριταὶ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ κρίνατε εὐθείας κρίσεις· ἤγουν χάμπερ περὶ τούτου ὀρθῶς καὶ ἀληθεῖς ἀποφάσεις, καὶ εἶπατε· εἰς ποῖον πράγ-

Κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως, ὁ λόγος οὗτος λέγεται πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Σαοὺλ· ἀκολουθῶς δὲ λέγεται καὶ πρὸς ὅλους ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Διὰ γὰρ τῶν πνευματικῶν νεφελῶν, τῶν Προφητῶν φημι καὶ Ἀποστόλων τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης, ὕψιστος ἀνεδείχθη τῶν ὧν ὁ Κύριος, οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητής, ἐν πάσῃ γῇ καὶ θαλάσσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὕμνον δεχόμενος.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει ἡ Πάλιν δὲ τὸ μὴ διαφθείρης πρόσκειται· ἐπειδὴ τις λαβὼν ὑποχείριον, (τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ) ἀνελεῖν οὐκ ᾔδελχε· καὶ οὔτε αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπήγαγε, καὶ τῷ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν σπεύδοντι μὴ διαφθείρης λέγει· Θεοῦ τις ἀντικρυς ἐστὶν ἡ φωνή, τὴν φθορὰν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κωλύουσα· διὰ τοῦτο καθάπερ οἱ ἐπισημότεροι, ποιοῦντες τὰ ἐν τοῖς λίθοις χαράγματα, εἰς βάθος ἐντέμνουσι τῇ γλυφῇ τῶν σοιχείων τοὺς χαρακτῆρας, πολλάκις ἐπάγοντες τὴν γραφίδα τοῖς τύποις· οὕτω διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρανότερον καὶ ἐκδηλον ἐν τῇ σήλῃ τῆς μνήμης ἡμῶν τὴν μεγάλην ταύτην ῥῆσιν γενέσθαι παρασκευάζει, ὡς ἂν τρανόν τε καὶ ἀσύγχυτον ἐντετυπωμένον ἡμῖν τοῦτο τὸ γράμμα, ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημάτων ἀναγινώσκωτο· καὶ εἶα πρὸς σήλην ὑπομονῆς ἀφορῶντες, μὴ ἐνδιδῶμεν μηδὲ μαλακιζόμεθα.

πράγμα μὲ ἐγνωρίσατε κακόν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ
διώκετε; (1)

2: „Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζε-
„σθε ἐν τῇ γῇ· ἀδικίαν αἱ χεῖρες
„ὑμῶν συμπλέκουσιν.

Ἐδῶ ἀφῆκεν ὁ Δαβὶδ καὶ δὲν εἶπεν, ὡς
νοοῦμενον ἔξωθεν, τὸν λόγον τοῦτον· ἤγουν „Αλ-
λά δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε εὐθείας κρίσεις· ἐτι γὰρ
ἐζητεῖ νὰ εἰπῇ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου· καὶ διὰ
τὶ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε κρίσεις εὐθείας; διὰ τὶ ἀ-
νομίαν μελετᾶτε εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ αἱ χεῖ-
ρες σας πράττουσι τὴν ἀδικίαν· συμπλέκουσι δὲ εἶ-
πεν, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος κείνων, ὅπου
πλέκουσι δίκτυα· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν
ταύτην, τὰ πολυποικίλα ἐπιχειρήματα τῶν ἐχθρῶν
του· τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ,
ὅτι αὐτοὶ εἰς τὴν γῆν ταύτην πράττουσι τὰ τοιαῦ-
τα πολυπλοκα ἐπιχειρήματα· ἀλλὰ δὲν θέλουν δυ-
νηθῶν νὰ πράττουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἀδὴν. (2)

3: „Ἀππλοτριβήσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ
„ἀπὸ μήτρας· ἐπλανήθησαν ἀπὸ γα-

„στρός.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα τηλιτεύει καὶ θεατρί-
ζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς· καὶ
διδάσκει μὲ βραχυλογίαν, ποῖοι μὲν αὐτοὶ εἶναι,
ποῖον δὲ κακὸν τέλος καὶ καταστροφὴν λαμβάνουσιν·
ἐπειδὴ, λέγει, οἱ τοιοῦτοι ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ,
ἀκόμη βρεφουργούμενοι εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός
των, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ
πρόγνωσιν, ὡς ἔφη ὁ Θεοδώριτος· ὅθεν καὶ ἐλογίσ-
θησαν χωρισμένοι καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ τὴν ἀμε-
τανοήσιάν τους. (3)

„Ἐλάλησαν ψευδῆ.

Τοῦτο ὅπου λέγει ἐδῶ τώρα, δὲν ἔκαμαν
οἱ ἀνωτέρω ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν
τῆς μητρός των· ἤγουν τὸ νὰ λαλήσουν ψεύματα,
ἐπειδὴ κατὰ φύσιν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ
ἐλάλησαν ψεύματα, ἀφ' οὗ ἤλθον εἰς ἡλικίαν.

4: „Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν
„τοῦ ὄφεως.

Λέγουσιν οἱ ἱσορικοὶ, ὅτι ὁ ὄφεις, ὅταν
θῷ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος προσθέτει ἃ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ· ἤγουν, ἐπειδὴ ἃ ὁ Σα-
ουλ ὥρσσε νὰ μὴ διώκῃ πλέον τὸν Δαβὶδ, ὅσπερ δὲ παρέβη τοὺς ὅρκους ἃ ἐπολέμει αὐτόν· ὁ δὲ Νύσσης παρα-
φράζων τὰ λόγια ταῦτα φησὶν „Ὡς ἄνθρωποι τί λαλεῖτε ἃ πράσσετε; ἄρα δικαιοσύνη ἐστὶ τὸ λαλοῦμενον παρ'
ὑμῶν; ἄρα δὲ εὐθύτητος τὴν κρίσιν πράγετε; ἃ μὴ ὁρῶ, ὅτι ἐν γῇ μὲν εἰσὶν ὑμῶν αἱ καρδίαι, ἃ πᾶν ἐγκάρ-
διον κίνημα, ἔργον ἐστὶ ἃ οὐχὶ νόημα· εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ συγῆναι τὸ κακὸν ἐν τῇ διανοίᾳ, συμπλέκεται τὸ ἔργον
διὰ τῶν χειρῶν τοῖς νοήμασιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σατῆρος ἐκδικεῦντες τὸν
νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται Πνεῦμα· εἶγε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν εὐθείας κρίνειν;
τουτέστι δίκαια· οἱ δὲ (Ἰουδαῖοι δηλ.) οὐκ ἔκριναν δίκαια τὸν Ἀδῶν ἃ δίκαιον ἀποκτεῖναι βουλόμενοι· Σει-
μείωσαι δὲ, ὅτι ὁ Ἀπολλινάριος τὸ ἄρα ἐδῶ ἀπορηματικὸν λαμβάνει, εὐτὼ μεταφράζων ἡρωϊκῶς·

„Ἡρά που ἀτρεκέως ὁσίους ἀγορεύετε μύθους

„Καὶ θέμιν ἰδεῖαν μερόπων ἰδύνετε παῖδες;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „Ἐπισήμηναι δὲ, ὅτι τὴν ἐν τῇ κρυπτῇ κρίσιν τῆς ἁμαρτίας, ἔργον ἔκάλεσεν· ἵνα μὲν
τοὶ δηλώσῃ ὁ λόγος, πηγὴν μὲν ἃ ἀρχὴν πάσης ἁμαρτίας τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικόν, τὴν δὲ πράξιν, ἃς σύμβο-
λον αἱ χεῖρες, τὴν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ προαχθεῖσαν μελέτην, πρότερον μὲν τὸ κατὰ τὴν καρδίαν ὠνόμασε·
δεύτερον δὲ, τὸ κατὰ τὰς χεῖρας· ἢ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴ, ἀπὸ καρδίας, τὸ δὲ τέλος, ἐν ταῖς πράξεσιν·
ἐπὶ δὲ τῶν ἐπισπερόντων πρὸς Θεὸν, ἀρχὴ μὲν, ἢ ἀπαρχὴ τῶν κακῶν πράξεων· τέλος δὲ, ἢ καθαρότης τῆς καρ-
δίας· ἔφη δὲ ἃ ὁ Ἀθανάσιος „Εἰ ἃ οἱ λόγοι, φησι, χρησοὶ διεκδικεῖν προσποιοῦμενοι τὸν νόμον, ἀλλ' ἢ καρ-
δία πικρίας ἐστὶ πλήρης, ἃ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπληρωταί.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, μήτραν ἃ γαστέρα ἐνόησε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐπλασέν ἡμᾶς ἃ ἐγέννησεν.
Λε-

θυμωθῇ ἀναντίον τινός ἀνθρώπου, δὲν ἀρίνη ποτὲ τὸν θυμὸν του, ἕως ὅπου ἢ νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον, ἢ νὰ προφθάτῃ νὰ φορήσῃ, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· μὲ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν θυμὸν τοῦ ὄφεως, εἶναι ὅμοιος, λέγει καὶ ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν μου· διὰ τί παντοτινὰ εἶναι ἐπίδουλος κατ' ἐμοῦ. (1)

„Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ θυούσης
„τὰ ὦτα αὐτῆς.

Μεταφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν παρομοίωσιν τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν ἀσπίδα, καὶ λέγει· ὅτι ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν του παρομοιάζει μὲ τὸν θυμὸν τῆς ἀσπίδος, ἢ ὅποια δὲν εἶναι κωφὴ φυσικὰ, ἀλλὰ μὲ πανουργίαν γίνεται κωφὴ· ὅθεν διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι αὐτὴ μόνη της κλείει τὰ αὐτιά της· ἔπειτα ἀκολουθῶς λέγει, καὶ πότε αὕτη γίνεται κωφὴ.

5: „Ἦτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπα-
„δόντων, φαρμακοῦτε, φαρμακευ-
„μένη· (2) παρὰ σοφοῦ.

Ἐπάδοντας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς κυνηγούς τῶν θηρίων, τοὺς καλουμένους ἐπαοιδούς, οἱ ὅποιοι μὲ κάποιας ἐπώδους καὶ διαβολικὰς λόγους καὶ γητεύματα, ἡμερώνουσι τοὺς θυμούς καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ὀφιδίων· καὶ ἐτὶ ἡμερόνουντες τα πικνουν αὐτὰ, καὶ τὰ μεταχειρίζονται εἰς ἰατρείαν· ἢ ἀσπίδα λοιπὸν, καὶ μάλιστα ἢ ἐπονομαζομένη παλαμναία κατὰ τὸν Δίδυμον, προγυρῶντα ἀπὸ κάποιου σημάδι, ὅτι γυρεύουν οἱ κυνηγοὶ νὰ τὴν ἡμερώσουν, κλείει τὰ αὐτιά της διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὴν ἐπώδην, ἢ τις θέλγουσα αὐτήν, ἡμερόνῃ τὸν θυμὸν της· καὶ ἐτὶ γλυτάνει ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἢ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη „Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὀ-

φε-

λέγων· ἡ πλάσασα ἡμᾶς γαστήρ, ἢ ἡ μήτρα ἢ εἰς φῶς προαγαγοῦσα ἡμᾶς διὰ τῆς γεννήσεως, ἢ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἐστίν, ἥς ἀπηλλοτριώθησαν οἱ φαῦλοι· πρὸς ταῦτα οὖν βλέπων ὁ σχετιάζων, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀφροσύνης ὀδύρεται· θρηῖνος γὰρ ἀντικρὺς ἐστίν ἡ φωνή, δι' ἧς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ὀλοφύρεται· πῶς ἡλλοτριώθησαν ἀπὸ μήτρας· πῶς ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπλανήθησαν τὸ ψεῦδος πρὸ τῆς ἀληθείας τιμήσαντες· ἄλλοι δὲ τὴν θείαν κολυμβήθησαν μήτραν νοεῦσι τῶν κατὰ Θεὸν γεννημένων· ὅθεν ὅσοι δὲ ἀσεβείας ὑπερβολὴν, ὡς ὁ Σίμων, νοσήσαντες, ἅμα τῇ δωρεᾷ εἰς κακίαν ἐξέκλυναν, τοὺτους θρηνεῖ ἡ ψαλμωδία, ὅτι ἄλλοτριοὶ τοῦ Θεοῦ γεγόνασιν, ὅτε οἰκεῖοι ἐχρὴν ὀνομάζεσθαι· ἄλλος δὲ φησιν (ὡς ὁ Νύσσης)· ὅτι τὸ ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας ἢ ἀπὸ γαστρὸς ἐπλανήθησαν, ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἡμβλώθησαν· ἀτελεῖς φησὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἢ ἡμβλωθρίδιαι διὰ κακίας γενόμεναι, ἐξωλίσθησαν τε ἢ ἔπεσον ἀπὸ τῆς νοηθείας ἡμῶν ἐκείνης μήτρας, εἰπὼν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τὸ δὲ ἀπὸ μήτρας ἢ ἀπὸ γαστρὸς προσέειπεν, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸς τῆς διαπλάσεως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγνωκότος, εὐτὼ γὰρ ἢ πρὸς τὸν Ἰερεμίαν, πρὸ τοῦ με πλάσαι σέ, φησιν, ἐν κοιλίᾳ ἐπίσκαμά σε, ἢ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε· ἢ πρὸς τὸν Φαραὼ· „Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξηγείρα σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου· ἀλλ' οὐχ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν Φαραὼ πονηρὸν, ἢ τὸν Ἰερεμίαν πεποιήκεν ἅγιον· ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι πρόγνωσις ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „Οὐκ εἶπε δὲ ἀπλῶς ὄφεως, ὡς ἂν μὴ πρὸς τὸ θηρίον τοῦτο τὴν εἰκασίαν σχοίεν· ἀλλ' ἢ τοῦ ἄρδρου προσθήκη τὸ ἀρχέτυπον κακὸν διὰ τῶν ἀνιγμάτων δείκνυσιν· ἐπεὶ γὰρ ὁ παλαιὸς ὄφις ὁ τὴν Εὐάν ἀπατήσας προσεποιεῖτο μὲν γλυκεία ἢ φιλικὴν ὁμιλίαν κεχεῖσθαι· ἀνομίαν δὲ ἐν καρδίᾳ εἰργάζετο, ἢ τοῖς ἔργοις ἀδικίαν συνέπλεκε, ἢ οὕτω τὸν θάνατον εἰσὴνευκεν· εἰκότως ἢ ὁ Σαουλ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἔχειν λέγεται, εἰπὼν τὸ θυμοειδὲς· τῷ προλεχθέντι ὄφει, διὰ τὴν ὑπόκρισιν ἢ τὴν ἐπίπλεον ὁμιλίαν· τέκνον γὰρ ὀνομάζων τὸν Δαβὶδ, ἢ ἐμὸς ὡς οὐκέτι διώξει, θάνατον ἐκείνῳ ἐτύρευν· οὕτω ἢ οἱ Ἰουδαῖοι ῥαββὶ ἢ διδάσκαλε λέγοντες, ἢ οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας, ἢ τὰ τοιαῦτα, σαυρῶ παραδοῦναι Χριστὸν ἐβουλεύοντο, κατὰ τὸν Ἀβανασίον.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, φαρμάκουτε, φαρμακευόμενοι· ἢ γοῦν ἢ ἀσπίς οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων· ἢτοι κυνηγῶν· ἢ ὅποια φωνή, εἶναι ὡσὺν φάρμακον, τὸ ὅποιον φαρμακεύεται· ἢ γοῦν κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν σοφὸν κυνηγόν· κατὰ τὸ „Σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν· (Ἰερ' δ'· 22.)

φαιας, καὶ τῆς ἀσπίδος, ἣ τις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων καὶ φαρμακοῦ· (ἦτοι γόητος.) φαρμακευμένη (ἦτοι γοητευμένη) παρὰ σοφοῦ· σοφὸν δὲ λέγει ἐδῶ τὸν τεχνίτην καὶ θηραπυδὸν καὶ κυνηγόν· προσφυῶς δὲ καὶ ἀρμοδίως ἐφερεν εἰς παράδειγμα ὁ Δαβὶδ, τὸν ὄρνιν, καὶ τὴν ἀσπίδα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαοὺλ, ἐφύλαττε μὲν τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ὡσὲν ὄφιν· πολλὰς φορὰς δὲ ἐπαδόμενος μὲ λόγια ἡμερὰ καὶ γλυκὰ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι αὐθέντης καὶ βασιλεὺς του, ὁ δὲ Δαβὶδ εἶναι δοῦλός του, καὶ σκύλος φοιγμένος, καὶ ψύλλος· ὅμως εἰς αὐτὰ ἔμενε κωφὸς βοληματικῶς, ὡσὲν ἡ ἀσπίδα. (1)

6: „ Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐ-
„ τῶν ἐν τῇ σιγῇ αὐτῶν.

Ὀδόντια ὀνόμαζαι ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς κα-
τωτικὰς δυνάμεις τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἄλλων ἐχθρῶν του·
ἐπειδὴ οὐκ ἀνέφερεν ὀδόντια, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς
καὶ στόμα ἀνέφερε· τὸ ὅποιον νοεῖται εἶναι ἡ
περικτικὴ πονηρία τῶν ἐχθρῶν του.

„ Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν
„ ὁ Κύριος.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν πρότερον Ψαλ-
μὸν σκύμνους καὶ λέοντας ὠνόμασε τοὺς ἐχθρούς
του „ Ἐρρύσατο γὰρ φησὶ τὴν ψυχὴν μου ἐκ
μέσου σκύμνων· διὰ τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλ-
μὸν καὶ διὰ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν λέγει· ὁ εἶχος δὲ

οὗτος εἶναι διπλάσιος καὶ σχεδὸν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν
ἀνωτέρω· καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, ὅτι συ-
ναθεῖται ἐν διπλοσιζῇ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια λόγια· διὰ
τὶ καὶ αἱ μύλαι· ἡγουν οἱ τραπεζίται, ὀδόντια
εἶναι· ἢ ἐὰν θέλῃς, ὀδόντας μὲν ἡμπορεῖς νὰ νοή-
σῃς, τὰ ἐμπροσθινὰ ὀδόντια, ὅπου κόπτουσι τὸ
φαγητόν, τὰ ὅποια καὶ διὰ τοῦτο ὀνομαζονται το-
μαῖς· μύλας δὲ νοήσεις, τὰ μέσα ὀδόντια, τὰ ὅ-
ποια ὀνομαζονται λεαίνοντες· διὰ τὶ μὲ αὐτὰ λεια-
νέται καὶ ἀλέθεται εἰς λεπτὰ τὸ φαγητόν· διὰ
τῶν τραπεζιτῶν λοιπὸν καὶ τῶν ὀδόντων τούτων,
νοοῦνται αἱ μικραὶ καὶ μεγάλαι βλαβαι, μὲ τὰς ὅ-
ποιας οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ ἐβλαπτον ἐκάινους, ὅ-
που ἐπιπτον εἰς τὰς χεῖρας των· βλέπε δὲ ἀγαπη-
τέ, πῶς ὁ Θεὸς Δαβὶδ, ποτὲ μὲν εἰς μέλλοντα
χρόνον λέγει, ὁ Θεὸς συντρίψει· ποτὲ δὲ εἰς πε-
ρασμένον, ὁ Κύριος συνέθλασε· τοιοῦτον γὰρ ἰδίω-
μα ἔχουν οἱ Προφῆται τὸ νὰ προφέρουν τοὺς λό-
γους των, ποτὲ μὲν, εἰς μέλλοντα χρόνον, ποτὲ
δε, εἰς περασμένον. (2)

7: „ Ἐξουθενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπο-
„ ρευόμενον.

Αὐτοί, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, θέλουν κα-
τατρονηθοῦν καὶ ἀφηνισθοῦν, ὅχι ὡσὲν τὸ νερὸν
τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τρέχει μέσα εἰς αὐλάκι· οὐ-
δὲ ὡσὲν τὸ νερὸν τῆς βούσεως· τὸ ὅποιο περιέχε-
ται μέσα εἰς τόπον· ἀλλὰ ὡσὲν τὸ νερὸν ἐκεῖνο,
ὅπου χυθὴ ἔξω, καὶ φέρεται καθὼς ἔτυχεν ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ, καὶ διασκορπίζεται καὶ ἀφανίζεται.

„ Ἐν-

- (1) Ὅθεν εἶπε ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀποκλείοντες τὰ ὕδα πρὸς παιδείαν καὶ νοουθεσίαν Κυρίου, ὡς ἀσπίς
πρὸς ἐπιδόματα· καὶ τὰς ἀκοὰς ἀπεσφάττοντες, οἷα μὴ ἀκούσαι φωνῆς ἐπαδόντων φιλονεικούντες, μηδὲ θεραπευ-
θῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀφωσμία ψυχῆς θεραπεύεται· προσθέτουν δὲ τινες καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἡ ἀσπίς κλείει
τὰ αὐτὰ της· αὐτὴ λέγουσιν, ὅταν ἀκούσῃ τὴν ἐπιδόνην καὶ τὰ γοητεύματα τῶν κυνηγῶν, γυρίζει εὐθὺς τὴν οὐ-
ρὰν της, καὶ μὲ αὐτὴν κλείει τὰ αὐτὰ της· καὶ οὕτως ἀποβάλλει τὴν φαρμακείαν τῆς ἐπιδόνης· λέγουσι δὲ οἱ εἰδό-
τες τὴν τῆς ἀσπίδος φύσιν, ὅτι αὐτὴ μὲ τὸ νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θυμὸν, κρατεῖ τὴν ἀναπνοὴν τις μέσα εἰς τὸν
φάρυγγά της, καὶ δὲν ἀναπνέει, ἕως ὅπου φουσκάνει ὅλη ὡσὲν ἀσπίς ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ ἔτι καίμναι ἀγὰ καὶ ἀπρα-
κτα, ὅσα θέληντα καὶ μηχανὰς ἐφεύρηκαν οἱ ἄνθρωποι· εἰς τὸ νὰ ἡμερώσουν φύσεις θηρίων (παρὰ τῷ Νικίτῃ.)
(2) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι οὐκ ἔστι μόνον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ὀδόντας καὶ τὰς μύ-
λας συνέθλασεν ὁ Κύριος, ὡς συκοφαντήσαντας τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν.

„ Ἐντενεῖ τὸ τοῖχον αὐτοῦ, ἕως οὐ ἀ-
„ οἴνησουσιν .

8: „ Ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται .

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τεντώσει τὸ τοῖχον του : ἡγουν τὴν παιδευτικὴν του δύναμιν, καὶ θέλει παιδεύσει τοὺς κακοὺς, ἕως ὅπου νὰ ἀδυνατήσουν τελείως· καὶ καθὼς τὸ κηρί διαλύεται εὐθὺς, ὅπου σημῶσει κοντὰ εἰς τὸ πῦρ, ἔτσι καὶ αὐτοὶ εὐκόλως θέλουν ἀναιρεθῶν, ἄξίως τῆς φονικῆς καὶ ἀπανθρώπου γνώμης αὐτῶν.

„ Ἐπεσε πῦρ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶ-
„ δον τὸν ἥλιον .

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερα τὸ κηρί ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀκολουθῶς ἐπρόσθεσε καὶ τὸ πῦρ· πῦρ δὲ ὀνομάζει τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· ἔπεσε, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς αὐτοὶ ἀφανίσθησαν, καὶ δὲν ἔφθασαν νὰ ζήσουν οὐδὲ εἰς τὴν αὐρινὴν ἡμέραν· τοῦτε γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον· καθότι οἱ ἀποθανόντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ βλέπουν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος. (1)

9: „ Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν
„ τὴν ῥάμνον .

Ἐδῶ ἀποστέρει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ λέγει, ὅτι θέ-

λει πέσει καὶ εἰς ἐσένα ὁ Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ σέ, τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ νὰ αὐξή-
θεὺν αἱ ἁμαρτίαι σας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ
νὰ κάμωμεν δὲ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, πρέπει νὰ
νοήσωμεν, ὅτι ἡ θεία Γραφή, ἀκανθὰν ὀνομάζει
τὴν ἁμαρτίαν· ῥάμνος δὲ εἶναι ἓνα φυτὸν γεμά-
τον ἀπὸ ἀκάνθας μεγαλωτάτον καὶ σκληρότατον·
λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ
Θεοῦ θέλει πέσει εἰς ἐσένα ὁ Σαοὺλ, πρὸ τοῦ
αἱ ἀκανθαί σου· ἦτοι αἱ ἁμαρτίαι σου νὰ γνωρί-
σουν τὴν ῥάμνον· ἡγουν πρὸ τοῦ νὰ ἔλθουν εἰς ἔ-
ξιν, καὶ νὰ μεγαλώσουν καὶ νὰ σκληρυνθοῦν, ὡ-
σάν ἡ ῥάμνος· ταυτὸν εἶπεν, πρὸ τοῦ νὰ γένουν
κακίαι μεγάλαι καὶ ὑπερβάλλουσαι· καὶ τῇ ἀλη-
θείᾳ ἔτσι ἔγινε· διὰ τί ὁ Σαοὺλ ὀλίγον καιρὸν ἔ-
ζησεν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἀπέθανε πληγθεὶς καὶ
φονεύσας αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῷ τῶν ἀλλοφύλων πο-
λέμῳ.

„ Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ κατα-
„ πίεται αὐτοὺς .

Τὸ πῦρ, λέγει, τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέ-
λει καταπῆν τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· καὶ
θέλει μὲν κάμῃ αὐτοὺς ὡσανὺ ζωντανούς· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ,
ἀφ' οὗ ἔμαθεν ἀπὸ τὴν ἐγγαστρίμυθον, πῶς ἔχει νὰ
ἀφανισθῇ, δὲν ἔζη πλέον κυρίως, ἀλλ' ἦτον ὡσανὺ
ν· μὴν ἔζη· θέλει δὲ κάμῃ αὐτοὺς καὶ ὡσανὺ ἐν
ὀργῇ, διὰ τὸ ταχὺ καὶ ἀσυμπαθές τοῦ ἀφανισμοῦ
τῶν· καὶ θέλει καταπῆν αὐτοὺς διὰ τὴν εὐκολίαν,
μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ γένη ὁ ἀφανισμὸς τῶν .
(2)

10: „ Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ ἐ-
θεάσαντο· ὅμοιον δὲ τὸ „ Ἀρδήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δεξάν Κυρίου .

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὕτως ἡρμήνευσεν „ Πρὶν ἢ αὐξήσωσιν αἱ ἀκανθαὶ ὑμῶν, ὥστε γενέσθαι ῥάμνον, ἔτι ζῶν-
τας ὡς ὀλόξινρον λαίλαψ ἀρεῖ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀκανθὰν ἡ θεία Γραφή καλεῖ, διὰ τὸ
πληκτικὸν ἔπιβουλευτικόν· ἡ δὲ ῥάμνος, ἀκανθὰ μὲν ἐστὶ μεγάλη καὶ λευκή, καὶ δένδρον μικομένη διὰ τὸ μέγε-
θος· ἐστὶ δὲ καὶ ξηρὰ κατὰ φύσιν, καὶ βραχὺ τοῦ πυρὸς ὀσφρανθεῖσα, εὐθὺς καταναλίσκεται· καὶ οὐδὲ χλιαζοῦσαν ἔ-
χει

10.:, Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ
,, ἐκδικησιν.

Δίκαιον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον· οὗτος λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὅχι διὰ τὴν πῶσιν τοῦ πονηροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ ἐκδικεῖ καὶ βοηθεῖ αὐτούς· ἵνα μὴ βλαπτῶσιν οἱ μικροψυχοὶ καὶ ἀσθενεῖς, γογγίζοντες κατὰ τῆς θείας Προνοίας, καὶ ἀπελπίζοντες.

„ Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ·

Ὁ δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, θέλει νίψει τὰ χεῖρά του εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο, ὅχι πῶς λαπτει τὰ χεῖρά του ὁ δίκαιος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ πῶς δειχνεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀθῶου ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου· εἰπόμεν δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἀπονίπτεται τινὰς ἐν τῇ κε. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ

„ Νίψομαι ἐν ἁθώοις τὰς χεῖράς μου· μερικοὶ δὲ λέγουσι ὡς ὁ Χρυσόστομος, ὅτι, ὅταν χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ δίκαιος θέλει καθαρῶσαι τὰς ἐδικὰς του χεῖρας· ἡγουν πράξεις, εὐλαβέστερος καὶ προσεκτικώτερος διὰ τὸν φόβον γενόμενος· θέλει χαρῇ λοιπὸν ὁ δίκαιος, ὅχι διὰ τὴν ὁ ἁμαρτωλὸς παιδεύεται, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὸς γίνεται σωφρονέστερος· καὶ ἀσφαλίζει περισσότερον τὸν ἑαυτὸν του, ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ τιμωρίας· καὶ θέλει νίψει τὰς χεῖράς του· ἡγουν θέλει καθαρῶσαι τὰς ἐδικὰς του πράξεις ἀπὸ καθὼς μολυσμὸν, ὅταν βλέπῃ πῶς σφάζεται καὶ παιδεύεται ὁ ἁμαρτωλός. (1)

11.:, Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· εἰ ἄρα ἐστὶ
„ καρπὸς τῷ δικαίῳ, ἄρα ἐστὶν ὁ
„ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ.

Κάθε φρόνιμος, λέγει, καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, βλέπωντας πῶς ὁ ἀδικούμενος ἄνθρωπος ἐνίκησε τὸν αὐτὸν ἀδικοῦντα διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλει εἰπῇ συλλογιστικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ἀνίσως ἦναι καρπὸς εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον (καθὼς καὶ τῇ

χει τὴν περιπεφυκεῖαν ἐπίδερμίδα, ἀλλ' ὡς εἴρηται λευκὴν, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὸν ὀρῶντα ζῆν τὴν ῥάμνον, ἀλλὰ ζῆραν εἶναι· ἀπειλεῖ τοίνυν ἡ πρόφητις ἔκ τῃ Σαουλ ἔκ τοις ἐκείνου συνεργοῖς ταχεῖαν τιμωρίαν· πρὶν γὰρ αὐξηθῇ, φησὶν, ὑμῶν ἡ πονηρία, ὥς ἐ ῥάμνη ἀπεικασθῆναι· τούτέστι τῇ μεγίστῃ ἀκάνθῃ, ἔτι σφεφομένους ὑμᾶς ἐν τοῖς κακοῖς, ἔκ δοκούντας ζῆντε ἔκ κινεῖσθαι ἐν αὐτοῖς, δίκην πυρὸς θεήλατος ὀργῇ καταλήψεται ἔκ φροῦδους ἐργάσεται· τοῦτο γὰρ εἶπε καταπίεται· καθάπερ γὰρ τὸ καταπινόμενον ἀφανὲς λοιπὸν γίνεται· οὕτω ἔκ ὑμεῖς φρεσὶ, παρὰδοθήσεσθε λήθῃ· (παρὰ τῇ Νικήτῃ.) τὰ αὐτὰ λέγει ἔκ ὁ Θεοδώριτος, πλὴν ὀλίγων τινῶν παραλλαγῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ἀκάνθας τοὺς ἀσεβεῖς ὀνομάζει· ῥάμνον δὲ τὸν σαυρὸν, ἀκάνθῃδες γὰρ φύττον ἡ ῥάμνος· ἀκάνθας δὲ ὁ σαυρὸς εἶχεν· ἐπεὶ δὲ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἐβάσταε· πρὶν τοίνυν ἡ τοῦ σαυροῦ ἐπιγνώσι τὴν δύναμιν, ὡσεὶ ζῶντας αὐτοὺς (οὐδὲ γὰρ ζῶσι τὴν ἀληθῆ ζῶν τὴν πίσιν οὐκ ἔχοντες) καταπιεῖν ἠπέλησεν οὐκ ἐν ὀργῇ· ἀλλ' ὡς ἐν ὀργῇ· (ὀργητὸς γὰρ ὁ Θεός)· εἶδὲ τὸν σαυρὸν ἐπιγνώσιν, οὐκέτι τὴν ὀργὴν ὑφίσταται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν ἔκ ὁ Θεοδώριτος τοῦτο τὸ ἴδιον βεβαιῶν, λέγει „ Οὐ γὰρ ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αἵματι νίπτεται, ὡς οὐδὲ μίαν πρὸς ἐκεῖνον ἐσχηκὼς κοινωνίαν· οὕτω ἔκ Πιλάτος τὰς χεῖρας κατὰ τι ἔθος νίψαμενος, ἐσημαίνει, ὡς ἔμετο, ὅτι μὴ κοινωνεῖ τῷ κατὰ τοῦ Χριστοῦ φόνῳ, ἀλλ' ἀθῶος ἐστὶ ἔκ ἀναίτιος, ἔκ τὸ ὅλον καθαρὸς· ἄλλος δὲ φησὶν ὅτι „ Τὴν τῶν ἰδίων χειρῶν καθαρότητα ὁ δίκαιος, τῇ πρὸς τὸ λύθρον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντεξέτασει μᾶλλον κατόψεται· ἔκ τοῦτό ἐστι τὸ, τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ· οὐκοῦν, ὡς περ τὸ λευκὸν χρῶμα τῇ ἀντιπαράθεσει τοῦ μέλανος ἐκδηλωτέρον γίνεται· οὕτω ἔκ τῶν χειρῶν τῶν δικαίων καθαρότης· διὰ τῆς τοῦ ἐναντίου συγκρίσεως λαμπροτέρα καθίσταται· (παρὰ τῇ Νικήτῃ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οἱ δίκαιοι, φησὶν, ἐκ μέσου γεόμενοι τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι Δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρίσεως καιρὸν· ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται, ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὐεθυσόμενοι τῆς κολάσεως· ἔκ ὁ Χρυσόστομος, χαίρει γὰρ τότε ὁ δίκαιος, ὡς αὐτὸς διαφυγὼν τὴν γέενναν· χαίρει δὲ ἔκ περὶ τῆς νῦν ἐκδικήσεως· ἐπὶ τῇ νῦν γὰρ ἐκδικήσει, τούτέστι τῇ παιδείᾳ ὁ δίκαιος, ὡς ὠφέλειαν φέρουσι τοῖς ἁμαρτωλοῖς, εὐκότως εὐφραίνεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

τῇ ἀληθείᾳ εἶναι καρπὸς εἰς αὐτὸν, ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρία·) καὶ ἀνίσως ὁ δίκαιος δὲν ἐργάζεται ματαίως τὴν ἀρετὴν, ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεός, ὃς τις καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν κρίνει αὐ-

τούς : ἔγουν τόσον τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὅπου συλλογίζεται ταῦτα· καὶ ἔτι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, θερμότερος καὶ προθυμότερος γίνεται εἰς τὴν ἀρετὴν. (1)

Ψαλμὸς ΝΗ'.

„Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογρα-
„φίαν· ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε
„τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ θανάτω-
„σαι αὐτόν·

Ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ ἐφθάνει τὸν Δαβὶδ, διὰ τοῦτο συχνὰς φορὰς ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὅθεν καὶ μίαν φορὰν συντρώγωντας μετὰ τὸν Δαβὶδ (2)· ἐπῆρε κοντάρι καὶ ἐρέψε κατ' ἐπάνω του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐπαρμέρισεν, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι εἰς τὸν τοῖχον· ἀναχωρήσαντος λοιπὸν τοῦ Δαβὶδ, ὁ Σαοὺλ ἐξεῖλε στρατιώτας καὶ ἐφύλαττον τὸν οἶκον αὐτοῦ, διὰ νὰ πιάσωσι αὐτόν... ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ Μελχὼλ, ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, ἐφανέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην εἰς τὸν ἄνδρα τῆς Δαβὶδ· ὅθεν διὰ τοῦ παραθυρίου κατεβάσασα αὐτόν, τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον· κα-
θὼς

(1) Ἄλλος δὲ φησὶ· „Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται οὐ διστακτικῶς, οὐδὲ ἐν ἐρωτήσῃ· ἢ οὐκ ἀμφισβέλλον-
τος, πεπληροφορημένου δὲ μᾶλλον ἢ πέπεισκέως, ἢ ὅτε ἤδη ὁμολογοῦντος, ὅτι καρπὸν ἔχει τῆς εἰς Θεὸν ἀ-
γάπης ὁ δίκαιος, τὴν παρ' αὐτοῦ φειδῶ ἢ ἐπικουρίαν· εἰγὰρ σώζεται μὲν αὐτὸς ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ, κολάζε-
ται δὲ δι' αὐτῶν ὁ ἁμαρτωλὸς, ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῇ δικαίᾳ· ὥς εἶναι τὸ ἄρα, ἀντὶ τοῦ ὄντως, κατὰ βεβαίωσιν
ἢ ἀπόφασιν, οὐ κατὰ ἀμφισβολίαν λεγόμενον· τὸ δὲ κρίναν αὐτοὺς, ἄλλοι ἐρμηνεύουσιν, ὅτι λέγεται περὶ τῶν
δικαίων· ἦγουν, ἄρα εἶναι ὁ Θεὸς ὅπου ἢ ἐδῶ κρίνει τοὺς δικαίους, βοηθῶν μὲν αὐτοὺς ἢ ἐκδικῶν, παιδεύων δὲ
ἢ κατὰδικάζων τοὺς πονηροὺς, τοὺς ἀδικούντας τοὺς δικαίους· (παρὰ τῷ αὐτῷ.) ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος·
„Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται· λέγει δὲ, ὅτι πᾶς ὁρῶν τὸν δυσσεβεῖα συνεζηκτότα, ποιῶν τίςαντα κα-
τὰ τὸνδε τὸν βίον, ὁμολογήσει καὶ Θεὸν εἶναι, ἢ ἐφορᾷ τὰ γινόμενα, ἢ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύειν· ἢ τοῖς μὲν
δικαίοις τοὺς κατακλήλους ἀπονέμειν καρπούς· τοὺς δὲ ταναντία προελομένους· δίκας εἰσπράττειν, ἢ τὰς ἀξίας τι-
μωρίας ἐπάγειν· ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος λέγει· „Εἰ τοίνυν καρπὸς ἐστὶν ἐνταῦθα τῇ δικαίᾳ· εἰκότως δὲ ἀμφι-
βάλλον λέγει, οὐκ ἀποφαινόμενος· ἐπειδὴ μήτε πάντες οἱ δίκαιοι καρπούς ἐνταῦθα τῶν πόνων· εἴτουν ἀντιδό-
σεις εὐρίσκουσι· φαίνεται δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα ὅτι διστακτικὸν ἢ ἀπορηματικὸν λαμβάνει ὁ Πατὴρ τὸν ἄρα
σύνδεσμον· ἴσως δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἄρα λαμβάνεται ἀπορηματικῶς ἢ ἐν ἐρωτήσῃ ἀντὶ τοῦ τάχα· ὁ δὲ δεύτερος
λαμβάνεται ἀποφαντικῶς ἀντὶ τοῦ λοιπόν·

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν γράσσεται, ὅτι οὐχὶ ὅταν συνέτρωγεν ὁ Σαοὺλ μετὰ τὸν Δαβὶδ, ἐκτύπησε τὸ
κοντάρι· ἀλλ' ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐψάλλε, ἢ ὁ Σαοὺλ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ τοῦ Δαιμόνιον· οὕτω γὰρ φησὶ· „Καὶ ἐγένετο
πνεῦμα Θεοῦ πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, ἢ αὐτὸς ἐν οἴκῳ καθεύδων, ἢ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἢ Δαβὶδ ἐψάλλε ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ, ἢ ἐζήτει Σαοὺλ πατάξαι τὸ δόρυ εἰς Δαβὶδ, ἢ ἀπέστη Δαβὶδ ἐκ προσώπου Σαοὺλ, ἢ ἐπάταξε
τὸ δόρυ εἰς τὸν τοῖχον· (Α'. Βασιλ. ιθ'. β'.)

ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἰσορεῖ ἐν κεφ. ιθ'. (1) ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσεν ὁ Δαβὶδ, ἐσύν-
 θασε τὸν παρόντα Ψαλμόν· τὸ δὲ εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρης, ὅπου ἔχει ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ,
 κατὰ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐδῶ· διότι αὐτὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἀποκλινώμεν καὶ
 νὰ μικροψυχώμεν εἰς τοὺς πειρασμούς· ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ μὴ
 διαφθεῖρωμεν τὴν ὑπομονήν· τὸ δὲ τῷ Δαβὶδ εἰς σηλογραφίαν, δηλοῖ, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἐποιήθη ἀ-
 πὸ τὸν Δαβὶδ, πρὸς ἀνεξάλειπτον μνήμην τῶν τότε συμβάντων εἰς αὐτόν.

1: „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὁ
 „ Θεός, καὶ ἐκ τῶν ἐπανιστα-
 „ μένων ἐπ' ἐμέ λύτρωσαί με.

2: „ Ῥῦσαί με ἐκ τῶν ἐργοζομένων τὴν
 „ ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων
 „ σώσόν με.

καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας· πρὸς τούτοις δὲ
 καὶ τοὺς ἐνεργούντας αὐτοὺς δαίμονας κατὰ τὸν
 Ἀθανάσιον· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους ὀνομάζει καὶ
 ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ ἄνδρας αἱμάτων·
 ἀνομία γὰρ εἶναι, τὸ νὰ ἐπιβουλεύεται τις τοὺς
 ἀθώους καὶ ἀναιτίους· ἀνὴρ δὲ αἱμάτων εἶναι ἐ-
 κείνος, ὅπου χαίρει εἰς τὸ νὰ φονεῖ τοὺς ἄλλους,
 καὶ νὰ χύῃ αἷματα.

Ἐπανιχομένους ἐνερμαζει ὁ Δαβὶδ ἐ-
 κείνους ὅπου ἐσηκόνοντο κατ' ἐπάνω του καὶ ὥρμου-
 σαν διὰ νὰ τὸν θανατώσων· ἦτοι τὸν Σαούλ,

3: „ Ὅτι ἰδοὺ ἐθίγρεις τὴν ψυχὴν μου·
 „ ἐπέθεντο ἐπ' ἐμέ κραταιοί.

Υ.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἀλληγορικῶς εἰς τὸν Χριστὸν ἔννοεῖ τὴν ἱσχυρίαν ταύτην τὴν συμβῆσαν εἰς τὸν Δαβὶδ,
 ὅτι ἦτον προφητεία διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου· διὰ μὲν γὰρ τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἐκ τοῦ Δαβὶδ προήμνηται Χρι-
 στός· τὸν δὲ Χριστὸν, ὁ χρισθεὶς διασημαίνει· ἡ δὲ κιθάρα (μὲ τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ·) σημαίνει
 τὸ ὄργανον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Κυρίου· ἡ δὲ ἐκ αὐτῆς ᾠδὴ ἐστίν, ὁ δὲ διὰ τοῦ σαρκωθέντος φανερωθεὶς ἡ-
 μῖν λόγος, οὗ ἔργον ἐστὶν ἀφανίσαι τὴν ἐκ Δαιμόνων παραφορὰν· ἵνα μὴκέτι ᾧσιν οἱ θεοὶ τῶν Ἑθνῶν Δαιμόνια·
 ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ ἐν ἑαυτῷ ποτὶς Δαίμονας ἔχων, ὅταν ὑποχωρήσῃ τὰ πνεύματα τῇ ᾠδῇ τοῦ τοῦ ὄργανον ἐ-
 πὶ τούτῳ ἀρμολογούμενου, πατάσσει αὐτὸν τῷ δόρῳ· τὸ δὲ δόρυ ζῦλον ἐστὶ σιδήρεον καθάπλισμένον· ἀλλὰ δέχεται
 αὐτ' ἐκεῖνος ὁ τοῖχος τὸ δόρυ· τοῖχον δὲ νοοῦμεν τὴν γνῆν οἰκονομίαν, δι' ἧς τὸ σῶμα καταμανθάνωμεν, περὶ
 τοῦ τοῦ ζύλου ἐλέπομεν τοῦ σαυροῦ καὶ τὸν σίδηρον· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκεῖνος ὁ χριστός τε καὶ βασιλεὺς, ἔξω τοῦ πάθους ἐ-
 στί· ἡ γὰρ θεότης ἐν τῇ σαυρῇ καὶ τοῖς ἥλοις οὐ γίνεται· Μετὰ δὲ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ Σαούλ γεννωμένην, ἡ
 Δαβὶδ ἐκοιμήνησεν, οὐ ξενίζομεθα πρὸς τὸ ἀκόλουθον βλέποντες· οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίη-
 σεν, ἀλλὰ πατὴρ ἐγένετο τοῦ θανάτου ὁ τῆς κακίας βασιλεὺς, ὁ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς σερήσας· φθόγγος γὰρ Διαβόλου,
 ὁ θάνατος εἰσῆλθεν· ἐκασίλευσε δὲ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ ἕως τοῦ Νόμου, ὃν βούλεται μὴκέτι βασιλεύειν ἐν ἡμῖν ὁ Ἀ-
 πόστολος ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι· ὁ οὖν ὑπὲρ πάντος τοῦ θανάτου γευσάμενος ἐν τῇ οἰκῇ τῆς γεννωμένης ὑπὸ τοῦ
 νοσθέντος ἡμῖν Σαούλ γίνεται· ὄνομα δὲ αὐτῇ Μετὰ· ὁ δὲ δηλοῖ βασιλείαν· διὰ τὸ μέχρι τότε βασιλεύειν τὴν
 ἡμαρτίαν τῆς φύσεως· ἐνταῦθα δὲ γενόμενος, αὐτὸς μὲν διὰ θυρίδος ἐξέρχεται· σημαίνει δὲ ἡ θυρίς τὴν ἐπὶ τῷ
 φῶς πάλιν ἐπάνοδον· τοῦ ἑαυτὸν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις δειξάντος (τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ·) τὰ δὲ
 κενοτάφια αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης ὁράται· οἱ γὰρ ζητοῦντες τὸν Κύριον, εἶδον τὸν τάφον ἐν ᾧ ἐτάφη, κενὸν τοῦ ζη-
 τουμένου σώματος· μόνα δὲ ἦν αὐτῷ τὰ ἐντάφια· οὐκοῦν νοοῦμεν, ὅτι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου σημαίνει τὴν ἀ-
 πὸ τοῦ τάφου, τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Δαβὶδ κενοτάφια· δι' ὧν γίνεται ὁ ἀληθινὸς τοῦ θανάτου ἡμῶν ἀποτρο-
 πιασμός· τὸ γὰρ ἡπαρ τῶν ἀγίων, ὅπερ ἡ Μετὰ ὑπὸ τῷ κραβάτῳ καὶ τοῖς κενοτάφιοις τοῦ Δαβὶδ ἔθηκε,
 τοῦτο εἰς ἀποτροπιασμόν θανάτου τοῖς τότε ἐκ συνηθείας ἐγένετο· ἐδήλου δὲ τὸ ἡπαρ, τὸ τοῦ Κυρίου αἷμα·
 τοῦ γὰρ σαρκωθέντος τοῖχου, ὃν ἀντὶ τοῦ σώματος ἐνοήσαμεν, αἷμα μὴ ἔχοντος, ὥς ἂν μὴ ἄργον ληφθεῖν τὸ και-
 ριώτατον τῶν εἰς τὸ μυστήριον νοουμένων, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν τὸ αἷμα, λέγω· διὰ τοῦτο ἐν τοῖς κενοτάφιοις τὸ
 ἡπαρ· ὅθεν οὐδὲ τὸ αἷμα λείπει τῷ γεννημένῳ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀποτροπιασμοῦ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐκ νε-
 κρῶν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὃν σημαίνει τὸ κενοτάφιον.

Ἰδοὺ, λέγει, καθὼς βλέπεις Κύριε, οἱ ἐχθροί μου, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους γνώμην, μὲ ἐπίσταν περικυκλώσαντες τὸν οἶκόν μου· ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ διὰ τῆς σῆς βοηθείας ἐλυτρώθην ἀπὸ αὐτούς· Ἰδοὺ ὤρμησαν ἐναντίον μου οἱ δυνατοί· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν δύναμιν, ὅπου προξενεῖται ἐκ τοῦ πλούτου, καὶ τοῦ πολλοῦ πλῆθους. (1)

„Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου Κύριε.

Ἐδῶ λείπει ἔξωθεν τὸ, οὐκ ἔστιν αἰτία· αἰτία, λέγει, τῆς κατ' ἐμοῦ ἐπαναστάσεως τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία μου· ἐπεὶ ἐγὼ οὔτε ἡ νόμισα, οὔτε ἡμάρτησα εἰς αὐτούς· ἵνα ἔχουν αἰτίαν τῆς κατ' ἐμοῦ μακρίας των· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς νὰ μάθῃς ὡς ἀναγνώσας, ποίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἀνομία ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἤξευρε, ὅτι ἀνομία μὲν εἶναι, τὸ μέγαλον σφάλμα· ἁμαρτία δὲ εἶναι, τὸ μικρόν. (2)

4: „Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατεβύνα.

Χωρὶς καὶνὸν παῖσμα, λέγει, ἐπολιτεύθηκα μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κατώρθωσα μεγάλας ἀνδραγαθίας· ἡ λέγει, ὅτι χωρὶς ἀνομίας ἐκατώρθωσα, ὅσα ἐκατώρθωσα· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἀρμόζει μάλιστα εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Θεοδώρι-

τον, ὅς τις χωρὶς νὰ κάμῃ καὶ μίαν ἁμαρτίαν, ἐπιβουλεύετο ἀδίκως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· „Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. (Ἠσ. νγ'. 9.)

„Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου, καὶ ἴδε.

Ἐλθε, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς τὸ νὰ με συναπαντήσης καὶ νὰ με ἐνδυναμώσης, ὅπου φεύγω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἴδε ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου πάσχω· ταῦτα δὲ λέγονται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπροπεῶς· καθὼς πολλαῖς φοραῖς περὶ τούτων εἶπομεν· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ ὅλα τὰ βλέπει· καὶ δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ κινηθῇ, οὔτε νὰ παρακαλεσθῇ εἰς τὸ νὰ ἰδῇ.

5: „Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχε· τοῦ ἐπισκεψασθαι πάντα τὰ ἔθνη.

Δυνάμεις ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰ ταῖματὰ τῶν Ἀγγέλων· τῶν ὁποίων εἶναι ποιητὴς ὁ Θεός· ἡ ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων λέγεται κατὰ περίφρασιν, ἀντὶ τοῦ ὅτι δυνατός· ἡ ὁ χορηγὸς καὶ δοτὴρ τῆς δυνάμεως· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Θεόν, νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰ ἔθνη, διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ του· προσεγνώρισε γὰρ τὸ μυστήριον τοῦτο μετὰ τὸ προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Θεὸς τὴν ψυχὴν ἁμαρτία· συλλαμβάνει γὰρ διὰ τῆς ἰδούσης καὶ δελεάζει πρὸς θάνατον· κατασκευάζουσι δὲ τὴν θήραν οἱ Δαίμονες· οἵπερ ὅταν αὐτῆς ἐπιτύχῃσι, τότε κραταιοί, ἡγουν ἰσχυρότεροι γίνονται· καὶ θαρσύναντες εὐκότως ἐπιτίθενται· καλῶς δὲ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς παῖδας τῶν Ἰουδαίων λέγεται· τούτων γὰρ οἱ κραταιοί· ταυτίσιν οἱ Ἱερεῖς καὶ Ἀρχόντες τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν διὰ συκοφαντίας ἐδήρευσαν εἰς τὸ πάθος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Πολλὰ τῶν οὕτω λεγομένων ἀπὸ κοινοῦ λέγεται· καὶ οὐ θετικῶς, ἀρνητικῶς δὲ ὡς τὸ, οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία· οὐ γὰρ ὡς οὐσης ὁ λόγος, ἀλλ' ὡς οὐκ οὐσης· καὶ πάλιν τὸ „Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ἀς ἐποίησαμεν· οὐ γὰρ ἐποίησαμεν· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ.)

ματος. (1)

„ Μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἔργα-
ζομένους τὴν ἀνομίαν .

Μὴ σπλαγχνισθῇς , λέγει , ὦ Κύριε , ἀλλὰ παιδεύσον ὅλους ἐκείνους τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ μὴ μετανοοῦντας , ἀλλὰ μένοντας ἀδιορθώτους . καθὼς ἦτον ὁ Σαούλ , καὶ ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας , καὶ οἱ Δαίμονες , ἵνα βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι , σωφρονισθοῦν καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας , φοβηθέντες τὸ ἐκείνων παράδειγμα . „ Πανούργος γὰρ φησιν ἦτοι φρόνιμος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον , κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται . (Παρ . κβ' . 3 .)

6 : „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν , καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων , καὶ κυκλώσουσι πόλιν .

σερον , προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ τούτου , ὅτι θέλει ἔλθῃ καιρὸς εἰς ὅλον τὸ ὕψερρον , ὅταν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους θέλουν γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὰ ἔθνη , εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένοι . καὶ μὴ εὐρίσκοντες εἰς αὐτὴν τροφάς , καὶ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ζωὴν , διὰ τί ἔχουν νὰ κυριεύσουν αὐτὴν ἀλλόφυλοι , θέλουν πεινάσουν πολλὰ , καὶ οὐδὲ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ , θέλουν συγχωρηθῶν νὰ μένουν . ἀλλὰ ἀποδιωκόμενοι ἀπὸ αὐτὴν , ὡσὰν μία ἀκαθαρσία καὶ μίασμα , θέλουν κατοικοῦν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ . καθὼς τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν γίνεται , καὶ οἱ Ἑβραῖοι διώκονται νὰ μὴ κατοικοῦνται μέσα εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ . φέρει δὲ εἰς παράδειγμα τῶν Ἑβραίων τὸν σκύλιν . ἓνα μὲν , διὰ τὴν πείναν αὐτῶν . διὰ τί ὁ σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα περισσότερο πεινᾷ (ὅθεν καὶ λέγεται παροιμία πείνα σκυλίτικη) καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τὴν ἀδιάντροπίαν καὶ τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν . (2) διὰ τί καὶ ὁ σκύλος εἶναι ζῶον θρασὺ καὶ ἀδιάντροπον .

Τὸ ἐσπέρας σημαίνει , τὸ εἰς ὅλον τὸ ὕ.

7 : „ Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ σκό.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ , ἐπεσκέφθησαν ὅλα τὰ ἔθνη . ἐπεσκέφατο γὰρ πάλαι ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς , ἀλλ' ἦν ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ ἢ ἐπίσκεψις . τὸ δὲ θεῖον ἔξ οὐράνιον κήρυγμα ὅλην περιπεφοίτηκε τὴν ὑπ' οὐρανόν . ἔφη γὰρ περὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν . ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ „ Τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα , Κύριον τῶν Δυνάμεων ἔξ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ τυγχάνοντα ἰδεῖν ὁ Χρὶστὸς βούλεται τὸ τροπαῖον , ἐφ' ᾧ τὰ σκύλα καὶ τὰ λάφυρα , ἀπερ' ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ἐπήγετο : τουτέστιν ἀπὸ τῆς σωτηρίας τῶν Ἑθνῶν . οὕτω τε ταῦτα τὰ ἔθνη διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χορηγίας ἐπισκέφασθαι , ἀποσραφῆναι δὲ τοὺς Ἰουδαίους . τοῦτο γὰρ τὸ ἐπαγόμενον δεξινοῦσι . μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν . οὐδὲ γὰρ τινες ἐν αὐτοῖς ἀνομοῦσιν , ἀλλὰ πάντες καὶ τοὶ φυλάττειν τὸν νόμον νομίζοντες .

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Τὸ εἰς ἐσπέραν ἐπιστρέψουσιν , οὐδὲν ἄλλο ἐστίν , ἢ ὅτι εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος συνεληθῆσονται . ἡ γὰρ ἐσπέρα σκότους γίνεται ἀρχὴ τε καὶ μήτης . καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων . οἷς γὰρ οὐκ ἔστι σωτηρίας ἐφ' οὐδὲν , ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐκ τοῦ λιμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἐπακολουθήσει ταλαιπωρία . οὕτως ἐλίμωξεν ἐν τῷ Αἰῶνι ὁ πλούσιος , τῆς θείας δρόσου ἔρημος ὢν . καὶ διὰ τὸ ἀπαράσκευος τοῦ τοιοῦτου ἀγαθοῦ εἶναι , τῇ φλογὶ κατεκαίετο . ἀλλὰ καὶ κυκλώσουσι πόλιν φησὶν , ὅπερ μοι τοιοῦτόν τινα νοῦν ὑποσημαίνειν δοκεῖ . ἐπειδὴ πᾶν τὸ ἀχρεῖόν τε καὶ ἀπόβλητον , ὡς πρὸς τὴν τῶν ζώντων χρῆσιν ἐξῶ ῥίπτεται τῆς πόλεως . εἴτε ἰερεῖον καὶ διεφθορὸς , εἴτε δυσώδης τις κόπρος , ὃ ὑπὸ τῆς τοῦ λιμοῦ ἀνάγκης οἱ κύωνες ἐξευρίσκοντες , τῇ ὀύπῃ τῇ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλλομένη ἐμψιτεύουσι . διὰ τούτων δὲ τῶν ἐν ἀρετῇ καὶ κακίᾳ ζώντων τὴν διαφορὰν διδάσκων ὁ λόγος , ἐν τῷ τῆς πόλεως διασημαίνει ἀνίγματα . πόλιν λέγων τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συμφασμένην εὐπρεπὴ τε καὶ εὐδιάθετον πολιτείαν . τὰ δὲ ἐξῶ τῆς πόλεως , τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου περαιομένην κακίαν διλοῖ , ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τοῦ ἀεισιότερου βίου ἀποβολή , ἥτις ἐστὶν ἡ δυσώδης ἀμαρτία , ἔκτε τῆς σήψεως τῶν σωματῶν , καὶ τῆς ὑπαρξῆς κόπρου συνισαμένη . οὐκ εὖν , τῆς μὲν πόλεως (τῆς ἀρετῆς .) οἰκίτης ἐστὶ , τὸ μέγα καὶ τίμιον χρῆμα ὁ ὄντως ἄνθρωπος , καὶ τὸν

„στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν
„τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν· ὅτι τις ἡ-
„κουσε;

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν εὐγά-
λουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀπὸ τὸ στόμα των ἐ-
ναντίον τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ
Θεοδώριτον καὶ νὰ εἰποῦν „Σταυρωθῆτω· (Ματθ.
κζ'. 22.) τὸ δὲ ἰδοὺ, περιττὸν εἶναι, καθὼς
καὶ ἄλλοτε εἰπομεν, ὅτι παρρησιάζοντες εὐρο-
μεν, πῶς τὸ ἰδοὺ ὡς ἐπιτοπλεῖτον πλεονάζον καὶ
περιττὸν λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσ-
σιν· τὸ δὲ, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν
δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις, ὅπου ἐφώνησαν
οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον μία μάχη κατὰ τοῦ Κυρίου
Θανατηφόρος· ταύτην δὲ τὴν θανατηφόρον ἀπόφα-
σιν εἰπόντες, ἐνόμιζον οἱ ἰσχυροὶ, ὅτι οὐδεὶς ἡ-
κουσεν αὐτὴν, ὅς τις ἐδύνατο νὰ ἐκδικήσῃ τὸν
παρ' αὐτῶν ἐπιβουλευόμενον καὶ σταυρούμενον Κύ-
ριον· ἀντὶ γὰρ τοῦ τὶς, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ὅτι οὐ-
δεὶς ἤκουσεν· ἐπεὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον,
ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος φίλος καὶ ἀβοήθη-
τος.

8: „Καὶ σὺ Κύριε ἐκγέλασθαις αὐτούς· Ἐ-
„ξουθενώσεις πάντα τὰ ἔθνη.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις ἐκγελάσεις τοὺς
Ἰουδαίους τοὺς οὕτω νομίζοντας· ὅμοιον δὲ εἶναι
τοῦτο τὸ ῥητὸν μὲ τὸ „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς
ἐκγελάσεται αὐτούς· τοῦ ὁποίου ὄρα τὴν ἐρμηνείαν
ἐν τῷ β'. Ψαλμῷ. Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις
ἀφανίσαι ἀκόμη καὶ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια
δὲν δέχονται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου σου· ἀλ-
λά πολεμοῦν τοὺς δούλους καὶ Μαθητάς σου,
ὅπου κηρύττουν αὐτό· λέγει δὲ καὶ κατὰ ἀναγω-
γικὸν τρόπον ἔθνη, τὰ πλῆθη καὶ συστήματα τῶν
Δαμιόνων, τὰ ὅποια ἐξουδένωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ
τὸν Χρυσόστομον. (1)

9: „Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω·
„ὅτι σὺ ἀντιλήπτωρ μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουν μερικοὶ, ὅτι τὸ
εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἦγον, ὅτι ἐγὼ
δὲν θέλω πάρω μόνος τὴν βασιλείαν, Θανατοῦν-
τας τὸν Σαουλ· ἀλλὰ θέλω ἀφῆσαι αὐτὴν εἰς ἐσέ-
να διὰ νὰ μοὶ τὴν δώσῃς, ὅταν ἐσὺ θαλήσῃς· ἐ-
παῖδὴ καὶ ἐσὺ ὁ πάντα δυνάμενος, εἶσαι βοηθός
μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ „φυλάξω· τὸ δὲ
πρὸς σέ, εἶναι ἀντὶ τοῦ παρὰ σοί. (2)

10: „Ὁ

τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβληθέντα χαρακτῆρα τῇ φύσει διὰ τοῦ βίου μεμορφωμένον ἔχων· ὁ δὲ περὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως
(τῆς ἀρετῆς δηλαδή·) ἀναστροφόμενος, κίμων ἐπὶ τῇ οὐκ ἀδραπῇ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι „Καθάρως κύ-
νεις νόκτωρ εἰσάγει τὰς τῶν πόλεων περισσεύειν ἀγορὰς, τῆς γὰρ ἐπὶ ἐδείας τοῦ οὐ ποιεῖν βιαζομένης· οὕτως
οἱ Ἰουδαῖοι πάσης γενέσονται βοηθείας γυμνοὶ, καὶ οὐτε προφητικῆς ἀπολαύσονται χάριτος, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς
ἐπιμελείας ἔρημοι πάνπαν ἔσονται· καὶ δίκην κυνῶν περιιόντες διατελέσουσιν, οὐδὲ τῶν ψυχῶν τῶν πιπτόντων ἀ-
πὸ τῆς τραπέζης τῶν κυνῶν αὐτῶν, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν φιλοῦν μεταλαχεῖν ἀξιούμενοι· σερπιδέντες γὰρ τοῦ λο-
γικοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ἔτι καὶ τῶν τροφῶν ἐπουρανίου τὰς ψυχὰς λιμνῶνται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τὴν αἰ-
τίαν φησὶ, δι' ἣν μὴ οἰκτιρίζεσθαι τοὺς Ἰουδαίους ἠΐστα· ἡ δὲ αἰτία, ὅτι συστροφῶν, κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιή-
σονται, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καὶ ὅν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ Κόσμῳ μετὰ σαρκός.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Ὁ μόνον γὰρ ἐκεῖνων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν Ἑθνῶν περιγενέσθαι σοὶ ῥάδιον·
οὕτως καὶ ὁ Θεοπέσιος Ἡσαίας εἶπεν· τὴν τῆς δείας δυνάμεως ὑπερβολὴν δεῖξαι φιλονεικῶν· ὁ πάντα τὰ ἔθνη,
ὡς σαγὼν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ἱοπὴ ζυγοῦ, καὶ ὡς σῖλος ἐλαγίσθησαν (Ἡσ. μ'. 15.) ἄλλος δὲ λέγει „Σὺ
ὁ παρ' αὐτῶν σταυρούμενος κατακρινεῖς αὐτοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ· νῦν μὲν γὰρ μετὰ πολλὴν μακροθυμίαν
καὶ τὸ ἰκούσιον πάθος ἐπέχῃ· Πάτερ λέγων· ἄφες αὐτοῖς, εἰς μετάνοιαν καλῶν· ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὴν ἀμετανόητον
αὐτῶν βουλὴν λήφονταί τὴν περὶ σοῦ ἐν τῇ δικαίᾳ κρίσει ψῆφον.

(2) Συμφώνως καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „Ἐκεῖνοι μὲν φησι, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεβήκασι κατὰ σοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ
Προφήτης ὁ ταῦτα λέγων τῷ Πνεύματι, τὴν ἰσχύν μου καὶ τὴν βασιλείαν διὰ σοῦ φυλαχθισομένην ἔξω· ὅτι δὴ
καὶ

10: „ Ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προ-
 „ φθάσει με· ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν
 „ τοῖς ἐχθροῖς μου.

Ὁ Θεός μου, λέγει, τοιοῦτος ἔτοιμος εἶναι
 εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ, ὥστε ὅπου τὸ ἔλεός του προ-
 λαμβάνει τὴν αἵτησίν μου· καὶ πρὸ τοῦ ἐγὼ νὰ
 τὸν παρακαλέσω, μὲ ἔλαει· τόσον ταχύς εἶναι εἰς
 βοήθειάν· λέγει δὲ, καὶ ὅτι ὁ Θεός θέλει δείξει
 εἰς ἐμένα κατὰ ἐχθρῶν μου· ποῖα; ὅσα δηλαδὴ
 ἐγὼ θέλω· ἢ ὅσα εἶναι πρέπον καὶ εὐλογον νὰ
 πάθουν· ταῦτα γὰρ λαίπουν ἐξω καὶ πρέπει νὰ ὑ-
 πακούωνται· ἕνα τοιοῦτον νόημα εἶχε καὶ τὸ „ Καὶ
 ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέδεν ὁ ὀφθαλμός μου· (Ψαλ.
 γ'· 6.) ὅπερ ἠρμηνεύσαμεν.

11: „ Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, μήποτε ἐ-
 „ πιλάθονται τοῦ νόμου σου· δια-
 „ σκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει
 „ σου· καὶ κατάγαγε αὐτοὺς ὡς ὑπε-
 „ ρασπιστὴς μου Κυριε.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσα, τὴν μακροθυμίαν καὶ
 εὐσπλαγγνίαν τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, τὴν ὁποίαν
 πρέπει νὰ μιμῆσαι καὶ ἐσύ· διὰ τὴν αὐτὸς παρα-
 καλεῖ, ὅχι διὰ νὰ θανατωθῶν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰσρα-
 ῆλ πρὸ τοῦ καιροῦ θανατωθέντες, ἀλλ' ἵνα ἀπο-
 τελείως μετὰ θάνατον τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς· ἐ-

πειδὴ ἐκεῖνος ὅπου ἀποθάνῃ, ἀλησμονεῖ πλέον τὸν
 θεῖον νόμον· „ Ἐν τῷ θανάτῳ γὰρ, φησιν, οὐκ
 ἔστιν ἡ μνημονεύων σου (Ψαλ· 5· 5.) ἀλλὰ
 παρακαλεῖ διὰ νὰ σκορπισθοῦν αὐτοὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ,
 νικηθέντες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των, καὶ διὰ νὰ τα-
 πεινωθοῦν κρημνισθέντες ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ὑπερη-
 φανείας των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατάγαγε· καὶ
 ἔτι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ σωφρονισθοῦν καὶ νὰ
 διορθωθοῦν· ὁ μὲν Δαβὶδ λοιπὸν ἔτι ἐπαρακάλε-
 σε τὸν Θεόν· ὁ δὲ Θεός ἔκρινε δικαίως· καὶ τοὺς
 μὲν ἀδιόρθώτους καὶ ἀμετανοήτους Ἰουδαίους, ἐθα-
 νάτωσε διὰ τῆς μαχαίρας τῶν Ῥωμαίων· ἐκεῖνους
 δὲ, ὅπου ἐμελλον νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ μετανοή-
 σουν, τοὺς ἔκαμε νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν·
 καὶ ἔτι ἐτελείωσε τὴν δέησιν τοῦ Προφήτου Δα-
 βὶδ· (1)

12: „ Ἀμαρτία στόματος αὐτῶν, λόγος
 „ χειλέων αὐτῶν.

Πάλιν γυρίζει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν λόγον ἐ-
 κείνον τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων, ὃν εἶπον κατὰ
 τοῦ Κυρίου· ἤγουν τὸ, σταυρωθήτω· ὅτι δηλαδὴ
 ὁ ἀδίκος οὗτος λόγος τῶν χειλέων τους, καὶ κάθε
 ἄλλη βλασφημία των, εἶναι ἀμαρτία τοῦ στόματός
 των· (2)

„ Καὶ συλληφθῆντες ἐν τῇ ὑπερη-
 „ φανίᾳ.

ἢ ἀντελάβου μου· οὐ σφετερισμὸς οὐν τὸ κράτος ἢ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀποκτείνας τὸν Σαούλ· ἀλ-
 λά πρὸς σὲ αὐτὸ φυλάζω· τούτέστι παρὰ σοῦ ἐκδέχομαι αὐτὸ λαβεῖν· διότι σύ μοι βοηθεῖς ὁ πάντα δυνάμενος·
 (1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Διὰ τούτων τῶν λόγων μαγνθάνομεν, ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀφανισμὸς οὐκ ἔστι, ἵνα μὴ
 τὸ θεῖον ἔργον ἀχρειωθῇ τῷ ἀνυπάρχοντι ἀφανιζόμενον· ἀλλ' ἐν αὐτῶν ἀπολείπεται ἡ ἀμαρτία, ἢ εἰς τὸ μὴ ἐν-
 περιησέται· ἀμαρτία γὰρ φησιν ἀκολουθῶς, στόματος αὐτῶν, ἢ λόγος χειλέων αὐτῶν, ὑπερηφανία ἢ ἀρὰ ἢ ψευ-
 δος, ἐν τῇ ὁργῇ τῆς συντελείας οὐκ ὑπάρχουσιν· ὧν μικρέτι ὄντων, γινώσκονται φησιν, ὅτι ὁ Θεός δεσπόζει τοῦ
 Ἰακώβ, ἢ τῶν περάτων τῆς γῆς· μηδ' αὐτῷ γὰρ ὑπολειφθεῖσθαι κακίας, πάντως ἔστι τῶν περάτων δεσπότης ὁ
 Κύριος, τῆς νῦν βασιλευούσης· τῶν πολλῶν ἀμαρτίας ἐκποδὼν γενεμένης· εἶπε δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εὐχεται
 μὲν μὴ εἰς τὸ πάντελές ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπαναστάντων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασκορπισθῆναι
 δὲ μᾶλλον ἢ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἕως τῆς ἀμαρτίας τοῦ στόματος αὐτῶν ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν
 ἢ τῇ ἀληθείᾳ· κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, οὐκ ἀπεκτάνθησαν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες, οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπέσβησαν
 ἀλλ' εἰς μὲν ἢ ὑπερήκασιν, οὕτως δὲ, ὡς καταβεβλημένοι ἢ κατενγημένοι, ἢς πάλιν ζῶντο παρὰ Θε-
 οῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τῆς τοῦ στόματος ἀμαρτίας ἢ τοῦ λόγου τῶν χειλέων κατὰ

„ φανία αὐτῶν .

Ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν οὕτω „ Μετὰ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ · ὥς συληφθούνη · ἤγουν ὥς πιασθούνη ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἰουδαῖοι · ἐπειδὴ καὶ ὑπερηφανεύονται ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ , καὶ τοῦ παλαιοῦ Νόμου φύλακες .

„ Καὶ ἐξ ἁρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελη-
„ σονται ἐν συντελείᾳ .

Ἀρὰν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν βλασφημίαν , τὴν ὁποίαν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι , λέγοντες „ Ἐν τῷ Βασιλεβουὺλ ἄρχοντι τῶν Δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ Δαιμόνια . (Λουκ . ια΄ . 15 .) ψεῦδος δὲ ὀνομάζει , τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν ἐκείνην , ὅπου εἶπον κατ' αὐτοῦ . „ Τοῦτον εὖρομεν διασρέφοντα τὰ ἔθνη , καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους δίδόναι , λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι . (Λουκ . χγ΄ . 2 .) καὶ μ' ὅλον ὅπου ὁ Κύριος εἶπε φανερώς πρὸς αὐτοὺς „ Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι , καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ , τῷ Θεῷ . (Ματθ . χβ΄ 21 .) διὰ τὴν βλασφημίαν λοιπὸν αὐτῶν ταύτην καὶ διὰ τὴν ψευδῆ μαρ-

τυρίαν , ὅπου ἐλάλησαν κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι , θέλουν γένουν διαγγελμα καὶ διαλάλημα εἰς ὅλα τὰ ἔθνη , ὅχι διὰ κἀνέναντων κατόρθωμα καὶ ἀνδραγαθίαν , ἀλλὰ διὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειάν τους · τοῦτο γὰρ ὠνόμασε συντέλειαν .

13 : „ Ἐν ὀργῇ συντελείας καὶ οὐ μὴ ὑ-
„ πάρξωσι .

Ὅχι , λέγει , διὰ συντέλειαν καὶ ἀπώλειάν τους ἀπλῆν θέλουν διαλαληθούνη οἱ Ἰουδαῖοι · ἀλλὰ διὰ ὀργὴν συντελείας καὶ ἀπωλείας · ὥς ὅπου μετὰ τὴν συντέλειαν ταύτην , πλεόν δὲν θέλουν δυνηθούνη νὰ πολιτευθούνη καθ' ἑαυτοὺς , μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην , καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες , ἀλλὰ θέλουν διασκορπισθούνη εἰς τὰ ἔθνη . (1)

„ Καὶ γνώσονται , ὅτι ὁ Θεὸς δεσπό-
„ ζει τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν περάτων τῆς
„ γῆς .

Ἀφ' οὗ , λέγει , οἱ Ἰουδαῖοι διασκορπισθούνη εἰς τὰ ἔθνη καὶ ταπεινωθούνη , τότε θέλουν γνωρί-
σουν ,

γορεῖ , διὰ πάντων διδασκῶν , ὥς ἐκείνης τῆς φωνῆς εἰσπράττονται δίκας , ἣν συμφώνως ἀφῆκαν , τὴν δικαίαν τοῦ Πιλάτου παραφθείραντες ψῆφον · ἐκείνου γὰρ ὥς ἀθῶον ἀφείναι βουλομένου , οὗτοι ἐβῶν · ἄρον ἄρον , σάβω-
σον αὐτόν · τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἔστι ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν .

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Τοῦτο σαφές ἐστιν ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἀρὰν ἔστι ψεῦδος λαλοῦντας συντέλει-
σον · ἐν θυμῷ ἀνάλωσον , ἵνα μὴ ᾤσιν · ἐπειδὴ γὰρ συκοφαντίαις ἐχρήσαντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος , λέγοντες αὐτὸν προσηταχέναι μὴ δοῦναι Καίσαρι κῆνσον , ἔστι ἁρᾶς δὲ αὐτὸν ἔστι λοιδορίας ἔβαλον , βλασφημοῦντες εἰς αὐτόν , δι' ἐ-
κείνας , ἔφη , τὰς ἁρᾶς ἔστι τὰς συκοφαντίας , ταύτην αὐτοὺς ὑπομεμνησκέσαι τὴν συντέλειαν · συντέλειαν δὲ οὐ τὴν πα-
νωλεθρίαν καλεῖ , ἀλλὰ τὸ μηκέτι αὐτοὺς λαὸν χρηματίζειν Θεοῦ · τὸ τοίνυν οὐχ ὑπάρξουσιν , ἀντὶ τοῦ εἰς λαὸν ,
οὐκέτι φησὶ κατ' ἑαυτοὺς πολιτεύσονται μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην , ἔστι λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες · συντελείας
δὲ ὀργὴν , τὰς παντοδαπὰς καλεῖ τιμωρίας τὰς ἐπὶ Γαβίου , τὰς ἐπὶ Νέρωνος , τὰς ἐπὶ Οὐσπεσιαίου ἔστι Τίτου τοῦ
τὴν πόλιν ἐλόντος · τὸ δὲ , διαγγελησονται ἐν συντελείᾳ , (Λέγει ὁ Νικήτας) . ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀκουσῶς γένετο
αὐτῶν ἡ συντέλεια : ἤγουν ἡ καταστροφὴ τῆς δόξης αὐτῶν , οὐ μὴν ἡ παντελής τοῦ ἔθνους ἀπώλεια · δόξα δὲ αὐ-
τῶν , ἡ κατὰ νόμον λατρεία · ὁ Θεὸς νὰς · οἱ Προφῆται · ὁ ἀρχιερεὺς · ἅπαντα εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου
μιαυφονίαν συντέλειαν , διὰ τὰς κατὰρας , ὥς κατηρώνη τῷ Χριστῷ , τῆς αὐτοῦ δόξης καταφευδόμενοι · ὁ δὲ
Χρυσόστομος · ἐν ὀργῇ συντέλειαν , τὸ μέλλον λέγει κριτήριον · τότε γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ὑπάρξουσιν οὐκ εἰς ἀ-
νυπαρξίαν μεταπεσόντες , ἀλλὰ πάσης τῆς περὶ αὐτοὺς φαντασίας παυσάμενης · τότε γὰρ , ὅν προσηγόρευσαν
πλάτων , οὗτος Κριτὴς ὁφθῆσεται · πῶς δὲ γνώσονται , ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει ; ὅταν αὐτὸν ἐν τῇ κρίσει θεωροῦ-
μεν ἴδωσι , ἔστι πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν εἰς κρίσιν ἐρχόμενον .

σουν, ὅτι ὁ Θεός: ἦτοι ὁ Χριστός ὁ ὑπ' αὐτῶν ξαυρωθεὶς, εἶναι Δεσπότης καὶ βασιλεὺς τοῦ γένους τοῦ Ἰακώβ, καὶ ὅλων τῶν ἔθνων, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

14: „Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν, καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πολιν.

Τὴν προφητείαν ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ταύτην καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει, διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὴν περισσότερον, μὲ τὴν ἀναδέπλωσιν τῶν ῥημάτων. (1)

„Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν.

Ὅσοι, λέγει, ἔχουν νὰ μείνουν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἐδικήν τους πόλιν καὶ πατρίδα, θέλουν διασκορπισθῶν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, διὰ νὰ ζητοῦν νὰ εὗρουν τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα, ὡς προσαίται καὶ ζητοῦλοι.

„Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσουσι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, πῶς θέλουν μιμηθῶν τὸν γογγυσμόν,

ὅπου ἔκαμαν οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον, ζητοῦντες τὰ σκόρδα καὶ κρομμύδια καὶ χαίρειν κρέατα τῆς Αἰγύπτου· καὶ πῶς δὲν θέλουν παραιτήσων τὸν γογγυσμόν αὐτὸν, οὔτε ἀφ' οὗ διασπαρθῶν εἰς τὰ ἔθνη· ἐπειδὴ καὶ τότε ἀκόμη μέλλουν νὰ γογγύζων κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν εὗρουν νὰ χορτάσων τὴν κοιλίαν τους.

„Ἐγὼ δὲ ἄσομαι τῇ δυνάμει σου· καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωὶ τὸ ἑσπέρου σου.

Ἐκαῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, τοιαῦτα θέλουν παθεῖν· ἐγὼ δὲ, θελω ἄσω μὲ τὴν διαφωτῆς φώδην καὶ αἰνεσὶν εἰς τὴν δυνάμιν σου Κυρίου· καὶ θελω χαρῶ εἰς τὸ ἑσπέρου σου τὸ πρωὶ, ἦτοι ταχέως καὶ ὀγλίγωρα· ἐπειδὴ θελω ἐλεσθῆν ἀπὸ ἐσένα ἐντὸς ὀλίγου· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἀγαλλιάσομαι· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ εἰπῇ „Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου· εἶπεν, ἀγαλλιάσομαι τὸ ἑσπέρου σου· (2)

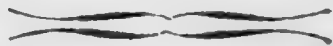
„Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου· βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ· ὅτι σὺ ὁ Θεός ἀντιλήπτωρ μου εἶ, ὁ Θεός μου, τὸ ἐλεός μου.

Ὅλα τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερά, καὶ διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δύο φοραὶς ἐπανέλαβε τὸν λόγον τοῦτον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι οἱ δλοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου δὲν κατοικοῦν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς, αὐτοὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλουν διωχθῶν ἀπὸ τὴν ἀνω πόλιν Ἱερουσαλήμ· οὕτω γὰρ φησιν ἡ Ὁ γὰρ νῦν δι' ἀσελγείας κύκλῳ περιπατῶν, ἔμῃ ἐμβιοτεύων τῇ πόλει (τῆς ἀρετῆς)· μὴ δὲ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ ἰδίου βίου φυλάσσων, ἀλλ' ἀποθηριούμενος διὰ τῆς προαιρέσεως, ἔμῃ κύων γινόμενος· οὕτως ἔμῃ τότε τῆς ἀνω πόλεως ἐκπεσὼν ἐν λιμῇ τῶν ἀγαθῶν κολασθήσεται· ὁ δὲ νικητὴς τῶν ἐναντίων, ἔμῃ προῖον, καθὰ φησιν ἐτέρωθι· ποὺ ἡ ψαλμωδία ἐκ δυνάμεως εἰς δύναιμι, καὶ νίκη νίκην διαμειβόμενος, ἄσομαι, λέγει, τῇ δυνάμει σου, ἔμῃ τὰ ἐξῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Ἐπειδὴ εἶπεν, ἐν ὀργῇ συντελείας ἔμῃ ὑπάξωσιν· ἵνα μή τις ἐναντίως εἰρηκέναι νομίσῃ τὸν Προφήτην τὸ, διασκεδάσων αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο, καὶ φησιν αὐτοὺς κυνῶν δίκην λιμῇ τικομένων, καὶ νύκτωρ τὴν πόλιν περινοσοῦντων διάζειν, οὐδεμιᾶς πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύοντας· ἐναλλαγὴ γὰρ πραγμάτων ἐγένετό· ἔμῃ Ἰουδαῖοι μὲν οἱ πάλαι υἱοὶ, διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τὴν τῶν κυνῶν ἔλαχον τάξιν· τὰ δὲ Ἐθνη πάλαι κυσὶν εἰκότα, τῆς τῶν υἱῶν ἡξιώθησαν τιμῆς.

(2) Ἡ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἡ Ἐγὼ φησὶ χαρῶσθαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, τῷ γενομένῳ ἐν τῷ πρωὶ τῆς σῆς Α'-

διὰ τοῦτο ἐρμηνεύειν δὲν χρειάζονται· με' αὐτὰ γὰρ εὐχαρισεὶ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐεργέτην του Θεοῦ. (1)

Ψαλμός ΝΘ'.

„Εἰς τὸ τέλος· τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν
 „τῇ Δαβὶδ, εἰς διδασχὴν· ὅποτε ἐνεπύρισε τὴν Με-
 „σοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σω-
 „βαλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰσαβ, καὶ ἐ-
 „πάταξε τὸν Ἑδωμ ἐν τῇ φά-
 „ραγγί τῶν ἁλῶν ὁδὸς-
 „κα χιλιάδας.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν διδάσκει τοὺς ἀνχιγινώσκοντας νὰ βλέ-
 πουν εἰς τὸ τέλος τῶν προφητειῶν, ὅπου περιέχονται εἰς αὐτόν· προφητεύει γὰρ οὗτος τὴν ἐκ τῆς Βα-
 βυλῶνος ἐπιστροφὴν τῶν οἰχμαλωτισθέντων Ἑβραίων, καὶ τὴν ἀνοικοδομήν τῆς Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο δὲ
 τὸ τέλος διδάσκει, πῶς ἔχει νὰ γένη εἰς τοὺς ἀλλοιωθησομένους· ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὅπου μέλλουν
 νὰ ἐπαναγυρίσουν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· καὶ εἰς στηλογραφίαν μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλ-
 μός· ἐπειδὴ εἰς ἀνέξαλειπτον καὶ φανεράν εἰς ὅλους ἐνθύμησιν τῆς τοιούτης εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συ-
 νεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· εἰς διδασχὴν δὲ, εὐχαριστίας δηλαδὴ καὶ ὑπομονῆς· τὰ δὲ ἀκόλουθα τῆς ἐπι-
 γραφῆς, διδάσκουσι τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Δαβὶδ ἐνηχηθεὶς ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
 συνέγραψεν· εἰς καμμίαν δὲ ἰσορίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς δὲν εἶναι φανερά γεγραμμένα τὰ περὶ τῆς Με-
 σοποταμίας Συρίας, καὶ τῆς Συρίας Σωβαλ, καὶ τῆς φάραγγος τῶν ἁλῶν· ἔξω μόνον εἰς τὴν Β'
 τῶν Βασιλειῶν ἐν Κεφ. η'. μερικὰ ἐκ τούτων γράρονται ἀσαφῶς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἐγίναν
 καὶ ταῦτα, καὶ νὰ μὴ ἐγράψαν ἀπὸ τοὺς Ἱεροὺς συγγραφεῖς, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ δὲν ἐγράφη-
 σαν, ὡς δηλοῖ ἡ βίβλος τῶν Πραλειπομένων· τόπος δὲ εἶναι ἡ φάραξ τῶν ἁλῶν· με' τὴν ὀνομασίαν
 δε

Ἀναστάσεως· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀντελάβου μου, ἡ καταφυγὴ ἐν θλίψει γέγεννηται· διὸ ἡ Ψολμοὺς ἀναπέμφω σοι τῇ
 Θεῷ τῇ ἐλεήσαντί με· ψαλμὸς γὰρ, οὐχ ἵνα τὸν πλησίον τέρω· ἀλλ' εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ προσφέρων, ἀνθ' ὧν
 σαρκαθεὶς ἔλεος γέγονέ μοι· οὐ γὰρ ἦλθεν ἵνα κρῖνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν Κόσμον.
 (1) Ἄλλος δὲ φησι ἡ Βούλεται ἡμεῖς ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τίσι χρη' ψάλλειν, εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ προσφέροντας, ἡ τὸ τῆς
 ἐγγνώμης ἀποδιδόναι ὄφλημα, ἀνθ' ὧν σαρκαθεὶς αὐτὸς ἡμῶν ἀντιλήπτως ἡ ἔλεος γέγονεν· ἔλεος μὲν, ἐπει-
 δὴ σώσας τὸν Κόσμον ἦλθεν· ἀντιλήπτως δὲ, ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, τῇ ἐχθρῇ πολεμήσας, ἐρ-
 ρύσατο.

δὲ τοῦ τόπου, φανερόναι ἡ ἐπιγραφή τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ τόπῳ προσθέτουσα καὶ τὸν αἰθιμὸν ἐκείνων, ὅπου ἐθανατώθησαν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἀλλοιωθησομένους ὀνομάζει μάλιστα τοὺς Χριστιανούς, τέσον διὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ὅπου λαμβάνουν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀντὶ υἱὸν τῆς σαρκὸς γανόμενοι υἱοὶ Θεοῦ· ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δαυμόνων (1) περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν εἰποῦμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· τῶρα δὲ, εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι σιχμαλώτους πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν τὸν Ψαλμὸν· καὶ κατὰ τὴν ἐννοίαν ταύτην νὰ τὸν ἐρμηνεύσωμεν.

εἶχον.

1: „Ο Θεός, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖ-
„λες ἡμᾶς.

„Ὁργισθης καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς.

Σὺ, λέγει, Κύρια, ἐσπρωξες ἡμᾶς διὰ
τὶ σὲ ἐπαρωργήσαμεν μὴ φυλάξαντες τὰ προσά-
γματά σου· κατεκρήμνισας δὲ ἡμᾶς, ἐπειδὴ καὶ
μᾶς παρέδωκας σκλοβους εἰς τοὺς Βαβυλωνίους· οἱ
γὰρ Ἰουδαῖοι σκλαβωθέντες, ἐκρημνίσθησαν καὶ ἀ-
πὸ τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν ὅπου

Ὁργισθης, λέγει, Κύρια, διὰ τί ἀμαρ-
τήσαμεν· καὶ πάλιν μᾶς ἐσπλαχνίσθης, ἐπειδὴ διὸν
μᾶς ἀφῆκας νὰ ἀπολεσθῶμεν παρευθὺς με τοὺς ἄλ-
λους· ἀλλὰ ᾗθέλησας νὰ σκλαβωθῶμεν ἀπὸ τοὺς
Βαβυλωνίους διὰ νὰ σωφρονισθῶμεν. (2)

2: „Συ-

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς Μάξιμος ἀλληγορικῶς ἐνοῶν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην λέγει ἡ Εἰς διδασχὴν ἡμῶν τοῖς ἀλλοιου-
μένοις καὶ ἀλλοιωθησομένοις· δηλονότι τὴν ἐπαινετὴν καὶ θείαν ἀλλοίωσιν, ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμὸς παρὰ τοῦ νο-
τοῦ Δαβὶδ Χριστοῦ· μόνος γὰρ αὐτὸς ἀληθινὸς βασιλεὺς ὢν τοῦ Ἰσραὴλ... ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν διὰ
σαρκὸς ἡμῶν ὁμιλήσας· τουτέστι τὴν ἐπικλυζομένην τοῖς παρὰ φύσιν πάθεσι τῆς σαρκὸς ἔξιν τῆς κακίας· καὶ τὴν
Συρίαν Σωβὰκ· τουτέστι τοὺς δεδουλωμένους τῷ χρόνῳ... ἐπὶ γὰρ ἡ Σωβὰ ἐρμηνεύεται· σαφὲς δὲ τὸ τοῦτο
δηλοῖ τὴν χρονικὴν ιδιότητα· φύσιν γὰρ καὶ χρόνον εἶωθεν ὁ Διάβολος συνεπικνεῖν ἑαυτῷ κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ἧς
γνώσεως, τοὺς ἀφανεῖς συμπλέκων πολεμίους, ὡς τὰς δύο Συρίας κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἀδραζάρ, ὃς ἐρμηνεύεται
λύων ἰσχύν· ἡ κατασκάπτων δύναμιν, ὃς ἐστὶν ὁ Διάβολος... ἄλλοι γὰρ τῶν ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον μάχεσθαι
τοῖς ἀιθροπίνου παντελῶς οὐ δύναται· πᾶς μὲν τοι ὁ τῷ νοητῷ βασιλεῖ στρατηγῶν Χριστῷ, ὡς ὁ Ἰωάννης τῷ Δαβὶδ,
κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, πατάσσει δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἁλῶν· φάραγξ δὲ ἐστὶ τῶν ἁλῶν, ἡ
σάραξ· ἐν ᾗ καθάπερ φάραγγι διὰ λόγου καὶ θεωρίας πᾶς εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος πατάσσει φύσιν καὶ χρόνον· ὁ γὰρ δώ-
δεκα ἀριθμὸς τὴν φύσιν καὶ χρόνον δηλοῖ· εἴπερ πενταδίκῃ μὲν ἡ φύσις διὰ τὰς αἰσθήσεις, ἑβδοματικῶς δὲ ὁ
χρόνος· πέντε δὲ τοῖς ἑπτὰ συντιθεῖς, τὸν δώδεκα πληρώσας ἂν ἀριθμὸν· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς Νύκτες Γενεγόριος,
ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· Σημειοῦμεν ἰδῶ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀπὸ τοῦ
ἡ Ὅπως ἂν ἐυσθεῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου μέχρι τέλους, περιέχονται καὶ ἐν τῷ 92. Ψαλμῷ· ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθα-
νάσιος, τὸ μὲν πρόσωπόν, φησι, τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ καὶ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ
τὴν καλότητα τῶν πραγμάτων ἐπ' ἐσχάτων δεδοκίτος τῶν καιρῶν, καὶ πατάξαντες τὰ ἀλλόφυλα Ἔθνη· τουτέστι
τὰ νοητὰ· ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ἐκπαιδεύει λέγουσα, εἰς διδασχὴν.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς λέγει ἡ Τοὺς μακρύνοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀμαρτημάτων ἀ-
πόσω· τὰ συστήματα τῆς πονηρίας ἡμῶν καθεῖλες, εὐεργετῶν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀσθενείας· ὠργισθης, ὅτε ἡμεν
φύσει τέκνα ὀργῆς, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ Κόσμῳ· ὠκτείρησας ἡμᾶς, ὅτε τὸν μονογενῆ σου προέθου
Ἰλασῆριον ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν· ἵνα ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν εὕρωμεν· ἢ οὐκ ἐγνωρίσαμεν εὐεργε-
τούμενοι, εἰ μὴ ἐπότισας ἡμᾶς ὄϊνον καταλύζων· ὄϊνον δὲ λέγει τὸν λόγον τὸν τὴν πεπυρωμένην καρδίαν εἰς συ-
ναίσθησιν ἄγοντα· ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος λέγει ἡ Ἐτιμωρήσω ἡμᾶς φησι, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγεννημένην δυσσε-
βειαν· ἀλλὰ καὶ οἰκτείρησον ἡμᾶς· τὸ γὰρ ὠκτείρησας ἐστὶν ἀντὶ τοῦ οἰκτείρησον· ἢ ἄλλως τὸ, ὠκτείρησας ἀντὶ τοῦ
2-

2: „Σεινέσειδας τὴν γῆν, καὶ συνετάρα-
„ζας αὐτήν.

Σεισμόν καὶ ταραχὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δα-
βίδ, τὴν καταστροφὴν τῆς γῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ
τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων· καὶ τὴν διαρπαγὴν καὶ σύγ-
χυσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν γενομένην, ὅταν ἐσκλά-
βωσαν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ Ἱεροσόλυμα.

„Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς ὅτι ἐ-
„σαλευθῇ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβίδ σεισμόν,
διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ τὰ ἀκόλουθα
ἔργα τοῦ σειμοῦ, τὰ ὅποια εἶναι, συντρίμματα
καὶ πάλαισις τῶν οἰκιῶν καὶ πόλεων· μετὰ τὰ λόγια
δὲ ταῦτα φανερώνει αἰνιγματωδῶς, τὴν πτώσιν καὶ
κρημνισμόν τῆς Ἱερουσαλήμ.

„Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.

Σκληρὰ λέγει ὁ Δαβίδ τὰ ὀδυνηρὰ καὶ
ἐπίπονα κακὰ, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι· ἦτοι
τὴν πολιορκίαν καὶ περικύκλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ.

τὴν νίκην καὶ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔλαβον ἀπὸ
τοὺς Βαβυλωνίους.

„Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.

Οἶνον κατανύξεως ὀνομάζει τὰς θλίψεις καὶ
συμφορὰς· διὰ τὴν αὐταὶ φέρουσι κατάνυξιν καὶ με-
τάνοιαν εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, ὅπου ἤμαρτον πρὸς
τὸν Θεόν.

4: „Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖ-
„ωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου
„τόξου. (1)

Ὅσοι, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐγλύ-
τωσαν καὶ δὲν ἐθανατώθησαν παρὰ τῶν Βαβυλω-
νίων, αὐτοὶ εἶχον σημάδι ζωῆς εἰς τὸ μέτωπόν
τους, τὸ ὅποion ἀοράτως ἐχαράχθη ὑπὸ Θεοῦ εἰς
αὐτοὺς ὡς εἰς δούλους του· ὅθεν καὶ διὰ τὸ ση-
μεῖον αὐτὸ, ὅταν ἐγένεν ἡ ὁρμὴ τοῦ πολέμου εἰς
τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἐφρονεύθησαν, ἀλλ'
ἐπιάσθησαν ζωντανοί· περὶ τούτου τοῦ σημείου
προεῖπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, λέγων „Δί-
ελθε μέσσην Ἱερουσαλήμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ
μέ-

ἐλεινοὺς καὶ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς, κερὶν εἶναι κατοικτεῖσθαι λοιπόν· οἶνον δὲ κατανύξεως
τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακηρυχθείσας τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἕνεκα·
ἀναγινώσκοντες γὰρ καὶ τῇ πείρᾳ τὰ προηγορευμένα μανθάνοντες κατανύττονται τὸ συνειδὸς· ὁ δὲ Ἀκύλας οἶνον
καρῶσεως εἶρηκε· τῷ πλήθει γὰρ φησὶ τῶν συμφορῶν καθάπερ οἶνον τινὲς κάρον ἡμῖν ἐποίησας, καὶ ὁδύνῃς ἐνέπληκας
τὰς ἡμετέρας ψυχὰς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (Ὅσως ὁ θεὸς Μάξιμος) τὸ ἔδωκας σημείωσιν τοῖς φοβουμένοις σε, ἐκ μεταφορᾶς εἴρη-
ται τῶν ἐν πολέμοις πολλάκις ἀναμιγνυμένων τοῖς πολεμίοις, οἵτινες ἀλλήλοις διδάσκει σημεῖον, καὶ σύμβολα οἰ-
κειότητος, πρὸς τὸ μὴ ἀλλήλους ἀντὶ τῶν πολεμίων ἀναιρεῖν· ὑψηλότερον δὲ, δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν ση-
μείωσιν, τὴν νεκρώσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ περιφέρειν διδάσκων, καθ' ἣν ἡ παντελὴς τῆς ἁμαρτίας
ἀπραξία συνέστηκε· σημείωσις γὰρ ἀληθείας, ἡ διὰ σαυροῦ νεκροῦσα τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καθέστηκε δύναμις,
πρὸς τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐμφαινομένης τοῖς οὖσιν ἀπατηλῆς ἐπιφανείας· πρόσωπον
γὰρ τόξου φημι δὴ ἐκάστου δαιμονιώδους πάθους, ἡ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα τῶν σωματίων ἐξὶν ἐπιφάνειαν, κα-
θάπερ ἀκὴς βέλους τὴν αἴσθησιν τιτρώσκουσα, καὶ πρὸς τὰ πάθη τὴν ψυχὴν ἀπρεπῶς διερεθίζουσα... τὸ γὰρ
τόξον τῆς ἁμαρτίας, ἄνευ προσώπου, τυχὸν οὐδὲν τι δράσειε κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ὁ δὲ μέγας Βα-
σίλειος λέγει „Μισῶς μὲν τὰς φιλίας τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ αἵματι τοῦ προβάτου κατεσημνήματο· σὺ δὲ ἔδωκας
ἡμῖν σημείωσιν αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ σφαγιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου· τούτῳ
γὰρ χρησάμενοι τῷ σημείῳ, εὗρον τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μηδεὶς νοητοῦ καὶ ἀορά-
του πολεμίου βάλλειν αὐτοὺς τολμῶντος διὰ τὸ ἐπικείμενον αὐτοῖς σημεῖον.

μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστραζόντων... Πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον καὶ παρθένον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσσητε· (Ίεζ. θ'. 4.) πρόσωπον δὲ τοξαρίου εἶναι ἡ σαῖτα, ἡ ὁποία βάλλεται ἔμπροσθεν τοῦ τοξαρίου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρίπτεται· ἡ κατὰ περίφρασιν πρόσωπον τέξου αὐτὸ τὸ τόξον ὠνόμασε· διὰ δὲ τοῦ τοξαρίου, ἐφάνέρωσε καθὼς ἄλλο ὄργανον, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὄλον, καὶ ἀπὸ τοῦ εἶδους τὸ γένος.

τὸ ῥητὸν προφέρει ἐκ προσώπου ἐδικοῦ του· ἁγίον μὲν λέγων, ἡ τὸν ἑαυτὸν του, καθ' ὃ ἡτοῦ ἀφίσρωμένος εἰς τὸν Θεόν· ἡ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· διδάσκει δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλει νὰ εἴπῃ· ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα; ἀκουσον· (1)

„ Ἀγαλλιάσομαι· καὶ διαμεριῶ Σίκιμα·
„ κιμα·

5 : „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου·
„ σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
„ μου·

Τοῦτο εἶναι τὸ αἶτιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔλαβον σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον οἱ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ δίκαιοι, τὸ νὰ λυτρωθῶν δηλαδὴ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν θάνατον· δεξιὰν δὲ λέγει ἐδῶ τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ σωθῇ ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαός.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω χαρῶ διὰ τὴν εὐαρέστησιν, ὁποῦ ἔδειξα εἰς τὸν Θεόν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ αἰτίας τῆς σκλαβίας· Σίκιμα δὲ, εἶναι πόλις τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ· ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν πόλιν θέλω ἐλευθερώσω ἀπὸ τοὺς κυριεύοντας αὐτὴν ἐχθρούς, καὶ θέλω διαμοιράσω αὐτὴν εἰς τὸν λαόν μου διὰ νὰ κατοική ἐν αὐτῇ, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλωνῶνος ἐλευθερίαν· (2)

„ Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν δια-
„ μετρήσω·

6 : „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ-
„ τοῦ·

Τὰ μὲν ἀνωτέρω ῥητὰ ἐπρόφερεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἑβραίων· τοῦτο δὲ

Ἡ κοιλάδα τῶν Σκηνῶν, ἦτον τόπος ἔμπροσθεν τῆς πόλεως Σικίμων εὐρισκόμενος· τοῦτον δὲ τὸν τόπον ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν μοιράσῃ μὲ μέτρον, καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἑβραίους· μὲ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν

(1) Ἡ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν, (τὸν θεῖον Μάξιμον Ἰσας·) τὸ ἐν τῷ ἁγίῳ ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Τίθι νοεῖται, κατὰ τό „ Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Τίθι· λαλεῖ δὲ ἐν τῷ σαρκωθέντι λόγῳ ὁ Πατήρ τὸν θεῖον αὐτοῦ σκοπὸν, τὸν ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὕτω προσεγγικὼν τὴν δέησιν ὁ προφητικὸς νοῦς, δέχεται τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ταύτην οὐκ ἀνέχεται κρύψαι, ἀλλὰ πάντας διδάσκει· ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ· τοῦτέστι διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ὁργάνῳ τῇ τοῦ Προφήτου χρησαμένης γλώττῃ·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σίκιμα ἡ τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ καταλειφθεῖσα πόλις· ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἐφραΐμ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν δέκα φυλῶν ἐπῆζατο βασιλείαν· κοιλάδα δὲ τῶν σκηνῶν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν λέγει χώραν, ὡς ἔρημον γεγεννημένην καὶ ποιμενικὰς τηνικαῦτα σκηνὰς δεξαμένην· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὁμοιον τοῦτο τῷ „ Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Τίθι· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ· τί δὲ ἐλάλησεν; ὡς τὰ Σίκιμα μὲν διαμεριῶ· τοῦτέστι τὸ βασίλειόν τοῦ Ἰσραὴλ· ἐν Σικίμοις γὰρ ἦν· δέδωκε γὰρ τοῖς ἀλλοφύλοις Ἐθνεσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν·

τῶν δύο τούτων τόπων, ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

ἐδικός μου τώρα ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Γαλαὰδ, ἀγαλλὰ καὶ πρότερον ἀπέβαλα αὐτούς, διὰ τί με ἐπαρώργισαν με τὰς ἁμαρτίας των. (2)

7: „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι „ Μανασσῆς.

„ Καὶ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.

Ἀπὸ τοῦ ἀπογόνου Γαλαὰδ ἀνέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν τούτου πρόγονον Μανασσῆν. πρόγονος γὰρ ἦτον ὁ Μανασσῆς τοῦ Γαλαὰδ. με τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Μανασσῆ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν φυλὴν τοῦ Μανασσῆ. ὁμοίως καὶ με τὰ ἄλλα κατωτέρω ὀνόματα τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Ἰούδα, ἐφανέρωτε τὰς ἄλλας φυλὰς τὰς πλεον ὀνομαστοτέρας. μαζὶ με τὰς ὁποίας καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ συμπεριλαμβάνονται. λέγει, δὲ, ὅτι εἶναι

Κεφαλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀρχὴν. ἐτὶ γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. λέγει λοιπὸν, ὅτι τὸ κραταῖον μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῶν Ἑβραίων, ἔχει νὰ κατασταθῇ ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ. ἦτοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης καταγόμενοι. με τὴν ἀντωνυμίαν δὲ τῆς μου: ἦγουν τῆς κεφαλῆς μου, οἰκειοποιεῖται ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων. παραθαρρύνων αὐτούς ὡς ἐδικὸν τοῦ λαοῦ. (3)

„ Ἰ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Σίκιμα τὸ ἐξαιρετὸν χωρίον τοῦ Ἰωσήφ παρὰ τοῦ Ἰακώβ δεδομένον, τύπος ἦν τῆς διαθήκης τῆς μόνῃ δοκούσης τοῦ Ἰσραὴλ δεδομένης. τὴν τοίνυν ἐξαιρετὸν κληρονομίαν τοῦ λαοῦ ταύτην εἰς μερισμὸν ἔζω, ἔξ κοινὴν ποιήσω πρὸς τοὺς λοιπούς. Διαμερισθεὶς οὖν τῆς διαθήκης εἰς πάντα. . . τότε ἔξ ἡ κοιλάς τῶν σκηνῶν διαμετρηθήσεται. ταυτέσιν ἡ οἰκουμένη πᾶσα, οἶονεὶ κλήροις τισὶ, ταῖς κοθ' ἑκάστων τῶν παροικίας διαμετρηθήσεται. τότε ἔξ τὰ διεσῶτα συνάψει ὁ εἰρηνοποιῶν, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἡ κοιλάδα ὀνομάζει τὸ τῶν ἀνθρώπων οἰκητήριον κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅπερ εἰς σκηνὰς διαμετρήσω. ταυτέσιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτας ἀποτελέσω. ἡ Σίκιμα ἐρμηνεύεται ὁμιάσις, ἥτις (κατὰ τὸν Δίδυμον ἔξ ἁγίου Μάξιμον) πᾶσιν ἐστὶ τῶν ἀρετῶν ἐνεργητικὴ ἐξίς. πράξεως δὲ σύμβολον τὸν ὦμον εἶναι φασί. κοιλάς δὲ τῶν σκηνῶν, ὁ πᾶρὼν Κόσμος ἐστίν. ὥστε διὰ τῶν λόγων τούτων νοεῖται, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀγαλλιᾶται τελειωθείς ἐν τῇ χάριτι τοῦ μοιχογενοῦς Ἰσοῦ. ἔξ γίνεται ἱκανὸς νὰ διαμετρήσῃ τὰ Σίκιμα: ἦγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, νὰ μετρήσῃ δὲ ἔξ τὴν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν: ἦγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, λόγον ἀπονέμων πρὸςφορον ἐκάστῃ τῶν ἐν τῷ Κόσμῳ ὄντων.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (Ἰσως ὁ Θεὸς Μαξιμος.) „ Πνευματικῶς δὲ διὰ τοῦ Γαλαὰδ ἔξ Μανασσῆ σημαίνει ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύττει τὴν χάριν. ἐπειδὴ δὲ Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται ἀποκάλυψις, Μανασσῆς δὲ ἐρμηνεύεται λήθη, διὰ τοῦτο ἀποκάλυψις ἔξ λήθης δίδονται εἰς τὸν Δίκαιον. ἐπειδὴ αὐτὸς λαμβάνει μὲν διὰ θεωρίας τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀπορήτων. λαμβάνει δὲ ἔξ λήθης τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, διὰ τὴν εὐφροσύνην τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἥτις διαδέχεται τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Γαλαὰδ μετοικισμὸς ἐρμηνεύεται, Μανασσῆς δὲ, ἀπὸ λήθης. ἐρεῖ οὖν ὁ Σωτὴρ. ἐμός ἐστὶ Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀλήθειαν, ἔξ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ἔξ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικιζόμενος. ἐμός ἐστὶ ἔξ ὁ Μανασσῆς, ὁ ἀπὸ λήθης: ἦτοι ὁ πόρῳ λήθης γενόμενος καθ' ἣν ἐπιλέλησθαι τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἔξ εἰς μνήμην τούτων ἐρχόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Δύο παῖδων γεννωμένων τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἐφραὶμ λέγω ἔξ τοῦ Μανασσῆ, οἱ μὲν ἐκ φυλῆς Ἐφραὶμ, ἀποσχίσαντες τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Ῥοδοῦ, ἤρξαν ἐν Σαμαρείᾳ ἔξ Σικίμοις τῶν ἐνέα ἔξ ἡμισυ φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ. διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ. „ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου: ἦτοι ἰσχύς τῆς ἀρχῆς μου. οἱ δὲ ἐκ τοῦ Μανασσῆ, ἐκατοίκησαν τὴν Γαλαὰδ. ὁ μὲν οὖν τόπος ἐκ τοῦ Γαλαὰδ ἐσημαίνετο, οἱ δὲ οἰκίτορες, ἐκ τοῦ Μανασσῆ. ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδοι ἀδιαίρετοι ἔμειναν αἱ φυλαὶ, μόνον δὲ τὸν ἐξ Ἰούδα Ζοροβάβελ εἶχον ἡγεμόνα ἔξ βασιλέα. διὰ τοῦτο πρεπόντως τὸν Ἐφραὶμ ἰσχύον ἔξ κραταίωσιν τῆς ἀρχῆς προσήγορεύσεν. ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποσχυόμενος αὐτῇ τὴν προτέραν ἀποδώσειν ἰσχύον, ἔξ πρόμαχον ὡς πάλαι καταστῆσαι.

„Ιούδας βασιλείς μου. (1)

Ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, λέγει, θέλει γένῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ὁ Ζορεβάβελ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν, ἐβασίλευσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅς τις ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἐδῶ δὲ τό μου· ἦγουν τό, βασιλεὺς μου, τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητά φανερόναι τῆς βασιλείας τοῦ Ἰούδα. (2)

8: „Μωάβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.

Ὁ λέβης· ἦγουν τὸ μέγαλον καζάνι, εἶναι σκεὺς, ὅπου ὑπηρετεῖ εἰς τὰς χρεῖας τῶν ἀνθρώπων· μὲ τὸ σκεὺς λοιπὸν φανερόναι αἰνιγματω-

δῶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Μωαβιτῶν θέλει ὑποτοχθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ θέλει ὑπηρετῇ εἰς αὐτοὺς· τῆς ἐλπίδος μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν ἐλπίζοντων εἰς ἐμέ· ἦτοι τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐν οἷς ἐλπίζω, ὅτι θέλουν γένουν ἐδικοί μου. (3)

„Επὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου.

ὑπόδημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ περιπάτημα· λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ τὴν Ἰδουμαίαν θέλω περιπατήσω· ἦτοι θέλω ὑποτάξω εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ, συμβοηθήσας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. (4)

„Ε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τὸ Βασιλεὺς μου, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ χειροτονούμενος βασιλεὺς, ἢ τοῦ ἐμοῦ βασιλεύων λαοῦ· οὕτω ἢ παρὰ τῇ Ἡσαΐα „Τὰδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύριε (Ἡσ· με'· 1.) τουτέστι τῷ ὑπ' ἐμοῦ κεχρισμένῳ ἢ κεχειροτονημένῳ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεὸς Μάξιμος) „Τὸν δὲ Ἰούδα· ἦγουν τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα Ζορεβάβελ, βασιλέα ἐαυτοῦ ὀνόμασεν ὁ Θεός, ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενον· κατὰ ὑψηλότερον δὲ λόγον, Ἑσραΐμ πλάτυσμος ὀνομάζεται· ὅπερ ἐστὶ κατὰ πίσιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἀπώτατος ἐλπίς, ἥτις ἐστὶν ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου· τουτέστι τῆς πίσεως· παντὸς γὰρ δικαίου κεφαλὴ, ἢ πίσις ἐστὶ, ἢ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ· κατὰ τῆς αὐτῆς καθέστηκεν ἀσφαλὴς, ἢ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀδιάπτωτος ἐλπίς, καθ' ἣν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα θεωροῦντες, ἐμπλατυνόμεθα ταῖς θλίψεσιν, ἀκατάπτωτοι ἐν τοῖς πειρασμοῖς διαμένοντες· Ἰούδας δὲ, ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται· ἄρχει γὰρ ἢ δι' εὐχῶν ἐξομολόγησις ἐν τοῖς ἁγίοις παντὸς ἀγαθοῦ· κληρὸς δὲ ἢ τοῦ Κυρίου ὁ Ἰούδας· τουτέστι πᾶς ἐξομολογούμενός τε ἢ δοξολογῶν αὐτόν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀκίλαν „Λέβης τοῦ λουτροῦ μου· ἢ κατὰ τὸν Σόρον „Κάδος τῆς πλύσεώς μου· ἢ λεκάνη καταπατήσεώς μου· ἢ λέβης ἀμεριμνίας· λέγει τοίνυν, ὅτι οἱ Μωαβῖται ὑποταγήσονται τοῖς Ἰουδαίοις· ἢ ὥσπερ ἐν λεκάνῃ ἢ λέβητι τὰ ἱμάτια βαλλόμενα, ὑπὸ τῶν πλυνόντων πατεῖται· οὕτω καὶ οἱ Μωαβῖται καταπατηθήσονται· κατὰ δὲ ὑψηλότερον νόημα, οὕτως ἐρμηνεύεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου „Ὁ Μωάβ ἀπόβλητος ἦν, ἀπειλὴ· ἔχων μὴ εἰσπελεύσεσθαι εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου „Οὐκ εἰσπελεύσεται γὰρ φρεσὶ Μωαβίτης καὶ Ἀμμωνίτης ἕως τρίτης ἢ ἕως δεκάτης γενεᾶς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον (Δευτ. xγ'· 3.) ὁμως ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα ἄφεςιν ἔχει ἀμαρτημάτων, ἢ ἀμεριμνίας προζέον γίνεται τοῖς καταχρέοις, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, ἢ πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν ἐνδεικνύμενός τις, Μωάβ λέβης ἐστὶ λουτροῦ, ἢ λέβης ἀμεριμνίας· ὁ δὲ Μωάβ ἢ ὁ Ἀμμὼν υἱοὶ Λὼτ γεγόνασιν ἐκ παρανόμου μίξεως τῶν αὐτοῦ θυγατέρων· λέγει τοίνυν, ὅτι ἢ οἱ Μωαβῖται· ἦτοι τὸ πρῶτον ἄξιον ἔθνος ὑποδέχονται τὴν εἰς ἐμέ ἐλπίδα· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει, ὅτι Μωάβ ἐρμηνεύεται ἔντερον πατρὸς· νοεῖται δὲ τὸ ἡμέτερον σῶμα, δι' οὗ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν λουτροῦ εἶκιν· ὥστερ δολοὶ ὁ λέβης· ἢ καθάρσις γίνεσθαι πέφυκε τῶν ἀμαρτημάτων· καθάρσις γὰρ ἐστὶν ὁ λέβης τῆς ἐλπίδος· τουτέστιν ἢ διὰ βίου κατὰ τὴν καθάρσιν πρὸς κληρονομίαν τῶν κατ' ἐλπίδα ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἐτοιμότης· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ κεῖται παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ, οὕτω ἢ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ διὰ δόσκαι, λέβητα προσαχθεῖς καλέσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, κρέας δὲ, τοὺς ἐνοικῶντας· πῦρ δὲ τὸν Βαβυλῶνιον, ζῶμα δὲ τὴν ἀναγκάειν τροφήν· οὗ ἐπιτελειόποτος κατεκοίετο τὰ κρέα· (Ἰεζ· ια'· 3.) οὕτω ἢ ὁ Μακάριος Ἰερεμίας λέβητα ὑποκαίοντα εἶδε, ἢ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου βορᾶς (Ἰερ· α'· 13.) οὐκ ἂν δὲ διακάρτοι τις θεωρήσας, λέβητα τὴν θεῖαν κολυμβήθραν τιμωροῦσαν μὲν ἢ καταπλέγουσαν τὴν ἀμαρτίαν, ἀπατρίβουσαν δὲ τὸν ἥμωρον τῶν δι' αὐτῆς ἀνακαινιζομένων.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Πάντες οὖν ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν, τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ δουλοῦντες·

διὰ

„ Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἀλλόφυλοι, οἱ Μωαβῖται καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ τὰ περίξ αὐτῶν Ἔθνη, θέλουν ὑποταγοῦν εἰς ἑμένα· ἀντὶ δὲ τοῦ ὑποταγῆσονται χρόνου μέλλοντος, ἐγράφη ὑπετάγησαν εἰς χρόνον περασμένον, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὅπου ἔχουν οἱ Προφῆται: τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα.

9: Τίς ἀπύξει με εἰς πόλιν περιοχῆς;

Ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἰουδαίων λέγεται ὁ λόγος οὗτος. Πόλις δὲ περιοχῆς ἡ Ἰερουσαλήμ ὠνομάζετο, διὰ τὴν ἦτον περιτριγυρισμένη καὶ ὠχυρωμένη ἀπὸ τεῖχη ὑψηλὰ καὶ δυνατὰ.

ἀπὸ τὴν πολλὴν δὲ χαρὰν τοὺς λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν λόγον τοῦτον· τίς νὰ με ὑπάγῃ εἰς τὴν ποσεινὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ; διὰ τί εἰς τὴν σκλαβίαν εὐρισχόμενοι, ἑκατοῖκουν εἰς τόπον συγκλεισμένον καὶ ἀνελευθέρωτον. (1)

„ Ἡ τίς ὁδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας;

Ποῖος, λέγει, νὰ ὁδηγήσῃ ἑμένα τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ θεωρήσῃ, ὅχι μόνον τὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ τὴν γλυκυτάτην μου πατρίδα· ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς περίξ τόπους τῆς Ἰερουσαλήμ, ὑποταταγμένους εἰς τὴν βασιλείαν μας; καὶ νὰ ἰδῶ τοὺς πρώην ἔχθρους μας, φίλους καὶ οἰκείους μας; (2)

10: „ Οὐ.

διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαλεῖ τὸ ἑαυτοῦ ὑπόδημα· ὑπόδημα δὲ τῆς Θεότητος ἢ Θεοφόρου (ἦτοι ἡ Θεοῦ-σέαςτος) σὰρξ, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις. Ἰδουμαία δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑδὼμ ἐκλήθη, κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτήν· οὗτος δὲ ἦν ὁ Ἡσαῦ. ἢ καὶ οἱ διακονοῦμενοι τῷ κηρύγματι εἶεν ἂν ὑπόδημα. Ἰδουμαία δὲ, αἱματώδης πηλὸς ὀνομάζεται, ἥτις γλῆνι μεθερμηνεύεται κατὰ τὸν Δίδυμον· δύναται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον νοηθῆναι ἡ Ἰδουμαία εἰς τὴν ἐκάστου ἡμῶν σάρκα, ἐφ' ἧς ἐκτείνουμεν τὸ ὑπόδημα: τοῦτέστι τὴν φρουροῦσαν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν πονηρῶν τοῦ Διαβόλου τριτόλων καὶ ἀκανθῶν. Ἀσκησὶν τε καὶ ἐγκράτειαν· ἀνευ γὰρ ἀσκήσεως καὶ ἀκριβοῦς ἐγκρατείας, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καταπαλαῖσαι ἀμύχανον· ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Μάξιμον, ἡ ὑπόδημα φυγῆς νοεῖται, ἢ διὰ λόγου καὶ θεωρίας νεκρωθεῖσα αἰσθήσεις, δι' ἧς ἐπιβαίνουσα ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς, τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀβλαβῶς διαπορεύεται, τοὺς αὐτῶν λόγους διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως ὡς ὑποδήματα φαντασιουμένη, καὶ τὰς τῶν ἀρετῶν κατ' εἶδος καὶ σχῆμα διαφορὰς ἀναλεγομένη, πρὸς τὴν τοῦ ἐνδὲς μόνου τε καὶ ἀρχικοῦ λόγου σύνεσιν καὶ ἐπίγνωσιν· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος, „ Δείκνυσιν ὁ Χριστὸς, ὅπως τὴν τῶν Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν ἔμπροσθεν· ἦτοι προτιμωτέραν τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποταγεῖσαν ἐποίησεν, ἐκτείνας καὶ μέχρις αὐτῶν τὸ ὑπόδημα: δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον· ὅπερ μὲν Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἔλεγεν, „ Ἐρχεται μετ' ἐμὲ, ὃν οὐκ εἰμι ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· οὕτω γὰρ εἶχε καιρὸν ἐκφρασθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον· οὕτω δὲ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ καλεῖ· φησὶ γάρ, „ Ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, „ Πόλιν περιοχῆς τὰχα τὴν Ἐκκλησίαν λέγει· πόλιν μὲν, διὰ τὸ σύστημα εἶναι νομίμως οἰκούμενον· περιοχῆς δὲ, διὰ τὴν τῆς πίσεως περιβολήν· ὅθεν εὐσημότατά τις τῶν ἐρμηνευσάντων ἐκδέδωκεν, εἰς πόλιν περιπεφραγμένην· τίς οὖν δώσει μοι τὸ μέγα τοῦτο θάμα ἰδεῖν Θεὸν ἀνθρώποις ἐπιδημοῦντα; τοῦτο ἐστὶ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, καὶ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, „ Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν πεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει· ταῦτα δὲ ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοοῦντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ἀγαπῶντες δέξασθαι τὴν πίσιν τὴν εἰς Χριστόν· καὶ ὁ Ἡσύχιος, „ Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· ἐν ταύτῃ γὰρ ὅλα περιέχεται τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, καὶ Νόμος καὶ Προφῆται ἐν τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ περιέχονται· τὴν αὐτὴν δὲ καὶ Ἰδουμαίαν καλεῖ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, „ Θέα δὲ ὅπως οὐκ ἔχζατο ὁδηγηθῆναι ἕως τῆς Ἰερουσαλήμ, ἢ ἕως τοῦ Γαλααδ, ἢ ἕως τῆς Ἰδουμαίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκπλαγεῖς τὸ παράδοξον τῆς ἐπαγγελίας, εἰ οἱ τοῦ μεμισημένου καὶ πονηροῦ Ἡσαῦ ἀπόγονοι τοιαύτης ποτὲ τρέχοντες χάριτος, ὡς ἐπιβῆναι αὐτοῖς τὸν Θεόν· ὡς δὲ ὑποδημάτων τῶν κηρύκων, τὴν τῶν Ἑθνῶν κλήσιν ποιησάμενος, πανταχοῦ γῆς τὴν ἑαυτοῦ συνεσθῆσατο πόλιν, τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ σῆμα τῆς τῶν Θεοσεβῶν πολιτείας· τίς μοι δὴν, φησὶ, παραταθῆναι τὴν ζυγὴν ἐπὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καθ' ὃν τὰ

“Ε-

10: „ Οὐχί σύ ὁ Θεός ὁ ἀποσάμενος ἡ-
„ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεός ἐν
„ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώ-
σκειται : ἤγουν ποῖος ἄλλος θελεῖ φέρεי εἰμένα τὸν
σκληρωθέντα λαὸν εἰς τὴν Πόλιν Ἱερουσαλήμ , πᾶ-
ρεξ ἐσύ ὁ Θεός , ὅπου διὰ τὰς ἀμαρτίας ἀπέβαλες
ἡμᾶς , καὶ παρέδωκες εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ; ἢ τίς
ἄλλος ἔχει νὰ μὲ ὀδηγήσῃ ἕως εἰς τὴν Ἰδουμαίαν,
πᾶρεξ σύ ὁ Θεός , ὅς τις διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν
μᾶς ἐγκατέλιπες ; καὶ δὲν εὐγῆκες μαζὶ μὲ τὰς ἐ-
δικὰς μας δυνάμεις : ἤγουν μὲ τὰ στρατεύματά μας
εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας ; τὸ δὲ ἐξελεύσῃ
ἐδῶ εἶναι ἀντιχρονισμός , ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐξηλθες . κα-
θὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο , ὅπου εἶπεν ἀλλαχοῦ . „ Καὶ
οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεός ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν .
(Ψαλ. μγ΄. 9.) (1)

11: „ Δός ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ
„ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

Περὶ τοῦ εἶναι ἰδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος . ἐ-
πειδὴ καὶ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐξέδωκε . „ Σὺ δὸς
ἡμῖν βοήθειαν . ματαία γὰρ ἡ παρὰ ἀνθρώπου σω-
τηρία . ἢ ὁ καὶ , νοεῖται ἀντὶ τοῦ γὰρ , κατὰ τὸν
Θεοδώριτον . (2)

12: „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ
„ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλιβόντας
„ ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ , λέγει , ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας εἴμε-
θα ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι , διὰ τοῦτο μὲ τὴν βοή-
θειαν τοῦ Θεοῦ θέλομεν ποιήσομεν : ἤγουν θέλομεν
ἀποκτήσομεν δύναμιν , καὶ ὁ Θεός θελεῖ ἀφανίσαι
τοὺς Βαβυλωνίους , ὅπου μᾶς θλίβουν . (3)

Αἰ.

Ἐθνη τὴν χάριν δέχεται ; ἵνα ἴδω τὴν πόλιν τῆς περιοχῆς : τούτῃς τὴν Ἐκκλησίαν , τὴν περιφρουρουμένην τῇ
τοῦ Θεοῦ δυνάμει , πρὸς τὸ μὴ τίνα ὑπομεῖναι πολιορκίαν ; κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον , πόλις περιοχῆς ἐστίν , ἢ
ἐκ πολλῶν συνηθροισμένη θείων ἔκ μυσηκῶν θεωρημάτων σοφία , περιεχομένη : ἤγουν περιπεφραγμένη τοῖς τῶν ἀ-
ρετῶν ὀχυρώμασιν . εἰς ἣν ἀπάγεται πᾶς εὐσεβὴς ὑπὸ ἄλλου μὲν οὐδενός , ὑπὸ μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντας πρὸς
ἑαυτὸν ἔλκοντος δι' ἀφαντοῦ ἀγαθότητος μέγεθος . Ἰδουμαία δὲ , ἢ πάντων τῶν ὑπὸ αἰσθησιν κτισμάτων σύστασις ,
περὶ ἣν ἢ ἐν Πνεύματι φυσικὴ θεωρία συλλεγεσθαι πέφυκε , καδ' ἢν ἐκ καλλονὸς ἔκ μεγέθους κτισμάτων ἀναλόγως
ὁ γενεσιουργὸς τῇ εὐσεβείᾳ ἀναλεγόμενῃ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν θεωρεῖται . ἢ τυχὸν ἢ κατ' ἀρετὴν πρακτικὴν διὰ
σαρκὸς φιλοσοφία , εἰς ἣν πάλιν αὐτὸς ὀδηγεῖ ὁ Κύριος χαριζόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν . ἔκ συντόμως εἰπεῖν ,
πόλις περιοχῆς ἢ τῶν νοητῶν ἐστὶ γνωστικὴ θεωρία . Ἰδουμαία δὲ ἢ τῶν αἰσθητῶν ἐπισημήν . εἰς ἣς ἀπάγει ἔκ ὀδη-
γεῖ ἢ μόνῃ τοῦ Θεοῦ ἔκ Πατρὸς σοφία ὁ μονογενὴς Υἱός .

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „ Μόνου τοῦ Χριστοῦ τὸν Ἰσραὴλ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὀδηγῶσαι κατέστηκεν , ὅς ἀ-
πάσαστο τοὺς Ἰουδαίους , ἃς εἰς αὐτὸν μὴ πιστεύσαντας , ἀλλ' οὐ πάντας .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐκ ἐν περιβολῇ χρημάτων . οὐκ ἐν δυνάμει δόξης , οὐκ ἐν ὑψώματι δόξης
τὸ κρατεῖν περιγίνεται . ἀλλ' ἐκ τῆς κατ' ὑπερβολὴν θλίψεως χαρίζεται Κύριος τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτοῦ τὴν βοή-
θειαν . τοιοῦτος ἦν ἔκ Πάυλος καυχήματα ἑαυτῇ τὰς θλίψεις ποιούμενος : ἔκ διὰ τοῦτο ἠδύνατο λέγειν , ὅταν ἀ-
σθενῶ τότε δυνατός εἰμι . ἄλλος δὲ φησὶ (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος) θλίψις κατ' ἐμὲ φάναι , ἢ τοῦ θανάτου
ἔκ τῆς φθορᾶς ἐστὶ τυραννὶς ἔκ ἐπικρατεία . βοήθεια δὲ , ἢ διὰ τῆς χάριτος βεβαία τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς , πρὸς ἣν
ἀφορῶντες οἱ εὐσεβεῖς τὴν τοῦ θανάτου κατήφειαν ἀλύπως διαφέρουσιν . ἢ πάλιν θλίψις ἐστίν , ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος .
βοήθεια δὲ , ἢ τοῦτον διαδεχομένη κατὰ Χριστοῦ χάριν ἀπαθεία , πρὸς ἣν πᾶσα συγκρινομένη ἀνθρώπων σωτηρία
ματαιότης ἐστὶ ἔκ παντελὸς ἀνυπαρξία . τοῦτο γὰρ δίκαιον ἠγεῖσθαι τὴν ματαιότητα .

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἀσθενὴς ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ἐχθρούς , ἔκ ἀμαρτία εὐά-
λωτος . ἐν δὲ τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν , ὅς γέγονεν ἡμῖν ὅπλον εὐδοκίας . κατὰ δὲ ἄλλον ἐρμηνευτὴν (ἦτοι
τὸν θεῖον Μάξιμον) ἐν τῷ Θεῷ ποιήσοις δύναμιν : τούτῃς κτῶνται . οἱ μὴ ἐπιγράφοντες ἑαυτοῖς τῶν ἀρετῶν
τὰ κατορθώματα , μηδὲ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ τὴν τῶν θείων μυσηρίων κατάληψιν , ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Θεός μονώτατος .
ἔκ ὅλος χωρῶν , πᾶσαν ἀρετὴν ἐργάζεται , ἔκ χαρίζεται γνῶσιν , ἐξουθενῶν πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῇ τῇ ἀρετῇ ἔκ
τῇ γνῶσει πονηροῦς Δαίμονας , ἔκ διὰ κακίας ἔκ ἀγνωσίας θλίβειν ἐπιχειροῦντας τοὺς φοβουμένους αὐτόν . ἔφη δὲ ἔκ
ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμῶσθαι ἐλπίζωμεν , τότε ἔκ οὐδὲν ὄντας τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν εὐ-
ρήσομεν .

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· πρέπει δὲ νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, τοὺς πρῶτον ὄντας σκλάβους εἰς τοὺς Δαίμονας· ὁ Θεὸς, λέγει, ἀπώσω ἡμᾶς πρὸ τοῦ νὰ πισεύσωμεν· καὶ καθέλες ἡμᾶς· ἐπειδὴ καὶ παρεχώρησας νὰ φθειρόμεθα ἀπὸ ἀλληλομαχίας καὶ πολέμων, καὶ τὰ ὅμοια κατὰ· καὶ ὠρίσθης μὲν ἐναντίον μας, διὰ τὴν δὲ ἐγνωρίσαμεν ἐσένα τὸν πλάστην μας· ἡλέησας δὲ ἡμᾶς, διὰ τὴν ἀπατῆθμεν ἀπὸ τὸν Διάβολον· συνέσεισας δὲ τὴν γῆν καὶ συνετάραξας, ὅταν ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος πολιτευόμενος, ἐδίδασκες τοὺς λαοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· τότε γὰρ ἡ φήμη τῶν ἔργων καὶ λόγων σου ἐτάραξε καὶ ἐφόβησεν ὅλους τοὺς ἐπὶ γῆς ἄνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἱάτρευσον τὰς κακώσεις καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς των, διὰ τὴν αὐγῆκαὶν ἔξω ἀπὸ τὸ πρῆπον· ἔδειξας εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σκληρὰς σφάτας· ἦτοι τὴν σφαγὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν· ἐποίησας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως· ἦτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον λέγεται μὲν κρασί, διὰ τὴν εὐφραίνει τὴν καρδίαν· λέγεται δὲ καὶ κατανύξεως, διὰ τὴν φέρει εἰς μετάνοιαν τοὺς πίνοντας· ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν, τὴν σφραγίδα τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου σαυροῦ, διὰ νὰ γλυτώσουν με αὐτὸ ἀπὸ τὰ διαπορεύματα τῶν Δαιμονίων· καὶ τὰ ἐξῆς δὲ ὡσαύτως νοήσεις.

Τὸ δὲ, ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, νοήσεις περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς προείπομεν, πλην τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν θέλεις νοήσεις· ἀγαλλίασμάκι δὲ καὶ διαμεριῶ Σίχημα· ἦτοι τὰ τῶν Ἑβραίων θέλω ὁρῶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὴν

καὶ αὐτὰ τῶν Σκηνῶν θέλω διαμοιράσω εἰς αὐτοὺς· ὅλους γὰρ τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησαν οἱ Χριστιανοὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἀπίσταν τῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἐκκλησίας ἐκτίσαν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνων· τὸ δὲ, ἐμὸς ἐστὶ Γαλααδ, καὶ ἐμὸς ἐστὶ Μανασσῆ, καὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ Χριστὸς τὰ λέγει ἐκ μέρους τοῦ, διδάσκων μὲ αὐτὰ ὅτι εἶναι συγγενῆς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ αὐτοὺς, καὶ διὰ τοῦτο οἰκαιοποιεῖται αὐτοὺς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Χριστὸς οἰκαιοποιεῖται τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ ἐκείνους ὅπου ἀμείλιν ἐξ αὐτῶν νὰ πισεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ὑπόδημα δὲ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶναι ἡ θεοφώρα (ἦτοι ἡ Θεοῦπόσατος)· σάρξ, κατὰ τὸν Θεὸν Βασιλεῖον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπήγαγαν ὁ Κύριος εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἀνθρώπους, καὶ ὑποτάσσων αὐτοὺς ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν καὶ πίστιν· ἔπειτα ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐπιθυμήσας νὰ ἴδῃ καὶ αἰσθητῶς, ἐκείνα ὅπου εἶδεν ἐν τῷ Πνεύματι νοητῶς, λέγει· τίς θέλει μὲ φέρει εἰς τὴν πόλιν τῶν Χριστιανῶν· ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν πολιτευομένην μὲν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Εὐαγγελίου, τειχοχυρισμένην δὲ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ μὲ τὸν σαυρὸν καὶ μὲ τὴν παθεμένην τῶν Ἀγγέλων, καὶ μὲ τοὺς διδασκάλους, ἢ καὶ τὴν περιέχουσαν κάθε ἀρετὴν· ἢ ποῖος θέλει με ὁδηγήσει εἰς τὴν γῆν τῶν ἀπίστων Ἰβνῶν, διὰ νὰ ἴδῃ καὶ ὁ πῶς ἐπίστευσαν; ποῖος δὲ ἄλλος, αὐτὴν σὺ ὁ Θεὸς ὅπου ἐσπρωξες ἡμᾶς; ἤγουν σὺ ὁ τοὺς ἐξ ἐμοῦ καταχομένους Χριστοκτόνους Ἰουδαίους ἀποβαλὼν; τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν πιστῶν, πλην καθὼς ἡμεῖς ἀνωτέρω τὰ ἐρμηνεύσαμεν.

Ψαλ-

Ψαλμός Ε'.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ ὁ παρὼν Ψαλμός ἐπιγράφεται· διὰ τί διδάσκει νὰ βλέπωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης προφητείας· καὶ οὗτος γὰρ ὁ Ψαλμός ἐρρεθὴ ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει δὲ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν αὐτῶν· παροικῶν δὲ λέγει ἐν τῷ σκηνώματι σου εἰς τοὺς αἰῶνας· διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως ἐτάχθη οὗτος μετὰ τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν λαόν τῶν Χριστιανῶν· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός, διὰ τί ὁ Δαβὶδ ὕμνῃ μετὰ αὐτὸν τὸν εὐεργετὴν Θεόν, διηγούμενος τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ (1) πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμόν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμός ἄδετο μὲ μόνον τὸ σόμψ, χωρὶς Ψαλτηρίου καὶ ὄργανου μουσικόν· εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμόν ἐπιγράφεται ἐν ὕμνοις Ψαλμός, ὁ Ψαλμός ἐκεῖνος ἐψάλλετο καὶ μετὰ ὄργανον μουσικόν κατὰ τὸν Ἀνώτερον ἐρμηνευτὴν τῶν Ψαλμῶν.

1: „Εἰσακούσων ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς μου,
πρόσχες τῇ προσευχῇ μου.

2: „Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σέ
ἐκείκραζα.

Περὶ τοῦ εἰσακούσαν, καὶ τοῦ πρόσχες, εἰρημέν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ 15. Ψαλμοῦ· καὶ ὅρα περὶ τοῦ 20 ἐκεῖ. (2)

Πέρατα τῆς γῆς ἱστορικῶς ὀνομάζει τὴν Βαβυλῶνα· ἐπειδὴ καὶ αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἡμερωτέρας οἰκουμένης· (3) ἀνχωρικῶς δὲ ἡμποροῦν νὰ νοηθῶν περάτα γῆς, αἱ γῆραι φροντι.

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· ἡ Εὐχαριστίαν ἀναφέρει τῷ Θεῷ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σκλαβωθέντος λαοῦ, ἐπαγγέλλεται τε ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγονὸς μοναῖς· ἀκαταλήκτως ἀναπέμπει τὴν αἴεσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει διὰ Ἰαμβρὸν τὴν διαφορὰν ἔχει ἡ δέησις ἀπὸ τὴν προσευχῇ· ἡ δέησις οἷον τὴν αἴτησιν εἰδεῖν· τὴν δὲ προσευχῇ ἴσθαι τὸν ἀμεινῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ἡ Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀπορῶν ἀκηδίας πεπλήρωμαι, τούτου χάριν ἱκετεύω, ὅπως ἐπιφανῆς τὴν τῶν Βασιζομένων ἡμᾶς ἐξέλης χεῖρας.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ἐπειδὴ πολλοὶς σταθμοὶς ἡ Βαβυλὼν τῆς Παλαιστίνης ἀπέχεται, τὰς ἐσχατίας τῆς γῆς.

τίδες, αἱ ὁποῖαι μακρύνουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

„ τοὺς αἰῶνας .

„ Ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου,
„ ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με .

Πέτρᾳ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, τόσον διὰ τὸ σερρὸν καὶ ἀσφαλές, ὅσον καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετεωρίζον αὐτῆς· ὅσας φο-
ραῖς, λέγει, ἐγὼ ἀκηδιάσα, ἀποκαμῶν ἀπὸ τὰς θλίψεις, τόσας φοραῖς ἐσὺ Κύριε, με ἀνέβιβσας εἰς τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα, ὥσάν εἰς καμμίαν ὑψη-
λὴν καὶ στερεὰν πέτρᾳ. (1)

„ Ὁδήγησάς με .

3 : „ Ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰ-
„ σχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, με ὠδήγησας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἐγενήθης ἐλ-
πίς σωτηρίας μου· καὶ πρὸς τοῦτοίς σὺ ἐγενήθης
εἰς ἐμὲ πύργος ἰσχύος· ἤγουν ἰσχυρὸς ἐμπροσθεν
τοῦ ἐχθροῦ μου, διὰ τὴν ἐμποδίσαν αὐτὸν καὶ τὴν
μὴν τὸν ἀφίνης νὰ με πολεμῇ.

4 : „ Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία· προφη-
τεῖται γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν ἐλευθε-
ρίαν τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, καὶ διὰ
τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ· σκηνώμα
δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναόν, κα-
θὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· εἰς τοὺς αἰῶνας δὲ εἴ-
πον, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστι-
ανούς ἐπληρώθη ὕψeron ἢ προφητεία αὕτη, διὰ τὴν
δυστροπίαν καὶ θεοκτονίαν, ὅπου ἐποίησαν οἱ Ἰου-
δαῖοι· διότι αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἀφηνίστησαν ἀπὸ τοὺς
Ρωμαίους, διὰ τοῦτο δὲν ἐπαροίκησαν πλέον εἰς
τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, ὥσάν ὅπου καὶ αὐτὸς
ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὰ θεμέλια· ὁ δὲ λαὸς τῶν Χρι-
στιανῶν πάντοτε παροικεῖ εἰς κάθε ναὸν τοῦ Θεοῦ
τὸν κατὰ τόπους εὐρισκόμενον· ἐπειδὴ εἰς κάθε τό-
πον, ναοὶ θεοῦ καὶ Ἐκκλησίαι εὐρίσκονται οἰκοδο-
μημένοι. (2)

„ Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν
„ πτερυγῶν σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σκεπασθῶ ὥσάν εὐτε-
λὲς πουλίον, ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερυγῶν
σου Κύριε· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίον μὲ τὸ „ Ἐν
σκέ-

γῆς οἰκεῖν οἱ ταύτην οἰκοῦντες αἰχμαλῶται ὑπελάμβανον· διὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων τερμάτων τῆς οἰκουμένης φασὶ
κράζειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης
ποιούμενον τὰς λιτάς· Ὁ δὲ Ἀνώνυμος Ἑρμηνευτὴς λέγει· γέγραπται ἐν τῇ Ἐκκλησιασῇ· „ Μὴ σπεῦδες ἐπὶ
τόματί σου, ἢ καρδίᾳ σου μὴ ταχυάτω τοῦ ἐξεύχαι λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ οὐρανῷ
ἔκειτο, ἢ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἔγρασαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι (Ἐκκλ. ε'. 1.) σημαίνεται δὲ διὰ τούτων οὐ
διάσχις τοπικὴ· ἀλλ' οὐσίας ἀκτίσεως καὶ κτισμάτων διαφορά, τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δι' ὑπεροχὴν τιμῆς αὐτοῦ
ἐν οὐρανῷ λεγομένης, τῆς δὲ τοῦ ἀνθρώπου κάτω εἰς γῆν τυγχανούσης, τῇ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐληλυ-
θέναι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀκηδιά δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδύναμις πᾶς θεοφιλὲς τῷ θνητῷ ἐνδιατρίβων βίῳ·
ἀδύναμις δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὴν πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θνητῶν· ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαβὶδ εἰς τὴν καταδυναστείαν
καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως ἐπιφανεῖς ὁ Κύριος τῆς τῶν
βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃται χεῖρες· κρείττους δὲ γεγόναμεν τῶν Δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῷ μακαρίῳ κα-
τωνόμεναι Παύλῳ.

(2) Ὁ δὲ ἄλλος λέγει· „ Ἀρμόττει δὲ καὶ τῇ ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκῇ λαῷ· καὶ γὰρ οὗτοι τὴν Ἐκκλησίαν ὀνο-
μάζουσι σκηνώμα ἐν ᾧ κατασκηνοῖ ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος ἀφύττης καθ' ἐκάστην θυόμενος· πτερυγὰς δὲ καὶ ταῦτα
Παλαιᾶντε καὶ νῦν Διαθήκην ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος πτερυγὰς ὀνομάζει τὴν τοῦ Θεοῦ κλέμενίαν.

σκέπη τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. ις'. 8.) ὁ καὶ ἀνάγνωθι..

5: „Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐ-
χῶν μου· ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς
φοβουμένοις τὸ ὄνομα σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἤκουσας τὰς προσευ-
χάς μου, ὅταν σὲ ἐπικαλέσθην· καὶ σὺ ἔδωκας
εἰς ἐκείνους, ὅπου φοβοῦνται τὸ ὄνομα σου κληρο-
νομίαν· ἡ ὁποία ἰσορικῶς μὲν, εἶναι ἡ κατὰ Ἱερου-
σαλήμ καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας· ἀναγωγικῶς δὲ,
εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασι-
λεία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „Δεῦτε γὰρ, θέ-
λει εἰπῇ ὁ Κύριος, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου
κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀ-
πὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ματθ. κε'. 34.)
(1)

6: „Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως
„προσθήσεις.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις προσθέσεις ἡμέ-
ρας πολλὰς ἐπάνω εἰς ἡμέρας τοῦ βασιλείως Ζοροβά-
βελ, διὰ τὴν θεοφιλίαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ·
τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια πλεον. δὲν ἀρμοῦν εἰς τὸν
παλαιὸν Ζοροβάβελ, ἀλλὰ εἰς τὸν νέον κατὰ σάρ.

κα Ζοροβάβελ: ἡγουν εἰς τὸν Χριστόν, ὡς ἐρμηνεύει
ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ζοροβάβελ τύπος ἦτον
τοῦ Χριστοῦ· διὰ τί καθὼς ὁ Ζοροβάβελ ἐπανεγύ-
ρισε τοὺς αἰχμαλώτους Ἑβραίους ἀπὸ τῆς Βαβυλώ-
να εἰς τὴν κατὰ Ἱερουσαλήμ· ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς
ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς
πλάνης τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ἀγὰν Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς
τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἦτον ἡ ἀληθινὴ πατρίς τῶν ἀν-
θρώπων· ἀνῶθεν γὰρ καὶ ἐκ Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ ἀρ-
χῇ τοῦ Κόσμου ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (2)

„Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ
„γενεᾶς.

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ
θέλουν εἶναι ἕως τῆς τελευταίας ἡμέρας τῶν δύο
γενεῶν: δηλαδὴ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ, καὶ
τοῦ νέου τοῦ ἐξ ἐθνῶν· ἥτοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ
Κόσμου· ἕως τότε γὰρ ἔχουν νὰ ἐκτανθῶν ἡ δύω
γενεαὶ αὐταῖς· πάλιν ἔχει νὰ διαμένῃ αἰώνιος ἡ τοῦ Χριστοῦ βα-
σιλεία.

7: „Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνάπιον τοῦ
„Θεοῦ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ ἀνωτέρω
ἀπὸ

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἡ κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δοθήσεται ἐν τῇ μέλλenti αἰῶνι· πῶς
οὖν λέγει ἔδωκας; ὅτι, εἰ ἔτι προσδοκᾷται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ἀλλὰ γε τῷ ἤδη νῦν τρεπίσθαι, δέδοται τοῖς
αὐτῶν κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληφόμενης· ὅρα δὲ, ὅτι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία· εἰ οὖν
αὐτοῖς ὑποδεστέροις οὔσι (δέδοται)· πολλὰ μᾶλλον τοῖς ὑπερναβεβηκόσι, εἴτεον ἀγαπῶσι τὸν Θεόν;
- (2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Μὴ ὑπολάβῃς δὲ ὅτι περὶ ἐνός τινος βασιλείας τὰ τοιαῦτα φησιν· Ἰσθι δὲ μᾶλ-
λον ὅτι περὶ παντὸς τοῦ ἐκκληλεγμένου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὅτι ἔτι διαμένειν εἰς τὸν αἰῶνα φησιν ἐνάπιον τοῦ Θεοῦ·
οἱ γὰρ σύμμορφοι γεγονότες Χριστῷ διὰ τὸ τῶν αὐτῶν κοινωνῆσαι παθημάτων, ἔτι συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ διηνεκῶς,
ἔτι συνέσονται διαπαντός, βασιλείαν παραλαμβάνοντες, ὃ φησι Παῦλος, ἀσάλευτον προσιπὼν μὲν τοῖς Ὁ Προφήτης
ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καὶ ὑπερβατὸν συνῆψε τὸ, ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείως προσθή-
σεις· ἀκούσας γὰρ φησι τῶν εὐχῶν μου ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας προσθήσεις· διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ περὶ τῶν φοβου-
μένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη, ἐπειδὴ ἔτι αὐτοῖς ἐπήγγελται τὴν κληρονομίαν ἡ προφητεία· ἣν δὲ ἡ κληρονομία ἡ
αἰώνιος ζωὴ· ἕτερος δ' ἂν φαίη τὸν Δαβὶδ περὶ αὐτοῦ ταῦτα λέγειν· ὡς ἄρα ἔσαι μνημονεύόμενος, οὐ καὶ ὅτι
μόνον ἐβίου χρόνον, ἀλλὰ ἔτι καὶ ἐκάστην γενεάν· ἢ κατὰ δύο τινὰς γενεὰς αἰνιττομένου τοῦ λόγου τότε ἐκ περι-
τομῆς λαὸν ἔτι τὸν ἐξ Ἑβραίων· ἔτι ἐν μὲν ἀνθρώποις ταύτης τεύχεται τῆς μακαριότητος· παρὰ δὲ Θεῷ οὐποτε ἀ-
πολείται, ἐν ταῖς ὅψεσι ταῖς ἀχράντοις διηνεκῶς εὐρισκόμενος.

ἀπὸ ὅλων δὲ τοὺς ἀπ' αἰῶνος βασιλεῖς, μόνος ὁ αὐτοῦ· καὶ ὅρα ἐκεῖ.
Χριστὸς ζῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· διὰ τί ἀγχαλᾷ καὶ
αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ πάλιν ἀνέστη μετὰ τρεῖς ἡ-
μέρας, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πα-
τρός.

„ Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκ-
ζητήσει; „

Ποῖος, λέγει, θέλει κατανοήσῃ τὸ ἔλεος καὶ
τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ; ἤτοι οὐδείς· ἐπειδὴ ὁ Θε-
ὸς εἶναι πέλχγος ἐλέους· εἶναι δὲ καὶ ἀληθείας ἀ-
βυσσος (1) περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀληθείας
εἵπομεν καὶ εἰς τὸν νῆ· Ψαλμὸν ἐν τῷ „ Ἐξ-
πέσειεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν

8 : „ Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς
„ αἰῶνας, τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὖ-
„ χὰς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας .

Καθὼς, λέγει, τώρα ψάλλω καὶ ὑμνολο-
γῶ εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἔτι καὶ πάντοτε ἔχω
νὰ σε ὑμνολογήσω· ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀ-
ποδώσω εἰς ἑσένα τὰς υποσχέσεις μου, ἀπὸ μίαν
ἡμέραν εἰς ἄλλην ἡμέραν· ἤτοι μὲ τὴν διαδοχὴν
τῶν ἡμερῶν· διότι ὑπέσχετο πολλὰς φορές ὁ Δα-
βὶδ εἰς τοὺς προλαβόντας Ψαλμοὺς, ὅτι θέλει ὑμνῇ
πάντοτε τὸν Θεόν. (2)

Ψαλμός ΕΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδοῦμ, Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τί ἀποδίδεται εἰς τέλος ἢ ἐν αὐτῷ προφη-
τεία· προφητεύει γὰρ τὴν μέχρι αἵματος ἔσθασιν, ὅπου ἔδειξαν οἱ Μωυσαῖοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας
κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὸν καιρὸν Ἀντίχου βασιλέως τοῦ Ἐπιφανοῦς· τὸ δὲ ὑπὲρ Ἰδοῦμ, εἶναι
ἀντὶ τοῦ, παρὰ Ἰδοῦμ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰδοῦμ ἐμελωδῆθη· ἀρχηγὸς δὲ τοῦ χοροῦ τῶν Ψαλτῶν
ἦτον ὁ Ἰδοῦμ, καθὼς εἵπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ταύτης ἐν κεφαλῇ ε'. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗ-
τος εἶναι μία παρακίνησις εἰς τὸ νὰ ὑπομένη τινὲς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλπίζῃ πρὸς τὸν
Θεόν. (3)

1 : „ Οὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ἐξ ἀναστροφῆς ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων ἢ Ἐἴ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἢ
τὴν ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ σφετέρων ὁ Σύμμαχος
ἠρμήνευσεν ἢ Ἐλεος ἢ ἀλήθεια διατηρήσουσιν αὐτὸν· ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔσαι αἷτια, τὸ τοῦ Θεοῦ
ἔλεος ἢ ἡ ἀλήθεια· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, τίς φησιν ἱκανὸς τὸν κεκρυμμένον ἢ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον κατα-
μαθεῖν ἀκριβῶς; τὰ γὰρ κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος ἢ Οὕτω ψαλῶ· πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· τότε γὰρ τῆς
μακαρίας ἐκείνης εὐσεβείας ἀξιώσεις ἀδιαλείπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει ἢ Δύο Ψαλμοὺς (τρεῖς δὲ ὁμῶς εἰσιν· ἔτι γὰρ ἢ ὁ 95·) Ψαλμοὺς ἐπιγε-
γραμ-

1: „ Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγίσκεται ἡ ψυ-
 „ χή μου ; παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ σω-
 „ τήριον μου .

Ἐκ προσώπου τοῦ συστήματος τῶν εὐσεβῶν Μακ-
 καβαίων , ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τοὺς πο-
 λεμοῦντας τὸ γένος τῶν Ἑβραίων τυράννους καὶ βα-
 σιλεῖς Μακεδόνας · οἵτινες ἐσπούδαζον νὰ χωρίσουν
 αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ , καὶ ἀπὸ τὰς
 πατρίους συνθηκὰς · ἀρμόζουσι δὲ ταῦτα καὶ εἰς ὁ-
 λους ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς , ὅπου μισοῦνται τὴν
 ὑπὲρ ἀρετῆς ἔνστασιν καὶ ζῆλον τῶν Μακκαβαίων ·
 κατ' ἐρώτησιν δὲ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ λό-
 για ταῦτα · δηλαδὴ , ὅτι δὲν θέλει ὑποταχθῇ ἡ
 ψυχὴ μου (ἦτοι ἐγώ ·) περισσώτερον εἰς τὸν
 Θεὸν , ὅπου προσάξει νὰ μὴ χωρισθῇ τινὰς ἀπὸ

τοὺς νόμους τοῦ , παρὰ εἰς ἄνθρωπον ; ναὶ θέλω
 ὑποταχθῶ · ἐπειδὴ καὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν εὐρίσκει-
 ται ἡ σωτηρία μου . (1)

2 : „ Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σω-
 „ τήρ μου , ἀντιληπτὸς μου · οὐμὴ σα-
 „ λευθῶ ἐπιπλεῖον .

Ἐγὼ , λέγει , δὲν θέλω φοβηθῶ πλέον πει-
 ρασμοὺς , ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τοῦ νὰ πέσω εἰς τοὺς
 πειρασμοὺς , ἐφοβήθην ὡς ἄνθρωπος · σάλον γὰρ ἐ-
 δῶ τώρα τὴν δειλίαν καὶ τὸν φόβον ὠνόμασεν (2)

3 : „ Ἐως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον,
 „ φονεύετε πάντες ὑμεῖς ὡς τοίχῳ κε-
 „ κλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὡσμένῳ ;
 Ἐως

γραμμένος τῷ Ἰδιθούμ ·) ἔγνωμεν ὑπὲρ Ἰδιθούμ ἔχοντας τὴν ἐπιγραφὴν τόντε τριακσὸν ὄγδον καὶ τὸν ἐν χειρὶ,
 καὶ λογιζόμεθα μὲν Δαβὶδ εἶναι τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας , τῇ δὲ Ἰδιθούμ δεδῶσθαι εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἐ-
 πὶ διορθώσει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθιμάτων , καὶ εἰς μελωδίαν τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ · δι' ἧς καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάζετο , καὶ οἱ
 ἀκούοντες τῆς ἀρμονίας ἐπληροῦντο τὰ ᾠδῇ · προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος , ὅτι διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰδιθούμ
 ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τούτον , διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἰδιθούμ ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν , καὶ ἐχρειάζετο τῆς παρὰ τοῦ Ψαλμοῦ ὠ-
 φελείας · ὅτι δὲ ὁ Ἰδιθούμ ἦτον Ἱεροφάντης τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου , μαρτυροῦσι τὰ Παράλειπόμενα λέγοντα ·
 „ Καὶ μετ' αὐτοῦ Αἰμάν καὶ Ἰδιθούμ , καὶ οἱ λοιποὶ ἐκλεγέντες ἐπ' ὀνόματος τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον . (Α΄ Παρ-
 ις΄ · 41 .) Περὶ ὑπομονῆς δὲ (λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος .) ἐκάτερος ὁ Ψαλμὸς τὴν πλείστην ποιεῖται πραγ-
 ματείαν , δι' ἧς καταγέλλεται μὲν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον , ὑπερηφανίας δὲ πάσης ἐξορισθείσης , κατορθοῦται
 ταπεινώσις · ἀμύχανον γὰρ τὸν μὴ καταδέξάμενον τὸ πρὸς πάντας ὑποδεῆς καὶ ἔσχατον , διωκθῆναι ποτε ἢ λαιδο-
 ρούμενον θυμοῦ κρατῆσαι , ἢ θλιβόμενον διὰ μακροθυμίας περιγενέσθαι τῶν πειρασμῶν · ὁ γὰρ τὴν ἄκραν ταπεί-
 νωσιν κατορθώσας , ἐν ταῖς λαιδορίαις πλείονα ἑαυτοῦ προκαταγνοὺς τὴν εὐτέλειαν , αὐτὸν κινηθῆσεται τὴν ψυχὴν ὑπὸ
 τῶν ῥημάτων τῆς ἀτιμίας .

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Δεῖ τὴν ψυχὴν ἀρχειν μὲν τῶν παθῶν , δουλεύειν δὲ τῷ Θεῷ · ἀμύχανον γὰρ αὐ-
 τὴν καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευσθαι , καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ · ἀλλὰ δεῖ κακίας μὲν ἐπικρατεῖν , τῇ Δεσπότῃ δὲ
 τῶν ὅλων ὑποταχθαι · διὰ τοῦτο ἀποτεινόμενος ὁ Προφήτης τῷ ἐπάγοντι τοὺς πειρασμοὺς (ἦτοι τῷ Διαβόλῳ)
 τί με βιάξῃ φησὶ δουλεύειν οἷς μὴ θέμις ; ἔχω Δεσπότην · γνωρίζω τὸν βασιλέα · ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Τὸ ὑπο-
 ταγῆναι τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν , σωτηρίαν εἶναι ὁ Δαβὶδ ἀπεφάνετο · ὁ δὲ Κύριλλος „ Ἄριστον καὶ ἐπωφελες , καὶ ἀπά-
 σης ἡμῶν ἐλπίδος πρόξενον ἀγαθῆς τὸ ὑποτάσσεσθαι Κυρίῳ , καὶ ὑποφέρειν αὐτῷ τῆς διανοίας τὸν αὐχένα , καὶ προσει-
 κεισθῆναι αὐτῷ διὰ πάσης ἐπεικειάς , τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λέγοντας · Ἰδοὺ ἡμεῖς ἐσόμεθα σοι , ὅτι Κύριος ὁ
 Θεὸς ἡμῶν εἶ . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Αὐτῇ σοι ὦ ψυχὴ ἡ δουλεία παρέχει τὴν σωτηρίαν · αὐτὸς γὰρ εἰς Θε-
 ὸς , καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγός , καὶ τοὺς κλονουμένους ἐρεῖσαι δυνάμενος · καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ καὶ σεσάλευσάι φησιν ὁ
 ψυχὴν , καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεσας σάσεως ἀλλ' ὑποτάγητι τῷ Κυρίῳ , ὅτι αὐτὸς σου καὶ ἀντιλήφεται , καὶ σώσει τὸ
 μὴ ἐπιπλεῖον σαλεύεσθαι .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Τὶ δὲ ἐστὶν τὸ σωτήριον ἔρμηνεύει · οὐκ ἐργασίαι τις φιλή χάριν σινὰ παρεχο-
 μένη εἰς ἀπαλλαγὴν ἀσθενείας , καὶ σώματος εὐεξίας · ἀλλὰ τί ἐστὶ τὸ σωτήριον ; Θεὸς ἡμῶν ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ
 Υἱός , ὁ αὐτὸς καὶ Σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων · ὁ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων · ὁ τὸν ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐγγι-
 σμένον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν σάλον ἐπαρθεύμενος · ἀνθρωπίνως δὲ ὁμολογεῖ τὸν σάλον · ἀμύχανον γὰρ ἐν ἀνδρώπου
 ψυ-

Ἔως πότε, λέγει, ἔσεis οἱ ἐχθροὶ μου καὶ τύραννοι, ὁρμάτε καὶ ἐπαναβαίνειτε εἰς ἐμένα, ὅπου εἶμαι ἄνθρωπος ἀσθενής· καθὼς τινες ἐπαναβαίνει ἐπάνω εἰς ἓνα τοῖχον, ὅπου κλίνει διὰ νὰ πέσῃ; καὶ ἐπάνω εἰς ἓνα φραγμόν, ὅπου ἐτινάχθη ἔξω, καὶ εἶναι ἑτοιμος νὰ κρημνισθῇ μὲ τελειότητα; τὸ δὲ ἔως πότε δηλοῖ, ὅτι καὶ ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ὤρμησαν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του· τὸ δὲ, φονεύετε πάντες ὑμεῖς, διὰ μέσου εὐρίσκεται καθ' ὑπερβατόν ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἦτοι, Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον, ὡς ἐπὶ τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ; ἔως πότε φονεύετε πάντες ὑμεῖς; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὁμολογοῦσιν οἱ Μακκαβαῖοι τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν τους· ἐπειδὴ καὶ ἡμαρτον εἰς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον πρὸ τοῦ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῶν Μακκαβαίων· (1)

4: „ Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο
„ ἀπώσασθαι.

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, καὶ τύραννοι οὗτοι, ἐ-

μελέτησαν νὰ διώξουν ἀπὸ λόγου μου τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγὴν καὶ δουλείαν, καὶ νὰ με ξεγυμνώσουν ἀπὸ αὐτὴν, ἥτις εἶναι τιμὴ ἐδική μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν δοξαζομαι καὶ τιμῶμαι· διὰ τί, ἀνίσως εἰς τὸν δούλον εἶναι τιμὴ τὸ νὰ δουλεύῃ τὸν ἐπείγειον βασιλέα καὶ θνητὸν αὐθέντην του· πόσω μᾶλλον εἶναι τιμὴ εἰς τὸν θνητὸν ἄνθρωπον, νὰ δουλεύῃ τὸν ἀθάνατον καὶ ἐπουράνιον βασιλέα Θεόν; (2)

„ Ἐδραμον ἐν δίψῃ.

Δὲν ἦλθον, λέγει, κατ' ἐμοῦ ἀπλῶς οἱ ἐχθροὶ, ἀλλὰ ἐσπουδάσαν μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ πολεμήσουν· τὴν ἄκραν γὰρ ἐπιθυμίαν ἡ δίψα δηλοῖ· ἐπειδὴ, καθὼς ὁ Ἰωσήπος ἰσορεῖ εἰς τοὺς περὶ Μακκοβαίων λόγους, κάθε τροπὸν ἐκίνησαν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ πείσουν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀσπασθῶν τὸν νόμον καὶ τὰ πάτρια ἔθνη των.

„ Τῷ

ψυχὴ μὴ γενέσθαι τινὰ σάλον ἀπὸ τῶν πειρασμῶν· ἔως μὲν οὖν μικρὰ ἁμαρτάνομεν καὶ ὀλίγα, ὥσπερ τὰ φυτὰ ἀπὸ πρᾶξις αἰῶνος περιδορούμενα, ἡρέμα πως σαλευόμεθα· ἐπειδὴν δὲ πλείω καὶ μέζονα ἢ τὰ κακά, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τῶν ἁμαρτημάτων αὐξήσεως, καὶ ὁ σάλος ἐπιτείνεσθαι πέφυκεν· ἐγὼ τοίνυν, ἐσαλεύθην μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐπιπλεῖον δὲ οὐ μὴ σαλευθῶ διὰ τὸ ἀντιστηρίζεσθαι τῇ χειρὶ τοῦ Σωτῆρος· ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „ Σαλεύεται πᾶς ὁ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταπίπτων· ἀλλ' οὐκ ἀσφώς συμβαίνει τοῦτο, προτέρας γινόμενης ταραχῆς ἐν λογισμοῖς διὰ πασῶν· μεθ' ἧν εἰ προσληφθῇ κατὰλληλος πρᾶξις τοῖς τεταραγμένοις λογισμοῖς, κλόνος καὶ πτώμα γίνεται· ἀρχομένης τοιγαροῦν αἰσχυρᾶς ἐπιθυμίας, ἢ ἐτέρου τινὸς κινήματος, ἐπισχεῖν δεῖ τῇ εὐσεβεῖ λογισμῇ, συλλαμβανόμενου Θεοῦ, τὴν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ὁρμὴν, ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον κλόνος γένηται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Εἰδείκνυται τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου σύνθετος οὖσα, ἐκλήθη μὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, λυθῆναι δὲ πάντως αὐτὴν χρὴ, ὥστε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς οἰκιδεμένου αὐτῇ τεχνίτου πάλιν ἀνασκευασθεῖσαν, τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀκατάλυτον, καὶ πρὸς δευτέρου πτώσειν ἀνεπιβούλευτον ἀπολαβεῖν... τοῖς πονηροῖς τοίνυν ὑπηρεταῖς τοῦ Διαβόλου μάχεται τὴν ἀμερίαν αἰτιώμενος ὁ λόγος, τῆς παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης ἐπιβουλῆς· ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι εἰς ζωὴν ἀσθενεῖς, ἐμείς δὲ ἐπιτίθεσθε, οὐκ ἀρκοῦμενοι τῇ πρώτῃ προσβολῇ, ἀλλὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἐπάγετε· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐμινεῖ „ Μὴ σφοδρὰ ἡμῶν, ὡς ἀσθενῶν κατεπαίρεσθαι· ἔχομεν γὰρ ἐπίκουρον τὸν τῶν ὁλῶν Θεόν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Μέχρις οὖν πότε τοσοῦτον ἐπιτίθεσθαι, μάτην ἡμᾶς ἀδικεῖν προηρημένους;

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Τιμὴ ἀνθρώπου τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· τιμῆς γὰρ φησὶν ἡγοράσθαι· μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων· ταύτην οὖν τὴν τιμὴν ἐβουλεύσαντο ἄχρηστον ἡμῶν καταστῆσαι, τοὺς ἀπαξ ἐλευθερωθέντας πάλιν εἰς δουλείαν ἐάσαντες οἱ εἰσαγόμενοι αὐτοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ (ὅπερ τιμὴ ἀνθρώπου ἐστίν) οἱ Δοῖμονες ἡμᾶς ἀπεσέρισαν, ζῦλα καὶ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυεῖν ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Τιμὴ εὐσεβῶν τὸ δουλεύειν Θεῷ· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀναγνώστης ἐρμηνευτὴς „ Ἀρετὴ καὶ εὐσεβεία τιμὴ τοῦ σοφοῦ, κατὰ τὸ „ Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰ-

ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΑΨΑΛΜΟΝ ΚΑΘΙΣΜΑ Η'

„ Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν , καὶ
„ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρώντο .

„ ἀντιλήπτωρ μου , οὐμὴ μετανάστευ-
„ σω .

Μὲ τὸ ζῶμα , λῆγει , ἐπαίνουσι τοὺς Ἰου-
δαίους ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ , κατακυβερνῶντες
αὐτοὺς διὰ νὰ ἀθετήσουν τὸν νόμον , μὲ τὴν καρ-
δίαν τοὺς δὲ ὑβρίζον αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς , διὰ τὴν
διαφορὰν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως , ὅπου εἶχον , καὶ κα-
τὰ μὲν τὸ φαινόμενον , ἐσυρβώλευον αὐτοὺς ὡς
φίλοι , κατὰ δὲ τὸ κεκρυμμένον , ἀπατοῦσαν αὐ-
τοὺς ὡς ἐχθροί . (1)

Δὲν θέλω , λέγει , μετακινήσῃ ἐγὼ ἀπὸ
τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ μου καὶ Σω-
τῆρος καὶ βοηθοῦ μου , εἰς τὴν δουλίαν καὶ ὑποτα-
γὴν τοῦ θνητοῦ βασιλέως Ἀντιόχου . (3)

5 : „ Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγητι ἡ ψυχὴ
„ μου , ὅτι παρ' αὐτοῦ ἡ ὑπομονὴ μου .

7 : „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ
„ ἡ δόξα μου . ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας
„ μου , καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ .

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον , ὅ-
που εἶπεν ἂνωτέρω . καὶ λέγει νὰ ὑποτάσσεται εἰς
τὸν Θεὸν ἡ ψυχὴ τοῦ , ἥτοι αὐτός . ἐπειδὴ καὶ ὁ
Θεὸς εἶναι , ὅπου δίδει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπομονὴν εἰς
τὰς θλίψεις . ταῦτα δὲ οἱ Μακκαβαῖοι ἔλεγον εἰς τὸν
ἑαυτὸν τοὺς , παρακινουντες τὰς ψυχὰς των εἰς ἁν-
δρίαν καὶ γενναϊοκαρδίαν . τὸ δὲ πλὴν , εἶναι πε-
ρίττον . (2)

Εἰς τὸν Θεόν , λέγει , εὐρίσκειται ἡ σωτη-
ρία μου καὶ ἡ δόξα μου , καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον . ἡ
λέγει ὅτι εἰς τὸν Θεόν ἔχω τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν
δόξαν μου , καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο πράγμα τοῦ κό-
σμου τούτου . ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου , καὶ ἐλπίς μου .
ὀνομάζουσι δὲ τὸν Θεόν μὲ τοιαῦτα ὀνόματα οἱ
Μακκαβαῖοι , ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονὴν τῆς καρδίας
των , χαίροντες καὶ παρρησιαζόμενοι καὶ τοὺς ἄλ-
λους παρακινουντες νὰ λέγουσι τὰ ὅμοια λόγια .
(4)

6 : „ Ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου καὶ Σωτὴρ μου

8 : „ Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ
λα .

εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν . ἀτιμία τοίνυν ἐστὶν ἡ κακία , εἰς ἣν οἱ ἐκπεσόντες , ὅ πεπόνθασιν αἰσθα-
νόμενοι λέγουσιν „ Ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν , διότι ἐναντὶ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτεμεν ἑμεῖς (Ἱερ . γ' .
25 .) οὐκ ἔφη δὲ , ἀπώσαντο τὴν τιμὴν μου , ἀλλ' ἐβουλευσαντο ἀπώσασθαι . βίαν γὰρ οὐκ ἐπάγουσιν , ἀλλ' ἀ-
πάτην οἱ Δαίμονες . ὧς συγγενεῖς , οἱ περὶ ὧν ἔγραψε Παῦλος „ Δι' εὐλογίας καὶ χρηστολογίας ἐξαπατῶντες τὰς
καρδίας τῶν ἀκάκων . τοιοῦτον καὶ τὸ „ Ἐάν σου δέεται ὁ ἐχθρὸς μεγάλη τῇ φωνῇ , μὴ πεισθῇς . ἔπειτ' γὰρ εἰ-
σὶ πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν (Ἱερ . κς' . 25 .)

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες , δι' αὐτῶν κατάρας ἡμᾶς ἀποφαίνουσι
τέκνα . ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς φάσκει . „ Πολλοὶ εἰσιν οἱ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι , καὶ χαριέντα μὲν
τὸν εὐτράπελον λέγοντες , τὸν δὲ αἰσχρολόγον πολιτικόν . τὸν πικρὸν καὶ ὀργίλον , ἀκαταφρόνητον ὀνομάζουσι . τὸν
φειδωλὸν καὶ ἀκρινῶντον , ὡς οἰκονομικόν ἐπαινεῦσι . . καὶ ἀπαχαλῶς πᾶσαν κακίαν ἐκ τῆς παρεκειμένης ἀρετῆς ὑ-
ποκορίζονται . οἱ τοιοῦτοι , τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι , τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται . ἐν γὰρ τῇ τῶν ῥημάτων εὐφη-
μία πᾶσαν κατάραν ἐπάγουσιν αὐτῶν (τῶν εὐφημουμένων δηλοδὴ) τῇ ζωῇ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Μὴ καταλίπῃς τὴν ψυχὴν μου τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν . ἀλλὰ τῇ παρ' αὐτοῦ χρηστού-
μεν ῥωσθεῖσα ῥοπή , φέρε τὰς τῶν δεινῶν προσβολὰς .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὸν Ἐμμανουὴλ εἰδὼς Θεὸν ἀληθινὸν καὶ σωτηρίας πηγὴν , οὐκ ἀνέχομαι τὴν δου-
λείαν ἀμείψαι , καὶ πρὸς ἑτέραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν . τὸ γὰρ οὐμὴ μετανάστευω , ἀντὶ τοῦ , οὐ μετανθήσομαι
τέθεικεν . οὐ γενήσομαι φησι μετανάστης ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰς πλάνην , καὶ δούλος τῆς ἀμαρτίας .

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἡ Μακάριος ὁ ἐπὶ μηδενὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ὑψηλῶν ἐπαγαλλόμενος . ἀλλὰ
Θεόν

„ λαὼν · ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς
καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς
ἡμῶν .

Καρδίας ἐδῶ ὀνομάζει, τὰς δαίσεις καὶ προ-
σευχάς, ὡς λέγει ἀλλοτρίως ὁ Δαβὶδ „ Ἐκχέω ἐ-
νώπιον αὐτοῦ τὴν δέσπιν μου . (Ψαλ . ρμα΄ .
2 .) ἐπειδὴ ἡ εὐκρινὴς καὶ καθαρὰ δέσις, ἐκ
μέσης τῆς καρδίας πρέπει νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὸν
Θεόν · ἐκχέετε δὲ εἶπε, διὰ τὴν ὃ λόγος ῥέει καὶ
χύνει ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ ἄλλως δὲ νοεῖ τὸ ῥητὸν
τοῦτο : ἤγουν κενώσατε ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ τὰ
κρυπτὰ πάθη τῆς καρδίας σας, διὰ μέσου τῆς ἐ-
ξομολογήσεως . (1)

9 : „ Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων .

Τὸ πλὴν νοεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀληθούς · διότι
ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς ἀνθρώπους τὰ
δέοντα, ἔπειτα ἐσοχάσθη ὅτι οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι
δὲν θέλουν πεισθῆναι εἰς τὰς συμβουλὰς του, λέγει,
ὅτι ὁντως μάταιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι · διὰ τὴν πονου-

σι καὶ κοπιᾶζουσιν εἰς τὰ μάταια · μάταιον δὲ εἶ-
ναι κάθε πρᾶγμα ἀνόητον καὶ ἀκαρπὸν .

„ Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυ-
γοῖς τοῦ ἀδικῆσαι .

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἶναι ψευδεῖς καὶ ἐ-
σφαλμένοι εἰς τὰς διακρίσεις ὅπου κόμηνουσι · ταύ-
τας γὰρ ὀνομάζει ζυγούς · καὶ τὸ κριτήριον τοῦ λο-
γισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι διεσθαρμένον · διὰ τὴν
αὐτοὶ προτιμοῦν ἀντὶ τῶν σερῶν καὶ αἰωνίων, τὰ
ἄσφατα καὶ πρόσκαιρα πράγματα · καὶ ἀντὶ τοῦ κα-
λοῦ, τὸ κακόν · ὡς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς · ψευ-
δεῖς δὲ εἶναι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ ἀδικοῦν τοὺς
ἄλλους · ἦτοι δὲν ἀδικοῦν αὐτούς · διὰ τὴν ζητοῦν-
τες νὰ ἀδικήσουν ἄλλους, ἀδικοῦσιν οἱ τοιοῦτοι προ-
τίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτὸν τους · ἐπειδὴ
καὶ ὑπερῶσι τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην
καὶ ἀρετὴν · ἀποβλέπει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς
ὅλους μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς
τὸν τύραννον Ἀντίοχον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, εἰτι-
νὲς ἀδικοῦν διὰ πλεονεξίαν τοὺς Ἰουδαίους . (2)

Αὐ-

Θεὸν ἔχων ἑαυτοῦ δόξαν, ἢ καύχημα τὸν Χριστόν · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἴδεν πάλιν ὁ προφητικὸς νοῦς τῆς
ἀδαιρέτου καὶ φωταφόρου καὶ αἰετῆς Τριάδος σαφέστερον ἡμῖν ὑπέδειξε τὰς ὑποστάσεις, οὐ τρεῖς Θεοὺς λέγων ἄπαγε!
τὸ γὰρ Θεὸς, ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, ἢ τὸ Κύριος ἢ Βασιλεὺς ἢ Δημιουργὸς ἢ Παντοκράτωρ ἐπὶ τῶν ὑπο-
στάσεων κεῖται .

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „ Ἀμύχανον ἡμᾶς χαριτικούς γενέσθαι τῆς θείας χάριτος, μὴ τὰ ἀπὸ
κακίας πάθῃ προκατασχόντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξελάσαντας· εἶδον ἱατροὺς ἐγὼ μὴ πρότερον διδόντας τὰ σωτήρια
φάρμακα, πρὶν ἐμέτοις ἀποκενῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην, ἢ ἐκ πονηρᾶς διαίτης ἑαυτοῖς οἱ ἀκόλαστοι ἐναπέθεντο·
δεῖ τοίνυν ἐκχυθῆναι τὰ προὔπαρχοντα, ἵνα δυνηθῇ χωρηθῆναι τὰ ἐπαγόμενα· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐκ-
χέετε τὰς καρδίας ὑμῶν τοῦτο δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, πάντας αὐτῇ τοὺς λογισμοὺς ἀφιερῶσατε, ἢ μηδεμίαν διχόνοιαν
εἰσδέξασθε, εὐ μάλα ἐπιστάμενοι, ὡς ἄνθρωπος διψήχους, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ· ἢ τὸ, δυσὶ
κυρίοις οὐδεὶς δύναται δουλεῦν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης „ Ὁ πάντα τὸν καὶ ὅλον ἀποθέμενος διαλεγισμὸν, ἢ ἀ-
κρως μετανοήσας, ὡς μηδὲ μεμνήσθαι τῶν χειρόνων, ἐξέχεεν ἐνώπιον Θεοῦ τὴν καρδίαν ἑ-υτοῦ· ὁ δὲ Ἀθανά-
σιος λέγει ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Δαβὶδ προφητικώτερον τὴν τῶν Ἑβραίων πατέρων προαναφωεῖ κλήσιν· ἢ ὁ
Ἀνώνυμος δέ φησι „ Ταυτὸν τὸ ἐκχεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν καρδίαν, τῇ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾶν
αὐτόν· ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι „ Μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισση (Σειρ . α΄ . 17 .)

(2) Ὁ δὲ Θεοδοσίων εἶπε „ Πλὴν ἀτμίς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς υἱοὶ ἀνδρὸς ὡς βοτῇ ζυγοῦ· οὐδὲν φησι μό-
νιμον τῶν ἀνθρωπίνων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀλλ' ἀτμὴ ὅμοιον ἀκατασκευασμένη καὶ κατεδαμνυμένη, ἢ βοτῇ
ζυγοῦ, ποτὲ μὲν καθεμένη, ποτὲ δὲ ἀνανεούση καὶ σαθρὴν οὐδὲν ἐχούση καὶ μόνιμον· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασι-
λεὺς „ Ἐκάστου ἡμῶν ἐν τῇ κρυπτῇ ζυγὸς τίς ἐστὶ παρὰ τῶν κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεῖς, ἢ οὐ τὴν φύ-
σιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστι διακρίνεσθαι . . . Ζυγοστάτησον ἀκριβῶς τί σοι λυσιτελέσῃ, τὴν πρόσκαιρον ἢ-
ἀέ-

ἢ Αὐτοί ἐκ ματαιότητος ἐπιτοαυτό: „καρδίαν.

Ἀπὸ τὴν ματαιότητα, λέγει, ὅπου ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἀδικήσων· ὅθεν ὁ Σίμмахος εἶπεν „ Αὐτοὶ γὰρ ματαιοῦνται ὁμοῦ.

10: „ Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, καὶ ἐπὶ „ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε.

Εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κάμνει τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ θεὸς Δαβὶδ· μὴ ἐλπίζετε, λέγει, ὡς ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀδικίαν· ἤγουν εἰς τὸν ἐξ ἀδικίας συναγόμενον πλοῦτον· μὴδὲ ἐπιποθεῖτε τὰς ἄρπαγὰς καὶ τὰ ξένα πράγματα· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐδῶ· καὶ ἔστιν αὕτη ἡ σύνταξις· καὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. (1)

„ Πλοῦτος ἐάν ῥέῃ, μὴ προστίθουσε

Ἀνίσως, λέγει, ὁ πλοῦτος (ἐπειδὴ καὶ ἔχει φύσιν ῥωδὴ καὶ ἀκατάστατον) μεταφέρεται ἀπὸ τὸν ἓνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄλλον, ἢ ἀπὸ τὸν ἄλλον μεταφέρεται εἰς ἑσῆς, πάλιν μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον αὐτὸν τὴν καρδίαν σας, ὥστε ὅπου νὰ προσπιάσχετε καὶ νὰ ἐπιθυμῆτε αὐτόν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, καρδίας γράφουσι· τὸ ὅποιον, εἰμὲν εἶναι γενικὴ, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσπιάσχετε μὴδὲ ἐπιθυμεῖτε τὸν πλοῦτον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σας· εἰδὲ αἰτιατικὴ, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον τὰς καρδίας σας. (2)

11: „ Ἀπὸξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· οὕτω ταῦτα „ ἤκουσα· ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, „ καὶ σου Κύριε τὸ ἔλεος. (2)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν μερικοὶ ἐνόησαν διὰ τὴν αἰ-

λέσθαι ἡδονὴν, ἢ δι' αὐτῆς τὸν αἰώνιον λαβεῖν θάνατον, ἢ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς ἐλόμενον κακοπάθειαν, ταύτην προξένῳ χρησασθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς· ψευδεῖς οὖν οἱ ἄνθρωποι, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὕς' ἔτι ταλανίζει ὁ Προφήτης λέγων „ Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ σκέτος ῥῆς, ἢ τὸ ῥῆς σκέτος, οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, ἢ τὸ γλυκὺ πικρὸν.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ἐλέγχει τοιγαρὶν τοὺς αἰεὶ κεκηνότας ἀχορέζας ἐπὶ τὸ χρηναὶ πλουτεῖν, λέγων μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν· διὰ τί; ἐπειδὴ πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθόσεται (Ἰσβ' κ'. 19.) ἐάν δὲ ἔτι μείνῃ, τὸ πῦρ τῆς γενένης θησαυρίζει τοῖς ἔχουσι· εἶπε δὲ ἢ ὁ θεὸς Βασίλειος „ Ὁ τὸν ἐξ ἀδικίας συνηθροικημένον πλοῦτον ἱκανὸν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ἰσχύειν ἢ κρατεῖν ἀφορμὴν εἶναι κρίνων, ὁμοίως ἔστιν ἀρῆσθαι ἐν τῇ περιουσίᾳ τῆς νόσου τὴν εὐεξίαν τιθεμένων· ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Προφήτου Σοφοῦ τοῦ ἀνέστην Κύριλλος εἶπε ἡ Δραπέτης ὁ πλοῦτος αἰεὶ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐάν τις τινὰ τῶν ὑπερπλουτούντων, μὴ μακαρίσῃς αὐτοῦ τὴν ζωὴν· ἐάν πολλαχόθεν ἢ ἐξ ἀφθόνων πηγῶν περιβέῃ τὰ χρήματα, μὴ προσδέξῃ αὐτοῦ τὴν περιουσίαν· πλοῦτος ἐάν ῥέῃ· θαύμασον τὴν φύσιν· ῥευσὴ ἢ φύσις τοῦ πλούτου, χειμάρρου ὀξύτερον τοὺς ἔχοντας παρατρέχει· ἄλλοτε ἄλλον πέφυκε παραμείβεσθαι· ὥσπερ ποταμὸς ἀφ' ὕψους φερόμενος, ἐγγίζει μὲν τοῖς παρεῖσσι τῇ ὁρᾷ, ὁμοῦ δὲ ὑψατο ἢ εὐθὺς ἀπεχώρησεν· οὕτω ἢ τοῦ πλούτου εὐκολία ὀξυτάτην ἔχει ἢ ὀλισθηρὰν τὴν παρευσίαν, ἢ ἄλλους ἐξ ἄλλων παραμείβεσθαι πεφυκεῖαν· μᾶλλον δύνασαι εἶδωρ τῇ χειρὶ περιλαβὼν κατασχεῖν, ἢ πλοῦτον σεαυτῷ διαρκῶς συντηρεῖσαι· καλῶς οὖν εἴρηται „ Πλοῦτος ἐάν ῥέῃ μὴ προστίθουσε καρδίαν· μὴ τῇ ψυχῇ σου προσπάθῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ χρησίμους καταδέχου· μὴ ὡς ἐν τι τῶν ἀγαθῶν ὑπερῶν ἢ θαυμάζων, ἀλλ' ὡς ὀργανικὴν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν αἰρούμενος· λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσης „ Μὴ οὖν κέτεχε τὸν παραβέοντα, μὴδὲ περιφρασσε τὰς διεξόδους· μὴδὲ προστίθουσε καρδίαν, πλέον ἢ καλῶς ἔχει τῇ ῥοπῇ προσκείμενος, μὴδὲ μέγα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσας· παρατρέχει γὰρ ὁ πλοῦτος, ἢ μόνον ὁφθεῖς ἐν ἱερῇ σκιδῇ φεύγει.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Καὶ ἀπαξ φησὶν ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἔχον εὐθὺς τὴν τοῦ συμφέροντος γνώσιν, οὐ μακρῶν εἰς τοῦτο δεκθῆσομαι λόγων· ἀπαξ λαλεῖται ἢ πείθομαι· ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ ἀπαξ ἐλάλησεν, ἀντὶ τοῦ ἔσθαι βεβαίως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· μὴδὲ ἀπαξ, ἢ μὴκέτι μετακινούμενος ἢ Ὅτι Κύριος ὁ Θεός αἰ-

απόφασιν, ὅπου ἤθελε κόμη ὁ Θεός, λέγοντες, ὅτι εἰς τὴν φοβερικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ εὐρίσκονται δύο τινα, φοβέρα καὶ λύσις τῆς φοβέρας· καὶ εὐρίσκεται μὲν φοβέρα, ὅτι θετέον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐὰν δὲν ἐπιστραφοῦν, ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τιμωρῇ τὴν μάχαιραν τῆς ὀργῆς του κατ' αὐτῶν, ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ· „Εἰ μὴ ἐπιστραφῇτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ τιμωρῶσι“ (Ψαλμ. ζ'. 12.) εὐρίσκεται δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁμοῦ καὶ λύσις τῆς φοβέρας· ἐὰν γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπιστραφοῦν, λύεται ἡ φοβέρα αὕτη τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο φοβερίζει, ἵνα διορθωθοῦν οἱ ἁμαρτάνοντες· καὶ ἵνα ἡ ἀπόφασις καὶ φοβέρα του μὴ ἔλθῃ εἰς ἔργον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, εἶναι δυνατόν νὰ λαλήσῃ τινὰς μίαν φοράν, καὶ εἰς τὴν μίαν ἐκείνην φοράν νὰ λαλήσῃ πολλὰ λόγια· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ νοεῖται διὰ μίαν ὁμιλίαν ὅλην· ἡ δὲ ὁμιλία ἐκείνη, ἢμπορεῖ νὰ ᾖ περιεκτικὴ δύο ἢ καὶ πολλῶν πραγμάτων. Πλὴν ὀρθότερον εἶναι νὰ νοήσωμεν ἔδω τὸ ἅπαξ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως (1) βεβαίως, λέγει, ἐλάλησεν εἰς ἐμένα ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ δύο λόγια ὅπου μοι ἐλάλησε, καὶ ἐγὼ τὰ ἤκουσα; πρῶτον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι δυνατὸς, καὶ δεύτερον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων· τί δὲ δηλοῦσι τὰ

δύο αὐτά; ἀκουσον· ὁ Θεὸς εἶναι μὲν δυνατὸς διὰ νὰ διωξῇ τοὺς ἐχθρούς μας· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς· καὶ πάλιν εἶναι μὲν δυνατὸς, διὰ νὰ φοβηθῶμεν αὐτόν καὶ νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ προσδράμωμεν εἰς αὐτόν καὶ νὰ μὴν ἀπελπίσωμεν κατὰ τὸν Βασιλεῖον· νοεῖται δὲ καὶ ἁπλῶς τὸ, ἐλάλησεν· ἐπεὶ δὲ πολλὰς φορές ἐλάλησε τοιαῦτα παραγγέλματα εἰς τὸν Μωϋσῆν, διὰ νὰ φανερώσῃ ταῦτα τὰ δύο εἰς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ· „Εγὼ γάρ, φησὶν, εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· Θεὸς ζῆλωτὴς ἀποδίδους ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τέταρτην γενεὴν τοῖς μισοῦσί με· καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ φυλάσσει τὰ προσάγματα μου.“ (Ἐξ. κ'. 5.)

„Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστη κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.“

Σὺ, λέγει, ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν κατ' ἕνα τὰ κατ' ἀξίαν ὧν ἐπραξέ, καλῶν ἢ κακῶν· καὶ εἰς μὲν τοὺς τα καλὰ πράξαντας καὶ τὰς ἀρετὰς, θέλεις ἀποδώσεις ζωὴν αἰώνιον· εἰς δὲ τοὺς τα κακὰ πράξαντας, θέλεις ἀποδώσεις κόλασιν αἰώνιον. (2)

Ψαλ.

οἰκτίρμων ἢ ἐλεήμων· ἢ δικαιοσύνην διατηρῶν· (Ἐξ. λδ'. 6.) τὸ μὲν οὖν κράτος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν ὀργὴν σημαίνει ἢ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γινεμένην· τὸ δὲ ἔλεος, τὴν χρηστότητα· ἰσχυρὰ μὲν γὰρ χειρὶ κατασφύρει τὸν ἀλαζόνα ἢ κολάζει τὸν ἀπειθήν, ἐλεεῖ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(1) Ὅθεν ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε „Τὸ ἅπαξ οὐκ ἐπ' ἀριθμοῦ τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πάντως ἐσομένῳ ἀπεφνήαστό φησιν ἅπαξ ὁ Θεός, ἢ τοῦτο μὴ γενέσθαι τῶν ἀδυνάτων· δύο δὲ λέγει, τὴν κατὰ τῶν παραινῶν τιμωρίαν, ἢ τὴν ταῖς εὐσεβείαις χορηγούμενην φιλανθρωπίαν· οὕτω ἢ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ σήσει τὰ μὲν πρὸ βαπτισμῶν ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐξ ἐξουσιῶν· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „Ἀπεφνήαστό, φησὶ, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός· δι' οὗ ταῦτα τὰ δύο ἀκήκοα· ἐν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δευθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ὑπερβολὴν, ὀργὴν ἀποδίδωσι· τοῖς δὲ ἀξία πεπειρηκόσιν ἔλεος, ἀποιέμει ἔλεον.“

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος „Εν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· ἔθλιψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον· ἤρπασας τὰ τῶν ὑποδεεσέων; κατεκονδύλισας πένητας; κατήσχυνας ἐν λειδορίαις; ἐσκυφάλυντας; κατεψεύσω; ἀλλοτριόεις ἐπεβούλευσας γάμοις; ἐπίωρκησας; ὅρια πατέρων μετέθηκας; κτήμασιν θρῆνῶν ἐπῆλθες; χήρας ἐξέθλιψας; τὴν παροῦσαν ἡδονὴν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν προετίμησας; ἐκδέχου τούτων τὴν ἀντιμέτρησιν· οἷα γὰρ σπείρει ἕκαστος, τοιαῦτα ἢ θερίσει· ἢ μὲν τοι ἢ εἴ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακται σοι, καὶ κείνων ἐκδέχου· πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος προσθέττει „Ὅταν δὲ ἀκούσης, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα, ἴσθι ὅτι καλὰ ἀποδίδωσιν, οὐκ ἐὰν ἁπλῶς καλὰ ὥς τὰ πραττόμενα· ἀλλ' ἐὰν κατὰ τὸν ὀρθὸν σκοπὸν πράττῃται· οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινόμενων ἢ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ· ἄλλως δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Τί δὲ ᾧ μὴ προεχώρησεν εἰς ἔργον ἢ ἁμαρτία, ἀλλ' ἐν

Ψαλμός ΨΒ'.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐφευγὼν ἀπὸ τοῦ Σαούλ, ἐπῆγε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἐρήμον τὴν λεγομένην αὐχμῶδη· εἰς ταύτην λοιπὸν εὐρισκόμενος ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὅπου εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· προφητεύει δὲ καὶ τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ διώκοντες αὐτόν· ἀρμύζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς εὐρισκώμεθα εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἡδονικῶν τοῦ Κόσμου πραγμάτων, καὶ ἔχωμεν δικύριον ἔρωτα πρὸς τὸν Θεόν, βίβλια ἐξολοθρεύονται οἱ ὁράτοι καὶ ἀήρατοι ἐχθροί μας, καὶ τίποτα νὰ μᾶς βλάψουν δὲν ἡμποροῦν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ἐρήμος ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ Δαβίδ, νὰ ᾔτῃ μὲν πρότερον μέρος τῆς Ἰουδαίας γῆς, (ἦτοι τῆς γῆς τοῦ Ἡσαΐ.) ὕστερον δὲ νὰ ἔγινε μέρος τῆς Ἰουδαίας· ὅρα δὲ εἰς τὸ κβ' καὶ εἰς τὰ κγ'. Κεφάλαιον τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐν γῇ Ἰούδα ἑκατοῖται ὁ Δαβίδ, καὶ οὐχὶ ἐν γῇ τῆς Ἰουδαίας, φεύγων τὸν Σαούλ. (1)

1: „**Θ**εός ὁ Θεός μου πρὸς σέ ὀρῶ·
„ζιι.

Πρὸς ἐσένα, λέγει, Θεέ μου, προσευχό-

μενος διαπερνῶ τὸν καιρὸν τοῦ ὀρθροῦ· διὰ τί, ἀπ' οὗ ἐξυπνίσω, εἰς ἐσένα τρέχω μὲ τοὺς λογισμοὺς, καὶ προτίτερα ἀπὸ κάθε λόγον καὶ ἔργον μου, κάμνω τὴν πρὸς ἐσένα ὁμιλίαν καὶ προσευχήν μου· καὶ μὲ τὴν τοιαύτην προσευχήν μου ἀ-
ψιε-

τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας συνετελέσθη; ἄρα οὐκ ἐπαχθήσεται πόλασις; ἢ τὸ τέλειον εἰπὼν ἐν κακίᾳ (ἦτοι τὸ ἔργον.) σοὶ νοεῖν τὸ λοιπὸν ἐξ ἀναλογίας κατέλιπε· τελεία μὲν γὰρ κακία, τὸ δὲ γνώμη καὶ πράξεις ἀμαρτάνειν· ἡμισυ δὲ τοῦ κακοῦ, ἐπὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ὁσμῆς εἶναι τὴν ἀμαρτίαν· οὐ πάντῃ οὖν ἀτιμώρητος, ὁ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτωλός· ἀλλ' ὅσον ἐλλείπει τοῦ κακοῦ, τοσοῦτον αὐτοῦ τῶν πόνων ὑφαιρεθήσεται· μᾶλλον δὲ τῷ ὁδοματι τῶν ἔργων καὶ τὰ ἐνθυμήματα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ῥήματα·
(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ψαλμός οὗτος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν κάλει ἐν ἐρημίᾳ γεγενεῖαν παντὸς ἀγαθοῦ, ἵτα ἐπιστραφεῖσαν τῇ διὰ Χριστὸν χάριτι·

φιερώνω εἰς ἐσένα τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας .

ἢ Ἐδίφησέ σε ἡ ψυχὴ μου .

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς διψῆς , αἰνιγματωδῶς φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης , ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Θεόν - καθὼς εἶπε παρομοίως καὶ ἀλλαχοῦ : „ Ἐδίφησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα . (Ψαλμ . μα΄ . 2 .) (1)

„ Ποσαπλῶς σοι ἡ σὰρξ μου .

Τὸ ποσαπλῶς , ποσαχῶς ἐρμήνευσεν ὁ Θεοδότης , λέγει λοιπὸν , ὅτι ποσαπλῶς σοι εἰς ἀγάπην ἡ σὰρξ μου ; ἤτοι ἐγώ ; ἄνω γὰρ εἰπὼν τὴν ψυχὴν , ἐδῶ προσθέτει καὶ τὸ σῶμα , διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀνομάζει κατὰ περίφρασιν - θέλει δὲ νὰ εἰπῇ μὲ τὸν λόγον τοῦτον , ὅτι πολλαπλῶς καὶ ὑπερβαλλόντως σὲ διψῶ καὶ ἀγαπῶ Κύριε . (2)

ἢ Ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ .

Τέσπον πολλὰ , λέγει , σὲ ἀγαπῶ Κύριε ,

ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ τῇ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ εὐρεσκόμενος , ὥς ὅπου τὸ ἀπαργώρητον τῆς ἐρημίας , δὲν ἐμετάβαλε τελείως τὸν πρὸς ἐσένα πόθον μου .

2 : „ Οὕτως ἐν τῇ ἀγίᾳ ᾤφθην σοι .

Τοιοῦτον πόθον , λέγει , καὶ ἀγάπην ἔχοντας , ἐφαινόμην καὶ εἰς τὴν ἀγίαν Σκηνὴν σου τὴν οὖσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ , ὅταν σε ἐλάτρευον , καθὼς ὁ νόμος ἐπρόσβαλε (τὴν Σκηνὴν γὰρ ἅγιον ὀνομάζει ἐδῶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον) ὁποῖον δηλαδὴ πόθον ἔχω καὶ τῶρα πρὸς σέ . δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ , ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ Σκηνῇ προσευχόμενος , καὶ ἐδῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ , τὴν αὐτὴν φυλάττω πρὸς ἐσένα Κύριε , διαθέσιν καὶ ἀγάπην .

ἢ Τοῦ ἰδεῖν τὴν δυνάμιν σου καὶ τὴν δοξάν σου .

Τοῦτο , λέγει , κάμνω καὶ προσεύχομαι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ , Κύριε , διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δυνάμιν σου , ἣτις ἔχει νὰ κατατροπώσῃ τοὺς ἐχθρούς μου καὶ διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δόξαν σου . ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουσιν νὰ σε δοξάσουν - διὰ τί βοηθεῖς ἐκείνους , ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσένα . (3)

3 : „ Ο .

(1) Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „ Ἐπειδὴ λόγῳ παραστήσαι τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα ὁ Δαβὶδ οὐκ ἰσχύει , περιεργάζεται ζητῶν ὑποδείγματα , ἵνα καὶ οὕτω τὸ φίλτρον ἡμῶν ἐνδείξῃται , καὶ κοινωνοὺς ποιήσῃ τοῦ ἔρωτος . . . τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τῆς ἐπιθυμίας δείξει βουδόμενος , καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ἀγάπης αἰνίσσασθαι , φησὶν Ἐδίφησεν ἡ ψυχὴ μου : τούτῳ ἐπέθηκεν .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Οὐ μόνον δὲ ἐμπέπησαι τοῦ Θεοῦ ἔρωτος ἡ ψυχὴ , ἀλλὰ πλέον τι καὶ ἡ σὰρξ τὰ τοῦ Θεοῦ διψῶσα φαίνεται , ὅταν πατὴρ μὲν τῶν ἐμφύτων κινήματων τὸ κέντρον , ὑποτάττῃ δὲ τὸ ἴδιον θέλημα τῷ Θεῷ . ὅταν οὖν καὶ ἡμεῖς κατανεκρώσωμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς , καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα τοῖς θεοῖς ὑποτάξωμεν νόμοις , τότε ἐρωῶμεν ἐκ παρθενίας καὶ τοῦ Δαβὶδ , Ἐδίφησέ σε ἡ ψυχὴ μου , ποσαπλῶς σοι ἡ σὰρξ μου . ὁ δὲ Παχυμέτης Γεώργιος λέγει „ Διψᾷ ἡ ψυχὴ καὶ ἐμπιπλάται ὥς ἔχουσα ἐπιτήδεια δοχεῖα τῶν θείων ἐννοιῶν . διψᾷ ἡ σὰρξ , ἀλλὰ ποσαπλῶς πρὸς τὴν ψυχὴν οὐδὲ γὰρ ἔχει ὑποδοχῆς ἐπιτηδεύματα ξένη παντάπασιν οὖσα πρὸς τὰς θείας καὶ νοητὰς ἐμφάσεις . ἔστιν καὶ ὑπερῶσα , αἰεὶ ἐπιτεταμένην τὴν ἔφρασιν ἔχει . ὁ δὲ νοῦς πλήρης γίνεται , αὐτὸς ἂν καὶ ἀφῃται . (ἐν τῇ ἐκδόσει . Σειρᾷ .)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Παρέσταμαι δέ σοι τὴν ἀβήτην φανταζόμενος δυνάμιν . ἐπειδὴ γὰρ ἡ σὴ φύσις ἀνέφικτος , ἀπὸ τῶν ἐπὶ σοῦ γινομένων λαμβάνει τῆς δοξολογίας τὰς ἀφορμὰς . ὁ δὲ ἐξ Ἐδῶν πεπιστευκὸς λαὸς διηνεκῶς ἂν εἴποι . οὕτως ἐν τῇ ἀγίᾳ ᾤφθην σοι : τούτῳ ἂν τῇ ναῖ , ἐν ᾗ θύῃ αὐτότως , καὶ μερίζῃ ἀμερίστως , καὶ ἐκδανᾶ μένων ἀδανᾶντος . εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Οὐδὲ μίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμεν φησὶν . ἀλλ' ὡς παρ' αὐτῶν ἐσηκὸς τὴν ἱεράν σου Σκηνὴν , ὑμνωδίαν πρόσφρον .

3: „ Ὅτι κρείσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζω-
„ ας · τὰ χεῖλη μου ἐπαινέσουσί σε .

Ζωὰς , λέγει , κατὰ τὸν Θεοδώριτον τοὺς
τριφυλοὺς βίους , καὶ τὰς ἀπολαυστικὰς διαίτας τῶν
φιλοσάρκων ἀνθρώπων · κάλλιον , λέγει , εἶναι εἰς
ἐμένα νὰ ἐλεοῦμαι ἀπὸ ἐσένα Κύριε , εἰς τὴν ἀ-
φρημον ταύτην , παρὰ νὰ διαπερνῶ τὴν ζωὴν μου μὲ
τριφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ·
(1) διὰ τοῦτο , λέγει , καὶ θέλουν σὲ ὑμνοῦ-
σαι τὰ χεῖλη μου : ἦτοι ἐγώ .

4 : „ Οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου,
„ καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖ-
„ ράς μου .

Καθὼς τώρα , λέγει , εἰλικρινῶς καὶ ἐξ ὅλης
μου τῆς ψυχῆς σὲ δοξολογῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐυρι-
σκόμενος : εἴτι παρομοίως θέλω σὲ δοξολογῶ καὶ
εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν · καὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομα
σου θέλω σπκόνω τὰς χεῖράς μου προσευχόμενος ·
(2) ἢ καὶ μόνον τὸ ἐδικόν σου ὄνομα ἐπικαλούμε-
νος καὶ ὅχι ἄλλον τινα , θέλω ἐξαπλόνω εἰς τὴν
προσευχὴν τὰ χεῖρά μου .

5: „ Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιόττος ἐμ-
„ πλησθεῖν ἡ ψυχὴ μου , καὶ χεῖλη

„ ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου .

Καθὼς , λέγει , χορταίνει τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ
ἀξίγγι καὶ τὰ λιπαρὰ φαγητά , (διὰ τὴν μὲν τὸ νὰ ᾔ-
ναι ταῦτα παχέα , εὐκόλως χορταίνουσι) εἴτι θέλει
χορτάσει καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸ ἔλεός σου Κύριε ·
περὶ τοῦ ἐλέους γὰρ ἦτον ὁ λόγος , καὶ διὰ τὸ ἔλε-
ος τοῦ Θεοῦ φέρει τὴν ὁμοίωσιν ταύτην καὶ τὸ πα-
ράδειγμα ὁ θεὸς Δαβὶδ · καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου
παρακινούμενος , θέλω σὲ αἰνέσω μὲ χεῖλη χαρού-
μενα .

6 : „ Εἰ ἐμνημόνευσόν σου ἐπὶ τῆς στρω-
„ μνῆς μου , ἐν τοῖς ὄρεθροισι ἐμελετῶν
„ εἰς σέ .

Ἐπειδὴ , λέγει , σὲ ἐνθυμοῦμαι Κύριε , ἐν τῇ
κλίνῃ μου εὐρισκόμενος , διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὄρ-
θρον ἐσένα πάλιν ἐνθυμοῦμαι πρῶτον , καὶ ἐς ἐσέναι
μελετῶ · ἤγουν διὰ λόγου σου συλλογίζομαι (3)
καὶ ὥσάν νὰ λέγη μὲ τὰ λόγια ταῦτα : ἐγὼ μὲ
τὴν ἐδικὴν σου ἐνθύμησιν Κύριε , κοιμῶμαι καὶ σπυ-
λίζω τὰ ὀμμάτιά μου εἰς ὕπνον · καὶ πάλιν μὲ τὴν
ἐδικὴν σου ἐνθύμησιν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὰ ὀμμά-
τιά μου · καὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ γλυκὺς καὶ βελύς ὕ-
πνος , διακόπτει καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ ἐμένα τὴν ἐδι-
κὴν σου ἐνθύμησιν . (4) μέγα λοιπὸν καλὸν εἶναι ,
αἰ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Ἐλεος ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν , ζωὰς δὲ σὺν νόμον : ἦτοι τῆς κατὰ νόμον
πολιτείας τὴν ὁδὸν · μεῖζον τοίνυν ὑπὲρ ζωὰς τὸ ἔλεος · ἢ ὁ Ἀθανάσιος εἶπεν „ Οἱ τῷ ἐλέει προσελθόντες τοῦ
Θεοῦ : τούτῃ Χριστῷ , οὐδὲν ἠγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν .

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Οὐ μόνον σέματι εὐλογεῖν τὸν Θεὸν συντίθεται , ἀλλὰ ἢ διὰ τῆς ζωῆς τοῦτο
ποιεῖν : τούτῃ δὲ ἐναρέτου βίου δοξάζειν αὐτόν .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἢ ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς πεπιστευκὸς , μνημονεύει πάντως ἐπὶ τῆς στρω-
μνῆς , ἐν τῷ ὄρθρῳ ἀνυμνῶν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρὰ πτέρυγας δὲ δικαίως ἢν εἶποι ὁ αὐτὸς παλαιὰν τε ἢ νέαν Δια-
θήκην · δι' ἧς σκεπόμενος ἢ τρεφόμενος ἢ ἀγαλλιόμενος , διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας προήχθη εἰς ἀνδρα
τέλειον , εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ . ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται ἀντὶ τοῦ ἐν ὄρεθροισι , ἐν ὠρίᾳ ·
καθὼς ἢ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἀναγινώσκει τὸ ρητὸν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἡσαίου · ἢ ὁ Δαβὶδ δὲ αὐ-
τὸς οὕτω λέγει ἀλλὰ οὐ · „ Προέφθασα ἐν ὠρίᾳ ἢ ἐπέκραξα (Ψαλ . ρη' .) ἢ δὲ ὠρία , βαθεὺς ὄρεθρος ἐστὶ ,
ἢ σχεδὸν αὐτὸ τὸ μεσονύκτιον · περὶ οὗ πάλιν ἔλεγε „ Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιο-
σύνης σου .

(4) Ὁ θεὸς ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε „ Τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει : οὐκ ἐγὼ μὲ καθεύδω ἢ μνήμη σου Δέσποτα · ἀλλὰ καὶ
ἢ-

ἀδελφοί, τὸ νὰ κοιμᾶται τις μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν ἐνθύμησιν αὕτη δίδωκε ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς αἰσχροὺς φαντασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τὸν ζοφερόν ὕπνον τῆς ἀμαρτίας· ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον ἐνεσῶτα, εἰ μνημονεύω σου ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὀρθοῖς μελετῶ εἰς σέ, εἶπεν εἰς χρόνον παρασμένον, ἐμνημόνευον καὶ ἐμελετῶν.

7 : „ Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου· καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσσομαι.

Σὲ ἐνθυμούμαι, λέγει, Κύριε, καὶ κοιμώμενος καὶ ἐξυπνός· διὰ τὴν ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου· διὰ τοῦτο δὲν ἔχω χρεῖαν νὰ ἐνθυμούμαι ἄλλον τινα ἔξω ἀπὸ ἐσένα· ὅλοι γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι εἰς ἐμέ ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστοι· ὅθεν καὶ θέλω χαρῶν νὰ εὐρίσκωμαι ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν ἐδικῶν σου πτερύγων· ἥτοι τῶν προνοητικῶν σου δυνάμεων· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός Δαβίδ· „ Ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. 15. 8.)

8 : „ Ἐκολλήθῃ ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου,

„ ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, καὶ ἡ καρδιά μου τόσον πολλὰ ἐδέθη ὀπίσω σου Κύριε, ἀπὸ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχει πρὸς ἐσένα, ὥστε ὅπου δὲν ἤμπορεῖ πλέον οὐδὲ εἰς ὀλίγην ὥραν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησίν σου· ὅθεν διὰ τὸν πολὺν τοῦτον πόθον, καὶ τὸν σφικτὲν δεσμόν ὅπου ἔχω πρὸς ἐσένα, ἐβοήθησέ μοι ἡ δεξιὰ δύναμις σου· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβίδ, τὴν βοήθειαν μὲν, ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς εἰς σὺν τὸν· τὴν παιδείαν δὲ καὶ ἀπώλειαν, ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Σαούλ. (1)

9 : „ Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατὰ τῶτα τῆς γῆς.

Ὁ μὲν Θεός, λέγει, βοηθεῖ εἰς ἐμένα· αὐτοὶ δὲ οἱ ἐχθροὶ μου, ματαιῶς καὶ χωρὶς καμμίαν αἰτίαν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· ἥτοι ἐζήτησαν νὰ με θανατώσουν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀποθᾶ-

ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου ταύτῃ ἐντροφῶ, ἢ ἐν ἐκάστῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ταύτην μελέτην ποιῶ, ἢ μέχρις ὀρθοῦ μνημονεύων σου διατελῶ. . . τουτέστιν αἰεὶ· λέγει δὲ ἢ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· „ Ὁ φθάσας εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν τῇ ὕπνῳ αὐτοῦ συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ πράττει τὰ τοιαῦτα· ἢ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ (Λόγ. πε'. σελ. 313.) ὅθεν ἢ ἡ ἀσματίζουσα νύμφη τετραμένη ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, ἢ ἐν τῇ ὕπνῳ αὐτῆς ἐμνημόνευε τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ ἔλεγεν „ Ἐγὼ καθεύδω, ἢ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ. (Ἄσ. ε'. 3.) ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἀναμνήσθη καὶ σου ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου· καθ' ἐκάστην φυλακὴν ἐμελετῶ σε· ἥτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον „ Ἐπὶ σρωμνῆς κατακείμενος τὸν ὕπνον ὕπνον ἀνεβαλλόμενος, καθ' ἐκάστην φυλακὴν (τῆς νυκτὸς) τὴν σὴν ἔχων μελέτην, ἢ ὕμνοις τὰς εἰς ἐμέ γεγενημένας ἡμειβόμενον εὐεργεσίας· ἢ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὸ εἰ ἐμνημόνευόν σου ἀντὶ τοῦ μνημονεύων τέθειται, ἵνα ἡ μνημονεύω σου, φησὶν, αὐπνός ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς αἰνήσεις καὶ τὰς φωτεινὰς σου χορηγίας, ἃς τοῖς ἐπικαλουμένοις σε δίδως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „ Κόλλησιν ὀνομάζει τὸ οἶονε πως πεπηγὸς φρόνημα, ἢ τὸ ἐκτενὲς εἰς ἀρετὴν, ἢ τὸ ἀδιάσπαστον εἰς ἀγάπην· τοιοῦτος ἦν Παῦλος λέγων „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἀποδίδωσι γὰρ οὐδὲν τὸν ἐξ ὁλοκλήρου διακρίνας προσκείμενον τῷ Θεῷ· ὅταν δέ τις τῷ καθαρῷ συναφθεῖν διὰ καθάρσεως, ὑπὸ τῆς ἐκείνου λοιπὸν ἄγεται δεξιᾶς· τουτέστι τοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα καταρτοῖ, ἢ πάντα ἐργάζεται· φησὶν οὖν „ Ἐγὼ τῇ χειρὶ μου ἐξερεύσα τὸν οὐρανόν (Ἠσ. με'. 12.) ἐκεῖνος δὲ δύναται κολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, ὁ τὴν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ πορείαν τελέσας, ὡς δύνασθαι μετὰ Παύλου λέγειν· „ Τὸν δρόμον τετέλεκα· ὁ ἐπ' αὐτὸ φθάσας τὸ τῆς μακαριότητος τέλος· ὃς καὶ ἀκούει παρὰ Θεοῦ· σὺ δὲ αὐτοῦ σῶθι μετ' ἐμοῦ. (Δευτ. ε'. 31.) ὁ γὰρ πᾶσαν τὴν κατ' ἀρετὴν ὁδὸν εὐεργεσίας Θεῷ, ὃς ἐστὶ τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, εἰς ὃ πᾶσα ἐφῆσις ἵσταται· ὁ τοιοῦτος οὐκέτι πορεύεται, ἀλλὰ ἐνοῦται τῷ Θεῷ, ἢ κολλᾶται αὐτῷ, ἢ ἐν Πνεύματι γίνεται, συναντιλαμβάνομένης αὐτῇ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς· ἢ γοῦν τοῦ μονογενοῦς, δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν καὶ τὴν ἑνωσιν ἔχομεν· ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Συμβαίνει τῇ κατὰ Μωσέα ἰσοστάς ἢ Ψαλμοδία· ὅς γάρ

θάνουν· καὶ ἀποθανόντες θέλουν καταβοῦν εἰς τὸν Ἀΐδην. (1)

10: „ Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας·
„ φαίας.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλουν ἀποθάνουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἔχουν νὰ ἀποθάνουν· ἡγοῦν, ὅτι θέλουν παραδοθῶν εἰς χεῖρας ῥομφαίας· ἡτοι θέλουν ἀποθάνουν ἐν τῷ πολέμῳ· χεῖρας δὲ ῥομφαίας εἶπε μεταφορικῶς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἀφρευκτὸν τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ θανάτου.

„ Μερίδες Ἀλώπεκων ἔσονται.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ λοιποὶ ἐχθροὶ μου σφαγοῦν εἰς τὸν πόλεμον, τότε αἱ ἀλώπεκες καὶ τὰ ἄλλα θηρία, θέλουν διαμοιράσων αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς καταφάγουν, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν ἄταφοι· ἢ μὲ τὸ ἀλώπεκες ἰδηλοῖ, ὅτι δὲν θέλουν θανατώσων αὐτοὺς δυνατοὶ καὶ γενναῖοι στρατιῶται, ἀλλ' εὐτελεῖς, καὶ δολεροὶ, καὶ ἀσθενεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον εὐτελὲς καὶ δολερὸν καὶ ἀσθενὲς εἶναι ἢ ἀλώπου· τῶν τοιούτων λοιπὸν δολε-

ρῶν καὶ εὐτελῶν ἀνθρώπων, θέλουν γένουν διασπαράγματα οἱ ἐχθροὶ μου· μὲ τὰς ἀλώπουδας δὲ φανεροῦν τοὺς ἀλλοφύλους, ὅπου ἔκατοίκουν τριγύρου, οἷτινες ἐπολεμοῦσαν τὸν Σαοὺλ· (2)

11: „ Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ
„ τῷ Θεῷ.

Βασιλεὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν τοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐχρίσθη μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὅχι διὰ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν τοῦ· (ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐθρήνει μάλιστα καὶ ᾠδύρετο ὕσερον, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωνάθαν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν 6' τῶν Βασιλειῶν κεφ:α':) ἀλλὰ θέλει χαρῇ διὰ τὸν Θεόν, ὅς τις λυτρώνει ἐκείνους ὅπου τὸν ἀγαποῦν· ἡ βασιλεὺς μὲν θέλεις νοήσεις ἐκεῖνον, ὅπου βασιλεύει καὶ κυριεύει τὰ πάθη· ἐπαινούμενον δὲ ἐκεῖνον, ὅπου ὑπόσχεται εἰς τὸν Θεόν νὰ ζήσῃ ζωὴν ἐνάρετον, καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην βεβαιόνα διὰ τῶν ἔργων, ὡς λέγει ὁ Θεοφόρος Μαξιμὸς (3)

„ Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὁμνύων ἐν
„ αὐτῷ.

Συ-

γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ ἀπτεται τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ τὴν θείαν φωνὴν ἀναμένοντος, καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖν εὐχόμενον· οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ φησὶ, τῷ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κεκολλημένῳ τὴν τῆς δεξιᾶς εἶναι ἀντίληψιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Καθάπερ κόλλη, φησὶ, τῷ σὺ συνδέδεμαι πόθῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ σοὺ λήθην λαμβάνων· διό με σῶζεις ἐκ πάντων ἀδίκως ἐπιβουλευόντων ἐμοί.

(1) Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Κύριλλος „ Τὸ εἰς μάτην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἀνθρωπίνῳ ἐπιχειροῦσιν, οὐ δυνάμενοι ἀρπάσαι τὸν ὑπὸ τὴν κραταίαν χεῖρα τοῦ Θεοῦ φρουρούμενον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μεριζόνται τὰς τῶν ἀσθενεσέων ψυχὰς αἱ ἀλώπεκες αἱ νοηταί, αἱ νεκροὶ καὶ ὅσοι τρεφόμεναι σώμασι· τούτέστι τὰ πονηρὰ καὶ δυσροπώτατα πνεύματα· πανουργοὶ γὰρ καὶ ἀκάθαρτον οὖσα θηρίον ἢ ἀλώπηξ, εἰς εἰκόνα τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων λαμβάνεται, ὑφ' οὗ τῇ δὲ κακεῖσε περιέλκονται οἱ πρὸς τὸ βράδυμον νενευκότες· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „ Φασὶ τοὺς λέοντας ἐπειδὴν πίνος ἐπιλαμβάνονται ζώου, ροφεῖν τε τὸ αἷμα, καὶ ἀρπακτικῶς ἐσθίειν τὸ προσπεσόν, καὶ μάλιστα τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν, τὰ δὲ περιττὰ καταλιμπάνειν· ταῦτα δὲ τὰς ἀλώπεκας ἐνρούσας ἐσθίειν· ἐπεὶ οὖν ἐσθιάουσιν αὐταὶ τὰ παρ' ἐκείνων ἤδη ἀναιρεθέντα, τοῦτο φησιν, ὅτι τιμωρίαι αὐτοὺς διάφοροι διαδέχονται· καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ἑτέρας ἐμπεσόντες διάφοροι τιμωρίαις περιβληθήσονται.

(3) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξιμοῦ „ εἰσὶ ταῦτα „ Πᾶς δὲ τῷ Θεῷ τὸν ἐνθεον ἐπαγγελιάμενος βίον, καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὀρκους πληρῶν τῆς καλλῆς ὑποσχέσεως, ἐπαινετός ἐστιν.

Συνήθεια ἦτον νὰ θμύσουν οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ εἰς τὸν βασιλέων καὶ νὰ λέγουν· μετὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως, τοῦτο δὲν ἔκαμα! καὶ ἄλλα ὁμοίᾳ· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Σαούλ ἦτον ζωντανός, ὅποιος ἤθελε τολμήσῃ νὰ ὁμώσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ Δαβὶδ, ἐκατηγορεῖτο καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ του· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σαούλ ἀπέθανεν, ὅποιος ἤθελεν ὁμώσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, περισσότερον ἐπαινεῖτο· ἐπειδὴ μὲ τοῦτο ἔδειχνεν, ὅτι εἶναι φίλος αὐτοῦ.

„Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἅ-
„δικα.

Τὸ στόμα, λέγει, τῶν ἐχθρῶν, ὅπου ἐλάλει κατ' ἐμοῦ ἄδικα, διὰ τὰς συγκοφαντίας καὶ κατηγο-

ρίας, ὅπου ἐποίησεν κατ' ἐμοῦ· καὶ τὸ στόμα ὅπου ἐ-
μελέσας τὸν ἀφανισμόν μου, αὐτὸ, λέγω, ἐφράγη-
κα μὲ τὸν θάνατον, καὶ πλέον κατ' ἐμοῦ νὰ λαλή-
σῃ δὲν ἤμπορεῖ.

Ἐτεῖ ἐρμηνεύεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος νοούμενος κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν· κατὰ δὲ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν νοούμενος, ἐρμηνεύεται, ὅτι οἱ νοητοὶ Δαί-
μονες θέλουν καταβοῦν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς· ἦτοι εἰς τὸν τάρταρον· λέγει γὰρ ὁ Κορυφαῖος Πέ-
τρος „Ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐ-
φείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέ-
δωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους (Β'. Πέτρ. β'. 4.)
ὁ γὰρ τάρταρος λέγουσιν, ὅτι εὐρίσκεται ὑποκάτω
εἰς τὴν γῆν· ῥομφαία δὲ εἰς τὴν ἀποίαν οἱ Δαί-
μονες παρεδόθησαν, θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ
τιμωρίαν.

Ψαλμός ΕΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ καὶ διηγεῖται τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ προφητεύει, ὅτι ἔχει νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται. (1)

1: „Εἰσακούσον ὁ Θεὸς τῆς προσευχῆς
„μου ἐν τῷ ἔθεσθαί με πρὸς σε· ἀπὸ
„φόβου ἐχθροῦ ἐξέλου τὴν ψυχὴν
„μου. (2)

2: „Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονη-

„ρευομένων, ἀπὸ πληθους ἐργαζο-
„μένων ἀδικίαν.

Τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερά, καὶ διὰ
τοῦτο ἐξήγησιν δὲν χρειάζονται· συστροφὴν δὲ ὀνο-
μάζει τὸ σύστημα, καὶ τὴν ἐπὶ κακῷ ὁμόνοιαν καὶ
συμ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες εὐχονται νὰ ἐλευ-
θερωθῶν ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἐχθρῶν τοῦ κηρύγματός των.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι εἶναι ὁμοίον τοῦτο μὲ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἠθέν· „Καὶ νῦν Κύριε, ἐπίδω
ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἡ δὲς τοῖς δούλοις σου μετὰ πατήρησας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου· ὁ δὲ μέγας Βασι-
λεὺς λέγει „Ἐχθρὸς δὲ φόβος, ὁ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐγγινόμενος, ἡ ὁ ἐναντίας τῷ τοῦ Χριστοῦ θάρσει, ὃν ἀπεύ-
χε-

συμφωνίαν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον .

3 : 1, Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς
„ γλώσσας αὐτῶν .

Αὗτοι , λέγει , οἱ ἐχθροί μου ἠκόνησαν τὰς
γλώσσας των ὡσάν μάχαιραν , εἰς τὸ νὰ συκοφαν-
τοῦν εὐκόλως , καὶ νὰ κατασκευάζουν ἐπιβουλὰς
κατ' ἐμοῦ : ἐμοιάζει δὲ ὁ λόγος οὗτος μὲ τὸ „ Καὶ
ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα : περὶ τοῦ ὁποίου
εἶπεν εἰς τὸν νς . Ψαλμὸν 57 . 4 .

„ Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν , πρᾶγμα
„ πικρὸν .

4 : „ Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις
„ ἁμῶμον .

Ἄμφωμον λέγει τὸν ἄθῳν καὶ ἀνάτιον ὁ
Δαβὶδ : ἦτοι τὸν ἑαυτὸν του ὑπερβατὸν δὲ σχῆ-
μα εὐρίσκειται ἐδῶ , τὸ ἐποῦν οὕτως ὁμαλύνεται .
ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν , ὡς κατατοξεῦσαι ἐν ἀπο-
κρύφοις ἁμῶμον . ὁπὲρ ἐστὶ πρᾶγμα πικρὸν . ἦτοι
κακὸν καὶ ὀλερὸν καὶ ἐπιβουλὴν πρᾶγμα εἶναι , τὸ
νὰ σαῖταῦν τινος κρυφίως , τὸν ἀπταισὸν ἄνθρωπον
ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον , δὲν δύναται νὰ προ-
φυλαχθῇ ὁ κρυφίως σαίτευσόμενος , μὲ τὸ νὰ μὴν ἡ-

ξεύρη . τοξάρι δὲ ὠνόμασα τὴν γλῶσσαν τῶν ἐ-
χθρῶν , ὁμοίως καὶ ῥομφαίαν . ῥομφαίαν μὲν , διὰ
τὴν θανατόναι ἐκείνους , ὅπου πλησιάζουσιν κοντὰ . το-
ξάρι δὲ , διὰ τὴν καὶ ἀπὸ μακρὰν σαίτευσαι τοὺς ἀν-
θρώπους . (1) οἱ γὰρ ἐχθροί μου , λέγει , φα-
νερώς μὲν , μὲ ἐπαινοῦν , κρυφίως δὲ , κατασκευά-
ζουσιν ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου .

„ Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν ,
„ καὶ οὐ φοβηθήσονται .

Αἰφνιδίως , λέγει , θέλουν σαίτευσουν τὸν
ἄθῳν οἱ ἐχθροί του , χωρὶς νὰ ἔχῃ καίμειαν προῦ-
πάρχουσαν εἰδῆσιν . δὲν θέλουν δὲ φοβηθῶν οὔτε
τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν ἐπιβούλων χι-
νουμένην , οὔτε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων κατη-
γορίαν .

5 : „ Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονη-
„ ρόν .

Ἐκύρωσαν , λέγει , οἱ ἐπιβουλοὶ ἄνθρωποι
κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους πονηρὸν λόγον . ἤγουν
ἐμελέτησαν πονηρὰν συμβουλὴν κατὰ τῶν ἀναι-
τίων , καὶ ἀπεφάσισαν βεβαίως νὰ τὴν φέρουν καὶ
εἰς πρᾶξιν . (2)

„ Δι-

κεται ἡ Ψαλμοφθία . ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τὸ δὲ εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δέεσθαί με , ἀντὶ τοῦ , οὐ σιωπῶντες ,
ἀλλ' εὐχόμενον . χρῆμα γὰρ ἐπιζημίον ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ σιωπὴ . ἢ ὅτι ταχύ μου εἰσάκουσον ἢ ἐν αὐτῇ τῇ δέ-
εσθαι , κατὰ τὸ , ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ ἰδοὺ πάρεμι . ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν „ Ἀπάλλαξόν με τοῦ φόβου τῶν
ἐναντίων . ἵνα εἴπῃ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν ἢ τοῦ θανάτου . ταῦτα γὰρ ἐδεῖται μὴ πάθῃ παρ' αὐτῶν . ἢ ὁ Ὀριγέ-
νης „ Ἐξελοῦ φησὶ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ φόβου , ὅς φόβος , οὐ φίλος ἀλλ' ἐχθρὸς ἐστὶ . φίλος μὲν , ὁ τοῦ Θεοῦ ἐ-
πιστημονικὸς φόβος . ἐχθρὸς δὲ , ὁ μὴ τοιούτος φόβος . ὁποῖος ὁ τῶν ἑτεροδόξων , ἢ ὁ τῶν ἐποικνηστικῶν ἄλλων
τῶν μὴ τὸν Θεὸν φοβουμένων . περὶ ὧν δύναται τὸ ἐν Ἡσαΐα Πνεῦμα παραστατικῶς εἰρηκεῖναι . τῶν δὲ φόβον αὐ-
τῶν οὐμὴ φοβηθῶμεν οὐδ' οὐμὴ ταραχθῶμεν .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Πρᾶγμα πικρὸν τὴν κατὰ τοῦ ἁμῶμου εἴτην ἄθῳν συκοφαντίαν ἐκάλεσεν .
ἐπειδὴ ἄποπον ἢ τὸν τυχέντα συκοφαντεῖν . τὸ δὲ , τὸν δίκαιον , δεινότερον . ὅν ἐν ἀποκρίφῃ τοξεύουσι : ταυτέστι
κατὰ τὸ λεληθός . οὐδὲ γὰρ τολμῶσιν εἰς τὸ ἐμφαντὲς αὐτὸν διαβάλλειν . τὸ δὲ ἐνέτειναν τόξον , ἀντὶ ὡς τόξον νο-
εῖται . παρὰ δὲ τῇ Θεοδώρῳ λέγεται „ Τὸ δὲ πρᾶγμα πικρὸν , ἀντὶ τοῦ ῥήμα πικρὸν ἢ λόγον πικρὸν . ταύτη
ἐπλήρωσαν τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν , χεῖρνα δὲζόντες τοῦ τόξου τὸν πικρὸν λόγον .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κραταίωσις λόγου πονηροῦ ἐστὶ , τὸ διαβεβαιεῖσθαι τοὺς Ἰουδαίους ὡς οὐκ ἀνέξ-

„Διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα· εἴ-
πον· τίς ὀφεται αὐτούς ;

Ἀντί τοῦ διηγῆσαντο, εἰσηγήσαντο ἐξέδω-
καν ὁ Σύμμαχος· ἐσυμβουλευθήσαν, λέγει, ἀνα-
μεταξύ των οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀναιτίων ἀνθρώπων· καὶ
εἶπον νὰ κρύψουν παγίδας, καὶ νὰ βάλλουν εἰς τὸν
δρόμον φυλάξιν διὰ νὰ με πιάσουν καὶ νὰ με θα-
νατώσουν· ὡσάν δὲ νὰ μὴν ᾔῃαι Θεός, εἴχι ὄν-
τες διατεθειμένοι, εἶπον εἰς τὸν ἑαυτὲν τους· ποῖος
θέλει μᾶς ἰῶῃ; ἢ ποῖος θέλει φανῇ ἐκδικῶς καὶ βοη-
θὸς τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπιβουλευομένου; ἤτοι οὐ-
δεὶς. (1)

9 : „ Ἐξηρεῖνῃσαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐ-
ξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.

Ἐζήτησαν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου νὰ μεταχει-
ρισθῶν τὴν ἀνομίαν, ἀπέκαμον ὁμως, ζητοῦντες ζη-
τήσεις δολεράς, καὶ μηχανὰς διαφοροῦς κατασκευά-
ζοντες. (2)

„Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρ-

„δία βαθεῖα.

7 : „ Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.

Κοντὰ, λέγει, εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ με ἐπι-
βουλεύονται, τυχόν θέλει πλησιάσει καὶ ἄλλος τινὰς
ἄνθρωπος διὰ νὰ τοὺς συμβοηθῇ εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ
γνώμην καὶ πονηρίαν, χαρίζομενος αὐτοῖς καὶ ὑποσ-
χόμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει νὰ κινηθῇ κατ' ἐμοῦ·
οὗτος δὲ ὁ ἄνθρωπος, θέλει εἶναι καρδία βαθεῖα· ἤγουν
βαθύφρων καὶ σοφὸς· εἰς τὸ κακὸν ὁμως· διὰ τί εἶ-
ναι καὶ βαθύφρων εἰς τὸ καλόν· πλήν, ἐπειδὴ καὶ
αὐτὸς τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἐμοῦ,
διὰ τοῦτο ὁ Θεός θέλει ὑψωθῇ καὶ μεγαλυθῇ περισ-
σότερον· διὰ τί πιάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ
αὐτῶν· ἤτοι τιμωρεῖ αὐτοὺς καὶ δείχνει ἀπράκτους
καὶ ματαίως ὄλων τῶν ἀνωτέρω τὰς ἐπιβουλάς, κα-
τὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοδώριτου. (3)

„Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πλη-
„γαὶ αὐτῶν.

Αἱ πληγαὶ, λέγει, ἤγουν αἱ κακώσεις καὶ βλά-
βαι τῶν ἐχθρῶν μου, ἐγέναν βέλος νηπίων· ἤγουν
ἀπράκτοι καὶ ἀνενέργητοι· διὰ τί τοιαῦται ἀνενέργη-
τοι εἶναι καὶ αἰσχῆται, ὅπου ρίπτονται ἀπὸ τὰ νήπια
παιδιά, διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ὁποῦ ἔχουν.

8 : „ Καὶ ἐξησθένῃσαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσ-
„σαι αὐτῶν.

Γλῶσσ.

ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτής· πῶς δὲ ἐκραταίωσαν; ἀπατῶντες, ὁμνῶντες, μάρτυ-
ρας ἢ κατηγοροῦς μισθούμενοι, μηχανὰς εὐρίσκοντες, αἰτίας ἐπιφέροντες· ἵνα τὸν πονηρὸν λόγον· δηλαδὴ τὴν τοῦ
ψεύδους πεισθευθῆναι ποιήσωσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειφᾷ·)

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς βλασφημοῦντας τοὺς Ἀποστόλους ἢ λέγοντας „ Οὐ
παράγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; ἢ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Τοῦτο μὲν οἱ πε-
ρὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ ἢ τὸν Σαούλ ἢ τοὺς λοιπούς· τοῦτο δὲ ἢ οἱ παράνομοι, οἱ κατὰ καιρὸν μηχανὰς ἢ πάγας κατὰ
τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ συζησάμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πάντα φησὶν ἐκίνησαν λογισμόν· πᾶσαν ἐπενόησαν κατ' ἐμοῦ μηχανήν· οὐδὲν ἐ-
πιβουλῆς καταλελοίπασιν εἶδος, προφανῶς ἐπιόντες, κρύβδην λοχῶντες, κατασκόπαις χρώμενοι, τὰς ἐρήμους πε-
ρινοσοῦντες, τὰ πετρώδη χωρία διερευνῶμενοι, ἐν ὄρεσι ἢ σπηλαίοις ἢ παῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀναζητοῦντες τοὺς ἀθλη-
τὰς τῆς εὐσεβείας, περὶ ὧν φάσκει ὁ Θεὸς Παῦλος· ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ Κόσμος· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησὶ διὰ τοῦτο ἐ-
ξέλιπον, ἐπειδὴ ἀνομίας ἠρεύνων; πουτέστιν οὐ κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἐζήτουν, ἢν περ ἐζήτουν δικαιοσύνην·
διδὼν οὐχ εὐρίσκουσιν, οἱ δὲ τὴν θεογνωσίαν χωρὶς περισπασμοῦ τινος ἐρευνῶντες, οὐκ ἀποτυγχάνουσι.

(3) Ὁθεν ὁ Θεοδοσίω τούτο οὕτως ἡρμήνευσε „ Καὶ διάνοιαν ἀνδρὸς ἢ καρδίαν βαθεῖαν κατατοξεύσει ὁ Θε-
ός· ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν „ Οἱ μὲν παράνομοι φησιν, οὐδιέλιπον πονηρὰ βουλευόμενοι, προ-
σελεύσεται δὲ ἄνθρωπος ἀληθινὸς τὸ κατ' εἰκόνα διασώζων, ἢ διαρθρώσει τῷ λόγῳ εἶναι ἢ συνετός· (τοῦτο
γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ) τὴν βαθεῖαν νόησιν εἰς ἔλεγχον· δι' οὗ ὑψωθήσεται ὁ Θεός ὁ δρασσόμενος τοὺς σο-
φοὺς

Γλώσσας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλὰς, αἰδοῦνται διὰ μέσου τῆς γλώσσης κατασκευάζονται, καὶ τῆς γλώσσης εἶναι ἀποτελέσματα· ἀσθενεῖς λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν αἱ γλώσσαι καὶ συκοφαντῖαι τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ τίποτε περισσότερον νὰ κατορθώσουσι δὲν ἐδυνήθησαν.

„Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες
„αὐτοὺς·”

9: „Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος·

Ἐταράχθησαν, λέγει, ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου εἶδον τοὺς ἀνωτέρω ἐχθροὺς μου, πῶς ἀπέτυχον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς μηχανὰς, ὅπου ἐναντὶν μου κατασκευάσαν· καὶ καθὲς ἄνθρωπος βλέπωντας αὐτοὺς, ἐφοβήθη εἰς τὸν αὐτόντου, μὲν τὸ νὰ ἐγνώρισεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκδικητὴς καὶ βοηθὸς ἐκείνων ὅπου ἀδικοῦνται. (1)

„Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν·

Ὅλοι, λέγει, ὅσοι εἶδον τοὺς ἐχθροὺς μου ἀποτυχόντας, θέλουν δηγοῦνται εἰς τοὺς ἄλλους τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ λόγου μου· καὶ θέλουν καταλάβουν ἐκείνας τὰς κρίσεις, ὅπου ἐνεργεῖ

ὁ Θεὸς διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς δούλους του· ὡς ἀπερκασμένα δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν, κατὰ τοῖδῶμα τῆς προφητείας, ὡς πολλὰκις εἶποτε. (2)

10: „Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυ-
„ρίῳ, καὶ ἐλπιεῖ ἐπ’ αὐτόν· καὶ ἐ-
„παινεθσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ
„καρδίᾳ·

Κάθε δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, βλέπωντας τὴν πρόνοιαν καὶ βοήθειαν, ὅπου ἔδοξεν ὁ Θεὸς εἰς μέν, θέλει χαρῇ, καὶ θέλει ἐλπίσει εἰς τὸν Κύριον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀξιωθῇ τῆς αὐτῆς βοηθείας· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅπου δὲν ἔχουν εἰς τὴν καρδίαν τοὺς καλὲν σχολιὲν καὶ πονηρὸν λογισμόν, ὅποιοι ᾤοντο ὁ Δαβὶδ, ὅλοι λέγω, αὐτοὶ θέλουν ἐπαινεθῶν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀπονηρευτοὺς βοηθεῖ· Ὡς ἀγαθὸς γάρ φησιν, ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, τοῖς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ (Ψαλ. 108. 1.) μερικοὶ δὲ τὸ, προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδίᾳ βλαθεῖα περὶ τοῦ Ἰουδα ἐνόησαν· ὁ ὅποιος βαθεὺς καὶ παμπόνηρος ὢντας, ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίους, καὶ ὑπεσχέθη νὰ προδώσῃ αὐτοὺς· εἰς αὐτοὺς δὲ ὁ Χριστὸς ὑψώθη μᾶλλον καὶ ἐμεγαλύνθη, ἐπειδὴ ἐτέλεσε μὲν φοβερά θαύματα, ὅταν ἐσαυρώθη,

α·

φοῦς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ἔδοξται γὰρ ὁ Θεὸς δι’ ἀνδρῶν ἁγίων τῆς ἀπάτης ἐλεγχομένης· ἄλλοι δὲ νοοῦσι τὸ ἥτις τούτο περὶ τοῦ Ἰουδα, καὶ ὅρα ἐν τῇ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· ἄλλος δὲ φησι „Προσελεύσεται ἄνθρωπος, ἔσον ἄνθρωπος, βαθύνῃ ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν περιεργαζόμενος, ὑπερ αὐτόν ἐστιν ὁ Θεὸς μὴ καταλαμβανόμενος· οὐ συνορῶσι φησὶν, ὅτι ὅταν αὐτὸν κρύψωσι τοὺς δόλους καὶ βαθύνωσιν, ὡς μὴ δῆλους γενέσθαι, ἀντὶς εὐρίσκεται ὁ Θεός, ἐτοιμότεραν παρέχων βοήθειαν, ἢ ἐκεῖνοι τοὺς δόλους· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησι „Καὶ τὰ λαυθάνοντα γὰρ ὁ Θεὸς ἐπορεύετο, καὶ τὸ οἰκτεῖον δαίχνυσιν ὕψος δίκας τούτους εἰσπραττόμενος·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Ἀθαιάσιος „Εἰπὼν ἀνωτέρω τὰ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων (ἥτοι Ἀποστόλων) ἔπαρμα τῶν ἐχθρῶν, διεξέρχεται καὶ τὴν ἐκπτώσιν· οὕτω γὰρ φησι, τὰς μηχανὰς αὐτῶν τὰς κατ’ ἡμῶν ἀσθενεῖς ἐργάζεται καὶ οὐδαμεινὰς, ὡς γὰρ τῶν νητιῶν ἀσθενῇ καὶ πλῆττειν οὐ δυνάμενα βέλη· ὅθεν πάντες οἱ βλέποντες αὐτοὺς τσαῦτα μὲν μηχανωμένους, ὠρελοῦντας δὲ οὐδὲν, ταραχὴν τὴν διακρίαν κατασχέθησαν· ἐφ’ οἷς γὰρ διήμαρτον, τὴν θείαν ἐθαύμασαν· Πρόνοιαν γεγονότες περιδεεῖς·

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Πᾶς ἄνθρωπος τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλὴμ ἰσορῶν τὴν πόρῃσιν εἰς φόβον πολλῶν τοῦ ἐσαυρωθέντος ἔρχεται· καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ ἀναγγέλλει, καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆσι· ποῖα τούτα; ἃ τοῖς Ἀποστόλοις μὲν προεῖπε, νῦν δὲ εἰς τέλος ἐξήγαγε· δεικνύντων γὰρ αὐτῶν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ἱεροῦ, ἀπεκρίνατο καὶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐμὴ μείνη ὡδε λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς οὐκ καταλυθήσεται·

ἐνέστη δὲ ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἐπροξένησαν εἰς αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν αὐτὸς ἦτον ἀπαθὴς κατὰ τὴν Θεότητα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δὲν ἐδυνάθησαν νὰ ἀφανίσουν αὐτόν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον· ὅλοι δὲ οἱ Ἕθνη, βλέποντες τοὺς Ἰουδαίους νὰ παρὰδοθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πρὸς ὀλεθρον καὶ ἀφανισμόν, ἐταράχθησαν καὶ ἐφοβήθησαν τὸν Χριστόν· διὰ τοῦ ἀποῖον Χριστόν οἱ Ἕθνη αὐτοί, ἔπαθον

πολλὰ ὑπὸ τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων (1) δικαίους δὲ θέλεις νοήσεις τοὺς αὐτοὺς Ἕθνη, ἐπειδὴ καὶ ἐδικαιώθησαν διὰ τῆς πίστεως· οἱ ὅποιοι καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν διὰ τὸν Χριστόν· οἱ ἴδιοι δὲ Ἕθνη καὶ εὐθαῖς τῇ καρδίᾳ κατὰ τὸν Δαβὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν καρδίαν, δὲν ἐσράδωσαν εἰς κανένα πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν, ὅπου παρέλαβον, καθὼς ἐσράδωσαν πάλαι οἱ Ἰουδαῖοι.

Ψαλμός ΞΔ'.

Κάθισμα Θ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός οὗτος τῷ Δαβίδ.

„Ὡδὴ Ἱερεμίου, καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας,
„ὅτε ἐμελλον ἐκπορεύεσθαι·

Ὁ μὲν Εὐθύμιος ὁ ἐμὸς συγγραφεὺς, τὴν ἀνωτέρω μόνον ἐπιγραφὴν ἔχει λέγων· εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ἐπιγράφεται, διὰ τὴν προφητεὺν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων, ἐκ προσώπου τῶν ὁποίων συνεγράφη ὁ παρὼν Ψαλμός κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς καὶ Θεοσεβείας τῶν Ἑθνικῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τί δὲ δηλοῖ Ψαλμός οὗτος, εἵπομεν ἐν τῷ Προομίῳ ἐν κεφαλῇ θ' καὶ ἔρα ἑκατ'. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τοῦτο προσέθηκα εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι ὁ ἱερός Θεοδώριτος βλέπωντας νὰ ἔχη ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „Ὡδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας ὅτε ἐμελλον ἐκπορεύεσθαι, λέγει, ὅτι αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ, οὕτως εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν εὐρίσκειται, οὕτως ἄλλοι ἐρμηνευταὶ αὐτὴν, ἔχουσιν, ἀλλὰ κάποιος, ὡς φαίνεται, ἀμαθὴς, ἐπρόσθεσαν αὐτὴν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, οὕτως εἰς τὴν ἰστορίαν, οὕτως εἰς τὸ νόημα τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ἀλλ' ἔλαβεν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ διατρίβῃ ὅπου βούλεται, ἐδιέλεξε δὲ νὰ κατοικήῃ εἰς τὴν πατρίδα του· γράφει δὲ ὁ ἴδιος Ἱερεμίας, ὅτι ἐκατέβη εἰς Τάφνας τῆς Αἰγύπτου, ὁμοῦ μὲ ἄλλους πολλοὺς Ἰουδαίους, ὅσους ἀφῆκεν ὁ Ναβουκαδρᾶν· „Καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὅτι οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ εἰσῆλθον εἰς Τάφνας· καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν ἐν Τάφναις, λέγων „Λάβε σεαυτῷ λίθους μεγάλους (Ἱερεμ. μ. γ. 7) καὶ ἐκεῖ ἐπροφητεύει, ὡς φαίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλῇ. (2) λοιπὸν δὲν ἀρμόζουν τὰντα, λέγει, εἰς τοὺς ἐκπορευομένους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς εὐρισκομένους

(1) Ὅθεν ἔειπεν ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο δὲ εἶροι ἅντις καταρθεύσας τὸν Δαβίδ ἔτι τοὺς κατ' αὐτόν, ἔτι τοὺς μετ' ἐκείνους· λέγω δὲ τοὺς ἀθλοφόρους Μάρτυρας ἔτι τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας.

(2) Ὅθεν ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι ἔτι τὰ ἐν τῇ Συναξαριστῇ γραφόμενα περὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι ἐπῆγεν εἰς Βαβυλῶνα, δὲν ἔχονται ἀκριβείας· παρὰ δὲ τῇ αὐτῇ Θεοδώριτον γράφεται ἔτι τοῦτο, ὅτι ὁ Ἱερεμίας

νους ἐν τῇ σκλαβίᾳ· Ἰωάννης δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ λέγει, ὅτι οἱ τελευταῖοι πέντε στίχοι τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, οἱ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ „ Ἐπασκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· μέ-
χρη τέλους· αὐτοὶ λέγω δίδουσι νὰ πισυῇ τινὰς, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἀφ’
οὗ ἔλαβε βροχὴν πλουσίαν ἐν καιρῷ ἀνυδρίας· ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ ἀνυδρίας καὶ βροχῆς, ὁ Ψαλμὸς οὗ-
τος ἀρμόζει νὰ λέγεται.

1: „ Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιών,
„ καὶ σοὶ ἀποδοθῆσεται εὐχὴ ἐν
„ Ἱερουσαλήμ.

Εἰς τὴν Σιών, λέγει, (ὅρος δὲ τοῦτο τῆς Ἱερουσαλήμ) πρέπει νὰ ὑμνήσῃς Κύριε· ἐπεὶ καὶ ἐκεῖ ἐπρόσαξας νὰ σὲ λατρεύουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ θέλει ἀποδοθῇ εἰς ἐσένα ἡ τοῦ καθ’ ἑνὸς προσευχὴ καὶ ὑπόσχεσις· μέ τὰ λό-
για δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιστροφὴν, ὅπου ἔμελλον νὰ κάμουν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὰ Ἱερο-
σόλυμα· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ἀναισθητικῶς Σιών καὶ Ἱερουσαλήμ, ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, καὶ αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι αὐτῶν. (1)

2: „ Βισκόπουσον προσευχῆς μου· πρὸς
„ σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει.

Ἀκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχὴν μου καὶ δός μοι τὴν αἴτησιν, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ παρακαλῶ· τὸ δὲ πρὸς, σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον προφηταία διὰ τὰ ἔθνη, πῶς ἔχουν νὰ πισεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· σὰρκα δὲ τὰ ἔθνη ὠνόμασεν, ἢ διὰ τὴν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς σαρκὸς ὀνομαζομένην τὸν ὅλον ἄνθρωπον· ἢ διὰ τὴν αἰ ἐθνικοὺς ἐξουσίαν σαρκικῶς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν ὅλων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἀναστῆθέντες ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. (2)

3: „ Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν τὴν
„ μάς.

Αἱ βλασφημίαι, λέγει, τῶν ἐχθρῶν μας Βαβυλωνίων, τὰς ὁποίας λέγουσιν ἐναντίον εἰς ἐσένα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐναντίον εἰς ἡμᾶς, αὐταὶ ἐγίναν
υἱ.

σύνγον οἰκοδομήσας ὑψηλὸν ἔξ αὐτὸν ἐναποκλείσας, ἐν τούτῳ τοὺς θρήνους συνέγραψεν, ὀλοφυράμενος τοῦτο μὲν τὴν Ἱερουσαλήμ· τοῦτο δὲ, τὸν ἐξανδραποδισμόν τοῦ λαοῦ· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀφ’ οὗ συνέγραψε τοὺς θρήνους ἐν τῇ πατρίδι, κατέβη εἰς Ἀλμυπταν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ εἰσάγει ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον τῶν Ἑθνῶν, τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστόν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν ὡντων μὲν πάλαι ἀκάρτων, γε-
νομένων δὲ εὐφρόνων διὰ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος, Σιών λέγει τὴν ἁγίαν ἑπουράνιον, καὶ τὴν κατὰ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ὁ τοῦτον ὕμνος δὲ ἐν τῇ Σιών· ἡτοι τῇ ἐπουρανίᾳ, καὶ τῇ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίᾳ, τῷ Θεῷ ἀποδιδόμενος, πρέπει ἂν μόνον τῷ ὕμνου-
μένῳ Θεῷ· ὃ καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι προσήκει· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πᾶσα τοῦ Ψαλμοῦ τὰ ρητὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι διάγουσι πρόσφορα· οὗτοι γὰρ τῆς ἐπανόδου γλιχόμενοι, ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ὕμνωδιαν προσέφερον· καὶ φασιν ἐπανάγαγε ἡμᾶς εἰς τὴν Σιών· εὐθα ἐξέσιν ἡμῖν τοὺς ὕμνους σοὶ προσφέρειν καὶ τὰς συκῆδεις εὐχὰς· οὗ γὰρ ἐφίεται τὴν εὐδὴν ἔδειν Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, ἐν ξέναις ἀκοαῖς καὶ βεβήλοις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐ-
κέτι, φησιν, οἷς ἐνομιζόμεν θεοῖς τοὺς ὕμνους ἀναπέμφομεν, εἰδότες· ὡς ἐκείνοις μὲν οὐ πρέπει τὸ ὕμνεῖν, ζύ-
λοις καὶ λίθοις καὶ δαίμοσιν οὖσι, καὶ δὲ μόνον τὸ τοιοῦτον πρεποδέσασιν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Διὰ ταύτων εὐαγγελίζεται τὴν κλῆσιν ἀπάντων τῶν Ἑθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωὴλ· „ Ἐκχεῖ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ ὁ Ὀρειγένης· „ Ἡρὸς σὲ δὲ τὸν Θεόν, ὡς πνεῦμα ποιεῖς τὴν σάρκα· πᾶσα σὰρξ ἤξει· μεταβαλεῖ γὰρ ἡ γενομένη σὰρξ εἰς ἀμαρτίαν ψυχὴν, καὶ ἔσται πνεῦμα.

ἐπὲρ τὴν δύναμιν μας· ἤτοι αὐταὶ κατεδυναστέυσαν ἡμᾶς, καὶ δὲν τολμῶμεν νὰ ἀντιπόμεν εἰς αὐτάς, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα σκλάβοι τῶν βλασφημούντων· ἢ νοεῖται τὸ ἐναντίον· ὅτι αἱ μεγάλαι βλασφημίαι τῶν Βαβυλωνίων μᾶς δίδουν μεγάλην καὶ ὑπερβολικὴν δύναμιν καὶ θαρρὸς, ὅτι ἐσὺ Κύριε, δὲν θέλεις παραβλίψεις αὐτάς ἀνεκδιμήτους· ἀλλὰ ἔχεις νὰ τὰς τιμωρήσῃς· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὑπερδυναμώσαν ἡμᾶς· ἤτοι ἐποίησαν ἡμᾶς ἀδυνάτους καὶ ἀσθενεῖς μὲ ὑπερβολὴν. (1)

„Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἰλάσῃ·

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις συγχωρήσεις τὰς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐσκλαβώθημεν· καὶ σὺ θέλεις ἐλευθερώσεις ἡμᾶς. (2)

4 : „Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου· κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐτῇ λαῖς σου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· ἤγουν ὅτι ζηλωτὸς εἶναι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ἐδιαλέχθηκεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἔγινεν ἐδικὸς σου Κύριε· διὰ τί αὐτὸς, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλει ἐπιτρέψει ἐντίμως καὶ θέλει κατοικήσει πάλιν εἰς τὴν

πόλιν Ἱερουσαλήμ· ταύτην γὰρ ὠνόμασεν αὐλὰς τοῦ Θεοῦ· διὰ τί εἰς αὐτὴν εὐρίσκετο ὁ περίφημος ἐκεῖνος τοῦ Σολομῶντος Ναός· κατὰ δὲ ἀνάγωγὴν φανερώνει αἰνιγματωδῶς, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ἐξ ἔθνων νέον λαόν, ὃς τις ἐδικλέχθη εἰς κληρονομίαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν· αὐλὰς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὰς κατὰ τόπους εὐρισκομένας Ἐκκλησίας· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ καθὲ δίκαιον Χριστιανόν, ὁποῦ τελειώνει μὲ εὐσέβειαν (καὶ ἀρετὴν) τὴν ζωὴν του· διὰ τί αὐτὸς διαλεχθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πέρνεται παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ, ὅπου εἶναι αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ μοναὶ τῶν δικαίων. (3)

„Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ Ἱερουσαλήμ, τόσον ἡ κάτω καὶ ἐπίγειος, ὅσον καὶ ἡ ἀνω καὶ ἐπουράνιος· ὁμοίως οἶκοι Θεοῦ, εἶναι καὶ οἱ κατὰ τόπους Ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι· ἀγαθὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὰ θεῖα δόγματα, καὶ ὅσα ἀποβλέπουν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ εὐφροσύνην ψυχῆς· (4) ἀπὸ τὰ ὁποῖα, λέγει, ἡμεῖς οἱ σκλαβωθέντες θέλομεν χορτάσσομεν, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθώμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν.

“Α-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· δι' ἧς ἔζησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως.

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς· „Οὐκ ἀδίκως τοῖς ἀνόμοις Βαβυλωνίοις δουλεύειν κατεκρίθημεν ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ διὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν πάλαι τολμηθεῖσαν ἀσεβείαν, ἧς τὸν Ἰλασμόν καὶ τὴν ἄφεσιν παρὰ σοῦ προσδοκῶμεν, παρ' οὗ καὶ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι συνέβη ἡμῖν· κατὰ δὲ θεωρίαν, οἱ ἐξ ἔθνων πιεσύναντες λόγους ἀνόμων διομίζουσι τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὡς ὑπερισχύουσιν, καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀντικειμένου συνεργείᾳ κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχουσιν δύναμιν· δι' ἧς καὶ ἐξασθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως· καὶ γε εὐχονται τῆς συμβάσεως αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἰλεωθῆναι τὸν Θεόν ἐφ' οἷς πάλαι ἠσέβησαν· (ταῦτα εὐρηνται καὶ παρὰ Θεοδώρητον.)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω φθάσαντας κλήσεως μακαρίους ἀποκαλεῖ· ἄλλος δὲ φησὶ „Τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς τοῦτον καὶ ὁ Περσῆτης μακαρίζει τὸν ἡδὴ δραμόντα καὶ σεφανωθέντα· ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίσασθαι καὶ δραμεῖν ἐπιτήδειον, τὸν δὲ ἡδὴ νενικηκότα διὰ τῆς κλήσεως τῆς εἰς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται· ἔνθα καὶ σκηνὴν αὐτῷ ἐν ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ, περὶ ὧν τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν „Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἀγαθὰ τοῦ οἴκου Κυρίου, τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματα εἰσιν.

„ Ἅγιος ὁ ναὸς σου .

5 : „ Θαυμαστός ἐν δικαιοσύνῃ .

Ναὸς Θεοῦ πάλιν εἶναι, ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ κατὰ καὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ· καὶ καθὼς Ἐκκλησία καὶ οἶκος Θεοῦ ὁ κατὰ τὰς εὐρισκόμενος, ναὸς Θεοῦ εἶναι· ἅγιος λοιπὸν εἶναι ὁ ναὸς αὐτός· ἐπεὶ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Θεοῦ· καὶ ἐπεὶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἁγιασμοῦ· θαυμαστός δὲ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἐν αὐτῷ πολιτευομένων δικαίων ἀνδρῶν· ἡ ναὸν Θεοῦ λέγει τὸν ἐν ἀρετῇ ἀνθρώπον, ὃς τις εἶναι οἰκητήριον Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ὑμεῖς εἰσὶ ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (β'. Κορ. γ'. 16.) καὶ πάλιν „ Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἳ τινὲς εἰσὶ ἡμεῖς (α'. Κορ. γ'. 17.) καὶ ἅγιος μὲν εἶναι ὁ ἐν ἀρετῇ, διὰ τὴν ἀγνείαν καὶ καθαρότητα τῶν παθῶν· θαυμαστός δὲ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ὑπερφυσικὴν ἀρετὴν τοῦ.

„ Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρὰν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία, πῶς ἐμελλόν να πιστεύσουν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν· ἔπακουσον, λέγει, Κύριε ἡμῶν, σὺ ὅπου μέλλεις ὑστερὸν να γένῃς ἐλπίς ὅλων τῶν ἐθνικῶν· πέρατα δὲ γῆς εἶναι, οἱ τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς· ἐν θαλάσῃ δὲ εἶναι, οἱ εἰς τὰ νησιά κατοικοῦντες· τὸ δὲ μακρὰν δηλοῖ, ὅτι πολλὰ νησιά εἶναι μακρὰν ἀπὸ

τὴν τρεῖς κατοικημένα ἀπὸ ἀνθρώπων. (1)

6 : „ Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διηγείται ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἀνυμνῶν αὐτὴν καὶ δοξολογῶν· τὸ δὲ ἐτοιμάζων, ἐδράζων ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· σὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, ὅπου σταθεροῖς τόσον σίγουρα τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, ὥς ὅπου να μὴ σαλευνταὶ ἀπὸ τῶν δυνατῶν καὶ παντοτινῶν φυσήματα τῶν ἀγρίων ἀνέμων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

„ Περιεζωσμένως ἐν δυναστείᾳ.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ὥσάν με ζωνάρι περικυκλωμένος μὲ τὴν δυναστείαν· ἤχουν μὲ τὴν δύναμιν τὴν συνεκτικὴν τόσων ἀπείρων κτισμάτων, καὶ μὲ καθὼς λογῆς θεοπρεπὴ τέλειότητα· ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος „ Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο. (Ψαλμ. 45. 1.) (3)

7 : „ Ὁ Συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης· ἤχους κυμάτων αὐτῆς τις ὑποστήσεται ;

Σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι, ὅπου τόσον ταράσσῃς τὸ βάθος ἔλον καὶ τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς θαλάσσης, ὥς ὅπου να εὐχαρίστη ἐπάνω ἡ ἄμμος κάτωθεν ἀπὸ τὸ βαθύτατον χιὸς· κύτος γὰρ τὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀββᾶς Δωρόθεος λέγει „ Κατὰ δέ τινες, οἱ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἐν τελείᾳ κακίᾳ· οἳ δὲ ἐν θαλάσῃ μακρὰν, οἱ ἐν ἐσχάτῃ ἀγκυρίᾳ· ἔσθως ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῶν ταιούτων· ἔσθως ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Πάλιν ἐν ταῦτα τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν προλέγει, ἔσθως τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ ἀναμνηστικὴν περιήσως· ἐκεῖνον γὰρ ἐστὶ φωνή· οὐκ ἐκλείπει ἀρχὴν ἐξ Ἰούδα, ἔσθως ἡγουμένος ἐκ τῶν κληρῶν αὐτοῦ, ἔως ἂν ἔλθῃ· ὃ ἀπόκειται, ἔσθως αὐτὸς προεδρία ἐθνῶν· τοῦτον ἔσθως ἐν ταῦτα ἐλπίδα ἐκέλευσε πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ἔσθως τῶν ἐν θαλάσῃ μακρὰν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὄρη νοοῦνται αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις τῶν Δαιμόνων, τὰς ὁποίας ἐτοιμάζει ὁ Θεὸς εἰς τιμωρίαν· ἡτοίμασαι γὰρ αὐταῖς ἡ ἀβυσσος· τοῦτο δὲ ποιήσεις, φωνή, δυνατὸς ὢν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐζωσμένος εὐσταθέστερός ἐστι περὶ τὸ πράττειν, ἢ βούλεται, ζῶντι τοῦ Θεοῦ, προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν προσηγορεύσεν· ἵνα εἴπῃ ἐτοιμασάγη ἔχεις προσοῦσάν σοι τὴν δύναμιν, ἔσθως μετὰ πολλῆς δύναμει τῆς εὐκολίας ποιεῖν, ὅσα περ ἂν θέλῃς, ὑπὸ μηδενὸς κωλυόμενος.

τὸ κοίλωμα, ἢ τὸ βάθος κατὰ τὸν Ὠκεανὸν ἐστίν· ἐπειδὴ καὶ ἀναμοχλεύεται ὅλον ἀπὸ τῶν ἀνέμων· βλέπα δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ὅτι μὲ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι, καὶ ταρασσούν τὴν θάλασσαν· τῆς ὁποίας, λέγει, τοὺς κρότους, οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποφέρῃ· μὲ τὸ νὰ ἦναι φοβεροὶ καὶ βαρεῖς καὶ ἀνυπόφοροι. (1)

8:., Ταραχθήσονται τὰ Ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέλαρα ἀπὸ τῶν σημείων σου :

Θέλουν ταραχθῶν, λέγει, τὰ ἔθνη, εἶνα μὲν, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀσυνείηστον εἰς αὐτὰ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὴν ἐκρημνίζετο τὸ πάτριον αὐτῶν σέβας τῆς εἰδωλολατρείας· καὶ ἐμεταβάλλοντο ἢ κακάς συνήθειας τῆς ζωῆς τῶν· θέλουν δὲ φοβηθῶν, λέγει, εἰς καὶ εἰ καίνοι· ὅπου κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἀκούοντες καὶ βλέποντες τὰ κατ' ἐκείνην ἡμέραν γινόμενα θαύματα παρὰ σοῦ, καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ μαθητῶν σου· ἀνίσως δὲ θέλουν φοβηθῶν οἱ εἰς τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς, πόσω μάλλον θέλουν φοβηθῶν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ μέσον τῆς γῆς; ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ταῦτα ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ Ἑβραῖοι λέγουν, ὅτι εἶπεν αὐτὰ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως· πλὴν ἐμποδίζονται νὰ λέγουν ταῦτα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Δαβὶδ.

„Ἐξόδους πρωΐας καὶ ἑσπέρας τέρας ψεῖς·

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις χρησποτήσεις τὸν λαόν σου καὶ κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας ἦγουν, ὅταν ἀρχῇ νὰ ἐκτελέσῃ ἡ ἡμέρα· καὶ κατὰ τὰς ἑσπέρας, ὅταν τελειώσῃ ἡ ἡμέρα· ἦτοι ἐν παντὶ καιρῷ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπτοκῶν δὲ εἶναι ἰδιώμας, τὸ νὰ λέγουν ἑσπέρας μὲ γενικὴν, ἀντὶ νὰ εἰπῶν ἑσπέρας μὲ δοτικὴν· προφητεῖαι δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸ τέλος θέλουν χαροῦν οἱ Χριστιανοί, ψάλλοντες εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν ὁρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινόν, ὁσίους ὕμνους καὶ ἱερὰ μελωδήματα· μερικοὶ δὲ ἐξόδους μὲν πρωΐας νοοῦσι τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ φαίνεται πῶς γεννᾶται τὸ πρωΐ καὶ ἡ ἐκτελέσῃ τῆς ἡμέρας· ἐξόδους δὲ ἑσπέρας νοοῦσι τὰ δυτικὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἑσπέρα καὶ ἀρχὴ τῆς νυκτός· θέλεις λοιπὸν, λέγει, Κύριε, χρησποτήσεις καὶ ἐκείνους ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἐκείνους ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν δύσιν, γινόμενος ἄνθρωπος, καὶ πολιτευσάμενος ἐπὶ τῆς γῆς· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥήματα, καὶ ἱστορικῶς ἐρμηνεύονται καὶ ἀναγωγικῶς· πλὴν ἀρμολιωτέρως εἶναι εἰς αὐτὰ ἡ ἀναγωγικὴ ἐρμηνεία.

9:., Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· ἐπληθύνσας τοῦ πλοῦτίσαι αὐτήν.

Με.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ὁ Κύριλλον, τροπικῶς θάλασσα ὀνομάζεται τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν εἰς τὴν εὐσεβείαν· ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ταραχθέντες ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει, „Τὰ μὲν ἔθνη ἐδράζεις ἢ ποιεῖς ἀκίνητα· τὴν δὲ εὐρύχωρον θάλασσαν κινεῖς ὅτε βούλει, ἢ πάλιν κατευνάζεις· ἢς ταπεινωμένης· οὐδὲ ὁ ἦχος οἰσός (ἦτοι ὑποφρυγός) ἐστὶ τοῖς ἀκούουσιν· τῶν αὐτῶν περιχρῆσαι δύναμιν· ὁ τὰ μεγάλα οὖν ταῦτα ἐργαζόμενος, δύναται ἢ ἡμεῖς τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερώσαι, ἢ τοὺς Βαβυλωνίους τιμωρήσασθαι·

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ὁ Κύριλλον, ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύεται τὸ ῥήμα· δύναται γὰρ ἐξόδους εἶναι τοῦ Χριστοῦ· ἢ τὸν προδοῖ· ἢ μία μὲν πρωΐας· ἢ τὸν πᾶν τῶν αἰῶνων ἢ ἐκ Πατρὸς κατὰ τὸ· ἢ καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμετέρων αἰῶνος· ἢ δὲ, ἑσπέρας, ἢ ἐκ Πατρὸς· ἢ τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων ἐγένετο· ἢ καὶ τέρμα δὲ ἐστὶ τέρμας ἢ ἀγαλλίασις· ἢ τὸ δὲ τὸ, ἐξόδους πρωΐας ἢ ἑσπέρας, εἶναι ἐλλειπτικόν· ἢ τὸν κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας ἢ τῆς ἑσπέρας·

Μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, λέγει, τὴν ἐκ τῆς Βαβυλώνας, ἐπεσκέσθης καὶ ἐπρονόησας τὴν γῆν· ὅλην τῆς Ἰουδαίας, ἥτις ἦτον τέσους χρόνους κερσωμένη· καὶ ἐμέθυσας μὲν αὐτὴν· ἦτοι ἐχόρτασας ἀπὸ βροχῆν· ἐπλήθυνας δὲ πάλιν τὴν βροχὴν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ κάμῃς αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ εὐθηνίαν καὶ καρπύς.

„Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὕδατων·

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς, λέγει, ἐπλημύρηνεν ἀπὸ πολλὰ· νερά· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ποταμὸς τῆς Ἰουδαίας ὁ πλέον ὀνομαστός. (1)

„Ἡτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία.

Ἡτοίμασας, λέγει τὴν τροφὴν τῶν ἐκ τῆς Βαβυλώνας ἐλευθερωθέντων Ἰουδαίων· διὰ τί μετὰ οὗτον τρόπον γίνεται ἡ ἐτοιμασία· τῆς τροφῆς δηλαδή· τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ ἀκούσται ἔξωθεν· ἦτοι ὅταν ἡ γῆ μεθύσῃ ἀπὸ βροχῆν. (2)

10: „Τὰς αὐλάκας αὐτῆς μεθύσων· πλήθυνον τὰ γεννητὰ αὐτῆς· ἐν ταῖς σταγύσιν αὐτῆς· εὐφρανθήσεται ὡς νατέλλουσα.

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν καλοχρονίαν τῆς γῆς, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν· παρακαλεῖ πρὸς τοῦτοις τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἔργον ταῦτα, ὅπου ἐπροφήτευσεν· ἦγουν· τὸ νὰ μεθύσων ἀπὸ βροχῆν τὰ αὐλάκια τῆς γῆς, καὶ νὰ πληθύνουν οἱ καρποὶ τῆς, καὶ τὸ νὰ χαρῇ ἡ γῆ μετὰ τὰς εὐλογηματίας τῆς βροχῆς, καὶ μετὰ τὴν δρόσον νὰ βλαστήσῃ χορτάρι· μεταφορικὰ δὲ εἶναι τὸ μεθύσων καὶ τὸ εὐφρανθῆσθαι καὶ τὸ ἀνατέλλουσα, ἐκ μεταφορᾶς λαμβανόμενα καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμφύχων ζώων, τῶν μεθύοντων καὶ εὐφρανόμενων. (3)

11: „Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνι-
„αυτοῦ τῆς χρηστότητος σου· καὶ
„τὰ πεδία σου πλησθήσονται· πιστό-
„τος.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις εὐλογήσεις με ὅλα τὰ καλὰ, ὅλοι τὸν κύκλον τοῦ χρόνου ἐκείνου τῆς ἀγαθότητός σου· ἐπεὶ αὐτὸς θέλει εἶναι δῶρον τῆς ἐδικῆς σου χρηστότητος· καὶ οἱ κάμποι θέλουν γεμῶσιν ἀπὸ παχύτητα, ἵνα με αὐτὴν καρποφορήσουν. (4)

12: „Πιανθήσονται τὰ ὄρη αὐτῆς ἐρή-
„μου.

Ἔ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, γῆ νοεῖται οἱ ἄνθρωποι· ἦγουν πεπληρωκὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὥρας τὴν γῆν, ποταμὸς δὲ Θεοῦ, εἶναι ὁ μονογενὴς· ὅς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἀρχεται ὁ ποταμὸς, οὕτως καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκέντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὅς πλήρης ὕδατων ἐστίν· ἐπεὶ τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ· καὶ ἐδιδασκάμεθα γὰρ φησὶν τὴν δοξάν αὐτοῦ· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· νοθεῖν δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὕδατων διαφόρων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· Ἡ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ χάρις τοῦ Πατρὸς, ἡ εἰς ὅλους διαιρουμένη· καὶ τοῦτο μετὰ τὸν λόγον τῆς σοφίας προέχουσα, ἐτέρη δὲ, χρηστεύουσα τὴν γνώσιν, καὶ διὰ τούτων τὴν οἰκουμένην ἀρεδεύουσα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ἡτοίμασθαι ἡ πνευματικὴ αὐτῆς τροφή· διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὁρίσται τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ἡ Αὐλάκας· δέφουσι τὰ βάθη τῶν καρδιῶν.

(4) Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης λέγει, ἡ ἐπεὶ δὲ κυκλικὸν ἐστὶ τοῦ χρόνου τὸ σχῆμα· διὰ τοῦτο, πῇ μὲν στέφανον ἐνιαυτοῦ, πῇ δὲ τροχὸν γενέσεως ἐκάλεσεν αὐτὸ ἡ Γραφή· κύκλου γὰρ καὶ στέφανου καὶ τροχοῦ τὸ αὐτὸ σχῆμα· τῶν τεσσάρων ὡρῶν τρέπονται τὰς χεῖρας συναπτουσῶν, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἐλιττουσῶν· οὕτως γὰρ σαφὲς καὶ ἀρ-
μο-

Ἐρμουν μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ἐρμώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ὥραϊα δὲ τὰ εὐμορφα μέρη τῆς Ἱερουσαλήμ τὰ ἐπιτήδεια ὄντα εἰς τὰς ὥρας· ἤγουν τὰ ὄντα καρποφόρα· ἡ ὥραϊα λέγει τοὺς καρποὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, τοὺς γενομένους εἰς κάθε ὥραν καὶ καιρὸν τοῦ χρόνου.

„ Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζῶ-
„ σονται .

Μεταφορικὸν εἶναι ἐδῶ τὸ λόγιον τοῦτο· ἐμψύχων γὰρ καὶ λογικῶν εἶναι ἴδιον ἡ ἀγαλλίασις καὶ τὸ νὰ περιζώνωνται· λέγει δὲ μὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὰ βουνὰ θέλουν χαροῦν τριγύρω καὶ ἀπὸ κάθε μέρος·

13: „ Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων.

Τὰ χριάρια, λέγει, καὶ πρόβατα ἐνδύθηκαν ἀπὸ πολλὰ μαλλία· ἐνδύονται δὲ ταῦτα, ὅταν γένη πολλὴ παχύτης τοῦ χορταρίου καὶ τῆς νομῆς, ὅπου βόσκουσι· μὲ τοὺς κριοὺς δὲ φανερόναι, ὅλα τὰ ποίμνια καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν. (1)

„ Καὶ αἱ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον.

Ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ἱερουσαλήμ ἀριθμησεν ὁ Δαβὶδ, καὶ τοὺς κάμπους, καὶ τὰ ὥραϊα,

καὶ τοὺς βουνοὺς, καὶ τὰ λακκώματα· καὶ αὐτὰ γὰρ λέγει, ὅτι θέλουν γεμῶσουν ἀπὸ σιτάρη. (2)

„ Κεκράζονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσι.

Ὅλοι λοιπὸν, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ κατοικοῦντες θέλουν φωνάζουν ἀπὸ τὴν χαρὰν τους, εὐχαριστοῦντες ἀπὸ καρδίας· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὅπου ἔλαβον, ἠξιώθησαν καὶ τόσῃν εὐθηνίαν καὶ καλλιχρανίαν· καὶ ἀκολουθῶς θέλουν ὑμνήσουν ἐσένα τὸν ἐλευθερωτὴν, καὶ πλουσιόωρον εὐεργέτην τους· περιττὸς δὲ εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος· ἤτοι κεκραζονται καὶ ὑμνήσουσι.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ καθ' ἱστορίαν ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· κατὰ δὲ ἀνάγκη καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ὁ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος, καὶ πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱὸν ἐπισκέψω, λέγει, ὦ Κύριε, τὴν γῆν· ὅλην δηλαδὴ, μὲ τὴν παρούσάν σου· ἀπὸ· τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, νοοῦνται τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν· “ Ἐπισκέψατο γὰρ ἡμᾶς, ὡς φησι Ζαχαρίας, ἀνατολὴ ἐξ ὕψους (Λουκ· α· 78·) καὶ ἐμέθυσας αὐτὴν ἀπὸ τὸν οἶνον τῆς κατανύξεως, καθὼς εἶπομεν ἐν τῷ νῦ· Ψαλμῷ 5·χ· 3· ἐπληθυνας τὸ Εὐαγγελικὸν πότισμα καὶ τὴν βροχὴν, διὰ νὰ πλουτίσῃς τὴν εἰρημένην γῆν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς ἀρετάς· ποταμὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· ὕδατα δὲ εἶναι αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ· “ Τοῦ ποταμοῦ γὰρ φησι τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πό-

μονίως ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἡρέμα ἐκάσῃς τὸ τέλος τῇ ἀρχῇ τῆς ἄλλης κιρνώμενον· λανθανόντως ἢ ἀνεπαισθήτως ἢ ἀβλαβῶς τὴν ἀρίστην χορείαν ἐν τοῖς σώμασι χορεύειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, “ Ἐνικυτὸν φησι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρὸν, ἢ σέφανον χρηστότητος ἀπεκαλεῖ· διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἀγίους ἐν αὐτῷ σφαινοῦσθαι· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει, “ Πλὴν ἔτος χρηστότητος κυρίως λέγεται, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον· καθὼς αὐτὸς εἶπε “ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσאלκέ με· . . . καλέσαι ἐν αὐτῷ Κυρίου δεκτὸν· (Ἠσ· ξα'· 1·)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πεδία μὲν λέγει τὰς τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων ψυχάς· βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν πρεσβυτέρους· κριοὺς δὲ τῶν προβάτων, τοὺς ἀρχοντας τῶν λαῶν φησιν·

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ εἶπον “ Αἱ μὲν τῆς γῆς κοιλάδες, τὸν αἰσθητὸν ἢ ἐφήμερον πληθύνουσι σῖτον· αἱ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργομένων, τὸν πνευματικὸν ἢ αἰώνιον· αἱ γὰρ πάλαι φησιν ἀπορώταται ἢ ἀγενοὶ τῶν Ἑθνῶν ψυχαί, πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις·

πόλιν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. μέ. 4.) ἀπὸ τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ἔτρεξαν ὡσάν αὐλάκια οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, καὶ ἐπότισαν ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἡτοίμασας δὲ τὴν λογικὴν ταύτην τροφὴν τῶν Ἑθνῶν· διὰ τί ἐσὺ, λέγει, Κύρια, ἐτοιμάσας αὐτὴν διὰ τῶν θεοπρεπῶν δογμάτων, παρέδωκας εἰς τοὺς Ἀποστόλους σου, καὶ παρήγγειλας εἰς αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ τρέφουν μὲ αὐτὴν τὰς πεινασμένους ψυχάς· ὅτι ἔτι γίνεται ἡ ἀληθὴς ἐτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, καθὼς ἐσὺ τὴν ἡτοίμασας, καὶ ὅχι κατὰ ἄλλον τρόπον.

Αὐλάκια δὲ τῆς νοητῆς ταύτης γῆς, εἶναι τὰ βάρφη τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων· τὰ ὁποῖα, παρακαλεῖ πολλὰ ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ ποτισθοῦν τόσον, ὥστε ὅπου νὰ ἀναψοῦν εἰς τὸν Θεὸν ἔρωτα, καὶ νὰ ἀφήσουν μὲν κάθε σκληρότητα, νὰ ἀπαλυνθοῦν δὲ καὶ νὰ γένουν ἡμεροὶ· γεννήματα δὲ τῆς γῆς ταύτης εἶναι αἱ ἀρεταί, τῶν ὁποίων καρπὸς εἶναι ἡ πίσις· σαλαγματίαι δὲ αὐτῆς, εἶναι αἱ σαλζήσουσι διδασκαλίαι τῶν θείων λόγων· ἡ καὶ τα νοήματα ὅπου σάζουσιν ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς· τὰ ὁποῖα παχύνουν ὡσάν δρόσος τὸς ψυχάς, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται θάλλουσα καὶ αὐξάνομένη· καὶ ἐνιαυτὸς μὲν καὶ χρόνος χρηστότητος, εἶναι ὁ χρηστότατος καιρὸς τοῦ κηρύγματος· σέφαρος δὲ τούτου εἶναι ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐσώτισε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὸν μὲ τὰ ἔργα του καὶ λόγια του· τὸ δὲ εὐλογήσεις· ἡγουν ἐπαινήσεις καὶ εὐφημήσεις, θέλεις ἀναφέρεις, ὡς ἀναγνώσας, πρὸς τὸν Πατέρα· οὕτω γάρ ὁ Πατὴρ εὐφήμησε τὸν Υἱὸν εἰπὼν, “ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Ματθ. γ'. 17.) περὶ δὲ τῶν κάμπων καὶ τῶν βουνῶν, καὶ τῶν λακκωμάτων, μὲ ἀπλῶν λόγον λέγομεν, ὅτι μὲ αὐτὰ φανεροῦναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς κάθε τόπος θέλει δεχθῇ τοὺς Χριστιανούς·

καὶ ἡ μὲν πεδιάδες θέλουν δεχθῶν τοὺς ἱερωμένους καὶ κληρικοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν· τὰ δὲ βουνὰ θέλουν δεχθῶν τοὺς ἐρημίτας καὶ ἀσκητάς· τὰ λακκώματα θέλουν δεχθῶν τοὺς ἐν σπηλαίοις καὶ ὑπογείοις τόποις κατοικοῦντας· οἵτινες ὅλοι θέλουν γένουν πίστις καὶ ἀγαλλίασις εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους, ὅπου κατοικοῦν.

Ἡμποροῦν δὲ νὰ βοηθοῦν καὶ ἄλλως· πεδιάδες μὲν εἶναι αἱ ταπειναὶ ψυχαὶ ἐκεῖνων, ὅπου δὲν προνοοῦν καίνεα· ὑπερήφανον καὶ ὑψηλόν· ὅρη δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ, ὅπου ὑψόνονται μὲν διὰ τὴν ματαίαν σοφίαν, ταπεινοῦνται δὲ τὴν θεῖαν σοφίαν· δεξάμεναι· λακκώματα δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ ἐκεῖνων, ὅπου ἔπεσαν εἰς βάθος ἁμαρτιῶν· ὡραῖα δὲ τῆς ἐρήμου, γῆς ἀπὸ ἀρετῆς· ἡτοι τῶν Ἑθνῶν, εἶναι αἱ ἐπιτηδεύει ψυχὰς πρὸς κερποποιάν· Κριοὶ δὲ τῶν προβάτων εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἡγεμόνες καὶ ἑταίροι τῶν τοῦ Χριστοῦ λογικῶν θρεμμάτων, οἱ ὅποιοι ἐνεδύθησαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὸ “ Ὑμεῖς δὲ καθίσετε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσῃτε δύναμιν ἐξ ὕψους (Λουκ. κδ'. 49.) ἡ καὶ οἱ τῶν προβάτων εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἐπίσκοποι, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ἐνεδύθησαν τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος “ Ὅσοι γὰρ φητιν εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ διὰ τῆς χάριτος τῆς Ἱερουσλήνης (Γαλ. γ'. 27.) πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀναφέρει ὁ Ψαλμὸς οὗτος, δὲν εὐρίσκομεν νὰ ἔλαβον καθ' ἰσορίαν οὐκ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντες Ἰουδαῖοι, τοιαύτην μεγάλην κηλιχροσίαν καὶ εὐθηνίαν· Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀρμόζει εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφύεσθαι ἢ κατὰ ἀναγωγὴν ἐρμηνεῖα·

Ψαλ.

Ψαλμός ΞΕ'.

Εἰς τὸ τέλος, ὡδή Ψαλμοῦ, Ἀναστάσεως.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν προφητείαν ὑποῦ περιέχει, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν τυχὴν ἐπιγραφὴν· προφητεύει γὰρ ὁ Ψαλμός οὗτος διὰ τὴν πίσιν τῶν ἐθνικῶν, καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· τί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ ὡδή Ψαλμοῦ, εἴπομεν ἐν τῇ προοιμίᾳ ἐν γεντλ. θ'. καὶ ὅρα ἐκεῖ ἀναστάσεως δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῆς μεταστάσεως τῶν σκλαβῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διὰ τὴν μετὰ τὴν γὰρ ἐκείνην ἐγένετο ὁ Ψαλμός οὗτος· διηγούμενος, πᾶσα τάχα λόγια ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κάθε ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀρχίζοντας τὴν σφαίαν τὴν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ φέρουσαν· (1) ἀρμοῖσι δὲ ὁ Ψαλμός καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου μεθίσταται καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν (εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσε, κτεπηθείς ἀπὸ τὰς σαῖτας τῶν παθῶν, καὶ σκλαβωθείς ὑπὸ τῶν δαιμόνων.) καὶ ἔρχεται εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀρετὴν.

1:11 Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Ἀλαλαγμός κυρίως εἶναι μία φωνὴ ἐπικύκλιος ἐκείνων, ὅπου νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον· ἢ ὁποία φωνὴ καταφροῖζει τοὺς ἐχθρούς, ὅπου ἀρχίζουν νὰ νικῶνται, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ μς. Ψαλμῷ.

παρακινεῖ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ φωνάζουν εἰς τὸν Θεὸν ἓνα νικητικὸν ὕμνον· διὰ τὴν αὐτὸς ἐφάρθε μὲν τοὺς σκλαβώσαντας αὐτοὺς Βαβυλωνίους, ἐλύτρωσε δὲ τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐκείνων· πᾶσα δὲ ἡ γῆ λέγει· ἦτοι ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἔτι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, πῶς μὲ τὸν λόγον τοῦτον προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν. (2)

2:11 Ψά.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος ἔκ. ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἔκ. ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων· διδασκόντων ὅσα πεπόνθασιν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· ἔκ. ὡς αἱ θλίψεις εἰς αἰωνίαν εὐφροσύνας ἐξηγάγον αὐτοὺς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Οὐδὲ ταύτην τὴν προσθήκην (τῆς Ἀναστάσεως δηλαδὴ) τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει· οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἐρμηνεύται, οὐδὲ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῇ Ἑξαπλῇ, ἀλλὰ ἔκ. ταύτην τινες, ὡς εἶοικε, προσεθήκασιν· τί δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλὸν, ὅρα ἐν τῇ Προοιμίᾳ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ ιγ'. Κεφαλαίου.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ἡ Καθάρως γὰρ αἱ Ἰουδαῖοι τῆς τῶν Βαβυλωνίων ἀπηλλάγησαν δουλείας· οὕτως ἅπαντες ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ἔκ. Σωτῆρες, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἡλευθέρωθησαν.

2 : „Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ὁ-
„τε δοῦν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.

Εἰπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θ. Ψαλμοῦ, ὅτι συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔχουν ἑρωταεῖς καὶ νέαν πρόσωπον, νὰ κάμνουσι καὶ ποικίλα ἄσματα εἰς αὐτὸ, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγοροῦσι τὸν πόνον καὶ ἑρωτὰ τῶν ἀπὸ τὴν ὁμοιοτητα λοιπὸν ταύτην παρακινεῖ καὶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἡγαπημένου πατρὸς αὐτῶν Θεοῦ, καὶ νὰ δώσουν δόξαν εἰς τὴν αἰνέσιν του· ἦγουν τιμὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν· καὶ ὡσὺν νὰ λέγῃ· ἐνδόξως αἰνέσατε αὐτὸν ὡς Θεὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὅχι καθὼς αἰνέτε τοὺς γηγενούς ἀνθρώπους.

3 : „Εἴπατε τῷ Θεῷ· εἰς φοβερὰ τὰ ἔρ-
„γα σου! ἐν τῷ πληθεῖ της δυνά-
„μεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἐχθροί
„σου.

Φωνάζετε, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ταῦτα· Κύριε, φοβερὰ εἶναι τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμες εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὅσα πρὸ τούτων, καὶ ὅσα μετὰ ταῦτα ἐποίησας· καὶ ἐπειδὴ ἐξαπλώθη ἡ θεογνωσία καὶ πίστις σου εἰς ὅλα τὰ μέρη· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, φοβηθέντες τὴν πολλὴν σου δύναμιν, τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Ὁρθοδόξων βασιλέων εὐρίσκομένην, θέλουν σὲ ὑποκρίσθαι· ἦγουν θέλουν δεχθῆναι καθ' ὑπόκρισιν τὴν εἰς σὲ πᾶσιν ψεύδος γὰρ ἐδῶ τὴν ὑπόκρισιν ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον

καὶ τὸν Ἠσύχιον καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλοὺς εὐρίσκαμεν Ἕλληνας καὶ Αἰρετικούς, οἳ τινες ἐδέχθησαν τὴν Ὁρθόδοξον πίσιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν βασιλέων· καὶ πολλοὺς δεχθέντας τὸν Ἰουδαϊσμόν, διὰ τὸν φόβον καὶ δύναμιν τῶν βασιλέων τῶν Ἰουδαίων. (1)

4 : „Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνήσάτωσαν σοι
„καὶ ψαλάτωσαν σοι, ψαλάτωσαν δὴ
„τῷ ὀνόματί σου Ὑψίστε.

Ἐδῶ φανερώνεται καλλίτερα τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν· ὡς προσκυνήσουν, λέγει, πρῶτον ὑποταγέντες ὅλοι σὲ ἐν τῇ γῇ κατοικοῦντες ἔθνη· καὶ ἔπειτα ὡς ψάλλουν· προσχίζει δὲ τοῦτο μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Πατριάρχης· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πεπληροφόρημένος, ὅτι ἐμελλον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ τὰ ἔθνη ὡς ψάλλουν· δὲ οἱ αὐτοὶ, λέγει, εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε· καθὼς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· ἀπὸ τὴν πολλὴν του δὲ χαρὰν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμίζει τοὺς ἐθνικοὺς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς προσάγει νὰ ψάλλουν καὶ νὰ ὑμνοῦν τὸν λυτρωτὴν τους Θεόν. (2)

5 : „Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ὡς φοβερός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς
„υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλπίτε, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἴδητε μο-
ναχοί σας τὰ παράδοξα ἔργα, ὅπου κάμνει καθ' ἑ.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἑκκατῇ βιβλίᾳ τῆς ἀρχαιολογίας, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων περι-
τμηθῆναι ἠνέσχοντο, ὑποκρινόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμόν· καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑσθὴρ διηγουμένους λέγει, ὅτι πολλὰ τῶν
ἄλλων Ἑθνῶν διὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων φόβον, τὴν αἰδῶ (ἥτοι τὸ κρύφιον μέλος) περιετέμνοντο, τὸ ἀκίνδυνον ἐ-
αυτοῖς ἐκ τούτου πραγματευόμενοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι καίτοι ὑπερβολὰς ὀρῶντες
πραγματομένης σιμείων ἐψεύσθησαν σοι· ἀλλ' οὖν ἀντ' ἐκείνων προσκυνήσεις σοι πᾶσα τῶν Ἑθνῶν ἡ πληθὺς.

(2) Ὁ δὲ Ἀνάνιος ἑρμηνευτὴς λέγει· „Τίνος χάριν, εἰπὼν ψαλάτωσαν σοι, ἐπήγαγε· ψαλάτωσαν σὺ ὀνόματι
σου, ἢ πάντως ἀνω μὲν, τῷ Πατρὶ, ἐνταῦθα δὲ, τῷ Υἱῷ, ἢ τῷ μὲν Υἱῷ διὰ τοῦ πατέρου εἰχου, διὰ δὲ τοῦ-
του τῷ Πατρὶ ψάλλειν παρακελεύεται· ὄνομα γὰρ καὶ δόξα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ·
ἐπειδὴ καθάπερ ἡμῶν ἕκαστος διὰ τοῦ ὀνόματος ὃς τις εἴη γνωρίζεται· οὕτως ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πατρὸς· ἀλλὰ μὴν
καὶ ὁ Πατήρ διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· Ἐγὼ ἠγάπη-
σα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου.

ἐκείνην ὁ Κύριος· ἰδῆτε πόσον μέγας καὶ φοβερός εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὰς βουλάς του· ὅπερ ἐν μηχαναῖς ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τί αὐτὸς φοβερὰ ἀληθῶς πράγματα μηχανᾶται καὶ τεχνεύεται, ὅταν θέλῃ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐμηχανεύθη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, νικῶντας πάντοτε τὰ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐναντιώσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀκολουθῶν δὲ ἀριθμῇ ὁ Δαβὶδ τὰ παλαιὰ θαύματα.

6: „Ὁ μεταστρέφων τὴν Θάλασσαν εἰς
„ξηράν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐγένεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅταν εἰς δύο μέρη ἐδιαίρεθῃ καὶ ἐξηράνη ὁ πάτος αὐτῆς· καὶ οὕτω διαπέρασεν ἀβρόχως ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καθὼς διηγέται τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ὁ μεταστρέψας, εἶπεν εἰς χρόνον ἐνσῶτα ὁ μεταστρέφων. (1)

„Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐγένεν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅταν διαπέρασα πρῶτον ἡ Κισωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ ξηρᾶς· ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγνω καὶ ἐδῶ· διὰ τί, ἀντὶ νὰ εἴπῃ, διήλθον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, εἶπε διελεύσονται ποδί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι πεζῶς καὶ μὲ τοὺς ἰδίους τῶν πόδας ἐπερπάτησαν τὸν Ἰορδάνην ὡσανὺ ξηρὰν γῆν· ἐνθυμίζει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐ-

δῶ τὸν Θεόν, τὰ θαύματα ὅπου ἔκαμεν, ὅταν ἐγύριζον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐκ τῆς σκλαβίας τῆς Αἰγύπτου· διὰ τί καὶ τώρα ἐγύριζον οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλώνος, εἰς τὴν αὐτὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας· ἵνα, καθὼς τότε εὐκόλυνεν εἰς τοὺς προγόνους τῶν τὴν σκλαβίαν, ἔτι καὶ τώρα εὐκόλυνῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τὴν σκλαβίαν καὶ γύρισμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐφύλαξε τὸν χρόνον, εἰπὼν „Ὁ μεταβαλὼν τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν· καὶ πάλιν „Ποταμὸν διέβησαν ποδί.

„Ἐκεῖ εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ.

7: „Τῷ δεσπότην ἐν τῇ θυναστείᾳ αὐ-
„τοῦ τοῦ αἰῶνος.

Ἐκεῖ, λέγει· ἡγουν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἰερουσαλὴμ, εἰς τὸν ὅποιον πηγαίνομεν· ἐκεῖ θέλομεν χαροῦμεν πνευματικῶς εἰς τὸν Θεόν· δυναστεῖαν δὲ Θεοῦ νοοῦμεν, τὴν ἀπειρον καὶ ἀνυπόστατον δύναμιν αὐτοῦ· δεσπόζει δὲ ὁ Θεὸς καὶ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ τὸν μέλλοντα, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἀτελεύτητον τὴν βασιλείαν καὶ ὑπὲρ τοὺς αἰῶνας ἐκτεννομένην. (2)

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐ-
„πιβλέπουσι.

Οἱ ὀφθαλμοί, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέπουσιν εἰς τὰ ἔθνη· διὰ τί μέλλει νὰ τὰ λάβῃ κληρονομίαν, καὶ νὰ τὰ οἰκειοποιήσῃ διὰ τῆς πίστεως· νόησον λοιπὸν, ὡς Ἰουδαῖοι, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμεταθε-

σεν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι κατὰ μὲν τὴν Ἰσραὴλ ἡπαξ γέγονε τοῦτο, κατὰ δὲ διάνοιαν αἰεὶ συμβαίνει, ψυχὰς τεταραγμένας ὑπὸ τῶν ἀλχηρῶν τοῦ βίου τούτου κυμάτων, ἢ παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας, ἐπ' ἀρετὴν ἢ γυνῶσιν μεταστρέφοντες τοῦ Θεοῦ· κυματούμενα γὰρ ἡμῶν τὰ πάθη μετέβαλε βαλὼν πῦρ ἐπὶ γῆς, λόγον ξηραίνοντα πᾶσαν ἡλικίαν, ὡς βαδίζειν εὐχερῶς τὴν ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἢ Κύριλλος, ἐκεῖ φασί· σὺν Χριστῷ βασιλεύσομεν, ἵναια τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσῃ, ἢ εὐφρανθήσόμεθα ἐπ' αὐτῷ· ἐκεῖ γὰρ ἡμῶν ἀπομάττει τὸ δάκρυον· ἐκεῖ πάσης ἡμᾶς ἐξίτησι λύπης· ὁ δὲ Θεοδόριτος λέγει „Ἐκεῖ εὐφρανθήσόμεθα· τουτέστι παρὰ τὸν Ἰορδάνην· ὡς ἢ οἱ ἐξ Ἐθιῶν παρὰ τὴν θείαν κολυμβήσαν· ἢ γὰρ τότε ὁ Ἰορδάνης διέσῃ τῷ λαῷ, ἢ νῦν ὁ Ἰορδάνης ὑποδεχάμενος τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν ἢ ἑμμεσὺς γόν, τὴν τῶν ἀνθρώπων σπηταίαν περιποιεῖται.

σαν ἀπὸ ἐσένα τὴν ἐπισκοπὴν τὸν, καὶ τὴν ἐγύ-
ρισαν εἰς τὰ ἔθνη. (1)

„Οἱ παραπικραίνοντες, μὴ ὑψούσθω-
σαν ἐν ἑαυτοῖς.

Παραπικραίνοντας ἔδω λέγει τοὺς Ἰουδαί-
ους, ὡς πάντοτε γογγυζοντας καὶ ἀντιλέγοντας εἰς
τὸν Θεόν· ὡς μὴν ἐπαίρωνται, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι
κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, λέγοντες· πῶς τάχα αὐ-
τοὶ μοναχοὶ γινώσκονται καὶ ἀγαπῶνται ἀπὸ τὸν
Θεόν· διὰ τί αὐτοὶ παρεπικράνον τὸν Θεόν· καὶ ὁ
Προφήτης δὲ Ἰεζεκιήλ οἶκον παραπικραίνοντα τοὺς
Ἑβραῖους ἐνόμασε· „Μὴ πτοηθῇς ἀπὸ προσώ-
που αὐτῶν· διότι ὁἶκος παραπικραίνων ἐστίν· (Ἰεζ.
γ. 9.) λέγονται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον πα-
ραπικραίνοντες οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἔδωκαν εἰς
τὸ βρῶμα τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πικρὰν χολήν·
καὶ εἰς τὴν δίψαν αὐτοῦ ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος, μὲ
σμύρναν πικρὰν μεμιγμένον· ἀνιγματοῶδη δὲ καὶ
σκοτεινὰ εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν διὰ τὰς αἰ-
τίας, τὰς ὁποίας εἵπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βί-
βλου ἐν κεφ. ιβ'. σὺ δὲ, ὡς ἀναγνώσας, παραπι-
κραίνοντας λέγε ἀκόμη καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη, καὶ
τοὺς δαίμονας, ἔχων ἔφορον καὶ πρὸς οὐκὸν σου τὸν
Θεόν. (2)

8: „Εὐλογεῖτε ἔθνη τὸν Θεόν ἡμῶν·

„καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰ-
νέσεως αὐτοῦ.

Ἐσέας λέγει, τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ἔθνη ἐπέ-
βλεψεν ὁ Κύριος, δοξολογεῖτε τὸν Θεόν καὶ ἀ-
κουσὴν ποιήσατε· ἤτοι ὑψώσατε τὴν φωνὴν τῆς
δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μὲ δυνάμει μεγάλην, διὰ
να ἀκούσουν αὐτὴν καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀπὸ ἐσῆς.

9: „Τοῦ Θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς
„ζωὴν, καὶ μὴ θάνατον εἰς σάλον τοῦς
„πόδας μου.

Ἐπειδὴ ἡ σκλαβία ὁμοιάζει μὲ τὸν θά-
νατον, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί· διὰ τοῦτο ζωνὴν
ἔδω ὀνομαζομένη ὁ Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν· ὁ Θεός,
λέγει· ἐποίησα τὴν ψυχὴν μου εἰς ἐλευθερίαν, καὶ
δὲν ἐπαρὰχώρησε νὰ δώσω τὴν πολιτείαν μου,
εἰς σάλον καὶ παρατροπὴν τῆς εὐσεβείας. (3)

10: „Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ μέρους τῶν
φιλαρέτων καὶ δικαίων Ἑβραίων· οἷον τοῦ Δανι-
ήλ, τῶν τριῶν Παίδων, καὶ ἄλλων ὁμοίων· ἀριθ-
μεῖ δὲ τὰ εἶδη τῆς παιδείας, μὲ τὰ ὅποια ἐδο-
κιμάσθησαν ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ἐδοκίμασας ἡμᾶς, λέγει,
Κύ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „Ὁφθαλμοὺς Θεοῦ τοὺς Ἀποστόλους νοήσομεν, παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰ-
ουδαίους.

(2) Ὁθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Οἱ τῇ ἀσεβείᾳ προσμεινάντες Ἕλληνες, μέγα παρ' ἑαυτοῖς φρονούσιν ὡς μὴ
συναπαχθέντες τῇ πλήθει· τούτοις ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος· οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑ-
αυτοῖς· παραπικραίνουσι γὰρ κατ' ἑαυτῶν τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ τὴν δικαίαν κόλασιν ἐπισπῶνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Τρηγόριος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο λέγων· „Εἰς ζωὴν Θεὸς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν
ἔθετο, οὐ μόνον Πνεῦμα ζωῆς ἡμῖν ἐμφυσήσας, ἀλλὰ καὶ νόμον ζωῆς ἡμῖν δεδωκώς· ὃν εἶπερ ὁ Ἀδὰμ ἐφύλαξεν,
ἔμεινεν ἂν ἐν ζωῇ, καὶ οὐκ ἂν οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς σάλον ἐδόθησαν· οὗς περ ὁ ἔχθρος ἀπατήσας ἐτάλευσεν· ἀλλὰ
πάλιν τίθει τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰς ζωὴν διὰ πίστεως, καὶ οὐ δίδωσιν εἰς σάλον τοὺς πόδας τοῦ ἔσω ἀνδρά-
που, ἐπὶ πέτρᾳ αὐτοὺς στήσας καὶ ἐνιδρύσας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, ὁ ἀρχαῖος τοῦ Θεοῦ λόγος· ἄλλος δὲ φησι
„Τίθεται δὲ εἰς ζωὴν ἡ ψυχὴ τὸ τέλος κομιζομένη τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν, ὡς εἰπεῖν πιστῇ προδέσει· „Καὶ
ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ· ζῇ δὲ ψυχὴ ἀρετὴν ἔχουσα καὶ σοφίαν· ὡς ψυχὴ ἁμαρτανόουσα ἀποθάνειται, ὡς εἰπεῖν τῷ
Θεῷ· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζήσόν με· οὐ σαλεύεται δὲ τοὺς πόδας ἐν τῇ ἐσχυρωτάτῃ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἐνιδρυ-
θῆναι· ὡς χαριστήριον εἰπεῖν· „Ἐσῆσας ἐπὶ πέτρᾳ τοὺς πόδας μου.

Κύριε, με τοὺς πειρασμοὺς, διὰ τὴν γνῶσιν ἐάν χῆν. (3)
ἔχωμεν πρὸς ἐσένα πίσιν καὶ ὑπομονήν.

„ Ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον.
„ γύριον.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὴν ἑπταπλάσιον κάμινον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβλήθησαν οἱ τρεῖς Παιδες· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ πῦρ καὶ ἡ φλόγα τῶν θλίψεων, ἣτις καθαρίζει τοὺς θλιβομένους, ὡς τὸ ἀργύριον. (1)

11: „ Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα·
„ ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὸν λακκὸν τῶν λεόντων, εἰς τὸν ὁποῖον ἔρριψαν τὸν Δανιὴλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ παγίδα, καὶ καθὲν στυγερὰ καὶ κοκοπάθεια. (2) Θλίψεις δὲ ἐπὶ τὸν νῶτον, ὀνομαζει τὰς μάστιγας καὶ τοὺς δαρμούς· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, νὰ ἐδύρνοντο οἱ Ἑβραῖοι εἰς ταῖς πλάταις καθὼς σκλάβοι, ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ἡ θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ὀνομαζει, τὰ βάρη τῶν πειρασμῶν· νῶτον δὲ λέγει ὅλον τὸ σῶμα, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον κατὰ συνεκδο-

12: „ Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν.

Ἐπέταξας, λέγει, ἡμᾶς Κύριε, ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ μᾶς ἔδωκας νὰ πατοῦμεθα ἀπὸ αὐτοὺς· μεταφορικῶς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶται ὁ λόγος οὗτος· καθότι οἱ παλαιοὶ Βασιλεῖς εἶχον συνήθειαν, καὶ ὅταν ἐνίκουσιν, ἐπάτουν ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν τους, θριαμβεύοντες με τοῦτο καὶ παρρησιαζόντες τὴν νίκην ὅπου ἔκαμαν. (4)

„ Διπλῶμεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος.

Ἦν καὶ νερὸν νόησον τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς. Ἐνα μὲν, διὰ τὴν αἰθλίαν καίουσιν, ὡς τὴν φωτιά, τὴν ψυχὴν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν αἰθλίαν πνίγουν καὶ καταποντίζουν τὴν ψυχὴν, ὡς τὸ νερὸν· ἀξίον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ τις, πῶς οἱ Ἑβραῖοι λέγουσι τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν συμφορῶν τους, εἰς καιρὸν ὅπου οἱ Βαβυλωνῖοι ἐπροξένησαν τὰς συμφορὰς εἰς αὐτούς, ἐπύρωσας γὰρ ἡμᾶς λέγουσι,

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰ δ' αὐτὰ εἴρηται ἔκ προσώπου τῶν Ἀθλοφόρων τῶν κατὰ καιροὺς τοῦ Χριστοῦ πεπονημένων καὶ πασχόντων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Βουληθεὶς πᾶσι δεῖξαι τὰ τῆς ἡμῶν εὐσεβείας ἀποκρίσεις ταῦτα παθεῖν συνεχώρησας „ Μακάριος γὰρ φησὶν ἄνθρωπος, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δοκιμὸς γενόμενος ἀνέσται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἱερεμίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „ Τὴν ἀνθρώπου, ἰδοὺ γεγόασί μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἀναμειγμένον πάντες χαλκὸς καὶ σιδήρως, καὶ κασσινὴ καὶ μόλιβος, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, συνάξω καὶ χανεύσω ὑμᾶς καὶ χανευθήσεσθε ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὃν τρόπον χανεύεται ἀργύριον ἐν μέσῳ καμίνου (Ἱερ. 18.).

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον ταῦτα λέγονται ἔκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, διὰ τὰς διαφόρους θλίψεις, ὅπου ἔλαβον ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περιεργότερον ἐξηκοντὸν τὸ ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· „ Θλίβειν δὲ με τῶν ἐχθρῶν βουλομένων, ὅπισθ' αὐτὰς ἔπιψας, παρασκευάσας με συντόμως τρέχειν, διὸ καὶ οἱ ἐχθροὶ σπεύδοντές με καταλαμβάνειν, ὅπισθ' αὐτὰς μένουσιν· ὅθεν ἐπὶ νῶτου ἔχω τὰς θλίψεις, εὐδόλως αὐτὰς ἰδεῖν βουλομένους· οὐ γὰρ σπείρωμαι πρὸς αὐτάς.

(4) Ἐπὶ ἀναγνωσκόμεν εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπρότερον ἔδωκε τοὺς Ἰσραηλῖτας καὶ ἐπάτησεν με τοὺς πόδας των ἐπάνω εἰς τοὺς τραχήλους τῶν πέντε βασιλέων τῶν Ἰεβουσαίων, ἀφ' οὗ ἐνίκησαν καὶ ὑπέταξαν αὐτούς· „ Καὶ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς πάντα Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς ἀναρχομένους τοῦ πολέμου, λέγων αὐτοῖς· προπορεύεσθε καὶ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. (Ἰησ. 14.).

σι, καὶ εἰσάγαγε εἰς τὴν παγίδα· καὶ τοιαῦτα ἄλλα· ἡ λύσις λοιπὸν τῆς ἀπορίας εἶναι αὕτη, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐγνώριζον τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν συμφορῶν, ὅπου ἔπασχον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, ὅχι κατὰ τὸ προηγούμενόν του θέλημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἐπαρχώρησεν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, νὰ σκλαβώσουν τοὺς δούλους του διὰ τὰς ἀμαρτίαις των.

„ Καὶ ἐξήγαγεσ ἡμᾶς εἰς ἀναψυ-
„ χήν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, Κύρια, μᾶς ἐπαίδευσας μετὰ τὴν σκλαβίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, πάλιν μᾶς ἠλέησας καὶ μᾶς εὐγάλες εἰς ἀνάπυσιν καὶ ἐλευθερίαν· πρέπει δὲ νὰ ᾔξεύρωμεν, ὅτι τὸ, ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπὰ ἕως τοῦ ῥητοῦ τούτου, προφητικῶς λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν βασάνων, ἐδοκίμασαν οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἀπαριθμεῖ τὰ διάφορα βασανιστῆρά των ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, κεφαλαίῳ ἑνδεκάτῳ. (1)

13: „ Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν
„ ὀλοκαυτωμασίν· ἀποδώσω σοι τὰς
„ εὐχὰς μου.
14: „ Ἄς διέστειλε τὰ χεῖλη μου, καὶ
„ ἐλάλησεν τὸ στόμα μου ἐν τῇ ὀλί-
„ ψει μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἰσορίαν φανερόν· εἶναι ὁ λό-

γος οὗτος, ὅτι λέγεται διὰ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ, οἶκος Θεοῦ εἶναι ὁ σύρανός κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· ὀλοκαυτώματα δὲ, εἶναι αἱ ὀλοτελεῖς ἐργασίαι τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας θυσιάζουσιν εἰς τὸν Θεόν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες καὶ ὅλοι οἱ δίκαιοι· λέγει δὲ καὶ ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων θέλει πληρώσῃ τὰς εὐχὰς· ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔταξε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ ἐλάλησεν, εἶναι ἐπεξηγήσις τοῦ διέστειλε τὰ χεῖλη· θέλω πληρώσω, λέγει, Κύριε, ὅσας ὑποσχέσεις ἐλάλησα καὶ ὑποσχέθηκα τὸ στόμα μου νὰ φυλάξῃ.

15: „ Ὀλοκαυτώματα μεμυελωμένα ἄ-
„ νοίσω σοι.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἐλευθερωθεὶς λαὸς, θέλω σοι προσφέρω, ὅχι ἀπλῶς ὀλοκαυτώματα, ἀλλὰ πίονα καὶ παχέα· ὀλοκαυτῶμα δὲ παχὺ νοεῖται, ἡ τελεία καὶ κατὰ πάντα εὐάρεστος τῷ Θεῷ ἐργασία τῆς ἀρετῆς. (2)

„ Μετὰ θυμιάματος καὶ κριῶν ἀνοί-
„ σω σοι βοᾶς μετὰ χιμάρων.

Κατὰ μὲν τὴν ἰσορίαν καὶ τὸ γράμμα, ὅλα τὰ ῥηθέντα εἶδη τῶν θυσιῶν ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεόν, θυμιάματα, καὶ κριάρια, καὶ χιμάρια· ἤγουν οἱ τράγοι, ὅπου γεννῶνται τὸν χειμῶνα· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, θυμιάμα μὲν εἶναι, ἡ πνέουσα εὐωδία ἀπὸ τῆν καθαρὰν ψυχὴν· κριὰ δὲ εἶναι,

οἱ

(1) Ἄλλος δὲ φησὶ ὅτι Πῦρ τὰ πυρρῶτα καλεῖ περιεστικὰ· ἢ ὕδωρ αὐθιγόν, ὡς βυθίζοντα ἢ ἀποπνίγοντα τοὺς μὴ γενναίως αὐτὰ φέροντας, ὃ ταῦτα δὲ διελθελὺς, συνεργεῖα Θεοῦ ἐξέρχεται εἰς ἀναψυχὴν, ἐλπίζων τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀμοιβὰς· ἢ ἐπεὶ τὸ μὲν προκόπτειν ἡμέτερον, τὸ δὲ τέλος, τῆς τοῦ Θεοῦ δουλείας· πῇ μὲν· διηλδομένη φησὶ, πῇ δὲ ἐξήγαγε· λέγεται δὲ ἢ ἐν Ἡσαΐα περὶ τῶν περιεστικῶν· „ Μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐλυτρώσάμην σε· ἐκάλεισά σε, τὸ ὄνομά σου· ἐμὸς εἶ σύ· ἢ ἐὰν διαβάινῃς δι' ὕδατος· μετὰ σοῦ εἰμι· ἢ ποταμὸν οὐ συγκλύσουσί σε· ἢ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρὸς, οὐ μὴ κατακαυθῇς· φλόξ οὐ κατακαύσει σε· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ ὁ σφάζων σε· (Ἡσ· μγ' 2.) (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρ·)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μεμυελωμένα κέκληκε τὰ εὐτραφέα ἢ πίονα· οὕτω γὰρ ἢ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν ἀμωμάτους ἢ ἄγνια· ἐπαρτάται δὲ ἢ ὁ Προφήτης Μάλαχίας τοῖς τὰ τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσέ-

οἱ ἡγεμονικοὶ τῆς ψυχῆς λογισμοί, οἵτινες κρατίζουσι καὶ πολεμοῦν τὰ πάθη· βόδια δὲ, εἶναι αἱ ἐνέργειαι καὶ ἐργασίαι τοῦ σώματος· ἐπειδὴ τὸ βόδι εἶναι ἐργάτης τῆς γῆς· ἀπὸ τὴν γῆν δὲ πάλιν εἶναι τὸ σῶμα, καὶ περὶ τὴν γῆν ἐργάζεται· χίμαροι δὲ καὶ τράγοι, εἶναι αἱ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν προσφερόμεναι δεήσεις· ἐπειδὴ καὶ ὁ τράγος ἐθυσιαζέτο εἰς τὸν παλαιὸν νόμον διὰ τὰς ἀμαρτίας· λέγει λοιπὸν ὁ αἰσθητῶς καὶ νοητῶς ἐλευθερωθεὶς τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν λαὸς, ὅτι ὅλα αὐτὰ θέλω προσφέρειν εἰς ἐσένα Κύριε, ἐπειδὴ καὶ με ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

16: „ Δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν
„ ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.

Ἵπερβατὸν σχῆμα εὐρίσκεται εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· “ Δεῦτε ἀκούσατε πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου· ἤγουν ἔλατε νὰ ἀκούσετε ὅσα καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς ἐμένα· ἀκολουθῶν δὲ λέγει καὶ ποίας εὐεργεσίας. (1)

17: „ Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκ-

„ ραξα, καὶ ὑψώσα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώνησα μὲ τὸ στόμα μου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὑψώσα· τὴν φωνήν μου δηλαδή, ἣτις ἐκάλει αὐτὸν εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν μου· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ὑπὸ πρόθεσιν εὐρίσκεται ἐδῶ ἀντὶ τῆς ἐν· δηλαδή ὑψώσα τὴν φωνήν μου ἐν τῇ γλώσσῃ μου· ἐτζί νοεῖται καὶ τὸ, ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κέπος καὶ πόνος· (Ψαλμ. 6. 29.) ἀντὶ ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τὸ „ Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν (Ψαλμ. 124. 3.) ἔτοι ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν· καὶ ἄλλα ὅμοια· (2).

18: „ Ἀδικίαν εἰ ἐξέσφουεν ἐν καρδίᾳ μου,
„ μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

Ὅταν, λέγει ἐγὼ παρακαλῶν τὸν Θεόν νὰ μοι βοηθήσῃ, δὲν ἐβλεπον καμμίαν κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου· βεβαιώνει δὲ τὸν λόγον τοῦ καταρώμενος, ὅτι, ἀνίσως ἐγὼ ἐγνώριζον τειχύτην κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου, ἅς μὴ μοι εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἐξῆς, ὅσαις φοραῖς ἤθελα τὸν ἐπικαλεσθῶ.

19: „ Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός.
„ πρὸ-

σφένδαμνος· ἡ Ἐπικατάρατος γὰρ, φησιν, ὅς ἦν δυνατὸς, ἃ ὑπῆρχεν ἐν τῷ ποιμένι αὐτοῦ ἄρσεν, ἃ εὐχὴ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, ἃ θῶς διεφθαρμένον τῷ Κυρίῳ· (Μαλ. α'. 14.) ἃ πάλιν ἡ Καὶ εἰσεφέρετε ἀρπάγματα, ἃ τὰ χαλὰ, ἃ τὰ ἐνοχλούμενα (αὐτόθ. 13.) αὕτη ἃ τῷ Κρίν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἀρχή· διδασκόμεθα δὲ ἃ ἡμεῖς τοῖς τιμιωτέροις ὡς ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος ἡ Εἰσαλεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου τὸν ἐπουράνιον δηλονότι, ἐν ὀλοκαυτώμασι δὲ οὐκ αἰσθητοῖς, κοινῶς δὲ δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν Θεῷ οἱ Ἀπόστολοι (ἢ ἃ οἱ Μάρτυρες) ἐν τάξει ὀλοκαυτωμάτων· ἃ ὁ Θεόδωρος εἶπεν ἡ Ὀλοκαυτώματα πάντας λέγει τοὺς Μάρτυρας· ἐπειδὴ τὰς μὲν ψυχὰς τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἀρετῶν, τὸ σῶμα δὲ διὰ τῶν βασάνων ὀλοκαύτωσαν· τοὺτους ἡ Ἐκκλησία προσφέρει μεμυελωμένους, τοτέστιν ἰσχυροὺς ἃ εὐσώτους, ὥς τῶν βασάνων καταφρονεῖν, ἃ γελᾶν τοὺς βασανιζόντας.

(1) Λέγει δὲ ἃ ὁ Θεόδωρος ἡ Καὶ ἐν τῇ κα'. Ψαλμῷ γέγραπται τὰς εὐχὰς μου ἀποδέσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν· διὰ τούτων δὲ παιδευόμεθα τοὺτους κοινωνοὺς ἔχειν, ἃ τούτοις διαπερόντως διηγεῖσθαι τὰ θεῖα· μὴ δῶτε γὰρ φησι τὰ ἁγία τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥήντε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· Καὶ, τὰ μυστικά μου ἐμοὶ ἃ τοῖς ἐμοῖς (Ἠσ. κδ'. 16.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ἡ Τὶ οὖν δηλοῖ τὸ πρὸς αὐτὸν ἐκέκραξα; τὴν ἐνδον ἐνταῦθα λέγει κραυγὴν, τὴν συντονισμένην, ἢ ἡ πεπυρωμένη καρδία ἔτικτεν· ὥς περ γὰρ ὁ βῶν πᾶσαν αὐτοῦ κενόετην δύναμιν; οὕτω ἃ ἐκ καρδίας

„ προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεισιμασύνης μου, εἰς κἀνὲν πρᾶγμα. (1)

Ἐπειδὴ, λέγει, μὲ καθαράν καρδίαν ἐπαπαλάσκει τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ εἰσέκουσέ μου, καὶ ἐπρόσθεξεν εἰς τὴν φωνήν τῆς δεισιμασύνης μου. Πρέπει δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ μιμούμεθα τὸν θεῖον Δαβίδ, καὶ ἀνίσως θέλωμεν νὰ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν μας, πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν αὐτὸν μὲ καθαράν συνείδησιν καὶ καρδίαν, μὴ ἐλέγ-

20: „ Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπώστησε τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ’ ἐμοῦ.

Ἄς εἶναι, λέγει, εὐλογημένος ὁ Θεός, ὅστις ἀπ’ ἐαυτοῦ τοῦ ἤτοι ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος καὶ φιλάνθρωπιάν του δὲν ἀπέβαλε τὴν προσευχήν μου, οὔτε τὸ ἔλεός του ἐμάκρυνεν ἀπὸ λόγου μου.

Ψαλμός Ξ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις Ψαλμός δ΄δῃς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν προφητεῖαν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας συμβουλεύει νὰ ἀποβλέπουσιν οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· ἐν ὕμνοις δὲ, ὅτι προσάξει αὐτοὺς νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν Λόγον· τί δὲ σημαίνει Ψαλμός δ΄δῃς, ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ προομίῳ ἐν κεφ. θ΄. (2)

1: „ Ὁ

Θεὸς βοᾷ πάντα τὸν νοῦν συσφέρι· δεῖ δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν κράζειν· πολλοὶ γὰρ εἰσιν, ὧν τὰ μὲν χεῖλιν πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, ἡ δὲ διάνοια οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων· οὗτοι οὐχὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐχονται· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ἀπελεῖ· ἀλλὰ τὰ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπουσιν· ὁ γοῦν Φαρισαῖος πρὸς ἐαυτὸν προσήχετο, οὐ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπαπνέχετο γὰρ ἡ προσευχή πρὸς αὐτὸν, ἐπεὶ περ ἐν ἀμαρτίᾳ τῆς ὑπερηφανείας ἐγένετο· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὑψώθη παραχρηῖμα ἡ γλῶσσά μου, εὐθὺς γὰρ προσενεγκὼν τὴν δέησιν, ἔδεξάμην τὴν αἴτησιν, καὶ εὐφροσύνης πλησθεὶς εἰς χαριστήριον ὕμνον τὴν γλῶσσαν ἐκίνησα.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Καλὴ τῶν ἀγίων ἡ παῖσσις· διὰ τοῦτο καὶ τεθαῖρῃότες προσεύχονται τῷ Θεῷ· καὶ τῆς ἐαυτῶν ἐπιεικειᾶς ποιοῦνται τὴν ἐνδείξιν, τὰ ἐαυτοῖς πρόποντα λαλοῦντες ἐν προσευχῇ· γέγονε δὲ τὸ πρᾶγμα οὐ φιλοδοξίας πρόφασις· ἀφιλόκομος γὰρ τῶν ἀγίων ὁ νοῦς· ἐκφαίνουσι δὲ χρησίμως τὰ ἐαυτῶν κατορθώματα, ἵν’ ἡμεῖς ὠφελώμεθα, τίνα τράπον πολυτεύεσθαι χρὴ παρ’ αὐτῶν μαθάνοντες· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, Καλὸν ἑτερόν τι καύχημα προσφέρει τῷ Θεῷ, τὸ ἐξὸ πάσης ἀδικίας γενέσθαι· διὸ καὶ εἰσακούεσθαι θαρεῖ· τὸ δὲ μὴ θεωρεῖν ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, σύμφωνον ἐστὶ, κατὰ τὸν Ὑριγέννη, τῇ, οὐδὲν ἱκαντῇ συνοῖδα· ἀλλ’ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαιώκασι, καθὰ Παῦλος ὁ μέγας φησὶν, δεικνὺν δύνασθαι τὸν Θεὸν ἐξῆν, ἅπερ ἡμεῖς οὐχ ὁρῶμεν· ὁμοίον καὶ τῇ „ Παραπτώματα τίς συνήσει; ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισέν με.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πάλιν κἀνατῶσα τῶν Ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, διδασκαλίαν ποιούμενους τῶν ἁγίων, ἡμῶν τε εὐχόμενον ἐκ τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

1: „**Ο** Θεός οίκτειρήσαι ἡμᾶς καὶ
εὐλογήσαι ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Δαβὶδ προεγνώρισε διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, παρακαλεῖ μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ τελειωθῇ τοῦτο· καὶ πρῶτον μὲν δέεται νὰ ἐλεσθῇ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἢ τις ἐτυραννεῖτο πικρῶς ἀπὸ τὸν πονηρὸν διάβολον· δεύτερον δέ, νὰ εὐλογηθῇ· ἦτοι νὰ ἀγιασθῇ· πόσα δὲ σημαίνει ἡ εὐλογία, ζῆται εἰς τὸν εἰκοστὸν Ψαλμὸν ἐν τῷ „Ὅτι δώης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

„Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ’
ἡμᾶς, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χρὶς· „Ὁ ἑωρακὴς γάρ, φησιν, ἔμε, ἑώρακε τὸν Πατέρα· (Ἰωάν. ιδ. 9.) εὐκτικῶς δὲ λέγει ἐπιφάναι· ἡ γοῦν ἄμποτε νὰ ἐπιφανῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς· ἦτοι ὁ Χρὶς, εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς εὐριτκόμενους, διὰ μέσου τῆς θείας του ἐνανθρωπήσεως· ἡ καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ κατὰ σὰρκα πρόσωπον· τούτῳ αὐτὸς

ὁ Χρὶς κατὰ περίρασιν· τὸ δὲ ἐλεῆσαι, εἶναι ἡμοῖον μὲ τὸ οίκτειρήσαι· δύο φοαῖς δὲ λέγει τὸ αὐτὸ, διὰ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχεν νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, ὅπου ἐξήτει. (1)

2: „Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῇ τὴν ὁδὸν σου
ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γέωσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀνωτέρω, καὶ νὰ ἐπιφανῇς τὸ πρόσωπόν σου Χρὶς εἰς ἡμᾶς· διὰ τί; διὰ νὰ γνωρίσουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι τὴν ὁδὸν τῆς πολιτείας σου· τὴν ὁποίαν ἐσὺ πρῶτος περιπατήσας, θέλεις δεῖξαι αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ νὰ τὴν περιπατοῦν· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ ἐν ταῖς ἔθνεσιν ἄνθρωποι, τὴν δι’ ἡμᾶς ἐνανθρωπήσιν σου· ταύτην γὰρ ὁρμαζεῖ σωτήριον, ὡς καὶ ὁ Συμεὼν ὁρμασέν, εἰπὼν· „Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β. 30.) ἔπειδὴ διὰ μέσου αὐτῆς σωζόμεθα· λείπει δὲ τὸ ἄκροτον, ταῖς ἐδῶ· ἦτοι ἐν πᾶσι ταῖς ἔθνεσιν. (2)

3: „Ἐξομολογησάσθωσαν σοι λαοὶ ὁ Θεός·
ἐξομολογησάσθωσαν σοι λαοὶ πάντες.

Λα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος, ὅτι ἦτον νόμος εἰς τοὺς Ἰερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἔτι νὰ εὐλογῶν τὸν λαόν· καθὼς ἐν Ἀριθμοῖς γράφεται „Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσὴν λέγων· ἐλάλησον Ἀαρὼν ἡ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων· οὗτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· εὐλογήσαι σε Κύριος ἡ φυλάξαι σε· ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ἡ ἐλεῆσαι σε· ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, ἡ δάσῃ σοι εἰρήνην· ἡ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομα μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἡ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτοὺς (Ἀριθμ. γ. 22.) εἶπε δὲ ὁ Ἀθανάσιος „Τὸν σὺν οἰκτισμῶν δεόμεθα φησι Δέσποτα, ἡ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δυνηθῆναι φανεραὶν τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου σου τοῦ ἁγίου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι· σωτήριον γὰρ πανταχοῦ τὴν παρυσίαν αὐτοῦ φησι· λέγει δὲ ἡ Ὁ Κύριος „Ἐδείξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἡ Πατὴρ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον· τούτῳ τὸν Ἰδὼν εἰκὼν γὰρ ἐστὶ ἡ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἡ γοῦν ἔφασκεν ἑωρακὴς· ὁ ἑωρακὴς ἔμε, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ἔφη δὲ ἡ Ἡσύχιος „Ἦν προέγνω τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν αἰτεῖ θάπτον γενέσθαι, ὅπως τὴν ἐκ ταύτης εὐλογίαν τρυγήσωμεν· ἐπιφαίνεται δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, τὸ πληροῦν ἡμᾶς εὐλογίας ἡ οἰκτισμῶν, ἐπιφαίνοντος ἡμῖν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἡ ἐμφανίζαντος ἑαυτὸν καὶς ἀξίους· ἐπεὶ γὰρ εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὁ νῦν καθαρῶς προσβαλὼν αὐτῷ, ἐξ ἑκτὸν Πατέρα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἐπιφάναντος γὰρ σου τὸ πρόσωπον, γνωσκαται ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς σὲ ἄγουσα τὸν Πατέρα, ὁ εἰπὼν, ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός· ἡ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὴ δι’ ἐμοῦ· ὁ δὲ αὐτὸς ἔσαι ἡ σωτήριον ἐν πᾶσιν ἔθνεσι, πληρωθέντος τοῦ „Ὁφεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἔφη δὲ ἡ Ἀσέριος· ὁδὸς τοῦ Θεοῦ ὁ νόμος ἡ αἱ ἐντολαὶ λέγονται· ὁδὸν γὰρ φησι δικαιοματίων σου συνέτισόν με· αἰτεῖ τοίνυν ἐν τῇ γῇ γνωρισθῆναι, οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ μόνῃ· (Ἐνθα ὁ νόμος ἐδόκει κηρύττεσθαι) γνωρισθῆναι δὲ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Λαοὶ μὲν ἁπλῶς ὀνομάζονται οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· λαοὶ δὲ πάντες ὀνομάζονται οἱ ἐκ ἔθνων, ὡς ἂν ὅπου εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἐκ πολλῶν γενῶν συγχέμενοι ἔξομολογησάσθωσαν, λέγει, ἀντὶ τοῦ, ὡς εὐχαριστοῦν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἔθνηκοι, καὶ ὡς σὲ δοξολογοῦν· ἐπειδὴ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἔγινες ἄνθρωπος.

4 : „Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν Ἐθνη· ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐ-
„δύτητι, καὶ Ἐθνη ἐν τῇ γῇ ὀδη-
„γήσεις·

„Ὡς χαροῦν, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη· διὰ ποίων αἰτίαν· διὰ τί, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις κατακρίνεις δικαίως, τοὺς ἕνα καιρὸν ὄντας λαὸν σου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἐνσαρκὸν σου οἰκονομίαν· θέλεις δὲ ὀδηγήσεις τὰ ἔθνη εἰς τὴν θεογνωσίαν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὐρισκόμενα· ἢ τὰ ἐν τῇ γῇ ἔθνη, κατ' ἑλλαψιν τοῦ ἄρθρου. (1)

5 : „Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ ὁ
„Θεός, ἐξομολογησάσθωσάν σοι λα-
„οὶ πάντες·

Τὰ αὐτὰ λόγια ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ ἴδια λέγει καὶ ἐδῶ· σπουδαζοντας τοὺς λαοὺς μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῶν λόγων, καὶ προθυμότερους ποιῶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐχαρίστησιν, κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον.

6 : „Γῇ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς·

Ἄφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι εὐλογηθῶν, καὶ ἡ γῆ θέλει δώσει πλουσίους τοὺς καρπούς της· ἡ γῆς καρπὸν ὀνομάζει, τοὺς ἐκ τῆς γῆς πλασθέντας ἄνθρωπους, οἱ τινες ἔμελλον νὰ προσφερθῶν εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἂν καρποφορία, διὰ μέσου τῆς ἐναρέτου πολιτείας καὶ θεληματικῆς ἀσκήσεως· ἢ καὶ διὰ τῆς ἐκουσίου θλίψεως· ἢ λέγει καρπὸν γῆς αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὡς ἔχοντα σῶμα γῆινον. (2)

„Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός ὁ Θεός ἡ-
„μῶν·

7 : „Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός·

Ἐν ἄλλοις γράφεται καὶ ἔτι· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς φανερὸν ἐκ μέρους τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὸν τριπλασιασμὸν τοῦ Θεός, καὶ Θεός, καὶ Θεός·

„Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ
„πέρατα τῆς γῆς·

Διὰ μὲν τοῦ τριπλασιασμοῦ τοῦ Θεός ὁ νόματος, ἐφάνερωσα τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἑκάκως αὐτὸν ἐφάνερωσα τὸ ἑνιαῖον τῆς Θεότητος· διότι ἀγκαλὰ καὶ κάθε πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι Θεός· ἀλλ' ὁ μὴ τὰ τρία εἰς Θεός ἐσιν. (3)

Ψαλ. 7

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διάτοι τοῦτο προσήκει ἔξ λαοὺς ἅπαντας ἔξ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐθνη εὐφραίνεσθαι ἔ χορεύειν ἔ τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιέναι· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἀτημέλητον, οὐδὲ ἀκιδεμένο-
μευτον· ἀλλὰ πάντων ὑπάρχουσα κριτὴς δικαίας ἐκφέρων τὰς ψήφους· ἔ ὀδηγῶν μὲν τοὺς πλανημένους πρὸς τὴν ἀλή-
θειαν, τοὺς δὲ πείθεσθαι μὴ βουλομένους κολάζων·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Γῇ ἡ νοητὴ δηλονότι (ἥτις ἐστὶν ἡ καρδία) καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ' εὐσέβειαν
πρακταί·

(3) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „ Εἰδέναι προσήκει, ὡς ἄνθρωποι εὐλογῶντες τὸν Θεόν, λέγουσιν αὐτῷ προσφέρουσι
μόνους· ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετῆσαι οὐ δύναται· ὁ δὲ Θεός εὐλογῶν, βεβαίως τοὺς λόγους τῶ ἔργῳ, ἔ παυτοδα-
πῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλογουμένοις φεραν· εἰτα διδάσκει πῶς δυνατὸν τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν· ἔ φοβη-
θήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ὁ μὲν γὰρ εὐλαβὴς περὶ τοὺς θείους διακείμενος νόμους, ἔ τὸ μέλλον
δειμένῳ κριτήριον διὰ τῆς τούτων φυλακῆς τὸν Θεὸν θεραπεύει· ἡ δὲ θεία θεραπεία τὴν εὐλογίαν προσφέρει·

Ψαλμός ΕΖ'.

Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ Ψαλμός Ὠδῆς.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς προανακηρύττει καθαρώτερα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· καὶ τὴν κατάργησιν τῶν δαιμόνων.

(1) τί δὲ εἶναι Ψαλμός ὧδης, εἶπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφαλαίῳ θ.

1: „**Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορ-
πισθῶσι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.**

Ἐπειδὴ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ οἱ δαίμονες ἐτυράνουν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μήτε Ἀγγελος, μήτε ἄνθρωπος ἐδύνετο νὰ βοηθήσῃ τοὺς καταδουλωθέντας ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ αὐτὸν τὸν πλάστην τῶν ἀνθρώπων Θεόν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν τοῦ τυραννουμέ-

νου πλάσματός του· ἀνάστασιν δὲ θέλεις νῆσῃς θεοπρεπῶς, τὴν εἰς ἐκδίκησιν κίνησιν τοῦ Θεοῦ· ἀγκαλὰ δὲ καὶ προστακτικῶς ἐσχηματίσθη τὸ, ἀναστήτω, καὶ τὰ λοιπὰ λόγια, ἀλλ' ὅμως εὐκτικού σημασίαν ἔχουσι, καθὼς ἐν ἄλλοις εἶπομεν· ἤγουν ἄμποτε νὰ ἀναστήῃ ὁ Θεός καὶ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· ἐχθροὶ δὲ κυρίως τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ δαίμονες, ὡς ἀποσάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ. (2)

„**Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐ-
τοῦ.**

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ὅταν φοιδρῶν πανήγυριν ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ τῆς Κιβωτοῦ ποιοῦσάμενος, θύματα κατέσφαξε πολλά· καὶ αὐτὸς ἐμπροσθεν ὑπ' εὐφροσύνης ἐσκίρτα καὶ ἤλλετο· ὅθεν καὶ προοίμιον ποιεῖται τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐκεῖνο ὅπου ἔλεγεν ὁ Μαῦσῆς ἐν τῇ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτόν· γέγραπται γὰρ „Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτόν καὶ εἶπε Μαῦσῆς· ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ διασκορπισθῶσι οἱ ἐχθροί σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε“ (Ἀριθ. ι'. 33.) λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτιος ἐν τῇ νεοτυπῳίᾳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ὁ Ἐσδρας διίσχυρίζεται, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι πολὺ ὑπεροχική.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ὠριγένης „Ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀληθές, ἀτρέπτος καὶ ἀναλλοίωτος ὁ Θεός· δι' ἡμᾶς δὲ, ὅτε μὲν, καθέζεσθαι λέγεται· μὴ γὰρ εἴη αὐτὸν ἐσηκῆναι τῷ χρησμένῳ· βιβλοὶ γὰρ ἀνέωχθησαν καὶ κριτήριον ἐκάθισεν· τῷ δὲ ἀγίῳ, ὃ ἀρμόζει τὸ, ὁ πισεύων εἰς ἐμὴ οὐ κρίνεται, οὐδὲ καθέζεται, ἀλλ' ἐσηκε· διὸ λέγει „Σὺ δὲ αὐτοῦ σῆθι μετ' ἐμοῦ“ (Δευτερ. ε'. 31.) τῷ δὲ ἀναξίῳ προοίως, ὃ μὴ νυσάζων, ὑπνοῖ· καὶ μετανοήσῃ ἐκείνος, ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος „Ἀνάστασιν οὐ μόνον τὴν τῆς μακροθυμίας παύσαν καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναστῆναι τὸν Σωτῆρα τοῦ Κόσμου διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὅτε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον κατεδέξατο

„ τοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν .

Ἄμποτε, λέγει, νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ : ἦγουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειάν του, μὴ ὑποφέροντες τὴν διὰ σαρκὸς παρουσίαν του, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου τὸν μισοῦν· διότι ὅπου εὐρίσκεται παρῶν ὁ Θεός, ἀπὸ ἐκεῖ φεύγουν παρευῶς οἱ τοῦ Θεοῦ ἐχθροί.

2 : „ Ὡς ἐκλείπει καπνὸς ἐκλιπέτωσαν .

Καθὼς, λέγει, ὁ καπνὸς ἐκλείπει καὶ διαλύεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἀνεμὸν : ἔτσι καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δαίμονες διώκονται καὶ διασκορπίζονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

„ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ .

Καθὼς, λέγει, τὸ κηρὶ λύεται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῆς φωτὸς : ἔτσι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, δαίμονες, διαλύονται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶναι πῦρ, ὅπου κατατρώγει τὴν ἁμαρτίαν· τὸ δὲ ἀπολοῦνται, δὲν

σημαίνει τὴν εἰς τὸ μὴ ὄν διαλύσιν αὐτῶν καὶ ἀφανισμόν· ἀλλὰ σημαίνει, πῶς δὲν εὐρίσκονται πλέον εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου ἐπισκίαση ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ· λέγονται δὲ οἱ δαίμονες ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὴν αὐτοὶ πρῶτοι ἐγέννησαν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐγέναν διδάσκαλοι ταύτης καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

3 : „ Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήσονται .

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ἀφ' οὗ ἀφανισθῇ ἡ τιμραννία τῶν δαιμόνων, θέλουν χαροῦν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐδικαιώθησαν διὰ μέσου τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

„ Ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ .

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀγαλλιάσων οἱ ἐν Χριστῷ δικαιωθέντες ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἐπισκοπεῖ καὶ προνοεῖται αὐτοὺς πάντοτε· „ Ὁρθαί μοι γὰρ φησι Κυρίου ἐπὶ δικαίους (Ψαλμ. λγ'. 16.) τὸ δὲ εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσι· φανερώνουσι γὰρ τὴν αὐξήσιν καὶ ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς.

4 : „ Ἀ-

Θάνατον· οὕτω ἡμεῖς πολλάκις τοὺς ἐπιεικέα χρωμένους δικαστὰς εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐπικουρίαν διεγείρειν εἰώθαμεν, διαναστῆναι παρακαλοῦντες, ἡ τῶν ἀδικούντων καταπαῦσαι τὸ θράσος· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος φησι „ Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας παρορμήν τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει· τῇ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τροφῆς ἐξηλάθισαν· ἡ ὁ Θεοδότης λέγει „ Ὡς περ φοβερός στρατηγὸς ἡ ἄγαν ἰσχυρὸς ἐὰν ἀναστῇ, φησιν, ἅπαντας διασκορπίζει τοὺς ἐχθρούς· οὕτως ἀρκεῖ ἡ διαναστῆς μόνον ἅπαντας καταπλῆξαι τοὺς ἐναντίους ὁ τῶν ἀοράτων Δυνάμεων Κύριος.

(1) Ὁ δὲ Νίσσης λέγει „ Ὡς περ καπνὸς ἀναχεθεῖς εἰς τὸν αἶρα σημεῖόν τι τῆς οἰκείας οὐχ ὑπελίπετο φύσεως, ἡ κηρὸς ἐν πυρὶ γενόμενος οὐκέτι εὐρίσκεται : οὕτως ἐὰν ἐπίτινα ἔλθῃ ἡ θεία χάρις ἡ βοήθεια, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν ἐκείνῃ πάθῃ εἰς ἀφανισμόν περισπῶνται· οὐχ ὑπομένει τὸ σκότος τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν· οὔτε νόσος σῆσεται ἐπιλαβούσης υγιείας· οὔτε μὴν ἐνεργεῖ τὰ πάθη, παρουσίας τῆς ἀπαθείας· ἡ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπόλλυσθαι· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Εὐχερῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ πτώσις, εἰ ἡ σφοδρὰ ἐαυτοῖς πεποιθέναι νομίζουσι· τί γὰρ καπνοῦ πρὸς τὸ λυθῆναι σαθρότερον ; τί δὲ κηρὸς, ὅταν ὑπὸ πυρὸς σφοδρτέρου θερμαίνηται ; τούτοις τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ Προφήτης συνέκρινεν· ὅταν γὰρ τὸ πῦρ τῆς γένεως ῥιπισθῇ, πᾶσα ἡ περὶ αὐτοὺς φαντασία εὐθέως διαλύεται· ὁ δὲ Εὐσεβίος φησι „ Πρῶτον οἱ δαίμονες μετεσχηματίζοντο εἰς Ἀγγέλους φωτὸς κατὰ τὸν Ἀπόστολον μαντείας τε ἡ θεραπείας ἐπαγγελλόμενοι, ὡς ἀνθρώπους ἀπατωμένους θύειν αὐτοῖς ἡ τὰ φίλτατα· νῦν δὲ φροῦδα πάντα ἡ ὄντως καπνὸς, ἀποσβεσθέντος αὐτῶν τοῦ πυρὸς, ὀργισθέντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ· ἡ ὁ καπνὸς δὲ αὐτὴν μὴ ἔχων περὶ ὃ, τι ὑποστῇ ἐξέλειπεν.

4: „Λοάτε τῷ Θεῷ· ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ὁδοποιήσατε τῇ ἐπιβέβη· κότε ἐπὶ δυσμῶν· Κύριος ὄνομα αὐτοῦ·

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἀνωτέρω, ὅπου ἤξιώθητε τοιαύτης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἄσατε εἰς τὸν Θεόν, καὶ ψάλατε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερβολικῆς ἀγάπης κινούμενοι· (1) τὸ δὲ ὁδοποιήσατε, εἶναι λόγος, ὅς τις λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ὁποίους προσάξει τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ Πνεῦμα νὰ δράμουν εἰς τὰ ἔθνη, καὶ νὰ ἐταχμάσουν διὰ τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν εἰσόδον καὶ εἰσόδον τῶν ψυχῶν τους· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὅπου ἔλεγεν ὁ Προδρομὸς Ἰωάννης „ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου (Λουκ. γ. 4.) ὁδοποιήσατε, λέγει· ἤγουν κατασκευάσατε καὶ ἰσάσατε τὴν εἰσόδον τῶν ψυχῶν εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς ἐμπόδιον ἀπὸ τὸ μέσον σηκώσαντες· τῷ ἐπιβεβηκότι δὲ εἶπεν ἐπὶ δυσμῶν· ὅτι οἱ Χρι-

στὸς μὲ τὸ νὰ ᾄδῃ φῶς ἀπλησίαστον, καὶ ἥλιος δικαιοσύνης, διὰ τοῦτο ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, κατοικήσας εἰς αὐτὰς διὰ μέσου τῆς πίστεως· αἱ ψυχαὶ δὲ αὗται, ἦτον δυσμαὶ καὶ νύκτες διὰ τὸν σκοτεινὸν ζόφον τῆς πλάνης, ὅπου ἦτον παλαιόθεν καχυμένος εἰς αὐτάς· ἡ δυσμαὶ λέγονται ὁ κόσμος, κατὰ τὸ λόγιον ἐκεῖνο „ Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ (ἤγουν ἐν τῷ κόσμῳ) φαίνει (Ἰω. α. 5.) (2) ἔπειτα λέγει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὀνομάζεται Κύριος πάντων. ἀπλῶς τῶν ὄντων· τὸ ὅποιον καθαρώτερα θέλει νὰ εἰπῇ· ὅτι εἶναι Θεός.

„ Καὶ ἀγαλλιάσθε ἐνώπιον αὐτοῦ· τα-
ραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

Τὸ μὲν ἀγαλλιᾶσθε, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω, ὅπου εἶπεν „ Ἀγαλλιᾶσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ταραχθήτωσαν, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „ Ὁ μὲν ἄδων, φιλῇ χρῆται τῇ φωνῇ· ὁ δὲ ψάλλων, ἔ τῷ ὄργανῳ· Ἦδε οὖν σεαυτὸν χωρὶς σώματος, ἔ ἐνέησον τὸ ἄδειν· νόησόν σου ἔ τὸ σῶμα, ἔ ὅρα τὸ ψάλλειν· ἄδει γὰρ τῷ Θεῷ ὁ διὰ ὑγιῶν δογματῶν τὴν ψυχὴν παιδεύμενος, ὁ τὰς προεπούσας θεολογίας ἐκ διανοίας κεκαθαρκένος ἀναπεμπών· ψάλλει δὲ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὁ διὰ τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, ἔ διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων χρήσεως τοιαῦτα πράττων, ὡς δοξάζεσθαι παρὰ τοῖς ὁδοῦσι· τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Πλουσιμῆτης Ἰσιδώρος λέγει „ Ἀνατολὴν ἔχων ὄνομα ὁ Θεός, ἔ φῶς ὑπάρχων ἀπρόσιτον, πῶς ἐπὶ δυσμῶν ἐπιβέβηκεν ἢ ἀνατολὴ αὐτῷ ὄνομα ἢ ἀναρχος Θεότης ἢ φῶς οὐσα ἀπόγειον· ἢ δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐπιβασίς, ἢ κοινωνία τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας, ἢ δύσις οὐσα ἔ νυκτὶ κοιτεῖα, εἰ συγκρίνεται τῇ ἀνυπακοῇ· διὰ τοῦτο ἢ ἀνατολὴ ταῖς δυσμαῖς ἐπιφαίνεται· ἵνα τοῦ φωτὸς ἐν τῇ σκοτίᾳ λάμψαντος, μεταποιηθῇ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τὸ σκότος· ἔφη δὲ ἔ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ ὁ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς ἰδίας δόξης τε ἔ λαμπρότητος, ἐπὶ δυσμῶν ὁρᾶται τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἔ ταπεινότητος· ὁ δὲ Εὐσέβιος „ Ὁ τῆς δικαιοσύνης, φησὶν ἢ ἥλιος, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἔ τὰς ἀκτίνας τῆς αὐτοῦ ὥσπερ συστάδας Θεότητος, καὶ καταδὲς ἐν τῇ σάρτι· ἢ ἔ ἐν αὐτῇ τῇ θανάτῳ, τὸ κατακεχυμένον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν σκότος ἀπῆλκεν, ὁ δὲ Θεόδωρος κατὰ τὸ γράμμα ἐρμηνεύων τὸν Ψαλμὸν λέγει, ὅτι, ὅταν εἰσῆρχετο ἡ Κιβωτὸς εἰς τὴν Παλαιστίνην, πρὸς δυσμὰς ἔβλεπον οἱ ταύτην αἶροντες, ὡς πρὸς τὴν εἴσιν τοῦ τοποῦ· παρὰ δὲ τῷ Θεοδώρῳ ἔ τοῦτο γέγραπται „ Δυσμὰς δὲ νοήσκειν ἄντις ἔ τὴν ἐσχάτην ἄραν, καὶ ἢ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐκ Παρθένου ἀνθρώπος ἐγένετο· ἢ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εὐπρεπὲς γίνεσθε φησὶν εἰς τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκεῖνον πορεύεσθαι τοῦ ἐπὶ ἐσχάτων τῶν χρόνων ὁρῶντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς· ἢ τῇ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, τῇ μέχρις ἄδου πεπεινημένῃ τὴν καθεδὸν· ἄλλος δὲ περιεργότερον τὸ τοιοῦτον νόησας ἡτὸν λέγει, ὅτι ἢ κακία ἔ ὁ Διάβολος μετασχηματίζεται πολλὰκις εἰς φῶς· διὸ ἔ εἴρηται „ Φῶς δὲ ἀσεβῶν πρὸςδοῦνται (Παρ. γ. 9.) ὅταν λαβὼν δύσιν ἔ λείψῃ ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ κακία ἔ τὸ μετασχηματίζεσθαι διαβολικὸν φῶς (ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ σκότος ἐστὶ) τότε ἐπιβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνην ἔ λάμπει ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπαγγέλλων· ὁ δὲ γὰρ εὐτρεπὴς ἔ ἐτοιμος αὐτῷ εἶναι, τῆς φαύλης ἔ διαβολικῆς ἡμέρας ἢ εὐσιν· ἐπειδὴ κακία ἔ ἀρετὴ φῶς ἔ σκότος νὰ εὐρίσκωνται ὁμοῦ εἰς ἓνα ἔ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον· εἶναι ἀδύνατον.

τὸ, „ Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
(1)

5: „ Τοῦ Πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κρι-
„ τοῦ τῶν χηρῶν.

Λέγωντας μὲν τὸν Χριστὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἐφάνερωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν κηδεμονίαν καὶ πρόνοιαν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· λέγωντας δὲ αὐτὸν καὶ Κριτὴν, ἐφάνερωσεν τὸ δικαστικὸν αὐτοῦ· ταυτὸν εἶπεν, ἐφάνερωσεν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ κηδεμὼν τῶν ἀπροσταυτῶν, καὶ κριτὴς τῶν ἀδικουμένων· ἡ ὀρφανότης καὶ χήρας ὀνομάζει, τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεισευσαντας· ὀρφανοὺς μὲν, διὰ τὴν ἀπεβάλαν τὸν παλαιὸν πατέρα των διαβόλον· χήρας δὲ, διὰ τὴν αἰ ψυχὰς αὐτῶν ἐχρηύσαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ διαβόλου, τὸν ὁποῖον εἶχον πρότερον ὡς νυμφίον, καὶ ἦτον προσκολλημέναι εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀσεβείας· ὕστερον δὲ ἀπὸ τὸ κήρυγμα, ἔλαβον τὸν Χριστὸν πατέρα καὶ νυμφίον τους· πατέρα μὲν, ὡς κηδεμόνα καὶ προνοητὴν τους· νυμφίον δὲ, ὡς συναρβύνας μὲ αὐτὸν δια μέσου τῆς πίστεως. (2)

Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, „ εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανόν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λείπει γὰρ τὸ ἐστὶ· διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ἄνω-τέρῳ ὁ Δαβὶδ „ Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, διὰ τοῦτο

ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ἀναγκαίως εἶπε κατὰ ἀκολουθίαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· διὰ τὴν διδασκίαν μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν· ὅς τις εἶναι τύπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἐκείνῳ, ἀνίσταται πρὸς ἐκδίκησιν· καὶ ἐπιβαίνει ἐπὶ δυσμῶν, καὶ οἰκονομεῖ ἐκεῖνα, ὅπου βούλεται· ὅχι κατὰ μετάβασιν τοπικὴν· ἦγουν, ὅχι μεταβαίνοντας ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· διὰ τὴν εἶναι ἀπερίγραφτος· ἀλλὰ ἀμετάβατος μένωντας ἐν τῷ οὐρανῷ· τοιοῦτον νῆμα ἔχει καὶ τὸ „ Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. (1ω. γ'. 13.) κάτω γὰρ πολιτευόμενος μετὰ σώματος, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, ἦτον ἀχώριστος ἀπὸ τῶν Πατέρων· νοεῖται τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, καὶ κάθε Χριστιανὸς θεοφίλης καὶ ἐνάρατος· κατὰ τὸν Δίδυμον.

6: „ Ὁ Θεὸς κατοικεῖ μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.

Μονοτρόπους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς δικαίους· ἐπειδὴ καὶ οἱ δίκαιοι δὲν ἔχουν κἀμμίαν διπλὴν γνώμην, καὶ ἐπιπλοκὴν πονηρίας· ἀλλ' ὅπως μόνον τρόπον καὶ σκοπὸν ἔχουν, τὴν θεραπείαν καὶ εὐαρέσκειν τοῦ Θεοῦ· τοῦτους λοιπὸν τοὺς ἀπλοῦς καὶ μονοτρόπους δικαίους ὁ Θεὸς κατεκτείνει εἰς τὴν οἰκίαν του· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανόν· περὶ τῆς ὁποίας οἰκίας εἶπεν ὁ Παῦλος „ Ὅτι οἰκοδομηὴν ἐκ Θεοῦ ἔχουμεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰς τὴν τῶν δαιμόνων τὴν ταραχὴν ἡ τὸ δέος, ἡ τὴν θείαν· Ἐσαγγελίῳ ἡμῶς ἡ Γενοβία διδάσκει· ἀκούομεν γὰρ αὐτῶν λεγόντων „ Τί ἡμῶν ἔστι Τίς τοῦ Θεοῦ; ἡλθε δὲ πρὸ καιροῦ βασιλεῖσαι ἡμῶς;

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Ὁριγένης „ Πᾶς ὁ πειθὼν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου γίνεται· οὗτος οὖν ὁ πατὴρ σου· γενοῦ τῶν ὀρφανῶν, ἡ οὐκέτι χηρῶν τοιοῦτο πατρί, ἀλλ' ἐκείνῳ, ὅς ὀρφανὸν ἡ χηρὰ ἀναλήφεται· πάλιν μνησέεται τὴν ἀνθρώπινον ψυχὴν ὁ Χριστὸς· παρανομῶν δὲ ὁ Διάβολος, βούλεται αὐτῆς νυμφίος γενέσθαι, ἵνα ποιήσῃ αὐτὴν ἐφθαρμένην· ἡ ψυχὴ οὖν σου χηρὰ γενέσθω ἐκείνου, ἵνα σοι κίνη τὰ δίκαια ὁ Θεός, καταλήπῃ τὴν ἀνόμως συμφυηκτά, ἡ τὴν κακίαν γεννήσαντα· ἐφ' ἧ δὲ ἡ Δίδυμος „ Σπουδαίον τῶν καταλιπεῖν τὸν πρότερον πατέρα γεννήσαντα κατὰ σακίαν, ἡ τὸν ἀνόμως ἄνδρα συμφυηκτά· ὅπως ἔξω μὲν Πατέρα τὸν Θεὸν, ἡ τὰς θείας ἡμῶν ἐνέκτα γενάς·

νοῦς· (β'. Κορ. ε'. 1.) ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντί τοῦ μονοτρόπου, μοναχοὺς ἐξέδωκεν· ὥσπερ ὅπου οἱ μοναχοὶ εἶναι μεμονωμένοι καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα βιωτικόν· τούτους λοιπὸν τοὺς μοναχοὺς κατοικίζει ὁ Θεὸς εἰς οἰκητήριον καὶ ἀναχωρητὸν καλλίον, κατὰ μόνας καὶ ἐν ἡσυχίᾳ· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν τῶν μοναχῶν καὶ καλογηρῶν. (1)

„Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.

Ὁ Θεὸς εἶναι, λέγει, ὅπου ἐξάγει· ἡγουν ἐλευθερώνει ἐκείνους, ὅπου εἶναι δεμένοι μετὰ τὰ σχοινία τῶν ἀμαρτιῶν τους· ἢ μετὰ τὰ δεσμά τοῦ δαίμονος, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πάθη· φανερόναι δὲ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας· ἐλευθερώνει δὲ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς μετὰ ἀνδρίαν· ἡγουν μετὰ τὴν δύναμιν τῆς Θεότητός του, ἢ τις καταβάλλει καὶ νικᾷ τὸν τυραννοῦντα τούτους διάβολον· ἢ νικᾷ τούτους καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. (2)

„Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας,
„τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις.

Οὐ μόνον, λέγει, τοὺς ἐθνικοὺς ἠλευθερώ-

σεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· τοὺς ὁποίους ὀνομαζοῦν παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ εἰς τὸν ξβ'. Ψαλμὸν ἐστὶ τοὺς ὀνόμασε, διὰ τὰς αἰτίας ὅπου εἵπομεν ἐκεῖ· ἡμποροῦν δὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ ᾖναι καὶ προφητεία περὶ τῆς παγκοσμίου ἐναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅτι δηλαδὴ ὅλους τοὺς ἔθνικοὺς ἔχει νὰ εὐγάλη ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους, οἵτινες εἶναι πεπεδημένοι ἀπὸ τὴν νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· ἔπειτα τὸ, κατοικοῦντας ἐν τάφοις, εἶναι μίᾳ ἐπεξηγήσις· ἡγουν ὅτι αὐτοὺς ὅλους καὶ ἔθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους, τοὺς εὐρισκόμενους ἐν τάφοις, θέλει ἀνάστησει· μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῶν τάφων, ἐφανέρωσεν καὶ ἐκείνους, ὅπου διεφθάρησαν ἀπὸ φωτιᾶν, ἢ νερόν, ἢ ἀπὸ κάθε ἄλλον τρόπον θανάτου. (3)

7: „Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπνεύσει· αἶμα σου ἐν τῷ διαβαί-
„νειν σε ἐν τῇ ἐρημίᾳ.

8: „Γῆ φοιτῶν· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἐ-
„σταζαν.

Ὅταν, λέγει, ἐστὶν Χριστὸς, εἶπας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Ἰδοὺ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος· (Ματθ. κγ'. 33.) καὶ ὅταν ἀλόμβανεν τέλος ἡ προ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὁρίζει τίς εἶναι ὁ μονότροπος· ἦτοι ὅτι μονότροπός ἐστιν ὁ αὐτὸς αἰὶν ὢν· ἢ φεύγων μὲν τὸ παντοδαπὸν καὶ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου, διώκων δὲ ἀλήθειαν, εὐλικρίνεια, ἀπλότητα· ὁ κατὰ πρᾶξιν καὶ πίσιν ὁρθὴν ἀδιαίρετος καὶ τὸ αὐτὸ φρονῶν καὶ πράττων· ὁ μηδεμίαν διπλὴν πονηρίαν ἔχων· τοιοῦτοι οἱ μονότροποι· οὗς καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· τούτέστιν ἐν τῇ ἐπουρανίᾳ πόλει κατοικίζει ὁ Κύριος ἐπαγγέλλεται· ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς λέγει, ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἀνδρόγυνα, τὰ ἔχοντα ἕνα τρόπον καὶ μίαν συμφωνίαν· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς κατοικίζει κατὰ ἐν ἐνὶ οἴκῳ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Μονοτρόπους καλεῖ τοὺς ἕνα σκοπὸν ἔχοντας, καὶ τῆς ἀρετῆς μόνῃς ἐπιμελεῖσθαι προαιρουμένους καὶ μὴ νῦν μὲν, ταῦτα, νῦν δὲ, ἐκεῖνα προαιρουμένους· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „Μονοτρόπους φησὶ τοὺς αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀναθέντας τὴν ἰδίαν ζωὴν καὶ πάσης διφυχίας καὶ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτὴν ἀλλοτριώσαντας· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐξέδωκε „Καθίζει μονογενεῖς ἐν οἴκῳ· ὅπου ἐρμηνεύων ὁ Εὐσέβιος λέγει· τὸ πρῶτον τάγμα τῶν ἐν Χριστῷ προκοπτόντων τὸ τῶν μοναχῶν τυγχάνει· σπάνιοι δὲ οὗτοι· διὸ μονογενεῖς αὐτοὺς Ἀκύλας ὀνόμασεν, ἀφωμοιωμένους τῇ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τούτους οὖν κατοικίζει ἐν οἴκῳ· τούτέστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένειν ποιεῖ καὶ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ.

(2) Ὁμοίον τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τῷ τοῦ Ἡσαΐου „Λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε· δεσμοὶ δὲ καὶ σκότος ἡ τῶν εἰδώλων λαγρεία, καὶ ἡ ἐν Ἀδου κατοχή.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ μόνον, φησι, τοὺς πεπεδημένους ἀνδρείους ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς ἄκρην δυσσεβείας ἐληλακότας, καὶ ὡς ἐν τάφοις δυσώδεσι, τοῖς οικείοις σώμασι κατοικοῦντας· καὶ τούτους γὰρ μετ' ἐκείνων ἀξιώσει σωτηρίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος τὸ ἐν ἀνδρείᾳ οὕτως ἐρμηνεύει „Καὶ τοῦτο ἔπραξεν ἀνδρὸς σχῆμα λαβὼν, καὶ δι' αὐτοῦ ἀνδρισάμενος.

προφητεία τοῦ Ἱερεμίου, τὴν ὁποίαν εἶπας σὺ ἀπὸ μέρους σου „ Ὅτι ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου· ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου· (Ἱερ. 16. 7.) τότε, λέγω, εἰς οὗ εὐγῆκες ἀπὸ τὸν λαόν σου τὸν Ἰουδαϊκόν, καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ αὐτὸν, διέβης εἰς τὴν ἐξ ἔθνων Ἑκκλησίαν, κατὰ τὸν Δίδυμον, τὴν ἔρημον ἀπὸ θεογνωσίαν καὶ ἄκαρπον ἀπὸ ἀρετῆς· τότε ἡ γῆ ἐσειέσθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀνασάσεώς σου, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· καὶ οἱ οὐρανοὶ ἐσαῶσαν ἱστορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, τὴν καθόδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς· ἢ ἡ γῆ ἐσειέσθη, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη μετέβησαν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἐσαῶσαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἄλλοι οὐρανοὶ τὸ ὕδωρ τοῦ κηρύγματος, ὅπου πατίζει τὰς ψυχὰς· οὐρανοὶ γὰρ ἦτον καὶ οἱ Ἀπόστολοι· διὰ τί ἐφρονουν οὐράνια· καὶ διὰ τί ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ καθε γένου πρᾶγμα· ὁ δὲ γὰρ σύνδεσμος, εἶναι περιττός. (1)

„ Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
„ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ.

Κατὰ περίφρασιν λέγει· ἐδῶ τὸ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ὅτι αὐτὰ ὅλα ἔγιναν ἀπὸ τὸν ὄντως Θεόν, ὃς τις καὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους εἶναι Θεὸς καὶ ποιητὴς, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ· ἐνθυμήθη δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δείξη, ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου ἔκαμε τὰ τόσα θαύματα εἰς τὸ Σινᾶ, καὶ ἐφάνη εἰς τὸν Ἰακώβ, αὐτὸς καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ θαυμάσια· καὶ δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς οὐ-

τος ἀπὸ ἐκεῖνον· ἀλλ' εἰς καὶ ὁ αὐτός.

9: „ Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς ὁ Θεὸς τῇ
„ κληρονομίᾳ σου·

Κληρονομία μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ ἔθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλμ. β'. 8.) βροχὴ δὲ εἶναι ἱστορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσεβιον· ὅστις ἀπαλύνει καὶ πατίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· διότι, ὁ μὲν Μωσῆς Νόμος, δὲν ἦτον κατὰ προηγουμένην θέλησιν Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἐπομένην καὶ κατ' οἰκονομίαν· ἐπειδὴ δὲν χρειαζέτο θυσιᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ τοιαῦτα ἄλλα νομικὰ παρατηρήματα· „ Τις γὰρ φησιν, ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἠσ. α'. 12.) καὶ πάλιν ὁ Κύριος εἶπε· „ Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψε· (Μάρκ. 1. 5.) ὁ δὲ λόγος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἦτον κατ' εὐδοκίαν, καὶ προηγουμένου θέλημα Θεοῦ· ἢ λέγεται ἐκούσιως βροχὴ, καθ' ὅτι, ὁ μὲν νόμος καὶ μὴ θέλοντας ἠνάγκαζε τοὺς Ἰουδαίους νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, λιθοβολῶν καὶ καίων καὶ παροῶς φρονούντων τοὺς παραβαίνοντας αὐτόν· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου κανὲν δὲν βιάζεται· ἀλλὰ προσφέρεται εἰς ἐκείνους, ὅπου θέλουν μὲ τὴν προαίρεσίν τους· „ Ὅς τις γὰρ φησι, θέλει ὀπίσω μου ἔλθει· (Μάρκ. 1. 34.) (2)

„ Καὶ πᾶσιν εἶπεν, αὐτὸς δὲ κατηγετίσθη
„ αὐτήν.

Ἡ-

(1) Κατὰ δὲ τὸ γράμμα νοοῦνται ταῦτα, ὅς φησιν ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅτι ὁ Θεός, ὅταν ἐλευθέρωσιν τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἡγάγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, τότε ὅλη ἡ γῆ σχεδὸν ἐσειέσθη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ὅπου ἔγιναν· ἐπειδὴ, τὰ μὲν ὕδατα τοῦ ποταμοῦ μετεβάλλθησαν εἰς αἷμα· ὁ δὲ οὐρανὸς ἐβρέξε χάλαζαν· ἡ θάλασσα ἐμοιρᾶσθαι εἰς δύο· ὁ οὐρανὸς ἐσαῶσε τὸ μάννα, ὅπερ ἀνομάζει βροχὴν ἐκούσιον ἀφορισμένην· ἐπειδὴ ἰδίως καὶ ἀφορισμένως τοῖς Ἰουδαίοις μόνοις ἐβρέχετο, καὶ ὅχι εἰς ἄλλους. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε, „ Δείκνυνται διὰ τούτων, ὡς ὁ καὶ μέχρις αἰῶνος καταβάς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ πάλαι διὰ Μωσέως ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ· λέγει οὖν, ὅτι ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε τοῦ ἐξεληλυθῆτος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἐσειέσθη· ταυτέστιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξακούσας ἢ ἐξοδὸς αὐτῶν γεγέννηται·

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν, „ Ἐκούσιον αὐτὴν προσηγόρευσε διὰ τὰ τῆς γνώμης αὐθαίρετον· οὐ γὰρ ἀνάγκη τις ἀρδεταί, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ πειθόμενος ἀπαλλάσσει τῆς χάριτος·

Ἡσθένησε, λέγει, ὁ τῶν ἔθνων κληρονομία σου Κύριε· ἐπεὶ καὶ ἐσυντρίβη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δακιδόνων καὶ τοῦ Διαβόλου· σὺ δὲ ἔκαμες αὐτὴν τελείαν καὶ ὁλόκληρον, μὲ τὸ νὰ ἀνακαινούργωσες αὐτὴν διὰ μέσου τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἐξερέωσας αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἀρείον πέτραν τῶν ἐντολῶν σου. (1)

10: „Τὰ ζῶα σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὴν ἐξ ἔθνων κληρονομίαν σου, λέγει, κατοικοῦσιν ἐκεῖνοι, ὅπου τρέφονται ἀπὸ ἐσένα πνευματικῶς, καὶ ζῶσι τὴν ἐν σοὶ θεῖαν ζωὴν· Κύριε· ἡ ζωὴ νοοῦνται οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ὁποίους ὁ Προφήτης Ἀβραχὰμ, ἵππους ἀνέμασε λέγων „Ἐπεβίβασας εἰς θάλασσαν (ἤγουν εἰς τὴν πικρὰν ἀπίστιαν) τοὺς ἵππους σου, ταράσσοντας ὕδατα πολλὰ. (Ἀβ: γ. 15.)

„Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου
„τῷ πτωχῷ ὁ Θεός.

Πτωχὸς ἦτον ὁ ἐξ ἔθνων λαός, ἐπεὶ καὶ δὲν εἶχε κανένα πλοῦτον πνευματικόν, οὐτὶ νόμον, οὔτε προφητείας· ἀλλ' ὁμως ἐσὺ, λέγει, Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα, ἠτοίμασας εἰς αὐτὸν ἄλλον πλοῦτον· δηλαδὴ τὴν ἀνωτέρω ρηθείσαν

ἐκούσιον βροχήν τοῦ θαύου κηρύγματος, καὶ τῷ τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων κατὰ τὸν Δίδυμον· (2)

11: „Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζο-
„μένοις δυνάμει πολλῇ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπεὶ ἦτον ψαράδες καὶ ἀγρόματοι, διὰ τοῦτο ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς λόγον σοφίας μὲ δυνάμει πολλῇ· διὰ τί εἰς τὰ λογία των ἠκολούθη καὶ δυνάμει Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνήργει τὰ θαύματα ἐκεῖνα, ὅπου ἠθελον, καὶ ὅπου συνέφεραν. (3)

12: „Ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων τοῦ αἰ-
„γιαίου.

Ἀγαπητὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, καθὼς αὐτὸν ἐκήρυξεν ἀνωθεν ὁ Πατήρ, „Οὗτός ἐστι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Ματ. γ. 17.) δυνάμει δὲ αὐτοῦ, ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους, ἐπεὶ αὐτοὶ ἦτον ὡσαν ὑπάτωται τοῦ Χριστοῦ, παρὰ ταταγμένοι εἰς πᾶσαν κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν Δακιδόνων· (4) τῶν δυνάμεων δὲ τούτων τῶν Ἀποστόλων βασιλεὺς εἶναι ὁ Πατήρ· ἐπεὶ ἐβασίλευσεν εἰς αὐτοὺς διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἀσθένειαν τὰς τῶν δυσσεβῶν ἐπαναστάσεις ἐκάλεσεν· οὕτω ἔοικε ὁ Κύριος πρὸς τὴν Παῦλον ἔφη· ἡ γὰρ δυνάμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἀλλὰ ἔν τῷ τῆς ἐπαναστάσεως καιρῷ, αὐ βεβαίως ἔσχυρίζεις τοὺς ἀθλητάς· τούτους γὰρ ἔχεις κληρονομίαν· ἔοικε ὁ Ἀθανάσιος· ἡ Ἡσθένησε μὲν πάλαι, ἀτελεστάτη· κατηρτίσω δὲ αὐτὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Καὶ τί ἠτοίμασας, ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, ἔοικε εὐκ. ἤκουσε· τίς δὲ ὁ πτωχός; ἢ περὶ ὧν εἴρηται „Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τὰ αὐτὰ λέγει σχεδὸν ἔοικε ὁ Εὐαγγέλιος περὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ τοῦ αἰῶνος εἶπε ὁ Ἰησοῦς· „Διὰ ταῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός, ἔοικε πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. (Ἰσ. 66: 1.)

(3) Ὅθεν ὁ αὐτὸς λέγει Θεοδώριτος, „ὅτι ἐκείνους ὅπου ἠνέμασεν ἀνωτέρω ζωὴ, ἐδῶ ὀνομάζει Εὐαγγελιστάς· λέγει ἔοικε ὁ Ἀθανάσιος ὅτι τὸ, δυνάμει πολλῇ συνάπτεται μὲ τὸ „Κύριος δώσει ῥῆμα, ἔοικε ὁχι μὲ τὸ, εὐαγγελιζομένοις· ἦτοι Κύριος δώσει ῥῆμα δυνάμει πολλῇ, τοῖς εὐαγγελιζομένοις· τοῦτέστι μετὰ πολλῆς τῆς ἰσχύος ὁ Θεὸς δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, ἔοικε οὐκ τοῖς εὐαγγελιζομένοις, δυνάμει πολλῇ, ὡς τινες ἐνόησαν· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἔοικε ὁ Εὐαγγέλιος.

(4) Ἡ καὶ ἄλλον ἐξημενευτὴν δυνάμει ὀνομάζει ἔοικε τὰ ἐν οὐρανῷ τέλματα τῶν Ἀγγέλων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Αὐτὸς Κύριος, φησὶν, ὁ διδούς ῥῆμα τοῖς μυσαργοῖς· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· ἔοικε αὐτὸς ἐστὶ πάλιν ἡ δυνάμις αὐτοῦ· ἔοικε Θεοδώριτος δὲ ἀγαπητὸν τὸν λαὸν καλεῖ, ὡς ἠγαπημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας.

„ Τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι
„ σκύλα.

Θέλει δώσει ρῆμα, λέγει, εἰς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Κύριος, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην· ἦγουν διὰ νὰ μοιράσουν τὰ κούρη τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων· τὰ ὑποῖα ἦτον τὰ Ἔθνη· διότι οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐνίκησαν τοὺς Δαίμονας, ἐκούρσευσαν καὶ ἐπῆραν ἀπὸ αὐτοῖς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἔχον σκλαβωμένους καὶ κουρσευμένους· ἐκούρσευσαν δὲ τὰ Ἔθνη αὐτά, διὰ νὰ τὰ μοιράσουν εἰς τὴν ὡραιότητα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Θεός· Καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διεμοίρασαν οἱ Ἀπόστολοι τὰ κούρη αὐτά· ἦτοι τὰ Ἔθνη· διὰ τί, ἄλλος μὲν Ἀπόστολος ἐκούρσευσεν ἀπὸ τὸν Διάβολον ἔνα Ἔθνος· ἄλλος δὲ, ἄλλο, καὶ ἐπρόσφεραν αὐτὰ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν μίαν καθολικὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν· ἤμπορε· δε νὰ νοηθῇ ὡραιότης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ μέσου τοῦ ὁποῦ ἐμοίρεσαν τὰ κουρσευμένα Ἔθνη οἱ Ἀπόστολοι· (1)

13: „ Ἐὰν κοιμηθῇτε ἀναμέσον τῶν κλή.
„ ρων.

Τὰ κοιμηθῆναι εἰς τὸ παρὸν ρῆτὸν νοοῦμεν, πῶς δηλοῖ τὸ ἀποθανεῖν· λέγει γὰρ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Δαβὶδ· ὅτι αὐτὰ τὰ ἑνωτέρω κούρη τῶν Ἐθνῶν, θέλωμ προσφερθεῖν εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνίσως ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀποθάνετε ἀνάμεσα εἰς τὰ Ἔθνη, ὅπου ἐκληροδοτήθησαν εἰς τὸν καθ' ἓνα ἀπὸ

λόγουσας. καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτι· ἠκολούθησε· διὰ· τί οἱ Ἀπόστολοι κηρύσσοντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἐθανάτωθησαν ἓνας εἰς ἓνα Ἔθνος, καὶ ἄλλος, εἰς ἄλλο· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι θέλετε προσφέρετε τὰ κουρσευμένα Ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, ἀνίσως πολὺν καιρὸν χρονίσετε εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καθότι καὶ ὅποιος κοιμᾶται, χρονίζει ἀκωητῶν κατὰ τὰς ἀκρότητας.

„ Πτέρυγες περιστερᾶς περιηγυρσ.
„ μεναι· καὶ τὰ μετάφρενα αὐτῆς ἐν
„ χλωρότητι χρυσοῦ.

Περὶ τὴν νοοῦμεν τὸν Χριστόν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀντιχριστιανίαν του· πτέρυγες δὲ τοῦ Χριστοῦ ἤμπορε δὲ νὰ ᾔνοι τὸ θεῖον σῶμά του, ὡς ἄκρον καὶ ἐξώτερον· μετάφρενα δὲ (ἦτοι τὰ ὀπισθεν τοῦ λαιμοῦ·) νοεῖται ἡ θεία ψυχὴ του, ὡς ἐνδοτέρα· λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι τὸ μὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦτον λελαμπρυσμένον, καθὼς ἦτον ἀναμάρτητον· λαμπρὸν γὰρ εἶναι καὶ τὸ ἄσπρι· ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἦτον μὲ χλωρότητα καὶ κτρινάδα τοῦ χρυσοῦ· ἦτοι μὲ καθαρότητα· καθὼς ἦτον ὑποστατικῶς ἠνωμένη μὲ τὴν Θεότητα· τὸ κίτρινον γὰρ χρυσοῦν, ἐκείνο εἶναι καὶ καθαρώτατον· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος, καὶ Θεόδωρος ἐνόησαν τὸ πρότερον ρῆτὸν μὲ τοῦτο, λέγουσιν· ὅτι, ἐὰν ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι σερωθῇτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλήρους· ἦγουν εἰς τὰς δύο Διαθήκας τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Νέαν, καθὼς σερωῖται ἀκινήτως καὶ ὁ κοιμώμενος· (εἰς κλήρον γὰρ ἐδόθησαν αἱ δύο Διαθήκαι, ἡ μὲν Παλαιά, εἰς τὸν πρὸ τοῦ Σταυροῦ λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ Νέα, εἰς τὸν νέον τὸν μετὰ τὸν Σταυρόν·) ἐὰν, λέγω, ἔτι ποιήσετε ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι, μεσάζοντες ἀνά·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Ὁ ὡραιότης δὲ τοῦ οἴκου ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ τοῦτον ἀρετίζουσα τέ ἐλαμπρύνουσα τῇ παντοδαπῇ φιλοτιμίᾳ τῶν δωρεῶν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· Ὁ ὡς ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς τὸ διελέσθαι σκύλα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου· ἢ τινὰ εἰς τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις διαλάμποντα τέγματα ἐν πᾶσιν εἴδεσι ἀρετῆς· Παῦλος μὲν γὰρ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικῶν τὰ ἐξ ἔθνων ἐκληροῦτο σκύλα, καὶ ἄλλοι ἄλλοι ἐκληροῦτο τῶν Ἀποστόλων· ἀπ' ὧν σκύλων τὰ ἐξαίρετα ἀναθήματα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου ἀφῆριζεν.

νάμεσα εἰς τὰς δύο Διαθήκας καὶ συμβιβάζοντες τὴν Νέαν μὲ τὴν Παλαιάν· καὶ δείχνοντες, τὴν μὲν Παλαιάν τύπον, τὴν δὲ Νέαν, ἀλήθειαν· τότε θέλουν φανοῦν· εἰς ἐσᾶς αἱ μὲν πτέρυγες τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἦτοι τὰ ἀπλοῦς καὶ κατ' ἐπιφάνειαν νοήματα, θέλουν φανοῦν, λέγω, ταῦτα λαμπρὰ εἰς ἐσᾶς· τὰ δὲ μετάρρενα αὐτοῦ· ἡγουν τὰ ἐνδότερα καὶ μυσιχώτερα νοήματα, θέλουν φανοῦν εἰς ἐσᾶς καθαρώτατα, ὡς τὸ καθαρόν καὶ κίτρινον χρυσάφι· διότι, ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαγμα εἶναι λαμπρὰ καὶ τὰ δύο, ἀλλ' ὅμως ἡ λαμπρότης τοῦ μαλάγματος εἶναι θαυτέρα· ἡ δὲ τοῦ ἀσημίου, εἶναι ἀνοικτοτέρα· περισερὰν δὲ οἱ αὐτοὶ νοοῦσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ ἐν εἶδει περισερᾶς κατήλθεν ἐπὶ τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐβαπτίζετο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ (1)

14: „ Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον,
„ βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς χιονωθῶσιν.
„ ται ἐν Σελμών .

Βασιλεῖς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, ὡς κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· τοὺς ὁποίους ἄρχοντας ὠνόμασεν εἰς τὸν μδ' Ψαλμὸν, λέγων „Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· προ-

φητεύει δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπεφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν γενομένην εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς· λέγει λοιπόν, ὅτι, ὅταν ὁ ἐπουράνιος Θεὸς διασέλλῃ· ἦτοι ἀποσέλλῃ καὶ δεκαμοιράζῃ καὶ κληροδοτῇ τοὺς βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς· ἡγουν ἐπάνω εἰς τὴν προρρηθεῖσαν κληρονομίαν του, ἣτις εἶναι τὰ Ἔθνη „ Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ. κβ. 19.) τότε, λέγω, αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι, θέλουν χιονωθῶν· ἡγουν θέλουν λευκανθῶν καὶ λαμπρυνθῶν μὲ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπρόσθετε δὲ καὶ τὸν τόπον Σελμών· ἦτοι τὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν καθήμενοι οἱ Ἀπόστολοι, ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις σημαίνει πολλὰς φορὰς ὑπεροχονίαν, λαμβανομένη ἀντὶ τῆς μετὰ, καθὼς ἐπὶ τοῦ παρόντος· τὸ γὰρ ἐν τῷ διαστέλλειν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ τὸ διασεῖλαι νοεῖται (2)

15: „ Ὅρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον, ὄρος
„ τετυρωμένον, ὄρος πῖον .

Ὅρος τοῦ Θεοῦ καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ὄρος μὲν, διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὰ γῆϊα πράγματα, καὶ ἀνατείνεται εἰς τὸν οὐ-

(1) Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Κλήρους μὲν τὰς δύο Διαθήκας ὀνομάζει· Περισερὰν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν πτερὰ ἔχουσιν περιγεγραμμένα τὴν τοῦ λόγου λαμπρότητα· μετάρρενα δὲ ἐν χλωρότητι χρυσοῦ, τῶν κεκρυμμένων μυσηρίων τὸ περίβλεπτον· φησὶν οὖν ὅτι, ἐὰν ἐν μέσῳ τῶν δύο Διαθικῶν ἀναπαύσῃσθε, καὶ ἑκατέρωθεν τὴν ὠφέλειαν ἐλκύσητε, εὐρήσετε ἐκεῖ τὰ τοικίλα τοῦ Πνεύματος δῶρα· (συνωφισμένα εὐρίσκονται τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοδώριτου παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐὰν φησιν ἀναπαύσῃσθε ἐν τοῖς κλήροις, (κλήρους δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύο λαῶν πιστέψαντας ἔφη· τοὺς ἐξ Ἰουδαίων δηλαδὴ καὶ ἐξ Ἑθνῶν) δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περισερᾶς τὸ μετάρρενον ἐχούσης περιγεγραμμένον· ἦτοι Πνεύματος ἁγίου ἀξιοθήσονται οἱ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους δεξάμενοι· μετάρρενον δὲ τῆς περισερᾶς περιγεγραμμένον φησι· διότι τιμίας· ἦτοι σοφᾶς τὰς φρένας τῶν δεξαμένων ποιεῖ· καὶ ὁ Κυρίλλος ἔφη „ Ἄν τοίνυν ἐπαναπαύσωνται τοῖς ἐμοῖς κλήροις, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περισερᾶς, ἐχούσης καὶ τὰ μετάρρενα ἐν χλωρότητι χρυσοῦ· τούτέστιν ὡς περιγεγραμμένη γενησονται περισερὰ, οὐ γὰρ ἔτι φρονήσουσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀναπτήσονται δὲ ὡς περ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὥς φρονεῖν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Οἱ τῆς Γραφῆς λόγοι κατὰ μὲν τὴν ἐπιπόλαιον ἀνάγνωσιν πτέρυξιν ὡς περ κεκαλυμμένοι τυγχάνουσι, κατὰ δὲ τὴν τῶν νοημάτων φαιδρότητα, (ἴσ. ἐνδότητα) πολὺ τὸ ἐπιτερεπὲς καὶ χάριεν ἔχουσιν .

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κυρίλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει „ Τὸ Σελμών, Ἑβραϊκῇ μὲν ἐστὶ φωνὴ, ἐρμηνεύεται δὲ ἀνταποδόσεις· οἱ οὖν διασελέντες Ἀπόστολοι χιονωθήσονται, ὡς ἐν ἀνταποδόσει, τούτεστι λαμπροὶ γενήσονται, μισθὸν ὡς περ τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος λαβόντες τὴν λαμπρότητα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι καὶ οἱ δεξάμενοι τοὺς δια-

οὐρανὸν διὰ πράξεως καὶ θεωρίας· τοῦ Θεοῦ δὲ, διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι αφιερωμένη εἰς τὸν Θεόν· πῶς δὲ καὶ παχὺ, διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ παχύτητα τῆς πνευματικῆς βροσκῆς, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· τετυρωμένον δὲ, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκίνητον τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δογμάτων τῆς πίστεως· πεπηγμένον γὰρ εἶ· αἰ καὶ ἀκίνητον τὸ τυρὶ· (1) ἔπειτα πάλιν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν πῶς, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος· με ποικίλους δὲ ἐπαινούς ἐπαινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον ὅρος· ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ποικίλιαν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ὅπου ἔχει.

16 : „ Ἰνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμένα ;

Ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεὸς Δαβὶδ, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· διὰ τὴν ἐσῆς, λέγει, νομίζετε, πῶς εἶναι ἄλλα ὄρη στερεὰ καὶ ἄσσεια, ἔξω ἀπὸ τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Εὐσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἡγοῦν διὰ τὴν νομίζετε πῶς αἱ ἄλλα συναγωγαὶ καὶ τὰ συστήματα τῶν ἁσέβων καὶ κακοδόξων, εἶναι ὄρη σερραὶ καὶ ἀκίνητα, εἰς καιρὸν ὁποῦ δὲν εἶναι ; (2)

„ Τὸ ἔρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κα-
„ τοικεῖν ἐν αὐτῷ·

Τοῦτο, λέγει, εἶναι τὸ ὅρος καὶ ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ κατοικῇ ὁ Θεός· „ Αὕτη γὰρ φησιν, ἡ καταπαυσίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· (Ψαλμ. ρλα. 15.)

„ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει
„ εἰς τέλος·

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει κατασκηνώσει εἰς τὸ ὅρος τοῦτο τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς τέλος· ἦτοι πάντοτε· „ Ἰδοὺ γὰρ φησιν, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· (Ματθ. κη. 20.) τί δὲ ἡμποροῦν νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐκατοίκησεν εἰς τὸ ὅρος Σιών μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἕως εἰς ἓνα μόνον διωρισμένον καιρὸν·

17 : „ Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλά-
„ σιον·

Ἀπ' οὗ εἶπαν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι, τῶρα ἐδῶ ἀρμοδίως ἐνθυμήθη

διασαλέντας Ἀποστόλους, εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς υποδοχῆς, δέχονται τὸν καθαρὸν τῶν ἁμαρτιῶν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγει „ Ἔσαι δὲ ὁ Θεὸς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα διασέλλων ἔς διαιρῶν τοῖς τῆς βασιλείας ἀξίοις τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι Σελμὼν, εἰρήνη· ἐρμηνεύεται· φησὶ γοῦν, ὅτι ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος καθαρῶνται· ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας λέγει „ Ἐν Σελμὼν δὲ λέγει, ἀντὶ τοῦ ἐν Σαλήμ, ἔνθα ἔοις ἐκδομήτο· ὅθεν ἔς Ἱερουσαλήμ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι Σελμὼν σκιά μερίδος ἐρμηνεύεται· ἐπεὶ τοίνυν οἱ βασιλεῖς οὗτοι· ἦτοι οἱ Ἀπόστολοι Ἰουδαῖσάν ποτε τηροῦντες τὴν σκιά τοῦ νόμου, μερίδες διὰ τοῦτό εἰσι σκιᾶς, ἔχοντες μὲν πνευματικὴν μερίδα, πεπειραμένοι δὲ ἔς τῆς σκιᾶς·

(1) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔς ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅς τις ἔς προσθέττει „ Ἐκλυτον γὰρ οὐδὲν, ἢ ὑδαρὲς ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔσι τὰ πάντα συνεσφιγμένα πρὸς εὐσέβειαν· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ ἔς τοῦτο γέγραπται „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμαρτεῖ ἔς ὅρος νοήσας τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς κατῴκησεν·

(2) Ὁ θεὸς ἔς ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ἐπιτιμᾶ οὖν τοῖς τὰς τῶν αἰρετικῶν Ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τετυρωμέναις· ἡγοῦν συνεσφιγμένας ἔς σερραῖς· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμενον τρέφειν εἰς ἔξιν πνευματικὴν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τετυρωμένον λέγει ὅρος τὴν Ἐκκλησίαν· τούτῃσι γάλακτος μεσὸν, ἀπλουτέρου δηλαδὴ λόγου, κατὰ τό, Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ἔς οὐ βρῶμα· ἄλλος δὲ λέγει „ Τετυρωμένον· τούτῃσι πεπικνωμένον ἔς συνεσφῶς, οὐκ ἐπιδεχόμενον λύσιν, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ τυροῦ, ὃ μὴ πέφυκεν αὐτῷ, ἀναλύειν εἰς γάλα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

θη καὶ ἄρμα : ἦτοι καρότζιν τοῦ ἐπιβεβηκότος * κα-
ρότζα δὲ Θεοῦ, ἡμποροῦν νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Χρι-
στianoί, ὅπου ἐδέχθησαν τὸ χαλινάρι τῆς πίσεως,
καὶ ὑπέθηκαν τὸν τράχηλόν τους ὑποκάτω εἰς τὸν
χρησὸν καὶ ἐλαφρόν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἔχου-
σι καθυλάρην καὶ ἡνίοχον, αὐτὸν τὸν Χριστόν· αὐ-
τῇ δὲ ἡ καρότζα, λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι μυριο-
πλάσιος κατὰ τὸ πλῆθος, ἀπὸ τὴν παλαιάν καρό-
τζαν τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίων, κατὰ τὸν θεῖον
Κύριλλον, καὶ τὸν Θεοδώριτον.

„ Χιλιάδες ἐθνοῦντων.”

Ἐδῶ λείπει τὸ, πῶς : ἡγουν οἱ πιστεύσαν-
τες εἰς τὸν Χριστόν εἶναι χιλιάδες τῶν ἐθνοῦντων,
μὲ τί; μὲ τὴν καρποφορίαν δηλονότι τῶν ἀρετῶν.
(1)

„ Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾷ ἦν ἐν τῷ
ἁγίῳ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὅς· διὰ νὰ ἔχη τοιοῦτον
νόημα· Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐστίν, ὅς ἐν τῷ Σινᾷ ἦν
τῷ ἁγίῳ, περιττῆς οὐσης τῆς μίξε ἐν προθέσει·
ἦτοι τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ· ἕνας, λέγει, καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς
εἶναι, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει ἐνομοθέτη-
σε, καὶ ἐδῶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Χριστιανῶν· ἁ-
γιον δὲ ὀνομάζει τὸ Σινᾶ· ἐπειδὴ καὶ ἁγιάσθη ἀ-
πὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐ-

πειδὴ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. (2)

18 : „ Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἡχμαλώτευσας
αἰχμαλωσίαν.

Ἀνέβης, λέγει, ὁ Κύριος, εἰς τὸ ὕψος τοῦ
Σταυροῦ· ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς Ἀ-
ναλήψεως· ἀνέβης δὲ εἶπε, διὰ τὸ θεληματικὸν τῆς
ἀναβάσεως· μὲ τὸ κοντάρι γὰρ τοῦ Σταυροῦ κτυ-
πήσας καὶ κρημνίσας τὸν τύραννον διάβολον, ἔτι
ἡλευθέρωσας ἀπὸ τὴν τυραννίαν του, τὴν αἰχμαλω-
σίαν : ἡγουν τὰ σκλαβωθέντα ἔθνη, τὰ ὅποια ἐκαί-
νος πρότερον σκλαβώσας, τὰ εἶχεν ὑπόδουλα εἰς
τὴν ἐξουσίαν του· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Χριστὸς „ Καί-
γὰ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς
ἐμαυτὸν (Ἰωάν. ιβ'. 32.) (3)

„ Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος εἶπεν „ Ἐδωκε δόμα-
τα τοῖς ἀνθρώποις (Ἐφ. δ'. 8.) καὶ τὰ δύο
ἔγιναν· διότι λαμβάνων ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν προ-
σερχομένων εἰς αὐτὸν πίσιν καὶ εὐχαρίσιαν, ἔδιδεν
εἰς αὐτοὺς χαρίσματα διάφορα κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον.

„ Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκη-
νῶσαι.

Διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἄρμα Θεοῦ· ὃ ὑποζεύγνυται τῶν ἐθνοῦντων ἀφ' ἡμιτάδων, εἴη ἂν τις
ἀόρατος δύναμις· ἐποχεῖται γὰρ ταῖς οὐρανίαις καὶ νοηταῖς δυνάμεσι καὶ ἡνιοχεῖ ταύτας, ὁ καὶ ἐν τῷ Σινᾷ τῷ ἁγίῳ
ὄρει ὁφθαλμοὶ καὶ τὸν νόμον δούς· ὁμοίον δὲ τῷ εἰρημένῳ· χίλια χιλιάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ· αὐταὶ δὲ καὶ ἐθνοῦσιν,
ἅτε δὴ ἀπηλλαγμένοι τῆς ἀμαρτίας· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Εἶεν δ' ἂν καὶ ἄρμα οἱ Ἀπόστολοι, οἷς ἐπο-
χοῦμενος ὁ Θεὸς διατρέχει τὴν ὑφήλιον· καὶ οἱ μετ' ἐκείνους καθαροὶ, ἐθνοῦντες ταῖς ἀρεταῖς.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ γὰρ ἄλλος ἐκεῖνος, καὶ ἄλλος οὕτως· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλεονῶν
εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν.

(3) Σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Πιλουσιώτης Ἰσίδωρος „ Τὸ δὲ ἡχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, τοιοῦτον εἶναι
δοκῶ· οὗς ἀπάτη ὁ ἐχθρὸς ἡχμαλώτευσεν, τούτους Χριστὸς ἐκ τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἀντηχμαλώτευσεν, τῷ δόρατι
τοῦ σταυροῦ καθελὼν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον· λέγεται γὰρ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπάτης εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ
φύσιν Θεοῦ μετέννευμένους, ὡς αἰχμαλώτους ἐκεῖν· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ ἡχμαλώτευσεν δὲ αἰχμαλωσίαν
τοὺς παλαιοὺς γεννημένους αἰχμαλώτους ἀπολαβὼν, καὶ οἰονεὶ ἀνταχμαλωτίσας καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς δαρη-
σάμενος.

Διὰ τί, λέγει, ἐκείνους τοὺς ἰδίους ἔλαβες Χριστὲ, ὡς δόματα, οἳ τινες ἦτον πρότερον ἀπειθεῖς· ἔλαβες δὲ αὐτοὺς διὰ τὴν κατασκηνώσεως μὲν ἐσὶ μέσα εἰς αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ νὰ γένουν ἄξιον κατοικητήριόν σου. „ Τρεῖς γὰρ φησὶν, ἔσα νὰὸς Θεοῦ ζώντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Β. Κορ. 5. 16.) (1)

19 : „ Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητὸς, εὖλο-
„ γητὸς Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέ-
„ ραν.

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς φανεροῦ-
ται ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ τὸ τῆς ἁγίας Τριᾶδος μυστή-
ριον· Κύριος γὰρ, λέγει, καὶ Θεὸς καὶ Κύριος· ὁ
τῆς καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν
Κύριος, εἰς ἔσθιν· (Δευτ. 5. 4.) ἀφ' οὗ δὲ
εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς πρόπει νὰ εὐφημηται καὶ νὰ
δοξάζεται ὁ Τρισυπόστατος Θεὸς τὴν ἡμέραν· ἡ-
γουν εἰς ὅλην τὴν ἡμέραν· (τοῦτο γὰρ ἔξωθεν
πρέπει νὰ ἀκούεται·) ἀφ' οὗ, λέγω, τοῦτο εἶπεν,
ἐσαρκήνισε τὴν δυσκολίαν τῶν λέξεων, προσθέσας
τὸ καθ' ἡμέραν· μερικὸι δὲ, τὸ ἡμέραν καθ' ἡμέ-
ραν νοοῦσιν ἀπλῶς· ἀντὶ τοῦ ἡμέραν, ἐξ ἡμέρας·
ἦτοι πάντοτε κατὰ διαδοχὴν ἡμερῶν.

„ Κατευοδῶσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σω-

„ τηρίων ἡμῶν.

20 : „ Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.

Βλέπε καὶ ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, τὸ μυστή-
ριον τῆς ἁγίας Τριᾶδος· τρεῖς φοραὶς γὰρ ἔβαλεν
εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο τὸ ὄνομα Θεός· δὲν εἶναι δὲ
ἀνακόλουθον, τὸ νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ σωτηρίων
περισπωμένως· τὸ μὲν γὰρ οὐδέτερον σωτηρίων,
παροξυτονεῖται· τὸ δὲ θηλυκὸν σωτηρίων, περι-
σπάται· κλίνεται γὰρ καὶ τὸ σωτήριον, καὶ ἡ σω-
τηρία· τὸ δὲ, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων, καὶ τὸ, ὁ
Θεὸς τοῦ σώζειν, εἶσα καὶ τὸ αὐτὸ πρῶτον δη-
λοῦσιν· ἦτοι ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, καὶ ὁ
Θεὸς τοῦ σώζειν· ἢ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ
Θεὸς ὁ σώζων, κατὰ περιφρασιν.

„ Καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι
„ τοῦ θανάτου.

Ἴδιον, λέγει, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ
νὰ ἐλευθερώη ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὸ νὰ φέρῃ εἰς
τὴν ζωὴν· θάνατον δὲ νοεῖ καὶ τὸν φυσικόν, καὶ τὸν
προαιρετικόν· ἦτοι τὴν ἁμαρτίαν· ὁ μὲν γὰρ φυ-
σικὸς θάνατος νεκρόνει τὸ σῶμα κατὰ τὰς φυσι-
κάς του ἐνεργείας· ὁ δὲ προαιρετικὸς καὶ ἡ ἁμαρτί-
α, νεκρόνει τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν
ἐνεργείας· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοῆται τὸ ρητὸν τοῦτο,
καὶ ὡς προφητεία περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως
τοῦ.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο σαφέστερον ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν· καὶ περὶ ἀπειθεῖς τοῦ κατασκηνώσαι·
οὐκ ἀπέβλεψας φησὶν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀπειθεῖαν· ἀλλὰ ἔντι λέγοντας ὁρῶν, ἐπέμεινας εὐεργετῶν, ἕως
αὐτοὺς οἰκητήριον οἰκεῖον ἀπέφηνας· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „ Λέγοις δ' αὖ, ἔσθιν δόματα λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς,
συνεσχίσαστο τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν τοῦ κατασκηνώσαι ἐν τοῖς πάλαι ἀπειθεῦσιν· εἶπε δὲ ἔσθιν ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὅ-
σοι φησὶν αἱ ἄνθρωποι, οὗς ἔλαβες δόματα, πάλαι ἦσαν ἀπειθεῦντες· ἀλλὰ ἔν τούτοις, φησὶ, κατασκηνώ-
σας· ἔστι δὲ δι' ὑπερβατοῦ ἢ διάνοια· ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὅσοι καὶ κατασκηνώσαι ἐν αὐτοῖς τοῖς διδομέ-
νοις· ἀπειθεῖς δὲ ἦσαν οὗτοι, ὅτε τῇ κρίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἐλάτρενον· ἔλαβε δὲ τοὺς ἀπειθεῦντας ὁ Χριστὸς,
κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, ἐσθότε διὰ νόσων καὶ περιστάσεων· πολλοὶ δὲ καὶ δι' ὁρμημάτων ἦλθον εἰς τὸ κατα-
σκηνώσαι παρὰ τῇ Ἰησοῦ· ὑπήλλαξε δὲ ὁ Παῦλος τὰ ἔλαβες, καὶ εἶπεν ἔδωκας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεόδωρον,
τοῦτο ἀρροδιώτερον ἐπὶ Χριστοῦ, οὐ λαβόντος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνοδὴν τὴν ἐν εὐχαρίστῳ δεδωκότος τοῦ Πνεύματος
τὰ χαρίσματα· (ἐν τῇ ἐκδοῇ· Σειρ.)

„Επιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης.

Ἐπίστρεψε δὲ τοὺς ἔθνικοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν αἰσχύνην, με τοὺς βυθοὺς τῆς θαλάσσης· ἤγουν με τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον ὀνομαζει βυθοὺς, διὰ τὴν βυθίζει τὴν ἀλμυρὰν καὶ πικρὰν ἁμαρτίαν· εἶπα γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Μιχαίας τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδόν· „Επιστρέφει καὶ οὐκ ἐκτρέφει ἡμᾶς (Κύριος)· καταδύσει τὰς ἀδικίας ἡμῶν καὶ ἀπορρέψουσιν εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, πᾶσας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν (Μιχ. ζ' 19.) ἤμπορουν δὲ νὰ ᾔναι καὶ βυθοὶ θαλάσσης, τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡδονῆς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἥτοι τὰ χαλεπώτατα καὶ μεγαλωτάτα ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βάθη τῶν ἁμαρτιῶν ἐγύρισε τοὺς ἔθνικοὺς ὁ Θεὸς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς· κατὰ δὲ τὸ νόημα τοῦτο, τὸ ἐν βυθοῖς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ, ἐκ βυθῶν, τῆς ἐν προθέσεως νοουμένης ἀντὶ τῆς ἐκ κατὰ μεταλήψιν.

23. „Ὅπως ἂν βαφῇ ὁ πούς σου ἐν αἵματι.

Τὰ ἄνω εἰρημέναι, λέγει, θέλεις ποιήσεις Κύριε, διὰ νὰ νικήσης τελείως τοὺς ἐχθρούς σου Δαίμονας· μεταφορικῶς δὲ καὶ καθ' ὁμοιότητα λέγεται ὁ λόγος οὗτος· διὰ τὴν ἐκείνοι, ὁποῦ νικοῦν τοὺς ἐχθρούς των, καταπατοῦντες ἐπάνω εἰς τὰ σώματα τῶν φονευθέντων πολεμίων, βάφονται κατὰ τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὁποῦ τρέχει ἐξ αὐτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν, λέγει ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „Καὶ κατεπάτησα αὐτοὺς

ἐν θυμῷ μου, καὶ κατέθλασα αὐτοὺς ὡς εἰς γῆν, καὶ κατήγαγον τὸ αἷμα αὐτῶν εἰς γῆν· (καὶ κατέρραντίσθη τῷ κατανικῆματι αὐτῶν τὰ ἱμαστιά μου·) (Ἠσ· ξγ' 3·) ταῦτα γὰρ τὰ λόγια θεολογῶν νὰ φανερώσουν, ὅτι τελείως ἐνίκησε τοὺς Δαίμονας ὁ Χριστός (1) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ποδᾶρι τοῦ Χριστοῦ ἤμπορεῖ νὰ νοῆται ἡ Ἐκκλησία· ἐπειδὴ καὶ βασιλεῖ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίσεως· καθ' ὃ καὶ κεφαλὴ αὐτῆς αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός· αὕτη λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐβάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν ἐσφραγίσθη με αὐτὸ καὶ ἐταχογυρίσθη, καὶ ἐσφραγίσθη· καθὼς σφραγίζεται ὁ σίδηρος ἀπὸ τὴν βαφὴν· ἡ ἐβάφη αὕτη καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων· ἡ καὶ ἐβάφη νοητῶς ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν Δαιμόνων, οἵτινες δι' αὐτῆς νοητῶς ἀποσφαίττονται.

„Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ, ὅπως ἂν βαφῇ· ἤγουν ὅπως ἂν βαφῇ ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου· σκύλοι δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀποστόλοι, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· διὰ τὴν αὐτοὶ γαυγίζοντες τοὺς νοητοὺς λύκους Δαίμονας, καὶ διώκοντες ἅλους τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐπιβούλους τῆς πίσεως, οὕτω διαφυλάττουν τὰ λογικὰ πρόβατα, καὶ τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ· τούτων λοιπὸν τῶν Ἀποστόλων ἡ νοητὴ γλῶσσα ἐβάφη, λάπτουσα ἐκ τῶν ἐχθρῶν· ἥτοι ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν· ἐξ ὅθεν γὰρ πρέπει νὰ νοῆται τὸ, αἵματος· τὸ δὲ παρ'

σαυροῦ πάθος, αἰσχύνῃς καταφρόνήσας, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· καὶ κεῖθεν κατέβη εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· ἤγουν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· καὶ συνθλάσας τὸν Ἄδην, οὕτως ἐπίστρεψεν· ἥτοι ἀνέστη, ἐκ τῆς δοκούσης αἰσχύνῃς τοῦ πάθους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἡ Βασάν ἐρμηνεύσθη τὴν αἰσχύνην δηλοῖ· αἰσχύνῃ δὲ τῆς ἁμαρτίας καρπός· ἀφ' ἧς ἡμᾶς ἐπιστρέφει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι Βασάν ἐρμηνεύεται πικρία· ἥτοι παραπικρασμός· λέγει οὖν ὡς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ παραπικραίνοντος, τουτέστι τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν οἷόν τινα ἀριστέα τοὺς πολεμίους καταγωνιζόμενον, καὶ τοὺς ἀδίκως δεδουλωμένους ἐλευθεροῦντα, διαγράφει τῷ λόγῳ, καὶ αἱμάτων ῥύακας, καὶ συμπατομένους νεκροὺς, καὶ κυσὶ βορὰν προκειμένους· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· Τὸ ὅπως αἰτιατόν ἐστιν ἀντὶ αἰτίας, οὐ γὰρ ἵνα τοὺς ἀνέλῃ, ἐκείνους ἀπαλλάττει· τούναντίον δὲ ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀπαλλαγῆς, καὶ τούτους ἀνδισαμένους ἀναιρεῖ.

παρ' αὐτοῦ δηλαΐ, ὅτι ἐβάρη ἡ γλῶσσα αὐτῶν παρ' αὐτοῦ: ἦτοι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βοηθουμένη· μεταφορικῶς δ' εἶναι καὶ οὗτος ὁ λόγος· διὰ τί, ἀφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ φονευθῶν, τότε καὶ οἱ σκύλοι τῶν φονευσάντων, λάπτουσιν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν φονευμένων, καὶ τὰ τῶν τούτων διασπαράττουσι σώματα. (1)

24 : „ Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου ὁ
„ Θεός .

Ἐθεωρήθησαν, λέγει, αἱ γράται καὶ ἀναστροφαὶ καὶ διατριβαὶ τῆς ἐνσάρχου πολιτείας σου Κύριε· διὰ τί αὐτόπται τούτων καὶ θεωροὶ ἐρημάτισαν οἱ Ἀπόστολοι· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Βαρούχ „ Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέγραψεν· (Βαρ: γ: 37:)

„ Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βα-
„ σιλευσ τοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ .

Βλέπε, ὡς ἀντιφάσμα, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ ἐμολογεῖ καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστόν, ὡς-ὡν πεπληροφορημένος περὶ αὐτοῦ· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τῶρα τὸν Πατέρα, ἐν ᾧ ἦτον πάντοτε ἀχώριστος ὁ Υἱός „ Ἐγὼ γάρ φησιν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· (Ἰωάν. ιδ. 10:) (2)

25 : „ Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι

„ ψαλλόντων .

Ἀρχοντας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους ὁ θεὸς Δαβὶδ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ'· 18:) οὗτοι λοιπὸν, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, ἐπρόλαβον ὅλους τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστρευσαν εἰς τὸν Χριστόν· Ψάλλοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Προφῆτας· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἐπαφητεύον τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ Ψαλτηρίου καὶ ὀργάνων· τούτων δὲ τῶν Προφητῶν ἐχόμενοι, ἢ ἐχόμενα· (γράφεται γὰρ καὶ οὕτω·) ἦτοι ἐγγὺς καὶ κοντὰ εἰς αὐτοὺς, ἔγιναν οἱ Ἀπόστολοι, ἐξεχόμενοι αὐτῶν· τούτοις ἀκολουθοῦντες εἰς αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν χρόνον, καὶ κατὰ τὸ κήρυγμα·

„ ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν .

Οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, ἀκολουθῶς μετὰ τοῖς Προφῆταις ἐπαρρησιάζουσιν κηρύττοντες ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῶν· οἵτινες ὀνομαζόμενοι νεανίδες μὲν, διὰ τὸ ἀτελές τῆς πολιτείας αὐτῶν, τυμπανίζουσι δὲ διὰ τί μετὰ τυμπανῶν καὶ ἄλλων ὀργάνων ἔμνουν τὸν Θεόν· καὶ ἀπλῶς διὰ τὸ σωματικὸν τῆς τοῦ νόμου λατρείας· ἐκ σώματος γὰρ κατασκευάζεται τὸ τυμπανον· ἢ ἐπαρρησιάζουσιν οἱ Ἀπόστολοι ἐν μέσῳ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι, νεανίδες μὲν λέγονται, διὰ τὸ νεαρὸν καὶ ἄφθορον τῆς πίστεως· τυμπανίζουσι δὲ, διὰ τί νεκροῦσι τὸ σῶμα διὰ τὸν

(Θε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ποὺς τοῦ Χριστοῦ ὁ ἐκ Μαρίας προσληφθεὶς ἄνθρωπος, ὅς τις διὰ τοῦ πάθους ἐβάρη τὴν αἷματι· ἡ γλῶσσα δὲ τῶν κυνῶν, εἶπουν τῶν ἀκαθάρτων πάλαι Ἑθνῶν, ἐγεύσατο τοῦ ἀχρεάτου αὐτοῦ αἵματος· ὅτε ἐπέσχεσαν ἐκ τοῦ Διαβόλου .

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ, αὐτὸν κηρύττει τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ· τούτοις τὸν ἐν Σινᾷ ὁφθέντα, ἢ τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ σῶματι· ὁ ἀνείλκεν ἐκ τῆς Θεοτόκου· ἢ ὁ Θεόδωρος λέγει „ Ἅγιον δὲ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀνειλημμένον ναὺν καλεῖ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πορείας Θεοῦ φησὶ τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ γενομένας πράξεις· εἶδεν τὴν διὰ Πατρὸς ἀποτέξιν, τὴν τῶν σημείων ἐργασίαν· τὴν ἀνάβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸν θάνατον τὸν γενομένον οἰκονομικῶς· τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνοβίωσιν, ἢ τὴν εἰς οὐρανὸς ἄνοδον ταύτας τὰς πορείας φανερὰς γεγενῆσθαι φησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .) ὁ δὲ Θεόδωρος ἐρμηνεύων κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἑπὶ τὸν ἁγίον λέγει ὅτι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Σινᾷ ἐθεωρήθησαν τὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ· ὡς γέγραπται „ Καὶ ἀνέβη Μωϋσῆς ἔξ Ἀαρὼν ἔξ Ναδάβ ἔξ Ἀβιούδ, ἔξ ἐβδόμηκοντα τῆς γεουσίας Ἰσραὴλ, ἔξ εἶδον τὸν τόπον ὃν εἰσῆκει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ· ἔξ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὅσοι ἔργον πλίνθου σαπφείρου, ἔξ ὥσπερ ἑδὺς σφερώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαριότητι (Ἐξ. κδ' . 2 .)

Θεόν· νεκρὸν γὰρ σῶμα εἶναι τὸ τύμπανόν· (1)

26 : „ Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν· Κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν προλέγει μὲν τὴν παῦσιν καὶ τέλος τῆς τοῦ νόμου λατρείας, προφητεύει δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁπείδῃ ἕνας μόνον ναὸς ἦτον πάλαι εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγει δὲ, καὶ ὅτι νῦν εὐλογοῦσι πάλιν τὸν Κύριον ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· αἱ βίβλοι γὰρ αὗται, εἰσὶ πηγαὶ καὶ βρύσεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ ὅποια ἔβλυζον εἰς αὐτὸν τὴν Θεογνωσίαν· ὅθεν καὶ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν ἐξαυτλήσαντες οἱ Θεοφόροι Πατέρες ἐσύνησαν τὰς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ ὕμνους τῆς νέας χάριτος. (2)

27 : „ Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἱεστάσει.

Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ· Βενιαμὴν δὲ ὀνομάζει τὸν Ἀποστόλου Παύλου, ὡς

ὄντα ἐκ φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν, τοῦ τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· νεώτερον δὲ αὐτὸν λέγει, διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων ἐπίστευσεν· ἐν ἐκστάσει δὲ, διὰ τὴν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγὴν, ὅπου ἔπαθε· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν· „ Ἐἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν· (Β'. Κορ. 12. 3.) καὶ πάλιν „ Εἴτε οὖν ἐξέστημεν, Θεῷ· (Α'. Κορ. 13.) εἰς γὰρ τὸν Παῦλον ἐπληρώθησαν καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἐπροφήτευσαν ὁ Ἰακώβ διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμὴν „ Βενιαμὴν λύκος ἀρπάζ· τὸ πρῶτον ἐδοῦναι ἔτι, καὶ εἰς τὸ ἐσπέραις δίδωσι τροφήν· (Ἐξοδ. 17. 27.) διότι ὁ Παῦλος, διήρπαξε μὲν πρότερον ὡς ἄν λυκος τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέτρωγεν αὐτὴν μετὰ τὸν θυμὸν καὶ μετὰ τὴν φονικὴν γνώμην του, ὑπερουδὲ, ἐδωκεν εἰς τοὺς ἄλλους τροφήν πνευματικὴν, τὸν οὐράνιον ἄρτον τῶν θείων λόγων διχομοιράζων εἰς αὐτούς· (3)

„ Ἀρχόντες Ἰουδα Ἡγεμόνες αὐτῶν·
„ Ἀρχόντες Ζαβουλὼν, ἄρχοντες Νεφθαλεμ.

Ἡ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος νεανίδας νοεῖ τὰς τὴν παρθενίαν ἑσκούσας, ἢ τὴν θείαν μελετήσαν τῷ Θεῷ προσφερούσας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νεανιδὰς φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυρὰς γενομένας τῶν πιστευσάντων ψυχὰς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ψάλλοντας τοὺς τὸν πρακτικὸν κατορθώοντα βίον λεκτέον· νεανίδας δὲ τυμπανιστρίας τὰς νεκρωσάσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφερούσας ψυχὰς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Πηγαὶ ταῦ Ἰσραὴλ εἶναι αὖ οἱ μακάριοι Προφῆται, ἢ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὁ νόμος· λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν αὐ προσήκεν ἡμῖν τὸν Θεόν, ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρυσμένους ὕμνοлогεῖν· τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰ ἑτεροδοξὰ τῶν αἱρετικῶν συγγραμμάτων· ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν ἢ προφητικῶν γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίαν τυχῶν, μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ· ἐντεῦθεν ἐλεγκτίον τοὺς διαιροῦντας τὴν Παλαιὰν ἢ Νέαν Τραφὴν, ὡς οὐ δύναται ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, οὐκ ἔχοντες τὰς αὐτῶν Ἰσραὴλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἢ κατ' οἶκον συναγωγὴ τῶν εὐσεβούντων, Ἐκκλησία λέγεται ὡς ἢ Παῦλος φησιν „ Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας ἢ Πρίσκυλλα σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ· (Α'. Κορ. 16. 19.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πηγαὶ Ἰσραὴλ εἰκότως αὖ κληθεῖεν αἱ προφητικαὶ βίβλοι, ἐξ ὧν τῷ Θεῷ τὴν μελετήσαν προσφέρομεν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς προφητικαῖς ἢ τὰς ἀποστολικὰς ἡμῖν ἐδωρήσατο, εἰκότως ἐπάγει, ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος· ὁ μακάριος δὲ οὗτός ἐστι Παῦλος· νεανίαν γὰρ αὐτὸν ἢ τῶν Πραξεων ἰστορία καλεῖ· αὐτὸς δὲ ἐπικρατεῖ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ παιδεύει τὰ θεῖα, ἢ παροτρύνει πρὸς σωτηρίαν τοὺς πειθομένους· ἀλλὰ ἢ ὁ λοιπὸς τῶν Ἀποστόλων χορὸς τὰ θεῖα τοὺς πιστεύοντας ἐκπαιδεύει· εἰκότως ἢ τούτων ὁ Προφητικὸς ἐμνημόνευσε λόγος· „ Ἀρχόντες Ἰουδα ἢ τὰ λατρεῖα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων· εἰκότως δὲ τοῦ Παύλου πρῶτον τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ὅτε περισσότερον τῶν ἄλλων κοπιᾶσας·

Ψ

Ἡγεμόνες, λέγει, τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν θέλουν γένουν οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ἐφανερώσει μὲ τὰ ὀνόματα τῶν φυλάρχων, τοῦ Ἰούδα, λέγω, καὶ Ζαβουλὼν, καὶ Νεφθαλεὶμ· ὁ μὲν γὰρ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφοθέας καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὸν Ἰούδαν εἶχον Πατριάρχην καὶ προπάτορα· Πέτρος δὲ καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Ἰωάννης, ἐκτάγοντο ἀπὸ τὸ χωρίον Βηθσαιῶν· Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου ἱσοροῦνται, ὅτι διέτριβον ἐν Καπαρναούμ· αὐτοὶ δὲ ὅλοι οἱ τόποι ἦτον τῆς Γαλιλαίας· ἡ δὲ Γαλιλαία πάλιν ἐδόθη κληρονομία εἰς τὸν Πατριάρχην Ζαβουλὼν καὶ τὸν Νεφθαλεὶμ· ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκτάγοντο ἀπὸ ἄλλους Πατριάρχας· ἄρχοντας δὲ αὐτοὺς, ὠνόμασεν, ὅχι ὡς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιασὰς τῶν πατριδῶν τους, ἀλλὰ ὡς ἐξαιρέτους καὶ τιμιωτέρους, διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν εὐγένειαν· ἡ ἄρχοντας αὐτοὺς εἶπεν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἄρχοντας ἐκ Ζαβουλὼν, καὶ ἄρχοντας ἐκ Νεφθαλεὶμ, ἐξωθεν νοσημένης τῆς ἐκ προθέσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

28 : „ Ἐντεilai ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει σου .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα ἐντεilah εἰς τὴν δυνάμειν του· ἦτοι εἰς τὸν Τίον του τὰ περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου· μὴ φοβηθῇς δὲ τὸ, ἐντεilai· λέγεται γὰρ τοῦτο εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Τίος εἶπεν „ Αὐτός μοι (ὁ Πατήρ) ἐντολὴν ἔδωκε τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω· (Ἰωάν. ιβ'. 49) ὅτι δὲ δυνάμεις τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστός,

μαρτυρεῖ Παῦλος, λέγων „ Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (Α'. Κορ. ι'. 24.)

„ Δυνάμωσον ὁ Θεὸς τοῦτο, ὃ κατεργάσω ἐν ἡμῖν .

29 : „ Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ .

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν Τίον, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον, διὰ τὴν δυνάμωσιν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποσον κατεργάσατο εἰς ἡμᾶς· ἦτοι δὲ ἡμᾶς· κατεργάσατο δὲ ἡτοι ἀπῆρτισε καὶ ἐτελειώσε τοῦτο διὰ τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο γὰρ ἐγένετο ναὸς καὶ σκῆνωμα τῆς Θεότητος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (2) τοῦτο, λέγει, κατεργάσω ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου· ἦτοι διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματός σου, τοῦ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἀνασραφέντος καὶ κηρύξαντος· „ Ἐπὶ Σιών γὰρ φησιν, ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ δι' ἀγγέλλων τὸ πρὸς κῆρυγμα Κυρίου· (Ψαλμ. β'. 6.)

„ Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα·

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῶν ἀπανταχοῦ ἔθνων, ἔχουν τὰ προσφέρουν δῶρα εἰς ἐσέναν Κυρίου· δῶρα δὲ εἶναι οἱ ναοὶ, καὶ τὰ εἰς τοὺς ναοὺς ἐφιερωθέντα ὑποστατικά, καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα καὶ πολυποίκιλα ἀφιερώματα· θέλουν δὲ σοὶ προσφέρουν ταῦτα, ἐπειδὴ σε ἐγνώρισαν βασιλεῖα αὐτῶν ἀθάνατον, καθὼς Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἄλλως, κατὰ ἐναλλαγὴν ὅτι ἀπὸ τοῦ κατὰ χώραν ναοῦ σου, ἐπὶ τὴν ἀνὰ Ἱερουσαλήμ οἴσουσι

(1) Ἡ εἶπεν αὐτοὺς Ἀρχοντας Ἰούδα ἔ Ζαβουλὼν ἔ Νεφθαλεὶμ, καθὼς κατεστῆσαν καθολικοὶ ἄρχοντες εἰς ἑλιν τὴν γῆν ἔ τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀνθρώπους· „ Καταστήσεις γὰρ, φησιν, αὐτοὺς Ἀρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλ. μδ'. 18.)

(2) Ἡ τὰ τοῦτο νοεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον, περὶ τοῦ σώματος· „ Μενεαυχὶ ἔ Σακτύλῃ δείκνυσιν τὸ ἡσθενηκὸς σῶμα, ἔ πεπτωκὸς εἰς θάνατον, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν ἔ τὴν ἀρχαίαν ἀράν· αἰτεῖται οὖν ἵνα τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξας τὸ σῶμα, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσῃ· ἃ ἔ ποιήσει ὁ Κύριος κατὰ καιρὸς, ὅτε καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, ἔ αἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀφθαρτοι· ἔ ὁ Θεοδώριτος λέγει, „ Βεβαίως, φησιν, ἢν ἐδωρήσω Δέσποτα, χάρις, διὰ τὸν ναόν σου, ὃν ἐξ ἡμῶν ἀνέληφας, ὃν ἐκάθισας ἐπάνω πάσης ἀρχῆς ἔ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως·

σί σοι δῶρα οἱ βασιλεῖς· διὰ τί αὐτοὶ προσφέρον-
τες τὰ δῶρά των κατὰ εἰς τοὺς αἰσθητοὺς ναοὺς,
διὰ μέσου αὐτῶν, νοητῶς προσφέρουσι ταῦτα εἰς
τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν ἐδοκίμην σου μεγαλοπρέ-
πειαν· (1)

30: „Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ κα-
λάμου·

Φίμωσον, λέγει, καὶ ἐπιστόμισον τοὺς νο-
ητοὺς λέοντας Κύριε· ἦτοι τοὺς ἀγρίους καὶ ἀπαν-
θρώπους Δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, οἱ ὅποιοι
ἐμφωλεύουσιν εἰς τὴν ἐλαφρότητα καὶ ἀκαρπίαν τῶν
αἰσθητῶν κατὰ τὴν πίσιν ἀνθρώπων· καθὼς ἐμφω-
λεύουσιν οἱ λέοντες καὶ τὰ θηρία, μέσα εἰς τὰ ἐ-
λαφρὰ καὶ ἀκαρπα καλάμια· λέγει δὲ περὶ τοῦ
Διαδόλου καὶ ὁ Ἰωβ ταῦτα „Τὸ παντοδαπὸν
δένδρον κοιμᾶται, παρὰ καίπυρον καὶ καλάμον, καὶ
βούτομον· (Ἰωβ μ. 21.) μὲ τὰ ὁμοιώματα γὰρ
ταῦτα δηλοῖ ὁ Ἰωβ, ὅτι ὁ Διαδόλος ἀναπαύεται
εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἔχουσι τὰ ἰδιώ-
ματα τῶν εἰρημένων φυτῶν· ἤγουν εἰς ἐκείνους ὅπου
ἔχουσι, ξηρότητα, μὲν ἀρετῆς, ὑγρότητα δὲ φιληδονί-
ας· τοιαῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ φυτὰ τὸ καλάμι, τὸ
καπύρι, καὶ τὸ βούτομον, τὰ ὅποια βλαστάνουσιν,
ὅπου εἶναι ὑγρασίαι καὶ νερά· (2)

„Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς
„δαμάλεσι τῶν λαῶν, τοῦ ἐγκλει-
„οῦναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ
„ἀργυρίῳ·

Ταύρους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρ-
χιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχον-
τας τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ
Ἀθανάσιον, ὡς θρασεῖς καὶ ὀρμητικοὺς καὶ ὡς κε-
ρατιστάς· δαμάλεις δὲ ὀνομάζει, τὰ ὑποτεταγμένα
εἰς αὐτοὺς πλήθη τῶν λαῶν· διὰ τί καὶ ἀνάμεσε
εἰς τοὺς βόας, ἄρχει μὲν καὶ ἐξουσιάζει ὁ ταῦρος,
ὑποτάσσεται δὲ ἡ δάμαλις· (3) λέγει λοιπὸν,
ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἔγνωσαν
ἐν μέσῳ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν, διὰ νὰ ἐγκλει-
σούν· ἤγουν διὰ νὰ ἐποδίσουν τοὺς δεδοκιμα-
σμένους ὄντας εἰς τὴν πίσιν καὶ ἀρετὴν Ἀποστόλους,
ὅταν ἐπροθυμοποιούντο νὰ κηρύττουν τὸ τοῦ Εὐαγ-
γελίου κήρυγμα· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις, ὅτι προ-
σκαλεσάμενοι (οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων) τοὺς
Ἀποστόλους, δειράντες παρηγγείλαν αὐτοῖς μὴ λα-
λεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ· (Πράξ. ε. 40.)
τῷ ἀργυρίῳ δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ὡς ἀργύριον· ἦ-
τοι δεδοκιμασμένους ὡς ἀργύριον· ἰδίωμα γὰρ καὶ
τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἡ λείπει τὸ

πα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ναὺν μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ· βασιλεῖς δὲ, τοὺς πιεζεύσαντας εἰς
Χριστὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς „Υμεῖς δὲ βασιλεῖον ἱεράτευμα· φησὶν οὖν, ὡς κεκλημένοι διὰ τῆς πί-
στεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγεῖν καὶ· τοῦτέστι τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ δῶρα αὐτῇ προσκομίσουσι· δὴλον
δὲ ὅτι νοητά·

(2) Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα περὶ τοῦ τόπου τοῦ καλάμου· λέγει
γὰρ οὗτος, ὅτι εἶναι ἓνας τόπος βαλτιώδης εἰς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τὴν ἐσάτην, ὅπου πηγαίνει εἰς τὴν Ἱερουσα-
λήμ· ὁ ὅποιος τόπος ὀνομάζεται Κάλαμος, ἐπειδὴ ἔστιν πολλὰ καλάμια εἰς αὐτόν· μέσα λοιπὸν εἰς τὸ ἄλσος
τοῦ τόπου τούτου, εὐρίσκονται ἐμφωλεύοντες λέοντες ἄγριοι ἢ αἰμοβόροι, ὁμοίως ἢ ἄλλα θηρία· οἵτινες ἐπιβου-
λεύουν ἐκείνους, ὅπου ἀναβαίνουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὁρμῶντες κατ' αὐτῶν ἀνελπίσως ἢ θανατόνουντες αὐτούς· ἀ-
πὸ τὸ φανερὸν λοιπὸν τοῦτο πρᾶγμα, φέρεται ἡμᾶς εἰς ἔννοιαν κεκρυμμένην ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ· ὅτι καθὼς ἐ-
πιβουλεύουν οἱ αἰσθητοὶ λέοντες ἢ τὰ θηρία τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἔτιζι ἢ οἱ νοητοὶ λέοντες Δαί-
μονες, ἐπιβουλεύουν τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανόν· τὴν Ἱσραὴλ ταύτην ἀνα-
φέρει ἢ ὁ Ἀθανάσιος ἀπαραλλάκτως·

(3) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „Ταύρους καλεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων πληθύν διὰ τὴν συνήθη θρασυτητα, δαμάλεις
δὲ λαῶν, τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότας· ὠνόμασε δὲ τὸ κλέον τῆς κλήσεως προλέγει τοῖνυν ὁ προφητικὸς λόγος τὰς ἐν
ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος κατὰ τῶν εὐσεβῶν γεγενημένας τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεις· πεῦτο δὲ φησὶ δῆλως ἐκκληῖσαι
αὐτοὺς βουλόμενοι, ἢ τῆς δεδομένης εὐκληρίας ζητῆσαι· οἵτινες δίκην ἀργυρίου πυρᾶντες ἀπεφάνθησαν δοκίμοι
τοῦ-

παραπλησίως· ἤγουν, δεδοχμασμένους παραπλησίως
τῇ ἀργυρίῳ.

„ Διασκορπίσον Ἐθνη τὰ τοῖς πολέ-
μοις θέλοντα·

Διασκορπίσον, λέγει, Κύριε, τὰ Ἐθνη ἐ-
κεῖνα, ὅπου θέλουν· νὰ πολεμοῦν τὴν ἐκκλησίαν
σου· τόσον τὰ αἰσθητὰ Ἐθνη τῶν ἀνθρώπων, ὅ-
σον καὶ τὰ νοητὰ τῶν Δακνόνων.

31 : „ Ἡξοῦσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου ἧ

Αἰγύπτου νόησον, ἢ ἀναγνώσα, ὅλην τὴν
γῆν τῶν Ἐθνῶν, ὅσην ἐκυρίευσεν ὁ νοητός Φαραὼ
Δαΐδολος· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ ὅ-
λην τὴν γῆν τῶν Ἐθνικῶν θέλουν ἔλθουν πῖσοι εἰς
τὸν Χριστόν, οἵτινες ἔχουν νὰ προσβέβουν διὰ ὅλον
τὸν Κόσμον. (1)

„ Αἰθιοπία προσφθάσει χεῖρα αὐτῆς
τῷ Θεῷ·

Τὸ προσφθάσει εἶναι ἐδῶ ἀντὶ τοῦ φθάσει·
ἦτοι ἡ Αἰθιοπία θέλει ἐξαπλώσει τὴν χεῖρά της εἰς
τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου φθάνει, ἐξαπλώνει
τὸ χεῖρι του, καὶ εἰς· φθάνει ἐκεῖνος τὸ πρᾶγμα,

ἐποῦ εἶναι μακρὰν· ἀπὸ τὸ ἐπόμενον λοιπὸν· ἤγουν
ἀπὸ τὸ φθάσιμον, ἐφάνέρωσεν ἐδῶ τὸ ἡγούμενον·
ἤγουν τὴν ἔκτασιν τῆς χεῖρός· ἐξαπλώσει γὰρ κα-
τὰ τὸν θεὸν Κυρίλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθνα-
νάσιον ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸν Χριστόν, τὸν Εὐνοῦ-
χον καὶ δυνάστην τῆς Κανδάκης τῆς βασιλείας
Αἰθιοπῶν· ὅς τις ἦτον καὶ τεταγμένος ἐπάνω εἰς
ὅλην τὴν Γάζαν (ἦτοι τὸν θησαυρὸν) αὐτῆς τῆς
βασιλείας, ὡς διηγούνται αἱ Πράξεις. (κεφ. ἡ.
27.) τοῦτον γὰρ χεῖρα τῆς Αἰθιοπίας ὁ Δαβὶδ
ὠνόμασε· περὶ τῇ δεεῖναι ἢ πρὸ πρόθεσις εἰς τὸ προφ-
θάσει. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι διὰ μὲν τῆς Αἰ-
γύπτου δηλοῦται ὅλη ἡ γῆ· ἐπειδὴ εἰς ὅλην τὴν
γῆν ὁ νοητός Φαραὼ Δαΐδολος ἐδασίλευσε· διὰ δὲ
τῆς Αἰθιοπίας, δηλοῦνται καὶ αὐτὰ τὰ ἄκρα τοῦ
Κόσμου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τὴν ἐσχάτοι καὶ
τελευταῖοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νομί-
ζονται ὅτι εἶναι, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει
κατοικοῦντες Αἰθιοπεῖς· (2) ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ
ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶπε, „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφή-
σονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
(Ψαλμ. κα. 29.) ἐδῶ δὲ προφθάσει χεῖρα, ἀπ-
λῶς ἐννοοῦμεν ἀντὶ τοῦ θέλει ἐξαπλώσει ἡ Αἰθιοπία
τὰς χεῖρας της, ὅταν προσεύχεται πρὸς τὸν Χριστόν,
εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστρεψεν. (3)

32 : „ Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς ἄσάτε τῷ
Θεῷ, Ψάλατε τῷ Κυρίῳ·

Τοῦ.

τοῦτο περὶ αὐτῶν ἔ· ὁ μακάριος Ἰσὴν Παῦλος ἡ Ζηλοῦσιν ἡμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλὰ ἐκκληῖσαι ἡμᾶς θέλουσιν· ἐπειδὴ
δὲ ἔ· ἐν τοῖς Ἐθνεσιν ἦσαν ἀντιλεγόντες, ἔ· παντοδαπὰς ἀγίων σφαγὰς ἐργαζόμενοι, εὐχόμενοι ἔ· περὶ τούτων φη-
σιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπιτίμησον τοῖς νοητοῖς ἔ· αἰσθητοῖς, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκες
ἐγκλεισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν ἔτι· ἀργύριον γὰρ τὰ θεῖα λόγια λέγει·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τῆς Αἰγύπτου δὲ προτέρας ἐμνημόνευσεν, ὅς τῆς ἀσεβείας ἀναδυσσάμενης πόλει
τὸ κράτος· μέμνηται δὲ αὐτῶν ἔ· ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διηγούμενη τοὺς συνηλεγμένους κατὰ τὴν τῆς Πεντηκ-
στῆς ἡμέραν·

(2) Ὅθεν ἔ· ὁ Ὁμηρος εἶπε περὶ αὐτῶν· ἡ Αἰθιοπία· σοὶ δὲ κατὰ δεδῶται ἐσχάτοι ἀνδρῶν·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι γεμὴν ἡ Αἰθιοπία πάντα τὰ Ἐθνη δηλοῖ, μέλανα ὄντα ἐν ἀμαρτίαις, παρρησια
ἢ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ μετανοίας λέγουσα νόμφη ἡ Μελανὴ εἰμι ἐγὼ καὶ καλὴ· τὸ μὲν, διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν
ἔ· τὴν κακίαν· τὸ δὲ, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναχώρησιν· τοῦ γὰρ Ἰσραὴλ τῆς τῶν ἀγαθῶν ρευσσίας ἐαυτὸν ἀποσή-
σαντος, ἔρχονται οἱ Αἰθιοπεῖς, οἱ ἐξ Ἐθνῶν τῇ πίστει προσερχόντες· ἔ· οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς γίνονται,
τῷ μουσικῷ ὕδατι τὴν μελανίαν ἀποκλυσάμενοι· ὅς τε τὴν Αἰθιοπίαν προσφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἦτοι ἐν τῷ
εὐχεσθῆαι, ἢ ἔ· ἐν τῷ προσάγειν δῶρα τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀργύματα, ἔ· τὸ τῆς θεογνωσίας χρυσίον, καὶ
τοὺς τιμίους λίθους τῆς τῶν ἐντολῶν τε ἔ· τῶν ἀρετῶν ἐργασίας.

Τούτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἐξηγητὶς καὶ ἐρμηνεία τῶν ἀνωτέρω δύο ῥητῶν· ἐπεὶ καὶ προσάξει ὅλα τὰ ἔθνη, ἢ οὐ πιστεύουσιν εἰς τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν βασιλέων τους, νὰ ἄδουν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς αὐτὸν ὡδὰς καὶ πνευματικὰ ψαλμωδήματα.

33 : „ Τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν
τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς.

Ψάλλετε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅς τις ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐν ἀνατολαῖς· ἤτοι φανερώς, καὶ τῶν μὲν βλέπόντων τῶν Ἀποστόλων, ἀνωθεν δὲ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων· ὅταν μὲν γὰρ ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατέβη εἰς τὴν γῆν, ἐν τῇ δύσει ἐκτεβή· ἤτοι ὀφανερώς, χωρὶς τινας νὰ ἡξεύρη, κρυπτομένης ἀρρήτως τῆς αὐτοῦ Θεότητος· ὅταν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τὴν γῆν ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, τότε ἀνέβη ἐν ἀνατολαῖς· ἤτοι φανερώς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατὰ Ἀνατολὰς (1) Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε κατὰ ἀνατολὰς· ἐπεὶ ἀπὸ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνελήφθη ὁ Κύριος· τὸ γὰρ ὅρος τῶν ἑβραίων, ἀπὸ τοῦ ὅπου ἀνελήφθη εἰς οὐρανόν, κατὰ ἀνατολὰς εὐρίσκεται τῆς Ἱερουσαλὴμ· οὐρανὸν δὲ οὐρανοῦ ὠνόμασε τὸν ὑπὲρ τὸ σφαιρωμα ὄντα οὐρανόν, τὸν ὅπου πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ χτίσματα ἐποίησαν ὁ Θεός· ἐκεῖνος γὰρ ὁ πρῶτος οὐρανός, εἶναι τοῦ σφαιρωματος οὐρανοῦ, ὡς ἐκείνου ὑψηλότερος· τὸ δὲ σφαιρωμα πάλιν, εἶναι οὐρανός· ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. (2)

„ Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνήν
δυναμείας.

Φωνὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι· ἐπεὶ δὴ καὶ λαλοῦσι τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ· εἰς τοὺς λοιπὸν τοὺς Ἀποστόλους ἔδωκεν ὁ Χριστὸς τὸ Πνεῦμα, τὸ ἅγιον ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ὅπου ἅγιον Πνεῦμα ὠνόμασαν ἔδωκεν ὁ Δαβὶδ φωνὴν δυναμείας· φωνὴν μὲν, διὰ τὴν γραφὴν περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς Λουκᾶς „ Καὶ ἐγένετο ἄφω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος, ὡσπερ φερομένη τρυφὴ βιαίας· (Πράξ· β'· 2.) ὁ δὲ ἤχος λέγεται καὶ φωνή· καὶ παρακάτω δὲ λέγει „ Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης· (αὐτοῦ. 6.) δυναμείας δὲ, διὰ τὴν καὶ ὁ Κύριος δυνάμει τὸ Πνεῦμα ἔκαλεσεν εἰπών „ Ὑμεῖς δὲ κατέχετε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐκδύσησθε δυνάμει ἐξ ὑψους· (Λουκ· κδ'· 49.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸ ῥητὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· φωνὴ μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης „ Φωνὴ γὰρ φησι, βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· (Ἠσ· μ'· 3.) φωνὴ δὲ δυναμείας εἶναι ὁ Χριστὸς· διὰ τὴν εἰς τὰ λόγια του ἠκολούθει καὶ θεῖα δύναμις θαυματοποιοῦσα· εὐθύς γὰρ ἔλεγε τὸν λόγον ὁ Κύριος, καὶ εὐθύς ἐγίνοντο καὶ τὰ θαύματα ὅπου ἠθέλει. (3)

34 : „ Δότε δόξαν τῷ Θεῷ.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς Χριστιανούς, παρακινῶντας αὐτοὺς νὰ δοξάζου.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τὸ δὲ κατὰ ἀνατολὰς παραβολικόν ἐστιν· ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἀνέισι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος οἶονεῖ ἀπὸ τῶν τοῦ ἄδου μυχῶν ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ· ἀντί δὲ τοῦ κατ' ἀνατολὰς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐκ πρώτης· συνεδὰ τῷ „ Πάτερ, δόξα σὸν μετὰ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἀνέισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος, οἶονεῖ ἀπὸ τῶν τοῦ ἄδου μυχῶν, ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς ἰδίας δόξης καὶ λαμπρότητος· ἀντί δὲ τοῦ κατὰ ἀνατολὰς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος· ἐκ πρώτης· συνεδὰ δὲ ταῦτα τῷ „ Πάτερ, δόξα σὸν μετὰ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, τοῦτο νοεῖται, ὅτι ὁ Κύριος πληρώσας τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας, δυνάμει φωνῆς αὐταῖς δέδωκεν· ὡς δὲ γὰρ δόκει τὰ περὶ μελλόντων λεγόμενα διὰ τὸ ἀδελφὸν τῆς ἐκβάσεως, ἔταν δὲ πληροῦς τῇ φωνῇ λαμβάνει δυνάμει.

ζουσι τὸν Θεόν, ὅς τις τοῖς ἀξίωσι τοιαύτην φι-
λανθρωπίαν. (1)

βάθη τοῦ Πνεύματος, διὰ μέσου αὐτοῦ ἐπότισαν
τὰ ψυχικὰ χωράφια τῶν πιστῶν. (3)

„Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια
αὐτοῦ.

35. „Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις
αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

Εἰς τὴν θεωρητικὴν, λέγει, ἄνθρωπον γνω-
ρίζονται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. διότι Ἰσραὴλ ἐρ-
μηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἄν-
θρωπος, ὁποῦ τυφλωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ἠμπο-
ρεῖ νὰ νοήσῃ, ὅσα καὶ ὅποια ἔργα καὶ θαυμασία
ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν μας. τὸ ἐ-
πὶ τὸν Ἰσραὴλ λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, τῷ Ἰσραὴλ.
ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται. εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν
πιστῶν, ἡ ὁποία νοερῶς βλέπει τὸν Χριστόν. εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν, λέγει, γίνονται τὰ θαυμασία τοῦ Θε-
οῦ. καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴν ἀξίαν παρὰ Θεοῦ
νὰ ἐνεργῇ θαύματα πάντοτε. (2)

Οἱ ἅγιοι, λέγει, μόνοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ θαυ-
μάζουσι τὸν Θεόν. ἐπειδὴ καὶ ἔχουν δύναμιν νὰ
νοοῦσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ οἰκονομίας κατὰ
τὸν θεῖον Κύριλλον, καὶ θεοπρεπῆ ἔργα. (4)
Πανταχοῦ δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστόν, Θεόν
τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος,
ὁποῦ εὐεργετῇ τὸν νέον λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. ἦτοι
τούς Χριστιανούς, αὐτὸς καὶ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν
Ἰουδαίων εὐεργέτησεν. ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι ἄλλος
Θεὸς τούτων, καὶ ἄλλος ἐκείνων, ἀλλ' ὅντας καὶ ὁ
αὐτός.

„Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέ-
λαις.

„Αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κραταίω-
σιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

Νεφέλας τὰρα λέγει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποσό-
λους. ἐπειδὴ εἶχον τὰ ἰδιώματα τῶν νεφελῶν. καὶ
αὐτοὶ γὰρ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γῆινά πράγματα.
καὶ ἦτον γεμάτοι ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ὕδωρ, ὡς
αἱ νεφέλαι. τὸ ὅποιον νερὸν, τραβήξαντες ἀπὸ τὰ

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριστὸς, θέλει δώσει δύνα-
μιν εἰς τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. δύναμιν μὲν,
εἰς τὸ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδωλῶν.
κραταίωσιν δὲ, εἰς τὸ νὰ μένῃ πάντοτε σεβὸς ἐν
τῇ ἀμωμότητι πύρι τοῦ Χριστοῦ. (5)

Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Δότε δεῖξαν αὐτῷ, μὴ μόνον τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' ἔργων. κατὰ τὸ
„Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι ὑμῶν. τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος προσέ-
θεῖς καὶ τοῦτο „Τοὺς γὰρ τοσούτων ἀπολαύοντας, δίκαιον διὰ πάντων τὸν εὐεργέτην δοξάζειν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατὰγοντες εἰς Ἱεροὺς Ἀποστόλοι, τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρέπειαν
δι' ἧν εἰσγάγοντο, θαυμάτων ὑπέδειξαν. καὶ ὁ Εὐσέβιος „Ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ.
οὗ γὰρ πάντες εἰς Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει νεφέλαι εἰ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους τὸ διδασκαλικὸν δεξάμενοι χάρισμα. καθάπερ γὰρ
τινες νεφέλαι ἐκ τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος θαλάττης τὸν ζετὸν ἀνιμώμενοι, τὴν ἀρδίαν ποῖς ἀνθρώποις προ-
σφέρουσιν. ἢ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ μεγάλῃ καὶ ὑψηλῇ καὶ περίοπτος κατὰ τὸν Νικητὴν.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „Ἀπαντες εἰς τῆς ἀρετῆς ἐρασταί, τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῶν εὐβιόοντες, ἠμνεῖσθαι πα-
ρισκευάζουσι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν „Οὕτω λαμβάνετε τὸ φῶς ὑμῶν ἕμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων, ὅπως ἰδῶσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα. καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε. 16)

(5) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὁ Χριστὸς ἐστίν. περὶ αὐτοῦ γὰρ φησιν Ἡσαΐας „Ἐν σὺν
Θεὸς ἐστίν. καὶ οὐκ ἐστὶ Θεὸς πρὸς σὺν καὶ εἰ Θεὸς καὶ οὐκ ἡδεύμεν. ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ Σωτὴρ. (Ἠσ. 44. 6)

Εὐλογητός ὁ Θεός.

Με δοξολογίαν τελειώνει τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, λέγωντας· ὡς ἦναι εὐλογητός καὶ δεδοξασμένος ὁ Θεός, ὅς τις οἰκονόμησεν ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα θαυμασίᾳ· ὅς τις καὶ ἐπλασε καὶ ἀνέπλασε τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἀξίωσεν αὐτὸν τόσον πολλὰ καὶ οὐράνια ἀγαθὰ.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου κατὰ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν, καὶ ἐστὶ ἐπροσαρμοσθῆναι ὅλος εἰς τὸν Χριστόν· οἱ δὲ ἀνόητοι Ἰουδαῖοι σπουδάζουν νὰ ἐρμηνεύσουν αὐτὸν ἱστορικῶς, καὶ νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν εἰς τὰ ἐδικὰ τους πράγματα· πλὴν δὲν δύνανται βέβαια νὰ τὸν προσαρμόσουν· πρέπει δὲ ὅμως νὰ ρηξυρῶμεν, καὶ τῆν τρόπον τραβίξουσιν τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἰς τὰς ἐδικὰς τῶν ὑποθέσεις· λέγουσι λοιπὸν αὐτοί, ὅτι ἀναστῆτω ὁ Θεός· ἤγουν εἰς βοήθειαν τοῦ σωματικοῦ καὶ παλαιοῦ Ἰσραὴλ· ἐπειτα ἐχθροὺς ὀνομάζουσιν τοὺς ἀλλοφύλους· ὁμοίως δὲ καὶ μισοῦντας καὶ ἀμαρτωλοὺς, ὡς ἀνόμους· δικαίους δὲ λέγουσιν τοὺς ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίους καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους· τὸ δὲ, ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, λέγουσιν ὅτι ἐρρέθη διὰ τὴν Κιβωτόν· προσάζοντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ εὐτρεπίσουν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξάταν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας Κιβωτοῦ ἐμελλεν ὁ Θεός νὰ ἐπιβῇ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ· δυτικὴν γὰρ θέσιν λέγουσιν ὅτι εἶχεν ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὕψερρον ἐβάλλθη ἡ Κιβωτός· τὸ, ὁ Θεός ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ, λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ· ὅς τις Θεός ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ κατοικίξει τοὺς μονοτρόπους Ἰουδαίους· ἤγουν τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν.

Ἐπειτα λέγουσιν, ὅτι ἀριθμεῖ ἀκολούθως ὁ Ψαλμὸς τὰ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς Αἰγύπτου γεγενημένα· ἐξηγάγε, λέγουσιν, ὁ Θεός τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, τοὺς εὐδισκομένους πεπε-

δημένους ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Αἰγύπτου· τοὺς ἰδίους δὲ λέγουσι καὶ παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐρμηνεύσαμεν, καὶ κατοικοῦντας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὡς ἐν τάφοις· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐνεργήσουν τί καθ' ἑαυτοὺς, ὡς σκλάβοι ὅπου ἦτον· ἐξεπορεύετο δὲ ὁ Θεός ἐνώπιον τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ φύλου τῆς νεφέλης καὶ τοῦ πυρός, καὶ διέβαινε μὲ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, μὲ τὸ νὰ ἐγινεν ἀνεμοςρόφυλλον κατὰ τὸ Σινὰ ὄρος, καὶ οἱ οὐρανοὶ ἐσαξαν τὸ μάννα· βροχὴν δὲ ἐκούσιον λέγουσι τὴν εὐφροσύνην εἰς τὸν Θεόν, ἥτις κατασκευάζει τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν· ἡσθένησε δὲ λέγουσιν ἡ ἐδουλή τους κληρονομία, ἐπειδὴ καὶ συνετρίβη κατὰ τὴν Αἴγυπτον· κατήρτισε δὲ αὐτὴν ὁ Θεός, κραταιώσας αὐτὴν μὲ βασιλείαν· ζῶα δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουσιν τὸν ἑαυτὸν τους, ὡς ἀφιερωμένους ὄντας εἰς τὸν Θεόν.

Ἡτοιμάσας δὲ λέγουσι τὰ ρηθέντα ἀγαθὰ· εἰς τὸν πτωχὸν λαὸν σου, τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλανώμενον, καὶ μὴ ἔχοντα ἐδικόν του τόπον· εὐαγγελιζομένους δὲ λέγουσι τοὺς Προφῆτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εὐαγγελίζον τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων νὰ διαμοιράσουν τὰ κοῦσιν τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ ἀφιερώσουν αὐτὰ εἰς τὴν ωραιότητα καὶ καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ· εἰς τοῦτο δὲ ψεύδονται οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ νῦν κοῦρος δὲν ἀφιέρωσαν εἰς εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ὁ λόγος οὗτος νοεῖται κατὰ ἀλληγορίαν, ὡς τὸν ἐρμηνεύσαμεν ἡμεῖς· ἀγαπητὸν δὲ λέγουσι τὸν Δαβὶδ, ἢ τὸν Σολομῶντα· τὸ δὲ εἰναι κοιμηθῆτε ἀνάμεσον τῶν κλήρων, οὕτω νοοῦσιν· ἀνίστως, λέγουσι, στερεωθῆτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς κληρωθέντας εἰς ἐσᾶς τόπους τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, τόσον πολλὰ θέλετε πλουτίσετε, ὥστε ὅπου τῆς περισερᾶς ἐκείνης (τὴν ὁπρίαν οἱ πολλὰ πλούσιοι ἔχουν συνήθειαν νὰ στήνουν ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά των ἀπὸ γυφῶν κατασκευασμένην, εἰς σημεῖον ἄκρας εὐδαιμονίας.) τῆς περισερᾶς, λέγω, τῆς γυφίνης ἐκείνης αἰπτέρυγες, θέλουν εἶναι ἀπὸ ἀργυρον κατασκευασ-

14.) οὗτος ἰσχυρὸν ἔστι δυνάμειν τῷ λαῷ τῷ ἐξ Ἑβραίων, ὡς τῆς πλάνης ἀποσῆναι, ἢ πρὸς ἐπιστρέφει χαρίζεται· ὅτινες ὡς λαὸς αὐτοῦ, Χριστιανοὶ διὰ Χριστὸν ὀνομάζονται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρή,) ἢ ὁ Εὐσέβιος ἢ ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ δώσει δυνάμειν τῷ ἰδίῳ λαῷ πρὸς τὰ λέγειν ἢ Πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

μέναις, καὶ τὰ μετὰ φρενός· ἤγουν τὰ ἐπιθεῖν τοῦ λαμποῦτης, θέλουν στελισθὸν μὲ κιτρινάδα τοῦ χρυσαφίου· πλὴν ἡμεῖς δὲν ἐμαῖσθμεν ποτε νὰ σέκεται ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά τινος Ἑβραίου μία ταύτη περισερά· τὰ δὲ ἀκόλουθα· ἤγουν τὸ, ἐν τῷ διασέλλειν νοῦσιν, οὐ ὅταν ἐκλέξη ὁ ἐπουράνιος Θεὸς βασιλεὺς ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, τότε θέλουν λαμπρυνθῶν οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ λαοί.

Ὅρος δὲ Θεοῦ τὸ Σιών κηλοῦσι, καὶ ὅρος πῖον, διὰ τί πλάνει καὶ παχύνει τὰ πρόβατα· καὶ ὅρος τετυρωμένον, διὰ τί προξενεῖ γάλα εἰς τὰ ζῶα μὲ τὴν πλουσιότητα τῆς νομῆς του· περὶ δὲ τοῦ „Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος, εἴπομεν ὅτι δὲν ἔχουν οἱ Ἑβραῖοι νὰ εἰποῦν τίποτε βέβαιον· ἄρμα δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομαζοῦν τὸν ἐαυτὸν τοὺς οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἀναπαύεται ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· μυριοπλάσιον δὲ, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν· χιλιάδες δὲ εἶναι, λέγουσιν, ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, εὐθηνούντες ἀπὸ πλοῦτον· νομίζουσιν δὲ, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι εἰς αὐτοὺς, ὅς τις ἦτον καὶ εἰς τὸ Σιών μετὰ τῶν προγόνων αὐτῶν· λέγουσι δὲ καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ὑψηλὸς ἐνομίσθης ἀπὸ ὅλους· αἰχμαλωτεύσας δὲ αἰχμαλωσίαν, λέγουσι, διὰ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων τοῦ νικῆσαντες τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἔλαβες ἀφιερώματα· ὁμοίως ἔλαβες καὶ τοὺς πρότερον ἀπειθεῖς ἀνθρώπους, διὰ νὰ κατασκηνώσης εἰς αὐτοὺς ὁμοῦ μὲ τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ, οἵτινες δουλεύουν εἰς αὐτόν· τὰ δὲ ἐξῆς ῥητὰ, εἶναι φανερά· παρὰ τοῦ Κυρίου, λέγουσιν, εἶναι αἱ ὁδοὶ τοῦ θανάτου· ὅς τις θέλει συνθλάσαι τὰς κεφαλὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὴν κορυφὴν τῆς πλεξούδας τῶν ἀνθρώπων, τῶν διχπορευομένων ἐν πλημμυλείαις· εἶπε πάλιν, λέγουσιν, ὁ Κύριος, οὐ ἐπιστρέψω· ἤτοι θέλω ἐλευθερώσω τὸν λαόν μου ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Βαβυλῶν, τῆς ὁποίας ἐβασίλευσαν ὁ γίγας Ὀγ· καὶ θέλω ἐλευθερώσω αὐτὸν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης τῶν αἱμάτων· ῥύακες γὰρ αἱμάτων τότε ἐπλημμύρησαν, ἀπὸ τὸν φόνον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ὀγ, διὰ νὰ βαφῇ τὸ ποδάρν σου τοῦ Ἑβραίου ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν

σφακτομένων· καὶ αὕτῃ ἡ γλῶσσα τῶν σκύλων σου, νὰ βῇ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν δι' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Λέγουσι δὲ, ὅτι ἐθαυρήθησαν αἱ ἀπορεταὶ τοῦ Θεοῦ· ἤτοι τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν του εἰς τὸ ὄρος τὸ Σιών, ἢ Ἀνέβη γὰρ φῆσιν ἐν τῷ ὄρει Μωσῆς καὶ Ἀαρών... καὶ εἶδον τὸν τόπον, οὗ εἰσῆκει ὁ Θεός Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὥσπερ ἔργον πλύθου σαπφείρου (Ἐξοδ. κδ· 10.) ἔγινον δὲ νοῦσι τὸν οὐρανόν· ἔπατα, λέγουν, προσέλαβον τὸν λαόν αἱ ἀρχόντες αὐτοῦ μὲ τὸ νὰ ἄδουν εἰς τὸν Θεόν σικομενοι κοντὰ εἰς τοὺς Ψάλτας, ἀνάμεσα εἰς τὰς νεανίδας τὰς τυμπανίστριας· λέγουσι δὲ καὶ ὅσα ἠκολούθησαν μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θαλάσσαν, ὅτι ἡ Μαρίας ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρὼν ἐψάλλε πρώτη ἀνάμεσα εἰς τὸν χορὸν τῶν νεανίδων γυναικῶν· τὸ δὲ ἐν Ἑκκλησιαῖς εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς· Βενιαμὴν δὲ λέγουσι τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμὴν, ἥτις ἦτον νεώτερά ἀπὸ τὰς ἄλλας· καθότι καὶ ὁ Βενιαμὴν ἦτον νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἰακώβ· ἐν ἑκτάσῃ δὲ, διὰ τί οἱ Βενιαμῖται ἐγίνοντο ἑκατοντακοὶ καὶ ἐνθουσιῶντες ὅταν ἐπολέμουν· ψυχρὰ ὅμως εἶναι καὶ αὕτη ἡ ἐρμηνεία τῶν· οἱ ἀρχόντες δὲ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἐβασίλευσαν τῶν Ἑβραίων· ἀρχόντες δὲ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ λέγονται, διὰ τί αὐταῖς ἦτον ὀνομασθεῖς φυλαὶς τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ τὰς ἀνδραγαθίας, ἐποῦ ἔκαμναν εἰς τὸν πόλεμον.

Εἶτα λέγουσιν, ἐνταῖθα ὁ Θεός εἰς τοὺς Ἀγγέλους σου διὰ λόγου μας· δύναμις γὰρ Θεοῦ εἶναι οἱ Ἀγγελοι· καὶ κραταίωσον, λέγουσι, σὺ ὁ εὐτρεπέστες τὸ ἐδικόν μας βασίλειον, ἂν ὅχι διὰ λόγου μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν περίφημον ναὸν σου· εἶτι· γὰρ νοῦσι τὸ, ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου οἴσαντες δὲ βασιλεῖς ὄψαν· ἤγουν ὁ βασιλεὺς Χιράμ φέρων τὰ κέδρινα ξύλα, καὶ ἄλλοι ἄλλα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ· θηρία δὲ τοῦ καλοῦμου λέγουσι τὰ ἄγρια ἔθνη, τὰ κατοικοῦντα εἰς ἀποκρύφους καὶ δυσβάτους τόπους·

ἡ Συναγωγή δὲ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, θέλει εἶναι ἐν τοῖς τόποις τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς λαῶν, οἵτινες ἡγεμόνες ἔχουν νὰ συναγῶνται καὶ νὰ διορθοῦν καὶ νὰ φυλάττουν αὐτοὺς, διὰ νὰ ἐκκλίσθουν· ἤγουν διὰ νὰ λυτρωθῇ ὁ λαὸς ὁ δοκιμασμένος ὡς ἀργύριον, μὲ τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως· τὸ δὲ ἤξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου, λέγουσιν, ὅτι ἐγένεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος, ὅταν ἡ Αἰθιοπία ἐξεῖλε τὴν βασιλισσάν της εἰς αὐτὴν· Καὶ

τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια, σπουδαζοῦν μὲν νὰ συμβιβασοῦν, ἐλέγχονται ὁμῶς ὅτι σφάλλουσι· πρέπει δὲ νὰ θαυμάσωμεν, πῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα μετὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐσμίξε καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ κάθε ρήτου· εἰς μερικά δὲ ρήτα γυμνὴν ἔβαλε τὴν ἀναγωγὴν καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα, εἰς ἐλέγχον τῶν ἀντιλεγομένων ἀπειθῶν Ἰουδαίων.

Ψαλμός ΨΗ'.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκβασίν τῶν ἐν αὐτῷ παριχομένων προρρήσεων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ, διὰ τὴν ἀναφέρει περὶ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως πραγμάτων· ἐσχηματίσθη δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος· λαοῦ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἀλλοιώθησαν· ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτον δούλοι, ἐγέναν πάλιν ἐλεύθεροι· καὶ ἀντὶ τῆς ξενιτείας, ἐκατοίκησαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ εἰς καὶ θε Χριστιανόν, ὅπου πολεμεῖται, τόσον κατὰ τὸ σῶμα, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. (1)

1: " Σωσέν με ὁ Θεός ὅτι εἰσπλάσθωσαν
" ὕδατα ἕως ψυχῆς μου.

"Τῶτα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν πλημ-
μύραν τῶν ὀλίψεων καὶ πειρασμῶν, τῶν φερομένων

εἴτε ἀπὸ τοὺς ὀρατοὺς ἐχθροὺς, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀορά-
τους· τῶν ὁποίων πειρασμῶν τὸ βάθος ἀποκνίγει
ἐκείνον, ὅπου πέσῃ εἰς αὐτούς· Αὐτὰ, λέγει, τὰ
νερὰ τῶν πειρασμῶν νικῆσαντα τὸ σῶμά μου, ἐμ-
βῆκαν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν μου· φανερώ-
ναι δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ὑπερβολὴν τοῦ
πρό-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος ἢ ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος περιέχει προσευχὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκ προσώ-
που τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐσαύρωσαν αὐτὸν, ἢ τὰς μετὰ τὴν θάνατον συμ-
βρισκόμενας συμφορὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἢ εἰσαγωγὴν τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· προσθέττει δὲ ἢ ὁ Θεοδώρι-
τος, ὅτι ὁ Ψαλμός περιέχει ἢ προφητείαν τῶν τοῦ Σωτῆρος παθημάτων, ἢ τῆς δι' αὐτὰ τῶν Ἰουδαίων παντο-
κράτειας.

πόνου καὶ τῆς θλίψεως.

2: „Ενεπάγην εἰς ἰλὺν βυθοῦ, καὶ οἶκ
„ἐστὶν ὑπόστασις.

Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, εἰς ἰλὺν βυθοῦ· πλὴν καὶ ἡ ἰλὺς καὶ ἡ ἰλὺς, εἶναι ὁ κάτω τόπος τοῦ ἐν τῷ βυθῷ νεροῦ, ὅς τις εἶναι γεμάτος ἀπὸ λάσπης. (1) μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶναι ὁ λόγος οὗτος· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἄλλοι, ὅπου πέσουν μέσα εἰς τὸν κατώτατον καὶ λασπώδη τόπον τοῦ νεροῦ, δὲν εὐρίσκουν πᾶτον καὶ σίγουρον τόπον διὰ νὰ σταθῶν, ἀλλὰ πάντοτε καταβαίνουν βαθύτερα· ἐγὼ καὶ ἐγὼ πεσὼν εἰς τὸν κάτω τόπον τῶν θλίψεων, δὲν εὕρισκα τρόπον διὰ νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ ἐκεί.

„Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης,
„καὶ καταγιγίς κατεπρόντισέ με.

Ὁ σίχος οὗτος καὶ οἱ ἀνωτέρω δύο, εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· φανερώνουσιν· ἡγουν, ὅτι ἐγὼ ἐκαταποντίσθην ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους διαφόρως ὠνόμασε· νερὰ μὲν

γὰρ αὐτοὺς εἶπε, διὰ τί τρέχουν ὡσὰν τὰ νερὰ καὶ πνίγουν τὸν ἄνθρωπον· ἰλὺν δὲ βυθοῦ, διὰ τί δὲν ἔχουν πᾶτον· βάθη δὲ θαλάσσης, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀλμυρότητα καὶ πικρίαν· καταγιγίς δὲ· ἡγουν ἀνεμοσρόφυλλον, διὰ τὴν σφοδρότητα καὶ ὀρμὴν ὅπου ἔχουν. (2)

3: „Ἐκοπίασα κρατῶν, ἐβραγχίασεν ὁ
„λάρυγγί μου· ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί
„μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν
„Θεόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐκοπίασα φωνάζοντας πρὸς ἐσένα Κύριε· ἐβραγχίασε δὲ ὁ λάρυγγίς μου ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας φωνὰς ὅπου κέμνω· τὰ δὲ ὀμμάτιά μου ἀσθένησαν καὶ ἀπέκαμον, ἀποβλέποντα εἰς ἐσένα ὅπως διόλου· τοῦτο δὲ τὸ ἐπαθεῖν, διὰ τί ἐγὼ ἤλπιζον εἰς μόνον ἐσένα, καὶ ἀπὸ ἐσένα μόνον ἐπρόσμενα βοήθειαν. (3)

4: „Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρεῖς τῆς
„κεφαλῆς μου οἱ μισούντές με διωρε-
„άν· ἐκραταίσθησαν οἱ ἐχθροί μου οἱ
„ἐκδιώκοντές με ἀδίκως.

Ἐ.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος νεεῖ, ὅτι ταῦτα λέγονται ἔκ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ ἡμέρας μέχρι θανάτου· καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ φησὶν· „Ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβε καὶ περὶ ἡμῶν ὁδυνᾶται, εἰκάτως προσεύχεται ῥυσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλωσάντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος λέγει· „Οἱ βασιλεῖς ὑπὲρ ἁμαρτηκότων, δεόμενοι, συνηγοροῦντες ἐκείνοις, εἰς ἑαυτοὺς ἀνακαμβάνουσι τὰ λεγόμενα· καὶ οἱ ἄγιοι δὲ περὶ ἑτέρων λέγοντες φασὶν· ἡμάρτομεν ἡγομήσαμεν ἡδίκησαμεν· πόσῃ μᾶλλον ὁ Σωτὴρ ὑπερβαλλέως καὶ κηδεμονία Παράκλητος ὑπὲρ ὅλου γέγονε τοῦ κόσμου, τῶν αἰτουμένων ὡς Θεὸς χορηγὸς ὑπάρχων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ Βασίλειον· „Θάλασσα τροπικῶς ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὁ κοσμικὸς βίος καὶ ἐμμετερος ἀνάστασις καὶ τὰ ἀνθρώπινα· πολλὰ γὰρ καὶ τούτῳ τὸ ἀλμυρὸν καὶ ἄστατον· ὅμοι δὲ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Δαβὶδ κατανοήσας διδασκαλίαν ἐξομολογήσεως ἡμῶν ἐφαγόμενος, τὸν ἄστατον τοῦτον καὶ ἐμπεσὼν καὶ ταραχώδη βίον, ἔδρατε ψυχῆς ἀπτόμενα, καὶ βάθη θαλάσσης, καὶ καταγιγίς καλεῖ· ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει· „Ποικίλλει τὸν λόγον ταῖς διαφορῇς εἰκόσιν, οὐχ εὐρίσκων ὅτιαν εἰκόνα τῷ κατεχόντων ἀναγῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ταῦτα ἡ ἀνθρώπινα ἐπεπρόνθει φύσις κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ αἵματος χῶρον· ἐν τῷ ἰλὺν βυθοῦ καὶ βάθος θαλάσσης ἐν τοῖς παροῦσιν ὀνομάζει.

(3) Ὁ Θεοδωρίτος δὲ λέγει, ὅτι ἐκ μεταφορᾶς τοῦτο τέθηκε τῶν συνήθων καὶ γνωρίμων τινα ἐξ ἀποδύσεως ἐπανιόντα προσμενόντων, καὶ τὰς ὁδοὺς περισκοποῦντων, καὶ συντεταμένως ἀποβλεπόντων πρὸς τὸν ἐπιζόμενον· ἀπέκαμον φησὶν ἀναμμένων τὴν σὴν βοήθειαν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ· „Καὶ πῶς τις ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκλείπει, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκλείπει καὶ ἰσχυρότερος γίνεται· ἀλλ' ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ τοὺς Ἀποστόλους λέγει, οἵτινες καὶ τὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐξέλιπον τε καὶ ἐσκορπίσθησαν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου μέ μισοῦν, εἶναι καὶ πολλοὶ εἰς τὸν ἄριθμόν, καὶ κραταῖοι εἰς τὴν δύναμιν· οἱ ἐκδιώκοντές με δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οἱ καταδιώκοντές με ἀδίκως καὶ ἀναιτίως, χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν ἀφορμήν. (1)

„ Ἄ οὐχ ἤρπαζον, τότε ἀπετιννύον.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς, καὶ ἐξ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες πληροῦν ἀδίκως ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπου δὲν ἄρπασαν παρὰ τινος· φανερώνει δὲ με τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι διὰ ἐκεῖνα, ὅπου δὲν ἀδίκησα, δι' αὐτὰ τότε ἐπλήρωσα τὴν τιμωρίαν, ὅταν αὐτὴν ἀπαιτούμην· ἦτοι δι' αὐτὰ ἐτιμωρούμην. (2)

5 : „ Ὁ Θεὸς σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου, καὶ αἱ πλημμελειαὶ μου ἀπὸ σοὶ οὐκ ἀπεκριθῆσαν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ὅπου ἤξεύρεις τὰ πάντα· σὺ ἤξεύρεις καὶ τὴν ἐοικὴν μου ἀφροσύνην· ἀνίσως δηλαδὴ καὶ ἐφάνηκα ἄφρων εἰς κτήνα πρᾶγ-

μα κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου· εἰ μὲν γὰρ καὶ ἔσφαλά τι εἰς αὐτοὺς, τοῦτο δὲν σὲ λανθάνει. (3)

6 : „ Μὴ αἰσχυνθῆσάν ἐπ' ἐμέ οἱ ὑπομένοντές σε Κυριε Κύριε τῶν Δυνάμεων.

Τὸ ἐπ' ἐμέ εἰδὼ ἀδιαφόρως συντάσσεται με αἰτιατικὴν, ἀντὶ νὰ συνταχθῇ με δοτικὴν οὕτως „ Ἐπ' ἐμοί· ὥς μὴν ἐντραποῦν, λέγει, διὰ λόγου μου, ἐκεῖνοι ὅπου ὑπομένουν ἐσένα Κύριε· με τὸ νὰ μὴν ἐπιτυχαίνουν τὴν παρὰ σοῦ ἐλπίζομένην βοήθειαν· ὑπομένοντες δὲ εἶπεν· ἦτοι οἱ προσμένοντες νὰ λάβουν ἐσένα βοήθον· Κύριον δὲ τῶν δυνάμεων αὐτὸν ὠνόμασεν· ἐπειδὴ καὶ δύναται νὰ σώσῃ ἐκείνους ὅπου τὸν ἐπικαλοῦνται.

„ Μὴδὲ ἐντραπείψαν ἐπ' ἐμέ οἱ ζητοῦντές σε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι ὅμοιον με τὸ πρὸ αὐτοῦ ἀνωτέρω· ζητοῦντες δὲ τὸν Θεὸν εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπικαλοῦνται αὐτὸν εἰς τὰς συμφορὰς, ὁ.

(1) Λέγονται δὲ οἱ πιστοὶ τριῖνες τοῦ Χριστοῦ, ὡς κόσμος αὐτοῦ, ἢ ὡς νεκροὶ τοῖς παροῦσι, ἢ ὡς τὴν σενὴν βαδίζοντες, ὧν πλείους οἱ τὴν πλατείαν ὁδεύοντες· ὁ δὲ Θεοδώριτος δὲν θέλει, ὅτι ὁ εἷχος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων· ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Πολλοὶ οἱ τῆς ἀνδραπίνης φύσεως ἐπίβουλοι Δαίμονες, οἱ μὲν ἡδικοῦμεν παρ' ἡμῶν, ἢ σπεύδοντες ἀνελεῖν· ὁ δὲ Ἠσύχιος, τριῖνας ἑαυτοῦ τοὺς πιστοὺς λέγει· ὥσπερ γὰρ ἡ κεφαλὴ ἢ ἐπὶ ταῖς θριξίν· οὕτω ἢ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πιστοῖς σεμνύνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὡν οὐκ ἠδίκησα, δίκας εἰσπράττομαι· ὁ δὲ Δίδυμος „ Εἰ δὲ ἢ ἀπέδωκεν ἢ μὴ ἤρπασεν (ὁ Σωτήρ), ἀλλ' οὐν ἡμᾶς ἐλυτρώσατο, ἐξαλείψων τὸ κατ' ἡμῶν χειρόγραφον, ὥστε ἀποτιννύειν ἡναγκαζόμεθα.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν ἢ τὸ πλημμελὲς εἰκαιοῦμενος· ταῦτά φησιν, ἢ κατὰ τὸν Κύριλλον ἢ Εὐσέβιον ἢ Ἀθανάσιον ἢ Δίδυμον, ἀφροσύνην φησι τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημι· γέγονε γὰρ ὁ τοῦ Κυρίου σαυρὸς, Ἰουδαίοις μὲν σκανδαλόν· Ἕλλησι δὲ μωρία· αὐτὸ ἢ ὁ Παῦλος ἔφη, ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ· ἢ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων· μωρίαν μὲν, τοῦ Χριστοῦ τὸ πάθος, ἀσθενείαν δὲ, τὸν σαυρὸν ὀνομάζων. Σὺ οὖν φησιν ὁ Πατήρ, ἔγνωσ τὴν διὰ τοῦ σαυροῦ οἰκονομίαν· τὸ δὲ αἱ πλημμελειαὶ μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρίθησαν, ὁμοίον ἐστὶ τῷ „ Τὸν μὴ γινώσκα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν· (Β' Κορ. ε. 21.) ὁ δὲ Θεοδώριτος τῷ Δαβὶδ ἀποδιδούς τὸν εἷχον τοῦτον λέγει „ Οἶδας Δέσποτα, ὡς εἰς ἐκείνους μὲν οὐδὲν ἐπλημμέλησα, τοὺς δὲ σοὺς παρὰ βιβλικά νόμους· ὁ δὲ Εὐσέβιος ἢ ὁ Δίδυμος λέγουσιν „ Εἰδὲ ἢ ἦσαν πλημμελειαὶ, δι' ἃς ἐσαυράθην, οὐκ εἴ σε τὸν πάντα εἰδῶτα διέλαθον· ἀλλ' οὐκ ἦσαν τοιαῦτα· σωρὲν ἄρα με ἐδίωκον, ἢ ψευδομαρτυρίας συστήσαντες κατ' ἐμοῦ ἀπήτην ἢ οὐκ ἤρπασα.

ὅπου πάσχουσι. (1)

7: „Ὅτι ἕνεκά σου ὑπὴνευκα ὀνειδισμόν·
„ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν
„μου.

Διὰ τὸν ὀνειδισμόν: ἤγουν τὸ περιέλασ-
μα, ὅπου κάμνουν οἱ ἐχθροί, εἶπομεν εἰς τὸν μα-
Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ὀνειδίζόν με οἱ ἐχ-
θροί μου ἐν τῷ λέγειν αὐτοῖς μοι καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν, ποῦ εἰς ὁ Θεός σου; εἰς τὸν ὀνειδισμόν δὲ
καὶ τὸ περιέλασμα τῶν ἐχθρῶν, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ
ἐντροπή. (2)

8: „Ἀπηλλοτριωμένους ἐγενήθην τοῖς
„ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς
„τῆς μητρός μου.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἀρμόζουν
φανερῶς εἰς τὸν Χριστὸν, καθὼς θέλει δειχθῇ·
μερικὸι δὲ, ὡς ὁ θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ
ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Δίδυμος βιάζονται νὰ προσαρμά-
σουν καὶ τὰ πρότερα ῥητὰ εἰς τὸν αὐτὸν Χριστὸν, ὅς
τις ἐπάσχε κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσε-
ως· ἀδελφοὺς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἰου-
δαίους· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον

καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, πατέρας εἶχον τὸν Ἀβραάμ· ὁ
μοίως δὲ ὀνομάζει αὐτοὺς καὶ υἱοὺς τῆς μητρός του,
διὰ τὴν Σάρραν τὴν κοινὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνων
μητέρα· αὐτοὶ γὰρ ἀπηλλοτριώσαν καὶ ἀπεξένωσαν
τὸν Χριστὸν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν·
„Εἰς τὰ ἴδια, φησὶν, ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ
παρέλαβον (Ἰωάν. α'. 11.)· Καὶ πάλιν „οὐ κα-
λῶς λέγομεν ὅτι Σαμαρεῖτης εἶ σὺ (ἦτοι ξένος·)
καὶ Δαιμόνιον ἔχεις; (Ἰωάν. π'. 48.) (3)

9: „Ὅτι ὁ ὄϊλος τοῦ οἴκου σου κατέ-
„φαγέ με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐκληρώθη, ὅταν ὁ Δεσπό-
της Χριστὸς μετὰ παρόρησίας μεγάλης ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ
Ἱερὸν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας „Ἐμ-
νήσθησαν γὰρ, φησὶν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάν-
νης, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν
ὁ ὄϊλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με (Ἰωάν. β'.
17.) ὄϊλον δὲ ὀνομάζει τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν,
τὴν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Ἱεροῦ γενομένην.

„Καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδίζόντων
„σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Καὶ

(1) Ἡ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ ἐγὼ φησὶν ὑπὲρ αὐτῶν κατεδεξάμην
γεύσασθαι θανάτου, ἀναιρεθεῖν ἢ πάλαι κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τοῦ θανάτου αἰσχύνῃ· σημαίνει οὖν, ὅτι διὰ
τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως ἐκποδὼν γενήσεται ὁ θάνατος καὶ οἰχήσεται· τὸ αὐτὸ ἀπαρραλῆκτως λέγει καὶ ὁ Ἀθα-
νάσιος.

(2) Πρὸς δὲ τὸν Πατέρα ὁ Χριστὸς „Αἰτῶ, φησὶν, ἐκποδὼν γενέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ ἡ σὸς γεγενῶς ὑ-
πήκοος αὐτὸν ἀναδέδεχμαι· οἱ μὲν λοιποὶ δὲ οἰκείας ἀμαρτίας ὀνειδισμοῖς ὑποβάλλονται, ἐγὼ δὲ μὴ γνούς ἀμαρ-
τίαν, διὰ τὴν σὴν βουλὴν ἔπαθόν τε ἢ ἐβλασφημήθην· (εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.)

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀδελφοὺς καλεῖ τοὺς Μαθητάς του, κατὰ τὸ, ἀπαγγεῖλῃ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀ-
δελφοῖς μου, σῖτινες ἀφέντες αὐτὸν κατὰ τὸ πάθος, ἔφυγον· γέγραπται δὲ, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστειον εἰς
αὐτόν· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ταύτη χρησέται τῇ φωνῇ πᾶς, ὅς ἐστι θεοσεβὴς ἢ πίσιν ἔχων ἐρθεῖν· δια-
πομένης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, ἢ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταπεφρονημένης, ἀγεῖται
τότε τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης ὁ νόμος· ἀσθενεῖτα διάθεσις ἢ πρὸς γονέας ἢ γένῃ· ἀγαπάσθω δὲ μόνος ἢ ὑπὲρ
πάντας ὁ τῶν ὅλων Θεός· ὁ δὲ Θεοδώριτος πάντα τὰ ἀνωτέρω ἠρητὰ προσαρμύζει τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις·
ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ „Ξένος γέγονε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ὅτε πάντες οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ ἀφέντες αὐτόν
ἔφυγον· Μητέρα δὲ νοήσεις τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ἢ πᾶσαν τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν τῶν ἐκ περιτο-
μῆς· υἱοὺς δὲ ταύτης τοὺς ἀγνησασμένους αὐτὸν ἢ εἰρηκότας „Τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πῶθεν εἶσι (Ἰω-
άν. θ'. 29.)

Καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν εἰς τὸν Χριστὸν προσηρμοσεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους „ Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδίζοντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ (Ῥωμ. 15. 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Κύριος, ὅτι τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ περιγελάσματα, ὅπου οἱ Ἑθνικοὶ ἐκαμνάν κατὰ σοῦ, ἐγὼ τοὺς ἐνόμισα ὡς ἐδικούς μου· οἱ γὰρ Ἑθνικοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι σὲ ἐπεριγέλουν ὡς ἀσθενῆ· διὰ τί ἀπὸ ἑνὸς μόνου γένους τῶν Ἰουδαίων τιμᾶσαι καὶ λατρεύσαι· διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐξάπλωσα τὴν πίσιν καὶ θεογνωσίαν εἰς ὅλα τὰ Ἑθνη.

10 : „ Καὶ συνέκαλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἐγενήθη εἰς ὀνειδισμούς ἐμοί.

Ἐγὼ, λέγει, συνέσειλα καὶ ἐξήρανα τὸ σῶμά μου μὲ σαρανταήμερον νηστείαν, καὶ ἀκόμη μὲ πολλὰς ἄλλας· ὁμῶς αὕτη ἡ νηστεία ἔγινεν εἰς ἐμένα ὀνειδος καὶ περιγέλασμα· διὰ τί ὁ Διάβολος ἐξ αἰτίας τῆς νηστείας ταύτης μὲ ἐνόμισεν ὡς ἀσθενῆ, καὶ διὰ τοῦτο μὲ ὀνειδίζεν ὡς ψιλὸν ἀνθρώπον, καὶ ὄχι ὡς θεάνθρωπον· ὅθεν καὶ μὲ διαφόρους τρόπους μὲ ἐπείραξεν· (1) (ἐν ἄλλοις δὲ, ἀντὶ τοῦ συνεκάλυψα, συνέκαμψα γράφεται)

11 : „ Καὶ ἐξέμην τὸ ἐνδύμα μου σάκκον·

Σάκκον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κύριος τὴν σάρκα, διὰ τὰ σκληρὰ αὐτῆς καὶ ἀντίτυπον. (2)

„ Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν.

12 : „ Κατ' ἐμοῦ ἠδολεσχούν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις, καὶ εἰς ἐμέ ἐψάλλον οἱ πίνοντες οἶνον.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔγινεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὸν θάνατόν του, παραβολὴ καὶ παραδειγμα κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτινες λόγου χάριν ἔλεγον, ἂμποτε τοιαῦτα νὰ πάθῃ ὁ ἐχθρὸς μας, ὅποιον ἔπαθε καὶ ὁ ἐσαυρωμένος Ἰησοῦς· ἀκόλουθον δὲ ἦτον, καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συναγμένοι, νὰ λέγουν φλυαρίας, ἢ καὶ νὰ λαλοῦν συνεχῶς κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ τὸν κατηγοροῦν· εἶπε δὲ, οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις· διὰ τί παλαιὰ ἐσυμμαζόνοντο καὶ ἀκάθηντο ἐξω εἰς τὰς πόρτας τοῦ ναοῦ, ἢ καὶ εἰς τὰς πόρτας τῶν πόλεων, καὶ ἐκεῖ ἐλάλουν διάφορα λόγια· ἀκόλουθον δὲ ἦτον καὶ νὰ τραγωδοῦν τραγωδίας καὶ ᾄσματα κατὰ τοῦ Χριστοῦ μὲ Κωμωδίας, ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου ἐσυμμαζόνοντο καὶ ἐκαμναν συμπόσια καὶ τραπέζια· ὅτι δὲ ἔθυσ ἦν καθέζεσθαι ἐν τῇ πύλῃ τὴν γερουσίαν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Ἡσυχίον, μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς Βουθ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει ὅτι „ Κωλυτικὴ τῆς ἐξ ἀλόγων παθῶν ἐπάρσεως ἡ νηστεία, ἢ κρύπτουσα τὴν ψυχὴν· τοιούτοις τὰ πάθη αὐτῆς, ἐπιθυμίαν αἰσχροῦ, ἢ θυμὸν ἀλογον· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος, ἀγαθὰ καὶ σπανίως ἐπὶ ἡμῶν μετὰ τοὺς Μαθητὰς του εἰς τὰ συμπόσια, ἵνα καὶ ἐκεῖ ὑποδείξῃ τοὺς συνθηρεισμένους διὰ τῆς διδαχῆς του· ἀλλ' ὁμῶς κατ' ἰδίαν ἐνήστευε, καὶ μάστιγα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ὅταν αἰσχροῦ τοῦ νυμφίου, ἐνήστευον καὶ οἱ Μαθηταὶ του· ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος· ὅθεν οἱ κακοήθεις Ἰουδαῖοι, μὴ βλέποντες μὲν τὴν κατ' ἰδίαν αὐτοῦ νήσιμον δίαιταν, βλέποντες δὲ μόνον τὴν σπανιάς γενομένην εἰς τὰ συμπόσια αὐτοῦ ἀναστροφὴν, ἔλαβον ὑπόληψιν, πῶς εἶναι φάγος καὶ οἰνοπότης· (παρὰ τῷ Νικητῇ, καὶ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ὁ σάκκος τὴν σκληρὰν καὶ κακωτικὴν αἰνίττεται δίαιταν καὶ τὸ πένθος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἰς παραβολὴν γέγονε τῷ Κυρίῳ· τοιούτοις ὀνειδος· σύνηδες γὰρ τοῖς φαύλοις ὀνειδίζει τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ὅς ἔχουσιν κακοπαθείας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ ἡ Βδέλυγμα ἀμαρτωλῶν θεοσέβεια (Σειρ. α'. 22.) καὶ ὁ Θεοδότης „ Ἐπὶ τοιούτοις ἀνιδύμῃ φησι, καὶ νηστεία κατατρώει τὸ σῶμα· ἀλλὰ καὶ τοῦτα πρόφασις ἐκείνοις ἐγείρετο γέλωτος· τρύχω δὲ ἑαυτὸν καὶ τῇ τοῦ σάκκου περιβολῇ, τὰ πένθιμον περιεχόμενος σχῆμα· καὶ τοῦτο μὲν τὰς κωμωδίας ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ παράνομοι· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „ Σάκκου γὰρ ἀληθῶς τὸ τραχὺ τῆς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐνεδύσατο.

Ρουθ· γέγραπται γάρ ἐν αὐτῇ „ Καὶ Βοὺζ ἀνέβη ἐπὶ τὴν πύλην καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ· καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀγγισία αὐτοῦ· κάθισεν ὧδε χρύσι· καὶ ἔλαβεν δέκα ἀνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως καὶ εἶπε· κάθισατε ὧδε, καὶ ἐκάθισαν (Ρουθ·δ·)·

13· „ Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς „ σε·

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα μετὰ τὸν σαυρικὸν αὐτοῦ θάνατον, γυρίζει πάλιν ὀπίσω εἰς τὰ πρὸ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐγὼ ὁμως, λέγει, ὁ Πάτερ μου, ἡξεύρωντας αὐτὰ ὅπου ἐμελλον νὰ λέγουν κατ' ἐμοῦ μετὰ τὸν θάνατον μου, ἐπροσευχόμην· (τοῦτο γάρ πρέπει νὰ ἀκούσται ἔξωθεν)· πρὸς ἐσένα μὲ τὴν προσευχήν μου· (1) ἀκολουθῶς δὲ λέγει καὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

„ Κύριε, καιρὸς εὐδοκίας·

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκείνο „ Πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα (Ἰω· ιζ· 1)· εὐδοκίαν δὲ ὀνομάζει τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον· εὐδοκία γάρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα κατὰ τὸν θεὸν· Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἀγαθὸν δὲ θέλημα ἦτον, τὸ μὴ ζωοποιηθῶμεν διὰ τοῦ Σταυροῦ ἡμεῖς, ὅπου ἐνεκράθημεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. (2)

„ Ὁ Θεός, ἐν τῷ πλεῖθει τοῦ ἐλέους σου ἐπάκουσον μου·

Εἶπομεν πρότερον, ὅτι ὁ Κύριος προσήγατο κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἐζητεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς παρὰ τοὺς νόμους· καθὼς καὶ ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει· „ Πάτερ γάρ φησι, σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· (Ἰω· ιβ· 27)· καὶ πάλιν „ Πάτερ, παρελθὲν ἀπ' ἐμοῦ τὸ πωτήριο τοῦτο· (Ματθ· κς· 39)· ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ „ Σῶσον με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου· (Ψαλμ· 5· 4)·

„ Ἐπάκουσόν μου ἐν ἀληθείᾳ, τῆς σωτηρίας σου·

14· „ Σῶσον με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ·

Μόνη ἀληθινὴ σωτηρία εἶναι, λέγει, ἡ ἐδική σου Πάτερ μου· διὰ τί ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄλλον ὁμοίον τοῦ ἁθροῦ· τὸ ἐν ἀληθείᾳ οὖν τῆς σωτηρίας σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου σωτηρίας· ἰδίωμα δὲ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ μεταχειρίζεται οὐσιαστικῶς ἀντὶ ἐπιθέτων· καὶ τὰ πρωτότυπα ἀντὶ παραγῶγων· ἐκεῖνο δὲ, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ἰλὺν, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ πηλόν· διὰ τί τὰ ὁμοιώματα· ὅπου ἐμεταχειρίσθη ἀνωτέρω, μεταχειρίζεται καὶ τῶρα ἐδῶ.

„ Ὑψοῦσόν με ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ „ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων·

Μι·

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος ἀντὶ τῆς Ἀθανασίᾳ λέγει „ Ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα φησιν· εἰ ἢ ἐχλεύαζόν με, ἢ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταπεδίδοσάν μοι, ἀλλ' οὐκ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύσομαι πρὸς σὲ χράμενος τῇ προσευχῇ· ἢ τοῦτο δῆλον, ἔξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἢ ἐν τῇ σαυρῇ ὑπὲρ τῶν σαυρούμενων εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶπεν „ Ἐμοῦ δὲ ἡ προσευχή σοι Κύριε· ταύτων, φησὶ, γινομένων· ἐγὼ πρὸς σὲ τίνω τὸ ἔμμη, ἢ τῇ παρὰ σοῦ προσμένον βούθειαν·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „ Σύμμαχος οὕτως εἶπε „ Καὶρὸς διαλλαγῆς ὁ Θεός· ἱκανή, φησιν, ἡ ἀπενεχθεὶς ἡμῖν τιμωρία, καιρὸς ταύτων λαθῆναι, ἢ τὴν σὴν φιλοφροσύνην ἀναφανῆναι·

Μισούντες τὸν Χριστὸν ἦσαν τόσον οἱ αἰσθητοὶ ἔχθροι Ἰουδαῖοι, ὅσον καὶ οἱ νοητοὶ δαίμονες· βαθεῖα δὲ νερά ὀνομάζει, τὰς κεκρυμμένας καὶ ἀφανεῖς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· διὰ τί καὶ τὸ βάθος εἶναι κεκρυμμένον καὶ ἀφανές. (1)

15 : „ Μῆμε καταποντισάτω καταιγὶς ὁ
„ ὕδατος· μὴδὲ καταπιέτω με βυθός.

Περὶ τούτων εἰπόμεν καὶ ἀνωτέρω, ὅτι εἶναι ὅλα μεταφορικά καὶ παρομοιώσεις, τὰ ὅποια δηλοῦσι τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς, καὶ τοὺς πειρασμούς τοὺς θανατηφόρους.

„ Μὴδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμέ φρέαρ τὸ
„ στομαχ αὐτοῦ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν ἀπομείνω μέσα εἰς τὸ πηγάδι καὶ τὸν λάκκον τῶν πειρασμῶν· διὰ τί ἐκεῖνος ὅπου πέσῃ μέσα εἰς κἀνέναν πηγάδι, ὅταν μὲν εἴναι ἀδουκτόν· τὸ σῶμα τοῦ πηγαδίου ἀνωθεν, ἔχει καποῖαν ἀναφυχὴν καὶ παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν δὲ κλεισθῇ τὸ σῶμα τοῦ πηγαδίου, ἀπελπίζει πλέον ὁ δυσυχὴς ἐκεῖνος παντάπασιν τὴν σωτηρίαν του. (2)

16 : „ Εἰσάκουσόν μου Κύριε, ὅτι χρηστὸν
„ τὸ ἔλεός σου· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν
„ οἰκτιρμῶν σου ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, Κύριε, διὰ τί χρειάζομαι τὸ ἔλεός σου· τὸ δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πολλῶν οἰκτιρμῶν εἶναι ἄξιος· καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξαιρέτου ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας. (3)

17 : „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου
„ ἀπὸ τοῦ παιδός σου, ὅτι θλίβομαι,
„ ταχυ ἐπάκουσόν μου.

Μὴ ἀποστρέψῃς, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἀπὸ ἐμένα τὸν μονογενῆ σου· τίδ' τὴν ἐπισκοπὴν σου, ἥ τις ἐν ἀνάγκῃ ἐσκέπασέ με· ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἐπάκουσόν μου, διὰ τὴν θλίβεται ἡ ψυχὴ μου. (4)

18 : „ Πρόσχες τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν.

Πρόσ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐμίσουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ὥς εἰς πρόσωπον αὐτῶν ἐλέγχοντα τὴν ὑπόκρισιν, ἐν βάθει δὲ τὸ βῆθος τῆς κακίας ἐκέκτηντο· ὥς ποτε μὲν αὐτὸν ῥαββί, ποτε δὲ ἀληθῆ καὶ ἀπὸ Θεοῦ προσαγορεύειν ἄνθρωπον, τὴν πονηρίαν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ἀποκρύπτοντες.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι φρέαρ εἶναι ὁ θάνατος καὶ ὁ Ἄδης· ὅς τις κατατεὶν τὰς ἀπ' αἰῶνος ψυχὰς, συνέσχε καὶ ἀπέκλεισε τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἵνα μὴ πάλιν ἐκείθεν ἐξέλθῃ τις· ὁ δὲ Χριστὸς λέγει πρὸς τὸν Πατέρα· νὰ μὴ γένη τοῦτο εἰς αὐτὸν.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ ἀποστρέφεις ὦ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν· τοῦτον χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέφαι πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον παρακαλεῖ.

(4) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „ Διὰ τὴν τῆς ὁδοῦς ὑπερβολὴν, ταχεῖάν μοι παράσχου παραφυχὴν· τί τὸ θλίβεις; εἶπέ! (λέγει ὁ Θεὸς Κύριλλος) ἐξήγησαι τὸ λυποῦν ὁ Δαβὶδ· ὅτι αἱ ἀνομίαι μου φησὶν ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου· οὐκοῦν πρόσελθε τῇ λέγοντι· δεῦτε οἱ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ἡμᾶς· φαίη δ' ἂν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος θλίβομαι, τοῦ ἀνθρώπου, ὥς ἐλευθερῶσαι τὸν ἀφ' ἡμῶν μακρυνθέντα αἰχμάλωτον· ταχὺ δὲ εἰσάκουσον· ἐπειδὴ χεῖρ τὸ κατ' αὐτὸν μυσηρίον· ἄλλος δὲ φησὶ „ Μὴ ἐπιπολὴ ἡμῖν ὀργίζου· τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς ὀργιζομένοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πολλάκις ποιεῖν ἀποσεισμένους τῶν ἡμαρτηκόντων τὰς διατείας καὶ ἀποστρέφειν τὰ πρόσωπα, ἀποστρέφει δὲ Θεοῦ, ἡ ἐγκατάλειψις κατὰ τὴν Νικήταν ἐστίν.

Πρόσεχε, λέγει, καὶ ἴδὲς μὲ ἐπιμονὴν τὴν
ψυχὴν μου τὴν ὀλιβομένην, καὶ λυτρώσαι τὴν ἀπὸ
τοὺς πειρασμούς. (1)

„ Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῦσαί με.

Λυτρώσαι με, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀπὸ τοὺς
πειρασμούς, διὰ νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου εἰς
τὸν θάνατόν μου. (2)

29 : „ Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν
μου, καὶ τὴν αἰσχυνὴν μου καὶ τὴν
ἐντροπὴν μου.

Ἡξαύραις, λέγει, Κύριε, ἐκείνους τοὺς ὀνει-
δισμούς καὶ τὰ περιγελάσματα, ὅπου καίνουσιν κατ'
ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, ὀνομαζόντες με φαῖον καὶ σι-
νοπότην, τελωνῶν φίλον καὶ ἀμαρτωλῶν, καὶ δαι-
μονισμένον, καὶ ἀντίθειον· καὶ μὲ ταῦτα τὰ λόγια
προξενοῦν, ὡς νομίζουσιν, ἐντροπὴν καὶ καταισ-
χύνην εἰς ἐμέ. (3)

„ Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές
με.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, μὲ θλίβουν ἔμπροσθέν
σου, ὅς τις βλέπει τὰ πάντα· ἢ οἱ θλίβοντές με
εἶναι ἔμπροσθέν σου, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνωνται νὰ
κρυφθοῦν ἀπὸ τὸ παντέρορον ὄμμα σου· εἶδὲ τινες
ἤθελεν ἀπορρίψῃ, πῶς ὁ Χριστὸς οὕτω μὲν παρακα-
λεῖ τὸν Πατέρα, δὲν ἐλυτρώθη ὁμῶς ἀπὸ τοὺς

πειρασμούς; καὶ ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ
Χριστὸς, παρακαλεῖ μὲν ὡς ἄνθρωπος, νὰ μὴν εἰσελ-
θῇ εἰς πειρασμόν· ἐπειδὴ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐστὶ ἐπα-
ρηγγεῖλε νὰ παρακαλοῦμεν· διότι τὸ πνεῦμα εἶναι
προθυμὸν, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπειδὴ δὲ συνέφε-
ρε νὰ παθῇ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· τοῦτου
 χάριν κατεδέχθη τὰ πάθη, προτιμήσας τὸ θέλημα
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅθεν
προσευξάμενος καὶ εἰπὼν πρότερον „ Πάτερ μου,
εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦ-
το (Ματθ. κς' 39.) ὕστερον ὁμῶς εἶπε „ Πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ (αὐτόθ.) καὶ πά-
λει „ Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτή-
ριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἴαν μὴ αὐτὸ πῶ, γανη-
θήτω τὸ θέλημά σου· (αὐτόθ. 42.)

20 : „ Ὀνειδισμόν προσεδόκησεν ἡ ψυ-
χή μου καὶ ταλαιπωρίαν.

Ἐγὼ, λέγει, προσεγίνωσκον τοὺς ὀνειδισμούς
καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατόν, ὅπου ἔχω νὰ λά-
βω κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Δίδυμον· διὰ τοῦτο καὶ
εἰς τοὺς μαθητὰς του ἔλεγεν· „ Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ Γουρματεῦσι, καὶ κα-
τακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· (Ματθ. κ'. 18.)

„ Καὶ ὑπέμεινα συλλυποῦμενον, καὶ
οὐχ ὑπὸρξα· καὶ παρακαλοῦντας,
καὶ οὐχ εὐρον.

Τ-

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀρκεῖς γὰρ ἡ μόνη τῇ θεᾷ διακῦσαι τὰ σκυθιστὰ· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι „ Τὸ
πρόσεχε; ἴδε φησὶν αὐτὴν, ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ μόνον ἀνθρώπου· ἀλλὰ ὁ σαρκωθέντος Θεοῦ· ὅτι οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς,
ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας τὰ πάθη κατεδέξατο· ὅτι ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, ὁ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν·
σοὶ δὲ ὁμῶς ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς σαρκὸς προσεύχομαι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „ Ἰ περβαίνει μὲν συγγνώμην τὰ ἐμὰ πλημμελήματα· ἀλλὰ δυσ-
σεβεῖς οἱ πολέμιοι ὁ πονηρὰ δουλεύοντες· διὰ γοῦν τὰ παρ' ἐκείνων ὀνειδὴ τῆς σῆς μοι μετὰδος Δέσποτα φιλαν-
θρωπίας.

(3) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταῦτα, ὑπὲρ δὲ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπέμεινα πύσεως, ὅς τὰς
ἀμαρτίας ἔχων, ἀναγκάσις ὁ τῇ τ' αὐτῶν αἰσχύνῃ ἐβάσαζον.

Ἐπόμενα, λέγει: ἦτοι ἐπρόσμενα, ἢ ἐ-
ζήτησα τινὰ διὰ τὰς ἐμὲ συλλυπηθῆ εἰς τὰ πάθη μου,
καὶ δὲν εὗρέθη κανένας· ἐπρόσμενα τινὰ καὶ διὰ τὰ
μὲ παρηγορήσῃ, καὶ κανένα δὲν εὗρον· τοῦτο δὲ
ἐγένετο, ὅταν ὁ Κύριος, Παριλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ
τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀ-
δημονεῖν· τότε λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυ-
χή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε
μετ' ἐμοῦ· εἴτα προσελθὼν μικρὸν καὶ προσευξάμε-
νος ἔρχεται πρὸς τοὺς Μαθητάς, καὶ εὕρισκε αὐτοὺς
καθουδόντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύ-
σατε μέν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; καθὼς γραφεῖ
ὁ ἱερὸς Ματθαῖος (καθ' κς'. 37.) ἐμοίως τοῦτο ἠκο-
λούθησα, καὶ ὅταν οἱ Μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐ-
τὸν ἔφυγον· (Ματθ. κς' 56.)

21: „ Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρωμά μου χο-
„ λήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότι-
„ σάν με ὄξος.

Λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης „ Μετὰ
τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται·
ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, διψῶ· σκεῦος οὖν ἔ-
κειτο ὄξους μεσον, αἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους,
καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στό-
ματι· (Ἰωάν. ιθ' 28.) Γραφὴν ὀνομάσας τὰ παρὸν
ρήτὸν τοῦ Δαβὶδ· ὁ Ματθαῖος δὲ λέγει „ ἔδωκαν αὐ-
τῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον (Ματθ. κς'.
34.) ὁ δὲ Μάρκος λέγει „ Δραμὼν δὲ εἰς, καὶ

γαμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλὰ μὲν ἐπότι-
ζεν αὐτὸν (Μάρκ. ιε', 36.) εἰς τὸ βρωμά μου
δὲ καὶ εἰς τὸ πόμα μου νοεῖται ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ
να φαίγω καὶ εἰς τὸ να πίνω· ἀλλ' οἱ μὲν Ἰουδαῖοι,
εἰς τὸ να πῖν μόνον ἐπρόσφεραν αὐτῷ τὴν χολὴν
ὁμοῦ καὶ καὶ τὸ ὄξος· „ Ὁξος γάρ, φησιν, ἔ-
δωκαν αὐτῷ πιεῖν μετὰ χολῆς μεμιγμένον· ἡ δὲ
παρούσα προφητεία τοῦ Δαβὶδ, τὴν μὲν χολὴν λέγει
ὅτι ἔδωκαν εἰς τὸ φαγεῖν του· τὸ δὲ ὄξος, εἰς
τὸ ποτόν του· εἰς τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν να εἰπού-
μεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· διψῶ, διὰ τοῦτο
περιπαίζοντες αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι μὲν, ἐπ-
ρόσφερον εἰς αὐτὸν ὄξυδι διὰ να πῖν· ἄλλοι δὲ, ἐ-
πρόσφερον εἰς αὐτὸν χολὴν μόνον εἰς τὸ να φαίγη·
ἄλλοι δὲ, ἔσμιξαν χολὴν με ὄξυδι, διὰ να πικρά-
νουν τὸ δριμύ τοῦ ὄξυδι με τὴν πικρότητα τῆς
χολῆς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι να ἔδωκαν πρῶτον εἰς
αὐτὸν τὴν χολὴν, πρὸς περισσότερον περιπαίγμον,
ἵνα τάχα μὴ ἀπαίσση, πίνοντας νηστὴς πρῶτον τὸ
πόμα τοῦ ὄξυδι. (1)

22: „ Γεννηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώ-
„ πιον αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς αν-
„ ταπόδοσιν καὶ εἰς σκάνδαλον.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς τραπέζης, εἶπον μερικοί,
ὁ Χρυσοστόμος καὶ ὁ Θεωδώριτος δηλαδὴ, ὅτι φα-
νερώνεται ἡ εὐφροσύνη μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῆς παγί-
δος καὶ τῆς ἀνταποδόσεως καὶ τοῦ σκανδάλου, φα-

υ6.

(1) Ὁ δὲ Θεωδώριτος θαυμάζει πῶς ἔτι τὸν σίχον τοῦτον προσήνεγκε τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις εἰπὼν „ Καὶ
αὐτὸν μοι τὴν τροφὴν πικρὰν ἢ ἀνικτὰν κατεσκεύασαν· ἀνίδεος γὰρ τοῖς μετ' ἐδύνης ἐσθίουσι ἢ ἡ ἡδίστη τροφή·
τινὲς δὲ περὶ ἐργότερον λέγουσι, ὅτι τῶτον ἔδωκαν εἰς τὸν Κύριον τὴν πικρὰν χολὴν περιπαικτικῶς, εἰς τόπον γλυ-
κοῦ· καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουσιν να δίδουν γλυκὴν εἰς τοὺς φίλους των αἱ ἄνθρωποι· ὕστερον δὲ ἔδωκαν αὐτῷ ἢ τὸ
ὄξος, εἰς τόπον νεροῦ ἢ ποιοῦ περιπαικτικῶς· καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουσιν οἱ ἄνθρωποι να δίδουν εἰς τοὺς φίλους
των νερόν, ὃ ῥακὴ, ἢ τοιοῦτον ἄλλο ποτὸν, μετὰ τὴν δάσιν τοῦ γλυκοῦ· εἶπε δὲ ἢ ὁ Δαβὶδ „ Οὐδεὶς τῶν
κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν συναποθαιεῖν ἠθέλησεν αὐτῷ, οὐδὲ παρεκάλεσεν αὐτόν· τὸ δὲ ἐναντίον, χολὴ ἢ ὄξος δ
καρπὸς αὐτῶν ἐγενόει, μὴ τηρησάντων τὴν ἐξ ἀρχῆς φυτεῖαν, ἣν ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τὴν Ἰουδαϊκὴν πληθύν· ἀμ-
πελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν (Ἠσ. ε' 2.) εὐφραδίαν δὲ εἰς πικρίαν, ἐγένετο ἀλλοτρίαν κατὰ
τὸν Ἰερემίαν (Ἰερ. β' 21.) ὁ δὲ Εὐδελμὸς ὁ Ζυγαδινὸς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, προσθέτει
ἢ ταῦτα· ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐβρῶσαν κομμάτια χολῆς ξηρᾶς μέσα εἰς ὄξυδι· ἵνα τὸ μὲν ξυδι ἦναι ἀντὶ ποιοῦ καὶ
οἶνου· τὰ δὲ κομμάτια τῆς χολῆς, ἀντὶ φαρμάκου ἢ φαγιτοῦ· ἢ προηγουμένως μεν πόμα ἔδωκαν τῷ Κυρίῳ ἀκούσαν-
τες αὐτοῦ να λέγῃ διψῶ· ἀκολουθῶν δὲ ἢ βρώμα· τοῖς γὰρ λειποθυμοῦσιν ὀρέγειν εἰσάμεν οἶνον, ἄρτον ἐμβαλόν-
τες· ἵνα πρῶτον πίνοντες, ἔπειτα ἢ φαγοῖεν.

νερόνεται ἡ λύπη καὶ τιμωρία· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος ὡς μεταστροφῇ ἡ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη τῶν Ἰουδαίων εἰς λύπην καὶ θλίψιν (1) διὰ τὴν ἑκάστοι μὲν, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τράπεζαν, εὐφραίνονται· ἐκεῖνοι δὲ, ὅπου εὐρίσκονται εἰς παγίδα καὶ εἰς τιμωρίαν καὶ σκάνδαλον, λυποῦνται καὶ θλίβονται· ἤμπορεῖ δὲ τις νὰ νοήσῃ θεωρητικώτερον τράπεζαν τὰς θεοπνεύστους Γραφάς, αἱ ὁποῖαι ἦτον ὡσάν τράπεζα ἔτοιμος εἰς τοὺς Ἰουδαίους καθ' ἡμέραν· καὶ τούτων ἡ γνῶσις ἐτρεφε τὰς τῶν νοούντων καρδίας κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον (2)· ἀλλ' ὁμῶς οἱ Ἰουδαῖοι νομίζοντες, ὅτι ἐτράφηκαν μὲν τὰς θείας Γραφάς, καὶ καυχώμενοι, πῶς ἀπὸ αὐτὰς νικοῦν τοὺς Χριστιανούς, μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ περισσότερον ἐπαγιδεύθησαν ἀπὸ τὰς Γραφάς, αἱ ὁποῖαι φανερά διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἐρμηνεύεται τὸ, εἰς παγίδα· τὸ δὲ εἰς ἀνταπόδοσιν ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τὰς θείας Γραφάς τιμωροῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, μὲν τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνουν αὐτάς· τὸ δὲ εἰς σκάνδαλον δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφάς, καὶ εἰς μόνον τὸ γράμμα προσέχοντες τὸ περὶ Χριστοῦ διαλαμβάνον, σκανδαλίζονται· χάριν λόγου· αὐτοὶ ἀναγινώσκουσι τὸ περὶ τῆς ἐλευσένος τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λόγισιν· ἔχουν τὸ

„ Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνῶν, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ βόως φάγεται ἄχυρα· (Ἡσ. ια'. 6.) καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα·

καὶ μὴ νοοῦντες αὐτὰ σκανδαλίζονται· διότι, τὰ μὲν λόγια ταῦτα ἀναγωγικῶς νοοῦμενα, ἔγιναν πραγματικῶς· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦντες αὐτὰ αἰσθητικῶς σκοντάβουσι λέγοντες, ὅτι αὐτὰ ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἔγιναν· τὸ δὲ γεννηθῆτω, καὶ σκοτισθῆτωσαν καὶ τὰ ἀκόλουθα προσεκτικὰ ῥήματα, ἔχουσι μέλλοντος σημασίαν, ἀντὶ τοῦ, γεννηθήσεται, καὶ σκοτισθήσονται· προφητεύουσι γὰρ ταῦτα τὰ κακά, ὅπου μέλουν νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι· ἀκόλουθον δὲ εἶναι καὶ ὁ Χριστὸς νὰ προσέξῃ τὰ μέλλοντα γενέσθαι, καθὼς Θεός.

23 : „ Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τῶν τοῦ μὴ βλέπειν.

Θέλουν, λέγει, σκοτισθῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ καὶ δὲν ᾔθελήσαν νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς, ὅπου φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον· οὔτε νὰ θεωρήσουν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριστόν· διὰ τὴν ὀφθαλμικὴν σωματικὴν ἔχοντες, δὲν ἔβλεπον μὲν τοὺς ψυχικοὺς· καὶ ὅσα σωματικὰ ἔχοντες, δὲν ᾔκουον μὲν τὰ νοητὰ· καθὼς καὶ ὁ Ἡσαΐας πρότερον ὀνειδίξων αὐτοὺς εἶπεν· ἀκοῇ ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε· (Ἡσ. 6. 9.) καὶ ὁ Χριστὸς ὕψερ· (Ματθ. ιγ' 14.) (3)

Καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Γεννηθῆτω φησὶν, ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα· τούτέστιν ἡ τροφή ἢ τὰ ἀγαθὰ πάντα μεταβαλλέσθω ἢ ἀπολλυέσθω· ἢ γενέσθωσαν πᾶσιν εὐεπιχείρητοι· ἢ δηλῶν ὅτι ἁμαρτημάτων τίνουσιν δίκην ταῦτα πᾶσχοντες, ἐπὶ γὰρ, ἢ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· ἢ τὸ δὲ μείζον, οὐδὲ λύσις ἔσαι τῶν δεινῶν τούτων· ὁ δὲ αὐτὸς ὁ Προφήτης ἠνέχετο· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε τὸν νότον αὐτῶν σύγκαμψον, ἀλλὰ διαπαντός· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ φάσκει „ Ὁμοίον ὡς εἰ λέγει, τὰ παραπλήσια ὑπομείνειεν, ὡς πείραν με λαβεῖν παρεσκεύασαν· οὐαὶ γὰρ τῷ ἀνόμῳ, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ· (Ἡσ. γ'. 12.) ἀλλὰ ἢ ὁ Θεοδώριτος, ὁ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις προσαρμόσας· ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ παρόντος ῥητοῦ λέγει „ Ἰουδαῖοι δὲ, οὐκ ἀδικούμενοι, ἀλλὰ παντοδαπὰς εὐεργεσίας δεχόμενοι, αὐτῷ τῷ εὐεργέτῃ προσήνεγκαν τὴν χολὴν ἢ αὐτὸ τὸ ὄξος, οἷόν τις ἀμπελὸν ἐπιζήμιος· οὐ δὲ χάριν ταῖς αὐταῖς ὑπεβλήθησαν τιμωρίας· ἢ ἐγένετο ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα.

(2) Λέγοντα „ Τράπεζα ἡ θεοπνεύστου Γραφῇ, ἥς ἡ μὲν θεωρία ἢ ἡ νόσις ψυχῶν λογικῶν τροφὴν περιέχει· ἡ δὲ λέξις τραπέζης λόγον ἐπέχει· ἄλλοι δὲ κατὰ τὸ προχειρότερον εἶπον, ὅτι αὕτη ἡ τράπεζα, ἣν ἡτοίμασαν τῷ Σατῆρι τῆς χολῆς ἢ τοῦ ὄξους, αὕτη θέλει γένῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς παγίδα ἢ ἀνταπόδοσιν ἢ σκάνδαλον· ἡτοι θέλει προσενῆσαι εἰς αὐτοὺς θλίψεις ἢ αἰχμαλωσίας ἢ συμφοράς· ἢ αἰχμαλωτίσθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ Ῥωμαίου, ἢ ἡ πόλις αὐτῶν ἠρημώθη μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους ὕψερ· ἀπὸ τὴν Ἀνάκληψιν τοῦ Κυρίου.

(3) Ὅθεν κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπειδὴ σαυρὴν παρέδωκαν τὸν τῶν ἁλῶν Δευρόπτην, ἔδωκεν αὐτοῖς

„Καὶ τὸν νῆτον αὐτῶν διαπαντός σύγ-
καμψον .

Ἀπὸ τὸ αἰτιατὸν καὶ ἐπόμενον, ἐδήλωσε τὸ αἷτιον καὶ προηγούμενον· φανερώνει δὲ αἰνιγματωδῶς ὁ λόγος οὗτος τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔμελλον νὰ πάθουν μετὰ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι· διὰ τὴν εἰς τοὺς σκλάβους ἀκολουθεῖ τὸ νὰ περιπατοῦν σκύπτοντες, ἕνα μὲν, διὰ τὴν σκλόνου βάρη καὶ φορτία τῶν αὐθεντῶν τοὺς εἰς ταῖς πλαταῖς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εἶναι βεβαρημένοι ἀπὸ τὴν λύπην καὶ θλίψιν τῆς καρδίας των· βλέπε δὲ, ὡς Ἀναγνώστα, τὴν ἀκριβείαν τῆς προφητείας· ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν εἶναι σκλάβοι διαπαντός· ἦτοι παντοτεινά· διὰ τὴν δὲν ἔχουν νὰ εὐλευθερωθῶν, καθὼς ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν καὶ πάλιν ἐλευθερώθησαν· ἀλλὰ ἔχουν νὰ εἶναι σκλάβοι καὶ δοῦλοι εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου.

24 : „Ἐκχεον ἔπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου,
καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου κα-
ταλάβοι αὐτούς .

Ἐνὰ καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσι τὰ δύο ταῦτα ῥητά· πλὴν τὸ δεύτερον εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. (1)

25 : „Γεννηθήτω ἡ ἑπαυλις αὐτῶν ἡρη-
μωμένη· καὶ ἐν τοῖς σκηνεμασί-
ν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν .

Ἐπαυλιν μὲν κοινῶς λέγει τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, μίσα· εἰς τὴν ὁποίαν ηὐλίζοντο· ἦτοι ἑκατοίκου· ὅλοι οἱ φονεῖς τοῦ Σωτῆρος· σκηνώματα δὲ μὲν ξεχωριστὸν τρόπον, ὀνομάζει τὰς κατοικίας καὶ ὀσπήτια αὐτῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτι ἐγέναν· τὰ πράγματα, καθὼς ἐδῶ προφητεύονται· ἐπειδὴ καίνεας ἀπὸ τοὺς φονεῖς τοῦ Κυρίου, δὲν ἑκατοίκησεν εἰς τὰ ὀσπήτια τοῦ ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἑκαμην οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· ταῦτα ῥητά καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐνόησε διὰ τὸν προδότην Ἰούδαν, καθότι καὶ αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων, ὡς φαίνεται ἐν ταῖς Πράξεσιν (κεφ. ἀ. 20.) (2)

26 : „Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατε-
δίωξαν .

Τὸ ἐπάταξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, παρέδωκας καὶ παρεχώρησας νὰ παταχθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἦτοι ὁ Χριστός· ἐτι γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Ζαχαρίας εἶπεν ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς „Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς (Ζαχ. ιγ. 7) καὶ ὁ Ἡσαΐας „Καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν (Ἠσ. ιγ. 6.) ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ ὀνομάζῃ ἔργον καὶ ἐνέργειαν, τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ παραχωρῶν Θεός, δυνάμενος νὰ ἐμποδίσῃ, δὲν ἐμποδίζει· τὸ δὲ κατεδίωξαν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πολλὰ ἐτιμώρησαν· ἡ γὰρ κατὰ πρόθεσιν, φανερώνει ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν· ἡ τὸ κατεδίωξαν δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι

οἱ

τοῖς ὁ ἥλιος· συνεσκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς· σημεῖον ἐναγὲς τοῦ κατεσκοτίσθαι ἢ νοητῶς τὰς τῶν σαρμασάντων ψυχὰς· πάρωσις γὰρ ἀπὸ μέρους τῆ Ἰσραὴλ γέγονε, ἢ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται.

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „Διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, τὸ ταχὺ δὲ δὴλωκε· τοιοῦτος γὰρ θυμὸς· διὰ δὲ τῆς ὀργῆς, τὸ ἐπίμονον· ταύτη γὰρ τῆς ὀργῆς ἡ φύσις· (ἐπεὶ ἢ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ἢ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὁ μὲν θυμὸς ὀξὺς ἐστὶ ἢ ὀλιγοχρόνιος, ἔξωφίς τις ὢν ἢ ἀναθυμίασις ὀξεῖα τοῦ πάθους· ἡ δὲ ὀργὴ, βραδυτέρα μὲν, μονιμωτέρα δὲ, ἔμμενος οὖσα λύπη ἢ ὀσμὴ διαρκὴς πρὸς πᾶν τῶν ἡδονικῶτων ἀντίδοσιν· ὥσπερ ὀξὺς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἄμυναν.)· θυμὸν τοίνυν, ἐπιφέρει ὁ Θεοδώριτος, ὀργῆς, τὴν ὀξεῖαν ἢ ἐπίμονον ἐκάλεσε τιμωρίαν· πᾶσαν αὐτοῖς, φησὶν, ἐπάγει τὴν τῆς τιμωρίας ὀργὴν, καὶ ταχεῖαν καὶ διαρκὴ ἐπάγαγε συμφορὰν.

(2) Ὁ δὲ Δεσπομὸς λέγει „Ἐρμῆς ἐγένετο ἡ πόλις αὐτῶν ὡς ἑπαυλις διὰ τὸν κτηνώδη τρόπον· καίτι γὰρ θρεμμάτων ἡ ἑπαυλις.

οι με εκατάτρεξαν, ἕως ὅπου με ἐφόνευσαν.

„Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων
„μου προσέβηκαν.

Αὐξήσαν, λέγει, εἰς ἑμένα τὸν πόνον τῶν πληγῶν μου με τὴν προσθήκην τῶν ἐνεδισμῶν καὶ τῶν ὕβρεων· δὲν ἔφθασε γὰρ εἰς αὐτοὺς ὅτι με ἐσαύρωσαν, ἀλλὰ καὶ σκουρωθέντα με ἐπεριγέλων φωνάζοντες χλευαστικῶς „ Οὐαὶ, ὃ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· (Μάρ. ιε. 29.) ἢ αὐξήσαν τὸν πόνον μου με τὴν συκοφαντίαν, ὅπου ἐπροσχόλλησαν εἰς ἐμέ· δηλαδή, ὅτι ἐγὼ ἐνταρυσθεὶς ἐκλέφθηκα ἀπὸ τοὺς Μαθηταίς μου, καὶ ὄχι ἀνέστην.

27 : „Πρόσβες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ
„αὐτῶν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ἐνόησαν οἱ ἐξηγηταί, ἥτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Ἀθανάσιος πῶς ὀνομάζει τὴν συμφορὰν καὶ τιμωρίαν, τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν χρεωσομένην, καθὼς ἐν τῷ νς'. Ψαλμῷ προείπομεν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία. προλέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι σὺ Πάτερ, θέλεις αὐξήσεις εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας καὶ συμφορὰς· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ θέλουν αὐξήσουν τὰς θλίψεις εἰς ἐμέ. (1)

„Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου.

Δὲν θέλουν ἔμβουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοιαύτην σάσιν, ὥς ὅπου νὰ δικαιωθῶν ἀπὸ ἐσέ· να Πάτερ μου, καὶ νὰ τίχουν ἔλεος· καθὼς ἐδικαιώθησαν καὶ ἐλεήθησαν οἱ ἀκούσαντες· ἢ Δεῦ-

τε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· (Ματ. κί. 34.) μερικοὶ δὲ νοοῦσι δικαιοσύνην, τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· ἐπεὶ αὐτὸ εἶναι δικαιοσύνη· διὰ τὴν καλεῖ ὁ-λους εἰς σωτηρίαν, καὶ δέχεται ὅλους ἐκείνους, ὅπου προσέρχονται εἰς αὐτὸ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ Δι-καιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται· (Ρωμ. α. 17.)

28 : „Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζών-
„των.

Ὅταν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν διὰ τὸν λαόν, ὅπου ἔκομε τὸ χρυσὸν μοσχάρι, εἰς τὴν ἔρημον „ Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξαλείψω με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἧς ἔγραψας· (Ἐξ. λβ'. 32.) τότε ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος „ Εἴτε ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτοὺς ἐκ τῆς βίβλου μου· (αὐτόθ. 33.) Μία λοιπὸν εἶναι αὕτη ἡ βίβλος, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται ἐκεῖ· οἱ, ὅπου ἀξιοῦνται τῆς ζωῆς· τὴν ὁποίαν βίβλον ζώντων ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Ψαλμὸς, προφητεύων με τοῦτον τὸν λόγον, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν ἀποθάνουν με φόνον· εἶ-ναι καὶ δευτέρᾳ βίβλος εἰς τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι γράφονται, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν παρακάτω φανε-ρόναι ὁ Ψαλμὸς αὗτος.

„Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν.

Παρὶ τῆς βίβλου ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Δίκαιοι γράφονται, εἶπε καὶ ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἀποστόλους „ Χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὄνματα ὑμῶν ἐγ-ράφη· ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Λουκ. ι. 10 :) λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνταυτῷ θέλουν ἀποθάνουν, καὶ θέλουν συναριθμηθῶν με τοὺς ἁμαρτω-λούς· εἶναι καὶ τρίτη βίβλος, εἰς τὴν ὁποίαν γρά-φονται οἱ ἁμαρτωλοί· καθὼς λέγει ὁ Δανιὴλ·
„Κρι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ἀνομίαν τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν ἐκάλεσε τιμωρίαν, ἔχων ἀνόμους ὄντας τιμωρεῖ-σθαι, ἢ μὴ τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν, ἀ τοῖς δικαίοις ἀπονέμειν εὐχόμενος ὁ Θεός· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἰσίδωρος „ Τὸ πρόσβες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν ὁμωμυμεί· ὃ γὰρ λέγει τοῦτο· ἐστίν· ἐπίβες τιμωρίαν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν· (Βιβλ. γ'. Ἐπιστολ. 52.)

„ Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν· (Δαν. ζ' 10.) βίβλους δὲ αἱ Γραφαὶ ὀνομάζουσι, τὰς διαφόρους γνώσεις τοῦ Θεοῦ. (1)

29 : „ Πτωχὸς καὶ ἄλγῶν εἰμι ἐγώ .

Εἴπομεν διὰ τὴν πτωχείαν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν κἀ . Φαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ , οὐκ ἐξουδένωσαν, οὐδὲ προσώχθισε τῇ δεήσει τοῦ πτωχοῦ· θέλωμεν δὲ εἰπόμεν καὶ ἐδῶ τὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, ὅτι ὁ Παμενσίλιδης καὶ ποντέλιος Θεός, ἐγεννήθη μὲν ἀπὸ Μητέρα πενιχράν, καὶ πτωχὴν· καὶ ὄχι εἰς ἀσπῆτιον, ἀλλὰ εἰς σπῆλαιον· καὶ ὄχι ἐπάνω εἰς κλίνην, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς παχνί· ἐφόρει δὲ

φορέματα λιτὰ καὶ εὐκαταφρόνητα· ἐπεριπατεῖ χαλκίς δοῦλον· δὲν εἶχεν οὐδὲ καλύβην· ἐτρέφετο παρ' ἄλλων (2) ὥς αἰσχυνοῦν λοιπὸν ἐκεῖνοι, ὅπου κοιμᾶζον καὶ ὑπερηφανεύονται εἰς τὸν πλοῦτόν τους· ἄλγῶν δὲ ἦτον ὁ Κύριος καὶ πονῶν διὰ τὰ πάθη τοῦ παναγίου τοῦ σώματος, τὰ ὅποια ἐδέχθη διὰ λόγου μας· ἕως ἐδῶ εἶναι τὰ λόγια τὰ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα· τὰ δὲ ἀκόλουθα, (ἀλλ' οὐ πάντα·) λέγονται ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν.

„ Ἡ σωτηρία σου ὁ Θεὸς ἀντελάβε-
τω μου. (3)

Η-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορόγμων „ Βίβλος ζωῆς ἡ μνήμη, ἡ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖ γράφεται τὰ ἔργα· μακάριος οὖν ὁ ἐν τῇ ἀνω Ἱερουσαλὴμ γραφῆς ἀξιούμενος· ἐκεῖ γὰρ ἔσκει· εἶ· αἱ ἡ βίβλος τῶν ζώων, ἐν ἡ γράφονται οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Βασίλειος ἡ Εὐσέβιος λέγουσιν· ἐπεὶ δὲ βίβλος ζώων εἴρηται, ἐπιστῶσι ἀναγκαῖον, μὴ ποτε εἰσὶ τινες οἱ γραφόμενοι μὲν, οὐκ εἰς ζῶν δὲ, ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν· ὥς δὴ δύο τινες καταγραφὰς γίνεσθαι, τῶν μὲν, εἰς ζῶν, τῶν δὲ, εἰς ἀπώλειαν· ἡ εἶ· αἱ πολλὰς καὶ μεταβολὴν τῆς γραφῆς· καὶ γραφῇ τὰ πονηρὰ, δύνασθαι ἐξαλειφθῆναι διὰ τῶν ἀγαθῶν· ἡ τὸ ἐμπλαῖν· ἔφη δὲ ἡ Ὁσῶριος „ Εἰ ἡ πρῶτοί φησιν, ἐνεγράψαν, διὰ τοὺς παρὰ Θεῷ ζῶντας Πατέρας αὐτῶν, ὥς ἡ αὐτοῖς δεδῶσθαι τὰς ἐπαγγελίας· ἀλλ' οὖν τοιαῦτα νεοτλημικότες ἐξαλειφθῆναι· μὴ δὲ παρὰ Θεῷ, φησιν, ἐγγραφήτωσαν μετὰ τῶν ἐκκληγεμένων δικαίων, ἡ τῆς παρ' αὐτῷ ζωῆς ὁτιων ἀξίων, ὥς τὸν ὁρχιγὸν τῆς ζωῆς παραιτησόμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐγράφετο μάλιστα τῶν ἐναρέτων τελευτῶν τὰ ὀνόματα (ὁ ἡ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις φυλάττεται) ἡ τελευτήσαντες, φησὶ, μὴ ἀξιοῦσθαι τῆς τῶν δικαίων γραφῆς· ποῦτες μὴδὲν μετὰσχοιεν καλεῖ (αὐτῷ·)

(2) Σημειούμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Κύριος ἐτρέφετο παρ' ἄλλων μετὰ τοὺς τριάκοντα χρόνους τῆς ἡλικίας του, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη ἡ ἐκνήρυτε τὸ Εὐαγγέλιον, ὥς μαρτυρεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, λέγων, ὅτι ἡ Μαγδαλινὴ ἡ Ἰωάννα γυνὴ Κουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, ἡ Σουσάννα, ἡ ἑτεραι· πολλὰ δὲ δικηγόνοι αὐτῇ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς· (Λουκ. 10· 3·) πρὸ τῶν τριάκοντα δὲ ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ὁ Κύριος ἐτρέφετο ἐκ τοῦ ἐργοχείρου του· ὅπερ ἦτον ἡ τεκτονικὴ τέχνη· οὐ μόνον γὰρ ὁ Κύριος μαρτυρεῖται, ὅτι ἦτον τέκτονος υἱὸς κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον· „ Οὐχ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς; (Ματθ. 13· 55·) ἀλλὰ ἡ τέκτων, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον· „ Οὐχ εὐτὸς ἐστὶν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας; (Μάρκ. 6· 3·) οἱ αὐτοὶ δὲ ὅπου ἔλεγον παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ὅτι εἶναι τοῦ τέκτονος υἱὸς, οἱ αὐτοὶ ἔλεγον καὶ παρὰ τῷ Μάρκῳ, ὅτι εἶναι τέκτων· ὅθεν καθὼς ἀλήθευσον λέγοντες, ὅτι εἶναι τέκτονος υἱὸς (Πάτερ· γὰρ οἱ Θεοὶ Πατέρες κοινῶς συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, μαρτυροῦντες, ὅτι ὁ Ἰωσήφ, ὁ νομιζόμενος Πατὴρ τοῦ Κυρίου· ἦτον τέκτων) ἔττι ἀλήθευσον λέγοντες ἡ ὅτι εἶναι τέκτων· βεβαίῳ ἡ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι συνεδούλευεν ὁ Κύριος μετὰ τὸν Ἰωσήφ τὴν τεκτονικὴν ἐπικυροῖ δὲ τοῦτο μάλιστα πάντων, ὁ Θεὸς Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος ἡ Μάρτυς, φανερῶς μαρτυρῶν ἐν τῇ πρὸς Τρύφωνα διαλόγῳ ἡ λέγων „ Ταῦτα δὲ τὰ τεκτονικὰ ἔργα εἰργάζετο (ὁ Ἰησοῦς) ἐν ἀνθρώποις ὡν, ἄρσεν καὶ ζυγὰ (ἦτοι ζυγὸς βοῶν) διὰ τούτων (τῶν ζυγῶν δηλαδὴ) ἡ τὰ τῆς δικαιοσύνης σύμβολα διδάσκων, ἡ ἐνεργῇ τὸν βίον (διὰ τῶν ἀρσένων δηλ·) (σελ. 156· τῆς ἐν ἔτει αψμζ'· γενομένης ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως·)

(3) Ἐν ἄλλοις, ἀντιλόβοιτό μου· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἡ τό „ Πτωχὸς ἡ ἄλγῶν εἰμι ἐγώ ἐκ μέρους λέγει τῆς Ἐκκλησίας· φησὶ γὰρ ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἡς ἡρξεν ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός· ὃ ἡ εἴρηται ἡ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τοῦ Πνεύματος· εἰσέρχεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μενουγενούς·

Ἡ Σωτηρία, λέγει, ἡ ἀπὸ σοῦ Κύριε, ἐβόηθυσέ μοι καὶ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τῆν πλάνην τῆς Εἰδωλολατρίας.

30: „ Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου
„ μετ' ὧδης· μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰ-
„ νέσει.

31: „ Καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον
„ νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὀ-
„ πλάς.

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσα, τὴν εὐαγγελικὴν
θυσίαν, πῶς προτιμάται ἀπὸ τὰς θυσίας τοῦ νό-
μου· καὶ τὴν λογικὴν, πῶς προτιμάται ἀπὸ τὴν
ἄλογον· Σημεῖον δὲ δυνάμεως εἶναι τὸ νέον φυτ-
ρωμα τῶν κεράτων, καὶ τῶν ὀνύχων· τὰ ὀνύχια
γὰρ ὀνομάζει ὀπλάς· ταῦτα δὲ σημαίνουν τὴν νέκ-
ρωσιν τῆς τοῦ νόμου λατρίας· νεκρά γὰρ εἶναι τὰ
κέρατα καὶ τὰ ὀνύχια. (1)

32: „ Ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθή-
„ τωσαν.

Πτωχοὺς καὶ πένητας ὠνόμασε, τοὺς ἐξ
Ἑθνῶν πεισθέντας· διὰ τί ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ τῆν
θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν, καθὼς προείπομεν· αὐτοὶ
λοιπὸν, λέγει, ὡς ἰδοῦν, ὅσα ὁ Θεὸς ἐπάθα δι

αὐτοὺς, καὶ ὅσα ἐκατόρθωσε, καὶ ὡς εὐφραν-
θοῦν. (2)

„ Ἐκζητήσατε τὸν Θεὸν καὶ ζησεται
„ ἡ ψυχὴ ὑμῶν.

33: „ Ὅτι εἰσέκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύ-
„ ριος· καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐ-
„ τοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Ἀνίσως λέγει, ἑσπεῖς οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντες
ζητήσατε τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν σας, ἡ ψυ-
χή σας θέλει ζῆσει μακαρίαν ζωὴν, διὰ τί ὁ Κύρι-
ος δὲν ἐκαταφρόνησε τοὺς πένητας Ἑθνικοὺς, καὶ
ἐκείνους, ὅπου ἦτον πεπεδημένοι ἀπὸ τὰ δεσμά
τῶν ἁμαρτιῶν τους, καὶ ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ Δαί-
μονος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ζζ'. Παλμῶ, ἐρμηνεύ-
οντες τὸ „ Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρά· ἀλλὰ
ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὅλους ἀπὸ τὰ νοητὰ δεσμά
ταῦτα· κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου.

34: „ Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοί,
„ καὶ ἡ γῆ, θάλασσα, καὶ πάντα
„ τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ,

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετοὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ
οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ εὐχαριστήσουν προπόντως καὶ
κατ' ἀξίαν τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ὁ Δαβ.δ ἐδῶ κα-
λεῖ

(1) Ἐφ. δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ὅτι πᾶς μυριάδας ἀγγέλων πιδύων, οἷς ὁ σιχειῶδες νόμος ἐκράτει τὸν ἔτε νή-
πιον Ἰσραὴλ, ταῖς ἐναίμοις θυσίαις σκιαγραφῶν τὴν μέλλουσαν· ὁ δὲ θεὸς Κυρίλλος λέγει, ὅτι καὶ ταῦτο τὸ ῥητὸν
λέγεται ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ εἶναι τῆς αἰδέσεως ἡ θυσία μό-
σχου νέου καὶ πίσιος, ἀρετὴ μὲν τὰς χεῖρας, ἀρετὴ δὲ προβαλλομένην τὰ κέρατα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπαγγέλλε-
ται δὲ μικτέρι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας, τὰς δι' αἰδέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικὰς· ὁ δὲ Ἡσύχιος
„ Αἶον τὴν δοξολογίαν καλεῖ· ἥτις αὐτῷ παρὰ τῆς κτίσεως ὅλης φυσικῶς κινήμασιν αὐτὸν δοξολογοῦσιν προσφέ-
ρεται· ἡ Ἐκκλησία ποίνυν οὐ μόνον τὴν μετὰ τῆς κτίσεως δοξολογίαν προσφέρειν· ἐπαγγέλλεται· ἀλλὰ μετ' ὧδης
δοξάζειν· τούτῳ πνευματικὴν καὶ νοερὰν ὑμνωδίαν προσφέρειν· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ κυρίως τὸ ἄδειν· ὁ δὲ
Εὐσέβιος γλαφυρῶς λέγει· ὅτι ἐπειδὴ καὶ μόσχος ἐθυσιάζετο ὅταν ἁμάρτανεν ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ Συναγωγὴ ὡς γέ-
γραπται „ Ἐάν ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτη τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν· καὶ προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐ-
τοῦ ἥς ἡμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἁμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας (Λευϊ. δ'. 3.) οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς καὶ ἁρ-
χόντες συνήχθησαν κατὰ τὸν Κυρίου, καὶ τοὺς ὄχλους διηγείραν νὰ ζητήσουν τὸν Βαραββᾶν, καὶ ὅχι τὸν Χριστὸν, διὰ
τοῦτο ἐγένιναι αἰτίοι τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ λέγει ἐδῶ ὅχι ἄλλο ζῶον, ἀλλὰ μόσχον νέον καὶ ἀρετικόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταῦτα γινόντες, φησὶν, οἱ τῷ Πνεύματι πτωχοὶ ἀγαλλισθῆσονται· λέγουσι δὲ
ταῦτα οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοὺς δι' αὐτῶν πεισθέντας εἰς Χριστόν.

λεῖ τὰ ἀναίσθητα στοιχεῖα πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· τὰ ὅποια καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Γενέσεως ἐνθυμήθη· ἀδιαφόρως δὲ τὰ ἔρποντα ἐπρόσθεσε, διὰ τὴν φανερῶση, ὅτι καθὼς τὰ ἔρπετα τῆς γῆς ἔρποντα καὶ συρόμενα διαβαίνουσιν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἔτσι καὶ τὰ ὄψαρια τῆς θαλάσσης· ἢ εἶπε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὄψαριων. (1)

λοι „ Παῦλος γὰρ φησι, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· (Ῥωμ. α'. 1.) σπέρμα δὲ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν Χριστιανοί· ἐπειδὴ ἀνεγεννήθησαν ἀπὸ τοῦς Ἀποστόλους διὰ μέσου τοῦ Βαπτίσματος τῆς παλιγγενεσίας· ἢ δὲ κατὰ πρόθεσιν, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸ καθέξουσι, δηλοῖ ἐπίτασιν καὶ μονιμότητα· μόνοι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ βεβαίως κατοικοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ νὰ ἐδιώχθησαν παντελῶς ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Ἑβραῖοι. (3)

35: Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών.

Σιών ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν νέαν· ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ θέλει συντηρήσει διὰ τὸν ἑαυτὸν του· διὰ τὴν ἢ Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι ἀφιερωμένη, καὶ ὄχι εἰς ἄλλον Θεόν· καὶ μὴ ὅλον ὅπου οἱ ἄσεβες χυριεύουσι τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην.

„Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις
„ τῆς Ἰουδαίας· καὶ κατοικήσουσιν
„ ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.

Αἱ πόλεις, λέγει, τῆς Ἰουδαίας θέλουν οἰκοδομηθῶν· καὶ θέλουν γένουν εἰς αὐτάς νεοὶ παρὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ οἱ Χριστιανοὶ μέλλουν νὰ κατοικήσουν καὶ νὰ κληρονομήσουν αὐτάς. (2)

36: Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου κα-
„ θέξουσιν αὐτήν.

Δούλοι μὲν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστο-

„ Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου
„ κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, θέλουν κατοικήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅσοι ἀγαποῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομά σου Κύριε· ἦτοι οἱ Χριστιανοί· καθὼς δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἕως τοῦ „ Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρὸς μου· μερικοὶ πιστοὶ βιάζονται νὰ τὰς προσαρμώσουν εἰς τὸν Χριστὸν· ἔτσι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰ ἀπὸ ἐκεῖ ρητὰ· ἕως τέλους προσαρμώζουν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν.

Πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, καὶ πῶς αὐτοὶ τὰ προσαρμώζουσιν· ἀπηλλοτριώθην, λέγουσι, τῶν ἀδελφῶν μου, μὴ συγχωρούμενος νὰ συναναστρέφωμαι μὲ αὐτούς, ἕνα μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἐδούλευον εἰς ἄλλους αὐθέντας ἐγὼ, καὶ εἰς ἄλλους ἐεῖνοι· καὶ ἄλλο δὲ, ἐπειδὴ ὁ νόμος συγγένειαν σκλάβων δὲν ἤξευρε· τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ὁ ἀκόλουθος στίχος· συλλογίζομενος δὲ καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ναοῦ, ἀναλύομαι ἀπὸ τῆς λύπης· καὶ τοὺς ἐδικούς σου ὀνειδισμούς Κύριε, τοὺς ὁποίους λέγουσιν οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ σοῦ, πῶς δὲν δύνασαι νὰ μὲ βοη-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶν μετανοῶντι· πολλῶς πλέον χαρήσονται, συμπάσης ἐλευθερωθείσης τῆς γῆς· εἰδὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίᾳ, ἢ αἰνεῖ ἐπὶ ταύτῃ τὸν Θεόν· πολλῶς μᾶλλον ἢ αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε ἢ ἡ γῆ.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Πόλεις οἰκοδομήθησαν αἱ διεγνηγεμέναι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· πεσοῦσαι γὰρ ἦσαν, ὅτε ἠγνόουν τὸν Θεόν· αὐταὶ δὲ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι· Ἰουδαία καὶ ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται.

(3) Τὸ τότε μὲν καιρῷ, ὅτε ταῦτα ἔγραψεν ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς κατὰ Εὐθύμιον, μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ἐκατείχοντο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἢ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον ἀπὸ ἐκεῖ διωγμένοι· τώρα δὲ κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ ἢ Ἑβραῖοι.

βοηθήσας, ἑδούκους μου λογίζομαι· ὅθεν ἀπὸ τὴν λύπην νησεύων, κατεξηράνθην· οἱ δὲ Βαβυλώνιοι περισσώτερον μὲ ὀνειδίζουν πῶς νησεύω ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· καὶ ἐναδύθην σάκκον εἰς σημεῖον τῆς θλίψεως· φανερά δὲ εἶναι τὰ ἐπίλοιπα.

Ἐπειτα ἐπροσπυχόμενην λέγων, ὅτι τῶρα εἶναι καιρὸς ἀγαθοθελείας· ἦτοι ἐλεημοσύνης· τὰ δὲ ἀκόλουθα τὰ ἐρμηνεύουσι, καθὼς τὰ ἐρμηνεύσαμεν καὶ ἡμεῖς· πλὴν οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι παῖδα τοῦ Θεοῦ οὐχὶ τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν κατὰ θέσιν· ἦτοι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων. Ὡς γὰρ φησι πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ (Ἐξ. δ'. 22.) ἢ καὶ ἄλλως, παῖδα λέγουσι τὸν δούλον· Ἐπειτα τὸν ὀνειδισμόν τὸν διὰ σὲ ἐγὼ ἐπρόσμεινα, λέγουσιν, ὁμοίως καὶ τὴν ἄλλην κακοπάθειαν, καθὼς σκλάβος ὅπου εἶμι· διὰ τοῦτο ἐζήτησα παρηγορητὴν, καὶ δὲν εὗρηκα· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ ἀνταμῶμαι τοῖς ὁμοφύλοις μου διὰ νὰ παρηγορῶμαι· εἰς δὲ τὸ ἔδωκαν εἰς τὸ βραχμά μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος, σκοντάβουσι λέγοντες,

ὅτι πικρὸν φαγητὸν μοι ἔρριπον ὡς δούλῳ νὰ φάγω οἱ σκλαβώσαντές με· καὶ διψῶντά με ἐπότισον, ξινὸν κρασί· ἢ μὲ ἔκαμνον νὰ μοι φαίνεται πικρὸν τὸ φαγητὸν διὰ τὰς θλίψεις, καὶ ὀριμὸν τὸ νερὸν· τὸ δὲ γεννηθῆται ἡ τράπεζα αὐτῶν, τὸ ἐρμηνεύουσι κατὰ τὴν ἐξήγησιν, ὅπου ἡμεῖς ἐποιήσαμεν· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ εἶναι, λέγουσι, κατάραι κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· Ἐπαυλὶν δὲ αὐτῶν λέγουσι τὴν πόλιν τους, εἶτα τὸν λαόν, λέγουσι, τὸν ὅποιον ἐσὺ Κύριε, παρεχώρησας νὰ παιδευθῇ, αὐτοὶ οἱ Βαβυλώνιοι πολλὰ τὸν ἐτιμώρησαν· καὶ πάλιν ἐπροσθεσαν ἐπάνω εἰς τοὺς προτέρους πόνους ἄλλους, καὶ τὰ ἐξῆς· εἰς δὲ τὸ, ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, παρομοίως σκοντάβουσι· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ νοοῦσι καθὼς ἀγαπῶν, συμφώνως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν σκλαβωθέντων Ἑβραίων· ἡμεῖς δὲ ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς ἀκριβεστέρους Πατέρας, ἀσφαλές ἐστιν ἐποιήσαμεν τὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐξήγησιν.

Ψαλμος ΞΘ'.

Εἰς τὸ τέλος· τῷ Δαβίδ· εἰς ἀνάμνησιν·

Εἰς ἀνάμνησιν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διὰ τὴν ἑρηνικήν καὶ συνθέσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ λόγια, ὅπου εἶπεν εἰς τὸν λθ'. Ψαλμόν, εἶχεν αὐτὸν πρὸ χειρὸς καὶ ἑτοιμον πάντοτε· καὶ ὅταν ἐνθυμεῖτο τὴν ἀμαρτίαν ὅπου ἔκαμε, μοιχεύσας τὴν Βηρσαβέε καὶ φανεύσας τὸν Οὐρίαν, τότε ἐψάλλεν αὐτὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ἂν μίαν ἐπιπόδην καὶ ἀντιφαρμακὸν ἐναντίον τῶν Διχιδόνων, ὅπου ἐκρήμνισαν αὐτὸν εἰς ἐκαίνας τὰς ἀμαρτίας, δοόμενος, καὶ παρακαλῶν τὸν Θεόν, νὰ μὴ κυριευθῇ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλην μίαν φορὰν· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμεῖτο ὅσα κακὰ ἐπαθὲν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν του, τότε ἐψάλλε τούτῳ τὸν Ψαλμόν, διὰ νὰ μὴ ἀησμονήσῃ τὴν χάριν καὶ βοήθειαν· ἥκου τότε.

τότε λαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τὴν ἐν τούτῳ περιερχομένη προσευχή ἐτα-
λείονα καὶ εἰς ἑκάστων ἤρχετο. (1)

Ἰητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. (3)

1 : „Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρό-
„ σχες·

Εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν γράφεται „ Κύριε εἰς
τὸ βοηθήσάι μοι [πρόσχεις· τὸ ὅποιον εἶναι σχεδὸν τὸ
ἴδιον.

„ Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι σπεῦσον

Τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἴδιον μὲ τὸ „ τάχυνον
τοῦ ἐξελεῖσθαι με, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐν τῷ λ'. Ψαλ-
μῷ. (2)

2 : „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν
„ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

Καὶ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ γράφεται οὕτως „ Κομισάσθωσαν παραυτίκα αἰσχύνην αὐτῶν,
οὕτως „ Αἰσχυνθήσαν καὶ ἐντραπήσαν ἅμα οἱ

„ Αποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ
„ καταισχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί
„ μοί, κακά·

Καὶ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ, οὕ-
τως „ Αποστραφήσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισ-
χυνθήσαν οἱ θέλοντές μοι κακά· (4) ὥς ἐκ
τούτου συμπεραίνεται· ὅτι αἰγάλα καὶ εἶναι τὰ
τοιαῦτα, προσαιτικὰ κατὰ τὴν φωνὴν, ἀλλ' ὅμως
ἔχουσι δύναμιν εὐκτικῶν.

3 : „ Αποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυ-
„ νομενοί οἱ λεγοντές μοι· εὐγε εὐγε!

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ γράφεται οὕτως „ Κομισάσθωσαν παραυτίκα αἰσχύνην αὐτῶν,

4 : „ Α-

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐποίησε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐν σχήματι προσευχῆς, ὅταν
ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ· ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι δυνατὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ λέγεται
ἔκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθῆσαι αὐτῇ διαναστῆναι τὸν Θεόν· προ-
σθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου τὰ λόγια ταῦτα „ Εἰς τὸ σῶσαί με· λέγει ὁ-
μως, ὅτι ταῦτα οὐχ εὔρεν, οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους· συμφωνεῖ ἄλλ' οὖν τῇ τοῦ Ψαλμοῦ δια-
νοίᾳ· σωτηρίαν γὰρ ὁ Προφήτης αἰτεῖ ἔκ τῶν πολεμούντων ἀπαλλαγὴν· εἰκότως δὲ ἔκ τῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῇ ἐπι-
γραφῇ πρόσκειται· ἢ γὰρ μνήμη τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐκέντει τῶν πολεμίων σφοδρότερον· εἶπε δὲ ἔκ ὁ Δίδυμος
„ Σωτηρία πάντος μετανουήσαντος ἢ ὃν ἐπελάθετο μνήμη· μνησθῆσονται γὰρ φησὶ, ἔκ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύ-
ριον πάντα τὰ πέλατα τῆς γῆς· ἀγαθὸν γὰρ μνήμης τέλος, ἐπιστροφή·

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μακάριον σὺν τοσαύτῃ παρησίᾳ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι, ὥς ἐκ κατεπίγειν αὐτὸν
εἰς ἡμετέραν βοήθειαν· πρῶτον δὲ προσέχειν τὸν Θεόν, ἔκ μετὰ τοῦτο ταχύναι προσήζατο· ἐὰν γὰρ ὁλως προ-
σχῇ, τίνας ἢ ποίας βοηθείας χρῆζομεν, παραχεῖμα σπλαγχνίζεται· σπλαγχνισθεὶς δὲ ταχύνει ἔκ ἀναβάλλε-
ται (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, οἱ ζητοῦντες ἡμῶν τὰς ψυχὰς διαφθεῖραι, οἱ Δαίμονες εἰσι μάλιστα· ζητοῦσι δὲ ἔκ
οἱ πρὸς τὰς φαύλας πράξεις ἡδονὰς τε ἀτόπους ἡμᾶς ἐρεθίζοντες ἄνθρωποι· ἀλλ' οὐδέτεροι δύνανται, ἐὰν μὴ παρ
ἡμῶν τὴν κατ' ἡμῶν προδοσίαν λάβωσι ἔκ ἐὰν μὴ τὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς δῆσαντες οὕτως αὐτοῖς ἀκολουθήσωμεν·
οὗτοι τοίνυν αἰσχύνονται, ὅταν ἡμᾶς ὑψηλοτέρους πολὺ τῆς παρ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς κατεργαζόμενους θεάσονται· (ἐν
τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πλὴν τῷ ἁμαρτάνοντι συμφέρει ἀποστραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω διὰ μετανόας, παλιν-
δρομοῦντι ἐφ' ὃ καταλείπειν ἀγαθὸν μετὰ τοῦ αἰσχυρῆσθαι θέλει·

οὐ λέγοντές μοι εὖγε εὖγε. (1)

„Θεὸς βοηθήσόν μοι..

4: „ Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητούντες·
„ σε ὁ Θεός.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ' εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁ Θεὸς βοηθήσόν μοι, ἐκεῖ γράφεται „ Κύριος φρονεῖ μου. (3)

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ' εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁ Θεός, ἐκεῖ γράφεται Κύριε.

„ βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἴ σὺ·
„ Κύριε μὴ χρονίσῃς.

„ Καὶ λεγέτωσαν διὰ παντός· μεγα-
„ λυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ ἀγαπῶντες·
„ τὸ σωτήριόν σου.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ' γράφεται· ἀντὶ δὲ

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ' εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ λεγέτωσαν, εἰπάτωσαν ἐκεῖ γράφεται. (2)

τοῦ, ῥύστης, ἐκεῖ εὐρίσκεται, ὑπερασπιστής· καὶ ἀντὶ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εὐρίσκεται ὁ Θεός μου· ὅθεν τὴν ἐρμηνείαν τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, ὅρα ἐν τῷ

5 „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· ὁ λθ' Ψαλμῷ. (4)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ μόνον, φησι, τῇ γῇ παραδοθήσονται, ἀλλὰ καὶ μετ' αἰσχύνης τὸν δὲ τὸν βίον ὑπεξελεύσονται οἱ καταταρυσάμενοι κατὰ τῶν εὐσεβῶς βιοτεόντων τὰ δεινὰ· καὶ οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφιδόμενοι τράπνυντο εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης τὴν ἐμὴν ὄρῶντες μεταβολὴν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνας ἐν τάχει κατατρίβειν βούλεται; τοὺς λέγοντας εὖγε εὖγε! τούτους τοὺς ἐγγεληντας· τοὺς κολακεύοντας· τοὺς ἀποδεχομένους ὡς ἀγαθὰ τὰ βλαβερά καὶ θανάσιμα· πλὴν ὅτι τοὺς μὲν νοητοὺς ἐχθροὺς κατατρίβειν καὶ ἀποστρέφειν μόνον· τοὺς δὲ αἰσθητοὺς διὰ τάχους προσεύχεται· εὐκολότεροι γὰρ οὗτοι ὡς ἀδελφοὶ τῇ φύσει καὶ ὁμογενεῖς καὶ ὁμόφυλοι.

(2) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ταῦτα μὲν φησι πάθειεν ἐκεῖνοι· οἱ δὲ τῆς ἐμῆς μερίδος· ἦτοι οἱ παρὰ σοῦ σωτηρίαν ἐλπίζοντες, καὶ οὐχὶ πλήθει καὶ δυνάμει θαρρύνοντες, τὴν δὲ παρὰ σοῦ μόνου βοηθειαν ἐκζητοῦντες, θυμῷ ἀπάσης ἐμπλησθεῖεν· ἵνα σου τὰς ἐνεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύωσι, καὶ λέγοιεν· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος· καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἐνὶ καιρῷ· ἀλλὰ διὰ παντός, νικῶντος τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς πᾶν τὸ τῶν πολεμίων γένος· σωτήριον δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός, ὁ αἰτίας τῆς αἰωνίου σωτηρίας· ὃν οἱ ἀγαπῶντες, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ὅτι τὰ εἶδωλα καταλιπόντες, αὐτὸν ἠγάπησαν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ οὕτως εὑρίσκειται ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ Θεοδώριτου· παρὰ δὲ τῷ Θεοδώρῳ οὕτω γράφεται· „ Τὸ Κύριος οὐ κεῖται ἐν τῷ Ἐξαπλῷ, θυμῷ ἀπάσης, φησι, τοὺς σοὺς ἐμπλησάν εὐφραν· ἵνα σου τὰς ἐνεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι· „ Σωτήριον τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται· ἐν αὐτῷ γὰρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία πέπραχται· ὅθεν καὶ Συμεὼν ἀπολαβὼν τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς ἀγκάλας ἔλεγεν· εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· οἱ τοίνυν τοῦτο ἀγαπῶντες τὸ σωτήριον διὰ παντός τὸν Θεὸν μεγαλύνουσι· τούτους δοξάζουσιν, ὅτι τὰ εἶδωλα καταλιπόντες τὸν Θεὸν ἠγάπησαν τὸν ὄντως σφύζοντα καὶ λυτρούμενον.

(3) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ὅρα δὲ, ὅτι μεγάλου βασιλεῦς ἔθνους ὁ Δαβὶδ, καὶ πλουσιώτατος ὢν, ἤδει τὸ φάσκον λόγιον· ὅσω μέγας εἶ, τοσούτω ταπεινὸς σεαυτὸν, καὶ ἐναντὶ Κυρίου εὐρήσεις χάριν· διὸ σμικρύνων ἑαυτὸν, καὶ τὸν πλοῦτον ὄρῶν τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, πτωχὸν ἑαυτὸν καὶ πένητα διὰ τῶν προκειμένων καλεῖ· ὥς δὲ καὶ ἐκ πρῶτον τοῦ λαοῦ τῶν ἔθνων λέγεται, τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν, παρακαλοῦντος ἐπιταχύναι τὴν τοῦ Χριστοῦ βοηθειαν, καὶ κατατρίβειν τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς· ὅταν γὰρ πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐκπέσωμεν, τότε τὸν Θεὸν ἀντιπάντων εὐρήσομεν.

(4) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Βοηθός ὡς ἰσχυρός· ῥύστης, ὡς αὐτὸς ἐνέχυρον ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θανάτῳ πρὸς μικρὸν· ὥς ἐρύσθηναι τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, δίδόμενος· μὴ χρονίσῃς· ἀπέγνωσαι γὰρ παρὰ πάντων λατρῶν ὁ ἄρρωστος.

„ Εἴληφε τέρμα, ὅθεν ὁ πρῶτος Τόμος· „ Θεὸς δὲ εἶπεν, τέρματος, χωρὶς κράτος.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῷ παρόντι Πρώτῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου πε-
ριεχομένων ἀξιωματικῶν κατὰ Ἀλφάβητον .

Α

Ἀβραάμ αἶς πρὸς τὸν Πατριάρχην ὑποσχέσεις, ἔλα-
βον τέλος. 386
Ἀβεσσαλώμ πῶς συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνο-
μίαν. 48
Ἀβιάθαρ εἰς τὸν καιρὸν, διὰ τί λέγει ὁ Κύριος, ὅτι
ἔφαγεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἄρτους, ἡ δὲ πρώτη τῶν
Βασιλειῶν λέγει ὅτι ἐπὶ ἀβιμέλεχ. 266
Ἀβιμέλεχ δύο ὄνματα εἶχεν. αὐτόθ. ὁ αὐτὸς εἶναι
μὲ τὸν Ἀγχοῦς. αὐτόθ.
Ἀβυσσος ποῖα λέγεται. καὶ ποῖοι εἶναι οἱ θησαυροὶ
τῆς ἀβύσσου. 259
Ἀβυσσος εἶναι τὰ περὶ ἑκάστον κρίματα Κυρίου.
αὐτόθ.
Ἀβυσσος ἀβυσσον ἐπικαλεῖται, πῶς ἐρμηνεύεται. 345
Ἀγαθούς ὀνειδίζουν οἱ φαῦλοι, δι' αἷς ἔχουσι κακο-
παθείας. 553
Ἀγαλλίαμάμου λέγειν τῷ Χριστῷ, οὐ πάντων ἐστὶ. 252
Ἀγαλλίασις τί διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην. 59
Ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται. 60
Ἀγαλλίασις ἐν Κυρίῳ πῶς γίνεται. 255
Ἀγάπης φύσις πράγμα θερμὸν εἶναι. 342 Ἀγά-
πην τελείαν ὁ φθάσας τοῦ Θεοῦ τί κάμνει. 500
Ἀγάπης ἀδελφῶν νόμος, ποῦτε πρέπειν ἀργῇ. 552
Ἄγγελοι τὸ Μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐγίνωσκον
προτοῦ νὰ γένη, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ. 130
Οἱ διακονοῦντες τῷ Χριστῷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνέβαινον
μαζὶ ἐν τῇ ἀναλήψει αὐτοῦ. 200 Πόρται αὐ-
τῶν ποῖοι εἶναι. 201 Ἀρχόντες εἶναι τοῦ δευ-
τέρου καὶ πρώτου οὐρανοῦ. 202 Διὰ τί ἠπόρουν
ἐν τῇ ἀναλήψει. αὐτόθ. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἐπροσάξεν αὐτοὺς νὰ ἄρουν τὰς πύλας ἐν τῇ ἀ-
ναλήψει. 202 Διὰ τί δις εἶπον τὸ ἄρατε. αὐ-

τόθ. Δυσκίνητοι εἶναι πρὸς τὸ κακόν. 259
Τώρα δὲ μετὰ τὴν ἐνσαρκὸν οἰκονομίαν ἄγιναν ἀκί-
νητοι αὐτόθ. Δυνάμεις εἶναι τῶν οὐρανῶν. αὐ-
τόθ. Ἄγγελος ὁ φύλαξ τοῦ ἀνθρώπου μετ' ὁλοκλη-
ρον εὐαγγέλιον ὁμοιάζει. 270 Ἡ ἁμαρτία μα-
κρύνει τὸν φύλακα ἀπὸ λόγου μας. αὐτόθ. Ἄγγελοι
φῶς εἶναι. 314
Ἄγγελοι διὰ τί Δυνάμεις ὀνομάζονται. 380 Ἀ-
φωναὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἀναλήψει, φωναὶ σάλπιγγος
ὀνομάζονται. αὐτόθ. Ἄγγελοι εὐδαῖς ὀνομάζον-
ται. 401 Ἄγγελος κοντὰ εἰς πᾶθε πιστὸν εὐ-
ρίσκεται. αὐτόθ. Τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ἡ-
ξεύρουσι. 407 Ἄγγελοι τείχη εἶναι τῆς Ἐκ-
κλησίας. 429 Οὐρανοὶ ὀνομάζονται. 154
Καὶ ἡμέρα. αὐτόθ. Ἄγγελοι δὲν ἡξεύρουσιν ὁ-
λα, ἀλλὰ ὅσα διδάχθουν. 201 Ἄγγελοι ὅλη εἰ-
σι τὸν βορρᾶν ἐξελαύνοντα. 389 Ἄρμα εἶναι
τῶν εὐθηνούντων. 535 Ἄγγελοι ἀποστέλλονται
εἰς τὸ νὰ παιδεύουν τοὺς κακοὺς. 279
Ἄγιον ποῖον οἱ Ἰουδαῖοι ὀνόμαζον. 161. 163
Ἄγιον μετὰ σάσις ἐν εἰρήνῃ γίνεται. 24 Ἄγιος
ποῖος εἶναι. 80. 105 Ἄγιος διὰ τί ἐθαυμά-
σωνεν ὁ Θεός. αὐτόθ. ἀσθένειαι αὐτῶν ταχέως
ἐπέρχοντο. αὐτόθ. Ἄγιον ὁ νοῦς χαίρει, ὅταν
πρόκηται εἰς αὐτοὺς πόνος ὑπὲρ ἀρετῆς διὰ νὰ φα-
νερωθῇ ἡ εὐνοδιά των. 212 Ἄγιοις παρίσταται ὁ
Θεός. 275 Μερικὰ μόνον χαρίσματα ἔχουν. 367
Ἐκμειλίσουσιν οἱ ἅγιοι τὸν Θεὸν κατηγοροῦντες τὴν
τῆς φύσεως αὐτῶν ἀσθένειαν. 422 Ἄγιος περι-
ζώννυται δυνάμειν. 141 Ἄγιοι διὰ τί φανερόντου,
σι τὰ κατορθώματά των. 523 Ἄγιοι μόνον ἱκανοὶ
εἶναι νὰ ἑκμειλίσουν τὸν Θεόν. 546 Ἄγιοι ἀν-
θρακες ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀνέφθησαν. 130

Ἀδάμ

Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν ἡδυνάσθη ἐφύτρωσι. 251
Ἐκατέρωθεν διὰ τὴν παρακοήν του. 309 Ἀνδρὶ
ἀμάρταναν δὲν ἐμίγη μετὰ τὴν Εὐάν. 420 Ἀπαθῶς
ἐμελλε νὰ γυνῇ. 421 Ἀμαρτία αὐτοῦ, διὰ τί
λέγεται καὶ μία καὶ πολλαί. 422
Ἀδελφοὺς ὁ συμπονῶν σπάνιος εἶναι. 349 Κατὰ
τοῦ ἀδελφοῦ ποῖος εἶναι ὁ καταλαλῶν. 413
Ἀδὴς τί εἶναι. 110 Εὐρυχωρότερος ἐγίνε διὰ τὸ
πληθος τῶν ἀπολλυμένων αὐτοῦ.
Ἀδικῆσαι οἱ συλλογιζόμενοι, πολὺν πόνον δεκμά-
ζουσι. 47
Ἀδικίαν ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν του μισεῖ. 82 Ἀδι-
κηταὶ τῶν πενήτων πρέπει νὰ φέδληθῶν. 86 Ἐπ'
ἀδικίαν δὲν πρέπει νὰ ἀπικῇ τινὰς καὶ δική. 497
Ἀδικούμενοι θέλουν ἐξουσιάσουν ἐν τῷ μέλλοντι
τοὺς αὐτοὺς ἀδικούντας. 402
Ἀδίκου ἀνθρώπου δόξα εἶναι. 402 Ἀδικὸς ἀνθρω-
πος ποῦτα εὐχαρισεῖ τὴν Θεὸν καὶ ποῦτα τὸν βλα-
σφημεῖ. 403 Ποτέ δὲν θέλει εἰδῆ φῶς αὐτοῦ.
Ἀδικία λέγεται ὁ ἀδικὸς ἀνθρώπος. 444 Τὸν
λαὸν τοῦ Θεοῦ ὡς ἄνθρωπον οἱ ἀδικοὶ τρώγουσι. 95
Ἀδολοσχία πόσα σημαίνει. 443
Ἀδραχὰρ τί δηλοῖ. 481
Ἀδων διαφέρει ἀπὸ τὸ ψάλλον. 528 92. 218
Ἀἷρ οὐρανὸς ὀνομάζεται. 55
Ἀθεΐα κορυφὴ πάσης πονηρίας ἐστ. 93 Ἀθεΐας
καρκτηρ εἶναι ἡ κακία. 437 Πόσον μεγάλη
καὶ φοβερά ἀμαρτία εἶναι. 436
Ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ θανάτῳ ἐρευνῶνται ὑπὸ
τοῦ ἀρχόντος τοῦ αἰῶνος. 40
Ἀθῶς ποῖος εἶναι. 133 Ἀθῶς χερσὶ ποῖος εἶ-
ναι. 199
Αἴγυπτος τί σημαίνει. 544
Αἰθιοπίας χεῖρ ποῖος εἶναι. 544 Τί δηλοῖ αὐτοῦ.
Αἶμα ζωὴ νοεῖται. 42
Αἶνες εἰς τοὺς εὐθεῖς πρέπει. 257 Δοξολογία
καὶ εὐχαριστία εἶναι ἡ αἶνσις. 411
Αἰρετικῶν λάρυγξ τάφος εἶναι ἀνεκτός 30 Αἰρετι-
κῶν ἐκκλησίαι δὲν εἶναι τετυρωμένοι. 535
Αἰσθησις ὑπόδημα εἶναι τῆς ψυχῆς. 486
Αἰσθητήριόν μας διὰ τί συνιστάμεν νὰ φέρωμεν

μάρτυρας. 352
Αἰσχύνῃ τοὺς κακῶς τρέχοντας ἴσησι τῆς πονηρί-
ας. 38 Ὄρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Ἐντροπὴ ἐν τῷ Πί-
νακι τούτῳ.
Αἰτιατὰ μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν αἰτίων ὀνομάζομεν. 41
Αἰὼν κυρίως ὁ μέλλων εἶναι. 61 Λέγεται καὶ τὸ
τοῦ παρόντος αἰῶνος μακρὸν διάστημα. 165 Καὶ
τὸ βέβαιον τοῦ πράγματος αὐτοῦ. Ἐσπέρα εἶ-
σιν ὁ παρὼν, πρωὶ δὲ ὁ μέλλων. 235 Αἰὼν παν-
ταχοῦ ἀδρίσως σημαίνει τὸ πάντοτε. 355 Ἐ-
νίοτε δὲ σημαίνει καὶ ὀρισμένον τινα καιρὸν αὐτοῦ.
Ἀκακία διττῶς νοεῖται. 211 Τί εἶναι ἡ ἀκα-
κία. 397
Ἀκακία τί δηλοῖ. 470
Ἀκούειν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἐνωτίζεσθαι. 26 394 Ἐ-
πίτασιν δεήσεως σημαίνουσι. 440
Ἀλαλαγμὸς τί εἶναι. 218 257
Ἀληθείας ποῖας ἐκζητεῖ ὁ Κύριος. 248 Ἀληθείας
δύο τὰ σημαίνόμενα. 100 Καρδία πρώτον πρέ-
πει νὰ ἀληθεύῃ εἰτα τὸ σῶμα. 101
Ἀλλαγμα τί εἶναι. 356
Ἀλλότριαι πεῖσι εἶναι. 441
Ἀλόπεκες τίνες εἶναι. 503 Ποῖα κρέατα γίνονται
μερίδας αὐτῶν αὐτοῦ.
Ἀμαρτήματα κρύφια ποῖα εἶναι. 158 Ἀμαρτήμα-
τα ξένα ποῖα εἶναι αὐτοῦ. Τὰ ἐν ἀγνοίᾳ με-
προσευχὴν μόνην συγχωροῦνται, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ
ἐν γνώσει. 205 Ἀμαρτήματα δὲν πρέπει νὰ κρύ-
πτωμεν. 311 Πᾶν ἀμάρτημα κατὰ ἀφροσύνην
γίνεται αὐτοῦ. Ὁ αἰὼς ἀμαρτημάτων οὐ βί-
θυμεν ἐφείλει. 312 Ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων ὁ
κρύπτων κοινῶς εἶναι τῆς τιμωρίας ἐκείνων. 412
Ἀμαρτήματα ποῖα δέονται πλύσεως, καὶ ποῖα κα-
θαρισμοῦ. 418 Ἄλλα μὲν εἶναι δυσίατα, ἄλλα
ἀνίατα, καὶ ἄλλα ἰάσιμα. 450 Ἀμαρτήματα
μεῖζονα μεῖζονα σάλον προξενούσι, τὰ δὲ μικρὰ
μικρὸν. 493 Καὶ τὸ λεπτότατον ὡς τὴν τρέ-
χε ἀμάρτημα ἐξαιτάμεν οἱ Δαίμονες. 538 Με-
γαλῶτατα ἀμαρτήματα βυθὸι θαλάσσης ὀνομά-
ζονται. 539 Ἀμαλούμενα τῶν ἀμαρτημάτων τὰ
τραύματα μεῖζονα γίνονται. 38 Ἀμαρτήματα
θανά.

θανάσιμα ὡδίνες εἶναι θανάτου καὶ Ἄδου. 126
Καὶ ἀπὸ τὰ πλεον ἐσχάτα καὶ εὐτελὴ πρέπει
νὰ φυλαττώμεθα. 158
Ἀμαρτία σαρκικὴ ἀνομία πτέρυγος λέγεται καὶ διὰ
τί. 396. Καθὰ ἀμαρτία ἔχει νὰ παρασθῇ ἐν
τῇ κρίσει καθὼς ἐπράχθη· αὐτόθ. Θέλει παραστή-
σει ὁ Θεὸς τὰς ἀμαρτίας ἐκείνου καὶ διὰ τί. 414
Ταῖς ψυχαῖς ἔπονται αἱ ἀμαρτίαι· αὐτόθ. Ἀ-
μαρτία μεγάλη μεγάλην χρειάζεται καὶ τὴν φιλο-
θωπίαν. 417. Ἀμαρτία κυρίως ποία εἶναι. αὐ-
τόθ. Ἀμαρτίας ἐνθύμησις-σημεῖον εἶναι μετανοίας
ἀληθινῆς. 419. Ἀμαρτία μία ἱκανὴ παραπέμ-
ψαι εἰς γέναν. 423. Ἀμαρτία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρ-
νήσεως εἶναι ἐλεγχος καὶ ἀπόδειξις. 437. Κα-
θαρός μένει ἀπὸ ἀμαρτίας ὁ φυλάσσων τὰς ἐν-
τολάς. 137. Ἀμαρτίαι τεῖχος εἶναι, ἐπειδὴ δὲν
αἰφύνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Θεόν. 140
Ἀμαρτία εἶναι αἰτία καὶ τοῦ ψυχικοῦ θανάτου
καὶ τοῦ σωματικοῦ. 459. Ἀμαρτίας φύσις ἄ-
στατος εἶναι, καὶ ἀνυπαρκτος. 462. Ἀμαρτίας
ἀρχὴ ἀπὸ καρδίας εἶναι· τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ἐν
τῇ πράξει. 467. Ἀμαρτία ἀκάνθα εἶναι. 470
Ἡ μεγάλη ἀμαρτία ῥάμνος εἶναι· αὐτόθ. Ἀ-
μαρτίας τόξον χωρὶς πρόσωπον δὲν ἐνεργεῖ. 482
Ἀμαρτίας καρπὸς εἶναι ἡ ἀσχύνη. 539. Ἀμαρ-
τία τόπος εἶναι τοῦ Διαβόλου. 307. Ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἱατρνεύει τὰς ἀμαρτίας. 337. Ἀμαρτίαι
θανάσιμοι, πύλαι θανάτου λέγονται. 66. Ἀ-
μαρτία θηρεύει τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τῆς ἡδονῆς
πρὸς θάνατον δαλεάζει. 474. Ἀμαρτία ἀτιμία
εἶναι. 495.
Ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ ὁ νοῦς, ἀνίσως δὲν ἀσθενήσῃ·
καὶ νικηθῇ ἀπὸ τὰ πάθη. 346. Θάνατος ἡ ἀμαρ-
τία ὀνομάζεται. 36. Πάλλειόνει τὴν ψυχὴν. 37.
Πόθεν ἔχει ἡ ἀμαρτία τὴν σύστασίν-τις. 45. Ἀ-
μαρτίαι κάμνουσι τὸν Θεόν νὰ μακρύνῃ ἀπὸ ἡ-
μᾶς, καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐλεῇ. 70. Ἀναίρεσις ἀ-
μαρτίας ποία εἶναι. 72. Ἀμαρτία οὐκ ἐστὶ,
σκότος ὁμῶς τυποῦται νοητόν. 77. Εἰς τὴν ψυ-
χὴν εἶναι πολέμιον. 82. Ἐν ἀμαρτίαις ὢν, λέ-
γει, ὅτι ἐπελάθετό με· ὁ Θεός, καὶ ὅχι ἐν συμ-

φοραῖς καὶ θλίψεσιν. 90. Διὰ τί ἀσθενεῖα ἡ ἀ-
μαρτία λέγεται. 105. Πᾶσα ἀμαρτία ἐξ ἀφρο-
σύνης γαννῶται. 205. Ἀμαρτιῶν εὐθύναι ἐκ
ποίας ηλικίας ἀρχίζουν. αὐτόθ. Ἀμαρτία πολ-
λὴ διὰ τί λέγεται. 207. Συγχώρησις ἀμαρτιῶν
ἀποχὴν, καὶ ταπεινώσιν, καὶ κακοπάθειαν-χρειδι-
ζεται. 209. Ἐκκασις ἐστὶ φρονῶν. 238. Τίνων
αἱ ἀμαρτίαι ἀφίενται, τίνων ἐπικαλύπτονται, καὶ
τίνων οὐ λογίζονται. 249. Ἀμαρτία τί διαφέ-
ρει ἀπὸ τὴν ἀνομίαν. αὐτόθ. διὰ τί ἡ ἀμαρ-
τία λέγεται ἀκάνθα. 250. Ἀσέβεια εἶναι τῆς
καρδίας. 251. Ὁ βουλόμενος τὴν ἀμαρτίαν, κρύπ-
τει αὐτήν, ὁ δὲ μισῶν, ἐξομολογεῖται· αὐτόθ.
Ἡ ἀμαρτία μακρύνει ἀπὸ λόγου μας τὸν φύλα-
κα Ἀγγελοῦ. 270. Ἀμαρτίαν του· πρέπει νὰ
εὕρῃ τινὰς καὶ νὰ μισήσῃ. 288. Ἀμαρτία πῶς
ἀφίεται· αὐτόθ. Τὰ λείψανα τῶν ἐκ τῆς ἀ-
μαρτίας τραυμάτων· πρέπει νὰ ἱατροῦνται, ἵνα
μὴ εἰς ἐλκώσεις μεταφοιτήσῃσι. 311. Ἀμαρτία
παχύνει τὴν ψυχὴν. 324. Ἀμαρτίας συγχώρη-
σις, ἄνεσις εἶναι. 325. Ἀμαρτίαι ὅτι ὑπὲρ τὰς
τρίχας τῆς κεφαλῆς εἶναι, δὲν ἐρρέθη ὑπερβολι-
κῶς. 332. Ἀμαρτιῶν ἄβυσσος τὴν ἄβυσσον ἐ-
πικαλεῖται τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ. 346. Ἀ-
πάτη εἶναι. 396. Ἀμαρτία διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀ-
σέβειαν. 245. Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν πατέρα
καὶ ἄνδρα ἔχει τὸν Διάβολον. 529.
Ἀμαρτωλὸς ποῖος εἶναι. 2. Πέπτει εἰς τὸν λάκκον
καὶ κίνδυνον, ὅπου κατὰ τοῦ ἄλλου κατασκευά-
ζει. 49. Ἀμαρτωλοὶ οἱ ἐμετανόητοι, μετὰ τὴν
ἀνάστασιν ἀποστρέφουσιν εἰς τὸν Ἄδην. 68. Ἀ-
μαρτωλὸς, ὅταν ἐπαινῇται, ἀνιάτος μένει. 71.
Ὅταν ἀμαρτάνει, δὲν νομίζει ὅτι τὸν βλέπει ὁ
Θεός· αὐτόθ. Οὐ μέμνηται τῆς κρίσεως. 72.
Μὲ τὸν λέοντα ὁμοιάζει. 74. Ἀρπάζει καὶ τα-
πεινώνει καὶ κατακυριεύει τοὺς πτωχοὺς· αὐτόθ.
Ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ οὐχ' εὐρεθήσεται. 77. Ἀ-
μαρτωλοῦ οὐδὲν ἐστὶν εὐτελέστερον. 80. Πρὸ τῆς
κολάσεως δίκην δίδωσι. 82. Κύκλῳ περιπατεῖ,
καὶ οὐχὶ εἰς τὸ μέσον. 88. Τεῖς ἔργοις φωνά-
ζει, ὅτι οὐκ ἐστὶ Θεός. 93. Ποιοὶ ἀμαρτάνουν
διακε-

διακενῆς. 204 Ἀμαρτάνοντες, διὰ τί λέγομεν
μὴ συνελκύσῃς με μετὰ ἀμαρτωλῶν, καὶ μετὰ
ἐργαζομένων τὴν ἀδικίαν. 223 Εἰς τοὺς ἀμαρ-
τωλοὺς θέλει δοθεῖ μόνῃ ἡ καυσικὴ δύναμις τοῦ
πυρός. 229 Ἀμαρτωλὸς δίδωσι τόπον εἰς τὸν
Διάβολον. 255 Θάνατος ἀμαρτωλοῦ πονη-
ρός. 276 Ἀμαρτωλὸς οὐχ' ὑποτάσσεται τῷ Κυ-
ρίῳ. 296 Ἀμαρτωλοὶ οἱ διὰ τῆς μετανοίας
σωθέντες, θύρα σωτηρίας τοῖς ἄλλοις ἀμαρτω-
λοῖς γίνονται. 426 Ἀμαρτωλοῦ εἰς τὸ αἷμα
πῶς νίπεται ὁ Δίκαιος. 471 Ὁ κατὰ διάνοι-
αν ἀμαρτωλός, οὐ πάντῃ ἀτιμώρητος ἔσται. 499
Μὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς πρέπει νὰ συνανασφρέταί
τινας διὰ νὰ τοὺς ὠφελήσῃ, ὁ δὲ συνελκόμενος
εἰς τὰς ἀμαρτίας των, ὥς μὴ τοὺς συνανα-
σφρέταται. 223 Τὴν κορυφὴν τοὺς καταπα-
τοῦν οἱ Δαίμονες. 538 Ἀμαρτωλῶν ἱεραχί-
ον συντριβῆναι, χρήσιμον, καὶ αἰτησις αἰγιο-
πρεπής. 77 Ἀμαρτάνων ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Δια-
βόλου κρατεῖται 126 Ἀμαρτωλῶν ἡ πετώσις ἐν-
χερὴς ἐσιν. 527

Ἄμωμος ποῖος εἶναι. 100

Ἀνάληψις Χριστοῦ διὰ τίνων λόγων δηλοῦ-
ται. 201 Ἐν τῇ ἀναλήψει τὰ Χερουβὶμ τὸν
Χριστὸν ἐσηκόναν. 131 Ὁ ἀναληφθεὶς Χρι-
στὸς ἐκρύβη καὶ δὲν ἐφαίνετο αὐτόθ. Τὸ
σκότος ἔβαλε σκέπασμά του. αὐτόθ. Δὲν
ἀπέβαλε τὴν σκηνὴν· ἦτοι τὴν σάρκα ὁ ἀ-
ναληφθεὶς. αὐτόθ. Διὰ τί ὁ Χριστὸς λέγε-
ται ὅτι ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐχὶ ἀ-
νεβέβασθη. 384 Τὶ δηλοῖ τὸ ἐν ἀλαλαγμῷ
καὶ ἐν φωνῇ σαλπιγγος ἀναβῆναι. αὐτόθ. Ἀνε-
βη εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστός. 464 Κατὰ ἀ-
νατολὰς ἀναλήφθη. 545

Ἀνάσσα Κύριε, τί θέλει νὰ εἴπῃ. 17

Ἀναστάσις πέρι, ποῖος πρῶτος ἐδίδαξε. 6

Ἀνάστασις Θεοῦ τί δηλοῖ. 527

Ἀνάστασις Χριστοῦ κατὰ τὴν ὁγδόην ἡμέραν· ἦτοι
τὴν Κυριακὴν ἔγενεν. 83 Ἀντίληψις ἐσθινὴ λέ-
γεται. 170 Ἀνάστασιν Χριστοῦ ἐδήλουν τὰ τοῦ
Δαβὶδ κενστάφια, 473 Ἀνάστασις Χριστοῦ ἐ-

ξανάστασις μᾶλλον λέγεται ἢ ἀνάστασις. 538

Τί διαφέρει ἀνάστασις ἀπὸ τὴν ἐξανάστασιν.
αὐτόθ.

Ἀναπίγραφοι Ψαλμοί, διὰ τί εἶναι. 255

Ἀνθρώποι πρῶτον βουλευόνται, εἶτα ἐκλέγουν, εἶ-

τα μένουσιν ἐν τῇ ἀποφάσει των. 2 Ἀνθρώπου

προσηγορία πῶς νοεῖται. 20 Ἀνθρώπος ὀλίγον

τι κατώτερος εἶναι τῶν Ἀγγέλων. 54 Δόξα

καὶ τιμὴ αὐτοῦ ποῖα εἶναι· αὐτόθ. Θεὸς εἶ-

ναι διὰ τὸ κατ' εἰκόνα, ἄνθρωπος δὲ γῆινος κα-

τὰ τὰ πάθη. 69 Κατὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἐποίη-

σεν αὐτὸν ὁ Θεός. 88 Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑ-

πὸ ἀμαρτίαν ἦτον. 94 Ποτέ μὲν ἀπὸ τὴν ψυ-

χὴν ὀνομάζεται, ποτέ δὲ ἀπὸ τὸ ὄλον. 241

Τῇ ὀνομάζονται. 160 Ἐπ' ἄνθρωπον ὁ ἐλπίζων

ἐπικατάρατος. 270 Ἀνθρώπος ὁ ἔσω λέγεται

περισσότερον, παρὰ ὁ ἔξω. 275 Ὁ ἔσω ἔχει

μέλει ἐμῶνυμα τῷ ἔξω· αὐτόθ. Οἱ μετὰ ὀρθοῦ

λόγου ζῶντες, ἄνθρωποι λέγονται. 290 Ἀν-

θρώπος πῶς ἐν εἰκόνι διαπορεύεται. 322 Ἀν-

θρώπος πάροικος εἶναι. 325 Ἀνθρώπος ὀνομά-

ζεται καὶ ὁ Διάβολος. 350 Ἀνθρώποι χεῖρους

καὶ κρέττους διὰ τῆς τροπῆς γινόμεθα. 362

Ἀνθρώπων γένος ἐν τρισὶ συζυγίαις περιέχεται 394

Οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς θηρίοις ὁ

ἄνθρωπος παρασυνεβλήθη. 400 Τιμὴ ἀνθρώ-

που ποῖα εἶναι· αὐτόθ. Ἀνθρώποι νύκτες ὀνο-

μάζονται διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸν ζόρον τοῦ

σώματος. 154 Ἀνθρωπαρεσκων κόκκαλα δια-

σκορπίζονται. 438

Ἀνθρώπος πῶς γίνεταί θηρίον. 464 Ἀνθρώπων

ἀφανισμὸς δὲν θέλει γένη, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας

αὐτῶν. 477 Ἀνθρωπίνων οὐδὲν εἶναι μόνι-

μον. 496 Προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρ-

διά βαθεῖα καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός, πῶς ἐρμη-

νεύεται. 506 Ἀνθρώπος ἐνάρετος ναὸς Θεοῦ

εἶναι ἅγιος καὶ θαυμαστός. 511 Ἀνθρώπος δὲν

καταλαμβάνει τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἄλλου. 263

Ἀνθρώπος Ἐνὼς ἐπονομάζεται· ἦτοι ἐπι-

λίσμων. 54 Καὶ Ἀδὰμ· ἦτοι σαρκικός·

αὐτόθ.

Ἀνόητος εὐτυχῶν, πάντων εἶναι ἀθλιώτερος. 72
 Ἀνομία τι διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. 249. 474
 Καὶ ἀδιαφόρως λαμβάνεται αὐτόθ. Ἀνομία πτέρ-
 νης τι εἶναι. 396
 Ἀνομος ποῖος εἶναι. 28
 Ἀντάλλαγμα τι εἶναι. 450
 Ἀνταπέδωκα νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀπέδωκα. 42
 Ἀνταποδοσις ποία εἶναι, καὶ ποία ἡ ἀποδο-
 σις αὐτόθ. 396
 Ἀντίπτωσις ποῦ εὐρίσκεται. 81. 253
 Ἀντιχρονισμός ποῦ λαμβάνεται. 20. 218.
 121 Τῶν Προφητῶν εἶναι ἴδιος. 128
 290. 336. 350. 355. 369. 152. 459.
 518.
 Ἀνδρίας ἐν καιρῷ ποῖος Ψαλμός λέγεται. 508
 Ἀξιώματα λέγειν τῶν κατηγορουμένων, περισσότερα
 εἶναι κατηγορία. 407
 Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς πῶς νοεῖται. 497 Οὐκ ἐπὶ
 ἀριθμοῦ τίθεται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ βεβαίως καὶ πάν-
 τως ἐπομένου. αὐτόθ.
 Ἀπὸ πρόθεσις, ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνεται. 84
 Ἀποσκοραχίσης με τί δηλοῖ. 219
 Ἀπόστολοι κλήματα εἶναι. 50 Ὅσα ἦτον τοῦ Χρι-
 στοῦ. 185. 281 Καὶ ἀδελφοῦ του. 188 Πο-
 ταμοὶ εἶναι. 198 Πραεῖς ἦτον. 206 Τοὶ
 Θεοῦ ἦτον. 226 Ἐλαφοὶ ἦτον. 230 Τοὶ Μό-
 νοκερώτων. 229 Ἐκλειον μὲν τὸ ἐσπέρας τοῦ
 Σαββάτου, ἠγαλλιάσαντο δὲ τὸ πρωὶ τῆς ἀνα-
 στάσεως. 235 Ἀνθρακες ὀνομάζονται. 130 Χά-
 λαζα ἦτον καὶ ἀνθρακες. 133 Κήρυγμα Ἀπο-
 στόλων ἐγένεν ὡσάν μία βροντὴ αὐτόθ. Σαίται
 ὀνομάζονται. αὐτόθ. 366 Ἀσραπαὶ εἶναι. 133
 Καὶ πηγαὶ ὑδάτων αὐτόθ. Καὶ θεμέλια τῆς οἰ-
 κουμένης αὐτόθ. Οὐρανοὶ ἦτον. 258 Δύ-
 ναμις αὐτῶν ποία ἦτον αὐτόθ. Θεσαυροὶ ἦ-
 τον τῶν ἀβύσσων. ἦτοι τῶν Μυστηρίων. 260
 Φῶς ἦτον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Χριστοῦ. 313 Κα-
 ταρράχεται λέγονται. 346 Χεὶλη Χριστοῦ ἦτον. 363
 Βασιλεῖς εἶναι. 368. 534 Τὰς ψυχὰς τῶν
 Χριστιανῶν ἀναγέννησαν. 368 Πάντων ἀρχόν-
 των ἦτον ἀρχόντες καὶ ζῶντες καὶ θανόντες. 374

Ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ἐρέθη ὁ μὲν. Ψαλ-
 μός. 376 Ὁρμήματα εἶναι τοῦ ποταμοῦ. 378
 Στόματα αὐτῶν φωναὶ σάλπιγγος ἦσαν. 385
 Βάρεῖς εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 389 Πύργοι εἶναι
 τῆς Ἐκκλησίας. 392 Αὐλάκια εἶναι τοῦ Ποτα-
 μοῦ τοῦ Θεοῦ. 515
 Ἀπόστολοι κριοὶ ἦτον τῶν προβάτων ἐνδεδυμένοι. 515
 Ὁ νοῦς αὐτῶν κλονήτο πρὸς σύνοσιν, καὶ τὰς
 παραβολὰς τοῦ Κυρίου ἐνόουν. 395 Ἀπόστολοι
 ὁδοποίησαν τῷ Χριστῷ. 528 Οὐρανοὶ εἶναι. 531
 Ζῶα τοῦ Θεοῦ ὀνομάζονται. 532 Δυνάμεις εἶ-
 ναι τοῦ Χριστοῦ καὶ σρατιῶται αὐτόθ. Εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν διεμοίρασαν τὰ κούρσητων. 533 Ἀ-
 πέθανον εἰς τὰ Ἔθνη, ὅπου ἐκκληροδοτήθη-
 σαν αὐτόθ. Ἄρμα τοῦ Θεοῦ εἶναι. 536 Σχύ-
 λοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 539 Ἡ γλῶσσά των
 ἐβάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐτόθ. Πόθεν ἐκατάγοντο. 542 Φωνὴ εἶ-
 ναι τοῦ Χριστοῦ. 545 Νεφέλαι εἶναι. 546 Ὅλους
 ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ὡς ὀλοκαυτώμα-
 τα. 522
 Ἀποφάσει ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ τῇ φοβερικῇ, δύω τι-
 να περιέχονται. 498
 Ἀρεταὶ καρπὸς εἶναι. 4 Πνευματικὴ θυσία εἶναι
 εἰς τὸν Θεόν. 23 Δύσκολοι μὲν εἶσι καὶ καθ'
 ἑαυταί, μάλιστα δὲ ἐνσπάνει τῶν ἀγαθῶν. 84
 Ἀρετὴ πᾶσα εἰς τὸ μέσον εὐρίσκεται. 87 Ἀρε-
 τῶν ὕψος ὅρος λέγεται. 199 Ἀρετῆς ὁ ἐργάτης,
 τί ἐκθυμεῖ. 204 Πᾶσα ἀρετὴ διὰ δύο κατορ-
 θεύται. 240 Σκληραὶ καὶ κοπιασικαὶ εἶναι. 115
 Ἀρετὰς τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρισκομένας, ἐκ
 προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρέπει νὰ προφερώμεν. 277
 Ἀρετὴ εἰς τὸ μέσον δημοσιευθήσεται ὡς φῶς ὑ-
 πό τοῦ Θεοῦ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι. 296 Κα-
 νένα πρᾶγμα τὴν ἀρετὴν νὰ ἐμποδίσῃ δὲν ἡμπο-
 ρεῖ. 305 Ἐμπροσθεν ἡμῶν λέγονται ὅτι εἶναι
 αἱ ἀρεταί. 356 Κροσοὶ λέγονται. 372 Ἀπὸ
 τὰς ἐξωθεν νοοῦνται καὶ αἱ ἐσωθεν ἀρεταί. 173
 Τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας, πάντες τιμῶσι. 172 Ὁ
 ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρώσας καὶ κοπιάσας, μέλλει νὰ
 ζῇ. 397 Ἀρετὴ μνήμην καὶ αἰθάνατον ὀνο-
 μα-

μα προξενεῖ. 399 Ἐνάρτεται κατακυριεύσουσι τοὺς κακοὺς. 401 Δόξα εἶναι τῆς ψυχῆς. 402 Ἐνάρτεται λυτροῦνται ἀπὸ τὸν Ἄδην· αὐτόθ. Ἀρετὴν χρεώσεται τινὰς νὰ κάμνη, καὶ χωρὶς νὰ ὑποσχεθῇ. 411 Τιμὴ εἶναι τοῦ σοφοῦ ἡ ἀρετή. 494 Ἀρετὴ μὲ τὸ ἔλαιον ὁμοιάζει. 434 Ἀρεταὶ ἄρματα ἀόρατα εἶναι. 136 Ἀρετὴ ὁδὸς καὶ σράτα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 140 Διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν πολεμοῦνται οἱ Δαίμονες. 142 Δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀναβαίνειν τινὰς εἰς τὰ ὕψη τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ μένη εἰς αὐτά· αὐτόθ. Ἀνοίχθη μετὰ Χριστοῦ καὶ ἐπλάτυνθη ἡ σράτα τῆς ἀρετῆς. 143 Διὰ τῆς ἀρετῆς χαρακτηρὴ ἐγγίνεται τῆς θείας φύσεως. 462 Σκιά εἶναι τῶν θεῶν πτερύγων· αὐτόθ. Ποιὺς λέγεται ἡ ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συνωκισμένη. 475 Ὁ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀναστροφόμενος, κύων εἶναι, καὶ ὄχι ἄνθρωπος. 476 Ἐξω τῆς πόλεως τῆς ἀρετῆς ἡ δυσώδης ἀμυχρία εἶναι αὐτόθ. Ὁ ἐκπεσὼν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ τῆς πόλεως τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀγῶ πόλεως τότε ἐκπεσείται. 479 Ὁ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν κακίαν μεταπίπτων σαλεύεται. 494 Ἀρεταὶ γεννήματα εἶναι τῆς νοητῆς γῆς. 515 Ἡ τελεία τῆς ἀρετῆς ἐργασία, ὁλοκαύτωμα νοεῖται. 521 Ἀρετὴν μερικὴν καὶ τελείαν, πῶς δέχεται ὁ Θεός. 429 Ἀρετῶν βασιλεὺς εἶναι ἡ Εὐσεβεία. 437 Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀκολουθοῦσι τῇ Εὐσεβείᾳ. 438 Ὁ τὴν Εὐσεβείαν ἐκβαλὼν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν συνεξέβαλεν. 43 Ἀρεταὶ θυτίλα μινέσκει εἶναι. 411 Ἀῤῥθρου χωρὶς, προφέρονται τὰ πολλὰ γνωστὰ πράγματα. 193 Ἀρχιερεὶς πρόσωπον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372 Αὐτοὺς τιμῶσιν οἱ βασιλεῖς· αὐτόθ. Πρέπει νὰ ἐρευνοῦν διὰ νὰ εὐρίσκουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας. 392 Πρέπει νὰ δυναμόνουν τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ καλὸν τοὺς παράδειγμα· αὐτόθ. Κριοὶ εἶναι τῶν προβάτων. 515 Καὶ μύσχοι. 429 Ἀργήσεις δύο, μίαν ποιοῦσιν ἄρνησιν. 325 Ἀσέβεια κυρίως ποία εἶναι. 2 Διαφέρει ἀπὸ τὴν

ἀμαρτίαν. 245 Ἀσέβης ποῖος εἶναι. 2. 5. 245 Ἀσέβης ἐν κρίσει οὐκ ἀναστήσονται, πῶς ἐννοεῖται. 6 Ἡ οὐσία αὐτῶν δὲν ἀφανίζεται, ἀλλ' ἡ κακία καὶ ἀσέβεια. 7 Ἀσέβης πῶς περιπατοῦσι κύκλῳ. 88 Καταχρηστικῶς καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ λέγονται. 117 Καὶ ὁ Διάβολος ἀσέβης εἶναι. 119 Ἀσεβοῦς τόπος ποῖος εἶναι. 307 Ἀσεβοῦς ὄνομα δὲν ἐγγράφεται εἰς τὴν βίβλον τῶν ζώντων. 399 Ἀσεβοῦς ποῖαν ἀμαρτίαν ἀποστέρεται ὁ Θεός. 76 Ἀσθενία αἱ ἐπαναστάσεις τῶν δυσσεβῶν λέγονται. 532 Ἀσθενεῖς ὅλοι εἴμεθα χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. 34 Ἄσμα καινὸν ποῖον εἶναι. 327 Ἄσπις διὰ τί κλείει τὰ αὐτιάτης. 469 Ποῖοι μὲ αὐτὴν ὁμοιάζουν· αὐτόθ. Ἄσω διαφέρει τοῦ ψαλῶ. 92 218 Ποῖος ἄδει ἄσμα καινόν. 256 Ἀτιμία ποία εἶναι. 495 Ἀττικῶν ἰδίωμα ποῖον εἶναι. 512 Αὐτὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀκίνητον εἶναι καὶ ἀκλίτον. 115 ὁ Θεός πῶς κλίνει αὐτό. 116 Ἄφρων διὰ τί μὲ τὴν καρδίαν μόνην εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι Θεός. 93

B

Βαβυλῶνος θυγάτηρ ποία εἶναι. 371 Βακτηρία ποία εἶναι. 194. 195 Βακτηρία καὶ ράβδος ὁμοῦ τὸν σκυρὸν δηλοῦσι. αὐτόθ. Βάρεις ποῖα ὀνομαζονται. 368 Βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ἀναπαύσεως. 194 Σκιά ἐστὶ θανάτου καὶ μῆνιμα. αὐτόθ. Κολυμβῆσθαι τοῦ βαπτίσματος θάλασσαι λέγονται. 198 Κατακλυσμός ὑπὸ Θεοῦ κατοικούμενος λέγεται, καὶ διὰ τί. 231 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος πῶς Ψαλμός λέγεται. 249 Μακάριοι εἶναι οἱ βαπτιζόμενοι· καὶ διὰ τί· αὐτόθ. Διὰ τί κατεκλυσμός νοεῖται ἡ ἀμαρτία. 252 Διὰ τί λέγεται ὕδατα πολλὰ· αὐτόθ. Βάπτισμα φωτίζει καὶ καθαρίζει τὰς ψυχὰς. 269 Ὁδὸς εἶναι εἰς σωτηρίαν. 415 Βαπτίσματος χάρις ἐπιπλεῖν ἐκπύνει. 418 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ἀ-

μο-

μολογούνται τὰ τῆς πίστεως δόγματα. 134	Βαπτίσματος κολυμβήθρα μήτρα εἶναι. 468
Βαπτίσματος σφραγίς σημείωσις εἶναι τῶν φοβουμένων. 488	Παρά τὴν κολυμβήθραν τοῦ βαπτίσματος εὐφραίνονται οἱ ἐξ ἑθνῶν. 518
Βαπτίσματος ἡ δωρεὰ μόνῃ δύναται δοῦναι τὴν τῆς χάριτος λευκότητα. 423	Βυβοὶ θαλάσσης ὀνομάζονται. 539
Βασάν τί θέλει νὰ εἰπῇ. 538	Βασιλείαν ὁ θρόνος σημαίνει. 366
Βασιλεῖαν ὁ θρόνος σημαίνει. 366	Βασιλεῖς ἐτίμησαν τὸν Χριστὸν καὶ θυγατέρες βασιλέων. 368
Βασιλείας οὐρανῶν κληρονομία πῶς δοθήσεται καὶ πῶς ἐδόθη. 491	Τοῖς φοβουμένοις δίδεται, καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. αὐτόθ.
Βασιλεῖς δύο ποῖοι ἐκινεῦντο κατὰ τοῦ Χριστοῦ. 8	Βασιλεὺς δὲν φυλάττεται διὰ τὴν πολλὰν δυνάμιν του. 263
Βασιλείας δυνάμεις, τὰ στρατεύματα εἶναι. 355	Ὁ βασιλεὺς, τῶν ὑπάρχων δεῖται αὐτόθ.
Βασιλεὺς λέγεται, καὶ ὁ ἐκλεγμένος εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. 491	Βασιλεὺς πρέπει νὰ εὐχεται διὰ τὸν λαόν του. 211
Βασιλεὺς εἶναι ὁ κυριεύων τὰ πάθη. 503. 164	Βασιλεὺς τῶν λογισμῶν τῶν Δικαίων εἶναι ὁ Κύριος. 372
Διὰ τὸν φόβον καὶ δυνάμιν τῶν ὀρθοδόξων Βασιλέων πολλοὶ ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν. 517	Οἱ βασιλεῖς ὑπὲρ ἡμαρτηκόντων δεόμενοι, τὰ ἐκείνων εἰς ἑαυτοὺς ἐναλαμβάνουσι σφάλματα. 550
Βασίλισσα ποῖα εἶναι. 369	Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐσχάσει ποῖος εἶναι. 541
Βιβλίου κεφαλὴ ποῖα εἶναι. 330	Βλέφαρα Θεοῦ ποῖα εἶναι. 81
Βόδια ποῖοι εἶναι. 56	Βοήθεια ποῖα εἶναι. 487
Βορρᾶς ὁ Διάβολος νοεῖται. 388	ὁ πρὸς βορρᾶν βλέπων ἀμνὸς, τί ἐδήλου. 389
Πλευρὰ τοῦ βορρᾶ πῶς ἐννοοῦνται. 389	Βασάρ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 201

Βουλὴ ποῖα νοεῖται. 36	Βουλὴ τοῦ Κυρίου ποῖα ἦτον. 261
Βροντὴ ἐφάνη εἰς τοὺς πολλοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς. 133	Βροχῆς ἐν ἀνδρίᾳ γενομένης ποῖος Ψαλμὸς λέγεται. 509

Γ

Γαβριήλ, διὰ τί εἶπε τὴν Θεοτόκον μόνον κεχαριτωμένην. 370	Γαλααδ πῶς ἐρμηνεύεται. 484
Γάμος τέλειος εἶναι διὰ τὴν παιδοποιᾶν, ἐκ τῆς ἀμαρτίας ὅμως ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθεῖν ἡδονήν. 421	Ἡ παράβασις τὸν γάμον εἰσέγαγεν αὐτόθ.
Γάμου τὴν σωφροσύνην ὡς ἀναφορὰν δέχεται ὁ Θεός. 429	Γάμον πνευματικὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ποῖος Ψαλμὸς φανερῶναι. 362
Γὰρ σύνδεσμος περιττὸς εὐρίσκεται. 339. 531	Γαστήρ ἀναγωγικῶς ποῖον νοεῖται. 242
Γέννησις πλατυτέρως καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως λαμβάνεται. 11	Γενοῦ οὐ πάντοτε οὐσίωσιν δηλοῦν, ἀλλὰ καὶ σχέσιν. 239
Γέννοιτο γένοιτο, ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμὴν νοεῖται. 341	Γερμανοῦ τοῦ νέου Κανὼν ὠραῖος ἀνέκδοτος εἰς ὅλας τὰς Συνόδους. 405
Γέρουσιν, ὄχλος ὄργανα μουσικὰ καὶ ψαλμῳδαί. 125	Γῆ διαφόρως νοεῖται. 105
Κτήμα ἔγινα τοῦ Κυρίου. 197	Πλήρωμα αὐτῆς ποῖοι εἶναι αὐτόθ.
Διὰ τί καὶ τὸ πλήρωμα τῆς γῆς εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι εἶναι τοῦ Κυρίου. αὐτόθ.	Θεμέλιον αὐτῆς τὸ πρόσθαγμα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 198
Νερὸν εἶναι ὑποκάτω αὐτῆς αὐτόθ.	Ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας ἐσερεώθη αὐτόθ.
Μερικῶς τοῦτο νοεῖται, καὶ ὄχι καθολικῶς αὐτόθ.	Ἐπ' οὐδένος κρέμαται. αὐτόθ.
Γῆ ζώντων καὶ γῆ τεθνεώτων ποῖα εἶναι. 221	Γῆ πλήρης, εἶναι ἐλεους. 258

Γη

Γῆ οἱ ἄνθρωποι ὀνομάζονται. 260 Γῆ τῶν πραγ-
 ῶν τίνες κληρονομῶν. 297 Γῆ ἡ νοητὴ καὶ
 μακαρία νοεῖται. 306 Εἰς τὴν γῆν ποῖος τα-
 πεινοῦται. 360 Γῆς ποῖοι ἔγιναν ἀνώτεροι. 368
 Γῆ διὰ τί παράγεται μάρτυς. 407 Δέν εἶναι
 ἔμφυχος αὐτοῦ. Οἱ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς
 ὄντες, ποῖοι νοοῦνται. 511 Πότε ἐσει-
 σθη. 531 Γῆ νοητὴ ποῖα εἶναι, καὶ τίς ὁ καρπὸς
 αὐτῆς. 525
 Γίγας πῶς ἐρμηνεύεται. 154 Μὲ τὸ πλῆθος τῆς
 δυνάμεως τοῦ δέν σωζεται. 264
 Γινώσκει πῶς ἐκλαμβάνεται. 6. 300 Γινώσκουσι,
 τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλκος παρατείνεται. 292
 Γλῶσσα Ἑβραϊκὴ μεταχειρίζεται τὰ κληθυντικά
 ἀντὶ ἐνικῶν. 8. 53. 149. Κοιτᾷ εἰς αὐτὴν ἡ
 σφάτα δηλοῖ διάφορα πράγματα. 13 Περιττὸν
 λαμβάνει τὸ ὅτι. 25 Καὶ αἰτιολογικὸν καὶ βα-
 βαιωτικόν. 71 Τίον δυνάμει αὐτῇ ὀνομάζει
 τὸν δυνατόν, καὶ ἄνθρωπον εἰρήνης τὸν εἰρη-
 κόν. 32 339 Συνειθίζει νὰ ἐνόη-τὰ ἄρθρα με-
 τὰς ἀντωνυμίας. 73 Τὸ ἐπτάκις ἀντὶ τοῦ πολ-
 λάκις λαμβάνει. 87 Συνειθίζει νὰ διπλασιαζῇ
 τὰς αὐτὰς λέξεις. 163 Πτώσει αἰτιατικὴν με-
 ταχειρίζεται ἀντὶ γενικῆς. 205 Τὸν καὶ σύνδε-
 σμον, μεταχειρίζεται περιττῶς. 207 Γενικὰς
 κτητικὰς ἀντὶ ἐπιθέτων μεταχειρίζεται. 228. Τὰ
 ὀριστικά λαμβάνει ἀντὶ εὐκτικῶν. 117 Τὸ εἰς σφό-
 δρα, ἀντὶ τοῦ λίαν λαμβάνει. 312 Τὰ συγκε-
 κριμένα μεταχειρίζεται ἀντὶ τῶν ἀφηρημένων. 322
 Συνειθίζει νὰ διπλασιαζῇ τὰ ῥήματα μετὰς με-
 τοχάς. 326 Τὸ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ θελήσει με-
 ταχειρίζεται. 339 Ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται
 τὰς συντάξεις τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθέσε-
 ων. 344 Κάθε πόλιν θυγατέρα ὀνομάζει. 371
 Αὕτη ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μετὰ τὴν διὰ καὶ
 μετὰ τὴν ὑπέρ. 376 Ταῦς μέλλοντας χρόνους,
 ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνει. 429
 Γλῶσσα προχειρότατον εἶναι εἰς κάθε εἶδος κακί-
 ας. 272 Τί ἐστὶ τὸ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ
 κακοῦ αὐτοῦ. Γλῶσσα ἐχθρῶν τοξάρι εἶναι καὶ
 ῥομφαία. 505

Γνώμη συνεργεῖς πόνοις χρωμένη νικᾷ τὴν φύ-
 σιν. 422
 Γνώσις φιλή δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν. 13 Γνώ-
 σις ἡ περὶ Θεοῦ ποτήριον εἶναι. 195 Ἡ ἐν τῇ
 παρόντι γνώσις, γεῦσις εἶναι. ἡ δὲ ἐν τῇ μέλ-
 λοντι χορτασμός. 122 αὐτοῦ. 270 Γνώσις διτ-
 τὴ εἶναι. 146 Κατὰ τῆς γνώσεως φύσιν καὶ
 χρόνον ἐπικινεῖ ὁ Διάβολος. 481
 Γονεῖς οἱ ἀφίνοντες τὰ παιδιὰ τῶν νὰ τραγωδοῦν, ἐ-
 λέγχονται. 332 Γονεῖς οἱ παλαιοὶ βιβλία ἔκα-
 μναν τὰ σμάτα των εἰς τὰ παιδιὰ τῶν αὐτοῦ.
 Γραφὴ νέα περισσώτερον, πρέπει νὰ μελετᾷται ἀπὸ
 τὴν παλαιάν. 4
 Γραφὴ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει
 τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. 26 Τους υἱοὺς ὀνο-
 μαζει περισσώτερον ἀπὸ τὰ ἔργα, παρὰ ἀπὸ
 τοὺς πατέρας των. 39 Ἐν τῇ Γραφῇ, ἄλλα μὲν
 ἐξηγουῦνται μόνον κατὰ τὸ γράμμα, ἄλλα δὲ
 κατὰ ἀναγωγὴν μόνον, καὶ ἄλλα καὶ κατὰ τὸ
 γράμμα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν. 59 αὐτοῦ. Συνει-
 θίζει ἡ Γραφὴ νὰ φανερῶν μετὰ διπλασιασμὸν τὰ
 τίμια ὀνόματα. 61 Ποῖον σχῆμα εὐρίσκεται εἰς
 πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς. 94 Ἡ ὁθεῖα
 Γραφὴ ἱερὰ ἐστὶ τράπεζα. 195. Τὰ λυπη-
 ρὰ ἐάλλει προτίτερα ἀπὸ τὰ χαροποιά. 334
 Γραφαὶ πηγαὶ ὑδάτων εἶναι. 342 Ἀβυσσος εἶ-
 ναι ἡ Γραφὴ. 346 Τὰ εὐκτικά σχηματίζονται ὡς
 προσκτικὰ. 365 Συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ τὸν
 Θεόν, πῶς κρίνεται ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους προσκα-
 λῶν τὰ ἄψυχα. 404 Συνειθισμένον εἶναι εἰς
 αὐτὴν καὶ ἄλλο σχῆμα. 140 Γραφῆς οἱ λόγοι
 κατὰ τί εἶναι κεκαλυμμένοι, καὶ κατὰ τί λαμ-
 προί. 533
 Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ποῖαν προσευχὴν προ-
 σφύχετο. 139
 Γυνὴ εἰς τὸν μακαρισμὸν συμπεριλαμβάνεται. 2
 Δέν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνδρα κατὰ τὰ καλὰ ἔρ-
 γα καὶ τοὺς μισθοὺς. αὐτοῦ.

Δ.

Δαβὶδ πρῶτος ἐδίδαξε περὶ ἀναστάσεως. 6 Ἡ αἰ-
 σθητὴ βασιλεία του, οὐ κατέσχε τὰ πέρατα. 11

Διὰ

Διὰ τί ὀνομαζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ δίκαιον . 20
Προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τοῦ ἔργον παρεκάλει
τὸν Θεόν . 27 Δὲν ἀποφεύγει τὸν ἐλεγμὸν ,
ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ γινόμενον . 33 Διὰ τί εἶ-
πεν , ὅτι ἦτον ἀσθενής . 34 Ποία ἦτον ἡ κλίνη
τοῦ καὶ ποία ἡ σρωμνὴ τοῦ . 37 Ἐμετανόησε
διὰ τί ἤλπισεν εἰς τὴν φρονιμάδα τοῦ φίλου τοῦ
Χουσί , καὶ ὅχι εἰς τὸν Θεόν . 39 Ἐξ ὀνόμα-
τος δὲν εἶπε τὸν Ἀβεσσαλώμ , ἐντροπόμενος δι'
αὐτόν . 41 Πῶς εἶπεν , ὅτι δὲν ἀνταπέδιδε κακὰ
εἰς τοὺς αὐτὸν ὀδικοῦντας , εἰς καιρὸν ὅπου τοὺς
ἐπολέμα . 41 Δόξα αὐτοῦ ποία ἦτον . 42 Ἐ-
ἔθρηνει διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσσαλώμ . 48
Μὲ ἡμᾶς τὰ ἔθνη συναριθμεῖ τὸν ἑαυτὸν
τοῦ . 51 Διὰ τί ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν
μὲ ἐνικὸν ἀριθμὸν Μακάριος . καὶ ὅχι μὲ πλη-
θυντικόν . 2 Διὰ τῶν Ψαλμῶν ἐξαγγέλλει εἰς
κάθε Ἐκκλησίαν τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ . 66
Διὰ τί , ποτὲ μὲν , πληθυντικῶς προφέρει τοὺς
καλοὺς καὶ κακοὺς , ποτὲ δὲ ἐνικῶς . 70 Ἐλυ-
πεῖτο βουλευόμενος , μήπως ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀ-
ποθανεῖται . 90 Ποῖον θάνατον ἐφοβεῖτο . 91
Καὶ μὲ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν καὶ μὲ τὴν Πρα-
κτικὴν εὐφραίνει τὸν Θεόν . 92 Οὐ μόνον τὰ
πράγματα , ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια τὰ μελλόντα
ῤῥθῆναι , ἡ χάρις εἰς αὐτὸν προσεδήλωσε . 160
Τίνος ἔσφαινον καὶ λίθον ἔβηλεν εἰς τὴν κεφαλὴν
τοῦ . 165 Καὶ μετὰ θάνατον καθαρώτερον ἐ-
θεάσατο τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Μυστήριον . 168
Πάντοτε ψάλλει . αὐτόθ . Μεγάλη ἦτον ἡ δό-
ξα τοῦ , διὰ τί ἐβλάσησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ Χρι-
στὸς . 169 Διὰ τί μὲ διπλᾶς καὶ τριπλᾶς λέ-
ξεις φαναρόνει ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα . 182
Καὶ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ζητεῖ νὰ μάθῃ
καὶ τὴν θεωρητικὴν . 204 Ἐσώσεν αὐτόν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐκ τοῦ Ἀδου . 205 Διὰ τί ἐζήτη νὰ συ-
γχωρηθοῦν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ ἀμαρτήματά του . 205
Διὰ τί Ἰσραὴλ ὀνομαζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ . 210
Τρεῖς φορὰς ἐχρέσθη . 215 Μετὰ τὴν ἀμαρτίαν
ἔλαβε πάλιν τὸ προφητικὸν χάρισμα , δι' ἐγκαι-
νισμού τῆς ψυχῆς τοῦ . 232 Ποῖος λόγος ἐσα-

θη αἰτία νὰ ἀμαρτήσῃ ὁ Δαβὶδ . 235 Πῶς
διέθραψεν αὐτόν ὁ Θεός . 240 Αἱ ταλαιπωρίαι
τοῦ Δαβὶδ πρέπει νὰ εἶναι παράδειγμα εἰς τοὺς
μετανουήσαντας . 243 Διὰ τί παρακαλεῖ τὸν Θε-
ὸν νὰ κινήσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ κατὰ τῶν πονη-
ρῶν . 245 Ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν θάνατον , οὐχὶ
δὲ καὶ ἀπὸ τὰς συμφορὰς . 250 Σαλότητα ὑ-
ποκριθῆς ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν . 266
Δαβὶδ διὰ τί λέγει ὅτι ἐβάρυνθη εἰς αὐτόν ἡ χεὶρ
τοῦ Θεοῦ , εἰς καιρὸν ὅπου ἐσυγχωρήθη ἡ ἀ-
μαρτία του ; 251 Τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ ,
ὀνόματα κάμνει αὐτοῦ . 125 Διὰ τί ἐκαταρᾶ-
το τοὺς ἐχθρούς του . 287 Μὲ σχῆμα ἀρᾶς
προφητεύει τὰ μελλόντα . αὐτόθ . Ὡς καλεθε-
λητῆς τῶν ψυχῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ καταρᾶται αὐ-
τούς . 287 Τὸν Σαούλ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας ,
δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν . 287 . 460 Ἀξιόπιστος
εἶναι , εἰ καὶ μόνος μαρτυρεῖ . 303 Πῶς ἐδίγη-
σεν ἐξ ἀγαθῶν . 319 Ἀπὸ λύπης καὶ μικροψυ-
χίας ζητεῖ νὰ μάθῃ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ . 320
Ἐφοβεῖτο τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θε-
οῦ . 396 Μετὰ δέκα μῆνας ἢ μετὰ ἓνα χρόνον
ἐλέγχθη ἀπὸ τὸν Νάθαν . 417 Καὶ διὰ τί . αὐ-
τόθ . Ἀπὸ διαβολικὴν δύναμιν συνηρπάγη ὁ Δα-
βὶδ καὶ ἥμαρτε αὐτόθ . Διὰ τί ἐσυγχωρήθη νὰ
ἀμαρτήσῃ . αὐτόθ . Διὰ τί ἐν τῷ πεντηκοσῷ
Ψαλμῷ ἐζήτησε συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ
αὐτόθ . Τὰ δύο τοῦ ἀμαρτήματα ὡς ἓνα φαί-
νονται . 419 Πανταλῶς δὲ ἀπέση ἀπὸ τὸν Δα-
βὶδ τὸ προφητικὸν χάρισμα , ὅταν ἥμαρτεν ,
ἀλλὰ μόνον μερικῶς . 425 Παράδειγμα μετα-
νοίας τοῖς ἄλλοις ἐγένεν . 426 Ἐξομολογεῖται
καὶ εὐχαρισεῖ τῷ Θεῷ εἰς τὰ ἔθνη διὰ τῶν
Ψαλμῶν τοῦ . 148 Μὲ διάφορα λόγια προφέρει
τὸ αὐτὸ νόημα . 125 Διὰ τί εἰς ἄλλο μὲν μέ-
ρος λέγει ὅτι φοβεῖται , εἰς ἄλλο δὲ , ὅτι δὲν
φοβεῖται . 444 Ποῖον Ψαλμὸν ἐσύνθισεν μέσα
εἰς τὸ σπήλαιον , καὶ ποῖον ἔξω τοῦ σπηλαί-
ου . 461 Δόξα τοῦ Δαβὶδ ποία ἦτον . 465
Ἐπὶ τῆς σρωμνῆς τοῦ ἐν ἐκάσῃ φυλακῇ ἐμνημό-
νευε τοῦ Θεοῦ . 502 Πτωχὸν ἑαυτὸν ὀνομά-
ζει

ζει ταπεινούμενος. 511 Ποιον Ψαλμόν γεγρά-
κως ἐλάλησε, καὶ οὐχὶ ἔφαλεν. 125
Δαίμονες τί πρὸ τῆς αἰμαρτίας, καὶ τί μετὰ τὴν
αἰμαρτίαν ἡμῖν ὑποβάλλουσιν. 15 Πόλεμος τῶν
Δαιμόνων πῶς νοεῖται κυκλικός. 17 Ἀφ' οὗ ἀ-
ποθάνῃ τις, ἐξετάζουν νὰ εὕρουν αἰμαρτίας καὶ
πληγὰς τῆς ψυχῆς του. 40 Διώκοντες ὀνομά-
ζονται. 41 Κατηργήθησαν καὶ δυνάμει καμ-
μίας δὲν ἔχουν κατ' ἐπάνω μας. 60 Πόλεις
αὐτῶν ποῖοι ἦτον. 62 Μὲ ἄρματα εἶναι καὶ
ἵππους. 163 Κέδροι ὀνομάζονται. 22 Χί-
ρουνταν ὅταν ἡμεῖς ἀποκἀμωμεν θλιβόμενοι. 233
Παγίς εἶναι ἡ προσβολήτων. 240 Πῶς ἐξα-
λόντες ἡμᾶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, περικυκλοῦσι. 218
Οἱ ἐσθελὲς αὐτῶν διαλογισμοί, θεμέλια ὀνομά-
ζονται. 129 Ὅρη νοοῦνται καὶ διὰ τί * αὐ-
τόθ. Ὡρίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός * αὐτόθ. Καὶ
τὸ ὄνομα τῶν Δαιμόνων μισαῖ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον. 133 Δαίμονες ὅταν συντρίψουν τὰ ὅ-
σα τῆς ψυχῆς, τί ποιοῦσι. 348 Δαίμονος σκο-
πὸς ποῖος ἦτον, εἰς τὸ νὰ βιάσῃ τὸν Δαβὶδ νὰ αἰ-
μαρτήσῃ. 420 Δαίμονες αἵματα λέγονται. 426
Δαίμονες ἐχθροὶ δυνατοί. 135 Τεῖχος εἶναι. 140
Δαίμονες οὐκ ἐσώζον, ὅτι οὐκ ἤσαν ἔως Θε-
οί. 145 Δαιμόνων ἐράταις πλατείαις εἶναι. 454
Τόκος καὶ διαφορὸν αὐτῶν ποῖον εἶναι * αὐτόθ.
Θάνατος αὐτῶν ποῖος * αὐτόθ. Παροικίαι ποῖ-
αι * αὐτόθ. Ἀντάλλαγμα εἰς αὐτοὺς πῶς δὲν
εἶναι. αὐτόθ. Πῶς ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι των *
αὐτόθ. Πότε πηγαίνουσιν ὀπίσω, καὶ πότε ἐμ-
πρός. 459 Δαίμονες εἰς ὄνειδος ἔγιναν. 463
Κατάραις ἡμᾶς τέκνα ποιοῦσι. 495 τὴν τιμὴν
μας ἐξήρσαν. 494 Ὅρη νοοῦνται οἷς ἡτοίμα-
σαι ὁ ἄδυσσος. 511 Ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ
Χριστοῦ διαλύονται. 527 Δαίμονες καὶ τὰ πα-
ραμικρὰ σφάλματα ἐξετάζουν. 438. 538 Ὅι-
ταν θηρεύουσιν τὴν ψυχὴν, τότε κραταιοὶ γίνον-
ται. 474
Δαίμονες καταπατοῦν τὴν κορυφὴν τῶν αἰμαρτανόν-
των. 538 Βίαν οἱ Δαίμονες οὐκ ἐπάγουσιν, ἀλ-
λ' ἐπάτην. 495 Θηρία εἶναι τοῦ καλαίου καὶ

διὰ τί. 543
Δάκρυα εὐπροσύνην ἔχουν. 37 Τὸ ἄσβεστον στυν-
νουςι πῦρ. αὐτόθ. Ὁ δακρύων τρέφεται μὲ τὰ
δάκρυά του. 343 Ποία ἡ φυσικὴ τῶν δακρύων
αἰτία * αὐτόθ.
Δάκτυλα Θεοῦ τί εἶναι. 53
Δέησις διχφέρει ἀπὸ τὴν προσευχὴν καὶ εὐχαρισί-
αν. 222. 289 Ἐκ μέσης τῆς καρδίας πρέπει
νὰ ἀναπέμπεται. 496
Δελία ὅταν αὐξηθῇ φόβος γίνεται. 445
Διαβολὴς κάμνει τὴν κακίαν ὡσὺν ξουράρι. 431
διαβαλεῖ τὸν ἀφανισμόν βλέποντες οἱ δίκαιοι,
θέλουν φθεθροῦν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. 433
Διαβολὴ πόσον ὀξεῖα εἶναι. 432 Ῥύπαλον καὶ
ρομφαία καὶ τόξευμα εἶναι ἀκιδωτόν. 73
Διάβολος οὐχ' ἐτέρωθεν ἔχει καὶ ἡμῶν τὴν ἰσχύν,
ἀλλ' ἐξ ἡμῶν. 14 Λεων ὀνομάζεται. 40. 74
Ἀμαρτία καὶ ἀπώλεια εἶναι. 41 Αὐτὸς εἶναι
καὶ ἐχθρὸς καὶ ἐνδικητὴς τοῦ Θεοῦ * καὶ πῶς. 52
Ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἐνίκηθη. 60 Ῥομ-
φαίαι αὐτοῦ ποῖαι εἶναι. 62 Διὰ τί ἐνικῶς ὀ-
νομάζεται ἀσεβὴς καὶ ἐχθρὸς. 62 Φοβεῖται
τοὺς πλουσίους κατὰ τὴν ἀρετὴν. 74 Ποία εἶ-
ναι ἡ πρώτη παγίς του. αὐτόθ. Τὴν κληρονομίαν
τοῦ Θεοῦ ἀδίκως ἤρπασε καὶ κατεκράτει. 107
Τὴν δολιότητα ἐξέρασαν. 273 Διὰ τί ὁ Διά-
βολος εἶναι πονηρός. 297 Ἀμαρτωλὸς εἶναι. 298
Πανοπλία αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 299 Κάθε αἰμαρ-
τωλὸν περιγεῖλ' ὁ Διάβολος, πῶς ἔπασεν καὶ ἐ-
νίκηθη. 323 Ὁ Διάβολος ἄνθρωπος ὀνομάζε-
ται. 350-456 Βορρὰς ὀνομάζεται. 383 Ἀ-
νομία λέγεται. 396 Θάνατος ὀνομάζεται. 401
Διάβολος φοβεῖται τοὺς μετ' εὐλαβείας μεταλαμ-
βάνοντας. 196
Διάβολος εἰς τὸ τέλος σφοδρότερον πνεῖ. 461 Τὸν
χρόνον καὶ τὴν φύσιν συνεπαίνει κατὰ τῆς ἀρε-
τῆς. 481 Διαβολοῦ ποῖον εἶναι σκῆνωμα καὶ ῥί-
ζωμα. 435 Ἀποκαίρει ἀνεπακοσθήτως τὴν χάριν
τῆς ψυχῆς. 432 Πατὴρ καὶ νυμφίος γίνεται. 529
Τόπος αὐτοῦ ποῖος εἶναι. 307
Διαδούλιον εἶναι καλλίτερον νὰ λέγεται, παρὰ Δια-
βου-

βουλία 31
 Διαθήκη παλαιά καὶ νέα, λογισμοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ
 καρδίας εἶναι 262
 Διαθήκη ἡ παλαιὰ ἄβυσσος εἶναι ὁμοίως καὶ ἡ νέα. 346
 Διαθήκη καινὴ, τὴν σελὴν ὁδὸν ἡμῖν δείκνυσι. 439
 Πτέρυγες τοῦ Θεοῦ εἶναι. 501 Διαθήκαι δύο
 κληροὶ εἶναι. 534 Πηγὰὶ τοῦ Ἰσραὴλ εἶ-
 ναι 541
 Διάφορον καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐμπόδιζεν. 447 Με-
 τὰ τὴν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν καὶ τὸν δολὸν ἀριθμεῖ-
 ται, αὐτόθ. . . . .
 Διαφορὰ τί εἶναι. 110
 Διδασκαλία ποτήριον καὶ οἶνος ἀνομάζεται. 107
 Διδάσκαλοι βάρεις εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 389 Πρέ-
 πει νὰ δυναμόνουν τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὴν διδα-
 σκαλίαν, καὶ τὰ παράδειγματάων. 393 Ὑπέτιον
 γίνονται, εἰς ὁδηγήσουν καὶ νέαν εἰς τὴν ἀπώ-
 λειαν. 403 Πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμνῃ, καὶ
 ἔπειτα νὰ διδάσκῃ. 412 Μισοῦσι τὰ λόγια τοῦ
 Θεοῦ, εἰς δὲν κάμνουν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. 413
 Ποῶς εἶναι ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅπου δὲν πρέπει νὰ
 διηγῇται καὶ νὰ διδάσκῃ τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώμα-
 τα. 412 Νεφέλαι εἶναι. 546
 Δίκαιος μετὰ τὸ ξύλον παρομοιάζει. 4 Δίκαιοι ποιοὶ
 ἐνομαζόνται. 6 Πῶς γινώσκει ὁ Θεὸς τὰς ἐργα-
 τὰς αὐτῶν αὐτόθ. Ὁ Θεὸς αὐτὸν εὐλογεῖ, καὶ
 οἱ πονηροὶ τὸν κατηγεροῦσι. 32 Ὁ τέλειός ἐστι
 κατ' ἀρετὴν. 84 Καὶ ὁ φυλάττων τὴν δικαιο-
 σύνην εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· αὐτόθ. Οὐ-
 τε πρέπει νὰ ὀνειδίζῃ, οὔτε νὰ ὀνειδίζεται. 101
 Διάφορον δὲν πρέπει νὰ πέρνῃ. 102 Ἐλεος
 χρειάζεται ἀπὸ τὸν Θεόν. 200 Εἰς τοὺς δικαί-
 ους θέλει δοθῇ μένη ἡ φωτιστικὴ δύναμις τῆς φλο-
 γῆς. 229 Δόξα αὐτοῦ ποῶς εἶναι. 237 Ὁ δι-
 καίος τόπος εἰς τὸν Κύριον εἶναι, καὶ ἀντιερό-
 φως ὁ Κύριος εἰς τὸν Δίκαιον. 255 Πᾶσα ἡ
 τοῦ Δικαίου ζωὴ τεθλιμμένη εἶναι. 269 Πῶς
 ῥύεται ἐκ θλίψεως· αὐτόθ. Οἱ μισοῦντες τὸν δι-
 καίον πλημμελοῦσι. 276 Δικίων κληρονομία
 ποῶς εἶναι. 300 Εἰς καιρὸν πάντα οἱ δίκαιοι
 χορταίνουσι· αὐτόθ. Οὐκ αἰσθάνεται ὁ Δίκαιος καὶ

δίδωσι. 301 Πῶς ὅταν πέσῃ οὐ καταρρήγνυ-
 ται. 302 Πρὸς καιρὸν ἐγκαταλιμπάνεται. 303
 Πῶς τὸ σπέρμα αὐτοῦ δὲν ζητεῖ ἄρτους καὶ εἰς
 εὐλογίαν ἔσται· αὐτόθ. Δικαίων ἀρετὰς μετὰ ἡ-
 δονὴν ὁ Δαβὶδ διηγῇται. 304 Δίκαιος πῶς λα-
 λεῖ σοφίαν καὶ κρίσιν. 305 Τὸν νόμον ἔχει πη-
 δάλιον. 305 Δίκαιοι οὐ τὴν παιδείαν παραι-
 τοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν. 309 Καὶ τὰς μι-
 κρὰς ἁμαρτίας ὁ Δίκαιος φοβεῖται. 312 Ὁ Δί-
 καίος μιμεῖται τὴν ἑλαφον. 342 Δίκαιον ποῖον
 εἶναι ὅπου λυπεῖ. 348 Δίκαιος πῶς χαίρει, ὅ-
 ταν ἐλέγη ἀδικήσιν. 471 Πῶς νίπτεται ἐν τῷ
 εἴματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ· αὐτόθ. Πῶς ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἐλεεῖ, καὶ δυνεῖζει. 303 Εἰς τὸν Δί-
 καίον πῶς δίδεται ἀποκάλυψις καὶ λήθη. 484
 Βασιλεὺς τῶν λογισμῶν τῶν δικίων ποῶς εἶ-
 ναι. 372
 Δικαιοσύνην ὁ ἔχων εἰσακούεται ἀπὸ τὸν Θεόν. 19
 Τρεῖς εἶναι δικαιοσύναι. 45 Εἰς ὅλας τὰς ἀρε-
 τὰς ἡ δικαιοσύνη θεωρεῖται. 100 Δικαίως πρέ-
 πει νὰ γίνεταί· αὐτόθ. Δικαιοσύνη βραχὺ εἰς
 τὸν Θεόν. 112 Διπλὴ εἶναι ἡ δικαιοσύνη. 290
 Ἡ ἀνταποδοτικὴ δυσθεώρητος εἶναι· αὐτόθ. Τοῖς
 εὐθέσι παρατείνεται ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη. 292
 Τὰ μετὰ δικαιοσύνης ὀλίγα, εἶναι καλλίτερα τοῦ
 μετὰ ἀδικίας πλούτου. 299
 Δικαιώματα ποῶς προσάγματα τοῦ Θεοῦ εἶναι. 137
 Διὰ τί λέγονται ἔτι. 155
 Διπλασιασμὸς τῶν λέξεων διὰ τί γίνεται. 5. 61
 74. 119. 163. 221. 226. 263. 284 Διπλο-
 σιασμὸς τοῦ ὑπομένων ὑπέμεινα καὶ τῶν τριού-
 των, δηλωτικὸς εἶναι ἐπιτάξεως. 326. 341.
 348 Καὶ τριπλασιασμὸς τῶν αὐτῶν εὐρίσκεται
 ἐν τοῖς Ψαλμοῖς. 351 Διπλασιασμὸς τί σημαί-
 νει. 375. 379. 403. 461
 Διψῶ ἡ λέξις τί φανερώνει. 342. 500
 Δόγματα πίστεως τὰ περὶ τῆς Θεολογίας καὶ ἐνσάρ-
 κου οἰκονομίας θεμέλια εἶναι τῆς οἰκουμένης. 134
 Ταῦτα φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων
 τοῦ Βαπτίσματος· αὐτόθ. . . . .
 Δόλιος μετὰ τὸν φονεὴ ἐγόνεται. 28
 Δόλος

Δόλος τί είναι. 272 Κακὸν ἐστὶ χαλεπώτατον. 273
 Δόξα Δικαίου ποία εἶναι. 237 Δόξα τοῦ ἀδίκου
 καὶ πλουσίου ἀνθρώπου ποία εἶναι. 402 Δόξα
 σώματος ποία εἶναι, καὶ δόξα ψυχῆς ποία. 403
 Δόξαν Θεῷ τίς προσφέρει. 227 Δόξης Θεοῦ θεω-
 ρία, χορτασμὸν προξενεῖ. 122 Καὶ πόθον ἐνταυ-
 τῷ· αὐτόθ. Δόξαν πρέπει νὰ δίδῃ τινὰς εἰς τὸν
 Θεὸν διὰ λόγων καὶ διὰ ἔργων. 546 Δόξης
 Θεοῦ καταπεφρονημένης, ἀργεῖται τῆς εἰς ὁδολο-
 γίας ἀγάπης ὁ νόμος. 552
 Δοξολογεῖν πρῶτον δεῖ, εἶτα εὐχαρισεῖν, εἶτα αἰ-
 τεῖν. 29 Πρέπει νὰ δοξολογῇ τινὰς τὸν Θεόν,
 καὶ πρὸ τοῦ νὰ λυτρωθῇ, καὶ ἀπ' οὗ λυτρωθῇ
 τῶν ἐχθρῶν του. 126
 Δόσεις ποία λέγεται. 42
 Δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ τί ἐστὶ. 12
 Δούλον Θεοῦ οἱ πολεμοῦντες, τὸν Θεὸν πολεμοῦσι,
 καὶ παραπικραίνουσι. 31
 Δυνατοὶ τοῖχος καὶ πόλις ὀνομάζονται. 62 Δυνα-
 τὸς ἐν κακίᾳ καυχᾶται ἐν αὐτῇ. 431
 Δυσμαὶ ποίαι λέγονται. 528
 Δωὴκ τί ἦτον, καὶ τί κακὸν ἔκαμε. 430 Ὁ Δια-
 βολος εἶναι ὁ τὴν ἄγονον φύσιν τῶν ἡμιόνων βου-
 κολῶν· ἦτοι τὴν ἁμαρτίαν. 430 Τότε λυπῶ
 τὸν Δωὴκ τὸν τύραννον τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅ-
 ταν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως γένωμαι. 431 Προ-
 δότης καὶ διαβαλτὴς ἦτον· αὐτόθ.
 Δωροληψία πᾶσα πονηρὰ εἶναι. 103
 Ε.
 Ἐδῶμ τί θέλει νὰ εἴπῃ. 201
 Ἐγκατάλειψις ἡ ἀποστροφή Θεοῦ εἶναι. 555
 Ἐγκατέλιπέ με ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου, πῶς
 νοεῖται. 220
 Ἐγκαινίζεται πῶς ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν οἶκος. 233
 Ἐγκράτειν ὑποδημα εἰς τῆς ψυχῆς. 486
 Ἐξείας περιφανέστερος ἔγινε διὰ τὸν ἀναποδισμόν
 τοῦ ἡλίου. 166
 Ἐθνη πῶς εἶναι κληρονομία τοῦ Χριστοῦ. 11 Ὁ
 ἐξ Ἐθνῶν λαὸς πένης ἦτον. 63. 68 Ἐλπίς
 τούτων, ὁ Χριστὸς εἶναι. αὐτόθ. Ὁρφανὲς ἦτον. 76
 Εἰς εὐσέβειαν ἐτάχυναν. 107 Πῶς ὀνομάζοντο

πρότερον, καὶ πῶς τῶρα ὀνομάζονται αὐτοὺς ὁ Χρι-
 στὸς. 107 Φοβοίμενοι τὸν Κύριον ὀνομάζον-
 ται. 188 Ὅλοι αἱ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν ἐπίσει-
 σαν ἐκ μέρους τὸ ὄλον, καὶ καθὼ ἀπὸ καθῆ Ἐ-
 θνος ἐπίσεισαν. 191 Οἱ ἐξ Ἐθνῶν διδασκτοὶ εἶ-
 ναι Θεοῦ. 193 Προοίμιον τῶν ἐξ Ἐθνῶν πε-
 σσυσάντων ποίαι ἦτον. 192 Προβάτα ἦτον πε-
 πλανημένα. 193 Εἰς τὰ Ἐθνη ὅλα πῶς ἐβασί-
 λευσεν ὁ Χριστὸς. 385 Πλευρὰ ἦτον τοῦ Δια-
 βόλου. 389 Ὅρη καὶ προτειχίσματα ἔγιναν τῆς
 Ἐκκλησίας· αὐτόθ. Ἐθνη λαὸς ταπεινὸς ἦ-
 τον. 138 Ἐθνῶν κεφαλὴ ὁ Χριστὸς ἐγένετο. 145
 Ἐθνη κύνες ὄντα, υἱοὶ ἔγιναν. 479 Διὰ τί
 τὰ Ἐθνη σάρκα ὀνομάζονται. 509 Θάλασσα
 νοοῦνται. 512
 Εἰρήνη εὐλογία εἶναι, καὶ αἰτία εὐλογίας. 18
 Εἰρήνη μὲ τὰς τοῦ Μωϋσέως εὐλογίας συναριθμεῖ-
 ται. 18 Εἰρήνην πῶς πρέπει νὰ κυνηγοῦμεν. 273
 Εἰρήνην ὁ ζητῶν, Χριστὸν ἐκζητεῖ· αὐτόθ.
 Πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον πρέπει νὰ
 ἔχωμεν εἰρήνην. 274 Εἰρηνικῶ ἀνθρώπῳ ποῖον
 ἐγκατάλειμμα μένει. 307
 Εἶπον εἶναι ἀντὶ τοῦ εἰπεῖ κατὰ παλαιὰν διάλεκ-
 τον. 278
 Εἰς τὸ τέλος διὰ τί ἐπιγράφεται εἰς πολλοὺς Ψαλ-
 μούς. 19
 Ἐκεῖ τί δηλοῖ. 293
 Ἐκλεκτὸς ποιὸς εἶναι. 138
 Ἐκκλησία κληρονομοῦσα ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί. 26
 Κληρονομία αὐτῆς ποία εἶναι. αὐτόθ. Νύμφη
 ὀνομάζεται καὶ βασίλισσα· αὐτόθ. Εἰς αὐτὴν
 πρέπει νὰ προσκυνῇ τινὰς μὲ φόβον. 29 Λη-
 νὸς ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί. 50 Σιών ὀνομά-
 ζεται. 64 Ἐκκλησία μεγάλη λέγεται ἡ Καθο-
 λική. 190 Τόπος γλῶσς εἶναι. 193 Οἶκος Κυ-
 ρίου εἶναι. 196 Οἰκουμένη εἶναι. 198 Μὲ τοὺς
 πειρασμοὺς συνέζη· αὐτόθ. Ὅρος λέγεται ὅλη
 ὁμοῦ ἡ Ἐκκλησία. 199 Τὸ δὲ ἔθνος τῆς Ἐκ-
 κλησίας τόπος ἅγιος λέγεται· αὐτόθ. Πρὸ τῆς
 εἰσόδου καθῆ μερικῆς Ἐκκλησίας· ἦτοι ναοῦ
 διὰ τί κατασκευάζονται, σκαλοπατῖα. αὐτόθ. Ὅ-

ρος λέγεται ὅλη ὁμοῦ ἡ Ἐκκλησία· αὐτόθ. Εὐ-
πρέπεια αὐτῆς πολλή εἶναι. 214 Εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ προσευχώμεθα, καὶ ὅχι
εἰς τὴν οἰκίαν. 215 Ὁ ἐν αὐτῇ προσευχόμενος
μέλλων εἰσακούεται, ἢ ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ· αὐτόθ.
Ποιοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες, ἔξω τῆς Ἐκκλη-
σίας εἰσὶ. 227 Αὐτὴ ἀγία εἶναι αὐτόθ. Οἱ
ἐν ταύτῃ πεφορευμένοι, ἐν τῇ ἄνω Ἐκκλησίᾳ
μέλλουν νὰ ἐξανθήσονται· αὐτόθ. Οἱ ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ λαλοῦντες, πόσον ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν
Βασιλεῖον. 231 Ἐγκαινισμός τῆς Ἐκκλησίας
ποῖος εἶναι. 232 Πόλις ἐστὶν περιοχῆς. 247
Ἐξω αὐτῆς ἔλεος οὐ δίδεται· αὐτόθ. Διὰ τί
λέγεται Ἐκκλησία μεγάλη. 284 Πλούτος αὐ-
τῆς ποῖος εἶσι. 291 Ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία εἶ-
ναι μεγάλη. 330 Βασίλισσα εἶναι. 369 Πα-
ρασέχεται ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐχὶ κά-
θεται. αὐτόθ. Διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐκάθισα, καὶ
ὅχι δι' ἑαυτῆς· αὐτόθ. Νηπτήν ἐνδυμασίαν φο-
ρεῖ. 369 Καὶ νύμφη εἶναι καὶ θυγάτηρ. 370
Ποῖον εἶναι τὸ κάλλος τῆς. 371 Κεφαλῆτης εἶ-
ναι ὁ Χριστός. 371 Νοητός εἶναι ὁ σολισμός
τῆς. 372 Οἱ υἱεῖς τῆς ἐγέναν· ἀντὶ τῶν προτέρων
Πατέρων τῆς. 374 Πάντοτε ἐνθυμεῖται τὸ ὄνο-
μα τοῦ Χριστοῦ αὐτόθ. Πόλις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 378
Ὁ Θεὸς εὐρίσκεται ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ δὲν θέλει
σαλευθῇ. 379
Ἐκκλησία ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐσυστήθη. 389 Ἐκκλη-
σία καὶ μία λέγεται καὶ πολλαί· αὐτόθ. Ἐκκλη-
σίαν οἱ πολεμοῦντες, ἐθαύμασαν βλέποντες τὴν
δυναμίειν τῆς· αὐτόθ. Ὁ Θεὸς ἐθαμελίωσεν αὐτὴν
εἰς τὸν αἰῶνα. 390 Ὅρος Σιών λέγεται ἡ μία
Ἐκκλησία, θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας, αἱ κατὰ
τόπους Ἐκκλησίαι. 391 Τείχη αὐτῆς εἶναι οἱ
Ἄγγελοι. 429 Ἀπὸ τῶν ἁγίων ἦτον μεμακρυ-
μένη. 455 Πόλις περιοχῆς ὀνομαζέται. 486
488 Αὐταὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι εἶ-
ναι. 510 Ἀγαθὰ Ἐκκλησίας ποῖα εἶναι· αὐ-
τόθ. Ἅγιος καὶ θαυμαστός ὁ ναὸς τῆς Ἐκκλησί-
ας εἶναι. 511 Ποία προσευχὴ ἐγένετο ὑπὲρ τῆς
Καθολικῆς Ἐκκλησίας. 389 Ἐκκλησία ἡ τῶν

Ἑθνῶν ἔρημος ἦτον. 531 Ἐκκλησίας ὠραιότης
ποῖα εἶναι. 533 Ὅρος εἶναι ποῖον καὶ τετυρωμέ-
νον. 535 Πόδαμα εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 539 Ἐ-
βάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Μαρ-
τύρων αὐτόθ. Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ νεανίδες
εἶναι τυμπανίστριαι. 540 Ἐλαβε τὴν ἀξίαν πα-
ρὰ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐνεργῇ θαύματα. 546
Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ σῶμα τοῦ κατήρησεν ὁ
Χριστὸς εἰς τὸ νὰ τὸ μεταλαμβάνῃ αὐτὴ. 329
Ἐκκλησία κληρονομία εἶναι καὶ ποτήριον τοῦ
Κυρίου. 107 Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ κληρονο-
μίαν οὐκ ἔχει. 109 Σκύλα αὐτῆς ποῖα εἶ-
ναι. 533
Ἐκκασίς τί δηλοῖ. 238 247
Ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, πῶς
γλαφυρῶς ἐρμηνεύεται. 434 Τοῦ ἀναρέτου εἶναι
εἰκὼν αὐτόθ.
Ἐλαίον εἶναι ἡ θάωρία τῶν ὄντων. 195 Καὶ τὸ
χάρισμα τοῦ Πνεύματος. 196 Καὶ τὸ χρίσμα τοῦ
ἀγίου Ἐλαίου καὶ τὸ μῦρον αὐτόθ. Εἰς πόσα εἶ-
ναι χρησίμῳ τὸ ἐλαίον. 435
Ἐλάφου ἰδιώμα ποῖον. 230 Διψαλέον ζῶον εἶ-
ναι. 342
Ἐλεημοσύνη θυσία εὐώδης εἶσι, 161 Ἡ αὐτὴ καὶ
ἔλεος εἶναι καὶ δάνειον. 303 Τους ἀσθενοῦντας
κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν ἱατρεῖαι πλου-
σίως μεταδιδόμενη. 337
Ἐλλειψίς εἶναι ἐν τῷ „ Καὶ σὺ Κύριε, ἕως πό-
τε. 35 Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀνευ κακοῦ. 72
Καὶ ἀλλαχού. Ἐλλειψίς ποιῶσι τῶν λόγων
τους οἱ βοηθούμενοι παράτινος ἀπὸ τὴν χαράν-
τους. 334
Ἐλεος Θεοῦ ὅλοι χρειάζομεθα, ὅλοι ὁμως δὲν τὸ
ἀξιοῦμεθα. 34 Ἐλεος τοὺς ἀξίους ζητεῖ· αὐ-
τόθ. Πῶς θαυμάσανοι αὐτὸ ὁ Θεός. 116 Σμιγ-
μένον εἶναι μετὰ κρίσιν. 258 Πότε καὶ εἰς
ποῖους ἀγαπᾷ τὸ ἔλεος ὁ Κύριος· αὐ-
τόθ.
Ἐλεος καταδιώκον εἶναι ὁ Χριστός. 195 Ἐλέω σφί-
ζονται καὶ οἱ πάντα κατορθώσαντες. 200 Ἐλε-
ος τοῦ Θεοῦ μέτρον ἔχει τὴν ἡμῶν πρὸς Θεὸν
ἐλπίς.

ἐλπίδα. 264 Ἐλεος τοῦ Θεοῦ πολλά ἐπληθύνθη. 290 Εἰς ποίους παρατείνεται. 292 Ἐλεος τοῦ Θεοῦ ἀβυσσος εἶναι. 346 Καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ χρῆζομεν τούτου καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. 462
 Ἐλεφάντινος ὕλη τιμία ἦν τοῖς παλαιοῖς. 368
 Ἐλισάβετ ἐραύγεται ὡς ἡμέρα εἰς τὴν Θεοτόκον τὸ ρῆμα τοῦ ἀσπασμοῦ. 151
 Ἑλλήνων πάντα ψευδῆ ἦν. 84 Ἑλληνες οἱ ζητήσαντες ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν, προοίμιον ἦτον τῶν ἐξ Ἑθνῶν πνευσάντων. 192 Ἑλλήνων πλάνη ἐγήρασαν. 193 Ἑλληνες ἐμυθολόγουν, ὅτι εἶναι σπαρτοὶ οἱ ἄνθρωποι. 394 Ἑλληνες πολλοὶ διὰ φόβον τῶν βασιλέων, ἐδέχθησαν τὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ Χριστιανισμόν. 517 Ἑλληνες οἱ μὴ πιστεύσαντες, παραπικραίνοντες ἔγιναν. 519 Ἑλπίζοντες εἰς τὸν Κύριον, πῶς δὲν πλημμελοῦσι. 277 Μακάριος εἶναι ὁ εἰς μόνον τὸν Κύριον ἐλπίζων. 327
 Ἑλπίς σωτηρίας, διὰ τί ὀνομάζεται φύλλα. 4 Οἱ εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ὅλην, καλότυχοι εἶναι. 14 Ἑλπίζοντες εἰς τὸν Θεὸν ποιοὶ εἶναι. 64 Μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδος. 79 Ἑλπίδα καὶ ἔλεος Θεοῦ χραιζόμεθα εἰς τὸ νὰ μὴ σαλευθῶμεν. 166 Ἰησον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος οὐκ ἔστι οὐδέν. 216 Μακάριος ὁ μόνον ἐλπίδα ἔχων τὸν Θεόν. 239 Κατὰ τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, οὕτω δίδεται εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. 264 Ἑλπίς τῶν περὶ τῆς γῆς εἶναι ὁ Χριστός. 511
 Ἐνανθρωπήσεως ὁ τρόπος ἀκατανόητος εἶναι. 130 Ἐνεργείας Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων φανερώνει ἡ Γραφή. 26. 34. 116 Με τὰς εἰκόνας τῶν αἰσθησέων φανερόμεν αὐτάς. 128 Ἐντολὴ διὰ τί λέγεται ὁ Νόμος. 155 Ἐντολαὶ ὁδοὶ καὶ τρίβοι ὀνομάζονται. 204. 524 Ἐντολὰς ὁ φυλάσσω, μένει καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας. 137 Ἐντολαὶ λέγονται αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ Νόμῳ περιεχόμεναι αὐτόθ. 151
 Ἐντροπή ἡ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ κρίσει, φοβερότερον εἶναι τοῦ σκότους καὶ τοῦ πυρός. 269 Ὁ

ρα καὶ εἰς τὴν λέξιν αἰσχύνη, ἐν τῷ πινάκι τούτῳ. 26
 Ἐνωρίζεσθαι διαφέρει ἀπὸ τὸ ἀκούειν. 26. 394 Ἐπίτασιν δεήσεως σημαίνουνσι. 440 Ἐύωσις ἡ καθ' ὑπότασιν ἀρχὴ μισθοῦ ἔστιν, οὐχὶ δὲ ἀποτέλεσμα. 367
 Ἐξοδος ὁ θάνατος εἶναι, καὶ εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἐτοιμαζόμεθα. 226
 Ἐξομολογήσεως καιρὸς ὁ τῆς νυκτός ἐστι. 36 Διὰ τί οὐκ ἐξομολογεῖται τις ἐν τῷ Ἀδῃ αὐτόθ. Ἐξομολογεῖται ἐν αὐτῷ τινες, ἀλλ' ἀνωφελῶς αὐτόθ. Ἐξομολογήσεις πᾶσα σημαίνονμενα ἔχει. 59 Ἐξομολογήσεις ἀρχεῖ ἐν τοῖς ἀγίοις παντὸς αἰαθοῦ. 485
 Ἐπαίδοντες καὶ ἐπαριδοὶ ποῖοι λέγονται. 468 Ἐπαινος ἀληθῶς ποῖος εἶναι. 403 Ὁ ἐφ' ἁπάσιν ἔπαινος, μὲ τὰ θανατηφόρα παρομοιάζει φάρμακα. 118
 Ἐπανίστασθαι κυρίως πότε λέγεται. 15 Ἐπιθυμίαν πᾶσαν ἐναντίον ἔχειν τοῦ Θεοῦ, πᾶμμεγα εἶναι. 313
 Ἐπισκοπὴ Θεοῦ τί εἶναι. 353 Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα μὴ καταισχυνηθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα, εἰπέ τις ἐν τῷ θανάτῳ. 239
 Ἐπιστήμη αἰσθητῶν ποῖα εἶναι. 487 Ἐπόφομαι πῶς ἐρμηνεύεται. 27
 Ἐπταπλασίως νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πολλαπλασίως. 87 Ἔργα καλὰ πρέπει νὰ ᾔναι ἐσμιγμένα μὲ καθαρούς λογισμοίς. 199 Ἔργα καλὰ, καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι ἀξία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. 200 Ἔργα λέγονται καὶ οἱ λογισμοί. 263
 Ἔργα Θεοῦ πῶς εἶναι ἐν πίσει. 257 Ἑρμωνισμὸς, τί ὅρος ἦτον. 345 Καὶ Ἀερμῶν ὀνομάζεται αὐτόθ. Ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀερμῶν αὐτόθ. Ἑρμωνισμὸς πῶς ἐρμηνεύεται. 348
 Ἑσβῶν τί θέλει νὰ εἴπῃ. 372 Ἑτοιμάζων ὅρη πῶς νοεῖται. 511 Ἑτοιμασία καρδίας ποῖα εἶναι. 78
 Εὐα ὡς νῦξ ἀνήγγειλα γινώσκω εἰς τὸν ὄφιν. 151 Εὐαγγελισαὶ πύργοι εἶναι τῆς Εκκλησίας. 392 Καὶ βάρις αὐτόθ. Ζῶα Θεοῦ λέγονται. 539
 Εὐ-

Εὐαγγελίῳ ἀρμόζουσι τὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα τοῦ παλαιοῦ νόμου. 155 Διὰ τί νόμος τὸ Εὐαγγέλιον ἀνομασίθη· αὐτόθ. Ἐλεός ἐστὶ καὶ ἀληθία. 207 Ὁ Νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προσάγει νὰ ἀγαποῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των. 237 Εὐαγγέλιον, δικαιοσύνη ὀνομάζεται. 330 Λόγοι αὐτοῦ σαίται εἶναι. 366 Κήρυγμα Εὐαγγελίου, οἶνος εἶναι καταλύξας. 488 Κατὰ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ ἐδόθη. 531 Βροχή ἐκούσιος λέγεται· αὐτόθ.

Εὐχε, τί ἐπιφώνημα ἦτον. 284

Εὐδοκία τί θέλει νὰ εἴπῃ. 554

Εὐδοκία ἢ βασιλισσα, τί ρητὸν ἐξεφώνησε. 143

Εὐεργεσία εἰς τοὺς ἄλλους, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην. 403

Εὐμερέας ἐν καιρῷ πρέπει νὰ ἐλπίζῃ τινὰς δυσμερίαν. 72

Εὐθύτης τί εἶναι. 308

Εὐκαιρία ποῖται λέγονται. 63

Εὐκτικά ρήματα εἰς μέλλοντα χρόνον σχηματίζει ἡ Γραφή, καὶ διὰ τί. 85. 254. 429. Καὶ ἀντι Εὐκτικῶν λαμβάνει τὰ ὀριστικά. 117 Μέλλοντες σημασίαν ἔχουσι. 295 Εὐκτικά εἰς τύπον κατάρως εἶναι προφητικά. 432 Καὶ τὰ προσεκτικά σημασίαν εὐκτικῶν ἔχουσι. 526

Εὐλογεῖ πῶς ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, καὶ πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. 525

Εὐσέβεια βασιλὶς εἶναι τῶν ἀρετῶν. 437 Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῇ. 438 Ὁ ταύτην ἐκβελών πᾶσαν ἀρετὴν συνεξέβαλεν· αὐτόθ.

Εὐφροσύνη, τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν. 60 Ἀδιαφόρος καὶ ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται· αὐτόθ.

Εὐχαρισεῖν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις πλεονος μισθοῦ πράξενον, τοῦ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς εὐχαριστῶν. 59 Θεληματικῶς καὶ προθύμως πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν. 224 Εὐχαριστοῦντες ποῖαν συνήθειαν ἔχουσι. 233

Ἐφραῖμ πῶς ἐρμηνεύεται, καὶ τί δηλοῖ. 485

Z

Ζαχαρίας τί εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον. 370

Ζηβήνη τί εἶναι, καὶ τί δηλοῖ. 381

Ζηλοῦν διαφέρει ἀπὸ τὸ παραζηλοῦν. 294

Ζῆλος τί εἶναι. 294. 552 Ἐπὶ καλοῦ λαμβάνεται καὶ ἐπὶ κακοῦ. 294

Ζητεῖται πῶς ὁ Θεός, ὁ πανταχοῦ παρὼν; 64

Ζητεῖν ἀπὸ τὸ ἐκζητεῖν διαφέρει. αὐτόθ.

Ζιζαῖοι ποῖοι εἶναι, καὶ πῶς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῷ τυράννῳ μνηύουσι. 439

Ζοροβάβελ τύπος ἦτον Χριστοῦ. 491

Ζυγὸς ποῖος εἶναι ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐκείνου εὐρισκόμενος. 496 Αὐτὸς διακρίνει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν· αὐτόθ.

Ζωὴ ἀνθρώπων εἶναι, 3 Γενεὰ ὀνομάζεται. 72 Ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἀγία καὶ ἀμώμητος ἦτον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀκολουθήσωμεν τοῖς ἰχνεσιν αὐτοῦ. 192 Ζωαῖς τῶν σαζομένων εἶναι διαφοραῖς. 207 Ζωὴ Δικαίου πᾶσα τεθλιμμένη εἶναι. 269 Ἡ παροῦσα θάνατος εἶναι περισσώτερον, πρὸς ζωὴν. 272 Ζωῆς χρόνος συνεσπόμενος καὶ βραχύς εἶναι. 298 Κεῖ ἄσπτος καὶ εὐχὴ ἀνεύθυνος. 320 Ζωὴ ἀνθρωπίνη εἶναι ψευδής. 322 Ὡς οὐδὲν ἐστὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ πᾶν συγκρινόμενη. 321 Ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, πειρατήριον εἶναι. 140 Ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ παροικούμεν, οὐ κατοικοῦμεν. 449 Ζωὰς παῖας ὀνομάζει ὁ Δαβίδ. 501

Ζώνη ποῖα νοεῖται. 372 Ὁ ἀπολέσας τὴν πνευματικὴν ζωὴν, μὲ τί ζώννυται. 141

Ζώντων γῆ ποῖα εἶναι. 221

H

Ἡδονὴ κυρίως ποῖα εἶναι. 60 Ἡδονὴ ἢ τῆς σαρκός, σκιά ἡδονῆς εἶναι, καὶ ὄχι ἀληθὴς ἡδονή. 312

Ἡγούμενοι τῶν λαῶν, μέσχοι εἶναι. 429

Ἡγούμενον ἀπὸ τοῦ ἐπομένου δηλοῦται, καὶ ἀντιερώφως. 238. 250

Ἡθοποιία ποῖα εἶναι. 345

Ἡλὸς τὸ σκῆνωμα τοῦ ἔχει ἐν τῷ οὐρανῷ. 152

Ἡλὸς εἶναι μία εἰκὼν, καὶ ἓνα ἱερόγλυφικόν τοῦ Θεοῦ.

- Θεοῦ. 153 Ὁραῖος εἶναι ὡς νυμφίος, καὶ τρέχει χαίρωντας ὡσάν γίγας. αὐτόθ. Ἐξοδος καὶ κατάντημα αὐτοῦ ποῖα εἶναι. αὐτόθ. Κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι, ὅπου νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητά του. 154 Ἥλιος εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ λάμπων ταῖς ἀκτίσι τῶν ἀρετῶν. αὐτόθ. Τῷ ἑαυτοῦ κινεῖται ὁ ἥλιος, καὶ ὄχι ὑπὸ Ἀγγέλου. 153
- Ἡμέρα ποῖα ἐννοεῖται. 4 Ἡμέρας ἀπαρχὰς πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὸν Θεόν. 27 Ἡμερῶν μακρότης ποῖα εἶναι. 195 Ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅλην τὴν ζωὴν οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσι, καὶ διὰ τί. 205. 250 Ἡμέραι ἀγαθαὶ ποῖαι εἶναι, καὶ ἡμέραι πονηραὶ ποῖαι. 272 Ἐν τῇ πονηρᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θέλει λυτρώσῃ ὁ Κύριος τὸν ἐλεήμονα. 335 Ἡμέρα οὐκ ἐστὶ φύσει κακὴ. 336 Ἡμέρας ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ νοεῖται. 347 Ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως ἀγαλλιᾶσθαι οἶσαν, ἢ ἀμαρτίαν φοβεράν ἐποίησε. 396 Ἡ ἡμέρα πῶς ἐρεύγεται ῥῆμα εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν. 150 Ἡμέραι λέγονται αἱ εὐτυχίαι. 457 Πῶς κάμνει τινὸς ἡμέραν εἰς τὸν ἑαυτοῦ του καὶ δὲν φαίνεται. αὐτόθ. Φαύλης ἡμέρας ἡ δύσις, ἐπίσχισιν ποιεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νοητοῦ ἡλίου. 328
- Ἡμίονος αἶψι διαβάλλεται, καὶ εἰς τύπον κακίας λαμβάνεται. 253 Τῶν ἡμιόνων τὴν ἄγρον φυσιν ὁ Διὸς ποιμαίνει: ἦτοι ὁ Διὸς βολος. 430 Ἡ ἡμίονος ἔξω τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγονότων ἐστίν. 431
- Ἡχος ἰορταζόντων ποῖος εἶναι. 344
- Θ
- Θαλάσσης νερὰ πῶς συνάγει ὁ Θεὸς ὥστε ἁσάν. 259 Οἱ διάφοροι κόλποι τῆς θαλάσσης θαλάσσαι ὀνομάζονται. 378 Οἱ ὄντες εἰς τὴν μακρὰν θάλασσαν ποῖσι γοοῦνται. 511 Τὰ ἔθνη θάλασσα ὀνομάζονται. 512 Θαῦμα τὸ ἐν τῇ ἐριθρᾷ θαλάσῃ γεγονὸς, αἶψι συμβαίνει νοητῶς. 518 Θάλασσα ὁ κοσμικὸς βίος ὀνομάζεται. 550
- Θανάτου ἐν τῷ καιρῷ ἐξετάζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ γενναῖοι Ἀθηναῖοι τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῶν δαιμόνων. 40 Ἐχθρὸς εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἐσθρῶν εἰς τὰ ὀπίσω. 60 Πόρται αὐτοῦ ποῖαι εἶναι. 66 Θανάτου μνήμη σύντομος πορεύει τοῦ βίου ἐστίν. 88 Ποτήριον ὀνομάζεται. 106 Ὁ φυσικὸς θάνατος σκιά ἐστὶ θανάτου. ὁ δὲ προαιρετικὸς, ἀληθὴς ἐστὶ θάνατος. 194 Σκιά θανάτου ὁ πόνος εἶναι τοῦ θανατηφόρου κινδύνου αὐτόθ. Ἐξοδος ὀνομάζεται. 226 Εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἐτοιμαζόμεθα. αὐτόθ. Τπηρετής εἶναι τοῦ Ἀδου. 127 Θάνατος τῶν ἀμαρτωλῶν εἶναι πονηρός. 276 Ποθεῖν ποιεῖ τὸν φοβερόν θάνατον ἡ ἀθυμία. 320 Πρὸς αὐτὸν πρέπει νὰ ἐτοιμαζόμεθα. αὐτόθ. Πῶς θανατοῦται τις ὅλην τὴν ἡμέραν. 359 Θάνατος ψυχῆς ἡ τιμωρία εἶναι τῆς ψυχῆς. 401 Θάνατος ὁ Σατανᾶς λέγεται. αὐτόθ. Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ὁ τῆς νυκτὸς βασιλεὺς. 473 Ἐβασίλευσαν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ. Ὡς τοῦ Νόμου. αὐτόθ. Θάνατος ὡς λέων ἔρχεται, καὶ οὐδεὶς ἐπισχεῖν δύναται τὴν σφοδρότατην αὐτοῦ ὁρμὴν. 415 Εἶναι καὶ φυσικὸς καὶ προαιρετικὸς θάνατος. 537 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου ἐξετάζουσι οἱ δαίμονες καὶ τὰ παραμικρὰ σφάλματα. 538 Ἀπὸ τὸν θάνατον ἡ ἐλεημοσύνη λυτρώσει. 336 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου ποῖον λόγον χρειαζόμεθα. 461
- Θαρσεῖς τί εἶναι. 390
- Θαῦμα τῶν παιδῶν τῶν φανούντων τὸ ὡσανα, διὰ τί ἔγινε. 52 Ἀνυπόπτευτον τοῦτο ἦτον καὶ ἀναντίρρητον. αὐτόθ.
- Θαυμάσια ποῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 328
- Θέλημα Θεοῦ προηγούμενον ποῖον εἶναι, καὶ ποῖον ἐπόμενον. 234. 521
- Θέλημα ἐδικόν μας τῆχος εἶναι ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν. 140 Θέλημα ἰδίου ὁ καταλιπὼν, ἐλέπει ἄμωμον τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ.
- Θεμέλια τῆς οἰκουμένης ποῖα εἶναι. 134
- Θεὸς κυρίως εἶναι Μιχαήριος. 1 Ἐδωκε τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς. αὐτόθ. Τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ, οὐδὲν πάθος συμβέβηκε. 10 Πατὴρ τῶν κτισμάτων πῶς λέγεται. 11 Ἐνεργείας Θεοῦ, ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζεται ἡ Γραφή.

φή . 26 . 34 . 116 . Διὰ τί οἱ Προφῆται προ-
 σαρμοζουσι ἐκ τῶν Θεῶν τὰ ἀνθρώπινα πάθη . 34
 Τὸ νὰ κάθηται καὶ νὰ σηκώνεται ὁ Θεὸς πῶς νο-
 εῖται . 43 . Ἄλλως κρίνει τὸν Ἑβραῖον , καὶ ἄλ-
 λως τὸν Ἕλληνα . 44 . Κριτὴς ἐστὶ δίκαιος καὶ ἰ-
 σχυρὸς καὶ μακρόθυμος . 45 . Ὁργὴ Θεοῦ ἡ τι-
 μωρία ἐστὶ . 43 . 46 . Στιλβοῖ τὴν μάχαιραν ,
 ὅλλ' οὐ τέμνει· καὶ ἐντείνει τὸ τόξον , ἀλλὰ χι-
 τέχει αὐτό . 46 . Μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ ποῖα
 εἶναι . 51 . Ὁπίσθιος αὐτοῦ ποῖα εἶναι . 52 . Δά-
 κτυλα αὐτοῦ τί εἶναι . 53 . Κρίνει δικαιοσύνην
 κατὰ δὲ τὴν δικαίαν ὀργὴν του δὲν παιδεύει . 71
 Ὁφθαλμοὶ Θεοῦ ποῖοι εἶναι . καὶ ποῖα τὰ βλέφα-
 ρα . 81 . Δὲν παρατηρεῖ πάντα τὰ ἁμαρτήματα
 ὁ Θεός· αὐτόθ . Ποῖον πένητα ἐπιβλέπει· αὐ-
 τόθ . Πρόσωπον αὐτοῦ ποῖον εἶναι . 83 . Κίνη-
 σις Θεοῦ εἰς ἐκδίκησιν θεοπρεπῶς νοεῖται . 86
 Λησμονησία αὐτοῦ ποῖα εἶναι . 89 . Ἡ ἀποσρο-
 φὴ τοῦ Θεοῦ , κηδεμονίας εἶναι πολλῆς . 90 . Παν-
 τέφορον αὐτοῦ μὲ ποῖα λόγια φανεροῦται . 94
 Θεοῦ μονοῦ εἶναι τὰ ἀνευδρές . 104 . Θεοῦ χεῖ-
 λη ποῖα εἶναι . 106 . Πῶς ἔσειλε γράμματα εἰς
 τὸν Διάβολον . 107 . Πότε φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅ-
 τι ἀλησμονεῖ . 205 . Πῶς δυνάμεθα νὰ εἴμεθα κύ-
 κλω εἰς αὐτόν . 213 . Θεὸς τῆς δόξης πῶς ὀνο-
 μαζεται . 227 . Φωνὴ Θεοῦ ποῖαν ἀναλογίαν ἔ-
 χει . 228 . Οὐ πάντων ἐστὶν ὁ Θεός , ἀλλὰ τῶν
 οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης . 233 . Πῶς
 ὑφόνει τις τὸν Θεόν . 232 . Πότε ὁ Θεὸς ἀπο-
 σρέφει τὸ πρόσωπόν του . 236 . Τίνος δυνάμεως
 εἶναι τὸ Θεὸς ὄνομα , τίνος δὲ τοῦ Κυρίου . 239
 Πῶς κλίνει τὸ αὐτί του . 115 . Ὁρασις Θεοῦ ποῖα
 εἶναι καὶ ποῖα ἡ ἀκοή . 116 . Πτέρυγες αὐτοῦ
 ποῖαι εἶναι . 117 . Ἀναστῆθι ἐπ' Θεοῦ , τί δη-
 λοῖ . 119 . 285 . Ὄνόματα λαμβάνει τῶν εὐεργε-
 σιῶν του . 125 . Ἀπερίγραπτός ἐστὶ . 130 . Ἐπ'
 αὐτοῦ αἱ σερήσεις ἀντιπεπονθότες λέγονται . αὐ-
 τόθ . Καὶ τοὺς ἀθέους ἔλεε . 258 . Ἄλλον δὲν
 πρέπει νὰ φοβούμεθα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν . 260
 Θεοῦ ὀφθαλμὸς πάντας ἐπισκοπεῖ . αὐτόθ . Θεοῦ
 μνημονευτέον μᾶλλον , ἢ ἀναπνευστέον . 267 . Εἰς

ὅλους εἶναι κοντὰ ὁ Θεός , οἱ δὲ ἄνθρωποι μα-
 κρύνουσι ἀπὸ τὸν Θεόν . 275 . Φῶς εἶναι τρι-
 λαμπές . 292 . Χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ κα-
 νένα καλὸν δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρω-
 πος . 302 . Ὁ ἀποσραφεὶς ὑπὸ Θεοῦ , μισεῖται
 καὶ τοῖς παλαιοῖς φίλοις . 316 . Παιδεύει ὁ Θεὸς συμ-
 μέτρως ὡς φιλόποις πατήρ . 323 . Ὁ Θεός ὁ Θε-
 ὸς μου , διὰ τί εἶπεν ὁ Δαβὶδ . 351 . Πῶς λέγε-
 ται ὅτι ὑπνοῖ ὁ Θεός . 360 . Μεγας διὰ τί λέγε-
 ται ὁ Θεός . 367

Θεὸς σχηματίζεται , ὅτι κρίνεται προσκαλῶν τὰ σοι-
 χεῖα . 404 . Θεὸς ὄνομα ποσα σηματομενα ἔ-
 χει . 405 . Οὔτε πενᾶ , οὔτε κοπεᾶ . 410 . Διὰ
 τί προσμενει νὰ τὸν ἐπικαλούμεθα εἰς τὰς θλιψεις
 μας . 412 . Ὁ ἐκβάλλων τῆς ἐκυτοῦ διανοίας τὸ
 τοῦ Θεοῦ εἶναι , ἐκυτοῦ τὸ εἶναι διεφθειρεν ἔξω
 τοῦ ὄντος γενομένος . 437 . Πῶς διασφραττίζει τὸν
 σραβλόν . 138 . Τὸ τίς Θεὸς παρεξ τοῦ Κυρίου ,
 πρὸς τὰ εἰδωλα λέγεται καὶ ὄχι πρὸς τὸν υἱ-
 ὸν . 141 . Θεοῦ ὄνομα ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ
 ἐρωτικῶς . αὐτόθ . Θεῷ οὔτε τι μέλλει , οὔτε
 παρῶχηκε . 442 . Πῶς ὡς αἰὼν ὑμνεῖται . 450
 Πῶς ὁ Θεός δίδει σῶλον καὶ παρρασμούς . 452
 Ὁ , τί ποτε ἐστὶ τῇ φύσει τὸ θεῖον , ἀνέφικτόν ἐ-
 στι . 462 . Σχισμὰ πτερύγων αὐτοῦ ποῖα εἶναι αὐ-
 τόθ . πῶς ὑφούται . 464 . Θεὸν ὁ δοξολογεῖν ἐ-
 τοιμαζόμενος μακάριος εἶναι . 465 . Θεοῦ ἀγα-
 θότης μήτηρ εἶναι τῶν ὄντων . 467 . Πτέρυγες
 αὐτοῦ τί εἶναι . 490 . Ἐλεος αὐτοῦ τίς κατανόη-
 σαι ; 492 . Πῶς ἀποδίδει ἐκάσῳ κατὰ τὰ ἔργα
 του . 498 . Κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν περττομένων ,
 ἐττι ἀνταποδίδει· αὐτόθ . Δυνατός εἶναι καὶ ἐ-
 λεήμων· αὐτόθ . Ποῖοι ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύ-
 ναμιν . 487 . Αἵτιος λέγεται τῶν συμφορῶν ὡς
 παραχωρῶν νὰ ἔρχωνται . 520 . Θεὸς καὶ πολε-
 μῶν σῶζει . 278 . Ὁ Θεός ἀτρεπτός ὢν , δι' ἡ-
 μᾶς ποτὲ μὲν κάθηται , ποτὲ δὲ ἵσταται . 526
 Ἀμετάβατος μένων ἐνεργεῖ . 529 . Διὰ σελεῖ τὰς
 ἀξίας ἐν τῷ μέλλοντι . 535 . Θεοῦ καταφρανου-
 μένου , ἀργεῖται τῆς εἰς ἀδελφούς ἀγάπης ὁ νό-
 μος . 552 . Ἀποσροφὴ Θεοῦ τί εἶναι . 555 . Θε-
 οῦ

οὐ ὄνομα ἀρρήτου εἶναι. 32. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀγαπῶμεν οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Θεοσέβεια ἐδέλυγμα εἶναι εἰς τὸν ἁμαρτωλόν. 553. Θεοτόκῳ ἀνατίθεται τὸ, ἄκουσον θυγατερ καὶ τὰ λοιπὰ. 370. Διὰ τί ὁ Γαβριὴλ μὲν αὐτὴν ὀνομάζει κεχαριτωμένην, ὁ δὲ Δαβὶδ, θυγατέρα αὐτοῦ. Θεοτόκος ὑπὸ σῶπης εἶχε ἀκολουθούσας τὰς Παρθένους. 374. Πᾶντες οἱ λαοὶ εἰς αὐτὴν ἐξομολογοῦνται. 375. Πόλις τοῦ Θεοῦ εἶναι. 378. Σκῆνωμα εἶναι τοῦ Ἰψίου. 379. Ἐν μέσῳ αὐτῆς ὁ Θεὸς κατεσκήνωσεν αὐτόν. Προσέτηυσε τὰ ἐπόμενα συμφώνως μετὰ τὸν Δαβὶδ. 139. Ἀπὸ τὸ γένος ἦτορ τοῦ Δαβὶδ. 148. Ἐρευνεῖται ἡ Θεοτόκος πρὸς τὴν Ἐλισάβετ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀσπασμοῦ. 151. Ὅρος νοεῖται τοῦ Θεοῦ. 534. Διὰ τί πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτῆς ψάλλεται ὡς προκείμενον τὸ, ἠμνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου. 375. Θεοφόρον σάρκα τὴν τοῦ Χριστοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ Θεοῦ πόσαν. 379. 488. Θεωρητικός ποτε δὲν πρέπει νὰ παύῃ ἀπὸ τὴν θεωρίαν. 108. Θεωρητικὴ φιλοσοφία ὑδῶρ ἀναπαύσεως λέγεται. 193. Πῶς παροικεῖ ἐν τῇ ἀρετῇ ὁ θεωρητικός. 325. Θεωρητικὸς ἀδύσσω ὁμοιάζει. 346. Θεωρητικοὶ ἄνδρες εὐρανοὶ ὀνομάζονται. 154. Ἐν τῇ θεωρητικῇ γινώσκονται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. 546. Θεωρία ἐλαίον ἐστὶ λιπαίνον. 195. Μεγαλοπρέπεια ὀνομάζεται. 228. Θεωρία ἡ εἰς Θεὸν ἐκσπᾶ ἐλ παγίδος τοὺς πόδας. 208. Θεωρία νοητῶν πόλις ἐστὶ περιοχῆς. 486. Θηρίον πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος. 464. Θλίψεις δὲν προξενοῦν εὐφροσύνην τοῖς Δαίμοσιν, ἀλλ' ὅταν ἡμεῖς ἀποκάμομεν. 233. Σχοτίζουσι τὸν νοῦν καὶ ταὶ τὴν καρδίαν. 114. Πυροῦσι καὶ χωνεύουσι τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Ἐν καιρῷ θλίψεως πρέπει νὰ φωνάζωμεν. 128. Ὅχι μόνον πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὰς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου θλίψεις καὶ κακώσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐφραίνεται εἰς αὐτάς ἡ καρδιά μας. 264. Θλίψεις ὁποῖος λέγει ὅτι δὲν πρέπει εἰς τὸν δίκαιον. λέ-

γει ὅτι δὲν ἀρροῦνται ὁ ἀνταγωνιστὴς εἰς τὸν ἀλλή-
την. 275. Θλίψις μετὰ τὸν θάνατον παρομοιά-
ζει. 359. Θλίψις διὰ τὴν εὐρίσκει τὸν δίκαιον. 377.
Δοκιμωτέροις ποιοῦσι τοὺς θλιβομένους αὐτόν.
Διὰ τί ἐπικαλούμενος ὁ Θεὸς, μὴς λυτρώσει ἀπὸ
τὴν θλίψιν. 412. Ὁ θῆος κατανύξεως ὀνομάζον-
ται. 482. Ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς θλίψεως χαρίζεται
ὁ Κύριος τὴν βοήθειαν. 487. Θλίψις ποῖα εἶναι
αὐτόν. Θλίψις πῦρ καὶ πόρον εἶναι. 520. Θλί-
ψις καὶ παιδεύει διὰ ἐξ αἰτίας ἐρχοῦσα. 245. Ἀ-
σθένεια λέγονται αἱ θλίψεις καὶ θανάσιμαί. 532.
Ἰδῶτα ὀνομάζονται. 549. Καὶ διαφορῶς ἁλ-
λως. 550. Καθαρίζουσι τοὺς θλιβομένους ὡς ἀν-
τὸ ἀργύριον. 520. Θυμὸς τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀργήν. 10. 234. Τὸ
νὰ μὴ ταραχθῇ τελείως τινὰς ἀπὸ τὸν θυμὸν,
τελείου εἶναι ἄνδρες, τὸ δὲ θυμοῦσθαι καὶ μὴ
λαλεῖν, προκόπτοντος εἶναι ἴδιον. 319. Οὐσία ἡ δὲ συγχώρησεν ἁμαρτίας γινόμενη, ἀνε-
δέχτο εἰς ἑαυτὴν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ προσφάρον-
τος. 337. Οὐσίας ὁ Θεὸς δὲν χροιάζεται. 408.
Διὰ τί ὁ Θεὸς λέγει πῶς δὲν θέλει οὐσίας, εἰς
μακρόν ὅπου ταύτας ἐνομοθέτησε. 409. Ἄλλο
ἐνομοθετεῖτο διὰ τῶν οὐσιῶν ἐν αἰνίγματι αὐ-
τόν. Οὐσία ἀνάστασις ἐδόθη εἰς τοὺς Χριστι-
ανοὺς. 411. Οὐσίας ποῖας κατέκαυσεν ὁ Θεὸς
μετὰ θεῖον πῦρ. 161. Οὐσιαστικὸν ἐστὶ νοητόν,
τοῦ ὁποῦ τύπος εἶναι τὸ αἰσθητόν. 351.

I

Ἰακώβ πῶς ἐρμηνεύεται. 97.
Ἰδεῖν πῶς νοεῖται. 221.
Ἰδιούμ τις ἦτον, καὶ εἰς πόσους Ψαλμοὺς ἐπι-
γράφεται. 492.
Ἰδοῦ σημαίνει τὸ εὐθύς. 307. Πόσα σημαίνον-
τα ἔχει. 321. 329. Περὶ τὸν νοεῖται. 421.
Ἰδουμαία πῶς ἐρμηνεύεται. 486. Ἀπὸ τίνος ἐκλή-
θη αὐτόν. Τί νοεῖται αὐτόν.
Ἰεμενὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 39.
Ἰερεῖς οἱ ὄντως πῶς πρέπει νὰ εἶναι. 199. Πρὸς ὁ-
πον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372. Αὐτοὺς τιμῶ-
σιν οἱ βασιλεῖς αὐτόν. Ὁ μόνος τὰς ἱεραῦσιν
ἀπὸ.

ἀφ' ὧν ἡ τῶν Μωσαιοῦν μεταλήψις, ἀλλὰ πρό-
κειται τοῖς βουλομένοις. 266 Κριοὶ εἶναι τῶν
προβάτων. 515
Ἰερემίας δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. 508 Πύ-
ργον οἰκοδομήσας ἑαυτὸν ἐκεῖ συνέκλεισε καὶ τοὺς
θρήνους συνέγραψεν. αὐτόθ. Εἰς Τάφνας τῆς
Αἰγύπτου κατέβη. αὐτόθ.
Ἱερουσαλὴμ πόλις περιοχῆς ὀνομάζεται. 486 Β-
πάνω εἰς τέσσαρα βουνὰ ἦτον κτισμένη. 388
Ἀναγωγικῶς ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία νοεῖται. 509
Ἰμᾶτια τοῦ Χριστοῦ πῶς ἐννοοῦνται. 187
Ἰουδαίους πῶς ἐρμηνεύεται. 348. Πῶς ἐν τῷ Ἰερ-
δάνῃ εὐφρανόμεθα. 518
Ἰούδα τὴν ἀποστασίαν προφητεύει ὁ Μ'. Ψαλ-
μός. 335 Ματαίως ἐσυλλογίζετο ἡ καρδία του
περὶ τῆς προδοσίας. 338 Ἀνομίαν ἐπηταύρισεν
εἰς τὸν ἑαυτόν του. αὐτόθ. Ἰούδας ἤλπισεν
ἐπὶ ματαίᾳ πλούτῳ καὶ τοῖς τῆς προδοσίας χρή-
μασιν. 433 Περί αὐτοῦ γράφει ὁ νδ'. Ψαλ-
μός. 447 Ἀδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβέρι-
σεν. αὐτόθ. Βολίδες ἦσαν οἱ ἀπαλοὶ λόγοι
του. 451 Ἰούδας ἀνθρώπος βαθεὺς καὶ παμπό-
νηρος ἦτον. 507
Ἰουδαῖοι δὲν ἤμπεροῦν νὰ προσαρμόσουν εἰς ἄλλον
τινὰ τὰ λόγια τοῦ β'. Ψαλμοῦ. 11 Δὲν ἔχουν
τὴν νὰ εἰποῦν διὰ τὸ θαυμαστὸν ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ. 51 Ληὲς αὐτῶν ἀμαρτωλὸς ἦτον καὶ κα-
τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνέδρευε. 75 Ἀπιστία αὐτῶν ἐ-
λέγχεται. 84 Πόθος τῶν υδροφοβούντων ἐπα-
θον. 95 Ἐσυνέθιζον νὰ ἀναγινώσκουν τὸν νό-
μον ἀπὸ τὸ ὄρος Σιών. 98 Πῶς ὀνομάζοντο
πρότερον, καὶ πῶς τῶρα ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Χρι-
στός. 106 Κληρονομία ἦτον τοῦ Θεοῦ πα-
λαιά. 108 Ἐχθροὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ οἱ εὐαρεσκότες
αὐτοῦ. 189 Μίσχοι ὀνομάζονται. 184 Λέ-
οντες ἦσαν. 187 Κύνες καὶ Μονοκέρωτες ἦ-
σαν. αὐτόθ. Ἐλέγχονται προσαρμόζοντες εἰς
τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους τὸν κβ'. καὶ κγ'.
Ψαλμόν. 203 Ἀφ' οὗ ἔπεσον, πλεοὶ δὲν ἐ-
σηκώθησαν. 223 Πλούσιοι ἦτον πρότερον, ὑ-
στερον δὲ ἐπτώχευσαν. 271 Ἀντὶ ἀγρῶν ὧν

ἔλαβον σαυρῶν παρέδωκαν τὸν Κύριον, καὶ ἀτε-
κνίαν εἰς αὐτὸν ἐπροξένησαν. 281 Δυσχίσθη-
σαν εἰς σχίσματα, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐκατανύχθη-
σαν. 283 Αἱ συναγωγαὶ αὐτῶν ἐκκλησίαι με-
γάλη ὀνομάζεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώ-
πων. 330 Κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐκφυρομυρμού-
ριζον. 339 Ποῖον παρὰ νομὸν λόγον κατέθανε κατὰ
τοῦ Χριστοῦ. αὐτόθ. Εἰς αὐτοὺς ἀνταπέδωκεν ὁ
Χριστὸς τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν. 340 Οὐκ εἶ-
δον τοὺς τῆς εὐδοκίμησης τρόπους. 359 Ὅλην
τὴν ἐβδομάδα σάββατον ὀνομάζουσι. 387 Διὰ
τὴν ὀνομάζονται ὅσιοι. 407 Ὅσον διὰ τὰς θυ-
σίας ἀκατηγόρητοι ἦτον. 408 Ἀς ἐντραποῦν
αὐτοὶ θυσίας ἀκόμη προσφέροντες. 409 Ἰου-
δαῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ κάμουν, ὅσα εἶπεν εἰς
αὐτοὺς ὁ Θεός. 411 Ἰουδαῖοι ὑπερήφανοι ἦ-
τον. 139 Τίσι ἀλλότριοι ἐσχέθησαν. 148 Πῶς
ζῶντες οἱ Ἰουδαῖοι κατέβησαν εἰς Ἀδου. 448
Δὲν ἔχουν πλέον ἄλλο ἀντάλλαγμα. 450 Δια-
μοιρασμένοι ὄντες, συνάπτονται κατὰ τὴν παύ-
σαν. 451 Ἄνδρες ἦσαν αἱμάτων. 453 Ἰουδαῖ-
οι ὡς σκύλοι ἐλίμνησαν. 475 Πάσης ἐγέναν βοη-
θείας γυμνοί. 476 Τίσι ὄντες, κύνες ἐγέναν. 479
Μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἐδιείλεται
ἔμειναν αἱ φυλαὶ τῶν Ἰουδαίων. 484 Ἰουδαίων
τόπους ἐληφρονόμησαν οἱ Χριστιανοί. 488 Πι-
ραπακρινόντες ἦτον. 519. 530 Πῶς ἐρμηνεύ-
ουσι τὸν ζβ'. Ψαλμόν. 547 Κατὰ τοῦ Χρι-
στοῦ ἐτραγώδουν. 553
Ἰούδας πῶς λέγεται βασιλεὺς τοῦ Θεοῦ. 485 Πῶς
ἐρμηνεύεται αὐτόθ.
Ἰσπούς καὶ ἄλογα δὲν ἐμεταχειρίσθη κατένας ἀπὸ
τοὺς ἀγίους. 264
Ἰσραὴλ πῶς ἐρμηνεύεται. 97. 546
Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐγγάστριος ὢν, ἔλαβε γνῶσιν
παρὰ τοῦ ἐγγαστρίου Χριστοῦ. 151 Φωνὴ Θεοῦ
εἶναι. 545
Ἰωβ καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν δυσυχίων εὐρισκόμενος,
ἐπεριπάτει εἰς τὰ φῶς τῶν ἀρετῶν. 114
Ἰώσηπος παρ' ὀλίγου ὁμολογεῖ Θεόν, τὸν Ἰη-
σοῦν. 451
Κ.

Κ

Κάδης με εἶναι δ' : τί δηλοῖ, καὶ ἡ Κάδδης με δύω
τί. 230
Καθεδρα λοιμῶν ποία εἶναι. 3
Καὶ σύρδεσμος περιττός εἶναι. 21. 207. 285. 313
Καίόμενοι ποῖοι ὀνομάζονται. 47
Καιρὸς πονηρὸς ποῖος εἶναι. 300
Κακία δὲν εἶναι ἔμφυτος. 48 Κακίας ὡδὶς καὶ
σύλληψις ποία εἶναι. αὐτόθ. Διαφθορά ὀνομά-
ζεται, ὡς φθείρουσα τὸν πονηρόν. 67 Ποῖον
εἶδος κακίας εἶναι ἀφόρητον. 71 Κακίας ἀπο-
χὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν, εἰάν δὲν πρά-
ξη τις καὶ τὸ ἀγαθόν. 273 Κακία ὁπισθεν ἡ-
μῶν εἶναι. 356 Κακὸν ἐπαινούμενον μετὰ τὸν λό-
γον, ἀδιόρθωτον μένει. 400 Ἐκ Θεοῦ ἡ κα-
κία τὴν ὑπαρξιν οὐκ ἔχει, οὔτε διαρκεῖ τῇ ὑπο-
στάσει πρὸς τὸ αἰδίον. 431 Ὁ δυνατός, ἐν κα-
κία τυφούται ἐπ' αὐτῇ καὶ ἐγκαυχᾶται, ὁ δὲ ἄ-
τονος ἐν αὐτῇ, ἐγκαλύπτεται ἀμαρτάνων. αὐτόθ.
Κακία τῆς ἀρνήσεως τοῦ Θεοῦ εἶναι σημεῖον καὶ
χαρακτήρ. 438 Κακία ἐχθροῦ τάξιν ἔχει πρὸς
τὴν ἀρετὴν. 442 Κακίας οἱ ὑποκορίζοντες καὶ
ἄρετὰς ὀνομάζοντες, καθὲς κατάραν προξενού-
σι. 495 Κακία ὅταν δύσῃ, ἀνατέλλει καὶ ἐπι-
βαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ὁ νοητὸς ἥλιος. 528
Κακίας πάθη πρέπει νὰ ἐκκενώσωμεν διὰ νὰ χωρή-
σωμεν τὴν θείαν χάριν. 496 Κακία τελεία εἶ-
ναι ἢ διὰ ἔργου γινομένη, ἥμισυ δὲ κακίας εἶ-
ναι ἢ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτία. 499
Κακοὶ διὰ ἑξ αἰτίας παιδεύονται. 222 Δὲν ἀκο-
λουθεῖ πάντοτε νὰ μὴ μεσοκαιρίζουν, ἀλλὰ ὡς
ἐπιτοπλεῖζον. 402
Κακὸν ἀντὶ κακοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν μὴ ἔρ-
γῳ, μὴ λόγῳ, μὴ σῆματι. 42 Κακὸν οὐκ
ἐστὶ οὐδὲ τόπον αὐτοῦ καταλείψει. 307
Κακὸν ὁ συνανασφραζόμενος, κακὸς θέλει γένῃ καὶ
αὐτός. 138
Κάλαμος τί τόπος εἶναι. 543
Κάλλος ἀληθινὸν ποῖον εἶναι. 236 Εἶδον τὸ κάλ-
λος τοῦ Χριστοῦ οἱ υἱοὶ τῆς βροντῆς. 365 Κάλ-
λος τὸ τῆς ψυχῆς ὁ Θεὸς τιμᾷ, καὶ ὅχι τὰ τοῦ

σώματος. 372 Κάλλος Θεοῦ καὶ ὁραιότης ποῖ-
ον εἶναι. 406
Καπνὸς τί δηλοῖ. 129 Προοίμιον εἶναι τοῦ πυρὸς
αὐτόθ. Καὶ αὐτὸς ὁ καπνὸς τῶν Δαιμόνων ἐ-
ξέλιπε. 527 Μετὰ τὸν καπνὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ συγ-
κρίνονται. αὐτόθ.
Καρδίας βουλὴ ἀρχὴ εἶναι τῶν πράξεων. 2 Ἀπὸ
αὐτὴν εὐγένουν αἱ πονηροὶ λογισμοί. αὐτόθ. Φύ-
σει γέγονε κούφη καὶ ἀνωφερὴς. 20 Καρδίας
ἐτοιμασία ποία εἶναι. 78 Πῶς ὁ Θεὸς ἐκλάσῃ
κατὰ μόνας τὰς καρδίας. 263 Καρδίας μελέ-
τη γίνεται πρότερον, εἴτα ἡ τοῦ λόγου γίνεται
διὰ τοῦ σώματος προφορά. 395 Καρδία πόσα
σημαίνει. 423 Καρδία καθαρὰ ποία εἶναι. 424
Συντριμμὸς καρδίας πῶς εἶναι. 427 Τριμερὴς
ἐγκράτεια τὴν καρδίαν συντρίβει. 428 Ἡ τα-
πεινὸς αὐτῆς θυσιᾶ ἐστὶ τῇ Θεῷ. αὐτόθ. Καρ-
δία εἶναι πολλὰ ἐνωμένη μετὰ τὴν ψυχὴν. 427
Τριγύρω εἰς τὴν καρδίαν παραμονεύει ὁ Διάβο-
λος. 435 Καρδία πρὸς εὐφροσύνην Θεοῦ πρέπει
νὰ ᾄδει ἐτοιμῇ. 465 Ἀπὸ τὴν καρδίαν εἶναι
ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμαρτίας. 467 Ἡ καθαρότης αὐ-
τῆς τέλος εἶναι τῆς μετανοίας. αὐτόθ. Καρδία
βαθεῖα ποῖος εἶναι. 506 Καρδία πρῶτον πρέ-
πει νὰ ἀληθεύῃ, εἴτα τὸ σῶμα. 101 Μὴ καρ-
δίαν δισπῇ δὲν πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸν
Θεόν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας. 496
Καρπὸς τοῦ δικαίου ποῖος εἶναι. 4. 472
Κασσία τί δηλοῖ. 368
Κατανυγὼ πῶς ἐρμηνεύεται. 238
Κατάνυξις τί εἶναι. 238 Καὶ ἐπὶ καλοῦ, καὶ ἐ-
πὶ κακοῦ λέγεται. αὐτόθ. Προηγείται τῆς τα-
πεινώσεως. 275
Κατάρας σχῆμα δύναμιν δὲ προφητείας, ποία ῥη-
τὰ ἔχουν. 245 Κατάρας τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς
εὕρισκομένας, κατὰ τῶν Δαιμόνων πρέπει νὰ
μεταχειρίζομεθα οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώπων. 277
Καυχᾶσθαι ἐν τῷ Θεῷ, οὐδὲν ἴσον ταύτου τοῦ
καυχήματος. 355
Κέδρος πότε ἐπὶ καλοῦ λαμβάνεται καὶ πότε ἐπὶ κα-
κοῦ. 228 Κέδροι ποῖοι ὀνομάζονται. 229

Κε-

Κεκρυμμένα ποῖα εἶναι	121
Λενοτάφια τοῦ Δαβὶδ τί ἐδήλουν	473
Κεφαλὴν τίνες σηκώνουσιν ὑψηλά . 218 Κεφαλὰς ἐπάτου τῶν νικηθέντων οἱ νικῆσαντες	520
Κηρὸς διὰ τί ὀνομάζεται . 253 Καὶ τί δηλοῖ αὐτόθ	
Κιβωτὸς ὅταν ἐσηκόνετο, τί ἐλέγετο	526
Κλαίοντες εἰς τὸ ἐσπέρως ἀγαλλιώνται εἰς τὸ πρῶν	235
Κληροὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ τῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι . 244 Κληροὶ ποιοὶ εἶναι	534
Κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ πῶς ἐκράτει ὁ Διάβολος . 108 Κρατῆς εἶναι αὐτὴ αὐτόθ	
Κλίνη ποῖα ἦτον τοῦ Δαβὶδ, καὶ ποῖα ἡ ἐρωμένη	37
Κοιλὰς τῶν σκηνῶν τί δολοῖ	484
Κόγκαλα ἐν τῇ ἀναστάσει θέλουν εὐχαριστήσουν τὸν Θεόν . 281 Ταῦτα ἐν τῇ ἀναστάσει θέλουν ἀγαλλιάσων . 423 Αἱ δυνάμεις εἰσι τῆς ψυχῆς αὐτόθ	
Κολληθῆναι ποῖος δύναται τῷ Κυρίῳ . 502 Καὶ τί ἐστὶ τοῦτο αὐτόθ	
Κόπος διπλοῦς εἶναι καὶ σωματικὸς καὶ ψυχικὸς . 209 Ὁ κοπιῶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, θέλει ζῆσει εἰς τέλος	397
Κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατάληπτα . 290 Κρίματα διὰ τί ὁ νόμος λέγεται	137
Κρίνεσθαι πόσων λογίων λέγεται . 44 Μὲ ἄλλον τρόπον κρίνει τοὺς πιστοὺς ὁ Θεός, καὶ μὲ ἄλλον τοὺς ἀπίστους . 63 Τὸ κρίνω τί σημαίνει μὲ αἰτιατικὴν καὶ τί μὲ δοτικὴν	349 - 440
Κριοὶ προβάτων ποιοὶ εἶναι	515
Κρίσεως ποῖον εἶναι ἴδιον . 257 Κάθε κρίσις συμ- γει μὲ ἔλεος ὁ Θεός . 258 Εἰς ποῖους καὶ πότε ἀγαπᾷ κρίσιν ὁ Κύριος . 257 Κρίσεως Θεοῦ οἱ λόγοι ἀρρήτοι εἶναι . 259 Ἐν τῇ κρίσει ἄρνησις δὲν εἶναι . 414 Κρίσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἔργων ἀφορᾷ	498
Κρίσις λέγεται καὶ τὸ κριτήριον . 5 Κρίσεως ἡμέραν ἀγαλλιασμοῦ οὐσα . Διὰ τί ἔχινε φοβερὰ . 396	

Κάθε ἁμαρτία ἔχει νὰ παρῇ εἰς αὐτὴν καθὼς ἐπράχθη, αὐτόθ . Αὐτὴν ἐφοβεῖτο ὁ Δαβὶδ αὐτόθ . Ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖ νὰ λυτρώσῃ δὲν δύναται . 397 Κρίσεως ἐν τῷ καιρῷ, δὲν θέλει περάσαι ὥρα εἰς τὸ νὰ σοχασθῇ τινες τὰς πράξεις του καὶ τὸν Κριτὴν . ἀλλ' ἐν ροπῇ ἔχει ὁ νοῦς νὰ ἐνθυμηθῇ ὅλα τὰ ἔργα του	421
Κρύβει τοῦ υἱοῦ ποῖα εἶναι	58
Κτήνος ποῖον λέγεται . 55 Οἱ ἀσυνέτως ζῶντες ἄνθρωποι κτήνη λέγονται	290
Κτίσεως οὐκ ἐστὶ νῦν ἀκριβὴς κατανόησις . 53 Πό- λισ εἶναι . 379 Κτίσις λέγεται καὶ ἡ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή . 424 Κτίσις ὀρωμένη πρὸς τὸν δημιουργὸν ποδηγεῖ . 149 Κτίσις πλα- τυτέρως λέγεται καὶ ἡ Γέννησις	11
Κτίσαν ἅντι τοῦ ἀνακαίνισον καὶ ἀποκατάστησον νο- εῖται	424
Κυκλικὸς πόλεμος τῶν Δαιμόνων πῶς νοεῖ- ται	17 - 118
Κύκλω τοῦ Θεοῦ πῶς δυνάμεθα νὰ παρασέκω- μεν	213
Κυριακὴ καὶ πρώτη εἶναι καὶ ὁ γδοή . 83 Καὶ μία Σαββάτων	197
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με, πρέ- πει νὰ μελετᾷ ἡ ψυχὴ	371
Κωφὸς καὶ ἄλαλος πρέπει νὰ γίνεταί τις ἐν καιρῷ πειρασμῶν	315

Λ

Λάκκος ποῖος νοεῖται	234
Λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ νοεῖται	485
Λέοντος ἰδίωμα . 74 - 184 Τί διαφέρει ἀπὸ τὸν Σκύμνον . 118 Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦ- σι . 119 Τὰ κυριώτερα μέλη τῶν ζώων τρώγει ὁ Λέων, τὰ δὲ λοιπὰ ἀφίνει	503
Λ' βανος τί ἦτον	229
Λόγια θεῖα μὲ τὰ νερὰ παρομοιάζουν . 4 Λόγια καλὰ φύλλα εἶναι αὐτόθ . Μὲ τὸ χωνευμένον ἀσῆμι ὁμοιάζουν . 87 Διὰ τί λόγια ὑποκριτικῶς λέγονται, καὶ ὅχι λόγοι αὐτόθ . Τέσσαρά τι- να περιέχουσιν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ . 115 Διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ πῶς φυλάττει τις ὁ- δούς	

δοὺς σκληράς . αὐτόθ' . Λογίων-θείων μελέτη, τὸ νοητὸν ἀπογεννᾷ πῦρ . 320 Λόγια τινα, οὐ θετικῶς λέγονται, ἀρνητικῶς δέ . 474
 Λογισμοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καρδίας ποιοὶ εἶναι . 261
 Λογισμὸς ἀρχὴ εἶναι τῶν πράξεων . 2 Πρέπει νὰ ἐξετάζη τις τοὺς λογισμοὺς τοῦ καθ' ἑκάστην βράδυ . 22
 Καὶ διὰ τί . αὐτόθ' . Λογισμῶν προσβολαὶ τοξάρι καὶ σαΐται λέγονται . 83 Νεφροί, οἱ κεκρυμμένοι λογισμοὶ ὀνομαζονται . 109 Λογισμοὶ πονηροὶ κρυφία ἁμαρτήματα λέγονται . 158 Διῶκουσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος . 159 Ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲν κατακυριεύσουσιν τὸν ἄνθρωπον, ἁμώμος αὐτὸς γίνεται . αὐτόθ' . Λογισμοὶ καθαροὶ πρέπει νὰ ᾔνουν εὐσμιγμένους μὲ τὰ καλὰ ἔργα . 199 Λογισμοὶ σαρκοὶ κόκκαλα τῆς ψυχῆς εἶναι . 243 276
 Λογισμοὶ δὲν θέλουσιν πλησιασθῆναι εἰς τὸν ἐξομολογηθέντα . 252 Τί εἶναι ὁ λογισμὸς . 261
 Καὶ οἱ λογισμοὶ ἔργα λέγονται . 263 Λογισμὸς πονηρὸς ἀδελφὸς ἀλλότριος εἶναι καὶ φίλος ἐχθρός . 314 Εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς οὐδὲ ἀπόκαισιν πρέπει νὰ δίδουν οἱ Χριστιανοί . 317 Ἐν λογισμοῖς πρῶτον ἡ ταραχὴ γίνεται, εἶτα ἐν τῇ πράξει . 494 Λογισμοὺς ὅλους πρέπει νὰ ἀφαιρῶμεν εἰς τὸν Θεόν, 496 Ὁ ἐν λογισμοῖς ἁμαρτανῶν οὐ πάντῃ εἶναι ἀτιμώρητος . 499 Λογισμῶν τῶν δικαίων ποῖος εἶναι βασιλεὺς . 372
 Ὅταν οἱ λογισμοὶ γένουν τέλει καὶ ὀρθοί, τότε καὶ αἱ πράξεις τοῦ σώματος δὲν παρασκαλεύουσιν . 115 Λογισμοὶ ἐπιθυμίαις χεῖμαρροι εἶναι ἀνομίαις . 127
 Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ εὐθὺς εἶναι . 257 Λόγος εἶναι ὁ Τίος . 258 Ὁ Θεὸς λόγος τόπος εἶναι . 344
 Λόγος εὐκολώτερος εἶναι εἰς τὴν ἁμαρτίαν . 273 Αὐτὸς εἶναι σφόδρα ὁποῦ φέρει εἰς τὴν πράξιν αὐτόθ' . 318 Λόγος ὡσὰν χρυσὸς περιβαλεῖ ἀπὸ τὴν πράξιν καὶ τὸ ἔργον . 373 Λόγος πικρὸς, χεῖρων εἶναι τοῦ τόξου . 505
 Λοιμὸς ποῖος ὀνομαζεται . 2
 Λύπη ὕπνον προξενεῖ, καὶ διὰ τί . 91 Καὶ θάνατον . αὐτόθ' . Λύπην πρέπει νὰ ἔχη τις διὰ

τὸν συνδιασμόν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν . 453
 Καὶ διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν . αὐτόθ' .
 Λύτρωσις κινδύνου λέγεται, καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν παθῇ κανένα δειλὸν καὶ ἀνὰ ξίον τῆς προαιρέσεώς της . 182

M

Μαελεθ τί θέλει νὰ εἴπῃ . 436
 Μακάριος τί θέλει νὰ εἴπῃ . 1 Ἡ θάνατος συντίθεται . 2
 Δύο σημασιώμενα ἔχει αὐτόθ' . Καὶ εἰς τοὺς ζῶντας ἀρμόζει καὶ εἰς τοὺς τελευτήσαντας αὐτόθ' . Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος μόνος εἶναι μακάριος . αὐτόθ' . Καὶ ὁ μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ . 3
 Διὰ τί ὁ Δαβὶδ ἀρχισε μὲ τὸ „ Μακάριος, Ὁ δὲ Χριστὸς μὲ τὸ „ Μακάριοι . 2 Μακάριος εἶναι ὁ νοῦν τί ἐστὶ πένης . 326 Μακάριος εἶναι ὁ ἐτοιμάζων ἑαυτὸν εἰς εὐφημίαν καὶ δόξαν Θεοῦ . 465 Μακάριος ὁ τὸν Θεὸν ἔχων δόξαν . 496 Μακάριος εἶναι ὁ τελειώσας τὴν ζωὴν μὲ εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν . 510
 Μακαρισμὸς συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν γυναῖκα . 2
 Μακαρισμοῦ ῥήματα τῆς προσηκούσης οδοῦ ἐκβάλλουσι . 118
 Μακαριότης τίνας εἶναι τέλος . 2
 Μακαριστῶν ἐκ προσώπου λέγεται ὁ μγ' . Ψαλμός . 352 Καὶ ὁ ξα' . 492
 Μιχακία ἀσθένεια εἶναι ὀλιγοχρόνιος . 338
 Μανασσῆς πῶς ἐρμηνεύεται . 484
 Μανία σώφρων ποία εἶναι, καὶ ποία ἡ ψευδής . 328
 Μαντεῖται μανίαι ψευδεῖς εἶναι . 228
 Μάρτυρες διὰ τί λέγονται πῶς ἐνίκησαν, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἐρρονεύθησαν . 182 Δικαιοτάτοι εἶναι πάντων αἱ τελειωθέντες τῷ μαρτυρίῳ . 275
 Πράβια ἦτον σφαγῆς καὶ διὰ τί . 359 Ἐκ προσώπου τῶν Μαρτύρων ἐρρέθη ὁ με' . Ψαλμός . Δι' αὐτοὺς προφητεῖαι ὁ ξε' . Ψαλμός . 516 Ἐκ προσώπου αὐτῶν ποία λόγια λέγονται . 520 521
 Μετὰ τοὺς Ἀποστόλους κατέσχον ἄρχοντες οἱ Μάρτυρες . 375 Ὡς ὀλοκαυτώματα ἐδέχθησαν . 429 Μαρτύρων αἷματι ἐβάφη ἡ Ἐκκλησία . 539 Τοὺς Μάρτυρας προσφέρει ἡ Ἐκκλησία .

κλν.

- κλησία μεμυλωμένους . 522
- Μαρτυρία διὰ τί ὁ νόμος λέγεται . 115 Καὶ μαρ-
τύριον διὰ τί . 137
- Ματαιότης ποῖα λέγονται . 21 Μάταιον δὺν ση-
μαινόμενα ἔχει . 199 Μισητὴ οὖσα ἡ ματαιό-
της , μισητοὺς ποιεῖ καὶ τοὺς φυλάσσοντας αὐ-
τήν . 241 Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα
ματαιότης , τί δηλοῖ . 322 Τὰ σωματικά ἀγα-
θὰ μόνον εἶναι μάταια , καὶ ὄχι τὰ πνευματι-
κά . αὐτόθ .
- Μάχηρα Θεοῦ ποῖα εἶναι , καὶ ποῖα ἡ εὐλογία καὶ
ἀκρόνησις αὐτῆς . 47
- Μεγὰλα πράγματα πολλάκις τῶν μικρῶν χρηζου-
σι . 355
- Μεγαλοπρέπεια ποῖα λέγεται . 51 Πῶς ὀρίζε-
ται . 228
- Μέγας διὰ τί λέγεται ὁ Θεός . 367
- Μεγαλύνει πῶς τινὰς τὸν Θεόν . 268
- Μελὼδ πῶς ἐρμηνεύεται καὶ τί δηλοῖ . 472
- Μερίμνη τινὰς τὰ ἑαυτοῦ , ὅταν ταῦτα ζητῇ ἐν τῷ
τοῦ πλησίον συμφέροντι . 412
- Μερίμναν πῶς πρέπει νὰ ἐπιρροῦνται εἰς τὸν Θε-
όν . 452 Μερίμναι καὶ φροντίδες γίνονται , μακρύ-
νουσιν ἀπὸ τὸν Θεόν . 489
- Μετανοίας καιρὸς ὁ πρὸ τοῦ θανάτου ἐστίν , καὶ οὐ-
χὶ ὁ μετὰ θάνατον . 36 Ἐν τῷ Ἀδῃ ἀνωφε-
λῶς μετανοεῖς . αὐτόθ . Ἡ μετάνοια ἀνακινί-
ζει τὴν ψυχὴν . 37 Μετάνοια χεὶρ τοῦ Θεοῦ
εἶναι . 302 Ἀληθοὺς μετανοίας σημεῖον ποῖον
εἶναι . 311 426 Ὁ κοπιᾶσας ἐν τῇ μετάνοιᾳ ,
θέλει ζῆσαι εἰς τέλος . 397 Μετάνοια οὐδὲς εἶναι
εἰς σωτηρίαν . 415 Μετάνοια εἶναι τέχνη τῆς
δεινότητος τοῦ ἐχθροῦ νίκης . 416 Ὁ διὰ μετα-
νοίας ἐπιστρέφων , παράδειγμα γίνεται καὶ τοῖς
ἄλλοις . 426
- Μετανοοῦσι παράδειγμα πρέπει νὰ ᾔναι αἱ ταλαι-
πωρίαι τοῦ Δαβὶδ . 243 Μακάριοι εἶναι οἱ με-
τανοοῦντες . 249 Καὶ διὰ τί . αὐτόθ . Μετα-
νοούντων καὶ ἐπιστρέφόντων εἰς τὸν Θεόν ποῖα
εἶναι ἀρχή , καὶ ποῖον τὸ τέλος . 467 Μετα-
νοῶν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου ἐξέρχεται , ὡς
- Ἰωάννης ἐκ τοῦ κήτους . 5 126
- Μέτρα τὰ διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα ποῖα εἶ-
ναι . 321
- Μὴ διαφθείρης πῶς ἐξηγῆται . 460 Ταύτην τὴν
φωνὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐγκεκραγμένην τῇ ἡ-
γεμονικῇ τῆς ψυχῆς . 461 Εἰς τὸ τέλος μαλι-
σα χρῆζομεν τοῦ μὴ διαφθείρης . αὐτόθ . Πολ-
λάκις τὴν μεγάλην ῥῆσιν ταύτην ἐπαναλαμβάνει
τὸ Πνεῦμα . 466 Ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημά-
των ταύτην πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν . αὐτόθ .
- Μήτηρ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ποῖα εἶναι . 414
- Μητέρας ποῖα ἔφαγον τὰ τέκνα των . 122
- Μίαν , ἀντὶ τοῦ ἀπαξ λαμβάνεται . 217
- Μικροψυχοὶ τί λέγουσιν ἐν ταῖς θλίψεσιν . 70
- Μνήμην Θεοῦ ποῖον πρᾶγμα ποιεῖ , καὶ λήθην
ποῖον . 89 Ποῖος πάντοτε μνημονεύει τοῦ
Θεοῦ . 502
- Μνήμην καὶ ὄνομα ὅποιος θέλει νὰ ἀπεκτήσῃ , τί
πρέπει νὰ κάμῃ . 400 Μνήμην τῶν γυναι-
δων προξενοῦσι τὰ παιδία των , ἀλλὰ αἱ ἀγαθαὶ
πράξεις των . 281
- Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ
γενεᾷ , ὅσα τί ψάλλεται ὡς προκείμενον τοῦ Εὐαγ-
γελίου τῆς Θεοτόκου . 375
- Μοναχῶν πολιτεία ποῦ προφητεύεται . 530 Πρῶ-
τον τάγμα εἶναι τῶν ἐν Χριστῷ προκοπόντων .
αὐτόθ . Σπάνιοι εἶναι . αὐτόθ .
- Μονογενὴ διὰ τί ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν
του . 209 Μονογενεῖς διὰ τί οἱ μοναχοὶ ὀνο-
μάζονται . 530
- Μονότροπος ποῖος εἶναι . 529 Πῶς ὁ Θεός κητοι-
κίζει ἐν οἴκῳ του μονοτρόπους . αὐτόθ .
- Μοιχὸς λέγεται καὶ καθὲς πόρνος καὶ ἀκόλαστος . 413
- Μόσχοι ποῖοι εἶναι . 429
- Μυστήρια μου ἔμοι καὶ τοῖς ἑμοῖς . 208
- Μυστήρια Θεοῦ εὐφροσύνη εἶναι καρδίας . 24 Οἱ
μεταλαμβάνοντες ταῦτα γαμίζουσιν ἀπὸ Πνεῦμα
ἁγίου . 190 Ἄν καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ταῦ-
τα θέλουν ἀποθάνουν , ἀλλ' ὅμως θέλουν ἀναστῆ-
θῶν εἰς ζωὴν αἰώνιον . αὐτόθ . Μυστήρια οἱ
μεταλαμβάνοντες ἀξίως , αἰσθάνονται τὴν παρὰ
τοῦ

τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ χάριν. 270. Μυστηρίων
θεῶν ὁ ἀνάξιος, πρέπει νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ
αὐτά. 412. Μυστηρίων κοινωνία ἐδὲς εἶναι, ἣν
ἐδείξεν ὁ Θεός. 415. Ὁ Σατανᾶς φοβεῖται τοὺς
μεταλαμβάνοντας τῶν Μυστηρίων μετ' εὐλαβεί-
ας. 196. Μυστηρίων μεταλήψις οὐ μόνοις τοῖς
ἱερεῦσιν ἀφώρισται, ἀλλὰ πρόκειται τοῖς βουλο-
μένοις. 266. Μυστήρια ὁ μεταλαμβάνων κατα-
τρυφᾷ τοῦ Κυρίου. 295. Τὸ μυστικόν σῶμα
τοῦ Χριστοῦ κατηρτίσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ
νὰ μεταλαμβάνῃ αὐτό. 329. Μυστηρίων κοινωνία
εὐλογία εἶναι ἀληθής. 18
Μυκτηρισμὸς ποῖος εἶναι. 9
Μωᾶβ πῶς ἐρμηνεύεται. 485. Μωᾶβ λέξης τῆς
ἐλπίδος μου πῶς ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.
Μωϋσῆς καθαρῶς δὲν ἐδίδαξε περὶ ἀναστάσεως. 6

Ν

Ναὸς ἅγιος ποῖος ὀνομάζεται. 128
Νεκροὺς δὲν πρέπει νὰ θρηνούμεν διὰ τὴν ἐλπίδα
τῆς ἀναστάσεως. 237
Νεότης ἀναγωγικῶς ποῖα εἶναι. 351
Νερά πολλά τι δηλοῦν κοντὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γρα-
φήν. 135. Πλῆθος δηλοῦσι συμφερῶν αὐτόθ.
Νεφέλαι αἱ προφητεῖαι ὀνομάζονται. 132. Νεφέλης
ὄρισμός αὐτόθ.
Νεφροὶ ποῖοι νοεῦνται. 109
Νεῦματα ὀφθαλμῶν πανταχοῦ διαβάλλονται. 284
Νηστεία κωλυτική εἶναι τῆς τῶν παθῶν ἐπάρσε-
ως. 553
Νόμος τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ μελετᾶται πάντοτε. 4
Ὁ τοῦτον μελετῶν μὲ τί ὁμοιάζει. 5. Δικαιοσύ-
νη λέγεται. 29. Ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρος Σιών ἀ-
κρινώσχετό ποτε. 98. Διὰ τί λέγεται Νόμος
καὶ μαρτυρία καὶ δικαιώματα καὶ ἐντολὴ καὶ
φῶς καὶ κρίματα. 155. Ἄμωμος εἶναι καὶ ἑ-
πιστρέφων ψυχῆς αὐτόθ. Σοφίζει εὐφραίνει φω-
τίζει καὶ διαμένει. 156. Διαθήκη διὰ τί ὀνο-
μάζεται. 207. Ἀποτομία ἦτον καὶ σκία αὐ-
τόθ. Πατὴρ νοεῖται καὶ μήτηρ ἡ κατὰ νόμον
λατρεία. 220. Νόμου τὸ κάλυμμα πόθεν διελύ-

θη. 132. Νόμος παλαιὸς ἐσυγχώρει νὰ μισοῦν
οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθροὺς τῶν. 287. Ἀντὶ πη-
δαλίου γίνεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. 305. Με-
γίστη ἀδικία, ὅταν τὸν νόμον τις παραβαίῃ. 358
Νόμος εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἄγει, ἡ δὲ παρανομία
εἰς τὰ ὀπίσθεν αὐτόθ. Ὁδὸς εἶναι αὐτόθ.
Νόμος ποῖος εἶναι. 137. Νόμος ὁ Μωσαϊκὸς
καὶ φῶς ἦτον καὶ σκότος. 139. Νόμος Μωσέως
οὐ κατὰ προηγουμένην, ἀλλὰ κατὰ ἐπομένην
θέλησιν Θεοῦ ἐδόθη. 531
Νοῦς ὀφθαλμὸς λέγεται τῆς ψυχῆς. 37. 242. Κα-
φαλὴ εἶναι. 196. Ψαλτήριον εἶναι. 256. Ὁ νοῦς
εἶναι λυχνος τοῦ ἀνθρώπου. 133. Σκότος νοῦς
εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτόθ. Ὁ αὐ-
τὸς νοῦς εἶναι φῶς καὶ σκότος καὶ διὰ τί αὐ-
τόθ. Νοῦς ὁ καθαρὸς, οἶκος Θεοῦ ἐστίν. 29.
Νύκτα ποῖα ἐννοεῖται. 4. Νύκτα νοεῖται καὶ ὁ
δεσποτικὸς θάνατος καὶ τὰ Μυστήρια. 108. Νύξ
νυκτὶ πῶς ἀναγγέλλει γνῶσιν. 151. Ἡ νύξ τοὺς
ἀνθρώπους ἀναπαύει αὐτόθ.

Νύμφη τελειότερα εἶναι τῆς παρθένου. 373
Νῦν, ἀντὶ τοῦ διὰ τοῦτο νοεῖται. 12. Καὶ ἀντὶ
τοῦ τότε. 86
Νῶτος ποῖοι λέγονται. 144

Ξ

Ξύγι τι δηλοῖ. 117
Ξύλον διὰ τί ὠνομάσθη καλὸν καὶ πονηρόν. 431

Ο

Ὁ γδοή εἶναι ὁ μέλλων αἰὼν. 33. Καὶ ἡ ἀναστά-
σιμος τοῦ Κυρίου ἡμέραι αὐτόθ. 83. Τί ἰδόν
ἐστὶν αὐτῆς. 35
Ὁδοὶ ποῖαι ὀνομάζονται. 204. 206. Ὁδοὶ σκλη-
ραὶ ποῖαι εἶναι. 115
Ὁ δέντια τι σημαίνουν. 469
Οἰκουμένη ἡ Ἐκκλησία εἶναι. 198
Οἶκος Θεοῦ ἡ ἐνάρετος πολιτεία λέγεται. 29. Καὶ
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 195. Οἶκος ἡμῶν πῶς ἐγ-
καινίζεται. 233. Ὁ οἶκος σύμβολον εἶναι τελειό-
τητος. 344. Οἶκος Θεοῦ ὁ καθαρὸς νοῦς ἐστίν. 29
Ὁ λῆγει οἱ καλοὶ εἶναι. 120
Ὁλιγοψυχίαν πρέπει νὰ ἐξοικίζωμεν τῆς ἡμετέρας
ψυχῆς.

- ψυχῆς 446
 Ὁλοκαύτωμα διὰ τί ὠνομαζέτο . 161 Τὰ ὑπὲρ εὐ-
 χαριστίας ἐποχύνοντο . αὐτόθ .
 Ὅλον ὠνομαζέται ἀπὸ τὸ μέρος . 15 . 79 . 85 .
 117 . 121 . 138 . 190 . 191 . 196 . 215 . 241
 254 . 292 . 328 . 520 .
 Ὁμολογηταὶ ὡς ἀναφορά ἐδέχθησαν παρὰ Θε-
 οῦ 428
 Ὁνειδισμὸς τί εἶναι . 101 Ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται
 αὐτόθ . Οὔτε ἄλλους πρέπει νὰ ὀνειδίζῃ τινὰς
 οὔτε ἀπὸ ἄλλους νὰ ὀνειδίζεται . αὐτόθ .
 Ὄνομα Χριστοῦ πολλὰ θαυμασὸν εἶναι . 51 Ὄνο-
 μα Θεοῦ μόνον γινώσκωμεν , ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν
 φύσιν αὐτοῦ . 64 Ὄνομα τὴν δόξαν δηλοῖ . 207
 Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ . 240 Πλ-
 λὰ θαύματα ἐποίησε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ με-
 τὰ πίστεως ὠνομαζόμενον . 265 Ὄνομα Θεοῦ
 περιγράφει τῶν ἐχθρῶν , ὥσπερ τῶν ἰοβόλων αἱ
 ἐπιφοῖαι . 440 Ὄνομα Θεοῦ εἰς ποῖους εἶναι τρι-
 πόθητον 435
 Ὄξος εἰς τίνος τόπον ἔδωκαν τῷ Χριστῷ . 557
 Ὅπως οὐκ ἔστιν αἰτίαι δὴλωτικόν , ἀλλ' ἐκβάσεως . 420
 Ὅργη τί διαφέρει ἀπὸ τὸν θυμόν . 10 . 334 .
 Μέχρι δύσεως ἡλίου δὲν πρέπει τινὰς νὰ φυλά-
 ξῃ τὴν ὀργήν . 22 Ὅργη τοῦ Θεοῦ πῶς σχη-
 ματίζεται καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον
 καὶ τὸ τέλος αὐτῆς . 129 Πάντως ἀνθρώπου
 ταράττει 297
 Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε , πῶς ἐρμηνεύε-
 ται 22
 Ὁρθὸς τί εἶναι καὶ τίς . 169 Τὸ ταχέως σημαί-
 νει 465
 Ὁρὸς ἐμποδισμένος εἶναι τελείως . 102 Σχῆμα
 ὄρκου ποῖοι λόγοι ἔχουν . αὐτόθ . Ὁ τοὺς ὄρ-
 κους πληρῶν τῆς ὑποσχέσεώς του , ἐπαινετός εἶ-
 ναι 503
 Ὁρὸς ποῖον λέγεται 199
 Ὁρφνὸς πῶς γίνεται τινὰς 529
 Ὁσιος ποῖος εἶναι . . . . . 84 . 138
 Ὁτ' ἀπεριτόν εἶναι . 25 . 140 . 301 Καὶ αἰτιολο-
 γικὸν λαμβάνεται , καὶ βεβαιωτικόν . 71
 Ὅτι εἰσέγεια , τί δηλοῖ 250
 Οὐρανὶ δακτύλων καὶ χειρῶν τοῦ Θεοῦ εἰσι ποιή-
 μα . 53 Τότε θελομεν τοὺς γνωρίσωμεν . αὐ-
 τόθ . Καὶ ὁ αἷρ οὐρανὸς ὠνομαζέται . 55 Ναὸς
 ἅγιος ὠνομαζέται . 128 Διὰ τί ὁ οὐρανὸς
 παράγεται Μάρτυς . 407 Δὲν εἶναι ἐμψυχος
 αὐτόθ . Οὐρανὸς ὁ πρῶτος ποῖος εἶναι . 149
 Ποτε μὲν πληθυντικῶς , ποτε δὲ ἐνικῶς ὠνομα-
 ζονται . 150 Ὁ πρῶτος οὐρανὸς ἀόρατος εἶναι
 εἰς ἡμᾶς . αὐτόθ . Τρεῖς οὐρανοὶ εἶναι . αὐτόθ .
 Βεβλία εἶναι ἀντὶ γραμμάτων τὸ κάλλος τῆς φύ-
 σεως τῶν δείχνοντες . αὐτόθ . Πῶς δικηγούνται
 Δεξάν Θεοῦ . 151 Οἱ λόγοι τῶν ἀφύχων
 οὐρανῶν ἐξῆλθον εἰς πᾶσαν τὴν γῆν . 152 Ὁ-
 λαὶ αἱ γλώσσαι τῶν ἔθνων ἀκούουσι τὰς φωνὰς
 τῶν οὐρανῶν . αὐτόθ . Οὐρανοὶ νοοῦνται οἱ Ἀγ-
 γελοὶ , καὶ εἰ θεωρητικοὶ ἄνθρωποι . 154 Οὐρα-
 νὸς οὐρανοῦ ποῖος εἶναι 545
 Οὗτος , νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐγώ 269
 Ὁφθαλμοὶ Θεοῦ ποῖοι εἶναι . 81 Ὁφθαλμὸς ὁ νοῦς
 λέγεται . 37 . 242 Ὁφθαλμοῦ κόρης προφύλα-
 ξις , θαυμασὴ εἶναι . 116 Ὁφθαλμῶν νεύματα
 πανταχοῦ διαβάλλονται 284
 Ὅφρις ὁ παλαιὸς ἀνομίαν ἐν καρδίᾳ ἐργάζεται . 468
 Ὅφρις τί ἰδίωμα ἔχει . αὐτόθ .
 Π
 Παγίδες αἱ τιμωρεῖαι λέγονται . 82 Πῶς τις ἐκ πα-
 γίδος ἀποσπάται . 208 Παγίς καὶ ἡ προσβολὴ
 τῶν Δαιμονίων 240
 Πάθη θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας ταράττουσι τὴν ψυχὴν
 καὶ τὸ σῶμα . 35 Πάθη αἰτιμίας , τοῦ Διαβό-
 λου εἶναι ρομφαίαι . 62 Πότε εἶναι ἀλλοτρία
 καὶ πότε οἰκεία . 158 Παθῶν σκιρτήματα ἱπποὶ
 λέγονται , καὶ ἡ σύμπνοια αὐτῶν ἄρματα ὠνο-
 μαζονται . 164 ποῖοι νικῶσιν αὐτὰ . αὐτόθ .
 Παῦθ ἀφανίζονται ὅταν ἄλθῃ ἡ χάρις . 527 Ὁ
 ἀπὸ τὰ παῦθ τυφλωθεὶς , δὲν νοεῖ τὰ θαυμάσια
 τοῦ Θεοῦ 546
 Παιδεία ὠνομαζονται οἱ κατὰ παράχωρησιν πειρα-
 σμοί , οἱ χρεὶν παιδείας ἐρχόμενοι . 142 Παι-
 δεῖα οἱ σωφρονισθέντες , τί πρέπει νὰ λέγουν . 143
 Παιδία

Παιδεία ποία είναι	13
Παιδεία δὲν προξενούσι μνήμην τῶν γονέων, ἀλλὰ αἱ ἀγαθὰ πράξεις. 281 Παιδιάτων, πότε ἔραγον αἱ μητέρες τῶν	122
Παιδῶν τὸ θαῦμα τῶν φανούντων τὸ ὠσαννά διὰ τί ἔγινε. 52 Παιδας δὲν πρέπει οἱ γονεῖς νὰ ἀφένουν νὰ τραγωδοῦν	352
Παῖς Κυρίου πῶς γίνεται. 124 Δύω συμαινόμενα ἔχει· αὐτόθ	
Παλαιοὶ εἶχον ἄδειαν νὰ ἀλλάζουσι τὰς λέξεις καὶ συντάξεις	205
Παλαιστὴν τί εἶναι	321
Παρεὼ ὅσιος πόσους χρόνους ἐξώδευσεν ἕως οὗ νὰ μῶθῃ μὲ τὸ ἔργον. τὸ „ Εἶπα φυλάξω τὰς ὀδούς μου τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώττῃ μου. 318 Ὅσαις φοραῖς ἐλάλησεν, δὲν ἐμετανόησεν. 319 Παραβολὴ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 357 πόσα σημειούμενα ἔχει.	395
Παράδεισος τόπος χλόης εἶναι	194
Παρανεμος ποῖος εἶναι	28
Παρασιωπήσης τί θέλει νὰ εἰπῇ.	222 . 406
Παρασυναγωγαὶ σχισματικαὶ πρέπει νὰ ἐμποδίζωνται	227
Παρέστη πάση ἐδῶ οὐκ ἀγαθῇ πῶς νοεῖται	289
Παρθένων τάγμα ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Θεόν, ἀφ' οὗ ἐξερεώθη ἡ Ἐκκλησία. 373 Αἱ Παρθένοι γυναῖκες τὴν Παρθένον μιμοῦνται, καὶ μητέρες γίνονται τοῦ Χριστοῦ. αὐτόθ. Τί εἶναι Παρθένος· αὐτόθ. Παρθένοι νεάνιδες εἶναι τυμπανίστριαι. 541 Παρθένοι αἱ ἐν εὐφροσύνῃ παρθενεύουσαι, αὗται ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ. 373 Χαίρουν αὗται καὶ ἀγαλλοῦνται ἐλεύθεροι οὗται τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων. 374 Ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους θέλουν φερθούν αὗται εἰς τὸν οὐράνιον ναόν· αὐτόθ	
Παροιμία ποία εἶναι. 99 Παροιμίας τί διαφέρει τοῦ κατοίκου	325
Παροιμία ἑλληνική τις. 219 Παροιμία πεῖνα σκυλίτικη	475
Παρουσία ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ φανερά θέλει εἶναι	406

Πατὴρ κοινωνὸς ἦτον κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ· ἐξ ἐθνῶν πίσεισαντος λαοῦ. 106 Καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· αὐτόθ. Κριτὴς ἔγινε τοῦ Διαβόλου καὶ ἀπεκατέστησεν τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν υἱόν του. 107 Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς βροντὴ ἐφάνη. 133 Κύριος εἶναι. 258 Πατὴρ ἄβυσσος ὀνομάζεται. 346 Πατὴρ ἐρεύγεται ῥῆμα εἰς τὸν υἱόν του. 151 Βασιλεὺς εἶναι. 532 Ἄγιος ὀνομάζεται. 540 Πατὴρ καὶ Υἱοῦ ὁμοτιμία τοῦ δεικνύται. 109 Καὶ ὁ Πατὴρ εἰς τὰ δεξιὰ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ. αὐτόθ	
Πατριάρχαι πρόσωπον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372 Αὐτοὺς τιμῶσιν οἱ βασιλεῖς· αὐτόθ	
Παῦλος παράδειγμα σωτηρίας καὶ πίσεως ἔγινε. 426 Βενιαμὴν νεώτερος εἶναι. 541 Τῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατεῖ· αὐτόθ. Λύκος ἦτον· αὐτόθ	
Πειραζομένους ἐξ ἁμαρτιῶν δὲν βοηθεῖ παρθευὺς ὁ Θεός, ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ φθόνου τοῦ Διαβόλου. 35 Πειρασμοὶ διαφόρως ὀνομάζονται. 550 Πειρασμούς δὲν ἐμποδίζει ὁ Θεός νὰ ἐρχωνται, ὅταν ὁμως ἔλθουν, παραστέκεται βοηθὸς εἰς τοὺς πειραζομένους, καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ νικηθῶν. 377 Πένης ποῖος ἦτον. 63 Ποῖος ὀνομάζεται πένης. 86 335. Μεγάλῃ τῇ δυνάμει τῶν πενήτων. 86 Οἱ τούτους ἀδικοῦντες πρέπει νὰ φοβηθῶν· αὐτόθ	
Περιεχόμενα ἐκ τοῦ περιέχοντος ὀνομάζονται. 228 Περιεργὰς πτέρυγες τί δηλοῦσι. 445 Περιεργὰ γυνή τίς ἦτον σημεῖον.	547
Πεταῖνὰ οὐρανοῦ ποῖοι νοοῦνται.	56
Περιτὰ λέξεις εὐρέσκονται εἰς τοὺς Ψαλμούς. 268 Περιφρασις εἶναι τὸ, ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου· ἦτοι ἐμοῦ τοῦ δικαίου. 19 Συνειδησμένη εἶναι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ εὐρίσκαται εἰς πολλοὺς Ψαλμούς. 20. 54. 113. . 227. . 240 246. 117. 269. 280. 281. 347. 360. 396 435. 524	
Πίστις σαφύλι εἶναι. 50 Καὶ χλόη. 193 Πάμμεγα πρὸς σωτηρίαν ἐφοδιον. 216 Προξενεῖ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα· αὐτόθ. Καρπὸς εἶναι τῶν ἀρετῶν. 515 Πίσιν Χριστοῦ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ αἰρετικοὶ ἐδέχθησαν διὰ φόβον τῶν βασιλέων. 517	

Πλήν

Πλὴν νοεῖται ἀντὶ τοῦ καί. 252 Καὶ ἀντὶ τοῦ ἀ-
ληθοῦς. 496 Νοεῖται καὶ περιττόν. 321. 495
Νοεῖται καὶ ἀντὶ τοῦ, λοιπόν. 322
Πλοῦτον ποῖος εἶναι. 84
Πλούσιαι εἰς ἄλλους θέλουν ἀφήσουν τὸν πλοῦτόν
τους. 399 Ἀνόητοι εἶναι. αὐτόθ. Θέλουν
κατοικήσουν τοὺς τάφους παντοῦν. αὐτόθ.
Τοὺς τόπους ὅπου ἀπέκτησαν, ἐπωνόμασαν εἰς
τὰ ὀνόματά των. αὐτόθ. Πλούσιος, γυμνὸς ἀ-
πὸ τὰ ὑπάρχοντά του. θέλει καταβῇ εἰς τὸν Ἀ-
δην. 492 Δόξα τοῦ πλουσίου ποῖα εἶναι. αὐ-
τόθ. Ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνῃ μακαρίζεται. αὐ-
τόθ. Μετὰ τὸν θάνατον κατηγορεῖται. 403
Πλούσιος πότε τιμᾷ τὸν πτωχόν καὶ πότε τὸν
καταφρονεῖ. αὐτόθ. Πότε εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν
καὶ πότε τὸν βλασφημεῖ. αὐτόθ. Πότε δὲν θέ-
λει ἰδῆ φῶς. αὐτόθ. Πλουσίων ζῶν δὲν πρέ-
πει νὰ μακαρίξῃ τινάς. 497 Ποῖος πλούσιος εἶ-
ναι ἐπαίνων ἄξιος. 403
Πλοῦτον πρέπει νὰ καταφρονώμεν διὰ τὸ αὐτοῦ ἀ-
βέβαιον. 271 Πλούτου τοῦ συναθροισμένου ὁ-
κληρονόμος εἶναι ἄδελφος. 322 Πλούτος ὁ ἄδι-
κος τί γίνεται. 497 Πλούτου φύσις ποῖα εἶ-
ναι. αὐτόθ. Δραπέτης εἶναι αἰεὶ. αὐτόθ.
Πνεῦμα ἅγιον ἐπρόσβαλε τοὺς Ἀγγέλους ἐν τῇ ἀ-
ναλήψει. 202 Τοὺς Ἀγγέλους ἡγίασε. 258
Μίαι καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι μετὰ τὸν Πατέ-
ρα. αὐτόθ. Διὰ τί Πνεῦμα ζῶντος τοῦ Πα-
τρὸς ὀνομάζεται. αὐτόθ. Ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Τιδὸν θεασόμεθα. 292 Φῶς
ἐστὶ τὸ Πνεῦμα. αὐτόθ. 350 Δὲν ἀποτυφλοῖ
τὸν νοῦν, ἀλλὰ φωτίζει. 362 Χάρις αὐτοῦ
μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος πρόσω. 363 Πο-
ταμὸς εἶναι. 378 Ὁρμήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι
τὰ διάφορα χαρίσματα. 379 Πνεῦμα εὐθὲς διὰ
τί ὀνομάζεται. 424 Καὶ διὰ τί ἡγεμονικόν.
αὐτόθ. Τὸ Πνεῦμα ἢ περιστέρα σκιαγραφεῖ. 445
Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι. 513 Πτέρυγες τοῦ
Πνεύματος ποῖαι εἶναι καὶ ποῖα μετάφρασα. 534
Φωνὴ δυναμείως λέγεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 545
Τὸ Πνεῦμα ἔσμιξε μετὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνευ-

ματικὸν νόημα. 549 Πνεῦμα τρία σημειώμε-
να ἔχει. 240
Πόλεμος κυκλικὸς τῶν Δαιμόνων πῶς νοεῖται. 17
Πόλεις ποῖον νοοῦνται. 62 Ποῖαι πόλεις ὀνομά-
ζονται. ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς. 150
Πόλις πᾶσα, θυγάτηρ ὀνομάζεται. 371 Καὶ διὰ
τί. αὐτόθ. Τί εἶναι Πόλις. 378 Ἡ Ἐκκλησία
νοεῖται καὶ ἡ ἐπουράνιος πόλις. 379 Πόλις πε-
ριοχῆς ποῖα εἶναι. 486
Πόλιν ἀντὶ τοῦ δυνατόν λαμβάνεται. 252
Πολυωρία τί θέλει νὰ εἰπῇ. 88
Πονηρία πῶς ὀρίζεται. 297
Πορευόμενα ὅποιος ἤξευρε, πρέπει νὰ τὸν φανερό-
νῃ εἰς τὸν ἱερέα διὰ νὰ μὴ τὸν μεταλαμβά-
νῃ. 412
Πόρτας εἰς τὰς τῶν πόλεων ἐσυνείθισεν νὰ καθῶν-
ται. 553
Ποταμοὶ οἱ Ἀπόστολοι εἶναι καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ
Πνεύματος. 198
Ποτήριον καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ διδασκαλία ὀνομά-
ζεται. 107 Καὶ ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις. 195
Πρὸ ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον, πολλὰ λυπεῖ τὸν δι-
καιον. 348
Πρακτὶ ποῖοι εἶναι. 268
Πρακτικὸς πότε δὲν πρέπει νὰ παύῃ ἀπὸ τὴν πρᾶ-
ξιν. 100 Τόπος γλῶσσης ὀνομάζεται ἡ Πρα-
κτικὴ ἀρετή. 193 Πρακτικῇ τράπεζα εἶναι. 195
Ἰσχύς λέγεται. 228 Πρακτικὸς πῶς παροικεῖ
ἐν σαρκί. 325
Πράξεων ἀρχὴ ποῖα εἶναι. 2
Πρόβατα ποῖοι εἶναι. 56
Πρόβλημα τί θέλει νὰ εἰπῇ. 395
Προγνώσις Θεοῦ δὲν ποιεῖ τοὺς πονηροὺς ἢ τοὺς
ἀγίους. 467
Πρόθεσις σὺν, περιττὴ λαμβάνεται. 223 Ἡ ἀπὸ
ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνεται. 84 Καὶ ἡ ὑπὲρ, ἀν-
τὶ τῆς ἀπὸ. 252 Ἡ ἀντὶ, περιττὴ εἶναι 72
Ἡ μία πρόθεσις λαμβάνεται ἀντὶ ἄλλης. 330
Ἡ ἐν περιττῇ ἐστὶ. 355. 153. 536 Ἡ ὑ-
πὲρ, ἀντὶ τῆς περὶ λαμβάνεται. 361. 436 Ἡ
ὑπὲρ λαμβάνεται, ἀντὶ τῆς διὰ. 376 Ἡ ἐν
ἀντὶ.

ἀντί τῆς σὺν, καὶ ἡ σὺν ἀντί τῆς ἐν λαμβάνονται. 450	Πρόθεσις ἐπὶ, περιττὴ λαμβάνεται. 497	Πρόθεσις ὑπὸ, ἀντί τῆς ἐν λαμβάνεται. 522	Ἡ ἐν νοεῖται, ἀντί τῆς ἐκ. 539	Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν τῆς ζωῆς ἀναγκαίων καὶ ἀγαθῶν δεικνύται. 23	Φῶς ὀνομάζεται αὐτόθ. 24	Προσευχὴ ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζῃ, καὶ ὄχι ἀπὸ αἰτησιν. 29	Τῇ μετὰ δακρύων ἔπεται τὸ εἰσακουέσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ. 38	Ὁχημα αὐτῆς ἡ ταπεινοφροσύνη. 65	Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινομένη μᾶλλον εἰσακουέται τῆς ἐν οἰκίᾳ. 215	Διαφέρει ἀπὸ τὴν δέησιν καὶ εὐχαριστίαν. 222	Προσευχῆς καὶ αἰέσεως δύναμιν ἔχει, καθὰ πράξις πρὸς δόξαν Θεοῦ γινομένη. 268	Προσευχῆς εἰς κόλπον ἀποστροφή, πότε ἐπὶ τῆς ἀκουσθείσης λαμβάνεται προσευχῆς, πότε δὲ διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν. 282	Τὸ ἐλάχιστον τρις τῆς ἡμέρας πρέπει νὰ προσευχόμεθα. 449	Διαφέρει ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν δέησιν. 489	Προσευχῆς ῥήματα οὐκ ὠφελεῖ, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως αὐτὴν ἀναπέμπασθαι. 523	Προσакτικά ῥήματα πότε ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνονται. 365. 427. 526	Προσφορὰ ὑπὲρ εὐχαριστίας μὲ λόφῳ ἐπροσφέροντο, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ὑπὲρ ἁμαρτίας. 161	Τὰ τιμιώτερα πρέπει νὰ προσφέρωμεν τῷ Θεῷ. 521	Θυσία καὶ κριὸς καὶ βόδια καὶ χαιμαῖρους πῶς ἀναγωγικῶς προσφερόμεν εἰς τὸν Θεόν· αὐτόθ. Οἱ προσφέροντες τὰ ἅγια, κτηραῖμοι εἶναι. 522	Πρόσωπον τὸ κάλλος νοεῖται. 345	Καὶ ἡ κεφαλὴ. 372	Προσώπου χωρὶς, ἁμαρτίας τῶν δὲν ἐνεργεῖ. 482	Προσώπου Θεοῦ ἀποστροφή, κηδεμονίας εἶναι πολλῆς. 90	Τὸ ταύτης αἰσθάνεσθαι οὐ μικρὸν κέρδος· αὐτόθ. Ταταχὴν προξενεῖ ἡ ἀποστροφή αὐτοῦ. 236	Ἀποσρεφομένου, τί γίνεται, καὶ ἐπιλαμβάνοντος, τί. 245	Ἀρκεῖ αὐτὸ καὶ ἀποκρυφαὶ τοὺς φεβουμένους καὶ πάσης ταραχῆς ἐξελέσθαι. 247	Πρόσωπον Κυρίου πῶς βλέπει τοὺς δικαίους, καὶ πῶς βλέπει τοὺς ἁμαρτωλούς. 274	Προσωποποιᾶ. 407	Προφῆται μεταπηδῶσιν ἀπὸ ἑνα εἰς ἄλλο, καὶ διὰ τί. 10	Ἰδῶμα Προφητῶν ποῖον εἶναι. 128	469	Νεφέλαι ὀνομάζονται. 132	Πέθεν αἱ σκατεῖναι προφητεῖαι τῶν διελευθῆσαν· αὐτόθ. Αἱ προφητεῖαι χιλάζαι ἦτον καὶ ἄνδρακες. 133	Ἀν αἱ προφητεῖαι δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν, καὶ τάξιν, δὲν πρέπει νὰ θυμολογούμεν· αὐτόθ. Δὲν ἐπροφήτευον ἐλεῖν ῥοῦ ἡθ. λον· αὐτόθ. Κατὰ ῥάχται ὀνομάζονται. 347	Ἡξεύρουσιν ἐκεῖνα ὁ ποῦ λέγουσι. 362	Ὁμῶντες ὀνομάζοντο· αὐτόθ. Προφητῶν λόγια αἰνιγματώδη εἶναι. 395	Δὲν ἐδύναντο νὰ μᾶς λυτρώσων ἀδελφοὶ ἡμῶν ὄτες. 398	Ψάλλοντες ὀνομάζονται. 540	Αἱ προφητεῖαι αὐτῶν φωνῶν δυνάμειος ἐλαβον. 545	Προφάνει· καὶ τὸ ἐπαναβάναι σημαίνει. 135	Πένης ἀνομία ποία λέγεται. 396	Πτωχὸς πῶς ἐμπυρρίζεται. 70	Ποῖος λέγεται πτωχός. 86	Πτωχὸς καὶ πένης ἀδικήτως λαμβάνονται· αὐτόθ. Πτωχὸν ὁ νοῶν τί ἐστὶ, μακάριος εἶναι. 335	Πτωχὸς ποῖος ὀνομάζεται. 336	Πτωχὸς μετὰ διακρίσεως πρέπει νὰ ἐλεῇ πινάς· αὐτόθ. Πῦρ δὲν ζεσταίνει, ἀν δὲν πλησιάζῃ πινάς εἰς αὐτό. 154	Πῦρ θεῖον ποίας θυσίας κατέλαυσε. 161	P	Ράβδος σιδηρὰ ποία εἶναι. 11	Ράβδος ἡ παιδευτικὴ κρίσις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 194. 195	Ράβδος καὶ βικτηρία ὁμοῦ τὸν σκῆρον δηλοῦσι· αὐτόθ. Ράβδος σύμβολον εἶναι βασιλείας. 366	Ράμνος τί φυτὸν εἶναι, καὶ τί σημαίνει. 470	Τὸν σκῆρον δηλοῖ. 471	Σ	Σαββάτου ἀνάμνησις ποία εἶναι. 309	Ἡ ἐν τῷ Σαββάτῳ θυσία διπλὴ ἦτον· αὐτόθ. Ὅλη ἡ ἑβδομάς Σάββατον ὀνομάζεται. 387	Σάκκος τίνος εἶναι σημεῖον. 237. 553
--	---------------------------------------	---	--------------------------------	--	--------------------------	---	--	----------------------------------	--	--	---	---	--	---	--	---	---	--	--	---------------------------------	-------------------	---	--	--	--	--	---	------------------	---	---------------------------------	-----	--------------------------	--	---	--------------------------------------	--	---	----------------------------	---	---	--------------------------------	-----------------------------	--------------------------	--	------------------------------	--	---------------------------------------	---	------------------------------	---	--	---	-----------------------	---	------------------------------------	---	--------------------------------------

Σαλον· πειρασμῶν ὁμήχανον μὴ γενέσθαι τῇ ψυ-
χῇ. 493 Μικρὸς καὶ μέγας γίνεται· αὐτόθ. 493
Σαρφῶν ἀποκείρεται τὰς ἐπτά σειράς τῶν βοσρύ-
χων· ἤτοι τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὧν ἀ-
ποτμηθέντων ἔπεται ἡ ἀπώλεια τῶν ὁφελ-
μῶν. 432
Σελμῶν τί θέλει νὰ εἰπῇ. 534
Σεραφὶμ σμίγουν τὴν χαρὰν μὲ φόβον. 13
Σημαινόμενον φανερόνεται ἀπὸ τὸ σημεῖον. 383
Σίκιμα τί πόλις ἦτον. 483 Πῶς ἐρμηνεύεται καὶ
τί δηλοῖ. 484
Σινᾶ ἅγιον ὄρος εἶναι. 536
Σιών ποία εἶναι. 64 Πῶς ἐρμηνεύεται· αὐτόθ. 64
66 Πόρται αὐτῆς ποῖαι εἶναι· αὐτόθ. Ἀγαλ-
λίαι εἶναι ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ διὰ τί. 388
Ἀπὸ τὴν Σιών τὰ μυρία ἐβλάστησαν ἀγαθὰ. 406
Σκηνὴ θεία ἡ κρύπτουσα τοὺς διωκομένους ποία εἶ-
ναι. 217 Σκηνὴ θαυμαστὴ ποία εἶναι. 344
Σκηνὴ σύμβολον εἶναι προκοπῆς· αὐτόθ. Τόπος
ὁ τῆς σκηνῆς ποῖος εἶναι. 345
Σκότος ποῖον νοεῖται. 131·132
Σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα πεινᾷ περισσώτερον. 475
Σμέρνα τί δηλοῖ. 368
Σοφίαν λαλεῖν πρεπωδέτατον. 305 Σοφία θεία
μήτηρ ἐστὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου. 414
Σοφία πόλις περιοχῆς ὀνομάζεται. 487 Σοφία
τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, λόγοι ἀνομων
εἶναι. 510
Σοφός καὶ ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται. 468 Σοφοὶ οἱ
καλούμενοι, τὴν αὐτὴν τιμωρίαν θέλουν λάβου-
μεν τοὺς ἀμαρτῆς. 399
Σπέρμα ἀσεβῶν ποῖον εἶναι. 304
Σπήλαιον· Ἐνγαδδὶ, καὶ σπήλαιον· Ὁδολλάμ· τί ἔ-
στιν. 462
Στακτὴ τί δηλοῖ. 358
Σταυρὸς ῥάβδος σιδηρὰ εἶναι. 12 Σωτήριον ὀνο-
μάζεται. 86 Ἐν αὐτῷ ἐδημοσίωσεν ὁ Χρι-
στὸς τὴν ἐν αὐτῷ κεκαυμένην θεϊκὴν δύναμιν.
αὐτόθ. Διὰ τῆς ῥάβδου καὶ τῆς ἑκτενρίας δη-
λοῦται. 195 Δι' αὐτοῦ κατέβαλεν ὁ Χριστὸς
τὴν Διάβολον, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς

τυραννίδος τοῦ αὐτοῦ. Σταυροῦ σχῆμα τυποῦ-
ται ἐν τῇ ἐκάρσῃ τῶν χειρῶν τῶν προσευχομέ-
νων. 222 Ῥομφαία εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 364
Ἐν αὐτῷ ὑφουσθαι ἔμελλεν ὁ Κύριος. 381 Δό-
ρυ Σαουλ τὸ κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἀφένθεν τὴν σταυ-
ρὸν ἐδήλου. 472 Σημείωσις ἀληθείας ἡ διὰ
σταυροῦ ἐστὶ. 482 Διὰ τοῦ ῥάβδου δηλοῦ-
ται. 471
Στεναγμοῦ μεγάλῃ εἶναι ἡ ἰσχὺς. 86 Στεναγ-
μὸς εἰς ἀνεσιν τοῦ πόνου ἐδόθη. 313
Στερήσεις ἐπὶ Θεοῦ ἀντιπεπονθότως λέγονται. 131
Στεφανοῦται τινος ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει. 165
Στηλογραφία τί θέλει νὰ εἰπῇ. 455·460
Στόμα δὲν πρέπει νὰ ᾔναι τάφος, ἀλλὰ θησαυ-
ρὸς. 30 Εἶναι καὶ στόμα νοητόν, μετὰ τὸ ὁποῖον
τινὸς πάντοτε εὐλογεῖ τὸν Κύριον. 267
Στράτα ποία εἶναι. 3 Καὶ αἱ πράξεις στράτα λέ-
γονται. 7 Διάφορα πράγματα δηλοῖ. 13
Στραβλὸς ποῖος εἶναι. 138
Συγκατοικῶν καὶ συναναστροφόμενος τις μετὰ καλὸν
ἢ κακὸν, τοιοῦτος ἔχει νὰ γένη καὶ ἐ-
καῖνος. 138
Συνειδήσεως ἐλεγμοὶ παιδεύουν καὶ ξηραίνουν τὸν
ἄνθρωπον, καὶ λεπτύνουν αὐτὸν ὡς ἀν-
χνήν. 324
Συνεχδοχὴ τέ ὀνομάζειν τὰ αἰτιατὰ ἀπὸ τὰ αἰ-
τια. 323 Καὶ τὰ ἐπόμενα ἀπὸ τὰ προηγού-
μενα. 395·145 Καὶ τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ
μέρους. 138
Σύνταξις ῥημάτων ἀδεάφορος ποῦ εὐρίσκεται. 253
254·278·324·344·433·440·551
Σύνταξις ὁμαλὴ ῥητῶν τινῶν ποία εἶναι. 328·468
Συνώνυμα λόγια ἀλλεπαλλήλως φερόμενα, τίος
εἶναι ἴδια, καὶ διὰ τί λέγονται. 285·299·304
399·418
Σχῆμα διὰ μέσου ποῦ εὐρίσκεται. 406
Σχῆμα ἄλλο· συνειθισμένον εἰς τὴν Γραφὴν ποῖον
εἶναι. 140 Σχῆμα ἐξ ἀναστροφῆς ποῖον εἶ-
ναι. 491
Σχῆμα ἐκ παραλλήλου. 286·306·324·392
418

Σχῆμα

Σχήμα προθύτερον ποῦ ἐστὶ .	367	
Σχήμα ἀπὸ κοινοῦ ποῦ εὐρίσκαται .	243 . 247	
285 . 286 . 330 . 358 . 408		
Σχήμα ἀσύνδετον ποῦ εἶναι .	431	
Σχήμα, ὄνομα ἀντὶ μετοχῆς .	138	
Σχηματὰ ἐναρέτων, φύλλα εἶναι .	4	
Σχηματὰ πλάγως συντάξεως ἑτερογενές καὶ ἑτερόπρωτον, ποῦ εἶναι .	230	
Σχολαί ἐξ εἶναι .	381	
Πρέπει νὰ σχολάσῃ ἀπὸ ὧν ἡ ψυχὴ .	ἵνα γένηται ἐν αὐτῇ καθαρὰ ἢ ἐλαμψίς τοῦ Θεοῦ .	αὐτόθ .
Σωβὰ τί δηλοῖ .	489	
Σῶμα σκῆνος ὀνομάζει ὁ Παῦλος καὶ διὰ τί .	226	
Κιθάρᾳ νοεῖται .	256	
Σῶματι ὁ ἁμαρτήσας, σῶματι πρέπει καὶ νὰ ἐξομολογῇται .	αὐτόθ .	
Σώματος δόξα ποῖα εἶναι .	402	
Τὸ σῶμα σκότος εἶναι .	139	
Καὶ τοῦτος .	140	
Φύραγξ ἐστὶ τῶν ἀλῶν τὸ σῶμα καὶ ἡ σὰρξ, ἐν ᾗ πατάσσεται φύσις καὶ χρόνος .	481	
Διὰ τοῦ σώματος κατὰ τὴν πρακτικὴν ἢ καθαρὴν γίνε- ται .	485	
Καὶ τὸ σῶμα ποῖα τὰ τοῦ Θεοῦ δι- ψῶν φαίνεται .	500	
Ξένον ἐστὶ πρὸς τὰς θείας καὶ νοητὰς ἐμφάσεις .	αὐτόθ .	
Ζωτηρία ἢ ἐν τῇ πηροῦσιν, ζωὴ τὴν ἀπλῶς δηλοῖ ζωοποίησιν .	290	
Σωφροσύνη-ζώνη εἶναι .	372	
Ἀπὸ αὐτὴν χρέμαν- ται πολλαί ἀρεταί .	αὐτόθ .	

Τ

Ταπεινοὶ τῷ πνεύματι ποῖοι εἶναι .	275
Ταπεινοφροσύνη φύλλα εἶναι σκεπάζοντα τὸν καρ- πὸν .	4
Ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁ- μαρτίας ἐλευθεροῦσι .	209
Ταπείνωσις εἶναι καὶ ἡ αἰσθητὴ τοῦ σώματος ἀσθένεια, καὶ ἡ ρητὴ τῆς ψυχῆς συντριβή .	αὐτόθ . 241
Εἰς τὴν κατάνυξιν ἔπεται .	275
Ταπείνωσις ὑπομο- γῆς εἶναι αἰτία .	493
Τάφος τί εἶναι .	110
Τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ποῖα εἶναι .	502
Τέλους μας ἐν τῇ καιρῷ, ποῖον λόγον χρειαζόμεθα νὰ λέγωμεν .	462

Τιμῆς ἀνεῖν δίδομεν τὰ ἄτιμα καὶ εὐτελῆ .	356
Τιμὴν εἰς τὸν Θεὸν τίς προσφέρει .	226
Τιμὴ ἀν- θρώπου ποῖα εἶναι .	495
Τιμωρία ποτήριον καὶ κόνδυ ὀνομάζεται .	82
Κα- χυρμέναι λέγονται αἱ τιμωρίαι τοῦ Θεοῦ .	121
Τόκος καὶ διάφορον μισητὸν πρᾶγμα εἶναι .	402
Τοξάρι Θεοῦ ποῖον εἶναι καὶ ποῖον τὸ τέντωμα καὶ ἡ ἐτοιμασία αὐτοῦ .	46
Τόξου πρόσωπον ἢ ἀπατηλὴ τῶν ὄντων ἐπιφάνειά ἐστὶ, τὴν αἰσθη- σιν ἐρεθίζουσα .	482
Τόπος ἄγιος ποῖος εἶναι .	199
Τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων εἶναι ὁ Κύριος .	255
Τράπεζα τὴν πνευματικὴν πρυμνὴν δηλοῖ καὶ τὴν ἀ- πόλυσιν τῶν μελλόντων .	αὐτόθ .
Καὶ τὴν πρα- κτικὴν ἀρετὴν .	195
Τριάδος περὶ ὁ Δαβὶδ θεολογεῖ .	18 . 258
Εὐθὺς εἶναι ὁ Πατήρ, εὐθὺς ὁ Υἱός, εὐθὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον .	257
Θεολογία τῆς ἁγίας Τριάδος ποῦ φανερωῦται .	413 . 141
Τριὰς ποῦ δηλοῦ- ται .	442 . 459 . 491 . 412 . 537
Ἐκείνη ἡ διότης (ἥτοι πρόσωπον) αὐτῆς καὶ Θεός καὶ ὕψιστος καὶ ἀγαθὸς ἐστὶ χορηγός .	412
Τρεῖς ποῖα ὀνομάζονται .	55
Τρισάγιος ὕμνος πόθεν συνετέθη .	342
Τρόμος τί εἶναι .	445
Τύρος ἢ δυσσεβερέα πόλις ἦτον .	371
Πῶς ἐρμη- νεύεται .	372

Υ

Υδραφοβούντων πάθος ποῖον εἶναι .	95
Υἱοὶ Θεοῦ ποῖοι εἶναι, καὶ υἱοὶ κριῶν .	226 . 227
Υἱοῦ κρύφια ποῖα εἶναι .	58
Υἱὸς πρόσωπον εἶναι τοῦ Πατρὸς .	111
Υἱὸς Θεοῦ πάντα ἐδημιούρ- γησε .	258
Θεὸς εἶναι ἀληθῶς ὁ εἰδὼς τὰς καρ- δίας ἡμῶν .	263
Υἱὸς πηγὴ ζωῆς .	292
Ὡς ἐστὶ αὐτόθ .	Ἀληθὲς εἶναι . 350
Υἱὸς ἐρεῖ- γεται ῥῆμα εἰς τὸν Πατέρα .	151
Υἱὸς δύναμις εἶναι τοῦ Πατρὸς .	440
Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ποῦ δείκνυται ἡ ὁμοτιμία .	109
Εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὁ Πατήρ .	αὐτόθ .
Υπακοὴν μόνον ζητεῖ ὁ Θεός .	329

Ἵπερ

Υπερβατόν σχῆμα ποῦ εὐρίσκεται. 13. 113. 168
366. 406. 491. 494. 505. 522. 537.

Υπερηφανίας ὄνομα κάθε κακίαν φανερώνει. 292
Δὲν ἤξωρει ἡ ὑπερηφάνια, νὰ ζέκεται, καὶ αὐ-
πέση δὲν σηκώνεται. 293 Διὰ τί ἔχει ἓνα μό-
νον ποδάρι. 292

Υπερήφανος ἀμάρτανει, σαλεύεται, πίπτει, συν-
τρίβεται. 293 Υπερήφανοι πόθεν ἐτυμολο-
γούνται. 138

Υπνος πρόσκαιρός ἐστὶ θάνατος. 205 Οἱ ὑπνοῦν-
τες δὲν νομίζουν ὅτι ζῶσιν· αὐτόθ. Υπνος εὐ-
φημούμενος ἐπὶ Θεοῦ ποῖος εἶναι. 360

Υπόκρισις ψεύδος ὀνομάζεται. 517

Υπομένω ἀναμένω καὶ ἐνδεχομαι σημαίνει. 203 221

Υπομονὴ χάρις εἶναι ἄριστον. 306 Περὶ ὑπομονῆς
ποιοὶ Ψαλμοὶ διδάσκουσι. 493 Χωρὶς ταπεινώ-
σιν οὐ δύναται τις ὑπομεῖναι· αὐτόθ.

Υποσκελισσον τί θέλει νὰ εἰπῇ. 119

Υποσχέσεις, ὅπου ἔκαμε τις εἰς τὸν Θεόν, πρέ-
πει νὰ τὰς τελειώσῃ. 411 Δὲν πρέπει νὰ ἄργο-
πορῇ εἰς τὸ νὰ τὰς τελειώσῃ· αὐτόθ.

Υποταγὴ καὶ ἱεσία δύο εἰσιν ἀγιοπρεπῇ κατωρθώ-
ματα. 296 Υποτασσασθαι Κυρίῳ ἄριστον εἶναι
καὶ ἐπωφελές. 493

Υσώπος τὴν ἐνέργειαν ἐμφανίζει τοῦ Πνεύμα-
τος. 422

Υφῶνοι πῶς τινὰς τὸν Θεόν. 232

Υῶν ἐχορτάσθησαν πῶς νοεῖται. 121 Τῶι μιμού-
μενοι τὴν πονηρίαν τῶν γονέων χορταίνουσιν ἀπὸ
τὰς τιμωρίας ἐκείνων· αὐτόθ.

Φ

Φαντάσματα τῆς νυκτός, τῆς ἡμέρας εἶναι ἀπηχη-
ματα. 268

Φησὶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ νομίζει. 288

Φλοι οἱ ἐξ ἐναντίας ἱσάμενοι ποῖοι εἶναι. 313

Φιλοπτωχείας αἱ ἀμοιβαὶ ποῖαι εἶναι. 337

Φοβεῖσθαι πεπαιδευμένως, μέγιστον εἰς τελείωσιν. 95

Φόβος διὰ τί ὁ Νόμος ὀνομάζεται. 155 Διττός
εἶναι εἶναι ὁ φόβος. 156 Ὁ τελειωτικὸς ἀγνός
ἐστὶ καὶ διαμένει πάντοτε· αὐτόθ. Ὁ πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους, κατηγορεῖται· αὐτόθ. Διὰ τί εἶναι

ἀγνός· αὐτόθ. Πρῶτον ἀποκτᾷ τινὰς τὸν εἰσα-
γωγικόν καὶ ἔπειτα τὸν τελειωτικόν. 271 Φόβος
ἐχθρός, ποῖος εἶναι· αὐτόθ. 504 Φόβος ὅταν
αὐξηθῇ, τρόμος γίνεται. 445 Φόβος Κυρίου
δύναται τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν. 525 Φόβος
τῶν ὁρθοδόξων βασιλέων καὶ δυνάμεις ἑκάστα πολ-
λοὺς νὰ δεχθῶν τὸν Χριστιανισμόν. 517

Φοβούμενος τὸν Θεόν σκάνος εἶναι. 297 Ποῖαι
ἀμοιβαὶ ἐπαγγέλλονται εἰς αὐτόν· αὐτόθ. Ὁ
ποῖαν ζωὴν διαλέξῃ τῶν σωζομένων, διδάσκκ-
λος γίνεται εἰς αὐτόν ὁ Θεός· αὐτόθ. Ἄλλον
δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα εἰμὴ τὸν Θεόν. 260
Φοβούμενοι τὸν Θεόν ποῖοι εἶναι. 270 Οἱ φο-
βούμενοι τὸν Θεόν δὲν ὑπεροῦνται καλὴν ἀγα-
θόν. 271 Εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Θεόν πρέπει
νὰ διηχοῦμεθα τὰ θεῖα. 522

Φονεὺς διὰ τί ἀνὴρ καλεῖται. 28. 453 Οὐ λέ-
γεται φονεὺς ὁ κατὰ νόμον ἀποκτείνων. αὐτόθ.
ἔχει νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν. 65
Εἰς τοὺς φονεὺς διὰ τί λέγεται, ποτε μὲν, ὅτι
εὐρεθήσονται πλήρεις αἱ ἡμέραι, ποτε δὲ, ὅτι
δὲν θέλουν μεσοκαίριστον. 453

Φθονουμένου ταπεινώσις, ὀλιγοσεύει τοῦ φθονοῦ-
τος τὸν φθόνον, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερη-
φάνεια τοῦ φθονουμένου, αὐξάνει τὸν φθόνον ἐ-
καίνου. 282

Φθορὰ τί εἶναι. 110

Φλόγα πυρός ὡς διακόπται ἡ φωνὴ τοῦ Κυ-
ρίου. 230

Φραγγέλιον τὸ ἐκ σχοινίων τοῦ Κυρίου τί ἐ-
δήλου. 141

Φρόνησις ἀρετὴ οὕσα, τὰ κατ' αὐτὴν πραττόμενα
ἐπ' αὐτοῦ ὀξὺ ἀποφίνει. 311

Φρύαγμα ποῖον λέγεται. 7

Φυλάττειν πῶς λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν θείαν
Γραφὴν. 115

Φύλλα τοῦ δικαίου ποῖα εἶναι. 4

Φύσις θεία κρείττων ἐστὶ τροπῆς τε καὶ ἀλλοιω-
σεως. 362

Φύσις ἀνθρώπων ῥέπει ἐπὶ τὸ πταίειν ὑπὸ τῶν πηθη-
μάτων ἐνοχλουμένη. 422

Φύσις

Φύσις τῶν ἀνθρώπων ἀκάθαρτος, ὡς ἐκ παραβά- σεως καὶ ἁρᾶς ὑπομένουσα τὴν φθορὴν· αὐτόθ.	
Φύσις πενταδικὴ εἶναι. 481 Ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. 494 Φύσις ἀνθρώπων τῷ ὠκυμάρῳ αὐθεὶ συγκρίνεται. 362	
Φωνάζει ποῶς μεγαλῶς εἰς τὸν Θεόν. 274	
Φωνὴν ποῖαν ἀκούει ὁ Θεός. 38 Ἀναφθεοσι εἶ- ναι τοῖς ἁγίοις αἱ ἐν ταῖς προσευχαῖς φωναί. 222	
Ποῶς μεταχαιρῆται φωνὴν μικράν καὶ φωνὴν μεγάλην ἐν τῇ προσευχῇ· αὐτόθ. Φωνὴ τί εἶ- ναι. 228 Φωνὴ τοῦ πατρὸς ἢ ἐπὶ τὸν Ἰορ- δάνην, διὰ τὴν βροντὴν ὠνομάσθη· αὐτόθ. Φω- νὴ τοῦ Κυρίου ποῖαν ἀναλογίαν ἔχει· αὐτόθ.	
Φωνὴ Κυρίου εἰς ποῖους γίνεται· αὐτόθ. Φωνὴ καὶ κραυγὴ ἐπὶ τῶν παρακαλούντων τὸν Θε- όν ἐκ καρδίας λέγεται. 236 Οὐκ αἰσθητὴ ἐστίν. 128	
Φῶς ἐν τῷ ἡλίῳ ἔχει τὸ σκηνώμα· του. 152	
Φῶς τοῦ Θεοῦ ποῖον λέγεται. 23 Πῶς σημειού- ται· αὐτόθ. Συντροπισκόμενον εἶναι μὲ τὴν εὐ- φροσύνην. 24 Φῶς ὅπερ οἰκεῖ ὁ Θεός, ἀποκρύ- πτει τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, καὶ τὰ ὀμμάτια καὶ τὸν νοῦν ἀποσρέφει. 132 Φῶς ὣν ὁ Θεός, πῶς καλύπτεται σκότει. 131 Φῶς εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 350 Φωτὸς ἐνέργεια ποῖα εἶναι· αὐτόθ.	
Φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Δαβὶδ ποῖον ἦτον. 313	
Φωτῆρες ὑφ' ἑαυτῶν κινεῖνται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ Ἀγγε- λῶν δυνάμεων. 153	
X	
Χαλινάρι, διὰ τί λέγεται καὶ τί δηλοῖ. 253	
Χρηρὴ ἢ ἐν Κυρίῳ πρέπει νὰ ᾖ ἡ σμιγμένη μὲ τρέμον. 13	
Χάρισμα προφητικὸν δὲν ἔλειψε παντελῶς ἀπὸ τὸν Δαβὶδ. 416 Μερικῶς μόνον ἔλειψε καὶ πρὸς καὶρόν. 425	
Χάριτος πῶς δυνάμεθα νὰ γένωμεν χωρητικοί. 496	
Χάρις θεία εἴαν ἔλθῃ εἰς τινὰ, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐκεῖνον πάθη ἀφανίζονται. 527 Ὁραϊστὴς εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 533	
Χαροποιά, γδύτερα εἶναι ἀκολουθοῦντα μετὰ τὰ λυ-	
πηρὰ. 235	
Χεὶρ δὲν εἶναι ἐδικάμας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. 85 Χεί- ρ κλείει ὁ ἐλεγχος τῆς συνειδήσεως. 427	
Χεῖμαρροι ἀνομίας ποῖοι εἶναι. 12	
Χεῖρ Θεοῦ πῶς ὑφούται. 75 Χεῖρες Θεοῦ αἱ τι- μωρίαι νοοῦνται. 76 Καὶ ἡ παιδευτικὴ δυνά- μις. 250 Καὶ ἡ χειροτονία. 119 Καὶ ὁ Χρι- σός. 120 Χεῖρὸς θείας ἐπιστολῆς, ποῖα εἶ- ναι. 309 Χεῖρας νέπτειν ἐμπροσθεν τοῦ πλη- θους τί δηλοῖ. 213 Χεῖρας ἐπαίρειν ἐν και- ρῷ προσευχῆς ἐντριβέει τοὺς ἐν Χριστῷ. 222 Χεῖ- ρας διὰ τί ἐβάλεν ἐπάνω εἰς τὰς θυσίας ὁ προ- σφέρων αὐτάς. 337 Χειρὼν κράτος τί δηλοῖ. 383	
Χερουβὶμ ἐσήκοναν τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ἀναλήψει. 131	
Πληπσιαζοῦν εἰς τὴν Θεότητα κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν· αὐτόθ. Ἄνεμοι ὀνομαζονται διὰ τὴν ταχύτητα. 131	
Χήρα πῶς γίνεται τινάς. 529	
Χίμαρροι διὰ τί λέγονται. 409	
Χιτὼν τίνος εἶναι εἰκὼν. 422	
Χιτὼν ἄρραφος τοῦ Χριστοῦ τί ἦτον. 187	
Χολὴν πικράν εἰς τίνος τόπου ἔδωκαν τῷ Χρι- στῷ. 557	
Χορτασμός ἐπὶ Θεοῦ μὲ τὸν πόθον συνάπτεται. 122	
Χορτασμόν προξενεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ δόξης θεω- ρία αὐτόθ.	
Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος. 185	
Χουσί υἱὸς ὦν Ἀραχί, διὰ τί λέγεται υἱὸς Ἰσμα- νέι. 39 Ἀρχιεπίσκοπος ἦτον τοῦ Δαβὶδ· αὐτόθ.	
Χρηστότης τοῦ Θεοῦ τὸ πλῆθος εἶναι πολὺ. 246	
κρύπτεται διὰ νὰ φανερωθῇ ὑπερὸν εἰς τοὺς φο- βουμένους τὸν Θεόν· αὐτόθ. Τὸ κρυπτεσθαι αὐτὴν, τὸ ἀναβαλλεσθαι δηλοῖ· αὐτόθ. Χρη- στότητα τοῦ Θεοῦ γενομένη μόνον τώρα, καὶ οὐχὶ ἐμπιπλώμεθα. 270 Διὰ πείρας γινώσκε- ται οὐ διὰ διδασκαλίας· αὐτόθ.	
Χριστιανὸν ποῖον μακκρίζει ὁ Δαβὶδ. 2 Χριστιανοὶ πρέπει νὰ μελετοῦν περισσώτερον τὴν νέαν Γρα- φὴν ἀπὸ τὴν παλαιάν. 4 Μὲς μόνον τὸν Χρι- στὸν καυχῶνται καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ θέλουσιν νὰ γνωρίζονται. 32 Πτωχοὶ μὲν εἶναι οἱ Χρι- στῖανοι.	

στῆναι ἀπὸ ἁσπρά, πλούσιοι δὲ ἀπὸ τὴν πίσιν καὶ ἀρετῆς. 68 Πρῶτον πρέπει νὰ γίνωνται Ἰακώβ, καὶ ἔπειτα Ἰσραὴλ. 97 Χριστιανοὶ νὰ κληρονομία τοῦ Θεοῦ εἶναι. 108 Χριστὸς Θεοῦ καὶ βασιλεὺς καθὼς Χριστιανὸς ὀνομάζεται. 163 Σπέρμα εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 189 Ἀκτῆμονες καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοί. 190 Δι' αὐτοὺς παρακαλεῖ ὁ Χριστὸς καθὼς ἄνθρωπος, ἵνα λυτρωθῶν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως. 211 Σύνθημα τοῖς Χριστιανοῖς τὸ ἐπαίρειν τὰς χεῖρας ἐν προσευχῇ. 222 Σχῆμα σαυροῦ διὰ τῆς ἐκπόρευσης τῶν χειρῶν τυποῦσι· αὐτόθ. Τίτλι χριστιανῶν εἶναι. 226 Χριστιανῶν ἡ καλὴ ζωὴ, ἡ κακὴ, κάμνει τοὺς ἔθνικοὺς νὰ δοξάζουν, ἢ νὰ βλασφημοῦν τὸν Θεόν. 227 Οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνομιλοῦντες, πόσον ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν Βασιλεῖον. 231 Χριστιανοὶ ἐν πολέμῳ ἐνδυναμοῦνται, καὶ ἐν εἰρήνῃ εὐλογοῦνται· αὐτόθ. Μακάριοι εἶναι, ὅσοι μετὰ τὸ Βάπτισμα δὲν φανοῦν ψαῦσαι τῶν ὑποσχέσεών τους. 250 Ἐθνος μακάριον εἶναι καὶ λαὸς ἐκλεχθεὶς, καὶ διὰ τί. 262 Χριστιανοὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νικοῦν τοὺς ὀρκτούς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς. 265 Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ καταρῶνται τοὺς ἐχθροὺς των. 287 Χριστιανούς ποῖα πρᾶγματα ἐμέθυσαν. 291 Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ δίδουν ἀπόκρισιν εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεόν νὰ ἐπικαλοῦνται. 317 Καθὼς Χριστιανὸς πτωχὸς εἶναι καὶ πένης. 334 Χριστιανοὶ ἀλλοιωθησόμενοι ὀνομάζονται. 361 Ψυχαὶ Χριστιανῶν θυγατέρες εἶναι βασιλέων. 368 Χριστιανοὶ ὁμολογοῦσι μὲν μὲ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς καταφυγὴ, μὲ τὸ ἔργον δὲ τὴν ἐκ τῶν ματαίων ζητοῦσι βοήθειαν. 377 Τοὺς ζῶντας κατὰ Θεὸν Χριστιανούς, αἱ θλίψεις εὐρίσκουσι· αὐτόθ. Κοντὰ πᾶς καθὼς Χριστιανὸν εὐρίσκεται Ἄγγελος. 401 Εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐδόθη ἡ δι' αἰνέσεως θυσία. 411 Οἱ Χριστιανοὶ χρεωστῶν νὰ φυλάξουν τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ὑποσχέθησαν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα· αὐτόθ. Ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ᾖναι τοιαύτη, ὥς ὅ-

ποῦ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς δι' αὐτήν· αὐτόθ. Διὰ τί οἱ Χριστιανοὶ πρέπει καὶ νὰ δοξολογοῦν καὶ νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν· αὐτόθ. Χριστιανοὶ μόνχοι νοοῦνται. 429 Χριστιανῶν ὁ λαὸς καὶ χρηστὸς καὶ Δαβὶδ ὀνομάζεται. 148 Χριστιανοὶ ἀλλοιωθησόμενοι ὀνομάζονται. 480 Χριστιανοὶ ὅλους τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκλήρυνον. 488 Χριστιανὸς ὁ μὲ εὐσεβειαν καὶ ἀρετὴν τελειώσας, μακάριος εἶναι. 510 Χριστιανοὶ καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν χαίρουν, ψάλλοντες τῷ Θεῷ. 512 Χριστιανοὶ ὡς λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτεθῆσονται τῇ τοῦ Χριστοῦ κεφαλῇ. 165 Καθὼς Χριστιανὸς τόπος ἅγιος γίνεταί τοῦ Θεοῦ. 529 Χριστιανοὶ καρότζα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 536 Τρίχες Χριστοῦ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζονται. 551 Χριστιανὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦσι. 563 Χριστιανοὶ ποῖον Ψαλμὸν λέγουν ἐκ προσώπου των διὰ τὰς κακοπαθείας, ὅπου δοκιμάζουν ἀπὸ τοὺς ἔθνικοὺς. 361 Ἐπὶ τοῖς πιστοῖς Χριστιανοῖς, ὁ Χριστὸς σερμύνεται. 551

Χριστὸς καὶ ἐπὶ γῆς διατρέβων μακάριος ἦτον. 2 Εἰς αὐτὸν ἀφαιρόναι ὁ Δαβὶδ τὸν πρῶτον Ψαλμὸν· αὐτόθ. Ψῶλον νοεῖται. 4 Φύλλα αὐτοῦ ποῖα εἶναι· αὐτόθ. Ποῖοι δυὸ βασιλεῖς κατ' αὐτοῦ ἐκινούντο. 8 Σύνθετος εἶναι, αἶψα δύω φύσεις· αὐτόθ. Βασιλεὺς εἶναι ἐπάνω εἰς ὅλους αὐτόθ. Πῶς ἔλαβε τὰ ἔθνη κληρονομίαν. 11 Αἰτεῖ οὐχ ὁ Θεός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος· αὐτόθ. Ὁ τῆς ἐπισημίας αὐτοῦ καιρὸς, πρῶτα λέγεται. 27 Ὄνομα αὐτοῦ πολλὰ θαυμάσιον εἶναι. 51 Κύριος εἶναι κατὰ δύο τρόπους· αὐτόθ. Ἡ ἐνανθρώπησις του μεγαλοπρέπεια ὀνομάζεται· αὐτόθ. Δόξα καὶ τιμὴ αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 56 Τίς ἀνθρώπου διὰ τί λέγεται· αὐτόθ. Πάντα αὐτῷ ὑπατάσσεται· αὐτόθ. Περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἄγγέλους ἐσφρανώθη· αὐτόθ. Κατώτερος ἦτον τῶν Ἀγγέλων διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου. 57 Κυκλικὸν σχῆμα ἐποίησε· αὐτόθ. Ἀναμάρτητος μέλλας, ἐνίκησε τὸν Διάβολον. 60 Τὶ δηλοῖ τὸ ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου. 61 Ἐπιτηδεύματα

δεύματα αὐτοῦ πείρα ἦτον. 65 Χεὶρ εἶναι ὑφου-
μένη. 75 Ἀμαρτία ἐν αὐτῷ ζητηθεῖσα οὐκ εὗ-
ρέθη. 77 Μόνος ὁ Χριστός ἦτον ἀγαθου-
ργός. 97 Κύριον ὀνομαζοῖ τὸν Πατέρα καθ' ὃ
ἄνθρωπος. 104 Εἰς αὐτὸν ἀφιέρωθη ὁ δέκατος
πέμπτος Ψαλμός. 103 Διὰ τὴν κληρονομίαν
τοῦ ἀπέθανεν. 107 Νεφροὶ αὐτοῦ ποιοῦ νοοῦν-
ται. 108 Ταφὴ αὐτοῦ διὰ τίνων λόγων δηλοῦ-
ται. 109 Δογμὴν καὶ ἔννοιαν εἶχε ψυχὴν. 110
Ἡ ψυχὴ του δὲν ἐγκατελείφθη εἰς Ἀδὴν, οὐ-
δὲ τὸ σῶμα του εἶδε διαφθοράν. αὐτοῦ. Πῶς
ὡς γίγας ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φάλαγγι. 154
Νηπτός ἦλιος εἶναι. αὐτοῦ. Ὁλοκαύτωμα αὐ-
τοῦ ἐπλάναν ὁ Πατήρ. 161 Μεγάλη εἶναι ἡ δό-
ξα τοῦ Χριστοῦ. 165 Εἰς αὐτὸν ἀνατίθεται ὁ
κός. Ψαλμός. 169 Ὁμορφος ὀνομαζεται. 170
Διὰ τί λέγει ὅτι τὸν ἐγκατέλειπεν ὁ Πατήρ. αὐ-
τοῦ. Διὰ τί δὲν εἰσηκούσθη. αὐτοῦ. Ἄγιος
λέγεται. 181 Διὰ τί λέγεται σκώληξ. 182 Καὶ
ἡ συλλήψας καὶ ἡ γέννησις του ἦτον ὑπερφυσί-
κη. 183 Ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐπερβίβην. αὐ-
τὸν ἐξω τῆς γαστροῦ. 183 Δύψα αὐτοῦ ἡ
ἐπὶ τοῦ σκυροῦ φυσικὴ ἦτον. 185 Ἡ ψυχὴ
αὐτοῦ διὰ τί λέγεται μονογενής. 188 Ἀνωθεν
ὕφαντός αὐτοῦ τί ἦτον. 187 Ὀνομα τὸ τῆς
Πατρότητος ἐδηγήθη. 188 Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ
ὁ Χριστός ὀνομαζεται. 189 Ἄγία καὶ ἀχώμη-
τος ἦτον ἡ ζωὴ του. 192 Ποιμὴν εἶναι. 193
Ἐλεός ἐστὶ καταδιώκων. 195 Ἀσπιδος εἶναι τῆς
δόξης. 201 Ἀμνός ἦτον. 207 Εἰς αὐτὸν ἀ-
ναφέρονται ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ οἱ ἐπιγραφόμενοι
ἐν Ψαλμῷ τῷ Δαβὶδ. 211 Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πι-
στοῖς Χριστιανοῖς σημνύνεται. 551 Χριστὸς υἱὸς
μονοκερῶτων διὰ τί ὀνομαζεται. 229 Διὰ ποί-
ους λέγει, τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου. 236
Θάνατος αὐτοῦ ἔκστασις λέγεται. 238 Ἐν τῇ
ἀναλήψει τὸν Χριστὸν τὰ Χερουβὶμ ἐσήκωναν. 131
Σκότος νοεῖται ἡ σὰρξ αὐτοῦ. αὐτοῦ. Πῶς ἐ-
κατέβη. 130 Σκηνὴ ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐστὶ. 131
Ἡ ἐν ταῖς προφητείαις προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ
ακαταμνηστέα ἦτον. 132 Καὶ ὕδωρ. αὐτοῦ. Χρι-

στὸν λέγειν τὸ ἀγαλλίαμά μου. οὐ πάντων ἐ-
στὶ. 253 Χριστοῦ ἔργα πῶς ἦτον πιστά. 257 Οἱ
κοινοὶ Χριστοῦ ἡ προσληθεῖσα ἐστὶ σὰρξ, πῶς ἡ
δὲ ἡ διδασκαλία. 291 Διδασκαλίαν αὐτοῦ τρυ-
φῆς χαίμαρρους λέγεται. αὐτοῦ. Αἷμα αὐτοῦ
τὸ ρεῖσαν ἐκ τῆς πλευρᾶς, πῶς ἐστὶ τοῦ οἴ-
κου, χαίμαρρους, δὲ τὸ ἐκ αὐτῆς ρεῖσαν ὕδωρ
αὐτοῦ. Δι' ἑαυτοῦ ἐλάλησεν, ὅσα εἶπον οἱ
Προφῆται. 298 Πέτρα ἐστὶ. 327 Ἀφ' οὗ ὁ
Χριστὸς ἐσαρκώθη ἡ ἀληθινὴ θουσία, αἱ νομικαὶ
θουσίαι ἀπεβλήθησαν. 329 Χριστὸς πτωχὸς ἦτον
καὶ πένης. 334 Μακάριος εἶναι ὁ φρονῶν ὅτι
ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός. 335 Τὰς ἀμαρτίας πάν-
των ἀνεδέχθη. 337 Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ὁ
πνός ἐστὶ. 339 Τὸ ἀναποδοῦναι τοῖς ἐχθροῖς
γνώρισμα ἦτον τῆς τοῦ Χριστοῦ Θεότητος. 340
Ἡ σὰρξ του ἦτον σκηνὴ θαυμασῆ. 344 Ψυχὴ
τοῦ Χριστοῦ οἶκος ὀνομαζεται. αὐτοῦ. Ἀβυσ-
σος ὀνομαζεται. 346 Πατήρ ἡμῶν εἶναι κηδε-
μονικώτατος. 361 Ἀγαπητός εἶναι. αὐτοῦ
Δὲν ἦτον ἑαυτός ὁ Κύριος κατὰ τὸν σωματικὸν
χαρακτήρα. 363 Ὁρατός ἦτον. αὐτοῦ. Οὐκ
ἐν μέτρῳ ἔλαβε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 364 Εὐ-
λογηθὴ διὰ τὴν ὑπακοὴν του. 341 Ἡ περὶ τὴν
ἐνανθρώπησιν οἰκονομία, μέγιστην δυνάμειος πα-
ρήσιν ἀπέδειξεν. 364 Ἀφ' ἑαυτοῦ ᾠδηγεῖτο
εἰς ὃ ἠθέλει, χωρὶς νὰ ἔχη χρεῖαν ἄλλοῦ πνός. 365
Τὰ αὐτοῦ κατορθώματα παραδόξως καταρθώθη
αὐτοῦ. Χρίσιν εἰς τὸν Χριστὸν ὁλικῶς ἔργων οὐ
μερικῶς. 367 Κατὰ τί διέφεραν ὁ Χριστὸς ἀπὸ
τοῦς ἄλλους ἀνθρώπους. αὐτοῦ. Πᾶσαν χάριν
διὰ τῆς ἐνώσεως ἐδέξατο. αὐτοῦ. Διὰ τί ὀ-
νομαζεται Χριστός. αὐτοῦ. ἐχρίσθη μὲν ἐν τῇ
συλλήψει, ἐδείχθη δὲ ὅτι εἶναι Χριστός ἐπὶ τοῦ
Ἰορδάνου. αὐτοῦ. Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ χάρη-
τος ἔγεμε. 368 ἱμάτια αὐτοῦ ἦτον ἡ ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα. αὐτοῦ. Κεφαλὴ εἶναι τῆς Ἐκ-
κλησίας. 372 Τὴν αἰσχύνην τῶν ἀμαρτιῶν ἡ-
μῶν ἐβάσταξε. 556 Χριστὸς ποταμὸς εἶναι. 379 Ὅταν ἐγεννήθη ἀν-
τανάειρε τοὺς πολέμους. 380 Χριστὸς οὐκ ἀ-
νεβίβα.

νεβιβάσθη, ἀλλὰ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν. 384
 Πῶς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐβασίλευε, καὶ πῶς
 μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν. 387 Χριστὸς ὁ ἀληθῶς
 ἄνθρωπος, ἔδωκεν ἐξίλασμα διὰ λόγου καὶ τὸ
 τίμιον αἷμα τοῦ. 398 Οὐκ εἶδε καταφθοράν
 αὐτόθ. Ποιμὴν ἀληθινὸς εἶναι. 401 Σωτήριον
 εἶναι. 415 Μέγα ἔλεος ὀνομάζεται. 418 Ου-
 σιαστῆριον ἡμῶν θεϊστάτον εἶναι. 428 Λύχνος
 εἶναι ὁ Χριστός. 139 Ἡ σὰρξ αὐτοῦ σκότος ἐ-
 στί διὰ τὴν παχύτητα αὐτόθ. Χριστὸς σπέρμα
 ἦτον τοῦ Δαβὶδ. 148 Ὁ Χριστὸς ἀναγγέλλει
 γινῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. 151 Καὶ εἰς τὸν
 Ἰωάννην αὐτόθ. Σκῆνωμα αὐτοῦ εἶναι ἡ προσλη-
 φθεῖσα σὰρξ. 154 Χριστὸς κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνθρώ-
 πῳ τῷ λάμπουντι ταῖς ἀρεταῖς αὐτόθ. Ἀυτὰλ-
 λαγμα ἦτον. 450 Διπλοῦν γάμον ἐποίησε. 456
 Δαβὶδ ὀνομάζεται. 148 Ἀνέβη εἰς οὐρα-
 νούς. 464 Χριστοῦ αἷμα τὸ ἥπαρ ἐδήλου τῆς
 αἰγῆς. 473 Θεότης αὐτοῦ ἐν τῷ σαυρῷ καὶ
 τοῖς ἡλοῖς οὐκ ἐγένετο. 473 Παρουσίᾳ αὐτοῦ
 ἡ πρώτη, ἔαρ εἶναι. 362 Ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὑπό-
 δημα ἦν τῆς Θεότητος. 486 Νεὸς Ζοροβάβελ
 εἶναι. 491 Σωτήριον ὀνομάζεται. 493 Ἐλπίς
 εἶναι τῶν περάτων τῆς γῆς. 511 Χριστοῦ ἐξοδοὶ
 δύο εἶναι. 512 Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι. 513
 Στέφανος εἶναι τοῦ ἐνικυτοῦ. 515 Ἐκεῖ ἐν τῷ
 Χριστῷ εὐφρανθήσμεθα ἐν τῇ βασιλείᾳ δηλα-
 δὴ. 518 Παθὴν αὐτοῦ χαίμαρρος ἦν τρυφῆς καὶ
 διὰ τί. 291 Χριστοῦ ὄνομα Κύριος πάντων εἶ-
 ναι. 528 Πατήρ καὶ υἱός γίνεται. 529 Πε-
 ριστέρα νοεῖται, πτέρυγες δὲ καὶ μετάρρενα εἶναι
 ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ. 533 Χριστοῦ μόνου
 εἶναι τὸ νὰ ἐλευθερώη ἀπὸ τὸν θάνατον. 537
 Ποὺς Χριστοῦ ποῖος εἶναι. 539 Νεὸς Θεοῦ τὸ
 πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός του. 543 Τρίχες
 Χριστοῦ ποῖοι εἶναι. 551 Τὴν ἀπροσύνην καὶ τὸ
 πλημμελὲς ἡμῶν οἰκειώθη αὐτόθ. Πολλὰκις ἐ-
 νήσαυε. 553 Διὰ τί ἐνομισθὴ φαγὸς καὶ οἶνο-
 πότης αὐτόθ. Διὰ τί δὲν ἐλυτρώθη ἀπὸ τοῦ
 πειρασμοῦ, καὶ μὴ ὅλον ὅπου παρεκάλει. 556
 Ἐπροτίμησε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ παρὰ τὸ ἀν-

θρώπινον αὐτόθ. Εἰς τόπον γλυκοῦ ἔδωκεν αὐ-
 τῷ τὴν χαλὴν καὶ εἰς τόπον νεροῦ τὸ ὄξος. 557
 Πῶς νοεῖται ἐπ' αὐτοῦ τὸ πᾶτάξω. 559 Πρὸ
 τῶν τριάκοντα ἐτῶν διὰ τοῦ ἐργοχαίρου τῆς τεκ-
 τονικῆς ἐτρέφετο. 561 Ποῖα ἦτον τὰ τεκτονικὰ
 ἔργα ὅπου ἐδούλευεν αὐτόθ.
 Χριστὸς ὄνομα ποῦ δηλοῦται. 32 Καὶ μετὰ τὴν
 ἐφραυσίν εἰσι κρύφιος. 58
 Χρόνος ἐβδοματικὸς εἶναι. 481 Τὸ σχῆμα αὐτοῦ
 κυκλικόν εἶναι. 513 Αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ χρό-
 νου ἐλίττουσιν αὐτόν ὡς χορὸς αὐτόθ. Χρό-
 νος χρηστότητος ποῖος εἶναι. 515

Ψ.

Ψάλατε συνεισὶς τί θέλει νὰ εἴπῃ. 385
 Ψάλλω διαφέρει ἀπὸ τὸ ᾄδω. 92. 218. 528 Πῶς
 ψάλλει τις με ἀλαλαγμῶν. 256
 Ψαλμὸν τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεῦτερον διὰ τί τινὲς
 λέγουσιν ἓνα. 14 Ψαλμοὶ διὰ τί ἄλλοι εἶναι σύν-
 τομοι, καὶ ἄλλοι ἐκτεταμένοι. 58 Ψαλμὸς ε'
 ἑνατος εἰς δύο διαιρεῖται εἰς τὸ Ἑβραϊκόν. 69
 Ψαλμὸς δ' ιγ'. ἐσραμμένως ἠυξήθη. 94 Ψαλμὸς
 δ' ιε'. εἰς τὸν Χριστὸν ἀφιερῶνται. 103 Τὸν Ψαλ-
 μὸν μαλέτην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τί. 159
 Ψαλμὸς δ' κα'. εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται. 169
 Ὅσοι Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται οὕτω, Ψαλμὸς τῷ
 Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρονται τὸν ἐκ
 σπέρματος τοῦ Δαβὶδ. 211 Ψαλμὸς λα'. ἐν τῷ
 καιρῷ τοῦ Βαπτίσματος λέγεται. 249 Κατα-
 χρηστικῶς Ψαλμὸν ὀνομάζομεν τὸν ιζ'. εἰδὼν ὄν-
 τα. 124 Διὰ τί εἶναι ἀνεπίγραφοι πολλοὶ Ψαλ-
 μοί. 255 Ψαλμοὶ οἱ εἰς τὸ ὄνομα Ἀσάφ ἐπι-
 γραφόμενοι πόσοι εἶναι. 404 Ψαλμὸς ἐπιγρα-
 φόμενος μετὰ τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, καὶ μετὰ τὸ ἐν
 ὕμνοις Ψαλμὸς, τί διαφέρουν. 489 Ψαλμὸν ξζ'.
 πᾶς ἐξηγοῦν οἱ Ἰουδαῖοι. 547 Ψαλμοὶ εἰς τοὺς
 γηράσαντας εἶναι ὀχληροί. 124 Ψαλμὸς δ' ιγ'.
 διὰ τί διπλασιάζεται ἐν τῷ νβ'. 436
 Ψευδομάρτυρες οἱ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύου-
 νται. 281
 Ψευδόμενος ἐκ τῆς προθέσεως κρύβεται, καὶ οὐκ ἐκ
 μόνης τῆς φωνῆς. 281

Ψεύδος.

$$\begin{array}{r}
 18 \\
 4:20 \\
 12 \\
 16 \\
 8 \\
 12:36 \\
 \hline
 71 \quad 16 \\
 33:25 \\
 \hline
 105:1
 \end{array}$$

Bibliotheca Berolinensis

Λημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας